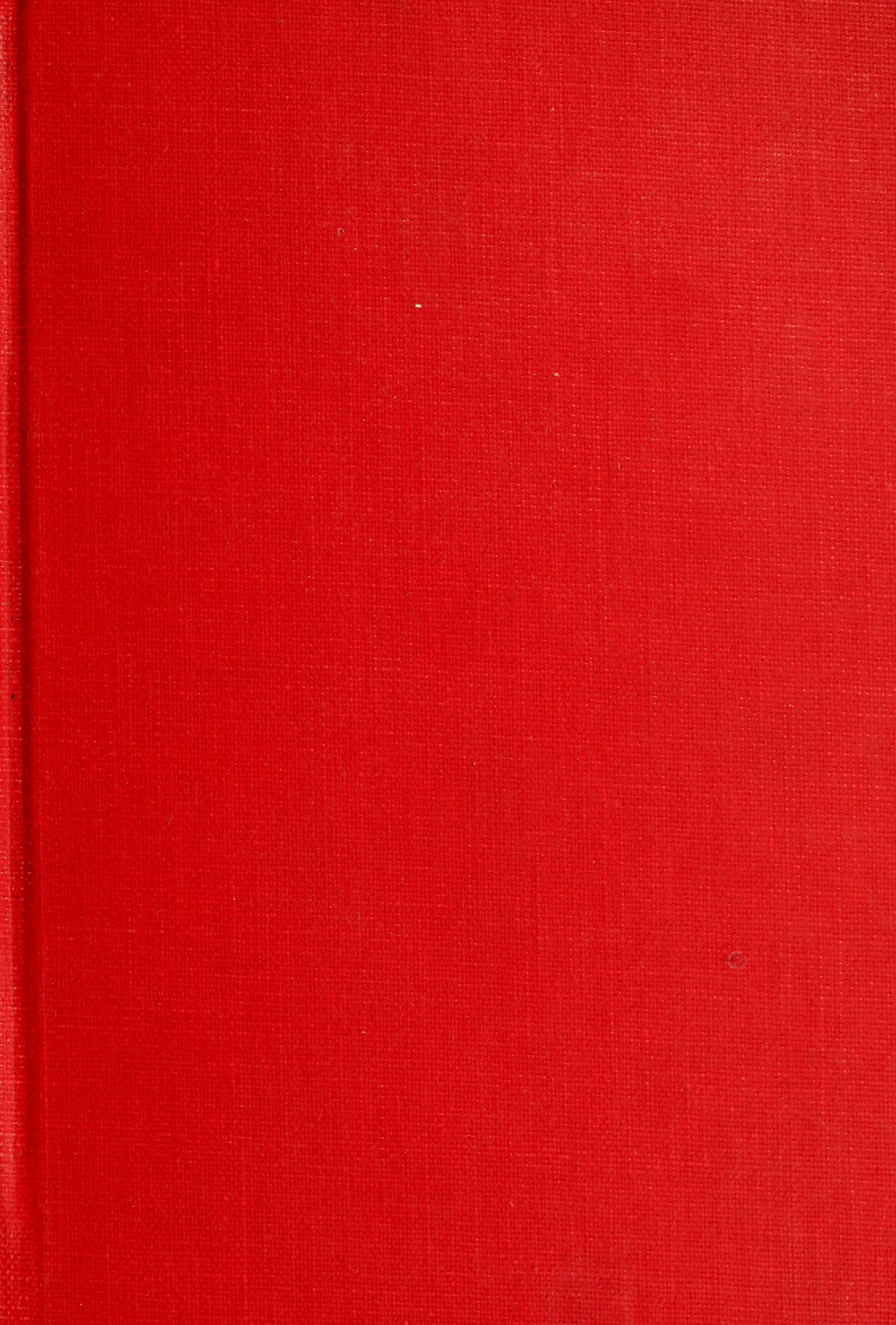

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1895

LIBRARY
APR 8 1969
UNIVERSITY OF TORONTO

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΙ
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΚΕΦ. Α'.

Ξυνάσεται — ξυνάγηται, συνέσεται.

Παρὰ τῷ Θεμιστίῳ κεῖται Λόγ. ΚϚ', σελ. 323 β' (σελ. 389, 24 Δινδ.) «Ἡ πρὸς Μουσῶν καὶ Ἀπόλλωνος ἀτρέμα οὑτωσὶ προσιόντες σκοπῶμέν τε καὶ ἐξετάζωμεν, ὅπως ξυνάγηται ταῦτα ἀλλήλοις καὶ μιᾶς γνώμης φανεῖται καὶ διανοίας».

Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ «ὅπως *συνέσεται* ταῦτα ἀλλήλοις». Ἀλλ' οὔτε τὸ *ξυνάγηται* ἔχει ὀρθῶς οὔτε τὸ *συνέσεται*. Ὁ Κόβητος ποιούμενος λόγον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1862, σελ. 430 περὶ τοῦ προκειμένου χωρίου τοῦ Θεμιστίου γράφει «Pro ξυνάγηται in aliis libris est συνέσεται, unde elicias: ὅπως *ξύνεισί τε* ταῦτα ἀλλήλοις καὶ — φανεῖται. Sic enim et sententiae satisfactum est et syntaxi futurum postulanti. ξύνειμι apud Themistium ut apud caeteros ἀττικίζοντας promiscue aut praesentis temporis aut futuri notionem habet et usum».

Δὲν ἐγκρίνομεν ἡμεῖς τὴν ὑπὸ τοῦ μεγάλου κριτικοῦ γενομένην μεταβολήν, νομίζομεν δ' ὅτι ἀποκαθίσταται ἡ ὑπὸ τοῦ Θεμιστίου τεθεῖσα λέξις, ἂν ἀναγνωσθῇ «σκοπῶμέν τε καὶ ἐξετάζωμεν ὅπως *ξυνάσεται* ταῦτα ἀλλήλοις καὶ μιᾶς γνώμης φανεῖται καὶ διανοίας», τουτέστιν: ὅπως ξυνῳδὰ ἔσται ταῦτα ἀλλήλοις, ἤτοι: ὅπως συμφωνήσει

ταῦτα ἀλλήλοις. Πρβ. Ἀρεταῖ. σελ. 18, 4 Ἑρμ. «χρὴ δὲ ταῦτα πάντα *ἀλλήλοισι ξυνῳδὰ* καὶ ξύμπνοα ἔμμεναι». Ἐν ἄλλῳ τόπῳ τοῦ Θεμιστίου, Λόγ. ΚΓ', σελ. 293 α' (σελ. 354, 1 Δινδ.), εἶνε γεγραμμένον «καὶ τοὔνομα περιῆφθαι *οὐξοδαπὸν* τῷ τριβωνίῳ», ὃ ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1875, σελ. 342 μετέβαλεν εἰς τὸ «οὐ *ξυνᾷδον* τῷ τριβωνίῳ».

Μετέπεσε δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τὸ *ξυνᾴσεται* εἰς τὸ *ξυνέσεται*. Ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐλέχθη ἐν τῷ Φαίδωνι σελ. 92 γ' «Οὗτος οὖν σοι ὁ λόγος ἐκείνῳ πῶς *ξυνᾴσεται*; Οὐδαμῶς, ἔφη ὁ Σιμίας. Καὶ μήν, ἦ δ' ὅς, πρέπει γε, εἴπερ τῳ ἄλλῳ λόγῳ, ξυνῳδῷ εἶναι καὶ τῷ περὶ ἁρμονίας. Πρέπει γάρ, ἔφη ὁ Σιμίας. Οὗτος τοίνυν, ἔφη, σοὶ οὐ ξυνῳδός· ἀλλ' ὅρα». Πρὸς δὲ τῇ ὑγιεῖ οὔσῃ γραφῇ *ξυνᾴσεται* βλέπει τις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ τὴν ἡμαρτημένην *ξυνέσεται*. Καὶ παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ', σελ. 158, 25 ἔχουσι τἀντίγραφα οὐ μόνον τὸ ὀρθὸν «πῶς ἀνδρὸς σοφοῦ διαφωνεῖν δοκοῦντες λόγοι *συνᾴσονται* οἵ τε ἐν Κατηγορίαις λέγοντες κτέ.» ἀλλὰ καὶ τὸ ἐσφαλμένον *συνέσονται*. Εὕρομεν δὲ καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τῷδε τοῦ Θεμιστίου, «*ᾄσῃ*, φησί, σπανιώτερον ἐν τοῖς θεάτροις» (Λόγ. ΛΓ', σελ. 364 β'), πλημμελῆ γραφὴν *ἔσῃ*.

Παρὰ τῷ Λουκιανῷ περὶ τοῦ Οἴκου § 4 ἀπαντᾷ «οὐκ ᾐσχύνετο γέρων ἄνθρωπος παρακαλῶν παρθένους *συνεσομένας* τὰ παιδεραστικά», ἀνθ' οὗ φέρεται καὶ γραφὴ *συνεψομένας*. Ὁ Πόρσων μετετύπωσε τὸ *συνεσομένας* εἰς τὸ *συνᾳσομένας* (Ἴδε τὴν ὑπὸ τοῦ Κιδδίου Β' ἔκδοσιν τῶν Συμμίκτων Κριτικῶν τοῦ Δαβεσίου σελ. 125). Μᾶλλον δὲ τῇ τοῦ Πόρσωνος ἀναγνώσει ἀρεσκόμεθα ἢ τῇ τοῦ Γ. Δινδορφίου ἐκδόντος παρὰ τῷ Λουκιανῷ «*συνεισομένας* τὰ παιδεραστικά» (Τόμ. Γ', σελ. 86. Πρβ. καὶ σελ. VII).

Ἐν τοῖς Πέρσαις τοῦ Αἰσχύλου στίχ. 121 φέρουσι τἀντίγραφα «τὸ Κισσίων πόλισμ' ἀντίδουπον *ἔσεται*, ὀᾶ, τοῦτ' ἔπος γυναικοπληθὴς ὅμιλος ἀπύων» καὶ *ἔσσεται*. Μετεβλήθη δ' ὑπὸ τοῦ Βουρνηίου τὸ *ἔσεται* εἰς τὸ *ᾄσεται*, ὃ πολλοὶ μὲν ἀπεδέξαντο, σφόδρα δ' ἀπεδοκίμασεν ὁ Ἑρμαννὸς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἰσχύλου Τόμ. Β', σελ. 176, ἐγκρίνας τὴν γραφὴν *ἔσσεται*. Ὁ Οὐεκλῖνος γράφει ἐν ᾗ ποιεῖται ἀξιολόγῳ ἐκδόσει τοῦ Αἰσχύλου Τόμ. Α', σελ. 261 «*ᾄσεται* ἀντὶ τοῦ τῶν κωδίκων κακομέτρου *ἔσεται* εἴκασεν ὁ Burney. Ὁ τύπος *ἔσσεται*

ὑποδεεστέρων ἀντιγράφων οὐδαμοῦ ἑτέρωθι τοῦ Αἰσχύλου ἀπαντᾷ». Πρβ. καὶ Κίδδιον ἐν τῇ Β′ ἐκδόσει τῶν τοῦ Δαβεσίου Συμμίκτων Κριτικῶν σελ. 125.

Εὔκολον δ' ἦτο νὰ μεταπέσῃ τὸ *ξυνᾴσεται* εἰς τὸ *ξυνέσεται - συνέσεται*, ΞΥΝΑΙΣΕΤΑΙ - ΞΥΝΕΣΕΤΑΙ - ΣΥΝΕΣΕΤΑΙ. Παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ′, σελ. 183, 30 κεῖται «τοσοῦτον *ἀπᾴδει* τῆς τῶν εἰρημένων ἐννοίας», βλέπει δέ τις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ γραφὴν *ἀπαίδει - ἀπέδει*. Ἐγένετο δὲ καὶ τοῦ *αἴσθωνται* μεταβολὴ κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν εἰς τὸ *ἔσονται* παρὰ Λέοντι τῷ Διακόνῳ σελ. 198, 6 «ἡνίκα δὲ *αἴσθωνται* τοῦ τόπου».

Περὶ τῆς ἑτέρας ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Θεμιστίου γραφῆς «ὅπως *ξυνάγηται* ταῦτα ἀλλήλοις» παρατηροῦμεν ὅτι δύναται κάλλιστα νὰ νοηθῇ, ἂν ὑποληφθῇ ὅτι ἀνεγνώσθη μὲν ὑπὸ βιβλιογράφου πλανηθέντος *ξυνΑΓεται* ἀντὶ τοῦ *ξυνΑΙσεται*, προηνέχθη δὲ καθ' ὑποτακτικὴν ἔγκλισιν *ξυνάγΗται* διὰ τὸ μόριον *ὅπως*. Καὶ παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ′, σελ. 392, 27 ἔχουσι τἀντίγραφα «οὕτω γὰρ *συνᾴσεται* τοῖς ἐνταῦθα λεγομένοις» καὶ *συνάγεται* (καὶ *ἂν συνᾴδοι*). Σημειωτέον δ' ὅτι συνεχύθησαν ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων καὶ οἱ ἐνεστῶτες *ᾄδειν* καὶ *ἄγειν*, *ᾄδουσι* καὶ *ἄγουσι*, κτλ. (*ΑΙδειν - ΑΓειν*, κτλ.). Ἴδε Βοισσονάδην εἰς *Ἀρισταίν*. σελ. 292 (Πρβ. καὶ Ἀθηνᾶς Τόμ. Ϛ′, σελ. 241).

Τοῦ μέλλοντος *συνᾴσομαι - ξυνᾴσομαι* ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ Μάξιμος ὁ Τύριος Λόγ. Ζ′, 7 «οὐδὲ κατὰ ὄρνιθας *ξυνᾴσονται* ἡμῖν» καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς σελ. 414 «περὶ δὲ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ Μωϋσέως *συνᾴσεται* ἡμῖν καὶ ὁ Ἐζεκίηλος» καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιεὺς Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Α′, σελ. 723, 27 «ὅσα δὲ τοῖς τούτων δόγμασι *συνᾴσεται*» καὶ Πρόκλος ὁ Διάδοχος Ὑπομν. εἰς Πλάτ. Τίμ. σελ. 371 Σνειδ. «ὅπως *συνᾴσεται* τοῖς τοῦ Πλάτωνος» καὶ σελ. 738 «πῶς γὰρ καὶ τῷ Πλάτωνι *συνᾳσόμεθα* διττὸν ποιοῦντι, κτέ.;». Ἐνομίσθη δ' ὑπό τινων ὅτι καὶ ὁ Αἰσχύλος ἔγραψεν ἐν ταῖς Ἱκέτισι στίχ. 243 «μόνον τόδ' Ἑλλὰς χθὼν *συνᾴσεται* στόχῳ» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φερομένου *συνοίσεται*, ὃ ὁ Ἑρμαννὸς μετέβαλεν εἰς τὸ *συνήσεται* (Ἴδε Παλήϊον εἰς *Αἰσχύλ*. σελ. 26).

Ἀπαντᾷ δὲ παρὰ τῷ Θεμιστίῳ καὶ ὁ ἁπλοῦς μέλλων *ᾄσομαι* καὶ ὁ τῇ προθέσει *ἀντὶ* συγκείμενος καὶ ὁ τῇ *πρός*, οἷον Λόγ. ΙΘ΄, σελ. 228 β΄ «οὐ γὰρ μῆνιν *ᾄσεσθε*» καὶ Λόγ. ΛΓ΄, σελ. 364 β΄ «*ᾄσῃ*, φησί, σπανιώτερον ἐν τοῖς θεάτροις» καὶ Λόγ. Δ΄, σελ. 54 α΄ «*ἀνταςόμεθα* ἅμα τοῖς Ἰταλιώταις ὑμνοποιοῖς» καὶ Λόγ. ΚΑ΄, σελ. 246 α΄ «οἱ τέττιγες δὴ *ᾄσονται* καὶ *προσᾴσονται* τῇ μεσημβρίᾳ καὶ τῷ ἡλίῳ». Ἀείποτε ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν, ὧν τῇ συνηθείᾳ ἠκολούθησεν ὁ Θεμίστιος, ὁ μέλλων τοῦ *ᾄδω*, *ἀντᾴδω*, κτλ. ἐσχηματίζετο *ᾄσομαι*, *ἀντᾴσομαι*, κτλ., οὐδέποτε δὲ *ᾄσω*, *ἀντᾴσω*, κτλ. Ὀρθῶς ἀποφαίνεται ὁ Μοῖρις λέγων σελ. 38 «*Ἄσεται* παθητικῶς Ἀττικῶς, *ᾄσει* ἐνεργητικῶς Ἑλληνικῶς.

Παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ΄, σελ. 685,2 κεῖται «εἰ οὖν τὰ εἰσόογκα ἰσοβαρῆ κατ᾽ αὐτοὺς ἀνάγκη εἶναι, πῶς *συνᾴσουσι* τοῖς φαινομένοις, ἐν οἷς ἔνια τῶν σωμάτων ἐλάττω τὸν ὄγκον ὄντα βαρύτερά ἐστιν;». Εἶνε δὲ τὸ *συνᾴσουσι* ἔν τινι τῶν ἀντιγράφων μεταβεβλημένον εἰς τὸ *συνᾴδουσι*.

Εἴπομεν πρὸ μικροῦ ὅτι ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν ἀείποτ᾽ ἐλέγετο *ᾄσομαι*, *ἀντᾴσομαι*, κτλ., οὐδέποτε δὲ *ᾄσω*, *ἀντᾴσω*, κτλ. Ὁ κατ᾽ ἐνεργητικὴν φωνὴν σχηματισμὸς οὗτος εἶνε ἀδόκιμος, ὡς καὶ ὁ *πλεύσω* ἀντὶ τοῦ *πλεύσομαι* καὶ ὁ *ἀκούσω* ἀντὶ τοῦ *ἀκούσομαι* καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι. Ὡς δ᾽ ὑπὸ τοῦ Θεμιστίου ἐγένετο χρῆσις τῆς παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις νενομισμένης ἐκφορᾶς, οὕτω καὶ ὑπ᾽ ἄλλων μεταγενεστέρων. Μνημονεύομεν ἃ ἔχομεν συνειλεγμένα ἐκ τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ παραδείγματα τοῦ τ᾽ Ἀττικοῦ καὶ τοῦ ἀναττίκου τύπου.

Πλούτ. Νικ. Γ΄, 4 «οὓς αἱ πόλεις ἔπεμπον *ᾀσομένους* τῷ θεῷ».

Λουκιαν. Τίμ. 46 «καὶ μὴν ἐλεγεῖά γε *ᾄσῃ* μάλα περιπαθῶς» καὶ Ἀλ. ἢ Ἀναβ. 38 «*ᾀσόμενον* τὰς Φρυγῶν ξυμφοράς» καὶ Νεκρ. Διαλ. Β΄, 2 «πολλάκις συνείρων *ἐπᾴσομαι* ὑμῖν». Σημειωτέον δ᾽ ὅτι καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς Περεγρίνου τελευτῆς § 41 ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου καὶ ἄλλων «τίνας δὲ τέττιγας οὐκ *ἐπᾴσεσθαι*» ἀντὶ τοῦ *ἐπαγαγέσθαι* κατ᾽ εἰκασίαν ἣν ὁ Βυττεμβάχιος ἐποιήσατο ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Φαίδωνος σελ. 194. Πρβ. Φρίσχιον εἰς *Λουκιαν*. Τόμ. Α΄, β΄, σελ. 98.

Δί. Χρυσόστ. Τόμ. Α΄, σελ. 91 «*ᾄσεται* καὶ παραδέξεται» καὶ

σελ. 675 «οὐδὲ χεῖρον *ᾄσεταί* τις τῶν ᾀδόντων» καὶ σελ. 703 «εἰς ὄνου ὦτα *ᾄσεται*» καὶ Τόμ. Β', σελ. 380 «τῶν μουσικῶν μουσικώτερον *ᾄσεται* οὐκ ὢν ἔμπειρος μουσικῆς».

Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 65 «ᾄδουσί τε καὶ *ᾄσονται*» καὶ σελ. 322 «ᾄδουσι μὲν πάντες καὶ *ᾄσονται*» καὶ σελ. 421 «τίς Ἐλευσίνιος Αἰσχύλος πρὸς χορὸν *ᾄσεται*;» καὶ σελ. 568 «ποίους ἐπινίκους ἅμ' αὐτοῖς ἐνταῦθα *ᾀσόμεθα*;».

Φιλόστρατ. σελ. 249 «δεῖ τοὺς προσφόρως *ᾀσομένους* αὐτὸν ἀπὸ γῆς αἴρεσθαι» καὶ σελ. 780 «Καΰστρῳ ταῦτα καὶ Ἴστρῳ *ᾄσονται*» καὶ σελ. 785 «αἱ Μοῦσαι αὐτὴν ἐκεῖ *ᾄσονται*» καὶ σελ. 805 «τὴν Ἀγροτέραν προϊόντες *ᾄσονται*» καὶ σελ. 809 «*ᾄσῃ* τὸν Διόνυσον».

Μάξιμ. Τύρ. Λόγ. Μ', 6 «Ἄτυϊ μὲν οὐκ *ᾄσεται* ἡ Καλλιόπη».

Ἀθήν. σελ. 623 δ' «εἰ ἐξέλθοι *ᾀσόμενος*».

Λιβάν. Ἐπιστ. 1033, σελ. 482 «παιᾶνα εἰς τοὺς αἰτίους *ᾀσόμεθα*» καὶ 1257, σελ. 593 «τὰ δ' ὑμέτερα ταχέως τις ἄλλος *ᾄσεται*».

Συνέσ. Δίων. σελ. 56 α' «οὐ μὲν δὴ καὶ εἰς νύκτα γε *ᾄσομαι*».

Ἰωάνν. Χρυσόστ. Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 768 β' «πάντες γὰρ αὐτήν, φησίν, *ᾄσονται* μετὰ ταῦτα».

Φώτ. Ἐπιστολ. σελ. 441 Βαλ. «*ᾄσεταί* τις μέλος εὐδαιμονίας».

Θεοφύλ. Διαλ. σελ. 18 Βοισσ. «*ᾄσομαι* τοίνυν κἀγώ» καὶ σελ. 58 «τὰς ὑπερκύκνους μελῳδίας *ᾀσόμενος*».

Μιχ. Ψελλ. Ἐπιστ. 1 (Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Ε', σελ. 221) «κάλλιστόν σοι *ᾄσομαι* τοῦ προοιμίου προοίμιον» καὶ Ἐπιστ. 154 (σελ. 404) «συνεπορθρίσει γάρ σοι καὶ *ᾄσεται* τὰ ἱερὰ ᾄσματα».

Συλλ. Ἐπιγρ. Ἑλλην. Βοικκ. 2715, α', 10 (Τόμ. Β', σελ. 483) «οἵτινες — *ᾄσονται* ὕμνον» καὶ 16 «*ᾄσοντας* τὸν συνήθη ὕμνον τῷ θεῷ».

Αἰλιαν. περὶ Ζῴ. Ϛ', 1 «οὐ δέονται τοῦ *προσᾴσοντος* καὶ ἐροῦντος» καὶ Ποικ. Ἱστορ. Θ', 4 «ἐμοῦ γὰρ αὐτὸς ἄμεινον *ᾄσεται*».

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Β', σελ. 169 «οὐχ οὓς ἡ γεγωνὸς *ᾄσεται* φωνή» καὶ σελ. 277 «οὗ χάριν μελίσας *ᾄσω*» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 94 «τὸ ἐφύμνιον *ᾄσεται* Μωϋσῆς λέγων» καὶ σελ. 318 «τὰς ἁρμονίας καὶ μελῳδίας *ᾄσεται*» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 174 «ἐγρηγορὼς τὸν ἐπινίκιον *ᾄσεται* ὕμνον» καὶ σελ. 234 «*ᾄσονταί* τι μέλος ἐπάξιον». Περὶ τῆς

γραφῆς *μελίσας ᾄσω* ἐποιήσατο λόγον ὁ Σίγφριδος ἐν *Φίλων*. σελ. 97, λ. *μελίζω*.

Γαλην. Τόμ. Ι΄, σελ. 12 «ἀλλὰ τίς ἡμῖν οὕτω μεγαλόφωνος ποιητής, ὃς *ᾄσεται* ταῦτα; τίνος Ὁμήρου νῦν εὐπορήσομεν ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ τὴν Θεσσάλειον ὑμνήσοντος νίκην ἢ τίνος μελοποιοῦ κατὰ Πίνδαρον *ᾄσοντος* ὑψηλῶς ἐν διθυράμβοις — τὸν Θεσσαλόν;».

Θεοδώρ. Τόμ. Α΄, σελ. 771 «ὑπισχνεῖται γὰρ *ᾄσειν*» καὶ σελ. 981 «*ᾄσω* τὴν χαριστήριον ὑμνῳδίαν» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 278 «τὸ πολεμικὸν *ᾄσονται* μέλος» καὶ Τόμ. Δ΄, σελ. 1227 «τὴν θαυμασίαν ἐκείνην *ᾄσομεν* ὑμνῳδίαν».

Ἱμέρ. Λόγ. Α΄, 6 «ἀφ' ὧν δὲ εἰκός τε καὶ χρὴ τὸν γάμον *ᾄσομεν*» καὶ Λόγ. Γ΄, 1 «εἰς τὴν σὴν ἐπιδημίαν *προσᾴσομαι*» καὶ Λόγ. ΙΓ΄, 12 «προσᾴδω τε νῦν καὶ αὖθις ἴσως *προσᾴσομαι*».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 299, 24 «ἀλλ' ἣν θεὸς εἴποι ἄν, τουτέστιν *ᾄσοι*» καὶ σελ. 1404, 35 «τὸ δὲ ἀνεβάλλετο ἀντὶ τοῦ προανεκρούετο ὡς *ᾀσόμενος*» καὶ Μικρ. Συγγρ. σελ. 339, 82 «ἡμεῖς δέ σοι ἐκεῖνο *προσεπᾳσόμεθα*». Παρατηρητέον δ' ὅτι ὑπὸ παλαιοῦ θὰ ἐγίνετο χρῆσις οὐχὶ τοῦ μέλλοντος *ᾄσοι* ἀλλὰ τοῦ ἀορίστου *ᾄσειε* (ἢ *ᾆσαι*).

Μιχ. Ἀκομιν. Τόμ. Α΄, σελ. 26, 20 «τὰ τοῦ ἀνδρὸς *ᾄσομαι* ἐμαυτῷ» καὶ σελ. 27, 8 «οὐ πάντῃ κενὴν *ᾄσω* μελεάζων ἀδώρητα» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 231, 17 «περιγενόμενος *ᾄσεις* τήνελλα καλλίνικος».

Εὐστάθ. Ὑσμίν. καὶ Ὑσμιν. Ϛ΄, 7 «σοὶ τὸν ὑμέναιον βασιλικῶς *κατεπᾴσονται*» καὶ «σοὶ μὲν ὁ καλὸς Σωσθένης ἐπιθαλάμιον *ᾄσει*» καὶ Ζ΄, 17 «οὐκ ἐπιθαλάμιον *ᾄσω* σοι».

Ῥήτ. Οὐαλζ. Τόμ. Α΄, σελ. 393, 10 «*ᾄσω* γαμήλιον» καὶ σελ. 470, 5 «*ᾄσομαι* καὶ τὰ ἐπιθαλάμια» καὶ σελ. 492, 27 «οὕτως ἀναφρόδιτον *ᾄσομαι*» καὶ Τόμ. Θ΄, σελ. 237, 1 «ποιηταὶ καὶ λογοποιοὶ καὶ ῥήτορες *ᾄσουσι* τὰς ἀρετάς».

Ξενοφ. Ἐφέσ. Γ΄, 5 «καὶ τὸν ὑμέναιον *ᾄσει* τις ἐπ' ἐμοί».

Ἀχιλλ. Τάτ. Β΄, 7 «ὡς *ἐπᾴσουσα*». Πρβ. Ἰακώψιον εἰς *Ἀχιλλ. Τάτ.* σελ. 510.

Ἐπιφάν. Τόμ. Δ΄, β΄, σελ. 17, 26 Δινδ. «ποίας δὲ καὶ *ᾄσεις* ἐπιταφίους ᾠδὰς κτέ.;».

Αἰνεί. Σοφιστ. Ἐπιστ. 18 (Ἐπιστολογρ. Ἑλλ. σελ. 29 Ἑρχ.) «κἀμὲ πρόγονον δι' ὑμᾶς *ᾄσουσιν* Ἴωνες».

Χορίκ. σελ. 142 Βοισσ. «καὶ *ᾄσω* τῷ κυνηγέτῃ τὸ κάλλος».

Ζωναρ. Ἐπιτ. Ἱστορ. Τόμ. Γ', σελ. 389, 7 Δινδ. «ἧκον οἱ βασιλικοὶ ψάλται τὰς ᾠδὰς *ᾄσοντες* τὰς ἑωθινάς».

Ψελλ. Βοισσ. σελ. 168 «τὸν ἐν τῇ ψυχῇ *ᾄσεις* παιᾶνα».

Τζέτζ. Ἐπιστολ. σελ. 96 Πρεσσ. «κώμους ὑμεναίων *ᾄσειν* ἐδόκουν».

Νικηφόρ. Γρηγορ. Τόμ. Γ', σελ. 135, 5 «νῦν ταῖς Μούσαις *ᾄσω* καὶ ἐμαυτῷ».

Νικήτ. Χων. σελ. 765, 11 «ἡ γοῦν *ᾄσεις* Δαβιδικῶς πρὸς τὸν θεόν».

Ἄνν. Κομν. Τόμ. Β', σελ. 344, 5 «τοὺς ἐπιτελευτίους *ᾄσοντες* ὕμνους».

Σχολ. Πινδ. σελ. 294 «τὸν Ἀσώπιχον γὰρ ἦλθον ἀείδων, ἀντὶ τοῦ *ᾄσων* ἤγουν ὑμνήσων» καὶ σελ. 440 «μέλλοντος *ᾄσειν*» καὶ σελ. 553 «τὸν ἐπίνικον *ᾄσω*». Ἐν σελ. 459 κεῖται «*ᾄσει* καὶ ὑμνήσει» καὶ «*ᾄσεται* καὶ ὑμνήσει».

Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 132, 16 Διδ. «ἐγὼ γάρ: οὐκ *ᾄσω* δηλαδή».

Σχολ. Θεοκρ. σελ. 254, 8 Ἀρ. «καὶ ἐγὼ μὲν *ᾄσω* τὸ μελύδριον» καὶ σελ. 261, 7 «ἐνταῦθα δὲ τὸ αὐλήσουσιν ἀντὶ τοῦ *ᾄσουσιν*».

Καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀπαντᾷ ὅ τε δόκιμος μέλλων *ᾄσομαι* καὶ ὁ ἀδόκιμος *ᾄσω*, οἷον Κριτ. Ε', 3 «*ᾄσομαι* ἐγώ εἰμι τῷ κυρίῳ». Ψαλμ. ΙΒ', 6 «*ᾄσω* τῷ κυρίῳ» καὶ Κ', 14 «*ᾄσομεν* καὶ ψαλοῦμεν» καὶ ΚϚ', 6 «*ᾄσομαι* καὶ ψαλῶ τῷ κυρίῳ» καὶ Ρ', 1 «ἔλεος καὶ κρίσιν *ᾄσομαί* σοι, κύριε» καὶ ΡΓ', 33 «*ᾄσω* τῷ κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου». Ἡσαί. Ε', 1 «*ᾄσω* δὴ τῷ ἠγαπημένῳ ᾆσμα τοῦ ἀγαπητοῦ μου». Πρβ. καὶ Θεοδώρητ. Τόμ. Α', σελ. 657 «ταῦτα ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν· *ᾄσω* τῷ ὀνόματί σου, ὕψιστε» καὶ σελ. 1044 «τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος εἴρηκε· πάντες οἱ ἐπὶ γῆς προσκυνήσουσί σε μελῳδοῦντες, *ᾄσουσι* τὸ ὄνομά σου». Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ΚϚ' ψαλμοῦ μνημονευθὲν χωρίον εἶνε παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ γεγραμμένον Τόμ. Α', σελ. 771 ὧδε· «*ᾄσω* καὶ ψαλῶ τῷ κυρίῳ».

Γίνεται δὲ τοῦ μέλλοντος *ᾄσω* καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου μνεία λέγον-

τος «Ἄσει: ὑμνήσει» καὶ «Ἄσω: ψαλῶ, αἰνέσω, ὑμνήσω». Ὁ Μιχ. Ψελλὸς γράφει ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν δασέων στοιχείων σελ. 72 Βοισσ. «Τὸν αὐτὸν οὖν πάλιν λόγον φαμὲν καὶ ἐπὶ τοῦ δ καὶ θ καὶ τ· πᾶν γὰρ ῥῆμα διὰ τούτων ἐκφερόμενον διὰ τοῦ σ ποιεῖ τὸν μέλλοντα· τοῦ γὰρ ᾄδω ὁ μέλλων *ᾄσω* καὶ τοῦ πλήθω πλήσω καὶ τοῦ ἀνύτω ἀνύσω». Σφάλλεται ὁ Ψελλὸς νομίζων ὅτι ἐκ τοῦ *πλήθω* ἐσχηματίσθη τὸ *πλήσω*. Ὁ μέλλων οὗτος ἔχει ἐνεστῶτα οὐχὶ τὸ *πλήθω* ἀλλὰ τὸ *πίμπλημι*.

Παρὰ τῷ Ἰουλιανῷ σελ. 338 α' ἀντὶ τοῦ «ὅτι δῆτα ταῖς Μούσαις *ᾄσω* καὶ ἐμαυτῷ» ἐξέδωκεν ὁ Ἑρτλῖνος «ταῖς Μούσαις *ᾄδω* καὶ ἐμαυτῷ». Παρὰ τῷ Ὠριγένει Τόμ. ΚΕ', σελ. 125 φέρεται «προϐασανίσαντες τῶν ἀκούειν σφῶν βουλομένων τὰς ψυχὰς καὶ κατ' ἰδίαν αὐτοῖς *προεπᾴσοντες* κτέ.». Ἀλλ' ἐν Τόμ. ΙΗ', σελ. 322 βλέπει τις τὴν ὀρθὴν γραφὴν *προεπᾴσΑντες*. Πλημμελῶς ἔχει καὶ τὸ παρὰ Σοφονίᾳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΚΓ', α', σελ. 47, 14 «ἔτι δὲ καὶ ταῖς ἐπαγωγαῖς *ἐπᾴσοντες* διαλυσόμεθα τέλεον», ὃ μετατυπωτέον εἰς τὸ *ἐπᾴσΑντες*. Παρατηρητέον δ' ὅτι εὑρίσκεται παρὰ τῷ Ὠριγένει Τόμ. ΙΕ', σελ 191 γεγραμμένον «οὐ λέγομεν πῶς *ᾄσομεν* τὴν ᾠδὴν κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας, ἀλλὰ πῶς *ᾄσομεν* τὴν ᾠδὴν κυρίου οὐκ ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας», ἀνθ' οὗ ἐν Ψαλμῷ ΡΛϚ', 4 (Παλ. Διαθ. Τόμ. Β', σελ. 192 Διδ.) κεῖται «*πῶς ᾄσΩμεν* τὴν ᾠδὴν κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;». Πρϐ. Θεοδώρ. Τόμ. Α', σελ. 944, 1 καὶ σελ. 1027, 19 καὶ σελ. 1136, 8 καὶ σελ. 1330, 6 καὶ σελ. 1525, 29 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 1179, 27.

Ἐκ μεταγενεστέρων ποιητῶν παραδείγματα τοῦ τύπου *ᾄσομαι* (*ᾀσεῦμαι*) καὶ τοῦ *ᾄσω* (*ᾀσῶ*) ἐμνημονεύσαμεν ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Ἀθηναίῳ 1879, σελ. 456-7. Ἐποιησάμεθα δ' ἐν αὐτῷ σελ. 451 καὶ σελ. 460 λόγον καὶ περὶ τοῦ φερομένου ἐν τῇ Εἰρήνῃ τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 1297 *ᾄσεις* καὶ τοῦ ἐν τοῖς Νόμοις τοῦ Πλάτωνος σελ. 666 δ' *ᾄσουσιν*, ἃ εἶνε ἀναμφιλέκτως γραφικὰ σφάλματα.

ΚΕΦ. Β'.

Περί που — παρά που, παρασήμων — περισήμων.

Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου φέρεται σελ. 772,63 «Χλόης γάρ, φασί, Δήμητρος ἱερὸν παρά που τὴν Ἀττικήν».

Οὐχὶ *παρά που*, ὅπερ ὅλως ἀνάρμοστον, ἀλλὰ *περί που* εἶπεν ὁ Εὐστάθιος, ὡς ἐν πολλοῖς ἄλλοις τόποις, οἷον

σελ. 791, 9 : *περί που* τὸ τέλος τῆς Ἰλιάδος ἔστιν εὑρεῖν.

840,12 : τὰς μὲν *περί που* τὴν Λαμψακηνῶν ἀφῆκε χώραν· καὶ 885, 41.

926,42 : τόπος οὐκ ἐπίσημος *περί που* τὰ κατὰ Τροίαν· καὶ 954, 45 καὶ 986, 4 καὶ 994, 46.

1070,53 : ἐξιστόρησαν *περί που* τὰ κατὰ Πελοπόννησον τέρας ὕδατος αἱματηροῦ· καὶ 1096, 6.

1119, 6 : γενομένης τῆς βολῆς *περί που* τὰ κατὰ τὴν γαστέρα· καὶ 1152, 11 καὶ 1182, 49.

1204,50 : ἐν τῇ ὑψηλοτέρᾳ Δαρδανίᾳ *περί που* τὰς ὑπωρείας τῆς Ἴδης· καὶ 1215,2 καὶ 1239,4.

1347,53 : ὅτι τὰς αἰθούσας οὐχ ὑψηλάς τινας ἀλλὰ *περί που* τὴν αὐλὴν οὔσας ὁ ποιητὴς καὶ ἐνταῦθα δηλοῖ· καὶ 1352, 53 καὶ 1389, 38 καὶ 1396, 49.

1452,61 : μέχρι καὶ νῦν φέρεται παρά τε ἄλλοις καὶ τοῖς *περί που* τὴν Παμφυλίαν· καὶ 1453, 1.

1509,24 : Ἠλύσιον δὲ πεδίον *περί που* τὰ κατὰ δύσιν πέρατα τῆς γῆς· καὶ 1524, 28 καὶ 1531, 41.

1610,45 : ἐρεῖ καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς ὁ ποιητὴς *περί που* τὴν τοῦ Ν ῥαψῳδίαν· καὶ 1624, 47 καὶ 1665, 48 καὶ 1681, 47 καὶ 66 καὶ 1684, 23 (Εὐδοκ. Ἰων. σελ. 515, 23 Φλ.) καὶ 1695, 39.

1704,55 : πρὸς τῇ οἰκουμένῃ μὲν ἀληθῶς οὖσα *περί που* τὰ Τυρρηνικὰ ἢ Σικελικά· καὶ 1709, 49 καὶ 1716, 59 καὶ 1720, 54 καὶ 1781, 62.

1888,52 : Φιλοίτιον ἱστορεῖ Ὅμηρος — πέραν *περί που* τὴν ἤπειρον νέμοντα· καὶ 1893, 15.

1951,60 : πιθανεύεται ὁ μῦθος ὀνείροις τόπον εἶναι *περί που* τὰ κατὰ τὸν Ἅδην.

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου Τόμ. Α', σελ. 78 «*περί* τέ *που* γὰρ τὰ στήθη — διατρίβει καὶ πρὸς ἄμυναν ηὐτρέπισται» καὶ ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Βασιλάκη Προγυμν. Β', 1 (Ῥητ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 429, 10) «*περί που* τὸν παρθενῶνα τίθησιν» καὶ Ε' (σελ. 455, 9) «Ἀχιλλεὺς *περί που* τὸ Πήλιον ἐθήρα» καὶ Ζ', 4 (σελ. 475, 27) «πορεύσομαι *περί που* τοὺς Ἅδου μυχούς» καὶ ὑπὸ τοῦ Κριτοβούλου Ἱστορ. Β', 1 (Ἀποσπ. Ἱστορ. Ἑλλ. Μυλλ. Τόμ. Ε', σελ. 106) «κελεύει τειχίζειν καὶ φρούριον ἐρυμνὸν *περί που* τὴν Χρυσέαν» καὶ Β', 4 (σελ. 108) «ἔπλεον αἱ νῆες πᾶσαι *περί που* τὸν φρυκτὸν τῆς στρατηγίδος νεώς» καὶ Β', 7 (σελ. 109) «πόλεις ἔχουσα πολλὰς καὶ καλὰς ἐν τῇ μεσογείᾳ καὶ φρούρια ἐρυμνὰ *περί που* τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ» καὶ Γ', 16 (σελ. 129) «ἐν δεξιᾷ ἐσπλέοντι τοῦτον *περί που* τὴν παλαιὰν Ἐπίδαμνον» καὶ Δ', 9 (σελ. 142) «καὶ δίδωσιν αὐτῷ — χώραν ἱκανὴν ἐς διατροφὴν *περί που* τὸν Στρυμόνα ποταμόν».

Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀπολλώνιον τὸν Ῥόδιον Σχολίοις τοῖς ἐκ τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος ἐκδεδομένοις ὑπὸ τοῦ Σχαιφήρου σελ. 195 «ὁ δὲ Καλλίχορος ποταμὸς Παφλαγονίας *περί που τὴν Ἡράκλειαν*», εἰς ὃ ἔγραψε σημείωσιν ὁ Σχαιφῆρος ἔχουσαν ὧδε· «Schol. ad I. v. 40 περί που τὴν Τρῳάδα. ad v. 834. p. 67 περί που τὰ μέσα. ad II. v. 1249. περί που τὸν Καύκασον. Eudocia p. 312. περί που Βοιωτίαν. Sic etiam Eustathius ad Homer. Od. p. 1684, 22. Simile est Scholiastae nostri ad I. v. 1110. πλησίον που τῆς Κυζίκου».

Τίθεται δ' ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ τὸ *περί που* καὶ κατ' ἐπιρρηματικὴν ἔννοιαν μετ' ἀριθμητικῶν ἐπιθέτων, οἷον καὶ *πεντακισχίλιοι περί που τὸν ἀριθμόν*, κτλ. (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ϛ', σελ. 776 Διδ. Πρβ. καὶ Μουλλάχιον ἐν *Γραμματ. τῆς Δημώδ. Ἑλλ. Γλώσσ.* σελ. 384). Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ Σωκράτους τοῦ Σχολαστικοῦ σελ. 690 Οὔσσ. «τοῦ πρὸ διακοσίων [καὶ] *περί που* ἐτῶν τελευτήσαντος». Πρβ. σελ. 834 «μετὰ διακό-

σια ἔτη *που* τῆς ἑαυτοῦ τελευτῆς», κτλ. Ἐν ταῖς Ἱστορίαις τοῦ Κριτοβούλου βιβλ. Δ', 8 (σελ. 142) φέρεται «ἐκλέγεται δὲ καὶ παῖδας —*περὶ* πεντακοσίους *που* μάλιστα καὶ χιλίους». Ἐν τῇ Εὐτεκνίου Παραφράσει τῶν Νικάνδρου Θηριακῶν στίχ. 518 ἀνέγνω ὁ Σνειδῆρος «καὶ ἔστι *περί τι που* πηχυαία» ἀντὶ τοῦ «*περί τι οὐ* πηχυαία», ὃ ὀρθῶς ὁ Γ. Δινδόρφιος μετέβαλεν ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. ϛ', σελ. 770 εἰς τὸ «*περί που* πηχυαία». Εἶνε δὲ τοῦτο ἰσοδύναμον τῷ «*ἑνὸς περί που* πήχεως».

Παρατηρητέον δ' ὅτι οὐδὲν ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου παράδειγμα ἐμνημονεύθη ὅμοιον οἷς ἡμεῖς κατελέξαμεν ἐν τοῖς ἄνω ἐκ τοῦ Εὐσταθίου.

Ὡς μετεβλήθη, πλημμελοῦς ἀναγνώσεως γενομένης, ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου τὸ *περί που* εἰς τὸ *παρά που*, οὕτω καὶ τοὐναντίον μετέπεσεν ἐν αὐταῖς τὸ *παρασήμων* εἰς τὸ *περισήμων*. Δὲν ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου σελ. 396, 43 «Πρίαμος μὲν πεύσεται τῆς Ἑλένης οἷα γεγυμνωμένους ἄρτι τοὺς Ἕλληνας ὁρῶν καὶ μὴ ἔχων, καθὰ πρίν, ἐκ *περισήμων* τινῶν γνωρίζειν αὐτούς», ὡς εἶνε νῦν παρ' αὐτῷ γεγραμμένον, ἀλλὰ «μὴ ἔχων, καθὰ πρίν, ἐκ *παρασήμων* τινῶν γνωρίζειν αὐτούς».

Πολλάκις δὲ ποιεῖται ὁ Εὐστάθιος χρῆσιν τοῦ τῇ προθέσει *παρά* συγκειμένου ὀνόματος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς, οἷον

σελ. 455, 26 «ἀνέκαθεν τὰ ἐρυθροβαφῆ βασιλέων ἦσαν *παράσημα*».

σελ. 485, 5 «ἕτεροι δὲ *παράσημα* εἶναι τοῖς ἥρωσι τούτοις φασὶν ἐν ταῖς ἀσπίσι λέοντα καὶ κάπρον».

σελ. 505, 21 «ἴσως γὰρ ταῦτα ἦσαν αὐτοῖς *παράσημα*».

σελ. 536, 39 «πάνυ γὰρ λαμπρὸν *παράσημον* καὶ ἡ αὐλῶπις».

σελ. 656, 24 «*παράσημον* αὐτοῖς διὰ τὴν ἐξ ἵππου παρωνυμίαν τὸν τόπον, ὡς εἰκός, κρίναντες».

σελ. 707, 62 «τὸ τῆς ῥηθείσης χρυσονώτου ἀσπίδος *παράσημον* εἰς τὴν τοῦ γέροντος ἀλληγοροῦσί τινες πολυτίμητον φρόνησιν».

σελ. 962, 4 «Αἴαντος γὰρ *παράσημον* ἡ ἀσπίς».

σελ. 1039, 39 «κρεμάννυται δ' ἐκ τῶν κανονίων καὶ τοῦ θρανίου ταινία εἰς *παράσημον* δηλαδὴ τῆς νηός».

σελ. 1381, 23 «ἃ καὶ ὡς ἐξαίρετόν τι *παράσημον* ἦν αὐτῷ».

σελ. 1495, 14 «ἣν (οὐλὴν) ἀπὸ πληγῆς εἶχεν ἀγρίου συὸς εἰς λαμπρὸν *παράσημον*, ὡς φανήσεται».

σελ. 1525, 19 «ὁποίῳ καὶ τὸ θεῖον γένος, οἱ ἐξ Ἑρμοῦ κήρυκες, ἐχρῶντο εἰς *παράσημον*».

σελ. 1536, 4 «καὶ ἔχει τὸ ἐκείνου γένος ἕως καὶ ἐσάρτι τὸ τοιοῦτον ἐπώνυμον εἰς εὐτυχίας *παράσημον*».

σελ. 1747, 16 «χηνίσκον λέγουσι νηὸς τύπωμά τι χηνὸς *παράσημον* ἐν ναυσίν».

σελ. 1837, 57 «πῶς οὐκ ἐξεκαλύφθη καὶ ἡ οὐλή, τὸ τοῦ Ὀδυσσέως, ὡς μετὰ ταῦτα φανεῖται, μέγα *παράσημον*».

σελ. 1962, 49 «πρῶτον μὲν τὴν οὐλήν, τὸ μέγα *παράσημον*, ἀπεγύμνωσεν».

Ἰδίας ἄξια μνείας νομίζομεν τὰ ἐν σελ. 1270, 22 εἰρημένα «Καλεῖ δὲ καὶ τὸν Δηίφοβον ἐν τούτοις λευκάσπιδα οἷα *ἐπίσημον*, ὡς εἰκός, ἔχοντα λευκὸν σάκος, καθὰ καὶ Ἀργεῖοι παρὰ Σοφοκλεῖ λευκάσπιδες ἱστοροῦνται· τῷ δὲ *παρασήμῳ*, φασί, τοῦ ὅπλου ἡ τοῦ φοροῦντος ἐμφαίνεται ἀρετή» καὶ τὰ ἐν σελ. 1310, 5 «Μάλιστα δὲ ἀπὸ *παρασήμου* χροιᾶς ἵππου μανθάνει τὸ πᾶν· φησὶ γὰρ Ὅμηρος· φράσσατο δ' ἵππον ἀριπρεπέα προύχοντα, ὃς τὸ μὲν ἄλλο τόσον φοῖνιξ ἦν, ἐν δὲ μετώπῳ λευκὸν σῆμα τέτυκτο περίτροχον ἠύτε μήνη. Καὶ ὅρα ὅτι καθηγητὴς γέγονε τοῖς μετ' αὐτὸν ὁ ποιητὴς καὶ τοῦ τοιαῦτα ἐν ἵπποις παρασημαίνεσθαι, ἅ φασιν οἱ χυδαΐζοντες *σύσσημα*» καὶ τὰ ἐν σελ. 1673, 33 «Ἐν ἐκείνοις δὲ καὶ παράσημος ὁ ἀδόκιμος ὡς ἀπὸ νομίσματος, ὃ κίβδηλον ὂν παράσημον ἐκαλεῖτο· εἰ καὶ ὕστερον δεδόξασται καὶ ἡ τοιαύτη λέξις διὰ τὰ βασιλικὰ *παράσημα* ἢ καὶ ἄλλως ἀρχοντικά». Περὶ τοῦ ὀνόματος *σύσσημον* ἴδε Δουκάγγιον ἐν *Γλωσσαρ.* σελ. 1494 καὶ Στούρζιον ἐν *Βιβλ. περὶ Διαλ. Μακεδ. καὶ Ἀλεξ.* σελ. 196. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ', σελ. 1534. Ἐν τῇ χυδαίᾳ λαλιᾷ λέγεται κατὰ παραφθορὰν *σουσσοῦμι*.

Εἶνε δ' ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 955, 7 παρατεθειμένη ἡ ῥῆσις «εἰσέβαινον ἰσχάδες, τὸ *παράσημον* τῶν Ἀττικῶν». Ἐλήφθη δ' αὕτη ἐξ ὧν λέγει ὁ Ἄλεξις παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 652 γ' «εἰσέβαινον ἰσχάδες, τὸ παράσημον τῶν *Ἀθηνῶν*, καὶ

θύμου δέσμαι τινές». Φέρεται δὲ καὶ ἐν ἀντιγράφῳ τοῦ Ἀθηναίου ἡ πλημμελὴς γραφὴ *Ἀττικῶν*.

Καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις τῶν εἰς Ὅμηρον Παρεκβολῶν τοῦ Εὐσταθίου εὑρίσκεται καθ' ἡμαρτημένην γραφὴν ἡ πρόθεσις *περί* ἀντὶ τῆς *παρά* κειμένη, οἷον

σελ. 213, 37 «ὁ *περὶ* τῇ κωμῳδίᾳ Κλέων».

σελ. 344, 45 «ἄλλο δέ, φασί, τὸ ἔλειον σέλινον τοῦτο *περὶ* τὸ πετροσέλινον» καὶ σελ. 1711, 1 «ἡ δὲ αὐδὴ ἄλλο τι *περὶ* ταῦτα». Πρβ. σελ. 1723, 42 «ἄλλη τις αὕτη *παρὰ* τὴν εἰρημένην νύκτα» καὶ σελ. 1798, 21 «ἄλλο ῥῆμα τοῦτο *παρὰ* τὸ κνυζώσω δέ οἱ ὄσσε» καὶ σελ. 1822, 22 «ἄλλη αὐτὴ οὖσα *παρὰ* τὴν — μίλακα» καὶ σελ. 1876, 51 «ἄλλο τι ὢν *παρὰ* τὸν σῖτον» καὶ σελ. 1910, 10 «τῶν Κενταύρων ἄλλο τι *παρὰ* τοὺς ἄνδρας ὄντων» καὶ σελ. 1932, 56 «ἄλλο τι *παρὰ* τὰ ἔργα» καὶ σελ. 361, 40 «ἄλλη ἐστὶ *παρὰ* τὰ Κωτύωρα», κτλ. Ἔτι δὲ σελ. 1895, 19 «ἕτερός τις *παρὰ* τὸν Σαρδόνιον» καὶ σελ. 1942, 59 «σῆμα τοῦτο ἕτερον *παρὰ* τὴν πολύγνωστον οὐλήν» καὶ σελ. 1718, 54 «ἀλλοῖον ὂν αὐτὸ *παρὰ* τὸ κτέ.» καὶ σελ. 1840, 60 «ἀλλοῖον δέ τι *παρὰ* τὰ δοκοῦντα κοινῶς» καὶ σελ. 1940, 52 «ἑτεροῖόν ἐστι *παρὰ* τὸ ἐκ πέτρης».

σελ. 499, 11 «ὁ δὲ Τελαμώνιος Αἴας Σιμοείσιόν τινα ἔβαλε στῆθος *περὶ* μαζὸν δεξιόν». Πρβ. Ἰλ. Δ, 480 «βάλε στῆθος *παρὰ* μαζὸν δεξιόν». Ὁμοίως λέγεται στίχ. 518 «βλῆτο *παρὰ* σφυρὸν — κνήμην δεξιτερήν».

σελ. 715, 34 «Καὶ γὰρ ἄλλοι τε καὶ ὁ Καισαρεὺς Προκόπιος τοῖς μὲν παλαιοῖς παρὰ μαζὸν ἱστοροῦσιν ἕλκεσθαι τὴν νευράν, τοῖς δὲ ὕστερον *παρ'* αὐτὸ μάλιστα τὸ δεξιὸν ὠτίον, εἰ μὴ ἄρα παίζειν ἐθέλοντες οἱ περὶ τὸν Νεοτέλην τρεῖς ἐροῦσιν ἑλκυσμοὺς νευρᾶς, δύο μὲν παλαιάς, τὴν παρὰ μαζὸν καὶ τὴν παρ' ὦμον, τρίτην δὲ τήν, ὡς εἴρηται, *περὶ* τὸ δεξιὸν ὠτίον».

σελ. 1783, 42 «ἐρωτηθεὶς ὁ συβώτης *περὶ* Ὀδυσσέως εἰ ζῶσιν οἱ δεσποτικοὶ γονεῖς, κτέ.». Πρβ. σελ. 1794, 17 «τὸν Ὀδυσσέα ἔπλασεν ἐρωτηθέντα *παρὰ* τοῦ Τηλεμάχου» καὶ σελ. 1826, 34 «ἵνα μὴ ἄλλο τι πλάσας ὑποπτευθείη *παρὰ* τοῦ Εὐμαίου» καὶ σελ. 1834,38 «μετὰ τὸ ξενισθῆναι *παρά* τινων» καὶ σελ. 1845, 23 «Πηνελόπη

ἐπαινεθεῖσα *παρὰ* τοῦ Εὐρυμάχου φησίν» καὶ σελ. 1866, 14 «*παρά* τινων δὲ δασυνόμενον», κτλ. Ἐρρήθη δ' ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου καὶ «ἡ *παρὰ* τῆς Ἀθηνᾶς ἀλλοίωσις τοῦ Ὀδυσσέως» (σελ. 1868, 52)· ἔτι δὲ «εἰ *παρὰ* τοῦ δεσπότου πάσχει τις κακόν» (σελ. 1784, 16).

σελ. 1941, 56 «λέγει δὲ καὶ ὡς ἡ μὲν ἱλαρῳδία *περὶ* τὴν τραγῳδίαν ἦν σεμνὴ οὖσα, ἡ δὲ μαγῳδία *περὶ* τὴν κωμῳδίαν». Πρβ. Ἀθήν. σελ. 621 γ' «φησὶ δὲ ὁ Ἀριστόξενος τὴν μὲν ἱλαρῳδίαν σεμνὴν οὖσαν *παρὰ* τὴν τραγῳδίαν εἶναι, τὴν δὲ μαγῳδίαν *παρὰ* τὴν κωμῳδίαν».

σελ. 1146, 35 «Συβαρῖται γοῦν ἱστοροῦνται πρῶτοι λοετροχόους *περιχύτας* εἰσαγαγεῖν πεπεδημένους τοῦ μὴ θᾶττον ἰέναι, ὥς φησιν ὁ δειπνοσοφιστής, καὶ ἵνα μὴ σπεύδοντες κατακαίωσι τοὺς λουομένους». Ὀρθῶς παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ εἶνε γεγραμμένον σελ. 518 γ' «περὶ δὲ Συβαριτῶν τί δεῖ καὶ λέγειν; παρ' οἷς πρώτοις εἰσήχθησαν εἰς τὰ βαλανεῖα λουτροχόοι καὶ *παραχύται* πεπεδημένοι τοῦ μὴ θᾶττον ἰέναι καὶ ὅπως μὴ σπεύδοντες κατακαίωσι τοὺς λουομένους». Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ϛ', σελ. 444.

σελ. 1187, 64 «ἡ ἀπὸ τῆς τῶν γερόντων καὶ λοιπῶν ἀριστέων ὁμιλίας γλυκυθυμία, τῶν *περιμεινάντων* τῷ Ἀχιλλεῖ καὶ τερπόντων πυκινῶς».

σελ. 1746, 1 «ἀπίθανον εἰπὼν καὶ δυσκατάστατον *περιστᾶν* ἐκ τῆς κατὰ κύνας μεταφορᾶς τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπρεπές». Πρβ. Ἡρῳδιαν. Τόμ. Α', σελ. 444, 30 Λεντζ.

Νομίζομεν δ' ὅτι καὶ τὸ ἐν σελ. 497, 37 φερόμενον «εἴ γε χείμαρρος καὶ αὐτόν ποτε *περισύρων* φθείρει» εἶνε πλημμελὴς γραφὴ τοῦ *παρασύρων*. Εὕρομεν δὲ καὶ τὸ ἐναντίον σφάλμα, τὴν μετάπτωσιν δηλονότι τῆς προθέσεως *περί* εἰς τὴν *παρά*, ἐν σελ. 1182, 2 «ὅσοι δ' ἂν πολέμοιο περὶ στυγεροῖο λίπωνται, ἤγουν *παραλειφθῶσιν* ἐκ μάχης». Παντὶ φανερὸν ὑπάρχει ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου «ἤγουν *περιλειφθῶσιν* ἐκ μάχης». Πρβ. Σχουάρτζιον ἐν *Μνημοσ.* 1886, σελ. 201.

Πολλὰ ἄλλα παραδείγματα τῆς συγχύσεως τῶν προθέσεων *παρά* καὶ *περί* θὰ καταλέξωμεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ. Ἴδε ἃ ἐγράψαμεν ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Ϛ', σελ. 218.

ΚΕΦ. Γ′.

Παράλογος — περιλογισμός — ἐπιλογισμός.

Ἐν τῇ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως Δευτέρᾳ πρὸς Ἀμμαῖον Ἐπιστολῇ τῇ περὶ τῶν Θουκυδίδου Ἰδιωμάτων κεφ. Γ′ εἶνε γεγραμμένον «Γλωσσηματικὰ μὲν οὖν καὶ ἀπηρχαιωμένα καὶ δυσείκαστα τοῖς πολλοῖς ἐστι τό τε ἀκραιφνὲς καὶ ὁ περιλογισμὸς καὶ ἡ περιωπὴ καὶ ἡ ἀνακωχὴ καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ποιητικὰ δὲ ἥ τε κωλύμη καὶ ἡ πρέσβευσις καὶ ἡ καταβοὴ καὶ ἡ ἀχθηδὼν καὶ ἡ δικαίωσις καὶ τὰ παραπλήσια».

Λέξις *περιλογισμός* οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ *ἐπιλογισμός*, ἣν προκρίνει ὁ Κρυγῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως Ἱστοριογραφικῶν σελ. 224 ἀποφαινόμενος ὅτι ἡ *περί* ἡ ἐν τῷ *περιλογισμός* ἔλαβε τὴν γένεσιν ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου *περιωπή*. Ἀλλ' οὔτε εὑρίσκεται παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ τὸ *ἐπιλογισμός* οὔτ' εἶνε γλωσσηματικὸν ἢ ἀπηρχαιωμένον ἢ δυσείκαστον. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ καὶ ἄλλοις μεταγενεστέροις. Ὁ Γαληνὸς γράφει Τόμ. ΙΓ′, σελ. 366 «ἃ κατὰ τὸν κοινὸν ἁπάντων ἀνθρώπων λόγον, ὃν *ἐπιλογισμὸν* αὐτοὶ καλοῦσιν, εὑρηκέναι φασί» καὶ Τόμ. ΙΗ′, β′, σελ. 26 «Ἀναλογισμὸς δ' ἐστὶ λόγος ἐκ τοῦ φαινομένου ὁρμώμενος καὶ τοῦ ἀδήλου κατάληψιν ποιούμενος, *ἐπιλογισμὸς* δὲ ὁ κοινὸς καὶ συμφωνούμενος παρὰ πάντων λόγος. Ἀλλὰ πρῶτον ἐπιλογιστικῶς τῶν εἰρημένων σημείων σκεψώμεθα ὑπὲρ ἑκάστου· πολὺ γὰρ ἄμεινόν ἐστι διὰ συμφωνουμένου καὶ κοινοῦ πάντων ἀνθρώπων λόγου ποιήσασθαι τὴν πρώτην διδασκαλίαν ἤπερ εὐθέως ἐπὶ τὸν ἀναλογισμὸν ἔρχεσθαι». Λέγεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ *λογισμός*, *ἀναλογισμός*, *ἀντιλογισμός*, *ἀπολογισμός*, *διαλογισμός*, *ἐκλογισμός*, *ἐπιλογισμός*, *καταλογισμός*, *παραλογισμός*, *προλογισμός*, *συλλογισμός*-*προσυλλογισμός*, *ὑπολογισμός*. Δὲν φέρονται δὲ πάντα ταῦτα ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ. Ὑπὸ τοῦ Σνειδήρου ἐμνημονεύθη ἐν τῷ Λεξικῷ

τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης καὶ λέξις *ἀντισυλλογισμός* ἀλλ' ἄνευ μάρτυρος. Δύο δὲ μόνα ἐκ τῶν κατειλεγμένων ὀνομάτων βλέπει τις παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ, τὸ *λογισμός* καὶ τὸ *ἀναλογισμός*, περὶ οὗ γράφει Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος σελ. 48, 1 «Ὥσπερ ἐκ τοῦ λογίζομαι λογισμός, οὕτως ἐκ τοῦ ἀναλογίζομαι *ἀναλογισμός*. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ὀγδόῃ· ὄντων δ' αὐτῶν ἐν τοιούτῳ ἀναλογισμῷ» καὶ ὁ Πολυδεύκης Β', 120 «καί, ὡς Θουκυδίδης, *ἀναλογισμός*». Ποιεῖται δὲ οὗτος μνείαν τοῦ προκειμένου ὀνόματος καὶ ἐν Δ', 163 λέγων «λογισμὸς λογίζεσθαι — συλλογίζεσθαι συλλογισμός — *ἀναλογισμός* ἀναλογίζεσθαι». Πρβ. καὶ Ϛ', 115 καὶ Γαλην. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 26 καὶ Τόμ. Α', σελ. 128 καὶ 131 καὶ 155.

Ὑπὸ τοῦ Πόππου εἶνε ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Α', α', σελ. 240 τάδε γεγραμμένα· «Et περιλογισμός quidem vel ἐπιλογισμός omnino non legitur in Thucydidis libris — neque aliud compositum ex nomine λογισμός quam ἀναλογισμός (III, 36. VIII, 84), quod commune est ei atque Xenophonti et Demostheni, sed Grammaticis offensioni fuisse inde patet, quia et a Polluce et a Thoma e Thucyd. notatur».

Οὐδαμῶς εὔλογον φαίνεται νὰ νομίζῃ τις ὅτι τὸ *περιλογισμός* ἢ *ἐπιλογισμός* προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς τοῦ *ἀναλογισμός*, οὗ ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Θουκυδίδης, ἀτοπώτατον δὲ πάντως εἶνε νὰ ὑποληφθῇ ὅτι κατελέχθη τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως ἐν τοῖς γλωσσηματικοῖς καὶ ἀπηρχαιωμένοις καὶ δυσεικάστοις. Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἔγραψεν ὁ Διονύσιος «τό τε ἀκραιφνὲς καὶ ὁ *παράλογος* καὶ ἡ περιωπὴ καὶ ἡ ἀνακωχή». Κακῶς δὲ τοῦτο ἀναγνωσθὲν ἐγένετο *περιλογ(ισμ)ός*, ὃ μετεβλήθη ἔπειτα εἰς τὸ *ἐπιλογισμός*. Ἀσμενίζει δ' ὁ Θουκυδίδης τῷ οὐσιαστικῷ ὀνόματι *παράλογος*, οἷον βιβλ. Α', 78, 1 «τοῦ πολέμου *τὸν παράλογον* ὅσος ἐστί, πρὶν ἐν αὐτῷ γενέσθαι προδιάγνωτε» καὶ βιβλ. Β', 85, 2 «ἐδόκει γὰρ αὐτοῖς — πολὺς *ὁ παράλογος* εἶναι» καὶ βιβλ. Γ', 16, 2 «οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὁρῶντες πολὺν *τὸν παράλογον* κτέ.» καὶ βιβλ. Ζ', 28, 3 «*τὸν παράλογον* τοσοῦτον ποιῆσαι τοῖς Ἕλλησι τῆς δυνάμεως καὶ τόλμης» καὶ 55, 1 «ὁ *παράλογος* αὐτοῖς μέγας ἦν». Πρβ. καὶ βιβλ. Β', 61, 3 «δουλοῖ γὰρ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον καὶ τὸ πλείστῳ *παραλόγῳ* ξυμβαῖνον» καὶ βιβλ. Ζ', 61, 3 «μνήσθητε τῶν ἐν τοῖς

πολέμοις *παραλόγων*» καὶ βιβλ. Η', 24, 5 «εἰ δέ τι ἐν τοῖς ἀνθρωπείοις τοῦ βίου *παραλόγοις* ἐσφάλησαν».

Εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου εἰρημένον ἐν βιβλ. Α', 78, 1 *τὸν παράλογον* φέρεται τὸ σχόλιον τόδε· «*Παράλογον*: ἀπροσδόκητον. Ἀρσενικῶς *τὸν παράλογον*». Λέγει δὲ καὶ ὁ Πολυδεύκης Β', 119 «καὶ Θουκυδίδης *πολὺν τὸν παράλογον* φησίν» καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος σελ. 303, 16 «Παράλογον Ἕλληνες οὐδετέρως, *ὁ παράλογος* δὲ Ἀττικοί. Ὁ αὐτός· τοῦ δὲ πολέμου τὸν παράλογον ὅσος ἐστί» καὶ ὁ Φώτιος Λεξ. σελ. 386, 17 «*Παράλογον* λέγουσιν ἀρσενικῶς οἵ τε ἄλλοι καὶ μάλιστα Θουκυδίδης τὸ παράδοξον καὶ ὃ οὐκ ἄν τις προσδοκήσειεν, οἷον τοῦ πολέμου τὸν παράλογον καὶ ὅτι ἐγένετο πολὺς ὁ παράλογος» (Πρβ. καὶ Σχολ. Λουκιαν. σελ. 134 Ἰακ.). Ἐν τῷ Λεξικῷ Ἀνδρέου τοῦ Λοπαδιώτου (Λεξ. Βινδοβ.) φέρεται σελ. 141, 16 «*Παράλογος* ἀρσενικῶς Θουκυδίδης· οὐκ ἄν τις προνοήσειεν· οἷον τοῦ πολέμου τὸν παράλογον». Ἀποφαίνεται δ' ὁ Ναύκιος ὅτι ὀρθότερον θὰ ἦτο ὑπὸ τοῦ λεξικογράφου γεγραμμένον «Παράλογος ἀρσενικῶς, ὃ οὐκ ἄν τις προνοήσειεν. Θουκυδίδης. οἷον τοῦ πολέμου τὸν παράλογον». Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὁ λόγος τοῦ Ἀνδρέου εἶχε κατ' ἀρχὰς ὧδε· «*ΠαράλογοΝ* ἀρσενικῶς Θουκυδίδης (ὃ) οὐκ ἄν τις προνοήσειεν, οἷον τοῦ πολέμου τὸν παράλογον».

Ὁ Σουίδας γράφει «*Παράλογον* λέγουσιν ἀρσενικῶς οἵ τ' ἄλλοι καὶ μάλιστα Θουκυδίδης τὸ παράδοξον καὶ ὃ οὐκ ἄν τις προσδοκήσειεν, οἷον τοῦ πολέμου τὸν παράλογον καὶ ὅτι ἐγένετο πολὺς ὁ παράλογος. Προκόπιος· οἱ μὲν ἄλλοι τοῦ πλήθους ἐκλογιζόμενοι τὸν παράλογον, ἔδοξε μανιώδης εἶναι αὐτοῦ ἡ ἔννοια. Καὶ αὖθις· τοῖς δὲ Ῥωμαίοις θάμβος καὶ ἀπιστία πρὸς τὰ γινόμενα παρέστη πλείων ἢ τοῖς τὰ παράλογα ὀνείρατα ὁρῶσι» καὶ «*Παράλογος*. Θουκυδίδης· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐν παντὶ δὴ ἀθυμίας ἦσαν καὶ ὁ παράλογος αὐτοῖς μέγας ἦν, πολὺ δὲ μείζων ἔτι τῆς στρατιᾶς (στρατείας) ὁ μετάμελος. Καὶ αὖθις· οἱ δὲ σοφίσμασι καὶ παραγωγαῖς ἐκκρούοντες ἡμᾶς ἀεί τε καὶ καθ' ἡμέραν κύριοι τῶν ἡμετέρων ἐκ τοῦ παραλόγου γεγένηνται». Ἔλαβε δ' ὁ Σουίδας τὸ χωρίον τοῦτο, ὃ παρέθετο καὶ ἐν λ. *παραγωγαῖς*, ἐκ τοῦ Προκοπίου Τόμ. Β', σελ. 343, 16. Σημειωτέον δ' ὅτι κεῖται παρὰ τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Α', σελ. 463, 18 «πᾶσι μὲν οὖν τὸν τοῦ πλήθους ἐκλογιζομένοις παράλογον ἔδοξε μανιώδης αὐτοῦ ἡ ἔν-

νοια εἶναι», οὐχὶ «οἱ μὲν ἄλλοι τοῦ πλήθους ἐκλογιζόμενοι τὸν παράλογον, ἔδοξε κτέ.», ὡς εἶνε ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα γεγραμμένον.

Παρὰ μόνῳ τῷ Θουκυδίδῃ ἐκ τῶν παλαιῶν ἐντυγχάνει τις τῷ κατ' ἀρσενικὸν γένος προενηνεγμένῳ οὐσιαστικῷ ὀνόματι *παράλογος*, ὃ κάλλιστ' ἠδύνατο Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς εἰς τὸ ἄηθες αὐτοῦ ἀποβλέπων νὰ συγκαταλέξῃ τῷ *ἀκραιφνές* καὶ *περιωπή* καὶ *ἀνακωχή*. Παρέχουσι δ' ἡμῖν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος παραδείγματα καὶ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς ζηλώσαντες τὴν Θουκυδίδειον χρῆσιν, οἷον

Πλούτ. Ἀντων. ΜΕ', 1 «τοῖς Πάρθοις ἐπιχειροῦσι πολὺς ἀπήντα *παράλογος*» καὶ Ἀποσπ. Α', 4, 1 «πολὺς δὲ αὐτῶν *ὁ παράλογός* ἐστιν». Πρβ. καὶ Ἠθικ. σελ. 1034 α' «πολλὴν δὲ μάχην καὶ *παράλογον* ἔχει τὸ τὰ σώματα καὶ τοὺς βίους οὕτω μακρὰν ἀποξενώσαντας τὰ ὀνόματα ταῖς πατρίσι τηρεῖν».

Ἀρριαν. Ἀναβ. Α', θ', 5 «τοῖς δράσασιν αἰσχύνην μᾶλλόν τι προσέβαλεν ἢ ἐς τὸ ξύμπαν Ἑλληνικὸν μέγαν *τὸν παράλογον* παρέσχε». Ἴδε Ἑλλένδετον εἰς *Ἀρριαν. Ἀνάβ.* Τόμ. Α', σελ. 236-7. Πρβ. καὶ Βοινῆρον ἐν *Act. Sem. Phil. Erl.* Τόμ. Δ', σελ. 10. Ἐμνήσθη δὲ καὶ ὁ Κρυγῆρος τῆς παρὰ τῷ Ἀρριανῷ χρήσεως τοῦ οὐσιαστικοῦ ὀνόματος *παράλογος* ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως Ἱστοριογραφικῶν σελ. LIX.

Δί. Κάσσ. ΜΒ', ιη', 1 «*ὁ παράλογος* πρός τε τὴν παρασκευὴν αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἐλπιζόμενα πολὺς ἐφαίνετο» καὶ ΜΗ', κθ', 3 «τοσοῦτος μὲν δὴ καὶ τῶν στάσεων καὶ τῶν πολέμων *παράλογός* ἐστι». Πρβ. καὶ Στούρζιον εἰς *Δί. Κάσσ.* Τόμ. Α', σελ. 291.

Ἀππιαν. Μιθριδ. 93 «πολὺς ὢν *ὁ* τοῦδε τοῦ πολέμου *παράλογος* — ἀμηχανίαν ὁμοῦ καὶ φόβον εἰργάζετο».

Προκόπ. Τόμ. Α', σελ. 324, 3 «ἐκλογιζόμενοί τε ἡλίκος *ὁ παράλογος* ἦν». Πρβ. καὶ Τόμ. Β', σελ. 136, 18 «τεκμαιρόμενος πολλῷ τοῦτο *τῷ παραλόγῳ*» καὶ σελ. 215, 4 «ἐπίδειξιν *τοῦ παραλόγου* ποιούμενοι» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 121, 24 «οἱ πρόσθεν πονηρότατοι δόξαντες τοσούτῳ *παραλόγῳ* — πρὸς τῶν ἐπιγεγενημένων ἡσσήθησαν». Ἄλλα ἐκ τοῦ Προκοπίου παραδείγματα βλέπει τις ἐν τοῖς ἄνω.

Περὶ τῆς προκειμένης λέξεως ἐγένετο λόγος ὑπό τ' ἄλλων καὶ τοῦ Πόππου ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Γ', α', σελ. 433-4 καὶ β', σελ. 411. Ἐν Μέρ. Α', α', σελ. 242 γράφει ὁ Πόππος «De ὁ Παράλογος sufficient dicta ab Interprr. ad I, 78· et ad Thom. M. Non multum diversum Μετάμελος VII, 55., quo utitur etiam Dio Kass.». Λέγει δὲ καὶ ὁ Οὐεκλῖνος ἐν *Stud. zu Eurip.* σελ. 406 «Bei Lobeck Paralip. p. 385 heisst es: omnino substantiva in ος exeuntia quae a verbis primitivis ducta actionem significent, perrara sunt: μετάμελος, ἀνακέλαδος, ἀνάπαλος. Das Wort μετάμελος wird als Adjektiv gebraucht, als Substantiv findet es sich bei Thucydides (VII 55) und spräteren. Dieser Gebrauch scheint zu den Eigenthümlichkeiten des Thucydideischen Stils zu gehören. So findet sich παράλογος sonst immer als Adjektiv, nur bei Thucydides kommt es als Substantiv vor wie ὁ παράλογος αὐτοῖς μέγας, πολὺ δὲ μείζων ἔτι τῆς στρατείας ὁ μετάμελος». Περὶ τοῦ ἐπιθέτου *μετάμελος* ποιεῖται ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου Τόμ. Δ', σελ. VII τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Neque 23, 13, ἐπολυπλασίαζον pro ἐπολλαπλασίαζον, aut 25,11: Διὸ πᾶσα ἡ πόλις ταῖς διαδιδομέναις φήμαις μετάμελος οὖσα πολλῆς ἀγωνίας ἐπληροῦτο, quod est adiectivum μετάμελος scripserat Diodorus, quo Byzantini demum sunt usi, ut schol. recens Soph. El. 544, δύσθυμος] μετάμελος, et saepius Georgius Acropolita et Ioannes Cinnamus, quorum locos indicant indices edd. Bonnensium». Παρὰ τῷ Σουίδᾳ φέρεται λ. *Ναβουθαί* «ὁ δὲ Ἀχαὰβ *μετάμελος γενόμενος* καὶ σακκίον ἐνδυσάμενος γυμνοῖς τοῖς ποσὶ διῆγε μὴ τρεφόμενος κτέ.». Ἀλλ' ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ τοῦ Ἰωσήπου Ἀρχαιολογίᾳ βιβλ. Η', ιγ', 8, ὅθεν ἐλήφθησαν τὰ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα, εἶνε γεγραμμένον «Ἀχάβῳ δὲ λύπη τῶν πεπραγμένων εἰσῆλθε καὶ *μετάμελος*, καὶ σακκίον ἐνδυσάμενος γυμνοῖς τοῖς ποσὶ διῆγεν οὐχ ἁπτόμενος τροφῆς κτέ.».

Ἄξιον παρατηρήσεως νομίζομεν ὅτι, ῥηθέντος ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα «Παράλογον λέγουσιν *ἀρσενικῶς* οἵ τ' ἄλλοι καὶ μάλιστα Θουκυδίδης», μνημονεύεται εἰς πίστωσιν τοῦ λόγου ἀτοπώτατα καὶ τόδε

τὸ χωρίον· «τοῖς δὲ Ῥωμαίοις θάμβος καὶ ἀπιστία πρὸς τὰ γινόμενα παρέστη πλείων ἢ τοῖς *τὰ παράλογα ὀνείρατα* ὁρῶσι». Γράφει δ' ὁ Σουίδας καὶ «*Παράλογον*: τὸ ἀνέλπιστον, τὸ παρὰ προσδοκίαν. Οὐδέ τις ἦν ὃς οὐκ ἠθέλησε τὸ μὴ οὐ θεατὴς γενέσθαι παραλόγου οὕτως εἰς μέγεθος παρασκευῆς· ἀντὶ τοῦ παραδόξου».

Τοῦ ἐπιθέτου *παράλογος*, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη ἐπίρρημα *παραλόγως*, ἔχει τις οὐκ ὀλίγα παραδείγματα νὰ καταλέξῃ ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους· ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Πολυβίῳ καὶ παρ' ἄλλοις μεταγενεστέροις. Ἐν τῇ Ξενοφῶντος Λακεδαιμονίων Πολιτείᾳ κεφ. Ε', 3 εἶνε εἰρημένον «πολλὰ δὲ καὶ *παράλογα* γίγνεται ἀπὸ τῶν ἀγρευομένων». Φέρεται καὶ ἐν ταῖς παλαιοτέραις ἐκδόσεσι τοῦ Θουκυδίδου τὸ προκείμενον ἐπίθετον, ἀλλ' εἶνε κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Κρυγήρου, ὀρθότατ' ἔχουσαν, ἀλλότριον τοῦ συγγραφέως τούτου. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ λογιωτάτου ἀνδρὸς γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως Ἱστοριογραφικῶν σελ. 267 «Utilior videbitur haec observatio. Quod Thuc. I, 78. legitur τοῦ πολέμου τὸν παράλογον, conferunt interprr. cum hujusmodi dictionibus: ὁ πλεῖστος τοῦ χρόνου I, 5. Putarunt igitur, Thucydidem voce παράλογος ut adjectivo usum esse. Quod nunquam fecit. V. II, 61. 85. III, 16. VII, 28. 55. 61. VIII, 24. Cui sententiae qui loci repugnare videntur, nulla opera possunt corrigi. Sunt autem hi: VII. 71 extr.: ἢν μή τι παράλογον γίγνηται. ubi παρὰ λόγον scribendum, (cf. II, 64. VI, 33.) et I, 65: ἢν μή τι ἀπὸ Πελοποννήσου ἢ ἄλλο παράλογον γένηται. ubi eadem emendatione adhibita ad ἄλλο ex praegressis repete pronomen τι — Etiam II, 90: γενομένου τούτου τοῦ ἀπροσδοκήτου καὶ παραλόγου· τοῦ cum nonnullis libris omittendum et ex optimis codicibus παρὰ λόγον reponendum. Denique I, 140: διόπερ καὶ τὴν τύχην, ὅσα ἂν παρὰ λόγον ξυμβῇ. pro vulg. παραλόγως praestant codd.». Ὁ Διδῶτος ὑπερμαχῶν τῆς γραφῆς *ἄλλο παράλογον* ἐν τῇ Α' ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Τόμ. Α', σελ. 430 εἶπε «Goeller et Poppo ont corrigé παρὰ λόγον. Cette correction ne nous paraît pas bien justifiée. Thucydide s'est servi (liv. 6, § 46) du mot ἄλογος au lieu de ἀπροσδόκητος: καὶ τῷ μὲν Νικίᾳ προσδεχομένῳ ἦν τὰ περὶ Ἐγεσταίων, τοῖν δὲ ἑτέροιν ἀλογώτερα. Pourquoi ne se ser-

virait-il pas aussi de παράλογον? D'ailleurs nous lisons liv. 2, § 61, καὶ τὸ πλείστῳ παραλόγῳ ξυμβαῖνον, et § 91, τοῦ ἀπροσδοκήτου τε καὶ παραλόγου». Ἀλλ' ἐν τῇ Β' ἐκδόσει Τόμ. Α', σελ. 478 ἔγραφε «Poppo, Goeller, Krüger, Arnold et Donaldson ont préféré παρὰ λόγον. Bekker dans ses deux éditions et Haase ont conservé παράλογον. Le ms. 255, *Suppl. gr.* écrit παρὰ λόγον. Je regrette de ne m'y être pas conformé» (Πρβ. καὶ Πόππον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Δ', σελ. 119).

Εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἔγραφε Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς «Γλωσσηματικὰ μὲν οὖν καὶ ἀπηρχαιωμένα καὶ δυσείκαστα τοῖς πολλοῖς ἐστι τό τε ἀκραιφνὲς καὶ ὁ *παράλογος* καὶ ἡ περιωπὴ καὶ ἡ ἀνακωχὴ καὶ τὰ ὅμοια τούτοις», κακῶς δὲ τὸ *παράλογος* ἀναγνωσθὲν ἐγένετο *περιλογ(ισμ)ός*, ὃ μετεβλήθη ἔπειτ' εἰς τὸ *ἐπιλογισμός*. Πολλάκις συνεχύθησαν αἱ προθέσεις *περί* καὶ *ἐπί*, πλειστάκις δὲ μετέπεσον εἰς ἀλλήλας ἡ *παρά* καὶ ἡ *περί*, συχνάκις δὲ προσετέθη ἢ ἀφῃρέθη ἓν ἢ πλείονα γράμματα, ὡς παρεστήσαμεν ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Α', σελ. 315 καὶ σελ. 335. Παρ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ἀφροδισιεῖ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Β', β', σελ. 57, 24 εἶνε γεγραμμένον «ἃ ὑπάγεσθαι δεῖν εἶπε τοῖς *οριστικοῖς* προβλήμασιν» ἀντὶ τοῦ *ὁρικοῖς* καὶ σελ. 128, 1 «ὡς *ὁριστικῶν* ἐμνημονεύσαμεν» ἀντὶ τοῦ *ὁρικῶν* (Πρβ. καὶ σελ. 44, 7 καὶ 9 καὶ 10 καὶ 13 καὶ 17 καὶ 18 καὶ σελ. 48, 3 καὶ σελ. 54, 21 καὶ σελ. 125, 22 καὶ σελ. 296, 4 καὶ σελ. 404, 22 καὶ σελ. 496, 5). Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Η', σελ. 374 τὸ παρ' Ἰωσήπῳ Ἰουδ. Ἀρχ. ΙΕ', θ', 3 «μηδένα τοῦ κατὰ τὴν οἰκείαν ἡδονὴν ζῆν *ὑπολογισμὸν* ποιούμενος» ὑπελήφθη ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις τοῦ *ὑπόλογον*. Περὶ τοῦ ὀνόματος *ὑπόλογος* θὰ γράψωμεν ἐν οἰκειοτέρῳ τόπῳ.

Περὶ τοῦ *ΠΑΡΑλογος* - *ΠΕΡΙλογ(ισμ)ός* - *ἘΠΙλογισμός* παρατηροῦμεν ὅτι καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἀπολλοδώρου βιβλ. Α', ε', 1, 2 ἔχουσι τἀντίγραφα «ἐπὶ τὴν ἀπ' ἐκείνης κληθεῖσαν Ἀγέλαστον ἐκάθισε πέτραν ΠΑΡΑ τὸ Καλλίχορον φρέαρ καλούμενον» καὶ «ΠΕΡΙ τὸ Καλλίχορον φρέαρ» καὶ «ΕΠΙ τὸ Καλλίχορον φρέαρ». Παρὰ τῷ Ἐρωτιανῷ τῶν παρ' Ἱπποκρ. Λέξ. Συν. σελ. 57, 13 πρὸς

τῇ ὀρθῶς ἐχούσῃ γραφῇ «μάλιστα δὲ ΠΕΡΙ τὴν κεφαλὴν εἴωθε γίνεσθαι» φέρεται καὶ ἡ «ΕΠΙ τὴν κεφαλήν» (*περί-ἐπί*) καὶ ἡ «ΠΑΡΑ τὴν κεφαλήν» (*περί-παρά*). Τριττὴν γραφὴν βλέπει τις καὶ παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ΄, σελ. 609, 25 «τὴν δὲ συμπλοκὴν Ἀβδηρῖται *ἘΠάλλαξιν* ἐκάλουν» καὶ *ΠΕΡΙπάλαξιν - ΠΕΡΙπαλξιν* καὶ *ΠΑΡάλλαξιν*.

Ἐν τέλει λέγομεν ὅτι κεῖται μὲν πολλάκις παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ τὸ ὄνομα *ἀνακωχή*, ἀλλ' ἡ ὀρθὴ αὐτοῦ ἐκφορὰ εἶνε *ἀνΟκωχή*, ὡς διδάσκει καὶ παλαιὸς γραμματικὸς ἐν Ἀνεκδότοις Βεκκήρου γράφων (σελ. 406, 19) «*Ἀνοκωχὴν* διὰ τοῦ Ο τὴν ἀνοχὴν λέγουσι· πολὺ δέ ἐστι παρὰ Θουκυδίδῃ». Τὸ ὄνομα παρήχθη ἐκ τοῦ ῥήματος *ἀνέχω*, ἐξ οὗ καὶ τὸ *ἀνοχή* (*ἀνοχαί*). Πρβ. *διΟκωχή*, *κατΟκωχή - κατΟκώχιμος*, *μετΟκωχή*, *παρΟκωχή*, *περιΟκωχή*, *συνΟκωχή*. Μετ' ἀκριβείας περὶ τοῦ *ἀνοκωχή* καὶ τῶν ὁμοίως αὐτῷ ἐσχηματισμένων μέλλομεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ νὰ διαλάβωμεν. Θὰ εἴπωμεν δ' ἀλλαχοῦ τὰ δέοντα καὶ περὶ τῶν ἄλλων λέξεων τῶν ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως μνημονευθεισῶν ἐν τῇ ῥήσει, ἣν παρεθέμεθα ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τοῦδε, ὡς καὶ περὶ ἑτέρων τινῶν ἀπαντωσῶν παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ, οἷον *πίσυνος*, κτλ.

ΚΕΦ. Δ΄.

§ 1. **Ἀφορμῆς μέν τινος [χρημάτων] εἰς αὐτὰς δεόμενος.**

Ἐν τῷ Προτρεπτικῷ τοῦ Γαληνοῦ κεφ. ΙΔ΄ (Τόμ. Α΄, σελ. 37-8 Κυνν.) φέρεται «Ἔστι δ' οὐδ' αὐτὸ τὸ πλουτεῖν ἐξ ἐπιτηδεύματος ἀξιόλογον ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ τοιαύτην ἐπίστασθαι τέχνην, ἣ καὶ ναυαγήσασι συνεκκολυμβήσει· ὅπερ οὔτε τοῖς διοικοῦσι τὰ τῶν πλουσίων οὔτε τοῖς τελώναις ἢ τοῖς ἐμπόροις ὑπάρχει. Καίτοι πλουτοῦσιν ἐξ ἐπιτηδευμά-

των οὗτοι μάλιστα· ἀλλ', ἐὰν ἀπολέσωσι τὰ χρήματα, συναπολλύουσιν αὐτοῖς καὶ τὰς πράξεις, ἀφορμῆς μέν τινος χρημάτων εἰς αὐτὰς δεόμενοι, τῷ δ' οὐκ ἔχειν ταύτην ἄρξασθαι τῆς ἀρχαίας πράξεως ἀδυνατοῦντες».

Κατ' οὐδένα πειθόμεθα ἡμεῖς τρόπον ὅτι εἶπεν ὁ Γαληνὸς «*ἀφορμῆς* μέν τινος *χρημάτων* εἰς αὐτὰς δεόμενοι», νομίζομεν δ' ὅτι ἐγράφη μὲν ὑπ' αὐτοῦ «*ἀφορμῆς* μέν τινος εἰς αὐτὰς δεόμενοι», τεθὲν δ' ὑφ' ἑτέρου τινὸς τὸ *χρημάτων* ἐν τῷ μετωπίῳ πρὸς ἐξήγησιν τοῦ *ἀφορμῆς* εἰσεφθάρη ἔπειτ' εἰς τὸ ἔδαφος. Πολλὰ δ' οὕτω παρέγγραπτα φωρᾷ τις ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν παλαιῶν.

Ἀφορμὴ πολλάκις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ λέγεται τὸ ἀφ' οὗ τις ὁρμώμενος ἐπιχειρεῖ τινι ἔργῳ· εὐθυβολώτατα δὲ τὰ χρήματα καλοῦνται ἀφορμὴ εἴς τι ἅτ' ἀνυσιμώτατ' ὄντα εἰς ἐμπορικὴν ἢ ἄλλην πρᾶξιν. Μαρτύρια τῆς τοιαύτης τοῦ ὀνόματος τούτου χρήσεως παρέχουσιν ἡμῖν ὁ Λυσίας καὶ ὁ Ξενοφῶν καὶ ἄλλοι, οἷον

Λυσ. παρ' Ἀθην. σελ. 611 ς' «Οὗτος γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὀφείλων ἀργύριον ἐπὶ τρισὶ δραχμαῖς Σωσινόμῳ τῷ τραπεζίτῃ καὶ Ἀριστογείτονι προσελθὼν πρὸς ἐμὲ ἐδεῖτο μὴ παριδεῖν αὐτὸν διὰ τοὺς τόκους ἐκ τῶν ὄντων ἐκπεσόντα. Κατασκευάζομαι δ', ἔφη, τέχνην μυρεψικήν· *ἀφορμῆς* δὲ δέομαι, καὶ οἴσω δέ σοι ἐννέ' ὀβολοὺς τῆς μνᾶς τόκους».

Ξενοφ. Ἀπομν. Β', ζ', 11-2 «Ἀλλὰ νὴ τοὺς θεούς, ἔφη ὁ Ἀρίσταρχος, οὕτω μοι δοκεῖς καλῶς λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὥστε πρόσθεν μὲν οὐ προσιέμην δανείσασθαι, εἰδὼς ὅτι ἀναλώσας ὃ ἂν λάβω οὐχ ἕξω ἀποδοῦναι, νῦν δέ μοι δοκῶ εἰς ἔργων *ἀφορμὴν* ὑπομενεῖν αὐτὸ ποιῆσαι. Ἐκ τούτων δὲ ἐπορίσθη μὲν *ἀφορμή*, ἐωνήθη δὲ ἔρια κτέ.» καὶ Πόρ. Δ', 34 «Εἰ δέ τινες λογιζόμενοι παμπόλλης ἂν δεῖν *ἀφορμῆς* εἰς ταῦτα πάντα οὐχ ἡγοῦνται ἱκανὰ ἄν ποτε χρήματα εἰσενεχθῆναι, μηδὲ οὕτως ἀθυμούντων». Πρβ. καὶ κεφ. Γ', 6 καὶ 9 καὶ 12. Ἐν τῷ Οἰκονομικῷ λέγει ὁ Ξενοφῶν κεφ. Α', 16 «ὁπόταν ὁρῶμέν τινας ἐπιστήμας μὲν ἔχοντας καὶ *ἀφορμάς*, ἀφ' ὧν δύνανται ἐργαζόμενοι αὔξειν τοὺς οἴκους, αἰσθανώμεθα δὲ αὐτοὺς ταῦτα μὴ θέλοντας ποιεῖν» (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', β', σελ. 2695).

Λυκοῦργ. κατὰ Λεωκρ. 26 «ἀλλ' οἰκῶν ἐν Μεγάροις, οἷς παρ'

ὑμῶν ἐξεκομίσατο χρήμασιν *ἀφορμῇ* χρώμενος, ἐκ τῆς Ἠπείρου παρὰ Κλεοπάτρας εἰς Λευκάδα ἐσιτήγει καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κόρινθον».

Ἀριστοτέλ. Πολιτ. Ϛ', γ', 4 (Τόμ. Α', σελ. 596, 6 Διδ.) «τὰ μὲν ἀπὸ τῶν προσόδων γινόμενα συναθροίζοντας ἀθρόα χρὴ διανέμειν τοῖς ἀπόροις, μάλιστα μὲν εἴ τις δύναται τοσοῦτον ἀθροίζων, ὅσον εἰς γηδίου κτῆσιν, εἰ δὲ μή, πρὸς *ἀφορμὴν* ἐμπορίας καὶ γεωργίας» καὶ 5 (σελ. 596, 17) «χαριέντων δ' ἐστὶ καὶ νοῦν ἐχόντων γνωρίμων καὶ διαλαμβάνοντας τοὺς ἀπόρους *ἀφορμὰς* διδόντας τρέπειν ἐπ' ἐργασίας». Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ «εἴ τις δύναται τοσοῦτον *συναθροίζων*», ὃ ὁ Σουσεμίλιος μετετύπωσεν εἰς τὸ *συναθροίζειν*. Περιττὸν δ' ἴσως εἶνε νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων προεφέρετο *ἁθρόος* καὶ *ἁθροίζω*, μετὰ δασέος πνεύματος.

Παρὰ τῷ Δημοσθένει κεῖται σελ. 186, 29 «Ἀλλὰ μὴν εἴ γ' ἐπὶ χρήμασιν αὐτῷ μέγ' ἐπέρχεται φρονεῖν, καὶ ταύτην ἀσθενεστέραν *ἀφορμὴν* τῆς ὑμετέρας εὑρήσει. Ὁ μέν γε χρυσίον, ὥς φασιν, ἄγει πολύ — ἡμῖν δὲ τὸ τῆς χώρας τίμημα ὑπάρχον *ἀφορμήν*, ἑξακισχίλια τάλαντα, ἀκούσεται, ὑπὲρ ἧς ὡς μὲν τοὺς ἐπιόντας ἐκείνων ἀμυνούμεθα, οἱ Μαραθῶνι τῶν προγόνων αὐτοῦ μάλιστ' ἂν εἰδεῖεν, ἕως δ' ἂν κρατῶμεν, οὐκ ἔνι δήπου χρήμαθ' ἡμᾶς ἐπιλείπειν» καὶ σελ. 677, 171 «τῷ μὲν Ἀθηνοδώρῳ συνέβη διαφεῖναι τὴν δύναμιν χρήματα οὐκ ἔχοντι παρ' ὑμῶν οὐδ' *ἀφορμὴν* τῷ πολέμῳ» καὶ σελ. 947, 11 «Καίτοι εἰ ἦν ἰδία τις *ἀφορμὴ* τούτῳ πρὸς τῇ τραπέζῃ, τί δήποτ' ἂν εἵλετο τοῦτο μᾶλλον ἢ ἐκείνην; οὔτε γὰρ ἡ πρόσοδος ἦν πλείων ἀλλ' ἐλάττων—οὔτε τὸ κτῆμα ἥδιον, εἰ προσῆν χρήματα τῇ τραπέζῃ ἴδια» καὶ σελ. 958, 44 «Εἰ δὲ τοῦτ' ἀγνοεῖς, ὅτι πίστις *ἀφορμὴ* πασῶν ἐστι μεγίστη πρὸς χρηματισμόν, πᾶν ἂν ἀγνοήσειας» καὶ σελ. 1102, 5 «καὶ τὰ χρήματα ἀποστερεῖν ἐνεχείρησεν, ἃ τῆς τραπέζης εἶχεν *ἀφορμήν*» καὶ σελ. 1116, 47 «ἐγὼ δ' ὃν μὲν τρόπον ἐσκευωρήσατο τὴν μίσθωσιν, ὅπως τὴν *ἀφορμὴν* τῆς τραπέζης κατάσχοι, εἶπον καὶ διεξῆλθον ὑμῖν» (Πρβ. καὶ σελ. 48, 29 καὶ σελ. 477, 68 καὶ σελ. 948, 13 καὶ 14. Ἴδε καὶ Οὐήβηρον εἰς *Δημοσθ. κατ' Ἀριστοκρ.* σελ. 470 καὶ Ῥεδάντζιον ἐν *Πίν. εἰς Δημοσθ.* σελ. 49 ἐκδ. δ' καὶ Ὑτνῆρον ἐν *Act. Sem. Phil. Erl.* Τόμ. Δ', σελ. 111 καὶ 101). Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Πολυδεύκει Γ', 84 «τράπεζα πολυάργυρος, *τραπέζης ἀφορμαί*». Παρατηρητέον δ' ὅτι τὸ ἐν τῇ πρώτῃ

παρατεθείσῃ ῥήσει τοῦ Δημοσθένους κείμενον *ἑξακισχίλια τάλαντα* παρέγγραπτον ὑπελήφθη ὑπὸ τοῦ Σχαιφήρου καὶ ἄλλων (Ἴδε Βοιμέλιον εἰς *Δημοσθέν. Δημηγορ.* σελ. 803 καὶ Κόβητον ἐν *Συμμ. Κριτ.* σελ. 73). Νομίζει δ' ὁ Κόβητος ἐν *Συμμ. Κριτ.* σελ. 74 ὅτι δὲν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους κατὰ μέλλοντα «ὡς μὲν τοὺς ἐπιόντας *ἀμυνΟΥμεθα*» ἀλλὰ κατ' ἐνεστῶτα «ὡς μὲν τοὺς ἐπιόντας *ἀμυνΟμεθα*».

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 1004 «οὔτε τὴν χώραν σπειρόντων ἔτι καὶ φυτευόντων τῶν γεωργῶν οὔτε τὴν θάλατταν πλεόντων καὶ διαμειβομένων τὰς διαποντίους ἀγορὰς τῶν ἐμπόρων οὔτε ἄλλην ἐργασίαν οὐδεμίαν δικαίαν ποιουμένων τῶν πενήτων· εἰς ἅπαντα γὰρ ταῦτα τοῖς δεομένοις *ἀφορμῆς* οὐδένα τῶν εὐπόρων τὰ ἑαυτοῦ χρήματα προήσεσθαι».

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «*Ἀφορμή*: ἡ νῦν ἐνθήκη λεγομένη. Ἀριστοφάνης· μέλλει δὲ πέμπειν τοὺς εἰς ἀφορμήν» (Ἴδε Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήνων Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 567, 724 καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀποσπασμάτων τοῦ Ἀριστοφάνους σελ. 330, 673).

Ὁ Ἁρποκρατίων γράφει σελ. 69, 15 «*Ἀφορμή*: ὅταν τις ἀργύριον δῷ ἐνθήκην, *ἀφορμὴ* καλεῖται ἰδίως παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς» (Πρβ. καὶ Σουίδ. λ. *ἀφορμή*). Ὁ δὲ Φρύνιχος λέγει σελ. 223 «*Ἐνθήκη*: τὸ μὲν παρενθήκη ὅπως ὑπὸ Ἡροδότου εἴρηται ὕστερον ὀψόμεθα· τὸ δὲ ἐνθήκη, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσιν, ἄτοπον· *ἀφορμὴν* γὰρ λέγουσιν οἱ ἀρχαῖοι». Ἴδε Λοβέκκιον εἰς *Φρύν.* σελ. 223-4 καὶ Ῥουθερφόρδιον εἰς *Φρύν.* σελ. 304-5.

Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰσοκράτους Τόμ. Β', σελ. 108 «Ἀφορμήν. Χρημάτων χορηγίαν, ἀφ' ἧς ὁρμώμενος ἐργάζεταί τις τέχνην τινὰ ἢ ἐμπορίαν. Οἱ δὲ μεταγενέστεροι καί, Ἐνθήκην, αὐτὴν ἐκάλεσαν (Φρύν. σελ. 96), καί, Προβολὴν (Σχολιαστ. Εὐριπίδ. Μηδ. 342)· καὶ τοῦτο ἂν εἴη τὸ τῶν Γερμανῶν Vorschuss. Τῶν δὲ νῦν οἱ μὲν Ἰταλοχυδαΐζοντες, Καπιτάλε, οἱ δὲ Τουρκοχυδαΐζοντες, Σιρμαγίαν καλοῦσι, προσῆκον καλεῖν, Κεφάλαιον» καὶ σελ. 334 «Ἀφορμήν. Οἷς ἀνωτέρω (σελ. 108) ἐσημειωσάμην προστίθητι καὶ τὸν Ἁρποκρατίωνα (λέξ. Ἀφορμή),

καὶ ἃ διὰ μακρῶν οἱ τὰ ἐκείνου ὑπομνηματίσαντες σοφοὶ Γαλάται εἰρήκασι περὶ τῆς Ἀφορμῆς». Ἐπισυνάπτομεν τούτοις ἃ ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ξενοφῶντος Ἀπομνημονευμάτων καὶ τοῦ Πλάτωνος Γοργίου σελ. 288 «καλλίους ἀφορμὰς εἰς τὸν βίον. Μεταφορικῶς ἐνθάδε τὸ *Ἀφορμάς*. Ἀφορμὴν (capital) κυρίως ἔλεγον οἱ Ἀττικοὶ ἅ τις κατετίθετο αὐτόθεν ἢ δανεισάμενος χρήματα, ἀφ' ὧν ὁρμώμενος, δι' ἐργασίας ἢ ἐμπορίας προσόδους ἑαυτῷ ἐποιεῖτο· ἐφ' ἧς σημασίας ἐχρήσατο ἀνωτέρω (σελ. 66) τῇ λέξει ὁ Ξενοφῶν. *Ἐνθήκην* ἐκάλουν αὐτὴν οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, (Ἁρποκρατ. λέξ. Ἀφορμή), ἐπὶ ναυτικῆς μάλιστα ἐμπορίας, παρὰ τὸ ἐντίθεσθαι εἰς πλοῖον· καὶ *Προβολὴν* δὲ οἱ μεταγενέστεροι, ὥς φησιν ὁ σχολιαστὴς τοῦ Εὐριπίδου (Μηδ. 342), οἱονεὶ πρώτην καταβολήν». Καλὸν ἡμῖν φαίνεται νὰ παρατηρηθῇ ἐνθάδε ὅτι πολλάκις ὁ Κοραῆς ἀντὶ τοῦ *προστίθει* ἔγραψε *προστίθητι*, ὃ ἀνελλήνιστον. Ἀποδοκιμάζομεν δ' ἡμεῖς καὶ τὸ *ἰταλοχυδαΐζειν* καὶ *τουρκοχυδαΐζειν*, ὧν γίνεται χρῆσις ὑπὸ τοῦ ἐπιφανεστάτου ἀνδρός.

Ἐν ταῖς εἰς Ἁρποκρατίωνα Σημειώσεσι Τόμ. Β', σελ. 147 Δινδ. λέγεται «Aliquando ἀφορμὴ significat προβολὴν εἰς τὸ ζῆν, quod nos Galli dicimus *moyen de vivre*. Schol. Eurip. Med. 342. ἣν ἡμεῖς προβολὴν καλοῦμεν εἰς τὸ ζῆν, Ἀττικοὶ ἀφορμὴν καλοῦσι».

Ὠνομάζετο δ' ἡ ἀφορμὴ ἐν τῷ παρῳχηκότι ἑλληνισμῷ καὶ *προχρεία*, ὡς μανθάνομεν ἐξ ὧν γράφει παλαιὸς γραμματικὸς ἐν Βεκκ. Ἀνεκδ. σελ. 472, 6 «Ἀφορμή:—ἣν νῦν πολλοὶ *πρόχρειαν* (γρ. *προχρείαν*) καὶ ἐνθήκην λέγουσι».

§ 2. Ἢ καὶ ναυαγήσασι συνεκκολυμβήσει.

Ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Γαληνοῦ τῇ κατακεχωρισμένῃ ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τοῦδε κεῖται «τὸ τοιαύτην ἐπίστασθαι τέχνην, ἣ καὶ ναυαγήσασι συνεκκολυμβήσει», τουτέστι «τὸ τοιαύτην (ἡμᾶς) ἐπίστασθαι τέχνην, ἣ καὶ ναυαγήσασιν (ἡμῖν) συνεκκολυμβήσει».

Ἐν ἄλλῳ τόπῳ τοῦ Γαληνοῦ, Προτρεπτ. Ε' (Τόμ. Α', σελ. 9), φέρεται «Ὡς δ' εἰς Κυρήνην αὐτοῦ τὴν πατρίδα μέλλοντές τινες

πλεῖν ἐπυνθάνοντο μή τι τοῖς οἰκείοις ἐπιστέλλει, κελεύειν αὐτοῖς ἔφη ταῦτα κτᾶσθαι τὰ κτήματα, ἃ καὶ *ναυαγήσαντι* συνεκκολυμβήσει», ἤγουν «ἃ καὶ ναυαγήσαντί (τινι) συνεκκολυμβήσει». Ἀλλὰ καλλίων, νομίζομεν, ὁ λόγος καθίσταται, ἄν, τοῦ ἑνικοῦ *ναυαγήσαΝΤΙ* μετατυπωθέντος εἰς τὸ πληθυντικὸν *ναυαγήσαΣΙ*, γραφῇ «κελεύειν ΑΥΤΟΙΣ ἔφη ταῦτα κτᾶσθαι τὰ κτήματα, ἃ καὶ ΝΑΥΑΓΗΣΑΣΙ συνεκκολυμβήσει».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ βιβλ. ϛ', 6 (Τόμ. Β', σελ. 4 Ὑβν.) «τοιαῦτα ἔφη δεῖν ποιεῖσθαι ἐφόδια, ἃ καὶ *ναυαγήσαντι* συγκολυμβήσει», τουτέστι «τοιαῦτα ἔφη δεῖν ποιεῖσθαί (τινα) ἐφόδια, ἃ καὶ ναυαγήσαντι (αὐτῷ) συγκολυμβήσει». Κακῶς δ' εἶνε γεγραμμένον *συγκολυμβήσει* ἀντὶ τοῦ *συνεκκολυμβήσει*. Τὸ ὑγιῶς ἔχον βλέπει τις καὶ ἐν τοῖς Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ Παραλλήλοις Στοιχ. Β',Λόγ.ιγ',138 (Στοβ. Ἀνθολ.Τόμ.Δ',σελ.226 Μειν.) «Ἀρίστιππος παρεκελεύετο τοῖς νέοις τοιαῦτα ἐφόδια κτᾶσθαι, ἅτινα αὐτοῖς καὶ ναυαγήσασι *συνεκκολυμβήσει*». Λέγεται ἑλληνιστὶ *ἐκκολυμβᾶν*, δι' οὗ δηλοῦται τὸ εἰς τὴν γῆν ἐξιέναι (καὶ οὕτω σῴζεσθαι) κολυμβῶντα· ὅθεν μόνον τὸ *συνεκκολυμβήσει* ἁρμόζει τῇ προκειμένῃ ῥήσει, ὅλως δ' ἀνάρμοστον ἀποβαίνει τὸ *συγκολυμβήσει*. Ἐπειδὴ δὲ τῷ *ἐκκολυμβᾶν* συνωνυμεῖ τὸ *ἐκνήχεσθαι* (καὶ *ἐκνεῖν*), ἐλέχθη καὶ *συνεκνήχεσθαι* ἀντὶ τοῦ *συνεκκολυμβᾶν* παρὰ τῷ Μεγάλῳ Βασιλείῳ ἐν τῷ πρὸς τοὺς Νέους κεφ. Ε' «ἀρετῆς ὑμῖν ἐπιμελητέον, ὦ ἄνθρωποι, ἣ καὶ ναυαγήσΑΝΤΙ *συνεκνήχεται* καὶ ἐπὶ τῆς χέρσου γενόμενον γυμνὸν τιμιώτερον ἀποδείξει τῶν εὐδαιμόνων Φαιάκων». Ἀλλ' ἀναγκαῖον εἶνε νὰ γραφῇ «ἣ καὶ ναυαγήσαντι *συνεκνήΞεται* καὶ τιμιώτερον ἀποδείξει». Περὶ τῆς χρήσεως «ἣ καὶ *ναυαγήσαντι* συνεκνήξεται», καθ' ἣν προσυπακούεται ἡ ἀντωνυμία *τινί* ἢ ἰσοδυναμεῖ τὸ *ναυαγήσαντι* τῷ *ναυαγήσαντί τινι*, θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν οἰκειοτέρῳ τόπῳ.

Σημειωτέον δ' ὅτι κατὰ μὲν τὸν Γαληνὸν ὁ Ἀρίστιππος ἐκέλευε «ταῦτα κτᾶσθαι τὰ κτήματα, ἃ καὶ ναυαγήσαντι (ναυαγήσασι) συνεκκολυμβήσει», κατὰ δὲ τὸν Λαέρτιον Διογένη ὁ Ἀντισθένης εἶπε «τοιαῦτα δεῖν ποιεῖσθαι ἐφόδια, ἃ καὶ ναυαγήσαντι συνεκκολυμβήσει». Τῷ Γαληνῷ συμφωνεῖ καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς καὶ ὁ Βιτρούβιος λέγων «Cum autem eius (Aristippi) comites in patriam reverti voluissent interrogarentque eum, quidnam vellet do-

mum renuntiari, tum ita mandavit dicere· *eiusmodi possessiones et viatica liberis oportere parari, quae etiam e naufragio una possent enatare*» (Ἴδε τὰς εἰς Διογένη τὸν Λαέρτιον Παρατηρήσεις τοῦ Μεναγίου Τόμ. Α', σελ. 399-400 Ὑδν.).

ΚΕΦ. Ε'.

§ 1. Δεδιξαμένη — δεδεξαμένη.

Ἐν ταῖς Ἱστορίαις Ἰωάννου τοῦ Κιννάμου βιβλ. Ε', 11 φέρεται «Ἔνθα καὶ πάλιν βλοσυροῖς τοῖς προσώποις δεδεξαμένη τοῦτον ἡ τύχη βραχὺ εἶτα προσεμειδία καὶ ἀνεῖτο πρὸς χάριν θρυπτομένη πως καὶ διαφανῶς παίζουσα». Εἶνε δὲ ῥωμαϊστὶ μεθηρμηνευμένον ὧδε· «*Ibi torvo vultu illum excipiens paulisper fortuna arridere demum et quasi manifestius colludere visa est*».

Οὐδεὶς δύναται νὰ πεισθῇ ὅτι προηνέχθη ποτὲ μετ' ἀναδιπλασιασμοῦ ὁ ἀόριστος τοῦ *δέχεσθαι*. Ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱστοριῶν τοῦ Κιννάμου σελ. 234, 4 ἀνέγνω μετ' ἐνδοιασμοῦ *διαδεξαμένη*. Ἀλλ' οὔτε ἡ τῆς ἁπλῆς μετοχῆς *δεξαμένη* ἔννοια οὔτε ἡ τῆς συνθέτου *διαδεξαμένη* ἁρμόζει τῇ ἐν τῷ λόγῳ ὑποκειμένῃ ῥήσει. Εὐκολωτάτη δὲ καθ' ἡμᾶς ἀποβαίνει ἡ εὕρεσις τῆς ἀληθοῦς γραφῆς. Ὁ συγγραφεὺς ἀναμφιλόγως εἶπε «βλοσυροῖς τοῖς προσώποις *δεδιξαμένη* τοῦτον ἡ τύχη βραχὺ εἶτα προσεμειδία», τουτέστι «βλοσυροῖς τοῖς προσώποις *ἐκφοβήσασα* τοῦτον ἡ τύχη βραχύ». Ἐποιήσατο δὲ καὶ τοῦ ἐνεστῶτος *δεδίττεσθαι* ὁ Κίνναμος χρῆσιν ἐν βιβλ. Β', 6 (σελ. 43, 14 Μειν.) «ἄνδρες, ἔφη, Ῥωμαῖοι, μὴ δὴ τέχνη βαρβαρικὴ *δεδιττέσθω* τὴν ὑμετέραν ἀγχίνοιαν», ἤγουν: ἐκφοβείτω.

Ἐκ τοῦ Ἀττικοῦ λόγου ἓν μόνον μαρτύριον ἔχομεν τοῦ *δεδίξασθαι*, τὸ τοῦ Δημοσθένους σελ. 434, 291 «τουτουσὶ *δεδιξάμενος*». Ἐν τοῖς εἰς τὸν ῥήτορα Σχολίοις σελ. 444, 9 Διν δ. εἶνε γεγραμμένον «*Δεδιξάμενος*: ἀντὶ τοῦ εἰς δέος καταστήσας, ὡς ἀπὸ θέματος

τοῦ *δεδείξω*. Κακῶς δέ· ὤφειλε γὰρ *δεδειξόμενος*». Ὁ ἀόριστος *δεδίξασθαι* ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ *δεδίττεσθαι* (*δεδίσσεσθαι*) ὡς ὁ *αἰνίξασθαι* ἐκ τοῦ *αἰνίττεσθαι* (*αἰνίσσεσθαι*). Πρβ. *ἑλίσσεσθαι - ἑλίξασθαι*, *ἀίσσειν ἀΐσσεσθαι - ἆιξαι ἀΐξασθαι*, *φρίσσειν - φρῖξαι*, *ἀποπλίσσεσθαι-ἀποπλίξασθαι*, *φοινίσσειν - φοινῖξαι* (*φοινίξασθαι*), *μειλίσσεσθαι - μειλίξασθαι*, *τυλίσσειν-τυλίξαι* (*ἐντυλίξαι*).

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Κάτ. Νεωτ. ΜΓ΄, 4 «οὓς μὲν *δεδιξάμενοι* τῶν πολιτῶν, οὓς δὲ συσκευασάμενοι χάρισι καὶ δωροδοκίαις» καὶ παρὰ τῷ Λουκιανῷ Ζεύξ. 4 «ὡς *δεδίξαιτο* σὺν παιδιᾷ τὰ βρέφη». Εἶπε δὲ καὶ Γεώργιος ὁ Παχυμέρης Τόμ. Α΄, σελ. 394, 5 «κἀκεῖνον μὲν τιμωρῆσαι, ἡμᾶς δὲ *δεδίξασθαι* ἐκεῖνον εἶναι τὸν πρέποντα». Ἀναγνωστέον δὲ καὶ ἐν σελ. 258, 19 «κἂν οὐκ ἐδόκει ἀποχρῶν πρὸς τὸ τὸν πατριάρχην *δεδίξΑσθαι*» ἀντὶ τοῦ *δεδίξΕσθαι*.

Ὁ Σουίδας γράφει λ. *ἐπιδουπῆσαι* «Μένανδρος· οἱ δὲ Ἄβαροι κατὰ τὴν τοῦ πολέμου κίνησιν ἐβούλοντο ἦχον ἐγεῖραι ξυμμιγῆ τε καὶ ἄγριον, ἔτι τε οὖν ξὺν τῷ ἀλαλάγματι ἐπιδουπῆσαι τοῖς τυμπάνοις, ὅπως ἂν ἐς τοσοῦτον αὐτοῖς ὁ κτύπος ἐξαρθείη, ὡς καταπλῆξαί τε καὶ *δεδίξασθαι* τὸ Ῥωμαϊκόν». Πρβ. καὶ λ. *δεδίξασθαι*. Θαυμαστὸν ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ Βερνάρδυς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σουίδα Τόμ. Α΄, α΄, σελ. 1193 καὶ β΄, σελ. 401 προέκρινε τὴν γραφὴν «ὥστε καταπλῆξΑΙ τε καὶ *δεδίξΕσθαι* τὸ Ῥωμαϊκόν». Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β΄, σελ. 931 Διδ.

Πολλάκις ἐνετύχομεν τῷ προκειμένῳ ἀορίστῳ παρὰ τῷ Προκοπίῳ λέγοντι Τόμ. Α΄, σελ. 246, 13 «ὅπερ *δεδιξάμενος* — ἔδεισε μή τι αὐτῷ ἐμπόδισμα εἴη ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Ῥωμαίων γῆς» καὶ σελ. 269, 8 «ἀπειλαῖς τε πολλαῖς *δεδιξάμενος* ἀνεπυνθάνετο αὐτῶν» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 109, 7 «*δεδιξάμενός* τε τοὺς τοῦ ποταμοῦ ἀποπειρασαμένους καὶ ῥᾳδίως ὠσάμενος» καὶ σελ. 607, 5 «ταύτῃ τε Γότθους, ὡς οἴεσθε, *δεδιξάμενοι* εἶτα κάθησθε νῦν ἐν Ῥαβέννῃ» καὶ Τόμ. Γ΄, σελ. 38, 10 «καίπερ πολλὰ *δεδιξαμένη*» καὶ σελ. 301, 8 «*δεδιξάμενοι* δὲ τοὺς ταύτῃ φρουροὺς ἐσπεπηδήκασιν».

Πλείονα παραδείγματα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀορίστου ἔχομεν ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Θεοδωρήτου νὰ καταλέξωμεν, οἷον

Τόμ. Α΄, σελ. 49 «ἵνα τοὺς ἐπ᾿ ἐκείνου καὶ μετ᾿ ἐκεῖνον γεγενημέ-

νους *δεδίξηται* τὰ παραπλήσια μὴ τολμᾶν» καὶ σελ. 704 «οὕτω καὶ τὸν Ἰσραὴλ *δεδίξασθαι* θελήσας κτέ.».

Τόμ. Β', σελ. 705 «ἱκανὴ *δεδίξασθαι* καὶ τοὺς ἄγαν λιθίνους» καὶ σελ. 721 «*δεδίξασθαι* βουλόμενος τοὺς ἀκούοντας» καὶ σελ. 843 «λέγε τὰ *δεδίξασθαι* αὐτοὺς δυνάμενα» καὶ σελ. 854 «ἱκανὸν ἦν *δεδίξασθαι* τοὺς χρωμένους» καὶ σελ. 1454 «τῇ μὲν *δεδιξάμενος*, τῇ δὲ καταθέλξας».

Τόμ. Γ', σελ. 225 «πλεῖον αὐτοὺς *δεδίξασθαι* βουληθεὶς κτέ.» καὶ σελ. 879 «πείθουσι τοὺς μὲν βουκολήσαντες δι' ἁπλότητα, τοὺς δὲ *δεδιξάμενοι*» καὶ σελ. 1042 «τὸν μέγιστον ἐκεῖνον ἀριστέα οὐδὲν *ἐδεδίξατο* τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων» καὶ σελ. 1286 «οἱ ἀλιτήριοι δαίμονες οὐκ *ἐδεδίξαντο* τῆς φιλοσοφίας τὸν ἀθλητήν».

Τόμ. Δ', σελ. 1231 «ἵνα τοὺς τἀναντία προαιρουμένους τῇ παρουσίᾳ *δεδίξηται*».

Φέρεται δὲ παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ καὶ πλημμελὴς γραφὴ *δεδΕΙξασθαι* καὶ *δεδΕΙξάμενος* - *δεδΕΙξάμενοι*. Τόμ. Γ', σελ. 566 «ὥστε διὰ τούτων *δεδείξασθαι*» καὶ σελ. 896 «ὃν πάλαι μὲν Λεόντιος τὰς Φλαβιανοῦ καὶ Διοδώρου κατηγορίας *δεδειξάμενος* τῆς διακονίας ἐγύμνωσε» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 877 «τοὺς ῥᾳστώνῃ ξυζῶντας *δεδείξασθαι*» καὶ σελ. 932 «πολλαῖς μὲν ἀπειλαῖς *δεδειξάμενοι*». Ὑπὸ τοῦ Γαισφόρδου ἐγένετο ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Θεοδωρήτου Ἑλληνικῶν Παθημάτων Θεραπευτικῆς Πίν. σελ. 85 ἡ παρατήρησις ἥδε· «δεδείξασθαι τοὺς ῥᾳστώνῃ συζῶντας 99, 53, A δεδίξασθαι, ut 70,13. itemque idem A 126, 53, idem tamen et δεδοιττομένους pro δεδιττομένους 122, 28». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου εἶνε ἡ μετοχὴ *δεδιττόμενος* διὰ τῆς διφθόγγου ΕΙ προενηνεγμένη «*ΔεδΕΙττόμενος*: ἐκφοβῶν». Πρβ. Ῥήτ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 423, 4 «τὰς δὲ τῶν κεράτων *δεδΕΙττεται* προβολάς» καὶ Εὐδοκ. Ἰων. σελ. 480, 18 Φλαχ. «ὃ τὰ βρέφη *δεδΕΙττεται*».

Εὕρομεν δὲ παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ γεγραμμένον καὶ *ἐδΕΙδίξατο* ἀντὶ τοῦ *ἐδΕδίξατο* καὶ *δΕΙδίξασθαι* ἀντὶ τοῦ *δΕδίξασθαι* Τόμ. Γ', σελ. 136 «ἱκανῶς *ἐδειδίξατο*» καὶ σελ. 315 «ἱκανὸν δὲ τοῦτο καὶ τοὺς ἀναλγησίαν νοσοῦντας *δειδίξασθαι*». Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Β', σελ. 607, 5 *δΕΙδιξάμενοι*, ὃ ἡμεῖς μετεβάλομεν εἰς τὸ *δΕδιξάμενοι*.

Παρὰ τῷ Ἀππιανῷ Ἐμφυλ. Ε', 79 ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶνε «εἴτε τὴν Καίσαρος παρασκευὴν ἰδὼν πολλὴν οὖσαν — εἴτε τι σημεῖον *δΕΙδιΣάμενος*». Περὶ τῆς παραδόξου ταύτης ἐκφορᾶς γράφει ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1882, σελ. 229 «Vitiosa admodum oratione Appianus utitur, qui δειδισάμενος dixit pro δείσας vel φοβηθείς, deinde formam finxit barbaram pro δεδιξάμενος. Δεδίττομαι et apud Homerum δειδίσσομαι (ex δεδϜίσομαι) semper significat ἐκφοβεῖν, *terrorem incutere*». Ἀπιθανώτατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἀππιανοῦ χρῆσις τοῦ τύπου *δΕΙδιΣάμενος*, μεταβάλλομεν δ' αὐτὸν εἰς τὸν *δΕδιΞάμενος*, ὡς ἐποίησε καὶ ὁ Ναύκιος (Ἴδε τὴν ὑπὸ τοῦ Μενδελσῶνος ἔκδοσιν τοῦ Ἀππιανοῦ σελ. 1127, 1). Ὡς δ' ὁ Ἀππιανὸς εἶπε *δεδιξάμενος* ἀντὶ τοῦ *δείσας* ἢ *φοβηθείς*, οὕτω καὶ ὁ Πολύαινος *ἐδεδίξαντο* ἀντὶ τοῦ *ἔδεισαν* ἢ *ἐφοβήθησαν* βιβλ. Α', 12 «οἱ Βοιωτοὶ τὴν ὄψιν τοῦ πυρὸς — ἰδόντες *ἐδεδίξαντο* καὶ πρὸς ἱκεσίαν τῶν Θετταλῶν ἐτράποντο». Πρβ. καὶ Θεοδώρητ. Τόμ. Γ', σελ. 896 «τὰς Φλαβιανοῦ καὶ Διοδώρου κατηγορίας *δεδιξάμενος*» καὶ Σουίδ. «*Δεδιξάμενοι*: φοβηθέντες» καὶ «*Ἐδεδίξατο*: ἐφοβήθη». Παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ κεῖται ὁ μέλλων ἐπὶ παθητικῆς διαθέσεως Μικρ. Συγγρ. σελ. 277, 57 «οὓς οὐδέν τι ἐκφοβεῖ διὰ τὸ μὴ ἔχειν πρᾶγμα, καθ' ὃ *δεδίξονται*», τουτέστι: φοβήσονται. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἀππιανός, παρ' ᾧ εἶνε ὁ ἀόριστος *δεδίξασθαι* ἐπὶ πάθους τεθειμένος, παρέλαβε τὸν ἐνεστῶτα *δεδίττεσθαι* ἐπ' ἐνεργητικῆς σημασίας ἐν Ἰβηρ. 13 (σελ. 71, 19 Μενδ.) «ὁ μὲν δὴ τὰ ἔθνη τὰ ἀγχοῦ πάντα ἐπιὼν ὑπήγετο ἢ πείθων ἢ *δεδιττόμενος* ἢ καταστρεφόμενος», τουτέστιν: ἐκφοβῶν. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 961, 22 «Τὸ δὲ *δειδίσσεσθαι* οἱ μεθ' Ὅμηρον καὶ παθητικῶς λέγουσιν, ἵνα, ὥσπερ ὁ αἰκιζόμενος καὶ ὁ αἰτιώμενος καὶ ὁ μεμφόμενος, οὕτω καὶ ὁ *δεδισσόμενος* διχῶς νοῆται, δηλῶν ποτὲ μὲν τὸν ἐκφοβοῦντα, ποτὲ δὲ τὸν φοβούμενον». Μετὰ πολλῆς περὶ τοῦ πράγματος ἀκριβείας θὰ διαλάβωμεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Μνημονεύεται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους ὁ ἀόριστος *δεδίξασθαι* βιβλ. Δ', 29 «καταπλῆξαι, φοβῆσαι, ταράξαι, διαταράξαι, *δεδίξασθαι*». Πρβ. καὶ βιβλ. Α', 151 «ἥμεροι, πρᾷοι, μέχρι τοῦ *δεδίξασθαι* πολεμοῦντες». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «*Δεδίξα*-

σθαι: ἐκφοβῆσαι, τὰ παιδία ἀπὸ φρέατος εἰς δέος ἄξειν, διῶξαι», ὃ κατὰ δύο ἐπεχείρησε τρόπους νὰ θεραπεύσῃ ὁ Κουστῆρος, ἀναγνοὺς μὲν

Δεδίξασθαι: ἐκφοβῆσαι.

Δεδίξεσθαι: ὡς παιδία ἀπὸ φρυάγματος εἰς δέος ἄξειν.

ἀναγνοὺς δὲ

Δεδίξασθαι: ἐκφοβῆσαι τὰ παιδία.

Δεδίξεσθαι: ἀπὸ φρυάγματος εἰς δέος ἄξειν.

Ὁ Ῥουγκήνιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ σοφιστοῦ Τιμαίου σελ. 182 ἔγραφε «*Δειδίξασθαι* (γρ. *δεδίξασθαι*): ἐκφοβῆσαι τὰ παιδία, ἀπὸ *τέρατος* εἰς δέος ἄξειν». Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου «*Δεδίξασθαι*: ἐκφοβῆσαι, *ὡς* παιδία ἀπὸ *φάσματος* εἰς δέος *ἄξΑΙ*, διῶξαι». Περὶ τῆς ἐκφορᾶς *ἄξαι* ἴδε τὰ ὑφ' ἡμῶν γεγραμμένα ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τόμ. Α', σελ. 98.

Ὑπάρχει καὶ τύπος ἐπικὸς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀορίστου *δειδίξασθαι* ἐσχηματισμένος ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος *δειδίσσεσθαι*. Ἰλ. Σ, 164 «οὐκ ἐδύναντο δύω Αἴαντε κορυστὰ Ἕκτορα Πριαμίδην ἀπὸ νεκροῦ *δειδίξασθαι*». Ἐποιήσατο δ' ὁ Ὅμηρος χρῆσιν καὶ τοῦ μέλλοντος *δειδίξεσθαι* Ἰλ. Υ, 201 καὶ 432 «μὴ δή μ' ἐπέεσσί γε (με ἔπεσσί γε) νηπύτιον ὣς ἔλπεο *δειδίξεσθαι*». Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἡσιόδῳ Ἀσπ. 111 «οὔ τοι ἀτάρβητον Διὸς υἱὸν οὐδ' Ἰφικλείδην *δειδίξεται*». Πρβ. καὶ Λουκιαν. Φιλοψ. 31 «*δεδίξεσθαι* κἀμὲ ἐλπίζων» καὶ τοῖς πρὸς Κρόν. 4 «ὡς ἐμοῦ πρὸς οὐδὲν *δεδιξομένου* σε τῇ αἰγίδι καὶ τῷ κεραυνῷ» καὶ Προκόπ. Τόμ. Β', σελ. 101, 22 «*δεδίξεσθαι* Βελισάριον ὅτῳ δὴ τρόπῳ οἰόμενοι» καὶ Μένανδρ. Προτ. 14 (Ἀποσπ. Ἱστορ. Ἑλλ. Τόμ. Δ', σελ. 219 α' Μυλλ.) «ᾤοντο γὰρ ὡς ταύτῃ *δεδίξονταί* τε καὶ ἐκφοβήσουσι τὸν βασιλέα» καὶ Μιχ. Ἀκομιν. Τόμ. Α', σελ. 14, 1 «ἡ δὲ φιλοσόφως καὶ μάλα ἐμβριθῶς ὑποβλεψαμένη *δεδίξεται* μὴ ὑπερβάθμιον πόδα τείνειν».

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου εἶνε γεγραμμένον πλημμελῶς «*ΔειδίΖεσθαι*: φοβήσΕΙΕΝ» ἀντὶ τοῦ *ΔειδΙΞεσθαι*: φοβήσΕΙΝ.

Εἴπομεν ὅτι τὸ παρ' Ἰωάννῃ τῷ Κιννάμῳ *δεδΕξαμένη* εἶνε κακὴ ἀνάγνωσις τοῦ *δεδΙξαμένη*, ἐδηλώσαμεν δ' ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τῶν βι-

βλιογράφων καὶ *δεδΕΙξασθαι*, κτλ. ἀντὶ τοῦ *δεδΙξασθαι*, κτλ. Παρατηροῦμεν δὲ νῦν ὅτι πολλαχῶς διεφθάρη τὸ τοῦ Δημοσθένους *δεδιξάμενος*. Ὁ Βοιμέλιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν κατ' Αἰσχίνου λόγων τοῦ Δημοσθένους σελ. 661 μνημονεύει τάσδε τὰς γραφάς· *ΔΕΔΙΞΑΜΕΝΟΣ*, *δεξάμενος*, *διαδεξάμενος*, *δεδειξάμενος*, *δεδιξαίμενος*, *δεδιδαξάμενος*, *διδαξάμενος*, *δεδοιξάμενος*, *ἀποδεξάμενος*.

§ 2. Βλοσυροῖς τοῖς προσώποις δεδιξαμένη.

Ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Κιννάμου, ἣν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τοῦδε κατεχωρίσαμεν, εἶνε γεγραμμένον «βλοσυροῖς τοῖς προσώποις δεδεξαμένη (δεδιξαμένη)».

Παρατηρήσεως ἀξίαν νομίζομεν τὴν φράσιν ταύτην ὁμοίαν οὖσαν τῇ Ὁμηρικῇ Ἰλ. Η, 212 «μειδιόων *βλοσυροῖσι προσώπασι*». Περὶ τοῦ πληθυντικοῦ *προσώπασι* γράφει ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 676, 59 «Σημείωσαι—ὅτι πληθύνει τὰ πρόσωπα τῷ ἥρωϊ ὁ ποιητὴς οὐ μόνον ἀφελῶς κατὰ τὸν γράψαντα τὸ *πὺξ παίει αὐτὸν κατὰ τῶν προσώπων*, ἤγουν κατὰ τῆς ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν παρειᾶς, ἀλλὰ καὶ ὡς θαρσαλέῳ. Τὸ μὲν γὰρ θάρσος διαχέει, συστέλλει δὲ ὁ φόβος· διὸ καὶ ὁ μὲν θαρσῶν μακρὰ βαίνει οὐ συμποδιζόμενος τῷ δέει, ὁ μέντοι δειλιῶν ὀκλάζει καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους ἵζει πόδας. Ἔοικε δέ πως ἀρχὴν ἐντεῦθεν λαβεῖν ὁ εἰπὼν *ὄρεγμα παρηΐδων* τὴν τοῦ προσώπου ἔκτασιν καὶ πλατύτητα καὶ ὁ τὸ στόμα πληθύνας Ὁμηρικῷ ζήλῳ ἐν τῷ *ἀμφιπίπτων στόμασι*». Ἐν ἑνὶ δὲ μόνῳ χωρίῳ εἶπεν ὁ Ὅμηρος καθ' ἑνικὸν ἀριθμὸν «χαρίεν δ' ἤσχυνε *πρόσωπον*» (Ἰλ. Σ, 24), πανταχοῦ δ' ἀλλαχοῦ, ὅπου χρῆσιν τοῦ ὀνόματος τούτου ποιεῖται, ἐκφέρει αὐτὸ πληθυντικῶς, καὶ ὅταν περὶ ἑνὸς προσώπου λόγος γίνηται. Πρβ. καὶ Ὕμν. εἰς Ἀφροδ. 184 «καλύψατο καλὰ *πρόσωπα*».

Ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος εἶνε παρειλημμένος ἐπὶ ἑνὸς προσώπου καὶ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους Οἰδ. Κολ. 314 «κρατὶ δ' ἡλιοστερὴς κυνῆ *πρόσωπα* Θεσσαλίς νιν ἀμπέχει» καὶ Ἠλ. 1276 «μή μ' ἀποστερήσῃς *τῶν σῶν προσώπων* ἡδονὰν μεθέσθαι» καὶ Ἀποσπ. 787, 5 «ἔρχεται νέα *πρόσωπα* καλλύνουσα καὶ πλη-

ρουμένη» καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐφορίωνος παρ' Ἡρῳδ. περὶ Μον. Λέξ. σελ. 46, 14 «πάντα δέ οἱ νεκυηδὸν ἐλεύκαινον *τὰ πρόσωπα* (ἐλευκαίνοντΟ *πρόσωπα*)» καὶ ὑπὸ Λεωνίδου τοῦ Ταραντίνου Ἀνθολ. Παλατ. Θ', 322, 5 «αἰδοῖ πάντα *πρόσωπ'* ἐρυθαίνομαι» καὶ ὑπὸ Κοίντου τοῦ Σμυρναίου Λόγ. Α', 659 «τῆς δὲ—ἐξεφάνη ἐρατῇσιν ὑπ' ὀφρύσι καλὰ *πρόσωπα*». Πρβ. καὶ Ἐμπεδοκλ. 188 Καρστ. «ἀνταυγεῖ πρὸς Ὄλυμπον ἀταρβήτοισι *προσώποις*». Ἴδε καὶ Μεινέκιον ἐν *Ἀναλ. Ἀλεξ.* σελ. 155.

Ἀποκατέστησαν δὲ καὶ ἐν τῇ Λυσιστράτῃ τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 810 οἱ νέοι ἐκδόται, τοῦ Ἑρμαννοῦ ὑφηγησαμένου, τὸ «Τίμων ἦν τις αἴδρυτος ἀβάτοισιν ἐν σκώλοισι *τὰ πρόσωπα* περιειργμένος» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φερομένου *τὸ πρόσωπον* (Ἴδε καὶ Λ. Δινδόρφιον εἰς *Ξενοφ. Ἀνάβ.* σελ. 112).

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα λ. *πύξ* κεῖται «ὁ δὲ πὺξ παίει αὐτὸν κατὰ *τῶν προσώπων*». Τὸ χωρίον τοῦτο ἐμνημονεύθη καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου, ὡς βλέπει τις ἐν τῇ ῥήσει, ἣν ἐκ τῶν εἰς Ὅμηρον Παρεκβολῶν αὐτοῦ παρεθέμεθα ἐν τοῖς ἄνω. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρ' Ἀχιλλεῖ τῷ Τατίῳ Λόγ. Α', ε', 3 «ὅλοις ἔβλεπον τὴν κόρην *τοῖς προσώποις*» καὶ ϛ', 1 «*τῶν* τε τῆς κόρης *προσώπων* γεμισθεὶς κτέ.» καὶ Λόγ. Β', ζ', 3 «τὴν χεῖρα ἐπιβαλὼν *τοῖς προσώποις* προσεποιούμην πεπλῆχθαι καὶ ἀλγεῖν» καὶ Λόγ. Γ', ζ', 2 «ἐπὶ δὲ *τῶν προσώπων* αὐτῆς κάλλος κεκέρασται καὶ δέος». Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀλκίφρονος βιβλ. Γ', 40, 4 ἐξεδόθη ὑπό τε τοῦ Σειλήρου καὶ τοῦ Μεινεκίου «τὴν αἰδῶ *τῶν προσώπων* ἀπέξυσται», προκρινάντων τὴν γραφὴν ταύτην τῆς καθ' ἑνικὸν ἀριθμὸν «τὴν αἰδῶ *τοῦ προσώπου* ἀπέξυσται». Ἴδε Ἰακώψιον εἰς *Ἀχιλλ. Τάτ.* σελ. 422.

Ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Β', ϛ', 11 ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι «καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν *τοῖς προσώποις* ἔφασαν φαίνεσθαι καὶ τὸ χαλεπὸν ἐρρωμένον πρὸς τοὺς πολεμίους ἐδόκει εἶναι, ὥστε σωτήριον, οὐκέτι χαλεπὸν ἐφαίνετο», ἄλλα δὲ «φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν *τοῖς ἄλλοις προσώποις* ἔφασαν φαίνεσθαι». Τῶν δ' ἐκδοτῶν τινὲς μὲν ταύτην ἀπεδέξαντο τὴν γραφήν, τινὲς δ' ἐκείνην· ὁ δὲ Κόβητος ἀνέγνω πρῶτον μὲν «καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς προσώποις τότε φαιδρὸν ἔφασαν φαίνεσθαι»,

ἔπειτα δὲ «καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν αὐτοῦ τότε φαιδρὸν ἔφασαν φαίνεσθαι».

Ὁ Στούρζιος ποιεῖται ἐν τῷ Ξενοφωντείῳ Λεξικῷ Τόμ. Γ', σελ. 741 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Pluralis de uno, A. 2, 6, 7. τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς (2 Codd. inferunt ἄλλοις) προσώποις ἔφασαν φαίνεσθαι» (Πρβ. καὶ Λ. Δινδόρφιον εἰς *Ξενοφ. Ἀνάβ.* σελ. 112).

Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς Γ' ἐκδόσεως τῆς Ξενοφῶντος Ἀναβάσεως σελ. 9 «τὸ στυγνὸν αὐτοῦ [ἐν τοῖς προσώποις]. Miror unde natum sit, sed tam vitiose dictum est quam supervacuum».

Ὁ Μαδβίγιος ἀποφαίνεται ἐν *Adversar. Crit.* Τόμ. Α', σελ. 346 περὶ τοῦ προκειμένου χωρίου ὧδε «Καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς προσώποις ἔφασαν φαίνεσθαι. Non potest ad ipsum Clearchum referri plurale illud προσώποις. Codd. meliores ἐν τοῖς ἄλλοις πρ., recte, opinor: inter ceteros vultus, in quibus timor apparebat». Πρβ. καὶ Ῥεδάντζιον εἰς *Ξενοφ. Ἀνάβ.* Τόμ. Α', σελ. 120 ἐκδ. δ'.

Μεταγράφομεν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Οὐγίου διειλημμένα ἐν τῷ Κριτικῷ Προλόγῳ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ξενοφῶντος Ἀναβάσεως σελ. 25 «καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς *ἄλλοις* προσώποις ἔφασαν φαίνεσθαι mel. ἄλλοις omittunt det. et vulg. (Dind.). Cobetus scripsit καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν αὐτοῦ τότε φαιδρὸν ἔφασαν φαίνεσθαι deletis ἐν τοῖς ἄλλοις προσώποις, Schenklius in censura edit. tertiae Cobetianae Zeitschr. für öst. Gymnasien 1875 p. 832: τὸ γὰρ στυγνὸν *ἄλλως* αὐτοῦ τ. φ. ἔ. φ. Restitui cum Rehdantzio et Madvigio Adv. cr. I p. 346 meliorum librorum testimonium ἐν τοῖς ἄλλοις προσώποις, ut esset: inter ceteros vultus, in quibus timor apparebat. Conferas locum a Rehdantzio laudatum Cyrop. V 2, 34: ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξεστηκότων προσώπων ἤθροισται (sc. φόβος). Item de pluribus Mem. III 10, 4: ὁμοίως σοι δοκοῦσιν ἔχειν τὰ πρόσωπα οἵ τε φροντίζοντες καὶ οἱ μή; contra de uno homine nisi apud poetas nunquam singularem numerum adhibitum videbis». Ἐπισυνάπτομεν τούτοις τὰ ὑπὸ τοῦ Κυννήρου γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ξενοφῶντος Ἀναβάσεως σελ. 188 «Huc accedit, quod pluralis πρόσωπα de

unius ore dictus legitur quidem apud Achill. Tat. p. 421. Iacops., sed neque apud Xenophontem aliosque huius aetatis prosaicos scriptores. Denique elegantissime mihi dicta videntur verba: τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς ἄλλοις προσώποις ἐφαίνετο hac sententia: Clearchi trux vultus in periculis in ceterorum oribus laetus (i. e. laetitiam excitans) apparebat — Quam *Voigtlaenderus* proposuit coniecturam, e Plutarcho l. d. p. 620. Δ. ductam: τὸ στυγνὸν *ἄλλως* τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς πρ., elegans illa quidem est, sed non recipienda».

Ἀπίθανον ὑπολαμβάνομεν ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος «καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς προσώποις ἔφασαν φαίνεσθαι» ἢ κατὰ τὰ κρείττω τῶν ἀντιγράφων «ἐν τοῖς *ἄλλοις* προσώποις», δυσπαράδεκτος δ' ἡμῖν ἀποβαίνει ἡ γνώμη τοῦ Μαδβιγίου. Διὰ τῆς γραφῆς τοῦ Κοβήτου ἀπαλλάττεται ἡ ῥῆσις πάσης δυσκολίας, ἀλλ' ἀδυνατεῖ τις νὰ νοήσῃ πῶς ἢ τίνος ἕνεκα ἐγένετο ἡ προσθήκη τοῦ *ἐν τοῖς προσώποις* ἢ *ἐν τοῖς ἄλλοις προσώποις*. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἄμεμπτος καθίσταται ὁ λόγος τοῦ Ξενοφῶντος, ἂν προενεχθῇ οὑτωσί· «καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς ἄλλοις *πρόσωπΟΝ* τότε φαιδρὸν ἔφασαν φαίνεσθαι», τουτέστι «καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς ἄλλοις πράγμασιν (ἤγουν ἐν τοῖς λόγοις καὶ τοῖς διαλόγοις, ἐν τοῖς παραγγέλμασι, κτλ.) πρόσωπον τότε (ἐν τοῖς δεινοῖς δηλονότι) φαιδρὸν ἔφασαν φαίνεσθαι». Οὐδεὶς τῶν φιλολογούντων ἀγνοεῖ ὅτι πολλάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συνέβη ταραχὴ περὶ τὴν θέσιν τῶν λέξεων, εὐκολώτατον δ' ἦτο νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ *προσώπΟΙΣ* τὸ *πρόσωπΟΝ* λαμβάνον τὸν τύπον τοῦ πρὸ αὐτοῦ κειμένου *τοῖς ἄλλοις*.

•

Ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἐλέχθη ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 676, 63 «Ἔοικε δέ πως ἀρχὴν ἐντεῦθεν λαβεῖν ὁ εἰπὼν *ὄρεγμα παρηΐδων* τὴν τοῦ προσώπου ἔκτασιν καὶ πλατύτητα καὶ ὁ τὸ στόμα πληθύνας Ὁμηρικῷ ζήλῳ ἐν τῷ *ἀμφιπίπτων στόμασι*». Τοῦ *ὄρεγμα παρηΐδων* ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Εὐριπίδης Φοιν. 307 «*παρηΐδων* τ' *ὄρεγμα* βοστρύχων τε κυανόχρωτα χαίτας πλόκαμον», τοῦ δὲ *ἀμφιπίπτων στόμασιν* ὁ Σοφοκλῆς Τραχ. 936 «ὁ παῖς δύστηνος οὔτ'

ὀδυρμάτων ἐλείπετ' οὐδέν, ἀμφί νιν γοώμενος, οὔτ' *ἀμφιπλίπτων στόμασιν*». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ Ἀλκ. 413 «ὁ σὸς ποτὶ σοῖσι πίτνων *στόμασιν* νεοσσός». Πρβ. καὶ Σοφοκλ. Οἰδ. Τυρ. 1219.

Εὑρίσκεται δὲ καθ' ὁμοίαν χρῆσιν τεθειμένον καὶ τὸ πληθυντικὸν τοῦ ὀνόματος *μέτωπον* παρά τε τῷ Ὁμήρῳ καὶ ἄλλοις ποιηταῖς. Ὀδ. Ζ, 107 «πασάων δ' ὑπὲρ ἥ γε κάρη ἔχει ἠδὲ *μέτωπα*». Εὐριπ. Ἑλ. 1568 «μονάμπυκον δὲ Μενέλεως ψήχων δέρην *μέτωπά* τ' ἐξέπεισεν εἰσβῆναι δόρυ». Ἀγησίαν. παρὰ Πλουτ. Ἠθικ. σελ. 920 ε' «ἐν δ' ἄρα μέσσῃ γλαυκότερον κυάνοιο φαείνεται ἠΰτε κούρης ὄμμα καὶ ὑγρὰ *μέτωπα*». Ἀπολλών. Ῥόδ. Δ', 44 «λαιῇ μὲν χερὶ πέπλον ἐπ' ὀφρύσιν ἀμφὶ *μέτωπα* στειλαμένη καὶ καλὰ παρήϊα» καὶ 695 «ἡ μὲν ἐπ' ἀμφοτέραις θεμένη χείρεσσι *μέτωπα*». Ἄρατ. 698 «αἴθοπος Ὕδρης αὐχενίην κατάγει σπείρην καὶ πάντα *μέτωπα*». Ὁ Φρύνιχος μνημονεύει ἐκφορὰν «διεσκέδασται τὰ *μέτωπα*» ἐν τῇ Σοφιστικῇ Προπαρασκευῇ σελ. 32, 10 «*Γαληνίζει καὶ διεσκέδασται τὰ μέτωπα*: ἐπὶ γεγηθότος καὶ εὐγενῶς διακειμένου» (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ε', σελ. 948 Διδ.). Γραπτέον δ' ἴσως «ἐπὶ γεγηθότος καὶ *εὐΘΥΜως* διακειμένου». Ὁ Μεινέκιος γράφει ἐν *Vindic. Aristoph.* σελ. 218 «Plut. Vs. 942. καὶ ταῦτα πρὸς τὸ μέτωπον αὐτίκα δὴ μάλα. Constanter Aristophanes αὐτίκα μάλα coniungit nulla interposita particula — Nec versus bene tornatus est. Quare corrigendum videtur πρὸς τὰ μέτωπα δῆτ' αὐτίκα μάλα, in quibus τὰ μέτωπα dictum est ut τὰ πρόσωπα Lysistr. 810. Equ. 643». Ἐν τοῖς Ἱππεῦσι στίχ. 643 (646) κεῖται «οἱ δ' εὐθέως τὰ πρόσωπα διεγαλήνισαν». Διαφέρει δὲ τὸ χωρίον τοῦτο τῶν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν κατειλεγμένων, ἐν οἷς τὸ πληθυντικὸν ὄνομα εἶνε τεθειμένον ἐφ' ἑνὸς προσώπου. Ἐν ταῖς τοιαύταις φράσεσιν, οἷα ἡ ἀρτίως μνημονευθεῖσα ἐκ τῶν Ἱππέων, παραλαμβάνεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀδιαφόρως ὁ ἑνικὸς καὶ ὁ πληθυντικὸς ἀριθμός, ὡς διὰ πολλῶν παραδειγμάτων θὰ παραστήσωμεν ἐν οἰκειοτέρῳ τόπῳ. Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτου σελ. 100 ἀποδοκιμάζει τὴν ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου γενομένην μεταβολὴν τῆς Ἀριστοφανείου ῥήσεως λέγων «Sed non convenit hic δῆτα. Si correctione opus est, corrigas melius πρὸς τὰ μέτωπα δὴ μάλ' αὐτίκα». Πρβ. σελ. 329, ἔνθα παρέ-

θετο ὁ Βλαϋδέσιος μαρτύρια τοῦ *αὐτίκα δὴ μάλα* ἐκ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Αἰσχίνου.

Ὡς εὑρίσκονται τὰ ὀνόματα *πρόσωπον* καὶ *στόμα* καὶ *μέτωπον*, περὶ ἑνὸς ὄντος τοῦ λόγου, καὶ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν κείμενα, οὕτω καὶ πολλὰ ἄλλα, οἷον *στῆθος-στήθεα στήθη*, *στέρνον-στέρνα*, *νῶτον-νῶτα*, *πυγή-πυγαί* (πρβ. *γλουτοί*), *ῥίς-ῥῖνες*, *ὑστέρα-ὑστέραι*, *γένειον-γένεια*, *κόμη-κόμαι*, *χαίτη-χαῖται*, *ἔθειρα-ἔθειραι*, *σφαγή-σφαγαί*, *φρήν-φρένες*, κτλ. Λέγεται δ' ὁμοίως καὶ *τόξον-τόξα*, *ἅρμα-ἅρματα* (πρβ. *ὄχεα*), *δίφρος-δίφροι*, *τέθριππον-τέθριππα*, *οἶκος-οἶκοι*, *δόμος-δόμοι*, *δῶμα* (*δῶ*)-*δώματα*, *βασίλειον-βασίλεια*, *μέγαρον-μέγαρα*, *μέλαθρον-μέλαθρα*, *μυχός-μυχοί*, *λέχος-λέχεα*, *λέκτρον-λέκτρα*, *χαλινός-χαλινοί*, *στέμμα-στέμματα*, *κρήδεμνον-κρήδεμνα*, *θρόνος-θρόνοι*, *σκῆπτρον-σκῆπτρα*, (*σκῆπτρα καὶ θρόνοι*), κτλ., *κράτος-κράτη*, (*θρόνων κράτη*, *κράτη τε καὶ θρόνους νέμω*), *γάμος-γάμοι*, *ἀνατολή-ἀνατολαί*, *δύσις-δύσεις*, (πρβ. *δυσμαί*), *ἀνοκωχή-ἀνοχαί*, *ἀρχή-ἀρχαί*, *τέρμα-τέρματα*, κτλ. Πρβ. καὶ *τῇ ἀληθείᾳ-ταῖς ἀληθείαις* (*ταῖς ἀληθείαισιν*).

Ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς εἶνε πρόσφορος πρὸς δήλωσιν συνθέτου τινός, διμεροῦς ἢ πολυμεροῦς, ἔτι δὲ μεγάλου τινὸς ἢ εὐρέος καὶ οἱονεὶ ἐκ πολλῶν συγκειμένου μερῶν. Παραλαμβάνεται δ' εἰκότως ἡ πληθυντικὴ ἐκφορὰ καὶ εἰς παράστασιν ὄγκου ἢ σεμνότητος ἢ μεγαλειότητος. Πολλὰ περὶ τῆς χρήσεως ταύτης μέλλομεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ νὰ γράψωμεν.

ΚΕΦ. Ϛ'.

Πρὸς τὸ τοῦ στοιχειωτοῦ λέγοντος—πρὸς τῷ στοιχείῳ τοῦ λέγοντος.

Ἐν συγγραμματίῳ τοῦ ἀρίστου τῶν παρ' ἡμῖν ὀφθαλμικῶν ἰατρῶν Ἀναγνωστάκη, ἐπιγραφομένῳ Μελέται περὶ τῆς ὀπτικῆς τῶν ἀρχαίων, μνημονεύεται (σελ. 20) ῥῆσις Ἡλιοδώρου τοῦ Λαρισαίου ἔχουσα ὧδε· «Ἀλλὰ

πρὸς τῷ στοιχείῳ τοῦ λέγοντος ὅτι οὐδὲν τῶν ὁρωμένων ἅμα ὅλον ὁρᾶται ἡμεῖς εἴπωμεν ὅτι καὶ τεταρτημόριον τοῦ οὐρανοῦ ἅμα ὅλον ὁρᾶται».

Τῆς πρὸς τὸν μαθηματικὸν Εὐκλείδην ἀντιλογίας ταύτης τοῦ Ἡλιοδώρου ἡ ἀρχὴ κακῶς ἀναγνωσθεῖτα ὅλως ἀδιανόητος ἀπέβη· εὐκόλως δ' ὅμως δύναται ἀνὴρ περὶ τὰ Ἑλληνικὰ ἀσχολούμενος γράμματα ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν γνησίαν γραφήν. Ὁ Ἡλιόδωρος ἔγραψεν «Ἀλλὰ *πρὸς τὸ τοῦ στοιχειωτοῦ* λέγοντος ὅτι οὐδὲν τῶν ὁρωμένων ἅμα ὅλον ὁρᾶται κτέ.». Φέρεται δ' ἐν τοῖς Ὀπτικοῖς τοῦ Εὐκλείδου Θεωρ. Α', σελ. 6 (ἐκδ. 1557) «οὐδὲν τῶν ὁρωμένων ἅμα ὅλον ὁρᾶται». Πρβ. καὶ σελ. 3 «ὥστε οὐχ ὁραθήσεται ἅμα ὅλα τὰ φαινόμενα».

Γνωστὸν εἶνε ὅτι ὁ Εὐκλείδης στοιχείων συντάκτης (elementorum scriptor) ὢν προσηγορεύετο *στοιχειωτής*. Παρέχουσι δ' ἡμῖν τοῦ ὀνόματος τούτου μαρτύρια Πάππος ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ὁ Σιμπλίκιος καὶ Πρόκλος ὁ Διάδοχος πολλάκις αὐτοῦ χρῆσιν ποιούμενος. Ἀπαντᾷ δὲ συχνάκις καὶ ἐν τοῖς εἰς τὰ Στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου Σχολίοις.

Πάππ. Ἀλεξ. σελ. 634, 8 Οὐλσχ. «Εὐκλείδου τε τοῦ *στοιχειωτοῦ* καὶ Ἀπολλωνίου τοῦ Περγαίου καὶ Ἀρισταίου τοῦ πρεσβυτέρου» καὶ σελ. 654, 16 «τὸν δὲ *στοιχειωτὴν* οὐκ εἰκὸς ἀγνοῆσαι τοῦτο».

Σιμπλίκ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ', σελ. 414, 2 «ὡς τῷ δοθέντι τριγώνῳ ἴσον τετράγωνον συστήσασθαι ὁ *στοιχειωτὴς* προεβάλετο».

Πρόκλ. Διάδ. εἰς Εὐκλ. σελ. 135, 13 Τευβν. «ἀξιῶ μεμνῆσθαι τῆς τοῦ *στοιχειωτοῦ* κἀνταῦθα προθέσεως» καὶ σελ. 136, 13 «ὅρον καλέσας ὁ *στοιχειωτὴς* εἰκότως αὐτὴν καὶ πέρας ἀφωρίσατο» καὶ σελ. 144, 24 «ὃ καὶ αὐτὸς ὁ *στοιχειωτὴς* ἐν ταῖς διαιρέσεσι πραγματεύεται» καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ (Ἴδε σελ. 439).

Σχολ. εἰς Εὐκλ. σελ. 99, 17 (Εὐκλ. Τευβν. Τόμ. Ε') «δοκεῖ δέ μοι καὶ πρὸς ἐκεῖνο ἀπιδὼν ὁ *στοιχειωτὴς* χωρὶς ἀπὸ τῶν γωνιῶν ποιήσασθαι τὴν διαίρεσιν» καὶ σελ. 105, 24 «τήν τε τοῦ *στοιχειωτοῦ* διάνοιαν ἐμφανίζοντες καὶ κτέ.» καὶ σελ. 119, 16 «διεστᾶσιν ἀπ' ἀλλήλων, ὡς παρὰ τῷ *στοιχειωτῇ*» καὶ σελ. 121, 24 «ᾧ χρῆ-

ται ὁ *στοιχειωτὴς* ἐπί τε τῆς βάσεως καὶ τοῦ ἐμβαδοῦ». Πρβ. καὶ σελ. 123, 12. σελ. 124, 10. σελ. 128, 3. σελ. 132, 11. σελ. 134, 21. σελ. 136, 1. σελ. 137, 16. σελ. 146, 24, κτλ. Ἐν σελ. 349, 21 φέρεται «τῷ μὲν *στοιχειωτῇ* οὐ περιάπτω τὸ ἁμάρτημα, τῷ γραφεῖ δέ». Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Κεδρηνῷ Τόμ. Β', σελ. 167, 6 «καὶ κανόνες εἰς μέσον προυτίθεντο τοῦ *στοιχειωτοῦ*» καὶ ἐν Ἀνων. Σχολ. εἰς Ἑρμογ. Ἰδ. Α', μα' (Ῥητ. Οὐάλζ. Τόμ. Ζ', σελ. 903, 4) «τὸ δὲ σχῆμα πεπερασμένον ἐστί, καθὰ καὶ ὁ *στοιχειωτὴς* βούλεται· σχῆμα γάρ ἐστι τὸ ὑπό τινος ἢ ὑπό τινων ὅρων περιεχόμενον». Πρβ. Εὐκλείδ. Τόμ. Α', σελ. 4, 7 Τευβν. «Σχῆμά ἐστι τὸ ὑπό τινος ἢ τινων ὅρων περιεχόμενον».

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ πρὸς δήλωσιν τῶν Στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου παραλαμβάνεται ἐνίοτε μόνον τὸ ὄνομα *Στοιχεῖα*, ὡς παρὰ Σιμπλικίῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ', σελ. 538, 25 «ὡς ἐν τοῖς *Στοιχείοις* ἐμάθομεν» καὶ μετ' ὀλίγα «ἐμάθομεν ἀπὸ τοῦ ΙΘ' θεωρήματος τοῦ τρίτου βιβλίου τῶν *Στοιχείων*» καὶ μετ' οὐ πολλὰ «ἐπειδὴ ἐν μὲν τοῖς *Στοιχείοις* δέδεικται κτέ.» καὶ σελ. 539, 27 «διὰ τὸ ΙΔ' τοῦ πρώτου τῶν *Στοιχείων*» καὶ σελ. 651, 10 «τοῦτο δὲ δείκνυται ἐκ τοῦ τρεισκαιδεκάτου θεωρήματος τοῦ πρώτου τῶν *Στοιχείων*». Πρβ. καὶ σελ. 519, 23 «ὡς ἐν τοῖς *Ὀπτικοῖς* δέδεικται». Ἐσημαίνετο δ' ὁ Εὐκλείδης καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος *ὁ γεωμέτρης* ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν γεωμέτρης ὤν, ὡς παρὰ τῷ Φιλοπόνῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙϚ', σελ. 393, 3 «ἔστι γὰρ γνώμων, ὡς *ὁ γεωμέτρης* ὁρίζεται, παντὸς παραλληλογράμμου κτέ.».

Ὑπάρχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐκ τοῦ ὀνόματος *στοιχεῖον* παρηγμένον ῥῆμα *στοιχειῶ-στοιχειοῦμαι*, περὶ οὗ εἶνε τάδε γεγραμμένα ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 792 «Στοιχειόω [Litero, Gl.] Elementa doceo, Rudimentis instituo, Erudio principiis s. primordiis alicujus artis, Doceo artis incunabula, ut Budaeus interpretatur [Hesychius: Στοιχειούμεθα, διδασκόμεθα κατὰ τάξιν. Στοιχειουμένοις, διδασκομένοις]. Ex Greg. Naz., Στοιχειούμεθα φόβῳ, Timore instructi, Timoris prima elementa suscipientes».

Τοῦ ῥήματος τούτου, ἀγνώστου τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησιν ὄντος, ἐποιή-

σατο χρῆσιν Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς καὶ Πάππος ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ἄλλοι τινές.

Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 546, 8 «πάντες μὲν οἱ κατὰ τρόπον *στοιχειοῦν* δοκοῦντες τῶν φιλοσόφων—εἰώθασι διαιρούμενοι λέγειν κτέ.». Φέρεται δὲ παρὰ τῷ Σέξτῳ καὶ «τούτων δὴ *προεστοιχειωμένων*, φημὶ κτέ.» (σελ. 622, 13), ὅπερ ὁ Ἰω. Ἀλϐ. Φαϐρίκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σέξτου Τόμ. Β', σελ. 45 μεθηρμήνευσε ῥωμαϊστὶ διὰ τῶνδε· «his prius traditis veluti quibusdam elementis dico etc.». Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ϛ', σελ. 2014 μνημονεύεται καὶ τοῦτο τὸ χωρίον καὶ τὸ τοῦ Οἰκουμενίου εἰς Ἀποκάλ. σελ. 433, 4 «*μὴ προστοιχειωθέντες* ἀσφαλῶς».

Πάππ. Ἀλεξ. σελ. 662, 20 «οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι (εἰς τὴν) τῶν ἐπιπέδων τόπων τάξιν ἀποϐλέποντες *ἐστοιχείωσαν*».

Ὠριγέν. Τόμ. Α', σελ. 243 «πάντες οὖν οἱ *στοιχειούμενοι* τῇ ἀρχῇ τῶν λογίων τοῦ θεοῦ κτέ.» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 26 «ὥσπερ γὰρ πάντα τὸν ἐσόμενον σοφὸν ἐν λόγοις ἀληθείας δεήσει *στοιχειωθῆναι* πρότερον καὶ ἐπὶ πλεῖον διαϐῆναι τῆς στοιχειώσεως καὶ περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὴν στοιχείωσιν, οὐ μὴν ἐπιμένειν ἐπὶ τῇ στοιχειώσει κτέ.» καὶ Τόμ. ΙΕ', σελ. 350 «ὡς τῆς στοιχειώσεως καὶ εἰσαγωγῆς γεγενημένης αὐτῷ ἐν ἀπάτῃ καὶ μὴ δυναμένῳ αὐτῷ *στοιχειωθῆναι* καὶ εἰσαχθῆναι εἰς θεοσέϐειαν».

Σωκράτ. Σχολαστ. Ἐκκλ. Ἱστορ. σελ. 413 Οὐσσ. «τοὺς ἠσθενηκότας περὶ τὴν πίστιν ἀνελάμϐανε *στοιχειῶν* καὶ διδάσκων τὰ ἐκκλησιαστικὰ κηρύγματα».

Φώτ. Βιϐλ. σελ. 159, 37 «ὁ δὲ Δ' τοὺς τῶν μοναχῶν εἰσαγομένους *στοιχειοῖ*» καὶ σελ. 197, 3 «τοῖς ἄρτι *στοιχειουμένοις* τὰ τελεώτερα μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς τελειώσεως συγκαλύπτεσθαι».

Παλλάδ. πρὸς Λαῦσ. ἐν Πατρολ. Ἑλλ. Τόμ. ΛΔ', σελ. 1010 «*στοιχειωθῆναι* ἐν τῷ μονήρει βίῳ» (Ἴδε Ε. Α. Σοφοκλ. Ἑλλην. Λεξ. σελ. 1012).

Σχολ. εἰς Εὐκλ. σελ. 73, 2 «ὁ δὲ Εὐκλείδης—τὰ σποράδην ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων θεωρηθέντα συνήγαγεν αὐτὸς εἰς στοιχείωσιν τάξιν αὐτοῖς καὶ ἀποδείξεις ἀκριϐεστέρας ἐπιθεὶς ὡς πρὸς στοιχείωσιν· οὐ γὰρ ὅσα λέγειν δυνατόν, γράφει ταῦτα, ἀλλ' ὅσα *στοιχειοῦν* πέφυκε καὶ δι' ὧν καὶ τὰ μὴ γραφόμενα ἔστιν εὑρίσκειν».

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου σελ. 539, 22 καὶ ἐν τῷ τοῦ Σουΐδα σελ. 978 Βεκκ. φέρεται «*Στοιχειοῦσι*: διατυποῦσι», ἐν δὲ τῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται οὐ μόνον «*Στοιχειούμενοι* (*στοιχειούμεθα*): διδασκόμεθα κατὰ τάξιν» καὶ «*Στοιχειουμένοις*: διδασκομένοις» ἀλλὰ καὶ «*ΣτΤχΙοῦσι*: διατυποῦσι», ὃ ὁ Βεντλήϊος μετέβαλεν εἰς τὸ *στΟΙχΕΙοῦσι*. Ὁ Ἐρουερδὴν γράφει ἐν *Emendat. Select. in Hesych.* σελ. 28 «*στυχιοῦσι*· διατυποῦσι. Bentley στοιχειοῦσι. Fortasse latet forma Boeotica *στυχιοῦντι* sive-θι, aut si διατυποῦσι est dat. plur. participii, *στυχιού(ντεσ)σι*».

Εὑρέθη δὲ τὸ *στοιχειοῦν* καὶ ἐν ῥήσει τοῦ Χρυσίππου παρὰ Πλουτ. Ἠθικ. σελ. 1036 α' «τὰ ἐναντία *στοιχειοῦν* καὶ καταστοιχίζειν τοὺς εἰσαγομένους ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους». Ἀλλὰ περὶ τοῦ χωρίου τούτου θὰ γράψωμεν ἀλλαχοῦ.

Ἐκ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥήματος ἐσχηματίσθησαν τὰ ὀνόματα τάδε.

στοιχειωτής. Ἴδε Ε. Α. Σοφοκλ. Ἑλλην. Λεξ. σελ. 1013. Πλημμελῶς ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Βεκκήρου ἐν τῷ περὶ Συντάξεως Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 309, 5 «ἀναγκαίως οἱ *στοιχειῶται* ἐπενόησαν τὴν ἐπ' αὐταῖς γενομένην δισσὴν τάσιν». Ἐκ τῶν ἐν σελ. 433 γεγραμμένων μανθάνομεν ὅτι φέρεται ἐν τοῖς κώδιξι καὶ γραφὴ *στοιχειαταί* καὶ *στοιχειασταί*. Ἑλληνιστὶ λέγεται *στοιχειωτής* ὀξυτόνως, ὡς *ζηλωτής*, *ὁρκωτής*, *ἀναλωτής*, *βεβαιωτής*, *ὀρθωτής*, *διορθωτής*, *ἐπανορθωτής*, *θεμελιωτής*, *ἀνανεωτής*, *συμβιωτής*, κτλ. Διάφορον εἶνε τὸ *δεσμώτης*, ᾧ ὅμοιον τὸ παρ' Ἡσυχίῳ *κλοιώτης*. Σφάλλεται ὁ Ἀσώπιος γράφων ἐν τῷ Ὀρθογραφικῷ σελ. 60, § 29 «*δεσμώτης* ἐκ τοῦ *δεσμόω*, *μονώτης* ἐκ τοῦ *μονόω*, *βεβαιωτὴς* ἐκ τοῦ *βεβαιόω*, *ζηλωτὴς* ἐκ τοῦ *ζηλόω*, *θεμελιωτὴς* ἐκ τοῦ *θεμελιόω*, κτλ.». Τὸ *δεσμώτης* παρήχθη ἐξ ὀνόματος, ὡς τὸ *πεδήτης*, οὐχὶ ἐκ ῥήματος· τὸ δὲ *μονώτης* ἔχει πρὸς τὸ *μόνος*, ὡς τὸ *ἰδιώτης* πρὸς τὸ *ἴδιος* (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Α', σελ. 92). Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ φέρεται σελ. 257, 57 «Πᾶν ῥῆμα τῆς τρίτης συζυγίας τῶν περισπωμένων ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἢ διὰ τοῦ Ω ὀξέως ἐκφέρεται, οἷον χρυσῶ χρυσωτής, μισθῶ μισθωτής, ἢ διὰ τοῦ Ο βαρέως· ὀμόσω ὀμότης, ἀρόσω ἀρότης. Οὐκ ἄρα οὖν τὸ *δεσμώτης* ἀπὸ τοῦ *δεσμώσω* μέλλοντος· ἐπεὶ ὤφειλεν εἶναι *δεσμωτής*· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ δεσμός» (Πρβ. καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ.

Β', σελ. 44, 34. Ἴδε καὶ Βαλκενάριον ἐν *Σχολ. εἰς Καιν. Διαθ.* Τόμ. Β', σελ. 508). Ἂν ῥηματικὸν ἦτο τὸ προκείμενον ὄνομα, οὐ μόνον ὀξυτόνως θὰ ἐξεφέρετο *δεσμωτής*, ἀλλὰ καὶ ἐνεργητικὴν θὰ εἶχε σημασίαν. Ἀνάληθες εἶνε τὸ δίδαγμα τὸ ἐν τοῖς εἰς Σοφοκλέα Σχολίοις Αἴ. 105 «*Δεσμώτης* δὲ λέγεται καὶ αὐτὸς ὁ *δέσμιος*, ὡς ὁ δεσμώτης Προμηθεύς, καὶ ὁ *δεσμῶν*, ὡς Κρατῖνος ἐν Πυτίνῃ ἐπὶ τῶν δεσμοφυλάκων·

ὄψει γὰρ αὐτὴν ἐντὸς οὐ πολλοῦ χρόνου
παρὰ τοῖσι δεσμώταισι καταπιττουμένην.

(Πρβ. καὶ Σουίδ. σελ. 267 Βεκκ.). Καὶ ὁ *Μεινέκιος* δοξάζει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 128 ὅτι οἱ δεσμοφύλακες δηλοῦνται ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Κρατίνου, ὡς καὶ ἐν τῷ τοῦ Ἡσυχίου «Πυτίνη: πλεκτὴ λάγυνος οἴνου. Ἔπλεκον δὲ ταύτας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ *δεσμῶται* καὶ σπυρίδας καὶ τὰ τοιαῦτα» (Πρβ. καὶ Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 71). Ἀλλ' ἡμεῖς ἄνευ ὄκνου ἀποφαινόμεθα ὅτι οὔτε παρελήφθη ὑπὸ παλαιοῦ Ἕλληνος οὔτε ὑπῆρχε δυνατὸν νὰ παραληφθῇ τὸ *δεσμώτης* πρὸς δήλωσιν τοῦ *δεσμοφύλακος*. Καὶ νῦν δὲ πολλοὶ τῶν ἐν τοῖς δσμωτηρίοις καθειργμένων εἶνε ποικίλων ἔργων τεχνῖται. Λέγεται δὲ καὶ *φύλακες δεσμωτῶν* (Ξενοφ. Ἀθην. Πολιτ. Γ', 4) ἢ *δεσμωτῶν φύλακες* (Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. ΚΔ') καὶ *συνδεσμῶται*-*ξυνδεσμῶται* (Θουκυδ. Ϛ', 60. Πλάτ. Πολιτ. σελ. 516 γ') καὶ θηλυκῶς *δεσμῶτις*, *δεσμῶτιν ποίμναν* (Σοφοκλ. Αἴ. 234), κτλ. Οὐδενὶ τῶν φιλολογούντων εἶνε ἄγνωστος ἡ τραγῳδία τοῦ Εὐριπίδου ἡ ἐπιγραφομένη *Μελανίππη ἡ δεσμῶτις*. Παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ φέρεται Τόμ. Β', σελ. 89 «ἂν δ' ἄρα ἀγκιστρευθῇς (ὦ ψυχή) ὑπὸ πάθους, *δεσμῶτις* μᾶλλον ἢ *εἱρκτοφύλαξ* ὑπόμεινον γενέσθαι». Περὶ τοῦ *εἱρκτοφύλαξ* καὶ *εἱργμοφύλαξ* καὶ *δεσμοφύλαξ* καὶ *δεσμωτηρίου φύλαξ* θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἑτέρωθι. Ὅμοιον τῷ *ζηλωτής*, *ὁρκωτής*, κτλ. ὑπάρχει τὸ *ἐεδνωτής* (ἐκ τοῦ *ἐεδνοῦμαι*) καὶ πληθυντικῶς *ἐεδνωταί οὔ τοι ἐεδνωταὶ κακοί εἰμεν* (Ἰλ. Ν, 382), ὅπερ κακῶς ὁ Τυραννίων προπεριέσπα, καθὰ μαρτυρεῖ ὁ Ἡρῳδιανὸς λέγων ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Β', σελ. 19, 15 Δινδ. «*Ἐεδνωταί* ὡς *χρυσωταί* καὶ *ποιηταί*. Οὕτως πάντες. Τυραννίων δὲ προπερισπᾷ οὐχ ὑγιῶς» (Πρβ. καὶ Τόμ. Α', σελ. 205, 14). Ἀκριβῶς περὶ τοῦ τόνου τῶν εἰς ΤΗΣ

πολυσυλλάβων ὀνομάτων θὰ διαλάβωμεν ἐν οἰκειοτέρῳ τόπῳ ποιούμενοι λόγον καὶ περὶ τοῦ *ἀστυβοώτης* καὶ τοῦ *ἀγροιώτης* καὶ τοῦ *κλαρῶται*.

στοιχειωτικός. Κλήμ. Ἀλεξ. σελ. 673 «ἡ *στοιχειωτικὴ* τῶν παίδων διδασκαλία τὴν τῶν τεττάρων στοιχείων περιείληφεν ἑρμηνείαν» καὶ σελ. 771 «ταύτην ἀλληγορῶν *στοιχειωτικήν* τινα οὖσαν καὶ προπαιδείαν τῆς ἀληθείας». Ὠριγέν. Τόμ. Β', σελ. 11 «μὴ τὰ ψευδῆ λαλεῖν δόγματα ἀλλὰ τὰ *στοιχειωτικὰ* τῆς ἀληθείας». Κεδρην. Τόμ. Β', σελ. 145, 16 «τοὺς *στοιχειωτικοὺς* λόγους ἐπειπών». Πρβ. καὶ Διογ. Λαέρτ. Ι', 30 «καλοῦσι δὲ αὐτὸ περὶ κριτηρίου καὶ ἀρχῆς καὶ *στοιχειωτικόν*».

στοιχείωσις. Διογ. Λαέρτ. Ζ', 39 «Εὔδρομος ἐν τῇ ἠθικῇ *στοιχειώσει*» καὶ 138 «ὥς φησι Ποσειδώνιος ἐν τῇ μετεωρολογικῇ *στοιχειώσει*». Ἐπίκουρ. παρὰ Διογ. Λαερτ. Ι', 37 «ποιήσασθαι καὶ τοιαύτην τινὰ ἐπιτομὴν καὶ *στοιχείωσιν* τῶν ὅλων δοξῶν» (Πρβ. καὶ 44 «ἐν ταῖς δώδεκα *στοιχειώσεσί* φησι»). Νικόλ. Δαμασκ. ἐν Ἱστορ. Μικρ. Δινδ. Τόμ. Α', σελ. 139, 5 «τὰ μὲν ὅλα, τὰ δὲ ἐκ μέρους, τὰ δὲ ἄχρι *στοιχειώσεως* παραλαμβάνειν». Ἀρχιμήδ. Τόμ. Α', σελ. 24, 6 Τευβν. «ταῦτα γὰρ ἐν τῇ *στοιχειώσει* παραδέδοται». Γαλην. Τόμ. ΙΕ', σελ. 175 «ἐχόμενον ἀεὶ τῆς Ἱπποκράτους *στοιχειώσεως*». Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Β', σελ. 133 «ὅσαι ἄλλαι — ἐν ταῖς περὶ τούτων *στοιχειώσεσιν* ἀναγράφονται διαφοραί». Ὠριγέν. Τόμ. ΙΑ', σελ. 378 «οὕτω *στοιχείωσίς* ἐστιν εἰς τὴν σοφίαν τοῦ θεοῦ καὶ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων» (Πρβ. καὶ Τόμ. Γ', σελ. 27, 1. 2. 3. 6). Εὐσέβ. Προπ. Εὐαγγ. Α', α', 12 «*στοιχειώσεως* καὶ εἰσαγωγῆς ἐπέχοντα τόπον». Πρόκλ. Διάδ. εἰς Εὐκλ. σελ. 68, 14 «εἴ τίς ἐστιν περὶ γεωμετρίαν ὁδὸς συντομωτέρα τῆς *στοιχειώσεως*» καὶ σελ. 71, 7 «*στοιχείωσιν* αὐτῷ προκεῖσθαι φήσομεν» καὶ σελ. 73, 10 «κατὰ δὲ τοῦτο τοῦ στοιχείου τὸ σημαινόμενον καὶ τὰ παρ' Εὐκλείδῃ στοιχεῖα συνετάχθη, τὰ μὲν τῆς περὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετρίας, τὰ δὲ τῆς στερεομετρίας· οὕτω δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀριθμητικοῖς καὶ ἐν τοῖς ἀστρονομικοῖς *στοιχειώσεις* πολλοὶ συνέγραψαν» καὶ σελ. 74, 9 «κατὰ πάντας δὲ τούτους τοὺς τρόπους εὕροι τις ἂν τὴν Εὐκλείδου *στοιχείωσιν* τῶν ἄλλων διαφέρουσαν» (Πρβ. καὶ σελ. 75, 3 καὶ 11, κτλ. Ἴδε σελ. 496). Σχολ. εἰς Εὐκλ. σελ. 73, 20 «πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχα-

νόντων ὠφέλειάν φαμεν *στοιχείωσιν* γράφειν· ἀπὸ γὰρ τούτων ὁρμώμενοι καὶ τὰ ἄλλα δυνησόμεθα γινώσκειν, χωρὶς δὲ τούτων οὐδέν· διὸ καὶ *στοιχείωσις* ὀνομάζεται» καὶ σελ. 144, 26 «τὰ δὲ ἐν τῇ *στοιχειώσει* πορίσματα συναναφαίνονται μὲν κτέ.» καὶ σελ. 170, 14, «ὅσα δυνατὸν ἐν *στοιχειώσει* λέγειν» καὶ σελ. 171, 1 «τῆς τε τούτων καὶ τῆς ἐκείνων *στοιχειώσεως*» καὶ σελ. 173, 4 καὶ σελ. 219, 4 καὶ 7 καὶ σελ. 220, 2 καὶ 6. Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου ὁ μὲν Γαληνὸς γράφει Τόμ. ΙΘ', σελ. 356 «*Στοιχείωσίς* ἐστιν ἡ τῶν αὐτῶν κατὰ τὸ αὐτὸ (κατὰ τὰ αὐτὰ) καὶ ὡσαύτως διδασκαλία. Οἱ δὲ οὕτως· *στοιχείωσίς* ἐστιν ἀπὸ στοιχείων ἐπὶ τὸ τέλος ὁδός», ὁ δ' Ἡσύχιος «*Στοιχείωσις*: διατύπωσις ἢ πρώτη μάθησις». Πρβ. καὶ Φώτ. Λεξ. σελ. 540, 1 καὶ Σουίδ. σελ. 978 «*Στοιχείωσις*: ἀκριβεστάτη ἐπιτομή, ἡ πρώτη μάθησις, ἤτοι διάταξις».

στοιχείωμα. Ἐπίκουρ. παρὰ Διογ. Λαερτ. Ι', 36 «πρὸς ἁπλᾶ *στοιχειώματα* καὶ φωνὰς συναγομένων».

Ὑπάρχει καὶ ἐπίθετον διὰ συνθέσεως μετὰ τοῦ ἀποφατικοῦ Α σχηματισθὲν *ἀστοιχείωτος*, οὗ γίνεται μνεία ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου «*Ἀστοιχείωτα*: μὴ ἔχοντα ἀρχάς». Παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ ἀπαντᾷ Τόμ. Β', σελ. 155 «εἰσαγαγὼν—ἡμᾶς οἷα παῖδας ἄρτι μανθάνειν ἀρχομένους διὰ τῶν σοφίας δογμάτων καὶ θεωρημάτων καὶ μὴ *ἀστοιχειώτους* ἐάσας κτέ.» (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', β', σελ. 2240). Ὁμοίαν τούτῳ ἔννοιαν ἐμφαίνει τὸ *ἀνείσακτος*, οὗ τρία μαρτύρια εἶνε ἐκ τοῦ Ἰαμβλίχου παρατεθειμένα ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου (Τόμ. Α', β', σελ. 676). Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ Τόμ. Ε', σελ. 314 «οἱ δὲ καὶ λοιδοροῦντες σφοδρότερον *ἀνεισάκτους* τε καὶ φιλονείκους (φιλονίκους) ἀποκαλοῦσιν οὔ φασί τε διδάξειν τὸ λεγόμενον ἀπαιδεύτους ἀνθρώπους».

Τὸ ἁπλοῦν ἐπίθετον *στοιχειωτός* εὕρομεν παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ τιθέντι αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ἐκ στοιχείων συνεστῶτος ἢ συγκειμένου. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ', σελ. 555, 3 «τὸ γὰρ στοιχεῖον δι' ὅλου τοῦ *στοιχειωτοῦ* διήκει» καὶ σελ. 601, 3 «εἰς ὃ τὰ ἄλλα σώματα διαιρεῖται τὰ *στοιχειωτά*» καὶ σελ. 601, 11 καὶ 17 καὶ 19. Τόμ. Θ', σελ. 201, 19 «εἰ γὰρ προϋπάρχει τὰ στοιχεῖα τοῦ *στοιχειωτοῦ*» καὶ μετ' ὀλίγα «καὶ ὅλως πανταχοῦ τὰ στοιχεῖα οὐκ ἔστιν ὅπερ τὰ *στοιχειωτά*» καὶ σελ. 246, 3 «τὰ μὲν στοιχεῖα ἐνυπάρχειν χρὴ τῷ *στοι-*

χειωτῷ» καὶ σελ. 246, 15 «εἴπερ τὸ στοιχεῖον ἐνυπάρχειν χρὴ καὶ συμπληροῦν καθ' αὑτὸ τὸ *στοιχειωτόν*» καὶ σελ. 630, 1 «τὸ γὰρ στοιχεῖον τοῦ *στοιχειωτοῦ* καταδεέστερον» καὶ σελ. 630, 11 «τὸ γὰρ στοιχεῖον ἐν τῷ *στοιχειωτῷ* ἐστιν» καὶ σελ. 637, 34 «τὸ δὲ στοιχεῖον ἐν τῷ *στοιχειωτῷ* ἐστιν, ἀλλ' οὐχὶ τὸ *στοιχειωτὸν* ἐν τῷ στοιχείῳ».

Ἐν τῷ ὑπὸ Λιδδέλλου καὶ Σκόττου πεφιλοπονημένῳ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης κεῖται «ἀ-στοιχείωτος — the Verb. pass. ἀστοιχειόομαι is found in Oecum.». Τὸ χωρίον τοῦ Οἰκουμενίου μνημονευθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀσίου ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου (λ. *ἀστοιχειόω*) ἔχει ὧδε· «τῆς ὅλης κτίσεως *ἀστοιχειωθείσης*». Ἀλλὰ παντελῶς ἀσύστατον εἶνε τὸ ῥῆμα *ἀστοιχειῶ-ἀστοιχειοῦμαι*· οὐδαμῶς δ' ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενίου «τῆς ὅλης κτίσεως *ἀναστοιχειωθείσης*». Πολλὰ μαρτύρια τοῦ τε ῥήματος *ἀναστοιχειῶ-οῦμαι* καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένου ὀνόματος *ἀναστοιχείωσις* βλέπει τις κατειλεγμένα ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α', β', σελ. 566-7. Παρεχόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς ἔνια τοῦ ῥήματος παραδείγματα. Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Β', σελ. 5 «αἱ τῶν τελευτηκότων *ἀναστοιχειούμεναι* μοῖραι πάλιν εἰς τὰς τοῦ παντὸς δυνάμεις ἐξ ὧν συνέστησαν ἀποκρίνονται» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 10 «ὅσα γε εἰς τὸ μηδ' ὑφεστάναι δοκεῖν *ἀνεστοιχειωμένος*» καὶ σελ. 41 «προσηκόντως ὅλος εἰς ἱερὰν σπονδὴν *ἀναστοιχειωθεὶς* ἀνταποδίδοται» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 13 «τὰ μέρη τοῦ παντὸς εἰς μίαν φύσιν τοῦ ὕδατος *ἀναστοιχειούμενα* σπεύδειν». Ὠριγέν. Τόμ. Α', σελ. 84 «οἷον *ἀναστοιχειουμένου* τοῦ λόγου ἀπὸ τοῦ γεγονέναι αὐτὸν σάρκα». Ἰωάνν. Χρυσόστ. Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 181 α' «μεγάλα ἐπεδείξατο θαύματα, δι' ὧν ἅπασαν *ἀνεστοιχείου* τὴν κτίσιν». Γαλην. Τόμ. Α', σελ. 508 «ἀναλύοντά τε καὶ οἷον *ἀναστοιχειοῦντα* καὶ φθείροντα τὸ ζῷον». Σχολ. εἰς Ἰλ. Τόμ. Α', σελ. 255, 19 «Ἀναλυθείητε εἰς ὕδωρ καὶ γῆν, διαλυθείητε καὶ ἀποθάνοιτε. Βέλτιον δὲ ἀκούειν· ἐξ ὧν ἐγένεσθε, εἰς ταῦτα πάλιν *ἀναστοιχειωθείητε*». Ὁ Σουΐδας γράφει «*Ἀναστοιχειοῖ*: ἀναπλάττει, ὡς μεταστοιχειοῖ μεταπλάττει». Πρβ. *ἀνασκευάζω-μετασκευάζω*. Παρατιθέμεθα καὶ τοῦ ὀνόματος μαρτύριον, οὗ δὲν γίνεται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου μνεία. Γαλην. Τόμ.

Ζ', σελ. 251 «γίγνεται δή τις οἷον *ἀναστοιχείωσις* ἢ σύντηξις ἢ ἀνάλυσις ἢ ὡς ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλῃ». Πρβ. καὶ Ἀλέξ. Ἀφροδισ. περὶ Κράσ. καὶ Αὐξήσ. Β' (Συμπληρ. Ἀριστοτ. Τόμ. Β', σελ. 215, 13) «οὔτε ἡ φθορά τε καὶ *ἀναστοιχείωσις* μῖξίς ἐστι» καὶ (σελ. 215, 18) «τῷ τῇ *ἀναστοιχειώσει* φθείρεσθαι ταῦτα» καὶ (σελ. 215, 23) «ἡ κρᾶσις γίνεται κατὰ *ἀναστοιχείωσίν* τινα». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐλέχθη καὶ *ἀντιστοιχείωσις* (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', β', σελ. 994).

Ἐν τέλει καταχωρίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Ῥιχ. Σνειδήρου γεγραμμένα ἐν *Bodleian*. σελ. 9 «post verba τὰ εἰς ος add. cod: *ἰσοσυλλάβως κλινόμενα εἰς ῥήματα στοιχειούμενα*. Quibus adiectis locum restitutum videbis. Στοιχειοῦν verbo h. l. nulla alia notio subiecta esse potest quam μερίζειν, μερίζειν εἰς parti cuidam orationis attribuere (Apoll. pron. 67, 6. 70, 4 ed. meae; Lehrs Herod. 416) ut στοιχεῖον non solum litteram, sed etiam τὴν λέξιν tamquam elementum sententiae significat; cf. Ap. Dysc. synt. 313, 7 — Sext. Emp. adv. math XI 3 p. 546, 3 Bekk.: Πάντες μὲν οἱ κατὰ τρόπον *στοιχειοῦν* δοκοῦντες τῶν φιλοσόφων, . . . εἰώθασι *διαιρούμενοι* λέγειν τῶν ὄντων τὰ μὲν εἶναι ἀγαθά, τὰ δὲ κακά, τὰ δὲ μεταξὺ τούτων. Phot. στοιχείωσις . . . διάταξις».

Ἀλλ' ἴσως ἀντὶ τοῦ «ἰσοσυλλάβως κλινόμενα εἰς ῥήΜΑΤΑ *στοιχειούμενα*» ἀναγνωστέον «ἰσοσυλλάβως κλινόμενα εἰς ῥήΜΑΤΑ (*ΜΕΤΑ*)*στοιχειούμενα*», τουτέστι: μετασχηματιζόμενα, μεταπλαττόμενα. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου σελ. 262, 15 καὶ ἐν τῷ τοῦ Σουίδα φέρεται «*Μεταστοιχειοῦσα*: μετασχηματίζουσα» (Πρβ. καὶ Βεκκ. Ἀν. σελ. 393, 1). Παραδείγματα τοῦ ῥήματος *μεταστοιχειοῦν* - *οῦσθαι* καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένου ὀνόματος *μεταστοιχείωσις* βλέπει τις ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 896. Καθ' ὅμοιον τρόπον λέγεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ *μετασκευάζειν* - *εσθαι*, *μεθαρμόζειν* - *εσθαι* (- *όττειν* - *εσθαι*), *μετακοσμεῖν* - *εῖσθαι*, *μεταρρυθμίζειν* - *εσθαι*, κτλ. Εὕρομεν δὲ καὶ *μετεστόλισται* ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 291, 52 Διδ.

ΚΕΦ. Ζ'.

§ 1. Ὡδί πως (ὡδεί πως)—ὧδ' εἶπεν.

Ἐν τῷ Προτρεπτικῷ τοῦ Γαληνοῦ κεφ. Θ' (Τόμ. Α', σελ. 22 Κὺνν.) ἀπαντᾷ «Εἰ δ' οὐκ ἐθέλεις ἐμοὶ πείθεσθαι, τόν γε θεὸν αἰδέσθητι τὸν Πύθιον. Οὗτός ἐστιν ὁ καὶ τὸν Σωκράτην εἰπὼν ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτατον εἶναι καὶ τῷ Λυκούργῳ προσφωνήσας ὧδ' εἶπεν·

Ἥκεις, ὦ Λυκόοργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν
(Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι).
Δίζω ἤ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἄνθρωπον·
ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκόοργε».

Τοιαύτην λόγου ἐκφορὰν οὐδαμῶς ἡμεῖς πρέπουσαν εὑρίσκομεν Ἑλληνικῷ στόματι. Καὶ πᾶς δ' ἄλλος, νομίζομεν, μὴ ὅλως ἀγύμναστος περὶ τὰ τῆς συντάξεως ὢν συνορᾷ παραχρῆμα τὴν πλημμέλειαν τῆς ῥήσεως «Οὗτός ΕΣΤΙΝ ὁ καὶ τὸν Σωκράτην ΕΙΠΩΝ ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτατον εἶναι καὶ τῷ Λυκούργῳ ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΑΣ ὧδ' ΕΙΠΕΝ». Ἵνα δ' ἐμμελῆ αὐτὴν καταστήσωμεν, ἀναγινώσκομεν «Οὗτός ἐστιν ὁ καὶ τὸν Σωκράτην εἰπὼν ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτατον εἶναι καὶ τῷ Λυκούργῳ προσφωνήσας *ὡδί πως*·

Ἥκεις, ὦ Λυκόοργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηόν
Ζηνὶ φίλος κτέ.».

Περιττὸν δ' ἴσως εἶνε νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι οὐχὶ δύσκολον ἦτο νὰ μεταπέσῃ τὸ *ὡδί πως* ἢ *ὡδεί πως* (ει=ι) εἰς τὸ *ὧδ' εἶπεν*.

Καὶ ἀλλαχοῦ δ' ὁ Γαληνὸς μέλλων νὰ μνημονεύσῃ ἃ ὑφ' ἑτέρου ἐρρήθησαν ποιεῖται χρῆσιν τοῦ *ὡδί πως* ἢ *ὧδέ πως*, οἷον

Τόμ. Α', σελ. 507 «διὰ βραχυτάτης ἐνεδείξατο ῥήσεως ὁ Ἱπποκράτης *ὡδί πως* εἰπών· ὡς γὰρ τὰ σπειρόμενά τε καὶ φυόμενα κτέ.» καὶ σελ. 532 «ἧς καὶ αὐτῆς ὀνομαστὶ πολλάκις ὁ Ἱπποκράτης ἐπιμέμνηται, ποτὲ μὲν *ὡδί πως* λέγων· ἦν δὲ καὶ τὸ ῥεῦμα τὸ συνιστάμενον οὐ πύῳ ἴκελον ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη καὶ ῥεῦμα πολὺ καὶ ποικίλον· ὁτὲ δὲ πάλιν ὡδί· καὶ ἐν αἰδοίοισιν (αἰδοίοισι) ἄνθρακες

κτέ.». Πρβ. Ἱπποκράτ. Τόμ. Α', σελ. 214 «ἦν δὲ καὶ τὸ ῥεῦμα τὸ ξυνιστάμενον οὐ πύῳ ἴκελον ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη καὶ ῥεῦμα πουλὺ καὶ ποικίλον».

Τόμ. Δ', σελ. 798 «ἔπειτα προελθὼν ἐπὶ πλέον περὶ τῶν αὐτῶν *ὡδί πως* διεξέρχεται τὴν Ἀσίαν· πλεῖστον δὲ διαφέρειν φημὶ τῆς Εὐρώπης κτέ.». Γραπτέον «ὡδί πως διεξέρχεται· τὴν Ἀσίαν (τὴν Ἀσίην) πλεῖστον *δὴ* διαφέρειν φημὶ τῆς Εὐρώπης κτέ.» (Ἱπποκράτ. Τόμ. Α', σελ. 264). Πρβ. καὶ σελ. 797, 10 καὶ σελ. 806, 11.

Τόμ. Ζ', σελ. 934 «σαφῶς ἐνδείκνυται ταὐτὸ τοῦτο καὶ πολύ γε μᾶλλον, ὅταν *ὡδί πως* γράφῃ περὶ τῶν οὔρων· οἶσιν (οἷσι) οὖρα παχέα, θρομβώδεα, κτέ.».

Τόμ. Θ', σελ. 852 «ὑπὲρ τῆς εἰκοστῆς *ὡδί πως* γράφει· οἷσι δὲ περὶ τὰ ὦτα ἐγένετο, ἔκρινε μὲν εἰκοσταίοισι, κτέ.».

Τόμ. ΙΖ, α', σελ. 440 «ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν Ἐπιδημιῶν *ὡδί πως* γράφει· οἱ πόνοι ἐν περιόδοισιν (περιόδοισι), κτέ.».

Τόμ. Ζ', σελ. 644 «ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τῶν Ἐπιδημιῶν—*ὧδέ πώς* φησιν· ἐνδεκάτῃ κατενόει, κτέ.» καὶ σελ. 842 «μικρὸν ἔτι προελθὼν *ὧδέ πως* γράφει· εἰκοστῇ λόγοι πολλοί, κτέ.».

Τόμ. Θ', σελ. 854 «αὐτά τε ταῦτα γράψας—ἔτι τε πρὸς τούτοις ἐπὶ μὲν τῆς τρίτης καταστάσεως *ὧδέ πως*· ἔκρινε δὲ κτέ.» καὶ «περὶ ἧς ἐπὶ τέλει τῆς ὅλης διηγήσεως *ὧδέ πως* γράφει· τεσσαρακοστῇ ἤμεσεν ὀλίγα, κτέ.». Πρβ. Ἱπποκράτ. Τόμ. Α', σελ. 190 «ἤμεσε τῇ τεσσαρακοστῇ ὀλίγα, κτέ.».

Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 257 «προσέγραψε τῇ στάξει τὸ ἄκρητον *ὧδέ πως* εἰπών· τῇ πέμπτῃ περὶ μέσον ἡμέρας (ἡμέρης) κτέ.».

Ἐν Τόμ. ΙΘ', σελ. 66 κεῖται «νομίζω δέ σοι τὰ ὑπὸ Ἀριστοφάνους ἀρκέσειν τὰ ἐκ τῶν Δαιταλέων *ὧδέ πως* ἔχοντα· πρὸς ταῦτα κτέ.». Φέρεται δὲ μετ' ὀλίγα «κἀκεῖνος μέντοι ἀντιπροβάλλει τῶν ἐν τοῖς Σόλωνος ἄξοσι γλωττῶν εἰς δίκας διαφερούσας *ὡδί πως*· ὁ μὲν οὖν σὸς κτέ.». Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀποσπασμάτων σελ. 108, 212 εἴκασε «τὰ *ἀπὸ* Ἀριστοφάνους» ἢ «τὰ *τοῦ* Ἀριστοφάνους» καὶ «γλωττῶν *τινας*» καὶ «*ὧδέ* πως» ἀντὶ τοῦ «*ὡδί* πως». Τὸ *ὡδί πως* ἔχει ὑγιέστατα, ἀσμενίζει δ' αὐτῷ ὁ Γαληνός, ὡς γίνεται φανερὸν ἐκ τῶν χωρίων αὐτοῦ, ἃ ἐν τοῖς ἄνω παρεθέμεθα (Πρβ. καὶ Τόμ. Η', σελ. 495, 15 καὶ Τόμ. ΙΖ', α',

σελ. 251, 11). Πολλὰ δὲ παραδείγματα τοῦ *ὧδέ πως* καὶ *ὯΔΙ ΠΩΣ* ἢ *ΠΩΣ ὯΔΙ* καὶ *οὕτω πως* καὶ *οὑτωσί πως* κατέλεξεν ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Σφηκῶν σελ. 415-6.

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Λουκιανῷ Συμποσ. 25 «φησὶ δὲ περὶ αὐτῶν Ὅμηρος *ὧδέ πως*·

Ἠ λάθετ' ἢ οὐκ ἐνόησεν, ἀάσατο δὲ μέγα θυμῷ»

καὶ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 675 «Θέσπις μέντοι ὁ τραγικὸς διὰ τούτων ἄλλο τι σημαίνεσθαί φησιν *ὧδέ πως* γράφων·

Ἴδε σοι σπένδω κναξζβὶ τὸ λευκὸν
ἀπὸ θηλαμόνων θλίψας κνακῶν·
ἴδε σοι κτέ.»

καὶ σελ. 682 «διττῶν εἰσηγεῖται διδασκαλίαν ὁδῶν *ὧδέ πως* γράφων·

ἡ μὲν ἀληθείης εὐπειθέος ἀτρεμὲς ἦτορ,
ἡ δὲ βροτῶν δόξαις, ταῖς οὐκ ἔνι πίστις ἀληθής»

καὶ σελ. 784 «ὑπόδειγμα Τερπάνδρῳ μάλιστα γίνεται πρὸς ἁρμονίαν τὴν Δώριον ὑμνοῦντι τὸν Δία *ὧδέ πως*·

Ζεῦ πάντων ἀρχά, πάντων
ἁγήτωρ Ζεῦ, σοὶ πέμπω
ταύταν τὰν ὕμνων ἀρχάν»

καὶ παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ', σελ. 505, 30 «Λέγει γοῦν *ὧδέ πως*· νῦν μὲν οὖν ἡμεῖς, ἅ λέγουσι τῶν μαθηματικῶν τινες, ἐννοίας χάριν λέγομεν κτέ.».

Ὁ Σουίδας ἐξηγεῖται τὸ *ὧδέ πως* διὰ τοῦ *οὕτω πως*. Ποιεῖται δὲ μνείαν καὶ τοῦ *ὡδί πῃ* καὶ *ὡδί πως*.

Τὸ ἐπίρρημα *ὧδε* παρήχθη ἐκ τῆς ἀντωνυμίας *ὅδε*· χάριν δ' ἐμφάσεως ἢ πρὸς ἐπίτασιν τῆς δείξεως ἐκφέρεται ἥ τ' ἀντωνυμία μετὰ τοῦ καλουμένου προσχηματισμοῦ (προσσχηματισμσμοῦ) Ι καὶ τὸ ἐπίρρημα, οἷον *ὁδί-ὡδί*. Πρβ. *οὑτοσί-οὑτωσί*, *ἐκεινοσί*, κτλ., *ἐνθαδί*, *ἐντευθενί* (*ἐνθενδί*), κτλ. ἔτι δὲ *δευρί*, *νυνί*. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 45, 2 «Ὅτι δὲ ἐπέκτασιν ποιεῖ οὐ μόνον τὸ Ι ἐν τῷ *οὑτοσί* καὶ *νυνί* καὶ *ἐνταυθί* κατὰ τὸν τεχνικὸν Γεώργιον—καὶ *νυνμενί*, φησί, καὶ *νυνγαρί* ἀντὶ τοῦ νῦν ἀλλὰ καὶ τὸ Η ἐν τῷ ὀτιή—Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Δ μετὰ τοῦ Ι, οἷον *ὁδί* καὶ *νυνδί* ἀντὶ τοῦ νῦν καὶ *ἐνθαδί*». Ἀκριβῶς περὶ τοῦ πράγματος θὰ διαλά-

βωμεν ἐν οἰκειοτέρῳ τόπῳ. Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἱππέων σελ. 163.

Ὡς δὲ λέγεται *τοιόσδε τις* καὶ *τοιοῦτός τις*, οὕτω καὶ *ὧδέ πως* ἢ *ὡδί πως* καὶ *οὕτω πως*. Ποιεῖται δὲ χρῆσιν ὁ Γαληνὸς πολλάκις μὲν τοῦ *ὡδί πως*, ὡς γίνεται φανερὸν ἐξ ὧν ἐγράψαμεν ἐν τοῖς ἄνω, πολλάκις δὲ μόνου τοῦ *ὡδί* λέγων

ὡδὶ γράφει (Τόμ. Ζ', σελ. 828),

ὡδὶ γράφων, *ὡδὶ γράφοντος* (Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 446. Τόμ. Ζ', σελ. 835),

ὡδὶ γράψας (Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 282, 1 καὶ 13),

γράφων ὡδί (Τόμ. Θ', σελ. 18 καὶ 567 καὶ 591),

γράψας ὡδί (Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 256),

ἔγραψεν ὡδί (Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 280 καὶ 495 καὶ Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 343).

Ἀντὶ δὲ τοῦ ἐν Τόμ. Δ', σελ. 799 κειμένου *γράφει ὡδί* ἀνέγνω *ὡδὶ γράφει* ὁ Ἰ. Μυλλῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει μικρῶν τινων τοῦ Γαληνοῦ συγγραμμάτων σελ. XLVII.

Σημαίνεται δὲ διὰ τοῦ *ὧδέ πως* ἢ *ὡδί πως* κατ' ἀκριβῆ χρῆσιν τιθεμένου τοιαύτη ἔννοια, οἵα παρὰ τοῖς νῦν Ἕλλησι δηλοῦται συνήθως διὰ τοῦ *κατὰ τὸν ἀκόλουθον περίπου τρόπον* ἢ *κατὰ τὸν ἑξῆς περίπου τρόπον*, ὃ Ῥωμαϊστὶ λέγεται *in hunc fere modum*. Ἀλλ', ὡς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν κατειλεγμένων παραδειγμάτων δείκνυται, παραλαμβάνεται τὸ *ὧδέ πως* ἢ *ὡδί πως* καὶ ὅταν μνημονεύηταί τι ἀπαραλλάκτως ὅπως ἔχει. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου εἶνε γεγραμμένον Τόμ.Η',σελ. 1991 Διδ. «Et—ὡδί πως ap. Gregor., ut supra ὧδέ πως: Ὡδί πως τῷ λόγῳ χρήσομαι, ubi tamen Bud. exp. simpliciter Hoc modo, non Hoc ferme modo, ut supra exposui ὧδέ πως ap. Xenoph.».

§ 2. Ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτατος Σωκράτης.

Ὁ Γαληνὸς γράφει ἐν ᾗ παρεθέμεθα ἐκ τοῦ Προτρεπτικοῦ ῥήσει ὅτι ὁ Πύθιος εἶπε τὸν Σωκράτην ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτατον εἶναι.

Ὁ Πλάτων λέγει ἐν τῇ Ἀπολογίᾳ σελ. 21 α΄ «Καὶ ἴστε δὴ οἷος ἦν Χαιρεφῶν, ὡς σφοδρὸς ἐφ' ὅ τι ὁρμήσειε. Καὶ δή ποτε καὶ εἰς Δελφοὺς ἐλθὼν ἐτόλμησε τοῦτο μαντεύσασθαι· καί, ὅπερ λέγω, μὴ θορυβεῖτε, ὦ ἄνδρες· ἤρετο γὰρ δὴ εἴ τις ἐμοῦ εἴη σοφώτερος. Ἀνεῖλεν οὖν ἡ Πυθία μηδένα σοφώτερον εἶναι. Καὶ τούτων πέρι ὁ ἀδελφὸς ὑμῖν αὐτοῦ οὑτοσὶ μαρτυρήσει, ἐπειδὴ ἐκεῖνος τετελεύτηκε». Φέρεται δ' εἰς τὸ *ἀνεῖλεν* σχόλιον ἔχον ὧδε· «Χρησμὸς περὶ Σωκράτους δοθεὶς Χαιρεφῶντι τῷ Σφηττίῳ·

Σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης,
ἀνδρῶν δ' ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος».

Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις Νεφ. 144, σελ. 88, 23 Διδ. «Δήμου δὲ ἦν ὁ Χαιρεφῶν Σφήττιος. Τούτῳ καὶ ἡ Πυθία δοκεῖ τὸν περὶ τοῦ Σωκράτους χρησμὸν εἰπεῖν

Σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης,
ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος.

Τοῦτον Ἀπολλώνιος ὁ Μόλων ἐν τῷ κατὰ φιλοσόφων ἐψεῦσθαί φησι· τοὺς γὰρ Πυθικοὺς χρησμοὺς ἑξαμέτρους εἶναι, κτέ.» (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Νεφελῶν σελ. 254). Πρβ. καὶ Σουίδ. λ. *σοφός* (καὶ Σχόλ. Λουκιαν. σελ. 117 Ἰακ.). Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους εἰρημένα ἐν τῷ κατὰ Κέλσου συγγράμματι Ζ΄, 6 (Τόμ. Κ΄, σελ. 8) «Εἰ γὰρ καὶ ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτην εἶπε σοφώτατον εἶναι (ὁ Πύθιος), ἤμβλυνε τὸν ἔπαινον αὐτοῦ τὸ πρὸς τούτου λεγόμενον περὶ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους ἐν τῷ *σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης*».

Ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Πυθίου ἢ τῆς Πυθίας τὸ περιβόητον καταστὰν «ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος» ἱστορεῖται καὶ ὑπὸ Διογένους τοῦ Λαερτίου γράφοντος βιβλ. Β΄, 37 «Ταῦτα δὴ καὶ τοιαῦτα λέγων καὶ πράττων πρὸς τῆς Πυθίας ἐμαρτυρήθη, Χαιρεφῶντι ἀνελούσης ἐκεῖνο δὴ τὸ περιφερόμενον

Ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος».

Λέγει δὲ καὶ Ἰουστῖνος ὁ Μάρτυς ἐν τῷ πρὸς Ἕλληνας Λόγῳ κεφ. 36 «Εἰ γὰρ ὁ τῶν παρ' ὑμῖν σοφῶν σοφώτατος Σωκράτης, ᾧ καὶ τὸ χρηστήριον ὑμῶν, ὡς αὐτοί φατε, μαρτυρεῖ λέγον

Ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος,

ὁμολογεῖ μηδὲν εἰδέναι, πῶς οἱ μετ' αὐτὸν καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς ἐπηγ-

γέλλοντο εἰδέναι;». Πρβ. καὶ Παυσαν. Ἀττ. ΚΒ', 8 «ᾧ (Σωκράτει) σοφῷ γενέσθαι μάλιστα ἀνθρώπων ἐστὶν ἡ Πυθία μάρτυς» καὶ Ἑρμησιάν. παρ' Ἀθην. σελ. 599 α' «ὃν ἔξοχον ἔχρη Ἀπόλλων ἀνθρώπων εἶναι Σωκράτη ἐν σοφίῃ» (Ἴδε Λ. Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ξενοφῶντος Ἀπομνημονευμάτων καὶ τῆς Ἀπολογίας σελ. 207). Ὁ Μενάγιος ἐν ταῖς εἰς Διογένη τὸν Λαέρτιον Παρατηρήσεσι Τόμ. Α', σελ. 354 Ὑβν. μνημονεύει καὶ τὸ τοῦ Βαλερίου Μαξίμου «Socrates non solum hominum consensu, verum etiam Apollinis oraculo sapientissimus iudicatus» καὶ τὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ «Socratem Apollo sapientissimum omnium cecinit. O Apollinem inconsideratum. Sapientiae testimonium reddidit ei viro, qui negabat deos esse».

Ἄξια μνείας νομίζομεν καὶ ἃ ἔγραψε Μάξιμος ὁ Τύριος Λόγ. Θ', 1 «Σωκράτην δὲ τὸν μηδὲ τῷ Ἀπόλλωνι παρασχόντα ἀμαθίας αἰτίαν —οὔπω καὶ νῦν πεπαῦσθαι συκοφαντούμενον» καὶ Λόγ. ΙΘ', 9 «διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόλλων ἐπῄνει Σωκράτην, ὅτι ἦν ὁμότεχνος αὐτῷ» καὶ Λόγ. ΛΘ', 5 «μάτην ἄρα αὐτῷ (τῷ Σωκράτει) ὁ Ἀπόλλων τὰ νικητήρια ἔδωκε, μάτην ἐπεψηφίσατο».

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου εἰρημένα Τόμ. Α', σελ. 309 Δινδ. «Ἀλλὰ μὴν ἑπτά γε ἀνδρῶν, ἵνα μηδὲ τοῦτο παρῶμεν, ἐνδόξων ἐπὶ σοφίᾳ γενομένων, εἷς ἀπὸ τῆς πόλεως γέγονε καὶ δυοῖν ἀρίστοιν νομοθέταιν ἅτερος αὐτὸς οὗτος. Δύο τοίνυν ἀνδράσι τῶν πρόσθεν ἐκ θεῶν ψῆφον δεδόσθαι παρειλήφαμεν, Λυκούργῳ τε τῷ Λακεδαιμονίῳ καὶ Σωκράτει τῷ παρ' ὑμῶν». Πρβ. Σχολ. Ἀριστείδ. σελ. 326 Δινδ.

Ὁ Ἀθήναιος καταγελᾷ τῶν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν τῇ Ἀπολογίᾳ γεγραμμένων λέγων σελ. 218 ε' «Κἂν ἄλλοις δ' ὁ Πλάτων φησὶ Χαιρεφῶντα ἐρωτῆσαι τὴν Πυθίαν εἴ τις εἴη Σωκράτους σοφώτερος· καὶ τὴν ἀνελεῖν μηδένα. Κἂν τούτοις δὲ μὴ συμφωνῶν Ξενοφῶν φησι· Χαιρεφῶντος γάρ ποτε ἐπερωτήσαντος ἐν Δελφοῖς ὑπὲρ ἐμοῦ ἀνεῖλεν ὁ Ἀπόλλων, πολλῶν παρόντων, μηδένα εἶναι ἀνθρώπων ἐμοῦ μήτε δικαιότερον μήτε σωφρονέστερον. Πῶς οὖν εὔλογον ἢ πιθανὸν Σωκράτη τὸν ὁμολογοῦντα μηδὲν ἐπίστασθαι σοφώτατον ἁπάντων ὑπὸ τοῦ πάντα ἐπισταμένου θεοῦ ἀναρρηθῆναι; Εἰ γὰρ τοῦτό ἐστι σοφία, τὸ μηδὲν εἰδέναι, τὸ πάντα εἰδέναι φαυλότης ἂν εἴη». Ἐν τῇ Σω-

κράτους Ἀπολογίᾳ τοῦ Ξενοφῶντος, ἣν τινες οὐχὶ γνήσιον αὐτοῦ σύγγραμμα ὑπολαμβάνουσι, κεῖται § 14 «Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἀκούοντες οἱ δικασταὶ ἐθορύβουν—πάλιν εἰπεῖν τὸν Σωκράτη· Ἄγε δὴ ἀκούσατε καὶ ἄλλα, ἵνα ἔτι μᾶλλον οἱ βουλόμενοι ὑμῶν ἀπιστῶσι τῷ ἐμὲ τετιμῆσθαι ὑπὸ δαιμόνων. Χαιρεφῶντος γάρ ποτε ἐπερωτῶντος ἐν Δελφοῖς περὶ ἐμοῦ, πολλῶν παρόντων, ἀνεῖλεν ὁ Ἀπόλλων μηδένα εἶναι ἀνθρώπων ἐμοῦ μήτε ἐλευθεριώτερον μήτε δικαιότερον μήτε σωφρονέστερον. Ὡς δ' αὖ ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ δικασταὶ ἔτι μᾶλλον [εἰκότως] ἐθορύβουν, αὖθις εἰπεῖν τὸν Σωκράτη· Ἀλλὰ μείζω μέν, ὦ ἄνδρες, εἶπεν ὁ θεὸς ἐν χρησμοῖς περὶ Λυκούργου τοῦ Λακεδαιμονίοις νομοθετήσαντος ἢ περὶ ἐμοῦ· λέγεται γὰρ εἰς τὸν ναὸν εἰσιόντα προσειπεῖν αὐτόν· Φροντίζω πότερα θεόν σε εἴπω ἢ ἄνθρωπον». Τὰ ῥήματα ἃ εἶπεν ἡ Πυθία προσφωνοῦσα τῷ Λυκούργῳ βλέπει τις ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Γαληνοῦ, ἣν κατεχωρίσαμεν ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τοῦδε. Πρῶτος δ' ὁ Ἡρόδοτος ἐποιήσατο μνείαν αὐτῶν βιβλ. Α', 65.

ΚΕΦ. Η'.

Δέον — δέ.

Παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ φέρεται Τόμ. Β', σελ. 10 «Οὗ χάριν ἐν ἑτέροις κεκατηραμένον ὑπὸ θεοῦ τὸν κρεμάμενον ἐπὶ ξύλου φησίν, ὅτι θεοῦ δὲ ἐκκρεμᾶσθαι. Ὅδε ἀπηώρησεν ἑαυτὸν σώματος, ὅ ἐστιν ἐν ἡμῖν ξύλινος ὄγκος, ἐπιθυμίαν ἐλπίδος ἀντικαταλλαξάμενος, ἀγαθοῦ τελείου μέγιστον κακόν».

Παντὶ φανερὸν ὑπάρχει ὅτι νοσεῖ ἡ προκειμένη ῥῆσις· κατορθοῦται δ' ἡ ἴασις αὐτῆς, ἄν, τοῦ *δέ* εἰς τὸ *δέον* μεταβληθέντος καὶ τοῦ *ὅδε* εἰς τὸ *ὁ δέ*, ἀναγνωσθῇ «ὅτι θεοῦ *δέον* ἐκκρέμασθαι, *ὁ δὲ* ἀπηώρησεν ἑαυτὸν σώματος». Τῆς τοιαύτης χρήσεως οὐκ ὀλίγα παραδείγματα ἔχομεν πρόχειρα, ἀρκούμεθα δ' ἐν τῷ παρόντι μνημονεύοντες ἐκ τῶν εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίων τάδε. σελ. 82,50 Διδ. «*δέον* εἰπεῖν κό-

ρεις—*ὁ δὲ* μεμνημένος ὅτι εἰς δικαστήριον ἥξει ὑπὸ τῶν δανειστῶν δήμαρχος φησί» καὶ σελ. 91,42 «*δέον* εἰπεῖν ἡ γῆ ἕλκει τὰ κάρδαμα, *ὁ δὲ* ὡς ἄγροικος μὴ νοήσας τὸ εἰρημένον συνέχεε τὴν φράσιν» καὶ σελ. 340,47 «*δέον* οὕτως εἰπεῖν—*ὁ δὲ* οὐχ οὕτως εἶπεν» (Πρβ. καὶ σελ. 81,30 καὶ σελ. 98,17 καὶ σελ. 132,36). Ἐμφερὲς τούτοις εἶνε τὸ εἰρημένον ἐν σελ. 340,7 «*ἀντὶ* οὖν *τοῦ εἰπεῖν* ἐν τῷ δικαστηρίῳ τὸ γράμμα σοῦ λαχὸν δικάζειν—*ὁ δὲ* σκώπτων αὐτοὺς ὡς γέροντας καὶ ἐγγὺς θανάτου ὄντας φησὶν κτέ.». Παρὰ τῷ Προκοπίῳ ἀπαντᾷ Τόμ. Β', σελ. 40,21 «οἷς δὲ *παρὸν* ἀμαχητὶ ἐλευθέρους εἶναι, *οἱ δὲ* ὅπως τὴν δουλείαν βέβαιον ἕξουσιν ἐς ἀγῶνα καθιστῶνται, οὗτοι δὴ κτέ.» καὶ σελ. 230,6 «οἷ ἂν πολιορκουμένοις *παρὸν* τοῖς φιλτάτοις ἀμύνειν, *οἱ δὲ* τὴν ἀκίνδυνον ὄκνησιν πρὸ τῆς ἀγωνίας ἑλόμενοι τὴν ἐκείνων—ἐπικράτησιν τοῖς πολεμίοις δεδώκασι» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 67,12 «εἴ οἱ *παρὸν* ἐκ πάσης ἀπολεξαμένῳ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς γαμετὴν γυναῖκα ποιήσασθαι—*ὁ δὲ* τὸ κοινὸν ἄγος ἁπάντων ἀνθρώπων αὐτοῦ ἴδιον πεποιῆσθαι οὐκ ἀπηξίου». Πρβ. καὶ Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Β', σελ. 217,15 «καὶ ῥᾴδιόν οἱ κατασχεῖν λέγοντες τὴν Ταρσόν, ὁ δὲ μελλήσει καὶ ῥᾳθυμίᾳ προήκατο τὸν καιρόν». Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 81,22 «Ἢ γὰρ ἐν τῷ *ἕλκετο δέ* ἢ ἐν τῷ *ἦλθε δέ*, ἀναγκαίως ὁ *δέ* ἀντὶ τοῦ *δή* ληφθήσεται· πολλάκις δὲ τοῦτο καὶ ἐν τῇ κοινῇ ὁμιλίᾳ γίνεται, οἷον ἐμοῦ δὲ παραινοῦντος, *ὁ δὲ* ἀντέβαινε». Οὐδαμῶς ἀναγκαῖον οὐδ' εὔλογον ὑπάρχει νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἐν ταῖς οὕτω προενηνεγμέναις φράσεσιν εἶνε τὸ μόριον *δέ* ἀντὶ τοῦ *δή* παρειλημμένον.

Κεῖται δὲ καὶ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀλκίφρονος κατ' ἐσφαλμένην γραφὴν *δέ* ἀντὶ τοῦ *δέον* καὶ ἐν τῇ Σοφιστικῇ Προπαρασκευῇ τοῦ Φρυνίχου καὶ παρὰ τῷ Λιβανίῳ.

Ἀλκίφρ. Ἐπιστ. Γ', 2 «ἥτις *δὲ* αἰσχύνεσθαι κορικῶς ἀπέξεσας τὴν αἰδῶ τοῦ προσώπου». Ἐπηνώρθωσε τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Βαλκενάριος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν Τόμ. Α', σελ. 465. Λιψ. ἀναγνοὺς «ἥτις, *δέον* αἰσχύνεσθαι κορικῶς, ἀπέξεσας τὴν αἰδὼ (γρ. *αἰδῶ*) τοῦ προσώπου».

Φρύν. Σοφιστ. Προπαρ. σελ. 10,4 «Ἀράμενον φέρειν: Ἀττικῶς· ἡ σύνταξις *δὲ* εἰπεῖν ἄραντα» Τὸ ὀρθὸν «Ἀττικὴ ἡ σύνταξις, *δέον*

εἰπεῖν ἄραντα» ἀποκατέστησεν ὁ Βάστιος ἐν *Ἐπιστ. Κριτ.* σελ. 262 καὶ ὁ Κόβητος ἐν *Μνημοσ.* 1876, σελ. 230.

Λιβάν. Τόμ. Γ', σελ. 33,16 «ἀλλ' Ἄνυτος, ὥσπερ τῆς φύσεως ἐπὶ τἀναντία πορευομένης, εἴ τις Ἀθηναίων φρονιμώτερος ἀναφανείη τῶν ἑτέρωθι γεγενημένων ἀνδρῶν, ἀγανακτεῖ, παραδοῦναι κελεύει τοῖς ἕνδεκα *δὲ* σωτῆρα τῶν νέων νομίζειν». Ὁ Λιβάνιος εἶπε «παραδοῦναι κελεύει τοῖς ἕνδεκα, *δέον* σωτῆρα τῶν νέων νομίζειν», ὡς παρετήρησεν ὁ Βάστιος ἐν *Ἐπιστ. Κριτ.* σελ. 262 καὶ ὁ Κόβητος ἐν *Μνημοσ.* 1875, σελ. 149. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Βάστιος μετὰ τὸ ῥῆμα *ἀγανακτεῖ* προσέθηκε τὸν σύνδεσμον *καί*.

Ἀπαντᾷ δὲ παρὰ τῷ Λιβανίῳ καὶ «ἵνα μηδὲν εἴπω *μηδὲ* ἐκεῖ» (Τόμ. Δ', σελ. 320, 15), ὃ ὁ Κόβητος μετέβαλεν ἐν *Μνημοσ.* 1875, σελ. 149 εἰς τὸ «ἵνα μηδὲν εἴπω *μὴ δέον* ἐκεῖ». Πρβ. καὶ 1859, σελ. 393.

Εἶνε δὲ καθ' ἡμαρτημένην ἀνάγνωσιν γεγραμμένον καὶ *Ῥόδαν* ἀντὶ τοῦ *Ῥοδανόν* καὶ *Βίθυν* ἀντὶ τοῦ *Βιθυνόν* καὶ *Μύκον* ἀντὶ τοῦ *Μύκονον* καὶ *Δορύλαι* ἀντὶ τοῦ *Δορύλαιον*, κτλ.

Ῥοδανόν - *Ῥόδαν*. Στέφ. Βυζάντ. σελ. 169, 6 «ἐπὶ τὸν *Ῥόδαν* ποταμὸν τῆς Γαλλίας».

Βιθυνόν - *Βίθυν*. Στέφ. Βυζ. σελ. 169, 20 «ἣ ἐκ μὲν Διὸς ἔσχε *Βίθυν*, ἐκ δὲ Κρόνου Δόλογκον».

Μύκονον - *Μύκον*. Ὀρθῶς μὲν παρὰ τῷ Στράβωνι φέρεται σελ. 487 «ἀφ' ὧν ἡ παροιμία πάνθ' ὑπὸ μίαν *Μύκονον* ἐπὶ τῶν ὑπὸ μίαν ἐπιγραφὴν ἀγόντων καὶ τὰ διηρτημένα τῇ φύσει», πλημμελῶς δὲ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ σελ. 461,1 «ἀφ' ὧν ἡ παροιμία πάντα ὑπὸ μίαν *Μύκον* ἐπὶ τῶν ὑπὸ μίαν γραφὴν ἀγαγόντων τὰ διῃρημένα τῇ φύσει». Σημειωτέον δ' ὅτι ἔχουσι τἀντίγραφα Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου καὶ «Ἀριστοφάνης δὲ *Ἀργύνει* διὰ διφθόγγου» (σελ. 114, 12), ὃ μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου εἰς τὸ *Ἀργύνειον*.

Δορύλαιον - *Δορύλαι*. Γαλην. Τόμ. Ϛ', σελ. 515 «ἀλλὰ καὶ *Δορύλαι*, ἥ ἐστιν ἐσχάτη τῆς Ἀσιανῆς Φρυγίας πόλις». Πρβ. καὶ Μεινέκιον εἰς *Στέφ. Βυζάντ.* σελ. 236, 9.

λείψανον - *λείψαν*, *λεγόμενον* - *λέγομεν*. Ἴδε Βάστιον ἐν *Ἐπιστ. Κριτ.* σελ. 263.

ἕδρανον - ἕδραν. Ἴδε Βαλκενάριον εἰς *Εὐριπίδ. Φοιν.* Τόμ. Α', σελ. 427 Λιψ.

Μαραθώνιον - Μαραθῶνι. Παυσαν. Ἀττικ. ΙΔ', 5 «ὁ δὲ τό τε ὄνομα πατρόθεν καὶ τὴν πόλιν ἔγραψε καὶ ὡς τῆς ἀνδρείας μάρτυρας ἔχει τὸ *Μαραθῶνι* ἄλσος». Οὐδενὶ τῶν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα σπουδαζόντων ἄγνωστον ὑπάρχει τὸ ἐπίγραμμα, ἐν ᾧ κεῖται:

ἀλκὴν δ' εὐδόκιμον Μαραθώνιον ἄλσος ἂν εἴποι
καὶ βαθυχαιτήεις Μῆδος ἐπιστάμενος.

Πρβ. καὶ Κόβητον ἐν *Μνημοσ.* 1884, σελ. 148.

ἀσέληνον - ἀσελήν. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1620, 20 «τὸ δὲ μὴ σελήνην οὐρανόθεν προφαίνειν τὴν *ἀσελὴν* νύκτα συνέθετο παρὰ τοῖς μεθ' Ὅμηρον». Τὸ σφάλμα τοῦτο ἐμηνύθη καὶ ὑπὸ τοῦ Βαλκεναρίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν Τόμ. Α', σελ. 465 Λιψ.

πάτριον - πατρί. Ἴδε Κόβητον ἐν *Μνημοσ.* 1859, σελ. 393.

δρᾶσον - δρᾶς. Ἴδε Βάστιον εἰς *Γρηγ. Κορ.* σελ. 18 Σχαιφ.

τὴν νόσον - τινός. Φρύν. Σοφιστ. Προπ. σελ. 8, 1 «Ἀρρωστία σημαίνει μὲν πολλαχοῦ *τινός*, ἀλλὰ καὶ διαφέρει, ὅτι ἡ μὲν νόσος ἐστὶ καὶ μακρὰ καὶ ὀλιγοχρόνιος, ἡ δὲ ἀρρωστία τὴν μακροχρόνιον δηλοῖ». Ὀρθῶς ὁ Βάστιος μετέγραψεν ἐν *Ἐπιστ. Κριτ.* σελ. 262 «σημαίνει μὲν πολλαχοῦ *τὴν νόσον*». *τὴν νόσον - τὴν νόσ' - τινός*. Παρὰ τῷ Εὐναπίῳ σελ. 33 Βοισσ. ἀπαντᾷ «καὶ εἴς γε πέμπτον ἔτος *μηδενὸς* περὶ τῇ παιδίσκῃ φοβηθῇς, μὴ θάνατον, ἀλλ' ἥσυχος ἔσο καὶ ἔμπεδος». Γράφει δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Κόβητος ἐν *Μνημοσ.* 1878, σελ. 336 «Scriptum olim fuisse suspicor: *μὴ νόσον* φοβηθῇς, μὴ θάνατον. Neglecto, ut sexcenties, compendio (') ον significante μηνοσ in μηδενος conversum est».

κακὸν - κάκ. Σουίδ. «Ὄζων *κὰκ* τῶν μασχαλῶν πατρὸς Τραγασαίου. Ἀριστοφάνης· οὐδ' ὥσπερ ὁ πονηρὸς Ἀρτέμων, ὁ ταχὺς ἄγαν τὴν μουσικήν, ὄζων *κὰκ* τῶν μασχαλῶν πατρὸς Τραγασαίου». Ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐρρήθη ἐν Ἀχαρνεῦσι στίχ. 850 «ὁ περιπόνηρος Ἀρτέμων, ὁ ταχὺς ἄγαν τὴν μουσικήν, ὄζων *κακὸν* τῶν μασχαλῶν πατρὸς Τραγασαίου». Πρβ. καὶ Κόβητον ἐν *Collect. Crit.* σελ. 154.

οὐχ ἱκανὸν - οὐχὶ κἂν. Λιβάν. Τόμ. Β', σελ. 515, 13 «πῶς οὖν *οὐχὶ κἂν* αὐτοῖς, μᾶλλον δὲ καὶ τούτοις καὶ τοῖς τούτων πράγμασιν

ἱκανὸν οἱ στρατηγοί;». Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἐν *Miscell. Crit.* σελ. 164 «Libanius II. pag. 515. 13. πῶς οὖν *οὐχὶ κἂν* αὐτοῖς, μᾶλλον δὲ καὶ τούτοις καὶ τοῖς τούτων πράγμασιν, [ἱκανὸν] οἱ στρατηγοί; Optime correxit Reiscke: πῶς οὖν οὐχ ἱκανΟΝ αὐτοῖς, unde neglecta lineola -ον significante οὐχὶ κἂν natum est. Sed non vidit eadem opera sequens ἱκανὸν expungi oportere. Scriba errorem suum corrigens in margine adscripserat ἱκανὸν, quod manente errore in alienam sedem irrepsit. Saepe notavimus ea de causa syllabam -ον neglectam periisse. Hinc apud Libanium confusa sunt δέ - δέον, ὅς - ὅσον, ὅρον - θρόνον, ἐκ τῶν - ἑκόντων et sim. In libris minus vetustis -ον in *ultima* tantum syllaba sic scribitur, in antiquioribus etiam in medio vocabulo compendium hoc ponitnr, unde ἑκόντων in ἐκ τῶν conversum est». Περὶ τοῦ *θρόνον-ὅρον* ποιεῖται λόγον ὁ μέγας κριτικὸς ἐν *Μνημοσ.* 1874, σελ. 408. Λέγει δὲ τάδε «Libanius III. pag. 204,5. τίς ἴσῃ ψηφίσματι καὶ γνώμῃ κοινῇ πρὸς ὍΡΟΝ ἀγόμενος; Scripserat Libanius πρὸς Θρόνον *ad cathedram.* Rhetorum et Sophistorum θρόνοι sexcenties apud Libanium commemorantur. Confusa sunt Θ et Ο et periit lineola -ον significans». Πρβ. καὶ *Var. Lect.* σελ. XXVII ἐκδ. β´.

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται *ἄσκι* ἀντὶ τοῦ *ἄσκιΟΝ* καὶ *κατάσκι* ἀντὶ τοῦ *κατάσκιΟΝ* καὶ *σειραί* ἀντὶ τοῦ *σίραιΟΝ* καὶ *θηλυφόν* ἀντὶ τοῦ *θηλυφόνΟΝ*. Ἴδε Ἄλβερτον εἰς *Ἡσύχ.* Τόμ. Α´, σελ. 1545. Πρβ. καὶ σελ. 53.

Συμβαίνει δ' ἐν τοῖς ἀντιγράφοις οὐχὶ ὀλιγάκις καὶ ἡ ἐναντία παραφθορά, καθ' ἣν περατοῦται ἡ λέξις εἰς τὸ ΟΝ κακῶς αὐτῇ προστεθέν, οἷον *Ἐλαιούντιον* ἀντὶ τοῦ *Ἐλαιοῦντι* καὶ *Αἰνιανόν* ἀντὶ τοῦ *Αἰνιάν* καὶ *Αἰσῖνον* ἀντὶ τοῦ *Αἶσιν*, κτλ.

Ἐλαιοῦντι-*ἘλαιούντιΟΝ*. Στέφ. Βυζάντ. σελ. 263, 17 «τὰ τοπικὰ Ἐλαιουντόθεν καὶ Ἐλαιοῦντάδε καὶ *Ἐλαιούντιον*».

Αἰνιάν-*ΑἰνιανΟΝ*. Στέφ. Βυζ. σελ. 287, 3 «Λυκόφρων· μάντιν δὲ νεκρὸν Εὐρυτὰν στέψει λεώς· ὡς τὸ *Αἰνιανόν*».

Αἶσιν-*ΑἰσῖνΟΝ*. Ἀππιαν. Ἐμφυλ. Α´, 87 «ἀρχομένου δ' ἦρος

περὶ τὸν *Αἴσῖνον* ποταμὸν—ἀγὼν καρτερὸς ἐγένετο». Ἴδε Μενδελσῶνα εἰς *Ἀππιαν*. σελ. 649, 12 καὶ Κόβητον ἐν *Μνημοσ*. 1882, σελ. 213.

δορί-δόριΟΝ. Φώτ. Βιβλιοθ. σελ. 71, 22 «καὶ ὅ τι περ ἂν πρὸς τούτοις *δόριον* (*δόρειον*) ἐπικτήσηται πρὸς δυομένου ἡλίου, Πτολεμαίου εἶναι».

κοιτίδι-κοιτίδιΟΝ. Ἴδε Βάστιον εἰς *Γρηγ*. *Κορ*. σελ. 332 Σχ.

ἀωρί-ἀώριΟΝ. Βεκκ. Ἀνέκδ. σελ. 476, 10 «*Ἀωρί*—: τὸ παρὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν καὶ τὴν ὥραν. Λέγουσι δὲ *ἀώριον τῶν νυκτῶν* καὶ *ἀώριον νύκτωρ*». Ἡ ὑγιῶς ἔχουσα γραφὴ εἶνε *ἀωρὶ τῶν νυκτῶν* καὶ *ἀωρὶ νύκτωρ*. Πρβ. Βλαϋδέσιον εἰς *Ἀριστοφ*. *Ἐκκλησ*. σελ. 67 καὶ σελ. 171.

πελοποννησιστί-πελοποννησίστιΟΝ. Ἴδε Βάστιον εἰς *Γρηγ*. *Κορ*. σελ. 331 Σχ.

ἀδεῖν-ἀδεῖνΟΝ. Ἴδε Βιλλοισῶνα εἰς *Ἀπολλων*. *Σοφ*. *Λεξ*. *Ὁμηρ*. σελ. 44. Πρβ. καὶ Βάστιον ἐν *Ἐπιστ*. *Κριτ*. σελ. 262-3.

ὀδάξ-ἔδαξΟΝ. Ἴδε Βαλκενάριον εἰς *Εὐριπ*. *Φοιν*. Τόμ. Α', σελ. 465 Λιψ.

χῶρι-χωρίΟΝ. Σχολ. Πινδ. Νεμ. Α', 3 «Καλλίμαχος ἐν Ἑκάλῃ· οἵ νυ καὶ Ἀπόλλωνα παναρκέος Ἠελίοιο *χωρίον* διατμήγουσι». Τὸ *χωρίον διατμήγουσι* ἐπηνωρθώθη μεταβληθὲν εἰς τὸ *χῶρι διατμήγουσι* ὑπὸ τοῦ Βεντληίου, «cuius (λέγει ὁ Ὄθ. Σνειδῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β', σελ. 197-8) admirare insigne acumen verissime mendosum illud χωρίον emendantis, antequam in lucem editi erant *Apollon*. *Dyscol*. de Adverb. p. 549 (cf. Bast. ad Cregor. Cor. p. 332) atque p. 573, et *Ioannes Alex*. p. 37, 7, ubi nomine quidem auctoris non addito citatur χῶρι διατμήγουσι, sed Bentleio nihil erat nisi adverbium χῶρι ex Etym. Magn. et Eustathii locis cognitum».

τεμάχη μέν-τεμαχημένΟΝ. Φρύν. Σοφιστ. Προπ. σελ. 65, 3 «*Τεμαχημένον* ἐπὶ ἰχθύων, τόμους δὲ ἐπὶ κρεῶν καὶ σχελίδας». Ἴδε Βάστιον ἐν *Ἐπιστ*. *Κριτ*. σελ. 262.

ὅς-ὅσΟΝ. Λιβάν. Τόμ. Γ', σελ. 376, 1 «*ὅσον* ἂν μὴ συνενέγκῃ τὰ σχήματα τοῖς λόγοις ἀπώλεσε τὴν εὐφωνίαν». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Collect*. *Crit*. σελ. 269 «Reiske ὅσΩΝ coniicit et ἀπώ-

λεσAN, at tu scribe ὅσ ἂν μὴ συνενέγκῃ. Accentus gravis librario visus ut saepe alibi syllabae -ον esse compendium».

ἠδί-ἤδιON. Σουίδ. «Περίθετος: προσωπεῖον. Ἀριστοφάνης· *ἤδιον* μὲν οὖν κεφαλὴ περίθετος, ἣν ἐγὼ νύκτωρ φορῶ». Ὁ Ἀριστοφάνης εἶπεν ἐν Θεσμοφοριαζούσαις στίχ. 257 «*ἠδὶ* μὲν οὖν κεφαλὴ περίθετος». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν ταῖς Εἰκόσι Φιλοστράτου τοῦ νεωτέρου σελ. 863 «*ἤδιον* δὲ ἡ ἀναχαιτίζουσα τὴν κόμην καὶ βλοσυρὰ σὺν ἁβρότητι αὐτίκα μάλα διελεγχθήσεται τὴν φύσιν καὶ τὸ ξὺν ἀνάγκῃ ἐπίπλαστον ἐκδῦσα τὸν Ἀχιλλέα ἐκδείξει», ὅ ἀποκατέστησεν ὑγιὲς ὁ Ἰακώψιος μεταγράψας «*ἠδὶ* δὲ ἡ ἀναχαιτίζουσα τὴν κόμην κτέ.» Ἴδε Βάστιον εἰς *Γρηγόρ. Κορ.* σελ. 331 Σχ. καὶ Σχαιφῆρον εἰς *Διον. Ἁλικ. περὶ Συνθ. Ὀνομ.* σελ. 394-5.

ἐν ἀντί-ἐναντίON. Δίων Χρυσόστ. Τόμ. Β', σελ. 113 «ἵν' αὐτῷ περιῇ *ἐναντίον πάντων* Ἕλληνι δοκεῖν τε καὶ εἶναι». Ὁ Βαλέσιος ἀνέγνω, καθὰ σημειοῦται ὁ Ῥείσκιος, «ἵν' αὐτῷ περιῇ *ἐν ἀντὶ πάντων* Ἕλληνι δοκεῖν τε καὶ εἶναι». Ἐν παρόδῳ παρατηροῦμεν ὅτι ἐγράφη πλημμελῶς καὶ *ἐναντίA* ἀντὶ τοῦ *ἐν ἀντί*. Παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 682 εἶνε παρατεθειμένη ῥῆσις τοῦ Ἡρακλείτου ἔχουσα ὧδε· «αἱρεῦνται γὰρ *ἐναντία πάντων* οἱ ἄριστοι κλέος ἀέναον θνητῶν· οἱ δὲ πολλοὶ κεκόρηνται ὅπως κτήνεα κτέ.». Ὁ Κόβητος ἐν *Μνημοσ.* 1860, σελ. 437 μετέγραψεν «αἱρεῦνται γὰρ *ἐν ἀντὶ πάντων* οἱ ἄριστοι κλέος ἀέναον· θνητῶν δὲ πολλοὶ κτέ.» ἀποβλέψας εἰς τὸ ἐν σελ. 586 εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος «Ἡράκλειτος *ἐν ἀντὶ πάντων* κλέος ᾑρεῖτο».

πᾶν τοὐμόν-πάντ' οὐ μόνON. Λιβάν. Τόμ. Α', σελ. 622, 15 «εἰ δ' οὐκ οἴεσθέ μοι ταύτης μεταδεδόσθαι τῆς χώρας, *παντ' οὐ μόνον* ἀγνοεῖτε». Ὁ Κόβητος λέγει ἐν *Μνημοσ.* 1874, σελ. 406 «Saepissime compendium syllabae -ον accentui gravi simile omissum (ut in δέ pro δέον) aut perperam additum (ut in Πελοποννασιστίον pro Πελοποννασιστὶ) errores peperit. Libanius dixerat: *πᾶν τοὐμὸν* ἀγνοεῖτε. Felix vitium veterem crasin τοὐμόν incolumem servavit». Πρβ. καὶ *Var. Lect.* σελ. XXVII ἐκδ. β'

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «*Αἴγαρ*ON: εἴθε γάρ» ἀντὶ τοῦ *αἰ γάρ* καὶ «Ἐξεσίην: δημοσίαν *ἐκπομπήν*ON» ἀντὶ τοῦ *ἐκπομπήν* καὶ «*Κοὐχί*ON: καὶ οὐχί» ἀντὶ τοῦ *κοὐχί* καὶ «*Μεταμορ*-

φοῖΟΝ: τὴν μορφὴν ἀλλοιοῖ» ἀντὶ τοῦ *μεταμορφοῖ* καὶ «*Χάζεο τηλεΟΝ*: ἀναχώρει μακράν» ἀντὶ τοῦ *χάζεο τῆλε*. Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ Τούπιος ἐν *Διορθ*. Τόμ. Β', σελ. 164 ἀντὶ τοῦ *αἴγαρΟΝ* ἀνέγνω *αἲ γὰρ ΔΗ*, ὃ οὐδαμῶς ἀποδεκτόν. Κεῖται δὲ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ καὶ «*Χλαρόν*: κόχλαξ», περὶ οὗ γράφει ὁ Σμιδίτιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου Τόμ. Δ', σελ. 288 «Ordo postulat χλάρ (Laconice pro χλάς, quo de cf. Bachm. Anecd. I 419, 6)». Τὴν γνώμην τοῦ Σμιδιτίου ἐγκρίνει ὁ Ἀρήνσιος ἐν *Beitr. z. Griech. u. Latein. Etym*. Μέρ. Α', σελ. 183 λέγων «Besonders beachtungswerth ist das A Bachm. 419, 6 als vulgäre Form für χλῆδος bezeugte *χλάς*, das ohne Zweifel χλαδός zu flectiren ist. Sehr gut hat M. Schmidt in der Hesychischen Glosse *χλαρόν* κόχλαξ (vor χλαρά) ein entsprechendes Laconisches χλάρ entdeckt».

Μεταβάλλει δ' ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect*. σελ. 444 ἐκδ. β' καὶ τὸ παρὰ Θουκυδίδῃ βιβλ. Γ', 40, 7 «νῦν ἀνταπόδοτε μὴ μαλακισθέντες πρὸς τὸ *παρΟΝ αὐτίκα*» εἰς τὸ «μὴ μαλακισθέντες πρὸς τὸ *παραυτίκα*».

Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Βαστίου ἐν *Comment. Palaeogr*. σελ. 770-1 γεγραμμένα. «Syllabae *ον* duplex compendium est. Nam indicatur aut lineola superscripta, quae ex regula duplo longior est accentu gravi typothetarum nostrorum — aut superscripto *ο* — *Priorem* notam saepe habuerunt pro ipso accentu gravi, ideoque syllabam *ον* neglexerunt, ubi legi eam oporteret. Sic in Phrynicho MS. reperias τινὸσ pro τὴν νόσ*ον*, δὲ pro δέ*ον*· v. Epist. p. 262. Nec raro lineola illa oculos plane fugit, scripseruntque, ut in Apollonii Lex. Homer., λείψαν pro λείψανον, λέγομεν pro λεγόμενον. v. *ibid*. p. 263. Confer quae ad *Gregor*. p. 18. et 331. dixi. E contrario syllaba *ον* vocibus passim intempestive addita est, quod accentus gravis pro nota eis tachygraghica haberetur. Sic Codex SGerm. 345. in Phrynicho dat τεμαχημένον pro τεμάχη μὲν, v. *Epist*. p. 262., et Codex Gregorii Πελοποννησίστιον pro Πελοποννησιστὶ, v. ad *Gregor*. p. 331. Eiusdem commatis est *ibid* p. 365. citatum τουτεῖον pro τουτεί. Saepe ον etiam ibi

male additum est, ubi accentus gravis non esset causa erroris. Sic factum in *οἷον*, pro οἷ, v. *Epist.* p. 208., in *ἀδεῖνον* pro ἀδεῖν, v. *ibid.* p. 263. Conf. not. ad *Gregor.* p. 332. ubi plura exempla collecta sunt».

Ἐπισυνάπτομεν τούτοις ἃ ἔγραψεν ὁ Κόβητος ἐν *Μνημοσ.* 1859, σελ. 392-3 «Mirum est fugisse Criticos vitium quo obscuratur locus p. 278. C: οὐ γὰρ ᾤμην δεῖν ζυγομαχεῖν οὐδὲ παραστρατηγεῖν εἰ μή πού τι τῶν λίαν ἐπικινδύνων ἑώρων ἢ δέον γενέσθαι παρορώμενον ἢ καὶ τὴν ἀρχὴν *μηδὲ* γενέσθαι γιγνόμενον. In Codice est μὴ δέ (cum acentu gravi) γενέσθαι, id est *μὴ δέον* γενέσθαι, quod etiam absque Codicis auxilio facile reperiri ac restitui potuisset. Compendium syllabae ον accentus gravis est, unde sexcenties factum est ut ον vel oscitanter omitteretur vel stolide pro gravi adderetur: sic δέ et δέον et alia permulta confundi solent. Sic apud Suidam v. περίθετος legitur: *ἥδιον* μὲν οὖν pro *ἡδὶ* μὲν οὖν, et apud Dionem Chrysost. II. p. 113. *ἐναντίον* πάντων pro ἓν ἀντὶ πάντων, et in Bekkeri Anecdot. p. 476, 11. ἀώριον pro ἀωρὶ. Ridicule apud Hesychium legitur *Αἴγαρον*· εἴθε γάρ, pro Αἲ γὰρ ex Homero, et in v. Ἐξεσίην non minus inepte ἐκπομπήνον pro ἐκπομπὴν. Similia passim colligas. Contra in Euripidis Rheso vs. 327. libri dant τοὐπὶ θυσέλας pro τοὐπιὸν θεοῦ σέλας. Pro πατρὶ recte *πάτριον* reponit Theod. Canterus in Var. Lectt. I. 10. Hic quoque pervulgatus scribarum error est».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Φεβρουαρίου 1895

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤ. ΚΟΝΤΟΣ

Ἐν σελ. 12, 30 ἐξαλειπτέον τὸ: καὶ
Ἐν σελ. 20, 10 γραπτέον: δὲ αὐτῶν (δ' αὐτῶν)

ΕΡΝΕΣΤΩι ΚΟΥΡΤΙΩι

Επι τηι Ογδοηκοστηι Γενεθλιωι τηι 2 Σεπτεμβριου 1894 ε. ν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΤΡΑΓΙΚΟΥΣ ΠΟΙΗΤΑΣ

ΕΥΡΙΠΙΔΗΝ ΣΟΦΟΚΛΕΑ ΚΑΙ ΑΙΣΧΥΛΟΝ

Εὐριπίδ. Ἠλέκ. 413 - 414.

Κέλευε δ' αὐτὸν [τόνδ'] εἰς δόμους ἀφιγμένον
ἐλθεῖν ξένων τ' εἰς δαῖτα πορσῦναί τινα.

Πρὸς διόρθωσιν τῶν στίχων τούτων προυτάθησαν ἤδη ὑπὸ μὲν τοῦ Camper «Κέλευε δ' αὐτὸν τῶνδ' εἰς δόμους ἀφιγμένων ἐλθεῖν κεἰς δαῖτα πορσῦναί τινα», ὑπὸ δὲ τοῦ Weil «Κέλευε δ' αὐτὸν τῶνδ' ἀφιγμένων δόμους ἐλθεῖν ξένιά τ' εἰς δαῖτα πορσῦναί τινα», ὑπὸ δὲ τοῦ Heimsoeth «Τῶνδε δεῦρ' ἀφιγμένων κτλ.», ὑπὸ δὲ τοῦ Herwerden «Ἐμῶν ξένων εἰς δαῖτα κτλ.», ὑπὸ δὲ τοῦ Czwalina «Κέλευε δ' αὐτὸν δαῖτα πορσῦναί τινα ἐλθεῖν ξένων τῶνδ' εἰς δόμους ἀφιγμένων», ὁ δὲ Nauck προτιμᾷ ταύτην τοῦ τελευταίου τὴν εἰκασίαν, ἐὰν μεταβληθῇ τὸ «δαῖτα πορσῦναί τινα» εἰς «δαιτὶ πορσύναντά τι». Ἀλλ' οὐδεμία τῶν εἰκασιῶν τούτων ἐφάνη πιθανὴ καὶ ἐπιτυχής, διότι πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἀσχοληθέντες περὶ τὸ χωρίον τοῦτο οὐ διεῖδον ὅτι εἶχε δύο παρεισηγμένας λέξεις, οὐ μόνον τὸ «τόνδ'» ἀλλὰ καὶ τὸ «ἀφιγμένον». Ὁ ἀμαθὴς νοθευτὴς ἀναγνοὺς τοὺς στίχους 415 - 416 ἐνόμισεν ὅτι ἔδει περιέχεσθαι ἐν τῇ πρὸς τὸν γέροντα τροφὸν κελεύσει τῆς Ἠλέκτρας καὶ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἀφίξεως τοῦ Ὀρέστου, ὅθεν εἰσήγαγε τὸ «τόνδ' . . . ἀφιγμένον» παριδὼν ὅτι τὸ «κέλευε» (στίχ. 413) οὐκ ἠνείχετο τὴν παρεισαγωγὴν ταύτην, διότι

ἐξέλαβεν αὐτὸ ὡς σημαῖνον καί τὸ «ἀπάγγελλε», πρβλ. στίχ. 120. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν τῇ θέσει τοῦ «ἀφιγμένον» ὑπάρχουσα πρότερον φράσις, ἥτις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦν τὸ «μάλ' αὐτίκα», πρβ. στίχ. 421, οὐ συνῇδε τῇ ῥηθείσῃ μετοχῇ ἐξέβαλεν αὐτήν. Ὅτι δ' ἡ παρεισαγωγὴ ἐγένετο, ὥσπερ λέγομεν, ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ «τόνδ'» ἐν τῷ κειμένῳ, ἥτις ἄλλως ἐστὶν ἀνεξήγητος.

Εὐριπίδ. Μήδ. 168 - 172.

Τροφ. Κλύεθ' οἷα λέγει κἀπιβοᾶται;
[Θέμιν εὐκταίαν Ζῆνά θ', ὃς ὅρκων
θνητοῖς ταμίας νενόμισται;]
Οὐκ ἔστιν ὅπως ἔν τινι μικρῷ
δέσποινα χόλον καταπαύσει.

Τοῦ χωρίου τούτου οἱ ἐν ἀγκύλαις δύο στίχοι σαφῶς φαίνονται παρεισηγμένοι ὑπὸ ξένης χειρός, διότι ἡ τροφὸς οὐδόλως ἔχει ἀνάγκην εἰπεῖν τῷ χορῷ ὅ τι ἡ Μήδεια λέγει καὶ ἐπιβοᾶται, ἐπειδὴ καὶ οὗτος παρὼν ἤκουσεν, ὡς ἐκείνη, τῶν λεχθέντων. Προσέτι ἡ προσκόλλησις αὐτῶν εἰς τὸν προηγούμενον στίχον περιττή ἐστι καὶ βιαία ἕνεκα τοῦ ἀναφορικοῦ «οἷα», ἔδει δ' ἐπαναλαμβάνεσθαι ἐν αὐτοῖς οὐ μόνον τὰ ἐπικληθέντα ὑπὸ τῆς Μηδείας ἀλλὰ καὶ τὰ λεχθέντα· τότε ὅμως ἀλλοία ἂν σύνταξις ἀναγκαία ἦν. Οὐκ ἐξετάζομεν δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰ καταλλήλως ἔχει τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. Ἀπὸ τῶν χρόνων ὅμως τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματικῶν συζητεῖται διατί, ἐν ᾧ ἡ Μήδεια ἐπικαλεῖται ἐν τῷ 160 στίχῳ τὴν Θέμιν καὶ τὴν Ἄρτεμιν, ἡ τροφὸς λέγει ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ὅτι ἐπικαλεῖται τὴν Θέμιν καὶ τὸν Ζῆνα· οἱ δὲ νεώτεροι ἐκδόται ἀντὶ τοῦ διιδεῖν ὅτι ἡ ἀσυμφωνία προέρχεται ἐκ παρεισάκτων στίχων καὶ ἀποκόψαι αὐτούς, μεταβάλλουσιν αὐθαιρέτως τὸν 160 στίχον, οὗ ἡ γνησιότης ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ 208 στίχου· αὐτοῦ γὰρ φαίνεται σαφῶς ὅτι ἡ Μήδεια οὐκ ἐπεκαλέσατο τὴν Θέμιν καὶ τὸν Δία παρ' ἀλλήλους. Ὅσον δὲ περὶ τῆς Ἀρτέμιδος, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο συζητεῖται, φαίνεται ὅτι ἐπικαλεῖται αὐτὴν ἡ Μήδεια ὡς τὴν θεὰν τῆς συζυγικῆς πίστεως καὶ ἁγνότητος, ἵνα τιμωρήσῃ τὴν ἀπιστίαν τοῦ αὐτῆς συζύγου Ἰάσονος. Ὁ λόγος δέ, δι' ὃν οὐ ποιεῖται μνείαν ὁ χορὸς ἐν τοῖς

στίχοις 208-212 τῆς θεᾶς ταύτης, ἐστὶν ὅτι ἐκεῖ πρόκειται περὶ ὅρκων μόνον, ὧν ἔφορος καὶ προστάτης ἐστὶν ἡ Θέμις, ἡ ἐκτελέστρια τῶν βουλῶν τοῦ Διός.

Σοφοκλ. 'Αντιγ. 1033-1038.

Ὦ πρέσβυ, πάντες, ὥστε τοξόται σκοποῦ,
τοξεύετ' ἀνδρὸς τοῦδε, κοὐδὲ μαντικῆς
ἄπρακτος ὑμῖν εἰμι, τῶν δ' ὑπαὶ γένους
ἐξημπόλημαι κἀμπεφόρτισμαι πάλαι.
Κερδαίνετ' ἐμπολᾶτε τὸν πρὸς Σάρδεων
ἤλεκτρον, εἰ βούλεσθε, καὶ τὸν Ἰνδικὸν
χρυσόν· τάφῳ δ' ἐκεῖνον οὐχὶ κρύψετε.

Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ὁ Κρέων ὑπαινίσσεται ἀναντιρρήτως τὴν συμβουλὴν τοῦ Τειρεσίου ὡς ἐκ δωροδοκίας δοθεῖσαν, εἰς ἣν πεισθεὶς ἐθυσίασεν ἄλλοτε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μεγαρέα. Ἵνα οὖν αὕτη ἡ ἔννοια ἐν τῷ κειμένῳ σαφὴς γένηται, τὸ μὲν ἀκατανόητον καὶ ἄτοπον «ἄπρακτος» ἀναγνωστέον «ἄτρωτος», ὥσπερ ὀρθῶς ἤκασεν ὁ ἡμέτερος Πάλλης, διότι οὕτως ἀποκαθίσταται ἡ σχέσις μετὰ τῆς προηγουμένης προτάσεως, ἀλλ' ἡ κυρία δυσκολία ἔγκειται ἐν τῇ φράσει «τῶν δ' ὑπαὶ γένους», ἣν αἴρει τις γράφων «τοὺς γὰρ ἐγγενεῖς». Τούτων ὁ μὲν «γὰρ» ἀναγκαιότατός ἐστιν, ἵνα αἰτιολογηθῇ διατὶ τέτρωται ὁ Κρέων καὶ ὑπὸ τῶν μάντεων, τὸ δὲ «ἐγγενεῖς», ἵνα δειχθῇ τὸ καθ' ὃ τέτρωται. Εἰσὶν δὲ «ἐγγενεῖς» τὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ μέλη. Ἰδὲ σχόλιον εἰς στίχ. 659. Περὶ δὲ τῆς συντάξεως «τοὺς ἐγγενεῖς ἐξημπόλημαι κἀμπεφόρτισμαι» πρβ. Σοφ. Αἴ. 1178 «γένους ἅπαντος ῥίζαν ἐξημημένος» καὶ Αἰσχύλ. Πέρσ. 1017-1018 «στρατὸν μὲν τοσοῦτον τάλας πέπληγμαι».

Σοφ. Τραχ. 552-555.

ἀλλ' οὐ γάρ, ὥσπερ εἶπον, ὀργαίνειν καλὸν
γυναῖκα νοῦν ἔχουσαν· ᾗ δ' ἔχω, φίλαι,
λυτήριον λύπημα, τῇδ' ὑμῖν φράσω.
Ἦν μοι παλαιὸν δῶρον ἀρχαίου κτλ.

Πρώτη εἰκασία ἐρχομένη εἰς τὸν νοῦν πρὸς διόρθωσιν τοῦ προτελευταίου τούτων τῶν στίχων ἐστὶν ἡ ἐπιτυγχανομένη διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν λέξεων «λύπημα τῇδ'» εἰς τὰς «τῶν πημάτων», ἀλλ' ὑπάρχει ὑποψία καὶ οὐ μικρὰ ὅτι ὁ στίχος μετεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ παρεισαγαγόντος τοὺς πέντε (1) προηγουμένους τῶν προκειμένων στίχους 547-551 καὶ ὅτι ἀρχικῶς εἶχεν ὧδε.

«ἴαμα τῶνδε πημάτων ὑμῖν φράσω».

Οἱ δ' ἀσχοληθέντες πρὸ ἐμοῦ περὶ τὴν διόρθωσιν ταύτην ἐθεώρησαν μόνον τὸ «λύπημα» δεόμενον μεταβολῆς, ὅθεν προέτειναν ἀντ' αὐτοῦ «κήλημα» (Hermann), «χλίδημα» (Wecklein), «τέχνημα» (Blaydes) κτλ. Πρβ. τοῦ αὐτοῦ δράματος στίχον 535 καὶ καὶ Ἠλέκτρας τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ στίχ. 875-876, καὶ ἰδὲ τὸ Βυζαντιακὸν σχόλιον εἰς τὸν παρόντα στίχον. Οὐκ ἀκατάλληλον δ' ἂν ἦν καὶ τὸ «τῆσδε πημονῆς» εἰ ἐγέγραπτο ἀντὶ τοῦ «τῶνδε πημάτων». Πρβ. στίχ. 375-377 καὶ Αἰσχύλ. Ἱκέτ. 460.

Αἰσχύλ. Πέρσ. 26-28.

τοξοδάμαντές τ' ἠδ' ἱπποβάται,
φοβεροὶ μὲν ἰδεῖν, δεινοὶ δὲ μάχην,
ψυχῆς ἐν τλήμονι δόξῃ.

Τὸν τελευταῖον τούτων τῶν στίχων ἀποβάλλομεν ὡς παρεισηγμένον. Φαίνεται ὅτι τῶν γραμματικῶν τις προσκρούσας τῇ απονεμομένῃ ὑπὸ τοῦ χοροῦ τοῖς ἡττημένοις ὑπόχοις τοῦ Ξέρξου βασιλεῦσι δεινότητι ἐν ταῖς μάχαις διενοήθη περιορίσαι αὐτήν. Κατὰ τὸν παρεμβολέα οὖν οἱ βασιλεῖς οὗτοι οὐκ ἦσαν πράγματι *δεινοὶ τὴν μάχην*, ἀλλ' ἐν τῇ τολμηρᾷ κρίσει τῆς ψυχῆς αὐτῶν, ὃ ὁ Σχολιαστὴς

(1) Οἱ πέντε οὗτοι στίχοι (547-551) ὅτι εἰσὶν ξένοι τοῦ Σοφοκλέους φαίνονται ἔκ τε τοῦ ὅτι εἰσὶν ἀνιάτως κακοσύνθετοι καὶ τοῦ ὅτι διαφωνοῦσι πρὸς τοὺς γνησίους 539-540 καὶ 545-546. Καὶ τῷ ὄντι ἐν μὲν ἐκείνοις ἡ Δηιάνειρα ἀγανακτεῖ καὶ ἀσχάλλει μὴ ἀνεχομένη δικαίως τὴν μεθ' ἑτέρας κοινωνίαν τῆς συζυγικῆς κοίτης, ἐν τούτοις δὲ τοῖς παρεισάκτοις (547-551) περὶ τούτου μὲν οὐδεμίαν ἔχει φροντίδα, φοβεῖται δὲ μὴ ἡ Ἰόλη ὡς νεωτέρα προτιμηθῇ ἑαυτῆς. Λογιστέοι δ' ἐν τοῖς ἐμβολίμοις τοῦ δράματος τούτου στίχοις καὶ οἱ 455-469 μετὰ τοῦ 544ου, περὶ ὧν λόγον ἐκτενῆ ποιησόμεθα ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ.

τοῦ Μεδικείου ἑρμηνεύει «ἐνυποστάτῳ δοκήσει καὶ πείσματι (=ἐμπιστοσύνῃ) ψυχῆς». Ἄλλη ταύτης ἑρμηνεία τοῦ παρεισάκτου στίχου ἀδύνατός ἐστιν· εἰς μάτην δὲ ἐπειράθησαν οἱ ἄλλοι σχολιασταὶ καὶ οἱ νεώτεροι ἐκδόται οἱ μὲν ἐξαγαγεῖν ἀπ' αὐτοῦ πρόσφορόν τινα ἔννοιαν, οἱ δὲ διορθῶσαι αὐτόν. Ἡ παραδοξοτέρα ὅμως τῶν εἰκασιῶν ἐστιν ἡ τοῦ Heimsoeth, ὃς ἰδὼν μὲν τὸ «πείσματι» τοῦ σχολιαστοῦ, εὑρὼν δ' ἐν τῷ Ἡσυχίῳ τὸ «πείσῃ» ἑρμηνευόμενον δι' ἐκείνου, τουτέστιν τοῦ «πείσματι», ἐνόμισεν ὅτι ἀντὶ τοῦ «δόξῃ» ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἐμβολίμῳ στίχῳ κατ' ἀρχὰς «πείσῃ», ὡσανεὶ ἀντὶ τοῦ «δόξῃ» ἀνεγινώσκετο ἐν αὐτῷ «πείσματι», ἀλλ' ἔχομεν τὴν λέξιν «δόξῃ», ἣν δεῖ ἐξηγήσασθαι τίνι τρόπῳ εἰσελήλυθεν εἰς αὐτό. Ἀλλ' οὐχ ὁρᾷ τις καὶ κατὰ τί εἰσαγομένου τοῦ «πείσῃ» βελτιοῦται ἡ ἔννοια. Οὐκ ὀλιγώτερον δὲ παράδοξός ἐστι καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ κ. Wecklein πειρᾶται ὑποστηρίξαι αὐτὸ λέγων ὅτι ὑπὲρ τῆς εἰρημένης εἰκασίας συνηγορεῖ καὶ Ἀγαμ. 78, ἔνθα τὸ ὀρθὸν «πείσῃ» ἐξεβλήθη ὑπὸ τοῦ γλωσσήματος *χώρᾳ*. Ἀλλὰ τίς συγγένεια μεταξὺ τοῦ *χώρᾳ* ἐκείνου τοῦ στίχου καὶ τοῦ «δόξῃ» τοῦ προκειμένου; Ἀπίθανος δὲ καὶ βεβιασμένη ἐστὶ καὶ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Σχολιαστοῦ Β, καθ' ὃν ἡ συζητουμένη φράσις σημαίνει «οὐ μόνον τῷ εἴδει φοβεροί, ἀλλὰ δόξαν πᾶσιν παρέχουσιν ὡς ἄρα δεινοὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι ἐν καρτερίᾳ καὶ γενναιότητι ψυχῆς.»

Αἰσχύλ. Περσ. 222-228.

δεύτερον δὲ χρὴ χοὰς
γῇ τε καὶ φθιτοῖς χέασθαι· πρευμενῶς δ' αἰτοῦ τάδε
σὸν πόσιν Δαρεῖον, ὅνπερ φῂς ἰδεῖν κατ' εὐφρόνην,
ἐσθλά σοι πέμπειν τέκνῳ τε γῆς ἔνερθεν ἐς φάος,
τἄμπαλιν δὲ τῶνδε γαίᾳ κάτοχα μαυροῦσθαι σκότῳ.
Ταῦτα θυμόμαντις ὤν σοι πρευμενῶς παρήνεσα.
Εὖ δὲ πανταχῇ τελεῖν σοι τῶνδε κρίνομεν πέρι.

Καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν στίχον παρεμβεβλημένον, τὸν τελευταῖον, ὅστις δείκνυται τοιοῦτος πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὸ «παρήνεσα» τοῦ 227 ῥητορικῶς ὁ λόγος τοῦ χοροῦ πέπαυται· δεύτερον δὲ ἐκ τῆς ἀντιφάσεως, ἥτις περιέχεται ἐν αὐτῷ πρὸς τοὺς προηγουμένους. Ἐν ἐκεί-

νοις γὰρ τοὐναντίον ὁ χορὸς ἀποφεύγει ἐπίτηδες ἐκδηλῶσαι τῇ Ἀτόσσῃ τὴν ἑαυτοῦ σκέψιν, ἵνα μὴ αὐξήσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν ἀνησυχίαν αὐτῆς, καθάπερ ἐξάγεται ἐκ τῶν στίχων 218-219 καὶ τῆς εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τὸν Δαρεῖον παραπομπῆς· καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ ἐπιθέτου «θυμόμαντις», ὃ ἀναμφιβόλως μεταχειρίζεται ὁ χορός, διότι φοβεῖται μήπως διαψευσθῇ ἔπειτα ὑπὸ τῆς κακῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως, ἥντινα ὑποπτεύει. Τρίτον δὲ ἐκ τῆς κακῆς συντάξεως, διότι, ὅπως ἐστὶ συντεταγμένος, οὐ φαίνεται ποῖόν ἐστι τὸ ὑποκείμενον τοῦ «τελεῖν». Τοιαῦται δ' ἀσάφειαι οὐκ εἰσὶν ἀναντιρρήτως ἴδιαι τῶν καλῶν χρόνων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Τελευταῖον δ' ἐκ τῆς ἀποκρίσεως τῆς Ἀτόσσης στίχ. 229-232, ἐξ ἧς ἐξάγεται ὅτι ἐκείνη ἐκλαμβάνει ὡς εὐνοϊκὴν τὴν περὶ τοῦ ὀνείρου κρίσιν τοῦ χοροῦ, μόνον, διότι παρέχει αὐτῇ τὴν ἐλπίδα ὅτι διὰ τῶν συμβουλευθεισῶν προσευχῶν καὶ θυσιῶν ἀποτραπήσονται τὰ προμηνυόμενα κακά. Τὸ δὲ «τήνδ' ἐκύρωσας φάτιν» τοῦ 230 στίχου ἀναφέρεται εἰς τὴν συμβουλὴν τοῦ χοροῦ, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν κακὴν ἔκβασιν, ὡς παρερμηνεύων λέγει ὁ κ. Wecklein, οὗ ἡ παρερμηνεία καταφανὴς γίνεται καὶ ἐκ τῆς ἑρμηνείας, ἣν αὐτὸς ἐκεῖνος δίδωσι τῆς αὐτῆς φράσεως ἐν στίχῳ 524. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ παρεμβολεὺς ὡρμήθη εἰς τὸ παρεμβαλεῖν τὸν συζητούμενον στίχον ἐκ πνεύματος χριστιανικῆς εὐσεβείας, ὡς ὁ τοὺς 842-844 ἐν τῷ αὐτῷ δράματι εἰσαγαγών· ἐπειδὴ κατὰ τὰ σχόλια, ἐν οἷς ἐνίοτε οἱ Βυζάντιοι παρεμβολεῖς ἐφρόντιζον ἀφιέναι ἑρμηνείας τῶν ὑφ' αὐτῶν εἰσαγομένων φράσεων καὶ στίχων, ὑποκείμενον τοῦ «τελεῖν» ἐστιν ὁ Δαρεῖος καὶ οἱ θεοί. Ἴσως ὅμως ἦλθεν αὐτῷ ἡ ἰδέα τῆς παρεμβολῆς ταύτης καὶ ἐκ τῆς περιεχομένης ἐν τῷ στίχῳ 523 ἐπιπλήξεως «ὑμεῖς δὲ φαύλως αὔτ' ἄγαν ἐκρίνατε», ἣν οὐχ ηὗρεν ἀρκούντως δικαιολογουμένην ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν στίχων 218-227. Ἀλλ' ἡ βασίλισσα ἀποτείνει ἐκεῖ τὴν μομφὴν ταύτην τῷ χορῷ ἁπλῶς διότι οὐκ εἶπε κρίνων ὅτι τὰ κακὰ ἦσαν ἤδη διαπεπραγμένα, ὡς σαφῶς ὑπὸ τοῦ ὀνείρου καὶ τοῦ θείου σημείου ἐδηλοῦντο, ἀλλὰ συμβουλεύων τὰς προσευχὰς καὶ τὰς προσφορὰς ἐνεποίησεν αὐτῇ τὴν ἰδέαν ὅτι οὐκ ἦσαν τετελεσμένα καὶ ἠδύναντο ἔτι ἀποτραπῆναι.

Αἰσχύλ. Πέρσ. 238-243.

Ἀτ. Ὧδέ τις πάρεστιν αὐτοῖς ἀνδροπλήθεια στρατοῦ;

Χορ. Καὶ στρατὸς τοιοῦτος ἔρξας πολλὰ δὴ Μήδους κακά.
Ἄτ. Καὶ τί πρὸς τούτοισιν ἄλλο; πλοῦτος ἐξαρκὴς δόμοις;
Χορ. Ἀργύρου πηγή τις αὐτοῖς ἐστι, θησαυρὸς χθονός.
Ἄτ. Πότερα γὰρ τοξουλκὸς αἰχμὴ διὰ χερὸς αὐτοῖς πρέπει;
Χορ. Οὐδαμῶς· ἔγχη σταδαῖα καὶ φεράσπιδες σαγαί.

Οἱ λόγοι, οἵτινες ἔπεισαν ἡμᾶς ὅτι οἱ ἀνωτέρω παρατιθέμενοι στίχοι εἰσὶ παρέμβλητοι, εἰσὶν οἵδε. Ἐν πρώτοις ἡ ἐρώτησις τοῦ πρώτου αὐτῶν (238) εἰσάγεται εἰς τὸν λόγον ἀποτόμως καὶ ἀσχέτως πρὸς τὸν προηγούμενον 237. Δεύτερον δ' ἐκ τῆς δευτέρας ἐρωτήσεως «Καὶ τί πρὸς τούτοισιν ἄλλο» φαίνεται ὅτι ὁ χορὸς εἶπεν ἤδη ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν κάτοχοι καὶ πολυπληθοῦς καὶ ἀνδρείου στρατοῦ· ἀλλὰ πολυπληθῆ γε ὁ Αἰσχύλος οὐκ ἠδύνατο καλέσαι τὸν Ἀθηναϊκὸν στρατόν. Ὁ κ. Wecklein (1), ἵνα ἐκποδὼν ποιήσηται τὴν πολυπλήθειαν ταύτην, ἐδέξατο τὴν διόρθωσιν τοῦ Kock, ὅστις μεταβάλλει τὸν «Καὶ» τοῦ 239 στίχου εἰς «Ναί»· ἀλλ' ἡ μεταβολὴ αὕτη, δι' ἧς ἀποφεύγεται δῆθεν ἡ ἀπόκρισις περὶ τῆς πολυπληθείας, οὐκ ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῆς ἐρωτήσεως «Καὶ τί πρὸς τούτοισιν ἄλλο» τοῦ ἑπομένου στίχου. Ἀληθὲς μέν ἐστιν ὅτι πρὸς ἄρσιν καὶ τῆς δυσκολίας ταύτης, ὁ κ. Wecklein ἀκολουθῶν τῷ Trendelenburg μετέθηκε τοῦτον (240) σὺν τῷ ἑπομένῳ 241 μετὰ τὸν 243. Ἡ μετάθεσις ὅμως αὕτη οὐκ ἔστιν συγχωρητή, ἐπειδὴ ἐν τῇ φράσει «καὶ τί πρὸς τούτοισιν ἄλλο» ἐξυπακούεται τὸ «πάρεστιν αὐτοῖς», ὡς δείκνυται ἐκ τοῦ 241 στίχου· ἐν ᾧ, ὅταν μετατεθῇ ὁ τὴν ῥηθεῖσαν φράσιν περιέχων στίχος μετὰ τὸν 243, ὑπονοηθήσεται ἐν αὐτῇ ἡ ἔλλειψις «διὰ χερὸς αὐτοῖς πρέπει», ὃ ἄτοπον. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ἀτόπου τῆς πολυπληθείας, ἥτις προσγίνεται διὰ τῶν στίχων 238-239 τῷ Ἀθηναϊκῷ στρατῷ, κεῖται περιττῶς ἐν αὐτοῖς καὶ ἡ φράσις «ἔρξας πολλὰ δὴ Μήδους κακά», διότι ἡ πληροφορία αὕτη σχεδὸν ὁμοίως ἐκπεφρασμένη περιέχεται ἐν τῷ γνησίῳ στίχῳ 247. Ὅτι δ' ἐν τούτοις αὕτη κεῖται νόθως, δείκνυται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ἄτοσσα ἀκούει αὐτῆς ἀπαθῶς καὶ ὑπ' οὐδεμιᾶς, ὡς ἐν ἐκείνῳ, τῷ 247, καταλαμβάνεται ἀνησυχίας περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς ἐκστρατείας. Ἀποβληθέντων δὲ τῶν 238-239

(1) Ἐν τόμῳ τετάρτῳ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, σελ. 129 καὶ 267.

συναποβάλλονται καὶ οἱ ἑπόμενοι δύο 240-241, ὡς ἓν μετ' αὐτῶν σῶμα ποιοῦντες. Οἱ ἀκόλουθοι δὲ δύο 242-243 ὅτι εἰσὶν παρείσακτοι ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῶν, διότι καὶ ἄμετρός ἐστι καὶ ἔχει τὸν σύνδεσμον «γὰρ» ἀδικαιολόγητον καὶ ὅταν ἔτι τεθῇ μετὰ τὸν 239. Οὐ φαίνεται δὲ διόρθωσίς τις τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ στίχου τούτου δυνατή· εἰς μάτην δ' ὁ κ. Wecklein ἠθέλησεν ἐξορίσαι ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ἐκδόσεως τὴν τοῦ μέτρου δεξάμενος τὴν εἰκασίαν τοῦ Enger, διότι οὔτε τὸ «λαοῖς» τούτου, οὔτε ἄλλη τις μεταβολὴ ἐδυνήθη ἀντικαταστῆσαι τὸ μόνον κατάλληλον ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν «αὐτοῖς» τῶν χειρογράφων. Τελευταία δ' ἀπόδειξις ὅτι ἅπαντες οὗτοι οἱ ἓξ στίχοι εἰσὶν ἐμβόλιμοι, ἐστὶν ὅτι ἀφαιρουμένων, ἀντὶ τοῦ ἐπελθεῖν εἰς τὸ κείμενον διατάραξίν τινα, τοὐναντίον κανονικώτατον γίνεται ἀποκαθισταμένης τῆς τε λογικῆς καὶ γραμματικῆς συνεχείας. Μετὰ γὰρ τὸ «πᾶσα . . . . γένοιτ' ἂν Ἑλλὰς βασιλέως ὑπήκοος» φυσικῶς ἔρχεται εἰς τὴν σκέψιν ἡ ἐρώτησις τοῦ 244 στίχου «τίς δὲ ποιμάνωρ ἔπεστι κἀπιδεσπόζει στρατῷ», ἥτις συμφώνως τοῖς κανόσι τοῦ ἕλληνος λόγου συνάπτεται μετ' ἐκείνου διὰ τοῦ συνδέσμου «δέ». Ἐπισημειωτέον δ' ὅτι ἡ Ἄτοσσα, εἰ ἐβούλετο ποιήσασθαι τὰς περιεχομένας ἐν τοῖς ἐμβολίμοις στίχοις ἐρωτήσεις, ὤφειλεν ποιήσασθαι αὐτὰς πρὸ τοῦ 236 στίχου.

Αἰσχύλ. Πέρσ. 332-333.

Τοιῶνδ' ἀρχόντων ὑπεμνήσθην πέρι·
πολλῶν παρόντων ὀλίγ' ἀπαγγέλλω κακά.

Καὶ οὗτοι οἱ στίχοι οὐκ εἰσιν τῆς χειρὸς τοῦ Αἰσχύλου, ἅτε ὄντες καὶ περιττοὶ καὶ κακοσύνθετοι. Καὶ περιττοὶ μέν εἰσιν, διότι ὁ ἄγγελος οὐ καταπαύει ἐν τῷ μέρει τούτῳ αὐτὸς τὸν λόγον αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ βασίλισσα μὴ δυναμένη πλέον ἀκούειν ἀπαγγελλόμενα τοιαῦτα κακὰ καὶ αἴσχη τῶν Περσῶν, ὃ καταφαίνεται ἐκ τῆς φράσεως «ἀτὰρ φράσον μοι τοῦτ' ἀναστρέψας πάλιν» στίχ. 336. Κακοσύνθετοι δὲ, διότι ὁ πρῶτος αὐτῶν χωλαίνει μετρικῶς καὶ ἔχει ἀκαταλλήλως κείμενον τὸ «τοιῶνδε», ὁ δὲ δεύτερος, διότι ἐστὶν ἀσύνδετος μετὰ τοῦ πρώτου ἀδικαιολογήτως. Περὶ τοῦ ἐναντίου βεβαίως οὐδένα πείθει ὁ κ. Wecklein παραπέμπων εἰς 391 στίχον, ὃν φθείρει

λίαν ἀνελληνίστως. Ματαιοπονία δ' ἐστὶ μεγάλη τὸ θέλειν διορθῶσαι αὐτούς, ἐπειδὴ ἔχουσι τὰ θεμέλια, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ὑπὸ Βυζαντινῶν χαλκευθέντων, σαθρά. Οὐδὲ τὸ αὐθαίρετον «τοιῶνδ' ἄρ' ὄντων τῶνδ' ὑπεμνήσθην πέρι» τοῦ κ. Wecklein ἐστὶ μᾶλλον ἀποδεκτὸν τῶν ὑπ' ἄλλων προταθεισῶν εἰκασιῶν. Ὁ παρεισάκτης φαίνεται μὴ ἐννοήσας ὅτι ὁ Ἄγγελος διακόπτεται εἰς τὸν 331 στίχον ὑπὸ τῆς Ἀτόσσης ἐνόμισεν ὅτι ἔλλειπε τὸ τέλος τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὅθεν εἰσήγαγεν εἰς τὸ κείμενον τοὺς προκειμένους στίχους. Προσθετέον δὲ τοῖς ἀνωτέρω λόγοις ὅτι καὶ τὸ «ὑπεμνήσθην» οὐ δοκεῖ τῶν πολὺ προσφόρων λέξεων ἐν τῷ στόματι τοῦ ἀγγέλου.

Αἰσχύλ. Πέρσ. 350.

Θεοὶ πόλιν σῴζουσι Παλλάδος θεᾶς.

Καλὸς μὲν ὁ στίχος ὅδε καὶ γλυκὺς τοῖς Ἕλλησιν καὶ τοῖς φιλέλλησιν, ἀλλ' ἀτυχῶς παρείσακτος· ὃ φαίνεται πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ ὅτι ἐστὶν ἄσχετος πρὸς τοὺς προηγουμένους, διότι ἐν ἐκείνοις ὁ λόγος οὐκ ἔστιν περὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς προστασίας αὐτῶν ὑπὸ τῶν θεῶν, ἀλλὰ περὶ τοῦ συμμαχικοῦ τῶν Ἑλλήνων στόλου καὶ τῆς Σαλαμινίας μάχης. Καὶ εἰ προέκειτο ἔτι περὶ τῶν Ἀθηναίων μόνον, μετὰ τὸ «δαίμων τις κατέφθειρε στρατὸν» τοῦ 348 στίχου περιττὸς ἂν ἦν. Δεύτερον δὲ ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος αὐτῷ στίχου 351· διότι, εἰ ἀπ' ἀρχῆς ὑπῆρχε τὸ «Θεοὶ πόλιν σῴζουσι Παλλάδος θεᾶς», πῶς ἔπειτα ἠδύνατο ἐρωτᾶν ἡ Ἄτοσσα εἰ «ἔτ' ἄρ' Ἀθηνῶν ἔστ' ἀπόρθητος πόλις;» Τοιαύτη ἐρώτησις παράλογος ἂν ἦν, καὶ ἡ ἀπόκρισις (στίχ. 352) εἰς ταύτην τὴν ἐρώτησιν ἀπέβαλλεν ἂν αὐτῆς πᾶσαν τὴν σημασίαν. Οὐ δυνατὸν δὲ μετατοπίσαι αὐτόν, ὥς τινες ποιοῦσιν, ἄλλοσέ που. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἀσύνδετός ἐστιν ἀδικαιολογήτως. Ὁ δὲ παρεμβολεὺς ἦν φιλαθήναιος καὶ συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς παρεμβολῆς ἀναγινώσκων τοὺς στίχους 351-352.

Αἰσχύλ. Πέρσ. 364-374.

Ὁ δ' εὐθὺς (ὁ Ξέρξης) ὡς ἤκουσεν, οὐ ξυνεὶς δόλον
Ἕλληνος ἀνδρὸς (τοῦ Σικίννου) οὐδὲ τὸν θεῶν φθόνον,
πᾶσιν προφωνεῖ τόνδε ναυάρχοις λόγον·

εὖτ' ἂν φλέγων ἀκτῖσιν ἥλιος χθόνα
λήξῃ, κνέφας δὲ τέμενος αἰθέρος λάβῃ,
τάξαι νεῶν στῖφος μὲν ἐν στοίχοις τρισὶν
ἔκπλους φυλάσσειν καὶ πόρους ἁλιρρόθους,
ἄλλας δὲ κύκλῳ νῆσον Αἴαντος πέριξ·
ὡς εἰ μόρον φευξοίαθ' Ἕλληνες κακόν,
ναυσὶν κρυφαίως δρασμὸν εὑρόντες τινά,
πᾶσι στέρεσθαι κρατὸς ἦν προκείμενον.

Τῶν στίχων 370 - 371 τοῦ χωρίου τούτου ὁ κ. Wecklein ἑπόμενος τῷ Köchly μεταλλάσσει τὴν τάξιν γράφων 371 - 370, λόγον δὲ δίδωσι τόνδε (Ζωγρ. Βιβλ. Τ. 4, σελ. 274)· «Ἐκ τοῦ παραδεδομένου κειμένου οὐ μανθάνομεν τί ἔργον εἶχον αἱ περὶ τὴν νῆσον ταχθεῖσαι νῆες. Ἄνευ νεῶν οὐκ ἠδύναντο οἱ Ἕλληνες φυγεῖν ἐκ τῆς Σαλαμῖνος, αἱ δὲ νῆες ἦσαν συνηθροισμέναι ἐν τῷ στενῷ, εἰ δὲ οἱ ἔκπλοι ἐντεῦθεν ἦσαν κατειλημμένοι φυλασσόμενοι, τότε ἡ κύκλῳ τῆς νήσου παράταξις οὐδένα σκοπὸν εἶχεν». Πρῶτον μὲν παρατηροῦμεν ὅτι διὰ τῆς μεταθέσεως ταύτης οὐδόλως ἡ νομιζομένη δυσκολία αἴρεται, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ παράλογοι φράσεις καὶ βίαιαι συντάξεις γεννῶνται. Καὶ τῷ ὄντι, εἰ καὶ τὸ στῖφος τῶν νεῶν καὶ αἱ ἄλλαι ἕνα σκοπὸν παρατάξεως εἶχον, οὐχ ὁρᾷ τις διότι ὁ ποιητὴς οὐκ εἴρηκεν ἁπλῶς, ὅτι ἅπασαι αἱ νῆες ἐτάχθησαν φυλάσσειν τοὺς πόρους. Τίς δὲ ἡ χρεία τῆς ἀντιθετικῆς διαιρέσεως τοῦ ὅλου; Ἔπειτα δὲ μετατιθεμένων τῶν στίχων 370 - 371, ὁ 369 ἀπόλλυσι τὸν τοπικὸν αὐτοῦ διορισμόν, ὃς ἀναγκαῖός ἐστι διὰ τὰς ἀντιθέσεις «μὲν — δέ». Προσέτι δέ, εἰ καὶ συντακτικῶς ὁ τελικὸς διορισμὸς «ἔκπλους φυλάσσειν καὶ πόρους ἁλιρρόθους» δυσκόλως δύναται ἀποδοθῆναι μετὰ τὴν μετάθεσιν καὶ εἰς τὸ «νεῶν στῖφος», οὐ παράλογόν ἐστι τὸ θέλειν πρὸς τὸ φυλάξαι τοὺς πόρους καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν ἔκπλους τάττειν ναῦς πέριξ τῆς Σαλαμῖνος ἐν κύκλῳ; Ἐν ᾧ ὡς παραδεδομένοι εἰσὶν οἱ στίχοι ἔχουσι κάλλιστα καὶ κάλλιστα νοοῦνται ὑπονοουμένου ἔξωθεν εἰς τὸν 371 οὐ μόνον τοῦ «τάξαι» ἀλλὰ καὶ τοῦ «φυλάσσειν», ὡς ὁ Σχολιαστὴς Β σημειοῖ. Σκοπὸς δὲ τοῦ Ξέρξου τάττοντος ναῦς περὶ τὴν Σαλαμῖνα, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν στίχων 372 - 373 καὶ τῶν ἀκολούθων λόγων τοῦ Ἡροδότου (VIII, 76) «Τῶνδε εἵνεκα ἀνῆγον

τὰς νέας, ἵνα δὴ τοῖς Ἕλλησι μηδὲ φυγεῖν ἐξῇ, ἀλλ' ἀπολαμφθέντες ἐν τῇ Σαλαμῖνι δοῖεν τίσιν τῶν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἀγωνισμάτων», ἣν μηδένα τῶν Ἑλλήνων (πρβ. καὶ Πλούταρ. Θεμ. XII) δυνηθῆναι ἐκφυγεῖν μήτε ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ παραλίας, μήτε διὰ τοῦ μεταξὺ τῆς Μεγαρίδος καὶ αὐτῆς στενοῦ. Καὶ γὰρ εἰ μὴ ἐφυλάσσετο ἡ κατὰ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον παραλία τῆς Σαλαμῖνος, πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων μαχητῶν ἠδύναντο σὺν εὐκολίᾳ, ἐντὸς τὸ πολὺ ἡμισείας ὥρας, ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς πόροις παραλίας ἀφικέσθαι εἰς αὐτὴν καὶ ἐκφυγεῖν ἐπιβαίνοντες λέμβων καὶ ἄλλων μικρῶν πλοιαρίων· εἰ μὴ ὑπῆρχον δ' ἐχθρικὰ πλοῖα φράττοντα τὸ μεταξὺ Μεγαρίδος καὶ τῆς νήσου στενόν, ὅπου ὕστερον ἐκτίσθη τὸ φρούριον Βούδωρον, ἦν δυνατὸν πολλὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα παραβιάζοντα τοὺς ἐχθρικοὺς στοίχους ἐκφυγεῖν δι' αὐτοῦ. Ὅτι δ' ἦν ἅπασα ἡ Σαλαμὶς περιεζωσμένη, ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν φράσεων τοῦ Ἀριστείδου, ἃς εἶπεν (Ἡροδ. VIII, 79 καὶ 81) ἀπαγγέλλων τὴν κύκλωσιν· ἐρχόμενος γὰρ αὐτὸς ἐξ Αἰγίνης πῶς ἐδύνατο γινώσκειν ἐξ αὐτοψίας (Ἡρόδ. VIII, 79) ὅ τι συνέβαινεν ἔσω τοῦ Ἐλευσινιακοῦ κόλπου; Κυρίως γε ἐν τῇ κινήσει, ἣν ὁ Αἰσχύλος ἀναγράφει ἐν τῷ 371 στ., περιλαμβάνεται ἡ κατάληψις τοῦ μεταξὺ Μεγαρίδος καὶ τῆς νήσου Σαλαμῖνος στενοῦ διὰ τῶν διακοσίων Αἰγυπτιακῶν πλοίων, περὶ ἧς λόγον ποιεῖται ὁ Διόδωρος (ΙΑ', 17) ἀρυσάμενος τὴν εἴδησιν ἐκ τοῦ Ἐφόρου, ἀλλ' ὁ Γρότιος (Ἱστορ. Ἑλλ. Τ. IV, σελ. 475-476. Ἔκδ. Λονδίνου 1884) θεωρεῖ αὐτὴν ἀνωφελῆ καὶ ἀπίθανον. Τὰ ἐπιχειρήματα ὅμως αὐτοῦ οὐ φαίνονται πολὺ ἰσχυρά. Πρῶτον μὲν εἰ ὁ Ἡρόδοτος μὴ ποιεῖται μνείαν τῆς ῥηθείσης καταλήψεως, δυνατὸν ὅμως γεγονέναι αὐτήν· ὡς γὰρ γνωστὸν ὁ ἱστορικὸς οὗτος καὶ συντομώτατός ἐστι καὶ λίαν ἀσαφὴς ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῆς κινήσεως τοῦ Περσικοῦ στόλου τῆς διαταχθείσης ὑπὸ τοῦ Ξέρξου εὐθὺς μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Σικίννου ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἑλλήνων. Οὐκ ἦν δ' ἀνωφελὴς ἡ τοποθέτησις πλοίων κατ' ἐκεῖνο τῆς θαλάσσης τὸ μέρος, διότι δυνατὸν ἦν, ὡς ἤδη εἴπομεν, καὶ πρὸ τοῦ συντελεσθῆναι τὴν ἐντὸς τῶν πόρων κύκλωσιν διαφυγεῖν δι' αὐτοῦ τὰς Ἑλληνικὰς ναῦς, καὶ μετὰ τὴν κύκλωσιν οὐκ ὀλίγας αὐτῶν διασπώσας τὴν ἅλυσιν τῶν Περσικῶν πλοίων· ἴσως δ' ἐτάχθησαν αὐτοῦ καὶ ἵνα μή τις ἐκεῖθεν ἔλθοι βοήθεια τοῖς Ἕλλησι κατὰ τὸν ἀγῶνα. Οὐδαμοῦ δὲ τοῦ Ἡροδότου λέγεται ὅτι τὰ Αἰγυπτιακὰ πλοῖα ἔλαβον

ἐνεργὸν μέρος ἐν τῇ Σαλαμινίᾳ μάχῃ· ἐκ γὰρ τοῦ χωρίου Ἡρόδ. VIII, 100, ἐν ᾧ ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς εὑρίσκει ἀπόδειξιν περὶ τούτου, οὐδὲν ἄλλο συνάγεται, ὅταν τις παραβάλῃ αὐτὸ πρὸς τὸ Ἡροδ. VIII, 68, ἢ ὅτι ὁ τοῦ Ξέρξου στόλος, ἅτε μὴ συγκείμενος ἐκ Περσῶν οὐκ ἐξετέλεσε τὸ ἑαυτοῦ καθῆκον. Ἀλλὰ καὶ κατὰ γράμμα ἐὰν λάβωμεν αὐτό, ὅτι δηλ. οἱ Αἰγύπτιοι ἐδείχθησαν «κακοὶ» κατὰ τὴν ναυμαχίαν, οὐκ ἐσμὲν ἠναγκασμένοι παραδέξασθαι ὅτι ἐπολέμησαν, διότι «κακοὶ» ἠδύναντο δειχθῆναι καὶ φεύγοντες ἀπὸ τοῦ στενοῦ, ὅπου ἐτάχθησαν, καὶ μὴ σπεύδοντες εἰς βοήθειαν τοῦ ἐντὸς τῶν πόρων μαχομένου Περσικοῦ στόλου. Καὶ ὁ πολυμαθὴς δὲ καθηγητὴς Γεώργιος Rawlinson (History of Herodotus Vol. IV, σελ. 317) οὐκ ἀνωφελῆ ἡγεῖται τὴν κατάληψιν τοῦ ῥηθέντος στενοῦ, ἀλλ' ἐπιπροστίθησιν ὅτι ἴσως οὐκ ἐγένετο διὰ πάντων τῶν Αἰγυπτιακῶν πλοίων. Ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχῃ ἡ ἀκρίβεια περὶ τῆς καταλήψεως ταύτης, οὐ δύναταί τις ἀπορρῖψαι τὴν σαφῆ μαρτυρίαν τοῦ Αἰσχύλου περὶ παρατάξεως πλοίων περὶ τὴν Σαλαμῖνα· καὶ παρὼν γὰρ ἦν ἐν τῇ Σαλαμινίᾳ μάχῃ καὶ οἷος γινώσκειν τὰ κατ' αὐτὴν κάλλιον τοῦ μεταγενεστέρου Ἡροδότου, καὶ οὐδένα εἶχε λόγον ἐφευρίσκειν ἀνύπαρκτα πράγματα, καὶ λέγειν αὐτὰ ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων, οἳ ἐγίνωσκον, ὅσον ἐκεῖνος τὴν ἀλήθειαν.

Αἰσχύλ. Πέρσ. 483 - 484.

Ναῶν δὲ ταγοὶ τῶν λελειμμένων σύδην
κατ' οὖρον οὐκ εὔκοσμον αἴρονται φυγήν.

Καὶ ἐνταῦθα εὑρισκόμεθα πρὸ παρεισάκτων στίχων. Ὅτι δ' εἰσὶ παρείσακτοι ἀποδείκνυνται πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ ὅτι εἰσὶν ἄσχετοι πρὸς τὴν ἐρώτησιν τῆς Ἀτόσσης, διότι ἡ βασίλισσα αὕτη ἐρωτᾷ μόνον περὶ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ, ἐπειδὴ περὶ τοῦ ναυτικοῦ ἤκουσεν ἤδη ὅτι κατεστράφη ἐντελῶς· δεύτερον δέ, διότι ὁ σύνδεσμος «δὲ» τοῦ πρώτου αὐτῶν οὐ δικαιολογεῖται ἕνεκα τῆς ἀντιθέσεως, ἥτις ἀπαιτεῖται ἀναγκαίως ὑπὸ τοῦ «δὲ» τοῦ γνησίου 485 στίχου «στρατὸς δ' ὁ λοιπὸς κτλ.». Ὁ δὲ κ. Wecklein μὴ ὑποπτεύων ὅτι εἰσὶν παρέμβλητοι βούλεται θεραπεῦσαι αὐτοὺς μεταβάλλων κατὰ τὸν Robortelli τὸν «δὲ» τοῦ πρώτου εἰς «γὲ», ἀλλ' ὁ «γὲ» βεβαίως τότε μόνον ἦν ἂν δεδικαιολογημένος, εἰ ἡ Ἄτοσσα ἠρώτα περὶ τῶν πλοίων.

Ἐκτὸς δὲ τούτου τοῦ λόγου, δι' ὃν ἀπρόσδεκτός ἐστιν, οὐκ ἔστιν καὶ ἱκανὸς δεῖξαι τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν «δὲ» τοῦ 485 στίχου. Αἰτία δὲ τῆς παρεμβολῆς τῆς προκειμένης φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ ἐσφαλμένη γραφὴ τοῦ «ναῶν οἳ» καὶ τοῦ «τούσδε» τῶν στίχων 481-482, διότι ὁ νοθευτὴς ἀναγνοὺς μὲν «ναῶν αἳ» καὶ «τάςδε», ὡς πάντα τὰ χειρόγραφα ἐσφαλμένως φέρουσιν, ἰδὼν δ' ὅτι λόγος ἐν τῇ ἀποκρίσει τοῦ ἀγγέλου οὐκ ἐγίνετο περὶ τῶν διασωθεισῶν ἐκ τῆς ναυμαχίας νεῶν, ὑπέθηκεν ὅτι ἔλειπον στίχοι τινὲς περιλαμβάνοντες περὶ αὐτῶν, ὅθεν εἰσήγαγε τοὺς προκειμένους δύο. Τὸ σχόλιον δὲ «οὗτος ὁ σύνδεσμος (ὁ *δὲ*) συνάφειά ἐστι πρὸς τὴν ἄνω διήγησιν αὐτοῦ τοῦ ἀγγέλου, εἰ καὶ διὰ μέσου ἀπεκλαύσατο ἡ Ἄτοσσα τὴν τῶν Περσῶν δυστυχίαν» φαίνεται ὅτι ἀνῆκεν κατ' ἀρχὰς οὐ τῷ συνδέσμῳ «δὲ» τοῦ πρώτου τῶν ἐμβολίμων ἀλλὰ τῷ «δὲ» τοῦ γνησίου 485 στίχου· ἀλλὰ καὶ εἰ μὴ ἀνῆκε τούτῳ δύναται ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνήκειν ἄνευ διαμφισβητήσεως καὶ φόβου τινὸς ἐκ τῶν φιλολόγων.

Αἰσχύλ. Πέρσ. 768-769.

ἄλλος δ' ἐκείνου παῖς τόδ' ἔργον ἤνυσεν·
φρένες γὰρ αὐτοῦ θυμὸν ᾠακοστρόφουν.

Οἱ στίχοι οὗτοι φαίνονται ὅτι εἰσήχθησαν πρὸς πλήρωσιν τοῦ ὑπάρχοντος κενοῦ μεταξὺ τοῦ Μήδου καὶ τοῦ Δαρείου ἐν τῇ ἐξαριθμήσει τῶν βασιλέων τῆς Ἀσίας· διότι εἰ ἦσαν τῆς χειρὸς τοῦ Αἰσχύλου, ἐν τῷ πρώτῳ αὐτῶν ἀντὶ τοῦ ἀνοήτου «ἄλλος δ' ἐκείνου παῖς» ὑπῆρχεν ἂν «δεύτερος δ' ὁ παῖς ἐκείνου» ἢ «εἶτα δ' ὁ παῖς ἐκείνου». Ὅτι δὲ ταῦτα ἔδει εἶναι σύμφωνα ταῖς ἀπαιτήσεσι τοῦ μέτρου, νοεῖται οἴκοθεν. Ἔπειτα, ἵνα δικαιολογηθῇ ὁ δεύτερος τῶν παρεισηγμένων στίχων, ἔδει ὑπάρχειν ἐν τῷ πρώτῳ λέξιν τινὰ δηλοῦσαν ἀγαθὴν τοῦ παιδὸς τοῦ Μήδου βασιλείαν· ἀλλ' οὐδεμία τοιαύτη ὑπάρχει. Πῶς δὲ ὁ Αἰσχύλος ἠδύνατο ἐπαινέσαι βασιλέα, οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἠγνόει; Οὐδὲν δὲ τῶν γνωστῶν ὀνομάτων τῶν Μήδων βασιλέων δύναται εἰσχωρῆσαι εἰς τὸν ῥηθέντα στίχον. Προσέτι δὲ καὶ ἡ φράσις «ἀπ' αὐτοῦ» τοῦ 770 στίχου δείκνυσιν ὅτι οἱ ἀποβαλλόμενοι οὗτοι στίχοι οὐχ ὑπῆρχον ἐν τῷ κειμένῳ ἀπ' ἀρχῆς· ὑπαρχόντων γὰρ αὐτῶν γεννᾶται ἀμφιβολία εἰ δεῖ ἀνενεγκεῖν αὐτὴν εἰς τὸν

Μῆδον ἢ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Αἰσχύλος οὐκ ἐγίνωσκεν ἀκριβῶς τὰ ὀνόματα καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν πρὸ τῶν Περσῶν ἀρξάντων τῆς Ἀσίας Μήδων βασιλέων· τὸν πρῶτον γὰρ αὐτῶν, τὸν Δηϊόκην, ὀνομάζει διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μηδικοῦ λαοῦ «Μῆδον», τὸν δὲ Δαρεῖον ὄντα πέμπτον τὴν τάξιν τίθησι τρίτον (1).

Αἰσχύλ. Πέρσ. 891-892.

Ἀντιστρ. Καὶ τὰς ἀγχιάλους
ἐκράτυνε μεσάκτους.

Αἱ λέξεις «ἀγχιάλους» καὶ «μεσάκτους» τοῦ χωρίου τούτου παρεδόθησαν ἐσφαλμένως ὑπὸ τῶν χειρογράφων. Καὶ τὴν μὲν πρώτην αὐτῶν ὀρθῶς καὶ δεδικαιολογημένως διώρθωσεν ὁ Pauw μεταβαλὼν εἰς «ἀμφιάλους», (πρβ. Ὁμήρ. Ὀδύσ. Β. 293, καὶ ἰδὲ ἐν τῷ βιβλίῳ Les Papyrus grecs. par M. M. W Brunet de Presle et E. Egger τὸν ὑπ' ἀριθ. 3 πάπυρον, ὅπου εὕρηται «ἀμφιμαχηταὶ» ἀντὶ τοῦ «ἀγχιμαχηταὶ» Ὁμ. Ἰλ. Ν, 150), ἡ δὲ δευτέρα διορθοῦται, ἐάν τις γράψῃ «παράκτους», διότι πᾶσαι αἱ ἐν τῇ ἀντιστροφῇ ταύτῃ ἀναφερόμεναι νῆσοί εἰσιν *παράκτιοι* τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ δὲ κ. Wecklein γράφει ἀντὶ μὲν τοῦ «τὰς ἀγχιάλους» λίαν ἀπιθάνως «νηριτοτρόφους» ὃ λαμβάνει ἐξ ἐσφαλμένου χωρίου τοῦ Ἀθηναίου (3, 86B), ἀντὶ δὲ τοῦ «μεσάκτους» τὸ ἰσοδύναμον αὐτοῦ «μετάκτους».

Αἰσχύλ. Πέρσ. 946-950.

Ἀντιστρ. 1. Χορ. Ἥσω τοι καὶ πάνδυρτον
λαοπαθέα σέβων
ἁλίτυπά τε βάρη
πόλεως γέννας πενθητῆρος,
κλάγξω δ' ἀρίδακρυν ἰαχάν.

Τοῦ χωρίου τούτου μία μόνη διόρθωσις ὑπελείπετο τῷ κ. Wec-

(1) Περὶ τῶν ἄλλοτε ὑποδειχθέντων ὑφ' ἡμῶν δέκα ὀκτὼ ἐμβολίμων στίχων τοῦ αὐτοῦ δράματος ἰδὲ τὸ ἡμέτερον πονημάτιον «Quelques remarques critiques sur les Perses d'Eschyle. Paris, 1890.

klein, τῷ τελευταίῳ τοῦ Αἰσχύλου ἐκδότῃ, ἡ τοῦ «λαοπαθέα» (στίχ. 947), ὅ, ἐπειδὴ ἔχει τὴν «λὰ» συλλαβὴν μακράν, οὐκ ἔστιν ἡ ἀρχικὴ λέξις. Ἐκεῖνος ὅμως ἀντὶ τοῦ πειραθῆναι ποιῆσαι τοῦτο παρανοήσας ὅλως τὸ χωρίον, ὡς οὐκ ὀλίγα ἄλλα τοῦ Αἰσχύλου, κατέστησεν αὐτὸ διὰ μεταβολῶν ἀδικαιολογήτων καὶ ἑρμηνειῶν αὐθαιρέτων ἐντελῶς ἀκατάληπτον. Πρῶτον μέν, ἵνα ἐκποδὼν ποιήσηται τὴν ῥηθεῖσαν μετρικὴν δυσκολίαν ἐπενόησεν ὑπόθεσίν τινα, καθ' ἣν τὸ «λαοπαθέα» οὐκ ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ «λαὸς» ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐπιτατικοῦ «λὰ» (ἐν διαλύσει «λάο»), καὶ σημαίνει οὕτως «παμπαθῆ». Δεύτερον δέ, ἵνα χρήσιμον ποιήσηται τὴν νέαν ταύτην σημασίαν ἠναγκάσθη δοῦναι καὶ τῷ «βάρη» (στίχ. 948) νέαν σημασίαν λέγων ὅτι σημαίνει «τὰ πληρώματα τῶν πλοίων». Τρίτον δέ, ἵνα ἀπαλλαγῇ τοῦ «πόλεως» (στίχ. 949), ἐπειδὴ ἐνοχλητικὸν ἦν ταῖς νέαις αὐτοῦ σημασίαις, εἰσήγαγεν ἀντ' αὐτοῦ τὰ γλωσσήματα «αὖ γόον» τοῦ 950 στίχου (1)· ἃ βούλεται ὑποστυλῶσαι λέγων ὅτι οὕτως τὸ «πάνδυρτον» τοῦ 946 στίχου προσλαμβάνει τὸ ἀναγκαῖον οὐσιαστικόν, τὸ «γόον», ἐν ᾧ οὐκ ἀγνοεῖ ὅτι τὸ ῥηθὲν ἐπίθετον οὐδεμίαν ἔχει ἀνάγκην ῥητοῦ οὐσιαστικοῦ, ἐπειδὴ ὑπακούεται τὸ «αὐδὰν» τοῦ 943 στίχου. Παραλείπομεν δ' εἰπεῖν ὅτι ἔδει ἐμποδισθῆναι αὐτὸν τοῦ ποιῆσαι τὴν ἀντικατάστασιν ταύτην καὶ ὑπὸ τῆς θέσεως τῶν λέξεων, δι' ἣν τὸ «γόον» οὐ δύναται συναφθῆναι τῷ «πάνδυρτον», ἐπειδὴ ἐμπέδως γινώσκομεν ὅτι ἡ θέσις τῶν λέξεων συχνάκις οὐ λαμβάνεται (2) ὑπ' ὄψιν παρ' αὐτοῦ. Τελευταῖον δὲ λέγει ὅτι τὸ

(1) Τὸ μὲν «αὖ» κατ' ἀρχὰς ἐπεγράφη ἐπὶ τοῦ «κλάγξω δ' ἀρίδακρυν ἰαχάν», ἵνα δειχθῇ ὅτι ἡ φράσις ἐστὶν ἐπανάληψις τοῦ 941 στίχου· εἰσαχθέντος δ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ κειμένου ἐγένοντο καὶ αἱ ἄλλαι μεταβολαί, δηλ. ἡ ἀποβολὴ τοῦ «ἰαχὰν» καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ διὰ τοῦ «γόον», ἵνα ἐξισωθῇ ἴσως ὁ ἀριθμὸς τῶν συλλαβῶν πρὸς τὰς τοῦ ἀντιστοίχου τῆς στροφῆς στίχου 941.

(2) Ὡς π. χ. ἐν στίχ. 132 τῶν Περσῶν, ἐν ᾧ τὸ «μελισσᾶν» ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτοῦ οὐδεμίαν μεταβολὴν ὑπέφερε, μετεβλήθη κάκιστα εἰς «μέλισσαι». Ἐν στίχ. 713 τοῦ αὐτοῦ δράματος, ἐν ᾧ τὸ «Πέρσαις» ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἀνήκει τῷ «εὐαίωνα», διότι ἡ καλὴ καὶ ἡ κακὴ τῶν βασιλέων ζωὴ ζῆται ἐπ' ὠφελείᾳ ἢ βλάβῃ τῶν ὑπηκόων λαῶν, ἐκεῖνος συνάπτει αὐτὸ τῷ «ζηλωτὸς» τοῦ προηγουμένου στίχου. Ἐν στίχ. 121 τοῦ αὐτοῦ δράματος τὸ «τοῦτο» τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐστι ὑποκείμενον καὶ οὐκ ἀντικείμενον τοῦ «στένηται». Ἐν στίχῳ 589 τὸ περιττὸν «Ἁλοσύδνας» οὐ δύναται διὰ τὴν θέσιν, ἣν κατέχει, συναφθῆναι τῷ ἐπιθέτῳ «τῆς ἀμιάντου» τοῦ στίχου 581. Ἐν στίχ. 908 τὸ ἄχρηστον «παλάμαισι», ὃ εἰσήγαγεν ἀντὶ τοῦ «πολέ-

«γέννας πόλεως πενθητῆρος» σημαίνει «τῆς γέννας τῆς πενθητρίας τῆς τῶν Μαριανδυνῶν»· ἐν ᾧ πρόκειται περὶ τοῦ Ξέρξου τοῦ πενθοῦντος τὴν ἀπώλειαν «τῆς γέννας τῆς πόλεως»· ἀλλὰ περὶ τούτου οὐ δύναταί τις μέμψασθαι αὐτόν, διότι καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ πάντες οὐ κάλλιον ἐνόησαν. Καὶ ὅμως νοεῖται εὐκόλως, ἐάν τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν πρῶτον μὲν ὅτι ὁ Ξέρξης εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν κλαίων (στίχ. 934) καὶ ἐν διερρωγότι πέπλῳ (1) (πρβ. στίχ. 202, 471, 836-838, 849-850 καὶ 1031 καὶ ἐπὶ πλέον σημ. τοῦ κ. Wecklein εἰς στίχον 471) εἰς σημεῖον τοῦ πένθους ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ στρατοῦ, δεύτερον δὲ, ὅτι τοὺς στίχους τοῦ προκειμένου χωρίου λέγει ὁ χορὸς εἰς ἀπόκρισιν τῶν στίχων 942-945, ἐν οἷς ὁ Ξέρξης παρακελεύεται αὐτῷ ἀφεῖναι «πρόσφθογγον» ἐπὶ τῷ δυστυχεῖ νόστῳ αὐτοῦ (στίχ. 936) καὶ «πάνδυρτον δύσθροον αὐδὰν», μὴ μόνον «κακοφάτιδα βοὰν» (στίχ, 937) καὶ τὴν «κακομέλετον ἰὰν Μαριανδυνοῦ θρηνητῆρος» (στίχ. 944-945), τρίτον δὲ, τὴν μετοχὴν «σέβων» (στίχ. 947), ἥτις εἰ καὶ ἐγκρύπτει εἰρωνείαν τινά, ἐξωτερικῶς ὅμως

μοισι» τῶν χειρογράφων τοῦ ὀρθῶς μετατραπέντος ὑπὸ τοῦ Weil εἰς «πολέμοιο», οὐ δύναται προσκολληθῆναι τῷ «θεότρεπτα» τῶν στίχ. 906-907, ἀλλὰ μόνον τῷ «φέρομεν» καὶ τότε ἐξάγεται παράλογος ἔννοια. Ἐν στίχ. 831 τὸ «κεχρημένοι» ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτοῦ μόνον αἰτιολογικὴ μετοχὴ δύναται εἶναι, οὐδόλως ὑποθετική. Ἐν στίχ. 1019 τὸ «Περσᾶν» οὐ δύναται ἀποχωρισθῆναι τοῦ «μέγ' ἄλαστε» τῆς εἰκασίας αὐτοῦ. Τέλος ἐροῦμεν ὅτι τὸ «τινὰ» τῆς ἐσφαλμένης αὐτοῦ μεταβολῆς τῶν στίχων 604-605 οὐκ ἔστιν τὸ ὑποκείμενον τοῦ «φιλεῖ», ἀλλ' ὁ «κλύδων». Περὶ τούτου δὲ, ἐπειδὴ βλέπομεν ὅτι τέταρτον τοῦτο ἔτος, ἐξ οὗ ἐποιήσαμεν αὐτῷ τὴν παρατήρησιν ταύτην, οὐ μεταβάλλει γνώμην (ἰδὲ αὐτοῦ Aeschyli fabulæ κτλ. voluminis II auctariun σελ. 316), ἀναγκαζόμεθα γενέσθαι καταληπτότεροι παρατιθέντες δύο μόνον παραδείγματα τῆς αὐτῆς συντάξεως μετ' ἐξηλλαγμένων λέξεων· «ὅταν ὁ λῃστὴς φονεύσῃ τινά, φιλεῖ δειμαίνειν πάντα διερχόμενον στρατιώτην»· «ὅταν ἡ καταιγὶς ἐπέλθῃ ἄμπελόν τινα, φιλεῖ καταρρίπτειν πάσας αὐτῆς τὰς σταφυλάς».

(1) Οὐ δύναταί τις ἐννοῆσαι ποῦ στηριζόμενος ὁ κ. Wecklein λέγει ὅτι ὁ Ξέρξης παρουσιάζεται μετὰ νέου βασιλικοῦ ἱματισμοῦ, ὃν δῆθεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐκόμισεν, ἀφ' οὗ κάλλιστα γινώσκει ὅτι αὕτη οὐκ ἐπέστρεψεν (ἰδὲ σημ. αὐτοῦ εἰς στίχ. 853 καὶ πρβ. στίχ. 1031). Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν μετοχετευθεῖσαν ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἴδησιν, καθ' ἣν ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς Αἰσχυλείου σκηνῆς οὐ συνεχώρει παρελθεῖν βασιλικὸν πρόσωπον ἐν ῥακενδύτῳ στολῇ, οὐ δεῖ λαβεῖν αὐτὴν κατὰ γράμμα. Ἐνταῦθα γὰρ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις καὶ ἡ οἰκονομία τοῦ δράματος ἀπαιτεῖ ὅπως ὁ πενθῶν Ξέρξης παρουσιασθῇ μετὰ τοῦ διερρωγότος πέπλου. Ἔπειτα δὲ δεῖ σημειῶσαι ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ ῥακενδύτου καὶ ἐπὶ πένθει φέροντος διερρωγός τι ἔνδυμα. Διατί δὲ καὶ ὁ Ξέρξης αὐτὸς ἐν στίχῳ 1061 κελεύει τῷ χορῷ διαρρῆξαι τὸν πέπλον αὐτοῦ; Διατί δὲ καὶ οἱ θρῆνοι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς; Ἆρά γε ταῦτα συνεχώρει ἡ ῥηθεῖσα μεγαλοπρέπεια;

δείκνυσι τὸ πρὸς τὸ τὸν βασιλέα ὀφειλόμενον σέβας· τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον τοὺς στίχους 952-956, ἐν οἷς δίδωσιν ὁ Ξέρξης τὸν λόγον, δι' ὅντινά ἐστιν *ὁ πενθητὴρ τῆς γέννας τῆς πόλεως*. Σημειωτέον δ' ὅτι εἰς τὸ «ἀπηῦρε» τοῦ 952 στίχου οὐκ ὑπακούεται τὸ «βάρη» ἀλλὰ τὸ «γένναν» στίχ. 949. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ἑρμηνεία τοῦ κ. Wecklein, ἕτεροι δὲ πρὸς διόρθωσιν τοῦ «λαοπαθέα» προέτειναν «νεοπαθέα» (Weil), «γεοπαθέα» (Haupt), «λαπαθέα» (Enger), «δαπαθέα» (Klossowski), «πολυπαθέα» (Rauchenstein), «νεόκοπα» ἢ «νεόκοτά τε» (G. H. Schuetz), «σὰ πάθεά τε» (Burney). κτλ., ἀλλα πάντα ταῦτά ἐστι καὶ ἀκατάλληλα καὶ ἀδικαιολόγητα. Καθ' ἡμᾶς γραπτέον «στρατοπαθέα», ὃ φαίνεται Βυζαντιακὴ χεὶρ ἐκβαλοῦσα καὶ ἀντικαταστήσασα διὰ τοῦ «λαοπαθέα», ἵνα πορίσηται ἐκ τοῦ κειμένου εὐκολωτέραν ἔννοιαν. Σημειωτέον δ' ὅτι ἔν τισι χειρογράφοις εὕρηται καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ «στρατὸς» τοῦ στίχου 282 εἰς «λεώς». «Στρατοπαθέα» δὲ καὶ «ἀλίτυπα βάρη» εἰσὶν τὰ ἄχθη τὰ προξενηθέντα τῷ Ξέρξῃ ὑπὸ τῆς παθήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς τύψεως τῆς θαλάσσης, δηλ. τῆς ἐν αὐτῇ καταστροφῆς τῶν Περσικῶν πλοίων. Πρβ. 'Αγαμ. 1510 «ξιφοδηλήτῳ θανάτῳ» = θανάτῳ προξενηθέντι ὑπὸ τῆς δηλήσεως ξίφους.

Αἰσχύλ. Πέρσ. 991-997

Ξέρξ. Ἴυγγά μοι δὴν
ἐσθλῶν ἑτάρων ἐπιδινεῖς.
Ἄλαστ' ἄλαστα στυγνὰ πρόκακα λέγω (1)·
βοᾷ βοᾷ μοι μελέων ἔντοσθεν ἦτορ.
Χορ. Καὶ μὴν ἄλλους γε ποθοῦμεν,
Μάρδων ἀνδρῶν μυριοταγὸν
Ξάνθιν κτλ.

'Εν μὲν τῷ 991 στίχῳ τοῦ χωρίου τούτου ἐγράψαμεν «*δὴν*» (= *πολὺ*, καὶ ἐνταῦθα *παρὰ πολὺ*) ἀντὶ τοῦ «δῆτ'» τῶν χειρογράφων διὰ τρεῖς λόγους· πρῶτον μὲν, διότι ἡ ἀποστροφὴ ἐν τέλει τοῦ στίχου οὐ κανονικὴ φαίνεται, δεύτερον δὲ, διότι ἐνταῦθα οὐδόλως ἀπαιτεῖται βεβαιωτικὸν μόριον, ἕνεκα δὲ τῆς ἐπιπλήξεως καὶ δυσαρεσκείας, μεθ'

(1) 'Εξ ἡμετέρας διορθώσεως ἀντὶ τοῦ «λέγων» τῶν χειρογράφων.

ἧς ὁ Ξέρξης ἀποκρίνεται εἰς τὸν χορὸν, τὸ «*δὴν*» πολὺ ἁρμόζον ἐστί· ἔπειτα δὲ, διότι δικαιολογεῖται παλαιογραφικῶς. Ἐν δὲ τῷ ἑπομένῳ, τῷ 992, εἰσηγάγομεν τὸ «ἐπιδινεῖς» ἀποβαλόντες τὸ ἐν τοῖς χειρογράφοις ἐσφαλμένον «ὑπομιμνήσκεις», ὃ ἀπ' ἐπεξηγήματος κατέλαβε τὴν θέσιν τῆς ἀρχικῆς λέξεως. Συνήθως ἀπὸ τοῦ Hermann οἱ ἐκδόται δέχονται τὸ ὑπ' αὐτοῦ προταθὲν «ὑπορίνεις», ἀλλὰ ταύτην τὴν εἰκασίαν καὶ ὁ κ. Wecklein θεωρεῖ ἐπισφαλῆ, ὃς καὶ προτείνει «ὑποσαίνεις» ἢ «περιδινεῖς». Προυτιμήσαμεν δ' ἡμεῖς «ἐπιδινεῖς», διότι ὀρθοτέρως ἂν εἴποι τις «δινεῖν τὴν ἴυγγα ἐπί τινι» ἢ «δινεῖν τὴν ἴυγγα περί τινι». Ἐπισημειωτέον δ' ὅτι τὸ μὲν πρῶτον «ἄλαστ'» τοῦ 993 στίχου προσετέθη ὑπὸ τοῦ Hermann, τὸ δὲ «μοὶ» τοῦ ἑπομένου 994 ὑπὸ τοῦ Dindorf, ὡς ἀπῄτει ἡ ἔννοια καὶ τὸ μέτρον τῆς στροφῆς.

Αἰσχύλ. Πέρσ. 1019-1024.

Χορ. Τί δ' οὐκ ὄλωλεν, μεγάλοιτε (1) Περσῶν;
Ξέρξ. Ὁρᾷς τὸ λοιπὸν τόδε τᾶς ἐμᾶς στολᾶς;
Χορ. Ὁρῶ ὁρῶ.
Ξέρξ. Καὶ τὸν ὀϊστοδέγμονα;
Χορ. Τί τόδε λέγεις σεσωμένον;
Ξέρξ. Θησαυρὸν βελέεσσιν.
Χορ. Βαιά γ' ὡς ἀπὸ πολλῶν.

Στίχ. 1020. Ὁ κ. Wecklein νομίζει ὅτι ὁ Ξέρξης λέγων «τὸ λοιπὸν τόδε τᾶς ἐμᾶς στολᾶς» ἐννοεῖ «τὴν μικρὰν αὐτοῦ ἀκολουθίαν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν μυριοπληθῆ στρατιάν, ἣν ἔχων ἐστρατεύσατο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα». Ἀλλ' ὁ χορὸς γινώσκει ἤδη τοῦτο καὶ οὐδεμίαν ἔχει ἀνάγκην μαθεῖν ἐκ δευτέρου. Ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι, ἐάν τις ὑποθῇ ὅτι ὁ Ξέρξης λέγων «τόδε τᾶς ἐμᾶς στολᾶς» δείκνυσι τὸ ἐν χερσὶν αὐτοῦ κρατούμενον τεθραυσμένον τόξον, εὑρήσει τὴν ἀληθῆ καὶ ὀρθὴν ἑρμηνείαν, τὴν πρός τε τὸ κείμενον καὶ τὴν δραματικὴν λύσιν σύμφωνον.

Στίχ. 1022. Ὁ στίχος οὗτος φέρεται ὧδε ἐν τῷ Μεδικείῳ «Τὰν δέ τ' ὀϊστοδέγμονα;», ἀλλ' ὀρθῶς διιδὼν ὁ Porson ὅτι εἰ ἐγέγραπτο ἀπ' ἀρχῆς «τὰν δέ τ'», ὑπενοεῖτο ἂν ἡ φαρέτρα, ἣν δ' ἂν περιττὴ ἡ

(1) Περὶ τῆς διορθώσεως ἡμῶν ταύτης ἰδὲ τὸ ἡμέτερον φυλλάδιον «Quelques remarques critiques sur les Perses d'Eschyle. Paris, 1890.

αἴτησις διασαφήσεως, ἡ ὑπὸ τοῦ χοροῦ εἰς τὸν Ξέρξην ἀποτεινομένη ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ 1023, μετέβαλεν αὐτὸ εἰς «τόνδε», ὃ πάντες ἀπ' αὐτοῦ οἱ ἐκδόται τοῦ Αἰσχύλου παρεδέξαντο. Ὅτι μὲν τὸ «τὰν δέ τ'» ἐγεννήθη ἐκ βιβλιογράφων ὑπονοούντων *φαρέτραν* οὐδεμία τις ὑπάρχει ἀμφιβολία, ἀλλ' ἡ διόρθωσις τοῦ Πόρσωνος γεννᾷ δυσκολίαν τινά. Ἐὰν γάρ τις εἴπῃ «τόνδε τ' ὀϊστοδέγμονα» ἀντὶ τοῦ «τὰν δέ τ' ὀϊστοδέγμονα», ἐπειδὴ δείκνυται διὰ τῆς χειρὸς ἡ φαρέτρα, ἐννοεῖ τις εὐκόλως, ἀφ' οὗ βλέπει αὐτήν, ὅτι πρόκειται περὶ αὐτῆς. Συνάγεται οὖν ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἀρχικὴ γραφὴ οὐκ ἦν «τόνδε τ' ὀϊστοδέγμονα» ἀλλὰ «καὶ τὸν ὀϊστοδέγμονα». Ἔγραψαν δ' οἱ βιβλιογράφοι «τὰν δέ τ'», καὶ οὐχὶ «καὶ τὰν», διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου.

Αἰσχύλ. Ἑ. ἐπὶ Θήβ. 478-483.

Ὁ σηματουργὸς δ' οὔ τις εὐτελὴς ἄρ' ἦν,
ὅστις τόδ' ἔργον ὤχμασεν πρὸς ἀσπίδι,
Τυφῶν' ἱέντα πύρπνοον διὰ στόμα
λιγνὺν μέλαιναν, αἰόλην πυρὸς κάσιν.
[ὄφεων δὲ πλεκτάναισι περίδρομον κύτος
προσηδάφισται κοιλογάστορος κύκλου.]

Ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῶν Ἑ. ἐπὶ Θήβας, ἔχομεν κείμενον περιέχον ἐμβολίμους στίχους καὶ κανονιζόμενον ἀποκοπτομένων αὐτῶν. Οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι τοῦ χωρίου τούτου ὅτι εἰσὶν παρείσακτοι φαίνονται ἔκ τε τῆς κακῆς συντάξεως καὶ χρήσεως τῶν ἐν αὐτῆς λέξεων καὶ τῆς περιεχομένης περιττῆς λεπτομερείας (πρβ. στίχ. 495-507), καὶ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ῥήματος «προσηδάφισται», ὃ ἀναμφιβόλως οὐκ ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου τόσον ἀμαθῶς καὶ τόσον περιττῶς μετὰ τὸ «τόδ' ἔργον ὤχμασεν πρὸς ἀσπίδι». Ὁ κ. Wecklein (1) ὅμως ἑπόμενος, —ἴσως ὑπὲρ τὸ δέον, —τῷ ὑπὸ τοῦ Ritschl ἀνακαλυφθέντι νόμῳ τῆς συμμετρίας ἐν τοῖς διαλογικοῖς μέρεσι τῶν Αἰσχυλείων δραμάτων οὐ μόνον οὐ διαβλέπει ξένην χεῖρα ἐν τοῖς ῥηθεῖσι δύο στίχοις, ἀλλ' ὑποτίθησιν ὅτι παρ' αὐτοὺς ὑπῆρχον ἔτι ἕτεροι πέντε, ἐν οἷς πρὸς τῇ ἀκριβεστέρᾳ περιγραφῇ τῶν περὶ τὴν ἴτυν τῆς ἀσπίδος ὑποτιθεμένων ὄφεων ἐγίνετο καὶ μνεία τῶν δρακοντοειδῶν ποδῶν τοῦ γίγαντος Τυφῶνος.

ΙΩΑΝΝΗΣ Σ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

(1) Ζωγραφ. Βιβλιοθ. Τόμ. 4, σελ. 405.

Ἐδjάβηκα-ἐδjάηκα-ἐδjάκα καὶ ἐν Τσακωνίᾳ ἐζάκα

Ὁ ἀόριστος *ἐδjάβηκε* λέγεται ἐν Κρήτῃ ἀπὸ τοῦ ἐπορεύθη, ἀπῆλθεν, ἐτελεύτησεν, ἐν Πελοποννήσῳ δὲ ὁ ἄνευ τοῦ *β* *ἐδjάηκεν* - *ἐδjάκεν* ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῆς χερσονήσου τόπων εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τσακωνίαν ὁ *ἐδjάκεν* καὶ ἐγένετο *ἐζάκεν* = ἐπορεύθη, ἀπῆλθεν. Σημασιολογικῶς ἡ μετάβασις τοῦ διέβη, διῆλθεν εἰς ἀπῆλθεν, ἐξέλιπεν, οὐδεμίαν παρέχει δυσκολίαν, πρβλ. *ἐπέρασεν ὁ πόνος, ἡ θαλασσοταραχή, ὁ θυμός, καὶ αὐτὸ θὰ περάσῃ*, sic transit gloria κτλ. Φωνητικῶς δ' ὅμως ἔχει δυσκολίας τινάς, ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, οὐχὶ ἀνυπερβλήτους. Ἤτοι πρῶτον ἀπορεῖται περὶ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ *β*, ὅπερ οὔτε ἐν τῇ ἄλλῃ Πελοποννήσῳ οὔτε ἐν Τσακωνίᾳ ἀποβάλλεται μεταξὺ φωνηέντων (ὅτι ἐν Τσακωνίᾳ ἡ συλλαβὴ *βί* γίνεται *δί*, *δίε*, *ἄδυσσε* = *βίος ἄβυσσος* κτλ. εἶναι γνωστόν, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα, ἀφοῦ ἐδῶ οὐχὶ τροπή τις ἀλλ' ἀποβολὴ πρόκειται), ἔπειτα ἡ ἐμφάνισις τοῦ *ζ* ἀντὶ *δj*. Τούτων ἡ μὲν ἔκπτωσις τοῦ *β* ἐγένετο οὐχὶ φωνητικῶς ἀλλ' ἀναλογικῶς. Καθ' ὃν δηλ. τρόπον ἤδη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἐλέχθη *ἀνεπάην* (Ἡρῳδιαν. Β' 800,48) κατὰ τὸ συνώνυμον *ἐκάην* (πρβλ. τὸ *τέμνειν* καὶ *κάειν* τῶν ἰατρῶν, δι' ὧν φέρουσιν ἀνακούφισιν, ἀνάπαυσιν), καὶ βραδύτερον κατ' ἀμφότερα τὸ συνώνυμον ὁμοίως *ἐθαραπάην* (*ἀναπαημένος, ἀναπαημός, ἀναπαή-θαραπαημένος, θαραπαημός, θαραπαή*), οὕτω, φαίνεται, ἐλέχθη καὶ τὸ *ἐδjάηκα* ἀντὶ ἐδιάβηκα ἅτε συνωνυμοῦν τοῖς ἀνωτέρω. Πρβλ. *ἔπεσα κατέπεσα* καὶ ἔπειτα κατ' αὐτὸ *ἔθεσα-κατ-*, *ἔστεσα-ἀν-κατ-* κτλ. ὅθεν *θέτω στένω* (Περιοδικοῦ Kuhn Τομ. ΛΓ σελ. 111).

Τὸ δὲ *ζ* ἀντὶ *δj* εἶναι φωνητικῶς ὁμαλόν, διότι ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν Τσακώνων τὰ συμπλέγματα *βj γj δj* γίνονται *ζ*, τῶν μὲν *β γ δ* ἀποβαλλομένων, τοῦ δὲ *j* εἰς *ζ* τρεπομένου, ὅπως καὶ ἐν τῷ *ὑζέ*, *μοῦζα* = υἱός, μυῖα. Πρβλ. *μοζοὺ* = μογίων = μογέων, *ἐζοὺ* = ἐγιὼ = ἐγὼ κατὰ τὸ (ἐ)τιοὺ = σύ, *φοζούμενε* = φοβιόμενος = φοβεόμενος, *ζαλέχου ζαλετ'έ ἀζάλετ'ε* = δjαλέγω δjάλεχτὸς ἀδjάλεχτος, *ἄζα* = λάδjα, *βαννίζα* = Ϝαρνίδjα, κτλ. (Ἄλλως ὁ κ. M. Deffner ἐν Τσακων. Γραμμ. 103).

Γ. Ν. Χ.

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΑ

Τὴν ἀλλαχοῦ καὶ ἐν τῇ Συλλογῇ τοῦ Collitz ὑπ' ἀριθ. 373 δημοσιευθεῖσαν ἐπιγραφὴν *καμουνεθυσεταικορ*Ϝ*αι*, ἀνέγνω τῶν φοιτητῶν τις ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. Οἰκονόμου διευθυνομένῳ ἐπιγραφικῷ φροντιστηρίῳ οὐχὶ ὅπως συνήθως ἀναγινώσκεται *Κάμουν ἔθυσε τᾶι κόρ*Ϝ*αι*, ἀλλὰ *Καμὼ ὖν ἔθυσε* κτλ. Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἦλθεν ὁ νέος, ἀγνοῶν πάντως τὴν συνήθη ἀνάγνωσιν, διότι ἐπεθύμει νὰ εὕρῃ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔθυσε, τὸ θῦμα· οὕτω δ' ἀνεῦρε μὲν τὸ *ὖν*, ἔλυσε δ' ἅμα ἄλλας τινὰς φωνητικὰς δυσκολίας. Ἤτοι πρῶτον τὸ παράδοξον *ου*. Διότι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων δῆλον, ἱκανῶς παλαιά, τοῦ ἕκτου αἰῶνος π. Χ. (πρβλ. Kirchhoff Alphabet[4] 148), τότε δ' ἐγράφετο ἐν Θεσσαλίᾳ τὸ αὐτὸ σημεῖον *ο* καὶ ἀντὶ τοῦ βραχέος καὶ ἀντὶ τοῦ μακροῦ φθόγγου *ο* ἢ ō(=ω), (πρβλ. Meister Ἑλλ. Διαλ. Α' 296), δὲν παρελαμβάνετο δ' εἰς δήλωσιν τοῦ μακροῦ ō οὔτε τὸ ω οὔτε τὸ *ου*. Πρόσθες τούτοις ὅτι πιθανώτατα τῷ ἕκτῳ αἰῶνι π. Χ. τὸ μακρὸν ō δὲν εἶχε καταστῇ εἰσέτι τέλειον u, ὅπως βραδύτερον τῷ τετάρτῳ αἰῶνι φαίνεται. Διότι, ὅπως ὀρθῶς ὁ O. Hoffmann ἐν Ἑλλ. Διαλ. Β' 324 παρατηρεῖ, τό τε βραχὺ καὶ τὸ μακρὸν *ε* καθὼς καὶ ἡ νόθος λεγομένη δίφθογγος *ει* παρίσταντο καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ πρὸ τοῦ Ε' αἰῶνος διὰ μόνου τοῦ Ε, μόνη δ' ἡ γνησία δίφθογγος *ει* διὰ τοῦ ΕΙ, ἤτοι, Ϝ*αλίσκεται* = ἁλίσκηται, ἀλλὰ *Πει*[*θῶ*]· δῆλον ἄρα ὅτι διέφερον ἀλλήλων· ἀλλ' ὡσαύτως εἶναι πιθανὸν (τοῦτο τοὐλάχιστον παρατηρεῖται πανταχοῦ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος) ὅτι συνεβάδιζον τούτοις τὸ *ο* (=*ο*, ω) καὶ τὸ *ου*, ἤτοι διέφερεν εἰσέτι τὸ *ο* εἴτε μακρὸν εἴτε βραχὺ τῆς ἀρχαίας γνησίας διφθόγγου *ου* (βοῦς, σπουδάζω). Παντάπασιν ἄρα ἀπίθανον εἶναι ὅτι ὅτε ἐγράφη ἡ ἐπιγραφή, ἤτοι πολὺ πρὸ τῆ

παραδοχῆς τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου, ἠδύνατο τὸ σημεῖον τῆς γνησίας διφθόγγου *ου* νὰ ληφθῇ εἰς παράστασιν τοῦ μακροῦ ō, ἀφοῦ καὶ τὸ ō δὲν εἶχεν εἰσέτι καταστῇ u, καὶ τὸ γνήσιον *ου* ἀπηγγέλλετο εἰσέτι διφθογγικῶς ὅπως τὸ *ει*, *Πειθῶ*. Δεύτερον ἡ διάλεκτος τῶν Θεσσαλῶν καθὰ καὶ ἡ τῶν ἐν Ἀσίᾳ συγγενῶν αὐτοῖς Αἰολέων διετήρει ἐπὶ μακρὸν τὰ ἐκ τῶν ὑγρῶν καὶ πνευματωδῶν κατ' ἀφομοίωσιν προελθόντα διπλᾶ ὑγρά, πρβλ. Γόννοι (=γονϜοι), προξεννίουν (ξενϜος), συνμεννάντουν (μενσαι), κρεννέμεν (κριν-ιω), Κράννουν (κρασ-να), ἴσως καὶ Περραιβοί = ΠερϜαιβοί, ἔπειτα ἡπλοποίησε μετ' ἀντεκτάσεως, πρβλ. Meister Α' 302 καὶ Hoffmann Β' 485 κἑξ. Ἡ ἐμφάνισις ἄρα τοῦ ἀνομοιώτου ἔτι συμπλέγματος ρϜ ἀντὶ ρρ ἢ καὶ ἀντὶ μόνου ρ μετ' ἀντεκτάσεως εἶναι σφόδρα παράδοξος καὶ δυσπαράδεκτος. Πᾶσαι δ' αἱ ἀπορίαι καὶ δυσκολίαι αὗται πηγάζουσαι ἐκ τῆς ἐσφαλμένης δοξασίας ἣν ἐξήνεγκε μὲν πρῶτος ὁ Οἰκονομίδης ἐπανέλαβον δ' ἔπειτα ἄλλοι πολλοί (πρβλ. καὶ Fick ἐν Bezzenberger's Beiträge Ε' 20-21), καθ' ἣν τὸ *ου* εἶναι ἴσον τῷ *ω* καὶ δὴ ἡ ἐπιγραφὴ Θεσσαλική, αἴρονται ἂν ἀντὶ Θεσσαλικῆς ἐκλάβωμεν αὐτὴν Πελοποννησιακὴν (διὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων οὐχὶ Κορινθίαν ἢ Κερκυραίαν ἢ καθόλου ἀποικίας τινὸς ἐκ τῆς Κορίνθου)· διότι κατὰ τὰ πασίγνωστα ἐκ Κορίνθου καὶ Κερκύρας *Δ*Ϝ*ειτία*, *Ξέν*Ϝ*ων*, *Ξεν*Ϝ*άρεος*, *ὅρ*Ϝ*ος* ἔχει καὶ τὸ *Κόρ*Ϝ*αι*. Οὐδὲ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων κωλύει, διότι καθὰ παρατηρεῖ ὁ Kirchhoff (ἔνθα ἀνωτέρω) οὐδὲν παρέχουσι τὸ ἰδιάζον τοῖς Θεσσαλοῖς. Οὕτως ἡ γνώμη τοῦ Richard Meister ἐν Ἑλλην. Διαλ. Α' 297 ὅτι διὰ τὸ *ου* ἀντὶ ō (=*ω*), *Καμουν*, ἡ ἐπιγραφὴ ἴσως δὲν εἶναι Θεσσαλική, ἀπεδείχθη διὰ τῆς ὀρθῆς ἀναγνώσεως καὶ δὴ ἐξαφανίσεως τοῦ *ου* τούτου, *Καμὼ ὗν*, ἀληθεστάτη.

Γ. Ν. Χ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Κ. KONRAD ZACHER(1)

Ἐν τῷ Γερμανικῷ περιοδικῷ Wochenschrift für klassische Philologie, ἐν τοῖς ἀριθμοῖς 18, 19 καὶ 20 τοῦ παρελθόντος Μαΐου 1894 κατεχωρίσθη ὑπὸ τοῦ κ. Konrad Zacher ἐπίκρισις τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθείσης πραγματείας, τῆς ἐπιγραφομένης «Le poète Aristophane et les partisans d'Érasme». Ἠθέλομεν ὄντως ὁμολογήσει πολλὰς χάριτας ἐπὶ τούτῳ τῷ κ. Zacher, ἂν σκοπὸς τῆς ἐπικρίσεως αὐτοῦ ἦτο ἡ εἰλικρινὴς καὶ εὐσυνείδητος ζήτησις τῆς ἀληθείας, οὐχὶ δὲ προσωπικός, ἄζηλος καὶ ἀγεννὴς ἀγών.

Ἐν τῷ ἀριθμῷ 18 (σελ. 491-492) ὁ ἐπικριτὴς κατατείνει μετ' ἀφορήτου τερθρείας μακρὸν καὶ ὑπέρκομπον λόγον ὑπὲρ τῆς Γερμανικῆς ἐπιστήμης, ὡς εἴ τις διενοήθη ποτὲ νὰ ψέξῃ αὐτήν, συγχωρεῖ ἑαυτῷ καὶ τῷ Friedrich Blass καὶ παντὶ ἄλλῳ ὁμοδόξῳ νὰ γράφῃ ὅ,τι θέλει καὶ ὅπως θέλει περὶ τοῦ ζητήματος τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς καὶ περὶ οἱουδήποτε ἄλλου ἐπιστημονικοῦ ζητήματος, παρέχων αὐτοῖς πᾶσαν ἄδειαν καὶ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐν πολλοῖς νὰ διαφωνῶσι, παντὶ δὲ ξένῳ καὶ ἑτεροδόξῳ ἀπαγορεύει διαῤῥήδην καὶ αὐστηρῶς μηδαμῶς νὰ ἀναμιγνύωνται ἐν πράγμασιν ἀλλοτρίοις καὶ μόνῳ τῷ κ. Konrad Zacher καὶ τοῖς αὐτοῦ ἑταίροις ἀνήκουσιν. Ἐν δὲ τῷ ἀριθμῷ 19 (σελ. 513 ὑποσημ.) μετὰ γαυριάματος καὶ πολλῆς ἀγροικίας ἀλαζονεύεται ὅτι θὰ καυτηριάσῃ ἡμᾶς δημοσίᾳ (öffentlich brandmarken), ὡς δῆθεν τολμήσαντας ἐν τῷ σεβαστῷ προσώπῳ τοῦ κ. Blass (οὗτινος ἔμπροσθεν αὐτὸς μέχρι ἐδάφους κλίνει τὴν κεφαλὴν) νὰ ὑβρίσωμεν αὐτὴν τὴν Γερμανικὴν ἐπιστήμην! Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τοὺς δεινοὺς καὶ ἀπειλητικοὺς τούτους λόγους ἀναγινώσκοντες καὶ ὁρῶντες τὸν ἄνδρα ὑπὸ ἀτόπου καὶ ἀγρίας

(1) Ἡ παροῦσα ἀπόκρισις καταχωρίζεται καὶ γαλλιστὶ ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ἐν Ἀμστελοδάμῳ Φιλελληνικοῦ Συλλόγου «τῇ Ἑλλάδι».

νόσου ἐλαυνόμενον, συνεσχέθημεν ὑπὸ δέους, «μὴ τὸν δύστηνον ὧδέ μ' αἰκίσῃ», ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, μᾶλλον προσχόντες αὐτῷ τὸν νοῦν, ἀνεθαῤῥήσαμεν κατανοήσαντες ἄνθρωπον ἥκιστα μὲν ἐπικίνδυνον, τετυφωμένον δέ τινα καὶ ἀλαζόνα σκινδαλαμοφράστην, δοξοσοφίας, μωροπονηρίας καὶ σοφιστείας ἔμπλεων, ἀτάκτως καὶ ἀκόσμως κινούμενον, καὶ οὐδὲν πλέον. Οὐδὲ ἠθέλομεν γράψει, ἀποκρινόμενοι πρὸς τοιοῦτον ἄνθρωπον, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Ἐπιστήμην ἀσχημονοῦντα, *ἔλεγχον* μόνον καὶ *διδασκαλίαν*, οὐδεμίαν δὲ *καυτηρίασιν* γινώσκουσαν, ἂν μὴ τὰς ἐρεσχελίας αὐτοῦ ἐξένιζεν, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐν ταῖς ἑαυτοῦ στήλαις φιλολογικὸν περιοδικὸν τῶν ἐν Γερμανίᾳ δοκιμωτάτων, καὶ μὴ ἤμεθα ἠναγκασμένοι ἑκόντες ἄκοντες νὰ κατέλθωμεν εἰς ἀγῶνα οὕτως ἀηδῆ καὶ ἄχαριν.

Ἐπιθυμῶν ὁ κ. Zacher νὰ φανῇ ὡς οἷόν τε ἀρεστὸς τῷ ἑταίρῳ καὶ πατριώτῃ αὐτοῦ Blass, δὲν ὀκνεῖ (σελ. 513 ἐν ἀρχῇ) μετ' ἀμφιβολίας νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τῆς ἐμῆς χρηστότητος, λέγων αὐτολεξεὶ τάδε· Herr P. ist ein im ganzen kenntnisreicher und jedenfalls sehr gewandter Fechter. Ob auch ein redlicher? Ἀλλ' *ἐντιμότερον* καὶ ὠφελιμώτερον αὐτῷ τε καὶ τῷ Blass θὰ ἦτο, ἂν ἐπεχείρει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶνε ψευδῆ ὅσα ἡμεῖς λέγομεν περὶ τοῦ Blass ἐν ταῖς σελίσιν 28, 29 (ὑποσημ.), 40 καὶ ἄλλοθι τῆς ἡμετέρας πραγματείας, νὰ ἀνασκευάσῃ δὲ καὶ ὅσα λέγομεν ἐν ταῖς σελίσιν 14 καὶ 15 περὶ τοῦ ἂν ἡ φύσις τῆς μετ' Εὐκλείδην γραμματικῆς συμφωνεῖ ἢ μὴ πρὸς τὴν κεφαλαιώδη ἀρχὴν τῶν παλαιοτέρων καὶ νεωτέρων Ἐρασμικῶν περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ νεκροῦ γράμματος, ἐπεχείρει δὲ νὰ ἀνασκευάσῃ ὡσαύτως καὶ ὅσα ἄλλα λέγομεν ἐν τῇ «*Βασάνῳ*» καὶ ταῖς ἄλλαις ἡμῶν πραγματείαις περὶ τῆς προφορᾶς πάντων τῶν Ἑλληνικῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν· ἤ, ἂν τοῦτο ἀπέβαινεν αὐτῷ χαλεπὸν καὶ βαρύ, τὸ καθῆκον τὸ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸν ἀναγνώστην καὶ τὸν ἐπικρινόμενον ἀπῄτει παρ' αὐτοῦ, ὅσα μέρη τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἠξίωσε νὰ ἐξελέγξῃ, νὰ ἐξελέγξῃ μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου καὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς ἐμπρεπούσης τῷ γνησίῳ καὶ ἀληθινῷ ἐπιστήμονι. Παραλείπων δὲ ὁ κ. Zacher τὰ κυριώτατα στοιχεῖα τῶν ἡμετέρων ἀποδείξεων, διαστρέφων τοὺς ἡμετέρους συλλογισμοὺς καὶ ἀποσπῶν αὐθαιρέτως καὶ κατὰ τὸ ἑαυτῷ δοκοῦν ἀπὸ τῆς οἰκείας θέσεως οὐκ ὀλίγα τῶν ἡμετέρων τεκμηρίων,

ἀκρωτηριάζων καὶ κολοβῶν αὐτά, ἔν τισι δὲ καὶ ψευδολογῶν καὶ ἄλλα ἀντ' ἄλλων λέγων, οὐδὲν ἄλλο δεικνύει, ἢ ὅτι ὀλίγον ἐφρόντιζε τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου γράφων τὴν ἐπίκρισιν τῆς ἐμῆς πραγματείας.

Ἐπειδὴ δέ, λέγομεν, σκοπὸς τῆς ἐπικρίσεως τοῦ κ. Zacher ἦτο οὐχὶ ἡ ἀλήθεια, ἀλλ' ἡ *καυτηρίασις* τοῦ τολμήσαντος νὰ γράψῃ κατὰ τῆς ἐρασμικῆς προφορᾶς, ὑπὲρ ἧς οὕτω καρτερικῶς ἀγωνίζεται αὐτός τε καὶ ὁ Blass καὶ ὁ ἄλλος ὅμιλος τῶν ἑταίρων καὶ πάντες οἱ θερμοὶ θιασῶται τοῦ νεκροῦ καὶ ἐρασμικοῦ γράμματος, ἀποφεύγει μὲν νὰ βασανίσῃ τὰς σπουδαιοτέρας τῶν ἡμετέρων ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους ἀποδείξεων καὶ τὴν πρὸς ταύτας συμφωνοῦσαν μαρτυρίαν τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ἄλλων συγχρόνων τεκμηρίων, ἢ μετατίθησί τινας αὐτῶν ἐπὶ τὸ τέλος τῆς ἐπικρίσεως, μόλις ἀπτόμενος αὐτῶν, διὰ τὸ ἀνεπαρκές, ὡς λέγει, τοῦ προσμετρηθέντος αὐτῷ χώρου, κατατρίβει δὲ τὸν πλείονα λόγον περὶ ἄλλα ἐλάττονος σπουδῆς ἄξια. Καὶ δὴ ἄρχεται τοῦ ἐλέγχου ἀπὸ παρηχήσεως ἐν τῷ Ἀριστοφάνει, περὶ ἧς ἡμεῖς οὐδένα λόγον ποιούμεθα ἐν τῇ ἐπικρινομένῃ ὑπ' αὐτοῦ πραγματείᾳ, παραπέμπομεν δὲ τὸν βουλόμενον νὰ ἴδῃ τὴν περὶ ταύτης γνώμην ἡμῶν εἰς τὴν *Βάσανον*, ἣν ὁ κ. Zacher, ὡς αὐτὸς λέγει (σελ. 541), ὅλως ἀγνοεῖ. Ἡμεῖς λέγομεν ἁπλῶς (ἐν σελ. 4)· Pour plus de détails sur cette question, comme aussi sur la paréchèse de *τριήρης* et *Ἶρις* dans une autre comédie d'Aristophane les *Ὄρνιθες* (v. 1203-4), et sur la paréchèse de *λίθινον* et *ἀληθινὸν* dans un hymne des Athéniens à Démétrius Poliorcète voyez dans notre *Βάσανος* les pages 531-4. Ἀλλ' ὁ κ. Zacher δύναται, ὡς ἔοικε, νὰ ἐλέγχῃ καὶ ἐκεῖνα, ἅτινα οὔτε εἶδεν οὔτε ἤκουσεν. Μετὰ τὸν ἔλεγχον τῆς παρηχήσεως ταύτης ἐξετάζει καὶ ὅσα ἄλλα ἡμεῖς διαλαμβάνομεν περὶ τῶν παρ' Ἀριστοφάνει παρηχήσεων, συλλήβδην δὲ πάντα καὶ κατὰ σειράν, εἰ καὶ ἡμεῖς δὲν πραγματευόμεθα περὶ τῶν παρηχήσεων τούτων ἐν τῷ αὐτῷ μέρει τῆς ἡμετέρας πραγματείας, ἀλλὰ χωρὶς περὶ ἑκάστης ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ. Τὴν τάξιν ταύτην ἐτήρησεν ὁ κ. Zacher βεβαίως οὐχὶ ἀσκόπως οὐδὲ τυχαίως. Ἀλλ' ἀγαθῇ τύχῃ, ἀφοῦ οὕτως ἔδοξε τῷ κ. Zacher, ἀνάγκη καὶ ἡμῖν νὰ ἀκολουθήσωμεν αὐτῷ κατὰ πόδας καὶ ἐξετάσωμεν καὶ ἡμεῖς πρῶτον πῶς πραγματεύεται ὁ ἀνὴρ τὰ περὶ τῶν Ἀριστοφανείων παρηχήσεων.

Οὐδείς, λέγει, δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὑπάρχει παρήχησίς τις μεταξὺ τοῦ «*Ἶρις ταχεῖα*» καὶ «*τριήρης*», ἐπειδὴ λέξις *τριήρης* δὲν εὑρίσκεται ἐν τοῖς εἰρημένοις στίχοις τῶν «*Ὀρνίθων*», τὸ δὲ ὄνομα *Ἶρις* ἐλήφθη ὡς *ὄνομα πλοίου*, ἕνεκα τῆς προηγηθείσης λέξεως *πλοῖον*. Ἔστω. Ἀλλ' ἂν ὁ κ. Zacher ἐγίνωσκε τί ἡμεῖς λέγομεν περὶ τούτου ἐν τῇ «*Βασάνῳ*» καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἡμῶν πραγματείᾳ, καταχωρισθείσῃ ἐν τῷ «Δελτίῳ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος» (Τόμ. Α' 1883-4 σελ. 431 ὑποσημ.), πολὺ θὰ ἐφυλάσσετο νὰ ἰσχυρισθῇ ὅ,τι ἰσχυρίσθη. Ἰδοὺ τί ἡμεῖς λέγομεν ἐν τῇ *Βασάνῳ* (σελ. 534): «Μετὰ τὴν ἀπόκρισιν τῆς Ἴριδος «*Ἶρις ταχεῖα*», ἀφοῦ ὁ Πειθέταιρος ἐπείσθη ὅτι αὕτη δὲν ἦτο *κυνῆ*, ἀλλὰ *πλοῖον*, Ἶρις καλούμενον, διαμένει ἡμῖν τοὐλάχιστον ἀκατανόητος ἡ δευτέρα ἐρώτησις τοῦ Πειθεταίρου «*Πάραλος ἢ Σαλαμινία*», ἂν δὲν ἀποδεχθῶμεν ὅτι ὁ Πειθέταιρος ἐνόμισεν ὅτι ἤκουσε «*Τριήρης ταχεῖα*», καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ φόβου σπεύδει νὰ ἐρωτήσῃ τὸ δεύτερον «*Πάραλος ἢ Σαλαμινία*». Τὴν ὁμολογίαν ταύτην δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ ὁ κ. Zacher, ἂν θέλῃ νὰ εἶνε ἀκόλουθος τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἑρμηνείᾳ. Ὅτι δὲ τοιαῦται παρακοαὶ οὐχὶ σπανίως συμβαίνουσιν ἐν τῇ καθ' ἡμέραν διαλέξει βεβαίως δὲν ἀγνοεῖ ὁ κ. Zacher.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Zacher, ἀπὸ τῆς 4 σελίδος, παρερχόμενος πάντα τὰ μεταξύ, μεταπηδᾷ εἰς τὴν σελίδα 18, ἔνθα ἡμεῖς λέγομεν περὶ τῆς παρηχήσεως τῶν λέξεων *φέρε . . . καὶ μὴ ἀφαίρει*. Δὲν μνημονεύει δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς σελίδος, ἵνα ὁ ἀναγνώστης νομίζῃ ὅτι ἡμεῖς λέγομεν ταῦτα κατὰ σειρὰν καὶ χωρὶς ἄλλων προηγηθέντων σαφῶν τεκμηρίων, μαρτυρούντων ὅτι ἐπὶ Ἀριστοφάνους ἡ *αι* ἐξεφωνεῖτο ὡς ê. Ἀδυνατῶν δὲ νὰ ἀνασκευάσῃ τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα, ἀρκεῖται νὰ ὀνομάσῃ ἡμᾶς *φανατικούς*, διότι ἡμεῖς ἁπλῶς λέγομεν· Aristophane ayant aussi en vue, *paraît-il*, cette ressemblance de son entre l'*αι* et l'*ε*, met en opposition dans l'Εἰρήνη (vers 771-772) le verbe *ἀφαιρῶ* (de la même racine que *ἀναιρῶ* = ἀνêρῶ) avec le verbe *φέρω*: *φέρε τῷ φαλακρῷ . . . καὶ μὴ ἀφαίρει*. Ἀντὶ νὰ ὀνομάζῃ ἡμᾶς φανατικοὺς ὁ κ. Zacher προτιμότερον θὰ ἦτο αὐτῷ νὰ ἀνασκευάσῃ, καὶ ἂν ἠδύνατο δι' Ἀριστοτελικῆς ἀποδείξεως, ὅσα ἡμεῖς λέγομεν περὶ τῆς ὡς ê δυνάμεως τῆς *αι* κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀριστοφάνους, νὰ μεταδιδάξῃ δὲ καὶ

ἡμᾶς πιστεύοντας ὅτι ἡ φράσις «*φέρε καὶ μὴ ἀφαίρει*» ὄντως ἀποτελεῖ παρήχησιν, ἂν ἡ *αι* ἐν τῷ *ἀφαίρει* ἐκφωνηθῇ κατὰ τὰς ἡμετέρας ἀποδείξεις ὡς ê. Τὸ δὲ λέγειν ξηρῶς um in *ἀφαίρει* eine Assonanz zu φέρε zu sehen, muss man schon Fanatiker sein, δὲν εἶνε ἴδιον κριτοῦ δικαίου καὶ εὐσυνειδήτου.

Ἐνῷ δὲ ὁ κ. Zacher μακρότερον ποιεῖται λόγον περὶ τῆς παρηχήσεως *Ἶρις καὶ τριήρης*, περὶ ἧς ἀγνοεῖ τὴν ἡμετέραν γνώμην, τοὐναντίον περὶ τῶν παρηχήσεων *βοΐ* καὶ *βοηθεῖν*, *ὑΐ* καὶ *ὑηνία* (Εἰρήν. στίχ. 923-8), περὶ ὧν ἡμεῖς διὰ μακρῶν λέγομεν (σελ. 2-4), ἀνασκευάζοντες πᾶσαν ἐναντίαν γνώμην, ὁ κ. Zacher ἐγκρίνει μόνον νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ συλλαβὴ *βο* καὶ τὸ φωνῆεν *υ* εἶνε ἱκανὰ πρὸς τὴν παιδιὰν τοῦ Ἀριστοφάνους, χωρὶς οὐδὲ γρῦ νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ ἡμετέρου συλλογισμοῦ, τοῦ ἄγοντος εἰς τὸ ἀναγκαῖον συμπέρασμα, ὅτι, ἂν τὸ *η* ἐν τῷ *βοηθεῖν* δὲν ἐξεφωνεῖτο ὡς φθόγγος πολὺ πρὸς τὸ *ι* πλησιάζων, ἡ παιδιὰ τοῦ ποιητοῦ θὰ ἀπέβαινεν ὑπόψυχρος καὶ ἀστοχωτάτη. Κατόπιν δὲ μετὰ 10 στίχους, μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐκ τῆς Ἰωνικῆς δοτικῆς *οΐ* ὁμολογίαν ὅτι ἡ *οι* ἐν τῷ Ἀττικῷ *οἷς* ἐξεφωνεῖτο μονοφώνως, ὡς ἡμεῖς ἀποδεικνύομεν ἐν σελίδι 17 ἐκ τῶν ἑπομένων στίχων τῆς Εἰρήνης 929-933, ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ εἰς χαρίεν ψεῦδος, ὅτι παρ' Ἀττικοῖς τὸ ζῷον, τὸ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καλούμενον Schaf, ἐκαλεῖτο οὐχὶ *οἷς*, ἀλλὰ *πρόβατον*, καταφεύγει δὲ καὶ εἰς τὸν ἀνακόλουθον ἅμα καὶ γελοῖον ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ παιδιὰ καὶ παρήχησις ἐν τοῖς εἰρημένοις στίχοις τῆς Εἰρήνης 923-933 κεῖται ἐν ταῖς δοτικαῖς *βοΐ*, *ὑΐ*, *οΐ* καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐχὶ ἐν τοῖς ἤχοις *βοΐ βοη-θεῖν ὑΐ ὑη-νία*, *οΐ* (πρόβατον) καὶ *οΐ* (ἐπιφώνημα σχετλιαστικόν). Τοιαῦτα γενναῖα κατορθώματα κατορθοῖ ὁ γεννάδας Zacher, εἴτε διότι δὲν κατενόησε προσηκόντως τὸν ἐν τοῖς εἰρημένοις στίχοις νοῦν τοῦ Ἀριστοφάνους, εἴτε διότι ἐν ἐπιγνώσει σοφιστεύεται, ἵνα μὴ ὁμολογήσῃ ὅτι ἐπὶ Ἀριστοφάνους τὸ μὲν *η* ὀλίγον διέφερε τοῦ *ι*, ἐν δὲ τῇ *οι* δὲν ἠκούετο οὔτε *ο* οὔτε *ι*. Λέγων ὁ κ. Zacher ὅτι ἡ παιδιὰ γίνεται μεταξὺ τοῦ *βο* καὶ *βοηθεῖν*, *υ* καὶ *ὑηνία*, οὐχὶ δὲ ματαξὺ τοῦ *βοΐ* καὶ *βοη-θεῖν*, *ὑΐ* καὶ *ὑη-νία*, οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ἢ αὐθαιρέτως καὶ βιαίως ἀποκόπτει τὸν δεσμὸν τοῦ προβλήματος, ἀποφεύγων νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀβίαστον καὶ φυσικὴν λύσιν. Ὅτι ἐν τῷ *βοΐ* καὶ *βοηθεῖν* ἡ παρήχησις ἐκτείνεται καὶ ἐπὶ τὰς δύο συλλα-

θὰς τῶν λέξεων τούτων ἀποδέχονται καὶ Ἐρασμικοὶ ἄνδρες καὶ δὴ φιλόλογοι Γερμανοὶ πολλῷ αὐτοῦ κρείττονες (ἰδὲ ἡμετέραν πραγματείαν σελ. 3)· τὴν πίστιν δὲ ταύτην δὲν εἶνε ἱκανὸς νὰ ἄρῃ ὁ ξηρὸς ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Zacher, διότι κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον πρέπει τις νὰ ἀποδεχθῇ τὸ μωρὸν καὶ ἄτοπον συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ *βοὸς* ἐνυπάρχει ἐν πάσῃ Ἑλληνικῇ λέξει ἀρχομένῃ ἀπὸ τῆς συλλαβῆς *βο*· καὶ ἂν ὁ Ἀριστοφάνης ἤθελεν ἐν ἄλλῃ τινὶ κωμῳδίᾳ νὰ ἐναλλάξῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ *βοὸς* πρὸς τὴν ἔννοιαν ἄλλης τινὸς λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ *βο*, ἠδύνατο κατὰ τὸν κ. Zacher ἐπιτυχέστατα καὶ μετὰ πολλῆς χάριτος ἀντὶ τοῦ *βοηθεῖν* νὰ μεταχειρισθῇ τὰς λέξεις *βομβεῖν*, *βοτανίζειν*, *βοστρυχίζειν* καὶ τὰς ὁμοίας, πάντες δὲ οἱ θεαταὶ οὐδὲ ἑκόντες θὰ ἠδύναντο νὰ κατάσχωσι τὸν γέλωτα ἐπὶ τῇ ὄντως κωμικωτάτῃ ταύτῃ καὶ χαριεστάτῃ ἐπινοίᾳ τοῦ ποιητοῦ· τὸ αὐτὸ δὲ θὰ συνέβαινε κατὰ Zacher καὶ ἂν ἐν τῷ στίχῳ 928 ὁ Ἀριστοφάνης ἀντὶ *ὑηνία* ἔγραφεν *ὑπηλία*, ἀφοῦ κατ' αὐτὸν καὶ τὸ *υ* μόνον ἦτο ἱκανὸν νὰ παραγάγῃ παιδιὰν καὶ παρήχησιν. Τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ κατανοῶν, ὡς φαίνεται, καὶ αὐτὸς ὁ κ. Zacher, οὐ μόνον δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ ἀνασκευάσῃ τὴν ἡμετέραν γνώμην περὶ τῆς παρηχήσεως *βοΐ βοη-θεῖν*, ἀλλ', ὡς εἴπομεν, οὐδὲ μνημονεύει ὅλως αὐτῆς. Εὐχερέστατον μὲν εἶνε τὸ ἰσχυρίζεσθαι τὸ ἐναντίον, χαλεπώτατον δὲ τὸ ἀναιρεῖν τὴν ἀλήθειαν. Θὰ ἦτο δύσκολον τῷ κ. Zacher διὰ πιθανῶν λόγων νὰ ἀνασκευάσῃ ὅσα ἡμεῖς λέγομεν περὶ τῶν παρηχήσεων τούτων ἐν τῇ 2 σελίδι τῆς ἡμετέρας πραγματείας. En lisant ces vers, et les quatre autres qui suivent immédiatement, il est facile de remarquer que toute la grâce et la force des arguments du chœur, pour établir la paix par des victimes, découle du son des mots *βοΐ*, *βοηθεῖν*, *ὑΐ*, *ὑηνία*, *ὀΐ*, où des idées entièrement différentes s'échangent entre elles, par la seule ressemblance des sons, d'une manière des plus comiques. Il n'y a certainement aucune dépendance logique ou réelle ou autre semblable entre la guerre et le bœuf, si ce n'est celle de l'homophonie des mots *βοΐ* et *βοηθεῖν*, par laquelle l'un hâte de suivre l'autre aux grands éclats de rire des spectateurs, rires qui proviennent de la confusion des sons *βοΐ θεῖν* avec *βοηθεῖν*. Toute la grâce de ce jeu des mots

disparait entièrement si au lieu du datif *βοΐ* on écrit le génitif *βοός*, ou si au lieu de la forme attique *βοηθεῖν* on emploie la dorique *βοαθῆν* ou *βοαθεῖν*, ou encore si l'on prononce le mot *βοηθεῖν βοέθεῖν*; on comprend de suite combien l'homophonie devient faible et forcée et le jeu de mot qui résulte froid et disgracieux. .... Et dans le *ὑΐ* de même que dans le *ὑηνία* ce n'est pas tant la suite provenant de la chose elle-même, que celle provenant de la ressemblance des sons qui produit l'effet, et c'est elle surtout qui pose avec tant de grâce devant la *grosse* et *grande ὑΐ* l'*ὑηνία* de Théagène. On peut facilement le comprendre si à la place du datif *ὑΐ* on met le génitif *ὑός* ou l'accusatif *ὗν*. Χαλεπόν, ὡς φαίνεται, ἀπέβαινε τῷ κ. Zacher νὰ ἀνασκευάσῃ ταῦτα, εὐχερὲς δὲ νὰ καταφύγῃ εἰς ἀτόπους, ἀνακολούθους καὶ αὐθαιρέτους ἰσχυρίσεις, οὐδαμῶς συμφωνούσας οὔτε πρὸς τὸ γράμμα οὔτε πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητοῦ. Χαριεντίζεται δὲ βεβαίως ὁ κ. Zacher, ὅταν λέγῃ ὅτι τὸ ζῷον, τὸ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καλούμενον Schaf, οἱ Ἀττικοὶ ἔλεγον μόνον *πρόβατον*, διότι αὐτὸς ὁ Ἀριστοφάνης, ἀφοῦ πρῶτον ὠνόμασε τὸν Ἰωνικὸν *ὄϊν πρόβατον* ἐν τοῖς στίχοις 937 καὶ 949, ἔπειτα πάλιν ἐν τῷ στίχῳ 1018 καλεῖ αὐτὸν Ἀττικῶς *οἶν* μονοσυλλάβως· «*Λαβὲ τὴν μάχαιραν εἶθ' ὅπως μαγειρικῶς σφάξεις τὸν οἶν*»· δὲν ὀκνεῖ δὲ καὶ τὸ τρίτον νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸν *πρόβατον* ἐν τῷ στίχῳ 1022, ἵνα σαφέστατα ἐλέγξῃ ψευδόμενον τὸν κ. Zacher, ὅταν λέγῃ ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης ἐξ ἀνάγκης ἐχρήσατο τῇ Ἰωνικῇ λέξει *ὄϊς*, διότι τὸ ζῷον τοῦτο οἱ Ἀττικοὶ ἐκάλουν οὐχὶ *οἶν*, ἀλλὰ *πρόβατον*. Εἰς τὸ χαρίεν τοῦτο ψεῦδος κατέφυγεν ὁ κ. Zacher (καὶ ἄλλοθι δὲ τῆς ἐπικρίσεως ψεύδεται, ὡς θὰ ἴδωμεν, ὁ ἀνήρ), ἵνα μὴ ὁμολογήσῃ ὅ,τι ἡμεῖς λέγομεν ἐν σελίδι 17 περὶ τῶν 929-933 στίχων τῆς Εἰρήνης. On conclut de ces vers qu'il y avait une telle différence en ce temps là entre l'*οἶς* attique contracté et l'ionien *ὄϊς* non contracté, que le datif de celui-ci ne signifiait plus le mouton lorsqu'il était prononcé; il sonnait au contraire aux oreilles des Athéniens comme une interjection exprimant la crainte. De ces vers on conclut encore que les mot *πάϊς* et *βασιλέϊ* et tous les autres de cette espèce étaient appelés par Aristophane

comme aussi plus tard par les grammairiens, et aujourd'hui encore par nous, *mots ioniens*, par la seule raison, sans doute, que les mots attiques *οἶς*, *παῖς*, *βασιλεῖ* rendaient un son assez différent des ioniens non contractés. N'est-ce pas aussi pour la même raison que dans d'autres vers de l'*Εἰρήνη* (46-47) Aristophane nomme le verbe non contracté *δοκέω* mot ionien, si ce n'est parceque dans la désinence de ce dernier deux sons se faisaient entendre, tandis que dans l'attique contracté *δοκῶ* on n'en entendait qu'un seul simple et élémentaire? Πόσον δὲ ἀπεπλανήθη ὁ κ. Zacher ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν εἰρημένων στίχων τῆς Εἰρήνης, ἀρκεῖ νὰ δηλώσῃ καὶ μόνη ἡ παράθεσις αὐτῶν.

Τρυ. Τί δ' ἄλλο γ' ἢ ταύτην χύτραις ἱδρυτέον;
Χορ. Χύτραισιν, ὥσπερ μεμφόμενον Ἑρμείδιον;
Τρυ. Τῷ δαὶ δοκεῖ, βούλεσθε λαρινῷ βοΐ;
Χορ. Βοΐ; Μηδαμῶς, ἵνα μὴ βοηθεῖν ποι δέῃ.
Τρυ. Ἀλλ' ὑὶ παχείᾳ καὶ μεγάλῃ; Χορ. μή, μή, Τρ. Τιή;
Χορ. Ἵνα μὴ γένηται Θεαγένους ὑηνία.
Τρυ. Τῷ δαὶ δοκεῖ σοι δῆτα τῶν λοιπῶν; Χορ. ὀΐ.
Τρυ. Ὀΐ; Χορ. Ναὶ μὰ Δι'. Τρ. Ἀλλὰ τοῦτό γ' ἔστ' Ἰωνικὸν
τὸ ῥῆμ'. Χορ. Ἐπίτηδές γ', ἵν' ὅταν ἐν τἠκκλησίᾳ
ὡς χρὴ πολεμεῖν λέγῃ τις, οἱ καθήμενοι
ὑπὸ τοῦ δέους λέγωσ' ἰωνικῶς ὀΐ (923-933).

Ἀφοῦ δὲ ἤδη καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους ἀναγκάζεται ὁ κ. Zacher νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ παρὰ τοῖς Ἴωσιν *ὄϊς* οἱ Ἀττικοὶ ἐκάλουν *οἶς*, ὀφείλει πρὸς τούτοις νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης μετεχειρίσθη οὐχὶ τὸ Ἀττικὸν *οἶς*, ἀλλὰ τὸ Ἰωνικὸν *ὄϊς*, διότι οἱ φθόγγοι *ο* καὶ *ι*, ὧν εἶχε χρείαν πρὸς δήλωσιν τοῦ σχετλιαστικοῦ ἐπιφωνήματος *ὀΐ*, δὲν ὑπῆρχον ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἀλλ' ἐν τῇ Ἰωνικῇ λέξει, καὶ ὅτι ὅσα αὐτὸς λέγει περὶ τῶν ἐν τοῖς στίχοις τούτοις παρηχήσεων ἐλήφθησαν ἐκ τῆς δημιουργικῆς καὶ ἐρασμικῆς αὐτοῦ φαντασίας. Ἐκ τῆς μονοφώνου δὲ ἐκφωνήσεως τῆς *οι* παρ' Ἀττικοῖς κατανοεῖται διὰ τί καὶ ὁ Μνησίμαχος, ποιητὴς τῆς μέσης Ἀττικῆς κωμῳδίας, μετεχειρίσθη τὴν γενικὴν *οἰὸς* μετὰ βραχείας τῆς *οι*, «*χηνός*, *χοί-*

ρου, *βοός*, *ἀργός*, *οἰός* (παρ' Ἀθηναίῳ IX, 403 στίχ. 47). Εἶνε δὲ περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἐκ τῶν εἰρημένων στίχων τῆς Εἰρήνης τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τοῦ Ἱπποτρόφου τοῦ Μνησιμάχου γίνεται δῆλον ὅτι ἐν τῇ συστολῇ τῶν διφθόγγων παρὰ τοῖς ποιηταῖς συνέβαινεν ὅ,τι καὶ ἐν τῇ συστολῇ τῶν μακρῶν φωνηέντων, ὡς διδάσκουσι καὶ οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοί, καὶ οὐδεμία ἦτο ἀνάγκη μήτε εἰς *j* νὰ τραπῇ τὸ *ι* αὐτῶν μήτε νὰ ἐκθλιβῇ, ὡς καὶ ὀλίγῳ ὕστερον διὰ πλειόνων διαλαμβάνομεν. Δὲν εἶνε δὲ ἀνωφελὲς νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ κ. Zacher οὕτω σκολιῶς καὶ συγκεχυμένως καὶ τροχάδην ἐπεξέρχεται τὰ κατὰ τὰς παρηχήσεις *βοί*, *ὑί*, *ὀί*, ὥστε εὐλόγως δύναταί τις νὰ παρομοιώσῃ αὐτὸν πρὸς ἄνθρωπον ἐπειγόμενον νὰ ἐξέλθῃ ἐκ μεγάλης στενοχωρίας.

Πάνυ δὲ ἐλευθερίως καὶ γενναίως χαριζόμενος ἡμῖν ὁ κ. Zacher τὴν ἐν τῇ 44 σελίδι μνημονευομένην ὑφ' ἡμῶν παράθεσιν τῶν λέξεων *εὐβουλία* καὶ *εὐωχία*, τὴν ἀπαντῶσαν ἐν τῷ 1008 στίχῳ τῶν «Ἀχαρνέων», *ζηλῶ σε τῆς εὐβουλίας, μᾶλλον δὲ τῆς εὐωχίας*, ἔρχεται ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν λεγομένων ὑφ' ἡμῶν ἐν τῇ σελ. 52 περὶ τῆς ἐν τῇ αὐτῇ κωμῳδίᾳ τῶν «Ἀχαρνέων» (1219-1221) παρῳδίας *σκοτοδινιῶ* καὶ *σκοτοβινιῶ*. Ἡμεῖς λέγομεν ὅτι καὶ ἐν τῇ παρῳδίᾳ ταύτῃ δύναταί τις νὰ ἴδῃ ὅτι ἐπὶ Ἀριστοφάνους τὸ *β* καὶ *δ* εἶχον τὴν αὐτὴν ἣν καὶ παρ' ἡμῖν προφοράν, διότι μόνον κατὰ ταύτην δύναταί τις ἀκούων *β* νὰ νομίζῃ ἐνίοτε ὅτι ἀκούει *δ* καὶ ἀκούων *δ* νὰ νομίζῃ ὅτι ἀκούει *β*. Ὁ κ. Zacher ἀντιλέγει ὅτι ἡ παιδιὰ τοῦ Ἀριστοφάνους κεῖται ἐν τυχαίᾳ ἀντικαταστάσει ἑνὸς μόνου φθόγγου τῆς λέξεως δι' ἑτέρου· μετὰ σκώμματος δὲ προστίθησιν ὅτι εἶνε πολὺ διαφέρουσα ἡ παρ' ἡμῶν εἴδησις ὅτι ἐν τῇ νῦν ἡμῶν γλώσσῃ συμβαίνει ἐνίοτε σύγχυσις περὶ τὴν ἀκοὴν τοῦ *β* καὶ *δ*. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Zacher δὲν ἀναιρεῖ ὅ,τι ἡμεῖς λέγομεν, πολλῷ δὲ ὀλιγώτερον ἀποδεικνύει ὅτι τὸ *β* καὶ *δ* ἐπὶ Ἀριστοφάνους εἶχον τὴν προφορὰν τοῦ Λατινικοῦ *b* καὶ *d*. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον δὲν ἀναιρεῖ τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα, ὅσῳ ἐνταῦθα ἡ διὰ παρῳδίας παιδιὰ δὲν γίνεται διὰ προϋπαρχούσης πρότερον λέξεως, ἀλλὰ διὰ λέξεως αἰφνιδίως προκυπτούσης εἰς μέσον οὐχὶ διὰ τυχαίας, ἀλλὰ διὰ σκοπίμου ἐναλλαγῆς τῶν γραμμάτων *δ* καὶ *β*. Ἡ οὕτω δὲ γενομένη παρῳδία τότε μόνον ἀποβαίνει τελεία καὶ ὄντως Ἀριστοφάνειος, ἂν ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ *β* καὶ *δ* ἦτο

δυνατὴ καὶ εὔκολος καὶ ἀβίαστος ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὡς εἶνε καὶ νῦν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς, καὶ ἂν καὶ τότε ἀκούων τις *σκοτιδινιῶ* εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἤκουσε *σκοτοβινιῶ*. Γνωστὴ δὲ εἶνε ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ *δ* καὶ *β* ἐν ταῖς λέξεσι *Δελφὸς* καὶ *Βελφός*, *ὀβελὸς* καὶ *ὀδελός*, *ἐσδέλλειν* καὶ *ἐκβάλλειν*. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ταῖς μεμβράναις τοῦ Trinchera ἀπαντᾷ καὶ *βημόσιον* (σελ. 278) παρὰ τὸ *δημόσιον*, πολλάκις δὲ *Δισκόμης* παρὰ τὸ ὀρθὸν *Βισκόμης* (Vicecomes), ὅπερ δὲν συμβαίνει, ὅσον τοὐλάχιστον ἡμεῖς γινώσκομεν, ἐν τῇ Λατινικῇ, ἐν ᾗ τὸ b καὶ d ἔχουσι διάφορον τῶν ἀντιστοίχων Ἑλληνικῶν προφοράν. Ἔπειτα ὅ,τι ἡμεῖς λέγομεν περὶ τῆς εἰρημένης παρῳδίας τοῦ Ἀριστοφάνους, δὲν λέγομεν μεμονωμένα καὶ ὡς ἔχοντα καθ' ἑαυτὰ ἀπόλυτον κῦρος, ὅπως μωροπονήρως θέλει νὰ παραστήσῃ ἡμᾶς ὁ κ. Zacher, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ πολλῶν καὶ σαφῶν τεκμηρίων περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης παρ' ἡμῖν προφορᾶς τοῦ *β* καὶ *δ*. Πῶς ὁ κ. Zacher παρέδραμε τὴν ἐξέτασιν τῶν τεκμηρίων τούτων καὶ ἰδίᾳ τῆς περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ *δ* σαφοῦς μαρτυρίας τοῦ Πλάτωνος (Κρατύλ. σελ. 427 Α), περὶ ἧς γίνεται λόγος ἐν τῇ αὐτῇ 52 σελίδι, ἐν ᾗ καὶ περὶ τοῦ *σκοτοδινιῶ* καὶ *σκοτοβινιῶ*; Περὶ δὲ τῆς σκωπτικῆς παρατηρήσεως τοῦ κ. Zacher ὅτι εἶνε πολὺ διαφέρουσα ἡ παρ' ἡμῶν μεταδιδομένη εἴδησις περὶ τῆς παρ' ἡμῖν συγχύσεως τοῦ *β* καὶ *δ* ἐν τῇ ἀκοῇ μάλιστα πρῶτον ἤδη εἰς τὸ οὖς προσπιπτόντων κυρίων ὀνομάτων, μὴ δυναμένου ἐνίοτε τοῦ ἀκούοντος νὰ διακρίνῃ σαφῶς ἂν *β* ἢ *δ* ἤκουσεν ἐν αὐτοῖς, λέγομεν ὅτι ἡ παρ' ἡμῶν εἴδησις εἶνε οὐχὶ μόνον *διαφέρουσα*, ὡς αὐτὸς σκωπτικῶς λέγει, ἀλλὰ καὶ λίαν τοῖς ξένοις χρησίμη, καὶ αὕτη καὶ ἄλλαι πολλαὶ περὶ ἄλλων συμφώνων καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν δασέων· ἂς ἂν ἐγίνωσκον οἱ ξένοι, δὲν θὰ ἰσχυρίζοντο οὕτω συχνῶς ὅτι τὸ *Θαλθύβιος* παραδείγματος χάριν ἀντὶ τοῦ *Ταλθύβιος* καὶ τὸ *Χυτρία* ἀντὶ τοῦ *Κυθρία* καὶ τὸ *φιδάκνιον* ἀντὶ τοῦ *πιθάκνιον* καὶ τὸ *Θεμισθοκλῆς* καὶ *φαρθένος* καὶ *Θέθις* καὶ *Ἀριστοκράθης* καὶ *Διοφείθης* καὶ *Φίτταχος* καὶ *Δίπιλος* καὶ τὰ τοιαῦτα ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ δασέα δὲν ἦσαν *δασέα* (spirantia), ὡς ὀνομάζουσιν αὐτὰ οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοί, ἀλλὰ *δασυνόμενα* (aspirata). Καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀποκρίσει ἡμῶν ταύτῃ πρὸς τὸν κ. Zacher δὲν ἔχομεν ἀφορμὴν νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν δασέων, εἰμὴ ὕστερον ὀλίγα τινὰ ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς ὑπὸ τοῦ *Τοξότου* «τῶν Θεσμοφορια-

ζουσῶν» γενομένης μεταβολῆς τῶν δασέων εἰς ψιλά, συγχωρηθήτω ἡμῖν νὰ ἐπεκτείνωμεν μικρὸν ἔτι τὸν περὶ τῶν ἐρασμικῶν δασυνομένων λόγον. Ἤδη ἐν τῷ συγγράμματι ἡμῶν «*Βάσανος τῶν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς ἐρασμικῶν ἀποδείξεων*» (σελ. 624 κέξ.) τῆς τοιαύτης ἀντιμεταχωρήσεως τῶν ψιλῶν καὶ δασέων παρεθέμεθα οὐκ ὀλίγα παραδείγματα ἐκ τῶν νεωτέρων Ἑλληνικῶν διαλέκτων, ἐν αἷς οὐδὲν ὑπάρχει δασὺ πνεῦμα καὶ τὸ *φ*, *χ*, *θ* αὐτῶν πᾶν ἄλλο εἶνε ἢ *δασυνόμενα* (aspirata). Ἐκεῖ γράφομεν ὅτι τὸ *φάτνη* ἐν Τραπεζοῦντι μὲν λέγεται *παθνίν* (*παθνίον*), ἐν δὲ Κύπρῳ *πάχνη*, παρὰ δὲ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι *παχνί*(*ον*)· τὸ δὲ ἐν ταῖς μεμβράναις τοῦ Trinchera *ἀκάνθιν* (σελ. 556) ἐν Τραπεζοῦντι λέγεται *ἀχὰντ* ἢ *ἀχάντιν*. Ἐν τῇ *Βασάνῳ* μνημονεύομεν ἔτι καὶ τὸ τοῦ Εὐσταθίου (σελ. 468, 33) «τὰ γοῦν *ἀκάνθια ἀχάντιά* τινές φασιν ἐῴων ἀνδρῶν» καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Εὐσταθίου λεγόμενον (1784, 44 καὶ 1259, 38) ὅτι τὸ *πάθνη* ἐγένετο ἐκ τοῦ *φάτνη* κατ' ἰδιωτικὴν ἀντιστοιχίαν, καθ' ἥν, ὡς φαίνεται, ἐγεννήθη καὶ ἐκ τοῦ *μονοχύτριν* τὸ *μονοκύθριν* τοῦ Πτωχοπροδρόμου (ἰδὲ καὶ Ἄτακτα Κοραῆ Τόμ. I σελ. 123)· κατὰ τὸν αὐτὸν δηλαδὴ τρόπον, καθ' ὃν καὶ ἐκ τοῦ *χύτρα* τὸ *κύθρη* τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου τῆς ἀπὸ τῆς ἕκτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος στερηθείσης τοῦ δασέος πνεύματος, καὶ ἕνεκα τούτου οὐδὲ *δασυνόμενα* (aspirata) δυναμένης νὰ ἔχῃ (1). Ἐν ταῖς αὐταῖς σελίσι τῆς *Βασάνου* πλὴν ἄλλων ὁμοίων παραδειγμάτων, οἷον τοῦ *θίγως* ἀντὶ *δίχως* ἐκ Τραπεζοῦντος, τοῦ *φόρδακα* ἀντὶ *βόρθακα* (*βάθρακος*, *βάτραχος*)

(1) Ὅτι ἤδη πρὸ τῆς ἕκτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος τὰ Ἑλληνικὰ *δασέα* δὲν ἐξεφωνοῦντο ὡς *δασυνόμενα*, πρὸς πολλοῖς ἄλλοις τεκμηρίοις, ὧν μνημονεύομεν ἐν τῇ *Βασάνῳ*, ἐν τῷ ἰδίῳ περὶ τῶν δασέων λόγῳ (σελ. 616-659), ἀποδεικνύει καὶ ἡ Ἰωνικὴ διάλεκτος, ἥτις διεφύλαξε τὰ δασέα καὶ μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ δασέος πνεύματος· ὅπερ φθογγολογικῶς ἦτο ἀδύνατον νὰ συμβῇ, ἂν τὰ Ἑλληνικὰ δασέα *χ*, *φ*, *θ* ἐξεφωνοῦντο ὡς *kh*, *ph*, *th*. Ἂν ἐν τῇ λέξει παραδείγματος χάριν *κατύπερθεν*, ἥτις ἀναγινώσκεται ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐκ Νουβίας Ἰωνικῇ ἐπιγραφῇ, τῶν ἀρχῶν τῆς ἕκτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος (Rœhl IGA 482), τὸ *θ* τὸ πρὸ τοῦ *ε* ἐξεφωνεῖτο ἀρχαιότερον ὡς th, τότε ἐκ τοῦ *κατhύπερτhεr*, δὲν ἠδύνατο μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ δασέος πνεύματος νὰ προέλθῃ τὸ *κατύπερθεν*, ἀλλὰ τὸ *κατύπερτεν*. Τὸ *κατύπερθεν* ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ μόνου τοῦ *κατhύπερθεν*, τοῦ *θ* ἐκφωνουμένου ὡς ἡμεῖς λέγομεν, οὐχὶ δὲ ὡς διδάσκει ὁ Blass καὶ πάντες οἱ νεώτεροι Ἐρασμικοί. Περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου φωνητικοῦ φαινομένου διαλαμβάνομεν καὶ ἐν τῇ ἐπικρινομένῃ ὑπὸ τοῦ κ. Zacher πραγματείᾳ (σελ. 57-59), ἀλλ' ὁ φίλος τῆς ἀληθείας ἐπικριτὴς οὐδὲ γρῦ ἠξίωσε νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ.

ἐκ Τσακωνίας, τοῦ ἐν πολλοῖς χωρίοις τῆς Ἑλλάδος *δυχατέρα* ἀντὶ *θυγατέρα*, τοῦ ἐν Bova τῆς Ἰταλίας *ἀφουδεία* ἀντὶ *βοήθεια*, ἀναφέρομεν καὶ ἄλλα πολλὰ παραδείγματα ἔκ τε τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων Ἑλληνικῶν διαλέκτων, ἀνασκευάζοντα πάντας τοὺς ἐκ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν ψιλῶν καὶ δασέων ἰσχυρισμοὺς τῶν Ἐρασμικῶν περὶ ὑπάρξεως *δασυνομένων* ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Εἰς τὰ ἐν τῇ *Βασάνῳ* παραδείγματα τοῦ νεωτέρου Ἑλληνικοῦ ἰδιώματος προστιθέμεθα ἐνταῦθα καί τινα ἄλλα ὅμοια ἐκ τῶν μεμβρανῶν τοῦ Trinchera: *καθαλυθῆναι* ἀντὶ *καταλυθῆναι* (σελ. 194), *καθέρχεται* (σελ. 145), ἀντὶ τοῦ συνήθους ἐν ταῖς μεμβράναις *κατέρχεται*, *τῶν ἐνθυγχαν(όντων)* παρὰ τὸ ὀρθὸν *τῶν ἐντυγχανόντων* (σελ. 323), *μεθ' ὅρχου* ἀντὶ *μεθ' ὅρκου* (σελ. 32), εἰ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἀριθμῷ (σελ. 31) λέγεται *μετὰ ὅρκον*, ἡ δὲ λέξις *ὅρκος* γράφεται σταθερῶς διὰ τοῦ *κ* ἐν πάσαις ταῖς μεμβράναις, ἐν αἷς ἀπαντᾷ, οἷον ἐν ταῖς σελίσι 54, 73, 242, 299, 355 κτλ. *θεόρεθρον* (σελ. 324, 366) ἀντὶ *θεώρητρον* (donum nuptiale), *ζημιωθήθω* ἀντὶ *ζημιωθήτω* (σελ. 219), *εἶθ' οὔθως* (σελ. 223) ἀντὶ τοῦ πλειστάκις ἀπαντῶντος *εἶθ' οὕτως*, *Αἰκαθερίνης* ἀντὶ τοῦ *Αἰκατερίνης* (σελ. 220-221, 355) *κοιμηθήριον* (σελ. 248), *κάχλιξι* ἀντὶ *χάχλιξι*, *χάλιξι* (σελ. 156), *κερσὶν* ἀντὶ τοῦ συνήθους ἐν ταῖς μεμβράναις *χερσὶν* (σελ. 264), *Ἰωαχείμου* ἀντὶ *Ἰωακείμου* (σελ. 417)· *πράσχοντες*, *πράσχομεν* (σελ. 192) ἀντὶ τοῦ συνήθους ἐν ταῖς μεμβράναις *πιπράσκοντες πιπράσκομεν*. Ὁμοίως διὰ τοῦ *χ* γράφεται ἡ αὐτὴ λέξις ἐν ταῖς σελίσι 211, 215, 229, 275. Τοὐναντίον *ἰσκυρὰ* (σελ. 211) ἀντὶ τοῦ συνήθους *ἰσχυρός*, *ἰσχύω*· *Νεσθώριος* ἀντὶ *Νεστόριος* (σελ. 234), *ἰσθάμεθα* (σελ. 239), *ἴσθαμαι* (σελ. 258), *ἴσθασθαι* (σελ. 303, 549). Πλειστάκις δὲ ἀπαντᾷ ἐν ταῖς αὐταῖς μεμβράναις *ζημιούστω*, *ζημιοῦσται*, *εἰσακούεσται*, *εἰσακουέστω* παρὰ τὰ ὀρθὰ *ζημιούσθω*, *ζημιοῦσθαι*, *εἰσακούεσθαι*, *εἰσακουέσθω*.

Ἂν οἱ ξένοι ἐγίνωσκον ἀκριβέστερον τὰ ἰδιώματα τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης, οὐδὲ ὁ Blass θὰ ἰσχυρίζετο (Über die Aussprache des Griechischen ἔκδ. 3 σελ. 103 περὶ τὸ τέλος) ὅτι ἡ μεγάλη διαφορὰ τῶν φωνητικῶν νόμων τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης δεικνύουσι τὴν μεγάλην διαφορὰν τῶν φθόγγων. Διότι τὰ μὲν συμπλέγματα τῶν φθόγγων *στ* καὶ *σκ* οὐ μόνον ἑλληνικώτατα

εἶνε, ἀλλ' ἀπαντῶσι καὶ ἀντὶ τοῦ *σθ* καὶ *σχ* ἤδη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, ὁμοίως δὲ ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀναφαίνεται καὶ τὸ σύμπλεγμα *χτ* ἀντὶ *κτ* (ἰδὲ Βάσανον, σελ. 624, 630), αἱ δὲ μεμβράναι τοῦ Trinchera καὶ ἄλλα Ἑλληνικὰ μνημεῖα τοῦ μέσου αἰῶνος (οἷον χειρόγραφον τῆς Βυζαντινῆς ἐποποιίας «Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας» ὁρμώμενον ἐκ τῆς δεκάτης μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐκδοθὲν ὑπὸ Ἀντωνίου Μηλιαράκη ἐν Ἀθήναις 1881), μαρτυροῦσι σαφῶς ὅτι τὰ συμπλέγματα *φτ* καὶ *χτ* εἶνε νεώτερα τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, ἐν ᾧ ἡ προφορὰ τῶν καθ' ἡμᾶς *φ* καὶ *χ* ὑπῆρχε καὶ κατ' αὐτὸν τὸν Blass ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἤδη ἐν χρόνοις κατὰ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἀρχαιοτέροις, καὶ ὁ λόγος δὲν δύναται ἔτι νὰ εἶνε περὶ διαφόρου προφορᾶς τῶν δασέων, ἀλλὰ περὶ πολὺ μεταγενεστέρας τροπῆς τῶν ὑπαρχόντων ψιλῶν εἰς τὰ ὑπάρχοντα δασέα. Διότι ἐν μὲν τῷ χειρογράφῳ τῆς εἰρημένης Βυζαντινῆς ἐποποιίας οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ *φτ* καὶ *χτ* ἀντὶ *πτ* καὶ *κτ*, οὐδὲ ἐν ταῖς λέξεσι ταῖς ἐκφερομέναις κατὰ τὸν νεώτερον τύπον, ἐν δὲ ταῖς μεμβράναις τοῦ Trinchera οὐδέποτε μὲν ἀπαντᾷ *χτ* ἀντὶ *κτ*, σπανίως δὲ καὶ ἐν ταῖς νεωτέραις μεμβράναις ἀναγινώσκεται *υτ* ἤτοι *φτ* ἀντὶ *πτ* ἐν τῇ λέξει *ἀμετάτρευτος* (σελ. 257, 1179 μετὰ Χριστόν, 330, 1198 μ. Χρ. 338, 1200 μ. Χρ. 348, 1203 μ. Χρ. 384, 1228 μ. Χρ.). Ἀλλὰ καὶ οὕτω καθ' ἅπασαν τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα μ. Χρ. ἐπικρατεῖ ἐν ταῖς μεμβράναις τὸ σύμπλεγμα *πτ*, ὡς δεικνύει μετὰ πλείστων ἄλλων καὶ ἡ γραφὴ *ῥάπτης* (σελ. 502, 1303 μ. Χρ.). Αἱ δὲ γραφαὶ *εὐπτά*, *εὐπτακόσια*, *εὐπτακοσιοστός*, αἵτινες ἀπαντῶσι παρὰ τὰς ὀρθὰς *ἑπτά*, *ἑπτακόσια*, *ἑπτακοσιοστὸς* ἐν ταῖς μεμβράναις τῆς ΙΓ' μ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, δεικνύουσιν οὐ μόνον ὅτι ἐξ ἐκείνων τῶν χρόνων ἤρξατο ἡ γένεσις τοῦ *φ* ἐκ τοῦ *π* πρὸ τοῦ *τ*, ἀλλὰ καὶ τὴν πάλην τῆς ἀρχαιοτέρας πρὸς τὴν νεωτέραν προφοράν. Ὁμοίως δὲ βλέπομεν ὅτι οὔτε ἐν ταῖς μεμβράναις τοῦ Trinchera οὔτε ἐν τῇ Βυζαντινῇ ἐποποιίᾳ τοῦ *Ἀκρίτα* ἀπαντᾷ *φτ* καὶ *χτ* ἀντὶ *φθ* καὶ *χθ* καὶ ἁπλοῦν *θ* ἀντὶ *νθ*. Καὶ ὅσα ὁ Blass γράφει ἐν τῇ σελίδι 103 περὶ διαφόρου δῆθεν δυνάμεως τῶν στοιχείων *φ*, *χ*, *θ* ἐν τῷ ἀρχαίῳ καὶ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀλφαβήτῳ εἶνε ἀθεμελίωτα καὶ ἀσύστατα, ἀφοῦ ἡ καθ' ἡμᾶς προφορὰ τῶν τε δασέων καὶ μέσων ὑπῆρχε καὶ κατ' αὐ-

τὸν τὸν Blass πλείστας ἤδη ἑκατονταετηρίδας πρὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερομένων παραφθορῶν.

Μετὰ τὴν μακρὰν ἴσως ταύτην παρέκβασιν μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς παρ' Ἀριστοφάνει γραφῆς *κειρύλος* ἀντὶ *κηρύλος* (Ὄρνιθ. 299), ἐν ᾗ ὁ κ. Zacher εὑρίσκει τὴν αὐτὴν παιδιάν, ἣν καὶ ἐν τῷ *σκοτοδινιῶ* καὶ *σκοτοβινιῶ* (σελ. 514 περὶ τὸ μέσον), λέγων ὅτι, ὡς ἐν τῷ *σκοτοβινιῶ* ἐγένετο ἀντικατάστασις ἑνὸς μόνου φθόγγου, οὕτω καὶ ἐν τῷ *κειρύλος* ἐγένετο ὁμοία ἀντικατάστασις, τραπέντος τοῦ *η* εἰς *ει*. Ἀλλ' οὐδὲ ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ κ. Zacher ἀναιρεῖ ὅσα ἡμεῖς λέγομεν ἐν σελίδι 35. Aristophane nous enseigne également la simplicité du son de l'*ει* quand, tournant en ridicule le coiffeur Σποργίλος, il change en *Κειρύλος* le poule *Κηρύλος* (Ὀρνιθ. 299 et s.) par l'amincissement du son de l'*η* en celui de l'*ει*. Les inscriptions aussi nous apprennent que l'*ει* dérive de l'*η*, non seulement en Béotie où dès les temps les plus anciens tout *η* s'amincit en *ει*, mais encore en Thessalie, à Styre (Στύρα) de l'Eubée, (ainsi qu'il ressort de certaines plaques de plomb provenant de cette ville ionienne et remontant au 6e siècle av. J. C.) et même en Attique ainsi que le prouvent des inscriptions du 6e du 5e et du 4e siècle av. J. C. (Βάσ. p. 262, 534). Si de plus nous nous rappelons que le son provenant de l'amincissement de l'*υ* est représenté par l'*ει* et à Heraclée de l'Italie et à Théra et en Attique, et à Oropos et en Béotie, au 4e, au 3e et au 2e siècle avant J. C. et que de plus ce même *ει* représente à la même époque, dans ces mêmes pays et dans d'autres le son de l'*ι* long, nous ne pouvons avoir aucun doute que le diphthongue *ει*, au moins depuis Euclide, aît non seulement un son simple, mais un son qui ne différait en rien du *ι* long, pas même en ce qui regarde la longueur de la syllabe (v. Βάσ. p. 405-406 et Nouveaux documents etc. Ἑλλάς, Tom. II p. 260).

Ταῦτα ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ ὑπὸ Ἀριστοφάνους γενομένη μεταβολὴ τοῦ *κηρύλος* εἰς *κειρύλος* οὐδένα ἄλλον ἔχει λόγον ἢ τὴν μεγάλην ὁμοιότητα τῆς προφορᾶς τοῦ *η* καὶ τῆς *ει* (= ῑ), ὅπερ συνάγεται καὶ ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ Κρατύλῳ (418

Β. 419 Α). Ἀλλ' ὁ κ. Zacher, ἐνῷ εἰς πολλὰ σφάλματα καὶ λογικὰ καὶ πραγματικὰ περιέπεσεν ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν παρηχήσεων *Ἶρις*, *τριήρης*, *βοΐ*, *βοηθεῖν*, *ὑΐ*, *ὑηνία*, τοῦ Ἰωνικοῦ ὀνόματος *οἶ* καὶ τοῦ σχετλιαστικοῦ ἐπιφωνήματος *οἴ*, τοῦ *σκοτοδινιῶ* καὶ *σκοτοβινιῶ*, τοῦ *κειρύλος* καὶ *κηρύλος*, ὅμως ἔχει τὴν τόλμην, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἄλλην τραχυτέραν λέξιν, νὰ ψέγῃ οὐχὶ ἑαυτόν, ἀλλ' ἡμᾶς ἐπὶ διαστροφῇ τῆς Λογικῆς.

Κατόπιν δὲ μέμφεται ἡμᾶς ὅτι τὸ μὲν *σκοτοβινιῶ* φέρομεν εἰς ἀπόδειξιν τῆς παρ' ἡμῖν προφορᾶς τοῦ β ἐπὶ Ἀριστοφάνους, ἀνακολούθως δὲ λέγομεν (ἐν σελ. 54) ὅτι τὸ *Βαλλήναδε*, ὅπερ *κεῖται* ἐν τῇ θέσει τοῦ *Παλλήναδε* (Ἀχαρν. 234) *οὐδὲν* ἀποδεικνύει περὶ τῆς αὐτῆς προφορᾶς τοῦ β. Ἐνταῦθα φανερῶς ψεύδεται ὁ κ. Zacher. Διότι ἡμεῖς δὲν λέγομεν ὅτι τὸ *Βαλλήναδε* κεῖται ἀντὶ τοῦ *Παλλήναδε*, ἀλλ' ὅτι ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ *Παλλήναδε*, οὐδὲ λέγομεν ὅτι τὸ *βλέπειν Βαλλήναδε* οὐδὲν ἀποδεικνύει περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ β, διότι, τοὐναντίον πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Blass, ἐκ τοῦ εἰρημένου λόγου τῆς μὴ ταυτότητος τοῦ *Παλλήναδε* καὶ *Βαλλήναδε* καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ *μβ* καὶ *μπ* οὐδέποτε σχεδὸν ἐναλλάσσονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἀποφαινόμεθα ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν β δὲν ἐξεφωνεῖτο ὡς τὸ Λατινικὸν *b*, ὅπερ πολὺ διαφέρει τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ κ. Zacher ὅτι «*οὐδὲν ἀποδεικνύει*». Ἰδοὺ τί ἡμεῖς ἀκριβῶς λέγομεν· Nous ne pouvons pas savoir comment se prononçait le β dans la phrase d'Aristophane *βλέπειν Βαλλήναδε* (Ἀχ. 234), par la raison que le Βαλλήναδε n'est pas le *Παλλήναδε*, mais c'est un autre mot créé par le poète, de *βάλλειν*, par analogie avec le *Παλλήναδε*, dans un but comique, comme il a créé aussi dans une autre de ses comédies le nom *Ἀχραδούσιος* (*Ἐκκλ.* 262) par analogie avec le *Ἀχερδούσιος*; cette formation par analogie ne permet pas de connaître quelle était dans ces mots la prononciation des lettres échangées. Mais cependant de ce que dans le dialecte attique, ainsi que dans la plupart des autres dialectes grecs, le *μπ* ne s'échange jamais avec le *μβ*, ni le *μβ* avec le *μπ* (si ce n'est dans le mot *Ἀμπρακιῶται*), comme aussi on n'échange jamais le *νδ* avec le *ντ*, de cela nous concluons à plus forte raison que le β et le δ avaient une pronon-

ciation différente de celle que leur donnent les partisans d'Érasme. Ὅτι δὲ τὸ *μϐ* καὶ *νδ* δὲν ἐναλλάσσονται πρὸς τὸ *μπ* καὶ *ντ* οὐδὲ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, γίνεται φανερὸν καὶ ἐκ τῶν μεμβρανῶν τοῦ Trinchera καὶ ἐκ τοῦ μνημονευθέντος χειρογράφου τῆς Βυζαντινῆς ἐποποιίας τοῦ Ἀκρίτα. Μόνον ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ ἀπαντᾷ *ἐμπήκασι* ἀντὶ *ἐμϐήκασι* (σελ. 48, στίχ. 1514) καὶ *νὰ ἔμπῃς* ἀντὶ τοῦ *νὰ ἔμϐῃς* (σελ. 51, στίχ. 1617), ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἄλλαις λέξεσι τηρεῖται ἡ παλαιὰ προφορὰ *μϐ* καὶ ἐν αὐτῷ τῷ *ἐμϐαίνει* (σελ. 6 στίχ. 199). Ἀλλ' οὐδὲ ἐν ταῖς νῦν Ἑλληνικαῖς διαλέκτοις πανταχοῦ καὶ μάλιστα ἐπὶ δύο λέξεων τὸ *μϐ* γίνεται *μπ* καὶ τὸ *νδ* γίνεται *ντ*. Τούτου δὲ ἕνεκα καὶ διότι τὸ *Βαλλήναδε* δὲν εἶνε αὐτὸ τὸ *Παλλήναδε*, οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὡς ὁ Blass (σελ. 95) ὅτι τὸ *ϐ* ἐξεφωνεῖτο ὡς τὸ Λατινικὸν *b*, οὐδὲ νὰ εἴπωμεν ὡς ὁ Zacher (ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς Leipzig 1888 σελ. 40) ὅτι τὸ *ϐ* μόλις ἀπὸ τῶν χριστιανικῶν χρόνων ἤρξατο νὰ λαμβάνῃ τὴν προφορὰν τοῦ *w*, ἀφοῦ πλεῖστοι ὅσοι λόγοι ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τῆς καθ' ἡμᾶς προφορᾶς τοῦ Ἑλληνικοῦ *ϐ*, οὓς ὁ κ. Zacher φοβούμενος μὴ περιέλθῃ πρὸς ἑαυτὸν εἰς ἀντίφασιν, ἐκ πολλῆς προνοίας ἀπέφυγε νὰ ἀνασκευάσῃ. Ἰσχυριζόμενος δὲ ὁ κ. Zacher ὅτι ἡμεῖς εἴπομεν ὅτι τὸ *βλέπειν Βαλλήναδε οὐδὲν ἀποδεικνύει*, ἐνῷ ἡμεῖς εἴπομεν ὅτι ἡ φράσις αὕτη, ὀρθῶς ἐξεταζομένη, δὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ Blass, καὶ ὀνομάζων λογικὴν ἀνακολουθίαν τὴν εὐσυνειδησίαν ἡμῶν, εἰπόντων ὅτι δὲν δυνάμεθα ἐκ μόνου τοῦ *βλέπειν Βαλλήναδε* νὰ γινώσκωμεν τίς ἦτο ἡ προφορὰ τοῦ *ϐ*, ἂν συγχρόνως μὴ γινώσκωμεν ὅτι οὐδεμία σχεδὸν ἐναλλαγὴ γίνεται μεταξὺ τοῦ *μϐ* καὶ *μπ*, διὰ πάντων τούτων οὐδὲν ἄλλο κατορθοῖ ὁ κ. Zacher, ἢ παρέχει τοῖς ἄλλοις τὸ μέτρον τῆς ἰδίας αὐτοῦ εὐθυκρισίας καὶ εὐσυνειδησίας.

Ὅτι δὲ πολλαχῶς παραλογίζεται ἢ σοφιστεύεται ὁ κ. Zacher ἀποδεικνύουσι καὶ τὰ ἑξῆς. Ἐν τῇ 29 σελίδι τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐπικρινομένης πραγματείας ἡμῶν, ἡμεῖς λέγομεν ὅτι τὸ δεύτερον γράμμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου *Βῆτα*, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ Ἑβραϊκὸν Beth, ὁ Ἀριστοφάνης (Ἐκκλησ. 684) δὲν *γράφει* διὰ τῆς *αι* ὡς θὰ ἐπεθύμει ὁ Blass, ἀλλὰ διὰ τοῦ *η*. Ἡ γραφὴ δὲ αὕτη, λέγομεν, ἀποδεικνύει ὅτι ἐν ταῖς Ἑβραϊκαῖς λέξεσι *Βαιθαγλά*, *Βαιθαλϐάθ*,

Βαιθανάθ, *Βαιθλεέμ*, *Βαιθαραβά*, *Βαιθωρών*, *Βαιθήλ*, κτλ. ταῖς οὑτωσὶ διὰ τῆς *αι* γραφομέναις ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα μεταφράσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ *αι* δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκφωνῆται ὡς διδάσκει ὁ Blass, ἀλλὰ μονοφώνως, ὡς ἁπλοῦν φωνῆεν· διότι ἐν ταῖς λέξεσι ταύταις πρῶτον συνθετικὸν μέρος εἶνε αὐτὸ τὸ δεύτερον γράμμα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, ἐν αὐτῷ δὲ ἠκούετο οὐχὶ ὁ ἐρασμικὸς φθόγγος τῆς *αι*, ἀλλ' ὁ φθόγγος ê, ὡς διδάσκουσιν οὐχὶ μόνον πάντες οἱ τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης ἔμπειροι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαιότατοι Ἕλληνες, οἵτινες τὸ δεύτερον γράμμα τοῦ ἑαυτῶν ἀλφαβήτου δὲν ἔγραψαν διὰ τῆς *AI*, ἀλλὰ διὰ τοῦ Ε, τοῦ ἐν τῇ μετ' Εὐκλείδην γραμματικῇ διὰ τοῦ Η σημαινομένου. Τί δὲ λέγει πρὸς ταῦτα ὁ κ. Zacher; Ἀφοῦ διέστρεψέ πως τὴν σειρὰν τοῦ ἡμετέρου συλλογισμοῦ, καὶ τὸ il écrit ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φράσει Aristophane écrit le *Βῆτα* non par l'*αι*, αὐτὸς ἀντικατέστησε διὰ τοῦ *nennt* (*ὀνομάζει*), ἔπειτα ἐρωτᾷ μετ' ἀπορίας, τί διαφέρει ἡμῖν πῶς ἐξεφωνεῖτο τὸ Ἑβραϊκὸν Zere, ἤτοι τὸ ὑπὸ πάντων τῶν εἰδημόνων τῆς Ἑβραϊκῆς φωνῆς ὡς *ê* ἐκφωνούμενον, ἀφοῦ ὁ Blass λέγει ὅτι τὸ Zere μετὰ τοῦ Jod quiescens ἐσήμαινε τὸν ἐρασμικὸν φθόγγον τῆς *αι*, τοιαύτην δὲ πληροφορίαν ἔλαβε κατ' ἰδίαν καὶ αὐτὸς ὁ κ. Zacher παρὰ φίλων εἰδημόνων τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης. Ἀλλὰ πολὺ πλανᾶται ὁ κ. ἐπικριτής, νομίζων ὅτι αἴρει τὸ κῦρος τῆς ἡμετέρας ἀποδείξεως δι' ἀντιρρήσεως, οὐδεμίαν δυναμένης νὰ ἔχῃ ἰσχὺν πρὸς τὴν σαφῆ μαρτυρίαν τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ τὴν ῥητὴν διδασκαλίαν ἀνδρῶν εἰδημονεστάτων τῶν Σημιτικῶν γλωσσῶν, ἁπάντων διδασκόντων ὅτι τὸ Zere μετὰ τοῦ Jod quiescens ἐξεφωνεῖτο οὐχὶ ὡς ἡ Γερμανικὴ δίφθογγος ai, ἀλλ' ὡς ἁπλοῦς καὶ μονοειδὴς φθόγγος. Καὶ ἂν ὁ κ. Zacher ἀμφιβάλλῃ, δύναται νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἀμφιβολίας, ἀναγινώσκων ὅ,τι περὶ τούτου λέγεται ἐν πάσαις ταῖς γραμματικαῖς τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ὧν μνημονεύομεν μόνον τὰς ἑξῆς· W. Gesenius, Hebräische Grammatik umgearbeitet von E. Kautsch, 23 Auflage. Leipzig 1881 § 8 σελ. 29 καὶ ἑξῆς, ἔνθα ἀναγινώσκεται *Zērê mit Jod* = *ê* καὶ *Zērê ohne Jod* = ē. — J. Olshausen, Lehrbuch der hebräischen Sprache. Braunschweig. 1861 σελ. 60. — H. Ewald, Hebräische Sprachlehre, 4 Ausgabe. Göttigen 1874 σελ. 32 καὶ ἑξῆς. — H. E. Strack, Hebräische

Grammatik. 4 Auflage, 1891 σελ. 4. Τὰ αὐτὰ διδάσκουσιν, ὡς λέγομεν καὶ ἐν τῇ *Βασάνῳ* (σελ. 284 σημ· 3) καὶ ὁ Seyffart καὶ ὁ Frankel καὶ ὁ E. Renan. Ὅτι δὲ οἱ Ἑβδομήκοντα δὲν διδάσκουσιν ἄλλην τινὰ διδασκαλίαν περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Zere μετὰ τοῦ Jod γίνεται φανερὸν οὐχὶ μόνον ἐκ τοῦ ὅτι τὰ αὐτὰ ὀνόματα *Βαιθωρών*, *Βαιθλεέμ* κτλ. μεταγράφουσι καὶ διὰ τοῦ η, *Βηθωρών*, *Βηθλεέμ* κτλ., ὡς λέγομεν ἔν τε τῇ «*Βασάνῳ*» (σελ. 412) καὶ τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Zacher ἐπικρινομένῃ πραγματείᾳ (σελ. 30), ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν διὰ τοῦ η γραφῶν τῶν ἑξῆς ὀνομάτων τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου *Βήθ*, *Ἤθ*, *Τήθ*, *Μήμ*, *Ῥήχς*, ἅτινα ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα γενομένῃ μεταφράσει τῶν Θρήνων τοῦ Ἱερεμίου γράφονται, ὡς λέγομεν, διὰ τοῦ η, εἰ καὶ ἐν αὐτοῖς ἠκούετο ὁ φθόγγος τοῦ Zere μετὰ τοῦ Jod. Ἡ ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα διὰ τοῦ η μεταγραφὴ τοῦ φθόγγου Zere μετὰ τοῦ Jod quiescens ἐξελέγχει ἐσφαλμένην τὴν γνώμην τοῦ τε Blass καὶ τῶν *ἀποκρύφων* φίλων τοῦ κ. Zacher διδάσκουσα ὅτι καὶ τότε ἐν τοῖς εἰρημένοις ὀνόμασιν ἠκούετο ἁπλοῦς καὶ μονοειδὴς φθόγγος, οὐχὶ δὲ σύνθετος, ὡς ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου διατείνεται ὁ κ. Zacher. Καὶ ἄλλην δὲ ἔχομεν μαρτυρίαν ὑπὲρ τοῦ ἀρχαιοτάτου τῆς ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ γλώσσῃ ἁπλῆς ἐκφωνήσεως τοῦ Zere μετὰ τοῦ Jod quiescens, τήνδε· ὅτι τὸ ὄνομα τῆς χώρας *Αἰλάμ*, ἐν ᾧ ἡ *αι* κατέχει τὴν θέσιν τοῦ εἰρημένου φθόγγου, ὑπὸ μὲν τῶν Ἑβδομήκοντα μεταγράφεται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν οὐχὶ μόνον διὰ τῆς *αι*, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ η καὶ διὰ τοῦ ε, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀσσυρίων ἐλέγετο Ἐlamtu (ἰδὲ Frdr. Delitzsch Assyr. Studien I, 38 καὶ ἑξῆς), ὑπὸ δὲ τοῦ Πολυβίου καὶ τοῦ Στράβωνος *Ἐλυμαίς*. Ἡ παρὰ τοῖς Ἀσσυρίοις γραφὴ Ἐlamtu παρέχεται τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν ὑπὲρ τῆς ἁπλότητος τῆς *αι* ἐν τῷ *Αἰλάμ*, ἣν καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων Ἑλλήνων γραφὴ ΒΕΤΑ ὑπὲρ τῆς ἁπλότητος τῆς *αι* ἐν τῷ *Βαιθλεέμ*, *Βαιθήλ*, κτλ. Τὸ ἀνεπαρκὲς τῆς μαρτυρίας τῶν *ἀποκρύφων* αὐτοῦ φίλων συνορῶν, ὡς φαίνεται, καὶ αὐτὸς ὁ κ. Zacher, ἐν τῇ ἑπομένῃ σελίδι 515 ἀποφαίνεται ἐπὶ τέλους ὅτι ἡ ἐμὴ ἀπόδειξις δύναται νὰ ἔχῃ ἰσχὺν μόνον πρὸς τὴν προφορὰν τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλληνιστῶν τῆς Γ′ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος. Διὰ τῆς ἀποφάνσεως δ' ὅμως ταύτης δὲν διασαφεῖ πῶς ἡ αὐτὴ ἀπόδειξις δὲν βοηθεῖ καὶ εἰς γνῶσιν τῆς καθόλου δυνάμεως τῆς *αι* ἐν τῇ μετ' Εὐκλείδην

γραμματικῇ τῇ ἀπὸ τοῦ ἔτους 403 π. Χρ. κοινῇ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι καὶ κατ' ἀνάγκην οὐχὶ μόνοις τοῖς ἑλληνίζουσι ξένοις· τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ὤφειλε νὰ διασαφήσῃ τοῦτο ὁ κ. Zacher, ὅσῳ ἐκ τεκμηρίων παρ' Ἀριστοφάνει καὶ Καλλιμάχῳ καὶ ἐξ ἄλλων μαρτυρίων ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ *αι* εἶχε δύναμιν ἁπλοῦ φθόγγου καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κυρήνῃ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Οὕτω δὲ προκατειλημμένος ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ εὐθυκρισίας εἶνε ὁ κ. Zacher, ὥστε νομίζει ὅτι καταλαμβάνει ἡμᾶς ἐπ' αὐτοφώρῳ παραλογιζομένους, διότι ἡμεῖς ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς ἡμετέρας πραγματείας εἴπομεν ὅτι τὸ *η* ἐπὶ Ἀριστοφάνους ἐξεφωνεῖτο ὡς φθόγγος πολὺ πρὸς τὸ *ι* πλησιάζων, ἐκ δὲ τῶν γραφῶν *Βαιθλεέμ*, *Βαιθήλ* κατὰ τὸν ἡμέτερον συλλογισμόν, λέγει, συνάγεται ὅτι τὸ *η* ἐν τῷ Ἀριστοφανείῳ *Βῆτα* ἐξεφωνεῖτο ὡς ἀνοικτὸν καὶ μακρὸν *e*, καὶ μετ' ἀγανακτήσεως ἐρωτᾷ (σελ. 515 ἐν ἀρχῇ), ποῦ μένει λοιπὸν ἡ Λογική; Wo bleibt denn die Logik? Πρὸς τοιαύτην ἐρώτησιν ἡμεῖς οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν νὰ ἀποκριθῶμεν ἢ τὴν ἀλήθειαν· ὅτι ἡ Λογικὴ ἀναντιρρήτως μένει ἐν τῇ κεφαλῇ παντὸς ἀνθρώπου ἔχοντος τὸν κοινὸν νοῦν, ἀπέπτη δέ, ὡς φαίνεται, ἐκ μόνων τῶν φρενῶν τοῦ κ. Zacher. Διότι καὶ κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ κατὰ τὴν πρακτικὴν Λογικὴν ἐν ἑνὶ συλλογισμῷ ἓν μόνον δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν συμπέρασμα, οὐχὶ δὲ πλείονα. Καὶ ἐκ τοῦ ἡμετέρου λοιπὸν συλλογισμοῦ συνάγεται μόνον ὅτι ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ λέξει Beth ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἠκούετο ὁ φθόγγος ê, καὶ ὅτι ἐν ταῖς γραφαῖς *Βαιθαγλά*, *Βαιθωρὼν* τὴν ἀντ' αὐτοῦ γραφομένην Ἑλληνικὴν δίφθογγον *αι* οἱ Ἑβδομήκοντα δὲν ἐξεφώνουν ὡς ὁ Blass καὶ ὁ Zacher· οὐδαμῶς δὲ συνάγεται καὶ ἕτερον συμπέρασμα, ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης ἐξεφώνει τὸ *η* ὡς ê. Τότε θὰ συνήγετο τοιοῦτόν τι ἐκ τοῦ ἡμετέρου συλλογισμοῦ, ἂν ἡμεῖς ἐλέγομεν ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης ἔγραψεν *η* ἐν τῷ *Βῆτα*, διότι οὕτως ἤκουσε παρὰ τῶν Ἑβδομήκοντα ἐκφωνουμένας τὰς εἰρημένας λέξεις *Βαιθαγλά*, *Βαιθωρών*, ἢ ἂν ἐλέγομεν ὅτι αὐτὸς ἀμέσως παρέλαβε παρὰ τῶν συγχρόνων Ἑβραίων καὶ Φοινίκων τὸ δεύτερον γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου. Ὡς δὲ ἡμεῖς λέγομεν, κατὰ τὴν Λογικὴν παντὸς ἀνθρώπου, ἀτάραχον καὶ ἥσυχον ἔχοντος τὸν νοῦν, συνάγεται μόνον ὅτι οἱ παραλαβόντες τὸν ἀλφάβητον παρὰ τῶν Φοινίκων ἔγραψαν διὰ τοῦ Ε τὸ ΒΕΤΑ, διότι τὸν φθόγγον τοῦτον ἤκουον ἐν τῇ ἐκφωνήσει τοῦ ἀντιστοίχου Σημιτικοῦ στοιχείου,

οὕτω δὲ ἐξεφώνουν καὶ αὐτοὶ τὸ Ε τοῦ Ἑλληνικοῦ γράμματος. Οὐδαμῶς δὲ συνάγεται ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτῷ καὶ μεταγενέστεροι δὲν ἠδύναντο πολλῷ χρόνῳ ὕστερον νὰ ἐκφωνῶσι τὸ *η* ἐν τῷ *Βῆτα* ὡς φθόγγον κλειστότερον, πρὸς τὸ *ι* πλησιάζοντα, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο *η*. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον δὲν συνάγεται τοῦτο, ὅσῳ ὁ Ἀριστοφάνης καὶ τὸ *υ* ἐν ἑτέρῳ στοιχείῳ τοῦ ἀλφαβήτου, τῷ *Νῦ*, ἐξεφώνει ὡς τὸ γαλλικὸν *u*, οὐχὶ δὲ ὡς *ου*, ὅπως οἱ παραλαβόντες τὸν ἀλφάβητον παρὰ τῶν Φοινίκων, οὐδὲ ἐτήρει τὸν ἁδρότερον φθόγγον, τὸν ἀκουόμενον ἐν τῷ ἀντιστοίχῳ Σημιτικῷ γράμματι *Νούν*, ὅστις καὶ ὕστερον τοῦ Ἀριστοφάνους ἐτηρεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα, ὡς δηλοῖ αὐτὸ τοῦτο τὸ *Νούν*, τὸ πολλάκις ἀπαντῶν ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα μεταφράσει τῶν Θρήνων τοῦ Ἱερεμίου. Ἂν ἐξ ἄλλων τεκμηρίων ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ *η* ἐπὶ Ἀριστοφάνους ἐξεφωνεῖτο, ὡς ἄνω λέγομεν, ἡ προφορὰ αὕτη οὐδαμῶς ἀποκλείεται ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συλλογισμοῦ, ἐξ οὗ, ἐπαναλέγομεν, οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύεται ἢ τοῦτο μόνον, ὅτι ἡ *αι* ἐν ταῖς ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης εἰρημέναις μεταγραφαῖς δὲν ἐξεφωνεῖτο ὡς ὁ κ. Zacher διδάσκει, ἀλλ' ὡς μακρὸν καὶ ἀνοικτὸν *e*, διότι οὗτος ὁ φθόγγος ἠκούετο ἐν τῷ Σημιτικῷ Beth, οὐ μόνον κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ἑβδομήκοντα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς οἱ Ἕλληνες παρέλαβον τὴν γραφὴν παρὰ τῶν Φοινίκων, ὡς δεικνύει τὸ Ἑλληνικὸν ΒΕΤΑ. Περὶ προφορᾶς τοῦ Η ἐπὶ Ἀριστοφάνους οὐδὲν συνάγεται ἐκ τοιούτου συλλογισμοῦ.

Τὴν ὡς *ê* ἐκφώνησιν τῆς *αι* ὑπὸ τῶν Ἑβδομήκοντα ἀποδεικνύομεν καὶ δι' ἄλλων μεταγραφῶν ἄλλης φύσεως, ἃς ὁ κ. Zacher δύναται, ἂν θέλῃ, νὰ ἴδῃ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ «*Βασάνῳ*» (σελ. 409-418). Ἂν δὲ ὁ κ. Zacher οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν τῶν διὰ τοῦ *η* γραφῶν *Βηθαγλά*, *Βηθωρών* κτλ., τοῦτο ποιεῖ, ἵνα μὴ προενέγκῃ εἰς μέσον μαρτύριον ἀντιμαχόμενον πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Blass καὶ διότι, ὡς φαίνεται, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνασκευάσῃ ὅ,τι ἡμεῖς λέγομεν περὶ τῶν γραφῶν τούτων, ὅτι οἱ Ἑβδομήκοντα οὐ μόνον τὸν φθόγγον ê, ἀλλὰ καὶ τὸν φθόγγον i ἐσήμαινον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ποτὲ μὲν δι' ἀνοικτοτέρου φθόγγου, ποτὲ δὲ διὰ κλειστοτέρου, καὶ ἐνίοτε ἐν τῇ αὐτῇ λέξει, οἷον ἐν τῷ ὀνόματι *Χελκίας* (Hilkia). Ταῦτα εἴχομεν νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς Ἀριστοφανείου γραφῆς *Βῆτα* καὶ τῶν μεταγραφῶν

τῶν Ἑβδομήκοντα. Ὁμολογοῦμεν δὲ ὅτι αἰσθανόμεθα ἀληθῶς ἀνίαν, ἀναγκαζόμενοι νὰ ἀνασκευάζωμεν ἀντιῤῥήσεις ἀνθρώπου, ἑκόντος ἢ ἄκοντος διαστρέφοντος καὶ παραμορφοῦντος τήν τε λογικὴν καὶ πραγματικὴν ἀλήθειαν.

Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀνάγκη νὰ ἀνασκευάσωμεν καὶ ἄλλην διαστροφὴν τοῦ θαυμασίου τούτου ἀνθρώπου. Ἐνῷ ἡμεῖς ἀπὸ τῆς σελίδος 40 μέχρι τῆς 51 διὰ πολλῶν καὶ σαφῶν τεκμηρίων, εἰλημμένων ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Ὁμήρου καὶ ἐξ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν ἀποδεικνύομεν ὅτι τὸ *υ* τῶν διφθόγγων *αυ* καὶ *ευ* εἶχε συμφωνικὴν δύναμιν, αὐτὸς παρέρχεται πάντα ταῦτα ἀνεξέταστα καὶ ἀποτόμως μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ Ἀριστοφανείου *Βῆτα* ἐξετάζει (ἐν σελίδι 515) ὅσα ἡμεῖς λέγομεν ἐν τῇ 51 σελίδι τῆς ἡμετέρας πραγματείας περὶ τοῦ Ὁμηρικοῦ *σεύω* καὶ τοῦ Ἀριστοφανείου *σοβεῖν*. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐξετάσει ταύτῃ δὲν ἀναγράφει ὅσα ἡμεῖς λέγομεν, ἀλλὰ λαμβάνων δύο μόνον λέξεις, τὸ *σεύω* καὶ *γραοσόβαι* κατασκευάζει ἐξ ἑαυτοῦ μωρόν τινα συλλογισμόν, ὃν ἔπειτα *ἐκ πολλῆς εὐσυνειδησίας* ἀποδίδει ἡμῖν, ὅλως ἀγνοοῦσι τοιούτους συλλογισμούς. Ὁμοίαν, λέγει, ἀντίφασιν δεικνύει ἡ ἐπομένη ἀπόδειξις. Αἱ λέξεις *σοβεῖν* (Ὄρνιθ. 34) καὶ *γραοσόβαι* (Εἰρ. 813) παράγονται κατὰ τὸν κ. Παπαδημητρακόπουλον ἐκ τοῦ *σεύω*, ἡ παραγωγὴ δὲ αὕτη κατ' αὐτὸν εἶνε ἀπόδειξις ὅτι τὸ *β* ἐν τῷ *γραοσόβαι* καὶ τὸ *υ* ἐν τῷ *σεύω* ἐξεφωνοῦντο ὡς W. Ἂν δ' ὅμως, προστίθησιν, τὴν παραγωγὴν ταύτην στηρίζει ἐπὶ τῆς ἀναλογίας τοῦ *σπεύδω* καὶ *σπουδή*, τότε ὤφειλε κατ' ἀκολουθίαν τὴν τελευταίαν λέξιν νὰ ἐκφωνῇ, οὐχὶ ὅπως ἐκφωνεῖ spude, ἀλλὰ spowde. Ὅτι οὐδαμῶς ἐπετρέπετο τῷ κ. Zacher νὰ χαλκεύσῃ τοιαύτην ὑπόθεσιν ἐκ τῶν ὑφ' ἡμῶν γραφομένων ἐν τῇ 51 σελίδι, ἂν ἦτο ἀληθὴς καὶ δίκαιος κριτής, ἀποδεικνύουσιν οἱ ἡμέτεροι λόγοι, οἵτινες αὐταῖς συλλαβαῖς ἔχουσιν ὧδε: Qu'Aristophane prononçait le *β* comme on le prononce chez nous aujourd'hui, nous en avons pour preuve non seulement le mot *κασαυρεῖον*, mais encore les mots *σοβεῖν* et *ἀποσοβεῖν* (*Ὀρνιθ.* 34. *Βατρ.* 45) et le mot *γραοσόβαι* (*Εἰρ.* 813), parceque *la signification, la formation et l'apparition plus moderne* du mot *σοβεῖν* indique qu'il est dérivé de *σεύω*, en usage dans Homère par le changement du *βαῦ* de *σεύω* en *β*, parceque le son *βαῦ*

en grec ne peut former une diphthongue qu'avec le *α* et le *ε* et non lorsqu'il se trouve après le *ο*, auquel cas ou bien il se change en *β* devant une voyelle ou bien en *ου* devant une consonne, comme dans les mots: *σπουδή*, *οὗτος*, *τοῦτο*, *τοιοῦτος*. Ἐν τίνι φράσει τῶν ἄνω ὑφ' ἡμῶν λεγομένων ἐνυπάρχει ἡ ἐξ ἀναλογίας ἀπόδειξις, ἣν ἀποδίδει ἡμῖν ὁ κ. Zacher; Ἡ ἐξ ἀναλογίας αὕτη ἀπόδειξις εἶνε μωροπόνηρον ἐπινόημα τοῦ κ. Zacher, λαβόντος δύο λέξεις ἐκ τῶν ὑφ' ἡμῶν λεγομένων καὶ παραλιπόντος πάντα τὰ ἄλλα, ἀποδεικνύοντα ὅτι, ἂν τὸ *υ* ἐν τῷ Ὁμηρικῷ *σεύω* ἐξεφωνεῖτο ὡς *ου*, ὅπως οἱ Ἐρασμικοὶ διδάσκουσι, τότε ἐξ αὐτοῦ δὲν ἤθελον προκύψει τὸ *σοβεῖν* καὶ τὸ ἐκ τοῦ *σοβεῖν* *γραοσόβης*, ἀλλὰ τὸ *σουεῖν* καὶ *γραοσούης* ὅπως (ὡς λέγομεν ἐν τῇ 41 σελίδι) τὸ *βοῦς* ἐκ τοῦ *βοοῦς*, τὸ *οὐκ* ἐκ τοῦ *οοὐκ*. Ἀδυνατῶν δὲ νὰ ἀνασκευάσῃ ταῦτα ὁ κ. Zacher κατέφυγεν εἰς συκοφαντίαν, ἥτις ὀλίγην περιποιεῖ αὐτῷ τιμήν. Σφάλλεται δὲ νομίζων ὅτι τὸ *γραοσόβης* δὲν παράγεται ἐκ τοῦ *σοβεῖν*, ἀλλ' ἐκ τοῦ *σεύω*, διότι ἄλλαι λέξεις δι' ὁμοίας παραγωγῆς σχηματιζόμεναι, οἷον ἡ λέξις *κεραύλης* ἐκ τοῦ *κέρᾳ αὐλεῖν*, ἡ *Ὀλυμπιονίκης* ἐκ τοῦ *Ὀλύμπια νικᾶν*, ἡ *τελώνης* ἐκ τοῦ *τέλη ὠνεῖσθαι* κτλ., δεικνύουσιν ὅτι καὶ τὸ *γραοσόβης* ἐγεννήθη ἐκ τοῦ *γραῦς σοβεῖν*. Ἀλλὰ τὸ μὲν σφάλλεσθαι εἶνε ἴδιον παντὸς ἀνθρώπου, τὸ δὲ σοφιστεύεσθαι, ψευδολογεῖν καὶ συκοφαντεῖν, ὀλίγων. Πῶς δὲ δὲν σοφιστεύεται καὶ δὲν συκοφαντεῖ ὁ κ. Zacher, ὅταν ὅ,τι μὲν ἡμεῖς ἐκ πολλῶν συνάγομεν τεκμηρίων αὐτὸς λέγῃ ὅτι συνάγομεν ἐξ ἑνός, ἐν ἐπιγνώσει δὲ ἀποδίδῃ ἡμῖν ὅ,τι ἡμεῖς οὐδαμοῦ εἴπομεν, τὰ δὲ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα διαστρέφῃ, κολοβῇ καὶ ἀκρωτηριάζῃ, ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιούμενος οὔτε τὴν ἀλήθειαν οὔτε τὸν ἀναγνώστην, πρὸς ὃν ἔχει καθῆκον νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν; Τίς ἡ χρεία νὰ καταφεύγῃ εἰς σοφιστείας ὁ κ. Zacher, ἀφοῦ ἡ ἀλήθεια οὐδεμίαν ἔχει τοιούτων ἐπικουριῶν χρείαν;

Τί δὲ ἄλλο ἢ ψεύδεται καὶ ἀδικεῖ ἡμᾶς ὁ κ. Zacher, ὅταν κατόπιν τῶν εἰρημένων λέγῃ (σελ. 515) ὅτι ἡμεῖς ἰσχυριζόμεθα ὅτι τὸ *εὐκταῖος* ἐγένετο ἐκ τοῦ *εὐκτέος*, ἐκταθέντος τοῦ *ε* εἰς *αι* ἕνεκα τῆς τονώσεως τῆς συλλαβῆς *τέ*; Ποῦ λέγομεν ἡμεῖς ὅτι ἡ ἔκτασις αὕτη ἐγένετο ἕνεκα τοῦ ὑπάρχοντος τόνου; Ἡμεῖς ἐν σελ. 7 λέγομεν μόνον: Nous pouvons aussi trouver facilement pourquoi l'*ε* s'est

prolongé en *αι* seulement dans les adjectifs *εὐκταῖος* et *ἀπευκταῖος*, si nous refléchissons que les hommes, poussés par la nature elle-même, prolongent ou grossissent le son de leur voix pour marquer la force ou la durée de leurs souhaits, ou encore la grandeur de l'admiration dont leur âme est remplie. C'est ainsi que les Allemands lorsqu'ils disent «*es ist wunderbar*» accentuent le son de la syllabe *wun*, bien que dans leur langue les voyelles suivies de deux consonnes forment toujours une syllabe brève. Ἐν τίνι τῶν λέξεων τούτων ἰσχυριζόμεθα ὅ,τι ἀποδίδει ἡμῖν ὁ κ. Zacher; Ὅσα δὲ αὐτὸς λέγει περὶ τῆς Γερμανικῆς φράσεως es ist wunderbar δὲν ἀναιροῦσιν ἀλλ' ἐνισχύουσι τὴν ἡμετέραν γνώμην· διότι τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι ἀλλαχοῦ μὲν τῆς Γερμανίας τὸ *u* τοῦ *wun* ἐκφωνεῖται πάντοτε μακρόν, ἀλλαχοῦ δὲ πάντοτε βραχὺ καὶ μόνον ἐν τῷ *n* ἐμμένει πλείονα χρόνον ἡ φωνή, οὐδεμίαν ἄλλην δύναται νὰ ἔχῃ αἰτίαν ἢ τὴν ὑφ' ἡμῶν λεγομένην. Δὲν εἶνε δὲ χρεία οὔτε ἡ εὐχὴ οὔτε ὁ θαυμασμὸς νὰ ἐκφέρηται πάντοτε *μετὰ πάθους*, ἵνα εἶνε εὐχὴ ἢ θαυμασμός, ὡς θέλει ὁ κ. Zacher. Τὸ *πάθος* ἐν ἡσύχῳ καὶ ἀταράχῳ ὁμιλίᾳ ἔχει πολὺ τὸ θεατρικὸν καὶ γελοῖον· μικρὰ δέ τις παράτασις τῆς φωνῆς ἀρκεῖ πρὸς ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων τούτων. Οὐχὶ δὲ βεβαίως ἐν ἀγνοίᾳ λέγει ὁ κ. Zacher ὅτι ἡμεῖς ἰσχυριζόμεθα ὅτι τὸ *εὐκταῖος* προῆλθεν ἐκ τοῦ *εὐκτέος* ἕνεκα τοῦ τόνου, διότι δὲν πιστεύομεν ὅτι ὁ κ. Zacher εἶνε οὕτω μωρός, ὥστε νὰ νομίζῃ ὅτι ἡμεῖς ἠδυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν τοιοῦτόν τι, ἀφοῦ ἡμεῖς ἐν τῇ προηγουμένῃ σελίδι 6 παρατιθέμεθα ἱκανὸν ἀριθμὸν παραδειγμάτων τῶν εἰς *τέος* ῥηματικῶν ὀνομάτων ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐχόντων πάντων τὸν τόνον ἐπὶ τοῦ *ε*, καὶ δὲν συνεχωρεῖτο οὐχὶ ἡμῖν ἀλλ' οὐδὲ μικρῷ παιδαρίῳ νὰ εἴπῃ ὅ,τι ὁ κ. Zacher ψευδόμενος ἀποφαίνεται περὶ ἡμῶν. Καὶ οὐχὶ μόνον ψεύδεται ὁ ἀνήρ, ἀλλ' οὐδὲ ἀναφέρει τὸν κύριον λόγον, δι' ὃν ἡμεῖς πιστεύομεν ὅτι ἐν τῷ *εὐκταῖος* ἡ *αι* δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκφωνῆται κατὰ τὸν Ἐρασμικὸν τρόπον, ὅτι δηλαδὴ ἐν τῷ *εὐκτός*, ἐξ οὗ προῆλθον τὰ ἐπίθετα *εὐκταῖος* καὶ *ἀπευκταῖος*, ἀντὶ τῶν ἀχρήστων *εὐκτέος* καὶ *ἀπευκτέος*, δὲν ὑπάρχει οὔτε *α* οὔτε *ι*, ὡς μαρτυροῦσι πάντα τὰ ἄλλα εἰς *τέος* ῥηματικὰ ὀνόματα, ἅτινα, ὡς ἐν τῇ *Βασάνῳ* λέγομεν, ἐσχηματίσθησαν ἐν χρόνοις νεωτέροις τοῦ Ὁμήρου. Ἀντὶ δὲ ὁ

κ. Zacher νὰ ἐξετάσῃ καὶ ἀνασκευάσῃ τὰ ὑφ' ἡμῶν εἰρημένα, καταφεύγει πρῶτον εἰς τὸ ψεῦδος, ἵνα εἴπῃ ὅ,τι ἀπρεπὲς ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ περὶ ἡμῶν, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς τὸν αὐθαίρετον ἰσχυρισμὸν (σελ. 516) ὅτι ἡ σημασία τοῦ *εὐκταῖος* δεικνύει ὅτι τοῦτο οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὰ εἰς *τέος* ῥηματικὰ ὀνόματα, καὶ ὅτι τὸ ἐπίθετον τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ περαιτέρω σχηματισμὸς τοῦ *εὐκτός*. Ἀλλ' ὁ κ. Zacher ἐν τῇ μανίᾳ νὰ *καυτηριάσῃ* ἡμᾶς δὲν ἠδυνήθη νὰ παρατηρήσῃ ὅτι πολλὰ εἶνε τὰ ἀντιμαχόμενα πρὸς τοιοῦτον ἰσχυρισμόν. Πρῶτον, ὅτι ἐκ τῶν εἰς *τὸς* ῥηματικῶν ἐπιθέτων, ὡς καὶ ὀλίγῳ ὕστερον ἀκριβέστερον λέγομεν, οὐδὲν ἐπίθετον εἰς *ταῖος* σχηματίζεται, ἀλλὰ μόνον εἰς *τέος*. Δεύτερον, ὅτι οὐδὲν ἐπίθετον *εὐκτέος* καὶ *ἀπευκτέος* ὑπάρχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, αἱ δὲ σποράδην ἐσφαλμέναι γραφαὶ μεταγενεστέρων χειρογράφων δὲν ἀποδεικνύουσι τὸ ἐναντίον, ἀλλὰ μόνον τὴν ἀπὸ τῆς β' μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος ἀρξαμένην σύγχυσιν τῆς *αι* ἤτοι τοῦ μακροῦ καὶ ἀνοικτοῦ *e* πρὸς τὸ βραχὺ καὶ συνεσταλμένον *ε*. Τρίτον ἀντιμάχεται πρὸς τὴν γνώμην τοῦ κ. Zacher αὐτὴ ἡ σημασία τοῦ *εὐκταῖος* καὶ *ἀπευκταῖος*, ἂν πρέπει νὰ πιστεύσωμεν οὐχὶ εἰς τὸν κ. Zacher, ἀλλ' εἰς τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς. Οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὸν κ. Zacher ὅτι ἡ κατάληξις τοῦ *εὐκταῖος* δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν, ἣν καὶ ἡ κατάληξις τοῦ *ἐπεικτέος*, ὅτε ὁ Πλάτων σαφῶς διδάσκει τὸ ἐναντίον, λέγων «*οὐ τοῦτο εὐκταῖον οὐδ' ἐπεικτέον*» (Νομ. 687 Ε). Καὶ ἐν τῇ φράσει δὲ «*ἐπιστήμη ἀπευκταιοτάτη*» (Ἀξίοχ. 369 Β) οὐχὶ ὀλιγώτερον εἶνε φανερὰ ἡ σημασία τῆς καταλήξεως *τέος*. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ *εὐκταῖαι εὐχαὶ* τοῦ Ἀριστοφάνους (Ὄρνιθ. 1060) δύναται νὰ σημαίνῃ ἁπλῶς *εὐχάς* (vota), ὡς ἐσφαλμένως ἑρμηνεύει ὁ κ. Zacher, ἀλλ' *ὀφειλομένας εὐχάς*. Περὶ τῆς σημασίας τῆς καταλήξεως τοῦ *εὐκταῖος* καὶ *ἀπευκταῖος* λέγομεν καὶ ἐν τῇ *Βασάνῳ* (σελ. 373) καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Zacher ἐπικρινομένῃ πραγματείᾳ. Ἀλλ' ὁ κ. Zacher πρὸς ταῦτα εὗρε προτιμότερον νὰ τηρήσῃ εὔφημον σιγήν, ὑπολαμβάνων ἴσως ὅτι τὸ ἀντισχυρίζεσθαι καὶ τὸ δι' ἀποδείξεως ἀνασκευάζειν εἶνε ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Κατόπιν πάντων τούτων οὐδὲν παράδοξον, ἂν ὁ κ. Zacher διδάσκει ὅτι τὸ *εὐκταῖος* καὶ *ἀπευκταῖος* ἐσχηματίσθη ὡς τὸ *ἀμοιβαῖος*, *κλοπαῖος*, *πομπαῖος* καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπίθετα, ὧν ὁ σχηματισμὸς ἔχει ὅλως διάφορον ἀρχήν. Τοιαύτην

ἐσφαλμένην διδασκαλίαν ἔπρεπε νὰ περιμένῃ τις παρ' ἀνθρώπου, ὅστις, ἵνα πείσῃ ἡμᾶς ὅτι καὶ ἄλλο ὄνομα εἰς *ταῖος* ὑπάρχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, δὲν ὀκνεῖ μετὰ τῶν εἰρημένων ἐπιθέτων *ἀμοιβαῖος* κτλ. νὰ συγκαταλέξῃ καὶ τὸ *σταφιδευταῖος* (Ἱπποκρ. περὶ νούσων σελ. 497, 8). Ἀλλὰ συγκαταλέγων ὁ κ. Zacher τὸ *σταφιδευταῖος* μετὰ τῶν ἄλλων εἰς *αῖος* ἐπιθέτων, ἐλησμόνησε δύο τινά· πρῶτον μέν, ὅτι ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Ἱπποκράτους γράφεται πολλάκις ἐσφαλμένως *αι* ἀντὶ *ε*, ὡς καὶ αὐτὸς λέγει ἐν τῇ σελίδι 38 καὶ ἑξῆς τοῦ ἑαυτοῦ συγγράμματος, εἰς ὃ παραπέμπει ἡμᾶς «de nominibus graecis in *αιος*» καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ σφάλμα δύναται νὰ συμβαίνῃ καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ «*Τρύγες στεμφυλίτιδες σταφιδευταῖαι ὑδαρέες*», τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ πέντε τῶν κωδίκων γράφουσι τὴν λέξιν διὰ τοῦ *ε* *σταφιδευτέαι* (ἰδὲ τὴν ἔκδ. τοῦ Littré Τόμ. VII σελ. 158). Δεύτερον δὲ καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἐλησμόνησεν ὁ κ. Zacher νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἐν τῇ σελίδι ταύτῃ καὶ τῇ προηγουμένῃ γίνεται λόγος περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν δέον νὰ παρασκευάζωνται τὰ ψυκτήρια τὰ διδόμενα ἐπὶ τοῖς πυρετοῖς, καὶ ἡ ἔννοια ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ ἀπαιτεῖ πάντως τὴν διὰ τοῦ *ε* γραφὴν *σταφιδευτέαι*, καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν ἡ γνώμη αὐτοῦ περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ ἑτέρου εἰς *ταῖος* ἐπιθέτου εἶνε ὅλως ἀστήρικτος καὶ ἀθεμελίωτος. Ἐνταῦθα τὸ δίκαιον ἀπαιτεῖ νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ κ. Zacher ὅ,τι αὐτὸς ἠξίωσε νὰ εἴπῃ περὶ ἡμῶν ἐν τῇ 515 σελίδι τῆς ἐπικρίσεως (περὶ τὸ μέσον), ὅτι αἱ ἰσχυρίσεις τοῦ ἐπικριτοῦ θεμελιοῦνται ἐπὶ ἀνεπαρκοῦς γνώσεως τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λέξεων καὶ τῆς φθογγολογίας καὶ ἐπὶ τῆς ἀνεπαρκοῦς νοήσεως τῆς οὐσίας καὶ τῆς κινήσεως τὸν ἤχων· δυνάμεθα δὲ νὰ προσθέσωμεν καὶ τῆς ἐπιπολαίου ἀναγνώσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων.

Μὴ δυνάμενος ὡσαύτως ὁ κ. Zacher νὰ ἀνασκευάσῃ ὅσα ἡμεῖς λέγομεν (ἐν σελίδι 31 καὶ ἑξῆς) περὶ τῆς ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων συστολῆς τῆς *ει* εἰς *ι* βραχύ, ἀρκεῖται νὰ ταλανίσῃ καὶ πάλιν τὴν δεινὴν ἡμῶν ἄγνοιαν περὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν λέξεων, οὐδεμίαν ἄλλην ἀπόδειξιν τούτου φέρων, ἢ ὅτι ἡμεῖς μὲν ἐν τῇ 31 σελίδι λέγομεν ὅτι τὸ ἀττικὸν *ὠφελία* προῆλθεν ἐκ τοῦ *ὠφέλεια*, κατ' ἀντιμεταχώρησιν τοῦ μακροῦ καὶ βραχέος, καὶ τὸ *ὀπτάνιον* ἐκ τοῦ *ὀπτανεῖον* συστολῇ τῆς *ει* εἰς βραχὺ *ι*, αὐτὸς δὲ νομίζει ὅτι ἐν τῷ *ὠφελία*

καὶ *ὀπτάνιον* τὸ ι ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς. Ἀλλὰ πρὶν ταλανίσῃ ἡμᾶς, ὤφειλε πρῶτον νὰ ἀνασκευάσῃ τὴν ἡμετέραν γνώμην. Ὅτι βεβαίως πλὴν τῆς καταλήξεως *ειᾰ* καὶ *εῖον* ὑπάρχει κατάληξις *ίᾰ* καὶ *ἴον* γινώσκουσι καὶ οἱ πρῶτον διδασκόμενοι τὴν Ἑλληνικὴν γραμματικὴν παῖδες, καὶ ἡ γνῶσις τοῦ πολλῆς γραμματικῆς σοφίας χρῄζοντος τούτου πράγματος δὲν εἶνε κτῆμα μόνον τοῦ κ. Zacher. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα ἐνταῦθα δὲν εἶνε ἂν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ παρὰ τὰς καταλήξεις *ειᾰ* καὶ *εῖον* ὑπάρχουσι καὶ καταλήξεις *ίᾰ* καὶ *ἴον*, ὅπερ οὐδεὶς οὐδέποτε οὐδαμοῦ διενοήθη νὰ ἀμφισβητήσῃ, ἀλλ' ἂν τὸ *ὠφελία* καὶ τὸ *ὀπτάνιον* προῆλθον ἢ μὴ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ *ὠφέλεια* καὶ *ὀπτανεῖον*. Ἡμεῖς ἰσχυριζόμεθα ὅτι προῆλθον ἐκ τούτων (ὡς λέγομεν καὶ ἐν τῇ *Βασάνῳ* καὶ ἐν τῇ 31 σελίδι τῆς πραγματείας ἡμῶν, ἣν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἐπικρίνει ὁ κ. Zacher), ὅπως τὸ *Εὐρωπία* τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου ἐκ τοῦ *Εὐρώπεια*, τὸ *Προμήθια* ἐκ τοῦ *Προμήθεια*, τὸ *Πατρόκλια* ἐκ τοῦ *Πατρόκλεια* κτλ. Ὅτι δὲ ἐν ταῖς λέξεσι ταύταις ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρχεν ἡ *ει* οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ἐπειδὴ τὸ μὲν *Εὐρώπεια* ἀπαντᾷ ἐν ἀρχαίῳ Ἀττικῷ ἀγγείῳ (Kretschmer, Die griechischen Vaseninschriften 1894, σελ. 130-1, ἔνθα μνημονεύονται καὶ αἱ γραφαὶ *Θάλεια* καὶ *Θαλία*, αἵτινες ὡσαύτως ἀπαντῶσιν ἐπὶ ἀρχαίων Ἀττικῶν ἀγγείων), τὴν δὲ ἐξ ἀρχῆς ὕπαρξιν τῆς *ει* ἐν τῷ *Προμήθια* ἀποδέχεται καὶ ὁ Meisterhans (ἔκδ. 6' σελ. 43), ἐν δὲ τῷ *Πατρόκλια* ὁ Kirchhoff (ἐν τῷ CIG, IV, σελ. IV b), καὶ οὐδείς, οὐδὲ ὁ Zacher δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἐν αὐτοῖς δὲν ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς ἡ *ει*, ἀφοῦ ἡ ῥίζα τοῦ *Προμηθεὺς* λήγει εἰς *ε*, ἐν δὲ τῷ *Πατρόκλεια* ἡ *ει* εἶνε ἀναγκαία ὡς ἐν τῷ *Ὁμήρειος Θουκυδίδειος* καὶ τοῖς τοιούτοις. Τὸ αὐτὸ δὲ λέγομεν καὶ περὶ τῆς γραφῆς *Ἡράκλια* (Roehl, IGA, 497 B, 33) καὶ τῆς γραφῆς τοῦ Ἑκαταίου *Ἀμαζόνιον* (Lentz. Herod. II, 473, 33). Ὅτι δὲ καὶ τὸ *Ποσείδιον* προῆλθεν ἐκ τοῦ *Ποσείδειον* οὐδεὶς ὁ διαμφισβητήσων, δεικνύει δὲ καὶ ἡ ἑτέρα τῆς λέξεως γραφὴ *Ποσίδειον* καὶ τὸ κύριον ὄνομα *Ποσείδειος* (Head Historia nummorum, 1887 σελ. 216). Πῶς λοιπὸν δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὁ κ. Zacher ὅτι τὸ Ἀττικὸν *ὠφελία* δὲν προῆλθεν ἐκ τοῦ *ὠφέλεια* (1), ὡς ἀναντιλέκτως τὸ

(1) Καὶ ὁ Πλάτων δὲ φαίνεται πιστεύων ὅτι καθ' ὁμοίαν συστολὴν τῆς *ει* προῆλθε τὸ *ἀμαθία* ἐκ τοῦ *ἀμάθεια*, ὅταν λέγῃ ἐν τῷ Κρατύλῳ (σελ. 437 B) «ἡ μὲν γὰρ

Εὐρωπίᾱ ἐκ τοῦ *Εὐρώπειᾰ*, ἀφοῦ τὸ *ὠφέλεια* ἦτο εὔχρηστον παρ' ἅπασι τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν, ὡς λέγει ὁ Ἡρωδιανός (II, 611, 1), ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ τοῦ Σοφοκλέους (στίχ. 943); Τί δὲ κωλύει νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ τὸ *ὀπτάνιον* προῆλθεν ἐκ τοῦ *ὀπτανεῖον*, ἀφοῦ ἡ λέξις αὕτη παρὰ τοῖς Ἴωσιν ἐλέγετο *ὀπτανήϊον* (Lentz. Herod. II 417, 10), ἐκ δὲ τοῦ *ὀπτανήϊον* δὲν ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ ἀμέσως τὸ *ὀπτάνιον*, ἀλλὰ διαμέσως ἐκ τοῦ *ὀπτανεῖον*; Διὰ τί ὁ κ. Zacher, ἂν ὄντως κύριος σκοπὸς τῆς ἐπικρίσεως αὐτοῦ ἦτο ἡ εὕρεσις τῆς ἀληθείας καὶ ἡ ἀπόδειξις ὅτι ἐπὶ Ἀριστοφάνους ἡ *ει* δὲν ἐξεφωνεῖτο ὡς μακρὸν *ι*, δὲν ἐπεχείρησε νὰ ἀνασκευάσῃ ὅσα ἡμεῖς λέγομεν ἐν τῇ ἐπικρινομένῃ ὑπ' αὐτοῦ πραγματείᾳ καὶ ἐν τοῖς Nouveaux documents, ἀφοῦ δὲν ἐγίνωσκε τὴν ἡμετέραν «*Βάσανον*», ἵνα ἀνασκευάσῃ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πολυάριθμα ὑπὲρ τῆς μονοφώνου ἐκφωνήσεως τῆς *ει* τεκμήρια, ἀλλ' ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖ μόνον νὰ παραστήσῃ ἡμᾶς ἀγνοοῦντας ὅ,τι καὶ μικροὶ παῖδες γινώσκουσιν; Ψευδὲς δὲ εἶνε τὸ λεγόμενον ὑπὸ Zacher (αὐτόθι σελ. 545 τέλ.) ὅτι οὐδεὶς Ἐρασμικὸς ἔχων καὶ μικρὰν γνῶσιν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λέξεων θὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ γραφὴ ΠΡΥΤΑΝΕΟΝ προῆλθε κατ' ἔκθλιψιν τοῦ *Ι*, διότι πάντες οἱ Ἐρασμικοί, καὶ δὴ καὶ ὁ Blass, οὕτως ἰσχυρίζονται (ἰδὲ Meisterhans Gramm. κτλ. ἔκδ. β' σελ. 34 καὶ σελ. 31 σημ. 194). Καὶ ἐπειδὴ οὕτω δοξάζουσι καὶ ἰσχυρίζονται, οὐδὲ περισπῶσιν ἐν τῇ εἰρημένῃ γραφῇ, ἀλλ' ὀξύνουσι τὸ *ε*, γράφοντες *πρυτανέον*. Ἂν ὁ κ. Zacher ἦτο φίλος τῆς ἀληθείας καὶ ἀκόλουθος ἑαυτῷ, ὤφειλεν οὐχὶ περὶ ἡμῶν, ἀλλὰ περὶ τοῦ Cauer, τοῦ Herwerden, τοῦ Blass, τοῦ Meisterhans καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῖς νὰ εἴπῃ ὅτι οὐδεμίαν ἔχουσι γνῶσιν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων, ἐπειδὴ οὐχὶ ἡμεῖς, ἀλλ' ἐκεῖνοι λέγουσιν ὅτι τὸ *πρυτανεον* προῆλθεν ἐκ τοῦ *πρυτανεῖον* κατ' ἔκθλιψιν τοῦ *ι*. Τοσοῦτον δὲ τοῦτο εἶνε ἀληθές, καὶ τοσοῦτον φοβεῖται ὁ Blass νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ *ε* ἐν ταῖς γραφαῖς

τοῦ ἅμα *θεῷ* ἰόντος πορεία φαίνεται, ἡ *ἀμαθία*». Ὀλίγον δὲ διαφέρει ἡμῖν εἰς τὸ παρὸν ζήτημα, ἂν ταῦτα λέγει ὁ Πλάτων παίζων ἢ σπουδάζων, σαφοῦς ὄντος ἐκ τῆς ἄνω ῥήσεως ὅτι καὶ ἐπὶ Πλάτωνος ἦτο γνωστὸν ὅτι εὐχερῶς ἠδύνατο ἐκ τῆς *ει* νὰ προέλθῃ τὸ βραχὺ *ι*. Καὶ τοῦτο δὲ γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ *Κρατύλου* τοῦ Πλάτωνος, ὅτι εἷς τῶν χαρακτήρων τῆς νέας *τῆς καλῆς* φωνῆς τῶν Ἀττικῶν ἦτο καὶ ἡ συναίρεσις τῶν ἀλλεπαλλήλων καὶ διεστώτων φωνηέντων εἰς ἁπλοῦς φθόγγους (ἰδὲ ἡμετέραν *Βάσανον* σελ. 11).

πρυτανέα, πρυτανεῖον, Αἴνεος εἶνε μακρόν, ὥστε ἐν βραχυτάτῃ ἐπικρίσει, ἣν ἐποιήσατο τῆς πραγματείας ἡμῶν Nouveaux documents κτλ. ἐν τῷ Litterarisches Centralblatt 1891 N° 46 ὑπὸ τὸ στοιχεῖον B, μὴ τολμήσας νὰ ὑπογράψῃ ὁλόκληρον τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἀτόπων ἰσχυρίσεων, ἰσχυρίσθη καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν τῷ ὑφ' ἡμῶν παρατεθέντι Ἀττικῷ ἐπιγράμματι τῆς ἕκτης π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος (Documents κτλ. σελ. 1) ἡ λέξις *Αἰνēο* δὲν εἶνε γενικὴ τοῦ *Αἴνειος*, ἀλλὰ τοῦ *Αἰνέας*, οὗ τὸ βραχὺ *ε* ἐλήφθη ὡς μακρὸν χάριν τοῦ μέτρου. Ἵνα δὲ πιστευθῇ, ἰσχυρίσθη καὶ ἕτερον ἰσχυρισμόν, ἐσφαλμένον καὶ τοῦτον, ὅτι παρ' Ἀττικοῖς δὲν ὑπῆρχεν ὁ τύπος *Αἰνείας* καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδὲ *Αἰνēας*. Ἀλλ' ὁ Kirchhoff ἐν τῷ CIA, IV, fasc. III, 422 14 ἐδίδαξε τὸν Blass ὅτι ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε *Αἴνειος* καὶ ὅτι ἡ *ει* ἤρξατο ἀποβαίνουσα μονόφωνος καὶ ἰσοδύναμος τῇ νόθῳ διφθόγγῳ οὐ μόνον πρὸ συμφώνου, ἀλλὰ καὶ πρὸ φωνήεντος ἤδη ἀπὸ τῆς ἕκτης π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος. Ὅτι δὲ κύριον ὄνομα *Αἴνειος* ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ δηλοῖ καὶ Θεσσαλικὴ ἐπιγραφὴ ἐκ Λαρίσης (O. Hoffmann, Die griech. Dialecte II σελ. 34, ἐπιγρ. 46, 11). Ἐνταῦθα πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι πλὴν τῶν γραφῶν τῆς ϛ' καὶ ε' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, τῶν παρατεθεισῶν ἐν τῇ *Βασάνῳ*, ἐν τοῖς Nouveaux documents κτλ. καὶ τῇ ἐπικρινομένῃ ὑπὸ τοῦ κ. Zacher πραγματείᾳ καὶ ταῖς εἰς αὐτὴν *Additions* (ἃς ὡσαύτως εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ κ. Zacher, εἰ καὶ οὐδαμοῦ μνημονεύει αὐτῶν), πλήν, λέγομεν, τῶν σαφεστάτων τούτων γραφῶν, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι ἤδη ἀπὸ τῆς ϛ' καὶ ε' πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ἐπῆλθε τελεία σύγχυσις τῆς γνησίας καὶ νόθου *ει* καὶ τοῦ μακροῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ βραχέος *ι*, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι τῶν αὐτῶν χρόνων τὸ αὐτὸ ἀποδεικνύουσαι. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἕνεκα ἐλλείψεως χώρου θὰ διαλάβωμεν ἄλλοτε καὶ ἀλλαχοῦ. Νῦν δὲ μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν ἄλλων αἰτιάσεων τοῦ κ. Zacher, ἀφοῦ ἓν ἔτι παρατηρήσωμεν περὶ τῆς γραφῆς *πρυτανεον*· ὅτι αὕτη, ὁποτέρως ἂν ἐκληφθῇ τὸ Ε αὐτῆς, εἴτε μακρὸν εἴτε βραχύ, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν σχηματισμὸν τῆς λέξεως *πρυτανεῖον*, ἀλλ' εἶνε φαινόμενον καθαρῶς φθογγικόν, καὶ ὅτι ὁ κ. Zacher, πιστεύων τὸ πρῶτον ἐξελέγχει αὐτὸς ἑαυτὸν παντελῶς ἀπερίσκεπτον καὶ ἀλόγιστον, ἀδυνατοῦντα νὰ διακρίνῃ πράγματα λίαν εὐδιάκριτα.

Συνεχίζων ὁ κ. Zacher τὴν ἐπίκρισιν τῆς πραγματείας ἡμῶν ἐν τῷ 20 φύλλῳ τοῦ ἐν ἀρχῇ μνημονευθέντος Γερμανικοῦ περιοδικοῦ (σελ. 540) καὶ θέλων δῆθεν νὰ ἀποκριθῇ πρὸς ὅσα ἡμεῖς λέγομεν ἐν ταῖς σελίσιν 27 καὶ 28, ἐκφράζοντες τὴν ἡμετέραν ἀπορίαν, πῶς ὁ Blass ἐν τῇ β' καὶ γ' ἐκδόσει τῆς πραγματείας αὐτοῦ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς οὐδὲν λέγει περὶ τῶν γραφῶν *Ἀλκαΐκός*, *τροχαΐκός*, ἐξ ὧν ἐν τῇ α' ἐκδόσει τοῦ ἔτους 1870, συνάγεται, ὡς λέγει, σαφὲς μαρτύριον ὑπὲρ τῆς Ἐρασμικῆς προφορᾶς τῆς *αι*, πρὸς τὴν ἀπορίαν μὲν ἡμῶν ταύτην οὐδὲν ἀποκρίνεται ὁ κ. Zacher, ἀλλὰ καὶ πάλιν καταφεύγει εἰς τὴν ψευδολογίαν καὶ τὴν διαστροφήν. Καὶ πρῶτον, ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι ἡμεῖς οὐδεμίαν ἔχομεν ἔννοιαν τί ἐστι δίφθογγος, ὑποκρίνεται ὅτι παρὰ πάντα τὸν κόπον, ὃν ἀνέλαβεν, ἵνα μάθῃ, οὐδαμοῦ τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ τί ἡμεῖς ἐννοοῦμεν λέγοντες «diphthongues proprement dites καὶ fausses diphthongues. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἤρκει μόνον ἡ ψευδολογία αὕτη, αὐθαιρέτως ἀποδίδει εἰς τὴν Γαλλικὴν λέξιν *distinctement* οὐχὶ τὴν σημασίαν deutlich, klar, *σαφῶς*, *εὐκρινῶς*, ἣν ἡμεῖς ἀποδίδομεν (ἐν σελ. 37 περὶ τὸ τέλος), ὡς συνάγεται ἐκ πάντων τῶν συμφραζομένων, καὶ ἣν σημασίαν ἔχει ἡ Γαλλικὴ λέξις *distinctement*, ἀλλὰ τὴν σημασίαν *abgesondert*. Οὐδέποτε ἠδυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἔμελλε νὰ εὑρεθῇ Γερμανὸς γραμματικὸς ζητῶν διὰ τοιούτων μωροπονήρων ἐπινοημάτων νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν, ὅπερ καὶ μικροὶ παῖδες γινώσκουσιν, ὅτι αἱ δίφθογγοι δὲν ἀποτελοῦσι δύο συλλαβάς, ἀλλὰ μίαν. Ἐν τῇ προειρημένῃ 37 σελίδι τῆς ἡμετέρας πραγματείας δὲν ἐξετάζομεν ἂν ἡ *ει* ἀποτελεῖ μίαν ἢ δύο συλλαβάς, ὥστε ὁ κ. Zacher μετά τινος δικαίου νὰ εἴπῃ ὅ,τι εἶπεν, ἀλλ' ἐν τῇ σελίδι ἐκείνῃ ἐρωτῶμεν τοὺς Ἐρασμικούς, διὰ τί ὁ Τοξότης τῶν Θεσμοφοριαζουσῶν ἀποδίδει τὴν *ει* πάντοτε διὰ τοῦ βραχέος *ι*, οὐδέποτε δὲ διὰ τοῦ *ε*, ὡς ἔπρεπεν ἐνίοτε νὰ ἀποδίδῃ, ἂν ὄντως τὸ *ε* καὶ τὸ *ι* τῆς διφθόγγου *ει* ἤκουεν *εὐκρινῶς* (distinctement) ἐκφωνούμενα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὡς *εὐκρινῶς* ἐκφωνοῦνται ὑπὸ τῶν Ἐρασμικῶν. *Ὑποκρίνεται* δὲ ἀληθῶς ὁ κ. Zacher ἰσχυριζόμενος ὅτι οὐδαμοῦ τῆς ἡμετέρας πραγματείας εὗρε τί ἡμεῖς ἐννοοῦμεν λέγοντες diphthongues proprement dites et fausses diphthongues, διότι ἡμεῖς καὶ ἄλλοθι μὲν τῆς ἡμετέρας πραγματείας σαφῶς λέγομεν τοῦτο,

ἐν δὲ τῇ 15 σελίδι αὐτολεξεὶ λέγομεν τάδε· Si donc Blass eut entrepris cet examen, il aurait trouvé que non seulement les diphthongues proprement dites (γνήσιαι) *ει* et *ου* avaient déjà pris à une époque plus réculée que celle de la guerre Médique le simple son non composé des diphthongues fausses (νόθοι), mais aussi que le *αι* pouvait marquer déjà avant Euclide le son simple et inséparable de l'*e* long et ouvert. Τὰ αὐτὰ δὲ λέγομεν καὶ ἐν τῇ 1 σελίδι τῆς ἑτέρας ἡμῶν πραγματείας τῆς ἐπιγραφομένης Nouveaux documents κτλ. ἣν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ κ. Zacher, ὡς αὐτὸς λέγει μετὰ 25 στίχους ἐν τῇ ἑπομένῃ σελίδι 541.

Κατὰ ταῦτα οὐδὲν θαυμαστόν, ἂν ὁ κ. Zacher ἐν τῷ τέλει τῆς 540 σελίδος, καὶ πάλιν λαμβάνων σχῆμα *ὑποκριτοῦ*, ἰσχυρίζεται ὅτι μόλις ἐννοεῖ τί ἡμεῖς λέγομεν ἐν σελ. 28 καὶ ἐν σελ. 77 (ἐν ταῖς Additions, ἃς εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ κ. Zacher) καὶ ἐν τοῖς Nouveaux documents σελ. 14, περὶ τῶν γραφῶν *αιίτης*, *αιικός*, *αιία*, *αιίδης*, *αιίς*, *οιικός*, *οιία*, *οιίς*, ἐν αἷς ὑπάρχουσι δύο *ι* τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἑτέρου, καὶ τῶν γραφῶν *αΐτης*, *αϊκός*, *αΐα*, *αΐδης*, *αΐς*, *οϊκός*, *οΐα*, *οΐς*, ἐν αἷς ἓν μόνον *ι* ὑπάρχει, ἐκπεσόντος τοῦ ἑτέρου *ι*. Διότι ἡμεῖς σαφέστατα λέγομεν αὐτόθι ὅτι κατὰ τὴν ἐρασμικὴν ἐκφώνησιν τῶν διφθόγγων *αι* καὶ *οι* δὲν κατανοεῖ τις διὰ τί αἱ διὰ τῶν δύο *ι* γραφαὶ διατελοῦσι εὔχρηστοι μέχρι τῆς β' καὶ γ' μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος (ἡ δὲ κατάληξις *αιικὸς* καὶ μέχρι σήμερον ἔτι), ἀφοῦ αἱ ἕτεραι γραφαί, αἱ διὰ τοῦ ἑνὸς *ι* ἄρχονται ἐμφανιζόμεναι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πινδάρου, καὶ πιθανώτατα ἀπὸ ἀρχαιοτέρων χρόνων. Κάλλιστα δέ, λέγομεν, κατανοεῖται ἡ διατήρησις αὐτη, ἂν ἀποδεχθῶμεν ὅτι ἤδη πρὸ τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ ἐν τῇ *αι* καὶ ἐν τῇ *οι* οὐδέτερον τῶν ἀποτελούντων αὐτὰς φωνηέντων ἠκούετο. Τοῦτο δέ, λέγομεν, καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων συνάγεται, καὶ δὴ καὶ ἐκ τῆς γραφῆς τῶν Ἑλληνοταμιῶν *Ἐλαιέα*, ἐν ᾗ τὸ μετὰ τὴν *αι ε*, ἐπειδὴ οὔτε εἰς τὴν ῥίζαν ἀνήκει, ὡς δηλοῖ ἡ ἑτέρα γραφὴ τῶν Ἑλληνοταμιῶν *Ἐλαία*, οὔτε εἰς τὴν κατάληξιν *ια*, οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ τοῦτο τὸ *ε* ἢ τὸν ἦχον τὸν προερχόμενον ἐκ τῆς παρατάσεως τῆς φωνῆς κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς *αι*. Σαφέστατα δὲ λέγομεν καὶ ὅτι, ἂν οἱ αὐτοὶ Ἑλληνοταμίαι τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως ταύτης λέγουσιν *Ἐλαιίτας*, λέγουσιν οὕτως, διότι ἐν τῷ ὀνό-

ματι τῆς εἰρημένης πόλεως *Ἐλαίας* δὲν ἠκούετο οὔτε *α* οὔτε *ι*, ἀλλ' ὁ φθόγγος ê, ὅστις ἠκούετο καὶ ἐν τῇ καταλήξει τῆς δοτικῆς πληθυντικῆς τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων τῇ *αισι* (=êσι), ἐν τῷ ὀνόματι *λαίθαργος* ἤτοι *λήθαργος* καὶ ἐν ταῖς λέξεσι *λαικάζω*, *λαικαστής*, ἀντὶ *ληκάζω*, *ληκαστής* κτλ. Λέγομεν δ' ἐν ταῖς εἰρημέναις ἡμῶν πραγματείαις καὶ ἐν τῇ *Βασάνῳ* ὅτι οὐδὲν *ι* ἠκούετο κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς *αι* καὶ *οι* ἐν ταῖς διὰ τῶν δύο *ι* γραφαῖς τῶν εἰρημένων καταλήξεων, διότι ἂν πρὸ τοῦ *ι* τῶν καταλήξεων *ίτης*, *ικός*, *ίς* κτλ. συμπέσῃ ἕτερον *ι* ἢ ἡ δίφθογγος *ει*, κατ' ἀπαράβατον καὶ ἀναγκαῖον κανόνα ὀφείλει τὸ ἕτερον τούτων νὰ ἀφανισθῇ, ὡς δηλοῦσιν αἱ γραφαὶ *Μαρωνείτης* ἢ *Μαρωνίτης*, *Δασκυλείτης* ἢ *Δασκυλίτης*, *Ζηλείτης*, *πολίτης*, *Δαρεικός*, *Μαντινικός*, *Δεκελεικός*, *Κεραμεικός*, *ἁρμονικός*, *μανικός*, *νεανικός*, *Θεσπικός*, *Ἐρετρικός*, *Δωρίς*, *νεᾶνις* κτλ., δηλοῦσι δέ, ὡς ἄρτι ἐλέγομεν, καὶ αἱ ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὁρμώμεναι διὰ τοῦ ἑνὸς *ι* γραφαὶ *αΐτης*, *αϊκός*, *αΐδης*, *αίς*, *οΐς* κτλ. Τί τούτων σαφέστερον; Καὶ ὅμως ὁ κ. Zacher οὐδαμῶς ὀκνεῖ πρὸς τῇ ἐξελεγχθείσῃ αὐτοῦ σοφιστείᾳ καὶ ὑποκρίσει νὰ ἰσχυρισθῇ τὸ ἐναντίον, νὰ ἰσχυρισθῇ δὲ καὶ γελοῖόν τινα ἰσχυρισμόν, ὅτι τὰ Γερμανικὰ *Freiim*, *breiig*, *bei ihm*, *Trauung* ἀναιροῦσιν ἄρδην τὰ λεγόμενα ὑφ' ἡμῶν. Ἀλλ' ὁ Blass, ὑπὲρ οὗ συνηγορεῖ, ἐν τῇ α' ἐκδόσει τῆς ἑαυτοῦ πραγματείας περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς (Berlin 1870 σελ. 26) ἔχει ἐναντίαν τῷ κ. Zacher γνώμην. Ὁ Blass μετὰ τὰς γραφὰς *Θηβαΐς*, *Ἀλκαϊκός*, *τροχαϊκὸς* λέγει αὐτολεξεὶ τάδε· «Es wurde also das eine *ι* *ebenso* beseitigt, wie zwei *selbständige* im Griechischen nicht leicht nebeneinander geduldet werden». Ἐν ἄλλαις δηλαδὴ λέξεσι λέγει ὅτι ἐν τοῖς ὀνόμασι *Θηβαιίς*, *Ἀλκαιικός*, *τροχαιικὸς* τὸ ἕτερον *ι* ἐξεθλίβη, ὅπως ἐν τοῖς ὀνόμασι *Δωρίς*, *νεᾶνις*, *νεανικός*, *ἁρμονικός*, διότι, ὡς λέγει, οἱ Ἕλληνες δὲν ἠνείχοντο δύο *ι* τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἑτέρου οὔτε ὅτε τὸ πρῶτον αὐτῶν ἀπετέλει τὴν δίφθογγον *αι*, οὔτε ὅτε ἑκάτερον ἀπετέλει ἰδίαν συλλαβήν. Τίνα σχέσιν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ τοῦ Blass τῷ κ. Zacher, ἔχουσι τὰ ἐκ τῆς Γερμανικῆς ἄσχετα παραδείγματα πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ φωνητικὸν νόμον, τὸν κελεύοντα οὐ μόνον τὸ ἕτερον τῶν ἀλλεπαλλήλων *ι* νὰ ἀφανισθῇ, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ὁλόκληρος ἡ *ει*; Διὰ τί ἐν οὐδεμιᾷ Ἑλληνικῇ ἐπιγραφῇ ἢ Ἕλληνι

συγγραφεῖ ἀπαντᾷ *Μαρωνειίτης*, *Δασκυλειίτης*, *Κεραμειικός*, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἂν ἦτο ἀληθὲς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Zacher, ὅτι καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, ὡς καὶ ἐν τῇ Γερμανικῇ, ἦτο οὕτως εὔκολος ἡ διατήρησις τοῦ *ι* τῶν διφθόγγων πρὸ τοῦ ἑτέρου *ι*; Καὶ τίς γνήσιος καὶ ἀληθινὸς ἐπιστήμων ἑρμηνεύει τὰ φωνητικὰ φαινόμενα γλώσσης τινὸς οὐχὶ κατὰ τοὺς φωνητικοὺς νόμους αὐτῆς ταύτης τῆς γλώσσης, ἀλλὰ κατὰ τοὺς φωνητικοὺς νόμους ἑτέρας, καὶ ὅταν μάλιστα καὶ ἄλλαι πολλαὶ διαφοραὶ διακρίνωσιν ἀπ' ἀλλήλων τὰς γλώσσας ταύτας; Ἐνταῦθα ἁρμόζει νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ κ. Zacher ὅ,τι αὐτὸς ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν γραφῶν τούτων λέγει περὶ ἡμῶν· Οἵαν ἀπίστευτον ἄγνοιαν τῶν νόμων τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λέξεων δεικνύει καὶ πάλιν ὁ ἐπικριτὴς καὶ οἵαν ἔλλειψιν περὶ τὴν λογικὴν μέθοδον! Ὅτι δὲ αἱ γραφαὶ *αἴς*, *αἴκός* κτλ. ἀποδεικνύουσι μόνον περὶ τῆς προφορᾶς τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων, οὐδὲν δὲ περὶ τῆς ἐπὶ Ἀριστοφάνους προφορᾶς τῆς *αι*, ὡς νομίζει ὁ Blass, πλὴν τῶν ῥηθέντων ἐν ταῖς εἰρημέναις πραγματείαις καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ *Βασάνῳ*, ἀποδεικνύει καὶ ἡ γραφὴ *ἐλαϊκὰ δένδρα*, ἥτις ἀπαντᾷ ἐν δυσὶ μεμβράναις τοῦ Trinchera τοῦ ἔτους 1331 (σελ. 504) καὶ τοῦ ἔτους 1203 (σελ. 523). Οὐδὲ ὁ Blass δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἔτι καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ *αι* ἐξεφωνεῖτο κατὰ τὸν Ἐρασμικὸν τρόπον ἔν τε ταῖς ἄλλαις λέξεσι καὶ ἐν τῇ λέξει *ἐλαίας* (σελ. 11, 1000 μετὰ Χριστόν, σελ. 25, 1032 μ. Χρ.), *ἐλαιοτριβεῖον* (τρὶς σελ. 63, 1084 μ. Χρ.), τῆς *ἀγριελαίου* (σελ. 127, 1125 μ. Χρ.), πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἐν τῇ γραφῇ *δύο δένδρα ἐλέας* (σελ. 406, 1242 μ. Χρ.). Τοιοῦτον ἰσχυρισμὸν θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ ἰσχυρισθῇ ὁ κ. Zacher, ἂν ἐν ταῖς μεμβράναις τοῦ Trinchera δὲν ὑπῆρχεν ὁλοσχερὴς καὶ τελεία σύγχυσις τῆς *αι* καὶ τοῦ *ε*.

Οὐδεμίαν δὲ λογικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν μέθοδον τηρῶν ὁ κ. Zacher ζητεῖ νὰ ἀποδείξῃ ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς διφθόγγου, ὃν ποιεῖται ὁ Sieverst ἐν Grundzüge der Phonetik, 3. Aufl. § 19, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοί, καὶ δὴ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς, τὰς Ἑλληνικὰς διφθόγγους ἐξεφώνουν κατὰ τὸν Ἐρασμικὸν τρόπον καὶ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Sieverst. Ἀλλ' ἡμεῖς ἐν τῇ *Βασάνῳ* ἔν τε τῷ ἰδίῳ λόγῳ περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως *Δίφθογγος* (συλλαβή) (1) παρὰ τοῖς

(1) Ἐν ταῖς αὐταῖς σελίσιν 107-110 ἀποδεικνύομεν καὶ πόσον πλανᾶται ὁ Blass λέγων *Δίφθογγος φωνή*.

ἀρχαίοις γραμματικοῖς (σελ. 107-110) καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς ἀναλυτικῆς θεωρίας Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως (σελ. 304-313) ἀπεδείξαμεν ὅτι κατὰ τὴν περὶ ἐκφωνήσεως τῶν διφθόγγων θεωρίαν τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν μόνον αἱ κατὰ *συμπλοκὴν δίφθογγοι* δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Sieverst, οὐδαμῶς δὲ καὶ αἱ *κατὰ κρᾶσιν*, αἵτινες κατ' αὐτοὺς ἀπέδιδον μίαν φωνὴν ἁπλῆν μονοειδῆ καὶ ἀσύνθετον. Ἐν τῇ *Βασάνῳ* (σελ. 109, 110, 429) δύναται νὰ ἴδῃ ὁ κ. Zacher, ἂν ἐπιθυμῇ, καὶ τὴν μεγάλην ἀντίφασιν τοῦ Blass, νομίζοντος ὅτι ἄλλα διδάσκει Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς περὶ τῆς ἐκφωνήσεως τῆς *αι* καὶ ἄλλα ὁ Ἀριστείδης ὁ Κοϊντιλιανός, θὰ διδαχθῇ δὲ καὶ αὐτὸς ὅτι ἡ γνώμη, ἣν ἀποφαίνεται περὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Σέξτου ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ τῇ ἐκδοθείσῃ ἐν Λιψίᾳ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς κατὰ τὸ ἔτος 1888 (σελ. 13-14), εἶνε ὅλως ἐσφαλμένη, ὡς ἐσφαλμένη καὶ ἀστοχωτάτη πρὸς πλείσταις ἄλλαις εἶνε καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ γνώμη, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τῆς ὀρθῆς προφορᾶς. Ἀγνοεῖ, ὡς φαίνεται, ὁ κ. Zacher ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς γραμματικῆς, τῷ ἀναγνωστικῷ, ἀπῃτεῖτο «ἐντριβὴς κατὰ προσῳδίαν ποιημάτων καὶ συγγραμμάτων ἀνάγνωσις καὶ *ἀδιάπτωτος αὐτῶν προφορά*» (Σέξτ. πρ. Γραμμ. σελ. 655, 10-15 ἔκδ. Bekker). Αἱ θεωρίαι τῆς Φωνητικῆς οὐδαμῶς χρησιμεύουσιν εἰς τὴν γνῶσιν πῶς ἐκφωνεῖται τοῦτο τὸ γράμμα ἢ αὕτη ἡ δίφθογγος ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ γλώσσῃ, ἐν τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ ἄνευ ἄλλων ἀσφαλεστέρων, ἄνευ ἱστορικῶν μαρτυρίων. Ἐν τῇ *Βασάνῳ* θὰ διδαχθῇ ὁ κ. Zacher καὶ πᾶσαν τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν περὶ τῆς ἐκφωνήσεως τῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν καὶ τὴν μεγάλην πλάνην αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Blass περὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν χωρίων Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως, ἑρμηνευόντων αὐτὰ οὐχὶ ὅπως αὐτὸς ὁ Διονύσιος κελεύει καὶ πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν Γραμματικοὶ διδάσκουσιν, ἀλλ' αὐθαιρέτως κατὰ τὰς ἰδίας ἀρχὰς καὶ τὰ ἴδια δόγματα.

Ἀντὶ δὲ ὁ κ. Zacher νὰ ἀνασκευάσῃ ὅσα ἡμεῖς λέγομεν ἐν τῇ ἐπικρινομένῃ ὑπ' αὐτοῦ πραγματείᾳ (σελ. 19-23) περὶ τῆς ἐκφωνήσεως τῶν διφθόγγων κατὰ τὴν συστολὴν αὐτῶν, ἀρκεῖται νὰ διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι ἐπὶ συστολῆς τῶν διφθόγγων τὸ *ι* αὐτῶν ἐξεφωνεῖτο ὡς συμφωνικός τις φθόγγος μεταξὺ τοῦ *ι* καὶ *j* σαλεύων. Ἐλησμόνησεν, ὡς

φαίνεται, ὁ κ. Zacher ὅτι ἐνταῦθα δὲν ζητεῖται τίς εἶνε ἡ περὶ τούτου γνώμη τοῦ κ. Zacher ἢ ἡ γνώμη τοῦ Blass ἐκθλίβοντος ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ τὸ ι τῶν διφθόγγων, ἀλλ' ἂν ὄντως εἶνε ὀρθαὶ αἱ γνῶμαι αὗται καὶ δὲν εἶνε ὀρθότερον ὁλόκληρος ἡ δίφθογγος νὰ ἐκφωνῆται συστελλομένη ὡς ἁπλοῦν καὶ βραχὺ φωνῆεν, ὡς διδάσκουσιν οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοί, οἵτε Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι (*Βάσανος* σελ. 355), ἐδίδασκε δὲ καὶ ὁ Βοίκχιος (CIG, I, σελ. 450 b), διδάσκει δὲ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης διὰ τῶν συστολῶν *τουτῳΐ*, *ταυτῃΐ* κτλ., ἐν αἷς ἂν τὸ προσγεγραμμένον ι ἐκφωνηθῇ ὡς *j*, τότε τὸ *ω* καὶ *η* διαμένουσι μακρὰ ἐναντίον τοῦ μέτρου, ἀπαιτοῦντος βραχεῖαν συλλαβὴν ἐν αὐτοῖς. Τὴν ὡς βραχέων φωνηέντων προφορὰν τῶν διφθόγγων ἐπὶ συστολῆς αὐτῶν διδάσκει καὶ ὁ Μνησίμαχος ποιητὴς τῆς μέσης Ἀττικῆς κωμῳδίας, συστέλλων, ὡς εἴδομεν ἤδη, τὴν *οι* τῆς λέξεως *οἷος* εἰς βραχεῖαν συλλαβήν, αὕτη δὲ πάντως κατὰ τὰ πρότερον ἀποδεδειγμένα δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκφωνῆται ὡς *oj*, ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ, ὡς ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀριστοφάνους συνάγεται, δὲν ἠκούετο οὔτε *ο* οὔτε *ι*. Τὸ αὐτὸ δὲ διδάσκουσι καὶ οἱ Ἑλληνοταμίαι διὰ τῆς συστολῆς τῆς *αι* εἰς *ε* ἐν τῇ γραφῇ *Ποτιδεᾶται*, ἥτις κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ *Ποτειδαjαται* ἢ ἐκ τοῦ ἀνυπάρκτου *Ποτειδαᾶται*, ἐξ οὗ, ὡς ἀπεδείξαμεν ἐν τῇ *Βασάνῳ* (σελ. 377-8) θὰ προήρχετο τὸ *Ποτειδᾶται*, ἀλλὰ μόνον ἐκ τοῦ *Ποτειδεᾶται*. Τὴν διδασκαλίαν τοῦ κ. Zacher περὶ τῆς τροπῆς τοῦ ι εἰς *j* ἐπὶ συστολῆς τῶν διφθόγγων ἐν τῷ τέλει τῆς λέξεως ἐξελέγχουσι καὶ οἱ Κύπριοι, οὐδέποτε τρέποντες τὸ ι τῶν διφθόγγων *αι*, *οι*, *ει* ἐν τῷ τέλει τῶν λέξεων πρὸ ἑτέρου φωνήεντος εἰς *j*. Τί δὲ ἄλλο διδάσκουσι καὶ δύο Ἀττικοὶ ποιηταὶ τῆς Δ' ἢ Γ' π.Χ. ἑκατονταετηρίδος (CIA, II, 2225 καὶ 2724), ὅτε ὁλόκληρον τὴν *ει* ἐν τῇ λέξει *εὐσέβεια* συστέλλουσιν εἰς ι βραχὺ γράφοντες *εὐσεβίας*, ἢ ὅτι τὸ ι τῆς διφθόγγου ταύτης συστελλομένης δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκφωνηθῇ ὡς *j*; Δὲν δύναται δὲ ὁ κ. Zacher νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸ *εὐσεβίας* εἶνε γενικὴ τοῦ *εὐσεβία*, διότι τύπος *εὐσεβία*, κατὰ τὴν ὁμόφωνον μαρτυρίαν πασῶν τῶν Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν ἦτο ἀνύπαρκτος ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπῆρχε τοιοῦτος τύπος, πάλιν ἡ γραφὴ *εὐσεβίας* θὰ ἐξήλεγχε σαφῶς τὴν γνώμην τοῦ κ. Zacher, διότι καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἑτέρου τύπου φανερῶς θὰ ἐμαρτύρει, ὅτι οἱ δύο οὗτοι Ἀττικοὶ ἐπιγραμματοποιοὶ ἠναγκάσθη-

σαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸν σπανιώτερον τύπον, ἐπειδὴ τὸ *ι* τῆς *ει* ἐν τῷ συνήθει τύπῳ *εὐσέβεια* δὲν ἠδύνατο νὰ τραπῇ εἰς *j* κατὰ τὴν συστολὴν αὐτῆς (1). Πόθεν δὲ γινώσκει ὁ κ. Zacher, ἀφοῦ οὐδέποτε ἤκουσε φθεγγομένου παλαιοῦ Ἕλληνος, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἄλλως ἐξεφώνουν τὰς διφθόγγους πρὸ συμφώνου καὶ ἄλλως πρὸ φωνήεντος; Πόθεν ἐδιδάχθη τὰς λεπτεπιλέπτους ταύτας παραλλαγὰς τῶν Ἑλληνικῶν φθόγγων; Διὰ τί δὲ ὁ κ. Zacher οὐδὲν λέγει περὶ τῆς Ὁμηρικῆς γραφῆς *Ἐνιῆνες* ἀντὶ *Αἰνιῆνες*, περὶ ἧς ἡμεῖς λέγομεν ἐν σελίδι 20, οὐδὲ περὶ τῆς παρ' Ἀριστοφάνει συστολῆς τῶν διφθόγγων *αι* καὶ *οι* πρὸ τοῦ δεικτικοῦ *ι* ἐν ταῖς λέξεσιν αὑταιί (Ἀχ. 194. Ὄρνιθ. 1018), οὑτοιί (Ἀχ. 40, 115, 342. Νεφ. 187. Σφῆκ. 262. Ὄρνιθ. 1688. Λυσ. 1037, 1239), τοιουτοιί (Λυσ. 1087), τῆς ὁμοίας πρὸς τὴν παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀριστοφάνει συστολὴν τοῦ *ω* καὶ *η* καὶ *ου* πρὸ τοῦ αὐτοῦ δεικτικοῦ *ι*, περὶ ὧν συστολῶν ἡμεῖς διὰ μακρῶν διαλαμβάνομεν ἐν ταῖς σελίσιν 21 καὶ 22, ἀλλ' ἀρκεῖται ἀντὶ πάσης ἀποκρίσεως νὰ ἀνακοινώσῃ ἡμῖν τὴν πολύτιμον εἴδησιν ὅτι ὁ φθόγγος τοῦ *ι* τῶν διφθόγγων ἐπὶ συστολῆς αὐτῶν ἐξεφωνεῖτο σχεδὸν ὡς *j* ὀλίγον αὐτοῦ διαφέρων; Πόθεν ἐδιδάχθη ὁ κ. Zacher ὅτι τοιοῦτος φθόγγος ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἰωνικῇ καὶ Ἀττικῇ διαλέκτῳ; Ἂν ὁ κ. Zacher ἦτο εἰλικρινὴς καὶ δίκαιος κριτής, ὤφειλεν οὐχὶ μόνον ταῦτα νὰ ἀνασκευάσῃ, ἀλλὰ καὶ πάντα ὅσα ἡμεῖς λέγομεν ἐν τῇ *Βασάνῳ* (σελ. 247-250 καὶ 368-372), διὰ πολλῶν ἐξελέγχοντες ἀμφοτέρας τὰς γνώμας, καὶ τῶν ἐκθλιβόντων τὸ *ι* τῶν διφθόγγων ἐπὶ συ-

(1) Κατὰ ταῦτα ἕνεκα τοῦ μέτρου ὡς βραχὺ *ι* πρέπει νὰ ἐκφωνηθῇ καὶ ἡ *ει* τῆς αὐτῆς λέξεως *εὐ·σεβείας* ἐν ἐπιγράμμασι εἰς τὸν σοφιστὴν Γοργίαν τὸν Λεοντῖνον τῶν μέσων τῆς Δ' πρ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος (Ern. Hoffmann. Syll. epigr. graec. etc. Hal. Sax. 1893 n. 357). Περὶ τούτου οὐδεμίαν καταλείπουσιν ἀμφιβολίαν αἱ προειρημέναι γραφαὶ *Προμήθια*, *Πατρόκλια*, *Ἡράκλια*, *Ἀνάκιον*, *Εὐρωπία*, *Θαλία* κτλ., οὐδεμίαν δὲ ὡσαύτως καὶ ἡ γραφὴ τοῦ κυρίου ὀνόματος *Φιλεία*, ἥτις παρὰ τὴν ὀρθὴν καὶ συχνοτάτην *Φιλία* (θηλ. τοῦ Φίλιος) ἀναγινώσκεται ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς καλῶν χρόνων (CIA II 2304. 4224. 4225). Ὑπὲρ τῆς αὐτῆς προφορᾶς τῆς *ει* καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς σαφηνείας μαρτυρεῖ πρὸς πλείσταις ἄλλαις καὶ ἡ γραφὴ *Σωσειάναξ*, ἥτις ἀντὶ τῆς γραμματικῶς καὶ μετρικῶς ὀρθῆς *Σωσιάναξ* ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγράμματι ἐκ Κιτίου τῆς Κύπρου τοῦ ἔτους 306 πρ. Χρ. κατὰ Kaibel (epihr. graec. n. 255). Πάντα τὰ ὀρθογραφικὰ καὶ φθογγικὰ ταῦτα φαινόμενα ἐξελέγχουσιν ὅλως πεπλανημένην τὴν γνώμην τοῦ κ. Zacher, ὅτι τὸ *ι* τῶν διφθόγγων ἐπὶ συστολῆς αὐτῶν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐκφωνῆται ὡς *j*.

στολῆς αὐτῶν, καὶ τῶν τρεπόντων αὐτὸ εἰς *j*. Πρὸς δὲ τούτοις καθῆκον εἶχε νὰ ἀνασκευάσῃ καὶ ὅσα ἡμεῖς προσεθέμεθα ἐν ταῖς *Additions* (ἃς εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν) ἐν τῇ σελίδι 78, ἔνθα παραπέμπομεν καὶ εἰς Ἀττικὰ ἐπιγράμματα τῆς Δ' πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, ἔχοντα συνεσταλμένην πρὸ συμφώνου οὐ μόνον τὴν *ου* ἐν τῇ λέξει *Νικόβουλος*, ἀλλὰ καὶ τὴν *αι* καὶ *οι* ἐν ταῖς λέξεσι *κοινός*, *κεῖται* καὶ τῷ συνδέσμῳ *καί* (CIA, II, 3385, 2836, 1995). Ἐνταῦθα δὲν εἶνε ἄσκοπον νὰ προσθέσωμεν ὅτι καὶ ἐν ἐπιγράμμασι τῆς Ε' καὶ ϛ' πρ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος ἀπαντῶσιν ἐνίοτε αἱ δίφθογγοι συνεσταλμέναι πρὸ συμφώνου, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο μακρὸν φωνῆεν· οἷον ἐν Ἀττικῷ ἐπιγράμματι τῆς Ε' πρ. Χρ. ἑκατονταητηρίδος ἡ *ει* τοῦ κυρίου ὀνόματος *Λυσικλείδης* ἀποτελεῖ τὴν δευτέραν βραχεῖαν συλλαβὴν τοῦ δακτύλου ἐν τῷ στίχῳ

Λυσικλείδης ἀνέθηκεν Ἐπανδρίδου ὑὸς ἀπαρχήν,

(CIA IV 422^{16} σελ. 185. = Ern. Hoffmann. Syll. epigr. graec. n. 271). Ἐκ τοῦ μέτρου τοῦ στίχου τούτου γίνεται φανερὸν ὅτι ὁ ποιήσας τὸ ἄνω ἐπίγραμμα τὴν *ει* ἐξεφώνησεν ἐν τῇ συλλαβῇ *κλει* ὡς τὸ βραχὺ *ι* τὸ ἐν τῇ συλλαβῇ *νδρὶ* τοῦ ὀνόματος *Ἐπανδρίδου*. Εἶνε δὲ γνωστὸν καὶ ἐκ μολυβδίνων ἐλασματίων, ὁρμωμένων ἐκ Στύρων τῆς Εὐβοίας ὅτι ἡ *ει* τῶν εἰς *είδης* ὀνομάτων διὰ τῆς νόθου *ε* ἀπέβη ὁμόφωνος πρὸς τὸ βραχὺ *ι* τῶν ὀνομάτων εἰς *ίδης* ἤδη ἀπὸ τῆς ϛ' πρ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος (ἰδ. *Βάσανον*, σελ. 201-202). Τούτου δὲ ἕνεκα, καὶ ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν ἔκ τε τῆς Ἀττικῆς καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ *ει* πλείστων συλλαβῶν ἀπέβη ἰσοδύναμος πρὸς τὴν νόθον *ε* καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ *ι* ἤδη ἐν τῇ ϛ' καὶ Ε' πρ. Χρ. ἑκατονταετηρίδι, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποδεχθῶμεν, ὡς ἄλλοι, οἷον ὁ Ern. Hoffmann (Syll. κτλ. σελ. 21) ὅτι ἐγένετο αὐθαίρετος καὶ βιαία εἰσαγωγὴ τοῦ κυρίου ὀνόματος *Λυσικλείδης* καὶ πολλῶν ἄλλων εἰς τὸ δακτυλικὸν μέτρον. Ἀλλὰ καὶ ἂν χαριζόμενοι τοῖς ἐναντία φρονοῦσι θελήσωμεν νὰ ἀποδεχθῶμεν ὅτι καὶ βίας τινὸς ἐγένετο χρῆσις περὶ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὀνόματος *Λυσικλείδης*, οὐδὲ οὕτως εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀποδεχθῶμεν ὅτι ἐγένετο χρῆσις μείζονος βίας ἢ ὅσης ἦτο χρεία ἵνα μακρὸν φωνῆεν συσταλῇ εἰς

ὁμόφωνον βραχύ. Διότι τοιαῦται πρὸ συμφώνου συστολαὶ μακρῶν φωνηέντων εἰς τὰ ἀντίστοιχα βραχέα ἐξ ἀνάγκης τοῦ μέτρου καὶ τἀνάπαλιν ἐκτάσεις βραχέων εἰς μακρὰ δὲν εἶνέ τι ἄγνωστον καὶ ἀσύνηθες ἐν τῇ μετρικῇ τῶν Ἑλλήνων τέχνῃ (ἰδὲ καὶ Ern. Hoffmann κτλ. σελ. 21). Δὲν βλέπομεν δὲ διὰ τίνα ἰσχυρὸν λόγον δὲν ὀφείλομεν καὶ τὴν *αι* νὰ ἐκφωνήσωμεν ὡς βραχὺ φωνῆεν καὶ δὴ ὡς *ε* ἐν τοῖς ὀνόμασιν *Αἰσχύλος* καὶ *Χαιρίων* δύο Ἀττικῶν ἐπιγραμμάτων τῆς ἕκτης πρ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ἀφοῦ τὸ μέτρον ἀπαιτεῖ τὴν συστολὴν αὐτῆς εἰς βραχεῖαν συλλαβήν, κατ' οὐδένα δὲ τρόπον εἶνε δυνατὴ ἡ τροπὴ τοῦ *ι* εἰς *j*, ὡς κελεύει ὁ κ. Zacher. Καὶ τὸ μὲν ὄνομα *Αἰσχύλος* ἀπαντᾷ ἐν τῷδε τῷ ἐπιγράμματι,

Διογέν[ης] ἀνέθηκεν Αἰσσχύλου ὑὺς Κεφαλῆος (1)

τὸ δὲ *Χαιρίων* ἐν ἑτέρῳ ἀρχαιοτέρων χρόνων,

Ὅσπερ δ]ὴ πατρὸς ὗς Χαιρίωνος ἐπεύχεται (εἶ)να[ι] (2)

Σημειωτέον δὲ ὅτι τοῦ ὀνόματος *Αἰσχύλος* ἠδύνατο κάλλιστα νὰ γένηται χρῆσις ἐν δακτυλικῷ στίχῳ ἄνευ οὐδεμιᾶς βίας τοῦ μέτρου, καθ' ὅσον ἡ λέξις αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς μακρᾶς καὶ δύο βραχειῶν συλλαβῶν, καί, ἂν ἡ *αι* ἐξεφωνεῖτο τότε ὡς κελεύουσιν οἱ Ἐρασμικοί, εὐκολώτατον ἦτο τῷ ἐπιγραμματοποιῷ νὰ τάξῃ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν ἄλλῃ καταλληλοτέρᾳ χώρᾳ τοῦ στίχου. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἔλαβε τὴν πρόνοιαν ταύτην ὁ ποιητὴς ἕνεκα τῆς τότε μονοφώνου προφορᾶς τῆς *αι*, καὶ τὴν συστολὴν αὐτῆς εἰς βραχὺ φωνῆεν εὕρισκεν ὁμοίως εὔκολον, ὡς καὶ τὴν γενομένην ἔκτασιν τοῦ *υ* τῆς συλλαβῆς *σχυ* καὶ τοῦ *ι* τῆς συλλαβῆς *δι* ἐν τῷ ὀνόματι *Διογένης*, ἅτε τῆς συστολῆς τῶν διφθόγγων τοσοῦτον φθειρούσης καὶ μεταβαλλούσης τὴν φύσιν αὐτῶν, ὅσον καὶ ἡ ἔκτασις τῶν βραχέων φωνηέντων εἰς μακρά. Οὐδενὶ δὲ ἐπιτρέπεται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι κατὰ τὴν Ϛ' καὶ Ε' καὶ Δ' ἑκατονταετηρίδα πρ. Χρ. ὑπῆρχον Ἕλληνες ποιηταὶ καὶ ἐπιγραμματοποιοὶ ἀγνοοῦντες πρᾶγμα ἁπλούστατον, ὅτι ὁ δάκτυλος συνίσταται

(1) CIA I 398. = Ern. Hoffmann, Syll. κτλ. n. 268.
(2) CIA IV 372^{94} σελ. 88. = Hoffmann n. 213.

ἐκ μιᾶς μακρᾶς συλλαβῆς καὶ δύο βραχειῶν. Ἂν δὲ ἡ συστολὴ τῶν διφθόγγων πρὸ συμφώνου καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα σαφῆ τεκμήρια ἐκ τῆς Ε′ καὶ Δ′ πρ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος καταδικάζουσι τὴν κατ' Ἔρασμον προφορὰν αὐτῶν, οὗτος ἕτερος λόγος. Δὲν πρέπει δ' ὅμως νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ τὴν μεγάλην ἀτοπίαν τοῦ κ. Zacher, οὐδαμοῦ τῆς ἐπικρίσεως ἐπιχειρήσαντος νὰ ἄρῃ ἀπὸ τοῦ Blass, εἰ καὶ χάριν αὐτοῦ ἤρατο τὸν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, τὴν δικαίως ὑφ' ἡμῶν ἐπιῤῥιφθεῖσαν αὐτῷ μομφὴν (ἐν τῇ 29 σελίδι τῆς ἡμετέρας πραγματείας), ὅτι ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένῃ ἐκδόσει τῆς γραμματικῆς τοῦ Kühner ἀπὸ Ἐρασμιακῆς γνώμης καὶ οὐχὶ πρὸς ὄφελος τῆς ἀληθείας ἐξέβαλεν ὅσα ἐκεῖνος λέγει ἐν σελίδι 241 περὶ τῆς παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρεωτικοῖς ποιηταῖς συστολῆς τῶν διφθόγγων πρὸ συμφώνου. Καὶ ὅμως ὁ κ. Zacher ἔσχε τὸ θράσος, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἄλλην λέξιν μᾶλλον αὐτῷ ἁρμόζουσαν, μετ' ἀμφιβολίας νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τῆς χρηστότητος τοῦ ἡμετέρου χαρακτῆρος.

Πόσον δὲ ὀλίγον γινώσκει ὁ κ. Zacher νὰ ἑρμηνεύῃ τὰ φαινόμενα τοῦ νόμου τῶν κράσεων, δεικνύει τοῦτο· ὅτι, ἐνῷ ἐν τῇ σελίδι 542 (περὶ τὸ μέσον) ἀποδέχεται ὅσα ἡμεῖς λέγομεν περὶ τῶν κεκραμένων λέξεων *θἄτερον*, *ἅτερος*, *ᾠζυρὲ* ἐν τῇ 25 καὶ 26 σελίδι τῆς ἡμετέρας πραγματείας, ἔπειτα ἀνακολούθως ἀποῤῥίπτει τὸ ἐκ τῶν λέξεων τούτων συναγόμενον ἀναγκαῖον συμπέρασμα, ὅτι αἱ κράσεις δὲν ἦσαν *ἀκαριαῖαι συναιρέσεις*, ὡς ἐδίδαξεν ὁ Γεώργιος Κούρτιος, ἀλλὰ προϊόντα χρόνων πολὺ ἀρχαιοτέρων τῶν τοῦ Ἀριστοφάνους. Οὐδένα δὲ λόγον ἀναφέρει τῆς ἀποῤῥίψεως ταύτης ἢ τὴν στερεὰν αὐτοῦ πίστιν, ὅτι οὐχὶ πᾶσαι αἱ κεκραμέναι λέξεις κατέρχονται ἀπὸ ἀρχαιοτέρων χρόνων. Ἀλλ' ἡ προσωπικὴ πίστις τοῦ κ. Zacher, ὅσον στερεὰ καὶ ἂν εἶνε, οὐδαμῶς ἀρκεῖ νὰ ἀνασκευάσῃ τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός, ὅτι αἱ κράσεις παρ' Ἀττικοῖς ἦσαν ἐν μεγίστῃ χρήσει ἀπὸ τῆς ἕκτης τοὐλάχιστον π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, εἰ μὴ ἀπὸ πολὺ ἀρχαιοτέρων χρόνων. Ἐκ τῆς μεγίστης δὲ ταύτης καὶ ἀρχαιοτάτης χρήσεως τῶν κεκραμένων λέξεων συνάγεται ἀναγκαίως ὅτι αὗται δὲν ἠδύναντο ἑκάστοτε ὑπὸ τούτου ἢ ἐκείνου νὰ λαμβάνωσι διαφόρους μορφάς, ἀλλ' ἔπρεπε πάντοτε νὰ τηρῶσι τὴν μορφήν, ἣν ἡ καθ' ἡμέραν καὶ χρονιωτάτη χρῆσις ὥρισεν αὐταῖς. Τούτου δὲ ἕνεκα οὐδέποτε αἱ κεκραμέναι λέξεις ἔλαβον διὰ τοῦ χρόνου ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ διά-

φορον τῆς ἀρχαιοτάτης αὐτῶν μορφῆς, οὐδὲ ὅτε καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς Ἐρασμικοὺς αἱ δίφθογγοι ἀπέδιδον ἁπλοῦν καὶ ἀσύνθετον ἦχον. Καὶ ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς μεμβράναις τοῦ Trinchera, ταῖς γεγραμμέναις κατὰ τὴν δεκάτην μέχρι τῆς δεκάτης τρίτης μ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ὁσάκις ἀπαντᾷ κρᾶσίς τις, ἀπαντᾷ πάντοτε κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς μορφήν, ὡς δεικνύουσι τὰ παραδείγματα *κἀγώ*, *κἀμοῦ*, *κἀκεῖθεν*. Τοῦτο δέ, διότι καὶ ἐπὶ τῶν κεκραμένων λέξεων συμβαίνει ὅ,τι καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης λέξεως ἁπλῆς ἢ συνθέτου, ἣν οὐδεὶς ἐν τῷ λέγειν ἢ γράφειν ἔχει τὴν ἐξουσίαν αὐθαιρέτως νὰ μεταβάλλῃ ἑκάστοτε, ὅπως αὐτὸς θέλει. Περὶ οὐδεμιᾶς δὲ τῶν κεκραμένων λέξεων τῶν ἀπαντωσῶν ἐν τοῖς κειμένοις τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὁ κ. Zacher ὅτι εἶνε ἐσχηματισμένη ἐναντίον τῆς καθ' ἡμέραν χρήσεως ἢ ὅτι ἀπειράκις δὲν εἶπεν ἢ δὲν ἤκουσεν αὐτὴν ἀρχαῖος Ἕλλην κατὰ τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐν τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς αἱ κράσεις ἦσαν εὐχρηστόταται ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ τῆς ἕκτης μέχρι τῆς τετάρτης π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, πολλῷ δὲ ὀλιγώτερον δύναται μετ' ἀποχρῶντος λόγου νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὰς κεκραμένας λέξεις *θοἰμάτιον*, *θαἰμάτια* δὲν ἔλεγεν Ἀττικὸς ἀνὴρ πλεονάκις τῆς ἡμέρας ἢ τὴν κεκραμένην λέξιν *θἄτερον*, *ἅτερος*, περὶ ἧς οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ, οὐδὲ ὁ κ. Zacher, ὅτι δὲν κατέρχεται ἀπὸ χρόνων πολὺ τοῦ Ἀριστοφάνους ἀρχαιοτέρων. Ὑπὲρ δὲ τῆς μονοφώνου ἐκφωνήσεως τῆς *αι* καὶ *οι* ἐν ταῖς κεκραμέναις λέξεσι *θοἰμάτιον*, *θαἰμάτια*, συνηγοροῦσι πάντα τὰ φαινόμενα τοῦ νόμου τῶν κράσεων, περὶ οὗ ὁ κ. Zacher ἔκρινε καλόν, ὡς καὶ ὁ Blass, νὰ τηρήσῃ εὔφημον καὶ ἱερὰν σιγήν, εἰ καὶ ἡμεῖς λέγομεν περί τε τοῦ νόμου τούτου καὶ τῶν φαινομένων αὐτοῦ ἐν τῇ 24 σελίδι, πολλῷ δὲ πλείονα ἐν τῇ *Βασάνῳ* (σελ. 24-36), ἔνθα ἀναιροῦμεν πάσας τὰς ἐκ τῶν κράσεων ἰσχυρίσεις τοῦ Γεωργίου Κουρτίου, καταδεικνύοντες καὶ τὰς ἀντιφάσεις, εἰς ἃς ἠναγκάσθη νὰ περιέλθῃ ὁ ἄλλως δεινότατος ἐκεῖνος Γραμματικὸς ἐκ τῆς ἐσφαλμένης αὐτοῦ γνώμης, ὅτι αἱ κράσεις εἶνε *ἀκαριαῖαι συναιρέσεις*. Οὐδαμῶς ἐπιτρέπεται τὴν *αι* καὶ *οι* νὰ ἐκφωνήσωμεν κατὰ τὸν Ἐρασμικὸν τρόπον, ἀφοῦ ἡ κρᾶσις καὶ συναίρεσις εἶχον ὁλοσχερῶς συντελέσει τὸ ἑαυτῶν ἔργον ἤδη ἐν χρόνοις ἀρχαιοτέροις τοῦ Ἀριστοφάνους, ἡ δὲ *αι* καὶ *οι* εἶχον, ὡς εἴδομεν καὶ θὰ ἴδωμεν, δύνα-

μιν ἁπλῶν καὶ στοιχειωδῶν ἤχων ἐν τῷ μετ' Εὐκλείδην κοινῷ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν ἀλφαβήτῳ.

Ὡσαύτως ἀντὶ δι' ἱστορικῶν τεκμηρίων νὰ ἀνασκευάσῃ ὁ κ. Zacher τὰς ἡμετέρας ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους, Ἡσιόδου, Ὁμήρου καὶ πολλῶν ἐπιγραφικῶν μαρτυρίων ἀποδείξεις, ὅτι τὸ *υ* τῶν διφθόγγων *αυ* καὶ *ευ* δὲν εἶχε φωνηεντικήν, ἀλλὰ συμφωνικὴν δύναμιν, λαμβάνει καὶ πάλιν τὸν μάταιον κόπον νὰ παραπέμψῃ ἡμᾶς εἰς ὅ,τι λέγει ὁ Sieverst ὁρίζων τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως *δίφθογγος*. Τί χρῄζομεν τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ *Sieverst* πρὸς γνῶσιν τῆς προφορᾶς τῶν Ἑλληνικῶν διφθόγγων *αυ* καὶ *ευ* ἢ τῶν Γαλλικῶν *au* καὶ *eu* ἢ τῆς Ἀγγλικῆς *ew*, ἂν ἄλλοθεν μὴ γινώσκωμεν ταύτην; Ἂν ἐκ τῶν θεωριῶν τῆς Φωνητικῆς ἠδυνάμεθα νὰ γινώσκωμεν τίς εἶνε ἡ δύναμις τῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων γλωσσῶν, θὰ ἦτο περιττὴ πᾶσα ἄλλη ἔρευνα. Διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Zacher παραπομπῆς δὲν ἀναιροῦνται ὅσα ἡμεῖς λέγομεν ἐν δέκα σελίσιν (ἀπὸ σελ. 40-50) περὶ τῆς συμφωνικῆς δυνάμεως τοῦ *υ* τῶν Ἑλληνικῶν διφθόγγων *αυ* καὶ *ευ*· δὲν ἀναιρεῖται δὲ οὐδὲ ἡ ἀπορία ἡμῶν, διὰ τί ἡ *αυ* καὶ *ευ* δὲν ἐγένοντο διὰ τοῦ χρόνου *ω* καὶ *ου*, ὅπως καὶ οἱ δύο συλλαβὰς ἀποτελοῦντες φθόγγοι *αου* καὶ *εου*, ἀλλ' ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτὰς μετὰ βραχεῖαν ἀπουσίαν ὁ συμφωνικὸς φθόγγος, ὅστις ἐξ ἀρχῆς ἠκούετο ἐν αὐταῖς. Δὲν ἀναιρεῖται δὲ οὐδὲ ἡ ἄλλη ἀπορία ἡμῶν, διὰ τί ἡ δίφθογγος *οου* ἐν ταῖς λέξεσι *βοῦς*, *οὐκ* κτλ. ἀπετέλεσε προϊόντος τοῦ χρόνου διὰ τῆς κράσεως τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν φωνηέντων τὸν αὐτὸν φθόγγον, ὅστις γεννᾶται καὶ ἐκ τῆς κράσεως τῶν δύο φωνὰς ἀποτελούντων διῃρημένων φθόγγων *ο-ου*, δὲν συνέβη δὲ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τὰς διφθόγγους *αυ* καὶ *ευ*, ἂν ἀληθῶς τὸ *υ* αὐτῶν ἐξεφωνεῖτο ὡς *ου*. Ἂν αἱ Ἑλληνικαὶ δίφθογγοι *αυ* καὶ *ευ* εἶχον ὄντως τὴν ὑπὸ τῶν Ἐρασμικῶν διδασκομένην προφοράν, τότε διὰ τί οἱ δύο συλλαβὰς ἀποτελοῦντες φθόγγοι *αου* καὶ *εου*, ὅταν συνέρχωνται εἰς μίαν συλλαβήν, δὲν ἀποτελοῦσι τὰς διφθόγγους *αυ* καὶ *ευ*, τὰς ἐχούσας κατὰ τοὺς Ἐρασμικοὺς τὰ αὐτὰ στοιχεῖα *αου* καὶ *εου*, ἀλλ' ἰδιοτρόπως συνέρχονται εἰς *ω* καὶ αυ; Διὰ τί ἐκ τοῦ *τιμάουσα*, *φιλέουσα* δὲν προῆλθε τὸ *τιμαῦσα*, *φιλεῦσα*, ἀλλὰ τὸ *τιμῶσα*, *φιλοῦσα*; Τί λέγει πρὸς ταῦτα, ἐρωτῶμεν τὸν κ. Zacher, ἡ Φωνητικὴ τοῦ Sieverst; Ἡμεῖς οὐδαμοῦ ἠρνήθημεν ὅτι οἱ φθόγγοι *αου*

καὶ *εου* δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσωσι μίαν συλλαβήν, ὥστε μωροπονήρως νὰ παραπέμψῃ ἡμᾶς ὁ κ. Zacher εἰς τὴν Φωνητικὴν τοῦ Sieverst. Ἡμεῖς εἴπομεν καὶ λέγομεν ὅτι οἱ φθόγγοι *αου* καὶ *εου* δὲν ἀποτελοῦσι δίφθογγον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀλλὰ δύο συλλαβάς. Δι' οὐδενὸς δὲ σαφοῦς τεκμηρίου ἀπέδειξαν τὸ ἐναντίον οἱ Ἐρασμικοί. Ἂν ἐν τῇ Γαλλικῇ γλώσσῃ οἱ φθόγγοι *o* καὶ *a* ἀποτελοῦσι μίαν συλλαβὴν ἐν τῇ διφθόγγῳ *oi*, εἰς τοῦτο δὲν ἀκολουθεῖ ὅτι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τὰ αὐτὰ φωνήεντα ἀποτελοῦσι μίαν συλλαβήν, ὥστε νὰ ψέξῃ ἡμᾶς ὁ κ. Zacher, εἰπόντας ὅτι τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ περὶ τοὺς φθόγγους *αου* καὶ *εου*. Ὡσαύτως ἀδυνατῶν ὁ κ. Zacher νὰ ἀναιρέσῃ ὅσα ἡμεῖς ἐν σελ. 42-44 λέγομεν ὑπὲρ τῆς συμφωνικῆς δυνάμεως τοῦ *υ* ἐν τῷ ἐπιρρήματι *εὖ*, ἣν δύναμιν καὶ δι' ἄλλων πολλῶν ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους τεκμηρίων ἀποδεικνύομεν, οὐδεμίαν μέν, ὡς εἰκός, ἀνασκευὴν τῆς ἀποδείξεως ἡμῶν ἐπιχειρεῖ, ἀλλὰ μόνον θαυμάζει πῶς ἡμεῖς εἴπομεν ὅτι τὸ Ἀριστοφάνειον *εὔρυθμος* ἀποδεικνύει ὅτι τὸ *υ* ἐν τῷ ἐπιρρήματι *εὖ* ἐπὶ Ἀριστοφάνους εἶχε συμφωνικὴν δύναμιν. Ἀντὶ συχνάκις νὰ θαυμάζῃ ὁ κ. Zacher, ὅπερ συνήθως πάσχουσιν οἱ μωροί, ἔπρεπε νὰ ἀνασκευάσῃ ὅ,τι ἡμεῖς λέγομεν ἐν τῇ σελίδι 41-42, ὅτι, ἂν ἐν τῷ *εὔρυθμος* τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ ἐν τῷ *εὔρους* (ὅπερ ἀπαντᾷ παρὰ τὸ *διάρρους* ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ ἐξ Ὠρωποῦ τῆς Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος), ἠκούετο ὁ φθόγγος *ου*, τότε αἱ λέξεις αὗται ἔπρεπε νὰ μὴ γράφωνται δι' ἑνὸς *ρ*, ὅπως αἱ λέξεις *ἔκρυθμος*, *ἔκρους*, *ἐκρεῖν*, ἀλλὰ διὰ δύο *ρ*, ὅπως τὸ *ἄρρυθμος* καὶ *διάρρους* καὶ τὸ Ὁμηρικὸν *ἐΰρροος*, ἐν ᾧ φυλάσσονται καὶ τὰ δύο *ρ*, δι' οὐδένα ἄλλον λόγον βεβαίως, ἢ διότι τὸ *υ* τοῦ *εὖ* ἐπὶ Ὁμήρου πρὸ συμφώνου εἶχεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φωνηεντικὴν δύναμιν. Τὸ ὅτι τὸ *ευ* ἐπὶ Ἀριστοφάνους ἀποτελεῖ μακρὰν συλλαβήν, οὗτος δὲν ἦτο ἱκανὸς λόγος νὰ ἐκπέσῃ τὸ ἕτερον *ρ*, διότι οὐδέποτε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγος γίνεται αἰτία ἐκπτώσεως τοῦ ἑτέρου τῶν διττῶν συμφώνων.

Ἵνα δὲ ὁ κ. Zacher ἀνασκευάσῃ ὅσα λέγομεν ἐν σελίδι 55 καὶ ἑξῆς περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Τοξότου τῶν «*Θεσμοφοριαζουσῶν*» ἐσφαλμένης ἐκφωνήσεως τῶν *δασέων*, δὲν φυλάττει τὴν τάξιν τῶν ἡμετέρων συλλογισμῶν, ἀλλ' αὐθαιρέτως μεταβάλλει αὐτήν, μετὰ δὲ τοῦτο δὲν ὀκνεῖ καὶ πάλιν νὰ κακίσῃ ἡμᾶς, οὐχὶ δι' ὅσα ἡμεῖς

λέγομεν, ἀλλὰ δι' ὅσα αὐτὸς ἀποδίδει ἡμῖν. Ἡμεῖς δὲν λέγομεν, ὡς ἀποδίδει ἡμῖν ὁ κ. Zacher, ὅτι τὰ δασέα ἐπὶ Ἀριστοφάνους ἐξεφωνοῦντο ὡς τὰ καθ' ἡμᾶς, ἐπειδὴ σήμερον οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ἑλλάδα ξένοι περιπίπτουσιν εἰς τὰ αὐτὰ σφάλματα εἰς ἃ καὶ ὁ Τοξότης περὶ τὴν ἐκφώνησιν αὐτῶν, ἀλλὰ λέγομεν ὅτι, ἂν οἱ Ἕλληνες ἐξεφώνουν τὰ δασέα ὡς *kh*, *ph* καὶ *th*, δυσκόλως οἱ θεαταὶ θὰ ἠδύναντο νὰ αἰσθανθῶσι τὸ κωμικὸν κέντρον τοῦ Ἀριστοφάνους, σκώπτοντος τὸν Τοξότην ἐπὶ προφορᾷ, οὐδαμῶς σχεδὸν διαφερούσῃ τῆς προφορᾶς τῶν ψιλῶν. Ἡμεῖς ἐν τῇ σελίδι 54-55 ἐκ τοῦ σκώμματος τοῦ Ἀριστοφάνους κυρίως δὲν λαμβάνομεν ἀπόδειξιν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας προφορᾶς, ἀλλὰ κατὰ τῆς προφορᾶς τῶν *δασέων* ὡς *δασυνομένων*, καὶ ἰσχυριζόμεθα ὅτι ἐκ τῶν σφαλμάτων τοῦ Τοξότου οὐδαμῶς ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐξεφώνουν τὰ *δασέα* ὡς *δασυνόμενα*. Τοσούτῳ δὲ ὀλιγώτερον, λέγομεν, ἀποδεικνύεται τοιαύτη προφορά, ὅσῳ οὐδεὶς σήμερον δύναται νὰ βεβαιώσῃ ἡμῖν ὅτι ἐν τῇ μητρικῇ γλώσσῃ τοῦ Τοξότου δὲν ὑπῆρχον δασυνόμενα, οὐδὲ νὰ ἀνασκευάσῃ τὰ πολλὰ καὶ σαφῆ τεκμήρια, τὰ μαρτυροῦντα ὅτι ἐπὶ Ἀριστοφάνους τὰ Ἑλληνικὰ *δασέα* ἐξεφωνοῦντο ὡς σήμερον παρ' ἡμῖν οὐχὶ δὲ ὡς *δασυνόμενα*. Ἡ καθ' ἡμᾶς, λέγομεν, προφορὰ τῶν Ἑλληνικῶν δασέων συμφωνεῖ μᾶλλον πρὸς τὸν γέλωτα, ὅστις βεβαίως θὰ ἐξεῤῥάγη τότε ἐν τοῖς θεαταῖς, ἐπειδὴ μόνη ἡ προφορὰ αὕτη παρέχει σαφῆ αἴσθησιν τῆς παραμορφώσεως, ἣν ἠδύναντο νὰ πάθωσι τὰ Ἑλληνικὰ δασέα, ἐκφωνούμενα ὡς ψιλά· ἡ σαφὴς δὲ αὕτη αἴσθησις τῆς διαφόρου ἐκφωνήσεως ἦτο ἀναγκαιοτάτη, ἂν ὁ ἐκ τοῦ κωμικοῦ σκώμματος γέλως ἔμελλε νὰ εἶνε φυσικὸς καὶ ἀβίαστος, οὐχὶ δὲ παρὰ φύσιν καὶ βεβιασμένος, ὡς θὰ ἦτο, ἂν τὰ Ἑλληνικὰ δασέα ἐξεφωνοῦντο ὡς θέλει ὁ κ. Zacher καὶ οἱ ὁμοφωνοῦντες αὐτῷ. Παρὰ πᾶσαν δ' ὅμως τὴν διαστροφὴν τῶν ἡμετέρων λόγων, ὁ κ. Zacher δὲν ἀποκρούει ὅλως τὸ πιθανὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκφωνήσεως τῶν δασέων ἐπὶ Ἀριστοφάνους, καὶ ὁμολογεῖ μάλιστα ὅτι καὶ τὰ σύμφωνα *γ* καὶ *δ* καὶ πιθανῶς καὶ τὸ *β* εἶχον ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ τέλος τῆς Ε' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος τὴν παρ' ἡμῖν προφοράν. Πρὸς δὲ τούτοις λέγει ὅτι ἀποδέχεται καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς προφορὰν τοῦ *ζ*, ὑπὲρ τῆς προφορᾶς δὲ ταύτης τοῦ *ζ* ἔχει, λέγει, συμφωνοῦντας καὶ δύο μεγάλους γλωσσολόγους τὸν *Ascoli* καὶ *Havet*. Ἀλλὰ δυστυ-

χῶς οἱ λόγοι, οὓς ἀναφέρει ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς, εἰς ἣν παραπέμπει (1888 Leipzig), οὔτε κατὰ πάντα συμφωνοῦσι πρὸς τὰ λεγόμενα περὶ τῶν Ἑλληνικῶν συμφώνων ἐν τῇ σελ. 543 τῆς ἐπικρίσεως (πρβλ. τὰς τελευταίας σελίδας τῆς πραγματείας αὐτοῦ ἀπὸ τῆς σελίδος 39 καὶ ἑξῆς), οὔτε εἶνε ἱκανοὶ νὰ ἀνασκευάσωσι τὰς γνώμας τῶν τὰ ἐναντία φρονούντων, καταλείπουσι δὲ ἰσχυρότατα πολλὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Blass, τοῦ Κουρτίου καὶ ἄλλων. Εἶνε δὲ θαυμασμοῦ ἄξιος ὁ ἀνὴρ οὐχὶ τοσοῦτον ὅτι οὐδένα ἀποχρῶντα λόγον ἔχει ὑπὲρ τῶν ἀσταθῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων, ὅσον ὅτι, ἐνῷ εἰς σπουδαιότατα πράγματα διαφωνεῖ πρὸς τὸν Blass καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν προφορὰν τῆς *ει* (ἰδὲ τὴν 545 σελίδα τῆς ἐπικρίσεως), ὅμως παρὰ πάσας ταύτας καὶ ἄλλας διαφωνίας αὐτοῦ καὶ πολλῶν ἄλλων Γερμανῶν πρὸς ἀλλήλους ἐν τῷ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς ζητήματι, οὐδένα ξένον ἀνέχεται νὰ γράψῃ τι περὶ τῶν Ἑλληνικῶν φθόγγων ἔχοντα ἰδίαν γνώμην, ὅσον ὀρθὴ καὶ ἂν εἶνε αὕτη, ἀλλὰ προτιμᾷ νὰ φαίνηται αὐτὸς γελοῖος μᾶλλον διὰ παραλόγων καὶ σοφιστικῶν ἀντιῤῥήσεων, ἢ νὰ ἐπιτρέψῃ ξένην παρέμβασιν. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἡ τοιαύτη ξενηλασία εἶνε ὅλως ἀλλοτρία τῆς Γερμανικῆς ἐπιστήμης, ἀσπαζομένης τὴν ἀλήθειαν, ὁθενδήποτε καὶ ἂν προέρχηται αὕτη, ἀποδοκιμαζούσης δὲ τοιοῦτον αὐτοχειροτόνητον καὶ ἄκλητον ὑπέρμαχον, οἷος ὁ κ. Zacher.

Παρὰ τοιούτου ἀνθρώπου οὐδὲ ἡμεῖς προσδεχόμεθα ὅσα ὑπὲρ ἡμῶν λέγει περὶ τὸ τέλος τῆς ἐπικρίσεως (ἐν ταῖς σελίσι 543 καὶ 544) οὐδὲ χρῄζομεν τῆς ἐπιδοκιμασίας αὐτοῦ, ὅτι μετὰ πολλῆς δεξιότητος ἐπραγματεύθημεν τὰ κατὰ τὰς καταλήξεις τῆς δοτικῆς πληθυντικῆς τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων *ησι*, *έσι*, *αισι*, *ασι* (ἀπὸ τῆς 8 σελίδος τῆς ἡμετέρας πραγματείας μέχρι τῆς 14)· οὐδὲ τοῦ ἄλλου ἐπαίνου αὐτοῦ χρῄζομεν, ὅτι ἐν τῇ ἐξετάσει ταύτῃ ἐδείχθημεν εὐμαθεῖς μαθηταὶ Γερμανικῆς ἐπιστήμης, διότι οἱ λόγοι οὗτοι προέρχονται ἐξ ἀνθρώπου, ὅστις, καίπερ γεννηθεὶς καὶ ἐκτραφεὶς ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὑπὸ Γερμανῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν παιδευθείς, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τιμώντων τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ περὶ πολλοῦ ποιουμένων τὴν εἰλικρίνειαν καὶ χρηστότητα καὶ εὐσυνειδησίαν, αὐτὸς διὰ τῆς ἐπικρίσεως τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἀπέδειξεν ὅτι οὐδεμίαν τῶν ἀρετῶν τούτων κέκτηται. Ἂν ἐκ τῆς γραφῆς καὶ τῶν φθόγγων τῶν εἰ-

ρημένων καταλήξεων ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ *αι* ἐν ταῖς γραφαῖς τοῦ Ἀριστοφάνους *πέτραισι*, *τύχαισι*, *πύλαισι* κτλ. κατέχει τὸν τόπον τοῦ Ε, τοῦ σταθερῶς γραφομένου ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς καὶ ἐν ταῖς νεωτέραις πολλῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο ἐπὶ Ἀριστοφάνους καὶ τῶν συγχρόνων αὐτῷ νὰ ἐκφωνῆται ὡς οἱ Ἐρασμικοὶ διδάσκουσι, καὶ ἂν ὡσαύτως ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ *η* τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου δὲν ἐξεφωνεῖτο ὡς μακρὸν καὶ ἀνοικτὸν *e*, ἀφοῦ ὁ Ἀριστοφάνης ποιεῖται φανερὰν διάκρισιν μεταξὺ τῆς Ἀττικῆς καταλήξεως *αισι* (ἤτοι ȇσι) καὶ τῆς Ἰωνικῆς καταλήξεως *ησι*, ἀμφότεραι αἱ ἀποδείξεις αὗται δὲν ὀφείλονται οὔτε εἰς τὴν εὐμενῆ κρίσιν τοῦ κ. Zacher, οὔτε εἰς τὴν ἡμετέραν δεξιότητα, ἀλλ' εἰς μόνην τὴν φύσιν τοῦ ἐξεταζομένου πράγματος. Εἰς τὸν κ. Zacher ἀνήκει μόνον ἡ ἀντίῤῥησις ὅτι ἡ διὰ τῆς *αι* γραφὴ τῆς καταλήξεως *αις* (τῆς ἐκ τῆς ēσι γεννηθείσης) ἀναφαίνεται ἤδη ἀπὸ Σόλωνος. Ἀλλ' οὐδὲ ἡ ἀντίῤῥησις αὕτη ὠφελεῖ, ὡς θὰ ἴδωμεν, τὸν κ. Zacher, οὔτε ὁ ξηρὸς αὐτοῦ ἰσχυρισμὸς ὅτι θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀποδεχθῇ τὸ ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀποδείξεως συναγόμενον συμπέρασμα, ἂν δὲν ὑπῆρχον πλεῖστα καὶ ἰσχυρὰ τεκμήρια, ἀποδεικνύοντα ὅτι ἡ *αι* ἐπὶ Ἀριστοφάνους ἐξεφωνεῖτο ὡς αὐτὸς διδάσκει, τὸ δὲ *η* ὡς ἀνοικτὸν *ê*, διότι ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος, ὡς ψιλὸς ἰσχυρισμὸς οὐδεμίαν ἔχει ἀποδεικτικὴν δύναμιν. Ἡμεῖς δὲ ἐν τῇ *Βασάνῳ* διὰ πλείστων καὶ σαφεστάτων λόγων ἀπεδείξαμεν, ὅτι ἐξ *οὐδενὸς* Ἐρασμικοῦ τεκμηρίου γίνεται φανερὸν ὅτι ἐπὶ Ἀριστοφάνους ἡ *αι* δὲν ἐξεφωνεῖτο ὡς μακρὸν καὶ ἀνοικτὸν *e*, τὸ δὲ *η* ὡς κλειστόν. Ὅτι τὸ *η* εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ μακροῦ καὶ κλειστοῦ *e* ἐν τῇ μετ' Εὐκλείδην γραμματικῇ καὶ ἡ *αι* τὴν τοῦ ἀνοικτοῦ ὁμολογεῖ καὶ ὁ Brugmann (Gramm. κτλ. σελ. 26) καὶ ὁ Meister (griech. Dial. I, 83), ὅταν ἐν ταῖς εἰρημέναις σελίσι τῶν ἑαυτῶν γραμματικῶν ὁμολογῶσι τοῦτο περὶ τῆς *αι* καὶ τοῦ *η* τῶν Λεσβίων, ἑρμηνεύοντες τὴν γραφὴν *αἴμισυς*, ἥτις ἀπαντᾷ ἐν ψηφίσματι τῶν Μυτιληναίων τῶν ἀρχῶν τῆς Δ΄ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος. Ἀποδεχόμενοι τοιαύτην δύναμιν τοῦ *η* καὶ τῆς *αι* οἱ δεινοὶ οὗτοι γραμματικοὶ ἐν τῷ ἀλφαβήτῳ τῶν Λεσβίων κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Δ΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, οὐδὲν ἄλλο ἢ ὁμολογοῦσιν ὅτι τὴν δύναμιν ταύτην εἶχεν ἡ *αι* καὶ τὸ *η* ἐν τῷ μετ' Εὐκλείδην ἀλφαβήτῳ, τῷ ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου κοινοῦ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι, καὶ δὴ καὶ τοῖς Μυτιλη-

ναίοις. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἴσως θὰ διαλάβωμεν ἄλλοτε, ἐξελέγχοντες πᾶσαν ἐναντίαν γνώμην, καὶ δὴ τὴν ὅλως ἐσφαλμένην καὶ ἀστήρικτον γνώμην τοῦ Otto Hoffmann περὶ τῶν ἐκ Λέσβου γραφῶν *Αἰσίοδος* καὶ *αἰμίσεων* (ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Die griech. Dialecte II σελ. 325 καὶ 420). Νῦν δὲ ἐξετάζομεν τὴν ἀντίρρησιν τοῦ κ. Zacher περὶ τῆς ἤδη ἀπὸ Σόλωνος ἐν χρήσει γραφῆς *αις*. Ἂν ὁ κ. Zacher ἦτο γνήσιος φίλος τῆς ἀληθείας δὲν θὰ ἔφερε τοιαύτην ἀντίρρησιν, διότι ἐκ τῶν παρὰ Σόλωνι γραφῶν συνάγεται μόνον ὅτι αἱ γραφαὶ αὗται δὲν δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Σόλωνος, ἀλλ' εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, καθ' οὓς τὰ ἀρχαιότερα ποιήματα καὶ συγγράμματα μετεχαρακτηρίσθησαν εἰς τὸν Ἰωνικὸν ἀλφάβητον. Ὀνόματα πρωτόκλιτα ἀπαντῶντα παρὰ Σόλωνι κατὰ τὴν δοτικὴν πληθυντικὴν πτῶσιν εἶνε τὰ ἑξῆς· *ἀφραδίῃσιν* (4, στίχ. 5), *φίλαις* (4, 22) *κούφαις* (13, 36), *νούσοισιν ὑπ' ἀργαλέῃσιν* (13, 37), *κακαῖς νούσοισι . . . ἀργαλέαις* (13, 61), *πλευρῆς* (24, 4), *πολλαῖσιν* (37, 6). Ἐκ τῶν ἐν τοῖς ὀνόμασι τούτοις γραφῶν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος καταλήξεως οὐδὲν ἄλλο διδασκόμεθα ἢ ὅ,τι καὶ ἐκ τῶν Ἀριστοφανείων γραφῶν *αισι*, *αις*, *ησι*, ἐπειδὴ ἡ γραφὴ *πολλαῖσιν* δεικνύει σαφέστατα ὅτι καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι γραφαὶ ὁρμῶνται, ὡς λέγομεν, ἐκ χρόνων, καθ' οὓς ἐν Ἀθήναις ἐγίνετο χρῆσις τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου· καὶ ἂν ὁ κ. Zacher ἐξήταζεν ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα, δὲν θὰ ἰσχυρίζετο ὅτι ἡ διὰ τῆς *αι* γραφὴ τῆς ἀποκεκομμένης καταλήξεως *αις* ἦτο εὔχρηστος ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος· ὅπερ καὶ ἀληθὲς ἂν ἦτο, οὐδὲν θὰ ἀπεδείκνυε κατὰ τῆς μονοφώνου ἐκφωνήσεως τῆς *αι* ἐπὶ Σόλωνος. Διότι ἡ διὰ τῆς αὐτῆς *αι* γραφὴ τοῦ *πολλαῖσιν* δεικνύει ὅτι καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις δοτικαῖς *φίλαις*, *κούφαις*, *κακαῖς*, *ἀργαλέαις* ἡ γραφὴ τῆς *αι* ἀντὶ τοῦ *ê* ἔχει τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δηλαδὴ οὐχὶ φθογγολογικήν, ἀλλ' ὀρθογραφικήν. Δεικνύει δηλαδὴ ὅτι καὶ ἐν τῇ τελείᾳ καὶ ἐν τῇ ἀποκεκομμένῃ καταλήξει ἡ *αι* ἐγράφη ἀντὶ τοῦ ê διὰ τὸν λόγον, ὃν ἀναφέρομεν ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν, ὅτι ἐν τῷ Ἰωνικῷ ἀλφαβήτῳ οὔτε τὸ Ε οὔτε τὸ Η ἐσήμαινε τὸν φθόγγον τοῦ μακροῦ καὶ ἀνοικτοῦ *e*, τὸν ἐν ταῖς καταλήξεσι *αισι* καὶ *αις* ἀκουόμενον, ἀλλὰ μόνον ἡ *αι*. Ὥστε καὶ ἀσφαλῶς ἂν ἠδύνατο νὰ ἀποδείξῃ ὁ κ. Zacher ὅτι αἱ γραφαὶ *αισι* καὶ *αις* ὄντως ἀνάγονται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Σόλωνος, καὶ οὕτω πά-

λιν θὰ ἀπεδείκνυεν ὅτι καὶ τότε ἡ *αι* εἶχε τὴν αὐτὴν προφορὰν τοῦ ê, ἣν καὶ ἐπὶ Ἀριστοφάνους. Πόσον δὲ ἡ ἐν Ἀθήναις διὰ τῆς *αι* γραφὴ τῆς καταλήξεως *êσι* συμφωνεῖ πρὸς τὰς ἐν Λέσβῳ γραφὰς *Αἰσίοδος* καὶ *αἴμισυς* εἶνε περιττὸν νὰ εἴπωμεν, αὐτοδήλου ὄντος ὅτι καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Λέσβῳ ἐγράφη *αι* ἀντὶ *η* δι' οὐδένα ἄλλον λόγον ἢ διότι ἡ δίφθογγος *αι*, οὐχὶ δὲ τὸ *η*, ἐσήμαινεν ἐν τῷ μετ' Εὐκλείδην κοινῷ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν ἀλφαβήτῳ τὸν μακρὸν καὶ ἀνοικτὸν φθόγγον ê. Δὲν εἶνε δ' ὅμως περιττὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ ἐνταῦθα ὅ,τι λέγομεν καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ (σελ. 11), ὅτι ἐν ταῖς πρὸ Εὐκλείδου Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ἡ κατάληξις êσι οὐδὲ ἅπαξ γράφεται διὰ τοῦ Η, ἀλλὰ πάντοτε διὰ τοῦ Ε, οὐδὲ ἐν ἐπιγραφῇ, ἐν ᾗ ἀπαντᾷ τὸ Η. Δὲν πρέπει δὲ οὐδὲ τοῦτο νὰ παραλίπωμεν, ὅτι καθ' ἅπασαν τὴν Ε' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδα, καθ' ἣν συχνοτέρα ἢ πρότερον συνέβαινεν ἡ ἀποκοπὴ τοῦ ληκτικοῦ *ι* καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τοῦ χρόνου ἠκούετο ἐν Ἀθήναις ἡ ἀποκεκομμένη κατάληξις παρὰ τὴν τελείαν καὶ πλήρη êσι, ὁ ἐν ταύτῃ φθόγγος ê ἐσῴζετο μέχρι τέλους κατὰ τὴν ὁμόφωνον μαρτυρίαν τῶν πρὸ Εὐκλείδου Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν· καὶ ἔχομεν πᾶσαν τὴν βεβαιότητα ὅτι ὁ φθόγγος οὗτος ἠκούετο οὐ μόνον ἐν τῇ πλήρει καταλήξει, τῇ διὰ τῆς *αι* γραφομένῃ ἐν τῷ μετ' Εὐκλείδην ἀλφαβήτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀποκεκομμένῃ *αις*, τῇ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τοῦ χρόνου ἐξ ἐκείνης γεννωμένῃ. Ὅτι δὲ ἡ μεταξὺ τῆς ΑΙ καὶ τοῦ Η διαφορὰ δὲν ἦτο οὐδεμία ἄλλη ἢ ἡ τοῦ ἀνοικτοῦ καὶ κλειστοῦ ê, μαρτυρεῖ οὐ μόνον ὁ Ἀριστοφάνης, γράφων τὴν μὲν Ἰωνικὴν κατάληξιν διὰ τοῦ *η*, *νεφέλῃσι*, τὴν δὲ Ἀττικὴν *êσι* διὰ τῆς *αι*, *νεφέλαισιν*, ἀλλὰ καὶ δύο ποιηταὶ Ἀττικῶν ἐπιγραμμάτων, ὀλίγῳ νεώτεροι αὐτοῦ, ὁ ἕτερος δὲ ἴσως καὶ σύγχρονος, γράψαντες τὰ ἀρχαιότερα *κασιγνήτêσιν*, *φυλακêσιν* οὐχὶ διὰ τοῦ *η*, ὡς θὰ ἐπεθύμει ὁ Blass καὶ ὁ Zacher, ἀλλὰ διὰ τῆς ΑΙ *κασιγνήταισιν*, *φυλακαῖσιν* (CIA II 3840, 1 καὶ 1660, 14). Περὶ τῶν γραφῶν τούτων διελάβομεν καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ, ἐν ταῖς *Additions* (σελ. 71). Τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς εἰρημένης διαφορᾶς τοῦ *η* καὶ τῆς *αι* παρέχεται ἡμῖν καὶ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ἐξ Ἀθηνῶν τῶν περὶ τὸν Εὐκλείδην χρόνων, φέρουσα ἐν Ἰωνικῷ ἀλφαβήτῳ τὴν δοτικὴν πληθυντικὴν τοῦ ὀνόματος *Νύμφη* γεγραμμένην οὐχὶ διὰ τοῦ *η*, ἀλλὰ διὰ τῆς *αι*, *Ἑρμῇ καὶ Νύμφαισιν* (Ἐφημ. Ἀρχ. 1793 σελ. 144). Οὐ-

δεμία ἀμφιβολία ὅτι ἐν τῇ γραφῇ *Νύμφαισιν* ἡ *αι* σημαίνει τὸν φθόγγον Ε, τὸν γεγραμμένον ἐν τῇ αὐτῇ πτώσει τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν ἑτέρᾳ ἀναθηματικῇ ἐπιγραφῇ, ἀρχαιοτέρᾳ τοῦ ἔτους 450 π. Χρ. CIA IV σελ. 120 Nº 503 a). Βεβαίως ἂν ὁ χαράξας τὴν νεωτέραν ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν ἤκουεν ἐν τῇ καταλήξει ȇσι τὸν φθόγγον τοῦ Η, τότε τὸ Ε τοῦ *Νύνφȇσι* τῆς ἀρχαιοτέρας ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς, θὰ ἔγραφεν οὐχὶ διὰ τῆς *αι*, ἀλλὰ διὰ τοῦ *η*, ὡς καὶ τὴν κατάληξιν τῆς δοτικῆς *Ἑρμῇ*. Αἱ γραφαὶ *Ἑρμῇ καὶ Νύμφαισιν* διδάσκουσι καὶ ἄλλο τι τὸν κ. Zacher, ὅτι ἡ *αι* ἐν τῇ λέξει *καὶ* κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Εὐκλείδου καὶ Ἀριστοφάνους ἐξεφωνεῖτο οὐχὶ ὡς διδάσκει αὐτὸς καὶ ὁ Blass, ἀλλ᾽ ὡς *ȇ* καὶ ὅτι αἱ κράσεις *κἀγώ*, *κἀκεῖνος*, *κᾆτα* κτλ. δὲν εἶνε *ἀκαριαῖαι συναιρέσεις*, οὐδὲ σημαίνουσι τὴν ἐπὶ Ἀριστοφάνους προφορὰν τῆς *αι* ἐν τῷ *καί*, ἀλλὰ κατέρχονται ἐκ χρόνων πολλῷ ἀρχαιοτέρων καὶ σημαίνουσι τὸν ἀρχαιότατον φθόγγον αὐτῆς· καὶ ὅτι ἡμεῖς εἴχομεν δίκαιον, ἐξ ἀρχῆς ἰσχυρισθέντες ὅτι ἡ *αι* καὶ *οι* ἐν ταῖς κεκραμέναις λέξεσι *θαἰμάτια*, *θοἰμάτιον* ἀφ᾽ ὧν χρόνων ἡ κρᾶσις καὶ ἡ συναίρεσις ὁλοσχερῶς συνετέλεσε τὸ ἑαυτῆς ἔργον, ἀπέδιδον οὐχὶ σύνθετον, ἀλλ᾽ ἁπλοῦν καὶ μονοειδῆ φθόγγον. Τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς προφορᾶς τῆς *αι* ἐπὶ Ἀριστοφάνους παρέχεται καὶ Ἀττικὸν ψήφισμα τοῦ ἔτους 418 π. Χρ. διὰ τῶν γραφῶν *μυρίȇσι*, *χιλίαισι*, *ταμίαισι*, *δραχμȇσι*, *ἀποδέκταις*. Διότι ἡ ἐσφαλμένη γραφὴ *μυρίȇσι*, ἀντὶ *μυρίαισι* διδάσκει σαφῶς ὅτι ἡ *αι* ἡ γεγραμμένη ἐν ταῖς δοτικαῖς *χιλίαισι*, *ταμίαισι*, *ἀποδέκταις*, εἶχε τὴν αὐτὴν προφορὰν τοῦ μακροῦ καὶ ἀνοικτοῦ ȇ τοῦ ἀκουομένου ἐν τῇ γραφῇ *δραχμȇσι* καὶ τῇ ὡσαύτως τότε ἐν χρήσει γραφῇ τῆς τελείας δοτικῆς *ἀποδεκτȇσι*, καὶ οὐδενὶ ἐπιτρέπεται παρὰ τὴν σαφῆ ταύτην μαρτυρίαν τοῦ Ἀττικοῦ τούτου ψηφίσματος νὰ ἰσχυρίζηται ὅτι ἡ *αι* ἐν τῇ ἀποκεκομμένῃ δοτικῇ *ἀποδέκταις*, *δραχμαῖς*, *μυρίαις* κτλ. δὲν εἶχε τὴν προφορὰν τοῦ αὐτοῦ φθόγγου τοῦ μέχρι τέλους ἀκουομένου ἐν τῇ τελείᾳ καταλήξει *ȇσι*, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Zacher διδασκομένην. Ἡ διὰ τῆς *αι* γραφὴ τοῦ ȇ, δυνάμεθα μετὰ παντὸς τοῦ δικαίου νὰ εἴπωμεν, ἔχει τὴν αὐτὴν ἰσχύν, ἣν θὰ εἶχε *ῥητὴ μαρτυρία* τοῦ Ἀριστοφάνους ἢ ἄλλου τινὸς τῶν συγχρόνων αὐτῷ, ὅτι ἡ *αι* τότε ἐξεφωνεῖτο ὡς μακρὸν καὶ ἀνοικτὸν *ȇ*. Πρὸς τοιαύτην δὲ *ῥητὴν μαρτυρίαν* οὐδεμίαν ἔχουσιν ἰσχὺν ὑποθέσεις νεω-

τέρων γραμματικῶν, καὶ ἂν οὗτοι εἶνε δεινότατοι γλωσσολόγοι, γινώσκουσι δὲ τὸ ἔτυμον καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων ἀσυγκρίτως ὀρθότερον τοῦ Πλάτωνος καὶ πάντων τῶν ἄλλων γραμματικῶν ἀρχαίων ἢ νεωτέρων, καὶ αὐτοῦ τοῦ κ. Zacher, τοῦ οὕτω σφόδρα ἐπὶ γραμματικῇ δεινότητι ἐγκαλλωπιζομένου.

Κατὰ πάντα ταῦτα, ὅσον ἐκ τοῦ κ. Zacher, οὐδαμῶς κωλυόμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ σήμερον ὅ,τι πρὸ δύο σχεδὸν ἐτῶν ἐγράψαμεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ, ἐν ταῖς *Additions*, σελ. 72 καὶ 73: L'inadmissiblité du son *aï* au datif pluriel des noms de la 1re déclinaison dont le radical se termine par une consonne est non seulement démontrée par les inscriptions attiques d'avant Euclide. puisque aucune d'elles n'a dans ces noms *αισι* au lieu de *ê*σι, mais encore par les lois phoniques du dialecte attique. En effet, d'après ces lois phoniques tout *α* long précédé d'une consonne s'était changé en ê depuis une époque de beaucoup antérieure à Homère. L'absorption elle-même de l'*ι* *προσγεγραμμένον* dans les noms dont le radical se termine par une voyelle, comme *ταμίασι*, *χιλίασι*, *μυρίασι* au lieu de *ταμίᾳσι*, *χιλίᾳσι*, *μυρίᾳσι*, témoigne que l'*α* qui précède l'*ι* était long non seulement dans le dialecte ionien qui le changea en *η* (*ταμίησι* etc.), mais aussi dans le dialecte attique; il était donc impossible que cet *α* restât immuable dans les noms dont le radical se termine par une consonne. Par conséquent, on ne peut en aucune manière démontrer que l'*αι* de la terminaison *αισι* ne remplace pas l'e long et ouvert........................

.... Les partisans d'Érasme doivent donc démontrer qu'au 5e siècle av. J. C. la forme *αισι* existait dans le dialecte attique à l'encontre du témoignage irréfragable des inscriptions et des règles phoniques du dialecte attique, ou ils doivent avouer que les Athéniens disaient d'abord τêσι δραχμêσι et ensuite τêσι δραχμêς ou τêς δραχμêσι, jusqu'à l'époque de Platon où la forme apocopée prévalut complètement et qu'ils écrivaient *αισι* et *αις* depuis l'usage de plus en plus repandu de l'alphabet ionien même avant Aristophane. Après avoir avoué ce fait, les partisans d'Érasme doivent accepter

la conclusion inévitable de cet aveu, à savoir : que la graphie de la diphthongue *αι* dans la terminaison ἐσι et la forme apocopée ἐς ne provient pas d'une cause phonique mais orthographique, et que les Grecs depuis une époque antérieure à Euclide savaient qu'ils pouvaient écrire non seulement *ει* et *ου* pour représenter les sons simples des diphthongues improprement dites *ε* et *ο*, mais encore *αι* au lieu de l'e long et ouvert.

Εἰς τὴν αὐτὴν διαφορὰν τῆς *αι* καὶ τοῦ *η* ἀπέδομεν ὡσαύτως (σελ. 5) τὴν παρ' Ἀριστοφάνει διὰ τῆς *αι* γραφὴν τοῦ ὀνόματος *λαίθαργος* ἀντὶ *λήθαργος* (Ἱππ. 1068), εἰπόντες ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης ἔγραφε *λαίθαργος* ἀντὶ *λήθαργος*, ἐπειδή, ὡς φαίνεται, ὁ ἀλλαντοπώλης, εἰς οὗ τὸ στόμα ἐμβάλλει τὴν λέξιν ταύτην, ἐξεφώνει τὸν ἐν αὐτῇ φθόγγον τοῦ *η* κατὰ τὴν προφορὰν τῶν πολλῶν οὐχὶ ὡς κλειστόν, ἀλλ' ὡς ἀνοικτὸν *ê*, καὶ ὁ Ἀριστοφάνης, ἵνα δηλώσῃ τὴν ἀνοικτοτέραν προφοράν, ἔγραψε τὸ ὄνομα τοῦτο οὐχὶ διὰ τοῦ *η*, ἀλλὰ διὰ τῆς *αι*. Ὁ κ. Zacher ἀδυνατῶν νὰ ἀνασκευάσῃ τὸ ἐκ τῆς διττῆς γραφῆς τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἀναγκαῖον συμπέρασμα λέγει ἁπλῶς ὅτι πρέπει νὰ ζητηθῇ γραμματικὴ ἑρμηνεία τοῦ *λαίθαργος* καὶ *λήθαργος*. Ἀλλὰ τοιαύτη ἑρμηνεία εἶνε ὅλως περιττή, διότι εἶνε βεβαιότατον ὅτι τὸ μακρὸν *α* τῆς ῥίζης *λαθ*, τὸ τηρηθὲν μέχρι τέλους ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν Αἰολέων καὶ Δωριέων, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο μακρὸν *α* τῆς ἀρχαιοτάτης γλώσσης τῶν Ἑλλήνων, οὐδέποτε ἐκτείνεται ἐν τῇ Ἰωνικῇ καὶ Ἀττικῇ διαλέκτῳ εἰς *αι*, ἀλλὰ σταθερώτατα καὶ κανονικώτατα μόνον εἰς *ê*· καὶ ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου *λάθαργος* μόνον τὸ *λêθαργος* ἠδύνατο νὰ προέλθῃ. Ὅτι δὲ καὶ ὁ κλειστότερος φθόγγος τοῦ i ἠδύνατο πρό τινων συμφώνων ἢ κατόπιν τινῶν συμφώνων νὰ λαμβάνῃ ἐνίοτε τὸν ἀνοικτότερον φθόγγον τοῦ *ε*, μαρτυροῦσιν οὐ μόνον Ἀττικαὶ γραφαὶ τῶν Καισαρικῶν χρόνων, ἔχουσαι γεγραμμένον *ε* ἀντὶ *η* (Meisterhans Gramm. κτλ. ἐκδ. β' σελ. 15 ὑποσημ. 84), ὅπερ τότε, ὡς ἐκ πολλῶν τεκμηριοῦται, οὐδὲν διέφερε τοῦ βραχέος *ι*, ἀλλὰ καὶ αἱ μεμβράναι τοῦ Trinchera, ἵνα παραλίπωμεν τὸ συμβαῖνον ἐν ταῖς νῦν Ἑλληνικαῖς διαλέκτοις. Ἐν ταῖς μεμβράναις τοῦ Trinchera, ἐν αἷς παρατηρεῖται τελεία καὶ ὁλοσχερὴς σύγχυσις τοῦ *η* καὶ *ι* καὶ *ει* καὶ *οι* καὶ *υ*, ἀναγινώσκονται αἱ ἑξῆς γραφαί. Πλειστάκις *δεμόσιον* ἀντὶ τοῦ συνήθους ἐν ταῖς μεμβράναις *δημόσιον* ἢ

διμόσιον, ἐνίοτε δὲ ἀπαντᾷ καὶ ἡ διὰ τῆς *αι* γραφὴ *δαιμόσιον*, οἷον ἐν σελ. 176, οὐχὶ δὲ σπανίως *Δεσκόμης* ἢ *Βεσκόμης* παρὰ τὸ *Δισκόμης* ἢ *Βισκόμης*, *Ἐρήνη* παρὰ τὸ *Εἰρήνη*, *Ἐλίας* παρὰ τὸ *Ἠλίας*, *κρένω* παρὰ τὸ *κρίνω*, *κρεμνὸς* παρὰ τὸ *κρημνός*, *ξηρορύαξ* καὶ *ξεροπόταμος*, *ἀπεχομένου* ἀντὶ τοῦ συνήθους ἐν ταῖς μεμβράναις *ἀποιχομένου* ἢ *ἀπηχομένου* ἢ *ἀπειχομένου*, *Φρεδερίκου* ἀντὶ *Φριδερίκου* (ἅπαξ καὶ *Φριδερίγου* σελ. 404), *θεοστέρικτος* (σελ. 15), *ἐγούμενος* (σελ. 72), ἀντὶ τοῦ συνήθους ἐν ταῖς μεμβράναις *ἡγούμενος* ἢ *καθηγούμενος*, *ὑπόδεμα* παρὰ τὸ *ὑπόδημα* (σελ. 117), *κλερονόμος* παρὰ τὸ πλειστάκις ἐν ταῖς μεμβράναις *κληρονόμος* ἢ *κλιρονόμος*, *στέκειν* παρὰ τὸ *στήκειν* ἢ *στίκειν*, *ἀνέλικα τέκνα* παρὰ τὸ *ἀνήλικα* κτλ. Οὐδεμία ἄρα ἀμφιβολία ὅτι καὶ τὸ *λαίθαργος* τοῦ ἀλλαντοπώλου παρ' Ἀριστοφάνει ἔχει τὴν αὐτὴν φωνητικὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν

Ἐν τῇ αὐτῇ πραγματείᾳ «Le poète Aristophane et les partisans d'Érasme» λέγομεν ὡσαύτως (σελ. 6) ὅτι καὶ ἐν ταῖς γραφαῖς τοῦ Ἀριστοφάνους *λαικαστής*, *λαικάζω* παρὰ τὸ *ληκώμεθα* ἡ διαφορὰ τοῦ *η* καὶ *αι* οὐδεμία ἄλλη δύναται νὰ εἶνε ἢ ἡ τοῦ κλειστοῦ καὶ ἀνοικτοῦ *ê*. Ὁ δὲ κ. Zacher νομίζει ὅτι αἴρει τὴν ἡμετέραν γνώμην, λέγων ὅτι ἐν τῷ *λαικάζω* ἐγένετο *διφθογγοποίησις* (diphthongisierung) τοῦ *η*, διότι καὶ αὐτὸς παραδέχεται, ὅπως καὶ ἡμεῖς, ὅτι τὸ *ληκάζω* (ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα *ληκώ*) εἶνε ἀρχαιότερον τοῦ *λαικάζω*. Λέγει δὲ ὅτι τὴν αὐτὴν γνώμην περὶ τῆς ἀρχαιοτέρας ἐν τῇ ῥίζῃ ταύτῃ ὑπάρξεως τοῦ φθόγγου *ê* ἔχει καὶ ὁ Γεώργιος Κούρτιος ἐν Grundzüge N° 532 καὶ ὁ Prellwitz ἐν τῷ Etym. Wörterb. d. gr. Spr. ἐν τῇ λέξει *λαικάς*. Ἀλλ' ἡ λέξις diphthongisierung, ἣν ἐπινοεῖ ὁ κ. Zacher, εἶνε ἀπὸ μηχανῆς θεός, εἰς ὃν καταφεύγει, ἵνα ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ἀμηχανίας, εἰς ἣν ἐμβάλλει αὐτὸν ἡ ἐμφάνισις τῆς *αι* ἐν τῷ *λαικάζω* καὶ *λαικαστής*. Ἔπρεπε δ' ὅμως ὁ κ. Zacher νὰ προσαγάγῃ καὶ ἄλλα τινὰ παραδείγματα τοιαύτης διφθογγοποιήσεως τοῦ *ê*, πρὶν καταφύγῃ εἰς τοιοῦτο θαυμαστὸν ἐπινόημα, ἵνα μὴ καταφωρᾷ ἑαυτὸν βιαίως κόπτοντα τὸ ζήτημα, ὅπερ κατὰ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀρχὰς δὲν δύναται νὰ λύσῃ. Ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Blass καὶ Cauer, ὅτι ἡ καλουμένη νόθος δίφθογγος *ε* διφθογγοποιεῖται καὶ γίνεται γνησία, δὲν ἀρκεῖ οὐδὲ διὰ τὴν *ει*, πολλῷ δὲ μᾶλλον διὰ τὴν *αι*, ὥστε ὁ κ. Zacher ἄνευ οὐδενὸς ἑτέρου

παραδείγματος νὰ καταφύγῃ εἰς ὅμοιον ἰσχυρισμὸν καὶ περὶ τῆς *αι*. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιγραφικὴ διδάσκει τὸ ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ Blass καὶ Cauer, ὅτι ἡ γνησία δίφθογγος *ει* ἤδη ἀπὸ τῆς ἕκτης π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος ἄρχεται λαμβάνουσα πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ οὐχ ἥκιστα ἐν Ἀττικῇ τὸν ἁπλοῦν καὶ μονοειδῆ φθόγγον τῆς νόθου διφθόγγου *ε*. Ἂν δὲ ἐν τῷ μετ' Εὐκλείδην Ἑλληνικῷ ἀλφαβήτῳ προετιμήθη ἀντὶ τῆς νόθου ἡ γραφὴ τῆς γνησίας διφθόγγου *ει* καὶ αὕτη ἐπικρατεῖ μετ' Εὐκλείδην ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς, ἡ δὲ νόθος οὐδέποτε οὐδαμοῦ ἔτι ἐμφανίζεται, *οὐδὲ ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς ἐπιγραφαῖς*, αἰτία τούτου εἶνε ἡ αὐτή, δι' ἣν προετιμήθη καὶ ἡ γραφὴ τῆς γνησίας διφθόγγου *ου* ἀντὶ τῆς νόθου *ο*, διότι δηλαδὴ ἦτο ἀδύνατον ἄλλως νὰ θεραπευθῇ ἡ ἐν τῷ παλαιοτέρῳ ἀλφαβήτῳ σύγχυσις τῆς *ει* πρὸς τὸ φωνῆεν *ε* καὶ ἡ τῆς *ου* πρὸς τὸ *ο*. Τούτου δὲ ἕνεκα, ἐπειδὴ ἡ θεραπεία αὕτη οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὴν κεφαλαιώδη ἀρχὴν τοῦ νεκροῦ καὶ Ἐρασμικοῦ γράμματος, ὁ Blass οὐδὲ ἐπεχείρησεν ὅλως νὰ εἴπῃ δύο τοὐλάχιστον λέξεις περὶ τῆς φύσεως τῆς μετ' Εὐκλείδην γραμματικῆς καὶ τῶν αἰτίων τῆς Ἰωνικῆς μεταῤῥυθμίσεως, οὐδὲ ἂν ὁ τρόπος, καθ' ὃν οἱ Ἕλληνες ἐθεράπευσαν τὰς ἀτελείας τοῦ ἀρχαιοτέρου αὐτῶν ἀλφαβήτου συμφωνεῖ ἢ μὴ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἐράσμου καὶ τῶν θιασωτῶν αὐτοῦ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὐδὲ γρῦ εἶπεν ὁ Blass οὐδὲ περὶ τῶν ἀρχαιοτάτων Ἀττικῶν γραφῶν *Κλίβουλος*, *Κλίσοφος* κτλ. ἐν αἷς τὸ *ι* εἶνε γεγραμμένον ἀντὶ τῆς νόθου διφθόγγου *ε*, οὐδὲ περὶ τῆς ἐξ ἐκείνων τῶν χρόνων συγχύσεως τῆς τε γνησίας καὶ νόθου διφθόγγου πρὸς τὸ μακρὸν *ι* καὶ τούτου πρὸς ἐκείνας. Καὶ ὅ,τι ὁ Blass δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποδείξῃ περὶ τῆς διφθόγγου *ει*, τοῦτο προσάγει ὁ κ. Zacher ὡς ἀπόδειξιν διφθογγοποιήσεως τοῦ μακροῦ καὶ ἀνοικτοῦ *ē* ἐν ταῖς γραφαῖς *λαικάζω* καὶ *λαικαστής*.

Τὴν αὐτὴν ἀξίαν ἔχει καὶ ὁ ἕτερος ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Zacher, ὅτι ὁ σχηματισμὸς τῆς λέξεως *κάσα* τῆς ἀπαντώσης παρὰ Λυκόφρονι καὶ τῆς λέξεως *κασαλβὰς* τῆς ἀπαντώσης παρ' Ἀριστοφάνει εἶνε οὕτω σκοτεινός, ὥστε δὲν δύναταί τις νὰ ἀποδεχθῇ τὸ ἐκ τῆς γραφῆς *κασαυρεῖον* ἡμέτερον συμπέρασμα ὑπὲρ τῆς ἀρχαιοτάτης προφορᾶς τοῦ καθ' ἡμᾶς *β* καὶ τῶν διφθόγγων *αυ* καὶ *ευ*. Καὶ ἐνταῦθα ἀστόχως βάλλει ὁ κ. Zacher, διότι ἡμεῖς οὐδὲν λέγομεν περὶ τῆς γενέσεως τοῦ *κάσα* καὶ *κασαλβάς*, ἅτε ὅλως ἀσχέτου πρὸς τὸ ἡμέτερον ζήτημα.

λέγομεν δὲ ὅ,τι ἔπρεπε νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὸ *κασαυρεῖον* γίνεται ἐκ τοῦ *κασαλβεῖον*. Καὶ ἂν κατὰ τὴν ἀντιλογίαν τοῦ κ. Zacher ἡ ἐτυμολογικὴ καὶ γραμματικὴ σχέσις τοῦ *κάσα* καὶ *κασαλβὰς* εἶνε σκοτεινή, τὸ σκοτεινὸν τοῦτο οὐδαμῶς κωλύει τὴν ἐκ τοῦ *κασαλβεῖον* φανερωτάτην φθογγολογικὴν γένεσιν τοῦ *κασαυρεῖον*, περὶ ἧς ἡμεῖς ἐν τῇ 49 σελίδι τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἀκριβῶς διαλαμβάνομεν. Ἡμεῖς δηλονότι λέγομεν ὅτι τὸ *κασαυρεῖον* ἐγένετο ἐκ τοῦ *κασαλβεῖον* τροπῇ τοῦ *λ* εἰς *ρ* καὶ ὑπερθέσει αὐτοῦ μετὰ τὸ *β*, ὅπερ συμβαίνει καὶ ἐν πλείσταις ἄλλαις λέξεσιν, καὶ συμπλοκῇ τοῦ *α* μετὰ τοῦ *β* εἰς τὴν δίφθογγον *αυ*. Ἡ συμπλοκὴ δὲ αὕτη, λέγομεν, ἐγένετο ὡς καὶ ἐν τῇ λέξει *νεῦρον* (nervum), διότι τὸ *β* ἀποχωρισθὲν τοῦ ἑπομένου φωνήεντος ἕνεκα τῆς παρεμβάσεως τοῦ *ρ*, εὔκολον ἦτο νὰ συμπλεχθῇ μετὰ τοῦ προηγουμένου *α* καὶ μετ' αὐτοῦ συναποτελέσῃ συλλαβήν. Ἀλλαχοῦ δέ, ἐν τῇ *Βασάνῳ* (σελ. 572), λέγομεν ὅτι οἱ φθόγγοι *αβ* καὶ *αυ* ἦσαν πολὺ συγγενεῖς, τούτῳ μόνῳ διαφέροντες ἀλλήλων, ὅτι τὸ μὲν *β* ἐσυλλαβίζετο μετὰ τοῦ ἑπομένου φωνήεντος, τὸ δὲ *υ συνεπλέκετο*, ὡς διδάσκουσι καὶ οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοί, εἰς μίαν συλλαβὴν μετὰ τοῦ προηγουμένου *α* καὶ *ε*, ἔχον προφορὰν μεταξὺ τοῦ *ου* καὶ *β* σαλεύουσαν, ὁμοιοτάτην πρὸς τὴν τοῦ *βαυ*, ἤτοι πρὸς τὴν τοῦ F. Ἡ ἄγνοια τοῦ κ. Zacher περὶ τὴν γένεσιν τῶν λέξων *κάσα* καὶ *κασαλβὰς* δὲν εἶνε ἱκανή, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, νὰ ἄρῃ τὸ κῦρος τοῦ ἡμετέρου συμπεράσματος, οὐδὲ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ *κασαυρεῖον* δὲν προῆλθεν ἐκ τοῦ *κασαλβεῖον*, ὅπως ἡμεῖς λέγομεν, ἀφοῦ αἱ λέξεις αὗται πλὴν τοῦ στοιχείου *υ* καὶ *β* ἔχουσι κοινὰ πάντα τὰ ἄλλα, καὶ οὐδεὶς μετὰ λόγου δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸ *υ* ἐν τῷ *κασαυρεῖον* δὲν κατέχει τὸν τόπον τοῦ *β* τοῦ ἐν τῷ *κασαλβεῖον*. Οὕτω δὲ ἔχοντος τοῦ πράγματος, ἕως ὁ κ. Zacher εὕρῃ τὴν γραμματικὴν σχέσιν τοῦ *κάσα* καὶ *κασαλβάς*, ἐπιτρέπεται ἡμῖν ἐκ τῶν προειρημένων νὰ πιστεύωμεν ὅτι τὸ *υ* ἐν τῷ *κασαυρεῖον* ἔχει οὐχὶ φωνηεντικήν, ἀλλὰ συμφωνικὴν δύναμιν, ὡς γεννηθὲν ἐκ τοῦ *β*, τοῦτο δὲ πάλιν, ἂν εἶχε τὴν προφορὰν τοῦ Λατινικοῦ *b*, δύσκολον ἦτο νὰ συμπλεχθῇ μετὰ τοῦ *α* εἰς τὴν δίφθογγον *αυ*.

Ὑπὲρ τῆς συμφωνικῆς δυνάμεως τοῦ *υ* τῶν διφθόγγων *αυ* καὶ *ευ* μαρτυρεῖ οὐ μόνον ὁ Ἀριστοφάνης καὶ δι' ἄλλων τεκμηρίων, ἅπερ παρέδραμεν ἀνεξέταστα ὁ κ. Ζ. ἔτι δὲ πολλαὶ ἐπιγραφαὶ ἐκ δια-

φόρων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ γραφαὶ τῶν Ἑλληνοταμιῶν *Δαυνιοτειχῖται* καὶ *Δαμνιοτειχῖται*, ὧν ἡμεῖς μὲν μνημονεύομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πραγματείᾳ, ὁ δὲ κ. Zacher ἔκρινε καλὸν νὰ παρέλθῃ ἐν εὐφήμῳ καὶ ἱερᾷ σιγῇ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον τεκμήριον ἐξ ἄλλου ποιητοῦ τῆς Ἀττικῆς κωμῳδίας, ἡ γραφὴ *Βδεῦ* (Meineke Frag. Com. Τόμ. IV σελ. 688). Ἡ γραφὴ αὕτη δυσκόλως δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ Σdεῦ, ὡς νομίζει ὁ Blass (σελ. 114) παρὰ φύσιν μεταβολῇ τοῦ *σ* εἰς *β*, εὐχερέστατα δὲ ἐκ φυσικῆς ὑπὸ τῆς γλώσσης μεταφορᾶς τοῦ ἐν τῇ διφθόγγῳ *ευ* ἀκουομένου *βαυ* ἐν τῷ *Δεύς*. Ἡ γνώμη τοῦ Blass ἀντιμάχεται οὐ μόνον πρὸς τὴν κωμικὴν χάριν, ἀπαιτοῦσαν παρὰ κωμικοῦ ποιητοῦ, ἀξίου τοῦ ὀνόματος τούτου, νὰ λαμβάνῃ τὸ σκῶμμα ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἄνευ αὐθαιρέτου καὶ βιαίας αὐτῶν διαστροφῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀληθῆ καὶ ὀρθὴν προφορὰν τοῦ Ἑλληνικοῦ *δ* καὶ *ζ*. Ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Πλάτωνος περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ *δ* καὶ τῆς ἐν πολλαῖς λέξεσι γενέσεως τοῦ *ζ* ἐκ τοῦ *γ* καὶ *δ* καὶ *σ* ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ *ζ* δὲν ἐξεφωνεῖτο ὡς zd, ὅπως νομίζει ὁ Blass, ἀλλ' ὡς τὸ ἡμέτερον *ζ*. Καὶ ἵνα παραλίπωμεν ἐν τῷ παρόντι τὰ πολλὰ ἄλλα ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας προφορᾶς παραδείγματα, ἄλλως τε καὶ χρήζοντα πλείονος χώρου ἢ ὅσον ἀπαιτεῖ ὁ σκοπὸς τῆς ἡμετέρας ἀποκρίσεως πρὸς τὸν κ. Zacher, ἀρκούμεθα μόνον νὰ μνημονεύσωμεν τὰς γραφὰς *Σωζίας* ἀντὶ *Σωσίας* καὶ *Ζακωνίδης* ἀντὶ *Σακωνίδης*, αἵτινες ἀναγινωσκόμεναι ἐπὶ Ἀττικῶν ἀγγείων τῆς ϛ' πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος (Kretschmer κτλ. σελ. 172), ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἐν Ἀθήναις τὸ *ζ* ἤδη ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἦτο ἀδύνατον νὰ ἔχῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Blass διδασκομένην προφοράν, καὶ ὅτι ἡ γνώμη αὐτοῦ, ὅτι τὸ *Βδεῦ* προῆλθεν ἐκ τοῦ *Σdεῦ*, εἶνε ὅλως ἀστήρικτος καὶ ἀστοχωτάτη. Ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς γένεσις τοῦ *Βδεῦ* ἐκ τοῦ *Δεῦ* οὐ μόνον φυσικῶς ἑρμηνεύει τὴν ἐμφάνισιν τοῦ *β* πρὸ τοῦ *δ*, ἀλλὰ καὶ συμφωνεῖ πρὸς τὴν μαρτυρίαν δύο ἑτέρων Ἀττικῶν ἀγγείων, καὶ ἀβιάστως, ἄνευ αὐθαιρέτου διαστροφῆς καὶ παραμορφώσεως τῆς λέξεως, μετὰ πολλῆς χάριτος παρεισάγει τὸν Δία ὡς βδέοντά τινα θνητόν, ὅπερ ἐσκόπει, ὡς φαίνεται, ὁ ποιητὴς διὰ τῆς ἐξαλλαγῆς τοῦ ὀνόματος. Δύο, ὡς λέγομεν, Ἀττικὰ ἀγγεῖα (Kretschmer σελ. 102 καὶ 230) ἀρχαιότερα τοῦ Μηδικοῦ πολέμου, τὸ μὲν διὰ τῆς γραφῆς *Δεύς*, τὸ δὲ διὰ τῆς γραφῆς *Δβεὺς* διδάσκουσι σαφῶς ὅτι καὶ ἐν Ἀθήναις

ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν πολλῶν ὑπῆρχεν ὁ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος εὔχρηστος τύπος *Δεύς*, καὶ ὅτι τὸ *β* τὸ μετὰ τὸ *δ* ἔχει φυσικὴν γένεσιν καὶ αἰτίαν, οὐδεμίαν δὲ σχέσιν πρὸς τὸ ἐπινόημα τοῦ Blass. Ὅτι δὲ καὶ ὁ φθόγγος τοῦ *βαῦ* καὶ ὁ τοῦ *φ* καὶ ὁ τοῦ *ρ* καὶ ὁ τοῦ *λ* καὶ ὁ τοῦ *χ* εὐκόλως μεταφέρεται ὑπὸ τῆς γλώσσης ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ εἰς ἑτέραν θέσιν, μαρτυροῦσι πλὴν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς παραδείγματα. Ἐν ἐπιγραφῇ ἐξ *Ὀάξου* τῆς Κρήτης, ἀνηκούσῃ εἰς χρόνους, καθ' οὓς ἠκούετο ἔτι καὶ ἐγράφετο ὁ φθόγγος τοῦ F ἐν τῷ ὀνόματι τῆς πόλεως ταύτης, παρὰ τὴν ὀρθὴν γραφὴν Fαξίων ἀπαντᾷ καὶ ἡ γραφὴ Fαυξίων (Le Bas 65, 1. 13). Τὸ *υ* τῆς δευτέρας ταύτης γραφῆς δὲν ἔχει βεβαίως ἄλλην αἰτίαν ἢ τὴν ὑπὸ τῆς γλώσσης μεταφορὰν τοῦ F μετὰ τὸ *α*, μαρτυροῦσαν ὅτι καὶ ἐν Κρήτῃ τὸ *υ* τῶν διφθόγγων *αυ* καὶ *ευ* πρὶν τραπῇ εἰς *ο* καὶ *ου*, δηλονότι πρὸ τῆς Β' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, εἶχε συμφωνικὴν δύναμιν καὶ δὴ τὴν τοῦ F ἤτοι τὴν τοῦ *βαῦ*. Ὁμοία μεταφορὰ παρατηρεῖται καὶ ἐν ταῖς μεμβράναις τοῦ Trinchera. Διότι καὶ ἐν αὐταῖς πλὴν τῶν συνήθων γραφῶν *φάκτου* (factum) καὶ *ἀφέσεως*, ἐν ταῖς φράσεσι *φάκτου ἀγνοίας* καὶ *ὑπὲρ λύτρου καὶ ἀφέσεως*, ἀπαντῶσι καὶ αἱ γραφαὶ *φαύκτου* (ἐν σελ. 237 καὶ 240) καὶ *ἀφεύσεως* (σελ. 282), ἐν αἷς τὸ συμφωνικὸν υ ἀναντιλέκτως προῆλθεν μετενεχθέντος τοῦ φθόγγου *φ* μετὰ τὸ *α* καὶ *ε*, ὡς μετηνέχθη καὶ τὸ *ρ* ἐν ταῖς γραφαῖς *ἄρκτρος* καὶ *ἀρκτρῷα*, ταῖς πολλάκις ἀναγινωσκομέναις ἐν ταῖς μεμβράναις παρὰ τὰς ὀρθὰς *ἄρκτος* καὶ *ἀρκτῷα*, ἢ τὰς ὁμοίως ἐσφαλμένας *ἄκτρος* καὶ *ἀκτρῷα*. Ὁμοία μεταφορὰ καθορᾶται καὶ ἐν τῇ γραφῇ *κάγλιξι*, ἤτοι *χάγλιξι*, *χάλιξι* (ἐν σελ. 156). Ὡς δὲ καὶ ἐν Ἀθήναις ἔλεγόν τινες *Στρειριεύς*, *στρατήρ*, *στλήλη*, *θυροκλιγκλίς* κτλ. (Meisterhans σελ. 62), οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν τινες, καὶ μάλιστα οἱ τῆς πρώτης ἡλικίας παῖδες, λέγουσι *βλιβλίον* ἀντὶ *βιβλίον* καὶ τὰ τοιαῦτα. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ὁ τύπος *Ψαπφὼ* τοῦ ὀνόματος τῆς ἐκ Λέσβου ποιητρίας προῆλθεν ἐκ τοῦ *Σαπφώ*, καθ' ὁμοίαν μεταφορὰν τοῦ φθόγγου *π*. Πᾶσαι αἱ φθογγικαὶ αὗται μεταφοραὶ δεικνύουσιν ὅτι καὶ ἐκ τοῦ *ΔεϜως* εὐκολώτατον ἦτο νὰ προέλθῃ τὸ *Βδεὺς* ἢ *Δβεύς*.

Περὶ δὲ τῆς λεπτεπιλέπτου διακρίσεως τοῦ *ι* καὶ τῆς *ει*, τῆς γινομένης ὑπὸ τοῦ κ. Zacher ἐν τῷ τέλει τῆς ἐπικρίσεως (σελ. 545), ὅτι δηλαδὴ ἡ *ει* ἐπὶ Ἀριστοφάνους εἶχε προφορὰν κλειστοτάτου *e*

πολὺ πρὸς τὸ ι πλησιάζουσαν, καὶ ἴσως μετά τινος παρηχοῦντος ἐλαφροῦ ι, ἐπειδὴ ἡμεῖς δὲν ἠκούσαμεν διαλεγομένου τοῦ Ἀριστοφάνους ἤ τινος τῶν συγχρόνων αὐτῷ, οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν νὰ ἀντείπωμεν πρὸς τὴν ἀπόφανσιν ταύτην τοῦ κ. Zacher, ἢ ὅτι αἱ λεπτεπίλεπτοι αὗται διακρίσεις ἀνήκουσιν εἰς ὀλίγους μόνον ἀνθρώπους, ἔχοντας ἐκ φύσεως τὸ προτέρημα νὰ αἰσθάνωνται καὶ τὰς λεπτοτάτας παραλλαγὰς τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, καὶ δὴ ἅπασαν τὴν ἀκρίβειαν καὶ χάριν καὶ ἡδύτητα τῶν Ἀττικῶν φθόγγων, ὧν ἀναντιλέκτως εἶνε ὁ κ. Zacher· τοῖς δὲ ἄλλοις θνητοῖς ἱκανώτατον εἶνε καὶ ἂν δυνάμεθα ἀνεκτῶς πως νὰ ἐκφωνῶμεν τοὺς φθόγγους ξένης τινὸς ἢ παλαιᾶς γλώσσης. Καὶ περὶ τῆς ἀρχαίας λοιπὸν Ἑλληνικῆς ἡμεῖς τοὐλάχιστον μεγάλην κατάκτησιν θεωροῦμεν καὶ μόνην ἐκείνην τὴν γνῶσιν τῆς δυνάμεως τῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν αὐτῆς, ἥτις εἶνε σήμερον ἐφικτὴ ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν καὶ τῆς αὐστηρᾶς καὶ ἀπροκαταλήπτου ἐξετάσεως τῶν ἀρχαίων τεκμηρίων· τὴν δὲ ἀκριβεστάτην ἐκφώνησιν τῶν Ἑλληνικῶν φθόγγων καταλείπομεν ἄλλοις, καὶ ἰδίᾳ τῷ κ. Zacher, τῷ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπικρίσεως (σελ. 493 περὶ τὸ τέλος) μετὰ πολλῆς ἐπιδείξεως καυχωμένῳ ἐπὶ ἐξαισίᾳ λεπτότητι ὠτὸς καὶ θαυμασίᾳ ἀσκήσει περὶ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἤχων πάσης φωνῆς καὶ γλώσσης.

Ταῦτα εἴχομεν νὰ ἀποκριθῶμεν πρὸς τὸν κ. Zacher, οὐχὶ ἵνα ἀμυνώμεθα αὐτὸν τοῖς ἴσοις, ἀλλ' ἵνα ὑπερμαχήσωμεν τῆς καταφρονηθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἀληθείας, πείσωμεν δὲ καὶ αὐτὸν ὅτι πρὸς τὴν ἀλήθειαν οὐδὲν ἰσχύουσι τὰ σοφίσματα, ἡ ψευδολογία, ἡ οἴησις, ἡ μωροπόνηρος ὑπόκρισις καὶ ἡ κακόβουλος καὶ κακότεχνος διαστροφὴ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς Λογικῆς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1η Δεκεμβρίου 1894.

ΘΕΟΔ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ

ΙΕ΄. (1)

Ἐν τῇ Μνημοσύνῃ τοῦ 1890 σελ. 414 κ. ἑ. ὁ Valeton περὶ τῶν ἐν τοῖς οἰωνισμοῖς ὑπουργούντων τοῖς οἰωνιζομένοις ἄρχουσι τῆς τῶν Ῥωμαίων πόλεως διαλαμβάνων ἀποδοκιμάζει τὴν κρατοῦσαν γνώμην, καθ' ἣν ἡ ὑπουργία αὕτη ἦτο ἔργον τῶν δημοσίων οἰωνοσκόπων, οἵτινες Λατινιστὶ καλοῦνται augures, ἀπετέλουν δὲ ἕνα τῶν τεσσάρων πρωτευόντων ἱερατικῶν παρὰ Ῥωμαίοις συλλόγων. Ἡ ὑπουργία αὕτη, λέγει ὁ Valeton, ἦτο βαναυσική τις καὶ σχεδὸν εἰπεῖν δουλικὴ ἐργασία (illud officium constitisse in ministerio paullo sordidiore, mercenuario, tantum non servili). Ἀλλὰ τὰ χωρία τῶν παλαιῶν, ἐφ' ὧν οὗτος στηρίζει τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, καθ' ἣν ἡ ὑπουργία αὕτη δὲν ἀπέκειτο τοῖς οἰωνοσκόποις, τὰ μὲν εἶναι πάντως ἐφθαρμένα, οἷον Cic. Legg. III § 43: Est autem boni auguris meminisse se maximis r. p. temporibus praesto esse debere Iovique O. M. consiliarium atque administrum datum *ut sibi eos, quos in auspicio esse iusserit*, caelique partes sibi definitas esse traditas, ἔνθα ἂν ἡ φράσις ut . . . iusserit εἶχεν ὀρθῶς, οἱ augures θὰ διέφερον τῶν ὑπουργούντων τοῖς οἰωνιζομένοις (qui in auspicio sunt). Τὰ δὲ τῶν χωρίων τούτων οὐδαμῶς βεβαιοῦσι τὴν τοῦ Valeton γνώμην, οἷον Διον. Ἀλ. Ρ. ἀρχ. III, 70: «Εἰς ἁπάσας τε τὰς δημοσίας ἐπισκέψεις οἱ τῆς πόλεως οἰωνομάντεις οὐκ ὄντα ἐκ τοῦ συστήματος (τ. ἔ. οὐκ ἀνήκοντα εἰς τὸ collegium augurum p. R.) παρεκάλουν αὐτὸν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν μαντευμάτων καὶ οὐδὲν ὅ,τι μὴ δόξειεν αὐτῷ προὔλεγον». Διότι τί τὸ παράδοξον, ἂν οἱ τεταγμένοι ὑπὸ τῆς πόλεως νὰ λύωσι τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων προτεινόμενα αὐτοῖς

(1) Τῶν Ῥωμαϊκῶν ζητημάτων τὸ ΙΓ΄ καὶ τὸ ΙΔ΄ κεῖνται ἐν σελ. 184 κ.ἑ., ἔνθα ἐσφαλμένως ἐπιγέγραπται ΙΒ΄ (ἀντὶ ΙΓ΄) καὶ ΙΓ΄ (ἀντὶ ΙΔ΄).

οἰωνιστικὰ ζητήματα ἐπεκαλοῦντο ἐνίοτε πρὸς τοῦτο τὴν σύμπραξιν σοφωτέρου αὐτῶν ἰδιώτου; Ἄλλως τε τὸ ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος Διονυσίου λεγόμενον παρ' οὐδενὶ τῶν Ῥωμαίων συγγραφέων κεῖται, οἵτινες πρῶτον μὲν δὲν διακρίνουσι τὸν Navium τῶν δημοσίων οἰωνοσκόπων (1), ἔπειτα δὲ δὲν λέγουσιν ὅτι οἱ augures τούτῳ ἐχρῶντο συμβούλῳ, ἀλλ' ὅτι ὁ δῆμος (2). Κατὰ ταῦτα τὸ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου λεγόμενον δὲν πηγάζει ἐκ Ῥωμαϊκῆς παραδόσεως, οὐδὲ δυνάμεθα ἄρα ἐξ αὐτοῦ νὰ συναγάγωμέν τι περὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν νομίμων. Τέλος ὑπάρχει χωρίον σπουδαιότατον πρὸς τὸ προκείμενον ζήτημα, ὅπερ ὁ μὲν Valeton παραδόξως παραφέρει ὡς μαρτυροῦν τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ, τὸ δ' ἀληθὲς κυροῖ περιφανῶς τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην, καθ' ἣν οἱ τοῖς ἄρχουσι τὰ οἰωνιστικὰ ὑπουργοῦντες ἐν τοῖς παλαιοτέροις χρόνοις, καθ' οὓς ἡ τῶν οἰωνισμῶν ἀκριβὴς διεξαγωγὴ ἦτο τῶν σπουδαιοτάτων, ἦσαν αὐτοὶ οἱ augures. Τὸ χωρίον ἔχει ὧδε (3): *Q. Fabi, te mihi in auspiciis esse volo*; respondet *audivi*. Hic apud maiores nostros adhibebatur peritus, nunc quilibet. Ἐνταῦθα ὁ V. παρατηρεῖ ὅτι κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τὸ πάλαι παρελαμβάνοντο ἐν ταῖς οἰωνοσκοπίαις ὑπουργοὶ οὐχὶ augures, ἀλλὰ periti ἁπλῶς (4). Ἀλλ' ὁ Κικέρων εὐθὺς μετὰ τὰ εἰρημένα λέγει: peritum autem esse necesse est eum, qui silentium quid sit intellegat ... hoc intellegere perfecti **auguris** est. Ὅτι δ' ὁ τὸ πάλαι παραλαμβανόμενος δὲν ἦτο ἀγενής τις καὶ βαναυσικὸς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐκ τῶν τοιούτων, οἵτινες ἐνεκρίνοντο εἰς τὸν τῶν δημοσίων οἰωνοσκόπων σύλλογον (5), δεικνύει καὶ ὁ τῆς προσκλήσεως τύπος, καθ' ὃν ὁ οἰωνιζόμενος προσηγόρευε τὸν ὑπουργήσοντα αὐτῷ Q. Fabi, ἥπερ προσηγορία εὐπατρίδῃ ἀνδρὶ προσήκει, ὥσπερ τἀνάπαλιν ταπεινοῖς ἀνδράσιν, οἷοι ἦσαν οἱ δημόσιοι κήρυκες, ἁρμόζουσα τυπικὴ

(1) Liv. I, 36, 3: Navius, inclitus ea tempostate augur, κατωτέρω δὲ auguriis certe *sacerdotioque augurum* tantus honos accessit (ἐκ τοῦ κατορθώματος τοῦ Ναουίου), ut κτλ. Πρβλ. Cic. Div. I, 32 Ex eo evenit ut et Tarquinius augure Atto Navio uteretur, et populus de suis rebus ad eum referret.

(2) Cic. ἔ. ἄ.

(3) Cic. Div. II, 70.

(4) Valeton ἔ. ἄ.: Cicero dicit apud maiores non **augures**, sed **peritos** a magistratibus esse adhibitos.

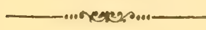
(5) Οἱ augures μέχρι τοῦ 300 π. Χ. ἐλαμβάνοντο, ὡς γνωστόν, ἐκ τῶν πατρικίων (Liv. X, 6).

προςηγορία εἶναι ἡ παρ' Οὐάρρωνι L. L, VI, 88: In commentariis consularibus scriptum sic inveni: «qui exercitum imperaturus est **accenso** dicito: «C. Calpurni voca in licium omnes Quirites huc ad me», διότι οἱ accensi ὥςπερ καὶ οἱ ἄλλοι δημόσιοι ὑπηρέται εἶναι plebei homines, τὸ δὲ Calpurnius εἶναι nomen plebeium.

Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τὸ in auspicio esse, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ ἢ τὸ ὑπουργεῖν τῷ οἰωνιζομένῳ ἄρχοντι, λέγεται ἔργον τῶν δημοσίων οἰωνοσκόπων. Οὕτως ὁ Κικ. de r. p. II § 16 λέγει: (Romulus) publicis rebus instituendis qui sibi **in auspicio essent** ex singulis tribubus singulos optavit augures. Ὁ δὲ augur Messala (1): nos praetore praetores creante veterem auctoritatem sumus secuti neque his **comitiis in auspicio fuimus.**

Ἐὰν δέ τις παρὰ πάντα ταῦτα διστάζῃ νὰ ἐγκρίνῃ τὴν κρατοῦσαν γνώμην ἀναξίαν νομίζων τὴν τοιαύτην ὑπουργίαν τοῦ σεμνοῦ τῶν οἰωνοσκόπων ἀξιώματος, μαθέτω παρὰ τοῦ Οὐάρρωνος ὅτι καὶ ἁπλῶς ὑπηρετικὰ ἔργα ὑπούργουν ἐνίοτε τοῖς ἄρχουσιν οἱ augures (2), πολὺ ἄρα μᾶλλον ἠδύναντο νὰ ἐπιτελῶσιν τοιαύτας ὑπουργίας, ὧν ἡ ἀκριβὴς διεξαγωγὴ ἰδίας ἔχρῃζεν ἐπιστήμης, οἷον ἦτο τὸ in auspiciis esse.

Σ. ΒΑΣΗΣ

(1) Παρὰ Γελλίῳ XIII, 15, 4.

(2) Varro L. L. VI, 95: augur consuli adest tum cum exercitus imperatur . . . Consul **auguri imperare solet**, ut in licium vocet, non accenso aut praeconi.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Μέρος Γ΄.

(ΕΙΔΩΛΩΝ ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ)

῏Ω παῖ, γένοιντ' ἂν εὖ λελεγμένοι λόγοι
ψευδεῖς, ἐπῶν δὲ κάλλεσιν νικῷεν ἂν
τἀληθές· ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἀκριβέστατον,
ἀλλ' ἡ φύσις καὶ τοὐρθόν· ὃς δ' εὐγλωσσίᾳ
νικᾷ, σοφὸς μέν, ἀλλ' ἐγὼ τὰ πράγματα
κρείσσω νομίζω τῶν λόγων ἀείποτε.
('Αποσπασμ. 'Ελλην. Τραγ. ἐκδ. Nauck 205).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περί τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης

Οὔτε παράδοξον οὔτε βεβαίως σφόδρα λυπηρὸν εἶναι ὅτι πολλάκις περὶ τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἀκούομεν ἢ ἀναγινώσκομεν διαστρόφους γνώμας, ὅταν τὰς γνώμας ταύτας ἀποφαίνωνται ἄνθρωποι τυχαῖοι. Εἶναι δ' ὅμως καὶ παράδοξον καὶ λυπηρὸν καὶ ἐπιβλαβές, ὅταν τοῦτο ποιῶσιν ἄνδρες εἴτε ὑπὸ τῆς πολιτείας ἐντεταλμένοι τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐπιστημῶν παρ' ἡμῖν εἴτε οἴκοθεν ἀναλαμβάνοντες νὰ διδάξωσι τὸ ἔθνος διὰ συγγραφῶν ὅσα αὐτοὶ κρίνουσι χρήσιμα. Οὕτω κατά τινας μὲν ἡ γλωσσικὴ δὲν ὑπάγεται εἰς τὴν φιλολογίαν, ἀφοῦ, ὡς λέγουσιν, ἔργον ἔχει νὰ ἐτυμολογήσῃ τὰς σκοτεινὰς ὡς πρὸς τὸ ἔτυμον λέξεις· κατ' ἄλλους εἶναι μὲν αὕτη μάθημα φιλολογικόν, ἀλλὰ τὰ πορίσματα καὶ διδάγματα αὐτῆς, τοὐλάχιστον τὰ μέχρι τοῦδε, εἶναι οὕτως ἀόριστα καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀεροειδῆ, ὥστε σφόδρα ἀμφίβολον, ἂν οἱ ἀκροώμενοι ἢ ἀναγινώσκοντες καρπῶνται ἀληθῶς τι ἄξιον λόγου, πάντως δ' ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζωνται αὐτὴν οἱ νέοι οὔτε κατὰ τὰς ἑλληνοδιδασκαλικὰς οὔτε κατὰ τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκφέρονται προφορικῶς, καὶ οὐχὶ ἅπαξ ἤκουσα ἐγὼ αὐτὸς

παρὰ συναδέλφων μάλιστα τὰς γνώμας ταύτας. Ἀλλὰ καὶ δημοσίᾳ οὐ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐξηνέχθησαν περὶ τοῦ μαθήματος τούτου γνῶμαι παντάπασι σφαλεραὶ καὶ βλαβεραί. Οὕτω λ. χ. ὁ πρώην καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ κ. Δημ. Βερναρδάκις ἀποφαίνεται ἀξιωματικῶς ὅτι «Ὁ τελικὸς σκοπὸς καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τῆς γλωσσολογίας εἶναι ἡ διάρρηξις τοῦ πυκνοῦ πέπλου, ὅστις διαχωρίζει ἀφ' ἡμῶν τὸ πυκνὸν καὶ ἀτέκμαρτον σκότος (1) τῶν ἐπέκεινα πάσης ἱστορικῆς εἰδήσεως καὶ ἐκ πάσης ἀπόψεως ἀγνώστων χιλιετηρίδων, καὶ ἡ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ἀπειραίωνος τούτου ζόφου ψηλαφητὴ ἀναζήτησις γλωσσικῶν ἐμβρίων». Καὶ «Τὸ μέχρι τοῦδε καὶ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τῆς γλωσσολογίας εἶναι ἡ ἀναζήτησις τῶν παναρχαίων ῥιζῶν ἢ φθογγικῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ποικιλαχῶς κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους συνδυαζομένων καὶ μορφουμένων, προῆλθον αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι ὁλομελείας τινός, τὸ ἔργον ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ εἶναι κατὰ μέγα μέρος εἰκοτολογία . . .». Καὶ «Θὰ ἦτο γελοῖον, ἐὰν ὁ μέλλων νὰ διδαχθῇ ἀρχαίαν τινὰ ἢ νεωτέραν γλῶσσαν, μετεχειρίζετο ὡς βοήθημα ὄχι τὴν γραμματικὴν καὶ τὸ λεξικὸν τῆς γλώσσης ἀλλὰ τὴν γλωσσολογίαν, τὰς γλωσσολογικὰς γραμματικὰς καὶ τοὺς τύπους τῶν ῥιζῶν ἢ τὰ ῥιζολόγια» (Γλωσσικῶν ἀτοπημάτων Ἀναιρέσει σελ. 79).

Ἐπίσης ὁ κ. Ἐμμ. Δ. Ῥοΐδης διαλαμβάνων περὶ τοῦ γλωσσικοῦ λεγομένου παρ' ἡμῖν ζητήματος ὑπεστήριξε περὶ τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης δοξασίας καὶ θεωρίας, ἃς ἐγὼ μετὰ μεγάλης μου λύπης κρίνω ὅτι ὀφείλω νὰ ἀποκρούσω, ἅτε παντάπασιν ἐσφαλμένας. Ἀλλ' ἵνα ὁ ἀναγνώστης δυνηθῇ εὐκολώτερον νὰ παρακολουθήσῃ τὰ μέλλοντα νὰ ἐκτεθῶσιν, ἀνάγκη μικρᾶς τινος προεισαγωγικῆς κατασκευῆς.

Εἶναι πρᾶγμα πασίγνωστον ὅτι ἐν πολλαῖς γλώσσαις συνετάχθησαν λαμπρὰ φιλολογικὰ ἔργα ποιητικὰ καὶ πεζογραφικά, προτοῦ ἡ ἐπιστήμη τῆς γλώσσης, ἡ γλωσσική, ἢ ὅπως συνήθως λέγεται ἡ γλωσσολογία, νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ φαινόμενα τῶν γλωσσῶν τούτων, καὶ προτοῦ κἂν ἐμπειρικῶς νὰ καταστῇ γνωστὴ ἡ γραμματική, τὸ λεξικὸν κττ. αὐτῶν. Τοῦτο συνέβη ἐν τῇ Σινικῇ, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ, τῇ Ἰνδικῇ, τῇ Ἀραβικῇ καὶ ἐν μέρει ἐν ταῖς πλεί-

(1) Ὥστε ὁ πυκνὸς πέπλος δὲν καλύπτει ἀφ' ἡμῶν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τὸ πυκνὸν καὶ ἀτέρματον σκότος, καὶ τοῦτο θὰ εὕρωμεν ἂν διαρρήξωμεν αὐτόν;

σταις τῶν νεωτέρων γλωσσῶν. Ὁμοίως εἶναι πασίγνωστον, ὅτι ἄλλαι πάλιν γλῶσσαι ἔτυχον ἐξαιρέτου γλωσσολογικῆς καλλιεργίας, ὥστε καὶ τὰ λεξικολογικὰ καὶ τὰ γραμματικὰ καὶ τὰ φωνητικὰ κλπ. κλπ. αὐτῶν φαινόμενα εἶναι ἄριστα ἡρμηνευμένα, ἀλλ' ὅμως ἡ χρῆσις αὐτῶν εἰς σύνταξιν καλλιτεχνικῶν, φιλολογικῶν μνημείων εἶναι μικρὰ ἢ καὶ ἴση τῷ μηδενί. Τοιαύτη γλῶσσα εἶναι λ. χ. ἡ Λιθουανική, ἡ Κελτική, ἡ Βασκικὴ καὶ αἱ πλεῖσται διάλεκτοι. Χρῆσις ἄρα γλώσσης τινὸς εἰς φιλολογικὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα καὶ ἐπιστημονικὴ αὐτῆς ἔρευνα φαίνονται προδήλως πράγματα οὐ μόνον διάφορα ἀλλὰ καὶ παντελῶς ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων. Ὅπως δὲ ὅλης γλώσσης οὕτω καὶ τύπου καὶ λέξεως καὶ συντάξεως κλπ. ἡ πρακτικὴ χρῆσις καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξακρίβωσις εἶναι παντάπασι διάφορα ἀλλήλων. Ἀνερμήνευτον λ. χ. εἶναι τὸ *ἀκόμη* καὶ ὅμως τὸ γράφομεν, ὁμοίως ἀνώμαλον τὸ *θὰ* ἀλλ' ὅμως εἶναι εὐχρηστότατον. Καὶ ἀντιστρόφως ὁμαλὸν τὸ περβόλι, παιδιά κττ. ἀλλὰ δὲν τὰ γράφομεν. Καθόλου ἄρα ἡ μὲν ἐπιστημονικὴ ἐξακρίβωσις τῶν γλωσσικῶν φαινομένων εἶναι ζήτημα καθαρῶς ἐπιστημονικόν, ἐξαρτᾶται ἐξ ὀλίγων, τῶν ἐπιθυμούντων νὰ μελετήσουν καὶ ἐξεύρουν τὸν λόγον τὸν διέποντα τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα, ἡ δὲ πρακτικὴ χρῆσις τῆς γλώσσης ζήτημα καθαρῶς πρακτικόν, κρέμαται οὐχὶ ἐκ τῶν ἐπιστημόνων, ἀλλὰ κυρίως ἐκ τῶν καλλιτεχνῶν, ἐκ τῆς διοικήσεως, ἐκ τῆς βαθμῖδος τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἐκ μυρίων ἄλλων περιστάσεων αἵτινες κατὰ μικρὸν ὁρίζουσι τίνα ἐπιτρέπονται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον καὶ τίνα οὐχί, ἐν μιᾷ λέξει *ἐκ τῆς ἱστορίας*, καὶ δὴ *ζήτημα ἱστορικόν*.

Ζήτημα ἱστορικόν, ἅτε ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐξαρτώμενον, εἶναι προδήλως καὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου παρ' ἡμῖν ἡ τοιάδε ἢ τοιάδε μορφή, καὶ τοιοῦτον τὸ ὠνόμασα ἐγὼ διαρρήδην πρὸ πολλῶν ἐτῶν, τονίσας ἰδίως ὅτι ἡ γλωσσικὴ ἡ ἐξετάζουσα τὸ πῶς προῆλθον καὶ ἀνεπτύχθησαν τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα τῶν φθόγγων, τῶν τύπων, τῶν συντάξεων, τῶν σημασιῶν κλπ., πόθεν προῆλθεν αὐτὴ ἡ γλῶσσα καὶ αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι μεταβολαὶ αὐτῆς, ἡ ἐπιστήμη, ἔλεγον, αὕτη δύναται μὲν ὡς ἱστορικὴ ἐπιστήμη νὰ εἴπῃ τί ἦτο πρότερον καὶ ἴσως καὶ συμβουλεύσῃ τι περὶ τοῦ μέλλοντος, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ νὰ διαγράψῃ καὶ ἐπιβάλῃ τὸ τί πρέπει νὰ γίνῃ ἐν τῷ μέλλοντι, καθὼς οὐδ' ὁ ἱστορικὸς ὁ τὴν ἱστορίαν τοῦ παρελθόντος

ἀνερευνῶν καὶ συγγράφων δύναται νὰ διευθύνῃ καὶ διαγράφῃ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι πορείαν τοῦ ἔθνους.

Ὁ κ. Ῥοΐδης ἐπιθυμῶν ν' ἀφαιρέσῃ τὸ ἀσφαλὲς ἔδαφος, ἐφ' οὗ καὶ ἐγὼ κατὰ τὴν ἀπόδειξιν ταύτην ἱστάμην καὶ τὸ ζήτημα εἶχον τοποθετήσει ἐβάδισε μακρὰν κυκλοτερῆ πορείαν καὶ ἐξέθηκε τὸν ἀκόλουθον συλλογισμόν: Ἐπειδὴ ἡ γλωσσολογία περιορίζεται μὲν ἐν μόνοις τοῖς φωνητικοῖς καὶ τυπικοῖς, εἶναι δ' ἐπιστήμη φυσική, θετικὴ καὶ ἀκριβής, καὶ τὰ πορίσματα αὐτῆς βέβαια καὶ ἀναντίλεκτα καὶ ἡ μέθοδός της ὁποία καὶ ἡ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν· ἐπειδὴ αἱ ἰδιαίτεραι ἱστορικαὶ περιστάσεις οὐδεμίαν δύνανται νὰ ἔχωσι σημασίαν ἐπὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ δὴ τὸ ζήτημα οὐχ ἱστορικόν· ἐπειδὴ ὁ νόμος τῆς εὐκολίας εἶναι πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐνεργὸς καὶ δὴ δι' αὐτὸν αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι ἀδιαλείπτως βαίνουσιν ἐλαττούμενοι καὶ ἁπλοποιούμενοι, οὐδέποτε δ' αὐξανόμενοι ἢ ἐπανερχόμενοι εἰς ὃν πρὶν εἶχον πλοῦτον, καὶ ἐπειδὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν ἠδύνατο ἢ ν' ἀκολουθήσῃ τὸν καθολικὸν νόμον τοῦτον καὶ δι' αὐτὸ ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου ἤρχισαν νὰ σμικρύνωνται αἱ λέξεις καὶ ἐλαττῶνται καὶ ἁπλοποιῶνται οἱ τύποι· ἐπειδὴ ἡ ἀπώλεια τοῦ μεγέθους τῶν λέξεων καὶ ὁ ἐξαφανισμὸς τῶν τύπων δὲν εἶναι σημεῖον παρακμῆς καὶ καταπτώσεως, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀκμῆς καὶ προόδου εἰς τὸν πολιτισμόν· ἐπειδὴ καὶ ἡ νέα Ἑλληνικὴ ἁπλοποιηθεῖσα κατέστη καὶ τελειοτέρα τῆς ἀρχαίας καὶ ἑνιαία ὥστε εἶναι μία πανταχοῦ, σαφὴς καὶ καταληπτὴ καὶ πλουσία· ἐπειδὴ καὶ οἱ σοφοὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης μας καταδικάζουν διὰ τὴν χρῆσιν τῆς γραφομένης καὶ μας συνιστοῦν τὴν λαλουμένην· ἐπειδὴ κατεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων τὸ ἀδύνατον τῆς ἀνορθώσεως τῆς ἀρχαίας, ὅπως ὠνειροπόλουν οἱ παλαιότεροι, καὶ ἐπειδὴ οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου ὑπάρχει διγλωσσία· διὰ ταῦτα ἀνάγκη ἀμείλικτος ἐπιβάλλει *τὸν καθαρισμὸν τῆς καθαρευούσης* !

Κατὰ πρῶτον παρατηρῶ, ὅτι τὸ συμπέρασμα δέν μοι φαίνεται οὔτε ἀντάξιον τῶν τοσούτων αἰτίων οὔτε καλῶς συνδεόμενον πρὸς αὐτά. Ἡ λογικὴ αὐτῶν ἰσχύς, ἂν ἦσαν ἀληθῆ καὶ ἂν ἀληθῶς εἶχον ἰσχὺν ὄντως ἀποδεικτικήν, θὰ ἐπέβαλλεν ἡμῖν, νομίζω, ἄλλο συμπέρασμα, τ. ἔ. τὴν πλήρη ἐκβολὴν εἰς τὴν θάλασσαν τῆς γραφομένης καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸν γραπτὸν ἡμῶν λόγον καὶ χρῆσιν τῆς λα-

λουμένης. Ἔπειτα διατείνομαι ὅτι οὔτε τὰ προφερόμενα αἴτια εἶναι ἀληθῆ οὔτε τὸ συναγόμενον συμπέρασμα ἀποδεκτόν.

Ἐν τοῖς ἀκολούθοις θὰ ἐξετάσω ἓν ἕκαστον τῶν προταθέντων αἰτίων κατὰ σειρὰν καὶ μετὰ ταῦτα καὶ τὸ συμπέρασμα. Θὰ φροντίζω δ' ἑκάστοτε ν' ἀντιτάσσω εἰς τοὺς μάρτυρας, οὓς ὁ κ. Ῥοΐδης προσάγεται ὑπὲρ τῶν γνωμῶν του, τὸ μὲν ἄλλους μάρτυρας, νεωτέρους καὶ κατὰ πάντα ἀξιοπιστοτέρους, τὸ δὲ αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ διδάγματα, ὁποῖα αὐτὴ ἡ μητρικὴ ἡμῶν γλῶσσα δαψιλῆ παρέχει, τὸ δὲ τέλος αὐτὴν τὴν εὐθυκρισίαν τοῦ ἀναγνώστου μου. Διότι καὶ ἐνταῦθα κρίνω ἄξιον νὰ ὑπομνήσω ὅτι Ἑλληνικὸν εἶναι τὸ χρυσοῦν λόγιον *Νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν*, καὶ ὅτι τούτου εἴπερ ἀλλαχοῦ που ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ζητήματι μεγίστην ἔχει ἀνάγκην.

Ὁ κ. Ῥοΐδης ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «*Ἡ ἐπιστήμη*» διατείνεται ὅτι ἡ γλωσσολογία οὔτε περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ γενέσεως τῆς γλώσσης οὔτε περὶ τῆς συντάξεως, οὔτε περὶ τῆς σημασιολογίας τῶν λέξεων οὔτε περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἔχει νὰ φροντίσῃ ἢ περὶ μόνων τῶν φθόγγων καὶ τῶν τύπων, ὅτι τούτου ἕνεκα εἶναι φυσικὴ ἐπιστήμη.

Καὶ ἵνα μηδεὶς δυνηθῇ ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῶν λόγων του, προσήγαγε πολλὰς πολλαχόθεν μαρτυρίας, καὶ πρὸς τούτοις διατείνεται ὅτι οὐ μόνον πάντες πασῶν τῶν χωρῶν ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν χρόνων οἱ γλωσσολόγοι συμφωνοῦσι περὶ τῆς θέσεως τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐπιστημῶν (πρβλ. σελ. 16, 21 καὶ 24), οὐδ' ὑπάρχει, ἐπιφέρει, διαφωνία τις ἐν αὐτοῖς, ὅπως τις θὰ ἤκαζεν ἐξ ὧν ἐγὼ εἶπον πρὸ ἐτῶν περὶ τῶν τοῦ Humbold καὶ Schleicher ὀργανισμῶν· διότι, διατείνεται, ἐγὼ ἐσφάλην παρανοήσας τοὺς λόγους αὐτῶν, οἵτινες ὑπὸ «τοὺς ὀργανισμοὺς τούτους τοὺς φυσικούς, τοὺς ἀνεξαρτήτους ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως, τοὺς γεννωμένους καὶ γηράσκοντας καὶ ἀποθνήσκοντας κατὰ νόμους ὡρισμένους» δὲν ἐνόουν ἐκεῖνοι ἀληθεῖς καὶ πραγματικοὺς ὀργανισμούς, ὀργανισμοὺς ὄντας ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀνεξαρτήτους ἀπ' αὐτοῦ, ἔχοντας ζωὴν καὶ ἀτομικότητα ἰδίαν, ἀλλὰ μόνον ὅτι «δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ λαλήσῃ ὅπως βούλεται, ἀλλὰ μόνον κατά τινας νόμους ἀπαραβάτους, ἐπὶ τοὺς ὁποίους δὲν ἔχει ἡ ἀτομικὴ αὐτοῦ θέλησις ἐπίδρασιν κάμμίαν».

Ἀλλ' οὔτε τὸ πρῶτον εἶναι ἀκριβὲς ὅτι δηλ. οἱ γλωσσολόγοι πάν-

τες πανταχοῦ καὶ πάντοτε συμφωνοῦσιν τὴν παράδοξον ταύτην συμφωνίαν καθ' ἣν ἡ γλωσσικὴ περιορίζεται ἐν τοῖς φθόγγοις καὶ τύποις καὶ ὅτι εἶναι φυσικὴ ἐπιστήμη, οὔτε τὸ ἕτερον ἀληθὲς ὅτι ἐγὼ δὲν ἐνόησα τί ὁ Schleicher καὶ ὁ Οὐμβόλδος εἶχον κατὰ νοῦν, ὅτε ἔλεγον τὴν γλῶσσαν ὀργανισμόν. Δισχυρίζεται δὲ ταῦτα ὁ κ. Ῥοΐδης, διότι δὲν παρηκολούθησε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης ὅπως ὤφειλεν, ἀλλ' ἐξέλεξε συγγραφεῖς τινας ἀπηρχαιωμένους καὶ εἰς τούτων τὰς μαρτυρίας ἠρκέσθη. Διότι ἀληθῶς μετ' ἐκπλήξεως παρατηρεῖ ὅστις παρακολουθήσας τὴν ἐπιστήμην ταύτην ἠξεύρει τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν ὅτι, ὅπως συμβαίνει πάντοτε εἰς τοὺς δημωδῶς ἐξετάζοντας τοιαῦτα ἐπιστημονικὰ ζητήματα, νὰ λαμβάνωσιν ἐσφαλμένως μίαν μόνην, τὴν ἀρέσκουσαν αὐτοῖς, γνώμην καὶ ταύτην νὰ ὑποστηρίζωσιν ἐκθύμως, ἀδιαφοροῦντες ἂν ὑπάρχωσιν ἄλλαι πιθανώτεραι ἢ καὶ βέβαιαι ἔτι, οὕτω συνέβη καὶ εἰς τὸν κ. Ῥοΐδην. Οὐδεὶς τῶν ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας τὴν γλωσσικὴν ἀνακαινισάντων μεγάλων γλωσσολόγων τῆς Γερμανίας μνημονεύεται ὑπ' αὐτοῦ. Οὔτε ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἱστορίας τῆς γλωσσικῆς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος (1869) Θεόδωρος Benfey, οὔτε ὁ Steinthal καὶ ὁ Lazarus, οἵτινες διὰ τῶν πολλῶν γλωσσολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν αὐτῶν συγγραφῶν καὶ δι' ἰδίου περιοδικοῦ οὕτω δαιμονίως ἐνεβάθυναν εἰς τὴν ψυχολογικὴν τῆς γλώσσης ἐξέτασιν (πρβλ. τοῦ Steinthal ἰδιαιτέρως τὸ Abriss der Sprachwissenschaft ἔκδ. 2α 1881), οὔτε ὁ Delbrück, ὅστις κατὰ τὸ 1880 ἐξέδωκε τὸ πρῶτον (ἔκτοτε τρὶς) τὴν Einleitung in das Sprachstudium, οὔτε ὁ Brugmann, ὅστις τῷ 1885 ἐξέδωκε τὸ πάγκαλον αὐτοῦ βιβλίον Περὶ τῆς σημερινῆς θέσεως τῆς γλωσσικῆς, οὔτε ὁ Georg von der Gabelenz ὅστις κατὰ τὸ ἔτος 1891 ἐξέδωκε τὴν «Γλωσσικήν, τὸν σκοπόν, τὴν μέθοδον καὶ τὰ μέχρι τοῦδε πορίσματα αὐτῆς», οὔτε ὁ δαιμόνιος Paul ὅστις τῷ 1886 ἐδημοσίευσε τὸ δεύτερον τὰς Γενικὰς ἀρχὰς τῆς γλωσσικῆς, οὔτε ὁ Gröber, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1888 κέξ. ἐκδίδει μετὰ πολλῶν ἄλλων τὴν Σύνοψιν τῆς Ῥωμανικῆς φιλολογίας καὶ συνέγραψεν αὐτῆς ἄλλα τε καὶ τὴν μέθοδον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς γλωσσικῆς ἐρεύνης σελ. 210 κέξ., οὔτε ὁ Scherer, οὔτε ὁ Leskien, οὔτε ὁ Osthoff, οὔτε ὁ Schuchardt κλπ. Πάντες οἱ ἄνδρες οὗτοι ἀγνοοῦνται, διότι ὁ κ. Ῥοΐδης δὲν ἠξίωσε προσοχῆς τινος τοὺς μετὰ τὸν

August Schleicher (ἀποθανόντα τῷ 1868) Γερμανοὺς γλωσσολόγους. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μονομεροῦς ταύτης καὶ ἐλλιποῦς μελέτης εἶναι πάντα τἀνωτέρω παρατεθέντα διδάγματα, ὧν οὐδὲν δυστυχῶς ἀληθεύει.

Ἵνα δὲ ἕκαστος κατανοήσῃ πόσον διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἀπηρχαιωμένας δοξασίας καὶ θεωρίας προφέρει εἰς τὸ κοινὸν ὁ κ. Ῥοΐδης γράφω τινὰ τῶν ἀναγινωσκομένων ἐν τῷ μεγάλῳ βιβλίῳ «Περὶ τῶν Γερμανικῶν Πανεπιστημίων» τῷ διαλαμβάνοντι ἀπὸ σελ. 536 κέξ. «Περὶ τῆς γλωσσολογίας καὶ τῶν ἐργατῶν αὐτῆς» «Ἀπὸ τοῦ 1870 κέξ. *ἤρχισε δευτέρα περίοδος ἀναπτύξεως τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης· τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ἡ μέθοδος τῆς ἐρεύνης*. Ἡ μέθοδος τῶν παλαιοτέρων δὲν ἐστηρίζετο πάντοτε ἐπὶ τῶν γενικῶν νόμων τοῦ βίου τῆς γλώσσης· πολλάκις ὡρμῶντο ἐκ θεωριῶν αἵτινες συνεκρούοντο πρὸς τὴν φύσιν τῆς ἀνελίξεως τῆς γλώσσης, παρεγνώριζον ἰδίως ὅτι τὸ λεγόμενον συνήθως γλῶσσα εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀφαίρεσις ἐκ τῶν ἀτομικῶν γλωσσῶν. Κατενοήθη λοιπὸν πρῶτον ὅτι ἡ ἀληθὴς τῆς ἐρεύνης μέθοδος ἀνάγκη νὰ στηρίζηται ἐπὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς γλωσσικῆς ἀνελίξεως, καὶ ὅτι αἱ ἀρχαὶ αὗται ὀφείλουν νὰ ἑρμηνεύουν τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἀεὶ καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἐξελίξει ὁμοίων διαμενόντων παραγόντων· ἔπειτα ὅτι ἀπαραίτητον εἶναι, ἵνα ἀποβληθῇ πᾶν ὅ,τι ἀντίκειται τῇ φύσει τοῦ ἐξεταζομένου ὑποκειμένου οὐδὲ δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τῶν θεμελιωδῶν ἀληθειῶν».

«Πρὸς τούτοις ὁ μὲν Steinthal τὴν ὑπὸ τοῦ Humbold εἰσαχθεῖσαν φιλοσοφικὴν τῆς γλώσσης ἐξέτασιν ἐστήριξεν ἐπὶ ψυχολογικῶν βάσεων, ὁ δὲ Scherer μάλιστα πάντων ἐξῆρε τὴν ἐπίδρασιν τῶν ψυχολογικῶν παραγόντων ἐπὶ τὴν μεταβολὴν τῆς γλώσσης, ὁ δὲ August Leskien διέστειλε τὰ ὅρια τῶν φωνητικῶν μεταβολῶν ἀπὸ τῶν ἀναλογικῶν σχηματισμῶν. Οὕτω δ' ἐγένετο δῆλον, ὅτι ἵνα τις κατανοήσῃ τὴν πρώτην καὶ ἀληθῆ αἰτίαν τῶν γλωσσικῶν φαινομένων, ὀφείλει νὰ μελετήσῃ τὰς νέας καὶ νεωτάτας φάσεις τῶν γλωσσῶν, ἔνθα αἱ πηγαὶ καὶ δαψιλέσταται καὶ διαυγέσταται ῥέουσι, μάλιστα δὲ πάντων τὴν λαλουμένην σήμερον μητρικὴν γλῶσσαν, καὶ τὰ ἐντεῦθεν συναχθέντα πορίσματα νὰ ἐφαρμόσῃ ἐπὶ τὰς μακρὰν φάσεις τῆς γλώσσης. Ὑπὲρ τῶν θεωριῶν τούτων καὶ τῶν ἐπακολουθημάτων καὶ τῆς πρακτικῆς

ἐφαρμογῆς αὐτῶν ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῶν ἀφαιρέσεων καὶ μεταφορῶν ἃς ἡ ἀρχαιοτέρα γραμματικὴ εἶχε καταστήσει συνήθεις, εἰργάσθησαν πλὴν τοῦ Leskien ὁ Osthoff, ὁ Brugmann καὶ ὁ Paul, οὗ τὸ βιβλίον Principien der Sprachgeschichte *παρέσχε τὴν πρώτην ἐκτενῆ, σαφῆ καὶ ἀπηλλαγμένην προλήψεων παράστασιν τῆς ἀληθοῦς φύσεως τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης. Κατὰ τὴν κρίσιν πάντων τῶν ἐμπείρων τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι τῶν ἐξοχωτάτων ἔργων τῆς συμπάσης γλωσσολογικῆς γραμματείας*». (541).

Πάντας τοὺς ἄνδρας τούτους καὶ τὴν δι' αὐτῶν ἐπελθοῦσαν β' περίοδον ἀγνοεῖ σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ὁ κ. Ῥοΐδης, εἰ καὶ παραδόξως διατείνεται ὅτι πάντες οἱ γλωσσολόγοι συμφωνοῦσιν αὐτῷ. Ἐντεῦθεν ἐν σελ. 25 σημ. ἀναγράφει ὡς χαρακτηριστικὰ διακρίνοντα τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον, ἣν σχολὴν ὀνομάζει, ἁπλούστατα μόνα τάδε: «τὴν πίστιν εἰς τὸ ἀλάθητον τῶν φθογγικῶν νόμων, τὴν κατὰ προτίμησιν μελέτην τῶν λαλουμένων διαλέκτων, τὴν ἀμφισβήτησιν τῆς ἀκεραιότητος τῶν φθόγγων καὶ τῶν τύπων τῆς Σανσκρίτης, τὴν εὐρυτέραν χρῆσιν τῆς λεγομένης ἀναλογίας ἢ συνεκδρομῆς, τὴν παρά τινων τούτων καὶ ἰδίως τοῦ Hermann Paul ἐπίδοσιν εἰς τὴν σημαντικὴν καὶ ἄλλα τινὰ μικρὰν ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μελέτης αὐτοῦ»! Οὕτως ἀποσιωπᾶται καὶ παραλείπεται καθ' ὁλοκληρίαν ἡ διὰ τῆς ψυχολογίας ἀνακαίνισις τῆς γλωσσικῆς!

Ἀλλ' οὐχ ἧτον παράδοξον εἶναι καὶ τόδε, ὅτι ἀναφέρει μὲν πολλάκις τὸν πρὸ ἑνὸς ἔτους ἀποθανόντα Ἀμερικανὸν γλωσσολόγον Whitney καὶ τὸν Ἄγγλον Sayce, ἀλλ' ὅμως παρὰ προσδοκίαν δὲν πείθεται τοῖς λόγοις αὐτῶν, ἀλλὰ ἀδιαλείπτως ἀκολουθεῖ τοῖς ὑπό τινων Γάλλων ἀτόπως εἰρημένοις (ἴδε κατωτέρω). Ἐντεῦθεν διδάσκει τἀναντία οὐ μόνον τοῖς ἀνωτέρω μνημονευομένοις Γερμανοῖς ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ Whitney καὶ Sayce, τοῦτο δ' ἔσται δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς λεγομένων.

Περὶ τῆς γενέσεως τῆς γλώσσης.

Περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ γενέσεως τῆς γλώσσης διδάσκει ὁ κ. Ῥοΐδης ἐν σελ. 4 ὅτι «Ἡ σημερινὴ γλωσσικὴ ἐπιστήμη, ἡ ὁμολογοῦσα ἀνε-

πίδεκτον λύσεως ἢ τοὐλάχιστον ἄσχετον πρὸς αὐτὴν τὸ ζήτημα τῆς ἀρχῆς τῆς γλώσσης». Καὶ ἐν σελ. 5 «Ἡ ἀναζήτησις αὐτῆς (τ. ἔ. τῆς γενέσεως τῆς γλώσσης) εἶναι ἐξίσου ἀλλοτρία τῆς ἐπιστήμης τοῦ γλωσσολόγου, ὅσον καὶ τῆς τοῦ φυσιοδίφου ἡ ἐξήγησις τῆς δημιουργίας τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων, τὰ ὁποῖα περιγράφει» (Grimm). Καὶ «πῶς ἐγεννήθησαν αἱ ῥίζαι τῶν λέξεων, ἡ πρώτη αὕτη ὕλη τῆς γλώσσης, εἶναι ζήτημα, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐξ ἴσου ἀνεπίδεκτον λύσεως, ὅσον καὶ τὸ τῆς γενέσεως οἱουδήποτε ἄλλου ὀργανισμοῦ» (Schleicher).

Ὅτε ἔγραφε ταῦτα ὁ κ. Ῥοΐδης, θὰ εἶχε, φρονῶ, τοιαύτας γνώμας πρὸ ὀφθαλμῶν, ὁποῖαι διετυπώθησαν ὑπὸ τοῦ Γάλλου Βρυνετιὲρ συντομώτατα ὡς «χρεωκοπία τῆς ἐπιστήμης». Αἱ ἐπιστῆμαι, διατείνεται ὁ Γαλάτης ἐκεῖνος, εἶναι ἀνίκανοι νὰ διαφωτίσωσιν ἡμᾶς περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου. Πῶς, ἐρωτᾷ, ἐγεννήθη ἡ γλῶσσα; πῶς ἐγεννήθη ἡ κοινωνία; πῶς ἡ ἠθική; Πάντες οἱ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἐπιχειρήσαντες νὰ ἐξηγήσωσι τὰ ζητήματα ταῦτα ἀπέτυχον οἰκτρῶς.

Ἀλλ' αἱ γνῶμαι αὗται καὶ οἱ δισχυρισμοὶ ἐψέχθησαν· ἐλέχθη πρὸς τὸν ἐκφράσαντα ταύτας ὅτι περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς γλώσσης προκειμένου ἡ γλωσσολογία, ἡ ψυχολογία καὶ ἡ φυσιολογία συνεργαζόμεναι συνέλεξαν καὶ συνέδεσαν τοσαῦτα γεγονότα ὥστε πιθανὸν ταχέως νὰ διαμορφωθῇ καθολική τις περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς γλώσσης ἔννοια.

Καὶ ἀληθῶς οὔτε οἱ φυσιοδίφαι τῆς σήμερον πείθονται ὅτι εἶναι ἔργον ἀλλότριον αὐτῶν ἡ ἐξήγησις τῆς δημιουργίας τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων, οὔτε οἱ γλωσσικοὶ ὅτι πρέπει νὰ καταλείπουν ἄθικτον καὶ ἀνεξερεύνητον τὸ ζήτημα τῆς ἀρχῆς τῆς γλώσσης. Ἀλλὰ καθ' ὃν τρόπον σήμερον ὁ ζῳολόγος καὶ ὁ βοτανικὸς δὲν περιορίζονται μόνον ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ζῴων καὶ τῶν φυτῶν, ἀλλὰ ἐφαρμόζοντες τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξελίξεως τῶν ὄντων ἀνατρέχουν κατὰ τὸ ἐνὸν εἰς τὰ πρῶτα εἴδη τῆς ζωῆς, ζητοῦντες ἀδιαλείπτως τοὺς νόμους τῆς ἐξελίξεως ταύτης τῶν ὄντων ἀπὸ τῶν ταπεινοτάτων εἰδῶν μέχρι τῶν ἀνωτάτων καὶ καθ' οὓς ἡ πρώτη ζωὴ εἰς τὴν ἄψυχον φύσιν εἰσῆλθεν, τ.ἔ. τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ γένεσιν πάσης ζωῆς, οὕτω καὶ ὁ γλωσσικὸς ἐκτείνει τὰς ἐρεύνας του κατὰ τὸ δυνατὸν μέχρι τῶν στοιχειωδῶν ἐκείνων φθόγγων, μεθ' ὧν διὰ τῶν ψυχολογικῶν αὐτοῦ δυνάμεων κατώρθωσεν

ὁ ἄνθρωπος νὰ συνάψῃ σημασίας, ἤτοι νὰ πλάσῃ γλῶσσαν. Καὶ καθὼς ὁ φυσιοδίφης δὲν δύναται νὰ χαράξῃ καὶ θέσῃ ὅρια μέχρι τίνος πρέπει νὰ προβαίνῃ ἐν τῇ ἐρεύνῃ του, ἀλλὰ προβαίνει πρὸς τὰ πρόσω ἀδιαλείπτως χωρῶν, οὕτως οὐδ' ὁ γλωσσικός. Καὶ ἂν μὴ τοῦτο ποιῇ, παύεται ὢν ἐπιστήμων.

Ὅτι δὲ κατὰ ταῦτα τὸ ζήτημα τῆς ἀρχῆς καὶ γενέσεως τῆς γλώσσης δὲν θεωροῦσιν οἱ γλωσσικοὶ ἀλλότριον τῆς ἐπιστήμης αὐτῶν, ἀλλ' ἐξετάζουσι καὶ πάσῃ δυνάμει πειρῶνται νὰ ἔλθωσιν εἰς λύσιν αὐτοῦ, τεκμήρια εἶναι τάδε: Ὁ πολὺς Οὔμβόλδος διδάσκει ὅτι «Ὁ σκοπὸς τῆς ἐρεύνης τῶν γλωσσῶν ἐπιτυγχάνεται μόνον ὅταν συνεξετασθῶσιν *ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τελειοποίησις τῶν γλωσσῶν*. Μόνον οὕτω δύνανται αἱ ἔρευναι αὗται νὰ διδάξωσιν ἡμᾶς νὰ μὴ θεωρῶμεν τὰς γλώσσας ὡς αὐθαίρετα καὶ τυχαῖα σημεῖα καὶ εἰσδύοντες εἰς τὸν πνευματικὸν βίον νὰ ζητήσωμεν τρόπους, δι' ὧν νὰ ἀνιχνεύσωμεν καὶ ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἀλήθειαν κτλ.».

Ὁμοίως ὁρίζει ὁ Benfey (σελ. 786 ἔνθα ἀνωτέρω) ὡς ἔργα τῆς γενικῆς γλωσσικῆς τάδε: «Πῶς ἐγεννήθη ἡ γλῶσσα; κατὰ τίνα τρόπον καὶ κατὰ τίνας νόμους ἐπετέλεσε τὸ ἔργον αὐτῆς ἐν ταῖς διαφόροις γλωσσικαῖς ὁμοφυλίαις, ἐν ταῖς διαφόροις γλώσσαις καὶ διαλέκτοις; πῶς ἔχουσιν οἱ τύποι καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτῆς πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸ ἔργον ἢ τὴν ἰδέαν τῆς γλώσσης καθόλου, ἐν μιᾷ λέξει τίς ἡ ἀρχή, ἡ οὐσία καὶ ἀνέλιξις τῆς γλώσσης. Ἐν τῇ ἐρεύνῃ ταύτῃ πολλὰ μὲν ἐγένοντο μέχρι τοῦδε, ἀλλ' ὁμολογητέον ὅτι ἀνάγκη νὰ συνεργασθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ φιλοσοφία καὶ γλωσσική, ἵνα ἔλθωσιν εἰς ἀληθῆ πρόοδον». Καὶ ἐν σελ. 297 κρίνων τὸ Περὶ γενέσεως τῆς γλώσσης πασίγνωστον ἔργον τοῦ Herder οὐκ ὀλίγα διαλαμβάνει περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς γλώσσης.

Ἰδοὺ δὲ καὶ τί ὁ πολὺς Steinthal ἐν τῇ Συνόψει τῆς γλωσσικῆς Τόμ. Α', σελ. 495-6 λέγει περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς γλώσσης:

«Ἡ μεγάλη σπουδαιότης τῆς γλώσσης διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος οὐδαμῶς προϋποθέτει, ὅτι αὕτη ὀφείλει τὴν γένεσιν αὐτῆς εἰς περιστάσεις, αἵτινες ζῳολογικῶς ἐξεταζόμεναι εὑρίσκονται ἐξαιρετικαί, τοὐλάχιστον δὲν εἶναι πᾶσαι ἐξαιρετικαί. Μάλιστα φρονῶ, ὅτι θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι θηλαστικὰ πολὺ ἀνεπτυγμένα, λ. χ. ὁ κύων, ὁ ἵππος, θὰ ἠδύναντο νὰ παραγάγωσι γλῶσσαν, ἂν μὴ ὑπῆρ-

χον κωλύματά τινα. Ταῦτα δὲ τὰ κωλύματα δύνανται νὰ καταδειχθῶσι, καὶ ἐν τῇ ἀπομακρύνσει τούτων κεῖται τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο ἄνθρωπος».

«Τὸ πᾶν φαίνεται ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς ὀρθοβασίας. Εἶναι δὲ καθ' ὁλοκληρίαν καταληπτὸν πῶς ἡ ὀρθοβασία αὕτη ἀπὸ πιθηκοειδοῦς τινος ζῴου διὰ συνεχοῦς ἀσκήσεως ἠδύνατο νὰ προσκτηθῇ καὶ στερεωθῇ. Καθὰ δηλ. ὁ Caspary ὀρθῶς παρετήρησεν, ἠδύνατο κατά τε τὴν μάχην καὶ κατὰ τὴν ἀπαγωγὴν λείας νὰ καταστῇ εὐκολώτατα δήλη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ ὠφέλεια τῆς ὀρθοβασίας. Ἐὰν δηλ. ἵνα μεταβῇ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετεχειρίζετο μόνον τὰ ὀπίσθια ἄκρα, τὰ δὲ πρόσθια ὅπως μάχηται, ἢ ἐὰν ὥπλιζεν αὐτὰ διὰ ξύλου ἢ ἔρριπτε δι' αὐτῶν λίθους κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦτο τοσοῦτο προφανεῖς ὠφελείας ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι παρεῖχεν εἰς αὐτόν, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν διαφύγῃ. Ἐντεῦθεν θὰ προσελάμβανε μᾶλλον ὡρισμένως καὶ ἀποφασιστικῶς τὴν ὀρθοβασίαν. Φανταζόμενοι δ' ὅτι ἡ ἄσκησις αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ χιλιάδας γενεῶν, ἐννοοῦμεν πῶς ἡ ὀρθοβασία ἀνεπτύχθη καὶ κατέστη σταθερὰ συνήθεια, καὶ τὰ ἄνω ἄκρα καὶ ὁ θώραξ προσέλαβον τὸν πρὸς τὸν σκοπόν των ἀναγκαῖον τύπον καὶ τὴν ἀμοιβαίαν θέσιν».

«Πρὸς τούτοις ἔδειξεν ὁ Jäger, ὅτι ἡ ὀρθοστασία εἶναι ἀπαραίτητος, ἵνα ὁ ἄνθρωπος κατὰ βούλησιν κρατῇ καὶ κανονίζῃ τὴν ἀναπνοήν του, ὃ ἀναγκαιότατον διὰ τὴν γλῶσσαν. Διότι κατὰ τὴν ὁμιλίαν ἐκπέμπεται τὸ πνεῦμα τμηματικῶς κατὰ διαλείμματα μεμετρημένα. Πρὸς τοῦτο δὲ πρέπει οἱ μύες τῶν πλευρῶν καὶ τοῦ θώρακος νὰ εἶναι ὅλως εἰς τὴν διάθεσίν μας, ὅπερ μόνον κατὰ τὴν ὀρθοστασίαν εἶναι δυνατόν, κατὰ δὲ τὸ τετραποδητὶ βαίνειν παντάπασιν ἀδύνατον. Τούτου ἕνεκα πλὴν τοῦ ἀνθρώπου μόνον τὰ πτηνὰ ἔχουσι κυριότητά τινα ἐπὶ τῶν φωνητικῶν αὐτῶν ὀργάνων καί τινα ὀξύτητα καὶ βαρύτητα τῶν ἤχων».

«Λοιπὸν ἀφοῦ μόνος ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν δύναμιν τῆς ἐλευθέρας ἀναπνοῆς, μόνος οὗτος ἀπέκτησε καὶ τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν φωνητικῶν χορδῶν, καὶ οἱ λεπτοὶ μύες τοῦ λάρυγγος οἵτινες τὰς φωνητικὰς χορδὰς τείνουσι καὶ πρὸς ἀλλήλας πλησιάζουσιν ἢ ἀπομακρύνουσιν, οὕτω διεμορφώθησαν».

«Ἔπειτα ὀρθῶς ὁμολογεῖται ὅτι μετὰ τῆς ὀρθοστασίας ἀνεπτύχθη

καὶ τὸ κρανίον καὶ ὁ ἐγκέφαλος. Ἐντεῦθεν ἡ σύνδεσις μεταξὺ τοῦ αἰσθητηρίου καὶ τοῦ κινητηρίου γλωσσικοῦ κέντρου, δηλ. τῆς παραδοχῆς τοῦ ἤχου τῶν λέξεων διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς παραγωγῆς τῶν φθόγγων διὰ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων. Ἐνταῦθα κεῖται ἡ δύναμις τοῦ μιμεῖσθαι φθόγγους, δύναμις ἐλλείπουσα τοῖς ἄλλοις θηλαστικοῖς, εὑρισκομένη δὲ εἴς τινα εἴδη τῶν πτηνῶν».

«Εὐθὺς δ' ὡς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔχομεν ὀρθοστατοῦν καὶ φθόγγους μιμούμενον θηλαστικόν, ἔχομεν ἐν αὐτῷ τοὺς κυριωτάτους ὅρους εἰς παραγωγὴν γλώσσης, και ἅμα τοὺς ὅρους τούτους εἰς περαιτέρω κατὰ μικρὸν ἀνάπτυξιν τοῦ λάρυγγος, τῆς λεπτοτέρας αἰσθήσεως τῆς ἀκοῆς, ἅμα δὲ καὶ τῆς λεπτοτέρας ἀναπτύξεως τῆς συνειδήσεως· τούτου δὲ δοθέντος κατανοεῖται εὐκόλως πῶς διὰ συνεχοῦς ἐπὶ πολλὰς γενεὰς ἀσκήσεως ἐπῆλθεν ἡ πλήρης ἀνάπτυξις τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς ὅλης κεφαλῆς»,

«Πάντοτε διισχυρίσθην, ὅτι ἡ ἄμετρος διαφορὰ ἥτις παρατηρεῖται μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ ἀλόγου ζῴου ἐν τοῖς γνωστοῖς ἡμῖν χρόνοις, στηρίζεται μόνον ἐπὶ ἐλαχίστης ἀρχαιόθεν παραλλαγῆς, ἥτις ὅμως τοιαύτης ἦτο φύσεως, ὥστε ἠδύνατο ὅλως ἐκτάκτως νὰ αὐξηθῇ. Πρότερον ἐφρόνουν, ὅτι ἡ πρώτη ἐκείνη διαφορὰ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ πλάστου, τώρα δ' ὅμως δυνάμεθα κάλλιστα κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως νὰ φαντασθῶμεν ὅτι αὕτη τοὐλάχιστον ἐν τοῖς καθόλου ἐκτήθη ἐν τῇ καθολικῇ ἀνελίξει τῆς φύσεως».

Καὶ σελ. 354 «Πρόκειται ν' ἀποδειχθῇ, τίνος ἕνεκα ἐκ μὲν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἐκ τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς, προῆλθε γλῶσσα, ἐκ δὲ τῆς τῶν ἄλλων ζῴων οὐχί. Κατὰ τὰ λεχθέντα οὐδεὶς θ' ἀπορήσῃ διατί ἡ τῆς ψυχῆς τῶν ἄλλων ζῴων ἀνάπτυξις παύεται ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἄρχεται πλάσσουσα τὴν γλῶσσαν καὶ ἀναπτύσσουσα τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῇ φύσιν. . .».

«Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἡ γλῶσσα ἀνήκει εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς· μᾶλλον εἶναι δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου τελεσθεῖσα οὐχὶ ἄνευ τινὸς συνειδήσεως, ἂν καὶ μὴ πρᾶξις συνειδητή, εἶναι βαθμὶς τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῆς ψυχῆς καὶ ὀφείλει νὰ παραχθῇ ἐκ τῶν προηγουμένων αὐτῆς βαθμίδων. Μετ' αὐτῆς ἄρχεται ἡ ἀληθῶς ἀνθρωπίνη δρᾶσις, εἶναι ἡ γέφυρα ἡ ἄγουσα ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν ζῴων εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ δ' ὑλικὰ εἰς

τὴν δημιουργίαν ταύτην ἠδύναντο ἐκ μόνης τῆς τάξεως τῶν ζῴων νὰ ληφθῶσιν. Ἐν τῷ ζῳώδει-ἀνθρώπῳ ἀνάγκη ν' ἀποδειχθῇ τὸ δυνατὸν τῆς γενέσεως τῆς γλώσσης.

Καὶ ἐν Α' 367 «Ὅπως ἡ ἐπιτηδειοτάτη, ἡσυχωτάτη καὶ κανονικωτάτη κίνησις τῆς χειρὸς καὶ τοῦ βραχίονος ἀρχὴν ἔσχεν ἐκ τῶν ἀσκόπων καὶ ἀκανονίστων κινήσεων τοῦ παιδός, οὕτως ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι καὶ ὁ ῥυθμὸς καὶ ἡ εὐφωνία τῶν γλωσσῶν, ἅτινα ἡμεῖς ἀπό τινων χιλιάδων ἐτῶν βλέπομεν, δὲν ὑπῆρχον ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν διὰ μακρᾶς κατεργασίας ἐπετεύχθησαν ἐν διαστήματι ἑκατοντάδων χιλιάδων ἐτῶν ἐκ φθόγγων τὸ κατ' ἀρχὰς ἀρρύθμων καὶ κατ' ἀντανακλάσεις ἐκπεμπομένων».

Καὶ Α' 370 «Πῶς ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἐνόησε τὸν κατ' ἀντανάκλασιν ἐκπεμφθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἦχον; πῶς ἦλθεν ἐπὶ τὴν ἑρμηνείαν αὐτοῦ; πῶς ἐξεφράσθη δι' αὐτοῦ; πῶς ἔκαμε τὸν ἦχον τοῦτον γλῶσσαν; . . . Ἐδῶ ἄρχεται ἡ ἐργασία τοῦ συνάπτειν τὴν ἰδέαν μετὰ τοῦ φθόγγου . . . Παράστασίς τις δίδοται καὶ εὐθὺς ἐκβάλλεται φθόγγος τις. Τὸν ἐξ ἀντανακλάσεως γενόμενον φθόγγον τοῦτον αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος συγχρόνως μετὰ τῆς παραστάσεως καὶ ἀμφότερα συνάπτονται ἐν τῇ συνειδήσει. Τὸ ἅπαξ γενόμενον θὰ ἤρκει ἴσως ἵνα τὴν κτηθεῖσαν ἔννοιαν πιστῶς ἐν τῇ μνήμῃ τηρήσῃ καὶ τὸν ἐξ ἀντανακλάσεως φθόγγον μετ' αὐτῆς συνδέσῃ, ἀλλ' ὅμως καὶ θὰ ἐπανελαμβάνετο πάντως· διότι οὐδεὶς λόγος δι' ὃν τὸ γεγονὸς κατὰ πρῶτον οὕτως, ἔμελλε νὰ γίνῃ ἔπειτα ἄλλως . . .».

Καὶ ὁ Hermann Paul ὁλόκληρον κεφάλαιον, τὸ ἔνατον, γράφει ἐξετάζων τὸ ζήτημα περὶ τῆς πρώτης γενέσεως τῆς γλώσσης, ἔνθα πλὴν ἄλλων λέγει καὶ τάδε: « . . . Πολλάκις ἀνακύπτουσι δοξασίαι περὶ δυνάμεών τινων ἰδιαζουσῶν τῇ πρώτῃ ἀνθρωπότητι, ἐκλιπουσῶν δ' ἔπειτα..Τοιαῦται θεωρίαι πρέπει ἀμειλίκτως ν' ἀποβληθῶσι (1).

(1) Καὶ ὅμως παρὰ τὰς ἀπαγορεύσεις ταύτας τοῦ Paul γράφει ὁ κ. Ῥοΐδης ἐν σελ. 51-2 «Οἱ σκηνῖται τῶν Ἰμαλαΐων, τῶν ὁποίων ἡ μὲν ἐπιστήμη περιωρίζετο εἰς τὴν ἀποθέωσιν τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἡ δὲ ἐργασία εἰς ἅρμεγμα δαμάλεων καὶ συγκομιδὴν αὐτοφυοῦς ὀρύζης, ηὐκαίρουν βεβαίως νὰ πλάττωσι δέκα ὀνόματα δι' ἕκαστον ἐκ τῶν ὀλίγων γνωστῶν αὐτοῖς πραγμάτων καὶ ν' ἀνυμνῶσι τὰ χρώματα τῆς Ἴριδος καὶ τὸν δίσκον τῆς πανσελήνου διὰ λέξεων δωδεκασυλλάβων, ἀλλ' ἀπολύτως ἀδύνατος ἦτο εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν ὁ συμβιβασμὸς τοιαύτης φωνητικῆς πολυτελείας μετὰ τῆς ἀνάγκης δραστηριωτέρας πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἐνεργείας. Εὐθὺς δὲ

Καὶ ἐν τῇ σημερινῇ σωματικῇ καὶ πνευματικῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει ἀνάγκη νὰ κεῖνται πάντες οἱ ὅροι ὅσοι ἀπητοῦντο διὰ τὴν πρώτην δημιουργίαν τῆς γλώσσης. Μάλιστα, ἐπειδὴ ἔκτοτε αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις ἐτελειοποιήθησαν, ἀνάγκη νὰ συναγάγωμεν ἐντεῦθεν τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ αἱ γλωσσοπλαστικαὶ δυνάμεις τῆς σήμερον εἶναι πολλῷ τελειότεραι ἢ κατὰ τὴν πρώτην δημιουργίαν. Ἂν δ' ἡμεῖς σήμερον καθόλου εἰπεῖν δὲν πλάττωμεν νέον γλωσσικὸν ὑλικόν, αἰτία εἶναι ὅτι δὲν αἰσθανόμεθα οὐδεμίαν πρὸς τοῦτο ἀνάγκην· διότι δυσκόλως δύναται νὰ γεννηθῇ παράστασις ἢ αἴσθημά τι ἐν ἡμῖν, ἀφ' οὗ νὰ μὴ ἄγῃ ἡμᾶς εἰς τὸ παραδοθὲν τῆς γλώσσης ὑλικὸν συνειρμός τις. Τοῦτο δὲ τὸ ὑπάρχον μέγα ὑλικὸν ἐμποδίζει ἡμᾶς νὰ πλάττωμεν νέον, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ διὰ τῶν συνθέσεων καὶ τῶν μεταφορικῶν χρήσεων αὐτοῦ εὐκόλως δύναται νὰ πολλαπλασιάζηται . . . Ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν αὐταῖς τῶν πεπολιτισμένων Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν ταῖς γλώσσαις οὐδέποτε ἔπαυσεν ἡ δημιουργία ὅλως νέου ὑλικοῦ . . . Οὐδὲ δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς γλώσσης πρέπει νὰ διακρίνωνται δύο περίοδοι, ἡ μὲν τῆς πλάσεως τῆς πρώτης ὕλης, τῶν ῥιζῶν, ἡ δὲ τῆς συνθέσεως αὐτῶν. Ἐν τῇ ἀνελίξει τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν γραφομένην) οὐδεὶς ὑπάρχει χρόνος, ἐν ᾧ παύεται ἡ δημιουργία ὅλως νέου. Πρὸς δὲ καὶ εὐθὺς μετὰ τὰ πρῶτα δημιουργήματα ἴσχυσαν πάντως οἱ αὐτοὶ νόμοι τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως καὶ μεταπλάσεως τοῦ πρώτου ὑλικοῦ, οἵτινες παρατηροῦνται βραδύτερον. Ἐνταῦθα οὐδεμία κατὰ τὸ ποιὸν ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ ποσὸν διαφορὰ δύναται νὰ ὑπάρχῃ».

Ὁμοίως διδάσκει ὁ Paul ἐν σελ. 33 «Ἂν ἀπταίστως ἔχῃ ἡ ἡμετέρα θεωρία, ἀνάγκη ἀπαραίτητος, ἵνα τὰ γενικὰ αὐτῆς πορίσματα τυγχάνωσιν ἐφαρμογῆς ἐπὶ πᾶσαν γλῶσσαν καὶ ἐπὶ πᾶσαν ἀναπτύξεως βαθμῖδα καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν γένεσιν τῆς γλώσσης καθόλου. Τὸ ζήτημα τῆς ἀρχῆς τῆς γλώσσης δύναται νὰ λυθῇ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γενικῶν ἀρχῶν. Δὲν δυνάμεθα ἐπὶ τῆς παραδόσεως στηριζόμενοι

ἅμα παύσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ λαλῇ καθ' ὃν περίπου τρόπον τὰ πτηνὰ τὰ τερπόμενα εἰς τοῦ ᾄσματος αὐτῶν τὸν ἦχον, εἰσέρχεται ἡ γλῶσσα εἰς τὸ στάδιον τῆς παρακμῆς ἢ μᾶλλον τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ πάσης ὑπερτροφίας. Τὸν ἀπαράβατον τοῦτον νόμον ἐκφέρει ὁ Schleicher ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸν βίον πάσης γλώσσης διακρίνονται ἀκριβῶς δύο στάδια ἀπ' ἀλλήλων, τὸ τῆς αὐξήσεως αὐτῆς κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς καὶ τὸ τῆς μειώσεως κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους».

νὰ διαγράψωμεν τὴν ἱστορικὴν ἀνέλιξιν τῆς γλώσσης εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. Ἀλλὰ τὸ ἐρώτημα εἰς ὃ δυνάμεθα ν' ἀπαντήσωμεν εἶναι: πῶς ἦτο δυνατὴ ἡ ἀρχὴ τῆς γλώσσης; καὶ εἰς τοῦτο ἀπαντῶμεν ἐπαρκῶς ὅταν δυνηθῶμεν νὰ παραγάγωμεν τὴν γλῶσσαν ἁπλῶς καὶ μόνον ἐκ τῆς ἐνεργείας ἐκείνων τῶν παραγόντων οἵτινες καὶ σήμερον ἔτι εἶναι ἀδιαλείπτως ἐνεργοὶ εἰς περαιτέρω αὐτῆς διαμόρφωσιν. Οὐδ' εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ ἀντίθεσις μεταξὺ πρώτης ἀρχῆς τῆς γλώσσης καὶ ἀναπτύξεως αὐτῆς ἔπειτα. Διότι εὐθὺς ὡς ἐγένοντο τὰ πρῶτα βήματα, ὑπῆρχε γλῶσσα καὶ ἐξέλιξις αὐτῆς. Ὑπάρχουσι μόνον διαφοραὶ κατὰ ποσὸν μεταξὺ τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς γλώσσης καὶ τῶν μετὰ ταῦτα περιόδων».

Ὁμοίως ὁ Gabelenz ἐν σελ. 292 ἔνθα ἀνωτ. προβάλλει τὰ ἐρωτήματα: «Πῶς ὁ ἄνθρωπος ἔπλασε τὴν γλῶσσαν καὶ διατί οὕτω ποικίλην; Ἔπειτα οὐ μόνον ὁ ἄνθρωπος ἔπλασε τὰς γλώσσας ἀλλὰ καὶ αὗται διεμόρφωσαν τοὺς λαούς. Λοιπὸν τί μέρος ἔχει ἡ γλῶσσα εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν λαῶν; τίς καὶ ποῦ στηρίζεται ἡ ἀξία της; Λοιπὸν οὐ μόνον τὴν ἀρχὴν τῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιδράσεις αὐτῆς, τὴν ἀξίαν, οὐχὶ μόνον τὰς δυνάμεις καὶ τύχας, δι' ὧν ἐγεννήθη καὶ ἐμορφώθη ἡ γλῶσσα ὁποία εἶναι ἑκασταχοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑπ' αὐτῆς ἐγειρομένας καὶ ἐκφραζομένας δυνάμεις ἐρευνητέον». Ἐπιφέρει δ' ὅτι «τὸν πόθον τοῦ ἐξετάσαι τὰς πρώτας ἀρχὰς παντὸς ὄντος καὶ δὴ καὶ τῆς γλώσσης δὲν δύναται ν' ἀποκρούσῃ ἡ ἐπιστήμη». Καὶ «Τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς γλώσσης, ἂν δηλ. εἶναι δῶρον τοῦ θεοῦ ἢ προϊὸν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶναι ἀντάξιον τοῦ θορύβου, τὸν ὁποῖον πρότερον παρήγαγεν. Ἡ ἐπιστήμη θέλει καὶ ὀφείλει κατὰ δύναμιν ν' ἀπομακρύνῃ τὸ θαῦμα καὶ ἐκτείνῃ τὸ κράτος τῶν ἐξηκριβωμένων νόμων ἐφ' ὅσον οἷόν τε πλεῖστον. Ὅτι ὁ πλάστης ἔδωκεν εἰς τοὺς προγόνους ἡμῶν κατὰ τὴν δημιουργίαν τὴν γλῶσσαν ὡς δῶρον, ἢ ὅτι ἐκάλεσε τὸν Ἀδὰμ καθ' ὃν τρόπον περιγράφεται ἀκριβῶς ἐν Γενέσει 2, 19-20 ἵνα ὀνομάσῃ τὰ ζῷα, τοιαῦτα καὶ παραπλήσια πράγματα δὲν δύναται ἡ ἐπιστήμη μήτε ν' ἀποδείξῃ μήτε ν' ἀνασκευάσῃ. Ἀλλ' ἂν ἐρωτήσῃ: ὑποτεθείσθω ὅτι οὐδὲν πάντων τούτων ἐγένετο, εἶχεν ὁ ἄνθρωπος ἐν ἑαυτῷ τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν τάσιν ἵνα πλάσῃ τὴν γλῶσσαν; Ἐὰν οὕτως ἐρωτήσῃ, τότε ἐκτελεῖ μὲν τὸ καθῆκον, ἐξασκεῖ δ' ἅμα καὶ τὸ δικαίωμα αὐτῆς». Μετὰ ταῦτα δὲ διὰ

πολλῶν ἑρμηνεύει πῶς ὁ ἄνθρωπος διὰ τὰς φυσικὰς καὶ ψυχικὰς αὐτοῦ ἰδιότητας καὶ δυνάμεις ὁποίας σήμερον παρατηρεῖ καὶ εὑρίσκει ἐν αὐτῷ ἡ ψυχολογία, ἠδύνατο καὶ ὤφειλε νὰ πλάσῃ γλῶσσαν.

Καὶ ὁ Sayce ἐν τῷ Ι′ κεφαλαίῳ Τόμ. Β′ σελ. 300 κέξ. ἐξετάζει ἐκτενῶς τὸ ζήτημα τῆς ἀρχῆς τῆς γλώσσης λέγων: «Ἵνα ὀρθῶς νοήσωμεν πρᾶγμά τι, ὀφείλομεν νὰ μάθωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ. Διὰ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας δυνάμεθα σήμερον νὰ χαράξωμεν ἀρκούντως ἀκριβῶς τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν βίον τῆς γλώσσης. Θὰ καταστήσῃ ἆρά γε ἡμᾶς ἱκανοὺς ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη νὰ ἀνακαλύψωμεν καὶ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς γλώσσης; Δυνάμεθα ν' ἀκολουθήσωμεν τὴν γλῶσσαν μέχρι τῆς πρώτης ἀρχῆς αὐτῆς καὶ νὰ καταδείξωμεν τοὺς τρόπους δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος προσέλαβε τὴν δύναμιν τοῦ ἀρθροῦν λόγον; Οὐδεμία, ἀληθῶς, ἐπιστήμη δύναται μόνη νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἀρχὴν τῶν γεγονότων καὶ φαινομένων ἐφ' ὧν στηρίζεται. Ταῦτα ἀνάγκη νὰ λάβῃ ὡς αἰτήματα καὶ ν' ἀρκεσθῇ καθ' ἑαυτὴν ἀνακαλύπτουσα τὰς σχέσεις τούτων πρὸς ἄλληλα, τοὺς διέποντας αὐτὰ νόμους καὶ τὰς ἀλλοιώσεις ἃς ὑφίστανται. Ἀλλ' αἱ μερικαὶ ἐπιστῆμαι ὑπόκεινται ἀλλήλαις, καὶ τὸ ἔργον ταύτης εἶναι νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀρχὴν τῶν πραγμάτων ἀφ' ὧν ἐκείνη ὀφείλει νὰ ὁρμηθῇ. Ἡ γλωσσικὴ δυνατὸν νὰ μὴ δύναται καθ' ἑαυτὴν νὰ διαλύσῃ τὸ μυστήριον τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐνάρθρου λόγου· ἀλλὰ διὰ τῆς βοηθείας καθολικωτέρας ἐπιστήμης, τῆς ἀνθρωπολογίας, παύεται ὁπωσδήποτε τὸ μυστήριον νὰ εἶναι ἄλυτον, καὶ ἡ γένεσις καὶ χρῆσις τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου γίνεται τόσον ὀλίγον μυστηριώδης ὅσον καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ χρῆσις τῶν ἄλλων δυνάμεων τοῦ ἐξημερωμένου ἀνθρώπου». Ἔπειτα δ' ἐξακολουθεῖ ἐν πεντήκοντα ὅλαις σελίσιν ἑρμηνεύων τὴν γένεσιν τῆς γλώσσης.

Ὁμοίως διαλαμβάνει ὁ Whitney ἐν τοῖς Ἀκαδημ. Ἀναγνώσμασι, σελ. 550 κέξ. διὰ μακρῶν περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς γλώσσης.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε παρατεθέντων τεκμηρίων πείθεται ἕκαστος ὅτι ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη δὲν θεωρεῖ οὔτε ἀδύνατον νὰ λυθῇ οὔτε ἀλλότριον αὐτῆς τὸ περὶ τῆς πρώτης γενέσεως τῆς γλώσσης ζήτημα, ὅτι δ' ἂν τοῦτο ἔπραττε, θὰ παρέλειπε καθῆκον αὐτῆς ἐπιβαλλόμενον, καὶ ὅτι ἀγωνίζεται ἀδιαλείπτως νὰ ἔλθῃ, καὶ νῦν ἔχει σφόδρα προσεγγίσει, εἰς τὴν λύσιν αὐτοῦ.

Περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης.

Ὁ κ. Ῥοΐδης διατείνεται ὅτι ἡ γλωσσικὴ περιορίζεται ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν φθόγγων καὶ τύπων, τοῦτο δὲ καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ ἐπρέσβευσαν καὶ νῦν ἔτι παρ' ἡμῖν πρεσβεύουσιν, ἀλλ' οὐχ ἧττον εἶναι πλημμελὴς καὶ ἀπαράδεκτος σήμερον ὁ περιορισμὸς οὗτος τῆς γλωσσικῆς ἐν μόνῃ τῇ φωνητικῇ καὶ τῷ τυπικῷ, ἀποκλεισμὸς δ' ἀπ' αὐτῆς πάντων τῶν λοιπῶν κλάδων τῆς γλώσσης, λέγω τοῦ συντακτικοῦ, σημασιολογικοῦ, συνθετικοῦ, παραγωγικοῦ κλπ. κλπ. Διότι εἶναι γνωστόν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι λαλοῦντες δὲν μεταχειριζόμεθα ἀληθῶς εἰπεῖν λέξεις οὐδὲ τύπους οὐδὲ φθόγγους, ἀλλὰ προτάσεις, ἤτοι λόγον ἠρθρωμένον, συντεταγμένον εἰς ἔκφρασιν τῶν συντεταγμένων, ἀπηρτισμένων ἐννοιῶν ἡμῶν. « Γλῶσσα (λέγει ὁ Gabelenz σελ. 3 ἔνθα ἀνωτ.) τοῦ ἀνθρώπου σημαίνει ἠρθρωμένην ἔκφρασιν τῆς ἐννοίας διὰ φθόγγων ». Καὶ ἀληθῶς εἶναι σήμερον ἀποδεδειγμένον, ὅτι οὔτε μεταξὺ συνεκφορᾶς δύο λέξεων ἐν τῇ προτάσει καὶ συνθέτου, οὔτε μεταξὺ συνθέτου καὶ ἁπλοῦ δύναται πάντοτε μετ' ἀσφαλείας νὰ διαχαράττηται ὅριόν τι· πρβλ. παρ' Ὁμήρῳ Διὶ φίλος ἢ Διίφιλος; πάντως ὅμως ὕστερον Δίφιλος. Πρβλ. ποδάγρα σύνθετον, ἀλλὰ καὶ στραβάγρα, κουφάγρα κττ., ἐν οἷς οὐχὶ πλέον σύνθεσις ἀλλὰ παραγωγή. Ὁμοίως χαρωπός, εὐωπός κτλ. σύνθετα, ἀλλὰ κοκκινωπός, συναυγωπὸς κτλ. οὐχὶ ἀλλὰ παράγωγα, ὥσπερ καὶ τὸ εἶμι, τίθημι κττ. οὐχὶ σύνθετα· *ποδαπός*, *πέρυσι*, *οὗτος* κττ. εἶναι σύνθετα, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ ἐτυμολογία αὐτῶν, ἀλλ' εἰς τὸ αἴσθημα τῶν Ἑλλήνων ταῦτα ἦσαν ἁπλᾶ, καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ καθίζω, καθεύδω, ἀμφιέννυμι κττ. κατέστησαν σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ συνθέτων ἁπλᾶ, πρβλ. ἄμφια, καθιῶ! πρβλ. περὶ τούτων Brugmann Συνόψεως Β΄ σελ. 3 κέξ. καὶ Paul ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 274 κέξ., ὅπου διὰ πολλῶν ἀποδείκνυται, ὅτι οὔτε μεταξὺ συντακτικῆς συνεκφορᾶς τῶν λέξεων καὶ συνθέτου οὔτε μεταξὺ συνθέτου καὶ ἁπλοῦ δύναται νὰ χαραχθῇ ὅριον. Οὐδεὶς ἄρα δύναται νὰ ἐξετάζῃ μὲν τὰ πάθη τῶν λέξεων, νὰ παραλείπῃ δὲ τὰ τῶν προτάσεων, ἀφοῦ πρότασις καὶ λέξις δὲν διαστέλλονται ἀπ' ἀλλήλων ἀκριβῶς.

Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι αἱ μέγισται μεταβολαὶ τῆς γλώσσης ἔχουσι τὴν αἰτίαν των ἐν τῇ συντάξει καὶ τῇ σημαντικῇ· διατί λ. χ. ἀπώλετο ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἡ εὐκτική, ἡ δοτική, τὸ γ' ἑνικὸν καὶ πληθυντικὸν πρόσωπον τῆς προστακτικῆς, ἡ ἀπαρέμφατος, ὁ μονολεκτικὸς παρακείμενος καὶ ὑπερσυντελικός, ὁ μονολεκτικὸς μέλλων κττ. κττ.; Εἰς τὰς ἐρωτήσεις καὶ ἀπορίας ταύτας οὐδεμίαν ἀπάντησιν θὰ δυνηθῇ νὰ δώσῃ ὁ γλωσσικός, ἂν θέλῃ νὰ περιορίζηται ἐν μόνῃ τῇ ἐξετάσει τῆς φωνητικῆς καὶ τοῦ τυπικοῦ. Τοὐναντίον δὲ θ' ἀπαντήσῃ ὁ καὶ τὰς συντακτικὰς καὶ σημασιολογικὰς σχέσεις ἐξετάζων. Διότι οὗτος θὰ δυνηθῇ νὰ παρατηρήσῃ ὅτι παρὰ τἀρχαῖα στοιχεῖα ταῦτα ἀνεφάνησαν ἤδη ἔκπαλαι χάριν τοιαύτης ἢ τοιαύτης τοῦ λόγου ἀποχρώσεως ἄλλοι τινὲς νέοι καὶ ἐπήλυδες ὡς εἰπεῖν ἐκφράσεως τρόποι, δι' ὧν κομψότερον, σαφέστερον, ἰσχυρότερον κττ. ἐξεφράζοντο αἱ πρότερον διὰ μόνων τῶν εἰρημένων στοιχείων ἐκφραζόμεναι σχέσεις. Ὅτι δὲ τὰ νέα καὶ ἐπήλυδα ταῦτα ἐν τῇ συντάξει καὶ σημαντικῇ τυχόντα διὰ τὸν ἰδιάζοντα αὐτοῖς τότε καινὸν χαρακτῆρα μιμήσεως κατέστησαν συχνότερα, κατὰ μικρὸν δὲ οἱ νεωτερισμοὶ οὗτοι ἰσοδύναμοι σχεδὸν τοῖς ἁπλοῖς στοιχείοις, καὶ τέλος ὡς ἐκφραστικώτεροι, σαφέστεροι κττ. παρηγκώνισαν καὶ ἐξέβαλον αὐτά. Οὕτως ἐξεβλήθη ὁ γέγραφα διὰ τοῦ *ἔχω γεγραμμένον*, τὸ χρή σε λέγειν διὰ τοῦ *χρὴ ἵνα λέγῃς*, τὸ φοβείσθω διὰ τοῦ *(χρὴ) ἵνα φοβῆται*, τὸ λέγω σοι διὰ τοῦ *λέγω πρός σε* καὶ βραδύτερον *εἰς σὲ* κτλ, κτλ. Ἡ στενὴ ἄρα συνάφεια πάντων τῶν γλωσσικῶν φαινομένων, φθογγικῶν, τυπικῶν, λεξιλογικῶν, συντακτικῶν, σημασιολογικῶν κλπ. κλπ. δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἐξετάζοντα *τὴν γλῶσσαν* καθόλου, νὰ παραλίπῃ τούτων ἓν οἱονδήποτε, πολλῷ δ' ἧττον πλείω τοῦ ἑνός, ὅπως λέγει ὁ κ. Ῥοΐδης.

Ὅτι δ' ἀληθῶς πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα τῆς γλώσσης ἐξετάζει ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη, ἄλλη ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι πάντα τά τε γενικῶς περὶ τῆς γλωσσικῆς καὶ τὰ εἰδικῶς καὶ περὶ τῆς γραμματικῆς διαλαμβάνοντα βιβλία περιέχουσι καὶ τὰ μέρη ταῦτα. Οὕτω λ. χ. ὁ Paul ἔνθα ἀνωτ. ἐν μὲν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ διαλαμβάνει περὶ μεταβολῶν τῶν φθόγγων, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ καὶ ἑβδόμῳ καὶ δεκάτῳ τετάρτῳ περὶ τῶν μεταβολῶν τῶν σημασιῶν, ἐν δὲ κεφαλαίῳ ἕκτῳ καὶ δεκάτῳ ἕκτῳ περὶ τῶν συντακτικῶν κατηγοριῶν καὶ τῶν μεταβολῶν αὐτῶν κτλ. Καὶ ὁ Gabelenz ἀπὸ σελ. 233 κἑξ. διαλαμβάνει περὶ τῶν σημα-

σιολογικῶν μεταβολῶν, ἀπὸ δὲ σελ. 316 κέξ. περὶ τῶν συντακτικῶν σχέσεων. Ὁ Brugmann ἐν τῇ Συνόψει αὐτοῦ οὐ μόνον σχεδὸν ὁλόκληρον τὸν Β' τόμον πληροῖ διὰ τοῦ περὶ παραγωγῆς καὶ συνθέσεως μέρους, σελ. 1-418, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς συντάξεως τῶν Ἰαπετίδων γλωσσῶν ἐπέτρεψε τῷ σεβαστῷ μοι Καθηγητῇ Β. Delbrück, ὅστις πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐξέδωκε τὸν πρῶτον τόμον τῆς συγκριτικῆς συντάξεως ἐκ σελίδων σχεδὸν 800(1). Καὶ ὁ Whitney ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ τῶν Ἀκαδημεικῶν αὐτοῦ Ἀναγνωσμάτων διαλαμβάνει περὶ τῶν σημασιολογικῶν μεταβολῶν, ὡσαύτως ἐν τῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ τοῦ Βίου καὶ Ἀναπτύξεως τῆς γλώσσης σελ. 77 κέξ.

Ἀλλ' ἵνα πάντες καὶ διὰ μαρτυριῶν ἄλλων πεισθῶσιν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ γλωσσικοῦ δὲν περιορίζεται σήμερον ἐν τῷ περὶ τῶν φθόγγων καὶ τῶν τύπων μέρει ἀναγράφω καὶ γνώμας τινὰς σοφῶν ἀνδρῶν περὶ τούτου. Οὕτως ὁ Οὐμβόλδος ὁρίζει τὸν σκοπὸν τοῦ γλωσσοδίφου ὧδε:

«Νομίζεται ὅτι ἐπιτελεῖται μέγα τι, ὅταν γραμματικά τινα ἰδιώματα καὶ σειραί τινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πολυπληθεῖς λέξεων συγκριθῶσιν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ βαρβαρωτάτου ἔθνους ἡ διάλεκτος εἶναι πολλῷ εὐγενέστερον τῆς φύσεως ἔργον ἢ ὥστε κατατετμημένον οὕτως εἰς τυχαῖα κομμάτια νὰ προβάλληται εἰς ἐξέτασιν κατ' ἀποσπάσματα. Ἀποτελεῖ ὀργανικόν τι ὅλον καὶ ὡς τοιοῦτον ἀνάγκη νὰ ἐξετάζηται. *Ὁ πρῶτος ἄρα κανὼν εἶναι ὅτι ὀφείλομεν νὰ μελετῶμεν ἑκάστην γλῶσσαν ἐν συνόλῳ, νὰ ἀναζητῶμεν πάσας τὰς ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσας ἀναλογίας καὶ τὰς ἐκθέτωμεν συστηματικῶς, ἵνα οὕτως*

(1) Μόνος ὁ κ. G. Meyer ἀπέκλεισεν ἀληθῶς ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς αὐτοῦ τὸ συντακτικόν, ἀλλ' οὗτος ἠναγκάσθη εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἐκδότου, ὅστις δὲν ἤθελε νὰ ἐκδώσῃ ὑπερβαλλόντως μέγα βιβλίον, ἐντεῦθεν παρελείφθη οὐ μόνον τὸ συντακτικὸν ἀλλὰ καὶ τὸ περὶ παραγωγῆς καὶ συνθέσεως μέρος καθὼς (ὅπερ ἔτι μᾶλλον παράδοξον) καὶ αὐτὸ τὸ περὶ τονισμοῦ! Καὶ ὅμως ἰδοὺ τί περὶ τούτου λέγει ὁ Hirt ἐν Ἰαπετικαῖς Ἐρεύναις Τόμ. Α' σελ. 1, «Οἱ μὲν φθογγικοὶ λεγόμενοι νόμοι ἀκριβῶς εἰπεῖν εἶναι ἁπλῶς γεγονότα, ἤτοι ἁπλῶς λέγουσιν ὅτι ἐκ τοῦ δεῖνος φθόγγου τοῦ δεῖνος χρόνου προῆλθεν ἔπειτα ὁ δεῖνα φθόγγος, μόνον δ' ὅταν ὑπάγωμεν φωνητικήν τινα μεταβολὴν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τόνου, δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος». Καὶ αὐτὴν ἄρα τὴν ἀληθῆ καὶ κυρίαν αἰτίαν τῶν φωνητικῶν μεταβολῶν παρέλιπεν ὁ κ. Meyer! Ἀλλ' εἰς τοῦτο δὲν ἐμιμήθησαν αὐτὸν οὔτε ὁ Karl Brugmann οὔτε ὁ Victor Henry οὔτε ὁ Domenico Pezzi ἐν τῇ συγγραφῇ τῶν ἑλληνικῶν γραμματικῶν, οὐδὲ καθόλου ἄλλος τις, ὅσον ἠξεύρω. Ὑπάρχει δ' ἐλπὶς ὅτι ἐν τῇ παρασκευαζομένῃ νῦν τρίτῃ ἐκδόσει θὰ κατορθωθῇ ὑπὸ τοῦ κ. G. Meyer ὥστε τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον βιβλίον αὐτοῦ μὴ ἐκδοθῇ καὶ πάλιν κολοβόν.

ἀποκτήσωμεν τὴν ἐναργῆ διάγνωσιν τῆς γραμματικῆς συνδέσεως τῶν ἐννοιῶν, τοῦ πλάτους τῶν παριστανομένων ἐννοιῶν, τῆς φύσεως αὐτῆς τῆς παραστάσεως καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσης κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ζωηρᾶς τάσεως πρὸς ἔκτασιν καὶ ἐξευγενισμόν».

Καὶ ὁ Benfey (ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 560) ἀναγράφει ὡς καθήκοντα τοῦ γλωσσικοῦ 1) τὴν ἀκριβεστάτην τῆς γλώσσης, ἣν ἐξετάζει, αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν περιγραφὴν καὶ γνῶσιν· 2) τὴν ἐξεύρεσιν τῆς συγγενείας αὐτῆς πρὸς ἄλλας· 3) τὴν ἀπόδειξιν τῆς συγγενείας ταύτης καὶ τῶν μεταβολῶν ἃς ἡ ἐξεταζομένη γλῶσσα ἔπαθεν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς συμβιώσεως καὶ τοῦ χωρισμοῦ μέχρι νῦν· 4) τὸν καθορισμὸν τῆς σχέσεως τῆς ἐξεταζομένης γλώσσης πρὸς τὰς ἄλλας συγγενεῖς καὶ τὴν ἐξέτασιν ἂν συνάπτηται αὕτη στενώτερον πρός τινα τούτων ἢ μή· 5) τὸν καθόλου σκοπὸν τῆς γλώσσης.

Καὶ ὁ Gabelenz ἀπαιτεῖ ἵνα ὁ γλωσσικὸς προπαιδευθῇ πρῶτον μὲν τὴν φωνητικήν, ὥστε νὰ δύναται νὰ νοῇ τῶν φωνητικῶν παθήσεων τὰς αἰτίας, ἔπειτα τὴν ψυχολογίαν, ἵνα κατανοῇ τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας καὶ ἐπιδράσεις ἐπὶ τὴν γλῶσσαν, ἔπειτα τὴν λογικὴν καὶ τέλος τὸ μέγιστον ν' ἀποκτήσῃ γνῶσιν ἀκριβῆ τῶν ἐξεταζομένων γλωσσῶν. Ὁρίζει δὲ τὸ ἔργον τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης (σελ. 292 κέξ.) ὧδε: *Ἡ τῆς γλώσσης ἐπιστήμη ὑπόθεσιν ἔχει τὴν λεκτικὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν δύναμιν ταύτην ζητεῖ νὰ κατανοήσῃ οὐχὶ μόνον ὡς πρὸς τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις καὶ ἱκανότητας ἐξ ὧν συνέστηκεν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐνὸν ἐν τῇ καθολικωτάτῃ ἐκτάσει τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς*». Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Ῥοΐδης παρέθηκε (σελ. 33) τὸν Sayce διδάσκοντα, ὅτι δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀλλοτρία τῆς γλωσσικῆς ἡ ἔρευνα τῆς φύσεως τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς γλώσσης, ἡ πρὸ πάντων ἀξία τῆς προσοχῆς τοῦ φιλοσόφου, καὶ ὅτι «ἔργον τῆς γλωσσολογίας εἶναι *ἡ ἐξέτασις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τῆς ἐκδηλουμένης ἐν τοῖς γλωσσικοῖς μνημείοις*». Ὅτι δ' ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια δὲν ἐκδηλοῦται ἐν μόνοις τοῖς φθόγγοις καὶ τοῖς τύποις τῆς γλώσσης ἀλλὰ μάλιστα ἐν τῇ συνθέσει, τῇ κατασκευῇ τῶν λέξεων καὶ προτάσεων καὶ ἐν τῇ χρήσει, κυριολεκτικῇ καὶ μεταφορικῇ αὐτῶν, τοῦτο, νομίζω, οὐδεμιᾷ δύναται νὰ ὑπόκειται ἀμφιβολίᾳ. Οὐδ' ἀντιφάσκει βεβαίως πρὸς ἑαυτὸν ὁ Sayce, ὅταν ἀποφαίνηται μὲν ὅτι τὸ φωνητικὸν μέρος τῆς γλωσσικῆς εἶναι βεβαιότερον καὶ

ἀσφαλέστερον τῶν λοιπῶν, περιλαμβάνῃ δ᾽ ἅμα καὶ ταῦτα εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας αὐτῆς καὶ διατείνηται ὅτι πάντα ταῦτα ἔχει καθῆκον νὰ συνεξετάζῃ ἡ γλωσσική. Διότι δὲν εἶναι, φρονῶ, πρέπον ἵνα ἐπιστήμη τις μόνα τὰ ἐξηκριβωμένα κεφάλαια τοῦ ὑποκειμένου της περιλαμβάνῃ, ἀποκλείῃ δὲ πάντα τἆλλα δίκην νόθων τέκνων· ἀλλὰ τοὐναντίον νὰ φιλοτιμῆται καὶ ἀγωνίζηται, ὅπως καὶ ταῦτα καλλιεργήσῃ καὶ ἐξακριβώσῃ καὶ καταστήσῃ ἐπίσης ἀσφαλῆ καὶ βέβαια, ὅπως καὶ τἆλλα. Οὕτω, νομίζω, δὲν ἀποκλείουσιν οἱ ἰατροὶ τὴν γενικὴν παθολογίαν ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς, εἰ καὶ δὲν ἔχει βεβαίως καλλιεργηθῆ καὶ ἀναπτυχθῆ ὅσον ἄλλοι κλάδοι τῆς ἐπιστήμης ταύτης, λ.χ. ἡ χειρουργική. Καθὰ δὲ μανθάνω οὐδ᾽ αὐτῆς τῆς μαθηματικῆς ἔχουσι πάντα τὰ μέρη ἐξ ἴσου ἀναπτυχθῆ, λ. χ. ὁ ὁλοκληρωτικὸς λογισμός, τὸ περὶ πιθανοτήτων κτλ., ἀλλ᾽ ὅμως οὐδὲν τούτου ἕνεκα ἀποκλείεται ἀπ᾽ αὐτῆς, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐπιζητεῖται καὶ τούτων ἡ ἐξακρίβωσις κατὰ τὸ ἐνόν.

Ἀλλ᾽ οὐδεὶς ἐξέφρασε τὰ κατὰ τὴν φύσιν τῆς γλώσσης καὶ τὸ ἔργον τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης σαφέστερον τοῦ Paul, ὅστις ἐν σελ. 21 διδάσκει ὅτι «Θεμελιῶδες καὶ πρῶτον καθῆκον τοῦ ἱστορικοῦ εἶναι νὰ βλέπῃ καθαρῶς τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, οὗ τὴν ἀνάπτυξιν ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξετάσῃ». Καθῆκον ἄρα καὶ τοῦ γλωσσοδίφου εἶναι κατὰ πρῶτον νὰ φροντίσῃ νὰ ἐννοήσῃ καλῶς τίς ἐστιν ἡ ἀληθὴς φύσις καὶ οὐσία τῆς γλώσσης καὶ τίς ἡ ἔκτασις αὐτῆς. Γλῶσσα, ἐπιφέρει, λέγεται οὐχὶ τὸ σύνολον τῶν λέξεων ὁμογλώσσου ἔθνους κατὰ τοὺς τύπους μιᾶς καὶ μόνης γραμματικῆς, ἀλλὰ πλὴν ἄλλων καὶ ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη σύνδεσις αὐτῶν πρὸς δήλωσιν τῶν ἐννοιῶν ἡμῶν. Ἀλλ᾽ ἵνα τοῦτο πληρέστερον καὶ ἀκριβέστερον κατανοηθῇ, ἀνάγκη μικρᾶς τινος παρεκβάσεως. Ἀφοῦ ἡ ψυχολογία ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ καὶ διδάξῃ τὴν πασίγνωστον σήμερον καὶ ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν, ὅτι τὰ λεγόμενα καθολικῶς τέχνη, θρησκεία, γλῶσσα κττ. εἶναι ἀφαιρέσεις οὐδὲν πραγματικὸν δηλοῦσαι, ὅτι πᾶσα πρόοδος ἢ μεταβολὴ τούτων τελεῖται ἐν τῷ ἀτόμῳ, ἐν τῇ ψυχῇ ἑνὸς ἑκάστου καὶ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ, καὶ δὴ ὅτι καὶ ὁ ἐπιστημονικὸς ὅρος γλῶσσα Ἑλληνικὴ λ. χ. ἢ Γαλλικὴ ἢ ἄλλη τις οὐδὲν ἀληθές, πραγματικὸν δηλοῖ, ὅτι γλῶσσαν ἔχει κυρίως τὸ ἄτομον, αὕτη δὲ ἀπαρτίζεται οὐχὶ ἐκ λέξεων μόνον ἀλλ᾽ ἐκ τούτων τε καὶ ἐκ τῆς μυριοτρόπου συν-

δέσεως αὐτῶν εἰς προτάσεις, εἰς συστήματα καὶ συστημάτια, εἰς *ὀργανισμούς*. Οὕτω λ. χ. εἶναι ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν συνδεδεμένα τὰ ῥήματα πρὸς ἄλληλα, καὶ τὰ ὀνόματα ὁμοίως· καὶ πάλιν τούτων οἱ ἀριθμοί, τὰ πρόσωπα, ἡ διάθεσις, ἡ φωνή, αἱ ἐγκλίσεις, οἱ χρόνοι, αἱ πτώσεις, τὰ μεταβατικά, τὰ ἀμετάβατα, τὰ μετὰ γενικῆς ἢ μετ' αἰτιατικῆς συντασσόμενα, τὰ κατὰ τοῦτο τὸ σχῆμα ἢ κατ' ἐκεῖνο κλινόμενα κττ., ὁμοίως λ. χ. συντάσσονται εἰς διάφορα συστήματα κατὰ τὰς σημασίας αὐτῶν αἱ διάφοροι λέξεις, λ. χ. τὰ δοξαστικά, τὰ λεκτικὰ κττ. ῥήματα, τὰ πατρωνυμικά, τὰ ἐθνικά, τὰ ὑποκοριστικά, τὰ ὀργάνου ἢ τόπου δηλωτικά, τὰ περιεκτικά, τὰ πλησμονῆς κττ. σημαντικὰ ὀνόματα, τὰ τοπικά, τροπικά, χρονικά, αἰτιολογικὰ κλπ. μόρια, τὰ ὁμόρριζα πάντα πρωτότυπα καὶ παράγωγα, τὰ δηλοῦντα πράγματα συνημμένα ἢ ὅμοια λ. χ. αἱ ἁλιευτικαί, αἱ ναυτικαί, αἱ ποιμενικαί, αἱ χαλκευτικαί, αἱ φυτῶν, πληγῶν, ὀσμῶν, φορτίων κτλ. δηλωτικαὶ λέξεις κλπ. κλπ.

Τὰ διὰ μυριοκρίκου αὐτόχρημα ἁλύσεως συνδεόμενα συστήματα καὶ συστημάτια ταῦτα, οἱ διάφοροι οὗτοι οργανισμοί, ἀπαρτίζουσιν ἕνα ὅλον ὀργανισμὸν τῆς ὅλης γλώσσης· ταῦτα ἑδρεύουσιν ἐν τῇ ψυχῇ ἑκάστου ἡμῶν, ταῦτα ἀναπτύσσονται καὶ ταῦτα εἶναι οἱ ἀληθεῖς φορεῖς πάσης ἐξελίξεως, ἡ ἀληθὴς καὶ πραγματικὴ γλῶσσα, ὅπως ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη συναρμογὴ τῶν λίθων κατὰ τοὺς ἀρχιτεκτονικοὺς κανόνας ἀπαρτίζει τὴν οἰκίαν, οὐχὶ οἱ τοιοῦτο ἢ τοιοῦτο σχῆμα ἔχοντες λίθοι. Αὐτόδηλον δ' ὅτι δὲν εἶναι γλῶσσα οὐδὲ τὰ ἀπαγγελόμενα, ἅτινα ὡς φυσικὰ φαινόμενα ἅμα τῇ παραγωγῇ αὐτῶν παρέρχονται, πολλῷ δ' ἧττον τὰ γραφόμενα (1). Ἐκ τῶν ὀργανισμῶν τούτων ἀρυόμεθα οἱ ἄνθρωποι τὴν δύναμιν τοῦ λέγειν, τ.ἔ. τοῦ πλάττειν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπιχειροῦμεν νὰ ἐκφράσωμέν τι, πάντ' ἀναγκαῖον ἡμῖν τύπον, πᾶσαν ἀναγκαίαν λέξιν, πᾶσαν σύνδεσιν καὶ πλοκὴν λέξεων, ἔστω καὶ ἂν μηδέποτε ἠκούσαμεν αὐτά. Ἡ μνήμη ἡμῶν δὲν ἐξαρκεῖ (2). Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι δύναταί τις νὰ ἠξεύρῃ πλείστας, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν πάσας, τὰς λέξεις ξένης τινὸς γλώσσης καθὼς καὶ τὴν κλίσιν ἤτοι τοὺς τύπους αὐτῶν, ἀλλ' ἐὰν ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ δὲν ἔχῃ ταξινομήσει καὶ συνάψει αὐτὰς προσηκόντως, ὥστε νὰ

(1) Ἴδε Paul 23-25.

(2) Paul αὐτ. 85 κἑξ. ἐν τῷ περὶ ἀναλογίας κεφαλαίῳ.

ἔχῃ, ὡς λέγομεν, γλωσσικὸν αἴσθημα διὰ τὸν σύνδεσμον καὶ τὸν καθόλου ὀργανισμὸν τῶν στοιχείων αὐτῆς, ἀδύνατον νὰ ὁμιλήσῃ αὐτήν. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅταν διὰ συχνῆς ἀσκήσεως ἔλθῃ εἰς αἴσθησιν τῶν ποικίλων δεσμῶν τῶν συνδεόντων τὰ συστήματα καὶ συστημάτια, τὸν ὀργανισμὸν αὐτῆς.

Ἐκ τῶν εἰρημένων κατεδείχθη ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν συνίσταται μόνον ἐκ τῶν λέξεων καὶ τῶν ὡρισμένων τύπων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ποικιλωτάτης αὐτῶν συνδέσεως πρὸς ἀλλήλας τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἑκάστου ἡμῶν τελουμένης (1). Ἀλλ' ἐπίσης ἀποδείκνυται εὐκόλως ὅτι ἡ σύνδεσις αὕτη δὲν γίνεται ἐν πᾶσι τοῖς ὁμογλώσσοις ὁμοιομόρφως, ἀλλ' ὅτι καὶ ποικίλως σχηματίζεται καὶ ποικίλως ἀναπτύσσεται καὶ ποικίλως μεταβάλλεται. Διότι πολλὰ στοιχεῖα τῶν συστημάτων τούτων μικρὸν ἢ καὶ οὐδαμῶς ἐρχόμενα εἰς χρῆσιν ἐξασθενοῦνται καὶ ἐκλείπουν, ἐνῷ ἄλλα διὰ τὸν ἀντίστροφον λόγον ἐνισχύονται, ἔπειτα διὰ τὴν ἐπιμιξίαν προστίθενταί τισιν ἄλλα νέα, καὶ οὕτως ἐκ τῆς ἀπωλείας τινῶν καὶ ἐνισχύσεως ἄλλων καὶ προσθήκης νέων ἐπιγίνεται μεταβολὴ τῶν συστημάτων. Πρόσθες ὅτι τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀδιαλείπτως τακτοποιούμενα ὑπὸ τῆς ψυχῆς μεταβάλλουσι τάξιν καὶ θέσιν, ὥστε συχνότατα τὸ σύστημα τοῦτο ἐπαυξάνεται ἐπὶ βλάβῃ ἐκείνου (λ. χ. τὰ εἰς -ω ῥήματα ἐπὶ βλάβῃ τῶν εἰς -μι), ἢ γεννῶνται νέα συστήματα περιορίζοντα ἄλλα (λ.χ. τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν εἰς *-έα*, δι' ὃ ἐλέχθη καὶ ἡ φιλοκαλέα καὶ ἡ καλλονέα καὶ ἡ μυρτέα κττ. ἀντὶ ἡ φιλοκαλία, ἡ καλλονή, ἡ μύρτος) κττ.

Οὕτως ἀποδείκνυται ψυχολογικῶς ὅτι καὶ ἡ ἐν τῇ ψυχῇ ἑνὸς ἑκάστου τοιαύτη ἢ τοιαύτη σύνδεσις τῶν γλωσσικῶν στοιχείων τελεῖται κατὰ ψυχολογικοὺς νόμους καὶ ἀπαρτίζει μέρος ἀναπόσπαστον τῆς γλωσσοπλαστικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας. Διὰ ταῦτα πάντα ὁ Paul ἐν

(1) Ὁ βουλόμενος ἂς παραβάλῃ πρὸς ταῦτα τὸν ὑπὸ τοῦ κ. Ροΐδου σελ. 343-4 διδόμενον ὁρισμὸν τῆς γλώσσης, καθ' ὃν «Γλῶσσα μὲν λέγεται ἁπανταχοῦ τὸ σύνολον τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας μεταχειρίζεται τὸ ὁμόγλωσσον ἔθνος κατὰ τοὺς τύπους μιᾶς καὶ μόνης γραμματικῆς, ὕφος δὲ ὁ ἰδιάζων εἰς ἕκαστον συγγραφέα τρόπος ἐκφράσεως τῶν ἰδεῶν του δι' αὐτῶν τούτων καὶ οὐχὶ βεβαίως ἄλλων τύπων». Εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσεὶ ἔλεγέ τις ὅτι οἰκία εἶναι οἱ λίθοι οἱ ἔχοντες σχῆμά τι ὡρισμένον συναρμολογοῦνται ὑπὸ τοῦ οἰκοδόμου. Καὶ ὅμως τὴν διαφορὰν ταύτην γλώσσης καὶ ὕφους ἐπανειλημμένως τονίζει ὁ κ. Ροΐδης καὶ διατείνεται ὅτι ἐπὶ τῆς οὐχὶ διαστολῆς τούτων στηρίζονται πᾶσαι αἱ περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος διάστροφοι γνῶμαι καὶ δοξασίαι!

σελ. 26 ἀναγράφει ὡς ἔργον τοῦ γλωσσοδίφου τὴν περιγραφὴν αὐτῶν τούτων τῶν μνημονευθέντων ὀργανισμῶν τῶν ἐν τῇ ψυχῇ ἑδρευόντων, καὶ τὴν ἀνάγκην νὰ παρασταθῶσιν οὗτοι ὅσον οἷόν τε πιστότατα, οὐ μόνον ὡς πρὸς τὰ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα στοιχεῖα ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους, ὡς πρὸς τὴν σχετικὴν ἰσχὺν ἑκάστου αὐτῶν καὶ ὡς πρὸς τοὺς ποικίλους συνδυασμοὺς καθ' οὓς συνδυάζονται καὶ ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἰσχύος τῶν συνδυασμῶν τούτων, ἐν μιᾷ λέξει ἀνάγκη νὰ παρασταθῇ τοῦτο ὅπερ κοινῶς λέγεται *τὸ γλωσσικὸν ἡμῶν αἴσθημα*. Καὶ ἐν σελ. 22-3 σαφέστερον ἔτι: «Τὸ ἀληθὲς ὑποκείμενον ἐρεύνης διὰ τὸν γλωσσοδίφην εἶναι σύμπασαι ἀνεξαιρέτως αἱ ἐκδηλώσεις τῆς λεκτικῆς ἐνεργείας πάντων τῶν ὁμογλώσσων ἀτόμων ἐν τῇ ἐπ' ἄλληλα ἐπιδράσει αὐτῶν. Πάντα τὰ συμπλέγματα τῶν φθόγγων, ἅ ποτε ἐξήνεγκέ τις ἢ ἤκουσεν ἢ διενοήθη μετὰ τῶν συνημμένων αὐτοῖς παραστάσεων, ἅτε σύμβολα αὐτῶν, πᾶσαι αἱ ποικίλαι σχέσεις εἰς ἃς ἐν τῇ ψυχῇ ἑκάστου ἀτόμου συνεδέθησαν οἱ φθόγγοι, πάντα ταῦτα εἶναι στοιχεῖα τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης καὶ ὤφειλον νὰ εἶναι ἅπαντα γνωστά, ἵνα εἶναι δυνατὴ πλήρης κατάληψις τῆς ἀνελίξεως. Μόνον ἓν μέρος τῶν ἐνεργουσῶν τούτων δυνάμεων γινώσκεται. Οὐ μόνον τὸ λέγειν καὶ ἀκούειν εἶναι ἱστορικὰ γεγονότα, καὶ οὐχὶ μόνον ὅσαι κατὰ τὰς ἐνεργείας ταύτας ἠγέρθησαν παραστάσεις ἢ ὅσαι κατὰ τὸν χρόνον τοῦ σκέπτεσθαι διὰ τῆς συνειδήσεως διέρχονται εἰκόνες ...».Καὶ ἐν σελ. 31 ὡς κύριον σκοπὸν τοῦ ἔργου του ἀναγράφει «νὰ παραστήσῃ ἀκριβῶς τὴν κατὰ μικρὸν ἐξέλιξιν τὴν παρατηρουμένην τοῦτο μὲν ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῆς γλώσσης ἑκάστου ἀτόμου, τοῦτο δὲ ἐν τῇ σχέσει τῶν διαφόρων ἀτομικῶν τούτων γλωσσῶν πρὸς ἀλλήλας».

Τοιαῦτα καὶ παραπλήσια διδάσκουσιν οἱ νεώτεροι γλωσσικοί, οἱ ἐπὶ τῆς ψυχολογίας τὴν ἐπιστήμην ταύτην στηρίξαντες. Ἀλλὰ καὶ ἄν τις εἶναι ἄπειρος τῶν ὑπ' αὐτῶν εἰρημένων, νομίζω ὅτι δύναται καὶ οἴκοθεν σκεπτόμενος νὰ ἐννοήσῃ τὸ ἄτοπον τοῦ ἐκ τῆς γλωσσικῆς ἀποκλεισμοῦ τηλικούτων γλωσσικῶν στοιχείων οἷον ἡ σημαντική, ἡ σύνταξις κτλ. «Ὁ ἄνθρωπος, διδάσκει ὁ κ. Ῥοΐδης, λαλεῖ ὡς ψιθυρίζει τὸ φύλλωμα τοῦ δένδρου σειόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου» (16), καὶ «Ἡ λαλιὰ εἶναι φυσικὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἡ ἄναρθρος φωνὴ εἰς

τὸ ζῷον· ὁ ἄνθρωπος λαλεῖ καθ' ὃν τρόπον βλέπει καὶ ἀκούει· ἡ δ' ἄρθρωσις τῶν ἤχων εἶναι ἐξ ἴσου ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς σκέψεως ὅσον καὶ ἡ χρῆσις τῶν ἄλλων τοῦ σώματος ἡμῶν μελῶν». Τὸ σφάλμα τοῦτο νοεῖ ἕκαστος εὐκόλως ἐνθυμούμενος ὅτι πάντοτε καὶ πανταχοῦ πάντες, ἂν μόνον ἔχωμεν ὑγιᾶ τὰ αἰσθητήρια ἡμῶν καὶ τὰ μέλη, βλέπομεν καὶ ἀκούομεν καὶ κινούμεθα ὁμοίως σχεδόν, ἀλλὰ λαλοῦμεν διαφόρως. (Δὲν βλέπουν οὐδ' ἀκούουν οἱ Γάλλοι διαφόρως ἡμῶν, λαλοῦν δ' ὅμως). Ὅτι αἱ μὲν κινήσεις τῶν ἄλλων μελῶν ἡμῶν καὶ τῶν φύλλων τοῦ δένδρου ἐκτελοῦνται ἀεὶ καὶ πανταχοῦ κατὰ φυσικοὺς καὶ φυσιολογικοὺς νόμους ἀπαραβάτους καὶ ὁμαλώτατα, τοὐναντίον δὲ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων αἱ κινήσεις οὐχί, ἀλλὰ ποικίλως κατά τε τόπους καὶ χρόνους. Προέρχεται δὲ τοῦτο ἐντεῦθεν ὅτι τὰ φωνητικὰ ἡμῶν ὄργανα ἵστανται ὑπὸ τὴν ἀδιάλειπτον ἐπίδρασιν τῆς ψυχῆς καὶ δὲν ἀφίνονται ἐλεύθερα πάντοτε νὰ ἐπιτελέσουν ἀφ' ἑαυτῶν ὅπως ἐσυνήθισαν τὸ ἔργον των, ἀλλ' ἐπιβάλλεται αὐτοῖς νὰ τὸ ἐκτελέσουν ὅπως θέλει ἡ ψυχή, ἤτοι νὰ κατασκευάσουν τοὺς ἤχους καὶ προφέρουν τὰς λέξεις ὅπως συνεδύασε καὶ μετέπλασεν αὐτὰς ἤδη ἡ ἀδιαλείπτως κατεργαζομένη τὸ ἐν τῇ συνειδήσει ὑπάρχον γλωσσικὸν ὑλικὸν ψυχή. Πρόσθες ὅτι οὐδ' ἐσυνήθισαν πάντες πανταχοῦ ὁμοίως, ἄλλων ἄλλα ἑκασταχοῦ ὑπὸ τῆς μητρὸς καὶ τῶν πέριξ διδαχθέντων εὐθὺς ἐν ἀρχῇ. Καθ' ἃ ἤδη ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὁ μεταπλασμὸς λ.χ. τοῦ *ἡ μύρτος*, *ἡ λύγος*, *ἡ συκῆ*, *ἡ φιλοκαλία*, *ἡ καλλονή*, *ἡ ἀχράς* κττ. εἰς *μυρτέα*, *λυγέα*, *συκέα*, *φιλοκαλέα*, *καλονέα*, *ἀχραδέα-ἀχλαδέα* δὲν ὀφείλεται εἰς τὰ φωνητικὰ ὄργανα οὐδ' ἑπομένως εἰς εἰς τὴν φωνητικήν, ἀλλ' ὅμως τούτου ἕνεκα δὲν εἶναι ἀλλοτρία τοῦ γλωσσικοῦ. Ὁμοίως ἡ χρῆσις τῶν ἐμπροθέτων ἀντὶ τῶν πρότερον ἀπροθέτων δὲν δύναται νὰ ἔχῃ προφανῶς τὴν αἰτίαν της ἐν τῇ φωνητικῇ, ἤτοι τὸ *ἐν οἴκῳ μένω*, *εἰς οἶκον εἰμι*, *λέγω πρὸς σὲ* κττ. ἀντὶ *οἴκῳ μένω*, *οἶκον εἰμι*, *λέγω σοι*. Ὁμοίως ἡ μεταβολὴ τῶν συντάξεων τῶν ῥημάτων λ. χ. *ὀπτῶμαί τινος*, *φλέγομαί τινος* διὰ τὴν σημασίαν, ἤτοι ὡς ἴσα τῷ *ἐρᾶσθαί τινος*. Ὁμοίως λέγεται *ἐξανίστασθαί τινι* ἀλλὰ καὶ μετ' αἰτιατικῆς, ὡς *φρονοῦντα γάρ νιν οὐκ ἂν ἐξέστην ὄκνῳ* (Σοφ. Αἴ. 82), διότι = ἐφοβήθην. Ὁμοίως ἡ φωνητικὴ δὲν θὰ δυνηθῇ ποτε ν' ἀπαντήσῃ, διατί ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀπώλοντο τοσαῦται λέξεις, διατί τοσαῦται πτώσεις ἐγένοντο ἐπιρ-

ρήματα, ἡ ἀντωνυμία ὁ, ἡ, τό, ἐγένετο ἄρθρον, κττ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ γλωσσολογία περιοριζομένη ἐν τῇ φωνητικῇ ὑπάγεται μὲν ὑπὸ τὴν φυσιολογίαν καὶ δύναται νὰ λέγηται ὅ,τι τις θέλει· ἀλλὰ τότε προφανῶς δὲν εἶναι πλέον γλωσσικὴ ἤτοι ἐπιστήμη τῆς γλώσσης, ὅπως τὸ ὄνομά της ἐμφαίνει, ἀφοῦ τὰ μέγιστα καὶ σπουδαιότατα τῆς γλώσσης φαινόμενα ἐγκαταλείπει ἀνερμήνευτα, ἀλλότρια τοῦ ἔργου αὐτῆς κρίνουσα ταῦτα.

Ἔπειτα παρατηρῶ, ὅτι ἄν τις θέλῃ νὰ μὴ ἀπατᾶται ὑπὸ τῶν λέξεων ἀλλὰ νὰ προσέχῃ εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα, πείθεται ταχέως, ὅτι μόνον ὀνόματι οὐχὶ δὲ πράγματι ἀποκλείεται ὑπὸ τῶν τοιαῦτα δοξαζόντων ἡ σύνταξις καὶ σημαντικὴ ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως τῆς γλώσσης. Εἶναι δηλαδὴ προφανὲς ὅτι ἵνα δυνηθῶμεν νὰ παραβάλωμεν δύο φθόγγους ἢ δύο τύπους δύο ἢ πλειόνων γλωσσῶν ἢ δύο περιόδων τῆς αὐτῆς γλώσσης, καὶ ἴδωμεν τὴν συμφωνίαν ἢ διαφωνίαν αὐτῶν κτλ., λ. χ. medius καὶ μέσος, fumus καὶ θυμός, fero καὶ φέρω, εἰς μιὸν-ζιμιό, ποδάγρα-στραβάγρα κττ., ἀνάγκη πρότερον νὰ ἀποδειχθῇ δι' ἐτυμολογίας ὅτι ἢ ἀμφότεροι κατάγονται ἔκ τινος παλαιοτέρου ἢ ὁ ἕτερος ἐκ τοῦ ἑτέρου. Βάσις ἄρα καὶ πρώτη ἀρχὴ πάσης γλωσσικῆς ἐξετάσεως πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ὁμοίων ἢ διαφόρων, εἶναι ἡ ἐτυμολογία, ἔστω καὶ ἡ τῶν προφανῶν κατ' ἀρχὰς καὶ ὡς εἰπεῖν αὐτοδήλων. Ἀλλ' εἶναι καὶ τυφλῷ δῆλον, ὅτι ἡ σύνταξις καὶ ἡ σημαντικὴ οὐδέποτε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύνανται νὰ παραλείπωνται κατὰ πᾶσαν ἐτυμολογικὴν ἐργασίαν. Διότι ὅπως θὰ ἦτο ἐσφαλμένη ἡ ἐτυμολογία ἡ παραμελοῦσα τῶν τυπικῶν καὶ φθογγικῶν μεταβολῶν, οὕτως εἶναι ἀναντιλέκτως ἐσφαλμένη καὶ ἀσύστατος καὶ ἡ καταφρονοῦσα τῶν σημασιολογικῶν καὶ συντακτικῶν σχέσεων καὶ παραλλαγῶν. Ὑπόθες ὅτι τις ἐτυμολογεῖ τὸ ξυπάζω οὐχὶ ἐκ τοῦ ἐκ-συ-(σ)πάζω, ὅπως ἀληθῶς ἔχει, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐξ-ιππάζω, τίνα νοῦν θὰ εἶχεν; Ὁμοίως θὰ ἦτο ἄτοπος ἡ τοῦ λατ. fortis=ἰσχυρὸς (ἀρχ. λατ. forctus) ἐκ τοῦ fero καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ dridhà, ῥίζ. dragh (δραχμή). Ὁμοίως ἡ μὲν φωνητικὴ δύναται νὰ ταὐτίζῃ τὸ νέον *ἐξομολογῶ* καὶ *ἐξαγορεύω* πρὸς τἀρχαῖα ἐξομολογῶ, ἐξαγορεύω, ἀλλ' ἡ σημαντικὴ καὶ τὸ συντακτικὸν τὰ χωρίζει, διότι ὁ ἱερεὺς οὐδὲν ἐκφέρει τῶν ἐξομολογηθέντων αὐτῷ, ἀλλὰ τότε πῶς *ἐξομολογᾷ* καὶ *ἐξαγορεύει*; Ἵνα τοῦτο νοηθῇ, ἀνάγκη νὰ λεχθῇ ὅτι μετὰ τῆς χρήσεως μετεβλήθη καὶ ἡ σύνταξις τῶν ρη-

μάτων, καθ' ὅσον ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἄλλως συνεδέθησαν καὶ συνετάχθησαν τὰ ῥήματα ταῦτα καὶ ἄλλως συνεδέοντο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ. Ἡμεῖς δηλ. καθὼς ἐν τῷ ἁγιάζεται, βαπτίζεται, μυρώνεται, εὐλογεῖται, φωτίζεται, θάπτεται κττ. ἐννοοῦμεν πρᾶξιν ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἐκτελουμένην, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἐξομολογεῖται, ἐξαγορεύεται, καὶ δὴ κατὰ τὸ ἁγιάζεται ὁ λαός, ἀλλ' ἁγιάζει ὁ ἱερεύς, εὐλογεῖται ὁ γάμος, ἀλλ' ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ αὐτόν, βαπτίζεται βαπτίζει, μυρώνεται μυρώνει κττ. ἐπλάσαμεν καὶ τοῦ παθητικοῦ πλέον ἀντὶ μέσου ἐκληφθέντος ἐξομολογοῦμαι ἐνεργητικὸν ἐξομολογεῖ ὁ ἱερεύς, καὶ τούτου παραλλήλως τὸ συνώνυμον ἐξαγορεύω - ἐξαγορεύομαι. Οὕτω τὸ νῦν ἐξομολογῶ καὶ ἐξαγορεύω οὐδὲν κοινὸν ἔχει τῷ ἀρχαίῳ ἐξομολογῶ καὶ ἐξαγορεύω, ἀλλ' ἐπλάσθη ἐκ τοῦ κατ' ἀρχὰς μέσου καὶ ἔπειτα παθητικοῦ, καθ' ὃν τρόπον ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις καὶ ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι ἐλέχθη τὸ *ψηφίζω* ἀπὸ τοῦ μέσου καὶ παθητικοῦ ψηφίζομαι, *χαρίζω* ἀπὸ τοῦ χαρίζομαι, *ἡττῶ* = νικῶ ἀπὸ τοῦ ἡττῶμαι, *βεβαιῶ* ἀπὸ τοῦ βεβαιοῦμαι, *ἁλίσκω* ἀπὸ τοῦ ἁλίσκομαι, *κτῶ* ἀπὸ τοῦ κτῶμαι, *ἐξηγῶ* ἀπὸ τοῦ ἐξηγοῦμαι κττ. καὶ ἀντιστρόφως ἀπὸ τῶν ὡς ἐνεργητικῶν μεταβατικῶν ἐκληφθέντων τύπων εἰς -ω ἐπλάσθησαν τὰ μέσα *ἀπαντῶμαι* ἀπὸ τοῦ ἀπαντῶ τινα, *δοκοῦμαι* ἀπὸ τοῦ δοκῶ (= νομίζω), *συνερίζομαι* ἀπὸ τοῦ συνερίζω, *ἐχθρεύομαι* κττ. πρβλ. περὶ τούτων Einleitung σελ. 198 κέξ.

Διὰ ταῦτα δὲ καὶ ἁπαξάπαντες λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὰς ἐτυμολογικὰς ἀποπείρας καὶ τὰς μεταβολὰς τῶν σημασιῶν. Διαρρήδην μάλιστα ἀπαιτεῖ τοῦτο ὁ Whitney ἔνθα ἀνωτέρω διδάσκων ἐν σελ. 177 ὅτι «τὸ ἐρευνᾶν τὰ κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν λέξεώς τινος δηλοῖ ἐξετάζειν ἀκριβέστατα πάσας τὰς περὶ *τὴν σημασίαν* καὶ τοὺς φθόγγους μεταβολὰς αὐτῆς, καὶ ἀνατρέχειν κατὰ τὴν ἐξέτασιν ταύτην εἰς ὅσον ἔνεστιν ἀρχαιοτάτους χρόνους». Καὶ 161-2 «ἡ μεταβολὴ *τῆς σημασίας* τῶν λέξεων εἶναι πολλῷ οὐσιωδεστέρα καὶ ἀναγκαιοτέρα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλώσσης ἢ ἡ μεταβολὴ τῶν τύπων· *ἡ ἔρευνα δὲ τῆς ἀναπτύξεως τῆς σημασίας λέξεώς τινος μέχρις οὗ φθάσῃ εἰς τὴν πρώτην καὶ κυρίαν, εἶναι ἐν πάσῃ ἐτυμολογικῇ ἐρεύνῃ ἐξ ἴσου ἀπαραίτητον καθῆκον ὅπως καὶ ἡ ἔρευνα τῶν κατὰ μικρὸν ἐπελθουσῶν φθογγικῶν μεταβολῶν τῶν λέξεων μέχρι τοῦ ἀρχαιοτάτου τύπου αὐτῶν· μάλιστα τὸ πρῶτον εἶναι πολλῷ ὠφελιμώτερον, καθ'*

ὅσον παρέχει μᾶλλον διαφέροντα προβλήματα ἢ τὸ ἕτερον». Προφανῶς ἄρα δὲν δύναται ν' ἀποκλείηται ἡ σημαντικὴ καὶ ἡ σύνταξις ἐκ τῆς γλωσσικῆς, ἐκτὸς ἄν τις καὶ τὴν ἐτυμολογίαν ἤτοι αὐτὴν τὴν βάσιν πάσης γλωσσικῆς ἐρεύνης συναποβάλλῃ.

Διαρρήδην δὲ διδάσκει καὶ ὁ Froehde Bezz. Beitr. Τόμ. Κ' 195 ὅτι «Ἡ ἀνάπτυξις τῶν σημασιῶν πολλάκις φαίνεται ἡμῖν παράδοξος καὶ ἀδιανόητος, ἀλλ' ὅμως *ἐπιβάλλεται* ἡ ἔρευνα αὐτῆς, μάλιστα ὁσάκις δύο ἢ πλείους λέξεις ὅμοιαι μὲν ὡς πρὸς τοὺς φθόγγους ἀλλ' ἀσύναπτοι ὡς πρὸς τὰς σημασίας γίνεται ἀνάγκη ν' ἀναχθῶσιν εἰς δύο ἐξ ἀρχῆς διαφόρους τύπους μετὰ διαφόρου σημασίας ἑκάτερον». Καὶ αὐτὸς ὁ Sayce, ὃν ἀνέγνω καὶ οὗ πολλάκις ἐμνημόνευσεν ὁ κ. Ῥοΐδης, ὁλόκληρον συνέγραψε κεφάλαιον τῆς Εἰσαγωγῆς του, τὸ Δ', ἐν ᾧ ἐξετάζει ἡνωμένας τὴν φωνολογίαν καὶ τὴν σημασιολογίαν. Ἵνα δὲ δείξῃ ὁπόσην βαρύτητα ἀπονέμει εἰς τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐξέτασιν ἀμφοτέρων καὶ μάλιστα εἰς τὴν σημασιολογίαν, ἀναγράφει ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ μέρους τούτου τοὺς ἀκολούθους βαρυσημάντους λόγους τοῦ August Pott «Ἀναμφιβόλως οἱ φθόγγοι εἶναι τὸ παραπέτασμα, ὑφ' ὃ κρύπτεται τὸ μυστήριον τῶν ἐννοιῶν, τὸ παρὰ τοῦ γλωσσοδίφου προσδοκῶν διαφώτισιν». Ὁμοίως διδάσκει ὁ Brugmann ἐν τῷ περὶ Γερμανικῶν Πανεπιστημίων σελ. 542 ὅτι «Ἡ σύνταξις περὶ ἧς ὁ Bopp καὶ οἱ ἄμεσοι διάδοχοι αὐτοῦ ὀλίγον ἐφρόντιζον, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1870 κἑξ. περιελήφθη εἰς τὰς γλωσσικὰς σπουδὰς καὶ ἔκτοτε ἐκαλλιεργήθη λίαν ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ B. Delbrück, ὃν καὶ ἱδρυτὴν τῆς συγκριτικῆς συντάξεως δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν».

Ἐννοῶ ἐκείνους ὅσοι φρονοῦν ὅτι μόναι αἱ φυσικαὶ καὶ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι εἶναι καὶ πρέπει νὰ λέγωνται ἐπιστῆμαι, διατείνονται δ' ὅτι τὸ δίκαιον, αἱ θρησκεῖαι καὶ ἡ φιλολογία δὲν πρέπει ν' ἀξιῶνται τῆς προσηγορίας ταύτης. Οἱ τοιοῦτοι τοὐλάχιστον φαίνονται ἀκόλουθοι ἑαυτοῖς, καθ' ὅσον κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ἐξεταζομένου ἐν συνόλῳ, οὐχὶ τμηματικῶς, πράγματος κατατάσσουσι τὴν ἐξετάζουσαν αὐτὸ ἐπιστήμην εἰς ταύτην ἢ εἰς ἐκείνην τὴν κατηγορίαν. Δὲν ἐννοῶ δ' ὅμως ἐκείνους οἵτινες ἀξιοῦσιν, ἵνα ἓν μὲν μέρος τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν ὁμοειδῶν φαινομένων τοῦ αὐτοῦ πράγματος, λ.χ. ἡ φωνητικὴ ἐκ τῆς γλώσσης, ὑπαχθῇ εἰς ταύτην, τὰ δ' ἄλλα αὐτῆς μέρη εἰς ἐκείνην τὴν κατηγορίαν, ὡσεὶ μὴ πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα

συνεδέοντο στενώτατα πρὸς ἄλληλα μηδ' ἐξηρτῶντο ἀπ' ἀλλήλων. Καὶ ἐνθυμήθητε πόσον ἄτοπον θὰ εἶναι προκειμένου περὶ ἑρμηνείας τινός, οἷον ἐτυμολογίας, ὁ μὲν γλωσσικὸς νὰ ἐξετάζῃ μόνας τὰς τῶν φθόγγων σχέσεις, ὁ δὲ φιλόλογος τὰς συντακτικάς, σημασιολογικὰς κλπ., ἢ νὰ παραγγέλλῃ ἕτερος πρὸς τὸν ἄλλον τὴν ἡμίσειαν ἐργασίαν, ἵνα μόνον διὰ τῆς συνεργασίας ἀμφοτέρων δύνηται νὰ τελῆται ἔστω καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐργασία! Καὶ τί θὰ διέφερον τότε οἱ λεγόμενοι ἐπιστήμονες οὗτοι τῶν τεχνιτῶν, ὧν ὁ μὲν λ.χ. κόπτει μόνον, ὁ δὲ ῥάπτει μόνον, ὁ δὲ ἄλλο τι ποιεῖ κττ. καὶ οὕτως οὐχὶ εἷς τις ἀλλὰ πολλοὶ διὰ καταμελισμοῦ ἐκτελοῦσι τὸ ἔργον των; Ναὶ μὲν καὶ ἡμῖν ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ μεγέθους τοῦ ἔργου ὁ μελισμὸς αὐτοῦ καὶ οὐδ' ἡμεῖς δυνάμεθα ν' ἀσχολώμεθα περὶ πάντας τοὺς κλάδους τῆς φιλολογίας ἐξ ἴσου συντόνως. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὀφείλομεν κατὰ δύναμιν νὰ παρακολουθῶμεν ἔστω καὶ παθητικῶς μόνον ταῖς γενομέναις προόδοις, ἔπειτα δὲ νὰ ἐνθυμώμεθα πάντοτε ὅτι τὸν μελισμὸν τοῦτον ἐπιβάλλει ἡμῖν τὸ μέγεθος τῆς ἐπιστήμης καὶ τὸ βραχὺ τοῦ βίου, οὐχὶ δὲ οὐδαμῶς αὐτὴ τοῦ ἐξεταζομένου πράγματος ἡ φύσις, ἀδιαίρετος καὶ ἑνιαία οὖσα.

Περὶ τοῦ κύρους καὶ τοῦ ἀνεξαιρέτου τῶν φθογγικῶν νόμων.

Ἀλλὰ καὶ ἄν τις ἤθελεν ἐπιμένει νὰ περιορίζῃ τὴν γλωσσικὴν ἐν μόνῃ τῇ φωνητικῇ, ἵνα ἔχῃ ἀσφαλῆ καὶ βέβαια πορίσματα αὐτῆς, ὡς θετικῆς ἐπιστήμης, πάλιν δὲν θὰ ἐπετύγχανε τοῦ σκοπουμένου, διότι οὐδ' ἐν τοῖς φωνητικοῖς παρέχει ἡ γλωσσικὴ οὕτω βέβαια καὶ ἀνεξαίρετα πορίσματα, ὁποῖα λ. χ. αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. Τοῦτο ἀγνοοῦσιν ὅσοι ἄνευ ἀκριβοῦς φιλολογικῆς γνώσεως τῶν γλωσσῶν, φυσιοδίφαι συνήθως ἢ ἐρασίτεχνοι γλωσσικοὶ ἀποφαίνονται καθολικῶς περὶ ὧν ἀγνοοῦσι πραγμάτων. Ἀλλ' ὅστις μετὰ φιλολογικῆς ἀκριβείας ἐξήτασέ ποτε τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα εἴτε τῶν παρελθόντων αἰώνων εἴτε τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἠξεύρει ὅτι οἱ λεγόμενοι φθογγικοὶ νόμοι πάμπολυ ἀφίστανται τῆς ἀκριβείας ἐκείνης, ἣν ἔχουσιν οἱ συνήθως λεγόμενοι φυσικοὶ νόμοι. Δὲν ἁρμόζει βεβαίως εἰς ἐμὲ νὰ κατηγορήσω τὸ μάθημα οὗ τὴν διδασκαλίαν ἐπετράπην. Ἀλλ' ὅμως

ἀείποτε καὶ ἐν τῷ βίῳ καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐμίσησα τὸν κόμπον καὶ τοὺς παχεῖς καὶ μεγάλους λόγους· οὐδέποτε ἠθέλησα δίκην καπήλου νὰ ἐπαινέσω τὰ ἐμὰ παριστῶν αὐτὰ κρείσσω καὶ καλλίω τοῦ ἀληθοῦς. Διὰ ταῦτα οὐδὲ σήμερον διστάζω παρρησίᾳ νὰ εἴπω, ὅτι οὐδ' αὐτῆς τῆς φωνητικῆς εἶναι ἀληθῶς ἀείποτε ἀνεξαίρετα τὰ διδάγματα. Καὶ αἰτία τούτου εἶναι ἡ ἱστορία, τ. ἔ. ὅτι ἡ γλῶσσα ἀκαταπαύστως ἐν τοῖς ἀνθρώποις μεταπλαττομένη καὶ μεταρρυθμιζομένη κατὰ τὸν πνευματικὸν διάκοσμον ἑκάστου τε καὶ τοῦ ὅλου ἔθνους ἑκάστοτε πολλὰ κατὰ τοὺς διαφόρους αἰῶνας ἔπαθε παθήματα, ὧν ἡμεῖς πολλάκις οὐδεμίαν ἔχομεν γνῶσιν. Οὕτω λ.χ. πάντες, οἷς ἐπιμελές ἐστιν εἰδέναι, ἐπίστανται ὅτι τὸ ἀντὶ τοῦ δ εὑρισκόμενον β ἐν τῷ βίος εἶναι ἀνωμαλώτατον, διότι τὸ ὑπερωικὸν ἰαπετικὸν g πρὸ μὲν τῶν ἁδροτέρων φωνηέντων γίνεται χειλικὸν β, πρὸ δὲ τῶν λεπτοτέρων ὀδοντικὸν δ· διὸ λέγεται κανονικῶς *βάραθρον* ἀλλὰ *δέρεθρον*, *βούλομαι* ἀλλὰ *δήλομαι*, *δέλλομαι*, κτλ. ἀλλ' ὅμως καὶ *βίος* ἀντὶ **δίος*. Γνωστὸν ὁμοίως ὅτι τὸ ἰαπετικὸν ὑπερωικὸν q κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον γίνεται π καὶ τ· ἐντεῦθεν τείνω καὶ ποινή, τίς καὶ πόσος, πῶς, πότερος, ἀλλ' ὅμως πάλιν κίς ἐν Λαρίσῃ, κῶς κττ. ἐν τῇ Ἰωνίᾳ.

Ὁμοίως λέγομεν ἐν τῇ συνήθει Ἑλληνικῇ γυναῖκα, γῦρος, γέρως, γείρω κττ. πάντα μετὰ τοῦ ἐν ἀρχῇ γ ὁμαλῶς· ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα λέγομεν ὁ ὕψος ἀντὶ ὁ γύψος. Ὁμοίως κεῖνος, κείτεται, κοίτη, κινεῖται κττ. πάντα μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ κ, ἀλλ' ὅμως πάλιν ἐν μὲν τῷ τσίχλα (ἐν Ῥόδῳ κίχλα) ἐτρέψαμεν τὸ κ εἰς τσ, ἐν δὲ τῷ γυψέλι (= κυψέλιον) εἰς γ. Ὁμοίως λέγομεν πόσος, ποταμός, ποτάμι, ποτίζω, πόνος πονῶ, πωρί (οὕτως ἐν Κρήτῃ), πῶς, ὅπως, πολύς, ποκάρι (οὕτως ἐν Κρήτῃ), ἀλλ' ὅμως ποῦμα = πῶμα, πουλῶ, πουλάρι κτλ. Ὁμοίως ξωμένω, ξεκάνω, ξένος, ξαίνω, κττ. ἀλλ' ὅμως τσώφλοιο = ἐξώφλοιον. Τοιαῦτα ἀνώμαλα ἤτοι ἄγνωστα, παραβαίνοντα τοὺς φθογγολογικοὺς νόμους ἠδυνάμην νὰ παραθέσω πάμπολλα, ἀλλ' ἀρκούμενος τούτοις ἐρωτῶ μόνον, τίνος ἕνεκα ταῦτα ἐτράπησαν τὴν κακὴν ὁδὸν ταύτην; Ἂν δέ τις σήμερον μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ πράγματος δυσκόλως δύναται νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο μετά τινος πιθανότητος, αὐτόδηλον ὅτι οὐδόλως οὐδεὶς ἠδύνατο ἐκ τῶν προτέρων νὰ προείπῃ τὰ παθήματα ταῦτα. Εἶναι ἄρα παντάπασι πλημ-

μελὲς ὅπως ἐκ τῶν ὑστέρων, ἤτοι ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἀποδείκνυται, ὅπερ λέγει ὁ κ. Ῥοΐδης ἐν σελ. 8-9 ὅτι «Ἡ ἀσφάλεια τῶν φθογγικῶν τούτων νόμων εἶναι τοιαύτη, ὥστε δύναται ἐκ τῶν προτέρων νὰ βεβαιώσῃ ὁ γλωσσολόγος ὅτι, ἂν τυχὸν σῴζεται εἴς τινα νεωτέραν γλῶσσαν μία τις οἱαδήποτε ἀρχαία ἰνδοευρωπαϊκὴ (γρ. ἰαπετικὴ) λέξις, αὕτη ἐκφέρεται οὕτως καὶ οὐχὶ ἄλλως, ἀνευρίσκων τοῦτο διὰ μεθόδου οὐχὶ ὀλιγώτερον ἀσφαλοῦς τῶν ὑπολογισμῶν, διὰ τῶν ὁποίων κατώρθωσε, χωρὶς νὰ εὐθύνῃ τὸ τηλεσκόπιον εἰς τὸ στερέωμα, νὰ ὁρίσῃ ὁ Λεβεριὲ τὴν θέσιν, τὸν ὄγκον καὶ τὴν τροχιὰν τοῦ πέραν τοῦ Οὐρανοῦ ἀγνώστου καὶ ἀοράτου πλανήτου». Ταῦτα παντάπασιν ἐσφαλμένα, καὶ μόνοι οἱ ἀγνοοῦντες τὰ πράγματα δύνανται νὰ λέγωσι, διότι οἱ γλωσσικοὶ διαρρήδην κηρύττουσιν ὅτι τὸ ἀνεξαίρετον τῶν φθογγικῶν νόμων πιθανολογεῖται μὲν ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ δὲν ἀποδείκνυται οὐδαμοῦ ἐκ τῶν ὑστέρων. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ παραδέχονται ὅτι πλὴν τῶν μεταβολῶν ἐκείνων ὅσαι γίνονται ὁμαλῶς ὡς ὑπαγόμεναι ὑπὸ νόμους τινάς, οὓς καλοῦμεν φθογγικούς, παρατηροῦνται καὶ ἄλλαι τινὲς παθήσεις αὐτῶν παντάπασιν ἀνερμήνευτοι. Ταύτας οἱ Γερμανοὶ ὀνομάζουσι συνήθως δι' ἄλλου ὀνόματος, ἤτοι Lautwandel, καὶ οὕτω διαστέλλουσι τῆς ὁμαλῆς Lautveränderung, πρβλ. Paul ἔνθα ἀνωτ. σελ. 59 κέξ. Ἀλλὰ προφανῶς διὰ τούτου οὐδὲν ἀληθὲς ἐπιτυγχάνεται. Εἰς τὴν ἀκανόνιστον κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται λ. χ. αἱ μεταθέσεις, αἱ ἀνομοιώσεις, αἱ ἀφομοιώσεις κττ., πρβλ. γλήγορα Γληγόρις ἀλλὰ κριάρι (μόνον ἐν Κύπρῳ κλιάρι), παραθύρι, ὃ ἐν διαλέκτοις καὶ παλεθούρι καὶ παναθύρι λέγεται· ὁμοίως καραφλὸς ἀντὶ φαλακρός, ἀλλὰ καρύδι, καλάμι, κττ.

Πάντες λέγομεν ἀρσενικό, χέρσο, μερσίνη κττ. μετὰ ρσ, ἀλλ' ὅμως θάρρος καὶ θαρρῶ μετὰ διττοῦ ρρ ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Κοινῆς. Ὁμοίως λέγομεν πάντες γλῶσσα, θάλασσα, πίσσα, μέλισσα, βασίλισσα, γειτόνισσα, πράσσω, ἀλλάσσω, περίσσος κττ. ἀλλ' ὅμως ἤδη ἀπὸ τοῦ Πολυβίου πιττάκιον, πρὸς δὲ κύτταρον. Πανταχοῦ ὁ ἄκμων-ἀκμόνιον-ἀγμόνιον ἐγένετο ἀμόνι ἀποβληθέντος τοῦ κ ἢ μᾶλλον τοῦ *γ* πρὸ τοῦ *μ* τοῦ συμπλέγματος *κμ* - *γμ*· ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ συμπλέγματος ἐν τῇ λέξει ἀκμὴ ἀκμαῖος, ἀκμάζω, ὑπῆρξεν ἄλλη ἡ τύχη, διότι τοῦτο μέν, ὡς φαίνεται τοὐλάχιστον, ἀνεπτύχθη μεταξὺ τῶν δύο ἔτι ἀπαθῶν συμφώνων φωνῆέν τι *ο*, ἀκομή, ὅθεν ἔπειτα

ἀκόμη, τοῦτο δὲ τὸ μ ἐγένετο ν, ὅθεν ἔχομεν ἐν Θήρᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἄκναιος, ἀκναιάζω ἀντὶ ἀκμαῖος, ἀκμάζω. Καὶ ὅμως οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἠδυνήθη νὰ δικαιολογήσῃ φωνητικῶς οὔτε τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ο οὔτε τὸν ἀναβιβασμὸν τοῦ τόνου, οὔτε τὴν διάφορον τοῦ ἄκναιος πάθησιν, πολλῷ δ' ἧττον ἠδύνατό τις νὰ προείπῃ τὰ ποικίλα παθήματα ταῦτα ὅπως ἐκεῖνος ὁ ἀστρονόμος ἔπραξεν. Ὁμοίως λέγεται συνήθως καπινὸς -ινά, καπινίζω, ἀλλὰ πινίγω σπανιώτατα, ὕπινος δὲ οὐδέποτε, ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον ἠξεύρω, ἀλλ' ἀεὶ *ὕπνος ὑπνωτικό*, ὁμοίως ἀναπνέω ἀναπνοή κτλ. οὐδέποτε ἀναπινέω κτλ. Τὸ Ἰταλικὸν volta ἐν μὲν Χίῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐγένετο βόρτα, ἐν δὲ Κρήτῃ βόλιτα κατ' ἀνάπτυξιν ἑνὸς φθόγγου ι κατόπιν τοῦ λ· θὰ ἠδύνατό τις ἆρά γε ἐκ τῶν προτέρων νὰ εἴπῃ τίνος ἕνεκα *ὤφειλε* τοῦτο ἐν μὲν Χίῳ οὕτως καὶ οὐκ ἄλλως, ἐν δὲ Κρήτῃ πάλιν οὕτως καὶ οὐκ ἄλλως κτλ. νὰ διατεθῇ; ἢ καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἰδιάζουσαν ἀνάγκην ταύτην ἐν Χίῳ, Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ τούτων τε καὶ τῶν προμνημονευθέντων; Ἐὰν δύναται, ἂς πράξῃ τοῦτο, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ. Ὁμοίως ἐρωτᾶται διατί ἐν μὲν τῷ κοχλιάριον, κόχλαξ, κοχλίας ἐγένετο ἀφομοίωσις, ὅθεν χουλιάρι (ἀντὶ χου(χ)λιάρι δι' ἀνομοίωσιν), χόχλακας χοχλακῶ, χοχλιὸς (ἀλλὰ πάλιν διατί ἐν Νάξῳ κοχλιός;), ἀλλ' ἐν τῷ κε(γ)χρί(ον), κίχλα, κιχώρι(ον) κττ. δὲν ἔγινεν; Εἰς ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐρωτήματα οὐδεὶς ἀνθρώπων μέχρι τοῦδε ἠδυνήθη ν' ἀπαντήσῃ.

Διὰ ταῦτα δὲ ὁ Gabelenz ἐν σελ. 184 γράφει ὅτι: «Ἤδη ὁ Schleicher, ἴσως δὲ καί τινες πρὸ αὐτοῦ, ἐδίδαξεν, ὅτι παρὰ τὴν μηχανικὴν ὡς εἰπεῖν τῶν φθόγγων μεταβολὴν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλώσσης καί τις ἄλλη, ψυχικὴ δύναμις, ἡ ἀναλογία. Ἀλλ' ὅμως τοῦτο δὲν ἐκώλυσεν αὐτὸν νὰ καταλέξῃ τὴν γλωσσικὴν εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, καὶ ἄλλα, *ἀσθενέστερα πνεύματα τῶν ὑλιζόντων τούτων χρόνων ἥρπασαν αὐτό*». Καὶ ἐν σελ. 200 «Τὴν διδασκαλίαν ὅτι οἱ φθογγικοὶ νόμοι ἐνεργοῦσιν ἄνευ ἐξαιρέσεως ὁμοιοτρόπως οὔτε ὡς δόγμα δύναμαι ν' ἀνομολογήσω οὔτε βεβαίως ὡς ἀποδεδειγμένον θεώρημα νὰ παραδεχθῶ, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς μεθοδολογικὴν ἀρχὴν ἐπιβάλλουσαν ἡμῖν νὰ σκεπτώμεθα ἀδιαλείπτως καὶ ἐρευνῶμεν μηδ' ἡσυχάζωμεν μέχρις οὗ εὕρωμεν ἢ τὸν φθογγικὸν νό-

μον καθ' ὃν τελοῦνται αἱ μεταβολαί, ἢ τὴν αἰτίαν δι' ἣν φαίνεται ὅτι παραβαίνεται ἐν ὡρισμέναις περιπτώσεσιν».

Ὁμοίως διδάσκει ὁ Delbrück ἐν Εἰσαγωγῇ σελ. 116 ἐκδ. 2 «Δὲν δύναταί τις νὰ μὴ ὁμολογήσῃ *ὅτι κατ' ἐπαγωγὴν τὸ ἀνεξαίρετον τῶν φθογγικῶν νόμων δὲν δύναται ν' ἀποδειχθῇ*». Ἐν δὲ σελ. 129 συγκεφαλαιῶν τὰ εἰρημένα ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ ἀνεξαιρέτου τῶν φθογγικῶν νόμων ὧδε «Εἴδομεν ποῦ δυνάμεθα νὰ προσδοκῶμεν ὅτι εὑρίσκονται τοιοῦτοι νόμοι. Πάντως οὐχὶ ἐν τῷ συνόλῳ φιλολογικῆς ἢ ἐθνικῆς τινος γλώσσης. Διότι δὲν δυνάμεθα νὰ προσδοκῶμεν ὅτι πάντα τὰ ὁμόγλωσσα ἄτομα παντελῶς ὁμοίως θὰ λαλῶσιν. Λοιπὸν μόνον περὶ ἑνὸς ἑκάστου ἀτόμου, ἢ μᾶλλον, ἂν θέλωμεν νὰ εἴμεθα ἀκριβεῖς, μόνον ἐν ὡρισμένῃ στιγμῇ περὶ τῆς γλώσσης ἀτόμου τινὸς δυνάμεθα τοῦτο. Καὶ πάλιν ἐκ τούτου, ὅπερ ἄνθρωπός τις καθ' ὡρισμένην στιγμὴν προφέρει ἢ θὰ προέφερεν, ἂν ἤθελεν ἐκφέρει ἐκ τοῦ στόματός του σύμπαντα τὸν θησαυρὸν τῶν λέξεων, ἀνάγκη ν' ἀποχωρισθῇ πρῶτον πᾶν ὅ,τι δύναται ὡς δάνειον (ἐν τῇ εὐρυτάτῃ σημασίᾳ τῆς λέξεως) νὰ ἐκληφθῇ, ἔπειτα δὲ καὶ πᾶσα ἐπὶ ἀναλογικῆς ἐπιδράσεως στηριζομένη μεταβολὴ τῶν φθόγγων. Ὅταν τοῦτο γένηται, τότε ὑπολείπονται οἱ διὰ τῶν φθογγικῶν μεταβολῶν κεκανονισμένοι φθόγγοι. Καὶ ἐν τούτοις μόνοις δυνάμεθα ἡμεῖς — ἂν πάλιν ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τοὺς σάλους ἐκείνους οὓς πᾶσα μεταβατικὴ περίοδος παρέχει — νὰ περιμένωμεν ὅτι θὰ εὕρωμεν πλήρη ὁμαλότητα ἐν τῇ διαχειρίσει πασῶν τῶν ἀναλόγων περιπτώσεων, καὶ οὕτως δύναταί τις νὰ δισχυρισθῇ, ὅτι οἱ φωνητικοὶ νόμοι καθ' ἑαυτοὺς εἶναι ἀνεξαίρετοι».

«Οὕτως ὁμολογητέον μὲν ὅτι πλήρης ὁμαλότης ἐν ταῖς φθογγικαῖς μεταβολαῖς οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου τῶν γεγονότων εὑρίσκεται, πρόκεινται ὅμως ἀρκετοὶ λόγοι ἵνα παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁμαλῶς προβαίνουσα μεταβολὴ τῶν φθόγγων εἶναι εἷς τῶν παραγόντων, ἐκ τῆς συνεργασίας τῶν ὁποίων προκύπτει ὁ ἐν χρήσει τύπος τῆς γλώσσης. Ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ὅμως ἀληθῶς μόνον κατὰ προσέγγισιν θὰ εἶναι πάντοτε δυνατὸν νὰ καταδειχθῇ ὁ παράγων οὗτος σαφῶς».

«Συγχρόνως δὲ συνάγεται ἐκ τῶν εἰρημένων ἐὰν καὶ κατὰ πόσον δυνάμεθα προκειμένου περὶ φωνητικῆς νὰ ὁμιλῶμεν περὶ νόμων καὶ μάλιστα περὶ φυσικῶν νόμων. Οἱ φθογγικοὶ νόμοι οὓς ἡμεῖς θέτομεν,

εἶναι, ὅπως ἀπεδείχθη, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἰσότητες, αἵτινες ἔν τινι γλώσσῃ καὶ ἔν τινι χρόνῳ παρατηροῦνται, καὶ μόνον ὡς πρὸς ταῦτα ἰσχύουν. Ἀμφίβολον ἄρα ἂν καθόλου ἐπιτρέπηται ἡ χρῆσις τοῦ ὅρου «*νόμος*». Ἀλλ' ὅμως ἀποφεύγω νὰ εἰσέλθω εἰς ἐξήγησιν περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ *νόμου*, ὅπως λέγεται ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις καὶ ἐν τῇ στατιστικῇ, ἐπειδὴ εὑρίσκω, ὅτι ὁ ὅρος *φθογγικὸς νόμος* οὕτως ἐπάγη, ὥστε δὲν δύναται πλέον νὰ ἐκβληθῇ, καὶ πρὸς τούτοις διότι δὲν δύναμαι νὰ προτείνω ἁρμοδιωτέραν ἔκφρασιν. Εἶναι δὲ καὶ ἀθῷος, *ἂν μόνον τις πάντοτε ἐνθυμῆται ὅτι οὗτος οὐδεμίαν ἄλλην ἢ τὴν εἰρημένην δύναται νὰ ἔχῃ σημασίαν. Οὐδαμῶς δὲ δύναμαι νὰ ἐπιδοκιμάσω τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν φθογγικῶν νόμων ὡς νόμων φυσικῶν. Πρὸς τοὺς τῆς χημείας καὶ τῆς φυσικῆς νόμους προφανῶς οὐδεμίαν ἔχουσιν ὁμοιότητα αἱ ἱστορικαὶ αὗται ἰσότητες.* Ἡ γλῶσσα σύγκειται ἐξ ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν καὶ δὴ οἱ φθογγικοὶ νόμοι δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὰ περὶ τῆς νομιμότητος τῶν φυσικῶν γεγονότων ἀλλ' εἰς τὰ περὶ τῆς νομιμότητος τῶν κατὰ τὸ φαινόμενον αὐθαιρέτων ἀνθρωπίνων πράξεων».

Περὶ τῆς θέσεως τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης.

Καὶ τώρα δυνάμεθα νὰ ἔλθωμεν εἰς τὸ μέγα ἐρώτημα: τίς ἐπιστήμη εἶναι καὶ ποῦ καταλέγεται ἡ γλωσσική; Κατὰ μὲν τὸν κ. Ῥοΐδην καταλέγεται εἰς τὰς φυσικὰς καὶ ἡ μέθοδός τις εἶναι ἡ φυσική, καὶ ταῦτα πρεσβεύουσι, λέγει, πάντες πανταχοῦ οἱ γλωσσολόγοι. Κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν τὰ πράγματα δὲν ἔχουσιν οὕτως. Πρῶτον παρατηρῶ ὅτι τὸ πρᾶγμα φαίνεται σφόδρα παράδοξον, ὅταν τις ἐνθυμηθῇ, ὅτι πάντα μὲν τἆλλα ἔργα τοῦ ἀνθρώπου, οἷον νόμοι, πολιτεύματα, θρησκεῖαι, ἤθη καὶ ἔθιμα, τέχνη καὶ ἐπιστήμη, κτλ. ὑπάγονται εἰς τὰς κατ' ἐξοχὴν λεγομένας ἱστορικὰς ἐπιστήμας καὶ ἐν πᾶσι τούτοις τὸ εἶναι διὰ μόνου τοῦ γίνεσθαι κατανοεῖται, καὶ δὴ ἐν πᾶσι τούτοις ἡ ἐπικρατοῦσα μέθοδος εἶναι ἡ ἱστορική, μόνη δ' ἡ γλῶσσα, οὖσα βεβαίως — τοῦτο εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 154 κέξ. ὅτι ἀνομολογεῖται σήμερον κοινῶς — καὶ αὕτη ἐπίσης ἔργον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ δὴ κατὰ μικρὸν γιγνομένη, ἔχουσα ἄρα ἀνέλιξιν ἐν τῷ χρόνῳ καὶ δὴ καὶ ἐν ταύτῃ τὸ εἶναι διὰ μόνου τοῦ γίγνεσθαι δέον νὰ νοηθῇ, μόνη,

λέγω, ἡ γλῶσσα πρέπει κατὰ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας νὰ ἐξετάζηται, εἰς ταύτας νὰ ὑπάγηται καὶ ἡ μέθοδός της πρέπει νὰ εἶναι ἡ φυσική!

Ἀλλά, λέγουσι, τὰ πορίσματα καὶ διδάγματα αὐτῆς εἶναι πολλῷ βεβαιότερα ἢ τὰ τῶν ἄλλων ἱστορικῶν ἐπιστημῶν, προσεγγίζουσι δὲ λόγῳ πιθανότητος ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις. Κάλλιστ' ἐπαινῶ· ἀλλ' ἐρωτῶ, εἶναι τοῦτο λόγος ἀποχρῶν, ἵνα ἐπιστήμη τις ἐκτοπισθῇ, διότι τὰ διδάγματα αὐτῆς ἔχουσι μείζω ἢ ἐλάσσω πιθανότητα; Λοιπὸν τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐπιστήμης δὲν θὰ ὁρίζῃ τοῦ λοιποῦ αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ποιὸν τῶν διδαγμάτων της; Ἂν ἐν τῇ γλωσσικῇ ἡ πρόοδος καὶ βεβαιοτέρα καὶ ταχυτέρα καὶ πλουσιωτέρα ἢ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἱστορικαῖς ἐπιστήμαις εἶναι, ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου κεῖται ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τῆς γλώσσης καὶ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ. Ἰδοὺ τί λέγει περὶ τούτου ὁ Paul ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 5 «Ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ κλάδῳ τοῦ πολιτισμοῦ δύνανται μετὰ τηλικαύτης ἀκριβείας νὰ διαγνωσθῶσιν οἱ ὅροι τῆς ἀναπτύξεως ὅπως ἐν τῇ γλώσσῃ, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν πολιτισμὸν δύναται ὅσον τῆς γλωσσικῆς νὰ τελειοποιηθῇ ἡ μέθοδος. Οὐδεμία ἄλλη ἠδυνήθη μέχρι τοῦδε νὰ ὑπερβῇ ἐπὶ τοσοῦτον τὰ ὅρια τῆς παραδόσεως καὶ οὐδεμία ἄλλη προέβη ἐπὶ τοσοῦτον θεωρητικῶς καὶ δημιουργικῶς. Διὰ τὴν ἰδιότητα δὲ μάλιστα ταύτην φαίνεται μὲν στενώτερον συγγενὴς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἤγαγε δὲ πρὸς τὴν διεστραμμένην δοξασίαν (Verkehrtheit) νὰ θέλουν τινὲς ν' ἀποκλείσουν αὐτὴν ἐκ τῶν ἐπιστημῶν τοῦ πολιτισμοῦ».

Καὶ εὐθὺς δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ βιβλίου του γράφει ὁ Paul «Ἡ γλῶσσα εἶναι, ὅπως πᾶν προϊὸν ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ ὑποκείμενον τῆς ἱστορικῆς ἐξετάσεως». Καὶ ἐν σελ 19-20 «Ἐλέχθη ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τῆς γλώσσης πλὴν τῆς ἱστορικῆς. Ὀφείλω ν' ἀρνηθῶ τοῦτο. Ὅ,τι λέγεται ὅτι δὲν εἶναι ἱστορικὴ ἀλλ' ὅμως οὐχ ἧττον ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τῆς γλώσσης, εἶναι ἀκριβῶς εἰπεῖν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀτελὴς ἱστορική, ἀτελὴς δὲ τὸ μὲν διὰ τὸν ἐξετάζοντα, τὸ δὲ διὰ τὸ ἐξεταζόμενον ὑλικόν. Διότι εὐθὺς ὥς τις δὲν πιστοῖ μόνον μερικὰ γεγονότα, εὐθὺς ὡς πειραθῇ νὰ διίδῃ τὴν συνάφειαν αὐτῶν, νὰ ἐννοήσῃ τὰ φαινόμενα, εὐθὺς τότε εἰσέρχεται εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἱστορικῆς ἐξετάσεως, ἂν καὶ ἴσως ἄνευ ἐπιγνώσεως. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν ἐπιστημονικῶς τὴν γλῶσ-

σαν οὐ μόνον ὅπου πρόκεινται ἡμῖν διάφοροι ἀναπτύξεως βαθμῖδες τῆς αὐτῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ὅπου πρόκεινται παρ' ἀλλήλας σύγχρονοι διάφοροι φάσεις τῆς ἐξεταζομένης γλώσσης. Κάλλιστα μὲν ἔχει λ. χ., ἂν εἶναι γνωσταὶ πολλαὶ συγγενεῖς γλῶσσαι ἢ διάλεκτοι. Τότε ἡ γλωσσικὴ ὀφείλει οὐ μόνον νὰ πιστοῖ, τὰ ἐν ταῖς διαφόροις γλώσσαις ἢ διαλέκτοις ἀντιστοιχοῦντα ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν παραδεδομένων νὰ ἀνοικοδομῇ κατὰ δύναμιν τοὺς οὐχὶ παραδοθέντας πρώτους τύπους καὶ τὰς πρώτας σημασίας. Ἀλλ' οὕτω προφανῶς μεταβάλλεται ἡ συγκριτικὴ ἐξέτασις εἰς ἱστορικήν. Ἀλλὰ καὶ ὅπου μία μόνη ὡρισμένη φάσις μιᾶς μόνης διαλέκτου πρόκειται, καὶ ἐκεῖ ἀκόμη εἶναι δυνατὴ μέχρι τινὸς βαθμοῦ ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις· διότι συγκρίνων τις λ. χ. τὰς διαφόρους σημασίας λέξεώς τινος πρὸς ἀλλήλας, ζητεῖ νὰ ὁρίσῃ τίς τούτων ἡ πρώτη ἢ τίς πρότερον ὑπάρχουσα ἀλλ' ἔπειτα ἀπολεσθεῖσα ἦτο ἡ πρώτη. Ἀλλ' εὐθὺς ὥς τις ὥρισε μίαν σημασίαν ὡς πρώτην, ἐξ ἧς αἱ λοιπαὶ προῆλθον, ἐπίστωσεν ἱστορικὸν γεγονός. Ἢ συγκρίνει τις τοὺς συγγενεῖς τύπους πρὸς ἀλλήλους καὶ παράγει αὐτοὺς ἐξ ἑνὸς κοινοῦ πρώτου, καὶ τότε πάλιν πιστοῖ ἱστορικὸν γεγονός. Καθόλου δὲν δύναταί τις νὰ δισχυρισθῇ, ὅτι συγγενεῖς τύποι προέκυψαν ἐκ κοινῆς τινος ἀρχῆς, ἂν μὴ θέλῃ νὰ ὁμιλήσῃ ἱστορικῶς. Ἢ πιστοῖ τις μεταξὺ συγγενῶν τύπων καὶ λέξεων φωνητικὴν ἀλλοίωσιν, καὶ θέλει νὰ ἐξηγήσῃ αὐτήν, τότε ἀναγκάζεται νὰ εἴπῃ ὅτι αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα φθογγικῆς μεταβολῆς τ. ἔ. ἱστορικῆς πράξεως. Ἢ θέλει νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν κατὰ τὸν Οὐμβόλδον καὶ Steinthal ἐσωτερικὸν τῆς γλώσσης τύπον, τοῦτο θὰ δυνηθῇ μόνον ἐὰν ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γένεσιν τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν κυρίαν σημασίαν αὐτῆς. Καθόλου εἰπεῖν δὲν ἐννοῶ, πῶς τις θὰ ἠδύνατο νὰ σκέπτηται περὶ γλώσσης ὀρθῶς, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ τὸ πῶς αὕτη ἐγένετο ἱστορικῶς».

Ὁμοίως γράφει ἐν σελ. 30 σημ. «Ἡ φιλολογία καὶ ἡ γλωσσικὴ δὲν δύνανται νὰ χωρίσωσιν ἀπέναντι ἀλλήλων τοὺς κύκλους τῶν ἐργασιῶν των οὕτως ὥστε ἡ ἑτέρα νὰ ἐπωφελῆται μόνον τὰ ἕτοιμα πορίσματα τῆς ἑτέρας· θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὁρίσῃ διαφορὰν μεταξὺ φιλολογικῆς καὶ γλωσσικῆς ἐπεξεργασίας οὕτως, ὅτι ἡ μὲν γλωσσικὴ ἀσχολεῖται περὶ τὰς γενικάς, τὰς διὰ τὴν χρῆσιν σταθερὰς σχέσεις τῆς γλώσσης, ἡ δὲ φιλολογία περὶ τὴν ἀτομικὴν χρῆσιν αὐτῶν. Ἀλλ'

ὅμως τὰ προϊόντα ἑνός τινος συγγραφέως δὲν δύνανται ἐπαρκῶς νὰ ἐκτιμηθῶσιν, ἂν μή τις ἠξεύρῃ κάλλιστα τίς ἡ σχέσις τῶν προϊόντων αὐτοῦ πρὸς τὸ σύνολον τῆς γλώσσης καὶ πρὸς τὴν καθολικὴν χρῆσιν. Καὶ ἀντιστρόφως ἡ μεταβολὴ τῆς καθολικῆς χρήσεως ἀδύνατον νὰ νοηθῇ, ἂν μὴ καλῶς μελετηθῇ ἡ ἀτομικὴ τοῦ λέγειν ἐνέργεια».

Ὁμοίως διδάσκει ὁ πρὸ ἑνὸς ἔτους ἀποθανὼν πολυγλωσσότατος τῆς Γερμανίας ἀνὴρ Γεώργιος von der Gabelenz σελ. 13 κέξ. τοῦ μνημονευθέντος ἀνωτέρω βιβλίου του «Ἡ γλῶσσα εἶναι κοινὸν τοῦ ἀνθρώπου κτῆμα· μόνον δ' ὡς τοιαύτη, τ. ἔ. μόνη ἡ ἀνθρωπίνη γλῶσσα εἶναι ὑποκείμενον τῆς γλωσσικῆς. Κατ' αὐτὰ ἡ γλωσσικὴ εἶναι μέρος *τῆς περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιστήμης, τῆς ἀνθρωπολογίας* ἐν τῇ εὐρυτάτῃ σημασίᾳ τῆς λέξεως . . . Ἡ γλῶσσα ἔθνους τινὸς εἶναι ἡ ἄμεσος ἔκφρασις τοῦ πνευματικοῦ του βίου, καὶ δὴ ἐκ τούτου καὶ ἐκ τῆς ἀναπτύξεώς του ἐξηρτημένη. Κατὰ ταῦτα ἡ γλῶσσα εἶναι μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους, καὶ καθ' ὅσον ἐξετάζει τὰς μερικὰς γλώσσας καὶ τὰς τύχας των εἶναι *ἱστορικὴ* ἐπιστήμη. Ἐπειδὴ δ' ὅμως πλὴν τῶν μερικῶν γλωσσῶν ἐξετάζει ἡ γλωσσικὴ καὶ τὴν κοινὴν βάσιν πασῶν τῶν ἀνθρωπίνων γλωσσῶν, τὴν λεκτικὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ ταῦτα ὅταν μὲν πρόκειται περὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ νὰ παράγῃ φθόγγους, τότε τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς φυσιολογίας τῶν φθόγγων, ἥτις ὑπάγεται ὑπὸ τὴν φυσιολογίαν· ὅταν δὲ πρόκειται περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ ν' ἀρθροῖ τὰς ἰδέας του, τότε ἡ ἐξέτασις γίνεται ψυχολογική· ὅταν δὲ πάλιν πρόκειται περὶ τῶν καθηκόντων, ἅτινα προβάλλονται εἰς τὴν γλῶσσαν ὡς εἰς ἔκφρασιν τῶν συνδέσεων τῶν νοημάτων καὶ διανοημάτων, τότε ἀπαντῶσιν ἡ λογικὴ καὶ ἡ μεταφυσική· οὕτω δὲ τὰ σπουδαιότατα μέρη τῆς λεκτικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου κεῖνται ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ. Ἀλλὰ σημειωτέον τοῦτο καλῶς: μόνον τὰ ζητήματα ἐτέθησαν ἐκ τῶν προτέρων, δὲν ἐδόθησαν δ' ὅμως καὶ αἱ λύσεις, μόνον τοὺς τύπους τοῦ σκέπτεσθαι παρέχει ἡ λογική, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοὺς δυνατοὺς τῆς ἐκφράσεως τύπους. Καὶ ἀπέναντι τῶν τοῦ διανοεῖσθαι τύπων τούτων αἱ μερικαὶ γλῶσσαι διάκεινται ποικιλώτατα, ἐνίοτε σφόδρα ἐλλιπῶς, σχεδὸν πάντοτε φανταστικῶς, αἰσθητὰ ἀναμιγνύουσαι. Ἔπειτα οὐ μόνη ἡ λογικὴ καὶ ἡ μεταφυσικὴ προβάλλουσι ζητήματα τῇ γλώσσῃ, ἀλλὰ

σύμπας ὁ σωματικὸς καὶ πνευματικὸς βίος τοῦ ἀνθρώπου παρέχει τὸ θέμα, ὃ ἡ γλῶσσα ὀφείλει νὰ κατεργασθῇ».

Οὕτως ὁ Gabelenz διδάσκει ὅτι εἰς λύσιν τοῦ ὑπάτου προβλήματος τῆς λεκτικῆς δυνάμεως τ.ἔ. τῆς κοινῆς βάσεως πασῶν τῶν ἀνθρωπίνων γλωσσῶν, τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου ἵνα ὁμιλῇ, συμβάλλεται μὲν ἡ φυσιολογία καὶ ἡ φιλοσοφία, ἀλλ' αἱ ἐπιστῆμαι αὗται διὰ τὴν ἄπειρον ποικιλίαν τῶν γλωσσικῶν φαινομένων μόνον καθολικώτατα περὶ τούτων δύνανται νὰ διαλάβωσι, τὸ πᾶν δ' ἀφίνεται εἰς τὴν μερικήν, τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν.

Διὰ δὲ ταῦτα καὶ ἐπιφέρει εὐθὺς ἔπειτα «*Παράδοξος μονομερὴς θεωρία ἦτο ἡ τάσις νὰ κατατάξωσι τὴν γλωσσικὴν εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας*. Ταπεινὸν ὑλισμόν, ὁποῖος πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων συνετάραττε τὰς ἀώρους κεφαλάς, οὐδεὶς ἀληθῶς δύναται νὰ μεταπείσῃ ὅτι οὐχὶ πᾶσα ἐπιστήμη εἶναι φυσικὴ ἐπιστήμη. Καὶ ὅτε τέλος ὁ Κάρολος Darwin μετὰ τῆς θεωρίας αὐτοῦ προῆλθεν εἰς μέσον, ἔτεινεν αὐτῷ σοβαρὸς γλωσσολόγος, ὁ Αὔγουστος Schleicher, ἀδελφικὴν χεῖρα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐπαγωγικὴ μέθοδος τοῦ γλωσσικοῦ εἶναι ὁμοιοτάτη πρὸς τὴν τοῦ φυσικοῦ ἐπιστήμονος, ἀλλὰ τὸν ἐπιστήμονα δὲν ὀνομάζουσιν ἀπὸ τοῦ ὀργάνου ὃ μεταχειρίζεται, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ὑλικοῦ ὃ κατεργάζεται, καὶ τοῦτο εἶναι πράγματι λίαν διάφορον. Τὰς ἐννοίας τῆς ἀναπτύξεως, τῆς ὑποδιαιρέσεως εἰς εἴδη, κττ. μετεχειριζόμεθα ἡμεῖς οἱ γλωσσικοὶ πολὺ πρὸ τοῦ Darwin, καὶ μεταβατικοὺς τύπους κατὰ χιλιάδας ἠξεύρομεν πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ὀρυκτοῦ ἱππαρίου καὶ τοῦ ἀρχαιοπτέρυγος. Οὐδεμίαν ἄρα ἔχομεν ἡμεῖς ἀνάγκην νὰ προσέλθωμεν εἰς τὴν τράπεζαν τῶν φυσικῶν ἐπιστημόνων, καὶ ἂν οὗτοι ἡμῖν ποτε ἓν *καὶ* ἢ ἓν *ἤ*, μίαν ὑποτακτικὴν τοῦ ὑπερσυντελικοῦ ἤ τι τοιοῦτον ἀποδείξωσιν ἐν τῷ κόσμῳ τῶν σωμάτων, τῷ μόνῳ κτήματι αὐτῶν, μέχρι τούτου δυνάμεθα νὰ περιμένωμεν. *Ὅστις πράγματι ἐν τῇ γλώσσῃ οὐδὲν ἄλλο βλέπει ἢ εἰκόνας φθόγγων, πτώματα ἐπὶ τῆς ἀνατομικῆς τραπέζης χωριζόμενα καὶ καταμελιζόμενα, οὗτος βεβαίως ὀφείλει νὰ αἰσθάνηται ἑαυτὸν συγγενῆ πρὸς τὸν ἀνατομικόν. Ἀλλὰ δύναταί τις ὅλα ἔτη νὰ διατρίψῃ ἐν τῷ ἀνατομικῷ μουσείῳ καὶ παρὰ τὴν ἀνατομικὴν τράπεζαν, καὶ ὅμως νὰ μὴ γνωρίσῃ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δύναται νὰ ἀναλύῃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη λέξεις καὶ τύπους λέξεων καὶ ὅμως οὐδεμίαν ἔννοιαν νὰ ἔχῃ περὶ τῆς*

ούσίας τῆς γλώσσης. Ἡ γλῶσσα ζῆ καὶ μόνον ἐν τῇ ζωῇ δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ τὸ ζῶν».

«Λαλοῦσι περὶ ὀργανισμοῦ τῆς γλώσσης καὶ δικαίως, τοὐλάχιστον ἀβλαβῶς, ἐφ' ὅσον ἐνθυμοῦνται, *ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν ἔχει ἴδιον βίον*, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἱκανότης καὶ λειτουργία τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τούτου ὁμολογηθέντος ἀνακύπτουσιν ἄλλαι συγγένειαι, γνήσιαι, γενετικῶς ἠτιολογημέναι, οὐχὶ ἁπλαῖ ἀναλογίαι. Αἱ θρησκεῖαι, τὸ δίκαιον, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, ἐν μιᾷ λέξει σύμπας ὁ πολιτικὸς βίος τῶν ἐθνῶν ὁρίζεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν δυνάμεων ὅπως αἱ γλῶσσαι αὐτῶν, οὐδὲ δύνανται να ὁρίζωνται ὑπὸ ἄλλων».

Καὶ ὁ Whitney δὲ καὶ ὁ Sayce διαρρήδην ἀποφαίνονται ὅτι ἡ γλωσσικὴ εἶναι ἱστορικὴ ἐπιστήμη. Οὕτως ὁ Sayce ἐν Principes de philologie Comparée (Jovy) σελ. 23 γράφει: «Ὀνομάζοντες τὴν γλωσσικὴν ἐπιστήμην ὀφείλομεν πάντως νὰ μὴ θεωρῶμεν αὐτὴν θετικὴν ἐπιστήμην ὅπως λ. χ. τὴν ἀστρονομίαν». Καὶ σελ. 39 «Ἡ γλωσσικὴ ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιστῆμαι αἱ ἀσχολούμεναι περὶ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα διαφέρει τῆς γεωλογίας. Εἶναι ἱστορικὴ ἐπιστήμη καὶ κατὰ τοῦτο διαστέλλεται τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν». Καὶ ἐν σελ. 70 κέξ. τῆς Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν γλωσσικὴν ἐξετάζων ὁ Sayce τὴν γνώμην τοῦ Schleicher καὶ τοῦ Γάλλου Hovelaque, καθ' ἣν ἡ γλωσσικὴ εἶναι φυσικὴ ἐπιστήμη λέγει διαρρήδην (σελ. 74) ὅτι «*τοῦ* Schleicher *αἱ θεωρίαι στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἐσφαλμένης παραδοχῆς, ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι πραγματικὴ οὐσία, ὑπάρχουσα μακρὰν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ στόματος τῶν λαλούντων αὐτήν*». Ὁμοίως ὁ Whitney ἐν τῷ δευτέρῳ ἀναγνώσματι (σελ. 50 κέξ.) διὰ μακρῶν ἀποδεικνύει ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι ἔργον τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ἔχει ἱστορίαν καὶ ἀναπτύσσεται, καὶ ὅτι ἡ ταύτης ἐπιστήμη ἀνήκει εἰς τὰς ἐπιστήμας τὰς ἐξεταζούσας τὰ προϊόντα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, καὶ ὅτι ἡ μέθοδός της εἶναι ἱστορική. Καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ Βίου καὶ τῆς Ἀναπτύξεως τῆς γλώσσης ἔγραφε πρὸ 20 ἐτῶν ὁ αὐτὸς ἀοίδιμος ἀνὴρ «Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ ἡ ψυχολογία διαγωνίζονται νὰ ἑλκύσουν ἑκατέρα πρὸς ἑαυτὴν τὴν γλωσσικήν, ἐνῷ ἐπ' ἀληθείας αὐτὴ οὐδετέρᾳ ἀνήκει».

Ἀλλὰ πάντων τῶν μνημονευθέντων ἀνδρῶν κρεῖσσον ὥρισεν ὁ κ.

Brugmann ἐν τῷ Περὶ τῆς σημερινῆς θέσεως τῆς γλωσσικῆς βιβλίῳ αὐτοῦ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα. Οὕτω γράφει ἐν σελ. 4 κέξ. «Καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς τελευταίαις δεκαετηρίσιν ἠναγκάσθησαν οἱ ἐπιστήμονες ὑπὸ νέων ἀνακαλύψεων, αἵτινες νέας ὅλως ἀπόψεις ἤνοιξαν εἰς τὴν ἔρευναν, νὰ ὁρίσωσι τὴν ἔννοιαν διαφόρων ἐπιστημῶν ἄλλως ἢ πρότερον. Δὲν δυνάμεθα ἄρα νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦδε ἑκάστη μάθησις εὗρε τὴν τελειωτικῶς ὀρθήν, τὴν δι' οὐδεμιᾶς προόδου μετακινητὴν θέσιν της ἐν τῷ συστήματι τῶν ἐπιστημῶν. Ἀλλὰ τοῦτο πρὸ πάντων ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ἀείποτε καὶ μάλιστα τώρα ὅτε ἀκαταπαύστως χωρεῖ ὁ καταμελισμὸς καὶ ἡ εἰδίκευσις ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ζητήσει, ὅτι ὅπου πρόκειται ἁπλοῦς καταμελισμὸς τῆς ἐργασίας, δὲν πρέπει νὰ ἐγείρωνται τεχνητὰ ὅρια, ὅτι δὲ μόνον τοιαῦτα ὅρια πρέπει νὰ θεωρῶνται ὅτι ἀληθῶς ὑπάρχουσιν, ὅσα διὰ τῆς φύσεως τοῦ ἐξεταζομένου ὑποκειμένου, διὰ τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς χαράσσονται». Ἐξακολουθῶν δ' ἀποδεικνύει ὅτι πρότερον μὲν ἐνομίζετο ὅτι τὸ ἔργον τοῦ φιλολόγου ἦτο παντάπασι διάφορον τοῦ τοῦ γλωσσικοῦ, ἀλλ' ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἐπῆλθε προσέγγισις καὶ τὰ πρότερον διάφορα νομιζόμενα ἐθεωρήθησαν συγγενέστατα καὶ τέλος ἐταυτίσθησαν, διότι καὶ ὁ γλωσσικὸς ὅπως καὶ ὁ φιλόλογος τὸ αὐτὸ ἔργον ἔχουν νὰ ἐπιτελέσουν, ἤτοι τὴν ἐξεύρεσιν τῶν νόμων καθ' οὓς ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἔπλασεν ὅ,τι κατέλιπεν ἡμῖν. Καὶ ὁ μὲν γλωσσικὸς ἀσχολεῖται περὶ ἕνα μόνον κλάδον τοῦ πνευματικοῦ θησαυροῦ τῶν παλαιοτέρων γενεῶν, ὁ δὲ φιλόλογος περὶ πάντας τοὺς κλάδους τοῦ θησαυροῦ τούτου. Ὑπάγεται ἄρα ἡ γλωσσικὴ ὑπὸ τὴν φιλολογίαν ἐν τῇ καθολικωτάτῃ τῆς λέξεως σημασίᾳ, καὶ ἀπαρτίζει αὐτῆς ἓν μέρος σπουδαιότατον, τὴν τῆς γλώσσης καθόλου ἐξέτασιν. Ὅτι κατ' ἀλήθειαν οὐδεὶς οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ χαράξῃ μεταξὺ γλωσσικῆς καὶ φιλολογίας ἀληθὲς καὶ ἀδιάσειστον ὅριον· ὅτι δ' εἶναι ψευδὲς ὅτι ὁ μὲν φιλόλογος καταλέγει, ὁ δὲ γλωσσικὸς ἑρμηνεύει, διότι ἂν τοῦτο ἠλήθευεν, ἡ τοῦ φιλολόγου περὶ τὴν γλῶσσαν ἀσχολία δὲν θὰ ἦτο πλέον ἐπιστημονικὴ ἀλλὰ βαναυσουργική. Ἀποδείκνυται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ψευδές, ἀφοῦ τοσαῦτα οἱ φιλόλογοι ἡρμήνευσαν μέχρι τοῦδε ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν γλωσσικῶν, διὰ μόνης τῆς ἱστορικῆς ἐξετάσεως τῶν φαινομένων, καὶ τἀνάπαλιν οἱ γλωσσικοὶ οὐκ ὀλίγα ἐφιλολόγησαν, λ.

χ. ὁ Schleicher ἐν τοῖς Λιθουανικοῖς, ὁ Ebel ἐν τοῖς Κελτικοῖς κλπ., ἀλλ' οἵτινες ὅμως τούτου ἕνεκα δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι γλωσσικοί. Ὅτι ὁμοίως εἶναι ψευδὲς ὅτι ὁ μὲν φιλόλογος τὴν φιλολογικήν, τὴν γραπτὴν γλῶσσαν, ὁ δὲ γλωσσικὸς τὸν καθημερινὸν λόγον ἐξετάζουσιν. Διότι γίνεται μὲν τοῦτο συνήθως, ἀλλ' αἰτία εἶναι ὅτι οἱ φιλόλογοι καὶ πρὸ τῆς γενέσεως τῆς γλωσσικῆς ἠσχολοῦντο καὶ νῦν ἔτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀσχολοῦνται, ὡς εἰκός, περὶ τὴν γλῶσσαν τῶν βιβλίων, τῶν περιεχόντων μάλιστα τὴν γνῶσιν τοῦ παρελθόντος, οἱ δὲ γλωσσικοὶ θηρεύοντες τὴν ἁπλουστάτην, τὴν ἥκιστα περίπλοκον φάσιν τῆς γλώσσης εὗρισκον καὶ εὑρίσκουσιν αὐτὴν φύσει ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ. Ἀλλ' ἂν ἡ γλωσσικὴ καθῆκον ἔχῃ νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλώσσης μέχρις αὐτῆς τῆς γενέσεως τῶν γλωσσικῶν φαινομένων τ. ἔ. μέχρι τῶν ἀτομικωτάτων διακλαδώσεων, δῆλον ὅτι δὲν δύναται νὰ παραλίπῃ καὶ τὸ ἀτομικὸν μέρος ἑκάστου συγγραφέως, διότι καὶ τοῦτο φύσει ἐπετελέσθη κατὰ τοὺς αὐτοὺς ψυχικοὺς καὶ φυσικοὺς νόμους καθ' οὓς καὶ τὸ πάντων τῶν ἄλλων ὁμογλώσσων· φύσει ἄρα οὐδὲ κατὰ τοῦτο διαφέρει ἡ γλωσσικὴ τῆς φιλολογίας· τὸ πολὺ πολὺ πρόκειται πάλιν καὶ ἐδῶ καταμελισμὸς τοῦ ἔργου διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ. Ὁμοίως ἀποβάλλει ὁ Brugmann τὴν δοξασίαν, καθ' ἣν ὁ μὲν φιλόλογος ἀσχολεῖται περὶ τὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς πρώτης γραπτῆς παραδόσεως αὐτῆς, ὁ δὲ γλωσσικὸς περὶ τὴν προϊστορικὴν περίοδον, διδάσκων ὅτι ἡ ἱστορία μιᾶς οἱασδήποτε γλώσσης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ νῦν ἀποτελεῖ ἑνότητα ἀδιάσπαστον. Καὶ καθ' ὃν τρόπον εἶναι ἀδύνατος ἡ πλήρης κατάληψις τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἢ τῆς Γαλλικῆς ἄνευ ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἢ Λατινικῆς, οὕτως οὐδ' ἡ κατανόησις τῆς γλώσσης τοῦ Ὁμήρου εἶναι δυνατὴ ἄνευ συνεξετάσεως καὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Ἔπειτα θὰ ἦτο καὶ ἀνάξιον τῶν φιλολόγων νὰ περιμένωσιν ἕτοιμα παρ' ἄλλης ἐπιστήμης διδάγματα περὶ τῆς γλώσσης, ἤτοι περὶ αὐτοῦ τούτου περὶ ὃ μάλιστα ἀσχολοῦνται. Πρόσθες ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐλαλεῖτο αἰῶνας πρὸ τοῦ Ὁμήρου, καὶ ὅτι ἡ σχέσις τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων πρὸς ἀλλήλας δύναται τότε μόνον νὰ νοηθῇ ἐπιστημονικῶς, ὅταν τις ζητήσῃ τὴν κοινὴν πασῶν ἀρχήν, ἥτις κεῖται πέραν πάσης παραδόσεως. Τὴν κοινὴν δὲ ταύτην ἀρχὴν δὲν δύναταί τις πάντοτε διὰ μόνης τῆς βοηθείας τῶν Ἑλληνικῶν διαλέ-

κτων νὰ νοήσῃ, ἀλλὰ πολλάκις ἐπιβάλλεται καὶ ἡ τῶν συγγενῶν γλωσσῶν συνεξέτασις. Ὁ Ἑλληνιστὴς ἄρα ἂν θέλῃ νὰ ἐξετάζῃ ἱστορικῶς τὴν γλῶσσαν δὲν δύναται νὰ στερηθῇ τῆς γλωσσικῆς μάλιστα ὡς πρὸς τὴν παλαιοτάτην περίοδον.

«Ἐκ τῶν εἰρημένων, λέγει ὁ Brugmann, συνάγεται ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ χωρισθῶσι φιλολογία καὶ γλωσσικὴ ἀπ' ἀλλήλων, ὁθενδήποτε καὶ ἂν πειραθῇ τις τούτου». Περὶ δὲ τῆς λεγομένης γενικῆς γλωσσικῆς διδάσκει ὁ αὐτὸς ἐν τῷ περὶ τῶν Γερμανικῶν Πανεπιστημίων σελ. 544 «Ἡ λεγομένη γενικὴ γλωσσικὴ (διάφορος τῆς φιλοσοφίας τῆς γλώσσης) φύσει οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ ἄθροισμα πασῶν τῶν μερικῶν γλωσσικῶν ἐπιστημῶν τῶν διαφόρων λαῶν καὶ ὁμοφυλιῶν αὐτῶν. Οἱ ἐρευνηταί, ὅσοι ἐκτείνονται ἐπὶ τοσοῦτον εὐρέος κύκλου, δύνανται νὰ λύωσι πολλὰ ζητήματα, μερικὰ καὶ καθολικά, τῆς γλωσσικῆς, ἅτινα δὲν λύονται εἰμὴ ἡμιτελῶς ἢ καὶ οὐδαμῶς ὑπὸ τῶν ἀσχολουμένων περὶ μίαν μόνην γλῶσσαν. Τῆς γενικῆς ταύτης γλωσσικῆς μέρη εἶναι λ. χ. ἡ γενεαλογικὴ συγγένεια τῶν γλωσσῶν, τὸ ζήτημα τῆς διαφόρου κατασκευῆς τῶν ἀνθρωπίνων γλωσσῶν κατά τε τὸν ἐξωτερικὸν καὶ τὸν ἐσωτερικὸν αὐτῶν τύπον. Ἐν τούτοις εἰργάσθησαν πλὴν τοῦ Οὐμβόλδου καὶ Pott, ὁ Steinthal καὶ τελευταῖος ὁ Georg von der Gabelenz δημοσιεύσας Die Sprachwissenschaft, ihre Aufgaben, Methoden und bischerigen Ergebnisse». Ὁμοίως διδάσκει ὁ Paul ἐν σελ. 1 ὅτι «Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὴν γενικὴν γλωσσικὴν ἡ ἱστορική, ὡς ἐμπειρική, διότι ἀμφότεραι αἱ ἔρευναι εἶναι ἐμπειρικαί, τ. ἔ. ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐκ τῶν ὑστέρων συναγόμεναι».

Τοσαῦτα ὁ κ. Brugmann καὶ ὁ Paul ἐδίδαξαν, καὶ οὐ μόνον οὐδεὶς ἀντεῖπεν ἐν Γερμανίᾳ ἔκτοτε ὡς κακῶς καὶ ἀτόπως ἐξήνεγκαν ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον πάντες οἱ λόγου καὶ προσοχῆς ἄξιοι ἐπιστήμονες συνεφώνησαν αὐτοῖς. Κατ' ἀκολουθίαν δὲ τούτου ἐν Γερμανίᾳ οὐδεὶς τῶν νεωτέρων οὔτε γλωσσολογεῖ οὔτε φιλολογεῖ μόνον, ἀλλὰ πάντες οἱ σπουδάζοντες ἀμφοτέρας τὰς μαθήσεις παιδεύονται καὶ σφόδρα θὰ ᾐσχύνοντο νὰ ἐμφανισθῶσι μονομερῶς εἴτε ὡς φιλόλογοι ἄνευ γλωσσικῆς εἴτε ὡς γλωσσικοὶ ἄνευ φιλολογίας. Ἡ σύναψις δὲ τῶν μαθήσεων τούτων παρήγαγεν ἤδη τοὺς προσδοκωμένους ἀγλαοὺς καρποὺς ἐν Γερμανίᾳ. Ἀρκοῦμαι ν' ἀναγράψω τὰς

Questiones Epicae τοῦ καθηγητοῦ Wilhelm Schulze, θαῦμα φιλολογικῆς καὶ γλωσσικῆς εὐφυίας καὶ πολυμαθείας, καὶ τοῦ Solmsen τὰς ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Kuhn τόμ. ΚΘ΄ γλωσσικὰς διατριβὰς καὶ τὰ ἐξαίρετα καὶ φιλολογώτατα Studien zur lateinischen Lautgeschichte.

Ἀλλὰ καὶ οἱ παλαιότεροι πάσῃ δυνάμει ἀγωνίζονται νὰ μὴ ἀπολείπωνται ἐν τῷ εὐγενεῖ ἀγῶνι. Ὅτε πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ Johannes Schmidt ἔγραφε τὸ πρῶτον αὐτοῦ μέγα ἔργον Zum Vocalismus, θέλων νὰ μάθῃ τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὀρθογραφίαν τοῦ *νείφω*, ἐνόμισεν ἀναγκαῖον ν' ἀποταθῇ πρὸς δόκιμον Ἑλληνιστήν, ἵνα μάθῃ παρ' αὐτοῦ πῶς ἐκφέρεται τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τοῖς χειρογράφοις. Ὅτε δ' ὅμως κατὰ τὸ 1889 ἔγραφε περὶ τῆς τροπῆς τοῦ α εἰς ε πρὸ τοῦ ο, ω, ου, λ. χ. *ποτέονται* ἀλλὰ *ἀμφεποτᾶτο*, *μετοίκεον* ἀλλὰ *μετοικίᾳ*, *οὖδας* ἀλλ' *οὔδεος* κττ. δὲν ἔπραξεν οὕτως, ἀλλ' αὐτὸς διελθὼν τὰς ἐπιγραφάς, τοὺς ποιητάς, τοὺς γραμματικοὺς καὶ λεξικογράφους εὗρε καὶ παραθεὶς ἡρμήνευσε ταῦτα. Ὁμοίως ἔπραξε καὶ ὅτε πρὸ μικροῦ ἡρμήνευσε τὰ περὶ τῆς ἀφομοιώσεως τῶν φωνηέντων ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τόμ. ΛΒ΄. Ὁ Paul ὁ τὸ δόκιμον βιβλίον Principien der Sprachgeschichte συγγράψας εἶναι ἔξοχος Γερμανιστὴς καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτοῦ συνετάχθη ἡ ἐξαισία Σύνοψις τῆς Γερμανικῆς φιλολογίας. Ὁ Delbrück ἐξέδωκε φιλολογικώτατον ἔργον πρὸ πολλῶν ἐτῶν τὸ Ῥῆμα τῆς ἀρχαίας Ἰνδικῆς, ὁ δὲ Gabelenz καὶ γραμματικὴν καὶ κείμενα Σινικὰ πολλὰ ἐξέδωκε καὶ καθόλου ὁ πολυγλωσσότατος τῆς Γερμανίας ἀνὴρ ἐθεωρεῖτο. Ὁμοίως ὁ Brugmann ἐδίδαξεν ὡς φιλόλογος ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐν Γυμνασίῳ καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔργον πραγματεύεται περὶ Ὁμηρικῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ καὶ διαρρήδην ἐξέφρασε τὴν στενήν, τὴν ἀχώριστον σχέσιν φιλολόγων καὶ γλωσσικῶν ὁ πολὺς Fick, ὅστις ἐν σελ. 1 τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἰλιάδος ἀπαντῶν τῷ 1885 τῷ καθηγητῇ Christ εἰπόντι ἄλλα τε καὶ τάδε: «Αὕτη ἐστὶν ἡ μέθοδος, μεθ' ἧς οἱ φιλόλογοι πραγματεύονται τὰ τοιαῦτα ζητήματα, καὶ ἧς ἡμεῖς δὲν θὰ ἀπαλλάξωμεν τοὺς γλωσσολόγους» γράφει: «Ἀνὴρ ἔχων οἷον ὁ Christ ἀξίωμα, ὤφειλε νὰ προσέχῃ καὶ μὴ εὐρύνῃ ἐπὶ μᾶλλον τὸ τυχαῖον χάσμα τὸ μεταξὺ δύο οὕτω συγγενῶν καὶ ἀλλήλας ἀναπληρουσῶν διευθύνσεων τοῦ ζητητικοῦ πνεύματος, ὅπως τῆς φιλολογίας καὶ τῆς

γλωσσικῆς. Οὐδὲ θὰ ἐπιτύχῃ τούτου, διότι νῦν ἤδη ὑπάρχει μέγας ἀριθμὸς πρώτης τάξεως ἐπιστημόνων, οἵτινες ἵστανται ὑπεράνω τῶν συνήθων φιλονικιῶν καὶ ἀγωνίζονται νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις ἀμφοτέρων τῶν μαθήσεων (1). Ἔπειτα διαμφισβητῶ ἐγὼ πάσῃ δυνάμει πρὸς τὸν κ. Christ τὸ δικαίωμα νά μοι ἀρνῆται τὸ ἔντιμον ὄνομα τοῦ φιλολόγου. Εἶμαι οἴκοθεν φιλόλογος καὶ δὲν ἠξεύρω ἂν διὰ τῶν φιλολογικῶν μου ἐργασιῶν περιεποίησά ποτε ἀτιμίαν τινὰ εἰς τὴν φιλολογίαν . . .». Καὶ ὅμως ὁ Fick οὗτος ὁ καυχώμενος ὅτι εἶναι φιλόλογος ἐξέδωκε τετράκις ἤδη τὸ Συγκριτικὸν λεξικὸν τῶν Ἰαπετίδων γλωσσῶν. Καὶ περὶ αὐτοῦ λέγει ὁ Delbrück ἐν Εἰσαγωγῇ 47 «*Πόσα δὲν ἐξηυρέθησαν ὑπὸ μόνου τοῦ Fick!*» (δηλ. ὡς γλωσσικοῦ).

Τῆς εὐτυχοῦς συνδέσεως τῶν δύο τούτων μαθήσεων εἰς μίαν ἐπιστήμην, τὴν φιλολογίαν, ἔχομεν καὶ ἄλλο τρανὸν τεκμήριον, τὴν ὑπὸ τῶν γλωσσικῶν ἐξέτασιν καὶ ἔκδοσιν τῶν διαλεκτικῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν. Τὴν ἔκδοσιν τούτων ἀνέλαβε πρὸ ἐτῶν ὁ Collitz καὶ οἱ ἄριστοι γλωσσολόγοι Fick, Bezzenberger, Prellwitz, Deecke, Hofmann, Meister, Baunack καὶ λοιποὶ μετέσχον τοῦ ἔργου. Πόσον δ' ἡ γνῶσις τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων διὰ τῶν φιλολογικῶν ἐργασιῶν τῶν γλωσσικῶν τούτων προήχθη, εἶναι σήμερον πασίγνωστον. Ἀλλ' ὅμως ταῦτα πράττοντες οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι δὲν ἐνόμιζον ὅτι περὶ ἀλλότρια ἠσχολοῦντο.

Ἐὰν δ' ἐπιτρέπηται νὰ ὁμιλήσω καὶ περὶ τῶν σπουδῶν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς παρ' ἡμῖν, εἶναι ἀληθὲς ἢ ὄχι ὅτι μόνον ἀφοῦ ἡ φιλολογικὴ καὶ ἡ γλωσσικὴ παιδεία συνημμέναι ἐφηρμόσθησαν ἐπ' αὐτήν, κατωρθώθη ὅ, τι κατωρθώθη; Ἐγὼ τοὐλάχιστον δὲν δύναμαι νὰ νοήσω διατί οὔτε οἱ παλαιότεροι, οἱ ἀγλωσσολόγητοι, οὔτε τῶν νεωτέρων τις ἔχων μὲν ἴσως τῆς γλωσσικῆς εἴδησίν τινα ἀλλ' ἀφιλολόγητος ὅλως, ἀπέτυχον ἐν τῷ ἔργῳ καὶ ταῦτα οὕτως οἰκτρῶς, ὥστε ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐν τῇ Δύσει καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἡ περὶ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἀσχολία ὑπελαμβάνετο αὐτόχρημα ἀγυρτεία.

(1) Καὶ ὅμως παρ' ἡμῖν συνέβαινον ἐπὶ πολὺ καὶ συμβαίνουσιν ἀκόμη σήμερον παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τἀναντία, ἀφοῦ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἕδρας τοῦ Πανεπιστημίου δὲν κρίνεται, ὡς φαίνεται, οὔτ' ἀπρεπὲς οὔτ' ἀσύμφορον νὰ κατηγορῶνται μὲν τὰ μαθήματα τῆς γλωσσικῆς, ν' ἀποτρέπωνται δ' οἱ φοιτηταὶ ἀπὸ τῆς ἀκροάσεως αὐτῶν!

Ἄλλην δ' ὅμως μορφὴν ἔλαβε τὸ πρᾶγμα, ὅταν ἡ γλωσσικὴ μέθοδος συνήφθη μετὰ φιλολογικῆς ἐμπειρίας, ἤτοι ὅταν ἡ γλωσσικὴ ἐφηρμόσθη ἐπὶ τοῦ φιλολογικῶς ἐγνωσμένου ὑλικοῦ τῆς γλώσσης. Διότι βέβαια εἶναι ἄντικρυς γελοῖον νὰ ζητῇ τις νὰ ἐφαρμόσῃ μέθοδον ἐπὶ πράγματος ἀγνοουμένου ὑπ' αὐτοῦ. Ὅτε πρὸ ἐτῶν ἐδίδασκον ἐν τῷ Διδασκαλείῳ Ἀθηνῶν, ἤκουσα μαθητοῦ τινος διδάσκοντος ἱστορίαν ἐν τῇ δοκιμαστικῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ, ἀλλ' οὕτω διαστρέφοντος αὐτήν, ὥστε ἠναγκάσθην νὰ παρατηρήσω αὐτῷ μετὰ τὸ τέλος τοῦ μαθήματος, ὅτι ἐσφάλλετο δεινῶς καὶ διέστρεφε διηγούμενος τὴν ἱστορίαν. Ἐπειδὴ δ' ὁ καθηγητὴς τῆς διδακτικῆς εἶπε τότε πρὸς ἐμέ, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐδίδαξε lege artis καί, ἂν περὶ τὰ καθ' ἕκαστα ἐσφάλη, οὐδὲν βλάπτει, ἐγὼ ἔχων ἄλλην ἰδέαν περὶ τῆς ἀληθοῦς διδασκαλίας, ἀπεσκοράκισα καὶ leges καὶ artes, ὅταν δὲν συμβαδίζωσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, τ. ἔ. τὴν ἀκριβῆ καὶ πλήρη γνῶσιν αὐτῶν. Ὅ,τι συνέβη εἰς τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας, τοῦτο συνέβαινε καὶ θὰ συμβαίνῃ ἀείποτε εἰς τὴν γλωσικὴν ἔρευναν ὅταν γίνηται ἐν ἀγνοίᾳ τῶν πραγμάτων, ἤτοι ἄνευ φιλολογικῆς παιδείας καὶ ἀκριβείας.

Διὰ ταῦτα ἐγὼ καὶ ἀπὸ τῆς ἕδρας καὶ ὁπόθεν ἄλλοθεν δύναμαι ἐπιμένω καὶ ἐπαναλαμβάνω ὅτι μόνος ὁ φιλόλογος δύναται καὶ νὰ γλωσσολογῇ καὶ προτρέπω τοὺς συνόντας ν' ἀκροῶνται καὶ τῶν κατ' ἐξοχὴν παρ' ἡμῖν λεγομένων φιλολογικῶν μαθημάτων, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξηκριβωμένου αὐτοῖς ὑλικοῦ τούτου ἐφαρμόζωσιν ὅσας παρ' ἐμοῦ μανθάνωσι γενικὰς ἀρχὰς καὶ γλωσσικοὺς νόμους. Θὰ ἐλυπούμην δὲ σφόδρα ἄν ποτε ἤθελε συμβῇ, ὥστε διὰ τὰ ἐμὰ μαθήματα οἱ νέοι νὰ ἀμελῶσι τῶν ἄλλων φιλολογικῶν μαθημάτων.

Ἵνα δὲ πεισθῇ ἕκαστος ὅτι ἄνευ τῆς ἀκριβεστάτης φιλολογικῆς γνώσεως τῆς γλώσσης εἰς μέγιστα κινδυνεύει νὰ περιπίπτῃ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν σφάλματα ὁ γλωσσοδίφης, ἀναγράφω ἀκόμη τὰ ἀκόλουθα παραδείγματα. Τοὺς ἀντωνυμικοὺς τύπους *μὶν νὶν* ἠθέλησέ τις νὰ ἐτυμολογήσῃ ἐκ τῶν μορίων sme + ιν καὶ nu + ιν ὅθεν μ' ιν νϜιν— μιν νιν. Ἡ ἐτυμολογία ἐνομίσθη εὐφυὴς καὶ ἐπεδοκιμάσθη, ὅτε γνώστης ἀκριβὴς τῆς χρήσεως τῶν μορίων sme (Ἰνδ. sma) καὶ nu-νυ παρετήρησεν ὅτι ταῦτα οὐδέποτε τάσσονται πρὸ τῶν ἀντωνυμιῶν ἀλλ' ἀείποτε ἐπιτάσσονται, ἦτο ἄρα ἀδύνατον νὰ λεχθῇ nu + in,

sme-in. Ἀποδείξας δὲ τοῦτο δι' ἀκριβεστάτης ἐρεύνης ἐν ταῖς συγγενέσι γλώσσαις καὶ διὰ πολλῶν παραδειγμάτων ἀπέβαλε δικαίως τὰς ἐτυμολογίας.

Ὁμοίως παραβάλλοντες μέχρι τινὸς οἱ παλαιότεροι τὸν λέοντα πρὸς τὸ Ἰνδ. ravant (=ὠρυόμενος) ἀνεύρισκον ὅτι ὁ λέων ἦτο ζῷον γνωστὸν τοῖς ἔτι ἀχωρίστοις Ἰαπετικοῖς λαοῖς καὶ δὴ ἐκ τούτου συνῆγον συμπεράσματα σπουδαιότατα περὶ τῆς πρώτης κατοικίας αὐτῶν. Φωνητικῶς τὸ πρᾶγμα οὐδεμίαν ἐνέχει δυσκολίαν καὶ ὑπὸ πάντων σχεδὸν ἐγένετο ἀποδεκτόν. Ἀλλ' ὅμως ὁ καθηγητὴς Pischel, γνώστης ἄριστος τῆς Ἰνδικῆς φιλολογίας, ἀπέδειξεν ἐν ταῖς Συμβολαῖς τοῦ Bezzenberger Κ' 256 κἑξ, ὅτι κατά τε τὰς μαρτυρίας τῶν ἐγχωρίων Ἰνδῶν λεξικογράφων καὶ τὴν ὁμόφωνον χρῆσιν τῶν συγγραφέων τὸ rava- λέγεται ἐπὶ τῶν βατράχων καὶ λοιπῶν μικρῶν ζῴων, τὸ δὲ nada ἐπὶ τῶν λεόντων, καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ Ἑλληνικὸν *ὠρύεσθαι ὠρυγὴ* λέγεται ἐπὶ κυνῶν καὶ μικρῶν ζῴων, τὸ δὲ *βρυχᾶσθαι* ἐπὶ τῶν λεόντων. Οὕτω δὲ δι' ἐξηκριβωμένης φιλολογικῆς ἐρεύνης καὶ διὰ μόνης αὐτῆς ἐγένετο καταφανές, ὅτι ἡ ἐτυμολογικὴ δῆθεν συγγένεια τοῦ λέων πρὸς τὸ ravant εἶναι ἀδύνατος· μετ' αὐτῆς δὲ ἔπεσον καὶ πάντα ὅσα ἐκ τῆς ἐτυμολογίας ταύτης συνήγοντο περὶ τῆς προϊστορικῆς πατρίδος τῶν Ἰαπετικῶν λαῶν κλπ. συμπεράσματα. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔπραξε καὶ ὁ Bechtel ὁ χωρίσας τὸ *ῥόθος ῥόθιος ῥοθιάς ῥοθιάζω* ἀπὸ τοῦ Γερμανικοῦ stredan καὶ συνάψας μετὰ τοῦ Ἰνδικοῦ *vrādhat*, ἀφοῦ ἀπέδειξε διὰ φιλολογικῆς ἐξηκριβωμένης ἐξετάσεως τῆς χρήσεως τούτων ἐν ταῖς τρισὶ γλώσσαις, ὅτι τὸ μὲν *ῥόθος* καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ καθ' ἃ καὶ τὸ Ἰνδ. *vrādhat* λέγονται ἐπὶ τοῦ ἤχου, ψόφου, τὸ δὲ Γερμ. stredan ἐπὶ τοῦ διαπύρου, θερμοῦ, οὐχὶ δὲ ἐπὶ κρότου, ψόφου κττ. Bezz. Beitr. Κ' σελ. 251 κἑξ.

Ἀλλά μοι φαίνεται ὅτι αἰσθάνομαι τὸν ἀναγνώστην μου ἀσχάλλοντα καὶ ἐρωτῶντά με: Λοιπὸν ἀφοῦ τὰ πράγματα ἔχουν οὕτως ὅπως λέγεις καὶ προφανῶς πείθεις, πῶς ὁ κ. Ῥοΐδης ἠδυνήθη νὰ παραθέσῃ τοσούτους καὶ τηλικούτους μάρτυρας ὑπὲρ τῆς κατατάξεως τῆς γλωσσικῆς εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπαντῶ ὅτι οἱ μάρτυρες τοῦ κ. Ῥοΐδου φαίνονται μὲν πολλοί, εἶναι δ' ὅμως ἐπ' ἀληθείας εἷς καὶ μόνος, τ. ἔ. ἓν μόνον εἶναι τὸ ἀρχέτυπον, ὁ Schleicher, οἱ δ' ἄλλοι ἀντίγραφα αὐτοῦ καὶ μάλιστα μετά

τινων ἀνορθογραφιῶν. Πῶς δὲ ὁ Schleicher ἦλθεν ἐπὶ τὴν διάστροφον δοξασίαν ταύτην ὅπως ὠνόμασεν αὐτὴν ὁ Paul, περὶ τούτου θὰ προσθέσω ὅσα ὁ κ. Delbrück ἐν τῇ εἰρημένῃ Εἰσαγωγῇ εἶπεν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοῦ Delbrück κρίσις αὕτη περὶ τοῦ Schleicher μετ' ἐπανειλημμένας μάλιστα ἐκδόσεις τῆς Εἰσαγωγῆς παραμένει ἀμετάβλητος, δῆλον ὅτι οὔτ' ἄδικος οὔτ' ἐσφαλμένη δύναται νὰ εἶναι. Ἰδοὺ λοιπὸν τί γράφει ὁ κ. Delbrück ἐν Einleitung[2] 42-3 «Πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας διέκειτο ὁ Schleicher ἄλλως ἢ οἱ πλεῖστοι φιλόλογοι, καθ' ὅσον ἤξευρε πολλὰ τούτων πράγματα, ἰδίως τῆς βοτανικῆς. Λέγεται δ' ὅτι καὶ τὸ μικροσκόπιον μετεχειρίζετο ἀξίως λόγου εἰς ἐξέτασιν τῶν φυτῶν. Αἱ μελέται δ' αὗται καὶ κλίσεις αὐτοῦ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιδοῦσαι ἐπέδρασαν μεγάλως ἐπὶ τὰς γλωσσικὰς αὐτοῦ θεωρίας. Ὅτε δηλ. περιπατῶν ἐν τῷ προσφιλεῖ του κήπῳ ἀνέλυε γλωσσικοὺς τύπους, πιθανὸν νὰ ἐφαντάζετο ὅτι ἀληθῶς εἰπεῖν τὴν αὐτὴν ἐργασίαν ἐργάζεται καὶ ὁ φυτὰ καὶ ὁ γλωσσικοὺς τύπους ἀναλύων· καὶ ἀναλογιζόμενος τὴν ὁμαλότητα τῆς γλωσσικῆς ἐξελίξεως, περὶ ἣν μάλιστα ἐσπούδαζεν, εὕρισκε λίαν φυσικὴν τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ γλῶσσα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ *φυσικὸν ὄν*. Αἱ ἐντυπώσεις καὶ ἰδέαι αὗται διεμορφώθησαν ἐν τῷ ὀργανωτικῷ πνεύματι αὐτοῦ εἰς ἁπλῆν διδασκαλίαν, ἧς τὰ κεφάλαια εἶναι: *Ἡ γλῶσσα εἶναι φυσικὸς ὀργανισμός· ζῇ ὅπως οἱ ἄλλοι ὀργανισμοί, εἰ καὶ δὲν ἐνεργεῖ ὅπως ὁ ἄνθρωπος. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου ἀνήκει ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις, καὶ ἡ μέθοδος, δι' ἧς πρέπει νὰ καλλιεργῆται εἶναι ἡ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν*».

«Εἰς τὰς ἀρχὰς ταύτας ἀπέδιδε μεγάλην σπουδαιότητα καὶ φρονῶ ὅτι ταύτας ἐθεώρει ὡς τὸ σπουδαιότατον αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κατόρθωμα. *Ἀλλὰ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν συγχρόνων ἔκριναν ἄλλως καὶ σήμερον εἶναι σχεδόν τι πάντες σύμφωνοι, ὅτι αἱ ἀρχαὶ αὗται τοῦ Schleicher δὲν δύνανται νὰ τύχωσιν ἐπιδοκιμασίας τινός*. Τὸν ὅρον «**ὀργανισμὸς**» εἶχε πρότερον μεταχειρισθῇ προκειμένου περὶ γλώσσης ὁ Bopp, ἀλλ' ἐνόει ὑπὸ τοῦτον οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι αὐθαίρετον κατασκεύασμα (1). Τοιαύτην εἰκόνα δύναταί τις νὰ

(1) Κατὰ τὸν κ. Ῥοΐδην ἐν σελ. 14 ὁ Bopp ἐφρόνει περὶ τῶν ὀργανισμῶν τούτων ὅ,τι καὶ ὁ Schleicher, ὅπερ καθὼς ἐκ τῶν λόγων τοῦ Delbrück τοῦ γράψαντος ἐπίτηδες χαρακτηρισμὸν τῶν ἀνδρῶν τούτων καταφαίνεται, δὲν εἶναι ἀκριβές. Ὅτι

ἐπιτρέψῃ, ἀλλ' εὐθὺς ὡς τὴν εἰκόνα ὡς πρᾶγμα ἐκλάβῃ, προκύπτει ἡ ἀντίφασις. Ἡ γλῶσσα βεβαίως *δὲν εἶναι ὄν*, ἀλλ' ἔκφρασις ὄντος, εἶναι ἄρα, ἄν τις θέλῃ νὰ λαλῇ τὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν γλῶσσαν, οὐχὶ ὀργανισμὸς ἀλλὰ λειτουργία (1). Καὶ ἡ κατάταξις τῆς γλωσσικῆς εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας δυσκόλως θὰ γίνῃ ἀποδεκτή. Ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα εἶναί τι ὅπερ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ ἐμφανίζεται, ἡ ἐπιστήμη αὐτῆς δὲν ἀνήκει ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις, τοὐλάχιστον ἄν τις τὴν ὀνομασίαν ταύτην μεταχειρίζηται ἐν τῇ συνήθει σημασίᾳ».

Τὴν περὶ τῆς θέσεως τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης δοξασίαν ταύτην ἐξήνεγκεν, ὡς βλέπετε, ὁ Schleicher καὶ *ἀσθενέστερα ὑλίζοντα πνεύματα ἥρπασαν αὐτήν*, καθὰ εὐφυῶς καὶ ἐπιχαρίτως ἐκφράζει αὐτὸ ὁ Gabelenz. Ἵνα δὲ κατανοήσῃ ἕκαστος τίνα ἀξίαν ἀποδίδουσιν ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὸν Hovelaque καὶ συντροφίαν, ἀναγράφω ἣν περὶ αὐτοῦ ἐξέφρασε γνώμην ὁ Gabelenz 29 «Ὁ . . . Hovelaque διατείνεται ἁπλούστατα Le linguiste n'a que faire d'être polyglotte, ou, du moins, il n'est point nécessaire qu'il soit. Εἰς ἀπόδειξιν τούτου ἐκθέτει ὀλίγα τινά, ἔνθα περιγράφονται διαδοχικῶς κατὰ σειρὰν αἱ μονωτικαί, αἱ συγκολλητικαὶ καὶ κλιτικαὶ γλῶσσαι τῆς γῆς, καὶ διὰ σειρᾶς θαυμασιωτάτων παρανοήσεων ἀποδεικνύει ὅτι ὁ συγγραφεὺς βεβαίως δὲν εἶναι πολύγλωσσος». Τοιοῦτοι καὶ χείρονες ἔτι εἶναι οἱ ἐκ Γαλλίας μάρτυρες οὓς παρέχει ὁ κ. Ῥοΐδης (2)· διότι ἐν Γαλλίᾳ

δ' οὐδ' ὁ Οὐμβόλδος οὐδ' ὁ Grimm οὐδ' ἄλλος τις τῶν παλαιοτέρων γλωσσικῶν ἐφαντάζοντο τοὺς ὀργανισμοὺς τούτους ὡς φυσικούς, δηλοῦται τοῦτο μὲν ἐξ ὧν ὁ Delbrück λέγει ἑρμηνεύων πῶς ὁ Schleicher ἦλθεν ἐπὶ τὴν παραδοξολογίαν ταύτην τὴν οὔτε τότε οὔτε σήμερον πιστευομένην, τοῦτο δὲ ἐξ ὧν ἀνωτ. σελ. 176 ὁ Gabelenz περὶ ἀσθενεστέρων πνευμάτων καὶ 182 περὶ τοῦ Darwin εἶπεν.

(1) Ἄν τις παραβάλλῃ τἀνωτέρω τοῦ Delbrück πρὸς τὰ ἐν σελ. 183 ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ Sayce λεχθέντα «*αἱ θεωρίαι τοῦ Schleicher στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἐσφαλμένης παραδοχῆς ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι πραγματικὴ οὐσία ὑπάρχουσα μακρὰν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ στόματος τῶν λαλούντων αὐτὴν*» παρατηρεῖ ὅτι ἀδίκως μ' ἔψεξεν ὁ κ. Ῥοΐδης ὅτι παρενόησα τὸν Schleicher, διότι, λέγει, οὔτε ὁ Brugmann οὔτε ἄλλος τις τῶν νεωτέρων κατηγόρησε τοὺς ἱδρυτὰς τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης ὡς διδάξαντας ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναί τι ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 149). Αἰτία τούτου βεβαίως εἶναι ὅτι ὁ κ. Ῥοΐδης δὲν παρηκολούθησέ ποτε τῇ ἐξελίξει τῶν γλωσσικῶν πραγμάτων καὶ ἀγνοεῖ αὐτά.

(2) Περὶ δύο ἐκ τούτων τοῦ Chaignet καὶ Benloew δὲν δύναμαι ἢ χάριν διασκεδάσεως τῶν ἀναγνωστῶν μου ν' ἀναγράψω τὸ ἐν σελ. 41 σημ. ὑπὸ τοῦ κ. Ῥοΐδου

δυστυχῶς δὲν ἀκμάζει οὔτε ἡ φιλολογία οὔτε τούτου ἕνεκα ἡ γλωσσική· ὥστε ἂν τις ἐξαιρέσῃ ἔντιμά τινα ὀνόματα νεωτέρων Γάλλων, οἷον τὸ τοῦ κ. Victor Henry, L. Havet, Ferd. de Saussure, οἵτινες ὅμως οὐδέποτε ἐξέφρασαν ὁποίαν ὁ Schleicher ἐδόξασε γνώμην, πάντες οἱ λοιποὶ στερούμενοι, ὡς φαίνεται, τῆς ἀπαιτουμένης ἐπιμονῆς εἰς φιλολογικὰς ἐξηκριβωμένας ἐργασίας δὲν δύνανται, ὡς εἰκός, οὐδ' εἰς τὴν γλωσσικὴν ἔρευναν νὰ διαπράξωσιν ἄξια λόγου ἔργα. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα προκειμένου περὶ τοῦ F. Max Müller· οὗτος εἶναι ἀναντιλέκτως τῶν λογιωτάτων ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας, ἀλλ' ὡς γνωστὸν ἡ δύναμις αὐτοῦ δὲν κεῖται ἐν τῇ γλωσσικῇ ἀλλ' ἐν τῇ μυθολογίᾳ καὶ τοῖς Ἰνδικοῖς· πρὸς δὲ τούτοις συνέγραψε τὸ βιβλίον του πρὸ πολλῶν (34) ἐτῶν, ἔκτοτε δέ, δι' ἄλλας ἀσχολίας ὡς φαίνεται, δὲν ἐξηκολούθησε νὰ μεταρρυθμίζῃ καὶ βελτιοῖ αὐτό, ἀλλ' ἐκδίδει σχεδὸν ἀπαράλλακτον ὅπως ἐν ἀρχῇ. Ἔπειτα ῥητέον καὶ τοῦτο ὅτι δὲν συνέταξε βιβλίον ἐπιστημονικόν, ἀλλὰ χάριν τῶν πολλῶν δημῶδες, καὶ ἐπειδὴ καὶ ἐν ἄλλοις (λ.χ. ἐν τῷ περὶ τῆς ὀρθοεπείας ζητήματι, ἴδε Ἀθηνᾶς Τόμ. Ε' σελ. 185) ἠκολούθησε τῷ Schleicher, διὰ τοῦτο ὑπεστήριξε καὶ ἐν τοῖς Ἀκαδημεικοῖς αὐτοῦ Ἀναγνώσμασι τὰς γνώμας αὐτοῦ, ἀλλ' ἀνῃρέθη ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου του Whitney.

Ὁ κ. Ῥοΐδης ἀπέδωκε μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ὑπό τε ἄλλων καὶ ὑπὸ τοῦ Schleicher σφόδρα τονισθεῖσαν διαφορὰν τῶν ἐκ προνοίας μετὰ σκέψιν ἀπὸ τῶν ἀνεπιγνώστως γινομένων μεταβολῶν. Καὶ τοῦτο *τὸ ἐκ προνοίας ἢ οὐχὶ* ἔθηκεν ὡς βάσιν εἰς διαίρεσιν τῶν ἐπι-

παρατεθὲν χωρίον «Τὴν *ὁμόφωνον γνώμην* (!) τῶν μνημονευθέντων ἀνωτέρω γλωσσολόγων συνοψίζει ὁ Chaignet ὡς ἑξῆς: Les racines *de tous les mots de toutes* les langues du groupe indo-européen *sont identiques, tous les suffixes determinants les sont également*....». La philosophie du Lang. σελ. 71. Ἂν τῶν ἐξεταζομένων τις ἐξέφραζέ μοι τὴν παχυλὴν ταύτην ἄγνοιαν τῶν πραγμάτων, κακῶς θ' ἀπήλλαττεν. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ὁ καλὸς Γαλάτης γράφει φιλοσοφίαν τῆς γλώσσης, καὶ ὁ φίλτατος Ῥοΐδης πείθεται αὐτῷ! Ὁμοίως διδάσκει ὁ Benloew, ὅτι «Αἱ ἀρχαῖαι γλῶσσαι ἦσαν ἔργον τοῦ ἀσυνειδήτου λόγου καὶ ἀνεπτύσσοντο καθ' ὃν τρόπον οἱ φυσικοὶ ὀργανισμοί, *ἐνῷ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν νεωτέρων συνέτρεξε καὶ ὁ μέτοχος συνειδήσεώς τινος ἑαυτοῦ, ἤτοι πρόθεσις τείνουσα εἰς ἀντικατάστασιν τῆς πρὶν περισσείας τύπων διὰ τρόπου ἐκφράσεως ἐναργεστέρου*». Ὥστε κατὰ τὸν σοφὸν τοῦτον οἱ τὰς νεωτέρας γλώσσας πλάττοντες ἐργάζονται ἐκ προνοίας πρὸς ἁπλοποίησιν καὶ ἐνάργειαν τῆς γλώσσης!

στημῶν εἰς ἱστορικὰς καὶ φυσικάς. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐσφάλη. Διότι δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι «πᾶσα ἀσυνείδητος πνευματικὴ ἐργασία πρέπει νὰ ἐξετάζηται φυσικῶς, ἡ δὲ ἱστορία γεννᾶται μετὰ τῆς συνειδήσεως» (29). Διότι πρῶτον ἐπειδὴ τὸ μέγιστον μέρος τῶν γλωσσικῶν μεταβολῶν τελεῖται ἄνευ σκέψεως καὶ προμελέτης, δῆλον ὅτι ἡ γλῶσσα καθόλου δὲν θὰ ἔχῃ ἱστορίαν. Καὶ ἀληθῶς τοῦτο διαρρήδην λέγεται ἐν σελ. 11 «Ἱστορίαν ἔχουσιν ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη, καὶ ἡ φιλολογία, αἱ μεταβαλλόμεναι καὶ προοδεύουσαι διὰ πνευματικῆς ἐργασίας ἐχούσης συνείδησιν ἑαυτῆς, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ γλῶσσα, ἡ ἀνεπιγνώστως (1) ἀλλοιουμένη εἰς τὸ στόμα τοῦ λαλοῦντος κατὰ νόμους ἀμετατρέπτους». Ἀλλὰ τοῦτο πρὸ 25 ἐτῶν ἔχον λόγον εἶναι παραδοξολογία σήμερον. Πρότερον δηλ. ἐπιστεύετο ὅτι μόνη ἐκείνη εἶναι κυρίως πνευματικὴ ἐργασία ἥν τις ἐπιτελεῖ μετὰ σκέψιν, ὅ,τι δ' ἄνευ σκέψεως καὶ προμελέτης, οὐχί. Ἐπειδὴ ἄρα ἐν τῇ γλώσσῃ αἱ μεταβολαὶ γίνονται ἀνεπιγνώστως, διὰ τοῦτο αἱ μεταβολαὶ αὗται ἐλέγοντο οὐχὶ *ἱστορία* ἀλλ' *ἀνάπτυξις*, ἣν δὲν ἐθεώρουν ὡς σημεῖον πνευματικῆς ἐνεργείας, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ ἀνάπτυξις αὕτη ἐναργέστερον ἔτι κατεφαίνετο ἐν τοῖς φυσικοῖς ὀργανισμοῖς· πρβλ. σελ. 11 τῶν Εἰδώλων «τὸ ὄνομα ὀργανικῆς ἀναπτύξεως ἁρμόζει εἰς τὰς γλωσσικὰς ἀλλοιώσεις, τὰς προερχομένας ἐκ μόνου τοῦ ποικίλου κατὰ καιροὺς καὶ τόπους συνδυασμοῦ τῶν αὐτῶν πάντοτε στοιχείων (2) ἀνεξαρτήτως πάσης προαιρέσεως ἀνθρωπίνης».

Ἀφοῦ δ' ὅμως ἡ νεωτέρα ψυχολογία ἀπέδειξεν ὅτι οὐδεμία παράστασις εἰσελθοῦσα ἅπαξ εἰς τὴν συνείδησιν ἀπόλλυται ἐξ ὁλοκλήρου, ἀλλ' ὅτι μένει ἐκεῖ, ἔστω καὶ λανθάνουσα, καὶ μετ' ἄλλων συνδυάζεται μυριοτρόπως, καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ ἐνέργειαι ἡμῶν εἴτε αἱ αὐτόματοι ἢ μηχανικαὶ λεγόμεναι, εἴτε αἱ προμεμελετημέναι, πᾶσαι ἀνεξαιρέτως ἀρχὴν ἔχουσι καὶ ὁρμῶνται ἐκ τῶν ἐν τῇ συνειδήσει παραστάσεων ἡμῶν, ἔκτοτε οὐδεὶς δύναται νὰ διακρίνῃ τὰς ἄνευ σκέψεως ἢ

(1) Ὁ κ. Ῥοΐδης ὅστις διατείνεται ἐνταῦθα ὅτι τὰ τῆς γλώσσης μεταβάλλονται *ἀνεπιγνώστως*, παρέθηκε κατωτέρω τὸ χωρίον τοῦ Benloew, ὃ ἀνωτέρω σελ. 193 ἀναγινώσκεται, καθ' ὃ καὶ ἡ *συνείδησις* καὶ ἡ *πρόθεσις* συνειργάσθη κτλ., δὲν βλέπει δὲ τὴν ἐκ τούτων ἀντίφασιν!

(2) Ὅτι οὐχὶ πάντοτε ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων πλάττεται ἡ γλῶσσα, ἀλλ' ὅτι καὶ νέον ὑλικὸν προσγίνεται, ἴδε ἀνωτ. σελ. 158.

μετ' αὐτῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου εἰς πνευματικὰς καὶ μή, ἀφοῦ πᾶσαι ἐκ τῆς συνειδήσεως ἤτοι τοῦ πνεύματος ἀπορρέουσι καὶ ὁρμῶνται, καὶ πᾶσαι κοινὴν ἔχουσι τὴν πρώτην αἰτίαν, τὰς ἐν ἡμῖν παραστάσεις. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐκ τοῦ ἐκτὸς κόσμου κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους εἰς τὴν συνείδησιν ἡμῶν εἰσερχόμεναι παραστάσεις εἶναι ἄπειροι καὶ οἱ συνδυασμοὶ αὐτῶν ὁμοίως ἐν ἡμῖν ποικιλώτατοι, διὰ ταῦτα καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἄπειρος, λ.χ. τὸ δίκαιον, τὰ πολιτεύματα, τὰ θρησκεύματα, αἱ γλῶσσαι κλπ. Τοὐναντίον ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις μόνοι οἱ φυσικοί, οἱ χημικοὶ καὶ μηχανικοὶ νόμοι ἐφαρμόζονται ἀδιαλείπτως· τῶν ἐνεργειῶν δ' ὅμως τῶν νόμων τούτων οὐδεμία παράστασις ἀπολείπεται, αἰσθητὴ ἢ λανθάνουσα, ἔν τινι μέρει τῶν φυσικῶν σωμάτων, οὐδὲ συμβαίνουσι φύσει συνδυασμοὶ τῶν παραστάσεων ἐν αὐτοῖς, ὅπως ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· διὰ τοῦτο οἱ φυσικοὶ καὶ λοιποὶ νόμοι ἐπὶ τῶν ἀψύχων σωμάτων ἐνεργοῦσιν ἀεὶ ὁμοίως, ἀφοῦ οὐδεὶς ἄλλος νόμος ἐκ τῶν ἔσω ἀντενεργεῖ, ἐνῷ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ συμβαίνει τοὐναντίον συνεργασία ψυχῆς καὶ σώματος εἰς πᾶσαν ἐργασίαν καὶ οὐχ ἥκιστα εἰς τὴν γλωσσικὴν δημιουργίαν. Ἕνεκα δὲ τῆς συνεργασίας καὶ συγκρούσεως ταύτης τῶν ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν ἐνεργούντων ἡ αὐτὴ ἢ ὁμοία ἐπίδρασις τῶν τοῦ ἐκτὸς κόσμου φαινομένων ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον δὲν παράγει πάντοτε καὶ πανταχοῦ τὰ αὐτὰ ἢ ὅμοια ἀποτελέσματα, ὅπως λ. χ. ἐπὶ τῶν ἀψύχων ὄντων. Διατί λ. χ. ὁ ἐλάχιστος θόρυβος φέρει ἀσυνειδήτως τὴν χεῖρα τοῦ πολεμιστοῦ ἢ τοῦ λῃστοῦ ἐπὶ τὸ ὅπλον ἢ τὸ ξίφος, τοὐναντίον δὲ τὴν τοῦ ἡσύχου πολίτου οὐχί; διότι αἱ παραστάσεις ἐκείνου ἀεὶ περὶ τὰ ὅπλα, τὴν ἄμυναν κττ. περιστρέφονται καὶ ἐξ αὐτῶν λαμβάνονται· ἐντεῦθεν αἱ τοιαῦται παραστάσεις αὐτοῦ εἶναι τοσοῦτον ζωηραὶ καὶ ἰσχυραί, ὥστε αὗται κανονίζουσιν οὐ μόνον τὰς μεμελετημένας ἀλλὰ καὶ τὰς μηχανικὰς ἢ αὐτομάτους αὐτοῦ ἐνεργείας, τὸ ἔνστικτον αὐτοῦ ὡς εἰπεῖν. Ὅ,τι ἄρα εἶναι εἰς ἡμᾶς τοὺς ἡσύχους σκόπιμον, εἰς ἐκεῖνον εἶναι μηχανικόν, ἀλλ' αἰτία τούτου οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αἱ τοιαῦται ἐκείνου καὶ τοιαῦται ἡμῶν παραστάσεις, ἤτοι ὁ πνευματικὸς ἑκάστου πλοῦτος τῶν παραστάσεων.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ἄτομον ὅ,τι εἶναι σήμερον συνειδητὸν αὔριον δύναται νὰ γίνῃ ἀσυνείδητον· οὕτω λ. χ. ἡμεῖς ἐπί τινα μὲν χρόνον ὀρθογραφοῦμεν τὰς λέξεις οὕτως ἢ ἄλλως, διὰ τοῦ *ει* ἢ *ι* ἢ ***οι***

ἢ η, διὰ τοῦ αι ἢ ε, διὰ διττοῦ λλ ἢ διὰ ἁπλοῦ λ κττ. προσέχοντες τὸν νοῦν, ἐκ προνοίας καὶ συνειδητῶς, ἀφοῦ δὲ συνηθίσωμεν μετὰ μακρὰν ἄσκησιν, ἀσυνειδήτως, ἄνευ τινὸς προσοχῆς· προσοχὴ τοὐναντίον θ' ἀπῃτεῖτο, ἂν διὰ λόγον οἱονδήποτε ἐσκοποῦμεν νὰ ἀνορθογραφήσωμεν αὐτάς. Ὡσαύτως ὁ μανθάνων νὰ νήχηται ἐπί τινα μὲν χρόνον ἐκτελεῖ τὰς ἀπαιτουμένας κινήσεις προμεμελετημένως καὶ συνειδητῶς, ἔπειτα δ' ἀσυνειδήτως καὶ ἀνεπιγνώστως. Καθόλου δὲ τοῦτο γίνεται ἐν πάσῃ ἐργασίᾳ εἰς ἣν ἐπὶ πολὺ ἠσκήθη τις, τ.ἔ. ἀπὸ συνειδητῆς καθίσταται ἀσυνείδητος· ἀλλ' οὐχ ἧττον πάντοτε εἶναι ἐργασία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, πάντοτε τελεῖται καὶ κατὰ ψυχολογικοὺς νόμους, οὐχὶ μόνον κατὰ φυσικούς, καὶ σφόδρα θὰ ἐσφάλλετο ὁ κατὰ μόνους τοὺς φυσικοὺς νόμους ἐπιχειρῶν νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ φαινόμενα ταῦτα. Ὅτι δὲ αἱ ἀσυνείδητοι αὗται ἐνέργειαι τελοῦνται καθόλου εἰπεῖν ὁμαλώτερον τῶν συνειδητῶν, τοῦτο δὲν εἶναι λόγος ἀποχρῶν νὰ χωρισθῶσιν ἀπ' ἀλλήλων, ἀφοῦ ἡ αἰτία αὐτῶν εἶναι καὶ μένει πάντοτε ἡ αὐτή, τ. ἔ. ἡ ψυχή.

Διὰ ταῦτα σήμερον οὐχὶ τὸ προμεμελετημένον ἢ ἀπρομελέτητον, συνειδητὸν ἢ ἀσυνείδητον τῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ τὸ ψυχικὸν ἢ οὐ ψυχικὸν λαμβάνεται ὡς βάσις διαιρέσεως. Πρβ. Paul σελ. 6 ἔνθ' ἀνωτ. «Ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν τοῦ πολιτισμοῦ ἐπιστημῶν ὀφείλομεν νὰ ὀνομάσωμεν τὴν ἐνέργειαν ψυχικῶν παραγόντων. Τοῦτο φαίνεταί μοι ὁ μόνος δυνατὸς ἀκριβὴς χωρισμὸς τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἅτινα ἐξετάζουσιν αἱ καθαρῶς φυσικαὶ ἐπιστῆμαι... Τὸ ψυχικὸν ἄρα στοιχεῖον εἶναι ὁ κυριώτατος παράγων ἐν πάσῃ κινήσει τῶν τοῦ πολιτισμοῦ ἐπιστημῶν, περὶ τοῦτον στρέφεται τὸ πᾶν, καὶ ἡ ψυχολογία τούτου ἕνεκα εἶναι ἡ πρώτη βάσις πάσης ὑψηλότερον ἐννοουμένης ἐπιστήμης τοῦ πολιτισμοῦ».

Τούτου δ' ἕνεκα ἐξαιρουμένων τῶν φυσικομαθηματικῶν καὶ τῆς λογικῆς, ὧν οἱ νόμοι ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ ἴσχυον καὶ ἰσχύουν, διαιροῦνται αἱ λοιπαὶ ἐπιστῆμαι εἰς ἱστορικοφυσικὰς καὶ εἰς ἱστορικοκοινωνικὰς ἢ ἱστορικὰς τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ τῶν μὲν πρώτων, τῶν ἱστορικοφυσικῶν, τὰ ὑποκείμενα ἀνεπτύχθησαν, διεμορφώθησαν σὺν τῷ χρόνῳ, λ.χ. ἡ γῆ, τὰ ζῷα, τὰ φυτά, τὰ οὐράνια σώματα κλπ., ἀλλ' ἡ ἀνάπτυξις εἴτε ἱστορία αὐτῶν ἐτελέσθη καὶ τελεῖται ἀείποτε κατὰ νόμους φυσικούς, χημικούς, μηχανικούς, οὐχὶ δὲ κατὰ ψυχικούς. Τὰ πράγ-

ματα ταῦτα θὰ ἐγίνοντο καὶ ἂν μὴ ὑπῆρχε καθόλου ἄνθρωπος ἢ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Τῶν δὲ δευτέρων, τῶν ἱστορικοκοινωνικῶν ἐπιστημῶν, τὰ ὑποκείμενα οὐ μόνον ἐμορφώθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν σὺν τῷ χρόνῳ, ἀλλὰ πλὴν τῶν ἀνωτέρω φυσικῶν, χημικῶν κλπ. νόμων συνειργάσθη καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἂν μὴ ὁ ἄνθρωπος ὑπῆρχεν, αἱ ὑποθέσεις τῶν ἐπιστημῶν τούτων δὲν θὰ ὑπῆρχον· λ. χ. ἡ γλῶσσα, οἱ νόμοι, τὰ θρησκεύματα κλπ. Ταῦτα ἐξῆλθον κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου λαβόντος καὶ λαμβάνοντος ἔξωθεν μόνον παραστάσεις κατὰ τοὺς φυσικοὺς κλπ. νόμους, διὸ λέγονται καὶ ἐπιστῆμαι τοῦ πνεύματος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐπιστήμας τῆς φύσεως. Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κλάδοις παρατηρεῖται ἐξέλιξις (εἴτε ἀνάπτυξιν εἴτε ἱστορίαν ὀνομάζει τις ταύτην, οὐδὲν σημαίνει, εἶναι ἀγὼν περὶ λέξεων), ἀλλ᾽ οἱ παράγοντες τῆς ἐξελίξεως ταύτης ἐν μὲν ταῖς ἱστορικοφυσικαῖς ἐπιστήμαις εἶναι μόνον φυσικοί, χημικοὶ καὶ μηχανικοί, ἐν δὲ ταῖς τοῦ πολιτισμοῦ πνευματικαῖς πλὴν τῶν εἰρημένων συνεργάζονται καὶ οἱ ψυχολογικοὶ διὰ τὰς ἐν τῇ ψυχῇ παραστάσεις καὶ τοὺς συνδυασμοὺς αὐτῶν. Ὅτι δὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ διακρίνῃ τις ἀκριβῶς ἑκάστοτε τὰς τῶν ἔξω νόμων ἐπενεργείας ἀπὸ τῶν ψυχολογικῶν εἶναι γνωστὸν εἰς πάντα ψυχολογήσαντα.

Διὰ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων κατέστη, ἐλπίζω, δῆλον α΄) ὅτι τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς γλώσσης οὔτε ξένον τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης δύναται νὰ εἶναι οὔτε ὅλως ἄλυτον θεωρεῖται, ἀλλ᾽ ὅτι τοὐναντίον πρεσβεύεται ὅτι δύναται νὰ λυθῇ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ ταῦτα διὰ τῶν αὐτῶν καὶ σήμερον ἐνεργῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων· β΄) ὅτι ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη δὲν περιορίζεται ἐν μόνῃ τῇ φωνητικῇ καὶ τῷ τυπικῷ, ἀλλ᾽ ἐκτείνει τὴν ἐνέργειάν της ἐπὶ σύμπαντ᾽ ἀνεξαιρέτως τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα, ἤτοι καὶ ἐπὶ τὰ συντακτικὰ καὶ τὰ παραγωγικὰ καὶ τὰ σημασιολογικὰ καὶ τὰ λεξιλογικὰ κλπ.· γ΄) ὅτι ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη καταλέγεται οὐχὶ εἰς τὰς φυσικὰς ἀλλ᾽ εἰς τὰς ἱστορικὰς ἐπιστήμας, ἅτε οὐ μόνον πρᾶγμα σὺν τῷ χρόνῳ ἀνελισσόμενον ἐξετάζουσα ἀλλὰ καὶ τοῦτο προϊὸν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου ὅπως καὶ πάντα τἆλλα τοῦ πολιτισμοῦ μέρη. Πρὸς δὲ καὶ ὅτι ἡ μέθοδος τῆς ἱστορικῆς τοῦ πολιτισμοῦ ἐπιστήμης ταύτης δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλη ἢ ἱστορική, ἐκ τῶν ὑστέρων ἢ ἐπαγωγικὴ λεγομένη, ἅτε ἀπὸ τῶν φαινομένων, ἀπὸ

τῶν πραγμάτων, λαμβάνουσα τοὺς νόμους τοὺς διέποντας αὐτά.

Ἀλλ' ἐπίσης κατεδείχθη καί τι ἕτερον, ὅτι ὁ κ. Ῥοΐδης ἅτε οὔτε φιλόλογος οὔτε γλωσσικὸς ὤν, ἀγνοεῖ μὲν τὰ ἐξεταζόμενα τῆς γλώσσης φαινόμενα καὶ πράγματα, ἀγνοεῖ δὲ καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναπτύξεως τῆς γλωσσικῆς, τ. ἔ. ἀγνοεῖ πότε καὶ ὑπὸ τίνος προηνέχθη ἑκάστη περὶ τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἀρχὴ καὶ θεωρία, πῶς ἐβασανίσθη ἑκάστη, τίνες τούτων ἐνεκρίθησαν καὶ ἐγένοντο τῆς ἐπιστήμης κτῆμα ἀναφαίρετον καὶ τίνες πάλιν ἀπεδοκιμάσθησαν καὶ περιέπεσον εἰς λήθην παρὰ τοῖς ἀξίοις λόγου ἐπιστήμοσι, παραμένουσι δὲ καὶ πιστεύονται ἔτι παρὰ πάντα λόγον ὑπὸ τῶν ἰδιωτικῶς μὲν ἐχόντων πρὸς τὴν ἀληθῆ τῆς γλωσσικῆς κατάστασιν, λαβόντων δ' ὁπωσδήποτε γνῶσιν τῶν τοιούτων θεωριῶν (1). Ἀγνοεῖ πᾶσαν ἐργασίαν γενομένην ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τοῦ Schleicher καὶ ἑξῆς, οὕτω δὲ συμβαίνει ὥστε ἐνῷ διὰ τοῦ Steinthal, Paul καὶ ἄλλων ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη, ὅπως καὶ πᾶσαι αἱ ἱστορικαὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἐθεμελιώθη ἐπὶ τῆς ψυχολογίας, τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος ἐν ἁπάσαις ταύταις σπουδαιοτάτου θεωρηθέντος, ὁ κ. Ῥοΐδης διατείνεται ὅτι ἡ γλωσσικὴ οὐδὲν ἔχει κοινὸν τῇ φιλοσοφίᾳ (2), ὑπάγεται δ' εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, αἵτινες πᾶσαι ἐξετάζουν πράγματα ἀλλότρια καθ' ὁλοκληκληρίαν πάσης ψυχικῆς ἐργασίας. Ἔπραξε δὲ τοῦτο διότι ἀγνοῶν πάντα ταῦτα εὑρὼν δὲ συγγραφεῖς τινὰς συμφωνοῦντας πρὸς ὃν προέθετο σκοπόν, τούτοις μὲν ἠκολούθησε, τοὺς δ' ἄλλους πάντας διὰ σιωπῆς ἀντιπαρῆλθε — πλὴν τοῦ Whitney καὶ Sayce, ὧν μνημονεύει μέν, δὲν παραδέχεται δ' ὅμως τὰ διδάγματα — ἀπαράλλακτα ὅπως οἱ δικηγόροι ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἀναφέρουσι μὲν τὰ ἄρθρα τῶν νόμων καὶ τὰς γνώμας τῶν νομοδιδασκάλων, ὧν αἱ γνῶμαι φαίνονται

(1) Διδάσκων ποτὲ ὁ διάσημος ψυχολόγος Wundt περὶ τοῦ συστήματος τοῦ Ἑγέλου εἶπεν ὅτι ἐν Γερμανίᾳ οὐδεὶς σήμερον ἀσπάζεται αὐτό, μόνον δ' ἐν Πορτογαλλίᾳ, ὡς μανθάνει, ὑπάρχει τις ὀπαδὸς τοῦ Ἑγέλου, ἅμα δὲ τῷ ῥήματι τούτῳ πάντες ἡδὺ ἐγέλασαν.

(2) Πόσον τοῦτο εἶναι ἐσφαλμένον, ἀποδεικνύεται οὐ μόνον ὑπὸ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων ἀλλὰ καὶ ὑφ' ὧν ὁ Paul ἐν σελ. 12 σημ. διαλαμβάνει ὅτι ὀφείλομεν πάντες πάσῃ δυνάμει ν' ἀγωνιζώμεθα κατὰ τοῦ εἰσελάσαντος δυασμοῦ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης· καὶ ἐν σελ. 33 ὅτι «Ἐν τῇ ἀντιδράσει πρὸς ἀρχαιοτέραν ἐξέτασιν τῆς γλώσσης, καθ' ἣν πᾶσαι αἱ γραμματικαὶ σχέσεις παρήγοντο ἐκ τῶν λογικῶν προέβησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐπεχείρησαν ν' ἀποκλείσουν ἀπὸ τῆς γλωσσικῆς πᾶσαν τῆς λογικῆς ἀνάμιξιν. Τοῦτο δ' ὅμως δὲν δύναται νὰ τύχῃ ἐγκρίσεως . . .».

εἴτε ἀληθῶς εἴτε καὶ ψευδῶς ὅτι συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεώς των, παρασιωπῶσι δ' ἐπιμελῶς πᾶσαν τυχὸν ἐναντίαν διδασκαλίαν. Ἐπειδὴ δ' ἡ ἄγνοια πάντοτε δὲν εἶναι μόνον δεινὸν ἀλλὰ καὶ θάρρους παρεκτικόν, διὰ τοῦτο δὲν ἐδίστασε νὰ γράψῃ πρῶτον μὲν ὅτι πάντες πάντων τῶν χρόνων καὶ τῶν τόπων οἱ γλωσσικοὶ συμφωνοῦσι περὶ τῆς θέσεως τῆς γλωσσικῆς ἐν τῷ κύκλῳ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, καίτοι εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 191 τὸν κ. Delbrück διδάσκοντα ὅτι οὔτε οἱ σύγχρονοι συνεφώνησαν τῷ Schleicher τὴν παραδοξολογίαν ταύτην προενεγκόντι οὔτε οἱ νῦν γλωσσικοὶ ἀποδέχονται αὐτήν, ὅπως καὶ ἄλλως ἀπεδείχθη διὰ τῶν παρατεθέντων ἐκ τοῦ Paul, Delbrück, Brugmann, Gabelenz, Sayce, Whitney. Ἔπειτα δ' ὅτι οὐδεμία διαφωνία ἐν τοῖς γλωσσικοῖς περὶ τῆς θέσεως τῆς ἐπιστήμης ταύτης ὑπάρχει, ὅπως τις θὰ ἤκαζεν ἐξ ὧν ἐγὼ ἄλλοτε περὶ τοῦ Schleicher ἔγραψα, διότι πάντες, διατείνεται, ἄλλως ἢ ὅπως ἐγὼ εἶπον ἐνόησαν τοὺς ὀργανισμοὺς ἐκείνους περὶ ὧν λέγεται ὅτι γεννῶνται, ἀναπτύσσονται καὶ ἀποθνήσκουν κατὰ νόμους ἰδίους ὡς πᾶν τὸ *μετέχον* ζωῆς. (Καὶ ὅμως εἴδομεν τί λέγει περὶ τούτου ὁ Sayce καὶ ὁ Delbrück καὶ ὁ Gabelenz σελ. 182, 183, 191-2). Καὶ τέλος ἔψεξεν ἐμὲ ὡς παρανοήσαντα τὸν Schleicher, ὑπέβαλε δ' αὐτὸς τῷ Schleicher ἣν περὶ τῶν ὀργανισμῶν εἶχεν ὁ Bopp γνώμην.

Τὸ ζήτημα τοῦτο, ἂν δηλ. ἡ γλῶσσα μόνον κατὰ φυσιολογικοὺς νόμους μεταβάλλεται καὶ ἀναπτύσσεται, ὡς φυσικόν τι προϊόν, ἢ ἂν τοὐναντίον κατά τε φυσιολογικοὺς καὶ ψυχολογικούς, ἔχει πολλῷ μείζονα σπουδαιότητα καὶ δι' αὐτὴν τὴν γραφομένην ἡμῶν γλῶσσαν ἢ ὅσον θὰ ἐνόμιζέ τις ἀγνοῶν τὰ ἡμέτερα, τούτου δ' ἕνεκα ἐνόμισα καθῆκόν μου ἀπαραίτητον νὰ ἐπιμείνω ἐπὶ μακρὸν εἰς φανερὰν κατάδειξιν τῆς γνώμης ὅτι πλὴν τῶν φυσιολογικῶν καὶ οἱ ψυχολογικοὶ νόμοι κανονίζουσιν αὐτήν. Οὐ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἀνέγνων γνωστοῦ τινος κεκράκτου τὴν φοβερὰν παραδοξολογίαν ὅτι τὰ τῆς γλώσσης διέπονται ὑπὸ φυσιολογικῶν ἀπαραβάτων νόμων. Εἰς ταῦτα ἀναφερόμενος ἐρωτᾷ ὁ κ. Κ. Παλαμᾶς ἐν Ἐφημερίδι Κορομηλᾶ τῆς 29 Ἰανουαρίου 1895 ὀρθῶς: «Ἡ μόρφωσις τῆς ποιητικῆς γλώσσης ἔθνους τινὸς ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἐκ τῶν φυσιολογικῶν νόμων, εἰς οὓς ὑπόκειται ἡ γλῶσσα αὕτη ἐν τῇ φυσικῇ καταστάσει της (1), ἢ ἐξαρ-

(1) Οὐδ' ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῆς καταστάσει ὑπόκειται ἡ γλῶσσα κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε

τᾶται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν (γρ. ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καθόλου), παρεμβαίνοντα καὶ ἀποτυποῦντα ἐπὶ τῆς γλώσσης *καὶ* τὴν σφραγῖδά του, σφραγῖδα μὴ σχετιζομένην πρὸς τοὺς φυσιολογικοὺς νόμους;». Εἰς τὴν λογικωτάτην ταύτην ἐρώτησιν ἀπαντᾷ ὁ γεννάδας ἐκεῖνος μετὰ πολλοῦ θάρρους καὶ πλείονος ἀλογιστίας: «Ὄχι! δὲν εἶναι δυνατὸν τοῦτο . . !».

Αὐτόδηλον δ' ὅτι ἂν κατὰ τὴν ἀσύστατον ταύτην θεωρίαν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πάντη ἀμέτοχος πάσης γλωσσικῆς μεταβολῆς, ἀφοῦ πᾶσαι αὗται τελοῦνται κατὰ φυσικοὺς ἢ φυσιολογικοὺς νόμους, τότε ἐπιβάλλεται ἡμῖν τὸ κῦρος τῶν νόμων τούτων ἀμειλίκτως, τότε ἐπὶ μόνων τῶν νόμων τούτων τὴν τήρησιν ἀνάγκη νὰ προσέχῃ ἀδιαπτώτως ὁ γράφων, καὶ πᾶσα ἀπὸ τούτων ἀπόκλισις θὰ εἶναι ἐπιστημονικὸς ἀσύγγνωστος σολοικισμός, ἢ μᾶλλον ἀδύνατος (μήπως δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ἢ ἀκούσωμεν ἄλλως ἢ κατὰ τοὺς ὡρισμένους φυσικοὺς τῆς ὀπτικῆς καὶ ἀκουστικῆς νόμους;)· ἂν δὲ τοὐναντίον μὴ εἶναι δρῶντες ἐν τῇ γλώσσῃ παράγοντες μόνοι οὗτοι ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἱστορικοὶ ἐπ' ἴσης ἰσχυροί, τότε ἡμεῖς δὲν θὰ καταπληττώμεθα ὑπὸ τῶν ἀλαζονευμάτων καὶ κραυγῶν τούτων, ἀλλὰ θὰ ἐξετάζωμεν τὰ πράγματα ἄνευ προκαταλήψεως καὶ φόβου καὶ θὰ ἴδωμεν πῶς ἔχουσι καὶ τί διδάσκουσι.

Καὶ τόδε φαίνεταί μοι πολλῆς ἀπορίας ἄξιον, πῶς ὁ κ. Ῥοΐδης ἠδυνήθη νὰ περιορίσῃ μὲν τὴν γλωσσικὴν ἐπιστήμην ἐν μόνοις τοῖς φωνητικοῖς καὶ τυπικοῖς φαινομένοις, νὰ διατείνηται δ' ὅμως ἔπειτα ὅτι τῆς ἐπιστήμης ταύτης οἱ νόμοι ἔχουσι κῦρος ἀπαράβατον καὶ ἀδιάσειστον καὶ ὡς πρὸς τὴν γραπτὴν γλῶσσαν, ἐν ᾗ καὶ λεξιλογικὰ καὶ σημασιολογικὰ καὶ συντακτικὰ κλπ. πράγματα ἀνάγκη ἀπαραίτητος εἶναι νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν. Διότι πασίδηλον εἶναι βεβαίως ὅτι ὅπως οἱ φθόγγοι καὶ οἱ τύποι *πεφυκώς*, *σεσηπώς*, *προκεχωρηκώς*, *γεγονώς*, τῆς *νεώς*, *δεξάμενος*, *ἀφικόμενος*, *ἡ βαρύτης* κττ. οὕτω καὶ μάλιστα πολλῷ μᾶλλον ἡ χρῆσις πολλῶν ἀρχαιοπινῶν λέξεων λ. χ. *σχετλιάζω*, αἱ ἀγνωστότεραι σημασίαι, λ. χ. *κολάζω* = σωφρονίζω, *γεγωνὸς* = μεγαλοφώνως, κτλ. καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀρχαιότροπος σύνταξις καὶ πλοκὴ τῶν λέξεων καθιστῶσι τὸν λόγον καθόλου

λεχθέντα μόνοις τοῖς φυσιολογικοῖς ἢ καθόλου φυσικοῖς νόμοις ἀλλὰ καὶ τοῖς ψυχολογικοῖς.

ἀρχαιοπρεπέστερον τ. ἔ. διαφορώτερον τοῦ συνήθους. Οὐδεὶς δύναται βεβαίως ν' ἀμφιβάλῃ ὅτι φράσεις οἷον *ἡ νεότης εἶναι πέλαγος πλῆρες τρικυμίας, τὸ δὲ γῆρας πλῆρες ἐνοχλήσεων* εἶναι ἀρκετὰ σαφεῖς καὶ εὔληπτοι καὶ εὔφωνοι, εἰ καὶ πλήρεις τριτοκλίτων ὀνομάτων καὶ τύπων, ἀπηγορευμένων ὑπὸ τοῦ κ. Ῥοΐδου· τοὐναντίον δὲ φράσεις οἷον *πασῶν ὅσας οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς γῆς ἐργαζόμεθα ἀρετὰς τῆς εὐσεβείας οὐδεμία εἶναι ὑπερτέρα*, ἢ *οἱ νεώτεροι ὀφείλουν νὰ εἴκωσι τοῖς πρεσβυτέροις καὶ ὁδοῦ καὶ ἕδρας* εἶναι σφόδρα ἀπροσπέλαστοι εἰς τὴν διάνοιαν τῶν ἀπαιδεύτων, εἰ καὶ πάντες οἱ τύποι αὐτῶν εἶναι πρωτόκλιτοι καὶ δευτερόκλιτοι καὶ δὴ οὐκ ἀπηγορευμένοι.

Αὐτόδηλον δ' ὅμως εἶναι ὅτι ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη, ἂν κατὰ τὸν ὁρισμὸν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ κ. Ῥοΐδου περιορίζηται ἐν μόνοις τοῖς τυπικοῖς καὶ φωνητικοῖς, οὔτε περὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων οὔτε περὶ τῆς συντάξεως αὐτῶν καὶ τῆς κατασκευῆς τῶν προτάσεων δικαιοῦται νὰ εἴπῃ τι μικρὸν ἢ μέγα. Καὶ ναὶ μὲν διαλαμβάνει ὁ κ. Ῥοΐδης οὐκ ὀλίγα καὶ περὶ τούτων, λ. χ. ἐν σελ. 271 ὅτι «Συνήθη δύνανται ν' ἀποβῶσι μόνα τὰ πρὶν ἄγνωστα πράγματα μετὰ τοῦ οἱουδήποτε αὐτῶν ὀνόματος, οὐχὶ ὅμως καὶ νέα ὀνόματα παλαιῶν καὶ μὴ ἀνωνύμων πραγμάτων». Καὶ «νέον ὄνομα ἐπιδέχονται μόνα τὰ νέα πράγματα, πᾶσα ὅμως ἀπόπειρα ἀλλαγῆς τοῦ ὑπάρχοντος πανελληνίου, εἶναι ἐξ ἴσου μωρά, ἄσκοπος, γελοία καὶ ματαία, ὡς ἂν ἐπεχείρει τις νὰ πείσῃ Πέτρον τινὰ ἢ Γεώργιον ὅτι πρέπει νὰ μεταβαπτισθῇ Πρόδικος ἢ Γοργίας» (1). Καὶ 327 «Τὸ ἀληθινὸν ὅμως καὶ ἀσυγχώρητον σφάλμα ἔγκειται οὐχὶ εἰς τὴν τυχὸν ἐσφαλμένην, ἀλλ' εἰς τὴν οἱανδήποτε τοιούτων (δηλ. ἀρχαίων) στοιχείων χρῆσιν»· ἀλλαχοῦ διαλαμβάνει περὶ τοῦ πλούτου τῶν γνησίων δημοτικῶν λέξεων, κλπ. κλπ., ἅτινα προφανῶς ἀναφέρονται εἰς τὸ λεξιλόγιον τῆς γλώσσης οὐχὶ εἰς τοὺς φθόγγους καὶ τοὺς τύπους· ἐν δὲ σελ. 325-6 διδάσκει περὶ τῶν μέσων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἐκείνων ὧν ὁ τύπος τίθεται «οὐ μόνον ὅταν τὸ ὑποκείμενον ἐκτελῇ ἐνέργειαν ἐφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπιτρέπῃ νὰ ἐκτελεσθῇ παρ' ἄλλου ἡ ἐνέργεια ἐφ' ἑαυτοῦ» ἅπερ

(1) Ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ἀκριβῆ, κατανοεῖ ἕκαστος εὐκόλως, ἂν μόνον ἐνθυμηθῇ ὅτι ἂν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἀπὸ ἑνὸς αἰῶνος καὶ ἑξῆς μὴ ἐφιλοτιμοῦντο νὰ εἰσάγωσιν εἰς τὸν λόγον αὐτῶν ἀρχαίας Ἑλληνικὰς λέξεις ἀντὶ ξένων, ἡ γλῶσσα ἡμῶν θὰ ἔβριθε σήμερον ξενισμῶν, ἢ θὰ ἦτο πτωχοτάτη.

ἐν μέρει ὀφθαλμοφανῶς ἀναφέρονται εἰς τὴν σημασιολογίαν· ἀλλαχοῦ δὲ πολλαχοῦ ὁμιλεῖ περὶ καλλιτεχνικοῦ λόγου κττ. κττ., πάντων τούτων ἀναντιλέκτως πραγμάτων παντάπασιν ἀλλοτρίων τῆς περιωρισμένης γλωσσικῆς αὐτοῦ. Ἀλλὰ περὶ τούτων πάντων διαλαμβάνων ὁ κ. Ῥοΐδης ἐν ὀνόματι τῆς γλωσσικῆς, ἧς καὶ μόνης τὸ κῦρος ἐπικαλεῖται εἰς λύσιν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, περιπίπτει προφανῶς εἰς μεγάλην ἀντίφασιν πρὸς ἑαυτόν.

Τοῦτο δ' ἔπαθε διότι ἐν τῷ ὑπερβάλλοντι αὐτοῦ ζήλῳ, ὅπως μ' ἐξελέγξῃ διδάξαντα ὅτι ὁ γραπτὸς ἡμῶν λόγος διεμορφώθη ὁποῖος εἶναι σήμερον ἕνεκα ἱστορικῶν ἀναγκῶν καὶ δὴ ὅτι πᾶς περὶ αὐτοῦ λόγος ὀφείλει νὰ λαμβάνηται ἐκ τῆς ἱστορίας κττ. ἠθέλησε ν' ἀντιτάξῃ πρὸς τοὺς ἱστορικοὺς τούτους λόγους ἄλλους πολλῷ ἰσχυροτέρους, αὐτὸ τοῦτο φυσικούς· ἐντεῦθεν ἥρπασε μὲν προθύμως ἣν εὗρεν ἀπηρχαιωμένην θεωρίαν, καθ' ἣν ἡ γλωσσικὴ εἶναι θετική, φυσικὴ ἐπιστήμη, ἠναγκάσθη δ' ἵνα μὴ τὸ σφάλμα εἶναι προφανές, νὰ περιορίσῃ αὐτὴν ἐν μόνοις τοῖς φωνητικοῖς καὶ τῷ τυπικῷ, δὲν παρετήρει δ' ὅμως κατὰ τὸν περιορισμὸν τοῦτον ὅτι ἡ τοιουτοτρόπως εὐνουχιζομένη καὶ ἀνάπηρος καθισταμένη γλωσσική του σχεδὸν οὐδεμίαν πλέον εἶχεν ἐφαρμογὴν καὶ χρῆσιν προκειμένου περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Τοιαῦτα παθήματα πάσχουσι πάντοτε ὅσοι ἀνάγονται εἰς ξένα πελάγη καὶ ἀπαράσκευοι ἐπιλαμβάνονται τοιούτων ζητημάτων, ὅτε γίνονται εἰκότως θύματα τοῦ ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένου ἢ ἀντιγραφομένου δοκίμου ἢ συνηθέστερον ἀδοκίμου συγγραφέως.

Βεβαίως ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἤτοι ἄλλο δικαίωμα ἔχει νὰ ὁμιλῇ ἐν ὀνόματι τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης ὅστις τῆς ἐπιστήμης ταύτης θεωρεῖ καθῆκον νὰ ἐξετάσῃ πάσας τὰς τύχας καὶ πάντα τὰ φαινόμενα τῆς γλώσσης, διότι καὶ ἡ γραφομένη εἶναι μέρος τῆς ὅλης γλώσσης καὶ ἀναπτύσσεται κατὰ νόμους ἱστορικούς, ψυχολογικοὺς κλπ. Διὰ ταῦτα ὁ Paul ἐν τῷ τελευταίῳ κεφαλαίῳ τοῦ βιβλίου του διαλαμβάνει περὶ τῆς *κοινῆς γλώσσης*. Τοῦ κ. Ῥοΐδου ἡ γλωσσικὴ τοσοῦτο μόνον θὰ ἠδύνατο νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ἄν τις ἀπεπειρᾶτο νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ζωὴν τὴν προφορὰν τοῦ Ἑλληνικοῦ υ (ὡς τοῦ Γαλλικοῦ u) ἢ τῶν διφθόγγων αι, ει, οι (ὡς αι̯, ει̯, οι̯, πρβλ. ἀη̯δόνι, λει̯μόνι, βόη̯θα) κτλ. καὶ δὴ νὰ ἀπαγγέλλωμεν σuρριζα, σuγκόφτω, αι̯τία, ει̯κόνα κττ. ἢ ἂν συνίστα τὴν χρῆσιν τῆς εὐκτικῆς τοῦ μονο-

λεκτικοῦ παρακειμένου κλπ. κλπ., θὰ ἐματαιοπόνει· οὐδαμῶς δ' ὅμως οὐδὲν περὶ τῆς χρήσεως σημασιῶν, λέξεων, συντάξεων κλπ. κλπ. ἅτινα ἀπαρτίζουσι τὸ σπουδαιότατον καὶ μέγιστον μέρος πάσης γραφομένης γλώσσης.

Ἔπειτα πῶς ὁ κ. Ῥοίδης ὁ τοὺς φθογγικοὺς νόμους ἀνακηρύττων ἰσοδυνάμους τοῖς φυσικοῖς, θὰ δυνηθῇ νὰ ἑρμηνεύσῃ δι' αὐτῶν τὴν τροπὴν τοῦ *με* εἰς *μι* ἐν τῷ τέρατι *πλῶμι*! κττ. ἐν ᾧ λέγει (σελ. 311) ὅτι τὸ με ἐτράπη εἰς μι; πῶς τὴν συγκοπὴν τοῦ *οἴδασθα* εἰς *οἶσθα* (σελ. 177), κλπ. κλπ.; Καὶ πῶς ἀφοῦ ἐπ' αὐτῶν καὶ μόνων ἐστήριξε τὴν γλωσσικὴν ἐπιστήμην καὶ ἐκήρυξεν ὅτι πᾶν ὅ,τι δὲν συμφωνεῖ πρὸς αὐτοὺς εἶναι ἀπόβλητον, βάρβαρον κττ., ἔρχεται ἔπειτα (σελ. 393) καὶ λέγει ὅτι καὶ αὐτῆς τῆς καθαρθείσης κατὰ τὰς ἰατρικὰς αὐτοῦ συνταγὰς γλώσσης «Βαρύτατα ἐλαττώματα εἶναι *ἡ παραβίασις τῶν φθογγικῶν νόμων τῆς λαλουμένης καὶ ἡ ἐκ τῆς περιττοφωνίας δυσχρηστία εἰς καλλιτεχνικὸν λόγον*»;, ὥστε οὐδ' αὐτὴ θὰ εἶναι κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἐπιστήμης κατεσκευασμένη· ἀλλὰ τότε τί θὰ ὠφεληθῶμεν ἐκ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ παρόντος γνωστοῦ κακοῦ δι' ἄλλου κακοῦ ἢ καὶ χείρονος ἔτι — διότι ἀγνοεῖται τὸ ποσὸν τῆς κακίας αὐτοῦ — ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τοῦ νόμου τῆς εὐκολίας.

Ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ ὁ κ. Ῥοίδης ὑποστηρίζει τὴν ἀρχὴν καθ' ἣν ἡ διὰ τοῦ χρόνου ἐλάττωσις τοῦ μήκους τῶν λέξεων καὶ τοῦ πλήθους τῶν τύπων ἔγκειται εἰς τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπίνης λαλιᾶς, καὶ ὅτι ἡ ἐλάττωσις αὕτη εἶναι πάντοτε ἀνάλογος τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ, ὅτι δὲ τούτων οὐδεμία ὑπάρχει ἐξαίρεσις. Ταῦτα δ' ὅμως εἶναι τοσοῦτον ἐσφαλμένα καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα ἐναντία, ὥστε θαῦμα φαίνεταί μοι πῶς ἀνὴρ εὐφυὴς οἷος ὁ κ. Ῥοίδης ἠδυνήθη νὰ δια-

τείνηται αὐτά· πάντως αἰτία τοῦ παραδόξου τούτου θὰ εἶναι τὸ ὅτι δὲν ἔχει φιλολογικὴν παίδευσιν καὶ δὴ ἀγνοεῖ τὰ πράγματα τῆς μητρικῆς ἡμῶν γλώσσης. Διότι ὅστις μετ' ἐπιμελείας τινὸς προσέσχε ποτὲ εἰς τὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης παθήματα, ἠξεύρει κάλλιστα ὅτι τῶν λέξεων καὶ τῶν τύπων τῆς γλώσσης ἡμῶν ὀλίγοι μὲν σχετικῶς ἐβραχύνθησαν, οἱ πλείους δὲ καὶ ηὐξήθησαν. Ἐπιθεωρήσωμεν τοὺς γραμματικοὺς τύπους καθ' ὁμάδας· οἱ τῆς πρώτης κλίσεως ἐν μὲν τῷ ἑνικῷ δὲν συνεστάλησαν, *τιμή-τιμῆς*, *θάλασσα-θάλασσας*, *μέλισσα- μέλισσας*, *χαρά-χαρᾶς*, *μάννα - μάννας* κτλ. ἐν δὲ τῷ πληθυντικῷ ηὐξήθησαν ἢ κατὰ ἓν ς, *θάλασσες*, *μέλισσες*, *τιμές* ἢ κατὰ μίαν ὁλόκληρον συλλαβὴν *μαννᾶδες*, *μαθητᾶδες*, *ῥαφτᾶδες*, *ἀδερφίδες* καὶ *ἀδερφᾶδες*, *κερᾶδες*, *ποιητᾶδες*, *δεσπότιδες* καὶ *δεσποτᾶδες*, *κολυμβητίδες* καὶ *κολυμβητᾶδες*, *πραματευτίδες* καὶ *πραματευτᾶδες* κλπ. κλπ. Οἱ τῆς β' κλίσεως τύποι τῶν μὲν πλείστων ἀρσενικῶν ἢ μένουσιν ἀπαθεῖς, *ἄγγελος*, *δρόμος*, *θεός*, *ἄλλος* - *ἄγγελοι*, *δρόμοι*, *θεοί*, *ἄλλοι* κλπ. ἢ αὐξάνονται κατὰ μίαν συλλαβὴν ἐν τῇ γενικῇ πληθυντικῇ λ. χ. *τῶν ἀνθρώπωνε*, *τῶν δρόμωνε*, *τῶν Τουρκῶνε*, *τῶν ἀλλῶνε*· τῶν δ' οὐδετέρων εἰς *ιον*-*ιν-ι* καὶ τῶν οὐσιαστικῶν ἀρσ. εἰς *-ιος* φαίνεται ἀληθῶς ὅτι ἐξέπεσε τὸ *ο* τῆς τελικῆς συλλαβῆς· ἀλλ' ἡ ἔκπτωσις αὕτη, ὡς ἐξαίρεσις τῆς καθόλου σωτηρίας πασῶν τῶν τελικῶν συλλαβῶν τῶν νεοελληνικῶν λέξεων ἐμφανιζομένη, εἶναι ἀκριβῶς ἐκ τῶν ἐξαιρέσεων ἐκείνων αἵτινες ἀληθῶς εἰπεῖν χρησιμεύουν μᾶλλον εἰς κύρωσιν ἢ εἰς ἀνατροπὴν τοῦ νόμου ὑφ' ὃν ὑπάγονται. Διότι σήμερον εἶναι ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεώς τινος, ὅτι ἡ ἔκπτωσις αὕτη ἐγένετο διὰ ξένην, Ἰταλικήν, ἐπίδρασιν (πρβλ. Einleitung σελ. 314 κέξ.), περιορισθεῖσαν ἐν μόνοις τούτοις· δι' αὐτῶν ἄρα δὲν ἀποδεικνύεται, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, νόμος ἐπικρατῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καθ' ὃν ἀποκόπτονται καὶ πίπτουν αἱ τελικαὶ ἢ ἄλλαι οἱαιδήποτε συλλαβαὶ καὶ βραχύνονται οἱ τύποι τῶν ὀνομάτων. Διὰ τῆς συνιζήσεως κατέστησαν ἀληθῶς τὰ οὐδέτερα ἐν τῷ πληθυντικῷ καὶ τῇ γενικῇ τοῦ ἑνικοῦ μικρότερα κατὰ μίαν συλλαβήν, *παιδιοῦ*, *παιδιά*, *παιδιῶν*, ἀλλὰ πάλιν ηὐξήθησαν πολλαχοῦ κατὰ ἓν ε, *παιδιῶνε*, *σκυλλιῶνε*, καὶ πάλιν ὅμως οὐδ' οὕτως τὰ ὑποκοριστικὰ ταῦτα εἶνε βεβαίως βραχύτερα τῶν παλαιοτέρων πρωτοτύπων *ὁ παῖς*, *ἡ βίβλος*, *ὁ πούς*, *ὁ βοῦς*, *ἡ πλάξ*, *ἡ δάς*, *ἡ αὖλαξ* κλπ. Ἔπειτα ὅτε κατὰ τοὺς δοκίμους χρόνους ἐπλάσθησαν τὰ πο-

λυάριθμα ὑποκοριστικὰ (πρβλ. Ἀριστοφάνη), τότε βέβαια αἱ λέξεις ηὐξάνοντο καὶ ἡ γλῶσσα θὰ ἐξεβαρβαροῦτο κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην! Τῶν δὲ τριτοκλίτων οἱ τύποι μάλιστα ηὐξήθησαν· διότι πάντα ὅσων ἡ αἰτιατιατικὴ τοῦ ἑνικοῦ ἔληγεν εἰς *α* καὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις εἰς *-αν*, ηὐξήθησαν κατὰ μίαν συλλαβήν: *ὁ πατέρας*, *ἡ μητέρα*, *ἡ ἐλπίδα*, *ἡ νύχτα*, *ὁ μῆνας*, *ἡ πλάκα* κτλ. καὶ ὁ πληθυντικὸς πολλῶν τούτων ὁμοίως φέρεται ηὐξημένος· πρβ. *βασιλεᾶδες* ἢ *βασιλέϊδες*, *ἀνδρᾶδες* (οὕτως ὁ Χριστόπουλλος), *μήνιδες*, *πατέριδες* κτλ. Λοιπὸν καθόλου περὶ ἐλαττώσεως συλλαβῶν ἐν τούτοις οὐδεὶς δύναται νὰ γίνηται λόγος, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον περὶ αὐξήσεως αὐτῶν.

Καὶ ἐν ταῖς ἀντωνυμίαις καὶ ἐν τῷ ῥήματι ὁμοίως ἀποδείκνυται· πρβλ. *ἐσύ*, *ἐμένα*, *ἐσένα*, *ἐτοῦτος*, *αὐτῆνος*, *τῶν ἀλλῶνε*, *τῶν πολλῶνε*, *μιανῆς*, *μιανοῦ*, *ποιανοῦ*, *ποιανῆς*, *ὁ ἕνας τὸν ἄλλο* = ἀλλήλους, *ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυό* = πότερος κττ. Περὶ τοῦ ῥήματος διατείνεται ὁ κ. Ῥοΐδης (142) ὅτι καὶ ἀναλυθὲν ὅπως ἀνελύθη πάλιν κατέστη βραχύτερον· παρέβαλε δὲ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου μόνον περιφραστικούς τινας μέλλοντας. Ἄλλα ὅμως διδασκόμεθα, ἂν παραβάλωμεν πάντας ἢ τοὐλάχιστον πολλοὺς νεωτέρους τύπους τοῦ ῥήματος πρὸς τοὺς ἀρχαίους· ἤτοι *πατάω*, *πατάεις*, *πατάει*, *πατοῦμενε*, *πατοῦσινε*, *ἐπατοῦσα*, *ἐπατοῦσες*, *ἐπατούσενε*, *ἐπατούσαμενε*, *ἐπατούσετε*, *ἐπατούσανε*, *ἐπατήθηκα*, *ἐπατήθηκες*, *ἐπατήθηκενε*, *ἐπατηθήκαμενε*, *ἐπατηθήκετε*, *ἐπατηθήκανε* κττ. κττ. Ἢ τὰ περιφραστικῶς λεγόμενα *θὰ πατήσω*, *θὰ γράψω*, *θὰ ἐπατοῦσα*, *θὰ ἔγραφα*, *ἔχω πατημένον*, *ἔχω γραμμένον* κττ. κττ.

Καθόλου ἄρα δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐξαιρέσει τῶν ἐν τῇ δυτικῇ Κρήτῃ καὶ Ἰκάρῳ φαινομένων *ἡ ἐλαί*, *ἡ γραῖ*, *ἡ ῥαβδέ*, *ἡ μηλέ*, *ὁ Ἀνδρές*, *ὁ βορές*, *ὁ φονές*, *ὁ Κεραμές*, *ὁ πρινές*, *ὁ πλατανές*, *ὁ κερδές* . . . (1), ἅτινα ὡς διαλεκτικοὶ νεωτερισμοὶ δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὑπ᾽ ὄψιν προκειμένου περὶ κρίσεως τῆς καθόλου νεωτέρας Ἑλληνικῆς, οὐδεμία ἀπολύτως ἀπεβλήθη συλλαβὴ διὰ φωνητικὸν νόμον ἐλευθέρως ἐνεργοῦντα οὔτε ἀπὸ τοῦ τέλους οὔτε ἀπὸ τοῦ μέσου οὔτε

(1) Περὶ τούτων πρβλ, Ἀθηνᾶς Τόμ. ϛ΄ σελ. 36 κἑξ. Μόνον τὸ ὄνομα ὁ *βασιλές* εὔχρηστοῦν καὶ ἐν Χίῳ καὶ ἐν Κυζίκῳ καὶ ἀλλαχοῦ δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ *βασιλέας* ὅπως τὰ ἀνωτέρω Κρητικὰ καὶ Ἰκάρια, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐπισήμου ὁ *βασιλεύς* (-λέφς) κατ᾽ ἀποβολὴν τοῦ *φ*.

ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν λέξεων, ὅτι δὲ τοὐναντίον διὰ ἀναλογίαν πλεῖσται λέξεις καὶ τύποι ηὐξήθησαν. Μόνον ὅπου φωνητικός τις νόμος δὲν εἰργάζετο ἐλεύθερος ἀλλ' οἱ παρακείμενοι φθόγγοι ἢ αἱ περιβάλλουσαι λέξεις συνήργουν, ἐκεῖ παρατηρεῖται ἐλάττωσίς τις. Τοῦτο συνέβη λ. χ. ὅπου ὑπῆρχεν ἄτονος φθόγγος i, παρέκειτο δὲ ὑγρὸν ἢ συριστικὸν λ. χ. *κορφή*, *στάρι*, *σπερνός*, *περβόλι* κττ. καὶ ὅπου ἐν ἀρχῇ ἀσθενεῖς φωνήεντες φθόγγοι i, e, διὰ τὸν Sandhi, τ. ἔ. διὰ τὴν ἐν τῇ συντακτικῇ συνεκφορᾷ σύγκρουσιν ἀπεβλήθησαν, ἢ ὅπου δι' ἀναλογίαν ἢ δι' ἀνομοίωσιν ἀπεβλήθη συλλαβή τις, λ. χ. *ὁ γούμενος*, *ἡ μέρα*, *ἡ κοδέσποινα*, *τὸ νύχι* κτλ., *δάσκαλος*, *συβάζω* κτλ., *δεμένος* διότι *δένω*, *θὰ δέσω*, *κομμένος* διότι *κόφτω*, *θὰ κόψω* κλπ., *ἡ παράδει* διότι *ἡ κόλασι* κτλ. περὶ ὧν διὰ πολλῶν διέλαβον ἐν Einleitung σελ. 321 κέξ. καὶ 348. Ὁμοίως διὰ τῆς συνιζήσεως ἐξηφανίσθη πολλαχῶς μία συλλαβὴ ἔκ τε τῆς ἀρχῆς καὶ ἐκ τοῦ μέσου τῶν λέξεων, πρβλ. *jατρός*, *jόθος*, *jά σου* = (ὑ)γειά σου), *ἀγκαλιάζω*, *πιάνω*, *παιδjά*, *ἀμπέλια* κτλ.· ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε πολυάριθμοι γραμματικοὶ τύποι οὔτε πᾶσαι αἱ λέξεις, ἀλλὰ μόνον εὐάριθμοι σχετικῶς ὑπέκυψαν τοῖς παθήμασι τούτοις, τῷ Sandhi, τῇ ἀνομοιώσει, τῇ ἀναλογίᾳ, τῇ συνιζήσει, ἐπῆλθε δὲ αὔξησις ἄλλων καὶ μάλιστα παμπόλλων γραμματικῶν τύπων, διὰ ταῦτα πάντα καὶ ἀμφίβολον καθόλου εἶναι ἂν ἐν συνόλῳ αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων μέχρις ἡμῶν ἤτοι ἐν διαστήματι 2,000 καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἐβραχύνθησαν, πάντως δὲ περὶ γλωσσικοῦ καθολικοῦ νόμου καθ' ὃν σὺν τῷ χρόνῳ αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατ' ἀνάγκην συστέλλονται, οὐδεὶς δύναται νὰ γίνηται λόγος. Ὥστε τὸ γλωσσικὸν ἀξίωμα τοῦ κ. Ροΐδου καθ' ὃ «ὡς ἐκ τοῦ μήκους τῶν ὀδόντων γνωρίζεται ἡ ἡλικία τῶν ἵππων, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ μήκους τῶν λέξεων δύναται νὰ ὁρισθῇ καὶ ἡ τῶν γλωσσῶν, πλὴν μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι ἀντὶ μακροτέρων γίνονται βραχύτεραι ἐφ' ὅσον ἡ γλῶσσα γηράσκει. Ὁ δὲ γλωσσικὸς οὗτος κατὰ τοῦτο διαφέρει τῶν γραμματικῶν, ὅτι δὲν ἐπιδέχεται ἐξαίρεσιν καμμίαν» (1) σελ. 50, ἀποδείκνυται ὅτι ἔχει ἐξαιρέσεις πραγματικὰς παμ-

(1) Λ.χ. *ἵππος-ἱππάριον, κόρη-κοράσιον, λέμβος-λεμβάδιον, ἀργύριον-ἀργυρίδιον, λέξις-λεξείδιον, λόγος-λογύδριον* κστ. κττ. !

πόλλας· καὶ ταύτας ἐκ τῆς ἡμετέρας γλώσσης, καὶ δὴ ὅτι δὲν εἶναι ἀληθές.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως γίνεται κατάδηλος ἡ ἀτοπία τῆς θεωρίας ταύτης· ἄν, καθὼς λέγει ὁ κ. Ῥοίδης, ἐν τῇ γλώσσῃ ἀδιαλείπτως ἡ πρόοδος γίνηται δι' ἀποβολῆς στοιχείων καὶ σμικρύνσεως τῶν λέξεων καὶ τῶν τύπων, καὶ ἂν αἱ παρατεθεῖσαι Ἰνδικαὶ πολυσύλλαβοι λέξεις παριστῶσιν ἡμῖν τὴν παλαιοτάτην βαθμῖδα τῆς παραδόσεως, πηλίκαι ἄρα θὰ ἦσαν αἱ λέξεις τῆς παλαιοτάτης Ἰαπετικῆς γλώσσης κατὰ τὴν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν γλωσσῶν περίοδον; καὶ πρὸς τούτοις ἐπειδὴ ὅσῳ ἀπωτέρω χωροῦμεν, τοσούτῳ μείζους λέξεις κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἀνάγκη νὰ ὑποθέτωμεν, πηλίκαι θὰ ἦσαν αὗται ἔτι παλαιότερον κατὰ τοὺς γλωσσοπλαστικοὺς χρόνους; Βεβαίως θὰ ἠρίθμουν δεκάδας συλλαβὰς ἑκάστη. Καὶ ποῦ ἆρά γε εὗρον αὐτὰς οἱ κατὰ τὴν πρώτην, τὴν γλωσσοπλαστικὴν περίοδον, ἄνθρωποι ἐκεῖνοι; Τὴν ἀτοπίαν ταύτην νομίζει ὁ κ. Ῥοίδης ὅτι αἴρει ὑποθέτων, καθ' ἃ εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 157 σημ., ὅτι τῶν παλαιοτάτων ἀνθρώπων ἡ γλωσσοπλαστικὴ ἐνέργεια ἦτο διάφορος τῆς τῶν νῦν, καὶ ὅτι κατὰ τὸν Schleicher «Εἰς τὸν βίον πάσης γλώσσης διακρίνονται ἀκριβῶς ἀπ' ἀλλήλων δύο στάδια, τὸ τῆς αὐξήσεως αὐτῆς κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους καὶ τὸ τῆς μειώσεως κατὰ τοὺς ἱστορικούς. Ὅσον μᾶλλον ἀναπτύσσεται τὸ πνεῦμα, κατὰ τοσοῦτον τείνει ν' ἀποσείσῃ τὸν ζυγὸν τοῦ ἤχου . . .».

Τὴν γνώμην ταύτην περὶ τῆς εἰς δύο στάδια διαιρέσεως τῆς γλώσσης, τὸ πρῶτον τῆς δημιουργικῆς ἀκμῆς ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις καὶ τὸ δεύτερον τῆς παρακμῆς ἐν τοῖς ἱστορικοῖς, ἐξήνεγκε πρῶτος ὁ πολὺς Οὐμβόλδος ἐν τῇ περιφήμῳ Εἰσαγωγῇ αὐτοῦ (1), οὖσαν

(1) Περὶ τοῦ Οὐμβόλδου λέγει ὁ Benfey ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Γλωσσικῆς σελ. 521 τάδε: «Ἐπειδὴ τοῦ Γουλιέλμου Οὐμβόλδου ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο τάσεων, ὧν ἡ μὲν ἐπεκράτει κατὰ τὸν παρελθόντα ἡ δὲ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα (τότε μὲν ἡ φιλοσοφική, ἰδιαιτέρως Καντιανή, πρὸ πάντων ὑποκειμενική, ἐκ τῶν προτέρων, νῦν δὲ ἱστορική, ἀντικειμενική), διὰ τοῦτο οὐχὶ σπανίως ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ ἐμφαίνει ἀσυνειδήτως τὸν ἀγῶνα ὃν ἀμφότεραι αἱ τάσεις ἠγωνίζοντο. Εἰ καὶ ἡ ἱστορικὴ διεύθυνσις ἡ κατισχύσασα ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῆς γλώσσης δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἐξασκήσῃ ἐπ' αὐτὸν τὴν μεγάλην αὐτῆς δύναμιν καὶ εἰ καὶ αὐτὸς οὗτος ᾐσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ ἑνώσῃ ἀμφοτέρας, οὐχ ἧττον δὲν ἦτο ἱκανῶς ἰσχυρός, ὥστε νὰ μεταρρυθμίσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν φιλοσοφικὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, ἐν ᾧ εἶχε παιδευθῆ καὶ ἀναπτυχθῆ . . . καί τινες τῶν ἀντιφάσεων, τῶν ἀσαφειῶν καὶ τῶν πεπλανημένων

δὲ σύμφωνον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Hegel, ἠσπάσθη καὶ ὁ Schleicher, ἀλλ' εἶναι ψευδής, καὶ σήμερον ὑπ' οὐδενὸς τῶν λόγου ἀξίων γλωσσικῶν ἀναφέρεται εἰ μὴ ἵνα ἐπικριθῇ καὶ ἀπορριφθῇ. Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 157-8. Καὶ ἀληθῶς πῶς δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὅτι οἱ γυμνόποδες ἢ καὶ γυμνοὶ ὅλως, οἱ ἄοικοι καὶ ἄγριοι ἔτι προπάτορες ἡμῶν, οἱ παλαίοντες ἄοπλοι καὶ γυμνοὶ πρὸς πάντα τὰ δεινὰ τῆς φύσεως καὶ τὰ θηρία τῶν ἐρήμων, θὰ ηὐκαίρουν ἵνα, καθὰ λέγει ὁ Οὐμβόλδος, ἀσχολῶνται μᾶλλον περὶ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν ἢ περὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς, ἤτοι τὴν δήλωσιν τῶν δηλωτέων; Ἂν σήμερον οἱ ἄνθρωποι ἐξαιρουμένων τῶν λογίων, τῶν γραφόντων καὶ τῶν ποιητῶν, ἂν σήμερον οἱ φυσικοὶ ἄνθρωποι, μηδέποτε σκέπτωνται περὶ τῆς γλώσσης μηδ' εὐκαιρῶσι νὰ ἐργάζωνται εἰς βελτίωσιν ἢ πλουτισμὸν αὐτῆς, πῶς ἔμελλον νὰ πράττωσι τοῦτο οἱ παλαιότατοι ἐκεῖνοι; Διατεινόμενος δὲ ὁ κ. Ῥοΐδης ταῦτα δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ὅτι διὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης περιπίπτει εἰς νέαν προφανῆ ἀντίφασιν, διότι διὰ τούτων ἀκριβῶς αἴρει ὅπερ ἀνωτέρω παρεδέχετο, τὸ ἀνεπίγνωστον τῆς γλωσσοπλαστικῆς ἐνεργείας. Καὶ ὅμως εἶναι σήμερον πασίγνωστον, ὅτι ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος καθὼς οὐδὲ τὸ μικρὸν παιδίον πρὸς ὃ παραβάλλεται συχνά, καὶ νέαν λέξιν καὶ νέον τύπον καὶ νέαν σημασίαν ἢ σύνταξιν κτλ. ἂν πλάττῃ, οὐδέποτε πράττει τοῦτο ἐπίτηδες, ἐκ προνοίας, ἵνα πλάσῃ τι διαρκὲς καὶ μόνιμον καὶ πλουτίσῃ δι' αὐτοῦ τὴν γλῶσσαν. Οὗτος ἀρκεῖται, ἐκπληρῶν τὴν ἀνάγκην τῆς στιγμῆς, νὰ ἐκφράσῃ τὸ ἐκφραστέον ὅπως δύναται· ἂν δὲ τὸ δημιουργηθὲν ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τύχῃ νὰ κριθῇ ἁρμόδιον ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων αὐτό, καὶ τύχῃ μιμήσεως, τότε ἐγκριθέν, ὡς εἰπεῖν, ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν γίνεται δεκτὸν εἰς τὸν γλωσσικὸν θησαυρόν. Ταὐτὸν συμβαίνει καὶ κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν ξένης τινὸς λέξεως· ἤτοι ὁ πρῶτος μεταχειρισθεὶς ξένην τινὰ λέξιν ἐν τῷ λόγῳ του, δὲν σκοπεῖ νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὴν εἰς τὴν γλῶσσαν, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπειγόμενος νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην του καὶ στερούμενος καταλλήλου ἐγχωρίου ἐκφράσεως, καταφεύγει χάριν τῆς στιγμιαίας ἀνάγκης εἰς τὴν ξένην λέξιν. Ἐὰν δὲ αὕτη πληροῖ ἀληθῶς κενὸν τῆς γλώσσης καὶ τύχῃ μιμήσεως,

δοξασιῶν αὐτοῦ συνίστανται μάλιστα ἐν τούτῳ ὅτι ἀμφότεραι αἱ διευθύνσεις αὗται ὅταν ἐφαρμοσθῶσιν, ἐμφανίζουσιν ἔν τισι σχέσεσιν ἀδιαλλάκτους ἀντιθέσεις, ὧν τὸ ἀσυμβίβαστον αὐτὸς οὗτος καθαρῶς δὲν διέβλεπεν».

ἐγκριθῇ τρόπον τινὰ ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν, εἰσάγεται εἰς τὴν γλῶσσαν. Ἐὰν δὲ σήμερον ταῦτα οὕτως ἔχωσι — καὶ ἔχουσι προφανῶς οὕτως — οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει πείθων ἡμᾶς ὅτι ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις τὰ πράγματα ἐτελοῦντο ἄλλως (1).

Πρόσθες τούτοις ὅτι καθὰ σήμερον ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται, ἡ κλίσις καθόλου εἰπεῖν στηρίζεται ἐπὶ συνθέσεως, τ. ἔ. τὰ νῦν σχέσεων μόνων γραμματικῶν δηλωτικὰ στοιχεῖα ἦσαν πρὸ τῆς συνθέσεως ἐκείνης ἐννοιῶν σημαντικά. Ταῦτα συνεξεφέροντο ἐν τῷ λόγῳ καὶ ἐκ τῆς συχνῆς καὶ ἀεὶ ὁμοιοτρόπως γινομένης ἐν τῇ προτάσει συνεκφορᾶς τούτων ἐπῆλθε κατὰ μικρὸν ἡ συγκόλλησις αὐτῶν καὶ ἡ κατασκευὴ λέξεων καὶ τύπων ὁποῖοι πρόκεινται ἡμῖν. Ἀλλὰ προφανῶς ἡ τοιαύτη συγκόλλησις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ φθορὰ τῶν συγκεκολλημένων. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Paul ἐν σελ. 298 «Παντάπασιν ἀπόβλητος εἶναι ὁ συνήθης χωρισμὸς τῆς Ἰαπετικῆς κλίσεως εἰς περίοδον ἀνοικοδομίας καὶ εἰς περίοδον πτώσεως. Τοῦτο ὃ λέγουσιν ἀνοικοδομίαν ἐπιτυγχάνεται διὰ μόνης τῆς καταστροφῆς αὐθυπάρκτων πρότερον στοιχείων, καὶ ὅπερ λέγουσι πτῶσιν καὶ φθοράν, εἶναι ἁπλούστατα ἡ περαιτέρω ἀνέλιξις τῆς αὐτῆς λειτουργίας. Ἀνοικοδομία κατορθοῦται τῇ βοηθείᾳ τῆς συντάξεως· καὶ δύναται νὰ τελῆται ἐν πάσῃ γλωσσικῇ περιόδῳ, καὶ τὸ νέον ἀνοικοδομηθὲν ἔρχεται εἰς ἀναπλήρωσιν ὅταν ἡ πτῶσις ὑπερβῇ μέτρον τι».

Ἔπειτα καὶ τόδε λεκτέον: ἂν ἦτο ἀληθὲς ὅτι σὺν τῇ ἡλικίᾳ τῶν γλωσσῶν σμικρύνονται αἱ λέξεις καὶ τοῦτο πάντοτε κατ' ἀναλογίαν τῶν χρονικῶν διαστημάτων, ἔδει πασῶν τῶν Ἰαπετίδων συγγενῶν γλωσσῶν αἱ λέξεις νὰ ἔχουν τὸ αὐτὸ μέγεθος, ἀφοῦ πᾶσαι ὁμοίως εἶναι συνέχεια τῆς πάλαι ποτὲ ὑπαρξάσης μιᾶς ἐκείνης γλώσσης. Δὲν ἐγέννησε βεβαίως ἐκείνη διαδοχικῶς τὴν μίαν καὶ ἔπειτα τὴν ἄλλην, ὅπως αἱ μητέρες τὰς θυγατέρας αὐτῶν, ἀλλὰ ἡ πρότερον μία γλῶσσα

(1) Ὁ Paul ἐν σελ. 149 τοῦ βιβλίου του γράφει «Ὅπως ἐν τῇ φυσικῇ ἐξελίξει τῆς γλώσσης οὕτω καὶ κατὰ τὴν πρώτην δημιουργίαν αὐτῆς οὐδέποτε πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὑπῆρχε σκοπὸς δημιουργίας μονίμου τινὸς ὀργάνου ἀνακοινώσεως. Μόνη ἡ ἀνάγκη τῆς στιγμῆς παράγει νέον φθόγγων σύμπλεγμα. Ἀλλ' ἂν τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἅμα παραχθὲν θ' ἀπολεσθῇ ἢ ἂν θὰ παραμείνῃ ἐνεργόν, τοῦτο κρέμαται ἐκ τοῦ ποιοῦ του καὶ πολλῶν ἄλλων περιστάσεων». Καὶ σελ. 340 «ὁ πρῶτος μεταχειρισθεὶς ξένην λέξιν, δὲν σκοπεῖ συνήθως νὰ καταστήσῃ αὐτὴν εὔχρηστον ἐν τῇ γλώσσῃ του. Ἱκανοποιεῖ ἁπλῶς τὴν στιγμιαίαν ἀνάγκην τῆς συνεννοήσεως».

διεσχίσθη ἔπειτα εἰς πολλάς· πᾶσαι ἄρα ἔχουν τὴν αὐτὴν ἡλικίαν καὶ πασῶν τούτων αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι κατὰ τὸν γλωσσικὸν νόμον τοῦτον, τὸν οὐδεμίαν, ὡς λέγεται, ἐπιδεχόμενον ἐξαίρεσιν, ὤφειλον ἀναγκαίως νὰ εἶναι ἰσομεγέθεις. Ὅτι δὲ τῆς μιᾶς παρεδόθησαν ἡμῖν παλαιότερον φιλολογικὰ ἔργα ἢ τῆς ἄλλης, τοῦτο οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ σημασίαν· βέβαια ἡ γραφὴ δὲν μεταβάλλει τὸν νόμον. Τὸ ῥηθὲν δὲ περὶ τῶν συγγενῶν Ἰαπετίδων ἰσχύει προφανῶς καὶ περὶ τῶν Νεολατινικῶν γλωσσῶν ἰδιαιτέρως καὶ οὕτω καθεξῆς· ἤτοι καὶ αὗται ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἰσομεγέθεις λέξεις, ὅπερ δὲν συμβαίνει· τούτου τεκμήρια δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσαγάγω.

Ἀλλ' ὁ κ. Ῥοίδης ἐπήνεγκε καὶ ὅτι κατὰ λόγον τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ προβαίνει ἡ καταστροφὴ αὕτη, καὶ ἴσως θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι διὰ τοῦτον τὸν λόγον αἱ συγγενεῖς Ἰαπετίδες γλῶσσαι καθὼς καὶ αἱ Νεολατινικαὶ διαφέρουσιν ὅπως διαφέρουσιν. Ἀλλ' ὅμως οὐδ' ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἀληθής, ὅπως αὐτὰ τὰ πράγματα μαρτυροῦσιν. Ἀρκεῖ δηλ. τις νὰ ἐνθυμηθῇ, ὅτι τῆς Λατινικῆς γλώσσης αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι ἐπὶ Πολυβίου ἦσαν πολλῷ μᾶλλον μεταβεβλημένοι ἢ οἱ τῆς Ἑλληνικῆς, ὥστε κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πολυβίου 209, «τηλικαύτη ἡ διαφορὰ γέγονε τῆς διαλέκτου καὶ παρὰ Ῥωμαίοις τοῖς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε *τοὺς συνετωτάτους ἔνια μόλις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινεῖν*». Καίτοι ὁ μὲν ἑλληνικὸς κόσμος εἶχε διαπράξει ἀληθῶς θαύματα ἔν τε τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ καὶ καθόλου ἐν τῷ πολιτισμῷ, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐλάχιστα.

Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ διάλεκτοι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὤφειλον νὰ ἀναπτυχθῶσι παντάπασι διαφόρως, ἂν ἡ θεωρία αὕτη ἠλήθευεν. Ἤτοι ἡ μὲν τῶν δραστηρίων καὶ εὐτραπέλων Ἰώνων τῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης τῶν γραμμάτων τηλικαῦτα κατορθωσάντων ὤφειλε νὰ ἔχῃ σφόδρα περισταλῆ, ἡ δὲ τῶν βαρέων καὶ βραδυκινήτων Δωριέων καὶ πρὸ πάντων τῶν Λακώνων (περὶ ὧν ἴδε Θουκυδίδου Α΄ 70) ἥκιστα. Καὶ ὅμως τὰ πράγματα διδάσκουσιν ὅλως ἀλλοῖα, τ.ἔ. ὅτι ἡ τῶν Ἰώνων διάλεκτος ἐφίλει τὰ ἀσυναίρετα, ἡ δὲ τῶν Δωριέων καθ' ἅπερ σχεδὸν καὶ ἡ τῶν δραστηριωτάτων Ἀθηναίων τὰ συνῃρημένα καὶ ἠλαττωμένα τὸν ὄγκον. Καὶ πάλιν ἡ τῶν Ἀθηναίων (περὶ τῆς δραστηριότητος τῶν ὁποίων ἴδε Θουκυδίδην ἔνθα ἀνωτέρω) ἔπρεπε κυρίως νὰ μεταβληθῇ κατὰ τὸν ϛ΄, Ε΄ καὶ Δ΄ π.Χ.

αἰῶνα. Καὶ ὅμως εἶναι σήμερον πασίγνωστον ὅτι αὕτη ἀπὸ Σόλωνος μέχρι Δημοσθένους ἐλάχιστον σχετικῶς μετεβλήθη, καίτοι τὸ «δαιμόνιον πτολίεθρον», τὸ «ἔρεισμα Ἑλλάδος» κατὰ Πίνδαρον τηλικαῦτα κατώρθωσεν ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἔργα, ὁποῖα οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἐν τοσούτῳ χρόνῳ. Ἀλλὰ τὸ μέγιστον τεκμήριον τοῦ ὅτι ἡ θεωρία τοῦ κ. Ῥοΐδου αὕτη εἶναι πλημμελὴς καὶ ἀσύστατος, παρέχει τοῦτο μὲν ἡ καθόλου εἰπεῖν μακρὰς λέξεις καὶ μέγαν πλοῦτον τύπων διασῴζουσα Ἑλληνική, τοῦτο δὲ ἡ βραχυτάτας λέξεις καὶ μεγάλην πενίαν τύπων παρέχουσα Ἀλβανική, εἰ καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες καὶ τὸ πάλαι ἀνέπτυξαν θαυμάσιον πολιτισμόν, ὥστε μετὰ δικαίας τῷ ὄντι ὑπερηφανίας ἀπεκάλουν πάντας τοὺς ἀλλοφύλους βαρβάρους, καὶ διὰ πάντων τῶν αἰώνων μέχρι τῆς χθὲς ἔτι διετέλεσαν ὁ μόνος πεπολιτισμένος λαός, τὸ ἅλας ὡς εἰπεῖν τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οἱ δὲ Ἀλβανοὶ οὔτε τὸ πάλαι οὔτε ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις μέχρι σήμερον παρήγαγόν τι λόγου ἄξιον (1). Ὁμοίως εἶναι σφόδρα παρηλλαγμένη ἡ γλῶσσα τῶν Κελτῶν, τῶν Ἀρμενίων, τῶν Περσῶν, καίτοι πάντες οὗτοι δὲν ἐπρωταγωνίστησαν βεβαίως ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐγένετο ἡλίου φαεινότερον, ὅτι ὁ κ. Ῥοΐδης ἐσφάλη ὑποστηρίξας τὰ ἀσύστατα ταῦτα· αἰτία δὲ τούτου εἶναι ὅτι ἀγνοῶν αὐτὰ τὰ πράγματα ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῶν ἀνελίξει πείθεται ἄλλοις καὶ λαμβάνων παρ' ἐκείνων ἀταλαιπώρως ὅ,τι νομίζει χρήσιμον εἰς τὸν σκοπόν του μεταφέρει εὐκόλως εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν. Ἐντεῦθεν τὰ μὲν παραδείγματα αὐτοῦ εἶναι ἐσφαλμένα καὶ στηρίζονται ἢ ἐπὶ ἐσφαλμένων ἐτυμολογιῶν ἢ ἐπὶ ἀγνοίας τῶν χρόνων ὧν προϊόντα προφέρει, αἱ δὲ παρεχόμεναι μαρτυρίαι εἶναι ἀνθρώπων ἐπίσης ἡμιτελῆ φιλολογικὴν παιδείαν κεκτημένων καὶ οὐχὶ κατ' ἐπαγω-

(1) Ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Ἀλβανῶν ἐπὶ πλεῖστον ἐχώρησεν εἰς τὴν ἀλλοίωσιν καὶ φθορὰν τῶν ἀρχαίων φθόγγων καὶ τύπων καὶ δὴ πλείστας ἔχει μονοσυλλάβους λέξεις, δύναται μὲν καὶ ὁ ἄπειρος τῆς γλώσσης ταύτης εὐκολώτατα νὰ μάθῃ ῥίπτων ἓν βλέμμα ἐπὶ τὴν Γραμματικὴν τῆς γλώσσης ταύτης τὴν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ G. Meyer ἐκδοθεῖσαν ἢ εἰς τὸ Ἐτυμολογικὸν αὐτοῦ λεξικὸν τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης, ἐδίδαξε δὲ διαρρήδην τοῦτο καὶ ἀνὴρ γνώστης ἄριστος τῶν κατὰ τοὺς Ἀλβανούς, ὁ φίλος Κ. Χ. Βάμβας ἐν Παρνασσῷ Γ' 291 εἰπὼν ὅτι «*Ἡ Ἀλβανικὴ γλῶσσα τείνει φυσικῶς νὰ εἶναι βραχεῖα καὶ ἀποκεκομμένη, συγκρινομένη δὲ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν παρουσιάζει τὸ ἰδίωμα τῆς Γαλλικῆς πρὸς τὴν Λατινικὴν* . . .».

γήν, ἐκ τῶν ὑστέρων, ἀπὸ πασῶν τῶν γλωσσῶν τῆς γῆς, ὡς ὤφειλον, συναγόντων τοὺς γενικοὺς περὶ γλώσσης νόμους, ἀλλὰ περιοριζομένων ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ (ἥτις δι' ἄλλας εἰδικὰς αἰτίας, λ. χ. τὴν ποικίλην λαῶν καὶ φυλῶν ἀνάμιξιν, τὸν ἰδιάζοντα αὐτῇ τονισμὸν κλπ. κλπ. κατώρθωσεν ἀληθῶς νὰ περιστείλῃ τὰς λέξεις σφόδρα), καὶ ἐκ ταύτης λαμβανόντων καὶ καθολικευόντων ἀτόπως τὰ ἐν αὐτῇ παρατηρούμενα. Διὰ τοῦτο οὔτε τοῦ Paul οὔτε τοῦ Gabelenz οὔτε τοῦ Brugmann οὔτε τοῦ Delbrück κλπ. μαρτυρίαν τοιαύτην παρέθηκεν ὁ κ. Ῥοΐδης, διότι ἐκεῖνοι ἠξεύρουν τὰ πράγματα καὶ δὲν περιπίπτουν εἰς τοιαύτας παραδοξολογίας, ἵνα μή τι ἄλλο εἴπωμεν. Διότι δὲν ἠδύναντο βεβαίως ἐκεῖνοι ν' ἀναγράψουν, ὅπως ὁ κ. Ῥοΐδης πράττει, τὰ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις τῆς Ἰνδικῆς φιλολογίας κακοζήλως ἀναπτυχθέντα ἐν τῇ γραπτῇ, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῇ προφορικῇ γλώσσῃ, καὶ πᾶν μέτρον ὑπερβάντα σύνθετα καὶ νὰ παραστήσουν αὐτὰ ὡς τὰ πρῶτα τῶν Ἰαπετίδων γλωσσῶν καθόλου καὶ τῆς Ἰνδικῆς εἰδικῶς μαρτύρια· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἠξεύρουν κάλλιστα ὅτι τὰ παλαιότατα μνημεῖα τῆς Ἰνδικῆς γραμματείας, λ. χ. τὸ Rig-vēda καθὼς καὶ τὰ ἄλλα vēda παρέχουσι λέξεις μικράς, ὁποίας καὶ ἡ Ἑλληνική, ὅτι δὲ ἐνῷ ἐν τῇ φυσικῇ τοῦ λαοῦ γλώσσῃ, τῇ λεγομένῃ prakritā, αἱ λέξεις καθόλου εἰπεῖν μᾶλλον ἐφθείροντο, ἐν τῇ λεγομένῃ Sanskritā, τ. ἔ. τῇ γραφομένῃ, τῇ τελείᾳ, τῇ δοκίμῳ, ἀνεπτύχθη κατὰ μικρὸν ἡ μανία αὕτη τῶν συνθέτων, ἥτις, ὅπως πάντες οἱ συρμοί, πολλὰ ἐγέννησεν ἄτοπα καὶ οὐχ ἥκιστα τὰ τερατώδη ἐκεῖνα σύνθετα ἅτινα ὡς ὀρυκτὰ μαμμούθεια ἐνόμισεν ὅτι ἀνεκάλυψεν ὁ κ. Ῥοΐδης.

Πολλῷ δὲ χείρονα εἶναι τὰ ἐν σελ. 67 κέξ. ἀναγραφόμενα παραδείγματα δῆθεν συγκοπῆς, λ. χ. τὸ oracla, circlum, spectaclum, περὶ ὧν λέγεται ὅτι προῆλθον κατὰ συγκοπὴν ἐκ τῶν oracula, circulum, spectacula· ἐνῷ ἐπ' ἀληθείας τοὐναντίον ἀληθεύει. Ταὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ dixisti-dixti, διότι καὶ τούτων δὲν παρήχθη τὸ βραχύτερον ἐκ τοῦ πληρεστέρου, ἀλλ' εἶναι ἀδελφοὶ τύποι ὅπως ὁ Osthoff ἐν Παρακειμένου σελ. 217 κέξ. ἐδίδαξεν. Ἐπίσης ψευδὲς εἶναι ὅτι τῶν προομηρικῶν Ἑλλήνων πάντα τὰ ῥήματα ἔληγον εἰς -μι· σφόδρα δὲ παράδοξος φαίνεταί μοι ἡ ἐν σελ. 70 ὑποσημείωσις, ἐν ᾗ γίνεται παραπομπὴ περὶ τούτου εἰς πάντας τοὺς γραμματικοὺς καὶ ἰδίως εἰς τὸν Victor Henry. Διότι ἀφοῦ πρῶτος ὁ μακα-

ρίτης Scherer πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τοῦ βιβλίου του Zur geschichte der deutschen sprache σελ. 229 κέξ. ἐξήνεγκε τὴν γνώμην, ὅτι ἀρχαιόθεν τὰ ῥήματα τῶν συγγενῶν γλωσσῶν ἦσαν διῃρημένα εἰς δύο τάξεις, τὴν τῶν εἰς -ω καὶ τὴν τῶν εἰς -μι, καθὰ περίπου ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα διδάσκει, ἔκτοτε κατὰ μικρὸν ἡ προφανὴς αὕτη ἀλήθεια κατίσχυσε καὶ σήμερον οὐδεὶς πλέον πιστεύει τἀναντία. Οὕτω καὶ ὁ Brugmann καὶ ὁ G. Meyer καὶ ὁ Victor Henry οὐδὲ λέξιν γράφουσι περὶ προτεραιότητος τῶν εἰς -μι (πρβλ. Victor Henry § 86 (τῆς 4ης ἐκδόσεως) καὶ § 269, G. Meyer² § 443, K. Brugmann² § 111). Πῶς λοιπὸν γίνεται εἰς αὐτοὺς παραπομπὴ περὶ τοὐναντίου, ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω. Ὅτι δὲ τὰ Αἰολικὰ *φίλημι*, *αἴνημι*, *στεφάνωμι*, *ὅρημι* κτλ. δὲν εἶναι ἀρχαία κληρονομία διασωθεῖσα ἀπαθὴς ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ, ἀλλὰ νεωτερικὰ κατ' ἀναλογίαν πλάσματα, ἐδίδαξε πειστικώτατα ὁ Richard Meister Ἑλλην. Διαλ. Τόμ. Α' σελ. 177 καὶ πάντες ἔκτοτε ἐπείσθησαν αὐτῷ.

Ἐπίσης εἶναι ἐσφαλμένον ὅπερ λέγει ὁ κ. Ῥοΐδης ἐν σελ. 71 ὅτι διὰ τῶν Ὁμηρικῶν *βλήμενος*, *δέγμενος* κττ. πιστοῦται, ὅτι ἔκτοτε χρονολογεῖται ὁ κατὰ τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ ἀγών· διότι ταῦτα δὲν εἶναι παρακειμένου χρόνου, ἀλλ' ἀορίστου, ὅπως ἤδη πρὸ ἐτῶν ἐδίδαξεν ὁ Johannes Schmidt ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τομ. ΚΖ'. σελ. 320 κέξ. καὶ πάντες ἠκολούθησαν αὐτῷ. Οὐδ' εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέβαλλον τὸν ἀναδιπλασιασμόν. Διατί δὲν ἐπιστώθη τοῦτο διὰ παραδειγμάτων; Τερατωδέστερα δ' εἶναι τὰ ἐν σελ. 76-7 λεγόμενα «Ἀντί: τὰ *τέρατα*, τὰ *κέρατα* κτλ. ἔλεγον (οἱ Ἀττικοὶ συγκόπτοντες βέβαια) τὰ *τέρα*, τὰ *κέρα*, τὰ *κρέα*, . . . τὴν *εἰκόνα* ἠκρωτηρίαζον εἰς *εἰκώ*, τὸν *Ποσειδῶνα* εἰς *Ποσειδῶ*, τὰς *γηραιάς*, *γραίας* ἢ *γράας* συνέτεμνον εἰς *γραῦς*, . . . ἀντὶ οἱ *βόες* καὶ τοὺς *βόας* ἔλεγον οἱ *βοῦς* τοὺς *βοῦς*, ταὐτίζοντες χάριν μονοσυλλαβισμοῦ τῶν δύο πτώσεων τὰς καταλήξεις (1), . . . τὸ *οἴδαστα* εἰς *οἶσθα*» κλπ. Ἐν σελ. 154 μανθάνομεν ὅτι τὸ *δέω* σημαίνει *χρειάζομαι* καὶ τὸ *ἧς* *ἦ* εἶναι τύ-

(1) Πόσον ἐσφαλμένη εἶναι ἡ δοξασία ὅτι οἱ Ἕλληνες χάριν μονοσυλλαβισμοῦ ἠδύναντό ποτε νὰ πράξουν τοιοῦτόν τι, ὁποῖον λέγει ὁ κ. Ῥοΐδης, μανθάνει τις εὐκόλως ἐνθυμούμενος ὅτι ἀκριβῶς μονοσύλλαβα ὀνόματα ἐλάχιστα ἔχει ἡ νεωτέρα Ἑλληνική! πρβλ. Foy ἐν Bezzenberger Beiträge Τομ. ΙΒ'. σελ. 67 κέξ.

ποι τοῦ *εἶμι* καὶ τοῦ *ἵημι* καὶ τοῦ *ἧμαι*! Ἐν σελ. 78 λέγεται ὅτι οὐχὶ οἱ Ἕλληνες ἀλλ' οἱ ἑλληνισταὶ (οἱ στερούμενοι δηλ. γλωσσικοῦ αἰσθήματος) ἔλεγον τοὺς δεδιπλασιασμένους παρακειμένους καὶ ὑπερσυντελικοὺς *τεταμίευμαι*, *ἐπεπαρῴνητο*, *ἐκδεδιῃτημένη*, *ὀμώμοται*, *προεληλυθυῖα* κττ. Καὶ ὅμως πρβλ. τεταμίευται παρὰ Λυσίᾳ Λ' 3, Ὑπερειδ. Α' 4, 10, ἐπεπαρῴνητο παρ' Αἰσχίνῃ Β' 154, ἐκδεδιῃτημένη παρὰ Θουκυδίδῃ Α' 132, ὀμώμοται παρὰ Δημοσθ. Κ' 159, Ἀριστοφ. Λυσιστρ. 1007, ὀμώμονται Ἀνδοκ. Α' 98· τοῦ δὲ προελήλυθα δὲν κρίνω ἀναγκαῖον νὰ καταγράψω παραδείγματα. Ἐν σελ. 79 διδάσκεται ὅτι τὸ *ᾖσμεν* προῆλθεν ἐκ τοῦ ᾔδειμεν, ὅπερ ἢ ὅλως ἀνύπαρκτον ἢ μεταγενέστερον καὶ πολλῷ τοῦ ᾖσμεν νεώτερον, πρβλ. Blass ἐν Γραμματικῇ Kühner Α' σελ. ιβ'). Ἀπέναντι τηλικούτων σφαλμάτων, ἅτινα ἡμεῖς οἱ φιλόλογοι οὐδέποτε δυνάμεθα νὰ συγχωρήσωμεν εἰς τὸν πρὸς ἡμᾶς περὶ τούτων συζητοῦντα, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ μόνον λόγον συγγνώμης δύναταί τις νὰ προβάλῃ τὸ ὅτι ὁ κ. Ῥοΐδης δὲν εἶναι φιλόλογος, μικρὸν βεβαίως σημαίνουσι τὰ εἰς τὰς ἄλλας γλώσσας ἀναφερόμενα λάθη, λ.χ. τὰ ἐν σελ. 45 ἀναγραφόμενα ὡς Ἰνδικὰ brathar, swastra, dhuitar ἀντὶ bhrātar, svasar, duhitar ἢ patni ἀντὶ patnī· ἢ ἡ ἐν σελ. 40 ἐσφαλμένη ἀναγραφὴ τῶν συγγενῶν λαῶν «οἱ Πέρσαι, Ἰνδοί, Λατῖνοι, Γότθοι, Ἴβηρες, Κέλται, Γερμανοὶ καὶ Σλαῦοι», ἐν ᾗ παρελείφθησαν μὲν οἱ Ἀρμένιοι, Ἀλβανοί, Βαλτικοὶ καί τινες ἄλλοι μικροὶ λαοὶ τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης ὡς οἱ Μεσσάπιοι, Βένετοι, Θρᾷκες, Φρύγες, Λυδοί, Γεωργιανοὶ κλπ., ἐδιχάσθησαν δ' οἱ Γερμανοὶ εἰς Γερμανοὺς καὶ Γότθους, ὠνομάσθησαν δ' οἱ Λατῖνοι ὡς τὸ μόνον τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου συγγενὲς ἡμῶν φῦλον, παρελείφθησαν δὲ τὰ λοιπὰ φῦλα τῶν Ὄμβρων, Ὄσκων, Φαλίσκων κλπ., ἀνεμίχθησαν δὲ πάλιν ἀτόπως οἱ Ἴβηρες, οἵτινες ὅπως καὶ οἱ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀπόγονοι αὐτῶν Βάσκοι δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἰαπετικὴν ὁμοφυλίαν· πρβλ. Συνόψεως Ῥωμαν. Φιλολογίας Α' 324 κἑξ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων περὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἀπεδείχθη ὅτι 1) ὁ δῆθεν νόμος τῆς σμικρύνσεως τῶν λέξεων καὶ τῶν τύπων ἀναλόγως τῆς ἡλικίας αὐτῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λαλούντων αὐτὰς ἐθνῶν εἶναι ἀσύστατος, ὅπως καὶ ἐκ τῶν προτέρων διὰ θεωρητικῶν λόγων καθίσταται πιθανὸν καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων διὰ τῶν πραγμάτων ἀποδεί-

κνυται πασιφανῶς· 2) ἡ θεωρία περὶ τοῦ χωρισμοῦ δύο περιόδων ἐν τῇ φυσικῇ ἀναπτύξει τῆς γλώσσης, τὴν προϊστορικὴν τῆς δημιουργίας καὶ τὴν ἱστορικὴν τῆς φθορᾶς, εἶναι ἐπίσης ἀπόβλητος· 3) αἱ λέξεις ἐκεῖναι καὶ οἱ τύποι ὅσας ὡς ἀρχαιοτάτας δῆθεν, ὡς πρῶτα παραδείγματα τῆς παλαιοτάτης τῶν Ἰνδῶν γλώσσης προήνεγκεν ὁ κ. Ῥοΐδης, καθὼς καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐκ τῆς Λατινικῆς καὶ Ἑλληνικῆς παρατεθέντα τεκμήρια τοῦ ἐπικρατοῦντος δῆθεν ἀείποτε ἀγῶνος πρὸς ἐλάττωσιν τῶν λέξεων, εἶναι ἄτοπα. Διὰ τούτων, ἐννοεῖται, δὲν διατείνομαι ὅτι δὲν συμβαίνουσιν ἀποβολαὶ φθόγγων καὶ τύπων ἐν ταῖς γλώσσαις σὺν τῷ χρόνῳ, ἀλλ' ὅτι τοῦτο οὔτε νόμος καθολικὸς πασῶν τῶν γλωσσῶν εἶναι, ὅπως λέγει ὁ κ. Ῥοΐδης, οὔτε ἐν πάσαις ὁμοιοτρόπως τελοῦνται τὰ πάθη ταῦτα καὶ ἐν ἴσῳ βαθμῷ. Τοῦτο κρέμαται ἐκ τοῦ τονισμοῦ, ἐκ τῆς μίξεως διαφόρων ἐθνῶν καὶ ἐκ μυρίων ἄλλων ἱστορικῶν λόγων. Αὐτόδηλον δ' ὅτι ὅπου δι' ἔλλειψιν τῶν τοιούτων αἰτίων αἱ παθήσεις αὗται δὲν ἐπεγένοντο, ἀλλὰ τὰ παλαιὰ στοιχεῖα ἐσώθησαν ὅπως ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐκεῖ οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει δι' ὃν πρέπει νὰ εὔχηταί τις τὴν ἀποβολὴν αὐτῶν καὶ νὰ νομίζῃ τοῦτο πρόοδον, ἀτοπώτατον δὲ βεβαίως εἶναι νὰ νομίζηται ὅτι ὅ,τι ἰδιάζει ὀλίγαις γλώσσαις εἶναι κοινὸς πασῶν νόμος καὶ βίᾳ ν' ἀναζητῆται ἐν αὐταῖς, ἀφοῦ καὶ τοὐναντίον, ἤτοι καὶ αὔξησις τῶν τύπων καὶ τῶν λέξεων συμβαίνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Πολλαπλῆ ἡ τελειότης τῶν γλωσσῶν.

Ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ ὁ κ. Ῥοΐδης πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ τελειότης πάσης γλώσσης εἶναι ἀνάλογος τῆς ἁπλότητος τοῦ τυπικοῦ, τ. ἔ. ὅσῳ πενέστερον τὸ τυπικὸν γλώσσης τινός, τοσούτῳ τελειοτέρα εἶναι. Τὸ ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξον τοῦτο αἰτιολογεῖ λέγων ὅτι διὰ τὴν πτωχείαν τῶν τύπων γίνεται χρῆσις ἀναλύσεως καὶ

ὅτι διὰ τῆς ἀναλύσεως ἡ σαφήνεια εἶναι πολλῷ μείζων ἢ διὰ τῶν μονολεκτικῶς ἐκφραζομένων. «Ἡ σαφήνεια, λέγει, εἶναι κατ' ἀνάγκην ἀνάλογος τῆς τελειότητος τῆς ἀναλύσεως, ἤτοι τῆς ἐκφράσεως *πάσης* σχέσεως διὰ λέξεως χωριστῆς, ὁ δὲ βαθμὸς ἀκριβείας, ὁ ἀπαιτούμενος παρὰ τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης, ἦτό τι ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀρχαίους καὶ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν φύσιν τῆς συνθετικῆς αὐτῶν γλώσσης» (85). Καὶ «πολὺ σαφέστερον τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν ἐκφράζουσιν αἱ νεώτεραι *πᾶσαν* σχέσιν διὰ λέξεως χωριστῆς» (95). Καὶ «εἰς ὅλας τὰς γλώσσας ἡ ἱκανότης πρὸς τὴν δήλωσιν τῶν γραμματικῶν σχέσεων εἶναι *ἀπολύτως ἡ αὐτὴ* καὶ ὅλως ἄσχετος πρὸς τὴν δαψίλειαν ἢ πενιχρότητα τοῦ τυπικοῦ ἢ καὶ τὴν τελείαν ἔλλειψιν κλιτικῶν καταλήξεων» (108). Καὶ σελ. 82 «αἱ ἀλλοιώσεις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι κοιναὶ εἰς πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς γλώσσας, μοιραία καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ παντὸς ἱστορικοῦ παθήματος, ἀνάπτυξις σπέρματος φυσικοῦ, μεταβολὴ ἐγκειμένη εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπίνης λαλιᾶς. Τοῦτο κηρύττει ἡ ἐπιστήμη καὶ τοῦτο διδάσκει ἡ ἱστορία». Καὶ 80 «Ἡ ἐπίδρασις τῶν ἱστορικῶν περιστάσεων ἐπὶ τὰς γλώσσας δύναται νὰ ὁμοιωθῇ πρὸς τὴν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπὶ τὰ φυτά. Καύσων καὶ ψῦχος, βροχὴ ἢ ξηρασία, χάλαζα ἢ πλήμμυρα, δύνανται νὰ ἐπισπεύσωσιν ἢ νὰ βραδύνωσι τὴν ὡρίμανσιν τοῦ καρποῦ ἢ καὶ νὰ καταστρέψωσι τὴν συγκομιδήν, κατ' οὐδένα ὅμως τρόπον νὰ μεταβάλωσι τοὺς ἀπαραβάτους τῆς βλαστήσεως καὶ τῆς καρποφορίας νόμους. Οὐχὶ ὀλιγώτερον τούτων ἄκαμπτος εἶναι ὁ διέπων τὴν γλωσσικὴν ἀλλοίωσιν νόμος τοῦ ἐλάσσονος κόπου» (1). Καὶ σελ. 93

(1) Ὁ κ. Ῥοΐδης πανταχοῦ τοῦ βιβλίου του κάμνει μεγάλην κατάχρησιν τῶν παραβολῶν κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅτι ἐν ἐπιστημονικοῖς βιβλίοις ἄτοπος εἶναι ἡ χρῆσις αὐτῶν, τούτου μάρτυρα θὰ προσαγάγω τὸν ἀοίδιμον Whitney, ὅστις ἐν Ἀναγνωσμ. σελ. 14 διδάσκει: «Θὰ ἀποβάλω κατὰ δύναμιν ἐκ τοῦ λόγου μου πάσας τὰς μεταφορικὰς λέξεις καὶ φράσεις, πάντας τοὺς φιλοσοφικοὺς καὶ γλωσσικοὺς ἐπιστημονικοὺς τεχνικοὺς ὅρους καὶ θὰ προσπαθήσω νὰ ὁμιλῶ ἐν ἁπλῇ Γερμανικῇ γλώσσῃ. Τῆς διαδεδομένης δοξασίας, ὅτι δῆθεν ἡ γλῶσσα καὶ τὰ μετ' αὐτῆς συνδεόμενα εἶναι περικεκαλυμμένα ὑπὸ μυστηριώδους σκότους, αἰτία κατὰ μέγιστον μέρος εἶναι ὅτι κατὰ τὰς γλωσσικὰς ἐρεύνας καὶ ἑρμηνείας γίνεται ὑπερβάλλουσα χρῆσις μεταφορικῶν ἐκφράσεων, αἵτινες μᾶλλον ἐπὶ ἀναλογιῶν ἢ ἐπὶ γεγονότων στηρίζονται καὶ τὰ πράγματα ἅτινα ὀφείλουν νὰ παραστήσουν, περιβάλλουσι διὰ φωτὸς ἀμυδροῦ καὶ φανταστικοῦ ἀντὶ νὰ ἐξαίρωσι τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ ἀκριβῆ γνωρίσματα αὐτῶν». Καὶ ὁ Paul ἐν σελ. 3 διδάσκει ὅτι ἀνάγκη προσοχῆς «ἵνα μὴ μεταφορικῶς μεταφέρωμεν τὰ ἐν ἄλλαις

«Πολὺ τελειότερα πρότυπα ἀναλυτικῆς ἀκριβείας (τῶν Σλαυικῶν καὶ Γερμανικῶν γλωσσῶν) εἶναι αἱ Νεολατινικαὶ γλῶσσαι, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν Νεοελληνικήν...» (Benloew).

Καὶ τώρα ἐρωτᾶται: εἶναι ἆρά γε αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ διδάγματα ταῦτα ἀληθῆ; Εἶναι ἀληθὲς ὅτι καθὰ αἱ Νεολατινικαὶ γλῶσσαι οὕτω καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ κατέστη πρότυπον τελείας ἀναλύσεως, ὅπως διδάσκει μὲν ὁ Γάλλος Benloew, πείθεται δ' αὐτῷ καὶ ἐπαναλαμβάνει ὁ κ. Ῥοΐδης; Ἀληθὲς εἶναι ὅτι οὗτος τοσαύτας παρέθηκε μαρτυρίας ὥστε οὐδεμίαν βεβαίως περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων του θὰ ἀφῆκεν ἀμφιβολίαν ἐν τοῖς — οὐκ εἰδόσι τὰ πράγματα, διότι οἱ εἰδότες αὐτὰ δὲν δύνανται βεβαίως νὰ πεισθῶσιν αὐτῷ ταῦτα.

Κατὰ πρῶτον παρατηρῶ ὅτι πᾶσαι αἱ μαρτυρίαι αὗται εἶναι ἢ Γερμανῶν γλωσσικῶν πρὸ πολλῶν δεκαετηρίδων τελευτησάντων λ.χ. τοῦ Grimm, τοῦ Schleicher κττ., ἢ Γάλλων ἐπαναλαμβανόντων αταλαιπώρως τὰ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐκείνων παλαιότερον λεχθέντα καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἀπαρχαιωθέντα. Οὐδαμοῦ πάλιν γίνεται μνεία τοῦ Brugmann, τοῦ Delbrück, τοῦ Paul, τοῦ Gabelenz, τοῦ Gröber κλπ. νεωτέρων, διότι οὗτοι δὲν λέγουν οὐδ' ἠδύναντο νὰ εἴπωσι ταῦτα. Οἱ παλαιότεροι ἄρα ἐκεῖνοι ὁρμώμενοι ἀπὸ τῶν ἰδίων γλωσσῶν, αἵτινες ὄντως δεικνύουν τοιαῦτα φαινόμενα, καὶ ἑρμηνεύοντες κατὰ δύναμιν αὐτὰ ἔπλασαν τὴν ἄτοπον ἐκείνην θεωρίαν, καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ Αἰθίοπες θὰ ἔπλαττον τοὺς θεοὺς αὐτῶν μέλανας καὶ οἱ βόες ὁμοίως βοῦς, καθὰ εὐφυῶς παρετήρησεν ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος φιλόσοφος. Οἱ δὲ νεώτεροι ὁρμώμενοι ἐν τοῖς κατ' ἐπαγωγὴν συλλογισμοῖς αὐτῶν ἀπὸ εὐρυτέρας πείρας καὶ ἀπὸ ψυχολογικῶν ἀκριβῶν παρατηρήσεων δὲν δύνανται νὰ πρεσβεύωσιν οὔτε ὅτι ἐν τῇ ἀναλύσει κεῖται πολλῷ μείζων σαφήνεια ἢ ἐν τοῖς μονολεκτικοῖς, οὔτε ὅτι ἡ ἱκανότης εἰς δήλωσιν τῶν γραμματικῶν σχέσεων εἶναι ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις ἡ αὐτὴ κτλ., διότι ταῦτα εἶναι ἁπλούστατα ἀναλήθη. Οὗτοι ἠξεύρουσιν ὅτι καὶ ἡ κατὰ πρῶτον συγκόλλησις αὐθυποστάτων

ἐπιστήμαις κτηθέντα πορίσματα ἐπὶ τὴν γλωσσικήν, δι' ὧν οὐδὲν ἄλλο κατορθοῦται ἢ αἱ ἀληθῶς ἐξερευνητέαι πραγματικαὶ σχέσεις νὰ καλύπτωνται». Καὶ ἐν σελ. 11 «ὅστις δὲν μεταχειρίζεται τὸν ἀναγκαῖον κόπον εἰς τὸ σκέπτεσθαι, ἵνα ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τῆς λέξεως, οὐδέποτε θ' ἀνυψωθῇ εἰς ἐλευθέραν προκαταλήψεων θεωρίαν τῶν πραγμάτων. Ἡ ψυχολογία ἐγένετο ἐπιστήμη ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔπαυσε ν' ἀναγνωρίζῃ τὰς ψυχικὰς δυνάμεις ὥς τι πραγματικόν . . .».

λέξεων καὶ ὁ ἀπαρτισμὸς οὕτω λέξεων κλιτῶν ἐγίνετο χάριν σαφηνείας καὶ σήμερον ἀκόμη ἀδιαλείπτως πλάττονται ποικίλαι καταλήξεις δηλωτικαὶ γραμματικῶν σχέσεων ὁμοίως χάριν σαφηνείας. Ἐπειδὴ ἄρα πᾶσα ἡ γλωσσοπλαστικὴ ἐνέργεια καὶ κατὰ τὴν γλωσσογονικὴν περίοδον καὶ μετὰ ταῦτα διαρκῶς κατὰ τοὺς αὐτοὺς ψυχολογικοὺς νόμους ἐγίνετο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ γίνηται καὶ ἀείποτε ἡ σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια κατ' αὐτὰς τὰς ἐργασίας ἐπιδιώκεται, εἶναι ὅλως παράλογον νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι οἱ ἄνθρωποι τὸ πάλαι συντιθέντες καὶ καταρτίζοντες τὸ τυπικὸν καθίστων τὴν γλῶσσαν ἀσαφῆ. Ἂν δὲ τυχὸν σήμερον τὰ συντεθειμένα ἐκεῖνα φαίνονται ἡμῖν ἀσαφῆ, τοῦτο οὐδὲν θαῦμα. Εἶναι γενικὸς νόμος, καθ' ὃν τὰ κατὰ πρῶτον σαφῆ καὶ ἐναργῆ καὶ ἐμφαντικά, εἴτε μονολεκτικὰ εἴτε περιφραστικὰ εἶναι, σὺν τῷ χρόνῳ ἀποβάλλουσι τριβόμενα τὰς ἀρετὰς ταύτας καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐπιζητεῖται σαφεστέρα ἔκφρασις· πρβλ. τὰ σημερινὰ *ἀπ' ὀπίσω του* ἀντὶ τοῦ μεταγενεστέρου *ὀπίσω του*, *ὕπαγε ὀπίσω μου*, *ἀπὸ πάνω του* ἀντὶ *ἐπάνω* (*ὄρους*), τὸ Ὁμηρικὸν *ἐξ ἐμέθεν* ἀντὶ *ἐμέθεν* μόνου κλπ. Ἀλλ' ἡ ἀμαύρωσις αὕτη δὲν χωρεῖ ἰσοταχῶς ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις. Ὅπου οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀνεμίχθησαν μετ' ἀλλογλώσσων, ὅπου οἱ λαλοῦντες γλῶσσάν τινα δὲν εὗρον κατὰ τὴν ἄφιξίν των εἰς ἣν κατῴκησαν χώραν, ποικίλα φῦλα συγχωνευθέντα ὑπ' αὐτῶν, καθόλου ὅπου ἡ βάσις, ἐφ' ἧς κινεῖται καὶ ἀναπτύσσεται ἡ γλῶσσα, οἱ ἄνθρωποι, ἦσαν ἐξ ἀρχῆς καὶ διετέλεσαν μέχρι τοῦ νῦν ὁμοειδεῖς καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀμιγεῖς ἀλλογλώσσων, ἐκεῖ εἶναι ἐκ τῶν προτέρων μεγάλη πιθανότης ὅτι ἡ ἐξέλιξις ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τῶν προϋπαρχόντων, δὲν προβαίνει οὕτω ταχέως ὅσον ὅπου οἱ ἐναντίοι ὅροι ἐπεκράτησαν, καὶ δὴ ὅτι τὸ ὅλον θὰ φέρῃ συντηρητικὸν χαρακτῆρα, (πρβλ. Συνόψεως Ῥωμαν. φιλολογίας Α' 329).

Πρὸς τούτοις εἶναι γνωστόν, ὅτι ὁ νόμος τῆς φειδοῦς τοῦ κόπου ἢ τῆς εὐκολίας ἐν τῇ προφορᾷ δὲν ἐμφανίζεται ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις ὁμοιοτρόπως· ἰδοὺ τί λέγει περὶ τούτου ὁ Paul σελ. 53-4 «Ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ πρὸς ἀλλοίωσιν τάσις ἑκασταχοῦ μᾶλλον ἐπὶ τάδε ἢ ἐπ' ἐκεῖνα ἄγει, δὲν δύναται νὰ ζητηθῇ ἀλλαχοῦ ἢ ἐν τούτῳ ὅτι ἡ ἐπὶ τάδε ἀλλοίωσις εἶναι εὐκολωτέρα εἰς τὰ ὄργανα τοῦ λαλοῦντος . . . Ἀλλ' ἡ εὐκολία αὕτη ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῶν σχέσεων τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν, ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ τονισμοῦ, τοῦ τε ἐντατι-

κοῦ καὶ τοῦ μουσικοῦ. Διὰ τὴν μακρὰν συλλαβὴν εἶναι ἄλλο τι εὔκολον καὶ διὰ τὴν βραχεῖαν ἄλλο· διὰ τὴν τονουμένην ἄλλο καὶ διὰ τὴν ἄτονον ὁμοίως ἄλλο, διὰ τὴν περισπωμένην συλλαβὴν ἄλλο καὶ διὰ τὴν ὀξυνομένην ἢ βαρυνομένην ἄλλο. Πρὸς τούτοις ἡ εὐκολία κανονίζεται κατὰ μέγα πλῆθος σχέσεων, αἵτινες δύνανται νὰ εἶναι διάφοροι δι' ἕκαστον ἄτομον, ἀλλὰ καὶ εἰς μείζονα ἢ ἐλάσσονα πλήθη ἀτόμων ὁμοίως ἢ ἀπαραλλάκτως ν' ἀνήκουν. Πρὸ πάντων παρατηρητέον τόδε ὅτι ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις ὑπάρχει σύστημά τι τῶν φθόγγων, ἐκ τούτου ἡ πορεία τῆς ἀποκλίσεως φθόγγου τινὸς ὁρίζεται κατ' ἀνάγκην ὑπὸ τῆς πορείας τῶν ἄλλων. Μεγάλην δ' ἔχει σημασίαν καὶ ἡ ἀδιάφορος λεγομένη θέσις τῆς γλώσσης (ἤτοι τῆς θέσεως ἐν ᾗ εὑρίσκεται ὅταν δὲν ὁμιλῶμεν), διότι πᾶσα παραλλαγὴ αὐτῆς μεταβάλλει ὡς εἰκὸς τὴν εὐκολίαν δι' ἕκαστον φθόγγον».

Ἐκ τούτων δῆλον ὅτι τοῦ νόμου τῆς εὐκολίας αἱ ἐπιδράσεις δὲν εἶναι πανταχοῦ αἱ αὐταί, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον καὶ σφόδρα ποικίλαι. Ὥστε ἂν τυχὸν ὁ νόμος τῆς φειδοῦς καὶ τῆς εὐκολίας ἔν τινι γλώσσῃ ἐνεφανίσθη οὐχὶ ὡς ἐμμονὴ ἐπί τινος, τονουμένης συνήθως ἢ μακρᾶς ἢ ἀρκτικῆς συλλαβῆς, ἀλλὰ τἀνάπαλιν ὡς βράχυνσις τῶν μακρῶν συλλαβῶν, τότε ὁ χρόνος ὃν ἀποβάλλουσιν οὕτως αἱ μακραὶ συλλαβαὶ μεταφέρεται καὶ δαπανᾶται εἰς ἀπαγγελίαν τῶν βραχειῶν, καὶ οὕτω σῴζονται πᾶσαι. Ταῦτα δὲ πάντα ἀληθῶς συνέβησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἤτοι καὶ ἄνθρωποι ὁμόφυλοι κατῴκουν ἀρχαιόθεν τὴν Ἑλλάδα, ἐντεῦθεν ἡ μικρὰ σχετικῶς διαφορὰ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων αὐτῆς (πρβλ. τὰς ἐν Ἰταλίᾳ!), καὶ κατόπιν ἡ Ἑλλὰς δὲν κατεπλημμυρίσθη ὑπὸ βαρβάρων, ὅπως αἱ χῶραι ἐν αἷς ἐλαλεῖτο ἡ Κελτικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ γλῶσσα, καὶ ἤδη ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἤρχισαν οἱ ἄνθρωποι νὰ εὑρίσκουν εὐκολώτερον, διὰ τὴν ἔκτοτε ἐπικρατοῦσαν, ὡς φαίνεται, ταχεῖαν προφοράν, νὰ μὴ ἐμμένωσιν ἐπὶ πολὺ κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν μακρῶν φωνηέντων καθὼς οὐδὲ κατὰ τὴν τῶν διπλῶν συμφώνων, ἀλλὰ νὰ σπεύδωσιν ἐπὶ τὰς ἄλλας συλλαβάς, αἵτινες τότε, ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ ἰσχύει τὸ ἀξίωμα, καθ' ὃ οὐδὲν ἀληθῶς ἀπόλλυται, προσέλαβον μείζονά πως χρόνον καὶ διὰ τοῦτο ἐσώθησαν μέχρι σήμερον καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ἡ κλίσις.

Οὕτως ὁ νόμος τῆς φειδοῦς ἢ τῆς εὐκολίας ἐν τῇ προφορᾷ δὲν συντελεῖ πάντοτε εἰς ἀποβολὴν τῶν συλλαβῶν καὶ εἰς ἐλάττωσιν τοῦ

ὄγκου τῶν λέξεων καὶ τοῦ πλούτου τῆς κλίσεως, ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν φαινομένων αὐτῆς ταύτης τῆς Ἑλληνικῆς καταδείκνυται, καὶ εἰς σωτηρίαν αὐτῶν. Οὕτως ἡρμήνευσα ἐγὼ πρὸ πολλῶν ἐτῶν τὴν σωτηρίαν τῆς κλίσεως ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ καὶ καθόλου τοῦ πολυσυλλάβου τῶν λέξεων ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Kuhn τόμ. Λ' σελ. 387, καὶ οὐδεὶς ἐν Γερμανίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ με ἤλεγξε σφαλέντα τοῦτο, ἀλλ', ὡς φαίνεται, πάντες συνεφώνησάν μοι. Ἐνῷ δ' ἐκ τοῦ νόμου τούτου ἐπῆλθε σωτηρία τῶν ὑπαρχόντων, ἄλλοι νόμοι, λ. χ. ὁ τῆς σαφηνείας, καὶ ἡ ἀναλογία οὐ σμικρὸν συνεβάλοντο εἰς αὔξησιν τοῦ ὄγκου αὐτῶν· πρβλ. εὑρέθην καὶ ὡς α' καὶ ὡς γ' ἑνικὸν (ἴδε Ἀθηνᾶς τόμ. Α' σελ. 521), ἐντεῦθεν *εὑρέθηκα εὑρέθηκες εὑρέθηκεν· ἐλέγαμε ἐλέγατε* καὶ κατ' αὐτὰ καὶ *ἐλέγανε* μετὰ τοῦ *ε* ἐν τέλει χάριν ἰσαρίθμων συλλαβῶν· *τὴν ἀκρίδαν*: *τὴν ἄμαξαν*:: *ἡ ἀκρίδα*: *ἡ ἄμαξα* κττ.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν παρέχει ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὅτι εἶναι ψευδὴς ἡ ἀρχὴ καθ' ἣν ὅσῳ τελειοτέρα γίνεται ἡ γλῶσσα τοσούτῳ μᾶλλον ἀποβάλλει τῆς κλίσεως τὰ στοιχεῖα. Πάντες βεβαίως ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τοῦ Δημοσθένους κατέστη πλουσιωτέρα, τελειοτέρα κττ. Εἶναι δ' ὅμως γνωστὸν ὅτι οὐ μόνον κατὰ τὴν φρασεολογίαν, τὴν σύνταξιν κττ. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τυπικὸν εἶναι πλουσιωτέρα· διότι ὁ Ὅμηρος ἀγνοεῖ τοὺς δασὺν ἔχοντας χαρακτῆρα παρακειμένους, λ. χ. *πέπραχα* παρὰ τὸν *πέπραγα*, *ἀνέῳχα* παρὰ τὸν *ἀνέῳγα*, *ἔρρηχα* παρὰ τὸν *ἔρρωγα*, *πέπηχα* παρὰ τὸν *πέπηγα*, *κέκλοφα* παρὰ τὸν *κέκλεβα* κττ. Ὁμοίως ἀγνοεῖ ὁ Ὅμηρος τὸν παθητικὸν λεγόμενον μέλλοντα εἰς *-θησομαι*, καὶ τὴν εὐκτικὴν τοῦ μέλλοντος εἰς *-σοιμι -σοιμην*. Ὥστε ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα παρέχει ἡμῖν τὸ θαῦμα, ὅτι καὶ ἀναπτύσσεται, πλουτίζεται, τελειοῦται καὶ ὅμως σύναμα δὲν ἀποβάλλει οὐδ' ἐλαττώνει τὸ πολύμορφον τυπικὸν αὐτῆς ἀλλὰ καὶ τὸ αὐξάνει. Γνωστὸν δ' εἶναι τοῖς γλωσσικοῖς ὅτι καὶ κατὰ τὴν προϊστορικὴν περίοδον ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα μετὰ τὸν χωρισμὸν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀρχεγόνου Ἰαπετικῆς ἔπλασε ποικιλίαν μεγάλην τύπων, λ. χ. τοὺς ἀορίστους εἰς *-θην*, σχεδόν τι πάσας τὰς ποικίλας προστακτικὰς τῶν τρίτων προσώπων, τοὺς λοιποὺς χρόνους (πλὴν τοῦ ἐνεστῶτος καὶ παρατατικοῦ) καὶ τὰς λοιπὰς ἐγκλίσεις (πλὴν τῆς ὁριστικῆς) τῶν παραγώγων ῥημάτων κλπ., διότι ταῦτα ἐν τῇ Ἰαπετικῇ γλώσσῃ μόνον ἐνεστῶτα καὶ παρατατικὸν ἐσχημάτιζον,

ἔπειτα δὲ μετὰ τὸν χωρισμὸν αἱ καθ' ἕκαστον γλῶσσαι τελειούμεναι — ἢ κατὰ τὸν κ. Ῥοΐδην βαρβαρούμεναι — ἔπλασαν καὶ τοὺς λοιποὺς χρόνους καὶ συνεπλήρωσαν οὕτω τὸν διάκοσμον αὐτῶν ὅπως εἶχε καὶ ὁ τῶν πρωτοτύπων. Καὶ ὅμως οὐδεὶς φρονεῖ ὅτι πλάττουσα ταῦτα καὶ πλουτίζουσα τὸν διάκοσμον τοῦ τυπικοῦ αὐτῆς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξεβαρβαροῦτο, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον ἐκαλλύνετο, ὅπως μαρτυροῦσι τὰ ἀθάνατα τοῦ Ὁμήρου ἔπη τὰ βραδύτερον ἐν αὐτῇ ποιηθέντα.

Ὅπως δ' ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐξελέγχεται ἀσύστατος, οὕτως εἶναι πλημμελὴς καὶ ἡ ἄλλη καθ' ἣν «Εἰς ὅλας τὰς γλώσσας ἡ ἱκανότης πρὸς δήλωσιν τῶν γραμματικῶν σχέσεων εἶναι ἀπολύτως ἡ αὐτὴ καὶ ὅλως ἄσχετος πρὸς τὴν δαψίλειαν ἢ πενιχρότητα τοῦ τυπικοῦ ἢ καὶ τὴν τελείαν ἔλλειψιν κλιτικῶν καταλήξεων». Διότι πλεῖσται γραμματικαὶ σχέσεις οὐδεμιᾶς τυγχάνουσιν ἐν πλείσταις γλώσσαις ἐκφράσεως. Τοῦτο παρετήρησεν ἤδη ὁ Οὐμβόλδος, ὅστις γράφων πρὸς τὸν Abel-Rémusat λέγει ἄλλα τε καὶ τάδε: «. . . Ἀλλὰ πάντοτε εἶναι βέβαιον ὅτι δύναταί τις κατ' ἀρχὴν νὰ διισχυρισθῇ, ὅτι ὅταν γραμματική τις σχέσις διεγείρῃ ζωηρῶς τὸ αἴσθημα ἔθνους τινός, ἡ σχέσις αὕτη εὑρίσκει ἔκφρασίν τινα οἱανδήποτε ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἔθνους τούτου. Ὅ,τι ὁ ἄνθρωπος ζωηρῶς καὶ ἐναργῶς συλλαμβάνει ἐν τῇ διανοίᾳ του, πάντως τὸ ἐκφράζει καὶ διὰ τῆς γλώσσης του. Τὴν ἀρχὴν δὲ ταύτην δύναται καὶ ν' ἀντιστρέψῃ τις καὶ νὰ διισχυρισθῇ ὅτι: Ἂν γραμματική τις σχέσις δὲν ἐκφράζηται ἔν τινι γλώσσῃ, αὕτη δὲν προσβάλλει ζωηρῶς τὸ ἔθνος τὸ λαλοῦν τὴν γλῶσσαν ταύτην, οὐδὲ αἰσθάνεται αὐτὴν μετ' ἐναργείας καὶ ἀκριβείας». Ἁπάντων Ζ΄. 294 κἑξ. Εἶναι δὲ τοῦτο τοσοῦτον προφανές, ὥστε ἄπορον πῶς ὁ κ. Ῥοΐδης ἠδυνήθη νὰ πεισθῇ τοῖς τἀναντία διδάξασιν. Οὕτω λ. χ. ἡ νέα Ἑλληνικὴ δὲν δηλοῖ διακεκριμένως δι' ἰδιαιτέρου τύπου τὴν ἐν τόπῳ στάσιν· *εἶμαι 'ς τὸν τόπο μου* καὶ *πάω 'ς τὸν τόπο μου*, *'ς τὸν τόπο! 'ς τὸ διάβολο!* πάντως διότι ἡμεῖς δὲν αἰσθανόμεθα οὕτω ζωηρῶς ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Γερμανοὶ σήμερον τὴν ἀνάγκην τῆς διαρρήδην δηλώσεως τῆς σχέσεως ταύτης. Τἀνάπαλιν οἱ Γερμανοὶ δὲν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τῆς διαστολῆς τῆς ἐπαναλαμβανομένης κατὰ παράτασιν πράξεως ἐν τῷ παρελθόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀπὸ τῆς ἅπαξ μόνον γινομένης (*θὰ τρώγω θὰ φάγω*, *ἔτρωγα ἔφαγα*)·

οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον *πίνω ὕδατος*, ἡμεῖς *πίνω νερό*(1), παραλείποντες οὕτω τὸ ὑπ' ἐκείνων δηλούμενον ὅτι μέρος τοῦ ὅλου πίνω. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον *λέγειν τινὰ κακὰ* καὶ *λέγειν τινὶ κακά*, ἡμεῖς ἐν Ἀθήναις μόνον *τὸν εἶπα πολλὰ κακά*, καὶ *τὸν λέγω γελοῖον*. Οἱ ἀρχαῖοι διέστελλον κάλλιστα τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν τῆς μέσης, διότι ᾐσθάνοντο τὴν ἀνάγκην τῆς ῥητῆς διακρίσεως ταύτης, ἡμεῖς λέγομεν, *σκάσε! ἔσκασε τὸ ξύλον* καὶ *θά σε σκάσω*, *ἔσχισε τὸ σανίδι* καὶ *ἔσχισα τὸ φόρεμά μου*, *πεθαίνω* καὶ *θά σε πεθάνω* κτλ. καὶ οὕτω δὲν ἐκφράζει ἡ γλῶσσα ἡμῶν διακεκριμένην τὴν σχέσιν ταύτην. Αἱ πλεῖσται γλῶσσαι τῆς γῆς δὲν ἐκφράζουν τὴν διαφορὰν τοῦ γένους παντάπασιν, ἄλλαι διακρίνουσι δύο γένη μόνον ἐν ταῖς ἀντωνυμίαις, ἄλλαι τοὐναντίον καὶ ἐν τοῖς ὀνόμασιν, ἄλλαι δὲ καὶ ἐν τῷ ῥήματι κτλ. κλπ. Πρόδηλον ἄρα ὅτι δὲν ἔχουσι πᾶσαι αἱ γλῶσσαι τὴν αὐτὴν ἱκανότητα εἰς δήλωσιν πασῶν τῶν γραμματικῶν σχέσεων, ἀλλ' αἱ μὲν μᾶλλον, αἱ δ' ἧττον. Ὅτι δὲ ἡ ἀκριβὴς καὶ πλήρης ἔκφρασις τῆς ἐννοίας μετὰ πάντων τῶν παρεπομένων αὐτῆς εἶναι προτιμοτέρα τῆς ἐλλιποῦς, τῆς καταλειπούσης εἰς τὸν ἀκροατὴν τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν οὐχὶ ἐκφραζομένων σχέσεων, τοῦτο οὐδεμιᾷ, ἐλπίζω, δύναται νὰ ὑπόκειται ἀμφιβολίᾳ, μετὰ χαρᾶς δὲ βλέπω ὅτι καὶ ὁ κ. Ῥοΐδης ἐν σελ. 112 ἀντιφάσκων ἑαυτῷ θεωρεῖ μέγα πλεονέκτημα τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς τὸ ὅτι δηλοῖ πάντοτε τὸ γένος τῶν οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων δι' ἰδίας καταλήξεως —*ια* —*ισσα* —*αινα* . . . κτλ., καὶ ἀλλαχοῦ ἐπαινεῖ τὸν διπλοῦν μέλλοντα τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς κτλ., ἀλλ' ὅμως πάλιν ἐπανερχόμενος εἰς τὴν παλαιὰν ἁμαρτίαν ἐν σελ. 114-5 ἀποφαίνεται ὅτι οὐδεμία ζημία ἂν λέγηται ἀδιακρίτως καὶ ὁμοιότατα τοῦ *πατέρα* τὸν *πατέρα*, καὶ μάλιστα *οἱ ἀνθρώποι, τσ' ἀνθρώποι!*

Εἴδομεν ὅτι ὁ κ. Ῥοΐδης διισχυρίζεται ὅτι αἱ σχέσεις αἱ ἐκφραζόμεναι δι' ἰδιαιτέρας λέξεως εἶναι σαφέστεραι, καὶ δὴ πᾶσαι αἱ νεώτεραι γλῶσσαι αἱ πρὸς δήλωσιν *ἑκάστης γραμματικῆς σχέσεως* μεταχειριζόμεναι λέξιν τινὰ ἰδίαν εἶναι πολλῷ σαφέστεραι τῶν ἀρχαίων, τῶν

(1) Ἐν σελ. 116 διατείνεται ὁ κ. Ῥοΐδης ὅτι ἐν τῷ *γέμει χαρτία* ἀδύνατον νὰ μὴ θεωρήσωμεν τὰ *χαρτία* ὡς γενικὴν ἀκραιφνεστάτην. Τὸ αὐτὸ δὲ ἀποφαίνεται καὶ περὶ τοῦ *ἕνα κομμάτι ψωμί, ἕνα ποτήρι κρασί, ἕνα κοπάδι χῆνες*. κλπ Τἀληθὲς περὶ τῶν τοιούτων ἐδίδαξεν ὁ Paul ἔνθα ἀνωτ. σελ. 120. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα πάμπολλα σφάλλεται ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ὁ κ. Ῥοΐδης, ὧν ὅμως τὸν ἔλεγχον παρατρέχω ὡς ἀλλότριον τῆς παρούσης μελέτης.

ἐχουσῶν ἐν ἑνὶ μονολεκτικῷ τύπῳ συνημμένα πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα. Καὶ ταῦτα πάλιν ἐσφάλη ὁ κ. Ῥοΐδης πεισθεὶς ἀταλαιπώρως τοῖς ἀλλογλώσσοις τοῖς ἀπὸ μονομεροῦς ὄψεως τῶν πραγμάτων, ἀπὸ τῆς γλώσσης αὐτῶν, κρίνουσι καὶ ἀποφαινομένοις τὴν πλάνην ταύτην. Διότι δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ νεώτεραι γλῶσσαι παριστῶσι *πᾶσαν* γραμματικὴν σχέσιν δι' ἰδιαιτέρας λέξεως, ὅπως κάλλιστα ἠδύνατο νὰ πεισθῇ ἐκ τῆς γλώσσης ἡμῶν· πρβλ. *ἀγαπῶ ἀγαπᾷς ἀγαπᾷ ἀγαποῦμεν ἀγαπᾶτε ἀγαποῦν, ἀγαποῦσα ἀγάπησα, ἀγαποῦμαι, ἀγαπειοῦνται, ἀγαπηθήκανε, ἀγαπημένος, ἀγαπημένα* κτλ. *χέρι, χεριοῦ, χέρια, ἄνθρωπος, ἀνθρώπου, ἄνθρωπο(ν), ἀνθρώποι, ἀνθρώπων, ἀνθρώπους* κτλ.

Ἐρωτῶ δὲ πάντα τινὰ καὶ αὐτὸν τὸν κ. Ῥοΐδην, εὑρίσκει τὸ ἀγαπῶ ἧττον σαφὲς τοῦ io amo ἢ j'aime ἢ τὸ ἀγαποῦμαι τοῦ (io) sono amato, je suis aimé, ἢ τὸ ἀγαπειοῦνται τοῦ ils s'aiment l'un l'autre; ἢ τὸ χεριοῦ ἀσαφέστερον τοῦ de la main; κττ. κττ. Ἐγὼ ὁμολογῶ παρρησίᾳ ὅτι δὲν εὑρίσκω ἀσαφέστερα τὰ ἑλληνικὰ τῶν Γαλλικῶν καὶ Ἰταλικῶν, εἰ δέ τις ἄλλος, μὴ φθονείτω (1).

(1) Ὁ κ. Ῥοΐδης ἐνόμισε καλὸν καὶ νὰ ψέξῃ τοὺς ἀρχαίους τύπους ἐν σελ. 142 γράψας «ὁ μὲν παρατατικὸς τοῦ ἐσθίω *ἤσθιον* κάπως τρώγεται, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ μέλλων ἢ μᾶλλον οἱ τρεῖς μέλλοντες *ἔδομαι* ἢ *φάγομαι* ἢ ποιητικῶς *ἐδοῦμαι*, ὁ παρακείμενος *ἐδήδοκα*, ὁ ὑπερσυντελικὸς *ἐδηδόκειν*, καὶ ὁ ἀόριστος *ἠδέσθην*», καὶ προσθέσας φράσιν τινὰ τοῦ μακαρίτου Ζαμπελίου «ὁποία δυσκαταμάθητος ἀνωμαλία καὶ περιττὴ ποικιλία κατὰ τοὺς σχηματισμούς, τοὺς χρόνους καὶ τὰς ἐγκλίσεις!» Ὡς φαίνεται, ὁ κ. Ῥοΐδης δὲν ἐπέστησέ ποτε τὸν νοῦν εἰς τἀληθῶς συμβαίνοντα ἐν τῇ γλώσσῃ, δι' ὃ ἀγνοεῖ ὅτι πᾶσαι αἱ φοβεραὶ ἀνωμαλίαι αὗται δὲν εἶναι αἰσθηταὶ τοῖς λαλοῦσιν ὡς μητρικὴν τὴν γλῶσσαν ταύτην, πρβλ. τὰ σημερινὰ ἀνωμαλώτατα *ἔρχομαι, ἦρθα, ἔλα, ἂς ἔρθῃ, ἐλᾶτε, ἂς ἔρθουν! εἶμαι εἶσαι εἶναι, τρώγω ἔφαγα, βλέπω εἶδα κτλ.* Καὶ ὅμως τίς ἡμῶν ἔχει αἴσθησίν τινα τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων; Ἀτόπως ἄρα κακίζεται ἡ τοὺς μονολεκτικοὺς τούτους καὶ τοὺς τοιούτους σχηματισμοὺς ἔχουσα ἀρχαία γλῶσσα. Ἐν τέλει παρατηρῶ καὶ τοῦτο ὅτι πρὸς δείνωσιν τοῦ κακοῦ ὁ κ. Ῥοΐδης ἀνέγραψε τρεῖς μέλλοντας καὶ παρέστησε τὸ πρᾶγμα οὕτως ὥστε νὰ φαίνηται ὅτι ἡ δόκιμος γλῶσσα εἶχε τοσαύτην σωρείαν τύπων, ἐνῷ τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὅτε ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις ἐλέγετο *ἔδομαι* δὲν ἐλέγετο *φάγομαι*, ὃ μόνον τῶν μεταγενεστέρων, τὸ δὲ *ἐδοῦμαι* εἶναι ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις καὶ μεταβάλλεται εἰς ἔδομαι.

Ὁ κ. Ῥοΐδης ἐνταῦθα μὲν ἐπαινεῖ τὰ ἀναλελυμένα, τὰ δι' ἰδιαιτέρας λέξεως δηλοῦντα ὡς λέγει, ἑκάστην γραμματικὴν σχέσιν, ἐν δὲ σελ. 326 ἐπιλαθόμενος ἑαυτοῦ γράφει περὶ τοῦ «*μάννα δὲ μ' ἐγγαστρώθη*» τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὅτι «οὔτε εἰς τὴν ἀρχαίαν οὔτε εἰς ἄλλην γλῶσσαν δύναται νὰ εὑρεθῇ *μονολεκτικὸς τρόπος ἐκφράσεως* ἄξιος περισσοτέρων σχολίων . . .»· ὅτι ἐν τούτῳ «συμπλέκονται δύο ἀντίθετοι ἔννοιαι

Ἀλλ' εἴτε βαρβαρότητος σημεῖον εἶναι ἡ πολυτυπία, ὅπως ἀξιοῖ ὁ κ. Ῥοΐδης, εἴτε εὐγενείας ὅπως ἄλλοι θέλουσιν, εἴτε τὰ μονολεκτικὰ εἴτε τὰ περιφραστικὰ ἤθελέ τις (αὐθαιρέτως πάντοτε καὶ ἀνεπιστημόνως, διότι ἡ γλωσσικὴ ὡς ἱστορικὴ ἐπιστήμη δὲν δύναται ν' ἀπονέμῃ βραβεῖα!) νομίσει προτιμότερα, πάλιν παρατηρῶ ὅτι οὐδεμία παρέχεται ἡμῖν αἵρεσις τούτων ἢ ἐκείνων. Ἡ γλῶσσα ἡμῶν διασώσασα δι' οὓς εἴπομεν λόγους τὴν κλίσιν καθόλου καλῶς οὔτε κατέφυγεν εἰς ἀναλύσεις ὅπως αἱ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης γλῶσσαι, οὔτε ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἀκριβῶς νόμους ὑπάγεται ὅπως ἐκεῖναι οὐδὲ πρέπει νὰ καταφρονῆται ὁ τυπικὸς αὐτῆς πλοῦτος, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐκεῖναι ἀπώλεσαν αὐτόν. Πάντα ἄρα τὰ ἐκ τῶν γλωσσῶν τούτων ποριζόμενα διδάγματα δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ μεταφέρωνται ἀταλαιπώρως ἐπὶ τὴν ἡμετέραν, ἂν μὴ θέλωμεν ν' ἀπατώμεθα μὲν αὐτοὶ ν' ἀπατῶμεν δὲ καὶ τοὺς ἄλλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἑνότης τῆς λαλουμένης.

Ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ ἀναλαμβάνει ὁ κ. Ῥοΐδης ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ λαλουμένη νεωτέρα Ἑλληνικὴ ἦτο ἤδη ἀπὸ πολλῶν αἰώνων καὶ ἔτι σήμερον εἶναι πανταχοῦ ὁμοειδής, ἑνιαία, πᾶσι καταληπτή· ὅτι δ' ἐσφάλην ἐγὼ διισχυρισθεὶς ὅτι ἡ ἔλλειψις γλώσσης τινὸς γνωστῆς, παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν ἐν χρήσει, ἠνάγκασε τοὺς μετὰ τὴν Ἅλωσιν λογίους Ἕλληνας νὰ πειραθῶσιν ὅπως ἐκ τῆς γλώσσης τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων καὶ τῆς τῶν σχολείων καὶ ἔκ τινων ἔτι μικρῶν στοιχείων τῆς λαλουμένης συμπήξωσι τὴν ἔκτοτε κατὰ μικρὸν ἀρξαμένην νὰ διαμορφώνηται καὶ τελευταῖον ἐπικρατήσασαν γραπτὴν γλῶσσαν, ὁποία παρ' ἡμῖν εἶναι σήμερον ἐν χρήσει. Εἰς ἀπόδειξιν τοῦ

πάθους καὶ ἐνεργείας». Ὡς βλέπετε ἄλλοτε λαλεῖ ὁ ὑποβολεὺς Φράγκος καὶ ἄλλοτε τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τοῦ Ἕλληνος· μόνη ἡ ἐπιστήμη τῆς γλώσσης οὐχί.

δυσχυρισμοῦ του ἐπάγεται ὁ κ. Ῥοΐδης α) ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν ἀκόμη οἱ ἐρευνηταὶ νὰ διαιρέσωσιν αὐτὴν εἰς διαλέκτους, ὅπερ, λέγει, θὰ ἦτο εὔκολον καὶ θὰ εἶχε πρὸ πολλοῦ γίνει, ἂν ὑπῆρχον ἀληθεῖς διαφοραὶ ἐν αὐτῇ καὶ μὴ ἦτο ὁμοειδὴς καὶ ἑνιαία πανταχοῦ· β) γνώμας καὶ μαρτυρίας τινὰς λογίων περὶ τούτου· γ) δημοτικά τινα ᾄσματα διαφόρων τόπων, ἅτινα ὡς ὅμοια, καίπερ ἐκ διαφόρων τύπων συνειλεγμένα, μαρτυροῦσι τὸ ἑνιαῖον αὐτῆς· δ) ὅτι μόνος ἐγὼ εἶπα ὅτι αἱ διάλεκτοι δὲν προσέπιπτον σαφεῖς τοῖς ἄλλας διαλέκτους λαλοῦσιν.

Λυποῦμαι πολύ, ὅτι οὐδὲ περὶ τούτων δύναμαι νὰ συμφωνήσω πρὸς τὸν κ. Ῥοΐδην. Διότι εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι δὲν εἶναι εἰσέτι ἀκριβῶς γνωστὸν εἰς πόσας διαλέκτους διαιρεῖται ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα, ἀλλ' αἰτία τούτου δὲν εἶναι ὅτι αὗται ὀλίγον διαφέρουσιν ἀλλήλων, ἀλλὰ τοῦτο ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐμελετήσαμεν αὐτὰς ἐπαρκῶς εἰσέτι, καὶ δὴ καθὼς *εἰς τὸ σκοτάδι ὅλες αἱ ἀγελάδες εἶναι μαῦρες*, οὕτω καὶ ἐν ταῖς ἀγνοουμέναις διαλέκτοις ταύταις ἡμεῖς βεβαίως δὲν ἠδυνήθημεν εἰσέτι νὰ ἀνεύρωμεν μεγάλας, χαρακτηριστικὰς διαφοράς. Τοῦτο, νομίζω, δὲν εἶναι θαῦμα, μᾶλλον τοὐναντίον θὰ ἦτο θαυμαστόν. Οὐδὲ τὰς μαρτυρίας τῶν λογίων ἐκείνων, παλαιοτέρων καὶ νεωτέρων, κρίνω βαρυσημάντους, διότι—τοῦτο ἐλπίζω ὅτι ἐπιτρέπεται σήμερον εἰς ἐμὲ ἄνευ τινὸς φόβου ματαίας περιαυτολογίας νὰ εἴπω περὶ ἐμαυτοῦ—πλείονα πεῖραν ἔχω ἐγὼ σήμερον τούτων ἢ ἐκεῖνοι, ὥστε καθ' ὃν τρόπον δὲν ἀποδέχομαι οὔτ' ἐγὼ οὔτε τῶν συνεργατῶν τις ἄλλος τὰς περὶ πολλῶν φαινομένων τῆς γλώσσης ἡμῶν γνώμας αὐτῶν, οὕτως οὐδὲ τὴν περὶ τῆς ἑνότητος ταύτης ἀπόφανσιν αὐτῶν δύναμαι ν' ἀποδεχθῶ. Πολλῷ δ' ἧττον δύναμαι νὰ θεωρήσω ἀληθῆ τὴν διὰ παραθέσεως δημοτικῶν ᾀσμάτων (μεταβεβλημένων μάλιστα ὑπὸ τοῦ κ. Ῥοΐδου ὀρθογραφικῶς) ἀπόδειξιν τῆς ἑνότητος, ἣν προσάγει ὁ κ. Ῥοΐδης, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ αὐτὸς ὁ προτείνας αὐτὴν ἀνήρεσεν ἔπειτα γράψας ἐν σελ. 198 ὅτι «Ἡ μόνη κάπως—κατὰ τῆς ἑνότητος τῆς λαλουμένης—ἔνστασις θὰ ἦτο ὅτι ἡ ἐπικράτησις εἰς τὰ δημώδη ᾄσματα λέξεων καὶ τύπων κοινῶν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνὰ τὰς Ἑλληνικὰς χώρας περιφορᾶς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἑπόμενον ἦτο ν' ἀποβάλωσι τὸ πλεῖστον τοῦ ἰδιωτισμοῦ αὐτῶν ἀπαύστως ὁμαλιζόμενα καὶ βαθμηδὸν μεταβαλλόμενα ἀπὸ ἐπαρχιακῶν εἰς οἰκουμενικά. Ἡ ὑπόθεσις φαίνεται εὔλογος». Ἀλλ' ἀφοῦ ἡ ὑπόθεσις

ἢ μᾶλλον ἡ ἑρμηνεία τοῦ φαινομένου τούτου φαίνεται εὔλογος καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κ. συγγραφέα, πρὸς τίνα σκοπὸν προσήγαγε τὰ ᾄσματα ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἑνότητος τῆς λαλουμένης;

Ὅτι δ᾽ ἀληθῶς οὕτως ἔχει ὁ ἐξομαλισμὸς καὶ ἡ ἰσοπέδωσις αὐτῶν, ἐξέθηκε μὲν ἀξίως λόγου καὶ ὁ κ. Ἰάκ. Πολυλᾶς, γίνεται δὲ δῆλον καὶ ἐκ τῶν ἀκολούθων τοῦ Paul, σελ. 365-6, ἔνθα διαλαμβάνων περὶ τῆς κοινῆς γλώσσης διδάσκει: «Μόνον διὰ τὴν ἄμεσον συγκοινωνίαν ἰσχύει μέγα ἡ ἀνάγκη κοινῆς γλώσσης, διὰ δὲ τὴν ἔμμεσον πολλάκις οὐδ᾽ ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη αὕτη, ἐὰν τὰ ἄτομα, μεταξὺ τῶν ὁποίων γίνεται ἡ ἀνακοίνωσις, εἶναι ὅλως διάφορα διαλεκτικῶς. Ἐὰν δηλ. ἡ ἀνακοίνωσις τελῆται δι᾽ ἄλλων ἀτόμων, ὧν αἱ διάλεκτοι κεῖνται ἐν τῷ μέσῳ, τότε δύναται τὸ ἀνακοινωτέον μεταβιβαζόμενον ἀπὸ μιᾶς διαλέκτου εἰς ἄλλην καὶ ἐκ ταύτης πάλιν εἰς ἄλλην *νὰ λάβῃ τοιαύτην μορφήν, ὥστε νὰ καταστῇ σαφὲς καὶ εἰς ἐκείνους οἵτινες δὲν θὰ τὸ ἐνόουν ἐν τῇ διαλέκτῳ, ἐν ᾗ κατὰ πρῶτον ἦτο. Τοιαύτη δὲ διαδοχικὴ μετάβασις τελεῖται προδήλως ὅταν ποιητικὰ προϊόντα μεταφέρωνται ἀπὸ ἑνὸς τόπου εἰς ἄλλον προφορικῶς . . . . Οὕτω δὲ κατορθοῦται νὰ συνδέωνται διὰ τῶν προϊόντων τούτων καὶ χῶραι σφόδρα διαλεκτικῶς διαφέρουσαι ἀλλήλων καὶ ἄνευ μεσολαβήσεως κοινῆς τινος γλώσσης*. Μάλιστα ἡ συχνότατα παρατηρουμένη πρᾶξις αὕτη ἐμποδίζει ἀκριβῶς ὥστε διάλεκτός τις, ἐν ᾗ τυχὸν συνετάχθησαν ἔξοχα καλλιτεχνικὰ μνημεῖα, νὰ τύχῃ δι᾽ αὐτὰ διαδόσεως καὶ κατισχύσῃ τῶν ἄλλων, διότι δὲν διαδίδεται μετὰ τῶν μνημείων τούτων, τοὐλάχιστον οὐχὶ καθαρά . . .». Τὰ δημοτικὰ ἄρα ᾄσματα καὶ καθόλου τὰ δημοτικὰ φιλολογικὰ προϊόντα οὐδέποτε οὐδαμοῦ παριστῶσι καθαρὰς τὰς διαλέκτους, καὶ δὴ δὲν δύνανται νὰ προσάγωνται μάρτυρες ὑπὲρ τῆς ἐλλείψεως αὐτῶν.

Ἔπειτα πολὺ πρὸ τοῦ 1879 εἶχον ἐγὼ μελετήσει τὰ ὑπὸ τοῦ Fauriel, Passow καὶ ἄλλων ἐκδεδομένα δημοτικὰ ἡμῶν ᾄσματα, ἀλλ᾽ οὐδεμίαν εἶχον ὑπόνοιαν τῶν φοβερῶν ἀλλοιώσεων τῶν φωνηέντων, ἃς ἡ βορεία ἑλληνικὴ παρέχει. Ὅτε δὲ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1879 μεταβὰς εἰς Ἰέναν εὗρον ἐκεῖ δύο καλοὺς κἀγαθοὺς Μακεδόνας, Ἰωάννην Δέλλιον καὶ Ἀθανάσιον Οἰκονομίδην καὶ μετ᾽ αὐτῶν συνεξῆλθον εἰς περίπατον, παρετήρησα ὅτι ἐν τῷ λόγῳ αὐτῶν ἔλεγον *φέρου, λέγου, κόφτου, ἔρχιτι, λέγιτι,* καὶ εὐθὺς ἐνόησα ὅτι ἡ διάλεκτος αὐ-

τῶν τὰ ἄτονα *ο*, *ε* τρέπει εἰς *ου*, *ι*· βραδύτερον δὲ ἐν Ἀθήναις ἔσχον εὐκαιρίαν νὰ ἀποδείξω ταῦτα διὰ πολλῶν καὶ ἀναπληρώσω διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι καὶ τὰ ἀρχαιόθεν ἄτονα *ου ι* πίπτουσιν· πρβλ. τὰ ἐν Περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τομ. Λ'. σελ. 388 κἑξ. καὶ ἐν τῇ Einleitung 342 κἑξ. περὶ τούτων διειλημμένα μοι. Διὰ τῶν παθήσεων τούτων ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ ἐν τῇ βορείᾳ Ἑλλάδι κατέστη σφόδρα διάφορος τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλ' ὅμως τὰ δημοτικὰ προϊόντα αὐτῆς οὐδὲν σχεδὸν ἴχνος τῶν παθῶν τούτων δεικνύουσιν· εἶναι ἄρα παντάπασιν ἀναξιόπιστοι μάρτυρες ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως ἢ οὐχὶ διαλέκτων.

Καὶ αὐτὸς ὁ κ. Ῥοΐδης ἐν σελ. 168 - 9 κατηγορεῖ, ἀδίκως μάλιστα, τοὺς ἐκδότας δημοτικῶν προϊόντων, λέγων ὅτι κακῶς ποιοῦσιν φροντίζοντες (ὅπως ἐγὼ πολλάκις συνεβούλευσα) νὰ καταγράφωσιν ὅσον οἷόν τε ἀκριβέστατα τοὺς προφερομένους φθόγγους καὶ εἰκονίζωσιν τὰς κατὰ τόπους ἀποχρώσεις τῆς προφορᾶς, διότι, ἐπιφέρει, προκύπτει οὕτως «ὁ ἐξαφνισμὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ, *ἡ διάσπασις ἢ τοὐλάχιστον ἡ ἐπισκίασις τῆς γλωσσικῆς ἑνότητος τῶν Ἑλλήνων* καὶ ἡ παροχὴ ἐπιχειρημάτων εἰς τοὺς ἱκανοὺς νὰ ἀρνηθῶσιν αὐτήν»· καὶ ἐν σελ. 209 σημ. 2 «Τὰ δημοτικὰ ᾄσματα τῆς Κύπρου .... *κατέστρεψεν ἡ προτίμησις τῆς φωνητικῆς γραφῆς*» (καὶ ὅμως πόσον ἀπέχουσιν ἀκόμη!). Ταῦτα δ' ὅμως οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνουσιν ἢ ὅτι ὑπάρχει ἀληθῶς δυσκολία μεγάλη καταλήψεως καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν δημοτικῶν προϊόντων χώρας τινὸς ὅταν μεταβιβασθῶσιν εἰς ἄλλην, ἣν ὁ κ. Ῥοΐδης νομίζει ὅτι αἴρει συγκαλύπτων τὴν διάφορον προφορὰν τῶν λέξεων διὰ τῆς ἐκβολῆς πάντων τῶν χαρακτηριστικῶν τούτων ἐκ τῆς γραφῆς αὐτῶν, ὡσεὶ οὕτως ἐξεβάλλοντο αὐτὰ ταῦτα τὰ χαρακτηριστικὰ ἑκάστης διαλέκτου καὶ ἐκ τῆς ζώσης λαλιᾶς. Αὐτόδηλον δ' ὅτι ἂν τὰ φιλολογικὰ δημώδη προϊόντα μόνον διὰ τῆς τεχνητῆς καὶ ψευδοῦς ὀρθογραφίας, ἣν προτείνει ὁ κ. Ῥοΐδης, γίνωνται καταληπτὰ ἀποβάλλοντα ὅ,τι καθιστᾷ αὐτὰ ἀκατάληπτα, ἂν εἶναι οὕτως ἀσαφῆ, ἅτε ἐν διαφέρουσιν ἰδιώμασι συντεταγμένα, τὰ φιλολογικὰ προϊόντα, περὶ ὧν, καθὰ εἴδομεν ἀνωτέρω, ὁ Paul λέγει ὅτι μεταφερόμενα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἀποβάλλουσι πᾶν τὸ ἰδιάζον τῷ τόπῳ ἐν ᾧ κατ' ἀρχὰς ἐγένοντο, πολλῷ μᾶλλον ἀνάγκη νὰ εἶναι ἀσαφὴς καὶ διαφέρῃ ὁ φυσικὸς τῶν κατὰ τόπους ἀπαιδεύτων Ἑλλήνων λόγος. Τὰ λυποῦντα τὸν

ὀφθαλμόν, ὡς λέγει ὁ κ. Ῥοΐδης, ὅταν ἀναγινώσκωνται, καθίστανται παντάπασιν ἀκατάληπτα ὅταν ἀκούωνται, ὅπως ἐγὼ πολλῷ κρεῖσσον τοῦ κ. Ῥοΐδου — ἐπιτραπήτω μοι καὶ τοῦτο — καὶ παντὸς ἄλλου ἠξεύρω. Ὅτε κατὰ πρῶτον τῷ 1878 μετὰ τοῦ ἐκ Καστορίας κ. Φίτσιου ἤκουσα ἐν Λιψίᾳ Μακεδόνων ἐμπόρων συνδιαλεγομένων ἔμεινα ἐνεός, οὐδ' ἠδυνάμην ἐπί τινα χρόνον νὰ ἐννοήσω, ἂν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἐλάλουν ἑλληνιστί, πολλῷ δ' ἧττον νὰ παρακολουθήσω τὸν διάλογον αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐν μέσαις Ἀθήναις πολλάκις μοὶ συνέβη νὰ παρατηρήσω ὅτι ὁ λόγος τῶν ἐκ διαφόρων τόπων ἀπαιδεύτων Ἑλλήνων προσπίπτει πολλάκις ἀκατάληπτος εἰς τοὺς ἐξ ἄλλων χωρῶν ὁρμωμένους.

Περιπατῶν ποτε ἐν ὁδῷ Αἰόλου μετὰ παλαιοῦ συμμαθητοῦ καὶ φίλου ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου Βάθη, συνήντησά τινι τῶν παλαιμάχων ἐκείνων Κρητῶν, οἷς αἰεὶ ἔρις τε φίλη πόλεμοί τε μάχαι τε, καὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς ἠρώτησα αὐτὸν τί νέα ἤξευρεν· ἦν δὲ χρόνος ὅτε τὰ ἐν Κρήτῃ μᾶλλον ἢ κατὰ τὸ ἔθος ἐταράσσοντο καὶ σφόδρα προσδόκιμος νέος ἀγὼν ἐφαίνετο. Ὁ δὲ ἀπήντησε πρὸς ἐμὲ ὧδε: *εεπὰ ς' τοῦ Βιβιλάκι χατῶ πῶς τὰ φέρασιν καὶ τὰ τυπώνουσιν ἐδά*!! Τούτων δ' ἀπαγγελθέντων διὰ μιᾶς, ἄνευ διακοπῆς, καὶ μετὰ τῆς Κρητικῆς προφορᾶς οὐδὲ ἓν ἐνόησεν ὁ πλησιέστατα ἱστάμενος καί, ὡς εἰκός, ἀκούσας πάντα μακαρίτης Βάθης. Ἐντεῦθεν δ' ἠρώτησέ με ἔπειτα ἰδιαιτέρως τί τάχα ἐσήμαινον οἱ λόγοι τοῦ Κρητὸς ἐκείνου, ὧν οὐδὲ τὴν ἔννοιαν αὐτὸς ἠδύνατο νὰ ὑποτοπάσῃ, καὶ ἐγὼ ἡρμήνευσα τότε πάντα πρὸς αὐτόν.

Ὅτε δ' ἄλλοτε πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ πατήρ μου ἡλίευε (παρεκαθήμην δ' ἐγὼ παιδίον ὂν παρ' αὐτῷ) ὑπὸ μέγαν βράχον προφυλάσσοντα ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ δεινοῦ ζεφύρου καὶ τῶν κυμάτων, προσῆλθε γέρων ποιμὴν καὶ πρὸ πάσης προσρήσεως εἶπε πρὸς ἡμᾶς τάδε: *Ὀοϊ, δέεε γατῶ, μω' ἀνιψέε, μὰ νάα 'χε λείπει κεῖνος ὁ βώωακας, μὰ τοῦ διαόοου τό 'χε κάθεσται σεῖς ἀτοῦου*! Ἐπειδὴ δ' ἡμεῖς ἀπηντήσαμεν αὐτῷ ἀστειευόμενοι ὅτι πολὺ πρὸ ἡμῶν ὁ βράχος ἐκεῖνος ἦτο ἐκεῖ, ὁ γέρων προσέθηκεν «*Κατέεω το 'γὼ μω' ἀνιψέε, πῶς πάαda του, παdόοτιρό dου ἦτον αὐτὸς ὁ βώακας ἀτουδά, μὰ ὁ όο μας*». Καὶ ἄλλα τούτου παραδείγματα ἐκ τοῦ φυσικοῦ εἰλημμένα ἠδυνάμην ν' ἀναγράψω, ἀλλὰ συντομίας χάριν ἀναγράφω ὀλίγα τινα ἐκ τῶν *Ἱστοριῶν Γιάννου*

τοῦ *Ἐπαχτίτη* σελ. 30 «τώρα ἦταν μοναχὰ ποῦ περπάταγαν ἔτσι οἱ δυό, τὴν ὥρα τὴ γλυκειὰ τοῦ σκάρου. Γι' αὐτὸ καὶ τράβαγαν (γρ. τραύαγαν) μὲ συλλογή, χωρὶς νὰ κρίνουν. Μὰ ὅσο νὰ ζυγώσῃ τὸ μεσημέρι, ἔκοψαν δρόμον μακρυνόν, ἀνάποδον καὶ πλάκωσαν...» 31 καλοῦν τὸν κόσμο ποῦ πάει κ' ἔρχεται λύση δέση... Καὶ γίνεται βρόντος δυνατὸς καὶ σάλαγος μεγάλος, ἐκεῖ στὴ λάκκα κ' ἀχὸς ἀδιάκοπος χτυπάει ὡς τὰ βάθη τὸν ἀθέρα... Ὁ Κώστας ψηλότερος, στέρεος, ἀνοιχτοπάτης ἔρχονταν πρῶτος... μὲ μάτια τολμηρὰ αὐθαδιασμένα· 33 τὰ πρῶτα τὰ εἶχαν στοὺς σωροὺς ριγμένα, ἀδιάλεγα, ἀντάμα τὰ χονδροτρόκανα μὲ τὰ λειανὰ τροκάνια καὶ τὰ ξεροτρόκανα μὲ τὰ μισόγονα, μὲ τὰ διγόνια. 34 Πίσω εἶχαν τὰ χονδρόκυπρα πλειὸ ψηλὰ καὶ μεγάλα, μπροστὰ τὰ γλαρόκυπρα καὶ τὰ στερφόκυπρα πλειὸ χαμηλά, κ' ἀκόμα μπροστὰ εἶχαν τὰ κυπρέλλια. 35 Ὅλες οἱ λιαρόκαππες κ' οἱ κοντὲς κάππες τῆς στάνης καὶ τοῦ χωριοῦ κ' ὅλες οἱ ἀγκλίτσες κ' οἱ στραβαγγοῦλλες ἐκεῖ ἦταν ἀνταμωμένες». κτλ. Ὡμοίως ἀναγινώσκονται ἐν τῇ Εἰκονογραφημένῃ Ἑστίᾳ τῆς 19 Φεβρουαρίου ἑ. ἔ.

«Σοῦγραφε ροδοθάνατο ἡ τριμεροῦσω Μοῖρα».

καὶ

«Πλάϊ στὸ Δαρεῖο κάθεται ἡ μάργελη ἡ Ἀπάμη».

καὶ

«Ψυχὴ φρουμάζει, κόκκινη ψυχὴ σὰν Αἱμοστάτης!» κτλ.

Ὅτι ἡ ἀσάφεια αὕτη δὲν θὰ συντελέσῃ πολὺ εἰς διάδοσιν καὶ ἀπαθανάτισιν τῶν τοιούτων ἔργων, τοῦτο θά μοι ὁμολογήσῃ, ἐλπίζω ἕκαστος (1).

Ἂν δὲ προκειμένου περὶ κοινῶν, ὡς λέγομεν, τόπων κατώρθουν οἱ ἐκ διαφόρων χωρῶν Ἕλληνες νὰ συνεννοῶνται ὁπωσδήποτε βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ χειρονομιῶν καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεως τῶν περὶ ὧν ἐλάλουν πραγμάτων, τὸ πρᾶγμα ἀπέβαινεν ὀφθαλμοφανῶς

(1) Πόσον φρονιμώτερον ἔπραξεν ὁ Λούθηρος ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἔγραφεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος, Θυριγγίας, ἔπειτα δ' ὅμως θέλων νὰ λαλήσῃ πρὸς σύμπαν τὸ ἔθνος ἔλαβεν ὡς βάσιν τοῦ γραπτοῦ του λόγου τὴν ἐν ταῖς Αὐλαῖς τῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας (μάλιστα ἐν Σαξωνίᾳ) λαλουμένην καὶ ἐγένετο οὕτως ἱδρυτὴς τῆς Γερμανικῆς γραπτῆς γλώσσης; Ἡμεῖς λαμβάνομεν ὡς βάσιν τὴν ἐν ταῖς στάναις λαλουμένην!

πολλῷ δυσκολώτερον προκειμένου νὰ λαλήσῃ τις διὰ τῆς γραφῆς πρὸς ἀπόντας, ἄλλην διάλεκτον ὁμιλοῦντας, καὶ περὶ ἀσυνήθων, ἀνωτέρων, ἔξω τοῦ κοινοῦ πάτου εὑρισκομένων πραγμάτων, περὶ ὧν οἱ γράφοντες κατὰ χρέος ὁμιλοῦσι πρὸς τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμογλώσσους πάντας. Ἐνταῦθα ἡ πενία καὶ ἔλλειψις κοινῶν στοιχείων ἦτο καὶ εἶναι ἀκόμη σήμερον, ἄν τις μὴ μεταχειρίζεται τὴν γραφομένην, καταπληκτική. Διὰ τοῦτο ὅταν μὲν ἀναγινώσκωμεν ᾄσματα περὶ πατρίδος, ἔρωτος, κττ., ἐννοοῦμεν εὐκόλως, ὅταν δ' ὅμως πεζὸν λόγον περὶ πραγμάτων οὐ πανταχοῦ γνωστῶν, ὅπως τἀνωτέρω, οὐχὶ πλέον εὐκόλως. Ἐγὼ ὁμολογῶ, ὅτι ὅπως ἀναγνοὺς τὰς ἱστορίας Γιάννου τοῦ Ἐπαχτίτη πλεῖστα δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω, οὕτω μοι συμβαίνει καὶ ἄλλοτε πολλάκις ὁσάκις ἀναγινώσκω τοπικὸν χαρακτῆρα φέρον βιβλίον. Ἂν δ' εἰς ἐμὲ σήμερον ταῦτα δὲν εἶναι σαφῆ, βεβαίως πρότερον τοῖς ἄλλοις θὰ ἦσαν ἀσαφέστερα.

Τελευταῖον παρατηρῶ ὅτι ὁ κ. Ῥοΐδης δὲν εἶναι βεβαίως φίλος τῶν θαυμάτων — οὐκ ἐπὶ μομφῇ λέγω τοῦτο — καὶ πολλαχοῦ τοῦ βιβλίου του μέμφεται τοὺς ἀπονέμοντας τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐξαιρετικήν τινα θέσιν ἢ προνομίαν κτλ. Ἀλλὰ πῶς τότε αὐτὸς οὗτος κατώρθωσε νὰ γράψῃ (σελ. 181) «ὅτι *κατ' ἐξαιρετικὴν τοῦ Θεοῦ εὐλογίαν* εἶναι ἀδιαίρετος καὶ μία μόνη τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων ἡ γλῶσσα», τοῦτο εἶναι εἰς ἐμὲ παντάπασιν ἀκατάληπτον. Προθύμως ὁμολογῶ ὅτι ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ καὶ διὰ τὸ ἀμιγὲς καθόλου εἰπεῖν τῶν κατοίκων καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τῇ γλώσσῃ ἐπικρατήσασαν ἐξίσωσιν τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φθόγγων, καθ' ἃ ἀνωτέρω εἶπον, δὲν ἐμφανίζονται μεγάλαι ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἀλλοιώσεις καὶ δὴ οὐδ' ἔκτακτοί τινες ποικιλίαι ἐν ταῖς νῦν διαλέκτοις, ὅπως λ. χ. ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Διατείνομαι δ' ὅμως ὅτι, καθὰ καὶ ἡ καθ' ἑκάστην πεῖρα δύναται νὰ διδάξῃ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ διδαχθῶσι τὴν ἀλήθειαν, ἐπειδὴ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἐπὶ αἰῶνας ὅλους ἔζη ἄνευ ἐπαρκῶν λαϊκῶν σχολείων καὶ δὴ ἀμαθές, ἐπειδὴ ἦτο πολιτικῶς κατατετμημένον καὶ δὴ οὐδὲ διὰ τῆς διοικήσεως ἐπεβάλλετο αὐτῷ ὁπωσδήποτε ἑνιαία τις γλῶσσα, διὰ ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ αἱ κατὰ τόπους διάλεκτοι δὲν ἦσαν σαφεῖς πᾶσιν, οὐδὲ γνωσταί· τούτου δ' ἕνεκα μετὰ τὴν φοβερὰν Ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ δούλωσιν ὅλου σχεδὸν τοῦ ἔθνους ἡμῶν οἱ τότε γράφοντες δὲν ἠδύ-

ναντο νὰ πράξωσιν ἄλλως ἢ ὡς ἔπραξαν, ἤτοι δὲν ἠδύναντο νὰ μεταχειρισθῶσιν κατ' ἀρχὰς μὲν ἄλλην γλωσσικὴν φάσιν ἢ τὴν διάλεκτον τοῦ τόπου του ἕκαστος συγκεκερασμένην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μετ' ἐκκλησιαστικῶν τύπων καὶ λέξεων, βραδύτερον δέ, ἐπελθούσης τῆς ἰδέας τῆς ἑνότητος εἰς τὸ ἡνωμένον ἐν τῇ δουλείᾳ ἔκτοτε ἔθνος, τὰ συνηθέστερα καὶ γνωστότερα ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὴν Ἐκκλησίαν γνωστῆς ὁπωσδήποτε γλώσσης, καὶ τὰ ἧττον παρηλλαγμένα καὶ τὰ εὐδιάγνωστα, τὰ οὐδαμοῦ μὲν ἰδιάζοντα, ἀλλὰ πανταχοῦ γνωστὰ στοιχεῖα ἐκ τῆς λαλουμένης. Εἰς τὴν πρώτην γλωσσικὴν φάσιν συνετάχθησαν τὰ Κρητικὰ ποιητικὰ ἔργα καὶ τὰ τῶν Κυπρίων πεζογραφήματα καὶ ἄλλα τινά, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία τοῦ Λάνδου, Θεοτόκη, Βουλγάρεως καὶ ἄλλων, ἃ καθόλου σαφέστερα, διότι δὲν ἀντιπροσωπεύουσιν ἀληθῶς εἰπεῖν τὸν λόγον χώρας τινὸς ὡρισμένης. Αἰτία δὲ τῆς μεταβολῆς ταύτης εἶναι ἀναντιλέκτως οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι τὰ κατὰ τὸν παλαιότερον τρόπον συντεταγμένα οὔτε σαφῆ προσέπιπτον οὔτε εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων τότε ἤρεσκον. Καὶ σήμερον δὲ ὅπως ἐγὼ οὐχὶ ἅπαξ ἔσχον εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσω, τὰ κατὰ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον τρόπον συνταχθέντα ἔργα κρίνονται πολλαχῶς ἀσαφῆ καὶ ἀηδῆ. Ὁ κ. Ῥοΐδης τοῦτο μὲν λέγει ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου ἔργα τῶν Κρητῶν εἶναι σαφῆ, ὅπερ οὐδὲν θαῦμα, ἅτε οὐχὶ ἐν ἁγνῇ Κρητικῇ διαλέκτῳ συντεταγμένα, τοῦτο δὲ διατείνεται ὅτι καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος εἶναι σαφέστατος πανταχοῦ· ἀλλ' ἐγὼ ὑπὸ πολλῶν Ἑλλήνων πολλάκις ἠρωτήθην περὶ πολλῶν λέξεων καὶ φράσεων αὐτοῦ, καὶ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἂν ἦτο πανταχοῦ καταληπτός, ὅπως λέγει ὁ κ. Ῥοΐδης, πολὺ περισσότερον, ἢ ὅσον γίνεται, θὰ ἀνεγινώσκετο πανταχοῦ, καὶ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν νήσων καὶ μάλιστα ἐν Κρήτῃ.

Ἀλλ' ὁ κ. Ῥοΐδης ἀνεῦρεν ὅτι ἐγὼ περιέπεσον εἰς ἀντίφασιν, ἅτε ἄλλοτε διδάξας τἀναντία, τ. ἔ. ὅτι ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ δὲν διαιρεῖται εἰς διαλέκτους ἀλλ' εἰς ἰδιώματα, καὶ ταύτην τὴν ἀπόφανσίν μου εὑρίσκει πολὺ συμφωνοτέραν πρὸς τὰ πράγματα (πρβλ. σελ. 211). Τὰ περὶ τούτων ὑπ' ἐμοῦ πρὸ πολλῶν ἐτῶν λεχθέντα εὑρίσκονται ἐν Ἀθηναίου Τομ. Ι'. σελ. 91, 92 καὶ 482 (οὐχὶ 94, 483). Ἐάν τις λάβῃ τὸν κόπον νὰ ἐπιστήσῃ τὸν νοῦν εἰς τὰ χωρία ἐκεῖνα, θὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἐγὼ τότε ἠγωνιζόμην νὰ δείξω ὅτι ἡ νεωτέρα

Ἑλληνικὴ δὲν κατάγεται ἐκ τῆς Αἰολικῆς καὶ Δωρικῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς Κοινῆς, ὅτι εἶναι καθόλου ὁμοιομερεστέρα ἢ ἡ ἀρχαία, διὰ τοῦτο ἔγραψα ἐν σελ. 92 «Ἂν δὲ ἡ γλῶσσα σήμερον ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων εἶναι μία καὶ ἀδιαίρετος εἰς διαλέκτους *διαστελλομένας ἀλλήλων κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀρχαίων διαλέκτων* . . .». Ἤξευρα δηλ. ἐγὼ ὅτι μέγας σάλος ὑπάρχει καὶ πολὺς ἐγείρεται θόρυβος περὶ τῶν λέξεων «*διάλεκτος*» καὶ «*ἰδίωμα*», καὶ διὰ τοῦτο ἔχων ὑπ' ὄψει ὅτι κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀρχαίων διαλέκτων παρ' ἡμῖν μετρεῖται ἡ διαφορά, καὶ θέλων νὰ δείξω ὅτι πολλῷ πλέον διέφερον τὸ πάλαι ἀπ' ἀλλήλων αἱ διάλεκτοι ἢ σήμερον, ἐνόμισα καλὸν ν' ἀποφύγω ὅλως τὸν ὅρον *διάλεκτοι*, ἀφοῦ εὕρισκον ὅτι παρίστα πλέον τι τοῦ ἀληθοῦς. Διαφορὰς ἄρα παρεδεχόμην, ἀλλὰ φόβῳ μήπως νομισθοῦν μείζους τοῦ ἀληθοῦς, τ. ἔ. ὅσαι αἱ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων ἀπ' ἀλλήλων, ἀπέφυγον τὸν ὅρον *διάλεκτοι*, εἰπὼν *ἰδιώματα*. Πρόκειται ἄρα ἀγὼν μᾶλλον περὶ ὀνομάτων ἢ περὶ πραγμάτων, ἀφοῦ ἡ διαφορὰ οὕτως ἢ ἄλλως ὑπάρχει. Ὅτι δὲ ἔπειτα βραδύτερον μετὰ μακρὰς ἐργασίας εὗρον τὴν διαφορὰν μείζω ἢ τῷ 1880, οὐδὲν θαῦμα. Σήμερον διὰ τῆς παιδείας, διὰ τοῦ τύπου, μετὰ ἀγῶνας ἑνὸς αἰῶνος καὶ ἐπέκεινα κατωρθώθη χάριτι θείᾳ νὰ ἔχωμεν ὄντως μίαν γλῶσσαν, ἀλλ' αὕτη ἐπετελέσθη καὶ ὁσημέραι ἐπιτελεῖται *ἐκβάλλουσα* τὰ ἑκασταχοῦ ἰδιάζοντα, τὰ ἀκατάληπτα καὶ ξενότροπα. Καὶ πάλιν δὲ τὸ ἑνιαῖον τῆς γλώσσης εἶναι σχετικόν, ἐπετελέσθη σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῶν ῥηθέντων μέσων, δὲν ὑπῆρχε δ' ὅμως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους· πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Β'. σελ. 213, ὅπου καὶ τοῦ κ. Χ. Ἀννίνου τοιαύτη περὶ παλαιοτέρας μὲν πολυγλωσσίας καὶ ἀκαταληψίας, νεωτέρας δὲ διὰ τὴν παιδείαν γλωσσικῆς ἑνότητος παρατίθεται λόγος. Ἐπ' ἴσης δ' ἀπέκρουσε τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ῥοΐδου ὑποστηριζομένην ταύτην ἐξ ἀρχῆς ἑνότητα καὶ ἄλλος ἀνήρ, ἀληθῶς σοφός, ὁ κ. Ἰάκωβος Πολυλᾶς. Ὥστε δὲν εἶναι ἀκριβὲς ὅπερ λέγει ὁ κ. Ῥοΐδης, ὅτι μόνος ἐγὼ διισχυρίσθην ὅτι αἱ διάλεκτοι τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης δὲν προσέπιπτον πανταχοῦ καὶ πᾶσι σαφεῖς. Εἰς ταύτην δὲ τὴν οὕτω σχηματισθεῖσαν ἑνιαίαν τῶν ἐγγραμμάτων γλῶσσαν παρεκίνησα ἐγὼ πρὸ πολλοῦ τοὺς λογοτέχνας παρ' ἡμῖν νὰ πειραθῶσι νὰ γράφωσιν.

Ὁ κ. Ῥοΐδης ἀρνεῖται ὅτι ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ ἔχει πολλοὺς καὶ ποικίλους τύπους, διατείνεται δ' ὅτι τῆς ἀρχαίας οἱ τύποι εἶναι

πολὺ ποικιλώτεροι. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ σφάλλεται, διότι τοὺς μὲν νέους δὲν ἠξεύρει, διότι οὐδέποτε ἠσχολήθη περὶ αὐτούς(1), τούτων — ἐλπίζω νά μοι πεισθῇ καὶ ὁ κ. Ῥοΐδης — ἔχω περισσοτέραν παντὸς ἄλλου πεῖραν ἐγώ)· τοὺς δὲ ἀρχαίους παριστᾷ πολλαπλασίους τοῦ ἀληθοῦς ἀριθμοῦ, ἐπειδὴ δὲν χωρίζει τοὺς ἀνήκοντας τῇ Ἀττικῇ ἢ τῇ Κοινῇ μόνῃ (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 223 τὰ περὶ τοῦ *ἔδομαι*, *φάγομαι*, *ἐδοῦμαι* λεχθέντα) καὶ τοὺς ἔτι ὀλιγωτέρους τούτων, οὓς ἐν τῷ συνήθει γραπτῷ λόγῳ συνήθως μεταχειριζόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ δεινώσει τοῦ κακοῦ ἀναμιγνύει πάντας καὶ τὸ σύνολον τούτων ἐμφανίζει ὡς τύπους τῆς ἀρχαίας, ὡσεὶ πάντες ἦσαν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ τόπῳ ἐν χρήσει.

Τελευταῖον ὑποτεθείσθω καὶ τοὐναντίον τοῦ ἀληθοῦς, ἤτοι ὅτι, καθὰ θέλει ὁ κ. Ῥοΐδης, ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς καὶ δι' ὅλου τοῦ χρόνου μία μόνη, ἁπλῆ, πανταχοῦ σαφὴς καὶ γνωστὴ νεωτέρα Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅτι τὸ τυπικὸν αὐτῆς ἦτο ἐπίσης ὀλιγάριθμον, ὁμαλὸν καὶ ἐκφραστικὸν κλπ. κλπ., πάλιν ἐρωτῶ: τίς ἡ ὠφέλεια τῶν ἀγαθῶν τούτων ἐφ' ὅσον ἄνδρες γενναῖοι, καλλιτέχναι μεγάλοι δὲν μετεχειρίζοντο αὐτὴν καὶ ἐναποτιθέντες εἰς αὐτὴν τοὺς ἁδροὺς καρποὺς τῶν μεγάλων διανοιῶν των καθίστων αὐτὴν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἰδεῶν των οὐ μόνον γνωστήν, ἀλλὰ καὶ εὐγενῆ καὶ ἀγαπητήν; Ἔγιναν ταῦτα; οὐχί. Διατί δὲν ἔγιναν, τοῦτο ἐξήτασα μὲν ἐγὼ καὶ διὰ πολλῶν ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους ἡμῶν εἰλημμένων ἱστορικῶν ἰσχυροτάτων λόγων ἐπειράθην νὰ ἑρμηνεύσω, δὲν ἠρεύνησε δ' ὁ κ. Ῥοΐδης, ἐπειδὴ

(1) Ὅτι ὁ κ. Ῥοΐδης δὲν ἐμελέτησε τὰς εἰς τὴν νεωτέραν λαλουμένην γενομένας ἀπὸ 15 ἐτῶν ἐργασίας, ἀπόδειξις τρανὴ εἶναι τὰ ἐν σελ. 161 σημ. λεγόμενα, ἤτοι τὰ λείψανα τοῦ δωρισμοῦ ἐν τοῖς *δοῦλα*, *βελόνα*, *χελώνα*, *καλύβα*, ἡ διατήρησις τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ *η* ὡς *ε* εἰς τὰ *νερό*, *σίδερο*, *ξερός*, *στέκω* κττ. Καίτοι περὶ τούτων ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐδιδάχθη τἀληθὲς ἐν Ἀθηναίου Ι', 239 κἑξ. καὶ ἐν περιοδικῷ τοῦ Kuhn, τόμ. ΛΓ', 105 κἑξ. Ὁμοίως ὁ ἐν σελ. 162 διισχυρισμός, ὅτι δι' ἀντιπάθειαν τῆς ῥινοφωνίας τὸ τελικὸν *ν* τοῦ ἄρθρου μετετέθη εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ εὐθὺς ἑπομένου οὐσιαστικοῦ, *τὸ νοικοκύρι*, *τὸ νῶμο* κττ., ὡσεὶ οὕτως ἐξέλειπε τὸ *νῦ* καὶ μὴ μᾶλλον ἐπολλαπλασιάζετο ἡ ῥινοφωνία, ἅτε τούτου καὶ ἐπὶ τὰς ἄλλας πτώσεις καὶ πάντας τοὺς ἀριθμοὺς οὕτω μεταδεδομένου, κττ. Δὲν λέγω ταῦτα ἐπὶ μομφῇ τοῦ κ. Ῥοΐδου, διότι βεβαίως δὲν δύνανται οὐδ' ὀφείλουν πάντες νὰ παρακολουθοῦν τὰς εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν ἀπὸ ὀλίγων ἐτῶν γινομένας ἐρεύνας, πολλῷ δ' ἧττον νὰ συμβάλλωνται καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ταύτης ἀναδίφησιν, τοσοῦτο μόνον λέγω ὅτι ὅσοι δὲν φροντίζουν νὰ καλλιεργοῦν αὐτὴν οὐδὲ νὰ παρακολουθοῦν τὰς ἐρεύνας, οὗτοι βεβαίως δὲν δικαιοῦνται νὰ ὁμιλοῦν περὶ πολυτυπίας ἢ ὀλιγοτυπίας αὐτῆς.

διατείνεται ὅτι τὸ γλωσσικὸν ζήτημα παρ' ἡμῖν δὲν εἶναι ἱστορικὸν οὐδ' ἔχει πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους σχέσιν τινά, ἀλλὰ γλωσσολογικόν, καὶ δὴ ὑπάγεται μετὰ τῆς γλωσσικῆς εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ὅπερ παντάπασιν ἀνάληθες. Λοιπὸν ἐρωτῶ καὶ πάλιν, τί πταίει ἡ παροῦσα ἢ καὶ ἡ ἀμέσως παρελθοῦσα γενεά, ἂν οἱ παλαιότεροι πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν μεγίστων ἱστορικῶν ἀναγκῶν μικρά τινα καὶ λόγου ἀνάξια ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἔπραξαν, μηδ' ἠδυνήθησαν κατὰ τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους αἰῶνας νὰ δημιουργήσωσιν ἔν τινι μέρει τῆς Ἑλλάδος ἐθνικὴν φιλολογίαν πολλοῦ λόγου ἀξίαν, ἧς ἡ γλῶσσα θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ πανταχοῦ; Βεβαίως θὰ ἦτο μέγα εὐτύχημα, ἄν που τῆς Ἑλλάδος ἐγίνετο τὸ ἀγαθὸν τοῦτο, διότι ἡ διάλεκτος τοῦ τόπου τούτου, εἴτε πολὺ εἴτε ὀλίγον διέφερε τῶν ἄλλων, θὰ κατίσχυεν, ὅπως τοῦτο συνέβη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι καὶ πανταχοῦ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ δυστυχῶς παρ' ἡμῖν δὲν ἔγινεν. Ἐντεῦθεν οὔτε τόπου τινὸς ἰδιαιτέρως ἡ διάλεκτος ἐξενίκησεν, οὔτε ἐκ τῆς πανταχοῦ λαλουμένης ἦτο δυνατὸν νὰ συλλεχθῇ τὸ ὑλικὸν καὶ καταρτισθῇ ἐξ αὐτοῦ γλῶσσά τις γραπτή. Τοῦτο οὐδαμοῦ οὐδέποτε συνέβη, οὐδὲ ἐν τῇ κατατετμημένῃ πολιτικῶς Ἑλλάδι ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ. Διότι πλὴν ἄλλων πῶς ἠδύνατο ὁ Κρὴς ἢ ὁ Κύπριος ἢ ὁ Πελοποννήσιος νὰ ἠξεύρῃ τὰ ἐν ἄλλαις χώραις εὐχρηστοῦντα, ἀφοῦ ἕκαστοι μόνα τὰ ἴδια αὐτῶν ἠδύναντο νὰ ἠξεύρουν καὶ ταῦτα κατὰ φύσιν ὡς τὰ πασίγνωστα καὶ τὰ μόνα ὀρθὰ ἐθεώρουν;

Διὰ ταῦτα πάντα οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ὅσοι τυχόντες εὐρυτέρας παιδείας καὶ πειθόμενοι ὅτι ἡ διάλεκτος τοῦ τόπου αὐτῶν δὲν ἦτο τὸ κατάλληλον ὄργανον εἰς καθολικὴν τῶν γνωμῶν των διάδοσιν, ἐπιθυμοῦντες δὲ νὰ λαλήσωσιν οὐχὶ μόνον πρὸς τοὺς ἐπαρχιώτας των, ἀλλὰ πρὸς πᾶν τὸ Ἑλληνικόν, ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν νὰ διαμορφώσουν γλῶσσαν ἐπὶ τῇ βάσει οὐχὶ μιᾶς τινος διαλέκτου ἢ τῆς δῆθεν ὑπαρχούσης ἔκτοτε κοινῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχαίας. Οὐδ' ἡμάρτησαν ἀληθῶς οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, ὅπως ὁ κ. Ῥοΐδης διισχυρίζεται, λέγων ὅτι «θέλουσι δώσει ἀπολογίαν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως διὰ τὴν ἁμαρτίαν ταύτην». Ἐγὼ ὁμολογῶ παρρησίᾳ, ὅτι πειθόμενος τῷ Κοραῇ λέγοντι ὅτι «Ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν πρέπει νὰ ζητῇ τις παρὰ τὰ δυνατά, καὶ διὰ νὰ κρίνῃ δικαίως τοὺς συγγραφεῖς πρέπει νὰ θεωρῇ τὴν ἐποχὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραψαν», δὲν θὰ θελήσω οὐδέ-

ποτε νὰ καταδικάσω αὐτούς. Διότι δὲν εἶμαι τῶν ἱστορικῶν ἐκείνων οἵτινες μεταβάλλουσι τὴν ἐξέτασιν τοῦ παρελθόντος εἰς δικαστήριον, ἀλλ' ἐκείνων οἵτινες λαμβάνουσι τὰ πράγματα ὅπως ἀληθῶς ἔχουσι καὶ ζητοῦσι νὰ ἐννοήσουν αὐτά, οὐδὲ συμβουλεύουσι καὶ προφητεύουσιν ἐκ τῶν ὑστέρων, τ. ἔ. ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς πῶς ἔπρεπε νὰ γίνουν ταῦτα καὶ πῶς ἐκεῖνα. Οὕτω δ' ἐξετάζων εὑρίσκω ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ζῶντες ὑφ' οὓς ἱστορικοὺς ὅρους ἔζων, *δὲν ἠδύναντο* νὰ πράξωσιν ἄλλως. Ἀπόδειξις δὲ τούτου πλὴν τῶν ἄλλων ἐν Ἀθηνᾶς τομ. Β'. σελ. 174 κἑξ. εἰρημένων ἔστω καὶ τόδε, ὅτι δὲν προέβησαν εἰς τοῦτο καὶ δὲν ἤγαγον τὴν γραπτὴν ἡμῶν γλῶσσαν εἰς τὴν παροῦσαν αὐτῆς κατάστασιν διὰ νωθρότητα νοῦ, τ. ἔ., διότι ὅπως γηραιοί τινες Μωαμεθανοὶ τῆς Ἀσίας ἐχώρουν ἐπὶ τῆς πεπατημένης καὶ τετριμμένης ὁδοῦ, καὶ διότι οὐδέποτε οὔτε αὐτοὶ ἐσκέπτοντο οὔτε παρ' ἄλλων ἤκουον ὅτι δύναται καὶ ἄλλος τρόπος τοῦ γράφειν νὰ ἐφαρμοσθῇ κτλ. Ὅλως τοὐναντίον συνέβη, τ. ἔ. δι' ὅλου τοῦ χρόνου καὶ αὐτοὶ ἐσκέπτοντο πολύ — τοῦτο ἀποδεικνύουσι πασιφανῶς τὰ ἔργα ἄλλων τε καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Κοραῆ — καὶ παρ' ἄλλων ἀδιαλείπτως οὐκ ὀλίγα περὶ τῶν ἀρετῶν τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς ἀρχαίας ἤκουον, καὶ ὅμως παρὰ πάντα ταῦτα ἀείποτε ἐξηκολούθησεν ἀμετατρέπτως ἅμ' ἀρξαμένη ἡ πρὸς τὸν καθαρισμόν, ὡς λέγεται, πορεία τῆς γλώσσης. Τῶν πραγμάτων ἄρα ἡ βία καὶ ἡ λογικὴ ἀπεδείχθη καὶ ἐνταῦθα ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ πολλῷ ἰσχυροτέρα τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐλλιποῦς καὶ πλημμελοῦς σοφίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Πενία τῆς λαλουμένης.

Ἐν τῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ προσπαθεῖ ὁ κ. Ῥοίδης ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὰ λεγόμενα περὶ μεγάλης πενίας ἢ περὶ μεγάλου πλούτου τῆς νεωτέρας λαλουμένης εἶναι ἀνακριβῆ, διότι, λέγει, αἱ ἀληθῶς λαϊκαὶ λέ-

ξεις, ἃς πᾶσα γλῶσσα ἔχει κατ' ἀνάγκην, εἶναι ἀρκούντως πολλαὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, διπλάσιαι ἢ ἐν τῇ Γαλλικῇ. Διέφυγε δ' ὅμως τὸν κ. Ῥοΐδην τὸ προφανὲς ἄλλως γλωσσικὸν ἀξίωμα, ὅτι τὸν πλοῦτον γλώσσης τινὸς δὲν ἀπαρτίζει μόνον τὸ πλῆθος τῶν λέξεων, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλά, λ. χ. ἡ σημασία αὐτῶν, ἡ εὐκολία εἰς μεταφορικὴν αὐτῶν χρῆσιν, ἡ φρασεολογία, αἱ συντακτικαὶ πλοκαὶ κττ. κττ. «Ἡ γλῶσσα τῶν Σινῶν, λέγει ὁ Whitney ἐν Βίῳ καὶ Ἀναπτύξει τῆς γλώσσης σελ. 251, σύγκειται ἐκ πεντακοσίων περίπου μονοσυλλάβων λέξεων, ὅπως ἡμεῖς θὰ τὰς ἐθεωροῦμεν. Ἀλλὰ διὰ τῆς βοηθείας τοῦ διαφόρου τονισμοῦ ἐκφράζονται διαφοραὶ ἐννοιῶν καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν λέξεων διὰ τῶν σημαντικῶν τούτων διαφορῶν ἐν τῷ τονισμῷ ἀνέρχεται εἰς χιλίας πεντακοσίας καὶ ἐπέκεινα». Καὶ ὅμως ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ οὐ μόνον μεγίστη καὶ πλουσιωτάτη γραμματεία συνετάχθη, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀρίστου Σινολόγου Γεωργίου von der Gabelenz μόνη ἡ Σινικὴ γλῶσα — πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς — ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἰθαγενῆ θαυμασίως ἀνεπτυγμένην πεζογραφίαν. Ἰδοὺ τί λέγει περὶ τῆς γλώσσης ταύτης ὁ Whitney ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 252-3: «Ἡ γλῶσσα τῶν Σινῶν εἶναι τῶν μάλα ἀξιοσημειώτων παραδειγμάτων δεικνύουσα πῶς δύναται ἀσθενὲς ὄργανον νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἀνέγερσιν μεγαλοπρεπῶν κατασκευασμάτων· αὕτη ἐπαληθεύει τὴν ἀρχὴν — ἣν δυσκόλως δύναται ὁ γλωσσοδίφης νὰ ἐκτιμήσῃ ἐπαρκῶς — ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι ἁπλούστατα ὄργανον, τὸ δὲ πνεῦμα εἶναι ἡ δύναμις ἡ μεταχειριζομένη αὐτό, ἤτοι τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἐν πάσῃ χρήσει οἱασδήποτε γλώσσης μᾶλλον θέλει νὰ νοηθῇ ἢ ἀληθῶς ἐκφράζεται, δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ πλείστου λόγου ἀξίαν ἐργασίαν διὰ τῶν πενιχροτάτων φραστικῶν μέσων καὶ διὰ τῶν ἀσθενεστάτων ὑποδηλώσεων, ὅτι ἐκ τῆς συντάξεως καὶ ἐκ τῆς θέσεως τῶν γλωσσικῶν στοιχείων κατασκευάζει τὰς ἀπαιτουμένας ἀποχρώσεις τῶν ἐννοιῶν καὶ τὰς σχέσεις. . . . Ὀλίγαι γραμμαὶ δι' ἄνθρακος ἐρριμμέναι ἐπὶ σανίδος ὑπὸ γνησίου καλλιτέχνου δύνανται νὰ ἦναι σημαντικώτεραι, νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὴν φαντασίαν καὶ τὸ αἴσθημα ζωηρότερον ἢ ὅλη εἰκὼν ἀνασκήτου χειρὸς ἐπιτελεσθεῖσα διὰ πάντων τῶν μέσων τῆς νεωτάτης ζωγραφικῆς». Ὁμοίως διδάσκει ὁ Gabelenz σελ. 380: «Ἐὰν κατόρθωμά τι κρίνηται τοσούτῳ μεγαλοφυέστερον, ὅσῳ ἧττων μὲν εἶναι ἡ καταβληθεῖσα χάριν αὐτοῦ δύναμις, μεῖζον δὲ

τὸ ἀποτέλεσμα, τότε ἐκ πασῶν τῶν γλωσσῶν ἡ Σινικὴ ἔχει τὰς δικαιοτάτας ἀξιώσεις νὰ καυχᾶται ἐπὶ μεγαλοφυΐᾳ».

Δὲν εἶναι ἄρα οὐδεμία ἀνάγκη ν' ἀπαριθμήσωμεν τὰς λέξεις τῆς ἡμετέρας γλώσσης, ἵνα μάθωμεν τὸν πλοῦτον ἢ τὴν πενίαν αὐτῆς, ἀλλὰ νὰ ἐρωτήσωμεν ἄλλα τινὰ γενικώτερα καὶ πολλῷ σπουδαιότερα τοῦ ἁπλοῦ ἀριθμοῦ τῶν λέξεων. Οὕτω λοιπὸν κατὰ πρῶτον ἐρωτᾶται ἂν ὁ θησαυρὸς τῶν λέξεων τούτων, πολὺς ἢ ὀλίγος ἀδιάφορον, ἦτο πρότερον ἢ καὶ εἶναι σήμερον γνωστὸς καὶ ἂν εἶναι καθωρισμένος ἤτοι ἐξηκριβωμένος κλιτικῶς, σημασιολογικῶς, συντακτικῶς, ἂν εἶναι γνωστὴ ἡ ἑκασταχοῦ εἰς μεταφορικὰς ἐκφράσεις χρῆσις αὐτοῦ, ἂν εἶναι ἡ χρῆσις αὕτη ἀνεπτυγμένη κττ. ἢ μή. Διότι ὑποτεθείσθω ὅτι οἱ ἁλιεῖς τῆς Χαλκίδος ἢ τοῦ Μεσολογγίου ἔχουσιν, ὅπως ἀληθῶς ἔχουσι, πλουσιωτάτην φρασεολογίαν περὶ τῶν ἰχθύων, τῆς ἁλιείας κττ., ὅτι δὲ οἱ ποιμένες τῆς Δωρίδος, τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀρκαδίας ὁμοίαν περὶ τῶν ποιμνίων, τῆς τυροποιίας κττ., οἱ γεωργοὶ καὶ κηπουροὶ τῆς Χίου, Νάξου, Πάρου, Ζακύνθου ἀνάλογον περὶ τῆς γεωργίας, τῆς κηπουρικῆς, τῆς δενδροκομίας κττ. καὶ οὕτω καθεξῆς ὅτι οἱ ἑκασταχοῦ Ἕλληνες ἠξεύρουσι πολλὰς καὶ καλὰς λέξεις καὶ σημασίας καὶ μεταφορὰς καὶ τύπους κλπ. κλπ., νομίζετε ὅτι δι' αὐτὸ αἱ λέξεις αὗται μετὰ τῶν σημασιῶν καὶ τῶν τύπων αὐτῶν εἶναι χρήσιμοι εἰς φιλολογικὰ ἔργα καὶ ὅτι δύναται νὰ γίνῃ χρῆσις αὐτῶν, ἂν μὴ πρότερον δι' ἐργασίας μακρᾶς καταγραφῶσι καὶ γνωσθῶσιν; Βεβαίως οὐχί, διότι τὰ βιβλία ἐν οἷς θὰ ἐφέρετο ὁ πλοῦτος ἑκάστων, θὰ ἦσαν ὅλως ἄγνωστα τοῖς ἐξ ἄλλων χωρῶν ὁρμωμένοις, ὡσεὶ ἦσαν γεγραμμένα ἐν ἄλλῃ γλώσσῃ. (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 229 τὰ τοῦ κ. Γ. Ἐπαχτίτη).

Πρόσθες τούτοις ὅτι καὶ ἂν καθ' ὑπόθεσιν πάντα ταῦτα ἦσαν γνωστὰ τοῖς γράφουσιν ὅπερ παντάπασιν ἀνάληθες, πάλιν δὲν θὰ ἦσαν πολὺ χρήσιμα αὐτοῖς· διότι ἀφοῦ πᾶσα λέξις γλώσσης τινὸς ἐκφράζει τοσοῦτον πλάτος καὶ βάθος ἐννοίας ὅσον τὸ μεταχειριζόμενον τὴν λέξιν ταύτην ἔθνος συνάπτει μετ' αὐτῆς, δῆλον ὅτι καὶ πᾶς ὁ θησαυρὸς τῶν λέξεων τούτων, καὶ ἂν συνελέγετο ἐπὶ τὸ αὐτό, θὰ ἐξέφραζεν ἀκριβῶς τοσαύτας ἐννοίας ὅσας εἶχε τὸ ἔθνος τότε. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὅτι ὁ πλοῦτος τῶν λέξεων ἔθνους τινὸς τοσαύτας ἐννοίας παριστᾷ ὅσας τὸ ἔθνος τοῦτο συνάπτει μετ' αὐτῶν, καὶ δὴ πλοῦτος φραστικότητος τῆς γλώσσης καὶ πλοῦτος διανοίας τοῦ ἔθνους ταυτίζονται,

τοῦτο εἶναι ἀξίωμα τῆς γλωσσικῆς οὐδεμιᾶς ἀμφισβητήσεως ἐπιδεκτικόν. Ἀλλὰ τότε ἐρωτᾶται τίνας καὶ πόσας ἐννοίας καὶ γνώσεις ἠδύναντο νὰ ἔχουν οἱ ταλαίπωροι πατέρες ἡμῶν κατὰ τοὺς δεινοὺς ἐκείνους τῆς δουλείας, πτωχείας, καὶ παχυλῆς ἀγνοίας αἰῶνας, ἵνα ἔχουν καὶ ἀρκούντως πλουσίαν γλῶσσαν; Καὶ θὰ ἦτο ἆρά γε δυνατὸν νὰ γίνῃ τις χρῆσις τοῦ τοιούτου ὑλικοῦ εἰς ἔκφρασιν ἰδεῶν ὁπωσδήποτε ἀνωτέρων τοῦ κοινοῦ πάτου καὶ ὅμως νὰ εἶναι πάλιν σαφῆ τὰ γεγραμμένα; Ἵνα δυνηθῇ τις νὰ νοήσῃ ὁπωσδήποτε τὴν ἔκτακτον κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους αἰῶνας τῆς γλώσσης ἡμῶν πενίαν, ὀφείλει νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχήν του ἐπὶ φαινόμενα πολλά, ὧν σπουδαιότατα νομίζω τάδε: πρῶτον ἡ χρῆσις τῶν συνωνύμων περιωρίσθη σφόδρα ὥστε μία λέξις παρέμεινεν εἰς ἔκφρασιν ποικιλωτάτων, τὸ πάλαι διὰ διαφόρων λέξεων ἢ διὰ διαφόρων συνθέτων ἐκφραζομένων ἐννοιῶν, πρβλ. λ. χ. *ζητῶ* καὶ ἐπὶ τοῦ ζητεῖν καὶ αἰτεῖν καὶ ἀπαιτεῖν καὶ ἐπαιτεῖν· *ἀφίνω* καὶ ἐπὶ τοῦ ἀφίημι καὶ ἐπὶ τοῦ ἐῶ καὶ ἐπὶ τοῦ λείπω καὶ καταλείπω καὶ ἐγκαταλείπω κλπ.· δεύτερον παρέμειναν μὲν πολλαὶ ἀρχαῖαι λέξεις, ἀλλὰ κυρίως μόνοι οἱ φθόγγοι, τὸ σῶμα αὐτῶν ὡς εἰπεῖν, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ σημασία, ἡ ψυχή· λ. χ. *θεσπίζω* ἐν Κρήτῃ = προσπαθῶ, *ὀρχειοῦμαι* (= ὀρχοῦμαι) μόνον ἐπὶ τῶν παιζόντων ἀμνῶν καὶ ἐρίφων, *σαμαξὰ* = σημεῖον ἐπὶ τοῦ ὠτὸς τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν, *τρύφος* (ὁ) ἐν Κρήνῃ ἐπὶ τῶν ψιχίων τῆς ἐν τῷ ὀρῷ ὑπολειπομένης μυζήθρας, *ποντάκι* ἐν Κρήτῃ ἐπὶ μικροτάτου ὅρμου ἐν βραχώδει παραλίᾳ, *ἀστένεια* αὐτόθι ἐπὶ τοῦ στέρησις, πεῖνα, *ἀχτῖνα* ἐπὶ μόνης τῆς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνος, *τουπεῖ* (τυπεῖον) ἐπὶ μόνων τῶν ταλάρων κτλ. Ὁμοίως τὸ ῥῆμα *πλάσσω* ἐσώθη μέχρι σήμερον, ἀλλὰ λέγεται ἐπὶ μόνης τῆς κατεργασίας τοῦ ἄρτου· ὅτε δὲ πρό τινος χρόνου τῶν νεωτέρων τις ποιητῶν ἔγραψεν «*ὁ Φειδίας μὲ τὸ σκαλιστήρι του ξανάπλαθε τοὺς θεούς*», ἐσφάλη δεινῶς, διότι τὸ νῦν *πλάθω* δὲν ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀρχαίου πλάσσω ἢ πλάττω (πλάθω μὲ τὸ σκαλιστήρι!), ὥστε εἰσεβίασεν εἰς τὴν νέαν λέξιν τὴν σημασίαν τῆς ἀρχαίας. Αὐτόδηλον δ' ὅτι οὐδεὶς ἀγνοῶν τὸ ἀρχαῖον πλάττω θὰ ἐννοήσῃ τί λέγει ὁ ποιητής. Ἂν τις ἄρα θέλῃ τὸ νέον πλάθω νὰ μεταχειρίζηται, δὲν δύναται νὰ εἴπῃ *εὔπλαστος* φύσις ἡ τῶν παίδων, *ἄπλαστον* ἦθος, αὐτὸ εἶνε *πλάσμα*, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ *πλάστου*, *ἀγγειοπλαστική*, ἡ *πλαστικὴ* τέχνη, ὅπως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καλλιτεχνίᾳ

λέγεται, *πλαστοὶ* ἢ *πεπλασμένοι* λόγοι, *πλάστὸν* ἦθος, *πλαστογράφος* κτλ. κτλ. διότι ἐν πᾶσι τούτοις κεῖται τὸ ἀρχαῖον, ἀνεπτυγμένον καὶ πολυσήμαντον *πλάσσω*, οὐχὶ δὲ τὸ ἔρημον καὶ πτωχὸν *πλάθω* τῆς νεωτέρας. Τὴν παρατήρησιν ταύτην δύναται νὰ κάμῃ τις περὶ πάσης σχεδὸν λέξεως, ὅτε μανθάνει εὐκόλως, ποία θὰ ἦτο ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα ἄνευ τῆς ἀρχαίας. Βεβαίως θὰ ἔβριθε ξένων λέξεων ὅπως καὶ ἡ Βουλγαρικὴ καὶ λοιπαὶ νέαι γλῶσσαι. Μετὰ τῆς φοβερᾶς δὲ πενίας ταύτης τῶν σημασιῶν ἠδελφωμένη ἔβαινε παραλλήλως καὶ ἡ καταπληκτικὴ σπάνις φράσεων ἑτοίμων πασιγνώστων καὶ ἐκφραστικῶν, αἵτινες πανταχοῦ δικαίως ὑπολαμβάνονται μέγας πλοῦτος τῆς γλώσσης· ὁμοίως δ' ἠλαττώθη σφόδρα καὶ ἡ μεταφορικὴ χρῆσις τούτων. Πῶς λοιπὸν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συνταχθῇ ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ βιβλίον ἐκτενὲς καὶ σαφές; πόθεν θὰ ἐλαμβάνοντο αἱ λέξεις διὰ τὰς ἀπαιτουμένας σημασίας καὶ αἱ φράσεις ἑκάστοτε; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἂν κατωρθοῦτο, τίνας κόπους θὰ ἀπῄτει ἡ συναγωγὴ καὶ κατεργασία τοῦ διεσπαρμένου καὶ ἀψύχου ὄγκου τούτου; Καὶ τίς θὰ ὑπεβάλλετο εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους καὶ πρὸς τί, ἀφοῦ πρόχειρος ἦτο ὁ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ποικίλος καὶ θαυμάσιος θησαυρὸς τῶν λέξεων, τῶν σημασιῶν, τῶν τύπων κλπ. καὶ οὗτος πᾶσι μὲν διὰ τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς βιβλίοις χρῆσιν γνωστὸς καὶ ἀεὶ ὁ αὐτός, ἀρχαιόθεν δὲ τὴν εὐγένειαν (1) καὶ τὸ κλέος ἔχων;

Ἀλλὰ θά μ' ἐρωτήσῃ τις: Λοιπὸν πῶς ἠδυνήθησαν οἱ ἄλλοι λαοὶ καίτοι βεβαίως οὐδαμῶς τῶν Ἑλλήνων σοφώτεροι νὰ διαμορφώσωσι κατὰ μικρὸν γραπτὴν γλῶσσαν ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς τινος διαλέκτου αὐτῶν, καὶ ἡμεῖς δὲν ἠδυνήθημεν; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶναι ἤδη δεδομένη τὸ μὲν ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Β'. σελ. 174 κἑξ. τὸ δ' ἐν τοῖς ἀνωτέρω. Ἐν τοῖς λαοῖς ἐκείνοις καὶ διὰ τὰς πολιτικὰς τύχας καὶ διὰ τῆς γλώσσης τὴν μεγάλην ἀλλοίωσιν ἐπῆλθε διάρρηξις τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν. Ἀρξάμενοι δ' ἔπειτα κατὰ μικρὸν νὰ διαπλάττωνται εἰς πολιτικὰ κράτη ὁπωσδήποτε εὐνομούμενα δὲν ἠδύναντο φύσει ἄλλην ἢ τὴν λαλουμένην ὑπ' αὐτῶν γλῶσσαν νὰ μεταχειρισθῶσιν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ διέπρεπον ἐν τοῖς πολεμικοῖς καὶ ἐφρό-

(1) Ὁ κ. Ῥοΐδης διισχυρίσθη ἄλλοτε ὅτι ἡ ἀνακάλυψις τῆς εὐγενείας καὶ δυσγενείας τῶν τύπων εἶναι ὅλως διόλου νεοελληνική, ἀγνοῶν, ὡς φαίνεται, ὅτι πολλῷ τραχύτερον ἐξεφράζοντο περὶ τούτων οἱ μεταγενέστεροι Φρύνιχος, Μοῖρις κλπ.

νουν μέγα, ἡ γλῶσσα αὐτῶν οὔτε παρεβάλλετο πρὸς παλαιοτέραν, τελειοτέραν γλωσσικὴν φάσιν οὔτε ἐνομίζετο ὑπ' αὐτῶν ἀγροῖκόν τι καὶ διεφθαρμένον ἰδίωμα, ἀλλὰ τοὐναντίον ὅπως καὶ τἆλλα τῶν λαλούντων αὐτήν, εὐγενής· τούτου δ' ἕνεκα πᾶν ὅ,τι παρελαμβάνετο ἐκ τῆς Λατινικῆς καὶ μικρὸν ἑκάστοτε ἦν καὶ ἀεὶ ἐν προσθήκης μέρει κατετάσσετο, καὶ δὴ δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ συμμορφωθῇ τῷ τύπῳ τῆς γλώσσης εἰς ἣν εἰσήγετο. Παρ' ἡμῖν τὰ πράγματα ἐγένοντο ὅλως διαφόρως, καὶ ἐντεῦθεν τὰ διάφορα ἀποτελέσματα. Παρ' ἡμῖν ἡ ἱστορικὴ καὶ γλωσσικὴ συνάφεια οὐδέποτε διεκόπη· παρ' ἡμῖν τὰ ἀρχαῖα, τὰ δόκιμα ἤδη ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἐθαυμάζοντο καὶ ὡς πρότυπα κάλλους καὶ τελειότητος πάντοτε ἀδιαλείπτως προέκειντο καὶ προεκάλουν εἰς μίμησιν· παρ' ἡμῖν ἡ ἀρχαία γλῶσσα ἦτο καὶ διὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ διὰ τῶν βιβλίων ἐπὶ μακρὸν καὶ διὰ τῆς διοικήσεως ὡς εἰπεῖν καθηγιασμένη καὶ ἐπιβεβλημένη· παρ' ἡμῖν αἱ γλωσσικαὶ ἀλλοιώσεις οὐχὶ τοσαῦται ὅσαι ἐν ταῖς Νεολατινικαῖς γλώσσαις κτλ. Πάντ' ἄρα, ὅσα αἱ νεώτεραι ἀνάγκαι ἐκ τῆς λαλουμένης νεωτέρας ἐπέβαλλον ἑκάστοτε ἐπὶ τὴν καθεστηκυῖαν γραφομένην, ἦσαν ὀλίγα καὶ δὲν ἀπετέλουν τὸν πυρῆνα, τὸ σπουδαῖον μέρος τοῦ γραπτοῦ λόγου, ἀλλὰ τὸ πάρεργον, τὴν προσθήκην. Διὰ τοῦτο τὰ νέα ταῦτα προστιθέμενα δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιβάλωσι τὸν τύπον των ἐπὶ τὴν ὑπάρχουσαν καὶ ἐν τῷ τυπικῷ, φωνητικῷ, συντακτικῷ κλπ. πεπηγυῖαν ὡς εἰπεῖν ἀρχαιόθεν γλῶσσαν (1). Πρόσθες ὅτι παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἡ ἀνάπτυξις καὶ ὁ καταρτισμὸς τοῦ γραπτοῦ λόγου ἔβαινε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον κανονικῶς καὶ πάντοτε παραλλήλως πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν· παρ' ἡμῖν δὲ διὰ τὰς ἐκτεθείσας αἰτίας πρὸ μὲν τῆς Ἁλώσεως ἐπεκράτει ἡ ἀρχαία καὶ ὑπὲρ τῆς συγχρόνου λαλουμένης οὐδὲν σχεδὸν ἐγίνετο, μετὰ δὲ τὴν Ἅλωσιν διὰ τὰ ἐπισκήψαντα δεινὰ παρῆλθε πολὺς χρόνος μέχρις οὗ τὸ

(1) Οὗτος εἶναι ὁ λόγος δι' ὃν καὶ σήμερον ἔτι αἱ ἀρχαῖαι λέξεις δὲν ἕλκονται πρὸς τὸν τύπον τῶν νέων, ἀλλ' ἀντιστρόφως αἱ νέαι πρὸς τὸν τῶν ἀρχαίων. Ἰδοὺ τί ἀναγινώσκω ἐν τῷ Ἄστει τῆς 2 Φεβρουαρίου ἐ.ἔ. «Ἐπειδὴ αὐτὲς ἡ ἀναθεματισμένες ἡ ἀρχαῖες λέξεις δὲν παίρνουν τόσο εὔκολα τὸν δημοτικὸν τύπον, ἢ καὶ ἂν τὸν πάρουν, θὰ τὸν πάρουν δι' ἀπαισίου καὶ ὀχληροτάτου βιασμοῦ, ὅπως λέει καὶ ὁ Παπαδιαμάντης, καὶ καμμιὰ φορὰ μάλιστα εἰς τὴν φορὰν τοῦ λόγου ἔχουν τὴν αὐθάδειαν νὰ τραβοῦν (γρ. τραυοῦν) πρὸς τὸ μέρος τους καὶ τῆς δημοτικές . . . ». Ταῦτα γράφει ὑπέρμαχος τῆς δημοτικῆς!

Ἑλληνικὸν ἀνανήψῃ ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἀτυχήματος, τότε δ' ὅμως ὁ πολιτισμὸς τῆς Δύσεως ἦν τὰ μέγιστα ἀνεπτυγμένος, ὥστε οἱ λόγιοι τοῦ ἔθνους ἐσπούδαζον μὲν τὰς ξένας φιλολογίας καὶ ἐλάμβανον ἐκεῖθεν πολιτισμὸν ἀπείρῳ ἀνώτερον καὶ ποικιλώτερον τοῦ παρ' ἡμῖν, ἠναγκάζοντο δὲ ν' ἀγωνίζωνται ὅπως μεταφέρωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἐκφράσωσι δι' αὐτῆς σύμπαντα τὸν πνευματικὸν θησαυρὸν ὃν ἐκεῖθεν παρελάμβανον. Τοῦτο δ' ὅμως ἦτο πάλαισμα ἀνώτερον πάσης δυνάμεως, ἀφοῦ ἡ λαλουμένη γλῶσσα ἦτο τοσοῦτον πτωχή, αἱ δὲ ἐκφραστέαι ἔννοιαι οὕτω πολλαὶ καὶ ὑψηλαί, ὥστε ἐξ ἀνάγκης κατέφυγον εἰς τὴν ἀρχαίαν. Καὶ μεγάλοι καὶ ἔνδοξοι συγγραφεῖς ἂν ἐγεννῶντο κατὰ τοὺς μέσους ἢ καὶ τοὺς νεωτέρους πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους, δυσκόλως πάνυ θὰ κατώρθουν ν' ἀντιταχθοῦν πρὸς τὴν δύναμιν τῆς ἱστορίας ταύτην, ἀτυχῶς δ' ὅμως οὐδ' ἐφάνησαν, ὥστε οὐδ' ἐπεχειρήθη κἂν ὁ κατὰ τῆς ἀρχαιόθεν κληρονομηθείσης ἡμῖν καταστάσεως ταύτης ἀγών.

Αὐτόδηλον δ' ὅτι, ἀφοῦ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἡ νεωτέρα οὕτω παρηγκωνίσθη μέχρι σήμερον ὑπὸ τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ ἔθνους, ἐγκατελείφθη ἀκαλλιέργητος καὶ ἄγνωστος καὶ **πτωχὴ** οὐχὶ μόνον κατὰ τὰς λέξεις ἀλλὰ μάλιστα πάντων κατὰ τὰς σημασίας, κατὰ τὴν μεταφορικὴν αὐτῶν χρῆσιν, κατὰ τὴν συντακτικὴν αὐτῶν πλοκὴν κττ. Καὶ ἡ πολλαπλῆ καὶ φοβερὰ αὕτη πτωχεία καὶ δυσαναλογία μεταξὺ ἐννοιῶν ἐκφραστέων καὶ γλώσσης ἐκφραζούσης καθίσταται καὶ νῦν ἔτι δήλη εὐθὺς ὡς ἐπιχειρήσῃ τις νὰ μετεγγίσῃ εἰς αὐτὴν ὅσας ἐκ τῆς ἀναγνώσεως καὶ μελέτης ἀλλογλώσσων φιλολογιῶν ἀρύεται ποικίλας γνώσεις. Τότε δ' ἀναγκάζονται ἑκόντες ἄκοντες οἱ γράφοντες νὰ ὁρμῶσιν ἐπὶ τὸν ἀκένωτον καὶ ὁπωσδήποτε ἐγνωσμένον θησαυρὸν τῆς ἀρχαίας. Ἀλλὰ τοῦτο ποιοῦντες ἀποδεικνύουσιν διὰ τῶν πραγμάτων (ἂν ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ, ἀδιάφορον), ὅτι ἡ λαλουμένη γλῶσσα ἡμῶν εἶναι λίαν πτωχὴ ἢ ὥστε νὰ χρησιμεύσῃ ἄκρατος καὶ ἀμιγὴς εἰς φιλολογικὰ ἢ ἐπιστημονικὰ ἔργα, καὶ οὐδεμία ἀπαρίθμησις ἢ ἄλλη τις μαγικὴ δύναμις θὰ δυνηθῇ ν' ἀποδείξῃ τὸ ἐναντίον. Ἓν μόνον δύνανται αἱ τοιαῦται συζητήσεις περὶ τοῦ πλούτου αὐτῆς ν' ἀποδείξουν τόδε, ὅτι οἱ ταῦτα διατεινόμενοι δὲν ηὕρουν ἀληθῶς ποῦ κεῖται ὁ πλοῦτος τῶν γλωσσῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Οἱ ξένοι.

Ἐν τῷ ἕκτῳ κεφαλαίῳ ὁ κ. Ῥοΐδης πειρᾶται καὶ ἄλλην παραδοξοτέραν πως ἀπόδειξιν νὰ προσαγάγῃ κατὰ τῆς νεωτέρας γραφομένης ἡμῶν γλώσσης, λέγω δὲ παραδοξοτέραν, διότι ὁ κ. Ροΐδης δὲν ἀναλαμβάνει πλέον νὰ ὁμιλήσῃ ἐν ὀνόματι τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ προσάγει γνώμας λογίων τινῶν τῆς Δύσεως ἀποφαινομένων κατὰ τῆς γραπτῆς ἡμῶν γλώσσης. Τὰς γνώμας τῶν ἀνδρῶν τούτων θὰ ἐλογιζόμην καὶ ἐγὼ σπουδαιοτάτας καὶ δὴ ἀξίας νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, ἂν ὁ κ. Ῥοΐδης ἤ τις ἄλλος ἀπεδείκνυε πρότερον ὅτι οὗτοι οὐ μόνον εἶναι κάτοχοι γενικῆς τινος γλωσσικῆς παιδείας, ἀλλὰ καὶ ἀκριβεῖς γνῶσται τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων· διότι τότε μόνον θὰ ἠδυνάμην νὰ πείσω ἐμαυτόν, ὅτι οὗτοι ἐξήτασαν μὲν καὶ ἐβασάνισαν πάντα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τὰ συμβαλόντα εἰς τὴν τοιαύτην, ὁποία σήμερον πρόκειται, διαμόρφωσιν τῆς γλώσσης ἡμῶν, ἐπείσθησαν δὲ μετὰ ὥριμον περὶ τούτων σκέψιν ὅτι καὶ κακῶς ἐγένετο τὸ γενόμενον καὶ ἦτο καὶ εἶναι ἔτι σήμερον δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως. Διότι εἶναι, νομίζω, δίκαιον, ὅταν πρόκειται ν' ἀκούσωμεν ξένων συμβουλάς, ὅπως κατ' αὐτὰς κανονίσωμεν τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, ἤτοι αὐτὸν τὸν ἐπιούσιον ἡμῶν ἄρτον, νὰ ἐρωτήσωμεν καὶ μάθωμεν πρῶτον τίνες εἶναι οἱ καλοὶ κἀγαθοὶ σύμβουλοι οὗτοι, καὶ τίνα βαρύτητα δύνανται νὰ ἔχωσιν αἱ συμβουλαί των. Ὁ κ. Ῥοΐδης οὐδ' ἐπειράθη κἂν ν' ἀποδείξῃ τήν, καθὰ εἶπον, ἀπαιτουμένην ἁρμοδιότητα τῶν συμβούλων τούτων, τοὐναντίον μάλιστα ῥητῶς εἶπεν ὅτι οὗτοι εἶναι *ἀπροσδιόνυσοι κριταὶ* «ὁσάκις ἀφίνοντες τὰ γενικὰ προβαίνουσιν εἰς φιλολογικὰς ἐκτιμήσεις τῆς γλώσσης τῶν παρ' ἡμῖν πεζῶς ἢ ἐμμέτρως γραφόντων». Ὥστε κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι προκειμένου μὲν περὶ ὡρισμένων γραμματολογικῶν ἀρχῶν καὶ συγκεκριμένων, εἰδικῶς Ἑλληνικῶν, πραγμάτων εἶναι ἀπροσδιόνυσοι, προ-

κειμένου δὲ περὶ τῶν γενικῶν ζητημάτων τῆς γλώσσης, περὶ πραγμάτων δηλ. ἅτινα ἀμφίβολον ἂν ἐφαρμόζωνται ἐπὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἶναι ἁρμοδιώτατοι!

Ἀλλ' ὁ κ. Ῥοίδης οὔτε τοῦτο εὑρίσκει περίεργον, οὔτ' ἐξετάζει καθόλου ἂν οἱ κριταὶ οὗτοι ἔχωσιν ἁρμοδιότητά τινα εἰδικὴν περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διότι, ὡς λέγει, οἱ γενικοὶ περὶ τῆς γλώσσης νόμοι εἶναι πανταχοῦ οἱ αὐτοί, καὶ «τὸ νὰ ἰσχυρίζεταί τις ὅτι ὡς ἐκ τῆς εὐγενεστέρας καταγωγῆς καὶ ἰδιαιτέρων ἱστορικῶν περιστάσεων δὲν ὑπόκειται εἰς τούτους ἡ Ἑλληνική, εἶναι τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς ὡς ἂν ἔλεγεν ὅτι διαφέρει ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τοῦ Ἕλληνος ὁ ὀργανισμὸς ἢ ὅτι κατὰ διάφορον τοῦ ἀλλαχοῦ τρόπον ἀναπτύσσονται τὰ ζῷα, θάλλουσι τὰ φυτὰ καὶ ἀποκρυσταλλοῦνται τὰ ἅλατα ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς Ἑλλάδος» (σελ. 39). Ἀλλ' οἱ διὰ τῶν ἀτόπων τούτων παρομοιώσεων ἐκφραζόμενοι διισχυρισμοὶ εἶναι παντάπασιν ἄτοποι· οὐχὶ ἡ «*εὐγενεστέρα καταγωγή*», ὅπερ ὡς μεταφορικὴ ἔκφρασις οὐδὲν ἀληθῶς λέγει, ἀλλ' «*αἱ ἰδιαίτεραι ἱστορικαὶ περιστάσεις*» ἐπιβάλλουσιν ἰδιαιτέραν ἐξέτασιν. Ἔπειτα εἴδομεν ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι φυσικὸν προϊόν, ὅπως τὰ φυτὰ οὐδὲ τὰ ἅλατα κτλ., ἀλλὰ ἀνθρωπίνη, τ. ἔ. τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν λειτουργία, καὶ δὴ καὶ ὅτι οἱ γενικοὶ νόμοι ταύτης οὐχὶ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀπαραλλάκτως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐφαρμόζονται, οὐδὲ δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν. Εἴδομεν λ. χ. ὅτι ὑπάρχει μὲν ὁ καθολικὸς γλωσσικὸς νόμος τῆς εὐκολίας ἢ φειδοῦς, ἀλλ' ὅτι οὗτος ἐμφανίζεται ἀλλαχοῦ μὲν ὡς καταστροφεὺς τῶν βραχειῶν καὶ ἀτόνων συλλαβῶν, ἀλλαχοῦ δ', ὅπως παρ' ἡμῖν, ὡς σωτὴρ αὐτῶν. Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ δειχθῇ καὶ περὶ ἄλλων πολλῶν γενικῶν λεγομένων τῆς γλωσσικῆς νόμων. Δὲν πρέπει ἄρα νὰ νομίζωμεν ὅτι τὸ γενικόν, τὸ ῥηθὲν ὀρθῶς περί τινος γλώσσης ἢ καὶ περί τινων γλωσσῶν, ἰσχύει καὶ περὶ πασῶν ἀπαραλλάκτως. Εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσεί τις ἠξίου, ἵνα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν πᾶσι τοῖς Κράτεσιν ἐμφανίζωνται ἐφαρμοζόμεναι αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου, τῆς θρησκείας κλπ. Ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ ἐξετάζωμεν ἑκάστην γλῶσσαν χωρίς, ἵνα μανθάνωμεν τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν καὶ οὕτως εὑρίσκωμεν ὑπὸ τίνα μορφὴν ἐμφανίζονται ἐν αὐτῇ οἱ γενικοὶ γλωσσικοὶ νόμοι, εἰς τοῦτο δ' ἀπαιτοῦνται ὁμολογουμένως ἁρμόδιοι δι' ἑκάστην γλῶσσαν ἰδιαιτέρως καὶ οὐχὶ καθολικῶς μόνον διὰ

πάσας κριταί. Τοιοῦτοι δὲ βεβαίως δὲν εἶναι πάντες οἱ ὑπὸ τοῦ κ. Ῥοΐδου μνημονευόμενοι *ξένοι*.

Ἐγὼ ἕνα μόνον τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ῥοΐδου μνημονευθέντων ἀνδρῶν εὑρίσκω ἔχοντα τὰς ἀνωτέρω ἀρετὰς ταύτας ἔν τινι μέτρῳ, τὸν κ. Κάρολον Krumbacher· διότι οὗτος καὶ τῆς εἰδικῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης καὶ τῆς λοιπῆς καθόλου ἱστορίας τοῦ ἔθνους τῶν Ἑλλήνων ἱκανῶς ἔμπειρος εἶναι· διὰ ταῦτα δ' ὁ κ. Krumbacher θεωρεῖ τὸ ζήτημα τοῦτο ὀρθότατα οὐχὶ γλωσσικόν, ἀλλ' ἱστορικόν, καὶ καθὰ λέγει ὁ κ. Ῥοΐδης (283) εἶναι «ἐπιεικέστερος» εἰς τὴν κρίσιν του. Καὶ οὗτος ὅμως ἀνομολογεῖ ὅτι «ἡ μετάνοια ἐπῆλθε πλέον ἀργά» . . . ὅτι «ἡ γραφομένη ἐρριζοβόλησεν εἰς τὴν συνείδησιν τῶν γραφόντων» κτλ. ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅτι τὸ βέβαιον, τὸ ἀναντίλεκτον, τὸ ἱστορικὸν γεγονὸς εἶναι ὅτι ἐνώπιον ἡμῶν ἔχομεν καθεστὼς ἐπιβληθὲν ἡμῖν ὑπὸ τῆς ἱστορίας τρισχιλίων ἐτῶν εὐδοξίας καὶ ἀδοξίας, κατορθωμάτων καὶ παθημάτων, καὶ ὅτι τοῦτο ἐλλείψεις μὲν καὶ ἐλαττώματα βεβαίως ἔχει, δὲν εἶναι δ' ὅμως δυνατὸν οὔτε δι' ἐξορκισμῶν οὔτε διὰ συζητήσεων ματαιοσχόλων νὰ θεραπευθῇ, ἀλλὰ μόνον δι' ἔργων.

Οἱ δ' ἄλλοι κριταὶ καὶ κατακριταὶ οἱ εὐκόλως περὶ τῆς γλώσσης ἡμῶν ἀποφαινόμενοι ὅ,τι ἂν ἐπέλθῃ αὐτοῖς, εἶναι παντάπασιν ἀπροσδιόνυσοι· ἐσφάλησαν δὲ διὰ δύο λόγους, Α΄ ὅτι εἰς τὰς κατακρίσεις αὐτῶν πάντοτε ὡρμῶντο ἐκ τῆς ἐσφαλμένης προϋποθέσεως, εἰς ἣν ὅμως καὶ πολλοὶ τῶν παλαιοτέρων Ἑλλήνων παρέσχον ἀφορμήν, ὅτι τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων σκοπὸς ἦτο νὰ ἐξαρχαΐζουν τὴν γραφομένην αὐτῶν γλῶσσαν ἀδιαλείπτως μέχρις οὗ ἐπανέλθουν εἰς τὴν τοῦ Πολυβίου ἢ καὶ τὴν τοῦ Ξενοφῶντος. Τοῦτο βεβαίως ἐφαίνετο, καὶ σφόδρα δικαίως, ἐκείνοις πάλαισμα μέγα καὶ αὐτόχρημα ἀδύνατον. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν Fauriel ἐδίδασκεν ἡμᾶς ὅτι ἡ δόξα τοῦ ἔθνους ἡμῶν δὲν κεῖται ἐν μόνῳ τῷ παρελθόντι ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ δὴ ὅτι μᾶλλον πρέπει νὰ φροντίζωμεν πῶς πρέπει νὰ λαλήσωμεν πρὸς ἅπαν τὸ ἔθνος σαφῶς καὶ εὐκρινῶς ἢ πῶς ἐλάλουν οἱ ἀρχαῖοι κτλ., ἄλλος δ' ὅτι ματαιοπονοῦμεν ἐπιδιώκοντες τὴν ἀνάστασιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης κτλ. Ἀλλ' ἡ αἰτία τῶν μομφῶν τούτων ἐξέλιπεν ἤδη πρὸ ἐτῶν πολλῶν· πρὸ 12 ὅλων ἐτῶν ἐγὼ εἶχον τὸ θάρρος νὰ χαρακτηρίσω ὡς *ἐθνικὴν συμφορὰν* τὴν ἐπάνοδον τῆς γραφομένης εἰς τὴν ἀρχαίαν, ἂν καθ' ὑπόθεσιν ἤθελεν συντελεσθῇ, ὅπερ βεβαίως ἀπίθανον,

καὶ νὰ βοήσω τρόπον τινὰ «Μὴ περαιτέρω»! Τὴν αὐτὴν δὲ γνώμην ἐξέφρασαν καὶ ἄλλοι ἔκτοτε, καὶ σήμερον ἀμφιβάλλω ἂν τῶν παρ' ἡμῖν λόγου καὶ προσοχῆς ἀξίων λογίων εὑρίσκηταί τις ἐμμένων τῇ παλαιᾷ ἐκείνῃ, τῇ διὰ τοῦ ἀγῶνος μάλιστα ἐμπνευσθείσῃ, δοξασίᾳ. Ὥστε τούτου ἕνεκα οὐδεμία τοῦ λοιποῦ δύναται νὰ ἐκφέρηται καθ' ἡμῶν μομφή.

Β') Ὅτι φύσει ἐν πάσῃ διαλέκτῳ ἐνυπάρχει τι τὸ ἀφελές, τὸ ἡδύ, ὅπερ συνήθως ἐλλείπει ἐν τῇ γραφομένῃ. Ἡ μὲν εἶναι χωρικῶν παῖδες ἀνυπόδητοι τρέχοντες ἐν ταῖς ὁδοῖς πλήρεις ζωῆς καὶ εὐθυμίας, ἡ δὲ πολιτῶν παῖδες πορευόμενοι εἰς τὸ σχολεῖον φέροντες τὰ βιβλία ὑπὸ μάλης, κεκαλυμμένοι βαρυτάτοις ἐνδύμασι! Ὅτε πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Βερολίνῳ ἐμελέτων τὰ ἔργα τοῦ Fritz Reuter, οὕτως ἠρεσκόμην τῇ ἀφελείᾳ, τῇ χάριτι τῆς γλώσσης αὐτοῦ, ὥστε ἦλθε στιγμὴ καθ' ἣν ἐθεώρησα τὴν γλῶσσαν ταύτην προτιμοτέραν τῆς γραπτῆς τῶν Γερμανῶν. Τὸ ἀφελές, τὸ χάριεν τῶν περιγραφομένων χαρακτήρων μετέφερον ἐπὶ τὴν γλῶσσαν, τὰς ἀρετὰς δηλ. τοῦ περιεχομένου ἐπὶ τὸ περιέχον! Ταὐτὸν συμβαίνει καὶ τοῖς ξένοις ἀναγινώσκουσι τὰ δημοτικὰ ἡμῶν προϊόντα, ἤτοι θαυμάζουσιν, ὅπως καὶ ἡμεῖς, αὐτῶν τὴν χάριν, τὴν ζωήν, τὴν διαύγειαν, τὴν ἐν αὐτοῖς φιλοπατρίαν κτλ., καθ' ὃν τρόπον θαυμάζουν τὴν φύσιν, τὰ ἐνδύματα τῶν γενναίων ἀρματωλῶν καὶ κλεφτῶν κττ. Ἀλλὰ — καὶ ἐδῶ ἔρχεται, βλέπετε, πάλιν τὸ ἀλλὰ — καθ' ὃν τρόπον οἱ Γερμανοὶ ἀναγινώσκουσι μὲν ἡδέως τὰ τοῦ Reuter καὶ τὰ τῶν ἄλλων διαλεκτικῶν ποιητῶν καὶ μυθιστοριογράφων, ἠξεύρουν δ' ὅμως ὅτι ἡ ἐθνικὴ αὐτῶν γραπτὴ γλῶσσα καίπερ στερουμένη τῶν ἀρετῶν τοῦ λόγου ἐκείνων, οὐχ ἧττον διὰ λόγους ἱστορικοὺς κατέστη ἀναγκαία, ὅτι ἔχει καὶ ἄλλην ἀποστολήν, οὐχὶ μόνον τὴν πρὸς στιγμὴν τέρψιν, οὐδέποτε ἐφαντάσθησαν νὰ ἐκβάλουν αὐτὴν ἐκ τῆς χρήσεως εἰσάγοντες τὴν τῆς κάτω ἢ πεδινῆς Γερμανίας. Οὕτω καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ κάμνωμεν, θὰ συνεβούλευον δ' ἀναμφηρίστως καὶ αὐτοὶ οἱ ξένοι, ἂν ἤξευρον τὰς ἱστορικὰς ἡμῶν ἀνάγκας καὶ τὸν ἐθνικὸν σκοπόν, ὃν ἐπιδιώκωμεν διὰ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης, τῆς ἅμα μὲν ἑνούσης ἡμᾶς πάντας σήμερον, ἅμα δὲ καὶ συνδεούσης πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἡμῶν προγόνους καὶ εὐκολυνούσης ἡμᾶς, ἵνα ἐκεῖθεν ἀρυώμεθα τὰ σοφὰ τῆς ἀληθοῦς φιλοπατρίας, τῆς ἀληθοῦς σοφίας, τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ καὶ καθόλου τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρωπίνου βίου κλπ. διδάγματα.

Ἐκτὸς τούτων εἶναι γνωστόν, ὅτι ὅπως οἱ σήμερον πλήρεις ζωῆς καὶ εὐρωστίας χωρικῶν παῖδες καταταχθέντες εἰς τὰς τοῦ καλοῦ λεγομένου κόσμου τάξεις καὶ μεταλαβόντες τῶν συνηθειῶν ἐκείνου ἐνδύονται καὶ ἐξημεροῦνται καὶ γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι ἀποβάλλοντες πάντα ἐκεῖνα δι' ὧν ὡς ἀγροτῶν παῖδες εἷλκυον τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν, οὕτω συμβαίνει καὶ εἰς τὰ δημοτικὰ ἰδιώματα· εὐθὺς ὡς γίνωσι γραπταὶ γλῶσσαι ἀποβάλλουσι τὴν προτέραν ζωήν, ἀποκρυσταλλοῦνται, γίνονται συνθηματικαί. Καὶ ἂν ἄρα σήμερον ἡμεῖς ἠθέλομεν πεισθῇ ἄλλοις, ἀνιστορήτοις, καὶ ἠθέλομεν παραλάβει ὡς γραπτὴν γλῶσσαν τὴν νῦν λαλουμένην, μετά τινα χρόνον ἢ θὰ ἐπανηρχόμεθα εἰς ἣν κατάστασιν εὑρισκόμεθα σήμερον, ἢ πάντως θὰ εἴχομεν γλῶσσαν στερουμένην τῶν ἐν τοῖς χωρικοῖς ἰδιώμασι παρατηρουμένων και ὑπὸ τῶν ξένων μάλιστα θαυμαζομένων ἀρετῶν.

Ἔπειτα δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἁπαξάπαντες οἱ γλωσσικοὶ καὶ σοφοὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἐμπαίζουσι τὴν γλῶσσαν ἣν γράφομεν. Διότι ἐγὼ τοὐλάχιστον οὐδέποτε ἤκουσα τοιοῦτόν τι παρὰ τῶν ἐπισταμένων τὴν νεωτέραν ἡμῶν γλῶσσαν πρώτων τῆς Γερμανίας γλωσσικῶν Delbrück καὶ Brugmann· ἀλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς βιβλίοις τούτων καθὼς οὐδ' ἐν τοῖς τοῦ Paul, Gabelenz, εὑρίσκεταί τι κατ' αὐτῆς. Ὁ δὲ γλωσσικὸς ἅμα καὶ φιλόσοφος Steinthal ἐνθυμούμενος τὸ Σωκρατικὸν «ἓν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα» ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ἀναρμόδιον κριτὴν εἰπὼν κάλλιστα καὶ φιλοσοφικώτατα: «Ἀλλ' ὅμως ἴσως ἠξεύρουσιν οἱ Ἕλληνες καλύτερον ἢ ἡμεῖς τί δύνανται καὶ τί ὀφείλουν νὰ πράξουν. Μήπως δὲν εἶναι πᾶσα ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ποίησις πεποιημένη ἐν τεχνητῇ γλώσσῃ; κτλ.» πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. Β'. σελ. 171 σημ. Καὶ ἀληθῶς πῶς θὰ ἠδύνατο ἄνθρωπος ἐχέφρων νὰ μεμφθῇ λαόν τινα διότι ταύτην μᾶλλον ἢ ἐκείνην τὴν λέξιν, καὶ τοῦτον μᾶλλον ἢ ἐκεῖνον τὸν τύπον κττ. εὑρίσκει ἐκφραστικώτερον, ἁρμοδιώτερον διὰ τὸν γραπτὸν αὐτοῦ λόγον; Τοῦτο φαίνεται καὶ εἶναι προφανῶς τοσοῦτο τερατῶδες, ὥστε οὐδέποτε οὐδαμοῦ περὶ οὐδεμιᾶς οὐδενὸς ἔθνους γλώσσης ἔγινεν οὐδὲ περὶ τῆς ἡμετέρας βεβαίως θὰ ἐγίνετο, ἂν μή, καθὰ εἶπον, ἐπεκράτει ἡ πρόληψις περὶ τοῦ κατὰ μικρὸν παντελοῦς ἐξαττικισμοῦ, καὶ ἂν μὴ ἡμεῖς μὲν ἤμεθα μικροὶ καὶ ἀσθενεῖς, ἐκεῖνοι δὲ ἀνῆκον εἰς ἔθνη μεγάλα καὶ ἰσχυρά. Ἀλλὰ νῦν, ἐπειδὴ ἡ μὲν πρόληψις ἐκείνη κατέπεσε παρ' ἡμῖν καὶ θὰ καταπέσῃ, ἂν μὴ κατέ-

πεσεν ἤδη, καὶ παρ' ἐκείνοις, ἡ δὲ πολιτικὴ ἰσχὺς καὶ τὸ μεγαλεῖον δὲν λαμβάνονται, φρονῶ, ὑπ' ὄψιν προκειμένου περὶ ἀληθείας ἐπιστημονικῆς, καιρὸς εἶναι ἢ ἐκεῖνοι νὰ παύσουν συμβουλεύοντες, ἢ τοὐλάχιστον, ὅπερ καὶ εὐκολώτερον, ἡμεῖς νὰ παύσωμεν προσέχοντες αὐτοῖς.

Ἀλλὰ καὶ διαρρήδην ἐπήνεσε τὴν γραπτὴν ἡμῶν γλῶσσαν, ὡς ἔχουσαν ζωήν, χάριν, εὐκαμψίαν, καὶ ἄλλας πολλὰς ἀρετὰς ἀνὴρ Γερμανὸς καὶ γλωσσικὴν καὶ ἄλλην παιδείαν οὐ μετρίαν κεκτημένος καὶ πρὸς τούτοις ἐπὶ μακρὸν παρ' ἡμῖν, ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἀθήναις, διαμείνας καὶ τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν καὶ τὰ ἡμέτερα πράγματα καθόλου ὅπως οὐδεὶς ἴσως ἄλλος ἐκ τῆς Ἑσπερίας καταμαθὼν καὶ μεταχειριζόμενος ἐν τῷ προφορικῷ καὶ γραπτῷ λόγῳ, λέγω τὸν κ. Κάρολον Foy, ὅστις δημοσίᾳ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τοῦ Κορομηλᾶ ὀρθοτάτην ἐξέφρασε καὶ ἐπαινετικωτάτην περὶ τῆς γραφομένης ἡμῶν γλώσσης γνώμην. Ὅτι δὲ καὶ ἄλλοι ὑπὲρ ταύτης ἔγραψαν, ἐλέχθη ἤδη ἐν τῷ προμνημονευθέντι τῆς Ἀθηνᾶς τόπῳ· ἀλλ' ἐμοὶ ἀρκεῖ ἡ γνώμη τοῦ Steinthal καὶ τοῦ Foy.

Τὸ ἐπιχείρημα ἄρα τοῦ κ. Ῥοΐδου κατὰ τῆς γραφομένης ἡμῶν γλώσσης, ὅτι πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ξένοι βοῶσι κατ' αὐτῆς(1), εἶναι πρῶτον μὲν ἀσήμαντον, ἀφοῦ, ὡς ἀληθῶς ἀπεδείχθη, οὗτοι εἶναι ἀπροσδιόνυσοι κριταί, ἅτε ἀγνοοῦντες μὲν τὰς ἡμετέρας ἱστορικὰς ἀνάγκας πρὸς ἃς παλαίομεν ἀπὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν, κρίνοντες δὲ περὶ τῆς ἡμετέρας γλώσσης κατ' ἀναλογίαν τῶν ἑαυτῶν γλωσσῶν ἤτοι πλημμελῶς, ἔπειτα δὲ καὶ ἐσφαλμένον, ἀφοῦ οὐ μόνον πλεῖστοι καὶ μάλιστα οἱ ὄντως λόγου ἄξιοι Paul, Delbrück, Gabelenz, Brugmann, Osthoff κλπ. οὐδὲν οὐδέποτε εἶπον ἢ ἔγραψαν κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἤτοι ἐπιστάμενοι τὰ ἡμέτερα διαρρήδην ἐπήνεσαν αὐτήν, ὅπως ὁ κ. Foy, ἢ φιλοσοφικῶς ἤτοι ἀληθῶς ἐπιστημονικῶς

(1) Μετὰ χαρᾶς πολλῆς παρετήρησα ὅτι ἡ ἐπίκλησις αὕτη τῶν ἀλλογλώσσων εἰς τὸ ἀποφαίνεσθαι περὶ τῆς ἡμετέρας γλώσσης ἤρχισε ν' ἀπαρέσκῃ καὶ εἰς ἄλλους ἐξ ἄλλων λόγων ὁρμωμένους· οὕτω λ. χ. ἀνέγνων ἐν Ἄστει τῆς 31 Ἰανουαρίου «Τὸ μόνον σοβαρὸν ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον ἔχουν ἐπὶ τοῦ πνεύματός μας αἱ τοιαῦται (τῶν ξένων δηλ. περὶ τῆς ἡμετέρας γλώσσης) ἀποφάνσεις, εἶναι τὸ νὰ μᾶς ἐνθυμίζουν κάπου κάπου τὰ λαϊκὰ ἐκεῖνα ἀποφθέγματα, περὶ τοῦ ὅτι ὅ,τι ξέρει ἕνας τρελλὸς νοικοκύρις δὲν τὸ ξέρουν δέκα φρόνιμοι γειτόνοι, καὶ περὶ τοῦ ὅτι ὁ βρισκόμενος ἔξ' ἀπὸ τὸ χορὸ ξέρει παρὰ πολλὰ τραγούδια».

κρίνοντες ἐκήρυξαν ἑαυτοὺς μὲν ἀναρμοδίους κριτάς, ἡμᾶς δὲ τοὺς Ἕλληνας ὡς μόνους ἁρμοδίους, ὅπως ὁ Steinthal.

Τοσαῦτα ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου ὡς ἐκ τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης εἰλημμένα προήνεγκεν ὁ κ. Ῥοΐδης, (ἐν τοῖς ἑξῆς δὲν ὁμιλεῖ πλέον ἐν ὀνόματι τῆς γλωσσικῆς). *Οὐδὲν τούτων ἠθέλησα ν' ἀφήσω ἀβασάνιστον*, ἐλπίζω δ' ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντα ἀρκοῦν νὰ πείσουν καὶ αὐτὸν τὸν Θωμᾶν, ὅτι πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Ῥοΐδου παρατεθέντα ὡς δῆθεν τῆς ἐπιστήμης, περὶ ἧς ὁ λόγος, βέβαια καὶ ἀσάλευτα πορίσματα καὶ διδάγματα εἶναι δοξασίαι ἀπηρχαιωμέναι καὶ ἀπόβλητοι. Ἀπηρχαιωμέναι, λέγω, ἀπεδείχθησαν αἱ δοξασίαι α') ὅτι ἡ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ γενέσεως τῆς γλώσσης ἔρευνα ἀλλοτρία τοῦ γλωσσοδίφου, β') ὅτι ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη περιορίζεται ἐν μόνοις τοῖς φωνητικοῖς καὶ τυπικοῖς, ἀφίνει δ' ἀνεξέταστα τὰ τῆς σημαντικῆς, τῆς συντάξεως, τῆς κατασκευῆς τῶν λέξεων κλπ., γ') ὅτι εἶναι παντάπασι διάφορος τῆς τε φιλοσοφίας καὶ τῆς φιλολογίας καὶ καταλέγεται εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, δ') ὅτι ὁ γενικὸς γλωσσικὸς νόμος τῆς εὐκολίας ἐπήνεγκε καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν τηλικαύτην ἀνάλυσιν ἡλίκην καὶ ἐπὶ τὰς νεολατινικὰς γλώσσας καὶ ὅτι δι' αὐτὸν αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι ἐβραχύνθησαν (καὶ φαντάσθητε ὅτι ἡμεῖς σχεδὸν δὲν ἔχομεν μονοσύλλαβα, ἐνῷ ἡ ἀρχαία εἶχεν!) ε') ὅτι ἐν τῷ βίῳ τῶν γλωσσῶν παρατηροῦνται διάφοροι περίοδοι ἀκμῆς καὶ παρακμῆς, ἀσυνειδήτου καὶ συνειδητῆς δημιουργίας κτλ. ϛ') ὅτι κατὰ λόγον τῆς ἡλικίας τῶν γλωσσῶν προσγίνεται αὐταῖς ἡ τῶν φθόγγων καὶ τύπων φθορά· ζ') ὅτι κατὰ λόγον τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λαλούντων τὰς γλώσσας ἐθνῶν ἀποβάλλουσιν αἱ λέξεις τοὺς τύπους καὶ τοὺς φθόγγους καὶ ἀντὶ μονολεκτικῶν τύπων μεταχειρίζονται περιφραστικούς, ὥστε ὅσῳ μᾶλλον ἐκπολιτίζεται τὸ ἔθνος, τοσούτῳ πενεστέρα τύπων γίνεται ἡ γλῶσσα· η') ὅτι ἡ παλαιοτάτη Ἰνδικὴ γλῶσσα εἶχε πολυσυλλαβωτάτας λέξεις αἳ τοσούτῳ μείζονες φαίνονται ὅσῳ μᾶλλον ἀνερχόμεθα εἰς ἀπωτέρω χρόνους· θ') ὅτι ἡ ἀνάλυσις τῶν γλωσσῶν σημαίνει σαφήνειαν, ἡ δὲ σύνθεσις ἢ τὸ μονολεκτικὸν ἀσάφειαν· ι') ὅτι αἱ ἱστορικαὶ περιστάσεις οὐδὲν ἄλλο δύνανται ἐπὶ τὴν ἀλλοίωσιν τῶν γλωσσῶν ἢ ὅσον καὶ ἐπὶ τὴν τῶν φυσικῶν σωμάτων λ. χ. τὴν πῆξιν τῶν ἁλάτων αἱ καιρικαὶ μεταβολαί· ια') ὅτι πασῶν τῶν γλωσσῶν ἡ ἱκανότης πρὸς δήλωσιν τῶν γραμματικῶν σχέσεων

εἶναι ἀπολύτως ἡ αὐτή· ιϐ') ὅτι ἡ λαλουμένη εἶναι πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας (πλὴν ἐν Τσακωνίᾳ καὶ Πόντῳ) μία, ἑνιαία, σαφὴς καὶ γνωστὴ πᾶσιν· ιγ') ὅτι ἡ λαλουμένη δὲν εἶναι πτωχὴ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἔχει τοσαύτας λέξεις, ἐνῷ περὶ τῶν σημασιῶν, τῶν τε κυρίων καὶ μεταφορικῶν, τῶν συντάξεων αὐτῶν, περὶ τῶν ἑτοίμων φράσεων κτλ. οὐδεὶς ἐγένετο λόγος· ιδ') ὅτι οἱ ξένοι ἁπαξάπαντες κατηγοροῦσιν ἡμᾶς ὅτι τοιαύτην ἔχομεν γλῶσσαν. Αὐτόδηλον δ' ὅτι, ἀφοῦ πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἐπιστημονικὰ δῆθεν ἐπιχειρήματα ταῦτα ἐξηλέγχθησαν ἀνυπόστατα, πάντα τὰ ἐκ τούτων πορίσματα περὶ τῆς γραφομένης ἡμῶν γλώσσης εἶναι ἐπ' ἴσης σφαλερὰ καὶ ἀσύστατα. Θὰ ἠδυνάμην ἄρα νὰ καταπαύσω ἐνταῦθα τὸν ἔλεγχον τοῦ βιϐλίου τοῦ κ. Ῥοΐδου, ἂν σκοπὸς τῆς μελέτης ταύτης ἦτο μόνη ἡ ἐξέλεγξις τῶν ἐπιστημονικῶν σφαλμάτων καὶ ἂν μὴ τὰ ἑξῆς παρεῖχόν μοι εὐκαιρίαν εἰς ἔκθεσιν πραγμάτων τινῶν· διὰ ταῦτα θὰ ἐξακολουθήσω τὴν βάσανον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Λεπτομέρειαι καὶ πορίσματα τῆς γλωσσικῆς.

Ἐν τῷ τελευταίῳ, ἑϐδόμῳ, κεφαλαίῳ καὶ ἐν τῷ ἐπιλόγῳ ὁ κ. Ῥοΐδης γίνεται πολὺ βιαιότερος ἢ μέχρι τοῦδε καὶ εἰς πλείονας περιπίπτει πλάνας καὶ ἀντιφάσεις. Διακριτέοι, λέγει οἱ παλαιότεροι ἀττικισταὶ τῶν νεωτέρων, διότι ἐκεῖνοι ὠνειροπόλουν τὴν ἀνάστασιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης τοῦ Περικλέους, οὗτοι δὲ ἀφοῦ ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων τὸ ἀδύνατον τῆς ἐπιχειρήσεως, τί θέλουν καὶ ἐπιμένουσιν εἰς τὴν καθαρεύουσαν καὶ μάλιστα εἰς τὸν περαιτέρω αὐτῆς ἐξαρχαϊσμόν; Ἀλλὰ πρῶτον οὐχὶ πάντες οἱ παλαιότεροι ὠνειροπόλουν τὴν ἀνάστασιν ταύτην (λ.χ. οὐχὶ ὁ Κοραῆς), ἔπειτα οἱ νεώτεροι εὑρεθέντες ἐνώπιον τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος, τῆς ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων καταρτισθείσης γλώσσης, ἠναγκάσθησαν ἑκόντες ἄκοντες νὰ χωρῶσιν ἐπὶ τῆς κεχαραγμένης

ὁδοῦ. Ὁ κ. Ῥοΐδης ἀρνεῖται καὶ δὲν θέλει ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἱστορικὴν φύσιν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, καὶ ὅμως αὐτὸς οὗτος ἐν τέλει ἀντιφάσκων ἑαυτῷ καὶ τῇ καθόλου ἐπιβολῇ τοῦ βιβλίου του ἀποφαίνεται σελ. 364 «*εἰς ἡμᾶς τοὺς συνειθίσαντας ἀπὸ ἑκατὸν ἤδη ἔτη νὰ τὰς μεταχειριζώμεθα* (ἤτοι τὰς λέξεις) *κατὰ τύπον ἀρχαῖον, προξενεῖ δυσάρεστον αἴσθησιν ὁ μεταπλασμός*. Τὰ κἄπως δυσκατάποτα ἡ ἀνθρωπότη τῆς ἀνθρωπότης, ἢ ἡ ἀνθρωπότητα τῆς ἀνθρωπότητας μεταξὺ τῶν ὁποίων πρόκειται ἡ ἐκλογή...» Καὶ «Ἀφοῦ τῷ ὄντι ὁ κυριώτατος λόγος τῆς προτιμήσεως τῆς λαλουμένης ὡς γραπτῆς γλώσσης εἶναι ἡ ἀνικανότης τῆς καθαρευούσης νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς καλαισθησίας, *κἄπως ἀντιφατικὸν θὰ ἦτο νὰ θεωρήσωμεν θεμιτὴν τὴν χρῆσιν γλωσσικῶν στοιχείων* **ἀσυμβιβάστων** *πρὸς ταύτην*. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ μεγίστη καὶ μόνη δυσχέρεια τῆς χρήσεως τῆς δημώδους εἰς σπουδαῖον λόγον». Καὶ 353 «*Ἡ πληγὴ αὕτη εἶνε μὲν μέχρι τινὸς κληροδότηρα προαιωνίου πλάνης...*» καὶ 334 Μόνη ἡ ἐφαρμογὴ δὲν εἶναι δυστυχῶς ἐξ ἴσου εὐχερής... προσκρούουσα ἐνίοτε κατὰ τῶν *ἀπαιτήσεων τῆς εὐφωνίας καὶ τῆς γραπτῆς συνηθείας*». Καὶ 396 «*Ἡ τοιαύτη ἐκ τῆς μακρᾶς χρήσεως τεχνητῆς γλώσσης διαστροφὴ τοῦ γλωσσικοῦ ἡμῶν αἰσθήματος εἶναι μὲν ἀξιοθρήνητος*, **ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ ἤδη ἀνεπίδεκτον ἐξαιρέσεως παράγοντα τοῦ προκειμένου εἰς λύσιν προβλήματος**». Ἀλλὰ τί ἄλλο, παρακαλῶ, διατείνομαι ἐγὼ ἀπὸ τοσούτων ἐτῶν ἢ αὐτὸ τοῦτο, εἰς ὃ ἐν τῇ τελευταίᾳ σελίδι τοῦ βιβλίου του ἀναγκάζεται νά μοι συμφωνήσῃ ὁ κ. Ῥοΐδης; Ἔπειτα, ἐρωτῶ, εἶναι ἆρά γε τὸ ἀπαιτούμενον ἔργον τοσοῦτον εὔκολον, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι θὰ ἠδύναντο οἱ νεώτεροι, οἱ ὀπαδοὶ τῆς γραφομένης νὰ ἀποβάλωσιν αὐτήν, νὰ εἰσαγάγωσι δ' ἀντ' αὐτῆς τὴν λαλουμένην; Βεβαιότατα ὄχι, καὶ τὴν αἰτίαν τούτου ἀνομολογεῖ αὐτὸς ὁ κ. Ῥοΐδης, ὅστις γράφει ἐν σελ. 359-60 «*Εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον εἰς ἕνα ἄνθρωπον νὰ ἐκτελέσῃ μόνος ἀπὸ μιᾶς ἡμέρας εἰς ἄλλην τὸ ἔργον, τὸ συντελεσθὲν ἁπανταχοῦ διὰ πολυχρονίου ἀγῶνος πυκνῆς φάλαγγος λογίων, ἕκαστος τῶν ὁποίων προσεκόμιζε τὸν λίθον του εἰς τὸ οἰκοδόμημα, λέξιν δηλ., σύνταξιν ἢ φράσιν ἀκριβῶς συμφωνοῦσαν πρὸς τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τῆς ζωντανῆς λαλιᾶς καὶ δεκτικὴν συγχωνεύσεως μετὰ ταύτης. Τοῦτο ἀκριβῶς πρέπει νὰ πράξῃ ὁ ἐπιχειρῶν νὰ μεταχειρισθῇ τὴν γλῶσσαν*

τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς δήλωσιν ἐννοιῶν, πρὸς τὰς ὁποίας οὐδὲν ἔχει κοινὸν οὔτε ὁ ἑλληνικὸς οὔτε ἄλλος οἱοσδήποτε λαός· τὸ ἔργον ὅμως εἶναι ἀνώτερον τῶν δυνάμεων παντὸς συγγραφέως. Τοῦτο δὲν περιορίζεται τῷ ὄντι εἰς τὸν σχετικῶς εὔκολον μεταπλασμὸν τῶν ἀρχαίων καταλήξεων, ἀλλ' ἀπαιτεῖ καὶ τὴν εὕρεσιν ἢ δημιουργίαν φράσεων εὐαρμόστων ἢ τοὐλάχιστον μὴ ἀσυμβιβάστων πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς δημοτικῆς λαλιᾶς. Μικρὸν τῷ ὄντι κέρδος θὰ ἦτο ἡ ἀντικατάστασις τῆς φραγκαττίκου διὰ γλώσσης φραγκορωμέϊκης, οἵα ἡ τῶν Καπουκίνων τῆς καθολικῆς προπαγάνδας... Ὁ μὴ θέλων νὰ ξενίσῃ, δύναται μὲν διὰ πολλοῦ κόπου καὶ ἀπαύστου μελέτης τῶν ὀλιγίστων δημοτικῶν μνημείων ν' ἀνεύρῃ φράσεις τινας γνησίας νεοελληνικάς, ἀνεπαρκὴς ὅμως θὰ ἦτο ἡ διάρκεια συνήθους ἀνθρωπίνου βίου, ὅπως μόνος συγκομίσῃ ἢ φιλοτεχνήσῃ τὰς ἀρκούσας πρὸς συγγραφὴν βιβλίου..». Καὶ 363-4. Ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἀποδειχθείσης ἀχρήστου εἰς καλλιτεχνικὸν λόγον καθαρευούσης διὰ τῆς ζωντανῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων εἶναι μὲν κατορθωτὴ διὰ κοινοῦ ἀγῶνος τῶν λογίων, ἀλλὰ καὶ *ἀδύνατον σήμερον εἰς οἱονδήποτε αὐτῶν νὰ συγγράψῃ δημοτικῶς ὁλόκληρον βιβλίον ἀρεστὸν εἰς τοὺς ἀναγνώστας...».* Καὶ 369 σημ. «Ἡ ἄνευ τῆς δεούσης παρασκευῆς ἄμεσος χρῆσις τῆς ἀμιγοῦς λαλουμένης εἶναι *διὰ λόγους σχετικοὺς πρὸς τὴν καλαισθησίαν* ἢ μᾶλλον τὴν στρέβλωσιν τοῦ γλωσσικοῦ ἡμῶν αἰσθήματος ὑπὸ τοῦ λογιωτατισμοῦ, *δυσχερὴς εἰς μόνα τὰ φιλολογικὰ* (littéraires δηλ.) *ἔργα*, πολὺ ὅμως *εὐκολωτέρα* εἰς τὰ καθαρῶς ἐπιστημονικά....». Διὰ τούτων ὁ κ. Ῥοΐδης θέλει νὰ δικαιολογηθῇ διατὶ δὲν γράφει τὴν λαλουμένην καὶ εἶναι ὄντως ταῦτα κάλλιστα καὶ ἄριστα εἰρημένα· ἀλλὰ τίς δὲν βλέπει ὅτι τὰ κάλλιστα εἰρημένα ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἅμα τὴν μεγίστην κατηγορίαν τῆς λαλουμένης, ἀφοῦ ἀποδεικνύουσιν ὅτι αὕτη (ἀδιάφορον τώρα τίνων ἕνεκα λόγων) ὁμολογεῖται νῦν παντάπασιν ἀνίκανος καὶ ἀδύνατος νὰ χρησιμεύσῃ εἰς γραπτὸν καλαισθητικὸν λόγον; Ἀλλ' ἀφοῦ ἡ χρῆσις τῆς λαλουμένης εἰς τὸν γραπτὸν λόγον, καὶ κατ' ἀρχὰς διὰ τὴν μεγάλην καὶ παχυλὴν ἀμάθειαν τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ δὴ διὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης προεργασίας ἦτο δυσκολώτατον καὶ ἔπειτα διὰ τὸν γενόμενον ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων καταρτισμὸν καὶ εἰσαγωγὴν τῆς γραπτῆς ἡμῶν γλώσσης κατέστη ἔτι δυσκολώτερον, ὅπως ὁμολογεῖ καὶ ὁ κ. Ῥοΐδης,

τότε εἶναι δίκαιον νὰ κατηγορῆται τὸ ἔθνος τὸ σήμερον ταῖς ἱστορικαῖς ταύταις ἀνάγκαις πειθόμενον καὶ τὴν συνήθη γραπτὴν γλῶσσαν μεταχειριζόμενον;

Οὗτοι εἶναι οἱ λόγοι δι' οὓς καὶ ὅσοι δύνανται τῶν νεωτέρων, δὲν γράφουν τὴν ἀρχαίαν, τ. ἔ. οὗτοι δὲν εἶναι εἰσηγηταὶ καινῶν τώρα ἀρχῶν, ἀφοῦ ἡ εἰσαχθεῖσα ἐπεκράτησεν καὶ κατὰ τὸν κ. Ῥοΐδην «ἐστρέβλωσε τὸ γλωσσικὸν ἡμῶν αἴσθημα». Οὗτοι ἀρκοῦνται τῇ κρατούσῃ συνηθείᾳ, χωροῦσι τὴν τετριμμένην ἤδη ὁδόν, οὐδὲ βλέπουν τὴν ἀνάγκην καινοτομίας ἢ καὶ ἂν ἐπιθυμοῦν αὐτήν, δὲν αἰσθάνονται ἐν ἑαυτοῖς τὴν δύναμιν τοῦ ἀναμορφωτοῦ. Ὅτι δ' ὁ κ. Κόντος δὲν γράφει τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, διότι δὲν ἠξεύρει τὴν χρῆσιν τῶν χρόνων καὶ τῶν ἐγκλίσεων καὶ τῶν μορίων αὐτῆς, ὅτι εἶναι «ἰδιώτης, ἄπειρος γραμματικῆς» κττ., ταῦτα βεβαίως δὲν χρῄζουσιν ἀναιρέσεως, καθὼς οὐδ' ἡ ἑτέρα κατηγορία καθ' ἣν «τὸ κοινὸν γνώρισμα τῶν ὀπαδῶν τοῦ κ. Κόντου εἶναι ἡ στείρωσις τοῦ πνεύματος καὶ ἔλλειψις εὑρετικότητος τελεία» (1). Διὰ τοιούτων φιλοφρονημάτων δὲν λύονται βεβαίως οὔτε ἐπιστημονικὰ οὔτε ἱστορικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα ὅπως τὸ παρόν.

Ἀλλ' ὁ κ. Ῥοΐδης εἰ καὶ παραδέχεται συνηθείας, στρεβλώσεις γλωσσικοῦ αἰσθήματος, κληροδοτήματα κττ., οὐχ ἧττον ἀντιφάσκων ἑαυτῷ δισχυρίζεται ὅτι καὶ ἡ γλωσσικὴ συγκαταλέγεται ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις καὶ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα οὐχὶ ἱστορικόν! Ἡ δὲ σύγκρουσις αὕτη ἡ ἐπελθοῦσα εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦτο μὲν ἐκ τῆς ἐκδοχῆς τῆς γλωσσικῆς ὡς θετικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ὡς ὑπὸ ταύτην τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην ὑπαγομένου καὶ κατὰ τὰ ἀμετακίνητα καὶ ἀσάλευτα πορίσματα καὶ διδάγματα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ὀφείλοντος νὰ ἐξετάζηται καὶ κρίνηται, τοῦτο δ' ἐκ τῆς λο-

(1) Τοιαύτας κρίσεις περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν καὶ περὶ τῆς Ἀθηνᾶς οὐχὶ σπανίως ἀκούει τις ἐνταῦθα. Οὕτω λ. χ. πέρυσιν ἀξιότιμός τις βουλευτὴς ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ βήματος εἶχε τὴν εὐγένειαν νὰ χαρακτηρίσῃ πάντας τοὺς ἑταίρους δι' ὀνομάτων ἃ πρὸς τιμὴν τοῦ ἀξιώματος ὃ ἔφερεν δὲν ἀναγράφω. Ἐν δὲ τῇ Ἐφημερίδι τῆς 1ης Μαρτίου γράφει ἄλλος περὶ τῶν αὐτῶν ἀνδρῶν τάδε· «... οἵτινες μέχρι τῆς σήμερον *οὐδὲν προσενεγκόντες εἰς τὴν ἐπιστήμην*, ἀλλ' ὡς παράσιτοι ἐκ τῶν ψιχίων ξένων τραπεζῶν σιτιζόμενοι ἔχουσι συμφέρον...». Δὲν σᾶς φαίνεται ὅτι τὸ τοῦ φθόνου καὶ τῆς μισαλληλίας πάθος παρ' ἡμῖν ὑπερβὰν πᾶν ὅριον ἐτύφλωσεν ἡμᾶς ὅλως καὶ ἀπειλεῖ δεινὰς συμφοράς!

γικῆς βίας αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τῆς βίας τῶν ἱστορικῶν ἀναγκῶν ἡμῶν, ἡ σύγκρουσις, λέγω, αὕτη ἐγένετο πασίδηλος, καθὰ καὶ ἀνωτέρω ἐν σελ. 148 παρετήρησα, καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ τοιούτου συμπερασματίου ἐκ τηλικούτων προηγουμένων προτάσεων. Διότι καθ' ἃ καὶ ἀνωτέρω σελ. 200 ἐλέχθη, δυοῖν θάτερον, ἢ εἶναι φυσική, θετικὴ καὶ ἀκριβὴς ἐπιστήμη ἡ γλωσσικὴ καὶ τὰ πορίσματα καὶ διδάγματα αὐτῆς ἀμετακίνητα καὶ ἀσάλευτα, ἰσχυρὰ κατὰ πάντας τοὺς τόπους καὶ χρόνους, καὶ τότε οὔτε «περὶ συνηθειῶν οὔτε περὶ δυσαρέστων ἢ εὐαρέστων αἰσθήσεων, οὔτε περὶ κληροδοτημάτων οὔτε περὶ διαστροφῆς τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος ἀξιοθρηνήτου μὲν ἀλλὰ καὶ ἀνεπιδέκτου ἐξαιρέσεως παράγοντος τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος» οὔτε περὶ οὐδενὸς τούτων οὐδεὶς δύναται νὰ γίνηται λόγος καὶ οὐδὲν τούτων δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὡς σημαῖνόν τι. (Μήπως ἐν τοῖς φυσικοῖς καὶ χημικοῖς φαινομένοις καὶ νόμοις δύνανται ταῦτα τίποτε;). Καὶ τότε φύσει ἐπιβάλλεται ἄλλο συμπέρασμα πολὺ γενναιότερον τοῦ ἁπλοῦ *καθαρισμοῦ τῆς καθαρευούσης*. Ἢ πάντων τούτων τῶν λεχθέντων οὐδὲν εἶναι ἀληθές, ἤτοι οὔτε ἡ γλωσσικὴ εἶναι θετικὴ ἐπιστήμη ἀλλ' ἱστορικὴ οὔτε τὰ διδάγματα καὶ οἱ νόμοι αὐτῆς αἰώνιοι καὶ πανταχοῦ ἰσχυροὶ ἀλλὰ χρονικῶς καὶ τοπικῶς περιωρισμένοι καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας ἐξηρτημένοι, καὶ δὴ οὐδὲ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα δύναται νὰ ἐξετάζηται καὶ κρίνηται κατὰ τὰς θετικὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἱστορικάς, καὶ τότε καὶ τὸ ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ἀναγκῶν ἐπιβαλλόμενον καὶ εἰς αὐτὸν ἀκόμη τὸν κ. Ῥοΐδην συμπέρασμα περὶ τῆς ἀναγκαίας χρήσεως τῆς νῦν γραφομένης, ἀναγκαιότατον καὶ ὀρθόν.

Τὰ μέσα ῥήματα, λέγει ὁ κ. Ῥοΐδης, ἔχουν ποικίλην ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ σημασίαν, δὲν ὑπάγονται ὑπὸ κανόνα, δὲν τὰ αἰσθανόμεθα, λοιπὸν τί τὰ θέλομεν; διατί δὲν μεταχειριζόμεθα τοὺς παθητικοὺς καὶ ἐνεργητικοὺς τύπους ἀντὶ τούτων, ἀφοῦ καὶ οἱ παλαιοὶ ἔλεγον ἀναμὶξ *αἰτῶ* καὶ *αἰτοῦμαι*, *ἐδεξάμην* καὶ *ἐδέχθην* κττ.; («οὐδεὶς δύναται σήμερον νὰ διακρίνῃ τὴν λεπτότητα τῆς προτιμήσεως ἑκάστοτε» σελ. 323). Ταῦτα βεβαίως δὲν θὰ ἔγραφεν ἀνὴρ ἔχων φιλολογικήν τινα παιδείαν, ἀλλ' ὁ κ. Ῥοΐδης δὲν εἶναι φιλόλογος καὶ ἐξαιρεῖται, ἤτοι δύναται νὰ θεωρῇ ταῦτα πάντα ἰσοδύναμα, ἐγὼ δὲν θὰ θελήσω νὰ ἐξελέγξω αὐτά, παρατηρῶ δὲ μόνον ὅτι τὸ ζήτημα ὁ κ. Κόντος ἔθηκεν οὐχὶ ὅπως ὁ κ. Ῥοΐδης, τ. ἔ. ὁ κ. Κόντος δὲν

θεωρεῖ ἕνα μόνον ἢ δύο τύπους, ὅπως ὁ κ. Ῥοΐδης, ἀλλ' ὡς ἀληθὴς ἐπιστήμων κάτοχος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τὸ σύνολον αὐτῶν καὶ οὕτω κρίνει. Τὴν γνώμην ταύτην, καθ' ἣν τὰ φαινόμενα τῆς γλώσσης ἡμῶν δέν πρέπει νὰ ἐξετάζωνται κατ' ἄτομα, ἀλλὰ κατὰ γένη, συστηματικῶς, ἐξέθηκα ἐγὼ πρὸ ἐτῶν ἐν Μελέτῃ σελ. 67—8 εἰπὼν ὅτι ὁ γράφων, *ἔβαλα*, *ἔκαμα*, *ἔφαγα*, *ἔλαβα* κττ. ὀφείλει δυοῖν θάτερον ἢ νὰ μὴ σχηματίζῃ μετοχὰς τούτων παντάπασιν ἢ νὰ σχηματίζῃ καθὰ καὶ τὰς τῶν ἄλλων εἰς *-α* ἀορίστων, τ. ἔ. εἰς *-ας -αντος*, οἷον *βάλας βάλαντος*, *κάμας*, *φάγας*, *λάβας* κττ. οὐχὶ δὲ *βαλών*, *λαβὼν* κττ. Τούτων τὸ β' βεβαίως εἶναι ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ τὸ α' ἐπιζήμιον, διότι τότε πρέπει καὶ τῶν ἄλλων ῥημάτων αἱ μετοχαὶ ν' ἀποβληθῶσιν, ὅπερ βεβαίως ζημία. Συνεπέρανα δὲ ὧδε: Ὅπως λοιπὸν ἕκαστος βλέπει, αἱ τῇ πρώτῃ καὶ ἐλαχίστῃ μεταβολῇ μέλλουσαι ν' ἀκολουθήσωσιν ἀναγκαίως, καὶ πολλαὶ εἶναι καὶ σπουδαιόταται....! Καὶ «Ἡ μία μεταβολὴ θὰ συνεπαγάγηται εὐθὺς καὶ ἑτέραν ἢ μᾶλλον καὶ ἑτέρας. Διότι ὅπως ἐν λιθίνῳ οἰκοδομήματι ἡ ἐξαίρεσις ἑνὸς λίθου γίνεται πολλάκις αἰτία τῆς ἐξαιρέσεως καὶ ἀντικαταστάσεως καὶ ἄλλου ἢ καὶ ἄλλων, οὕτω καὶ ἐν τῷ γλωσσικῷ». Τὴν γνώμην μου ταύτην εὑρίσκει ὀρθῶς ἔχουσαν καὶ ὁ κ. Ῥοΐδης καὶ καταχωρίζει ἐν σελ. 396 τοῦ βιβλίου του, ἀλλὰ δυστυχῶς καίπερ ὀρθὴν δὲν τηρεῖ αὐτήν, ἀλλ' ἀποφαίνεται ὅτι δυνάμεθα νὰ λέγωμεν αἰτῶ ἀντὶ αἰτοῦμαι, σημειῶ ἀντὶ σημειοῦμαι, ἐδέχθην, ἰσχυρίσθην ἀντὶ ἐδεξάμην, ἰσχυρισάμην (322).

Ἂν ὁ κ. Ῥοΐδης ἐξήταζε τὰ φαινόμενα ταῦτα μὴ κατ' ἄτομα ἀλλὰ κατὰ συστήματα, πολὺ ἀμφιβάλλω ἂν θὰ ἐτόλμα ν' ἀποφαίνηται οὕτως εὐκόλως. Διότι θὰ ἐδίσταζε βεβαίως νὰ προτείνῃ καὶ συστήσῃ ἀορίστους οἷον ὁ κ. ὑπουργὸς *ἥφθη* τοῦ ζητήματος ἀντὶ *ἥψατο* τοῦ ἅπτομαι, ὁ κ. εἰσηγητὴς *εἰσηγήθη* τὴν ὑπόθεσιν ἀντὶ *εἰσηγήσατο*, ὁ ἰατρὸς *ἰάθη* τὸν ἀσθενῆ ἀντὶ τοῦ *ἰάσατο* τοῦ *ἰῶμαι*, *ᾐτιάθη* ἀντὶ *ᾐτιάσατο* τοῦ αἰτιῶμαι, *ἐνεμήθη* ἀντὶ *ἐνείματο* τοῦ νέμομαι, *διετάθη* ἢ καὶ τὸ γελοιότερον *διετάνθη* ἀντὶ *διετείνατο* τοῦ διατείνομαι, *ἐλωβήθη* ἀντὶ *ἐλωβήσατο* τοῦ λωβᾶσθαι, *ἐλυμάνθη* ἀντὶ *ἐλυμήνατο* τοῦ λυμαίνομαι, κττ. κττ. Πάντες οὗτοι οἱ εἰς *-θην* χρόνοι ὁμολογοῦνται σήμερον ἀφόρητοι, καὶ δὴ καὶ οἱ μέλλοντες οἱ ἐξ αὐτῶν εἰς -θῶ. Ἀλλὰ τότε τί πρέπει νὰ γίνῃ; *πῶς θὰ λυμαινώμεθα* καὶ *ἰώμεθα* καὶ *διατεινώμεθα* κττ. κττ; Προφα-

νῶς ἢ πρέπει νὰ βιάσωμεν καὶ τῶν ῥημάτων τούτων τοὺς τύπους σήμερον ἡμεῖς καθ' ἃ ἡ λαλουμένη ἀπὸ πολλοῦ κάμνει διὰ τῶν *ἐδέχθηκα, ὑποσχέθηκα, ἐγγ(υ)ήθηκα, ἀπεκρίθηκα, ὑποπτεύθηκα, ἐμπιστεύτηκα, ἐργάστηκα, ἐπαρουσιάστηκα, ἐπεμελήθηκα, ἐσκέφθηκα, ἐπ-, εὐχήθηκα, ἐκαταχράστηκα, ἐμεταχειρίστηκα, ἐσυλλογίστηκα, ἐδιαμαρτυρήθηκα* κττ., ἢ πρέπει ν' ἀποβάλωμεν παντάπασι τὸν ἀόριστον καὶ μέλλοντα τῶν ῥημάτων τούτων, σχηματίζοντες αὐτὰ ἐλλειπτικῶς, ἤτοι *λυμαίνομαι - ἔβλαψα, - θὰ βλάψω, ἀπολυμαίνομαι - ἐκαθάρισα - θὰ καθαρίσω, διατείνομαι - διισχυρίσθην, - θὰ διισχυρισθῶ, ἰῶμαι - ἐθεράπευσα θὰ θεραπεύσω, ἅπτομαι, - ἤγγισα θὰ ἐγγίσω* κτλ., ἢ τρίτον ἀνάγκη νὰ σχηματίζωμεν τοὺς ἀορίστους αὐτῶν κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον εἰς *-αμην - ομην* (*ἀφικόμην ἐγενόμην* . . .) Τί τούτων τῶν τριῶν προτείνει ὁ κ. Ῥοίδης, δὲν ἠξεύρομεν, διότι, εἰ καὶ διατείνεται ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου του, ὅτι συνέγραψε τοῦτο, διότι «οὐδεὶς οὔτε τῶν ἀρχαιοτέρων οὔτε τῶν σημερινῶν λογίων ἐθεώρησε πρέπον νὰ ἐξετάσῃ τὸ σύνολον τοῦ ζητήματος συστηματικῶς», δι' ὧν ὑπεμφαίνει ὅτι αὐτὸς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους ἐξήτασεν οὕτω τὸ ζήτημα, οὐχ ἧττον δὲν διαλαμβάνει περὶ ἑκάστου πράγματος προσηκόντως ἤτοι καθολικῶς καὶ μερικῶς ἀλλὰ μόνον κατ' ἄτομα. Οὕτω μανθάνομεν τί φρονεῖ περὶ τοῦ *ἐδέχθην* καὶ *διισχυρίσθην* ἀλλ' οὐχὶ περὶ τοῦ *ἐλυμάνθην*, τοῦ *ἰάθην* κττ.κττ. ἤτοι περὶ τοῦ συνόλου γένους τῶν ὁμοίως ἐχόντων καὶ ὁμοίως ὀφειλόντων νὰ κριθῶσι φαινομένων. Τὸ δεύτερον ἐκτελεῖται συνήθως ἐν τῇ πράξει, ἤτοι ἀποφεύγομεν ὅλως τοὺς παρῳχημένους τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ οὕτω καὶ τὰς συγκρούσεις πρὸς τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα, ὃ ἔχομεν τῶν ἀρχαίων τύπων. Ὅτι δ' ὅμως οὕτως εἰσάγονται εἰς τὸν γραπτὸν ἡμῶν λόγον ἀνωμαλίαι, διότι τοιαῦται βεβαίως εἶναι τὰ ἐλλειπῆ, προφανές. Τὸ τρίτον προτείνει ὁ κ. Κόντος, καὶ τοῦτο φαίνεταί μοι φυσικώτατον, διότι ὡς ἐπιστήμων ἀνὴρ ἔχων ἐνώπιόν του τὸ σύνολον τῶν ὁμοίων φαινομένων, οὐχὶ ἓν ἢ δύο παραδείγματα, θεωρεῖ καὶ ἐξετάζει τὸ ζήτημα ἐν τῷ συνόλῳ, καί, ὡς κάτοχος καὶ θαυμαστὴς τῆς ἀρχαίας γλώσσης, εὑρίσκει — οὐδὲ δύναταί τις ν' ἀπορήσῃ ἐπὶ τούτῳ — ὅτι σήμερον ἡ χρῆσις πάντων τῶν εἰς *-θην* ἀορίστων τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἀντὶ τῶν μέσων ἐπὶ ἐνεργητικῆς ἢ μέσης σημασίας εἶναί τι ἀποτρόπαιον, ἅτε διαφθεῖρον τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας γλώσσης, καὶ ταῦτα

ἐνῷ κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε ἰσχύοντα ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς ἄλλοις ἡ ὀρθότης παρ' ἡμῖν ἐκρίνετο κατὰ τὴν τῶν ἀρχαίων, τῶν δοκίμων καὶ μεταγενεστέρων, χρῆσιν. Διὰ ταῦτα δέ, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ πολὺ πρὸ αὐτοῦ ὑπ' ἄλλων ἐγένετο ἡ εἰσαγωγὴ καὶ μάλιστα πολλαχῶς πλημμελῶς, τῶν μέσων ἀορίστων — διότι, τοῦτο σημειωτέον, ὁ κ. Κόντος δὲν εἶναι εἰσηγητὴς τούτων, ὅπως ὁ κ. Ῥοΐδης φρονεῖ —, ἔκρινε προτιμότερον νὰ προτείνῃ τὴν παραδοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν, ἥτις μέχρι τοῦδε πλειστάκις καὶ εἰς πλεῖστα ἐφάνη εὐένδοτος, ἢ νὰ ἐγκρίνῃ διάστροφον χρῆσιν τῶν ἀρχαίων στοιχείων, ἀφοῦ καὶ κατὰ τὸν κ. Ῥοΐδην, «τὰ ἐννέα τοὐλάχιστον δέκατα τῶν εὐχρήστων εἰς τὸν γραπτὸν λόγον ῥημάτων εἶναι κοινὰ εἴς τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νεωτέραν γλῶσσαν» (σελ. 331). Οὐδ' ἠδύνατο ὁ κ. Κόντος νὰ προτείνῃ, ὅπως ὁ κ. Ῥοΐδης πράττει, τὴν ἀποβολὴν καθ' ὁλοκληρίαν τῆς χρήσεως τῶν ῥημάτων τούτων ἐν τῷ παθητικῷ καὶ τῷ μέσῳ ἀορίστῳ, διότι ἐνόει κάλλιστα πόσας ἀνωμαλίας, ἤτοι πόσα ἐλλιπῆ θὰ ἐγέννα ἡ πρότασίς του αὕτη. Ὡσαύτως δὲν ἠδύνατο βεβαίως ὁ κ. Κόντος νὰ ἐκφράσῃ ὅπερ λέγει ὁ κ. Ῥοΐδης ἐν σελ. 327 ὅτι «τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀσυγχώρητον σφάλμα ἔγκειται οὐχὶ εἰς τὴν τυχὸν ἐσφαλμένην, ἀλλ' εἰς τὴν οἱανδήποτε τοιούτων στοιχείων (δηλ. τῆς ἀρχαίας γλώσσης) χρῆσιν», ἀφοῦ ἤδη ἐπὶ ἕνα ὅλον καὶ ἐπέκεινα αἰῶνα ἡ ἐναντία ἀρχὴ ἐπεκράτησε καὶ τοσούτων ἀγαθῶν τῷ γραπτῷ ἡμῶν λόγῳ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοσούτων ἀρχαίων λέξεων καὶ φράσεων κλπ. ἐγένετο πρόξενος.

Τὸ λεχθὲν περὶ τῶν ἀορίστων καὶ μελλόντων τῶν ἀποθετικῶν καὶ ἄλλων ῥημάτων ἰσχύει καὶ περὶ τῆς χρήσεως ἐνεργητικῶν τύπων ἀντὶ μέσων, λ. χ. *ἅπτω* ἀντὶ *ἅπτομαι*, *εἰσηγῶ* ἀντὶ *εἰσηγοῦμαι*, *ἐπιλαμβάνω* ἀντὶ *ἐπιλαμβάνομαι*, *αἰτιῶ* ἀντὶ *αἰτιῶμαι*, *ἰῶ* ἀντὶ *ἰῶμαι*, *ἀποφαίνω* ἀντὶ *ἀποφαίνομαι* κττ. κττ. καθὼς ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ἐν τῇ δημοτικῇ λέγεται *χαρίζω*, *ψηφίζω*, *ἐξηγῶ*, (ἀλλὰ *δ(ι)ηγοῦμαι*, *ἀφηγοῦμαι*) κττ. Ἐπ' ἴσης δὲ ὁ αὐτὸς λόγος ἰσχύει καὶ περὶ τῆς αὐξήσεως ἐν τοῖς μετὰ προθέσεων συντεθειμένοις ῥήμασιν. Ὁ κ. Ῥοΐδης πάλιν ὁμιλεῖ περὶ μερικῶν περιπτώσεων, οὐχὶ περὶ τοῦ συνόλου τῶν φαινομένων *συστηματικῶς*. Ἀποβάλλει τὴν ἐσωτερικὴν αὔξησιν ἐν τῷ προσέχω *προσεῖχον προσέσχον*, καὶ σιωπᾷ περὶ τῶν παρῳχημένων τύπων τοῦ *ἀνέχω*, *ἀπέχω*, *κατέχω*, *συνέχω* κττ., ὥστε ἂν πει-

θόμενοι αὐτῷ λέγωμεν *ἐπρόσεχα*, *ἐπρόσεξα*, ὅπως ἐν τῇ λαλουμένῃ ἀληθῶς σχηματίζεται, τί θὰ εἴπωμεν ἀντὶ τοῦ *ἀνεῖχον ἀνέσχον*, *ἀπεῖχον ἀπέσχον*, *κατεῖχον*, *κατέσχον*, *συνεῖχον συνέσχον*; μὴ *ἐσύνεξα*, *ἄφεξα* ἢ *ἄπεξα* ἤ τί ἄλλο;

Ἔπειτα τὸ *συνέτρωγα* καὶ *συνέπινα* κηρύσσονται ὑπὸ τοῦ κ. Ῥοΐδου ἀποδεκτά, διότι, ὡς λέγει, κανὼν τῆς τε ἀρχαίας καὶ νεωτέρας γλώσσης εἶναι, ὅτι «αὐξάνουσιν ἔσωθεν τὰ σῴζοντα ἐναργῆ καὶ ἀθόλωτον τὴν ἔννοιαν τῆς προθέσεως καὶ ἔξωθεν τὰ ἄλλα», καὶ «ὁ κανὼν εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ τὸ κῦρός του ἀπομένει ἀδιάσειστον». Δὲν θέλω νὰ ἐξετάσω τὴν ἀκρίβειαν τοῦ κανόνος, τοσοῦτον μόνον παρατηρῶ, ὅτι, ἂν οὗτος ἤθελε τύχει ἐφαρμογῆς ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ, μεγάλης συγχύσεως θὰ ἐγίνετο παραίτιος· διότι, ἐρωτῶ, δὲν εἶναι ἐναργής, σαφὴς καὶ ἀθόλωτος ἡ ἔννοια τῆς *κατὰ* εἰς τὸ *κατατρώγω*, *καταπίνω*, *καταχώνω* κττ., τῆς *μετὰ* ἢ *ματὰ* καὶ *ξανα*- εἰς τὸ *ξανακάνω*, *ματακάνω*, *ξαναπερνῶ*, *ματαπερνῶ*, *ξαναπίνω*, *ξανατρώγω* κτλ., τῆς *διὰ* εἰς τὸ *διασκελίζω*, *διαβαίνω* κττ.; Πρέπει ἆρά γε ταῦτα νὰ αὐξάνωνται ἔσωθεν; Αὐτόδηλον δὲ πρὸς τούτοις ὅτι τοῦ λοιποῦ περὶ ἑνὸς ἑκάστου συνθέτου θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνηται φιλολογικὴ ἐξέτασις τῆς σημασίας τοῦ τε ἁπλοῦ ῥήματος καὶ τῆς πρὸ αὐτοῦ προθέσεως, ἵνα εὑρεθῇ, ἂν εἶναι ἡ πρόθεσις ἐναργὴς ἢ μή, καὶ ἐπὶ μὲν τῆς κυριολεκτικῆς σημασίας θὰ αὐξάνηται ἔσωθεν, ἐπὶ δὲ τῆς μεταφορικῆς ἔξωθεν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅτι μεγίστη σύγχυσις ἐκ τῶν ἀτομικῶν τούτων κρίσεων κατ' ἀνάγκην θὰ προκύψῃ, εἶναι πασίδηλον. Ἀλλὰ τίς τότε θὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ἀκολασίαν ταύτην; Μὴ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Ῥοΐδης δὲν ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι «ἡ ἔξωθεν, ἐν ἀρχῇ τῆς προθέσεως, αὔξησις πάντων τῶν συνθέτων ῥημάτων δὲν εἶναι εὐχερής, προσκρούουσα ἐνίοτε κατὰ τῶν ἀπαιτήσεων *τῆς εὐφωνίας* καὶ *τῆς γραπτῆς συνηθείας*», καὶ μὴ δὲν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκρίνῃ τὸ συνέτρωγα καὶ συνέπινα; Καὶ τίνα ἀξίαν ἢ τίνας ἐλπίδας ἐπιτυχίας δύνανται νὰ ἔχουν προτάσεις προσκρούουσαι κατὰ τῆς εὐφωνίας, ἤτοι κατὰ τῶν θεοποιηθέντων φωνητικῶν νόμων καὶ τῆς συνηθείας;

Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῆς προτάσεως τοῦ κ. Ῥοΐδου, ἵνα τὰ εἰς *-ότης* καὶ *-ύτης* θηλυκὰ ἀφηρημένα, ἅτε εἰς τὴν γ' κλίσιν ὑπαγόμενα, ἐκβληθῶσιν ἐκ τῆς χρήσεως· ἤτοι καὶ ἐνταῦθα δὲν βλέπει τὸ σύνολον τῶν φαινομένων, ἀλλὰ μόνον μονάδας τινὰς αὐτῶν· διότι ἔστω, ἂν

ἀπαλλαχθῶμεν οὕτως τῶν εἰς *-της*, τί θὰ γίνουν τὰ εἰς *-εύς*, τὰ εἰς *-ης*, *-υς*, *-ος*, *-τὴρ -τωρ*, *-ων* καὶ τοσαῦται ἄλλαι τάξεις; Κρίνει τις εὐκολωτέραν τὴν χρῆσιν τοῦ *νὺξ νυκτός*, *φλὲψ φλεβός*, *γάλα γάλακτος*, *βοῦς βοός*, *πάχος πάχους πάχη παχῶν* . . . *κτλ.* τῆς χρήσεως τοῦ *βαρύτης βαρύτητος*, *νεότης νεότητος*, *ἀνθρωπότης ἀνθρωπότητος*; Ἢ κρίνει τις ὅτι οὔτε *παχύτης* οὔτε *πάχος*, οὔτε *βαρύτης* οὔτε *βάρος*, οὔτε *πάθος* οὔτε *πένθος* πρέπει τοῦ λοιποῦ νὰ λέγωμεν; ἀλλὰ τότε πῶς θὰ ὀνομάζωμεν αὐτά; ἢ θὰ φύγῃ τότε ἐκ τῆς Ἑλλάδος πᾶν πένθος καὶ πᾶν πάθος καὶ μετ' αὐτῶν καὶ πᾶν *χρέος*; ἐπὶ τῷ ὅρῳ τούτῳ, γενέσθω ἡ ἐκβολή.

Δὲν εἶναι δ' ὀρθότερα οὐδὲ τάδε τοῦ κ. Ῥοΐδου. Τὰ ἐκ τῆς ἀρχαίας παραλειφθέντα στοιχεῖα, ἤτοι οἱ τύποι, αἱ λέξεις κτλ. δὲν ἀπετέλεσαν, λέγει, μετὰ τῶν νέων ἓν ὅλον, ἀφοῦ κρᾶμα γραμματικῶν τύπων εἶναι καὶ ἀπεδείχθη ἀδύνατον ὑπὸ τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης κτλ. Καὶ ὅμως αὐτὴ αὕτη ἡ γλῶσσα ἣν συνιστᾷ ὁ κ. Ῥοΐδης εἶναι κρᾶμα, ἅτε παρέχουσα *συμβεβηκός*, *πεπαιδευμένος*, *γεγονός*, *διδάσκαλος*, *πεπρωμένον*, *τῆς πόλεως* (1) κτλ. παρὰ τὰ *καθαρισμένος πελεκημένος* κτλ., καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς δὲ καθ' ἑκάστην ἀκούομεν *τῆς πόλεως* καὶ *τῆς πόλις*, *ἐπωφελοῦμαι τῆς περιστάσεως* καὶ *ἐπωφελοῦμαι τὴν περίστασιν*, ἡ *ἀστυνομία* παρὰ τὸ *καρδιὰ* κτλ.

Ἀλλὰ πάλιν ἐνῷ ἐνταῦθα διὰ τῶν ἐγκρινομένων ὑπ' αὐτοῦ τούτων παραβαίνει τὸ κῦρος τῶν φωνητικῶν καὶ τυπικῶν νόμων, οἵτινες κατὰ τὸν παλαιὸν Σοφοκλέα, «*πρόκεινται ὑψίποδες, οὐρανίαν δι' αἰθέρα τεκνωθέντες, ὧν Ὄλυμπος πατὴρ μόνος, οὐδέ νιν θνατὰ φύσις ἀνέρων ἔτικτεν, οὐδὲ μήν ποτε λάθα κατακοιμάσει, μέγας ἐν τούτοις θεὸς οὐδὲ γηράσκει!*», ἔπειτα ἔρχεται πάλιν ἐπ' αὐτοὺς καὶ στηριζόμενος ἐπὶ τῆς μεγάλης αὐτῶν δυνάμεως καὶ τοῦ ἀπαραβιάστου ἀποφαίνεται ἐν σελ. 333 ὅτι «θεωρεῖ ὡς λογογραφικὸν κακούργημα τὴν χρῆσιν παντὸς τύπου δυναμένου νὰ ἑλκύσῃ ἐφ' ἑαυτὸν τὴν προσοχήν». Τὴν

(1) Παράδοξον ἀληθῶς φαίνεται πῶς ὁ κ. Ῥοΐδης καταδικάζει μὲν τὴν γραφομένην ὡς στερουμένην ἀκριβείας, χάριτος καὶ εὐφωνίας, καὶ μετ' αὐτῆς καὶ αὐτὴν τὴν ἀρχαίαν διὰ τὸ πλῆθος, ὡς λέγει, τοῦ τελικοῦ *ν*, λ. χ. ἐν τῷ «τὸν βίον τῶν ἰδιωτευόντων μὲν ἐπιεικῶς δὲ πραττόντων ἢ τὸν τῶν τυραννευόντων» ὅ, διατείνεται, ἠχεῖ ὡς παρέλασις ποίμνης προβάτων κωδωνοφόρων· δὲν εὑρίσκει δ' ὅμως ἔπειτα τὸ *συμβεβηκὸς* κακόφωνον, ἐπειδὴ τὸ εἶπεν ὁ Βηλαρᾶς, ὁμοίως οὐδὲ τὸ *τετελεσμένον*, ἐπειδὴ ἔτυχε τῆς εὐτυχίας νὰ γραφῇ ὑπὸ τοῦ Καταρτζῆ!

ἰδέαν ταύτην ἐξέφρασε καὶ ἄλλοτε ὁ κ. Ῥοΐδης, οἷον ἐν Παρέργων σελ. ιϐ'. εἰπὼν ὅτι ἡ μετάθεσις ἑνὸς τόνου ἀρκεῖ πολλάκις νὰ καταστρέψῃ τὰ πάντα· ὅτι λ. χ. ἄλλα ἀνακαλεῖ εἰς τὸν νοῦν τὸ *Βυζαντινὸς* καὶ ἄλλα τὸ *Βυζαντῖνος*· καὶ κϐ'. «πρὸς ἀπεικόνισιν οἱουδήποτε αἰσθήματος ἀδύνατον εἶναι νὰ χρησιμεύσωσι λέξεις κατὰ ἓν ἰῶτα ἢ μίαν κεραίαν διάφοροι ἐκείνων, τὰς ὁποίας αὐτομάτως ἐκστομίζομεν ὑπὸ τὸ κράτος εὑρισκόμενοι τοῦ αἰσθήματος τούτου» καὶ ιϐ'. «αἱ λέξεις τότε μόνον δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκπληροῦσαι τὸν προορισμὸν αὐτῶν, ὁσάκις παρελαύνουσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου ἐντελῶς ἀπαρατήρητοι»· καὶ σελ. ιγ'. «εἰς παράστασιν ἀμιγοῦς ἐννοίας δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι μόνον ἐντελῶς ἄχροοι, ἄοσμοι καὶ ἄϋλοι οὕτως εἰπεῖν λέξεις»· καὶ ιε'. «Ἄλυτον δι' ἐμὲ αἴνιγμα εἶναι πῶς διέφυγε τὸν φιλόσοφον νοῦν τοῦ Κοραῆ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ μετὰ μέτρου καὶ κρίσεως διόρθωσις τῶν τύπων τῆς λαλουμένης ἤθελεν ἔχει ἄφευκτον ἀποτέλεσμα νὰ διχοτομῇ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου μεταξὺ τῆς γενομένης διορθώσεως καὶ τοῦ σημαινομένου τῆς λέξεως, καθιστῶσα ἀδύνατον τὴν ἀποκλειστικὴν ἐκείνην εἰς μόνην τὴν ἔννοιαν προσήλωσιν, ἄνευ τῆς ὁποίας ὄζει πᾶν ἀνάγνωσμα γυμνάσματος μαθητικοῦ. Τὸ ἐπιχείρημα ὠνομάσαμεν ἀκαταμάχητον, διότι ὁ μὴ διχασμὸς τῆς προσοχῆς μεταξὺ τῆς ἰδέας καὶ τῶν ὑλικῶν τῆς παραστάσεως αὐτῆς μέσων οὔτε ἀτομικὴ ἡμῶν γνώμη εἶναι βεϐαίως, οὔτε κανὼν μόνης τῆς τέχνης τοῦ γράφειν, ἀλλὰ στοιχειώδης ὅρος πάσης καλλιτεχνίας . . . Πᾶσα ἐφ' ἑαυτὴν καὶ οὐχὶ ὑπὸ μόνου τοῦ σημαινομένου αὐτῆς ἑλκύουσα τὴν προσοχὴν λέξις προξενεῖ ἐν τῷ λόγῳ αἴσθησιν, οἵαν παράκρουσις ἐν συναυλίᾳ, κηλὶς ἐπὶ εἰκόνος»· καὶ ιθ'. «Ἂν ἡμεῖς πιστεύωμεν ἀπαραίτητον τῶν λέξεων προσὸν τὸ νὰ παρέρχωνται ἐντελῶς ἀπαρατήρητοι, «ῥέουσαι ἡσυχῇ» ὡς τὸ ὕδωρ τῆς Σιλωάμ . . .».

Εἰς ταῦτα ἐγὼ παρετήρησα ἤδη πρὸ δέκα ὅλων ἐτῶν ὅτι «ὅπως ὁ ἀναγνώστης βλέπει, τὴν ἀρχὴν τῆς αἰσθητικῆς ταύτην ἐκ τῶν καλῶν τεχνῶν λαμϐανομένην μεταφέρει ὁ κ. Ροΐδης καὶ ἐπὶ τὸν τρόπον τοῦ γράφειν, πράττει δὲ τοῦτο ἐπανειλημμένως καὶ ἀγωνίζεται νὰ συστήσῃ αὐτὴν πάσῃ δυνάμει καὶ *ἀκαταμάχητον* ὀνομάζει *ἐπιχείρημα*. Ἐν τούτοις ἡ σύγκρισις αὕτη τῆς διὰ τῶν λέξεων παραστάσεως ἐν τῷ λόγῳ πρὸς τὴν διὰ τῶν χρωμάτων ἐν τῇ ζωγραφικῇ καὶ

διὰ τῶν ἤχων ἐν τῇ μουσικῇ κττ. φαίνεταί μοι οὐ πάνυ ἐπιτυχής. Διότι ἡ κηλὶς καὶ ἡ παράκρουσις εἶνε πάντοτε κηλὶς καὶ παράκρουσις καὶ ἂν μυριάκις παρατηρήσῃ τις τὴν κηλῖδα ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἢ ἀκούσῃ τὴν παράκρουσιν ἐν τῇ συναυλίᾳ, πάντοτε θὰ αἰσθάνηται τὸ αὐτὸ αἴσθημα, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἀείποτε καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ. Ἐν ταύτῃ συμβαίνει συχνότατα τοὐναντίον νὰ ἐθιζώμεθα διὰ τῆς χρήσεως εἰς ἄλλα ἢ τὰ συνήθη, ὥστε ἐπὶ τέλους τὰ διάφορα ἐπελθόντα καὶ ἀναπτυχθέντα νὰ φαίνωνται ἡμῖν φυσικά, τὰ δὲ παλαιότερα, τὰ πρῴην συνήθη, νὰ ἐμποιῶσιν ἡμῖν τὸ αἴσθημα τοῦ ξένου. Ἀναντιρρήτως ὁ πρῶτος εἰπὼν π.χ. *ράβω σκάβω ἀλείβω* κττ. *ἡ γυναῖκα ὁ πατέρας* κττ, ἐνεποίησεν εἰς τοὺς ἄλλους τὸ αἴσθημα τοῦ ἀλλοκότου, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν οἱ τύποι οὗτοι ἐπεκράτησαν καὶ ἐξέβαλον τοὺς ἀρχαιοτέρους *ῥάπτω, σκάπτω, ἀλείφω, ἡ γυνή, ὁ πατὴρ* κττ. Οὕτω δ' ἑρμηνεύεται τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἐν τῇ γλώσσῃ μεταβολῶν, καὶ ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα ἀείποτε μεταβάλλεται καὶ δὴ μεταβολαὶ ποικίλαι καθ' ἑκάστην νέαι ἐμφανίζονται, ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἀείποτε ἡ προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστου ἐν πολλαῖς λέξεσι, τύποις κττ. διχάζεται μεταξὺ τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ παριστάνοντος αὐτὴν μέσου, τῆς λέξεως, τῶν φθόγγων, τῶν τύπων, τῆς συντάξεως κττ.

Ὁ κ. Ῥοΐδης φαντάζεται, ὅτι ὅπως τὰ σημεῖα τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης +, —, ×, =, 0, √, κττ. εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μαθηματικοῦ οὐδὲν ἄλλο διεγείρουσιν αἴσθημα ἢ τὴν ὑπ' αὐτῶν παρισταμένην ἔννοιαν τῆς προσθέσεως, ἀφαιρέσεως κτλ., καὶ ὅπως τὰ μουσικὰ σημεῖα οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς ὑπ' αὐτῶν παριστανομένους ἤχους, οὕτως ὀφείλουσι καὶ αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι καὶ αἱ συντάξεις κττ. ν' ἀποκρυσταλλωθῶσι καὶ ἀποτριβῶσι καὶ ἀφαιρεθῶσι πᾶν χρῶμα, ὥστε ἐν τούτοις οὐδὲν πλέον νὰ ἐμβλέπωμεν ἢ ὡς ἐν τοῖς μουσικοῖς καὶ μαθηματικοῖς σημείοις τὰ ὑπ' αὐτὰ νοήματα. Ἀλλὰ πόσον χρωματισμόν, πόσην δύναμιν, πόσην χάριν δὲν θ' ἀπέβαλλεν οὕτως ὁ λόγος! φαντάσθητε τὰς παρηχήσεις, τὰ ἀντίθετα, τὰ ὁμοιοτέλευτα, τὴν ἐκ τῆς καλῆς ἀπαγγελίας ἡδονὴν (διότι οὐδ' εἰς ταύτην θὰ ἐπετρέπετο νὰ προσέχῃ τις ὡς ἀπάγουσαν ἀπὸ τοῦ περιεχομένου), καὶ τόσα ἄλλα! Τίς ἀγνοεῖ τὰ λεγόμενα περὶ τῆς ἁρμονίας τῶν στίχων ἢ τῶν φθόγγων, περὶ τῆς μουσικῆς τῆς γλώσσης κττ.;

Τοσαῦτα εἶπον περὶ τούτου πρὸ δέκα ἐτῶν, ἔπειτα δὲ κατὰ τὸ 1890

ἐφρόντισα ν' ἀποδείξω διὰ μαρτυριῶν παλαιῶν καὶ διὰ παραδειγμάτων ἐπιγραφικῶν καὶ ἄλλων ἐν 'Αθηνᾶς Τομ. Β'. σελ. 173 κέξ. ὅτι κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους τὸ μὲν φωνητικὸν καὶ τυπικὸν καὶ συντακτικὸν τῆς γλώσσης ἡμῶν σφόδρα ἦτο μεταβεβλημένον ἀλλ' οἱ τότε συγγραφεῖς δὲν ἔγραφον ὅπως ἐλάλουν, ἀλλὰ πολυειδῶς ἐκανόνιζον τὸν λόγον κατὰ τὴν παλαιὰν ὀρθογραφίαν, τὸ παλαιὸν τυπικόν, τὴν παλαιὰν σύνταξιν. Τῶν ἐκεῖ παρατεθέντων οὐδὲ ἓν ἐξήλεγξεν οὔτε ὁ κ. 'Ροΐδης οὔτε τις ἄλλος ὡς ἐσφαλμένον. Θὰ εἶναι ἄρα πάντα ἀληθῆ, τ. ἔ. μάρτυρες ἀψευδεῖς τῆς τότε διαφορᾶς τοῦ γραπτοῦ λόγου ἀπὸ τοῦ προφορικοῦ κατά τε τὰ ἄλλα καὶ κατὰ τὸ φωνητικὸν καὶ τυπικόν. 'Αλλὰ καὶ περὶ παλαιοτέρων χρόνων διαλαμβάνων εἶπον αὐτόθι Τομ. Β'. σελ. 215. ὅτι «οὐδ' οἱ παλαιοὶ λυρικοὶ καὶ τραγικοὶ ἀνεμίγνυον πάντοτε κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν τὰ Δωρικὰ καὶ Αἰολικὰ καὶ ἐπικὰ στοιχεῖα (καθ' ὃν τρόπον οὐδ' ἡμεῖς οἱ νεώτεροι τὰ ἀρχαῖα καὶ νέα), ἀλλ' ὅπως ἐκεῖνοι, ἂν καὶ ποικίλως ἀνεμίγνυον, μίαν ἀνάμικτον μὲν σαφῆ δ' ὅμως καὶ λαμπρὰν ἔγραφον γλῶσσαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεξαιρέτως μίαν, τὴν κεκραμένην ταύτην, μεταχειριζόμεθα, καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ κ. Σουρῆς ἐν τῷ «'Ρωμηῷ».

Εἰς ταῦτα ἀπαντῶν ὁ κ. 'Ροΐδης ἐν σελ. 372 - 3 διατείνεται ὅτι, «οἱ Αἰολισμοὶ καὶ Δωρισμοὶ ἀνεμιγνύοντο οὐχὶ εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην (τὴν τῶν 'Αττικῶν), ἀλλ' εἰς μόνα τὰ ᾄσματα τοῦ τραγικοῦ χοροῦ . . .». Καὶ ὅτι «οὐδ' ἦτο ἡ τοιαύτη ἀνάμιξις οὔτε εἰς τὰ χορικὰ μέλη οὔτε εἰς αὐτὰς τὰς ᾠδὰς τοῦ Πινδάρου αὐθαίρετος, ἀλλ' εἶχε λόγον καὶ κανόνας κττ.». Εἰς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι ἂν ἡ ἀνάμιξις εἶχε λόγον καὶ κανόνας ἢ μή, ἂν ἦτο ἢ μὴ ἦτο αὐθαίρετος, τοῦτο εἶναι ἄλλο ζήτημα (οὐδ' ἐγώ, νομίζω, διισχυρίσθην ὅτι *αὐθαιρέτως* ἀνεμιγνύοντο πάντα, ἀλλ' ὅτι *οὐχὶ κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε ἀναλογίαν*, καὶ δὴ ἦτο περιττὸν νὰ διδάσκωμαι τώρα τοῦτο (1))· τὸ ζήτημα περὶ οὗ νῦν πρόκειται εἶναι, ἂν *ἀνεμίγνυον καθόλου*, καὶ ἂν ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐντύπωσις ἡ ἐκ τοῦ λόγου των τούτου, τοῦ ανα-

(1) Ἄριστα κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ διέλαβε περὶ τούτων ὁ πολὺς Ahrens ἐν Verhandlungen der 13ter Versammlung deutscher Philologen in Göttingen τῷ 1852 σελ. 55 - 79, ἔνθα ὁ βαθὺς γνώστης τῶν διαλεκτικῶν ἐφυλοκρίνησε καὶ ὥρισε ταῦτα ἀποδείξας ὅτι ὁ τρόπος τῆς ἀναμίξεως ἐξήρτηται ἐκ τῆς πορείας τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἑλληνικῆς γραμματείας ἐν σχέσει πρὸς τὰς διαφόρους φυλάς.

μίκτου, τοῦ ἑλκύοντος ἀδιαλείπτως τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ ἐπὶ τὰς παρηλλαγμένας λέξεις καὶ τύπους καὶ φθόγγους, ἡ ἐντύπωσις, λέγω, αὕτη, ἦτο ὁμοία πρὸς κηλῖδα ἐπὶ εἰκόνος ἢ πρὸς παράκρουσιν ἐν συναυλίᾳ, ἀφοῦ «*πᾶσα* ἐφ' ἑαυτὴν καὶ οὐχὶ ὑπὸ μόνου τοῦ σημαινομένου αὐτῆς ἑλκύουσα τὴν προσοχὴν λέξις» προξενεῖ τὰ αἰσθήματα ταῦτα.

Δεύτερον ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν μόνοις τοῖς χορικοῖς ᾄσμασι καὶ ταῖς ᾠδαῖς τοῦ Πινδάρου ἐγίνετο ἡ ἀνάμιξις τῶν Αἰολικῶν, Δωρικῶν καὶ ἐπικῶν ἢ καθόλου ἀρχαϊκῶν στοιχείων, διότι καὶ ἐν τοῖς ἰάμβοις, τὸ δὲ μάλιστα περίεργον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πεζῷ λόγῳ ἐγίνετο (ἴδε κατωτέρω). Ἂν δέ τινες ἀγνοῶσι τοῦτο καὶ διατείνωνται τἀναντία, δὲν εἶναι, φρονῶ, δίκαιον νὰ παραπέμπωμαι ἐγὼ εἰς αὐτούς, ἵνα δῆθεν μάθω τὰ πράγματα.

Ὅτι δ' οὐδὲ σήμερον ἐν τῇ νῦν γραπτῇ ἡμῶν γλώσσῃ ἀπεργάζεται ἡ τοιαύτη ἀνάμιξις ἀρχαίων καὶ νέων στοιχείων τηλικαῦτα κακὰ ὁπόσα ἐκ τῶν λόγων τοῦ κ. Ῥοΐδου πάντως θὰ ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνῃ, μαρτυρεῖ μοι πάλιν αὐτὸς οὗτος, ὅστις ἐνῷ κηρύττει τὸν γραπτὸν ἡμῶν λόγον ἀπόβλητον διὰ τὸν λόγον ὅτι στερεῖται ἀκριβείας, ζωηρότητος, χάριτος, εὐφωνίας καὶ δὲν ἠξεύρω τίνων καὶ πόσων ἄλλων ἀρετῶν, ὅτι «εἶναι ἄσπονδος πολέμιος πάσης εὐφωνίας καὶ εὐαρμοστίας» (306), καὶ ὅτι «τὸ κυριώτατον καὶ ψηλαφητὸν ἐλάττωμα αὐτῆς εἶναι ἡ ἔλλειψις ἐκφραστικῆς ζωηρότητος καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἀχρηστία πρὸς τὴν ποίησιν καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν λογογραφίαν» (355) καὶ ὅτι «δὲν δύναται οὔτε νὰ λαληθῇ οὔτε νὰ χρησιμεύσῃ εἰς κἀνὲν γνωστὸν συγγραφῆς εἶδος (356)» κτλ. (1), ἔπειτα ὁ αὐτὸς πάλιν ἀλλαχοῦ σελ. 87 διατείνεται ὅτι «ἡ παρ' ἡμῖν λεγομένη καθαρεύουσα . . . δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς κἄπως ἐπαρκεστέρα εἰς παράστασιν τῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν πολιτικήν . . .» ὅτι «ἐκφράζει *ζωηροτέραν τὴν ἀπεικόνισιν τῆς κομματικῆς πάλης* . . .» ὅτι λέξεις οἷον «*ἐγκάθετος*

(1) Δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀπαρατήρητον ὅτι ἄλλοι πάλιν ἐπ' ἴσης λογοτέχναι ταύτην τὴν οὕτως ἀναθεματιζομένην γραφομένην ἐπαινοῦσιν ἀκριβῶς ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις, τ. ἔ. ὅτι ἐνέχει τὰ στοιχεῖα τοῦ καλοῦ, τῆς εὐρυθμίας καὶ τῆς κομψότητος, ὧν στερεῖται, λέγουν, ἡ λαλουμένη, ὅτι μόνη ἡ γραφομένη δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἐκπολιτιστικῶς ἐπὶ τὸ ἔθνος. Οὕτω λ. χ. ὁ κ. Κλέων Ῥαγκαβῆς, ὁ Κ. Ἀναστασόπουλλος, Κ. Ν. Ῥάδος (Ἀθηνᾶς τόμ. Γ'. 268), Ἄγγελος Βλάχος, Δημ. Βερναρδάκις καὶ ἄλλοι, ὥστε οὐδὲ τοῦτο τοῦ κ. Ῥοΐδου εἶναι πᾶσιν ὁμοίως ἀποδεκτόν.

ἐπιρροή, πολιτικὸς φίλος, ἐπιτήδειος, ἐξοικονομῶ, ῥεῦμα, μαυρίζω, καταπίεσις, ὄργια, ἐμπάθεια, συναλλαγὴ καὶ αἱ ὅμοιαι ἔχουσιν ἤδη οὐ μόνον ἀκριβῆ ἀλλὰ καὶ ἰδιάζουσαν νεοελληνικὴν σημασίαν . . .». Καὶ ὅμως (ἂς ἐπιστήση, παρακαλῶ, ὁ ἀναγνώστης τὴν διάνοιαν ἐπὶ τοῦτο καλῶς), καὶ ὅμως, λέγω, αἱ λέξεις αὗται κλίνονται μὲν κατὰ τὴν ἀρχαίαν κλίσιν καὶ προσλαμβάνουσιν ἰῶτα καὶ τύπους ἀρχαίους καὶ μεταβάλλουσι κεραίας καὶ τόνους κτλ., ἀλλ' ὅμως συγκινοῦσιν ἡμᾶς, ἔχουσιν ἀκρίβειαν, ζωηρότητα καὶ δὲν ἠξεύρω τίνας ἄλλας ἀρετάς. Καὶ διὰ τί, ἐρωτῶ, τοῦτο; πάντως δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ διότι τῶν λέξεων τούτων ἕνεκα τοῦ περιεχομένου αὐτῶν ἐγένετο μέχρι τοῦδε μεγάλη χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ διὰ τὴν πολυχρηστίαν προσέλαβον τὰς ἀρετὰς ταύτας. Λοιπόν, ἂν τὸ παράδειγμα τῶν πολιτικῶν τούτων λέξεων ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὑποθέσωμεν, ὅτι ὅπως τὴν πολιτικήν, οὕτω καὶ τὰς ἄλλας ὄψεις τοῦ ἐθνικοῦ βίου, λ. χ. τὰς καλὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὴν γεωργίαν κλπ. κλπ. ἐκαλλιεργοῦμεν οἱ Ἕλληνες μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου καὶ ἐπιμονῆς μεθ' ἧς τὴν πολιτικήν, ἔστι τις ὁ ἀμφιβάλλων ὅτι καὶ αἱ τῶν πραγμάτων τούτων σημαντικαὶ λέξεις θὰ καθίσταντο ἐθνικὸν κτῆμα, ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν ἤθελεν εἶσθαι ὁ τόπος αὐτῶν; Τὸ παράδειγμα ἄρα τῶν λέξεων τῆς πολιτικῆς ἀποδεικνύει τρανῶς (καὶ τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ ἐννοήσουν οἱ κατὰ τῆς γραφομένης καὶ ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς κοπτόμενοι), ὅτι ὁ τύπος τῶν λέξεων δὲν εἶναι μέγα κώλυμα πρὸς τὴν εὐχρηστίαν, τὴν ζωηρότητα, τὴν ἀκρίβειαν καὶ λοιπὰς ἀρετὰς τοῦ λόγου. Ἂν δὲ μόναι αἱ πολιτικαὶ λέξεις ἐγένοντο ἐθνικὸν κτῆμα, ὅπως λέγει ὁ κ. Ῥοΐδης, ἡ αἰτία τούτου δὲν κεῖται ἐν τῷ τύπῳ τῶν ἄλλων λέξεων, ἀλλ' ἐν τῇ ἐλλιπεῖ μετὰ λόγου καὶ ζήλου ἀναπτύξει τοῦ καθόλου ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου.

Ὁ κ. Ῥοΐδης ἀπονέμει μὲν εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν «ἱκανότητα νὰ χρησιμεύῃ χονδρικῶς ὡς ὄργανον συνεννοήσεως» (σελ. 368), προτείνει δ' ἀντ' αὐτῆς οὐχὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λαλουμένης ὅπως λαλεῖται, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς λέγει *καθαρισμὸν τῆς καθαρευούσης*, τ. ἔ. τὴν ἀποβολὴν τῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου, τοῦ μέσου ἀορίστου, τοῦ β' ἀορίστου, τῶν εἰς *-μι* ῥημάτων, τῶν εἰς *-οω*, τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ, «τῆς διπλῆς, ἀττικῆς, ἀνωμάλου, κακοφώνου ἢ ἐπισκοτιζούσης τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥήματος αὐξήσεως, τῶν ἐνενήκοντα

ἐννέα τοὐλάχιστον ἑκατοστῶν τῆς δοτικῆς ἰδίως δὲ τῆς τριτοκλίτου», πρὸς δὲ «καὶ ἄλλων τινῶν κατηγοριῶν τεράτων» ἀπροσδιορίστων ὑπ' αὐτοῦ καταλειφθέντων (391). Καθόλου, λέγει, ἀπόβλητα πάντα ὅσα δύνανται ν' ἀποβληθῶσιν «ἄνευ δυσαρέστου προσκρούσεως εἰς τὴν συνήθειαν τοῦ ἀναγνώστου». Ἐπικαλεῖται δ' εἰς τὴν ἐκβολὴν ταύτην καὶ ἄλλους βοηθούς, «ἂν καὶ ἄλλοι θεωρήσωσι πρέπον νὰ ἐλαφρώσωσι τὸν γραπτὸν λόγον των, ἔστω καὶ ἀπὸ ἕνα μόνον ἕκαστος νεκρὸν τύπον . . .» (395). Ἀλλὰ πρῶτον μὲν παρατηρῶ ὅτι ὀφθαλμοφανῶς ὑπερβαλλόντως μεγάλη ἀφίνεται ἐλευθερία ἐνεργείας κατὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐργασίαν ταύτην εἰς τοὺς συγγραφεῖς, καὶ ὡς εἰκὸς τὸ κακὸν θὰ εἶναι μικρόν, ἂν τύχῃ νὰ εἶναι καλλιτέχναι τοῦ λόγου ὁποῖος ὁ κ. Ῥοΐδης, ἀλλ' ἂν μή, καὶ τοιοῦτοι βεβαίως εἶναι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπὶ τοῦ ὑπομονητικοῦ χάρτου ἐργαζομένων παρ' ἡμῖν, τότε ἐπίκουρον ἔχοντες καὶ τὴν ἄγνοιαν τοῦ ἀρχαίου λόγου, κατὰ τὴν συνταγὴν τοῦ κ. Ῥοΐδου, οὐδεὶς ἠξεύρει ποῦ θὰ καταλήξωσιν. Ἔπειτα νομίζω ὅτι ἐπὶ πολλῷ εὐρυτέρων βάσεων ἔθηκα ἐγὼ τὸ ζήτημα ἐν Ἀθηνᾶς Ε'. 213 κέξ. εἰπὼν ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγουν οἱ καλλιτέχναι πᾶν ὅ,τι ἐν ταῖς αἰθούσαις ἡμῶν λεγόμενον θὰ ἐνεποίει κακὴν αἴσθησιν εἴτε ὡς ἀρχαιοπινὲς εἴτε ὡς χωρικόν, ἔνθα καὶ διὰ παραδειγμάτων κατέστησα τὸ πρᾶγμα σαφές. Πρόσθες τούτοις ὅτι, ἂν μὲν αἱ ἐμαὶ ὁδηγίαι αὗται ἤθελον τύχει ἐφαρμογῆς ὑπὸ τῶν καλλιτεχνῶν, τὰ ἔργα αὐτῶν θὰ συνετάσσοντο εἰς γλωσσικὸν τύπον μόνιμον, ἢ τοὐλάχιστον μεταβαλλόμενον βραδύτατα, ἤτοι μόνον μετὰ τῆς λαλουμένης γλώσσης· ἂν δὲ αἱ τοῦ κ. Ῥοΐδου (προτείνοντος οὐχὶ διὰ μιᾶς ἀποβολὴν τῶν μέχρι τοῦδε εἰσαχθέντων, διότι τούτου τὰς ἱστορικὰς ἀνάγκας ἀναγνωρίζει ἤδη καὶ αὐτός, ἀλλὰ βαθμιαίαν κατὰ μικρὸν ἁπλοποίησιν), ὁ λόγος τῶν καλλιτεχνῶν δὲν θὰ ἀπαρτίσῃ τὴν μέλλουσαν τοῦ ἔθνους γλῶσσαν, ἀλλ' ἁπλῶς μίαν, τὴν πρώτην, τῶν πολλῶν μεταβατικῶν μορφῶν, ἃς καθὰ αἱ ψυχαὶ κατὰ τοὺς παραδεχομένους τὴν μετεμψύχωσιν, μέλλει νὰ διέλθῃ ὁ γραπτὸς λόγος παρ' ἡμῖν μέχρι τῆς πλήρους ἀποκαταστάσεώς του ἐν τῷ μέλλοντι — αἰῶνι.

Διότι ὁ κ. Ῥοΐδης δὲν προτείνει ἀληθῶς ὡρισμένον τύπον τῆς γλώσσης εἰς χρῆσιν, ἀλλ' ἁπλῶς «νὰ παύσῃ μὲν ἡ κυβέρνησις δαπανῶσα χάριν τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως (ἀναντιλέκτως ἡρωϊκώτατον

φάρμακον!) (1) νὰ μεταγραφῶσι δ' οἱ κώδικες καὶ τὰ διδακτικὰ βιβλία εἰς γλῶσσαν συμφωνοτέραν (δηλ. ὁποίαν ἀνωτέρω ἡπλοποιημένην εἴδομεν ὅτι συνιστᾷ), καὶ εἰς αὐτὴν νὰ συντάσσωνται τὰ δημόσια ἔγγραφα, ν' ἀγορεύωσιν οἱ εἰσαγγελεῖς, νὰ ἐκδίδωσι τὰς ἀποφάσεις των οἱ δικασταὶ κττ.». Γενομένης δὲ τῆς γλώσσης ταύτης οὕτω γνωστῆς νὰ προβαίνωμεν τοῦ λοιποῦ περαιτέρω καθαρίζοντες καὶ ἀποβάλλοντες καὶ ἁπλοποιοῦντες καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρις οὗ ἔλθωμεν εἰς τὸν ποθητὸν τύπον τοῦ γραπτοῦ λόγου, ἤτοι εἰς τὴν πλήρη ταύτισιν αὐτοῦ πρὸς τὸν προφορικόν.

Ἀλλ' εἰς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι, ὡς εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας πάντων τῶν ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν, οὐδαμοῦ ἡ Κυβέρνησις προηγεῖται, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀείποτε ἕπεται προκειμένου περὶ τῶν τοιούτων, τ.ἔ. ἀείποτε ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς Κυβερνήσεως, εἴτε μοναρχικὸν εἴτε δημοκρατικὸν εἴτε ἄλλον τύπον φέρει τὸ πολίτευμα, καθὼς καὶ ἡ τῆς ἐκκλησίας ἀρχαιοπρεπεστέρα φροντίζει νὰ εἶναι. Καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸ πρᾶγμα τοῦτο οὕτως εἶχεν. Καὶ τὰς αἰτίας τούτου ἐννοεῖ ἕκαστος οἴκοθεν. Οὐδὲ παρ' ἡμῖν ἄρα φαίνεται ὅτι δύναται νὰ συμβῇ ἄλλως. Ἀλλ' ἐλησμόνησα ὅτι ἡ χώρα ἡμῶν εἶναι ἢ θέλει νὰ εἶναι πρωτότυπος! Ἔπειτα ὅτι τὰ περὶ τῆς ταυτίσεως τοῦ γραπτοῦ πρὸς τὸν προφορικὸν λόγον λεγόμενα παρ' ἡμῖν φαίνονταί μοι οὐ μόνον ἄτοπα ἀλλὰ καὶ ἀπροσδόκητα. Ὁ κ. Ῥοΐδης ἐξακολουθεῖ δηλ. νὰ διατείνηται ὅτι «τοιούτου εἴδους διγλωσσίας, τύπους δηλ. τοῦ γραπτοῦ λόγου γελοίους εἰς τὸν προφορικόν, οὐδ' ἴχνος δύναται ν' ἀνευρεθῇ εἰς οὐδενὸς *ἡμερωμένου ἔθνους τὴν γλῶσσαν*, ἀλλ' εἶναι πληγή, συμφορά, κατάρα, Ἐρινὺς τῆς γλώσσης μας μοναδική 353», καὶ «τοιαύτην διάκρισιν μεταξὺ τῶν *τύπων* τοῦ προφορικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου δὲν γνωρίζομεν ἡμεῖς εἰς οὐδενὸς ἡμερωμένου ἔθνους τὴν γλῶσσαν καμμίαν, οὐδ' ἔτυχέ ποτε ν' ἀκούσωμεν περὶ ὑπάρξεως τοιαύτης εἰς ἄλλας γλώσσας πλὴν τῆς τῶν Ἀράπιδων, τῶν Ἀτζέμιδων, τῶν Τζιφούτιδων καὶ τῶν Ἑλλή-

(1) Καθ' ἃ ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Γ'. 265 ἐλέχθη, καὶ ἄλλος ἐξέφρασε τὴν παραδοξολογίαν ταύτην, ὅτι «χάρις εἰς τὰς κυβερνήσεις, χάρις εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας κατωρθώσαμεν νὰ μὴ ὑπάρχῃ λαὸς ἀναγινώσκων». Καὶ ἐκεῖνος μὲν δικαιολογεῖταί πως ὅτι ὀργιζόμενος διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεώς του (ἐκδόσεως δηλ. τοῦ Πατριώτου του) εἶπε ταῦτα, ἀλλ' ὁ κ. Ῥοΐδης!

νων λογίων» (1) 347· ταῦτα, λέγω, εὑρίσκω ἄτοπα καὶ ἀπροσδόκητα· πρῶτον μὲν διότι ἀκριβῶς μικρὸν πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν Εἰδώλων χρόνον ἀπέδειξα ἐν Ἀθηνᾶς τομ. Ε'. σελ. 181 κέξ. διὰ ῥητῶν μαρτυριῶν ἀνδρῶν ὀνομαστῶν ὅτι οὐ μόνον παρ' ἡμῖν ἀλλὰ καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Σουηδίᾳ ὑπάρχουσι παρ' ἀλλήλας δύο διακεκριμέναι γλῶσσαι, ἡ γραφομένη καὶ ἡ λαλουμένη, καὶ ὅτι ὁ πλουτισμὸς ἑκατέρας εἶναι διάφορος. Ἔπειτα δὲ διότι καὶ αὐτὸς ὁ κ. Ῥοίδης ἐν σελ. 385 λέγει ὅτι «ἀτρύτους καταβάλλουσι κόπους πρὸς κατάκτησιν τοῦ πλεονεκτήματος τούτου (τ.ἔ. τῆς ταυτότητος τοῦ γραπτοῦ καὶ τοῦ προφορικοῦ λόγου) *οἱ λαλοῦντες μὴ γραφομένας γλώσσας*», ὥστε ὑπάρχουσι καὶ κατ' αὐτὸν τὸν κ. Ῥοίδην ἄνθρωποι, ὧν ὁ προφορικὸς λόγος πολὺ ἀφίσταται τοῦ γραπτοῦ, ἀφοῦ λαλοῦσιν γλώσσας οὐ γραφομένας. Τρίτον διότι ἐν πάσῃ χώρᾳ ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι γραπτὸν λόγον, μάλιστα δὲ ὅπου ἀπὸ μακροῦ χρόνου τοῦτον κατήρτισαν, ὑπάρχει τοιαύτη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον οὐσιώδης διαφορὰ τοῦ γραπτοῦ λόγου ἀπὸ τοῦ προφορικοῦ ἀναφερομένη οὐ μόνον εἰς τὰς λέξεις καὶ φράσεις καὶ συντάξεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς φθόγγους καὶ τοὺς τύπους. Ἀσιατικοί τινες λαοὶ μάλιστα ἔχουσι φρασεολογίαν τοῦ γραπτοῦ λόγου οὐ μόνον διάφορον ὅλως τῆς τοῦ προφορικοῦ, ἀλλὰ καὶ τούτου ἀκόμη διάφορον κατὰ τὰ πρόσωπα πρὸς ἃ ἀποτείνονται καὶ πρὸς τὴν ἑκάστοτε περίστασιν. Ταῦτα δὲ πάντα εἶναι γεγονότα οὕτω γνωστά, ὥστε, ἐπαναλαμβάνω, ἀπορῶ σφόδρα πῶς ὁ κ. Ῥοίδης δύναται νὰ ἐξακολουθῇ ἰσχυριζόμενος τὸ ἐναντίον. Ἵνα δὲ μηδεμία ὑπολειφθῇ τινι ἀμφιβολία, ἀναγράφω μαρτυρίας τινάς.

Ἄρχομαι ἀπὸ τοῦ Steinthal ὅστις ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν γλωσσικῶν μελετῶν παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις σελ. 387 (τῆς πρώτης ἐκδ.) γράφει «Ἡ γραπτὴ γλῶσσα οὐδέποτε καὶ οὐδαμοῦ ταυτίζεται τῇ λαλουμένῃ· διότι ἡ λαλουμένη καὶ ὅταν ἀκόμη ἐκτείνηται ἐπὶ μικρᾶς χώρας καὶ ἐπὶ εὐαρίθμου πληθυσμοῦ, πάντοτε περιέχει ποικιλίας, διαλέκτους ἢ σπέρματα τούτων. Ἐκτὸς τούτου πᾶς λαὸς (καὶ αὐτὸς ὁ οὐδεμίαν ἔχων γραμματείαν, πολλῷ μᾶλλον ὁ ἔχων

(1) Πολὺ ἐπεθύμουν νὰ μάθω πόθεν ἔλαβεν ὁ κ. Ῥοίδης τὰς εἰδήσεις ταύτας περὶ τῶν ἀνωτέρω γλωσσῶν, βεβαίως ἐμνημόνευσε τούτων ἁπλῶς καὶ μόνον, ἵνα παρατάξῃ τοὺς βαρβάρους ἐκείνους πρὸς τοὺς λογίους Ἕλληνας ὡς ὁμοίους. Ὡς βλέπετε, ὁ κ. Ῥοίδης φιλεῖ τὴν *δείνωσιν*.

ἀνεπτυγμένην) κέκτηται ἐκφράσεις καταλλήλους διὰ τὰ διάφορα ἐπιτηδεύματα λ. χ. διὰ τὴν οἰκιακὴν χρῆσιν, διὰ τὴν θρησκείαν κττ. καὶ μόνον δι' αὐτά· ἔχει λέξεις, ὧν κάμνει χρῆσιν μόνον ἐν τῇ ἐξάψει τοῦ πάθους, ἄλλας αἵτινες θεωροῦνται χυδαῖαι, οἰκειακαί, σεβασμοῦ δηλωτικαὶ κττ., ἐν μιᾷ λέξει ὑπάρχουσι πανταχοῦ σπέρματα πρὸς ὑψηλότερον καὶ ταπεινότερον τρόπον τοῦ λέγειν. Ὁ δὲ συγγραφεὺς καὶ ἰδιαιτέρως ὁ ἀφελής, ὁ θεωρῶν τὴν ἐργασίαν του ὡς ὑψηλόν τι, ὡς ἔκτακτον, ἂν μὴ αὐτόχρημα ἱερόν, πάντοτε καὶ ζητεῖ καὶ κατασκευάζει τὴν εὐγενεστέραν, ἀποφεύγει δὲ τὴν χυδαίαν ἔκφρασιν... Ὅσῳ περισσότερα γράφονται, τοσούτῳ ὀλιγώτερον θὰ εἰσέρχωνται τὰ ἰδιάζοντα τῇ διαλέκτῳ τοῦ ἑκάστοτε συγγραφέως εἰς τὸν γραπτὸν λόγον αὐτοῦ καὶ τοσούτῳ μᾶλλον θὰ διαμορφῶται γραπτὴ γλῶσσα, ἥτις καὶ ὡς πρὸς τὰς λέξεις καὶ ὡς πρὸς τὰς συντάξεις καὶ φράσεις οὐδεμιᾷ τῶν λαλουμένων διαλέκτων θὰ ταυτίζηται. Ἀλλὰ τοιαύτη γραπτὴ γλῶσσα δὲν εἶναι νεκρὰ διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν λαλεῖται, εἶναι τεχνητή, ἀλλ' ὅμως ζῇ ἰδανικὴν ζωὴν καὶ ἡ ζωὴ αὕτη δύναται νὰ εἶναι ἐξ ἴσου ἰσχυρὰ ὅσον καὶ ἡ τῆς λαλουμένης. Ἑκατέρα τούτων ἀνήκει ὡρισμένῃ μερίδι τῶν παραστάσεων τοῦ ἔθνους. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν αὗται εἶναι ὑγιεῖς καὶ ἐργάζονται προσηκόντως . . ., θὰ παραμένῃ καὶ ἡ γλῶσσα ἐν πλήρει ἀκμῇ, ἡ μὲν τεχνητὴ ὡς ἔκφρασις τῶν ὑψηλοτέρων παραστάσεων, ἡ δὲ λαλουμένη ὡς ἔκφρασις τῶν ταπεινοτέρων . . . Γονιμωτέρα εἶναι ἡ λαλουμένη, καθαρωτέρα καὶ εὐγενεστέρα ἡ τεχνητή... Ἡ δὲ γνώμη αὕτη περὶ τῆς σχέσεως τῆς γραπτῆς πρὸς τὴν λαλουμένην γλῶσσαν ἐπιβεβαιοῦται μάλιστα πάντων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ γραμματείας. Οἱ Ἕλληνες δεικνύουσιν ἡμῖν πρὸς τούτοις ὅτι ὁ ἀκριβὴς ἀμφοτέρων χωρισμός, ἡ ἀπόστασις αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων δύναται νὰ εἶναι σφόδρα μεγάλη, ἀρκεῖ μόνον τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ νὰ εἶναι ἱκανῶς ἰσχυρόν, ὥστε ἀμφοτέρας ἀδιαλείπτως νὰ συνάπτῃ πρὸς ἀλλήλας. Μάλιστα ἐὰν εὐτυχεῖς περιστάσεις διασῴζωσι τὴν σύνδεσιν ταύτην διαρκῶς ἰσχυράν, ἀνάγκη νὰ λεχθῇ ὅτι καθ' ὃν τρόπον πάντοτε ἡ τελειότης τῶν ὀργανισμῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀκριβεστέρου χωρισμοῦ τῶν μερικῶν ὀργάνων, οὕτω *καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς τεχνητῆς γλώσσης εἶναι τοσούτῳ καθαρωτέρα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἰσχυροτέρα, ὅσῳ μᾶλλον ἀφίσταται τῆς συνήθους λαλιᾶς*. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς διδάσκει ἡμᾶς ἡ ἑλληνικὴ γραμματεία. Διότι ἡ τεχνητὴ

γλῶσσα τῶν ἀριστουργημάτων αὐτῆς εἶναι οὕτω καθαρά, οὕτω *κεχωρισμένη τῆς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου λαλουμένης, ὅσον ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ γραμματείᾳ*...».

Ἐν δὲ σελ. 29 τῶν Ἀκαδημ. Ἀναγνωσμάτων διδάσκει ὁ Whitney ὅτι: «Ὑπάρχουσι λέξεις καὶ σημασίαι λέξεων, αἵτινες δὲν εἶναι πλέον ἐν παγκοίνῳ χρήσει, ἀλλ' ἀπηρχαιώθησαν ἢ τώρα ἀπαρχαιοῦνται, αἵτινες ὅμως δὲν δύνανται νὰ ἐξορισθῶσιν ἐκ τῆς γραφομένης γλώσσης». Καὶ 33 «Κατ' αὐτὰ δὲν εἶναι προφανῶς παράδοξος ἡ γνώμη μου ὅτι ἐνῷ ἡμεῖς πάντες ἀνεξαιρέτως ὁμιλοῦμεν τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν, οὐχ ἧττον δὲν ὑπάρχουν δύο Γερμανοὶ ὁμιλοῦντες ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν Γερμανικήν, τ. ἔ. τὴν αὐτὴν Γερμανικὴν ὡς πρὸς τὸν τύπον, ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν καὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον».

Πολλάκις δ' ἐγὼ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Βερολίνῳ ἤκουσα νὰ γίνηται λόγος περὶ ἐλεεινῆς Γερμανικῆς γλώσσης τῶν ἀπαιδεύτων (scheussliches Deutsch), (περὶ τῆς ὅλως διαφόρου γλώσσης τῆς πεδινῆς Γερμανίας (Plattdeutsch) ἢ περὶ τῶν σφόδρα διαφόρων ἀπὸ τῆς γραφομένης διαλέκτων, λ. χ. τῆς Σουαβικῆς, Βαυαρικῆς κλπ. κλπ. οὐδεὶς λόγος), ἐκάκιζον δὲ οἱ λέγοντες ταῦτα καὶ φθόγγους καὶ τύπους καὶ συντάξεις κλπ. κλπ. Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι ἀντὶ τῆς γενικῆς τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ γίνεται ἐν τῇ Γερμανικῇ λαλουμένῃ συνήθως χρῆσις τῆς δοτικῆς καὶ τῆς κτητικῆς ἀντωνυμίας, τ. ἔ. ἀντὶ τῆς φράσεως das Haus des Vaters, die Bücher des Sohnes (=ὁ οἶκος τοῦ πατρός, τὰ βιβλία τοῦ υἱοῦ) κττ. λέγουσι dem Vater sein Haus, dem Sohne seine Bücher! Οὐχὶ δὲ σπανίως κατ' ἀρχὰς ἐν Γερμανίᾳ ἐλέγετο πρὸς ἐμὲ ὑπὸ Γερμανῶν Sie sprechen wie ein Buch=ὁμιλεῖτε τὴν γλῶσσαν τῶν βιβλίων. Ὥστε καὶ ἡ γραφομένη Γερμανικὴ κατὰ πλεῖστα ἰῶτα καὶ κατ' ἀπείρους κεραίας διακρίνεται τῆς λαλουμένης, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐμποιεῖ τοῖς Γερμανοῖς ἐντύπωσιν οἵαν κηλὶς ἐπὶ εἰκόνος ἢ παράκρουσις ἐν συναυλίᾳ. Εἶναι δ' ἐκτὸς τούτου γνωστὸν ὅτι διὰ τὴν κατάχρησιν παμπόλλων ξένων λέξεων ἡ γλῶσσα τῶν Γερμανικῶν ἐφημερίδων δὲν εἶναι πάντοτε καταληπτὴ πᾶσι τοῖς Γερμανοῖς, ἐνῷ παρ' ἡμῖν πᾶς ἐπιστάμενος ἀνάγνωσιν νοεῖ τὰς ἐφημερίδας ὁπωσδήποτε.

Καὶ περὶ τῆς γλώσσης τῶν Σινῶν εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁμοίως διχάζεται εἰς γραφομένην καὶ λαλουμένην. Παραλαμβάνω δύο φράσεις

περὶ τούτου ἐκ τῆς *Νέας Ἐφημερίδος* 25 Ἰανουαρίου 1895 «Ἡ δὲ πρώτη ἀνυπέρβλητος δυσχέρεια (εἰς ἐκμάθησιν τῆς Σινικῆς) συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τις ὀφείλει κυριολογικῶς νὰ μάθῃ δύο γλώσσας· διότι ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ γλώσσῃ ὑφίσταται τοσοῦτον μεγάλη ἡ διαφορά, καθάπερ ἐν τῇ Σινικῇ, μεταξὺ τῆς καθωμιλημένης καὶ τῆς γραπτῆς...» Ἡ διαφορὰ δ' αὕτη εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐκώλυσε τοὺς Σίνας νὰ παραγάγωσι καὶ φιλολογικὰ ἔργα θαυμάσια καὶ καλλιτεχνικὸν πεζὸν λόγον ὁποῖον οἱ Ἕλληνες. Καὶ ὁ κ. Δημ. Βικέλας ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Διαλέξεων καὶ Ἀναμνήσεων αὐτοῦ λέγει ὅτι, «οὐδενὸς ἔθνους ἡ γραπτὴ φιλολογικὴ γλῶσσα εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ ἀπαράλλακτος μὲ τὴν λαλουμένην. Τὸ ὁμοιόμορφον οὐδαμοῦ ἀπολύτως ἀπεκτήθη. Λέγεται καὶ νομίζεται συνήθως ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ ὑπερέχει τῶν ἄλλων γλωσσῶν ὡς πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ἐὰν ἀνοίξῃ τις οἱονδήποτε Ἀγγλικὸν μυθιστόρημα..., θὰ ἴδῃ ὅτι ἐνῷ ἡ ἀφήγησις γίνεται εἰς τὴν συνήθη φιλολογικὴν γλῶσσαν, οἱ διάλογοι γράφονται εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν διαλεγομένων προσώπων, γλῶσσαν δυσνόητον εἰς τοὺς ξένους τοὺς γινώσκοντας μόνην τῶν βιβλίων τὴν γλῶσσαν. (Ἀκριβῶς δηλ. ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν γίνεται). Ἡ τοιαύτη διγλωσσία δὲν σκανδαλίζει τοὺς Ἄγγλους, διατί νὰ μὴ τὴν ἀνεχθῶμεν καὶ ἡμεῖς;» Χάριν δὲ περιεργίας ἀναγράφω διάλογον δύο Σκώτων ἐκ τῶν Ἀκαδημ. Ἀναγνωσμ. τοῦ πολλοῦ Max Müller Τομ. Β' σελ. 129 (τῆς Γερμανικῆς ἐκδ. τοῦ 1893). Τῶν Σκώτων τούτων ὁ μὲν εἶναι ἔμπορος ἐρίων, ὁ δὲ ἀγοραστής· προσέρχεται ὁ ἀγοραστὴς καὶ ἐρωτᾷ (δεικνύων τὰ ἔρια) Oo?(= wool = μαλλί;). Ὁ ἔμπορος: Ay, oo (= yes, wool = ναί, μαλλί).

Ἀγοραστής: A' oo? (= all wool = ὅλο μαλλί;).

Ἔμπορ. Ay, a' oo (= yes, all wool).

Ἀγορ. A' ae oo?. (= all same wool = ὅλο τὸ ἴδιο μαλλί;)

Ἔμπορ. Ay, a' ae oo (= yes, all same wool).

Ταῦτα βεβαίως παρέθηκεν ὁ κ. Müller ὡς δεῖγμα τρανὸν τῆς φοβερᾶς ἀποβολῆς τῶν φθόγγων καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀλλοιώσεως τῆς γλώσσης· ἐγὼ ἀρκοῦμαι εἰς τοῦτο ὅτι τὸ φωνητικὸν καὶ τὸ τυπικὸν τῆς λαλουλουμένης ἐν Ἀγγλίᾳ πλεῖστον διαφέρει τοῦ τῆς γραφομένης.

Περὶ δὲ τῆς Ἰταλικῆς μυθιστοριογραφίας διαλαμβάνων ὁ Ἰταλὸς κ. Ἀντ. Φραβασίλης ἐν Παρνασσῷ Τομ. Γ' σελ. 574 γράφει τὸ φοβερὸν ὅτι «Ὁ Ἰταλὸς συγγραφεὺς στερεῖται τοῦ ὀργάνου τοῦ ἀπαι-

τουμένου, ἵνα διαδώσῃ εἰς τὰ πλήθη τὴν αἴσθησιν καὶ τὸν ἔρωτα τοῦ καλοῦ· *στερεῖται γλώσσης κοινῆς εἰς σύμπαν τὸ ἔθνος, ὡρισμένης,* **ζώσης.** Τὸ ἔργον τοῦ Ἰταλοῦ συγγραφέως σπανίως διαπερᾷ τὰ ὅρια ὄχι τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς ἐν ᾗ ἐγράφη» (1).

Ἡ αὐτὴ δὲ διγλωσσία ὑπῆρχε καὶ ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸν χρυσοῦν λεγόμενον αἰῶνα τῆς Ῥωμαϊκῆς γραμματείας· διότι οἱ Ῥωμαῖοι ἄλλην γλῶσσαν ἐλάλουν μετὰ τῶν φίλων, συζύγων, τέκνων, δούλων καὶ ἄλλην ἐν τοῖς δικαστηρίοις, τῇ συγκλήτῳ κλπ. Οὕτω διαλαμβάνει ὁ Κοϊντιλιανὸς ἐν XII, 10, 40 περὶ συνήθους λόγου (proletarius, cotidianus sermo), quo cum amicis, conjugibus, liberis, servis loquimur. Περὶ ταύτης τῆς γλώσσης, lingua rustica λεγομένης ἄλλως, διδάσκει ὁ Gabelenz σελ. 193 ὅτι ἀπέβαλε τὰς πτωτικὰς καταλήξεις, τὸν μέλλοντα, τὸν τύπον τῶν παθητικῶν ῥημάτων, ἐνίας τῶν πολυτιμοτάτων βοηθητικῶν λέξεων κττ. Ἤρχισαν δὲ αἱ φθοραὶ αὗται οὐχὶ ἀπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων καὶ ἑξῆς, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαίων, τῶν προδοκίμων. Ἤδη ὁ Κικέρων διηγεῖται ἐν Orator 48, 161 ὅτι ἡ παράλειψις τοῦ τελικοῦ s, omnibu(s) princeps, ἦτό τι subrusticum, olim autem politius erat. Εἶναι δὲ γνωστὸν ἐκ τῆς μετρικῆς ὅτι τὸ τελικὸν s τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἀεὶ τὴν πρὸ αὐτοῦ βραχεῖαν συλλαβὴν θέσει μακράν, καὶ ἂν ἕπηται ἄλλο σύμφωνον, λ. χ. tempu(s) fert, volvendu(s) per aethera vagit. Καὶ τὸ τελικὸν m δὲν ἀπηγγέλλετο ἐν τῇ Λατινικῇ γλώσσῃ τῶν δοκίμων καὶ τῶν παλαιοτέρων χρόνων, πρβλ. Seelmann Auspr. des Lat. 362 κέξ.· ἀλλὰ τοῦτό τε καὶ τὸ s ἐγράφετο καὶ ἀπηγγέλλετο σχεδὸν πάντοτε ἐν τῷ ἐπισήμῳ ἢ καλλιτεχνικῷ λόγῳ. Καὶ περὶ τοῦ δασέος πνεύματος λέγει ὁ Κικέρων ἐν Orator 48, 160 ὅτι, ἵνα νοῆται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, παρέλειπεν αὐτό: Quin ego ipse, cum scirem ita majores locutos esse, ut nusquam nisi in vocali aspiratione uterentur, loquebar sic, ut pulcros, Cetegos, triumpos, Kartaginem di-

(1) Τὸ ἀγαθὸν τοῦτο τῆς πανταχοῦ ἀνὰ πάντα τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον καταλήψεως τῶν γραφομένων πειρῶνται σήμερον νὰ ἐξαφανίσουν οἱ ἐπιχειροῦντες νὰ γράφουν τὰ πονήματα αὐτῶν ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς ἐπαρχίας των, οὐδ' ἐννοοῦν ὅτι διὰ τούτου περιορίζουν αὐτά, ὥσπερ καὶ τοῖς Ἰταλοῖς συμβαίνει, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κ. Φραβασίλη. Καὶ ἐν μὲν τῇ μεγάλῃ Ἰταλίᾳ ὁ συγγραφεὺς καὶ περιοριζόμενος ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του εὑρίσκει πάντοτε ἱκανὸν ἀριθμὸν ἀναγνωστῶν, ἀλλ' ἐν τῇ μικρᾷ καὶ ἀμαθεῖ ἔτι Ἑλλάδι;

cerem...» Ἀλλὰ καὶ ἡ κλίσις τῆς Λατινικῆς γλώσσης εἶχε πάθει ἤδη ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ περιόδῳ δεινὰς ἀπωλείας. Οὕτω λ. χ. εἶναι γνωστὸν ὅτι τύπος οἷον natura, matrona ἠδύνατο ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ νὰ εἶναι καὶ ὀνομαστικῆς καὶ γενικῆς καὶ δοτικῆς καὶ κλητικῆς τοῦ ἑνικοῦ καὶ ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ!

Καθόλου δ' εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Λατινικῶν γραμμάτων καὶ τῆς Λατινικῆς γραμματικῆς ὅτι τὰ παλαιότερα Ῥωμαϊκὰ συγγράμματα καίτοι συντεταγμένα ἐν γλωσσικῷ τύπῳ ὁμοιοτάτῳ τῇ λαλουμένῃ ἦσαν ἄθλια (ἴδε Ὁρατίου Ἐπιστολ. II, 1), ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἦτο ἀσταθὴς καὶ ἀσύντακτος, ῥευστή, πολυτυπίαν καὶ ἀτυπίαν ἅμα παρέχουσα, καὶ ὅτι διὰ τῶν γραμματικῶν μελετῶν πολλῶν λογίων κατωρθώθη σὺν τῷ χρόνῳ ὁ καθορισμὸς ὡρισμένων τύπων, ὡρισμένης ὀρθογραφίας κλπ. καὶ ὅτι οἱ λόγιοι οὗτοι ἦσαν ἅμα καὶ γραμματικοὶ καὶ ποιηταὶ ἢ πεζογράφοι.

Εἶναι δὲ γνωστὸν ἄλλοθεν καὶ ἐκ τοῦ Κικέρωνος (ἐν Orator καὶ ἐν Ἐπιστολαῖς πρὸς Ἀττικὸν VII, 3), ὅτι δὲν ὑπελαμβάνετο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων μικρολογία τὸ συζητεῖν μεταξὺ τῶν πεπαιδευμένων περὶ τοῦ conjungere vocales (Orator 44, 150), περὶ τοῦ distrahere καὶ contrahere voces (αὐτόθι 45, 152), περὶ τῶν ἐπιτρεπομένων τύπων τῆς κλίσεως, λ. χ. deum ἢ deorum, scripsere ἢ scripserunt, eisdem ἢ iisdem, insipiens ἢ insapiens, περὶ τῆς διαφόρου ποσότητος τοῦ i ἐν τῷ indoctus καὶ insanus, infelix (48, 159), περὶ δασύνσεως ἢ οὐχὶ δασύνσεως τῶν συμφώνων, περὶ τῆς προφορᾶς ἢ παραλείψεως τοῦ τελικοῦ s, περὶ τῆς προσλήψεως Ἑλληνικῶν φθόγγων καὶ Ἑλληνικῆς κλίσεως ἐν ταῖς παρειλημμέναις Ἑλληνικαῖς λέξεσιν, ἐν ἄλλαις λέξεσι περὶ πάντων τῶν γραμματικῶν ζητημάτων. Ὁ δὲ Σουητώνιος ἐν τῷ De Grammaticis 11 λέγει περὶ τοῦ Π. Οὐαλερίου Κάτωνος: «Cato grammaticus Latina Siren, qui solus legit ac facit poetas. Is scripsit praeter grammaticos libellos etiam poemata, ex quibus praecipue probantur Lydia et Diana...» Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Καῖσαρ δὲν ἀπηξίωσε ν' ἀσχοληθῇ περὶ γραμματικὰ ζητήματα, διὸ καὶ ἔγραψε de Analogia.

Ἐπ' ἴσης εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ παρ' ἐκείνοις ὑπῆρχον δύο μερίδες, ἡ τῶν καθαρευόντων καὶ ἡ τῶν δημοτικῶν, καὶ ὅτι δεινῶς ἠγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλας, ὁ δὲ Κάτουλλος καὶ σκώπτει τοὺς λεγομένους ἐθνικοὺς

(=δημοτικούς), ὁ δὲ Ὁράτιος ψέγει μάλιστα τῶν παλαιοτέρων τὸ πολυειδῶς κακόζηλον καὶ ἀκανόνιστον καὶ ἀόριστον. Καθόλου δὲ τὰ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τότε συμβαίνοντα πλείστην καὶ μεγάλην ὁμοιότητα ἔχουσι πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν. Καὶ τώρα ἡμεῖς ἔχοντες τὸ πείραμα ἐκεῖνο τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων δὲν πρέπει νὰ ἐρωτήσωμεν, ὁποτέρας ἆρα μερίδος τὰ ἔργα ὑπῆρξαν τελειότερα, ὠφελιμώτερα καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀθάνατα, καὶ νὰ κανονίσωμεν τὴν πορείαν ἡμῶν κατὰ τὸ δίδαγμα τοῦτο;

Ἀλλ' οὐ μόνον ὅπου ἔθνη ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ἔχουσι καταρτίσει φιλολογικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ ὅπου ἔθνη ἐχθὲς καὶ πρώην μόνον ἐσχημάτισαν γραπτὸν λόγον, καὶ αὐτόθι διαφέρει σήμερον οὗτος τοῦ προφορικοῦ. Πρὸ διετίας ἔλαβον παρὰ τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ λογίου κ. Δημ. Matov πραγματείαν τινὰ Βουλγαριστὶ γεγραμμένην καὶ διαλαμβάνουσαν περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Βουλγαρικῆς γλώσσης. Ἐπειδὴ δ' ἀτυχῶς δὲν εἶμαι κάτοχος τῆς γλώσσης ταύτης, ἐζήτησα καὶ εὗρον Βούλγαρόν τινα φοιτητήν, ὅστις ἐλάλει τὴν Βουλγαρικὴν ὡς μητρικὴν γλῶσσαν καὶ παρεκάλεσα αὐτὸν νά μοι ἑρμηνεύσῃ πιστῶς χωρίον τι, ἐν ᾧ, ὡς ἐφαίνετο, ἐγίνετο λόγος περὶ τοῦ *Μορεᾶ* καὶ τοῦ κ. *Σάθα*. Τὸ βιβλίον ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ νέος ἐκεῖνος καὶ ἐμελέτησεν, ἀλλ' ἀτυχῶς δὲν ἠδυνήθη νὰ νοήσῃ τί ἔλεγεν, ἐπειδὴ δὲν εἶχε παιδευθῆ τὴν Βουλγαρικὴν γραφομένην γλῶσσαν, ὥστε οὐδ' ἂν ὁ κ. Matov παρεδέχετο τὴν γνώμην τοῦ κ. Σάθα ἢ μή, ἠδυνήθη νά με βεβαιώσῃ. Οὕτω ταυτίζεται καὶ ἐν τῇ χθεσινῇ Βουλγαρίᾳ ὁ γραπτὸς λόγος μετὰ τοῦ προφορικοῦ!

Ἀλλ' ὁ κ. Ῥοΐδης ἐπιμένων ν' ἀνακηρύττῃ τὴν διγλωσσίαν ἀποκλειστικὸν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων κτῆμα ἠναγκάσθη νὰ περιορίσῃ αὐτὴν ἐν μόνοις τοῖς φθόγγοις καὶ τοῖς τύποις· ὥστε κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην δύναταί τις ν' ἀναμιγνύῃ ἀρχαίας λέξεις, συντάξεις, σημασίας, καὶ καθόλου ἀρχαίας χρήσεις, μόνον ἀρχαίους τύπους καὶ φθόγγους οὐχί· καὶ οὕτω ποιῶν οὐδὲν κακὸν ἀπεργάζεται, διότι ἡ γλῶσσα τότε διαμένει ζωηρά, σαφής, χαρίεσσα καὶ δὲν ἠξεύρω τί ἄλλο ἀκόμη. Ἡμεῖς εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 200-1 ὅτι ἡ ἀρχαιότροπος σύνταξις καὶ σημασία τῶν λέξεων καθιστᾷ τὸν λόγον πολὺ δυσληπτότερον ἢ οἱ τύποι αὐτῶν, ὥστε ἠξεύρομεν ὅτι ταῦτα δὲν ἔχουσιν οὕτως. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ μὴ μείνῃ ἀπόρθητον οὐδὲ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὀχύρωμα,

παραθέτω ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τοιαῦτα τεκμήρια, δι' ὧν ἀναμφισβητήτως ἀποδείκνυται, ὅτι οὐδ' ὁ δισχυρισμὸς οὗτος τοῦ κ. Ῥοΐδου εἶναι ἀκριβής. Τὰ παραδείγματα ἔλαβον ἐκ τῶν τοῦ Εὐριπίδου, οὗτινος ὡς γνωστὸν ὁ λόγος εἶναι ἧττον παρηλλαγμένος ἢ ὁ τῶν ἄλλων τραγικῶν καὶ προσεγγίζει σχεδὸν τῷ πεζῷ (1).

Ἑκάβῃ 3 παῖς γεγὼς τῆς Κισσέως, 24 σφαγεὶς Ἀχιλλέως παιδὸς ἐκ μιαιφόνου, καὶ 499 Ἀγαμέμνονος πέμψαντος, ὦ γύναι, μέτα, καὶ Ὀρέστῃ 69 ἄν τι μὴ ἐκείνου πάρα σωθῶμεν, 702 τῶν ἅ σοι πάρα, 1040 ἔκ τοι με τήξεις, 1064 τί γὰρ προσήκει κατθανεῖν σ' ἐμοῦ μέτα, 1065 σῆς ἑταιρείας ἄτερ· 1091 κατθανούμεθα, 1093 κατθάνοιμι, 1775 Φοινίσσαις κατθανεῖν, 504 ἀντολάς, 1399 ἀπὸ δ' ἔθραυσεν, 876 ἐκ δ' ἔπνευσ' αὐτοῖς ἀράς, 1264 ἔξελθε δόμων πάρος, 1271 ἀϋτεῖς τῶνδε δωμάτων πάρος, 1326 δόμων ὕπερ, 1090 γῆς ὑπερθανών. Ἑκάβῃ 1189 ἐν φάει, καὶ Ὀρέστῃ 376 φάος δ' ὁρῶ, Φοινίσσαις 84 ὦ φαεννάς· Ὀρέστῃ 28 μητέρ' ἥ σφ' ἐγείνατο, Μηδείᾳ 33 ὅς σφ' ἀτιμάσας ἔχει, Φοιν. 1657 ἐγώ σφε θάψω, κἂν ἀπεννέπῃ πόλις· 1168 ἀλλά νιν πάλιν κυναγὸς ὡσεί, παῖς σός, 1175 μηδ' ἂν τὸ σεμνὸν πῦρ νιν εἰργαθεῖν Διός, ὁμοίως κεῖται τὸ νὶν καὶ 1181, 1417, 1419, 1602 καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ· Ὀρέστῃ 843 διοιχόμεσθα, 703 προσηγόμεσθα, 1115 θησόμεσθα γόους, 1216 ὁπλιζώμεσθα, 1260 ἀπωλόμεσθα, 1354 πευσόμεσθα, 1590 φευξόμεσθα κλπ.· Ὀρέστῃ 1087 Φωκέων ἀκροπτόλιον, 1129 νύμφας ἔθηκεν ὀρφανὰς ξυναόρων, 1482 χεροῖν, ὁμοίως Φοινίσ. 1694 χερί, καὶ 754 καὶ 1699 χέρα, καὶ 1374 χερός, Μηδ. 4 χέρας κλπ. Ὀρέστ. 1581 παῖδα δὲ κτενῶ σέθεν, καὶ Μηδ. 64 σύνδουλον σέθεν, Ὀρεστ. 1584 τὸ παρὸν αἷμα μητέρος, Φοιν. 1157 λᾶαν ἐμβαλὼν κάρα, 1159 ξανθὸν δὲ κρᾶτα διεπάλυνε, 1182 χθών, 1184 ἐς χθόνα, 1244 πρόμον χθονός, 1246 ἔσταν=ἔστησαν κτλ. Μηδ. 1 Αἴθ' ὤφελ' Ἀργοῦς, 2 κυανέας Συμπληγάδας, 32 γαῖαν, Φοιν. 608 Μυκήναις=ἐν Μυκήναις κτλ. κλπ. Ὁμοίως λέγει ὁ Σοφοκλῆς Ἀθάνα, Ἀθάνας Αἴαντι 14, 74, 91,

(1) Πρβλ. Ἀριστομένους Βατράχοις στ. 939

«ὡς παρέλαβον τὴν τέχνην παρὰ σοῦ τὸ πρῶτον εὐθὺς
οἰδοῦσαν ὑπὸ κομπασμάτων καὶ ῥημάτων ἐπαχθῶν,
ἴσχνανα μὲν πρώτιστον αὐτὴν καὶ τὸ βάρος ἀφεῖλον
ἐπυλλίοις καὶ περιπάτοις μικροῖς τε τευτλίοισι
χυλὸν διδοὺς στωμυλμάτων ἀπὸ βιβλίων ἀπηθῶν...»

112, Τυρσηνικῆς 40 κλπ. Καὶ τώρα ἐρωτῶ πάντα ἐμπειρίαν τινὰ ἔχοντα τοῦ ἀρχαίου λόγου, εἶναι ταῦτα πάντα, τύποι καὶ φθόγγοι, γνήσια τοῦ Ἀττικοῦ λόγου προϊόντα ὁποῖος ἐλαλεῖτο τὸν πέμπτον αἰῶνα π. Χ;

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος συνέμισγε τὴν Ἰάδα τῇ ποιητικῇ καὶ «ποικίλῃ τῇ Ἰάδι ἐχρῆτο»· πρὸς δὲ καὶ ὁ Θουκυδίδης γράφων τὰς λέξεις διὰ διπλοῦ *σσ* καὶ *ρσ* μετέβαλλε τὴν Ἀττικὴν προφοράν, διότι ἀρχαιόθεν ἐν Ἀττικῇ *ττ ρρ* ἀπηγγέλλετο, πρβλ. Meisterhans[2] σελ. 76-77. Ὁμοίως ἀλλότριον τῆς συνήθους ἐν Ἀθήναις λαλουμένης εἶναι τὸ *τετάχαται*, *ἐφθάραται* κλπ. κλπ. Ὡσαύτως εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ε′ αἰῶνος π.Χ. ἐκλείπουν οἱ τύποι εἰς *-οισι* καὶ *-αισι* τῶν ὀνομάτων, ἀλλ' ὅμως ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ἐν τοῖς Βατράχοις ἀκόμη γράφει τοῖς μὲν γὰρ *παιδαρίοισιν* ἐστι κτλ., πασίγνωστον δ' εἶναι καὶ τοῦ Ξενοφῶντος τὸ *ἀμβάτης ἀμβολὰς* κτλ. κτλ. Καθόλου ἄρα ὁ γραπτὸς λόγος τῶν ἀρχαίων διέφερε τοῦ προφορικοῦ καὶ ὡς πρὸς τὰς λέξεις καὶ ὡς πρὸς τὰς συντάξεις καὶ *ὡς πρὸς τοὺς τύπους καὶ ὡς πρὸς τοὺς φθόγγους*. Ὅτι δὲ οὐδ' ἐνόουν οἱ τότε Ἀθηναῖοι ἀκριβῶς τὰ τῶν συγχρόνων ποιητῶν, τοῦτο διδασκόμεθα ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν Βατράχοις στ. 926 κέξ., πρβλ. τὰ ἐν Τομ. Ε′ τῆς Ἀθηνᾶς σελ. 225 παρατεθέντα καθὼς καὶ τὰ αὐτ. σελ. 226 τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τῆς παρηλλαγμένης μὲν σεμνῆς δ' ὅμως λέξεως. Ὥστε ἂν ἦτο ἀληθὴς ὁ φοβερὸς ἀφορισμὸς τοῦ κ. Ῥοΐδου σελ. 327, καθ' ὃν «ἡ χρῆσις τῷ ὄντι πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ *στοιχείων τὰ ὁποῖα δὲν αἰσθάνεται, εἶναί τι ἀνάξιον λογικοῦ ὄντος, ὑποβιβασμὸς εἰς ψιττακὸν τοῦ ἀνθρώπου*· οὐδ' ὑπάρχει, ἐπιφέρει, εἰς τὴν παρομοίωσιν ταύτην ἀνακρίβειά τις ἢ ὑπερβολή», ἄν, λέγω, ὁ ἀφορισμὸς οὗτος ἦτο ἀληθής, οἱ παλαιοὶ Ἀθηναῖοι θὰ κατεβιβάζοντο ἁπαξάπαντες ἄναυλα εἰς τὴν τάξιν τῶν ψιττακῶν. Λοιπὸν καιρὸς εἶναι, νομίζω, νὰ παύσῃ πᾶς λόγος περὶ διγλωσσίας, ὡς ἰδιαιτέρως ἰδιαζούσης ἡμῖν τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν, ἀφοῦ ἀπεδείχθη διὰ τῶν πραγμάτων ὅτι καὶ πανταχοῦ ἦτο καὶ εἶναι αὕτη οἵα καὶ παρ' ἡμῖν, καὶ μέγα κακὸν δὲν δύναται νὰ κριθῇ. (Πρβλ. τὰ ἀνωτέρω σελ. 262 λεχθέντα περὶ τῶν λέξεων τῆς πολιτικῆς διαμάχης).

Οἱ Ἀττικισταί, διατείνεται ὁ κ. Ῥοΐδης (σελ. 338-9), «ἐτόλμησαν . . . νὰ παρουσιάσωσι τοὺς τύπους τῆς ἐφευρέσεώς των, οὐχὶ ὡς

ἰδικούς των εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν λογίων, ἀλλ' ὡς *ὀρθούς*...» Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι παντάπασιν ἀνακριβές· διότι οὐδένα τύπον *ἰδίας αὐτῶν ἐφευρέσεως*, ἀλλ' ἀείποτε *ἀρχαίους τύπους* ἐμφανίζουσιν ὡς ὀρθοὺς ἀπαξάπαντες οἱ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι σήμερον ὑπὲρ τῆς γραφομένης ἡμῶν γλώσσης ἐργαζόμενοι. Οὐδὲ σημαίνει τι τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Ῥοΐδου αὐτ. ὅτι τὰ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ὀρθὰ εἶναι ὀρθὰ ὅταν τις γράφῃ τὴν ἀρχαίαν, ἀλλ' ὅταν γράφῃ τὴν νέαν Ἑλληνικήν, ὀρθὰ εἶναι μόνα τὰ αὐτῆς. Διότι μέχρι τοῦδε ἄλλη ἐπεκράτησε συνήθεια, καὶ ἡ συνήθεια αὕτη δὲν εἶναι εὔκολον νὰ διαγραφῇ. Πολλῷ δὲ χείρονα εἶναι τὰ ἀκόλουθα «ἐπειδὴ δὲν γράφομεν οὔτε ἀρχαῖα οὔτε νέα, ἀλλὰ μῖγμα, οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνῃ περὶ ὀρθότητος, ἤτοι περὶ ὑποταγῆς εἰς τοὺς κανόνας εἴτε τῆς ἀρχαίας εἴτε τῆς νέας γραμματικῆς, ἀφοῦ τὸ μῖγμα συνεπάγει κατ' ἀνάγκην τὴν παράβασιν ἀμφοτέρων». Διότι τοῦτο σημαίνει ἀληθῶς πλήρη ἀκολασίαν, ἧς τὰ φοβερὰ ἀποτελέσματα δυσκόλως δύναταί τις νὰ ἀναμετρήσῃ. Ὁμοίως τὰ ἐν σελ. 382 «καθ' ὃν τρόπον *τὸ ἔσχατον γύναιον* ἐν Γαλλίᾳ καὶ ὅπως Ἄγγλοι τυχοδιῶκται πανταχοῦ τοῦ κόσμου ἀγνοοῦσι μὲν τὴν ὀρθογραφίαν καὶ εἶναι τελείως ἄσχετοι πρὸς τὰς φιλολογικὰς μελέτας, ἀναδεικνύονται δ' ὅμως παρὰ πάντα ταῦτα δόκιμοι συγγραφεῖς, οὕτως ὀφείλει νὰ γίνῃ καὶ παρ' ἡμῖν, οὐχὶ δὲ νὰ ταυτίζωμεν μετὰ τοῦ λογιωτάτου τὸν συγγραφέα, περιλαμβάνοντες εἰς τὰ καθήκοντα αὐτοῦ τὴν καλλιεργίαν τῆς γραμματικῆς». Διότι οὐδεμία ὑπολείπεταί μοι ἀμφιβολία, ὅτι τούτων γενομένων ἡ πλήρης καὶ παχυλωτάτη ἀμάθεια θὰ ἐξηπλοῦτο τάχιστα ἀνὰ πάντα τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον· ἐπειδὴ οἱ μὲν Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι καὶ ὅταν ἀκόμη μηδεμίαν ἔχωσι γνῶσιν ἀρχαίας τινὸς γλώσσης καὶ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, δύνανται διὰ τὰς ἐν ταῖς νεωτέραις αὐτῶν γλώσσαις ἐκτενεῖς, πολυμερεῖς καὶ σπουδαίας γραμματείας νὰ μάθωσι τὸν ἀρχαῖον καὶ τὸν νέον πολιτισμόν, οἱ δὲ νεώτεροι Ἕλληνες οὐχί. Πρόσθες τούτοις ὅτι παρ' ἐκείνοις μὲν τοῖς μεγάλοις λαοῖς ἡ γλῶσσα ἀναπτυχθεῖσα ἤδη καὶ καταρτισθεῖσα λεξιλογικῶς, φρασεολογικῶς, σημασιολογικῶς, συντακτικῶς κλπ. δύναται κάλλιστα νὰ καλλιεργηθῇ καὶ γραφῇ καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἀγνοούντων ὅλως τὴν ἐτυμολογικήν, σημασιολογικήν, ἱστορικὴν κλπ. κλπ. αὐτῆς σχέσιν πρὸς τὴν Λατινικήν· παρ' ἡμῖν δ' ὅμως ὅλως τἀναντία, οὐδὲν ἐγένετο τούτων· διὰ ταῦτα δὲ ἐκεῖ μὲν ἡ γλῶσσα

κατέστη ἀνεξάρτητος ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας, παρ' ἡμῖν δ' οὐχί, καὶ μέγα μέρος τῆς νῦν χρήσεως κρέμαται ἀπ' εὐθείας καὶ ἀμέσως ἐκ τῆς ἀρχαίας, μεθ' ἧς ἀείποτε εὑρίσκετο μέχρι τοῦδε εἰς στενωτάτην συνάφειαν (ὅρα ὀρθογραφίαν, τονισμόν!), ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ μικρὸν μὲν παρηλλάγη, διὰ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀεὶ ἐγινώσκετο καὶ ἀνεγνωρίζετο.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι ἀκόμη δὲν πρέπει νὰ παρασιωπηθῇ. Ἂν ἐν τῇ μεγάλῃ Γαλλίᾳ ἀμαθῆ γύναια (πάντως σπάνια), ἑταῖραι ἢ καὶ ἄλλαι, κατορθοῦν διὰ τὴν φυσικὴν τοῦ ἔθνους ἐκείνου φιλοκαλίαν καὶ δι' ἐκτάκτου εὐφυΐας καὶ θυμοσοφίας τινὸς νὰ ἐκφράζωνται ἐπιχαρίτως, εἰ καὶ ἀνορθογράφως, φρονεῖ τις ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐν οἷς ἡ φιλοκαλία δὲν εἶναι ἀκόμη τοσοῦτον ἀνεπτυγμένη, οἵτινες τοσοῦτον ὀλίγοι καὶ καθόλου ἀμαθεῖς ἀκόμη εἴμεθα, θὰ ἐπιτύχωμεν νὰ κατορθώσωμεν ἄνευ παιδείας καὶ μορφώσεως ὅ,τι εὐάριθμοί τινες Γαλλίδες ἠδυνήθησαν; Καὶ δὲν εἶναι φόβος μήπως τοὐναντίον ἡ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἀπομάκρυνσις ἀποδώσῃ ἡμῖν ὀλεθρίους καρποὺς καὶ ὡς πρὸς τὰ γράμματα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἡμέρωσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν φιλοπατρίαν, καὶ ὡς πρὸς πᾶσαν ἀρετήν; Ἐγὼ ὁμολογῶ, ὅτι σφόδρα φοβοῦμαι τοῦτο, διὸ καὶ κατὰ τοῦτο μάλιστα κρίνω τὴν πρότασιν ταύτην τοῦ κ. Ῥοΐδου ὀλεθριωτάτην καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐθνοφθόρον. Ὅτι δὲ δὲν εἶναι ὑπερβαλλόντως μεγάλη ἀπαίτησις, ἵνα οἱ μέλλοντες συγγραφεῖς μελετοῦν καὶ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ γραμματικήν, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἵνα εἶναι ἔν τινι μέτρῳ καὶ γραμματικοί, τεκμήριον τούτου ἔστωσαν πλὴν ἄλλων οἱ μνημονευθέντες Ῥωμαῖοι συγγραφεῖς, οἵτινες συνέγραφον καὶ ἅμα γραμματικῶς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἐξήταζον καὶ ἐρρύθμιζον.

Οὐδὲ τὴν ὑπὲρ τῶν ξένων λέξεων συνηγορίαν τοῦ κ. Ῥοΐδου ἐν σελ. 247 καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ εὑρίσκω ἐγὼ ἀβλαβῆ· διότι ἀποφεύγων νὰ ἐλέγξῃ τοὺς κατὰ τῆς χρήσεως αὐτῶν ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Ε' σελ. 210 κεξ. καὶ 227 μνημονευθέντας λόγους πειρᾶται κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ διὰ μιᾶς παρομοιώσεως νὰ συστήσῃ αὐτάς: «Κάπως παράδοξον, λέγει, φαίνεται, ἐνῷ παρέχομεν εἰς πάντα ἀλλοδαπὸν δικαιώματα Ἕλληνος πολίτου μετά τινα ἔτη διαμονῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ ἐπιμένωμεν θεωροῦντες ὡς ξένας λέξεις παμψηφεὶ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπ' αἰώνων πολιτογραφηθείσας». Καὶ ὅμως πλὴν τῶν ἐν τῷ προηγουμένως ὀνομασθέντι τόπῳ μνημονευθέντων ὑπάρχουσι καὶ ἄλ-

λοι σοβαρώτατοι λόγοι κατὰ τῆς χρήσεως αὐτῶν, ὧν ἕνα ἀναγράφω. Ἐπειδὴ οἱ μὲν Ἕλληνες τῶν Ἰονίων νήσων ἀπὸ αἰώνων ἔχουν πολιτογραφήσει πλείστας Ἰταλικάς, οἱ δὲ τῆς Ἠπείρου πλείστας Ἀλβανικάς, οἱ δὲ τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας πλείστας Σλαυϊκάς, οἱ δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οὐκ ὀλίγας Τουρκικὰς καὶ ὀλίγας Ἀρμενικὰς κλπ., δὲν εἶναι δὲ δυνατὸν εἰς ἕκαστον ἑκασταχοῦ νὰ ἠξεύρῃ τίνες ξέναι λέξεις εἶναι πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ἐν χρήσει καὶ τίνες ἐν μόνῃ τῇ ἐπαρχίᾳ του, διὰ ταῦτα οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἐπιτραπείσης τῆς χρήσεως τούτων τῶν μὲν Ἰονίων ὁ γραπτὸς λόγος θὰ βρίθῃ Ἰταλικῶν, τῶν δὲ Μακεδόνων καὶ Θρᾳκῶν Σλαυϊκῶν, τῶν Ἠπειρωτῶν Ἀλβανικῶν, τῶν δὲ Ἀσιατῶν Τουρκικῶν, Ἀρμενικῶν κλπ., ὅτι δηλαδὴ θὰ ἐπέλθῃ διάσπασις τῆς γραπτῆς ἡμῶν γλώσσης καὶ δὴ καὶ τοῦ μόνον γλωσσικῶς καὶ θρησκευτικῶς, οὐχὶ δὲ δυστυχῶς καὶ πολιτικῶς συνδεδεμένου ἔθνους ἡμῶν. Ἔπειτα κατὰ τί ἆρά γε ὑπερέχει τὸ ξένον *γάρκι* ἢ *ταρίφφα* τοῦ Ἑλληνικοῦ *διατίμησις* παρ' ὃ καὶ ῥῆμα *διατιμῶ* καὶ παθητικὴ μετοχὴ *πρᾶγμα διατιμημένον* κτλ. ἢ τὸ *πολίτσα* τῆς *ἀστυνομίας* ὅτε ἔχομεν καὶ τὸν *ἀστυνόμον* καὶ τὸν *ἀστυνομικὸν κλητῆρα* κττ., ἢ τὸ *κουμμέρκι* τοῦ *τελωνεῖον* ὅτε ἔχομεν καὶ *τελώνης* καὶ *τελωνίζω* καὶ *τελωνιακοὺς φόρους* κτλ. κτλ., ἐγὼ ὁμολογῶ παρρησίᾳ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω. Ἐκεῖνο ὅπερ καὶ ἐγὼ καὶ πᾶς ἄλλος Ἕλλην προφανῶς βλέπομεν, εἶναι ὅτι αἱ ξέναι λέξεις εἶναι ἡμιόνων δίκην ἄγονοι, αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ τάχιστα ὑπαγόμεναι ὑπὸ τὸν γενικὸν τῆς γλώσσης διάκοσμον καθίστανται γονιμώταται, ὅπερ μέγα προτέρημα ὠνόμασε καὶ ὁ Κοραῆς.

Καὶ τώρα καταπαύων τὸν λόγον προβάλλω τὸ ἐρώτημα: Λοιπὸν τί λέγει ἡ ἐπιστήμη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος; Λέγει ὅτι ἀνάγκη νὰ ἐκβληθῇ εἰς τὴν θάλασσαν ἡ γραφομένη; ὅτι εἶναι νεκρά, ἄχαρις, ἄτονος, καὶ δὲν ἠξεύρω τί ἄλλο; ὅτι μόνον τότε τὰ καθ' ἡμᾶς θὰ εὐροήσουν ὅταν ἐναγκαλισθῶμεν τὴν γλῶσσαν τοῦ οἰνοπωλείου κττ.; Οὐχί, οὐδὲν τούτων. Ἡ ἐπιστήμη—καὶ σημειωτέον ὅτι δὲν πρόκειται περὶ καβαλλιστικῆς τινος μαθήσεως περὶ ἄγνωστα καὶ σκοτεινὰ ἀσχολουμένης, ἀλλὰ περὶ ἐπιστήμης τῆς γλώσσης, ἤτοι πράγματος προσπίπτοντος εἰς τὴν αἴσθησιν ἑκάστου, καὶ ἀναπτυσσομένου κατὰ νόμους ψυχολογικοὺς καὶ ἱστορικοὺς *προσιτοὺς* εἰς τὴν διάνοιαν παν-

τὸς λογικοῦ ἀνθρώπου (1)— ἡ ἐπιστήμη, λέγω, τῆς γλώσσης διδάσκει ὅτι ταῦτα πάντα ὅσα κηρύττουσιν οἱ ψευδοπροφῆται καὶ ψευδοδιδάσκαλοι τῆς ἐπαίνων χρῃζούσης γλωσσικῆς ἐκείνης, εἶναι πλημμελῆ καὶ ἀπόβλητα· ὅτι δὲ τὰ ἀληθῆ διδάγματα καὶ πορίσματα προκύπτουσιν ἐκ μόνων τῶν πραγμάτων, ἐκ μόνης τῆς ἱστορίας. Αὕτη δὲ μεγαλοφώνως βοᾷ πρὸς τοὺς ἔχοντας ὦτα ἵνα ἀκούωσι, καὶ ὄμματα, ἵνα βλέπωσι, καὶ νοῦν, ἵν' ἀντιλαμβάνωνται, ὅτι αἱ μὲν ἐπανειλημμένως ἀπὸ αἰώνων μέχρι τοῦδε γενόμεναι ἀπόπειραι τῆς εἰσαγωγῆς ἀκράτου γλώσσης εἴτε τῆς λαλουμένης εἴτε τῆς ἀρχαίας ἀπέτυχον, καὶ τοῦτο ἀνομολογοῦσι πάντες ἄνευ ἀντιλογίας τινός, ἡ δὲ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν εἰρημένων μερίδων πολεμουμένη ἀνάμικτος κατίσχυσεν. Δὲν διατείνεται ἡ ἐπιστήμη ὅτι καλῶς ἢ κακῶς τοῦτο ἐγένετο, ἀλλ' ἀποφαίνεται μετὰ βεβαιότητος ὅτι τὰ ἱστορικὰ ταῦτα βέβαια καὶ ἀναντίλεκτα σήμερον γεγονότα, προῆλθον πάντως ἐκ πολλῶν καὶ ἰσχυροτάτων λόγων. (Πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. Β' σελ. 169 κέξ.). Οἱ λόγοι δ' οὗτοι ἰσχύουσι μέχρι σήμερον ἀδιαλείπτως καὶ θὰ ἐξακολουθοῦν πάντως ἀκόμη νὰ ἰσχύουν καὶ νὰ ἐπιβάλλωνται, ἐφ' ὅσον ἄλλοι ἐπ' ἴσης ἰσχυροὶ ἢ καὶ ἰσχυρότεροι δὲν ἀντιταχθῶσιν αὐτοῖς. Τὰ δυνάμενα δὲ ν' ἀντιταχθῶσι μετ' ἀποτελέσματος πρὸς τούτους δὲν δύνανται νὰ εἶναι κενοὶ λόγοι, ἀλλ' ἔργα, γεγονότα ἱστορικά, μεγάλα, ὁποῖα ἀκριβῶς καὶ τὰ μέχρι νῦν ἰσχυρά, τ. ἔ. συγγραφεῖς νέοι καὶ συγγραφέων ἐξαίσια πονήματα νέα.

Κάλλιστα ἐξέφρασε τὴν δύναμιν ἣν οἱ παλαιότεροι δόκιμοι συγγραφεῖς ἔχουσιν οὐ μόνον ἐπὶ τὴν ἐπιβολήν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὴν διατήρησιν τῆς γραπτῆς γλώσσης ὁ κ. Michel Bréal γράφων ἐν σελ. 13 τῆς Ἱστορίας τῶν Λέξεων «Grand et inestimable bienfait pour une nation d'avoir dans sa littérature un livre sacré, lu et connu de tous! La langue peut ensuite subir toute sorte d'atteintes; il existe pour elle une source de purification. C'est le service que the HOLY BIBLE de 1611 a rendu à l'anglais, la traduction de LUTHER à l'allemand». Καὶ τώρα ἐρωτῶ, ποῦ εἶναι αἱ τοιαῦται αὐθεντίαι παρ' ἡμῖν, αἵτινες καὶ θὰ ἐπέβαλλον καὶ θὰ διετήρουν τὸν ἐπιβληθέντα γλωσσικὸν τύπον; Ἂν τινες σήμερον

(1) Ὀρθότατα διατείνεται ὁ κ. Παλαμᾶς ἐν «Ἐφημερίδι» Κορομηλᾶ 29 Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. ὅτι «ἡ ἐπιστήμη (τῆς γλώσσης) δὲν εἶναι τόσον ἀμείλικτος καὶ τόσον ἀπρόσιτος θεότης, ὥστε κτλ.

αἰσθάνωνται ἐν ἑαυτοῖς τηλικαύτην δύναμιν, ἂς τολμήσουν ν' ἀντιπαραβληθῶσι καὶ ἀντιταχθῶσι τοῖς ἀρχαίοις καὶ δώσουν ἡμῖν τὰ ποθητὰ καὶ ἀναγκαῖα νέα πρότυπα· ὅσοι δ' ὅμως στεροῦνται ταύτης (1), φρονίμως θὰ πράξουν, ἂν ἀφήσουν κατὰ μέρος τὰ φαντασιόπληκτα πειράματα (ἀρκοῦσι τὰ μέχρι σήμερον γενόμενα), διότι οὕτω πράττοντες καὶ ἑαυτοὺς ζημιοῦσι, ἐπειδὴ τάχιστα ἀντιπαρέρχονται καὶ λησμονοῦνται, καὶ τὸ ἔθνος βλάπτουσι, ἐπειδὴ ἀποστρεφόμενον τὴν γλῶσσάν των δὲν μελετᾷ τὰ πονήματα αὐτῶν καὶ δὴ δὲν μορφοῦται ὅπως ὤφειλεν. Ἂς ἐννοήσουν τέλος πάντων ὅτι τὸ ἔθνος πιεζόμενον ὑπὸ ἀμειλίκτων ἱστορικῶν ἀναγκῶν καὶ πρότερον ἔκρινεν ὅπως ἔκρινεν καὶ νῦν κρίνει ὅπως κρίνει καὶ ἀρέσκεται εἰς αὐτά, διὸ καὶ μόνους ἐκείνους τῶν νεωτέρων ποιητῶν καὶ πεζογράφων ἀναγινώσκει ὁπωσδήποτε, ὧν ἡ γλῶσσα οὔτε φαίνεται εἰς αὐτὸ ὄζουσα καπηλείου καὶ ἐπαρχίας, οὔτε προσπίπτει ἀκατάληπτος, τῶν δ' ἄλλων τὰ ἔργα ἢ ἅπαξ ἢ οὐδέποτε ἀναγινώσκει. Ἐγὼ τοὐλάχιστον πρὸ ἑνὸς ἔτους παρὰ πλείστων ἤκουσα ὅτι περιοδικόν τι πολλοῦ λόγου πρότερον ἄξιον, διὰ τὴν ἐπ' ἐσχάτων χρῆσιν τῆς λαλουμένης «*ἐξεχυδαΐσθη, κατέστη ἀσαφὲς καὶ ἀηδὲς*» καὶ ὅτι δὲν τὸ λαμβάνουν πλέον ἀνὰ χεῖρας, καὶ ὄντως σχεδὸν κατεστράφη. Ἔ! λοιπὸν εἶναι δίκαιον, νομίζω, νὰ διδαχθῶσιν οἱ νεώτεροι ἡμῶν συγγραφεῖς ἐκ τοῦ παθήματος, ἐκ τοῦ νέου πειράματος καὶ νεωτάτου ἱστορικοῦ διδάγματος τούτου. Ἄλλως τε ἂς ἴδωσι καὶ τὰ πέριξ αὐτῶν συμβαίνοντα καὶ ἂς κρίνουν! Ὁ μὲν φωνάζει «Κάτω ἡ γραμματική!» (2), ὁ δὲ «Πρὸς Θεοῦ, τὴν Γραμματικὴν προσέχετε!» Ὁ μὲν ἐκβάλλει ὅλως τὴν γραφομένην, ὁ δὲ τὴν καθαρίζει μόνον, ὁ δὲ πάλιν προτείνει, ὡς ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης δῆθεν ἐπιβαλλόμενα, ὡς ἀλάθητον πανάκειαν, μετὰ μεγάλου πατάγου κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ διδάγματα, ἅτινα ὁ κ. Παλαμᾶς ἐν ἄρθρῳ τῆς «Ἐφημερίδος» 29

(1) Κατηγορήθην πρὸ ἐτῶν ὅτι ἐγὼ δὲν τολμῶ νὰ γράφω τὴν δημοτικήν, ἐπειδή, ὡς εἶπεν ὁ κατηγορήσας, «δέν με βαστοῦν τὰ κότσια». Ὁμολογῶ παρρησίᾳ, ὅτι δὲν αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν ἱκανὸν ν' ἀντιμετρηθῶ καὶ ἀντιταχθῶ πρὸς τοὺς ἀρχαίους καλλιτέχνας τοῦ λόγου, καὶ ὅτι δι' αὐτὸ οὐχὶ νὰ παρευδοκιμήσω ἐκείνους, ἀλλὰ νὰ γίνω μαθητὴς αὐτῶν ἐπιθυμῶ, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ἐγὼ οὔτε καλλιτέχνης, ἀλλ' ἐπιστήμων εἶμαι, οὔτε ὡς καλλιτέχνου ἀλλ' ὡς ἐπιστήμονος ἔργα ἀξιῶ νὰ κρίνωνται ὅσα γράφω.

(2) Καθὰ ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Γ' σελ. 263 ἐλέχθη, τὴν αὐτὴν συμβουλὴν «Νὰ ῥιχθῇς τῆς Γραμματικῆς καὶ νὰ τὴν κάμῃς κομμάτια» ἔδωκε καὶ ἐφημερίς τις κατὰ τὸ ἔτος 1890.

Ἰανουαρίου 1895, ὀρθῶς χαρακτηρίζει ὡς «*κανόνας τοὺς ὁποίους καὶ πᾶς, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον Ἕλλην συγγραφεύς, θὰ ἦτο δύσκολον ν' ἀποδειχθῇ, καὶ ἀδύνατον νὰ ἐφαρμόσῃ*!» Ἂς λάβωσι πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τοῦτο ὅτι ἂν σήμερον πᾶς φιλόπατρις Ἕλλην λυπῆται σφόδρα ἐπὶ τῇ μεγάλῃ καὶ πολλῇ κακοδαιμονίᾳ καὶ ἀδοξίᾳ τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ἥτις ἐκδηλοῦται ἐν τῇ καθολικῇ ἐξαρθρώσει καὶ παραλύσει παντὸς ὅ,τι συγκρατεῖ τὰ ἔθνη, εἰς τοῦτο ἴσως οὐ μικρὸν συμβάλλεται καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα παρ' ἡμῖν σύγχυσις ἐν τῷ ζητήματι τῆς γραπτῆς γλώσσης. Διότι ὁ κηρύξας ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον πάσης ὑποχρεώσεως πρὸς τὰ παραδεδομένα καὶ κεκυρωμένα τῆς γλωσσικῆς καὶ γραμματικῆς συνηθείας, δὲν χρειάζεται, φρονῶ, ἄλλο ἰδιαίτερον θάρρος, ἵνα πράξῃ τοῦτο καὶ πρὸς τὰς ἄλλας παραδεδομένας καὶ κεκυρωμένας ἱεράς, ἐθνικάς, ἠθικὰς κλπ. παραδόσεις. Ἐντεῦθεν φερόμεθα πάντες μακρὰν μὲν τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων, δι' ὧν οἱ πατέρες ἡμῶν πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἐμεγαλούργησαν, ἐγγὺς δὲ τῆς ἀδοξίας καὶ παρακμῆς. Προφανὲς δ' εἶναι ὅτι ἡ ἀταξία καὶ ἀκολασία ἔν τινι κλάδῳ τοῦ ἐθνικοῦ βίου δὲν δύναται ἢ νὰ ἐπιδράσῃ ὀλεθρίως καὶ ἐπὶ τοὺς λοιπούς, μάλιστα δὲ πάντων ἡ ἀκολασία ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου ἐθνικοῦ χαρακτῆρος, τῆς γλώσσης. Ἂς ἐνθυμηθῶσι προσέτι ὅτι πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἡ γραφομένη γλῶσσα παντὸς ἔθνους δὲν κατηρτίσθη ἐκ συγκολλήσεως ἢ συγχωνεύσεως τῶν κατὰ τόπους διαλέκτων εἰς ἓν κρᾶμα, ἀλλὰ δι' ἐκβολῆς μὲν τῶν πολλῶν διαλέκτων, ἐπικρατήσεως δὲ μιᾶς μόνης ἕνεκα λόγων ἱστορικῶν· τοῦτο διδάσκει ἡ πεῖρα, οὐδ' ἦν ἄλλως γενέσθαι· διότι γραπτὴ ἑνιαία γλῶσσα σημαίνει οὐδὲν ἄλλο ἢ ἑνότητα τύπων, λέξεων, συντάξεων, σημασιῶν κττ. Λοιπὸν πῶς θὰ ἠδύνατό ποτε νὰ ἐπιβληθῇ παρ' ἡμῖν μία τις διάλεκτος ἐκβαλοῦσα τὰς ἄλλας, ἀφοῦ μέχρι σήμερον ἐν οὐδεμιᾷ διαλέκτῳ συνέγραψαν ἔξοχοι συγγραφεῖς δόκιμα ἔργα τοιαῦτα, ὁποῖα νὰ καταστῶσι προσφιλὲς ἀνάγνωσμα καὶ ἐντρύφημα τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου καὶ μετὰ τῶν ἰδεῶν των νὰ ἐπιβάλλωσι καὶ τὴν χρῆσίν των καθόλου; Ἡμεῖς κατὰ τόπους λέγομεν *ἤρχουμουν*, *ἐρχόμανε*, *ἐρχόμουνα*, *ἀγαποῦμαι*, *ἀγαπειέμαι*, *ἀγαπειοῦμαι*, *ἀγαπειῶμαι*, *ἀγαπειοῦνταν*, *ἀγαποῦνταν*, *ἀγαπώντησαν*, *ἀγαπειώντησαν*, *φέρε μού το* καὶ *φέρε τό μου*, *δός μού το* καὶ *δός τό μου*, *οἱ πατέρες* καὶ *οἱ πατέριδες*, *λέγω σε τοῦτο* καὶ *λέγω σου τοῦτο*, *θὰ διῶ* καὶ *θὰ ἰδῶ* καὶ *θὰ 'δῶ*,

ἠξεύρω πῶς μ' ἀγαπᾷς καὶ *ἠξεύρω ποῦ μ' ἀγαπᾷς*, *ζυγιάζω* καὶ *ζγιάζου*, κτλ. κτλ. Πάντα ταῦτα πρῶτον μὲν δὲν ἀποτελοῦσιν ἀληθῆ πλοῦτον τῆς λαλουμένης, ἐπειδὴ δὲν διαφέρουσι σημασιολογικῶς ὅπως οἱ ποικίλοι τύποι τῆς Ἀττικῆς καὶ Κοινῆς, ἔπειτα δὲ εἶναι γραμματικῶς ἴσα, ἤτοι πάντα ἑρμηνεύονται ὑπὸ τῆς Γραμματικῆς καὶ ἔχουσιν ἴσα δικαιώματα. Προφανὲς δ' ὅμως εἶναι ὅτι πάντων τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἅμα ἡ χρῆσις ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ εἶναι διὰ πασιγνώστους λόγους ἁπλούστατα ἀδύνατος· λοιπὸν τίνα θὰ προτιμηθῶσι τῶν ἄλλων καὶ τίς ὁ δικάσων; Ὁ Γραμματικὸς καὶ ἂν καθ' ὑπόθεσιν ἤθελεν ἠξεύρει πάσας τὰς πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ χρήσεις λέξεων, τύπων, συντάξεων, σημασιῶν, πλοκῶν κλπ. κλπ. καὶ ἤθελε δύνασθαι νὰ ἑρμηνεύσῃ πάντα ταῦτα προσηκόντως (ἀμφότεραι αἱ ὑποθέσεις παντάπασιν ψευδεῖς καὶ ἀδύνατοι ἐν τῷ παρόντι), πάλιν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ τὴν προτίμησιν εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν χρῆσιν, διότι ὡς ἱστορικὸς αἰτιολογεῖ καὶ ἑρμηνεύει τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ δὲν δικάζει περὶ τῶν ἀρετῶν ἢ ἐλαττωμάτων αὐτῶν καὶ δὴ οὔτε καθορίζει οὔτε ἐκλέγει. Μόνη ἡ χρῆσις ὡρισμένων λέξεων, τύπων, σημασιῶν, συντάξεων κλπ. γενομένη ὑπὸ ἐξόχων συγγραφέων καὶ σύμφωνος οὖσα πρὸς τὸ γλωσσικὸν τοῦ ἔθνους αἴσθημα (οὐχὶ βεβαίως τοῦ Ἀχιλλές, ζγιάζω, Ἐβρὼπ κτλ. κτλ.) θὰ κατώρθωνεν ἀληθῶς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὁριστικὴν κατίσχυσίν τινων καὶ τὴν ἀποβολὴν ἄλλων. Τοῦτο διδάσκει ἡ ἱστορία πάσης πανταχοῦ τοῦ κόσμου γραπτῆς γλώσσης. Παρ' ἡμῖν δ' οὔτε πρότερον ἔγινε τοιαύτη ἐργασία οὔτε σήμερον γίνεται προσηκόντως· διότι νεωτερίζοντες οἱ ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι ἡμῶν δὲν ἔχουσι τὴν ἀπαιτουμένην φιλοπονίαν, ἵνα μελετήσουν ὁπωσδήποτε τὴν γλῶσσαν ταύτην ἐν ᾗ φιλοτιμοῦνται νὰ ἐναποταμιεύουν τὰ διανοήματα αὐτῶν, ἀλλὰ φρονοῦσιν ὅτι κηρύξαντες ἑαυτοὺς ἀπηλλαγμένους καὶ ἀνωτέρους τῶν ἀπαιτήσεων τῆς γραφομένης κατέστησαν πάντῃ πάντως ἐλεύθεροι καὶ ἀπηλλαγμένοι πάσης ἄλλης ἀπαιτήσεως, ἐντεῦθεν τολμῶσιν ὅσας ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς οὔτ' ἐφαντάσθη οὔτ' ἐνόησέ ποτε χρήσεις. Ὀρθότατα δὲ παρετήρησεν ὁ γράφων ἐν τῷ «Ἄστει» τῆς 29 Ἰανουαρίου 1895 πρὸς τοὺς καινοτομοῦντας καὶ λέγοντας τρόπον τινὰ πρὸς τὸν λαὸν «*αὐτὴν τὴν σημασίαν δὲν τὴν εἶχες, πρέπει εἰς τὸ μέλλον νὰ τὴν πάρῃς*» ὅτι «*ἐν τῇ τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ δυστυχὴς ἀναγνώστης ἐξανίσταται, οὐδὲν συγκατατίθεται νὰ πάρῃ, καὶ*

τάρα πολὺ ἀνεκτικὸς ἴσως θὰ εἶναι, ἐὰν δὲν εἴπῃ καὶ αὐτὸς ἐξαγριούμενος πρὸς τὸν αὐθάδη συγγραφέα «ἔρχεσαι νὰ μ' ἀφήσῃς ἥσυχον;»

Ταῦτα εἶχον νὰ παρατηρήσω ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Ῥοΐδου, ὅπερ, ὡς ἀπεδείχθη, δὲν εἶναι πολλοῦ γε καὶ τοῦ παντὸς δεῖ, ὁποῖον ὑπό τε τοῦ κ. συγγραφέως συνιστᾶται καὶ ὑπό τινων παρ' ἡμῖν νομίζεται, ἀλλὰ τοὐναντίον καθ' ὁλοκληρίαν ἐσφαλμένον καὶ μάλιστα περὶ τὰς πρώτας καὶ κυρίας τῆς ἐπιστήμης βάσεις. Τὸν ἐκτενῆ καὶ ἀκριβῆ ἔλεγχον τοῦτον ἐπέβαλέ μοι ὡς ἀπαραίτητον καθῆκον αὐτὸ τὸ περὶ οὗ πρόκειται ζήτημα καὶ οὐχ ἥκιστα ἡ ἐπιστήμη ἐξ ὀνόματος τῆς ὁποίας ἐνεφανίσθη καὶ ἐζήτησε νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸ Κοινὸν ὁ κ. Ῥοΐδης. Διότι ἀφοῦ ἐγὼ ἐπετράπην ὑπὸ τῆς πολιτείας τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τῆς γλωσσικῆς, δέν μοι ἐπιτρέπεται νὰ σιωπῶ, ὅταν κακὴ τῆς ἐπιστήμης ταύτης γίνεται χρῆσις καὶ ἐσφαλμέναι περὶ αὐτῆς καὶ τῶν διδαγμάτων καὶ πορισμάτων αὐτῆς ἐκφέρωνται γνῶμαι, ἥκιστα δὲ πάντων ὅταν αὐτὴ ἡ θέσις τῆς μαθήσεως ταύτης ἐν τῷ κύκλῳ τῶν ἐπιστημῶν μετακινῆται, διότι τὰ ἐκ τούτου δυνάμενα νὰ προκύψωσι δεινὰ εἶναι ἀνυπολόγιστα. Καθ' ἃ δηλαδὴ καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, τὸ ζήτημα λαμβάνει τὴν ἀκόλουθον διατύπωσιν: ἢ ἡ γλωσσικὴ εἶναι φυσικὴ ἐπιστήμη, καὶ τότε δύναται ἕκαστος ἄνευ ἀκριβοῦς ἱστορικῆς, φιλολογικῆς γνώσεως τῆς γλώσσης νὰ γλωσσολογῇ, ἀρκούμενος εἰς τοὺς γενικωτάτους καὶ μικρὰν ἔχοντας ἀξίαν καὶ ἐφαρμογὴν γλωσσικοὺς νόμους, καὶ ὡς εἰκὸς σφαλλόμενος εὐθὺς ὡς ἀπὸ τῶν γενικῶν τούτων ἔλθῃ ἐπὶ τὸ ἐλάχιστον μερικὸν φαινόμενον. Τοιαύτη μάθησις εἶναι βεβαίως εὐκολωτάτη καὶ αὐτὸ τοῦτο τοῦ τυχόντος, ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐννοῶ νὰ γίνω εἰσηγητὴς αὐτῆς εἰς τὴν πατρίδα μου. Ἢ ἡ γλωσσικὴ εἶναι ἱστορικὴ ἐπιστήμη, εἶναι μέρος τῆς καθόλου φιλολογίας ἀναπόσπαστον καὶ ἀπαραίτητον, καὶ τότε αὐτόδηλον ὅτι μόνος ὅστις ἀκριβῶς, ἱστορικῶς, φιλολογικῶς ἐπίσταται τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα, δύναται νὰ γλωσσολογηθῇ ὀρθῶς. Ταύτης ἐγὼ τῆς μαθήσεως διδάσκαλος θέλω νὰ εἶμαι καὶ ταύτης μέχρι τοῦδε ἐν πᾶσιν οἷς ἔγραψα καὶ ἐδίδαξα ποιοῦμαι χρῆσιν καί, ἂν μὴ σφόδρα σφάλλωμαι, οὐχὶ ἀνεπιτυχῶς, καὶ ταύτην ἐπιθυμῶ καὶ ἐργάζομαι ἀδιαλείπτως ἵνα εἰσαγάγω εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὐδὲ παύομαι κηρύττων ὅτι ὃς ἂν μὴ φιλολογῇ, ἀδύνατον νὰ γλωσσολογῇ.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ Γ' ΤΟΜΟΝ ΤΗΣ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΕΙΟΥ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Ἐν σελ. XLIX τοῦ Δ' τόμου τῆς τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Βερναρδακείου ἐκδόσεως λέγει ὁ ἐκδότης περὶ τοῦ Wilamowitz ὅτι: editorem credulum nactus perpauca sanavit, multa male sana ut sana tractavit, plurima ut par erat pessime corrupit. Ἀληθέστατα ταῦτα, οὐχὶ ὅμως περὶ τοῦ Wilamowitz λεγόμενα, ἀνδρός, ὃν *μωμήσεταί τις* μᾶλλον ἢ *μιμήσεται*, ἀλλὰ περὶ **αὐτοῦ τοῦ λέγοντος**, πρὸς ὃν ὁ Wilamovitz εὐστοχώτατα ἠδύνατο νὰ ἀντιτάξῃ τὸ τοῦ Ὁρατίου: mutato nomine de te fabula narratur. Ὅτι δ' οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἔδειξε μὲν ἤδη ὁ τῶν δύο τόμων ἔλεγχος, θὰ δείξῃ δ' εὐθὺς καὶ ὁ τοῦ τρίτου τόμου, ἐξ οὗ ὥςπερ καὶ ἐξ ἐκείνων ὀλίγα μόνον χωρία θὰ ἐξετάσωμεν, διότι ἂν πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ἠστοχημένα ἐπεχειροῦμεν νὰ ἐλέγξωμεν, ἡ ἐπίκρισις θὰ ἀπέβαινεν ἴση τὸν ὄγκον τῷ ἐπικρινομένῳ βιβλίῳ.

Σελ. (Βερν.) 28, 5 ἑ. (294 F): «Φιλόλογός γε καὶ φιλομαθής ἐστι μᾶλλον. Οὐ μὴν τοῦτο μάλιστα θαυμάζειν ἄξιον, ἀλλὰ πραότης τε πολλὴν χάριν ἔχουσα, καὶ τὸ μάχιμον καὶ διαπορητικὸν ὑπὸ συνέσεως, οὔτε δύσκολον οὔτ' ἀντίτυπον πρὸς τὰς ἀποκρίσεις κτέ.».

Ὁ ἐκδότης στίξας μετὰ τὸ *συνέσεως* δηλός ἐστι συνάπτων τὸ *ὑπὸ συνέσεως* τῷ *μάχιμον καὶ διαπορητικόν*, ὅπερ ἄτοπον, διότι πρῶτον τὸ *μάχιμον* δὲν γεννᾶται ἐκ τῆς *συνέσεως*, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ὑπάρχει τοῖς ἀσυνέτοις. Ἔπειτα τὸ *μάχιμον καὶ διαπορητικὸν* ἐν ἀνδρὶ φιλολόγῳ καὶ φιλομαθεῖ οὐδὲν ἔχει τὸ *θαυμάζειν ἄξιον*. Τί εἶναι τὸ *θαυμάζειν ἄξιον* θὰ φανῇ, ἐὰν ἀφαιρεθῇ ἡ μετὰ τὸ *συνέσεως* ὑποστιγμή, οὗ γενομένου ὁ νοῦς ἔσται: ἄξιον θαυμάζειν τὸ μάχιμον καὶ διαπορητικὸν ὑπὸ συνέσεως οὔτε δύσκολον οὔτ' ἀντίτυπον πρὸς τὰς ἀποκρίσεις, τ.ἔ. ἄξιον θαυμάζειν ὅτι διὰ τὴν σύνεσιν τὸ μάχιμον καὶ διαπορητικὸν οὐκ ἦν δύσκολον οὐδ' ἀντίτυπον πρὸς τὰς ἀποκρίσεις, δηλ. ὅτι καίπερ μάχιμος καὶ διαπορητικὸς ὢν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος,

ὅμως διὰ τὴν σύνεσιν οὐκ ἦν δύσκολος, οὐδ' ἀντίτυπος πρὸς τὰς ἀποκρίσεις. Ὁ ἐκδότης αἰσθανόμενος μὲν ὅτι μετὰ τὴν *πραότητα* ἀτόπως καταλέγεται τὸ *μάχιμον*, ἀδυνατῶν δὲ νὰ νοήσῃ ὅτι αἰτία τοῦ κακοῦ ἦτο ἡ ὑποστιγμή, ἵνα καλύψῃ τὸ τραῦμα, ὅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ θεραπεύσῃ, προτείνει νὰ γραφῇ *καί τι μάχιμον*. Εὐτυχῶς δὲν εἰσήγαγε καὶ ταύτην τὴν παραδιόρθωσιν εἰς τὸ κείμενον.

Σελ. 33, 17: τοὺς χρησμοὺς ἔνιοι φήσουσιν **εὖ καὶ** καλῶς ἔχειν ὅτι τοῦ θεοῦ εἰσιν· **ἄλλοι** τοῦ θεοῦ μὴ εἶναι, ὅτι φαύλως ἔχουσι. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἐν ἀδήλῳ· τὸ δ' οὐκ εὖ τὰ ἔπη πεποιῆσθαι τὰ περὶ τοὺς χρησμοὺς καὶ σοὶ κριτῇ δήπουθεν, ὦ φίλε Σεραπίων... ἐναργές ἐστι».

Ἀφοῦ *ἐκεῖνο*, τ. ἔ. τὸ τοῦ θεοῦ εἶναι τὰ ἔπη, ἐν ἀδήλῳ ἐστί, τὸ δὲ τὰ ἔπη *οὐκ εὖ πεποιῆσθαι* ἐναργές ἐστι καὶ αὐτῷ τῷ θεοσεβεῖ Σεραπίωνι, πῶς εἶναι εὔλογον νὰ ὑπάρχωσιν οἱ φήσοντες **εὖ καὶ καλῶς** ἔχειν τὰ ἔπη ὅτι τοῦ θεοῦ εἰσι; Οὐδὲν τούτου ἀλογώτερον. Εὐτυχῶς ἡ ἀλογία αὕτη οὔτε τῷ Πλουτάρχῳ ἀνήκει, οὔτε τοῖς ἀντιγραφεῦσιν, ἀλλὰ τῇ αὐθαιρεσίᾳ τοῦ ἐκδότου, ὅστις τὸ κάλλιστα παραδεδομένον κείμενον παρανοήσας διέφθειρε. Ἰδοὺ τί λέγει κατὰ τἀντίγραφα ὁ Πλούταρχος: «τοὺς χρησμοὺς ἔνιοι φήσουσιν **οὐ** καλῶς ἔχειν ὅτι τοῦ θεοῦ εἰσιν, **ἀλλὰ** τοῦ θεοῦ μὴ εἶναι ὅτι φαύλως ἔχουσι.» Τ. ἔ. Θὰ εὑρεθῶσι τινὲς (τὸ *ἔνιοι* μετριότητος χάριν) **οὐδαμῶς** παραδεχόμενοι τὴν γνώμην σου, ὦ Σεραπίων, ὅτι οἱ χρησμοὶ ὡς θεοῦ ποιήματα, πρέπει νὰ θεωρῶνται τέλειοι, **ἀλλ'** ἀνάπαλιν φρονοῦντες ὅτι, ἐπειδὴ πᾶν ἄλλο εἶναι ἢ τέλειοι, πρέπει νὰ μὴ θεωρῶνται θεοῦ ποιήματα. Καὶ τοὺς **ἐνίους** τούτους δὲν θὰ δυνηθῇς δυστυχῶς νὰ ἐπιστομίσῃς, ὦ Σεραπίων, διότι τοῦ μὲν σοῦ συλλογισμοῦ ἡ βάσις (ὅτι οἱ χρησμοὶ τοῦ θεοῦ εἰσιν) εἶναι ἀναπόδεικτος (*ἐν ἀδήλῳ*), ὁ δ' ἐκείνων συλλογισμὸς στηρίζεται ἐπὶ ἀναμφισβητήτου ἀληθείας, (ὅτι οἱ χρησμοὶ οὗτοι εἶναι φαύλως πεποιημένοι).

Ἡ τοῦ προκειμένου χωρίου διαφθορὰ δὲν εἶναι ἔργον μόνου τοῦ ἐκδότου, ἀλλὰ μέρος αὐτῆς ὀφείλεται τῷ παλαιοτέρῳ κριτικῷ Περιζωνίῳ γράψαντι *ἄλλοι* ἀντὶ *ἀλλά*. Τὴν κορωνίδα ἐπέθηκεν ὁ Ἕλλην ἐκδότης γράψας **εὖ καὶ καλῶς** ἀντὶ τοῦ **οὐ καλῶς.** Ἔστω ἀμφοτέροις ἀίδιος ἡ χάρις.

Σελ. 40, 16 (399 C) «καὶ περὶ τῆς νήσου πάλιν, ἣν ἀνῆκεν ἡ

πρὸ Θήρας καὶ Θηρασίας Θάλασσα· **καὶ** περὶ τὸν Φιλίππου καὶ Ρωμαίων πόλεμον· *ἀλλ' ὁπότε Τρώων γενεὰ κτέ.*».

Ὁ ἐκδότης εἰκάζει: *καὶ τὰ περὶ τὸν Φιλίππου κέ.* Κατὰ ταῦτα ὁ χρησμὸς (*ἀλλ' ὁπότε κέ.*) ἀναφέρεται εἰς μόνον τὸν πόλεμον Φιλίππου καὶ Ρωμαίων, ὁ δὲ εἰς τὴν νῆσον, ἣν ἀνῆκεν ἡ θάλασσα, ἀναφερόμενος χρησμὸς παρελείφθη. Ἀληθῶς δ' ὅμως ὁ μνημονευόμενος χρησμὸς (*ἀλλ' ὁπότε κέ.*) κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ κυρίως ἀναφέρεται εἰς τὴν νῆσον, ἡ δὲ τοῦ πολέμου μνεία εἶναι ἐν αὐτῷ βραχεῖα καὶ γίνεται μόνον πρὸς ὁρισμὸν τοῦ τῆς ἐκρήξεως χρόνου. Κατὰ ταῦτα ἡ τοῦ ἐκδότου εἰκασία εἶναι, ὡς συνήθως, ἀτυχής, μεταγραπτέον δὲ τὸ χωρίον ὧδε:

«Καὶ τὰ περὶ τῆς νήσου, ἣν ἀνῆκεν ἡ . . . . θάλασσα περὶ τὸν Φιλίππου καὶ Ρωμαίων πόλεμον» ἐξαλειφθέντος τοῦ **καί.** Οὕτως ἔχομεν ἓν καὶ μόνον γεγονὸς συμβὰν περὶ τὸν Φιλίππου καὶ Ρωμαίων πόλεμον, εἰς ὃ ὁ χρησμὸς ἀναφέρεται.

Σελ. 47, 8: Ἐπεὶ γὰρ οἱ Φωκέων τύραννοι πολλὰ τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἀναθημάτων συγχέαντες ἔκοψαν νόμισμα καὶ διέσπειραν εἰς τὰς πόλεις, Ὀπούντιοι συναγαγόντες **ὅσον ἀργύριον,** ὑδρίαν ἔπεμψαν ἐνθάδε τῷ Θεῷ καὶ καθιέρωσαν».

Ὁ ἐκδότης: malim *ὅσον ἦν ὅσιον.* Τί σημαίνει τοῦτο καὶ πρὸς τί ἡ εἰκασία; Τὸ *ὅσον ἀργύριον* ἔχει κάλλιστα ἐξυπακουομένου τοῦ *συνήγαγον.* Εἶναι δὲ ἡ ἐλλειπτικὴ αὕτη χρῆσις τοῦ **ὅσον** καὶ τοῖς ἄκρῳ δακτύλῳ ἀψαμένοις ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀρίγνωτος.

Σελ. 53, 23 (404 C.): «Καθ' ἑαυτὸ γὰρ ἄδηλον ἡμῖν· ἕτερον δὲ **καὶ** δι' ἑτέρου φαινόμενον ἀναπίμπλαται τῆς ἐκείνου φύσεως». Τίς ὀφθαλμοὺς ἔχων δὲν βλέπει ὅτι ὁ **καὶ** ἐκεῖνος διαφθείρει τὸ νόημα;

Σελ. 57. 24 (405 F): «ὠλίσθαν**ο**ν εἰς ἐνῳδὸν γῆρυν, ἐρωτικῶν τε κατεπίμπλ**αντο** μέτρων . . . τὰ συμπόσια».

Τἀντίγραφα *ὠλίσθαν*ε*ν*· ὥστε γραπτέον καὶ κατεπίμπλ**ατο** ἀντὶ τοῦ κατεπίμπλ**αντο.** Ὁ ἐκδότης ἔγραψε μετὰ τοῦ Reiske ὠλίσθαν**ον.**

Σελ. 63, 4: «**ἐχρῆν** δ' ἄρα καὶ τυράννους ἀγνοῆσαι καὶ πολεμίους μὴ προαισθέσθαι». Οὕτως ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις *ἦν δ'*

ἄρα κατὰ διόρθωσιν τοῦ Reiske ὁ ἐκδότης. Ἀλλ' οὕτω ζητεῖται τὸ τοῦ *ἀγνοῆσαι* καὶ *προαισθέσθαι* ἀντικείμενον. Γραπτέον ἄρα: «ἦν δ' ἄρ' ἃ καὶ τυράννους **ἐχρῆν** ἀγνοῆσαι κἑ.». Τὸ *ἐχρῆν*, ἀφ' οὗ τὸ **ἄρ' ἃ** ἐγένετο **ἄρα,** περιττὸν ὂν διεγράφη.

Σελ. 68, 1 (409 C): «ὧν παιδικόν ἐστι. . . . τὸ πάθος· **ὡς** γὰρ οἱ παῖδες ἴριδας μᾶλλον . . . . ἀγαπῶσι, **καὶ** οὗτοι τὰ αἰνίγματα . . . ἐπιποθοῦσι».

Ἂν οὕτως εἶχον τἀντίγραφα, πᾶς τις θὰ ἐβούλετο μᾶλλον ἀντὶ τοῦ **ὡς** νὰ ἦτο γεγραμμένον **καὶ** (**καὶ** γὰρ οἱ παῖδες . . . ἀγαπῶσι, *καὶ* οὗτοι . . . . ἐπιποθοῦσι). Ἀφοῦ δὲ τἀντίγραφα ἔχουσι **καί,** δὲν εἶναι ἀγανακτήσεως ἄξιον ὅτι ὁ ἐκδότης ἀγνοῶν τὴν παραβολικὴν δύναμιν τοῦ *καὶ-καὶ* διέφθειρε τὸν πρότερον **καὶ** εἰς **ὡς** μεταβαλών;

Σελ. 69, 6 γρ. Πρῖσκε ἀντὶ τοῦ Πρίσκε.

Σελ. 73, 1 (411 B): «τὴν ἀλαζονείαν τοῦ λόγου **διελίττειν**». Τὸ ῥ. τοῦτο ἔχει κάλλιστα σημαῖνον ὅ,τι καὶ τὸ *διαπτύσσειν*, οὐδ' ἀνάγκη νὰ μεταβληθῇ εἰς *διελέγχειν*, ὡς ᾔκασεν ὁ Turnebus καὶ σὺν τούτῳ ὁ ἐκδότης.

Σελ. 78, 16 (413 D) γραπτέον: «πολλαχόθι τῆς οἰκουμένης χρηστήρια καθειστήκει» καὶ σελ. 79, 10 (413 F): «ὥςπερ **εἰ** βασιλεύς... ἑτέραις ἀποκλείων θύραις τοὺς πονηροὺς καθ' ἑτέρας εἰςδέχοιτο». Ὁ ἐκδότης ἐν μὲν τῷ προτέρῳ χωρίῳ γράφει *πολλαχόθ***εν**, ἐν δὲ τῷ ὑστέρῳ παραλείπει τὸν **εἰ.** Ζεῦ ἀλεξίκακε!!!

Κατωτέρω: «εἰ ταύτην **ἀρχὴν** λαβὼν φαίη τις ὅτι τῆς κοινῆς ὀλιγανδρίας . . . . πλεῖστον μέρος ἡ Ἑλλὰς μετέσχηκε καὶ μόλις ἂν νῦν ὅλη παράσχοι τριςχιλίους ὁπλίτας, ὅσους ἡ Μεγαρέων μία πόλις ἐξέπεμψεν εἰς Πλαταιέας (sic) (οὐδὲν οὖν ἕτερον ἦν τὸ πολλὰ καταλιπεῖν χρηστήρια τὸν Θεὸν ἢ τῆς Ἑλλάδος ἐλέγχειν τὴν ἐρημίαν), ἀκριβῶς ἂν αὐτῷ **παράσχοιμι** τῆς εὑρησιλογίας».

Ἀντὶ μὲν τοῦ *ἀρχὴν* ὅπερ ἐνέβαλεν ὁ ἐκδότης, ἔδει μᾶλλον νὰ ἐμβληθῇ *αἰτίαν*, ἀντὶ δὲ τοῦ *παράσχοιμι* τῶν ἀντιγράφων τί μετα-

γραπτέον ἄδηλον, πάντως δ' ὅμως οὐχὶ *μετάσχοιμι*, ὡς ὁ ἐκδότης εἰκάζει. Τὸ πάντων δ' ὅμως δεινότατον εἶναι ὅτι τὸ «*οὐδὲν οὖν . . . . τὴν ἐρημίαν*», ὅπερ ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι τὸ συμπέρασμα τῶν ἡγουμένων, δι' οὗ συμπληροῦται ἡ αἰτιολογία τῆς σπάνεως τῶν χρηστηρίων (ἡ Ἑλλὰς νῦν ὀλιγανδρεῖ, τῶν πρὶν ἄρα χρηστηρίων πολλῶν ὄντων τὰ πλεῖστα θὰ ἦσαν ἔρημα καὶ ἀκολούθως εἰς οὐδὲν ἄλλο θὰ ἐχρησίμευον ἢ εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐρημίας τῆς Ἑλλάδος, δικαίως ἄρα οἱ θεοὶ ὡς περιττὰ κατέλυσαν αὐτά), ἐνεκλείσθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου εἰς παρένθεσιν.

Σελ. 82, 5 (415 Α): «ἐμοὶ δὲ δοκοῦσι πλείονας λῦσαι καὶ μείζονας ἀπορίας οἱ τὸ τῶν δαιμόνων γένος ἐν μέσῳ **θέντες** θεῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ τρόπον τινὰ τὴν κοινωνίαν ἡμῶν συνάγον εἰς ταὐτὸ καὶ συνάπτον ἐξευρόντες». Τοῦ χωρίου οὕτω γεγραμμένου ὁ νοῦς εἶναι ἀναγκαίως ὅδε: οἱ θέντες τοὺς δαίμονας ἐν μέσῳ θεῶν καὶ ἀνθρώπων (τ. ἔ. οἱ **ὑποθέμενοι** ὅτι ὑπάρχουσι μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων δαίμονες) καὶ **ἐξευρόντες** ὅτι οὗτοι συνάγουσιν εἰς ταὐτὸ τὴν κοινωνίαν θεῶν καὶ ἀνθρώπων). Ταῦτα εἶναί πως ἀντιφατικά, διότι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα παρίσταται τοῦτο μὲν ὡς ὑπόθεσις (**θέντες**), τοῦτο δὲ ὡς ἀποκάλυψις ἀληθείας (**ἐξευρόντες συνάγον** κέ.). Αὗται αἱ ἀνωμαλίαι αἴρονται, ἐὰν ἐξαλείψωμεν τὸ **θέντες**, ὅπερ εἶναι **ἐπινόημα τοῦ ἐκδότου** (!!!), ἐμβάλωμεν δὲ μετὰ τὸ *ἀνθρώπ***ων** τὴν ἐκπεσοῦσαν μετοχὴν **ὄν**: «οἱ τὸ τῶν δαιμόνων γένος γένος ἐν μέσῳ θεῶν καὶ ἀνθρώπων **ὂν** καί... συνάγον ἐξευρόντες».

Σελ. 85, 9 (416 Α): «καὶ γὰρ ὑμεῖς ὁμολογεῖτε δήπου τὸν Ἡσίοδον ἀνθρωπίνην ζωὴν τὴν γενεὰν λέγειν». Οὐδαμοῦ καλεῖ ὁ Ἡσίοδος τὴν γενεὰν *ἀνθρωπίνην ζωήν*, ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς ὀνομάζει *γενεάν*. Ὀρθῶς ἄρα ὁ Reiske ᾔκασε: **τὴν** *ἀνθρωπίνην ζωὴν γενεὰν λέγειν*, ὅπερ ὤφειλε νὰ παραλάβῃ ὁ ἐκδότης.

Σελ. 88, 20: «χαλεπῶν καὶ δυστρόπων ὀργὰς καὶ βαρυθυμίας ἀφοσιούμενοι καὶ ἀποπιμπλάντες ἀλαστόρων, **ἐνέων** δὲ χαλεποὺς ἔρωτας οὐ δυναμένων, οὐδὲ βουλομένων σώμασι, καὶ διὰ σωμάτων ὁμιλεῖν». Τὸ *ἐνίων* (ἐξυπ. ἀλαστόρων) ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ *ἔρωτας* ἔχει

κάλλιστα, ἄπορον δὲ πῶς ὁ ἐκδότης ἀντὶ τούτου προτείνει **ἐνίοις**!!!!

Σελ. 113, 21 (427 D): «σπέρματα δὲ πυρὸς μὲν ἡ πυραμίς, ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων πρώτων τριγώνων, τὸ δ᾽ ὀκτάεδρον ἀέρος ἐκ τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ τῶν αὐτῶν **γέγνεται**. Γίγνεται τοίνυν κτλ.». Ἡ σύνταξις εἶναι: «σπέρματα δὲ πυρὸς μὲν **ἐστιν** ἡ πυραμίς, ἀέρος δὲ (ἐστι) τὸ ὀκτάεδρον». Ὥςτε τὸ πρότερον **γέγνεται** ὅλως περιττεύει καὶ διὰ τοῦτο ἐξαλειπτέον. Ὁ ἐκδότης ἀγνοήσας ὅτι τὸ *ἀέρος* ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐξυπακουομένου **ἐστὶν** (σπέρμα) ἐρωτᾷ εἰ γραπτέον **ὂν ἀέρος**!!!

Σελ. 143, 1 ἑ. (439 B): «Περὶ τῆς ἀρετῆς βουλευόμεθα καὶ διαποροῦμεν, εἰ διδακτόν ἐστι τὸ φρονεῖν, τὸ δικαιοπραγεῖν, τὸ εὖ ζῆν· **εἶτα** θαυμάζομεν εἰ ῥητόρων μὲν ἔργα καὶ κυβερνητῶν.... μυρία γ᾽ ἐστίν, ἀγαθοὶ δ᾽ ἄνδρες ὀνομάζονται καὶ λέγονται μόνον... ἔργον δ᾽ ἀμεμφὲς εἰς ἀρετὴν καὶ ἀκέραιον οὐκ ἔστιν εὑρεῖν κτέ.» Ὁ νοῦς εἶναι: «ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι διαποροῦσιν ἂν εἶναι διδακτὴ ἡ ἀρετὴ καὶ ἑπομένως δὲν διδάσκουσι τοὺς παῖδας αὐτῶν ταύτην, πῶς ἔπειτα (= **εἶτα**) θαυμάζουσι διότι, ἐνῷ ἐν τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασιν, ἅτινα **διδάσκονται**, ἀναφαίνονται διαπρεπεῖς ἄνδρες, ἐν τῇ ἀρετῇ, ἥτις **δὲν διδάσκεται**, οὐδείς; Τοὐναντίον θὰ ἦτο ἄξιον θαυμασμοῦ». Πᾶς τις βλέπει ὅτι τὸ *εἶτα* ἔχει κάλλιστα· ἄπορον δὲ πῶς ὁ Reiske μετέβαλε τοῦτο εἰς τὸ *εἶτ᾽ οὐ*, οὗ ἡ ἔννοια ἀντίθετος τῇ εἰρημένῃ καὶ ἑπομένως παράλογος. Ἔτι δὲ θαυμαστότερον ὅτι ὁ ἐκδότης ὁ κατ᾽ ἀρχὴν ἀποκρούων τὰς τοῦ κειμένου μεταβολὰς καὶ μάλιστα τὰς ὑπὸ Γερμανῶν ἢ ἄλλων βαρβάρων προτεινομένας, ταύτην δὴ καὶ ἄλλας παραδιορθώσεις χανδὸν ἐκπιὼν εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ εἰςήγαγε.

Σελ. 144, 15 (439 D): «οἶκον δὲ καὶ γάμον καὶ πολιτείαν καὶ ἀρχὴν οἷόν τε καλῶς μεταχειρίσασθαι μὴ γυναικί, μὴ θεράποντι;» Πάντως γραπτέον *μὴ* **μαθούσῃ** *γυναικί*. Πρβ. 439 E: οἴκου δὲ καὶ γάμου καὶ βίου καὶ ἀρχῆς κοινωνίαν ἀνέγκλητον ἐνδέχεται γενέσθαι *μὴ μαθόντων* ὃν τινα χρὴ τρόπον ἀλλήλοις συμφέρεσθαι;»

(ἀκολουθεῖ) Σ. ΒΑΣΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΙ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΚΕΦ. Θ'.

Κεκατήραμαι.

Ἐν τῇ ῥήσει ἣν ἐκ Φίλωνος τοῦ Ἰουδαίου παρεθέμεθα ἐν ἀρχῇ τοῦ ἡγουμένου κεφαλαίου κεῖται «κεκατηραμένον ὑπὸ θεοῦ τὸν κρεμάμενον ἐπὶ ξύλου φησίν». Ἔγραψε δὲ ταῦτα ὁ Φίλων ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ εἰρημένον κεφ. ΚΑ', 23 «ὅτι κεκατηραμένος ὑπὸ θεοῦ πᾶς κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου».

Φέρεται δ' ὁ ἀναδιπλασιασμὸν ἔχων παρακείμενος τοῦ ῥήματος *καταρῶμαι* καὶ ἐν Ἀριθμ. ΚΒ', 6 «καὶ οὓς ἂν καταράσῃ σύ, *κεκατήρανται*» καὶ ΚΔ', 9 «οἱ εὐλογοῦντές σε εὐλόγηνται καὶ οἱ καταρώμενοί σε *κεκατήρανται*» καὶ ἐν Σοφ. Σειρ. Γ', 18 «*κεκατηραμένος* ὑπὸ κυρίου ὁ παροργίζων μητέρα αὐτοῦ». Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ μάρτυρος πρὸς Τρύφων. 89 «διὰ τοῦ ἐν τῷ νόμῳ *κεκατηραμένου* πάθους» καὶ 90 «διὰ τοῦ *κεκατηραμένου* ἐν τῷ νόμῳ θανάτου» καὶ 95 «διὰ τί ὡς *κεκατηραμένοι* — τὸν λόγον ποιεῖτε κτέ.;» καὶ ὑπὸ τοῦ Τζέτζου Ἐπιστ. σελ. 58 Πρεσσ. «ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Γελβουέ, ἃ *κεκατήρανται* ὅτι οὐκ ἐμυκήσαντο» καὶ ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Κεδρηνοῦ Τόμ. Α', σελ. 760, 1 «οὐ χρὴ δὲ προσκυνεῖσθαι τὸ ξύλον ὡς *κεκατηραμένον* ὄργανον».

Ὁ ὀρθῶς ἐσχηματισμένος τύπος εἶνε *κατήραμαι*· ἀπαντᾷ δὲ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Λουκ. ΙΗ', 4 «ὦ *κατηραμένον*, ἔφη, ῥάκος» καὶ παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ περὶ τοῦ Ἰουδ. Πολ. Ε', θ', 4 «τί δὲ τῶν ὑπ' ἐκείνου *κατηραμένων* παραλέλειπται;» καὶ παρὰ τῷ Ὠριγένει Τόμ. ΙΕ', σελ. 294 καὶ 440 «ἐν τῇ *κατηραμένῃ* γῇ» καὶ Τόμ. ΙΖ', σελ. 288 «ὁμοίως τῇ *κατηραμένῃ* συκῇ» καὶ Τόμ. Κ', σελ. 44 «ἐν τῇ ἀρχῆθεν *κατηραμένῃ* ἐν τοῖς ἔργοις τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδὰμ γῇ»

καὶ παρὰ τῷ Ψευδιγνατίῳ Ἐπιστ. πρὸς Φιλαδ. Γ' (Πατέρ. Ἀποστολ. Τόμ. Β', σελ. 230, 26 Ζανν.) «ὅσοι δ' ἂν—τὴν κοινωνίαν ἀσπάσωνται μετὰ τῶν *κατηραμένων*» καὶ παρ' Ἰωάννῃ τῷ Χρυσοστόμῳ Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 662 β' «οὕτω καὶ τὸ νομίζειν διὰ τοῦτο αὐτὴν *κατηρᾶσθαι*» καὶ παρὰ τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Γ', σελ. 121, 4 «αὐτὸς μὲν τῶν γεγραμμένων καὶ *κατηραμένων* ὀλιγωρήσας» καὶ παρ' ἄλλοις. Πρβ. *κατηρώμην* καὶ *κατηρασάμην* (καὶ *κατηράθην*). Βδελυροὶ εἶνε οἱ τύποι *ἐκατηρώμην* καὶ *ἐκατηράθην*, οὓς μνημονεύει ὁ Ε. Α. Σοφοκλῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Λεξικῷ σελ. 644 ἐξ ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως.

Κακῶς πρόσκειται ὁ ἀναδιπλασιασμὸς καὶ τῷ παρακειμένῳ *δεδιήγημαι*, ὃν βλέπει τις παρὰ τῷ Ζωναρᾷ Ἐπιτ. Ἱστορ. Τόμ. Β', σελ. 20, 13 Δινδ. «ὡς *δεδιήγηται*» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 103, 24 «εἰ καὶ ἄλλοις οὐχ οὕτω τὰ περὶ αὐτοῦ *δεδιήγηται*» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 169, 16 «εἷς μὲν δὴ πόλεμος βαρβαρικὸς οὑτοσὶ *δεδιήγηται*». Πολλάκις τοῦ παρακειμένου τούτου γίνεται χρῆσις ὑπὸ τοῦ Προκοπίου λέγοντος

ὥσπερ μοι ἔμπροσθεν δεδιήγηται (Τόμ. Β', σελ. 205, 8),

ᾗπέρ μοι δεδιήγηται (Τόμ. Β', σελ. 406, 15 καὶ σελ. 468, 18),

ᾗπέρ μοι ἔναγχος δεδιήγηται (Τόμ. Β', σελ. 415, 12 καὶ σελ. 498, 18 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 255, 6),

ἐς ὅ μοι ἔναγχος δεδιήγηται (Τόμ. Β', σελ. 446, 20),

ὥσπερ μοι ἔναγχος δεδιήγηται (Τόμ. Β', σελ. 454, 19 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 216, 11),

ὅσα μὲν ἄχρι τοῦδέ μοι δεδιήγηται (Τόμ. Β', σελ. 461, 12),

ἐν τοῖς ἔμπροσθέν μοι δεδιήγηται λόγοις (Τόμ. Β', σελ. 461, 12 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 73, 6),

ᾗπέρ μοι οὐ πολλῷ ἔμπροσθεν δεδιήγηται (Τόμ. Β', σελ. 603, 20),

ἧς πέρι μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δεδιήγηται λόγοις (Τόμ. Β', σελ. 609, 9),

τῇδέ μοι δεδιήγηται (Τόμ. Γ', σελ. 10, 2),

ᾗπέρ μοι τὰ πρότερα δεδιήγηται (Τόμ. Γ', σελ. 21, 16),

ἅπερ μοι ἔμπροσθεν δεδιήγηται (Τόμ. Γ', σελ. 23, 2),

ᾗπέρ μοι πρότερον δεδιήγηται (Τόμ. Γ', 39, 9),

ἅπερ ἐν τοῖς ἐγκαίροις δεδιήγηται λόγοις (Τόμ. Γ', σελ. 96, 19),

ἤδη μοι ἔμπροσθεν δεδιήγηται (Τόμ. Γ', σελ. 108, 1 καὶ σελ. 294, 4),

ἐπεί μοι ἱκανῶς ὀλίγῳ ἔμπροσθεν δεδιήγηται (Τόμ. Γ', σελ. 111, 1),

ἅπερ μοι καὶ πρότερον δεδιήγηται (Τόμ. Γ', σελ. 111, 15),

ἤδη μοι ἔναγχος δεδιήγηται (Τόμ. Γ', σελ. 114, 8),

ὥσπερ μοι δεδιήγηται (Τόμ. Γ', σελ. 146, 19),

ᾗπερ μοι — ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδιήγηται λόγοις (Τόμ. Γ', σελ. 173, 9),

οἷός μοι ἔναγχος δεδιήγηται (Τόμ. Γ', σελ. 193, 10),

ᾗπέρ μοι ἔμπροσθεν δεδιήγηται (Τόμ. Γ', σελ. 207, 25),

ᾗπερ τοῖς ἀναγραψαμένοις τῶν ἱστοριῶν τὰ ἀρχαιότατα δεδιήγηται (Τόμ. Γ', σελ. 245, 2),

ἵνα δὴ (=ὅπου δὴ) *καὶ τοῦτό μοι δεδιήγηται* (Τόμ. Γ', σελ. 261, 13 καὶ σελ. 327, 2),

τά γε ἀμφὶ τῷ θεῷ ἄμεινον αὐτῷ ἢ κατὰ ἀνθρώπου δεδιήγηται φύσιν (Τόμ. Γ', σελ. 310, 6).

Κεῖται δὲ παρὰ τῷ Προκοπίῳ καὶ ἡ ἀπαρέμφατος *δεδιηγῆσθαι* (Τόμ. Β', σελ. 415, 6 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 144, 24) καὶ ἡ μετοχὴ *δεδιηγημένοις* (Τόμ. Β', σελ. 480, 7 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 248, 12). Εὕρομεν δὲ καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον *δεδιήγητο* παρ' Ἄννῃ τῇ Κομνηνῇ Τόμ. Β', σελ. 214, 9 «καθά γε καὶ πάλαι πολλάκις ἡμῖν *δεδιήγητο*». Ὑπὸ τοῦ Ἀγαθίου ἐρρήθη Ἱστορ. Δ', 13 (σελ. 235, 6 Βόνν.) «ὥς μοι ἕκαστα *προδεδιήγηται*» καὶ Ε', 9 (σελ. 296, 17) «ταῦτα ἔμοιγε ἀποχρώντως *ἐκδεδιήγηται*». Ἀνελλήνιστος εἶνε καὶ ὁ ἀόριστος *ἐ-διηγησάμην* καὶ *παρ-ε-διηγησάμην*. Ἐν τῷ Χρονικῷ Γεωργίου τοῦ Φραντζῆ φέρεται σελ. 220, 2 «καταλεπτῶς *ἐδιηγησάμην* τῷ βασιλεῖ καὶ αὐθέντῃ μου» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Δ', σελ. 265, 12 Δινδ. «κόσμου δὲ ἕνεκα *παρεδιηγήσατο* τὰ λοιπά». Σημειωτέον δ' ὅτι παρ' Ἄννῃ τῇ Κομνηνῇ Τόμ. Α', σελ. 349, 1 πρὸς τῇ γραφῇ «ὡς οἱ τότε συμπαρόντες *διενίσταντο*» ὑπάρχει καὶ ἡ *ἐδιηγήσαντο* (καὶ ἡ *ἔλεγον*). Ἐν παρόδῳ παρατηροῦμεν ὅτι ἀδοκιμώτατον εἶνε τὸ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Φραντζῆ ἐπίρρημα *καταλεπτῶς*.

Ὁμοίως τῷ *δεδιήγημαι* ἐλέχθη *κεκατήχημαι* ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου Τόμ. Β', σελ. 458, 20 «ὑπὸ ἄλλων μὲν *κεκατηχῆσθαι*». Προη-

νέχθη δ' ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὁ παρακείμενος τοῦ *καθεύδω* μετ' ἀναδιπλασιασμοῦ, οἷον Τόμ. Β', σελ. 444, 27 «μίαν δ' ἐξ αὐτῶν—ἐν τῇ Πεπούζῃ *κεκαθευδηκέναι*». Κατὰ τὴν δόκιμον χρῆσιν τρεῖς μόνους χρόνους εἶχε τὸ ῥῆμα *καθεύδω*, τὸν ἐνεστῶτα καὶ τὸν παρατατικὸν *καθηῦδον* (*καθεῦδον*) ἢ *ἐκάθευδον* καὶ τὸν μέλλοντα *καθευδήσω*. Ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ ἐσχηματίσθη καὶ ἀόριστος *ἐκαθεύδησα* (*καθευδήσω*, κτλ.). Ἀπαντᾷ δ' ἡ ὁριστικὴ ἔγκλισις τοῦ χρόνου τούτου παρ' Ἰωάννῃ τῷ Φιλοπόνῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙΖ', σελ. 715, 23 «ὅτε *ἐκαθεύδησαν* καὶ ὅτε ἀνέστησαν» καὶ σελ. 717, 1 «ἢ πολλὰ *ἐκαθευδήσαμεν*» καὶ παρ' Ἡσυχίῳ τῷ Μιλησίῳ σελ. 66, 15 Φλ. «Τὰ δὲ ξ' (ἔτη) *ἐκαθεύδησεν*» καὶ ἐν τοῖς Βεκκήρου Ἀνεκδότοις σελ. 758, 22 «ἀριστήσας *ἐκαθεύδησα*» καὶ σελ. 840, 29 «ὡς τὸ εὔχομαι, *ἐκαθεύδησα*» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 70, 28 «ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον *ἐκαθεύδησα*» καὶ ἐν τοῖς εἰς Λουκιανὸν σελ. 252 Ἰακ. «εἴ τις *ἐκαθεύδησε* μὴ πιὼν τὸν ἴδιον κρατῆρα». Πρβ. σελ. 177 «*συνεκαθεύδησεν* Αἴθρᾳ τῇ θυγατρὶ τοῦ Πιτθέως» καὶ Σχόλ. εἰς Καλλιμ. Ὕμν. εἰς Ἄρτ. 232 (σελ. 122 Σνειδ.) «ἔνθα τῇ Νεμέσει ὁ Ζεὺς *συνεκαθεύδησεν*» καὶ Φώτ. Βιβλ. σελ. 78, 6 «ὅτι *συνεκαθεύδησεν* ἐν τῷ τῶν δημίων περιβόλῳ εἰσελθοῦσα τῷ Εὐφράτῃ». Ὁ Κόβητος ποιούμενος λόγον ἐν *Var. Lect.* σελ. 261 περὶ τοῦ παρὰ τῷ Ψευδολουκιανῷ Λουκ. ἢ Ὄν. 6 «ὅπως—ἔλθῃ εἴσω παρ' ἐμὲ καὶ *καθευδήσῃ*» γράφει «extrema barbaries est ἐκαθεύδησα, sed sic isti solebant». Κακῶς νομίζεται ὑπὸ πολλῶν ὅτι καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἐχρήσατο τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀορίστῳ. Κεῖται μὲν ἐν τῷ Περὶ τῶν ἐντὸς Παθῶν βιβλίῳ κεφ. ΙΒ' (Τόμ. Β', σελ. 332 Ἑρμ.) «ἐπειδὰν θέλῃ *καθευδῆσαι*», ἀλλὰ πρῶτον μὲν δὲν εἶνε τὸ βιβλίον τοῦτο γνήσιον τοῦ Ἱπποκράτους σύγγραμμα, ἔπειτα δὲ φέρεται καὶ γραφὴ «ἐπειδὰν *μέλλῃ καθευδήσΕΙΝ*», ἣν ὀφείλομεν πάντως νὰ προκρίνωμεν. Τὸ παρ' Ἐπιφανίῳ *κεκαθευδηκέναι* δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ *κεκαθικέναι*, περὶ οὗ ἀλλαχοῦ. Οὐδαμῶς δὲ συμφωνοῦμεν τῷ Γ. Δινδορφίῳ ἀποφαινομένῳ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἐπιφανίου Τόμ. Γ', σελ. 716 ὅτι τοῦ *κεκαθΕΥδηκέναι* ὀρθότερον ὑπάρχει τὸ *κεκαθΗΥδηκέναι*. Πρβ. *ἐκαθΕΥδησα* καὶ *ἐκαθΕΥδον*.

Ὡς ἐσχηματίσθησαν ἐν τῷ διεφθαρμένῳ ἑλληνισμῷ τύποι μετ'

ἀναδιπλασιασμοῦ *δεδιήγημαι* καὶ *κεκατήχημαι*, οὕτω καὶ *κεκατηγόρημαι*, *προκεκατηγόρημαι* - *προκεκατηγορήμην*, *προσκεκατηγόρημαι*. Ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Γρηγορᾶ ἐρρήθη Τόμ. Γ', σελ. 259, 6 «ὃς *προκεκατηγόρητο* πρὸ βραχέος ἐπὶ τῇ τῶν Μασσαλιανῶν καὶ Βογομίλων αἱρέσει», παρὰ δὲ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ἀφροδισιεῖ κεῖται Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Α', σελ. 614, 18 «πῶς φαμεν ὅτι τὸ ζῷον ἕν ἐστι καὶ κατηγόρηται μὲν τὸ ἔστι κατὰ τοῦ ζῴου, *προσκεκατηγόρηται* δὲ τῷ ἔστι τὸ ἕν;». Μετ' ὀλίγα ἀπαντᾷ «ὃ κατὰ τοῦ ζῴου ἢ τοῦ ἀνθρώπου *ἐ-κατηγορήθη*». Πρβ. καὶ σελ. 537, 30 καὶ 33: *ἐ-κατηγόρουν* καὶ σελ. 642, 6: *ἐ-κατηγορεῖτο*. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν Τόμ. Β', β', σελ. 574, 5 δύο ἀντίγραφα ἔχουσι *προσσεσυλλογισμένας* ἀντὶ τοῦ *προσυλλελογισμένας*. Ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ ἐλέγετο ἀείποτε *κατηγόρηκα* καὶ *κατηγόρημαι*, ὡς *κατηγόρουν*, κτλ. Πρβ. *παρηγορῶ* - *παρηγόρουν* καὶ *προηγορῶ* - *προηγόρουν* καὶ *συνηγορῶ* - *συνηγόρουν*. Παρὰ τῷ Δημοσθένει σελ. 228, 9 πρὸς τῇ ὑγιῶς ἐχούσῃ γραφῇ *κατηγόρησεν* φέρεται καὶ ἡ βάρβαρος *ἐ-κατηγόρει*. Κακῶς δ' εἶνε παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 358 γεγραμμένον «*ἐ-παρηγορήθη* ἡ ὀδύνη» ἀντὶ τοῦ *παρηγορήθη*.

Γελοιότατος ἀποβαίνει Γεώργιος ὁ Χοιροβοσκὸς σχηματίζων παρακείμενον *πεπρόσταχα* καὶ *πεπρόσταγμαι*. Τάδε λέγει ὁ ἀνὴρ ἐν Ἐπιμερ. εἰς τὸ Ψαλτήρ. σελ. 85, 21 «ὁ παρακείμενος *πεπρόσταχα*· καὶ ὤφειλεν εἶναι ἐπρόσταχα· ἐὰν δὲ εὑρεθῇ ἄφωνον πρὸ τοῦ ἀμεταβόλου — ἀναδιπλασιάζεται ὁ παρακείμενος» καὶ μετ' ὀλίγα «ὁ παθητικὸς παρακείμενος *πεπρόσταγμαι* καὶ ἐξ αὐτοῦ πρόσταγμα». Καθ' ὁμοίαν ἐκφορὰν ἐρρήθη ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ *ἐπισεσυμβήκει* Μεσαιων. Βιβλ. Σάθ. Τόμ. Δ', σελ. 149 «εἶτα δή τι *ἐπισεσυμβήκει* τοιοῦτον» καὶ σελ. 159 «εἶτα δὲ καί τι τοιοῦτον *ἐπισεσυμβήκει*» Κομψότατον δ' εἶνε καὶ ὃ εἶπε Γεώργιος ὁ Παχυμέρης Τόμ. Β', σελ. 184, 5 «τὴν πληροφορίαν ἔσχον ὡς *σεσυμπάθηνται* παρὰ τοῦ κράτους τοῦ σοῦ». Ἐν τῷ ἐσχάτως παρηκμακότι ἑλληνισμῷ ἐγίνετο χρῆσις τοῦ παθητικοῦ *συμπαθεῖσθαι* - *συμπαθηθῆναι*, ὡς παρὰ Θεοδ. Στουδ. σελ. 184 γ' «φιλοφρόνως *συμπαθηθέντες* παρὰ τοῦ ξενοδοχοῦντος» καὶ παρὰ Κωνστ. Πορφυρογενν. Τόμ. Γ', σελ. 223, 18 «παρακαλοῦντες τοῦ *συμπαθηθῆναι* αὐτοῖς τὰς προσθήκας τῶν πάκτων». Ὑπὸ τῶν

ἐπισταμένων δ' ἀμέμπτως πως νὰ ἑλληνίζωσιν ἐλέγετο *συνεπάθουν* καὶ *συνεπάθησα*, οὐχὶ *ἐσυμπάθουν* καὶ *ἐσυμπάθησα*. Πρβ. *συνεμάχουν*, κτλ.

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου γράφει ὁ Ἄσιος Τόμ. Ζ', σελ. 1378 «Συνηθίζω, Consuesco. Jo. Climac. p. 224, 35, σεσυνηθίκαμεν, ubi tamen codd. aliquot συνειθίκαμεν, a συνεθίζω. At ib. p. 294, 10 legitur item σεσυνηθίκαμεν· 236, 34, σεσυνηθικώς· 269, 30, τοὺς σεσυνηθικότας». Ἀλλ' ἐν τῷ περὶ Βαρβαρισμοῦ καὶ Σολοικισμοῦ συγγραμματίῳ τῷ μετὰ τοῦ Ἀμμωνίου ἐκδεδομένῳ ὑπὸ τοῦ Βαλκεναρίου ἀπαντᾷ σελ. 203 «πᾶν τὸ ἐκ τῆς *συνηθισμένης* λέξεως μετενενηγμένον», ὅπερ δύναται νὰ νομισθῇ ὑπό τινος ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις τοῦ *συνΕΙθισμένης*.

Τοῦ ῥήματος *προφητεύομαι* εἶνε διττῶς ὁ παρακείμενος προενηνεγμένος, *προΠΕφήτευμαι* καὶ *ΠΕπροφήτευμαι*· ὅθεν διττὸν ἔχει καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος τύπον, *προ-Ε-ΠΕφητεύμην* καὶ *Ε-ΠΕπροφητεύμην*.

Ἰουστῖν. Μάρτ. πρὸς Τρύφ. 54 «ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰακὼβ *προπεφητευμένον*» καὶ 77 «ἡμεῖς γὰρ εἰς Ἐζεκίαν αὐτὸν λέγομεν *πεπροφητεῦσθαι*» καὶ 114 «ἃ γὰρ ποιῆσαι τὸν Χριστὸν *πεπροφήτευται*». Ἀπολογ. Α', 44 «*πεπροφητεῦσθαι* τὰ μέλλονται γίνεσθαι». πρὸς Τρύφ. 53 «οὕτως *προεπεφήτευτο* περὶ αὐτοῦ παθεῖν αὐτόν» καὶ «*ἐπεπροφήτευτο* διαρρήδην γενήσεσθαι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ» καὶ 66 «γεννηθῆναι αὐτὸν διὰ Ἡσαΐου *ἐπεπροφήτευτο*» καὶ 84 «ἐπειδὴ *ἐπεπροφήτευτο* μέλλειν γίνεσθαι» καὶ 87 «ὡς *ἐπεπροφήτευτο*» καὶ «ὅτι *ἐπεπροφήτευτο* τοῦτο μέλλειν γίνεσθαι» καὶ 88 «*ἐπεπροφήτευτο* ἐλεύσεσθαι ἐπ' αὐτὸν τὰς δυνάμεις». Πρβ. 76 «ὃ καὶ ἤδη πολλάκις πρὸς ὑμᾶς παρακεκαλυμμένως *πεπροφητευκέναι* αὐτὸν εἶπον». Ἀλλὰ φέρεται καὶ γραφὴ *προπεφητευκέναι*. Ἐν Ἀπολογ. Α', 35 κεῖται «εἰσελευσόμενος εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα *προ-Ε-φήτευτο*» ἀντὶ τοῦ *προ-Ε-ΠΕ-φήτευτο* ἢ *προ-ΠΕφήτευτο*.

Κλήμ. Ἀλεξ. σελ. 604 «ταῦτ'—ἐν τῇ Γενέσει περὶ τὴν ἀνθρωπογονίαν *προπεφητεῦσθαι* λέγουσι».

Εὐσεβ. Εὐαγγ. Ἀποδ. Ϛ', ιγ', 23 «ἕκαστα τῶν *προπεφητευμένων* σκυθρωπῶν». Η', β', 106 «τούτων δὲ περὶ τῶν συμβεβηκότων

—*πεπροφητευμένων*». Θ', δ', 11 « τὰ περὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς αὐτόθι ἀφίξεως αὐτοῦ *πεπροφήτευται*». Ἐν τοῖς τοῦ Εὐσεβίου πρὸς τὰ ὑπὸ Φιλοστράτου κτέ. Δ' ἀπαντᾷ «ὁ σωτὴρ ἡμῶν—ἥξειν εἰς ἀνθρώπους κατὰ θείαν ἐπίπνοιαν *προ-πε-φήτευτο*».

Ἐπιφάν. Τόμ. Β', σελ. 16, 27 «τὰς μὲν ὑπὸ τῶν κοσμοποιῶν ἀγγέλων *πεπροφητεῦσθαι*, τὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ». Ἐν Τόμ. Α', σελ. 181, 12 εἶνε γεγραμμένον *προ-Ε-φήτευται* ἀντὶ τοῦ *προ-ΠΕ-φήτευται*.

Καὶ ἡ αὔξησις δὲ τοῦ παρατατικοῦ καὶ ἀορίστου τοῦ ῥήματος *προφητεύω-προφητεύομαι* ἄλλοτε μὲν ἐγίνετο μετὰ τὴν πρόθεσιν, ἄλλοτε δὲ πρὸ τῆς προθέσεως, οἷον

Βασιλ. Πρώτ. Ι', 10: *προεφήτευσεν*. Βασιλ. Τρίτ. ΙΗ', 29: *προεφήτευον*. Παραλειπ. Δευτ. Κ', 37: *προεφήτευσεν*. Ἔσδρ. Ε', 1: *προεφήτευσεν*. Ἀριθμ. ΙΑ', 25 καὶ 26: *ἐπροφήτευσαν*. Σοφ. Σειρ. ΜΗ', 14: *ἐπροφήτευσε*. Ἱερεμ. ΚΓ', 21: *ἐπροφήτευον*.

Πράξ. Ἀποστ. ΙΘ', 6: *ἐπροφήτευον*. Ματθ. Ζ', 22: *ἐπροφητεύσαμεν*. ΙΑ', 13: *ἐπροφήτευσαν*. ΙΕ', 7: *ἐπροφήτευσε*. Μάρκ. Ζ', 6: *ἐπροφήτευσεν*. Λουκ. Α', 67: *ἐπροφήτευσε*. Ἰωάνν. ΙΑ', 51: *ἐπροφήτευσεν*. Ἰουδ. Ἐπιστ. 14: *ἐπροφήτευσε*. Οὗτοι οἱ τύποι φέρονται ἐν τῷ Βατικανῷ κώδικι τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀλλ' εἶνε μεταβεβλημένοι ὑπὸ τοῦ διορθωτοῦ εἰς τὸν ἔχοντας τὴν αὔξησιν μετὰ τὴν πρόθεσιν (Ἴδε Κόβητον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Καινῆς Διαθήκης σελ. πβ'. Πρβ. καὶ Οὐϊνῆρον ἐν *Γραμματ. τῆς Καιν. Διαθ.* σελ. 67 ἐκδ. ϛ').

Ἰουστῖν. Μάρτ. Ἀπολογ. 31: *προεφητεύοντο* καὶ *προεφητεύθη*. πρὸς Τρύφ. 53: *προεφητεύθη*.

Κλήμ. Ἀλεξ. σελ. 206: *προεφήτευον*. σελ. 265: *προεφητεύετο*. σελ. 369 καὶ 400: *προεφήτευον*. σελ. 410: *προεφήτευσε*. σελ. 625: *προεφήτευσαν*. σελ. 765: *προεφητεύετο*. σελ. 813: *προεφητεύθη*.

Εὐσέβ. Εὐαγγελ. Προπαρ. Ι', δ', 11: *προεφήτευον* καὶ θ', 5: *ἐπροφήτευον* καὶ ι', 3: *προεφήτευσεν*. Εὐαγγελ. Ἀποδ. Β', γ', 20: *προεφητεύετο* καὶ 52: *προεφήτευε* καὶ Δ', ιε', 51: *προεφητεύετο* καὶ Ζ', γ', 14: *προεφητεύετο* καὶ Η', β', 50: *προεφητεύθη* καὶ 51: *προεφήτευσε*.

Ἐπιφάν. Τόμ. Α', σελ. 179, 31: *ἐπροφητεύετο*. Τόμ. Β', σελ. 129, 33: *προεφητεύετο* καὶ σελ. 130, 10: *προεφήτευσε* καὶ σελ. 131,

21: *προεφήτευσεν* καὶ σελ. 132, 4: *προεφήτευον* καὶ σελ. 219, 31: *προεφήτευσα*.

Ἀθανάσ. παρὰ Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστορ. σελ. 310 Οὔσσ.: *ἐπροφήτευσαν* καὶ σελ. 311: *προεφήτευον*.

Μένανδρ. Ῥήτ. περὶ Ἐπιδεικτ. ΙΑ΄ (Ῥητ. Οὐαλζ. Τόμ. Θ΄, σελ. 291, 4): *προεφήτευσεν*.

Φώτ. Ἐπιστ. σελ. 349 τέλ.: *προεφήτευσαν*.

Ἡσύχ. «Προεθέσπισαν: *προεφήτευσαν*» καὶ «Ἐχρηματίσθη: *προεφητεύθη*».

Τοῦ *προεφήτευσεν* ἐγένετο μνεία καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα σελ. 886 β΄ Βεκκ.

Παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ εἶνε ὑπὸ τοῦ Νισίου ἐκδεδομένον Τόμ. Β΄, σελ. 317, 8 «καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ πρὸς τούτοις *ἐ-προφήτευσεν* οὗτος ὁ προφήτης». Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ γραφὴ *προ-ε-φήτευσεν*, ἥτις εἶνε πάντως προκριτέα. Πρβ. σελ. 61, 9: *προεφήτευσεν*. σελ. 78, 8: *προεφήτευσα*. σελ. 137, 3: *προεφήτευσε*. σελ. 224, 9: *προεφήτευσεν*. σελ. 229, 3: *προεφήτευσε*. σελ. 263, 21: *προεφήτευσε*. σελ. 264, 5: *προεφήτευσεν*. σελ. 274, 3: *προεφήτευσεν*. σελ. 293, 2: *προεφήτευσεν*. σελ. 310, 5: *προεφήτευσε*. σελ. 310, 12: *προεφήτευσεν*. σελ. 338, 15: *προεφήτευσεν*. σελ. 353, 5: *προεφήτευσε*. σελ. 354, 15: *προεφήτευσεν*. σελ. 360, 14: *προεφήτευσαν*. Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ ἐν Τόμ. Γ΄, σελ. 163, 9 φέρεται διττὴ γραφὴ *προ-ε-φήτευσεν* καὶ *ἐ-προφήτευσεν*, ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ Νίσιος προέκρινε τὴν ἐκφορὰν τὴν μετὰ τὴν πρόθεσιν ἔχουσαν τὴν αὔξησιν. Πρβ. καὶ σελ. 5, 5: *προεφήτευσεν*.

Τὸν ἔσω ηὐξημένον τύπον βλέπει τις καὶ παρὰ τῷ Θεμιστίῳ Λόγ. Θ΄, σελ. 122 γ΄ «*προεφήτευσεν* ὁ θεὸς τὴν καθαίρεσιν τοῦ παλαμναίου» καὶ Λόγ. Κ΄, σελ. 235 α΄ «τῆς προφητείας ἣν *προεφήτευσας*» καὶ Λόγ. ΚϚ΄, σελ. 317 β΄ «*προεφήτευσεν* ἐν κοινῷ ἅπασι Μιλησίοις».

Ἐν Ἐκλογαῖς Ἱστοριῶν κατακεχωρισμέναις ἐν Κραμ. Ἀν. Παρ. Τόμ. Β΄ ἀπαντᾷ *προεφήτευον* (σελ. 264, 17 καὶ σελ. 269, 12 καὶ 32) καὶ *προεφήτευσε(ν)* (σελ. 262, 14 καὶ σελ. 266, 13 καὶ σελ. 269, 16) καὶ *ἐπροφήτευε* (σελ. 267, 18) καὶ *ἐπροφήτευσε* (σελ. 267, 16) καὶ τὰ κομψότατα τάδε: *ἐπροεφήτευον* (σελ. 262, 2 καὶ 10 καὶ σελ. 263, 6 καὶ 24 καὶ σελ. 267, 20), *ἐπροεφήτευσε* (σελ. 267,

16). Τοιαύτας ἐκφορὰς πολλὰς μέλλομεν νὰ μνημονεύσωμεν ἑτέρωθι ἐκ τοῦ διεφθαρμένου ἑλληνισμοῦ.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Πασσοβίου λέγεται λ. *προφητεύω* (Τόμ. Β', σελ. 1252) «Das Augment wird, obgleich es kein einfaches φητεύω giebt, doch dem Wortstamme selbst angefügt, προεφήτευον, προεφήτευσα, NT. Eben so wird es mit der Redupl. gehalten, προπεφητεῦσθαι, Clem. Al. p. 603», ἐν δὲ τῷ τοῦ Λιδδέλλου καὶ Σκόττου εἶνε γεγραμμένον λ. *προφητεύω* (σελ. 1332 ἐκδ. ζ') «in impf. and aor. I the common Edd. of LXX and N. T. place the augm. after the prep., προ-εφήτευον,-εφήτευσα, as if there were a werb φητεύω (so προεφητεῦσθαι for πεπροφητεῦσθαι, Clem. Al. 604, προεπεφήτευτο Just. M. 1. 35): but the correct forms ἐπροφήτευον, ἐπροφήτευσα have been restored from the Vat. and other good Mss.». Οὐδεὶς δύναται εὐλόγως νὰ κακίσῃ τοὺς τύπους *προεφήτευον*, *προεφήτευσα*, κτλ. ἀποβλέπων εἰς τοὺς ὁμοίως αὐτῷ ἐσχηματισμένους τούσδε· *προεξένουν* - *προυξένουν*, *προεμηθούμην* - *προυμηθούμην*, *προεθυμούμην* - *προυθυμούμην*, *προεφασιζόμην*-*προυφασιζόμην*, *προεμάχουν* - *προυμάχουν*, *προεστάτουν* - *προυστάτουν*. Ὑπὸ τοῦ Τζέτζου ἐλέχθη καὶ *ὑπεφήτευσα* Ἱστορ. Χιλ. Ε', 776 «αὐτὸς δὲ *ὑπεφήτευσα* γράφων ἀλληγορίας». Τὸ *ἐπροφήτευον* - *ἐπροφήτευσα* δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ *ἐπροοιμιαζόμην* - *ἐπροοιμιασάμην*. Πλείονα περὶ τοῦ πράγματος μέλλομεν ἀλλαχοῦ νὰ γράψωμεν ποιούμενοι λόγον καὶ περὶ τοῦ *προεχειρισάμην* - *προυχειρισάμην* (*προκεχείρισμαι*) καὶ *ἐπροχειριξάμεθα* καὶ περὶ τοῦ *ἐπροξένουν* καὶ *ἐπροβάτευον*, κτλ.

Εὕρομεν δὲ καὶ τὸν παρακείμενον τοῦ *προνοοῦμαι* κατὰ δύο τρόπους παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ προενηνεγμένον, οἷον βιβλ. ΙΒ', ξθ', 2 «*προνενοημένους* τὴν προδοσίαν» καὶ βιβλ. ΙΖ', κγ', 5 «ὑπέλαβε τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν καλῶς *πεπρονοῆσθαι*». Ὁ Είνιχένιος ἐκδοὺς παρ' Εὐσεβίῳ ἐν τοῖς εἰς τὸν Βι'. τοῦ Μακαρ. Κωνσταντ. Δ', λδ' «ὁ δὲ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ *πεπρονοημένος*» σημειοῦται (*Εὐσεβ. Συγγρ. Ἱστορ.* Τόμ. Β', σελ. 167 ἐκδ. β') «προνενοημένος Δ, quod rectius videtur Val. et recepit Ma. Cf. *Rost.* Gr. §. 68. Sed similiter πεπροφητευκέναι, πεπροφήτευται, πεπροφητεῦσθαι, ἐπε-

προφήτευτο legitur apud Justin. M. Vid. *Otto* ind. T. II. p. 585. s. v. προφητεύειν». Ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ ἐλέγετο *προενοούμην-προυνοούμην* καὶ *προενοησάμην-προυνοησάμην* καὶ *προενοήθην-προυνοήθην*· ὅθεν ὀρθότατα μὲν ἔχει ὁ τύπος *προ-νε-νόημαι*, παρακεκομμένος δ' εἶνε ὁ *πε-προνόημαι*. Πρβ. Πολύβ. Ϛ', μη', 2 «οὕτω νενομοθετηκέναι καὶ *προνενοῆσθαι* καλῶς».

Ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς τοῦ Στράβωνος ἐξέδωκεν ὁ Κοραῆς Τόμ. Α', σελ. 47 «ἐπεὶ καὶ γνώριμον ἦν τὸ πάθος τοῦ ποταμοῦ τῷ Ποιητῇ, ὡς *πεπαραμυθήμεθα*, καὶ κέχρηται τῷ ἐπιθέτῳ τούτῳ κατ' αὐτοῦ». Ἔγραψε δ' ἐν ταῖς Σημειώσεσιν ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ (Τόμ. Δ', σελ. 18) «Πεπαραμυθήμεθα. Ἐκ ΔΓ, καὶ τῆς τοῦ Κασωβῶνος ἐκδόσεως, ΑΤ, *Πεπαραμυθεύμεθα*». Ἀλλὰ φέρεται καὶ γραφὴ *παραΜΕμυθήμεθα*, ἣν εὖ ποιῶν ἀπεδέξατο ὁ Κραμῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Στράβωνος Γεωγραφικῶν Τόμ. Α', σελ. 55. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ϛ', σελ. 336 Διδ. Ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τοῦ ῥήματος *παραμυθοῦμαι* ἐλάμβανον τὴν αὔξησιν μετὰ τὴν πρόθεσιν, οἷον *παρεμυθούμην* καὶ *παρεμυθησάμην*. Φανερὸν δ' ἐκ τούτου γίνεται ὅτι ἡ ὑγιὴς ἐκφορὰ τοῦ παρακειμένου εἶνε *παραμεμύθημαι*. Πρβ. Ἑρμογέν. περὶ Ἰδ. Β', 3 (Ῥητ. Οὐαλζ. Τόμ. Γ', σελ. 308, 5) «*παραμεμύθηται* δὲ τῷ καὶ αὐτὸν ὥσπερ καταγινώσκοντα τῶν εἰρημένων εἰπεῖν».

Ὑπάρχει ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ καὶ παρακείμενος *κεκάμμυκα*, ὅστις ἐξ ἐνεστῶτος *καμμύω* σχηματισθεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἕτερον τύπον. Παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ περὶ Συντάξ. σελ. 323, 22 κεῖται «ἵνα μὴ λέγω καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν *κεκάμμυκα*, κεκάθικα». Πρβ. σελ. 326, 9 «καμμύω *ἐκάμμυον*· ὅμοιον γὰρ τῷ ἔκαμπτον» καὶ Χοιροβοσκ. σελ. 524, 26 «ὡς ἐπὶ τοῦ καθέζομαι ἐκαθεζόμην, καθεύδω ἐκάθευδον, καμμύω *ἐκάμμυον*» καὶ σελ. 524, 32 καὶ σελ. 526, 23. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 207, 36 «Ὁποῖόν τι καὶ ἐν τῷ καμμύω γέγονε· κἀνταῦθα δὲ ἡ κατὰ πρόθεσις καθ' ἕξιν σύγκειται καὶ οὐ λογίζεται παρακεῖσθαι τῷ μύω ῥήματι· καὶ διὰ τοῦτο λογιζόμενον ὡς ἁπλοῦν οὐκ αὐξάνει ἔσωθεν, ὡς τὰ ἐκ προθέσεως συγκείμενα ῥήματα, ἀλλὰ

καὶ ἔξωθεν· οὐ γὰρ μόνον κατέμυσε φαμὲν ἀλλὰ καὶ *ἐκάμμυσεν*». Τοῦ *καταμύω* ὁ ἀόριστος εἶνε *κατέμυσα*, ἀλλὰ τὸ *καμμύω* δὲν δύναται ἄλλον ἀόριστον νὰ ἔχῃ ἢ τὸν *ἐκάμμυσα*, ὃν βλέπομεν ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων κεφ. ΚΗ΄, 27 «τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν *ἐκάμμυσαν*». Πρβ. Σουίδ. «Μύσαντος: καμμύσαντος καὶ ἔμυσας ἀντὶ τοῦ *ἐκάμμυσας*». Περὶ τοῦ ῥήματος *καμμύω*, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη ἐν τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ τὸ ὄνομα *Καμμύτζης*, θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἑτέρωθι. Θὰ γράψωμεν δὲ καὶ περὶ τοῦ *καττύω* (*κασσύω*)-*καττύομαι*-*ἐκαττυόμην* (*παρεκαττυόμην*)-*κεκάττυμαι* (*ἐγκεκάττυμαι*, *συγκεκάττυμαι*) καὶ περὶ τοῦ *πεπρωγγύευκα*.

Ἐν τοῖς τοῦ Θεοδωρήτου φέρεται Τόμ. Β΄, σελ. 1600 «ὡς εἰς τοὺς ἐμοὺς *πεπαρανόμηκε* νόμους». Ἀλλ' ὀρθῶς εἶνε γεγραμμένον ἐν Τόμ. Γ΄, σελ. 10 «οὐκ ἐπὶ κρίσει καὶ τιμωρίᾳ τῶν *παρανενομηκότων* γεγεννημένην» καὶ ἐν Τόμ. Δ΄, σελ. 1100 «τῶν *παρανενομημένων* τὸ μέγεθος περιττὸν ἡγοῦμαι καταλέγειν». Εὕρομεν δὲ παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ καὶ τὴν ἐκφορὰν *διακεκονηκότων* (Τόμ. Α΄, σελ. 144) ἀντὶ τῆς *δεδιακονηκότων*. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ ἀόριστος τοῦ *παρανομῶ* εἶνε διὰ τοῦ Η παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ προενηνενεγμένος Τόμ. Δ΄, σελ. 1324 «εἰς τὸ γαληνὸν καὶ εὐσεβὲς ὑμῶν *παρΗνόμησε* θέσπισμα». Πολλὰ περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν παρῳχημένων χρόνων τοῦ *παρανομῶ* ἔχομεν νὰ εἴπωμεν, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει νῦν καιρός.

ΚΕΦ. Ι΄.

Δεδιῴκηται, μεμεθωδευμένος.

Ὁ Εὐστάθιος μνημονεύει δύο παρακειμένους ὁμοίους τῷ κεκατήραμαι, τὸν δεδιῴκηται καὶ τὸν μεμεθωδευμένος. Τάδε γράφει ὁ ἀνὴρ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1325, 25 «Ἐκεῖνοι δὲ (οἱ μεθ' Ὅμηρον δηλ.) καὶ ἄλλως καινοτομοῦσι τὰς αὐξήσεις, ποτὲ μὲν ἔξω αὔξοντες, τὸ δὲ ἔσω ἀφιέντες ἀναύξητον, οἷον τέλος ἔχει

μοι πάντα, ἰατρέ, καὶ δεδιοίκηται πάλαι, ποτὲ δὲ διχῇ αὔξοντες, ἤγουν ἔσω καὶ ἔξω· τοιοῦτον γὰρ τὸ ΔΕΔΙΩΚΗΤΑΙ ἐκ τοῦ διοικῶ καὶ τὸ ἐκδεδιῃτημένος ἀπὸ τοῦ ἐκδιαιτῶ καὶ τὸ ΜΕΜΕΘΩΔΕΥΜΕΝΟΣ καὶ τὸ πεπαρῳνημένος καὶ τὸ μεμελοπεποιημένος καὶ τὸ ἠνώχλησε καὶ τὸ ἠνέῳγεν, ἵνα μή τις τἆλλα λέγῃ ὅσα χύδην ἔχῃ καὶ εἰς γνῶσιν πρόκειται».

Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀντταττικιστὴς σελ. 88, 18 «*ΔΕΔΙΩΚΗΜΕΝΑ*: Ἀντιφάνης Μηναγύρτῃ». Πρβ. καὶ Βεκκ. Ἀνέκδ. σελ. 1285 «διακονῶ *ἐδιακόνουν* οἱ Ἀθηναῖοι καὶ *δεδιακόνηκα*, οἱ δὲ κοινολεκτοῦντες *διηκόνουν*· διοικῶ *ἐδιῴκουν* καὶ *ΔΕΔΙΩΚΗΤΑΙ* καὶ *διῴκουν*» (Ἴδε Βαλκενάριον ἐν *Opusc.* Τόμ. Β', σελ. 327-8 καὶ Λοβέκκιον εἰς *Φρύν.* σελ. 154. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 1514 Διδ.).

Ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου μνημονευομένη ῥῆσις «τέλος ἔχει μοι πάντα, ἰατρέ, καὶ δεδιοίκηται πάλαι» εἶνε εἰλημμένη ἐκ τῶν τοῦ Μάχωνος παρ' Ἀθην. σελ. 341 γ', ἔνθα φέρεται

κἀκεῖνος εἶπε, τέλος ἔχει τὰ πάντα μοι,
ἰατρέ, φησί, καὶ δεδιοίκηται πάλαι.

Μετετύπωσε δ' ὁ Κουστῆρος τὸ *δεδιοίκηται* εἰς τὸ *δεδῴκηται*, ὃ ἐνεκρίθη ὑπό τε τοῦ Δινδορφίου καὶ τοῦ Μεινεκίου καὶ τοῦ Καιβελίου.

Ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἀντιφάνους παρ' Ἀθην. σελ. 223 α' κεῖται «τὰ *διῳκημένα* πρότερον». Γράφει δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Κόκκιος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήνων Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 91 «τὰ διῳκημένα Antiphanes scribere vix potuit. cf. 155. at Herwerdeni διῳχημένα neque usitatum Atticis est neque sententiae satisfacit. scr. τῳκονομημένα». Ὁ Κόκκιος νομίζει ὅτι εἶπε μὲν ὁ Ἀντιφάνης *δεδιῳκημένα*, καθὰ μαρτυρεῖ ὁ Ἀντταττικιστής, δυσκόλως δ' ἠδύνατο νὰ εἴπῃ *διῳκημένα*. Ἡμεῖς τὴν ἐναντίαν ἔχοντες γνώμην διισχυριζόμεθα ὅτι ἠδύνατο μὲν ὁ Ἀντιφάνης νὰ εἴπῃ *διῳκημένα*, ὡς ἔλεγον πάντες οἱ Ἀθηναῖοι, οὐδαμῶς δὲ *δεδιῳκημένα*· ἀπορρίπτομεν δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀντταττικιστοῦ ὡς οὐδεμιᾶς πίστεως ἀξίαν οὖσαν. Ὁ Πόρσων λέγει ἐν *Adversar.* σελ. 125 «Δεδιῳκημένα· Ἀντιφάνης Μηναγύρτῃ. Grammaticus Sangermanensis apud Ruhnken. ad Timaeum p. 11. Imo hanc

formam habet Aesopus fab. 242. ed. Hudson». Εὔλογον δ' ἴσως εἶνε ν' ἀναγνωσθῇ καὶ παρὰ τῷ Μάχωνι *διῴκηται* ἀντὶ τοῦ *δεδιοίκηται*·

ἰατρέ, φησί, καὶ διῴκηται πάλαι.

'Εν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ ἐλέγετο *διῴκουν*, *διῴκησα*, *διῴκηκα* - *διῴκημαι* - *προδιῴκημαι*, οἷον Δημοσθέν. σελ. 616, 74 «ὡς καλῶς αὐτοῖς *διῳκημένων*» καὶ σελ. 625, 14 «ἡτοίμαστο δ' αὐτοῖς τοῦτο τὸ προβούλευμα καὶ *προδιῴκητο*». Πρβ. καὶ 'Ορειβάσ. Τόμ. Α', σελ. 417, 8 «ταῦτα — δυνήσεται — ἀμβλῦναι τὴν τοῦ οἴνου δύναμιν *προδιῳκημένα*» καὶ Προκόπ. Τόμ. Γ', σελ. 148, 2 «τὰ τῇδε *διῳκημένα* — οὐδεμιᾷ μελλήσει ἐπέρρωσε» καὶ Πολυδεύκ. Θ', 156-7 «ἐκβέβηκεν, ἀποβέβηκε, διῳκήθη — τὸ ἐκβεβηκός, τὸ ἀποβεβηκός, τὸ *διῳκημένον*». 'Απαντᾷ δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ παρὰ Διττεμβεργήρῳ *Συλλ. 'Επιγρ. 'Ελλ.* 172, 17, σελ. 274 «ἐπαινέσαι τοὺς στρατηγήσαντας — ἐπὶ τοῖς *διῳκημένοις* κατὰ τὴν ἀρχήν». Πρβ. καὶ Συλλ. 'Επιγρ. 'Αττ. Β', 240, β' 22, Τόμ. Β', α', σελ. 102.

'Εν ῥήσει ἐκ τῆς 'Αριστοτέλους 'Αθηναίων Πολιτείας παρ' 'Αρποκρατ. σελ. 279, 12 εἶνε ἐκδεδομένον «ὁ ἐπώνυμος ὁ τῷ προτέρῳ ἔτει *δεδιῃτηκώς* (*δεδιῃτηκώς*)». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ «ἔτει *δὲ δεικτικῶς*» καὶ «ἔτει *δεδεικτικῶς*» ἢ *δεδεικτικώς* καὶ ἐν τῇ ἐπιτομῇ *ἐπιδεδημι(η)κώς*. Πρβ. Φώτ. Λεξ. σελ. 541, 25 καὶ Σουίδ. σελ. 980 α' Βεκκ. Μετέγραψε δ' ὁ μὲν Σχουάρτζιος «ὁ τῷ προτέρῳ ἔτει *εἰληχώς*», ὁ δὲ Καυσῆρος *λελειτουργηκώς*, ὁ δὲ Βαλεντ. 'Ρώσης ἐν *'Αριστοτ. Ψευδεπιγρ.* σελ. 456 *δεδιῳκηκώς*, ὃ ἐνεκρίθη καὶ ὑπὸ τοῦ Λαγγίου ἐν *Leipz. Stud.* 1878, σελ. 161. Μνημονεύεται μὲν ἐν Κραμ. Παρ. 'Ανεκδ. Τόμ. Δ', σελ 114, 8 παρακείμενος *δεδιῴκηκα*, ἀλλ' ἀπιθανώτατον εἶνε ὅτι τοιούτου τύπου χρῆσιν ὁ 'Αριστοτέλης ἐποιήσατο, τύπου πρέποντος τῇ γλώσσῃ ἀνθρώπων κακῶς ἑλληνιζόντων, ὡς ὁ Μαλαλᾶς λέγων *ἐδιῴκουν* (σελ. 69, 17) καὶ *ἐδιῳκεῖτο* (σελ. 214, 7) καὶ *ἐδιῳκοῦντο* (σελ. 127, 14) καὶ *ἐδιΟΙκουν* - *ἐδιΟΙκει* (σελ. 69, 2 καὶ 8). 'Εν τῇ 'Αθηναίων Πολιτείᾳ τοῦ 'Αριστοτέλους κεφ. 53 κεῖται «ὁ ἐπώνυμος ὁ τῷ προτέρῳ ἔτει *δεδιΑΙτηκώς*», περὶ οὗ θὰ γράψωμεν ἀλλαχοῦ.

Θαυμαστὸν ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ Μεινέκιος ἐξέδωκεν ἐν τοῖς τοῦ Πυθαγορείου 'Ιπποδάμου παρὰ Στοβ. 'Ανθολ. ϞΗ', 71 (Τόμ. Γ', σελ. 234, 16) «τὰ μὲν ὧν ὑπὸ θεῶν *δεδιοικημένα* ἄφθαρτα ἐόντα

κτέ.» ἀντὶ τοῦ *διοικημένα*. Κάλλιστ' ἔχει τὸ *διοικημένα* κατὰ τὴν Δωρικὴν ἐσχηματισμένον διάλεκτον. Ἴδε Ἀρήνσιον ἐν τῷ *Περὶ Διαλ. Δωρ.* σελ. 286 καὶ σελ. 299. Πρβ. καὶ Μειστῆρον ἐν *Stud. z. Griech. u. Lat. Gramm.* Τόμ. Δ', σελ. 423.

Περὶ τοῦ *μεμεθωδευμένος* παρατηροῦμεν ὅτι εἶνε τύπος τοῦ πονηροῦ κόμματος. Οὐδεὶς τῶν δοκίμων οὔτε *μεθοδεύω* εἶπεν οὔτε *μεθοδεύομαι*. Καὶ ἂν δ' ἐγίνετο ὑπ' αὐτῶν χρῆσις τοῦ ῥήματος *μεθοδεύομαι*, ὁ παρακείμενος αὐτοῦ θὰ ἐσχηματίζετο *μεθώδευμαι*, οὐχὶ *ΜΕμεθώδευμαι*. Πρβ. Ἑρμογ. περὶ Ἰδ. Α', 7 (Ῥητ. Οὐαλζ. Τόμ. Γ', σελ. 236, 12) «τραχεῖαι γὰρ ἔννοιαι τραχέως ἐκεῖ καὶ *μεθωδεύθησαν*» καὶ Α', 10 (σελ. 252, 10) «*μεθωδεύθη* γὰρ οὕτως» καὶ Β', 3 (σελ. 310, 13) «ἀλλὰ *μεθωδεύθη* μέν πως ἄλλο τι ὂν» καὶ Βασιλ. Δευτ. ΙΘ', 27 «καὶ *μεθώδευσεν* ἐν τῷ δούλῳ σου πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα». Κακῶς παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ βιβλ. Η', 83 εἶνε γεγραμμένον «οὗτος πρῶτος τὰ μηχανικὰ — *ἐμεθώδευσε*», ἐπηνωρθώθη δ' ὑπὸ τοῦ Κοβήτου μεταβληθὲν εἰς τὸ *μεθώδευσε*. Ἐν ταῖς εἰς Ματθαῖον Ὁμιλίαις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου σελ. 761 β' πρὸς τῇ ὀρθῶς ἐχούσῃ γραφῇ *μεθώδευσε* φέρεται καὶ ἡ πλημμελὴς *ἐμεθΟδευσε*. Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου βλέπει τις καὶ τοὺς κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον προενηνεγμένους τύπους *μεθώδευσεν* (σελ. 31, 15 καὶ σελ. 1508, 63) καὶ *μεθώδευον* (σελ. 1913, 40) καὶ *μεθωδεύετο* (σελ. 1258, 66) καὶ τοὺς παρακεκομμένους *ἐμεθώδευσε(ν)* (σελ. 7, 8 καὶ σελ. 1496, 29) καὶ *ἐμεθώδευσαν* (σελ. 1822, 10) καὶ *ἐμεθΟδευσεν* (σελ. 1048, 12). Τὴν ἐκφορὰν *μεθώδευσε* εὕρομεν καὶ ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 394, 29 Διδ., τὴν δὲ *μεθώδευον* καὶ ἐν τῷ Περὶ Ὑπακοῆς καὶ Εὐπειθείας κτέ. συγγράμματι αὐτοῦ § 5 (Μικρ. Συγγραμμ. σελ. 14, 26). Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου σελ. 244, 20 κεῖται «ὅλης αὐτῶν τῆς πίστεως προδοσίαν *ἐμεθώδευσε*», ἀλλ' ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς αὐτοῦ εἶνε γεγραμμένον σελ. 269 Βαλ. «τῷ κοινῷ προσδραμεῖν *ἐμεθΟδευε* δεσπότῃ». Πρβ. καὶ Ἀμφιλόχ. σελ. 266 «ἡ — παναγία τριὰς *ἐμεθΟδευσεν*» καὶ Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 515, 15 «αὐτός τι τοιουτότροπον *ἐμεθΟδευσε*» καὶ σελ. 711, 1 «τὴν Ἀλεξίου καθαίρεσιν *ἐμεθΟδευον*» καὶ Βασιλικ. Τόμ. Α', σελ. 725, νθ' «ὡς χρεώ-

στην με *ἐμεθΟδευσεν*» καὶ Τόμ. Β', σελ. 713, λη' «εἰ μὴ περὶ τῶν καρπῶν *ἐμεθΟδεύετο*» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 371, κθ' «αὐτὸν οὐκ *ἐμεθΟδευσεν* εὔπορον ἔτι τυγχάνοντα» καὶ σελ. 457 «αὕτη τὴν προῖκα *ἐμεθΟδευεν*» καὶ Τόμ. Ε', σελ. 445, ιη' «*ἐμεθΟδευσεν* τὸν ἀληθῆ Τιτίου δεβίτωρα». Ἀλλὰ Τόμ. Β', σελ. 145, ξα' «τὸν ἐμὸν *μεθΩδευσε* δεβίτωρα» καὶ σελ. 452, β' «τὴν κατὰ τὸ ἀληθὲς κεχρεωστημένην ποσότητα *μεθΩδευσεν*».

Ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλαίῳ περὶ τοῦ τύπου *δεδιήγημαι*. Τὴν ἐκφορὰν ταύτην ὅλως ἡμεῖς ἀλλοτρίαν ὑπολαμβάνομεν τοῦ καθαροῦ καὶ γνησίου ἑλληνισμοῦ κατ' οὐδένα τρόπον πειθόμενοι ὅτι προηνέχθη ποτὲ ὑπὸ παλαιοῦ Ἕλληνος ὁ παρακείμενος τοῦ *διηγοῦμαι* μετ' ἀναδιπλασιασμοῦ. Ὅθεν οὐδαμῶς ἀρεσκόμεθα τῇ ἐγκεκριμένῃ ὑπό τινων παρὰ τῷ Ἀντιφῶντι Κατηγορ. Φαρμακ. 31 γραφῇ «ἐμοὶ μὲν οὖν *ΔΕδιήγηται* καὶ βεβοήθηται τῷ τε τεθνεῶτι καὶ τῷ νόμῳ» ἀντὶ τῆς ὑγιέστατ' ἐχούσης *διήγηται*. Πρβ. Ἱπποκράτ. Τόμ. Α', σελ. 267 «διάφορα αὐτὰ ἑωυτῶν μᾶλλόν ἐστι τῶν *προδιηγημένων*». Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ *διηγῆσθαι* καὶ *προδιηγῆσθαι* εἶνε παρειλημμένα ἐν οἷς ἐμνημονεύσαμεν χωρίοις ἐπὶ παθητικῆς ἐννοίας. Πρβ. *ἀφηγῆσθαι* (*ἀπηγῆσθαι*) καὶ *ὑφηγῆσθαι*. Ὁ ἐνεστὼς οὐδέποτ' ἐτίθετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ πάθους, παρὰ δὲ τῷ Ἰσοκράτει Ἐπιστ. Ζ', 2 (σελ. 428 Κορ.) ἀντὶ τοῦ «ἡγοῦμαι δὲ καὶ *τὰ διηγούμενα* περὶ τοῦ σοῦ πατρὸς συμβάλλεσθαι μεγίστην πίστιν πρὸς τὸ δοκεῖν εὖ φρονεῖν σε» τὸ ἄριστον ἀντίγραφον φέρει *τὰ διηγγελμένα*.

Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ ἀπαντᾷ βιβλ. Ε', 108 «Ἱστιαῖος *μεμετιμένος* ὑπὸ Δαρείου ἐκομίζετο ἐπὶ θάλασσαν» καὶ βιβλ. ϛ', 1 «Ἱστιαῖος δὲ ὁ Μιλήτου τύραννος *μεμετιμένος* ὑπὸ Δαρείου παρῆν ἐς Σάρδις» καὶ βιβλ. Ζ', 229 «ὡς *μεμετιμένοι* τε ἦσαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὑπὸ Λεωνίδεω κτἑ.». Ὁ Μαυροφρύδης γράφει ἐν *Δοκιμ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ.* σελ. 102 «*Ἐμετίετο* (ὀρθότερον παρὰ τὸ *μετίετο*), Ἡροδ. Α', 12. *μεμετιμένος* (ἀντὶ τοῦ *μεθῖμένος*) παρὰ τῷ αὐτῷ πολλάκις». Μόνον τὸ *μετίετο* εἶνε ὀρθόν, τὸ δὲ *ἐμετίετο* ὅλως ἀπόβλητον. Περὶ τοῦ *μεμετιμένος* λέγει ὁ Βαίριος ἐν τῇ Β' ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Γ', σελ. 211 «μεμετιμένος. Eadem forma inve-

nitur VI, 1. VII, 229: quibus tribus locis Bergk. ad Anacreont. Reliqq. p. 204 scribi vult μεμετειμένος. Equidem cum Bredov. p. 316 nil mutandum censui». Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Βρεδοβίου διειλημμένα ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 316-7 «Haec una forma est μεμετιμένος, tribus in locis obvia VII. 229. VI. 1 (μεμετιμένος codd. F. a. c. μεμετημένος S. V. b. d. μετειμένος f.) et V. 108 (μεμετιμένος recte vulgat. μεμετημένος S. V. b. d. μεμετειμένος F.) ubi reduplicatio praepo sioni praeposita pro omissa diphthongo ει est posita, quae in ι transiit, quod illa forma ad thema ἴω referenda esse videtur. Si autem diphthongus ει suum locum obtinet, reduplicatio vel omnino augmentum ante praepositionem omittatur necesse est; sic dixit noster μετείσθω IV. 98. ἀνεῖται II. 65. ἀνειμένος II. 16. VII. 103. Erravit igitur Buttm. (gr. gr. I, § 108 Not. 4) contendens, ἐμετίετο apud Herod. I.12 a cod. M. pro vulgato μετίετο exhibitum, melius esse; immo vero vulgata μετίετο hic, ut I. 114 ἐπείτε μετείθη (sic edd. pleraeque cum M. K. F. a. ἐπεὶ ἐμετείθη b. d. ἐπείτε ἐμετείθη Ald. al.) vel mordicus sunt retinenda, et illa vitiosa librariis imputanda, ex analogia quadam non satis perspecta formata. Ut enim in simplici ἵετο IX. 78. ἵεσαν I. 57. IV. 135 augmentum aut omnino non admittitur, aut certe non apparet, sic etiam in compositis nulla erat causa, cur ab Herodoto illud ante praepositionem poneretur; et profecto dixit προσίετο et μετίετο I. 48. μετίεσαν IX. 33. συνίεσαν IV. 113. ἀπίει IV. 157. ἀπείθησαν VI. 111. VII. 122». Πρβ. καὶ Κυννῆρον ἐν *Διεξοδ. Γραμματ τῆς Ἑλλην. Γλώσσ.* Τόμ. Α', σελ. 517 ἐκδ β'. Τῇ ἐκφορᾷ *ἐμετίετο* ὁμοία εἶνε ἡ *ἐμεθίει*, ἣν εἰσήγεν ὁ Ζηνόδοτος εἰς τὴν Ὁμηρικὴν ποίησιν Ἰλ. Ο, 716, ὡς διδασκόμεθα ἐκ τῶν εἰς Ἰλιάδα Σχολίων Τόμ. Β', σελ. 89, 9 Δινδ. «οὐχὶ μεθίει: ὅτι Ζηνόδοτος γράφει οὐκ *ἐμεθίει*» (Ἴδε καὶ Λουδούϊχον ἐν *Ἀριστάρχ.* Τόμ. Α', σελ. 559, 13). Τὸ *οὐχὶ μεθίει* μετέβαλεν ὁ Κόβητος εἰς τὸ *οὐΚὶ μεθίει* (Πρβ. καὶ Λαρόχην ἐν *Homer. Textkr.* σελ. 329). Ἐν τῇ Βεκκηρείῳ ἐκδόσει τῶν εἰς Ἰλιάδα Σχολίων φέρεται σελ. 435, 28 «οὐχὶ μεθίει: ἡ διπλῆ περιεστιγμένη, ὅτι Ζηνόδοτος γράφει οὐκ ἐμεθίει. Α. ὥστε βαρβαρίζειν τὸν Ὅμηρον· οὐκ

ἔστι γὰρ τὸ μεθίει σύνθετον ἐκ τῆς μετά καὶ τοῦ εἴω, ὡς εἴ τις λέγοι ἐμετεκάλει». Ἐπειδὴ δ' εἶνε γελοιότατον τὸ «*οὐκ* ἔστι γὰρ τὸ μεθίει σύνθετον», μετατυπωτέον ἴσως τὸ *οὐκ* εἰς τὸ *οὕτως* καὶ συναπτέον τοῖς ἡγουμένοις· «ὥστε βαρβαρίζειν τὸν Ὅμηρον *οὕτως*· ἔστι γὰρ τὸ μεθίει σύνθετον ἐκ τῆς μετά καὶ τοῦ εἴω· ὡς εἴ τις λέγοι ἐμετεκάλει».

Ὁ Βέργκιος ἀπεφήνατο ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τοῦ Ἀνακρέοντος Λειψάνων σελ. 204 ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου *μεμετειμένος*. Ἀνέγνω δὲ καὶ ἐν ῥήσει τοῦ Ἀνακρέοντος «*μεμεθεῖκασ'*, ὡς Μεγίστης, τῶν ἀβακιζομένων» ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου «*μεμαθήκασιν* ὡς μεγίστη τῶν ἀβακιζομένων». Ἀλλὰ μεταδοξάσας ἔπειτα ἔγραψε «*μεμάθηκά σ'*, ὦ Μεγίστη, τῶν ἀβακιζομένων» (*Ποιητ. Λυρ. Ἑλλ.* σελ. 791 ἐκδ. δ'). Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου λέγεται σελ. 252, 13 «Μεθῆκεν καὶ *ἐμέθηκεν*: λέγουσιν ἑκατέρως, μᾶλλον δὲ μεθῆκεν· τὸ γοῦν *ἐμέθηκεν* Ἰακὸν καὶ παλαιόν». Ἀλλ' ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ναβήρου γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ λεξικοῦ τούτου εἶνε μεταβεβλημένον τὸ *ἐμέθηκεν* εἰς τὸ *μεθέηκεν* (Ἴδε καὶ Σχουάρτζιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Αἰλίου Διονυσίου Λειψάνων σελ. 94). Ἐμφερὴς τῷ *ἐμέθηκεν* τύπος μνημονεύεται ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 385, 9 «*Ἐσυνῆκεν*: Ἀλκαῖος *ἐσυνῆκεν* καὶ Ἀνακρέων *ἐξυνῆκεν* πλεονασμῷ. Οὐκ ἔστι δὲ πλεονασμὸς ἀλλ' Ἀττικὴ κλίσις, ὥσπερ παροινῶ πεπαρῴνηκα καὶ ἐνοχλῶ ἠνώχληκα καὶ παρηνώχληκα» (Ἴδε καὶ Λοβέκκιον ἐν τοῖς Στοιχείοις Τόμ. Α', σελ. 54-5 καὶ Βελσῆνκ ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν τοῦ γραμματικοῦ Τρύφωνος Ἀποσπασμάτων σελ. 34). Ὁ Ναύκιος ἔγραψε προπαροξυτόνως *ἐσύνηκεν*-*ἐξύνηκεν*, ὃ ἐνεκρίθη καὶ ὑπὸ τοῦ Λεντζίου ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν τοῦ Ἡρῳδιανοῦ Λειψάνων Τόμ. Β', σελ. 169, 11 (Πρβ. καὶ Βέργκιον ἐν τῇ Δ' ἐκδόσει τῶν Ἑλλήνων Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Γ', σελ. 187, 131 καὶ σελ. 291, 146). Ἐφάνη δ' εὔλογον τῷ Ὀφμανῷ ἐν τῷ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν Διαλέκτων συγγράμματι Τόμ. Β', σελ. 586 ν' ἀναγνωσθῇ καὶ ἐν Αἰολικῇ ἐπιγραφῇ *μ' ἐκάθθηκε* ἀντὶ τοῦ *με κάθθηκε*. Αἰολικὸν ἐνομίσθη καὶ τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κείμενον «*Ἐδίωσεν*: ἐξέωσεν» ὑπὸ τοῦ Ἐρουερδῆνος ἐν *Emend. Sel. in Hesych.* σελ. 9. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ παρὰ τῷ Πινδάρῳ Ἰσθμ. Η', 34 ἀντὶ τοῦ «ἐπεὶ θεσφάτων *ἤκουσαν* (*ἐπάκουσαν*)» ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Βεργκίου ἐν τῇ Δ' ἐκδόσει τῶν

Ἑλλήνων Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Α', σελ. 363 «ἐπεὶ θεσφάτων *ἐσυνῆκαν*», ὃ οὐδαμῶς ἀποδεκτόν.

Τὸν τύπον *μεμεθειμένος* εὕρομεν παρὰ Λαονίκῳ τῷ Χαλκοκονδύλῃ σελ. 170, 22 «Μωσῆς *μεμεθειμένος* καὶ ἀφεθεὶς ὑπὸ Τεμήρεω βασιλέως ἐκομίζετο ἐπὶ τὴν πατρῴαν χώραν», ἀλλ' οὐδ' ἐλαχίστη ὑπάρχει πιθανότης ὅτι τοιούτου τύπου ὁ Ἡρόδοτος χρῆσιν ἐποιήσατο. Ἀλλόκοτος δ' ἡμῖν φαίνεται ἡ ἐκφορὰ *ΜΕμετ-Ι-μένος* καὶ οὐδαμῶς ἀμφιβάλλομεν ὅτι, ὡς ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου *μετίετο* καὶ *μετείθη* καὶ *μετείσθω*, οὕτω καὶ *μετειμένος*, ὃ μετέβαλον οἱ βιβλιογράφοι εἰς τὸ *ΜΕμετειμένος* καὶ *μεμετΙμένος*, περὶ οὗ ὁ Κούρτιος λέγει ἐν τῷ περὶ Ῥήματος συγγράμματι Τόμ. Β', σελ. 170 ἐκδ. β' «μεμετιμένος—auch im Stammvocal *sehr auffallend*». Καὶ παρὰ τῷ Δημοσθένει δὲ σελ. 1291, 26 ἔχει τὸ ἄριστον ἀντίγραφον *ΣΕσυγχωρηκέναι* ἀντὶ τοῦ *συγΚΕχωρηκέναι* (Ἴδε καὶ Γ. Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Β', σελ. XV).

Ἐνεστὼς βαρύτονος *ἴω*, *μεθίω*, κτλ. οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἰσχυρῶς δ' ἀποδοκιμάζομεν τὴν γνώμην τῶν δοξαζόντων ὅτι εἶπεν ὁ Ἡρόδοτος ἐπ' ἐνεστῶτος *ἐξίει*, κτλ. Ὁ Βαίριος γράφει ἐν τῇ Β' ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Α', σελ. 15 «ἐξίει πρὸς βορέην ἄνεμον. Variant libri, quorum alii ἐξίησι (ad vulgarem dicendi normam), alii ἐξήει, unde apud Schaeferum ἐξιεῖ. Quod recepimus ἐξίει, probatur constanti Herodoti usu, quem commonstravit Bredov. p. 393» (Πρβ. καὶ Κυννῆρον ἐν *Διεξοδ. Γραμματ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ.* Τόμ. Α', σελ. 655 ἐκδ. β'). Ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε *ἐξιεῖ*, ὡς ἔγραψεν ὁ Σχαιφῆρος. Λέγει δὲ καὶ ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884, σελ. 136 «V. 16: κατίει σχοίνῳ σπυρίδα—καὶ—ἀνασπᾷ πλήρεα ἰχθύων. Κατίει est imperfectum et sententia praesens postulat. Itaque scribe κατιεῖ. Dicebant enim Iones ἵημι—ἱεῖς—ἱεῖ, ut τίθημι—τιθεῖς—τιθεῖ et δίδωμι—διδοῖς—διδοῖ, et in imperfecto ἐτίθεις, ἐτίθει, συνίει, κατίει, ἐδίδου cet.» καὶ σελ. 152 «VI. 20: Τίγρης ποταμὸς—ἐς θάλασσαν ἐξίει. Scribendum ἐξιεῖ. Similiter VI. 37: βλαστὸν οὐδένα μετιεῖ pro μετίει, et ad eandem normam corrigendi sunt loci ceteri ubi opus est praesenti tempore. Nempe ἐξίει, μετίει et sim. imperfecta sunt». Πλείονα περὶ τοῦ πράγματος θὰ γράψωμεν ἑτέρωθι.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Λιβανίου σελ. 441, 942 κεῖται κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν «ὅτου γὰρ ἅψαιτο Πρόκλος, τοῦτο *κεκατώρθωται*» ἀντὶ τοῦ «τοῦτο *καὶ κατώρθωται*», τοὐναντίον δ' ἐν ταῖς Προφητικαῖς Ἐκλογαῖς τοῦ Εὐσεβίου σελ. 49, 9 Γαισφ. φέρεται «οἱ καταρώμενοί σε *καὶ κατάρανται*» ἀντὶ τοῦ *κεκατήρανται*. Πρβ. σελ. 47, 4 «οἱ καταρώμενοί σε *κεκατήρανται*». Τέσσαρας γραφὰς βλέπει τις παρὰ Πρόκλῳ τῷ Διαδόχῳ εἰς Εὐκλείδ. σελ. 236, 13 Τευβν. «*μηδεμιᾶς μέν πω προωνομασμένης*» καὶ *ΠΕπροονομασμένης* καὶ *ΠΕπροΣονομασμένης* καὶ *πω πρὸς ὠνομασμένης*.

ΚΕΦ. ΙΑ'.

Τὸ ὤνευον — τορνεύοντες.

Παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ πρὸς Γραμματ. 59 (σελ. 612, 4 Βεκκ.) φέρεται «Παρὸ καὶ οἱ χαρίεντες ἐξ αὐτῶν περὶ πολλῶν ἐπραγματεύσαντο συγγραφέων, τοῦτο μὲν ἱστορικῶν, τοῦτο δὲ ῥητορικῶν καὶ ἤδη φιλοσόφων, ζητοῦντες τίνα τε δεόντως καὶ ἀκολούθως ταῖς διαλέκτοις εἴρηται καὶ τίνα παρέφθαρται, τί τε σημαίνει παρὰ Θουκυδίδῃ λόγου χάριν τὸ ζάγκλον καὶ τ ο ρ ν ε ύ ο ν τ ε ς, παρὰ δὲ Δημοσθένει τὸ ἐβόα ὥσπερ ἐξ ἁμάξης, ἢ πῶς ἀναγνωστέον παρὰ Πλάτωνι τὴν ΗΔΟΣ λέξιν, πότερον ψιλῶς ἐκφέροντα τὴν πρώτην συλλαβὴν ἢ δασέως, ἢ τὴν μὲν πρώτην ψιλῶς τὴν δὲ δευτέραν δασέως, ἢ ἀμφοτέρας ψιλῶς ἢ ἐναλλάξ.

Ὁ Δημοσθένης εἶπεν ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου λόγῳ § 122, σελ. 268 «καὶ *βοᾷς* ῥητὰ καὶ ἄρρητα ὀνομάζων *ὥσπερ ἐξ ἁμάξης*», ᾧ ὅμοιον τὸ ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ ῥηθὲν Διὶ Τραγῳδῷ § 44 «δαιμόνων οὐδενὸς ἀνὴρ φείδεται ἀλλ' *ἐξ ἁμάξης* παρρησιάζεται» καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Συνεσίου Ἐπιστ. ΟΘ', σελ. 225 β' «ἐγκραγὼν γὰρ αὐτῷ δίς που καὶ τρὶς καὶ *τοῖς ἐξ ἁμάξης* λοιδορησάμενος — ἀπέδειξε τὸ κάθαρμα μῦν ἀντὶ λέοντος». Κεῖται δὲ καὶ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Φωτίου

σελ. 504 «ἐγὼ δέ σοι δώσω οὐ *τὰ ἐξ ἁμάξης* οὐδὲ τὴν ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσιν».

Ἐν τοῖς εἰς Δημοσθένη Σχολίοις ἀπαντᾷ σελ. 268, 21 Δινδ. «Ἤδη γὰρ ἔγνωμεν ὡς ὅτι ἐν ταῖς πομπαῖς προσωπεῖά τινες φοροῦντες ἀπέσκωπτον τοὺς ἄλλους, ὡς ἐν ἑορτῇ παίζοντες, ἐπὶ ἁμαξῶν φερόμενοι. Ὅθεν καὶ ἡ παροιμία *ἐξ ἁμάξης με ὕβριζεν*», ἐν δὲ τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη σελ. 54, 5 Δυϐν. «Ἑορτὴ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις τὰ Λήναια, ἐν ᾗ μέχρι νῦν ἀγωνίζονται ποιηταὶ συγγράφοντές τινα ᾄσματα τοῦ γελασθῆναι χάριν· ὅπερ ὁ Δημοσθένης εἶπεν *ἐξ ἁμάξης*. Ἐπὶ ἁμαξῶν γὰρ οἱ ᾄδοντες καθήμενοι λέγουσί τε καὶ ᾄδουσι τὰ ποιήματα» (Πρϐ. καὶ Σουίδ. σελ. 375 α′ Βεκκ.) καὶ σελ. 95, 47 «Ἐπειδὴ τὴν τρύγα χριόμενοι, ἵνα μὴ γνώριμοι γένωνται, οὕτω τὰ ἑαυτῶν ᾖδον ποιήματα ἁμάξης (γρ. ἴσ. *ἁμάξΑΙΣ*) ἐπικαθήμενοι. Διὸ καὶ παροιμία *ὡς ἐξ ἁμάξης λαλεῖ*, ἤγουν ἀναισχύντως ὑβρίζει. Τοῦτο δὲ ἐποίουν οἱ κωμικοὶ ποιηταί», ἐν δὲ τοῖς εἰς Λουκιανὸν σελ. 185 Ἰακ. «Ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Διονυσίων παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπὶ ἁμαξῶν καθήμενοι ἔσκωπτον ἀλλήλους καὶ ἐλοιδοροῦντο πολλά. Παροιμία οὖν ἐκράτησεν ἐπὶ τῶν ὑβριστικῶς χρωμένων *τὰ ἐξ ἁμάξης*». Πρϐ. σελ. 157 «Ὅλας ἁμάξας: Ἐπὶ τῶν ἄγαν ὑβριστικῶς ἀλλήλοις χρωμένων εἴρηται τοῦτο· καὶ γὰρ ἐν τοῖς Διονυσίοις ἐφ᾽ ἁμαξῶν ἀναϐαίνοντες—ἔσκωπτον ἀλλήλους, ἀφ᾽ οὗ παροιμία *τὰ ἐξ ἁμάξης*. Οὗτος οὖν, ἵν᾽ ἐνδείξηται πλέον τι ἐπὶ τῷ σκώμματι παρακολουθῆσαν τοῦ εἰωθότος, ὅλας εἶπεν ἁμάξας». Ὁ Λουκιανὸς ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ «*ὅλας ἁμάξας* βλασφημιῶν κατεσκέδασαν ἀλλήλων», ἵνα παραστήσῃ μέγα πλῆθος βλασφημιῶν. Πρϐ. Διογενιαν. Παροιμ. Γ′, 41 «*Ἁμαξιαῖα ῥήματα*: μεγάλα κομπάσματα». Ἴδε Μεινέκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Δ′, σελ. 663.

Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 376, 46 λέγεται «Ἐπὶ τῆς ἁμάξης: Αἱ γὰρ Ἀθηναίων γυναῖκες ἐπὶ ἁμαξῶν ὀχούμεναι εἰς τὰ μεγάλα Ἐλευσίνα ἀπήρχοντο. Ὡς ἐπὶ ἁμαξῶν οὖν ὀχουμένων αὐτῶν, ἐπὰν εἰς Ἐλευσῖνα βαδίζωσιν εἰς τὰ μεγάλα μυστήρια, καὶ λοιδορουσῶν ἀλλήλας ἐν τῇ ὁδῷ, τοῦτο εἶπεν· ἔθος γὰρ ἦν αὐταῖς τοῦτο» (Πρϐ. Σουίδ. σελ. 1005 ϐ′).

Ἐν τοῖς χωρίοις ἃ ἐκ τοῦ Δημοσθένους καὶ ἄλλων ἐμνημονεύσαμεν εἶνε τεθειμένον τὸ ἑνικὸν *ἐξ ἁμάξης*-*τὰ ἐξ ἁμάξης*. Γίνεται δ᾽ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου μνεία καὶ τοῦ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν προε-

νηνεγμένου *τὰ ἐκ τῶν ἁμαξῶν* σελ. 565, 11 «*Τὰ ἐκ τῶν ἁμαξῶν*: ἐπὶ τῶν ἀπαρακαλύπτως σκωπτόντων· Ἀθήνησι γὰρ ἐν τῇ τῶν Χοῶν ἑορτῇ οἱ κωμάζοντες ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν τοὺς ἀπαντῶντας ἔσκωπτόν τε καὶ ἐλοιδόρουν. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ τοῖς Ληναίοις ἐποίουν ὕστερον».Πρβ. καὶ Σουίδ. σελ. 1005 β' «Τὰ *ἐκ τῶν ἁμαξῶν σκώμματα*: ἐπὶ τῶν ἀπαρακαλύπτως σκωπτόντων· Ἀθήνησι γὰρ κτέ.» καὶ Παροιμιογρ. Ἑλλ. Τόμ. Α', σελ. 453 «*Τὰ ἐκ τῶν ἁμαξῶν*: ἐπὶ τῶν ἀσελγέστερα σκωπτόντων τάττουσι ταύτην· Ἀθήνησι γὰρ ἐν τοῖς Διονυσίοις μεθυσθέντες κωμάζουσι, μεθ' ἡμέραν δὲ τοὺς ἀπαντῶντας σκώπτουσιν ἐφ' ἁμαξῶν καθήμενοι». Τῇ ἐκφορᾷ *τὰκ τῶν ἁμαξῶν* ἐχρήσατο ὁ Φιλήμων. Ἴδε τὴν ὑπὸ τοῦ Κοκκίου συναγωγὴν τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 489.

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος γεγραμμένα σελ. 253, 2 «Πομπείας καὶ πομπεύειν: ἀντὶ τοῦ λοιδορίας καὶ τὸ λοιδορεῖν Δημοσθένης ἐν τῷ ὑπὲρ Κτησιφῶντος. Μεταφέρει δὲ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς Διονυσιακαῖς πομπαῖς ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν λοιδορουμένων ἀλλήλοις. Μένανδρος Περινθίᾳ.

ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν εἰσι πομπεῖαί τινες
σφόδρα λοίδοροι».

Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἑρμογένης περὶ Μεθ. Δειν. Β' (Ῥήτ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Γ', σελ. 403, 7) «Πομπεύειν ἀντὶ τοῦ κατηγορεῖν εἵλετο. Ἐν Ἀθήναις τοῖς Διονυσίοις ἐπόμπευον καὶ ἀλλήλοις διελοιδοροῦντο, καὶ τοῦτο ἐκαλεῖτο πομπεύειν» καὶ Γρηγόριος ὁ Κορίνθου ἐν τοῖς εἰς τὸ περὶ Μεθόδου Δεινότητος τοῦ Ἑρμογένους Σχολίοις (Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Ζ', σελ. 1118, 6) «Νομικὸν δὲ ὄνομα τὸ τοιοῦτον πομπεύειν. Τοῦτο λέγει Δημοσθένης ἐν τῷ ὑπὲρ Κτησιφῶντος· καὶ ἔστι μεταφορικὸν ἀπὸ τῶν ἐν Διονυσιακαῖς πομπαῖς ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν διαλοιδορουμένων ἀλλήλοις· ἐν Ἀθήναις γὰρ Διονυσίων ἀγομένων ἀλλήλοις διαλοιδορεῖσθαι ἔθος ἦν· καὶ τοῦτο ἔλεγον πομπεύειν» (Πρβ. καὶ σελ. 1118, 14). Ἐν τοῖς Νόμοις τοῦ Πλάτωνος κεῖται σελ. 637 α' «οὐδ' ἔστιν ὅστις ἀπαντῶν κωμάζοντί τινι μετὰ μέθης οὐκ ἂν τὴν μεγίστην δίκην εὐθὺς ἐπιθείη, καὶ οὐδ' ἂν Διονύσια πρόφασιν ἔχοντ' αὐτὸν λύσαιτο, ὥσπερ ἐν ἁμάξαις εἶδόν ποτε παρ' ὑμῖν ἐγώ· καὶ ἐν Τάραντι δὲ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἀποίκοις πᾶσαν ἐθεασάμην τὴν πόλιν περὶ τὰ Διονύσια μεθύουσαν».

Ἐν τοῖς Ἱππεῦσι τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 467 ἀπαντᾷ «σὺ δ' οὐδὲν *ἐξ ἁμαξουργοῦ* λέγεις;». Ποιεῖται δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱππέων σελ. 290 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Respicit forsan ad locutionem ἐξ ἁμάξης λέγειν». Τὸ αὐτὸ ἐδόξαζεν ἐν παλαιοτέροις χρόνοις ὁ Βεργλῆρος, ἀλλ' εὐλόγως ἀπεδοκίμασε τὴν δόξαν αὐτοῦ ὁ Βρούγκιος γράψας «Nulla in his est allusio ad proverbium ἐξ ἁμάξης λέγειν, quod satis inepte somniat Berglerus» (Ἴδε τὴν Βεκκήρειον ἔκδοσιν τοῦ Ἀριστοφάνους Τόμ. Γ', σελ. 163).

Σκοποῦντες τὰ περὶ τῆς προκειμένης ἡμῖν παροιμίας παραδεδομένα βλέπομεν ὅτι ἔλαβεν αὕτη τὴν γένεσιν κατά τινα μὲν γνώμην ἐκ τῶν γελοιαστικῶν ποιημάτων ἃ κωμικοὶ ποιηταὶ ᾖδον καθήμενοι ἐφ' ἁμαξῶν, καθ' ἑτέραν δ' ἐκ τῶν λοιδοριῶν ἃς ἐποιοῦντο σκώπτοντες τοὺς ἀπαντῶντας ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Διονυσίων ἢ τῇ τῶν Χοῶν ἄνδρες ἐφ' ἁμαξῶν φερόμενοι. Ἡ πρώτη γνώμη ἥκιστ' ἀποδεκτὴ φαίνεται (Πρβ. Κουστῆρον ἐν τῇ Δυβνηρείῳ ἐκδόσει τῶν εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίων σελ. 407, 547). Βλέπει δέ τις καὶ τοῦτο ἐν τοῖς παραδεδομένοις, ὅτι αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων ὀχούμεναι ἐφ' ἁμαξῶν εἰς Ἐλευσῖνα, τῶν μεγάλων τελουμένων μυστηρίων, ἐλοιδόρουν ἀλλήλας. Ἄξιον μνείας εἶνε καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κλεομήδους εἰρημένον σελ. 112 Βακ. «ὧν τὰ μὲν ἐκ χαμαιτυπείων ἄν τις εἶναι φήσειε, τὰ δὲ ὅμοια τοῖς λεγομένοις *ἐν τοῖς Δημητρίοις ὑπὸ τῶν Θεσμοφοριαζουσῶν γυναικῶν*» καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Φωτίου Λεξ. σελ. 538, 9 «Στήνια: Ἑορτὴ Ἀθήνησιν, ἐν ᾗ ἐδόκει ἡ ἄνοδος γενέσθαι τῆς Δήμητρος. Ἐλοιδοροῦντο δ' ἐν αὐτῇ νυκτὸς αἱ γυναῖκες ἀλλήλαις. Οὕτως Εὔβουλος». Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον εἰς *Ἀριστοφ. Θεσμοφ.* σελ. 220, 834.

Ὁ Δισσένιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ τοῦ στεφάνου λόγου τοῦ Δημοσθένους σελ. 293 «ὥσπερ ἐξ ἁμάξης. Haec σκώμματα primum usitata fuerunt in Anthesteriis. Huius festi primus dies πιθοίγια, secundus χόες, tertius χύτροι dicebatur. Secundo die primum novum vinum bibeban et tum pompae fiebant laetae ac petulantes curribus, ubi qui occurrebant, conviciis obruebantur. Inde res etiam in Lenaea introducta. Idem fecerunt postea mulieres in Thesmophoriis». Ἴδε Βάκιον εἰς *Κλεομήδ.* σελ. 435 κέξ. Πρβ. καὶ Βεντλήϊον ἐν *Dissert. op. the Epistl. of Phalar. etc.* σελ. 288 κέξ.

Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπάρχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ῥῆμα *γεφυρίζω* συνωνυμοῦν τῷ *λοιδορῶ* ἢ *χλευάζω*, νομίζεται δ' ὅτι ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ ὅτι ἐπὶ γεφύρας τινὲς καθεζόμενοι ἔσκωπτον τοὺς παριόντας· νοεῖται δὲ γέφυρα ἡ ἐπὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Κηφισοῦ. Ὁ Στράβων λέγει σελ. 400 «ποταμοὶ δ' εἰσὶν ὁ μὲν Κηφισὸς ἐκ Τρινεμέων τὰς ἀρχὰς ἔχων, ῥέων δὲ διὰ τοῦ πεδίου, ἐφ' οὗ καὶ ἡ γέφυρα καὶ οἱ *γεφυρισμοί*, κτέ.». Παρήχθη δ' ἐκ τοῦ *γεφυρίζω* καὶ ὄνομα *γεφυριστής-σταί*. Ἴδε Κοραῆν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Γ', σελ. 375. Πρβ. καὶ Ἰ. Σμιδίτιον ἐν *Synonym. d. Griech. Sprach.* Τόμ. Γ', σελ. 456.

Ἡ λέξις *ζάγκλον* μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου βιβλ. ϛ',4, 5 δηλοῦντος ἅμα καὶ τὴν σημασίαν αὐτῆς. Ὁ συγγραφεὺς λέγει «Ὄνομα δὲ τὸ μὲν πρῶτον Ζάγκλη ἦν, ὅτι δρεπανοειδὲς τὸ χωρίον ἐστί (τὸ δὲ δρέπανον οἱ Σικελοὶ ζάγκλον καλοῦσιν), ὕστερον δὲ κτέ.». Παρὰ τῷ Στράβωνι ἀπαντᾷ σελ. 268 «παρ' ὧν τοὔνομα μετήλλαξε καλουμένη Ζάγκλη πρότερον διὰ τὴν σκολιότητα τῶν τόπων (*ζάγκλιον* γὰρ ἐκαλεῖτο τὸ σκολιόν), Ναξίων οὖσα πρότερον κτίσμα κτέ.». Ἀλλ' ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος μετετύπωσε τὸ *ζάγκλιον* εἰς τὸ *ζάγκλον*. Φέρεται δ' ὅμως καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 1716, 11 «Μεσσήνη — κτίσμα Πελοποννησίων Μεσσηνίων ἥ ποτε καλουμένη Ζάγκλη δι' ἣν ἔχει σκολιότητα· *ζάγκλιον* γὰρ παρὰ τοῖς ἐκεῖ τὸ σκολιόν· ὅθεν καὶ ζάγκλον τὸ δρέπανον». Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ', σελ. 3 Διδ. εἶνε γεγραμμένον «Ubi scrib. videtur ζάγκλον, nisi ζαγκλὸν malis, quo accentu ἀγκλὸν scriptum ap. Hesych. cum interp. σκολιόν. Forma Dor. ΔΑΝΚΛΗ in numis: v. Eckhel. D. N. vol. I. p. 187, 219». Ἐπισυνάπτομεν τούτοις τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀρηνσίου εἰρημένα ἐν τῷ περὶ Διαλέκτου Δωρικῆς συγγράμματι σελ. 95 «δάγκλον (cod. δάγκολον), δρέπανον pro ζάγκλον. Quamquam in hac quidem voce ea mutatio non solis Laconibus propria fuisse videtur, quum Zancle, urbs Sicula, in nummis Δάνκλη scribatur, vid. Mionn. Suppl. I. p. 400». Πρβ. Βλαϋδέσιον εἰς *Ἀριστοφ. Ἀχαρν.* σελ. 143, 911.

Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν καὶ ἃ λέγει Στέφανος ὁ Βυζάντιος σελ.

293, 7 «Ζάγκλη:—Οἱ μὲν ἀπὸ ζάγκλου τοῦ γηγενοῦς—οἱ δὲ διὰ τὸ ἐκεῖ Κρόνον τὸ δρέπανον ἀποκρύψαι, ᾧ τὰ τοῦ πατρὸς ἀπέκοψεν αἰδοῖα. Νίκανδρος ἐν τῷ Η΄ Σικελίας· καί τις καὶ Ζάγκλης ἐδάη δρεπανηΐδος ἄστυ. Τὸ γὰρ δρέπανον οἱ Σικελοὶ ζάγκλον καλοῦσι». Τὸ *δρεπανηΐδος* ἐμφαίνει ὁμοίαν ἔννοιαν τῷ *δρεπανοειδοῦς*, ὡς παρετήρησε καὶ ὁ Ὄθ. Σνειδῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τοῦ Νικάνδρου σελ. 32.

Τοῦ ὀνόματος *ζάγκλον* ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Καλλίμαχος, ὡς διδασκόμεθα ἐκ τῶν κειμένων ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 406, 51 «Ζάγκλον: τὸ δρέπανον, ὥς φησι Καλλίμαχος· κέκρυπται γυνὴ ζάγκλον ὑποχθονίη». Πρβ. καὶ Τζέτζ. Σχολ. εἰς Λυκόφρ. 869 (σελ. 848) «Τὸ δρέπανον παρὰ Σικελοῖς ζάγκλον καλεῖται. Μέμνηται δὲ καὶ Καλλίμαχος ἐν δευτέρῳ Αἰτίων». Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Καλλιμάχου ὑπὸ μὲν τοῦ Βεντληίου ἀνεγνώσθη «κέκρυπται *βύνη* ζάγκλον ὑποχθονίη», ὑπὸ δὲ τοῦ Ῥουγκηνίου «κέκρυπται *γύπη* ζάγκλον ὑποχθονίη». Ἴδ. Ὄθ. Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β΄, σελ. 432. Πρβ. καὶ σελ. 132 καὶ Κόβητον ἐν *Μνημοσ.* 1861, σελ. 415-6.

Εἶνε δὲ καὶ κατὰ θηλυκὸν γένος προενηνεγμένον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄνομα ἐν τοῖς Ἀλεξιφαρμάκοις τοῦ Νικάνδρου στίχ. 180 «ἦμος ὑπὸ *ζάγκλῃσι* περιβρίθουσαν ὀπώρην ῥυσαλέην—κείροντες θλίβωσιν». Ἐν τοῖς Σχολίοις φέρεται «*Ζάγκλῃσι*: ταῖς δρεπάναις τῶν τρυγητῶν».

Ἱκανά, νομίζομεν, εἴπομεν περί τε τῆς φράσεως *ἐβόα* (*βοᾷς*) *ὥσπερ ἐξ ἁμάξης* καὶ περὶ τοῦ ὀνόματος *ζάγκλον*. Μνημονεύεται δ' ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Σέξτου, ἣν ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τοῦδε κατεχωρίσαμεν, καὶ λέξις *τορνεύοντες* ὡς ῥηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου. Ἀλλ' ἡ λέξις αὕτη δὲν ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ· ἔπειτα δὲ τὸ ῥῆμα *τορνεύω* εἶνε σαφὲς καὶ γνώριμον καὶ οὐδαμῶς ἀναγκαία φαίνεται γραμματικὴ δεινότης πρὸς κατάληψιν ἢ ἐξήγησιν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἔγραψεν ὁ Σέξτος «τί τε σημαίνει παρὰ Θουκυδίδῃ λόγου χάριν τὸ ζάγκλον καὶ τὸ *ὤνευον*, παρὰ δὲ Δημοσθένει τὸ ἐβόα ὥσπερ ἐξ ἁμάξης (βοᾷς ὥσπερ ἐξ ἁμάξης)».

Ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ῥήματος *ὤνευον* ὁ Θουκυδίδης ἐν βιβλ. Ζ΄, 25, 6 «Προσαγαγόντες γὰρ ναῦν μυριοφόρον αὐτοῖς οἱ Ἀθηναῖοι πύργους τε ξυλίνους ἔχουσαν καὶ παραφράγματα ἔκ τε τῶν ἀκάτων

ὤνευον ἀναδούμενοι τοὺς σταυροὺς καὶ ἀνέκλων καὶ κατακολυμβῶντες ἐξέπριον». Εἶνε δ' ἐν τοῖς εἰς Θουκυδίδην Σχολίοις τάδε γεγραμμένα (σελ. 117, 10 Διδ.) «Ὤνευον ἀναδούμενοι τοὺς σταυρούς: Ὄνος μηχανή ἐστι περιαγωγῆς, ᾗ οἱ χρώμενοι ὀνεύειν λέγονται. Ἄλλως. Ὄνος ἐστὶ μηχανὴ ἐπ' ἄκρων τῶν ἀκατίων πηγνυμένη, ἀφ' ἧς περιβάλλοντες βρόχοις τοὺς σταυροὺς ῥᾳδίως ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀνέσπων· ἔστι γὰρ ἡ μηχανὴ ἐπὶ τοσοῦτον βιαιοτάτη, ὥστε σαγήνην βαρεῖαν ὑπὸ δύο ἀνδρῶν ἀπόνως ἕλκεσθαι. Καλοῦσι δὲ τὴν μηχανὴν οἱ τοὺς χαμαιλίχοντας ἕλκοντες ἁλιεῖς ἠλακάτην. Ἐρρωμενέστερον (ἐρρωμενεστέρα) δὲ πρὸς τὴν ἀνέλκυσιν καθίσταται, ὅταν καὶ δίκρουν ξύλον πρὸ αὐτῆς τεθείη· ἐπ' εὐθείας γὰρ ἡ ἀντίσπασις τῶν ἀνελκομένων γίνεται».

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα λέγεται «Ὤνευον: παρὰ Θουκυδίδῃ· ἐκίνουν καὶ περιῆγον· ὄνος γὰρ τοῦ μύλωνος (γρ. *μυλῶνος*) τὸ κινούμενον καὶ αἱ τοιαῦται μηχαναὶ ὄνοι. Θουκυδίδης· ὤνευον ἀναδούμενοι τοὺς σταυρούς· τουτέστιν ὄνοις ἐχρῶντο». Ἐπιφέρονται δὲ τούτοις τὰ ἐν τοῖς εἰς Θουκυδίδην Σχολίοις κείμενα «Ἔστι δὲ ὄνος μηχανὴ ἐπ' ἄκρων τῶν ἀκατίων πηγνυμένη—ἐπ' εὐθείας γὰρ ἡ ἀντίσπασις τῶν ἀνελκομένων γίνεται». Ἀλλ' εἶνε παρὰ τῷ Σουίδᾳ γεγραμμένον *χαμαὶ λείχοντας* ἀντὶ τοῦ *χαμαιλίχοντας*. Ἴδε Πόππον εἰς *Θουκυδ.* Μέρ. Γ', δ', σελ. 429.

Τῶν ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τοῦ Σουίδα εἰρημένων πατὴρ εἶνε ὁ Αἴλιος Διονύσιος, ὡς μανθάνομεν ἐξ ὧν γράφει ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 862, 37 «Ὄνος δὲ κοινῶς μὲν τὸ ζῷον τό τε χερσαῖον καὶ ὁ ἰχθύς, ὁ καὶ ὀνίσκος καὶ βάκχος. Ἡ δὲ ὁμωνυμία καί τι σκεῦος αὐτὸ οἶδε παρὰ τοῖς Ἀριστοτελικοῖς. Καὶ ἔστιν ἀπ' αὐτοῦ ὀνεύειν ῥῆμα, περὶ οὗ Αἴλιος Διονύσιος γράφων φησίν· *ὤνευον παρὰ Θουκυδίδῃ τὸ ἐκίνουν καὶ περιῆγον· ὄνος γὰρ τοῦ μύλου τὸ κινούμενον καὶ αἱ τοιαῦται μηχαναὶ ὄνοι*» (Ἴδε Σχουάβιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν τοῦ Αἰλίου Διονυσίου σελ. 197, 269. Πρβ. καὶ *Leipz. Stud.* Τόμ. Δ', σελ. 104).

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ Θωμᾶ τοῦ Μαγίστρου εἰρημένα σελ. 407, 14 «*Ὤνευον*: ἀντὶ τοῦ ἐκίνουν καὶ περιῆγον ἀπὸ τῶν τοὺς μύλωνας (γρ. *μυλῶνας*) κινούντων ὄνων. Θουκυδίδης ἐν τῇ ἕκτῃ (ἐν τῇ ἑβδόμῃ)· ἔκ τε τῶν ἀκάτων ὤνευον ἀναδούμενοι τοὺς σταυρούς» καὶ

τὰ ὑπὸ τοῦ Φρυνίχου Σοφιστ. Προπαρ. σελ. 57, 21 «*Ὀνεύειν*: τὸ περιάγειν τὰ μηχανήματα, οἷς τούς τε λίθους καὶ τὰ ἄλλα ἕλκουσιν. Ὄνος δ' ἐστὶν αὐτὸ τὸ μηχάνημα τὸ διὰ τροχιλίων (γρ. *τροχιλιῶν*) καὶ σχοινίων». Εἴρηται ὀνεύειν ἤτοι ὅτι καὶ ὄνοις ἐχρῶντο πρὸς τὴν περιαγωγήν, οὐ μόνον ἀνθρώποις, ἢ κατὰ μεταφορὰν ὄνων, ἐπεὶ καὶ οὗτοι ἀχθοφοροῦσιν».

Ἐν τῇ τοῦ Γαληνοῦ τῶν Ἱπποκράτους Γλωσσῶν Ἐξηγήσει (Γαλην. Τόμ. ΙΘ΄, σελ. 126) φέρεται« *Ὀνεύεσθαι*: ἤγουν δι' ὄνων ἐπιστροφῆς (γρ. ἴσ. *ΠΕΡΙστροφῆς*) τείνειν· ὄνοι δὲ καὶ ὀνίσκοι οἱ ἄξονες. Γράφεται δὲ κατονεύεσθαι». Παρὰ τῷ Ἐρωτιανῷ (Τῶν παρ' Ἱπποκρ. Λεξ. Συναγ. σελ. 102, 19 Κλ.) ἔχουσι τἀντίγραφα «*Οἰνεύεσθαι*: τείνειν» ἀντὶ τοῦ *ὀνεύεσθαι*. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου «*Ἰνεύει*: τείνει» μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ἑμστερρουσίου εἰς τὸ *ὀνεύει*.

Τῶν ὀνομάτων *ὄνος* καὶ *ὀνίσκοι* γίνεται χρῆσις ἐν τῷ περὶ Ἀγμῶν καὶ περὶ Ἄρθρων συγγράμματι τοῦ Ἱπποκράτους (ἢ Ψευδιπποκράτους) κεφ. ΛΒ΄ (Τόμ. Γ΄, σελ. 42 Ἐρμ.) «*ὄνου* τε περιαγωγὴ καὶ μόχλευσις καὶ σφήνωσις» καὶ κεφ. ΙΓ΄ (σελ. 20) «ἢν δὲ θέλῃς, *ὀνίσκους* καταστήσας ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπ' ἐκείνων τὴν κατάτασιν ποιέεσθαι». Ποιούμενος δὲ περὶ αὐτῶν λόγον ὁ Γαληνὸς γράφει Τόμ. ΙΗ΄, β΄, σελ. 593 «*Ὄνους* τε καὶ *ὀνίσκους* τοὺς ἄξονας ὀνομάζει. Τούτων οὖν τὴν περιαγωγὴν ἕν τι τῶν βιαιοτάτων φησὶν εἶναι, ὥσπερ καὶ τὴν μοχλείαν καὶ τὴν σφήνωσιν· ὀνομάζει δὲ σφήνωσιν τὴν διὰ τῶν σφηνῶν διάστασίν τε καὶ διαίρεσιν τῶν ξύλων» καὶ σελ. 485 «Τοὺς ἄξονας αὐτοὺς *ὄνους* εἴωθε καλεῖν, ὥπερ καὶ τὸ λέγειν ὄνου τε περιαγωγὴν (γρ. ἴσ. «ὥσπερ *κἀν τῷ* λέγειν ὄνου τε περιαγωγή»). Νῦν οὖν τοὺς μικροὺς ἄξονας *ὀνίσκους* εἴρηκεν ὑποκοριστικῶς, ὥσπερ ἐν τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει τὴν μικρὰν δοκὸν δοκίδα». Πρβ. καὶ Τόμ. ΙΗ΄, α΄, σελ. 522 «Χεῖρον δ' οὐδὲν εἶναί φησι καὶ *ὀνίσκοις* εἰς τὰ τοιαῦτα χρῆσθαι· καλεῖ δ' οὕτως δηλονότι τοὺς ἄξονας».

Ἀπαντᾷ δ' ἐν τῷ περὶ Ἀγμῶν καὶ περὶ Ἄρθρων βιβλίῳ καὶ «ὥστε ἀπὸ τροχιλίης τὰ χαλώμενα εἶναι ὅπλα ἢ ἀπὸ *ὄνου*» (κεφ. ϞΑ,΄ Τόμ. Γ΄, σελ. 99). Ἐρρήθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου βιβλ. Ζ΄, 36 «ταῦτα δὲ ποιήσαντες κατέτεινον ἐκ γῆς στρεβλοῦντες *ὄνοισι ξυλίνοισι* τὰ ὅπλα» καὶ ὑπὸ τοῦ Ψευδαριστοτέλους Μηχαν. ΙΘ΄

(Τόμ. Δ', α', σελ. 65, 12 Διδ.) «μεταφέρουσι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς τροχιλέας ἐφ' ἑτέραν καὶ πάλιν ἀπ' ἐκείνης εἰς *ὄνους* καὶ μοχλούς». (Πρβ. καὶ ΙΔ', σελ. 63, 15). Ἴδε καὶ Βαίριον εἰς *Ἡρόδ.* Τόμ. Γ', σελ. 507 ἐκδ. β'.

Τὸ ὑποκοριστικὸν *ὀνίσκος* βλέπει τις καὶ ἐν τοῖς Βελοποιικοῖς τοῦ Φίλωνος § 51 «περιάγοντα ταῖς σκυτάλαις τὸν *ὀνίσκον* ἐναλλάξ» καὶ § 54 «καθ' ὃν τόπον ὁ *ὀνίσκος* ἦν ὁ κατάγων τὴν χεῖρα» καὶ § 57 καὶ § 58. Πρβ. καὶ Ἑμστερρούσιον εἰς *Ἡσύχ.* Τόμ. Β', σελ. 49 Ἀλβ.

Εἴπομεν ὅτι κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἔγραψεν ὁ Σέξτος «τί τε σημαίνει παρὰ Θουκυδίδῃ λόγου χάριν τὸ ζάγκλον καὶ *τὸ ὤνευον*, παρὰ δὲ Δημοσθένει κτέ.». Νομίζομεν δ' ὅτι προσφυέστατα τῷ ἑαυτοῦ σκοπῷ ἐμνήσθη ὁ Σέξτος τῆς λέξεως *ὤνευον*, ἧς τὴν σημασίαν δὲν δύναται νὰ γινώσκῃ ὁ μὴ ἱκανὴν περὶ τὰ γραμματικὰ ἐμπειρίαν κεκτημένος. Δὲν ἦτο δὲ δύσκολον ν' ἀναγνωσθῇ ὑπὸ βιβλιογράφου ἀμαθοῦς ἢ ὀλιγώρου *τορνεύοντες* ἀντὶ τοῦ *τὸ ὤνευον*. ΤΟΩΝΕΥΟΝ - ΤΟΡΝΕΥΟΝ - ΤΟΡΝΕΥΟΝ(Τες).

Περὶ τοῦ παρὰ τῷ Πλάτωνι ΗΔΟΣ παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ὀρθὴ αὐτοῦ ἐκφορὰ εἶνε *ἦ δ' ὅς*. Ἀκριβέστατα περὶ τοῦ ῥήματος *ἠμί - ἠσί* (Δωρ. *ἠτί*), *ἦν* (*ἦν δ' ἐγώ*), *ἦ* (*ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων*, κτλ., *ἦ δ' ὅς*, *ἦ δ' ἥ*) θὰ διαλάβωμεν ἐν ἄλλῳ τόπῳ. Ἴδε Σχαιφῆρον εἰς *Γρηγ. Κορ.* σελ. 144-5 καὶ Γ. Δινδόρφιον ἐν *Θησ. Στεφ.* Τόμ. Η', σελ. 746 κέξ. καὶ Φρίσχιον ἐν *Ὑπομν. εἰς Ἀριστοφ. Βατρ.* σελ. 15 κέξ. καὶ Κόβητον ἐν *Μνημοσ.* 1860, σελ. 428 καὶ Ναβῆρον εἰς *Φωτ. Λεξ.* Τόμ. Α', σελ. 254 καὶ 255. Πρβ. καὶ Λέρσιον ἐν τῷ *De Arist. Stud. Homer.* σελ. 95 ἐκδ. β'.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Ἀπημελημένος — ἀτημελημένος, ἀπημελημένα — ἀτημελημένα.

Παρὰ τῷ Προκοπίῳ εἶνε γεγραμμένον Τόμ. Α', σελ. 396, 22 Βόνν. «Ἦν γὰρ ὁ Καρχηδόνιος περίβολος οὕτω δὴ ἀ τ η μ ε λ η μ έ ν ο ς, ὥστε ἐσβατὸς ἐν χώραις πολλαῖς τῷ βουλομένῳ καὶ εὐέφοδος ἐγεγόνει» καὶ σελ. 465, 23 «Ἔστι δὲ καὶ φρούρια ἐνταῦθά πῃ ἀ τ η μ ε λ η μ έ ν α τῷ μὴ δοκεῖν ἀναγκαῖα τοῖς ταύτῃ ᾠκημένοις εἶναι».

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου λέγεται Τόμ. Α', Β', σελ. 2369 «[Ἀτημελέω.] in VV. LL. habetur et verbum Ἀτημελῶ, pro Non curo, Abjicio: quod verbum si apud aliquem probatum auctorem extat, fuerit ἀτημέλητος ab ejus passivo, sc. a 3 sing. praet.». Ἐπιφέρονται δὲ τούτοις ὑπὸ τοῦ Λ. Δινδορφίου προστεθέντα τάδε· «Schol. cod. Paris. Apoll. Rh. 1, 609: Διὰ τὸ ἀτημελῆσαι σφᾶς τῶν πρὸς αὐτὴν τιμῶν, ubi Laur. κατολιγωρῆσαι. Procop. Vandal. 1, 21, p. 226, B: Ἦν γὰρ ὁ Καρχηδόνιος περίβολος οὕτω δὴ ἀτημελημένος, ubi notandum augmentum more novitio omissum. Id. Gotth. 4, 22, p. 627, B: Τῷ ἀτημελεῖσθαι ἀντέχει».

Κεῖται δὲ καὶ παρὰ Γεωργίῳ τῷ Παχυμέρῃ (Παχυμέρει) Τόμ. Β', σελ. 460, 11 «εἰς τρυγητὸν ἐξιοῦσι τῶν *ἀτημελημένων* κτημάτων» καὶ σελ. 558, 6 «*ἀτημελημένας* τὰς ἑκατέρωθεν νήσους ὁρῶντες» καὶ σελ. 574, 3 «αἱ δὲ *ἀτημελημέναι* κείμεναι καθωρῶντο».

Ἂν τις νομίζῃ ὅτι ἐποιήσατο ὁ Παχυμέρης χρῆσιν τοῦ ἀναυξήτου τύπου *ἀτημελημένων* - *ἀτημελημένας* - *ἀτημελημέναι*, δὲν θ' ἀκούσῃ παρ' ἡμῶν σφοδρὰν ἀντιλογίαν. Διισχυριζόμεθα δ' ὅμως ἐντονώτατα ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο ὁ Προκόπιος νὰ εἴπῃ ἄνευ αὐξήσεως *ἀτημελημένος* καὶ *ἀτημελημένα*. Ἀνενδοιάστως δ' ἀναγινώσκομεν παρ' αὐτῷ «ἦν γὰρ ὁ Καρχηδόνιος περίβολος—*ἀΠημελημένος*» καὶ «ἔστ' δὲ καὶ φρούρια ἐνταῦθά πῃ *ἀΠημελημένα*».

Λίαν δ' ἀσμενίζει ὁ Προκόπιος τῷ ἐκ τοῦ *ἀπαμελοῦμαι* ἐσχηματισμένῳ παρακειμένῳ, οἷον

ἀπημέληται, ἀπημελῆσθαι. Τόμ. Α', σελ. 211, 22 «πρὸς Ῥωμαίων *ἀπημέληται* λίαν». Τόμ. Γ', σελ. 259, 11 «ἐρείπιον ἤδη πολλῷ πρότερον τῷ *ἀπημελῆσθαι* γεγενημένον». σελ. 312, 14 «τῷ *ἀπημελῆσθαι* καταπεσὸν ἤδη». σελ. 335, 23 «ψάμμου τε πλήθει τὰ πολλὰ τῷ *ἀπημελῆσθαι* καταχωσθεῖσα». Πρβ. καὶ σελ. 299, 2 «ὅτι *ἀπημέλητο* ταῦτα τοῖς ἐκ παλαιοῦ δειμαμένοις τὴν πόλιν».

ἀπημελημένος, ἀπημελημένη, ἀπημελημένον, κτλ. Τόμ. Α', σελ. 252, 20 «τινὲς δὲ καὶ *ἀπημελημένοι* ἀπορίᾳ τροφῆς εὐθὺς ἔθνησκον». σελ. 256, 19 «τοὺς *ἀπημελημένους* τῶν νεκρῶν ἔθαπτεν». σελ. 409, 10 «τοῖς ἤδη ἐς ἄγαν *ἀπημελημένοις*». Τόμ. Β', σελ. 51, 16 «οἴκημα ἦν κομιδῇ *ἀπημελημένον*». σελ. 335, 20 «δίαιταν δὲ σκληράν τε καὶ *ἀπημελημένην*». σελ. 360, 13 «καὶ τοῦτο δὲ *ἀπημελημένον* ὡς μάλιστα». σελ. 630, 10 «τὸ δὲ ἄλλο τῆς πόλεως τεῖχος *ἀπημελημένον* ὑπερεώρων». Τόμ. Γ', σελ. 132, 12 «ἐν τοῖς φαυλοτάτοις τε καὶ *ἀπημελημένοις* τῶν οἰκιδίων δίαιταν ἔχειν». σελ. 189, 13 «θήκας δὲ ξυλίνας ἐνταῦθά πη *ἀπημελημένας* τεθέανται τρεῖς». σελ. 226, 2 «*ἀπημελημένον* δὲ καὶ ἄλλως ἀφύλακτον ὄν». σελ. 230, 23 «ἀτείχιστόν τε καὶ *ἀπημελημένον* τὰ πρότερα ὄν». σελ. 242, 8 «ἦν δέ τι ἐπὶ Συρίας κομιδῇ *ἀπημελημένον* πολίχνιον». σελ. 248, 22 «ἀλλὰ καὶ ὣς ἡ πόλις *ἀπημελημένη* Ῥωμαίοις τούτοις δὴ ἀεὶ τοῖς βαρβάροις ἀπέκειτο». σελ. 287, 25 «πύργος ἐκ παλαιοῦ *ἀπημελημένος* εἱστήκει». σελ. 332, 6 «ἔρημα μὲν τὰ πολλὰ τετύχηκεν εἶναι *ἀπημελημένα* ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον (ἐπὶ πλεῖστον)».

Ἀπαντᾷ δ' οὐχὶ ὀλιγάκις παρὰ τῷ Προκοπίῳ καὶ τὸ ἐπίρρημα *ἀπημελημένως*, οἷον Τόμ. Α', σελ. 326, 5 «ὅπου δὴ (ὁπουδὴ) *ἀπημελημένως* *ἐκάθευδε*». Τόμ. Β', σελ. 183, 10 «τὸ τεῖχος *ἀπημελημένως* ἐδείμαντο». σελ. 556, 15 «οὐκ *ἀπημελημένως* οἶκοι ἐκτρέφουσιν». σελ. 598, 4 «πόλεμον τόνδε *ἀπημελημένως* διαφέρων». σελ. 626, 23 «*ἀπημελημένως* εἱστήκει». Τόμ. Γ', σελ. 200, 20 «ἀρχήν τε *ἀπημελημένως* πεποιημένον». σελ. 292, 15 «φρούριον οὐκ *ἀπημελημένως* ᾠκοδομήσατο». σελ. 293, 12 «τὰ πεπονηκότα τῷ χρόνῳ ἀνῳκοδομήσατο οὐκ *ἀπημελημένως* Ἰουστινιανός». σελ. 292, 24 «τὰ πεπονθότα οὐκ *ἀπημελημένως* ὁ βασιλεὺς ἐπηνώρθωσε». σελ. 300, 17 «πα-

ρέργως τε καὶ λίαν *ἀπημελημένως* ἐδείμαντο διατείχισμα κλίμακι ἁλωτόν».

Διττὴν γραφὴν βλέπει τις ἐν Τόμ. Β', σελ. 125, 1, τήν τε ὑγιῶς ἔχουσαν «ὑλώδης τε ἡ ὁδός ἐστι καὶ ἄλλως *ἀπημελημένη*» καὶ τὴν ἡμαρτημένην *ἀτημελημένη*. Φέρεται δὲ καὶ ὁ ἐνεστὼς *ἀτημελεῖσθαι* ἐν Τόμ. Β', σελ. 572, 20 «τάς τε (τῆς) πόλεως διεσώσαντο οἰκοδομίας καὶ τῶν ἐγκαλλωπισμάτων τὰ πλεῖστα, ὅσα οἷόν τε ἦν χρόνῳ τε τοσούτῳ καὶ τῷ *ἀτημελεῖσθαι* δι' ἀρετὴν τῶν πεποιημένων ἀντέχει(ν)». Ἀλλ' ἴσως εὔλογον εἶνε νὰ μετατυπωθῇ τὸ *ἀτημελεῖσθαι* εἰς τὸ *ἀΠημελΗσθαι*.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐλέχθη καὶ ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 572 «αἱ ἄλλαι *ἀπημέληνται* ἀρεταί» καὶ ὑπὸ τοῦ Λιβανίου Ἐπιστ. 536 (σελ. 262) «ἢ παυσόμεθά σε χάριν αἰτοῦντες ὡς *ἀπημελημένοι*» καὶ 1329 (σελ. 619) «ὁ δὲ λύπην τινὰ ἀπήγγελλεν ἐκείνου νομίζοντος *ἀπημελῆσθαι*» καὶ 1417 (σελ. 649) «εἰ δὲ καὶ τῶν λίαν ἦν *ἀπημελημένων*» καὶ 1450 (σελ. 663) «θῶμεν αὐτὸν ταπεινὸν καὶ τὸν ἄλλον *ἀπημελῆσθαι* χρόνον».

Ἐκ τοῦ δοκίμου ἑλληνισμοῦ τρία μαρτύρια τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος παρακειμένου μνημονεύονται ἔν τε τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου καὶ ἐν ἄλλοις λεξικοῖς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, δύο μὲν ἐκ τοῦ Ἡροδότου, ἓν δ' ἐκ τοῦ Σοφοκλέους. Ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἐρρήθη βιβλ. Γ', 129 «ὅκου δὴ (ὁκουδὴ) *ἀπημελημένον*» καὶ 132 «*ἀπημελημένον* ἐν τοῖσι ἀνδραπόδοισι», ὑπὸ δὲ τοῦ Σοφοκλέους Φιλοκτ. 652 «εἴ μοί τι τόξων τῶνδ' *ἀπημελημένον* παρερρύηκεν». Παράδοξον δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι τὸ Ἑλληνικώτατον *ἀπημελημένον* ἠθέλησεν ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φιλοκτήτου νὰ μεταβάλῃ εἰς τὸ βαρβαρώτατον *ἀτημελημένον*.

Ὑπάρχει δ' ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ῥῆμα *ἐξαμελῶ-ἐξημέληκα* καὶ *ἐξαμελοῦμαι-ἐξημέλημαι*. Δύναται δὲ τὸ *ἀπαμελεῖσθαι-ἀπημελῆσθαι* νὰ παραβληθῇ τῷ *ἀπατιμάζεσθαι-ἀπητιμάσθαι*, οὗ ἔχομεν παράδειγμα τὸ τοῦ Αἰσχύλου Εὐμεν. 95 «ἐγὼ δ' ὑφ' ὑμῶν ὧδ' *ἀπητιμασμένη* κτέ.». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. «Τροπαγός: ὁ *ἀπητιμασμένος*». Ἐν Ἰλιάδος Ν, 113 φέρεται «οὕνεκ' *ἀπητίμησε* ποδώκεα

Πηλείωνα (Πηλείωνα)», γράφει δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Κόβητος ἐν *Μνημοσ.* 1874, σελ. 368 «Compositum ἀπατιμᾶν et ratio et usus reiiciunt, quum ἀτιμᾶν et ἀτιμάζειν passim eo sensu legantur. Quid est facilius quam emendare: οὔνεκ' ῎ΑΡ' ἠτίμησε». Ὁ Εὐστάθιος λέγει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 923, 1 «Τὸ δὲ *ἀπητίμησε* περιττὴν ἔχει καὶ αὐτὸ κειμένην τὴν πρόθεσιν, ὡς καὶ τὸ ἀπομηνίσας καὶ ἕτερα, περὶ ὧν προείρηται, ἐν οἷς καὶ τὸ ἀπελωβήθη παρὰ Σοφοκλεῖ». Πρβ. Σχόλ. εἰς Ἰλ. Τόμ. Β', σελ. 248, 19 Δινδ. «Ἀποσκίδνασθαι: ἀφ' ἑαυτοῦ χωρίζεσθαι· ἢ παρέλκει ἡ ἀπό, ὡς ἐν τῷ *ἀπητίμησε*» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 304, 32. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν ἐπιγράμματι τῶν μεταγενεστέρων χρόνων παρὰ Καιβελίῳ 1046, 54 (σελ. 466) «οὐδ' Ἕρσην γοργῶπις *ἀπητίμησεν* Ἀθήνη». Ἐλέχθη δὲ καὶ *ἐξατιμάζειν* ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους Οἰδ. Κολ. 1378 «μὴ *'ξατιμάζητον*», περὶ οὗ ἴδε Κόβητον ἐν *Μνημοσ.* 1877, σελ. 229. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Βέργκιος ἐξέδωκε παρὰ τῷ Θεόγνιδι στίχ. 821 «οἳ δ' *ἀπὸ γηράσκοντας* ἀτιμάζουσι τοκῆας», τουτέστιν «οἳ δὲ γηράσκοντας *ἀπατιμάζουσι* τοκῆας», ἀντὶ τοῦ «οἳ δ' *ἀπογηράσκοντας* ἀτιμάζουσι τοκῆας».

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἀλλότριον τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶνε τὸ ῥῆμα *ἀτημελῶ - ἀτημελοῦμαι*, τὸ δ' ἐπίθετον *ἀτημέλητος* ἐσχηματίσθη διὰ συνθέσεως, *ἀ-τημέλητος*, ἐκ τοῦ ῥήματος *τημελῶ*, οὗ γίνεται χρῆσις ἔν τε τῷ δοκίμῳ καὶ τῷ ἀδοκίμῳ ἑλληνισμῷ.

Παντὶ δὲ φανερὸν ὑπάρχει ὅτι εὐκολώτατον ἦτο ν' ἀναγνωσθῇ ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων *ἀΤημελημένος* ἀντὶ τοῦ *ἀΠημελημένος* καὶ *ἀΤημελημένα* ἀντὶ τοῦ *ἀΠημελημένα*. Μετέπεσε δ' ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως καὶ τὸ *Πέλμα* εἰς τὸ *Τέλμα* καὶ τὸ *ἀναΠλήσειν* εἰς τὸ *ἀναΤλήσειν*, κτλ. καὶ τοὐναντίον τὸ *Τρασιά - Τρασιάν* εἰς τὸ *Πρασιά - Πρασιάν*, καὶ τὸ *Τυρούς* εἰς τὸ *Πυρούς*, κτλ.

πέλμα - τέλμα. Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ', σελ. 1990. Ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς γράφει ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Β', σελ. 289 «**Πατοῦσα** (Ἑλλην. *Κοῖλον ποδός*, καὶ *Πέλμα* ἢ *Τέλμα*· διότι ἀμφιβάλλεται ἀκόμη ἡ γραφή) τὸ κατώτατον μέρος τοῦ ποδὸς τὸ πατοῦν τὴν γῆν». Οὐδαμῶς δύναται νὰ ὑπάρχῃ εὔλογος περὶ τῆς γραφῆς ἀμφιβολία·

διότι ἀτοπώτατον πάντως εἶνε νὰ νομίζηται ὅτι τὸ ὄνομα *τέλμα*, ὃ συνωνυμεῖ τῷ *ἕλος*, παρελαμβάνετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ καὶ πρὸς δήλωσιν τοῦ *πέλματος*, τουτέστι: *τοῦ κάτω τοῦ ποδός*.

ἀναπλήσειν - ἀνατλήσειν. Ὀδ. Ε, 302 «ἥ μ' ἔφατ' ἐν πόντῳ — ἄλγε' *ἀναπλήσειν*». Φέρεται καὶ γραφὴ πλημμελὴς *ἀνατλήσειν*, ἧς ποιεῖται μνείαν καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1542, 18 λέγων «Τὸ δὲ ἄλγε' ἀναπλήσειν ἀντὶ τοῦ ἐντελῶς παθεῖν καὶ πληρέστατα· γράφεται δὲ καὶ *ἀνατλήσειν*». Εἶνε δ' ὁ τύπος *ἀνατλήσειν* τοῦ πονηροῦ κόμματος· διότι οὐδέποτ' ἐσχηματίσθη ὑπὸ παλαιοῦ Ἕλληνος μέλλων *τλήσω* κατὰ τὴν ἐνεργητικὴν φωνήν. Εὕρομεν δ' ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου καὶ *ἀναΤλῆσαι* γεγραμμένον καθ' ἡμαρτημένην ἀνάγνωσιν ἀντὶ τοῦ *ἀναΠλῆσαι* σελ. 1742, 5 «ἵνα εἴπω ὅσα τοι αἶσα ἐν δόμοις κήδεα *ἀναΤλῆσαι*». Πρβ. σελ. 1742, 49 «*ἀναΠλῆσαι* δὲ κήδεα τὸ ἐντελῶς καὶ κατὰ τὸ πλῆρες ἀνατλῆναι, ὡς δεδήλωται ἀλλαχοῦ» (Ἴδε καὶ Βρεδόβιον ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 60). Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Ἡσιόδῳ ἀπαντᾷ Θεογον. 709 «ὄτοβος δ' *ἄΠλητος* ὀρώρει», ἐν δὲ τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ κεῖται σελ. 667, 57 «ὄτοβος δ' *ἄΤλητος* ὀρώρει». Ταύτην δὲ τὴν γραφὴν ὑπολαμβάνει ὀρθὴν ὅ τε Ἑρμαννὸς ἐν *Opusc.* Τόμ. Ϛ', α', σελ. 182 καὶ ὁ Μυτζέλιος ἐν τῷ *De Emend. Theog. Hes.* σελ. 57.

περάτων - τεράτων. Ἴδε Βάκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ποσειδωνίου Λειψάνων σελ. 240 καὶ Ὑβνῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει Διογένους τοῦ Λαερτίου Τόμ. Β', σελ. 176.

πόκου - τόκου. Φώτ. Λεξ. σελ. 75, 7 «Ἠρινοῦ *τόκου*: ἐπεὶ ἔαρος οἱ φόροι ἐφέροντο». Τὸ ὀρθὸν *πόκου* εὗρεν ὁ Δοβραῖος ἐν *Adversar.* Τόμ. Α', σελ. 593. Ἴδε Ναβῆρον εἰς *Φωτ. Λεξ.* Τόμ. Α', σελ. 267 καὶ Σμιδίτιον εἰς *Ἡσύχ.* Τόμ. Β', σελ. 288. Πρβ. καὶ Βλαϋδέσιον εἰς *Ἀριστοφ. Ὀρν.* σελ. 296, 714 καὶ εἰς *Ἀχαρν.* σελ. 303, 505.

οὔπω - οὕτω. Ἴδε Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 210, 131 καὶ σελ. 293, 12. Βλέπει δέ τις καὶ παρὰ τῷ Ἰουλιανῷ σελ. 231 α' κείμενον κατὰ πλημμελῆ γραφὴν τὸ *οὔΤω* ἀντὶ τοῦ *οὔΠω* καὶ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 892 καὶ 917.

παχέως - ταχέως. Πλάτ. Τόμ. Ζ', σελ. 22, 1-2 Σχανζ.

πόρευμα-τόρευμα. Εὐριπ. Ἡρ. Μαιν. 977 «ὁ δ' ἐξελίσσων παῖδα κίονος κύκλῳ *τόρευμα* δεινὸν ποδὸς—βάλλει πρὸς ἧπαρ». Ὀρθῶς ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου *πόρευμα*.

παραχθέντες-ταραχθέντες. Ξενοφ. Ἀπολ. 4. Ἴδε Κοραῆν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ξενοφῶντος Ἀπομνημονευμάτων καὶ τοῦ Πλάτωνος Γοργίου σελ. 304.

Πίγρης-Τίγρης. Ἴδε Βρεδόβιον ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 59.

περίρρυπος-περίρρυτος. Κράτ. παρὰ Διογ. Λαερτ. Ϛ', 85 «Πήρη τις πόλις ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι τύφῳ καλὴ καὶ πίειρα, *περίρρυτος*, οὐδὲν ἔχουσα». Τὸ *περίρρυΤος* μετέβαλεν εἰς τὸ *περίρρυΠος* ὁ Στέφανος. Πρβ. καὶ Rzach ἐν *Stud. zur Techn. des Nachhom. Her. Vers.* σελ. 89.

Εὐρώπου-Εὐρώτου. Ἴδε Κραμῆρον εἰς *Στράβ.* Τόμ. Β', σελ. 77 καὶ 321. Πρβ. καὶ Κοραῆν εἰς *Στράβ.* Τόμ. Δ', σελ. 128.

κἀπεπόρδει-κατέπαρδε. Ἴδε Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1858, σελ. 48 καὶ Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 20.

Ἀργιόπης-Ἀρσίου τῆς. Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Β, 595 φέρεται «Θάμυριν: οὗτος παῖς ἦν Φιλάμμονος καὶ *Ἀρσίου Τῆς* νύμφης» ἀντὶ τοῦ «*ἈργιόΠης* νύμφης» Ἡ ὀρθὴ γραφὴ εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Εὐνίου. Ἴδε Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Ἰλιάδα Σχολίων Τόμ. Α', σελ. 121, 6. Πρβ. καὶ Βέργκιον ἐν *Μικρ. Συγγρ.* Τόμ. Β', σελ. 163.

τρύγοιπος-τρυγητός, τρύγοιπον-τρυγητόν. Ἴδε ἃ ἐγράψαμεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Ε', σελ. 437.

βουπόροις-βουτόροις. Σουίδ. «*Βουτόροις*: τοῖς πλήττουσι τοὺς βόας. Μαυρούσιοι ἔχουσι δόρατα *βουτόροις* ὀβελοῖς ἴσα». Ἐλέγετο μὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *ῥινοτόρος* ἐκ τοῦ *ῥινός* καὶ *τείρω*, ἀλλὰ *βουπόρος* ἐκ τοῦ *βοῦς* καὶ *πείρω*. Τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν βλέπει τις παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ «*Βουπόρους ὀβελούς*: μεγάλους ὀβελίσκους» καὶ παρὰ τῷ Πολυδεύκει Ϛ', 88 καὶ Θ', 77 καὶ Ι', 95. Εἶνε δὲ παρὰ τῷ Σουίδᾳ γεγραμμένον καὶ «*ΒΟπόρους* παρὰ Ἡροδότῳ ὀβελοὺς μεγάλους». Ὁ Ἡρόδοτος εἶπε βιβλ. Β', 135 «ποιησαμένη ὀβελοὺς *βουπόρους* πολλοὺς σιδηρέους—ἀπέπεμπε ἐς Δελφούς». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 346 «ταῖς μαγειρικαῖς

σφαγίσι καὶ τοῖς *βουπόροις* ὀβελοῖς παιόμενος ἀποθνήσκει». Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β΄, σελ. 372-3.

πευθήν-τευθήν. Σουίδ. «*Τευθήν*: ὁ κατάσκοπος». Ὄνομα *τευθήν* δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀλλὰ *πευθήν* ἐκ τοῦ *πεύθομαι* παρηγμένον, ἐξ οὗ ἐγένετο καὶ τὸ *πευθῶ* (καὶ τὸ *πεύθη*, περὶ οὗ ἴδε Λοβέκκιον ἐν *Ῥηματ.* σελ. 258). Πρβ. καὶ *ἀπευθής*, *νεοπευθής*, *φιλοπευθής*, περὶ ὧν ἀλλαχοῦ. Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις φέρεται σελ. 275, 30 Βεκκ. «Τὸ δὲ ἐπίσκοπον τὸν εἰς πολεμίους στελλόμενον κατάσκοπον· τοῦτον δὲ ὕστερον καὶ *πευθῆνα* ἐκάλεσαν». Λέγει δε καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1458, 34 «Ἰστέον δὲ ὅτι ἐκ τοῦ τοιούτου πεύθω γίνεται καὶ *πευθὴν πευθῆνος*, ὡς σωλὴν σωλῆνος, ὁ στελλόμενος ἐφ' ᾧ τὰ τῶν πολεμίων πεύθεσθαι. Καὶ πολλὴ τῆς λέξεως ταύτης χρῆσις παρὰ τοῖς παλαιοῖς» καὶ σελ. 947, 51 «Οἱ δὲ τοιοῦτοι ὠτακουσταὶ εἶεν ἂν καὶ *πευθῆνες* ὡς ἀπὸ τοῦ πεύθω, οὗ παράγωγον ἡ πύστις» (Πρβ. καὶ σελ. 788, 10 καὶ 17 καὶ σελ. 799, 18). Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐπικτήτου Διατριβῶν σελ. 362 «πευθῆνες· πολυπράγμονες, φιλοῦντες πάντας περὶ πάντων ἐρωτᾷν καὶ τὰ μηδὲν αὐτοῖς προσήκοντα ἐξετάζειν· καὶ μηδὲ μέχρι τούτου ἐφιστάμενοι, ἀλλὰ καὶ παρακούειν αἰσχρῶς τῶν ἄλλων τὰ ἀπόρρητα τολμῶντες. *Πευθῆνες*, *ἐπήκοοι*, φησὶ Φώτιος». Ὁ Σουίδας ἐξηγεῖται τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄνομα διὰ τοῦ *μανδάτωρ*· «Πευθήν, πευθῆνος: ὁ μανδάτωρ». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ζωναρᾶ σελ. 1530 «Πευθήν: ὁ μανδάτωρ. Καὶ κλίνεται πευθῆνος. Ἀπὸ τοῦ πεῦσις ἡ ἐρώτησις ἢ ἡ ἀπόκρισις. Οἱ γὰρ μανδάτωρες ποιοῦσι τὰ μηνύματα ἔν τε τοῖς δικαστηρίοις καὶ τοῖς ἐν αὐτοῖς δικαζομένοις» (Ἴδε Πετάβιον εἰς *Θεμίστ.* σελ. 656 Δινδ. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. ϛ΄. σελ. 1023). Ὁ Τζέτζης εἶπεν Ἐπιστ. σελ. 16 Πρεσσ. «ἔνθεν τοι καὶ *πευθῆνας καὶ κατασκόπους* ἀπέσταλκε καὶ προκήρυκας», ὁ δὲ Θεμίστιος Λόγ. ΛΔ΄, σελ. 461, 16 Δινδ. «δέδοικε δὲ οὐδεὶς οὐ παλαμναῖον λογιστήν, οὐκ ἀλιτήριον ἐκλογέα, οὐ *τοὺς καταράτους πευθῆνας*». Σημειωτέον δ' ὅτι, ὡς φέρονται ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα τὰ παρεφθαρμένα *βουτόροις* καὶ *τευθήν*, οὕτω καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως προελθόντα, ὧν μνημονεύομεν ἐν τῷ παρόντι τὸ *αἶψα* ἀντὶ τοῦ *λιτά* (Α = Λ καὶ Ψ = Τ). Λέγει ὁ Σουίδας «*Αἶψα*: θᾶττον. Λάζεο, τιμήεσσα Κυ-

θηριάς, ὑμνοπόλοιο *αἶψα* τάδε κλειτοῦ δῶρα Λεωνίδεω· ἐν ἐπιγράμματι». Ἀλλ' ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε «λάζεο—ὑμνοπόλοιο *λιτὰ* τάδ' ἐκ λιτοῦ δῶρα Λεωνίδεω» (Ἴδε Κόβητον ἐν *Μνημοσ.* 1873, σελ. 394 καὶ 1876, σελ. 375). Περὶ τῆς ἐκφορᾶς *ΛΕΙτός-ΛΕΙτοῦ* οὐδὲν νῦν λέγομεν.

Περμησσοῖο-Τερμησσοῖο. Ἴδε Μυτζέλιον ἐν τῷ *De Emend. Theog. Hes.* σελ. 33 καὶ Λεννέπιον εἰς *Ἡσ. Θεογον.* σελ. 1. Πρβ. καὶ Ἑρμαννὸν ἐν *Opusc.* Τόμ. Ϛ', α', σελ. 152-3 καὶ Σχούβαρτον καὶ Οὐάλζιον εἰς *Παυσαν.* Τόμ. Γ', σελ. 385. Περὶ τῆς διὰ δύο ΣΣ γραφῆς *ΠερμηΣΣός* καὶ τῆς δι' ἑνὸς *ΠερμηΣός* θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἑτέρωθι.

Θεσπιῶν-Θεστιῶν (*Θεστίων*). Ἴδε Ἑύνιον εἰς *Ἀπολλόδ.* Τόμ. Α', σελ. 156. Πρβ. καὶ Τόμ. Β', σελ. 136 καὶ Σιμπλίκ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Θ', σελ. 707, 32.

Πειρεσίαι-τ' Εἰρεσίαι. Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. 32 «Αἰγαί τ' *Εἰρεσίαι* τε καὶ ἀμφιάλη Πεπάρηθος». Ὀρθῶς ὁ Ῥουγκήνιος ἀνέγνω *Πειρεσίαι* ἀντὶ τοῦ *τ' Εἰρεσίαι.* Πρβ. στίχ. 52, ἔνθα πρὸς τῇ ὑγιῶς ἐχούσῃ γραφῇ *πίονα* φέρεται καὶ ἡ ἡμαρτημένη *τίονα.*

πεπραδίλαι-πετραδίλαι. Ἡσύχ. «*Πετραδεῖλαι*: οἱ μὲν τοὺς ἀποπνευματισμούς, οἱ δὲ εἶδος ἰχθύων». Βλέπει δέ τις παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ καὶ τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν «*ΠεΠραδίλαι*: εἶδος ἰχθύων». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Φωτίου εἶνε γεγραμμένον (σελ. 412, 23) «*ΠεπραδίΔαι*: πορδαὶ ἢ γένος ἰχθύων ὅμοιον μεμβράδι». Ἐν τοῖς Κανόσι τοῦ Θεογνώστου σελ. 111, 12 γίνεται μνεία τοῦ τρισυλλάβου τύπου *πραδίλη*, περὶ οὗ ἐποιήσατο λόγον ὁ Λοβέκκιος ἐν *Προλεγομ.* σελ. 108.

διάσπασις-διάστασις. Ἴδε Ἰδελῆρον εἰς *Ἀριστοτ. Μετεωρολ.* Τόμ. Β', σελ. 278. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Τούπιος ἐν *Διορθώσ.* Τόμ. Δ', σελ. 327 μετετύπωσε τὸ παρ' Ἡσυχίῳ «Ἀσφακέλιστον: *ἀπερίστατον*» εἰς τὸ *ἀπερίσΠαστον.* Ἀλλὰ δὲν ἐνέκρινε τὴν μεταβολὴν ταύτην ὁ Σμιδίτιος.

παγῶδες-ταγῶδες. Σωραν. περὶ Γυναικ. Παθ. ΛΑ' «πήξεως δὲ καὶ παχύτητος, εἰ μετριοπαγές· τὸ μὲν γὰρ ὑγρὸν καὶ λεπτότερον καὶ ὑδαρὲς ἄτροφον καὶ κοιλίας ἐκταρακτικόν, τὸ δὲ παχὺ καὶ *ταγῶδες* δυσκατέργαστον κτέ.». Τὴν ὀρθὴν γραφὴν *παγῶδες* ἀποκατέστησεν ὁ

Ἑρμερίνσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Γυναικείων Παθῶν συγγράμματος τοῦ Σωρανοῦ σελ. 141, 5

που-τοῦ. Εὐστάθ. σελ. 887, 41 «εἴ *τοῦ* ἐξαπίνης περιτύχοι τραυματίᾳ τινί». Γραπτέον «εἴ *που* ἐξαπίνης κτέ.».

δι' ἀπ(λ)ῆς-διὰ τῆς. Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 52, 38 Διδ. «διὰ τῶν ἀφελῶν πεδίων: ἀντὶ τοῦ *διὰ τῆς* φράσεως». Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἱππέων σελ. 301, 527 εἴκασεν «ἀντὶ τοῦ *δι' ἀφελοῦς* φράσεως». Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι τὸ «*διὰ τῆς* φράσεως» εἶνε ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις τοῦ «*δι' ἁΠ(λ)ῆς* φράσεως». Ἐν τοῖς ἔπειτα φέρεται «τὸ ἐπὶ τῆς φράσεως ἄκομψον καὶ *ἁπλοῦν* τοῦ Κρατίνου ἀλληγορεῖσθαί φασι τὸ ἀφελές». Καὶ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ ἐγράφη κακῶς σελ. 945 «καὶ πτωχεύουσα ὧν τις ὑπὸ *τούτου* διαφθείρει σώζεται καὶ πλουτοῦσα τούτων ὧν ἐπιτρίβει πλοῦτος θανατοῦται» ἀντὶ τοῦ *Π(λ)ούτου*.

τρασιά-πρασιά, τρασιάν-πρασιάν. Ἴδε Βάστιον καὶ Κοίνιον εἰς *Γρηγόρ. Κορ.* σελ. 514. Πρβ. καὶ Βάστιον ἐν *Comment. Palaeogr.* σελ. 731.

τυρούς-πυρούς. Πλάτ. Τόμ. ΙΒ', σελ. 18, 21 Σχανζ.

Τεριναίω-Περιναίω. Ζηνόβ. Δ', 35 «θᾶττον ὁ τόκος Ἡρακλείτω *Περιναίω* τρέχει». Ἡ ἀληθὴς ἐκφορὰ τῆς παροιμίας εἶνε «θᾶΣΣον ὁ τόκος Ἡρακλείτω ΤΩ *Τεριναίω* τρέχει», ὡς παρετήρησεν ὁ Κόβητος ἐν *Mnemos.* 1873, σελ. 142 καὶ ἐν *Collectan. Crit.* σελ. 150. Πρβ. καὶ *Nov. Lect.* σελ. 726.

Τιτακίδαι-Τιπαγίδαι. Ἴδε Δάμιον ἐν *Observat. in Lex. Seguer.* σελ. 76. Πρβ. καὶ Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 9.

Τρώτιλον-Πρώτιλον. Ἴδε Πόππον εἰς *Θουκυδ.* Μέρ. Β', δ', σελ. 16 ἐκδ. μεγ.

Τιθραύστη-Πιθραύστη. Ἀθήν. σελ. 484 ε' «Δίφιλος *Πιθραύστῃ*». Τὴν ὀρθὴν γραφὴν *Τιθραύστῃ* ἀποκατέστησεν ὁ Κασαύβων. Ἴδε Μεινέκιον ἐν *Histor. Crit. Com. Gr.* σελ. 455-6.

Τριταρταίχμη-Τριπανταίχμη. Ἡρόδ. Α', 192. Ἴδε Βρεδόβιον ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Her.* σελ. 59.

ταχυτέραν-παχυτέραν. Ὀρειβάσ. Τόμ. Α', σελ. 502, 13 Δαρεμβ.

ἐπισκοτεῖν-ἐπισκοπεῖν. Γεωπονικ. Ζ', 5 (σελ. 472, l. 6).

τοσῷδε-ποσῷ δέ. Πρόκλ. Διάδ. Ὑπομν. εἰς Πλάτ. Τίμ. σελ. 690, 12 Σνειδ.

εὐτρεπές-εὐπρεπές. Εὐριπ. Βάκχ. 844 «πάντῃ τό γ' ἐμὸν *εὐπρεπὲς* πάρα». Εὖ ποιῶν ὁ Καντῆρος μετέβαλε τὸ *εὐΠρεπές* εἰς τὸ *εὐΤρεπές* (Ἴδε Ἐλμσλήϊον εἰς *Εὐριπ. Βάκχ*. σελ. 60 Λιψ.). Ὀρθῶς δὲ καὶ ὁ Μεινέκιος ὑπέλαβε τὸ ἐν ταῖς Ἱστορίαις Ἰωάννου τοῦ Κιννάμου βιβλ. Γ', 7 (σελ. 106, 11) «ὁπόσον ὅπλοις τε φράττοιτο καὶ ἐν ἐπιλέκτοις ἐστὶν *εὐπρεπὲς* ἔχοντα» ἡμαρτημένην ἀνάγνωσιν τοῦ *εὐΤρεπές*. Ἴδε καὶ Βυττεμβάχιον εἰς *Πλουτ. Ἠθ*. Τόμ. Ϛ', σελ. 989 καὶ Ἰακώψιον εἰς *Ἀχιλλ. Τάτ*. σελ 579 καὶ 620 καὶ Κόβητον ἐν *Μνημοσ*. 1860, σελ. 254. Πρβ. καὶ Βαλκενάριον εἰς *Εὐριπ. Φοιν*. Τόμ. Α', σελ. 313 Λιψ. Ἐγένετο δ' ὑφ' ἡμῶν λόγος περὶ τοῦ πράγματος καὶ ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλληλογραφίας Τόμ. Β', σελ. 314. Ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰσοκράτους Τόμ. Β', σελ. 152 μετετύπωσε τὸ παρ' Ἡσυχίῳ «Σχέδιον:—τὸ *ἀνευπρεπῶς* γενόμενον» εἰς τὸ «*ἀνευΤρεπῶς* γενόμενον (γινόμενον)». Ἀλλ' ἴσως δὲν εἶνε ἀναγκαία ἡ μεταβολὴ αὕτη. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ *εὐΠρεπής* μετέπεσεν ἐκ κακῆς γραφῆς εἰς τὸ *εὐΤρεπής* ἐν ταῖς Ἀριστοφάνους Ἐκκλησιαζούσαις στίχ. 427 καὶ τὸ *Πρέπουσι* εἰς τὸ *Τρέπουσι* ἐν τοῖς Βεκκήρου Ἀνεκδότοις σελ. 110, 2. Πρβ. καὶ Οὐαγνῆρον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Τραγικῶν Τόμ. Β', σελ. 162.

ἀταλός-ἁπαλός. Ἴδε Δινδόρφιον εἰς *Κλήμ. Ἀλεξ*. Τόμ. Α', σελ. 140. Τὸ παρ' Ἀρχιλόχῳ «κλέψας ἐκ στηθέων *ἁπαλὰς* φρένας» μετέβαλεν ὁ Μεινέκιος εἰς τὸ *ἀταλάς*, ὃ καὶ ὁ Βέργκιος ἐνέκρινεν ἐν τῇ Δ' ἐκδόσει τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Β', σελ. 414. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τόμ. Α', σελ. 267 «Ἔσφαλται δὲ τὸ *ἁπαλόφρων*. Αἱ φρένες γὰρ οὐχ *ἁπαλαὶ* καὶ μαλακαὶ καλοῦνται, ἀλλ' *ἀταλαί*, ὅθεν συχνὸν παρὰ τοῖς τῶν ἐπέων ποιηταῖς τὸ *ἀταλὰ φρονέων* καὶ *θυγάτηρ ἀταλὰ φρονέουσα*—Φιλοῦσι δ' οἱ ἀντιγραφεῖς τὰ παλαιὰ ταῦτα *ἀταλαὶ* φρένες καὶ *ἀταλὰ* φρονέοντα καὶ *ἀταλόφρων* εἰς τὰ γνωριμώτερα *ἁπαλαί* καὶ *ἁπαλά* καὶ *ἁπαλόφρων* παραφθείρειν». Περὶ τοῦ πράγματος ἐποιήσατο λόγον ὁ μέγας κριτικὸς καὶ ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1861, σελ. 352-3. Πρβ. καὶ Σπιτζνῆρον ἐν *Παρατηρ. εἰς Κόϊντ. Σμυρν*. σελ. 279-80 καὶ Κοιχλῦν εἰς *Κόϊντ. Σμυρν*. ΙΓ', 323, σελ. 555. Ὁ Ἑρμαννὸς νομίζει ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Αἰ-

σχύλου Πέρσ. 532 (535) «*ἀταλαῖς* χερσί» (Ἴδε τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἔκδοσιν τοῦ Αἰσχύλου Τόμ. Β', σελ. 218). Ἀλλ' ὑγιέστατ' ἔχει ἡ γραφὴ «*ἀπαλαῖς* χερσί». Πρβ. καὶ Ἐκκῆρον ἐν *Comment. Crit. de Anthol. Gr.* Τόμ. Α', σελ. 353.

ὀττευσάμενοι - *ὀπτευσάμενοι*. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Διον. σελ. 251, 32 Διδ. «βοὸς εὑρόντες κεφαλὴν ἀπέσχοντο τοῦ ὀρύσσειν, οἷα *ὀπτευσάμενοι* μόχθους καὶ δουλείαν συνεχῆ, ὃ καὶ οἱ βόες πάσχουσιν». Φέρεται καὶ γραφὴ *ὀπτΛσάμενοι*. Ὁ Βερνάρδυς ἐν τῇ ἐκδόσει Διονυσίου τοῦ Περιηγητοῦ σελ. 875 γράφει «videtur ὑποπτευσάμενοι opus esse». Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ὁ Εὐστάθιος ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ *ὀΤτευσάμενοι*. Πολλὰ περὶ τοῦ ῥήματος *ὀττεύομαι* θὰ εἴπωμεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

ταώς - *παώς*. Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Γ', σελ. 167, 33 «καὶ *παὼς* Μηδικός». Πρβ. Κλήμ. Ἀλεξ. σελ. 164 «Μῆδον ταῶνα» καὶ σελ. 271 «ὄρνεις Ἰνδικοὺς καὶ ταῶνας Μηδικοὺς ἐκτρέφουσιν».

ὅτου - *ὅπου*. Ἐν τῷ Αἴαντι τοῦ Σοφοκλέους στίχ. 33 ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι «καὶ τὰ μὲν σημαίνομαι, τὰ δ' ἐκπέπληγμαι κοὐκ ἔχω μαθεῖν *ὅτου*», ἄλλα δὲ «κοὐκ ἔχω μαθεῖν *ὅπου*». Καὶ ἀλλαχοῦ δ' ἀνεγνώσθη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων *ὅΠου* ἀντὶ τοῦ *ὅΤου*, ὡς παρετήρησεν ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἴαντος σελ. 19. Ὁ Κόβητος μετετύπωσεν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τόμ. Α', σελ. 444 τὸ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Μενάνδρου «εὕροις δ' ἂν οὐδὲν τῶν ἁπάντων — ἀγαθόν, *ὅπου* τι μὴ πρόσεστι καὶ κακόν» εἰς τὸ «*ὅτῳ* τι μὴ πρόσεστι καὶ κακόν», ὁ δὲ Μουσγράβιος τὸ ἐν τῷ Ῥήσῳ τοῦ Εὐριπίδου (ἢ Ψευδευριπίδου) στίχ. 465 «εἰ γὰρ ἐγὼ τόδ' ἦμαρ εἰσίδοιμ' — *ὅπως* πολυφόνου χειρὸς ἀποινάσαιο λόγχᾳ» μετέβαλεν εἰς τὸ «*ὅτῳ* πολυφόνου χειρὸς κτέ.». Τὸ χωρίον τοῦ Μενάνδρου θὰ ἐξετάσωμεν ἀκριβῶς ἑτέρωθι.

ἡμιθνῆτι ἀπειλεῖν - *ἡμιονήπια τελεῖν*. *ἡμιΘνῆΤι* - *ἀΠειλεῖν* - *ἡμιΘνηΤια Πειλεῖν* - *ἡμιΟνήΠια Τελεῖν*. Θ = Ο. Ἴδε Κόβητον ἐν *Λογ. Ἑρμ.* Τόμ. Α', σελ. 183 καὶ ἐν *Μνημοσ.* 1873, σελ. 2.

τᾶς - *πᾶς*. Ἀρχιμήδ. Τόμ. Β', σελ. 242, 11 Τευβν. «ἁλίκος ὁ *πᾶς* γᾶς ὄγκος». Ὀρθῶς ὁ Οὐαλλίσιος ἀνέγνω «ὁ *τᾶς* γᾶς ὄγκος».

ταρ' ὦ - *παρ' ᾧ*. Ἀριστοφ. Ἀποσπ. παρ' Εὐσταθ. σελ. 1419, 54 «ἐπὶ Παλλαδίῳ, *παρ' ᾧ*, πάτερ, δώσεις δίκην». Ὁ Ἀριστοφάνης ἔγραψεν «ἐπὶ Παλλαδίῳ *ταρ', ὦ* πάτερ, δώσεις δίκην». Ἴδε Ἐλμ-

σλήϊον εἰς *Ἀριστοφ. Ἀχαρν.* σελ. 122. Πρβ. καὶ Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 541.

κυλλήστεις-κυλληπεῖς. Φώτ. Λεξ. σελ. 185, 20 «*Κυλληπεῖς:* τοὺς ὀξεῖς ἄρτους Αἰγύπτιοι». Ἐπηνώρθωσε τὸ σφάλμα ὁ Πόρσων ἀναγνοὺς *κυλλήσΤεις.*

τετρήνας-πειρήνας. Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἑρμ. 48 «*πειρήνας* διὰ νῶτα λιθορρίνοιο χελώνης». Τὴν ἀληθῆ γραφὴν *τετρήνας* ἀποκατέστησεν ὁ Ματθίας. Πρβ. καὶ Κόβητον ἐν *Μνημοσ.* 1862, σελ. 308-9 καὶ Γεμόλλιον εἰς *Ὁμηρ. Ὕμν.* σελ. 202. Σημειωτέον δ' ὅτι τοὐναντίον ἐγράφη παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 749 ἐν ῥήσει Ἡροδοτείῳ *τό Τε ῥησθῆναι* ἀντὶ τοῦ *τὸ Πειρηθῆναι.*

ὑπέθραττε-ὑπέθραπτε. Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Β', σελ. 63, 20 «*ὑπέθραπτε* δὲ οὐδὲν ἧττον τὸν βασιλέα καὶ ἐξεδειμάτου καὶ ἡ τῆς οἰκείας μητρὸς ὄψις». Παντὶ φανερὸν ἀποβαίνει ὅτι τὸ ὑγιῶς ἔχον εἶνε *ὑπέθραΤτε.*

τλᾶσα-πλᾶσα. Ἡρῳδιαν. περὶ Διχρόν. ἐν Κραμ. Ἀνεκδ. Τόμ. Γ', σελ. 289, 22 «Τὰ εἰς ΣΑ λήγοντα θηλυκὰ εἴτε ἐπὶ ὀνομάτων εἴτε καὶ ἐπὶ μετοχῶν, εἰ ἔχοι τὴν πρὸ τέλους συλλαβὴν εἰς δίχρονον καταλήγουσαν, πάντως ἐκτεταμένον αὐτὸ ἔχει· πᾶσα, *πλᾶσα,* φῦσα, κτέ.». Τὸ *πλᾶσα* φέρεται καὶ παρὰ τῷ Ψευδοδράκοντι σελ. 21, 3 καὶ σελ. 95, 15. Ὁ Λέρσιος ἐξέδωκε παρὰ τῷ Ἡρῳδιανῷ σελ. 355 «πᾶσα, *πτᾶσα,* φῦσα»· οὕτω δ' ἔγραψε καὶ ὁ Λοβέκκιος ἐν *Παραλειπομ.* σελ. 400. Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἡρῳδιανοῦ «πᾶσα, *τλᾶσα,* φῦσα».

ἐτημελεῖτο-ἐπεμελεῖτο. Παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 802 φέρουσι τἀντίγραφα «ὡς ἀνοίσουσαν ἐκ τοῦ τραύματος *ἐτημελεῖτο*» καὶ *ἐπεμελεῖτο* (καὶ *ἔτι μένει* . .). Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἑρουερδῆνος (ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ', σελ. 374) ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Διονύσιος τοῦ ἐνεργητικοῦ τύπου *ἐτημέλει.*

τάλανες-πάντες. Εὐριπ. Ἑλ. 608 «ὦ ταλαίπωροι Φρύγες *πάντες* τ' Ἀχαιοί». Ὁ Ἑρμαννὸς μετέγραψε «*τάλανές* τ' Ἀχαιοί». ΤΑΛΑΝΕΣ-ΠΑΝΤΕΣ.

Πολλάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συνεχύθησαν τὸ ἐπίρρημα *ἔτι* καὶ ἡ πρόθεσις *ἐπί.* Ἐν τῷ Ὀνομαστικῷ τοῦ Εὐσεβίου σελ. 52, 2 ἔχουσι

τἀντίγραφα *ἐπίμερος* ἀντὶ τοῦ *ἔτι μέρος*. Ὁ Κισλίγγιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θεοκρίτου σελ. 203 «ἐπάνωθεν pro vulgato ἔτ' ἄνωθεν ex Aldina lectione ἐπ' ἄνωθεν, probantibus Toupio, Valckenario et omnibus deinceps editoribus, refinxit Reiskius. Aldina lectio extat item in uno Cod. Med. Etiam in Epigr. XX. 3. est ἐπάνωθε. Neque tamen ἔτι, quod etiam Cd. Schellersh. tuetur, nihili prorsus est; dicunt enim Graeci, ἐκ παλαιῶν ἔτι, ἐξ ἐκείνων ἔτι τῶν χρόνων». Ἀκριβέστατα περὶ τοῦ πράγματος θὰ γράψωμεν ἐν οἰκειοτέρῳ τόπῳ.

Ἐγένετο δὲ σύγχυσις ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων καὶ τῶν ἐπιρρημάτων *τότε* καὶ *ποτέ*. Ἴδε Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 314,45, 7. Πρβ. καὶ Κόβητον ἐν *Μνημοσ.* 1880, σελ. 136 καὶ 140. Ἀνεγνώσθη δὲ πλημμελῶς καὶ *πώΠοτε* ἀντὶ τοῦ *πω Τότε*, ὡς παρετήρησεν ὁ Κόβητος ἐν *Μνημοσ.* 1883, σελ. 351.

Παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ βιβλ. ΙΓ', ζ', 1 φέρεται «ἐπ' ἄρχοντος δ' Ἀθήνησι *Πεισάνδρου* Ῥωμαῖοι—χιλιάρχους κατέστησαν τέτταρας». Λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Διοδώρου Τόμ. Γ', σελ. ιη' «13, 7, 1, Πείσανδρος archon secundum inscriptionem nuper inventam scribendus Τείσανδρος». Περὶ τῆς διὰ διφθόγγου ἐκφορᾶς *Τείσανδρος* ἴδε Μειστεράνσιον ἐν *Γραμμ. τῶν Ἀττικ. Ἐπιγρ.* σελ. 144 ἐκδ. β'.

Ὁ Ῥείσκιος μετετύπωσε τὸ παρὰ τῷ Ἀρτεμιδώρῳ σελ. 201, 27 Ἑρχ. «ἢ δειπνεῖν παρ' ἑαυτῷ ἢ πίνειν ἢ *συντείνειν* (*συντίνειν*) ἢ ἀπολέσαι τι» εἰς τὸ *συμΠίνειν* καὶ τὸ παρὰ τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Γ', σελ. 32, 11 «ἅτε πρὸς αὐτῆς διασεσωσμένον αἰχμάλωτον *ἀναρπάσασθαι*» εἰς τὸ *ἀναρΤήσασθαι*. Ὁ δὲ Βυττεμβάχιος ἐν *Βιβλιοθ. Κριτ.* Τόμ. Γ', α', σελ. 100 μετέβαλε τὸ παρὰ τῷ Ἀππιανῷ Συριακ. 10 «*ταχὺ* γοῦν ἐλπίζοντα ἕξειν τὰ τρίτα» εἰς τὸ *Πάγχυ* κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ῥηθὲν βιβλ. Β', 31 «δοκέων *πάγχυ* δευτερεῖα γῶν οἴσεσθαι».

Ἐν τοῖς Χαρακτῆρσι τοῦ Θεοφράστου κεφ. Ζ' ἔχουσι τἀντίγραφα

«καὶ σκωπτόμενος ὑπομεῖναι καὶ ὑπὸ τῶν αὐτοῦ παιδίων, ὅταν αὐτὸν ἤδη καθεύδειν βουλόμενον κελεύῃ λέγοντα *ταῦτα*· λαλεῖν τι ἡμῖν, ὅπως ἂν ἡμᾶς ὕπνος λάβῃ». Καὶ ἄλλοι μὲν ἐξέβαλον τὸ *ταῦτα*, ἄλλοι δὲ μετετύπωσαν αὐτὸ εἰς τὸ *πάππα*· «ὅταν—κελεύῃ λέγοντα· *πάππα*, λαλεῖν τι ἡμῖν, κτέ.». Καὶ ἡμῖν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἐρρήθη μὲν ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου *ΠάπΠα*, μετεβλήθη δ' ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων εἰς τὸ *ΤαῦΤα*. Ἧττον δ' ἀρεσκόμεθα τῇ ἀναγνώσει «*ἄττα*, λαλεῖν τι ἡμῖν». Ὁ Ἄστιος ὑπερμαχεῖ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Χαρακτήρων τοῦ Θεοφράστου σελ. 100 τῆς παραδεδομένης γραφῆς, συμφωνεῖ δ' αὐτῷ καὶ ὁ Σχέππαρδος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ συγγράμματος τούτου σελ. 95. Ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀστίου γεγραμμένα δὲν εἶνε ἱκανὰ νὰ πείσωσιν ἡμᾶς ὅτι ὑγιῶς ἔχει τὸ φερόμενον ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Θεοφράστου «ὅταν—κελεύῃ λέγοντα *ταῦτα*· λαλεῖν τι ἡμῖν, κτέ.».

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι παρὰ μὲν Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ κεῖται σελ. 538, 17 «*Πυῆνις*: πόλις Κόλχων. Τὸ ἐθνικὸν *Πυηνίτης* τῷ λόγῳ τῶν εἰς ΙΣ ληγόντων» καὶ σελ. 640, 16 «*Τυῆνις*: πόλις Κόλχων—Τὸ ἐθνικὸν *Τυηνίτης*», ὑπὸ δὲ τοῦ Εὐσταθίου λέγεται ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον Παρεκβολαῖς σελ. 387, 24 Διδ. «Ἄλλοι δὲ καὶ τὴν ἄρχουσαν μετὰ τοῦ Π προφέρουσι· καὶ εὕρηται τοιαύτη γραφὴ παρά τε τῷ Ἰουλιανῷ καὶ παρὰ τῷ Ἀρριανῷ δὲ ἐν τοῖς περὶ Ἀλεξάνδρου· πολλὰ γὰρ τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων ἔχουσιν οὕτω· τῶν ποταμῶν τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Πίγρητος, οἳ τὴν μέσην σφῶν Ἀσσυρίαν ἀπείργουσιν, ὅθεν καὶ Μεσοποταμία πρὸς τῶν ἐπιχωρίων κληΐζεται, ὁ Πίγρης πολύ τι ταπεινότερός ἐστιν Εὐφράτου» (Ἴδε καὶ Κυννῆρον εἰς *Ξενοφ. Ἀνάβ.* σελ. 83). Ἄξιον παρατηρήσεως προσέτι νομίζομεν ὅτι ἐν μὲν τῷ Ὀνομαστικῷ τοῦ Πολυδεύκους Β', 28 εἶνε γεγραμμένον «τὰς μέντοι συνεστραμμένας μετὰ ῥύπου τρίχας ἡ κωμῳδία *σΤόρθυγγας* καλεῖ», ἐν δὲ τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου «*σΠόρθυγγες*: αἱ συνεστραμμέναι μετὰ ῥύπου τρίχες» (Ἴδε Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Γ', σελ. 597-8). Φέρεται δὲ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ καὶ «*ἔγκαρΤα*: τοὺς κεκουρευμένους πυρούς· ἀλλὰ καὶ *ἔγκαρΠα* Φρύνιχος Δαναΐσιν». Πιθανώτατον δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι μόνον τὸ *ἔγκαρπα* ἔχει ὑγιῶς.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Τὸ στόμα διαίρειν — στόμα αἴρειν.

Ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Φωτίου σελ. 303 Βαλ. κεῖται «Τοῦτό με σιγᾷν (σιγᾶν) αὐτοὺς ἐπιτάττειν περιίστησιν εἰς ἀνάγκην. Διὰ τοῦτο μηδὲ στόμα αἴρειν οὐκ ἐπιτρέπω διὰ τὴν ἐν λόγοις παρρησίαν, τὴν ἰσχύν, τὴν χάριν, τὴν ἔμφυτον πιθανότητα».

Ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ *ἀνοίγειν τὸ στόμα* (ἐπὶ τῷ φωνὴν ἀφιέναι ἢ προΐεσθαι) δὲν λέγεται ἑλληνιστὶ *στόμα αἴρειν* ἀλλὰ *τὸ στόμα διαίρειν*, νομίζομεν ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Φωτίου «Διὰ τοῦτο *μηδὲ τὸ στόμα διαίρειν* οὐκ ἐπιτρέπω διὰ τὴν ἐν λόγοις παρρησίαν», ᾧ ὅμοιον εἶνε τὸ ἀπαντῶν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Προπαρασκευῇ τοῦ Εὐσεβίου βιβλ. ΙΔ', ιη', 21 (Φιλοσ. Ἑλλ. Ἀποσπ. Τόμ. Γ', σελ. 212 Μουλλ.) «βέλτιον οὖν ἡσυχίαν ἄγειν αὐτοὺς καὶ *μηδὲ τὸ στόμα διαίρειν*».

Τῆς φράσεως *διαίρειν τὸ στόμα* ἢ *τὸ στόμα διαίρειν* ἱκανὰ ἔχομεν νὰ μνημονεύσωμεν μαρτύρια ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς καθόλου γλώσσης, οἷον

Δημοσθέν. σελ. 375, 112 «οὐ τοίνυν ἀντεῖπεν οὐδὲ *διῆρε τὸ στόμα*» καὶ σελ. 405, 207 «οὐδεὶς πώποτ' ἀκούων ταῦτ' ἀντεῖπεν οὐδὲ *διῆρε τὸ στόμα*» καὶ σελ. 536, 67 «μηδὲ *διᾶραι τὸ στόμα* περὶ αὐτοῦ ἔχειν ἐμέ».

Ἱπποκράτ. (ἢ Ψευδιπποκρ.) Τόμ. Β', σελ. 389 «αἱ γένυες πήγνυνται καὶ *τὸ στόμα διαίρειν* οὐ δύναται».

Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 70 δ' «ποῦ γὰρ ἔστι τούτοις *τὸ στόμα διᾶραι*, κτέ.;» καὶ σελ. 503 α' «ἂν δ' αὐτὸς ἄρξηται *διαίρειν τὸ στόμα*».

Διονύσ. Ἁλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 2093 «ὥστ' οὐδὲ φωνὴν ἀξιοῦσί τινα ἡμῶν ἀφιέναι περὶ τῆς πατρίδος ἐλευθέραν οὐδὲ *διᾶραι τὸ στόμα*».

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Α', σελ. 275 «ἀφανῶς ἡμᾶς ἔνδοθεν ἐλέγχει *μηδὲ διᾶραι τὸ στόμα ἐῶν*».

Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 510 «καὶ οὔτε *διᾶραι τὸ στόμα* οἷός τ' ἦν ἀπορίᾳ τε εἰχόμην δεινῇ».

Ἰωάνν. Χρυσόστ. Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 384 β' «δυνηθῆναι *διᾶραι* (*τὸ*) *στόμα*» καὶ σελ. 727 γ' «ἆρα οὐκ ὀφθήσεται διασπασθεὶς πρὶν ἢ *διᾶραι τὸ στόμα*;». Ὅτε πρὸ ἐτῶν ἀναγινώσκοντες τὰς εἰς Ματθαῖον Ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου ἐνετύχομεν τῇ ῥήσει ταύτῃ, κατενοήσαμεν παραχρῆμα ὅτι τὸ *οὐκ ὀφθήσεται*, ἀνθ' οὗ φέρεται ἔν τινι τῶν ἀντιγράφων *οὐ φθαρήσεται*, εἶνε πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ *οὐ φθήσεται*. Εἴδομεν δ' ἔπειτα ὅτι καὶ ὁ Φίελδος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Ματθαῖον Ὁμιλιῶν τοῦ Χρυσοστόμου Τόμ. Γ', σελ. 152 εὗρε τὴν ἀληθῆ γραφήν. Καὶ παρὰ τῷ Ἰσοκράτει μετεβλήθη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων τὸ *φθήσονται* εἰς τὸ *ὀφθήσονται* καὶ τὸ *φθῆναι* εἰς τὸ *ὀφθῆναι*. Ἴδε Κοραῆν εἰς *Ἰσοκρ.* Τόμ. Β', σελ. 41 καὶ 42 καὶ 239. Πλείονα περὶ τοῦ πράγματος θὰ γράψωμεν ἀλλαχοῦ.

Συνέσ. Δίων. σελ. 55 δ' «βούλοιντο δ' ἂν καὶ *διάραντα* μόνον, ὥσπερ ἀνδριάντα, τὸ *στόμα* καὶ τὴν χεῖρα, ἔπειτα ἀφωνότερον ἀνδριάντος γενέσθαι».

Λιβάν. Τόμ. Δ', σελ. 714 «ὁ μὴ *διαίρων τὸ στόμα*» (Ἴδε Βάστιον ἐν *Append.* σελ. 56).

Θεόδ. Πρόδρ. Α', 367 (Ἐρωτ. Συγγρ. Ἐρχ. Τόμ. Β', σελ. 300). «πολλοὺς καθ' ἡμῶν ἐξερεύγεται λόγους χείλη πεταννὺς καὶ *διαίρων τὸ στόμα*» (Ἴδε Βοισσονάδην εἰς *Εὐνάπ.* Τόμ. Α', σελ. 221).

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Κυρίλλου κεῖται «Ἀχανής: — ὁ μὴ κεχηνώς, μὴ *διᾶραι τὸ στόμα* δυνάμενος» (Ἴδε Βαλκενάριον εἰς *Θεοκρ. Ἀδωνιαζ.* σελ. 232 α'). Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Λουκιανὸν Σχολίοις σελ. 213 Ἰακ. «μειδίαμα ἄχρι τοῦ *τὰ ΧΕΙΛΗ διᾶραι*» (Πρβ. Βάστιον ἐν *Ἐπιστ. Κριτ.* σελ. 254).

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β', σελ. 1161 μνημονεύεται ἐξ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου χωρίον ἔχον ὧδε· «Ἡμεῖς δὲ οὐδὲ χᾶναι οὐδὲ *διᾶραι τὸ στόμα* συνεχωρήσαμεν αὐτοῖς» (Πρβ. καὶ Τόμ. Ζ', σελ. 804). Ἐν Τόμ. Η', σελ. 1221 νομίζεται τὸ *χᾶραι* ἡμαρτημένη γραφὴ τοῦ *χᾶναι*. Τὸ *διᾶραι* μεταβλητέον εἰς τὸ *διᾶραι*, τὸ δὲ *χᾶναι* εἰς τὸ *χανΕΙΝ*. Βάρβαρον εἶνε τὸ παρ' Ἡσυχίῳ φερόμενον «*Χάναι*: ἀνοῖξαι στόμα» (Πρβ. καὶ Σνειδεβῖνον εἰς *Παροιμιογρ. Ἑλλ.* Τόμ. Α', σελ. 158). Ἑλληνιστὶ λέγεται *ἔχανον*, *χάνοιμι*,

κτλ. Τοῦ *χάνοιμι* ποιεῖται μνείαν ὁ Ἡσύχιος ἐξηγούμενος αὐτὸ διὰ τοῦ *εἴποιμι*. Βλέπει δέ τις παρ' αὐτῷ γεγραμμένον καὶ «*Ἤχανεν*: εἶπεν», περὶ οὗ ἑτέρωθι. Ἀντὶ δὲ τοῦ ἐν τῷ κώδικι αὐτοῦ κειμένου «Χάνης: στόμα, χανιόν, ἀνοίγων στόμα» ἐξέδωκεν ὁ Σμιδίτιος «*Χάνος*: στόμα» καὶ «*Χανών*: ἀνοίγων στόμα». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐλέχθη καὶ *χανεῖν τι*, τουτέστιν (ἀνοίξαντα τὸ στόμα) *εἰπεῖν τι*. Ἴδε Βλαϋδέσιον εἰς *Ἀριστοφ*. *Σφ*. σελ. 242. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Η', σελ. 1221 α'.

Παλαιὸς γραμματικὸς παρ' Ἑρμαννῷ ἐν τῷ *De Emend. Rat. Gramm. Gr.* σελ. 358 λέγει «*Διαίρω* τὸ διανοίγω ἐπὶ χειλέων ἢ ὀφθαλμῶν λεγόμενον αἰτιατικῇ, ὡς Δημοσθένης *διάρας τὰ χείλη* καὶ ὁ Θεολόγος *κᾆτα διάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁρῶ*». Ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι φέρεται, ὡς διδάσκει ὁ Βάστιος ἐν *Append*. σελ. 56, «ἐπὶ χειλέων ἢ *ἐπὶ* ὀφθαλμῶν» καὶ «διάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁρῶ *ἀντὶ τοῦ διανοίξας καὶ διαπετάσας*». Παρὰ τῷ Δημοσθένει δὲν εὑρίσκεται ἡ φράσις *διάρας τὰ χείλη*.

Ὁμοίως τῷ *τὸ στόμα διαίρειν* καὶ *τὰ χείλη διαίρειν* ἐρρήθη καὶ *τὰς γνάθους διαίρειν* παρ' Ἱπποκράτει (ἢ Ψευδιπποκράτει) Τόμ. Α', σελ. 728 «οὐκ ἠδύνατο—*τὰς γνάθους διαίρειν*, εἰ μὴ ἕτερος *διαίροι*».

Παρ' Ἰωάννῃ τῷ Χρυσοστόμῳ Ὁμιλ. ΚΘ' εἰς Α' Ἐπιστ. πρὸς Κορινθ. Τόμ. Γ', σελ. 430 Ἐτ. εἶνε γεγραμμένον «Λέγεται τοίνυν αὕτη ἡ Πυθία γυνή τις οὖσα ἐπικαθῆσθαι τῷ τρίποδί ποτε τοῦ Ἀπόλλωνος *διαιροῦσα* τὰ σκέλη, εἶθ' οὕτω πνεῦμα πονηρὸν κάτωθεν ἀναδιδόμενον καὶ διὰ τῶν γεννητικῶν αὐτῆς διαδυόμενον μορίων πληροῦν τὴν γυναῖκα τῆς μανίας». Εὕρομεν δὲ τὸ *διαιροῦσα τὰ σκέλη* καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 327, 15 «Ἦν δὲ ἡ Πυθία γυνή, ἥτις, ὥς φασιν, ἐπικαθημένη τῷ τρίποδι τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ *διαιροῦσα* τὰ σκέλη πονηρὸν κάτωθεν ἀναδιδόμενον πνεῦμα διὰ τῶν γεννητικῶν ἐδέχετο μορίων καὶ οὕτω μανίας πληρουμένη—τὰ τῆς μαντείας ἢ μᾶλλον μανίας ἐφθέγγετο ῥήματα». Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἡ ὑγιῶς ἔχουσα γραφὴ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ῥήσεσιν εἶνε *διαίρουσα τὰ σκέλη*, ἤτοι ἀνοίγουσα τὰ σκέλη.

Ἐν τῷ Τοξάριδι τοῦ Λουκιανοῦ § 9 ἔχουσι τἀντίγραφα «ἃ *διη-*

ρημένα τὸ στόμα καὶ παμμέγεθες κεχηνότα οὐδὲ τὸ σμικρότατον φθέγγεται». Ἀνάρμοστον δ' ὂν τὸ *διῃρημένα* μετέβαλεν ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Δ', σελ. 467 εἰς τὸ εὐαρμοστοῦν τῷ χωρίῳ *διῃρμένα*. Ἀλλ' ἡ ὀρθὴ ἐκφορὰ εἶνε *διῃρμένα* ἄνευ τοῦ ὑπογεγραμμένου Ι. Μετετυπώθη δὲ καὶ τὸ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀρισταινέτου βιβλ. Α', 1 «χείλη δὲ λεπτὰ καὶ ἠρέμα *διῃρημένα*» ὑπὸ τοῦ Μερκήρου εἰς τὸ *διῃρμένα* (*διηρμένα*). Ἴδε Ἑύνιον εἰς *Ἀπολλόδ.* Τόμ. Α', σελ. 328-9 καὶ Σχαιφῆρον ἐν *Μελετ. Κριτ.* σελ. 10 καὶ 80 καὶ Βοισσονάδην εἰς *Εὐνάπ.* Τόμ. Α', σελ. 220-1 καὶ εἰς *Ἀρισταίν.* σελ. 213-4 καὶ Γήλιον ἐν *Βιβλιοθ. Κριτ. Νε'.* Τόμ. Β', σελ. 125.

Ὁ Κόβητος ἐγκρίνει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860, σελ. 156-8 τὴν μεταβολὴν τοῦ *διῃρημένα* εἰς τὸ *διῃρμένα* ἔν τε τῇ ῥήσει τοῦ Λουκιανοῦ καὶ ἐν τῇ τοῦ Ἀρισταινέτου, πολεμεῖ ἰσχυρῶς τῇ ἀντιλογίᾳ ἣν ἐπιφανεῖς ἐποιήσαντο κριτικοὶ ἀποδοκιμάζοντες τὴν ἀνάγνωσιν «χείλη δὲ λεπτὰ καὶ ἠρέμα *διῃρμένα*» καὶ ἀποφαίνεται ὅτι τὸ παρ' Εὐμαθίῳ (ἢ Εὐσταθίῳ) ἐν τῷ καθ' Ὑσμίν. καὶ Ὑσμιν. Δράματι Γ', ϛ', 3 «τὸ στόμα συμμέτρως (ξυμμέτρως) *διέρρηκται*» εἶνε πλημμελὴς γραφὴ τοῦ *διῇρται*. Παρατιθέμεθα ἐξ ὧν ἔγραψεν ὁ μέγας κριτικὸς τάδε (σελ. 157) «Bastius et Boissonadius multis exemplis ipsi docuerunt confundi in libris διαίρειν — διαιρεῖν et διῃρμένος — διῃρημένος, sed ea observatione ubi opus est ipsi non utuntur. Idem de Schaefero dicendum est, qui quum multis exemplis docuisset διῃρμένος in διῃρημένος depravari in *Melet. Crit.* p. 10 sq. vitiosam Aristaeneti scripturam defendit p. 80. argumento quod quale sit dicere nolo. Vide id apud ipsum. Constat inter omnes διαίρειν τὸ στόμα, διῆρε τὸ στόμα, διῃρμένος τὸ στόμα Graece dici: constat διαιρεῖν esse *dividere*, *findere*, *diffindere, scindere*: constat διῃρμένος et διῃρημένος saepe inter se permutari. Ergo si quando in libris διῃρημένος τὸ στόμα et χείλη διῃρημένα occurrunt, apparet esse in scriptura vitium et vera lectio est im promtu. Nil prosunt alii loci ubi eadem scriptura recurrit, namque idem mendum est locis pluribus recurrens — Esse autem omnia perinde mendosa ubi *os* vel *labella* διῃρημένα dicantur, ex ipsa verbi διαιρεῖν notione recte

intellecta et penitus perspecta certo colligitur—Διαιρεῖν recte ponitur de capite Jovis, quod Vulcanus securi diffidit, et χεῖλος διῃρημένον est labellum aut vulnere aut naturae vitio *scissum fissumque*. Quod quum ita sit qui in formosa puella laudat χείλη ἠρέμα διῃρημένα nescit quid dicat et intelligentibus risum debet. Laudat Bastius Luciani locum in Toxari II. p. 516. ubi in libris est: τοῖς κενοῖς τούτοις καὶ κωφοῖς προσωπείοις ἐοικότας ὑμᾶς ἀπολιποῦσαι, ἃ *διῃρημένα* τὸ στόμα καὶ παμμέγεθες κεχηνότα οὐδὲ τὸ σμικρότατον φθέγγεται. Sed omnium consensu nunc recepta est Corais emendatio διηρμένα».

Ἀπαντᾷ δὲ καθ' ἡμαρτημένην ἀνάγνωσιν καὶ ἐν τοῖς Προγυμνάσμασι Νικολάου τοῦ Σοφιστοῦ κεφ. ΙΒ', 5 (Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 403, 22) «τὸ δὲ στόμα *διῃρημένον* εἰς λόγους ἀνεῖται» καὶ 6 (σελ. 406, 3) «τὸ δὲ στόμα *διῄρηται* εἰς ἄνοδον πνεύματος» ἀντὶ τοῦ *διηρμένον* καὶ *διῆρται*. Ἐν τῷ περὶ Ἰδεῶν τοῦ Ἑρμογένους Τόμ. Α', κεφ. 1 (Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Γ', σελ. 194, 22) φέρεται «λέξις δὲ ἡ διὰ ἐπιθέτων καὶ ὅση δριμεῖα καὶ τῆς ποιητικῆς ἡ μὴ *διῃρημένη* μηδὲ πλατεῖα τῇ φύσει». Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ γραφὴ *διηρμένη* μνημονευομένη ὑπ' Ἰωάννου τοῦ Σικελιώτου ἐν τῇ εἰς τὰς Ἰδέας τοῦ Ἑρμογένους Ἐξηγήσει Α', νθ' (Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Ϛ', σελ. 126, 1). Λέγει δ' ὁ Σικελιώτης Ἰωάννης τάδε· «Καὶ τῆς ποιητικῆς ἡ μὴ διῃρημένη. Διχῶς ἡ γραφὴ *διηρμένη* καὶ *διῃρημένη*· *διῃρημένη* μὲν κατὰ μῆρ' ἐκάη καὶ διά τε σκόλοπας καὶ τάφρον ἔβησαν—ὅμοια καὶ τὰ τοιαῦτα βοόωσα, θεάων, Πηληϊάδεω, ἃ καὶ μᾶλλον γλυκύτητα ποιοῦσι. Καὶ μήποτε ἄρα διὰ τοῦτο *διῃρημένη* θέλει εἶναι ἡ γραφή, ὅτι καὶ τὰ δύο τὰ προτεθέντα ἤδη (γρ. *εἴδη*) γλυκύτητα ποιοῦσιν. Αἱ δὲ *διηρμέναι* οὔ, καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν Ἰώνων, οἳ πάνυ ἡδεῖς εἰσι *διῃρημέναις* χρώμενοι λέξεσιν—*Διηρμέναι* δέ εἰσιν αἱ ἔχουσαι μέγεθος, αἵ εἰσι τῆς σεμνότητος οὐ ποιοῦσαι γλυκύτητα—Ὥστε κατ' ἐμὲ *διῃρημένην* λέγει τὴν κεχηνυῖαν καὶ συγκρούουσαν τὰ φωνήεντα». Ἀκρίτως εἶνε ταῦτα εἰρημένα. Ὁ Ἑρμογένης ἔγραψε «τῆς ποιητικῆς ἡ μὴ *διηρμένη* μηδὲ πλατεῖα», ὡς «τῷ *διηρμένῳ* πρὸς μέγεθος» καὶ «ἐστὶ μέγας τῷ λόγῳ καὶ σφοδρὸς καὶ *διηρμένος*» καὶ «τῆς λέξεως αὐτῷ πολλαχοῦ *διηρμένης*» καὶ «σεμνὸς —καὶ *διηρμένος* πρὸς ὄγκον» (Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Γ', σελ.

260, 19 καὶ σελ. 357, 1 καὶ σελ. 387, 17 καὶ σελ. 388, 14). Ἐρρήθη δ' ὑπὸ τοῦ Ἑρμογένους καὶ «ἧττον γὰρ ἡ τοιαύτη *διῇρται*» καὶ «ἑτέρως πως *διῇρται*» (σελ. 208, 12 καὶ σελ. 250, 12) καὶ «οὐκ ἔχει *δίαρμα* οὐδὲ μέγεθος» καὶ «οὐ μὴν *δίαρμά* τι οὐδὲ ἀξίωμα δύναιτ' ἂν ἔχειν ὁ τοιοῦτος λόγος» (σελ. 244, 4 καὶ σελ. 362, 4) καὶ «μάλιστα δὲ τὰ στοιχεῖα ταῦτα, τὸ ω καὶ τὸ α, *διαίρει* τε καὶ διογκοῖ τὸν λόγον» (σελ. 224, 18). Σημειωτέον δ' ὅτι πρὸς τῇ ὑγιῶς ἐχούσῃ γραφῇ *διῇρται* φέρεται καὶ ἡ πλημμελὴς *διήρηται*. Ἐν τοῖς Ἀνωνύμου Σχολίοις εἰς τὰς Ἰδέας τοῦ Ἑρμογένους εἶνε γεγραμμένον «Δίαρμα ἔχει καὶ ὄγκον—Ἔδει δὲ γράφειν *διῇρται*» καὶ «Εἰ μὲν *διήρηται* ἔχει, ἀντὶ τοῦ οὐχ ὡς ἐν τραχύτητι κομματική ἐστιν ἡ φράσις ἀλλὰ κατὰ μείζονα κῶλα διήρηται, ἅπερ ἔγνωμεν λαμπρότητος οἰκεῖα. Εἰ δὲ *διῇρται* ἔχει, ὅτι δίαρμα καὶ ὄγκον ὁ λόγος εἶχε διὰ μακροτέρων τῶν κώλων ἐξενεχθείς» (Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Ζ', β', σελ. 1008, 16 καὶ 21).

Καὶ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ μετέπεσε τὸ *διηρμένος* εἰς τὸ *διηρημένος* βιβλ. Ε', 89 «ἄλλως τε ἐν ἅπασι ποικίλος τε καὶ *διηρημένος* τὴν λέξιν ἐστί». Τὸ ὀρθὸν *διηρμένος* ἀποκατέστησεν ὁ Κασαύβων. Ἴδε Βυττεμβάχιον εἰς *Πλουτ. Ἠθικ.* Τόμ. Ϛ', σελ. 1001.

Εὕρομεν δὲ καὶ *ἐξηρήκασι* γεγραμμένον ἀντὶ τοῦ *ἐξήρκασι* παρὰ τῷ Ψελλῷ εἰς τὸν Λογγίβ. Ἰωάνν. σελ. 169 Βοισσ. «Ῥωμαῖοι γὰρ ὄντες *ἐξηρήκασί* τε τὴν πατρίδα τῷ λόγῳ καὶ πόλεις ἀλλοτρίας κατεχαρίσαντο». Πρβ. καὶ σελ. 152 «ἣν *ἐξαίρει* μὲν ὁ Ἰάμβλιχος, Ποσειδώνιος δὲ ἀθετεῖ ὁ φιλόσοφος». Ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Φωτίου ἀπαντᾷ Ϛ', 20 «διὰ τὸ λίαν αὐτῆς εἰλικρινὲς καὶ εὐθὲς καὶ *ἐξηρημένον* καὶ ἀκήρατον» καὶ 21 «ἡ τῶν Χριστιανῶν πίστις καὶ λατρεία ὑπερανέστηκε καὶ *ἐξήρηται*». Γράφει δ' ὁ Βαλέττας ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐπιστολῶν τούτων σελ. 221 «Ἴσως γραπτέον ὀρθότερον *ἐξηρμένον* (=ὑψηλόν, οὐράνιον) ἐκ τοῦ *ἐξαίρομαι*» καὶ σελ. 222 «Καὶ τοῦτο ἴσως γραπτέον *ἐξῇρται* ἐκ παραλλήλου κείμενον πρὸς τὸ *ὑπερανέστηκε*».

Μετεβλήθη δ' ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως καὶ τὸ *ἐξαρθέντες* εἰς τὸ *ἐξαιρεθέντες* ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 360 γ' καὶ τὸ *διάρ-*

σεως εἰς τὸ *διαιρέσεως* ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουΐδα λ. *πνεύσας* (Ἴδε Βερνάρδυν εἰς *Σουΐδ.* Τόμ. Β', 6', σελ. 321. Πρб. καὶ Σχουειγαιουσῆρον εἰς *Πολύβ.* Τόμ. Ζ', σελ. 357 κἑξ.). Παρὰ τῷ Λιβανίῳ Ἐπιστ. 163 (σελ. 80) κεῖται «ἑστηκότα δὲ ἐπὶ τῆς βαλβῖδος περιέσχε νέφος *αἱρεθὲν* ἐκ τῶν Οὐρσουάλου χειρῶν», ὃ μετατυπωτέον ἴσως εἰς τὸ *ἀρθέν*.

Εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ *ἀνοίγειν τὸ στόμα* (ἐπὶ τῷ φωνὴν ἀφιέναι ἢ προίεσθαι) λέγεται ἑλληνιστὶ *τὸ στόμα διαίρειν*. Τῆς φράσεως *ἀνοίγειν* (*τὸ*) *στόμα* βλέπει τις παραδείγματα ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 804 α'. Εἶνε δ' ἐν αὐτῷ παρατεθειμένον καὶ τὸ ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολῇ ἀπαντῶν κεφ. ϛ', 19 «ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου». Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου κεῖται σελ. 738 γ' «οἶμαι δὲ καὶ τὸ αἴρειν καὶ τὸ ἀνοίγειν οὐκ ἀπὸ τρόπου τῇ *τῶν χειλῶν ἀνοίξει* καὶ ἄρσει, καθ' ἣν οὗτος ἐκπίπτει τοῦ στόματος ὁ φθόγγος, ὠνομάσθαι».

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ἐν τῷ τοῦ Θεοφράστου Χαρακτ. Γ' «παρασείσαντα δὲ δεῖ τοὺς τοιούτους τῶν ἀνθρώπων καὶ *διαράμενον* ἀπαλλάττεσθαι» προσυπακούουσί τινες τὸ ὄνομα *τὰ σκέλη*. Ὁ Κασαύβων γράφει «Διαράμενον autem dixit Theophrastus pro eo, quod Plautus non uno loco *grandi gradu*. Nam qui cursu contendunt, ut gradum grandiant, crura vehementer aperiunt, quod est διαίρεσθαι, sicut διαίρειν στόμα os aperire est» (Ἴδε Ἄστιον εἰς *Θεοφρ. Χαρακτ.* σελ. 68). Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἱππέων σελ. 435-6 νομίζει ὅτι ἐτέθη τὸ *διαράμενον* κατ' ἔλλειψιν τοῦ *τὰς χεῖρας*. Πρб. καὶ Σχουειγαιουσῆρον εἰς *Ἐπικτ. Διατρ.* Τόμ. Β', σελ 447.

ΚΕΦ. ΙΔ΄.

§ 1. Ἐξαιρῶ—ἐξαίρω, ἐξαιρεῖν—ἐξαίρειν, κτλ., ὑπεξαιρεῖς—ὑπεξαίρεις.

Ἐμνημονεύσαμεν ἐν τῷ ἡγουμένῳ κεφαλαίῳ ἡμαρτημένην καθ' ἡμᾶς γραφὴν διαιροῦσα τὰ σκέλη ἀντὶ τοῦ διαίρουσα τὰ σκέλη. Παρατηροῦμεν δ' ἐν τῷδε τῷ κεφαλαίῳ ὅτι εὑρέθη καὶ τοὐναντίον τὸ βαρύτονον ῥῆμα ἐξαίρω καὶ ἐξαίρειν, κτλ. γεγραμμένον ἀντὶ τοῦ περισπωμένου ἐξαιρῶ καὶ ἐξαιρεῖν, κτλ. καὶ τὸ ὑπεξαίρεις ἀντὶ τοῦ ὑπεξαιρεῖς. Εὐκολώτατα δὲ συγχέονται ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων τύποι κατὰ μόνον τὸν τόνον διαφέροντες.

Παρὰ τῷ Λιβανίῳ ἁπαντᾷ Ἐπιστ. 258 (σελ. 127) «καίτοι τις οὐ τῶν ἐν φαύλῃ δόξῃ δεῖν *ἐξαίρειν* ἔφασκε τὸ ἰῶτα» καὶ 304 (σελ. 147) «Σωκράτη δὲ *ἐξαίρω* τοῦ λόγου» καὶ 1522 (σελ. 692) «Σωκράτη δὲ *ἐξαίρω* λόγου» καὶ παρὰ τῷ Ἑρμογένει περὶ Ἰδ. Α΄, 1 (Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Γ΄, σελ. 196, 17) «*ἐξαίρω* μέντοι τοῦ λόγου τὸν ῥήτορα» καὶ παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ Τόμ. Γ΄, σελ. 452, 6 «τὸν γὰρ μικρὸν μῦν τὸν κατὰ τὴν διάρθρωσιν *ἐξαίρω* τοῦ παρόντος λόγου» καὶ παρὰ Γεωργίῳ τῷ Παχυμέρῃ (Παχυμέρει) Τόμ. Α΄, σελ. 218, 12 «*ἐξαίρω* δέ γε τοῦ λόγου τοὺς ἐπ' ἀναγκαίαις δοκούσαις χρείαις τινὰ τῶν ὄντων παρακατέχοντας». Ὀρθῶς εἶνε παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ γεγραμμένον Τόμ. Β΄, σελ. 269 Ἰεββ. «Πλάτωνα δὲ *ἐξαιρῶ* λόγου· ἱκανὸς γὰρ καὶ ἀμφότερα». Πρβ. καὶ σελ. 393 «Ὅμηρον δέ, εἰ βούλει, ποιητῶν *ἐξαίρει* λόγου». Παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Θ΄, σελ. 795, 13 πρὸς τῇ ὀρθῶς ἐχούσῃ γραφῇ «Ἀσκληπιόδοτον *ἐξαιρῶ* λόγου τὸν ἄριστον τῶν Πρόκλου μαθητῶν» βλέπει τις καὶ τὴν ἡμαρτημένην *ἐξαίρωΝ*. Ἐρρήθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου σελ. 691 «Παλαμήδην τε τὸν θεῖον *ἐξαιρῶν ἅπαντος λόγου* δι' Ὀδυσσέα Ἀχιλλεῖ τε μόνῳ κτέ.», ὃ κακῶς ἄλλοτ' ἐγράφετο *ἐξαίρων*. Φέρεται δ' εἰς τὴν φράσιν τοῦ Φιλοστράτου τὸ σχόλιον τόδε·

«ἐκβάλλων ἅπαντος διηγήματος». Πρβ. σελ. 694 «*ἐξῃρήσθω* δὴ ὁ ἀγών», οὗ γίνεται ἐξήγησις διὰ τοῦ *ἐκβεβλήσθω* (Ἴδε Βοισσονάδην εἰς *Φιλοστρ. Ἐπιστ.* σελ. 55-6). Παρεθέμεθα ἐκ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Λιβανίου τήν τε μετὰ τοῦ ἄρθρου ῥῆσιν «Σωκράτη δὲ ἐξαίρω (ἐξαιρῶ) ΤΟΥ λόγου» καὶ τὴν ἄνευ τοῦ ἄρθρου «Σωκράτη δὲ ἐξαίρω (ἐξαιρῶ) λόγου». Μετὰ τοῦ ἄρθρου εἶνε ἡ φράσις προενηνεγμένη καὶ ἐν τοῖς Λόγοις τοῦ Λιβανίου Τόμ. Α', σελ. 379 «Φοίνικα δ' ἐξαιρῶ ΤΟΥ λόγου». Ἐξέδωκε δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ ὁ Δινδόρφιος ἐξ ἀντιγράφου Τόμ. Β', σελ. 350 «Πλάτωνα δὲ ἐξαιρῶ ΤΟΥ λόγου». Πρβ. καὶ Σταλβαύμιον εἰς *Πλάτ. Φαῖδρ.* σελ. 71 ἐκδ. β'.

Ἐν τῷ Συμποσίῳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 176 γ' ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶνε «Σωκράτη δ' *ἐξαίρω* λόγου· ἱκανὸς γὰρ καὶ ἀμφότερα». Τὸ δ' ὀρθὸν *ἐξαιρῶ* ἀποκατέστησαν ὁ Εἰνδόρφιος καὶ ὁ Βεκκῆρος. Ἔκειτο δ' ἄλλοτε πλημμελῶς καὶ ἐν τῷ Φαίδρῳ σελ. 242 β' «Σιμίαν Θηβαῖον *ἐξαίρω* λόγου». Πρβ. καὶ Πολιτ. σελ. 394 β' καὶ σελ. 493 α'. Ἴδε Σταλβαύμιον εἰς *Πλάτ. Συμπόσ.* σελ. 26 ἐκδ. γ' καὶ εἰς *Πολιτ.* Τόμ. Β', σελ. 48 ἐκδ. β' καὶ Σχάνζιον εἰς *Πλάτ.* Τόμ. Β', α', σελ. 49, 14 καὶ σελ. 80, 10. Πρβ. καὶ Βάκιον εἰς *Κλεομήδ.* σελ. 323. Ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Τυρίου ἐλέχθη κατὰ μέλλοντα Λόγ. Ι', 4 «Ἐπίκουρον δὲ *ἐξελῶ* λόγου καὶ ποιητικοῦ καὶ φιλοσόφου».

Τὸ προπερισπώμενον *ἐξαιροῖτο* μετεβλήθη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων εἰς τὸ προπαροξύτονον *ἐξαίροιτο* παρὰ τῷ Ξενοφῶντι περὶ Ἱππικ. Γ', 2 «εἰ ὁρῶντος μὲν τοῦ ὠνουμένου ἐμβάλλοιτο ὁ χαλινός, ὁρῶντος δ' *ἐξαίροιτο*». Τὸ σφάλμα τοῦτο ἐπηνώρθωσεν ὁ Στέφανος.

Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου μετέπεσε τὸ *ἐξαιρεῖ* εἰς τὸ *ἐξαίρει* (σελ. 44 γ' καὶ σελ. 664 δ' καὶ σελ. 684 ε' καὶ σελ. 693 ε' καὶ σελ. 746 ς') καὶ τὸ *ἐξαιροῦσι* εἰς τὸ *ἐξαίρουσι* (σελ. 692 δ' δὶς καὶ σελ. 696 δ') καὶ τὸ *ἐξαιρῶσι* εἰς τὸ *ἐξαίρωσι* (σελ. 712 ς') καὶ τὸ *ἐξαιρῶν* εἰς τὸ *ἐξαίρων* (σελ. 716 γ' καὶ σελ. 719 γ'). Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Πολιτικῶν τοῦ Πλουτάρχου σελ. 162 «ἐξαιρεῖν. ΗΔ (παρὰ τὸ ἐξαιρέω), ΑΤ, ἐξαίρειν (παρὰ τὸ ἐξαίρω)». Ἴδε Βυττεμβάχιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Η', σελ. 592. Πρβ. καὶ Βαίριον εἰς *Πλουτ. Φιλοποίμ. καὶ Φλαμ. καὶ Πύρρ.* σελ. 180 καὶ Μαδβίγιον ἐν *Adversar. Crit.* Τόμ. Α', σελ. 650. Σημειωτέον δ'

ὅτι καὶ ἐν ταῖς Φοινίσσαις τοῦ Εὐριπίδου σίχ. 516 ἀνεγνώσθη ἐσφαλμένως «πᾶν γὰρ *ἐξαίρει* λόγος, ὃ καὶ σίδηρος πολεμίων δράσειεν ἄν» ἀντὶ τοῦ *ἐξαιρεῖ*, ὃ βλέπομεν παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Πύρρ. ΙΔ', 1 μνημονεύοντι τὴν Εὐριπίδειον ῥῆσιν. Παρὰ τῷ Θεμιστίῳ εἶνε γεγραμμένον καὶ «*ἐξαιρεῖ* λόγος» (Λόγ. Β', σελ. 37 β') καὶ «*ἐξαίρει* λόγος» (Λόγ. ΙϚ', σελ. 207 δ'). Τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Ἰουλιανὸς γράφων σελ. 73 γ' «ταύτῃ κυβερνᾷ καὶ κατεργάζεται πράγματα τοσαῦτα, ὅσα οὐδὲ ὁ σίδηρος *ἐξελεῖν* ἰσχύσει». Ἴδε Πόρσωνα εἰς *Εὐριπ. Φοιν.* σελ. 43 Λιψ. καὶ Κόβητον ἐν *Μνημοσ.* 1882, σελ. 439.

Παρὰ τῷ Λουκιανῷ περὶ Θυσ. 13 ὁ μὲν Ἰακωβίτζιος τοῖς ἀντιγράφοις ἀκολουθῶν ἐξέδωκε «τὰ ἔγκατα *ἐξαίρων*», ὁ δὲ Γ. Δινδόρφιος τῷ ὀρθῷ λόγῳ πειθόμενος «τὰ ἔγκατα *ἐξαιρῶν*». Πρβ. Προμηθ. 20 «τὰ ἔγκατα *ἐξαιρήσοντας*» (Ἴδε καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν *Μνημοσ.* 1879, σελ. 318). Τὸ *ἐξαίρων* ἀντὶ τοῦ *ἐξαιρῶν* κεῖται καὶ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Τόμ. Β', σελ. 431 Δινδ. «εἰ δὲ ἁπλῶς ἐκπέμπεις αὐτὸν καὶ οὐδέσιν οὐδὲ ὧν ἐπαινεῖς ἐᾷς ὁμιλεῖν τὴν σαυτοῦ πόλιν, πράγματα σαυτῷ παρέχεις, τὰ μὲν *ἐξαίρων*, τὰ δὲ ἐγκαταλείπων». Γραπτέον δ' ἴσως «*τί* πράγματα (ΤΙ Πράγματα) σαυτῷ παρέχεις, τὰ μὲν ἐξαιρῶν, τὰ δὲ ἐγκαταλείπων;».

Ὀρθῶς ἔχει ἡ εἰκασία τοῦ Ματθαίου, καθ' ἣν τὸ παρὰ Ῥούφῳ τῷ Ἐφεσίῳ ἁπαντῶν σελ. 75, 11 Δαρ. «παντελῶς *ἐξαίρειν* τῆς διαίτης» εἶνε ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις τοῦ *ἐξαιρεῖν*. Διττὴ γραφὴ φέρεται ἐν τοῖς Ἀρκαδικοῖς τοῦ Παυσανίου κεφ. ΜΘ', 3, ἡ ὑγιὴς «οὐδὲ τὰ θηρία ἠμέλει τὰ ἄγρια *ἐξαιρεῖν*» καὶ ἡ νοσοῦσα *ἐξαίρειν*.

Κεῖται δὲ κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν καὶ παρὰ τῷ Πολυδεύκει Β', 204 «τοὺς γὰρ ὑμένας *ἐξαίρουσιν*» καὶ 212 «ὃ *ἐξαίρουσιν* οἱ βουλόμενοι κενῶσαι τὴν ῥάβδον εἰς σύριγγα ἢ αὐλόν» καὶ παρὰ τῷ Ἀππιανῷ σελ. 12, 14 Μενδ. «ὅσα δὲ ἐν μέσῳ πρὸς ἑτέρους αὐτοῖς ἐγένετο, *ἐξαίρω* καὶ ἐς τὰ ἐκείνων μετατίθημι» καὶ παρὰ τῷ Στοβαίῳ Ἀνθολ. Τόμ. Γ', σελ. 26, 12 Μειν. «ὥστε, ἂν τοῦτον *ἐξαίρῃς* τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ταῦτα πράττουσιν, ἀπολείπεται βραχὺς ἐκείνοις ὁ τῆς συμβιώσεως» καὶ παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙΑ', σελ. 19, 13 «τὴν δὲ ψυχὴν παντὸς *ἐξαίρων* πάθους» καὶ σελ. 33, 16 «τῆς δὲ τοιαύτης αἰτίας μόνον τὸν Ἀναξαγόραν *ἐξαίρει*»

καὶ σελ. 254, 23 «ἡ τοῦ ἀδιαιρέτου τῷ χρόνῳ πρόσθεσις *ἐξαίρει* τοῦ εἶναι χρόνον». Πρβ. καὶ σελ. 52, 34. Τὸν βαρύτονον τύπον *ἐξαίρει* ἀντὶ τοῦ περισπωμένου *ἐξαιρεῖ* εὕρομεν καὶ παρὰ Πρόκλῳ τῷ Διαδόχῳ Ὑπομν. εἰς Πλάτ. Ἀλκιβ. Α', Τόμ. Γ', σελ. 86 Κουσ. «*ἐξαίρει* τοῦ νεανίσκου πᾶσαν ὑπόνοιαν ὁ Σωκράτης» καὶ «*ἐξαίρει* μὲν —τὰς τῆς δυσκολίας προφάσεις, ὥσπερ ἰατρὸς ἀγαθὸς τὰ ἐμπόδια τὰ πρὸς τὴν θεραπείαν ἐκκόπτων, ἀπὸ τῆς τοῦ νεανίσκου ψυχῆς· ἡ δὲ ὑπεξαίρεσις αὕτη διὰ φιλίας πρόεισι» καὶ παρὰ τῷ Ἑρμογένει περὶ Ἰδ. Α', 11 (Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Γ', σελ. 258, 18) «ὅτι τε *ἐξαίρει* τὴν ὑπτιότητα». Πρβ. «ὑπτιότητα *ἐξαιροῦνται*» (σελ. 276,1) καὶ «ὑπτιότητα *ἐξαιρεῖσθαι*» καὶ «*ἐξαιρεῖται*—ὑπτιότητα» καὶ «*ἐξαιρεῖται*—τὴν ὑπτιότητα» (Β', 1, σελ. 297, 13 καὶ 15 καὶ 26).

Τὸ παροξυτόνως προενηνεγμένον *ὑπεξαίρεις* ἀντὶ τοῦ περισπωμένου *ὑπεξαιρεῖς* φέρεται ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Φωτίου σελ. 392 «εἰ δὲ μὴ τοῦτο τολμᾷς, *ὑπεξαίρεις* δὲ τὸν υἱὸν τῆς ἀγγελικῆς οὐσίας». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ὀππιανὸν Σχολίοις Ἁλ. Α', 77 (σελ. 266, 31 Διδ.) «καί, εἰ μὲν τύχοιεν ἔχειν δύο φωνήεντα, *ὑπεξαίρουσι* τὸ ἕν» ἀντὶ τοῦ *ὑπεξαιροῦσι*. Ἀνεγνώσθη δὲ πλημμελῶς καὶ *ὑπεξαίρωμαι* καὶ *ὑπεξαίρωνται* ἀντὶ τοῦ *ὑπεξαιρῶμαι* καὶ *ὑπεξαιρῶνται* (Ἴδε Βυττεμβάχιον εἰς *Πλουτ. Ἠθικ.* Τόμ. ϛ', σελ. 826. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Η', σελ. 152).

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ *καθαιρεῖ* μετέπεσεν εἰς τὸ *καθαίρει* ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 706 β' «καὶ γὰρ ἐν ἰχθύων ἀγορᾷ μικρολογία *καθαίρει* δάκτυλον ὀψοφάγου» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἱπποκράτη καὶ Γαληνὸν Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 58 «ἀλλ' ὅμως τὸ σφοδρὸν καὶ τὸ μέγεθος αὐτῶν *καθαίρει* καὶ μετριάζει». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 351 «τὸ μελέτη πάντα *καθαίρει* Περιάνδρου τυγχάνειν βούλονται», ὃ μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν *Λογ. Ἑρμ.* Τόμ. Α', σελ. 485 εἰς τὸ *καθαιρεῖ*. Ἴδε καὶ Βοισσονάδην εἰς *Ἀρισταίν.* σελ. 402.

§ 2. Αἱρεῖν — αἴρειν, αἱροῦσι — αἴρουσι, κτλ., ὑπεξαιροῦντα — ὑπεξαίροντα, κτλ. αἴρονται — αἱροῦνται, κτλ.

Ἐν τοῖς εἰς Θουκυδίδην Σχολίοις σελ. 57, 48 Διδ. φέρεται «Αἱρεῖ: πορθεῖ, χειροῦται· ὅθεν καὶ περισπᾶται· ἐπὶ γὰρ τοῦ ὑψῶσαι βαρύνεται». Οὐ μόνον βαρύνεται τὸ ῥῆμα τὸ σημαῖνον ὑψῶ ἀλλὰ καὶ ψιλοῦται. Εὐκόλως δ' ὅμως συγχέονται ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων τύποι διὰ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐκφερόμενοι, οἷον αἱρεῖν-αἴρειν, κτλ., οὐχὶ δὲ δυσκόλως τύποι κατὰ τὴν ἐκφορὰν μιᾶς μόνης συλλαβῆς διαφέροντες, οἷον ὑπεξαιρΟΥντα—ὑπεξαίρΟντα, αἵρΕσθαι—αἱρΕΙσθαι, κτλ.

αἱρεῖν-αἴρειν, *αἱρῇ-αἴρῃ*. Κλήμ. Ἀλεξ. Τόμ. Β', σελ. 34, 27 καὶ σελ. 357, 24 Δινδ. Ἴδε καὶ Βοισσονάδην εἰς *Ἀρισταίν*. σελ. 402. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «ΑΙΡΕΙ: ἐγείρει, αὔξει, κουφίζει, βαστάζει, κατὰ κράτος λαμβάνει». Πρβ. Λόγ. Ἑρμ. Τόμ. Α', σελ. 393-4.

αἱροῦσι-αἴρουσι. Ἀριστοφ. Ἱππ. 867. Ἴδε Βλαϋδέσιον εἰς *Ἀριστοφ. Ἱππ.* σελ. 110. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', α', σελ. 1052 γ'.

αἱροῖτο-αἴροιτο. Προκόπ. Τόμ. Γ', σελ. 196, 7 «ἡνίκα δέ που τροφὴν *αἴροιτο*» καὶ μετ' ὀλίγα «ἡνίκα δαῖτα *αἴροιτο*». Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην τοῦ *αἱροῖτο* χρῆσιν ὁ Προκόπιος ποιησάμενος ἔγραψεν «ἡνίκα δέ που τροφὴν *αἱροῖτο*» καὶ «ἡνίκα δαῖτα *αἱροῖτο*», ὡς ἐν σελ. 92, 6 «ἀριστῶσα μέντοι καὶ δεῖπνον *αἱρουμένη* ἐς πᾶσαν ἰδέαν ἐδωδίμων τε καὶ ποτῶν ἤρχετο» καὶ ἐν Τόμ. Α', σελ. 532, 14 «τοὺς μὲν ὕπνον *αἱρουμένους*, τοὺς δὲ σιτία» καὶ ἐν Τόμ. Β', σελ. 150, 12 «ἐς δὲ ἡμέραν μέσην ἄριστον ἐκέλευε τὸ στράτευμα *αἱρεῖσθαι*» καὶ σελ. 621, 9 «τό τε ἄριστον πάντας *αἱρεῖσθαι* κελεύσας κτέ.» καὶ σελ. 621, 15 «ἀπεῖπεν ἅπασι μήτε ἄριστον *αἱρεῖσθαι* μήτε ἀποδαρθεῖν». Πρβ. καὶ σελ. 558, 2 «κἂν τοῖς οἰνῶσι κατακραιπαλᾶν ἐν ἐξουσίᾳ ἐστὶ καὶ παροψίδας *αἱρεῖσθαι* πάσας». Λέγεται ἑλλη-

νιστὶ *σῖτον αἱρεῖσθαι*, *δεῖπνον αἱρεῖσθαι*, *δεῖπνον ἑλέσθαι*, *δόρπον ἑλέσθαι*, *δαῖτα ἑλέσθαι*, κτλ. Ὁ Σουίδας γράφει «Αἱρούμενος: βουλόμενος. Καὶ *δεῖπνον αἱρουμένοις* ἀντὶ τοῦ ἑλομένοις δειπνεῖν καὶ αἱρῇ ἀντὶ τοῦ λαμβάνεις, μετέχεις· *σῖτόν* τε *αἱρῇ* τὸν αὐτὸν ἐκείνοις καὶ πόμα παραπλήσιον» καὶ «Ἡροῦντο: ἐλάμβανον· οἱ δὲ ὡς εἶχον χαμαὶ *δεῖπνον ἡροῦντο*». Πρβ. Μουσών. σελ. 195 Πηρλ. «ἀσκῶν καὶ ἐθίζων αὐτὸν *αἱρεῖσθαι σῖτον*, οὐχ ἵνα ἥδηται, ἀλλ' ἵνα τρέφηται», κτλ. Κακῶς ἐξηγεῖται ὁ Σουίδας τὸ *δεῖπνον αἱρουμένοις* διὰ τοῦ *ἑλομένοις δειπνεῖν*. Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ βιβλ. Δ', 128 φέρεται «ἔδοξε πλανᾶν μὲν μηκέτι Πέρσας, σῖτα δὲ ἑκάστοτε *ἈΝαιρεομένοισι* ἐπιτίθεσθαι» καὶ «νωμῶντες (νωμέοντες) ὧν σῖτα *ἈΝαιρεομένους* τοὺς Δαρείου ἐποίευν τὰ βεβουλευμένα». Ἐξαλείφει δὲ τὴν πρόθεσιν ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884, σελ. 100 λέγων «Quia *cibum capere* apud Herodotum est σῖτα αἱρέεσθαι, non ἀναιρέεσθαι, scribendum αἱρεομένοισι et αἱρεομένους, cf. VII. 102: δὶς ἑκάστης ἡμέρης σῖτον αἱρέεσθαι. III. 26: ἄριστον αἱρεομένοισι αὐτοῖσι ἐπιπνεῦσαι νότον μέγαν τε καὶ ἐξαίσιον». Πρβ. καὶ Βλαϋδέσιον εἰς *Ἀριστοφ. Ἀχαρν.* σελ. 121 καὶ 376 καὶ εἰς *Νεφ.* σελ. 128 καὶ 467. Παρεθέμεθα ἐν τοῖς ἄνω τὴν ῥῆσιν τήνδε τοῦ Προκοπίου «τοὺς μὲν *ὕπνον* αἱρουμένους, τοὺς δὲ σιτία». Ἔχομεν δὲ καὶ ἄλλα ἐκ τοῦ συγγραφέως τούτου παραδείγματα τῆς φράσεως *ὕπνον αἱρεῖσθαι*, οἷον Τόμ. Α', σελ. 315, 5 «*ὕπνον*, ὡς τὸ εἰκός, μετὰ τὰ σιτία *αἱρουμένων*» καὶ Τόμ. Β', σελ. 120, 18 «οἱ μὲν *ὕπνον*, ὡς τὸ εἰκός, *ἡροῦντο*» καὶ σελ. 362, 19 «*ὕπνον* ἐκ περιτροπῆς τῶν ἄλλων *αἱρουμένων*» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 26, 20 «ἤσθιέ τε καὶ *ὕπνον ᾑρεῖτο*». Δὲν ἐξετάζομεν ἐν τῷ παρόντι ἂν εἶνε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ παρειλημμένον τὸ *αἴρομαι* ἀντὶ τοῦ *προσαίρομαι* ἢ *προσφέρομαι*· τοῦτο δὲ μόνον παρατηροῦμεν, ὅτι, ὡς λέγεται *βάρος αἴρομαι*, κτλ., *τὴν ἀσπίδα αἴρομαι*, οὕτω καὶ *αἴρομαι τὸ δεῖπνον*. Ἐν τοῖς Ἀχαρνεῦσι τοῦ Ἀριστοφάνους κεῖται στίχ. 1140 «*τὴν ἀσπίδ' αἶρου* καὶ βάδιζ', ὦ παῖ, λαβών» καὶ στίχ. 1142 «*αἶρου τὸ δεῖπνον* (*τὸ δεῖπνον αἶρου*)· συμποτικὰ τὰ πράγματα».

συναιρεῖ - συναίρει. Συνέσ. σελ. 118 γ' «καὶ τὴν πληγὴν φθάσας *συναίρει* τε καὶ καταβάλλει». Τὸ ὀρθὸν εἶνε *συναιρεῖ*. Ἴδε Κραβιγγῆρον εἰς *Συνεσ. Λόγ.* σελ. 152. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ', σελ. 1190 β'.

αἱροῦντος - αἵροντος. Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Α', σελ. 251 «ὅταν ἐξηττημένα καὶ παρειμένα ὑπὸ τοῦ *αἵροντος* αὐτὰ λόγου θεάσηται».

ἀναιρείσθω - ἀναιρέσθω. Διον. Ἁλικ. Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 431 «πᾶσα *ἀναιρέσθω* πολέμου πρόφασις». Περὶ τούτου γράφει ὁ Κόβητος ἐν *Παρατηρ. εἰς Διον. Ἁλικ.* σελ. 60 «Non est hic verbo ἀναίρειν locus. Legendum ἀναιρείσθω. Eodem sensu paullo ante dixit pag. 428. ἀφείσθω δὴ πᾶσα ἐγκλήματος πρόφασις». Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Β', σελ. 624, 9 ἀπαντᾷ «οὐ μόνον δὲ Γότθοι *ἀνήροντο*», ὃ μετατυπωτέον εἰς τὸ *ἀνῄρηντο*.

ὑπεξαιροῦντα - ὑπεξαίροντα. Αἰλιαν. περὶ Ζῴ. Ϛ', 38 «οἱονεὶ τοῖς ἑαυτοῦ παισὶν *ὑπεξαίροντα* τοὺς μέλλοντας ἀντιπάλους». Τὸ ὀρθὸν *ὑπεξαιροῦντα* ἀποκατέστησεν ὁ Κόβητος ἐν *Μνημοσ.* 1884, σελ. 437.

αἰρομένων - αἰρουμένων. Ὠριγέν. Τόμ. ΙΒ', σελ. 99 «Οὐκ εἶπεν ἀνοίξατε τὰς πύλας — ἀλλ' *ἄρατε*. Ὡς γὰρ κατιὼν κλίνας οὐρανούς, οὐκ ἀνοίξας κατέβη, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀναληφθεὶς οὐκ ἀνοιχθεισῶν τῶν πυλῶν εἰσῆλθεν, ἀλλ' *αἰρουμένων*».

αἵρεσθαι - αἱρεῖσθαι. Ἰάμβλιχ. περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βί. 232 «ἔχθραν ἑκόντα μὲν μηδέποτε *αἱρεῖσθαι* πρὸς τοὺς μὴ τελείως (Κόβ.: *τελέως*) κακούς, ἀράμενον δὲ μένειν εὐγενῶς ἐν τῷ διαπολεμεῖν». Ὁ Ναύκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ συγγράμματος τούτου τοῦ Ἰαμβλίχου σελ. 161 ἐνέκρινε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἑρχλδου *αἵρεσθαι*. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Collectan. Crit.* σελ. 397 «Si non liquido aliunde constaret *suscipere* inimicitias, bellum et sim. dici αἵρεσθαι ἔχθραν, πόλεμον cet. hic ipse locus id demonstrare potuisset: quia perspicuum est αἵρεσθαι et ἀράμενον composita et coniuncta fuisse. Si αἱρεῖσθαι esset verum ἑλόμενον δέ fuisset necessarium. Sine vitio legitur in § 249. πόλεμον ἰσχυρὸν *ἤρατο* πρὸς τὸν Πυθαγόραν». Ἐπισυνάπτομεν τούτοις ἃ λέγει ὁ μέγας κριτικὸς ἐν *Miscellan. Crit.* σελ. 56 «Legendum esse ἄρασθαι pro αἱρεῖσθαι admonuit Dobraeus, sed Editores non audiunt. Est tamen res certissima; *suscipere bellum* Graece dicitur aut αἵρεσθαι πόλεμον aut ἀναιρεῖσθαι (non αἱρεῖσθαι), sed quia αἱρεῖσθαι et αἵρεσθαι in libris confundi solent circumferuntur etiamnunc manifesto mendosae lectiones, ut h. l. Idem vitium recurrit pag.

178, 25. ubi in S legitur: πόλεμον πρὸς αὐτὸν αἱρεῖσθαι, in caeteris rectissime ἄρασθαι. Ἀναιρεῖσθαι τὸν πόλεμον legitur pag. 11. 2. ἀνείλοντο τὸν πόλεμον, et pag. 180, 20. τὸ πόλεμον ἀνελέσθαι. Cf. *Var. Lectt.* pag. 212». Περὶ τοῦ πράγματος ποιεῖται λόγον ὁ Κόβητος καὶ ἐν *Observat. ad Dionys. Halicarn. Antiqu. Rom.* σελ. 105 καὶ 200 καὶ 216. Ἴδε καὶ Σχουειγαιουσῆρον εἰς *Ἀππιαν.* Τόμ. Γ', σελ. 519 καὶ Ἐλμσλήϊον εἰς *Εὐριπ. Ἡρακλ.* 505, σελ. 108 ἐκδ. β' καὶ Βάστιον ἐν *Ἐπιστ. Κριτ.* σελ. 122. Πρβ. καὶ Γαρρῆρον ἐν *Observat. ad Dion. Halic. Ant. Rom.* σελ. 51-2. Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Κόβητος ἐν *Mnemos.* 1884, σελ. 441. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ παρὰ Σοφοκλεῖ κείμενον Οἰδ. Κολ. 424 «ἧς νῦν ἔχονται *κἀπαναιροῦνται* δόρυ» μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Ἑρμαννοῦ εἰς τὸ *κἀπαναίρΟνται*, ὃ ἀπεδέξαντο ὅ τε Δινδόρφιος καὶ ἄλλοι ὀνομαστοὶ φιλόλογοι.

συναίρεται-συναιρεῖται, συναιρόμενον-συναιρούμενον. Κλήμ. Ἀλεξ. σελ. 860 καὶ σελ. 896.

ἐξαιρόμενος-ἐξαιρούμενος. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγένετο ἡμῖν αἰσθητὴ ἡ ἀτοπία τοῦ φερομένου ἐν τοῖς εἰς Αἰσχύλον Σχολίοις σελ. 19, 24 Δινδ. «ἀλλ' ὁ ποιητὴς φύσει τοῖς τεραστίοις *ἐξαιρούμενος* οὐ λεπτολογεῖται τὰ πράγματα». Εἴδομεν δ' ἔπειτα ὅτι καὶ ὁ Κιρχόφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἰσχύλου σελ. 347 μετέβαλε τὸ *ἐξαιρΟΥμενος* εἰς τὸ *ἐξαιρΟμενος.*

προσαιρόμεθα-προ(σ)αιρούμεθα. Τὸ *προσαιρΟμεθα* μετέπεσεν εἰς τὸ *προσαιρΟΥμεθα* ἐν τῷ περὶ Καρδίης συγγραμματίῳ τοῦ Ἱπποκράτους (ἢ Ψευδιπποκράτους) Β', Τόμ. Γ', σελ. 199 Ἑρμ. «ὁ γὰρ στόμαχος—ἐκδέχεται—ἄσσα *προσαιρόμεθα*». Πρβ. Τόμ. Β', σελ. 25 «ὅταν ταῦτα (τὰ ῥυφήματα) *προσαίρωνται*». Μετ' ὀλίγα κεῖται «ὁκόσοι δ' ἂν—*προσενέγκωνται* ξηρὸν σιτίον». Ἀπαντᾷ δὲ πολλάκις παρὰ τῷ Γαληνῷ τὸ ῥῆμα *προσαίρεσθαι-προσάρασθαι* ἐφ' ὁμοίας τῷ *προσφέρεσθαι-προσενέγκασθαι* ἐννοίας κείμενον, οἷον

Τόμ. Α', σελ. 363 «χωρὶς τοῦ *προσάρασθαί* τι».

Τόμ. Β', σελ. 113 «*προσάρασθαι* τὰ σιτία» καὶ σελ. 129 «πάμπολυ ποτὸν *προσηράμεθα*» καὶ σελ. 159, 11.

Τόμ. Γ', σελ. 275 «*προσάρασθαι* σῖτον». Παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ εἶνε γεγραμμένον Τόμ. Γ', σελ. 340, 8 «*προσαίρεσθαι* σιτία».

Τόμ. Ε΄, σελ. 31 «ὅπως ἁπάντων τε τῶν συνδειπνούντων ἔλαττον ὄψον προσενεγκώμεθα καὶ τῶν λίχνων ἐδεσμάτων ἀποσχώμεθα σύμμετρα τῶν ὑγιεινῶν *προσαράμενοι*».

Τόμ. Ϛ΄, σελ. 74 «ὀλιγώτερα καὶ ξηρότερα *προσαράμενος*» καὶ σελ. 204 «*προσαίρεσθαι* τὰς τροφάς» καὶ σελ. 265, 2 καὶ σελ. 267, 7 καὶ σελ. 369, 6.

Τόμ. Ζ΄, σελ. 141 «οὕτω καὶ τροφὴν προσενεγκάμενοι — οὕτω δὲ καὶ οἶνον πλείονα *προσαράμενοι*» καὶ σελ. 244 «ἃ δ' ἂν *προσάρηται* σιτία» καὶ σελ. 915, 6.

Τόμ. Ι΄, σελ. 538 «τροφὴν *προσαράμενος*».

Τόμ. ΙΑ΄, σελ. 336 «τὸν *προσαράμενον* αὐτῆς (τῆς βοτάνης)».

Τόμ. ΙΒ΄, σελ. 536 «τοσοῦτον *προσαραμένους* τροφῆς».

Τόμ. ΙΓ΄, σελ. 127 «μετὰ τὸ *προσάρασθαι* τὴν τροφήν» καὶ σελ. 128 «εἰ μὴ θᾶττον *προσάροιντο* (γρ. *προσάρΑΙντο*) πόμα καὶ σιτία» καὶ σελ. 124, 8 καὶ σελ. 146, 8.

Τόμ. ΙΕ΄, σελ. 611 «τροφὴν *προσάρασθαι*».

Τόμ. ΙϚ΄, σελ. 142 «πρὶν *προσαίρεσθαι* τροφήν».

Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Φιλοτίμου παρ' Ἀθην. σελ. 81 ϐ΄ «τὰς δὲ πλείους *προσαράμενοι* μᾶλλον πέττομεν» (Πρϐ. καὶ Ἰ. Μυλλῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει Μικρῶν τοῦ Γαληνοῦ Συγγραμμάτων σελ. κθ΄). Ἐν ἀποσπάσματι Ῥούφου τοῦ Ἐφεσίου παρ' Ὀρειϐασ. Τόμ. Α΄, σελ. 165, 5 κεῖται «πολλὴ ἀνάγκη αὐτό τε διαφθαρῆναι καὶ τὸ *προσαρθέν*». Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ γραφὴ *προσαΧθέν*, ἣν βλέπει τις καὶ παρὰ τῷ Ἀετίῳ, παρ' ᾧ εἶνε γεγραμμένον «ἀνάγκη αὐτό τε διαφθαρῆναι συνδιαφθαρῆναί τε καὶ τὸ *προσαχθέν*» (Ἴδε Ῥοῦφ. Ἐφέσ. σελ. 316, 9 ἐκδ. Δαρ. καὶ Ῥυλλ.). Σημειωτέον δ' ὅτι ἐλέχθη καὶ *προσαρτέον* καὶ *πρόσαρμα* καὶ *πρόσαρσις*, ὧν μαρτύρια θὰ παρατεθῶσιν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις ἀπαντᾷ Τόμ. Α΄, σελ. 252, 13 Δινδ. «τοὺς παῖδας ταῖς τῶν ὄφεων γλώτταις τοὺς πόρους τῶν αἰσθητηρίων *καθαιρομένους*». Μνημονεύεται δὲ καὶ γραφὴ πλημμελὴς *καθαιρΟΥμένους*.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου σελ.

423, 3 «Περιστοιχίζεται: *περιαίρει*, λαμβάνει· ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν κυνηγῶν» μετέβαλεν ὁ Πόρσων εἰς τὸ *περιαιρεῖ*. Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Φωτίου «Περιστοιχίζεται: *περιείργει*, λαμβάνει».

ΚΕΦ ΙΕ'.

Ἀγγείων — αἰτίων.

Παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ φέρεται σελ. 331, 25 Βεκκ. «Κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ τοῖς ἐμπειρικῶς ἰατρεύουσιν, οἷον τὸ ἔρευθος καὶ ἡ κυρτότης τῶν αἰτίων καὶ τὸ δίψος καὶ τὰ ἄλλα, ὧν ὁ μὴ διδαχθεὶς οὐκ ἀντιλαμβάνεται ὡς σημείων» καὶ σελ. 334, 25 «Τὸ γοῦν ἐπὶ τῶν πυρεσσόντων ἔρευθος καὶ ἡ τῶν αἰτίων προπάλεια καὶ ὁ ἔνικμος χρὼς καὶ ἡ πλείων θερμασία καὶ ἡ σφοδρότης τῶν σφυγμῶν καὶ τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῖς ὁμοίως κατά τε τὰς αἰσθήσεις καὶ τὴν ἄλλην σύγκρισιν διακειμένοις οὐ τοῦ αὐτοῦ προσπίπτει σημεῖα οὐδ' ὡσαύτως πᾶσι φαίνεται, ἀλλ' Ἡροφίλῳ μὲν λόγου χάριν ὡς ἄντικρυς χρηστοῦ αἵματος σημεῖα, Ἐρασιστράτῳ δὲ ὡς μεταπτώσεως τῆς ἐκ φλεβῶν εἰς ἀρτηρίας, Ἀσκληπιάδῃ δὲ ὡς ἐνστάσεως νοητῶν ὄγκων ἐν νοητοῖς ἀραιώμασιν».

Ὁ Ἰ. Ἀ. Φαβρίκιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ Τόμ. Β', σελ. 458 «ἡ κυρτότης τῶν αἰτίων. ita mss Vratislav. et Ciz. pro ἄρθων ut habent editi sive ἄρθρων, ut legit Hervetus qui vertit *articulorum curvitas*. sed αἰτίων legendum patet ex sect. 219 ἐπὶ τῶν πυρεσσόντων ἔρευθος καὶ ἡ τῶν αἰτίων προπάλεια καὶ ὁ ἔνικμος χρώς. idem itaque designant verba κυρτότης et προπάλεια, hoc est *tumor* ac *precedens lucta* humorum, ex qua tumor ille oritur *in causis*, hoc est in διαθέσεσι praeternaturalibus morbum antecedentibus. has enim αἰτίας vel αἴτια medici appellant, ut ex Galeno iam notavit H Ste-

phanus in vocabulorum Medicorum expositione p. 417 in voce νόσος. sic *causam* pro διαθέσει morbum antecedente ponit Coelius Aurelianus lib. 5 c. 10 tardarum passionum p. 583».

Οὐδεὶς μὴ εὐεπίφορος εἰς αὐτοσχεδιάσματα ὧν ἐπιχειρεῖ τῇ ἐξηγήσει ἀδιανοήτων ἐκφορῶν, οἷα εἶνε *ἡ κυρτότης τῶν αἰτίων* ἢ *ἡ τῶν αἰτίων προπάλεια*. Κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις τὸ *αἰτίων* εἶνε ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις τοῦ *ἀγγείων*. Ὁ Σέξτος ἔγραψεν «οἷον τὸ ἔρευθος καὶ ἡ κυρτότης τῶν *ἀγγείων* καὶ τὸ δίψος» καὶ «τὸ γοῦν ἐπὶ τῶν πυρεσσόντων ἔρευθος καὶ ἡ τῶν *ἀγγείων* προπάλεια καὶ ὁ ἔνικμος χρώς». Εἶνε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ εἰρημένον *κύρτωσις ἀγγείων* Τόμ. ΙΔ', σελ. 729 «σημεῖα δὲ πλήθους νοσοποιοῦντος *κύρτωσις ἀγγείων* καὶ ἔρευθος ἐπὶ τὸ πρόσωπον (γρ. *ἐπὶ τοῦ προσώπου*) καὶ ὄγκος ὅλου τοῦ σώματος καὶ τῶν σφυγμῶν τὸ μέγεθος μετὰ εὐτονίας» καὶ ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως *κυρτουμένων τῶν ἀγγείων* σελ. 127 «αἵματος πίμπλαται πρότερον, ὡς ἐκ τῆς διατάσεως τῶν φλεβῶν *κυρτουμένων τῶν ἀγγείων* δείκνυται». Πρβ. καὶ σελ. 171 «ὡς καὶ τὰς γνάθους ἅμα ἄμφω ἐξογκοῦσθαι, τῶν περὶ τὸ πρόσωπον *ἀγγείων προσεπαιρομένων*» καὶ Σωραν. περὶ Γυν. Παθ. ΙΕ', σελ. 69, 14 Ἑρμ. «τὸ δὲ *ἔπαρμα τῶν ἀγγείων* τισὶ μὲν πρασίζον τι, τισὶ δὲ πελιδνόν».

Ὡς δ' ἐρρήθη *ἡ κυρτότης τῶν ἀγγείων* καὶ *κύρτωσις ἀγγείων*, οὕτω καὶ *φλέβες κυρταί* ὑπὸ τοῦ Ἀρεταίου σελ. 89, 12 Ἑρμ. «μῆλα ἐρευθῆ, *φλέβες* ἐν τῷ προσώπῳ *κυρταί*». Γίνεται δὲ χρῆσις καὶ τῆς φράσεως *ἀνοιδεῖν φλέβα*, *ἀνοιδεῖν τὰς φλέβας*, ὡς παρὰ Φιλοστράτῳ περὶ Γυμναστ. Ν' «καὶ *ἀνοιδοῦσα φλὲψ* καὶ κατηφὴς βραχίων» καὶ ἐν Εἰκόσ. Β', 23, 4 (σελ. 849) «ὁ αὐχὴν ἐμπίπλαται καὶ *ἀνοιδοῦσιν* αἱ περὶ αὐτὸν *φλέβες*». Πρβ. Θεόκρ. Α', 43 «ὧδέ οἱ *ᾠδήκαντι* κατ' αὐχένα πάντοθεν *ἶνες*», κτλ.

Οὐχὶ σπανία ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ ὀνόματος *ἀγγεῖα* πρὸς δήλωσιν τῶν μορίων τοῦ σώματος, ἐν οἷς περιέχεται ὑγρὰ ὕλη· κατ' εἰδικωτέραν δ' ἔννοιαν παραλαμβανομένης τῆς λέξεως, σημαίνονται τὰ ἐν οἷς φέρεται αἷμα, ὡς ἐν ταῖς ἔμπροσθεν παρατεθείσαις ῥήσεσι.

Παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει ἀπαντᾷ περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Γ', ιθ', 1

(Τόμ. Γ', σελ. 51, 35 Διδ.) «πᾶν δ' αἷμά ἐστιν ἐν ἀγγείῳ, ἐν ταῖς καλουμέναις φλεψίν, ἐν ἄλλῳ δ' οὐδενί, πλὴν ἐν τῇ καρδίᾳ μόνον» καὶ κ', 1 (σελ. 52, 50) «πάντα δ' ὅσα φύσει ὑπάρχει ὑγρὰ ἐν τῷ σώματι, ἐν ἀγγείοις ὑπάρχει, ὥσπερ καὶ αἷμα ἐν φλεψὶ καὶ μυελὸς ἐν ὀστοῖς» καὶ περὶ Ζῴ. Μορ. Γ', δ' (σελ. 258, 14) «ὑγροῦ δ' ὄντος τοῦ αἵματος, ἀναγκαῖον ἀγγεῖον ὑπάρχειν, ἐφ' ὃ δὴ καὶ φαίνεται μεμηχανῆσθαι τὰς φλέβας ἡ φύσις» καὶ ε' (σελ. 261, 11) «τό τε γὰρ ὑγρὸν ἅπαν ἀγγείου δεῖται καὶ τὸ τῶν φλεβῶν γένος ἀγγεῖον, τὸ δ' αἷμα ἐν ταύταις» καὶ περὶ Ζῴ. Γενέσ. Β', δ' (σελ. 357, 10) «τροφὴ δὲ ζῴου ἡ ἐσχάτη αἷμα καὶ τὸ ἀνάλογον· τούτων δ' ἀγγεῖον αἱ φλέβες».

Παρὰ τῷ Γαληνῷ κεῖται Τόμ. ΙΑ', σελ. 141 «διὰ δὲ τὸ μέγεθος τῶν ἀγγείων, καὶ μάλισθ' ὅταν ἀρτηρίαι τύχωσιν οὖσαι, κτέ.» καὶ σελ. 151 «εἰ ἀντὶ φλεβὸς ἀρτηρίαν διαιρεῖσθαι συμβαίνει — ὁ μὲν πρὸ τοῦ τμηθῆναι τὸ ἀγγεῖον (ἔθανεν)» καὶ σελ. 178 «κινδυνευέτω τι τῶν ἐν τούτῳ ῥαγῆναι ἀγγείων· οὐδ' οὕτως φλεβοτομήσομεν κτέ.;» καὶ σελ. 179 «ἐνὸν κερδῆσαι καὶ τὴν ῥῆξιν αὐτὴν τῶν ἀγγείων» καὶ σελ. 180 «φόβος ἀγγεῖον ἐν θώρακι ῥαγῆναι». Πρβ. σελ. 153 «ἀρέσκει δ' αὐτῷ (τῷ Ἐρασιστράτῳ) πνεύματος μὲν ἀγγεῖον εἶναι τὴν ἀρτηρίαν, αἵματος δὲ τὴν φλέβα». Καταχωρίζομεν καὶ ἃ γράφει ὁ Γαληνὸς ἐν Τόμ. Β', σελ. 904 «Ταῦτα μὲν εἴρηται καὶ γέγονεν ἤδη δῆλον, ὅτι τὸ χόριον τῇ μήτρᾳ προσφύεται κατὰ τὰ στόματα τῶν ἀγγείων μόνα, κατ' ἄλλο δ' οὐδέν. Ἡ δὲ πρόσφυσις γίνεται τόνδε τὸν τρόπον. Τὸ ἐν τῷ χορίῳ φυόμενον ἀγγεῖον ἀρχὴν ἔχει τὸ πέρας τοῦ εἰς τὴν μήτραν ἐμβάλλοντος, ὥστ' ἄν τινα φάναι ἓν εἶναι τὰ δύο· ἥνωται γὰρ κατὰ τὰ στόματα καὶ μεταλαμβάνει θάτερον παρὰ θατέρου· ἡ μὲν γὰρ φλὲψ τὸ αἷμα παρὰ τῆς φλεβός, ἡ δ' ἀρτηρία τὸ πνεῦμα παρὰ τῆς ἀρτηρίας» καὶ σελ. 906 «καὶ γάρ τοι τὰ ἀγγεῖα ταῦτα οἷον ῥίζαι τινὲς οὖσαι πολλαὶ καὶ μικραὶ συμφύονται καὶ συμφυόμενα γίνονται μείζονα τῶν προτέρων· εἶτα ἐφεξῆς μείζονα γινόμενα περατοῦνται σύμπαντα εἰς δύο οἷον στελέχη, φλέβας μὲν τὰ φλεβώδη, ἀρτηρίας δὲ τὰ ἀρτηριώδη». Πρβ. καὶ Τόμ. Δ', σελ. 565 «ἡ μὲν οὖν ἀρτηρία καὶ ἡ φλὲψ ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν ῥάχιν ἀγγείων ὁρμηθεῖσαι διὰ τῶν λαγόνων φέρονται κάτω» καὶ σελ. 539, 8, κτλ. Μνημονεύει ὁ Γαληνὸς ῥῆσιν τοῦ Πραξαγόρου ἔχουσαν ὧδε Τόμ. Β',

σελ. 906 «κοτυληδόνες δέ εἰσι τὰ στόματα τῶν φλεβῶν τῶν εἰς τὴν μήτραν ἡκουσῶν», λέγει δ' αὐτὸς Τόμ. Δ', σελ. 538 «αἱ δ' ὄντως κοτυληδόνες ἀγγείων εἰσὶ πέρατα, δι' ὧν ἐφ' ἑκάστῳ μηνὶ τὸ περιττὸν τοῦ αἵματος ἐξ ὅλου τοῦ σώματος εἰς τὴν μήτραν ἐξοχετεύεται». Πρβ. καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 114 «κοτυληδόνας δὲ τὰ στόματα τῶν εἰς τὰς μήτρας καθηκόντων ἀγγείων». Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ ῥῆσις τοῦ Πραξαγόρου εἶνε ἐν ἄλλῳ τόπῳ τοῦ Γαληνοῦ (Τόμ. ΙΖ', β', σελ. 838) ὧδε προενηνεγμένη· «κοτυληδόνες δέ εἰσι τὰ στόματα τῶν φλεβῶν *καὶ τῶν ἀρτηριῶν* τῶν εἰς τὴν μήτραν φερουσῶν».

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγει σελ. 121 «ἐπὰν οὖν κατὰ τοὺς τόκους ἀποκοπὴν λάβῃ τὸ *ἀγγεῖον*, δι' οὗ πρὸς τὸ ἔμβρυον τὸ αἷμα ἐφέρετο, μύσις μὲν γίνεται τοῦ πόρου, τὴν δὲ ὁρμὴν ἐπὶ τοὺς μαστοὺς τὸ αἷμα λαμβάνει—εἴτε αὖ ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς μαστοῖς παρακειμένων *φλεβῶν* ἀναστομουμένων κατὰ τὰς διατάσεις τῆς κυήσεως, τὸ αἷμα μεταχεῖται εἰς τὰς φυσικὰς τῶν μαστῶν σήραγγας».

Παρὰ τῷ Σωρανῷ περὶ Γυν. Παθ. ΙΘ', σελ. 94, 3 ἀπαντᾷ «συγκέκριται δ' ἐκ τεττάρων τὸν ἀριθμὸν ἀγγείων, δύο φλεβωδῶν καὶ δύο ἀρτηριῶν». Εὔλογον δ' ἴσως εἶνε νὰ μετατυπωθῇ τὸ *ἀρτηριῶν* εἰς τὸ *ἀρτηριωδῶν*.

Οὐχὶ ἀνωφελὲς εἰς τὸ προκείμενον νομίζομεν νὰ παρατεθῶσι καὶ ἃ γράφει ὁ Γαληνὸς περὶ τῆς λέξεως *κενεαγγία* ἐν Τόμ. ΙΖ', β', σελ. 358 «Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπειδὰν τὸ τῆς κενεαγγίας ὄνομα τινὲς μὲν ἐπὶ ἀσιτίας, τινὲς δ' ἐπὶ τῆς φλεβοτομίας ἀκούωσιν· ὁ γὰρ Ἱπποκράτης ἅπασαν κένωσιν ὀνομάζει κενεαγγίαν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, ἐπειδὴ κενὰ τὰ ἀγγεῖα συμβαίνει γίνεσθαι κατὰ πάσας τὰς κενώσεις».

Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ ῥῆμα *ἀγγειολογῶ* καὶ ὄνομα *ἀγγειολογία*. Ἴδε Παῦλ. Αἰγινήτ. περὶ τῶν Χειρουργ. σελ. 92, 4. σελ. 174, 18. σελ. 182, 3. σελ. 274, 3. σελ. 278, 21. σελ. 334, 21 Βρι. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', α', σελ. 230.

Λέγεται δὲ καὶ *ὁ χιτὼν τῆς φλεβός*, *ὁ χιτὼν τῆς ἀρτηρίας*, οἷον Γαλην. Τόμ. ΙΑ', σελ. 153 «ὑφ' οὗ διατείνεσθαι μὲν τὸν χιτῶνα τῆς φλεβός, ἀναστομοῦσθαι δὲ τὰ πρότερον μεμυκότα πέρατα» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 591 «νευρώδης μὲν γὰρ ὁ τῆς ἀρτηρίας τε καὶ φλεβὸς χιτών». Πρβ. καὶ σελ. 553, 2 καὶ σελ. 560, 7.

Ἐν παρόδῳ παρατηροῦμεν ὅτι ἐκαλεῖτο καὶ τὸ χόριον *ἀγγεῖον*, καθὰ λέγει ὁ Σωρανὸς περὶ Γυναικ. Παθ. ΙΘ′ «Οὗτος δὲ κέκληται χόριον καὶ *ἀγγεῖον* καὶ δεύτερον καὶ ὕστερον καὶ πρόρρηγμα· χόριον μὲν—*ἀγγεῖον* δὲ διὰ τὸ ἐμπεριστέγειν τὸ ἔμβρυον ἀγγείῳ παραπλησίως». Πρβ. Βεκκ. Ἀν. σελ. 316, 19 «Χόρειον (γρ. *χόριον*): *ἄγγος* ἢ ἀσκός» καὶ Σχόλ. εἰς Θεόκρ. σελ. 306, 19 Ἀρ. «Χόρια δὲ τὰ τῶν ἐμβρύων *ἀγγεῖα*» καὶ Ἡσυχ. «Χόρια: τὰ τῶν ἀρνῶν καὶ ἐριφίων *ἀγγεῖα*» (Ἴδε καὶ Ἑρμερίνσιον ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περὶ Γυν. Παθῶν τοῦ Σωρανοῦ σελ. 101). Εὑρίσκομεν δὲ καὶ τὴν ὑστέραν *ἄγγος* ὠνομασμένην παρ' Ἱπποκράτει ἢ Ψευδιπποκράτει Ἐπιδημ. Ϛ′, ε′, 11 «ἢν τῶν μαζῶν αἱ θηλαὶ καὶ τὸ ἐρυθρὸν χλωρὸν ᾖ, νοσῶδες τὸ *ἄγγος*». Περὶ τούτου γράφει ὁ Γαληνὸς Τόμ. ΙΖ′, β′, σελ. 280 «Οὐ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους ἑρμηνείαν ἐστὶν *ἄγγος* ὀνομάσαι τὴν ὑστέραν. Τὸ γοῦν λεγόμενον εὔδηλόν ἐστιν· ἐὰν γάρ τι τῶν εἰρημένων σημείων περὶ τοὺς τιτθοὺς γένηται, νοσώδη διάθεσιν εἶναι κατὰ τὴν ὑστέραν δηλοῖ». Ὁ Ἑρμερίνσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱπποκράτους καὶ Ἄλλων Παλαιῶν Ἰατρῶν Λειψάνων Τόμ. Α′, σελ. 591 ποιεῖται τὴν παρατήρησιν τήνδε «De τὸ ἄγγος τοῦ μητρωΐου μορίου hic forte olim scripto cf. adnn. ad § 8. supra. — Mirum sane esset τὸ ἄγγος nude pro *utero* fuisse positum».

Τοῦ ὀνόματος *ἀγγεῖα* ἐγένετο χρῆσις καὶ ὑπὸ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ σελ. 738, 13 «ἑψόμενον πρῶτον καὶ προμεταβάλλον ἐν μήτρᾳ τὸ σπέρμα τότε προσέρχεται τοῖς ἀναστομωθεῖσιν αὐτῆς *ἀγγείοις*». Εὑρίσκεται δ' οὐχὶ ὀλιγάκις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ *ἀναστομοῦται τὸ ἀγγεῖον*, *τὰ ἀγγεῖα*, *τὰ φλέβια*, *ἡ ὑστέρα*, κτλ., *ἀναστομοῦνται οἱ πόροι*, κτλ., οἷον Γαλην. Τόμ. Β′, σελ. 904-5 «τῶν ἀναστομουμένων εἰς τὴν μήτραν ἀγγείων» καὶ Τόμ. Δ′, σελ. 594 «ἐκτὸς τῆς μήτρας ἀνεστομῶσθαι τὸ σπερματικὸν ἀγγεῖον» καὶ σελ. 537 «ἅτε δ' ὄντος μαλακοῦ ἔτι τοῦ περιέχοντος ὑμένος αὐτὸ καὶ τῶν ἀγγείων ἀνεστομωμένων», κτλ. Πρβ. καὶ Τόμ. ΙΗ′, α′, σελ. 729 «γιγνώσκειν ἀναστόμωσιν ἀγγείου γεγονέναι, τῆς φύσεως τὸ βαρύνον αὐτὴν ἀποκρινούσης», κτλ. Λέγεται δὲ καὶ *συναναστομοῦσθαι* καὶ *συναναστόμωσις*, οἷον Γαλην. Τόμ. Β′, σελ. 375: *συναναστομούμενον* καὶ σελ. 382: *συναναστομουμένη* καὶ Τόμ. Γ′, σελ. 492:

συναvεστομῶσθαι καὶ Τόμ. Δ', σελ. 709 καὶ 718: *συναναστομώσεων* καὶ Τόμ. ΙΑ', σελ. 152 καὶ 154: *συναναστομώσεις*. Σημειωτέον δ' ὅτι δὲν γίνεται μνεία τοῦ ὀνόματος τούτου ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου.

Ἀπαντᾷ δὲ παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ καὶ «ἐπεὶ οὖν καὶ τῶν περὶ τὴν ὄψιν *ἀγγείων* τὰ μὲν ἐξόφθαλμα κομιδῇ πέπτωκεν ὑπὸ κυρτότητος, τὰ δὲ κοιλότερά ἐστι, τὰ δ' ἐν ὑπτίῳ πλάτει βέβηκεν, εἰκὸς καὶ διὰ τοῦτο ἀλλοιοῦσθαι τὰς φαντασίας» (σελ. 13, 1), ἀνθ' οὗ εἴκασεν ὁ Βεκκῆρος *ὀργάνων*. Ἀλλ' εὑρέθη καὶ *αἰσθητικῶν ἀγγείων* εἰρημένον παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ Τόμ. Α', σελ. 101 «ἀποτελεῖται δὲ ἡ κατ' ἐνέργειαν (αἴσθησις), ὅταν ἡ καθ' ἕξιν κινηθεῖσα ταθῇ μέχρι τῆς σαρκὸς καὶ *τῶν αἰσθητικῶν ἀγγείων*». Μετεβλήθη δ' ὅμως καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Μαγγηίου εἰς τὸ *ὀργάνων* (Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', α', σελ. 232 β').

Περὶ τοῦ *προπάλεια* παρατηροῦμεν ὅτι εἶνε παράγωγον τοῦ ἐπιθέτου *προπαλής*, ὃ συνωνυμεῖ τῷ *προπετής* ἤτοι *προπεπτωκώς*. Ὡς λέγεται *προπετὴς τράχηλος* καὶ *προπετὴς ὀφθαλμός*, κτλ., οὕτω καὶ *προπαλὴς τράχηλος* καὶ *προπαλὴς ὀφθαλμός* καὶ *προπαλὴς φάρυγξ*, οἷον Σωραν. περὶ Γυν. Παθ. σελ. 10, 1 Ἑρμ. (Ὀρειβάσ. Τόμ. Γ', σελ. 371, 4) «κατὰ μὲν γὰρ τὰ ἔμπροσθεν μέρη *προπαλέστερός* ἐστιν ὁ τῆς κύστεως τράχηλος» καὶ σελ. 293, 5 «ἄμεινον δὲ τὸ *προπαλὲς* ἀεὶ γενόμενον (γρ. *γινόμενον*)». Φιλόστρ. περὶ Γυμναστ. ΚΕ' «ἄλλα δὲ χαροπῶν τε καὶ γλαυκῶν καὶ ὑφαίμων ὀφθαλμῶν ἤθη, ἕτερα δὲ ξανθῶν καὶ ὑπεστιγμένων, *προπαλῶν* τε καὶ κοίλων» καὶ Λ' «δηλούτω τι καὶ *προπαλὴς* φάρυγξ καὶ ὤμων πτέρυγες» (Πρβ. καὶ Ἀδαμάντ. Φυσιογν. Β', 1 καὶ Α', 10 σελ. 373 καὶ 350 Φρανζ.). Εὖ ποιῶν ὁ Ἑμστερρούσιος μετετύπωσε τὸ παρὰ Πολυδεύκει Δ', 138 κείμενον «ὕπωχρος δ' ἐστὶ καὶ τὸ γένειον *προπαλαίτερος*» εἰς τὸ *προπαλέστερος*. Βλέπει δέ τις ἔν τινι τῶν ἀντιγράφων καὶ γραφὴν *προπαλαίστερος*. Πρβ. Ϛ', 120 «*προπαλὴς* γλῶττα». Καὶ τὸ παρὰ τῷ Λουκιανῷ δὲ φερόμενον ἐν Μυίας Ἐγκωμίῳ § 3 «ὀφθαλμοὶ δὲ *προπαγεῖς* πολὺ τοῦ κέρατος ἔχοντες» οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ πλημμελὴς τοῦ *προπαλεῖς* ἀνάγνωσις, ὡς παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν τῇ πραγματείᾳ τῇ περὶ τοῦ συγγραμματίου τοῦ Φιλοστράτου περὶ Γυ-

μναστικῆς σελ. 50. Ὁμοίως τῷ *προπαλής-προπάλεια* εἶνε ἐσχηματισμένον τὸ *ἐκπαλής-ἐκπάλεια*, περὶ οὗ ἀλλαχοῦ.

Εἴπομεν ὅτι ἐν τῷ «ἡ κυρτότης τῶν *αἰτίων*» καὶ ἐν τῷ «ἡ τῶν *αἰτίων* προπάλεια» τὸ *αἰτίων* εἶνε ἡμαρτημένη γραφὴ τοῦ *ἀγγείων*. Οὐχὶ δυσκόλως συγχέονται ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων τὸ *ἀγγείων* καὶ *αἰτίων*. Γ=Ι, Γ=Τ, ΕΙ=Ι. Παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ Τόμ. Β′, σελ. 550, 2 βλέπομεν ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τό τε ὑγιῶς ἔχον «καθάπερ ἐξ ἀψύχων ἤδη τῶν *ἀγγείων* ἐκρέον» καὶ τὸ ἐσφαλμένον *αἰτείων-αἰτίων*. Τοῦ ἐν τῷ Κριτίᾳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 111 α′ «τὸ δὴ τῆς θαλάττης *ἀγγεῖον* περὶ αὐτὴν τυγχάνει πᾶν ἀγχιβαθὲς ὄν» ἐγένετο καὶ πλημμελὴς ἀνάγνωσις *αἴτιον*, ὡς ἐδηλώθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν *Μνημοσ*. 1875, σελ. 171. Ὀρθῶς ὁ Δινδόρφιος ἐξέδωκε παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ σελ 193 γ′ «ἐφ' ὧν καὶ λέγει· ἀμφίπολοι δ' ἀπεκόσμεον ἔντεα δαιτός· δῆλον ὡς τὰ ἀγγεῖα· καὶ γὰρ τῶν ὅπλων τὰ σκεπαστικά, θώρακα καὶ κνημῖδας καὶ τὰ τούτοις ἐμφερῆ, λέγουσιν ἔντη, καθάπερ *ἀγγεῖα* τῶν τοῦ σώματος μερῶν ὄντα» ἀντὶ τοῦ «καθάπερ *αἴτια* τῶν τοῦ σώματος μερῶν ὄντα».

Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς ἔγραφε σελ. 122, 20 «οἱ μὲν προσηγοριῶν αἴτιον εἶναι τὸ *αἴτιον* φάσκοντες»· φέρεται δ' ἀντ' αὐτοῦ ἔν τισι τῶν ἀντιγράφων τὸ γελοιότατον «οἱ μὲν προσηγοριῶν αἴτιον εἶναι τὸ *ἀγγεῖον* φάσκοντες». Ὁ Δίτζιος μετέβαλε τὸ παρ' Ὀρειβασίῳ Τόμ. Δ′, σελ. 260, 6 «τῷ τῆς τάσεως *ἀγγείῳ*» εἰς τὸ «τῷ τῆς τάσεως *αἰτίῳ*».

Ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἐκ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τοῦδε παρατεθεισῶν ῥήσεων φέρεται «Ἐρασιστράτῳ δὲ ὡς μεταπτώσεως τῆς ἐκ φλεβῶν εἰς ἀρτηρίας». Σφόδρ' ἀμφιβάλλομεν ἂν ἡ φράσις αὕτη εἶνε ἀδιάφθορος καὶ οὐχὶ ἀπίθανον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἦτο κατ' ἀρχὰς γεγραμμένον «ὡς μεταπτώσεως *αἵματος* ἐκ φλεβῶν εἰς ἀρτηρίας». Ὁ Ἐρασίστρατος ὡρίζετο τὸν πυρετόν, καθὰ γράφει ὁ Γαληνὸς Τόμ. ΙΘ′, σελ 342, «κίνημα αἵματος παρεμπεπτωκότος εἰς τὰ τοῦ πνεύματος ἀγγεῖα ἀπροαιρέτως γινόμενον». Λέγων δὲ *πνεύματος ἀγγεῖα* ὁ Ἐρασίστρατος ἐνόει τὰς ἀρτηρίας. Παραγράφομεν καὶ τάδε τὰ χωρία ἐκ τοῦ Γαληνοῦ. Τόμ. ΙΑ′, σελ. 154

«τὴν παρέμπτωσιν ἐκ τῶν φλεβῶν εἰς τὰς ἀρτηρίας τοῦ αἵματος» καὶ σελ. 155 «μετάληψις γίνεται εἰς τὰς φλέβας τοῦ παρεμπεπτωκότος αἵματος εἰς τὰς ἀρτηρίας» καὶ σελ. 176 «κενούμεναι γὰρ αἱ φλέβες τῆς τροφῆς ῥᾷον παραδέχονται τὸ παρεμπεπτωκὸς αἷμα εἰς τὰς ἀρτηρίας». Πρβ. καὶ σελ. 152 «ὅτι παρέμπτωσις τοῦ πνεύματος ἐκ τῶν ἀρτηριῶν εἰς τὰς φλέβας γένοιτ' ἄν». Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν καὶ ἃ μνημονεύει ὁ Γαληνὸς ἐν σελ. 153 ἐκ τῶν τῷ Ἐρασιστράτῳ δοκούντων «Ἐπεὶ δέ τις αἰτία βίαιος ἐκ τῶν φλεβῶν εἰς τὰς ἀρτηρίας τὸ αἷμα μεταχθῆναι, αὐτὸ νοσεῖν ἀναγκαῖον ἤδη. Αἰτίας δὲ καὶ ἄλλας τινὰς καὶ οὐδεμιᾶς ἐλάττω τὸ πλῆθος εἶναι τοῦ αἵματος, ὑφ' οὗ διατείνεσθαι μὲν τὸν χιτῶνα τῆς φλεβός, ἀναστομοῦσθαι δὲ τὰ πρότερον μεμυκότα πέρατα, μεταχεῖσθαι δ' εἰς τὰς ἀρτηρίας τὸ αἷμα κἀντεῦθεν τῷ παρὰ καρδίας φερομένῳ πνεύματι προσκόπτον καὶ ἐνιστάμενον, ἀλλοιοῦντι τὴν ἐκείνου κίνησιν ἡνίκ' ἂν ἐγγὺς ᾖ καὶ κατ' εὐθὺ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦτ' εἶναι τὸν πυρετόν». Ἀναγνωστέον «*ἀλλοιοῦν* τὴν ἐκείνου κίνησιν». Ἴσως δὲ καὶ τὸ «*ἐπεὶ* δέ τις αἰτία κτέ.» μετατυπωτέον εἰς τὸ «*εἰ* δέ τις αἰτία κτέ.».

ΚΕΦ ΙϚ'.

§ 1. **Σκίπωνος — σκίμποδος.**

Παρὰ τῷ Γαληνῷ κεῖται Τόμ. Γ', σελ. 253-4 Κυνν. «Τοῦτο δ' ἐναργῶς ἐπειράθημεν ἐπί τινος νεανίσκου τῶν περὶ παλαίστραν ἐχόντων, οὗ διαπαλαίοντος ἀποσπασθεῖσα τῶν συνδέσμων ἡ μύλη τοῦ γόνατος μὲν ἀπεχώρησεν, ἀνέδραμε δ' ἐπὶ τὸν μηρόν· καὶ ἦν ἄμφω τούτῳ σφαλερά, τό τ' ὀκλάζειν καὶ τὸ βαδίζειν ἐν τοῖς κατάντεσιν, ὥστε σκίμποδος ἐδεῖτο τὰ τοιαῦτα διερχόμενος χωρία».

Ἐπειδὴ ἀτοπώτατ' ἔχει τὸ «ὥστε *σκίμποδος* ἐδεῖτο τὰ τοιαῦτα διερχόμενος χωρία», τουτέστι «*κραβάτου* ἐδεῖτο», μεταγράφομεν «ὥστε *σκίπωνος* ἐδεῖτο τὰ τοιαῦτα διερχόμενος χωρία», ἤγουν «*βα-*

κτηρίας ἐδεῖτο». Λέγει δ' ὁ Ἡσύχιος «*Σκίπων*: βακτηρία, ῥάβδος» καὶ Φίλων ὁ Ἰουδαῖος Τόμ. Β', σελ. 175 «Καὶ μὴν πάλιν *σκίπων*, βακτηρία, ῥάβδος ἑνὸς ὑποκειμένου διάφοροι κλήσεις, ᾧ τύπτειν καὶ ἀκραδάντως σκηρίπτεσθαι καὶ ἐπερείδεσθαι καὶ ἄλλα πλείω ποιεῖν ἔνεστι».

Φέρεται δὲ παρὰ τῷ Γαληνῷ καὶ *σκίΜπων* κατὰ πλημμελῆ γραφὴν ἀντὶ τοῦ *σκίπων* Τόμ. ΙΘ', σελ. 82 «Ἀντικοντώσιος: τῆς διὰ τοῦ κοντοῦ ἀντερείσεως, ὅπερ (γρ. *ὅσπερ*) καὶ *σκίμπων* καλεῖται». Ὅτι δ' ἐγίνετο χρῆσις τῶν κοντῶν δίκην σκιπώνων δηλοῦται καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ ἐν Τόμ. Γ', σελ. 188 «ὥστε χωρὶς *κοντῶν* ἀδυνατεῖν βαδίζειν τοὺς οὕτω δυστυχήσαντας, οὐ δήπου πρὸς τὴν κίνησιν τῶν σκελῶν ὠφελουμένους ὑπὸ τῶν ξύλων ἀλλὰ δηλονότι τὴν ἕδραν ἣν τέως εἶχον ἐκ τῶν ποδῶν».

Ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Α', σελ. 449 «Σκίμποσιν: Ἄμεινον τὸ γράφειν διὰ τοῦ ω Σκίμπωσιν (παρὰ τὸ, Σκίμπων, πρὸς διαστολὴν τοῦ Σκίμποσιν, παρὰ τοῦ Σκίμπους). Δ. Γ. Σκίπωσιν: Σκιπίωσιν. Εὕρηται δὲ καὶ διὰ τοῦ *η* ἡ πρώτη συλλαβή, Σκήπων, καθὰ καὶ τὸ συγγενὲς ὄνομα Σκῆπτρον, καὶ τὸ Σκηπάνιον, ἅπερ ἅπαντα βακτηρίαν δηλοῦσιν, ὡς τὸ παρὰ Ῥωμαίοις συγγενὲς τοῖς Ἑλληνικοῖς Scipio». Ἡ γνησία ἐκφορὰ εἶνε *σκίπωσιν* ἄνευ τοῦ στοιχείου Μ (Ἴδε Σχαιφῆρον εἰς *Πλουτ. Παραλλ. Βί.* Τόμ. Δ', σελ. 342).

Καὶ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ βιβλ. Δ', 172 πρὸς τῷ ὑγιεῖ τύπῳ «ἐπεὰν *σκίπωνα* προστήσωνται, μίσγονται» ἔχουσιν οἱ κώδικες καὶ τὸν ἡμαρτημένον *σκίΜπωνα*. Μετὰ τοῦ Μ εἶνε ἔν τισι τῶν ἀντιγράφων προενηνεγμένον καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους (ἢ Ψευδιπποκράτους) ῥηθὲν Τόμ. Γ', σελ. 117 «ὑπὸ δὲ τὴν μασχάλην τὴν κατὰ τὸ ὑγιὲς σκέλος *σκίπωνα* περιφέρουσι», ὃ ἀβλαβὲς ἐσώθη παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΗ', α', σελ. 600. Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου διττὴ γραφὴ σελ. 543 ς' «*σκίπωνί* τε ἐστηρίζετο χρυσᾶς ἕλικας ἐμπεπαισμένῳ» καὶ *σκίΜπωνι*, ὡς καὶ παρὰ τῷ Λουκιανῷ (ἢ Ψευδολουκιανῷ) Τραγῳδοποδ. 132. Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 995, 26 κεῖται «*σκίπωνί* τε ἐπεστηρίζετο χρυσᾶς ἕλικας ἐμπεπαισμένῳ».

Καὶ τοῦ ἐν τῇ Ἑκάβῃ τοῦ Εὐριπίδου στίχ. 65 «σκολιῷ *σκίπωνι* χερὸς

διερειδομένα» ἐγένετο μεταβολὴ ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως εἰς τὸ *σκίΜπωνι*. Πρβ. Σχόλ. εἰς Εὐριπ. Τόμ. Α', σελ. 235, 19-23 Δινδ. Κατὰ τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν λέγεται ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου «*Σκίπωνι* χειρός: βακτηρία χειρός» καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 862, 49 «ἀλλά που κατὰ τὸν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ σκολιὸν *σκίπωνα* χειρός» καὶ σελ. 1815, 11 «κατὰ τὸν τῆς Ἑκάβης παρ' Εὐριπίδῃ σκολιὸν *σκίπωνα*». Πρβ. καὶ σελ. 1170, 48 «οὐ γὰρ νάρθηκι ἐχρῆν ἢ σκολιῷ *σκίπωνι*». Ἴδε καὶ Πόρσωνα εἰς *Εὐριπ. Ἑκ.* σελ. 10 Λιψ.

Ὁ Ἀριστοφάνης εἶπε τῷ πληθυντικῷ ἀριθμῷ χρησάμενος ἐν Σφηξὶ στίχ. 727 «ὥστ' ἤδη τὴν ὀργὴν χαλάσας τοὺς *σκίπωνας* καταβάλλω». Βλέπομεν δ' ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ γραφὴν *σκίΜπωνας*· ἔτι δὲ *σκΗπωνας* καὶ *σκιπΙωνας*. Πρβ. καὶ Σουίδ. λ. *σκήπων*.

Ἀδιάφθορος ἔμεινεν ὁ τύπος ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Κρατίνου παρ' Ἀθην. σελ. 553 ε' «παρὰ χερσὶ δὲ μῆλον ἕκαστος ἔχων *σκίπωνά* τ' ἠγόραζον» καὶ ἐν τῷ Φιλοψευδεῖ τοῦ Λουκιανοῦ § 13 «ἢ *σκίπωνα* ἔχων ἐκεῖνος ἐπεστηρίζετο;» καὶ ἐν τῇ Ποικίλῃ Ἱστορίᾳ τοῦ Αἰλιανοῦ βιβλ. Θ', 11 «κατεῖχε δὲ καὶ *σκίπωνα* χρυσᾶς ἕλικας ἔχοντα περιερπούσας» καὶ ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς τοῦ Στράβωνος σελ. 633 «ἔχοντές τινας τιμάς, προεδρίαν τε ἐν ἀγῶσι καὶ πορφύραν ἐπίσημον τοῦ βασιλικοῦ γένους, (καὶ) *σκίπωνα* ἀντὶ σκήπτρου». Ποιεῖται δὲ τούτου μνείαν ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς λέγων σελ. 25, 13 «Ὅτι δὲ καὶ διαφέρει σκῆπτρον *σκίπωνος* δηλοῖ ὁ γεωγράφος εἰπὼν βασιλεῖς τινας *σκίπωνα* ἔχειν ἀντὶ σκήπτρου» καὶ σελ. 1749, 46 «Ὅτι δὲ οὐ μόνον τοῦ νῦν πτωχικοῦ σκήπτρου, ἤτοι, ὡς εἰκός, ῥοπάλου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἄλλου ἁπλῶς σκήπτρου διαφορὰ πρὸς τὸν *σκίπωνα* ἐνδοξότερον ὄντα δηλοῖ ὁ γράψας ῥήτωρ τὸ προεδρίαν καὶ πορφύραν καὶ *σκίπωνα* ἀντὶ σκήπτρου». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ τοῦ Κρατίνου ἀποσπάσματι μετέβαλεν ὁ Μεινέκιος τὸ «*παρὰ* χερσί» εἰς τὸ «*μετὰ* χερσί» (Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον εἰς *Ἀριστοφ. Σφ.* σελ. 322).

Εὕρομεν δὲ καὶ παρὰ Νικήτᾳ τῷ Χωνιάτῃ γεγραμμένον σελ. 171, 19 «τὸν γὰρ *σκίπωνα*, ᾧ ἦν βακτηρευόμενος — σκοταῖος ἀναστὰς τῇ γῇ προσήρεισε». Πρβ. καὶ σελ. 592, 3.

Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ φέρεται σελ. 717, 48 «*Σκίπων*: Παρὰ τὸ σκηρίπτω κατὰ ἀποβολὴν τοῦ Τ καὶ τοῦ Ρ καὶ συγκοπῇ τοῦ Η *σκίπων*. Σημαίνει δὲ τὴν βακτηρίαν» (Πρβ. καὶ Ζωναρ. Λεξ. σελ. 1650). Ἐν τῷ Βοσσιανῷ κώδικι μετὰ τὸ «συγκοπῇ τοῦ Η σκίπων» πρόσκειται «Εὐριπίδης ἐν Ἑκάβῃ· κἀγὼ σκολιῷ σκίπωνι διερειδομένα. Σκηρίπτω δέ ἐστι τὸ ἐπερείδομαι, ὃ ἡ συνήθεια ἀκουλαβίζω λέγει». Τὸ *ἀκουλαβίζω* μεταβλητέον εἰς τὸ *ἀκ(κ)ουμβίζω*. Πρβ. Σουίδ. «Ἠρεικώς: σθενώσας καὶ *ὑπακουμβίσας*· καὶ ἤρεισεν: *ἠκούμβισεν*» καὶ λ. *ἀπερείδομαι* καὶ λ. *ἀπηρείσατο* καὶ λ. *ἐρείδω* (Ἴδε Δουκάγγιον ἐν *Γλωσσαρ*. σελ. 42 καὶ Ε. Α. Σοφοκλῆ ἐν *Ἑλλην. Λεξ*. σελ. 105.

Παρὰ τῷ Πολυβίῳ ἐξέδωκεν ὁ Οὔλσχιος σελ. 1262, 14 «τόν τε *σκΗπωνα* καὶ τὸν ἐλεφάντινον δίφρον». Μνημονεύει δὲ καὶ γραφὴν *σκηπίΟνα*. Τὸ ὀρθὸν εἶνε *σκίπωνα*, ὃ βλέπει τις ἐν τῇ ὑπὸ Λ. Δινδορφίου γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ Πολυβίου Τόμ. Δ΄, σελ. 30, 29. Ἴδε καὶ Σχουειγαιουσῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πολυβίου Τόμ. Η΄, α΄, σελ. 45. Παρατιθέμεθα ἃ ἔγραψεν ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ΄, σελ. 379 α΄ «In σκηπίωνα depravatum ap. Polyb. 32, 5, 3: Τόν τε σκηπίωνα καὶ τὸν ἐλεφάντινον δίφρον. Qui tamen non librarii error est, sed eclogarii formam Latinam, quae in Polybium vix cadit, aut si caderet, certe per ι scribenda foret, inferentis. Qua utitur etiam Jo. Malalas p. 384, 3: Τοὺς σκηπίονας (vel potius —ίωνας) τῶν ὑπάτων». Πρβ. καὶ Δουκάγγιον ἐν *Γλωσσαρ*. σελ. 1391. Παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ ἀπαντᾷ Τόμ. Α΄, σελ. 62, 16 «*σκηπίΩνα* ἐπικείμενον τῷ ὤμῳ αὐτοῦ» καὶ σελ. 187, 14 «ἐν μὲν τῇ εὐωνύμῳ χειρὶ κρατοῦσι *σκηπίΟνας* χρυσοῦς».

Τῇ διὰ τοῦ Η ἐκφορᾷ ἐντυγχάνει τις παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 776 «τῆς ὑπερεχούσης ἀεὶ μήκωνος τῷ *σκήπωνι* παίων τὴν κεφαλὴν ἀπήραττε» καὶ σελ. 786 «περιγράψει τῷ *σκήπωνι* τῆς γῆς μέρος» καὶ «ταῦτα τῷ *σκήπωνι* δεικνὺς πεύσεται παρ' ὑμῶν» καὶ «οὓς ἂν ἐκεῖνος τῷ *σκήπωνι* δεικνὺς πυνθάνηται». Ἐν τῷ δευτέρῳ χωρίῳ ἔχουσι τἀντίγραφα καὶ *σκΕπωνι* καὶ *σκΑΙπωνι*, ἀλλ' ἐν τῷ τρίτῳ φέρεται καὶ ἡ ὀρθὴ γραφὴ *σκΙπωνι*. Πρβ. καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ΄, σελ. 373.

Παρὰ τῷ Πολυδεύκει Ι', 131 κεῖται «καὶ καλαύροπες δὲ—καὶ σκυτάλαι καὶ *σκίπωνες* καὶ βακτηρίαι προσήκουσι γεωργοῖς». Μνημονεύεται δὲ γραφὴ *σκΗπωνες* ἐν ταῖς εἰς τὸν Πολυδεύκη Σημειώσεσι σελ. 1704 Δινδ.

Ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τῆς Παλατίνης Ἀνθολογίας ἀπαντᾷ καὶ ἡ διὰ τοῦ Ι ἐκφορά, *σκίπων* (Ζ', 65, 4 καὶ Η', 75, 6 καὶ Θ', 298, 1), *σκίπωνα* (Ζ', 89, 7) *σκίπωνι* (Ζ', 224, 4 καὶ 413, 5), καὶ ἡ διὰ τοῦ Η, *σκήπων* (ϛ', 293, 1), *σκήπωνα* (ϛ', 294, 1), *σκήπωνος* (Ζ', 457, 1). Εἶνε δ' ἐν αὐτῇ γεγραμμένον *ἀσκΙπων* μέν, *φιλοσκΗπωνι* δέ (Θ', 298, 5. ϛ', 232, 7). Ὁ Ὄθ. Σνειδῆρος ποιεῖται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Α', σελ. 68 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «σκήπωνα Iacobs cum Pal., ut saepe ille codex habet (cf. Iacobs. ad VI 293, 1. VII 65, 4. 224, 413, 5. 457, 1.), cui ubique Iacobsius optemperavit. contra nihili esse formam σκήπων L. Dindorf. pronuntiat in Thes. Par. VII p. 379 A». Ὡς δ' ἐλέχθη *ἀσκίπων* καὶ *φιλοσκίπων*, οὕτω καὶ *βαρυσκίπων* ὑπὸ τοῦ Καλλιμάχου Ἀποσπ. 120. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἐκκῆρος ἐν *Comment. Crit. de Anth. Gr.* Μέρ. Α', σελ. 245 ἀντὶ τοῦ «Πανὶ *φιλοσκήπωνι*» εἴκασε «Πανὶ *φιλοπρηῶνι*» ἢ *φιλοσπήλυγγι*.

Τῆς διὰ τοῦ Η γραφῆς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος γίνεται μνεία ὑπὸ τοῦ Ψευδηρῳδιανοῦ ἐν τοῖς Ἐπιμερισμοῖς λέγοντος σελ. 126-7 «Πᾶσα λέξις ἀπὸ τῆς ΣΚΙ συλλαβῆς ἀρχομένη διὰ τοῦ ἰῶτα γράφεται—Πλὴν τοῦ σκηνῶ τὸ κατοικῶ—*σκήπων* ἡ ῥάβδος καὶ κλίνεται *σκήπωνος*». Πρβ. καὶ Θεόγνωστ. Καν. σελ. 34, 10 «μήκων μήκωνος, *σκήπων σκήπωνος*». Γράφει δὲ καὶ ὁ Βοίκκιος ἐν *Μικρ. Συγγρ.* Τόμ. ϛ', σελ 58 «Hesychios hat die Glosse σκάπος (vielmehr σκᾶπος) in dem Sinne von κλάδος, welche mit σκήπων, *Stab*, zunächst verwandt ist, und wovon man das Lateinische *scapus* mit Recht abzuleiten scheint».

Ὁ Οἰκονόμος νομίζει ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πολυβίου *σκηπίων*, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀριστοφάνους *σκίμπων*. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς γεγραμμένα ἐν τῷ περὶ Γνησίας Προφορᾶς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Βιβλίῳ σελ. 178 «οὐδὲ τὸ σκήπτω (Ἰλ. ξ, 457 καὶ Θουκ.), ἀπὸ τὸ σκίπτω,

σκίμπτω (Ὅμ. καὶ Πίνδ. Πυθ. δ), ὡς καὶ σκήπων (σκηπάνιον, Ὅμ. καὶ σκηπίων, Πολύβ.), καὶ σκίπων, σκίμπων (Ἀριστοφ.)».

Οὐδείς ποτε τῶν Ἑλλήνων εἶπε *σκίμπων*, τοῦ πονηροῦ δὲ κόμματος εἶνε ὁ διὰ τοῦ Η προενηνεγμένος τύπος *σκήπων* (καὶ *σκηπίων*). Μόνον τὸ *σκίπων* ἔχει ὑγιῶς. Βλέπει δέ τις τὴν ἐκφορὰν ταύτην καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Ἐπιδαύρου παρὰ Βαυνακκ. (*Stud. auf dem Gebiet des Griech. und der Ar. spr.* Τόμ. Α', σελ. 129) «τούτου καθημένου, παῖς τις ὕπαρ τὸν *σκίπωνα* ἁρπάξας ἔφευγε». Εὕρομεν δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Πισιδίας κατακεχωρισμένῃ ἐν τῷ Ἑρμῇ (1888, σελ. 542) «ἕρμα γουνάτων, ὁδοιπόρον *σκείπωνα*, τῷ διάνυον κέλευθα ἐρείδων χεῖρα». Πρβ. καὶ Ἐπίγρ. παρὰ Καιβελ. 257, 4 (σελ. 99): *σκείπωνι*.

Διὰ τοῦ Η γράφεται τὸ οὐδέτερον ὄνομα *σκηπάνιον*, οὗ γίνεται χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου Ἰλ. Ν, 59 καὶ Ω, 247. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Ϛ', 83, 6 καὶ Ζ', 731, 2 καὶ Θ', 233,6. Πρβ. καὶ Καλλίμ. Τόμ. Β', σελ. 714 Ὀθ. Σνειδ. Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις φέρεται Τόμ. Δ', σελ. 5, 15 Δινδ. «*σκηπανίῳ*: Κυρηναῖοι οὕτω καλοῦσι τὸ σκῆπτρον· σκῆπτρον δὲ καὶ δόρυ Ποσειδῶνος ἡ τρίαινα». Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 920, 36 «Οὕτω δὴ κἀνταῦθα τὸ τοῦ Ποσειδῶνος σκηπάνιον, ἤτοι σκῆπτρον, ἐρεθίζει τεραστίως τοὺς Αἴαντας. *Γλώσσης δέ, φασί, Κυρηναίων τὸ σκηπάνιον*». Γελοῖον εἶνε τοῦτο, ἥκιστα δ' ἐπαινετὸν φαίνεται τὸ κείμενον ἐν σελ. 1702, 17 «Τὸ δὲ σκηρίπτεσθαι ἀφ' οὗ συγκοπὲν τὸ σκήπτεσθαι ποιεῖ τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ σκηπάνιον, ἀντέρεισιν δηλοῖ». Παρήχθησαν μὲν τὰ ὀνόματα *σκῆπτρον* καὶ *σκηπάνιον* ἐκ τοῦ ῥήματος *σκήπτομαι*, ἀλλὰ δυσκόλως τις πείθεται ὅτι ἐγένετο τοῦτο κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ *σκηρίπτομαι*. Ὁ Σουίδας γράφει «*Σκηπάνιον*: σκῆπτρον» καὶ «Σκήπων: ῥόπαλον· παρ' ὃ καὶ *σκηπάνιον*» καὶ «Βάκτρον: ῥάβδος—Λέγεται καὶ *σκηπάνιον*». Παρὰ δὲ τῷ Ἡσυχίῳ φέρεται «*ΣκΑπάνιον*: ἡ βακτηρία. Ἄλλοι σκίπωνα» καὶ «*Σκηπάνιον*: βακτηρία ἢ σκῆπτρον» καὶ «*Σκηπανίῳ*: τὰ αὐτά» καὶ «*ΣκηπΗνιον*: βακτηρία, τρίαινα, βάκτρον, κηρύκιον (κηρύκειον), ῥάβδος». Τὸ *σκΑπάνιον* εἶνε Δωρικὸς τύπος (Ἴδε Ἀρήνσιον ἐν τῷ

Περὶ Διαλ. Δωρ. σελ. 144). Παράδοξον δὲ προσπίπτει τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου σελ. 519, 5 «Σκήπων: ῥόπαλον· παρ' ὃ καὶ *σκΑπάνιον*», ὃ μεταβλητέον ἴσως εἰς τὸ *σκΗπάνιον*. Πρβ. σελ. 519, 4 «*Σκηπάνιον*: σκῆπτρον». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τοῖς Βεκκήρου Ἀνεκδότοις μνημονεύεται θηλυκὸν *σκηπάνη* σελ. 794, 27 «*σκηπάνη* σκηπάνιον» (Πρβ. σελ. 793, 34-5).

§ 2. Σκίμπους, σκιμπόδιον, σκιμποδίσκος.

Τὸ ὄνομα σκίμπους, ὃ εὕρομεν παρὰ τῷ Γαληνῷ καθ' ἡμαρτημένην ἀνάγνωσιν κείμενον ἐν τῇ ῥήσει «ὥστε σκίμποδος ἐδεῖτο τὰ τοιαῦτα διερχόμενος χωρία», ἀπαντᾷ ἔν τε τῇ δοκίμῳ καὶ τῇ ἀδοκίμῳ γλώσσῃ· παρέχει δ' ἡμῖν αὐτοῦ καὶ ὁ Γαληνὸς ἔνια παραδείγματα. Ἐφ' ὁμοίας τῷ σκίμπους ἐννοίας παραλαμβάνεται τὸ κράβατος, ἀλλ' ἀποδοκιμάζεται ὡς ἀλλότριον τοῦ παλαιοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἀριστοφ. Νεφ. 255 «κάθιζε τοίνυν ἐπὶ τὸν ἱερὸν *σκίμποδα*» καὶ 709 «ἐκ τοῦ *σκίμποδος* δάκνουσί μ' ἐξέρποντες οἱ Κορίνθιοι». Ἐν στίχ. 633 ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους «ἔξει τὸν *ἀσκάντην* λαβών», περὶ οὗ εἶνε ἐν τοῖς Σχολίοις γεγραμμένον «Ἀσκάντην δὲ τὸν *σκίμποδά* φησιν ἢ δίφρου τι εἶδος· οἱ δὲ τὸν κράβατον» καὶ «Τὸν σκάμνον, τὸν *σκίμποδα*». Πρβ Βλαϋδέσιον εἰς *Ἀριστοφ. Νεφ.* σελ. 396.

Πλάτ. Πρωταγ. σελ. 310 γ' «καὶ ἅμα ἐπιψηλαφήσας τοῦ *σκίμποδος* ἐκαθέζετο παρὰ τοὺς πόδας μου».

Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 976 β' «κροκοδείλῳ συγκαθεύδουσαν ἐπὶ *σκίμποδος* μαλακωτάτου κοσμίως παρεκτεταμένῳ».

Λουκιαν. Φιλοψ. 11 «ἑωρῶμεν αὐτὸν ἐπὶ *σκίμποδος* ὑπὸ τῶν ὁμοδούλων προσκομιζόμενον».

Ἐπίκτ. Ἀποσπ. 24 «ὥσπερ ἐπὶ σμικροῦ *σκίμποδος* θλιβόμενον ὑγιαίνειν ἄμεινον ἢ ἐπὶ πλατείας κλίνης κυλινδούμενον νοσεῖν».

Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 51 «καὶ ταῦτα μέντοι ἀπὸ κλίνης καὶ *σκίμποδος*» καὶ σελ. 535 «ἦν δέ τις ἐν προθύρῳ τοῦ πανδοκείου *σκίμπους*» καὶ σελ. 538 «παρελθὼν δὲ εἰς δωμάτιον καὶ *σκίμποδος* εὐπορήσας» καὶ «διενυκτέρευσα καθήμενος τὰ πλείω ἐπὶ τοῦ *σκίμποδος*».

Μουσών. σελ. 202 Πηρλ. «τοῦ μὲν *σκίμποδος* οὐδὲν κακίω παρεχομένου κατάκλισιν ἡμῖν τῆς ἀργυρᾶς ἢ τῆς ἐλεφαντίνης κλίνης».

Μάρκ. Ἀντων. Α΄, 6 «καὶ τὸ *σκίμποδος* καὶ δορᾶς ἐπιθυμῆσαι».

Ἡρωδιαν. Ἱστορ. Α΄, δ΄, 1 Βεκκ. «ἡσυχῇ τοῦ *σκίμποδος* κουφίσας ἑαυτόν» καὶ ιζ΄, 3 «τίθησιν ἐπὶ τοῦ *σκίμποδος*» καὶ 4 «ἐπὶ τοῦ *σκίμποδος* κείμενον» καὶ Β΄, α΄, 6 «μηδ' ἀναθορεῖν τοῦ *σκίμποδος*». Πρβ. καὶ ς΄, 7 καὶ Ζ΄, ε΄, 4.

Κλήμ. Ἀλεξ. σελ. 53 «κἀπὶ τοῦ *σκίμποδος* κατακείμενοι κτέ.» καὶ σελ. 190 «ἐγὼ δέ φημι καὶ τοὺς *σκίμποδας* οὐδὲν κακίω παρεχομένους κατάκλισιν τῆς ἐλεφαντίνης κλίνης» καὶ σελ. 217 «ἔτι γε μὴν οἱ ἀργυρόποδες *σκίμποδες* πολλῆς ἀλαζονείας εἰσὶ κατήγοροι».

Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Ϛ΄, μ΄, 6 «ὡς εἴχομεν ἐπὶ τῶν ἀστρώτων *σκιμπόδων* κατακείμενοι».

Λιβάν. Τόμ. Α΄, σελ. 96, 2 «τὸ ὡς ἥδιστα περὶ ταῦτα πονεῖν οἴκοι τε ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐπὶ δὲ τοῦ *σκίμποδος* ἐν τῷ διδασκαλείῳ».

Μιχ. Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλ. Σάθ. Τόμ. Δ΄, σελ. 221 «*σκίμπους* τε ὑπέκειτο τοῖς ποσί».

Γαλην. Τόμ. Γ΄, σελ. 174 «θαυμαστὸν γὰρ ἂν καὶ τοῦτο τῶν Κενταύρων ἐκείνων εἴη, οὔτε τῷ *σκίμποδι* χρῆσθαι δυναμένων ὅλῳ οὔτ' ἐπὶ τῆς γῆς ἀναπαύεσθαι· δεῖται γὰρ τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων ἡ κατασκευὴ τοῦ σώματος ἑκατέρα θατέρου, ἡ μὲν ἀνθρώπειος *σκίμποδος*, ἡ δ' ἵππειος γῆς» καὶ Τόμ. Ι΄, σελ. 728-9 «εἰσφέρειν μέντοι καὶ τούτους εἰς τὸν οἶκον ἤτοι γ' ἐπὶ *σκίμποδος* ἢ φορείου τινός» καὶ Τόμ. ΙΔ΄, σελ. 636 «*σκίμπους* δέ τις ἔζευκτο μικρὸν τῶν μέσων αὐτῆς κατωτέρω—καθέδρα δ' ἦν μία τοῦ *σκίμποδος* σύμμετρον ἐφ' ἑαυτῇ ἐπ' αὐχένι ἔχουσα· καταντικρὺ δὲ τοῦ *σκίμποδος* πρὸς τοῖς ἄνω πέρασι τῆς κλίνης ἐφεξῆς ἀλλήλων ἔκειντο δύο βάθρα» καὶ σελ. 638 «ἀναστορεσθῆναι τὸν *σκίμποδα* κελεύσας» καὶ σελ. 639 «μετακομίσας ἀπὸ τῆς κλίνης τὸ παιδίον ἐπὶ τὸν *σκίμποδα*». Ἀναγνωστέον δ' ἴσως «καθέδρα δ' ἦν *μετὰ τὸν σκίμποδα* σύμμετρον ἐφ' ἑαυτῆς *ὑπαυχένιον* ἔχουσα».

Ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Ϛ΄, α΄, 4 τινὰ μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι «κατακείμενοι δὲ ἐν *σκίμποσιν* ἐδείπνουν καὶ ἔπινον ἐκ κερατίνων ποτηρίων», τινὰ δὲ «κατακείμενοι δὲ ἐν *στιβάσιν* ἐδείπνουν», ὡς εἶνε καὶ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ γεγραμμένον σελ. 476 γ΄

παρατιθεμένῳ τὴν ῥῆσιν τοῦ Ξενοφῶντος. Τῶν δ' ἐκδοτῶν ἄλλοι μὲν ταύτην τὴν γραφὴν ἐνέκριναν, ἄλλοι δ' ἐκείνην.

Τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος ποιεῖται μνείαν ὁ Πολυδεύκης λέγων Ϛ', 9 «κλῖναι κλινίδες κλινίδια, *σκίμποδες*, ἀσκάνται» καὶ Ι', 35 «ἀλλὰ καὶ *σκίμπους* τῶν ἔνδον σκευῶν, ὃς καὶ ἀσκάντης ἐστὶν εἰρημένος καὶ σκιμπόδιον».Πρβ. καὶ Ι', 36 «καὶ μὴν τό γε τῇ κλίνῃ ἢ τῷ σκίμποδι ἐντεταμένον—σπάρτα, σπαρτία, τόνος». Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1077, 64 «ὅπερ ἀπὸ ῥήματός ἐστι τοῦ σκίμπτω, ὡς χρίμπτω, ἐξ οὗ εἰκὸς εἶναι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ δηλοῦται, τὸν παρ' Ἀττικοῖς *σκίμποδα*, εὐτελῆ κλίνην καὶ χθαμαλὴν πελάζουσαν τῇ γῇ».

Τὸ ὑποκοριστικὸν *σκιμπόδιον* μνημονεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου «*Σκιμπόδιον*: εὐτελὲς κλινίδιον μονόκοιτον». Ἱκανὰ δ' αὐτοῦ μαρτύρια εἶνε ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου παρατεθειμένα Τόμ. Ζ', σελ. 392. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Γ', σελ. 174: *σκιμποδίῳ* καὶ παρὰ τῷ Αἰλιανῷ Ποικ. Ἱστορ. Δ', 11: *σκιμποδίῳ* καὶ παρὰ τῷ Ἡρωδιανῷ Ἱστορ. Ζ', ε', 3: *σκιμποδίου* καὶ παρὰ τῷ Ψευδολουκιανῷ Λουκ. ἢ Ὄν. 3: *σκιμπόδιον* καὶ παρ' ἄλλοις.

Πολλῷ σπανιώτερον τοῦ οὐδετέρου ὑποκοριστικοῦ *σκιμπόδιον* εἶνε τὸ ἀρσενικὸν *σκιμποδίσκος*, οὗ μαρτύρια βλέπει τις ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 392 ἐκ τοῦ Συνεσίου καὶ Νικήτα τοῦ Χωνιάτου. Πρβ. *τρίπους* - *τριπόδιον* - *τριποδίσκος*.

Ὁμοίαν τῷ *σκίμπους* ἔννοιαν ἐμφαίνει τὸ *κράβατος* ἤ, ὡς συνήθως γράφεται, *κράββατος*, ὃ κεῖται μὲν ἐν ταῖς Διατριβαῖς τοῦ Ἐπικτήβιβλ. Α', κδ', 14 «ὡς τὸν *κράββατον* ἐν τῷ πανδοκείῳ» καὶ «ἂν οὖν ὁ πανδοκεὺς ἀποθανὼν ἀπολίπῃ σοι τοὺς *κραββάτους*», κεῖται δ' ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ πολλάκις, οἷον Μάρκ. Β', 4 «χαλῶσι τὸν *κράββατον*» καὶ Β', 9 καὶ 11 καὶ Ϛ', 55 καὶ Ἰωάνν. Ε', 8 «ἆρον τὸν *κράββατόν* σου» καὶ Ε', 9-11 καὶ Πράξ. Ε', 15 «ἐπὶ κλιναρίων καὶ *κραββάτων*»καὶ Θ', 33.

Γίνεται δὲ χρῆσις τοῦ ὀνόματος τούτου καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου καὶ ἐν τῷ τοῦ Ἡσυχίου καὶ ἐν τῷ τοῦ Σουίδα καὶ ἐν τῷ τοῦ Ζωναρᾶ.

Φώτ. Λεξ. σελ. 520, 14 «Σκίμπους: *κράββατος* ἢ σκάμνος».

Ἡσύχ. «Ἀσκάντης: *κράββατος*, κλινίδιον εὐτελές» καὶ «Σκάνθαν: *κράββατον*» καὶ «Σκίμποδα: *κράββατον*» καὶ «Σκιμπόδων: «*κραββάτων*» καὶ «Σκίμπους: *κράββατος*» καὶ «Χάλανδρον: *κράββατον*».

Σουίδ. σελ. 173 β′ Βεκκ. «Ἁρμονίαι δὲ λέγονται καὶ τὰ συμπησσόμενα τῶν *κραββάτων* μέρη» καὶ σελ. 471 β′ «Ἁρμονίας δὲ τὰ συμπησσόμενα τῶν *κραββάτων* μέρη» καὶ σελ. 1036 β′ «Τόνος καὶ τοῦ *κραββάτου* τὰ σχοινία» Πρβ. καὶ σελ. 181 β′ λ. *ἄσκαντος* καὶ σελ. 959 α′ λ. *σκίμπους*.

Ζωναρ. Λεξ. σελ. 1650 «Σκίμπους: τὸ μέσον τοῦ *κραββάτου*, μεταφορικῶς δὲ καὶ ὅλος ὁ *κράββατος*». Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ εἶνε γεγραμμένον σελ. 717, 53 «Λέγεται δὲ τὸ *μέρος* τοῦ κραββάτου, μεταφορικῶς δὲ ὅλος ὁ κράββατος».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις Τόμ. Α′, σελ. 174, 9 Διν δ. «Σίνις ἐγένετο, ὅστις εἶχε *κράββατον* ἀνὰ μέσον τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκράτει τοὺς παριόντας καὶ προσεμέτρει τῷ *κραββάτῳ*· καὶ εἰ μὲν ἦν μακρός, ἀπέκοπτεν ἐκ τῶν ποδῶν αὐτοῦ διὰ τὸ ἰσῶσαι αὐτὸν τῷ *κραββάτῳ*, κτέ.». Ἴδε Στούρζιον ἐν τῷ περὶ Διαλέκτου Μακεδονικῆς καὶ Ἀλεξανδρεωτικῆς Βιβλίῳ σελ. 176. Πρβ. καὶ Λοβέκκιον εἰς *Φρύν*. σελ. 63.

Ἐσχηματίσθη καὶ ὑποκοριστικὸν *κραβάτιον* ἢ *κραββάτιον*, οὗ ἔχομεν παραδείγματα τὸ ἐν ταῖς Διατριβαῖς τοῦ Ἐπικτήτου βιβλ. Γ′, κβ′, 74 «οὐ δεῖ αὐτὸν—τούτοις *κραββάτιον* ἑτοιμάσαι;» καὶ τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα «Κλίνη: τὸ *κραββάτιον*» καὶ τὸ ἐν τῷ τοῦ Ἡσυχίου «Λέκτρα: *κραββάτια*». Ἴδε καὶ Ε. Α. Σοφοκλῆ ἐν *Ἑλλην. Λεξ.* σελ. 688.

Μνημονεύεται καὶ ὄνομα σύνθετον *χωλοκραβάτιον* ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 92, 30 Διδ. «Σκίμποδα: Τὸν κράβατον σκίμποδα λέγουσιν Ἀττικοί. Οἱ δέ φασι σκιμπόδιον ἰδίως λέγεσθαι τὸ *χωλοκραβάτιον*· σκιμβάζειν γὰρ τὸ χωλαίνειν παρὰ τοῖς παλαιοῖς. Ἢ τὸν σκιμβοὺς ἔχοντα τοὺς πόδας» (Πρβ. καὶ Σουίδ. λ. *σκίμπους*). Ἐλέχθη δὲ καὶ *κραβατοπυρία* ἐν τῷ Μαρτυρίῳ τοῦ Ἰγνατίου Θ′ (Πατέρ. Ἀποστολ. Τόμ. Β′, σελ. 313, 12 Ζανν.) «*κραβατοπυρίαις* σε ἀναιρῶ».

Ὁ Φρύνιχος ἀποφαίνεται σελ. 62 «*Σκίμπους* λέγε, ἀλλὰ μὴ *κράβ-βατος*». Λέγει δὲ καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος σελ. 333, 2 «*Σκίμπους* ῥητορικόν, *κράββατος* κοινόν. Λιβάνιος ἐν τῇ τοῦ φθονεροῦ μελέτῃ· πεσὼν εἰς τὸν *σκίμποδα* τὸν οὐκ ἀμειφθέντα παρὰ τῆς τύχης. Λέγεται δὲ καὶ *σκίμπους* τὸ σκαμνίον. Ἀριστοφάνης ἐν Νεφέλαις· κάθιζε τοίνυν ἐπὶ τὸν ἱερὸν *σκίμποδα*» καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1944, 18 «Λέχος δὲ δῆλον ὅτι τὴν κλίνην λέγει, ἣν οἱ ὕστερον καὶ *ἀσκάντην* καὶ *σκίμποδα* ἔλεγον, ὡς δηλοῖ ὁ γράψας οὕτως· *ἀσκάντης* Ἀττικῶς, συνηθέστερον δὲ ὁ *σκίμπους*· ὁ δὲ *κράβ-βατος*, φησί, παρ' οὐδενί». Πρβ. καὶ Μοῖρ. σελ. 58 «*Ἀσκάντης* Ἀττικῶς, *κράβατος* Ἑλληνικῶς» καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 154, 29 «*Ἀσκάντης*: κλινίδιον εὐτελές, ὃ ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν *σκίμπους* ὀνομάζεται. Καλλίμαχος καὶ· τὸν μὲν ἐπ' *ἀσκάντα* κάθισεν· καὶ Ἀριστοφάνης· ἕξει τὸν *ἀσκάντην* λαβών· καὶ Πλάτων ὁ φιλόσοφος Πρωταγόρᾳ· καὶ ἅμα ἐπιψηλαφήσας τοῦ *σκίμποδος* ἐκαθέζετο παρ' ἐμέ· Ὁ δὲ *κράββατος* οὐ παρ' ἑνί». Ἀντὶ τοῦ *Καλλίμαχος καὶ* ὁ μὲν Ναίκιος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῆς Καλλιμάχου Ἑκάλης σελ. 124 εἴκασε *Καλλίμαχος Ἑκάλῃ*, ὁ δ' Ὀθ. Σνειδῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β', σελ. 479 *καὶ Καλλίμαχος*.

Ἐν τοῖς βαρβαρισμοῖς κατέλεξε τὴν χρῆσιν τοῦ ὀνόματος *κράβ(β)ατος* ὁ Πολύβιος ὁ γράψας τὸ περὶ Βαρβαρισμοῦ καὶ Σολοικισμοῦ συνταγμάτιον, ὃ συνεξέδωκεν ὁ Ναύκιος τῷ Λεξικῷ Ἀνδρέου τοῦ Λοπαδιώτου καὶ ἄλλοις τισίν. Ἔχει δ' οὕτως ὁ λόγος τοῦ Πολυβίου (σελ. 285, 7) «Βαρβαρίζουσι δὲ καὶ οἱ ὅλως ἐκφύλοις ταῖς λέξεσιν ἢ καθόλου ὑπηλλαγμέναις χρώμενοι καὶ λέγοντες στίλλον μὲν τὸ γραφεῖον καὶ *κράβ(β)ατον* τὸν σκίμποδα». Ἀντὶ τοῦ *στίλλον* γραπτέον *στίλον*. Ἐκαλεῖτο δὲ ῥωμαϊστὶ *stilus* (ἢ *stylus*) τὸ γραφεῖον ἤτοι ἡ γραφίς (Ἴδε καὶ ἃ ἐγράψαμεν ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Παρνασσῷ 1879, σελ. 823).

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους εἰρημένα Ι', 35 «Ἀλλὰ καὶ σκίμπους τῶν ἔνδον σκευῶν, ὃς καὶ ἀσκάντης ἐστὶν εἰρημένος καὶ σκιμπόδιον. Ἐν δὲ τῇ Κρίτωνος Μεσσηνίᾳ καὶ τῷ Ῥίνθωνος Τηλέφῳ καὶ *κράββατον* εἰρῆσθαι λέγουσιν· ἐγὼ δ' οὐκ ἐντετύχηκα τοῖς δράμασιν. Τῶν γὰρ ἀδοξοτέρων ἡ χαμεύνη καὶ τὸ χαμεύνιον». Ὁ Κόκκιος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Γ',

σελ. 354 ἀνέγνω «ἐγὼ δ' οὐκ ἐντετύχηκα τοῖς δράμασιν· τῶν γὰρ ἀδοξοτέρων (εἰσίν)», οὗ κάλλιον τὸ «τῶν γὰρ ἀδοξοτέρων (*ἐστίν*)». Δὲν φαίνεται ἡμῖν εὔλογος ἡ ἀνάγνωσις αὕτη.

Ὁ Σωζομενὸς γράφει ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ Τόμ. Α', κεφ. 11 (σελ. 51 Οὐσσ.) «Λέγουσιν οὖν χρόνῳ ὕστερον κατά τινα χρείαν εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν τοὺς ἐπισκόπους τῆς Κύπρου· εἶναι δὲ σὺν αὐτοῖς Σπυρίδωνα τοῦτον καὶ Τριφύλλιον τὸν Λεδρῶν ἐπίσκοπον, ἄνδρα ἄλλως τε ἐλλόγιμον καὶ διὰ νόμων ἄσκησιν πολὺν χρόνον ἐν τῇ Βηρυτίων πόλει διατρίψαντα. Συνάξεως δὲ ἐπιτελουμένης, ἐπιτραπεὶς Τριφύλλιος διδάξαι τὸ πλῆθος, ἐπεὶ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο παράγειν εἰς μέσον ἐδέησε τὸ *ἆρόν σου τὸν κράββατον καὶ περιπάτει*, *σκίμποδα* ἀντὶ τοῦ *κραββάτου* μεταβαλὼν τὸ ὄνομα εἶπε. Καὶ ὁ Σπυρίδων ἀγανακτήσας, οὐ σύ γε, ἔφη, ἀμείνων τοῦ κράββατον εἰρηκότος, ὅτι ταῖς αὐτοῦ λέξεσιν ἐπαισχύνῃ κεχρῆσθαι. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἀπεπήδησε τοῦ ἱερατικοῦ θρόνου, τοῦ δήμου ὁρῶντος, ταύτῃ γε μετριάζειν παιδεύων τὸν τοῖς λόγοις ὠφρυωμένον». Οὐδεὶς δύναται νὰ μὴ ἀποδοκιμάσῃ ἣν ἀκαιρότατα ὁ Τριφύλλιος ἐποιήσατο ἐπίδειξιν τῆς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν δεινότητος. Εἶπε καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς σελ. 101 «ἀνάστα, φησὶ τῷ παρειμένῳ, *τὸν σκίμποδα* ἐφ' ὃν κατάκεισαι λαβὼν ἄπιθι οἴκαδε», ὡς παρετηρήθη καὶ ὑπὸ τοῦ Στουρζίου ἐν τῷ περὶ Διαλέκτου Μακεδονικῆς καὶ Ἀλεξανδρεωτικῆς Βιβλίῳ σελ. 176 καὶ ὑπὸ τοῦ Οὐσσηίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σωζομενοῦ Τόμ. Γ', σελ. 18. Ἀλλ' ἐν γραπτῷ λόγῳ τοῦτο γενόμενον εἶνέ πως ἀνεκτόν (Ἴδε καὶ Οἰκονόμον ἐν τῷ περὶ τῶν Ο' συγγράμματι Τόμ. Β', σελ. 929). Σημειωτέον δ' ὅτι, ἵν' Ἀττικωτέραν τὴν φράσιν ὁ Κλήμης καταστήσῃ, ἔγραψε σελ. 155 «διότι παγκάλως αὐτὸς αὑτὸν ἐξηγούμενος κόκκῳ *νάπυος* εἴκασεν» ἀντὶ τοῦ «κόκκῳ *σινάπεως*» (Ματθ. ΙΓ', 31 καὶ Λουκ. ΙΓ', 19). Ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Προπαρασκευῇ τοῦ Εὐσεβίου ΙΓ', ιγ', 12 εἶνε εἰρημένον «εἶτ' ἐπιφέρει· καὶ εἶπεν ὁ θεός· *γενέσθω* φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς» ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ Γενέσει κεφ. Α', 3 «*γενηθήτω* φῶς». Πρβ. καὶ Λογγῖν. (ἢ Ψευδολογγῖν.) περὶ Ὕψ. Θ', 9 «ταύτῃ τοι καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων θεσμοθέτης—εὐθὺς ἐν τῇ εἰσβολῇ γράψας τῶν νόμων, εἶπεν ὁ θεός, φησί, τί; *γενέσθω* φῶς, καὶ ἐγένετο· γενέσθω γῆ, καὶ ἐγένετο».

Εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι γράφεται συνήθως *κράββατος* διὰ διττοῦ Β. Ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς ὑπὸ Κοβήτου καὶ Κυνῆνος ἐκδόσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης σελ. 81 φέρονται τάδε· «Perpetuo fere inter sese scriba et corrector dissident in nomine ΚΡΑΒΑΤΟΣ. Prima manus dedit κράβαττον Marc. 2, 4. 2, 9 et 2, 11 et Ioh. 5, 8, κραβάττων Act. 5, 15, et κραβάττου Act. 9, 33. Unico loco dedit κραβάτοις Marc. 6, 55, nisi (ut suspicamur) Maii is error est. Corrector ubique supposuit κράββατον, κραββάτου, κραββάτων et κραββάτοις, nosque eius auctoritatem secuti sumus. Revocat nos poëtarum Latinorum auctoritas, apud quos saepe *grabatus* legitur penultima longa correptaque prima, ut in Martialis choliambo XII. 32. vs. 11.

Ibat tribes *grabatus* et bipes mensa.

et in Moreto Virgiliano vs. 5.

Membra levat sensim vili demissa *grabato*.

quamobrem scripturam primae manns κράβαττον cet. potiorem esse iudicamus et ubique reponendam».

Πιθανώτατον φαίνεται ὅτι ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος εἶνε *κράβατος*, οὐχὶ *κράββατος* ἢ *κράβαττος*.

Ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἰδιωτικῇ φωνῇ κυκλεῖται τὸ διὰ τοῦ Ε προηνηνεγμένον ὄνομα *κρεβ(β)ᾶτι*, ὃ ἔχει μὲν ὑποκοριστικὸν τύπον, ἰσοδυναμεῖ δὲ κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης τῷ πρωτοτύπῳ *κράβ(β)ατος*. Πρὸς δήλωσιν δ' ὑποκορισμοῦ ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ *κρεβ(β)ᾶτι* τὸ *κρεβ(β)ατάκι*. Πρβ. *παιδί-παιδάκι*, *χέρι-χεράκι*, *μάτι-ματάκι*, *χτένι-χτενάκι*, *ἀρνί-ἀρνάκι*, *δερμάτι-δερματάκι*, *σκαμνί-σκαμνάκι*, *καλάμι-καλαμάκι*, *τραπέζι-τραπεζάκι*, κτλ., *λιθάρι-λιθαράκι*, *κριθάρι-κριθαράκι*, *ζωνάρι-ζωναράκι*, *πουρνάρι* (πρινάρι)-*πουρναράκι*, κτλ.

Ἐν τῷ ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου πεφιλοπονημένῳ Λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς Διαλέκτου φέρεται σελ. 187 «Κρεββατάκι. Κλινίδιον. petit-lit» καὶ «Κρεββαταρηὰ, ἴδε Καλαμωτὴ καὶ Σκαλωσιά» καὶ «Κρεββάτι. Κλίνη, λέκτρον, λέχος (τὸ), κράββατος, lit» καὶ «Κρεββατοστρῶσι' (ἡ), ἴδε Κοιμησιόν» καὶ σελ. 253 «Ξυλοκρέββατον. Σορὸς (ἡ), φέρετρον, λέχος (τὸ νεκροφόρον), σκίμ-

πους (ὁ) καὶ κλίνη (νεκροφόρος). cercueil, bière (κυρίως τὸ σανδοῦκι), θ». Ἀντὶ τοῦ *κρεββαταρΗά* γραπτέον *κρεβ(β)αταρλά*. Ἐν τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ ἀπαντᾷ διττὴ ἐκφορά, *κραβαταρΙα* καὶ *κραβαταρΕα*.

Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν *Ἀτάκτ.* Τόμ. Α', σελ. 238-9 «Κρεβατοστρώσια. ΔΓ, *Κραβατοστρώσια*. Σώζεται ἡ λέξις καὶ σήμερον, τὸ *Κρεβατοστρώσιον* (une garniture de lit)». Πρβ. Τόμ. Ε', σελ. 135 «**Κραββατοστρώσιον,** Δ. συνηθέστερον διὰ τοῦ ε, Κρεββατοστρώσιον». Ἐν τῷ εἰς τὸ Γλωσσάριον τοῦ Δουκαγγίου Παραρτήματι λέγεται σελ. 114 «Κραββατόπους, *Pes lecti*. Etymologicum Ms. ἑρμὶς σημαίνει κραββατόποδα», ἐν δὲ τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ', σελ. 1906 Διδ. «Κραββατοπόδιον, τό, Pes lecti. Lex. Ms».

Φέρεται δ' ἐν τῇ χυδαίᾳ λαλιᾷ καὶ ὄνομα *κρεβ(β)ατίνα*. Πρβ. καὶ Κοραῆν ἐν *Ἀτάκτ.* Τόμ. Ε', σελ. 287. Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ ῥῆμα *κρεβ(β)ατώνω* καὶ ὄνομα ἐξ αὐτοῦ *κρεβ(β)ατωσιά*.

ΚΕΦ. ΙΖ'.

Τοῖς ἀπολήγουσι τοῦ Πηλίου [πέρασι].

Ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς τοῦ Στράβωνος φέρεται σελ. 436 (σελ. 615, 28 Μειν.) «Ἡ δὲ Βοιβηὶς λίμνη πλησιάζει μὲν ταῖς Φεραῖς, συνάπτει δὲ καὶ τοῖς ἀπολήγουσι τοῦ Πηλίου πέρασι καὶ τῆς Μαγνησίας».

Παράδοξος ἡμῖν φαίνεται ἡ φράσις «συνάπτει δὲ καὶ *τοῖς ἀπολήγουσι* τοῦ Πηλίου *πέρασι* καὶ τῆς Μαγνησίας», οὐδαμῶς δ' ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος «συνάπτει δὲ καὶ *τοῖς ἀπολήγουσι* τοῦ Πηλίου καὶ τῆς Μαγνησίας» ἄνευ τοῦ ὀνόματος *πέρασι*, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἐξήγησις τῆς μετοχῆς *ἀπολήγουσι*. Εἶπε δ' ὁ Στράβων καὶ «Τῶν Θηβῶν δὲ ἐν τῇ μεσογαίᾳ τὸ Κρόκιον πεδίον πρὸς *τῷ καταλήγοντι* τῆς Ὄθρυος, δι' οὗ ὁ Ἄμφρυσος ῥεῖ» (σελ. 435), τουτέστι «πρὸς *τῷ πέρατι* τῆς Ὄθρυος». Κεῖται δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Ῥοδίᾳ (Συλλ. Ἐπιγρ. Βοικκ. Τόμ. Β', σελ. 574) «ἄλλον ὅρον

ἐπεκολάψαμεν ἐν τῷ *ΚΑΤΑλήγοντι* τοῦ λόφου» καὶ «εἰς τὸ *ΑΠΟλῆγον* αὐτοῦ ὄρους ἐπεκολάψαμεν».

Καὶ ἄλλα δ' ἔχομεν νὰ καταλέξωμεν παραδείγματα τῆς χρήσεως τῆς συνάρθρου μετοχῆς *τὸ ἀπολῆγον-τὸ καταλῆγον* καὶ *τὰ ἀπολήγοντα -τὰ καταλήγοντα* πρὸς δήλωσιν τοῦ πέρατος καὶ τῶν περάτων, οἷον

Πολύβ. Ε', νθ', 5 «ᾧ πρὸς μὲν τὴν ἀφ' ἑσπέρας πλευρὰν προσκλύζει *τὸ καταλῆγον* τοῦ πελάγους τοῦ μεταξὺ κειμένου Κύπρου καὶ Φοινίκης».

Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 972 ς' «*τῷ δ' ἀπολήγοντι* τῆς οὐρᾶς ἐμαστίγου τὰς κνήμας» καὶ Φαβ. Ϛ', 1 «ἐμβάλλουσιν αὐτοῦ τὴν δύναμιν φέροντες εἰς *τὰ καταλήγοντα* τῆς Καμπανίας». Πρβ. καὶ Ἀριστείδ. ΙΑ', 7 «ἄφιππα ποιούσας *τὰ καταλήγοντα* καὶ συγκυροῦντα τοῦ πεδίου πρὸς τὸ ἱερόν».

Ἀθήν. σελ. 488 ε' «κατὰ μὲν τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἀγγείου φυλάττουσι τὴν διάσχισιν, κατὰ δὲ *τὸ ἀπολῆγον* πρὸς τὴν τοῦ χείλους ἔρεισιν πάλιν συμφυεῖς». Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 870, 17 εἶνε γεγραμμένον «τὸ σχίσμα διόλου τηροῦσαι *πρὸς τὸ ἀπολῆγον τῆς ἐρείσεως* συμφύονται». Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ γραφὴ «πάλιν *συμφύονται*». Ὁ Καιβέλιος ἐξέδωκεν ἀκολουθήσας τῷ Οὐϊλαμοβιτζίῳ «πάλιν συμφυεῖς (*εἰσιν*)».

Παυσαν. Η', λς', 7 «τοῦ δὲ ὄρους ὑπὸ *τοῖς καταλήγουσι* πόλεως σημεῖα Λυκόας».

Ῥοὺφ. Ἐφέσ. σελ. 178, 4 «παρατεταμένον τῷ θώρακι κατὰ *τὰ ἀπολήγοντα* τῶν πλευρῶν» καὶ σελ. 184, 12 «μάλιστα *τοῖς ἀπολήγουσι* τῶν ὀστῶν συμφυεῖς τυγχάνοντες» καὶ σελ. 192, 13 «συνήρμοσται δὲ τῷ τῆς περόνης *ἀπολήγοντι*».

Ὀρειβάσ. Τόμ. Δ', σελ. 286, 10 «κατὰ *τὰ ἀπολήγοντα* τοῦ βρέγματος ὑπεράνω τοῦ πρώτου ἅμματος ἀμματίζεται».

Πολυδεύκ. Β', 71 «τὸ δὲ *καταλῆγον* τῶν λογάδων πρέμνον καλεῖται» καὶ 177 «καὶ ταύτης *τὸ καταλῆγον* ἀντίστερνον» καὶ 197 «τὸ δ' *ἀπολῆγον* τοῦ ποδὸς κατόπιν πτέρνα». Πρβ. Α', 85 «τὸ δὲ *καταλῆγον* αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πρῷραν προεμβολίς» καὶ Β', 90 «τὰ δ' ἑκατέρωθεν αὐτῶν ἐπὶ τὰς γνάθους *καταλήγοντα* χαλινοί» καὶ 136 «ὑποτραχήλιον μὲν οὖν καλοῦσι τὸ ὑπὸ τοὺς αὐχένας μεταξὺ ὠμοπλατῶν *καταλῆγον* ἐπὶ τὸ μετάφρενον».

Φώτ. Λεξ. σελ. 405, 3 (καὶ Σουίδ. σελ. 835 β' Βεκκ.) «Πέζα: τὸ ἄκρον ἢ τὸ *ἀπολῆγον* τοῦ χιτῶνος».

Σχόλ. εἰς Καλλιμ. Ὕμν. εἰς Ἄρτεμ. 12 (σελ 116 Σνειδ.) «τὸ ἔχον ᾤαν, τουτέστι τὸ *ἀπολῆγον* τοῦ ἱματίου».

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου εἶνε παρειλημμένον τὸ ὄνομα *αἱ ἀπολήξεις*. «Στεφάναι: — καὶ αἱ τῶν βλεφάρων *ἀπολήξεις*». Πρβ. καὶ Δημήτρ. περὶ Ἑρμην. 182 «τῶν γὰρ κώλων ἀμφοτέρων *αἱ ἀπολήξεις* μετροειδές τι ἔχουσιν». Παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ κεῖται σελ. 491 ε' «τούτων δ' αὖ συνάφεια κατὰ τὴν τελευταίαν *ὙΠΟλῆξιν*», ἀνθ' οὗ ὁ Καιβέλιος εἴκασεν *ἈΠΟλῆξιν*. Πρβ. καὶ Εὐστάθ. σελ. 870, 24 «ἑτέρας δὲ δύο ἐν ταῖς κάτω συναφείαις τῶν *ὙΠΟλήξεων*».

Ἐν τῷ ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου συντεθέντι Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 793 φέρεται «(ἡ μετοχὴ) Τὰ λήγοντα, **Ἡρ.**, ἀντὶ τὰ Πέρατα». Ἄγνωστον ἡμῖν ὑπάρχει ποῦ εἶπεν ὁ Ἡρόδοτος *τὰ λήγοντα*, γινώσκομεν δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐλέχθη ἐν τοῖς Ἠθικοῖς σελ. 870 β' «Φησὶ τοίνυν (ὁ Ἡρόδοτος) Ἀθηναίους λέγειν ὡς Ἀδείμαντος—ἔφευγεν — εἶτα μέντοι κέλης ἐλαυνόμενος αὐτῷ συνέτυχε περὶ *τὰ λήγοντα* τῆς Σαλαμινίας». Ἀλλὰ δὲν μνημονεύει ὁ Πλούταρχος αὐταῖς λέξεσι τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἱστορημένα βιβλ. Η', 94.

Θαυμαστὸν ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ Κοιχλῦς, ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος ἐπὶ σοφίᾳ, παρατιθέμενος ἐν *Opusc. Philol.* Τόμ. Β', σελ. 344-5 ῥῆσιν ἐκ τῶν Ἱστοριῶν τοῦ Ἀγαθίου βιβλ. Β', 5 (σελ. 74-5) ἀντὶ τοῦ «εἰ δέ γε ἐς ἀσπίδα παγείη, ἀποκρέμαται μὲν αὐτίκα ἐξ αὐτῆς καὶ ξυμπεριάγεται συρομένου ἐν τῷ ἐδάφει *τοῦ ἀπολήγοντος*» εἰκάζει «συρομένου ἐν τῷ ἐδάφει *τοῦ ἀπολείποντος*». Ἄριστ' ἔχει ἡ παραδεδομένη γραφὴ *τοῦ ἀπολήγοντος*, τουτέστι *τοῦ πέρατος*, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ νοήσῃ τὸ «συρομένου ἐν τῷ ἐδάφει *τοῦ ἀπολείποντος*». Ἀπαντᾷ δὲ παρὰ τῷ Ἀγαθίᾳ καὶ «οἱ βάρβαροι ἤδη ὑπερβάντες τὸ προπετὲς τοῦ τείχους καὶ *ἀπολῆγον* καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ προεξέχον» (βιβλ. Ε', 22, σελ. 327, 15).

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐρρήθη καὶ τὸ *λῆγον μέρος* ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 796, 2 «καὶ δηλοῖ τὸ ληκτικῶς ἤγουν *τῷ λήγοντι μέρει* τοῦ ποδός, ὅ ἐστι τοῖς δακτύλοις ἢ καὶ τῷ πέλματι» καὶ τὸ *ἀπολῆγον μέρος* ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 348, 4 Δινδ. «σαυρωτὴρ δέ ἐστι *τὸ ἀπολῆγον μέρος* τοῦ δόρατος» καὶ ἐν τῷ Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης Περίπλῳ τῷ εἰς τὸν Ἀρριανὸν κοινῶς ἀναφερομένῳ ΛΓ' (Γεωγρ. Μικρ. Καρ. Μυλλ. Τόμ. Α', σελ. 283, 3) «κατὰ *τὸ ἀπολῆγον* αὐτοῦ *μέρος* ἑπτὰ νῆσοι πρόκεινται». Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου ἀπαντᾷ σελ. 457, 4 «Σφυρὰ δὲ λέγεται *τὰ ἀπολήγοντα* πρὸς τῷ ἀστραγάλῳ καὶ ἐκ πλαγίου ἐξέχοντα», ἐν δὲ τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 176, 14 «Σφυρά: *τὰ ἀπολήγοντα ΜΕΡΗ* πρὸς τῷ ἀστραγάλῳ καὶ ἐκ πλαγίων ἐξέχοντα τῆς κνήμης καὶ τῆς περόνης», ὡς καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 739, 34 «Σφυρόν: τὸ περὶ τὸν ἀστράγαλον ἤγουν *τὰ ἀπολήγοντα ΜΕΡΗ* πρὸς τῷ ἀστραγάλῳ». Πρβ. Ὀρειβάσ. Τόμ. Δ', σελ. 443, 11 «κατὰ *τὰ ἀπολήγοντα μέρη* τὰ πρὸς τῷ καρπῷ» καὶ σελ. 445, 4 «τῷ δὲ πήχει πάλιν κατὰ *τὰ ἀπολήγοντα μέρη* περιτιθέσθω βρόχος» καὶ σελ. 452, 9 καὶ σελ. 453, 7 καὶ σελ. 454, 12 «κατὰ *τὰ ἀπολήγοντα μέρη* τὰ πρὸς τῷ γόνατι».

Μνημονεύομεν καὶ τὸ ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου κείμενον σελ. 180 ε' «καὶ τὸ *λῆγον αὐτῶν* (τῶν ἡμερῶν), ἔτι δὲ καὶ τὸ ἕωλον τῆς συμποσίας οὐκ ἐπιλογιζόμενος», ὃ δύναται νὰ νομισθῇ ὅμοιον τοῖς προκατειλεγμένοις. Ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ θὰ γράψωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Φανερὸν ἐκ τῶν διειλημμένων κατέστη ὅτι λέγεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ *τὸ ἀπολῆγον* ἢ *τὸ καταλῆγόν τινος*, ἤγουν τὸ πέρας τινός, καὶ *τὰ ἀπολήγοντα* ἢ *τὰ καταλήγοντά τινος*, τουτέστι τὰ πέρατά τινος. Παραλαμβάνεται δὲ καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡ σύναρθρος μετοχὴ *τὸ προέχον* ἢ *προὖχον* καὶ εὑρίσκεται εἰρημένον *τὸ προέχον* ἢ *προὖχόν τινος*, ὅ ἐστι τὸ προέχον μέρος τινός, ἤτοι ἐκεῖνο τὸ μέρος τινὸς ὃ προέχει τῶν ἄλλων αὐτοῦ μερῶν. Γίνεται δὲ χρῆσις καὶ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ *τὰ προὔχοντα*.

Θουκυδ. Β', 76, 4 «ἡ δὲ ῥύμη ἐμπίπτουσα ἀπεκαύλιζε *τὸ προέχον* τῆς ἐμβολῆς». Πρβ. Σουίδ. «Ἐμβολή: τὸ ἄκρον τοῦ κριοῦ τοῦ μηχανικοῦ ὀργάνου. Τῷ ἐπιφερομένῳ ἄχθει ἀποκαυλίζειν τὸ προέχον τῆς ἐμβολῆς».

Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 670 α' «πρώτη γὰρ σχίσασα *τῷ προὔχοντι* τῆς ὀρυχῆς (τοῦ ῥύγχους), ὥς φασι τὴν γῆν, κτέ.».

Γαλην. Τόμ. ΙΔ', σελ. 706 «τοῦ μὲν οὖν ἀρσενικοῦ *τὸ προὖχον* καυλός».

Προκόπ. Τόμ. Γ', σελ. 61, 15 «ἐς *τὸ προὖχον* ἀναβᾶσα τῆς κλίνης» καὶ σελ. 296, 21 «κατὰ *τὸ* ἐν στενῷ *προὖχον* τοῦ τείχους» καὶ σελ. 321, 17 «ἐν *τῷ προὔχοντι* γενέσθαι τῶν λόφων». Πρβ. καὶ σελ. 178, 2.

Πολυδεύκ. Α', 76 «*τὸ* δὲ *προὖχον* τοῦ ὑπερθυρίου γεῖσον καὶ γεῖσωμα» καὶ Β', 85 «ὥσπερ καὶ τοῦ λοβοῦ *τὸ* μὲν *προὖχον* προλόβιον κτέ.» καὶ 90 «καὶ *τὸ* μὲν *προὖχον* αὐτῶν προχειλίδια» καὶ 92 «ὧν *τὸ προὖχον* μύλαι διὰ τὸ λεαίνειν ἴσως τὴν τροφήν» καὶ 144 «τῶν δὲ δακτύλων *τὰ* μὲν *προὔχοντα* κατὰ τὰς συμβολὰς κόνδυλοι» καὶ 171 «ὡς ἀκροποσθία καὶ ἀκροπόσθιον *τὸ* πόσθης *προὖχον*» καὶ 180 «τῶν δὲ σφονδύλων ἄρρεν μὲν καλεῖται *τὸ προὖχον*» καὶ 198 «τούτου δὲ *τὸ* μὲν *προὖχον* ὑπὸ τοὺς δακτύλους στῆθος ποδός» καὶ 207 «*τὸ* δὲ ἔξω *προὖχον* αὐτοῦ περὶ τὸν τράχηλον γαργαρεὼν καὶ πρόλοβος». Πρβ. καὶ Α', 81 «*τὰ* δ' ὑπὲρ αὐτὸ *προὔχοντα*—προτεγίσματα» καὶ 86 «τὸ δ' ὑπὲρ *τὸ προὖχον* ἀκροστόλιον ἢ πτυχὶς ὀνομάζεται» καὶ 136 «*τὸ* δὲ *προὖχον* αἰχμὴ καὶ ἐπιδορατὶς καὶ στύραξ» καὶ Β', 39 «*τὸ* δὲ ὑπ' αὐτῷ *προὖχον* μέτωπον» καὶ 97 «*τὸ* μὲν δὴ ὑπὸ τοῖς χείλεσιν ἐκ τῆς κάτω σιαγόνος *προὖχον* ὀξύγενύς τε καὶ γένυς ὀνομάζεται» καὶ 138 «*τὸ* δὲ πρὸς τῷ ὤμῳ *προὖχον* βραχίονος κεφαλή» καὶ 140 «*τὸ* δὲ ἔξωθεν αὐτοῦ *προὖχον* ὠλέκρανον» καὶ 192 «οἱ δὲ ἀστραγάλους οὐ *τὰ προὔχοντα* ἀλλὰ τὰ ἔνδον κρυπτόμενα ὑπὸ σφυρόν».

Φώτ. Λεξ. σελ. 436, 2 «Ποδεών: κυρίως τοῦ ἀσκοῦ *τὰ προὔχοντα* ἤτοι τῶν ποδῶν τὰ δέρματα». Ἐν τοῖς Βεκκήρου Ἀνεκδότοις σελ. 295, 21 λέγεται «Ποδεών: ποδεῶνές εἰσιν οἱ ἑκατέρωθεν τοῦ ἀσκοῦ προέχοντες».

Ἡσύχ. «Προλόβιον: *τὸ προέχον* τοῦ λοβοῦ» καὶ «Πρόποδες ὄρους: τῶν ὀρῶν *τὰ προὔχοντα*».

Παρὰ τῷ Πολυδεύκει φέρεται Β', 183 «τὸ μὲν εἰς δακτύλιον *νενευκὸς αὐτοῦ* κορυφὴ καλεῖται», ὑπὸ δὲ τοῦ Θεοφράστου ἐλέχθη περὶ Φυτ. Αἰτ. Ε', α', 3 «ἢ κλῶνες ἢ πτόρθοι ἢ ἀκρεμόνες ἢ ὅ τι χρὴ καλεῖν *τὰ ἐσχατεύοντα τῶν δένδρων*». Πρβ. καὶ Πολυδεύκ. Β', 130 «ὅθεν καὶ ὑποδερὶς τὸ ἐν τοῖς πρόσθεν τοῦ τραχήλου *τελευταῖον*».

Κατελέξαμεν παραδείγματα τῆς συνάρθρου μετοχῆς τὸ *προέχον*-*προὖχον* καὶ γενικῇ συντεταγμένης καὶ καθ' ἑαυτὴν κειμένης. Γίνεται δ' ὁμοία χρῆσις καὶ τῶν μετοχῶν τὸ *ἀνέχον*-*τὰ ἀνέχοντα* καὶ τὸ *ὑπερέχον*-*τὰ ὑπερέχοντα*, οἷον

Πολυδεύκ. Β', 50 «ὀφρύας καλοῦσι *τὰ ἀνέχοντα* τῆς γῆς» καὶ Ζ', 145 «σφῦρα δὲ τὸ μεταξὺ τῶν ἀρηρομένων *ἀνέχον*» καὶ Δ', 133 «ὄγκος δέ ἐστι τὸ ὑπὲρ τὸ πρόσωπον *ἀνέχον* εἰς ὕψος λαβδοειδὲς τῷ σχήματι». Πρβ. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχ. Γ', ς', 6 «ἡ μὲν εἰς τὸ *προανέχον* ἐμβαίνει τῆς τραπέζης, ἡ δὲ εἰς τὸν πόδα».

Πολυδεύκ. Β', 137 «τὸ μὲν *ὑπερέχον* τοῦ βραχίονος ἀκρωμία» καὶ 162 «τὰ τῆς γῆς *ὑπερέχοντα* μαστοὶ κέκληνται» καὶ 184 «τὰ δὲ *ὑπερέχοντα* ἀπὸ τούτων γλουτοὶ καὶ ἐφέδρανα». Πρβ. Ἡσύχ. «Ἄρρενα: ἄρσενα ἢ τῶν κονδύλων *τὰ ἐξέχοντα*» καὶ «Γείσωσις: τὸ τῆς στέγης *ἐξέχον*».

Ὡς δὲ λέγεται ἀπολύτως τὸ *προὖχον* καὶ τὸ *ἀνέχον* καὶ τὸ *ὑπερέχον*, οὕτω καὶ τὸ *διέχον* παρὰ Ξενοφῶντι Ἀναβ. Γ', δ', 22 «ὁπότε δὲ διάσχοιεν αἱ πλευραὶ τοῦ πλαισίου, τὸ μέσον ἂν ἐξεπίμπλασαν, εἰ μὲν στενώτερον εἴη *τὸ διέχον*, κατὰ λόχους».

Ἐν τῷ Ὀνομαστικῷ τοῦ Πολυδεύκους κεῖται Α', 135 «τὸ ὑπὲρ αὐτὰς *προβεβλημένον* γεῖσον» καὶ 143 «τὸ δὲ *κυρτούμενον* ἀσπιδίσκη, τὸ δ' ἀπ' αὐτῆς ὑπὸ τὸν τόνον *κεκαμμένον* ἀζηλίς» καὶ 147 «τὰ δὲ ἀπὸ μὲν τῶν ῥυμῶν *ἀπηρτημένα*, ὑπὸ δὲ τοὺς αὐχένας τῶν ἵππων ἑλιττόμενα λέπαδνα» καὶ Β', 162 «τὸ δὲ *ὑποκαταβαῖνον* στέρνον» καὶ 172 «**οὗ** *τὸ χαλώμενον* λακόπεδον» καὶ Ι', 115 «**τοῦ** δὲ **λυχνίου** (λυχνείου) *τὸ ἀπευρυνόμενον*—πινάκιον ἢ πινακίσκιον» καὶ 143 «**τοῦ δόρατος** *τὸ ἱστάμενον* σαυρωτήρ, στύραξ». Πρβ. καὶ Β', 10 «ἐν τῷ *μεσεύοντι τῶν ἡλικιῶν*, ἐν τῇ κορυφῇ τῶν καθ' ἡλικίαν ἀναβάσεων».

Παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ φέρεται «Ῥόπτρον: ῥόπαλον ἢ τὸ *ἐπικαταπῖπτον* τῆς παγίδος καὶ συλλαμβάνον» καὶ «Σφηκὸς λόφου: τὸ ἄκρον τοῦ λόφου, τὸ ἐπὶ τῶν ὤτων *ἐπικρεμάμενον* τοῦ λόφου». Γραπτέον δ' ἴσως «τὸ ἐπὶ τῶν *νώτων* ἐπικρεμάμενον τοῦ λόφου». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου εὑρίσκεται γεγραμμένον «Ὕλην: *τὸ καθίζον* τοῦ οἴνου ἢ τοῦ ὕδατος» (σελ. 617, 20. Πρβ. Μειστῆρον εἰς *Ἡρῴδ.* σελ. 84). Μνημονεύομεν καὶ τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου καὶ τῷ τοῦ Φωτίου σελ. 210, 1 «Λαυκανία: *τὸ ἀπηρτημένον* τοῦ γαργαρεῶνος».

Ὑπὸ τοῦ Πολυαίνου ἐῤῥήθη βιβλ. Β', ϛ', 5 «καταλιπὼν τὴν λείαν κατὰ *τὸ διαλεῖπον τοῦ χάρακος* διεξεπαίσατο», ὑπὸ δὲ τοῦ Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχ. Δ', γ', 3 «συνήει τε πάλιν *τῆς γῆς* τὸ περὶ ἐκείνοις *κεχηνὸς* καὶ καθίστατο», ᾧ ὅμοιον τὸ παρὰ τῷ Λουκιανῷ ἀπάντων Τίμ. 18 «οὕτως εὐρύτερον τὸ πρὸς τὴν ἔκχυσιν *κεχηνὸς τοῦ πίθου* καὶ ἀκώλυτος ἡ ἔξοδος». Πρβ. καί: *τοῦ σκαφιδίου τὰ ἀνεῳγότα, τὸ διερρωγὸς τοῦ ἱματίου*, κτλ.

Ἀπεφηνάμεθα ὅτι ἐν τῇ παρὰ τῷ Στράβωνι ῥήσει «συνάπτει δὲ καὶ τοῖς ἀπολήγουσι τοῦ Πηλίου πέρασι καὶ τῆς Μαγνησίας» ἀλλοτρίας χειρὸς προσθήκη ὑπάρχει τὸ *πέρασι*. Λαμβάνομεν νῦν εἰς χεῖρας τὴν Κραμήρειον ἔκδοσιν τοῦ γεωγράφου, ἵν' ἴδωμεν ἂν εἶνέ τι ἐν αὐτῇ περὶ τῆς γραφῆς σεσημειωμένον. Μανθάνομεν δ' ἐκ τῆς ἐκδόσεως ταύτης (Τόμ. Β', σελ. 310) ὅτι ἐν ἑνὶ τῶν ἀντιγράφων δὲν φέρεται τὸ ὄνομα *πέρασι*, ὅτι δηλ. ἐν ἑνὶ τῶν ἀντιγράφων ἔμεινεν ἀδιάφθορος ἡ ῥῆσις τοῦ Στράβωνος.

ΚΕΦ. ΙΗ'.

Μελάνδρυον — μελλήδρυον.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου εἶνε γεγραμμένον σελ. 256,25 Πόρσ. «Μελλήδρυον: ἡ τῆς δρυὸς μήτρα».

Λέξις *μελλήδρυον* οὔτε ὑπῆρξεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ οὔτ' ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ. Ὁ Φώτιος εἶπεν ἀναντιλέκτως «*Μελάνδρυον*: ἡ τῆς δρυὸς μήτρα».

Ὅτι δ' ἡ τῆς δρυὸς μήτρα ὠνομάζετο *μελάνδρυον* διδάσκει ὁ Θεόφραστος λέγων ἐν τῇ περὶ Φυτῶν Ἱστορίᾳ βιβλ. Α', ς', 2 «διαφέρουσι δὲ αὗται (*αἱ μῆτραι*) καὶ τοῖς χρώμασι· μέλαιναι γὰρ δὴ πᾶσαι καὶ *τῆς δρυός*, ἣν καλοῦσι *μελάνδρυον*» καὶ βιβλ. Ε', γ', 1 «καὶ ἡ μὲν πύξος ὅλη, τῆς δὲ ἐβένου ἡ μήτρα, ἐν ᾗ καὶ ἡ τοῦ χρώματός ἐστι μελανία — πυκνὸν δὲ καὶ *ἡ τῆς δρυὸς μήτρα*, ἣν καλοῦσι *μελάνδρυον*». Σημειωτέον δ' ὅτι ἀντὶ τοῦ «μέλαιναι γὰρ δὴ πᾶσαι καὶ τῆς δρυός» ὁ μὲν Σνειδῆρος εἴκασε «μέλαιναι γὰρ δὴ πᾶσαι καὶ *μάλιστα* ἡ τῆς δρυός», ὁ δὲ Οὐϊμῆρος ἐξέδωκε «μέλαιναι γὰρ *τῆς ἐβένου* καὶ τῆς δρυός». Ἀλλ' ἴσως εἶνε κάλλιον ν' ἀναγνωσθῇ «μέλαιναι δὴ πᾶσαι καὶ *δὴ καὶ* ἡ τῆς δρυός».

Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐρρήθη ἐν Ὀδυσσείας Ξ, στίχ. 12 «*τὸ μέλαν δρυὸς* ἀμφικεάσσας». Ἐξελαμβάνετο δ' ὑπὸ τῶν παλαιῶν γραμματικῶν ἀντὶ τοῦ ἐγκαρδίου (ἤτοι τῆς μήτρας) τῆς δρυὸς ἢ ἀντὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς δρυὸς ἢ ἀντὶ τῆς δασύτητος τῶν φύλλων τοῦ δένδρου τούτου. Ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις φέρεται σελ. 580, 4 Δινδ. «*Τὸ μέλαν δρυός*: ἤτοι τὸ δάσος ἢ τὴν ἐντεριώνην, τὸ ἐγκάρδιον τῆς δρυός· *μελάνδρυον* γὰρ λέγεται διὰ τὴν χροιάν· ὁ δὲ Ἀριστοφάνης τὸν φλοιὸν τῆς δρυός. *Τὸ μέλαν δρυὸς* τὴν ἐντεριώνην φασὶν οὕτω καλουμένην· ὁ δὲ Ἀρίσταρχος τὸν φλοῦν. Ὁ δὲ Κράτης τὴν δασύτητα τῶν φύλλων *μελάνδρυόν* φησιν, ὡς καὶ Αἰσχύλος φησὶ Φιλοκτήτῃ· κρεμάσασα τόξον πίτυος ἐκ μελανδρύου» (Πρβ. Λουδοΰϊχον ἐν *Ἀριστάρχ*. Τόμ. Α', σελ. 603-4). Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1748, 56 «*Μέλαν* δὲ *δρυὸς* οἱ μὲν τὴν ἐντεριώνην φασὶν ἤγουν τὸ ἐγκάρδιον τῆς δρυὸς μέλαν ὡς τὰ πολλὰ ὄν, Ἀρίσταρχος δὲ τὸν φλοῦν οὕτω νοεῖ. Κράτης δὲ τὴν δασύτητα καὶ πολλὴν πυκνότητα τῶν φύλλων *μελάνδρυον* καλεῖ ὡς αἰτίαν τῷ ξύλῳ μελανίας διὰ τῆς σκιᾶς· φέρεται δὲ καὶ Αἰσχύλου χρῆσις ἐν Φιλοκτήτῃ κρεμάσας τόξον πίτυος ἐκ μελανδρύου. Ἐν δὲ ῥητορικῷ λεξικῷ εὕρηται καὶ ὅτι μήτρα τὸ μέσον τοῦ ξύλου, ὅ τινες ἐντεριώνην λέγουσιν· ὥστε ταὐτὸν εἶναι τῷ λόγῳ τούτῳ μήτραν, ἐντεριώνην καὶ μέλαν δρυός». Ἐπισυνάπτομεν τούτοις ἃ εἶνε εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον Παρεκβολαῖς σελ. 273, 30 Διδ. «Διὸ καὶ παρ' Ὁμήρῳ ἐν τῷ μέλαν δρυὸς ἀμφικεάσσας *μέλαν δρυός* τινες τὴν τῶν φύλλων εἶπον δασύτητα διὰ τὴν ἐξ

αὐτῶν ἀποτελουμένην μελανίαν τῆς σκιᾶς» καὶ σελ. 327, 21 «Οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ μέλαν δυὸς ἀμφικεάσσας παρ' Ὁμήρῳ *δρυός μέλαν* τινὲς εἶπον τὴν τῶν φύλλων περιττότητα καὶ τὴν πύκνωσιν, ἀφ' ἧς τὸ τῆς σκιᾶς μέλαν γίνεται, ὡς καὶ πρὸ τούτων γέγραπται».

Περὶ τοῦ *μέλαν δρυός* ποιεῖται λόγον καὶ ὁ Ἡσύχιος γράφων «*Μέλαν δρυός*: ἡ ἐν τοῖς δένδροις δασύτης καὶ ἡ τῶν ξύλων ἐντεριώνη» καὶ «*Τὸ μελάνδρυος*: τὸ μέσον τοῦ ξύλου διὰ τὸ εἶναι εὔτονον τοῦτο τὸ μέρος. Ἄλλοι δὲ διαστείλαντες *τὸ μέλαν δρυός* εἰς δύο μέρη λόγου ἀποδεδώκασι τὸ μέσον τῆς δρυὸς μέρος (διὰ τὸ) μέλαν εἶναι καὶ ἄσηπτον διαμένειν». Δύσκολον ἀποβαίνει νὰ πεισθῇ τις ὅτι ἀντὶ τοῦ *μέλαν δρυός* ἐγράφη ποτὲ *μελάνδρυος*· διότι ἀλογώτατον ἦτο νὰ προενενεχθῇ ὑφ' ἓν τὸ *μέλαν δρυός*, λίαν δ' ἄτοπον φαίνεται νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἐσχηματίσθη διὰ συνθέσεως τύπος *μελάνδρυος*. Ὅθεν ἀναγνωστέον ἴσως παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ «*Τὸ μελάνδρυοΝ*: τὸ μέσον τοῦ ξύλου διὰ τὸ εἶναι εὔτονον τοῦτο τὸ μέρος. Ἄλλοι δὲ κτέ.».

Τῶν νέων φιλολόγων ἄλλοι μὲν ἐκλαμβάνουσι τὸ παρ' Ὁμήρῳ ἁπαντῶν *τὸ μέλαν δρυός* ἀντὶ τοῦ φλοιοῦ τῆς δρυός, ὡς ἐξεδέχετο καὶ ὁ Ἀρίσταρχος, ἄλλοι δ' ἀντὶ τοῦ ἐγκαρδίου ἢ τῆς μήτρας τῆς δρυός (Ἴδε Δοιδερλῖνον ἐν *Ὁμηρ. Γλωσσαρ.* § 2149, Τόμ. Γ', σελ. 137-8 καὶ Ἀμείσιον ἐν *Παραρτήμ. εἰς Ὀδύσσ.* Ξ, 12, σελ. 21. Πρβ. καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελ. Τόμ. Α', σελ. 105-6 καὶ σελ. 1039). Τὴν δευτέραν ἐκδοχὴν ἐγκρίνει καὶ ὁ Ἰ. Σμιδίτιος ἐν *Synonym. d. Griech. Spr.* Τόμ. Γ', σελ. 16 λέγων «Von einzelnem sei noch bemerkt, dass τὸ μέλαν δρυός, Od. 14, 12., nicht die Rinde sein kann, sondern das Kernholz, das wirklich dunkler ist, als übrige; dies zeigt schon die Verwendung zu den starken Pfälen».

Ἐκαλοῦντο δὲ *μελάνδρυα* κατὰ τὸν Ξενοκράτη καὶ τὰ τοῦ τεταριχευμένου θύννου μέρη πλὴν τοῦ αὐχένος καὶ τῆς κοιλίας. Ὁ λόγος τοῦ Ξενοκράτους ἔχει ὧδε (περὶ τῆς ἀπὸ τῶν Ἐνύδρ. Τροφ. ΟΓ' Κορ.) «Τὰ δὲ ἐκ θύννων γινόμενα ταρίχη συχνὴν πρὸς ἄλληλα διαφορὰν ἐνδείκνυται—Αὐχὴν μὲν γὰρ αὐτῶν γίνεται ὠμοτάριχος—Κοιλία δὲ τοῦ θύννου πρόσφατος μὲν ἐδώδιμος—Τὰ δὲ λοιπὰ μέρη,

μελάνδρυα καλούμενα διὰ τὴν ἐμφέρειαν πρὸς τὰς μελαινούσας τῆς δρυὸς ῥίζας, παρορμητικὰ ὀρέξεως».

Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ξενοκράτους καὶ Γαληνοῦ περὶ τῆς ἀπὸ τῶν Ἐνύδρων Τροφῆς σελ. 173. Μελάνδρυα καλούμενα. Προσέθηκα τὴν μετοχὴν, ἀναγκαίαν οὖσαν εἰς συνάρτησιν τοῦ λόγου. Περὶ δὲ τοῦ ὀνόματος, οὕτως καὶ Πλίνιος—Melandrya οὐδετέρως εἶπε, κατὰ τὸ Γεράνδρυον. Εὕρηται μέντοι καὶ Μελάνδρυες καὶ Γεράνδρυες, παρὰ τὰς εὐθείας Μέλανδρυς καὶ Γέρανδρυς. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν δένδρων, «Γεράνδρυες αἱ παλαιαὶ δρύες· καὶ τὰ παλαιὰ δένδρα, Γεράνδρυα» φησὶν Ἡσύχιος. Τοῦ δὲ Μελανδρύου ἡ σύνθεσις τῶν μεθ' Ὅμηρόν ἐστιν· ἐκεῖνος γὰρ διῃρημένως εἶπε (Ὀδυσ. ξ', 12),

— Τὸ μέλαν δρυὸς ἀμφικεάσσας,

ὅ ἐστι σχίσας. Σημαίνει δὲ, κατὰ μέν τινας τὴν μήτραν τῆς δρυός, καθ' ἑτέρους δὲ τὸν φλοιόν, κατ' ἄλλους δὲ τὴν δασύτητα τῶν φύλλων ὡς αἰτίαν τῷ ξύλῳ μελανίας (ἴδε Εὐστάθ. σελ. 1748)· οἷς ὁ βουλόμενος τοῦ ἀπόρου ἀπορώτερον ποιῆσαι τὸ μελάνδρυον προστιθέτω καὶ τὴν Ξενοκράτους ἐξήγησιν, Τὰς μελαινούσας τῆς δρυὸς ῥίζας. Οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι τὸ μελάνδρυον, ἢ ἡ τῆς δρυὸς μήτρα, τουτέστιν αὐτὸ τὸ ξυλῶδες, περιαιρεθέντος τοῦ παχυτέρου φλοιοῦ, ὥς φησι Θεόφραστος (Περὶ φυτ. ἱστορ. Α, 9), «Διαφέρουσι δὲ καὶ ταῖς μήτραις... τῶν μέν ἐστι σαρκώδης, τῶν δὲ ξυλώδης, τῶν δὲ ὑμενώδης... ξυλώδης δὲ, πίτυος, ἐλάτης, πεύκης, καὶ μάλιστα ταύτης διὰ τὸ ἔνδαδος εἶναι. Τούτων δὲ ἔτι σκληρότεραι καὶ πυκνότεραι κρανίας, πρίνου, ΔΡΥΟΣ, κυτίσου, συκαμίνου, ἐβένου, λωτοῦ. Διαφέρουσι δὲ αὗται καὶ τοῖς χρώμασι· ΜΕΛΑΙΝΑΙ γὰρ δὴ πᾶσαι, καὶ τῆς ΔΡΥΟΣ, ἣν καλοῦσι ΜΕΛΑΝΔΡΥΟΝ». Καὶ τὴν μὲν ξυλώδη μήτραν, bois (ξύλον) ἁπλῶς καλοῦσιν οἱ νεώτεροι φυσιολόγοι, τὴν δὲ σαρκώδη, moelle (μυελὸν), ὃν δ' ὠνόμακα παχύτερον φλοιὸν πρὸς διάκρισιν τοῦ ἐξωτάτου φλοιοῦ (ὃν εἰκότως ἄν τις λέπος, ἢ λοπὸν, ὀνομάσειεν) aubier, παρὰ τὸ τῶν

Λατίνων alburnum. Τοῦτο τὰ μὲν παλαιὰ Γλωσσάρια ἑρμηνεύουσι, Στέαρ δένδρου, διὰ τὸ ἀναλογεῖν τῷ ἐπὶ τῶν ζώων μεταξὺ τοῦ δέρματος καὶ τῆς σαρκὸς στέατι· ἐξηγήσαιο δ' ἂν αὐτὸ λεξικώτερον διὰ τοῦ Λευκὸν (παρὰ τὸ album). Ταύτης γὰρ ἔτυχε τῆς κλήσεως εἰς διάκρισιν τῆς μήτρας, οὔσης μελαντέρας τὴν χρόαν· καὶ τοιοῦτόν τι ἐμφαίνει καὶ ὁ Θεόφραστος λέγων (Περὶ φυτ. ἱστορ. Γ, 10) περὶ τῆς πεύκης, «Ὅταν ἐκπεσόντα περισαπῇ τὰ ΛΕΥΚΑ καὶ τὰ κύκλω (γρ. κύκλῳ)· τούτων γὰρ περιαιρεθέντων, καὶ καταλειφθείσης τῆς μήτρας, ἐκ ταύτης πελεκᾶται». Διὸ καὶ Πλίνιος τὸν μὲν ἐξωτάτω φλοιὸν, ἤγουν τὸ λέπος (écorce) παρεικάζει τῷ τῶν ζώων δέρματι, τὸν δὲ μετ' ἐκεῖνον (aubier) τῷ στέατι, τὴν δὲ μήτραν (bois) τῇ σαρκὶ, Pro cute cortex... proximi plerisque adipes: ii vocantur à colore alburnum... subest huic caro (*Plin. lib. XVI, cap. 38*), καὶ μικρὸν ὑποβὰς, ἐν τοῖς ἰσχυροῖς τῶν ξύλων καταλέγει τὴν περιαιρεθεῖσαν τὸν λευκὸν φλοιὸν δρῦν, Deinde robur exalburnatum et huic nigricans color (*Idem ibid. cap.* 40). Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς σημασίας τοῦ μελανδρύου· παραθώμεθα δὲ καὶ τοὺς μνημονεύσαντας αὐτοῦ τε καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ εἴτε θύννου, εἴτ' ὀρκύνου, μερῶν. Παρὰ μὲν οὖν τῷ Ἀθηναίῳ (σελ. 315) ταῦτα φέρεται περὶ τῶν ὀρκύνων, «Ἐν Γαδείροις μὲν οὖν τὰ κλειδία καθ' αὑτὰ ταριχεύεται, ὡς καὶ τῶν ἀντακαίων αἱ γνάθοι καὶ οὐρανίσκοι, καὶ οἱ λεγόμενοι μελανδρύαι ἐξ αὐτῶν ταριχεύονται. Ἱκέσιος δέ φησι τὰ ὑπογάστρια αὐτῶν λιπαρὰ ὑπάρχοντα τῇ εὐστομίᾳ πολὺ διαλλάσσειν τῶν ἄλλων μερῶν, τὰ δὲ κλειδία εὐστομώτερα εἶναι τούτων». Ἀλλαχοῦ δὲ (σελ. 121) ὁ αὐτὸς Ἀθήναιος παρὰ Διφίλου λαβὼν, λέγει· «οἱ δὲ λεγόμενοι μελανδρύαι, ὧν καὶ Ἐπίχαρμος μνημονεύει ἐν Αὐτομόλῳ Ὀδυσσεῖ οὕτως·

Ποτιφόριμον τὸ τέμαχος ᾗς τὸ ΥΠΟΜΕΛΑΝΔΡΥΩΔΕΣ.

ΜΕΛΑΝΔΡΥΣ ΔΕ τῶν μεγίστων θύννων εἶδός ἐστιν κ.τ.λ.» Ταῦτα ἡμαρτημένα ὄντα καὶ τῇ στίξει καὶ τῇ γραφῇ ὑποψίαν ἐνεποίησε τοῖς κριτικοῖς τοῦ ἐξεῤῥυηκέναι τι τοῦ χω-

ρίου. Ἅπαν μὲν οὖν τοὐναντίον, εἰσεῤῥύη τι νόθον ὄνομα, ὅπερ ἐκβαλὼν, σαφὲς ποιήσεις τὸ λεγόμενον· «Οἱ δὲ λεγόμενοι μελανδρύαι (ὧν καὶ Ἐπίχαρμος μνημονεύει ἐν Αὐτομόλῳ Ὀδυσσεῖ οὕτως·

Ποτιφόριμον τὸ τέμαχος ἧς τὸ ὙΠΟΜΕΛΑΝΔΡΥΩΔΕΣ), τῶν μεγίστων θύννων εἶδός ἐστιν» καὶ σελ. 175 «Πρὸς τὰς μελαινούσας τῆς δρυὸς ῥίζας. Ἴσως τὴν τελευταίαν λέξιν τρεπτέον εἰς τὸ Μήτρας· οὐδὲ γὰρ εἰκὸς τὸν Ξενοκράτην ἀγνοῆσαι οὔτε τὴν κυριότητα τῶν ὀνομάτων, οὔθ' ἃ μικρὸν ἀνωτέρω παρεθέμεθα ἐκ τοῦ Θεοφράστου περὶ τοῦ μελανδρύου. Καὶ τοῦ Μελαινούσας δὲ, χρηστότερον τὸ Μελανιζούσας, καθὰ καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν—περὶ τῶν κτενῶν, Πυξίζοντες εἴρηκε, καὶ οὐ Πυξοῦντες». Ἐγένετο δὲ καὶ εἰκασία, καθ' ἣν τὸ *ῥίζας* εἶνε πλημμελὴς γραφὴ τοῦ *σχίζας*. (Ἴδε Δαρεμβέργην εἰς *Ὀρειβάσ*. Τόμ. Α', σελ. 602). Περὶ τοῦ *μελαινούσας* ποιεῖται λόγον ὁ Κοραῆς καὶ ἐν σελ. 231 γράφων «Ἐνδέχεται μὲν τὴν μετοχὴν Μελαινούσας γραφικῶς ἡμαρτῆσθαι ἀντὶ τοῦ Μελανιζούσας, παρὰ τὸ Μελανίζω, ἀμεταβάτως εἰρημένον, ὥσπερ καὶ τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ Μελανιάζω· ἐνδέχεται δὲ καὶ παρὰ τὸ Μελαίνω εἶναι, καὶ αὐτὸ ἀμεταβάτως νοούμενον. Ἴσως δὲ καὶ, Μελανούσας περιεργότερον ἔγραψεν ὁ Ξενοκράτης διὰ μονοφθόγγου παρὰ τὸ Μελάνω, κατὰ τὸ Ὁμηρικὸν (Ἰλιάδ. η', 64) «Μελάνει δέ τε πόντος»· ᾧ καὶ Ἀπολλώνιος (Ἀργοναυτ. δ', 1574) ἐχρήσατο, «Πόντοιο . . βένθος ἀκίνητον μελανεῖ (γρ. μελάνει)». Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 711-2 Διδ. γενομένου λόγου περὶ τῆς ἐπ' ἀμεταβάτου διαθέσεως χρήσεως τοῦ ῥήματος *μελαίνω* καὶ μαρτυρίων αὐτῆς παρατεθέντων, ἀποδοκιμάζονται αἱ μεταβολαὶ ἃς ἐποιήσατο ὁ Κοραῆς τοῦ παρὰ τῷ Ξενοκράτει ἀπαντῶντος *μελαινούσας*. Ἐπάναγκες δ' ἡμῖν φαίνεται νὰ παρατηρηθῇ ἐνθάδε ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς ἐξηγήσατο ὁ Κοραῆς τὸ *ἈΜΦΙκεάσσας* διὰ τοῦ *σχίσας*.

Ὁμοίως τῷ *μελάνδρυον* εἶνε ἐσχηματισμένον τὸ *γεράνδρυον*, οὗ παραδείγματα μνημονεύονται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ.

Β', σελ. 580 ἔκ τε τοῦ Θεοφράστου καὶ ἐξ ἄλλων. Βλέπει δέ τις αὐτὸ καὶ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 10 καὶ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ σελ. 1859, 23 καὶ παρ' ἄλλοις (Ἴδε καὶ Σπαννέμιον εἰς *Καλλίμ*. Τόμ. Β', σελ. 38 Ἐρν. καὶ Βοισσονάδην εἰς *Ἀρισταίν*. σελ. 622 καὶ Κοραῆν εἰς *Πλουτ. Πολιτ.* σελ. 134 καὶ Κόβητον ἐν *Μνημοσ.* 1881, σελ. 399). Λέγεται δὲ καὶ *χαμαίδρυον*, περὶ οὗ ἴδε Λοβέκκιον ἐν *Παραλειπ.* σελ. 252 καὶ Ἄσιον ἐν *Θησ. Στεφ.* Τόμ. Η', σελ. 1289, καὶ *ἀκρόδρυον-ἀκρόδρυα* καὶ *ἔνδρυον*. Ὁ Πολυδεύκης γράφει Α', 252 «καταλαμβάνουσι δ' αὐτὸν — εἰς τὸ τοῦ ζυγοῦ τρύπημα κερκίδα ξυλίνην ἐμβαλόντες, ἣ καλεῖται *ἔνδρυον*», ὁ δ' Ἡσύχιος «*Ἔνδρυον*: καρδία δένδρου καὶ τὸ μέσον». Φέρεται δ' ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου καὶ «*ἜνδρΟΙα*: καρδία δένδρου καὶ τὸ μέσον», ὡς καὶ «*ἌδρΟΙα*: πλοῖα μονόξυλα. Κύπριοι — Σικελοὶ δὲ ἄδρυα λέγουσι τὰ μῆλα· παρὰ δὲ Ἀττικοῖς ἀκρόδρυα» (Πρβ. Λοβέκκιον ἐν *Στοιχ*. Τόμ. Α', σελ. 44). Πολλάκις δ' ἀντὶ τοῦ Υ ἐγράφη κακῶς ΟΙ καὶ τοὐναντίον Υ ἀντὶ τοῦ ΟΙ. Σημειωτέον δ' ὅτι, τοῦ Ἑμστερρουσίου ὑφηγησαμένου, ἐξέδωκεν ὁ Σμιδίτιος παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ «Ἔνδρυον: καρδία δένδρου καὶ τὸ *μέσ(αβ)ον*».

Τῷ ὀνόματι *ἄδρυα* ἐντυγχάνει τις καὶ ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ. 83 α' «Ἀριστοφάνης δ' ὁ γραμματικὸς ἐν Λακωνικαῖς γλώσσαις τὰ κοκκύμηλά φησι τοὺς Λάκωνας καλεῖν ὀξύμαλα Περσικά, ἅ τινες *ἄδρυα*». Ἀπαντᾷ δὲ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ καὶ «Σέλευκος δ' ἐν γλώσσαις βράβυλά φησιν, ἦλα, κοκκύμηλα, *μάδρυα* τὰ αὐτὰ εἶναι· τὰ μὲν *μάδρυα* οἷον *μαλόδρυα*, τὰ δὲ βράβυλα ὅτι εὐκοίλια καὶ τὴν βορὰν ἐκβάλλοντα, κτέ.» (σελ. 50 α'). Ποιησάμενος δὲ τούτων μείαν ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1963, 34 ἐπιφέρει «Καὶ ὅρα ἐν τούτοις τὸ *μαλόδρυα* ἤγουν Δωρικῶς *μηλόδρυα* πρὸς ὁμοιότητα τοῦ *ἀκρόδρυα*». Γελοιότατον ἡμῖν φαίνεται τὸ «μάδρυα οἷον μαλόδρυα», ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνει ἢ ὅτι τὸ *μάδρυα* εἶνε συγκεκομμένος τύπος τοῦ *μαλόδρυα*. Περιττὸν δ' ἴσως ἀποβαίνει νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι οὐδέποτ' ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπῆρξεν ὄνομα *μαλόδρυα* ἢ *μηλόδρυα*. Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ Σνειδῆρος τὸ παρ' Ἡσυχίῳ *κελένδρυνον*, ἀνθ' οὗ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου σελ. 154, 4 κεῖται *κελενδρύονα*, μετετύπωσεν εἰς τὸ *κελένδρυον*. Ἀλλὰ σαφές τι περὶ τούτου ἢ βέβαιον οὐδεὶς ἔχει νὰ εἴπῃ.

Τοῖς ὀνόμασιν *ἀκρόδρυον*, *μελάνδρυον*, κτλ. ὅμοιον κατὰ τὸν σχηματισμὸν ὑπάρχει τὸ *μεσόφρυον*, ὡς παρετηρήθη καὶ ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν *Παραλειπομ.* σελ. 252.

Γίνεται δὲ μνεία καὶ περιττοσυλλάβου τύπου *γεράνδρυς* καὶ *γεράνδρυες* ὑπὸ τοῦ Φρυνίχου Σοφιστ. Προπαρασκ. σελ. 32, 27 «*Γεράνδρυς*: οἷον παλαιὸν δένδρον» καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου «*Γεράνδρυες*: αἱ παλαιαὶ δρύες· καὶ τὰ παλαιὰ δένδρα γεράνδρυα». Πρβ. *ἐτυμόδρυς*, *ἡμερόδρυς*, *λινόδρυς*, *φελλόδρυς*, *χαμαίδρυς* καὶ *Καλαμόδρυς* (Ἴδε Λοβέκκιον ἐν *Παραλειπομ.* σελ. 252). Περὶ τοῦ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Πινδάρου ἀπαντῶντος *ἄδρυς* ἴδε Βοίκκιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πινδάρου Τόμ. Β', β', σελ. 632.

Ἄξιον ἐπιστάσεως εἶνε τὸ κατὰ τὴν ἰσοσύλλαβον κλίσιν προενηνεγμένον ἐπίθετον *μελάνδρυος*, *πίτυος μελανδρύου*, ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Αἰσχύλου. Δύναται δ' ὁ τύπος οὗτος νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν *πολυίχθυος*, οὐδ. *πολυίχθυον* (Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. 417). Ἐλέχθη δὲ καὶ *ἄμυος* (Ἴδε Λοβέκκιον ἐν *Παραλειπομ.* σελ. 252-3). Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Αἰσχύλου ἐν μὲν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις εἶνε γεγραμμένον «*κρεμάσΑΣΑ* τόξον πίτυος ἐκ μελανδρύου», ἐν δὲ ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου «*κρεμάσΑΣ* τόξον πίτυος ἐκ μελανδρύου». Τῆς ἀρσενικῆς μετοχῆς χρῆσιν ὁ Αἰσχύλος ἐποιήσατο· ἵνα δ' ἄρτιος ὁ στίχος καταστῇ, ὁ μὲν Βόθιος καὶ ὁ Κόβητος (ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1873, σελ. 19) ἀνέγνωσαν:

κρεμάσας ΤΟ ΤΟξον πίτυος ἐκ μελανδρύου,

ὁ δὲ Ναύκιος (ἐν τῇ *συναγωγῇ* τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Τραγικῶν σελ. 81, 251 ἐκδ. β'):

κρεμάσας ΔΕ τόξον πίτυος ἐκ μελανδρύου.

Παρεθέμεθα ἔμπροσθεν χωρία τοῦ Θεοφράστου, ἐν οἷς λέγεται ὅτι ἡ τῆς δρυὸς μήτρα ἐκαλεῖτο *μελάνδρυον*. Παρατηροῦμεν δ' ἐνθάδε ὅτι πολλάκις ἐν τῇ περὶ Φυτῶν Ἱστορίᾳ τοῦ Θεοφράστου εὑρίσκεται τὸ ὄνομα *μήτρα* κείμενον πρὸς δήλωσιν τοῦ μεταξὺ τοῦ ξύλου τρίτου ἀπὸ τοῦ φλοιοῦ, οἷον βιβλ. Α', ς', 1 «Διαφέρουσι δὲ καὶ *ταῖς μήτραις*· πρῶτον μὲν εἰ ἔνια ἔχει ἢ μὴ ἔχει, καθάπερ τινές φασιν ἄλλα τε καὶ

τὴν ἀκτῆν· ἔπειτα καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔχουσι τῶν μὲν γάρ ἐστι σαρκώδης, τῶν δὲ ξυλώδης, τῶν δὲ ὑμενώδης—Ἅπασαι δὲ σκληρότεραι καὶ κραυρότεραι τῶν ξύλων· διὸ καὶ οὐχ ὑπομένουσι καμπήν. Μανότεραι δὲ αἱ μὲν αἱ δ' οὔ—Ἔχει δὲ *τὴν μήτραν* τὰ μὲν μεγάλην καὶ φανεράν, οἷον πρῖνος, δρῦς, καὶ τἆλλα (τὰ) προειρημένα, τὰ δ' ἀφανεστέραν, οἷον ἐλάα, πύξος· οὐ γάρ ἐστιν ἀφωρισμένην οὕτω λαβεῖν ἀλλὰ καί φασί τινες οὐ κατὰ τὸ μέσον ἀλλὰ κατὰ τὸ πᾶν ἔχειν· ὥστε μὴ εἶναι τόπον ὡρισμένον· διὸ καὶ ἔνια οὐδ' ἂν δόξειεν ὅλως ἔχειν» καὶ βιϐλ. Γ', θ', 3 «Ἐπεὶ καὶ τὴν αἰγίδα [τὴν] καλουμένην ἡ θήλεια τῆς πεύκης ἔχει· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἐγκάρδιον αὐτῆς—Γίνεται δὲ ἐν τοῖς μέγεθος ἔχουσι τῶν δένδρων, ὅταν ἐκπεσόντα περισαπῇ τὰ λευκὰ καὶ τὰ κύκλῳ· τούτων γὰρ περιαιρεθέντων καὶ καταλειφθείσης *τῆς μήτρας* ἐκ ταύτης πελεκᾶται» καὶ ι', 5 «*Μήτραν* δ' ἔχει τὸ ξύλον μικρὰν καὶ οὐ πολὺ μαλακωτέραν τοῦ ἄλλου· μαλακὸν γὰρ καὶ τὸ ἄλλο ξύλον» καὶ ις', 3 «*Μήτραν* δὲ ἔχει φανερωτέραν ἢ ὁ πρῖνος» καὶ βιϐλ. Δ', ις', 4 «*Τῆς* δὲ *μήτρας* ἐξαιρουμένης, οὐθὲν ὡς εἰπεῖν φθείρεται δένδρον» καὶ βιϐλ. Ε', α', 11 «Ὅσα δὲ ὑποπαράϐορρα καὶ ἐν περίπνῳ, ταῦτα στρέφει καὶ παραλλάττει παρὰ μικρὸν ὁ βορέας, ὥστε εἶναι παρεστραμμένην αὐτῶν *τὴν μήτραν* καὶ οὐ κατ' ὀρθόν» καὶ ε', 2 «*Μήτραν* δὲ πάντα μὲν ἔχειν φασὶν οἱ τέκτονες, φανερὰν δ' εἶναι μάλιστα ἐν τῇ ἐλάτῃ· φαίνεσθαι γὰρ οἷον φλοιώδη τινὰ τὴν σύνθεσιν αὐτῆς τῶν κύκλων». Πρϐ. καὶ 3-6 καὶ βιϐλ. Α', α', 11 καὶ ϐ', 1. Ἔτι δὲ περὶ Φυτ. Αἰτ. Ε', ιζ', 1. Ὡς δ' εἶπεν ὁ Θεόφραστος «ἅπασαι δὲ (αἱ μῆτραι) σκληρότεραι καὶ κραυρότεραι τῶν ξύλων», οὕτω καὶ «παντὸς δὲ ὡς εἰπεῖν ξύλου σκληροτάτη καὶ μανοτάτη ἡ μήτρα» (περὶ Φυτ. Ἱστορ. Ε', ε', 5).

Ἄξια δὲ μνείας μάλιστ' εἶνε ἃ λέγει ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ περὶ Φυτῶν Ἱστορίᾳ βιϐλ. Α', β', 6 «Φλοιὸς δὲ καὶ *μήτρα* κυρίως μὲν λέγεται, δεῖ δὲ αὐτὰ καὶ τῷ λόγῳ διορίσαι. Φλοιὸς μὲν οὖν ἐστι τὸ ἔσχατον καὶ χωριστὸν τοῦ ὑποκειμένου σώματος· *μήτρα* δὲ τὸ μεταξὺ τοῦ ξύλου τρίτον ἀπὸ τοῦ φλοιοῦ, οἷον ἐν τοῖς ὀστοῖς μυελός. Καλοῦσι δέ τινες τοῦτο *καρδίαν*, οἱ δ' *ἐντεριώνην*· ἔνιοι δὲ τὸ ἐντὸς *τῆς μήτρας* αὐτῆς *καρδίαν*, οἱ δὲ *μυελόν* — Σύγκειται δὲ τὰ ὕστερον ἐκ τῶν προτέρων· ξύλον μὲν ἐξ ἰνὸς καὶ ὑγροῦ καὶ ἔνια σαρκός—*μήτρα* δὲ ἐξ ὑγροῦ καὶ σαρκός».

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου ἐγράφη κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν *μήΝα* καὶ *μητΕρα* ἀντὶ τοῦ *μήτρα*. «*ΜήΝα*: τὸ μέσον τοῦ ξύλου, ὅπερ (καὶ) καρδία καὶ ἐντεριώνη» καὶ «*ΜητΕρα*: — καὶ τῶν ξύλων τὸ ἐντός, ὃ καρδίαν τινὲς ἢ ἐντεριώνην καλοῦσι». Ὁ Κοραῆς ἐνόμιζεν ὅτι ἐκαλεῖτο ἡ ἐντεριώνη καὶ *μήνα*. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς γεγραμμένα ἐν *Ἀτάκτ*. Τόμ. Α', σελ. 62. Τοῦ δευτέρου ἀντιγράφου τὸ Μάναν, εἶναι ἀπὸ τὸ παλαιὸν Μήναν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκεῖνοι ἐσήμαιναν τὴν Ἐντεριώνην ἤγουν τὸ κατάμεσον σπογγῶδες σῶμα τῶν ξύλων τῶν φυτῶν, τὸ ὁποῖον σήμερον ὀνομάζομεν Καρδίαν (coeur, moelle). Ἴσως ὀνομάζεται κάπου καὶ Μάνα, ὁμωνύμως μὲ τὴν ὀνομαζομένην ἀπὸ τὸν Πρόδρομον Ψίχαν. Ὁ Ἡσύχιος λέγει, «Μήνα, τὸ μέσον τοῦ ξύλου, ὅπερ Καρδία καὶ Ἐντεριώνη». Τὴν αὐτὴν ἐξήγησιν κάμνει καὶ τοῦ Μήτρα, λέγων, κτέ.

Ἐκ τοῦ ὀνόματος *μήτρα* ἐσχηματίσθησαν διὰ συνθέσεως τὰ ἐπίθετα *ἔμμητρος* καὶ *περίμητρος*. Ὁ Θεόφραστος λέγει περὶ Φυτ. Ἱστορ. Α', ς', 5 «Ἅπασαι δ' *ἔμμητροι*, καθάπερ καὶ τὰ στελέχη καὶ οἱ ἀκρεμόνες» καὶ Γ', θ', 2 «Ἔτι δὲ τὰ ξύλα τῆς μὲν ἄρρενος *περίμητρα* καὶ σκληρὰ καὶ ἐν ταῖς ἐργασίαις στρεφόμενα» καὶ 6 «Τὸ δὲ τοῦ ἄρρενος ποικιλώτερον καὶ παχύτερον καὶ σκληρότερον καὶ *περίμητρον* μᾶλλον· ὅλως δὲ φαυλότερον τὴν ὄψιν» καὶ περὶ Φυτ. Αἰτ. Ε', ιζ', 2 «Σημεῖον δ' ὅτι καὶ τὰ ξύλα τὰ *ἔμμητρα* διαστρέφονται κατειργασμένα ἤδη, μέχρι οὗ ἂν τελέως ἀναξηρανθῇ· διὸ καὶ ἔνσχιστα καὶ οὐκ *ἔμμητρα* ποιοῦσι τὰ τῆς ἐλάτης καὶ τῆς πεύκης». Πρβ. καὶ Ἀντιφάν. Ἀποσπ. 220, 1 Κοκκ. «*ἔμμητρον* ἂν ᾖ τὸ ξύλον, βλάστην ἔχει». Ἴδε καὶ Μεινέκιον εἰς *Θεόκρ*. ΚΕ', 209.

Τὸ ὄνομα *καρδία*, ὃ μνημονεύει ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ περὶ Φυτῶν Ἱστορίᾳ λέγων «Καλοῦσι δέ τινες τοῦτο *καρδίαν*, οἱ δ' ἐντεριώνην· ἔνιοι δὲ τὸ ἐντὸς τῆς μήτρας αὐτῆς *καρδίαν*, οἱ δὲ μυελόν», βλέπει τις καὶ ἐν ἄλλοις τόποις τοῦ συγγράμματος τούτου, οἷον βιβλ. Γ', ι', 2 «Πᾶν γὰρ εἶναι *καρδίαν*, ὅταν ὁ φλοιὸς περιαιρεθῇ» καὶ ιδ', 1 «Τὸ δὲ ξύλον ξανθὸν καὶ ἰσχυρὸν καὶ εὔινον καὶ γλίσχρον· ἅπαν γὰρ

καρδία» καὶ ιζ', 5 «Ἀσαπὲς δέ ἐστι τὸ δένδρον καὶ *καρδίαν* ἔχει στερεάν, οὐκ ἐντεριώνην» καὶ βιβλ. Ε', ε', 4 «Ταὐτὸ δὲ τοῦτο σημεῖον καὶ ὅτι πᾶσα μήτρα ἕλκεται καὶ αἱ τῶν σκληροτάτων, ἃς δή τινες *καρδίας* καλοῦσι» καὶ βιβλ. Θ', ϛ', 7 «Τότε δ' ἐξαιρεῖν αὐτοῦ τὴν *καρδίαν*· τοῦτο γὰρ μάλιστα δᾳδῶδες». Πρβ. καὶ Εὐστάθιον ἐν Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 309, 30 «Ἐθαρρήθη δὲ καὶ οὖθαρ λεχθῆναι ἀρούρης ἤτοι μαστὸς τὸ τῆς γῆς πιότατον καὶ τροφῆς ἀναδοτικὸν καὶ *καρδία* δένδρου τὸ ἐντός» καὶ ἐν Ἐπισκέψ. Βί. Μοναχ. 101 (Μικρ. Συγγρ. σελ. 238, 18 Ταφ.) «Ὃν οὐκ ἂν εἴποιμι, ἀλλ' οὐδὲ ἐνθυμηθείην, μελανδρύοις μὲν τεθηλέναι καὶ ἐβένοις καὶ ὅσοις ἄλλοις οὐ μόνον ἡ *καρδία* τὸ μέλαν φέρει ἀλλὰ καὶ ἡ ὁλότης τοιούτῳ πυκάζεται χρώματι». Ἐν τῷ περὶ Φυτῶν τοῦ Ψευδαριστοτέλους βιβλ. Α', 11 (Τόμ. Δ', α', σελ. 25, 4 Διδ.) λέγεται «Οἱ κλάδοι δ' οἱ γεννώμενοι ἐν τοῖς δένδροις καὶ οἱ φλοιοὶ καὶ οἱ φιτροὶ καὶ οἱ μυελοὶ οὐ γεννῶνται εἰ μὴ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ χυμοῦ τῶν δένδρων· καί τινες καλοῦσιν αὐτὸν τὸν μυελὸν τὸν ἐν τοῖς δένδροις *μήτραν*, ἄλλοι *σπλάγχνα*, ἕτεροι δὲ *καρδίαν*».

Τίθεται δ' ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας καὶ τὸ ὄνομα *ἐγκάρδιον*, οἷον παρὰ Θεοφράστῳ βιβλ. Γ', η', 5 «Φασὶ δέ τινες οὐδ' *ἐγκάρδιον* εἶναι μόνῃ» καὶ θ', 3 «Ἐπεὶ καὶ τὴν αἰγίδα [τὴν] καλουμένην ἡ θήλεια τῆς πεύκης ἔχει· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ *ἐγκάρδιον* αὐτῆς» καὶ 5 «Ὅταν μὴ μόνον τὸ *ἐγκάρδιον* ἀλλὰ καὶ τὸ ἔξω τοῦ στελέχους ἔνδᾳδον γένηται» καὶ βιβλ. Ε', α', 2 «Ὡραῖον δὲ τμηθὲν τὸ δρύϊνον ἀσαπές τε καὶ ἀθριπηδέστατον (ἀθριπήδεστον) γίνεται καὶ σκληρὸν καὶ πυκνόν, ὥσπερ κέρας· πᾶν γὰρ ὅμοιόν ἐστιν *ἐγκαρδίῳ*» καὶ γ', 2 «Τορνεύεσθαι δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ κύλικας Θηρικλείους, ὥστε μηδένα ἂν διαγνῶναι πρὸς τὰς κεραμεᾶς· λαμβάνειν δὲ τὸ *ἐγκάρδιον*». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ περὶ Ὕλ. Ἰατρ. Α', 150 «καὶ τὸ *ἐγκάρδιον* δὲ τοῦ πρέμνου — ποιεῖ πρὸς ὅσα καὶ ὁ βόρασσος» Πρβ. καὶ Σχόλ. εἰς Ὀδύσσ. σελ. 580, 4 καὶ Εὐστάθ. σελ. 1748, 56. Ἐν τοῖς Γεωπονικοῖς κεῖται βιβλ. ΙΒ', κε', 3 «τοῖς δὲ ἁπαλοῖς *ἐγκαρδίοις* τοῦ πηγάνου εἴ τις τὰ ὦτα βύσειεν, ἰαθήσεται κεφαλῆς πόνος».

Βλέπει δέ τις καὶ ἐπίθετον *ἀκάρδιος* παρὰ τῷ Θεοφράστῳ παρει-

λημμένον πρὸς δήλωσιν τοῦ οὐκ ἔχοντος καρδίαν περὶ Φυτ. Ἱστορ. Γ', ιβ', 1 «Τὸ δὲ ξύλον τὸ μὲν τῆς κρανείας *ἀκάρδιον* καὶ στερεὸν ὅλον, ὅμοιον κέρατι τὴν πυκνότητα καὶ τὴν ἰσχύν, τὸ δὲ τῆς θηλυκρανείας ἐντεριώνην ἔχον καὶ μαλακώτερον καὶ κοιλαινόμενον· διὸ καὶ ἀχρεῖον εἰς τὰ ἀκόντια». Πρβ. καὶ 3 «Ἡ δὲ κέδρος τὸ πλεῖστον *ἐγκάρδιον* καὶ ἀσαπές, *ἐρυθροκάρδια* δ' ἄμφω».

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου εἶνε γεγραμμένον «*ἘντερόνΙα*: ἐντεριΟνη, τὸ μεσΕτατον τῆς νεώς· ἤτοι τὸ μέσον τοῦ ξύλου, καρδία· οἱ δὲ μυελός» ἀντὶ τοῦ «*ἘντερόνΕΙα*: ἐντεριΩνη, τὸ μεσΑΙτατον τῆς νεώς, κτέ.». Πρβ. Σχόλ. εἰς *Ἀριστοφ. Ἱππ.* 1185 (σελ. 72, 32 Διδ.). Ἴδε Θησαυρ. Στεφ. λ. *ἐντεριώνη* (Τόμ. Γ', σελ. 1162). Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Τούπιος μετέβαλεν ἐν *Διορθώσ*. Τόμ. Δ', σελ 122 τὸ «*ἤτοι* τὸ μέσον τοῦ ξύλου» εἰς τὸ «*ἢ* τὸ μέσον τοῦ ξύλου».

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ πλημμελῶς ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου γεγραμμένον *μελΛΗδρυον* ἀντὶ τοῦ *μελΑΝδριον* παρατηροῦμεν ὅτι ἐγένετο μετάπτωσις τοῦ Α εἰς τὸ Λ καὶ τὸ Ν εἰς τὸ Η. Τῆς συγχύσεως τῶν στοιχείων Α καὶ Λ πολλὰ δύναταί τις νὰ καταλέξῃ παραδείγματα, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ τῆς τῶν στοιχείων Ν καὶ Η. Ὁ Βάστιος λέγει ἐν τῇ ὑπὸ Σχαιφήρου ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 429 «nam litterae η et ν formis pictae maiusculis tam similes sunt, ut, nisi sensum vocis consulas, internoscere non possis». Πρβ. καὶ *Commentat. Palaeograph.* σελ. 715 καὶ 726. Γράφει δὲ καὶ ὁ Κοβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1878, σελ. 383 «Difficillime in libris antiquis discernuntur H et N».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Μαΐου 1895

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤ. ΚΟΝΤΟΣ

Διορθώσεις καὶ Προσθῆκαι.

Γραπτέον σελ. 39, 9: Ἀγησιάν. καὶ σελ. 300, 7: ἔχει· καὶ σελ. 306, 11: περὶ τοῦ Ῥήματος· καὶ σελ. 314, 4: σχοινίων· καὶ σελ. 316, 28: παρ'· καὶ 29: ἔστι· καὶ σελ. 350, 7: Ἡσύχ.

Γραπτέον σελ. 20, 34: ἡσσήθησαν, κτλ. καὶ προσθετέον σελ. 20, 35: Λέγει δ' ὅμως ὁ Προκόπιος καὶ «τῶν σφίσι ξυμβεβηκότων τὸ *παράλογον* ἐν νῷ ἔχοντες» καὶ «*τό τε παράλογον* τὸ αὐτῆς ἴδιον καὶ τὸ τοῦ βουλήματος ἀπροφάσιστον ἐπιδέδεικται» καὶ «*τὰ* γὰρ τοῦ βίου *παράλογα* τύχῃ τινὶ παρὰ δόξαν ἐλθόντα κτέ.» (Τόμ. Β', σελ. 129 18 καὶ σελ. 625, 21 καὶ σελ. 307, 13).

Προσθετέον σελ. 33, 21: Πρβ. καὶ Κλήμ. 'Αλεξ. σελ. 780 «ἀλλ' οὐδὲ τοὺς πανούργους *δεδΕΙξεται* λόγους κτέ.».

Προσθετέον σελ. 52, 23: Σημειωτέον δ' ὅτι λίαν ἀσμενιστὸν ὑπάρχει Κλήμεντι τῷ 'Αλεξανδρεῖ τὸ *ὧδέ πως*.

Γραπτέον σελ. 52, 24: διὰ τοῦ *οὕτω πως*, ὡς καὶ ὁ Φώτιος Λεξ. σελ. 659, 6. Ποιεῖται δ' ὁ Σουίδας μνείαν κτέ. Πρβ. καὶ Ἡσύχιον «*Ὧδέ πη*: ὧδέ πως».

Προσθετέον σελ. 53, 28: Πρβ. Γαλην. Τόμ. Β', σελ. 906 «ὁ γάρ τοι Πραξαγόρας *ὧδέ πώς* φησιν ΑΥΤΑΙΣ ΛΕΞΕΣΙ» καὶ Τόμ. Ε', σελ. 469 «*ὧδέ πως* γράφων ΑΥΤΟΙΣ 'ΟΝΟΜΑΣΙ» καὶ Κλήμ. 'Αλεξ. σελ. 490 «ΚΑΤΑ ΛΕΞΙΝ *ὧδέ πως* λέγοντα» καὶ σελ. 514 «*ὧδέ πως* ἐπιφέρει ΚΑΤΑ ΛΕΞΙΝ».

Προσθετέον σελ. 293, 27: καὶ σελ. 147 «ἀφροντίστως εἶχε τῶν *ἐπισεσυμβηκότων*». 'Αλλ' ἐν σελ. 40 εἶνε εἰρημένον «ἡ δὲ ὑπόθεσις τοιαύτη τις *ἐπισυμβεβήκει*».

Προσθετέον σελ. 302, 28: Πρβ. καὶ Λόγ. Προεισόδ. τῆς 'Αγ. Τεσσαρ. 20 (σελ. 129, 20) *μεθώδευσα* (καὶ σελ. 196, 39 *μεθώδευται*).

Προσθετέον σελ. 322, 31: ὁ δ' Εὐστάθιος περὶ Ὑποκρίσ. 22 (Μικρ. Συγγρ. σελ. 93, 49) «ὑποκρίσεως νέφος καὶ τοὺς *πευθῆνας* ἐπηλυγάζον μέγα κακὸν ἐπιπέμπει καὶ τοῖς στρατεύμασι καὶ ταῖς πόλεσιν». Πρβ. καὶ Τζέτζ. Ἱστορ. Χιλ. Α', 126 καὶ Ζ', 133.

Προσθετέον σελ. 327, 27: Δύναται δ' ὅμως νὰ νομίσῃ τις ὅτι τὸ *ἐπεμελεῖτο* εἶνε ἐξήγησις τοῦ *ἐτημελεῖτο*.

Μεταθετέον τὰ ἐν σελ. 345, 35 - 346,4 εἰς τὸ τέλος τῆς σελ. 340.

'Εν 'Αθην. Τόμ. ς', σελ. 178, 9 (Φιλολογ. Παρατηρ. σελ. 2,9) γραπτέον «*ἀξιοῦσι μετεῖναι σφίσιν*». Κ. Σ. Κ.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΝ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

2-3. Ἀρ' οἶσθ' ὅ,τι — ζῶσαιν τελεῖ; Περὶ τοῦ ἐφθαρμένου τούτου χωρίου καὶ τῶν ποικίλων αὐτοῦ διορθώσεων καὶ ἑρμηνειῶν ἰδὲ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Σεμιτέλου ἐν ἔτει 1887 γενομένην ἐν Ἀθήναις ἔκδοσιν τοῦ δράματος, σελ. 285-289. Κατ' ἐμὲ διορθωτέον τὸ χωρίον οὕτω·

Ἀρ' οἶσθ' ὅ,τι 'στὶ τῶν ἀπ' Οἰδίπου κακῶν,
ὁποῖον οὐ Ζεὺς νῷν ἔτι ζώσαιν τελεῖ;

Πρβλ. καὶ τὴν τοῦ Σχολ. ἑρμηνείαν «ἆρ' οἶσθ' ὅ,τι ἐστὶ τῶν ἀπ' Οἰδίποδος κακῶν, ὁποῖον οὐχὶ ὁ Ζεὺς τελεῖ νῷν ἔτι ζώσαιν»;

4. Ἄτης ἄτερ. Περὶ τοῦ χωρίου τούτου, τοῦ πολλὰ ὑποστάντος ὑπό τε ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ἰδὲ ἔκδ. Δ. Σεμιτέλου· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: ἄτης ἀπόν· πρβλ. Οἰδ. τύρ. 1284. «στεναγμός, ἄτη, θάνατος, αἰσχύνη, κακῶν ὅσ' ἐστὶ πάντων ὀνόματα, οὐδέν ἐστ' ἀπόν».

21. Τάφου. Βεβιασμένως ἑρμηνεύεται ἡ γενικὴ ὑπό τε τοῦ Schneidewinn καὶ τοῦ Wolf· αἴρεται δὲ πᾶσα δυσχέρεια, ἂν ἀντὶ τῆς γενικῆς γραφῇ ἡ δοτικὴ τάφῳ· ἰδὲ καὶ σημειώσεις εἰς στίχ. 395 καὶ 849. Περὶ τοῦ τάφου ταφὴν δηλοῦντος ἰδὲ λ. Σοφ. Ellendt.

24. Χρησθεὶς δικαίᾳ καὶ νόμῳ. Καὶ σόλοικον τὸ χρησθεὶς (χρησθεὶς σὺν δίκῃ) καὶ βάρβαρον (ἀντὶ χρησάμενος)· τὰς παμπόλλας διορθώσεις καὶ ἑρμηνείας ἰδὲ παρὰ Σεμιτέλῳ· ταύτας παρερχόμενοι μνημονεύομεν τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης, τῆς καὶ κρείττονος τῶν λοιπῶν· κατ' αὐτὸν γραπτέον: ἔνδικον ἀντί: σὺν δίκῃ, κρίνας ἀντί: χρησθείς, δικαίῳ ἀντί: δικαίᾳ· ἀλλὰ πολλαὶ αἱ μεταβολαί, τρεῖς ἐν τῷ στίχῳ· καθ' ἡμᾶς θὰ ἠδύνατο νὰ διορθωθῇ εὐχερέστερον τὸ χωρίον, μόνον ἂν ἀντὶ τοῦ: χρησθεὶς ἐγράφετο: τίσας· σὺν δίκῃ τίσας δικαίᾳ καὶ νόμῳ, ἤτοι σὺν δίκῃ δικαίᾳ (πρεπούσῃ ἁρμοζούσῃ τοῖς ὑπὲρ πα-

τρίδος μαχομένοις καὶ πίπτουσι) καὶ σὺν τῷ νόμῳ ἔκρυψε κατὰ χθονὸς τίσας (τιμήσας) ἔντιμον (κατηγορούμενον) διὰ τῆς πράξεως ταύτης· οὐδεμία δὲ δυσχέρεια ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ διὰ τὸ τίσας κείμενον καθ' ὑπερβατὸν σχῆμα· διότι τοιαῦτα οὐκ ὀλίγα καὶ πολλῷ ἔτι δυσχερέστερα ὑπάρχουσι παρ' αὐτῷ ἄλλα· πρβλ. στ. 187 - 188· τοῦ δέ: σὺν δίκῃ—ἔντιμον ἀνάλογον τό: ἐχθρὰ προσκείσῃ δίκῃ (στ. 94). Οὕτως εὐκόλως θὰ ἀπηλλαττόμεθα τοῦ τερατώδους χρησθείς. Ἀλλ' ἴσως κρεῖττον θὰ διωρθοῦτο τὸ χωρίον οὕτω: χρηστόν, δίκαιον κἄννομον ἀντί: χρησθεὶς δικαίᾳ καὶ νόμῳ· περὶ τῆς ἐννοίας πρβλ. καὶ στίχ. 208 καὶ 210.

29 - 30. Οἰωνοῖς γλυκύν. Καὶ τοῦτο τὸ μέρος τοῦ 29 στίχου καὶ ὅλος ὁ ἑπόμενος 30 στίχος παρέχουσιν ἔκφρασιν ὅλως ταπεινὴν καὶ εὐτελῆ, ἀνάρμοστον τῇ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ τῷ τραγικῷ τοῦ Σοφοκλέους ὄγκῳ· ἄχαρι καὶ ἄκομψον καὶ ψυχρὸν τό: εἰσορῶσι πρὸς χάριν· ἀκομψότερον τὸ ἐκ διορθώσεως: εἰσορμῶσιν· ἀνάρμοστον ὅλως τό: θησαυρόν· καὶ ἀναρμοστότερον τὸ ἐπίθετον αὐτοῦ: γλυκύν. Καὶ ἡ τοῦ Wolf γραφή: οἰωνοῖς γλυκὺν θησαυρὸν εἰσορῶσι πρὸς χάριν βορᾶς τετεχνημένην παρέχει ἔννοιαν. Καθ' ἡμᾶς ὁ μὲν 30 στίχ. ὀβελιστέος, ὅπως φρονεῖ καὶ ὁ κ. Nauck, ἀντὶ δὲ τοῦ: γλυκὺν γραπτέον ἐν τῷ τέλει τοῦ 29 στίχ. βοράν, μεθ' ὃ στικτέον διὰ τελείας.

40 Ἅπτουσ' ἂν ἢ λύουσα. Ἐκ τῶν πολλῶν γραφῶν καὶ διορθώσεων προτιμητέα αὕτη ἡ γραφή· κεῖνται δ' ἀμφότεραι αἱ μετοχαὶ μεταφορικῶς, ληφθείσης τῆς μεταφορᾶς ἐκ τοῦ ὑφαινομένου ἱστοῦ, ἔνθα τῇ ὑφαινούσῃ διπλῆ γίνεται σύμπραξις ὑπ' ἄλλης ἢ λυούσης (διαλυούσης τὰς περιπεπλεγμένας κλωστὰς) ἢ ἁπτούσης (συναπτούσης τὰς κεκομμένας)· σημαίνει λοιπὸν μεταφορικῶς τό: ἅπτουσα ἢ λύουσα οὐδεμιᾷ συμπράξει, οὐδεμιᾷ ἐπικουρίᾳ, οὐδεμιᾷ μηχανῇ, οὐδενὶ τρόπῳ. Τό: προσθείμην ἂν πλέον = ὠφελοίην ἄν σε, κέρδος ἄν τι παράσχοιμί σοι.

119. Ἑπτάπυλον στόμα. Ἡ φράσις τολμηρά, ἧς ὅμοιαι, ἀλλ' ἧττον τολμηραὶ αἱ ἑξῆς· «ἑπτάστομον πύργωμα Θηβαίας χθονός» (Εὐριπ. Φοιν. 287), «Ἐτεοκλέους θανόντος ἀμφ' ἑπταστόμους πύλας (Ἱκέτ. 401), «Θήβας λέγεις μοι τὰς (τό: τὰς ἐκ διορθώσεως τοῦ Dindorf ἀντί: καὶ) πύλας ἑπταστόμους» (Σοφ. ἀπόσπ. 778), «ἑπτάπυλον πόλεως ἕδος» (Αἰσχ. ἑπτ. ἐ. Θήβ. 165). Ὁ Blaydes

εἰκάζει: ἑπτάπυλον πόλιν ἤ: κύκλον ἀντὶ τοῦ: πόλιν· ὁ Nauck: ἑπτάπυλον πόλισμ', ὁ Schmidt: ἑπτὰ πυλώματα, ὁ Σεμιτέλος: ἑπταπύλῳ, ὅ συνάπτει τῷ: κύκλῳ, τὸ δέ: στόμα τῷ: ἀμφιχανών· τῶν ἀρχαίων ἡ ἑρμηνεία «τὸ ἄστυ τὸ ἑπτὰ πύλας καὶ στόματα ἔχον»· ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶνε καὶ ἡ ὀρθοτάτη καὶ τὸ χωρίον ὑγιῶς ἔχον οὐδεμιᾶς χρῄζει θεραπείας. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατεθεισῶν συγγενῶν φράσεων ἡ μάλιστα προσεγγίζουσα τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ ἐστὶν ἡ αὐτοῦ τοῦ Σοφοκλέους «Θήβας λέγεις μοι τὰς πύλας ἑπταστόμους». Καθ' ὁμαλὸν τρόπον ὁ ποιητὴς θὰ ἔλεγεν «ἑπταστόμους πύλας», ἀλλὰ καθ' ὑπαλλαγῆς σχῆμα ἐποίησε διὰ τολμηρᾶς συνθέσεως τὴν φράσιν «ἑπτάπυλα στόματα», εἶτα δὲ ἐχρήσατο περιληπτικῶς καὶ τῷ ἑνικῷ ἀντὶ πληθυντικοῦ καὶ οὕτως ἐγένετο ἡ τολμηρὰ φράσις «ἑπτάπυλον στόμα». Οὕτω περιληπτικῶς εἶπε καὶ ἐν στ. 107 φῶτα ἀντὶ φῶτας.

122. Πλησθῆναι καὶ στεφάνωμα. Ἐκ τοῦ ἀντιστοίχου τῆς στροφῆς στίχου φαίνεται ὅτι εἶνε ἡμαρτημένος ὁ στίχος· ὁ Τρικλίνιος ἔγραφε: πλησθῆναί τε καὶ στεφάνωμα· ὁ Nauck εἰκάζει: πλησθῆναι τό τε στεφάνωμα· ὁ Wolf ἔγραφε πλησθῆναι καὶ πρὶν στεφάνωμα· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: πλησθῆναι πρὶν καὶ στεφάνωμα.

124-6 Τοῖος ἀμφὶ νῶτ' ἐτάθη πάταγος Ἄρεος, ἀντιπάλῳ δυσχείρωμα δράκοντι. Τὸ χωρίον πράγματα παρέσχε· καὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲ καὶ οἱ νεώτεροι οὐδεμίαν παρέχουσι τοῦ χωρίου ἑρμηνείαν σαφῆ καὶ ἀβίαστον. Ὁ ἀρχαῖος Σχολιαστὴς ἑρμηνεύει «πάταγος Ἄρεως περὶ τὰ νῶτα τοῦ ἀετοῦ ἐτάθη (τουτέστι δραπετεύειν καὶ νῶτα αὐτὸν διδόναι πεποίηκεν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου δράκοντος), ὅς ἐποίησεν αὐτὸν (τὸν δράκοντα) δυσχερῶς χειρωθῆναι». Ὁ Musgrave καὶ Blaydes εἰκάζουσι: δυσχείρωτα ἀντί: δυσχείρωμα· ὁ Bergk διορθοῖ: Ἄρεος, ἀντιπάλοις δυσχείρωμα, δράκοντι. Ὁ Schmidt γράφει: τοῖος ἀμφὶ φῶτ' ἐτάθη πάταγος Ἄρεος ἀντιπάλῳ δοὺς χείρωμα δράκοντι· ὁ Σεμιτέλος διορθοῖ: τοῖος ἀμφ' αἰνῷ τ' ἐτάθη πάταγος Ἄρεος ἀντιπάλῳ δυσχίμῳ τε δράκοντι. Καθ' ἡμᾶς ὁ Σχολ. ἡρμήνευσε κατὰ τὸ ἥμισυ ὀρθῶς τὸ χωρίον· συμπληροῦντες δὲ τὰ ἐλλιπῆ καὶ διορθοῦντες τὰ πλημμελῆ καὶ σαφηνίζοντες τὰ ἀσαφῆ αὐτοῦ παρέχομεν τήνδε τὴν ἑρμηνείαν: τοῖος (διότι τοιοῦτος, ἤτοι τόσον ἰσχυρός, τόσον φοβερὸς) ἀμφὶ νῶτ' ἐτάθη (τοῦ ἀετοῦ, ὅ εὐχερέ-

στατα ἐκ τῶν ἡγουμένων παραλαμβάνεται) πάταγος Ἄρεος (ὑπὸ τοῦ δράκοντος), ἀντιπάλῳ δυσχείρωμα δράκοντι (παράθεσις: ὅς (Ἄρης) ἦν (πρότερον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νῦν) δυσχείρωμα, ἤτοι δυσχερὴς πρὸς τὸ χειροῦσθαι) δράκοντι (ὑπὸ τοῦ δράκοντος)· διατί δ' ἐγένετο αὕτη ἡ ἀνέλπιστος μεταβολή, δηλ. ἐκεῖνος, ὅς ἦν πρότερον δυσχείρωτος, νὰ ἔχῃ νῦν περὶ τὰ νῶτα τοῖον πάταγον Ἄρεος, αἰτιολογεῖ τὸ ἀμέσως ἑπόμενον «Ζεὺς γὰρ κτλ.» (δράκων οἱ Θηβαῖοι, ἀετὸς οἱ Ἀργεῖοι). Παραλείπονται αἱ χρονικαὶ δηλώσεις: νῦν—πρότερον ἐννοούμεναι ἔξωθεν· τοιαύτη βραχυλογία καὶ ἐν στ. 162-163· «τὰ μὲν δὴ πόλεως—ὤρθωσαν (νῦν), πολλῷ σάλῳ σείσαντες (πρότερον)»· καὶ ἐν Οἰδ. ἐ. Κολ. 149 «κἀπὶ σμικροῖς μέγας (ὢν πρότερον) ὥρμουν (νῦν).

138. Εἶχε δ' ἄλλᾳ τὰ μέν. Γραφὴ τοῦ Schneidewin· τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν· εἶχε δ' ἄλλαι τὰ μέν· ὁ Wolf διορθοῖ: εἶχε δ' ἄλλᾳ τὰ Διός· ὁ Σεμιτέλος: εἶχε δ' ἄλλους δέος· ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ μετὰ τό: ἄλλᾳ φέρεται: τάδ'· γραπτέον καθ' ἡμᾶς: εἶχε δ' ἄλλᾳ (ἄλλῃ, ἄλλως, οὐχὶ ὅπως ὁ Καπανεὺς ἐφαντάζετο) μὲν τάδ', ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλους κτλ. τό: τάδε δηλ. ἐκ τοῦ πρώτου στίχου μετεπήδησεν εἰς τὸν δεύτερον καὶ ἐξέβαλε τό: δ', ἐν δὲ τῷ πρώτῳ κολοβωθὲν εἰς: τὰ ἐτέθη πρὸ τοῦ: μέν. Τὴν γραφὴν ταύτην ἔχει ὁ Τρικλίνιος καὶ φαίνεται ἡ ὀρθοτάτη. Ἐνταῦθα τό: ἐπ' ἄλλοις οὐδετέρως ἐξελάμβανεν ὁ Τρικλίνιος λέγων «ἄλλα κακὰ ἐπ' ἄλλοις, κακοῖς δηλονότι»· τοῦτο ὁ κ. Σεμιτέλος ἐκδέχεται ἀρσενικῶς· ἀλλὰ τότε ἔπρεπε νὰ εἴπῃ: ἄλλους, οὐχὶ δέ: ἐπ' ἄλλοις· τοῦτο καὶ αὐτὸς συνιδὼν βιάζει τὴν σύνταξιν ἐκλαμβάνων τό: ἐπ' ὡς ἐπίρρημα πλεοναστικῶς κείμενον: ἐπ'-ἐπενώμα.

146. Δικρατεῖς λόγχας στήσαντ' ἔχετον ἄμφω. Τὸ δικρατεῖς ὁ σχολιαστὴς ἑρμηνεύει «ἀμφοτέρωθεν ἠκονημένας· ἢ ὅτι ἀλλήλους ἀπέκτειναν καὶ ἡ ἑκατέρου λόγχη οὐκ εἰς κενὸν ἀπεπέμφθη, ἀλλ' ἐκράτησε τοῦ ἑτέρου» Οἱ νεώτεροι τὸ δικρατεῖς δέχονται ἰσοδύναμον τοῦ διπλᾶς. Ὁ Σεμιτέλος ἑρμηνεύει «διπλῆν νίκην νικησάσας ἢ κοινῶς ἀμφοτέρας κρατησάσας»· ἅπασαι αὗται αἱ ἑρμηνεῖαι ἔχουσί τι τὸ βεβιασμένον· ὁ Σοφοκλῆς τό: δικρατεῖς ἀποδιδόμενον εἰς τό: ἄμφω (ἄμφω κρατήσαντες) ἀπέδωκεν εἰς τό: λόγχας κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς, ἤτοι, ἀμφότεροι στήσαντες λόγχας κατ' ἀλλήλων, ἀμφότεροι κρατήσαντες καὶ κτείναντες ἀλλήλους ἔχουσι κοινοῦ θανάτου

μέρος· μεταφραστέον: διπλοῦν φονικὸν ἀποτέλεσμα σχούσας λόγχας. Πρβλ. καὶ Αἰσχύλου (ἑπτ. ἐπὶ Θήβ. στ. 953) «δυοῖν κρατήσας».

153. Ὁ Θήβας δ' ἐλελίζων. Τινὰ τῶν χειρογράφων ἔχουσιν: ἐλελίχθων, ἄλλα δ': ἐλελίζων· καὶ τό: Θήβας μετὰ μὲν τοῦ πρώτου ἐκληπτέον γενικῆς πτώσεως, μετὰ δὲ τοῦ δευτέρου αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ. Ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς ἑρμηνεύει «ὁ Θήβας Βακχεῖος, ὁ Θηβαγενὴς Διόνυσος, ὁ τῆς Θήβης πολίτης, ὁ ἐλελίχθων, ἄρχοι τῆς χορείας», ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἀνεγίνωσκεν ἐλελίχθων· αὕτη δὲ φαίνεται ὅτι εἶνε καὶ ἡ ὀρθοτέρα γραφή· τὸ δὲ Θήβας συναπτόμενον τῷ: ἐλελίχθων εἶνε γενικῆς πτώσεως· παρατηρητέον ὅτι ἐν τῷ δράματι τούτῳ ἑπτάκις μνημονεύσας ὁ ποιητὴς τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως χρῆσιν ἐποιήσατο τοῦ ἀρχαϊκωτέρου καὶ δὴ καὶ σεμνοτέρου καὶ μεγαλοπρεπεστέρου τύπου: Θήβη ἤ: Θήβα, ἑξάκις μὲν ἐν τοῖς λυρικοῖς μέρεσιν, ἅπαξ δὲ καὶ ἐν ἰαμβικῷ στίχῳ, οὐδέποτε δὲ τοῦ κοινοτέρου καὶ συνηθεστέρου πληθυντικοῦ: Θῆβαι· στ. 102· ἑπταπύλῳ Θήβᾳ· στ. 149· πολυαρμάτῳ Θήβᾳ· στ. 845· Θήβας εὐαρμάτου· στ. 937· Θήβης ἄστυ· στ. 940· Θήβης οἱ κοιρανίδαι· στ. 988· Θήβης ἄνακτες (ἰαμβ.) στ. 1121· ματρόπολιν Θήβαν. Ἐν τοῖς λοιποῖς δράμασιν ὁ Σοφοκλῆς ἀδιαφόρως ποιεῖται χρῆσιν ἀμφοτέρων τῶν τύπων. Ἡ γενικὴ δέ: Θήβας δύναται νὰ ἐκληφθῇ ἢ κτητική: Θήβας Βάκχιος (ὁ πολίτης, ὁ πολιοῦχος θεὸς τῆς Θήβης), ἢ ἐξ ἀντικειμένου: Θήβας ἐλελίχθων, ὁ τὴν Θήβην σείων. Ἐγὼ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ συγχωνευθῶσιν αἱ δύο ἑρμηνεῖαι οὕτως: ὁ τῶν Θηβῶν πολιοῦχος Βάκχος, ὁ τὸ ἔδαφος αὐτῶν ταῖς χορείαις διασείων.

156. Κρέων ὁ Μενοικέως . . . νεοχμός. Πολλαχῶς ἀναπληροῦται ὑπὸ διαφόρων τὸ ἐλλεῖπον καὶ πολλαχῶς διορθοῦται καὶ μεταβάλλεται ὁ στίχος· καθ' ἡμᾶς ἀναπληρωτέον διὰ τῆς λέξεως: υἱὸς μετὰ τό: Μενοικέως, ἢ μᾶλλον διὰ τῆς λέξεως ἄρξας.

161. Κοινῷ κηρύγματι. Ὁ Schneidewin λέγει «κοινὸν κήρυγμα ist die allen Vertretern der Gesammtheit geltende und somit öffentliche Bekanntmachung»· ταὐτά που διὰ πλατυτέρων λέγει καὶ ὁ κ. Σεμιτέλος· «κοινὸν κήρυγμα ἤτοι δημόσιον, εἰ καὶ λογάδες τινὲς Θηβαῖοι ἦσαν οἱ δι' αὐτοῦ καλούμενοι, ἀλλ' οὐχὶ ἅπαντες οἱ πολῖται, διότι οὗτοι ἀντὶ πάντων ἐκαλοῦντο τῶν πολιτῶν καὶ

ὁ σύλλογος ἦτο οὐχὶ ἰδιωτικός, ἀλλὰ δημόσιος, συγκλήτου τοῦ δήμου ἐκκλησίας τόπον ἐπέχων». Οὔτε κήρυγμα ἐγένετο (οὐδεὶς κῆρυξ διὰ τῆς φωνῆς ἐδήλωσε τὴν τοῦ βασιλέως πρόσκλησιν), διότι ἐν στ. 164-5 λέγει: πομποῖσι (δι' ἀπεσταλμένων) ἔστειλα καὶ προσεκάλεσα νὰ ἔλθητε ἐδῶ· ποῦ λοιπὸν τὸ κήρυγμα; οὔτε τό: κοινῷ σημαίνει δημοσίῳ· κάλλιστα ἀντ' αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ κῆται καὶ τὸ ἐπίρρημα κοινῇ, ἤτοι ἀπὸ κοινοῦ, ἤ: κηρύγματι, ὃ ἅπασι τοῖς γέρουσιν ἐγένετο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, οὐδενὸς δηλ. ἐξαιρεθέντος· τὸ δὲ κηρύγματι ἑρμηνευτέον κατὰ τὰ σήμερον λεγόμενα διαγγέλματι.

168-9. Ἀμφὶ τοὺς κείνων ἔτι παῖδας. Πολλὰ παρέσχε πράγματα τοῖς ἑρμηνευταῖς τὸ ἐνταῦθα κείμενον: κείνων ὃ ὑπονοεῖ καὶ τὸν Οἰδίποδα ὡς παῖδα τοῦ Λαΐου καὶ τὸν Ἐτεοκλέα καὶ Πολυνείκη ὡς παῖδας τοῦ Οἰδίποδος κατὰ σχῆμά τι συγχύσεως καὶ ἀδιαφορίας τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκφράσεως· οὕτω μόνον δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ τό: κείνων· αὕτη εἶνε ἡ ἑρμηνεία τοῦ Hermann, ἣ καὶ μόνη ἐστὶν ὀρθή, εἰ καὶ ὀλίγόν τι δυσχερής. Ἄλλοι ἐννοοῦσιν ὑπ' αὐτὴν τὴν λέξιν τὸν Οἰδίποδα καὶ τὴν Ἰοκάστην ὑποθέτοντες ὅτι ἐξέπεσε στίχος τις προηγούμενος, ἐν ᾧ τῆς Ἰοκάστης ἐγίνετο μνεία· ἀλλ' ἀπίθανα ταῦτα. Πολλῆς δυσχερείας φαίνεται τὸ πρῶτον ἀπαλλάττουσα ἡ τοῦ Σεμιτέλου διόρθωσις: δυστήνοιν ἔτι παίδοιν· ἀλλὰ τό: δυστήνοιν παίδοιν εἴτε κατὰ γενικὴν ἐκληφθῇ, εἴτε κατὰ δοτικήν, εἶνε ἀνάρμοστον· τὸ ἐπιφερόμενον παράδειγμα «ἃ δ' ἀμφὶ τοῖν σοῖν δυσμοίροιν παίδοιν κακὰ νῦν ἐστι» (Οἰδ. ἐ. Κολ. 365) ἔχει καλῶς μετὰ τῆς δοτικῆς· διότι ἐνταῦθα στάσεως ἔννοια· ἀλλ' ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ κινήσεως ἔννοια (ἐμπέδοις φρονήμασι πρὸς τοὺς παῖδας ἐκείνων). Χρεία λοιπὸν αἰτιατικῆς ἐνταῦθα. Καὶ τοῦτο μὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ, ἂν ἠθέλομεν γράψει: ἀμφὶ δυστήνους ἔτι παῖδας· ἀλλὰ διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ Κρέων θὰ φανῇ συμπαθῶν τοῖς παισὶν ἀμφοτέροις· ἀλλ' αὐτὸς τῷ μὲν Ἐτεοκλεῖ συνεπάθει, οὐχὶ δὲ καὶ τῷ Πολυνείκει (ἰδὲ στ. 194-210)· ὥστε καὶ ἡ τελευταία διόρθωσις ἀντὶ νὰ ἀπαλλάξῃ δυσχερειῶν δυσχερεστέραν καθίστησι τὴν ἑρμηνείαν. Ὁ Brunk διορθοῖ: κείνου τότε· ὁ Bothe: κείνου γ' ἔτι· ὁ Blaydes: ἀμφὶ τὰ κείνου τέκνα | ἀεὶ (ἤ: πιστοὺς) μένοντας. Στερκτέον κατ' ἐμὲ εἰς τὴν τοῦ Hermann ἑρμηνείαν.

211-12. Σοὶ ταῦτ' ἀρέσκει—εὐμενῆ πόλει. Ἀμφότεροι οὐ-

τοι οἱ στίχοι πράγματα παρέσχον τοῖς ἑρμηνευταῖς· ὁ Dindorf διορθοῖ τὸν δεύτερον στίχον γράφων: κἀς τὸν εὐμενῆ ἀντί: καὶ τὸν εὐμενῆ καὶ ἐννοεῖ τὴν πρόθεσιν: ἐς ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ πρῶτον μέλος: τὸν τῇδε δύσνουν· ὁ Nauck ὑποπτεύει μᾶλλον ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ ἁμάρτημα· τοῦτο ὑποπτεύων καὶ ἐγὼ εἰκάζω: σὺ ταῦτα δράσεις ἀντὶ τοῦ: σοὶ ταῦτ' ἀρέσκει· ἡ σύνταξις τοῦ χωρίου κατὰ τὸ: ποιῶ (ἐργάζομαι) τινά τι· τὸ δέ: ταῦτα εἰς τὰ ἡγούμενα ἀναφερόμενον δηλοῖ τὸ τιμητικὸν (209-210) καὶ ἀτιμαστικὸν τοῦ Κρέοντος (207-208).

215. Ὡς ἂν σκοποὶ νῦν ἦτε. Ὁ Schneidewin γράφει: ὡς οὖν σκοποὶ νῦν ἦτε. Ὁ Rauchenstein: ὥστ' οὖν σκοποὶ νῦν ἔστε. Ὁ Dindorf: πῶς ἂν—εἶτε· ὁ Wolf: ὡς ἂν εἶτε· ὁ Hermann: ὥστ' ἂν σκοποὶ νῦν εἶτε· ὁ Σεμιτέλος εἰκάζει: ὡς οὖν σκοποὶ μενεῖτε. Ἐγὼ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ: ὥστε σκοποὶ νῦν ἔστε. Τὸ ἔστε εἴκασε καὶ ὁ Dindorf.

234. Σοί, κεἰ τὸ μηδὲν ἐξερῶ. Περὶ τῶν διαφόρων διορθώσεων καὶ τῶν ἑρμηνειῶν τοῦ χωρίου ἰδὲ ἔκδ. Σεμιτέλου· εὐοδοῦται, νομίζω, τὸ χωρίον, ἂν ἀντί: σοὶ γραφῇ: ὅς.

252 καὶ 262. Ἀλλ' ἄσημος οὑργάτης τις ἦν. Οἱ μὲν ἀποδίδουσι τό: τίς εἰς τό: ἄσημος, οἱ δὲ εἰς τό: οὑργάτης, ἐκλαμβάνοντες τό: οὑργάτης τις ἴσον τῷ: ὁ ἐργασάμενός τις, ὅστις εἰργάσατο· ἀλλ' ἀκατάληπτον οὕτω, πῶς δύο ἀντίθετα, τὸ ἀόριστον: τις καὶ τὸ ὡρισμένον σύναρθρον: οὑργάτης, συνάπτονται. Τὰ ἀναφερόμενα παραδείγματα πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ταύτης «(Φοῖβος) ἐπιστέλλει τοὺς αὐτοέντας τιμωρεῖν τινας» (ἀνθ' οὗ γράφεται καί: τοὺς αὐτοέντας χειρὶ τιμωρεῖν τινα) (Οἰδ. τύρ. 107), «ὅταν ὁ κύριος παρῇ τις» (Οἰδ. ἐ. Κολ. 288) δέονται μείζονος ἐρεύνης.—Ὁμοία εἶνε ἡ σύνταξις καὶ ἐν τῷ 262 στίχῳ «εἷς γάρ τις ἦν ἕκαστος οὑξειργασμένος», τό: οὑργάτης τοῦ πρώτου παραδείγματος ἀντιστοιχεῖ τῷ: οὑξειργασμένος τοῦ δευτέρου, τό: τις τῷ: εἷς τις (ἐν στ. 269 ἀντεστραμμένως: τις εἷς), τό: ἄσημος τῷ: ἕκαστος· καθ' ἡμᾶς συντακτέον οὕτως: οὑργάτης (ὑποκ.) τις (κατηγορούμ.), τὸ δέ: ἄσημος (παράθεσις), καὶ ἑρμηνευτέον: ὁ ἐργάτης ἦτο κάποιος, ὃς ἦτο ἄσημος. Οὕτω συντακτέος καὶ ὁ 262 στ. οὑξειργασμένος (ὑποκ.), εἷς (κατηγ.), τις (ἐπίθ. προσδ. τοῦ: εἷς), ἕκαστος (παράθεσις τοῦ: εἷς

τις)· ἡ ἔννοια: ὁ ἐξειργασμένος ἦτο ἕνας κάποιος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐξ ἡμῶν ἕκαστος. Ὁ 262 στίχος μετὰ τοῦ ἑπομένου «κοὐδεὶς ἐναργὴς» ἀποτελεῖ εἶδός τι ὀξυμώρου σημαίνων ἄλλαις λέξεσι: καὶ ἤμεθα καὶ δὲν ἤμεθα οἱ ἐξειργασμένοι τὸ ἔργον.

276. Ἄκων οὐχ ἑκοῦσιν. Ὁ Σοφοκλῆς, ἂν ἤθελεν, ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ ἐνταῦθα τὸ τῆς παρηχήσεως σχῆμα γράφων: ἄκων νῦν ἄκουσιν· ἀλλὰ δὲν ἀρέσκεται πολύ, φαίνεται, εἰς τὸ τοιοῦτον σχῆμα, θέλων νὰ καταστήσῃ τὸν λόγον ὀγκώδη καὶ σεμνόν, πρὸς ὃ τὸ τοιοῦτον σχῆμα οὐδαμῶς συμβάλλεται. Καὶ ἀλλαχοῦ παρατηρεῖται ἡ τοιαύτη τοῦ Σοφοκλέους τάσις· οὕτως ἐν στ. 571 «παίσαντές τε καὶ πληγέντες», 271 «οὔθ' ὅπως δρῶντες καλῶς πράξαιμεν», 212 «τὸν τῇδε δύσνουν καὶ τὸν εὐμενῆ πόλει», 302-303 «ὅσοι δὲ μισθαρνοῦντες ἤνυσαν τάδε χρόνοι ποτ' ἐξέπραξαν ὡς δοῦναι δίκην»· ἐνταῦθα ἠδύνατο κάλλιστα ὁ ποιητὴς ἀντὶ τοῦ ἐξέπραξαν νὰ μεταχειρισθῇ χάριν τῆς παρηχήσεως τό: ἤνυσαν ἤ: ἐξήνυσαν ἄλλως μετασκευάζων τὸν στίχον, οἷον, ἐξήνυσάν ποθ', ὡς δίκην δοῦναι, χρόνοι· στ. 664· «καλῶς μὲν ἄρχειν, εὖ δ' ἂν ἄρχεσθαι»· καὶ ἐνταῦθα ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὴν παρήχησιν γράφων: καλῶς μὲν—καλῶς δὲ ἤ: εὖ μὲν—εὖ δέ· στ. 674-5 «αὕτη—ἥδ'—ἥδε», στ. 898 «φίλη μὲν—προσφιλὴς δὲ—φίλη δὲ» Ἠλέκτρ. 267 «ὅταν ἴδω—εἰσίδω δὲ—ἴδω δέ»· Οἰδ. τύρ. 133 «ἐπαξίως γὰρ Φοῖβος, ἀξίως δὲ σύ»· Τραχ. 834· «ὃν τέκετο θάνατος—ἔτεκε δὲ δράκων» (ἐν τοῖς τελευταίοις ἓξ παραδείγμασι διετηρήθη καὶ ἀσθενής τις παρήχησις). Οἰδ. ἐ. Κολ. 1501· «σαφὴς μὲν ἀστῶν—ἐμφανὴς δὲ τοῦ ξένου».

287. Καὶ γῆν ἐκείνων. Τό: ἐκείνων οὐδαμῶς εὐαρμοστεῖ. Ὁ κ. Σεμιτέλος ἀνακινεῖ ὅλον σχεδὸν τὸν στίχον γράφων: καὶ γῆς ἐνοίκων τοὺς νόμους διασκεδῶν ἀντί: καὶ γῆν ἐκείνων καὶ νόμους διασκεδῶν· βεβιασμένον. Ἀρίστη φαίνεται ἡμῖν ἡ διόρθωσις τοῦ Blaydes γράφοντος: πατρῴαν ἀντί: ἐκείνων· ἀλλὰ συναπτέον οὐχὶ τῷ: διασκεδῶν, ἀλλὰ τῷ: πυρώσων. Τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἔννοιαν ἐξήνεγκεν ὁ ποιητὴς ἐν τοῖς στ. 200-201 «ὃς γῆν πατρῴαν καὶ θεοὺς τοὺς ἐγγενεῖς, φυγὰς κατελθών, ἠθέλησε μὲν πυρὶ πρῆσαι κατ' ἄκρας».

303. Χρόνῳ ποτ' ἐξέπραξαν. Τὸ χωρίον τοῦτο ὁ κ. Σεμιτέλος διορθοῖ: χρόνοι ποτ' ἐξέπραξαν· ἐγὼ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ διορθωθῇ: χρόνος ποτ' ἐξέπραξεν.

318. Τί δὲ ῥυθμίζεις τὴν ἐμὴν λύπην ὅπου. Ὁ Σχολ. ἑρμηνεύει: σχηματίζεις, διατυποῖς· ὁ Σεμιτέλος: σταθμίζεις, κανονίζεις, ἐξετάζεις· ὀρθοτέρα τῆς πρώτης φαίνεται ἡμῖν ἡ δευτέρα ἑρμηνεία τοῦ Σχολ.: διατυποῖς, ἀλλ' ἑρμηνευτέον τὸν ἐνεστῶτα ὡς προσπαθείας ἐνεστῶτα, ἤτοι διατί δὲ προσπαθεῖς νὰ διατυπώνῃς ποῦ εἶνε ἡ ἐμὴ λύπη· καταλληλοτέρα δὲ καὶ ταύτης καὶ ἀκριβέστερον ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὸ τοῦ Σοφοκλέους ῥυθμίζεις εἶνε ἡ καὶ ἐν τῇ δημώδει εὔχρηστος σύνθετος λέξις: διαρρυθμίζεις, προσπαθεῖς νὰ διαρρυθμίσῃς, ποῦ εἶνε ἡ λύπη ἡ ἰδική μου, ἢ προσεγγίζει τῇ τοῦ Σεμιτέλου.

338. Θεῶν τε τὰν ὑπερτάταν, Γᾶν ἄφθιτον, ἀκαμάταν ἀποτρύεται. Ἐκ τῆς θεᾶς μητρὸς Γῆς (Κυβέλης ἢ Ῥέας) κατὰ σχῆμα συνεκδοχῆς ἐννοεῖται ἡ τὴν θεὰν ἀντιπροσωπεύουσα γῆ ἐν τῷ: ἄφθιτον, ἀκαμάταν ἀποτρύεται. Ἀλλ' ὅπως στίζεται, τό: Γᾶν ἀτόπως ἀποδίδοται εἰς τό: ἄφθιτον, ἀκαμάταν ἀποτρύεται· ἢ λοιπὸν στικτέον οὕτω: θεῶν τε τὰν ὑπερτάταν Γᾶν, ἄφθιτον ἀκαμάταν ἀποτρύεται, ἢ γραπτέον: θεῶν τε τὰν ὑπερτάταν, γᾶν ἄφθιτον ἀκαμάταν ἀποτρύεται. Τοιαύτη μετάβασις ἐκ τῆς θεᾶς Γῆς εἰς τὴν γῆν καὶ ἐν ἀποσπ. Σόλων. 36. Β. «συμμαρτυροίη — Γῆ μέλαινα, τῆς ἐγώ ποτε ὅρους ἀνεῖλον».

341. Ἱππείῳ γένει. Τινὲς ἑρμηνεύουσι: ταῖς ἡμιόνοις· ἄλλοι: ταύταις τε καὶ τοῖς ἵπποις. Ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ: ἱππείῳ γένει περιφραστικῶς ἐδήλωσεν ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον τοὺς ἵππους· οὕτω καὶ ἐφεξῆς εἶπε φῦλον ὀρνίθων ἀντί: ὄρνιθας, θηρῶν ἔθνη ἀντί: θῆρας, πόντου εἰναλίαν φύσιν ἀντὶ ἰχθῦς.

342. Κουφονόων τε. Ἐκ διορθώσεως τοῦ Brunk, ἐν τῷ χειρογράφῳ: κοῦφον ἐόντε. Τὸ κουφονόων σχόλιόν τι ἑρμηνεύει: κούφως καὶ ταχέως φερομένων· ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶνε ἐναντία τῆς διορθώσεως καὶ παρέχει μοι τὴν ὑπόνοιαν, μὴ τό: κοῦφον ἐόντε τοῦ χειρογράφου πρέπει νὰ γραφῇ: *κοῦφον ἐόν τε*· διότι αὕτη μόνη ἡ γραφὴ δύναται νὰ παρέχῃ τὴν τοῦ σχολίου ἔννοιαν, ἡ ὁποία εἶνε καὶ ἡ ἐπιτυχεστάτη, ὡς δεικνύουσα τὸ πολυμήχανον τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ νὰ συλλάβῃ καὶ τὰ κοῦφα ὄντα καὶ πετόμενα καὶ φεύγοντα αὐτὸν πτηνά· τὸ δὲ ἐκ διορθώσεως κουφονόων ὑβριστικὸν ὂν ἄνευ λόγου τῶν ὀρνίθων εἶνε ὅλως ἀνάρμοστον, οὐ μόνον οὐδὲν προστιθὲν τῇ ἐννοίᾳ, ἀλλὰ καὶ ὅλως παραβλάπτον αὐτήν.

360-362. Παντοπόρος· ἄπορος ἐπ' οὐδὲν ἔρχεται | τὸ μέλλον· Ἅιδα μόνου | φεῦξιν οὐκ ἐπάξεται. Τὰς ποικιλωτάτας διορθώσεις καὶ ἑρμηνείας τοῦ χωρίου τούτου ἰδὲ παρὰ Σεμιτέλῳ· τὸ χωρίον πάντως εἶνε ἐφθαρμένον· διορθωτέον καθ' ἡμᾶς ὧδε: παντοπόρος, ἄπορος ἐπ' οὐδὲν ἔρχεται· ἄτολμος Ἅιδᾳ μόνον φεύγειν οὐκ ἐφίξεται.

395. Τάφον κοσμοῦσα. Ἡ αἰτιατικὴ τάφον οὐδαμῶς ἄλλως δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ἢ ὡς σύστοιχος αἰτιατική, ἤτοι κοσμοῦσα τὸ κόσμημα τοῦ τάφου (τὸ διὰ ταφῆς, δι' ἐνταφιασμοῦ γινόμενον)· ἀλλ' εὐχερέστερον καὶ ἁπλούστερον ἑρμηνεύεται τὸ χωρίον, ἂν ἀντί: τάφον γράψωμεν: τάφῳ· οὕτω, νομίζω, γραπτέον καὶ ἐν στ. 21 τάφῳ ἀντί: τάφου, ὃ βεβιασμένως ἑρμηνεύεται· ἰδὲ Schneidewin καὶ Wolf καὶ στ. 849.

415. Εἴ τις τοῦδ' ἀκηδήσοι πόνου. Ὁ μέλλων τῆς εὐκτικῆς φαίνεται ἀκατάλληλος· πολὺ καταλληλότερος ὁ ἀόριστος· γραπτέον πάντως: ἀκηδήσαι.

489-90. Καὶ γὰρ οὖν κείνην ἴσον ἐπαιτιῶμαι τοῦδε βουλεῦσαι τάφου. Ὁ Schneidewin ἑρμηνεύει: ἴσον ἐπαιτιῶμαι ἐκείνην τοῦδε τάφου, βουλεῦσαι, τῆς ἀπαρεμφάτου ἐπεξηγητικῶς τιθεμένης καὶ ἐξαρτωμένης ἐκ τοῦ ἐπαιτιῶμαι, ὥσπερ καὶ τῆς γενικῆς τάφου κατὰ τό: οὐδέ τι παιδὸς μνήσατο τηλυγέτοιο ἀπὸ δαπέδου ἀνελέσθαι (Ὁμηρ. ὕμν. εἰς Δήμ. 283, πρβλ. καὶ Σοφ. Φιλοκτ. 62 καὶ ἑξ. καὶ Οἰδ. ἐπὶ Κολ. 1211 καὶ ἑξ.). Ὁ Wolf γράφει: τάφους ἀποδίδων τό: τοῦδε εἰς τὸν Πολυνείκη· ὁ ἀρχαῖος Σχολ. ὑπονοεῖ τὴν περὶ εἰς τὸ τάφου· ὁ Hermann συντάσσει: ἴσον τοῦδε τοῦ τάφου κατὰ τό: δωμάτων ἴσον ἔχων (Εὐρ. Φοιν. 550). Ἅπαντα βεβιασμένα· καθ' ἡμᾶς διορθοῦται εὐχερέστατα τὸ χωρίον, ἂν ἀντί: τοῦδε γραφῇ: τῇδε (τῇ Ἀντιγόνῃ· συναπτέον δὲ τὴν δοτικὴν τῇδε τῷ ἴσον) καὶ ἀντί: τάφου ἡ αἰτιατική: τάφον, συναπτομένη τῷ βουλεῦσαι.

504. Ἁνδάνειν λέγοιτ' ἄν. Γραπτέον ἴσως: ἁνδάνον λέγοιτ' ἄν=λέγοιτ' ἂν ἀρέσκον (=καὶ ἀρέσκει καὶ λέγοιτ' ἂν (ὅτι ἀρέσκει, ὅτι ἀρεστόν ἐστι πᾶσι τοῦτο τὸ ἔργον)· ἀλλ' οὐ λέγεται (ὅτι ἀρέσκει), εἰ καὶ ἀρέσκει· φόβος γὰρ ἐγκλῄει γλῶσσαν (διότι ὁ φόβος βουλλώνει τὸ στόμα των).

506-507. Ἀλλ' ἡ τυραννὶς—ἃ βούλεται. Τοὺς δύο τούτους στίχους ἀναρμόστους εὑρίσκουσιν ἐνταῦθα οἱ ἑρμηνευταὶ καὶ ὀβελίζουσι· καὶ ἀληθῶς οὐδαμῶς ἑρμηνεύονται ἀβιάστως· πολλοὶ θεωροῦσιν αὐτοὺς τοῦ Εὐριπίδου. Ἀλλ' εὐαρμοστότατοί εἰσι τιθέμενοι μετὰ τὸν 509 στίχον, ὁπότε ἀποτελεῖται μία ὡραία ἀντίθεσις πρὸς τὸν χορόν, τούτου μὲν ὑπίλλοντος στόμα, τῇ δὲ τυραννίδι ἐξὸν λέγειν δρᾶν θ' ἃ βούλεται. Καὶ παραβλάπτεται μὲν διακοπτομένη ἡ στιχομυθία· ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα· οὕτως ἐν στ. 44-45 ἔχομεν δύο στίχους ἀνθ' ἑνός· οὕτω καὶ ἐν τῇ ἑτέρᾳ στιχομυθίᾳ (78-93) τὰ δίστιχα διαδέχονται μονόστιχα καὶ τἀνάπαλιν (78-79 καὶ 80-81 καὶ 84-5 καὶ 86-87). οὕτω καὶ ἐν στ. 404-405 πρὸ τοῦ διστίχου καὶ μετ' αὐτὸ ὑπάρχουσι μονόστιχα. Οὕτω καὶ ἐν Ἠλέκτρᾳ στ. 924-925 καὶ 930-931 καὶ 932-933 καὶ 938-939. Οὕτω καὶ ἐν στ. 1097-1119 τὰ δίστιχα διαδέχονται μονόστιχα· καὶ ἀλλαχοῦ· Τραχ. 64-78 καὶ 1203-1220. Φιλοκτ. 26-39 καὶ 245-254 καὶ 639-661 καὶ 893-926.

549. Τοῦδε γὰρ σὺ κηδεμών. Τὸ κηδεμὼν ἐνταῦθα=εἶ κηδεμών, ἤτοι κήδει. Ἀλλὰ δυσχερὴς ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία· ἴσως διορθωτέον τὸ χωρίον οὕτω: τοῦδε γὰρ κήδει μόνου

551. Δῆτ'· εἰ γέλωτ' ἐν σοὶ γελῶ. Τὸ χωρίον, ὅπως ἔχει, νόημα οὐδὲν ὑγιὲς παρέχει· περὶ τῶν διαφόρων διορθώσεων καὶ τῶν ἑρμηνειῶν ἰδὲ ἔκδ. Σεμιτέλου· ἐγὼ νομίζω ὅτι τὸ χωρίον πρέπει νὰ διορθωθῇ οὕτω: δή, κοὐ γελῶσ' ἐν σοὶ γέλων, ἤτοι ἀνιῶ σε, ἀλγοῦσα ὅμως (μὲ λύπην μου ὅμως) καὶ οὐχὶ γελῶσα γέλωτα ἐν σοί, διὰ τὴν σὴν ἀτολμίαν (ὅτι οὐ μετέσχες τῆς ταφῆς τοῦ Πολυνείκους).

557. Καλῶς σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ' ἐγὼ 'δόκουν φρονεῖν. Τὸ χωρίον εἶνε πλημμελές, ὅπως καὶ ὁ Nauck παρατηρεῖ, καὶ ἡ θέσις τοῦ: μὲν καὶ τοῦ: τοῖς οὐχὶ καλή· διορθοῦται εὐχερέστατα τὸ χωρίον καὶ ἀποβαίνει κανονικώτατον οὕτω: τοῖς μὲν καλῶς σύ, τοῖς δ' ἐγὼ 'δόκουν φρονεῖν, ἤτοι τοῖς μὲν σὺ καλῶς ἐδόκεις φρονεῖν, τοῖς δ' ἐγὼ καλῶς ἐδόκουν φρονεῖν.

571-2. Ὦ φίλταθ' Αἷμον — υἱέσιν στυγῶ. Μεταλλακτέον τὴν θέσιν τῶν δύο τούτων στιχων, ἤτοι γραπτέον: 570. Ἰσμ. οὐχ ὥς γ' ἐκείνῳ τῇδέ τ' ἦν ἡρμοσμένα. 571. Κρέων· κακὰς ἐγὼ γυναῖκας υἱέσιν στυγῶ. 572. Ἰσμ. Ὦ φίλταθ' Αἷμον, ὥς σ' ἀτιμάζει

πατήρ. 573. Κρέων. Ἄγαν γε λυπεῖς καὶ σὺ καὶ τὸ σὸν λέχος.

601. Κατ' αὖ νιν φοινία θεῶν τῶν. Οὔτε τὸ ἄρθρον: τῶν εὐαρμοστεῖ ἐνταῦθα, οὔτε τὰ ἐπιφερόμενα «λόγον τ' ἄνοια καὶ φρενῶν ἐρινὺς» ἀπροσκόπτως συνάπτονται τῇ προκειμένῃ προτάσει· γραπτέον ἤ: θεῶν τις νερτέρων ἀμᾷ κοπὶς (ἰδὲ καὶ στ. 598: ἐρείπει θεῶν τις), ἤ: θεῶν τε νερτέρων. Τὸ δεύτερον κρεῖττον.

613-14. Οὐδὲν-ἕρπει ἄτας. Καὶ τὸ χωρίον τοῦτο ἀνιάτως νοσεῖ. Ὁ Heat διορθοῖ τρέπων τό: ἕρπει εἰς: ἕρπειν καὶ τό: πάμπολις εἰς: πάμπολύ γ'· ἂν τρέψωμεν καὶ τό: οὐδὲν εἰς οὐδέν', νομίζομεν ὅτι πλήρης ἐγένετο τοῦ χωρίου ἡ θεραπεία· γραπτέον λοιπόν: οὐδέν' ἕρπειν θνατῶν πάμπολύ γ' ἐκτὸς ἄτας. Ὁμοίαν σχεδὸν ἔννοιαν ἐκφέρει καὶ τὸ ἐν Οἰδ. ἐπὶ Κολωνῷ 252-4 «οὐ γὰρ ἴδοις ἂν ἀθρῶν βροτόν, ὅστις ἄν, εἰ θεὸς ἄγοι, ἐκφυγεῖν δύναιτο»· πρβλ. καὶ Ἠλ. 696 «ὅταν δέ τις θεῶν βλάπτῃ, δύναιτ' ἂν οὐδ' ἂν ὁ σθένων φυγεῖν»· καὶ ἀπ. 615· «οὐδ' ἂν εἷς φύγοι βροτῶν ποθ', ᾧ καὶ Ζεὺς ἐφορμήσῃ κακά»· (ἀντί: ᾧ καὶ γραπτέον ᾧ κε).

653-4. Ἀλλὰ πτύσας νυμφεύειν τινί. Τὰς δυσχερείας τοῦ χωρίου τούτου ἰδὲ παρὰ Σεμιτέλῳ· δὲν θὰ ἐνδιατρίψω εἰς αὐτάς· ἐκθέτω τὴν περὶ διορθώσεως γνώμην μου ἔχουσαν οὕτως.

653. Ἀλλ' ὥστε δυσμενῆ σὺ νυμφεύειν τινί
654. τὴν παῖδ' ἐν Ἅιδου τήνδ' ἀποπτύσας μέθες

628-9. Τῆς μελλογάμου νύμφης τάλιδος ἥκει | μόρον Ἀντιγόνης. Τό: μελλογάμου νύμφης θεωρούμενον ὡς ἑρμηνευτικὸν τοῦ τάλιδος ἀποβάλλεται ὑπὸ τοῦ Τρικλινίου καὶ πολλῶν νεωτέρων ὀρθῶς· ἄλλοι δ' ἀποβάλλουσι μόνον τό: νύμφης· κατὰ τοὺς τελευταίους τὸ μέτρον εὐοδοῦται «τῆς μελλογάμου τάλιδος ἥκει» (τετράμετρος ἀναπαιστικὸς ἀκατάληκτος)· κατὰ τοὺς πρώτους πρέπει ὁ τρίτος στίχος «τάλιδος ἥκει» καὶ ὁ τέταρτος «μόρον Ἀντιγόνης» νὰ συναφθῶσιν εἰς ἕνα τετράμετρον ἀναπαιστικὸν ἀκατάληκτον. Ἀλλ' οὕτως οἱ στίχοι τῆς στροφῆς γίνονται τέσσαρες, ὀλιγωτέρους δὲ τῶν πέντε δὲν εὑρίσκει τις ἐν ἀναπαιστικῇ στροφῇ ἐν ταύτῃ τῇ τραγῳδίᾳ· πλὴν δὲ τούτου λείπει τὸ ἀπαραίτητον ἀκατάληκτον δίστιχον. Καθ' ἡμᾶς λοιπὸν πρὸς ἄρσιν πασῶν τούτων τῶν δυσχερειῶν τὸ μὲν «τῆς μελλογάμου νύμφης» ὀβελιστέον μετὰ τοῦ Τρικλινίου, ἀντ' αὐτοῦ δὲ γραπτέον: τῆσδε ταλαίνης· οὕτως ὁ τρίμετρος στίχος γίνεται

ἀναπαιστικὸς τετράμετρος ἀκατάληκτος «τῆσδε ταλαίνης τάλιδος ἥκει», ὁ τέταρτος στίχος ἀναπαιστικὸς δίμετρος ἀκατάληκτος «μόρον Ἀντιγόνης» (ἀντὶ τοῦ: μόρον κρείττων καθ' ἡμᾶς ἡ τοῦ Blaydes διόρθωσις: μόρου), ὁ δὲ πέμπτος στίχος κατὰ τὸ σύνηθες τετράμετρος καταληκτικὸς «ἀπάτας λεχέων ὑπεραλγῶν»· οὕτω γραπτέον:

628. τῆσδε ταλαίνης τάλιδος ἥκει
629. μόρου Ἀντιγόνης
630. ἀπάτας λεχέων ὑπεραλγῶν.

Τῶν προστεθεισῶν δύο λέξεων «τῆσδε ταλαίνης» ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ τῆς στροφῆς οὐ μόνον οὐδεμία παρέλκει, ἀλλά καὶ ἀμφότεραι προσφυέστατα ἔχουσι πρὸς τὴν τοῦ χωρίου ἔννοιαν· πλὴν δὲ τούτου τό: ταλαίνης οὐ πολὺ ἀπέχει τοῦ ἀκολουθοῦντος: τάλιδος, δι' ἣν ὁμοιότητα καὶ εὐκόλως νὰ ἐκπέσῃ ἠδύνατο· τούτου δὲ ἅπαξ ἐκπεσόντος, καὶ τό: τῆσδε, ὃ μόνον σχεδὸν ἦν ἄχρηστον, πλὴν δὲ τούτου καὶ εἰς τὸ μέτρον προσέκρουεν, ἔπρεπε νὰ παραλειφθῇ· ἴσως δ' εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ τὸ παρακείμενον: τῆς (τῆς μελλογάμου νύμφης), ἐλάχιστον ἀπέχον τοῦ: τῆσδε.

715. Ἐγκρατῆ πόδα. Τὰς διαφόρους διορθώσεις καὶ ἑρμηνείας εὑρίσκει τις παρὰ Σεμιτέλῳ, ὃς διορθοῖ: ἀγκράτος (ἀνὰ κράτος)· φέρεται δὲ καὶ γραφὴ ἐγκρατής· ἀλλ' εὐκολώτερον διορθοῦται τὸ χωρίον, ἂν ἀντί: ἐγκρατῆ γραφῇ: ἐγκρατῶς. Περὶ τῆς συγχύσεως τοῦ *η* καὶ *ως* ἰδὲ Γρηγ. Κορίνθ. Schäfer σελ. 567 καὶ 780.

747. Οὔτἄν. Γραπτέον ἴσως: οὔποτ' ἄν· οὐδὲν κωλύει ὅτι γίνεται δάκτυλος ἐν τῷ πρώτῳ ποδί· αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐν Ἠλέκτρᾳ στ. 326 Χρυσόθεμιν· 433 οὐδ' ὅσιον.

849. Τάφου ποταινίου. Γραπτέον ἴσως: τάφῳ ποταινίῳ=διὰ ταφῆς καινοφανοῦς· ἰδὲ καὶ σημ. εἰς στ. 21 καὶ 395.

855. Πολύ. Γραπτέον ἴσως: Πολύν.

882. Κτήμασι. Πασῶν τῶν διορθώσεων ἀρίστην νομίζομεν τὴν τοῦ Seyffert: βλέμμασι, ἀνθ' ἧς ὅμως ἡμεῖς θὰ προετιμῶμεν νὰ γράψωμεν: ὄμμασι.

905. Οὐ γάρ ποτ' οὔτ' ἄν. Γραπτέον ἴσως: οὐ γάρ ποτ' οὖν οὔτ',.

916. Διὰ χερῶν. Ὁ κ. Σεμιτέλος προτείνει ἀντ' αὐτοῦ τοῦ ὅλως ἀκαταλλήλου: δι' Ἀχέρονθ'· γραπτέον ἴσως: διαφθερῶν.

923 Ξυμμάχων. Ἀναγκαῖον φαίνεται τό: ξυμμάχων νὰ τραπῇ εἰς: ξυμμαχοῦντ'.

996. Ἐπὶ ξυροῦ τύχης. Ὁ Blaydes διορθοῖ γράφων: ἀκμῆς ἐπὶ ξυροῦ· ὀρθότερον πρέπει νὰ γραφῇ: ἀκμῆς ἔπι ξυροῦ.

1013. Φθίνοντα σεμνῶν ὀργίων. Διόρθωσις τοῦ Nauck τρέψαντος τό: ἀσήμων τῶν χειρογράφων εἰς σεμνῶν· ὁ αὐτὸς θέλει καὶ τὸ μαντεύματα νὰ τραπῇ εἰς μαγεύματα· ὁ δὲ Wecklein ἀντὶ τοῦ: φθίνοντα εἰκάζει: φανέντα. Καθ' ἡμᾶς γραπτέον: φθίνοντ' ἄσημ' ἐν ὀργίοις μαντεύματα· ὁ ὅλος δὲ στίχος ἐπεξήγησις τοῦ τοιαῦτα.

1305. Τῶν δ' ὑπαὶ γένους. Διορθωτέον ἴσως: τῶν δ' ὑπ' ἐγγενῶν (= ὑπὸ δὲ τῶν ἐγγενῶν, συγγενῶν) ἤ: τοῖσδέ τ' ἐκ γένους.

1049. Πάγκοινον. Ἡ λέξις αὕτη ἐνταῦθα εἶνε ὅλως νοήματος ἐστερημένη· ἴσως ἀντ' αὐτῆς γραπτέον: νῦν πάλιν.

1071. Ἄμοιρον ἀκτέριστον. Τινὲς τὸ ἄμοιρον συνάπτουσι μετὰ τοῦ: θεῶν, ἀνθ' οὗ ὁ Σεμιτέλος εἰκάζει: γόων· ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἐνταῦθα: κτερισμάτων ἄμοιρον, οὗ ὡς ἐξηγητικὸν ἔκειτο ἐν τῇ ᾤᾳ τὸ ἀκτέριστον, ὃ εἰσερπύσαν εἰς τὸ ἔδαφος ἐξεδίωξε τό: κτερισμάτων.

1096 Ἄτῃ πατάξαι θυμὸν ἐν δεινῷ πάρα. Τὸ χωρίον νοσεῖ ἐν ταῖς τρισὶ τελευταίαις λέξεσιν: ἐν δεινῷ πάρα, ἀνθ' ὧν καθ' ἡμᾶς γραπτέον: οὐ δεινοῦ πέρα;

1097. Δεῖ-Κρέον. Ἀντ' αὐτῶν γραπτέον ἴσως: δή-ἀκμή.

1122-3. Παρ' ὑγρῶν Ἰσμηνοῦ ῥείθρων. Ὅλως ἀπροσδιόνυσον, ἵνα μὴ εἴπω σόλοικον, τὸ χωρίον· γραπτέον: παρ' ὑγροῖς Ἰσμηνοῦ ῥείθροις.

1156. Οὐκ ἔσθ' ὁποῖον στάντ' ἂν ἀνθρώπου βίον. Τὸ χωρίον τεταραγμένον καὶ αἱ ἑρμηνεῖαι βεβιασμέναι· ἰδὲ Schneidewin, Wolf καὶ Σεμιτέλον· διορθωτέον καθ' ἡμᾶς οὕτως: οὐκ ἔστιν ἐν ἀνθρώποισι βίος, ὃν στάντ' ἰδών,

1163. Εὔθυνε, θάλλων. Προσκόπτει ἡ ἑρμηνεία εἰς τὴν μετοχὴν θάλλων· αἴρεται πᾶσα δυσχέρεια, ἂν γραφῇ: εὔθυνε κἄθαλλ'.

1179. Πάρα. Ἀντ' αὐτοῦ δυσχερῶς ἑρμηνευομένου γραπτέον ἴσως: πρέπει.

1196. Ἐγὼ δὲ σῷ ποδαγός. Τό: δὲ δὲν ἑρμηνεύεται σαφῶς

ἐγὼ θὰ προετίμων νὰ παραλειφθῇ, διορθουμένου τοῦ στίχου οὕτω: ἐγὼ ποδαγὸς σῷ τό θ'.

1209. Τῷ δ' ἀθλίας ἄσημα. Σκοτεινὸν καὶ δυσερμήνευτον τὸ χωρίον· ἐφθαρμένον πάντως· διορθωτέον ἴσως: τῷ δ' ἀθλίας τοι σῆμα.

1282. Γυνὴ τέθνηκε τοῦδε παμμήτωρ. Τὸ παμμήτωρ δυσερμήνευτον ἐνταῦθα. ὅπως ἂν ἑρμηνευθῇ· γραπτέον ἴσως: μήτηρ τέθνηκε τοῦδε δυσμήτωρ. Τοιοῦτον ὀξύμωρον καὶ τὸ ἐν Ἠλέκτρᾳ στ. 1143 «μήτηρ ἀμήτωρ».

1301. Ἥδ' ὀξύθηκτος ἥδε βωμία πέριξ. Τὸ χωρίον φαίνεται λίαν ἐφθαρμένον. Καὶ ὁ μὲν Arndt εἰκάζει: ἥδ' ὀξυθήκτῳ βωμίᾳ περὶ ξίφει καί: πτώσιμος περὶ ξίφει ἀντὶ τοῦ: βωμία περὶ ξίφει. Ὁ Bergk: ἥδ' ὀξυθήκτῳ φοινία περὶ ξίφει | μύει κελαινὰ βλέφαρα· ὁ Donaldson: ἡ δ' ὀξύθηκτος ἥδε βωμία πτέρυξ· ὁ Blaydes; ἥδ' ὀξυθήκτῳ σφαγίδι βωμίᾳ πέρι· ὁ Gledisch: ἡ δ' ὀξυθήκτῳ φασγάνῳ περιπτυχής. Διορθωτέον ἴσως: ἥδ' ὀξυθήκτῳ φασγάνῳ βωμοῦ πέριξ.

1342. Καὶ θῶ. Γραπτέον: κλιθῶ, ὃ εὐκολώτατα ἠδύνατο νὰ μεταγραφῇ εἰς: καὶ θῶ, μικρὸν τοῦ Α διαφέροντος τοῦ Λ (ΚΛΙΘΩ-ΚΑΙΘΩ). Ἰδὲ Γρηγ. Κορίνθ. Schäfer σ. 428.

Ἐν Λαρίσῃ, τῇ 25 Ἰουλίου 1894.

ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ. ΚΟΥΣΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΑ

Η εἰς τριπλάσιον περίπου μέγεθος ἀποτετυπωμένη ἐνταῦθα σφραγὶς παρίστησιν ἀροτῆρα μετὰ ταύρου καὶ φέρει δύο ἐπιγραφάς. Ἡ μὲν ἐν τῇ ᾤᾳ ἀπὸ δεξιῶν πρὸς τἀριστερὰ περιθέουσα δεικνύει τὰ σημεῖα:

?
zo· re· i· ta· u· e· mi· vo· me· si· o·

Ζωρηΐδαυ ἠμὶ FΩμεσίω (?)

Τὰ ὀνόματα *Ζωρός*, *Ζωριάδης* δὲν εἶνε ἄγνωστα, ἀλλὰ τὸ πατρωνυμικὸν τοῦτο προϋποτίθησι τὸ ὄνομα *Ζωρεύς*· ἐὰν ἔχῃ δίκαιον ὁ Meister λέγων ὅτι τὸ πρῶτον σημεῖον ὡς *ϣο* πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ, θὰ ἔχωμεν τοτε τὸ ὄνομα *ϣΩρείδης* ἢ *-είτης*, γνωστὸν ὡς ἐθνικὸν τοῦ *Ωρεός*. Τὸ δεύτερον ὄνομα εἶνε πολυειδῶς ἀμφίβολον, ἄλλως τε καὶ διότι τὸ *si* δὲν εἶνε βέβαιον καὶ τὸ τελικὸν ν τῆς γενικῆς λείπει.

Ἡ δὲ ἑτέρα ἐπιγραφή, ἡ ὑπεράνω τοῦ ταύρου κειμένη, ἔχει

pa· te· u·

ἴσως = *βᾶθ(ι) εὖ* «βαῖνε καλῶς»! ὡς ἐκφώνησις τοῦ ἀροτῆρος. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶναι ἀσαφέστερον ἐκτετυπωμένη.

Dr W. Deecke
Διευθυντὴς τοῦ ἐν Mülhausen (Ἀλσατίᾳ) γυμνασίου

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΑ Α', Γ', Δ', Ε', Ζ', Η' ΚΑΙ Θ' ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ(1)

Βιβλ. Α'.

Κεφ. 138, 3 «ὁ δ' ἐν τῷ χρόνῳ, ὃν ἐπέσχε, τῆς περσίδος γλώσσης ὅσα ἠδύνατο κατενόησε (ὁ Θεμιστοκλῆς) καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῆς χώρας».

Ὁ πολὺς Cobet παρετήρησεν ἤδη περὶ τοῦ «ὅσα ἠδύνατο» ταῦτα: «sic verba Thucydidis ὅσα ἠδύνατο verissima stulte ἐπὶ τὸ μυθῶδες ἐκνενίκηκεν» (Μνημοσ. τομ. 3, σελ. 93). Ἡ τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς παρατήρησις εἶναι ὀρθοτάτη· διότι, καθὼς εἶναι παραδεδομένη ἡ γραφή: «*ὅσα ἠδύνατο*», προϋποτίθησιν, ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς τοσαῦτα τῆς περσίδος γλώσσης καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῆς χώρας κατενόησεν, ὅσα ἠδύνατο, ἄλλα δὲ οὐ κατενόησεν, ἐπειδὴ οὐκ ἠδύνατο! Ἂν ὁ βασιλεὺς ἐθαύμασε τοῦ Θεμιστοκλέους τὴν διάνοιαν, καθὼς ὄντως κατὰ τὸν ἱστορικὸν ἐθαύμασε, ὁ θαυμασμὸς ἦν οὐχὶ διότι ὁ Θεμιστοκλῆς κατενόησε τῆς περσίδος γλώσσης καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῆς χώρας ὅσα ἠδύνατο, ἀλλὰ δι' ἄλλα τε καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα, ὅτι ἐν τῷ χρόνῳ, ὃν ἐπέσχε, «κατενόησε τῆς περσίδος γλώσσης καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῆς χώρας ὡς ἄριστα ἠδύνατο». Διὸ ἡμεῖς ἀντὶ τῆς παραδεδομένης γραφῆς «ὅσα ἠδύνατο» ὑποπτεύομεν ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ἢ «⟨ὡς⟩ ἠδύνατο», ἢ μᾶλλον ⟨ὡς ἄριστα⟩ ἠδύνατο· πιστεύομεν δέ, ὅτι ὁ Quintilianus, γράφων: «(Themi-

(1) Αἱ παραπομπαὶ γίνονται κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ J. Classen ἔκδοσιν τοῦ Θουκυδίδου, ἣν καὶ ὑπ' ὄψιν εἴχομεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐργασίᾳ· πολλαὶ δὲ τῶν διορθώσεων ἀνεκοινώθησαν τῇ ἐν Ἀθήναις ἐπιστημονικῇ ἑταιρείᾳ.

stoclem) unum intra annum *optime* locutum esse persice constat» (XI, 2, 50), ἀνέγνω κείμενον, ἐν ᾧ ἐφέρετο ἡ γραφὴ «ἄριστα». Περὶ δὲ τῆς φράσεως «ὡς ἄριστα ἠδύνατο» πρβλ. Ἀντιφ. περὶ τοῦ χορευτοῦ 11 «ἐπειδὴ χορηγὸς κατεστάθην, ἐχορήγουν ὡς *ἄριστα ἠδυνάμην* καὶ δικαιότατα»‘ καὶ Θουκ. Η, 50, 24.

Βιβλ. Γ΄.

Κεφ. 67, 1-4 «Καὶ ταῦτα, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τούτου ἕνεκα ἐπεξήλθομεν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, ἵνα ὑμεῖς μὲν εἰδῆτε δικαίως αὐτῶν καταγνωσόμενοι, ἡμεῖς δὲ ἔτι ὁσιώτερον τετιμωρημένοι,»

Ὁ Kryg. εἰκάζει, ὅτι ἀντὶ τῶν «ἡμεῖς τετιμωρημένοι» πρέπει νὰ γραφῇ «ἡμᾶς τετιμωρημένους» τοῦτ᾽ ἔστιν: «ἵνα εἰδῆτε ἡμᾶς τετιμωρημένους», ἤ, «ἡμεῖς δὲ δείξωμεν τετιμωρημένοι», ὁ δὲ Classen ἐξαρτᾷ τὴν μετοχὴν «τετιμωρημένοι» ἀπὸ τοῦ ῥήματος «εἰδῶμεν» ἢ τοῦ «φαινώμεθα». Καθ᾽ ἡμᾶς δὲ οὐδεμία μεταβολὴ πρέπει νὰ γένηται τῶν: «ἡμεῖς τετιμωρημένοι», διότι ἀπ᾽ οὐδενὸς ῥήματος ἐξαρτᾶται, ἀλλ᾽ εἶναι πρότασις τελική, τῆς συντάξεως οὔσης ὡς ἑξῆς: «ἵνα εἰδῆτε — καταγνωσόμενοι, ἡμεῖς δὲ ἵνα — (ὦμεν) τετιμωρημένοι»,

Βιβλ. Δ΄.

Κεφ. 73,6 κτέ. «καλῶς δὲ ἐνόμιζον σφίσιν ἀμφότερα ἔχειν, ἅμα μὲν τὸ μὴ ἐπιχειρεῖν προτέρους μηδὲ μάχης καὶ κινδύνου ἑκόντας ἄρξαι, ἐπειδή γε ἐν φανερῷ ἔδειξαν ἑτοῖμοι ὄντες ἀμύνεσθαι, *καὶ αὐτοῖς ὥσπερ ἀκονιτὶ τὴν νίκην δικαίως ἂν τίθεσθαι*, ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ πρὸς τοὺς Μεγαρέας ὀρθῶς ξυμβαίνειν»

Ἀντὶ τοῦ: ἂν τίθεσθαι εὕρηται καὶ ἡ γραφή: ἀντιθέσθαι· ὁ δὲ Kryg. ἔγραψεν: ἀνατίθεσθαι ἀντὶ τοῦ: ἂν τίθεσθαι· ὁ δὲ Clas. καὶ ἄλλοι μετ᾽ αὐτοῦ ὑπολαμβάνουσιν, ὅτι τὸ ἀπαρέμφατον: τίθεσθαι ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ῥήματος: ἐνόμιζον (καλῶς δὲ ἐνόμιζον). Ἐν δὲ

ταῖς κριτικαῖς παρατηρήσεσιν ὁ Clas. νομίζει, ὅτι τά: «καὶ αὐτοῖς — ἂν τίθεσθαι» ἢ πρέπει νὰ μετατεθῶσιν εὐθὺς μετὰ τὰ ἐν τῷ στίχῳ 15: «ὥστε ἀμαχεὶ ἂν περιγενέσθαι αὐτοῖς ὧν ἕνεκα ἦλθον» ἤ, τὸ πιθανώτερον κατ' αὐτόν, εἶναι σχόλιον εἰς ταῦτα καὶ διὰ τοῦτο ὀβελιστέα.

Καθ' ἡμᾶς δὲ καλῶς τὸ προκείμενον ἔχει χωρίον καὶ οὐδὲν τὸ ὀβελιστέον, ἂν ἀντὶ μὲν τοῦ: «δικαίως ἂν» ⟨*ἐδικαίωσαν* = δίκαιον ἡγήσαντο⟩ ἀναγνωσθῇ, ἀντὶ δὲ τοῦ: ἀνατίθεσθαι ⟨*ἀνατεθήσεσθαι*⟩, ἀντὶ δὲ τοῦ: αὐτοῖς ⟨αὑτοῖς⟩, καθὼς μετέφρασεν καὶ ὁ Alm. Portus: «sibique quodammodo sine pulvere et labore, victoriam merito tributum iri». Κατὰ δὲ ταῦτα δῆλον, ὅτι τὸ ἀπαρέμφατον: ἀνατεθήσεσθαι οὐχὶ ἐκ τοῦ: ἐνόμιζον, ἀλλ' ἐκ τοῦ: ἐδικαίωσαν ἐξαρτᾶται.

Εὐφροσύνως δὲ εἴδομεν, ὅτι πολὺ πρότερον ἡμῶν καὶ ὁ Böhme ἀντὶ τοῦ: δικαίως ἂν ἔγραψεν: ἐδικαίωσαν.

Κεφ. 86, 4 καὶ ἑφεξ.

«οὐ γὰρ ξυστασιάσων ἥκω, οὐδὲ *ἀσαφῆ τὴν ἐλευθερίαν «νομίζω ἐπιφέρειν, εἰ τὸ πάτριον παρεὶς τὸ πλέον τοῖς «ὀλίγοις ἢ τὸ ἔλασσον τοῖς πᾶσι δουλώσαιμι».

Ἀντὶ τῶν: «οὐδὲ *ἀσαφῆ» ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ἤ: «⟨οὐδ' αὖ ἀσφαλῆ⟩» ἤ: «⟨οὐδ' αὖ σαφῆ⟩»· πρβλ. Δ', 87, 5 «καὶ τὴν ἐλευθερίαν μὴ ἀκίνδυνον ὑμῖν φαίνεσθαι . . .» καὶ 87, 19 «οὐδ' αὖ ἀρχῆς ἐφιέμεθα . . .».

98, 18 «πᾶν δ' εἰκὸς εἶναι τῷ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινι κατειργομένῳ ξύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ».

Τὴν ἐν τοῖς χειρογράφοις φερομένην αἰτιατικήν: «κατειργόμενον» εἰς δοτικὴν «κατειργομένῳ» ἔτρεψεν ὁ Reisk. Ἕτεροι δὲ τῶν ἐκδοτῶν καὶ ἑρμηνευτῶν τοῦ Θουκυκίδου ἀντὶ τοῦ: «τῷ πολέμῳ — κατειργομένῳ» ἀναγινώσκουσι: «τὸ πολέμῳ — κατειργόμενον». Ἂν διὰ ταύτης ἢ δι' ἐκείνης τῆς γραφῆς τὸ χωρίον εὐοδοῦται, ἢ εἶναι

συγκεχυμένον, καθὼς ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν, καὶ πῶς καθ' ἡμᾶς διορθωτέον, τοῦτο εὐθὺς ἐν τοῖς κατωτέρω θὰ δείξωμεν.

Ἡ σύνταξις τοῦ χωρίου, ὥσπερ νῦν τοῦτο κεῖται, εἶναι: (ἔφασαν) δ' εἰκὸς εἶναι πᾶν ξύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ τῷ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινι κατειργομένῳ». Κατὰ δὲ τὴν γραφήν: «τὸ πολέμῳ — κατειργόμενον» ἡ σύνταξις πάλιν ἔχει οὕτως: «εἰκὸς δ' εἶναι πᾶν τὸ πολέμῳ — κατειργόμενον ξύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ». Παραλείποντες ἐνταῦθα χάριν συντομίας νὰ καταδείξωμεν ὅτι, ἄν τε ταύτην ἄν τε ἐκείνην τὴν γραφὴν δεχθῶμεν, ἡ τοῦ χωρίου διάνοια δὲν εἶναι κατὰ πάντα πλήρης οὐδὲ σαφής, παρατηροῦμεν μόνον, ὅτι, ὅπως «καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ ξύγγνωμόν τι γίγνηται πᾶν τὸ κατειργόμενον πολέμῳ καὶ δεινῷ τινι», ἢ κατὰ τὴν ἑτέραν γραφήν, «ὅπως πᾶν ξύγγνωμόν τι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ γίγνηται τῷ πολέμῳ — κατειργομένῳ», πρέπει νὰ ὑπάρχῃ τὸ ἔργον, ὅπερ διὰ πόλεμον ἢ διὰ δεινόν τι πράξας τις ὑπὸ τοῦ θεοῦ συγχωρεῖται. Τοιοῦτο δέ τι ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ δὲν φαίνεται. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐνταῦθα λέγουσιν, ὅτι οὐ μόνον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ πᾶς, ὅστις διὰ πόλεμον ἤθελε πράξει τι, ὅπερ κατ' ἀνάγκην καὶ οὐχὶ ἑκόντες καὶ αὐτοὶ ἔπραξαν, συγγνώμης καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ τυγχάνει. Τί δὲ δεινὸν κατειργάσαντο οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὸν πόλεμον, λέγεται ἐν τῷ κεφαλ. 97. Οἱ Βοιωτοὶ δηλονότι διὰ τοῦ ἑαυτῶν κήρυκος ἄλλα τε καὶ ταῦτα λέγουσι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους κατηγοροῦντες, ὅτι «Δήλιον τειχίσαντες ἐνοικοῦσι καὶ ὅτι ὅσα ἄνθρωποι ἐν βεβήλῳ δρῶσι πάντα γίγνονται αὐτόθι, ὕδωρ τε, ὃ ἦν ἄψαυστον σφίσι πλὴν πρὸς τὰ ἱερὰ χέρνιβι χρῆσθαι ἀνασπάσαντες ὑδρεύονται» (κεφ. 97, 12 κτέ.). Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πέμψαντες παρὰ τοὺς Βοιωτοὺς ἑαυτῶν κήρυκα ἄλλα τε ἔφασαν καὶ ταῦτα ἀπολογούμενοι: «ὕδωρ τε ἐν τῇ ἀνάγκῃ κινῆσαι, ἣν οὐκ αὐτοὶ ὕβρει προσθέσθαι, ἀλλ' ἐκείνους προτέρους ἐπὶ τὴν σφετέραν ἐλθόντας ἀμυνόμενοι βιάζεσθαι χρῆσθαι· *παν⟨τὶ⟩* δ' εἰκὸς εἶναι, τῷ πολέμῳ *⟨κατειργομένῳ καὶ δεινόν τι κατεργαζομένῳ⟩*, ξύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ». Τοῦτ' ἔστιν: «(ἔφασαν) δ' εἰκὸς εἶναι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ ξύγγνωμόν τι γίγνεσθαι παντί, τῷ πολέμῳ κατειργομένῳ καὶ δεινόν τι κατεργαζομένῳ.

Οὕτω δὲ διορθουμένου τοῦ χωρίου νομίζομεν, ὅτι πλήρης καὶ σαφὴς παρέχεται ἡ ἔννοια αὐτοῦ, συνᾴδουσα οὐ μόνον πρὸς τό: «ξύγγνω-

μόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ», ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἡγούμενα καὶ τὰ εὐθὺς ἑπόμενα, ἅπερ εἶναι αἰτιολογικὰ τοῦ: «ξύγγνωμόν τι — θεοῦ: «καὶ γὰρ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τοὺς βωμούς, *παρανομίαν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκῃ κακοῖς ὀνομασθῆναι καὶ οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ξυμφορῶν* **τι τολμήσασι**».

Βιβλ. Ε', 15, 5.

«ἦσαν γὰρ οἱ Σπαρτιᾶται αὐτῶν πρῶτοί τε καὶ ὁμοίως σφίσι ξυγγενεῖς».

πρῶτοί τε καὶ ὁμοίως σφίσι ξυγγενεῖς] ὅτι ταῦτα, οὕτω παραδεδομένα, ἐσφαλμένα εἶναι, λέγει ὁ Classen, ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται. Τὸ δὲ σφάλμα ἐζητήθη ἐν τῷ: «ὁμοίως», ἀνθ' οὗ ὑπ' ἄλλου μὲν ἐγράφη «ὁμοίων», ὑπ' ἄλλου δὲ «ὁμοίοις». Ὀρθῶς δὲ οὔτε τὸ *ὁμοίων*, οὔτε τὸ *ὁμοίοις* ἀντὶ τοῦ *ὁμοίως* ἐπιδοκιμάζονται ὑπ' ἄλλων τε καὶ ὑπὸ τοῦ Classen, ὅστις εἰκάζει ὅτι ἀντὶ τῶν: «ἦσαν γὰρ οἱ Σπαρτιᾶται αὐτῶν» πρέπει νὰ γραφῇ: ἦσαν γὰρ *οἵ* Σπαρτιᾶται αὐτῶν κτέ., ὅπως οὕτω νοῆται, ὅτι «οὐχὶ πάντες οἱ Σπαρτιᾶται, ἀλλὰ τινὲς μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν πρῶτοι καὶ συγγενεῖς τῶν ἐπιφανεστάτων». Ἡμεῖς δ' εἰκάζομεν, ὅτι ἐξέπεσε πρὸ τοῦ *ὁμοίως* τὸ ἄρθρον *τοῖς*, ὅπερ τιθέμενον: «καὶ ⟨τοῖς⟩ ὁμοίως σφίσι ξυγγενεῖς», παρέχει ταύτην τὴν ἔννοιαν: ἐξ αὐτῶν οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν πρῶτοι καὶ συγγενεῖς πρὸς τοὺς ὁμοίως σφίσι, τοῦτ' ἔστι καὶ συγγενεῖς πρὸς τοὺς ὁμοίως, ὥσπερ αὐτοί, εἶχον δηλονότι, καθὼς λέγει ὁ Πλούταρχος, φίλους καὶ συγγενεῖς τοὺς δυνατωτάτους («οἱ γὰρ ἐκ Πύλου κομισθέντες ἦσαν ἐξ οἴκων τε πρώτων τῆς Σπάρτης καὶ φίλους καὶ ξυγγενεῖς τοὺς δυνατωτάτους ἔχοντες» Πλουτ. Νικ. κεφ. 10).

82, 4 «καὶ Ἀργείων ὁ δῆμος μετ' ὀλίγον ξυνιστάμενός τε καὶ ἀναθαρσήσας ἐπέθεντο τοῖς ὀλίγοις,»

Ὁ Classen ἔγραψε «*μετ' ὀλίγον*» ἀντὶ τοῦ «*κατ' ὀλίγον*», ὅπερ ἔχουσι τὰ χειρόγραφα. Μὴ ἀντὶ τοῦ «*κατ' ὀλίγον*» γραπτέον «⟨κατὰ ξυλλόγους⟩»; πρβλ. Θουκυδ. Β', 88, 5 «τὸ πλῆθος τῶν νεῶν κατὰ

σφᾶς αὐτοὺς ξυνιστάμενοι ἐφοβοῦντο» καὶ Γ', 27, 7 «κατὰ ξυλλόγους τε γιγνόμενοι . . .».

99, 1 καὶ ἐφεξῆς «Οὐ γὰρ νομίζομεν ἡμῖν τούτους δεινοτέρους, ὅσοι ἠπειρῶταί που ὄντες τῷ ἐλευθέρῳ πολλὴν τὴν διαμέλλησιν τῆς πρὸς ἡμᾶς φυλακῆς ποιήσονται, ἀλλὰ τοὺς νησιώτας [τέ] που ἀνάρκτους, ὥσπερ ὑμᾶς, καὶ [τοὺς] ἤδη τῆς ἀρχῆς τῷ ἀναγκαίῳ παροξυνομένους».

Νομίζομεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ διαγραφῶσι, καθὼς θέλει ὁ Classen, τὸ μετὰ «τοὺς νησιώτας» *τε* καὶ τὸ πρὸ τοῦ «ἤδη» *τούς*. Διότι ἡ τοῦ ὅλου χωρίου ἔννοια καθ' ἡμᾶς εἶναι ἡ ἑξῆς: Δὲν εἶναι ἡμῖν οἱ ἐλεύθεροι ἠπειρῶται δεινότεροι, ἀλλ' οἱ νησιῶται, ὅσοι που εἶναι ἢ ἄναρκτοι, ὥσπερ ὑμεῖς, ἢ κατ' ἀνάγκην ἤδη ἄρχονται· διότι οἱ ἠπειρῶται δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο, ὅτι εἶναι ἐλεύθεροι, πολὺ θὰ βραδύνωσι προφυλακτικὰ καθ' ἡμῶν νὰ λάβωσι μέτρα, καθ' ὅσον ἡ ἐλευθερία αὐτῶν ὑφ' ἡμῶν δὲν θὰ κινδυνεύσῃ· οἱ δὲ νησιῶται, οἵ τε ἄναρκτοι, ὑφ' ὑμῶν νὰ ἀρχθῶσι μέλλοντες, δύνανται διὰ τὸ ἀλόγιστον εἰς κίνδυνον φανερὸν ἑαυτούς τε καὶ ἡμᾶς νὰ ἐμβάλωσιν, ὅπως μὴ ἀρχθῶσι, καὶ ὅσοι τούτων, ἤδη ἀρχόμενοι, ἐπειδὴ ἀνάγκη νὰ ἄρχωνται, ὑπὸ τοῦ ἀναγκαίου τῆς ἀρχῆς παροξυνόμενοι δύνανται καὶ οὗτοι διὰ τὸ ἀλόγιστον νὰ πράξωσι τὸ αὐτό, ὥσπερ οἱ ἄναρκτοι· καθὼς δηλονότι οὗτοι, ἵνα μὴ ἀρχθῶσι, δύνανται πάντα εἰς τὸ ἀλόγιστον νὰ ἐπιτρέψωσι καὶ νὰ κινδυνεύσωσιν, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι, ὑπὸ τοῦ ἀναγκαίου παροξυνόμενοι τῆς ἀρχῆς (τ. ἔ. παροξυνόμενοι ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ἄκοντες νὰ ἄρχωνται ἀναγκάζονται) εἰς κίνδυνον δύνανται σφᾶς αὐτοὺς νὰ ἐμβάλωσιν. Κατὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι, μείζονα νῦν ἔχοντες φόβον οὐχ οὕτως παρὰ τῶν ἠπειρωτῶν ἐλευθέρων, ὡς παρὰ τῶν νησιωτῶν ἀνάρκτων τέ που ὄντων, ὥσπερ οἱ Μήλιοι, καὶ τῶν ἤδη δουλευόντων, βούλονται χάριν τοῦ συμφόρου καὶ τοῦ χρησίμου ἀμφοτέροις, νὰ καθυποτάξωσι τοὺς ἀνάρκτους, ὅπως μὴ οἱ ἤδη δουλεύοντες ἐπαναστῶσιν, ἐκείνων ἀνάρκτων μενόντων.

105, 12 καὶ ἐφεξ. «τῆς δὲ ἐς Λακεδαιμονίους δόξης, ἣν διὰ τὸ αἰσχρὸν δὴ βοηθήσειν ὑμῖν πιστεύετε αὐτούς, μα-

καρίσαντες ὑμῶν τὸ ἀπειρόκακον οὐ ζηλοῦμεν τὸ ἄφρον».

ἣν — πιστεύετε] ὁ μὲν Kryg. καὶ ὁ Pop. τὴν αἰτιατικὴν *ἣν* συνάπτουσι πρὸς τὸ ῥῆμα *πιστεύετε* ὡς ἀντικείμενον κατ' ἀναλογίαν τοῦ «πίστιν πιστεύειν», ὁ δὲ Reisk. ἀντὶ τῆς αἰτιατικῆς *ἣν* ἀναγινώσκει δοτικὴν ᾗ, καὶ ταύτην ἀποδέχεται καὶ ὁ Classen, ἂν μὴ κατ' αὐτὸν ἀναγνωστέον «*καθ' ἣν*». Οὐδὲν δὲ τούτων καθ' ἡμᾶς ἀληθές· διότι ἡ πρότασις οὐχὶ ἀναφορική, ἀλλ' ὑποθετικὴ εἶναι· διὸ ἀναγνωστέον: ⟨*ἢν* διὰ τὸ — *πιστεύητε* αὐτούς⟩. Οὕτω δὲ ἡ σύνταξις εἶναι: «μακαρίσαντες δ' ὑμῶν τὸ ἀπειρόκακον οὐ ζηλοῦμεν τὸ ἄφρον «τῆς ἐς Λακεδαιμονίους δόξης, ⟨*ἢν*⟩ διὰ τὸ αἰσχρὸν δὴ βοηθήσειν «ὑμῖν ⟨πιστεύητε⟩ αὐτούς». Ταῦτα δὲ οἱ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις λέγουσι, εἰς τὰ ὑπὸ τῶν συνέδρων τῶν Μηλίων ῥηθέντα ἀναφερόμενοι, ἅπερ εἶναι: «καὶ εἰ μή του ἄλλου, τῆς γε ξυγγενείας ἕνεκα «καὶ αἰσχύνῃ βοηθεῖν (τοὺς Λακεδαιμονίους)» κεφ. 104, 7-9.

κεφ. 111, 25-28 «σκοπεῖτε οὖν καὶ μεταστάντων ἡμῶν καὶ ἐνθυμεῖσθε πολλάκις ὅτι περὶ πατρίδος βουλεύεσθε, * ἣν μιᾶς πέρι καὶ ἐς μίαν βουλὴν τυχοῦσάν τε καὶ μὴ κατορθώσασαν ἔσται».

Ὅτι τὸ χωρίον: «ἣν μιᾶς πέρι — ἔσται», κατά τε τὴν σύνταξιν καὶ τὴν ἔννοιαν οὐχ ὑγιῶς ἔχει, δῆλον παντί· διὸ πολλοὶ πολλαχῶς αὐτὸ νὰ θεραπεύσωσιν ἐπειράθησαν, ὁ δὲ ἀρχαῖος σχολιαστὴς ταύτην δίδωσι τὴν ἐξήγησιν: «πολλάκις πρὸ ὀφθαλμῶν λάβετε ὅτι περὶ πατρίδος ἡ σκέψις μιᾶς οὔσης, περὶ ἧς ἐν μιᾷ βουλῇ ἢ κατορθώσετε ἢ σφαλήσεσθε». Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἐξηγήσεως οὐδαμῶς καταφαίνεται καὶ ὁποῖόν τι κείμενον ὁ σχολιαστὴς πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχεν. Ὁ δὲ Classen, οὐδενὸς τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν ἀποδεχόμενος τὴν διόρθωσιν οὐδὲ τὴν τοῦ Stahl: (ἧς μιᾶς πέρι καὶ ἐς μίαν βουλὴν . . . βουλεύσασθαι ἐξέσται»), αὐτὸς οὐδεμίαν προτείνει, ἀλλὰ μόνον ὑποπτεύει, ὅτι ἢ πρὸ τοῦ «*ἔσται*», ἢ μετ' αὐτὸ ῥῆμά τι ἐξερρύη, εἰς ὃ ἀποδίδοται, λέγει, καὶ ἡ αἰτιατικὴ «*ἥν*». Ἡμεῖς δέ, ἐν ὄψει λαβόντες ἅπερ ἐν κεφ. 103, 6 πρὸς τοὺς Μηλίους οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσιν: («ὃ ὑμεῖς ἀσθενεῖς τε καὶ *ἐπὶ ῥοπῆς μιᾶς ὄντες* μὴ βούλεσθε παθεῖν»),

ὡς ἑξῆς ἀναγινώσκομεν τὸ προκείμενον χωρίον: «ἣν ⟨*ἐπὶ*⟩ μιᾶς ⟨*ῥοπῆς*⟩ καὶ ἐς μίαν βουλὴν τυχοῦσάν τε καὶ μὴ κατορθώσασαν ⟨*ἴστε*⟩». Κατὰ δὲ ταῦτα ταύτην ἔχομεν τὴν ἔννοιαν: «ἐνθυμεῖσθε πολλάκις ὅτι περὶ πατρίδος βουλεύεσθε, ἣν γινώσκετε ὅτι ἐπὶ μιᾶς ῥοπῆς ἐστι καὶ (ταύτης) εἰς μίαν βουλὴν τυχοῦσάν τε καὶ μὴ κατορθώσασαν (τοῦτ' ἔστιν: ἄν τε τύχῃ ἄν τε μὴ κατορθώσῃ)». Ὀφείλομεν δὲ νὰ μνημονεύσωμεν, ὅτι πολὺ πρότερον ἡμῶν, καθὼς μετὰ ταῦτα εἴδομεν ἐν τῇ τοῦ Engelmann μεταφράσει, τὸ εἰρημένον χωρίον οὑτωσὶ διώρθωσεν ὁ Dobrée: «ἢ μιᾶς ἐπὶ ῥοπῆς — ἵσταται». Ὁποτέρα δὲ τῶν διορθώσεων πιθανωτέρα, ἄλλοι κρινέτωσαν· εἰ δὲ μηδετέρα, ἕτεροι τὰ ὀρθότερα εὑρέτωσαν.

Βιβλ. Ζ΄, 10, 18-25.

«ὥστε χρὴ σκοπεῖν τινα αὐτὰ καὶ μὴ μετεώρῳ τῇ πόλει
«ἀξιοῦν κινδυνεύειν καὶ ἀρχῆς ἄλλης ὀρέγεσθαι, πρὶν ἣν
«ἔχομεν βεβαιωσώμεθα, εἰ Χαλκιδεῖς γε οἱ ἐπὶ Θρᾴκης ἔτη
«τοσαῦτα ἀφεστῶτες ἀφ' ἡμῶν, ἔτι ἀχείρωτοί εἰσι καὶ ἄλλοι
«τινὲς κατὰ τὰς ἠπείρους ἐνδοιαστῶς ἀκροῶνται· ἡμεῖς δὲ
«Ἐγεσταίοις δὴ οὖσι ξυμμάχοις ὡς ἀδικουμένοις ὀξέως
«βοηθοῦμεν, ὑφ' ὑμῶν δ' αὐτοὶ πάλαι ἀφεστώτων ἀδικού-
«μεθα, ἔτι μέλλομεν ἀμύνεσθαι».

Ὀρθῶς ὁ Classen ἀφεῖλε τὴν τελείαν μὲν στιγμὴν μετὰ τὸ «ἀκροῶνται», τὴν μέσην δὲ μετὰ τὸ «βοηθοῦμεν», δι' ὑποστιγμῆς αὐτὴν ἀντικαταστήσας. Καὶ μετὰ τὸ «ἀκροῶνται» πρέπει καθ' ἡμᾶς ὑποστιγμὴ νὰ τεθῇ· διότι, ὡς ὀρθῶς καὶ ὁ Classen παρατηρεῖ, ὁ ὡς ὑποθετικὸς φαινόμενος σύνδεσμος *εἰ* («*εἰ* Χαλκιδῆς γε . .)» οὐ μόνον εἰς τὰ: «ἀχείρωτοί εἰσι» καὶ: «ἀκροῶνται ἀναφέρεται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ: «ἡμεῖς δὲ — ὀξέως βοηθοῦμεν» καὶ: «ἔτι μέλλομεν ἀμύνεσθαι». Καταφανεστέρα δὲ ἡ τοιαύτη σύνδεσις γίνεται, ἂν ὁ συμπερασματικὸς λόγος («ὥστε χρὴ σκοπεῖν . . .)» ἐξενεχθῇ ἐρωτηματικῶς: «ὥστε πῶς οὐ χρὴ σκοπεῖν καὶ μὴ ἀξιοῦν — εἰ Χαλκιδῆς γε — ἔτι ἀχείρωτοί εἰσι καὶ ἄλλοι τινὲς — ἐνδοιαστῶς ἀκροῶνται, ἡμεῖς δὲ — ὀξέως βοηθοῦμεν, — αὐτοὶ δ' ἔτι μέλλομεν ἀμύνεσθαι;».

Κεφ. 12, 3 κτέ.

«Καὶ ταῦτα ὑπὲρ ἡμῶν δίκαιον ἐνθάδε εἶναι ἀναλοῦν, «καὶ μὴ ὑπὲρ ἀνδρῶν φυγάδων τῶνδε ἐπικουρίας δεο-«μένων».

«καὶ μὴ ὑπὲρ ἀνδρῶν φυγάδων τῶνδε]. Ἀντὶ τῆς λέξεως *φυγάδων* ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς *μιγάδων*· διότι μιγάδας καθ' ἡμᾶς ὁ Νικίας τοὺς Ἐγεσταίους ὑπολαμβάνει ἅτε μὴ καθαρῶς Ἕλληνας μηδ' ὁμοφύλους τοῖς Ἀθηναίοις. Τοὺς αὐτοὺς δὲ ἐν μὲν τῷ κεφ. 9, 5 καὶ «ἀλλοφύλους» ἀποκαλεῖ («καὶ μὴ οὕτω βραχείᾳ βουλῇ, λέγει, περὶ μεγάλων πραγμάτων ἀνδράσιν *ἀλλοφύλοις* πειθομένους πόλεμον οὐ προσήκοντα ἄρασθαι»), ἐν δὲ τῷ κεφ. 11, 29 «*βαρβάρους*» («ὥστε οὐ περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἐγεσταίων ἡμῖν ἀνδρῶν βαρβάρων ὁ ἀγών»). Ὅτι δὲ ἡ Ἔγεστα ἦτο πόλις οὐχὶ καθαρῶς Ἑλληνική, παραδίδωσιν ἡμῖν τοῦτο αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης, λέγων: «Ἰλίου δὲ ἁλισκομένου τῶν Τρώων τινὲς διαφυγόντες Ἀχαιοὺς πλοίοις ἀφικνοῦνται πρὸς τὴν Σικελίαν καὶ ὅμοροι τοῖς Σικανοῖς οἰκήσαντες ξύμπαντες μὲν Ἔλυμοι ἐκλήθησαν, πόλις δ' αὐτῶν Ἔρυξ τε καὶ Ἔγεστα» (Θουκυδ. Ζ' 2, 13 καὶ ἑφεξ.). Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐν Ζ', κεφ. 17, 6, συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς εἰς Σικελίαν στρατείας, λέγει: «καὶ τὸν ἐς Σικελίαν πλοῦν μὴ μεταγιγνώσκετε ὡς ἐπὶ μεγάλην δύναμιν ἐσόμενον· ὄχλοις τε *γὰρ ξυμμίκτοις* πολυανδροῦσιν αἱ πόλεις κτέ.» πρβλ. Ζ', κεφ. 18, 8-12. Διὰ τῆς παραδοχῆς δὲ τῆς γραφῆς *μιγάδων* μᾶλλον, ἢ διὰ τῆς τῶν «*φυγάδων*» ἐκδηλοῖ καθ' ἡμᾶς ὁ Νικίας τὴν πρὸς τοὺς Ἐγεσταίους ἀπαρέσκειαν, πειρώμενος νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς Ἀθηναίους, ὅπως μὴ αὐτοῖς βοηθήσωσιν· διότι διὰ τοῦ ἐπιθέτου *μιγὰς* μᾶλλον καταδείκνυται, ὅτι οἱ Ἐγεσταῖοι εἶναι οὐχὶ ὁμόφυλοι, ἀλλὰ τρωϊκῆς καταγωγῆς, ἢ διὰ τοῦ ἐπιθέτου *φυγάς*, ὡς δοξάζει ὁ Classen: «was mir wahrscheinlicher ist, er erinnert . . . . an ihren trojanischen Ursprung . . . ., worin um so weniger für Hellenen ein Anlass zum Beistand lag». Ἄλλως δὲ πανταχοῦ τοῦ Θουκυδίδου, ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, τὸ ἐπίθετον φυγὰς κεῖται, καθὼς καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἀττικοῖς συγγραφεῦσιν, ἐν τῇ σημασίᾳ, καθ' ἣν δηλοῦται *ὁ ἐκπεπτωκώς, ὁ ἐξόριστος*.

18, 37 *καὶ ἐφεξῆς* «καὶ τὴν πόλιν (νομίσατε), ἂν μὲν ἡσυ-
« χάζῃ, τρίψεσθαί τε αὐτὴν περὶ αὐτὴν ὥσπερ ἄλλο τι, καὶ
« πάντων τὴν ἐπιστήμην ἐγγηράσεσθαι, ἀγωνιζομένην δὲ
« ἀεὶ προσλήψεσθαί τε τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὸ ἀμύνεσθαι οὐ
« λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ μᾶλλον ξύνηθες ἕξειν».

«καὶ πάντων τὴν ἐπιστήμην ἐγγηράσεσθαι»] νομίσατε λέγει ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅτι καὶ ἡ πόλις, ἂν μὲν ἡσυχάζῃ, αὐτὴ περ ἑαυτὴν κατὰ μικρὸν θὰ μειωθῇ καὶ θὰ καταλυθῇ (ὡς τὸ ὅλον τῆς πολιτείας σῶμα) πάντων μάλιστα, καὶ ὅτι *πάντες ἐπίστανται* (οἵ τε φαῦλοι δηλονότι τῶν πολιτῶν καὶ οἱ μέσοι καὶ οἱ πάνυ ἀκριβεῖς) ἀνωφελὲς καὶ ἄχρηστον θὰ γένηται, ὥσπερ τὸ ὑπὸ τοῦ γήρατος σῶμα, ἀγωνιζομένη δὲ ἀεὶ καὶ τὴν ἐμπειρίαν θὰ προσλάβῃ καὶ τὸ ἀμύνεσθαι οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ σύνηθες θὰ ἔχῃ». Ἡ γενικὴ *πάντων* εἶναι καθ' ἡμᾶς γενικὴ ἐξ ὑποκειμένου, καθὼς λέγουσιν οἱ γραμματικοί, εἰς τό: *τὴν ἐπιστήμην* (= ὅτι πάντες ἐπίστανται), οὐχὶ δὲ ἐξ ἀντικειμένου, ὡς ὑπὸ πολλῶν νοεῖται, ἑρμηνευόντων: πᾶν εἶδος δεξιότητος καὶ ἐμπειρίας, jede Art von Geschicklichkeit· ἢ μᾶλλον τό: «*πάντων*» εἶναι ἀρσενικοῦ οὐχὶ οὐδετέρου γένους. Τὰ δέ: «καὶ τὴν πόλιν — τρίψεσθαι — καὶ πάντων τὴν ἐπιστήμην ἐγγηράσεσθαι» ἔχουσι πρὸς ἄλληλα ὡς τὸ ὅλον πρὸς τὸ μέρος. Ὡς δὲ διὰ παντὸς τοῦ λόγου, οὕτω καὶ ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ ἄριστα ὑποτυποῦται ὁ ἀκμάζων τῇ ἡλικίᾳ καὶ νεανικὸς Ἀλκιβιάδης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν σώφρονα καὶ νηφάλιον, ἀλλὰ μελλητικὸν Νικίαν, ὧν ὁ μέν, ἵνα εἴπωμεν κατὰ τὸν ἱστορικόν, προθυμότατα τὴν εἰς Σικελίαν στρατείαν ἐνῆγεν, τῷ Νικίᾳ ἐναντιούμενος, ὁ δὲ ἀπὸ ταύτης ἐβούλετο τὴν πόλιν ἀποτρέψαι, νομίζων αὐτὴν οὐκ ὀρθῶς βεβουλεῦσθαι.

Ὁ δὲ Classen ὑποπτεύει, ὅτι τά: «καὶ πάντων τὴν ἐπιστήμην ἐγγηράσεσθαι» ἢ εἶναι παρεμβεβλημένα, ἢ ἀντὶ τοῦ: «ἐγγηράσεσθαι» ἁρμόζει νὰ εὑρεθῇ ἕτερον ῥῆμα μεταβατικόν, ὑποκείμενον ἔχον «*τὴν πόλιν*».

Αὐτόθι κεφ. 14, 3 κτέ.

«καὶ γνώμας προτίθει αὖθις (ὦ πρύτανι) Ἀθηναίοις, νο-
« μίσας, εἰ ὀρρωδεῖς τὸ ἀναψηφίσαι, τὸ μὲν λύειν τοὺς νό

«μους μὴ μετὰ τοσῶνδ' ἂν μαρτύρων αἰτίαν σχεῖν, τῆς δὲ «πόλεως βουλευσαμένης ἰατρὸς ἂν γενέσθαι».

Οὕτως ἐν ἅπασι σχεδὸν τοῖς χειρογραφοις φέρεται τὸ προκείμενον χωρίον, ἔν τισι δὲ μόνον ἀντὶ τοῦ: «τῆς δὲ πόλεως βουλευσαμένης» εὕρηται ἡ γραφὴ «τῆς δὲ πόλεως *κακῶς* βουλευσαμένης»· ἓν δὲ πάλιν ἀντὶ τοῦ «τὸ μὲν λύειν τοὺς νόμους» ἔχει «*τοῦ* μὲν λύειν τοὺς νόμους». Ὁ δὲ Classen ὑπολαμβάνων, ὅτι τὸ: «τὸ μὲν λύειν τοὺς νόμους» δὲν εἶναι (ὥς τινες οὐχὶ ὀρθῶς νομίζουσιν) ὑποκείμενον τοῦ «αἰτίαν σχεῖν», ἀλλ' αἰτιατικὴ ἀπόλυτος, ἐξηγεῖται οὕτως: «ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ὑπέρβασιν τῶν νόμων»· ὁ αὐτὸς δέ, καθὼς καὶ ἄλλοι, κρίνων περὶ τῆς γραφῆς «*κακῶς*» ὅτι ἀτόπως εἶναι προστεθειμένη, ἑρμηνεύει τά: «τῆς δὲ πόλεως βουλευσαμένης» ὡς ἑξῆς: «τῆς δὲ πόλεως ἐπειδὴ ἐβουλεύσατο»· ὁ δὲ νοῦς εἶναι κατ' αὐτὸν ὅδε: «μόνον ὁ πρύτανις δύναται μετὰ γενομένην ψηφοφορίαν νὰ φέρῃ μεταβολήν».Ἕτερος δέ τις ἀντὶ τῶν «τῆς δὲ πόλεως βουλευσαμένης ἰατρὸς ἂν γενέσθαι» προτείνει τὴν γραφήν: «τῆς δὲ πόλεως ἐν τῷ βουλήσεως ἀσθενεῖ ἰατρὸς ἂν γενέσθαι»,

Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἡμεῖς οὔτε τὴν προτεινομένην γραφὴν ἐννοοῦμεν, οὔτε τοῦ Classen τὴν ἑρμηνείαν νὰ ἀποδεχθῶμεν δυνάμεθα· διότι πῶς θὰ δυνηθῇ ὁ πρύτανις ἰατρὸς νὰ γένηται τῆς πόλεως, ἐπειδὴ (αὕτη) ἐβουλεύσατο; ἢ πῶς πάλιν ὁ πρύτανις μόνον μετὰ τὴν γενομένην ψηφοφορίαν δύναται νὰ φέρῃ μεταβολήν; Ἵνα ὁ πρύτανις τῆς πόλεως δυνηθῇ ἰατρὸς νὰ γένηται, προϋποτίθεται, ὅτι αὕτη δὲν ὑγιαίνει, ἀλλὰ νοσεῖ. Ἀλλ' ὥσπερ νῦν ἔχει τὸ χωρίον («τῆς δὲ πόλεως βουλευσαμένης ἰατρὸς ἂν γενέσθαι») καὶ κατὰ τὴν διδομένην εἰς αὐτὸ ἑρμηνείαν ἡ πόλις φαίνεται, ὅτι δὲν νοσεῖ, ὁ δὲ πρύτανις θὰ γένηται ταύτης ἰατρός, ἐπειδὴ (αὕτη) ἐβουλεύσατο («für die Stadt, nachdem sie einen Beschluss gefasst hat»).

Ὡς ἀναγκαίαν ἡμεῖς ἀποδεχόμενοι τὴν ἔν τισι τῶν χειρογράφων κειμένην γραφὴν «κακῶς», γράφοντες δὲ ἀντὶ τοῦ: «τὸ μὲν λύειν» «*τοῦ* μὲν λύειν», ὡς ἕπεται ἀναγινώσκομεν τὸ χωρίον, πιστεύοντες, ὅτι οὕτω διορθούμενον ἱκανῶς θεραπεύεται καὶ εὐνόητον γίνεται:

«Καὶ γνώμας προτίθει αὖθις (ὦ πρύτανι) Ἀθηναίοις, νομίσας, εἰ ὀρρωδεῖς τὸ ἀναψηφίσαι, ⟨*τοῦ*⟩ μὲν λύειν τοὺς νόμους μὴ μετὰ το-

σῶνδ' ἂν μαρτύρων αἰτίαν σχεῖν, τῆς δὲ πόλεως ⟨*μὴ κακῶς*⟩ βουλευσαμένης ἰατρὸς ἂν γενέσθαι».

Κατὰ ταῦτα ὁ Νικίας, νομίζων ὅτι ἡ πόλις, «οὐκ ὀρθῶς, ἀλλ' ἀσκέπτως τὸ πρῶτον βουλευσαμένη» (Θουκ. ζ', 8, 19· 21, 8), διὰ τοῦτο νοσεῖ, πιστεύει, ὅτι ὁ πρύτανις, προτιθεὶς αὖθις γνώμας Ἀθηναίοις, ὅπως διὰ δευτέρας ψηφοφορίας λυθῶσι τὰ ἤδη ἐψηφισμένα, δύναται μὲν νὰ μὴ κατηγορηθῇ μετὰ τοσῶνδε μαρτύρων ὅτι λύει τοὺς νόμους, δύναται δέ, ἄν, ὡς αὐτὸς πιστεύει, ἡ πόλις νῦν μὴ κακῶς καὶ ἀσκέπτως, καθὼς τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὀρθῶς βουλεύσηται, ὅπερ ἐστὶν ἂν λύσῃ τὰ ἤδη ἐψηφισμένα, τὸν εἰς Σικελίαν δηλονότι πλοῦν,— δύναται ἰατρὸς αὐτῆς νὰ γένηται. «Ὁ μὲν Νικίας, λέγει ὁ Θουκυδίδης, τοιαῦτα εἶπε· τῶν δὲ Ἀθηναίων παριόντες οἱ μὲν πλεῖστοι στρατεύειν παρῄνουν καὶ τὰ ἐψηφισμένα μὴ λύειν, οἱ δέ τινες καὶ ἀντέλεγον» (15, 1). Ἡ δὲ τῶν λέξεων τάξις αὕτη: νομίσας (=νόμισον δέ), εἰ ὀρρωδεῖς τὸ ἀναψηφίσαι, μὴ σχεῖν μὲν ἂν αἰτίαν τοῦ λύειν τοὺς νόμους μετὰ τοσῶνδε μαρτύρων (τὸ «μετὰ τοσῶνδε μαρτύρων» συναπτέον ἅμα καὶ πρὸς τὸ «σχεῖν ἂν αἰτίαν»), γενέσθαι δ' ἂν ἰατρὸς τῆς πόλεως (=γένοιο δ' ἂν ἰατρὸς) μὴ κακῶς βουλευσαμένης (=εἰ μὴ κακῶς βουλεύσαιτο).

Αὐτόθι 17, 1.

«Καὶ ταῦτα ἡ ἐμὴ νεότης καὶ ἄνοια παρὰ φύσιν δοκοῦσα εἶναι ἐς τὴν Πελοποννησίων δύναμιν λόγοις τε πρέπουσιν ὡμίλησε καὶ ὀργῇ πίστιν παρασχομένη ἔπεισε· καὶ νῦν μὴ πεφόβησθε αὐτήν».

Ὁ Classen τὴν ἑπομένην δίδωσιν ἐξήγησιν εἰς τά: «καὶ ταῦτα ἡ ἐμὴ νεότης — ὡμίλησε καὶ ὀργῇ — ἔπεισε»: «ταύτην τὴν συμμαχίαν ἡ ἐμὴ νεότης κατὰ τῆς τῶν Πελοποννησίων δυνάμεως διεπράξατο». «Ἀλλ' ὅμως, λέγει ἐν ταῖς κριτικαῖς παρατηρήσεσιν, οὐδαμῶς εἰμι πεπεισμένος περὶ τῆς ὀρθότητος αὐτῆς (τῆς ἐξηγήσεως»). Ἡμεῖς παραλείποντες χάριν συντομίας ὅσα περὶ τοῦ προκειμένου χωρίου διὰ μακρῶν λέγει ὁ Classen ἐν ταῖς κριτικαῖς παρατηρήσεσιν, δηλοῦμεν μόνον τό γε νῦν πῶς καθ' ἡμᾶς διορθωτέον τὸ χωρίον. Ἡμεῖς

λοιπὸν νομίζομεν, ὅτι πρέπει ὡς ἑξῆς νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ εἰρημένον χωρίον:

«Καὶ ταῦτα ἡ ἐμὴ νεότης — δοκοῦσα εἶναι, ἐς τὴν Πελοποννησίων δύναμιν λόγοις τε πρέπουσιν ⟨*ὁμιλήσασα*⟩ καὶ ὀργῇ πίστιν παρασχομένη, ἔπεισε· καὶ νῦν μὴ πεφόβησθε αὐτήν».

Ὅτι δὲ τό: «ὡμίλησε» εἰς τὴν μετοχὴν «⟨ὁμιλήσασα⟩» τρεπτέον, εἰς τοῦτο ἥ τε σύνδεσις πείθει («λόγοις *τε* πρέπουσι *καὶ* ὀργῇ πίστιν παρασχομένη») καὶ ὁ ἀρχαῖος σχολιαστής, ὃς οὑτωσὶ τὸ χωρίον ἐξηγεῖται: «καὶ ταῦτα ἐγένετο δι' ἐμὲ τὸν νέον καὶ παρὰ φύσιν ἀνόητον λογιζόμενον (ἐν παθητ. διαθέσει = δοκοῦντα), *λόγοις τε χρησάμενον* πρέπουσι πρὸς Ἀργείους καὶ Μαντινέας, καὶ ἀπειλήσαντα μετ' ὀργῆς αὐτοῖς, εἰ μὴ θέλοιεν προσχωρεῖν ἡμῖν». Περὶ δὲ τοῦ «*ὁμιλεῖν* λόγοις τε πρέπουσιν εἰς τὴν Πελοποννησίων δύναμιν καὶ ὀργῇ πίστιν παρασχομένη» θὰ διαλάβωμεν ἴσως ἄλλοτε, ὁπότε θὰ δηλωθῇ καὶ ἡ σημασία τοῦ «*ὁμιλεῖν λόγοις*», ὅπερ ὁ μὲν σχολιαστὴς διὰ τοῦ «*χρῆσθαι* λόγοις» ἑρμηνεύει, ὁ δὲ Valla διὰ τοῦ «*verbis uti*». Ἀλλ' ὅ τε ἀρχαῖος σχολιαστὴς καὶ ὁ Valla ἀνέγνωσαν οὐχὶ «ὡμίλησε» ἀλλ' ⟨ὁμιλήσασα⟩.

Αὐτόθι στίχ. 12 κτέ.

«ὅτι δὲ ἕκαστος ἢ ἐκ τοῦ λέγων πείθειν οἴεται, ἢ στα-
« σιάζων ἀπὸ τοῦ κοινοῦ λαβὼν ἄλλην γῆν, μὴ κατορθώ-
« σας, οἰκήσειν, ταῦτα ἑτοιμάζεται».

Ἀναγνωστέον ὡς ἑξῆς καθ' ἡμᾶς:

«ὅτι δὲ ἕκαστος ἢ ἐκ τοῦ λέγων πείθειν οἴεται ἢ ⟨στασιάζειν⟩ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ λαβὼν ἄλλην γῆν — οἰκήσειν — ἑτοιμάζεται».

Ὅτι δὲ ἀντὶ τοῦ «στασιάζων» γραπτέον ⟨στασιάζειν⟩ νοουμένου ἐκ τοῦ ἡγουμένου: «ἐκ τοῦ πείθειν» τοῦ: «ἐκ τοῦ» (= ἐκ τοῦ στασιάζειν), δῆλον ἐξ ὧν λέγει ὁ σχολιαστής, ἑρμηνεύων τὸν νοῦν τοῦ χωρίου: «τῶν δημαγωγῶν ἕκαστος οὐ τοῦ κοινῇ συμφέροντος στοχάζεται, ἀλλὰ οἰκείου λήμματος, εἴτε ἐκ τοῦ λόγῳ πείθειν περιγένοιτο αὐτῷ τὸ λαβεῖν, εἴτε *ἐκ τοῦ στασιάζειν*· οὐ χαλεπὸν γὰρ νομίζεται τῷ μὴ κατορθώσαντι ἐκπεσεῖν τῆς πατρίδος καὶ ἄλλην γῆν

οἰκῆσαι· ἐμφαίνεται δὲ καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι οὐδεὶς ὡς πατρίδος τῆς ἰδίας πόλεως πεφρόντικεν».

Κεφ. 23, 1 κτέ.

«Ἢν γὰρ αὐτοὶ ἔλθωμεν ἐνθένδε μὴ ἀντίπαλον μόνον παρασκευασάμενοι, πλήν γε πρὸς τὸ μάχιμον αὐτῶν τὸ ὁπλιτικόν, ἀλλὰ καὶ ὑπερβάλλοντες τοῖς πᾶσι, μόλις οὕτως οἷοί τε ἐσόμεθα τῶν μὲν κρατεῖν, τὰ δὲ καὶ διασῶσαι».

Ἡ μὲν τάξις τῶν ἐν τῇ ὑποθέσει λέξεων εἶνε αὕτη :

«ἢν γὰρ αὐτοὶ ἔλθωμεν ἐνθένδε παρασκευασάμενοι πλήν γε πρὸς τὸ μάχιμον αὐτῶν μὴ τὸ ὁπλιτικὸν (ἡμῶν) ἀντίπαλον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπερβάλλοντες τοῖς πᾶσι»,

ἡ δὲ διάνοια τοῦ ὅλου χωρίου ἡ ἑξῆς: πλήν γε πρὸς πᾶσαν καθόλου τὴν μάχιμον αὐτῶν δύναμιν πρέπει συγχρόνως νὰ παρασκευάσωμεν ἰδίᾳ καὶ τὸ ὁπλιτικὸν (ἡμῶν) ἀντίπαλον πρὸς τὸ ἐκείνων· οὐδ' ἀρκεῖ δ' ἡ τούτων μόνον παρασκευή, ἀλλὰ πρέπει καὶ κατὰ τἆλλα πάντα αὐτοὺς νὰ ὑπερβάλλωμεν. Διότι ἐάν, αὐτοὶ ταῦτα πάντα παρασκευασάμενοι (ὁπλίτας δηλονότι πολλοὺς καὶ ἀντιπάλους πρὸς τοὺς ἐκείνων, καὶ τοξότας πολλοὺς καὶ σφενδονήτας, πρβλ. κεφ. 22, 25) καὶ κατὰ τἆλλα ὑπερβάλλοντες, ἔλθωμεν ἐνθένδε, οὕτω μόλις θὰ δυνηθῶμεν νὰ κρατῶμεν μὲν τῶν ἐκεῖ, τὰ δὲ οἰκεῖα καὶ νὰ διασώσωμεν.

Στιχ. 12 «παρασκευῇ δὲ ἀπὸ τῶν εἰκότων ἀσφαλεῖ ἐκπλεῦσαι».

Ἀντὶ τοῦ: «*ἀσφαλὴς*», ὅπερ φέρεται ἐν τοῖς χειρογράφοις, ὁ Dobre. ᾔκασεν: «ἀσφαλεῖ»· τὴν εἰκασίαν δὲ τούτου παραδεξάμενος ὁ Classen ἔγραψεν: «ἀσφαλεῖ». Καθ' ἡμᾶς δὲ ἀναγνωστέον τὸ ὅλον χωρίον οὕτως :

«παρασκευῇ δὲ ἀπὸ τῶν εἰκότων ⟨*ἀσφαλῶς ἐκπλεύσ⟨ομ⟩αι*⟩»· τῇ (μὲν) τύχῃ, λέγει ὁ Νικίας, ὅτι ἐλάχιστα παραδοὺς ἐμαυτὸν βούλομαι ἐκπλεῖν, παρασκευῇ δὲ ἀπὸ τῶν εἰκότων ἀσφαλῶς ἐκπλεύσ(ομ)αι.

Κεφ. 21, 9 - 15.

«αὐτόθεν δὲ παρασκευῇ ἀξιόχρεῳ ἐπιέναι, γνόντας ὅτι
« πολύ τε ἀπὸ τῆς ἡμετέρας αὐτῶν μέλλομεν πλεῖν, καὶ
« οὐκ ἐν τῷ ὁμοίῳ στρατευσόμενοι καὶ εἰ τοῖς τῇδε ὑπη-
« κόοις ξύμμαχοι ἤλθετε ἐπί τινα, ὅθεν ῥᾴδιαι αἱ κομιδαὶ
« ἐκ τῆς φιλίας ὧν προσέδει, ἀλλ' ἐς ἀλλοτρίαν πᾶσαν
« ἀπαρτήσαντες, ἐξ ἧς μηνῶν οὐδὲ τεσσάρων τῶν χειμε-
« ρινῶν ἄγγελον ῥᾴδιον ἐλθεῖν»

Παρατηρητέον πρῶτον, ὅτι ἐν πολλοῖς τῶν χειρογράφων ἡ μετοχὴ «*ἀπαρτήσαντες*» εὕρηται κατὰ μέλλοντα χρόνον «ἀπαρτήσοντες»· τὸ ὅλον δὲ χωρίον ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς ὡς ἑξῆς: «αὐτόθεν ⟨δὴ⟩ παρασκευῇ ἀξιόχρεῳ ἐπιέναι, γνόντας ὅτι πολύ τε ἀπὸ τῆς ἡμετέρας αὐτῶν μέλλομεν πλεῖν, καὶ οὐκ ἐν τῷ ὁμοίῳ ⟨*στρατευσόμεθα*⟩ καὶ εἰ τοῖς τῇδε ὑπηκόοις ξύμμαχοι ἤλθετε ἐπί τινα, ὅθεν ῥᾴδιαι αἱ κομιδαὶ ἐκ τῆς φιλίας ὧν προσέδει, ἀλλ' ἐς ἀλλοτρίαν πᾶσαν ⟨*ἀπαντησόμεθα*⟩, κτέ. Ἀναγινώσκομεν δηλονότι 1) «αὐτόθεν ⟨δὴ⟩» ἀντὶ τοῦ: «*αὐτόθεν δέ*»· διότι ὁ Νικίας, ἐπειδὴ κατέδειξεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω τὸ ἀνεπαρκὲς τῆς παρασκευῆς καὶ ὅτι ἀνάγκη εἶναι οὐ μόνον ναυτικῆς «καὶ οὐ φαύλου στρατιᾶς», ἀλλὰ καὶ πεζὸς πολὺς νὰ συμπλέῃ, «εἴπερ βούλονται ἄξιον τῆς διανοίας δρᾶν καὶ μὴ ὑπὸ ἱππέων πολλῶν εἴργεσθαι τῆς γῆς — (αἰσχρὸν δὲ — ὕστερον ἐπιμεταπέμπεσθαι)», — κατὰ ταῦτα συμπεραίνει: «αὐτόθεν δὴ παρασκευῇ ἀξιόχρεῳ (δεῖ) ἐπιέναι . . . . .»· 2) παραδεχόμενοι, ὥσπερ καὶ ἄλλοι πρὸ ἡμῶν, τὴν γραφήν: «*ἀπαντᾶν*» ἀντὶ τοῦ «*ἀπαρτᾶν*», ἐκφέρομεν τὸν λόγον καθ' ὁριστικὴν τοῦ μέλλοντος, ἀντὶ τῆς μετοχῆς «στρατευσόμενοι — ἀπαντήσαντες»· διότι οὕτω καθ' ἡμᾶς ἀπαιτεῖ ἡ τῶν ἐννοιῶν σύνδεσις νὰ ἐξενεχθῇ ὁ λόγος «γνόντας, ὅτι — *μέλλομεν* πλεῖν, καὶ στρατευσόμεθα οὐκ ἐν τῷ ὁμοίῳ — ἀλλ' ἀπαντησόμεθα». Τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ λεγόμενα περὶ τῆς μετοχῆς «*ἀπαρτήσαντες*», ὅτι κεῖται αὐτὴ ἀντὶ τοῦ «ἀπαρτηθέντες», δὲν πείθουσιν ἡμᾶς.

Κεφ. 24, 1-4.

«Ὁ μὲν Νικίας τοσαῦτα εἶπε, νομίζων τοὺς Ἀθηναίους «τῷ πλήθει τῶν πραγμάτων ἢ ἀποτρέψειν ἤ, εἰ ἀναγκά«ζοιτο στρατεύεσθαι, μάλιστα οὕτως ἀσφαλῶς ἐκπλεῦσαι».

Ὁ μὲν Classen ἐξαρτᾷ τὸ ἀπαρέμφατον «ἐκπλεῦσαι» ἐκ τοῦ: «νομίζων», ἐξ οὗ καὶ τὸ «ἀποτρέψειν», ὁ δὲ Stahl ἐκ τοῦ *νομίζων* μὲν καὶ αὐτὸς ὑπολαμβάνει ὅτι πρέπει τοῦτο νὰ ἐξαρτᾶται, ἀλλὰ πρέπει κατ' αὐτὸν μετὰ τὸ «μάλιστα» νὰ προστεθῇ τὸ «ἂν» (μάλιστ' ἄν). καθ' ἡμᾶς δὲ οὐδέτερον τούτων ἀληθές· διότι τὸ «ἐκπλεῦσαι» εἶναι ὑποκείμενον τοῦ εὐκόλως νοουμένου «ἔσεσθαι», ὅπερ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ «*νομίζων*», ἀντὶ δὲ τοῦ «*ἀσφαλῶς*» ἀναγνωστέον ⟨ἀσφαλές⟩. Ὅτι δὲ τὸ «*ἀσφαλῶς*» πρέπει νὰ γραφῇ «⟨ἀσφαλές⟩», ὅτε ἡ σύνταξις εἶναι: «νομίζων — μάλιστα οὕτως ἀσφαλὲς (ἔσεσθαι) ἐκπλεῦσαι», δῆλον ἐκ τῶν εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἐπιφερομένων: «οἱ δὲ τὸ μὲν ἐπιθυμοῦν τοῦ πλοῦ οὐκ ἐξῃρέθησαν ὑπὸ τοῦ ὀχλώδους τῆς παρασκευῆς, πολὺ δὲ μᾶλλον ὥρμηντο καὶ τοὐναντίον περιέστη αὐτῷ· εὖ τε γὰρ παραινέσαι ἔδοξε καὶ *ἀσφάλεια νῦν δὴ καὶ πολλὴ ἔσεσθαι*». Πρβλ. Α', 75, 4. Ζ', 89, 28-30. Η', 14, 20.

Κεφ. 31, 25 καὶ ἐφεξῆς.

«καὶ ἐς τὰ μακρότατα προθυμηθέντος ἑνὸς ἑκάστου ὅ«πως αὐτῷ τινι εὐπρεπείᾳ τε ἡ ναῦς μάλιστα προέξει καὶ «τῷ ταχυναυτεῖν».

Ἀπὸ μακροτάτου φέρεται ἡ γραφή: «ἐς τὰ μακρότατα»· καὶ ὁ μὲν ἀρχαῖος σχολιαστὴς ἑρμηνεύει: «ἐπὶ πλεῖστον», ὁ δὲ Pop. γράφει: «Aptior videtur significatio summopere, quam in longissimum, et μακρὸς non raro est μέγας»· ὁ δὲ Classen «aufs äusserste», ὁ δὲ Herbst versteht κατὰ τὸν Classen: «auf die längste Zeit hin»· ἐν δὲ τῷ λεξικῷ τοῦ Passow σημειοῦνται ἐν τῇ λέξει «μακρὸς» ταῦτα: «ἐς τὰ μακρότατα προθυμεῖσθαι = ἐπὶ τὸ

πλεῖστον,: sich die grösste Mühe geben». Καὶ ταῦτα μὲν οὗτοι· ἡμεῖς δέ, ὅπως μὴ ἐπὶ μακρότερον φέρηται ἡ γραφή: «ἐς τὰ μακρότατα», ἀποκαθίσταμεν ἀντ' αὐτῆς: «ἐς τὰ ⟨ἀκρότατα⟩», καθὼς πιστεύομεν, ὅτι αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης ἔγραψεν. Δῆλον δέ, ὅτι «ἐς τὰ ⟨*ἀκρότατα*⟩» ἔγραψεν ὁ ἱστορικός, ἐξ ὧν κατωτέρω λέγει: «καὶ ὁ στόλος οὐχ ἧσσον τόλμης τε θάμβει καὶ ὄψεως λαμπρότητι περιβόητος ἐγένετο ἢ στρατιᾶς πρὸς οὓς ἐπῄεσαν *ὑπερβολῇ*» (κεφ. 31,44). Γνωστὸν δέ, ὅτι πολλάκις συνεχύθη τὸ *μακρὸς* πρὸς τὸ *ἄκρος*. Οὕτως ἐν τῷ τοῦ Ξενοφῶντος λεξικῷ τοῦ Sturz. ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ λέξει «*μακρός*»: «καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπιπαριόντες κατὰ τὰ *μακρὰ*» (Ξεν. Κ. Α. Ζ' (VI) 3, 19): «ita legunt nonulli pro κατὰ τὰ ἄκρα et Amasaeus vertit in longum directis ordinibus».

Κεφαλ. 62, 19.

«καὶ τἀνδράποδα ἀπέδοντο καὶ ἐγένοντο ἐξ αὐτῶν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν τάλαντα».

Πάντα τὰ χειρόγραφα ἀντὶ τοῦ «ἀπέδοντο» ἔχουσι τὴν γραφὴν «ἀπέδοσαν»· πρῶτος δὲ ὁ Bekker ἔγραψεν: «ἀπέδοντο» καὶ τούτῳ ἠκολούθησε καὶ ὁ Classen· διότι ὁ Θουκυδίδης καὶ πάντες οἱ Ἀττικοὶ λογογράφοι μόνον τὸν μέσον ἀόριστον τοῦ ῥήματος *ἀποδιδόναι* ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ *πωλεῖν* μεταχειρίζονται, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν α' ἐνεργητικόν· ὁ δὲ Stahl ἀντὶ τοῦ «*ἀπέδοσαν*» γράφει «*ἀπεδόθησαν*»· ἀλλ' ἐν ταύτῃ τῇ σημασίᾳ (τοῦ *πωλεῖν*), παρατηρεῖ ὀρθῶς ὁ Classen, ἀπαντᾷ ὁ παθητικὸς ἀόριστος; Ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν, ὅτι ἡ φερομένη ἐν τοῖς χειρογράφοις γραφή: «ἀπέδοσαν» ἢ πρέπει νὰ τηρηθῇ, συμπληρουμένη διὰ τῶν: «⟨λύτρα λαβόντες⟩», ἤ, τὸ πιθανώτατον, νὰ γραφῇ ἀντ' αὐτῆς: «⟨*ἀπέλυσαν*⟩»· πρβλ. Ἀντιφ. περὶ τοῦ Ἡρώδ. φόνου, σελ. 62, 20 ἐκδ. Fr. Blass. «ἐπλέομεν δὲ εἰς τὴν Αἶνον, ἐγὼ μὲν ὡς τὸν πατέρα (ἐτύγχανε γὰρ ἐκεῖ ὢν τότε), ὁ δ' Ἡρώδης *ἀνδράποδα* Θρᾳξὶν ἀνθρώποις *ἀπολύσων*· συνέπλει δὲ *τά τε ἀνδράποδα* ἃ ἔδει αὐτὸν *ἀπολῦσαι*, καὶ οἱ Θρᾷκες *οἱ λυσόμενοι*». καὶ Ξενοφ. Ἑλλ. Δ', 8, 21 «καὶ Τιγράνην τὸν τὴν Στρούθα ἔχοντα θυγατέρα πορευόμενον εἰς Σάρδεις λαμβάνει (ὁ Δι-

φρίδας) σὺν αὐτῇ γυναικὶ καὶ *χρημάτων* πολλῶν *ἀπέλυσεν*». Φαίνεται δέ, ὅτι τὰ Ὑκκαρικὰ ταῦτα ἀνδράποδα ἔλυσάν τινες ἐξ αὐτοῦ τοῦ πληρώματος, οἳ συνεστράτευσαν χάριν ἐμπορίου (Ζ', 31, 5)· πρβλ. Θουκ. Η', 13, 17 «εἰσὶ δ' οἳ καί, αὐτοὶ ἐμπορευόμενοι, ἀνδράποδα Ὑκκαρικὰ ἀντεμβιβάσαι ὑπὲρ σφῶν πείσαντες τοὺς τριηράρχους τὴν ἀκρίβειαν τοῦ ναυτικοῦ ἀφῄρηνται». Ἂν δὲ πάλιν ἡ ὑφ' ἡμῶν προτεινομένη γραφὴ μὴ ὀρθὴ φαίνηται, πρέπει δὲ ἀντὶ τοῦ «*ἀπέδοσαν*» νὰ τηρηθῇ τὸ «*ἀπέδοντο*», τότε παρέλκουσι καθ' ἡμᾶς τά: «*ἐγένοντο ἐξ αὐτῶν*» καὶ ἀναγνωστέον οὕτως: «καὶ τἀνδράποδα ἀπέδοντο [καὶ ἐγένοντο ἐξ αὐτῶν] εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ⟨ταλάντων⟩».

Κεφ. 70, 17-19.

«οἱ δὲ Συρακόσιοι ἀθροισθέντες ἐς τὴν Ἐλωρίνην ὁδὸν « καὶ ὡς ἐκ τῶν παρόντων ξυνταξάμενοι ἔς τε τὸ Ὀλυμ- « πιεῖον ὅμως σφῶν αὐτῶν παρέπεμψαν φυλακήν,»

Ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς ὡς ἑξῆς: «οἱ δὲ Συρακόσιοι ἀθροισθέντες ἐς τὴν Ἐλωρίνην ὁδὸν καὶ ⟨ὡς⟩ ἐκ τῶν παρόντων ξυνταξάμενοι ἔς τε τὸ Ὀλυμπιεῖον [ὅμως] σφῶν αὐτῶν παρέπεμψαν φυλακήν,».

Τὸν δὲ λόγον, δι' ὃν νομίζομεν, ὅτι οὕτω τὸ προκείμενον χωρίον πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ, θὰ εἴπωμεν ἐν ἄλλῳ τόπῳ παρακατιόντες (ἴδ. Θ', 1, 22).

Κεφ. 82, 12.

«αὐτοὶ δὲ τῶν ὑπὸ βασιλεῖ πρότερον ὄντων ἡγεμόνες « καταστάντες οἰκοῦμεν, νομίσαντες ἥκιστ' ἂν ὑπὸ Πελο- « ποννησίοις οὕτως εἶναι, δύναμιν ἔχοντες ᾗ ἀμυνούμεθα,»

Ἀντὶ τοῦ «οἰκοῦμεν» γράφομεν ⟨ᾠκοῦμεν⟩, ἡ δὲ σύνταξις αὕτη: «ᾠκοῦμεν δύναμιν ἔχοντες ᾗ ἀμυνούμεθα, νομίσαντες καὶ τὰ ἑφ.

Κεφ. 87, 16.

«ἐν παντὶ γὰρ πᾶς χωρίῳ καὶ ᾧ μὴ ὑπάρχομεν, ὅ τε οἰό-

« μενος ἀδικήσεσθαι καὶ ὁ ἐπιβουλεύων διὰ τὸ ἑτοίμην « ὑπεῖναι ἐλπίδα τῷ μὲν ἀντιτυχεῖν ἐπικουρίας ἀφ' ἡμῶν, « τῷ δέ, εἰ ἥξομεν, μὴ ἀδεεῖ εἶναι κινδυνεύειν, ἀμφότεροι « ἀναγκάζονται ὁ μὲν ἄκων σωφρονεῖν, ὁ δ' ἀπραγμόνως « σώζεσθαι».

Ἀντὶ μὲν τοῦ «ἀντιτυχεῖν» εἰκάζομεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ τὸ: ⟨*ἂν τυχεῖν*⟩, ἀντὶ δὲ τοῦ «ἀδεεῖ»: ⟨*ἀδεῶς*⟩ ἢ μᾶλλον ⟨ἀδεές⟩. Γράφομεν δ' οὕτω, διότι οὕτως ἀπαιτεῖ ἥ τε ἔννοια καὶ ἡ σύνταξις τοῦ: «ὑπεῖναι ἐλπίδα», ἔπειτα δὲ δὲν πειθόμεθα εἰς ἃ περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ *ἀντιτυχεῖν* λέγονται. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἐν τοῖς χειρογράφοις κεῖται οὐχὶ «ἀδεεῖ», ἀλλ' «ἀδεεῖς», ἓν δὲ μόνον ἔχει «ἀδεῆ».

Κεφ. 91, 16.

«καὶ ὃ τῆς στρατιᾶς ἔτι χρησιμώτερον εἶναι νομίζω, ἄν- « δρα Σπαρτιάτην ἄρχοντα, ὡς ἂν τούς τε παρόντας ξυν- « τάξῃ καὶ τοὺς μὴ θέλοντας προσαναγκάσῃ».

Ἀντὶ τῶν: «ὡς ἂν — ξυντάξῃ καὶ — προσαναγκάσῃ» ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς τὰ: «⟨ὃς [ἂν] — ξυντάξει καὶ — προσαναγκάσει⟩».

Βιβλ. Η', 21, 15-18.

«ᾧ γὰρ ἐκεῖνοι τοὺς πέλας, οὐ δυνάμει ἔστιν ὅτε προὔ- « χοντες, τῷ δὲ θράσει ἐπιχειροῦντες καταφοβοῦσι, καὶ « σφᾶς ἂν τὸ αὐτὸ ὁμοίως τοῖς ἐναντίοις ὑποσχεῖν».

Μὴ ἀναγνωστέον ὡς ἑξῆς: «⟨ὡς⟩ ἢ: ⟨*εἰ*⟩ — καὶ σφᾶς ἂν ⟨τῷ αὐτῷ⟩ ὁμοίως [τοῖς ἐναντίοις] ⟨ἀντισχεῖν⟩»; τοῦτ' ἔστιν: καθὼς ἐκεῖνοι — ἐπιχειροῦντες: ἤ: *εἰ* ἐκεῖνοι — ἐπιχειροῦντες καταφοβοῦσι τοὺς πέλας τῷ θράσει, ὁμοίως καὶ σφᾶς ἂν τῷ αὐτῷ ἀντισχεῖν [τοῖς ἐναντίοις]· ὑπολαμβάνομεν δηλονότι, ὅτι τὸ «*ἐναντίοις*» παρέλκει, τὸ δὲ «*ὑποσχεῖν*» εἰς ⟨ἀντισχεῖν⟩ μεταβλητέον, ἀντὶ δὲ τοῦ: «*τὸ αὐτὸ*» γραπτέον: ⟨τῷ αὐτῷ⟩»· δοτικ. ὀργαν. = διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀν-

τισχεῖν. Οὕτω δὲ καθ' ἡμᾶς διορθουμένου τοῦ χωρίου ἡ ἔννοια καθίσταταί πως ὁμαλωτέρα καὶ εὐνοητοτέρα ἢ διὰ τῆς παραδεδομένης γραφῆς. Περὶ δὲ τοῦ: «ὑποσχεῖν» ὅρα τὰ ὑπὸ τοῦ Classen σημειούμενα.

Κεφ. 29, 1-6.

«Τοὺς οὖν Θρᾷκας τοὺς τῷ Δημοσθένει ὑστερήσαντας, « διὰ τὴν παροῦσαν ἀπορίαν τῶν χρημάτων οὐ βουλόμενοι « δαπανᾶν, εὐθὺς ἀπέπεμπον, προστάξαντες κομίσαι αὐ« τοὺς Διατρέφει καὶ εἰπόντες ἅμα ἐν τῷ παράπλῳ (ἐπο« ρεύοντο γὰρ δι' Εὐρίπου) καὶ τοὺς πολεμίους, ἤν τι δύ« νηται, ἀπ' αὐτῶν βλάψαι».

«ἤν τι δύνηται, ἀπ' αὐτῶν βλάψαι»]. Ὁ μὲν Σχολιαστὴς τὸ «ἀπ' αὐτῶν» ἐξηγεῖται διὰ τοῦ: «δι' αὐτῶν»· ὁ δὲ Classen σημειοῦται ταῦτα: doch ist durch ἀπὸ die Benutzung der vorhandenen Mittel mehr ausgedrückt. (1, 91, 7. 2, 77, 1). Ungewöhnlich ist die Anwendung auf Personen». Ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν, ὅτι τὸ εἰρημένον χωρίον πρέπει ὡς ἑξῆς ἴσως νὰ ἀναγνωσθῇ: «ἤν τι δύνηται ἀπ' αὐτοῦ, βλάψαι»· ἢ οὕτως: «ἤν τι δύνηται ⟨αὐτῶν⟩, τῶν πολεμίων δηλαδή, ⟨ἀπο⟩βλάψαι», ἀλλὰ μᾶλλον τὸ: «ἤν τι δύνηται ἀπ' αὐτοῦ» τοὐτ' ἔστιν, ἂν ἔχῃ δύναμίν τινα ἀπ' αὐτῶν (νὰ ἀρυσθῇ) ὥστε βλάψαι· πρβλ. Δ'. 105, 5. Ἡ δὲ δύναμις τῆς προθέσεως *ἀπὸ* ἐν τῷ ἀποβλάπτειν εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ ἐν τῷ ἀποχρῆσθαι. Ὅτι δὲ ὁ ἀπὸ τῶν Θρᾳκῶν ὄλεθρος οὐκ ὀλίγος ἐγένετο τοῖς πολεμίοις, δῆλον ἐκ τῶν κατωτέρω: «καὶ τότε ἄλλη τε ταραχὴ οὐκ ὀλίγη καὶ ἰδέα πᾶσα καθεστήκει ὀλέθρου, καὶ ἐπιπεσόντες διδασκαλείῳ παίδων, ὅπερ μέγιστον ἦν αὐτόθι καὶ ἄρτι ἔτυχον οἱ παῖδες ἐσεληλυθότες, κατέκοψαν πάντας· καὶ ξυμφορὰ τῇ πόλει πάσῃ — ἐπέπεσεν αὕτη καὶ δεινὴ» (29, 25-30).

Κεφ. 42, 33.

«ἠπείγετο ἐπιθέσθαι τῇ πείρᾳ καὶ οἱ ξυντομωτάτην ἡ« γεῖτο διαπολέμησιν».

Ἀντὶ τοῦ: «*οἱ*» ἡμεῖς ὑποπτεύομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ: ⟨*οὕτω*⟩· μετὰ δὲ τὸ «*ἡγεῖτο*» νὰ προστεθῇ τὸ ἄρθρον ⟨τὴν⟩· τοῦτ' ἔστι: καὶ οὕτω (εἰ δηλαδὴ ἐπέθετο τῇ πείρᾳ) ἡγεῖτο συντομωτάτην τὴν τοῦ πολέμου τελευτὴν (τοῦτ' ἔστι «τὴν διαπολέμησιν»).

Κεφ. 48, 10-12.

«χρημάτων γὰρ ἀπορίᾳ αὐτοὺς ἐκτρυχώσειν, ἄλλως τε « καὶ ἐπὶ πλέον ἤδη ταῖς ὑπαρχούσαις ναυσὶ θαλασσοκρα« τούντων».

Ἡ σύνταξις τοῦ προκειμένου χωρίου εἶναι αὕτη: «χρημάτων γὰρ ἀπορίᾳ (ᾤετο ὁ Νικίας) αὐτοὺς (τοὺς Συρακοσίους) ἐκτρυχώσειν, ἄλλως τε καὶ — θαλασσοκρατούντων (τῶν Ἀθηναίων)· πρβλ. 48,31-39· 49, 1 «ὁ μὲν Νικίας τοσαῦτα λέγων ἰσχυρίζετο, αἰσθόμενος τὰ ἐν ταῖς Συρακούσαις ἀκριβῶς, καὶ τὴν τῶν χρημάτων ἀπορίαν» κτε.

Κεφ. 48, 39-40.

«τρίβειν οὖν ἔφη χρῆναι προσκαθημένους, καὶ μὴ [χρή« μασιν], ὡς πολὺ κρείσσους εἰσί, νικηθέντας, ἀπιέναι».

Οὐκ ἀποδεχόμενοι ἣν δίδωσιν εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον ἐξήγησιν ὁ Classen καθὰ αὐτὸς ἀναγινώσκει, διαγράφων τό: «χρήμασιν», ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν ὡς ἑξῆς: «τρίβειν οὖν ἔφη χρῆναι προσκαθημένους καὶ μὴ ⟨ὡς⟩ χρήμασιν, *ὧν* πολὺ κρείσσους εἰσί, νικηθέντας ἀπιέναι». Κατὰ ταῦτα ὑποκείμενον μὲν τοῦ «τρίβειν (= ἐκτρυχοῦν, φθείρειν) εἶναι οἱ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοί, ἀντικείμενον δὲ οἱ Συρακόσιοι· περὶ δὲ τῆς ἐννοίας τοῦ: «μὴ ⟨ὡς⟩ χρήμασιν — ἀπιέναι» πρβλ. 48, 25-30 «ἐκεῖσε ἀφικομένους τἀναντία βοήσεσθαι *ὡς ὑπὸ χρημάτων* καταπροδόντες οἱ στρατηγοὶ *ἀπῆλθον*· οὐκ οὖν βούλεσθαι αὐτός γε ἐπιστάμενος τὰς Ἀθηναίων φύσεις *ἐπ' αἰσχρᾷ τε αἰτίᾳ καὶ ἀδίκως* ὑπ' Ἀθηναίων ἀπολέσθαι μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν πολεμίων, εἰ δεῖ, κινδυνεύσας τοῦτο παθεῖν ἰδίᾳ».

Κεφ. 49, 8-10.

«εἰ δὲ δεῖ μὴ ἀπάγειν τὴν στρατιὰν ἄνευ Ἀθηναίων ψη-
« φίσματος, ἀλλὰ τρίβειν αὐτοῦ, ἔφη χρῆναι ἢ ἐς τὴν Θά-
« ψον ἀναστάντας τοῦτο ποιεῖν ἢ ἐς τὴν Κατάνην,».

«τρίβειν αὐτοῦ»]. Ὁ Kryg. εἴκασεν: «αὐτοῦ» ἀντὶ τοῦ: «αὐτούς» ὁ δὲ Classen παρεδέξατο τὴν γραφὴν ταύτην. Ἡ γραφὴ ὅμως «*αὐτοὺς*» ἔχει καθ' ἡμᾶς ὀρθῶς· διότι τὸ: «τρίβειν» ἐνταῦθα δὲν εἶναι = διατρίβειν, μένειν, ἀλλὰ = βλάπτειν, φθείρειν (αὐτούς, τοὺς Συρακοσίους)· ὁ Δημοσθένης δηλαδὴ «περὶ μὲν τοῦ προσκαθῆσθαι (καθὼς ἐνόμιζεν ὁ Νικίας) οὐδ' ὁπωσοῦν ἐνεδέχετο· εἰ δὲ δεῖ μὴ ἀπάγειν τὴν στρατιὰν ἄνευ Ἀθηναίων ψηφίσματος, ἀλλὰ (εἰ δεῖ) τρίβειν αὐτοὺς (καθὼς ἐγνωμοδότει ὁ Νικίας), ἔφη χρῆναι *τοῦτο ποιεῖν* (τοῦτ' ἔστι τὸ: «τρίβειν αὐτοὺς») ἢ ἐς τὴν Θάψον ἀναστάντας ἢ ἐς τὴν Κατάνην . . . . τό τε ξύμπαν εἰπεῖν, οὐδενὶ τρόπῳ οἱ ἔφη ἀρέσκειν ἐν τῷ αὐτῷ ἔτι μένειν κτέ.» (6-19). Ὁ μὲν δηλονότι Νικίας τῆς γνώμης ἦν, προσκαθήμενοι νὰ τρίβωσι τοὺς Συρακοσίους, ὁ δὲ Δημοσθένης καὶ Εὐρυμέδων, ὃς συνηγόρευεν αὐτῷ, «ὅτι τάχιστα ἤδη νὰ ἐξανιστῶνται καὶ νὰ μὴ μέλλωσιν· ἀλλ', ἀντιλέγοντος τοῦ Νικίου, οἱ Ἀθηναῖοι διεμέλλησάν τε καὶ κατὰ χώραν ἔμενον» (19-21).

Κεφ. 63, 7 καὶ ἐφεξ.

«τοῖς δὲ ναύταις παραινῶ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τῷδε καὶ δέο-
« μαι μὴ ἐκπεπλῆχθαί τι . . .».

Ἀναγνωστέα καθ' ἡμᾶς ὡς ἑξῆς: «τοῖς δὲ ναύταις ⟨*ἐν τῷ αὐτῷ καὶ τάδε*⟩ παραινῶ καὶ δέομαι ⟨*μήτ'*⟩ ἐκπεπλῆχθαι — ἐκείνην τε τὴν ἡδονὴν ἐνθυμεῖσθαι . . .» πρβλ. 64, 1, καὶ 63, 4.

Αὐτόθι στιχ. 13 καὶ ἐφεξ.

«οἱ τέως Ἀθηναῖοι νομιζόμενοι καὶ μὴ ὄντες ἡμῶν τῆς

τε φωνῆς τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῶν τρόπων τῇ μιμήσει ἐθαυμάζεσθε κατὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἡμετέρας [οὐκ ἔλασσον] κατὰ τὸ ὠφελεῖσθαι, ἔς τε τὸ φοβερὸν τοῖς ὑπηκόοις καὶ τὸ μὴ ἀδικεῖσθαι, πολὺ πλεῖον μετείχετε».

Ὁ Classen νομίζει, ὅτι τὸ: «*οὐκ ἔλασσον*» πρέπει νὰ ἐξοβελισθῇ ὡς οὐκ ἀναγκαῖον· ἕτερος δὲ ὑπολαμβάνει, ὅτι οὐχὶ τὸ: «οὐκ ἔλασσον», ἀλλὰ τὸ: «πολὺ πλεῖον» οὐχὶ ὀρθῶς ἐνταῦθα κεῖται καὶ διὰ τοῦτο διαγραπτέον· ἄλλοι δ' ἄλλως τὸ χωρίον νὰ ἑρμηνεύσωσι πειρῶνται. Ἡμεῖς δέ, ὑπολαμβάνοντες, ὅτι τὸ: «*οὐκ ἔλασσον*» δὲν κεῖται κατὰ χώραν τὴν προσήκουσαν, τολμῶμεν ὡς ἑξῆς αὐτὸ νὰ ἀποκαταστήσωμεν: «*ἐθαυμάζεσθε ⟨οὐκ ἔλασσον⟩ κατὰ τὴν Ἑλλάδα*»· οὕτω δὲ καθ' ἡμᾶς τιθέμενον οὐ μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τό: «*πολὺ πλεῖον*» ὀρθῶς κεῖται καὶ οὐδέτερον διαγραπτέον, ἡ δὲ ἀντίθεσις ἄριστα καταφαίνεται· διότι τοῦ ὅλου χωρίου ἡ σύνταξις εἶναι αὕτη: «οἳ τέως Ἀθηναῖοι νομιζόμενοι καὶ μὴ ὄντες ἡμῶν — ἐθαυμάζεσθε ⟨οὐκ ἔλασσον (ἡμῶν)⟩ κατὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἡμετέρας κατὰ τὸ ὠφελεῖσθαι ἔς τε τὸ φοβερὸν — πολὺ πλεῖον (ἡμῶν) μετείχετε».

Αὐτόθι στίχ. 17-18.

«ὥστε κοινωνοὶ μόνοι ἐλευθέρως ἡμῖν τῆς ἀρχῆς ὄντες [δικαίως ἂν] αὐτὴν νῦν μὴ καταπροδίδοτε,».

Πάντες σχεδὸν οἱ ἑρμηνευταὶ παραδέχονται, ὅτι ἡ παραδεδομένη γραφή: «δικαίως ἂν — μὴ καταπροδίδοτε», εἶναι ἡμαρτημένη καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν Classen, μέχρις ἂν εὑρεθῇ ἡ ὀρθοτέρα, ἀποκλείει δι' ἀγκυλῶν τὸ: «δικαίως ἄν», ἄλλοι δὲ διορθοῦσι, γράφοντες ἀντὶ τοῦ: «δικαίως ἂν» «*δικαιοῦσαν*», «*κινδυνεύουσαν*», καὶ ἄλλοι ἄλλως τὸ χωρίον θεραπεύουσιν. Ἡμεῖς δ' ὧδέ πως αὐτὸ παραμυθούμεθα: «⟨δίκαιοι ἂν εἴητε, αὐτὴν νῦν ἣν μὴ καταπροδιδῶτε⟩». Ὁ δὲ ἡμέτερος Κ. Κόντος, ὁ περιφανὴς ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν φιλολόγοις, οὑτωσὶ τὸ εἰρημένον χωρίον πάλαι διώρθωσεν, καθὼς αὐτὸς ἡμῖν, ἀγνοοῦσι τὴν ἑαυτοῦ διόρθωσιν, ἔναγχος ἐγνώρισεν: «δικαιώσατ' αὐτὴν νῦν μὴ καταπροδιδόναι (= ἀξιώσατε μὴ καταπροδιδόναι)»· (ἀνάγν. Λόγ. Ἑρμῆν τόμ. Α', σελ. 300. 1867).

Κεφ. 71, 5-9.

«πάντων γὰρ δὴ ἀνακειμένων τοῖς Ἀθηναίοις ἐς τὰς ναῦς ὅ τε φόβος ἦν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος οὐδενὶ ἐοικὼς καὶ διὰ τὸ (ἀνώμαλον τῆς τάξεως) ἀνώμαλον καὶ τὴν ἔποψιν τῆς ναυμαχίας ἐκ τῆς γῆς ἠναγκάζοντο ἔχειν».

Τὰ ἐν τῇ παρενθέσει: «(ἀνώμαλον τῆς τάξεως)» εἶναι συμπλήρωσις ὑπὸ τοῦ Classen γενομένη, ὅστις παρατηρεῖ ταῦτα: «die eingefügte Ergänzung macht nicht Anspruch auf Sicherheit, sondern versucht nur statt der unverständlichen Uberlieferung den aus dem Zusammenhang notwendig sich ergebenden Sinn darzustellen: «und weil ihre Aufstellung am Strande eine ungleiche war (infolge der weit ausgedehnten Linie c. 69, 3), musste notwendig auch der Anblick des Kampfes für sie (von verschiedenen Standpunkten aus) ein ungleicher sein». Ἡ φαινομένη ἀσάφεια τοῦ εἰρημένου χωρίου αἴρεται, ὡς ἡμεῖς νομίζομεν, οὐχὶ διὰ τῆς συμπληρώσεως τῶν: «ἀνώμαλον τῆς τάξεως», ἢ τινος ἄλλης τοιαύτης, ἀλλ' ἄν, καθ' ἡμᾶς, ἀντὶ τοῦ: «*διὰ τὸ*» ἀναγνωσθῇ: «⟨*δι' αὐτό*⟩», προστεθῇ δὲ τὸ ἄρθρον *οἱ* πρὸ τοῦ: «*ἐκ τῆς γῆς*» «⟨οἱ⟩ ἐκ τῆς γῆς», τοῦτ' ἔστι: καὶ δι' αὐτὸ δηλαδὴ τὸν οὐδενὶ ἐοικότα φόβον, καὶ δι' αὐτὸν δηλονότι τὸν φόβον, ὃς οὐδενὶ ἦν ἐοικώς, ἠναγκάζοντο οἱ ἐκ τῆς γῆς καὶ τὴν ἔποψιν τῆς ναυμαχίας ἀνώμαλον ἔχειν». Αὐτὰ δὲ τὰ εὐθὺς ἐπιφερόμενα, δι' ὧν αἰτιολογοῦνται τὰ ἀνωτέρω, ἱκανῶς, ὡς νομίζομεν, δικαιολογοῦσι τὴν ὑφ' ἡμῶν προτεινομένην διόρθωσιν: «δι' ὀλίγου γὰρ οὔσης τῆς θέας καὶ οὐ πάντων ἅμα ἐς τὸ αὐτὸ σκοπούντων, εἰ μέν τινες ἴδοιέν, — ἀνεθάρρησάν τε ἂν καὶ — ἐτρέποντο· οἱ δ' ἐπὶ τὸ ἡσσώμενον βλέψαντες —, καὶ τὴν γνώμην μᾶλλον τῶν ἐν τῷ ἔργῳ ἐδουλοῦντο· ἄλλοι δὲ — ἐν τοῖς χαλεπώτατα διῆγον».

Κεφ. 75, 11-13.

«καὶ οἱ ζῶντες καταλειπόμενοι τραυματίαι τε καὶ ἀσθε-

νεῖς πολὺ τῶν τεθνεώτων [τοῖς ζῶσι] λυπηρότεροι ἦσαν καὶ τῶν ἀπολωλότων ἀθλιώτεροι».

Ὀρθῶς ὁ Classen τῇ μετοχῇ «*τοῖς ζῶσι*» προσκρούσας μεταξὺ ἀγκυλῶν ἐνέκλεισεν· ἀντ' αὐτῆς δὲ εἰκάζει: «*τοῖς ὁρῶσι*». Ἡμεῖς δὲ προτείνομεν μᾶλλον ἀντὶ τοῦ «τοῖς ὁρῶσι» τό: «⟨*τοῖς ἀπιοῦσι*»⟩· διότι εὐθὺς κατωτέρω ἀναγινώσκομεν: «τῶν τε ξυσκήνων ἤδη *ἀπιόντων* ἐκκρεμαννύμενοι καὶ ἐπακολουθοῦντες ἐς ὅσον δύναιντο . . .» (στίχ. 16-17). Κατὰ ταῦτα ἡ ἔννοια εἶναι αὕτη: «καὶ οἱ τραυματίαι τε καὶ ἀσθενεῖς καταλειπόμενοι ζῶντες πολὺ λυπηρότεροι τῶν τεθνεώτων ἦσαν τοῖς *ἀπιοῦσι* (παρεῖχον δηλαδὴ μείζονα λύπην τοῖς ἀπιοῦσιν ἢ οἱ τεθνεῶτες) καὶ ἀθλιώτεροι τῶν ἀπολωλότων· πρὸς γὰρ ἀντιβολίαν καὶ ὀλοφυρμὸν τραπόμενοι ἐς ἀπορίαν καθίστασαν (τοὺς ἀπιόντας), ἄγειν τε σφᾶς ἀξιοῦντες κτλ. (στίχ. 13-15).

Βιβλ. Θ', κεφ. 1, 22-23.

«ὅμως δὲ ὡς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐδόκει χρῆναι μὴ ἐν-« διδόναι, ἀλλὰ παρασκευάζεσθαι † καὶ ναυτικὸν ὅθεν ἂν « δύνωνται,».

Ἀντὶ τῶν: «ὅμως δὲ — ἐδόκει» αἱρετώτερον καθ' ἡμᾶς εἶναι νὰ ἀναγνωσθῇ οὕτως: «⟨ἐδόκει δὲ *καὶ ὡς*⟩ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων . . .». Νομίζομεν δέ, ὅτι καὶ ἐν 7, 76 «ὁρῶν δὲ ὁ Νικίας τὸ στράτευμα ἀθυμοῦν καὶ ἐν μεγάλῃ μεταβολῇ ὄν, ἐπιπαριὼν ὡς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐθάρσυνε . . .» μετὰ τὸ «*παριὼν*» ἐξερρύη ὁ σύνδεσμος «*καὶ*» καὶ ἀναγνωστέον: «*καὶ ὡς*». Ἤδη ὁ πολὺς Cobet (ὅρα Μνημοσ. τόμ. 8, σελ. 70) περὶ τῆς διορθώσεως, ἣν ὁ Herwerden ἐποιήσατο ἐν τῷ χωρίῳ: «ὅμως δὲ φαίνεται καὶ οὕτως ἐνδεεστέρα» (Θουκ. Α', 10) γράψας, «praestat fortasse *καὶ ὡς*», παρετήρησεν ταῦτα: «Assentior, sed vitiose coniunguntur *ὅμως* et *καὶ ὥς*. Itaque verum esse existimo (expuncto *ὅμως*) φαίνεται δὲ καὶ ὡς ἐνδεεστέρα»· πρβλ. καὶ Θουκ. Α', 44, «ἐδόκει γὰρ ὁ πρὸς Πελοποννησίους πόλεμος καὶ ὣς ἔσεσθαι αὐτοῖς». Κατὰ ταῦτα ἐγράψαμεν ἀντὶ τῶν: «καὶ ὡς ἐκ τῶν παρόντων ξυνταξάμενοι» «καὶ ⟨ὡς⟩ ἐκ τῶν

παρόντων ξυνταξάμενοι», ἐγκλείσαντες δι' ἀγκυλῶν τὸ ἀκολουθοῦν «ὅμως» (Θουκ. Ζ', 70, 17-19). Καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ δὲ χωρίῳ ὑπολαμβάνομεν, ὅτι τὸ «*ὅμως*» πρέπει νὰ διαγραφῇ καὶ νὰ ἀναγνωσθῇ καθὼς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐσημειώθη.

Μετὰ δὲ τό: «*παρασκευάζεσθαι*» ὁ Classen ὑπολαμβάνει, ὅτι ἐξερρύη τό: «στρατιάν τε ὡς πλείστην» ἢ τοιοῦτόν τι. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ὀρθῶς ἔχει τὸ χωρίον, ἂν ἀντὶ τοῦ: «μὴ ἐνδιδόναι, ἀλλὰ παρασκευάζεσθαι» ἀναγνωσθῇ ὡς ἑξῆς: «⟨*μήτ'*⟩ ἐνδιδόναι, ⟨*τά τε ἄλλα*⟩ παρασκευάζεσθαι καὶ ναυτικὸν κτέ.» πρβλ. Θ', 3, 16.

Κεφ. 5, 18 καὶ ἐφ.

«καὶ πολὺ μᾶλλον, ὡς εἰπεῖν, κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν αὐτοῦ οἱ ξύμμαχοι ὑπήκουον ἢ τῶν ἐν τῇ πόλει Λακεδαιμονίων· δύναμιν γὰρ ἔχων εὐθὺς ἑκασταχόσε δεινὸς παρῆν».

Ἀντὶ μὲν τῶν: «ἢ τῶν ἐν τῇ πόλει Λακεδαιμονίων» ἀναγνωστέα καθ' ἡμᾶς: «⟨*ἢ τῶν ἐν τέλει*⟩ Λακεδαιμονίων», ἀντὶ δὲ τοῦ «*εὐθὺς*» προτιμητέα ἡ γραφὴ «*αὐτός*»· πρβλ. Θ', 51, 8: «ἐστρατήγει δὲ καὶ κύριος ἦν αὐτὸς πράσσων ταῦτα». Διὰ τῶν γραφῶν τούτων δείκνυται, ὡς νομίζομεν, ὅτι ὁ Ἆγις (διότι περὶ τούτου ἐνταῦθα ὁ λόγος) πολλῷ μεῖζον ἴσχυε παρὰ τοῖς συμμάχοις, ἢ οἱ ἐν τέλει Λακεδαιμόνιοι τοῦτ' ἔστιν οἱ Ἔφοροι· διότι αὐτὸς ἔχων δύναμιν κύριος ἦν καὶ ἀποστέλλειν στρατιὰν εἴ ποί τινα ἐβούλετο καὶ συναγείρειν καὶ μετ' αὐτῆς δεινὸς ἑκασταχόσε παρῆν. Ἡ δὲ τῶν Ἐφόρων ἰσχὺς ἀπὸ πολλοῦ μὲν ἤρξατό πως μειουμένη, μᾶλλον δὲ ὡς εἰπεῖν κατὰ τοῦτον τὸν καιρόν, τῶν βασιλέων τὰ ἐκείνων ἔργα ἰδιοποιουμένων. Τοιοῦτος δ' ἦν κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν καὶ ὁ Ἆγις, δι' ὃν «καὶ νόμον ἔθεντο, λέγει ὁ ἱστορικός, ἐν τῷ παρόντι (418 π. Χ.), ὃς οὔπω πρότερον ἐγένετο αὐτοῖς· δέκα γὰρ ἄνδρας Σπαρτιατῶν προσείλοντο αὐτῷ ξυμβούλους, ἄνευ ὧν μὴ κύριον εἶναι ἀπάγειν στρατιὰν ἐκ τῆς πόλεως» (Θουκ. Ε', 63, 13· 60) πρβλ. Θ', 39, 6. Α', 128, 10. 131. Παρατηρητέον δέ, ὅτι ὁ ἱστορικὸς δι' ἰδίων ἐκφράσεων δηλοῖ τὴν πρὸς τοὺς Ἐφόρους ἀντίθεσιν τῶν βασιλέων, τὰ ἔργα ἐκείνων ἀντιποιουμένων καὶ αὐτοβούλως ἐνεργούντων· τὰς δὲ τῶν Λακεδαιμονίων ἀρ-

χὰς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν βασιλέα· ἢ ἁπλῶς διὰ τοῦ: «Λακεδαιμόνιοι», δηλοῖ ἢ διὰ τοῦ: «πόλις Λακεδαιμονίων» καὶ τοῦ: «αὐτός», ἢ διὰ τοιούτων παραπλησίων.

Κεφ. 5, 36.

«οἱ μὲν οὖν Χῖοι καὶ Τισσαφέρνης κοινῇ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔπρασσον».

Μὴ γραπτέον ἀντὶ τοῦ: «κατὰ τὸ αὐτὸ» «⟨*καὶ*⟩ τὸ αὐτό;».

Κεφ. 6, 20 καὶ ἑφεξῆς.

«ὅμως δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι πρῶτον κατάσκοπον ἐς τὴν Χίον πέμψαντες Φρῦνιν, ἄνδρα περίοικον, εἰ αἵ τε νῆες αὐτοῖς εἰσὶν ὅσασπερ ἔλεγον καὶ τἆλλα εἰ ἡ πόλις ἱκανή ἐστι πρὸς τὴν λεγομένην δόξαν, ἀπαγγείλαντος αὐτοῖς ὡς εἴη ταῦτα ἀληθῆ ἅπερ ἤκουον, τούς τε Χίους καὶ τοὺς Ἐρυθραίους εὐθὺς ξυμμάχους ἐποιήσαντο».

Ἡ μετοχὴ «ἀπαγγείλαντος» ἀσυνδέτως ἐκφέρεται, διότι προσδιορίζει αἰτιολογικῶς τὸ κύριον ῥῆμα τῆς προτάσεως «ἐποιήσαντο», ἐν ᾧ ἡ μετοχὴ «πέμψαντες» εἶναι χρονική.

Κεφ. 9, 6-10.

«οὐ ξυγχωρούντων δὲ τῶν Κορινθίων, ἀλλὰ διατριβῆς γιγνομένης, οἱ Ἀθηναῖοι ᾐσθάνοντο τὰ τῶν Χίων μᾶλλον, καὶ πέμψαντες ἕνα τῶν στρατηγῶν Ἀριστοκράτη ἐπῃτιῶντο αὐτούς, καὶ ἀρνουμένων τῶν Χίων, [τὸ πιστὸν] ναῦς σφίσι ξυμπέμπειν ἐκέλευον ἐς τὸ ξυμμαχικόν».

Ὅτι μὲν [τὸ πιστὸν] δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ «*ναῦς*» ὡς παραθετικὸς προσδιορισμὸς (καθὼς ὑπολαμβάνει ὁ Krüg. καὶ πάντες σχεδὸν οἱ τοῦ Θουκυδίδου ἐκδόται), ὀρθῶς κατέδειξε τοῦτο ὁ Classen· ἀλλὰ

καὶ ἡ εἰκασία τούτου, ὑποπτεύοντος ὅτι ἀντὶ τοῦ: «τὸ πιστὸν» πρέπει νὰ γραφῇ: «*τὸ πυστὸν*» ὡς ἀντικείμενον τοῦ: «ἀρνουμένων», δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανή· διότι, ἂν οἱ Χῖοι ἠρνοῦντο τοῖς Ἀθηναίοις ὅ,τι οὗτοι παρ' ἄλλων ἐπληροφοροῦντο περὶ τῆς πίστεως ἐκείνων, οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἔμαθον τὰ περὶ τῆς ἀποστάσεως, καὶ τὰ περὶ τῆς πίστεως ἄρα τῶν Χίων οὐχὶ παρ' ἄλλων μόνον, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ αὐτοὶ ἰδίοις ὄμμασιν ἀντελάβοντο, καθὼς ῥητῶς ὁ Θουκυδίδης λέγει: «ἐν δὲ τούτῳ τὰ Ἴσθμια ἐγίγνετο, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι (ἐπηγγέλθησαν γὰρ αἱ σπονδαὶ) ἐθεώρουν ἐς αὐτά, *καὶ κατάδηλα μᾶλλον αὐτοῖς τὰ τῶν Χίων ἐφάνη*» (κεφ. 10, 1) καὶ πάλιν: «οὐ ξυγχωρούντων δὲ τῶν Κορινθίων καὶ διατριβῆς γιγνομένης, οἱ Ἀθηναῖοι *ᾐσθάνοντο τὰ τῶν Χίων μᾶλλον*» (κεφ. 9, 6). Καὶ ἡ ἑτέρα δὲ εἰκασία τοῦ ἄλλως δεξιωτάτου ἑρμηνευτοῦ Classen ἀπίθανος καθ' ἡμᾶς εἶναι, ὅτι δηλαδὴ «*τὸ πιστὸν*» προσετέθη ὡς ἐπεξήγησις τοῦ «*ἰσχυρὸν*» (1, 14)· διότι, ὡς παρακατιόντες θὰ ἴδωμεν, τὸ «ἰσχυρὸν» οὐδὲν πρὸς «τὸ πιστὸν» κοινὸν ἔχει, ἄλλως τε καὶ οὕτω μακρὰν αὐτοῦ κείμενον.

Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι οὔτε ἐνταῦθα εἶναι ἡ προσήκουσα θέσις τοῦ «*πιστόν*», καὶ ἡ γραφὴ αὐτοῦ οὐχὶ ὑγιῶς εἶναι ἡμῖν παραδεδομένη· διὸ ὑποπτεύομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ εὐθὺς μετὰ τό: «ἐπῃτιῶντο αὐτοὺς» ἢ «*τὸ ἄπιστον*», (πρβλ. Θ' 66, 22), ἢ μᾶλλον «τὸ ⟨*οὐ πιστὸν*⟩» (πρβλ. Θ', 10, 10 - 12 «ἐπανεχώρησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι· τὰς γὰρ τῶν Χίων ἑπτὰ ναῦς — *οὐ πιστὰς* ἐνόμιζον»). Ἀναγνωστέον κατὰ ταῦτα: «ἐπῃτιῶντο αὐτοὺς ⟨τὸ *οὐ πιστόν*⟩»· διότι οὕτω μόνον νοεῖται, διὰ τί μὲν οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Χίους ἐπῃτιῶντο, τί δὲ οὗτοι αὐτοῖς ἠρνοῦντο· οἱ μὲν δηλαδὴ Ἀθηναῖοι σφοδρῶς πρὸς τοὺς Χίους παρεπονοῦντο, ὅτι δὲν ἦσαν πιστοὶ (σύμμαχοι), τοῦθ' ὅπερ ἦν καὶ ἀληθὲς ὡς πρὸς τοὺς ὀλίγους ἐν Χίῳ, οἵτινες κρύφα εἰς τὴν Λακεδαίμονα ἐπρεσβεύοντο (Θ', 7, 24)· οἱ δὲ πολλοὶ τῶν Χίων, οὐκ εἰδότες τὰ ὑπὸ τῶν ὀλίγων πρασσόμενα (στίχ. 22), ἠρνοῦντο *τὸ οὐ πιστόν*, δι' ὃ αὐτοὺς ἐπῃτιῶντο οἱ Ἀθηναῖοι. Διὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι, ἵνα πεισθῶσιν, ὅτι ἡ ἄρνησις τῶν Χίων ἦν ἀληθὴς καὶ ὅτι ἀληθῶς πιστοὶ σύμμαχοι ἦσαν, ἐκέλευον αὐτοὺς ναῦς σφίσι ξυμπέμπειν ἐς τὸ ξυμμαχικόν.

Αὐτόθι στιχ. 10-16.

«αἴτιον δ' ἐγένετο τῆς ἀποστολῆς τῶν νεῶν οἱ μὲν πολλοὶ τῶν Χίων οὐκ εἰδότες τὰ πρασσόμενα, οἱ δὲ ὀλίγοι καὶ ξυνειδότες τό τε πλῆθος οὐ βουλόμενοί πω πολέμιον ἔχειν, πρίν τι καὶ ἰσχυρὸν λάβωσι, καὶ τοὺς Πελοποννησίους οὐκέτι προσδεχόμενοι ἥξειν, ὅτι διέτριβον».

Ὁ πρὸ τοῦ «*ξυνειδότες*» *καὶ* κατὰ τὸν Classen εἶναι συμπλεκτικός, συνδέων τὸ *ὀλίγοι* μετὰ τοῦ ξυνειδότες: «die zu der oligarchischen, λέγει, Partei gehörten und um die Sache wussten». Ὁ *καὶ* δὲν συνδέει καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἐπιτείνει τὴν μετοχὴν ξυνειδότες ἐναντιωματικὴν οὖσαν· διότι ὁ νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι ὁ ἑξῆς: οἱ μὲν πολλοὶ τῶν Χίων αἴτιοι ἐγένοντο αἱ ἑπτὰ νῆες νὰ ἀποσταλῶσι, διότι ἠγνόουν τὰ ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους πραττόμενα περὶ ἀποστάσεως (καὶ διὰ τοῦτο ὁ Χαλκιδεὺς καὶ Ἀλκιβιάδης «αἰφνίδιοι τοῖς Χίοις ἀφίκοντο, οἱ πολλοὶ ἐν θαύματι ἦσαν καὶ ἐκπλήξει» 14, 6)· οἱ δὲ ὀλιγαρχικοί, καίτοι συνῄδεσαν τὰ γιγνόμενα, ὅμως συνέπραξαν νὰ ἀποσταλῶσιν αἱ ἑπτὰ νῆες οὐ μόνον διότι οὔπω ἐβούλοντο πολέμιον ἔχειν τὸ πλῆθος πρίν τι καὶ ἰσχυρὸν λάβωσι, πρὶν δηλονότι πολλούς τε κἀγαθοὺς συμμάχους λάβωσιν, καθὼς αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης ἀλλαχοῦ λέγει (24, 23), ἀλλὰ καὶ διότι οὐκέτι προσεδέχοντο τοὺς Πελοποννησίους ἥξειν, διότι (οὗτοι) ἐχρονοτρίβουν καὶ ἀνέβαλλον.

Περὶ τοῦ *καὶ* πρὸ τῆς μετοχῆς «*ξυνειδότες*» πρβλ. καὶ Θ', 93, 2 «οἱ μὲν τετρακόσιοι ἐς τὸ βουλευτήριον ὅμως καὶ τεθορυβημένοι ξυνελέγοντο» καὶ ἀλλαχοῦ ὡσαύτως.

Κεφ. 14, 8.

«ὥστε βουλὴν [τε] τυχεῖν ξυλλεγομένην».

Μὴ ἀναγνωστέον: ⟨*τότε*⟩ ἀντὶ τοῦ διαγραφομένου τε; τότε δηλαδή, ὅτε αἱ τῶν Λακεδαιμονίων νῆες κατέπλεον, ἔτυχε βουλὴ συλλεγομένη.

Κεφ. 21, 1.

«Ἐγένετο δὲ — καὶ ἡ ἐν Σάμῳ ἐπανάστασις ὑπὸ τοῦ δήμου τοῖς δυνατοῖς μετὰ Ἀθηναίων,».

Δὲν εἶναι, ὥς τινες ἐνόμισαν, περιττὴ ἡ πρόθεσις «*ὑπὸ*» (ὑπὸ τοῦ δήμου)· διότι τὸ: «ὑπὸ τοῦ δήμου» εἶναι ποιητικὸν αἴτιον τοῦ «ἐγένετο ἐπανάστασις», ὅπερ ἴσον τῷ ἐνεργητικῷ: «ἐπανάστασιν ἐποιήσατο ὁ δῆμος». Καὶ ὁ ἐν Σάμῳ δηλονότι δῆμος τοῖς δυνατοῖς ἐπανέστη τῶν Ἀθηναίων συμπραττόντων.

Κεφ. 22, 1 - 9.

«Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ αὐτοῦ θέρους οἱ Χῖοι, ὥσπερ ἤρξαντο, οὐδὲν ἀπολείποντες προθυμίας, ἄνευ τε Πελοποννησίων πλήθει παρόντες ἀποστῆσαι τὰς πόλεις καὶ βουλόμενοι ἅμα ὡς πλείστους σφίσι ξυγκινδυνεύειν, στρατεύονται αὐτοί τε — καὶ ὁ πεζὸς ἅμα Πελοποννησίων τε τῶν παρόντων καὶ τῶν αὐτόθεν ξυμμάχων παρῄει ἐπὶ † Κλαζομενῶν τε καὶ Κύμης».

Ἐπειδὴ αἱ Κλαζομεναὶ ἦσαν ἤδη ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἀποστᾶσαι, πῶς εἶναι δυνατόν, ἐρωτᾷ ὀρθῶς ὁ Classen, νῦν νὰ νοηθῇ, ὅτι οἱ Πελοποννήσιοι ἐπ᾽ αὐτὰς ἐπιπλέουσιν; Διὰ τοῦτο ἀδιστάκτως προτείνει ἀντὶ τοῦ «Κλαζομενῶν τε καὶ Κύμης» τὴν γραφήν: «ἐπὶ Φωκαίας τε καὶ Κύμης». Νομίζει δέ, ὅτι διὰ τῆς γραφῆς ταύτης ἀποσκευάζονται καὶ ἄλλαι τινὲς δυσκολίαι, περὶ ὧν διὰ μακρῶν ποιεῖται λόγον. Οὐδεμία, ὡς ἡμεῖς πιστεύομεν, οὔτε πρὸς τὰ ἡγούμενα, οὔτε πρὸς τὰ ἑπόμενα δυσκολία ὑπάρχει, ἂν διορθωθῇ τὸ χωρίον ὧδε: «⟨*ὁ ἀπὸ*⟩ Κλαζομενῶν τε καὶ Κύμης»· πρβλ. Θ΄, 16, 5 «καὶ ὁ πεζὸς ἅμα ὁ τῶν Κλαζομενίων καὶ Ἐρυθραίων παρῄει». Ὁ δὲ ἀπὸ Κλαζομενῶν τε καὶ Κύμης στρατὸς εἶναι «ὁ τῶν αὐτόθεν ξυμμάχων». Καὶ δὲν μνημονεύεται μὲν ῥητῶς ἐν τοῖς ἡγουμένοις ἡ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν τῆς Κύμης ἀπόστασις, ἐξ ὧν ὅμως κατωτέρω (κεφ. 31) λέγονται καταφαίνεται, ὅτι καὶ αὐτὴ ἦν ἤδη ἀποστᾶσα.

Οὕτω δὲ διορθουμένου τοῦ εἰρημένου χωρίου, καλῶς κεῖνται καὶ τὰ ἐν τῷ κεφ. 23, 27 «κατὰ πόλεις», ἅπερ δι' ἀγκυλῶν ἐγκλείονται· «ἀπεκομίσθη δὲ πάλιν [κατὰ πόλεις] καὶ ὁ ἀπὸ τῶν νεῶν πεζός».

Κεφ. 24, 23 καὶ ἑφεξῆς.

«καὶ οὐδ' αὐτὴν τὴν ἀπόστασιν, εἰ τοῦτο δοκοῦσι παρὰ τὸ ἀσφαλέστερον πρᾶξαι, πρότερον ἐτόλμησαν (οἱ Χῖοι) ποιήσασθαι ἢ μετὰ πολλῶν τε κἀγαθῶν ξυμμάχων, μεθ' ὧν ἔμελλον ξυγκινδυνεύειν, καὶ τοὺς Ἀθηναίους ᾐσθάνοντο οὐδ' αὐτοὺς ἀντιλέγοντας ἔτι μετὰ τὴν Σικελικὴν ξυμφορὰν ὡς οὐ πάνυ πόνηρα σφῶν βεβαίως τὰ πράγματα εἴη».

Ἀναγνωστέα καθ' ἡμᾶς ὡς ἑξῆς: «καὶ οὐδ' αὐτὴν τὴν ἀπόστασιν — [πρότερον] ἐτόλμησαν ποιήσασθαι, ⟨εἰ μὴ⟩ μετὰ πολλῶν τε κἀγαθῶν ξυμμάχων [μεθ' ὧν] ἔμελλον ξυγκινδυνεύειν καὶ (εἰ μὴ) τοὺς Ἀθηναίους ᾐσθάνοντο κτέ.», πρβλ. Δημοσθ. περὶ Στεφ. 163 καὶ Θουκυδ. Γ', 2· ὁ δὲ νοῦς τοῦ χωρίου οὗτος: Οἱ Χῖοι, ἂν μὴ ἔμελλον μετὰ πολλῶν τε κἀγαθῶν συμμάχων νὰ συγκινδυνεύωσι καὶ ἂν μὴ ᾐσθάνοντο, ὅτι οὐδ' αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀντέλεγον ἔτι, ὅτι μετὰ τὴν Σικελικὴν συμφορὰν ἀναμφισβητήτως τὰ ἑαυτῶν πράγματα δὲν ἔχουσι πονήρως, οὐδ' αὐτὴν τὴν ἀπόστασιν ἤθελον τολμήσει νὰ ποιήσωνται.

Κεφ. 25, 8 καὶ ἑφεξ.

«Μιλήσιοι ἐξελθόντες αὐτοί τε, ὀκτακόσιοι ὁπλῖται, καὶ οἱ μετὰ Χαλκιδέως ἐλθόντες Πελοποννήσιοι καὶ Τισσαφέρνους τι [ξενικὸν] ἐπικουρικόν, καὶ αὐτὸς Τισσαφέρνης παρῆν καὶ ἡ ἵππος αὐτοῦ, ξυνέβαλον».

Γραπτέον ἀντὶ τοῦ: «τι» ⟨τὸ⟩ ξενικὸν ἐπικουρικόν, τοῦτ' ἔστιν οἱ ξένοι ἐπίκουροι, ἐν ἄλλαις λέξεσιν οἱ μισθοφόροι ἐπίκουροι τοῦ Τισσαφέρνους· οὐχὶ δὲ μέρος τι, ἀλλὰ πᾶν τὸ ξενικὸν ἐπικουρικὸν τοῦ Τισσαφέρνους ἐξῆλθεν.

Κεφ. 27, 6-18.

«ὅπου γὰρ [ἔξεστιν] ἐν ὑστέρῳ, σαφῶς εἰδότας πρὸς ὁπόσας τε ναῦς πολεμίας καὶ ὅσαις πρὸς αὐτὰς ταῖς σφετέραις, ἱκανῶς καὶ καθ' ἡσυχίαν παρεσκευασμέναις ἐξέσται ἀγωνίσασθαι ὅποι τε βούλονται, οὐδέποτε τῷ αἰσχρῷ [ὀνείδει] εἴξας ἀλόγως διακινδυνεύσειν· οὐ γὰρ αἰσχρὸν εἶναι Ἀθηναίους ναυτικῷ μετὰ καιροῦ ὑποχωρῆσαι, ἀλλὰ καὶ μετὰ ὁτουοῦν τρόπου αἴσχιον ξυμβήσεσθαι, ἢν ἡσσηθῶσι· καὶ τὴν πόλιν οὐ μόνῳ τῷ αἰσχρῷ, ἀλλὰ κἂν τῷ μεγίστῳ κινδύνῳ περιπίπτειν· ᾗ μόλις ἐπὶ ταῖς γεγενημέναις ξυμφοραῖς ἐνδέχεσθαι μετὰ βεβαίου παρασκευῆς καθ' ἑκουσίαν, ἢ πάνυ γε ἀνάγκῃ, προτέρᾳ ποι ἐπιχειρεῖν, ἢ που δὴ μὴ βιαζομένῃ γε πρὸς αὐθαιρέτους κινδύνους ἰέναι».

«παρεσκευασμέναις»]· ἀνάγνωθι: «παρεσκευασμένους».

«οὐδέποτε τῷ αἰσχρῷ [ὀνείδει] εἴξας ἀλόγως διακινδυνεύσειν». Ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς ὡς ἑξῆς: «οὐδέποτε τῷ αἰσχρῷ ὀνείδει εἴξας ⟨*ἀλόγῳ*⟩ διακινδυνεύσειν» τοῦτ' ἔστι: οὐδέποτε εἴξας τῷ αἰσχρῷ δι' ὄνειδος ἄλογον (ἔφη) διακινδυνεύσειν· πρβλ. Θουκυδ. Ε', 111, 11-17. Ὁμηρ. Ἰλ. Κ, 162. Ν, 222.

«ὅποι τε βούλονται»] γραπτέον: «⟨ὁπότε βούλονται⟩»· πρβλ. Θουκ. Β', 84: «καὶ τὴν ἐπιχείρησιν ἐφ' ἑαυτῷ τε ἐνόμιζεν εἶναι, *ὁπόταν βούληται*».

«οὐ μόνον τῷ αἰσχρῷ»] ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς: «⟨οὐκ ἂν μόνῳ⟩ τῷ αἰσχρῷ».

«ᾗ μόλις — ἐνδέχεσθαι»] γραπτέον: ⟨ἢ⟩ μόλις — ⟨ἐνδέχεται⟩· πρβλ. Ε', 15-10. Η', 49, 8. Γ', 31, 10.

«καθ' ἑκουσίαν, ἢ πάνυ γε ἀνάγκῃ»] ἀνάγνωθι: «⟨*ἑκουσίᾳ καὶ μὴ*⟩ πάνυ γε ἀνάγκῃ»· πρβλ. Γ', 63, 11 «ἀλλ' ἑκόντες καὶ οὐ βιαζόμενοι ἔτι εἵλεσθε μᾶλλον τὰ Ἀθηναίων».

Κατὰ ταῦτα τὸ ὅλον χωρίον ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς οὕτως: «ὅπου γὰρ ἐν ὑστέρῳ, σαφῶς εἰδότας πρὸς ὁπόσας τε ναῦς πολεμίας καὶ ὅσαις πρὸς αὐτὰς ταῖς σφετέραις ἱκανῶς καὶ καθ' ἡσυχίαν παρεσκευα

σμένους ἐξέσται ἀγωνίσασθαι, ὁπότε βούλονται, οὐδέποτε τῷ αἰσχρῷ ὀνείδει εἴξας ἀλόγῳ διακινδυνεύσειν. οὐ γὰρ αἰσχρὸν εἶναι Ἀθηναίους ναυτικῷ μετὰ καιροῦ ὑποχωρῆσαι, ἀλλὰ καὶ μετὰ ὁτουοῦν τρόπου αἴσχιον ξυμβήσεσθαι, ἢν ἡσσηθῶσι· καὶ τὴν πόλιν οὐκ ἂν μόνῳ τῷ αἰσχρῷ, ἀλλὰ κἂν τῷ μεγίστῳ κινδύνῳ περιπίπτειν, ἣ μόλις ἐπὶ ταῖς γεγενημέναις ξυμφοραῖς ἐνδέχεται μετὰ βεβαίου παρασκευῆς ἑκουσία καὶ μὴ πάνυ γε ἀνάγκῃ προτέρα ποι ἐπιχειρεῖν, ἤπου δὴ μὴ βιαζομένη γε πρὸς αὐθαιρέτους κινδύνους ἰέναι».

Χάριν δὲ συντομίας ἀπεφύγομεν νὰ δηλώσωμεν καὶ τὸν λόγον, δι' ὃν ἐγένοντο αἱ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ σημειωθεῖσαι μεταβολαί· ἂν δὲ καὶ κατὰ πόσον αὗται εἶναι ἐπιτυχεῖς, ἄσμενοι παρὰ τῶν εἰδότων θὰ ἀκούσωμεν.

Περὶ τοῦ: «*ἤπου δὴ*» πρβλ. Θουκυδ. Α', 142, 10.

Ἔτι περὶ τοῦ: «⟨ἑκουσία καὶ μὴ⟩ πάνυ γε ἀνάγκῃ» ἀνάγν. Θουκ. ζ', 92, 28.

Κεφ. 28, 21 - 22.

«ὧν καθ' ἕκαστον στατῆρα δαρεικὸν παρ' αὐτοῦ ξυνέβησαν λαβεῖν».

Ἡ σύνταξις καθ' ἡμᾶς τῶν ἀνωτέρω εἶναι αὕτη: ξυνέβησαν λαβεῖν παρ' αὐτοῦ στατῆρα δαρεικὸν καθ' ἕκαστον ὧν· τὴν γενικὴν δηλονότι «*ὧν*» ὑπολαμβάνομεν γενικὴν ἐπιμεριστικὴν τοῦ «καθ' ἕκαστον»· πρβλ. Θουκ. 3, 70, 1.

Αὐτόθι στίχ. 25.

«καὶ ἐς τὴν Μίλητον αὐτοῦ Φίλιππον καθιστᾶσι».

Μὴ πρὸ τοῦ «*αὐτοῦ*» γραπτέον: «⟨*ἀντ'*⟩ *αὐτοῦ*»; τοῦτ' ἔστιν, ἀντὶ τοῦ Πεδαρίτου Φίλιππον καθιστᾶσιν;

Κεφ. 31, 1.

«ὁ δὲ Ἀστύοχος ὡς τότε ἐν τῇ Χίῳ ἔτυχε».

Ἀναγνωστέον ⟨ὅς⟩ ἀντὶ τοῦ «ὡς».

Κεφ. 44, 1.

«οἱ δ' ἐς τὴν Ῥόδον ἐπικηρυκευομένων ἀπὸ τῶν δυνατωτάτων ἀνδρῶν,».

Ὁ Classen ὑπολαμβάνει, ὅτι ἡ μετοχὴ «ἐπικηρυκευομένων» εἶναι γένους οὐδετέρου, διαθέσεως δὲ παθητικῆς ἐνταῦθα τὸ ῥῆμα «ἐπικηρυκεύεσθαι», καθὼς τὸ: «ἐσαγγελθέντων» Θουκ. Α', 116, 3. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι παρέλκει ἡ πρόθεσις «*ἀπὸ*» (ἀπὸ τῶν δυνατωτάτων ἀνδρῶν), ἐπαναληφθεῖσα ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρω: «ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτῶν» Θουκ. Θ', 43, 34. Αἰρομένης δὲ τῆς προθέσεως «*ἀπό*», ἡ μετοχὴ «ἐπικηρυκευομένων [ἀπὸ] τῶν δυνατωτάτων ἀνδρῶν» εἶναι, ὡς εἰκός, γένους ἀρσενικοῦ, τὸ δὲ ῥῆμα «ἐπικηρυκεύεσθαι», ὡς πανταχοῦ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ, εἶναι διαθέσεως ἐνεργητικῆς.

Κεφ. 45, 12 καὶ ἐφεξῆς.

«λέγειν κελεύων (ὁ Ἀλκιβιάδης) τὸν Τισσαφέρνην πρὸς αὐτοὺς ὡς Ἀθηναῖοι ἐκ πλείονος χρόνου ἐπιστήμονες ὄντες τοῦ ναυτικοῦ τριώβολον τοῖς ἑαυτῶν διδόασιν, * * οὐ τοσοῦτον πενίᾳ, ὅσον . . .».

Ὀρθῶς τινες ὑποπτεύσαντες, ὅτι μετὰ τὸ «διδόασιν» ἐξέπεσαν λέξεις, ἀνεπλήρωσαν αὐτὰς οἱ μὲν διὰ τῶν: «καὶ τοῦτ' οὐ ξυνεχῶς», οἱ δὲ διὰ τῶν: «καὶ τούτου ἀεὶ μέρος τι κατέχουσι». Ἡμεῖς δὲ συμπληροῦμεν ὡς ἑξῆς: «καὶ τοῦτο οὐκ ἐντελές, ἀλλὰ κατὰ μέρος»· πρβλ. Θ', 29, 7. 45, 34. 78, 11-12. 83, 13.

Κεφ. 46, 12 καὶ ἐφεξ.

«εὐτελέστερα δὲ τάδ' εἶναι βραχεῖ μορίῳ τῆς δαπάνης καὶ ἅμα μετὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀσφαλείας αὐτοὺς περὶ ἑαυτοὺς τοὺς Ἕλληνας κατατρῖψαι».

Πρῶτος λίαν ἐπιτυχῶς διώρθωσεν ὁ Classen γράψας ἀντὶ τῶν: «τὰ δεινὰ» τὰ: «τάδ' εἶναι»· τὴν αὐτὴν δὲ διόρθωσιν πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον ἐποιήσαντο ὁ Madvig καὶ ὁ Stahl. Τὸ ὅλον δὲ χωρίον ἡμεῖς ὡς ἑξῆς ἀναγινώσκομεν: «εὐτελέστερα δὲ τάδ' ⟨ἂν⟩ εἶναι, ⟨εἰ⟩ βραχεῖ μορίῳ τῆς δαπάνης καὶ ἅμα — τοὺς Ἕλληνας ⟨*κατατρίψαι*⟩» πρβλ. Θ', 47, 5 «πεῖσαι δ' ἂν ἐνόμιζε μάλιστα ἐκ τοῦ τοιούτου, εἰ Τισσαφέρνης φαίνοιτο αὐτῷ ἐπιτήδειος ὤν».

Κεφ. 48, 26 καὶ ἑφεξῆς.

«βασιλεῖ τε οὐκ εὔπορον εἶναι, καὶ Πελοποννησίων ἤδη ὁμοίως ἐν τῇ θαλάσσῃ ὄντων καὶ πόλεις ἐχόντων ἐν τῇ αὑτοῦ ἀρχῇ οὐ τὰς ἐλαχίστας — πράγματα ἔχειν».

«Befremdlich, παρατηρεῖ ὁ Classen, ist das einfache ὁμοίως ὄντων, was Reiske zu der Vermuthung ἰσχυόντων veranlasste». Ὁ δὲ ἀρχαῖος σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τό: «ὁμοίως ἐν τῇ θαλάσσῃ ὄντων» οὕτως: «ὥσπερ καὶ Ἀθηναίων κρατούντων τῆς θαλάσσης». Κατὰ ταῦτα ἀντὶ τοῦ *ὄντων* γραπτέον ἢ καθὼς εἴκασεν ὁ Reisk. «*ἰσχυόντων*», ἤ, ὡς ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν,: «*νικώντων*» (= νικητῶν ὄντων)· πρβλ. Θουκυδ. Θ', 53, 13-16. 87, 28. 78, 5. 46, 34.

Κεφ. 53, 1 καὶ ἑφεξῆς.

«οἱ δὲ μετὰ τοῦ Πεισάνδρου πρέσβεις [τῶν Ἀθηναίων], ἀποσταλέντες ἐκ τῆς Σάμου καὶ ἀφικόμενοι ἐς τὰς Ἀθήνας, λόγους ἐποιοῦντο . . .».

Τῶν ἑρμηνευτῶν τινες διαγράφουσι τὰς λέξεις «τῶν Ἀθηναίων», τὴν γνώμην δὲ τούτων ἀποδέχεται καὶ ὁ Classen, ὅστις προστίθησιν, ἐκ τῶν χειρογράφων παραλαβών, πρὸ τοῦ «ἀφικόμενος» τὸν σύνδεσμον «*καί*». Καλῶς καθ' ἡμᾶς ἔχει τὸ χωρίον, ἂν ἀναγνωσθῇ ὡς ἑξῆς: «οἱ δὲ μετὰ τοῦ Πεισάνδρου πρέσβεις, ⟨*οἱ ἀπὸ*⟩ τῶν Ἀθηναίων ἀποσταλέντες ἐκ τῆς Σάμου ἀφικόμενοι ἐς τὰς Ἀθήνας, λόγους ἐποιοῦντο»· πρβλ. Θουκ. Θ', 63,11. 55,11. 77,3. 86,3. 89,1.

Κεφ. 56, 22 καὶ ἑξῆς.

«ἐνταῦθα δὲ οὐκέτι τι ἄλλ' ἄπορα νομίσαντες οἱ Ἀθη-« ναῖοι καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐξηπατῆσθαι, δι' ὀργῆς « ἀπελθόντες κομίζονται ἐς τὴν Σάμον . . .».

Ἀντὶ τῶν «οὐκέτι τι ἄλλ' ἄπορα» ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς οὕτως: «οὐκέτι τι ⟨*ἀλλ' ἢ*⟩ ἄπορα» κτλ.· πρβλ. Θουκ. Γ', 22, 38.

Κεφ. 60, 14.

«καὶ ἑώρων οὐκέτι ἄνευ ναυμαχίας οἷόν τε εἶναι ἐς τὴν « Χίον βοηθῆσαι».

«Es ist, λέγει ὁ Classen, dies die einzige Stelle in Th., wonach ὁρᾶν sich der infinit St. des Partic. findet. Krüger und St. schreiben εἶναι mit Hinweiss auf 2, 45, 1. 5, 66, 1. Da indess ὁρᾶν hier s. a. a. νομίζειν, γνῶναι ist, wird der Infin. wohl zu dulden sein». Καὶ ταῦτα μὲν παρατηρεῖ ὁ Classen. Ἡμεῖς δὲ νομίζοντες, ὅτι τὸ *ὁρᾶν* ἐνταῦθα δὲν κεῖται ταὐτόσημον τῷ «*νομίζειν, γνῶναι*», ὑποπτεύομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ «οἷόν τε εἶναι» πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ἤ: «⟨*ὄν, ἐνόν*⟩», ἤ: «⟨*δυνατὸν ὄν*⟩», ἢ καὶ: «⟨*οἷόν τε ὄν*⟩», ὡς αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης ἀλλαχοῦ γράφει· πρβλ. Θουκ. Δ', 22, 9 «ὁρῶντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε σφίσιν *οἷόν τε ὂν* ἐν πλήθει εἰπεῖν. . . .»· καὶ Δ', 27, 56· καὶ Δ', 15,4 «καὶ ὡς εἶδον *ἀδύνατον ὂν* τιμωρεῖν τοῖς ἀνδράσιν . . .». Οὕτω δὲ δὲν εἶναι τὸ μόνον χωρίον, ἐν ᾧ τὸ «*ὁρᾶν*» ἀπαρεμφάτῳ ἀντὶ μετοχῆς, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα, καθὼς πανταχοῦ παρὰ Θουκυδίδῃ, τοῦτο μετοχῇ συντάσσεται.

Κεφ. 63, 4 καὶ ἐφεξῆς.

«καὶ παραπλεύσας † δυοῖν νεοῖν Ἀστύοχος ἐς Χίον κο-« μίζει αὐτόθεν τὰς ναῦς καὶ ξυμπάσαις ἤδη ἐπίπλουν « ποιεῖται ἐπὶ τὴν Σάμον».

Ὁ Classen ὑπολαμβάνων, ὅτι ἡ γραφὴ «δυοῖν νεοῖν» εἶναι ἡμαρτημένη (ich halte, λέγει, die zahl für verschrieben), τίθησι πρὸ τοῦ «δυοῖν» τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ· πολλὰ δὲ περὶ τῆς γραφῆς ταύτης ὑποτοπῶν ἔν τε ταῖς ἑρμηνευτικαῖς ἐξηγήσεσι καὶ ἐν ταῖς κριτικαῖς παρατηρήσεσιν, ὡς δύναται ὁ βουλόμενος νὰ ἴδῃ, τελευτῶν ταῦτα προστίθησιν: «jedenfalls aber müsste ich die Stelle zu denjenigen zählen, welche nicht durch Revision ihre deutliche Ausführung erhalten haben». Καλῶς καθ' ἡμᾶς ἔχει ἡ γραφὴ «δυοῖν νεοῖν», ἂν ἀντὶ τοῦ «*κομίζει αὐτόθεν*» ἀναγνωσθῇ τό: «⟨*κο*-*μίζεται αὖθις*», ἢ τὸ «⟨*ἀποκομίζεται*⟩». Οὕτω δὲ ὁ Ἀστύοχος μετὰ τῶν δύο νεῶν ἃς ἦλθεν ἔχων ἐκ Μιλήτου εἰς Χίον ἐπανέρχεται πάλιν εἰς Μίλητον ἔχων ἃς ἐκ ταύτης λαμβάνει δώδεκα ναῦς καὶ ἤδη συμπάσαις ἐπίπλουν ποιεῖται ἐπὶ τὴν Σάμον· πρβλ. Θουκ. Θ', 103, 12. 107, 10-13.

Κεφ. 66, 10 καὶ ἑφεξ.

«ἀλλ' ἡσυχίαν εἶχεν ὁ δῆμος καὶ κατάπληξιν τοιαύτην, «ὥστε κέρδος ὁ μὴ πάσχων τι βίαιον, εἰ καὶ σιγῴη, ἐνό-«μιζεν».

Ἀντὶ τῶν: «ὁ μὴ πάσχων τι βίαιον», μὴ ἀναγνωστέον οὕτως: «⟨*οἱ μὴ πάσχοντί τι*⟩ βίαιον»; τουτέστιν: ὁ δῆμος τοιαύτην εἶχε κατάπληξιν, ὥστε κέρδος αὐτῷ ἐνόμιζεν (εἶναι), μὴ πάσχοντί τι βίαιον, εἰ καὶ σιγῴη.

Αὐτόθι στίχ. 14.

«καὶ [ἐξευρεῖν αὐτοὶ ἀδύνατοι ὄντες] διὰ τὸ μέγεθος τῆς «πόλεως καὶ διὰ τὴν ἀλλήλων ἀγνωσίαν οὐκ εἶχον αὐτοὶ «ἐξευρεῖν».

Μακρὸν ἤθελεν εἶσθαι νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα ὅσα περὶ τοῦ προκειμένου χωρίου ὁ Classen ἐν ταῖς κριτικαῖς αὐτοῦ σημειώσεσι λέγει. Παραπέμποντες δὲ τὸν βουλόμενον νὰ ἴδῃ τὰ περὶ τοῦ χωρίου τούτου σημειωθέντα εἰς αὐτὸν τὸν Classen, περιοριζόμεθα μόνον νὰ

δηλώσωμεν, πῶς ἡμεῖς τὸ εἰρημένον χωρίον ἀποκαθίσταμεν. Καθ' ἡμᾶς δὴ ἀναγνωστέον ὡς ἑξῆς:

«καὶ ἐξευρεῖν ⟨*αὐτὸ ἀδύνατον ὂν διά τε*⟩ τὸ μέγεθος τῆς πόλεως καὶ διὰ τὴν ἀλλήλων ἀγνωσίαν οὐκ εἶχον αὐτοὶ ἐξευρεῖν».

Αὐτόθι στίχ. 16 - 17.

«κατὰ δὲ ταὐτὸ τοῦτο καὶ προσολοφύρεσθαί τινι ἀγανακτήσαντα,».

Ἡ δοτικὴ «*τινι*» οὐχὶ πρὸς τὸ «προσολοφύρεσθαι», ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὸ «*ἀγανακτήσαντα*» συναπτέα.

Αὐτόθι στιχ. 22 καὶ ἑφεξ.

«καὶ τὸ ἄπιστον οὗτοι μέγιστον πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐ-
« ποίησαν, καὶ πλεῖστα ἐς τὴν τῶν ὀλίγων ἀσφάλειαν ὠφέ-
« λησαν, βέβαιον τὴν ἀπιστίαν τῷ δήμῳ πρὸς ἑαυτὸν κα-
« ταστήσαντες».

Ὑπολαμβάνομεν, ὅτι ὑγιῶς τὸ ὅλον χωρίον ἔχει καὶ οὐδεμία μεταβολὴ ἐπενεκτέα, ὥς τινες ἐνόμισαν· ἡ δὲ σύνταξις εἶναι ὡς ἑξῆς: «καὶ τὸ ἄπιστον πρὸς τοὺς πολλοὺς μέγιστον ἐποίησαν οὗτοι («οὓς οὐκ ἄν ποτέ τις ᾤετο ἐς ὀλιγαρχίαν τραπέσθαι» στίχ. 21), καὶ πλεῖστα ἐς τὴν τῶν ὀλίγων ἀσφάλειαν ὠφέλησαν, καταστήσαντες τῷ δήμῳ τὴν ἀπιστίαν πρὸς ἑαυτὸν βέβαιον».

Κεφ. 67, 9 καὶ ἑφεξ.

«καὶ ἐσήνεγκαν οἱ ξυγγραφῆς ἄλλο μὲν οὐδέν, αὐτὸ δὲ
« τοῦτο, ἐξεῖναι μὲν ἀζήμιον εἰπεῖν γνώμην ἣν ἄν τις
« βούληται».

Τῶν χειρογράφων τὰ μὲν ἔχουσι μετὰ τό: «*ἐξεῖναι μὲν*» «Ἀθηναίων ἀνειπεῖν», τὰ δὲ: «Ἀθηναίων ἀνατρέπειν». Ἀντὶ δὲ τούτων

πρῶτος τὴν νῦν γραφὴν «ἀζήμιον εἰπεῖν» ἀποκατέστησεν ὁ πολὺς Wilamowitz, καὶ ταύτην ὁ Classen ἐν τῷ κειμένῳ *παραδεξάμενος* ἔγραψεν: «So hat (*ἀζήμιον εἰπεῖν*) Wilamowitz — M die Stelle vortrefflich hergestellt —. Die aufgenommne Verbesserung scheint mir auch wegen des folgenden μεγάλας ζημίας ἐπέθεσαν unzweifelhaft». Καίτοι δὲ ἡ τοῦ πολλοῦ Wilamowitz ἀποκατάστασις τοῦ χωρίου *τυγχάνει ἀρίστη καὶ ἀναμφίβολος οὖσα κατὰ τὸν ὀξὺν τοῦ Θουκυδίδου ἑρμηνευτὴν Classen*, ἡμεῖς τολμῶμεν νὰ μὴ στέρξωμεν αὐτὴν τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσον πολὺ ἀφίσταται ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς χειρογράφοις φερομένων γραφῶν. Κατὰ ταύτας λοιπὸν εἰκάζομεν ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ μετὰ τὸ «*ἐξεῖναι μὲν*» τὸ: «⟨*Ἀθηναίῳ παντὶ*⟩ εἰπεῖν γνώμην, ἣν ἄν [τις] βούληται». Πρβλ. Ἀριστ. Ἀθην. Πολ. κεφ. 29: «οἱ δ' αἱρεθέντες πρῶτον μὲν ἔγραψαν ἐπάναγκες εἶναι « τοὺς πρυτάνεις ἅπαντα τὰ λεγόμενα περὶ τῆς σωτηρίας ἐπιψηφί-« ζειν, ἔπειτα τὰς τῶν παρανόμων γραφὰς καὶ τὰς εἰσαγγελίας καὶ « τὰς προκλήσεις *ἀνεῖλον, ὅπως ἂν οἱ ἐθέλοντες Ἀθηναῖοι συμβου-« λεύωσι* περὶ τῶν προκειμένων». Ἡ ὑφ' ἡμῶν δὲ προτεινομένη διόρθωσις «⟨Ἀθηναίῳ παντὶ⟩» οὐ μόνον πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους λεγόμενα ἄριστα συνᾴδει, ὡς συμφανὲς γίνεται ἐκ τοῦ παρατεθειμένου χωρίου, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἃ αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης προστίθησιν εὐθὺς μετὰ τὸ: «ἣν ἄν [τις] βούληται»: «ἣν δέ τις, λέγει, *τὸν εἰπόντα* ἢ γράψηται παρανόμων ἢ ἄλλῳ τῳ τρόπῳ βλάψῃ μεγάλας ζημίας ἐπέθεσαν».

Κεφ. 68, 11 καὶ ἑφεξ.

«καὶ αὐτός τε (Ἀντιφῶν), ἐπειδὴ μετέστη ἡ δημοκρα-« τία, καὶ ἐς ἀγῶνας κατέστη τὰ τῶν τετρακοσίων ἐν ὑστέ-« ρῳ μεταπεσόντα τε ὑπὸ τοῦ δήμου ἐκακοῦτο, ἄριστα φαί-« νεται τῶν μέχρι ἐμοῦ ὑπὲρ αὐτῶν τούτων αἰτιαθεὶς ὡς « ξυγκατέστησε, θανάτου δίκην ἀπολογησάμενος».

Παρατηρητέον, ὅτι τινὰ τῶν χειρογράφων ἔχουσιν ἀντὶ τῶν: «τὰ τῶν τετρακοσίων» τὰ: «μετὰ τῶν τετρακοσίων», ἐλλείπει δὲ ἐν αὐτοῖς τὸ «*τε*» μετὰ τό: «μεταπεσόντα», προστεθὲν ὑπὸ τοῦ J. Brandis· ἔν τισι δὲ πάλιν δὲν φέρεται ἡ γραφή: «μετέστη ἡ δημοκρατία,

καὶ ἐς ἀγῶνας κατέστη μετὰ . . .», ἀλλὰ κεῖνται μόνον μετὰ τό: «*ἐπειδὴ*» τά: «τὰ τῶν τετρακοσίων ἐν ὑστέρῳ μεταπεσόντα ὑπὸ τοῦ δήμου ἐκακοῦτο». Καθόλου δὲ τὸ εἰρημένον χωρίον, ὅπερ δεινῶς τεταραγμένον παραδέδοται, πῶς ὑπὸ τῶν τοῦ Θουκυδίδου ἐκδοτῶν ἑρμηνεύεται, δύναται νὰ ἴδῃ ὁ βουλόμενος, ἀναγινώσκων τὴν περὶ αὐτοῦ μακρὰν κριτικὴν σημείωσιν, ἣν ὁ Classen ποιεῖται. Αὐτὸς δὲ ὁ Classen τὸ χωρίον, ἔχον ὡς ἀνωτέρω παρετέθη, ὡς ἑξῆς ἐξηγεῖται: «καὶ αὐτός τε, ἐπειδὴ ἡ δημοκρατία κατελύθη καὶ εὐθὺς ὕστερον τὰ τῶν τετρακοσίων κινδύνοις περιέπεσαν καὶ οἱ τὰ τούτων φρονοῦντες μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ δήμου κατάλυσιν κατεδιώκοντο, ἀναμφισβητήτως ἐκ πάντων τῶν μέχρι ἐμοῦ ἄριστα ἀπελογήθη».— Εἰς τῶν ἐπαϊόντων δὲ τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεγχον ἡμεῖς ταύτην τὴν διόρθωσιν τολμῶμεν νὰ ὑποβάλωμεν ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ: «καὶ αὐτός τε, ἐπειδὴ μετέστη ⟨*ἐκ δημοκρατίας*⟩ καὶ ἐς ἀγῶνας κατέστη ⟨μετὰ⟩ τῶν τετρακοσίων ἐν ὑστέρῳ, ⟨*ὅτε* τὰ πράγματα⟩ μεταπεσόντα ὑπὸ τοῦ δήμου ἐκακοῦτο, ἄριστα φαίνεται τῶν μέχρι ἐμοῦ ὑπὲρ αὐτῶν τούτων, αἰτιαθεὶς ὡς ξυγκατέστησε, θανάτου δίκην ἀπολογησάμενος». Ὡρμήθημεν δὲ εἰς τὴν εἰρημένην διόρθωσιν ἐκ τούτου μάλιστα, ὅτι ὁ Ἀντιφῶν, αἰτιαθεὶς (ὑπὸ τοῦ δήμου) ὅτι, εἴ τις ἕτερος, καὶ αὐτὸς μάλιστα εἰς τῆς ὀλιγαρχίας τὴν διοργάνωσιν καὶ τὴν ἐγκατάστασιν συνέπραξεν (*αἰτιαθεὶς ὡς ξυγκατέστησε*), ἑπόμενον ἦν, ὅτε πάλιν μετὰ ταῦτα τὰ τῆς ὀλιγαρχίας κατελύθησαν καὶ οἱ ὀλιγαρχικοὶ ὑπὸ τοῦ δήμου ἐκακοῦντο, εἰς ἀγῶνας καὶ αὐτὸς *μετὰ τῶν* τετρακοσίων νὰ καταστῇ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσον μεταστὰς ἐκ δημοκρατίας εἰς ὀλιγαρχίαν ἐτράπετο (ὅπερ «οὔποτέ τις ᾤετο») καὶ «πλεῖστα εἰς τὴν ἀσφάλειαν ταύτης ὠφέλησεν»· πρβλ. κεφ. 68, 3, 4. 66, 21, 23. Περὶ δὲ τῆς φράσεως «μεταστῆναι ἐκ δημοκρατίας» πρβλ. Πλάτ. Πολιτ. 9, 571 «αὐτὸς δὴ λοιπὸς — ὁ τυραννικὸς ἀνὴρ σκέψασθαι πῶς τε *μεθίσταται ἐκ δημοκρατικοῦ* γενόμενός τε ποῖός τις ἐστιν . . .».

Αὐτόθι στίχ. 21.

«πολὺ πρὸς τὰ δεινά, ἐπειδήπερ ὑπέστη, φερεγγυώτα-
« τος ἐφάνη «(ὁ Φρύνιχος)».

«ἐπειδήπερ ὑπέστη» «da er sich einmal in das unternehmen, οὕτως ἑρμηνεύει ὁ Classen, eingelassen hatte». Ἡμεῖς ὑποπτεύομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ «*ὑπέστη*» πρέπει νὰ γραφῇ: ⟨*ἀπέστη*⟩ ἀπὸ τοῦ δήμου δηλονότι. Ὁ Φρύνιχος ἐπειδήπερ ἀπὸ τοῦ δήμου ἀπέστη «καὶ ἑαυτὸν πάντων διαφερόντως προθυμότατον ἐς τὴν ὀλιγαρχίαν παρέσχε» (στιχ. 16), πολὺ πρὸς τὰ δεινὰ φερεγγυώτατος ἐφάνη· διότι (ὁ Φρύνιχος) κατὰ τὴν περὶ αὐτοῦ κρίσιν τοῦ ἱστορικοῦ «εἰς ὅσα κατέστη οὐκ ἀξύνετος ἔδοξεν εἶναι» (κεφ. 27, 26). Περὶ δὲ τοῦ «*ἀποστῆναι*» καὶ «*μεταστῆναι*» πρβλ. κεφ. 76, 9 «οὐ δεῖ ἀθυμεῖν ὅτι ἡ πόλις αὐτῶν ἀφέστηκε· τοὺς γὰρ ἐλάσσους ἀπὸ σφῶν τῶν πλεόνων καὶ ἐς πάντα ποριμωτέρων *μεθεστάναι*».

Κεφ. 69, 13 καὶ ἑφεξῆς.

«τούτων δὲ διατεταγμένων οὕτως ἐλθόντες οἱ τετρακό-
« σιοι μετὰ ξιφιδίου ἀφανοῦς ἕκαστος, καὶ οἱ εἴκοσι καὶ ἑκα-
« τὸν μετ' αὐτῶν [Ἕλληνες] νεανίσκοι, οἷς ἐχρῶντο εἴ τί
« που δέοι χειρουργεῖν, ἐπέστησαν τοῖς ἀπὸ τοῦ κυάμου
« βουλευταῖς».

Ἐν πᾶσι τοῖς κώδιξι πλὴν ἑνὸς εὕρηται ἡ λέξις «*Ἕλληνες*»· πάντες δὲ σχεδὸν οἱ τοῦ Θουκυδίδου ἑρμηνευταί, ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, μεταξὺ ἀγκυλῶν αὐτὴν ἐγκλείουσι, νομίζοντες, ὅτι εἶναι παρέγγραπτος, παρεντεθεῖσα πρὸς διάκρισιν τῶν δημοσίων δούλων, οἵτινες, ὡς τὰ πολλά, ἦσαν βάρβαροι Σκύθαι, καθὼς οἱ ἐν κεφ. 98, 3-5 μνημονευόμενοι: «Ἀρίσταρχος δ' αὐτῶν μόνος (ἔτυχε γὰρ καὶ στρατηγῶν) λαβὼν κατὰ τάχος *τοξότας* τινὰς [τοὺς βαρβαρωτάτους] (1) ἐχώρει πρὸς τὴν Οἰνόην». Οἱ «νεανίσκοι» δὲ οὗτοι κατὰ τὸν Classen ἦσαν «eine «jeunesse dorée», in den Hetärien früh an ein gesetzloses Treiben, und Freude an Gewaltthaten gewöhnt hatte». Τὸ δὲ ὄνομα «Ἕλληνες» κατ' αὐτὸν «scheint auf Keine Weise zu passen: ob ein andrer darunter verborgen ist, ist schwer zu sa-

(1) Ὑπολαμβάνοντες, ὅτι ἡ γραφὴ «βαρβαρωτάτους» εἶναι οὐχὶ τοῦ Θουκυδίδου, μεταξὺ ἀγκυλῶν αὐτὴν ἐγκλείομεν.

gen: (Sollte etwa ein Kenner der Spartanischen Verhältnisse dem attischen νεακίσκοι das lakedämonische εἴρενες vergleichsweise beigeschrieben haben, welches die zum höhern Kriegsdienste berechtigten Jünglinge über 18 Jahre bezeichnet;)». Οἱ εἰρημένοι «*νεανίσκοι*» κατά τε τὸν Classen καὶ ἄλλους τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ Θουκυδίδου εἶναι ἐξ Ἀττικῆς, καθὼς καὶ οἱ ἕτεροι τοιοῦτοι, περὶ ὧν λόγος γίνεται ἐν κεφ. 92, 6 «ἐβοήθει δὲ καὶ Ἀρίσταρχος καὶ τῶν ἱππέων νεανίσκοι».

Ἡμῖν δέ, καίπερ γινώσκουσιν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ ἄλλοθεν, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ μὲν διὰ τὸν πόλεμον, μάλιστα δὲ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτου χρόνους τὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα καὶ δὴ καὶ τὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐν πολλῇ ἦσαν ταραχῇ καὶ διαστάσει, *ἑταιρεῖαι* δὲ *καὶ συνωμοσίαι* ἐξ ἄλλων τε καὶ ἐκ νέων νεωτεριζόντων καὶ ἀλογίστως φιλοδοξούντων τὴν πολιτείαν καὶ τοὺς νόμους, τὰ ἱερὰ καὶ τὰ δίκαια ἐλυμαίνοντο,— ὅμως δὲν φαίνεται πιθανόν, ὅτι τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν (120) νεανίσκοι καὶ οὗτοι Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν τετρακοσίων συνέπραττον, ὑπὸ τούτων παραγόμενοι, ὥστε νὰ καταλυθῇ μὲν ἡ δημοκρατία, ἀντ᾽ αὐτῆς δὲ ἡ ἄγαν ὀλιγαρχία νὰ καταστῇ· διότι πιστεύομεν, ὅτι, ὥσπερ «οἱ Πάραλοι ἄνδρες Ἀθηναῖοί τε καὶ ἐλεύθεροι πάντες — ἀεὶ δήποτε ὀλιγαρχίᾳ καὶ μὴ παρούσῃ ἐπέκειντο» (Θουκυδ. Θ', 78 25), οὕτως ἡ ἄλλη ἐν Ἀθήναις νεότης μετὰ τῶν δημοκρατικῶν μᾶλλον ἢ μετὰ τῶν ὀλιγαρχικῶν ἦσαν τεταγμένοι, ἄλλως τε καὶ «ἀχθομένων καὶ πρότερον τῶν πολλῶν τῶν μετεχόντων τῆς ὀλιγαρχίας καὶ ἡδέως ἂν ἀπαλλαγέντων πῃ ἀσφαλῶς τοῦ πράγματος» (Θουκυδ.Θ',89,6). Κατὰ ταῦτα πιθανώτερον φαίνεται ἡμῖν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ πρὸ τοῦ «νεανίσκοι» ὄνομα «Ἕλληνες» δὲν εἶναι γραφὴ παρείσακτος παρεντεθεῖσα, ὥς τινες ὑπολαμβάνουσι, πρὸς διάκρισιν τῶν τοξοτῶν, οἵτινες ἦσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, Σκύθαι, ἀλλὰ γνησία, αὐτὸ τοῦτο δηλοῦσα, ὅτι οἱ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν νεανίσκοι ἦσαν Ἕλληνες, οὐχὶ ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις εἰς τὰ τῶν ἑταιρειῶν ἀναμιγνυομένων, ἀλλὰ ἐκ διαφόρων χωρίων ὑπηκόων (τοῖς Ἀθηναίοις) συλλεγέντες· διότι, ἵνα κατ᾽ αὐτὸν τὸν Θουκυδίδην εἴπωμεν, καθὼς «οἱ ἀμφὶ τὸν Πείσανδρον παραπλέοντές τε, ὥσπερ ἐδέδοκτο, τοὺς δήμους ἐν ταῖς πόλεσι κατέλυον, καὶ ἅμα *ἔστιν ἀφ᾽ ὧν χωρίων καὶ ὁπλίτας ἔχοντες σφίσιν αὐτοῖς ξυμμάχους ἦκον ἐς τὰς Ἀθήνας*», οὕτω καὶ οἱ ἕτεροι

ἡμίσεις τῶν πρέσβεων αὐτοῦ, οὓς «ἐς τἆλλα τὰ ὑπήκοα χωρία ἄλλους ἄλλῃ διέπεμπον», ὑποπτεύομεν, ὅτι εἰς Ἀθήνας ἐπανῆλθον, ὁπλίτας τε ἴσως καὶ *ἱπποτοξότας* συμμάχους αὐτοῖς ἔχοντες, τοὺς μὲν ἐξ ἑλληνικῶν χωρίων ὑπηκόων, τοὺς δὲ ἐκ βαρβαρικῶν (Θουκυδ. θ', 65, 1-2. 64, 5), τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσον «πρὸς τὴν ἐκ τῆς Σικελίας τῶν Ἀθηναίων μεγάλην κακοπραγίαν εὐθὺς *οἱ Ἕλληνες πάντες* ἐπηρμένοι ἦσαν, — μάλιστα δὲ οἱ τῶν Ἀθηναίων ὑπήκοοι ἑτοῖμοι ἦσαν καὶ παρὰ δύναμιν αὐτῶν ἀφίστασθαι διὰ τὸ ὀργῶντες κρίνειν τὰ πράγματα . . .» (Θουκυδ. θ', 2, 1-15). Ἐκ τοιούτων ἄρα χωρίων ἑλληνικῶν τε καὶ βαρβαρικῶν ἦσαν ἴσως συνειλεγμένοι ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Πείσανδρον οὐ μόνον οἱ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν Ἕλληνες νεανίσκοι, «οἷς ἐχρῶντο (οἱ τετρακόσιοι) εἴ τί που δέοι χειρουργεῖν», ἀλλὰ καὶ οἱ «τῶν ἱππέων νεανίσκοι», μεθ' ὧν ὁ Ἀρίσταρχος (εἰς Πειραιᾶ) ἐβοήθει (Θουκ. θ', 92, 41), ἔτι δὲ καὶ «οἱ [βαρβαρώτατοι] τοξόται», οὓς οὗτος «λαβὼν κατὰ τάχος ἐχώρει πρὸς τὴν Οἰνόην» (Θουκυδ. θ', 98, 5). Διότι εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι, καθὼς «ἀφίκοντο καὶ Θρᾳκῶν τῶν μαχαιροφόρων — ἐς τὰς Ἀθήνας πελτασταὶ —, οὓς ἔδει τῷ Δημοσθένει ἐς τὴν Σικελίαν ξυμπλεῖν», τούτους δὲ «τῷ Δημοσθένει ὑστερήσαντας — εὐθὺς ἀπέπεμπον» (Θουκ. η', 27, 29), οὕτω, λέγομεν, πιθανὸν εἶναι, ὅτι νῦν οἱ περὶ τοὺς ὀλιγαρχικοὺς καὶ οἱ τὰ τῆς συνωμοσίας συνειδότες πρὸς μείζονα φυλακὴν αὐτῶν καὶ ὅπως ἀσφαλέστερον τοῦ ἑαυτῶν τύχωσι σκοποῦ ἄλλοθέν ποθέν τινας ἑαυτοῖς συμμάχους συλλέξαντες ἐπηγάγοντο καὶ ἐκ Θρᾴκης «*τοξότας τινὰς* [τοὺς βαρβαρωτάτους]».

Οὕτως ἡμεῖς σκεπτόμενοι, πειθόμεθα, ὅτι τὸ ὄνομα «Ἕλληνες», ὅπερ κατὰ τὸν ἀοίδιμον τοῦ Θουκυδίδου ἑρμηνευτὴν Classen οὐδαμῶς ἁρμόζει («der Name Ἕλληνες scheint auf Keine Weise zu passen») πρέπει μᾶλλον νὰ τηρηθῇ, ἢ νὰ διαγραφῇ· διότι, ὡς ἡμῖν φαίνεται, εἶναι γνησία γραφὴ αὐτοῦ τοῦ Θουκυδίδου, ὃς ἐνταῦθα μὲν ἀγνοῶν, ἢ θέλων ἴσως χάριν συντομίας νὰ μὴ ὀνομάσῃ τὰ χωρία, ἐξ ὧν οἱ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν νεανίσκοι, ἐδήλωσεν αὐτοὺς γενικῶς διὰ τοῦ ὀνόματος «Ἕλληνες» («καὶ οἱ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν μετ' αὐτῶν Ἕλληνες νεανίσκοι»), ὀλίγον δέ τι ἀνωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ στίχ. 10 ἐμνημόνευσεν ὡρισμένως (ὡς συμμάχους τῶν τετρακοσίων) τοὺς Ἀνδρίους καὶ Τηνίους καὶ Καρυστίους καὶ Αἰγινήτας· «ἦσαν δέ, λέ-

γει, καὶ Ἄνδριοι καὶ Τήνιοι καὶ Καρυστίων τριακόσιοι καὶ Αἰγινητῶν τῶν ἐποίκων — ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἥκοντες ἐν τοῖς ἑαυτῶν ὅπλοις . . .».

Ὁ δὲ Classen ὑποπτεύει, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐσημειώθη, μὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἕλληνες» ἄλλο τι ὑποκρύπτεται, ὅπερ οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν («ob ein andrer darunter verborgen ist, ist schwer zu sagen»). Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡμεῖς ποτε τοιοῦτό τι ἐστοχασάμεθα, τὸν δὲ στοχασμὸν ἡμῶν περὶ τοῦ ὀνόματος «Ἕλληνες», ὅτι ἀντὶ τούτου ἴσως ἀναγνωστέον «Πελληνῆς», ἀνεκοινώσαμεν τῇ ἐν Ἀθήναις ἐπιστημονικῇ Ἑταιρείᾳ, δὲν κρίνομεν ἄσκοπον καὶ ἐνταῦθα διὰ βραχέων νὰ δηλώσωμεν, ὅτι ἀφορμὴν εἰς τὴν εἰκασίαν ἡμῶν ταύτην ἔδωκεν στίχος τις ἐν τῇ τοῦ Ἀριστοφάνους Λυσιστράτῃ, ἐν ᾧ λέγονται ταῦτα :

ΠΡΥΤ. τί τὰ πράγμαθ' ὑμῖν ἐστι τἀν Λακεδαίμονι;
ΚΗΡ. ὀρσὰ Λακεδαίμων πᾶα καὶ τοὶ σύμμαχοι
ἅπαντες ἐστύκαντι· Πελλάνας δὲ δεῖ.
(Ἀριστοφ. Λυσιστρ. 994).

Καὶ ὁ μὲν τοῦ Ἀριστοφάνους σχολιαστὴς ἑρμηνεύει τὰ: «Πελλάνας δὲ δεῖ» ὡς ἑξῆς: «ὄνομα γυναικὸς ἑταίρας· ἦν γὰρ παρ' αὐτοῖς πόρνη Πελλήνη τοὔνομα· ἐπιθυμοῦσιν οὖν τῆς πόρνης, *ἤγουν τῆς πόλεως Πελλήνης*· ἀντεποιοῦντο γὰρ αὐτῆς οἱ Λάκωνες»· τῶν δὲ νεωτέρων ἑρμηνευτῶν ἄλλοι ἄλλως ταῦτα ἐξηγοῦνται, οὐδαμῶς ὑπ' ὄψιν λαμβάνοντες τὰ τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ· ἡ τούτου ἆρα ἑρμηνεία εἶναι πάντῃ ἀπόβλητος καὶ οὐδέν τι ἀληθὲς ἐνέχει; Μὴ ἆρα αἱ τῆς πόλεως Πελλήνης γυναῖκες ζητοῦσι διὰ τοῦ κήρυκος τῆς Σπάρτης νὰ ἀποσταλῶσιν ὀπίσω εἰς Πελλήνην οἱ Πελληνεῖς νεανίσκοι, οὓς ἀπὸ συγκειμένου τινὸς ἴσως λόγου συλλέξαντες εἶχον παρ' ἑαυτοῖς οἱ ὀλιγαρχικοί ;

Ὁ δὲ Α. Γεννάδιος ὑπολαμβάνει, καθὼς πρὸς ἡμᾶς διὰ ζώσης ἀνεκοίνωσεν, ὅτι πρέπει ἀντὶ τοῦ «Ἕλληνες νεανίσκοι» νὰ γραφῇ «Λάκωνες νεανίσκοι».

Μὴ ἆρα οἱ ἐν τῇ τοῦ Ἀριστοφάνους Λυσιστράτῃ μνημονευόμενοι Λάκωνες εἶναι οἱ αὐτοὶ καὶ ὑπὸ τοῦ Γενναδίου εἰκαζόμενοι «Λάκωνες νεανίσκοι»; Διότι ἐν τῇ Λυσιτράτῃ ἀναγινώσκομεν ταῦτα καὶ περὶ Λακώνων :

ΧΟΡ.ΓΕΡ. ἤδη γὰρ ὄζειν ταδὶ μειζόνων καὶ πλειόνων
πραγμάτων μοι δοκεῖ,
καὶ μάλιστ' ὀσφραίνομαι τῆς Ἱππίου τυραννίδος·
καὶ πάνυ δέδοικα μὴ τῶν Λακώνων τινὲς
δεῦρο συνεληλυθότες ἄνδρες ἐς Κλεισθένους
τὰς θεοῖς ἐχθρὰς γυναῖκας ἐξεπαίρωσι δόλῳ
καταλαβεῖν τὰ χρήμαθ' ἡμῶν τόν τε μισθόν,
ὅθεν ἔζων ἐγώ». (Στίχ. 616-630).

Καὶ ἐν στίχῳ 1274 :

ΛΥΣΙΣ. ἀπάγεσθε ταύτας, ὦ Λάκωνες ταςδεδὶ
ὑμεῖς.

Ὅτι ἐν τῇ τοῦ Ἀριστοφάνους Λυσιστράτῃ, ἥτις, ὡς γνωστόν, κατὰ τὸ αὐτὸ παρεστάθη ἔτος, καθ' ὃ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ ἱστορούμενα συμβαίνουσι, πολλὰ στενὴν τὴν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὴν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐν Ἀθήναις πολιτικὴν μεταβολήν, εἶναι γνωστόν· διότι καὶ Καρύστιοι, περὶ ὧν, ὡς ἐν τοῖς ἡγουμένοις ἐδηλώθη, μνεία ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου γίνεται, ἐν τῇ Λυσιστράτῃ μνημονεύονται·

ΧΟΡ. ΓΥΝ. «ἑστιᾶν δὲ μέλλομεν ξέ-
νους τινὰς Καρυστίους ἄν-
δρας καλούς τε κἀγαθούς».
(Στίχ 1059).

ἀλλὰ τίς μετὰ πλήρους βεβαιότητος δύναται νὰ πείσῃ ἡμᾶς, ἢ ὅτι ἡ γραφὴ «Ἕλληνες» εἶναι, ὥσπερ ἡμεῖς εἰκάζομεν, ἡ πιθανωτέρα, ἢ ὅτι ἀντὶ ταύτης ἀναγνωστέον «Πελληνῆς», ἢ κατὰ τὸν Γεννάδιον «Λάκωνες», ἤ, οὐδὲ μιᾶς τούτων ἀποδεκτῆς οὔσης, διαγραπτέον τὸ ὄνομα «Ἕλληνες», καθὼς οἱ πλεῖστοι τῶν ἑρμηνευτῶν ἀποδέχονται; Οἱ νεανίσκοι οὗτοι, «οὓς (οἱ τετρακόσιοι) ἐχρῶντο εἴ τί που δέοι χειρουργεῖν» καὶ μεθ' ὧν «ἐλθόντες μετὰ ξιφιδίου ἀφανοῦς ἕκαστος ἐπέστησαν τοῖς ἀπὸ τοῦ κυάμου βουλευταῖς οὖσιν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ», ἆρ' ἔχουσί τι τὸ κοινὸν πρὸς τοὺς νεανίσκους ἐκείνους, «οἷς θρασυτά-

τοις δοκοῦσιν εἶναι οἱ τριάκοντα παραγγείλαντες ξιφίδια ὑπὸ μάλης ἔχοντας παραγενέσθαι ξυνέλεξαν τὴν βουλήν»; (Ξενοφ. Ἑλλ. Β΄, Γ΄, 23, 50, 55). Κείσθωσαν ἡμῖν ταῦτα ὡς εἰκασίαι καὶ ἀπορήματα, ὧν τὴν ἐπίλυσιν ἄσμενοι παρὰ τῶν κρειττόνων ἀποδεχόμεθα.

Κεφ. 71, 1-3.

«ὁ δὲ νομίζων τὴν πόλιν † οὐχ ἡσυχάζειν, οὐδὲ εὐθὺς
« οὕτω τὸν δῆμον τὴν παλαιὰν ἐλευθερίαν παραδώσειν,..».

Νομίζομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ: «οὐχ ἡσυχάζειν» πρέπει νὰ γραφῇ «⟨οὔπω⟩ ἡσυχάζειν», ἀντὶ δὲ τοῦ: «παραδώσειν» μὴ ἀναγνωστέον: ⟨*προδώσειν*⟩;

Κεφ. 74, 7 καὶ ἐφεξ.

«τοὺς δὲ ἄλλους ἀφελόμενοι τὴν ναῦν καὶ μετεμβιβά-
« σαντες ἐς ἄλλην στρατιῶτιν ναῦν ἔταξαν φρουρεῖν . . .».

Παρέλκει ἡ μετὰ τὸ «στρατιῶτιν» λέξις «ναῦν». Πρβλ. θ΄, 62, 5 «βοηθήσας ναυσὶ τέσσαρσι καὶ εἴκοσιν, ὧν καὶ στρατιώτιδες ἦσαν ὁπλίτας ἄγουσαι» καὶ θ΄, 25, 5.

Αὐτόθι στιχ. 13.

«καὶ ἀντειπεῖν ἔστιν οὐδὲν πρὸς τοὺς ἔχοντας τὴν πο-
« λιτείαν,».

Ὑποπτεύομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ «οὐδὲν» πρέπει νὰ γραφῇ «⟨*οὐδενί*⟩», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἡγούμενα: «ὡς πληγαῖς τε *πάντας* ζημιοῦσι»· οὕτω δὲ καὶ καταφανέστερον γίνεται, πῶς ὁ Χαιρέας «*πάντα* τὰ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τὸ μεῖζον ἐδείνωσεν»· πρβλ. θ΄, 66, 6 «ἀντέλεγέ τε οὐδεὶς ἔτι τῶν ἄλλων — εἰ δέ τις καὶ ἀντείποι — εὐθὺς ἐτεθνήκει».

Κεφ. 78, 12.

«οὐκ οὖν ἔφασαν χρῆναι μέλλειν ἔτι, ἀλλὰ διαναυμαχεῖν».

Μὴ ἀντὶ τοῦ: «διαναυμαχεῖν» ἀναγνωστέον: «⟨ἤδη⟩ ναυμαχεῖν»; τοῦτ' ἔστιν: «ἔφασαν οὐ χρῆναι ἔτι μέλλειν, ἀλλ' ἤδη ναυμαχεῖν». Ἴσως δ' οὕτω γραπτέον καὶ ἐν κεφ. 79, 1-2 «ὥστ' ἤδη ναυμαχεῖν» ἀντὶ τοῦ: «ὥστε διαναυμαχεῖν».

Κεφ. 80, 10-17.

«καὶ αἱ μὲν τῶν Πελοποννησίων αὗται νῆες ἀπάρασαι «ἐς τὸ πέλαγος, ὅπως λάθοιεν ἐν τῷ πλῷ τοὺς Ἀθη-«ναίους, χειμασθεῖσαι, [καὶ] αἱ μὲν Δήλου λαβόμεναι αἱ «πλείους μετὰ Κλεάρχου καὶ ὕστερον πάλιν ἐλθοῦσαι ἐς «Μίλητον (Κλέαρχος δὲ κατὰ γῆν αὖθις ἐς τὸν Ἑλλήσ-«ποντον κομισθεὶς ἦρχεν), αἱ δὲ μετὰ τοῦ Ἑλίξου τοῦ Με-«γαρέως στρατηγοῦ δέκα ἐς τὸν Ἑλλήσποντον διασωθεῖ-«σαι Βυζάντιον ἀφιστᾶσι».

Ὁ Classen ἤδη παρετήρησεν, ὅτι τὸ ἀνωτέρω χωρίον, ὥσπερ παραδέδοται, δὲν εἶναι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θουκυδίδου γεγραμμένον· διότι, λέγει, τὸ ῥῆμα «ἀφιστᾶσι», ὅπερ ὑποκείμενον ἔχει τό: «αἱ δὲ — δέκα», δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναφέρηται καὶ εἰς τὸ ὑποκείμενον: «αἱ μὲν — αἱ πλείους μετὰ Κλεάρχου». Διὰ τοῦτο ὑπολαμβάνει, ὅτι πρέπει ἢ νὰ συμπληρωθῇ, ὡς ᾔκασεν ὁ Stahl, μετὰ τό: «ἐς Μίλητον» τό: «ἐνταῦθα ἔμειναν», ἢ νὰ γραφῇ χωρὶς τοῦ συνδέσμου «*καὶ*» τό: «ὕστερον πάλιν ἦλθον ἐς Μίλητον». Πάντως δέ, λέγει, ὁ μετὰ τό: «χειμασθεῖσαι» σύνδεσμος «*καὶ*» πρέπει νὰ διαγραφῇ».

Καθ' ἡμᾶς δὲ τὸ προκείμενον χωρίον ἀναγνωστέον ὡς ἑξῆς:

«καὶ αἱ μὲν τῶν Πελοποννησίων αὗται νῆες ἀπάρασαι ἐς τὸ πέλαγος, ὅπως λάθοιεν ἐν τῷ πλῷ τοὺς Ἀθηναίους, χειμασθεῖσαι καὶ Δήλου (; μὴ ἀντὶ Δήλου ἀναγνωστέον ⟨Μήλου⟩; πρβλ. θ', 39, 17) λαβόμεναι αἱ ⟨μὲν⟩ πλείους ⟨αἱ⟩ μετὰ Κλεάρχου [καὶ] ὕστερον πάλιν ἐλθοῦσαι ἐς Μίλητον ⟨μένουσιν αὐτοῦ ἤ: ἐν αὐτῇ⟩ (Κλέαρχος δὲ κατὰ γῆν αὖθις ἐς τὸν Ἑλλήσποντον κομισθεὶς ἦρχεν), αἱ δὲ μετὰ Ἑλίξου — Βυζάντιον ἀφιστᾶσι»· πρβλ. η', 13. θ', 32, 5. 34, 5. 99, 18 «χειμασθεὶς δὲ ἀνέμῳ καὶ ἀναγκασθεὶς καταίρει ἐς τὴν Ἴκαρον καὶ μείνας ἐν αὐτῇ ὑπὸ ἀπλοίας — ἀφικνεῖται ἐς τὴν Χίον».

Κεφ. 81, 1.

«οἱ δὲ προεστῶτες ἐν τῇ Σάμῳ καὶ μάλιστα Θρασύβουλος, ἀεί τε τῆς αὐτῆς γνώμης ἐχόμενος, ἐπειδὴ μετέστησε τὰ πράγματα, ὥστε καταγαγεῖν τὸν Ἀλκιβιάδην, καὶ τέλος ἐπ' ἐκκλησίας ἔπεισε τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν, καὶ ψηφισαμένων,— ἄδειαν, πλεύσας — κατῆγεν . . .».

Ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς οὕτως :

«οἱ δὲ προεστῶτες — καὶ μάλιστα Θρασύβουλος,— ἐπειδὴ ⟨*μετέστη*⟩ τὰ πράγματα— καὶ τέλος ἐπ' ἐκκλησίας ⟨*πείσας*⟩ τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν — πλεύσας — κατῆγεν . . .».

Αὐτόθι στιχ. 24 - 25.

«πιστεῦσαι δ' ἂν μόνως Ἀθηναίοις, εἰ σῶς αὐτὸς κατελ-
« θὼν αὐτῷ ἀναδέξαιτο».

Ὑπολαμβάνομεν, ὅτι πρὸ τοῦ «μόνως» ἢ μετ' αὐτὸ ἐξέπεσε τὸ: «⟨*οὕτως*⟩»· πρβλ. Ξενοφ. Κ. Π. Γ' 2, 23 καὶ Ἀπομν. 1, 5, 6. Ἀντὶ δὲ τῆς γραφῆς: «εἰ σῶς αὐτός», ἣν οὕτως ἀποκατέστησεν ὁ Stahl, εὕρηται καὶ ἡ γραφή: «εἰ ὡς αὐτός», καί: «εἰ ὡς αὐτούς». Κατὰ ταῦτα μὴ μᾶλλον ἀναγνωστέα ὡς ἑξῆς ἡ ὑπόθεσις: «εἴ ⟨*πως*⟩ αὐτὸς κατελθὼν ⟨*αὐτοὺς*⟩ ἀναδέξαιτο»; Πρβλ. Θουκ. θ', 48, 21 «ἀλλ' ὅ τε Ἀλκιβιάδης, ὅπερ καὶ ἦν, οὐδὲν μᾶλλον ὀλιγαρχίας ἢ δημοκρατίας δεῖσθαι ἐδόκει αὐτῷ (τῷ Φρυνίχῳ), οὐδ' ἄλλο τι σκοπεῖσθαι ἢ *ὅτῳ τρόπῳ* — ὑπὸ τῶν ἑταίρων παρακληθεὶς κάτεισι».

Κεφ. 86, 40 - 50.

«ἀφίκοντο δὲ οἱ Ἀργεῖοι μετὰ τῶν Παράλων, οἳ τότε ἐτάχθησαν ἐν τῇ στρατιώτιδι νηὶ ὑπὸ τῶν τετρακοσίων περιπλεῖν Εὔβοιαν καὶ ἄγοντες Ἀθηναίων ἐς Λακεδαίμονα ἀπὸ τῶν τετρακοσίων [πεμπτοὺς] πρέσβεις, Λαισποδίαν καὶ Ἀ-

ριστοφῶντα καὶ Μελησίαν, [οἳ] ἐπειδὴ ἐγένοντο πλέοντες κατ' Ἄργος, τοὺς μὲν πρέσβεις ξυλλαβόντες τοῖς Ἀργείοις παρέδοσαν ὡς τῶν οὐχ ἥκιστα καταλυσάντων τὸν δῆμον ὄντας, αὐτοὶ δὲ οὐκέτι ἐς τὰς Ἀθήνας ἀφίκοντο, ἀλλ' ἄγοντες ἐκ τοῦ Ἄργους ἐς τὴν Σάμον τοὺς πρέσβεις ἀφικνοῦνται ᾗπερ εἶχον τριήρει».

Οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν ὀρθῶς ὀβελίζουσι τό: «*πεμπτοὺς*» καὶ τὴν πρὸ τοῦ: «ἐπειδὴ ἐγένοντο» ἀντωνυμίαν: «*οἳ*». Τούτοις δ' ἠκολούθησε καὶ ὁ Classen, ὃς ὅμως λέγει, «ὅτι δὲν εἶναι πεπεισμένος, ὅτι ἡ πρότασις «*καὶ ἄγοντες* κτέ.» οὕτως, ὥσπερ ἔχει, *διετυπώθη* ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου· περὶ δὲ τῶν πρέσβεων («καὶ ἄγοντες — πρέσβεις») ὁ αὐτὸς ὑπολαμβάνει, ὅτι εἶναι οἱ αὐτοί, περὶ ὧν καὶ ἐν κεφ. 71, 24 μνεία ἐγένετο. Ἂν μὲν οἱ πρέσβεις, περὶ ὧν ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ λόγος γίγνεται, εἶναι οἱ αὐτοὶ καὶ οἱ ἐν τῷ κεφ. 71, θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες ἐν κεφ. 89· τὸ ὅλον δὲ χωρίον ἡμεῖς ὡς ἑξῆς ἀναγινώσκομεν :

«ἀφίκοντο δὲ οἱ Ἀργεῖοι μετὰ τῶν Παράλων, οἳ τότε (ἴδ. κεφ. 74, 6 κτέ.) ἐτάχθησαν ἐν τῇ στρατιώτιδι νηὶ [ὑπὸ τῶν τετρακοσίων] περιπλεῖν Εὔβοιαν, ⟨*ἀγαγόντες τοὺς*⟩ Ἀθηναίων ἐς Λακεδαίμονα ἀπὸ τῶν τετρακοσίων πρέσβεις, Λαισποδίαν καὶ Ἀριστοφῶντα καὶ Μελησίαν, ἐπειδὴ ⟨*δ'*⟩ ἐγένοντο — ἀλλ' ἄγοντες ἐκ τοῦ Ἄργους ἐς τὴν Σάμον τοὺς πρέσβεις ἀφικνοῦνται ᾗπερ εἶχον τριήρει»· (πρβλ. θ', 77, 3· 89, 28-29· 90, 11-13).

οἱ πρέσβεις δηλονότι, οὓς οἱ Πάραλοι εἰς Λακεδαίμονα ἐτάχθησαν νὰ ἀγάγωσι καὶ ἐπιστρέψαντες ἐντεῦθεν Εὔβοιαν νὰ περιπλέωσιν, ἦσαν ὁ Λαισποδίας καὶ Ἀριστοφῶν καὶ Μελησίας· ἀλλ' οἱ Πάραλοι ἀντὶ νὰ ἐπιτελέσωσιν ἣν αὐτοῖς (οἱ τετρακόσιοι) ἐνετείλαντο ἐντολήν, κατ' Ἄργος γενόμενοι, τοὺς μὲν πρέσβεις συλλαβόντες τοῖς Ἀργείοις παρέδοσαν, αὐτοὶ δὲ ἄγοντες ἐκ τοῦ Ἄργους τοὺς *τῶν Ἀργείων πρέσβεις* εἰς τὴν Σάμον ἀφικνοῦνται ᾗπερ εἶχον τριήρει· «ἀφίκοντο, λέλει ὁ Θουκυδίδης, οἱ Ἀργεῖοι μετὰ τῶν Παράλων, ἐπαγγελλόμενοι τῷ ἐν τῇ Σάμῳ τῶν Ἀθηναίων δήμῳ ὥστε βοηθεῖν» (κεφ. 86, 37-41). Τὸ ἄπορον δ' ἴσως εἶναι τοῦτο, πῶς οἱ τετρακόσιοι τοὺς Παράλους τάττουσιν εἰς Λακεδαίμονα νὰ ἀγάγωσι τὸν Λαισποδίαν, Ἀρι-

στοφῶντα καὶ Μελησίαν, ἐν ᾧ οἱ Πάραλοι κατὰ τὸν Θουκυδίδην (θ', 73, 26) «ἀειδήποτε ὀλιγαρχίᾳ καὶ μὴ ὑπαρχούσῃ ἐπέκειντο». Ἀλλ' ἡ ἀπορίᾳ αἴρεται, ἂν ἐνθυμηθῶμεν ὅσα πάλιν αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης (θ', 89) λέγει: «οἱ δ' ἐκ τῆς Σάμου ἀπὸ τῶν τετρακοσίων πεμφθέντες πρέσβεις — ἀχθομένους καὶ πρότερον τοὺς πολλοὺς τῶν μετεχόντων τῆς ὀλιγαρχίας καὶ ἡδέως ἂν ἀπαλλαγέντας πῃ ἀσφαλῶς τοῦ πράγματος πολλῷ δὴ μᾶλλον ἐπέρρωσαν». Ἐκ τούτων ἄρα εἰκάζομεν ἡμεῖς, ὅτι οἱ Πάραλοι, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν τετρακοσίων μετὰ τῶν πολλῶν τῶν μετεχόντων τῆς ὀλιγαρχίας, ἀχθομένων καὶ πρότερον καὶ ἡδέως ἂν ἀπαλλαγέντων πῃ ἀσφαλῶς τοῦ πράγματος συννοηθέντες, τοὺς μὲν πρέσβεις δὲν ἤγαγον εἰς Λακεδαίμονα, ἀλλὰ συλλαβόντες τοῖς Ἀργείοις παρέδοσαν, αὐτοὶ δὲ οὐκέτι εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' εἰς τὴν Σάμον ἀφίκοντο. Ἀπορία δ' ἡμῖν ἑτέρα ἐγγίγνεται, διὰ τί ὁ ἱστορικός, ἐν ᾧ ἐδήλωσεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω (κεφ. 74, 7), ὅτι οἱ τετρακόσιοι «τῶν μὲν Παράλων τινὰς δύο ἢ τρεῖς ἔδησαν, τοὺς δὲ ἄλλους ἀφελόμενοι τὴν ναῦν καὶ μετεμβιβάσαντες ἐς ἄλλην στρατιῶτιν [ναῦν] ἔταξαν φρουρεῖν περὶ Εὔβοιαν», διὰ τί, λέγομεν, οὐδαμοῦ μνημονεύει, ὅτι καὶ ἔταξαν αὐτοὺς (τοὺς Παράλους) νὰ ἀγάγωσι τοὺς πρέσβεις εἰς Λακεδαίμονα, περὶ ὧν ἐνταῦθα μόνον γίνεται λόγος. Διότι, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, οἱ ἐν τῷ κεφ. 71 περὶ ξυμβάσεως ἐκπεμφθέντες εἰς τὴν Λακεδαίμονα πρέσβεις δὲν πρέπει καθ' ἡμᾶς νὰ συγχέωνται πρὸς τοὺς εἰρημένους.

Κεφ. 87, 21 καὶ ἑφ.

«ἐμοὶ μέντοι δοκεῖ σαφέστατον εἶναι διατριβῆς ἕνεκα καὶ ἀνοκωχῆς τῶν Ἑλληνικῶν τὸ ναυτικὸν οὐκ ἀγαγεῖν, φθορᾶς μέν, ἐν ὅσῳ παρῄει (ὁ Τισσαφέρνης) ἐκεῖσε καὶ διέμελλεν, ἀνισώσεως δέ, ὅπως μηδετέροις προσθέμενος ἰσχυροτέρους ποιήσῃ, ἐπεὶ εἴ γε ἐβουλήθη, διαπολεμῆσαι ἂν ἐπιφανεὶς δήπου οὐκ ἐνδοιαστῶς· κομίσας γὰρ ἂν Λακεδαιμονίοις τὴν νίκην κατὰ τὸ εἰκὸς ἔδωκεν,».

Ἀντὶ τοῦ «*ἐπιφανεὶς*» τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν «*ἐπιφανές*», τοῦτο δὲ εἰς μετοχὴν ἔτρεψεν ὁ Reisk., τὸ δὲ πρὸ τοῦ: «ἐπιφανεὶς» *ἂν* προσέθηκεν ὁ Dobr. Τὴν μετοχὴν δὲ «ἐπιφανεὶς» ἀντὶ τοῦ «ἐπιφα-

νὲς» τῶν χειρογράφων, καὶ τὴν προσθήκην τοῦ «ἂν» συνεπιδοκιμάζουσιν ὁ Madvig. καὶ ὁ Stahl. κατὰ τὸν Classen, ὅστις ὡς ἀκολούθως ἐξηγεῖται τά: «ἐπεὶ εἴ γε ἐβουλήθη — οὐκ ἐνδοιαστῶς»: ἐπειδή, εἰ ἐβουλήθη, θὰ ἔφερεν (ὡς πιστεύω) εἰς πέρας τὸν πόλεμον, προϋποτιθεμένου δηλονότι (δήπου), ὅτι ἀναμφιβόλως (οὕτως ὥστε μηδεμία ἀμφιβολία περὶ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης νὰ ὑπάρχῃ) ἤθελεν ἐπιφανῆ».

Καθ' ἡμᾶς οὔτε ἡ μετοχὴ «*ἐπιφανεὶς*» ὀρθῶς ἐνταῦθα τίθεται, οὔτε τὸ «*ἂν*» ἀνάγκη ἦν νὰ προστεθῇ. Διότι ἡμεῖς ἀντὶ μὲν τοῦ «ἐπιφανεὶς» ὑποπτεύομεν ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ⟨*ἐπιφανῶς*⟩, ἀντὶ δὲ τοῦ «δήπου οὐκ» τό: «δὴ καὶ οὐκ», τὸ δὲ μετὰ τό: «διαπολεμῆσαι» «*ἂν*» περιττὸν κρίνομεν. Ἡ δὲ διάνοια τοῦ χωρίου τούτου αὕτη: «ἐπειδή, εἰ ὄντως ἐβουλήθη, ἐπιφανῶς δὴ καὶ οὐχὶ ἐνδοιαστῶς εἰς τέλος τὸν πόλεμον θὰ ἔφερεν». Περὶ δὲ τῆς παραλείψεως τοῦ δυνητικοῦ «*ἂν*» ἐν τῇ ἀποδόσει τοῦ ὑποθετικοῦ λόγου πρβλ. Θουκ. θ', 86,23. γ', 34, 2. δ', 25, 1. ζ', 55, 3. θ', 24, 24 καὶ ἀλλαχοῦ: περὶ δὲ τῆς ἐννοίας τοῦ «*ἐπιφανῶς καὶ οὐκ ἐνδοιαστῶς*» πρβλ. Θουκ. η', 47, 15-17. θ', 46, 34.

Κεφ. 89, 9 καὶ ἑξ.

«καὶ ξυνίσταντό τε ἤδη καὶ τὰ πράγματα διεμέμφοντο, ἔχοντες ἡγεμόνας τῶν πάνυ [στρατηγῶν] τῶν ἐν ὀλιγαρχίᾳ [καὶ] ἐν ἀρχαῖς ὄντων, οἷον Θηραμένην τε τὸν Ἅγνωνος καὶ Ἀριστοκράτην τὸν Σκελλίου καὶ ἄλλους, οἳ μετέσχον μὲν ἐν τοῖς πρῶτοι τῶν πραγμάτων, φοβούμενοι δ', ὡς ἔφασαν, τό τε ἐν τῇ Σάμῳ στράτευμα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην σπουδῇ πάνυ, τούς τε ἐς τὴν Λακεδαίμονα πρεσβευομένους † ἔπεμπον, μή τι ἄνευ τῶν πλειόνων κακὸν δράσειαν τὴν πόλιν, † οὐ τὸ ἀπαλλάξειν τοῦ ἄγαν ἐς ὀλίγους ἐλθεῖν, ἀλλὰ τοὺς πεντακισχιλίους ἔργῳ καὶ μὴ ὀνόματι χρῆναι ἀποδεικνύναι καὶ τὴν πολιτείαν ἰσαιτέραν καθιστάναι».

Κατεχωρίσαμεν ὅλον τὸ προκείμενον χωρίον, ὅπως ὁ ἀναγνώστης κρίνῃ, κατὰ πόσον ἡμεῖς τοῦ ὀρθοῦ ἐστοχασάμεθα ἐν τῇ διορθώσει αὐτοῦ, ὅταν πρότερον διὰ βραχέων ἴδῃ πῶς μὲν ἔκπαλαι τοῦτο φέ-

ρεται, τίνας δὲ μεταβολὰς οἱ νεώτεροι εἰς αὐτὸ ἐπειράθησαν νὰ ἐπενέγκωσι πρὸς ἐξήγησιν.

Ἐν ἅπασι μὲν τοῖς χειρογράφοις τὸ προκείμενον χωρίον ἔχει, ὥσπερ εἶναι παρατεθειμένον, ἐν ἑνὶ δὲ μόνον (τῷ Vat.) ἐλλείπει τὸ «τε» μετὰ τὸ «τοὺς» («τούς τε ἐς Λακεδαίμονα»), ἀντὶ δὲ τοῦ: «οὐ τὸ ἀπαλλάξειν» εὕρηται «οὐ τῶι ἀπαλλάξειν» ἀντὶ δὲ τῆς ὑποτακτικῆς «δράσωσι», ἥτις παρὰ τοῖς λοιποῖς κεῖται, φέρεται ἐν αὐτῷ ἡ εὐκτικὴ «δράσειαν». Τῶν δὲ νεωτέρων ἄλλοι ἄλλα εἰκοτολογοῦντες, διάφορα προτείνουσι πρὸς ὀρθὴν τοῦ χωρίου ἑρμηνείαν. Οὕτως ὁ Classen ὑπολαμβάνει, ὅτι πρέπει νὰ ὀβελισθῇ καὶ ὀβελίζει τό: «στρατηγῶν» («τῶν πάνυ στρατηγῶν») καὶ τὸν πρὸ τοῦ: «ἐν ἀρχαῖς ὄντων» σύνδεσμον «καί»· πάντες δὲ σχεδὸν παραλείπουσι τό: «ἔπεμπον», οἱ δὲ πλεῖστοι ἀντὶ τοῦ: «ἀπαλλάξειν» γράφουσιν: «ἀπαλλαξείειν», τὸ δὲ πρὸ αὐτοῦ: «οὐ τὸ» τρέπουσιν εἰς: «οὕτω», ἤ: «οὗτοι», ἤ: «οὔπω», τινὲς δὲ ἐξαρτῶσι τὸ ἀπαρέμφατον «ἀπαλλάξειν (ξείειν)» καὶ «χρῆναι» ἀπὸ τοῦ ῥήματος «ἔφασαν» («ὡς ἔφασαν»)· ἄλλος δὲ νομίζει, ὅτι ἐξέπεσε τὸ ῥῆμα «ἔλεγον», ἢ τοιοῦτό τι, ἕτερος δὲ προτείνει τὴν γραφήν: «οὔπω ἀπαλλαξείειν ἠξίουν»· ὁ δὲ Classen γράφει περὶ τῶν «οὐ τὸ (Vat. τῶι) ἀπαλλάξειν» καὶ «πρεσβευομένους ἔπεμπον», ὅτι ταῦτα εἶναι ἀδιανόητα· ἀλλὰ προείλετο νὰ καταλίπῃ αὐτὰ ἀναλλοίωτα μᾶλλον, καθὼς ἔχουσιν ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς χειρογράφοις, ἢ νὰ ποιήσηται μεταβολήν τινα, μὴ παρέχουσαν ἱκανὸν νοῦν· παρατεθεὶς δὲ ὁ αὐτὸς καὶ τὰ τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ προστίθησι τάδε τὰ ὀρθότατα: «es muss daher eine frühe und tiefgehende Verschreibung angennomen werden». Πάντες δέ, ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, νομίζουσιν, ὅτι τό: «πάνυ σπουδῇ» προσδιορίζει τὴν μετοχὴν «φοβούμενοι» ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ «σφόδρα, παρὰ πολὺ (gar sehr, in hohem Grade, admodum alacriter, vehementissime), καίτοι ὁμολογοῦσιν οἱ αὐτοί, ὅτι παρὰ Θουκυδίδῃ οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ τὸ «σπουδῇ» ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ δηλοῖ μόνον τὸ «ταχέως, ἐπειγομένως». Σημειωτέον δὲ ὅτι τινές, ἵνα πιστώσωσιν, ὅτι τὸ «σπουδῇ» ἐνταῦθα κεῖται οὐχὶ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ «κατὰ τάχος», ἀλλὰ τοῦ «λίαν, σφόδρα» ἐπάγονται χωρίον τι ἐκ τοῦ Φαίδωνος τοῦ Πλάτωνος, ἔνθα κεῖται μὲν τὸ «πάνυ σπουδῇ» ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει τό: «πάνυ σφόδρα», ἀλλά, ὡς αὐτὸς ὁ

Πλάτων ἐξηγεῖται, τό: «ὡς τάχιστα». Εἶναι δὲ τὸ χωρίον τοῦ Πλάτωνος τοῦτο: «καὶ οὐκ ἂν ἀπεδόμην πολλοῦ τὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ *πάνυ σπουδῇ* λαβὼν τὰς βίβλους *ὡς τάχιστα* οἷός τ' ἦ ἀνεγίνωσκον, ἵν' *ὡς τάχιστα* εἰδείην τὸ βέλτιστον καὶ τὸ χεῖρον». (Πλάτ. Φαίδ. 46, Β').

Καθ' ἡμᾶς δὲ ἀναγνωστέον τὸ προειρημένον χωρίον ὡς ἑξῆς:

«καὶ ξυνίσταντό τε ἤδη καὶ τὰ πράγματα διεμέμφοντο, ἔχοντες ἡγεμόνας τῶν πάνυ στρατηγῶν ⟨ἐκ τῆς ὀλιγαρχίας⟩ καὶ ⟨τῶν⟩ ἐν ἀρχαῖς ὄντων, οἷον Θηραμένην τε τὸν Ἅγνωνος καὶ Ἀριστοκράτην τὸν Σκελλίου (γρ. Σκελίου) καὶ ἄλλους, οἳ μετέσχον μὲν ἐν τοῖς πρῶτοι τῶν πραγμάτων, φοβούμενοι δ', ὡς ἔφασαν, τό τε ἐν τῇ Σάμῳ στράτευμα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, σπουδῇ πάνυ τούς [τε] ἐς τὴν Λακεδαίμονα πρεσβευομένους ⟨μετ⟩έπεμπον, μήτι ἄνευ τῶν πλειόνων κακὸν δράσειαν τὴν πόλιν, οὐ ⟨τῷ⟩ ἀπαλλάξειν τοῦ ἄγαν ἐς ὀλίγους ἐλθεῖν, ἀλλὰ τοὺς πεντακισχιλίους ἔργῳ καὶ μὴ ὀνόματι χρῆναι ἀποδεικνύναι καὶ τὴν πολιτείαν ἰσαιτέραν καθιστάναι».

Ὅτι δὲ ἀντὶ τοῦ: «ἔπεμπον» τὸ «⟨*μετ*⟩έπεμπον» πρέπει καθ' ἡμᾶς νὰ γραφῇ, τοῦτο καταφανές, ὡς πιστεύομεν, ἐν τοῖς ἑπομένοις θὰ γένηται· τὸ δέ: «οὐ ⟨τῷ⟩ ἀπαλλάξειν» ἐξηγητέον: *οὐ διὰ* τὸ ἀπαλλάξειν», (ἤ: «οὐκ *ἐπὶ* τὸ ἀπαλλάξειν») τουτέστιν: οὐ διὰ τὸ ἀπαλλάξειν τοῦ — ἐλθεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ χρῆναι ἀποδεικνύναι ἔργῳ καὶ μὴ ὀνόματι τοὺς πεντακισχιλίους καὶ καθιστάναι τὴν πολιτείαν ἰσαιτέραν· ἴσως δὲ τηρητέον καὶ τὸν πρὸ τοῦ: «ἐς τὴν Λακεδαίμονα» σύνδεσμον «*τε*», ὅτε ἡ σύνταξις εἶναι αὕτη: «σπουδῇ δὲ πάνυ μετέπεμπον τό τε ἐν τῇ Σάμῳ στράτευμα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, τούς τε ἐς τὴν Λακεδαίμονα πρεσβευομένους, φοβούμενοι, ὡς ἔφασαν, μή τι ἄνευ τῶν πλειόνων κακὸν δράσειαν τὴν πόλιν, οὐ τῷ ἀπαλλάξειν κτέ. Τὴν δὲ γενικὴν «τῶν πάνυ στρατηγῶν» («ἔχοντες ἡγεμόνας τῶν πάνυ στρατηγῶν») ἐκλαμβάνομεν γενικὴν τοῦ ὅλου ἢ γενικὴν ἐπιμεριστικήν· περὶ δὲ τῆς ὑφ' ἡμῶν προτεινομένης γραφῆς «⟨ἐκ τῆς ὀλιγαρχίας⟩» ἀντὶ τῆς παραδεδομένης: «τῶν ἐν ὀλιγαρχίᾳ» πρβλ. Θουκ. θ', 92, 29: «ξυλλαμβάνουσιν Ἀλεξικλέα, στρατηγὸν ὄντα *ἐκ τῆς ὀλιγαρχίας*». Μετ' ἐπιφυλάξεως δὲ παραδεχόμεθα, ὅτι ἴσως ἀντικείμενον τοῦ ῥήματος ⟨*μετέπεμπον*⟩ εἶναι καὶ τά: «τό τε ἐν τῇ Σάμῳ στράτευμα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην» ὁπότε πρέπει νὰ τηρηθῇ τὸ πρὸ τοῦ: «ἐς τὴν Λακεδαίμονα» «*τε*» («σπουδῇ πάνυ τούς τε ἐς τὴν

Λακεδαίμονα»), μετ' ἐπιφυλάξεως, λέγομεν, καὶ τοῦτο παραδεχόμεθα, ἔχοντες ἐν ὄψει τοῦτο μὲν τὰ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου λεγόμενα: «ἐψηφίσαντο δὲ καὶ Ἀλκιβιάδην καὶ ἄλλους μετ' αὐτοῦ κατιέναι, καὶ παρά τε ἐκεῖνον καὶ παρὰ τὸ ἐν Σάμῳ στρατόπεδον πέμψαντες διεκελεύοντο ἀνθάπτεσθαι τῶν πραγμάτων», τοῦτο δὲ τοὺς τοῦ Θηραμένους λόγους, ὡς ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἐν τοῖς «Ἑλληνικοῖς» παραδέδονται ἡμῖν, δηλωτικοὺς τοῦ πολιτικοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, εἶτα δὲ καὶ τὴν γνώμην, ἣν περὶ Θηραμένους τε καὶ Ἀριστοκράτους ὁ Ἀριστοτέλης ἀποφαίνεται ἐν τῇ τῶν Ἀθηναίων πολιτείᾳ, ὁ αὐτὸς δὲ αὐτόθι περὶ τοῦ Θηραμένους ἰδίᾳ· «αἰτιώτατοι δ' ἐγένοντο τῆς καταλύσεως Ἀριστοκράτης καὶ Θηραμένης οὐ συναρεσκόμενοι τοῖς ὑπὸ τῶν τετρακοσίων γενομένοις· ἅπαντα γὰρ δι' αὐτῶν ἔπραττον, οὐδὲν ἐπαναφέροντες τοῖς πεντακισχιλίοις» (Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολ. κεφ. 33) καὶ ὁ αὐτὸς ἐν κεφ. 28: «περὶ δὲ Θηραμένους διὰ τὸ συμβῆναι κατ' αὐτὸν ταραχώδεις τὰς πολιτείας ἀμφισβήτησις τῆς κρίσεώς ἐστι· δοκεῖ μέντοι τοῖς μὴ παρέργως ἀποφαινομένοις οὐχ ὥσπερ αὐτὸν διαβάλλουσι πάσας τὰς πολιτείας καταλύειν, ἀλλὰ *πάσας προάγειν ἕως μηδὲν παρανομοῖεν*, ὡς δυνάμενος πολιτεύεσθαι κατὰ πάσας, ὅπερ ἐστὶν ἀγαθοῦ πολίτου ἔργον, παρανομούσαις δὲ οὐ συγχωρῶν ἀλλ' ἀπεχθανόμενος». Κατὰ ταῦτα μετ' ἐπιφυλάξεως, λέγομεν, παραδεχόμεθα, ὅτι ἴσως οἱ περὶ τὸν Θηραμένην, φοβούμενοι, μή τι ἄνευ τῶν (ἐν Ἀθήναις) πλειόνων κακόν τι δράσωσι τὴν πόλιν τό τε ἐν Σάμῳ στράτευμα καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, οἵ τε εἰς τὴν Λακεδαίμονα (παρὰ τῶν τετρακοσίων) πρεσβευόμενοι, ἤθελον νὰ μεταπέμπωσιν αὐτοὺς καὶ μετέπεμπον διὰ τοῦτο, οὐχὶ διότι ἔμελλον νὰ ἀπαλλάξωσι τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς ἄγαν ὀλίγους, ἀλλὰ διότι ἔπρεπεν ἔργῳ καὶ μὴ ὀνόματι τοὺς πεντακισχιλίους νὰ ἀποδεικνύωσι καὶ τὴν πολιτείαν ἰσαιτέραν νὰ καθιστῶσιν.

Καὶ ἂν ἡ εἰκασία ἡμῶν περὶ τῆς τηρήσεως τοῦ «*τε*» («τούς τε πρεσβευομένους») μὴ εἶναι πιθανή, ἀλλὰ πιθανωτέρα ἡ διαγραφὴ αὐτοῦ, (καθὼς τοῦτο ἐλλείπει, ὡς ἀνωτέρω παρετηρήσαμεν, καὶ ἐν τῷ Vat. χειρογράφῳ, ὁπότε τὰ μὲν: «τό τε ἐν τῇ Σάμῳ στράτευμα καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην» εἶναι ἀντικείμενα τοῦ: «φοβούμενοι» τὰ δὲ «τούς [τε] ἐς Λακεδαίμονα πρεσβευομένους» ἀντικείμενον τοῦ ⟨*μετ*⟩έπεμπον», ἄν, λέγομεν, τοῦτο εἶναι τὸ πιθανώτερον, εἶναι ἆρά γε πι-

θανὴ καὶ ἡ εἰκασία, ὅτι ἀντὶ τῆς νῦν φερομένης γραφῆς «ἔπεμπον» πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ «⟨μετ⟩έπεμπον», ὁπότε ἄριστα μετ' αὐτοῦ, ἀντικείμενον ἔχοντος τό: «τοὺς ἐς τὴν Λακεδαίμονα πρεσβευομένους», συνάπτεται τό: «*σπουδῇ πάνυ* (= λίαν ἐπειγομένως)», οὐχὶ δὲ μετὰ τοῦ «φοβούμενοι», ὡς πάντες σχεδὸν παραδέχονται; Τοῦτο θὰ ἀποδειχθῇ, ὡς πιστεύομεν, ἐκ τῶν εὐθὺς ἑπομένων, ἐφ' ἃ καὶ μεταβαίνομεν.

Πρέσβεις «οἱ τῶν τετρακοσίων μάλιστα — προεστῶτες, ὡς αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης λέγει, Φρύνιχός τε, — ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα καὶ ἐκ πλείστου ἐναντίος τῷ δήμῳ, καὶ Πείσανδρος καὶ Ἀντιφῶν καὶ ἄλλοι οἱ δυνατώτατοι», πρέσβεις «ἀπέστελλον ἐς τὴν Λακεδαίμονα καὶ τὴν ὁμολογίαν προὐθυμοῦντο 1) πρότερόν τε, ἐπεὶ τάχιστα κατέστησαν, 2) ἐπειδὴ τὰ ἐν τῇ Σάμῳ σφῶν ἐς δημοκρατίαν ἀπέστη, καὶ 3) πολλῷ τε μᾶλλον ἔτι, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἐκ τῆς Σάμου πρέσβεις σφῶν ἦλθον *ὁρῶντες τούς τε πολλοὺς καὶ σφῶν τοὺς δοκοῦντας πρότερον πιστοὺς εἶναι μεταβαλλομένους*» (Θουκ. θ', 90, 1 κτέ.). Καὶ τίνες μὲν ἦσαν οἱ περὶ συμβάσεως εἰς τὴν Λακεδαίμονα ἐκπεμφθέντες πρέσβεις ὑπὸ τῶν τετρακοσίων, βουλομένων διαλλαγῆναι, εὐθὺς ἐπεὶ τάχιστα κατέστησαν, περὶ τούτου *ὀνομαστὶ* δὲν μνημονεύει που ὁ Θουκυδίδης· τούτους δὲ ἡμεῖς πρεσβευομένους εἰς τὴν Λακεδαίμονα κατὰ πιθανὸν λόγον εἰκάζομεν, ὅτι μεταπέμπονται πάνυ σπουδῇ οἱ περὶ τὸν Θηραμένην τε καὶ Ἀριστοκράτην· διότι ὁ Λαισποδίας, Ἀριστοφῶν καὶ Μιλησίας, οἵτινες ἐξεπέμφθησαν, «ἐπειδὴ τὰ ἐν Σάμῳ σφῶν ἐς δημοκρατίαν ἀπέστη», ἀντὶ νὰ ἀχθῶσιν εἰς Λακεδαίμονα συλληφθέντες παρεδόθησαν, ὡς εἴδομεν (κεφ. 86), τοῖς Ἀργείοις· ὁ δὲ Ἀντιφῶν καὶ Φρύνιχος καὶ ἄλλοι δέκα, οἵτινες «*κατὰ τάχος*, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἐκ τῆς Σάμου πρέσβεις σφῶν ἦλθον», «ἀπεστάλησαν ὑπὸ τῶν τετρακοσίων, φοβουμένων καὶ τὰ αὐτοῦ καὶ τὰ ἐκ τῆς Σάμου, ἐπιστειλάντων παντὶ τρόπῳ ὅστις καὶ ὁπωσοῦν ἀνεκτὸς ξυναλλαγῆναι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους», οἱ πρέσβεις οὗτοι «ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Λακεδαίμονος οὐδὲν πράξαντες τοῖς ξύμπασι ξυμβατικόν» (Θουκ. θ', 91, 2. Ἀριστοτ. Ἀθην. πολ. 32). Καθὼς δὲ οἱ περὶ τὸν Θηραμένην τε καὶ τὸν Ἀριστοκράτην «σπουδῇ πάνυ μετέπεμπον τοὺς εἰς τὴν Λακεδαίμονα πρεσβευομένους», ἐπειδή, ἀφικομένων εἰς τὰς Ἀθήνας τῶν ἐκ τῆς Σάμου ἀπὸ τῶν τετρακοσίων πεμφθέντων πρέσβεων καὶ ἀπαγ-

γειλάντων τὰ παρὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, οἱ πολλοὶ τῶν μετεχόντων τῆς ὀλιγαρχίας καὶ ἡδέως ἂν ἀπαλλαγέντες πῃ ἀσφαλῶς τοῦ πράγματος πολλῷ δὴ μᾶλλον ἐπερρώσθησαν (κεφ. 89)· οὕτως «οἱ τῶν τετρακοσίων μάλιστα ἐναντίοι ὄντες τῷ τοιούτῳ εἴδει» ἀπέστειλαν *κατὰ τάχος* Ἀντιφῶντα καὶ Φρύνιχον καὶ ἄλλους δέκα εἰς τὴν Λακεδαίμονα.

Οὕτως ἡμεῖς κρίνοντες ἐξ ὧν αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης ἡμῖν παραδίδωσι περὶ τοῦ τῶν Ἀθηναίων στασιασμοῦ, τῆς τε καταστάσεως ἅμα καὶ τῆς καταλύσεως τῶν τετρακοσίων, νομίζομεν, ὅτι εὐοδοῦνταί πως καὶ διαλευκαίνονται τὰ ἐν τῷ προειρημένῳ κεφαλαίῳ (89) δι' ὧν κατὰ λόγον τὸν πιθανώτατον ἐπιφέρομεν διορθώσεων ἐν αὐτοῖς, σκοτεινοῖς καὶ ἀβεβαίοις οὖσιν. Χάριτας δὲ θὰ ὁμολογήσωμεν τοῖς μέλλουσιν ἡμῖν νὰ καταδείξωσιν ἐλλογιμωτάτοις ἀνδράσιν, ὅτι περί τε τὰς ἄλλας ἡμῶν διορθώσεις καὶ περὶ τὰς τοῦ προκειμένου χωρίου οὕτω κρίναντες ἠστοχήσαμέν που τοῦ ὀρθοῦ, καὶ ἄσμενοι τὰ ὀρθότερα θὰ ἀποδεχθῶμεν.

Κεφ. 94, 11 κτέ.

«οἱ δ' οὖν Ἀθηναῖοι, ὡς ἠγγέλθη αὐτοῖς, εὐθὺς δρόμῳ ἐς τὸν Πειραιᾶ πανδημεὶ ἐχώρουν, ὡς τοῦ ἰδίου πολέμου μείζονος [ἢ] ἀπὸ τῶν πολεμίων οὐχ ἑκὰς ἀλλὰ πρὸς τῷ λιμένι ὄντος».

Ὁ σχολιαστὴς ἤδη ἔκρινε «περιαιρετέον τὸν ἢ σύνδεσμον»· τῶν δὲ νεωτέρων ἄλλοι μὲν ἐπιδοκιμάζουσι τὴν ἐκβολὴν αὐτοῦ, ἄλλοι δὲ ἀποδοκιμάζουσιν, ἄλλοι δ' ἄλλως διορθοῦσι, καθὼς δύναται ὁ βουλόμενος νὰ ἴδῃ ἐν ταῖς τοῦ Classen κριτικαῖς παρατηρήσεσιν. Ἡμεῖς δὲ χάριν συντομίας ἀποφεύγοντες περὶ πάντων λόγον ἴδιον ἐνταῦθα νὰ ποιησώμεθα, περιοριζόμεθα νὰ δηλώσωμεν, πῶς μὲν ὁ Classen ἑρμηνεύει τὸ προκείμενον χωρίον, πῶς δὲ ἡμεῖς αὐτὸ διορθοῦμεν.

Ἵνα δὲ περιορισθῶμεν εἰς μόνην τὴν ὑπὸ τοῦ Classen διδομένην ἑρμηνείαν, οὗτος ὡς ἑξῆς ἐξηγεῖται: «Ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν μείζων (ἐπικινδυνότερος), ἢ ὁ ἴδιος πόλεμος, ἀπὸ τῶν πολεμίων, οὐχὶ μακράν, ἀλλ' ἐγγὺς τοῦ λιμένος ἐστίν». Οὗτος δέ, λέγει ὁ αὐτός, ὁ μόνος, ὡς πιστεύω, ὀρθὸς τοῦ χωρίου νοῦς ἀπαιτεῖ τὴν διαγραφὴν τοῦ συνδέσμου «*ἤ*», ἣν καὶ ὁ σχολιαστὴς ἀναγκαίαν ἔκρινεν.

Ἡμεῖς δὲ δὲν διστάζομεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐκ πασῶν τῶν γνωστῶν ἡμῖν ἑρμηνειῶν καὶ διορθώσεων, ἃς δεξιοὶ ἑρμηνευταὶ καὶ ὀξεῖς τοῦ Θουκυδίδου κριτικοὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἐποιήσαντο, οὐδεμία φαίνεται τοῦ ὀρθοῦ εὐστοχήσασα· ὑποπτεύομεν δέ, ὅτι, ὥσπερ ἄλλα, οὕτω καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον ἔκπαλαι εἶναι ἐλλιπῶς ἡμῖν παραδεδομένον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συγκεχυμένον. Εἰς τὴν εἰκασίαν δ' ἡμῶν ταύτην ἀγόμεθα οὐ μόνον ἐκ τοῦ συνδέσμου «ἤ», ὃν ὁ σχολιαστὴς «περιαιρετέον» ἔκρινε, ὡς περιττῶς ἐνταῦθα κείμενον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς προθέσεως «*ἀπὸ*» («*ἀπὸ τῶν πολεμίων*»), ἥτις μετὰ τοῦ «ἢ» ξένης πάντως χειρὸς εἶναι καὶ οὐδαμῶς ἐνταῦθα ἁρμόζει.

Νομίζοντες δέ, ὁδηγὸν ἔχοντες αὐτὸν τὸν Θουκυδίδην, ὅτι ἐπαρκῶς δι' αὐτοῦ τὸ προκείμενον χωρίον θεραπεύομεν κατά τε τὴν σύνταξιν καὶ τὴν ἔννοιαν, ὡς ἀκολούθως ἡμεῖς τολμῶμεν νὰ συμπληρώσωμεν καὶ ἀποκαταστήσωμεν, ἐκποδὼν ποιούμενοι τὰ παρέλκοντα «*ἢ ἀπό*»:

«οἱ δ' οὖν Ἀθηναῖοι, ὡς ἠγγέλθη αὐτοῖς, εὐθὺς δρόμῳ ἐς τὸν Πειραιᾶ πανδημεὶ ἐχώρουν, ὡς τοῦ ἰδίου πολέμου μείζονος ⟨ὄντος⟩, τῶν πολεμίων οὐχ ἑκάς, ἀλλὰ πρὸς τῷ λιμένι ⟨**ἐφορμούντων**⟩.

Ὁ δὲ νοῦς τοῦ χωρίου ὅδε:

οἱ δ' οὖν Ἀθηναῖοι, ὡς ἠγγέλθη αὐτοῖς, εὐθὺς δρομαῖοι εἰς τὸν Πειραιᾶ ἐχώρουν *πανδημεί*, νομίζοντες, ὅτι ὁ πόλεμος, ὃν αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους διὰ τὸν στασιασμὸν εἶχον, ἔτι μεῖζον ἢ νῦν τὴν πόλιν ἤθελε διαστήσει διὰ τοῦτο, ὅτι οἱ πολέμιοι, ὡς αὐτοὶ ὑπώπτευον, οὐ μακράν, ἀλλὰ πρὸς τῷ λιμένι ἐφώρμουν. Ἀνάγν. Θουκ. θ', 96, 10 κτέ.: «μάλιστα δ' αὐτοὺς καὶ δι' ἐγγυτάτου ἐθορύβει, εἰ οἱ πολέμιοι τολμήσουσι — ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ ἐρῆμον ὄντα νεῶν πλεῖν, καὶ ὅσον *οὐκ ἤδη ἐνόμιζον αὐτοὺς παρεῖναι*· ὅπερ ἄν, εἰ τολμηρότεροι ἦσαν, ῥᾳδίως ἂν ἐποίησαν, καὶ *ἢ διέστησαν ἂν ἔτι μᾶλλον τὴν πόλιν* **ἐφορμοῦντες**, ἤ, εἰ ἐπολιόρκουν μένοντες . . .» ἴδ. καὶ θ', 92, 43. 93, 8-15. 94, 9-11· πρβλ. Η', 4, 19: «δι' ἐλάσσονος γὰρ *πρὸς τῷ λιμένι* τῷ τῶν Συρακοσίων **ἐφορμήσειν** σφᾶς,».

Κεφ. 96, 10-13.

«μάλιστα δ' αὐτοὺς καὶ δι' ἐγγυτάτου ἐθορύβει, εἰ οἱ πολέμιοι τολμήσουσι νενικηκότες εὐθὺ σφῶν ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ ἐρῆμον ὄντα νεῶν πλεῖν».

«*Εὐθὺ*» ἀντὶ τοῦ: «εὐθὺς» ἔγραψεν ὁ Classen, ὅπως ἐξ αὐτοῦ, ὡς λέγει, ἐξαρτήσῃ τὴν γενικὴν «*σφῶν*» («*εὐθὺ σφῶν*»). ἣν ὁ Kryg. καὶ Pp. ἐκ τοῦ: «*Πειραιᾶ*» ἐξαρτῶσιν («*ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ σφῶν*»). Ἀλλ' οὔτε ἡ γραφή: «*εὐθὺ σφῶν*», ὀρθῶς κεῖται, οὔτε ἡ: «*εὐθὺς σφῶν*», καθὼς αὕτη ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται, ἀλλ' ἀναγνωστέον οὕτως: «⟨*εὐθὺς σφίσιν*⟩», ὡς αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης ἄλλοθι ἔγραψε καὶ ἐν θ', 1, 16, ἔνθα τὰ αὐτὰ σχεδὸν καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ διηγεῖται: «τούς τε ἀπὸ τῆς Σικελίας πολεμίους *εὐθὺς σφίσιν* ἐνόμιζον τῷ ναυτικῷ *ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ πλευσεῖσθαι*». Εὐνόητος δ' εἶναι ἡ σύγχυσις τοῦ «σφίσιν» πρὸς τὸ «σφῶν». «*Σφίσιν*» δὲ ἀντὶ τοῦ νῦν κειμένου «*σφῶν*» ἀναγνωστέον καὶ ἐν τῷ Η', 49, 16: «τά τε τῆς ἐμπειρίας χρήσιμα σφῶν ἔσται». Διότι, ὡς ἄλλοτε (ἂν ὁ Θεὸς θέλῃ) θὰ καταδείξωμεν, ἐνταῦθα ἡ γενικὴ «*σφῶν*» οὐχὶ εἰς τὸ «*ἔσται*», ὥς τινες ὑπολαμβάνουσιν, ἀναφέρεται, ἀλλ' εἰς τὸ «*χρήσιμα*», οὐχὶ δ' ὡς γενική, ἀλλὰ δοτική: «*σφίσιν*».

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις ἐν ἔτει 1895

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ

Παραλειφθεῖσαι διορθώσεις

Διορθωτέον σελ. 437 στιχ. 19 ἀντὶ τοῦ: «⟨οἱ *μὴ πάσχοντί τι*⟩ βίαιον» «⟨οἱ *μὴ πάσχειν*⟩ τι βίαιον».

«μάλιστα δὲ οἱ μὴ ξὺν προφάσει τινὰ κακῶς ποιοῦντες ἐπεξέρχονται καὶ διολλύναι αὐτὸν κίνδυνον ὑφορώμενοι τοῦ ὑπολειπομένου ἐχθροῦ». (Θουκ. Γ', 40, 6-9).

Ἀναγνωστέον ἀντὶ τοῦ: «*καὶ διολλύναι αὐτὸν*» τὸ: «καὶ ⟨*διολλύασιν*⟩ αὐτόν, τὸν κίνδυνον» κτέ. Πάντες δὲ οἱ κώδικες ἔχουσι τὴν γραφήν: «ἐπεξέρχονται καὶ διόλλυνται τὸν κίνδυνον» κτέ. Ι. Α.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ

ΙϚʹ.

Μέχρι μὲν τοῦ 180 π. Χ. οὐδεὶς παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ὑπῆρχε νόμος ρητῶς ὁρίζων περὶ ἑκάστης τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν τίνα ὤφειλέ τις νὰ ἔχῃ ἡλικίαν ἵνα ἄρξῃ αὐτήν (1). Τῷ δὲ 180 πρῶτον ἐκύρωσε τοιοῦτον νόμον ὁ δήμαρχος Λ. Οὐίλλιος ὁ Annalis διὰ τοῦτο ἐπικληθείς (2). Ὁ νόμος οὗτος λέγεται lex annalis καὶ annaria. Περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ νόμου τούτου οὐδὲν ἀκριβέστερον παραδίδοται ἡμῖν ὑπὸ τῶν παλαιῶν. Διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις μεγάλαι ἐγεννήθησαν ἀμφισβητήσεις περί τε τῆς ἐννοίας καὶ τῶν κατὰ μέρος διατάξεων τούτου τοῦ νόμου. Οὕτως οἱ μὲν ἀποδέχονται ὅτι ὁ εἰρημένος νόμος ὥριζεν ρητῶς καὶ ἀμέσως τὴν ἑκάστῃ ἀρχῇ προσήκουσαν ἡλικίαν (3), οἱ δὲ (4) ὅτι ἐμμέσως, τ. ἔ. ὅτι ὥριζε ρητῶς μὲν τήν τε *τάξιν*, καθ' ἣν ἔδει νὰ λαμβάνωνται αἱ ἀρχαί, καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα, ὅπερ ἔδει νὰ διαλείπῃ μεταξὺ δύο ἀρχῶν, ἔτι δὲ καὶ τὴν μιᾷ τῶν ἀρχῶν τούτων προσήκουσαν ἡλικίαν (5), ἐξ ὧν πάντων ἐμμέσως ὡρίζοντο καὶ αἱ ἡλικίαι, καθ' ἃς ἠδύνατό τις νὰ ἄρξῃ τὰς μὴ ρητῶς μνημονευομένας ἀρχάς.

Πρὸς τὴν δευτέραν ταύτην γνώμην ἀντιπαρατηροῦμεν ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος *τάξις* τότε μόνον ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς τὸν τῆς ἑκά-

(1) Πρβλ. Cic. Phil. V § 47: Apud antiquos Rulli, Decii, Corvini multique alii, recentiore autem memoria superior Africanus, T. Flamininus, admodum adulescentes consules facti etc.

(2) Liv. XL, 44. Ἴδε κατωτέρω.

(3) Τοιαύτη εἶναι ἡ τοῦ Madvig γνώμη.

(4) Mommsen, Herzog κ. ἄ.

(5) Ἴσως μάλιστα, λέγουσιν, οὐδὲ τοῦτο, διότι ἐν τοῖς πρὸ τοῦ Σύλλα χρόνοις ἵνα τις ταμιεύσῃ ἔδει νὰ ἔχῃ συντετελεσμένας δέκα στρατείας, ἤτοι νὰ ἔχῃ τοὐλάχιστον τὸ 27ον ἔτος συντετελεσμένον.

στῃ ἀρχῇ ἐπιτηδείας ἡλικίας ὁρισμόν, ἐὰν μὴ ἐπετρέποντο πηδήματα, ἅπερ ὅμως δὲν ἦσαν πρὸ τοῦ Σύλλα ἀπηγορευμένα, ὅςτις πρῶτος κατ' Ἀππιανὸν (1) «στρατηγεῖν ἀπεῖπε πρὶν ὑπατεῦσαι καὶ ὑπατεύειν πρὶν στρατηγῆσαι». Ἔπειτα τῶν περὶ τοῦ νόμου τούτου μαρτυριῶν τῶν παλαιῶν τὸ γράμμα συμφωνεῖ μᾶλλον πρὸς τὴν προτέραν γνώμην (2), ἣν διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς δεχόμενοι πειθόμεθα ὅτι ὁ Οὐίλλιος νόμος **ῥητῶς** καὶ **ἀμέσως** ὥριζε τὴν ἑκάστῃ ἀρχῇ προςήκουσαν ἡλικίαν.

Τὸ δὲ ἐν Cic. Phil. V, 46 κείμενον: ob eas causas senatui placere C. Caesarem .... senatorem esse sententiamque loco quaestorio dicere eiusque rationem, **quemcunque** (3) magistratum peteret, ita haberi ut haberi per leges liceret, si anno superiore quaestor fuisset δὲν ἀκυροῖ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ἀλλὰ τοὐναντίον κυροῖ αὐτήν. Διότι ἂν ἡ ἡλικία ἑκάστης ἀρχῆς μὴ ἦτο ἀπολύτως ὡρισμένη, ἤρκει νὰ λεχθῇ eiusque rationem comitiis praetoriis etc.· ἀλλ' ἐπειδὴ ἑκάστης ἀρχῆς ἡ ἡλικία ἦτο, ὡς εἴρηται, ἀπολύτως ὡρισμένη δὲν ἤρκει ὁ προειρημένος ὁρισμός, ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη περὶ μιᾶς ἑκάστης ἀρχῆς νὰ δηλωθῇ ὅτι ἐπετρέπετο τῷ Ὀκταουιανῷ νὰ ἄρξῃ αὐτὴν τοσούτοις ἔτεσιν πρότερον, ὅσοις θὰ ἦρχεν αὐτὴν ἐὰν ἦτο τεταμιευκὼς τῷ 44 π.Χ., τ. ἔ. 11 ἔτεσι πρότερον,

(1) Ἐμφ. Α. 100.

(2) Liv. XL, 44 Eo anno rogatio primum lata ab L. Villio tr. pl. **quot annos** nati **quemque** magistratum peterent caperentque. Cic. Legg. VIII, 9 *aevitatem* annali lege servanto. Phil. V § 48: qnae est aetas (τὰ 33 ἔτη) nostris legibus X annis minor quam consularis. Paull. ex Fest. **annaria** lex apud antiquos dicebatnr, qua finiuntur anni magisrratus capiendi. Πρβλ. καὶ Cic. l. agr. II § 3 cum *multis annis post petissent quam praetores fuissent*, aliquanto *serius quam* **per aetatem** ac per leges liceret. Ἐνταῦθα διαστέλλεται σαφῶς τοῦ σχετικοῦ χρονικοῦ ὁρίου (multis .... fuissent) τὸ ἀπόλυτον (aliquanto serius etc.), τοῦτο δὲ τὸ δεύτερον **μόνον** ἀναφέρεται εἰς τοὺς περὶ ἡλικίας νόμους (per leges). Πρβλ. καὶ Κικ. Phil. V § 45. Δ. Κ. 53, 28: «τῷ τε Μαρκέλλῳ .... τὴν ὑπατείαν *δέκα θᾶττον ἔτεσιν ἤπερ ἐνενόμιστο* αἰτῆσαι καὶ τῷ Τιβερίῳ *πέντε* **πρὸ ἑκάστης** ἀρχῆς ἔτεσι τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι ἐδόθη». Ἂν ὁ νόμος ῥητῶς ὥριζε μιᾶς μόνης ἀρχῆς τὴν ἡλικίαν, αὕτη μόνον ἤρκει χάριν τοῦ Τιβερίου νὰ ἐλαττωθῇ, οὐδὲ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπιτραπῇ αὐτῷ **πρὸ ἑκάστης** πέντε ἔτεσι τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. Liv. XXV, 2: quod nondum ad petendum (= ad aedilitatem petendam) **legitima setas** esset. Ὁ ταῦτα γράφων ὑπολαμβάνει ὅτι ἡ l. annalis ῥητῶς καὶ ἀπολύτως ὥριζε τὴν ἡλικίαν ἑκάστης ἀρχῆς.

(3) Πρβλ. τὸ ἐν τῷ προειρημένῳ χωρίῳ τοῦ Δίωνος «**πρὸ ἑκάστης ἀρχῆς**».

ὅπερ ἐδήλωσε διὰ τῆς εἰρημένης περιφράσεως, καθ' ἃ ἔθος ἦτο τοῖς Ρωμαίοις νὰ καλύπτωσι διὰ τοιούτων περιφράσεων τὰς ἀναγκαίας τῶν νόμων παραβάσεις (1).

Σ. ΒΑΣΗΣ

Ἡ ἐν σελ. 142 στ. 2 (κάτωθεν) ὑποσημείωσις μεταγραπτέα ὧδε

Τῶν Ρωμαϊκῶν ζητημάτων τὸ ΙΓ' καὶ ΙΔ' κεῖνται ἐν σελ. 484 τοῦ Ϛ' τόμου ἔνθα ἐσφαλμένως ἐπιγέγραπται ΙΒ' (ἀντὶ τοῦ ΙΓ') καὶ ΙΓ' (ἀντὶ τοῦ ΙΔ').

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ Γ' ΤΟΜΟΝ ΤΗΣ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΕΙΟΥ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

(Συνέχεια. Ἰδὲ σελ. 283-288).

Σελ. 145, 4 ἑ. (439 Ε): «πανταχοῦ σὺ ἄρ' εἶ». Ἄπορον πῶς ὁ Βερν., ὁ ἀμείλικτος τῆς χασμωδίας διώκτης ὁ πολλάκις ἐπὶ διαφθορᾷ τοῦ λόγου αἴρων αὐτήν, ἐνταῦθα, ἔνθα γράφων «πανταχοῦ σὺ **γὰρ** εἶ» ἠδύνατο καὶ τῆς χασμωδίας νὰ ἀπαλλάξῃ καὶ ἑλληνοπρεπέστερον νὰ καταστήσῃ τὸν λόγον, οὐδὲν ἐκίνησε.

Σελ. 158, 1. (445 Β): «τὴν δὲ (*τ. ἔ.* σωφροσύνην) εἰς τὸ μέσον ἀπαθείας [και ἀναισθησίας] καὶ ἀκολασίας τιθέντες.

Πῶς δύναταί τι νὰ καταστῇ εἰς μέσον τριῶν (ἀπαθείας, ἀναισθησίας, ἀκολασίας); Ἔπειτα καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν ἀνὰ δύο, ὡς εἰκός, μνημονεύονται ἄκρα, ὧν τὸ μέσον ἀρετὴ (*ἀνδρεία* μεταξὺ *θρασύτητος* καὶ *δειλίας*, *ἐλευθεριότης* μεταξὺ *μικρολογίας* καὶ *ἀσωτίας* κτλ.). Καὶ ἐν τῷδε ἄρα τῷ χωρίῳ δύο εἶναι, εἰς ὧν τὸ μέσον ἡ σωφροσύνη καθιστᾷ τὰς ἐπιθυμίας, *ἀπάθεια* καὶ *ἀκολασία*. Τὸ δὲ *ἀναισθησίας* οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἑρμήνευμα τοῦ *ἀπαθείας*.

(1) Διὰ τοιούτων περιφράσεων παρέχει ὁ στρατηγὸς τὰς καλουμένας actiones utiles, ὡς δεικνύουσιν αἱ εἰς ταύτας ἀναφερόμεναι formulae (Gaius IV, 34 κ. ἑ.).

Σελ. 195, 22 (459 D): οὐθ' ὁ τοξεύειν ἡμᾶς διδάξας **ἐκώλυσε** βάλλειν, ἀλλὰ μὴ ἐξαμαρτάνειν, οὔτε τῷ κολάζειν **ἐμποδὼν ἔσται** τὸ διδάσκειν εὐκαίρως τοῦτο ποιεῖν καὶ μετρίως κτέ.

Παντὶ πλὴν τοῦ ἐκδότου φανερὸς εἶναι ὁ νοῦς τοῦ χωρίου. Ὡς, λέγει ὁ Πλούτ., ὁ τῆς τοξευτικῆς διδάσκαλος μὴ ἐπιτρέπων ἡμῖν νὰ τοξεύωμεν *ἀστόχως* (διαμαρτάνειν) δὲν *κωλύει* ἡμᾶς νὰ τοξεύωμεν, οὕτω καὶ ὁ τοῦ πῶς χρὴ κολάζειν διδάσκαλος ἀπαγορεύων ἡμῖν νὰ μὴ κολάζωμεν *ἀκαίρως* δὲν κωλύει ἡμᾶς νὰ κολάζωμεν».

Ἀλλ' ὁ ἐκδότης οὐδὲν τούτων νοήσας προτείνει νὰ γραφῇ *ἐκέλευσεν* ἀντὶ τοῦ *ἐκώλυσε*. Ἡλίκος ἂν ἦν θόρυβος εἰ Wilamowitz ἢ ἄλλος τις τῶν βαρβάρων τοῦτο ἐποίει! «Ὦ τάλαν, θὰ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ὁ ἐκδότης, δὲν βλέπεις ὅτι τὸ *οὔτ' ἐκώλυσε* καὶ τὸ *οὔτ' ἐμποδὼν ἔσται* ἀντιστοιχοῦσιν ἀλλήλοις;»

Σελ. 198, 20 (460 F): ὡς δι' ἀσθένειαν ἢ **πλημμέλειαν** ἢ προπέτειαν . . . . *πλημμελοῦντας*.

Τὸ *πλημμέλειαν* delevit Stegmannus κατὰ τὸν ἐκδότην, ὅστις ὅμως δὲν ἠκολούθησεν αὐτῷ νομίζων φαίνεται ὅτι οὐχὶ πάντες οἱ *πλημμελοῦντες* διὰ *πλημμέλειαν* πλημμελοῦσιν, ἀλλά τινες καὶ δι' *ἐμμέλειαν* ! ! ! !

Σελ. 241, 8 (477 F): «οὐχ ὅπως αὐτοὶ [μὲν] ἑαυτοῖς ἀναπνοὴν . . . πορίζουσί ποθεν, ἀλλ' οὐδ' ἑτέρων . . . προςδέχονται λόγον». Ὁ *μὲν* πάντως ἐξ ἀβλεψίας ἐτυπώθη ἐν τῷ κειμένῳ.

Σελ. 262, 18 (486 C): τὸ δ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς τέχνης ἢ δυνάμεως ζητεῖν ἔνδοξον εἶναι . . . οὐδὲν *ἐν φαύλοις* διαφέρει τοῦ μιᾶς ἐρῶντας ἀμφοτέρους βούλεσθαι πλέον ἔχειν ... τὸν ἕτερον τοῦ ἑτέρου.

Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην ὁ νοῦς εἶναι: ὅπερ συμβαίνει *ἐν φαύλοις* πράγμασι, τὸ νὰ ζητῇ τις νὰ ὑπερβῇ ἕτερον κατὰ *τὴν τέχνην* ἢ *τὴν δύναμιν*, τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν *τῷ ἔρωτι*. Κατὰ ταῦτα ἡ τέχνη εἶναί τι *φαῦλον* πρὸς τὰς ἐρωτικὰς ἀσχολίας παραβαλλομένη. Δύστηνε Πλούταρχε! Οἷά σε λέγοντα ποιοῦσιν οἱ σοφοὶ ἐκδόται. Ἡμεῖς δὲ ἀπαλλάξωμεν τοιούτων βλασφημιῶν τὸν Πλούταρχον γράφοντες: «**τοῦ** δ' ἀπὸ τῆς αὐτῆς τέχνης... ἔνδοξον εἶναι... οὐδὲν ἐν

φαύλοις διαφέρει **τὸ** μιᾶς ἐρῶντας κτλ.», οὗ γενομένου *τὸ ἐν φαύλοις* θὰ ἀνήκῃ εἰς τὰ ἑξῆς: *τὸ μιᾶς ἐρῶντας* κτλ.

Σελ. 270, 20 (489 F): «οὐ μόνον βασιλεὺς ἀνηγορεύθη διαδησάμενος, ἀλλὰ καὶ τὴν γυναῖκα τἀδελφοῦ Στρατονίκην ἔγημε καὶ **συνῆρχε**». Οὕτως ἔγραψεν ὁ Βερν. ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις **συνῆλθε**, ὅπερ ἔχει κάλλιστα. Διότι ἀκριβῶς αὐτὸ τοῦτο χαρακτηρίζει τὴν πραότητα καὶ φιλαδελφίαν τοῦ βασιλέως Εὐμένους, ὅτι, εἰ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἄτταλος **συνῆλθε** τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, ὅμως *κἀκεῖνον* (τὸν Ἄτταλον) εὐμενῶς ἐδεξιώσατο καὶ τὴν βασίλισσαν ἠσπάσατο. Τὸ **συνῆρχεν** οὐ μόνον ἀργὸν εἶναι, μετὰ τὸ «βασιλεὺς ἀνηγορεύθη διαδησάμενος», ἀλλὰ καὶ ἄτοπον.

Σελ. 287, 10 (496 B): «ἀλλὰ τὸ φύσει φιλόστοργον ἔκαμπτε καὶ ἦγεν».

Τὸ *ἦγεν* ἑρμηνεύεται διὰ τῶν κατωτέρω λεγομένων: *ἐπεστράφη καὶ ἀνείλετο*, πρὸς ἃ ἀντιτίθενται τὰ μικρὸν πρόσθεν: *οὐχ ὑπερέβη τὸ τέκνον, οὐδ' ἔφυγε*. Δὲν ἔφυγε δὲ τὸ τέκνον, ἀλλ' ἐστράφη πρὸς αὐτὸ καὶ ἀνείλετο, διότι **ἤγετο** πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς φιλοστοργίας, ἥτις **ἔκαμπτε** τὴν δύναμιν τῶν πόνων τὴν ἀποτρέπουσαν αὐτὴν ἀπὸ τῶν μητρικῶν καθηκόντων. Τὸ **ἦγεν** ἄρα σαφέστατον, οὐδ' ἀνάγκη τῆς εἰκασίας, ἣν ἐν ταῖς σημειώσεσι προφέρεται ὁ ἐκδότης προτείνων νὰ γραφῇ **ἦγχε** ! ! ! ! ! ! !

Σελ. 298, 22 (500 F): «τὴν ἄνοιαν, δι' ἧς ἀνήκεστος ἡ κακία τοῖς πολλοῖς συνοικεῖ». Τὸ *δι' ἧς* ἐξ ἀβλεψίας ἴσως ἐτυπώθη οὕτως ἀντὶ τοῦ *δι' ἥν*. Ἡ ἄνοια ποιοῦσα τὸν ἄνθρωπον ἀπιστίᾳ τοῦ νοσεῖν μὴ εἰδέναι ὧν δεῖται, καθ' ἃ προϊὼν λέγει ὁ Πλούταρχος, εἶναι *αἰτία δι' ἣν* ἀεὶ συνοικεῖ αὐτῷ νόσος ἀνήκεστος ἡ κακία.

Σελ. 300, 3 ἑ. (501 A): «ὁ μὲν τῷ σώματι νοσῶν εὐθὺς ἐνδοὺς καὶ καθεὶς εἰς τὸ κλινίδιον ἑαυτὸν *ἡσυχίαν ἄγει* . . . . οἱ δ' ἐν τοῖς ψυχικοῖς πάθεσιν ὄντες **τότε** μάλιστα πράττουσι, *τόθ'* ἥκιστα ἡσυχάζουσι».

Τί σημαίνει τὸ **τότε** πᾶς τις βλέπει. Σημαίνει δηλ. *ΟΤΕ ἐν τῷ*

ψυχικῷ πάθει εἰσί. Τοῦ δὲ ὅλου χωρίου ὁ νοῦς σαφέστατος. Οἱ μὲν σωματικῶς νοσοῦντες, καθ' ὃν χρόνον κατέχονται ὑπὸ τῆς νόσου *ἡσυχάζουσι καὶ ἀπρακτοῦσι·* οἱ δὲ ψυχικῶς νοσοῦντες, πᾶν τοὐναντίον, ἀκριβῶς **τότε, ὅτε** κατέχονται ὑπὸ τῆς νόσου, *μάλιστα πράττουσι καὶ ἥκιστα ἡσυχάζουσι.*

Τὸ σαφέστατον τοῦτο χωρίον ὁ ἐκδότης τοῦ Πλουτάρχου παρανοήσας προτείνει νὰ γραφῇ **ὅτε** ἀντὶ τοῦ **τότε**, οὗ γενομένου προκύπτει ὅτι ἐκ πάντων τῶν ἀνθρώπων κατ' ἐξαίρεσιν οἱ ἐν τοῖς ψυχικοῖς πάθεσιν ὄντες, *ΟΤΕ μάλιστα πράττουσι, ΤΟΤΕ ἥκιστα ἀπρακτοῦσι* (= ἡσυχάζουσι), οἱ δὲ λοιποὶ ἄνθρωποι ἅμα *πράττοντες ἀπρακτοῦσι.* Τῆς ἀρχῆς ταύτης τὸ σπουδαιότατον πόρισμα, ὅπερ ἀληθῆ ἐπανάστασιν θὰ κινήσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τῶν λογικευομένων, εἶναι ὅτι ὁ λογικὸς Νόμος καθ' ὃν *A οὐκ ἔστιν οὐκ A* δὲν εἶναι ἀνεξαίρετος.

Τάλαινα Bibliotheca Teubneriana τί σοι ἐπεφύλαττεν ὁ μακρὸς χρόνος!

Σελ. 310, 25 ἑ. (505 E): «ἑταίρα τῶν περὶ Ἁρμόδιον ἦν καὶ Ἀριστογείτονα καὶ τῆς ἐπὶ τοὺς τυράννους *συνωμοσίας* ἐκοινώνει ταῖς ἐλπίσιν ὡς γυνή· καὶ γὰρ αὕτη περὶ τὸν καλὸν *ἐκεῖνον* ἐβάκχευσε κρατῆρα [**τοῦ ἔρωτος**] καὶ κατωργίαστο διὰ τοῦ θεοῦ τοῖς ἀπορρήτοις.

Ἡ ἀντωνυμία *ἐκεῖνος* δεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλου τινὸς καὶ σημαντικοῦ πράγματος, οἷον δὲν ἦτο βέβαια ἡ ἐρωτικὴ σχέσις τῆς ἑταίρας Λεαίνης πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἁρμόδιον, ἀλλ' ἡ *συνωμοσία ἐκείνη* δι' ἧς ἠλευθερώθησαν αἱ Ἀθῆναι. Ἔπειτα ἡ πρότασις «καὶ γὰρ κτέ.» εἶναι προφανῶς ἐπεξήγησις τῶν εὐθὺς ἡγουμένων, ἐν οἷς οὐχὶ περὶ τοῦ ἔρωτος τῆς Λεαίνης, ἀλλὰ περὶ τῆς συνωμοσίας, ἧς αὕτη ἐκοινώνει, ὁ λόγος.

Διὰ ταῦτα πάντα ἡ μὲν γενικὴ *τοῦ ἔρωτος* εἶναι πάντως ἐξαλειπτέα, ὁ δὲ *καλὸς ἐκεῖνος κρατὴρ* εἶναι ὁ τῆς συνωμοσίας. Ἀλλὰ πόθεν προῆλθε τὸ παρέμβλημα τοῦτο **τοῦ ἔρωτος**; Εἶναι δῆλον ὅτι ἑρμήνευμα τῆς γενικῆς *τοῦ θεοῦ.* Τοιαῦτα ἑρμηνεύματα ἔξωθεν εἰς τὸ κείμενον εἰσφθαρέντα φωρᾷ τις ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Πλουτάρχου οὐκ ὀλίγα.

Σελ. 344, 19 (519 C): ἔοικε γὰρ ἥτε *μοιχεία* πολυπραγμοσύνη τις ἀλλοτρίας ἡδονῆς καὶ ζήτησις καὶ ἔρευνα τῶν φυλαττομένων καὶ λανθανόντων τοὺς πολλοὺς ἥτε πολυπραγμοσύνη παράλυσίς **ἐστι** καὶ **φθορὰ** καὶ ἀπογύμνωσις τῶν ἀπορρήτων.

Εἶναι φανερὸν ὅτι *ἥτε μοιχεία*, *ἥτε πολυπραγμοσύνη* εἶναι ἀμφότερα ὑποκείμενα τοῦ κοινοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἀμφοτέρων προτασσομένου ῥήματος **ἔοικε**. Τοῦ δὲ **ἐστιν** ἡ παρεμβολή, ἥτις ἀνακόλουθον ποιεῖ τὸν λόγον, εἶναι ὅλως ἀδικαιολόγητος. Διὸ νομίζομεν ὅτι τὸ *ἐστι* προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς τοῦ **τις** (παράλυσίς **τις** = πολυπραγμοσύνη *τις*). Παρατηρητέα δὲ ἡ συμμετρία, καθ' ἥν, ὥςπερ τῇ *μοιχείᾳ* ἀποδίδονται αἱ τῇ *πολυπραγμοσύνῃ* κυρίως ἀνήκουσαι ἰδιότητες, οὕτω πάλιν τῇ *πολυπραγμοσύνῃ* ἀπονέμονται τὰ τῇ *μοιχείᾳ* κυρίως προςόντα τ. ἔ. *παράλυσις* καὶ **φθορὰ** καὶ *ἀπογύμνωσις*, ἵνα ἀποδειχθῇ ἡ ταυτότης μοιχείας καὶ πολυπραγμοσύνης. Τότε ἀποδεικνύεται αὕτη, ὅταν ἡ μὲν *μοιχεία* παρασταθῇ ὡς *ζήτησις καὶ ἔρευνα* (= πολυπραγμοσύνη), ἡ δὲ *πολυπραγμοσύνη* ὥς τις *φθορὰ* καὶ *ἀπογύμνωσις* (= *μοιχεία*).

Ὁ ἐκδότης οὐδὲν τούτων ὑποπτεύσας προτείνει ἀντὶ τοῦ *φθορὰ* νὰ γραφῇ «*φώρα*, quae Hesychio teste ἔρευνα est» ! ! ! ! !

Σελ. 351, 16 (522 A): «εἰ γὰρ ὑπὸ *σοῦ* πεισθεὶς ἀφικοίμην πρὸς αὐτήν, ἴσως ἂν με πάλιν ἀναπείσειεν **αὐτὴ** καὶ μὴ σχολάζοντα φοιτᾶν κτέ.».

Παρὰ Ξενοφῶντι (Κ. Π. V, 1, 8) κεῖται *ἐκείνη*, ὁ δὲ Πλούταρχος ἔγραψεν **αὐτὴ** διὰ τὴν πρὸς τὸ *σοῦ* ἀντίθεσιν. «Νῦν μέν, λέγει ὁ Κῦρος, θὰ μεταβῶ πρὸς τὴν Πάνθειαν ὑπὸ *σοῦ* πεισθείς, ἰδὼν δ' αὐτὴν καὶ γοητευθεὶς ὑπὸ τῶν θελγήτρων αὐτῆς θὰ μεταβῶ καὶ αὖθις πρὸς αὐτὴν ὑπ' **αὐτῆς ταύτης** ἀναπεισθείς. Ἄνευ λόγου ἄρα ὁ Βερν. μετέγραψεν **αὕτη**.

Σελ. 357, 20 (524 C): «τὸν δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν ἔχοντα καὶ πλειόνων ὀρεγόμενον οὐ χρυσίον ἐστὶν οὐδ' ἀργύριον τὸ θεραπε**ῦον**». Γρ. τὸ θεραπεῦCον.

Σελ. 364, 25 ἑ.: «οὐδὲν πλέον ἔχουσιν οἱ πλούσιοι τῶν μέτρια κε-

κτημένων· ἀλλ' **ἄπλουτος** ὁ πλοῦτός ἐστιν . . . . . εἰ Καλλίας ὁ πλουσιώτατος Ἀθηναίων καὶ Ἰσμηνίας ὁ Θηβαίων εὐπορώτατος ἐχρῶντο τούτοις, οἷς Σωκράτης καὶ Ἐπαμεινώνδας». Οὕτω κατὰ τὸν ἐκδότην τινὰ τῶν ἀντιγράφων (τίνα?). Ὁ δὲ νοῦς σαφέστατος: εἰ ὁ πλοῦτος οὐδὲν πλέον παρέχει τῆς πενίας, *ἄπλουτός* ἐστι. Ἐν ἑτέροις δ' ὅμως ἀντιγράφοις κεῖται **τυφλός**, ὅπερ εἶναι παραδιόρθωσίς τινος ἀναγνόντος: *ἀλλὰ* **πλοῦτος** (= *ἀλλ' ἄπλουτος*) *ὁ πλοῦτος*. Ὁ Βερν. ἀμφότερα συνῆψε γράψας «τυφλὸς καὶ ἄπλουτος». Ἀλλὰ τί βούλεται ἐνταῦθα ἡ *τυφλότης*;. Ἀλλοῖα εἰσὶ τὰ ἐν 528 Α.

Σελ. 372, 6 (530 Β): «ὥσ**τ' ἡ** δυσωπία»!! Τοῦ ὥσ**τ'** *ἡ δυσωπία* θὰ ἦτο προτιμότερον τὸ *ὥςτε ἡ δυσωπία* ἔστω καὶ μετὰ χασμωδίας. Περὶ δὲ τοῦ μικρὸν κατωτέρω ἐν Εὐριπιδείῳ στίχῳ κειμένου *ἀπέχθεσθαι* περιττὸς πᾶς λόγος, ἀφ' οὗ οὐδ' εἰπόντος ἐμοῦ ἄλλοτε ὅτι γραπτέον *ἀπεχθέσθαι* ἠθουλήθη ὁ ἐκδότης *ἐνὶ φρεσὶ βαλέσθαι.*

Σελ. 402, 8 (542 Β): «λανθάνει γὰρ οὕτω τὸν ἀκροατὴν (*ἐξυπ.* ὁ λέγων) τοῖς ἰδίοις ἐπαίνοις συνυποδυόμενον τὸ⟨ν⟩ τοῦ λέγοντος ἡδέως προσδεχόμενον· καὶ χαίρει μὲν (*ἐξυπ.* ὁ ἀκροατὴς) ἐφ' οἷς κατώρθωσε λεγομένοις, τῷ δὲ χαίρειν εὐθὺς ἕπεται τὸ θαυμάζειν καὶ ἀγαπᾶν δι' ὃν κατώρθωσε». Αὕτη εἶναι ἡ γραφὴ τῶν ἄλλων ἀντιγράφων, ἧς ἐγὼ μόνον τὸ **τὸ** εἰς **τὸν** μετέβαλον. Ὁ δὲ νοῦς σαφής: Ὁ ῥήτωρ, λέγει, κατορθοῖ νὰ ἐπαινέσῃ ἑαυτὸν χωρὶς νὰ νοήσῃ τὸν σκοπόν του ὁ ἀκροατὴς (*λανθάνει τὸν ἀκρ.*), ὅστις ἀκούων ἑαυτὸν ἐπαινούμενον σὺν τοῖς ἑαυτοῦ ἐπαίνοις ἡδέως παραδέχεται καὶ τὸν τοῦ ῥήτορος αὐτοῦ σχεδὸν ἀνεπαισθήτως συνεισχωροῦντα.

Ταῦτα πάντα εἰσὶ κατὰ τὸν Βερν. non uno nomine male sana. Τίνα δὲ εἶναι τὰ sana; Τὰ τοῦ D ἔχοντα ὧδε: «λανθάνει . . . συν**α**ποδυόμενος (*ἐξυπ.* ὁ λέγων), ὃς (*τ. ἐ.* ὁ ἀκροατής!!) τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ λεγομένοις ἥδεται καὶ χάριν μὲν ἐφ' οἷς κατώρθωσεν ἔχει (τίνι; !!!), τῷ δὲ **χαίρειν** εὐθὺς ἕπεται τὸ θαυμάζειν καὶ ἀγαπᾶν δι' ὃν κατώρθωσε». Ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ παρατηρητέα πρῶτον ἡ τραχεῖα μεταβολὴ τοῦ ὑποκειμένου (ὁ λέγων, ὁ ἀκροατής), ἔπειτα ἡ οὐδεμίαν ἀσαφείας ὑπερβολὴν καταλείπουσα ἔκφρασις «χάριν ἔχει ἐφ' οἷς κατώρθωσε» τέλος τὸ *χαίρειν* ἐκεῖνο, ὅπερ ἀναφέρεται ἀναγ-

καίως εἰς τὰ εὐθὺς προηγούμενα «καὶ χάριν . . . ἔχει», ἐν οἷς ὅμως οὐδεὶς λόγος περὶ **χαρᾶς**, ἀλλὰ περὶ **χάριτος**». Τοιαύτη εἶναι ἡ sanitas, ἣν παρέσχε τῷ χωρίῳ ὁ Βερν. τυφλῷ ἡγεμόνι, τῷ D, ἀκολουθήσας.

Δὲν εἶναι δὲ ὀλίγα τὰ χωρία, ἐν οἷς ἡ γνησία παράδοσις ἐν ἄλλοις κώδιξι διατηρουμένη διεφθάρη ὑπὸ τοῦ τὸ ἐν τῷ κώδικι D κείμενον συντάξαντος. Τοῦτο ἔν τισι χωρίοις ἦτο οὕτω καταφανές, ὥςτε καὶ αὐτὸς ὁ Βερν. ὁ περὶ τὸν κώδικα τοῦτον ἐπτοημένος ὡμολόγησε τὸ πρᾶγμα (Praef. vol. I σελ. XIX). Ἀλλ' ἐν ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις χωρίοις ὁ ἐκδότης οὐ μόνον οὐδὲν ὑπώπτευσεν, ἀλλὰ **πᾶν τοὐναντίον** τὰ χωρία ταῦτα καταλέγει ἐν τοῖς **τεκμηριοῦσι τὴν τοῦ κώδικος ἀρετήν.** Θαυμαστὸν εἰπεῖν, ἀλλ' ἀληθές. Ἐκ τῶν 115 χωρίων, ἅπερ ἐν σελ. XIX ἑ. τοῦ α' τόμου τῆς Βερναρδακείου ἐκδόσεως καταλέγονται πρὸς ἀπόδειξιν τῆς τοῦ κώδικος D ἀρετῆς, τὸ τέταρτον σχεδὸν ἐν μὲν τῷ κώδικι τούτῳ εἰσὶ διεσκευασμένα, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἢ εἶναι ὅλως ἀδιάφθορα ἢ ἡ φθορὰ αὐτῶν εἶναι τοιαύτη, ὥςτε ὑπολείπονται ἱκανὰ τῆς ἀληθοῦς γραφῆς ἴχνη. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῶσι πάντα τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος χωρία.

24 H: «Θεόςδοτον νῦν τὸ τυχηρὸν εἴρηκεν **ὡς** οὐκ ἄξιον ἐγκαλεῖν τοῖς διὰ τὴν τύχην πενομένοις, ἀλλὰ τὴν μετ' ἀργίας καὶ μαλακίας καὶ πολυτελείας ἀπορίαν αἰσχρὰν καὶ ἐπονείδιστον **οὖσαν**». Οὕτω τἆλλ' ἀντίγραφα πλὴν τοῦ D κάλλιστα. Τὸ **οὖσαν** *ἐπονείδιστον* ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ **ὡς**, ὥσπερ καὶ τὸ *ἄξιον ἐγκαλεῖν* (ἐξυπ. **ὄν**). Ἰσοδυναμοῦσι δὲ ταῦτα ἀλλήλοις (οὖσαν ἐπονείδιστον = ἄξιον ὀνειδίζειν = ἄξιον ἐγκαλεῖν).

Οὐδὲν τούτων νοήσας ὁ τοῦ D διασκευαστής, ἀγνοῶν δὲ πόθεν νὰ ἐξαρτήσῃ τὸ *τὴν μετ' ἀργίας . . . ἀπορίαν . . . οὖσαν* παρενέβαλεν ἀτόπως τὸ ῥ. *κακίζειν* μετὰ τὸ *ἀπορίαν*. Ταῦτα δὲ κατέπιεν ἀνυπόπτως ὁ Βερν.

40 F: «δεῖται γέ μήν οὐδ' αὐτὸ μικρᾶς εὐλαβείας, τάχα δὲ καὶ μείζονος· **ὡς** οἱ μὲν καταφρονητικοὶ . . ἧττον ὠφελοῦνται, οἱ δὲ θαυμαστικοὶ . . . μᾶλλον βλάπτονται». Οὕτω τινὲς κώδικες κάλλιστα. Συχνοτάτη δ' εἶναι ἡ τοῦ **ὡς** αἰτιολογικὴ χρῆσις παρὰ Πλουτάρχῳ, οἷον εὐθὺς κατωτέρω (B): «ἵν' οἱ μὲν λέγοντες μὴ μισῶσιν, οἱ δὲ λόγοι μὴ βλάπτωσιν· **ὡς** πολλὰ ψευδῆ . . . μανθάνομεν εὐνοίᾳ καὶ πίστει τῇ πρὸς τοὺς λέγοντας ἐνδεχόμενοι». Ἐν ἑτέροις δὲ κώδιξι κατὰ συνήθη παραφθορὰν ἀντὶ **ὡς οἱ** κεῖται *ὅσοι*, ἐν δ' ἑτέροις ἐκ τοῦ μείζονΟϹѠϹ προῆλθε *μείζονος ὅσῳ* (= μείζονΟϹΟϹѠϹ). Ἐν δ' ἑτέροις, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ τὸν D διασκευάσαντος ἀρχέτυπον, τοὐναντίον ἐξέπεσεν ὁ ѠϹ διὰ τὸ *μείζον*ΟϹ. Οὕτω δὲ ὁ διασκευαστὴς μὴ εὑρὼν τὸν αἰτιολογικὸν σύνδεσμον ἔγραψεν *οἱ μὲν γὰρ* ἀντὶ τοῦ *ὡς οἱ μὲν*, ὅπερ ὤφειλε νὰ γράψῃ. Τοῦτο δ' ἐγκρίνει καὶ ὁ Βερν.!

54 A: «ἐγὼ δ' οἶδα **καὶ** συνεκβαλόντα γαμετήν, ὡς ὁ φίλος ἀπεπέμψατο τὴν ἑαυτοῦ». Οὕτως οἱ ἄλλοι κώδικες πλὴν τοῦ D, ὅστις ἀντὶ τοῦ *καὶ* γράφει *τινά*, ὅπερ ὅλως περιττόν. Τοὐναντίον δ' ὁ ἐπιδοτικὸς *καὶ* εἶναι χρησιμώτατος, ἅτε δεικνύων τὴν *ὑπερβολὴν* τῆς πρὸς τὸν φίλον κολακείας.

55 F: «ἔστι δὲ τοῦ πράγματος (ἐξυπ. *ὁ ἔπαινος*), ἂν ἀπόντας μᾶλλον ἢ παρόντας ἐπαινῶσιν, ἂν καὶ αὐτοὶ ταὐτὰ βουλόμενοι καὶ ζηλοῦντες, ⟨ἂν⟩ μὴ μόνους ἡμᾶς, ἀλλὰ πάντας ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις ἐπαινῶσιν, ἂν μὴ νῦν μὲν ταῦτα νῦν δὲ τἀναντία πράττοντε**ς**». Οὕτως οἱ ἄλλοι κώδικες πλὴν τοῦ D. Ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ διορθωτέον μόνον τὸ πράττοντε**ς** εἰς πράττοντα**ς**, ἐξυπακουστέον δὲ τὸ *ἐπαινῶσι*. Ὁ δὲ νοῦς σαφής. Τότε ὁ ἔπαινος εἶναι τοῦ πράγματος ὅταν οἱ ἐπαινοῦντες μὴ ἐπαινῶσι τινὰ ἐπὶ ἀντιθέτοις πράξεσι, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν δύο ἀντίθετοι πράξεις νὰ εἶναι ἀμφότεραι ἄξιαι ἐπαίνου. Οὐδὲν τούτων νοήσας ὁ τοῦ D διασκευαστὴς παρενέβαλε *φαίνοιντο* μετὰ τὸ *πράττοντε***ς**, συμπαρέσυρε δὲ εἰς τὴν πλάνην ταύτην καὶ τὸν Hercher, ᾧ γράψαντι *φαίνωνται* πιστῶς ἠκολούθησεν ὁ Βερν.

59 A: «εἰ τὸν (γρ. *τις*, ὡς ὁ Mez.) ἀγρὸν ἔμελλεν ἐγκωμιάζων εὔφορον ποιεῖν καὶ εὔκαρπον, οὐκ ἂν ἁμαρτάνειν ἐδόκει τοῦτο ποιῶν

μᾶλλον ἢ σκάπτων καὶ πράγματα ἔχων· οὐ τοίνυν οὐδ' ἄνθρωπος ἄτοπος ἂν ἐπαινῶν εἴη, εἰ τοῖς ἐπαινουμένοις ὠφέλιμός ἐστι καὶ πάμφορος». Οὕτως ἔχον ἐν τοῖς ἄλλοις κώδιξι τὸ χωρίον διεφθάρη ἐν τῷ D ὧδε· «**εἶτ'** οὐκ ἂν ἁμαρτάνειν ἐδόκει τοῦτο **μὴ** ποιῶν μᾶλλον ἢ . . . πράγματα ἔχων;». Τὴν γραφὴν ταύτην θεωροῦμεν διαφθοράν, διότι τὰ ἑπόμενα «οὐ τοίνυν οὐδ' ἄνθρωπος κτἕ.» δὲν ἀντιστοιχοῦσιν ἀκριβῶς πρὸς τὴν τοῦ D γραφήν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων κωδίκων. Οὕτω τὸ «οὐδ' ἄνθρωπος ἄτοπος ἂν ἐπαινῶν εἴη» ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς πρὸς τὸ ἄνευ ἐρωτηματικοῦ «οὐκ ἂν ἁμαρτάνειν ἐδόκει τοῦτο ποιῶν (= ἐγκωμιάζων)», οὐχὶ πρὸς τὸ **εἶτ'** *οὐκ ἂν ἁμαρτάνειν ἐδόκει τοῦτο* **μὴ** ποιῶν . . . ; πρὸς ὃ θὰ ἀντεστοίχει τοιάδε τις ἔκφρασις· «**καὶ** ἄνθρωπος ἂν ἄτοπος εἴη **μὴ** ἐπαινῶν».

36 E: Λακύδης . . . φεύγοντι δίκην Κηφισοκράτει . . . παρειστήκει. Τοῦ δὲ κατηγόρου τὸν δακτύλιον αἰτήσαντος, ὁ μὲν (= Κηφισοκράτης) ἡσυχῇ παρακαθῆκεν, αἰσθόμενος δ' ὁ Λακύδης ἐπέβη τῷ ποδὶ καὶ ἐπέκρυψεν· ἦν **δὲ** ὁ ἔλεγχος ἐν ἐκείνῳ». Οὕτως οἱ ἄλλοι κώδικες. Ὁ δὲ D «ἦν *γὰρ* ὁ ἔλεγχος ἐν ἐκείνῳ», ὅπερ ἄτοπον. Διότι ὁ Λακύδης δὲν ἐπέκρυψε τὸν δακτύλιον, **διότι** «ὁ ἔλεγχος ἦν ἐν ἐκείνῳ», ἀλλ' ἁπλῶς διότι παρετήρησεν ὅτι αὕτη ἦτο ἡ ἐπιθυμία τοῦ φίλου του. Θὰ ἔπραττε δὲ τὸ αὐτὸ καὶ εἰ μὴ *ὁ ἔλεγχος ἐν ἐκείνῳ ἦν*. Ὁ **γὰρ** λοιπὸν δὲν ἁρμόζει ἐνταῦθα, ἀλλ' ὁ **δέ**, ὃν ἔχουσι τἆλλα χειρόγραφα».

66 A: «φωράσομεν ἑαυτοὺς οὐκ ἐπαινοῦντος φίλου . . . δεομένους, ἀλλ' ἐλέγχοντος καὶ παρρησιαζομένου καὶ ψέγοντος ἡμᾶς **ἰδίᾳ** κακῶς πράττοντας». Πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ *ἰδίᾳ* παράβαλε 70 F: «οὐκ ἄμεινον ἦν . . . *ἰδίᾳ* ταῦτα λελέχθαι;». Ὥστε ἀμφίβολον τοὐλάχιστον εἶναι ἂν ἡ ἐν μόνῳ τῷ D κειμένη γραφὴ *νὴ Δία* εἶναι κρείττων.

73 C: «ἰατρὸς . . . ἐμπύου τὸ ἧπαρ ἀνθρώπου δείξαντος αὐτῷ τοῦ δάκτυλον ἡλκωμένον οὐκ ἔστι σοι εἶπεν, ὦ τἆν, περὶ παρωνυχίας». Οὕτω πάντα τἀντίγραφα πλὴν τοῦ D. Ὁ δὲ νοῦς σαφής· «οὐ πρόκειταί σοι περὶ παρωνυχίας, οὐ περὶ παρωνυχίας ὁ ἀγών, ὁ κίνδυνος

κττ.». Ἀλλ' ἐν τῷ D κεῖται: «οὐκ ἔστι σοι . . . περὶ παρωνυχίας **ὁ λόγος**» τ. ἔ. οὐ λέγεις, σὺ ποιεῖ λόγον περὶ παρωνυχίας, ὅπερ ἄτοπον, διότι ἀκριβῶς περὶ παρωνυχίας ἐκεῖνος ἐποιεῖτο λόγον.

Τὸ χωρίον ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐν 43 B, ἔνθα κατὰ τὴν Βερναρδάκειον ἔκδοσιν κεῖται ὡσαύτως « . . . περὶ παρωνυχίας ὁ λόγος». Ἀλλ' ὑποπτεύομεν ὅτι καὶ ἐνταῦθα μόνος ὁ D ἔχει τὸ **λόγος**, καίτοι ὁ ἐκδότης οὐδεμίαν σημειοῦται διαφοράν.

74 A: «ὅταν γὰρ ἢ μέλλοντας ἁμαρτάνειν ἐκκροῦσαι δεήσῃ . . . ἢ πρὸς τὰ καλὰ . . . ἀπροθύμως ἔχοντας . . . παρορμῆσαι θελήσωμεν, ἐς αἰτίας δεῖ **μεταφέρειν** ἀτόπους . . . τὸ γιγνόμενον». Οὕτως ὀρθότατα τἆλλα ἀντίγραφα πλὴν τοῦ D. Ὁ δὲ νοῦς σαφής· ἵνα τὴν φιλοτιμίαν τοῦ μέλλοντος ἁμαρτάνειν ἐξεγείρωμεν, πρέπει ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς αἰτίου, ὑφ' οὗ κινεῖται, νὰ ἀναφέρωμεν τὴν πρᾶξίν του εἰς ἕτερον αἴτιον *ἄτοπον καὶ ἀπρεπές*. Τὸ τοιοῦτον λέγεται **μεταφέρειν** τὸ γινόμενον ἐκ τῆς ἀληθοῦς αἰτίας εἰς ἑτέραν ἄτοπον καὶ ἀπρεπῆ. Γελοία δὲ εἶναι ἡ ἐν τῷ D γραφὴ ΠΕΡΙφέρειν, ἣν θαυμάζει ὁ Βερν.

96 a: «τὸ μὲν συναγωνιᾶν καὶ συνάχθεσθαι καὶ συμπονεῖν καὶ συγκινδυνεύειν (*ἐξυπ.* τοῖς φίλοις) **οὐ** πάνυ δύσοιστον τοῖς ἐλευθέροις καὶ γενναίοις ἐστί». Τίς ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ λόγου τούτου. Ἀλλ' ἐν τῷ D κεῖται «πάνυ δύσοιστον» ἄνευ τοῦ **οὐ**, ὅπερ, καίπερ παραλογώτατον ὄν, ἀσπάζεται ὁ ἐκδότης.

97 E: «εἰ δ' ἔστι σωφροσύνη . . . πῶς λόγον ἔχει μὴ εἶναι φρόνησιν, εἰ δὲ φρόνησις πῶς εὐβουλίαν μὴ εἶναι». Οὕτως οἱ ἄλλοι κώδικες, ὁ δὲ D: «πῶς οὐκ εὐβουλίαν» ἀντὶ τοῦ «πῶς . . . εἶναι». Ἡ τοῦ D γραφὴ εἶναι συντακτικῶς ἀνωμαλωτέρα.

108 C: «τότε, ὡς ἔοικεν, ἡμῖν ἔσται οὗ ἐπιθυμοῦμεν καὶ οὗ φαμεν **ἐρᾶν ἔσται φρόνησις**». Οὕτω διεφθαρμένον φέρεται ἐν τοῖς ἄλλοις ἀντιγράφοις τὸ τοῦ Πλάτωνος (Φαιδ. 66 B): «καὶ οὗ φαμεν **ἐρασταὶ εἶναι, φρονήσεως**». Ἀλλὰ πολλῷ χείρων τῆς διαφθο-

ρᾶς, ἅτε κρύπτουσα τὸ ἕλκος εἶναι ἡ ἐν τῷ D παραδιόρθωσις «καὶ οὔ φαμεν ἐρᾶν, ἔστι δὲ φρόνησις».

111 B: «τὴν γὰρ εὐκαιρίαν . . . πανταχῆ **καθορῶμεν** πρωτεύουσαν» οἱ ἄλλοι κώδικες, ὁ δὲ D **θεωροῦμεν**, ὅπερ πολὺ φοβούμεθα μὴ προῆλθεν ἐκ παραδιορθώσεως. Ἴσως δηλ. ἐκπεσούσης τῆς πρώτης συλλαβῆς τοῦ *καθορῶμεν* τὸ ὑπολειφθὲν *θορῶμεν* μετεβλήθη εἰς *θεωροῦμεν*.

116 A: «εἰς ἀγύρτας καὶ γόητας ἀνθρώπους ἐμπεσόντες». Οὕτως οἱ ἄλλοι κώδικες πλὴν τοῦ D, ἐξ οὗ λείπει τὸ *ἀνθρώποις*, ὅπερ ὁ Βερν. νομίζει ἀρετὴν τοῦ κώδικος, ἴσως διότι οὕτω γίνεται οἰκονομία χώρου καὶ μέλανος.

390 E: »εἰσὶ γὰρ θεοὶ δήπου καὶ δαίμονες καὶ ἥρωες, **εἶτα** μετὰ τούτους τὸ τέταρτον ἀνθρώπων γένος, ἔσχατον δὲ . . τὸ . . θηριῶδες». Οὕτω τἆλλ' ἀντίγραφα πλὴν τοῦ D, ἐν ᾧ κεῖται **καὶ** ἀντὶ τοῦ **εἶτα.** Ἀλλ' ὅτι τὸ δεύτερον τοῦτο ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος πιθανὸν καθιστῶσι τὰ ἑξῆς: «ἔτι δ' εἰ τὴν ψυχὴν . . . διαιροῖς, πρῶτον αὐτῆς . . . . τὸ θρεπτικόν, δεύτερον δὲ τὸ αἰσθητικόν, εἶτα τὸ ἐπιθυμητικόν, *εἶτ' ἐπὶ τούτῳ* τὸ θυμοειδὲς κτέ.», ἔνθα τὸ τέταρτον εἰσάγεται διὰ τοῦ *εἶτ' ἐπὶ τούτῳ*, ὡς ἀνωτέρω διὰ τοῦ *εἶτα μετὰ τοῦτο*.

471 D: «Οὐχ ἥκιστα τούτων εὐθυμίαν κολούει τὸ . . . μειζόνων ἐφιεμένους ταῖς ἐλπίσιν, εἶτ' ἀποτυγχάνοντας αἰτιᾶσθαι *δαίμονα* καὶ *τύχην*, ἀλλὰ μὴ τὴν αὑτῶν *ἀβελτερίαν*. Οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν τῷ ἀρότρῳ βουλόμενος καὶ τῷ βοὶ τὸν λαγὼ⟨ν⟩ κυνηγετεῖν *δυστυχής* ἐστι, οὐδὲ τῷ γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι μηδὲ ΕΙϹ (ΟΙϹ *ἐν τῷ* B) δαίμων ἐναντιοῦται μοχθηρός». Οὕτως οἱ ἄλλοι κώδικες πλὴν τοῦ D. Ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ, ἐὰν μόνον τὸ ΕΙϹ ἢ ΟΙϹ διορθωθῇ εἰς ϹΥϹ (σῦς), τὸ χωρίον ἕξει κάλλιστα. Πρβλ. τὸ ὁμοιότατον τοῦ Ξενοφῶντος χωρίον, ὅπερ ἴσως εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Πλούταρχος, Κ. Π. ΙΙ, 4, 20: «οἱ δὲ ἄριστοι . . . ἐδίωκον· καὶ ᾕρουν πολλοὺς καὶ **σῦς** καὶ ἐλάφους κτέ.». Ὅμοιον πλὴν ὅτι ἐν αὐτῷ προστίθεται τὸ ἐπίθετον *ἄγριος*, ὅπερ ἐν τοῖς ἄλλοις χω-

ρίοις ὡς εὐνόητον παραλείπεται, εἶναι τὸ ἐν Ἀναβ. V, 7, 24: «οἱ δὲ ὡς ἤκουσαν, ὥσπερ ἢ **συὸς ἀγρίου** ἢ ἐλάφου φανέντος ἵενται ἐπ' αὐτόν».

Τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ χωρίου γραφή, ὁ δὲ νοῦς σαφέστατος: «Οὔτε τύχη ἐναντιοῦται (= *δυστυχής ἐστι*) τῷ βουλομένῳ τοξεύειν τῷ ἀρότρῳ καὶ τῷ βοὶ κυνηγετεῖν, οὔτε δαίμων ἐναντιοῦται τῷ βουλομένῳ μὲν λαμβάνειν, ἀλλ' ὡς εἰκὸς μὴ λαμβάνοντι γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μηδὲ σῦς». Παρατηρητέα δὲ ἡ συμμετρία ἡ ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ ὑπάρχουσα, καθ' ἣν πρὸς μὲν τὸ *δαίμονα αἰτιᾶσθαι* ἀντιστοιχεῖ τὸ (*οὐδὲ*) *δαίμων ἐναντιοῦται μοχθηρός*, πρὸς δὲ τὸ *τύχην αἰτιᾶσθαι* τὸ *δυστυχής ἐστι*, πρὸς δὲ τὸ *ἀλλὰ μὴ τὴν αὐτῶν ἀβελτερίαν* τὸ *ἀλλ' ἀβελτερία . . . τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσιν*.

Πάντα ταῦτ' ἀγνοήσας ὁ τοῦ D διασκευαστὴς ἰδοὺ πῶς διέφθειρε τὸ χωρίον: «οὐδ' **ὁ** γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μὴ λαμβά**νων οὐδ' οἷς** δαίμων **οὐκ** ἐναντιοῦται μοχθηρός, ἀλλ' ἀβελτερία . . . ἐπιχειροῦσι» ἧς τὴν νοθείαν τίς νοῦν ἔχων δὲν βλέπει;

477 D: «οὐχ ὥσπερ οἱ πολλοὶ Κρόνια καὶ **Διονύσια** καὶ Παναθήναια . . περιμένουσιν, ἵν' ἡσθῶσι καὶ ἀναπέμψωσιν ὠνητὸν γέλωτα, μίμοις καὶ ὀρχησταῖς μισθοὺς τελέσαντες». Τίς δὲν θὰ ἐθαύμαζεν ἂν ἐκ τῆς ἀναγραφῆς τῶν ἐπισημοτάτων ἅμα καὶ κατ' ἐξοχὴν εὐθύμων καὶ φαιδρῶν ἑορτῶν ἔλειπον τὰ *Διονύσια*; Ὅμως δὲ λείπουσιν ἐκ τοῦ D, διότι ὁ τὸ κείμενον αὐτοῦ διασκευάσας ταχυγραφικήν τινα δήλωσιν τοῦ *Διονύσια* ἀνέγνω *Διάσια*. Οὕτω δὲ ἀντὶ τῆς ἐπισημοτάτης καὶ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι γνωριμωτάτης πανηγύρεως εἰσήγαγεν εἰς τὸ Πλουτάρχειον κείμενον τὴν ἐπιχώριον τῶν Ἀθηναίων ἑορτὴν τὰ Διάσια, ἥτις ἐν αὐτοῖς τοῖς τοῦ Θουκυδίδου χρόνοις ἦτο τοῖς πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἄγνωστος (πρβλ. Θουκ. I, 126).

494 B: «ἐπῄνουν δὲ κἀκείνας, ὡς οὐκ ἀχαρίστους, οὐδ' ἀφιλοσόφους, τὰς ἐν εὐχαῖς ὁμολογίας, *ὁμιλίας* ἀφροδισίων ἐνιαυτὸν ἁγνεῦσαι καὶ οἴνου.

Πᾶς τις καὶ μηδὲν ἄλλο γινώσκων ἀφ' ἑαυτοῦ προάγεται νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι τὸ *ὁμιλίας* ἐκεῖνο καὶ περιττὸν ὅλως ὂν καὶ ἄκομψον ποιοῦν τὸν λόγον οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ εἶναι ἢ διάφορος, καὶ δὴ

σφαλερά, γραφὴ τοῦ *ὁμολογίας*, παραγραφεῖσα μὲν κατ' ἀρχὰς τῷ ὀρθῷ, ὕστερον δὲ παραληφθεῖσα εἰς τὸ κείμενον. Τοῦτο λοιπὸν τὸ σφόδρα ὕποπτον *ὁμιλίας* μόνον ἐν τῷ κώδικι D ὑπάρχει, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις κεῖται «τὰς ἐν εὐχαῖς ὁμολογίας ἐνιαυτὸν ἀφροδισίων ἁγνεῦσαι» ἄνευ τοῦ *ὁμιλίας*.

501 E: «Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; τῶν παθῶν αὐτὸς ὁ καιρὸς ὑπόμνησίς ἐστι». Τίς προσκρούει τῷ ἀσυνδέτῳ; Τίς δὲ νομίζει ἀναγκαῖον νὰ προστεθῇ τι εἰς τὸ *τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν;* (=πρὸς τί νὰ πολυλογῶμεν;). Καὶ ὅμως ὁ D ἰδοὺ πῶς μεταβάλλει τὸ χωρίον· «τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν τῶν παθῶν, *ὧν* αὐτὸς ὁ καιρὸς ὑπόμνησίς ἐστι;», ὡς εἰ εἶχον ἤδη καταλεχθῇ τινα πάθη, παρελείπετο δὲ ἡ τῶν λοιπῶν ἀναγραφή!!

520 B: «καὶ ἄνευ δὲ τῆς κατάρας ἀπρεπὴς καὶ ὁ ἀνωφελὴς ὁ θησαυρὸς αὐτοῦ **τῶν** ἀλλοτρίων ἁμαρτημάτων». Οὕτω τἆλλ' ἀντίγραφα, ἐν δὲ τῷ D ἀντὶ τοῦ **τῶν** κεῖται **γέμων**, ὅπερ εἶναι μὲν τοῖς ἀνοήτοις σαφέστερον, ἀλλ' οὐχὶ σοφώτερον.

525 D: «ἀνελευθέρως καὶ ἀπανθρώπως καὶ ἀμεταδότως καὶ πρὸς *φίλους* ἀπηνῶς καὶ πρὸς **πόλιν** ἀφιλοτίμως». Οὕτω τἆλλ' ἀντίγραφα. Ὁ δὲ D *πολίτας* ἀντὶ τοῦ *πόλιν*, ὅπερ τίς ἐνταῦθα θὰ προτιμήσῃ, ἔνθα ἀντιτίθενται αἱ πρὸς τοὺς ἰδιώτας δωρεαὶ (φίλους) ταῖς πρὸς τὴν ὅλην **πόλιν**;

527 B: «ἡ χρῆσις αὕτη δι' ἣν θαυμάζεται ὁ πλοῦτος τίς; πότερον τῶν ἀρκούντων ἢ τῶν περιττῶν;». Οὕτω τἆλλ' ἀντίγραφα. Ὁ δὲ D: «τίνων τίς ἡ χρῆσις . . . πλοῦτος;». Ἀλλ' εἶναι φανερὸν ὅτι ἢ τὸ *τίνων* ἢ τὸ *τίς* περιττεύει, πιθανώτερον δὲ τὸ *τίνων*, ὅπερ φαίνεται ὅτι κατ' ἀρχὰς προσεγράφη ὡς ἑρμήνευμα τοῦ *τίς*, εἶτα δ' εἰς τὸ κείμενον εἰσεφθάρη. Καὶ ἡ θέσις δὲ τοῦ *τίς* ἡ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀντιγράφοις πολλῷ προσφυεστέρα.

527 F: «τοιαύτην ὁ πλοῦτος εὐδαιμονίαν ἔχει θεατῶν δεομένην καὶ μαρτύρων ἢ τὸ μηδὲν οὖσαν». Αὕτη ἡ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀντιγρά-

φοις σαφεστάτη γραφὴ παραγεμίζεται ἐν τῷ D ὧδε: «μαρτύρων, **οἷς δεῖ πᾶσιν ἐμπομπεύειν αὐτὸν ἢ τὸ μηδέν ἐστι».**

528 A: «τοιοῦτόν ἐστιν ἀρετὴ ἀλήθεια μαθημάτων τε κάλλος γεωμετρικῶν ἀστρολογικῶν· **ὧν τένι** τὰ τοῦ πλούτου φάλαρα ταῦτα καὶ περιδέραια καὶ θεάματα κορασιώδη παραβαλεῖν ἄξιον . . ;». Τίς δύναταί νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι ὑπῆρξεν ἐκδότης προκρίνας τῆς καλλίστης ταύτης γραφῆς τὴν ἐν τῷ D ὧδε ἔχουσαν; « . . . ἀστρολογικῶν, **οἷς πάντα** τὰ τοῦ πλούτου . . . θεάματα κορασιώδη παραβαλεῖν ἄξιον». Τὰ **κορασιώδη θεάματα** εἶναι **ἄξια** νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὸ **κάλλος τῶν ἐπιστημονικῶν μαθημάτων!!!!!**

Δὲν εἶναι φανερὸν ὅτι τοῦ ΤΙΝΙ ΤΑ εἰς ΠΑΝΤΑ διαφθαρέντος ὁ τοῦ D διασκευαστὴς μετέβαλε καὶ τὸ **ὧν** εἰς **οἷς**, ἵνα ὀρθοποδήσῃ ἡ σύνταξις; Εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ νοῇ τις συνεργάτης ὢν τῆς περιφήμου Bibliothecae Teubnerianae πράγματα καὶ τοῖς ἀρχαρίοις αὐτοῖς καταληπτά;

Τί λέγει περὶ τούτων ὁ Κύριος van Herwerden; Περιμένομεν τὴν ἀπόκρισιν.

544 A: «ἐμμελὴς δὲ καὶ χαρίεις ὁ λήθην τινὰ καθ' αὑτοῦ λέγων ἢ ἄγνοιαν ἢ φιλονικίαν ἢ πρός τινα μαθήματα καὶ λόγους **ἀκρόασιν**, ὡς ὁ Ὀδυσσεύς·

αὐτὰρ ἐμὸν κῆρ
ἤθελ' ἀκουέμεναι . . . .».

Οὕτως οἱ ἄλλοι κώδικες πλὴν τοῦ D. Φανερὸν δ' εἶναι ὅτι ἀντὶ τοῦ **ἀκρόασιν** γραπτέον **ἀκρασίαν** τ. ἔ. ἀχαλίνωτον ὁρμήν. Ἀλλ' ὁ τοῦ D διασκευαστὴς τὴν πρόχειρον ταύτην διόρθωσιν παριδὼν διέφθειρε τὸ χωρίον τάδε γράψας «πρός τινα μαθήματα καὶ λόγ**ων** ἀκρόασιν **ὀλιγωρίαν**. Κατὰ ταῦτα ὁ Ὀδυσσεὺς λέγων

αὐτὰρ ἐμὸν κῆρ
ἤθελ' ἀκουέμεναι

κατεγίνωσκεν ἑαυτοῦ **ὀλιγωρίαν** πρὸς λόγων ἀκρόασιν!!!!!! ....

547 F: «ἄν μή τι μεγάΛΑ Μέλλωμεν ὠφελεῖν κτέ.». Οὕτως οἱ ἄλλοι, ἔνθα τὸ ΛΑ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐπανάληψις τοῦ Μ. Ὥστε μεταγραπτέον **μέγα**. Ὁ D ἀστοχῶν ὡς συνήθως τῆς ὀρθῆς διαγνώσεως τοῦ νοσήματος ἔγραψε **τι ΝΑ μεγάλα**. Καὶ τοῦτο δὲ θαυμάζει ὁ Βερν.

548 B: «τίν' Ὀρχομενίων τοῖς ἀποβαλοῦσι παῖδας . . . ὑπὸ Λυκίσκου προδοθέντας ἤνεγκε παραμυθίαν ἡ χρόνοις ὕστερον πολλοῖς ἁψαμένη νόσος καὶ κατανεμηθεῖσα τοῦ σώματος **ὃς ἀεὶ** βάπτων καὶ βρέχων εἰς τὸν ποταμὸν ὤμοσε καὶ κατηράσατο σαπῆναι προδόντος αὐτοῦ καὶ ἀδικήσαντος;». Οὕτως οἱ ἄριστοι κώδικες πλὴν τοῦ D, ἥπερ γραφὴ ὀρθῶς ἀναγινωσκομένη, τ. ἔ. **ὅσ' ἀεὶ** (= ὅσα ἀεὶ) ἔχει κάλλιστα. Ἀλλ' ὁ D ἀδυνατῶν νὰ ἀναγνῷ ὀρθῶς τὰ γεγραμμένα παραδιώρθωσεν **ὅσον ἀεί**. Τοῦτο δὲ ἁρπάσας ὁ Βερν. ἐπιφωνεῖ θριαμβευτικῶς: Nihil nos adiuvisset quod optimi codices omittunt *τὼ πόδε* (ὅπερ ἔχουσιν οἱ χείρονες, ἐν οἷς κεῖται «*ὃς ἀεὶ βάπτων καὶ βρέχων τὼ* **πόδε**), si codex D etiam **veram** (!) lectionem, qua locus **persanatur** (!!) non suppeditasset». Τοιαύτης veritatis καὶ τοιαύτης sanitatis προκριτώτερον τὸ ψεῦδος καὶ ἡ νόσος.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἱκανῶς, νομίζομεν, ἐδείχθη ὅτι ἡ προκειμένη ἔκδοσις τῶν τοῦ Πλουτάρχου Ἠθικῶν νοσεῖ **νόσον ὀργανικήν**, *τὴν δι' ὅλου τοῦ κειμένου διήκουσαν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον τῇ ἀληθείᾳ ἐκτίμησιν τῆς σχετικῆς ἀξίας τῶν ἐν τοῖς κώδιξι διαφόρων γραφῶν*. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὀρθὴ τῶν τοιούτων ζητημάτων λύσις εἶναι ἡ βάσις πάσης ἀληθοῦς διορθώσεως παλαιῶν κειμένων, ἕπεται ὅτι περὶ ἐκδόσεως ἐν τούτῳ μάλιστα τῷ μέρει ἀστοχούσης ὀρθὴν ἀπεφήνατο γνώμην ὁ Wilamowitz εἰπών: «fundamentum recensionis non esse iactum».

Μετὰ τὴν μακρὰν ταύτην παρέκβασιν ἐπανερχόμεθα ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐν τῷ γ' τόμῳ τῆς Βερναρδακείου ἐκδόσεως τῶν Ἠθικῶν ἐσφαλμένως ἐκδεδομένων χωρίων.

Σελ. 411, 14 (545 F): «**ὁ 'κείνου** χορὸς . . . μείζων, οὑμὸς δὲ συμφωνότερος». Ὡσαύτως 78 C.

Ὁ ἐκδότης γαυριᾷ, διότι κατώρθωσε νὰ ἀκριβώσῃ πῶς ἔχει πρὸς τὴν χασμωδίαν ὁ Πλούταρχος. Ἀλλ' ἡμεῖς θὰ εἴχομεν αὐτῷ χάριν ἄν, ἀντὶ τούτου ἐφιλοτιμεῖτο μᾶλλον νὰ μάθῃ ἐκ τῆς ἐπιτυχούσης γραμματικῆς πότε γίνεται ἡ ἀφαίρεσις. Ἂν τοῦτο ἐγίνωσκε, θὰ εὕρισκε μὲν ἀδύνατον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ **ὁ 'κείνου**, θὰ ἔγραφε δὲ ἐν τῷ τοῦ Ζήνωνος λόγῳ **οὑκείνου**, ὥςπερ εὐθὺς κατωτέρω κεῖται *οὑμός*, καὶ ὥςπερ παρὰ Σοφοκλεῖ (Φιλοκτ. 625) κεῖται «*οὑκείνου πατὴρ*».

Σελ. 417, 23 (548 BC): «δεῖ γὰρ ἐρυθριᾶν ἐπαινούμενον . . . καὶ καταστέλλειν τοὺς μέγα τι περὶ αὐτῶν λέγοντας, οὐκ ἐλέγχειν ὡς ὑποδεέστερον ἐπαινοῦντας, ὅπερ οἱ πολλοὶ ποιοῦσιν, ὑπομιμνήσκοντες αὐτοὶ . . . ἀνδραγαθίας, ἄχρι ἂν τῷ **περὶ** *αὐτῶν* καὶ τὸν **παρ'** *ἑτέρων* ἔπαινον διαφθείρωσι».

Πρὸς τὸν **παρ'** *ἑτέρων* ἔπαινον ἀντίκειται οὐχὶ ὁ *περὶ αὐτῶν*, ἀλλ' ὁ **παρ'** *αὐτῶν*. Πρβλ. 436 D: τῇ **παρὰ** τῶν ὀφθαλμῶν αὐγῇ, ἔνθα τἀντίγρ. **περί**. **Περὶ** τίνος εἶναι ὁ ἔπαινος φαίνεται ἐκ τῆς συνεπείας.

Σελ. 418, 23 (548 E): «αἱ δ' ὑπὸ χεῖρα τοῖς τολμωμένοις ἀπαντῶσαι τιμωρίαι καὶ τῶν μελλόντων εἰσὶν ἐπισχέσεις ἀδικημάτων καὶ μάλιστα τὸ παρηγοροῦν τοὺς πεπονθότας ἔνεστιν αὐταῖς· ὡς ἔμοιγε καὶ τὸ τοῦ Βίαντος ἐνοχλε**ῖ** πολλάκις . . . ἔφη γὰρ . . . πρός τινα πονηρόν, ὡς οὐ δέδιε μὴ οὐ δῷ δίκην, ἀλλὰ μὴ οὐκ αὐτὸς ἐπίδῃ».

Γρ. *ὡς* . . . *ἐνοχλ*ε**ῖν**. Ἐπειδὴ ἡ ταχεῖα τιμωρία τῶν κακοποιῶν εἶναι παρηγορία τῶν κακῶς πεπονθότων, ἀναγκαίως ἐπέρχεται τῷ ταῦτα λέγοντι ὁ τοιαύτην ἔχων ἔννοιαν λόγος τοῦ Βίαντος. Ἐνταῦθα λοιπὸν ὁ *ὡς* ἰσοδυναμῶν τῷ *ὥςτε* συναπτέος ἀπαρεμφάτῳ.

Σελ. 432, 25: «ὥςπερ γὰρ Ἡρόδικον τὸν Σηλυμβριανὸν εἰς φθίσιν . . . ἐμπεσόντα καὶ μίξαντα . . . γυμναστικὴν ἰατρικῇ φησιν ὁ Πλάτων μακρὸν ποιῆσαι τὸν θάνατον αὐτῷ καὶ τοῖς ὁμοίως νοσοῦσιν, οὕτω κτέ.».

Ἡ σύνταξις καὶ τοῖς παισὶ σαφής· «ὥσπερ Πλάτων φησὶν Ἡρό-

δικον ποιῆσαι τὸν θάνατον μακρόν, οὕτω κτλ.». Μόνος ὁ ἐκδότης τοῦ Πλουτάρχου ἀπορεῖ ἐνταῦθα καὶ προτείνει νὰ γραφῇ «ἦ φησιν», ἀντὶ τοῦ «φησιν», οὗ γενομένου ἢ ὁ *ὥσπερ* ἢ τὸ ἀπαρέμφατον *ποιῆσαι* μένει μετέωρον ! ! ! ! !

Σελ. 465, 19 (567 F): «τὰς ἐπὶ δευτέραν γένεσιν τρεπομένας ψυχὰς εἴς τε ζῷα παντοδαπὰ καμπτομένας βίᾳ καὶ μετασχηματιζομένας ὑπὸ τῶν ταῦτα δημιουργούντων, *τῶν μὲν ὅλα τὰ μέρη συνελαυνόντων, τὰ δ' ἀποστρεφόντων, ἔνια δ' ἐκλεαινόντων καὶ ἀφανιζόντων παντάπασιν ὅπως ἐφαρμόσειεν ἑτέροις ἤθεσι καὶ βίοις* κτέ.».

Τῶν μὲν πῶς νοητέον; Πάντως *ψυχῶν*. Ἀλλὰ τότε τὰ ἑπόμενα *τὰ δ'* καὶ *ἔνια δέ*, ἅπερ ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸ *τῶν μὲν*, εἶναι ἀκατάληπτα. Διὰ τοῦτο τινὲς ἐπεχείρησαν νὰ θεραπεύσωσι τὸ χωρίον μεταβάλλοντες τὸ *τὰ δ'* καὶ τὸ *ἔνια δέ*, ἥτις ὅμως εἶναι συχνὴ ἐπικουρία, διότι, ἵνα τἆλλα παραλίπωμεν, οὐδεμία ὑπάρχει πρὸς τὸ *ὅλα τὰ μέρη* ἀντίθεσις. Καθ' ἡμᾶς ἡ βλάβη ἔγκειται ἐν τῷ: τῶν μὲΝ ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΡΗ, ὅπερ καὶ ἄλλως δὲν φαίνεται γνήσιον. Διότι τί σημαίνει **ὅλα** *τὰ μέρη*; Ἔχουσι τὰ *μέρη* ταῦτα ὡρισμένον μέγεθος; Ἢ τὰ *μέρη* νοητέα τὰ *μέλη*; Ἀλλὰ τότε διὰ τί δὲν προείλετο ὁ Πλούταρχος τὸν σαφέστερον καὶ ἀκριβέστερον τοῦτον ὅρον; Τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ μεταβληθῇ, καὶ δὴ ἀντὶ τούτου μεταγραπτέον τῶν μεΛΩΝ ΤΑ ΜΕΝ (τῶν μελῶν τὰ μέν), οὗ γενομένου ἀποκαθίσταται καλλίστη καὶ σαφεστάτη ἔννοια, ἥδε: «οἱ ταῦτα δημιουργοῦντες τὰ μὲν τῶν μελῶν συνελαύνουσι, τὰ δὲ ἀποστρέφουσι, τὰ δὲ ἐκλεαίνουσιν ἢ καὶ ὅλως ἀφανίζουσιν, ἵνα τὸ ζῷον οὕτω μεταβαλλόμενον προσαρμοσθῇ πρὸς ἕτερα ἤθη καὶ βίους».

Σελ. 478, 29 (572 F): «ἔστιν οὖν πρόνοια ἡ μὲν ἀνωτάτω καὶ πρώτη τοῦ πρώτου Θεοῦ νόησις *εἴτε* καὶ βούλησις οὖσα κτέ.».

Γρ. νόησiC ΤΕ καὶ βούλησις οὖσα.

Σελ. 493, 11: * * τοῦ μνήματος * * πίναξ χαλκοῦς ἔχων γράμματα πολλὰ κτλ.

Ὁ λόγος ἐνταῖθα περὶ τοῦ Ἀλκμήνης τάφου, ὃν ἀνέῳξεν ὁ Ἀγησίλαος. Τὰ διὰ τῶν ἀστερίσκων δηλωθέντα χάσματα ὁ Βερν. συμ-

πληροῖ ὧδε· «**ἐπάνω δὲ** *τοῦ μνήματος* **ἔκειτο** πίναξ κτλ., ὅπερ καὶ καθ' ἑαυτὸ παράλογον, διότι ἂν ὁ πίναξ ἔκειτο *ἐπάνω τοῦ μνήματος*, πῶς τότε πρῶτον, ὅτε ὁ τάφος ἀνεῴχθη, ἐγένετο τοσαύτη ζήτησις περὶ τῆς σημασίας τῶν ἐν αὐτῷ γεγραμμένων; Ἔπειτα ἐν σελ. 496, 1 ἑ. (579 F) λέγεται ῥητῶς «τὰ γράμματα . . . τοῦ πίνακος, ἃ παρ' ἡμῶν ἔλαβεν Ἀγησίλαος τὸν Ἀλκμήνης τάφον **ἀνασκευασάμενος**». Καὶ αὕτη λοιπὸν ἡ ἀναπλήρωσις δεικνύει τὸ ὅλως ἀνεπίστατον τῆς κριτικῆς τοῦ ἐκδότου ἐργασίας.

Σελ. 495, 3 ἑ. (478 C): σύννουν καὶ **διαλελυπημένον**.

Ὁ Βερν. προτείνει: **λίαν** *λελυπημένον*. Ἀλλὰ τοῦτο δὴ δηλοῖ τὸ **δια***λελυπημένον*. Ὁ αὐτὸς προτείνει **νὴ Δία** *λελυπημένον*, ἥπερ εἰκασία πάντως ἐγένετο *Jove irato*.

Σελ. 501, 23: «ὁλκὴ **μία** καθ' αὑτὴν οὐκ ἄγει τὸν ζυγόν, ἰσορροποῦντι δὲ βάρει προστιθεμένη κλίνει τὸ σύμπαν ἐφ' ἑαυτήν».

Ἀλλ' ἂν ἡ **μία** ὁλκὴ εἶναι μέγα βάρος, δὲν ἄγει τὸν ζυγόν; Καὶ τί σημαίνει **μία** *ὁλκή*; Γράφε *ὁλκὴ* **μικρά**.

Σελ. 505, 2 (582 B): «ὥσπερ εἴ τις ἄπειρος γραμμάτων δυνάμεως . . . ἀπιστοίη ἄνδρα γραμματικὸν ἐκ τούτων ἀναλέγεσθαι πολέμους μεγάλους . . . καὶ κτίσεις πόλεων, πράξεις τε . . . βασιλέων, εἶτα φαίη φωνὴν ἢ ὅμοιόν τι μηνύειν . . . ἐκείνῳ **τῷ ἱστορικῷ** τούτων ἕκαστον.

Τὸ *τῷ ἱστορικῷ* δὲν ἔπρεπεν ἀκολουθῶν τῷ Wyttenbach νὰ μεταβάλῃ ὁ ἐκδότης εἰς τὸ *τ***ῶν** *ἱστορικ***ῶν**, ἀλλὰ νὰ θεωρήσῃ αὐτὸ ἑρμήνευμα τοῦ *ἐκείνῳ* = *τῷ ἱστορικῷ*.

Αὐτ. 23 (582 C): «ἀλλ', ὅπερ εἶπον, εἴτι Σιμμίας ἔχ**οι** λέγειν, ἀκουστέον».

Τὸ *ἔχοι* θὰ εἶχεν ὀρθῶς, ἂν μὴ ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ ἀκουστέον (ἐστί). Γραπτέον ἔχ**ει**.

Σελ. 513, 2 (585 C): «ἀλλ' ὁ τῶν δικαίων . . . κερδῶν πολ-

λάκις ἀφιστὰς ἑαυτὸν . . . προσεθίζεται μακρὰν εἶναι παντὸς ἀδίκου . . . λήμματος».

Ἡ *πρὸς* σημαίνει «πρὸς τῷ τῶν δικαίων ἀπέχειν, ἐθίζεται **καὶ** τῶν ἀδίκων ἀπέχειν. Οὐδένα λόγον ἄρα εἶχεν ὁ ἐκδότης νὰ μεταγράψῃ *προεθίζεται*, ἔνθα ἡ *πρὸ* οὐδὲν σημαίνει, διότι δὲν πρόκειται περὶ ὡρισμένου ἐν τῷ **μέλλοντι** χρόνου, οὗ *πρότερον* ἐθίζεται ὁ ἐθιζόμενος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀεὶ χρόνου (*μακρὰν* **εἶναι**) καὶ δὴ καὶ τοῦ παρόντος.

Καὶ ἐνταῦθα μὲν ἀδίκως ἐξεβλήθη τὸ *σ* ὑπὸ τοῦ ἐκδότου, ἀλλαχοῦ δ' ὅμως διετηρήθη παρὰ τὸ πρέπον, οἷον σελ. 519, 18 (587 E): «ἀπὸ τῆς θύρας ἡσυχῇ προσῆγεν», ἔνθα γραπτέον *προῆγεν*, ὡς κεῖται 594 B: «καὶ προῆγεν ἀναστάς».

Σελ. 562, 3 (603 E): «τὸ μέγιστον, ἡσυχίας, ἧς διψῶσιν ἕτεροι, **σοὶ** *πολλάκις* τυχεῖν ἔνεστι· **ἀλλὰ** πεττεύοντας καὶ ἀποκρυπτομένους οἴκοι συκοφάνται καὶ πολυπράγμονες . . . εἰς ἀγορὰν καὶ εἰς αὐλὴν βίᾳ κατάγουσι, εἰς δὲ νῆσον οὐκ ἐνοχλῶν τις . . . , δι' εὔνοιαν δὲ καὶ πόθον οἱ βέλτιστοι τῶν . . . οἰκείων πλέουσι».

Ταῦτα λέγονται ἐπὶ παραμυθίᾳ τοῦ ἐν νήσῳ φυγάδος, πρὸς οὗ τὸν ἥσυχον βίον παραβάλλεται ὁ τῶν ἐν Ῥώμῃ ἔτι διατριβόντων πλήρης ἐνοχλήσεων καὶ μεριμνῶν. Παρατηρητέον δὲ ὅτι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν δηλοῦσι τὰ ἀπὸ τοῦ *τὸ μέγιστον* ἄχρι τοῦ *ἔνεστι* καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ *πεττεύοντες* κέ. Πῶς λοιπὸν ταῦτα συνάπτονται διὰ τοῦ *ἀλλὰ* καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ *γάρ*; Ἔπειτα τί σημαίνει τὸ *πολλάκις*; Ὁ ἐν τῇ νήσῳ διατρίβων οὐχὶ *πολλάκις* ἀλλ' *ἀεὶ* ἡσυχάζει.

Τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ δυσκολίᾳ προσέκρουσε καὶ ὁ Reiske, ἀλλὰ δὲν εὗρε τὴν ἀληθῆ τοῦ κακοῦ θεραπείαν, ἥτις ὅμως εἶναι ἁπλουστάτη. Γραπτέον δηλ. καὶ στικτέον τὸ χωρίον ὧδε· «τὸ δὲ μέγιστον ἡσυχίας διψῶσιν ἑτέροιC OV (= *οὐ*) πολλάκις τυχεῖν ἔνεστιν, ἀλλὰ . . . κατάγουσιν· εἰς δὲ νῆσον κτέ.». Δύναταί τις καὶ συμφωνότερον τῇ παραδόσει νὰ γράψῃ «ἡσυχίας, ἧς διψῶσιν, ἑτέροιC OV πολλάκις κτέ.».

Σελ. 563, 25 (604 B):

πόντος ἁλός, ὃ πολεῖς ἀέκοντας ἐρύκει.

Οὕτω διεφθαρμένος ἐκδίδοται ὁ παρ' Ὁμήρῳ Ἰλ. Φ 59 στίχος:

πόντος ἁλὸς πολιῆς ὃ πολεας ἀέκοντας ἐρύκει·

ὁ δὲ περιβόητος στίχος, ὃν ᾖδον οἱ παῖδες ἐν Λακεδαίμονι (408, 19 = 544 E) διαφθείρεται ὧδε:

ἄμμες δέ γ' ἐσσόμεθα πολλῷ κάρρονες!!!!!

Σελ. 570, 20 (606 E): «ταῦτ' ἤδη καὶ ἀχάριστα τοῦ Πολυνείκους, ἀτιμίαν μὲν εὐγενείας, ἀφιλίαν δὲ τῆς φυγῆς κατηγοροῦντος, ὃς *διὰ τὴν εὐγένειαν ἠξιώθη μὲν* γάμων βασιλικῶν, φίλων δὲ συμμαχίᾳ καὶ δυνάμει τοσαύτῃ πεφραγμένος ἐστράτευσε κτλ.

Ὡς ἔχει τὸ χωρίον ὁ νοῦς εἶναι, ὅτι ἀδίκως ὁ Πολυνείκης ἀτιμάζει τήν τ' εὐγένειαν καὶ τὴν φιλίαν, ἀφοῦ διὰ τὴν εὐγένειαν ἔτυχε μὲν βασιλικῶν γάμων, ἔσχε δὲ πολλοὺς συμμάχους. Ἀλλ' ἂν διὰ τὴν *εὐγένειαν* μόνην πάντα ταῦτα κατώρθωσεν ὁ Πολυνείκης, πρὸς ταύτην μόνην ἀποδείκνυται ἀχάριστος, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς τὴν *φιλίαν*. Φανερὸν ἄρα ὅτι τὸ χωρίον θεραπείας χρῄζει. Γίνεται δ' αὕτη διὰ μεταθέσεως τοῦ *διὰ τὴν εὐγένειαν*. Γραπτέον δηλ. «ὃς *ἠξιώθη μὲν διὰ τὴν εὐγένειαν* γάμων βασιλικῶν κτέ.». Οὕτω τὸ μὲν *ἠξιώθη . . . βασιλικῶν* ἀναφέρεται εἰς τὴν πρὸς τὸ **γένος** ἀχαριστίαν, τὰ δ' ἑξῆς *φίλων δὲ συμμαχίᾳ* κτέ. εἰς τὴν πρὸς τὴν **φιλίαν.**

ΣΠΥΡ. ΒΑΣΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Α'. Εκ Λαρισης

1

ΓΕ. . . .
ΒΟΛΙ. . .
ΚΑΤ
ΓΑΛΙΟ. .
ΙΛΑΔΑΙ
ΑΚΑΔ.Ι/
ΦΟΛΛΙΔΑΙ
ΚΡΑΝΝΙΔΑ(Ι
ΕΓΕΙΓΑΔΑΙ
Ο∓ΙΟΥΝΑ(ΔΑΙ
ΘΡΟΥΙΑΤΑΙ
ΛΥΜ:ΑΤΙΑΔΑΙ ἢ ΛΥΚΙΑΤΙΑΔΑΙ
Κ)ΑΝΔΑΔΑΙ
..ΥΚΚΙΔΑΙ
ΑϛΥΛΙΟ.ΛΔ(ΑΙ
ΚΑΝΔΑΔΑΙ
ΓΟΙΔΙΔΑΙ
ΑΨΙΑΔΑΙ
ΟΡΦ;ΙΔΑΙ
ˈΚΚΙΔΑΙ
ΓΛΑΥΚΙΔΑΙ
ΑΙϛϛΙΔΑΙ
ϛΙΡΒΥΛΑΙ
Α+ΥΡΡΙΔΑΙ
ΜΕΛΑΝΤΑΔ(ΑΙ
+ΑΛΑΙΜΑΔ(ΑΙ
ΕΥΡΟΝΔΑΙ
ΓΥΛΙΑΔΑΙ
ΑΙΓΙΝΥΜΙΔΑΙ
ΦΡΥΓΑΝΝΙΔΑ(Ι

Στήλη ἄκομψος λίθου κοινοῦ ἐπιχωρίου πωρίνου οὐδένα ἔχουσα ἀρχιτεκτονικὸν κόσμον μηκ. 0,84, πλ. ἄνω μὲν 0,26, κάτω δὲ 0,33, πάχ. 0,24 τεθραυσμένη κάτω μὲν καὶ πρὸς δεξιὰν ἱκανῶς, πρὸς δ' ἀριστερὰν ὀλίγον, ἔχουσα ἐξαληλιμμένα ὡς ὑπὸ καύματος τὰ πρὸς δεξιὰν γράμματα τῶν πρώτων πέντε στίχων. Ἀνευρέθη ἐν τῇ Ἀκροπόλει Λαρίσης κατὰ Φεβρουάριον 1892 ἀντικρὺ τοῦ φρουρίου πρὸς ἀνατολὰς ἀκριβῶς καὶ παρ' αὐτὰ τὰ περισῳζόμενα θεμέλια μεγάλου τετραγώνου οἰκοδομήματος ἐκσκαπτομένου χώρου ὑπ' ἐργατῶν πρὸς

ἐξόρυξιν θεμελίων λίθων, ὑφ' ὧν καὶ ἐθραύσθη ἐξ ἀβλεψίας. Συνεκολλήθη προχείρως ὑπ' ἐμοῦ καὶ κατετέθη εἰς τὸ ὑπόγειον τοῦ Διδασκαλείου. Σύγκειται ἐκ στίχων 30. Σημειώσεως ἄξιον ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ συνυπάρχουσι τὰ γράμματα Ξ καὶ + (ξ καὶ χ), ἐν ᾧ ἐν ταῖς μέχρι τοῦδε εὑρεθείσαις θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς τῆς 5ης καὶ 6ης ἑκατονταετηρίδος τὸ μὲν γράμμα Ξ δὲν ὑπάρχει τὸ δὲ + ἐπέχει τὸν τόπον τοῦ ξ. Οὐδὲν τῶν ὀνομάτων ἀπαντᾷ ἐν τῷ τοῦ Pape λεξικῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων. Ὑποθέτω ὅτι εἶνε κατάλογος φρατριῶν συντελουσῶν εἰς τὸ ἐκεῖ που κείμενον θέατρον ἢ γυμνάσιον.

2

. ΑΡΑΤΡΥΦΩΝΟϹ ΤΟΥ ⟩
ΟΥΤΑΧΙΟϹ ΤΗΝ ΒΕΞΑ
ΜΗΝΟΝϹ ‡ ΠΕΜΠΟ ΟΙΔΕΔΩ
ΚΟΤΕϹ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ʒ
ΖΩϹΙΜΗ Η ΑΠΗΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΗ
ΥΠΟ ϹΟΦΗϹ ΤΗϹ ΠΟΤΑΜΩΝΟϹ

Χ ΚΒ<

ΕΡΩϹ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΜΝΟϹ
ΚΑΙ ΦΟΡΤΟΥΝΑΤΟϹ ΚΑΙ
ΜΑΞΙΜΟϹ ΟΙ ΑΠΗΛΕΥΘΕΡΩ
ΜΕΝΟΙ ΥΠΟΕΡΩΤΟϹ ΤΟ·
Π.·ΤΟΥ ΥΠΕΡΕΚΑϹΤΟ·
ΠΑΡΑ ΟΝΗϹ
ΕΛΕΥΘΕ
ΥΠΟΠ
.ΟΥ

Παρὰ Τρύφωνος τοῦ
Οὐτάμιος (ταμιεύοντος) τὴν δευτέραν ἑξά-
μηνον (ἐπὶ) στρατηγοῦ . . . . οἱ δεδω-
κότες ἀπελεύθεροι
Ζωσίμη ἡ ἀπηλευθερωμένη
ὑπὸ Ξοφῆς τῆς Ποτάμωνος
δηνάρια 22 1/2
Ἔρως καὶ Ἀμέριμνος
καὶ Φορτουνᾶτος καὶ
Μάξιμος οἱ ἀπηλευθερω-
μένοι ὑπὸ Ἔρωτος το(ῦ
Π;. του ὑπὲρ ἑκάστο(υ
παρὰ Ὀνη(σίμου
ἐλευθε(ρωθέντος
ὑπὸ Π . . . .
τ)οῦ

Στήλη λίθου κοινοῦ ἐπιχωρίου μηκ. 0,96, πλ. 0,47, πάχ. 0,12 τεθραυσμένη κάτω καὶ πρὸς δεξιὰν τριγωνικῶς. Τὰ γράμματα παντάπασιν ἀκανόνιστα τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων. Εἶνε δὲ ἀναγραφὴ ἀπελευθερώσεως δούλων, ὡς αἱ πλεῖσται τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ εὑρεθεισῶν. Ἦν ᾠκοδομημένη ἐν μικρᾷ γεφύρᾳ παρὰ τὸν ἀτμόμυλον Χρίστου Γεωργιάδου, ὁπόθεν ἐξαχθεῖσα μετηνέχθη εἰς τὴν ἐν τῷ Διδασκαλείῳ συλλογὴν τῇ 19ῃ Μαΐου 1892. Συμπληρῶ ἐν τῷ 12ῳ στίχῳ Π διότι διακρίνονταί πως ἴχνη τοῦ δευτέρου σκέλους τοῦ Π, μεταξὺ δὲ αὐτοῦ καὶ τοῦ Τ ὑπάρχει χῶρος τοσοῦτος, ὥστε μία γραμμὴ μόνον γράμματος δύναται νὰ γραφῇ. Τί σημαίνει ἡ ἐν τῷ 3ῳ στίχῳ λέξις ΠΕΜΟ ἀγνοῶ. Τὸ ἐν στίχῳ 7ῳ ΧΚΒ< δηλοῖ δηνάρια 22 1/2 ἰσοδυναμοῦντα πρὸς 15 στατῆρας. Ἐν δὲ τῷ 13ῳ, 14ῳ καὶ 15ῳ στίχῳ συμπληρῶ: Παρὰ Ὀνησίμου ἐλευθερωθέντος ὑπὸ Ποτάμωνος.

3

ΓΟΙΜΕΝΟ\ . . ʟΛ
ᒣΑΝΤΑΤΙΜΑΣ \

ΝΤΑΓΛΑΤΙΟΧΟΙ-
ΚΟΛΑΟΣΤΑΝΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣΕΥΤ-

Τεμάχιον λίθου ὑποφαίου, ἴσως ἀναθηματικῆς στήλης, ἀκανόνιστον ἅτε πανταχόθεν τεθραυσμένον, μηκ. 0,13, πλ. 0,30 (κατὰ τὴν πλευρὰν τῆς ἐπιγραφῆς), πάχ. 0,15. Ἀνευρέθη ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῷ αὐτῷ ἔτει.

4

ΙΝΦΙΝϹΛΟΥΙΟ ΝΕΥΔΗΜΟΥ(ΑΠΕ

Η Η
ϹΤΑΙΕΜΑΠΑΝΗΜΟΥΜΑΘΕΜΙϹΤΙ(ΟΥ
ΑΠΟΛΛωΝΙΟϹΚΑΛΙϹΤΡΑΤΟΥΑΠΕϹΤΑ(ΙΕ
ΕΥΓΕΝΕΑΕΥΤΥΧΙΔΟϹΑΠΕϹΤΑΙΕ

Η
ΜΑΓΑΓΥΛΙΟΥΕΠΙΚΤΗΤΟϹΑΘΑΝΙωΝΟϹ
ΕΥΤΥΧΙΔΟϹΑΠΕϹΤΑΙΕΑΠΟΛΛω(ΝΙΟϹ
ΑΝΤΙΓΟΝΟΥΤΟΥΛΥΚΟΥΑΠΕϹΤΑΙΕ
ΑΠΟΛΛωΝΙΟΥ(Τ)ΕΥΤ(ΥΧΙ)ΑϹΦΙΛΑ
ΑΠΕϹΤΑΙΕΕΥΤΥΧΙΑΦΙΛωΝΟϹΑΠΕϹ(ΤΑΙΕ
ΕΛΠΙϹΦΙΛωΝΟϹΤΟΥΦΙΛΑΙΝΕΤΑϹΑΠΕϹΤΑΙΕ
Λ)ΥΚΟϹΦΙΛωΝΟϹΤΟΥΦΙΛΑΙΝΕΤΑϹΑΠΕϹ(ΤΑ
ΙΕΠΑΡΜΕΝΙϹΚΟϹΔΙΟΝΥϹΙΟΥΑΠΕϹΤΑ(ΙΕ

Η
ΜΑΠΟΛΛωΝΙΟΥϹΜΥΡΝΑΘΕΟΦΙΛΑϹΑΠΕϹ(ΤΑΙΕ
ΔΙΟΝΥϹΙΑΔΙΟΝΥϹΙΟΥΑΠΕϹΤΑΙΕ

Η
ΜΕΡΜΑΙΟΥΑΜΕΝΠΤΟϹΚΑΛΛΙϹΤΡΑΤΟΥΑΠΕ
ϹΤΑΙΕΗΔΙϹΤΑΤΗϹΘΑΥΜΙΟΥΤΗϹϹΥΝΟΙΚΟ(Υ
ΑΝΔΡΙΕΛΛΑΝΟΚΡΑΤΕΙΑΠΕϹΤΑΙΕ
ΕΛΠΙΔΙωΝΕΛΛΑΝΟΚΡΑΤΟΥΑΠΕϹΤΑ(ΙΕ
ΕΥΑΓΟΡΑΕΛΛΑΝΟΚΡΑΤΟΥΑΠΕϹΤΑΙΕ
ΕΙΑΚΑΛΛΙϹΤΑϹΑΠΕ
ΕΛωΚΕϹΤΑΙΕ

Στήλη μηκ. 0,50, πλ. 0,41, πάχ. 0,10-15 ἀποκεκρουσμένη ἄνω, ρωμαϊκῶν χρόνων. Ἀναγραφὴ ἀπελευθερώσεως δούλων. Τὰ γράμματα τῆς δευτέρας ὡς καὶ τὰ τῶν δύο τελευταίων γραμμῶν 20ῆς καὶ 21ης μείζω. Κατέκειτο ἔν τινι παντοπωλείῳ τῆς συνοικίας Σουφλὰρ καὶ μετηνέχθη εἰς τὴν Συλλογὴν μηνὶ Μαΐῳ 1892. Παρατηρητέον ὅτι ὁ ἐν στίχῳ 5ῳ μὴν *Ἀγαγύλιος* τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ ἐν Θεσσαλικῇ ἐπιγραφῇ, οὐδαμοῦ δὲ σημειοῦται ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν Θεσσαλικῶν μηνῶν, ὅσον ἡμεῖς ἠδυνήθημεν νὰ ἐξετάσωμεν. Ἡ συγκεκομμένη λέξις ΑΠΕ ἀναγνωσθήτω *ἀπελεύθερος*· ἠδύνατο νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ *ἀπέτισε* ἢ *ἀπέδωκε*, ἀλλ' ἡ ἐν τῷ 21ῳ στίχῳ τεθεῖσα λέξις *ἔδωκε* διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ὀρθοτέρα ἡ πρώτη ἐκδοχὴ καὶ ὅτι ἡ λέξις *ἔδωκε* ἅπαξ ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ τεθεῖσα νοεῖται καὶ πανταχοῦ, ἔνθα ὑπάρχουσιν αἱ συγκεκομμέναι λέξεις ΑΠЄ CΤΑ,= ἀπελεύθερος ἔδωκε στατῆρας ιε'. Σημειωτέα τὰ ὀνόματα Εὐγένεα ἀντὶ Εὐγένεια, καὶ τὰ Θαύμιος, Σύνοικος καὶ Ἐλπιδίων μὴ ἀπαντῶντα ἐν τοῖς λεξικοῖς, καὶ τὸ ἐν στίχῳ 20ῳ Εἴα, ὅπερ ἀπαντῶν ἐν ἐπιγραφῇ (CIG 2, 3772 b, add.) θεωρεῖται ὡς ἀμφίβολον καὶ προσγράφεται αὐτῷ τὸ ἐρωτηματικὸν σημεῖον.

5

Στήλη μηκ. 1,16, πλ. 0,47, πάχ. 0,16 τεθραυσμένη κάτω, μετ' ἀετωματίου ἔχοντος ἀναγεγλυμμένα κομψῶς ῥόδακάς τε καὶ κυμάτια, καὶ γείσου, μεθ' ὃ ἀμέσως ἦδε ἡ ἐπιγραφή·

ΛΥΣΙΠΠΟΣ
ΛΥ≤ΙΠΟΝΕΙΟ≤

Λύσιππος Λυσιπόνειος.

Εὑρέθη ἐν σωρῷ λίθων παρὰ τὰ Ἰουδαϊκὰ μνήματα, ἔνθα ὑποθέτω ὅτι ἦτο τὸ ἀρχαῖον νεκροταφεῖον καὶ ἐξ ἄλλων εὑρεθέντων ἐκεῖ μαρμάρων κατὰ τὴν ῥυμοτομίαν τῆς πόλεως.

6

ΜΑΖΙΜΑΛΙΟ
ΝΥCΙΟΝΤΟΝΑ

ΝΝΔΡΑΚΑΙΛΙΟΝ
ΥCΙΟΝΤΟΝΙΔΙ
ΟΝΥΙΟΝΜΝЄΙΑ
CΧΑΡΙΝΗΡωЄC
Χ)ΡΗCΤΟΙΧΑΙ
ΡЄΤЄ

Στήλη μικρὰ μηκ. 0,50, πλ. 0,30 καὶ πάχους 0,28 φέρουσα ἄνω ἀνάγλυπτον παράστασιν ἱππέως ἀποκεκρουμένην, ἧς μόνον οἱ πόδες τοῦ ἵππου καὶ τοῦ ἱππέως ὑποφαίνονται, ἀτελεστάτης τέχνης καὶ κάτω δὲ τεθραυσμένη. Γράμματα ἀκανόνιστα. Παρατηρητέον τὸ ἐν τῷ 1ῳ καὶ 3ῳ στίχῳ Λ ἀντὶ Δ τοῦ ὀνόματος Διονύσιος ἐξ ἀβλεψίας βεβαίως τοῦ τεχνίτου.

7

Πλίνθος μηκ. 0,57, πλ. 0,57, πάχ. 0,23 ἐπιτυμβίου στήλης φέρουσα ἐπὶ μὲν τῆς ἄνω ἐπιφανείας ὀπὰς τρεῖς, ἐν αἷς ἐστηρίζετο ἡ εἰκών, ἐπὶ δὲ τῆς προσθίας τήνδε τὴν ἐπιγραφήν:

ΚΛΑΥΔΙΟΙ . . . . ΛΡΑΤΗΣΚΑΙΔΑ
ΜΑΡΕΤΑΔΑΜΑΡΕΤΑΝΤΗΝΕ
ΑΥΤωΝΘΥΓΑΤΕΡΑΚΑΤΑΤΟ
ΤΟΥΔΗΜΟΥΨΗΦΙΣΜΑ

Κλαύδιοι: (Δαμο)κράτης καὶ Δαμαρέτα Δαμαρέτα ντὴν ἑαυτῶν θυγατέρα κατὰ τὸ τοῦ δήμου ψήφισμα.

Τὸ δεύτερον ὄνομα συνεπλήρωσα Δαμοκράτης διότι ἐπὶ τοῦ λίθου ὑπάρχει χῶρος δυνάμενος τέσσαρα νὰ περιλάβῃ γράμματα.

8

Κιονόκρανον ἀνῆκον πάντως εἰς ἀναθηματικὴν στήλην ἀποκεκρουμένον πρὸς ἀριστερὰ τριγωνικῶς μηκ. 0,76, πλατ. 0,68, πάχ. 0,30.

Ἐπὶ τῆς προσθίας πλευρᾶς τοῦ ἄβακος φέρει ἐν τέσσαρσι στίχοις τήνδε τὴν ἐπιγραφήν, ἧς τὰ γράμματά εἰσι διαφόρου μεγέθους.

ΙΩΡΩΙΑΝΟΥΛΔΙ
ΙΩΡΙΑΣΤΩΝ
ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ
ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ

9

ΣΩΦΡΟΣΥΝΗΣΑΙΕΤΗΣΜΝΕΙΟΝΤΟΥΤΑΝΑΚΕΙΤΑΙ
ΠΥΡΡΩΙΑΓΑΣΙΚΛΕΙΟΣΠΑΙΔΙΚΑΤΑΦΘΙΜΕΝΩΙ
ΕΙΔΗΝΤΟΥΣΑΓΑΘΟΥΣΑΝΑΓΕΙΝΗΛΘΕΣΑΝΕΙΣΦΩ(Σ
ΕΚΠΡΟΛΙΠΩΝΑΔΥΤΟΥΣΦΕΡΣΕΦΟΝΗΣΘΑΛΑΜΟΥΣ

Σωφροσύνης, ἀρετῆς μνημεῖον τοῦτ' ἀνάκειται
Πύρρῳ Ἀγασικλεῖος παιδὶ καταφθιμένῳ·
Εἰ δ' ἦν τοὺς ἀγαθοὺς ἀνάγειν, ἦλθες ἂν εἰς φῶς
ἐκπρολιπὼν ἀδύτους Φερσεφόνης θαλάμους.

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐδημοσίευσε μὲν ἐν τῷ Bulletin de Correspondance Hellénique τομ. 13ῳ σελ. 404 ἀρ. 21 ὁ Gustavus Fougères, ὅς ἀναγνοὺς ἐν τῇ ἀρχῇ ΣΩΦΡΟΣΥΝΗΣΜΕΤΗΣ προσέθηκε τάδε: «les premières lettres du second mot sont peu distinctes; peut-être faut-il lire ἀρετῆς, en remplaçant la liaison de καὶ par une virgule?», ἀνεδημοσίευσε δὲ ὁ B. Latyschew ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ 1892 σελ. 302, ὅς ἐπαναλαμβάνων τὰς παρατηρήσεις τοῦ Fougères καὶ παραδεχόμενος, ὅτι δύναται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὡς ἐξ ἐπιγραφῶν πιστοῦται, νὰ συνυπάρξωσιν αἱ λέξεις *σωφροσύνη ἀρετὴ* ὡς γένος καὶ εἶδος, δὲν ἀρέσκεται εἰς τὴν διόρθωσιν, ἀλλ' ἀντιπροτείνει νὰ προστεθῇ ἡ λέξις *ἐρατὴ* ἢ ἄλλη τις τοιαύτη. Ἡμεῖς ἐπὶ διετίαν διατρίψαντες ἐν Λαρίσῃ καὶ πολλάκις τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην πρὸς ταῖς ἄλλαις ἀναγνόντες, ἅτε τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπιτετραμμένοι παρὰ τοῦ Σ. Ὑπουργείου, οὐδέποτε οὐδαμοῦ αὐτῆς προσεκρούσαμεν· διότι εὐκρινέστατα ἐπὶ τοῦ λίθου φαίνεται τὸ Α καὶ ἴχνη τοῦ δευτέρου γράμματος ἄνω, ὅπερ δὲν

εἶνε δυνατὸν νὰ ᾖ ἄλλο ἢ Ρ. Ὑποθέτομεν λοιπὸν ὅτι οἱ προμνημονευθέντες ἐκδόται τῆς ἐπιγραφῆς προήχθησαν εἰς τὰς εἰκασίας, διότι ἀνέγνωσαν ταύτην ἴσως ἐξ ἀποτυπώματος, ὡς συνέβη καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς, ὁπότε εὐκολώτατον εἶναι νὰ μὴ ἀποτυπωθῇ γράμμα τι καλῶς καὶ νὰ ἐκληφθῇ ἀντ' ἄλλου. Διὰ τοῦτο θεωροῦμεν προκριτωτέραν τὴν ἐκ τοῦ λίθου ἀνάγνωσιν καὶ διόρθωσιν, ἄλλως τε καὶ ὅταν τὰ γράμματα ὦσιν ἀποτετριμμένα. Ἀναγινώσκομεν λοιπόν: *Σωφροσύνης ἀρετῆς* ὑποτιθέντες ἢ ὅτι ἐγράφη ὡς γένος καὶ εἶδος ἢ ὅτι ἁπλῶς παρετέθησαν αἱ λέξεις *σωφροσύνης ἀρετῆς*, νοουμένης μεταξὺ αὐτῶν ὑποστιγμῆς.

Β'. Εκ Ζαρκου
(Δήμου Φαρκαδόνος).

1

ΓΑΠΑΝΤΑΡΕΤΑ
ΚΑΙΝΕΥΣ
Π ΙΘΟΥΝΕΙΟΣ

Γᾶ πανταρέτα = γῆ πανταρέτη
Καινεὺς
Πιθούνειος.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶνε ἐπιγεγραμμένη ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως βάθρου τετραγώνου μηκ. καὶ πλ. 0,49· παχ. 0,40 φέροντος ἄνω κοίλωμα, ἐν ᾧ προσαρμόττει ἀκριβῶς κεφαλὴ γυναικὸς ὑπερφυσικοῦ μεγέθους μετὰ τοῦ λαιμοῦ, ὕψους ὄπισθεν ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῆς κορυφῆς 0,55, περιμέτρου ἄνω τῶν ὀφρύων 1,15, εἰς τὸ ἄκρον δὲ τοῦ γενείου (πηγουνίου) 1,42· μήκους προσώπου ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ γενείου μέχρι τοῦ ἄκρου τῆς κόμης 0,34, πλάτους ὁρατοῦ προσώπου ἄνω τῶν ὀφρύων 0,42· μήκους λαιμοῦ κάτω τοῦ γενείου 0,12. Φέρει δὲ κρήδεμνον καταλεῖπον ἀκάλυπτον τὸ πρόσωπον· ἔχει δὲ τὴν κόμην ἀναδεδεμένην ἑλικοειδῶς ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ μετώ-

που καὶ καθικνουμένην ἑκατέρωθεν μέχρι τῆς βάσεως τοῦ λαιμοῦ καλύπτουσαν τὰ ὦτα. Τὸ ἄκρον τῆς ῥινὸς εἶνε ἀποκεκρουμένον. Ὁ λίθος εἶνε σκληρὸς καὶ ὑπόφαιος, ὡς οἱ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐκ τοῦ εἴδους τῶν γραμμάτων ἀνάγω αὐτὴν εἰς τὸ τέλος τῆς Δ΄ ἢ τὴν ἀρχὴν τῆς Γ΄ ἑκατονταετηρίδος. Σημειωτέον ὅτι τὰ γράμματα τῆς πρώτης γραμμῆς εἰσι μείζω τῶν λοιπῶν. Ὑποθέτω ὅτι παριστᾷ τὴν μητέρα τῶν θεῶν Γῆν καὶ ὅτι τὴν προτομὴν ἀνατίθησιν αὐτῇ Καινεύς τις (ὄνομα κοινὸν ἐν Θεσσαλίᾳ) Πιθούνειος (υἱὸς Π(ε)ίθωνος).

Ἀνέγνων: Γᾶ πανταρέτα = γῆ πανταρέτη, τεθέντος τοῦ ὀνόματος τῆς θεᾶς, ᾗ ἀνατίθεται, κατ᾽ ὀνομαστικήν. Δύναται νὰ νοηθῇ ὡς δοτικὴ τό: Γᾶ πανταρέτα, κατὰ παράλειψιν τοῦ προσγεγραμμένου ἰῶτα; Ἐπίθετον παντάρετος δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς λεξικοῖς.

Εὑρέθη ἡ κεφαλὴ μετὰ τοῦ βάθρου τῇ 22ᾳ Ἰανουαρίου 1892 ἐν θέσει Καστρὶ ἢ Παληοκάστρῳ ὥρας δύο ἀπεχούσῃ τοῦ Ζάρκου παρὰ τὰ ὅρια Ζάρκου καὶ Ἀλήφακα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ ποιμένων ἀναπτόντων πῦρ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ χώρου, ἐν ᾧ ἔκειτο ἡ κεφαλή, ἐξ οὗ ἀπεκαλύφθη αὕτη. Ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ οἰκήματι τοῦ ἐπιστάτου Ζάρκου.

2

ΓΟΛ \ΗΔΗ
ΣΤΑΣΙΑΡΧΕ

Πολ(υμ)ήδ(εα)
στασιαρχέ(σαντα).

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην φέρει ἐν δυσὶ στίχοις ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τοῦ ἄβακος κατὰ τὸ ἥμισυ σῳζομένου κιονόκρανον ἀνῆκον εἰς τιμητικὴν στήλην ἔχον ῥαβδώσεις εἴκοσιν ἐπὶ τῆς βάσεως, ἧς ἡ διάμετρος 0,29. Τὸ μάρμαρον λευκόν, ἡ δὲ γλυφὴ καλλίστη. Ὑποθέτω ὅτι ἀνατίθεται εἰς Πολυμήδη τὸν Λαρισαῖον, οὗ μνείαν ποιεῖται ὁ Θουκυδίδης ἐν Β, 22 «Ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν ἐκ μὲν Λαρίσης Πολυμήδης καὶ Ἀριστόνους, ἀπὸ τῆς στάσεως ἑκάτερος, ἐκ δὲ Φαρσάλου Μένων». Ἡ ἐπιγραφὴ ἄρα εἶνε τοῦ τέλους τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος, ὁπότε ἄρχεται ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου εἰς τὴν

Ἀττικήν. Εὑρέθη ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἐν ᾗ καὶ ἡ κεφαλὴ καὶ ἀπόκειται ἐν τῷ αὐτῷ οἰκήματι.

Τὸ ῥῆμα στασιαρχέω δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῷ Θησαυρῷ, ἀλλὰ μόνον τὰ ὀνόματα στασιάρχης καὶ στασίαρχος. Ἠδύνατο ὅμως νὰ σχηματισθῇ ἐκ τοῦ στασιάρχης στασιαρχέω κατὰ τὸ βοιωταρχέω (ἰδὲ Θουκυδ. IV, 91 καὶ II ἐν ἀρχῇ· «Ἡγοῦντο δ' αὐτῶν βοιωταρχοῦντες Πυθάγγελος καὶ Διέμπορος») ἐκ τοῦ βοιωτάρχης.

3

Ι Ρ Ρ Ο Σ Τ Ρ Α Τ
Ι Ρ Ρ Ο Κ Λ Ε Α Ι

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐδημοσίευσε μὲν ὁ ἀοίδιμος Lolling ἐν Mittheilungen des D. Arch. inst. 1883 σελ. 112, 26 ἀναγνοὺς: Ἱππόστρατ(ος) Ἱπποκλέαιος· ἐδημοσίευσε δ' ὡσαύτως ὁ Paul Monceaux ἐν Bulletin de Corr. Hell. 1383 σελ. 51, 12 ἀναγνοὺς Ἱππόστρατος Ἱπποκλείδ(ου). Ἡμεῖς ἐξετάσαντες μετ' ἐπιστάσεως τὴν ἐπιγραφὴν ἐν Ζάρκῳ καὶ ἀντιγράψαντες ἀκριβῶς αὐτὴν εὑρίσκομεν μόνην τὴν τοῦ Lolling ἀνάγνωσιν ὀρθήν· διότι ἐν τῷ δευτέρῳ ὀνόματι διακρίνονται εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ λίθου αἱ συλλαβαὶ εαι τοῦ ὀνόματος Ἱπποκλέαιος.

4

Τεμάχιον στήλης τεθραυσμένον πανταχόθεν, ἧς σώζεται ἐλάχιστον μέρος τῆς βάσεως τοῦ ἀετωματίου μετ' ἀνθεμίου καὶ κατωτέρω ἥδε ἡ ἐπιγραφή·

ΣΤΟΛΑΟΝΘΕΙΡΑΜΕΝΕ
ΙΚΡΑΤΑΝΘΕΙΡΙΣΚΕΙΑ

στόλαον Θειραμένε
ικράταν Θειρίσκεια

ἧς τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ μέρος εἶναι τεθραυσμένον, ἀλλ' ἐν μὲν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ὅσον πρὸς ἓν γράμμα, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ πρὸς δύο ἴσως· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πρὸς δεξιὰ εἶνε τεθραυσμένον. Καὶ ταύτην

τὴν ἐπιγραφὴν ἐδημοσίευσεν ὁ ἀοίδιμος Lolling ἐν Mittheilungen 1887 σελ. 347, 140 ἀναγνοὺς

'Ακα)στόλαον Θειραμένε(ιον
'Επ)ικράταν Θειρίσκειαν

ἀλλ' οὐχὶ ὀρθῶς συνεπλήρωσε τὸ πρῶτον ὄνομα 'Ακαστόλαον· καθ' ἡμᾶς πρέπει νὰ συμπληρωθῇ: 'Αστόλαον. Συνηγορεῖ δ' ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας γνώμης τὸ μὲν ὁ τεθραυσμένος τοῦ λίθου χῶρος ἱκανὸς μόνον ἓν γράμμα νὰ περιλάβῃ, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, τὸ δὲ ἡ σύνθεσις τῆς λέξεως 'Αστόλαος ἐχούσης ὅμοια κύρια ὀνόματα τὰ: 'Αστόμαχος ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Κραννῶνος παρὰ Leake τομ. Γ', 150 καὶ 'Αστόξενος ἐν C. I. G. 1710.

Γ'. Εκ Γομφων

1

Στήλη ἀναθηματικὴ μηκ. 1,83· πλατ. μέσου 0,43· παχ. 0,26 μετὰ γείσου.

ΣΤΑΝΤΙΓΟΝΟΥΑΠΟΠΟ
ΛΕΜΟΚΡΑΤΟΥΣΛΥΚΙΣ
ΣΤΕ(Ι)ΜΑΣΙΘΕΟΥ ΚΟΣ
ΑΠΟΝΕΙΚΟΣΤΡΑΤΟΥΚΑΙ
ΑΡΜΟΔΙΚΗΣΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ

Στρατηγοῦ 'Αντιγόνου ἀπὸ Πο-
λεμοκράτους Λύκις
ς(;) Τειμασιθέου (;) Κόσ(σας
ἀπὸ Νεικοστράτου καὶ
'Αρμοδίκης 'Ηρακλείδης.

Ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ ὑποθέτομεν ὅτι τὸ Σ ἐπανελήφθη (;) ἐκ τοῦ τέλους τῆς προηγουμένης λέξεως. Ἡ δὲ μετ' αὐτὸ λέξις ἀνεγνώσθη Τειμασιθέου (;). Ἡ λέξις Κοσ εἶνε γεγραμμένη εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς λέξεως Τειμασιθέου· ἀνέγνων δ' αὐτὴν Κόσσας ἀγνοῶ, ἂν ὀρθῶς. Ἡ λέξις Κόσσας ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφῇ CIG I, 2114. Τὸ ὄνομα Ἁρμοδίκη δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῷ λεξικῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων τοῦ Pape. Εὑρέθη δὲ ἡ στήλη ἐν θέσει Ἐπισκοπῇ (τοῖς ἀρχαίοις Γόμφοις) καὶ κατάκειται ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ν. Κοντομήτρου ἐν Μουζακίῳ.

2

Βάθρον λίθου λευκοῦ καλλίστου μηκ. 1,10, πλατ. 0,45, παχ. 0,30 φέρον ἐπὶ μὲν τῆς ἄνω ἀπιφανείας τρεῖς ὀπάς, ἐν αἷς ἐστηρίζετο ἐπιτυμβίου ἴσως μνημείου ἀνάγλυφον, ἐπὶ δὲ τῆς προσθίας ὄψεως τέσσαρας ἐσοχὰς γεγλυμμένας, ὧν ἐν ταῖς δυσὶ μεσαίαις τήνδε τὴν ἐπιγραφήν:

ΝΙΚΑΣΙΠΠΟΣΞΕΝΑΡΧΟΥ
ΕΛΕΙΑΝΤΗΝΙΔΙΑΝΘΥΓΑΤΕΙ(Α

Νικάσιππος Ξενάρχου
Ἐλείαν τὴν ἰδίαν θυγατέρα.

Τὰ γράμματα εἶνε 0,04 τοῦ μέτρου Τοῦ Ρ εἶνε τεθραυσμένη ἡ κεφαλή, λείπει δὲ τὸ γράμμα Α τῆς λέξεως θυγατέρα. Εἶνε δὲ ἐντετειχισμένον παρὰ τὸ στόμιον φρέατος ἔξω τῆς κώμης Γελάνθης ἀπεχούσης 20 λεπτὰ τῶν ἀρχαίων Γόμφων κοιλανθὲν πρὸς ποτισμὸν τῶν ζῴων. Ἐκ τοῦ εἴδους δὲ τοῦ λίθου ἐκλεκτοῦ ὄντος καὶ τῶν γλυφῶν καὶ τῶν γραμμάτων εἰκάζεται ὅτι ἦν μνημεῖόν τινος τῶν ἐπιφανῶν.

Δ'. Εκ Μητροπολεως

(Παληοκάστρου 1 1/2 ὥραν ἀπέχοντος τῆς Καρδίτσης).

1

ΣΤΡΑΤΗΓΟΥΝΤΟΣΛΕΟΝΤΟ(Μ)Ε
ΝΟΥΣΤΑΜΙΕΥΟΝΤΟΣΝΙΚΑ(Ν
ΔΡΟΥΤΟΥΑΝΤΙΓΟΝΟΥΟΙΓΕΓΟ
ΝΟΤΕΣΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΙ
ΘΕΜΙΣΤΙΟΥΤΡΙΤΗΔ..ΑΑΠΟ.
ΕΜΑΧΟΥΤΟΥΑΣΑΝΔΡΟΥ
ΘΕΜΙΣΤΙΟΥΤΡΙΤΗΣΜ
ΑΠΟΗΡΑΚΛΕ(Ι).ΟΥΚΑΙ
ΥΤ ΝΣΑΩΝΟΣ

Τεμάχιον στήλης τεθραυσμένον κάτω καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ μικρὸν μηκ. 0,35, πλ. 0,37 μετὰ γείσου ἄνω. Ἀναγραφὴ ἀπελευθερώσεως δούλων. Εἶνε ἐντετοιχισμένον ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ὄψεως τοῦ παλαιοῦ δημοτικοῦ σχολείου τοῦ κειμένου ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς ἐκκλησίας Ἁγίου Γεωργίου. Ἰδὲ Ussing inscript. ineditae 1847 σελ. 15, καὶ Le Bas 1192.

2

. . . .
. . ΣΑΝ. . Σ. . .
ΙΕΚΤΗΣΤΡΑΤΩΝΑ
ΔΩΡΑΑΠΟΤΙΜΟΚΡΑΤ
ΩΣΙΓΕΝΟΥΣΚΑΙΕΡ
/ΤΡΙΤΗΑΝΝΑΙΟ
ΠΑΡΜΕΝΙΣΚΟ
ΙΚΡΑΤΗΣΛΥΚΙΣ
ΙΜΑΧΟΣΑΓΙ
ΟΣΤΙΜΟΣΑΙΝ
ΛΛΑΙΠΠΟΣ

ΙΜΟΚΡΑΤΗΣ(Υ
ΦΡΩΝΘΕΡΣΩΝΟ
ΑΩΝΘΕΟΔΩ
ΥΘΩΝΟΣ
ΣΛΥΚΟΜΗΔ

Στήλη λίθου ἐγχωρίου μηκ. 0,60, πλ. 0,32 καὶ 0,37, παχ. 0,23 τεθραυσμένη εἰς δύο καὶ ἀποκεκρουσμένη πρὸς τἀριστερά. Τὰ γράμματα τῶν γραμμῶν διαφόρου μεγέθους. Ἀναγραφὴ ἀπελευθερώσεως δούλων. Ἀπόκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ Εὐαγγέλη Πούλιου ἐν Παληοκάστρῳ (τῇ ἀρχαίᾳ Μητροπόλει).

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐπιγραφῶν ἐν προσθήκης μέρει ἀνακοινούμεθα καὶ τάδε τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα ἐκ Θεσσαλίας.

1

Ἐν Μαυρομματίῳ, κώμῃ ἀπεχούσῃ 25 λεπτὰ τῶν ἀρχαίων Γόμφων, ἐν τῇ οἰκίᾳ Γ. Μπακατσῆ ὑπάρχει τετράγωνος λίθος ὑπόφαιος μηκ. 0,62, πλ. 0,62, ὕψους 0,45 κοῖλος ἐντὸς ἔχων ἄλλοτε ἐπίπωμα θραυσθέν. Εὑρέθη ἐν τοῖς Γόμφοις τῷ 1874ῳ· περιέχων ἐντός, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν εὑρόντων αὐτόν, κόνιν καφφεοειδῆ καὶ ἐπ' αὐτῆς στέφανον ἀργυροῦν, ὅσον ἡ περίμετρος τῆς κοιλότητος, ἐνεπίγραφον. Ὡς ἦν ἑπόμενον τὴν μὲν κόνιν διεσκέδασαν οἱ εὑρόντες εἰς τὸν ἀέρα, τὸν δὲ στέφανον διένειμαν πρὸς ἀλλήλους καὶ κατεσκεύασαν διάφορα κοσμήματα.

2

Στήλη ἐπιτύμβιος μηκ. 0,75, πλ. 0,68 μετ' ἀετώματος, φέρουσα ἀνάγλυπτον ἐν πλαισίῳ τήνδε τὴν παράστασιν. Πρὸς τὰ δεξιὰ γυνὴ ὀρθία ἔχει ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ ἄτρακτον, περὶ ἣν ἑλίσσεται νῆμα, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ποτήριον, ἐνδεδυμένη χιτῶνα ποδήρη πολύπτυχον καὶ ἱμάτιον ἐρριμμένον χαριέντως ἐπὶ τὸν ἀριστερὸν ὦμον καὶ καθικνούμενον μικρόν τι κάτω τῆς ὀσφύος· πρὸς τἀριστερὰ δέ, χωριζόμενος ἀπὸ τῆς γυναικὸς διὰ στοᾶς, ἀνὴρ πενιχρῶς ἐνδεδυμένος κάθη-

ται ἐπὶ κλισμοῦ ἁπλοῦ τετραγώνου γυμνὸς τοὺς πόδας, ἐξ ὧν τὸν μὲν ἀριστερὸν ἐπερείδει παρὰ τὸν πόδα τοῦ κλισμοῦ, τὸν δὲ δεξιὸν προτείνει πρὸς λοῦσιν εἰς λεκάνην· καὶ τὴν μὲν δεξιὰν χεῖρα ἐπερείδει ἐπὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ κλισμοῦ, τὴν δὲ δεξιὰν ἐκτείνει εἰς τὸ στόμα γυναικός, θεραπαίνης, ἥτις τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ λούουσα τὸν πόδα φαίνεται ὡσεὶ ἐκπλαγεῖσα ἐκ σημείου, ὃ παρετήρησεν ἐπὶ τοῦ ποδὸς καὶ ἦν ἕτοιμος νὰ ἐκβάλῃ κραυγήν, δι' ὃ πειρᾶται νὰ κωλύσῃ αὐτὴν ὁ ἀνήρ. Καὶ αὕτη ἡ γυνὴ φορεῖ χιτῶνα ὡσαύτως ποδήρη καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἁπλῆν διπλοΐδα καθικνουμένην μικρὸν κάτω τῶν γονάτων. Ὁ ἀνὴρ ἔχει ἐστραμμένα τὰ νῶτα πρὸς τὴν ὄπισθεν αὐτοῦ ἱσταμένην γυναῖκα, ἣν δὲν βλέπει. Αἱ κεφαλαὶ πᾶσαι εἶναι ἀποκεκρουσμέναι. Ὑποθέτω ὅτι ἡ ἀνάγλυπτος αὕτη παράστασις ἀπεικονίζει τὴν παρ' Ὁμήρῳ Ὀδυσ. Τ 386-402 καὶ 476-481 σκηνὴν μεταξὺ Ὀδυσσέως, Πηνελόπης καὶ Εὐρυκλείας· ἴσως δὲ ἀνῆκεν εἴς τινα ἀποθανόντα μετὰ ἐπάνοδον ἐκ μακρᾶς ἐν τῇ ξένῃ διατριβῆς.

Εὑρέθη δὲ ἐν Γόμφοις (Ἐπισκοπῇ) καὶ ἀπόκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ Κ. Ζαννῆ ἐν Μουζακίῳ.

Τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀναγλύφου, ὡς καὶ τῆς ἐν Ζάρχῳ ἀποκειμένης κεφαλῆς μετὰ τοῦ βάθρου, σκοποῦμεν νὰ πέμψωμεν, ὅταν συμπέσῃ καιρός, φωτογραφίας πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν.

Ἔγραφον κατὰ Ἰούλιον 1895

Ν. Γ. ΧΑΤΖΙΖΩΓΙΔΗΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Συνεδρία ΝΗ′ (τῇ 20 Νοεμβρίου 1894).

Συνελθόντες οἱ ἑταῖροι πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἐξελέξαντο Συμβούλους τοὺς κυρίους *Π. Π. Οἰκονόμον*, *Σταμάτιον Βάλβην* καὶ *Ἠλίαν Διακόπουλον*.

Συνεδρία ΝΘ′ (τῇ 4 Δεκεμβρίου 1894).

Ὁ μὲν πρόεδρος κ. *Κ. Σ. Κόντος* ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις κριτικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις· ἀνέγνω δὲ

δέον (παρὰ Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Β′, σελ. 10) ἀντὶ τοῦ *δέ*,

ὑμνήσατε (παρὰ Πάππ. Ἀλεξ. σελ. 20, 2) ἀντὶ τοῦ *ὑπομνήσατε*,

νενόμιστΑΙ. (ΔΙ)εβλήθη (παρ' Ἱπποκρ. Τόμ. Α′, σελ. 318) ἀντὶ τοῦ *νενόμισται. ἐκλήθη*,

παράλογος (παρὰ Διον. Ἁλικ. περὶ τῶν Θουκυδ. Ἰδιωμ. Γ′) ἀντὶ τοῦ *περιλογισμός* (-*ἐπιλογισμός*),

ἀφορμῆς τινος εἰς αὐτὰς δεόμενοι (παρὰ Γαλην. Τόμ. Α′, σελ. 38) ἀντὶ τοῦ *ἀφορμῆς τινος χρημάτων εἰς αὐτὰς δεόμενοι*,

ἠθμοειδῶν (παρὰ Σοφον. Ὑπομν. Ἀριστοτ. Τόμ. ΚΓ′, α′, σελ. 93, 7) ἀντὶ τοῦ *ἰσθμοειδῶν*,

διατμισθείσης (παρ' Ἀλεξ. Ἀφροδ. Συμπληρ. Ἀριστοτ. Τόμ. Β′, β′, σελ. 109, 22) ἀντὶ τοῦ *διατμηθείσης*,

προελεύσονται (παρ' Ἀλεξ. Ἀφροδ. Ὑπομν. Ἀριστοτ. Τόμ. Α′, σελ. 288, 24) ἀντὶ τοῦ *προοδεύσονται*.

Ὁ δὲ κ. Ν. Γ. Χατζιδάκις διέλαβε περὶ τῆς λέξεως *Μυστρᾶς*.

('Εξετυπώθη ἐν τῷ Βυζαντιακῷ Περιοδικῷ Πετρουπόλεως).

Ὁ δὲ κ. Ἀντώνιος Οἰκονόμος ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἡ μέχρι τοῦδε ἀναγινωσκομένη (Röhl. Inscr. Gr. antiq. 75) «*Κάμουν ἔθυσε τᾷ ΚόρFᾳ*», ἀνεγνώσθη ἐν τῷ ἐπιγραφικῷ Φροντιστηρίῳ, τῷ διευθυνομένῳ ὑπ' αὐτοῦ, «*Καμὼ ὖν ἔθυσε τᾷ ΚόρFᾳ*».

Συνεδρία Ξ' (τῇ 19 Φεβρουαρίου 1895).

Ὁ εἰσηγητὴς τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας κ. *Ἠλίας Λιακόπουλος* ἀνέγνω τὴν ἔκθεσιν τῆς τοῦ ἔτους 1894 διαχειρίσεως τοῦ τῆς Ἑταιρείας Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἔχουσαν ὧδε·

Φίλοι Ἑταῖροι,

Ἐκπληρώσαντες καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν ἀνατεθειμένην ἡμῖν ἐντολὴν ἐξηλέγξαμεν τὰ τῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν, λαμβάνομεν δὲ τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν τὰ ἑξῆς πορίσματα.

Εἰσεπράχθησαν κατὰ τὸ ἔτος 1894 ἐκ περισσεύματος λήξαντος ἔτους	δρ.	2,967.13
ἐκ συνδρομῶν ἑταίρων παρελθόντων ἐτῶν	»	895.—
» » » 1894	»	1,188.75
ἐκ πωλήσεως περιοδικοῦ	»	595.—
ἐκ χορηγίας Κυβερνήσεως	»	2,500.—
ἐκ τόκων κεφαλαίων	»	83.—
ἐκ παλαιοῦ λογαριασμοῦ	»	14.40
Ἤτοι εἰσεπράχθησαν ἐν ὅλῳ	»	8,243.31
Ἐδαπανήθησαν δὲ		
εἰς ς' τόμον περιοδικοῦ	δρ.	2,036.85
εἰς μισθὸν ὑπηρέτου	»	485.—
εἰς δικαίωμα εἰσπράκτορος	»	80.—
εἰς γραφείου δαπάνας	»	112.—
εἰς ἀπρόοπτα	»	353.35
Ἤτοι ἐδαπανήθησαν ἐν ὅλῳ	»	3,067.20

Ὅθεν κατὰ τὴν ἐξέλεγξιν ὑπῆρχε περίσσευμα ἐκ δρ. 5,176.11. Ἐ τούτου δὲ αἱ μὲν δρ. 3000 κατετέθησαν ἀσφαλῶς ἐπὶ τόκῳ δρ. 5 %, αἱ δὲ λοιπαὶ οὖσαι εἰς πρώτην ζήτησιν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἑταιρείας ἐπὶ τόκῳ 3 %.

Ἡ ἐπιτροπεία ἐπιθυμοῦσα ἀείποτε νὰ προλαμβάνωνται ἐνδεχόμεναι ἀτυχεῖς περιστάσεις συνιστᾷ τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἀποφάσεως τῆς Ἑταιρείας, περὶ μὴ προαποστολῆς ὑπὸ τοῦ ταμίου ἀποδείξεων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τὰς ἐπαρχίας εἰς μὴ καταβαλόντας τὴν συνδρομὴν αὐτῶν ἑταίρους. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου τούτου κατὰ τὸ 1894 ἐπήνεγκεν τὴν μὴ εἴσπραξιν συνδρομῶν τοῦ 1894, ἐνῷ αἱ ἀναγραφόμεναι δρ. 895 ἐξ εἰσπράξεων παρελθόντων ἐτῶν ἀνάγονται εἰς τὰ πρὸ τοῦ 1894 ἔτη, ὧν εἶχον προαποσταλῆ αἱ σχετικαὶ ἀποδείξεις.

Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ δ' εὑρίσκοντο κατὰ τὴν ἐξέλεγξιν τεύχη ἐν ὅλῳ 9882 κατὰ τὴν ἀναλυτικὴν σημείωσιν, ἥτις ὧδε συνάπτεται.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Φεβρουαρίου 1895.

Ἡ ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία
Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ
Δ. Γ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ
Η. ΔΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

τῶν ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ καὶ τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι τευχῶν τοῦ περιοδικοῦ «Ἀθηνᾶς».

Τόμος	Α'.	Β'.	Γ'.	Δ'.	Ε'.	ΣΤ'.
Τεῦχος	I, II	I	I	I	I	I
	449	414	529	573	532	232
	III, IV	II	II	II	II	II, III
	522	476	507	556	641	238
		III, IV	III	III	III	
		495	665	629	514	
			IV	IV	IV	IV
			610	395	655	250

Τὸ ὅλον 9882.

Μένουσι παρὰ τῷ κ. Χατζιδάκι 37 σώματα τοῦ IV τεύχους τοῦ ΣΤ' τόμου, 17 τοῦ II καὶ III τοῦ ΣΤ' τόμου καὶ 33 τοῦ IV τεύχους τοῦ Ε' τόμου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Φεβρουαρίου 1895.

Τὴν πρότασιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας, ὅπως ἡ Ἑταιρεία ἄρῃ τὸν περιορισμὸν τοῦ νὰ μὴ στέλλωνται πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἑταίρους ἀποδείξεις καταβολῆς τῆς ἑαυτῶν συμβολῆς πρὶν ληφθῇ ἡ συμβολὴ αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ταμίου, ἐδέξαντο οἱ ἑταῖροι.

Μετὰ ταῦτα ἐγένοντο ἀνακοινώσεις ὑπὸ τοῦ προέδρου κ. *Κ. Σ. Κόντου* καὶ τοῦ *Γ. Ν. Χατζιδάκι*.

Ὁ κ. Κόντος ἀνέγνω

ἀντεῖχον (παρὰ Προκοπ. Τόμ. Β', σελ. 378, 20) ἀντὶ τοῦ *ἀντείχοντο*,

ἀντιστατοῦντος (παρ' Ἰω. Κιννάμ. σελ. 39, 10) ἀντὶ τοῦ *ἀντιστρατοῦντος*,

ἀντιταττομένους (παρὰ Θεοδωρ. Τόμ. Β', σελ. 205) ἀντὶ τοῦ *ἀντιπραττομένους*.

ἀνδρίον καὶ *ἀνδρίοις* καὶ *μισητίαν ἐμίσγετο* (παρὰ Προκοπ. Τόμ. Β', σελ. 409, 3 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 60, 1) ἀντὶ τοῦ *ἀνδρεῖον* καὶ *ἀνδρείοις* καὶ *μισητίΑΝ 'ΑΝεμίσγετο*,

προῆκται (παρὰ Φωτ. Λεξ. σελ. 427, 12) ἀντὶ τοῦ *πρόκειται*.

ὅσον ἐπὶ τῷ νῦν ὑπ' ἐμοῦ προκεχειρισμένῳ λόγῳ (παρὰ Γαλην. Τόμ. Ε', σελ. 11) ἀντὶ τοῦ *ὅσον ἐπὶ τῶν νῦν ὑπ' ἐμοῦ προσκεχρημένων λόγων*,

κατεπόθη ὁ 'Αμφιάρεως αὐτῷ ἅρματι (παρὰ Ψευδοπλουτ. Συναγ. Παραλλ. Ἑλλ. καὶ Ῥωμ. ς') ἀντὶ τοῦ *κατεπόθη ὁ 'Αμφιάρεως τῷ ἅρματι*,

προκαλεῖται τὸν ἔρωτα (παρὰ Πλουτ. *Ἠθικ.* σελ. 767 γ') ἀντὶ τοῦ *προΣκαλεῖται*,

Παρετήρησε δ' ὅτι καὶ ὑπὸ τοῦ Οὐγγήρου ἀνεγνώσθη *αὐτῷ ἅρματι* ἀντὶ τοῦ *τῷ ἅρματι*.

Ὁ δὲ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις διέλαβε περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ Υ ὑπὸ τῶν Λακώνων (ἐξετυπώθη ἐν τῷ Περιοδικῷ Kuhn τόμ. ΛΔ' σελ. 81 κέξ.).

Συνεδρία ΞΑ' (τῇ 26 Φεβρουαρίου 1895).

Ὁ κ. *Σπυρίδων Βάσης* διέλαβε περὶ τῶν ἐν τοῖς οἰωνισμοῖς ὑπουργούντων τοῖς ἄρχουσι τῆς τῶν Ῥωμαίων πόλεως (ἰδὲ σελ. 142)· ὁ δὲ κ. *Ἰωάννης 'Αργυριάδης* ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις διορθωτικὰς καὶ ἑρμηνευτικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις εἰς τὸν Θουκυδίδην (ἰδὲ σελ. 401).

Συνεδρία ΞΒ΄ (τῇ 12 Μαρτίου 1895).

Ὁ μὲν κ. Πρόεδρος τῆς ἑταιρείας κ. *Κ. Σ. Κόντος* ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις διορθώσεις αὐτοῦ εἰς τὸν Γαληνόν, τὸν Ἰάμβλιχον, Σέξτον τὸν Ἐμπειρικὸν καὶ τὸν Προκόπιον· ἀνέγνω δὲ

λαχανίζειν (παρὰ Γαλην. Τόμ. ΙΖ΄, α΄, σελ. 343) ἀντὶ τοῦ *λαχανίζεσθαι*,

χρῆσθαι δὲ — καὶ ὄψῳ λαχάνοις (παρ' Ἰαμβλ. περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βίου 98) ἀντὶ τοῦ *χρῆσθαι δὲ — καὶ ὄψῳ καὶ λαχάνοις*,

ἀνειληφώς (παρὰ Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 62,22) ἀντὶ τοῦ *ἀπειληφώς*,

ἀγγείων (παρὰ Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 331, 26 καὶ 334, 26) ἀντὶ τοῦ *αἰτίων*,

ἐξ εἰκότων (παρὰ Γαλην. Τόμ. Ε΄, σελ. 99) ἀντὶ τοῦ *ἑξηκόντων*,

ἐπέλαβε (παρὰ Προκοπ. Τόμ. Β΄, σελ. 216, 5) ἀντὶ τοῦ *ἐπέβαλε*.

Ὁ δὲ κ. *Σπυρίδων Βάσης* διέλαβε περὶ τοῦ γ΄ τόμου τῆς Βερναρδακείου ἐκδόσεως τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ὑποδείξας πολλὰ χωρία, ἅπερ ὁ ἐκδότης ἢ καλῶς ἔχοντα ἐν τοῖς ἀντιγράφοις διέφθειρεν ἢ κακῶς ἔχοντα καὶ εὐκόλως δυνάμενα νὰ διορθωθῶσι, τινὰ δὲ καὶ ἤδη διορθωθέντα ὑπ' ἄλλων, ἀφῆκεν ἀδιόρθωτα (ἴδ. σελ. 283).

Ὁ δὲ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκης ἐπραγματεύθη περὶ τῆς καταλήξεως *-πουλος* (ἰδὲ Παρνασοῦ τόμ. ΙΖ΄ σελ. 561 κέξ.

Συνεδρία ΞΓ΄ (τῇ 19 Μαρτίου 1895).

Ὁ μὲν Πρόεδρος κ. Κ. Σ. Κόντος ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις κριτικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις εἰς τὸν Προκόπιον. Ἀνέγνω παρ' αὐτῷ

ὅσα (ἐς) Βελισάριον — αὐτῇ ἐργασθείη (Τόμ. Γ΄, σελ 100, 12) ἀντὶ τοῦ *ὅσα Βελισάριον — αὐτὴ ἐργασθείη*,

ἀπημελημένος καὶ *ἀπημελημένα* (Τόμ. Α΄, σελ. 396, 23 καὶ σελ. 466, 1) ἀντὶ τοῦ *ἀτημελημένος* καὶ *ἀτημελημένα*,

αἱροῖτο (Τόμ. Γ΄, σελ. 196, 7 καὶ 11) ἀντὶ τοῦ *αἵροιτο*,

ἅτε ἀποσεμνυνΑμενον καὶ ὀΓκωθέντα, οὐδὲν αὐτῷ προσῆκον (Τόμ. Γ΄, σελ. 105, 1) ἀντὶ τοῦ *ἀποσεμνυνΟμενον καὶ ὀΡκωθέντα*,

ὅπως οἱ ἄρτοι (ἀκάθαρτοι) *ὦσι καὶ σποδοῦ ἔμπλεοι* (Τόμ. Γ΄, σελ. 145, 22) ἀντὶ τοῦ *ὅπως οἱ ἄρτοι ὦσι*.

Ὁ δὲ κ. Σπυρίδων Βάσης διέλαβεν αὖθις περὶ τοῦ γ΄ τόμου τῆς

Βερναρδακείου ἐκδόσεως τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ὑποδείξας πολλὰς αὐτῆς ἐλλείψεις (ἰδὲ σελ. 283 κέξ.). Ὁ δὲ κ. Γ. Α. Παπαβασιλείου ἐποιήσατο κριτικὰς παρατηρήσεις εἰς τἀποσπάσματα τῶν Νεωτέρων Ἱστορικῶν, αἵτινες θὰ δημοσιευθῶσιν ἐν τῷ ἐπομένῳ τόμῳ τῆς «Ἀθηνᾶς». Ἡ δ' ἐν σελ. 484 τοῦ Ϛ' τόμου τῆς «Ἀθηνᾶς» μνημονευομένη ἐν Χαλκίδι εὑρεθεῖσα ἐπιγραφὴ καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Α. Παπαβασιλείου ἐν τῇ ΝΖ' συνεδρίᾳ ἀνακοινωθεῖσα τοῖς ἑταίροις ἔχει ὧδε.

Πρὸ πέντε περίπου ἐτῶν ἀνεκοινωσάμην ὅτι παρὰ τὴν κώμην *Δουκὸν* ἐν θέσει *Πεΐ* εὑρέθη κεχαραγμένη ἐπὶ πλακὸς λευκοῦ μαρμάρου, καλυπτούσης νῦν τὸ στόμιον φρέατος, ἥδε ἡ ἐπιγραφὴ

Τ]ΕΜΕΝΟΣ
Α]ΘΗΝΑΙΗΣ

(ὅρα Ἀθηνᾶς τόμ. 3 σελ. 612).

Νῦν δὲ ἀνακοινοῦμαι τάδε, οἷσπερ ἐνέτυχον ἀναγινώσκων τὴν Αἰλιανοῦ ποικίλην ἱστορίαν (Ϛ', 1)

«Ἀθηναῖοι κρατήσαντες Χαλκιδέων κατεκληρούχησαν αὐτῶν τὴν γῆν ἐς δισχιλίους κλήρους, τὴν Ἱππόβοτον καλουμένην χώραν, *τεμένη δὲ ἀνῆκαν τῇ Ἀθηνᾷ* ἐν τῷ Ληλάντῳ ὀνομαζομένῳ τόπῳ, τὴν δὲ λοιπὴν ἐμίσθωσαν κατὰ τὰς στήλας τὰς πρὸς τῇ βασιλείῳ στοᾷ ἑστηκυίας, αἵπερ οὖν τὰ τῶν μισθώσεων ὑπομνήματα εἶχον».

Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου κρίνων τις εἰκάζει ὅτι ἡ προμνημονευθεῖσα ἐπιγραφὴ εἶναι τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἡ Εὔβοια ὑπετάχθη τοῖς Ἀθηναίοις, τὸ δὲ τέμενος εἶναι ἓν ἐξ ἐκείνων, ἅτινα οἱ Ἀθηναῖοι *ἀνῆκαν τῇ Ἀθηνᾷ*.

Ἐν σελ. 12, 28 προσθετέον: Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. λ. *που* (Τόμ. Ϛ', σελ. 1539). Ἐξαλειπτέον δὲ τὰ γεγραμμένα ἐν σελ. 13, 9-11.

Ἐν σελ. 297, 15 γραπτέον: νὰ κακίσῃ τὸν τύπον *προεφήτευον* (*προεφήτευσα*, κτλ.).

Πρὸ ὀλίγου χρόνου ἐκτησάμεθα τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα *Byzantinische Zeitschrift*. Εἴδομεν δ' ἐν αὐτῷ (Τόμ. Β', σελ. 107) ὅτι καὶ ὑπὸ τοῦ Βραυνίου ἐπηνωρθώθησαν αἱ παρὰ τῷ Προκοπίῳ φερόμεναι πλημμελεῖς γραφαὶ *ἀτημελημένος - ἀτημελημένα*.

Κ. Σ. Κ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1894

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

EDUARD ZELLER
JOHANNES SCHMIDT
A. KIRCHHOFF
† A. NAUCK
S. NABER
H. VAN HERVERDEN
TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRÜCK
WILH. WUNDT
MAX HEINZE
FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
ERNST CURTIUS
ADOLF MICHAELIS
† HEINRICH BRUNN
SALOMON REINACH
OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
WILH. CHRIST
G. KAIBEL
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
J. VAHLEN
FR. BLASS
O. RIBBECK
DOM. COMPARETTI
R. KEKULÉE
A. CONZE
GEORG TREU
G. PERROT
U. KOEHLER
R. DAREST
HENRIE WEIL
E. CAILLEMER
P. FOUCART
R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
† HERMANN HELMHOLTZ
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
EMIL DU BOIS-REYMONT
WILAMOWITZ VON MOELLENDORFF

ΣΥΝΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΕΔΡΟΙ

ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Γ.
ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Καθηγητὴς ἐν Ἀγρινίῳ.
ΑΛΗΜΟΝΑΚΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Χίῳ.
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.
† ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Τεργέστῃ.
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Δ., Καθηγητὴς ἐν Κερκύρᾳ.
ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, πρώην διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ῥιζαρείου Σχολῆς.

ΒΑΛΒΗΣ ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΒΑΣΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΒΕΝΕΤΟΚΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Γ., Γραμματεὺς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Λευκάδι.
ΓΡΗΓΟΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Σχολάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΓΡΥΛΛΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ, Σχολάρχης ἐν Νάξῳ.

ΔΕΛΛΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Λευκωσίᾳ.
ΔΗΜΑΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι., Καθηγητὴς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΛΕΞΙΟΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Γ., Καθηγητής.
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΕΥΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.

ΖΑΓΓΟΓΙΑΝΝΗΣ Δ. Κ., Διευθυντὴς τοῦ ἐν Λαρίσῃ Διδασκαλείου.
ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ Μ., Καθηγητὴς ἐν Κρήτῃ.
ΖΟΛΩΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Χίῳ.
ΖΟΛΩΤΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ΘΑΛΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ, ἰατρὸς ἐν Ἀθήναις.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Σχολάρχης ἐν Ἀνδριτσαίνῃ.
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, ἐν Χίῳ.

ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Α., Γενικὸς ἔφορος τῶν αρχαιοτήτων καὶ ὑφηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ ΠΑΥΛΟΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΑΡΤΑΛΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ Γ., βουλευτής.

ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΚΟΣΜΑΣ Π., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΤΑΙΒΑΙΝΗΣ Κ. Σ., Γυμνασιάρχης ἐν Σάμῳ.
ΚΑΦΤΑΝΤΖΟΓΛΟΥ Λ.
ΚΕΡΑΜΕΥΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Πετρουπόλει.
ΚΕΦΑΛΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, Διευθυντὴς τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ (Κωνσταντινουπόλεως) Ζωγραφείου.
ΚΛΑΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΗΛ., Καθηγητὴς ἐν Βώλῳ.
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ἀρχιμ., διευθυντὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΚΟΝΔΥΛΗΣ Δ., Γυμνασιάρχης ἐν Καλάμαις.
ΚΟΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ., Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΟΡΦΙΩΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Β., Γυμνασιάρχης ἐν Λαρίσῃ.
ΚΟΥΖΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Διευθυντὴς τῶν ἐν Κωνστάντσῃ Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων.
ΚΟΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, Γυμνασιάρχης ἐν Λαμίᾳ.
ΚΟΦΙΝΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Κ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Ὑφηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΜΙΧΑΗΛ, Καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Λονδίνῳ.

ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Σχολάρχης.
ΛΑΝΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Λευκωσίᾳ.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.
ΛΙΒΑΔΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, Ὑφηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ, Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ὑφηγητὴς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α., Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΛΥΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Πταισματοδίκης Ἐν Ἀθήναις.

ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ ΗΛΙΑΣ, Δικηγόρος ἐν Κωνσταντινουπόλει,
ΜΑΝΤΑΦΟΥΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Μ.
ΜΑΤΣΑΣ Ι., Σχολάρχης Χαλκίδος.
ΜΕΤΑΞΑΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Δ.
ΜΙΧΑΗΛ ΙΩΑΝΝΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Λαρίσῃ.
ΜΙΧΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Ἀθήναις.
ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ., Καθηγητὴς ἐν Σύρῳ.
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΞΗΘΑΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Ἑλληνοδιδάσκαλος ἐν Ἀθήναις.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΘΩΜΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Θεσσαλονίκῃ.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Π. πρώην γενικός διευθυντής τῶν δημ. σχολείων.

ΠΑΪΖΗΣ Π., Γυμνασιάρχης ἐν Γυθείῳ.
ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Ι., πρώην γυμνασιάρχης Ἰωαννίνων.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΣ, γυμνασιάρχης ἐν Μυτιλήνῃ.
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ στρατιωτικὸς ἰατρὸς ἐν Βώλῳ.
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Πρόεδρος τοῦ μετοχικοῦ ταμείου.
ΠΑΥΛΙΔΗΣ ΙΩΑΚΕΙΜ, Γυμνασιάρχης ἐν Σέρραις.
ΠΙΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ Κ., Σχολάρχης ἐν Ἀμαρουσίῳ.

ΡΑΓΚΑΒΟΠΟΥΛΟΣ ΓΚΙΚΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Πάτραις.
ΡΑΛΛΗΣ ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.

ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Σχολάρχης ἐν Τεγέᾳ.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤ., Καθηγητὴς τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.
ΣΑΚΟΡΡΑΦΟΣ ΓΕΩΡΓ. Μ., Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.
ΣΙΔΕΡΗΣ Π., Καθηγητὴς ἐν Σάμῳ.
ΣΚΙΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΣΜΠΟΝΙΑΣ Α. Σ. καθηγητής.
ΣΜΥΡΝΑΚΗΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Ι.
ΣΤΑΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΤΕΡΓΙΟΓΛΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ Ν., Γυμνασιάρχης ἐν Σάμῳ.
ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Διευθυντὴς τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.

ΤΣΕΡΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς γυμνασίου καὶ ὑφηγητὴς τῆς Ἰνδικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., Καθηγητὴς ἐν Μεσολογγίῳ.

ΧΑΪΝΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πατεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΗ ΖΩΓΙΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ., Καθηγητὴς ἐν Λαρίσῃ.
ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Βώλῳ.
ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σχολάρχης ἐν Φεραῖς.
ΨΑΛΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Καλαβρύτοις.
ΨΑΡΑΣ ΠΟΘΗΤΟΣ, Καθηγητής.

Α' ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

α' Ἑλληνικῶν

β' Λατινικῶν

Β' ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Γ' ΠΙΝΑΞ ΠΟΙΗΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΔΙΟΡΘΟΥΜΕΝΩΝ

Δ΄ ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Ἐν σελ.	153	στ.	23	γρ.	φυσιοδῖφαι
»	163	»	20	»	διίφιλος
»	173	»	27	»	φυσιοδῖφαι
»	191	»	12 καὶ 19	»	αὐτοῦ
»	195	»	23	»	ἤ
»	204	»	34	»	*αὖλαξ*
»	263	»	19	»	τύπος
»	461	»	1	»	ἐδηλώθη
»	463	»	22	»	ἧς
»	471	»	9	»	ἀνθρώπους
»	475	»	6	»	παῖδας
»	480	»	2	»	πολέας
»	481	»	4	»	ΠΑΛΛΙΟ
»	481	»	4	»	(δεξιᾷ) ΟΡΦΙΔ;ΑΙ
»	483	»	6	»	Σοφῆς
»	483	»	12	»	ἑκάστο(υ
»	487	»	17	»	τοῦτ'
»	489	»	9	»	πανταρέτη = πᾶσαν ἀρετὴν ἀγαθή
»	490	»	14	»	1883 ἀντὶ 1383
»	495	»	3	»	λεκάνην
»	495	»	4	»	ἀριστερὰν ἀντὶ δεξιὰν
»	495	»	18	»	Ζάρκῳ ἀντὶ Ζάρχῳ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1896

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1896

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Α΄ Εἰσαγωγή.

Ὅπως τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν οὐ μόνον αἱ πράξεις ἀλλὰ καὶ αἱ ἀτυχίαι εἶναι μεγάλαι, οὕτω, φαίνεται, καὶ τῶν ὀνομαστῶν ἐθνῶν καὶ λαῶν τά τε κατορθώματα καὶ τὰ παθήματα εἶναι καταπληκτικά. Ἀπόδειξις τούτου πρόχειρος εἴμεθα πρῶτον ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἔπειτα οἱ Ἰταλοὶ ἐπὶ αἰῶνας πεντεκαίδεκα κατατρυχόμενοι ὑπὸ μυρίων κατακτητῶν, οἱ Αἰγύπτιοι οἱ καὶ σήμερον ἔτι δουλεύοντες, οἱ Σύροι οἱ ἐφευρέται ἀμφοτέρων τῶν εὐγενεστάτων θρησκευμάτων, καὶ τέλος οἱ εὐκλεεῖς Μακεδόνες οἱ στενάζοντες σήμερον ὑπὸ τὰ πέλματα τῶν Τούρκων, αὔριον δ' ἴσως ὑπὸ τὰ τῶν Αὐστριακῶν. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων συμφωνοῦσι τοὐλάχιστον ἀλλήλοις οἱ ἐρευνηταὶ ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος, περὶ μόνων δὲ τῶν Μακεδόνων παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα οὐχί. Ἀλλ' εἰ καὶ τὰ ὀψιφανῆ μὲν ἀλλὰ γενναῖα ἐκεῖνα τῆς Ἑλλάδος τέκνα Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν διέδωκαν καὶ ὡς Ἕλληνες ἔδρασαν καὶ Ἕλληνας ἐθεώρουν ἑαυτούς, οὐχ ἧττον παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις πολιτικαὶ ἀντιπάθειαι καὶ περιωρισμένη καὶ πλημμελὴς τῶν ἐθνολογικῶν σχέσεων ἀντίληψις, παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις μονομερὴς ἐξέτασις τοῦ ζητήματος καὶ πολιτικοὶ σκοποὶ ἐπὶ τοσοῦτον συνεβάλοντο εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ ἀμφισβήτησιν αὐτοῦ, ὥστε ἀπὸ τῶν παλαιῶν χρόνων μέχρι σήμερον ἄλλοι μὲν ὀνομάζουσι τοὺς Μακεδόνας Ἕλληνας, ἄλλοι δὲ Ἰλλυριούς, ἄλλοι δὲ Θρᾷκας καὶ ἄλλοι ἁπλῶς βαρβάρους, δὲν καταλέγουσι δ' αὐτοὺς εἰς οὐδὲν τῶν γνωστῶν ἐθνῶν. Οὕτως ὁ μὲν Ἡρόδοτος ἐν Ε΄ 20 εἰσάγει τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως Ἀμύντου, λέγοντα πρὸς τοὺς ξενιζο-

μένους Πέρσας περὶ ἑαυτοῦ «...ἀπαγγείλατε ὡς **ἀνὴρ Ἕλλην** Μακεδόνων ὕπαρχος εὖ ὑμέας ἐδέξατο...» καὶ ἐν Θ′ 45 λέγει ὁ αὐτὸς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους «Αὐτός τε γὰρ **Ἕλλην** γένος εἰμὶ τὠρχαῖον, καὶ ἀντ' ἐλευθέρης δεδουλωμένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι ὁρᾶν τὴν Ἑλλάδα». Καὶ ἐν Ε′ 22 μαρτυρεῖ ὅτι «Ἕλληνας δὲ τούτους εἶναι ἀπὸ Περδίκκεω γεγονότας, κατάπερ αὐτοὶ λέγουσι, αὐτός τε οὕτω τυγχάνω ἐπιστάμενος, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖσι ὄπισθε λόγοισι ἀποδέξω ὥς εἰσι Ἕλληνες, πρὸς δὲ καὶ οἱ τὸν ἐν τῇ Ὀλυμπίῃ διέποντες ἀγῶνα Ἑλλήνων οὕτω ἔγνωσαν εἶναι...» Περὶ δὲ τῶν Μακεδόνων διδάσκει ἐν Α′ 56 ὅτι τὸ Δωρικὸν φῦλον «ἐπὶ Δώρου τοῦ Ἕλληνος (οἴκεε) τὴν ὑπὸ Ὄσσαν τε καὶ τὸν Ὄλυμπον χώρην, καλεομένην δὲ Ἱστιαιῶτιν· ἐκ δὲ τῆς Ἱστιαιώτιδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων οἴκεε ἐν Πίνδῳ Μακεδνὸν καλεόμενον». Τὴν συνάφειαν δὲ τῶν Μακεδόνων καὶ Δωριέων τὴν ἐνταῦθα ὑποδηλουμένην καθιστᾷ σαφεστέραν ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐν Η′ 43 γράφων ὅτι Λακεδαιμόνιοι, Κορίνθιοι, Σικυώνιοι, Ἐπιδαύριοι, Τροιζήνιοι ἐστρατεύοντο «ἐόντες οὗτοι Δωρικόν τε καὶ Μακεδνὸν ἔθνος».

Ὁ δὲ πολὺς Δημοσθένης πολλαχοῦ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ λόγων ἀποκαλεῖ τὸν Φίλιππον βάρβαρον, καὶ μάλιστα ἐκ τοιαύτης χώρας ὅθεν οὐδ' ἀνδράποδον σπουδαῖον ἦν πρίασθαι (1). Ἀλλὰ καθ' ἃ ὀρθότατα παρατηρεῖ ὁ Otto Abel ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Makedonien vor König Philipp σελ. 116 «Αἱ τοῦ Δημοσθένους κατὰ τῶν Μακεδόνων ἐκφράσεις προελθοῦσαι ἐκ κομματικοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἔχουσιν ὡς πρὸς μὲν τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν μικράν, ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐθνολογικὴν οὐδεμίαν σημασίαν». Ὁ δ' Ὑπερείδης οὔτ' ἐν τῷ Ἐπιταφίῳ οὔτ' ἀλλαχοῦ τῶν λόγων του φαίνεται ὀνομάσας τοὺς Μακεδόνας βαρβάρους καὶ ἀλλοφύλους. Ὁμοίως οὐδ' ὁ Ἰσοκράτης· περὶ τοῦ Αἰσχίνου οὐδεὶς λόγος.

(1) Καὶ ὅμως ἐκ τῆς χώρας ταύτης ἐξ ἧς οὐδ' ἀνδράποδον ἄξιον λόγου ἠδύνατο νὰ ληφθῇ, προῆλθον τοσοῦτοι βασιλεῖς καὶ καθόλου τοιοῦτοι ἄνδρες, ὥστε καθ' ἃ λέγει ὁ Πολύβιος Η′ 12, 25 «*Εὐλαβηθείη τις ἂν μή ποτε ἐγκωμιάζειν* (αὐτοὺς) *ἐπιβαλόμενος οὐ δυνηθῇ καταξίως εἰπεῖν τῆς ἀνδρείας καὶ φιλοπονίας καὶ συλλήβδην τῆς ἀρετῆς...*» Παράδειγμα καὶ τοῦτο τῆς φιλαληθείας τῶν ῥητόρων τούτων ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσιν.

Ὅπως δὲ τοὺς Μακεδόνας οὕτω καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἤπειρον ἄλλοι μὲν συνῆπτον τῇ Ἑλλάδι, ἄλλοι δὲ οὐχί· λ. χ. ὁ ἱστορικὸς Ἔφορος, ὡς φαίνεται παρὰ Στράβωνι Η´ 334 διέστελλεν αὐτάς. «Ἔφορος μὲν οὖν ἀρχὴν εἶναι τῆς Ἑλλάδος τὴν Ἀκαρνανίαν φησὶν ἀπὸ τῶν ἑσπερίων μερῶν· ταύτην γὰρ συνάπτειν πρώτην τοῖς Ἠπειρωτικοῖς ἔθνεσιν»· ὥστε κατ' αὐτὸν ἡ Ἀκαρνανία συνῆπτε τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὰ Ἠπειρωτικὰ ἔθνη, τὰ ἐκτὸς αὐτῆς δηλαδή· φαίνεται δὲ ὅτι συμφωνεῖ τούτῳ καὶ ὁ Στράβων λέγων αὐτόθι «Ἔστι δὲ ταῦτα δύο μέγιστα συστήματα τῆς Ἑλλάδος, τό τε ἐντὸς Ἰσθμοῦ καὶ τὸ ἐκτός, μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Πηνειοῦ· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ Θετταλικόν· ἔστι δὲ μεῖζον καὶ ἐπιφανέστερον τὸ ἐντὸς Ἰσθμοῦ» πρβλ. καὶ 129 καὶ 323. Σκύλαξ δὲ ἐν Περίπλῳ 33 γράφει «Μετὰ δὲ Μολοττίαν Ἀμβρακία πόλις Ἑλληνίς... Ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ Ἑλλὰς συνεχὴς εἶναι μέχρι Πηνειοῦ ποταμοῦ καὶ Ὁμολίου Μαγνητικῆς πόλεως, ἥ καί ἐστι παρὰ τὸν ποταμόν». Καὶ 65 «Μάγνητες μέχρι ἐνταῦθά ἐστιν ἀπὸ Ἀμβρακίας συνεχὴς ἡ Ἑλλάς». Καὶ 66. «Ἀπὸ δὲ Πηνειοῦ ποταμοῦ Μακεδόνες εἰσὶν ἔθνος». Ἔπειτα Διονύσιος ὁ Καλλιφῶντος λέγει στ. 24 «Τῆς Ἑλλάδος ἐστὶν Ἀμβρακία πρώτη πόλις»· καὶ 31 «Ἡ δ' Ἑλλὰς ἀπὸ τῆς Ἀμβρακίας εἶναι δοκεῖ μάλιστα συνεχής, τὸ πέρας αὐτῆς δ' ἔρχεται ἐπὶ τὸν ποταμὸν Πηνειόν, ὡς Φιλέας γράφει, ὅρος τε Μαγνήτων Ὁμόλην κεκλημένον. Τινὲς δὲ τὴν Μαγνησίαν (1) τῆς Ἑλλάδος λέγουσιν εἶναι, τὸν δὲ Φιλέαν ἀγνοεῖν ἀποχωρίσαντα. Ὁμοίως Δικαίαρχος ἢ μᾶλλον Ἀθήναιος 13 «Ὅτι ἡ μὲν Ἑλλὰς ἀπὸ Πελοποννήσου τὴν ἀρχὴν λαμβάνει, ἣν μέχρι τοῦ Μαγνήτων ἀφορίζω κόλπου».

Συνάπτουσι δ' αὐτὰς πρῶτος ὁ Πολύβιος Ζ´ 9, 1 κέξ. «ἐναντίον θεῶν πάντων ὅσοι Μακεδονίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα κατέχουσιν . . .»· ἔπειτα Διονύσιος ἐν Οἰκουμένης Περιηγήσει στ. 398 κέξ. (καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτώμενοι Εὐστάθιος, Ῥοῦφος, Πρισκιανός). «Πρὸς δὲ νότον (δηλ. τῶν Κεραυνίων) μάλα πολλὸν ὑπὲρ Θρῄκην ἐρίβωλον Ὠρικίην θ' ὑπὲρ αἶαν ἐρείδεται Ἑλ-

(1) Μὴ γραπτέον ***Μακεδονίαν;***

λάδος ἀρχὴ πολλὸν ἀνισχομένη δισσῇ ζωσθεῖσα θαλάσσῃ». Ὁσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἀόριστος ἡ ποιητικὴ φράσις τοῦ Διονυσίου, πάντως ὅμως τοῦτο εἶναι πασίδηλον, ὅτι οὗτος οὐχὶ τὴν Ὄσσαν, ὅπως οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ τὴν βορειότερον κειμένην Θρᾴκην τίθησιν ὅριον τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο οὕτως ἐκλαβὼν καὶ ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς Παρεκβολαῖς εἰς Διονύσιον στ. 321 «Ἔοικε δὲ ὅτι καὶ ὁ Διονύσιος Ὠρικοὺς οἶδεν, οὓς καὶ ὁ Πολύβιος· ἐν γοῦν τοῖς ἑξεῖς ἐρεῖ περὶ τὴν Ὠρικίαν γῆν εἶναι τὴν τῆς Ἑλλάδος ἀρχήν». Καὶ ἐν στ. 398 «ὅτι πρὸς νότον μάλα πολὺ ὑπό τε Θρᾴκην καὶ περὶ Ὠρικίαν ἐρείδεται ἡ τῆς Ἑλλάδος ἀρχή. Καὶ σημείωσαι ὅτι Ὠρικίαν λέγει τὴν κατὰ Μολοττοὺς καὶ Θεσπρωτοὺς ἤπειρον, περὶ ἣν καὶ πόλις Ὤρικος, ὡς προγέγραπται, καὶ λιμὴν Ὤρικος κατὰ Ἡρόδοτον Θεσπρωτικὸς ἢ Ἠπειρωτικός. Ὡς πέρατα δὲ τῆς Ἑλλάδος ἔλαβε τὴν Θρᾴκην καὶ τὴν Ὠρικίαν, τὸ μὲν ἑῷον τὴν Θρᾴκην, τὸ δὲ ἑσπέριον τὴν Ὠρικίαν δηλαδή». Ὁμοίως Rufus Festus ἐν Descriptio orbis terrae στ. 551.

Sed qua mitis item spirat notus, Oriciumque pulsant flabra solum, Graiae confinia terrae incipiunt aperire latus, prolixaque longis jugera producunt spatiis, praecincta duobus aequoris infusi procursibus.

Καὶ Priscianus ἐν Periegesis στ. 396.

Sed supra Thracen nec non Epiron ad austros principium terrae doctissima Graecia sumit, ascendens multum, geminoque sub acquore cincta Aegaeo Siculoque.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Στράβων, ὅς, καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐλέχθη, φαίνεται ὅτι διέστελλε τὴν Μακεδονίαν τῆς Ἑλλάδος συνάπτει αὐτὰς ἀλλαχοῦ, π. χ. ἐν Β' 108. (=Πολυβίῳ ΛΔ' 7, 13), ἔνθα φαίνεται ἡ Μακεδονία περιεχομένη ἐν τῇ Ἑλλάδι· «Τρίτην δὲ (ἄκραν ἤτοι χερσόνησον Εὐρώπης) τὴν κατὰ Μαλέας καὶ Σούνιον, ἐφ' ἧς ἡ Ἑλλὰς πᾶσα καὶ ἡ Ἰλλυρὶς καὶ τῆς Θρᾴκης τινά...» Ἐπειδὴ ἐν τούτοις οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ Μακεδονίας, καίτοι μνημονεύεται ἥ τε Ἰλλυρὶς καὶ τὰ ἀνήκοντα μικρὰ τῆς Θρᾴκης μέρη, δῆλον ὅτι ὁ γεωγράφος ταύτην τῇ Ἑλλάδι συγκαταριθμεῖ. Ἐπίσης διδάσκει ὁ αὐτὸς ἐν Η' 332 «Ἐπεὶ δ' ἐπιόντες ἀπὸ τῶν τῆς Εὐρώπης

ἑσπερίων μερῶν, ὅσα τῇ θαλάττῃ περιέχεται τῇ ἐντὸς καὶ τῇ ἐκτός, τά τε βάρβαρα ἔθνη περιωδεύσαμεν πάντα ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ Τανάϊδος, **καὶ τῆς Ἑλλάδος οὐ πολὺ τῆς Μακεδονίας** (ἢ καὶ τῆς Ἑλλάδος τὸ τῆς Μακεδονίας), ἀποδώσωμεν καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Ἑλλαδικῆς γεωγραφίας». Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο δὲν φαίνεται ὑγιὲς καὶ διαφοροτρόπως διορθοῦται, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἡ σύναψις τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὡς μέρους μεθ' ὅλου, εἶναι, νομίζω, πασίδηλος. Καὶ πάλιν ἐν Ζ' 321 «Ἔτι μέντοι μᾶλλον πρότερον ἢ νῦν, ὅπου γε καὶ τῆς ἐν τῷ παρόντι Ἑλλάδος ἀναντιλέκτως οὔσης ⟨τὴν⟩ πολλὴν οἱ βάρβαροι κατέχουσι, Μακεδονίαν μὲν Θρᾷκες καί τινα μέρη τῆς Θετταλίας». Ὥστε ἐπὶ Στράβωνος **ἀναντιλέκτως** τῆς Ἑλλάδος μέρος ὑπελαμβάνετο καὶ ἡ Μακεδονία, ἀφοῦ αὕτη καθὰ καὶ ἡ Θεσσαλία φέρεται ὡς παράδειγμα γῆς Ἑλληνίδος ὑπὸ βαρβάρων κατεχομένης.

Παραλείπων τῶν νεωτέρων ὅσοι ἱστορίας γράφοντες μόνον ἐν παρόδῳ ἢ διὰ γενικῶν μόνον ἄνευ φιλολογικῆς βασάνου τῶν πηγῶν, διέλαβον περὶ Μακεδονίας καὶ Μακεδόνων, μνημονεύω μόνων ἐκείνων ὅσοι μετὰ φιλολογικῆς καὶ γλωσσολογικῆς μεθόδου ἐπελάβοντο τῆς ἐξετάσεως τοῦ πράγματος· τοιούτους δὲ ἀναγράφω πρῶτον τὸν Sturz γράψαντα De Dialecto Macedonica et Alexandrina 1808 καὶ ἀποφηνάμενον ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἕλληνες καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν Ἑλληνικὴ διάλεκτος, ὁμοία τῇ Δωρικῇ. Ἔπειτα δεύτερον τὸν O. Müller, γράψαντα Ueber die Wohnsitze, die Abstammung und die ältere Geschichte des Macedonischen Volkes, Berlin 1825, καὶ δισχυρισθέντα ὅτι οὗτοι ἦσαν Ἰλλυριοί. Τρίτον τὸν Otto Abel συγγράψαντα Macedonien vor König Philipp, Leipzig 1847 καὶ παραδεχόμενον τἀναντία ὅτι ἦσαν Ἕλληνες. Τέταρτον Ἰωαν. Βασματζίδην συντάξαντα μικρὰν μονογραφίαν «*Ἡ Μακεδονία καὶ οἱ Μακεδόνες*» ἐν Μονάχῳ 1867 καὶ συμφωνοῦντα τῷ Abel. Πέμπτον τὸν August Fick δημοσιεύσαντα ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τομ. ΚΒ' σελ. 193 κέξ. διατριβὴν καὶ ὁμολογοῦντα ὁμοίως τὸν Ἑλληνισμὸν αὐτῶν. Ἕκτον τὸν G. Meyer γράψαντα διατριβὴν βραχεῖαν ἐν Fleckeisen's Jahrbücher Τομ. ρια' σελ. 185 κέξ. καὶ διαμφισβητοῦντα τὸ πόρισμα τοῦ Fick. Ἕβδομον τὸν Μαργαρίτην

Δήμιτσαν, ὅς καὶ ἐν ἄλλοις καὶ μάλιστα ἐν τῷ Β′ τόμῳ τῶν Μακεδονικῶν αὐτοῦ προτάσσει μακρὸν πρόλογον ἐν ᾧ ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ τὸν Ἑλληνισμὸν τῶν Μακεδόνων.

Ἐν δὲ τοῖς ἐπ' ἐσχάτων χρόνοις καὶ οἱ γλωσσολόγοι καὶ οἱ πλεῖστοι ἱστορικοὶ ἀρνοῦνται τὸν Ἑλληνισμὸν αὐτῶν, καὶ οἱ μὲν ἱστορικοὶ ὡρμῶνται, ὡς φαίνεται, ἐκ τῶν γνωστῶν ἐκφράσεων τοῦ Δημοσθένους, οἱ δὲ γλωσσολόγοι ἐκ τούτου ὅτι ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν Μακεδόνων ἀντὶ τῶν δασέων φ, χ, θ, ἐμφανίζονται, ὡς λέγεται, τὰ μέσα β, γ, δ, καὶ ἐπειδὴ καὶ ἐν ἄλλαις βορειοτέραις γλώσσαις, λ. χ. ταῖς Σλαυικαῖς, τῇ Λιθουανικῇ, τῇ Λεττικῇ καὶ τῇ ἀρχαίᾳ Πρωσσικῇ, τῇ Ἰλλυρικῇ, τῇ Κελτικῇ κλπ., τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται φαινόμενον, ἐνομίσθη ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων συνάπτεται μὲν μετὰ τῶν βορείων τούτων γλωσσῶν, εἶναι δ' ὅλως ἀλλότρια τῆς Ἑλληνικῆς· ἀποδειχθείσης δέ, καθ' ἃ λέγεται, οὕτω τῆς ἀλλοτριότητος τῆς γλώσσης τῶν Μακεδόνων, ἠκολούθησε κατ' ἀνάγκην ἀμείλικτον καὶ ἡ ἀλλοτριότης αὐτῶν τούτων ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Fr. Blass ἐν τῷ Α′ τόμῳ τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς αὐτοῦ τῆς σκοπούσης νὰ περιλάβῃ τὰ καθολικώτερα τῆς ἐπιστήμης πορίσματα σελ. 23 ἀρνεῖται διαρρήδην τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῶν Μακεδόνων, καὶ ὁ κ. G. Meyer διαλαμβάνων ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς Γραμματικῆς αὐτοῦ σελ. ιθ′ κἑξ. περὶ τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων οὐδὲν λέγει περὶ Μακεδόνων καὶ Μακεδονικῆς διαλέκτου, καίτοι λαλεῖ περὶ Ἠπειρωτικῆς, Θεσσαλικῆς κλπ. (κδ′). Ἠξεύρω δ' ὅτι καὶ πολλοί, ἂν μὴ πάντες οἱ νεώτεροι καθηγηταὶ τῆς γλωσσικῆς καὶ τῆς ἱστορίας ἐν Γερμανίᾳ, ἀπὸ τῆς ἕδρας διδάσκουσιν ὅτι οἱ Μακεδόνες ἐξηλληνίσθησαν βάρβαροι καὶ ἀλλόφυλοι ὄντες τὸ ἀρχαῖον.

Τὸ ζήτημα ἄρα δὲν εἶναι, ὅπως πολλοὶ παρ' ἡμῖν νομίζουσιν, ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων ὁμοφώνως λελυμένον, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Καὶ ὅμως εἶναι, νομίζω, ἀναμφίβολος, αὐτόχρημα αὐτόδηλος ἡ μεγίστη σπουδαιότης τούτου οὐχὶ τοσοῦτον διὰ τὸ μέλλον τῶν τὴν Μακεδονίαν κατοικούντων (τὰ δικαιώματα τῶν ἐθνῶν δὲν ἀπονέμει ἀτυχῶς ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, ἀλλ' ἡ βάρβαρος, ἡ κτηνώδης βία καὶ ἀδικία), ἀλλά, καθ' ἃ ὁ Abel ἐν σελ. ϛ′ παρατηρεῖ, διὰ τὴν κατανόησιν καὶ ὀρθὴν κρίσιν καὶ ἐκτίμησιν τῆς ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ἑξῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας· εἶναι δηλ. σπουδαιό-

τατον καὶ λίαν διάφορον ἂν πρέπῃ αὕτη νὰ νοηθῇ ὅτι μετέβη εἰς χεῖρας ἀλλοφύλων ὅτε κατ᾽ ἀνάγκην θὰ ἐνοθεύθη, ὅπως ἀληθῶς ἡ κατόπιν ἐν Βυζαντίῳ διὰ τῆς Ῥωμαιοκρατίας, ἢ ἂν πρέπῃ νὰ νοηθῇ ὅτι καθ᾽ ἃ πρότερον ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν τοῦ Ἀγαμέμνονος μετέβη ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Δωριεῖς τῆς Σπάρτης, ὅθεν ἔπειτα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἔπειτα πάλιν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἀφ᾽ ὧν εἰς τοὺς Θηβαίους, οὕτω τώρα εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἀλλ᾽ οὐχ ἧττον ἀδιαλείπτως ἐν Ἑλληνικαῖς χερσὶ καὶ ἐν Ἑλληνικῷ πνεύματι ἐφέρετο.

Διὰ ταῦτα δὲν νομίζω περιττὸν νὰ ἐγγίσω δι᾽ ὀλίγων τὸ δύσκολον τοῦτο ζήτημα, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ οἱ μὲν παλαιότεροι καθὰ καὶ οἱ ἡμέτεροι Βασματζίδης καὶ Δήμιτσας περὶ τῆς τῶν Μακεδόνων γλώσσης ἐλάχιστα κατώρθωσαν οὐδ᾽ ἠδύναντο νὰ κατορθώσωσι διὰ τὴν ἀτελεστέραν τότε γλωσσικὴν μέθοδον, οἱ δὲ νεώτεροι Fick καὶ Meyer, διὰ μόνης τῆς γλώσσης ἀγωνίζονται ν᾽ ἀποδείξωσι τὸν σκοπὸν αὐτῶν. Ἡ συνεξέτασις ἄρα τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἱστορίας τῶν Μακεδόνων πιθανὸν νὰ δώσῃ τεκμήριά τινα εἰς καθορισμὸν τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος τῶν Μακεδόνων. Νομίζω δὲ πρὸς τούτοις ὅτι ἀσφαλέστερον θὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἔρευναν, ἂν πρῶτον ζητήσωμεν νὰ μάθωμεν τὰς κατὰ καιροὺς σημασίας τοῦ ὀνόματος «*Ἕλλην*» καὶ «*Ἑλλάς*», καὶ ἐξετάσωμεν μὴ ἐκ τῶν μεταβολῶν τῶν ὀνομάτων τούτων προέκυψεν ἡ περὶ τῶν Μακεδόνων διαφωνία, ἣν καὶ παρὰ Στράβωνι εἴδομεν.

Λοιπὸν ἀποδείκνυται ὅτι διὰ λόγους τοῖς πᾶσι γνωστούς, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐνωρὶς τὸ ὄνομα *Ἕλληνες* καὶ *Ἑλλὰς* ἀπέβαλον τὴν ἐθνολογικὴν αὐτῶν σημασίαν καὶ ἐξελήφθησαν συνώνυμα τῷ ἄνθρωποι πεπολιτισμένοι, χώρα ἐξημερωμένη, πεπολιτισμένη ὥστε ἀντετίθεντο τῷ βάρβαροι. πρβλ. Ἰσοκράτους Πανηγυρικ. 50 «Τοσοῦτον δ᾽ ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥσθ᾽... καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκε μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας». Ἐντεῦθεν πάντας ὅσοι δὲν παρηκολούθουν τῇ ἀναπτύξει καὶ παιδείᾳ τῶν Ἀθηναίων ὅσοι δὲν ἔζων ἐν ἐλευθέραις πολιτείαις κλπ., ἀπεκάλουν βαρβάρους, ἀδιαφοροῦντες περὶ τοῦ ἐθνολογικοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος. (Πρβλ. καὶ Κουρτίου Ἑλλ. Ἱστορίας Γ'

397 «Οἱ Ἕλληνες τῶν δοκίμων χρόνων σφόδρα δυσαρέστως εἶχον πρὸς πᾶν ξενότροπον ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ τοῖς ἤθεσιν, ὅθεν συνήθως ἀντιδιέστελλον ἑαυτοὺς πρὸς πάντας τοὺς ἐκτὸς καὶ ἀπεχωρίζοντο στενότερον τοῦ ἀληθοῦς, ὥστε καὶ συγγενῆ φῦλα ὡς ἀλλοδαπὰ καὶ βάρβαρα ὑπελάμβανον. Τὸ ξενότροπον δὲ τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ δι' αὐτὸ τὸ περὶ τούτου αἴσθημα δὲν δύναται νὰ θεωρῆται ὡς ἀληθὲς κριτήριον τῶν ἐθνικῶν σχέσεων»).

Οὕτως ὁ μὲν Θουκυδίδης ἐν Γ' 94 λέγει περὶ τῶν Εὐρυτάνων ὅτι . . . «μέγιστον μέρος ἐστὶ τῶν Αἰτωλῶν, ἀγνωστότατοι δὲ γλῶσσαν καὶ ὠμοφάγοι εἰσίν, ὡς λέγονται».

Καὶ ὁ Πολύβιος ἐν ΙΗ' 5 «Αὐτῶν γὰρ Αἰτωλῶν οὐκ εἰσὶν Ἕλληνες οἱ πλείους· τὸ γὰρ τῶν Ἀγραῶν ἔθνος καὶ τὸ τῶν Ἀποδωτῶν, ἔτι δὲ τῶν Ἀμφιλόχων οὐκ ἔστιν Ἑλλάς».

Καὶ ὅμως αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν χωρῶν τούτων βοῶσι μεγαλοφώνως κατὰ τῶν πλημμελῶν τούτων κρίσεων, ἀποδεικνύουσαι πάντας τούτους γνησίους Ἕλληνας. Ὁμοίως λέγει ὁ Θουκυδίδης ἐν Β' 80 «βάρβαροι δὲ Χάονες» ἐν δὲ 81 δηλοῦται ὅτι καὶ οἱ Θεσπρωτοὶ καὶ οἱ Μολοσσοὶ ἦσαν κατὰ τὸν Θουκυδίδην βάρβαροι· «καὶ μέσον μὲν ἔχοντες προσῄσαν Χάονες καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι, ἐκ δεξιᾶς δ' αὐτῶν Λευκάδιοι καὶ Ἀνακτόριοι καὶ οἱ μὲν αὐτῶν . . . διαφθείρονταί τε πολλοὶ τῶν Χαόνων καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι. . . ἐνδόντες οὐκέτι ὑπέμειναν . . .». Καὶ Σκύμνος(?) στ. 444 «Ἔπειτα Θεσπρωτῶν τε καὶ τῶν Χαόνων ἔθνη κατοικεῖ βάρβαρ' οὐ πολὺν τόπον. Καὶ Πλούταρχος ἐν βίῳ Πύρρου Α' «Μετὰ δὲ τοὺς πρώτους τῶν διὰ μέσου βασιλέων ἐκβαρβαρωθέντων καὶ γενομένων τῇ τε δυνάμει καὶ τοῖς βίοις ἀμαυροτέρων Θαρρύταν πρῶτον ἱστοροῦσιν Ἑλληνικοῖς ἔθεσι καὶ γράμμασι καὶ νόμοις φιλανθρώποις διακοσμήσαντα τὰς πόλεις ὀνομαστὸν γενέσθαι». Ἀλλ' ὁ Σκύλαξ, ὅστις διαρρήδην λέγει 22 «βάρβαροι οἵδε Ἱεραστάμναι, Βουλινοί, Ὑλλινοί, Ὕλλοι» καὶ «Βουλινοί δ' εἰσιν ἔθνος Ἰλλυρικόν», καὶ «Ἰλλυρικὸν ἔθνος οἱ Μανιοί», καὶ «οἱ δὲ Ἀμαντιεῖς εἰσι μέχρι ἐνταῦθα Ἰλλυριοὶ» καὶ «Ἰλλυριῶν ἔθνος

εἰσὶν οἱ Ἐγχελεῖς», περὶ τῶν Θεσπρωτῶν, Χαόνων, Μολοσσῶν οὐδὲν τοιοῦτο λέγει, ἀλλ' ἁπλῶς «Μετὰ δὲ Ἰλλυριοὺς Χάονες . . . οἰκοῦσι δὲ κατὰ κώμας . . . Μετὰ δὲ Χαονίαν Θεσπρωτοί εἰσιν ἔθνος· οἰκοῦσι δὲ κατὰ κώμας. Μετὰ δὲ Θεσπρωτίαν Κασσωπία ἐστὶν ἔθνος, οἰκοῦσι δὲ καὶ οὗτοι κατὰ κώμας... Μετὰ δὲ Κασσωπίαν Μολοττοί εἰσιν ἔθνος, οἰκοῦσι δὲ οὗτοι κατὰ κώμας (1).

Ὅπως δ' ὁ Σκύλαξ ἀντιδιαστέλλει τοὺς Ἰλλυριοὺς τῶν Χαόνων λέγων «Μετὰ δὲ τοὺς Ἰλλυριοὺς Χάονες . . .», οὕτω καὶ Διόδωρος ἐν ΙΕ', 13 ἀντιδιαστέλλει τοὺς Ἰλλυριοὺς τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ ἰδιαιτέρως τῶν Μολοσσῶν, «Οἱ δ' Ἰλλυριοί . . . ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἤπειρον (κατῴκουν ἄρα ἄνωθεν τῆς Ἠπείρου) καὶ κατήγαγον τὸν Ἀλκέταν ἐπὶ τὴν τῶν Μολοττῶν βασιλείαν . . . μετὰ δὲ ταῦτα τῶν Μολοττῶν ἀντιταττομένων ἐγένετο μάχη κρατερά, καθ' ἣν νικήσαντες οἱ Ἰλλυριοὶ κατέκοψαν τῶν Μολοττῶν πλείους τῶν μυρίων πεντακισχιλίων».

Δὲν ἠδύναντο ἄρα οἱ Ἠπειρῶται οὗτοι νὰ εἶναι Ἰλλυρικὰ φῦλα ἢ ἄλλως βάρβαροι, ἀλλ' ἀναγκαίως ἦσαν Ἕλληνες, ὅπως καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἠπείρου ἀπεδείχθη. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ Fick μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ ἐν Δωδώνῃ μαντείου ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Καραπάνου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἔγραψεν ἐν τοῖς Beiträge τοῦ Bezzenberger Τομ. Γ' σελ 266 «Ἡ παρανόησις χωρίων τινῶν τοῦ Θουκυδίδου, ὃς ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἠπειρωτῶν ἀποκαλεῖ αὐτοὺς βαρβάρους, παρεπλάνησέ τινας ἐρευνητάς, ὥστε ὑπέλαβον ὅτι οἱ Ἠπειρῶται κατ' ἀρχὰς οὐχὶ Ἕλληνες ἐξηλληνίσθησαν βραδύτερον, καὶ οὕτως ἐταύτισαν αὐτοὺς μετὰ τῶν παλαιῶν Ἰλλυριῶν καὶ νῦν Ἀλβανῶν. Πᾶσαι αὗται αἱ ἀσαφεῖς ἔννοιαι ἀπεβλήθησαν τώρα διὰ μιᾶς, καὶ ἡ κρίσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ πάσης ὑπονοίας περὶ βαρβαρότητος καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Δωδώνης γνωρίζουσιν ἡμῖν τὴν ἀρ-

(1) Μηδεὶς ἐκπλαγῇ ἐπὶ τῇ χρήσει τοῦ ἔθνος, διότι κατωτέρω λέγεται «Μετὰ δὲ Ἀμβρακίαν Ἀκαρνανία ἔθνος ἐστι. Μετὰ δὲ Ἀκαρνανίαν Αἰτωλία ἐστὶν ἔθνος. Μετὰ δὲ Αἰτωλίαν Λοκροί εἰσιν ἔθνος. Μετὰ δὲ Λοκρούς εἰσιν ἔθνος Φωκεῖς. Μετὰ δὲ Φωκεῖς Βοιωτοί εἰσιν ἔθνος κλπ.

χαίαν Ἠπειρωτικὴν διάλεκτον ὡς μίαν τῶν βορείων Ἑλληνικῶν διαλέκτων, αἵτινες πρὸς ἀλλήλαις ὅμοιαι ἐκτείνονται ἀπὸ τῶν Ἀκροκεραυνίων μέχρι Βοιωτίας καὶ μεσημβρινῆς Θεσσαλίας».

Ὅτι δὲ ἐν Ἠπείρῳ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον καὶ ἰσχυρότατον καὶ πολυάριθμον ἦτο, δῆλον οὐ μόνον ἐκ τῆς ἀνωτέρω παρατεθείσης μαρτυρίας τοῦ Διοδώρου, καθ' ἣν 15,000 Ἠπειρωτῶν ἔπεσαν ἐν μιᾷ πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς μάχῃ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς τοῦ Πολυβίου Λ', 15, 6 (= Στράβωνος Ζ' 332 καὶ Λιβίου ΜΕ' 34, καὶ Πλουτάρχου Βίῳ Παύλου κθ') ὅτι τῶν «Ἠπειρωτῶν ἑβδομήκοντα πόλεις ἀνέτρεψε Παῦλος μετὰ τὴν Μακεδόνων καὶ Περσέως κατάλυσιν· Μολοττῶν δ' ὑπάρξαι τὰς πλείστας· πέντε δὲ καὶ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων ἐξηνδραποδίσατο». Πρόσθες ὅτι καθ' ἃ ὁ Abel σελ. 88 παρατηρεῖ, ἀσθενεῖς καὶ εὐάριθμοι Ἕλληνες ἐν Ἠπείρῳ δὲν θὰ ἠδύναντο ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας νὰ ἀποκρούωσιν ἐπιτυχῶς τοὺς ἀπὸ βορρᾶ ἀδιαλείπτως πρὸς μεσημβρίαν φερομένους βαρβάρους Ἰλλυριούς.

Καὶ ἐξ ὅσων δὲ Φίλιππος ὁ Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας φαίνεται λέγων πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς παρὰ Πολυβίῳ ΙΗ' 5 καὶ Λιβίῳ ΚΒ' 34 δηλοῦται ὅτι τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος δι' ὃν εἴπομεν λόγον δὲν ἦσαν ἀκριβῶς καθωρισμένα «Οἱ κελεύοντες ἐκχωρεῖν Μακεδόνας ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος . . . ποίας δὲ κελεύετέ με ἐκχωρεῖν Ἑλλάδος καὶ πῶς ἀφορίζετε αὐτήν;»

Ἐπειδὴ δὲ καθ' ἃ ἐδείχθη, οὐχὶ ἐθνολογικοὶ λόγοι, οἱ πάντοτε μονιμώτεροι, ἀλλ' ἐκπολιτιστικοί, λίαν κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους εὐμετάβλητοι, ἐλαμβάνοντο ἑκάστοτε εἰς καθορισμὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἑλληνικῶν φύλων, διὰ τοῦτο τὰ ὅρια ταῦτα συχνὰ μετεβάλλοντο μετὰ τοῦ προκόπτοντος πολιτισμοῦ. Οὕτω π. χ. ὑπῆρξαν ἄνθρωποι, οἵτινες καὶ αὐτὴν τὴν Θεσσαλίαν ἠθέλησαν ν' ἀποκλείσουν τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, πρὸς οὓς ἀντιμάχεται Δικαίαρχος ἢ Ἀθήναιος ἐν Geographi Graeci Minores Τομ. Α' σελ. 108—110 «Τάχα δὲ φήσουσί τινες ἡμᾶς ἀγνοεῖν τὴν Θετταλίαν τῆς Ἑλλάδος καταριθμοῦντας, ἄπειροι τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας. . . Πρὸς μὲν τοὺς οὐχ ὑπολαμβάνοντας εἶναι τὴν Θετταλίαν

τῆς Ἑλλάδος οὐδὲ τοὺς Θετταλοὺς Ἕλληνος ἀπογόνους ὄντας Ἑλληνίζειν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω».

Οὕτως ἡ μονομερής, ἡ ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀναπτύξεως λαμβανομένη ἀντίληψις καὶ κρίσις βραδύτερον, ὅτε διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ἰδίως διὰ τῆς ἀναμίξεως τῶν Ῥωμαίων εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος κατέστη τοῖς Ἕλλησι δήλη ἄλλη μείζων διαφορὰ ἄλλων ἐθνῶν ἢ οἵαν πρότερον εἶχον ἴδει ἐν τοῖς Μακεδόσιν, κατ' ἀνάγκην διωρθώθη, καὶ ἀντὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐλαμβάνετο ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἡ γλῶσσα μάλιστα πάντων ὡς ἐθνικὸν χαρακτηριστικόν. Ἀλλ' ὅμως παρὰ τὴν ὀρθοτέραν ταύτην διάγνωσιν παρέμενον αἱ πέδαι τῆς γλώσσης, αἱ καθιερωμέναι ἐκφράσεις καὶ χρήσεις, ἀφ' ὧν ἥκιστα πάντων ἐν τοῖς ἀττικίζουσι χρόνοις ἠδύναντο οἱ συγγραφεῖς ν' ἀπαλλαγῶσιν. Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ Στράβων ἅμα μὲν ἐξακολουθεῖ κατὰ παλαιὰν γλωσσικὴν συνήθειαν νὰ ὁρίζῃ ὅριον τῆς Ἑλλάδος τὸν Πηνειὸν ποταμόν, καθ' ἃ ὁ Ἔφορος τὴν Ἀμβρακίαν κλπ., ἅμα δὲ νὰ λέγῃ τὴν Μακεδονίαν μέρος τῆς Ἑλλάδος, ἤτοι ὅτι ἄλλοτε μὲν ἐλάλει ὁ δοῦλος τῆς συνηθείας, ἄλλοτε δ' ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια. πρβλ. «Τοῦρκοι καὶ Ῥωμηοὶ ἐν Ἀλβανίᾳ» ἀντὶ Μωαμεθανοὶ καὶ Χριστιανοί.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων ἐγένετο δῆλον α) ὅτι ἡ λέξις *Ἑλλὰς* καὶ *Ἕλληνες* ἀπέβαλον τὴν ἐθνολογικὴν σημασίαν αὐτῶν, ὥστε ἐδήλουν χώραν πεπολιτισμένην (doctissima Graecia λέγει ὁ Πρισκιανὸς ἀνωτέρω σελ. 6) καὶ ἀνθρώπους ὁμοίως πεπολιτισμένους, οὐχὶ βαρβάρους, Εὐρωπαίους καθὼς θὰ ἐλέγομεν σήμερον (πρβλ. *τὰ Ἑλλήνων νόμιμα, τὸ καθεστὼς τοῖς Ἕλλησι νόμιμον* κλπ.). Καὶ β) ὅτι τούτου ἕνεκα ἀπεκλείοντο πολλάκις ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῆς ἐθνικῆς ὁλομελείας φῦλά τινα ἅτε κρινόμενα ὅτι ἀπελείποντο ἐν τῷ καθόλου πολιτισμῷ τοῦ ἔθνους. Ἀλλ' ἐπίσης ἐγένετο πασίδηλον ὅτι ἡμεῖς ἐξετάζοντες σήμερον τὰς ἐθνολογικὰς σχέσεις τῶν διαφόρων φυλῶν καὶ ἐθνῶν δὲν πρέπει νὰ παραλαμβάνωμεν ἀταλαιπώρως ὅσα ἄλλοθεν πολλοὶ τῶν ἀρχαίων (οὐχὶ πάντες!) ὁρμώμενοι εἶπον περὶ ἑκάστου τούτων, ἀλλ' ἀνάγκη ἀπαραίτητος, ἵνα διὰ παντὸς δυνατοῦ ἡμῖν σήμερον τρόπου βασανίζωμεν τὰς μαρτυρίας ταύτας.

Β΄ Βάσανος τῶν δοξασιῶν τῶν νεωτέρων περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων.

Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι τῶν νεωτέρων ὁ K. O. Müller, G. Meyer καὶ Fr. Blass ἠρνήθησαν τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῶν Μακεδόνων. Ἄρχομαι τῆς ἐξετάσεως τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν ἀνδρῶν τούτων ἀπὸ τοῦ πολλοῦ Blass, ὅστις ἐπ' ἐσχάτων (1890) ἔγραψε περὶ τούτων ὅτι «Ἡ ἐγχώριος γλῶσσα τῶν Μακεδόνων, οἵτινες οὐδέποτε κατελέχθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οὐδαμῶς ἦν Ἑλληνική, εἰ καὶ ἴσως συγγενὴς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης». (Ἑλληνικῆς Γραμμ. Εἰσαγ. σελ. 23) Ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων οὐδεμίαν προήνεγκε, παρέπεμψε δὲ ἁπλῶς εἰς τὸν Sturz de Dialecto Macedonica et Alexandrina, καὶ εἰς A. Fick ἐν Kuhn's περιοδικῷ Τομ. 22, σελ. 193 κέξ. καὶ εἰς G. Meyer ἐν Fleckeisen's Jahrbücher Τομ. ρια΄. Κατὰ πρῶτον παρατηρῶ ὅτι δὲν εἶναι ἀκριβὲς ὅτι οἱ Μακεδόνες οὐδέποτε κατελέχθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας· εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι Διονύσιος ἐν Περιηγήσει Οἰκουμένης ἔθηκε τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τὸ Ὠρικὸν καὶ τὴν Θρᾴκην καὶ ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Στράβων διαρρήδην εἰς τὴν Ἑλλάδα καταλέγουσι καὶ τὴν Μακεδονίαν. (Ἄλλαι μαρτυρίαι θὰ παρατεθῶσι κατωτέρω). Ἀλλὰ καὶ δοθέντος ὅτι οὐδέποτε ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κατελέχθησαν οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς Ἕλληνας, πάλιν δῆλον ἐγένετο, ἐλπίζω, ἐν τοῖς ἀνωτέρω, ὅτι τοῦτο εἰς λύσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ζητήματος μικρὸν μᾶλλον δ' οὐδὲν δύναται νὰ σημαίνῃ, ἂν μόνον ἡμεῖς ἄλλοθεν δυνηθῶμεν ν' ἀποδείξωμεν ἢ τοὐλάχιστον καταστήσωμεν πιθανόν, ὅτι οὗτοι πράγματι ἦσαν Ἕλληνες. Ἡμεῖς, νομίζω, ἔχομεν καθῆκον, τὸ πολὺ πολύ, ἄν τις θέλῃ, νὰ ζητήσωμεν καὶ εὕρωμεν τὴν αἰτίαν τοῦ τοιούτου ὑπὸ τῶν ἀρχαίων χωρισμοῦ τῶν Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἤτοι νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὸ παράδοξον τοῦτο· οὐχὶ δὲ ἐκ μόνου τούτου νὰ συναγάγωμεν ἐσπευσμένως συμπεράσματα περὶ τοῦ ἐθνολογικοῦ χαρακτῆρος τῶν Μακεδόνων. Τοιαύτην δὲ αἰτίαν εἰκάζω ἐγὼ τοῦτο ὅτι οἱ Μακεδόνες ἐπὶ μακρὸν μακρὰν τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ζῶντες

καὶ πολὺ ἀπολειφθέντες τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ καθόλου τοῦ πολιτισμοῦ, (οὔτε νομοθέτας, οὔτε ποιητάς, οὔτε φιλοσόφους, οὔτε καλλιτέχνας ἤ τι τοιοῦτον φαίνονται παραγαγόντες), καὶ ὅπως οἱ Ἠπειρῶται ἀδιαλείπτως βασιλευόμενοι, ἐθεωροῦντο ἀλλότριοι τοῦ ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ ἐλευθέραις πολιτείαις ζῶντος καὶ προκόπτοντος εἰς τὸν πολιτισμὸν Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ὅτε δ' ἔπειτα ἐγνώσθησαν μὲν τοῖς Ἕλλησιν, ἐπεβλήθησαν δ' ὅμως τούτοις ἐξησθενωμένοις ὡς νικηταί, τότε ἀνεπτύχθη ἄλλη ἀντίθεσις τούτων πρὸς ἐκείνους. Παλαιὰ ἄρα συνήθεια καὶ νεώτεραι πολιτικαὶ σχέσεις καὶ ἐξαρτήσεις ἠδύναντο κάλλιστα νὰ ἐξαρκέσωσιν εἰς γένεσιν τῆς ἀντιδιαστολῆς τῶν Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων, οὐχὶ ἐθνικὴ διαφορά.

Ἡ δὲ μεταφορικὴ φράσις «ἡ Μακεδονικὴ γλῶσσα ἦτο συγγενὴς τῆς Ἑλληνικῆς», οὐδὲν σαφὲς καὶ ἀκριβὲς διδάσκει· διότι συγγενὴς γλῶσσα ἦτο βεβαίως καὶ ἡ Λατινικὴ καὶ ἡ Θρᾳκικὴ καὶ ἡ Ἰλλυρικὴ καὶ ἡ Περσικὴ καὶ ἡ Ἀρμενικὴ κλπ., ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν πρὸς Διόνυσον. Τὸ ζήτημα περὶ οὗ πρόκειται εἶναι νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς ἂν ἡ ἐν Μακεδονίᾳ λαλουμένη γλῶσσα ἦτο Ἑλληνική τις διάλεκτος ἢ οὐχί. Πρῶτον, νομίζω, πρέπει ν' ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν ἦτο καὶ ἔπειτα νὰ ζητηθῇ ἂν ἦτο ὁμοία ἄλλῃ τινὶ τῶν Ἰαπετικῶν γλωσσῶν εἴτε τῇ Ἑλληνικῇ εἴτε οἱᾳδήποτε ἄλλῃ.

Ὁ δὲ κ. Meyer διαλαμβάνων ἐν τῷ μνημονευθέντι τόπῳ περὶ τῆς γλώσσης τῶν Μακεδόνων περιοριζόμενος δ' εἰς τὴν ἐξέτασιν μόνων τῶν Μακεδονικῶν λέξεων, ἐρωτᾷ: «Ἐπιβάλλεται ἡμῖν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων ἦτο Ἑλληνική, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λέξεων ὅσαι Μακεδονικαὶ λεγόμεναι ἐτυμολογοῦνται ἀναντιλέκτως ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς; Νομίζω οὐχί· φρονῶ μάλιστα ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπαρχουσῶν τούτων Μακεδονικῶν λέξεων εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξενεχθῇ τις κρίσις περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς γλώσσης».

Αἰτιολογεῖ δὲ τὴν γνώμην ταύτην ἣν ἐναντίαν τῷ August Fick ἐκφράζεται διατεινόμενος α) ὅτι πολλαὶ τῶν λέξεων τούτων φαίνονται ὅλως ἀλλόκοτοι· β) ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες παρίστων τοὺς ξένους φθόγγους οὓς ἤκουον, σφόδρα ἀτελῶς, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὅτι τὸ λεξικὸν τοῦ Ἡσυχίου, ἐν ᾧ διεσώθησαν ἡμῖν αἱ Μακεδονικαὶ λέξεις,

παρεδόθη κακῶς· γ) ὅτι τῆς κλίσεως τῆς διαλέκτου ταύτης ἡμεῖς οὐδεμίαν ἔχομεν γνῶσιν, καὶ ὅμως αὕτη τῶν κυρίων χαρακτήρων· δ) ὅτι ἡ παράδοσις τῶν ὡς Μακεδονικῶν φερομένων λέξεων σφόδρα συγκεχυμένη, ἀφοῦ πολλαὶ τούτων ἀλλαχοῦ μὲν ὀνομάζονται Μακεδονικαὶ ἀλλαχοῦ δ' ἄλλως· ε) ὅτι ἴσως οἱ Μακεδόνες παραλαβόντες παρὰ τῶν ἀστυγειτόνων Ἑλλήνων τὰς Ἑλληνικὰς λέξεις ταύτας διέφθειραν αὐτὰς καὶ μετέτρεψαν τὰ δασέα εἰς μέσα λ. χ. *καθαρὸς καδαρός*, Ξανδικός, *Φίλιππος Βίλιππος*, *Βερενίκη* κλπ. ζ) ὅτι πολλαὶ λέξεις μένουσιν ἀνεξήγητοι ὡς παντάπασιν ἀνελλήνιστοι.

Ἐξετάσωμεν τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα καθ' ἣν προηνέχθησαν τάξιν.

Εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι πολλαὶ τῶν Μακεδονικῶν λεγομένων λέξεων φαίνονται ἀλλόκοτοι καὶ μένουσιν ἀνερμήνευτοι· ἀλλὰ μὴ δὲν φαίνονται ἡμῖν ἀλλόκοτοι κατὰ πρῶτον καὶ τοσαῦται Αἰολικαὶ καὶ Δωρικαὶ λέξεις καὶ μὴ ἄλλαι οὐκ ὀλίγαι τούτων τε τῶν διαλέκτων καὶ τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς δὲν παραμένουσι μέχρι σήμερον ἀνετυμολόγητοι, ἤτοι ἄνευ ἀντιστοίχων ἐν ἄλλαις γλώσσαις; Ἀλλὰ τίς τούτου ἕνεκα ἠρνήθη τὸν Ἑλληνισμὸν τῶν διαλέκτων τούτων; ἢ τίς ἀμφιβάλλει ὅτι ἂν παρεδίδοντο ἡμῖν ἀρχαιόθεν πολλὰ μνημεῖα τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου καὶ ἡμεῖς ταῦτα πρῶτον ἐδιδασκόμεθα, θὰ εὑρίσκομεν ἀλλόκοτα καὶ ἀνερμήνευτα οὐκ ὀλίγα αὐτῶν τούτων τῶν Ἰωνικῶν τοῦ Ὁμήρου καὶ τῶν Ἀττικῶν τοῦ Θουκυδίδου καὶ Πλάτωνος; Τὸ δυσερμήνευτον ἢ καὶ ὅλως ἀνερμήνευτον πολλῶν Μακεδονικῶν λέξεων νοεῖται κάλλιστα, ἄν τις μόνον ἐνθυμῆται ὅσα ἤδη ὁ Πλάτων ἐν Κρατύλῳ 421 d, διέλαβε περὶ τῶν παλαιοτάτων λέξεων εἰπών: «Ὃ ἂν μὴ γιγνώσκομεν, βαρβαρικόν τι τοῦτ' εἶναι· εἴη μὲν οὖν ἴσως ἄν τι τῇ ἀληθείᾳ καὶ τοιοῦτον αὐτῶν, εἴη δὲ κἂν ὑπὸ παλαιότητος τὰ πρῶτα τῶν ὀνομάτων ἀνεύρετα εἶναι· διὰ γὰρ τὸ πανταχῇ στρέφεσθαι τὰ ὀνόματα οὐδὲν θαυμαστὸν ἂν εἴη, εἰ ἡ παλαιὰ φωνὴ πρὸς τὴν νυνὶ βαρβαρικῆς μηδὲν διαφέρει».

Δῆλον ἄρα ὅτι αἱ Ἑλληνικαὶ λέξεις ἐν τῷ στόματι τῶν μακρὰν τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ζώντων Μακεδόνων ἠδύναντο κάλλιστα νὰ μὴ συμβαδίσωσιν ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτῶν ὁμοίως ταῖς ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι ἢ καὶ νὰ μείνωσι πολυειδῶς στάσιμοι, ἐντεῦθεν σήμερον ἐμποιοῦσιν ἡμῖν ὁρμωμένοις ἐκ τῆς γνώσεως τῆς ἄλλης Ἑλληνικῆς ἐντύπωσιν

ἀλλόκοτον καὶ ξένην, ἀλλὰ τοῦτο προφανῶς οὐδὲν κατ' αὐτῶν ἀποδεικνύει. Πρόσθες ὅτι αἱ λέξεις αὗται παρεδόθησαν ἡμῖν, καθ' ἃ καὶ ὁ Abel σελ. 118 παρατηρεῖ, ὑπὸ μεταγενεστέρων γλωσσογράφων, ὅτι καὶ συνελέχθησαν μετὰ τὴν ἐπίδοσιν καὶ ἐξάπλωσιν ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον τῶν Μακεδόνων, ἤτοι οὐχὶ πρὸ τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων· ὅτι τότε διάφοροι λαοὶ εἶχον ἀναμιχθῇ πανταχοῦ μετὰ τῶν Μακεδόνων· ὅτι οἱ λεξικογράφοι οὗτοι δὲν ἠδύναντο νὰ εἶναι δεινοὶ περὶ τὴν κριτικὴν διάγνωσιν τῆς καταγωγῆς τῶν καταγραφομένων λέξεων, καὶ ὅτι κατ' ἀνάγκην θὰ ἔπραττον ὅ,τι καὶ οἱ νῦν γλωσσάρια συντάσσοντες τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος, ἤτοι θὰ συνέλεγον καὶ κατέγραφον οὐχὶ ὅσα ἐφαίνοντο αὐτοῖς κοινὰ καὶ ὁμαλά, ἀλλ' ὅσα ἀσυνήθη καὶ ἔκτροπα καὶ δὴ μάλιστα τὰ ξένα καὶ ἔκφυλα. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἀληθῶς ἔχει, κατανοεῖ ἕκαστος παρατηρήσας ὅτι ἀναγράφονται ὡς Μακεδονικοὶ τύποι λέξεως τοιοῦτοι οἳ ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἦσαν ἅπαντες Μακεδονικοί, οἷον *κεβαλή*, *κεβλή*, *γαβαλά*. Οὐδὲ τὰ τοπικὰ τῆς Μακεδονίας ὀνόματα, ὅσα τυχὸν μὴ ἐτυμολογῶνται, ὀφείλουν νὰ ἐκλαμβάνωνται ὡς δείγματα τῆς βαρβαρότητος τῶν κατοίκων αὐτῆς· διότι ἄλλως βάρβαρος θὰ εἶναι καὶ ὁ τῆς Φθίας Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ τῆς Κρήτης Ἰδομενεὺς καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ τῆς πολυχρύσοιο Μυκήνης Ἀγαμέμνων. Ἔπειτα ἐν Μακεδονίᾳ οὐκ ὀλίγα ἀπαντῶσι τοπικὰ ὀνόματα προδήλως Ἑλληνικά, λ. χ. *Αἰγαί*, *Ἁλία*, *Ἁλιάκμων*, *Ἄργισσα*, *Κάστορος Λίμνη*, *Ἐχέδωρος* (ὀνομασθεὶς οὕτω μετὰ τὴν κατάκτησιν ἀντὶ Ἠδωνός), *Ὀρεστὶς* κλπ. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ καθολικὸν ὄνομα *Μακεδονία Μακεδὼν* εἶναι Ἑλληνικόν, πρβλ. *μακεδανή*: μακρά, ὑψηλή, καὶ Ὀδυσ. κ, 106 οἷά τε φύλλα μακεδνῆς αἰγείροιο. Καὶ Μακέται οἱ Μακεδόνες, Μακετία ἡ Μακεδονία παλαιότερον. Ὁμοίως εἶναι Ἑλληνικὸν καὶ τὸ παλαιότερον ὄνομα τῆς κάτω Μακεδονίας ἡ *Ἠμαθία*.

6) Οὐδ' ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν ἀμελεῖς περὶ τὴν παράστασιν τῶν ξένων φθόγγων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα κατὰ τῆς γνησιότητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων· διότι τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο τότε μόνον δύναται νὰ εἶναι ἰσχυρόν, ὅταν ἀποδειχθῇ καὶ βεβαιωθῇ τὸ ἀλλόφυλον τῶν Μακεδόνων καὶ τὸ βάρβαρον τῆς γλώσσης αὐτῶν· ἐφ' ὅσον δ' ὅμως ἡ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἄκριτον ἢ

πιθανώτερος φαίνεται ὁ Ἑλληνισμὸς αὐτῶν, δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ τι ὅτι τοὺς ξένους φθόγγους ἀτελῶς παρίστων οἱ ἀρχαῖοι, ἀφοῦ ἐν τούτοις οὐχὶ περὶ ξένων ἀλλὰ περὶ Ἑλληνικῶν λέξεων καὶ φθόγγων πρόκειται. Ἢ τίς δύναται λ. χ. ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ λέξεων οἷον ἀγκαλίς, ἀμαλή, ἄξος, ἀορτή, γυάλας, γυρίτας, δαίτας, ἐρινάδες, ζέρεθρον, κώρυκος, μήκυρος, σαυτορία, χάρων, Ἀμύντας, Ἀλκέτας, Ἀντίγονος, Βάλακρος, Βερενίκη, Βίλιππος, Κράτερος, Λᾶγος, Λεόνατος, Παρμενίων, Πευκέστας κλπ. κλπ. ὅτι εἶναι Ἑλληνικώταται; ἀλλὰ τότε τί πρὸς τὸ ζήτημα ἂν τὰς βαρβαρικὰς λέξεις κακῶς παρίστων διὰ τοῦ ἀλφαβήτου αὐτῶν οἱ ἀρχαῖοι;

Ὅτι δ' ἡ παράδοσις τοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἡσυχίου δὲν εἶναι ἡ ἐπιθυμητή, εἶναι ἀναντίλεκτον· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀποχρῶν λόγος, ἵνα μὴ τὰ ἐν αὐτῷ τεκμήρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων ληφθῶσιν ὡς μάρτυρες κατὰ τὴν περὶ τούτου ἐξέτασιν καὶ κρίσιν· ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι εὐτυχῶς οὐχὶ διὰ μόνου τοῦ λεξικοῦ τούτου περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς ἡ μικρὰ γνῶσις, ἣν ἔχομεν, τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου, ἀλλὰ καὶ ἄλλοθεν. Γνωστὸν λ. χ. εἶναι ὅτι οὐκ ὀλίγας Μακεδονικὰς λέξεις διέσωσεν ἡμῖν ὁ Ἀθήναιος ἐκ τοῦ γλωσσογράφου Ἀμερίου καὶ ἄλλοθεν παραλαβών, ἄλλας ὁ Πολυδεύκης, ἄλλας ὁ Φρύνιχος, ἄλλας ὁ Σουΐδας καὶ ἄλλας διάφοροι Σχολιασταί· λ. χ. Ἀθήναιος Γ' 87, b «Ἡγήσανδρος δ' ἐν ὑπομνήμασι τὰς τραχείας φησὶ κόγχας ὑπὸ μὲν Μακεδόνων κωρύκους καλεῖσθαι, ὑπὸ δὲ Ἀθηναίων κριούς»· καὶ Γ' 114 b «Σέλευκος μὲν δράμιν ὑπὸ Μακεδόνων οὕτω καλούμενον, δάρατον δ' ὑπὸ Θετταλῶν». ΣΤ' 267 c «Ἀμερίας δὲ ἑρκίτας φησὶ καλεῖσθαι τοὺς κατὰ τοὺς ἀγροὺς οἰκέτας»· καὶ Δ' 176, c «οὐκ ἀγνοῶ δ' ὅτι Ἀμερίας ὁ Μακεδὼν ἐν ταῖς γλώσσαις τιτύρινόν φησι καλεῖσθαι τὸν μόναυλον»· καὶ Ι' 455 e «Μακεδόνες τὸν ἀριθμὸν κοῖον προσαγορεύουσιν» (1)· καὶ ΙΔ' 658 e «καὶ ἴσως πάντα τὰ

(1) Ἐν τοῖς λεξικοῖς ἀναγράφεται ἡ λέξις ὡς γένους ἀρσενικοῦ, ὁ *κοῖος*· ἀλλ' ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Ἀθηναίου δὲν ἀποδείκνυται τὸ γένος αὐτῆς· διὰ τοῦτο προτιμότερον φαίνεταί μοι νὰ ἐκληφθῇ οὐδετέρως *τὸ κοῖον* καὶ νὰ παραχθῇ ἐκ τοῦ *κοέω, κόης, κοάω, θυοσκόος* κλπ., ὅτε τὸ *κοῖον* = κόϜιον = τὸ γνώρισμα, τὸ διαγνωστικὸν μέσον, κάλλιστα ἠδύνατο νὰ λεχθῇ ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν.

τοιαῦτα ἐπιδειπνίδας ἔλεγον οἱ Μακεδόνες»· καὶ Ι' 701 a «ἐλάνη δὲ ἡ λαμπὰς καλεῖται ὡς Ἀμερίας φησί»

αἰγίποψ: ἀετὸς ὑπὸ Μακεδόνων ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ.

«ἄργελλα· οἴκημα Μακεδονικόν, ὅπερ θερμαίνοντες λούονται» Σουίδ.

«διακόνιον Ἀμερίας, διακόνια τὰ κατὰ τὴν εἰρεσιώνην τῷ Ἀπόλλωνι πλασσόμενα πέμματα» Σουίδας.

«ἐπήβολος· ἀσφαλής· οὕτω καὶ Ἀμερίας ἀπέδωκεν ἐν ταῖς γλώσσαις»·ἐν Σχολ. εἰς Ἀπολλ. Ῥόδιον Β' 1284. Ὁμοίως λισσός, Ἀμερίας ἐν γλώσσαις λισσὸν τὸ ὑψηλὸν ἀποδίδωσι. Σχολ. εἰς Ἀπολλ. Ῥόδιον Β' 384. Κοράσιον Φρύνιχος καὶ ἄλλοι, ἐν δὲ τοῖς Σχολίοις τοῦ Ὁμήρου εἰς Υ 404 ἀναγινώσκεται . . . κοράσιον μᾶλλόν ἐστι Μακεδονικόν.

χάρων ὁ λέων κατὰ Μακεδόνας, Τζέτζης εἰς Λυκόφρονα 455· «καρπαία ὄρχησις Μακεδονική», λέγει ὁ Ἡσύχιος, ἀλλ' ἡ λέξις ἀναγινώσκεται καὶ ἐν Ἀθηναίῳ Α' 15 F καὶ Ξενοφ. Ἀνάβ. Ϛ' 1, 7. Ὁμοίως καταπέλται Μακεδονικοὶ ὁ Πολυδεύκης Α' 159 καὶ Πολύβιος καὶ ἄλλοι.

κομμάραι ἢ κομάραι· καρίδες Μακεδόνες, Ἡσυχ. ἀλλὰ καὶ Ἀθήναιος Ζ' 306, c κάμμοροι Ἐπίχαρμος. . . Ἔστι δὲ καρίδων γένος κλπ. κλπ. Τὰ παρατεθέντα παραδείγματα ἀρκοῦσι, νομίζω, νὰ πείσωσι πάντας ὅτι ἡ κακὴ παράδοσις τοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἡσυχίου ἀντισηκουμένη ὁπωσδήποτε ὑπὸ τῶν ἄλλων πηγῶν ὧν ἔχομεν τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου, δὲν δύναται νὰ παρακωλύσῃ καὶ ἐλαττώσῃ τὴν χρῆσιν τοῦ λεξικοῦ τούτου εἰς λύσιν τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ ἐθνολογικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.

γ) Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡμεῖς μικρὰν ἔχομεν γνῶσιν τῆς κλίσεως καὶ συντάξεως τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου, ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἡ φωνητική, ἤτοι τὸ σπουδαιότατον γνώρισμα τῶν διαλέκτων (πρβλ. Paul, Principien der Sprachgeschichte[2] σελ. 44) ἀρκεῖ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς τὸ ἀληθές, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ, ὡς γνωστόν, οἱ πλεῖστοι χαρακτῆρες τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης οἱ διαστέλλοντες αὐτὴν ἀπὸ τῶν συγγενῶν γλωσσῶν ἀναφέρονται εἰς τὴν φωνητικήν. Ἂν ἄρα οἱ χαρακτῆρες τῆς γνωστῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης οἱ ἐκ τῆς φωνητικῆς λαμβανόμενοι ἀνευρίσκωνται ἀναντιλέκτως καὶ ἐν ταῖς Μακεδονικαῖς

λέξεσιν, οὐδεὶς ἀνθρώπων δικαιοῦται ν' ἀμφισβητήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἀγνοεῖται ἡ κλίσις αὐτῆς. Οὐδεμία δ' ἀμφιβολία ὅτι ἂν καὶ αὕτη ἐγινώσκετο, πλείονας θὰ εἴχομεν ἀποδείξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῆς διαλέκτου τῶν Μακεδόνων.

δ) Ὅτι ἡ παράδοσις τῶν ὡς Μακεδονικῶν φερομένων λέξεων δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη συγχύσεως, ἀλλὰ πολλαὶ τούτων ἀλλαχοῦ ἄλλοις ἀποδίδονται, εἶναι ἀληθές, ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς στερεῖ αὐτὰς τῆς ἀποδεικτικῆς δυνάμεως. Διότι κατ' ἐμὴν γνώμην ἴσα ἴσα ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου μαρτυροῦσιν αἱ λέξεις ἐκεῖναι ὅσαι φέρονται μὲν ὡς Μακεδονικαί, ἀνήκουσι δ' ὅμως καὶ ἄλλαις διαλέκτοις πλὴν τῆς Κοινῆς· πρβλ. ἀμαλός, δαίτας, (πτόλεμος) -Πτολεμαῖος, γύαλον-γυάλας, λισσὸς ἃ Ὁμηρικὰ καὶ Μακεδονικά· μύκηρος Λακωνικὸν καὶ Μακεδονικόν· ζέρεθρον Ἀρκαδικὸν καὶ Μακεδονικόν· ἐλάνη παρά τε Νικάνδρῳ τῷ Κολοφωνίῳ καὶ Ἀμερίᾳ· κάμμοροι Συρακόσιον καὶ κομάραι Μακεδονικόν· Ἀπελλαῖος μὴν ἐν Κρήτῃ, Ἡρακλείᾳ, Δελφοῖς καὶ Μακεδονίᾳ· ὀνομαστικαὶ ἀρσενικῶν ὀνομάτων εἰς *-τὰ* ἀντὶ *-τας* ὑπῆρχον καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐκ τῆς Ἀττικῆς καὶ Κοινῆς θὰ ἠδύναντο νὰ δανεισθῶσι λέξεις καὶ τύπους οἱ Μακεδόνες, ἂν βάρβαροι κατ' ἀρχὰς ὄντες ἐξηλληνίζοντο. ἔπειτα, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀπωτάτω τῆς Μακεδονίας λαλουμένων τούτων διαλέκτων οὐδέποτε οὐδαμῶς.

Ὁμοίως συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου ἡ διάφορος σημασία πολλῶν λέξεων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, διότι ἂν οἱ Μακεδόνες ἐμάνθανον αὐτὰς παρὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, αὐτοὶ ἀλλόγλωσσοι ὄντες τὸ πρότερον, ὤφειλον νὰ μεταχειρίζωνται αὐτὰς ἐφ' ἧς καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες σημασίας· νῦν δὲ πρβλ. ὁπλαὶ =πυξίδες, ἀορτὴ=ἄγγος δερμάτινον ἱματίων, χάρων=ὁ λέων, διακόνια=πέμματα, ἀγκαλὶς οὐχὶ ἄχθος ἀλλὰ=δρέπανον, ἀκόντιον=ῥάχις, κάραβος=πύλη, παρεμβολὴ=στρατόπεδον, κλπ.

Ὡσαύτως ὑπὲρ τῆς αὐτῆς γνησιότητος συνηγοροῦσι καὶ αἱ Μακεδονικαὶ λέξεις ἐκεῖναι ὅσαι ἢ ἀγνοοῦνται ὅλως ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλληνικῇ ὡς προσηγορικά, σῴζονται δὲ μόνον ὡς κύρια ὀνόματα, λ. χ. Κύρνος παρὰ Θεόγνιδι, ἀλλὰ κύρνοι: νόθοι (Μακεδόνες κατὰ Φώτιον), ἢ ἀντιστρόφως μόνον ὡς κύρια ὀνόματα εἶναι ἐν Μακεδονίᾳ γνωστά,

ἐν δὲ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι ἢ διὰ παντὸς ἦσαν ἄγνωστα τὰ κύρια ὀνόματα ταῦτα ἢ μόνον βραδύτερον ἐγνώσθησαν ἰδίως ἀπὸ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων καὶ ἑξῆς, λ. χ. Βίλιππος (611 π. Χ.), Ἀντίγονος, Ἀλκέτας (550), Ἀμύντας (560), Βάλακρος, Βερενίκη, Ἑκατερός, Κάλας, Κάσσανδρος, Κοῖνος, Κράτερος, Κρίνων, Λᾶγος, Λαγίδας, Λεόνατος, Μενίδας, Παρμενίων, Πευκέστας, Πτολεμαῖος, Πολυσπέρχων, Σέλευκος κλπ. Ὅτι δὲ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς γνησιότητος μαρτυροῦσι καὶ λέξεις Ἑλληνικαὶ μὲν προφανῶς, ἀλλ' ὧν ὁ τύπος ἰδιάζει μόνῃ τῇ Μακεδονίᾳ, λ. χ. πυλαυρός=πυλωρός, σαυτορία=σωτηρία, πρόδηλον.

ε) Οὐδεὶς σωφρονῶν δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ παραλάβωσι πολλὰς λέξεις παρὰ τῶν ἀστυγειτόνων Ἑλλήνων οἱ Μακεδόνες καὶ τούτων τὰ δασέα φ θ νὰ τρέψωσιν εἰς μέσα β δ· ἀλλὰ τὸν δανεισμὸν τοῦτον καθιστῶσιν ἀπίθανον ὅλως, καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐρρήθη, λέξεις διαφόρου σημασίας (ἀκόντιον, ἀγκαλὶς) ἢ ἀπαντῶσαι ἐν διαλέκτοις μακρὰν τῆς Μακεδονίας λαλουμέναις (μύκηρος, ζέρεθρον) ἢ ἀναγινωσκόμεναι παρὰ μόνῳ τῷ Ὁμήρῳ (ἀμαλός, δαίτας), ἤτοι ἐνωρὶς ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν χρήσεως ἐκλιποῦσαι.

ζ) Ὅτι τὸ ἀνερμήνευτον καὶ ἀνετυμολόγητον τῶν ὡς Μακεδονικῶν φερομένων λέξεων οὐδὲν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ αὐτῶν ἀποδεικνύει, ἐλέχθη ἤδη, καθὼς καὶ ὅτι δυνατὸν νὰ μὴ εἶναι τὸ παράπαν γνήσιαι Μακεδονικαὶ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἄγνωστοι λέξεις αὗται, ἀλλὰ βαρβαρικαὶ τῶν περιοίκων ἢ καὶ Ἀσιατῶν ἀλλοφύλων. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐγένετο, ἐλπίζω, δῆλον, ὅτι ὅσα ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου προήνεγκεν ὁ κ. G. Meyer, δὲν ἀποδεικνύουσιν ἀληθῶς τὸ ἀλλόφυλον αὐτῆς.

Κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων ἐξήνεγκε γνώμην, καθ' ἃ ἐλέχθη, καὶ ὁ O. Müller, ὃς τοὺς Μακεδόνας λέγει Ἰλλυριοὺς καὶ τὴν διάλεκτον αὐτῶν Ἰλλυρικήν· αἰτιολογεῖ δὲ τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην περὶ τῆς γλώσσης τῶν Μακεδόνων (σελ. 60) διατεινόμενος ὅτι «ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ ἀπαντῶσι πλῆθος βαρβαρικῶν λέξεων εἰς δήλωσιν ἁπλῶν καὶ προχείρων πραγμάτων (1), ἃς ἡμεῖς κατὰ

(1) Λ. χ. κύνας: ἐστερικὰς ὑπὸ Μακεδόνων, σκοίδος: ἀρχή τις, ἄβαγνα, ἄδδαι, ἀδῆ, ἀκρέα, ἄξος κλπ.

τοσοῦτο μᾶλλον δικαιούμεθα νὰ ὑπολάβωμεν Ἰλλυρικάς, καθ' ὅσον εἰ καὶ ἐλάχιστα ὑπελείφθησαν ἡμῖν ἴχνη τῆς Ἰλλυρικῆς καὶ Ἀθαμανικῆς γλώσσης, οὐχ ἧττον εὑρίσκονταί τινες αἳ καλοῦνται καὶ Μακεδονικαί. (Οὕτω λ. χ. Σαυάδαι Μακεδονιστὶ καὶ Δευάδαι Ἰλλυριστὶ = Σειληνοί τινες δαίμονες, δράμις ἢ δράμιξ εἶδος ἄρτου Μακεδονικὸν καὶ Ἀθαμανικὸν παρ' Ἀθηναίῳ Γ' 114, b) (1). Ἂν δὲ τοιαύτη βαρβαρικὴ βάσις ἔλειπε, δὲν νοεῖται εὐκόλως, διατί καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος ἦτο ἀδιανόητος τοῖς Ἕλλησι (τοῦτο φαίνεται ὅτι ὀφείλομεν νὰ πιστεύσωμεν ἐξ ὧν Κούρτιος Ῥοῦφος ἐν IV 9, 35 λέγει). Ἀλλ' ἐπίσης εἶναι ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἤδη πρὸ παντὸς Ἀττικοῦ πολιτισμοῦ εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν Ἰλλυρικὴν διάλεκτον ταύτην, μεθ' ἧς παρήγαγε τὴν μικτὴν γλῶσσαν, ἥτις ἐφεξῆς ἐκλήθη Μακεδονική. Τὰς ὀνομαστικὰς *ἱππότα* δὲν ἠδύναντο οἱ Μακεδόνες νὰ παραλάβωσι παρὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' οἱ Θεσσαλοί, οἱ Δρύοπες, ἴσως οἱ Πελασγοὶ καθόλου ἐλάλουν οὕτως. (Ἀπολλώνιος ἐν τῷ περὶ Συντάξ. Γ' 7 ὀνομάζει τὴν χρῆσιν ταύτην Μακεδονικὴν ἢ Θεσσαλικήν, ὁ δὲ Sturz σελ. 28, 5 συνάγει ἐντεῦθεν ὅτι παλαιότερον ἡ Μακεδονικὴ δυσκόλως θὰ διεκρίνετο τῆς Δωρικῆς). Παναρχαίαν ἀνάμιξιν ἐλέγχει καὶ ἡ μεγάλη μεταβολὴ ἡ τὰς λέξεις σχεδὸν ἀγνωρίστους ἐν τῷ στόματι τῶν Μακεδόνων καθιστῶσα, οἳ κατ' ἀρχὰς ἀδυνατοῦντες νὰ προφέρωσι τὰ δασέα *φ*, *χ*, *θ*, ἀπήγγελλον τὰ μέσα *β*, *γ*, *δ*, ἴσως κατὰ συνήθειαν Ἰλλυρικήν».

Ὅτι ταῦτα τοῦ δαιμονίου ἀνδρὸς τὰ ἐπιχειρήματα εἶναι ἀσθενέστατα καὶ ὅλως ἀνάξια τῆς πασιγνώστου φιλολογικῆς δεινότητος αὐτοῦ, εὐκόλως κατανοεῖ ἕκαστος, ἂν μόνον ἐνθυμηθῇ α') ὅτι τῶν βαρβαρικῶν λεγομένων ὑπ' αὐτοῦ λέξεων ἔνιαι ἑρμηνεύονται καλῶς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς, λ. χ. *ἄξος* = ὕλη, *ἀδῆ* = οὐρανός, καὶ *ἀδραιὰ* = αἰθρία, *ἀκρέα* = παῖς θήλεια (ἴδε Fick ἐν περιοδικῷ Kuhn Τόμ. ΚΒ' σελ. 195, 197. 199.). β') ὅτι τῶν λέξεων ἐκείνων, αἵτινες δῆθεν ἀποδεικνύουσι τὴν Ἰλλυρικὴν καταγωγὴν τῶν Μακεδόνων, ἡ μὲν διαφέρει πάμπολυ (*Σαυάδαι*, *Δευάδαι*), ἡ δὲ ἀνῆκε τοῖς Ἀθα-

(1) Ἂν μὴ σφάλλωμαι, ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς λέξεως *δράμις* καὶ *δράμιξ* συνηγορεῖ ὁ διπλοῦς αὐτῆς τύπος· πρβλ. πέμφιξ πέμφιγος καὶ πεμφὶς -ίδος, λίθαξ λίθακος καὶ λιθὰς -άδος, ψίαξ καὶ ψιάς, ῥῶπαξ καὶ ῥωπὰς κλπ.

μᾶσι, περὶ ὧν ὁ μὲν πολὺ πρεσβύτερος καὶ δὴ ἀξιοπιστότερος Στράβων (1) ἀποφαίνεται ὅτι ἦσαν Ἠπειρῶται καὶ ὁ Πολύβιος Δ΄ 2 ὅτι Αἰτωλοὶ (διὰ τὸ ὁμόρους αὐτοῖς εἶναι) καὶ ὁ Ἀππιανὸς ἐν Μακεδονικῆς 2-3 ὁμοίως ὅτι Ἕλληνες (ἴδε καὶ σημ. κάτωθι), ὁ δὲ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ὅτι ἦσαν Ἰλλυριοί· γ΄) ὅτι μία τις λέξις οἱαδήποτε δὲν ἀρκεῖ νὰ χαρακτηρίσῃ ἐθνολογικῶς λαόν τινα (καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἔλεγον *δάρατον* ἄρτου εἶδός τι κατ' Ἀθήναιον Γ΄ 116, b, ἀλλ' οὐδεὶς ἠβουλήθη ἐκ τοῦ ἀγνώστου τούτου ὀνόματος νὰ συναγάγῃ συμπέρασμά τι περὶ τοῦ ἐθνολογικοῦ αὐτῶν χαρακτῆρος), ὅταν μάλιστα ἄλλαι πολλαὶ ὑπὲρ τοὐναντίου μαρτυροῦσαι ὑπάρχωσι καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τἀναντία ἀποδεικνύωνται· δ΄) ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐνόουν τὴν Μακεδονικὴν διάλεκτον ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οὐδαμῶς συνάγεται, ὡς ἐγὼ κρίνω, ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Κουρτίου εἰς ὃ γίνεται ἡ παραπομπή. Διότι οὗτος διηγούμενος τὴν δίκην τοῦ Φιλώτου λέγει ὅτι ὁ Φιλώτας μετὰ τὴν κατηγορίαν τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ βασιλέως καταπλαγεὶς ἐδίσταζε ν' ἀπολογηθῇ, διὸ ὁ βασιλεὺς λέγει πρὸς αὐτὸν «Macedones de te judicaturi sunt. quaero an **patrio sermone** sis apud eos usurus». Ὁ δὲ ἀπήντησε «Praeter Macedonas plerique adsunt, quos **facilius** quae dicam percepturos arbitror, si eadem lingua fuero usus, qua tu egist». Κατὰ τὸν Φιλώταν ἄρα ἄνδρες ἐν τῷ στρατῷ παρευρισκόμενοι καὶ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος καταγόμενοι οὐχὶ ἐκ τῆς Μακεδονίας, ὄντες δὲ πολυάριθμοι (plerique), θὰ κατενόουν τὸν λόγον αὐτοῦ *εὐκολώτερον*, ἂν ἐξεφωνεῖτο ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ ἢ ἂν ἐν τῇ Μακεδονικῇ. Ἀλλὰ τοῦτο προκειμένου περὶ ὅλως ξένης γλώσσης εἶναι ἄτοπον, διότι οὔτε εὐκόλως οὔτε εὐκολώτερον οὔτε οὐδαμῶς θὰ ἠδύναντο νὰ νοήσωσιν, ἂν ἦτο ξένη

(1) Ζ΄ 321 «Ἀκαρνανίας δὲ καὶ Αἰτωλίας ἄνω Θεσπρωτοὶ καὶ Κασσωπαῖοι καὶ Ἀμφίλοχοι καὶ Ἀθαμᾶνες Ἠπειρωτικὰ ἔθνη». Καὶ 326 «Ἠπειρῶται δ' εἰσὶ . . . Μολοττοί τε καὶ Ἀθαμᾶνες καὶ Αἴθικες καὶ Τυμφαῖοι καὶ Ὀρέσται...» Καὶ Θ΄ 427 «Ἀθαμᾶνες δ' ὕστατοι τῶν Ἠπειρωτῶν εἰς ἀξίωμα προαχθέντες . . . καὶ μετ' Ἀμυνάνδρου τοῦ βασιλέως δύναμιν κατασκευασάμενοι». Ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Φλαμινίου εἰς Ῥώμην, ἵνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων πάντων συνηγορήσῃ· καὶ παρὰ Λιβίῳ ἐν ΚΓ΄ 62 ἐν τοῖς περὶ εἰρήνης λόγοις τῷ 197 συμβουλεύει, ita componendam pacem esse, ut Graecia etiam absentibus Romanis satis potens tuendae simul pacis libertatisque esset.

ἀληθῶς γλῶσσα ἡ Μακεδονική· μετά τινος δὲ δυσκολίας, ἂν ἦτο διάλεκτος τις τῆς Ἑλληνικῆς, οἷα λ. χ. ἡ Αἰολικὴ ἢ ἡ Λακωνική.

Καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲ ἡ ἀπαίτησις ἵνα ὁμιλήσῃ ὁ Φιλώτας Μακεδονιστί, θὰ ἐφαίνετο παντάπασι παράλογος, ἂν οἱ Μακεδόνες λαλοῦντες ξένην γλῶσσαν ἦσαν ὅλως ἀκατάληπτοι τοῖς πολυαρίθμοις παρευρισκομένοις Ἕλλησιν· ἐνῷ ἡ ἀπαίτησις αὐτοῦ, ἵνα ὁ Φιλώτας ὑπερασπιζόμενος κατὰ τὰ πάτρια τῶν Μακεδόνων ἔθιμα ἐνώπιον τοῦ στρατοῦ μετασχηματισθέντος κατὰ τὴν Μακεδονικὴν συνήθειαν εἰς δικαστήριον, μεταχειρισθῇ ἅμα καὶ τὴν Μακεδονικὴν διάλεκτον τ. ἔ. ἵνα συμμορφωθῇ καὶ κατὰ τοὺς τύπους καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν πρὸς τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα, δὲν φαίνεται βεβαίως οὔτε παράλογος οὔτε ἄδικος. Ἐκ τοῦ χωρίου ἄρα τούτου τοῦ Κουρτίου οὐδαμῶς συνάγεται ὅπερ ἐδίδαξεν ὁ O. Müller, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τοὐναντίον.

ε΄) Πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσελάσῃ εἰς τὴν μεσόγειον Μακεδονίαν καὶ νὰ γίνῃ γνωστὴ τοῖς Ἰλλυριοῖς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα πρὸτοῦ ἡ Ἑλλὰς διὰ τῶν Μηδικῶν πολέμων ἀναδειχθῇ καὶ πρὸτοῦ ὁ Ἑλληνικὸς καὶ ἰδίᾳ ὁ Ἀττικὸς πολιτισμὸς ἀναπτυχθῇ καὶ ἐξαπλωθῇ, οὔτε ὁ Müller ἐδήλωσεν οὔτε ἄλλος τις δύναται νὰ νοήσῃ.

Τὸ δύσκολον ἢ μᾶλλον τὸ ἀδύνατον τοῦ πράγματος κατανοεῖ τις μάλιστα ἀποβλέψας εἰς τὴν φύσιν τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες καίπερ ἀπὸ ἓξ ὅλων αἰώνων ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν μέσῳ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἀδελφοὶ αὐτῶν ζῶντες, καίπερ τὴν αὐτὴν θρησκείαν αὐτοῖς ἔχοντες καὶ ἀεὶ συναγωνιζόμενοι αὐτοῖς οὐχ ἧττον διατηροῦσι τὴν Ἀλβανικὴν αὐτῶν γλῶσσαν. Αὐτόδηλον δ' ὅτι ἂν οἱ Ἀλβανοὶ ἐν τοσούτοις αἰῶσι μὴ ἐξηλληνίσθησαν καὶ ταῦτα πολλῷ μᾶλλον τῶν παλαιῶν ἀναγκαζόμενοι εἰς τοῦτο, οἱ ἀρχαῖοι ἐν Μακεδονίᾳ, ἤτοι μακρὰν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐν βραχυτέρῳ χρόνῳ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πάθωσι τοῦτο. Πρόσθες ὅτι καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ Abel σελ. 96 οὐδεμία παράδοσις ὑπάρχει ὅτι οἱ Ἰλλυριοὶ μετέβησαν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἰλλυρίας, λ. χ. εἰς Ὀρεστίδα. Πανταχόθεν ἄρα ἐλέγχεται ἀδύνατος ἡ δοξασία τοῦ O. Müller.

Εἰς τὴν ἀτοπίαν ταύτην φαίνεται περιπεσὼν ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ α΄) ὅτι, καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ Abel, περὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶχε μέγα τι ἰδανικὸν ἄκρας τελειότητος, ὅπερ ἔκρινεν ὅτι ἀμαυροῦται, ἂν καὶ ἄξεστοι Μακεδόνες ὠνομάζοντο διὰ τοῦ εὐγενοῦς τούτου ὀνόμα-

τος· β') δὲ ὅτι παρηρμήνευσε χωρίον τι τοῦ Στράβωνος Ζ' 326 «Ἔνιοι δὲ καὶ σύμπασαν τὴν μέχρι Κορκύρας Μακεδονίαν προσαγορεύουσιν, αἰτιολογοῦντες ἅμα ὅτι καὶ κουρᾷ καὶ διαλέκτῳ καὶ χλαμύδι καὶ ἄλλοις τοιούτοις χρῶνται παραπλησίοις, ἔνιοι δὲ καὶ δίγλωττοί εἰσιν» (1), καὶ οὕτως ἐταύτισε τοὺς Μακεδόνας οὐχὶ μετὰ τῶν Ἠπειρωτῶν (*μέχρι Κορκύρας*) ἀλλὰ μετὰ τῶν πολὺ βορειότερον κατοικούντων Ἰλλυριῶν, καὶ ἀπένειμε τοῖς Μακεδόσι τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ τὰ αὐτὰ ἤθη τοῖς Ἰλλυριοῖς καὶ οὕτως ἐχαρακτήρισε πάντας ὡς Ἰλλυριούς. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι ἂν ὁ Στράβων ἐνόει τὴν καθ' αὐτὸ Ἰλλυρικήν, δὲν θὰ ἐξέτεινε τὴν Μακεδονίαν πρὸς τὴν Ἤπειρον, ἀλλὰ πρὸς τὴν Ἰλλυρίδα, ἤτοι δὲν θὰ ἔλεγε μέχρι Κορκύρας, ἀλλὰ μέχρι Ἐπιδάμνου ἢ Λίσσου ἢ τοῦ ποταμοῦ Δρίλωνος ἢ τοιούτου τινός. Ἔπειτα αὐτὸς ὁ Müller ἀναφέρει χωρίον τοῦ Πολυβίου, ΚΗ' 8, 9, ἐν ᾧ δηλοῦται ὅτι διέφερεν ἡ γλῶσσα τῶν Ἰλλυριῶν ἀπὸ τῆς τῶν Μακεδόνων, «Παραγενομένων δ' αὐτῶν ἀκούσας (ὁ Περσεὺς) τὰ περὶ τοῦ Γενθίου πάλιν ἐξ αὐτῆς ἔπεμπε τὸν Ἀδαῖον καὶ σὺν τούτῳ τὸν Γλαυκίαν, ἕνα τῶν σωματοφυλάκων, καὶ τρίτον τὸν Ἰλλυριόν, **διὰ τὸ τὴν διάλεκτον εἰδέναι τὴν Ἰλλυρίδα**». Ἀλλὰ καὶ παραπέμψας εἰς τὸ χωρίον τοῦτο διατείνεται παραδόξως ὁ Müller, ὅτι ἐκ τῆς διαστολῆς τῆς Ἰλλυρικῆς καὶ Μακεδονικῆς γλώσσης οὐδεὶς δύναται νὰ συναγάγῃ ἀρχαίαν διαφορὰν αὐτῶν. Ὅτι δ' ὅμως ὁ Στράβων τοὺς Ἠπειρώτας, ἤτοι τοὺς πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ὠρικοῦ κατοικοῦντας Ἕλληνας, καὶ οὐχὶ τοὺς Ἰλλυριούς, ἤτοι τοὺς βορειότερον τοῦ Ὠρικοῦ, συνάπτει τοῖς Μακεδόσι λέγων ὅτι «λαλοῦσι τὴν αὐτὴν διάλεκτον κλπ.» δηλοῦται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἀποδεκτῆς γενομένης τῆς γνώμης τοῦ Müller ταύτης, ἤτοι τοῦ ὁμογλώσσου τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ἰλλυριῶν, ὁ Στράβων οὐ μόνον πρὸς τὸν Πολύβιον ἀντιφάσκει διδάσκοντα, ὅτι διέφερον αἱ γλῶσσαι τῶν ἐθνῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὸν λέγοντα ἀλλαχοῦ (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 6-7) τὴν Μακεδονίαν μέρος τῆς Ἑλλάδος, καὶ τέλος πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, διότι ὅτι οἱ Μακεδόνες ἐχρῶντο τῇ

(1) Ὅτι ὑπὸ τοὺς «ἐνίους διγλώττους» δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοῶνται οἱ κατοικοῦντες τὴν Μακεδονίαν, οἱ τὸ ὄνομα αὐτῶν διὰ τὴν πολιτικὴν ἐπικράτειαν μέχρι Κορκύρας, ἤτοι ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἑλληνικὴν Ἤπειρον ἐκτείναντες, τοῦτο εἶναι πρόδηλον.

Ἰλλυρικῇ γλώσσῃ οὐδεὶς παλαιὸς εἶπεν, ἀλλὰ τοὐναντίον πλεῖστοι τούτων μαρτυροῦσιν ὅτι Ἑλληνιστὶ ἐλάλουν (ἴδε κατωτέρω κεφ. Δ΄)· καὶ ἡ σήμερον δ' ἔτι χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν Μακεδονίᾳ ὁμοίως βοᾷ κατὰ τῆς ὑποτιθεμένης ἐπικρατήσεως τῆς Ἰλλυρικῆς ἐπὶ Στράβωνος αὐτόθι. Καὶ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου δὲ Δ΄ 125 λέγοντος «Ὡς εἶδε τοὺς Μακεδόνας προκεχωρηκότας τούς τε Ἰλλυριοὺς καὶ τὸν Ἀρριβαῖον μέλλοντας ἐπιέναι», δηλοῦται ὅτι ἀντίκεινται Μακεδόνες καὶ Ἰλλυριοί, ἤτοι ὅτι ἦσαν διάφοροι καὶ κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ.

Γ΄ Γλωσσολογικαὶ ἀποδείξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῶν Μακεδόνων.

Ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου καὶ δὴ καὶ τῶν Μακεδόνων ἀπεφήνατο, καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὁ πολὺς Fick, πολλὰς ἐτυμολογήσας Μακεδονικὰς λέξεις, εἰ καί τινας μετ' ἀμφιβόλου ἐπιτυχίας. Παραλείπων πᾶσαν ἀμφίβολον ἐτυμολογίαν καὶ περιοριζόμενος ἐν μόναις ταῖς ἀναμφισβητήτοις, ἀνευρίσκω, ὅτι, καθ' ἃ ἀνωτέρω εἶπον, οἱ κύριοι χαρακτῆρες τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης οἱ ἐκ τῆς φωνητικῆς λαμβανόμενοι ἀνευρίσκονται καὶ ἐν ταῖς Μακεδονικαῖς ταύταις λέξεσιν. Οὕτω λ. χ. α΄) λέγεται *ἑλάνη* (κυρίως ἑλάνᾱ) ἡ λαμπὰς πάντως ἀντὶ *σελάνη* (ὅπως *Ἑλλοὶ* καὶ *Σελλοί*, *ὗς* καὶ *σῦς*), *Ἅρπαλος* (sarp), *Ἀδαῖος* (ἄδην), *Ἁλιάκμων* πάντως ἀπὸ *ἅλς* ἀντὶ *σαλ*, *Ἠμαθία* ἀπὸ τοῦ ἄμαθος ἀντὶ σαμαθος, *Ἐχέδωρος* ὁ πρὶν Ἠδωνὸς ποταμός, *ἑρκίτας* ἀπὸ τοῦ ἕρκος (serkos), πάντα κατὰ τροπὴν τοῦ ἀρκτικοῦ *σ* εἰς δασεῖαν, φαινόμενον ἄγνωστον ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐν Εὐρώπῃ λαλουμέναις γλώσσαις. Ὁμοίως β΄) *ἄλιζα* = ἡ λεύκη, *σάρισα*, *Ἄρισσα*, *Πέλλα* πάντα μετὰ τοῦ ἐπιθήματος -ιᾰ, ὃ ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ συγγενεῖ γλώσσῃ εὑρίσκεται· πρβλ. *μοῦσα*, *πέζα*, *μᾶζα*, *ἅμιλλα*, *φέρουσα* bharantī, *ἡδεῖα* svadvī suavis κλπ.

Ὁμοίως λέγεται γ΄) *αἰγίποψ*: ἀετὸς ἐκ τοῦ *αἰγι*- καὶ *ποπς* ἀντὶ

-ποπος τοῦ *πέσσω* καὶ δὴ ἴσον τῷ αἰγιφκγος κατὰ G. Meyer· *ἐπήβολος* (ἐκ τοῦ ἐπη + golος)· *ζέρεθρον* : βάραθρον, κατὰ χείλωσιν καὶ ὀδόντωσιν τῶν παλαιῶν ὑπερωικῶν· γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι ἡ μὲν χείλωσις ἦτο γνωστὴ καὶ τοῖς Ὄμβροις καὶ Ὄσκοις (ἀλλ' οὐχὶ τοῖς Λατίνοις) καὶ Βρεττανοῖς καὶ Γερμανοῖς, ἀλλ' οὐχὶ τοῖς Σλαύοις, τοῖς Ἰλλυριοῖς, τοῖς Φρυξὶ κλπ., ἡ δὲ ὀδόντωσις (*ζέρεθρον*) μόνοις τοῖς Ἕλλησιν ἦτο γνωστή, οὐδέσι δὲ ἄλλοις. Ὥστε ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος καὶ κατὰ ταῦτα μόνον Ἑλληνικὴ δύναται νὰ εἶναι.

δ') διπλᾶ ἐν ἀρχῇ σύμφωνα ξ, ψ (ks, ps), οἷον *Ξανδικὸς* μήν, *ψηρὸς ξηροπυρίτας* μόνον ἡ Ἑλληνικὴ καὶ αἱ Ἄριαι γλῶσσαι, Ἰνδικὴ καὶ Ἰρανικαί, παρέχουσιν, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ Σλαυικαὶ καὶ λοιπαὶ συγγενεῖς (πρβλ. Kuhn Περιοδικοῦ Τόμ. ΛΑ' σελ. 412.).

ε') τὸ F ἔκ τε τῆς ἀρχῆς τῶν λέξεων καὶ ἐκ τοῦ μέσου αὐτῶν ἐξέπεσεν ἐν μόνῃ τῇ Ἑλληνικῇ, πρβλ. *ἄξος* = ὕλη, *Ἄρνισσα*, *ἀορτὴ* ἀντὶ ἀFορτή, *πυλαυρὸς* ἀντὶ πυλα-Fορος, *Λᾶγος* ἀντὶ ΛαF-αγός, *Ἀνθεμοῦς* ἀντὶ ἈθεμόFεντς (τὴν πόλιν προσέφερε τοῖς Πεισιστρατίδαις ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀμύντας, ὅτε ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἐξώσθησαν· ἐκτίσθη ἄρα πρὸ πάσης Ἀττικῆς ἐπιδράσεως)· ἂν ἡ τοῦ Fick ἐτυμολογία τοῦ *ἄδισκον* = κυκεῶνα ἐκ τοῦ ῥήματος ἀνδάνω ἔχῃ ὀρθῶς, τότε καὶ τοῦτο ἀπέβαλε τὸ F καὶ πρότερον ἔτι τὸ ἀρκτικὸν *σ*.

ς') Τὸ μεταξὺ φωνηέντων j ἀπεβλήθη ὁμοίως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ Λατινικῇ, ἀλλ' οὐχὶ ἐν ταῖς Σλαυικαῖς καὶ ἄλλαις συγγενέσι γλώσσαις· πρβλ. *βρενδίεται* ἀντὶ βρενθίjεται, *βαδελεγεῖ*· ἀμέλγει, *ἄγημα* τοῦ *ἀγέομαι* = ἀγέjομαι (ἂν ἡ λέξις μὴ ἐλήφθη ἐκ τῆς λοιπῆς Ἑλληνικῆς, ὅπως δυνατὸν καὶ τὸ *ἑταῖρος*, διὸ οὐδὲ ἐμνημόνευσα αὐτοῦ ἐν τοῖς τὸ ἀρκτικὸν sF ἀποβαλοῦσιν·), *δανῶν*: κακοποιῶν, κτείνων.

ζ') ἡ ἐπένθεσις καὶ ἡ κατ' αὐτὴν τροπὴ τοῦ *μ* εἰς *ν* ἰδιάζει μόνῃ τῇ Ἑλληνικῇ, τὰ Μακεδονικὰ ἄρα *Κοῖνος*, *ἐπιδειπνὶς* (ἑταῖρος;) δὲν δύνανται νὰ ἀνήκωσιν ἄλλῃ γλώσσῃ ἢ τῇ Ἑλληνικῇ.

η') Ὁμοίως ἡ τροπὴ τοῦ tj εἰς σσ εἶναι μόνον Ἑλληνική. πρβλ. *λιτὸς*-λιτjος-*λισσός*, ἴσως καὶ σάρισα, Ἄρνισσα καὶ Ἔδεσσα.

θ') Ὁμοίως ἡ ἀνάπτυξις πλήρους *αρ* ἢ *ρα* ἐκ τοῦ συνεσταλμένου ər εἶναι μόνον Ἑλληνικὴ καὶ Ἀρμενική· πρβλ. *Ἀρσέας* (ἄρσις-αἴρω), *Ἄρνισσα* (ἀρνός), *Κράτερος*, *καρπαία* (περὶ τοῦ Λατ. carpo ἴδε Περιοδικὸν Kuhn Τομ. ΛΒ' σελ. 335).

ι') Ὁμοίως ἡ ἀνάπτυξις πλήρους φωνήεντος *α* ἐκ τοῦ συνεσταλμένου ən əm εἶναι μόνον Ἑλληνική, Ἀρμενικὴ καὶ Ἀρία· πρβλ. *Ἀβρέας* (ἀβρὸς ἀντὶ əmbros), ἀρκὸν=σχολὴν (ἀ-εργον, τὸ δὲ ἀ=ən), κατὰ τὸν Fick καὶ τὸ *ἀβαρὺ*=ὀρίγανον, εἶναι ὁμοίως σύνθετον ἐκ τοῦ ἀ+βαρύ.

ια') Ὁμοίως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐτράπησαν τὰ ἠχηρὰ δασέα bh dh gh εἰς ἄηχα δασέα ph, th, kh, πρβλ. *κάλιθος*: οἶνος Ἀμερίας ἐκ τοῦ χάλιθος (ἢ τοῦ ὀνόματος *χάλις* μετασχηματισθέντος εἰς -θος, ὅπως ἄλλα εἰς -δος -τος (πρβλ. Brugman Grundriss B' 726) ἢ γραπτέον κάλιθος· οἴνου ἀντὶ κάλιθος· οἶνος, ὅτε *χάλις κάλιθος* ἀντὶ χάλις χάλιδος ἔχει ὅπως τὸ κληὶς κληῖδος πρὸς τὸ κλᾷξ, τὸ ὄρνις ὄρνιθος πρὸς τὸ ὄρνις ὄρνιχος κλπ.)· ἔτι *πέγαρι*: ἔλαφος, ἄν, ὅπως φρονῶ, ἡ λέξις συνάπτηται τῷ Γερμ. Bock καὶ Βακτρ. bûza. Ἂν ἡ τροπὴ τῶν ἠχηρῶν bh dh gh μὴ εἶχε συμβῇ καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ, θὰ ἐλέγετο γάλιθος, βέχαρι.

ιβ') Ὁ νόμος τῆς ἀνομοιώσεως, καθ' ὃν ἐκ δύο διαδοχικῶς ἀπαγγελλομένων δασέων τὸ πρῶτον τρέπεται εἰς τὸ ἀντίστοιχόν του ψιλόν, εἶναι μόνον Ἑλληνικὸς καὶ Ἄριος· πρβλ. *Ἠμαθία* ἀντὶ Ἡαμαθία, *κάλιθος* ἀντὶ χάλιθος: οἶνος, *Ἐγέδωρος, πέχαρι.*

ιγ') Τὸ τελικὸν ἔρρινον *μ* ἐν μόνῃ τῇ Ἑλληνικῇ ἐτράπη εἰς *ν*, ἐντεῦθεν τὸ *ἄδισκον, Παρμενίων, Κρίνων, δανῶν*=κακοποιῶν, *Δώσων* (1), *Δάρρων, Ζειρὴν* ἡ Ἀφροδίτη, *ἀρκὸν*=σχολὴ κλπ.

ιδ') Τὸ *ἵππος* ὃ ἐν τῷ Βίλιππος ἐμφανίζεται, ἐν μόνῃ τῇ Ἑλληνικῇ ἔχει *ι* ἀντὶ *ε*, equos -*ἵππος*.

ιε') Ὀνόματα ἀρσενικὰ εἰς -*τᾶς* ἐμφανίζονται ἐν μόνῃ τῇ Ἑλληνικῇ, ἐντεῦθεν *γυρίτας*: ἄρτους αὐτοπύρους, *ἐρκίτας, Ἀμύντας, Πευκέστας, Φιλώτας*. Οὕτω δὲ συχνὰ φαίνεται ὅτι ἦσαν ταῦτα ἐν Μακεδονίᾳ, ὥστε διὰ τῆς καταλήξεως ταύτης ἐσχηματίζοντο τὰ ἐθνικά, ὡς κατ' ἐξοχὴν εὐχρήστου εἰς δήλωσιν τούτων, πρβλ. *Δῖον-Διασταί, Κύρρος-Κυρρῆσται, Λύγκος-Λυγκησταί, Ὀρεστὶς-Ὀρέσται* κλπ. Καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αἱ παλαιότεραι αἱ ἄσιγμοι, ὧν ἴχνη παρ' Ὁμήρῳ καὶ ἔν τισι διαλέκτοις εὑρίσκονται, παρετηρήθησαν ὑπὸ πα-

(1) Οὕτως ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἐπὶ τὸ ἐμπαικτικώτερον Ἀντίγονος ὁ βασιλεὺς ὁ προκάτοχος Φιλίππου τοῦ Δημητρίου «ὡς ἐπαγγελτικὸς μὲν οὐ τελεσιουργὸς δὲ τῶν ὑποσχέσεων» Πλουταρχ. βίῳ Αἰμιλίου Παύλου Η'.

λαιῶν τινων ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ, καθ' ἃ μαρτυρεῖ Ἀπολλώνιος ἐν τῷ περὶ Συντάξεως Γ', 7, λέγων, «ἢ ἀντεστραμμένως ὅτε ἡ κλητικὴ ἀντ' εὐθειῶν παραλαμβάνεται **κατὰ Μακεδονικὸν ἔθος** ἢ Θεσσαλικόν, **ὡς οἱ πρὸ ἡμῶν ἐπιστώσαντο,** αὐτὰρ ὁ αὖτε Θυέστ' Ἀγαμέμνονι. . .»

ιϛ') Καὶ τὰ ὀνόματα εἰς *-άς -άδος*, *-ις -ιδος* ἰδιάζουσι τῇ Ἑλληνικῇ καὶ τῇ Λατινικῇ γλώσσῃ, πρὸ πάντων δὲ τῇ Ἑλληνικῇ (πρβλ. Brugmann Grundriss B' 282-4), διὸ τὰ Μακεδονικὰ *ἐρινάδες*, *ἐπιδειπνίς*, *ἀγκαλίς*, *Θούριδες*: νύμφαι, μοῦσαι, Μακεδόνες, *ἀσπὶς* ἐν τῷ *ἀργυράσπιδες χαλκάσπιδες χρυσάσπιδες*, εἶναι Ἑλληνικά.

ιζ') Καὶ τυπικὸν δὲ γνώρισμα τῆς Ἑλληνικῆς καὶ μόνης τῆς Ἑλληνικῆς ἀποδείκνυται ἔχουσα ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος. Εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι τὸ τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτος τῶν εἰς -ω ῥημάτων ἐν μόνῃ τῇ Ἑλληνικῇ λήγει εἰς *-ει*, οἷον λέγει, ποιεῖ. Κατὰ ταῦτα τὸ Μακεδονικὸν *βαδελεγεῖ*=ἀμέλγει, βοᾷ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς διαλέκτου ταύτης.

Τοσοῦτοι οἱ ἐκ τῆς φωνητικῆς μάλιστα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καθόλου λαμβανόμενοι ὑπὲρ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου χαρακτῆρες, ἀρκοῦντες, ἂν μὴ σφάλλωμαι, νὰ πείσωσι πάντας περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῆς καὶ ἂν οἱ ἐκ τῆς κλίσεως καὶ συντάξεως καὶ τῆς παραγωγῆς λαμβανόμενοι ἄλλοι ὅλως ἐλλείπωσιν.

Ἀλλά μοι φαίνεται ὅτι ἀκούω τινὸς ὑποκρούοντος, ἀλλὰ τὰ μέσα *β*, *γ*, *δ*, ἀντὶ *φ*, *χ*, *θ*, ἃ ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ ὅπως καὶ ἐν ταῖς Σλαυικαῖς γλώσσαις, ἐν τῇ Κελτικῇ καὶ ἐν τῇ Λιθουανικῇ καὶ Ἰλλυρικῇ ἀντὶ τῶν δασέων ἀπηγγέλλοντο; (Brugmann Grundriss 549, 524 καὶ G. Meyer Albanesische Stud. Γ' 7. 9. 29. 33. καὶ Bezz. Beitr. H' 186. 188. 189)· τί; δὲν εἶναι ταῦτα προφανῆ καὶ ἀναντίλεκτα τεκμήρια τῆς Ἰλλυρικῆς καταγωγῆς τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου; Κατ' ἐμὴν γνώμην οὐχί· διότι πρῶτον οὐδαμῶς εἶναι βέβαιον ὅτι τὰ Μακεδονικὰ *Βάλακρος*, *Βίλιππος Βερενίκη*, *κεβαλά*, *ἀβροῦτες*=ὀφρύες, *Ξανδικός*, *δανῶν*, *ἀδαλός*, *ἀδή*, *ἀδραιά*, ἀποδεικνύουσιν ὅτι οἱ Μακεδόνες ἀπήγγελλον ἐν τούτοις μέσα b d, ὅπως ἀληθῶς ἐν ταῖς μνημονευθείσας γλώσσαις ἐγίνετο ἢ καὶ νῦν γίνεται, καὶ οὐχὶ *β* καὶ *δ*, ὅπως ἡμεῖς σήμερον προφέρομεν. Τούτου δ' ἀρθέντος αἴρεται εὐθὺς καὶ ἡ δῆθεν ὁμοιότης τῶν Μακεδονικῶν τού-

των φθόγγων πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους τῶν Σλαυικῶν καὶ Γερμανικῶν γλωσσῶν, πρὸς τοὺς τῆς Ἰλλυρικῆς, Λιθουανικῆς κλπ. ἡ παραπλανήσασα τοὺς ἐρευνητὰς εἰς τὴν σύναψιν τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου μετὰ τῆς Ἰλλυρικῆς καὶ τῶν λοιπῶν γλωσσῶν, χωρισμὸν δ' αὐτῆς ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς. Καὶ ὄντως ὅταν τις ἐνθυμηθῇ ὅτι αἱ Μακεδονικαὶ λέξεις αὗται ἐγράφησαν ὅτε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐγράφετο *ὄρϐος*, *ϐοικίαρ*, *Εὔϐανδρος*, (πρϐλ. G. Meyer[2] 234 καὶ Παπαδημητρακοπούλλου Βασάνου σελ. 488 κέξ. καὶ 570 κέξ.), καὶ *ἐκφόρηγα*, *θέαγον*, *Σεραπιγῆον*, *κλαίγω* κλπ. (πρϐλ. G. Meyer[2] § 218 καὶ Παπαδημητρακοπούλλου 582), τότε οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δύναται νὰ πιστεύῃ ἀσφαλῶς καὶ βεϐαίως ὅτι τὸ *ϐ* καὶ *δ* τῶν Μακεδονικῶν τούτων λέξεων παρίστα φθόγγον ὅμοιον τοῖς Ἰλλυρικοῖς, Σλαυικοῖς κλπ., ἀλλὰ τοὐναντίον θὰ εὕρῃ πιθανώτερον ὅτι ὄντως τοιοῦτοι φθόγγοι διὰ τῶν σημείων τούτων παρίσταντο ὁποῖοι τότε ὑπὸ τῶν πλείστων, ἂν μὴ ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἀπηγγέλλοντο, ἤτοι *ϐ*, *δ*.

Ἀλλ' εἴτε ὡς *ϐ δ* εἴτε ὡς b d ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ τῶν Μακεδόνων οἱ φθόγγοι οὗτοι, οὐδὲν μέγα σημαίνει, διότι δύναται κατ' ἄλλον τρόπον ν' ἀποδειχθῇ ὅτι οἱ Μακεδονικοὶ οὗτοι φθόγγοι εἶναι ὀψιγενεῖς προελθόντες ἐκ τοῦ *φ θ*, καὶ δὴ ἱστορικῶς ὅλως διάφοροι τῶν Ἰλλυρικῶν καὶ λοιπῶν βορείων γλωσσῶν b, d ἀντὶ bh, dh· τοῦτο μανθάνει ἕκαστος εὐκόλως, ἂν μόνον λάϐῃ πρὸ ὀφθαλμῶν α') ὅτι τὸ *γ* δὲν ἐμφανίζεται ἀντὶ τοῦ *χ* ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ, καίτοι πάντα τὰ μέσα b d g ἀντὶ τῶν δασέων bh dh gh ἐμφανίζονται ἐν ταῖς βορείαις ἐκείναις γλώσσαις, ἡ δ' ἀνάπτυξις ἁπάντων τῶν bh dh gh πανταχοῦ ἔϐη ὁμοιοτρόπως. Τὰ Μακεδονικὰ ἄρα πέχαρι, ἄγχαρμον =ἀνωφερῆ τὴν αἰχμήν, χάρων=λέων, Βλιστίχη, Βάλαυχος, Χάλκας φαίνονται παντάπασιν ἀλλόκοτα καὶ ἀνερμήνευτα παρεξεταζόμενα πρὸς τὰ τῶν βορείων γλωσσῶν (1).

ϐ) ὅτι ἡ τροπὴ τῶν ἠχηρῶν δασέων bh dh gh εἰς ἄηχα δασέα ph th kh συνέϐη ἐν τῇ Πανελληνίῳ τῇ ἔτι ἀδιαιρέτῳ εἰς τὰς γνωστὰς διαλέκτους Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, κατόπιν δ' αὐτῆς ἡ ἀνομοίωσις

(1) Ἓν μόνον φαίνεται παράδειγμα τοῦ *γ* ἀντὶ *χ*, ἤτοι τὸ *Γαλάδραι*, ὅθεν *Γαλαδραϊκὸν* καὶ *Γαλαδρικὸν* παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἡ πόλις ἔκειτο ἐν Πιερίᾳ καὶ δὴ ἦτο διάφορος τῆς ἐν Μυγδονίᾳ *Χαλάστρας*, πρϐλ. Ἡροδ. Ζ' 123 καὶ Στραϐ. 330. Ἔπειτα εἶναι κύριον ὄνομα καὶ δὴ ἀμφιϐόλου ἀρχῆς, ὥστε οὐδὲν ἀποδεικνύει.

τοῦ πρώτου τῶν διαδοχικῶν δασέων εἰς τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ ψιλόν· ἐντεῦθεν παρήχθησαν καὶ ἀπαντῶσιν ἐν πάσῃ ἀνεξαιρέτως τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τύποι οἷον *τίθημι*, *πέφυκα*, *κέχυμαι*, οὐχὶ δὲ *δίθημι*, *βέφυκα*, *γέχυμαι*. Ἀμφότεραι αἱ παθήσεις εἶναι κοιναὶ πάσαις ταῖς Ἑλληνικαῖς διαλέκτοις, καὶ δὴ ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι συνέβησαν ἐν τῇ Πανελληνίῳ ἐκείνῃ τῇ ἔτι ἀδιαιρέτῳ εἰς διαλέκτους γλώσσῃ, ἀλλὰ πρότερον μὲν ἡ τροπὴ εἰς ἄηχα καὶ ἔπειτα ἡ ἀνομοίωσις. Ἀλλ' ἅμα ταύταις ἐγένοντο καὶ αἱ ἄλλαι φωνητικαὶ παθήσεις, δι' ὧν καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔλαβεν ἴδιον χαρακτῆρα· ἤτοι τότε ἐτράπη τὸ ἀρκτικὸν *σ* εἰς Η, τότε τὸ J τὸ μεταξὺ φωνηέντων καὶ ἐν ἀρχῇ λέξεως ὁμοίως εἰς Η, τότε τὸ τελικὸν *μ* εἰς *ν*, τότε ἡ ἐπένθεσις καὶ ἡ τροπὴ τοῦ *μ* εἰς *ν*, κομ-ιος -κοινός, τότε ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἰə εἰς ια κλπ. κλπ., ἅτινα πάντα ἔχει, ὅπως ἀπεδείχθη καὶ ἡ διάλεκτος τῶν Μακεδόνων, ἔχει δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὸ χ· ἀποβαίνει ἄρα παντάπασιν ἀδιανόητον, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ συζῇ μέν ποτε μετὰ τῶν ἄλλων διαλέκτων καὶ νὰ συνεργασθῇ εἰς τὰς φωνητικὰς μεταβολὰς ταύτας καὶ δὴ καὶ νὰ κληρονομήσῃ αὐτάς, νὰ ἔχῃ τὴν ἀνομοίωσιν ἐν τοῖς *Ἠμαθία*, *Ἐχέδωρος*, *κάλιθος*, καὶ ἔπειτα νὰ μὴ ἔχῃ τὴν πρὸ τῆς ἀνομοιώσεως ταύτης γενομένην τροπὴν τῶν ἠχηρῶν δασέων bh dh εἰς ἄηχα δασέα ph th, ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν τὰ μέσα, τ. ἔ. τὰ ἄνευ πνεύματος b d καθ' ἃ αἱ βόρειαι γλῶσσαι. Ἀνάγκη ἄρα ἀμείλικτος ἐπιβάλλει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι καὶ ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος ἔτρεψέ ποτε τὰ *bh dh gh* εἰς *ph th kh*, ἀφοῦ ἔχει τὴν μετέπειτα συμβᾶσαν ἀνομοίωσιν καὶ δὴ καὶ τὸ *κ*, *π* ἀντὶ γ, β, *κάλιθος*, *πέχαρι* ἀντὶ γάλιθος βέχαρι, καὶ ὅτι τὰ νῦν ἐμφανιζόμενα ἐν αὐτῇ *β* καὶ *δ* δὲν ἀποδεικνύουσι, πολλοῦ γε καὶ τοῦ παντὸς δεῖ, ὅτι ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος εἶναι συγγενὴς μὲν τῶν βορείων γλωσσῶν ἀλλοτρία δὲ τῆς Ἑλληνικῆς.

Ἀλλ' ἴσως ἤθελεν ἐρωτήσει τις, πόθεν ἆρά γε προῆλθον οἱ φθόγγοι οὗτοι *β*, *δ*, ἐν Μακεδονίᾳ ἀντὶ τῶν *φ*, *θ* ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι; Εἰς τοῦτο ἀπαντῶ, ὅτι ἡ ἀνεύρεσις τοῦ λόγου δι' ὃν τὰ ἀναντιλέκτως παλαιότερα *φ θ*, ἃ πάντως καὶ ἐν Μακεδονίᾳ παλαιότερον ὡς δασέα ἄηχα ἀπηγγέλλοντο, ἐτράπησαν εἰς *β δ*, εἶναι ἄλλο ζήτημα, διάφορον ὅλως τοῦ περὶ τῆς γνησίας καταγωγῆς τῶν Μακεδόνων, ἥτις δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὀρθῆς ἢ μὴ ἑρμηνείας ἑνὸς φωνητικοῦ πάθους. Οὐχ

ἧττον τολμῶ νὰ εἰκάσω ὅτι οἱ φθόγγοι β δ προῆλθον ἐκ τῶν φ θ δι' ἐπίδρασιν τῶν περιστοιχούντων τοὺς Μακεδόνας ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας πολυαρίθμων βαρβάρων ὧν αἱ γλῶσσαι δὲν εἶχον τοὺς φθόγγους τούτους, καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ ἐν μέσῳ τῶν Ἰταλῶν ζῶντες Ἰταλιῶται Ἕλληνες ἀπέβαλον τοὺς ἀγνώστους τῇ Ἰταλικῇ φθόγγους δ, γ, θ, ἀντ' αὐτῶν δ' ἔχουσι τοὺς Ἰταλικοὺς d, g, t (ἢ d ἢ s ἀντὶ τοῦ θ). Πρβλ. Morosi Studi σελ. 103. 106. 107 (1) καὶ ὅσα ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τομ. ΛΔ' σελ. 96 ἔγραψα περὶ τούτων. Ὅτι δὲ πρὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου ἡ Μακεδονία κατεκλύζετο πολλάκις ὑπὸ βαρβάρων, ὅτι πολλάκις διὰ τὰς ἔριδας τοῦ δυναστικοῦ οἴκου οἱ πέριξ βάρβαροι οὗτοι εἰσήρχοντο εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἠρήμουν αὐτήν, ἠξεύρει πᾶς ὅστις καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ ἱστορίας ἥψατο· πρβλ. καὶ ὅσα Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς στρατιώτας λέγει ἐν Ἀρριαν. Ζ' 9, 2 κέξ. «Φίλιππος γὰρ παραλαβὼν ὑμᾶς πλανήτας καὶ ἀπόρους, ἐν διφθέραις τοὺς πολλοὺς νέμοντας ἀνὰ τὰ ὄρη πρόβατα ὀλίγα καὶ ὑπὲρ τούτων κακῶς μαχομένους Ἰλλυριοῖς τε καὶ Τριβαλλοῖς καὶ τοῖς ὁμόροις Θρᾳξί, χλαμύδας μὲν ἀντὶ τῶν διφθερῶν φορεῖν ἔδωκε, κατήγαγε δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν ἐς τὰ πεδία, ἀξιομάχους καταστήσας τοῖς προσχώροις τῶν βαρβάρων, ὡς μὴ χωρίων ἔτι ὀχυρότητι πιστεύοντες μᾶλλον ἢ τῇ οἰκείᾳ ἀρετῇ σῴζεσθαι· πόλεών τε οἰκήτορας ἀπέφηνε καὶ νόμοις καὶ ἤθεσι χρηστοῖς ἐκόσμησεν. Αὐτῶν δὲ ἐκείνων τῶν βαρβάρων, ὑφ' ὧν πρότερον ἤγεσθε καὶ ἐφέρεσθε αὐτοί τε καὶ τὰ ὑμέτερα, ἡγεμόνας κατέστησεν ἐκ δούλων καὶ ὑπηκόων. . .»

Ὁμολογῶ προθύμως ὅτι ὑπερβολικῶς πως ἐξέφρασεν ὁ Ἀλέξανδρος τὰ δεινὰ τῶν Μακεδόνων καὶ ὅτι ταῦτα δὲν ἀναφέρονται πάντα εἰς τοὺς ἀμέσως πρὸ τοῦ Φιλίππου χρόνους, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς παλαιοτέρους· πάντως δ' ὅμως πολλὰ ἔπασχον οἱ ταλαίπωροι Ἕλληνες οὗτοι ἐπὶ μήκιστον ὑπὸ τούτων τῶν βαρβάρων, ὑφ' ὧν περιστοιχούμενοι καὶ κατακλυζόμενοι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας καὶ μακρὰν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐν τοῖς μεσογειοτέροις τῆς χώρας κατοικοῦντες ἀπέβαλον τοὺς φθόγγους φ καὶ θ, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ χ, διότι τοῦτο εἶχον καὶ οἱ πρόσοικοι βάρβαροι, καθὼς οὐδ' οἱ Ἰταλιῶται οἱ ἀποβαλόντες τὸ γ, θ καὶ

(1) Ἡ γνώμη τοῦ μακαρίτου Morosi ὅτι, τὰ σύμφωνα δ θ γ διέσωσαν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν προφορὰν αὐτῶν ὡς b d g, δὲν εἶναι ἀληθής.

δ, δὲν ἀπώλεσαν τὸ *φ* καὶ *χ*, διότι ταῦτα ἔχουσιν οἱ ἀστυγείτονες αὐτῶν, οὐχὶ δὲ τὸ *θ*, *γ* καὶ *δ* (1).

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε διαληφθέντων, ἐγένετο, νομίζω, καὶ τοῖς τυφλοῖς δῆλον, α) ὅτι τὸ *ϐ*, *δ* ἀντὶ τῶν δασέων *φ*, *θ*, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι προῆλθον ἐν Μακεδονίᾳ, πάντως οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι τοῖς ἀντιστοίχοις Ἰλλυρικοῖς κλπ. βορείοις φθόγγοις b, d· ϐ) ὅτι ταῦτα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐλέγχουσιν ἀλλοτριότητα τῆς Μακεδονικῆς ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν διαλέκτων. Πᾶσαι ἄρα αἱ γλωσσικαὶ ἀποδείξεις συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου.

Δ'. Ἱστορικαὶ ἀποδείξεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἐκ τῆς γλώσσης εἰλημμένων ἀποδείξεων ἔχομεν καὶ ἄλλας οὐκ ὀλίγας ἱστορικὰς ἀναμφισϐητήτους ἀποδείξεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων. Τὰς ἀποδείξεις ταύτας παρέχουσιν ἡμῖν λόγοι ἀνδρῶν ἐπιφανῶν, κρίσεις καὶ μαρτυρίαι συγγραφέων, καὶ ἀποφάνσεις ὅλων ἐκκλησιῶν. Εἶναι ἄρα ἀνεπίδεκτοι ἀμφισϐητήσεώς τινος οἱασδήποτε.

Οὕτω κατὰ πρῶτον ἀποδείκνυται ὅτι οἱ Μακεδόνες ἔλεγον τοὺς Ῥωμαίους βαρϐάρους, ὃ προδήλως δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ λέγωσιν, ἂν μὴ αὐτοὶ ἦσαν Ἕλληνες.

Καθ' ἃ δηλ. ὁ Πύρρος λέγεται ὅτι «κατιδὼν τάξιν τε καὶ τὰς φυλακὰς καὶ κόσμον αὐτῶν (τῶν Ῥωμαίων παρὰ τὸν ποταμὸν Σίριν ἐστρατοπεδευμένων) καὶ τὸ σχῆμα τῆς στρατοπεδείας, ἐθαύμασε καὶ τῶν φίλων προσαγορεύσας τὸν ἐγγυτάτω «τάξις μέν, εἶπεν, ὦ Μεγάκλεις, αὕτη τῶν βαρβάρων οὐ βάρβαρος, τὸ δ' ἔργον

(1) Ἀντείπῃ μηδεὶς ὅτι ἡ νῦν Ἀλϐανικὴ ἔχουσα *φ* καὶ *θ* ἐλέγχει με ἐσφαλμένως διατεινόμενον ὅτι οἱ ἡμέτεροι φθόγγοι *φ* καὶ *θ* ἦσαν ἀλλότριοι τῆς Ἰλλυρικῆς· διότι τό τε bh καὶ dh δὲν ἐγένοντο ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ φ καὶ θ, ἀλλὰ b καὶ d, καὶ ταῦτα εἶχεν ἡ Ἰλλυρική, ἔκτοτε δὲ ἀνεπτύχθησαν ἐξ ἄλλων φθόγγων οἱ νῦν *φ*, *θ* καὶ *δ* τῆς Ἀλϐανικῆς· πρϐλ. G. Meyer, Alban. Studien Γ' 18. 19. 13. 16. 22.

εἰσόμεθα» (Πλουτάρχου ἐν βίῳ Πύρρου ΙϚ'), οὕτω καὶ ὁ Φίλιππος «subjecta cernens Romana castra admiratus esse dicitur et universam speciem castrorum et descripta suis quaeque partibus cum tendentium ordine tum itinerum intervallis, et negasse barbarorum ea castra ulli videri posse» Λιβίου ΛΑ, 34. Ὅτι δὲ ταῦτα δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ ὁ Φίλιππος, ἂν τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον συνέκειτο ἐκ βαρβάρων, ἤτοι ἂν οἱ Μακεδόνες ἦσαν βάρβαροι, καὶ τυφλῷ δῆλον.

Ἀλλ' οὐ μόνον ὁ Φίλιππος, καὶ αὐτοὶ οἱ Μακεδόνες ἔλεγον τοὺς Ῥωμαίους βαρβάρους· πρβλ. Πολυβ. ΙΗ', 22, 8 «Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν **ἕτερος ἐφ' ἑτέρῳ τῶν ἐκ τῆς ἐφεδρείας Μακεδόνων** ἔθει πρὸς τὸν Φίλιππον ἀναβοῶν, βασιλεῦ, φεύγουσιν οἱ πολέμιοι· μὴ παρῇς τὸν καιρόν· **οὐ μενοῦσιν ἡμᾶς οἱ βάρβαροι,** σὴ νῦν ἐστιν ἡμέρα· σὸς ὁ καιρός». καὶ Πλουτάρχου ἐν βίῳ Φλαμιν. Γ'. «Ἀκούοντες γὰρ (οἱ ἄλλοι Ἕλληνες) τῶν Μακεδόνων, ὡς ἄνθρωπος ἄρχων βαρβάρου στρατιᾶς ἔπεισι δι' ὅπλων πάντα καταστρεφόμενος καὶ δουλούμενος, εἶτ' ἀπαντῶντες ἀνδρὶ τήν τε ἡλικίαν νέῳ καὶ τὴν ὄψιν φιλανθρώπῳ, φωνήν τε καὶ διάλεκτον Ἕλληνι καὶ τιμῆς ἀληθοῦς ἐραστῇ, θαυμαστῶς ἐκηλοῦντο καὶ τὰς πόλεις ἀπιόντες ἐνεπίμπλασαν εὐνοίας τῆς πρὸς αὐτὸν ὡς ἐχούσας ἡγεμόνα τῆς ἐλευθερίας». Ἀλλ' ὀφθαλμοφανῶς, ἂν ἦσαν βάρβαροι οἱ Μακεδόνες, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὀνομάζωσι τοὺς Ῥωμαίους βαρβάρους μηδὲ νὰ λαλῶσι πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας περὶ βαρβάρων ἄλλων ἐπιόντων. Ὁμοίως ἀναφέρει ὁ Λίβιος ἐν ΛΑ', 29 συνέλευσιν ἐν Στράτῳ τῆς Αἰτωλίας τῷ 200 π. Χ. ἐν ᾗ παρῆσαν καὶ Μακεδόνες καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥωμαῖοι πρέσβεις, καὶ ἐν ᾗ οἱ πρέσβεις τοῦ Φιλίππου εἶπον τοιάδε: «Furor est si alienigenae homines, plus lingua et moribus et legibus quam maris terrarumque spatio discreti, haec tenuerint, sperare quicquam eodem statu mansurum. Adsuefacite his terris legiones externas et jugum accipite; sero ac nequiquam, cum dominum Romanum habebitis, socium Philippum quaeretis. Aetolos, Acarnanas, Macedonas **ejusdem linguae homines,** leves ad tempus ortae causae disjungunt conjunguntque, cum

alienigenis, cum barbaris aeternum omnibus Graecis bellum est eritque. Natura enim, quae perpetua est, et non mutabilibus in diem causis hostes sunt». Καὶ μετὰ ταῦτα ἐνῷ οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων ἀντεπεξερχόμενοι κατὰ τῶν Μακεδόνων πρέσβεων μυρία κατηγοροῦσι τοῦ Φιλίππου, ὅτι λεηλατεῖ καὶ διαρπάζει τὰς πόλεις, τὰ ἱερὰ κλπ. κλπ., καὶ ἐνῷ ὁ Ῥωμαῖος πρεσβευτὴς Λεύκιος Φούριος Πορφυρίων οὐκ ὀλίγα ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων ἀπολογούμενος καὶ τοῦ Φιλίππου κατηγορῶν λέγει, οὐδεὶς τούτων ἐτόλμησε νὰ ἐρωτήσῃ πῶς οἱ Μακεδόνες ἀποκαλοῦσι τοὺς Ῥωμαίους ἀλλογενεῖς καὶ βαρβάρους, ἀφοῦ αὐτοὶ οὗτοι δὲν εἶναι Ἕλληνες; Καὶ ὅμως τοῦτο εἶχε πολλάκις ὁ Δημοσθένης ἐν Ἀθήναις τολμήσει, ὥστε τὸ ἐπιχείρημα ἦτο προχειρότατον. Διατί λοιπὸν ἀπέσχοντο τούτου; Πάντως δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ διότι κατὰ τὴν ἀνωτέρω (σελ. 25) παρατεθεῖσαν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος τῇ αὐτῇ διαλέκτῳ καὶ κουρᾷ καὶ χλαμύδι καὶ ἤθεσι τοῖς Ἠπειρώταις χρώμενοι πᾶσι, φίλοις καὶ ἐχθροῖς, δῆλοι ἦσαν ὅτι Ἕλληνες καὶ οὐχὶ βάρβαροι ἦσαν καὶ δὴ τοιαύτην τῆς ἀληθείας φανερὰν στρέβλωσιν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ Αἰτωλίᾳ οὐδείς, ὡς φαίνεται, ἦτο ἱκανὸς νὰ τολμήσῃ.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἔχθιστος τοῦ βασιλικοῦ τῆς Μακεδονίας οἴκου Εὐμένης καταγγέλλων ἐν τῇ συγκλήτῳ τῶν Ῥωμαίων τὸν Περσέα παρὰ Λιβίῳ ΜΒ', 12 διαρρήδην λέγει ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἀσίᾳ ηὐνόουν τῷ ἔργῳ τοῦ Περσέως, ἀπεστρέφοντο δὲ τοὺς Ῥωμαίους, ὅτι καὶ παρὰ τῶν Αἰτωλῶν, τῶν πρὸ μικροῦ ἐχθίστων τοῖς Μακεδόσι, τὰ τοῦ βασιλέως ἐτύγχανον ὑποστηρίξεως, καὶ ὅτι ὁ Περσεὺς ἐπὶ τοῖς οἰκείοις ἤτοι ὁμοφύλοις τούτοις συμμάχοις πεποιθὼς δὲν ἔχρῃζε ξένων: «Nam apud Graeciae atque Asiae civitates vereri majestatem eius omnes. nec pro quibus meritis, pro qua munificentia tantum ei tribuatur, cernere nec dicere pro certo posse, utrum felicitate id quodam eius accidat, an, quod ipse vereatur dicere, invidia adversus Romanos favorem illi conciliet. . . His (sc. διαφόροις συμμαχίαις πρὸς τὸν Προυσίαν, τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς) eum fultum societatibus atque amicitiis eos **domesticos** apparatus belli haberi, ut **externis** non egeat». Ἐν τούτοις ἐμφαίνεται σαφέστατα τὸ κατὰ τῶν ξένων καὶ ἀλλοφύλων μῖσος, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους φιλία. Ἀλλ' οὐχ ἧττον

καὶ ῥητῶς μαρτυρεῖ τοῦτο ὁ Λίβιος κατωτέρω 30 λέγων ὅτι «Haec sententia regibus cum esset de bello (ἐνῷ δηλ. οἱ βασιλεῖς δὲν συνεφώνουν, ἀλλ' οἱ μὲν μετὰ τῶν Ῥωμαίων, οἱ δὲ μετὰ τοῦ Περσέως ἐτάσσοντο), in liberis gentibus populisque plebs ubique omnis ferme, ut solet, deterioris erat ad regem Macedonasque inclinata». Καὶ σαφέστερον ἔτι κατωτέρω 63 «fama equestris pugnae vulgata per Graeciam (ὅτι δηλ. οἱ Ῥωμαῖοι ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων) nudavit voluntates hominum».

Καὶ ὁ Φιλοποίμην παρὰ Πλουτάρχῳ ΙΖ' ὀλοφυρόμενος τὴν ἐπικειμένην τῇ Ἑλλάδι ἐκ τῶν Ῥωμαίων τύχην ἐρωτᾷ τὸν Ἀρισταίνετον «ὦ ἄνθρωπε, τί σπεύδεις τὴν πεπρωμένην τῆς Ἑλλάδος ἐπιδεῖν;» Διεξοδικώτερον δὲ ἀναφέρεται ὁ λόγος οὗτος παρὰ Πολυβίῳ ΚΑ' 9 ἔχων ὧδε: «πότερον συμφέρει συνεργεῖν ταῖς ὁρμαῖς ταῖς τῶν κρατούντων καὶ μηδὲν ἐμποδὼν ποιεῖν, ἵν' ὡς τάχιστα πεῖραν λάβωμεν τῶν βαρυτάτων ἐπιταγμάτων, ἢ τοὐναντίον, καθ' ὅσον οἷοί τ' ἐσμέν, συμπαλαίοντες προσαντέχειν ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον μέλλομεν τελέως . . . ὅτι μὲν γὰρ ἥξει ποτὲ τοῖς Ἕλλησιν ὁ καιρὸς οὗτος, ἐν ᾧ δεήσει ποιεῖν κατ' ἀνάγκην πᾶν τὸ παραγγελλόμενον, σαφῶς ἔφη γινώσκειν· ἀλλὰ πότερα τοῦτον ὡς τάχιστά τις ἂν ἰδεῖν βουληθείη ἢ τοὐναντίον ὡς βραδύτατα;». Ἀλλὰ ταῦτα πράττων καὶ λέγων ὁ ἀνὴρ ἐδείκνυε πασιφανῶς ὅτι παντελῶς διάφορον ἔκρινε τὴν ὁμόφυλον ἀρχὴν τῶν Μακεδόνων, μεθ' ὧν πολλάκις εἶχον κοινοπραγήσει οἱ Ἀχαιοί, τῆς ξενικῆς τῶν Ῥωμαίων.

Καὶ ὁ φιλόπατρις Πολύβιος ἐν τῷ ΛΗ' 1 κἑξ. βιβλίῳ ἀποκλαίων τὰ δεινὰ τῶν Ἑλλήνων ὡς μείζω μὲν τῶν συμβάντων τοῖς Καρχηδονίοις ἀνήκουστα δὲ πρότερον, ἔπειτα κατονομάζων τοὺς παθόντας Ἕλληνας ἐπιφέρει μετὰ τῶν Πελοποννησίων, Βοιωτῶν, Φωκέων. . . *καὶ τοὺς Μακεδόνας*, ὡς Ἕλληνας κατ' αὐτὸν καὶ τούτους ὄντας καὶ μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων συμπαθόντας «Κατὰ τοὺς ὑποκειμένους καιροὺς ἠτύχησαν ἅμα Πελοποννήσιοι, Βοιωτοί, Φωκεῖς . . . τινὲς τῶν τὸν Ἰόνιον κατοικούντων κόλπον, μετὰ δὲ τούτους ἔτι Μακεδόνες».

Καὶ ἐκ τῆς ἑπομένης δὲ παρατηρήσεως δῆλον γίγνεται ὅτι ὁ Πολύβιος τοὺς Μακεδόνας Ἕλληνας ὑπελάμβανε καὶ τὰς πράξεις

αὐτῶν Ἑλληνικάς. Μέμφεται δηλ. τὸν Θεόπομπον ἐν Η΄ 13, 3, λέγων «Οὐδὲ περὶ τὰς ὁλοσχερεῖς διαλήψεις οὐδεὶς ἂν εὐδοκήσειε τῷ προειρημένῳ συγγραφεῖ, ὅς γε ἐπιβαλόμενος γράφειν τὰς Ἑλληνικὰς πράξεις ἀφ' ὧν Θουκυδίδης ἀπέλιπε, καὶ συνεγγίσας τοῖς Λευκτρικοῖς καιροῖς καὶ τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν Ἑλληνικῶν ἔργων, τὴν μὲν Ἑλλάδα μεταξὺ καὶ τὰς ταύτης ἐπιβολὰς ἀπέρριψε, μεταλαβὼν δὲ τὴν ὑπόθεσιν τὰς Φιλίππου πράξεις προὔθετο γράφειν. **Καίτοι γε πολλῷ σεμνότερον ἦν καὶ δικαιότερον τῇ περὶ τῆς Ἑλλάδος ὑποθέσει τὰ πεπραγμένα Φιλίππῳ συμπεριλαβεῖν ἤπερ ἐν τῇ Φιλίππου τὰ τῆς Ἑλλάδος».** Δηλ. ὁ μὲν Θεόπομπος ἅμ' ἀναμιχθέντος τοῦ Φιλίππου εἰς τὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα καὶ καταστάντος τὸ κέντρον πάσης πολιτικῆς αὐτῶν δράσεως ἐνόμισεν ὅτι περὶ αὐτὸν ὤφειλεν ὡς περὶ πρωταγωνιστὴν νὰ πλέξῃ τὸ ὅλον δρᾶμα τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας τῶν χρόνων ἐκείνων· ὁ δὲ Πολύβιος παρατηρεῖ ὅτι ὀρθότερον ἦτο ἐν τῷ ὅλῳ νὰ περιλαμβάνηται τὸ μέρος ἢ τἀνάπαλιν. Δῆλον ἄρ' ὅτι οἱ Μακεδόνες κατὰ Πολύβιον ἦσαν Ἕλληνες καὶ ἡ ἱστορία αὐτῶν Ἑλληνικὴ καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν ὁμοίως.

Ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ φαίνεται παρὰ Πολυβίῳ ὅτι οὐ μόνον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πολυβίου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ μὲν πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἀγῶνες τῶν Αἰτωλῶν ὑπελαμβάνοντο ἐμφύλιοι, Ἑλλήνων πρὸς Ἕλληνας πόλεμοι, ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἀνάμιξις εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα ἀλλόφυλος καὶ βάρβαρος, διὸ καὶ παρακαλοῦνται οἱ Αἰτωλοὶ ἐν ΙΑ΄ 4 ὑπὸ τῶν πρέσβεων Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, καὶ τῶν Ῥοδίων καὶ Βυζαντίων καὶ Χίων καὶ Μυτιληναίων καὶ πάντων τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων νὰ καταπαύσωσι τὸν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὸν Φίλιππον ἐμφύλιον πόλεμον διαρκοῦντος ἔτι τοῦ δευτέρου Λιβυκοῦ πολέμου, διότι ἄλλως μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου τούτου «οἱ Ῥωμαῖοι πάσῃ τῇ δυνάμει τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόπους ποιήσονται, λόγῳ μὲν Αἰτωλοῖς βοηθήσοντες κατὰ Φιλίππου, τῇ δ' ἀληθείᾳ πᾶσαν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησόμενοι».

Ὡσαύτως φαίνεται ἐκ τῆς συνθήκης τῶν Καρχηδονίων πρὸς Φίλιππον παρὰ Πολυβίῳ Ζ΄ 9, 1 κέξ. ὅτι καὶ ἡ Μακεδονία συγκατε-

λέγετο τῇ Ἑλλάδι καὶ οἱ Μακεδόνες τοῖς Ἕλλησιν: «Ἐναντίον θεῶν πάντων ὅσοι **Μακεδονίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα** (1) κατέχουσιν. . . Ἀννίβας ὁ στρατηγὸς εἶπε καὶ πάντες οἱ Καρχηδονίων γερουσιασταὶ . . . ἐφ᾽ ᾧτ᾽ εἶναι σωζομένους καὶ φυλαττομένους ὑπὸ βασιλέως Φιλίππου **καὶ Μακεδόνων καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων** (1) Ἑλλήνων, ὅσοι εἰσὶν αὐτῶν σύμμαχοι. . . Ἔσται δὲ καὶ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς **καὶ Μακεδόνες καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων** (1) **οἱ σύμμαχοι** σωζόμενοι καὶ φυλαττόμενοι. . .»

Τὴν αὐτὴν δὲ περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων γνώμην εἶχε καὶ ὁ χρηστὸς Πλούταρχος, ὅπως δῆλον γίνεται ἐξ ὧν λέγει ἐν βίῳ Φλαμιν. Β΄ «Φιλίππῳ γὰρ ἦν στόμωμα μὲν εἰς μάχην ἀποχρῶν ἡ Μακεδόνων ἀρχή, ῥώμη δὲ πολέμου τριβὴν ἔχοντος καὶ χορηγία καὶ καταφυγὴ καὶ ὄργανον ὅλως τῆς φάλαγγος ἡ τῶν Ἑλλήνων δύναμις· ὧν μὴ διαλυθέντων ἀπὸ τοῦ Φιλίππου μιᾶς μάχης οὐκ ἦν ἔργον ὁ πρὸς αὐτὸν πόλεμος. Ἡ δ᾽ Ἑλλὰς οὔπω πολλὰ συνηνεγμένη Ῥωμαίοις, ἀλλὰ τότε πρῶτον ἐπιμιγνυμένη ταῖς πράξεσιν, εἰ μὴ φύσει τε χρηστὸς ἦν ὁ ἄρχων (Τίτος Κόϊντος Φλαμίνιος) καὶ λόγῳ μᾶλλον ἢ πολέμῳ χρώμενος . . . οὐκ ἂν οὕτω ῥαδίως **ἀντὶ τῶν συνήθων ἀλλόφυλον ἀρχὴν** ἠγάπησεν».

Ὡσαύτως καὶ Διόδωρος ἐν ΙΣΤ΄ 95 φαίνεται ταὐτὰ τοῖς ἀνωτέρω δοξάζων, διότι γράφων «δοκεῖ δ᾽ οὗτος (Φίλιππος ὁ Ἀμύντου) ὁ βασιλεὺς ἐλαχίστας μὲν εἰς τὴν μοναρχίαν ἀφορμὰς παρειληφέναι, **μεγίστην δὲ τῶν παρ᾽ Ἕλλησι μοναρχιῶν** κατακτήσασθαι κλπ.» σαφῶς διδάσκει ὅτι τοῖς Ἑλληνικοῖς κράτεσι συγκαταλέγει τὸ τοῦ Φιλίππου βασίλειον, καὶ δὴ καὶ τὴν Μακεδονίαν τῇ Ἑλλάδι καὶ τοὺς Μακεδόνας τοῖς Ἕλλησιν. Ἀλλὰ καὶ

(1) Δὲν ἀγνοῶ τὴν χρῆσιν τοῦ ἄλλος ἐκείνην, ἐν ᾗ τοῦτο φαίνεται σημαῖνον ἀφ᾽ ἑτέρου, πρὸς δὲ τούτοις, καθόλου, πρβλ. Ὀδ. Β΄ 412 μήτηρ οὔ τι πέπυσται, οὐδ᾽ ἄλλαι δμωαί. (ὁ Τηλέμαχος) ἔκτοσθεν ἄλλων μνηστήρων. ἀγὼ δικαιῶν μὴ παρ᾽ ἀγγέλων ἄλλων ἀκούειν, αὐτὸς ὧδ᾽ ἐλήλυθα (ὁ Οἰδίπους) κλπ., ἀλλὰ φρονῶ ὅτι ἡ τοιαύτη χρῆσις ξένη οὖσα τῆς γλώσσης τῆς Γραφῆς ἦτο ἄγνωστος καὶ τῷ Πολυβίῳ. Πρόσθες ὅτι τοιαύτην χρῆσιν τῆς λέξεως δὲν ἠδύνατο ὁ Πολύβιος ἐπανειλημμένως νὰ κάμῃ καὶ ταῦτα ἐν ἐπισήμῳ συνθήκῃ.

ὁ τὴν Οὐατικανὴν ἐπιτομὴν τοῦ Στράβωνος κατεργασάμενος τὴν Μακεδονίαν τῇ Ἑλλάδι συγκατέλεξεν εἰπὼν «Λοιπὴ δ' ἐστὶ τῆς Εὐρώπης ἥ τε Μακεδονία καὶ τῆς Θράκης τὰ συνεχῆ ταύτῃ μέχρι Βυζαντίου καὶ ἡ Ἑλλὰς καὶ αἱ προσεχεῖς νῆσοι. **Ἔστι μὲν οὖν Ἑλλὰς καὶ ἡ Μακεδονία**· νυνὶ μέντοι τῇ φύσει τῶν τόπων ἀκολουθοῦντες καὶ τῷ σχήματι χωρὶς ἔγνωμεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τάξαι καὶ συνάψαι πρὸς τὴν ὅμορον αὐτῇ Θράκην μέχρι τοῦ στόματος τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος». (Στράβωνος ἐκδ. Meineke Τόμ. Β'. σελ. 455).

Ἐπίσης διηγεῖται ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Φλαμ. ΙΑ'. ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν Ἰσθμίων τῇ ἑσπέρᾳ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ὁ Τίτος Κόιντος Φλαμίνιος ἀνεκήρυξεν ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες τοῦ λοιποῦ ἔμελλον νὰ εἶναι ἐλεύθεροι, συνεζήτουν περὶ τοῦ πράγματος καὶ ἐφρόνουν ὅτι «Εἰ τὸ Μαραθώνιόν τις ἔργον ἀφέλοι, καὶ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν καὶ Πλαταιὰς καὶ Θερμοπύλας καὶ τὰ πρὸς Εὐρυμέδοντι καὶ τὰ περὶ Κύπρον ἔργα, πάσας τὰς μάχας ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ δουλείᾳ μεμάχηται πρὸς αὐτὴν καὶ πᾶν τρόπαιον αὐτῆς συμφορὰ καὶ ὄνειδος ἐπ' αὐτὴν ἕστηκε, τὰ πλεῖστα κακίᾳ καὶ φιλονικίᾳ τῶν ἡγουμένων περιτραπείσης. Ἀλλόφυλοι δ' ἄνδρες, ἐναύσματα μικρὰ καὶ γλίσχρα κοινωνήματα παλαιοῦ γένους ἔχειν δοκοῦντες, ἀφ' ὧν καὶ λόγῳ τι καὶ γνώμῃ τῶν χρησίμων ὑπάρξαι τῇ Ἑλλάδι θαυμαστὸν ἦν, οὗτοι τοῖς μεγίστοις κινδύνοις καὶ πόνοις ἐξελόμενοι τὴν Ἑλλάδα δεσποτῶν χαλεπῶν καὶ τυράννων ἐλευθεροῦσιν». Δηλαδὴ ἐξαιρουμένων τῶν πρὸς Πέρσας ἀγώνων πάσας τὰς μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἄλλας μάχας καὶ δὴ καὶ τὰς πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἔκριναν ὅτι ἐγένοντο ὑπὸ Ἑλλήνων πρὸς Ἕλληνας καὶ ὅτι πάντα τὰ τρόπαια καθ' Ἑλλήνων καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐστάθησαν.

Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν γνώμην περὶ τῶν Μακεδόνων ἀποδείκνυται ὅτι εἶχε καὶ ὁ πανοῦργος Ῥωμαῖος στρατηγὸς Φλαμίνιος, ἐξ ὧν παρ' Ἀππιανῷ (Μακεδονικῆς 9) ἀναγινώσκομεν. Προκειμένου δηλ. νὰ γίνῃ πρὸς τὸν Φίλιππον ἀτυχήσαντα εἰρήνη, ὁ Φλαμίνιος «τοὺς συμμάχους ἐκέλευσε γνώμην προαποφήνασθαι κατὰ πόλεις.

Τὰ μὲν δὴ παρὰ τῶν ἄλλων φιλάνθρωπα ἦν... Ἀλέξανδρος δ' ὁ τῶν Αἰτωλῶν πρόεδρος ἀγνοεῖν ἔφη τὸν Φλαμίνιον ὅτι οὐδὲν ἄλλο μήτε Ῥωμαίοις μήθ' Ἕλλησι συνοίσει πλὴν ἐξαιρεθῆναι τὴν ἀρχὴν τὴν Φιλίππου. Ὁ δὲ (Φλαμίνιος)... **ἀγνοεῖς, ἔφη, καὶ τοῦθ' ὅτι τοῖς Ἕλλησιν ἔθνη πολλά, ὅσα βάρβαρα τὴν Μακεδονίαν περικάθηται, εἴ τις ἐξέλοι τοὺς Μακεδόνων βασιλέας, ἐπιδραμεῖται ῥᾳδίως; Ὅθεν ἐγὼ δοκιμάζω τὴν μὲν ἀρχὴν ἐᾶν τῶν Μακεδόνων προπολεμεῖν ὑμῶν πρὸς τοὺς βαρβάρους** . . .» πρβλ. καὶ Πολυβίου ΙΗ' 37, 9 καὶ Λιβίου ΚΓ' 12 ἔνθα τὰ αὐτὰ φαίνεται ὁ Τίτος λέγων, ἔτι δὲ καὶ Πολυβίου Θ' 35 ἔνθα ὁ πρέσβυς τῶν Ἀκαρνάνων Λυκίσκος ἀγορεύων ἐνώπιον τῶν Λακεδαιμονίων λέγει περὶ τῶν Μακεδόνων ὅμοια, ἤτοι «τίνος καὶ πηλίκης δεῖ τιμῆς ἀξιοῦσθαι τοὺς Μακεδόνας, οἵ τὸν πλείω τοῦ βίου χρόνον οὐ παύονται διαγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς βαρβάρους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀσφαλείας; ὅτι γὰρ ἀεί ποτ' ἂν ἐν μεγάλοις ἦν κινδύνοις τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, εἰμὴ Μακεδόνας εἴχομεν πρόφραγμα καὶ τὰς τῶν παρὰ τούτοις βασιλέων φιλοτιμίας, τίς οὐ γινώσκει; . . .». Κοινὴ ἄρα γνώμη ἦν ὅτι ἡ Μακεδονία ἦτο, ὅπως καὶ νῦν εἶναι, ἡ δεξιὰ χείρ, ὁ προμαχῶν τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τούτων δὲ δηλοῦται πασιφανῶς ὅτι οὔτε οἱ ἄλλοι Ἕλληνες οὔτε οἱ Ῥωμαῖοι ὑπελάμβανον τοὺς Μακεδόνας διαφόρους τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ τοὐναντίον γνησιωτάτους Ἕλληνας, διὸ καὶ ἀντιδιέστελλον αὐτοὺς τῶν βαρβάρων.

Ὁ αὐτὸς Λυκίσκος μικρὸν κατωτέρω (38) ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν Αἰτωλῶν ἐρωτᾷ: «Τίσι δὲ νῦν κοινωνεῖτε τῶν ἐλπίδων; ἢ πρὸς ποίαν παρακαλεῖτε τούτους (τοὺς Λακεδαιμονίους) συμμαχίαν; (1) ἆρ' οὐ πρὸς τὴν τῶν βαρβάρων; (= Ῥωμαίων). Ὅμοιά γε δοκεῖ τὰ πράγματα ὑμῖν ὑπάρχειν νῦν

(1) Τὴν περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος προθυμίαν τῶν Ἀκαρνάνων ἐπαινεῖ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Πολύβιος, λ. χ. ἐν Δ' 30, 4 «Ἀλλά μοι δοκοῦσιν οἱ γνήσιοι τῶν ἀνδρῶν καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν οὐδέποτε περὶ πλείονος οὐδὲν ποιεῖσθαι τοῦ καθήκοντος· ὅπερ Ἀκαρνᾶνες ἐν τοῖς πλείστοις καιροῖς οὐδενὸς τῶν Ἑλλήνων ἧττον εὑρίσκονται διατετηρηκότες, καίπερ ἀπὸ μικρᾶς ὁρμώμενοι δυνάμεως».

καὶ πρότερον, ἀλλ' οὐ τἀναντία; Τότε μὲν γὰρ ὑπὲρ ἡγεμονίας καὶ δόξης ἐφιλοτιμεῖσθε **πρὸς Ἀχαιοὺς καὶ Μακεδόνας ὁμοφύλους,** καὶ τὸν τούτων ἡγεμόνα Φίλιππον· νῦν δὲ περὶ δουλείας ἐνίσταται πόλεμος τοῖς Ἕλλησι **πρὸς ἀλλοφύλους ἀνθρώπους,** οὓς ὑμεῖς δοκεῖτε μὲν ἐπισπᾶσθαι κατὰ Φιλίππου, λελήθατε δὲ κατὰ σφῶν αὐτῶν ἐπεσπασμένοι καὶ κατὰ πάσης Ἑλλάδος . . . βουλόμενοι γὰρ περιγενέσθαι Φιλίππου καὶ ταπεινῶσαι Μακεδόνας, λελήθασιν αὐτοῖς ἐπισπασάμενοι τηλικοῦτο νέφος ἀπὸ τῆς ἑσπέρας, ὃ κατὰ μὲν τὸ παρὸν ἴσως πρώτοις ἐπισκοτήσει Μακεδόσι, κατὰ δὲ τὸ συνεχὲς πᾶσιν ἔσται τοῖς Ἕλλησι μεγάλων κακῶν αἴτιον». ΟΜΟΦΥΛΟΙ ἄρα ἀνακηρύσσονται οἱ Μακεδόνες ὑπὸ τοῦ φιλοπάτριδος Ἀκαρνᾶνος πρέσβεως ἐνώπιον τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Αἰτωλῶν καὶ ὅμως οὔτε οἱ ῥήτορες τῶν Αἰτωλῶν Κλεόνικος καὶ Χλαινέας οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς ἀντεῖπε τούτῳ.

Ὁμοίως ὁ αὐτὸς κατωτέρω ἀναμιμνήσκει τοὺς Λακεδαιμονίους ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἐν Θερμοπύλαις προκινδυνευσάντων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔπειτα ἐρωτᾷ «Ἄξιόν γε τοιούτων ἀνδρῶν ἀπογόνους ὑπάρχοντας, κἄπειτα νῦν συμμαχίαν ποιησαμένους **τοῖς βαρβάροις,** στρατεύειν μετ' ἐκείνων καὶ πολεμεῖν Ἠπειρώταις, Ἀχαιοῖς, Ἀκαρνᾶσι, Βοιωτοῖς, Θετταλοῖς, σχεδὸν πᾶσι τοῖς Ἕλλησι πλὴν τῶν Αἰτωλῶν; . . . νῦν δὲ πεποίηνται (οἱ Αἰτωλοὶ) συνθήκας πρὸς Ῥωμαίους κατὰ πάσης τῆς Ἑλλάδος».

Καὶ ἐν βιβλίῳ Ε΄ 104 ἀναγράφει ὁ Πολύβιος παραίνεσιν Ἀγελάου ἐκ Ναυπάκτου ἔχουσαν ὧδε: «Ἔφη δεῖν μάλιστα μὲν μηδέποτε πολεμεῖν τοὺς Ἕλληνας ἀλλήλοις, ἀλλὰ μεγάλην χάριν ἔχειν τοῖς θεοῖς, εἰ λέγοντες ἓν καὶ ταὐτὸ πάντες καὶ συμπλέκοντες τὰς χεῖρας καθάπερ οἱ τοὺς ποταμοὺς διαβαίνοντες, δύναιντο τὰς τῶν βαρβάρων ἐφόδους ἀποτριβόμενοι συσσῴζειν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τὰς πόλεις. Οὐ μὴν ἀλλ' εἰ τὸ παράπαν τοῦτο μὴ δυνατόν, κατά γε τὸ παρὸν ἠξίου συμφρονεῖν καὶ φυλάττεσθαι, προϊδομένους τὸ βάρος τῶν στρατοπέδων καὶ τὸ μέγεθος τοῦ συνεστῶτος πρὸς ταῖς δύ-

σεσι πολέμου· δῆλον γὰρ εἶναι παντὶ τῷ καὶ μετρίως περὶ τὰ κοινὰ σπουδάζοντι καὶ νῦν, ὡς ἐάν τε Καρχηδόνιοι Ῥωμαίων ἐάν τε Ῥωμαῖοι Καρχηδονίων περιγένωνται τῷ πολέμῳ, διότι κατ' οὐδένα τρόπον εἰκός ἐστι τοὺς κρατήσαντας ἐπὶ ταῖς Ἰταλιωτῶν καὶ Σικελιωτῶν μεῖναι δυναστείαις, ἥξειν δὲ καὶ διατενεῖν τὰς ἐπιβολὰς καὶ δυνάμεις αὐτῶν πέρα τοῦ δέοντος. Διόπερ ἠξίου πάντας φυλάξασθαι τὸν καιρόν, μάλιστα δὲ Φίλιππον. Εἶναι δὲ φυλακήν, ἐὰν ἀφέμενος τοῦ καταφθείρειν τοὺς Ἕλληνας καὶ ποιεῖν εὐχειρώτους τοῖς ἐπιβαλλομένοις κατὰ τοὐναντίον ὡς ὑπὲρ ἰδίου σώματος βουλεύηται, καὶ καθόλου πάντων τῶν τῆς Ἑλλάδος μερῶν ὡς οἰκείων καὶ προσηκόντων αὐτῷ ποιῆται πρόνοιαν· τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον χρωμένου τοῖς πράγμασι τοὺς μὲν Ἕλληνας εὔνους ὑπάρξειν αὐτῷ καὶ βεβαίους συναγωνιστὰς πρὸς τὰς ἐπιβολάς, τοὺς δ' ἔξωθεν ἧττον ἐπιβουλεύειν αὐτοῦ τῇ δυναστείᾳ, καταπεπληγμένους τὴν τῶν Ἑλλήνων πρὸς αὐτὸν πίστιν . . . Ἐὰν ἅπαξ τὰ προφαινόμενα νῦν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας νέφη προσδέξηται τοῖς κατὰ τὴν Ἑλλάδα τόποις ἐπιστῆναι, καὶ λίαν ἀγωνιᾶν ἔφη μὴ τὰς ἀνοχὰς καὶ τοὺς πολέμους καὶ καθόλου τὰς παιδιάς, **ἃς νῦν παίζομεν πρὸς ἀλλήλους,** ἐκκοπῆναι συμβῇ πάντων ἡμῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κἂν εὔξασθαι τοῖς Θεοῖς ὑπάρχειν ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν ταύτην καὶ πολεμεῖν, ὅταν βουλώμεθα, καὶ διαλύεσθαι πρὸς ἀλλήλους καὶ καθόλου κυρίους εἶναι τῶν ἐν αὐτοῖς ἀμφισβητουμένων» (1). Ὅτι ἐν τοῖς Ἕλλησι, περὶ ὧν ὁ Ἀγέλαος λέγει ὅτι κάλλιστον θὰ ἦτο, ἂν μηδέποτε ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλους, περιλαμβάνονται καὶ οἱ Μακεδόνες, πρὸς τὸν βασιλέα τῶν ὁποίων λέγονται ταῦτα, δῆλον καὶ ἐκ τοῦ χαρα-

(1) Ἀναγινώσκων τις τοὺς προφητικοὺς τούτους λόγους τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων Ἑλλήνων ἀναμιμνήσκεται τὰ φοβερὰ τῆς Μηδείας ῥήματα (Εὐριπίδου Μηδεία 1067) «Καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾶν μέλλω κακά, θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων, ὅσπερ μεγίστων αἴτιος κακῶν βροτοῖς». Προέβλεπον οἱ δυστυχεῖς τὴν ἐπικειμένην ἀπώλειαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο νὰ κατανικήσωσι τὰ πάθη αὐτῶν καὶ σώσωσι τὴν πατρίδα. Οὕτω δ' ἔπεσεν ἡ Ἑλλὰς εἰς δουλείαν καὶ ταῦτα ἀναξίως ἑαυτῆς ἄνευ πολέμου, διὰ τὰ πάθη οὐχὶ διὰ τὴν ἀπρονοησίαν τῶν τέκνων αὐτῆς. Τοῦτο δὲ καθιστᾷ τὴν τύχην αὐτῶν πολλῷ ἔτι τραγικωτέραν!

κτηρισμοῦ τῶν ἀνοχῶν καὶ τῶν πολέμων καὶ παιδιῶν *τῶν πρὸς ἀλλήλους*, ὅπως λέγει.

Ἀλλ' οὐ μόνον ῥήτορες καὶ πρέσβεις διαφόρων Ἑλληνικῶν πόλεων, λ.χ. Χίου, Μυτιλήνης, Ἀθαμάνων (1), τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου, ἀλλὰ καὶ ἐκκλησία ὅλη ἐξέφρασε μεγαλοφώνως τὴν περὶ τούτου γνώμην αὐτῆς παρ' Ἀππιανῷ (Μακεδονικῆς 2-3): «Οἱ δὲ πρέσβεις αὖθις συνῆλθον καὶ πολλὰ φανερῶς ἔλεγον, ὅτι Φίλιππος καὶ Αἰτωλοὶ (ἤτοι Ἕλληνες ἀμφότεροι) διαφερόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἰς δουλείαν Ῥωμαίοις (ἤτοι τοῖς ξένοις) ὑποβάλλουσιν, ἐθίζοντες αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος θαμινὰ πειρᾶσθαι. Ἐφ' οἷς ὁ μὲν Σουλπίκιος ἀντιλέξων ἀνίστατο, **τὸ δὲ πλῆθος οὐκ ἤκουσεν, ἀλλ' ἐκεκράγεσαν τοὺς πρέσβεις εὖ λέγειν**». Ὅτι ἡ κατακραυγὴ τοῦ πλήθους καὶ τῶν πρέσβεων οἱ φρόνιμοι οὗτοι λόγοι εἶναι παντάπασιν ἄτοποι, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι καὶ οἱ Μακεδόνες ὅπως καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν βάρβαροι, αἰσθάνεται βεβαίως ἕκαστος οἴκοθεν.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ῥητῶν μαρτυριῶν τούτων πρὸς αἷς καὶ ἄλλας ν' ἀπαριθμήσῃ τις δὲν εἶναι δύσκολον, παρατηρῶ ὅτι τὸν Ἑλληνισμὸν τῶν Μακεδόνων διδασκόμεθα καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων. Οὕτω λ. χ. νομίζω ὅτι μόνον ὅταν ὁμολογηθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς τῶν Μακεδόνων, κατανοεῖται πῶς συνέβη ὥστε ὁ ῥήτωρ Ἰσοκράτης, ἀνὴρ οὗ τὴν ἀκραιφνῆ φιλοπατρίαν οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ, βλέπων τὴν ἐν Ἑλλάδι κακοδαιμονίαν καὶ πιστεύων ὅτι μόνον φάρμακον τῶν δεινῶν τούτων ἔμελλε νὰ εἶναι ὁ πρὸς τοὺς βαρβάρους πόλεμος, πειθόμενος δ' ὅτι οὔτε αἱ Ἀθῆναι οὔτε ἄλλη τις πόλις Ἑλληνὶς ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἐθνικὸν τοῦτο ἔργον, ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ προτρέπει αὐτὸν πάσῃ δυνάμει, ὅπως γένηται ἡγεμὼν τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ πρὸς τοὺς βαρβάρους πολέμῳ. Τοῦτο θὰ ἦτο ἀτεχνῶς γελοῖον ἐπινόημα τοῦ πανελληνίου ῥήτορος, ἂν συνεβούλευεν, ὅπως οἱ Ἕλληνες ἔλθωσιν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἀλλοφύλων Μακεδόνων, ἵνα καταβάλωσιν ἄλλους ἀλλοφύλους, τοὺς Πέρσας.

(1) Οὗτοι εἶναι οἱ Ἀθαμᾶνες, οὓς ὁ O. Müller ἐκάλεσεν Ἰλλυριούς (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 23), ἀλλ' οἵτινες ἐν τῷ παρόντι φαίνονται καταβοῶντες τῶν Αἰτωλῶν καὶ τοῦ Φιλίππου, ὅτι διὰ τῶν ἐρίδων αὐτῶν εἰσάγουσι τοὺς ξένους εἰς τὴν Ἑλλάδα!

Εἴδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὅ τε Φίλιππος καὶ οἱ Μακεδόνες ἀπεκάλουν τοὺς Ῥωμαίους βαρβάρους. Ἐν τοῖς ἑξῆς θὰ παρατεθῶσι χωρία συγγραφέων, ἐν οἷς οἱ Μακεδόνες ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγραφέων ἀντιδιαστέλλονται τῶν βαρβάρων, τ.ἔ. οὐ μόνον οἱ Μακεδόνες δὲν ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ἀλλοτρίους τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐδ' οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ὑπελάμβανον τοὺς Μακεδόνας διαφόρους τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἢ βαρβάρους. Οὕτω λ. χ. πανταχοῦ ἐν Ἀσίᾳ γίνεται ἀντίθεσις τῶν βαρβάρων ἢ ἀλλοφύλων πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ Ἕλληνας· τοῦτο βεβαίως θὰ ἦτο παράδοξον, ἄντικρυς ἀναίδεια ἐνώπιον ὅλου τοῦ κόσμου διαπραττομένη, ἂν οἱ Μακεδόνες μὴ ἦσαν Ἕλληνες· πρβλ. Ἀρριανοῦ Ζ' 12, 2 «παῖδες δὲ εἴ τῳ (τῶν εἰς Μακεδονίαν ἐπιστρεφόντων ἀπομάχων) ἦσαν ἐκ τῶν Ἀσιανῶν γυναικῶν, παρὰ οἷ καταλιπεῖν ἐκέλευσε μηδὲ στάσιν κατάγειν εἰς Μακεδονίαν **ἀλλοφύλους τε καὶ ἐκ βαρβάρων γυναικῶν** παῖδας τοῖς οἴκοι ὑπολελειμμένοις παισί τε καὶ μητράσιν», καὶ Ζ' 9, 2 «Ὁ Φίλιππος. . . . ἀξιομάχους καταστήσας (τοὺς Μακεδόνας) τοῖς προσχώροις τῶν βαρβάρων . . . . αὐτῶν δ' ἐκείνων τῶν βαρβάρων, ὑφ' ὧν πρόσθεν ἤγεσθε καὶ ἐφέρεσθε αὐτοί τε καὶ τὰ ὑμέτερα, ἡγεμόνας κατέστησαν», καὶ Ζ' 13, 3 «Ταύτας δὲ (τὰς Ἀμαζόνας) ἀπαλλάξαι τῆς στρατείας Ἀλέξανδρον, μή τι νεωτερισθείη κατ' αὐτὰς ἐς ὕβριν πρὸς τῶν Μακεδόνων ἢ βαρβάρων». Ἐν Β' 7, 4-5 διακρίνονται οἱ Μακεδόνες καὶ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν βαρβάρων Θρᾳκῶν, Παιόνων, Ἰλλυριῶν καὶ Ἀγριάνων.

Οὐδ' ὁ Λίβιος ἀποκαλεῖ τοὺς Μακεδόνας βαρβάρους, καίτοι τὸ ἐπίθετον τοῦτο οὐχὶ σπανίως περὶ τῶν Θρᾳκῶν καὶ ἄλλων βορειοτέρων λαῶν μεταχειρίζεται, πρβλ. ΛΔ' 29 Nec per Macedoniam tantum, sed per Thraciam etiam, ubi inter cetera pax quoque praestanda a *barbaris* erat. ΛΔ', 35 interim per speciem auxilii Byzantiis ferendi, re ipsa ad terrorem regulis Thracum iniciendum profectus, perculsis iis uno proelio et Amadoco duce capto in Macedoniam rediit, missis ad incolas Histri fluminis *barbaros*, ut in Italiam irrumperent, sollicitandos. Καὶ ΛΔ',53 Philippopolin urbem fuga desertam oppidanorum, qui in proxima montium juga cum familiis receperant sese,

cepit, campestresque *barbaros* in deditionem accepit. Μ', 4 «Thracibusque et aliis *barbaris* urbes tradidit habitandas» ἐκβαλὼν ἐξ αὐτῶν τοὺς Μακεδόνας. ΜΔ' 27 «quod ubi audivere barbari (=Galli)». Ἐν δὲ ΜΕ' 36 ἀντιδιαστέλλει τοὺς Ἐόρδους, Λυγκηστάς, Πελαγόνας καὶ Ἐλιμιώτας ἀπὸ τῶν προσοίκων βαρβάρων, διότι ὀνομάζων τὰς πόλεις καὶ χώρας, ἃς περιεῖχεν ἑκάστη τῶν τεσσάρων διοικήσεων εἰς ἃς ἡ σύγκλητος τῶν Ῥωμαίων διένειμε τὴν Μακεδονίαν λέγει «quartam regionem Eordaei etLyncestae et Pelagones et Elimiotis. frigida haec omnis duraque cultu et aspera plaga est. cultorum quoque ingenia terrae similia habet. ferociores eos et accolae *barbari* faciunt, nunc bello exercentes nunc in pace miscentes ritus suos». Ὥστε ἀφοῦ οἱ προσοικοῦντες βάρβαροι, κατὰ τὸν Λίβιον, καθίστων τοὺς Μακεδόνας τούτους ἀγριωτέρους, δῆλον ὅτι οὗτοι ἦσαν διάφοροι ἐκείνων, ἤτοι Ἕλληνες καὶ οὐχὶ βάρβαροι.

Ὅπως δὲ οἱ Μακεδόνες ἀντιδιεστέλλοντο τῶν βαρβάρων κατὰ τὸ ἐπίθετον τοῦτο τὸ «βάρβαρος», οὕτω πανταχοῦ τοῦ Ἀρριανοῦ, τοῦ Διοδώρου, τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Ῥούφου, φαίνονται ἀντικείμενοι οἱ Μακεδονικοὶ νόμοι καὶ τὰ Μακεδονικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα πρὸς τὰ Περσικά, οὐδαμοῦ δὲ πρὸς τὰ Ἑλληνικά. Ἐν Ἀρριανοῦ Ζ'6, 2 «Εἶναι γὰρ οὖν καὶ Μηδικὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου στολὴν ἄλγος οὐ σμικρὸν Μακεδόσιν ὁρωμένην, καὶ τοὺς γάμους ἐν τῷ νόμῳ τῷ Περσικῷ ποιηθέντας οὐ πρὸς θυμοῦ γενέσθαι τοῖς πολλοῖς αὐτῶν». Οὐδαμοῦ οὔτε παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς τούτοις οὔτε παρ' ἄλλοις προγενεστέροις ἢ μεταγενεστέροις συγγραφεῦσι γίνεται μνεία περὶ βαρβάρων συνηθειῶν τῶν Μακεδόνων, οἷον τὸ στίζεσθαι, τὸ ἀγοράζειν τὰς γυναῖκας κλπ. κλπ. Καὶ ὅμως, ἂν μὴ ὁ Ἀρριανός, ὁ Διόδωρος καί τις ἄλλος μεταγενέστερος, ὁ γλυκὺς Ἡρόδοτος θὰ ἔλεγέ τινα περὶ τούτων, ἀφοῦ οὗτος διὰ τῶν τοιούτων ἥδιστα κοσμεῖ τὰς ἱστορίας αὐτοῦ ἐν τοῖς περὶ τῶν βαρβάρων λόγοις, ἀλλ' οὐδὲν ἀπολύτως τοιοῦτο διηγεῖται διαλαμβάνων περὶ τῶν Μακεδόνων· βεβαίως αἰτία τούτου εἶναι ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον εἶχον.

Ὁμοίως παρατηρεῖται παρὰ τοῖς Μακεδόσιν ἀρχαιόθεν ὁ Ἑλληνικὸς βαρὺς ὁπλισμός, ἡ ἀσπὶς καὶ τὸ δόρυ, οὐχὶ δὲ τὰ ἐλαφρὰ τῶν βαρβάρων ὅπλα, τόξον, γέρρα ἢ πέλτη κττ. Καὶ ὅμως τοῦτο ἦτο με-

γίστη διαφορὰ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων. Ὁ Ἑλληνικὸς ὁπλισμός, ἤτοι ἡ βαρεῖα ἀσπὶς καὶ τὸ μακρὸν δόρυ, ἦσαν σύμβολον ἱπποτικῆς ἀνδρείας ἤδη ἐπὶ Ὁμήρου, ἔνθα ὁ Πάρις ὡς τοξότης λωβητὴρ κέρᾳ ἀγλαὸς παρθενοπίπης ὑβρίζεται. Πρβλ. ὅσα Ἡρόδοτος ἐν Ζ. 61-80 περὶ τοῦ ὁπλισμοῦ τῶν βαρβάρων διαλαμβάνει, καὶ Η´ 61 «Λήματι μέν νυν καὶ ῥώμῃ οὐκ ἕσσονες ἔσαν οἱ Πέρσαι, ἄνοπλοι δὲ ἐόντες καὶ πρὸς ἀνεπιστήμονες ἔσαν καὶ οὐκ ὁμοῖοι τοῖσι ἐναντίοισι σοφίην». Ἐν δὲ Ζ´ 185 ἀπαριθμῶν τοὺς ἐκ τῆς Εὐρώπης συστρατευομένους τῷ Ξέρξῃ λαούς, οὐδὲν περὶ τοῦ ὁπλισμοῦ αὐτῶν διηγεῖται, πάντως διότι οὐδὲν παρεῖχον τὸ περίεργον. Ἐν δὲ Η´ 31 τάσσει ὁ Μαρδόνιος τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς περὶ τὴν Θεσσαλίαν κατοικοῦντας ἀπέναντι τῶν Ἀθηναίων. Ὁμοίως ἦτο παρὰ μὲν τοῖς βαρβάροις αἰσχρὸν τὸ ἐμφανισθῆναι ἐνώπιον ἄλλων γυμνόν, πρβλ. Ἡροδότου Α´ 10 καὶ Πλουτάρχου ἐν Βίῳ Κάτωνος 20, καὶ Θουκυδίδου Α´ 6. Παρὰ δὲ τοῖς Μακεδόσι καθάπερ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν οὐδαμῶς. Καὶ κατ' αὐτὸ ἄρα οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἕλληνες.

Ὁμοίως ἀντιτάσσονται οἱ Μακεδόνες ὡς ἐλεύθεροι ἄνδρες πρὸς τοὺς Μήδους καὶ Πέρσας ὡς δούλους. Πρβλ. Λουκιανοῦ Νεκρικῶν Διαλόγων ΙΔ´ 4, «σὺ δὲ καὶ τὴν Μακεδονικὴν χλαμύδα καταβαλὼν κάνδυν, ὥς φασι, μετενέδυς καὶ τιάραν ὀρθὴν ἐπενέθου καὶ προσκυνεῖσθαι ὑπὸ Μακεδόνων, **ἐλευθέρων ἀνδρῶν**, ἠξίους». Καὶ Ἀρριανοῦ Δ´ 11, 6 «τοῦ Ἀλεξάνδρου οἱ πρόγονοι οὐ βίᾳ (καθάπερ οἱ Περσῶν βασιλεῖς), ἀλλὰ νόμῳ Μακεδόνων ἄρχοντες ἦσαν». Καὶ Πολυβ. Ε´ 7, 6 «Εἶχον γὰρ ἀεὶ τὴν τοιαύτην ἰσηγορίαν Μακεδόνες πρὸς τοὺς βασιλεῖς». Καὶ αὐτοὺς τοὺς κατὰ τοῦ βασιλέως συνωμοτοῦντας στρατηγοὺς οὐχὶ ὁ βασιλεὺς ἰδιογνωμόνως ἐδίκαζεν ἢ ἐφόνευεν, ἀλλ' ὁ στρατὸς μετασχηματιζόμενος εἰς δικαστήριον ἤκουε τοῦ κατηγοροῦντος καὶ τοῦ ἀπολογουμένου καὶ ἔπειτα ἐπέφερε τὴν ψῆφον (πρβλ. τὴν δίκην τοῦ Φιλώτου). Ἡ βάρβαρος ἄρα παμβασιλεία ἦν ἄγνωστος ἐν Μακεδονίᾳ. Ὥστε ἂν ἀληθεύῃ τὸ τοῦ Εὐριπίδου «τὰ τῶν βαρβάρων δοῦλα πάντα πλὴν ἑνὸς», οἱ Μακεδόνες δὲν δύνανται νὰ κατατάσσωνται εἰς τοὺς βαρβάρους, ἀλλ' ἀναγκαίως εἰς τοὺς Ἕλληνας (1).

(1) Οὐδὲ παρ' Ἠπειρώταις ἦν παμβασιλεία, πρβλ. Πλουτ. Πύρρ. Ε´. «Εἰώθεισαν οἱ βασιλεῖς ἐν Πασσαρῶνι, χωρίῳ τῆς Μολοττίδος, Ἀρείῳ Διὶ θύσαντες,

Οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων παρέδωκεν ἡμῖν ὅτι οἱ Μακεδόνες στρατιῶται ἐλάλουν ἄλλην γλῶσσαν (περὶ τοῦ Μακεδονιστὶ βοᾶν, ἀσπάζεσθαι ἴδε κατωτέρω), τοὐναντίον πανταχοῦ φαίνονται κατανοοῦντες κάλλιστα τὴν Ἀττικὴν ἢ Κοινήν, ὅπως δῆλον ἔκ τε τῆς Ἀττικιστὶ γενομένης κατηγορίας ὑπὸ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐκ τῆς προτιμήσεως τοῦ Φιλώτου ν' ἀπολογηθῇ ὁμοίως Ἀττικιστί· διότι θὰ ἦτο βεβαίως ἄντικρυς μωρὸς ὁ Φιλώτας προτιμῶν ν' ἀπολογηθῇ ἐν γλώσσῃ ἀλλοτρίᾳ τῶν δικαστῶν αὐτοῦ καὶ ἀκαταλήπτῳ αὐτοῖς, καὶ ταῦτα ἀφοῦ ὁ Ἀλέξανδρος παρέστησεν αὐτὸν ἐνώπιον τῶν στρατιωτῶν μικρῷ πρότερον καταφρονητὴν τῶν τε ἄλλων πατρίων ἐθίμων καὶ αὐτοῦ τοῦ λόγου (videtis adeo etiam sermonis patrii Philotam taedere?... dum memineritis aeque illum (=Philotam) a nostro more quam a sermone abhorrere).

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἀγορεύων ἐν Ἀσίᾳ πρὸς τὸ στράτευμα καὶ πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως ἀποτεινόμενος καὶ λέγων «*ὦ ἄνδρες Μακεδόνες τε καὶ σύμμαχοι*» Ἀρρ. Ε', κε', 6 δηλοῖ περιφανῶς ὅτι καίπερ μίαν γλῶσσαν μεταχειριζόμενος ὑπὸ πάντων κατενοεῖτο.

Ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι, ἂν μὴ οἱ Μακεδόνες στρατιῶται παρὰ τῶν Μακεδονίδων μητέρων αὐτῶν ἐμάνθανον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, οὔτε ἐν τοῖς Μακεδονικοῖς σχολείοις βεβαίως αὐτήν, ἀφοῦ, καθ' ἃ λέγει ὁ Ἀρριανὸς Ζ' 9, 2, πένητες καὶ γυμνοὶ ἦσαν καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων διῃτῶντο, οὔτ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ στρατευόμενοι θὰ ἐμάνθανον. Διότι τὰ μὲν σχολεῖα τῆς Μακεδονίας μόνον ὁ καλὸς Θεὸς ἠξεύρει ὁποῖά τινα ἦσαν, πάντως ὅμως μικροῦ λόγου ἄξια, ἀφοῦ οἱ Μακεδόνες ἐψέγοντο ὡς ἄξεστοι, καὶ σφόδρα ἀμφίβολον ἂν οἱ πλεῖστοι τῶν στρατιωτῶν τούτων εἶχόν ποτε φοιτήσει εἰς αὐτά. Ἐν δὲ τῇ στρατιᾷ ὑπερεῖχον τῶν Ἑλλήνων οἱ Μακεδόνες παρὰ πολὺ καὶ ἀριθμητικῶς (πρβλ. Διοδώρου ΙΖ', 17) καὶ κατὰ τὰ ἀξιώματα· ὥστε πιθανώτερον φαίνεται ὅτι μᾶλλον τούτων ἡ γλῶσσα ἢ τῶν Ἑλλήνων ἔμελλε νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν τῷ στρατῷ, ἂν ὄντως ἦτο ξένη. Καὶ ὅμως οὐ μόνον τοῦτο δὲν συνέβη, ἀλλὰ καὶ ὅσα ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἀναφέρονται ὡς Μακεδονικά, ἀνευρίσκονται Ἑλληνικώτατα. Πάντες δηλ.

ὁρκωμοτεῖν τοῖς Ἠπειρώταις καὶ ὁρκίζειν, αὐτοὶ μὲν ἄρξειν κατὰ τοὺς νόμους, ἐκείνους δὲ τὴν βασιλείαν διαφυλάξειν κατὰ τοὺς νόμους».

ὅσοι ἐμακεδόνιζον (πρβλ. Ἀθηναίου Γ' 122, a «Μακεδονίζοντάς τ' οἶδα πολλοὺς τῶν Ἀττικῶν διὰ τὴν ἐπιμιξίαν») Ἑλληνικὰς μετεχειρίζοντο λέξεις καὶ τύπους, οἷον ῥύμη, παρεμβολή, κοράσιον, Δώσων, Γονατᾶς κλπ. κλπ. ὁποίας ἀνωτέρω (σελ. 18 κέ.) παρέθηκα.

Ἔπειτα ὑποτεσθείσθω πρὸς στιγμήν, ὅτι οἱ Μακεδόνες στρατιῶται ἦσαν ἀλλόφυλοι καὶ ἀλλόγλωσσοι καὶ ὅτι διὰ μόνου τοῦ δυναστικοῦ οἴκου συνεκρατοῦντο καὶ ἠγωνίζοντο ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τότε αὐτόδηλον εἶναι ὅτι ἅμ' ἐκλιπόντος τοῦ οἴκου τούτου ὤφειλον οἱ διάδοχοι, πάντες ἐξ ἄλλων οἴκων, γνησίων Μακεδονικῶν ἕλκοντες τὸ γένος, ν' ἀντιδράσωσι κατὰ τῶν προτέρων ἑλληνιζουσῶν καὶ ἐξελληνιστικῶν τάσεων τῶν πρὶν βασιλέων, καὶ νὰ ἱδρύσωσι Μακεδονικὰ κράτη, οὐχὶ δ' Ἑλληνικά. Εἰς τοῦτο μάλιστα ἔμελλε νὰ ὠθήσῃ αὐτοὺς πρῶτον μὲν ἡ ἀντίθεσις τῶν Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων καὶ δεύτερον τὸ συμφέρον αὐτῶν, δημοκοπία δηλ. τις, ἵνα κολακεύσωσι τοὺς παντοδυνάμους τότε Μακεδόνας στρατιώτας καὶ ἑλκύσωσι πρὸς ἑαυτοὺς ἕκαστος. Καὶ ὅμως παραδόξως οὐδὲν τοιοῦτο συνέβη, οὔτε Μακεδονικὰ κράτη, ἀλλ' Ἑλληνικὰ ἵδρυσαν καὶ οὗτοι μάλιστα οἱ διάδοχοι καὶ ἐπίγονοι ὑπῆρξαν οἱ ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον διαδοταὶ καὶ καλλιεργηταὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὔτε ἀντιδράσεώς τινος κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὑπὲρ Μακεδονισμοῦ γινώσκεταί τι. Δῆλον ἄρα ὅτι οὔτ' ἀντίθεσις Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων ὑπῆρχεν οὔτε ᾐσθάνοντο οἱ Μακεδόνες στρατιῶται ἑαυτοὺς ὡς οὐχὶ Ἕλληνας.

Ἀλλ' ἴσως θὰ θελήσῃ τις ἐπιμένων νὰ διισχυρισθῇ ὅτι ἐπὶ Φιλίππου μὲν καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐφεξῆς οἱ Μακεδόνες ἐλάλουν Ἑλληνιστὶ καὶ ᾐσθάνοντο ἑαυτοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο σὺν τῷ χρόνῳ καὶ διὰ τῶν βασιλέων, οἳ διὰ παντὸς ἠλλήνιζον, οἱ δὲ Μακεδόνες ἦσαν ἀληθῶς τὸ ἀρχαῖον βάρβαροι. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην ὀφείλω νὰ παρατηρήσω εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὅτι ἀντιβαίνουσι καθ' ὁλοκληρίαν αἱ γλωσσικαὶ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι (σελ. 20-1) ἀποδείξεις· διότι, καθ' ἃ ἐλέχθη, ἀποβαίνει ὅλως ἀδιανόητον πῶς ἠδύναντο οἱ Μακεδόνες νὰ λέγωσιν *ἀμαλός*, *δαίτας*, *μύκηρος* (κυρίως *μούκηρος*, διότι καὶ οἱ Μακεδόνες τὸ *υ* ἀπήγγελλον ὡς *ου*, πρβλ. *ἀβροῦτες*), *ζέρεθρον*, ἢ *ὀπλαί*, *ἀκόντιον*, *ἀγκαλίς*, *χάρων*, ἢ *σαυτορία*, *πυλαυρός*, ἢ *κύρνοι*, ἢ *Ἀλκέτας*, *Πευκέστας* κλπ. Ταῦτα πάντα βοῶσι μεγαλοφώνως ὅτι βίον αὐ-

τοτελῆ καὶ ἀνεξάρτητον ἔζη ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν Μακεδονίᾳ, οὐχὶ ἐξηρτημένον ἑτεροφώτου δίκην. Ὁμοίως ἀντιβαίνει ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος ὅτι «**ἔνιοι** καὶ σύμπασαν τὴν μέχρι Κορκύρας Μακεδονίαν προσαγορεύουσιν» ᾐτιολόγουν δὲ τοῦτο «ὅτι καὶ κουρᾷ καὶ **διαλέκτῳ** καὶ χλαμύδι καὶ ἄλλοις τοιούτοις χρῶνται παραπλησίοις». Διότι πασίγνωστον εἶναι σήμερον ὅτι οἱ Ἠπειρῶται ἐλάλουν διάλεκτον πάμπολυ ἀφισταμένην τῆς Ἀττικῆς, δῆλον ἄρα ὅτι καὶ ἡ ὁμοία αὐτῇ Μακεδονικὴ δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἡ Ἀττική, ἤτοι ἡ μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἐξαπλουμένη Ἑλληνικὴ καὶ ἣν κατ᾽ ἀνάγκην ἀμείλικτον ὤφειλον νὰ λαλῶσι καὶ οἱ Μακεδόνες, ἂν τυχὸν βάρβαροι ὄντες τὸ ἀρχαῖον ἐξηλληνίζοντο ἔπειτα. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ Στράβωνος καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν Βίῳ Πύρρου ΙΑ´ φαίνεταί μοι διδάσκων τι τοιοῦτον ἐν οἷς λέγει «Πολλοὶ τῶν ἐκ τῆς Βεροίας ἀφικνούμενοι τὸν Πύρρον ἐνεκωμίαζον. . . ἦσαν δέ τινες, οὓς αὐτὸς ὁ Πύρρος ἐγκαθίει, **προσποιουμένους εἶναι Μακεδόνας** καὶ λέγοντας ὅτι νῦν καιρός ἐστι τῆς Δημητρίου βαρύτητος ἀπαλλαγῆναι....» (1). Διότι μόνον ἄνθρωποι τῆς αὐτῆς διαλέκτου καὶ τῶν αὐτῶν ἐθίμων ἠδύναντο, καίτοι οὐχὶ Μακεδόνες (*προσποιουμένους εἶναι Μακεδόνας*), νὰ ἀναλάβωσιν ἐν Μακεδονίᾳ τὸ χαλεπὸν ἔργον τοῦ ἐγκαθέτου καὶ ἐπικριτοῦ, οὐδαμῶς δὲ οὐ Μακεδόνες, ἤτοι Ἠπειρῶται ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ἂν αὐτόθι ἐλαλεῖτο ἄλλη γλῶσσα.

Ὡσαύτως ἰδίαν διάλεκτον, οὐχὶ τὴν Ἀττικήν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ξένην ὅλως γλῶσσαν, φαίνεταί μοι ὅτι τεκμηριοῦσι τὰ χωρία τοῦ Πλουτάρχου ἐν βίῳ Ἀλεξ. ΝΑ´, ὅτι δηλ. ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν φοβερὰν στιγμὴν τῆς ἔριδος πρὸς τὸν Κλεῖτον «ἀναπηδήσας ἀνεβόα **Μακεδονιστὶ** καλῶν τοὺς ὑπασπιστάς», καὶ ἐν βίῳ Εὐμένους ΙΔ´ «οἱ (στρατιῶται) ὡς εἶδον (τὸν Εὐμένη) εὐθὺς ἀσπασάμενοι **Μακεδονιστὶ τῇ φωνῇ** τάς τ᾽ ἀσπίδας ἀνείλοντο καὶ ταῖς σαρίσαις ἐπιδουπήσαντες ἠλάλαξαν προκαλούμενοι τοὺς πολεμίους». Ἡ ῥητὴ μνεία τοῦ *Μακεδονιστὶ* ἐλέγχει προδήλως ὅτι οὐχὶ Ἀττικιστὶ ἐλέχθησαν ταῦτα· ἀλλὰ πάλιν οὔτε ἡ κλῆσις τῶν

(1) Καὶ ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Πλουτάρχου δηλοῦται πόσον πλημμελὴς ἦτο ἡ ὑπὸ τοῦ O. Müller ταύτισις τῶν Μακεδόνων μετὰ τῶν Ἰλλυριῶν, ἀφοῦ φανερώτατα ἀποδείκνυται ὅτι τοῖς Ἠπειρώταις οὗτοι ἦσαν ὁμόγλωσσοι καὶ οὐχὶ τοῖς Ἰλλυριοῖς.

ὑπασπιστῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου οὔτε ὁ ἀσπασμὸς τοῦ Εὐμένους ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐγένετο ἀναγκαίως δι' ἄλλης γλώσσης, ἀλλ' ἁπλῶς ἄλλης διαλέκτου, εἰς ἣν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῇ στιγμῇ τοῦ πάθους εὐκόλως κατηνέχθη καὶ οἱ στρατιῶται οἰκείως εἶχον. Τοῦτο καὶ πάλαι συνέβαινε πολλάκις καὶ νῦν συμβαίνει.

Καὶ ἐξ ὅσων δ' ὁ Παυσανίας διηγεῖται ἐν Μεσσηνιακοῖς Δ' 29, 1 ὑποδηλοῦται ὅτι Ἑλληνικὴν διάλεκτον, οὐχὶ ξένην γλῶσσαν, ἐλάλουν οἱ Μακεδόνες· διότι ἐπιθεμένων τῶν Μακεδόνων περὶ ὄρθρον ἐπὶ τὴν Μεσσήνην, οἱ κάτοικοι κατὰ πρῶτον ἅμα αἰσθόμενοι τοῦ κινδύνου ὑπετόπασαν ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι παρῆλθον εἰς τὴν πόλιν, «ἐπεὶ δὲ ἔκ τε τῶν ὅπλων **καὶ τῆς φωνῆς** Μακεδόνας καὶ Δημήτριον τὸν Φιλίππου γνωρίζουσιν ὄντας. . .». Διότι ἂν ἐλάλουν ὅλως ξένην γλῶσσαν, ὥστε μηδὲν νὰ αἰσθάνωνται αὐτῆς οἱ Μεσσήνιοι, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ διακρίνωσιν ὅτι οἱ παρελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἦσαν Μακεδόνες καὶ οὐχὶ Ἰλλυριοὶ ἢ ἄλλοι βάρβαροι· ὅτε κατὰ πρῶτον ἐγὼ ἐν Ἀθήναις ἤκουσα Βουλγάρων λαλούντων, ἠρώτησα παριστάμενόν μοι κάτοχον τῆς Ἀλβανικῆς τί ἔλεγον, ὁ δὲ ἀπήντησεν ὅτι οὐδ' αὐτὸς ἐνόει. Ἄλλοτε ἀκούων ἐν Κρήτῃ Μωαμεθανῶν Σύρων διαλεγομένων Ἀραβιστί, ἐνόμιζον ὅτι ἐλάλουν Τουρκιστί. Καὶ ἡ ἀπάτη αὕτη φαίνεται φυσική, ἀφοῦ οὐδὲν τῶν ξένων γλωσσῶν ἐννοοῦμεν συνήθως. Οὐδ' οἱ Μεσσήνιοι ἠδύναντο ἄλλως νὰ πράξωσι.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν γλωσσικῶν ἀποδείξεων τούτων καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα βοῶσι κατὰ τοῦ ὑποτιθεμένου τούτου ἐξελληνισμοῦ. Κρίνω δηλ. ὅτι μόνον ὅταν γένηται δεκτὸς ὁ ἀρχαιόθεν Ἑλληνικὸς χαρακτὴρ τῶν Μακεδόνων, ἀπαλλασσόμεθα τοῦ φοβεροῦ καὶ παντελῶς ἀλύτου αἰνίγματος τούτου, ἤτοι πῶς ἠδυνήθησαν οἱ Μακεδόνες, βάρβαροι τὸ κατ' ἀρχὰς ὄντες, καὶ αὐτοὶ νὰ παραλάβωσι καὶ ἄλλοις νὰ διαδώσωσι τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀφοῦ πάντες οἱ ἄλλοι βάρβαροι οὐδὲ πόρρωθεν νὰ προσεγγίσωσιν ἠδυνήθησαν; Καὶ ὅμως ταῦτα ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἐγένοντο, καίτοι οὗτοι οὔτε μετενάστευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως λ.χ. οἱ Πρῶσσοι εἰς τὴν Γερμανίαν, οὔτε κατεκτήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὅπως λ.χ. οἱ Γαλάται ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οὔτε Ἕλληνας ἀποίκους εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐδέξαντο, ὅπως λ. χ. οἱ Βρεττανοὶ τοὺς Ἀγγλοσάξωνας, οὔτε θρησκείαν καὶ δυναστείαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἔλαβον, ὅπως λ. χ. οἱ

Αἰγύπτιοι καὶ ἄλλοι λαοὶ παρὰ τῶν Ἀράβων, οὔτε ὑπὸ Ἑλλήνων πανταχόθεν περιεβάλλοντο, οὔτε εἰς παιδείας Ἑλληνικῆς καὶ γραμμάτων λόγον λέγονται ὅτι σφόδρα εὐφυῶς εἶχον, καίτοι ἐν ἑνὶ λόγῳ οὐδὲν ἀπολύτως φαίνεται γενόμενον ἐν Μακεδονίᾳ τῶν συμβάντων ἐκείνων, δι' ὧν ἔθνος τι ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλίπῃ μὲν τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, νὰ ἐκμάθῃ δὲ ἄλλην· ἀλλ' ὅλως τἀναντία, ἤτοι καὶ οἴκοι ἔμενον πρὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐλεύθεροι ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ὑπὸ ἰδίους δὲ βασιλεῖς ἀεὶ διετέλουν, καὶ θρησκείαν ἀεὶ τὴν αὐτὴν εἶχον, καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῆς Ἑλλάδος κατῴκουν, καὶ ἄξεστοι καὶ ἀπολίτευτοι, ἀκόμη καὶ βάρβαροι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους κατηγοροῦνται. Πῶς ἄρα τοιοῦτοι ἄνθρωποι καὶ ἐπὶ τοιούτοις ὅροις ἠδύναντο καὶ ταῦτα, καθ' ἃ καὶ αὐτὸς ὁ πολεμιώτατος τῶν Μακεδόνων O. Müller σελ. 61 διδάσκει, ἤδη πρὸ πάσης ἐπιδράσεως τοῦ Ἀττικοῦ, ἤτοι τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, νὰ ἐκμάθωσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ διατί τοῦτο οὔτε οἱ Κᾶρες οὔτε οἱ Θρᾷκες οὔτε οἱ Ἰλλυριοὶ οὔτε οὐδένες ἄλλοι τῶν ἀληθῶς καὶ γνησίως βαρβάρων ἐποίησαν, οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς ἐδίδαξεν οὔτε ἐγὼ δύναμαι νὰ νοήσω. Τὸ δὲ λεγόμενον ὅτι ὁ βασιλικὸς οἶκος, ἅτε ἐκ τοῦ Ἄργους τῆς Πελοποννήσου τὸ γένος ἕλκων, ἦτο Ἑλληνικὸς καὶ οὗτος κατώρθωσε τὸ θαῦμα τοῦτο, ἤτοι νὰ ἐξελληνίσῃ τὸ κράτος ὁλόκληρον ἐντελῶς, φαίνεται παντάπασιν ἀπίθανον καὶ παράδοξον, καὶ οὐδὲν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου ἔχον ὅμοιον. Πρόσθες ὅτι ἡ ἄνω Μακεδονία ἔχουσα ἰδίους βασιλεῖς οὐδ' ὑπέκειτο τῇ ἀμέσῳ ἐνεργείᾳ τῶν φιλομούσων βασιλέων τῆς κάτω Μακεδονίας. Ἀκριβῶς τοὐναντίον θὰ ἦτο φυσικώτερον, νὰ ἐκβαρβαρωθῇ δηλ. καὶ ἡ Ἑλληνικὴ δυναστεία, καθὼς τῷ ὄντι συχνὰ συνέβη ἀλλαχοῦ ἄλλοις ἡγεμονικοῖς οἴκοις. Καὶ ἐνθυμήθητε ὅτι μέχρι τῶν Μηδικῶν οὐδ' ηὐδόξει ἡ Ἑλλάς, ὥστε οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας βασιλεῖς μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῷ Ἑλληνισμῷ αὐτῶν νὰ ἀντέχωνται αὐτοῦ καὶ ν' ἀγωνίζωνται ἵνα ἐξελληνίσωσι τοὺς ὑπηκόους· καὶ πρὸς τούτοις ὅτι οὐδ' ἡ μυθολογουμένη ἐκ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Ἄργους καταγωγὴ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου εἶναι βεβαία, τοὐναντίον μάλιστα πιθανωτέρα ἡ ἐκ τοῦ Ὀρεστικοῦ Ἄργους (πρβλ. Abel σελ. 95 κέξ. Ἐν παρόδῳ σημειωθήτω ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Ἀππιανοῦ Συριακῆς 63 «ὁ μὲν δὴ Ἄργος τὸ Πελοποννησιακὸν καὶ Ἄργος τὸ Ἀμφι-

λοχικὸν καὶ "Αργος τὸ ἐν Ὀρεστείᾳ ὅθεν οἱ Ἀργεάδαι Μακεδόνες», δὲν διαλαμβάνει περὶ δυναστικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας, ὅπως ὁ Abel ἐκλαμβάνει, ἀλλ' ἁπλῶς περὶ προσηγορίας τινῶν Μακεδόνων, τῶν ἐκ τοῦ Ὀρεστικοῦ Ἄργους, τῶν Ἀργεαδῶν· ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι αἱ λέξεις «*ὅθεν οἱ Ἀργεάδαι Μακεδόνες*» ἀποδείκνυνται νόθοι καὶ δὴ οὐδαμῶς παριστῶσαι γνώμην τινὰ περὶ τούτων τοῦ Ἀππιανοῦ). Καθόλου ἄρα φαίνεται ἀδιανόητον, ὅπως καὶ ὁ Abel σελ. 99 ὀρθῶς παρατηρεῖ, πῶς οἱ Ἑλληνικώτατοι βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας, ἂν μόνοι οὗτοι, οὐχὶ καὶ οἱ ὑπήκοοι, ἦσαν Ἕλληνες, θὰ κατώρθουν νὰ ἐξελληνίσωσιν αὐτούς, ἀνθρώπους ἀγροικοτέρους καὶ ἐν μεσογαίᾳ κατοικοῦντας καὶ ταῦτα ἐν οὕτω παλαιοῖς καὶ ταραχωδεστάτοις χρόνοις, ὅτε καὶ ἡ διάσωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ αὐτῶν τούτων τῶν βασιλέων φαίνεται παράδοξος καὶ ἀνερμήνευτος.

Πρὸς δὲ τούτοις οἱ βασιλεῖς οὗτοι ἀδιαλείπτως ἐκάλουν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μακεδονίας τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς ἄλλους σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος, πρᾶξιν, ἣν οὐδεὶς ἄλλος ἡγεμὼν εἰς ἀληθῶς βάρβαρον χώραν ἔπραξεν, ἀλλὰ μόνον Ἕλληνες εἰς Ἑλληνικὰς πόλεις, Πεισιστρατίδαι, Πολυκράτης, Διονύσιος, Θήρων, Ἱέρων, κλπ., καὶ ἐν οὐδεμιᾷ βαρβάρῳ ἀληθῶς χώρᾳ πρὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐδιδάχθησαν Ἑλληνικὰ δράματα πλὴν ἐν Μακεδονίᾳ. Καὶ ὅμως Ἑλληνὶς ἦτο καὶ ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχήσασα Ἀρτεμισία ἡ βασιλὶς τῶν Καρῶν, ἀφοῦ πατρὸς μὲν ἦτο Λυγδάμιος ἐξ Ἁλικαρνασοῦ, μητρόθεν δὲ Κρῆσσα (πρβλ. Ἡροδ Ζ' 99), Ἑλληνὶς καὶ ἡ ὁμώνυμος αὐτῇ σύζυγος Μαυσσώλλου, καὶ Ἑλληνίδας πόλεις καὶ νήσους κατεῖχον καὶ ἐγγύτερον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἦσαν, ἀλλὰ διὰ τοὺς βαρβάρους ὑπηκόους αὐτῶν οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίησαν, τ. ἔ. οὔτε τὰς Ἑλληνικὰς Μούσας ἐθεράπευσαν οὔτε τοὺς ὑπηκόους Κᾶρας ἐξηλλήνισαν, ὅπως λέγεται ὅτι ἐποίησαν οἱ μακρὰν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς θαλάσσης κατοικοῦντες καὶ Ἕλληνας ὑπηκόους οὐκ ἔχοντες καὶ ὑπὸ βαρβάρων περιβαλλόμενοι Μακεδόνες βασιλεῖς.

Ἐξελληνισμὸς ἄρα τῶν Μακεδόνων, ἂν τὸ ἀρχαῖον ἦσαν βάρβαροι, οὔτε κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' αἰῶνα κέξ., δι' οὓς εἴπομεν λόγους, οὔτε κατὰ τοὺς παλαιοτέρους διὰ τὰς ἀνωτέρω παρατεθείσας διαλεκτικὰς καὶ δὴ ἀλλοτρίας τῆς Κοινῆς Μακεδονικὰς λέξεις ἀποδείκνυται δυνατός. Τοὐναντίον μάλιστα τὴν ἐκβαρβάρωσιν αὐτῶν, ὄντων ἐν ἀρχῇ

Ἑλλήνων, θὰ προσεδόκα τις εὐλογώτερον λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν πρῶτον μὲν ὅτι ἔζων ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς μακρὰν μὲν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ δι' ὀρῶν ὑψηλῶν κεχωρισμένοι ἀπ' αὐτῶν, ἐν μέσῳ δὲ ἀλλοφύλων ἀπείρῳ πολυαριθμοτέρων, οἷον Θρᾳκῶν, Παιόνων, Ἰλλυριῶν κλπ. Καὶ ἀληθῶς εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 45 ὅτι τοιοῦτό τι μαρτυρεῖ ὁ Λίβιος ferociores eos et accolae barbari faciunt, nunc bello exercentes nunc in pace miscentes ritus suor. Πρὸς δὲ τούτοις εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 10 ὅτι τοιαύτη ἐκβαρβάρωσις ἠπειλήθη νὰ γίνῃ καὶ ἐν Ἠπείρῳ, καίτοι οἱ Ἠπειρῶται πρὸς ἓν μόνον ἀλλόφυλον ἔθνος τὸ τῶν Ἰλλυριῶν εἶχον νὰ παλαίωσιν. Εἴδομεν δ' ὅτι καὶ τὰ μέσα *β*, *δ*, ἀντὶ τῶν δασέων *φ*, *θ*, ὀφείλονται τῇ ἐπιδράσει τῶν βαρβάρων τούτων περιοίκων καὶ ταῖς ἐπιδρομαῖς αὐτῶν ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν. Ἂν δὲ τέλος κατωρθώθη νὰ κατισχύσῃ τῶν ἀλλοφύλων τούτων ἡ Ἑλληνικὴ φυλή, τοῦτο πάντως ἐγένετο διὰ τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ φρονήματος ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι καὶ διὰ τὴν ἔκτακτον φιλοτιμίαν τῶν ἀξίων βασιλέων τῆς Μακεδονίας, νὰ μὴ ἀπολειφθῶσιν ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ νὰ παρακολουθῶσιν αὐτῇ κατὰ τὸ ἐνόν.

Ἀποδεικνυομένου δ' ἀδυνάτου παντὸς ἐξελληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἀνθρώπων δύναται μετὰ τὴν παράθεσιν τῶν ἀνωτέρω ἱστορικῶν μαρτυριῶν νὰ διισχυρισθῇ ὅτι οἱ Μακεδόνες ἐν Ἀσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ ἐλάλουν ἄλλην γλῶσσαν ἢ τὴν Ἑλληνικήν, ἀνάγκη ἀπαραίτητος ἐπιβάλλει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἦσαν Ἕλληνες καὶ ἐλάλουν Ἑλληνιστί. Τούτου δ' ὁμολογηθέντος νοεῖται κάλλιστα καὶ τοῦ Ἡροδότου (ἐν Α΄ 56) ἡ μαρτυρία ὅτι «τὸ Δωρικὸν ἔθνος ...οἴκεε ἐν Πίνδῳ Μακεδνὸν καλεόμενον» καὶ Η΄ 43 «ἐόντες οὗτοι (Λακεδαιμόνιοι, Κορίνθιοι, Σικυώνιοι, Ἐπιδαύριοι, Τροιζήνιοι) Δωρικόν τε καὶ Μακεδνὸν ἔθνος»· διότι ὄντως οἱ Μακεδόνες καὶ οἱ Δωριεῖς σφόδρα ὅμοιοι ἦσαν. Καὶ ὡς φαίνεται, ἀπὸ Πίνδου ἐχωρίσθησαν οἱ πρότερον ἓν μόνον φῦλον, τὸ Μακεδνόν, ἀπαρτίζοντες καὶ οἱ μὲν τραπέντες πρὸς νότον ἀπέβαλλον τὸ παλαιὸν ὄνομα, οἱ δὲ πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς εἰσῆλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν ὀνομασθεῖσαν ἀπ' αὐτῶν χώραν καὶ διέσωσαν τὸ ἀρχαῖον ὄνομα.

Ἀλλ' ἴσως θὰ ἐγερθῇ τινι ἡ ἀπορία καὶ ἐρωτήσῃ, διατί ὅτε, καθ' ἃ

λέγει ὁ Ἡρόδοτος Ε' 22, Ἀλέξανδρος ὁ ἐπικληθεὶς φιλέλλην (1) «ἀεθλεύειν ἑλόμενος καὶ καταβὰς ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, ἐξείργετο ὑπὸ τῶν ἀντιθευσομένων Ἑλλήνων, φαμένων οὐ βαρβάρων ἀγωνιστέον εἶναι τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ Ἑλλήνων· Ἀλέξανδρος δὲ, ἐπειδὴ ἀπέδεξε ὡς εἴη Ἀργεῖος, ἐκρίθη τε εἶναι Ἕλλην καὶ . . .», διατί, λέγω, οὗτος τότε δὲν ἀπέδειξεν ὅτι πᾶσα ἡ Μακεδονία ἦτο Ἑλληνικὴ χώρα, ἀλλὰ περιωρίσθη ν' ἀποδείξῃ τοῦτο περὶ μόνου τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου αὐτοῦ; Καὶ τὸ ὅτι καθόλου ἠγέρθη τοιαύτη ἔνστασις, φαίνεται κακὸν σημεῖον, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἑρμηνεύεται κάλλιστα ἐξ ὅσων περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος *Ἕλλην* καὶ *Ἑλλὰς* εἴπομεν· ἀλλὰ τὸ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος προετίμησε ν' ἀποδείξῃ τὸν Ἑλληνισμὸν μόνου τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ οὐχὶ παντὸς τοῦ κράτους του, φαίνεται ἀληθῶς ὅτι συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς βαρβαρότητος τῶν Μακεδόνων. Καὶ ὅμως, ἄν τις καλῶς ἐξετάσῃ τὸ πρᾶγμα, πείθεται ὅτι ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι ἀληθής· βεβαίως ἐγὼ σήμερον ἀποκλειόμενος τυχὸν ἀπὸ διαγωνισμοῦ τινος διὰ τὸν λόγον τοῦτον, οὕτω θὰ ἔπραττον, ἤτοι θὰ ἠγωνιζόμην ν' ἀποδείξω τὸν

(1) Μηδεὶς ἐκπλαγῇ ὅτι τὸ ἐπίθετον *φιλέλλην* ἀπεδόθη Ἀλεξάνδρῳ τῷ πρώτῳ, βασιλεῖ τῆς Μακεδονίας ἐπὶ τῶν Μηδικῶν, μηδ' ἐκλαβὼν τὴν λέξιν ἐν τῇ νεωτέρᾳ αὐτῆς σημασίᾳ ὑπολάβῃ ὅτι οὕτως ἐλέγχεται ὁ ἀνὴρ ἀλλόφυλος. Διότι τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἀπεδίδετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οὐχὶ ὅπως ὑφ' ἡμῶν σήμερον μόνοις τοῖς ξένοις τοῖς ἀγαπῶσι τὴν Ἑλλάδα (διότι ἡμῖν σήμερον ἔχουσι τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς πατρίδος συνείδησιν φαίνεται ὅλως περιττὸν νὰ λεχθῇ τοῦτο περὶ Ἕλληνος), ἀλλὰ πᾶσιν εἴτε Ἕλλησιν εἴτε βαρβάροις. Ἐδήλου δὲ περὶ τῶν Ἑλλήνων λεγόμενον τὸν ἀγαπῶντα πάντας τοὺς Ἕλληνας ἐξ ἴσου, τὸν φιλογενῆ ἢ φιλογενέστατον (ὅπως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐλέγοντο οἱ φιλοπάτριδες Ἕλληνες), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν μόνην τὴν πόλιν αὐτοῦ ἀγαπῶντα· οὕτω λ. χ. ὁ Ἀγησίλαος ἐπαινεῖται ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (Ἀγησιλ. Ζ' 4) «Εἴ γε μὴν αὖ καλὸν Ἕλληνα ὄντα φιλέλληνα εἶναι, τίνα τις εἶδεν ἄλλον στρατηγὸν ἢ πόλιν οὐκ ἐθέλοντα αἱρεῖν, ὅταν οἴηται πορθήσειν, ἢ συμφορὰν νομίζοντα τὸ νικᾶν ἐν τῷ πρὸς τοὺς Ἕλληνας πολέμῳ; ἐκεῖνος τοίνυν, ἀγγελίας μὲν ἐλθούσης αὐτῷ ὡς ἐν τῇ ἐν Κορίνθῳ μάχῃ ὀκτὼ μὲν Λακεδαιμονίων, ἐγγὺς δὲ μύριοι τῶν πολεμίων τεθναῖεν, οὐκ ἐφησθεὶς φανερὸς ἐγένετο, ἀλλ' εἶπεν ἄρα, Φεῦ, ὦ Ἑλλάς, ὁπότε οἱ νῦν τεθνηκότες ἱκανοὶ ἦσαν ζῶντες νικᾶν μαχόμενοι πάντας τοὺς βαρβάρους». Ὁ δὲ Πλάτων τοὺς πολίτας τῆς αὐτοῦ πόλεως θέλει ὁμοίως *φιλέλληνας*, καὶ τοιούτους ὁποῖοι τὴν Ἑλλάδα οἰκείαν ἡγήσονται καὶ ἱερῶν κοινωνήσουσιν ὧνπερ οἱ ἄλλοι (Πολιτείας Ε' 421, Ε). Καὶ ὁ Ἰσοκράτης ὁμοίως λέγει (ἐν Παναθηναϊκῷ 241) «ἐν ᾧ τοὺς μὲν σοὺς προγόνους (τοὺς Ἀθηναίους) εἰρηνικοὺς καὶ *φιλέλληνας* καὶ τῆς ἰσότητος τῆς ἐν ταῖς πολιτείαις ἡγεμόνας, Σπαρτιάτας δ' ὑπεροπτικοὺς καὶ πλεονέκτας, οἵουσπερ αὐτοὺς εἶναι πάντες ὑπειλήφασιν». Καὶ ἐν Φιλίππῳ 122 «ἔστιν οὖν ἀνδρὸς μέγα φρονοῦντος καὶ *φιλέλληνος* (= φιλοπάτριδος) καὶ πορρωτέρω τῶν ἄλλων τῇ διανοίᾳ καθορῶντος...»

Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα πάσης τῆς χώρας ἐξ ἧς ἕλκω τὸ γένος· ἀλλὰ τὴν ἀπόδειξιν ταύτην θὰ κατώρθουν ἐγὼ διὰ τῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν, διὰ τῶν γεωγραφικῶν σχέσεων κλπ.· ἀλλ' Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντου ἐν τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ οὔτε γεωγραφικὰς οὔτε ἱστορικὰς οὔτε ἄλλας οἱασδήποτε μαρτυρίας ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ, διότι οὐδ' ὑπῆρχον. Ὅπερ μόνον ὑπῆρχεν ἦτο μῦθος ἢ παράδοσις παλαιά, καθ' ἣν ἐκ τοῦ Ἄργους Τημενίδαι παλαιόθεν ἀπῆλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν, καθ' ὃν τρόπον ἄλλοι Ἕλληνες εἶχον ἀποικίσει εἰς Σικελίαν, Ἰταλίαν, Κυρήνην, Ἀσίαν, Πόντον κλπ. Καθ' ὃν ἄρα τρόπον οἱ Κυρηναῖοι, οἱ Σικελιῶται, οἱ Ἰταλιῶται, οἱ Ποντικοὶ κλπ. πρὸς πᾶσαν τοιαύτην ἔνστασιν θὰ ἐπεκαλοῦντο τὴν παράδοσιν, ὅτι πάλαι ποτὲ οἱ προπάτορες αὐτῶν ἀπῴκισαν ἐκεῖσε, οὕτως ἔπραξε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος περὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, περὶ δὲ τῶν Μακεδόνων πάντων δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ δισχυρισθῇ τοῦτο, ἐπειδὴ οὗτοι εἴτε αὐτόχθονες ἦσαν (λέγονται Πελασγοὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ἠμαθίας ὑπὸ Ἰουστίνου Ζ' 1 καὶ κατὰ τὸν Αἰσχύλον Ἱκέτισιν 255 τὸ βασίλειον τοῦ Πελασγοῦ ἐξετείνετο μέχρι Στρυμόνος, ὅπερ σημαίνει ὅτι ὁ Αἰσχύλος ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γένος ἀνθρώπων ὑπελάμβανεν ὅτι ἐξετείνετο μέχρι τοῦ ποταμοῦ τούτου, καὶ τούτους ὠνόμασε κατὰ παλαιὰν συνήθειαν Πελασγοὺς τρόπον τινὰ αὐτόχθονας, οὐχὶ ἐπήλυδας), εἴτε ἀπὸ τῆς Πίνδου, ἐφ' ἧς συνέζησαν παλαιότερον μετὰ τῶν Δωριέων καὶ μεθ' ὧν ἀπετέλουν ἓν καὶ μόνον φῦλον, μετέβησαν παλαιότατα εἰς Μακεδονίαν· εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως, ἄποικοι δὲν ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσι, καὶ δὴ ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠδύνατο νὰ δισχυρισθῇ τοῦτο περὶ αὐτῶν. Ἔπειτα οὐδ' ἀπῃτεῖτο παρ' αὐτοῦ ν' ἀποδείξῃ τὸν Ἑλληνισμὸν πάντων τῶν Μακεδόνων, ἀλλὰ μόνου τοῦ οἴκου αὐτοῦ· φρονῶ δ' ὅτι ἂν τυχὸν ἦτο χρεία τῆς καθολικωτέρας ἀποδείξεως, θὰ προσῆγε καὶ ταύτην ὁ βασιλεύς, ἀλλὰ νῦν ἠρκέσθη εἰς τὴν εὐκολωτέραν καὶ ἐν τῷ τότε χρόνῳ μόνην ἀπαιτουμένην ἀπόδειξιν.

Ε' Τὰ Μακεδονικὰ καὶ καθόλου Ἑλληνικὰ φῦλα ἐν Μακεδονίᾳ πρὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ φιλέλληνος.

Ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε ἀπεδείχθη ὅτι καὶ ἡ ἀρχαία Μακεδονία συγκατηριθμεῖτο τῇ Ἑλλάδι καὶ οἱ Μακεδόνες τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι καὶ ἡ διάλεκτος αὐτῶν ἦτο Ἑλληνικὴ ὁμοία τῇ ἐν Ἠπείρῳ λαλουμένῃ Δωρίδι, ἀλλ' οὐδὲν ἐλέχθη περὶ τούτου, τίνες ἦσαν οὗτοι οἱ Μακεδόνες, Τὴν ἔλλειψιν ταύτην σκοποῦσι ν' ἀναπληρώσωσι τὰ ἑπόμενα ὅσον οἷόν τε συντόμως.

Πλὴν τῶν κατοίκων τῆς πρότερον μὲν Ἠμαθίας ἔπειτα δὲ Μαδονίας ἢ κάτω Μακεδονίας καλουμένης ἀποδείκνυνται Ἕλληνες καὶ ἄλλοι λαοὶ ὑπὸ πολλῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Οὕτω λ. χ. μαρτυρεῖ ὁ Θουκυδίδης ἐν Β' 99 «Τῶν γὰρ Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Λυγκησταὶ καὶ Ἐλιμιῶται καὶ ἄλλα ἔθνη ἐπάνωθεν, ἃ ξύμμαχα μέν ἐστι τούτοις καὶ ὑπήκοα, βασιλείας δ' ἔχει καθ' ἑαυτά». Τὰ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου οὐ κατονομαζόμενα «ἄλλα ἔθνη» (=ἄλλα Μακεδονικὰ φῦλα) ἦσαν πρῶτον μὲν οἱ Ὀρέσται Μακεδόνες, περὶ ὧν ἀναπληρῶν τὴν ἔλλειψιν ὁ Πολύβιος ΙΖ' 30 διαρρήδην «*Μακεδόνων οἱ Ὀρέσται*» λέγει. Ἔπειτα οἱ Πελαγόνες, περὶ ὧν ὁ Στράβων Θ' 11 μαρτυρεῖ ὅτι ἦσαν Ἠπειρῶται «Διὰ γὰρ τὴν ἐπιφάνειάν τε καὶ ἐπικράτειαν τῶν Θετταλῶν καὶ Μακεδόνων οἱ πλησιάζοντες αὐτοῖς μάλιστα τῶν Ἠπειρωτῶν οἱ μὲν ἑκόντες οἱ δὲ ἄκοντες μέρη καθίσταντο Θετταλῶν ἢ Μακεδόνων· καθάπερ Ἀθαμᾶνες καὶ Αἴθικες καὶ Τάλαρες Θετταλῶν, Ὀρέσται δὲ καὶ **Πελαγόνες** καὶ Ἐλιμιῶται Μακεδόνων». Διὰ ταῦτα δὲ καὶ κατὰ τὸν Στράβωνα Ζ' 326 «τὰ περὶ Λυγκηστὸν καὶ Πελαγονίαν καὶ Ὀρεστιάδα καὶ Ἐλίμειαν τὴν ἄνω Μακεδονίαν ἐκάλουν, οἱ δὲ ὕστερον καὶ ἐλευθέραν». Καὶ παρ' Ἡροδότῳ Ζ' 173 φέρεται ἡ *ἄνω Μακεδονία*, ὥστε ἡ διαίρεσις ἱκανῶς παλαιά.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν Μακεδόνων τούτων, οἱ ἡγεμόνες τῆς Μακεδονίας ἐνωρίς, ἤτοι πολὺ πρὸ τῶν Μηδικῶν, εἶχον κατακτήσει καὶ ἄλλα ἔθνη, καθ' ἃ μαρτυρεῖ Θουκυδίδης Β'99 λέγων ὅτι «ἀνέστησαν μάχῃ ἐκ

μὲν Πιερίας Πίερας, ἐκ δὲ τῆς Βοττίας καλουμένης Βοττιαίους... τῆς δὲ Παιονίας παρὰ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν στενήν τινα καθήκουσαν ἄνωθεν μέχρι Πέλλης καὶ θαλάσσης ἐκτήσαντο, καὶ πέραν Ἀξιοῦ μέχρι Στρυμόνος τὴν Μυγδονίαν Ἠδῶνας ἐξελάσαντες νέμονται. Ἀνέστησαν δὲ καὶ... Ἑόρδους, ὧν οἱ μὲν πολλοὶ ἐφθάρησαν, βραχὺ δέ τι αὐτῶν περὶ Φύσκαν κατῴκηται, καὶ ἐξ Ἀλμωπίας Ἀλμῶπας. Ἐκράτησαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν οἱ Μακεδόνες οὗτοι, ἃ καὶ νῦν ἔτι ἔχουσι τόν τε Ἀνθεμοῦντα καὶ Γρηστωνίαν καὶ Βισαλτίαν καὶ Μακεδόνων αὐτῶν πολλήν. Τὸ δὲ ξύμπαν Μακεδονία καλεῖται». Οὕτως ηὔξησαν καὶ ἐπεξέτειναν τὸ κράτος αὐτῶν ὑποτάξαντες πολλοὺς τῶν περιοίκων. Ἀλλὰ τῶν ὑποταχθέντων λαῶν τούτων ἦσαν πάλιν Ἕλληνες οἱ Πίερες, διότι, καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ Abel σελ. 39, οἱ Πίερες ὄντες οἱ κατ' ἐξοχὴν καλλιεργηταὶ καὶ διαδοταὶ τῆς λατρείας τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ Διονύσου, τῆς τοσοῦτον ἐπὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ πνεύματα τῶν Ἑλλήνων ἐπενεργησάσης, οἱ διὰ τοῦ Ὀρφέως καὶ ἄλλων ἀρχαιοτάτων ποιητῶν ἀποδεικνυόμενοι πατέρες τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, ὑπ' οὐδενὸς νοῦν ἔχοντος δύνανται νὰ ὑποληφθῶσιν ἀλλόγλωσσοι, διότι ἡ ποιητικὴ τέχνη, τὸ ὕπατον τῆς γλώσσης, δὲν μεταβιβάζεται οὕτως ἀπὸ ἔθνος εἰς ἄλλο ξένον, διότι τὰς Μούσας γεννᾷ ἕκαστος λαὸς ἐξ ἑαυτοῦ. Πρβλ. καὶ Στράβωνος Θ' 410 «Ἐνταῦθα (ἐν Ἑλικῶνι τῆς Βοιωτίας) δ' ἐστὶ τό τε τῶν Μουσῶν ἱερὸν καὶ ἡ Ἵππου κρήνη καὶ τὸ τῶν Λειβηθρίδων νυμφῶν ἄντρον· ἐξ οὗ τεκμαίροιτ' ἄν τις Θρᾷκας εἶναι τοὺς τὸν Ἑλικῶνα ταῖς Μούσαις καθιερώσαντας, οἳ καὶ τὴν Πιερίδα καὶ τὸ Λείβηθρον καὶ τὴν Πίμπλειαν ταῖς αὐταῖς θεαῖς ἀνέδειξαν· ἐκαλοῦντο δὲ Πίερες». καὶ Ι' 471 «Πιερία γὰρ καὶ Ὄλυμπος καὶ Πίμπλα καὶ Λείβηθρον τὸ παλαιὸν ἦν Θρᾴκια χωρία καὶ ὄρη . . . τόν τε Ἑλικῶνα καθιέρωσαν ταῖς Μούσαις Θρᾷκες οἱ τὴν Βοιωτίαν ἐποικίσαντες, οἵπερ καὶ τὸ τῶν Λειβηθριάδων νυμφῶν ἄντρον καθιέρωσαν». Διότι εἶναι σήμερον πασίγνωστον ὅτι οὐχὶ Θρᾷκες ἐκ τῆς ἀληθοῦς Θράκης ἀπῴκισαν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐτίμησαν τὰς Μούσας κλπ., ἀλλ' Ἑλληνικόν τι φῦλον οὕτως ὠνομασμένον. Πρόσθες ὅτι ἐν Πιερίᾳ ἀνευρίσκονται τοπικὰ ὀνόματα ἀναμφισβητήτως Ἑλληνικά, οἷον *Λεῦκος* ποταμός, *Πέτρα* πό-

λις (μετὰ χειλώσεως ἀντὶ qetra!), *Φίλα* πόλις, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα *Πῖερία* δὲν δύναται νὰ χωρισθῇ τοῦ *πῖαρ πίων*, *πίειρα*, *πιαίνω* κλπ. *Αἰγίνιον*, *Λείβηθρον*, *Πίμπλα* ἢ *Πίμπλεια*, *Φυλακαί*, *Πύδνα*. Περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου Πύδνα παρατηρῶ ὅτι ἐνθυμούμενός τις ὅτι καὶ ἐν Κρήτῃ λόφος τῆς Ἴδης κατὰ Στράβωνα Ι′ 472 ἐκαλεῖτο *Πύτνα* καὶ πόλις τῆς Κρήτης παράλιος *Ἱεράπυτνα* (τὰ νῦν *ἡ Γεράπετρο*), καὶ πρὸς τούτοις ὅτι οἱ Κρῆτες πολλάκις ἀπήγγελλον *τν* ἀντὶ *θν* (πρβλ. *τνατὸν*, *τετνάκηι*, *τετνακὸς*) δὲν θὰ διστάσῃ ν' ἀναγάγῃ τὸ Πύτνα εἰς* Πύθνα καὶ οὕτω νὰ ὑπολάβῃ τὸ Πύδνα καὶ* Πύθνα τύπους παραλλήλους ὅπως πυθμὴν πύνδαξ, στέμβω ἀστεμφής, μέγας - mahánt, ἐγὼν - ahám, γένυς - hánus, γε - ha, πρβλ. Brugmann, Grundriss Α′. 348 καὶ Joh. Schmidt, Kritik der Sonantentheorie 49 - 50. Ἂν μὴ συνέβαινεν ἡ ἐναλλαγὴ αὕτη (*πυθ* - *πυδ*), θὰ ἠδύνατό τις ἔχων ὑπ' ὄψει ὅτι τὸ *Πύδνα* ἀναγινώσκεται ἤδη παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ (Α′ 61) νὰ ὑπολάβῃ ὅτι κατὰ τὸν Ε′. π.Χ. αἰῶνα τὸ θ εἶχε τραπῇ εἰς *δ* ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τἀνωτέρω (σελ. 31 - 2) εἰρημένα· νῦν δ' ὅμως διά τε τὴν ἐναλλαγὴν ταύτην καὶ διότι καὶ οἱ Κρῆτες, ὡς φαίνεται, ἔλεγον πλὴν τοῦ *Ἱεράπυτνα* καὶ ἄλλον τύπον μετὰ τοῦ *δν* *Ἱεράπυδνα*, οὗτοι δὲ δὲν ἔτρεπον, ὅπως οἱ Μακεδόνες, τὸ *θ* εἰς *δ*, ἀνάγκη ν' ἀρκεσθῶμεν τῇ γνώσει ὅτι τό τε *Πύδνα* καὶ *Πύτνα* ἀνάγονται εἰς τὴν ῥίζαν bhudh, ὅτι λέγονται ἀντὶ Πύθ(μ)να κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Joh. Schmidt ἐν σελ. 87 κέξ. τοῦ μνημονευθέντος βιβλίου αὐτοῦ εἰρημένα, καὶ ὅτι εἶναι γνήσιαι Ἑλληνικαὶ λέξεις (1).

(1) Ἄλλως διέλαβε περὶ τοῦ *Πύτνα* ὁ Grasberger ἐν Studien zu den Griechischen Ortsnamen σελ. 139 - 140, εἰπὼν ὅτι τὸ Κρητικὸν *Ἱερὰ Πύτνα* ἢ *Ἱεράπυτνα* ἰσοῦται τῷ *Ἱερὰ ἄκρα*, ὅτι ἡ πόλις Ἱεράπυτνα ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ἴδης, ὅτι σήμερον λέγεται *Ἱερὰ Πέτρα*, καὶ ὅτι τὸ *πύτνα* κατὰ τὸν Meunier εἶναι λέξις ἀρχαία Δωρικὴ σημαίνουσα ὅ,τι καὶ τὸ πέτρα. Ἀλλὰ πρῶτον ἡ Ἱεράπυτνα δὲν ἔκειτο ἐπὶ τῆς Ἴδης, ἀλλὰ σφόδρα μακρὰν αὐτῆς, ἀνατολικώτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ὄρους τῆς Δίκτης ἀπεχούσης κατὰ Στράβωνα (Ι′ 478) χιλίους σταδίους τῆς Ἴδης, τοῦ δὲ Σαμωνίου ἑκατόν· πρὸς δὲ τούτοις ἔκειτο παρὰ τὴν θάλασσαν, ὅπως ὁ Στράβων ἐν Ι′. 475 μαρτυρεῖ λέγων «Πάλιν δ' ἐντεῦθεν εἰς στενώτερον τοῦ προτέρου συμπίπτουσιν ἰσθμὸν αἱ ἠιόνες περὶ ἑξήκοντα σταδίους, τὸν ἀπὸ Μινώας τῆς Λυκτίων εἰς *Ἱεράπυτναν* καὶ τὸ Λιβυκὸν πέλαγος· ἐν *κόλπῳ δ' ἐστὶν ἡ πόλις* (δηλ. ἡ Ἱεράπυτνα). Εἶτα πρόεισιν εἰς ὀξὺ ἀκρωτήριον τὸ Σαμώνιον, ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον νεῦον καὶ τὰς Ῥοδίων νήσους». Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι ἡ πόλις σῳζομένη καὶ σήμερον ἔτι δὲν λέγεται *Ἱερὰ Πέτρα* ἀλλὰ *Γεράπετρο* (ἡ), κατὰ παρετυμολογίαν γενομένου τοῦ - *πυτνα* - *πετρα*, ὅπως καὶ ἡ *σκο*-

Ὁμοίως ἦσαν Ἕλληνες καὶ οἱ Ἀλμῶπες, ἅτε Μινύαι· πρβλ. Plin. I. Δ′ 16 in Thessalia autem Orchomenus Minyeus ante dictus et oppidum Almum ab iis Salmum. Καὶ Στεφ. Βυζ. «Μινύα πόλις Θεσσαλίας ἡ πρότερον Ἀλμωπία». Τὴν Ἑλληνικὴν δὲ τούτων καταγωγὴν ἐλέγχουσι καὶ τὰ Ἑλληνικὰ ὀνόματα τῶν πόλεων αὐτῶν, *Εὔρωπος* (μετὰ χειλώσεως τοῦ q εἰς π), *Ὅρμα* καὶ αὐτὸ τὸ ἐθνικὸν *Ἀλμῶπες*, ὃ διὰ τὸν τόνον ἐλέγχεται σύνθετον, πάντως ἐκ τοῦ *ὤψ-ῶπα*, ἐν ᾧ χείλωσις Ἑλληνικὴ ἐμφανίζεται.

Ὡσαύτως Ἕλληνες ἦσαν καὶ οἱ Βοττιαῖοι, ὅπως μαρτυρεῖ ὅ τε Ἀριστοτέλης παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν βίῳ Θησέως 16 «Ἀριστοτέλης δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Βοττιαίων πολιτείᾳ δῆλός ἐστιν οὐ νομίζων ἀναιρεῖσθαι τοὺς παῖδας ὑπὸ Μίνω, ἀλλὰ θητεύοντας ἐν τῇ Κρήτῃ καταγηράσκειν· καί ποτε Κρῆτας εὐχὴν παλαιὰν ἀποδιδόντας ἀνθρώπων ἀπαρχὴν εἰς Δελφοὺς ἀποστέλλειν, τοῖς δὲ πεμπομένοις ἀναμιχθέντας ἐκγόνους ἐκείνων συνεξελθεῖν· ὡς δ' οὐκ ἦσαν ἱκανοὶ τρέφειν ἑαυτοὺς αὐτόθι. . . εἰς Θράκην κομισθῆναι καὶ κληθῆναι Βοττιαίους· διὸ τὰς κόρας τῶν Βοττιαίων θυσίαν τινὰ τελούσας ἐπᾴδειν, Ἴωμεν εἰς Ἀθήνας»· καὶ Στράβων ΣΤ′ 279 . . . Καὶ οἱ Κρῆτες οἱ προκατασχόντες τὸν τόπον (τὸν Τάραντα). Τούτους δ' εἶναί φασι τοὺς μετὰ Μίνω πλεύσαντας εἰς Σικελίαν . . ὧν τινας ὕστερον πεζῇ παρελθόντας τὸν Ἀδρίαν μέχρι Μακεδονίας, Βοττιαίους προσαγορευθῆναι». Καὶ 282 «Βρεντέσιον ἐποικίσαι μὲν λέγονται Κρῆτες, εἴθ' οἱ μετὰ Θησέως ἐκ Κνωσσοῦ εἴθ' οἱ ἐκ τῆς Σικελίας ἀπηρκότες (λέγεται γὰρ ἀμφοτέρως), οὐ συμμεῖναι δὲ αὐτούς φασιν, ἀλλ' ἀπελθεῖν εἰς τὴν Βοττιαίαν». Καὶ ἄλλως δὲ δηλοῦται ὁ ἑλληνισμὸς αὐτῶν ἔκ τε τῶν τοπωνυμιῶν, Αἰόλιον, Εἰδομεναί, Γορτυνία, Ἀταλάντη, Εὔρωπος (ἐν ᾧ καὶ χείλωσις τοῦ q εἰς π!), ἃ τὴν Κρήτην

λόπενδρα ἐγένετο *σκουλλυόπετρα*. Πρὸς δὲ ἀγνοῶ ποῦ εὑρέθη ἡ ἀρχαία Δωρικὴ λέξις *πύτνα* = πέτρα· ὑποπτεύω ὅτι τοῦτο ἐλέχθη, διότι κατὰ τὸν Στράβωνα (I′. 472) λόφος τις τῆς Ἴδης ἐκαλεῖτο Πύτνα· ἀλλὰ τοιοῦτο συμπέρασμα δὲν δύναται νὰ συναχθῇ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Γεωγράφου, διότι ὁ λόφος ἠδύνατο κάλλιστα νὰ κληθῇ οὕτως ἀπό τινος βαθυτέρου μέρους, τρόπον τινὰ βυθοῦ ἢ πύνδακος, ἐπ' αὐτοῦ εὑρισκομένου, οὐχὶ δὲ διὰ τοῦ γενικοῦ ὀνόματος πύτνα, ἂν τοῦτο ἦτο ἴσον τῷ πέτρᾳ, ἐν τόπῳ βρίθοντι πετρῶν.

ἀναμιμνήσκουσι, καὶ ἐκ τῆς ὑπάρξεως καθόλου τοιούτου μύθου· διότι εἶναι πρόδηλον ὅτι, ἂν μὴ οὗτοι ἦσαν Ἕλληνες καὶ μὴ ἐλάλουν Ἑλληνιστί, ἢ (ὅπως ὀρθῶς λέγει ὁ Müller σελ. 52-3) δὲν θὰ ἐσχηματίζετο οὐδαμῶς ἡ περὶ καταγωγῆς αὐτῶν ἐκ Κρήτης καὶ Ἀττικῆς παράδοσις ἢ δὲν θὰ διεσώζετο παραχθεῖσα ἢ πάντως θὰ προσετίθετο ὅτι κατόπιν διὰ τοῦτον ἢ δι' ἐκεῖνον τὸν λόγον ἐξεβαρβαρώθησαν, καθ' ἃ περὶ ἄλλων τινῶν λέγεται.

Κατὰ ταῦτα τὸ μέγιστον μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας μέχρι Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου ἀπηρτίζετο ἐξ Ἑλληνικῶν λαῶν, καὶ ἀληθῶς καὶ σήμερον ἔτι αἱ χῶραι αὗται καθ' ἃ καὶ ἡ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ὠρικοῦ Ἤπειρος κατοικεῖται κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπικρατεῖ ἐνταῦθα. Ὅτι δ' ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν Χαλκιδικὴν βρίθουσαν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ ὅτι πρὸς ἀνατολὰς ἐξέτεινε τὸ κράτος ἐπὶ μέγιστον, εἶναι πασίγνωστον, ἀλλ' οὐ περὶ τούτων ἡμῖν ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τῶν χωρῶν τῆς κυρίως Μακεδονίας, ἐν ᾗ, ὡς ἀποδείκνυται, τὰ ὅρια τῆς ἀληθοῦς Ἑλλάδος πρὸς βορρᾶν ἐξετείνοντο, καὶ νῦν δὲ ἐκτείνονται, μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου εἰς ὃ ἐξικνοῦντο τὰ ὀνομασθέντα Μακεδονικὰ καὶ λοιπὰ Ἑλληνικὰ φῦλα. Δῆλον ἄρα ὅτι τὸ πνεῦμα μὲν τῶν Ἑλλήνων ἠδυνήθη νὰ ἐκταθῇ κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις καὶ ἰδίᾳ πρὸς ἄρκτον σχεδὸν μέχρι τῶν ἀκατοικήτων πάγων, ἡ γλῶσσα δὲ αὐτῶν πρὸς βορρᾶν οὐχί, πάντως διότι τὸ μὲν πνεῦμα οὐδενὸς ἐπιδεὲς ὂν ἠδυνήθη ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ κατακτήσηται καὶ ἐξημερώσῃ τὰς εὐγενεῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχάς, ἡ δὲ γλῶσσα δεομένη διοικητικοῦ, δικαστικοῦ, στρατιωτικοῦ, καθόλου πολιτειακοῦ ἰσχυροῦ ὀργανισμοῦ καὶ κατακτήσεων εἰς ἐξάπλωσιν, καὶ τούτων διὰ πολλῶν αἰώνων, δὲν ἠδυνήθη τοῦτο. Καὶ κατὰ τοῦτο ἄρα διέφερον μεγάλως ἀλλήλων ἡ στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ Ῥώμη καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ πνευματικὴ Ἑλλάς.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Περὶ τῆς ἀνωτέρω σελ. 21 σημ. Μακεδονικῆς λέξεως *σκοῖδος*, ἣν βαρβαρικὴν ὠνόμασεν ὁ O. Müller, παρατηρῶ ὅτι, καθ' ἃ φαίνεται, ἡ λέξις ἦν καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι γνωστή, καὶ ταῦτα μετὰ διαφόρου σημασίας· πρβλ. Πολυδεύκους Ὀνομαστικῷ Ι'. 16 «Κρατῖνος δ' ἐν Πανόπταις τὸν σκευοφύλακα ἔοικε σκευωρὸν καλεῖν. Τούτων δὲ καὶ σκοῖδόν **τινες** ὠνόμαζον, τὸν ἐπὶ τῶν σκευῶν ἐν ταῖς βαρβαρικαῖς ἀποσκευαῖς· ἕτεροι δ' οὕτως οἴονται κληθῆναι τὸν ἐπὶ τῶν σιτίων». καὶ Ἡσυχ. ἐν λέξει «σκοῖδος· ἀρχή τις παρὰ Μακεδόσι τεταγμένη ἐπὶ τῶν δικαστηρίων». Ἡ διάφορος σημασία τῆς λέξεως ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ κατὰ τὰς μαρτυρίας ταύτας πείθει ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἔλαβον αὐτὴν παρὰ τῶν Μακεδόνων ἢ τἀνάπαλιν· ἀνήκει ἄρα ταῖς ἀνωτέρω (σελ. 20, 48) καταλεχθείσαις λέξεσιν, ὧν ἡ διάφορος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι σημασία μαρτυρεῖ τὸν ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοτελῆ βίον τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ. Ὅτι τὸ ἔτυμον αὐτῆς ἀβέβαιον (1), εἶναι ἀληθές, ἀλλὰ τοῦτο οὐδενὶ παρέχει τὸ δικαίωμα ν' ἀποκηρύξῃ αὐτὴν ὡς ξένην τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διότι τότε, ἵνα εἶναι ἀκόλουθος ἑαυτῷ, πλείστας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης θ' ἀναγκασθῇ νὰ χαρακτηρίσῃ βαρβάρους, καὶ ταῦτα ἀτόπως, διότι πλείστας ὅσας ἡμεῖς ἀδυνατοῦμεν νῦν, θὰ δυνηθῶσιν οἱ μεθ' ἡμᾶς.

(1) Ἡ μόνη γνωστή μοι ἐτυμολογία τῆς λέξεως *σκοῖδος* εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Bezzenberger ἐν ταῖς ἑαυτοῦ Συμβολαῖς Τόμ. Ζ' σελ. 65 προενεχθεῖσα ἐκ τοῦ ῥήματος *σχίζω*. Ἀλλ' αὕτη ὀφθαλμοφανῶς προσκρούει πρὸς πολλὰς φωνητικὰς καὶ σημασιολογικὰς δυσκολίας· διότι ἀποδειχθέντος ὅτι καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, οὐ μόνον ἐν Μακεδονίᾳ, ἐλέγετο ἡ λέξις, ἀπορεῖται πρῶτον πῶς τὸ *σχ* ἐτράπη εἰς *σκ*, πάθημα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης παντάπασιν ἀλλότριον (πρβλ. Zubaty ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τόμ. ΛΑ' σελ. 15), δεύτερον πῶς ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ σχίζειν, χωρίζειν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἡ σημασία τοῦ σκευοφύλακος, ταμίου, ἣν ἐν Ἑλλάδι φαίνεται ὅτι εἶχεν· ἡ ἐν Μακεδονίᾳ σημασία τοῦ *σκοῖδος* ὡς χωρισμοῦ τινος, διακρίσεως, κρίσεως δὲν ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἐκ τοῦ ῥήματος τούτου παραγωγήν, ἀλλ' ἡ ἐν Ἑλλάδι φαίνεται ὅλως ἀσυμβίβαστος.

Τοῖς ἀνωτέρω σελ. 28 λεγομένοις περὶ τῆς τροπῆς τῶν ἠχηρῶν δασέων bh dh gh εἰς ἄηχα δασέα ph, th, kh καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ περὶ τῆς ἐπελθούσης μετὰ ταῦτα ἀνομοιώσεως, ὥστε ἀντὶ τοῦ ἑτέρου τῶν δασέων τούτων ἐμφανίζεται ἔπειτα τὸ ἄηχον π, κ, οὐχὶ τὸ β, γ, (*πέχαρι*, *κάλιθος*), προστίθημι ἔτι τὸ κύριον Μακεδονικὸν ὄνομα *Χάλκας*, καθ' ὅσον τοῦτο παραγόμενον πάντως ἐκ τοῦ *χαλκὸς* (ἀντὶ ghalghos λεγόμενον, πρβλ. Prellwitz ἐν ταῖς Συμβολαῖς τοῦ Bezzenberger τομ. ΙΕ'. σελ. 148 κἑξ.) ἐγένετο κατ' ἀνομοίωσιν, καὶ δεικνύει κ, ἐνῷ ἂν μὴ ἡ τροπὴ τῶν ἠχηρῶν εἰς ἄηχα εἶχε συμβῆ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, ἐπελθούσης τῆς ἀνομοιώσεως θὰ ἐλέγετο Χάλγας οὐχὶ Χάλκας. Οὐδὲ δικαιοῦταί τις, φρονῶ, νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν δισχυρισμόν, ὅτι ἴσως οἱ Μακεδόνες ἀπήγγελλον ἀληθῶς Χάλγας, ἀλλ' οἱ γράψαντες ἀγνοοῦντες τὴν διάλεκτον ταύτην καὶ δὴ κακῶς ἀκούοντες τοὺς φθόγγγους αὐτῆς καὶ ἀμελέστερον παριστῶντες ἔγραψαν μεταβεβλημένως. Διότι πρῶτον μὲν περὶ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου ἔγραψε καὶ ὁ Ἀμερίας, ὅστις λέγεται Μακεδών, καὶ δὴ κατ' ἀνάγκην ἠπίστατο τὰ κατὰ τὴν διάλεκτον ταύτην προσηκόντως, ἔπειτα οἱ παρατηρήσαντες καὶ καταγράψαντες τὴν διάφορον προφορὰν ἐν τῷ *Βάλακρος*, *Βίλιππος*, *ἀβροῦτες*, *Ξανδικὸς* κλπ. δὲν δύνανται νὰ ὑποτεθῶσιν ἀναίσθητοι προκειμένου περὶ τοῦ Χάλκας κττ. Κατὰ ταῦτα (πρβλ. καὶ τἀνωτέρω σελ. 17) τὸ ὄνομα τοῦτο δύναται νὰ προστεθῇ τοῖς ἀνομοιωθεῖσι παραδείγμασι *πέχαρι*, *κάλιθος*, *Ἠμαθία*, *Ἐχέδωρος* κλπ. κλπ.

Γ. Ν. Χ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΟΡΙΩΝ

νὰ, διὰ νὰ - γιανὰ

Ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα ἔχει δύο μόρια *νὰ* καὶ *γιανά*, ὧν τὸ μὲν πρῶτον χρησιμεύει συνήθως εἰς ἀνάλυσιν τῆς ἀπαρεμφάτου, θέλω νὰ φάγω, δὲν ἠμπορῶ νὰ μιλήσω κττ., τὸ δὲ δεύτερον εἰς δήλωσιν τοῦ σκοποῦ, θέλω νὰ φάγω γιὰ νὰ ζήσω, γιὰ νὰ μὴν πεθάνω, θέλω νὰ δουλέψω γιὰ νὰ κερδήσω χρήματα, θέλω νὰ κερδήσω χρήματα, γιὰ νὰ ζήσω καλὰ κτλ. Ἡ γένεσις τοῦ πρώτου ἐκ τοῦ *ἵνα*, κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ φωνήεντος *ι*, ἀτόνου καταστάντος τοῦ μορίου διὰ τὴν πρόκλισιν, εἶναι φθογγικῶς εὐερμήνευτος, ἀνάγεται δ' εἰς τοὺς πρώτους μεσαιωνικοὺς χρόνους, διότι ἐν τῇ Ἐκθέσει τῆς Βασιλείου Τάξεως Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογενήτου 693,5 καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Θρακικῇ τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων (Πεντηκονταετ. Πανεπιστ. σελ. 166) ἀναγινώσκεται τὸ κεκολοβωμένον *νά* (1). Οὐδὲ σημασιολογικῶς καὶ συντακτικῶς παρέχει μεγάλας δυσκολίας ἡ χρῆσις τοῦ *νὰ* μεθ' ὑποτακτικῆς ἀντὶ ἀπαρεμφάτου, διότι ἡ σημασιολογικὴ μεταβολὴ αὕτη, τοῦ ἵνα μεθ' ὑποτακτικῆς, ἀπὸ τῆς δηλώσεως τοῦ σκοποῦ εἰς ἁπλὴν ἀνάλυσιν τῆς ἀπαρεμφάτου συνετελέσθη ἤδη ἐν τῇ Κοινῇ, ὅπως ἡ χρῆσις τῆς Π. καὶ Ν. Δ. μαρτυρεῖ, ἡρμηνεύθη δ' ὑπό τε ἄλλων καὶ ὑπὸ τοῦ Winer ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ν. Δ. (σελ. 36, 314 κέξ.), ὥστε οὐδεμία χρεία νὰ ἐπιμένωμεν ἡμεῖς σήμερον εἰς ἑρμηνείαν τῶν ἡρμηνευμένων.

Ὁμοίως εἶναι δήλη ἡ γένεσις τοῦ μορίου *γιὰ* ἐκ τοῦ *διά*, ἀφοῦ καὶ παλαιότερον εὑρίσκεται τὸ πλῆρες *διὰ νὰ* καὶ ἀφοῦ ἡμεῖς ἐκτὸς τοῦ *για-*

(1) Ὁ Σοφοκλῆς ἀναγράφει ἐν τῷ Λεξικῷ αὐτοῦ καὶ ἀρχαιότερα χωρία, τοῦ ἕκτου αἰῶνος, ἤτοι ἐξ Εὐσεβίου Ἀλεξανδρείας 44 «πῶς αὐτοὺς καταλείψω καὶ νά με καταρῶνται;» καὶ 433 Β «ὁ Θεὸς καλὰ νὰ ποιήσῃ μετὰ τοῦ δεῖνος», ἀλλ' ἀγνοῶ ἂν κριτικ ς εἶναι τὰ χωρία ταῦτα ὑγιᾶ.

νά λέγομεν καὶ *γιὰ κρασί*, *γιὰ σέρα*, *γιατί*, *γιαγέρνω* ἀντὶ διεγείρω (ἐν Κρήτῃ) κλπ. Ἀπορεῖται δ' ὅμως ἡ χρῆσις τοῦ *γιὰ* ἡνωμένου μετὰ τοῦ *νά*, διότι οἱ ἀρχαῖοι προφανῶς δὲν ἔλεγον *διὰ ἵνα*. Πῶς λοιπὸν ἡμεῖς συνήψαμεν αὐτά; Συνήθως λέγεται ὅτι ἡ γλῶσσα ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ἐκφράσαι τοὺς τελικοὺς λόγους δι' ἰδιαιτέρας ἐκφράσεως καὶ διαστεῖλαι αὐτοὺς τῆς ἀναλύσεως, ἔπλασε τὸν τύπον τοῦτον *διανά*· ἀλλ' ἡ δοξασία αὕτη οὔτε ἀληθὴς οὔτε ἐπιστημονική εἶναι· διότι οὔτε οἱ πλάττοντες τὴν γλῶσσαν ἄνθρωποι οὔτε ἡ πλαττομένη καὶ μεταπλαττομένη γλῶσσα — αὕτη προφανῶς πολὺ ὀλιγώτερον — σκέπτονται πῶς νὰ πλάσωσί τι νέον χάριν διαστολῆς ἀπὸ ἄλλου ὑπάρχοντος· τοιαύτη γλωσσοπλαστικὴ ἀπὸ σκοποῦ καὶ ἐκ προνοίας γιγνομένη ἐνέργεια εἶναι ὅλως ἀλλοτρία τῶν λαλούντων, τ. ἔ. τῶν δημιουργῶν τῆς γλώσσης ἀνθρώπων. Πρόσθες ὅτι καὶ ἂν πρὸς στιγμὴν ἠθέλομεν ὁμολογήσει τοῦτο, πάλιν οὐδὲν διὰ τῆς γνώμης ταύτης ἀληθῶς ἠθέλομεν ἐπιτύχει, διότι καὶ πάλιν θὰ ἠπορεῖτο πόθεν ὡρμήθησαν ἤτοι πόθεν ἔλαβον τὰ στοιχεῖα ταῦτα οἱ λαλοῦντες; διατί ταῦτα καὶ οὐχὶ ἄλλα; πῶς κατωρθώθη ὥστε οἱ πρῶτοι νεωτερίσαντες καὶ εἰπόντες τὴν καινὴν ταύτην ἔκφρασιν οὐ μόνον ἀλλόκοτοι δὲν ἐφάνησαν εἰς τοὺς ἀκούοντας ἀλλὰ καὶ μιμήσεως ἔτυχον; Εἰς λύσιν τῶν ἀποριῶν τούτων οὐδὲν ἀναντιλέκτως συμβάλλεται ἡ τοιαύτη θεωρία· ἀνάγκη ἄρα ἄλλης ἐξετάσεως.

Κατὰ πρῶτον παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἄνω παρατηρηθεῖσα διαφορὰ τῶν μορίων τούτων δὲν εἶναι ὅλως ἀκριβής· πολλάκις δηλ. τὸ *νὰ* μόνον ἀρκεῖ εἰς δήλωσιν τοῦ σκοποῦ, καὶ ἐν πολλαῖς φράσεσι τοῦτο μόνον συνήθως λέγεται, ἐν ἄλλαις εἶναι δυνατὰ καὶ συνήθη ἀμφότερα, καὶ ἐν ἄλλαις μόνον τὸ *γιανά* ἐγχωρεῖ· πρβλ. πάει νὰ φάῃ - νὰ πιῇ - νὰ περπατήσῃ - νὰ ἰδῇ· δός του νὰ φάῃ, δός του κάθισμα νὰ καθίσῃ· ἐπῆρ' ἕνα ξύλο νὰ τὸν χτυπήσῃ — νὰ τὸν δείρῃ· πές του νὰ ἡσυχάσῃ — νὰ φύγῃ, πές του το νὰ τὸ ξεύρῃ· ἠμπορεῖ νὰ δουλέψῃ νὰ βγάλῃ νὰ φάῃ, ἠμπορεῖ νὰ πάῃ νὰ τὸ πῇ καὶ νά 'ρθῃ πίσω; ἠμπορεῖ νὰ κοιμηθῇ νὰ ξεκουρασθῇ, ἠμπορεῖ νὰ τὸ μολογήσῃ νὰ ξεμπερδέψῃ· ἂς δουλέψῃ νὰ φάῃ· ἂς ζητήσῃ νὰ βρῇ νὰ δουλέψῃ κτλ. κτλ. Ἔπειτα δός του νὰ φάῃ (γιὰ) νὰ μπορῇ νὰ τρέχῃ, πλέρωσέ τον (γιὰ) νὰ μαρτυρήσῃ — νὰ δουλέψῃ· ἂς περπατήσῃ λίγο (γιὰ) νὰ

χωνέψῃ· ἄς δουλέψῃ (γιὰ) νὰ κερδίσῃ — (γιὰ) ν' ἀποκατασταθῇ· πές του το (γιὰ) νὰ μὴν ξαναρωτᾷ, (γιὰ) νὰ μὴν ἀνησυχῇ κτλ. Ἔπειτα, ἔφυγεν ἢ ἐπῆγε γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσῃ, ἐδανείσθη γιὰ νὰ μὴν πληρώσῃ πλειά, ἔτσι ἔγραψε, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ξεφύγῃ αὔριον — γιὰ νὰ τοὺς γελάσῃ — γιὰ νὰ μὴν ξεύρουν ποῦ εἶναι κτλ. Ἐκ τούτων καθίσταται δῆλον, ὅτι ὁσάκις δὲν πρόκειται νὰ ἐκφρασθῇ ὁ ἀμέσως καὶ κατὰ φύσιν ἐκ τῆς προηγουμένης πράξεως συναγόμενος σκοπὸς ἀλλά τις ἄλλος, ἀπωτέρω, πλάγιος κλπ., ἀπαιτεῖται ἀναγκαίως τὸ πλῆρες *γιανά*, ἄλλως δύναται νὰ λεχθῇ καὶ τὸ ἁπλοῦν *νά*. Ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ *γιανὰ* χρησιμεύει εἰς ἀκριβεστέραν, πληρεστέραν δήλωσιν τοῦ σκοποῦ, καὶ παραλαμβάνεται κατ' ἀνάγκην μόνον ἐκεῖ ὅπου τὸ *νὰ* θὰ ἐφαίνετο ὅτι δὲν θὰ ἐξέφραζεν ἀρκούντως σαφῶς τὸν σκοπόν. Ἡ πληρεστέρα δ' αὕτη ἔκφρασις *γιανὰ* δύναται καταχρηστικῶς νὰ παραλαμβάνηται σήμερον καὶ ὅπου τὸ ἁπλοῦν *νὰ* θὰ ἤρκει, ἀλλὰ τοῦτο βεβαίως δὲν συνέβαινεν εὐθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς χρήσεως. Συχνότατον δ' εἶναι ἐν πάσῃ γλώσσῃ τὸ φαινόμενον, ὅτι εἰς ἁδρομερεστέραν ἔκφρασιν παραλαμβάνεται ἢ τὸ αὐτὸ ἢ συνώνυμόν τι στοιχεῖον δίς· τὸ *διὰ νὰ* ἄρα κατηρτίσθη ἐκ τῶν δύο συνωνύμων μορίων *διὰ* καὶ *νὰ* καθ' ὃν τρόπον τὸ χειρότερος, πλειότερος, καλλιότερος, μειζότερος, κρατίστατος, πρώτιστος, οἶσθα, εὑρέθηκα, ἐχτυπήθηκα, τριήρην, Σωκράτην, ἄνδραν, ξεβγαίνω ξεβγάζω κλπ. χάριν σαφεστέρας δηλώσεως τῆς ἐννοίας αὐτῶν ἐπανέλαβον τὸ κατάλληλον στοιχεῖον. Ἐν Προδρόμῳ Γ'. 563 ἀναγινώσκεται σύναψις δύο τελικῶν μορίων τοῦ *ὅπως* καὶ τοῦ *νά*, λ. χ. τὰς ἀκοάς σου πρόσσχες, ὅπως νὰ μάθῃς ἀκριβῶς καὶ περὶ τῶν νοσούντων· ἐνταῦθα θὰ ἤρκει βεβαίως καὶ μόνον τὸ *νά*, ἀλλὰ τὸ μὲν διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου, τὸ δὲ καὶ ἵνα ὁ σκοπὸς τῆς προσοχῆς δηλωθῇ ἀκριβέστερον, συνήφθησαν ἀμφότερα. Αὐτόθι Γ' 534 καὶ 581 κεῖται καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος *διὰ νά*.

Καὶ μὴ νὰ πλήξῃ, νὰ σφαγῇ, μὴ νὰ τὸν πιάσῃ ὁ στρόφος,
καὶ λυτρωθοῦμέν τον γοργόν, **διὰ νὰ** μὴν παραψάλλῃ.
Προστάσσει δὲ καὶ δίδουσιν τοὺς ἰατροὺς πλουσίως,
διὰ νὰ τοὺς ἔχῃ πάντοτε ἀόκνως (γρ. ἀόκνους), ἂν νοσήσῃ.

Ὁμοίως κεῖται παρὰ Ῥοβοάμ 70-1

Υἱέ μου, θάνατόν τινος μὴ τὸν παρακαλέσῃς,
διὰ νὰ (ὑ)ποτάξῃς πρᾶγμά του, νὰ ἐπάρῃς τὸ ἐδικόν του.

καὶ 95-6

Μὴ δώσῃς δῶρον τῷ κριτῇ ἢ φίλον τὸν ποιήσῃς.
διὰ νὰ νικήσῃς τὸν πτωχόν, νὰ ἐπάρῃς τὸ ἐδικόν του.

Ἡ σύναψις ἄρα τούτων εἶχε τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα συντελεσθῇ, πότε δ' ἀκριβῶς κατηρτίσθη κατὰ πρῶτον, ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ δι' ἔλλειψιν γνησίων δημωδῶν μνημείων τῆς παλαιοτέρας γλώσσης.

Ἀλλὰ πῶς ἐγένετο δυνατὴ ἡ σύναψις τούτων καὶ οὐχὶ ἄλλων; καὶ πῶς ἀφοῦ τὸ μὲν *διὰ* ἐτίθετο πρὸ τῶν ὀνομάτων, τὸ δὲ *ἵνα-νὰ* πρὸ τῶν ῥημάτων; Περὶ τοῦ πράγματος διέλαβεν ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς αὐτοῦ Α΄ 471 εἰπών: «Τὸ εἰδικὸν ἀπαρέμφατον τὴν σήμερον ἐξηγοῦμεν πολλάκις διὰ τοῦ *ὅτι* καὶ τὰς περισσοτέρας φορὰς διὰ τοῦ *νά*· τὸ δὲ ἀληθῶς τελικὸν ἀπαρέμφατον, ἤγουν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀναλυθῇ εἰς τὴν ὑποτακτικὴν ἔγκλισιν, προηγούμενον ἔχουσαν τὸ *ἵνα*, ἐκφράζομεν καμμίαν φορὰν μὲ μόνον τὸ *νά*, καὶ τὰς περισσοτέρας μὲ τὸ *διὰ νά*. Καὶ σημείωσαι, ὅτι αὐτὴ ἡ κατάχρησις τοῦ *νὰ* εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ εἰδικοῦ ἀπαρεμφάτου, κάμνουσα φυσικὰ ἀμφίβολον τὴν τελικὴν σημασίαν τοῦ *νὰ* (ἤγουν τοῦ *ἵνα*),ἠνάγκασε τὸν ἰδιώτην λαόν, . . . (comme par un instinct) νὰ προσθέσωσι τὴν διὰ (τέλος σημαίνουσαν καὶ αὐτήν), διὰ νὰ ἐνδυναμώσωσι τρόπον τινὰ (renforcer) τὸ *νὰ* καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσωσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν». Ἤτοι κατὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην ἡ κατάχρησις τοῦ *νὰ* καὶ ἐπὶ τῶν οὐχὶ τελικῶν προτάσεων ἐγένετο αἰτία, ἵνα οἱ Ἕλληνες ὡσεὶ ὑπὸ ἐνστίκτου τινὸς ὁδηγούμενοι ἐνισχύσωσι τὸ *ἵνα* διὰ τῆς προσθήκης τοῦ *διά*, ὅπερ ἐπίσης ἐδήλου τέλος, καὶ οὕτω διαστείλωσι τοῦ ἁπλοῦ καὶ πολυσημάντου *νά*. Ἀλλὰ παραλείποντες ὅτι δὲν μανθάνομεν οὕτω τὸν λόγον τῆς προτιμήσεως τῆς *διὰ* καὶ οὐχὶ τῆς *εἰς* ἢ *πρὸς* ἢ *ἐπὶ* κλπ., αἵτινες ὁμοίως ἐδήλουν τέλος, οὐδὲ τὸν λόγον τῆς συνδέσεως τῆς τῆς πρὸ τῶν ὀνομάτων μόνον τιθεμένης, μετὰ τοῦ τελικοῦ μορίου *ἵνα*, παρατηροῦμεν ὅτι διὰ τῆς φράσεως *ὡσεὶ ὑπὸ ἐνστίκτου τινὸς* οὐ-

δὲν ἀληθῶς εἰπεῖν ἑρμηνεύεται, διότι τὰ τῆς γλώσσης πλάττονται καὶ μεταπλάττονται κατὰ ψυχολογικοὺς λόγους καὶ νόμους, οὓς ὀφείλομεν ν' ἀναζητήσωμεν καὶ ῥητῶς ὁρίσωμεν, οὐχὶ δὲ κατὰ τὰ ἔνστικτα, ἤτοι τὰ ἀνυπολόγιστα. Διὰ τοῦτο κρίνω ὅτι τὸ πρᾶγμα δεῖται ἄλλης ἐξηγήσεως.

Πάντων τῶν τελικῶν μορίων ἤδη ἀπὸ τῆς Κοινῆς τὸ *ἵνα* καὶ *διά* κατέστησαν εὐχρηστότατα ἐκβαλόντα κατὰ μικρὸν τὰ λοιπά· ἐντεῦθεν ἐλέγοντο μετὰ τῆς αὐτῆς σημασίας φράσεις μεθ' ἑκατέρου τούτων ἀδιαφόρως, λ. χ. δουλεύει διὰ φαγεῖ καὶ δουλεύει ἵνα φάγῃ κλπ., διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐξεφέροντο πολλάκις ἀμφότερα ἐν τῇ αὐτῇ προτάσει λ. χ. Προδρ. Δ΄ 132 «ἂν δώσουν στάμενόν ποτε **δι'** ἀνάγκην **νὰ** ψωνίσουν». Πρόσθες τέλος ὅτι πρὸ τοῦ *νά* μεθ' ὑποτακτικῆς ἐτίθετο πολλάκις τὸ ἄρθρον *τό*, πρὸ τοῦ ὁποίου πάλιν ἠδύνατο ὅπως καὶ πρὸ παντὸς ὀνόματος νὰ τεθῇ πρόθεσις, πρβλ. αὐτόθι 501-3 οὐδὲ διὰ σὲ τὸ ἐκτίσασι τοῦτο τὸ μοναστήριν, τὸ νὰ τὸ τρώγῃς μοναχός . . . νὰ μᾶς διώκῃς τῆς μονῆς· καὶ Ε΄ 22 πρὸς τὸ νὰ μάθω γράμματα, καὶ Σπανέα 143 οὐ βούλεσαι τὸ νὰ τὸ φανερώσῃς, Καλλιμάχ. 249 πικρὸν ἡγοῦμαι τὸ νὰ ζῶ, καὶ 823 λόγος μικρὸς ἂν ἐξαρκῇ πρὸς τὸ νὰ τὸ δηλώσῃ κτλ. Δὲν ἦτο ἄρα δύσκολον ἐκ φράσεων οἷον, πάει γιὰ κρασὶ καὶ πάει νὰ φέρῃ κρασί, δουλεύει μόνο γιὰ φαεῖ καὶ δουλεύει νὰ τρώῃ μόνο κτλ. καὶ ἐξ ἄλλων ὅπου, καθ' ἃ ἀνωτέρω, ἀμφότερα τό τε *διά* καὶ τὸ *νά* ἡνοῦντο ἐν τῇ αὐτῇ προτάσει (*δι' ἀνάγκην νὰ ψωνίσουν*), νὰ συναφθῶσιν ἀμφότερα *διὰ-νά*, ὁσάκις ἀκριβεστέρα δήλωσις τοῦ σκοποῦ ἐπεζητεῖτο, ἤτοι ἐκ τῶν φράσεων πάει διὰ κρασὶ καὶ πάει νὰ φέρῃ κρασὶ νὰ γίνῃ τρίτη πληρεστέρα, λ. χ. πάει ἐπίτηδες διὰ νὰ φέρῃ κρασί. Ἀνάγεται ἄρα ἡ γένεσις τῆς χρήσεως ταύτης εἰς τὴν σύμφυρσιν δύο συντάξεων, περὶ ὧν καὶ ἄλλοτε διέλαβον ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Ϛ΄ σελ. 143-4.

Τοιαῦται συμπιλήσεις δύο φραστικῶν τρόπων εἰς ἕνα, ἐκφραστικώτερον, ἰσχυρότερον, ἁδρομερέστερον, συμβαίνουσιν ἐν πάσῃ γλώσσῃ· ἀναγράφω τινὰ παραδείγματα ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης· ἐπειδὴ ἐλέγετο ὅτι κάλλιστα, ὅτι πλεῖστον κλπ. πρὸς δὲ καὶ ὡς ἐλάχιστα, ὡς πλεῖστον συνήφθησαν ἀμφότερα, τό τε *ὡς* καὶ *ὅτι* εἰς ἕν, ἤτοι ὡς ὅτι βέλτιστον, ὡς ὅτι ἀγριώτατος, ὡς ὅτι σμι-

κρόταται. Ὁμοίως συνάπτεται τὸ χάριν καὶ ἕνεκα, τίνος δὴ χάριν ἕνεκα; ἅπανθ' ἕνεκα τοῦ τοιούτου πάντες δρῶμεν χάριν. Ὁμοίως τὸ μέχρι, ἐπί, πρός, εἰς, μέχρι ἐπὶ θάλασσαν, μέχρι εἰς τὸ στρατόπεδον. Ὁμοίως ἔστε ἐπὶ τὸ δάπεδον. Ὡσαύτως τίνος νόμου πρὸς χάριν, = χάριν τίνος νόμου; Καὶ τὸ πρὸς χάριν βορᾶς, πρὸς χάριν σαρκὸς ἠδύναντο κάλλιστα νὰ ἐξενεχθῶσι καὶ βραχύτερον, ἡ δ' ἔννοια δὲν θὰ μετεβάλλετο πολύ. Ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων συνήπτετο τὸ ἄρα οὖν, ἄρα οὖν ἀδελφοὶ στήκετε (Θεσσαλονικεῖς Β, 2, 15), ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς (Ρωμ. 5,18), ἄρα οὖν ἀδελφοὶ ὀφειλέται ἐσμὲν (αὐτ. 8, 12), ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν (αὐτ. 14, 19), ἄρα οὖν, ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα (Γαλ. 6, 10).

Ὁμοίως λέγεται σήμερον πολλάκις ὑπὸ πολλῶν λέγω ὅτι νὰ ἔρθῃ, ἔλεγα ὅτι νὰ ἠμποροῦσες κλπ. Ὁμοίως συνάπτομεν τὸ μαζὶ μετὰ τοῦ μέ, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ὡς παραστατικώτερον τοῦ ἁπλοῦ μὲ τοὺς ἄλλους. Ὁμοίως λέγεται πολλαχοῦ ἀφόντες καὶ ἀφόντε, ἀφόντας καὶ ἀφόντα ἐκ τοῦ ἀφοῦ καὶ ὄντα· συχνότατα δὲ συνάπτομεν ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ τὸ ὥστε μετὰ τοῦ λοιπόν, λέγοντες ὥστε λοιπὸν φρονεῖτε πῶς θὰ ζήσῃ, ὥστε λοιπὸν τὸν εἶδες καλὰ κλπ.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ
(ἔκδ. L. Dindorfii)

---

1. Νικολάου Δαμασκηνοῦ ἀπ. 1. σελ. 1.

Πυνθανομένων δ' ἐκείνων «καὶ τίς γενήσεται τρόπος;» εἶπεν ὡς οὐδὲν χρὴ κάμνειν, ἀλλ' ἀναβάντας πρὸς αὐτὴν ἐπὶ ⟨τὴν⟩ κορυφὴν τοῦ ὄρους—ὠθεῖν αὐτὴν ἀπ' ἄκρου εἰς τὰ κάτω.

ὅτι πρέπει νὰ προστεθῇ τὸ ἄρθρον *τὴν* πρὸ τοῦ *κορυφὴν* μαρτυροῦσι τὰ προειρημένα

«Σεμίραμις ἐπεὶ ὁδοιποροῦσα ἐγένετο ἐν Μήδοις, ἀναβᾶσα ἐπί τι ὑψηλὸν ὄρος *πάντοθεν πλὴν καθ' ἓν μέρος περιερρωγὸς καὶ ἄβατον λισσάδι καὶ ἀποτόμῳ πέτρᾳ* ἐθεᾶτο τὴν στρατιὰν ἀπό τινος ἐξέδρας.

Ὡσαύτως τὰ ἑπόμενα

«ἡ δὲ ἀναγνοῦσα τῇ ὑστεραίᾳ ἐπ' ἄκρου τοῦ ὄρους ἀναβιβασαμένη καλεῖ τοὺς Ὄννεω παῖδας».

Τοῦ αὐτοῦ ἀπ' 3. σελ. 4.

Ταῦτ' ἰδών τε καὶ ἀκούσας ὁ Βαβυλώνιος τὸν Μῆδον ἐγείρει καθεύδοντα καὶ εἰ δή τι πλέον τὰ θεῖα εἰδὼς συμβάλλει τὴν τοῦ ὀνείρου φήμην [καὶ] κελεύει τὸν Ἀρβάκην ἰέναι παρὰ τὸν Τίγριν.

Κακῶς ἐκβάλλουσι τὸν μετὰ τὸ *καθεύδοντα* ὄντα *καί*. Ἐκβλητέος ὁ πρὸ τοῦ κελεύει, ὅστις προφανῶς προῆλθεν ἐκ διττογραφίας τῶν δύο πρώτων γραμμάτων τοῦ ἐπιφερομένου *κελεύει*.

3. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 4. σελ. 8.

βασιλεὺς δὲ ὁ Μήδων Ἀρταῖος—ὑπελάμβανέ που ἐν κυνηγεσίῳ ὑπὸ λέοντος ἢ ἄλλου τ ο ῦ θηρίου καταβεβρῶσθαι.

Γραπτέον *του* καὶ οὐχὶ *τοῦ*.

4. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 18. σελ. 19.

Γραπτέον *Μόψος* καὶ οὐχὶ *Μόξος*.

5. τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 32. σελ. 24

καὶ οἱ μὲν διὰ τὴν Τημένου ἐπισκίασιν ἐξεώσθησαν ἐκ τῆς ἀρχῆς.

Οὐδεμία ἀνάγκη νὰ γραφῇ *ἐπίσκηψιν*, ὡς ὁ Μυλλῆρος προέτεινε ἢ *ἐπαναίρεσιν*, ὡς φρονεῖ ὁ Δινδόρφιος. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὁ Νικόλαος, ὡς καὶ πάντες οἱ μεταγενέστεροι συνηθίζουσι, ποιητικώτερόν πως τὸν λόγον ἐνταῦθα ἐξήνεγκε. πρβ. Ἀνθολ. παρ. 9. 19, *Ἀνέρα τὸν πολύμητιν—τύμβος ἐπεσκίασεν*.

6. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 45. σελ. 27.

Ἀμοργός, νῆσος μία τῶν Κυκλάδων ἔχουσα πόλεις τρεῖς, Ἀρκεσίνην, Μινῴαν, Αἰγιάλην· ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Παγκάλη καὶ Ψυχία . . . Νικόλαος δ' Ἀμοργίτην αὐτὸν καλεῖ.

Τὸ χάσμα συμπληρωτέον *ὁ πολίτης Ἀμοργῖνος* Νικόλαος δ' Ἀμοργίτην αὐτὸν καλεῖ.

ὅτι οὕτω συμπληρωτέον πρβ. ἀπ. 40.

Παρώρεια.

οἱ πολῖται Παρωρεῖς, Νικόλαος δὲ Παρωρεάτας φησίν.

7. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 48. σελ. 30.

Λυδοὶ δὲ Ἄρδυν ἐπὶ βασιλείαν καλοῦσιν ἀγγέλους τε ἄλλους πέμψαντΟς καὶ τῶν Ἡρακλειδῶν τινας.

Γραπτέον *πέμψαντΕς*.

8. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 53. σελ. 40.

οἱ δὲ Ἰωλκοὶ (γρ. Ἰώλκιοι, ὡς ὀρθῶς ὁ Δινδόρφιος λέγει) ἐπὶ τῷ ἔργῳ ἤχθηραν Μήδειάν τε καὶ Ἰάσονα καὶ τοὺς μὲν φυγῇ ἐζημίωσαν [οἱ δ' εἰς Κόρινθον ἀπεχώρησαν]· ταῖς δὲ παισὶ συνέγνωσαν ὑπὸ ἀκακίας ἐξαπατηθείσαις.

Ἐκβλητέον τὸ ταράττον τὸν λόγον παρέμβλημα, *οἱ δ' εἰς Κόρινθον ἀπεχώρησαν*, ὅπερ προφανῶς εἶνε σχόλιον τοῦ *φυγῇ*.

9. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 55. σελ. 41.

Ὡς δ' ἑκάτερος αὐτῶν (τῶν σκυλάκων) ὅμοιος ἐγένετο τῇ τροφῇ, Σπαρτιάταις ἐκκλησιάζουσι πρὸς τοὺς περιοίκους πολέμου πέρι καὶ ἀμηχανοῦσι παραγαγὼν ἀμφοτέρους εἰς μέσον καὶ σὺν αὐτοῖς δόρκους τε καὶ ζωμοὺς καὶ ὄψα ἐσκευασμένα ἔλεξεν.

Γραπτέον *δόρκον* ἀντὶ τοῦ *δόρκους*. Ὅτι δὲ εἷς ἦτο καὶ οὐχὶ πολλοί, μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Νικόλαος παρακατιὼν λέγων *ὁ δὲ θηράτωρ ἐπὶ τὸν δόρκον* (ὥρμησεν). Πρβ. καὶ Πλουτ. Λακων. ἀποφθ. 225 F ὅπου ἀντὶ τοῦ *δόρκου* λέγεται ὅτι ὁ Λυκοῦργος *ἀφῆκε λαγών*.

10. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 59. σελ. 46.

Μύρων ὁ Σικυωνίων βασιλεὺς—ἦν περί τε τὰ ἄλλα καὶ περὶ τὰς γυναῖκας ἀκόλαστος· ἃς οὐ λάθρα μόνον, ἀλλὰ καὶ φανερῶς βιασάμενος ᾔσχυνεν.

Γραπτέον μᾶλλον *βιαζόμενος* ἀντὶ τοῦ *βιασάμενος*.

11. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 65. σελ. 61.

ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν λισσάδες πέτραι καὶ τὸ ὄρος διερρωγὸς καὶ ὑψηλὸν ἦν· διὰ μέσου δὲ διεξιέναι . . . τὰς ἐμβολὰς Οἰβάρας ἐφύλαττε μυρίοις ὁπλίταις· καὶ ἦν ἀνέλπιστον διελθεῖν.

Τὸ τεταραγμένον τοῦτο χωρίον ἀναγνωστέον καὶ διορθωτέον ὧδε.

ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν λισσάδες πέτραι καὶ τὸ ὄρος διερρωγὸς καὶ ὑψηλὸν ἦν· διὰ μέσου δ' ἔδει ἰέναι· καὶ ἦν ἀνέλπιστον διελθεῖν ⟨ὅτι⟩ τὰς ἐμβολὰς Οἰβάρας ἐφύλαττε μυρίοις ὁπλίταις.

12. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 86. σελ. 79.

καὶ συναποθνήσκουσι κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην εἴτ' ἐν νόσῳ τελευτήσειε βασιλεὺς εἴτε πολέμῳ εἴτ' ἄλλως πως.

Γραπτέον *εἴτε* ἀντὶ τοῦ *εἴτ' ἐν*, ὡς καὶ τὰ ἑπόμενα *εἴτε πολέμῳ εἴτ' ἄλλως πως* δεικνύουσιν. Τὸ ν προῆλθεν ἐκ διττογραφίας.

13. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 94. σελ. 84.

καὶ δῆλοι πρὸ τῆς εὐτυχίας ἦσαν ἀλλήλοΥς πολεμοῦντες.

Ὅτι ὁ Νικόλαος συντάσσει τὸ *πολεμεῖν* δοτικῇ πρβ. ἐν σελ. 71 *ἔγνωσαν τοῖς Ῥωμαίοις πολεμεῖν*. κ. ἀ. Γραπτέον λοιπὸν *ἀλλήλοις* ἀντὶ τοῦ *ἀλλήλους*.

14. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 17. σελ. 105.

καὶ ὡς ἀφίκετο ἐντυγχάνει τοῖς ἐν Ῥώμῃ θαπτομένῳ Καίσαρι ⟨παρατυχοῦσιν⟩ οἳ ἀπήγγελλον τά τε ἄλλα.

Οὕτω συμπληροῦμεν τὸ χάσμα.

15. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 30. σελ. 130.

Ὅτι τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν οἰκίαν ἀπιόντος μετὰ τὸ διαλ-

λαγῆναι πρὸς Ἀντώνιον, μονωθέντα Ἀντώνιον αὖθις ἀνερεθίζεσθαι, τὴν εὔνοιαν ὁρῶντα παρὰ πολὺ τοῦ στρατιωτικοῦ παντὸς ἀπονεύουσαν ὡς πρὸς ⟨ἐκεῖνον⟩· ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἐποιοῦντο παῖδά τε εἶναι καὶ διάδοχον ἀποδεδεῖχθαι ἐν ταῖς διαθήκαις.

Οὕτω, νομίζομεν, συμπληρωτέον τὸ χάσμα.

16. Παυσανίου Δαμασκηνοῦ ἀπ. 3. σελ. 156.

καὶ ἐν τῷ εὔχεσθαι αὐτοὺς καὶ μυσταγωγεῖν κατηνέχθη σφαῖρα πυρὸς [κεραυνοῦ] ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἥτις ἐποίησε παυθῆναι τὸν χειμῶνα καὶ τὰ τοῦ ποταμοῦ ἐπισχεθῆναι ῥεῖθρα.

Ἐκβλητέον τὸ *κεραυνοῦ* ὡς σχόλιον τοῦ *σφαῖρα πυρός*.

17. Τοῦ αὐτοῦ αὐτ.

καὶ ἐδίδαξεν αὐτοὺς τιμᾶν ἐκεῖνο τὸ πῦρ, ὅπερ ἔλεγεν αὐτοῖς ἑορακέναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατενεχθέν[τα].

Διορθωτέον *κατενεχθὲν* ἀντὶ τοῦ *κατενεχθέντα*.

18. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 4. σελ. 157.

καὶ κατεδίωξαν ὀπίσω Σέλευκος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὀρνοσκόποι.

Γραπτέον *ὀρνεοσκόποι*, ὡς κατωτέρω *ὀρνεοθυσίαν*.

19. αὐτ. Γραπτέον *ἐν δὲ τῇ Ἀντιγονείᾳ* ἀντὶ τοῦ *ἐν τῇ δὲ Ἀντιγονείᾳ*.

20. Αὐτ. σελ. 160.

καὶ οὕτως τὴν αὐτὴν πόλιν ἔκτισεν ἐπάνω τοῦ αἵματος τοῦ συάγρου, θυσιάσας κόρην ⟨ἀνδρὸς⟩ ἀδαῆ ὀνόματι Ἀγαύην.

Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ τὸ ἐκπεσὸν διὰ τὸ ὁμογράμματον τῇ ἐπομένῃ λέξει *ἀνδρός*, ὅπως ἀκριβωθῇ ἡ ἔννοια τοῦ *ἀδαῆ*.

21. Δεξίππου ἀπ. 19 σελ. 184.

κύκλῳ τῆς πόλεως περιῄεσαν καταθεώμενοι ὅπῃ εὐαποτείχιστον ἢ καὶ ἐ π ι β α τ ὸ ν ἐν τῇ προσαγωγῇ τῶν κλιμάκων ὑπάρχοι.

Προτιμῶμεν *εὐεπίβατον* ἀντὶ τοῦ *ἐπιβατόν*.

22. Εὐναπίου ἀπ. 49. σελ. 245.

Σιρομάστης, σκεῦός τι σιδηροῦν, λαβὴν ξυλίνην ἔχον παρὰ τοῖς τελώναις εἰς ἔρευνυν.

Διορθοῦντες τὸ τυπογραφικὸν ἁμάρτημα συνιστῶμεν τοῖς τελώναις τὴν λέξιν *σιρομάστης*.

23. Τοῦ αὐτοῦ 62. σελ. 254.

οἱ δὲ ἐπιτροπεύοντες ἀεὶ πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμουν ὥσπερ βασιλεύοντες, φανερῶς μὲν οὐκ ἐναντίας χεῖρας καὶ ὅπλα ἀράμενοι κρύφα δ' ἀπάτης καὶ δόλου μηδὲν ὑπολείποντες.

Τὸ *ἐπολέμουν* καὶ ἡ ἑπομένη μετοχὴ *ὑπολείποντες* δεικνύει ὅτι ἀντὶ τοῦ *ἀράμενοι* γραπτέον *αἰρόμενοι*.

24. Τοῦ αὐτοῦ σελ. 255.

Οἱ δὲ κόλακες χθὲς μὲν καὶ πρώην ⟨ἀπο⟩δεδρακότες τοῦ καπηλείου καὶ τοῦ τὰ βάθρα καλλύνειν καὶ τοὔδαφος κορεῖν κλπ.

Γραπτέον *ἀποδεδρακότες* ἀντὶ τοῦ *δεδρακότες*.

25. Τοῦ αὐτοῦ 79 σελ. 264.

Ὁ δὲ Γαΐνας ἐξεχώρει τῆς πόλεως καταλιπὼν αὐτὴν πολυάνδριον καὶ πολυτελῆ τάφον.

Διορθωτέον *καταλείπων* ἀντὶ τοῦ *καταλιπών*.

26. Τοῦ αὐτοῦ 84 σελ. 267.

καὶ οἵ γε προσήκοντες αὐτῷ λογισταὶ τῶν στρατιωτικῶν ἔργων τὸν μὲν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν ᾔδεσαν, τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἑταιρῶν καὶ τὸν ἐκ τῶν χειρῶν ἀριθμὸν αὐτοῦ διέφυγεν.

Διορθωτέον

καὶ οἵ γε προσήκοντες αὐτῷ λογισταὶ τῶν στρατιωτικῶν ἔργων τὸν μὲν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν ᾔδεσαν, τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἑταιρῶν καὶ ⟨τῶν χρυσῶν τῶν⟩ ἐκ τῶν χειρῶν ⟨ὁ⟩ ἀριθμὸς αὐτοὺς διέφευγεν.

27. Πρίσκου ἀπ. 3 σελ. 282.

καὶ ἐχόλεσεν αὐτῷ ὁ βασιλεύς.

Γραπτέον *ἐχόλωσεν*.

28. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 7 σελ. 287.

καὶ τὴν ἀγορὰν τὴν ἐν Ἰλλυριοῖς μὴ πρὸς τῇ ὄχθῃ τοῦ

Ἴστρου ποταμοῦ γίγνεσθαι, ὥσπερ καὶ πάλαι, ἀλλ' ἐν Ναισσῷ, ἣν ὅριον, ὡς ἐπ' αὐτοῦ δῃωθεῖσαν, τῆς Σκυθῶν καὶ Ῥωμαίων ἐτίθετο γῆς.

Γραπτέον *ὑπ' αὐτοῦ* ἀντὶ τοῦ *ἐπ' αὐτοῦ*. Ὅτι δὲ οὕτω γραπτέον πρβ. κατωτέρω ἀπ. 9 ἐν σελ. 291 «ἀφικόμενοι δὲ ἐς Ναισσὸν ἔρημον μὲν εὕρομεν ἀνθρώπων τὴν πόλιν *ὡς ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀνατραπεῖσαν*, ἐν δὲ τοῖς ἱεροῖς καταλύμασι τῶν ὑπὸ νόσων κατεχομένων τινὲς ἐτύγχανον ὄντες.

29. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 7. σελ. 288.

ὑποσχόμενος δὲ τοῦτο ποιεῖν ἐπὶ τὴν ἑστίασιν πρὸς τὸν εὐνοῦχον παραγενόμενος καὶ ὑπὸ τῷ Βιγίλᾳ ἑρμηνεῖ δεξιὰς καὶ ὅρκους ἔδοσαν κλπ.

Γραπτέον *ποιήσειν* ἀντὶ τοῦ *ποιεῖν*.

30. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 8 σελ. 290.

ἐς Σερδικὴν ἀφικνούμεθα τρισκαίδεκα ὁδὸν ἀνδρὶ εὐζώνῳ τῆς Κωνσταντίνου ἀπέχουσαν· ἐν ᾗ καταλύσαντες καλῶς ἔχειν ἡγησάμεθα ἐπὶ ἑστίαν Ἐδέκωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ βαρβάρους καλεῖν.

Προσθετέον πρὸ τοῦ *τρισκαίδεκα* τὸ ἐκπεσὸν *ἡμερῶν* καὶ διορθωτέον *ἑστίασιν* ἀντὶ τοῦ *ἑστίαν*. Πρβ. ἀνωτ. σελ. 288 ἀπ. 7 *ἐπὶ τὴν ἑστίασιν —παραγενόμενος*.

31. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 8. σελ. 318.

τότε δὲ διὰ τὸν τῆς εὐωχίας καιρὸν παρελθὼν τῷ τε εἴδει καὶ τοῖς ἐσθήμασι καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς συγκεχυμένως παρ' αὐτοῦ προφερομένοις ῥήμασι· τῇ γὰρ Αὐσονίων τὴν τῶν Οὔννων καὶ τὴν τῶν Γότθων παραμιγνὺς γλῶτταν πάντας διέχεε καὶ ἐς ἄσβεστον ὁρμῆσαι γέλωτα παρεσκεύασε πλὴν Ἀττίλα.

Διορθωτέον καὶ στικτέον ὧδε, ὅπως καὶ τὸ ἀνακόλουθον ἐκλίπῃ.

τότε δὲ διὰ τὸν τῆς εὐωχίας καιρὸν παρελθὼν τῷ τε εἴδει καὶ τοῖς ἐσθήμασι καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς συγκεχυμένως παρ' αὐτοῦ προφερομένοις ῥήμασι (τῇ γὰρ Αὐσονίων τὴν τῶν Οὔννων καὶ τὴν τῶν Γότθων παρεμίγνυ γλῶτταν) πάντας διέχεε καὶ ἐς ἄσβεστον ὁρμῆσαι γέλωτα παπαρεσκεύασε πλὴν Ἀττίλα.

32. Μάλχου ἀπ. 13 σελ. 401.

ἔλεγον δὲ οἱ πρέσβεις ὅτι Ὀνώριχος φίλος τε τῷ βασιλεῖ καθεστήκοι ἀδόλως καὶ στέργοι τὰ Ῥωμαίων καὶ ἀ φ ί η σ ι πάντα, ἃ πρόσθεν ἐνεκάλει περί τε τῶν προσόδων καὶ τῶν ἄλλων χρημάτων, ἃ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς προειλήφει ὁ Λέων, καὶ ὅσα τῶν ἐμπόρων τῶν ἐκ τῆς Καρχηδόνος ἄρτι καθισταμένου τοῦ πολέμου ἐλήφθη καὶ εἴ τι ἄλλο πάλαι ὁ πατὴρ πρὸς Ῥωμαίους ὁπωσοῦν ἔσχεν αἰτίαν· τήν τε εἰρήνην ἔχειν ἀξιοίη βεβαίαν καὶ μηδὲν εἶναι λοιπὸν τοῖς Ῥωμαίοις ὕποπτος τῷ μὴ οὐχὶ γνησίως τὰς σπονδὰς ἐμπεδώσειν καὶ ὅσα ἤδη συνέκειτο.

Αἱ προτασσόμεναι τῆς ὁριστικῆς *ἀφίησι* δύο εὐκτικαὶ *καθεστήκοι* καὶ *στέργοι* καὶ ἡ ἀσυνδέτως ἐπακολουθοῦσα ἄλλη εὐκτικὴ *ἀξιοίη* δεικνύουσιν ὅτι ἡ μετὰ τῶν πρώτων δύο εὐκτικῶν συνδεομένη ὁριστικὴ *ἀφίησι* δὲν ἔχει ὑγιῶς. Καθ' ἡμᾶς ὁ Μάλχος ἔγραψεν *ἀφιείς*, ὅπερ ἀντιγραφεύς τις μὴ ἐννοήσας ἕνεκα τῶν παρεμβαλλομένων *ἃ πρόσθεν* —*αἰτίαν* ὅτι ἀπόδοσιν ἔχει τὸ *ἀξιοίη* μετέγραψεν *ἀφίησι* καὶ οὕτω κατέλιπεν ἀσύνδετον τήν τε τελευταίαν εὐκτικὴν μετὰ τῶν προηγουμένων ἀπατηθεὶς ἴσως καὶ ἐκ τοῦ πρὸ τοῦ *εἰρήνην* κειμένου *τε*, ὅστις ὅμως συνάπτει τὸ *ἔχειν* καὶ *εἶναι* καὶ οὐχὶ ὁλόκληρον τὸν λόγον πρὸς τὰ προηγούμενα. Γραπτέον λοιπὸν καὶ στικτέον ὧδε·

ἔλεγον δὲ οἱ πρέσβεις ὅτι Ὀνώριχος φίλος τε τῷ βασιλεῖ καθεστήκοι ἀδόλως καὶ στέργοι τὰ Ῥωμαίων καὶ ἀ φ ι ε ὶ ς πάντα ἃ πρόσθεν ἐνεκάλει περί τε τῶν προσόδων καὶ τῶν ἄλλων χρημάτων, ἃ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς προειλήφει ὁ Λέων, καὶ ὅσα τῶν ἐμπόρων τῶν ἐκ τῆς Καρχηδόνος ἄρτι καθισταμένου τοῦ πολέμου ἐλήφθη καὶ εἴ τι ἄλλο πάλαι ὁ πατὴρ πρὸς Ῥωμαίους ὁπωσοῦν ἔσχεν αἰτίαν, τήν τε εἰρήνην ἔχειν ἀξιοίη βεβαίαν καὶ μηδὲν εἶναι λοιπὸν τοῖς Ῥωμαίοις ὕποπτος τῷ μὴ οὐχὶ γνησίως τὰς σπονδὰς ἐμπεδώσειν καὶ ὅσα ἤδη συνέκειτο.

33. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 14 σελ. 401·

ὡς τὰ μὲν Θευδερίχου τοῦ παιδὸς Βαλαμήρου ἀεὶ ἀσθενέστερα καὶ ἐλάττονα γίγνοιντο.

Γραπτέον *γίγνοιτο*. Ὅτι ὁ Μάλχος ἐγίνωσκε τὸ Ἀττικὸν σχῆμα

πρβ. ἐν τῷ αὐτῷ ἀποσπάσματι περὶ τὸ τέλος τὴν πρότασιν *καὶ ὅσα χρήσιμα στρατοπέδῳ πάντα ἐγίγνετο ἕτοιμα.*

34. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 16 σελ. 405.

Ζήνων δὲ πυθόμενος πρὸς μὲν τὸν Βαλαμήρου ἀπεκρίνατο ὅτι αὐτὸς εἴη προδότης καὶ πάντα ἐναντία οἷς ὑπέσχετο δράσας, ὅστις διαπολεμεῖν ὑποσχόμενος μόνος εἶτα καὶ βοήθειαν προσκαλέσαιτο ἄλλην, πάλιν δὲ τὴν δύναμιν τῶν Ῥωμαίων καλέσας κρύφα πρὸς Θευδέριχον π ρ ά τ τ Ε ι.

Αἱ προηγούμεναι εὐκτικαὶ δεικνύουσιν ὅτι καὶ τὸ *πράττει* κατ' εὐκτικὴν *πράττΟι* γραπτέον.

35. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 18 σελ. 412.

πέμψας ἀπῄτει σῖτον πολύν τινα καὶ οἶνον, ὅπως τῷ στρατῷ ἔχοι ἀπιὼν ἐφόδια· οἱ δὲ οὐδὲν ἔφασαν αὐτῷ ⟨δοῦναι⟩ δύνασθαι, ἐν τοσαύταις κλπ.

Οὕτω, νομίζομεν, συμπληρωτέον τὸ χάσμα.

36. Ὀλυμπιοδώρου ἀπ. 24 σελ. 459

δωρεῖται Ἀδαοῦλφος καὶ ν' εὐειδεῖς νεανίας σηρικὴν ἐνδεδυμένους ἐσθῆτα φέροντος ἑκάστου ταῖς χερσὶν ἀνὰ δύο μ ε γ ί σ τ Ω ν δ ί σ κ Ω ν.

Διορθωτέον *μεγίστΟΥς δίσκΟΥς.*

37. Μενάνδρου ἀπ. 28 σελ. 65

καὶ οὐ παυσόμεθα καταβάλλοντες καὶ χειρούμενοι, ἕως ἂν Ἐ φ υ β ρ ί σ ῃ τὸ βάρβαρον.

Διορθωτέον *Ἀφυβρίσῃ* (=παύσηται ὑβρίζον, ἀποβάλῃ τὴν ὕβριν), ὅπερ ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἀπαιτεῖ.

38. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 43 σελ. 85.

καὶ ἑτέρους δὲ πλείστους δονακώδεις τε καὶ λοχμώδεις, ἔτι δὲ καὶ ὑδατώδεις διεληλυθότες χώρους, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ ⟨τῆς χώρας⟩ τῆς λεγομένης Ἀκκάγας, ὄνομα δὲ γυναικὸς ἀρχούσης τῶν ἀνὰ τὰ ἐκείνῃ Σκυθῶν, χειροτονηθείσης τηνικαῦτα ἐς τοῦτο ὑπὸ Ἀναγαίου, ὃς ἐκράτει τοῦ φύλου τῶν Οὐτιγούρων—παρεγένοντο ἔνθα τὰ πολεμικὰ σύμβολα τοῦ Τουρξάνθου ἐτύγχανεν ὄντα.

Τὰ συμφραζόμενα δεικνύουσιν ὅτι πρέπει νὰ προστεθῶσιν αἱ λέξεις

τῆς χώρας, αἵτινες ἕνεκα μεταπηδήσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ τοῦ πρώτου *τῆς* εἰς τὸ δεύτερον ἐξέπεσον.

39. Αὐτ. σελ. 88.

Τοσαῦτα μὲν οὖν τῷ Τουρξάνθῳ ἐκεκόμπαστο· ὑψαγόρας γάρ τις ἀνὴρ καὶ ἀλαζονείᾳ χαίρων.

Γραπτέον *ἁνὴρ* ἀντὶ τοῦ *ἀνήρ*.

40. Αὐτ. σελ. 89.

καὶ δὴ αὐτίκα Οὐαλεντῖνος καὶ ὅσοι γε αὐτῷ ἐπηκολούθησαν, τοῖς αὐτῶν ξιφιδίοις διεχαράξαντο τὰς σφᾶς αὐτῶν παρειάς.

Ὁ Δινδόρφιος περιγράφει τὸ βάρβαρον *σφᾶς*, ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ *σφετέρας* ὅπερ ταχυγραφικῶς γεγραμμένον *σφᾶς* ὁ ἀντιγραφεὺς κακῶς ἀνέγνω. Οὕτω δὲ καὶ μόνον δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ.

41. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 64 σελ. 125.

αὐτὸς δὲ οὐ πολλοῦ τὴν χρόνου διάνοιαν γνώσεσθαι Τούρκων.

Γραπτέον

αὐτὸς δὲ οὐ πολλοῦ χρόνου τὴν διάνοιαν γνώσεσθαι Τούρκων.

42. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 66 σελ. 131.

ὁ δέ γε ἀντεσήμηνεν ὡς ἡ γῆ τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως μεγίστη τέ ἐστι καὶ ἄπλετος καὶ ὡς δυσεύρετόν τι φυγὰς ἀνὴρ ἐν αὐτῇ ἀλώμενος, τυχὸν δὲ ὅτι καὶ ὀλέθρῳ ἥλω· πρὸς ταῦτα ἀντέλεξεν ὁ Βαϊανὸς ὀμνύναι τοὺς Ῥωμαίων ἡγεμόνας ὡς ἀναμαστεύσουσι καὶ εἴ τι εὕροιεν τὸν φυγάδα ἀποκρύψοιντο οὐδαμῶς ἀλλ' ἐκ παντὸς τρόπου ἐγχειριεῖν αὐτὸν τῷ τῶν Ἀβάρων μονάρχῳ.

Ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ πρῶτον τὸ ἀπροσδιόνυσον *τι* διορθωτέον *που*, εἶτα δὲ γραπτέον *ἐγχειριοῖεν* ἀντὶ τοῦ *ἐγχειριεῖν*, ὡς δεικνύει καὶ ἡ προηγουμένη εὐκτικὴ *ἀποκρύψοιντο*.

43. Ἀγαθίου ἀπ. 10 σελ. 155.

Ναρσῆς—ἄνδρας ὡς πλείστους ὑπὸ τὰ κοῖλα ἐμβαλὼν τοῦ σπηλαίου ὄργανα φέροντας λιθοτόμα καὶ τοιχωρύχα ἐξεκόλαπτεν ἠρέμα καὶ διέτεμεν τοῦ ἄντρου τὸν ὄροφον, ἔνθα τὸ ἔρυμα ἥδραστο, καὶ ἐς τοσοῦτον ἐξέκοπτεν καὶ

διεκάθαιρε τὴν βάσιν τῆς οἰκοδομίας ἐς ὅσον ἤδη τὴν ἀρχὴν τοῦ θεμελίου ἀπογυμνοῦσθαι.

Καὶ ὁ προηγούμενος τοῦ *διέτεμεν* παρατατικὸς *ἐξεκόλαπτεν* καὶ οἱ ἑπόμενοι *ἐξέκοπτεν καὶ διεκάθαιρεν* δηλοῦσιν ὅτι ἀντὶ τοῦ *διέτεμεν* γραπτέον *διέτεμνεν*.

44. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 11 σελ. 158.

κατέλιπεν δὲ καὶ ἐν Κύμῃ δύναμιν ἀξιόχρεων, ὅπως δὴ προσκαθεδούμενοι καὶ ἔνδον τοὺς δυσμενεῖς ἐγκατείργοντες χρονίᾳ γοῦν αὐτοὺς παραστήσοιντο πολιορκίᾳ.

Τὸ ἑπόμενον *ἐγκατείργοντες* ἀπαιτεῖ νὰ γραφῇ *προσκαθεζόμενοι* ἀντὶ τοῦ *προσκαθεδούμενοι*. Παρατηρητέον ὅτι ὁ Ἀγαθίας καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐν ἄλλοις πλείστοις χωρίοις ἀπομιμεῖται τὸν Θουκυδίδην πρβ. ἀπ. 1 σελ. 140, ἀπ. 5 σελ. 148, 149 B. 10, 156 D. 14, 163 D. 14, 165 D. B. 20, 172 D. κ. ἀ.

45. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 16 σελ. 166 D.

εἰ τήνδε τὴν δόξαν ἀφέντες μόνον καθ' ἑαυτὸΝ σκοπήσοιτε τὸ πραχθέν, οὐκ ἂν ὑμῖν ὀφθείη τηλικοῦτον δεινὸν ὁπόσον ἄλλως ἡγεῖσθε.

Γραπτέον *καθ' ἑαυτὸ* ἀντὶ τοῦ *καθ' ἑαυτόν*.

46. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 17 σελ. 168 B.

καὶ ἐγὼ μὲν οὐδέν τι φλαῦρον ⟨ἂν⟩ εἴποιμι ἐς ὑμᾶς, ἄλλως δέ τις ἴσως ἐρεῖ μαλακίαν εἶναι τὸ χρῆμα.

Ἀναγκαῖος ὁ ἐκπεσὼν *ἄν*.

47. Τοῦ αὐτοῦ ἀπ. 20 σελ. 174 D.

Οἱ δὲ Φράγγοι Ἀφύβριζον μὲν ἐς αὐτὸν καὶ ἐλοιδοροῦντο καὶ προδότην ἀπεκάλουν τοῦ γένους.

Γραπτέον *Ἐφύβριζον* ἀντὶ τοῦ *ἀφύβριζον*. Ὁμοίως ἐν σελ. 307, 9. B. γραπτέον *ἐφυβρίζων* ἀντὶ τοῦ *ἀφυβρίζων*.

48. Τοῦ αὐτοῦ 2, ἀπ. 9 σελ. 194 D.

οἱ δὲ Ῥωμαῖοι—ἐπῄεσαν δοράτιά τε ἀκοντίζοντες καὶ τοῖς κόντοις διωθούμενοι.

Γραπτέον *κοντοῖς* ἀντὶ τοῦ *κόντοις*.

49. Τοῦ αὐτοῦ 3 ἀπ. 6 σελ. 245 C.

εἰ δέ γε καὶ ἀντισταῖεν, ἀλλ' οὐδενὶ πόνῳ ⟨ἂν⟩ διαφθαρῆναι.

Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ ὁ *ἂν*.

50. Αὐτ. 21. C.

τοῦ δὲ ῥοῦ πολλοῦ φερόμενον. Γραπτέον φερομένου.

51. Τοῦ αὐτοῦ 4, σελ. 296, 4, D.

φέρε γὰρ εἰ τοῖς βουλομένοις ἐξῇ τοὺς οἰκείους δυσμενεῖς οὕτω πως ἀθρόον ἀποκτιννύναι καὶ τοῦτο πολλάκις γιγνόμενον μέχρι τοῦ ἐπ' ἄπειρον ἤδη τολμᾶσθαι προσενεχθείη, πῶς ἂν ὑμῖν τὸ γοῦν κρίνειν ἀδεῶς ἐν βεβαίῳ διαμένοι;

Γραπτέον *ἐξείη* ἀντὶ τοῦ *ἐξῇ*, ὡς δεικνύει ἡ ἑπομένη εὐκτικὴ *προσενεχθείη*. Ὡσαύτως κατωτέρω σελ. 300, 8, A, γραπτέον *εἰ καὶ ὁμόφυλος εἴη* ἀντὶ *εἰ καὶ ὁμόφυλος ᾖ*.

52. Τοῦ αὐτοῦ 4 σελ. 297. 5 A.

λογιζόμενοι ὡς εἴ γε πρὸς τοὺς οἰκειοτάτους ὑμῖν καὶ ξυνήθεις φειδοῦς ἥκιστα μέτεστι καὶ δικαιοσύνης, σχολῇ γε ἂν βέβαιοι διαμενεῖτε πρὸς τοὺς ἀλλογενεῖς καὶ ὀθνείους.

Γραπτέον *διαμενοῖτε* ἀντὶ τοῦ *διαμενεῖτε*.

53. Αὐτ. σελ. 300 7, B.

οἵ γε ἐπισχόντος βραχὺ τοῦ δικαστοῦ καὶ βουλευομένου κατεμέμφοντο ἡσυχῇ καὶ ἠγανάκτουν ὅτι δὴ μὴ εὐθὺς οἱ ἐναντίοι ἀνῄρητο.

Διορθωτέον *ἀνῄρηντο* ἀντὶ τοῦ *ἀνῄρητο*.

55. Αὐτ. σελ. 310, 12 C.

ἄνδρες - διήγγειλαν - λέγοντες - πέρας δὲ Σωτήριχον αὐτοῖς ἐπιστῆναι, λόγῳ μὲν ὡς δὴ χρυσίον τοῖς ξυμμάχοις διατεμοῦντα, ἔργῳ δὲ τὰ ἐπὶ λύμῃ τε καὶ καθαιρέσει τοῦ παντὸς διαπραξόμενον.

Γραπτέον *διανεμοῦντα*. Ὅτι δὲ ἀληθὲς πρβ. σελ. 264, 15. D. Σωτήριχος δὲ ὁ στρατηγὸς αὐτίκα εἴχετο τῆς πορείας, ἐφ' ἧπερ καὶ ἔσταλτο· χρυσίον γὰρ ἐκ βασιλέως ἐκόμιζεν, ἐφ' ᾧ τοῖς προσοίκοις βαρβάροις κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν *διανέμοι*.

55. Τοῦ αὐτοῦ 4 σελ. 339 28 C.

ἀλλ' οὗτος γὰρ ὁ δεσμὸς ἐπιβουλῆς τε καὶ καταλύσεως αἰτιώτατος γέγονε.

Γραπτέον ὁ *θεσμὸς* ἀντὶ τοῦ ὁ *δεσμός*. Ὅτι τοῦτο ἀληθές, μαρτυροῦσι τὰ ἀνωτέρω Β «λέγεται δὲ ὡς καὶ *νόμον ἔθετο* κοινὰ τοῖς ἀνδράσι προκεῖσθαι τὰ γύναια, οὐ κατὰ τὸν Σωκράτους, οἶμαι, καὶ Πλάτωνος λόγον καὶ τὴν ἐν τῷ λόγῳ κεκρυμμένην ὠφέλειαν, ἀλλ' ὥστε τῷ προστυχόντι ἐξεῖναι πρὸς ἣν ἂν θέλοι χωρεῖν καὶ τῆς εὐνῆς μεταλαγχάνειν, εἰ καὶ ἑτέρῳ τῳ ξυνοικοῦσα καὶ ἀποκεκριμένη ἐτύγχανε».

56. Τοῦ αὐτοῦ 5 σελ. 383, 21 C.

ἡγεῖτο δὲ τούτων Γερμανὸς ὁ Δωροθέου, νέος μέν γε ὢν κομιδῇ καὶ π ρ ῶ τ ο ς ἤδη ὑπηνήτης.

Γραπτέον *πρῶτον* ἀντὶ τοῦ *πρῶτος*.

57. Αὐτ. σελ. 386 ἀπ. 22.

αὐτίκα γὰρ ἐ π α κ ρ ί δ α ς εἴκοσι πολυήρεις τε καὶ ἀμφιπρύμνους ἀνδρῶν ἐμπλήσας σιδήρῳ τεθωρακισμένων, ἀσπίδας τε φερόντων καὶ τόξα καὶ πρός γε δορυδρέπανα — ὑπὸ τὴν ἔνδον παρατεινομένην τῆς θαλάττης γλωχῖνα καθάπερ εἰς ἐνέδραν καθορμίσας ἐνέκρυψεν.

Γραπτέον *ἐπακτρίδας* ἀντὶ τοῦ *ἐπακρίδας*. Ὅτι δὲ οὕτω γραπτέον ἰδὲ Σουίδαν ἐν λέξει· *ἐπακτρὶς* εἶδος πλοίου· «ἐμβάντες δὲ εἰς τὰς ἐπακτρίδας καὶ τὰς δρομάδας ὁλκάδας τὸν ὅρμον περιενόστησαν». Πρβ. καὶ Ξεν. Ἑλλ. 1, 1, 11. «Ἐνταῦθα δὲ καὶ Ἀλκιβιάδης ἧκεν ἐκ τῶν Κλαζομενῶν σὺν πέντε τριήρεσι καὶ *ἐπακτρίδι*.

58. Αὐτ. σελ. 386. 22 B.

τότε δὴ καὶ ⟨αἱ⟩ τῶν Ῥωμαίων ὁλκάδες ἀντανήγοντο καὶ ἀνταπήεσαν.

Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ τὸ ἄρθρον *αἱ*, διότι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῶν ὀλίγῳ πρότερον (Α) ῥηθεισῶν εἴκοσιν ἐπακτρίδων, ἃς ἐπλήρωσεν ὁ Γερμανὸς ἀνδρῶν τεθωρακισμένων κλπ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Ἰανουαρίου 1895

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΠΑΡΕΡΓΑ

Διὰ πολλῶν διατριβῶν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ καταχωρισθεισῶν ἐπεχειρήσαμεν νὰ καταστήσωμεν παντὶ νοῦν ἔχοντι καὶ γράμματα ἐπισταμένῳ φανερὸν ὅτι ἡ τοῦ Γρ. Βερναρδάκη *ἔκδοσις* τῶν Πλουτάρχου Ἠθικῶν οὐδὲν ἄλλο καθ' ὅλου εἰπεῖν εἶναι ἢ τυπογραφικὴ ἐργασία ἄνευ ἐπιστήμης καὶ ἄνευ ἐπιστάσεως γενομένη, opera mercennaria, ὡς εὐστόχως ἐχαρακτήρισεν αὐτὴν ὁ Wilamowitz. Ἐν παρόδῳ δὲ ἔν τινι τῶν διατριβῶν τούτων ἡψάμεθα καὶ τῆς λατινομαθείας τοῦ ἐκδότου ἀναγκαῖον νομίσαντες ἅπαξ διὰ βραχέων νὰ ἐλεγχθῇ ἡ ὕβρις καὶ ἡ καταφρόνησις τοῦ ἀγνοοῦντος μὲν καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς τῶν Ῥωμαίων διαλέκτου, τολμῶντος δὲ ὅμως νὰ ἐπιτρίβῃ αὐτὴν ἐν διατριβαῖς προωρισμέναις ὑπὸ φιλολόγων νὰ ἀναγινώσκωνται. Πρὸς τὸν ἔλεγχον τοῦτον οὐδεμίαν ἔχων εὐπρόσωπον ἀπολογίαν ὁ Βερν. κατέφυγεν εἰς τὴν τελευταίαν τῶν ἀπηλπισμένων σανίδα· ἐπεχείρησε δηλ. νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι ἄξιος συγγνώμης, ἐφ' οἷς εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ γραμματικὴν ἐκακούργησεν, διότι δῆθεν καὶ ἐγὼ ὁ ἐλέγχων αὐτὸν δὲν εἶμαι τοιούτων ἁμαρτημάτων ἀπηλλαγμένος. Πρὸς τοῦτο κατέλεξεν ὅσα ἐνόμισεν ὅτι εὗρε λεκτικὰ σφάλματα ἔν τινι πραγματείᾳ, ἣν λατινιστὶ συντάξας ἐξέδωκα τῷ 1888 ἐν τῇ Πεντηκονταετηρίδι τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Μέχρι τοῦδε οὐδὲν ἀντέταξα πρὸς ὅσα ἐν ἐφημερίσιν ἐλάλησεν ὁ Βερναρδάκης ὑπεραπολογούμενος τῆς περὶ τὸν Πλούταρχον κριτικῆς αὐτοῦ ἐργασίας, διότι ἐνόμισα ὅτι οἱ πεπαιδευμένοι τῶν ἀναγνωστῶν ἠδύναντο ἀφ' ἑαυτῶν νὰ ἐκτιμήσωσι κατ' ἀξίαν τὰ ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη λεγόμενα. Ἐν τῇ περὶ ἧς δ' ὅμως ὁ λόγος Βερναρδακείῳ ἀπολογίᾳ πρόκειται περὶ Λατινικῆς γλώσσης καὶ γραμματικῆς, περὶ ταύτης δὲ προκειμένου οἱ Ἕλληνες τῶν φιλολογικῶν διατριβῶν ἀναγνῶσται δὲν δύνανται ἅπαντες ἄνευ ὑπομνήσεώς τινος νὰ κρίνωσι περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν γραφομένων μεθ' ὅσης περὶ Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀσφαλείας. Διὰ τοῦτο ἐνόμισα ἀναγκαῖον νὰ μὴ καταλίπω ἀνεξέλεγκτον τὴν προκειμένην ἀπολογίαν, ἀλλὰ νὰ διαπτύξω ἅπαξ τοὐλάχιστον τὰ ἐν αὐτῇ ἀλαζο-

νεύματα καὶ καταδείξω τὴν κενότητα αὐτῶν, ἵνα τὸ λοιπὸν οἱ τὰς τοιαύτας Βερναρδακείους ἀπολογίας ἀναγινώσκοντες κρίνωσιν αὐτὰς τοῦ αὐτοῦ λόγου ἀξίας, οὗ καὶ τὰς εἰς τὴν τοῦ Πλουτάρχου ἔκδοσιν ἀναφερομένας, τουτέστι *μηδενός*.

Δὲν ἔκρινα δὲ τὴν ἀνασκευὴν ταύτην ἀλλοτρίαν τῆς Ἀθηνᾶς, διότι καὶ εἰ μηδὲν ἄλλο ἐν αὐτῇ διδάσκεται, τὰ παραδείγματα τοὐλάχιστον, ὧν ποιοῦμαι χρῆσιν πρὸς ἔλεγχον τῶν Βερναρδακείων σφαλμάτων, δὲν ἤντλησα ἐκ τῶν προχείρων γραμματικῶν βοηθημάτων, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν πηγῶν, ἤτοι τῶν παλαιῶν συγγραφέων (1), διόπερ ἐλ-

(1) Περὶ πάντων σχεδόν, περὶ ὧν οὐδὲν ἔχω νὰ εἴπω πλέον τῶν ἐν τοῖς προχείροις γραμματικοῖς βιβλίοις εὑρισκομένων, παραλείπω πάντα λόγον ἀρκούμενος νὰ ὑποδείξω τῷ Βερν. ἐν τῇδε τῇ σημειώσει τὰ βιβλία, ἐν οἷς δύναται νὰ εὕρῃ τὸ ὀρθόν. Οὕτω περὶ μὲν τῆς τοῦ dignus sum μετ' ἀπαρεμφάτου συντάξεως δύναται νὰ μάθῃ ἐκ τῶν ἐν τῷ ἐκτενεστέρῳ τῶν τοῦ Georges Λατινικῶν Λεξικῶν καταλεγομένων χωρίων (οἷς πρόςθες Pseudocic. in Sallustium. 9: ex mea re familiari, quae mihi multo minor est, quam **habere dignus sum**) ὅτι ὁ χρώμενος ταύτῃ οὐδὲ πόρρωθεν δύναται νὰ ἐλεγχθῇ ἐπὶ Βερναρδακισμῷ. Περὶ δὲ τοῦ quoad ἂς ἐξετάσῃ τό τε εἰρημένον Λεξικὸν καὶ τὰ ἐν τῇ τοῦ Reisig-Haase γραμματικῇ (§ 267), ἵνα πεισθῇ ὅτι ἡ ἀντὶ τοῦ quoad spectamus ἐλλειπτικὴ χρῆσις τοῦ μορίου τούτου ἥ ἔν τε χειρογράφοις παραδεδομένη καὶ ὑπὸ δοκίμων φιλολόγων εἰς παλαιὰ κείμενα εἰσηγμένη εἶναι ἥκιστα εὔλογον νὰ ἀποδοκιμάζηται ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη τοῦ τά τε ἄλλα πονηρῶς τὴν τῶν Ῥωμαίων φωνὴν βαρβαρίζοντος καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει ἀντὶ τῆς ἐλλειπτικῆς χρήσεως τοῦ quoad τῆς ὁπωσδήποτε παραδεδομένης (Ἰδὲ Drakenborch εἰς Λιου. 42, 7 καὶ Excerpta Suetoniana σλ. 307, 22 Roth, ἔνθα κεῖται quoad animum beatus dicitur) τὴν ἀμαρτύρητον τοῦ quod ad προτείνοντος. Περὶ δὲ τοῦ post paullo θὰ διδαχθῇ ἐκ τοῦ ὑπὸ Merguet συντεταγμένου Λεξικοῦ τοῦ Καίσαρος (σ. 722, 2) ὅτι παρὰ τῷ συγγραφεῖ τούτῳ τοὐλάχιστον εἶναι συνηθέστερον τοῦ paullo post. Ὅλως δ' ἀνάξια ἀποκρίσεως νομίζομεν ὅσα περὶ τοῦ *bos* γράφει, διότι οὐδεὶς νοῦν ἔχων δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι διὰ τῆς λέξεως ταύτης μετεφράζομεν ἡμεῖς τὴν **ὗν** καὶ οὐχὶ τὴν *βοῦν*, περὶ ἧς ἐκ μετεωρίας ἐνομίζομεν ὅτι πρόκειται. Περιττὸν ὡσαύτως νομίζομεν νὰ ἀντείπωμέν τι πρὸς ἃ λέγει περὶ τῆς ἐν σελ. 214 περιόδου: quis non indignetur κ.τ.λ. ἢ περὶ τῆς ἐν σελ. 231 φράσεως quod tamen etc. ὅτι εἶναι ἀσαφεῖς, διότι πᾶς μὴ ἄπειρος γραμμάτων ὧν ἐπεξελθὼν τὰ χωρία ταῦτα θὰ ὁμολογήσῃ ἡμῖν ὅτι οὐδὲν τούτων σαφέστερον, ὥςπερ σαφεστάτη εἶναι καὶ ἡ ἐν σελ. 238 ῥῆσις: in lacuna repronendum φρατρῶν. Ποία δὲ κακοζηλία ὑπάρχει ἐν τῇ ῥήσει: Est igitur κτέ. (σελ. 242) **παρακαλῶ** πάντα ἔμπειρον Λατινικῶν γραμμάτων νά με διδάξῃ. Τί δ' ἔχει τις ἄλλο πλὴν τοῦ γέλωτος νὰ ἀντιτάξῃ πρὸς τὸν νομίζοντα σφάλμα τὴν διὰ τοῦ ut aliquando existimare incipiant μετάφρασιν τοῦ «*ἵνα ποτὲ παραστῇ* (αὐτοῖς) *φρονεῖν*», ὅπερ ἰσοδυναμοῦν τῷ «*ἵνα ποτὲ ἐγγένηται αὐτοῖς τὸ φρονεῖν*», οὐδὲν κατ' οὐσίαν διαφέρει τοῦ «*ἵνα ποτὲ ἄρξωνται φρονεῖν*;». Τὸ τοιαῦτα ἐλέγχειν εἶναι οὐχὶ pusilli animi, ὡς λέγει πο. ὁ Βερν., ἀλλὰ ὅλως nullius animi.

πίζω ὅτι ἡ προκειμένη ἀνασκευὴ ἔσται συμβολή τις οὐχὶ ὅλως ἀναξία λόγου εἰς τὴν ἀκρίβωσιν μερῶν τινων τῆς Λατινικῆς γραμματικῆς.

1. Πεντηκονταετηρίδος τοῦ Ἐθν. Πανεπιστ. σλ. 235. Τὸ *praepositiones περὶ et παρά*, ὅπερ ἀποδοκιμάζει ὁ Βερν. ἰσχυριζόμενος ὅτι μόνον «περὶ et παρὰ praepositiones» (1) λέγεται, οὐδὲν ἔχει τὸ μεμπτόν. Πρβλ. Gell. II, 17. 3: quid dicamus de praepositione *pro?* XI, 3, 1: quod genus est praepositio *pro*. Ὁμοίως κεῖται καὶ τὸ littera οὐ μόνον παρὰ Νιγιδίῳ καὶ Γελλίῳ, ὡς ἤδη ἐδείξαμεν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Κικέρωνι de Orat. II § 240: (litteras LLLMM) καὶ § 280 (litteras A. F. P. R.), ὡςαύτως δὲ καὶ παρὰ Δονάτῳ εἰς Τερεντίου Φορμίωνα IV, 4, 8: cum F pro littera H in multis locutionibus ponatur. Καὶ οὗτοι μὲν οἱ Ῥωμαῖοι συγγραφεῖς οὐδὲν ἴσως ἔχουσι παρὰ τῷ Βερναρδ. κῦρος, μέγα δ' ὅμως παρ' αὐτῷ κῦρος ἔχει πάντως ὁ Μυτιληναῖος γραμματικὸς Γρηγόριος Βερναρδάκης, ὅστις ἐν σελ. XV τοῦ προλόγου τοῦ Α' τόμου γράφει litterarum εἰ, καί, στ, φρ, ἐν δὲ σελ. XVI γράφει littera F, littera E, τέλος δὲ ἐν σελ. XXXIX **αὐτὸ δὴ τοῦτο, ὅπερ παρ' ἐμοὶ κακίζει,** de constructione **praepositionum** ἀνά, ἀντί, ἀπὸ κτλ.

2. Αὐτόθι. Οὐδὲν λέγει ὁ Βερν. ἰσχυριζόμενος ὅτι δυνάμεθα μὲν νὰ εἴπωμεν hic noster περὶ τοῦ τελείου ῥήτορος, οὗ ἡ παράστασις εἶναι ὑποκείμενον τοῦ ἡμετέρου λόγου, δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν τὸ αὐτὸ περὶ τοῦ συγγραφέως, ὃν ποιούμεθα ὑποκείμενον τῶν ἡμετέρων μελετῶν, ἑρμηνεύοντες ἢ διορθοῦντες τὸ κείμενον αὐτοῦ. Καθ' ἡμᾶς καὶ κατὰ πάντα σοφιστείας ἀλλότριον οὐδεμία διαφορὰ ὑπάρχει. Καὶ τὸ παρὰ Προπερτίῳ (III, 32, 29):

Aut quid epe Chii tibi prosunt carmina lecta?
Nil iuvat in magno *vester* amore senex.

δηλοῖ ὅτι δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν **nostrum** τὸν συγγραφέα περὶ οὗ τὴν μελέτην ἀσχολούμεθα. Πρβλ. καὶ Cic. Att. II, 19. VII, 14, 1. 22, 1. 26, 2 κ.ἄ. Noster reus Sid. Apoll. I, 7, 9=de quo loquor.

(1) Σημειωτέον ὅτι τὸ «περὶ et παρὰ praepositiones» δὲν εἶναι Κικερώνειος σύνταξις.

Ἀλλὰ πρός τί καὶ ἐνταῦθα νὰ καταφεύγωμεν εἰς ἀφανεῖς Ῥωμαίους συγγραφεῖς, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ περιφανὴς γραμματικὸς Γ. Βερναρδάκης ἀναιρεῖ τὸν ἀπολογούμενον Βερναρδάκην γράφων ἐν μὲν σελ. LX τοῦ προλόγου τοῦ Α΄ τομου: Tum verborum varietatis .... etiam *Noster* studississimus est περὶ τοῦ Πλουτάρχου, ἐν δὲ τῇ τοῦ προλόγου τοῦ τετάρτου τόμου XXX σελίδι περὶ τοῦ Wilamovitz, οὗ ὁ προπηλακισμὸς εἶναι ὑπόθεσις τοῦ προλόγου τούτου, **Noster** hanc δάνειον σοφίαν (sic!) ostentasse videtur omisso auctoris nomine!!!!! Ἀλλ' ὁ Βερναρδάκης οὐχὶ ἅπαξ οὐδὲ δὶς μόνον, ἀλλὰ πολλάκις φωρᾶται οὐδὲν βέβαιον φρονῶν, ἀλλ', ὥσπερ κάλαμος ὑπ' ἀνέμου σαλευόμενος, ἄλλοτ' ἄλλα κατὰ τὸν ἑκάστοτε καιρὸν καὶ νοῶν καὶ λέγων.

3. Σλ. 231. Τί ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ τὸ *ἄνω θαλάττης* ἢ *τὰ ἀνακεχωρηκότα τῆς θαλάττης* (Πολ. II, 11), τ. ἔ. a mari recedentia (Curt. IV, 1, 6: maritimam oram et pleraque longius etiam a mari recedentia; Plin. Epist. V, 6: Est sane gravis et pestilens **ora** Tuscorum, sed hi procul **a mari recesserunt**). Κάλλιστα λοιπὸν εἴπομεν ἡμεῖς ὅτι τὸ *ἄνω θαλάττης* **recessum a mari** significat.

4. Αὐτ. τὸ «ἀρχῆς... ἐπὶ πλεῖστον χρόνον ἐκμηκυνθησομένης» ἐγὼ μὲν ἑρμηνεύω *imperii* **diuturni**, ἐκεῖνος δὲ κατὰ τὴν ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει μετάφρασιν ad plurimum tempus duraturi. Ὅτι ἀμφότεραι αἱ ἑρμηνεῖαι τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχουσι δεικνύει ἡ ἐν τῷ Thesauro Ciceroniano τοῦ Νιζολίου ἑρμηνεία τοῦ duro διὰ τοῦ *diuturnus sum*. Κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρει ἡ ἐμὴ μετάφρασις τῆς Διδωτείου, ὅτι τὸ diuturum esse, ὅπερ ἐγὼ ἔγραψα, εἶναι πολλῷ δοκιμώτερον τοῦ ad plurimum tempus durare. Διὸ ὁ Krebs (Antibarb. σλ. 310[3]) τὸ **lange** dauern (=ἐπὶ πλεῖστον χρόνον **ἐκμηκύνεσθαι**) εὐλόγως συνιστᾷ νὰ μὴ μεταφράζωμεν διὰ τοῦ durare, ἀλλὰ νὰ λέγωμεν diu manere, **diuturnum esse**, τ. ἔ. ἀκριβῶς ὡς ἡμεῖς μετεφράσαμεν. Οὕτως εἶπεν ὁ Κικέρων de Off. II § 43: ficta omnia celeriter tamquam flosculi decident, nec simulatum quicquam potest *esse diuturnum*. Ὁ Βερν., καθ' ἃ ἔθος αὐτῷ, οὐδὲν τούτων ἐξετάσας, ἰδὼν δὲ ὅτι ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει μεταφράζεται ἡ ῥῆσις ἄλλως ἢ ὑπ' ἐμοῦ καὶ ἀδυνατῶν νὰ πι-

στεύσῃ (ἐξ ἰδίων, φαίνεται, κρίνων), ὅτι τὰ τοῦ Φράγκου Λατινικὰ ἠδύναντο νὰ εἶναι ἀδοκιμώτερα τῶν τοῦ Ἕλληνος, ἔψεξεν ἀβασανίστως ὅπερ ὤφειλε νὰ ἐπαινέσῃ.

5. Σελ. 240. Ἔγραψα: maluit scilicet grammaticum orationis nexum dissolvere quam **ut**.... restitu**eret**. Ὁ Βερν. ἀπαιτεῖ restituere. Ἀλλ' οὐ μόνον restituere λέγεται, ἀλλὰ καὶ ut.... restitueret. Μετὰ τὰς προτιμήσεως δηλ. ἔννοιαν ἐχούσας ἐκφράσεις (malo potius κ.τ.τ.) ὁ διὰ τοῦ quam ἐκφερόμενος δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως, ἂν εἶναι ῥῆμα, ἐκφέρεται ἢ ὁμοίως τῷ προτέρῳ (restituere) ἢ καθ' ἁπλῆν ὑποτακτικὴν (Liv. IV, 57, 3: quia maluerit collegas sua sponte *cedere* auctoritati senatus quam tribuniciam potestatem adversus se implorari **paterentur**. Πρβλ. potius quam Cic. Fam. VII, 2, 1. Liv. VII, 30, 40. VIII, 7. IX, 16. X, 35. XXXII, 21 κ.ἄ.[1]), ἢ τέλος διὰ τοῦ ut μεθ' ὑποτακτ. οἷον Liv. IV, 12, 11: potius quam **ut cruciarentur** ... se in Tiberim praecipitaverunt. Αὐτ. 2, 8: se milliens morituros potius (=se *malle* milliens mori) quam **ut** tantum dedecoris patiantur. Ὁμοίως Cic. Att. IX, 6, 2. Καὶ ἄλλως δὲ τὸ mallo εὕρηται μετὰ τοῦ ut καὶ ὑποτακτικῆς συντεταγμένον, οἷον Cic. Att. I, 17, 14: Quod ad me scribis te in Asiam statuisse non ire, equidem *mallem* **ut** *ires*.

6. Σελ. 241. Ἔγραψα: Paenultimam autem simplici I scribendam esse, non diphtongo etiam si ratio grammatica et veterum testimonia non docerent, hoc tamen loco sententia ipsa simplicem vocalem **postularet**. Ὁ Βερναρδ. ἀπορῶν ἐρωτᾷ: «*ἀλλὰ δὲν ἀπαιτεῖ;*» Ναί, ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ ὑποτακτικὴ τοῦ παρατατικοῦ ἔχει κάλλιστα. Πρβλ. Κικέρ. Verr. III, § 127: Quibus si qua calamitas propter istum salvis vectigalibus nostris accidisset, animum *advertere tamen in eum oport*eret, καίτοι πολλῷ μᾶλλον νῦν oportet, ὅτε calamitas propter istum ac-

[1] Καὶ παρὰ Ψ. Κικέρωνι in Salustium § 10 ἐξέδωκεν ὁ C. F. W. Müller κατὰ τἀντίγραφα: utilius duxi quamvis fortunam unum experiri quam universo p. R. civilis *ess***em** dissensionis causa; ἀντὶ τοῦ τέως ἐκδιδομένου ess**e**. Ἄλλα παραδείγματα: Liv. XXXIX, 19: *mori* et sibi et illi satius esse quam id fac**eret**.

cidit deminutis vectigalibus. Τὸ χωρίον εἶναι ὁμοιότατον τῷ ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένῳ·

Si... non docerent=si... non deminutis vectigalibus accidisset. Hoc tamen loco...postularet=animum advertere tamen oporteret.

Ὅμοια παραδείγματα εἰσὶ τὰ ἑξῆς·

Verr. I, § 107 : Quod si ita fecisset, *tamen* post illius mortem nihil de testamento illius novi iuris constitui *oporteret*. Μήπως νῦν oportet;

Clu. § 126 Quod si ita fecissent, (τ. ἔ. si causa cognita statuissent) tamen id (τ.ἔ. iudicium eorum) non ita fixum esse **deberet**, ut convelli non liceret. Μήπως νῦν fixum esse debet? Πολλῷ ἧττον νῦν.

de Orat. II, 328 : Quod si nihil fuisset nisi *in ignem imposita est*, tamen res tota cognosci facile **potuisset**. Μήπως νῦν, ἐπειδὴ διὰ πλειόνων παρεστάθη τὸ πρᾶγμα, non facile potest cognosci? Βεβαίως multo facilius.

Verr. II, 98 : Si abs te istam rem parens tuus alicuius amici rogatu benignitate aut ambitione adductus petisset, gravissima *tamen* apud te voluntas patris esse **debuisset.** Μήπως non bebuit τότε, ὅτε ὁ πατὴρ οὐχὶ φίλου χάριν, ἀλλὰ χάριν αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ ᾔτει; multo magis debuit.

ib. 99 : Si praesens Sthenius reus esset factus, si manifesto in maleficio teneretur, *tamen*..... Sthenium condemnari non **oporteret.** Μήπως τότε, ὅτε **absens** reus factus est, oportuit condemnari? Βεβαίως non oportuit.

Verr. III, 91 : Si id, quod maxime vis, posses probare... nihil te attigisse, **tamen** hae pecuniae ... tibi fraudi ac damnationi esse **deberent.** Μήπως **νῦν** ὅτε δὲν δύναται ὁ Οὐέρρης νὰ ἀποδείξῃ nihil se attigisse, **δὲν πρέπει** τὰ χρήματα ταῦτα esse ei fraudi ac damnationi? Πολλῷ μᾶλλον.

Verr. II § 121 : si ex provincia **tota** CLXX aratores eiecisses, **posses**ne severis iudicibus salvus esse? Μήπως νῦν potest salvus esse, ὅτε οὐχὶ ex **tota** provincia, ἀλλ' ex **uno** agro Agyrinensi eiecit CLXX aratores? Πολλῷ ἧττον βεβαίως.

Cic. Fam. III, 10, 2: Quod si essem ea perfidia, qua sunt ii, qui in nos haec conferunt, tamen ea stultitia certe non **fuissem,** ut κτέ. Μήπως fuit;

Ib. III, 11, 3: quae quidem (=res publica) etiam in summa bonorum et fortium civium copia tueri tales viros **deberet.** Μήπως νῦν non debet? Πολλῷ μᾶλλον, λέγει ὁ Κικέρων: nunc vero eo magis quod tanta penuria est κτέ.

Ib. N, 3, 4: Quae (=τὰ φιλοσοφικὰ) etiamsi minus prodessent, animum tamen a sollicitudine **abducerent.** Μήπως νῦν non abducunt?

Div. II, § 20: Si enim fatum fuit classes p. R... interire, etiamsi tripudium sollistimum pulli fecissent..., classes tamen interissent (Μήπως non interierunt?). Καὶ κατωτέρω § 21: Aut igitur non fato interiit exercitus, aut, si fato, etiamsi obtemperasset auspiciis, idem eventurum fuisset.

Att. VII, 3, 3: Quae si secus essent..., tamen illa, quam scribis, custos urbis me praeclarae inscriptionis memorem esse *cogeret*, ἀνθ' οὗ προσεδόκα τις, ὅπερ παρὰ Λιουίῳ ἐν ὁμοιοτάτῳ χωρίῳ κεῖται, cogit (Liv. III, 68, 9: me vera pro gratis loqui etsi meum ingenium non **moneret,** necessitas **cogit**).

Att. IX, 13, 4, quae si maxime meminissem (τ.ἔ. Pompeium me nihil adiuvisse, cum posset), tamen illius temporis similitudinem sequi **deberem.** Πολλῷ μᾶλλον νῦν debet, ὅτε ἰσχυρίζεται se superiorum non meminisse. κ. ἄ. πλεῖστα.

Τὰ χωρία ταῦτα πείθουσιν ὅτι καὶ ἐν τῷ Λαιλίῳ τοῦ Κικέρωνος περὶ τὸ τέλος (§ 104), ἔνθα ὁ C. F. W. Müller κατὰ ἓν ἀντίγραφον τὸ Παρισιακὸν (P) ἐξέδωκε Sed nec illa extincta sunt... et si illis plane orbatus essem, magnum tamen **adfert** mihi aetas ipsa solacium, γραπτέον μᾶλλον σὺν τοῖς ἄλλοις κώδιξιν, οἷς καὶ ὁ Halm ἀκολουθεῖ, **adferret**. Τοιούτων γραφικῶν πταισμάτων, οἷα ἡ τοῦ adferret εἰς adfert μεταβολή, βρίθει ὁ κῶδιξ P, καθ' ἃ διδάσκει ἡ τοῦ C. F. W. Müller adnotatio critica (Cic. opp. p. IV. Vol. III σλ. XX κ. ἑ.).

7. Σελ. 218. Ἔγραψα: restituere debebat, ἀλλαχοῦ δὲ debuit. Ἐρωτᾷ ὁ Βερν. διατί ἡ ποικιλία. Καὶ ἐγὼ ἐρωτῶ αὐτόν· εἶναι

τοῦ ἑτέρου τούτων ἡ χρῆσις σφαλερά; εἰ μὲν εἶναι σφαλερά, δειξάτω τοῦτο, εἰ δὲ μή, ἄτοπος ἡ ἐρώτησις.

8. Σελ. 224. Εἰς τὸν λόγον τοῦ Οὐάρρωνος παρεμβάλλω ἐγὼ ἐν παρενθέσει ἐπεξηγητικὴν ἀναφορικὴν πρότασιν, ἣν ἐκφέρω καθ' ὁριστικὴν (quo illae mulieres de re Romana optimae meritae **sunt**). Ὁ Βερν. κατακρίνει τὸ sunt τοῦτο νομίζων ὅτι ἔπρεπε νὰ τεθῇ ὑποτακτική, ὡς εἰ ἡ ἐμὴ παρένθεσις ἀνῆκεν εἰς τὸν λόγον τοῦ Οὐάρρωνος!!!!!!!

Ὅτι δ' ἡ παρεμβολὴ αὕτη ἰδίας παρατηρήσεως εἰς ἀλλότριον λόγον οὐδὲν ἔχει τὸ τραχὺ φαίνεται ἐκ τούτου, ὅτι οἱ παλαιοὶ οὐ μόνον εἰς πλαγίους λόγους, ἀλλὰ καὶ ὅτε αὐτολεξεὶ παρετίθεσαν ἀλλότριον λόγον παρενέβαλλον εἰς αὐτὸν ἰδίας παρατηρήσεις, οἷον Nep. Con. III, 3: Huic ille, *nulla*, inquit, *mora est*, *sed tu delibera utrum colloqui malis an per litteras agere quae cogitas*. *Necesse est enim*, *si in conspectun veneris*, *venerari te regem* (quod προςκύνησιν vocant). *Hoc si tibi grave est ete.* Τὸ quod . . . vocant εἶναι παρατήρησις τοῦ συγγραφέως.

9. Αὐτ. quod eum fecisse verisimile non esse ἰσοδυναμοῦν τῷ idque eum fecisse verisimile non esse ἐξαρτᾶται ὡς καὶ τὰ προηγούμενα ἀπαρέμφατα ἐκ τοῦ dicat (Varro). Ὁ Βερν. δὲν νομίζει τοῦτο ὀρθόν, διότι κατωτέρῳ **ἐν νέᾳ λόγου περιόδῳ** ἐκφέρω τὴν αὐτὴν γνώμην ὡς ἰδίαν ἐμαυτοῦ καθ' ὁριστικὴν (quod a Romulo factum esse verisimile non est). Τί νὰ ἀντείπῃ τις πρὸς τοιοῦτον συλλογισμόν;

Σημειωτέον δὲ χάριν τῶν περιεργοτέρων ὅτι παρὰ Κικέρωνι οὐ μόνον **ἐν νέᾳ** *λόγου σειρᾷ*, ὡς ἐγὼ ἐποίησα, ἀλλ' ἐνίοτε ἐν **τῇ αὐτῇ** τοῦ λόγου σειρᾷ μεταβάλλεται ὁ πλάγιος λόγος εἰς ὀρθόν. Οὕτως Ἐπιστ. IX, 22, 1: Sic enim disserunt (Stoici): nihil *esse* obscoenum, nihil turpe dictu, nam si quod *sit* in obscoenitate flagitium id aut in re *esse* aut in verbo, nihil *esse* tertium. In re non **est** (ἀντὶ τοῦ non **esse**) κλ. Ἐφεξῆς περαίνει ὁ Κικέρων τὸν τῶν Στωϊκῶν συλλογισμὸν ὡς ἴδιον ἑαυτοῦ. Ταῦτα δὲν εὗρεν ἐν τοῖς ἐγχειριδίοις ἐξ ὧν ἀντλεῖ τὴν περὶ τὰ Λατινικὰ ἐπιστήμην αὐτοῦ ὁ Βερναρδάκης.

10. Αὐτόθι: ἔγραψα: *πλαγίου* ὄντος τοῦ λόγου) ut si Romulus

XXX delegerit..., multo plures... excluserit. Γραπτέον λέγει deleg*isset*, διότι ὁ Ῥωμύλος δὲν ἐξέλεξε. Ἀλλὰ τότε καὶ ἐν τῇ ἀποδόσει γραπτέον exclusurus fuerit. Οὐδέτερον δ' ὅμως ἐνταῦθα ἁρμόζει, διότι ἐν τοῖς τοιούτοις συλλογισμοῖς, οἷος εἶναι ὁ προκείμενος, ἐν οἷς *ὑποτίθεταί* τι, ἵνα ἐξ αὐτοῦ συναχθῇ ἄτοπόν τι συμπέρασμα, οὕτω δὲ ἀποδειχθῇ ἡ *ὑπόθεσις* ψευδής, γίνεται κανονικῶς χρῆσις τοῦ **πρώτου** τύπου τῶν ὑποθετικῶν λόγων, τοῦ καθ' ὁριστικήν. Καὶ ἐνταῦθα ἄρα ἂν ὁ λόγος ἦτο *εὐθὺς* θὰ ἔκειτο si delegit, ὅπερ ἐν *πλαγίῳ* λόγῳ, οἷος ὁ προκείμενος, μεταβάλλεται εἰς τὸ si delegerit, ὅπερ ἡμεῖς ἐγράψαμεν. Ὅτι δὲ τῶν τοιούτων συλλογισμῶν ἴδιος εἶναι ὁ πρῶτος τύπος τῶν ὑποθέσεων δεικνύουσι πλεῖστα παραδείγματα. Παράβαλέ μοι τὸ τοῦ Κικέρωνος de divin. II § 10:

Si enim **scit,** certe illud eveniet,
si certe eveniet, nulla fortuna est;
est autem fortuna;

rerum igitur fortuitarum **nulla praesensio est** T. ἔ. **nihil scit:**

πρὸς ὃ ἐγὼ ἔγραψα

si delegit, plures exclusit;
at hoc (=plures eum exclusisse) verisimile non est; **non** igitur **delegit.**

Ὁμοίως αὐτ. § 33: Si enim extis pecuniae mihi amplificatio osten**ditur** idque fit natura, primum exta sunt coniuncta mundo, deinde meum lucrum natura rerum continetur. Nonne pudet physicos haec dicere? Ὁ οὕτω συλλογιζόμενος ζητεῖ νὰ ἀποδείξῃ ἀπαγωγικῶς ὅτι extis pecuniae amplificatio **non** ostenditur. Καὶ ὅμως λέγει si ostenditur, οὐχὶ si ostenderetur.

Ὡςαύτως § 51: Si autem homo ille Tages **fuit,** quonam modo potuit terra oppressus vivere, ὅθεν συνάγεται illum T. **non** fuisse hominem. Acad. II, § 33: Si ista vera **sunt** ratio omnis tollitur, quasi quaedam lux lumenque vitae. Ὅθεν συνάγεται ista vera **non** esse. Πλεῖστα παραδείγματα τῆς χρήσεως ταύτης εὑρίσκεις N. D. III, cc. 17-20 de Fato c. 9 ἀρχ. (si **est** motus sine causa... motus ergo sine causa **nullus** est)

Fam. IX, 22, 1: Sic enim disserunt; **Nihil** esse obscoenum, nihil turpe dictu; nam si quod **sit** in obscoenitate flagitium, id aut in re esse aut verbo. In re **non** est.... Multo minus in verbis.... **nusquam** igitur est. Δὲν λέγει si quod **esset.** Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι ὁμοιότατον τῷ ἡμετέρῳ.

Ὡςαύτως ὁμοιότατον τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ εἶναι καὶ τὸ ἐν Cic. Acad. II, 32: cum adhibemus ad eos orationem eius modi, si ea, quae disputentur, vera **sint,** tum omnia fore incerta, ἔνθα ὁ λέγων τὸ si... sint δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ συλλογισμοῦ ζητεῖ νὰ ἀποδείξῃ **non esse vera** quae disputentur.

Εἴπομεν ὅτι ἡ ἐν τοῖς τοιούτοις συλλογισμοῖς χρῆσις τῆς ὁριστικῆς εἶναι ἡ **κανονική,** οὐχὶ ἡ *μόνη*, διότι εὕρηνται καὶ τῆς καθ' ὑποτακτικὴν χρήσεως, ἣν ὁ Βερν. **μόνην** ὀρθὴν νομίζει, παραδείγματα. Οὕτω π. χ. παρὰ Κικέρωνι (Tusc. III § 19) εὕρηνται ἀμφότεραι αἱ χρήσεις **ποικιλίας χάριν: numquam** igitur sapiens irascitur, nam si irascitur, concupiscit... quod quoniam **non** cadit in sapientem, **ne ut irascatur** quidem cadit. Sin autem **caderet** in sapientem aegritudo, caderet etiam iracundia, qua quoniam vacat, **aegritudine** etiam **vacabit.**

Πάντως δ' ὅμως ἀδύνατον εἶναι τὸ παρὰ Βερν. κείμενον ἐν τόμῳ γ' σελ. LV τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἠθικῶν: Si haec Ὁμηρικῷ ζήλῳ scrip**sisset,**........ repetendus erat; **si** autem verba Homerica in suum usum convertere vol**uisset,** ὀϊζυρότερον quidem scribere debuit, διότι ἡ ἑτέρα τῶν ὑποθέσεων τούτων πάντως ἀληθεύει. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ κεῖται repetendus erat=repeti deb**ebat** καὶ μετὰ μικρὸν scribere de**buit,** καίτοι ὁ ταῦτα γράψας ἀλλαχοῦ τὴν ποικιλίαν ταύτην ἐν τοῖς ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένοις κατακρίνει. Βερναρδακείου gravitatis et constantiae καὶ τοῦτο παράδειγμα.

11. Σελ. 222: aperte enim interpretem indicant, ὅπερ εἶναι παντὶ νοῦν ἔχοντι σαφέστατον. Πρβλ. τὰς φράσεις vultus mores *indicat*, dolor lacrimis *indicatur*, bene dissimulatum et celatum amorem *indicare* (Ter. Andr. 132) **aperte indicat** (lex) posse rationem haberi etiam non praesentis (Cic. ad Brut. I, 5, 3). Τοῦτ' αὐτὸ δηλοῖ καὶ τὸ arguere, οἷον, ἵνα τἆλλα παραλίπω:

degeneres animos timor arguit, ἔνθα ἠδύνατο νὰ τεθῇ κάλλιστα indicat. Τὸ τετριμμένον τῷ ὄχλῳ τῶν καθ' ἡμᾶς λατινιζόντων olere ἢ redolere θὰ ἐξέφραζε πολλῷ ἀσθενέστερον, ὅπερ ἡμεῖς ἠθέλομεν νὰ δηλώσωμεν, τ. ἔ. ὅτι **ἀναμφισβητήτως** τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ῥήματα εἶναι ἑρμηνευτοῦ παρασημείωμα. Ἀλλ' ὁ Βερν. πᾶν τὸ αὐτῷ ἄγνωστον ἀδιστάκτως ἀποδοκιμάζει.

12. Σλ. 227 ἐγράφη inquinati sint ἀντὶ essent. Ὡσαύτως καὶ σλ. 232 pendeat ἀντὶ penderet (ὅπερ δὲν παρετήρησεν ὁ Βερν.). Τῆς ἐλευθερωτέρας ταύτης συντάξεως ὑπάρχουσι παραδείγματα πολλὰ παρὰ τοῖς παλαιοῖς συγγραφεῦσιν. Οὕτως ὁ Κικ. de Or. III, § 54 λέγει neque adhuc quam personam **teneant** aut quid **profiteantur** intellegere *potuerunt*.

Pro Balb. § 2. Quae **fuerit** externo die Pompei gravitas in dicendo, iudices, quae facultas, quae copia, perspicua admiratione declarari *videbatur*.

Phil. X § 8 : Sed quo consilio red**ierim** initio (ἐν τῷ Α' Φιλ.) *audistis*, post *estis* experti.

Cic. Lael. § 11 : Quam autem civitati carus fu**erit**, maerore funeris indi*catum est*.

Id. Fam. V, 8, 1 : Quantum meum studium **extiterit** dignitatis tuae vel tuendae vel etiam augendae non dubito quin ad te omnes tui *scripserint*.

Ib. VI, 8, 1 : Quoniam quid tibi *permitt***atur** *cognosti*, quid mihi placeat, scire te puto oportere. (Cognosti ἐνταῦθα= ἔγνως οὐχὶ ἔγνωκας. Πρβλ. Fam. VI, 13, 4 : Quoniam *quid sent***irem** *exposui*, quid velim . . . re potius declarabo καὶ IX, 1 ἀρχ. ex tuis litteris quid **ageres** et ubi esses cogn*ovi*).

Ib. ep. 9 . . . cum *cognorim* pluribus rebus quid tu . . . *sen***tias**.

Fam. VII, 8, 1. Ex tuis litteris cognovi . . . et simul *sum admiratus* cur tribunatus commoda . . . conte**mpseris**. Πρβλ. Att. II, 18, 1.

Plancus παρὰ Κικ. ad Fam. X, 18, 1 : Quid in animo ha**buerim**, cum Laevus Nervaque discesserunt a me, ex litteris,

quas eis dedi, et ex ipsis cognoscere *potuisti*, qui omnibus rebus consiliisque meis interfuerunt.

Fam. X, 22, 2: Quod ne nostro arbitratu componeretur quis **fuerit** impedimento arbitror te ex Planci litteris *cognovisse*.

Ib. XI 7, 1: Quae mea **fuerit** sententia cogno*sse* te ex M. Seio arbitror.

Ib. XV, 11, 1: Quantae curae tibi meus honos **fuerit** et quam idem **extiteris** consul in me ornando et amplificando, qui fueras semper...., etsi res ipsa loquebatur, cogno*vi* tamen ex meorum omnium litteris.

Ib. XIV, 7, 1: Quid causae autem **fuerit** *postridie intellexi* quam a vobis discessi.

XV, 1, 5: Quod genus hoc militum **sit** iudi*cavit* vir fortissimus M. Bibulus,

Att. XIII, 20, 1: de urbe augenda quid **sit** promulgatum non intell*exi*.

Εἰ καὶ τὰ καταλεχθέντα ἐκ τοῦ Κικέρωνος παραδείγματα ἀρκοῦσι πρὸς κύρωσιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συντάξεως, δὲν κρίνομεν ὅμως ἀνωφελὲς νὰ μνημονεύσωμεν καὶ ἐκ τοῦ Σουητωνίου, παρ' ᾧ ἡ σύνταξις αὕτη εἶναι συνηθεστάτη, τόδε τὸ χωρίον:

Sueton. Tiber 70: eiusmodi fere quaestionibus experie*batur* quae mater Hecubae, quod Achilli nomen inter virgines fuisset, quid Sirenes cantare **sint** solitae(1).

(1) Τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως καὶ χρήσεως τοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῖς γνωστοτάτου κανόνος τῆς τῶν χρόνων ἀκολουθίας ἠδύνατο, ἂν ἤθελεν, ὁ Βερν. νὰ εὕρῃ ἐν τῇ ἐπικρινομένῃ πραγματείᾳ ἱκανὰ παραδείγματα, οἷον:

Σελ. 219: cuius formae compendium facile, cum praesertim τῶν *sequ***eretur,** in πάλαι corrumpi po*tuit*.

σλ. 231: cum ὑπάρχειν τινὶ ἀρχῆς μεγίστης *quid* **esset** non intelleg*erent*.

σλ. 235: Graecitatis ratio *ut delere***tur** *postularet*.

σλ. 243: Cum γὰρ quo refer**retur** non **haberet** Reiskius... aliquot verba excidisse *putabat*.

σλ. 244: Cum διὰ παντὸς et ἅπαντα τὸν βίον idem **valerent,** vocem διὰ viri docti in suspicionem *vocarunt*.

Περιττὸν δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι αὐτὸς ὁ Βερναρδάκης, ὁ οὕτω δεινὸν σφάλμα νομίζων τὴν παράβασιν τῆς τυπικῆς τῶν χρόνων ἀκολουθίας, ὥστε πᾶσαν τοιαύτην παράβα-

13. Σλ. 228 : ἔγραψα Verba:...*paratactice*, **ut grammatici locuntur**, iungi non possunt. Διὰ τῆς φράσεως **ut . . . locuntur** ἔδειξα ὅτι ὁ ὅρος *paratactice* εἶναι ἄγνωστος τοῖς παλαιοῖς, ὥστε ἦτο ὅλως περιττὸν νὰ διδάξῃ με τοῦτο ὁ Βενρ., ἐκ τῶν λεξικῶν αὐτὸς διδαχθείς, εἰς ὧν πάλιν τὴν ἐξέτασιν ἤγαγεν αὐτὸν ἡ κολαστικὴ φράσις μου, ut. . . locontur, διότι ἄλλως οὐδαμῶς ἀμφιβάλλω ὅτι οὐδὲν θὰ ὠσφραίνετο. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι ἐν σελ. 138 τοῦ IV τόμου γράφει **ἄνευ οἱασδήποτε κολαστικῆς προσθήκης** *parenthetice*, ὅπερ εἶναι ἐξ ἴσου ἀμαρτύρητον, ὥσπερ καὶ τὸ paratactice.

Αὐτόθι γέγραπται: Locus diu multumque a criticis vexatus, cum tamen leni medicina restitui possit. Ὁ Βερν. παρατηρεῖ ὅτι ὀρθότερον θὰ ἦτο possEt. Ἀμφότερα εἶναι ἐπίσης ὀρθά, τὸ μὲν possit, ἐὰν τὸ diu . . vexatus ληφθῇ ἐπιθετικῶς ἀντὶ τοῦ vexatissimus, ὡς ἐγὼ ἐξέλαβον αὐτό, τὸ δὲ posset ἐὰν τὸ vexatus νοηθῇ ἐν τῇ μετοχικῇ αὐτοῦ σημασίᾳ.

14. Σελ. 230 ἔγραψα : In hac locutione praepositionem non poni, sed simplicem genetivum ex eo quod est ἀσφάλειαν pendere solere κέ. Ὁ Βερν. νομίζει ὀρθότερον νὰ λεχθῇ In hoc loco praepositione omissa simplicem genetivum. . . . . pendere solere. Διὰ τί νομίζει τοῦτο ὀρθότερον οὐδ' αὐτός, νομίζομεν, δύναται νὰ εἴπῃ. Καθ' ἡμᾶς τὸ praepositione omissa θὰ ἦτο ἄστοχος ἔκφρασις, διότι θὰ ὑπώπτευεν ὁ ἀναγνοὺς ὅτι πληρέστερος θὰ ἦτο ὁ λόγος, ἂν ἐτίθετο πρόθεσις (**omissa** praep.), ὅπερ οὐκ ἀληθές.

15. Σελ. 239 ἔγραψα : quod cum et sententiam et orationem **pervertat** Jacobyum recepisse miror. Ἐν δὲ σλ. 244 : Cum διὰ παντὸς et ἅπαντα τὸν βίον idem **valerent**, vocem διὰ viri

σιν νὰ ἐξομοιοῖ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ σολοικισμούς, αὐτὸς οὗτος, λέγομεν, ἀσυνειδήτως παραβαίνει τὴν τῶν χρόνων ἀκολουθίαν, καὶ δὴ οὐ μόνον ἐν αἷς περιστάσεσι κατὰ τὰ εἰρημένα καὶ οἱ παλαιοὶ παρέβαινον αὐτήν, οἷον Τόμ. Δ' σελ. LII : Quid fac**iat** ὁπὸς ipse Homerus *dixit* καὶ κατωτέρω : Quod quamvis . . . par**iat**, rec*epit*, ἀλλὰ καὶ ἔνθα τοῦτο οὔτε συνέβαινε, οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ, οἷον Τόμ. Δ'. σελ. VII : Neque quae Wessely *scripserat* videre *potui* . . . neque Doehneri Particulam IVam, quippe cuius omnia exemplaria **venierint** (ἀντὶ τοῦ veniissent. Σελ. XCV : interpret**antur** : elata voce enuntiare, quasi auditores surdi **essent** ἀντὶ τοῦ fuerint.

docti in suspicionem vocarunt. Ὁ Βερν. ἀπορεῖ διὰ τί ἐκεῖ μὲν κεῖται ἐνεστὼς ὑποτ., ἐνταῦθα δὲ παρατατικός. Παράδοξος ἡ ἀπορία, ἀφοῦ ἐκεῖ μὲν ἡ ὑποτ. ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ miror (ἐνεστ.), ὅπερ αἰτιολογεῖ, ἐνταῦθα δὲ ἐκ τοῦ vocarunt (παρακ.). Εὐνόητον δ' εἶναι ὅτι ἐν τῷ προτέρῳ χωρίῳ **ἠδύνατο** ἡ πρότασις cum pervertat ἐναντιωματικῶς λαμβανομένη νὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τοῦ recepisse, οὗ γενομένου θὰ ἥρμοζεν ὁ παρατατικὸς perverteret. Ἀλλ' **ἠδύνατο** δὲν σημαίνει **ἔπρεπε.**

Σελ. 242 ἔγραψα: pro emblemate expungendum puto ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ut emblema, ὥςπερ ὁ Κικέρων εἶπε (Fragm. σλ. 969, 15 τῆς β' Ὀρελλείου ἐκδ): neque **pro** cauto ac diligente se castris continuit τ. ἐ. ut cautus ac diligens. Ὁμοίως εἶπεν ὁ Καῖσαρ B. Civ. III, 109, 1: de his rebus cum ageretur apud Caesarem isque maxime vellet *pro communi amico atque urbitro* controversias regum componere=ut communis amicus atque arbiter.

Liv. VI, 38, 9: si M. Furius *pro dictatore* quid egisset=ut dictator. Ἦτο δὲ ὁ Κάμιλλος τότε ὄντως δικτάτωρ.

Παράβαλέ μοι δὲ καὶ τάδε τὰ χωρία:

B. Afr 35: **pro speculatoribus** missi a Scipione ad te cupidissume venimus (Ἦσαν δὲ **ὄντως** ἀπεσταλμένοι speculandi gratia, ὡς δεικνύουσι τὰ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν).

Liv. VIII, 1, 5: Volscis tecensentibus, *quos viros in acie amisissent*, haudquaquam idem animus ad iterandum periculum fuit: nocte **pro victis** Antium agmine trepido sauciis ac parte impedimentorum relicta *abierunt*=**ut victi** ἢ *quippe qui se victos putarent.* (Ὁμοίως II, 7, 3 καὶ IV, 39, 6).

IV, 7, 3: non tamen **pro firmato stetit** magistratus eius ius, quia tertio mense . . . perinde ac vitio creati magistratu abiere, ἔνθα τὸ p. f.=ut firmatum. Αὐτ. 39, 6: ut relictis sauciis ambo **pro victis** exercitus in montes proximos se reciperent=tamquam victi.

Συχνοτάτη εἶναι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ φράσις pro testimonio dicere aliquid, ἔνθα πρόκειται περὶ καθ' αὐτὸ μαρτυρίας, οἷον Cic. Att. I, 16, 2: contraxi vela perspicieus inopiam iudicum ne-

que dixi quidquam **pro** testimonio nisi quod erat notum atque testatum. Τὸ pro testimonio aliquid dicere οὐδέν, νομίζομεν, διαφέρει τοῦ pro emblemate aliquid expungere. Ὡςαύτως ὅμοιον τῷ προκειμένῳ εἶναι τὸ pro certo affirmare, promittere, polliceri κ.τ.τ. τ.ἔ. pro certo habere, ideoque affirmare κ.τ.τ., τὸ «pro sententia mea hoc censeo» Senec Apoth. § 11. Τὴν κομψοτέραν ταύτην χρῆσιν τῆς προθέσεως *pro* οὐδὲν ἄπορον ὅτι ἀγνοεῖ ὁ πολλῶν ἄλλων στοιχειωδεστέρων ἐν ἀγνοίᾳ διατελῶν Γ. Βερναρδάκης.

16. Σελ. 245 ἔγραψα: Δή, cum addatur τῷ λόγῳ, supervacaneum **esset.** Ὁ Βερν. ἀπορεῖ διὰ τί ἔγραψα **esset,** ἀφ' οὗ δέχομαι ὅτι **εἶναι περιττόν.** Ἄτοπος καὶ αὕτη ἡ ἀπορία, ὥςπερ καὶ αἱ ἄλλαι. Ὁ παρατατικὸς ἁρμόζει κάλλιστα, διότι ὁ esset εἶναι ἀπόδοσις (νοουμένης) ὑποθέσεως. Τὸ πλῆρες θὰ ἦτο: Δή, *si in codicibus extaret*, cum addatur τῷ λόγῳ, supervacaneum esset. Νῦν **δὲν** εἶναι περιττὸν διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι . . . *δὲν ὑπάρχει*.

Ἐκ τῶν εἰρημένων κατεδείχθη ὅτι ἡ τοῦ Γ. Βερναρδάκη ἀπολογία ἰσχυριζομένου, ὅτι καὶ οἱ ἐλέγχοντες αὐτὸν ὁμοίοις περιπίπτουσι σφάλμασιν, εἶναι πάσης ὑποστάσεως ἐστερημένη. Ἀλλ' ἵνα μὴ τυχὸν οὗτος πολύτροπος ὢν νέαν ἀντιτάξῃ ἔνστασιν, ὅτι ὀλίγα εἰσὶ τὰ ἐν τοῖς προλόγοις αὐτοῦ εὑρεθέντα σφάλματα, ἐπάναγκες νομίζομεν νὰ καταλέξωμεν νέα τινὰ γεύματα τῆς περὶ τὰ Λατινικὰ γράμματα ἐμπειρίας αὐτοῦ τὰ μὲν ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ Α´ τόμου, τὰ δὲ ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ Δ´ παραλαμβάνοντες. Περιττὸν δὲ καὶ πάλιν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐκλογὴν μόνον σφαλμάτων ποιούμεθα, διότι ἂν πάντα τὰ ἐν τοῖς τῶν εἰρημένων τόμων προλόγοις σφάλματα ἐπεχειροῦμεν νὰ καταλέξωμεν, ἀτελεύτητος θὰ ἀπέβαινεν ὁ λόγος.

I

Ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ Α' τόμου.

α'. Ἀσαφεῖς ἢ ἄστοχοι ἐκφράσεις. Κακοζηλίαι.

Σελ. VI (ἤτοι πρώτη) ἀρχ. Inter veterum scriptorum opera pauca sunt quae, **ut** maiorem utilitatem litterarum studiis tulerint aut ferre possint, **ita** maiorem et temporis iniuriam et sortis iniquitatem experta sint, quam Plutarchi quae dicuntur Moralia. . Ἐπειδὴ ut-ita ἰσοδυναμεῖ τῷ et-et, ἡ προκειμένη ῥῆσις ἰσοδυνομεῖ τῇδε: pauca sunt, quae **et** maiorem utilitatem ferre posint, **et** maiorem temporis iniuriam experta sint quam Plutarchi Moralia. Τ. ἔ. ὀλίγα συγγράμματα ἀρχαῖα εἶναι ὠφελιμώτερα **ἅμα** καὶ μᾶλλον διεφθαρμένα τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου. Κατὰ ταῦτα ὑπάρχουσι μὲν ἴσως πολλὰ συγγράμματα ὠφελιμώτερα τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλ' ὀλίγα τούτων ἔχουσιν **ἅμα** μᾶλλον ἐφθαρμένον τὸ κείμενον. Ἀλλὰ βεβαίως τοιοῦτόν τι δὲν ἐσκόπει νὰ εἴπῃ ὁ ἐκδότης καὶ θαυμαστὴς τοῦ Πλουτάρχου. Διότι τὸ αὐτὸ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τοῦ φαυλοτάτου τῶν παλαιῶν συγγραμμάτων, ἂν συνέβαινε νὰ εἶναι *ἅμα* καὶ ἓν τῶν μάλιστα ὑπὸ τοῦ χρόνου διεφθαρμένων

Δὲν ἤθελε λοιπὸν τοῦτο νὰ εἴπῃ, ἀλλὰ τὸ τοιόνδε· Ὀλίγιστα μὲν τῶν παλαιῶν συγγραμμάτων εἶναι τῷ περὶ τὴν ἀρχαιότητα σπουδάζοντι χρησιμώτερα τῶν τοῦ Πλουτάρχου Ἠθικῶν, ὀλίγιστα δὲ ὅμως μᾶλλον τούτων διεφθαρμένα. Τ. ἔ. Τὰ Ἠθικὰ τοῦ Πλουτάρχου εἶναι μὲν ἓν τῶν μάλιστα χρησίμων παλαιῶν συγγραμμάτων, ἀλλ' εἶναι ἅμα καὶ ἓν τῶν μάλιστα διεφθαρμένων. Τοῦτο δὲ λέγεται Λατινιστὶ ὧδε· Inter veterum scriptorum opera **ut pauca sunt quae** maiorem utilitatem . . . ferre possint, **ita pauca sunt quae** maiorem . . . iniqnitatem experta sintquam *etc.*

Αὐτ. : cum ex illius temporis instituto *in codicibus conferendis* **neque** studium, quale hodie, poneretur, **neque** collatio quam accuratissima et minutissima videretur necessaria. Ἐπειδὴ

τὸ in codicibus conferendis εἶναι ἔξω τοῦ neque-neque, ἀνήκει καὶ εἰς τὸ neque collatio κτλ. Ἀλλὰ τί σημαίνει in codicibus **conferendis collatio** etc. non videtur necessaria?

Σελ. VI. Ἀναπτύξας τοὺς λόγους, δι' οὓς ἡ ἔκδοσις τοῦ Wyttenbach δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι τελεία, ἐπιφέρει: Textus **igitur** Wyttenbachii omnibus superioribus **melior est,** sed non is, qui esse posset. Ὅτι τὸ **igitur** ἀναφέρεται εἰς τὸ δεύτερον μέρος (sed non is etc.) δὲν φαίνεται σαφῶς. Διὸ ὁ Βερν. τῆς σαφηνείας στοχαζόμενος ὤφειλε νὰ γράψῃ: Textus igitur W. est **ille quidem** omnibus superioribus melior sed non is κτλ.

Αὐτ.: quo erat **iudicio** multa praeclare emendavit. Μέχρι τοῦδε ἐπιστεύετο ὅτι ἵνα τις δι' εἰκασίας διορθώσῃ χωρίον τι ἀπαιτεῖται ingenium, νῦν μανθάνομεν ὅτι ἀρκεῖ ὀρθὴ κρίσις. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ποιητὴς δύναταί τις νὰ ἀποβῇ ἀγαθός, ἐὰν ἔχῃ iudicium!!! Ἡ ἀπάτη τοῦ Βερν. προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ διορθοῦντες τὰ κείμενα καλοῦνται *κριτικοί*, αἱ δὲ διορθώσεις περιέχουσαι διατριβαὶ *κριτικαί*!!!!

Αὐτ. Plurimae lectiones, quae ex codicibus profectae dicuntur, aut **immutatae** sunt aut **falso relatae.** Μήπως αἱ immutatae δὲν εἶναι ὡσαύτως falso relatae;

Σελ. VII: Satis idonea rerum Plutarcheaeque consuetudinis cognitione atque usu praeditus ἦτο, λέγει, ὁ παλαιότερος ἐκδότης τοῦ Πλουτάρχου Hercher. Ἐρωτῶμεν πρῶτον quarum rerum? δεύτερον τί σημαίνει Plutarchea consuetudo. Ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ Πλούταρχος ἔζη, ἐδείπνει, διελέγετο, ἔπαιζεν, ἐδίδασκεν ἤ τι τοιοῦτο; Βεβαίως οὐδὲν τούτων ἐνταῦθα νοεῖται, ἀλλ' ὅπερ οἱ Γερμανοὶ λέγουσι Sprachgebrauch. Τοῦτο δὲ λέγεται Λατινιστὶ dicendi consuetudo, sermo κ.τ.τ. οὐχὶ ἁπλῶς consuetudo.

Αὐτ. VIII. eiusmodi quaestiones vel **affectae** tantum. Τί εἶναι quaestiones **affectae?** Οὐδὲν ἄλλο ἢ ζητήματα **νοσοῦντα.**

Αὐτ. Nunc igitur negotio, ut editionem minorem constituerem, mandato magna laetitia afficior. Τὸ mandato negotio οὕτως ἁπλῶς κείμενον οὔτε τοῦ ἐπιτρέποντος οὔτε τοῦ ᾧ ἐπιτρέπεται δηλουμένου ἰσοδυναμεῖ τῷ «**ἐπιτρέψας τὸ ἔργον**» οὐχὶ τῷ «*ἐπιτραπεὶς τὸ ἔργον*», ὃ ἐνταῦθα ἀπαιτεῖται.

Αὐτ. Sermonis, *quo scriptor utatur*, **rerum**que exploratam cognitionem. Ποίων rerum; Οὐχὶ βεβαίως quibus scriptor utatur, ἀλλὰ de quibus agat. Τοῦτο λοιπὸν ἔπρεπε νὰ δηλωθῇ.

Σλ. IX: Neque tamen praeterendum est eundem codicem... ita **rescriptum** fuisse videri κτλ. Γράφε ἁπλῶς scriptum. Διότι codicem rescribere οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ deleta vetere scriptura novam reponere, ὅπερ ἐπὶ τῶν παλιμψήστων συμβαίνει, οἵτινες διὰ τοῦτο καὶ codices rescripti ὑπὸ τῶν παλαιογραφικῶν λέγονται.

Σελ. XIII. Numeris, quos codicibus singulis apposui, ordinem quo quisque codex utatur, librorum notari volui. Ἀλλὰ διὰ τῶν ἀριθμῶν δηλοῦται μόνη ἡ ἐν τῷ E κώδικι τάξις. Οὕτω π. χ. ἐν τῷδε τῷ σχήματι: «Codicem D n. 1956 ad 2 fr. 3 fr. 4 fr. 6 fr. 7 8 9 10 11 κτέ.» ὁ ἀριθμὸς π. χ. 2 δὲν δηλοῖ ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σύγγραμμα εἶναι ἐν τῷ D δεύτερον, διότι ἐν τούτῳ εἶναι πρῶτον, ἀλλ' ὅτι ἐν τῷ E, οὗ ἡ ἀρίθμησις λαμβάνεται ὡς ἡ παραδεδομένη.

Καὶ ἄλλας οὕτω πολλὰς ἀσαφείας περιέχει τὸ ἐδάφιον τοῦτο, ἐν ᾧ τὰ *μυστήρια* τοῦ πίνακος ἑρμηνεύονται, ὥςτε ὁ Οἰδίπους μεταβάλλεται εἰς Σφίγγα.

Σελ. XIV. Omnes... codices ipse contuli... quanto cum labore... soli qui eundem laborem perpessi sunt **iudicium facere** possunt. Τὸ iudicium facio δὲν σημαίνει *σχηματίζω κρίσιν ἢ γνώμην*, ὅπερ ἐνταῦθα θέλει νὰ δηλώσῃ ὁ Βερν. Τοῦτο δηλοῖ τὸ iudicare ἢ τὸ existimare. Τὸ δὲ iudicium facere σημαίνει «ποιεῖν τι ἐξ οὗ ἔστιν εἰκάσαι τίνα τις περί τινος ἔχει γνώμην». Οὕτω παρὰ Κικ. Fam. XI, 29, 2 κεῖται: Gravissimum vero **iudicium** de mea fide et constantia **fecisti**, cum post mortem Caesaris totum te ad amicitiam meam contulisti, ὅπερ σημαίνει οὐχὶ ὅτι τότε πρῶτον ἐσχημάτισεν ὁ πρὸς ὃν γράφει ὁ Κικέρων (Ὄππιος) γνώμην περὶ τῆς τοῦ Κικέρωνος πίστεως, ἀλλ' ὅτι τότε μάλιστα ἐξεδήλωσεν ἣν εἶχεν ἤδη ἐσχηματισμένην γνώμην ἐπιτρέψας ἑαυτὸν ὅλον τῇ τοῦ Κικέρωνος φιλίᾳ.

Σελ. XV, ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι τὰ γράμματα ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ κώδικι δὲν ἔχουσι πανταχοῦ ἴσον μέγεθος παράδειγμα ποιεῖται σὺν ἄλ-

λοις καὶ τόδε ὅτι ἐν τῷ κώδικι E «Fol 475, ubi columna 39 versus continet, est alius versus 39, alius 35, alius 34, alius 41 litterarum capax». Ἐπειδὴ capax est σημαίνει ὅτι τὸ μῆκος αὐτοῦ εἶναι τηλικοῦτον, ὥστε **δύναται νὰ περιλάβῃ** τοσαῦτα γράμματα, τὸ παράδειγμα δὲν ἀποδεικνύει ὅτι τὰ γράμματα τοῦ κώδικος ποικίλλουσι κατὰ τὸ μέγεθος, ἀλλ' ὅτι οἱ στίχοι εἶναι ἀλλαχοῦ μακρότεροι, ἀλλαχοῦ βραχύτεροι.

Ταῦτα ἔπαθεν ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐνταῦθα, διότι ποικιλίας χάριν ἔφυγε τὸ ἤδη εἰρημένον continet, ἥρπασε δ' ἀντ' αὐτοῦ ἀβασανίστως ἐκ τοῦ λεξικοῦ τὸ capax est, ὥςπερ ἀνωτέρω τὸ iudicium facere.

Σελ. XVI. Glutinator recentior artificiose quidem librum pretiosum compegit et tegumento splendido auratoque munivit, *sed non magis auro ad frontes adornandas quam operae in iis(?) bene recteque digerendis pepercit*, ut quaternionum... ordinem prorsus neglexerit. Τὸ *non magis* pepercit (οὐ μᾶλλον ἐφείσατο) οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ *ἐξ ἴσου ἀφειδῶς ἐχρήσατο*. Ὥστε τοῦ ὅλου ἔστιν ὁ νοῦς: ὡς **μάλιστα ἐφρόντισε** τῆς ὀρθῆς τῶν σελίδων τάξεως, οὕτω σφόδρα ἐσπούδασε περὶ τὴν χρύσωσιν, ἥπερ ὅμως ἔννοια οὔτε πρὸς τὰ εὐθὺς ἡγούμενα (tegumento splendido auratoque munivit) ἀντίκειται, ὥστε νὰ ἀντιτάττηται τούτοις διὰ τοῦ sed, οὔτε ἄγει λογικῶς εἰς τοιοῦτον συμπέρασμα, οἷον τὸ ἐπακολουθοῦν, ut... neglexerit, ἀλλ' εἰς πᾶν τοὐναντίον. Ὁ Βερν. ἤθελε νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ βιβλιοδέτης ἀφειδῶς μὲν ἐχρήσατο τῷ χρυσῷ, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἀφειδῶς καὶ τῇ περὶ τὴν διάταξιν τῶν φύλλων ἐπιμελείᾳ. Τοῦτο δὲ ἔδει νὰ λεχθῇ λατινιστὶ sed quo minus auro ad frontes adornandas, eo magis operae in chartis recte digerendis pepercit, ἢ ut non auro ... ita operae.. pepercit.

Αὐτ. εἰπὼν omnia, quae ad hanc rem pertinerent, enotanda curavi, sed hic omittenda sunt ἐπιφέρει: Ordinem **tamen**.... scriptorum, cum latius *pateat*, **satis habeo adnotasse.**

Τὸ ordinem .... adnotasse δηλοῖ ὅτι ἀρκεῖται ὁ ἐκδότης νὰ δηλώσῃ τὴν τάξιν τῶν συγγραμμάτων, τὰ δὲ λοιπὰ σχετικὰ (cetera, quae ad hanc rem pertinent) in praesentia **omittuntur.** ἀλλὰ

τότε πῶς ταῦτα διὰ τοῦ **tamen** ἀντιτίθενται τῷ omnia quae ad hanc rem pertinerent.... **omittenda sunt**;

Τὸ λογικῶς ὀρθὸν θὰ ἦτο omnia ... enotanda curavi, sed hic omissis ceteris ordinem quem redintegravi scriptorum, cum... pateat, satis habeo adnotasse.

Σελ. XIX: hunc codicem hanc **singularem** virtutem habere, ut omnibus ceteris in scriptis quidem, quae **ipse** servarerit, longe antecellat. Ἀλογιῶν πλῆθος. Πρῶτον μέν, ἐπειδὴ singnlaris virtus εἶναι ἡ ἀρετή, ἣν μόνος οὗτος ὁ κῶδιξ ἔχει, γελοῖον εἶναι τὸ νὰ λέγῃ τις· «**μόνος** οὗτος ὁ κῶδιξ ὑπερέχει **πάντων** τῶν ἄλλων». Ἠδύνατο *μετ' ἄλλων* **τινῶν** νὰ ὑπερέχῃ **πάντων** τῶν ἄλλων; Ἔπειτα ἡ ἀντωνυμία *ipse*, εἰ μὴ καταργεῖ τὸν τόπον, ἀνάγκη νὰ ληφθῇ ἀντὶ τοῦ unus ἢ solus, οὗ γενομένου προκύπτει ἡ ἑξῆς ἔννοια: «Ὁ κῶδιξ ἐν τοῖς συγγράμμασιν, ἃ **μόνος** διέσωσεν, ὑπερέχει **πάντων τῶν ἄλλων**». Ἀλλ' οὐ μόνον γελοία εἶναι τοιαύτη ἔννοια, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδοχὴ τοῦ ipse ἀντὶ τοῦ *μόνος* ἀντίκειται πρὸς ὅσα περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ κώδικος τούτου διδάσκει ὁ συγγραφεύς.

Αὐτ. Neque extat ulla pagina, in qua lector attentus et hoc agens quantum valeat non intellegat. Ἀνάγκη ὄντως νὰ ᾖ ὁ lector valde attentus κτλ. ἵνα εὕρῃ ὅτι ὑποκ. τοῦ valeat εἶναι οὐχὶ pagina ἢ lector, ἀλλὰ τὸ ἐν τοῖς ἀνωτέρω codex.

Σελ XXIX. Εἰπὼν ὅτι κώδικές τινες συγκρινόμενοι πρὸς τὸν D φαίνονται **κατώτεροι,** ἐπιφέρει: **Quin etiam** (=καὶ δὴ καὶ) si in iis scriptis codex D nos destituisset, hi duo codices **duces optimi existimarentur.** Τ. ἔ. **οὐ μόνον κατώτεροι** εἶναι τοῦ Δ, **ἀλλὰ καί,** ἂν ἔλειπεν ὁ D, θὰ ἦσαν **οὗτοι οἱ ἄριστοι!!** Εἰς ὁμοίαν ἀλογίαν περιήγαγε τὸν Βερν. καὶ ἀλλαχοῦ ἡ τῆς σημασίας τοῦ Quin etiam ἄγνοια. Οὕτω σελ. LXXXIX ἐπιχειρήσας νὰ αἰτιολογήσῃ τὴν ἐν τῷ παραδεδομένῳ κειμένῳ ἐμφάνισιν ὁτὲ μὲν τῶν εἰς *εας* αἰτιατικῶν, ὁτὲ δὲ τῶν εἰς *εις* καὶ ὁμολογήσας ἐν τέλει ὅτι ἡ ποικιλία δὲν αἰτιολογεῖται πάντοτε ἐπιφερει: Quin etiam, si nihil verum est (τ. ἔ. μηδεμία τῶν προειρημένων αἰτιολογιῶν), recte tamen egisse mihi videor (ὅτι κατέλιπεν ἐν τῷ κειμένῳ τὴν ποικιλίαν). Τοῦ λόγου τούτου ὁ νοῦς(!) εἶναι: Οὐ μόνον ἀτελεῖς εἶναι αἱ

προειρημέναι αἰτιολογίαι τῆς ποικιλίας, **ἀλλὰ καὶ** ὅλως ψευδεῖς ἂν εἶναι, καλὸν εἶναι νὰ τηρηθῇ ἡ ποικιλία!!!!!! Ἄλλαις λέξεσιν οὐ μόνον δὲν ἐξαρκοῦσιν αἱ εἰρημέναι αἰτιολογίαι, ἵνα εἴπωμεν ὅτι **καλῶς ποιῶν** ὁ Βερν. ἐτήρησε τὴν ποικιλίαν, ἀλλὰ καί.... ὅλως ἀπορριπτέαι ἂν ἦσαν, θὰ ἐλέγομεν ὅτι **καλῶς ἐποίησε!!!!!!**

XLI καὶ ἀλλαχοῦ rudera καλεῖ τὰ λείψανα φύλλου, ἥπερ ὀνομασία ἀκυροτάτη, διότι rudera λέγονται **συντρίμματα λίθων** καὶ ἰδίᾳ τὰ κατὰ γῆς κείμενα ἐρείπια κατερρυηκότων οἰκοδομημάτων κ.τ.τ. Εἶναι δὲ ἡ λ. συνώνυμος τῇ λ. ruinae. Πρβλ. Suet. Vespas. 8. Deformis urbs veteribus incendiis ac **ruinis** erat πρὸς τὸ εὐθὺς κατωτέρω: Ipse restitutionem Capitoli adgressus **ruderibus** purgandis manus primus admovit.

Σελ. LVII: *Rariora* quaedam apponam exempla, nam *usitatiora* **nonnusquam** prostant. Τὸ nonnusquam σημαίνει **ἐνιαχοῦ,** ὡς nonnunquam *ἐνίοτε*. Τούτου τεθέντος πῶς λέγονται usitatiora (*συνηθέστερα*) ὅσα *nonnusquam* τ. ἔ. *ἐνιαχοῦ* πρόκεινται; Τί διαφέρουσι ταῦτα τῶν ἄλλων, ὅσα καλοῦνται *rariora;*

Ὁ Βερν. ἤθελε φαίνεται νὰ γράψῃ nusquam non prostant = πανταχοῦ πρόκεινται. Ἀγνοεῖ τὴν καὶ ἐν τοῖς στοιχειώδεσι συντακτικοῖς διδασκομένην διαφορὰν τοῦ nemo, nullus, nihil, numquam, nusquam non καὶ non nemo, nullus κτλ.

Ἐν τοῖς συντακτικοῖς τούτοις διδάσκεται καὶ ἡ ὀρθὴ τοῦ dubito an χρῆσις, ἥν, ἂν ἐγίνωσκε, δὲν θὰ ἔγραφε τόμ. γ΄ σελ 301 ἐν τῇ εἰς τήνδε τὴν γραφήν: «*ὥστε καὶ διὰ ταῦτα καὶ τούτοις*» κριτικῇ παρατηρήσει τάδε: dubito an **non** glossema (γρ. interpretamentum) sit sive hoc (τ. ἔ. τὸ *διὰ ταῦτα*), sive *καὶ τούτοις*, ὅπερ σημαίνει «ὑποπτεύω ὅτι **οὐδέτερον** τούτων εἶναι ἑρμήνευμα» καίτοι δῆλον ὅτι ἤθελε νὰ εἴπῃ «ὑποπτεύω ὅτι τὸ ἕτερον τούτων εἶναι ἑρμήνευμα», ὅπερ λατινιστὶ ἄνευ τοῦ *non* λέγεται.

Σελ. LXIII. *Paucas formas* reluctantes **recte** *correxit* Sintenisius.

Ὁ Βερν. λέγων **recte** correxit δῆλος ἐστὶ λαμβάνων τὸ correxit ἀντὶ τοῦ mutavit, ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ ποιεῖ, οἷον σλ. LXXXVII, ἔνθα λέγει ὅτι Herchero *corrigenti* δὲν ἀκολουθεῖ, ἀλλὰ τοὐναντίον *perperam* eum egisse censet. Φανερὸν δ' ὅμως εἶναι ὁποίαν

τοιαύτη ἐκδοχὴ τοῦ corrigere εἰσάγει ταραχὴν εἰς τὴν γλῶσσαν. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ *formae*, ὅπερ ἀστοχώτατα κεῖται ἐνταῦθα, ἔνθα δὲν πρόκειται περὶ πλειόνων τοῦ ἑνὸς *τύπων*, ἀλλὰ περὶ πλειόνων τοῦ ἑνὸς παραδειγμάτων *τοῦ αὐτοῦ* τύπου.

Σελ. LXXXVII: in indice tamen eadem . . . huius editionis *paginis et lineis* commemorata erunt. Τί σημαίνει ἡ ἀφαιρ. paginis et lineis καὶ εἰς τίνα λέξιν ἀναφέρεται; Ὁ νοῦς ἀπαιτεῖ νὰ λεχθῇ: ad huius editionis paginas et lineas (ἢ ὀρθότερον versus) relata ἢ accommodata.

Σελ. LXXXVIII: Collatis locis. . . . Τὸ collatis locis ἀναλαμβάνεται ἐν σελ. LXXXIX, ἔνθα κεῖται collatis igitur locis. . . . videbitur. Ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ προτέρου collatis locis καὶ τοῦ δευτέρου παρεμβάλλονται ὅλως ἀνεξάρτητοι προτάσεις διὰ τελείας στιγμῆς ἀπὸ τῶν ἡγουμένων χωριζόμεναι. Οὕτω δὲ τὸ πρότερον ἐκεῖνο collatis locis μένει συντακτικῶς μετέωρον, ὁ δὲ ὅλος λόγος ἀποβαίνει ὁμοιότατος τῷ τῶν καθ' ἡμᾶς δικαστικῶν ἐγγράφων.

Σελ. XC: Καταλέξας τὰς ἀπορίας, ἃς γεννᾷ διόρθωσίς τις τοῦ Reiske ἐπιφέρει: Suspicio igitur augetur. Ποία suspicio?

Σελ. XCI. Nulla non pagina suppeditat. Γράφε ὀρθότερον nulla pagina non suppeditat.

Σελ. XCI: «ὀστοῦν ἱερόν, qui, ut videtur, terminus medicus est». Terminus medicus οὐδὲν ἄλλο δύναται λατινιστὶ νὰ δηλοῖ ἢ *μηδικὸν ὅριον*. Ὁ δὲ *τεχνικὸς ἐν τῇ ἰατρικῇ ὅρος* λέγεται medicorum ἢ medicae artis vox ἢ verbum ἢ vocabulum ἢ medicorum ἢ medicae artis propria locutio ἢ τέλος, καθ' ἃ ἐν τοῖς εἰς Οὐεργ. σχολίοις τοῦ Σερουίου πολλάκις κεῖται, medicorum sermo.

Μηδεὶς δ' ἀντείπῃ ὅτι opere in longo τ. ἔ. ἐν προλόγῳ ἐκ σελ. V-XCIII τ.ἔ. 89 συγκειμένῳ.

Fas est obrepere somnum.

Διότι ἐν τῷ προλόγῳ τούτῳ ὁ *συνεχὴς* Λατινικὸς λόγος τοῦ ἐκδότου δὲν κατέχει χῶρον μείζονα τῶν 20 σελίδων, τὰ δ' ἄλλα εἶναι παραδείγματα ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Πλουτάρχου εἰλημμένα. Ὥστε περὶ τῶν σφαλμάτων τούτων δὲν δύναται νὰ λεχθῇ τό:

non ego paucis offendar maculis,

ἀλλ' ὁ τούτοις περιπίπτων

fit Choerilus ille,
quem bis terve bonum cum risu miror

β'. Σολοικισμοί.

Σελ. V (ἤτοι α') Pars tantum eorum quae ille scripserat superest. Ὁ ὑπερσυντέλικος scripserat οὐδένα λόγον ἔχει, ἐν τῇ κυρίᾳ προτάσει ἐνεστῶτος ὄντος. Γρ. scripsit.

Αὐτ. primus, qui codices... adhibuit. Γρ. primus qui adhibuerit, διότι τὸ ἑξῆς εἶναι: Wyttenbachius (ὑποκ.) est primus, qui etc. (κατηγ.).

Αὐτ. editionem... superiorem **fuisse** consentaneum **erat**. Γρ. superiorem *esse*. Διότι τὸ εἶναι τὴν ἔκδοσιν superiorem καὶ τὸ εἶναι τοῦτο consentaneum, εἰσὶ κατὰ τὸν στοιχειώδη λόγον πράγματα **σύγχρονα**: Ὁμοίῳ σφάλματι περιπίπτει γράφων ἐν σελ. XLI: Sed perincommode accidit ut ex libro praestantissimo multa folia intercidissent ἀντὶ τοῦ interciderent.

Σελ. VI: Ὅλη ἡ ἑξῆς περίοδος εἶναι θαυμαστὸν παράδειγμα αὐθαιρέτου τῶν χρόνων ἐναλλαγῆς. Codices... excussi **fuerunt**... plurimae lectiones... immutatae **sunt**... plurimae scripturae... omissae **sunt**, et multi codices... neglecti (ὑπακ. **sunt**), veluti... Vindobonensis... contemptus **fuit**.

Αὐτ. Textus... melior est, sed non **is** qui... esse posset. Τὸ is ἐνταῦθα κεῖται ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ talis, οὗ τεθέντος τὸ qui=ut, ὅπερ οὐδένα νοῦν παρέχει.

Σελ. VII. Qui tamen... multum tamen auxilii scriptis Plutarchi allaturus *fuerit*. Γραπτέον fuit. Ἡ ὑποτακτ. οὐδένα ἐνταῦθα ἔχει λόγον. Οὐδένα ὡσαύτως λόγον ἔχει ἡ ὑποτακτ. ἐν σελ. LXI: neque parum momenti ad rem eandem **habuerit** temporis sui (οὕτω!) consuetudo. Διότι ἡ δυνητικὴ ὑποτακτική, οἵα εἶναι ἡ παροῦσα, δηλοῖ οὐχὶ τὸ *γεγονός*, ἀλλὰ τὸ *γενησόμενον*. Οὕτω π. χ. dixerim δὲν σημαίνει *δυνατὸν νὰ εἶπον*, ἀλλὰ *δυνατὸν νὰ εἴπω*. Ἴσως δ' ὅμως ἐνταῦθα τὸ habuerit δὲν εἶναι *ὑποτακτικὴ πα-*

ρακ., ἀλλὰ *τετελεσμένος* μέλλων τῆς ὁριστικῆς, οὗ τεθέντος, ὁ Βερν. παρήχθη εἰς τὴν σφαλερὰν ταύτην χρῆσιν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ: wird gehabt haben. Ὡςαύτως παραλόγως κεῖται ἡ ὑποτακτικὴ σελ. XCII: Locus male est et intellectus et interpunctus eo quod alteram partem imaginis... scriptor obscu**raverit** καὶ μικρὸν κατωτέρω nam male excripserit καὶ σελ. LV: fuerint κ. ἄ. πολλαχοῦ.

Σελ. XIII. de fragmentis plura *dixero*. Γρ. dicam. Ὁ τετελεσμένος μέλλων εἶναι ἐνταῦθα ὅλως ἀδικαιολόγητος. Τὸ αὐτὸ σφάλμα καὶ σελ. LXVIII: in praefatione... dixero καὶ ἀνωτέρω LXXXVII commemorata erunt.

Σελ. XIV: plures esse libellos ad quos etiam duobus.... codicibus bonis uti *liceat*, contra esse alios, quibus ne unum quidem codicem bonum, quem adhibeamus, **habemus**. Ὡς ἐλέχθη *liceat*, οὕτω κατωτέρω ἔδει νὰ λεχθῇ **habeamus**, διότι ὁ αὐτὸς ἐν ἀμφοτέροις γραμματικὸς λόγος.

Σελ. XXVI: Unde colligitur *primo* quae Eusebius servavit verba... *excidisse*; deinde verba ceterorum codd.... *addita* **fuisse**. Τὸ *addita fuisse* δηλοῖ πρᾶξιν **παλαιοτέραν** τῆς διὰ τοῦ excidisse δηλουμένης, διότι ὁ διὰ τοῦ fui (factus fui) περιπεφρασμένος παρακείμενος δηλοῖ χρόνον παλαιότερον τοῦ διὰ τοῦ συνήθους τύπου τοῦ παρακειμένου (feci, factus sum) δηλουμένου. Κατὰ ταῦτα ἠδύνατο μὲν λογικῶς νὰ λεχθῇ primo additum fuisse, deinde excidisse, ἀλλ' οὐχὶ primo excidisse, deinde additum **fuisse**, ἀλλ' additum **esse**.

Σελ. XL: qui fieri potuerit ut **commutata essent**. Γράφε: **ut commutarentur**.

Σελ. LVI: dubito num scriptor extet apud quem... tam longae periodi reperiantur. Ἐπειδὴ ὁ Βερν. θέλει νὰ ὑποδηλώσῃ ὅτι **δὲν** ὑπάρχουσι τοιοῦτος συγγραφεύς, τὸ δὲ *num* δεικνύει φόβον **μήπως** ὑπάρχῃ, διὰ τοῦτο τὸ dubito num δὲν ἐγχωρεῖ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἢ γραπτέον dubito an nullus scriptor extet, ἢ vereor ut scriptor extet, ἤ, ἂν θέλωμεν νὰ δηλώσωμεν ἁπλῆν ἀμφιβολίαν, dubito scriptor **ne** extet etc. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ ἐν σελ. XVIII dubitat num bene Graeca sint, ἔνθα καὶ τὸ bene Graeca δὲν εἶναι Latinum. Γνωστὸν πόσον ἐγελάσθη ὁ Scheller ἐπιγράψας

τοὺς περὶ τοῦ Λατινιστὶ γράφειν κανόνας αὐτοῦ Praecepta Stili *bene* Latini.

LXI : Neque parum momenti ad rem eandem saepe habuerit (οὕτω) temporis **sui** consuetudo. Ἡ αὐτοπαθὴς **sui** οὐδένα ἔχει ἐνταῦθα λόγον, διότι ὑποκείμενον τῆς προτάσεως δὲν εἶναι Plutarchus, εἰς ὃν τὸ sui ἐκεῖνο ἀναφέρεται.

LXXXIX fortasse ut βασιλέ- **non** iteraret. Γράφε **ne** iteraret. *Ut non iteraret* (τελικῶς) εἶναι ὡσαύτως βάρβαρον, ὡς εἰ ἔκειτο Ἑλληνιστί : **ἵνα οὐκ** *ἐπαναλάβοι*.

Σελ. XC. Cum autem quos **me** codices et qua re **secutum fuisse** supra dixerim. Γρ. quos codices et qua re **secutus essem.** Ἡλίκον τὸ σφάλμα περιττὸν νὰ δείξω. Εἶναι ὡς εἴτις Ἑλληνιστὶ ἔλεγεν : «Ἐπειδὴ δὲ τίσιν **ἐμὲ** κώδιξιν **ἀκολουθῆσαι** εἴρηκα».

XCIII : e re esse duxi adumbr**asse**. Γράφε adumbrare. Τὸ e re esse duxi adumbrasse εἶναι ξενισμὸς (ἑλληνισμὸς) ἀσύγγνωστος παντί τε ἄλλλῳ καὶ μάλιστα τῷ τὴν μετ' ἀπαρεμφ. σύνταξιν τοῦ dignus sum ὡς Ἑλληνίζουσαν ἀπολύτως ἀποδοκιμάζοντι. Ἔστω ἓν καὶ τοῦτο παράδειγμα τῆς τοῦ Γ. Βερναρδάκη constantiae.

II

Σύμμικτα ἐκ τοῦ προλόγου τοῦ Δ' τόμου.

Τόμ. Δ' (1892) σελ. VIII : Cum autem de ea re agItur non est reticendum etc. ἀντὶ τοῦ agAtur.

Σελ. XIII : Si igitur in editione minore scrips**erim** ζῶντας εἴων R : ζῶν (atque ita **scripsi**) hoc mihi crimini dabit Wilamowitzius ?

Αὐτ. Articulus **minus recte** omitti debuit ; ἀντὶ τοῦ : **non** debuit omitti ἢ minus rects **omissus est**.

Σελ. XIV : nihil opus esse corpore humano ins**ecando** ; ἀντὶ τοῦ ins**ecto** (Liv. XXXIX, 11 : opus esse sibi eâ conventâ) ἢ *insecari* corpus humanum.

Σελ. XVI: quae (duritia) **tum** propter κελεύσας, *tum* propter oppositum ὁ δ' ἡμῖν, ferri potest, ἀντὶ τοῦ **cum**-*tum*.

Σελ. XIX: velim explicaverit ἀντὶ τοῦ vellem explicasset ἢ velim explicet.

Σελ. XIX: τῷ δυσκολαίνειν apposite sequitur **ad** ἐν αὐτῷ. Θαυμασία σύνταξις sequor ad aliquid.

Σελ. XXII: *quod* Plutarchus quoque Ἀρδαλίδας eas *vocaverit* prorsus incertum. Τὸ incertum est quod vocaverit εἶναι λαμπρὸν παράδειγμα τοῦ καλουμένου Küchenlatein. Ὅμοιον δὲ τὸ ἐν σελ. XXVI **quod** Eumetis prope . . . **sederit** id apparet.

Σελ. XXXIII: ut primum vid**erat**, pronuntiare debuit ἀντὶ τοῦ vidit, παρ' ἃ καὶ τὰ στοιχειώδη συντακτικὰ διδάσκουσι.

Σελ. XXXVIII ponamus Plutarchum, ut qui prosa oratione scri**psisset,** τε coniunctione usum **fuisse** ἀντὶ τοῦ *scriberet* (usus est tum cum scri**bebat),** καὶ *usum esse* (Plutarchus usus **est** οὐχὶ *fuit*).

Σελ. XL: miror, quo modo factum sit, ut quod antiquitus τούτων **legeretur** in ταύτης **multatum esset.** Καὶ ἐγὼ τῇ ἀληθείᾳ δὲν δύναμαι νὰ νοήσω **πῶς** (τοῦ ἀριστοτελείου ὀργάνου ζῶντος) τὸ ἀναγινωσκόμενον *τούτων*, ἦτο ἤδη (ὅτε ἀνεγινώσκετο *τούτων*) μεταβεβλημένον εἰς *ταῦτα* (ut quod *le***gebatur,** *muta***tum esset).** Ὁ Βερν. ἤθελε νὰ γραφῇ πάντως ut quod antiquitus τούτων *lec***tum esset** in ταύτης *mut***aretur.** Σύγχυσις χρόνων τὸ σχῆμα.

Σελ. XLVI: in cuius templo symposium **locum habuisse** contendit. Ἡ χρῆσις αὕτη τοῦ locum habuisse ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ **γενέσθαι** εἶναι *φραγκισμὸς καὶ νεοελληνισμός*. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ locum habere εἶχεν ἄλλην σημασίαν.

Αὐτ.: Cum cenaculum in templo Veneris non fuisset, Venus omitti potuit. Καὶ ἐνταῦθα τὸ fuisset κακῶς κεῖται ἀντὶ τοῦ esset.

Σελ. XLVII: Quod si non ita **sit**, quaerendum est quid aliud requiratur, ut quis (οὕτω!) graece nescire demonstretur. Γραπτέον **est.** Ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν ἁρμόζει ἡ ὁριστική. Πρὸς δήλωσιν τοῦ πράγματος δὲν κρίνομεν ἀνωφελὲς νὰ καταλέξωμεν παραδείγματά τινα.

Verr. III, 144: Quod **si** quis sociorum incommodis minus commov**etur,** si quem aratorum fugae, calamitates, exilia, suspendia denique *non permov*ent, non possum dubitare quin is tamen, cum vastatam Siciliam .... cognoverit, statuat etc.

Ib. V, 132: Quod si fortunam tibi obici non oportet, cur tu fortunae illorum innocentium veniam ac locum non dedisti?

de dom. 125: exemplo tuo bona tua nonne L. Ninnius ... consecravit? Quod **si,** quia ad te pertinet, ratum esse neg**as,** ea iura constituisti .... quibus in te conversis recusares ...?

Hor. Epist. I, 2, 70: Quod si cessas aut strenuus antis, nec tardum opperior, nec praecedentibus insto.

Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ φωρᾶται τὰ τῆς συντάξεως τοῦ si οὐδαμῶς ἀκριβώσας ὁ Βερναρδ. οἷον σελ. XLVIII: Si censor non credat ac plura **velit** ἀντὶ τοῦ *credit* καὶ *vult.*

Σελ. LII: Wilamowitzius tamen locum ..., cum καὶ pro τὸ scrips**isset,** prorsus obscur**avit.** Διὰ τοῦ scrips**isset** δηλοῦται ὅτι **ἀφ' οὗ** ἔγραψεν οὕτως ὁ W., **ὕστερον** ἄλλο τι ποιήσας ἐσκότισε τὸ χωρίον. Ἀλλ' ὁ Βερναρδ. δὲν ἤθελε πάντως τοῦτο νὰ εἴπῃ, ἀλλ' ὅτι ὁ Wil. τῷ γράψαι *(scribendo ἢ eo quod scripsit)* ἐσκότισε τὸ χωρίον. Ἡ ὀργανικὴ δ' ὅμως αὕτη σχέσις δηλοῦται μὲν καὶ διὰ τοῦ *cum*, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ ὑπερσυντελίκου ὑποτ. συντεταγμένου. Πῶς συντάσσεται ὁ cum ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ δεικνύουσι τὰ ἑξῆς χωρία.

Cic. Clu. § 112: Quod **cum facit** (τ. ἔ. cum omni eum ignominia liberat), iudicat eius sententia gratis esse Oppianicum condemnatum.

Verr. I, 146: deridet, cum sibi ipsum iub**et** satis dare Habonium.

Ib. III, 127: Hoc **cum scribit,** illud ostendit.

Ib. 172: **Cum** senatus **decernit,** ut ematur in Sicilia frumentum, aut **cum** populus **iubet,** hoc ... intellegit, ex Sicilia Siculum frumentum apportari oportere.

IV, 37: homini iam perdito... subvenisti, **cum** pupillis Drepanitanis bona patria erepta cum illo **partitus** es.

Tusc. I, 12: **Cum** enim miserum esse **dicis**, tum eum, qui non sit, dicis esse.

Liv. V, 49, 6: Servatam deinde bello patriam iterum in pace haud dubie seravit **cum prohibuit** migrari Veios. Ὁ *cum* δὲν δηλοῖ ἐνταῦθα τὸ *πότε* αὖθις ἔσωσε (διότι τοῦτο εἶναι ἤδη γνωστόν, ἅτε τῶν ἐνταῦθα ἐκτιθεμένων πραγμάτων εὐθὺς μετὰ τὴν τῶν Γαλατῶν ἀναχώρησιν γενομένων), ἀλλὰ τὸ **πῶς** ἔσωσε.

Plaut. Captiv. 371: Tu tibi tuopte ingenio prodes plurumum, **quom** servitutem **fers** ita uti decet.

Ib. 452: Edepol rem meam constabilivi, **quom** illos emi de praeda a quaestoribus.

Σελ. LIV: Sed **dum** μαρτυρεῖν ... ext**ant**, ex iis derivari possunt. Ἐπειδὴ ἡ σχέσις εἶναι αἰτιολογική, γράφε: **cum** extent.

Σ. Βασης

Προσθήκη.

Παρὰ Πλαύτῳ Amph. 775 Fl. κεῖται: Quin tu istanc iubes pro cerrita circumferri? ὅπερ οὐδὲν διαφέρει τοῦ ἐν Πεντηκονταετηρίδι κτλ. σελ. 242: pro emblemate expungendum.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ

ΙΖ'

Οἱ ἐν Ῥώμῃ δήμαρχοι μέχρι τοῦ 449 π. Χ. οὐδεμίαν εἶχον νόμιμον ἐν τῇ πόλει ἐξουσίαν, ἠδύναντο δὲ μόνον νὰ βοηθῶσι τοῖς ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων καταδυναστευομένοις τῶν εἰς τὸ πολιτικὸν σύστημα τῆς καλουμένης *πληθύος* ἀνηκόντων πολιτῶν παρεμβαίνοντες καὶ κωλύοντες τὴν ἐκτέλεσιν παντὸς διατάγματος, δι' οὗ εἷς τις ἢ καὶ πλείονες τῶν τοιούτων πολιτῶν ἠδικοῦντο. Τοῦτο εἶναι τὸ καλούμενον δημαρχικὸν auxilium. Τὴν δύναμιν δὲ ταύτην παρεῖχεν αὐτοῖς οὐχὶ νόμος τις, ἀλλ' ὁ ὅρκος, ὃν ὤμοσαν οἱ ἐκ τῆς πληθύος πολῖται καθιστάντες τὴν δημαρχίαν, νὰ θεωρῶσι τὰ τῶν δημάρχων σώματα ἱερὰ καὶ ἄσυλα καὶ νὰ ἀποκτείνωσι πάντα σωματικὴν βίαν τοῖς δημάρχοις προσφέροντα.

Τῷ δὲ 249 π. Χ. δι' ἑνὸς τῶν Οὐαλερίων νόμων, περὶ οὗ ἐποιησάμεθα λόγον ἐν ἑτέρῳ τῆς Ἀθηνᾶς τόπῳ (τόμ. Α' σελ. 314 ἑ.), οἱ δήμαρχοι κατελέχθησαν εἰς τοὺς νομίμους τῆς πόλεως ἄρχοντας. Ἀκολούθως τῷ νόμῳ τούτῳ ἐδόθησαν μὲν τοῖς δημάρχοις τὰ κοινὰ πᾶσι τοῖς ἄρχουσι δικαιώματα, ἀνεγνωρίσθη δὲ αὐτοῖς ὡς νόμιμος ἐξουσία ἡ δύναμις, ἣν τέως εἶχον, τοῦ βοηθεῖν τοῖς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων καταδυναστευομένοις τῶν πολιτῶν, τὸ auxilium.

Ἀλλ' ἐν τῷ προτελευταίῳ π. Χ. αἰῶνι ἐμφανίζονται οἱ δήμαρχοι περιβεβλημένοι πολλῷ εὐρυτέραν ἐξουσίαν, τὴν τοῦ ἀνακόπτειν πᾶσαν πάσης ἀρχῆς διάταξιν καὶ κωλύειν πάντα δημόσιον χρηματισμόν, τ. ἔ. τὴν τῆς καθολικῆς ἐνστάσεως. Πόθεν ἐγένετο αὐτοῖς ἡ ἐξουσία αὕτη; Οὐχὶ βεβαίως ἐκ τῆς δημαρχικῆς ἀσυλίας. Διότι τῆς ἀσυλίας ταύτης ἐπ' οὐδενὸς νόμου θεμελιουμένης καὶ τὰ ἐκ ταύτης πηγάζοντα δικαιώματα ἐξ οὐδενὸς ἀπέρρεον νόμου, δὲν ἠδύναντο ἄρα διὰ νόμων οὔτε νὰ καταλυθῶσιν, οὔτε νὰ περιορισθῶσι. Καὶ ὅμως ἡ δημαρχικὴ ἔνστασις ὑπέκειτο εἴς τινας περιορισμοὺς ἐν διαφόροις καιροῖς νομοθετηθέντας. Οὕτω π. χ. ἡ lex Sempronia de provinciis consularibus ἀπηγόρευε τὴν πρὸς τὸ ΣΔ, δι' οὗ κατ' ἔτος ὡρίζοντο αἱ ὑπατικαὶ ἡγεμονίαι, (provinciae consulares), δημαρχικὴν ἔνστασιν (Cic. prov. cos. § 17)· εἷς δὲ τῶν Κλωδίων νόμων ἀπηγόρευε:

ne quis legi intercederet τ. ἔ. ἀπηγόρευε τὴν πρὸς τὸν κατὰ Κικέρωνος νόμον **δημαρχικὴν** ἔνστασιν. Δὲν εἶναι ἄρα ἡ δημαρχικὴ ἔνστασις ἐπακολούθημα τῆς δ. ἀσυλίας. Διὰ ῥητοῦ δέ τινος νόμου δὲν ἐδόθη πάντως τοῖς δημάρχοις ἡ ἔνστασις, διότι οὕτω σημαντικοῦ νόμου δὲν θὰ ἐξέλειπε πᾶν ἴχνος. Πόθεν λοιπὸν ἡ ἐξουσία αὕτη;

Κατὰ τὴν τοῦ Mommsen γνώμην, οἱ δήμαρχοι εἶχον τὴν ἔνστασιν, ὥςπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες οἱ ἐνιστάμενοι πρὸς ὑποδεεστέρους αὐτῶν, iure maioris potestatis (1). Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, οἱ δήμαρχοι ἦσαν maxima ἐν τῇ πόλει potestas, οὗ τεθέντος αἴρεται ἡ ἐν τῇ τῶν 'Ρ. πολιτείᾳ ὑπάρχουσα ἄλλως ἀνωμαλία, καθ' ἣν τῶν ὑπάτων κατεχόντων τὴν ἀνωτάτην ἐν τῇ πολιτικῇ ἱεραρχίᾳ βαθμῖδα οἱ δήμαρχοι εἶναι τούτων ἔν τε ἄλλοις πολλοῖς δυνατώτεροι καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει, ἐν ᾗ ὁ μὲν δήμαρχος δύναται δι' ἐνστάσεως νὰ ἀνακόψῃ τοὺς τοῦ ὑπάτου χρηματισμούς, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ ὕπατος τοὺς τοῦ δημάρχου. 'Αλλ' ἡ θεραπεία αὕτη ἰᾶται, νομίζομεν, τὸ κακὸν μείζονι κακῷ. Δέχεται δηλ. ἐν πολιτείᾳ οὕτως αὐστηρῶς τυπικῇ, οἵα ἡ τῶν 'Ρωμαίων, ἄρχοντας οὐδὲν μὲν ἔχοντας imperium, οἷοι ἦσαν οἱ δήμαρχοι, ὑπερτέρους δὲ ἐν τῇ πολιτικῇ ἱεραρχίᾳ τῶν τὸ summum καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο regium imperium ἐχόντων ὑπάτων. Παραλείπω δ' ὅτι οὐδεὶς τῶν παλαιῶν συμμαρτυρεῖ τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ, τοὐναντίον δ' ὑπάρχουσι χωρία, ἐξ ὧν τεκμαιρόμεθα ὅτι οἱ παλαιοὶ δὲν ἐθεώρουν τοιαύτην τὴν τῆς δημαρχίας πρὸς τὴν ὑπατείαν σχέσιν. Κικ. de legg. III § 16: Nam illud quidem ipsum, quod in iure positum est, habet consul, ut ei reliqui magistratus omnes pareant excepto tribuno . . . Hoc enim primum minuit consulare ius, quod extitit ipse qui eo non teneretur. Παράδοξος θὰ ἦτο ἡ τοιαύτη ἔκφρασις, ἂν ὁ λέγων ἐφρόνει ὅτι ἡ tribunicia potestas εἶναι maior consulari.

'Αλλὰ καὶ ὀρθῶς ἂν εἶχε καθόλου ἡ θεωρία αὕτη, οὐδὲν θὰ ὠφέλει ἡμᾶς ἐν τῷ προκειμένῳ ζητήματι, διότι, καθ' ἃ ὑποδηλοῦσι χωρία τινὰ τοῦ Κικέρωνος, ἡ δημαρχικὴ ἔνστασις δὲν περιέχεται ἐν τῇ ἐνστάσει, ἧς τὸ δίκαιον παρέχει ἡ par ἢ maior potestas. Οὕτως ὁ Κικ. (de legg. III) εἰπὼν (§ 6) «ni par maiorve potestas prohibessit» (πρβλ. § 11: vis in populo abesto par maiorve potestas

(1) Mo. Str. I³ σελ. 269, 270. Πρβλ. σελ. 28.

plus valeto) δὲν θεωρεῖ ὅμως περιττὸν νὰ διατάξῃ ἰδίᾳ περὶ τῶν δημάρχων «quodque prohibessint . . . ratum esto» (§ 9). Κατὰ ταῦτα ζητητέα δι' ἄλλης ὁδοῦ ἡ λύσις τοῦ προκειμένου ζητήματος.

Καθ' ἡμᾶς τὸ τῆς καθολικῆς ἐνστάσεως δίκαιον ἔλαβεν ὁ δήμαρχος κατ' ἀκολουθίαν εὐρυτέρας ἐκδοχῆς τῆς ἐννοίας, ἣν ἡ λέξις auxilium παρέχει. Περὶ τὸν 6ον δηλ. π. Χ. αἰῶνα ἐκράτησεν ἐν τῷ δημοσίῳ τῶν Ῥ. δικαίῳ ἡ ἐκδοχή, καθ' ἣν τὸ δημαρχικὸν auxilium ἦτο ἐπικουρία οὐχὶ μόνον ἑνί τινι ἢ πλείοσι τῶν ἐκ τῆς πληθύος πολιτῶν ὑπό τινος διατάγματος ἀρχῆς τινος ἀδικουμένοις παρεχομένη, ἀλλὰ καὶ ἅπασιν ὁμοῦ τοῖς πολίταις, ὁσάκις ἐξ οἱασδήποτε πολιτικῆς πράξεως τὰ κοινὰ ἁπάντων τῶν πολιτῶν δίκαια καὶ συμφέροντα ἐβλάπτοντο. Τῆς ἐκδοχῆς ταύτης ἐπακολούθημα ἦτο ὅτι οἱ δήμαρχοι ἐδικαιοῦντο νὰ κωλύωσιν ἢ ἀνακόπτωσιν πᾶσαν δημοσίαν πρᾶξιν, ἣν ἐθεώρουν ἄδικον ἢ ἀσύμφορον τῇ πόλει, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ τοῖς πολίταις ἅπασιν.

Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ἐπεκράτησε, διότι ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ ἑξῆς πιθανοῦ συλλογισμοῦ. Τὸ δημαρχικὸν auxilium ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτοῦ ἐννοίᾳ, ὡς ἐπικουρία παρεχομένη τοῖς ὑπὸ τῶν δικαιοδοτῶν ἰδίᾳ ἀρχόντων καταδυναστευομένοις τῶν ἐκ τῆς πληθύος πολιτῶν, οὐδένα εἶχεν ἔτι λόγον ὑπάρξεως ἐν τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος χρόνοις. . . Διότι ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις οἱ μὲν ἐκ τῆς πληθύος πολῖται ἦσαν ἤδη πολιτικῶς κατὰ πάντα ἰσότιμοι τοῖς πατρικίοις, διὰ δὲ τὸ πλῆθος καὶ δυνατώτεροι τούτων, οἱ δὲ δικαιοδόται ἄρχοντες διὰ τὸν εἰρημένον λόγον ἐκ τῆς πληθύος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λαμβανόμενοι οὐδένα λόγον εἶχον ὥστε νὰ καταδυναστεύωσι τοὺς ἐκ τοῦ ἑαυτῶν συστήματος πολίτας πικρῶς καὶ αὐστηρῶς ἐφαρμόζοντες τὰς τοῦ καθεστῶτος πολιτικοῦ δικαίου σκληρὰς διατάξεις. Ἔπειτα αἱ διατάξεις αὗται ἦσαν ἤδη πολλαχῶς μετερρυθμισμέναι συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ φύσει δικαίου καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς διὰ τῶν στρατηγικῶν διαγραμμάτων, δι' ὧν οἱ καθ' ἕκαστον ἔτος δικαιοδόται ἄρχοντες supplebant, adiuvabant, corrigebant τὸ παραδεδομένον πολιτικὸν δίκαιον, ὅπερ οὕτω μεταβεβλημένον δὲν ἦτο μὲν ἔτι τὸ summum ius, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν ἦτο οὐδὲ summa iniuria. Τὸ δημαρχικὸν λοιπὸν auxilium οὐδένα ἔτι εἶχε λόγον ὑπάρξεως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ auxilium ἦν ὁ μόνος λόγος τῆς καταστάσεως τῆς δημαρχίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀπετέ-

λει αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῆς δημαρχικῆς ἐξουσίας, ἐκλιπόντος τούτου ἔδει νὰ συνεκλίπῃ καὶ ἡ δημαρχία. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὔτ' ἐγένετο οὔτε ἦτο δυνατὸν ἐν πολιτείᾳ, οἵα ἡ τῶν Ῥωμαίων, νὰ γένηται, ἀνάγκη ἦτο νὰ νοηθῇ οὕτω τὸ δημαρχικὸν auxilium, ὥςτε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ περαιτέρω ὕπαρξις καὶ λειτουργία αὐτοῦ. Τὴν ἀνάγκην ταύτην ἐπλήρου ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἑρμηνεία, ἥπερ διὰ τοῦτο καὶ δὲν προσέκρουσε τῇ πολιτικῇ τῶν Ῥωμαίων συνειδήσει, ἀλλ' ἐγένετο ἄνευ ἀντιρρήσεως ὑφ' ἁπάντων ἀσπαστή. Ὅτι δὲ ταῦτα πάντα δὲν εἶναι ἁπλῆ εἰκασία, ἀλλ' ὄντως οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τῷ τελευταίῳ τῆς ἐλευθέρας πολιτείας αἰῶνι οὕτως ἐξεδέχοντο τὸ auxilium, τ. ἔ. ὡς ἰσοδύναμον τῷ τῆς καθολικῆς ἐνστάσεως δικαιώματι, δεικνύουσι δύο χωρία τὸ μὲν τοῦ Καίσαρος, τὸ δὲ τοῦ Κικέρωνος πρὸς ἄλληλα παραβαλλόμενα. Ὁ μὲν Κικέρων λέγει Legg. III, 2: Sullam probo, qui tribunis plebis sua lege iniuriae faciendae potestatem ademerit, auxilii ferendi reliquerit; ὁ δὲ Καῖσαρ b. c. I, 7: Sullam nudata omnibus rebus tribunicia potestate tamen **intercessionem liberam** reliquisse. Νοεῖ δὲ πάντως ὁ Καῖσαρ ἐνταῦθα τὴν intercessionem ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτῆς σημασίᾳ, διότι ἡ περὶ ἧς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ πρόκειται ἔνστασις ἐγένετο πρὸς ΣΔ. πολιτικὴν ἔχον ἔννοιαν (1). Ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγει ὁ Καῖσαρ μαρτυρεῖ τὸ ὑπὸ Σαλλουστίου ἱστορούμενον ὅτι: Sullam consulem de reditu eius legem ferentem ex composito tr. pl. C. Herennius prohibuerat. (Sall. παρὰ Γελλίῳ X, 20, 10). Κατὰ ταῦτα ἡ intercessio τ. ἔ. ἡ καθολικὴ δημαρχικὴ ἔνστασις καὶ τὸ auxilium ἦσαν ἐν τοῖς τοῦ Κικέρωνος χρόνοις ὅροι ἐντελῶς συνώνυμοι.

Οὕτω διὰ τῆς προκειμένης περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς καθολικῆς δημαρχικῆς ἐνστάσεως θεωρίας λύεται ἅπασα ἡ ἀπορία τῶν ἀδυνατούντων νὰ συμβιβάσωσι πρὸς ἄλληλα τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος δύο χωρία.

Σ. Βασης

(1) Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη δὲν ἀποκλείει τὴν παραδοχὴν νόμου ἢ νόμων τινῶν τοῦ Σύλλα, δι' ὧν **κατ' ἐξαίρεσιν** ἀπηγορεύετο ἐν **ὡρισμέναις** περιστάσεσιν ἡ intercessio. Τοιαύτην *συγκεκριμένην* ἀπαγόρευσιν περιελάμβανε l. Cornelia, οὗ νόμου ὡς παραβάτης ἐδικάσθη ὁ L. Opimius «quod cum esset tr. pl. intercessisset contra legem Corneliam». Cic. Verr. I, 155.

ΚΟΣΚΥΛΜΑΤΙΑ

Περὶ διφορουμένων τινῶν ὡς πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν ὀνομάτων

Ζήτημα ἠγέρθη ἐπ᾽ ἐσχάτων παρ᾽ ἡμῖν, ἂν πρέπῃ νὰ γράφηται δι᾽ ἁπλοῦ ἢ διὰ διττοῦ *μμ* τὸ ὄνομα Σιμίας. Καὶ ὁ μὲν δυισχυρίσθη, ὅτι δι᾽ ἁπλοῦ *μ* ὀφείλει νὰ γράφηται ὑφ᾽ ἡμῶν, διότι τὸ διὰ διττοῦ *μμ* γραφόμενον εἶναι Αἰολικόν, ὁ δὲ ἀντεῖπεν ὅτι ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ φέρεται γεγραμμένον διὰ διττοῦ *μμ*. Ἀλλ᾽ ἂν μὴ παντάπασι σφάλλωμαι, διὰ τοιούτων δυισχυρισμῶν τὸ ζήτημα οὔτε ἐλύθη οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ λυθῇ. Διότι πρῶτον οἱ Αἰολεῖς τῆς Ἀσίας καὶ Θεσσαλίας ἀπήγγελλον διττὸν ὑγρὸν *λλ*, *ρρ*, ἢ διττὸν ἔρρινον *μμ*, *νν*, ἐν ἐκείναις μόναις ταῖς λέξεσιν, ἐν αἷς, καθ᾽ ἃ ἡ ἐτυμολογία ἢ ὁ σχηματισμὸς αὐτῶν διδάσκει, ἐγένετο ἀφομοίωσις συριστικοῦ τινος φθόγγου, ἤτοι *σ*, *j*, F πρὸς τὸ ὑγρὸν ἢ ἔρρινον· πρβλ. ἐκτεν-σα - ἔκτεννα, ἐνεμ-σα - ἔνεμμα, ἐστελ-σα - ἔστελλα, μηνσες-μῆννες, ἐτερ-σατο - ἐτέρρατο, χερσόμακτρα, χερρόμακτρα, φαFεσ-νος - φάεννος (καὶ Θεσσαλιστὶ Φαεννός), ἀσμε-ἄμμε (καὶ Θεσσ. ἀμμέ), ἐσμι-ἔμμι (καὶ Θεσσ. ἐμμί), κτέν-jω-κτέννω, ὀφέλ-jω-ὀφέλλω, ἀγέρjω-ἀγέρρω, ξέν-Fος-ξέννος, γόνFα-γόννα, πέρFας-πέρρας κτλ.· πρβλ. Richard Meister Ἑλλ. Διαλ. Α′ 137 κέξ. καὶ O. Hoffmann Ἑλλ. Διαλ. Β′ 479 κέξ. Περὶ τῆς λέξεως δὲ σιμὸς ἀγνοοῦμεν μὲν πῶς ἐξεφέρετο ὑπὸ τῶν Αἰολέων, διότι οὔτε ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν οὔτε ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν καὶ Λεξικογράφων οὔτε ὑπὸ τῶν ἀποσπασμάτων τῶν Αἰολέων ποιητῶν διδασκόμεθά τι περὶ αὐτῆς, καθ᾽ ὅσον τοὐλάχιστον ἐγὼ ἠξεύρω, ἀλλ᾽ ὅμως λόγοι φωνητικοὶ πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι δὲν ἐξεφέρετο μετὰ

διττοῦ συμφώνου. Διότι ὑποτεθείσθω τοὐναντίον ὅτι ἐλέγετο σιμμος, τότε ἀνάγκη ἀπαραίτητος ἐπιβάλλει ἡμῖν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι καὶ ἐν τούτῳ πάντως θὰ ἔγινεν ἀφομοίωσις συριστικοῦ τινος πρὸς τὸ μ, τ.ἔ. ὅτι προῆλθεν ἢ ἔκ τινος σισμος ἢ σιμσος ἢ ἔκ τινος σιμ-jος ἢ ἔκ τινος σιμ-Fος. Ἐπειδὴ τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως ἀγνοεῖται, οὐδὲν τῶν προϋποτιθεμένων τούτων δύναται κατ' ἀρχήν, ἐκ τῶν προτέρων, νὰ νομισθῇ ἀπόβλητον, ἀνάγκη ἄρα διὰ τῶν φωνητικῶν νόμων αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ν' ἀποδειχθῇ τὸ ἀδύνατον αὐτῶν. Καὶ ἀληθῶς ἀποδείκνυται εὐκόλως δι' αὐτῶν ὅτι οὔτε ἐκ τοῦ σισμος ἢ σιμσος οὔτε ἐκ τοῦ σιμjος οὔτε ἐκ τοῦ σιμFος ἦτο δυνατὸν νὰ παράγηται ἡ λέξις σιμός. Διότι ἂν ἐκ τοῦ σισμος ἢ σιμσος ἔδει νὰ εἶναι παρ' Ὁμήρῳ καὶ παρ' Ἀττικοῖς τὸ ι τοῦ τε σιμὸς καὶ τῶν παραγώγων αὐτοῦ ἀείποτε μακρόν, ὅπερ δὲν ἀληθεύει· πρβλ. ισμερος-ἴμμερος-ἵμερος, τιλ-σαι-τίλλαι-τῖλαι, χρισ-μα-χρῖμα, κριν-σαι-κρῖναι, ἀσμε-ἄμμε-ἁμέ-ἡμέες, σελασ-να-σελάννα-σελᾶνα-σελήνη κττ., ἀλλ' ὅμως σῑμός, Σῖμος, Σῑμίων κτλ. καὶ παρ' αὐτὰ Σῐ́μων, Σῐμωνίδης, Σῐμόεις (πρβλ. Ὁμ. Ε 774 Σῐμόεις καὶ Ε 777 καὶ Ζ, 4 καὶ Μ 23 κλπ. Σῐ́μων δὲ παρ' Ἀριστοφάνει Νεφέλαις 351, 399 καὶ Ἱππεῦσι 242, Σῐμωνίδη, Θεόγνιδος στ. 461)· ἂν δ' ἐκ τοῦ σιμjος, ὤφειλε νὰ γίνῃ *σῖνος, ὅπως ἐκ τοῦ κομ-ιος τὸ κον-ιος-κοινός, ἐκ τοῦ βαμ-ιω-βαν-ιω-βαίνω, πρβλ. Brugmann Grundriss § 639. Καὶ ἂν τέλος ἐκ τοῦ σιμ-Fος, ἔδει νὰ λέγηται σῐμός μὲν παρ' Ὁμήρῳ, ἀλλὰ σῑμός παρ' Ἀττικοῖς, πρβλ. ἀνύω-ανFω-ἄνω Ὁμ. καὶ ἄνω Ἀττικόν, φθανFω-φθᾰ́νω-φθᾱ́νω, πρβλ. Felix Solmsen ἐν Περιοδικῷ τοῦ Kuhn ΚΘ', 69. Κατ' αὐτὰ τὸ σιμὸς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ προέλθει ἔκ τινος συνδυασμοῦ τοῦ μ καί τινος συριστικοῦ φθόγγου οὐδ' ἐξ ἀφομοιώσεως καὶ ἀντεκτάσεως, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἀρχαιόθεν καὶ τὸ μ ἦτο ἁπλοῦν καὶ τὸ ι μακρόν, παρ' ὃ κατὰ μετάπτωσιν ἠδύναντο νὰ λέγωνται καὶ τύποι μετὰ ι βραχέος· πρβλ. κρῖμα, κλῖμα, κλῖμαξ, πνῑ́γω κτλ. καὶ κριτός, κρίσις, κριτής, κλίσις, κλισία, ἐπνῐ́γην, πῑ́νω-πῐ́ομαι-πῖθι ἀλλ' ἔπῐον, τῐ́νω ἀλλὰ τίσις κτλ.

Ἀλλ' ἡ γνώμη ὅτι τὸ Σιμμίας ἦτο τῶν Αἰολέων, τὸ δὲ Σιμίας τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἐλέγχεται ἀνακριβὴς καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς

τὸ Σιμμίας ἀναγινώσκεται παρὰ τὸ Σιμίας καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐν Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς, ἔνθα ἡ διὰ τοῦ μμ γραφὴ θὰ εἶχε λόγον, ἀλλὰ καὶ ἐν Βοιωτικαῖς, ἔνθα ἡ φωνητικὴ τῶν Αἰολέων οὐδεμίαν ἔχει χώραν· πρβ. Cauer Delectus[2] 352 ἐκ Θηβῶν Σιμμίας παρὰ τὸ Σιμώνιος αὐτόθι· καὶ Σιμμίας Σιμμίαιος αὐτ. 395 ἐκ Φαρσάλων, ἀλλὰ καὶ Σίμουν, Σιμίουν, Σῖμος, Σίμειος ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ· καὶ ἐκ Κραννῶνος 409, Σιμίαιος,Σιμίας καὶ παρ' αὐτὰ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ Σιμμιούνειος, Σιμμίας, Σίμμειος (δὶς) κτλ. Δὲν δύναται δέ τις νὰ δισχυρισθῇ ὅτι ἀπηγγέλλετο μὲν ἀείποτε διττὸν σύμφωνον, ἀλλ' ἐγράφετο πολλάκις μόνον τὸ ἕτερον, καθὼς ὄντως ἐν παλαιοτέροις χρόνοις ἐγίνετο. Διότι ἀπὸ τοῦ Δ΄ αἰῶνος κέξ., ἐν τοῖς χρόνοις δηλ. τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, τὰ ἐτυμολογικὸν λόγον ἔχοντα διττὰ γράφονται καθόλου εἰπεῖν κανονικῶς, οὐδ' ἐπιτρέπεται τοιαύτη αὐθαιρεσία ἐν αὐτοῖς οἷον ἄλλος καὶ ἄλος, ἵππος καὶ ἵπος, στέλλω καὶ στέλω κτλ. κτλ.

Ὅπως δ' αἱ ἐπιγραφαὶ οὕτως οὐδὲ τὰ χειρόγραφα βοηθοῦσιν ἡμῖν, διότι ἐν ἄλλοις μέν, λ. χ. ἐν τοῖς τοῦ Ξενοφῶντος, Πλάτωνος, Λουκιανοῦ φέρεται Σιμμίας Σιμμίχη (ἐντεῦθεν καὶ ὁ Stallbaum ἐξέδωκε Σιμμίας παρὰ Πλάτωνι καθ' ἃ καὶ ὁ ἐκδότης τῆς Ἀνθολογίας ἐποίησεν), ἐν ἄλλοις δὲ πάλιν Σιμίας κτλ.· καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐκ τοῦ σιμὸς ἔτυμον τῶν λέξεων τούτων εἶναι προφανές, ὁ Dindorf καὶ ὁ Meineke γράφουσι Σιμίας Σιμίχη παρὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν χειρογράφων. Αὐτόδηλον δ' ὅμως ὅτι οὔτε τοῦ Stallbaum καὶ τοῦ ἐκδότου τῆς Ἀνθολογίας ἡ διὰ διττοῦ μμ οὔτε ἡ τοῦ Dindorf καὶ Meineke δι' ἁπλοῦ μ γραφὴ ἀποδεικνύει ἀληθῶς τι.

Ἀλλ' ἀφοῦ οὔτε ἐτυμολογικῶς καὶ διαλεκτικῶς ἑρμηνεύεται οὔτε ὑπὸ τῆς παραδόσεως τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν χειρογράφων καθορίζεται τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας, τοῦτο φαίνεται ὅλως ἄλυτον καὶ ἄπελπι. Καὶ ὅμως ἄν τις ἐπιστήσῃ τὸν νοῦν ἀκριβέστερον ἐπὶ τὸ πρᾶγμα καὶ μετ' ἐπιμελείας φυλοκρινήσῃ τὰ φαινόμενα, εὑρίσκει ὅτι ἐν τῇ φαινομένῃ κατὰ πρῶτον ἀκολασίᾳ καὶ ἀνωμαλίᾳ ταύτῃ ἐπικρατεῖ ἀληθῶς τάξις καὶ νόμος. Οὕτω λ. χ. παρατηρεῖται ὅτι τὰ κύρια Σιμαίθα, Σιμάριστος, Σιμάνδρης, Σιμόεις, Σιμωνίδης καὶ πρὸ πάντων τὰ οὐχὶ κύρια σιμός, σιμότης, σιμοῦν, σιμοειδὲς κτλ. οὐδέποτε ἐκφέρονται οὔτε ἐν ἐπιγραφαῖς οὔτε ἐν χει-

ρογράφοις μετὰ διπλοῦ *μμ*, τὸ κακὸν ἄρα ἔχει τοὺς νόμους του, ἤτοι εἶναι περιωρισμένον ἔν τισι τύποις οἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς κύρια ὀνόματα ἀνθρώπων. Ἀνάγκη ἄρα ἡ δίπλωσις τοῦ *μμ* νὰ συνάπτηται στενῶς μετὰ τῆς χρήσεως ταύτης καὶ ἐν ταύτῃ νὰ ἔχῃ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν αὐτῆς. Ἀκριβέστερον ἐξετάζων τις τὰ κύρια ὀνόματα ταῦτα παρατηρεῖ ὅτι ἐν μὲν τοῖς πληρεστέροις Σιμαίθα, Σιμάριστος, Σιμάνδρης καὶ τοῖς τοιούτοις οὐδέποτε ἐμφανίζεται ἡ δίπλωσις, ἐν δὲ τοῖς βραχυτέροις Σῖμος, Σίμη, Σιμίας, Σιμύλος Σιμίχη, Σίμιχος, Σιμιχίδας κτλ. ἐμφανίζεται· ὥστε ἂν εὑρεθῇ ἡ σχέσις τῶν πληρεστέρων πρὸς τὰ βραχύτερα, αὕτη θὰ δώσῃ τὸν λόγον τῆς διπλώσεως. Ἀλλὰ τὴν σχέσιν ταύτην τῶν πληρεστέρων κυρίων ὀνομάτων καθόλου πρὸς τὰ βραχύτερα παρετήρησαν ἤδη οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοί, εἰπόντες ὅτι τὰ βραχύτερα εἶναι ὑποκορισμοὶ τῶν ἄλλων· πρβλ. Ἡρῳδιανοῦ Β′ 859, 6 «Ἔστι γὰρ ὑποκοριστικὰ εἰς *-ων*, οἷον Βακχυλίδης-Βάκχων, Σιμωνίδης-Σίμων, Σικελίδης-Σίκων, Λακεδαιμόνιος-Λάκων, Μιτυληναῖος-Μίτων, πίθηκος-πίθων, δραπέτης-δράπων» καὶ αὐτ. 19 «Καὶ εἰς *-ις* βαρύτονα ὡς Παρθένιος-Πάρθις, Χαλδαῖος-Χάλδις, Ἀμφιάραος-Ἄμφις, Ἰφιάνασσα-Ἶφις . . . Καὶ εἰς *-υλλος*, Ἡρακλῆς-Ἥρυλλος, Θρασυκλῆς - Θράσυλλος, Βαθυκλῆς - Βάθυλλος, Ἀριστοκλῆς-Ἀρίστυλλος». Καὶ Β′ 205, 16 «Ἄμφις: τοῦτο οὐ συγκοπή, ἀλλὰ μετασχηματισμός· ἀπὸ γὰρ τοῦ Ἀμφιάραος Ἄμφις». Καὶ Α′ 347, 20 «Τὰ τοιαῦτα ὑποκοριστικὰ θέλει φυλάττειν τὸ σύμφωνον τῆς δευτέρας συλλαβῆς τῶν ἰδίων πρωτοτύπων, οἷον Ὑψιπύλη-Ὑψώ, Εἰδοθέα-Εἰδώ, . . Δωδὼ οὕτως ἐλέγετο Δωδώνη . . .». Πρβλ. καὶ Bekker Ἀνεκδ. Β′ 856 κἑξ.

Κατὰ τὴν ὀρθὴν ἄρα τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν διδασκαλίαν ταύτην τὰ βραχύτερα εἶναι ὑποκοριστικοὶ μετασχηματισμοὶ τῶν πληρεστέρων. Τὴν δὲ διδασκαλίαν ταύτην τῶν Ἑλλήνων Γραμματικῶν ἐπεξέτεινεν ὁ πολὺς August Fick καὶ ἐπὶ τὰς ἄλλας συγγενεῖς γλώσσας ἐν τῷ δοκίμῳ αὐτοῦ βιβλίῳ Die Griechischen Personennamen. Καθ᾽ ὃν ἄρα τρόπον ἡμεῖς λέγομεν σήμερον Γεώργι(ο)ς-Γεώργος-Γῶγος-Γεωργῆς-Γεωργούλλις-Γεωργούλλας-Γεωργιλλᾶς-Γεωργάκις κτλ., Κωνσταντῖνος-Κώστας-Κωστῆς-Κῶτσος-Ντῖνος-Ντίνας-Ντινούλλις-Κωστάκις κτλ., Δημή-

τρι(ο)ς-Δῆμος-Μῆτρος-Μῆτσος, Νικόλα(ο)ς-Νικολῆς-Νῖκος-Νικήτας-Κοκόλης-Κοκὸς-Κόλας-Κόλιας-Κολέττης, Ἀναστάσι(ο)ς-Τάσος-Τασιούλλις-Σιούλλις-Ἀνέστης-Ἀνάστος-Τατσέλλος, Στέφανος-Στέφος-Στεφίκος-Στεφανῆς, Παναγιώτης-Πάνος-Πανούσης-Πανοῦσος-Πανοῦτσος-Νοῦτσος, Ἐμμανουὴλ-Μανουὴλ-Μανόλης-Μάνος-Μανοῦσος-Μανούσης κτλ. Οὕτως ἐποίουν καὶ οἱ παλαιοὶ ὑποκορίζοντες ἐν τῇ κλητικῇ κατὰ πρῶτον τὰ ὀνόματα (τῶν τέκνων ἢ καὶ ἄλλων οἰκείων) καὶ ἐκ τῆς κλητικῆς πλάττοντες ἔπειτα τὴν ὀνομαστικὴν καὶ τὰς ἄλλας πτώσεις (πρβλ. H. Zimmer ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn τόμ. ΛΒ' σελ. 194-7)· ἔπειτα δὲ τούτου μὲν ἐπεκράτει οὗτος ὁ τύπος, ἐκείνου δὲ ὁ ἕτερος, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν ὁ μὲν λέγεται Μάνος, ὁ δὲ Μανόλης, ὁ δὲ Μανοῦσος κτλ., ὁ μὲν Νῖκος, ὁ δὲ Νικολῆς, ὁ δὲ Κόλας, ὁ μὲν Ἀνέστης, ὁ δὲ Τάσος κτλ., καὶ ὅπως ἐν χρόνοις, ἐν οἷς τὸ ὑπογράφεσθαι δὲν ἦτο πολὺ σύνηθες, φυσικώτατον ἦτο νὰ συμβαίνῃ. Ὅτι δ' ὅμως καὶ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ὠνομάζετο καὶ διὰ τοῦ πληρεστέρου καὶ διὰ τοῦ ὑποκοριστικοῦ ὀνόματος, τοῦτο παρετήρησε καὶ διὰ παραδειγμάτων ἀπέδειξε πρῶτος μὲν ὁ Fick, ἔνθα ἀνωτέρω σελ. ξϐ', ἤτοι Ἀμύνανδρος καὶ Ἀμυνᾶς, Κτησικλῆς καὶ Κτησίας, Ζεύξιππος καὶ Ζεῦξις, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλοι, λ. χ. ὁ Meister ἐν ταῖς Συμβολαῖς τοῦ Bezzenberger Τομ. Ιϛ' σελ. 173 καὶ ἑξῆς, Κλεομένης-Κλέομις (καὶ παρ' Ἰσοκράτει Κλέομμις), Μενέστρατος-Μενέστας, Δημόφιλος-Δημοφῶν, Ἰσμηνίας-Ἰσμήνιχος, Ἀνδρώνικος-Ἄνδρικος κλπ. (πρβλ. καὶ W. Schulze ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn τόμ. ΛΒ' σελ. 158 σημ.). Οὕτω δ' ἐννοεῖται ὁ σχηματισμὸς ὀνομάτων οἷον Ἅγνων, Ἀγάθων, Μάρων, Ἄκρων κλπ., ἅτινα φαίνονται μὲν ὅμοια ταῖς μετοχαῖς, εἶναι δ' ὅμως ἀλλότρια τούτων, ἀφοῦ οὐδ' ὑπάρχουσιν ἀληθῶς τοιαῦται μετοχαί.

Ἐν τοῖς ὑποκοριστικοῖς δὲ τούτοις ὀνόμασι συνέβαινεν ἐνίοτε καὶ διπλασιασμὸς συμφώνου τινός, καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Γερμανικῇ καὶ Κελτικῇ καὶ Λατινικῇ γλώσσῃ, καθ' ἃ ἤδη ἄλλοι τε καὶ μάλιστα ὁ Zimmer ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τομ. ΛΒ' σελ 172 κἑξ. ἐδίδαξαν· πρβλ. τὰ ἡμέτερα Λέλα, Φωφώ, Κούλα-Κουκούλα, Φιφή, Κική, Μπάμπης, Νιόνιος κτλ. Διὰ τοῦτο οὐ μόνον τὸ Σιμίας, Σῖμος, Σιμύλος, Σιμίχη κττ.

εὑρίσκονται καὶ μετὰ ἑνὸς καὶ μετὰ δύο μμ γεγραμμένα (καὶ ταῦτα ἐν ἐπιγραφαῖς καθαραῖς τοιαύτης αὐθαιρεσίας), ἀλλὰ καὶ ἄλλα πάμπολλα, πάντα δ᾽ ὅμως ὑποκοριστικά. Πρβλ. Cauer[2] 362 Ἀγαθθώ, Ἀριστοκκώ, Ἀφθοννώ, Δαλικκώ, Καλοννώ, Ξενοκκώ, Ξεννώ, Παρθεννώ, Φιλλώ, Φιλοττίς, πάντα ἐκ Τανάγρας καὶ Ἁλιάρτου, 331 Ἐροττὶς ἐκ Κορωνείας, 357 Γοθθίδας ἐκ Θηβῶν· παρὰ δὲ Bechtel Ἰων. Ἐπιγρ. ἀριθ. 19 σελ. 14 κέξ. ἐκ Στύρων Κεφαλλίων, Κόννος, Πολλυξίδης ἐκ πρωτοτύπου Πόλλυξος ἀντὶ Πολύξενος, σελ. 52 Κρίττιος, Φίλλιος, ἀριθ. 77 Μύλλου, ἀριθ. 104, 15 Σανίωνος καὶ αὐτ. 24 καὶ 25 Σαννίωνος, ἀριθ. 115 καὶ 221, 5 Μιννίων, 174 Ἀννίκω (γεν. τοῦ Ἀννίκης = Ἀνίκητος) καὶ ἐκ νομίσματος αὐτόθι Ἀννίκα, ἀριθ. 240 Μικιννῶ (γεν.). Ἐν τῷ περὶ Ἐπιδαύρου βιβλίῳ τοῦ φίλου κ. Π. Καββαδίου ἀναγινώσκεται ὑπ᾽ ἀριθ. 112 Καλλώ, 234, 33 Πολλιάδας, 243 Φίλλος, 234, 61 Ἀγασίλλου καὶ 85 Ἀγασίλλας, ἐνῷ ἐν 241, 10 Νικασίλας καὶ 242, 139 Ἀναξίλας· Φιλλίαυ ἐξ Ἀρκαδίας, Hoffmann Ἑλλ. Διαλλ. Α΄ 217. Ὁ Prellwitz ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ De Dialecto Thessal. σελ. 34-5 ἀναγράφει Βερέκκας (= Βερένικος = Φερένικος), Φιλόκκας (ἐκ Λαμίας = Φιλοκράτης κατὰ τὸν Fick ἐν ταῖς Συμβολαῖς τοῦ Bezzenberger ϛ΄ 318), Ἀνδρόκκας (Δωδωναῖος), Χάββειος (ἐκ Θεσσαλίας), ὁμοίως Ἄσσας Ἀσσαῖος παρὰ τὸ Ἄσανδρος, Ἀγάσσας, Ἀμείσσας, Νικάσσας, Μέννεις, Μεννέας, Μύλλειος, Ἐχέμμαιος, Σκόλλειος, Πέταλλις, Δαμμάτρειος, Πανάμμος· (περὶ τοῦ διπλοῦ μμ τοῦ ἐν τοῖς ὀνόμασι Πανάμμος, Σίμμος, Σιμμίας, Δαμμάτρειος τῆς μεγάλης ἐπιγραφῆς τῆς Λαρίσης ἀπαντῶντος ἀποφαίνεται ὁ Fick ἐν ταῖς Συμβολαῖς τοῦ Bezzenberger τόμ. Ζ΄ σελ. 284 ὅτι ταῦτα εὑρίσκονται καὶ ἐν ἄλλαις διαλέκτοις οὕτω γεγραμμένα). Αὐτόθι ἀναφέρει ὁ Prellwitz καὶ ἐτυμολογίαν ἣν ὁ μακαρίτης Κούρτιος προήνεγκε τοῦ Περδίκκας ὡς ἔκ τινος Περι-δικ-ης καὶ δὴ = dictator. Καὶ ὁ Fick ἐν Ἰλιάδος ἐκδόσει, σελ. 561 ἡρμήνευσε τὸ Ἀχιλλεὺς ἐκ τοῦ Ἀχίλυκος. Ἔτι τολμηρότερον εἰκάζει ὁ Baunack ἐν Studien Α΄ σελ. 56-64 ὅτι τὸ Ψαπφώ (ὅθεν κατ᾽ ἀνομοίωσιν Σαπφὼ) προῆλθεν ἐκ τοῦ Ψαλε-φίλα ἢ Ψαλλεφίλα, παραβάλλων πρὸς τὸ Συρακὼ (παρ᾽ Ἐπιχάρμῳ) ἀντὶ Συράκουσαι, Μεγακλώ, Χαρικλώ, Μελιξώ,

Ἀμφιρώ. Αὐτόθι παρέθηκεν ὁ Baunack καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα παραδείγματα, λ. χ. πλὴν τινων ἀναγραφέντων ἤδη ἀνωτέρω, καὶ τάδε, Κλεοθθίς, Δικκώ, Ἀθανίκκει, Διόκκεος, Ἰννώ, Μελαννεύς, Νεοττίς, Ἐμπεδοττίς, Ζωΐττα, Βίοττος, Φιλόττας, Βίττος, Βιττίς, Νικοττώ, Πολύδδαλος κτλ., ἐν δὲ σελ. 18 κἑξ. ἑρμηνεύων τὸ ὄνομα *Πετταλία - Πετθαλία - Φετταλία - Θετταλία ἐκ τοῦ πέτταρες (= τέτταρες, διὰ τὴν εἰς τετράδας διαίρεσιν τῆς χώρας, ἤτοι εἰς Θεσσαλιῶτιδα, Φθιῶτιδα, Πελασγιῶτιδα καὶ Ἱστιαιῶτιδα) παραβάλλει τὸ Ἀθῆναι - Ἀττὶς (- Ἀττικὴ) - Ἀτθὶς (1) καὶ Πιτύας - Πίτυλος - Πιτάνη - Πιτανὸς, Πίττας - Πίτταλος - Πιττακός, Πιτθεὺς - Πιτθίς - Πιτθὸς - Πιτθώ, Πίθων - Πιθούνειος καὶ Πλάτων - Πλατθίς - Πλατθίον - Πλαθαίνη.

Καθ' ὃν δὲ τρόπον τὰ κύρια ὀνόματα προσώπων οὕτω καὶ τὰ προσηγορικὰ τὰ προσώπων δηλωτικὰ συγκόπτονται καὶ διπλασιάζουσι τὰ σύμφωνα· πρβλ. πατὴρ - πάτερ - πάππα - πάππος - ἄππας (Μακεδονικὸν) - ἀπφῦς - ἀπφᾶς - ἀπφὰ - ἀπφία - ἀπφίδιον - ἀπφάριον (2) καὶ τέττα καὶ ἄττα καὶ σήμερον τατά, μήτηρ - μῆτερ, μάμμα - μάμμη - μαμμία, τιθήνη - τίτθη - τιτθίον - τιτθὸς - τιτθεύω κτλ.

Ἐν τούτοις διπλασιάζονται, ὡς βλέπει ἕκαστος, πάντα τὰ σύμφωνα, ἤτοι *θθ* Ἀγαθθώ, Κλεοθθίς, *κκ* Ξενοκκώ, Δικκώ, Θεοκκώ, *λλ* Φίλλος, Φιλλώ, Πολλυξίδης, *μμ* Κλέομμις, Σιμμίας, *νν* Ἀφθοννώ, Ἀννίκης, Ξεννώ, Σαννίων, *ππ* πάππα, *σσ* Ἀσσαῖος Ἄσσας, Νικάσσας, *ττ* Βιττώ, Πιττακὸς κτλ. Ἔν τισι μετὰ τὴν δίπλωσιν ἐπέρχεται τῶν

(1) Ὅτι τὸ ἔτυμον τοῦ Ἀτθὶς - Ἀτθικὸς (ἐν Ἐπιδαύρῳ Καββαδίου ἀρ. 242,13) - Ἀττικὸς πιθανῶς οὕτως ἔχει, δῆλον καὶ ἐντεῦθεν ὅτι τὸ μὲν Ἀθῆναι - Ἀθήνη - Ἀθηναῖοι ἀπαντᾷ ἤδη παρ' Ὁμήρῳ, τὸ δὲ Ἀττικὸς πρῶτον παρὰ Σόλωνι καὶ τὸ Ἀτθὶς οὐχὶ πρὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ Εὐριπίδου. Θὰ ἐλέχθη ἄρα ὑποκοριστικῶς ἡ Ἀθηναία (γυνὴ ἢ χώρα) Ἀττικὴ - Ἀτθίς, ὅπως ὁ Ἐπίχαρμος μετεσχημάτισε τὰς Συρακούσας εἰς Συρακώ, καὶ ὅπως ἀνωτέρω εἴδομεν τὸ Φιλοχάρης ἢ Φιλοκλῆς ἤ τι τοιοῦτον γενόμενον ἁπλούστατα Φίλλος, Φιλλίας, τὴν Ἀγαθονίκην ἤ τοιοῦτόν τι Ἀγαθθώ, τὸν Ἀνίκητον Ἀννίκην κτλ. Ὁμοίως ἑρμηνευτέον καὶ τὸ μακρὸν φωνῆεν ἐν τῷ Καλλῖνος, Πασῖνος κττ.

(2) Καὶ ἐκ τῆς ἀναγραφῆς τῶν εἰρημένων τύπων καὶ ἐκ τῆς καθόλου ἐπισκοπήσεως τοῦ ζητήματος δῆλον γίνεται, ὅτι ἡ συνήθης γραφὴ παπᾶς ἀντὶ τοῦ παππᾶς δὲν εἶναι ὀρθή.

διττῶν δασέων καὶ ψιλῶν ἀνομοίωσις, πρβλ. *Ψαφφὼ-Ψαπφώ, Ἀθηναία-Ἀτθὶς-Ἀτθική, πάππα-ἀπφῦς, Βάχχος-Βάκχος.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ διπλασιασμὸς τοῦ συμφώνου ἐν τούτοις δὲν εἶχε φωνητικὴν αἰτίαν (ὅπως λ. χ. ἄλj-ος-ἄλλος, στέλ-jω-στέλλω, ἐμμένω, συλλαμβάνω κτλ.), ἀλλ' ἁπλῶς ψυχολογικήν, τ.ἔ. τὴν τάσιν, ἵνα ἡ ἀπολειπομένη ὡς χαρακτηριστικὴ συλλαβὴ γίνηται αἰσθητὴ καὶ ἐξαίρηται κατὰ τὸ δυνατὸν (πρβλ. Μπάμπης, Νιόνιος, Φωφὼ = Φωτεινὴ ἢ Ἀφροδίτη κτλ.), διὰ ταῦτα οὔτε πανταχοῦ καὶ ὑπὸ πάντων ὁμοίως ἐδιπλασιάζοντο οὔτε οὕτω σταθερὰ ἦσαν, ὅπως λ. χ. ὅπου ἐτυμολογικὸν εἶχον λόγον, οὔτε ἴσως ὁμοιότατα τοῖς ἀρχαιόθεν παραδεδομένοις διττοῖς ἀπηγγέλλοντο· ἐντεῦθεν καὶ ἐν αἷς χώραις τὸ διπλοῦν *ττ* δὲν ἀπηγγέλλετο ἀντὶ τοῦ *σσ*, λ. χ. ἐν Αἰολίδι τῆς Ἀσίας, ἐλέγετο Πίττακος, καὶ τὰ συμπλέγματα *θθ*, *φφ*, κττ. ἀνεκτὰ ἐν τούτοις ἐνομίζοντο, πρβλ. Ἀγαθθώ, Σαφφώ, Κοπβίδαιος, Μέκγαο κτλ.

Διὰ τὴν διάφορον τούτων προφορὰν συμβαίνει ὥστε καὶ ἐν ταῖς ἐπιμελέστατα γεγραμμέναις ἐπιγραφαῖς τὰ μὲν ἄλλα τὰ ἐτυμολογικὸν λόγον ἔχοντα διττὰ σύμφωνα νὰ γράφωνται κανονικῶς πανταχοῦ, ταῦτα δὲ τὰ ὑποκοριστικὰ νὰ ποικίλλωσι, καθ' ἃ εἴδομεν. Ἐντεῦθεν ἐν ἄλλοις μὲν ἤτοι ἀπ' ἀρχῆς ἦτο ἢ τοὐλάχιστον ἔπειτα κατίσχυσε καὶ διεσώθη ἡμῖν μόνον τὸ δεδιπλασιασμένον, λ.χ. Ἀτθὶς Ἀττικός, ἐν ἄλλοις δὲ παρεδόθη μόνον τὸ μεθ' ἁπλοῦ συμφώνου, λ. χ. Σίμων, Δείνων, Δεινίας κτλ., ἐν ἄλλοις δὲ παρεδόθησαν ἀμφότεροι οἱ τύποι, λ. χ. Φίλλος-Φιλλίας-Φίλων, Ἀχιλλεὺς-Ἀχιλεύς, Πιττακὸς-Πιτθεὺς-Πίθων-Πιτάνη, Τρίκκα-Τρίκκη καὶ Τρίκη (ἐκ Τρικάρανον ἢ Τρικόλωνοι ἢ Τρίκλαρος ὅπως ὁ Prellwitz ἔνθα ἀνωτ. σελ. 35 σημ. εἰκάζει καὶ ὁ Schulze ἐν Quaestiones Epicae σελ. 80 σημ. 4 ἀσπάζεται), Σαπφὼ-Σαφφὼ-Σαφώ, Σιμμίας-Σιμμίχη καὶ Σιμίας-Σιμίχη, Μικκιάδης-Μικκίων-Μικκύλος καὶ Μικιάδης-Μικίων-Μικύλος-Μίκυθος κτλ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐγένετο δῆλον, α) ὅτι ἡ διὰ τοῦ διττοῦ *μμ* ἐκφορὰ τοῦ Σιμμίας-Σιμμίχη δὲν ἦτο τῶν Αἰολέων ἀλλὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων, β) ὅτι δὲν συμβαίνει ἡ δίπλωσις αὕτη ἐν μόνῃ τῇ λέξει ταύτῃ ἀλλὰ καθόλου ἐν τοῖς ὑποκοριστικοῖς μετασχηματισμοῖς τῶν κυρίων ὀνομάτων, γ) ὅτι διὰ τὴν οὐκ ἐτυμολογικὴν ἀλλὰ ψυχολογικὴν γένεσιν τῶν διπλῶν συμφώνων ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα νὰ καταδικά-

ζωμεν ἀποβλέποντες εἰς μόνην τὴν πρωτότυπον λέξιν ἐξ ἧς ταῦτα ἐσχηματίσθησαν, τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην αὐτῶν γραφήν, ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ἐξετάζωμεν περὶ ἑνὸς ἑκάστου ἀνθρώπου ἰδίᾳ πῶς οὗτος ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐπιγραφῶν, τῶν χειρογράφων, τῶν Γραμματικῶν, τῶν Λεξικογράφων, ἐν μιᾷ λέξει κατὰ τὴν παράδοσιν νὰ ὀρθογραφῶμεν αὐτήν.

Περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ υ ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν τὸ *υ* ἀπηγγέλλετο κατὰ δύο τρόπους, ἤτοι κατόπιν μὲν τῶν χειλικῶν *π*, *β*, *φ*, *μ*, *ψ* καὶ τῶν ὑπερωικῶν καὶ οὐρανικῶν *κ*, *γ*, *χ*, *ξ* ὡς *u*, κατόπιν δὲ τῶν ὀδοντικῶν *τ*, *δ*, *θ*, τῶν ὑγρῶν *λ*, *ρ*, τοῦ *ν* καὶ τοῦ *σ* καὶ *ζ* ὡς iu. Τὴν αὐτὴν δὲ διττὴν προφορὰν τοῦ *υ* ἀπέδειξα πέρυσιν ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn τόμ. ΛΔ΄ σελ. 81 κἑξ. ὑπάρχουσαν καὶ ἐν τῇ νῦν Τσακωνικῇ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Λακωνικῇ διαλέκτῳ. Ὁρμηθεὶς δὲ τὸ μὲν ἐκ τῆς ὁμοιότητος ταύτης ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Λακωνικῇ, τὸ δὲ ἐκ τοῦ Κυπρίου ἐγι̯ὼ ἐγι̯ώνυ καὶ Καρπαθίου ἐγιὼ (πάντως διὰ τὸ σι̯οὺ ἀντὶ σοὺ = σὺ) ᾔκασα ὅτι ἡ διττὴ αὕτη προφορὰ τοῦ *υ* ἦτο πολὺ ἀρχαιοτέρα τοῦ Ε΄ αἰῶνος π. Χ., ἀνερχομένη πιθανῶς εἰς τοὺς πρὸ τῆς διασπορᾶς τῶν Δωριέων χρόνους, ἦν δὲ κοινὴ πᾶσι τοῖς Δωριεῦσιν. Ἂν ἡ εἰκασία αὕτη ἐπιτυγχάνῃ τοῦ ἀληθοῦς ἢ μή, θὰ διδάξῃ ὁ μέλλων χρόνος.

Περὶ δὲ τῆς ἐν τῇ Ἀττικῇ προφορᾶς αὐτοῦ οἱ ἐρευνηταὶ πάντες ὁμολογοῦσιν ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν ἦτο ὁμοία τῇ Λατινικῇ καὶ τῇ τῶν ἄλλων συγγενῶν γλωσσῶν, ἤτοι u, ἔπειτα δ' ὅμως ἐλεπτύνθη γενομένη ὁμοία τῷ Γαλλικῷ u ἢ τῷ Γερμανικῷ ü. Περὶ μόνου δὲ τοῦ χρόνου τῆς παθήσεως ταύτης διαφωνοῦσιν, ἄλλοι παλαιότερον καὶ ἄλλοι νεώτερον ταύτην τιθέντες. Οὕτω λ. χ. ὁ καθηγητὴς von Wilamowitz-Möllendorf ἐν Φιλολογικαῖς Ἐρεύναις τόμ. Ζ΄ σελ. 288 σημ. εἰκάζει α΄) ὅτι ἡ τροπὴ αὕτη ἐν τῇ Ἀττικῇ πιθανῶς δὲν εἶναι πα-

λαιοτέρα τοῦ Ε′ αἰῶνος π. Χ. Αἰτιολογεῖ δὲ τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην λέγων ὅτι, ἂν τὸ *υ* ἀπηγγέλλετο ὡς ü, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραληφθῇ τοῦτο, ἵνα συνημμένον μετὰ τοῦ *ο* παραστήσῃ τὸν ἐκ τοῦ *ο* διὰ κωφώσεως προελθόντα φθόγγον u· β′) ὅτι ἐκ τῆς Ἀττικῆς διεδόθη διὰ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα. Τὴν δοξασίαν δὲ ταύτην τοῦ κ. Möllendorf ἀσπάζεται, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ κ. Larfeld ὁ συγγράψας τὴν Ἐπιγραφικὴν ἐν τῷ Handbuch τοῦ I. v. Müller τόμ. Α′ σελ. 502 σημ., ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄλλως.

Διότι πρῶτον παρατηρῶ, ὅτι εὐλογώτερον, φαίνεταί μοι, δύναταί τις νὰ δισχυρισθῇ τὸ ἐναντίον τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Möllendorf λεγομένου. Ἤτοι ἂν τὸ Υ ἔσωζε κατὰ τὸν Ε′ αἰῶνα τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ προφορὰν ὡς u, οὐδεὶς θὰ ἐνόμιζεν ἀναγκαῖον νὰ συνάψῃ αὐτὸ μετὰ τοῦ *ο* εἰς δήλωσιν τοῦ u. Ἀκριβῶς μάλιστα ἡ σύναψις αὐτοῦ μετὰ τοῦ *ο* εἰς παράστασιν τοῦ u, ἐλέγχει περιφανῶς ὅτι δὲν ἀπηγγέλλετο τότε πλέον ὡς u, ἀλλ' ἄλλως. Ἂν ἄρα ἀπὸ τοῦ ἕκτου αἰῶνος ἤρξαντο νὰ γράφωσιν ἐν Ἀττικῇ *ου*, ὅπου ἀπήγγελλον u, λ. χ. ***Ἡρακλέους***, τοῦτο διδάσκει ὀφθαλμοφανῶς ὅτι τότε πλέον τὸ *υ* μόνον δὲν ἐκρίνετο ἱκανὸν νὰ παραστήσῃ τὸν φθόγγον u, πάντως διότι μετὰ τοῦ *υ* οἱ Ἀθηναῖοι συνῆπτον τότ' ἄλλον φθόγγον ἤτοι τὸν ü, οὐχὶ πλέον τὸν u, τ. ἔ. διότι ἡ προφορὰ τοῦ *υ* εἶχε μεταβληθῇ.

Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι ἀληθῶς εἰπεῖν, δὲν παρελήφθη τὸ *υ*, ἵνα συναφθὲν μετὰ τοῦ *ο* παραστήσῃ τὸν φθόγγον u. Τοιαύτη παραλαβὴ προϋποτίθησιν ἐργασίαν ἐκ προνοίας γενομένην, ἥτις ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ, τ. ἔ. δὲν ἠδύναντο ἐκεῖνοι νὰ σκεφθῶσιν ὅτι, ἐπειδὴ τὸ *υ* μόνον δὲν ἀρκεῖ εἰς παράστασιν τοῦ u, ἀνάγκη νὰ παραλάβωμεν καὶ τὸ *ο* καὶ συνάψαντες αὐτὰ εἰς *ου* δηλώσωμεν δι' αὐτῶν τὸν φθόγγον u· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἐτελέσθη ἄλλως, ἀφ' ἑαυτοῦ ὡς εἰπεῖν. Καθ' ὃν δηλαδὴ τρόπον ἡμεῖς γράφομεν μπάνιο ἐνῷ οἱ Ἰταλοὶ γράφουσι bagno, σενιάλο ἐνῷ οἱ Ἰταλοὶ segnale, κουνιάδος ἐνῷ οἱ Ἰταλοὶ cognato κλπ., δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ διότι ὁ τοιοῦτος ἔρρινος φθόγγος παρ' ἡμῖν μὲν ἐγεννήθη κατ' ἀρχὰς ἐκ τῆς κατὰ συνίζησιν προφορᾶς καὶ δὴ ἑνώσεως τοῦ ν μετὰ τοῦ ἑπομένου ι ἢ ε, ὥστε τὰ πρότερον *νι* ἢ *νε* γραφόμενα καὶ ἀπαγγελλόμενα νῦν γράφονται μὲν κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον ἀπαγγέλλονται δ' ἄλλως ἤτοι *νι*, *νε*, *ἐννεά*, *ἔννοια* κλπ.,

ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ ἀναλόγως ἐκ τοῦ ἀρχαίου συμπλέγματος gn. Ἐντεῦθεν δὲ γεννηθεὶς παρεστάθη, ὡς εἰκός, ἐκεῖ μὲν διὰ τῶν γραμμάτων ἐκείνων ὧν οἱ φθόγγοι κατήντησαν νὰ συγχωνευθῶσιν εἰς τὸν ἔρρινον τοῦτον φθόγγον, ἤτοι διὰ τοῦ gn, παρ' ἡμῖν δὲ ἀναλόγως διὰ τῶν νι ἢ νε, τῆς παλαιᾶς ὀρθογραφίας κατὰ τὸ ἑνὸν διατηρουμένης. Ὡσαύτως καὶ ἐν Ἀττικῇ τὸ πάλαι τὰ γράμματα *ου* παρίστων κατ' ἀρχὰς δίφθογγον ou, ἀλλὰ ταύτης σὺν τῷ χρόνῳ κατὰ μικρὸν μεταβαλλομένης καὶ γενομένης τέλος ἁπλοῦ φθόγγου u, τὰ γράμματα τὰ δηλοῦντα πρότερον τὴν δίφθογγον ou ἐδήλουν τώρα ἁπλοῦν u, ὥστε καθ' ὃν τρόπον ἐγράφετο τὸ βοῦς, οὔ, οὗτος, κοῦφος, Ξοῦθος, κρούω, Προκρούστης, ἀκόλουθος, σπουδή, Σούνιον, στροῦθος κτλ. πρότερον μὲν ἀπαγγελλόμενον βouς, ou κλπ. νῦν δὲ βuς, u κλπ., οὕτω διὰ τῶν αὐτῶν σημείων *ου* ἐγράφετο ἔκτοτε πᾶν u, ὁθενδήποτε καὶ ἂν ἤθελε προέλθει, λ. χ. ἐξ ἀντεκτάσεως λέγοντι-λέγονσι-λέγuσι, τὸνς καλὸς-τuς καλuς, ἐκ συναιρέσεως αἰδόος-αἰδuς, τείχεος-τείχuς κτλ., ὅπως καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ ἔννοια, ἐννεὰ γράφομεν καὶ μπάνιο κλπ. διὰ τοῦ νι τοῦ ἐκ τῆς ἱστορίας παρ' ἡμῖν καταστάντος δηλωτικοῦ τοῦ ἐρρίνου τούτου φθόγγου.

Πρὸς δὲ καὶ τόδε λεκτέον: ἂν τὸ *υ* ἔσῳζε τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ προφορὰν ὡς u κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα π. Χ., τότε οὐ μόνον ἡ χρῆσις τοῦ *κ* πρὸ τοῦ *υ* τούτου ἐν τῇ Ἀττικῇ ἀντὶ τοῦ ϙ μένει ἀνεξήγητος, διατί λ. χ. νὰ γράφηται Κύλον, Κυνόρτες κλπ. παρὰ τὸ ϙόραχς ϙο[υφαγόρας], Καλιϙόμε, γ(λ)αυϙόπιδι κλπ., ἀλλὰ καὶ ἀπορεῖται διατί τὸ ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε΄ αἰῶνος ἀποδεδειγμένως ἀναφυὲν κατ' ἀντέκτασιν ἢ συναίρεσιν νεώτερον u (Ἡρακλέους, Meisterhans, § 11, 20) δὲν ἠκολούθησε τῇ αὐτῇ ὁδῷ ἢ καὶ τὸ ἀρχαῖον u = υ. Ἂν δηλαδὴ ὅτε περὶ τὸ 500 π. Χ. τὸ νεογενὲς τοῦτο u (ἐκ τοῦ *ο* κατ' ἀντέκτασιν ἢ ἐκ συναιρέσεως τοῦ *e+o*, *o+e*, *o+o*) ἀνεπτύχθη, τὸ *υ* ἔσῳζεν ἔτι ἐν τῇ Ἀττικῇ τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ προφορὰν ὡς u, τότε ὤφειλε, καθ' ὃν τρόπον τὸ u (ἤτοι τὸ ἀρχαῖον *υ*) κατόπιν κατὰ τὴν δοξασίαν τοῦ κ. Möllendorf ἐλεπτύνθη εἰς ü, οὕτω καὶ τὸ ὅμοιον αὐτῷ ἤδη πρότερον καθεστηκὸς u (ἐκ τοῦ ο δι' ἀντέκτασιν ἢ τὸ ἐκ συναιρέσεως) νὰ λεπτυνθῇ ἐπίσης εἰς ü. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συνέβη, πάντως δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ διότι πολὺ πρὸ τοῦ 500 π. Χ. ὅτε τὸ ἐξ ἀντεκτάσεως καὶ συναιρέσεως u ἀνέκυψε, τὸ *υ* εἶχε

μεταβληθῇ καὶ ἀπὸ u εἶχε γίνει ü, διὸ οὐδέποτε συνέπεσον ἀλλήλοις, καὶ αἱ τύχαι ἑκατέρων διάφοροι, ἤτοι τοῦ μὲν ἀρχαίου u (ἤτοι τοῦ υ) καταστάντος ü καὶ τέλος i, τοῦ δὲ u (= ο δι' ἀντέκτασιν ἢ συναίρεσιν) ἀείποτε μέχρι σήμερον ἀλωβήτου παραμείναντος.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ φαίνεται ὅτι ἐν ἱκανῶς παλαιοῖς χρόνοις ἤτοι πρὸ τοῦ Ε' αἰῶνος ἐλεπτύνθη τὸ υ εἰς ü. Παρατηρεῖται δηλ. ὅτι κατόπιν τοῦ *υ* τὸ *εω* συναιρεῖται εἰς *ω* καὶ τὸ *εα* εἰς *η*, καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον καὶ ὅταν οἱ φθόγγοι οὗτοι εὑρίσκωνται κατόπιν τοῦ *ι*· πρβλ. Inschriften des ion. Dialects ὑπὸ Bechtel ἀρ. 18, 19 ἀδικιῶν ἐξ Ὠρωποῦ, 174, 27 Ἀσίω ἐκ Χίου, Παυσανίω 163, 16 ἐξ Ἀβδήρων, καὶ παρὰ ταῦτα Παναμύω 328, 14 καὶ 340ᵃ 11 ἐξ Ἁλικαρνασοῦ (περὶ τὸ 460 π. Χ.), Πακτύω 248 ᶜ, 3, τὰ θύη 43,17 ἐκ Κέω (πάντως τοῦ Ε' αἰῶνος). Ὁ Hermann ἤκασεν ἐν Ὁμ. Ὕμν. ΙϚ' 3 Φλεγύω ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου Φλεγύου. Ἀλλὰ δύναται καὶ Φλεγύεω ν' ἀναγνωσθῇ καὶ δὴ νὰ μὴ ὑποληφθῇ παράδειγμα συναιρέσεως τοῦ *νεω* εἰς *νω*.

Ὅτι δὲ πάντως ἡ τοῦ *υ* νεωτέρα προφορὰ αὕτη εἶναι ἡ αἰτία τῆς συναιρέσεως τοῦ *νεω* εἰς *νω* καὶ τοῦ *νεα* εἰς *νη*, δηλοῦται καὶ ἐκ τούτου ὅτι καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ φαίνεται ἀνάλογός τις ἐπίδρασις τῆς μεταβεβλημένης ταύτης προφορᾶς τοῦ *υ*. Ἐπιστάμενος δηλ. τις ὅτι τὸ *υ* διέσωσε τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ προφορὰν ὡς ἐπιτακτικὸν φωνῆεν τῶν διφθόγγων, οὐδ' ἐλεπτύνθη εἰς ü, καὶ παρατηρήσας ὅτι λέγεται μὲν ἀείποτε σκευή, χλεύη, Ἀγαύη κττ. ἀλλὰ καρύα, οἰσύα κττ., ἐνῷ αἰτία καὶ ποία καὶ ἀστεία πάντα ὁμοίως ἔχουσιν, πείθεται ὅτι τὸ *υ* κατ' ἀρχάς, ἤτοι ἐφ' ὅσον ἀπηγγέλλετο ὡς u, δὲν ἐπέδρα ἐπὶ τὸ ἑξῆς ä ἀνομοιωτικῶς καὶ δὴ ἀρχαιόθεν δὲν ἐλέγετο ἀφύα, Λιβύα κττ. ἀλλ' ἀφύη, Λιβύη κττ. Ὅτε δ' ὅμως ἡ νέα προφορὰ ἀνεφάνη καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπέδιδεν, ἤρξατο νὰ ἑλκύῃ τὰ εἰς *-ύη* ὀνόματα καὶ τρέπῃ εἰς *-ύα*. Ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις φαίνεται ὅτι ἐπεκράτει σάλος ἐν τούτοις, διὸ ἐν τῇ μεταβατικῇ ταύτῃ περιόδῳ ἄλλα μὲν τούτων εὑρίσκονται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις κατὰ τὸν ἕτερον μόνον τύπον, λ. χ. καρύα, οἰσύα κττ. καὶ πάλιν, Λιβύη, ἐγγύη κττ., ἄλλα δὲ κατ' ἀμφοτέρους, ἰγνύη καὶ ἰγνύα, σιπύη καὶ σιπύα κττ., πρβλ. Lobeck εἰς Φρύνιχον σελ. 301-2. Ἐν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις φαίνονται κατισχύσαντες ὁλοσχερῶς οἱ

τύποι εἰς -υα· πρβλ. Ἡρωδιανοῦ Α΄ 306, 26 «ψύη ἡ ψύα» καὶ 302-3 ὅπου οὐκ ὀλίγα εἰς -*υα* ἀναγράφονται (1).

Ἀποβλέψας δέ τις εἰς τὰ εἰς -*ρη* λήγοντα πρωτόκλιτα οἷον κόρη ἀντὶ κόρϜη, κόρρη ἀντὶ κόρση, δέρη ἀντὶ δέρϜη, ἀθάρη (ἀντὶ τίνος;) ἐν οἷς τὸ *ρ* προσήγγισε τῷ *η* μετὰ τὸν ἐξαφανισμὸν ἄλλου τινὸς μεταξὺ τούτων εὑρισκομένου πρότερον συμφώνου, καὶ πρὸς τούτοις εἰς τὰ πέρυσιν ὑπ' ἐμοῦ ἐν ταῖς Indogermanische Forschungen τομ. Ε΄ σελ. 393 κέξ. εἰρημένα περὶ τῆς συναιρέσεως τοῦ μὲν *ρεᾱ* εἰς *ρᾱ*, τοῦ δὲ *ρεᾰ* εἰς *ρη*, μανθάνει ὅτι τοῦ μὲν *ρ* ἡ ἀνομοιωτικὴ δύναμις ἐνωρὶς ἠλαττώθη καὶ περιωρίσθη, τοῦ δὲ *υ* τοὐναντίον ἐπέδωκε σὺν τῷ χρόνῳ ἐξομοιωθεῖσα ὅλως τῇ τοῦ *ι*. Ἀκριβῶς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ χρονολογήσωμεν τὰ φαινόμενα ταῦτα, ἂν ἠδυνάμεθα πρῶτον νὰ ὁρίσωμεν τὸν χρόνον τῆς ἐκπτώσεως τοῦ Ϝ κατόπιν τοῦ *ρ* ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ, καὶ δεύτερον πότε κατὰ πρῶτον ἐλέχθησαν αὐτόθι τύποι, οἷον εὔφυᾱ, καρύα, κττ. καὶ τρίτον πότε τὸ ᾱ ἐτράπη αὐτόθι εἰς *η*. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ *ρ*Ϝ τοσοῦτον μόνον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τούτου οὐδὲν ἴχνος εὑρίσκομεν ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς, ὥστε ἐν ἱκανῶς παλαιοῖς χρόνοις φαίνεται ἁπλοποιηθέν· περὶ δὲ τοῦ *υα* ὅτι κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα τοῦτο κατὰ μικρὸν ἐξέβαλλε τὸ *υη*, ἀλλὰ δι' ἔλλειψιν μαρτυρίων δὲν δύναταί τις νὰ παρακολουθήσῃ ἀκριβῶς οὔτε τὴν πρώτην ἐμφάνισιν οὔτε τὴν κατὰ μικρὸν κατίσχυσιν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. Περὶ δὲ τῆς τροπῆς τοῦ ᾱ εἰς *η*, αὕτη φαίνεται ἀρξαμένη παλαιόθεν, πρὸ τῆς εἰς Ἰωνίαν ἀποικίσεως τῶν Ἰώνων (πρβλ. Kretschmer ἐν Περιοδικῷ τοῦ Kuhn τομ. ΛΑ΄ σελ. 285 κέξ.), καὶ δὴ πολὺ πρὸ τῆς γενέσεως τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν, ἤτοι ὅτε τὰ εἰς -*αω* ῥήματα ἐλέγοντο ἔτι ἀσυναιρέτως, ἐντεῦθεν τὸ ὅρα, ὁρᾶτε, ὁρᾶται, ὁρᾶσθαι κττ. μετὰ τὴν τροπὴν ταύτην τοῦ ᾱ εἰς *η* προελθόντα παρέμειναν διὰ παντὸς ἀπαθῆ· ὁμοίως ἐλέγοντο ἔτι τότε τὰ εἰς -*ας* οὐδέτερα ἀσυνάλειπτα, ὅθεν τὸ κατόπιν συναιρεθὲν Ὁμηρικὸν δέπᾱ, σφέλᾱ ἔχουσι τὸ ᾱ ἄτρεπτον· ὡσαύτως ἐλέγετο τότε πάνσα, ἱστάνσα,

(1) Τὰ ἐν σελ. 306-7 ἀναγραφόμενα εἰς -*υη* εἶναι ἢ ποιητικὰ καὶ δὴ ἄγνωστα τῇ συνήθει τῶν Ἀττικῶν λόγῳ ἢ γεωγραφικὰ καὶ δὴ ὁμοίως ἀλλότρια τοῦ καθ' ἡμέραν Ἀττικοῦ λόγου. Ὅτι δὲ καὶ τὸ Λιβύη, ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων μετεβλήθη εἰς Λιβύα, ἐδίδαξεν ἤδη ὁ σεβαστός μοι διδάσκαλος κ. Κ. Κόντος ἐν Γλωσσικαῖς Παρατηρήσεσι σελ. 175.

τὰνς ἄλλανς κττ. ὅθεν τὰ ἐξ ἀντεκτάσεως προελθόντα βραδύτερον πᾶσα, ἱστᾶσα, τὰς ἄλλας κττ. παρέμειναν ἀλώβητα κττ. Ὅτι δ' ὅμως ταῦτα δὲν ἐξαρκοῦσιν εἰς ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς τροπῆς τοῦ Υ εἰς ü, βλέπει ἕκαστος οἴκοθεν.

Περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν εἰς -ωνω ῥημάτων

Περὶ τῆς γραφῆς τῶν ῥημάτων τούτων συνεζήτουν οἱ μικρῷ πρεσβύτεροι, ἄλλων μὲν τὴν διὰ τοῦ *ο*, ἄλλων δὲ τὴν διὰ τοῦ *ω* γραφὴν προτιμώντων. Οἱ διάφοροι λόγοι οὓς ἑκάτεροι προέβαλλον, δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν ὧδε: Ἡ κοινὴ γλῶσσα προσέθηκε τὸ *ν* εἰς πολλὰ τῶν παλαιῶν ῥήματα διὰ τὴν εὐφωνίαν· καθ' ὃν ἄρα τρόπον λέγομεν δένω, ξένω ἀπὸ τοῦ δέω, ξέω, χωρίς τινος μεταβολῆς περὶ τὴν ποσότητα τοῦ φωνήεντος, οὕτω λεκτέον καὶ χρυσόνω, φανερόνω κτλ. Καὶ πάλιν: τὰ ῥήματα ταῦτα σχηματίζονται, ἀφοῦ εἰς τὸ ἀρχαῖον φωνηεντόληκτον θέμα προστεθῇ ἡ ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένη κατάληξις -*νω*· καθ' ὃν ἄρα τρόπον τὸ πάλαι ὁ βραχὺς χαρακτὴρ ἐξετείνετο προστιθεμένης εἰς αὐτὸν καταλήξεως ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένης (δουλόω δουλώσω, ποιέω ποιήσω), οὕτω καὶ νῦν ἐγένετο χρυσόω-χρυσώνω. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἀρχαίᾳ λέγεται δύω, ἀρτύω, ἐντύω, ἰθύω, τίω μετὰ βραχέος χαρακτῆρος, ἀλλὰ δύνω, ἀρτύνω, ἐντύνω, ἰθύνω, τίνω μετὰ μακροῦ, πρὸς δὲ τούτοις πώνω ἔγραψε καὶ ὁ Ἀλκαῖος, ἐν ᾧ προφανὴς ἡ διὰ τὸ -*νω* ἔκτασις εἰς -*ω*.

Ὅπως ἕκαστος βλέπει, τὰ μαρτύρια τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, ἅτινα οἱ πρῶτοι προσήγαγον, δένω, ξένω, σβένω κτλ. οὔτε ἡρμήνευσαν οὔτε ἀνήρεσαν οἱ ἀντιφρονοῦντες αὐτοῖς· ἀλλ' οὐδ' οὗτοι πάλιν ἀνεσκεύασαν τὰ τεκμήρια τῆς ἐκτάσεως πώνω, τίνω, δύνω κτλ. Ὥστε φαίνεται ὅτι ἀμφότεροι ἔχουσι δίκαιον, ἀφοῦ οἱ λόγοι αὐτῶν πάντων σῴζονται ἰσχυροί.

Ἀλλ' ἀναντιλέκτως ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια δὲν δύναται νὰ εἶναι οὕτω διμερής, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ἐνταῦθα ὅπως καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἄλ-

λοις νὰ εἶναι μία καὶ μόνον μία· ἂν δὲ μέχρι σήμερον δὲν κατεδείχθη οὕτως ὥστε ν' ἀποκλεισθῇ πᾶσα ἐναντία γνώμη, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἔρευνα δὲν ἔβη τὴν προσήκουσαν ὁδόν, δὲν ἦτο ἀληθῶς ἐπιστημονική, ἀλλ' ἔπασχε νόσημά τι.

Κατ' ἐμὴν γνώμην πᾶσι τοῖς προτεινομένοις ὑπὲρ ἑκατέρας γραφῆς λόγοις καὶ δὴ πάσῃ τῇ ἐρεύνῃ ὑπόκειται τὸ μέγα καὶ θεμελιῶδες σφάλμα ὅτι γίνεται λόγος περὶ προσθήκης τοῦ ν εἰς τὸ θέμα. Διότι, ἐρωτῶ, εἶναι τὸ ν εὐφωνικόν; καὶ διατί νὰ μὴ προστεθῇ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλας λέξεις λ. χ. ἄξι-ν-ος, δίκαι-ν-ος, ἀκέραι-ν-ος κτλ.; Τὰς ἀπορίας ταύτας θὰ ἠδύνατο, φρονῶ, ἕκαστος νὰ προβάλῃ τοῖς διατεινομένοις ὅτι δι' εὐφωνίαν προσετέθη ἐν τούτοις τὸ ν, καὶ οὗτοι βεβαίως θὰ ὤφειλον ν' ἀποδείξωσι τὰ λήμματα ταῦτα, ὅπερ προφανῶς ἀνέφικτον. Ἔπειτα ἐρωτῶ: πῶς ἠδύναντο οἱ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἀρχίσαντες νὰ πλάττωσι τοὺς τύπους τούτους μεσαιωνικοὶ Ἕλληνες (τὰ πρῶτα παραδείγματα παρὰ Θεοφάνει τῷ Ὁμολογητῇ, πρβλ. Einleitung σελ. 408) νὰ ἔχωσι γνῶσιν τῶν θεμάτων χρυσο-δουλο- ἢ τῶν ἀσυναιρέτων τύπων χρυσόω, δουλόω, ἀφοῦ ἤδη ἐπὶ τοῦ Ὁμήρου ταῦτα εἶχον συναιρεθῇ εἰς χρυσῶ, δουλῶ; Οἱ διατεινόμενοι ταῦτα ἀπονέμουσιν εἰς τοὺς λαλοῦντας τὴν γλῶσσαν καὶ μεταπλάττοντας αὐτὴν γνώσεις ῥιζῶν, θεμάτων, ἀσυναιρέτων τύπων κλπ., ὧν οὐδεμίαν ὑπόνοιαν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι· ταῦτα δ' ἀπονέμοντες αὐτοῖς περιπίπτουσιν εἰς μεθοδολογικὸν σφάλμα· διότι ἕκαστος μετὰ μικρὰν μόνον σκέψιν ἐννοεῖ ὅτι καθ' ὃν τρόπον οὐδεὶς ἡμῶν, ἂν μὴ ἐπαιδεύθη τὴν γραμματικήν, δύναται νὰ ἐξεύρῃ τὰ θέματα ἢ τοὺς ἀσυναιρέτους τύπους τῶν ὀνομάτων νοῦς, γῆ, χρέους, χρέη, ἀνθρώπου κττ. οἷον νόος γέα χρέεος χρέεα, ἀνθρώποιο κτλ., οὕτως οὐδ' οἱ πλάσαντες τὸ χρυσώνω, δουλώνω κτλ. ἠδύναντο νὰ ἐξεύρωσι τὰ θέματα ἢ τοὺς ἀσυναιρέτους τύπους χρυσο- ἢ χρυσόω κτλ. Οἱ ἄνθρωποι λαλοῦντες μεταχειριζόμεθα προτάσεις καὶ λέξεις, οὐχὶ ῥίζας, θέματα, τύπους ἀσυναιρέτους πρὸ χιλιετηρίδων ἐξαφανισθέντας κτλ., ἃ πάντα μόνοι οἱ Γραμματικοὶ ἀνευρίσκουσι καὶ ἀναγράφουσι. Ταῦτ' ἄρα τὰ τῶν Γραμματικῶν τὸ μὲν δι' ἀναλύσεως παρασκευαζόμενα, τὸ δὲ ἐκ τῆς παλαιοτέρας γλωσσικῆς φάσεως παραλαμβανόμενα, πάντοτε δ' ὅμως ἀλλότρια τῆς συγχρόνου λαλουμένης, συνέχεον οἱ παλαιότεροι πρὸς τὰ ἀληθῆ, τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα τῆς λαλουμένης τότε γλώσσης. Τοῦτο

δὲ ἦτο μέγα σφάλμα, διότι πῶς ἦτο δυνατὸν τὰ πρὸ χιλιετηρίδος ὅλης συγχωνευθέντα στοιχεῖα (*χρυσο- σταυρο-*) νὰ εἶναι γνωστὰ τοῖς ἀμαθέσιν Ἕλλησι, τοῖς πλάσασι τὸ χρυσώνω, σταυρώνω; Πᾶσα ἄρα ἑρμηνεία τούτων ὀφείλει νὰ ὁρμηθῇ ἀπὸ τῆς πεποιθήσεως ὅτι χρυσῶ, δουλῶ, φανερῶ κτλ. ἔλεγον οἱ μεταγενέστεροι καὶ μεσαιωνικοὶ Ἕλληνες καὶ ταῦτα μετέπλασαν εἰς *-ώνω*, οὐχὶ δὲ τὰ ἄγνωστα αὐτοῖς χρυσόω, δουλόω κτλ., περὶ δὲ προσθήκης τοῦ *-νω* εἰς θέμα ἢ εἰς ῥίζαν κτλ. καὶ δὴ καὶ περὶ ἐκτάσεως ἢ μὴ ἐκτάσεως τοῦ πρὸ τοῦ *-νω* βραχέος φωνήεντος ἐν τῇ μεσαιωνικῇ καὶ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, οὐδεὶς δύναται νὰ γίνηται λόγος.

Ἀλλ' οὐδ' ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ ἐπήνεγκεν ἀληθῶς ἡ ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένη κατάληξις ἔκτασιν τοῦ πρὸ αὐτῆς βραχέος φωνήεντος, ὅπως ἡ πρακτικὴ γραμματικὴ διδάσκει· τοῦτο νοεῖ τις εὐκόλως παρατηρήσας ὅτι λέγεται δόσις, θέσις, εὕρεσις, ἡρέθην, εὑρέθην, ἥμεσα, ἤνεκα, ἤλασα, ὤμοσα, ἤροσα, ἀρόσιμος κτλ., καὶ οὐδεὶς λόγος τῶν παραδόξων τούτων· τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὸ φωνῆεν ἦτο ἤδη πρὸ τῆς προσθήκης τῶν καταλήξεων μακρὸν ἢ βραχὺ ἢ ἐβραχύνθη ἔπειτα διὰ τονικοὺς λόγους, οὐδέποτε δὲ συνέβη διὰ τὸ τῆς καταλήξεως ἀρκτικὸν σύμφωνον ἔκτασις, ἄλλως καὶ ἀφοῦ οὐδεὶς φυσιολογικὸς λόγος ἐπέβαλλε τοῦτο. Τὰ δὲ παλαιὰ παραδείγματα εἰς *-νω* μετὰ μακροῦ φωνήεντος, δύνω, ἐντύνω, τίνω κτλ. ἑρμηνεύονται σήμερον ἄλλως, ἤτοι ἐν μὲν τοῖς λήγουσιν εἰς φωνῆεν τὸ j ἐξέπεσεν ἄνευ ἀντεκτάσεως (φιλέ-jω - φιλέω, ἰθύ'-jω - ἰθύ'ω), ἐν δὲ τοῖς εἰς ν τὸ j ἀφωμοιώθη πρῶτον τῷ ν καὶ ἔπειτα ἡπλοποιήθη μετ' ἀντεκτάσεως (ἰθυν-jω-ἰθύ'ννω - ἰθῡ'νω, ὅπως καὶ πλυν - jω - πλύννω-πλῡ'νω, κρίνjω-κρίννω-κρῑ'νω). Μόνον τὸ πώνω φαίνεται ἐξωτερικῶς (οὐχὶ ἀληθῶς) ὅτι ἔχει πρὸς τὰ ἡμέτερα ὁμοιότητα, ἅτε ἔχον τὸ *ω* κοινὸν μετὰ τοῦ παρακειμένου πέπωκα, ἀλλὰ τίς δύναται νὰ δισχυρισθῇ, ὅτι ὑπάρχει τις ἱστορικὸς δεσμὸς τοῦ Αἰολικοῦ τούτου περὶ τὸ 600 π. Χ. λαλουμένου πρὸς τὰ ἡμέτερα;

Πάντ' ἄρα τὰ ἐπιχειρήματα, ὅσα ὑπὲρ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς γραφῆς προέβαλλον ἑκάτεροι ἐξελέγχονται ἀνίσχυρα, καὶ ἀνάγκη ἄλλων λόγων καὶ μάλιστα τοιούτων οἵτινες καὶ τὸ σβένω, ξένω, δένω κλπ. καὶ τὸ χρυσώνω καὶ δουλώνω κτλ. νὰ ἑρμηνεύωσι. Τοιούτους δὲ λόγους ἔχομεν τοὺς ἀκολούθους:

Μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀρχαίου μονολεκτικοῦ μέλλοντος καὶ παρακειμένου (πλεύσομαι πέπλευκα, γνώσομαι ἔγνωκα) οἱ ὑπολειφθέντες χρόνοι ἐνεστὼς καὶ ἀόριστος ἦλθον εἰς στενὴν πρὸς ἀλλήλους σχέσιν, ἐκφράζουσιν ἀντίθεσιν, καὶ συχνότατα ἐπέδρασαν ἐπ' ἀλλήλους. Οὕτως ἀπὸ τοῦ μεταγενεστέρου ἀορίστου ἄπωσα (ἀντὶ ἀπέωσα) ἐγένετο ὁ βαρύτονος ἐνεστὼς ἀπώθω ἀντὶ ἀπωθῶ, ὅπως καὶ ἀπὸ τοῦ ἔδοξε ἐγένετο βαρύτονος ἐνεστὼς δόχνει· καὶ ἀντιστρόφως ἀπὸ τοῦ ἐβουλή-θην, ηὐχή-θην ὁ συνῃρημένος ἐνεστὼς βουλειοῦμαι, εὐχοῦμαι, διότι καὶ ἐκρατήθην, ἐλαλήθην: κρατειοῦμαι, λαλειοῦμαι. Ὁμοίως κατὰ τὸ παράδειγμα ἔφθασα-φθάνω, ἔτισα-τίνω, ἔχυσα-χύνω, ἔφθισα-φθίνω κτλ. ἐν οἷς τὸ φωνῆεν πρὸ τοῦ -σα τοῦ ἀορίστου καὶ πρὸ τοῦ -νω τοῦ ἐνεστῶτος εἶναι τὸ αὐτό, ἐσχηματίσθη καὶ ἔσβησα-σβήνω ἢ ἔσβεσα-σβένω, ἔξεσα-ξένω ἢ ἔξυσα-ξύνω, ἔζεσα (=ὤζεσα)-ζένω, ἀνάζεσα-ἀναζένω (-ζέω=βράζω), ἔδεσα-δένω, ἔχρισα-χρίνω, ἔχτισα-χτίνω, ἔκλεισα-κλείνω, ἔλυσα-λύνω, ἔλουσα-λούνω, ἔκρουσα-κρούνω, ἔπιασα-πιάνω (ἀντὶ πιάζω), ἐκρέμασα-κρεμάνω, ἔσπασα-σπάνω, ἔσκασα-σκάνω, ἔχασα-χάνω (ἀντὶ χαώνω), ἔπλασα-πλάνω, ἔγνωσα-γνώνω, ἔτρωσα-τρώνω, ἔδωσα-δώνω, ἔζωσα-ζώνω, ἔχωσα-χώνω, ἔστρωσα-στρώνω, ἐφανέρωσα-φανερώνω, ὤμοσα-ὀμόνω κτλ. Χαρακτὴρ ἑκατέρου τῶν χρόνων τούτων ἐνομίσθη, ὅπως καὶ ἦτο, ἐπαρκὴς τὸ *-σα -νω*, οὐχὶ δὲ τὸ πρὸ αὐτῶν φωνῆεν· ἐντεῦθεν ἐσχηματίσθησαν τοιαῦται νέαι συζυγίαι, ἀδιάφορον ὁποῖος ἦτο πρότερον ὁ τύπος τοῦ ἐνεστῶτος (πρβλ. τιτρώσκω, γινώσκω, δίδωμι, ὀμνύω κτλ.), ἤρκει μόνον ὁ ἀόριστος νὰ λήγῃ εἰς -σα καὶ νὰ ἔχῃ πρὸ τοῦ -σα τούτου φωνῆεν τι (ἢ δίφθογγον), ἵνα τὸ φωνῆεν τοῦτο μετὰ τοῦ -νω ἀπαρτίσῃ τὸν ἐνεστῶτα· (πρβλ. καὶ ἄλεσα-ἀλέθω ἀντὶ ἀλήθω, ἐξισωθέντων τῶν φωνηέντων). Τὸ φωνῆεν ἄρα τὸ πρὸ τοῦ -νω εἶναι αὐτὸ τοῦτο ὃ καὶ ἐν τῷ ἀορίστῳ προϋπῆρχε, καὶ ἐντεῦθεν μετεδόθη ἐπὶ τὸν ἐνεστῶτα· διὰ ταῦτα γραπτέον πάντοτε τὸν ἐνεστῶτα κατὰ τὸ φωνῆεν τοῦ ἀορίστου, ἤτοι καὶ δένω, ξένω, σβένω, ζένω κτλ., διότι καὶ ἔδεσα, ἔξεσα, ἔσβεσα, ἔζεσα, καὶ ξύνω, σβήνω, λύνω, κλείνω, χρίνω κτλ., διότι καὶ ἔξυσα, ἔσβησα, ἔλυσα, ἔκλεισα, ἔχρισα, καὶ πάλιν ὀμόνω διότι καὶ ὤμοσα, ἀλλὰ χρυσώνω, τροπώνω, ζώνω κτλ., διότι καὶ ἐχρύσωσα, ἐτρόπωσα, ἔζωσα κτλ.

Ἐὰν δέ τις ἤθελε διισχυρισθῇ, ὅτι ταῦτα, ὡς ἀλλότρια τῶν ἀρ-

χαίων καὶ πλάσματα τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων, τῶν συγχεόντων ἐν τῇ προφορᾷ τὸ *ο* καὶ τὸ *ω*, δυνάμεθα νὰ γράφωμεν κατὰ βούλησιν, παρακαλῶ αὐτὸν νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι, ἵνα εἶναι ἀκόλουθος ἑαυτῷ, ὀφείλει νὰ γράφῃ κατὰ βούλησιν διὰ τοῦ ο ἢ διὰ τοῦ ω καὶ ἄλλα πολλὰ ἀλλότρια τῶν παλαιῶν, πλάσματα δὲ τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων, ἤτοι νὰ γράφῃ καὶ ἀγόνας, χειμόνας ἡγεμῶνας, ἐπιστήμωνας κτλ. ἀδιαφόρως. Ἂν δ' ὅμως εὑρίσκῃ ὅτι ταῦτα εἶναι ἀπαράδεκτα, διότι ἐν πᾶσι τούτοις κεῖται προφανῶς τὸ φωνῆεν τῆς αἰτιατικῆς *ω* ἢ *ο* (χειμῶνα, ἀγῶνα, ἐπιστήμονα, ἡγεμόνα) ὅθεν ἐπλάσθησαν αἱ νέαι ὀνομαστικαί, καὶ κρίνῃ ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀφανίζηται μὲν ἡ γένεσις αὕτη, νὰ συγχέωνται δὲ τὰ διάφορα φαινόμενα, τότε ἀνάγκη νὰ παραδεχθῇ ὅτι καὶ ἐν τοῖς ὀμόνω, δώνω, ζένω, ζώνω, στρώνω, φανερώνω κλπ. κεῖται τὸ φωνῆεν τοῦ ἀορίστου, ἐξ οὗ μετεδόθη ἐπὶ τὸν πλασθέντα ἐξ αὐτοῦ νέον ἐνεστῶτα, καὶ δὴ ὁμοίως δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται τὰ διαφόρου ἀρχῆς καὶ γενέσεως πράγματα.

Ὑπόθες τώρα πρὸς στιγμήν, ἀναγνῶστα, ὅτι ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ἢ ἐν μιᾷ διαλέκτῳ αὐτῆς τὸ *ο* προφέρεται ἀκόμη διαφόρως τοῦ *ω* καὶ ὅτι ἐν τοῖς τύποις τούτοις ἡ τοῦ ω, οὐχὶ ἡ τοῦ *ο*, προφορὰ ἐμφανίζεται· δὲν θὰ ὑπελάμβανες τὴν ἐκ τῆς ζώσης παραδόσεως ἀπόδειξιν ταύτην ἰσχυροτάτην; Ἔ, λοιπὸν ὑπάρχει ἀληθῶς τοιαύτη διάλεκτος μαρτυροῦσα ὑπὲρ τῆς διὰ τοῦ *ω* γραφῆς καὶ δὴ παρέχουσα ἡμῖν νέαν πειστικωτάτην ἀπόδειξιν τοῦ ζητουμένου πλὴν τῆς ἐκτεθείσης μεθοδολογικῆς. Ἡ διάλεκτος αὕτη εἶναι ἡ Τσακωνική, ἐν ᾗ τὸ μὲν *ο* προφέρεται ὡς *ο*, τὸ δὲ *ω* ὡς *ου*, πρβλ. στροῦμα, π῾οῦρ, ὅπ῾ουρ, ἐζοὺρ (=ἐγώ), γέρου, γροῦσσα, οὖρα, (λ)ούβα, ψούρα, χεούνα, χούρα, κακούτερε, κήπουνε, ἀφίνου, ὀροῦ. θὰ μόλου, θὰ φέρου, ὀρακοῦ, ξημέρουμα, ἀτελείουτε, ἄστρουτε, μέ(λ)ουμα, ἐγκάρδιουσι, στρούνου, μα(λ)ούνου, σκοτούνου κτλ. ἀλλὰ χο(λ)ά, ἀφορμά, βροντά, ἀμοσκὰ (=ἀμασχάλα), ὄλε, τόσε, πόσε, ὄνε, μοζοῦ (=μογίων), μόκ῾ο, κτλ. κτλ. (πρβλ. περὶ τούτων τὰ ἐν τῷ τριακοστῷ τετάρτῳ τόμῳ σελ. 88 κέξ. τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Kuhn εἰρημένα μοι).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων κατέστη, ἐλπίζω, πᾶσι δῆλον, ὅτι πάντων τῶν εἰς -ωνω ῥημάτων τούτων (πλὴν τοῦ ὀμόνω) μόνη ἡ διὰ τοῦ *ω* γραφὴ εἶναι ὀρθὴ ἤτοι ἐτυμολογικῶς ἀληθής.

Καθ' ἃ φαίνεται, πρῶτα τὰ εἰς -*ννυμι* καὶ μεταγενεστέρως εἰς -ννύω λήγοντα ῥήματα μετεσχηματίσθησαν κατὰ τὸν ἐκτεθέντα τρόπον εἰς -*ννω*, διασώσαντα μὲν τὸ διττὸν αὐτῶν *νν* ἀποβαλόντα δὲ διὰ τοῦ μετασχηματισμοῦ τούτου μόνον τὸ *υ*, (ἄλλως θὰ ἐλέγοντο στρωννυῶ, ζωννυῶ κττ., ὅπως ἀληθῶς ἐν Κρήτῃ μεθυῶ, κλειῶ, λυῶ κττ.)· ἐκ τούτων δὲ κατὰ μικρὸν διεδόθη καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα, ἀρχαῖα καὶ νεοτευχῆ, εἰς -*νω* τὸ διττὸν *νν*, ὅπως ὑπό τε τῆς σημερινῆς χρήσεως αὐτῶν ἐν Κύπρῳ, Ῥόδῳ, Ἰκάρῳ καί τισιν ἄλλαις νήσοις (πρβλ. Ἀθηνᾶς τομ. Ϛ', 43), καὶ πολλῶν μεσαιωνικῶν μαρτυρίων βεβαιοῦται. Ἀλλ' ἂν τὸ διττὸν τοῦτο *νν* πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἢ ἂν ἐπί τινων μόνον χωρῶν διεδόθη καὶ ἀπηγγέλλετο, ἄδηλον· διὸ οὐδὲ προτείνω τὴν διὰ *νν* γραφὴν τούτων ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς συνηθείᾳ.

Περὶ συμφύρσεως καὶ παρετυμολογίας.

Εἶναι ἀλήθεια ἀνεπίδεκτος ἀμφιβολίας ὅτι ἡ καλλιεργία πάσης ἱστορικῆς ἐπιστήμης ἐπιτυγχάνεται καὶ προάγεται πολλῷ μᾶλλον διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ ταξινομήσεως καὶ ἑρμηνείας τῶν κοινῶν καὶ τετριμμένων νομιζομένων ἢ διὰ τῆς διαλευκάνσεως ἐκτάκτων τινῶν καὶ ἰδιαιτέρως προσπιπτόντων εἰς τὰς αἰσθήσεις φαινομένων. Ἐπίσης εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ κατανόησις τῶν ἀλλοκότων τούτων μόνον ὅταν ταῦτα ἐν τῷ φωτὶ τῶν πολλῶν ἐξετασθῶσι καὶ ὑπ' αὐτοῦ καταυγασθῶσιν, εἶναι δυνατή. Οὐχ ἧττον ὅμως οὐχὶ ἅπαξ ἐπιβάλλεται ἡμῖν καὶ ἡ ἐξέτασις τούτων τῶν ἀλλοκότων, ἂν θέλωμεν πρῶτον μὲν νὰ προσδίδωμεν εἰς τοὺς ὑφ' ἡμῶν ἐξευρεθέντας νόμους καθολικὸν καὶ ἀπαράβατον κῦρος, ἔπειτα δὲ νὰ μὴ ἀναγκαζώμεθα ἀδιαλείπτως νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ ἐξυμνηθεῖσαν ἐκείνην τοῦ Γραμματικοῦ ἀρετὴν τὴν τοῦ ἀγνοεῖν τινα. Οὕτω λ.χ. ἠξεύρομεν πάντες σήμερον ὅτι ὅσων ῥημάτων ὁ ἀόριστος τὸ πάλαι ἔληγεν εἰς

-ωσα (ἢ *-όσα*) καὶ μόνων τούτων, ταῦτα λήγουσι σήμερον, ἐφ' ὅσον εἶναι ἐν χρήσει, εἰς *-ώνω*. Λέγομεν ἄρα ἐφανέρωσα-φανερώνω, ἔστρωσα-στρώνω, ἔζωσα-ζώνω, ἔδωσα-δώνω, ἔτρωσα-τρώνω, ὤμοσα-ὀμόνω κτλ. Ὅσων δ' ὅμως ὁ ἀόριστος ἔληγεν ἄλλως, ταῦτα δὲν λήγουσι νῦν εἰς *-ώνω*, πρβλ. ἔκλαψα-κλαίω, ἔδειρα-δέρνω, ἔσπασα-σπάζω ἢ σπάω ἢ σπῶ, ἐφίλησα-φιλῶ ἢ φιλάω κτλ. Καὶ ὅμως παρὰ τὰ προφανῆ καὶ ἀναντίλεκτα ταῦτα λέγεται πιθώνω παρὰ τὸ θέτω. Ὁμοίως ἠξεύρομεν πάντες ὅτι λαμβάνουσι μὲν παρ' ἡμῖν οὐκ ὀλίγα ῥήματα τὸ *ν* ἐν τῷ ἐνεστῶτι, οἷον δένω, κλείνω, λύνω, λούνω, σπάνω κττ. ἀλλὰ τὸ ῥιζικὸν φωνῆεν τὸ πρὸ τοῦ *ν* μένει ἀμετάβλητον. Καὶ ὅπου δὲ φαίνεται τροπή τις, πρῶτον μὲν γίνεται κατ' ἀναλογίαν οἷον κατὰ τὸ ἔμεινα μένω, ἔδειρα δέρ(ν)ω, ἔστειλα στέλλω, κττ. ἐλέχθη καὶ ἐπάχυνα-παχένω καὶ ἐβάρυνα-βαρένω, ἀπάλυνα-ἀπαλένω καὶ ἔπλενα-πλένω καὶ ἔκρινα-κρένω, ἔψαλα-ψέλνω, ἐπρόφτασα-προφταίνω, ἔγδυσα-γδένω, ἔξωσα-ξένω, ἄρτυσα-ἀρτένω κττ. καθόλου δέ, ὅπως τἀνωτέρω παραδείγματα ἐλέγχουσιν, ἀείποτε διὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης ἐμφανίζεται ἐν τῷ ἐνεστῶτι ὁ φθόγγος *e*. Καὶ ὅμως ἐν Ἴμβρῳ λέγεται ἀναπίνου ἀντὶ ἀναπνέω, ἐν ᾧ καὶ ἄλλαι ἀνωμαλίαι οἷον μετάθεσις τῆς συλλαβῆς *πνε* εἰς *πιν* παρατηροῦνται.

Ὁμοίως ἠξεύρομεν πάντες ὅτι ὅσα τὸ πάλαι τριτόκλιτα ὀνόματα ἔληγον ἐν τῇ ἑν. αἰτιατικῇ εἰς *-ν*, λ. χ. τὰ εἰς *-ις -ιν*, *-υς -υν* κττ., ταῦτα οὔτε κατὰ μίαν ἔτι συλλαβὴν ηὐξήθησαν, ὅπως λ. χ. τὰ λήγοντα εἰς *α* ἐν τῇ αἰτιατικῇ τοῦ ἑνικοῦ, οὔτε εἰς τὴν β'. κλίσιν μετέβησαν, πρβλ. ἡ πόλι(ς), ἡ κρίσι(ς), ἡ δόσι(ς), ἡ χάρι(ς), ὁ δρῦς κττ. ἀλλ' ὁ κόρακας, ὁ πατέρας, ἡ θυγατέρα, ἡ ἐλπίδα, ἡ ἀχτῖνα κττ. Καὶ ὅμως παρὰ τὰ ἀναμφισβήτητα ταῦτα λέγεται πολλαχοῦ ὁ ὄφιος. Ὡσαύτως εἶναι γνωστὸν ὅτι ὅσοι τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων λ. χ. οἱ Κύπριοι καὶ ἄλλοι τινὲς νησιῶται διακρίνουσιν ἐν τῇ προφορᾷ τὰ διπλᾶ σύμφωνα τῶν ἁπλῶν, οὗτοι ὅπου τὸ πάλαι ἦτο *νθ* ἀπαγγέλλουσι κατ' ἀφομοίωσιν *θθ*, ἤτοι λέγουσι πεθθερός, ἀγκάθθα, ἀθθίζω, ἀθθὸς κτλ. ἀλλ' ὅμως ὁμοίως λέγουσι καὶ μάραθθον οἱ Ἰκάριοι καὶ κριθθάριν οἱ Κύπριοι.

Τοιαῦται ἀνωμαλίαι ὁμοιάζουσι πρὸς ζιζάνια ἐν τῷ ἀγρῷ τῆς ἐπι-

στήμης καὶ θὰ ἠδύνατό τις εὐκόλως νὰ παραβλέψῃ αὐτάς, ἂν πρῶτον μὲν δὲν ἦσαν καὶ αὗται γλωσσικὰ φαινόμενα ἀπαιτοῦντα ἑρμηνείαν, ὅπως καὶ πᾶν ἄλλο, ἔπειτα δέ, ἄν, καθὼς εἶπον, μὴ ἐφαίνοντο, τοὐλάχιστον τοῖς πολλοῖς, ὅτι ταῦτα ἀρκοῦσι ν' ἀποδείξωσιν ἀληθὲς τὸ τοῦ Λουκιανοῦ ὅτι μάλιστα ἐν τῇ γλώσσῃ οὐδὲν διακριδόν ἐστι νόημα, καὶ ὅτι μάταιος πᾶς κόπος εἰς κανονισμὸν τῶν φύσει ἀκανονίστων.

Ταῦτα ἐνθυμούμενος ἐπεχείρησα καὶ ἄλλοτε, Πλάτωνος Τόμ. Ϛ'. σελ. 45 κέξ. καὶ ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τόμ. ΛΓ'. σελ. 105 κέξ. καὶ ἐν Ἀθηνᾷ Ϛ'. σελ. 143-4 νὰ ἑρμηνεύσω τινὰ τούτων τῶν ἀλλοκότων, εἰπὼν ὅτι διὰ ψυχολογικοὺς λόγους συμφύρονται ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν αἱ συνώνυμοι λέξεις, αἱ παριστῶσαι ἔννοιάν τινα, καὶ συμφυρόμεναι συνέρχονται εἰς ἄλλην ἑρμαφρόδιτον περιέχουσαν στοιχεῖα ἑκατέρας· παρέθηκα δὲ ἐκεῖ καὶ παραδείγματά τινα τοῦ φαινομένου τούτου, οἷον πετυλαχαίνω ἐκ τοῦ **πετυ**χαίνω καὶ **λαχαίνω**, χαραυγὴ ἐκ τοῦ **χαρ**αγὴ καὶ **αὐγή**, σφανταλώνω ἐκ τοῦ **σφα**λίζω καὶ **μανταλώνω**, μαζώβγω ἐκ τοῦ **μαζώ**νω καὶ μαζεύ**βω**. μνημούρι ἐκ τοῦ **μνῆ**μα καὶ memorium - με**μούρι**, βαρ/εστῶ ἐκ τοῦ **βαρ**ειοῦμαι καὶ βα**γεστῶ**, ἀρχερίζω ἐκ τοῦ **ἀρχ**ίζω καὶ χειρίζω - χ**ερίζω**, ἁρματωλοὶ ἐκ τοῦ **ἅρμα**τα καὶ ἁμαρ**τωλοί**, κερόμπολι ἐκ τοῦ **κερὶ** καὶ πρ**όπολι**, πίνος ἐκ τοῦ **π**οιὸς καὶ **τίνος**, κυτάζω ἐκ τοῦ **κυ**πτάζω καὶ ἐξε**τάζω**.

Νομίζω δὲ ὅτι δὲν θὰ εἶναι περιττὸν ἂν καὶ πάλιν διὰ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς καθὼς καὶ διὰ τῆς λεγομένης παρετυμολογίας πειραθῶ νὰ διαλευκάνω ὀλίγα τινὰ παράδοξα κατὰ πρῶτον θεωρούμενα.

ἀζόγυρος ἐν Κρήτῃ λέγεται ὁ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀνάγυρος· πάντως ἀπὸ τοῦ ὄζω×ἀνά]γυρος.

αἴσωφος = πανοῦργος ἐν Μπλατσίῳ τῆς Μακεδονίας ἐκ τοῦ Αἴσωπος×σοφός· πρβλ. καὶ χρυσοφὸς ἀντὶ χρυσοχόος ἀπὸ τοῦ χρυσοχὸς × σοφός.

ἀναπίνου ἐν Ἴμβρῳ = ἀναπνέω ἐκ τοῦ ἀναπνέω × πίνω.

ἀντρικουκκεὰ ἐν Κρήτῃ ἡ τρικοκκέα, ἐκ τοῦ ἄνδρας × τούτου.

ἀντραγάτης ἐν Χαλκιδικῇ ἐκ τοῦ ἄνδρας × δραγάτης.

ἀντρολίανος = δενδρολίβανον ἐν Ῥόδῳ, ἐκ τοῦ ἄνδρας × τούτου.

ἀπάλιουρας ἐν Καλαβρύτοις ἀντὶ παλίουρος καὶ ἀπλάτανος ἐν

Ῥόδῳ ἀντὶ πλάτανος διὰ μόνου τοῦ ἀρκτικοῦ ἄλφα προσήγγισαν τῷ ἁπαλὸς ἁπαλύνω καὶ ἁπλώνω.

ἀσφελαχτὸς ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ σφάλαχτρο ἐν Ναυπλίᾳ ἀντὶ σπάλαθρον πρὸς τὸ (ἀ)σφαλίζω.

ἀθιβολὴ καὶ ἀθιβάλλω ἀντὶ ἀντιβολὴ = συνομιλία, ἀντιβάλλω = συνομιλῶ, συζητῶ· ἔλαβον τὸ δασὺ *θ*, μεθ' ὃ ἀπώλετο φθογγικῶς τὸ πρὸ αὐτοῦ *ν*, διὰ τὸ συνώνυμον ἀφήγησις ἀφηγοῦμαι· ὁ κ. G. Meyer, ἐν Περιοδικῷ Krumbacher Γ'. 156 συνάπτει ταῦτα πρὸς τὸ ἀμφιβάλλω· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπωτέρω σημασίαν τούτου κρίνω τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀφήγησις καὶ ἀφηγοῦμαι πολὺ εὐκολωτέραν. Κατὰ τὸ συλλογή, ἐκλογὴ κττ. καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἀθιβολὴ ἐσχηματίσθη καὶ ἀντιλογὴ καὶ ἀμφιλογή, ὧν τὸ μὲν πρῶτον κατὰ τὴν ἄρχουσαν συλλαβὴν τοῦ συνωνύμου ἀθιβολὴ ἀθιβάλλω ἐγένετο ἀθιλογὴ ἐξ οὗ ἐν Τσακωνίᾳ ἀθιογὴ καὶ ἐν Λέσβῳ ἀθλογή, τὸ δὲ δεύτερον ἀφιλογὴ εὐχρηστεῖ ἐν Κορσικῇ.

ἀφοξυλεὰ καὶ κουρφοξυλεὰ ἡ ἀκτῆ, διότι ὡς «ἀφρᾶτο ξύλο» ἐκλήθη ἀφροξυλεά, ὡς «κούφιο» δὲ κουφουξυλεά, ἔπειτα συνέπεσον ἀμφότερα, ὥστε τοῦτο μὲν τὸ ἀφρο- ἀπώλεσε τὸ *ρ*, ἀφοξυλεὰ κατὰ τὸ κουφο-, τοῦτο δὲ τὸ κουφο- προσέλαβεν αὐτό, κουρφοξυλεά.

βάρσανο καὶ βαρσανίζω ἐν Ἠπείρῳ κατὰ τὸ βαρjοῦμαι-βαρjεστῶ.

βρέσκομαι ἐνιαχοῦ = εὑρίσκομαι ἀπὸ τοῦ (ε)ὑρέθην $\times$ (ε)ὑρίσκομαι, ὅπως καὶ τὸ γνωστὸν πέφτω ἐκ τοῦ ἔπεσα $\times$ πέφτω.

τὸ γάλας παρὰ Trinch. 472 (ἔτους 1272) καὶ ἐν Χίῳ καὶ ἀλλαχοῦ, διὰ τὸ κρέας.

ὁ δὲς ἀπὸ τοῦ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ ἐγένετο κατὰ τὸ ὁ τάδες καὶ ὁ τάδες ἑτέρα φράσις ὁ μὲς κ' ὁ δὲς, ἣν ἐν μέσαις Ἀθήναις πρό τινος ἤκουσα.

δρέξε ἀντὶ τρέξε ἐν Μεγάλῃ πόλει, ἀπὸ τοῦ δρ[άμε $\times$ τρ]έξε.

ἔρχουν ἐν Πόντῳ κατὰ τὸ ὑπάγουν· ὁμοία ἐξίσωσις ἐγένετο τοῦ ἦρχα ἀντὶ ἦρθα ἐπὶ πολλῶν νήσων ἐκ τῶν Κυκλάδων κατὰ τὸ ἔρχομαι ἠρχούμουν, καὶ ἀντιστρόφως ἔρθομαι ἀντὶ ἔρχομαι κατὰ τὸ ἦρθα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Παρνασίδι καὶ Πηλίῳ καὶ Ἀμοργῷ.

εὐκεῖνος ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐκ τοῦ αὐτὸς $\times$ ἐκεῖνος καὶ πάλιν εὐτὸς ἐκ τοῦ ἐκεῖνος $\times$ αὐτὸς καθὼς καὶ τὸ ἐσὺ ἐτοῦτος ἐτέτοιος ἐκ τοῦ ἐγὼ ἐκεῖνος, καθὼς καὶ ἐψὲς κατὰ τὸ ἐχθὲς καὶ ἐπέρ(υ)σι κατὰ τὸ

ἐφέτος (ἐν Κρήτῃ ὀπέρ(υ)σις κατὰ τὸ ὀφέτος). Ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ λέγεται καὶ τεῦτα ἀντὶ ταῦτα πάντως ἐκ τοῦ εὐτὸς ✕ ταῦτα.

Κατὰ τὸ θέτω, πέφτω ἐν Καρπάθῳ καὶ ἐν Μυλοποτάμῳ τῆς Κρήτης λέγεται κείθομαι μετὰ τοῦ θ, ἀντὶ κείτομαι, καθὰ καὶ ἐν Κύμῃ ἀντὶ πέφτω λέγεται πέτω μετὰ μόνου τοῦ τ, ὅπως καὶ θέτω.

κουμπουλεὰ ἀντὶ κοκκυμηλέα αὐτόθι καὶ κόμπουλα = κοκκύμηλα κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ κόμπος.

κριθθάριν καὶ σπάλαθθον ἐν Κύπρῳ καὶ μάραθθον ἐν Ἰκάρῳ πάντως κατὰ τὸ ἀθθὸς ἀγκάθθι κττ.

κρεάρι ἀντὶ κριάρι πάντως κατὰ τὸ κρέας.

κυπάρι ἐν Πάρῳ ἀντὶ τυπάρι(ον). (οὕτως ἤδη ὁ Τζέτζης), ἐκ τοῦ κηρὸς ✕ τυπάρι, ὅπως καὶ κερόμπολι ἐκ τοῦ κερὶ ✕ πρόπολις ἐν τῇ ἀνατολικῇ Κρήτῃ καὶ Κύθνῳ.

μάτά κατέστη σήμερον ἐπίρρημα ὅπως τὸ ξάνά, οὕτινος καὶ τὸ φωνῆεν τῆς παραληγούσης ἐδέξατο, ἀμφότερα δὲ τὴν σύνταξιν καὶ τὸν τόνον τοῦ συνωνύμου πάλιν, λ. χ. νὰ μὴ ματὰ τἀνοίξῃς, νὰ μὴ ματὰ τὸ πῇς, μὴν τὸ κάμῃς μάτα ἢ ξάνα ἢ πάλι· οὕτω δὲ καὶ συνετέθησαν τὰ συνώνυμα, λ. χ. νὰ βάλῃ παλιμάτα τὸ φόρεμα, χάνει παλιμάτα, σ' τό 'πα μιὰ σ' τό 'πα δυό, καὶ παλιμάτα σ' τὸ λέω. Ἐν Μπλατσίῳ τῆς Μακεδονίας σῴζεται καὶ τὸ μέτα = πάλιν, λ. χ. ἀφόντα τὸν ἔδειρα, δὲ μ' εἶπε μέτα κακὸ λόγο.

μυρσεὰ ἐν Χίῳ = μυρτεά, ἐκ τοῦ μυρσίνη ✕ μυρτεά.

ὄφιενδρα ἐν Καρπάθῳ ἐκ τοῦ ὄφις ✕ ἔχενδρα ἀντὶ ἔχιδνα, ὅπως ἀντιστρόφως σκουλλυόπετρα ἀντὶ σκολόπενδρα κατὰ τὸ σκολλυπέτρα ὅπως καὶ Γεράπετρο. Καὶ ἡ ὄχενδρα ἔλαβε τὸ ο ἐκ τοῦ ὄφις ὅπως ὁ κ. Meyer-Lübke ᾔκασε. Τὴν ὀρθότητα τῆς εἰκασίας ἀποδεικνύει καὶ τὸ ἐν Χαλκιδικῇ ὄχινα (=*ὄχενα) ἀντὶ ἔχιδνα, πρβλ. καὶ ὄφιος κατὰ τὸ σκορπιὸς καὶ ἀντιστρόφως ἐν Ἰκάρῳ σκόρπις κατὰ τὸ ὄφις.

παρουσιάζομαι λέγεται σήμερον ἐπί τε τοῦ ἐμφανίζεσθαι καὶ τοῦ ἐλευθεροστομεῖν, ἤτοι ἐπί τε τοῦ παρουσιάζειν -εσθαι καὶ τοῦ παρρησιάζεσθαι.

πασκαβάλι ἀντὶ κασκαβάλι ἐν Κυζίκῳ, διότι δὲν εἶναι νηστήσιμον ἀλλὰ πασχαλινόν, ὥστε πασχα ✕ [κασκα]βάλι.

πατραχήλι ἀντὶ ἐπιτραχήλιον ἐν Μακεδονίᾳ, πάντως ὅτι πατέρες φέρουσιν αὐτό. Ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ πετραχήλι πρὸς τὸ πέτρα σχετισθέν, ὅπως καὶ πετραμιθεὰ ἐν Κρήτῃ ἡ τερέμινθος, ἐν Κύπρῳ τετραμιθεὰ καὶ τρανταμιθεὰ καὶ ἐν Νάξῳ ἀνδραμιθεά.

πέρδικα ἀντὶ πέρκα - πέρκη συνηθίζουσιν ἐν Κρήτῃ.

πιθώνω λέγεται πολλαχοῦ ἀντὶ πιθέτω, πάντως ἐκ τοῦ πιθέτω × στρώνω, καθὼς καὶ κυτάζω ἐκ τοῦ κυπτάζω × ἐξετάζω· ἐκ τοῦ πιθώνω ἐγένετο ἔπειτα πιθώστρα ὅπως ἐκ τοῦ χώνω χώστρα, ζώνω ζώστρα, ἁπλώνω ἁπλώστρα κτλ.

πιλαίμι ἀντὶ ὑπολήνιον λέγεται ἐν Καρδαμύλῃ τῆς Πελοποννήσου, σχετισθὲν πρὸς τὸ λαιμὸς ἐπιλαίμιον, πρβλ. πιρούνι, πιγούνι κττ. ἐν Ἀθηνᾶς Α΄. σελ. 143 - 4.

πλιθάρι ἀντὶ πιθάρι ἐκ τοῦ πλίνθος × πιθάρι, καὶ πλοκάρι ἀντὶ ποκάρι ἐκ τοῦ πλέκω × ποκάρι.

πρακοντεὰ ἐν Ἠπείρῳ ἡ δρακοντεὰ δρακόντιον ὡς πικρά.

πρίτα ἀντὶ πρῶτα ἐν Ἰταλίᾳ ἐκ τοῦ πρὶν × πρῶτα.

σιγαληνὸς ἐν Ἠπείρῳ ἀπὸ τοῦ σιγανὸς × γαληνός.

τέσσερεις κατὰ τὸ τρεῖς ἤδη ἐν Πασχαλίῳ Χρονικῷ σελ. 250.

τουμπερόρριζα ἀπὸ τοῦ tumberosa κατὰ τὸ ῥίζα, πρβλ. καὶ ἀρμπερόρριζα = herberosa.

ψιχάλα ἀντὶ ψεκάδα κατὰ τὸ ψίχα ψίχαλο, καὶ ψιχαλίζει κτλ.

Μείζονος ἀναπτύξεως χρήζουσι τὰ ἑπόμενα· κατὰ τὸ ὁ μάστορας καὶ ὁ μάστορης λέγεται ἐν Ἠλείᾳ ὁ μάγερας καὶ ὁ μάγερης· τὸ λῆγον εἰς *ας* ἑρμηνεύεται εὐκόλως (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. Γ΄ 245), ἀλλὰ τὸ λῆγον εἰς *ης* ἀδύνατον ἄλλως, ἂν μὴ δι' ἐπιδράσεως ἄλλου ὀνόματος διττὸν ἔχοντος τύπον εἰς *-ας* καὶ *-ης* καὶ πρὸς τούτοις ὁπωσδήποτε συγγενεύοντος κατὰ τὴν σημασίαν τῷ μάγειρος (καὶ ὁ μάγειρος τεχνίτης τις, μάστορης εἶναι). Διότι ἀμφισβητεῖται καὶ δικαίως ἂν καὶ λέξεις παντάπασι διαφόρου σημασίας δύνανται διὰ μόνην τὴν ὁμοιότητα τῶν φθόγγων αὐτῶν νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπ' ἀλλήλας. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ἀληθῶς καὶ τοιαῦται ἐπιδράσεις εὑρίσκονται, λ.χ. τὸ σεμιδάλιον φαίνεται ὅτι ἐγένετο σιμιγδάλι μετὰ τοῦ *γ* διὰ τὸ ἀμύγδαλον - ἀμυγδάλι. Ἀλλ' ἴσως δυνηθῇ τις ἕτερος νὰ εὕρῃ ἄλλην ἑρμηνείαν, ἥτις νὰ μὴ ἀπαιτῇ τὴν συνάφειαν δύο οὕτω διαφερουσῶν κατὰ τὴν ἔννοιαν λέξεων.

Πόσον δ' ἀναγκαῖος εἶναι ὁ περιορισμὸς οὗτος κατανοεῖ ἕκαστος εὐκόλως, ἐνθυμηθεὶς πρῶτον ὅτι ἄν, καθ' ὃν τρόπον ἐν τῇ λεγομένῃ συνθέσει λέξεις διαφορώταται τὴν σημασίαν συντίθενται μετ' ἀλλήλων, οὕτω συνέβαινε καὶ ἐν τῇ συμφύρσει, ἡ ἀνεύρεσις τῶν ἑκάστοτε συμπεσόντων καὶ συμφυρθέντων εἰς ἓν θὰ ἦτο ἐργωδέστατον καὶ ἐπισφαλέστατον χρῆμα, ἅτε ἀπείρων ὄντων τῶν γλωσσικῶν στοιχείων, ἐν οἷς θὰ ὤφειλον ἑκάστοτε κατὰ πᾶσαν σύμφυρσιν ν' ἀναζητῶνται τὰ συμπεσόντα. Ἔπειτα ὅτι ἐπειδή, καθ' ἃ ἐλέχθη, διὰ τὴν ἐν τῇ συνειδήσει πρότερον συμβᾶσαν σύμπτωσιν τῶν ὁμοίων ἐννοιῶν, γραμματικῶν σχέσεων κλπ., ἐπιγίνεται καὶ ἡ σύμπτωσις τῶν παριστανόντων τὰς ἐννοίας ἢ σχέσεις ταύτας γλωσσικῶν στοιχείων, δι' αὐτὸ μόνον ὀλίγα σχετικῶς εἶναι τὰ ὅμοια καὶ δὴ καὶ τὰ συμφυρόμενα καὶ ἐν ὀλίγοις ἑκάστοτε περιορίζεται στοιχείοις ὁ τὴν ἑρμηνείαν αὐτῶν ἀναλαμβάνων, ἐντεῦθεν τὸ ἔργον καὶ εὐκολώτερον καὶ ἀσφαλέστερον.

Ὅπως τὸ μάγερης οὕτως ἔχει καὶ ἡ γενικὴ τοῦ κυροῦ ἀντὶ τοῦ κυρίου· τὸ ὄνομα κλίνεται ἐν Κρήτῃ ὁ κύρις = ὁ κύριος = ὁ πατήρ, τοῦ κυροῦ, τὸν κύρι(ν). (Δὲν διαλαμβάνω περὶ τοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ, ὁ κὺρ καὶ ὁ κυρός, διότι ταῦτα φαίνονταί μοι διαστροφαὶ ἐγγραμμάτων ἐπὶ σκοπῷ παραλλαγῆς τοῦ τε τύπου καὶ τῆς σημασίας ἀπὸ τοῦ ἀλωβήτου Κύριος Κυρίου, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀληθῶς δημώδους κυροῦ, οὗ τὸ ἰῶτα φαίνεται ἐκπεσὸν ἀνωμάλως). Λοιπὸν φρονῶ ὅτι κατὰ τὸ πενθερὰ μετεβλήθη πρῶτον τὸ κυρία - κυρjὰ εἰς κυρά, ὅπως ἤδη παρὰ Μαλάλᾳ ἀναγινώσκεται (τὰ χωρία ἴδε παρὰ Σοφοκλεῖ), καθ' ὅσον λέγεται συνημμένον «κυρὰ καὶ πε(ν)θερά, κυρά μου καὶ πε(ν)θερά μου» κλπ. Ἐπειδὴ δ' ἐλέγετο κυρjὰ καὶ κυρὰ ἐκ παραλλήλου ἐπί τινα χρόνον κατὰ τὸν αὐτὸν δ' ἅμα χρόνον παθοῦσα συνίζησιν καὶ ἡ ὁμοίως τονιζομένη ἐπὶ τῆς παραληγούσης γενικὴ κυρίου κυρjοῦ κατέστη ὁμοιοτάτη τῷ κυρjά, διὰ τοῦτο κατὰ τὸ κυρjὰ : κυρὰ ἐγένετο καὶ κυρjοῦ : κυροῦ. Ὅπως δ' ἐν τούτοις τὸ ρj ἡπλοποιήθη εἰς ρ, οὕτως τὰ εἰς -'τρια προσηγορικὰ μετὰ τὴν συνίζησιν -'τρια συνέπεσον τοῖς εἰς -'τρα λήγουσι τόπων ἢ ὀργάνων δηλωτικοῖς, πρβλ. ῥάφτρα χορεύτρα κλπ. ἀντὶ ῥάπτρια χορεύτρια (περὶ τούτων ἴδε τὰ διαληφθέντα ἐν τῷ Βυζαντιακῷ Δελτίῳ τῆς Πετρουπόλεως Τόμ. Β΄ σελ. 61 κἑξ). Τοσοῦτο δ' ἡ κατάληξις αὕτη -τρα φαίνεται

ἡμῖν σήμερον τῶν προσώπων ἐκφραστική, ὥστε καὶ τὸ modiste μετεβάλομεν εἰς μοδίστρα.

Τὸ ὄνομα κεφαλᾶς κεφαλᾶδες φαίνεται παραδόξως ἐσχηματισμένον, διότι τὰ ἐκ τῶν παντοίων οὐσιαστικῶν παραγόμενα ὀνόματα εἰς ᾶς δηλοῦσι πρόσωπα περιέχοντα τὴν ἔννοιαν τοῦ οὐσιαστικοῦ ἀφ' οὗ παρήχθησαν· καὶ ἂν μὲν τὸ πρωτότυπον δηλοῖ ἔδεσμα, τὰ εἰς -ᾶς παράγωγα δηλοῦσι τὸν ἐσθίοντα τὸ ἔδεσμα τοῦτο (κρεατᾶς, λαχανᾶς), ἂν δὲ φόρεμα, τὸν φοροῦντα (φεσᾶς, φουστανελλᾶς), ἂν δὲ τεχνούργημα, τὸν κατασκευάζοντα (βαρελλᾶς, σαμαρᾶς), ἂν πράσιμον, τὸν πιπράσκοντα (γαλατᾶς, κρασᾶς, τυρᾶς), ἂν ἔργον ἢ κτῆμα καθόλου, τὸν μετερχόμενον ἢ ἔχοντα (ζευγᾶς = ζευγηλάτης, σφουγγαρᾶς, στολιδᾶς, γλωσσᾶς, καραβᾶς κλπ). Κατὰ ταῦτα κεφαλᾶς θὰ ἐδήλου τὸν ἔχοντα κεφαλὴν ἢ τὸ πολὺ πολὺ τὸν ἔχοντα μεγάλην κεφαλήν. Ἀλλὰ διὰ μὲν τὴν πρώτην ἰδιότητα (ὅτι ἔχει κεφαλήν), οὐδεμιᾶς ἰδιαιτέρας ὀνομασίας ἦν χρεία, ἀφοῦ πάντες ἔχουσι κεφαλήν· διὰ δὲ τὴν δευτέραν (ὅτι ἔχει μεγάλην κεφαλὴν) σήμερον ὑπάρχουσιν ἄλλοι σχηματισμοὶ (κεφαλάρος, κεφάλας καὶ κέφαλος), ἐνῷ τὸ κεφαλᾶς κεφαλᾶδες δηλοῖ τὸν ἀρχηγόν, τ. ἔ. ἐκεῖνον ὅστις εἶναι κεφαλὴ ἄλλων, τοιαύτην δὲ σημασίαν, τὸ εἶναί τινα ὅ,τι τὸ πρωτότυπον σημαίνει, δὲν ἔχουσιν ὁμολογουμένως τὰ εἰς -ᾶς. Ἀνάγκη ἄρα ἄλλης ἑρμηνείας, τοιαύτην δὲ προτείνω τὴν ἑξῆς.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ λέξις κεφαλὴ ἤδη ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος προσέλαβε τὴν σημασίαν τοῦ ἀρχηγοῦ, τοῦ στρατηγοῦ· πρβλ. «πρώτη κεφαλὴ ὁ στρατηγὸς» καὶ ἄλλα πολλὰ χωρία παρὰ Δουκαγκίῳ ἐν λέξει κεφαλή. Καθ' ὃν δὲ τρόπον ὁ πληθυντικὸς τοῦ παππᾶς, ἀββᾶς, ἀμηρᾶς, βασιλέας, ῥῆγας ἐσχηματίζετο εἰς -ᾶδες, οὕτως ἐσχηματίσθησαν καὶ τὰ συνώνυμα οἱ πριγκιπᾶδες, οἱ κοντᾶδες (ὁ κόντες), οἱ σεβαστᾶδες, οἱ ἐξουσιαστᾶδες, οἱ αὐθεντᾶδες, οἱ κριτᾶδες, οἱ δεσποτᾶδες, οἱ μητροπολιτᾶδες, οἱ γεροντᾶδες, οἱ ἱερᾶδες (πρβλ. Ἀθηνᾶς Γ' 251 καὶ Einleitung 385-6), οὕτω τέλος καὶ οἱ κεφαλᾶδες ἐκ τοῦ κεφαλή. Ἐπειδὴ δὲ ἐλέγετο οἱ βασιλιᾶδες ὁ βασιλιᾶς, οἱ παππᾶδες ὁ παππᾶς κτλ., ἐλέχθη καὶ οἱ κεφαλᾶδες ὁ κεφαλᾶς. Εἶναι ἄρα ὁ ἑνικὸς ἀριθμὸς ὁ κεφαλᾶς ἐσχηματισμένος ἐκ τοῦ πληθυντικοῦ οἱ κεφαλᾶδες, ὅπως ἀκριβῶς ἐκ τοῦ πληθυντικοῦ συννυφᾶδες κατὰ τὸ κυρᾶδες, μαν-

νᾶδες, ἀδερφᾶδες, νυφᾶδες, κουνιᾶδες, ἐγένετο ὁ ἑνικὸς ἡ συννυφᾶδα, ἐνῷ τὸ ἁπλοῦν κλίνεται ἡ νύφη οἱ νύφες καὶ νυφᾶδες. Ὅτι δ' ἐκ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ σχηματισθῇ ἑνικός, τούτου τεκμήρια κάλλιστα παρέχει ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα, ἥτις καθ' ἃ ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Α' σελ. 251 ἐδιδάχθη ἐκ τοῦ πληθυντικοῦ οἱ ὀνομᾶτοι (ἀντὶ τὰ ὀνόματα) ἐσχημάτισεν ἑνικὸν ὁ ὀνομᾶτος, καὶ ἐκ τῶν πληθυντικῶν εἰς -ᾶτοι ὀνομάτων ἐσχημάτισεν ἑνικὸν εἰς -ᾶτος ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐνῷ ἐν Ἰκαρίᾳ μόνοι οἱ πληθυντικοὶ εἰς -ᾶτοι εὐχρηστοῦσι (πρβλ. Κ. Κόντου Εἰκοσιπενταετηρίδος σελ 76), καὶ ἐκ τῶν πληθυντικῶν εἰς -αῖοι, οἷον Κορωναῖοι, Πετμεζαῖοι κλπ. (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. Γ' 252-3) ἐσχημάτισεν ἐν Μάνῃ ἑνικὸν εἰς -αίας, οἷον Οἰκονομαίας, Κονταίας ἀπὸ τοῦ Οἰκονομαῖοι, Κονταῖοι κλπ., ἐκ τούτων δὲ τὰ τῶν κτημάτων (καὶ κωμῶν) ὀνόματα Μανολαίικα, Κολοκοτρωναίικα, Μαζαίικα κλπ. ἅτινα πάντα κατὰ τὸ ἀληθὲς αὐτῶν ἄτομον διὰ τοῦ *αι*, οὐχὶ δὲ διὰ τοῦ *ε* ὀφείλουσι νὰ γράφωνται.

Ἔτι δύο λέξεις περὶ τῶν Μακεδόνων.

Τοῖς ἀνομοιωθεῖσι παραδείγμασι κάλιθος, πέχαρι, Χάλκας (πρβλ. ἀνωτ. 30-31) καὶ μετὰ τὴν ἀνομοίωσιν ψιλὸν *κ, π*, οὐχὶ μέσον *γ, β* παρέχουσι, προστίθημι ἔτι τὸ ὄνομα κεβαλὴ κεβλή, ὃ κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ τοῦ August Fick ἐτυμολογίαν ἐν Συγκριτικῷ Λεξικῷ [4] σελ. 415, ἣν καὶ ὁ Wilhelm Schulze ἐν Quaestiones Epicae σελ. 252 ἀσπάζεται, ὁμοίως τοῖς ἀνωτέρω ἔπαθεν ἀνομοίωσιν, ἤτοι προῆλθεν ἐκ παλαιοτέρου ghebhəla, ὅθεν khephəla - κεφαλᾱ καὶ *κεφλᾱ καὶ Μακεδονιστὶ κεβαλὰ κεβλά. Ὅτι δὲ κεβαλὰ ἢ κεβλὰ, καὶ οὐχὶ ὁ ὡς Μακεδονικὸς ἐπίσης ἀναφερόμενος ἕτερος τύπος γαβαλά, ἦτο τὸ γνήσιον Μακεδονικόν, μαρτυρεῖ ὁ παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ ΙΘ'

79 Μακεδὼν Κεβαλῖνος· διότι ἂν οἱ Μακεδόνες ἔλεγον γαβαλά, οὗτος θὰ ἐλέγετο Γαβαλῖνος· οὐδὲ δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι δὲν παρεστάθη ἀκριβῶς ἡ προφορὰ διὰ τῆς γραφῆς, διότι οἱ παρατηρήσαντες τὴν διαφορὰν τῆς μεσαίας συλλαβῆς καὶ παραστήσαντες αὐτήν, Κεβαλῖνος, δὲν θὰ παρέλειπον βεβαίως τὴν τῆς ἀρχούσης.

σελ. 46 Ταῖς εἰρημέναις ἐνδείξεσι περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων προστεθήτω καὶ ἡ ἀκόλουθος· παρὰ Πολυβίῳ Δ΄ 8 γίνεται λόγος περὶ τῶν πολεμικῶν ἀρετῶν καὶ κακιῶν τῶν διαφόρων Ἑλλήνων, οἷον τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Αἰτωλῶν, τῶν Κρητῶν, τῶν Ἀχαιῶν καὶ μετὰ τούτων τῶν Μακεδόνων, περὶ ὧν μάλιστα λέγεται ὅτι ὅμοιοι τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν ταῖς μάχαις ἦσαν. Προφανὲς δ' εἶναι ὅτι ὁ Πολύβιος δὲν θὰ ἠξίου τοὺς Μακεδόνας μνείας ἢ παραβολῆς πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας προκειμένου περὶ τοῦ τρόπου τοῦ μάχεσθαι τῶν διαφόρων Ἑλλήνων, ἂν βαρβάρους καὶ ἀλλογλώσσους αὐτοὺς ὑπελάμβανε. πρβλ. καὶ Ε΄ 2, 5 ἔνθα ἡ ποικίλη φιλοτιμία καὶ φιλοπονία τῶν Μακεδόνων στρατιωτῶν ἐπαινεῖται, καὶ πρὸς τοὺς Αἰακίδας παραβάλλονται «πολέμῳ κεχαρηότες ἠΰτε δαιτί».

Ἐπιγραφαί.

Α΄.

Οὔρεος αἰπυτάτοιο κόρη λᾶαν δίχα χειρῶν
τμηθέντ' ἀφράστως δεξαμένη σὺ μόνη,
ἵλαθ' ἀποιχομένοις ἱκέταις σοῖς ἠδὲ παροῦσι
νῦν τε καὶ ἐσσομένοις ἀζομένοις σε ὅλως.
Ταύταν ἐκ κραδίης αἰτῶ χάριν ὡς πολύμοχθος
Παντόγαλος Γαβριήλ, παρθενικὴ Μαρίη,
κοὐ μόνος αὐτὰρ ἅπαντες ἀολλέες ἄζυγες, ἁγνή,
κύπτοντες κατὰ γῆς σ' ἀντιβολοῦμεν πάντες.
Νῦν δὲ σύ, ἐλπωρὴ μερόπων Μαρίη ἐρατεινή,

δέχνυο καὶ ἡμῶν ψυχοσόους τε μόγους.
Εὐμενέτειρα πέλω καὶ ἔσσομαι ὑμετέροισι
μόχθοις υἱὸν ἐμὸν πάντοτε λισσομένη.

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀνέγνων κατὰ τὸν παρελθόντα Αὔγουστον (1895) ἐν Σητείᾳ τῆς Κρήτης· εὕρηται ἀναγεγραμμένη ἐπὶ μαρμάρου ἐκτισμένου ἀπέναντι τῆς εἰσόδου εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Τοπλοῦ (1), πρότερον Μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Ἀκρωτηριανῆς λεγομένης, ὅπως ἐπὶ τῶν ἱερῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς εὗρον ἀναγεγραμμένον. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἶναι κάλλιστον· ἐκ τούτων δὲ καὶ ἐκ τῆς ὅλης οἰκοδομίας εἰκάζω ὅτι ἡ κτίσις τῆς Μονῆς ἀνάγεται εἰς τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους, διότι ἀτυχῶς ὁ στήσας τὴν πλάκα ταύτην Γαβριὴλ Παντόγαλος δὲν ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ γράψῃ καὶ τὸ ἔτος τῆς πράξεως ταύτης. Ἐννοεῖται δ' ὅμως ὅτι ἀγνοεῖται καὶ τοῦτο, ἂν οὗτος ἦτο ἱδρυτὴς τῆς Μονῆς ἢ μή.

Τῶν δύο πρώτων στίχων ἡ ἔννοια γίνεται δήλη, ἄν τις ἐνθυμηθῇ τὰ τοῦ προφήτου Δανιὴλ Β' 31-36 καὶ 45, ἅτινα ἀναγράφω· «σὺ βασιλεῦ, ἐθεώρεις, καὶ ἰδοὺ εἰκὼν μία, μεγάλη ἡ εἰκὼν ἐκείνη καὶ ἡ πρόσοψις αὐτῆς ὑπερφερής, ἑστῶσα πρὸ προσώπου σου καὶ ἡ ὅρασις αὐτῆς φοβερά . . . ἐθεώρεις **ἕως ἀπεσχίσθη λίθος ἐξ ὄρους ἄνευ χειρῶν**, καὶ ἐπάταξε τὴν εἰκόνα. . . καὶ ὁ λίθος ὁ πατάξας τὴν εἰκόνα ἐγενήθη **ὄρος μέγα** καὶ ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν γῆν . . . ὃν τρόπον εἶδες **ὅτι ἀπὸ τοῦ ὄρους ἐτμήθη λίθος ἄνευ χειρῶν** . . . » Ἑρμηνευτέοι ἄρα ὧδε: ὦ κόρη, ἣ μόνη ἀνερμηνεύτως ἐδέξω τὸν λίθον τὸν ἀπὸ ὑψηλοτάτου ὄρους ἀποκοπέντα ἄνευ συνεργασίας χειρῶν (τ. ἔ. τὸν ἀσπόρως συλληφθέντα Ἰησοῦν), σὺ ἵλαθι κλπ.

Ἄξια σημειώσεως ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν κρίνω πρῶτον μὲν τὴν ἀνάμιξιν τοῦ Δωρικοῦ καὶ Αἰολικοῦ ταύταν μετὰ τοῦ Ἰωνικοῦ Μαρίη, τοῦ Ὁμηρικοῦ λᾶαν, κραδίη παρθενική, οὔρεος αἰπυτάτοιο, ἀζομένοις, ἀολλέες, τοῦ μερόπων, πέλω καὶ ἔσσομαι μετὰ τοῦ

(1) «Τοπλοῦ Μοναστήρι», ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Μονή, διότι κατὰ τὸ 1821 ὁ περίβολος αὐτῆς ἦν ὡπλισμένος δι' ἑνὸς πυροβόλου, τουρκιστὶ τόπ, ὅθεν τοπλῦ τὸ φέρον πυροβόλον· τὸ δὲ τοπλῦ παραφθαρὲν ὑπὸ τῶν περιοίκων τῶν στερουμένων τοῦ φθόγγου ü ἐγένετο τοπλοῦ.

πάντοτε κλπ. κλπ. Ἐπίσης τὸ ψυχοσόους ὃ ἀντὶ τοῦ ψυχοσωτηρίους ἐξέλαβεν, ὥσπερ ὁ Ἀπίων τὸ Ὁμηρικὸν λαοσσόος διὰ τοῦ «ἡ τοὺς λαοὺς σώζουσα» ἡρμήνευσε καὶ ὅπως ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἐλέχθη καὶ ἀεισόος καὶ βιοσσόος καὶ μελισσόος καὶ μηλοσσόος καὶ νηοσσόος καὶ οἰνοσσόος κλπ. Ὁμοίως τὸ μεταγενέστερον δέχνυο ἀντὶ δέχου καὶ τὸ θηλυκὸν εὐμενέτειρα τοῦ Ὁμηρικοῦ εὐμενέτης κλπ.

Β'.

Ὁμοίως ἀνέγνων ἐπὶ λίθου μικροῦ ἐπιτυμβίου εὑρεθέντος ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ χωρίου Μύρθιο τῆς ἐπαρχίας Ἁγίου Βασιλείου παρὰ τὸν κόλπον Πλακεᾶ πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ δειχθέντος μοι ὑπὸ τοῦ εὑρόντος Ἰωάννου Ν. Τζαννουδάκι τὰ ἀκόλουθα.

Θρέπτος Χαρμοσύνου ἐτῶν Ο'.

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἐλέγχει χρόνους μεταγενεστέρους, καὶ ἡ γλῶσσα δὲ οὐδὲν ἔχουσα τὸ διαλεκτικὸν διδάσκει ὅτι ἐγράφη πολὺ μετὰ Χριστόν.

Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως γάιδαρος.

Διαλαμβάνων περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως ταύτης ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τομ. ΛΔ'. σελ. 125 κεξ. ἀπέδειξα ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐγένετο ἐκ τοῦ γάδος, ὅπως ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐδίδαξε· διότι α') τὰ ὀνόματα τῶν χερσαίων ζῴων παρα-

λαμβάνονται καὶ ἐπὶ τῶν θαλασσίων, οὐχὶ τἀνάπαλιν· β') τὰ εἰς -αρος λήγοντα (μεγεθυντικὰ) ὀνόματα σχηματίζουσι τὸ θηλυκὸν εἰς -άρα οὐδέποτε εἰς ούρα καὶ τὸ οὐδέτερον ὁμοίως εἰς άρι, οὐδέποτε εἰς ούρι, καὶ ὅμως παρὰ ταῦτα λέγεται γάϊδαρος - γαϊδούρα - γαϊδούρι καὶ γαϊδουρεὰ καὶ γαϊδουρίζει κλπ., ἡ δὲ ποικιλία αὕτη τοῦ αρ καὶ ουρ, δισχυριζόμην, δὲν ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλ' ἐλέγχει ξενικὴν καταγωγὴν τῆς λέξεως· γ') τὸ *α* τῆς συλλαβῆς *γα* (τοῦ γάδος) δὲν ἠδύνατο νὰ διασχισθῇ εἰς αϊ, γάϊδαρος, ὅσα δὲ φέρονται ὡς ἐξαιρέσεις καὶ ἀνωμαλίαι, ἡρμηνεύθησαν ἐκεῖ.

Ἀποβαλὼν δὲ τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην κατέστησα πιθανὸν ὅτι ἡ λέξις εἶναι Σημιτικῆς ἀρχῆς· δηλ. δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι κατ' ἀρχὰς ἡ λέξις δὲν ἐδήλου ἀληθῶς αὐτὸ τοῦτο τὸ ζῷον, ἀλλ' ἰδιότητά τινα αὐτοῦ, ἢ τόπον τινὰ ἐξ οὗ εἶδός τι, ἐκλεκτὸν πάντως, προήρχετο, ἢ τὸ φορτίον, καὶ ἐκ τούτου ὠνομάσθη καὶ τὸ φορτηγὸν ζῷον (πρβλ. γομάρι κλπ). Τὴν ὑπὸ τῆς μεθοδολογίας ὑπαγορευθεῖσαν εἰκασίαν ταύτην κυροῖ ἡ μαρτυρία ἀνδρὸς ἐμπείρου τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης, τοῦ συμπολίτου μου κ. Φ. Ν. Ῥουκουνάκι, ὅστις λαβὼν γνῶσιν τῶν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ᾐκασμένων μοι εἶχε τὴν ἔκτακτον καλωσύνην νὰ μοὶ δώσῃ τὴν ἑξῆς σημείωσιν:

«Ἡ Ἀραβικὴ λέξις γαντὰρ ὡς καὶ ἡ γαντοὺρ παράγονται ἐκ τοῦ ἀφῃρημένου οὐσιαστικοῦ γάντρ, τοῦ σημαίνοντος τὴν ἀδικίαν, τὴν σκληρότητα, τὴν βαναυσότητα, τὴν χυδαιότητα κλπ., τὰ δ' ἐξ αὐτοῦ παραγόμενά εἰσιν ἐπίθετα ὑπερθετικά». Κατὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι ἐκ τῆς ἰδιότητος ἐκλήθη τὸ ζῷον τοῦτο οὕτως, ἐκ δὲ τῆς Συρίας μετεδόθη ἡ ὀνομασία αὕτη καὶ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα. Οὕτω δὲ νοεῖται εὐκόλως καὶ ἡ ποικιλία τοῦ *α* -*ου*, γάϊδαρος γαϊδούρα γαϊδούρι ἐκ τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης, ἐν ᾗ ἡ τοιαύτη ποικιλία τῶν φωνηέντων εἶναι κανονικωτάτη.

Περὶ τοῦ σέ, φχιοῦ καὶ φκιοῦ.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ τοῦ ὄνου, ἑρμηνεύσωμεν καὶ τὴν λέξιν δι' ἧς ἐν Κρήτῃ οἱ ὀνηλάται ἐλαύνουσι τὸ ταλαίπωρον τοῦτο ζῷον ἤτοι τὸ *σέ*! Ἡ λέξις αὕτη ὡς προστακτικὴ ἢ ὡς παρακελευσματικὸν μόριον λέγεται ἐπὶ μόνων τῶν ὄνων, ἐπὶ δὲ τῶν ἡμιόνων τὸ ξένον μοῦλε! Τὸ μοῦλε τοῦτο, ὂν προφανῶς κλητικὴ τοῦ ὁ μοῦλος, ὅ μεγεθυντιτικὸν τοῦ ἡ μούλα (mula), ὑπεμφαίνει ὅτι καὶ ἐν τῷ *σέ* ἠδύνατο νὰ κρύπτηται κλητική τις, ἀλλὰ τίνος ὀνόματος, οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξεύρῃ. Ἀνάγκη ἄρα ἄλλου ἐτύμου. Τοῦτο δὲ νομίζω ὅτι εὗρον ἐνθυμηθεὶς ὅτι ἐν Σφακίοις λέγεται ché! ἀντὶ σέ, καὶ εἰκάσας ὅτι τοῦτο τὸ παχὺ χιὲ εἶναι λείψανον τῆς κατὰ συνίζησιν προφορᾶς τοῦ *ε* μετὰ προηγουμένου τινὸς φωνήεντος κατόπιν τοῦ *σ*, ἤτοι καθὼς λέγεται φορεσχιές, φορεσχιά, νησχιά, μαγαζjὰ κλπ., οὕτως ἐλέγετό ποτε καὶ σειὲ ἀντὶ σεῖε (δηλαδὴ τοὺς πόδας ἢ τὸ σῶμά σου, ὅπως καὶ νῦν ἔτι λέγεται «σεῖσε τὸ κορμί σου» = σπεῦσε, ἢ καὶ ἁπλῶς λαμβανομένου τοῦ ἐνεργητικοῦ τύπου ἐπὶ μέσης σημασίας, ὅπως συχνότατα συμβαίνει ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, πρβλ. Einleitung σελ. 200 κέξ.), καὶ ὅτι τὸ σειὲ-σχιὲ τοῦτο κατὰ μικρὸν ἡπλοποιήθη εἰς χιὲ καὶ περαιτέρω εἰς σέ. Ὅτι τὸ *σχιε σχια* κλπ. ἁπλοποιοῦνται ὄντως πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος εἰς *σε σα*, ἀπέδειξα πέρυσιν ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τομ. ΛΔ' σελ. 83 κέξ.

Ὁμοίως ἁπλοποιεῖται ἐν Κρήτῃ καὶ τὸ σύμπλεγμα *φτχ* εἰς *φχ*, ἐντεῦθεν τὸ εὐθειάζω γενόμενον εὐθειάνω-(ἐ)φτχιάνω κατέστη φχιάνω λεγόμενον ἐπὶ τῆς ταλασιουργίας. Καὶ τὸ πτύου = ἔσο κατάπτυστος γενόμενον φτυοῦ-φτχιοῦ ἡπλοποιήθη ὁμοίως εἰς φχιοῦ καὶ ἀνομοιώσει τῶν δύο δασέων, φκιοῦ, καθ' ὃν τρόπον ἐν Ἑλλάδι λέγεται φκιάνω. Ἐπειδὴ δὲ τὸ φχιοῦ-φκιοῦ ἐξελήφθη κατὰ μικρὸν ὡς μόριον ἄκλιτον, τίθεται καὶ τὸ πρόσωπον, εἰς ὃ ἀποτείνεται ἡ προσβολή, κατὰ γενικήν, ἤτοι φχιοῦ σου! φχιοῦ του, -της -σας κλπ., πρβλ. ζήτω ὁ βασιλεὰς! καὶ ἔπειτα ζήτω τοῦ βασιλεᾶ, τῶν βουλευτῶν, τῆς βασίλισσας κλπ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Μέρος Δ'.

Ὁ Ἑρμαννὸς Παῦλος (Hermann Paul), οὗ τὸ βιβλίον **Γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς γλωσσικῆς** ὠνομάσθη μὲν «**ἡ Βίβλος τῶν Γλωσσολόγων**», «παρέσχε δὲ τὴν πρώτην ἐκτενῆ, σαφῆ καὶ προλήψεων ἀπηλλαγμένην παράστασιν τῆς ἀληθοῦς φύσεως τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης καὶ κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἐπαϊόντων εἶναι τῶν ἐξοχωτάτων ἔργων τῆς συμπάσης γλωσσολογικῆς φιλολογίας» (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Ζ'. σελ. 152), διέλαβεν ἐν τῷ εἰρημένῳ βιβλίῳ αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς **κοινῆς γλώσσης**. Ἐπειδὴ δὲ τὰ εἰρημένα ὑπ' ἀνδρὸς παγκόσμιον ἐν τοῖς γλωσσικοῖς ἔχοντος κῦρος δύνανται κάλλιστα νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, δὲν κρίνω ἄσκοπον οὐδ' ἀλυσιτελῆ μετάφρασιν τοῦ κεφαλαίου τούτου. Ἐνταῦθα θὰ παρατηρήσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι πράγματα, περὶ ὧν συχνὰ ἀλλόκοτοι παρ' ἡμῖν ἐκφέρονται γνῶμαι, ὡσεὶ μηδείς ποτε εἶχε περὶ τούτων σκεφθῆ, εἶναι κάλλιστα ἀπὸ πολλοῦ ἐξηκριβωμένα καὶ ἡρμηνευμένα, ὅτι δ' ἐλλείψεις τῆς ἡμετέρας γραπτῆς γλώσσης, φύσει ἀναπόσπαστοι ἀπὸ πάσης γλώσσης ἀνθρώπων, ἀνακηρύττονται δεινότατα, αὐτόχρημα θανάσιμα ἡμῶν ἁμαρτήματα. Ἐνταῦθα θὰ εὕρῃ ψυχολογικώτατα ἐξητασμένην καὶ ἄριστα ἡρμηνευμένην οὐ μόνον τὴν γένεσιν τῆς γραφομένης καὶ τὴν τῆς κοινῆς λαλουμένης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀληθῆ σχέσιν μεταξὺ αὐτῶν, καθὼς καὶ τὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς κοινῆς λαλουμένης καὶ τῶν διαλέκτων· καί, ἂν προσηκόντως ἐπιστήσῃ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὰ λεγόμενα, θὰ πεισθῇ ὅτι πολλά, πλεῖστα παρ' ἡμῖν ἐπ' ἐσχάτων ἡμαρτήθησαν (καὶ ταῦτα πάντα ἐν ὀνόματι τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, ἥτις ἀπὸ ἑνὸς τετάρτου αἰῶνος οὕτω μεγάλας καὶ προφανεῖς ἀληθείας περὶ τῆς φύσεως τῆς γλώσσης ἀνεκάλυψε καὶ ἐδίδαξε)· καὶ ὅτι καιρὸς εἶναι πλέον νὰ λήξῃ ἡ περαιτέρω ἐκτροχίασις, ἥτις καὶ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον καὶ οὐχ ἥκιστα αὐτοὺς τοὺς συγγράφοντας βλάπτει, καθὰ καὶ ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Ζ' σελ. 279 παρετηρήθη. Χάριν τῶν ὅσοι δὲν παρακολουθοῦσι τὴν ἀνέλιξιν τῶν τοιούτων συζητήσεων παρ' ἡμῖν, ἐνόμισα καλὸν νὰ προσ-

θέσω ὀλίγας ὑπὸ τὸ κείμενον τοῦ συγγραφέως σημειώσεις, ἵνα τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενικῶς λεγομένων ἡ σχέσις πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν συνήθως πιστευόμενα καταστῇ δήλη.

Ἡ κοινὴ γλῶσσα ὑπὸ H. Paul.

Ἐν πάσαις ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων εὑρίσκομεν πλησίον τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων διαλέκτων μίαν γλῶσσαν ἐκτεινομένην μὲν ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως, ἀνεγνωρισμένην δὲ γενικῶς ὡς κοινήν. Τίς ἡ φύσις αὐτῆς καὶ πῶς ἐσχηματίσθη, τοῦτο πρόκειται νῦν εἰς ἐξέτασιν. Ἐξετάζομεν κατὰ πρῶτον τὰ πράγματα ὁποῖα ἀφ' ἑαυτῶν προσπίπτουσιν εἰς τὴν ἡμετέραν παρατήρησιν.

Ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε ἀδιαλείπτως ἐζητοῦμεν νὰ καταλαμβάνωμεν τὰ ἀληθῶς συμβαίνοντα ἐν τῷ βίῳ τῆς γλώσσης. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐμάθομεν ὅτι ἐπὶ τούτου, ὃ ἡ περιγραφικὴ γραμματικὴ ὀνομάζει γλῶσσαν, τ. ἔ. ἐπὶ τῆς συγκεφαλαιώσεως τῶν τῆς καθημερινῆς χρήσεως, ἐπὶ τούτου, λέγω, δὲν δυνάμεθα νὰ στηρίξωμεν τὰς θεωρίας καὶ σκέψεις ἡμῶν, διότι τοῦτο εἶναι ἀφῃρημένον τι, ἄνευ ἀληθοῦς ὑπάρξεως. Καὶ ἡ κοινὴ γλῶσσα φύσει εἶναί τι ἐπ' ἴσης καὶ μάλιστα κατὰ μείζονα λόγον ἀφῃρημένον. Δὲν εἶναι ἄθροισμα πραγματικῶν γεγονότων, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ μόνον ἰδανικός τις κανὼν ὁρίζων πῶς πρέπει νὰ ὁμιλῶμεν. Ἔχει τοιοῦτον λόγον πρὸς τὸν ἀληθῆ λόγον ἡμῶν, ὁποῖον περίπου ἔχει ὁ ποινικὸς κῶδιξ πρὸς τὸ σύνολον τῶν ποινικῶν πράξεων ἐν τῷ βίῳ, ἢ ὁποῖον ἡ δογματικὴ πρὸς τὸ σύνολον τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ συναισθημάτων.

Ὡς τοιοῦτος κανὼν εἶναι ἡ κοινὴ γλῶσσα καθ' ἑαυτὴν ἀμετάβλητος καθὼς καὶ τὸ βιβλίον τῶν νόμων ἢ τὸ δόγμα. Τὸ μεταβλητὸν θ' ἀντέβαινεν ἄντικρυς τῇ φύσει αὐτῆς. Ὅπου δὲ παρὰ πάντα ταῦτα συμβαίνει μεταβολή τις, αὕτη ἐπιβάλλεται μόνον καὶ μόνον διὰ βίας, ἐκτὸς τοῦ νόμου κειμένης, καὶ δι' αὐτῆς αἴρεται μὲν μέρος τι αὐτοῦ, ἀντικαθίσταται δ' ὑπό τινος ἄλλου. Αἱ ἀφορμαὶ δὲ τῶν τοιούτων ἀλλοιώσεων εἶναι περίπου ὅμοιαι ἐν τοῖς διαφόροις κλάδοις τοῦ πολιτισμοῦ. Ἤτοι καὶ ὁ μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας ἐπεξεργασθεὶς κῶδιξ θὰ

καταλίπῃ πάντοτε ἀκκανονίστους πράξεις τινάς, καὶ πρὸς τούτοις θ' ἀνακύπτωσιν ἐν τῇ πράξει ἀπρόβλεπτοι περιπτώσεις. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ὁ κῶδιξ δύναται νὰ περιέχῃ καὶ δυσκολίας καὶ νὰ ἐπιδέχηται ἐνιαχοῦ διάφορον ἑρμηνείαν. Τούτοις προστίθενται παρανοήσεις, ἐλλιπὴς γνῶσις τῶν κατὰ τὸν κώδικα τοῦτον ὀφειλόντων νὰ δρῶσι. Καὶ τέλος δύναται ὁ κῶδιξ νὰ περιέχῃ καὶ οὐκ ὀλίγα ἀνάρμοστα εἴτε ἐξ ἀρχῆς εἴτε διὰ τὰς ἐπελθούσας μεταβολὰς ἐν ταῖς ἠθικαῖς ἢ κοινωνικαῖς σχέσεσιν. Καὶ τὰ ἀνάρμοστα ταῦτα δύνανται νὰ γίνωσιν αἰτία, ὥστε τὸ περὶ τοῦ δικαίου αἴσθημα εἴτε πάντων εἴτε μόνων τῶν ἰσχυόντων ν' ἀντιβαίνῃ πρὸς τὴν πλήρη κατὰ γράμμα ἐφαρμογὴν τοῦ κώδικος. Πάντα δὲ ταῦτα συνεργαζόμενα ἐπιφέρουσι τότε μεταβολὴν τοῦ κώδικος διὰ τῆς πολιτείας. Ἀκριβῶς δ' οὕτως ἔχει καὶ ἡ κοινὴ γλῶσσα, ἥτις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἄκαμπτος κανὼν μέλλων κατ' ἀνάγκην νὰ ὁδηγήσῃ εἰς πλήρη καὶ τελείαν στασιμότητα τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλώσσης, ἂν τυχὸν ἀκριβέστατα πανταχοῦ ἠκολουθεῖτο, καὶ ἐπιτρέπων ἐπὶ τοσοῦτον μόνον μεταβολάς, ἐφ' ὅσον θὰ παρημελεῖτο.

Ἀλλ' ὅμως παρὰ τὰς ὁμοιότητας ταύτας ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν ἡ οὐσιώδης διαφορὰ ὅτι ἡ κοινὴ γλῶσσα δὲν ἔχει ἀληθῶς κωδικοποιηθῇ. Μένει ἄρα καθόλου εἰπεῖν ἡ χρῆσις ἡ ἀποτελοῦσα τὸν κανόνα, ἀλλ' οὐχὶ ἡ χρῆσις πάντων τῶν λαλούντων, διότι ἡ χρῆσις τούτων πολλοῦ γε καὶ δεῖ νὰ εἶναι ἑνιαία. Καὶ ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις, ἔνθα ἡ κοινὴ γλῶσσα ἐπὶ πλεῖστον κατίσχυσεν, εὑρίσκομεν ὅτι ἕκαστοι διαφέρουσιν ἀλλήλων σφόδρα, καὶ ἂν ἀκόμη ἐπὶ τοσοῦτον μόνον λάβωμεν ὑπ' ὄψιν αὐτούς, καθ' ὅσον προφανῶς προσπαθοῦσι νὰ ὁμιλῶσι τὴν γραφομένην γλῶσσαν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη αἱ διαφοραὶ αὗται ἤθελον ἐξαφανισθῇ, πάλιν θὰ ἐγίνετο χρεία κατὰ τοὺς γενικοὺς νόμους πάσης γλωσσικῆς ἀναπτύξεως νὰ παραχθῶσιν ἄλλαι. Καὶ πρὸς παραγωγὴν γλωσσικῆς ἑνότητος οὐχ ὑπαρχούσης, καὶ πρὸς διατήρησιν αὐτῆς ὑπαρχούσης, ἀπαιτεῖταί τι ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς λεκτικῆς ἐνεργείας τοῦ συνόλου τῶν λαλούντων, ἵσταται δ' ἀπέναντι αὐτῆς, ὡς τοιοῦτο δὲ πανταχοῦ θεωρεῖται ἡ χρῆσις ὡρισμένου, στενοῦ κύκλου ἀνθρώπων.

Ἐφ' ὅσον δυνάμεθα νὰ ἐκτείνωμεν τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν, εὑρίσκομεν ὅτι ὁ κανὼν σχηματίζεται καὶ ὁρίζεται διττῶς, ἤτοι τὸ μὲν διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου, τὸ δὲ δι' ἐγγράφων πηγῶν. Ἂν ἐκ τοῦ προφορικοῦ λόγου μέλλῃ νὰ σχηματισθῇ ὡρισμένος ὁπωσδήποτε

κανὼν κοινῆς γλώσσης, ἀνάγκη τὰ πρόσωπα ἅτινα θεωροῦνται ὡς αὐθεντία νὰ συναναστρέφωνται προφορικῶς μετ' ἀλλήλων εἴτε ἀδιαλείπτως εἴτε μετὰ μικρὰ διαλείμματα ἐπανειλημμένως, καὶ νὰ ἐπικοινωνῶσιν ὅσον οἷόν τε πλεῖστον καὶ κατὰ πλείστους τρόπους. Συνήθως εὑρίσκομεν τὴν γλῶσσαν μιᾶς μόνης χώρας ἢ μιᾶς μόνης πόλεως θεωρουμένην ὡς πρότυπον παράδειγμα. Ἐπειδὴ δ' ὅμως πανταχοῦ ὅπου ἤδη ἔχει διαμορφωθῇ ἀληθὴς κοινὴ γλῶσσα, καὶ ἐντὸς μικρῶν ὁρίων, ὑπάρχουσι μεγάλαι διαφοραὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων τῶν κατοίκων, δι' αὐτὸ ἀνάγκη, ἵνα τὸ παράδειγμα περιορισθῇ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν μεμορφωμένων τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος τόπου (1). Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς γλώσσης τούτων δύναται νὰ χειραφετηθῇ τὸ πρότυπον παράδειγμα, ὅπως λ. χ. ἐν Γερμανίᾳ συνέβη. Διότι εἶναι καθαρὰ πρό-

(1) Παρ' ἡμῖν δ' ἀνομολογεῖται μὲν ὑπὸ πάντων ὅτι νῦν ὑπάρχει μία κοινὴ λαλουμένη ἐν πάσαις ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας μεταξὺ τῶν ὁπωσδήποτε μεμορφωμένων (πρβλ. Ἀθηνᾶς Β' 212 καὶ Ἐφημερίδος Κορομηλᾶ π. ἔ. 19 Ἰουνίου «Ὁ κ. Κονδυλάκης πρὸς ταῦτα μεταχειρίζεται ἁρμόδιον ὄργανον τὴν *τρέχουσαν γλῶσσαν, τὴν ὁμαλὴν καθαρεύουσαν*, ἥτις ἐξ ἴσου ἀπομακρύνεται τῆς ἐξεζητημένης μεγαληγορίας ἢ τῆς περιτέχνου φυσικότητος ἢ τῆς ἀναρχικῆς ὅλως καὶ πρὸς πάντα ἄνεμον ἀναπεπταμένης γλώσσης ἄλλων συναδέλφων του . . . »), προβάλλεται δ' ὅμως ἡμῖν παρὰ πάντα ταῦτα ἄλλοτε μὲν τὸ πολυμιγὲς ἰδίωμα τῶν ἀχθοφόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἄλλοτε δὲ τὸ παντάπασι παρηλλαγμένον τῶν ποιμένων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Ἠπείρου ὡς δεῖγμα κοινῆς γλώσσης. Καταντᾷ δ' ἀστεῖον, ἂν ἐν τοιούτοις ἐθνικοῖς ζητήμασιν ἐπιτρέπωνται ἀστεῖα, νὰ βλέπῃ τις τοὺς ἁμαρτάνοντας ταῦτα, διατεινομένους ἕκαστον ὅτι αὐτοῦ ἡ γλῶσσα εἶναι ἡ καθολική, οὐχὶ δὲ ἡ τοῦ δεῖνος καὶ δεῖνος. (Τὴν γλῶσσαν τῶν συγγραφέων τούτων ὠνόμασεν ὁ κ. Δημ. Καμπούρογλους ἐν Ἑστίᾳ τῆς 30 Μαΐου π. ἔ. ἀτομικήν, τὴν ὁποίαν μερικοὶ θέλουν νὰ ἐπιβάλλουν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, χωρὶς ὁ κόσμος νὰ καταλαμβάνῃ γρῦ). Τὸ δ' ἀληθὲς εἶναι πρῶτον μὲν ὅτι οὐδενὸς τούτων ἡ γλῶσσα εἶναι καθολικὴ καὶ πανελλήνιος, ἔπειτα δὲ ὅτι δὲν δύνανται μὲν γράφοντες ἐν ἀγνώστῳ ἡμῖν τοῖς πολλοῖς διαλέκτῳ νὰ ἐξελεγχθῶσιν ὑπ' οὐδενὸς σφαλλόμενοι (διὸ καὶ προτιμῶσιν, ὡς φαίνεται, τὴν χρῆσιν τῶν διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων τούτων ἀντὶ τῆς συνήθους ἡμῖν γλώσσης, ἔνθα τὰ γλωσσικὰ καὶ λογικὰ ἁμαρτήματα θὰ ἦσαν εὐεξέλεγκτα), οὐδὲν δὲ γενναῖον ἀληθῶς καὶ ἀντάξιον τοῦ τε ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ τῶν κόπων οὓς καταβάλλουσιν (ὡς τοὐλάχιστον αὐτοὶ ἐν ἀμοιβαίῳ θαυμασμῷ διατείνονται μεγαλοφωνότατα), παράγουσι. Τὴν καταδίκην ταύτην δὲν ἐκφέρω ἐγώ, ἀλλ' ἄλλος, ἀνὴρ πολλοῦ λόγου ἄξιος, ὀπαδὸς δὲ τῆς δημοτικῆς, ὁ κ. Ν. Κονεμένος, ὅστις ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς 22 Μαΐου π. ἔ. γράφει ὅτι ἡ φιλολογικὴ κίνησις τῆς σήμερον δὲν ἀναλογεῖ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκδιδομένων καλῶν ἔργων «Ὄχι μόνον τὰ καλὰ ἀλλὰ καὶ τὰ μέτρια εἶναι σπάνια». Καὶ ὅμως πρὸ τῆς ἐκτροχιάσεως ταύτης, ὅτε ἐποίει ὁ Ζαλοκώστας, ὁ Ὀρφανίδης, ὁ Καρασούτσας, οἱ Σοῦτσοι, ὁ Ἀ. Παράσχος, ὁ Ταντααλίδης κλπ. δὲν ἠδύνατο, νομίζω, νὰ ἐκστομισθῇ τοιαύτη δεινὴ κατηγορία.

ληψις ὁ δισχυρισμός, ὅτι ὑπάρχει τις ὡρισμένη χώρα τῆς Γερμανίας, ἐν ᾗ δῆθεν ὁμιλεῖται ἡ καθαρὰ Γερμανική. Διότι ἡ ὡς πρότυπον διὰ τοὺς Γερμανοὺς θεωρουμένη γλῶσσα εἶναι ἡ τοῦ θεάτρου καὶ ἰδίως ἐν τῷ σοβαρῷ δράματι εὔχρηστος, μεθ' ἧς δὲν συμφωνεῖ ἐντελῶς ἡ ἐπικρατοῦσα προφορὰ τῶν μεμορφωμένων ἐν οὐδεμιᾷ Γερμανικῇ χώρᾳ. Οἱ δ' ἀντιπροσωπεύοντες τὴν γλῶσσαν τῆς σκηνῆς ἀποτελοῦσι σχετικῶς μικρὰν ἀλλὰ τοπικῶς σφόδρα διεσκεδασμένην ὁμάδα. Ἀλλ' ὁ τοπικὸς οὗτος χωρισμὸς δὲν ἀντιβαίνει εἰ μὴ κατὰ τὸ φαινόμενον πρὸς τὸν δισχυρισμόν μου, ὅτι ἄμεσος ἐκ τοῦ σύνεγγυς συναναστροφὴ εἶναι ἀναγκαῖος ὅρος διὰ τὴν πρότυπον γλῶσσαν. Διότι ὁ βαθμὸς τῆς συμφωνίας ὁ παρατηρούμενος ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς σκηνῆς, οὔτε θὰ ἐπετυγχάνετο οὔτε θὰ διετηρεῖτο, ἂν μὴ συνέβαινεν ἀκατάπαυστος ἐναλλαγὴ τοῦ προσωπικοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων θεάτρων καὶ αὐτῶν τῶν ἀπωτάτω ἀπ' ἀλλήλων κειμένων, καὶ ἂν μὴ ὑπῆρχον μήτε νῦν μήτε παλαιότερον κέντρα τινὰ χρησιμεύοντα ὡς παράδειγμα τοῖς ἄλλοις. Πρόσθες τούτοις ὅτι ἐνταῦθα καὶ βραχεῖα μόνον ἄμεσος συναναστροφὴ δύναται νὰ παραγάγῃ τὴν αὐτὴν ἐπενέργειαν, ἣν ἐν ἄλλοις μόνον μακροχρονιωτέρα κατορθοῖ, διότι ἐδῶ γίνεται ἀληθὴς διδασκαλία καὶ μάλιστα διδασκαλία ὑποστηριζομένη διὰ παρατηρήσεων περὶ τῆς φυσιολογίας τῶν φθόγγων. Αἱ αἰτίαι δ' αὗται, δι' ἃς μάλιστα πάντων ἡ γλῶσσα τῆς σκηνῆς ἐδέησε νὰ διαμορφωθῇ ὁμοειδὴς καὶ καθαρὰ ἀπὸ πάσης τοπικῆς ἀποχρώσεως εἶναι προφανεῖς. Δηλ. οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἡνώθησαν οὕτω στενῶς ἄνθρωποι ἐκ τῶν διαφορωτάτων χωρῶν ὀφείλοντες νὰ συνεργασθῶσι διὰ τοῦ λόγου· οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἐδόθησαν εἰς συναναστρεφομένους ὁμοῦ ἀνθρώπους τοσαῦται ἀφορμαί, ἵνα προσέχωσιν ἐπί τε τὴν ἰδίαν αὐτῶν καὶ τὴν τῶν ἄλλων προφορὰν καὶ ἵνα μετ' ἐπιγνώσεως ἀσχολῶνται περὶ ταύτην. Ἐγένετο ἀνάγκη νὰ λάβωσι πρὸ ὀφθαλμῶν τοῦτο μὲν τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ γίνωνται καθολικῶς καταληπτοὶ ἐνώπιον μεγάλου κύκλου θεατῶν, τοῦτο δὲ καλαισθητικοὺς λόγους. Δι' ἀμφότερα δὲ ταῦτα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ νομισθῶσιν ἀνεκταὶ οὐδ' αἱ μικραὶ ἐκεῖναι διαλεκτικαὶ διαφοραὶ καὶ ἀποχρώσεις, ὅσαι τυχὸν διατηροῦνται μεταξὺ τῶν διαφόρων κατὰ τόπους μεμορφωμένων ὁμάδων. Εἶναι προφανὲς ὅτι ὁμαλὴ διὰ παντὸς τοῦ δράματος προφορά, εἰς ἣν τὸ κοινὸν κατὰ μικρὸν ἐσυνήθισεν, καθιστᾷ τὴν κατάληψιν πολὺ εὐκολωτέραν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου πᾶσα ἀνωμα-

λία ἐν τούτῳ προσβάλλει καὶ τὸ καλαισθητικὸν αἴσθημα, ἂν μὴ σκοπῇ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς χαρακτηρισμόν. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἡ διάλεκτος χρησιμεύει εἰς χαρακτηρισμόν, ἀνάγκη ν' ἀποφεύγηται, ὅπου οὗτος εἶναι περιττός. Ἐνῷ δὲ διάφοροι διαλεκτικαὶ παραλλαγαὶ ἠγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλας περὶ ἐπικρατήσεως, ἠδύνατο πρὸ τοῦ συμβιβασμοῦ νὰ συμβῇ ὥστε ἂν καὶ ἴσως καθόλου εἰπεῖν ἡ μία κατίσχυσεν, ἀλλ' ὅμως ἔν τισι σημείοις ὑπέκυψεν ἄλλῃ. Μεγάλην δὲ ῥοπὴν εἰς τὴν κρίσιν ἀναγκαίως εἶχε καὶ ἡ προσπάθεια, ἵνα ὅσον οἷόν τε κάλλιστα καταλαμβάνωνται τὰ λεγόμενα. Ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ἡ προσπάθεια ὤφειλε κατ' ἀνάγκην ἀπαραίτητον ν' ἀγάγῃ ἅμα καὶ εἰς ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς γλώσσης τῶν συναναστροφῶν καθόλου. Διότι οἱ φθόγγοι ἐκεῖνοι οὓς οἱ λαλοῦντες ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν συναναστροφῶν μόνον τότε μετεχειρίζοντο, ὅτε ἐθήρευον ἐξαιρετικὴν σαφήνειαν, ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς σκηνῆς ἐξηγγέλλοντο ὅπως καὶ οἱ ἀναγκαιότατοι λοιποί. Ἰδιαιτέρως μάλιστα παρατηρεῖται ὅτι ὅσοι τύποι παρήχθησαν ἐν τῇ συνεκφορᾷ τῶν λέξεων τῆς προτάσεως ἢ ἐν τῇ συνθέσει τῶν λέξεων, ὅσοι ἔπαθον ἀφομοίωσιν ἢ διὰ τὸ ἄτονον ἐξασθένωσιν, οὗτοι πάντες κατὰ τὸ ἑνὸν πάλιν ἐξεβλήθησαν ἐκ τῆς χρήσεως καὶ ἀντικατεστάθησαν διὰ τῶν ἐν μεμονωμένῃ θέσει εὐχρηστούντων καὶ δὴ ἀκεραιοτέρων ἐκφερομένων τύπων τῶν λέξεων. Πολλαχῶς δ' ἐπανῆλθον ἐπὶ τὰ παραδεδομένα ὑπὸ τῆς γραφῆς, ὅπου ἡ προφορὰ εἶχεν ἤδη ἀλλοιωθῆ. Ἀκριβῶς διὰ τὰς ἰδιότητας ταύτας, αἵτινες προῆλθον ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ γίνωνται τὰ ἀπαγγελλόμενα σαφῆ καὶ καταληπτὰ εἰς τὸν μέγαν κύκλον τῶν θεατῶν, οὐδέποτε δύναται ἡ τῆς σκηνῆς γλῶσσα νὰ γίνῃ ἀπολύτως ἀκριβὲς πρότυπον τῆς γλώσσης τῶν συναναστροφῶν. Διότι τοιοῦτος σύντονος ἀγὼν εἰς σαφήνειαν θὰ ἐξελαμβάνετο ὡς ἐξεζητημένον τι.

Λοιπὸν διὰ τῆς σκηνῆς καταρτίζεται κανὼν τῆς ἀπαγγελίας τῶν φθόγγων στερεώτερος ἢ διὰ τῆς γλώσσης τῶν συναναστροφῶν ὡρισμένου τινὸς τόπου. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἐπὶ τὸν κανόνα τοῦτον ἐπίδρασις τῆς σκηνῆς περιορίζεται ἐν μόνοις τοῖς φθόγγοις, διότι ὡς πρὸς τἆλλα τὴν γλῶσσαν ἐπιβάλλουσιν εἰς τὸ θέατρον οἱ ποιηταί, καὶ δι' αὐτὸ δὲν δύναται ἡ γλῶσσα τῆς σκηνῆς ὡς πρὸς τἆλλα νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὴν κοινὴν γλῶσσαν ἐπ' ἴσης ἐνεργῶς ὅπως ἡ τῶν συναναστροφῶν.

Ἡ δὲ συμφωνία ἡ παρατηρουμένη ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς ὁμάδος, ἥτις θεωρεῖται πρότυπον, οὐδέποτε δύναται φύσει νὰ εἶναι πλήρης καὶ

ἀπόλυτος. Ἡ συμφωνία ἐν συνήθει λαλουμένῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι μείζων ἐκείνης ἥτις παρατηρεῖται ἐν διαλέκτῳ τόπου τινὸς φυσικῶς ἀναπτυχθείσῃ. Μόνον ἐν τεχνητῇ τῆς σκηνῆς γλώσσῃ δύναται ἡ συμφωνία αὕτη ἀληθῶς νὰ προβῇ καὶ περαιτέρω. Καὶ καθ' ὃν τρόπον ἡ πρότυπος γλῶσσα δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη σάλου, οὕτως ὑπόκειται κατὰ μικρὸν καὶ μεταβολαῖς ὅπως πᾶσα διάλεκτος, ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἀναπτύσσεται κατὰ τοὺς αὐτοὺς γενικοὺς νόμους, καθ' οὓς καὶ ἡ διάλεκτος. Διότι εἰ καὶ δύναται ὁ κανὼν οὗτος ν' ἀντιταχθῇ πρὸς εὐρύτερον κύκλον ἀνθρώπων ὥς τι ἀνεξάρτητον ἀπ' αὐτῶν, δὲν δύναται τοῦτο ὁμοίως ἀπέναντι καὶ τοῦ στενωτέρου κύκλου, ἐξ οὗ ὁρμᾶται ὡς παράδειγμα, ἀλλ' ἀνάγκη ἀπαραίτητος φύσει νὰ μετακινῆται βαθμηδὸν διὰ τῆς λεκτικῆς αὐτῶν ἐνεργείας. Τοῦτο δὲ θὰ συνέβαινε καὶ ἂν ἀκόμη ὁ στενώτερος οὗτος πρότυπος κύκλος ἤθελε δύνασθαι νὰ διατηρῆται παντάπασιν ἀπρόσβλητος ἀπὸ τῶν ἐπιδράσεων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Εἶναι δ' ὅμως πάντῃ ἀδιανόητον, ὅτι ὁ στενὸς ἐκεῖνος κύκλος ἔμελλεν ἀεὶ νὰ παρέχῃ, μηδέποτε δὲ μηδὲν νὰ λαμβάνῃ. Ὥστε κατὰ τοῦτο ἀληθῶς ἡ κοινὴ γλῶσσα ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν ὁμογλώσσων, ἀλλὰ μόνον ἡ συμβολὴ καὶ συμμετοχὴ ἑκάστων εἶναι λίαν διάφορος.

Ὁ δ' ἄλλος κανὼν τῆς κοινῆς γλώσσης ὁ ἐπιτυγχανόμενος διὰ τῆς βοηθείας γραπτῶν μνημείων παρέχει τινὰ σπουδαῖα προτερήματα. Μόνον δηλ. ἀφοῦ διὰ τῆς γραφῆς στερεωθῇ ὁ κανών, γίνεται ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῶν λαλούντων καὶ δύναται νὰ παραδοθῇ ἀμετάβλητος καὶ εἰς τὰς ἀκολούθους γενεάς. Ἔπειτα δύναται νὰ διαδοθῇ καὶ ἄνευ ἀμέσου ἐπικοινωνίας. Καὶ τέλος, ἐφ' ὅσον σκοπεῖ νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ μόνην τὴν γραφομένην, ἐπιτυγχάνει τούτου πολὺ εὐκολώτερον, διότι, ἵνα τις συμμορφῶται πρὸς αὐτόν, οὐδαμῶς ἀναγκάζεται ν' ἀσκήσῃ ἐκ νέου τὰ φωνητικὰ αὐτοῦ ὄργανα καὶ σχηματίζῃ τὰς ἀπαιτουμένας κινήσεις, ὅπως ὀφείλει νὰ πράττῃ, ἵνα ἐξοικειωθῇ πρὸς τὴν προφορὰν ξένης τινὸς γλώσσης. Ἀλλ' ὅμως ἔχει πάλιν ὁ κανὼν ὁ ἐκ τῶν γραπτῶν μνημείων λαμβανόμενος τὸ ἐλάττωμα, ὅτι ἐπιτρέπει μεγάλας διαφορὰς ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ, καὶ δι' αὐτὸ δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἐπαρκῶς ὡς πρότυπον τῆς προφορᾶς.

Ἵνα καταρτισθῇ καὶ κανονισθῇ γραπτὴ κυριολεκτικῶς γλῶσσα, δύναται βεβαίως νὰ ληφθῇ ὡς παράδειγμα ἔχον ἀποκλειστικὸν κῦρος

ἡ χρῆσις ὡρισμένων τινῶν συγγραφέων, ὡρισμένων γραμματικῶν καὶ λεξικῶν, καὶ διὰ παντὸς ν' ἀντέχηται αὐτῶν. Τοῦτο λ.χ, συνέβη, ὅτε οἱ Νεολατῖνοι ἠγωνίζοντο νὰ μιμῶνται τὸν Κικερώνειον τοῦ γράφειν τρόπον. Ἀλλ' ἤδη ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου δύναταί τις εὐκόλως νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι καὶ ἐκεῖ ὅπου πρότυπον ἀκριβέστατα ὡρισμένον περιφανῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν κεῖται, δυσκόλως εἶναι δυνατὸν νὰ παραχθῇ τι ὅλως ὅμοιον αὐτῷ. Διότι πρὸς τοῦτο ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ διατελῇ μέν τις ἀδιαλείπτως ἐν πλήρει γνώσει τοῦ προτύπου, ν' ἀγωνίζηται δὲ πάσῃ δυνάμει, ὅπως διαρκῶς ἀείποτε ἀπομακρύνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ πᾶσαν ἄλλην ἐπίδρασιν. Καὶ ὁ ἄριστα δὲ τούτου ἐπιτυγχάνων, πάντοτε κατορθοῖ τοῦτο, περιορίζων μὲν ἑαυτὸν ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν διανοημάτων αὐτοῦ, θυσιάζων δὲ ἀείποτε πᾶσαν ἀτομικότητα καὶ ἅμα ἐλαττῶν τὴν ἀκρίβειαν καὶ διαύγειαν τῆς φράσεως. Διότι ὁσονδήποτε εὐρὺς καὶ ἂν εἶναι ὁ πνευματικὸς ὁρίζων συγγραφέως τινός, πάντοτε καὶ ἐκεῖνος ἀκόμη ὅστις ἀνήκει εἰς τοὺς αὐτοὺς μετὰ τοῦ συγγραφέως χρόνους, δὲν θὰ εὑρίσκῃ ἐν αὐτῷ πάντ' ἀνεξαιρέτως τὰ κατάλληλα φραστικὰ μέσα εἰς ἀνακοίνωσιν τῶν διανοημάτων αὐτοῦ, πολλῷ δ' ἧσσον βεβαίως νεώτερός τις, ὅτε αἱ τοῦ πολιτισμοῦ σχέσεις ἔχουσι τοσοῦτο μεταβληθῆ.

Γραπτὴ δὲ γλῶσσα μέλλουσα νὰ εἶναι χρήσιμος εἰς πρακτικὰς ἀνάγκας, ὀφείλει σὺν τῷ χρόνῳ νὰ μεταβάλληται ὅπως καὶ ἡ ζῶσα διάλεκτος (1). Καὶ ἂν δὲ κατ' ἀρχὰς στηρίζηται ἐπὶ τῆς χρήσεως συγγραφέως τινὸς ἢ ὡρισμένου κύκλου συγγραφέων, πάλιν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κρατῆται πάντοτε καὶ κατὰ πάντα ὅλως προσκεκολλημένη εἰς τὸ πρότυπον τοῦτο, οὐδὲ ν' ἀποβάλλῃ πᾶσαν ἀναπλήρωσιν, ὅπου τὸ πρότυπον δὲν ἐξαρκεῖ. Ἕκαστος ἡμῶν δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ πάντοτε διὰ πᾶν ὅ,τι γράφει, τὸ πρότυπον πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀλλ' ὀφείλει, καθὼς ἐν τῇ διαλέκτῳ αὐτοῦ, νὰ χειρίζηται ἄνευ ἐπιγνώσεως (2) τὰ στοιχεῖα

(1) Οὐχὶ δ' ὅμως καὶ ὅλως ἀσυμμέτρως πρὸς τὴν λαλουμένην, ὅπως παρ' ἡμῖν προετάθη νὰ γίνῃ, ἤτοι νὰ μεταβάλληται κατὰ μικρὸν ἐπὶ μήκιστον μέχρις οὗ ταυτισθῇ τῇ λαλουμένῃ. Πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Ζ' σελ. 264.

(2) Παρακαλῶ τὸν εὐμενῆ ἀναγνώστην νὰ παραβάλῃ τοὺς ἐν τῷ κειμένῳ λόγους τοῦ Paul πρὸς διαφόρους δισχυρισμοὺς τῶν μεγαλοφώνως εἰσηγουμένων τὴν χρῆσιν τῆς δημοτικῆς, οἷον « Δὲν ἔβαλα ἕναν τύπο γραμματικὸ (sic!), δὲν ἔγραψα μία λέξι, μία συλλαβὴ στὸ βιβλίο μου, χωρὶς νὰ τὸ συλλογιστῶ πρὶν ὧρες, μπορῶ μάλιστα νὰ πῶ χρόνια» (Ἀθηνᾶς Τόμ. Β' 190), ἢ « ὁ Ῥωμιὸς δὲν προσέχει, βόσκει στὰ σύννεφα,

τῆς γραφομένης μετὰ βεβαίας πεποιθήσεως ἐπὶ τὸ ἴδιον γλωσσικὸν αἴσθημα, ὀφείλει μάλιστα διὰ τῶν γραφομένων του νὰ μετέχῃ ἔν τινι μέτρῳ τῆς δημιουργίας τῆς γλώσσης καὶ δι' αὐτῶν νὰ ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους. Ἡ χρῆσις τοῦ παρόντος ὀφείλει πλησίον τῶν ἀρχαίων προτύπων, ἂν μὴ μόνη, νὰ καταστῇ ὁ κανών. Ἐν τῇ Λατινικῇ συνέβη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀναγεννήσεως, ὥστε οἱ πεπαιδευμένοι ν' ἀποκόψωσι τὴν ζῶσαν ἀνάπτυξιν τῆς Λατινικῆς γλώσσης καὶ ἐπαναγάγωσι τἀρχαῖα πρότυπα, ὡς τὰ μόνα τἀποκλειστικῶς ἔγκυρα (1) οὕτω δ' ἐπήνεγκον ἄκοντες θανατηφόρον τραῦμα ἐπὶ τὴν χρῆσιν τῆς Λατινικῆς εἰς φιλολογικὰ ἔργα τοῦ κόσμου, καταστήσαντες αὐτὴν τοῦ λοιποῦ ἀνίκανον νὰ ἐξυπηρετῇ ταῖς καθολικαῖς ἀνάγκαις τῆς ἐπιστήμης καὶ λοιπῆς ἐπικοινωνίας (2).

τρώγει ὀνείρατα, χάφτει ψευτιὲς καὶ δὲν προκόφτει, δὲν προσέχει στὴ γλῶσσα, δι' αὐτὸ δὲν ἠξεύρει νὰ γράφῃ· ἡ γλῶσσα θέλει προσοχή»· ἢ «τὴ δημοτικὴ γλῶσσα τὴ γράφει καλὰ μόνον ὁ . . . . . » Καὶ νὰ ἐξετάσῃ, ἂν τοιαύτη γλῶσσα ἀπαιτοῦσα πολλὴν προσοχὴν καὶ ἣν μόνος εἷς κατορθοῖ κατὰ τὸν δισχυρισμὸν τοῦ αἱρεσιάρχου νὰ γράφῃ καλῶς, καὶ ἧς αὐτὸς οὗτος ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ ὥρας καὶ ἔτη (!) βασανίζει, ὡς λέγει, πᾶσαν λέξιν, φράσιν, συλλαβὴν κτλ., ἂν τοιαύτη γλῶσσα δὲν εἶναι ἄντικρυς ἐναντία πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης ἀποδεικνυομένην γνησίαν ἐθνικὴν γραπτὴν γλῶσσαν, ἣν ἀνεπιγνώστως ὀφείλομεν νὰ χειριζώμεθα. Καὶ ὅμως τὰ παράδοξα ταῦτα προεβλήθησαν ὡς τῆς ἀκραιφνοῦς γλωσσικῆς πορίσματα, πρὸ τῶν ὁποίων ἔδει πάντες νὰ κύψωμεν χαμαί! Οὐχὶ δ' ὀλιγώτερον δηλωτικὰ τῆς ἀτοπίας τῶν δισχυρισμῶν τούτων εἶναι καὶ ὅσα ἀνέγνων πρό τινος τοῦ αὐτοῦ «κατάφερα κάμποσους στίχους γαλλικά, ποῦ ρωμαίικα δυσκολεύομαι καὶ μισὸ στίχο νὰ φτειάξω». Διατί; πῶς ξηραίνεται ἡ φαντασία ἐν τῇ χρήσει τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἔστω καὶ ἰδιορρυθμοτάτης; περίεργον τὸ φαινόμενον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μονῆρες.

(1) Ὅτι ἡμεῖς δὲν ἀκολουθοῦμεν κατὰ πάντα τοὺς ἀρχαίους, ἀλλ' ὅτι καὶ πλάττομεν πλεῖστα νέα, ἤτοι λέξεις, συντάξεις κτλ. εἶναι πασίγνωστον. Ὁμοίως εἶναι πασίγνωστον ὅτι δὲν ἔχομεν διὰ πᾶν ὅ,τι γράφομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τἀρχαῖα πρότυπα, ἀλλ' ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ παρόντος μετὰ τῶν προτύπων, ἀπὸ κοινοῦ, καταρτίζουσι τὸν κανόνα τῆς γραφομένης, ἐνῷ ἐν τῇ μεσαιωνικῇ Λατινικῇ τὸ πρᾶγμα ἐγίνετο ἄλλως. Καὶ ὅμως παρὰ τὰ προφανῆ ταῦτα ἀδιαλείπτως βλέπομεν ὅτι ἡ γραπτὴ γλῶσσα ἡμῶν παραβάλλεται πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν Λατινικήν, ὅτι εἶναι νεκρά, ἄχρηστος καὶ δὲν ἠξεύρω τί ἄλλο ἀκόμη.

(2) Ὅτι κατὰ ταῦτα καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη τὸ ψεῦδος τῆς παραβολῆς τῆς γραφομένης ἡμῶν γλώσσης πρὸς τὴν Λατινικήν, ἀφοῦ αὕτη μὲν διὰ τῆς τοιαύτης χρήσεως κατέστη ἄχρηστος, ἡ ἡμετέρα δὲ τοὐναντίον πολύχρηστος καὶ πασίγνωστος, ὥστε καὶ οἱ ἁμαξηλάται ἀναγινώσκουσι τὰς ἐφημερίδας, τὰς ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ συντασσομένας, οὐδὲ τοῦτο βλέπουσιν οἱ ἐπιμένοντες τῇ παραβολῇ ταύτῃ! Ὅτι δ' ὅμως ἀληθῶς βλάπτουσι τὴν γραφομένην ἡμῶν, περιορίζοντες τὴν χρῆσιν αὐτῆς διὰ τῆς ἄνευ ἀνάγκης ἀθρόας εἰσαγωγῆς ἀρχαίων καὶ ἀγνώστων τοῖς λογίοις λέξεων, εἶναι μὲν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ

Χειραφετουμένη δ' ἀπὸ τῶν προτύπων παραδειγμάτων γραπτή τις γλῶσσα ἀποβάλλει μὲν κατ' ἀνάγκην ἀμείλικτον τὴν προτέραν ὁμοιότητα, καθ' ὅσον μεταξὺ τῶν γραφόντων ἀνακύπτουσι ποικίλαι διαφοραί, ἀλλ' ὅμως διάσπασις εἰς διαφόρους τοπικῶς κεχωρισμένας διαλέκτους, ὅπως τοῦτο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀναποφεύκτως συμβαίνει τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ, δὲν ἐπέρχεται ἀναγκαίως δι' αὐτό(1). Διότι ἡ κυριωτάτη πηγὴ τῶν διαλεκτικῶν διαφορῶν, αἱ τῶν φθόγγων ἀλλοιώσεις, οὐδαμῶς ἐμφανίζονται ἐν τῇ γραφομένῃ. Ναὶ μὲν ἡ κλίσις, ἡ παραγωγὴ νέων λέξεων, αἱ σημασίαι καὶ αἱ συντάξεις τῶν λέξεων ὑπόκεινται πάντοτε τῇ ἀλλοιώσει καὶ δὴ καὶ τῇ περαιτέρω ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διαφορᾷ, ἀλλὰ καὶ ταῦτα πολὺ ὀλιγώτερον ἢ ἐν τῇ λα-

Paul εἰρημένων προφανές, ἐξέφρασα δὲ καὶ ἐγὼ πρὸ πολλῶν ἐτῶν διαρρήδην καὶ συνέστησα τὴν ἐν μέρει τοὐλάχιστον ἐπίσχεσιν τοῦ πράγματος· τοῦτο δ' ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν παρανόησιν καθ' ἣν ἐγὼ δῆθεν συνεβούλευσα ἐπίσχεσιν πάσης ἀναπτύξεως αὐτῆς. Ὅτι δ' ὅμως εἶχον δίκαιον ταῦτα τότε συνιστῶν, ἐννοεῖ τις εὐκόλως καὶ ἐκ τῆς ἀκολούθου παρατηρήσεως. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐξεδόθη παρ' ἡμῖν βιβλίον μέγα τὸν ὄγκον, ὃ διελθὼν ἐνέτυχον λέξεσι καὶ τύποις οἷον διαισθάνονται, διαισθανόμενοι, διησθάνοντο, διαισθάνεται, ἐπαίσθηται, ἐπικελεύων ἐπικελεύοντες, διαφανής (=ἐπιφανής), ἀναμίσγονται, ἐχορηγήθη, χορηγεῖται (=παρέλαβε, ἀρύεται, ἐρανίζεται) πᾶσιν ἐφαρμόζει καὶ ἐφαρμόττουσιν, τοῖς προηγηταῖς, εἶχε δημιουγήσας - καταλαβοῦσα - παρατηρήσαντες, ἀκούει, ἀκουστέον (=νοεῖ, νοητέον)-οὐ μὴν ἀλλά, ἐξεπιπολῆς κττ. κττ. Ἔπειτα παρὰ ταῦτα πάλιν ἀντὶ νά... Φέστος (=Φῆστος) (καὶ τοῦτο παρὰ τὸ Σκαλίγηρος (sic)), βέβαια, νὰ γευθῇ (ἐπὶ τοῦ ἀπολαῦσαι) κττ. Δι' ὧν πᾶς τις βλέπει ἡλίκον τραῦμα ἐπιπίπτει κατὰ τῆς γραφομένης ἡμῶν, οὕτω διαστρόφου γενομένης. Ἂν δὲ καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, καθὰ ἀναγγέλλει ἡ Ἑστία τῆς 9 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ., «ἀπεφάσισε νὰ ἐκδώσῃ μακροσκελῆ ἐγκύκλιον πρὸς ἁπάσας τὰς λιμενικὰς ἀρχὰς τοῦ Κράτους, ἵνα παράσχῃ χρησίμους ὁδηγίας ἀποβλεπούσας εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐξασκήσεως τῶν δυτῶν. Ἡ ἐγκύκλιος δ' αὕτη θὰ εἶναι συντεταγμένη κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου εἰς δημώδη γλῶσσαν, ἵνα καταστῇ καταληπτὴ εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους ἁπλοϊκοὺς καὶ ἀγραμμάτους νησιώτας ἁλιεῖς τῶν σπόγγων», τοῦτο εἶνε σφόδρα διδακτικὸν παράδειγμα. Ὡς γνωστόν, ὅτε συνετάχθησαν τὰ ὀνοματολόγια ἐν τοῖς διαφόροις Ὑπουργείοις, ἰδιαιτέρως τῷ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ναυτικῶν, οἱ ὀνοματοθέται ἐν τῇ ἐξελληνιστικῇ αὐτῶν τάσει ἐπήδησαν συχνότατα ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, διὸ καὶ ἡ ἀχρηστία τῶν πονημάτων αὐτῶν Προφανὲς ἄρα, ὅτι ὅσῳ μᾶλλον οἱ καθαρεύοντες ὑπερπληροῦσι τὴν γραφομένην λέξεων ἀδιανοήτων τοῖς πολλοῖς, τοσούτῳ μᾶλλον ἐργάζονται ὑπὲρ τοῦ ἔργου τῶν τῆς δημοτικῆς ὀπαδῶν καὶ πρὸς βλάβην τῆς ἧς ὑπερμαχοῦσι καθαρευούσης.

(1) Τοιαύτη χειραφέτησις τοῦ νῦν γραπτοῦ ἡμῶν λόγου ἀπὸ τῶν ἀρχαίων προτύπων ἐγένετο πολλαχῶς ἤδη καὶ παρ' ἡμῖν καὶ τοιαύτη ἀποβολὴ τῆς πρότερον ὁμοιότητος· ταῦτα δὲ ἐπειδὴ δὲν ἐννοήθησαν, παρέσχον ἀφορμὴν εἰς κατηγορίας ὅτι ἔχομεν τόσας γραφομένας ὅσοι εἶναι οἱ συγγραφεῖς κλπ. Καὶ ὅμως οὐδὲν συνέβη τὸ ἔκτακτον.

λουμένῃ διαλέκτῳ. Διότι ἔνιαι τῶν κυριωτάτων αἰτιῶν εἰς ἀλλοιώσεις δὲν ἐμφανίζονται πλέον ἐν τῇ γραφομένῃ μετὰ τὸν καταρτισμὸν αὐτῆς, λ. χ. δὲν παράγονται νέαι ἀσυμφωνίαι μεταξὺ φθόγγων καὶ σημασιῶν διὰ τὰς μεγάλας τῶν φθόγγων μεταβολάς, οὐδὲ φέρονται οἱ μερικοὶ τύποι εἰς διαφόρους ἀλλήλων συνεκδρομὰς καὶ ἀναλογίας διὰ τὰς ποικίλας ἑκασταχοῦ φθογγικὰς παραλλαγὰς καὶ ποικιλίας. Ἐντεῦθεν δίδονται πολλῷ ἥσσονες ἀφορμαὶ εἰς μεταβολὰς τῶν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν λέξεων καὶ τὴν κλίσιν ἀφορώντων γλωσσικῶν νόμων τῆς γραφομένης ἢ τῆς λαλουμένης. Καὶ οὐ μόνον ἥσσονες μεταβολαὶ ἐπιγίνονται, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπιγινόμεναι δύνανται ἐφ' ὅσον αἱ μερικαὶ χῶραι τῶν ὁμογλώσσων συνδέονται φιλολογικῶς, νὰ διαδοθῶσιν εὐκόλως ἐπὶ πᾶσαν τὴν ὁμόγλωσσον ἔκτασιν. Ὅπου δὲ πάλιν αὗται δὲν ἔχουσι τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς τοῦτο δύναμιν, συνήθως ἐκβάλλονται καὶ ἐκ τῶν μικρῶν ὁρίων, ἐν οἷς ἔτυχε νὰ ἐμφιλοχωρήσωσιν, ὑποκύπτουσαι εἰς ἄλλας ἰσχυροτέρας δυνάμεις. Ἥκιστα δὲ πάντων κινδυνεύει ἡ ἑνότης τῆς γλώσσης, ἂν τἀρχαῖα πρότυπα παρὰ τὰ νέα διατηροῦσι κῦρός τι, ἂν μόνον πολὺ ἀναγινώσκωνται καὶ ἂν ἐξ αὐτῶν συνάγωνται κανόνες καθολικῶς ἀναγνωριζόμενοι (1). Κάλλιστα δὲ συμβιβάζεται ἡ διατήρησις τῆς γλωσσικῆς ἑνότητος καὶ ἡ προσαρμογὴ τῆς γλώσσης πρὸς τὰς μεταβεβλημένας τοῦ πολιτισμοῦ ἀνάγκας, ἂν τις ἐν μὲν τῇ συντάξει καὶ πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ τυπικῷ ὅσον τὸ δυνατὸν ἔχηται τῶν ἀρχαίων προτύπων, ἐν δὲ τῇ δημιουργίᾳ νέων λέξεων καὶ ἐν τῇ συνδέσει νέων σημασιῶν μετὰ τῶν ἀρχαίων λέξεων διατηρῇ ἐλευθερίαν τινά (2). Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα καθόλου εἰπεῖν

(1) Καὶ τοῖς τυφλοῖς εἶναι δῆλον πόσον οἱ ὅροι οὗτοι ἐφαρμόζονται ἐπὶ τὴν γραφομένην ἡμῶν γλῶσσαν, ἀφοῦ τἀρχαῖα πρότυπα καὶ πολύ, τοὐλάχιστον ἐν τοῖς σχολείοις, ἀναγινώσκονται καὶ οἱ κανόνες τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς καθολικῶς ἀναγνωρίζονται, καὶ ἀφοῦ οὕτω διατηρεῖται ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων μέχρι τοῦδε ἡ ἑνότης τῆς γλώσσης.

(2) Ὅτι ταῦτα παρ' ἡμῖν οὕτως ἀληθῶς ἔχουσιν, εὐκόλως μανθάνει τις, ἂν μόνον ἐνθυμηθῇ, ὅτι ὑπὲρ τὰς τεσσαράκοντα χιλιάδας νέων λέξεων ἐπλάσαμεν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι σήμερον, καὶ ὅτι εἰς παμπόλλας ἀρχαίας ἐδώκαμεν καὶ καθ' ἑκάστην δίδομεν νέας σημασίας κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐπιβαλλομένας ἡμῖν ἀνάγκας· τοὐναντίον δὲ τὸ τυπικὸν κατὰ μέγα μέρος διατηροῦμεν τὸ ἀρχαῖον ἡπλοποιημένον. Δῆλον ἄρα ὅτι οὐδὲν ἐπιστημονικὸν διεπράξαμεν σφάλμα, οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα, ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ, ὅπως διατείνονταί τινες, ἀφοῦ ὁ Paul ἄλλοθεν βεβαίως ὁρμηθείς, διδάσκει τἀνωτέρω, ἅτινα νομίζει τις ὅτι ἐλέχθησαν χάριν τῆς νεωτέρας ἡμῶν γραφομένης.

παρὰ τοῖς πεπαιδευμένοις συγγραφεῦσι τῆς μεσαιωνικῆς Λατινικῆς.

Ἐν τῇ μεσαιωνικῇ καὶ νεωτέρᾳ Λατινικῇ δύναταί τις κάλλιστα νὰ σπουδάσῃ τὴν φύσιν κοινῆς γλώσσης, ἥτις εἶναι μόνον γραφομένη. (Ἀληθῶς εἰπεῖν οὐδ' ἡ μεσαιωνικὴ Λατινικὴ ἦτο γλῶσσα μόνον γραφομένη, ἐπειδὴ καὶ ἐλαλεῖτο, ἀλλὰ τοῦτο τὸ ὅτι ἐλαλεῖτο, μικρὸν μόνον ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς, καθ' ὅσον ἀδιαλείπτως ἐμανθάνετο ἐκ τῶν βιβλίων τῶν γραπτῶν μνημείων. Τοὐναντίον δ' ἄλλος τις παράγων ἐκτὸς τῆς γραπτῆς παραδόσεως κείμενος ἔσχε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτὴν καὶ ἰδίως ἐπὶ τὴν τῆς συντάξεως διαμόρφωσιν, οὗτος δ' ἦτο ἡ μητρικὴ γλῶσσα τῶν λαλούντων Λατινιστί). Αἱ δ' ἐθνικαὶ κοιναὶ γλῶσσαι εἶναι ἅμα γραπταὶ καὶ λαλούμεναι ἐν ταῖς συναναστροφαῖς γλῶσσαι. Διὰ τοῦτο ἐν αὐταῖς ἵστανται παρ' ἀλλήλους εἷς κανὼν διὰ τὴν γραφομένην καὶ ἕτερος διὰ τὴν τῆς συνηθείας. Φαίνεται αὐτόδηλον ὅτι ἀμφότεραι ὀφείλουν νὰ συμφωνῶσι καὶ νὰ διατελῶσι διαρκῶς ἐν συμφωνίᾳ. Ἀλλὰ τοιαύτη συμφωνία ὡς πρὸς τοὺς φθόγγους εἶναι ἀληθῶς εἰπεῖν παντάπασιν ἀδύνατος (1), καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς γραφομένης ἀπέναντι τοῦ λαλουμένου λόγου δύναται νὰ προβῇ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε σχεδὸν ὅλως νὰ παύσῃ ἡ ἀμοιβαία ἐπίδρασις. Καὶ ἀκριβῶς μάλιστα ἡ εἰσαγωγὴ σταθεροῦ κανόνος βοηθεῖ τὴν ἀνεξαρτησίαν ταύτην. Ἐντεῦθεν δῆλον πόσον ἀναγκαῖος εἶναι ἰδιαίτερός τις κανὼν τῆς λαλουμένης, διότι ἐπὶ τῇ βάσει μόνου τοῦ κανόνος τῆς γραφομένης δυσκόλως θὰ ἐπετυγχάνετο συμφωνία τις ἐν τοῖς φθόγγοις, ἰδιαιτέρως μάλιστα ὅπου ἡ ὀρθογρα-

(1) Δὲν εἶναι ἄρα κατ' αὐτὰ μέγα δεινὸν οὐδὲ φαινόμενον μονῆρες ἐν τῷ κόσμῳ, ἂν παρ' ἡμῖν ἐν μὲν τῇ καθημερινῇ ὁμιλίᾳ λέγωμεν τὸ καλό, τὸ φτωχό, ἔμορφος, χτές, χτίζω, φτάνω, φτέρνα κτλ., ἐν δὲ τῷ ἐπιμεμελημένῳ λόγῳ τοῦ βήματος, καθὰ καὶ ἐν τῷ γραπτῷ τὸ καλόν, τὸ πτωχόν, εὔμορφος, χθές, κτίζω, φθάνω, πτέρνα κτλ.! Δὲν κρίνω δὲ περιττὸν νὰ ἀναγράψω καὶ ὅσα ὁ καθηγητὴς Appel παρατηρεῖ περὶ τοῦ Γαλλικοῦ ἀφώνου e, λέγων ὅτι « Ἐν τοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασι παρατηρεῖται ὅτι τὸ e τοῦτο, ὅπερ ἐν τῇ τεχνικῇ ποιήσει μετρεῖται ὡς συλλαβή, πολλάκις οὐδαμῶς λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, καὶ οἱ ἄνευ τοῦ e τούτου τύποι πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς οἱ γνήσιοι λαϊκοὶ καὶ τῆς συνήθους ὁμιλίας. Ἀλλ' ὁ λόγιος Γάλλος, ὁσάκις ἢ ποιεῖ ἢ ὁμιλεῖ, ποιεῖται ἀδεῶς χρῆσιν τῶν μετὰ τοῦ e τύπων, οὐδ' αἰσθάνεται αὐτοὺς οὐδαμῶς ὡς ἀπόζοντας βιβλίου, ὥστε δύναταί τις νὰ διισχυρισθῇ, ὅτι ἡ τῶν πεπαιδευμένων γλῶσσα ἔχει ἰδίους αὐτῆς ἀμφοτέρους τοὺς τύπους» (παρὰ Skutsch Studien Α' 49 σημ.). Οὕτως ἄρα οὐδ' ἡ κατὰ τοὺς φθόγγους διαφωνία τῆς γραπτῆς καὶ προφορικῆς γλώσσης ἰδιάζει τῇ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῇ, οὐδ' εἶναι αὐτῆς ἁμάρτημα.

φία τῶν λέξεων διαφέρει σφόδρα τῆς ἀληθοῦς προφορᾶς, ὅπως λ. χ. ἐν τῇ Ἀγγλικῇ γλώσσῃ.

Πρὸς δὲ τούτοις παρατηρητέον ὅτι μεταξὺ γραφομένης καὶ λαλουμένης πάντοτε ὑπάρχει διαφορὰ καὶ ἀντίθεσίς τις τοῦ ὕφους, ἧς τὴν ἐξαφάνισιν οὐδ' ἐπιζητεῖ τις· ἐντεῦθεν διατηροῦνται ἐν τῇ γραφομένῃ συντάξεις, λέξεις, σημασίαι λέξεων, ἐκλιποῦσαι ὅλως ἐκ τῆς λαλουμένης (1) καὶ τἀνάπαλιν εἰσελαύνουσιν εἰς τὴν λαλουμένην ἄλλα, ἅτινα ἡ γραφομένη ἀποφεύγει.

Ἀπόλυτος ἄρα συμφωνία ἀμφοτέρων ἐν τούτῳ ὃ ἀναγνωρίζεται κανὼν ἑκατέρας, δὲν ὑπάρχει (2). Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῶν ἐξαρθεισῶν μέχρι τοῦδε διαφορῶν, καὶ ἄλλοι κίνδυνοι ἐπαπειλοῦσι τὸν χωρισμὸν καὶ τὴν μείζονα διαφορὰν αὐτῶν. Οἱ ἄνθρωποι δηλ. οἵτινες θεωροῦνται ὡς αὐθεντίαι, εἶναι ἐν ἑκατέρᾳ ἐν μέρει μόνον οἱ αὐτοί, καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἕκαστος ἐξασκεῖ, εἶναι ἐν τῇ μιᾷ οὐχὶ ὁ αὐτὸς ὅπως ἐν τῇ ἑτέρᾳ. Πρόσθες ὅτι ἐπὶ τὴν γραφομένην ἀδιαλείπτως ἐπιδρῶσιν οἱ ἀρχαιότεροι συγγραφεῖς, ἐνῷ ἐπὶ τὴν λαλουμένην μόνη ἡ ζῶσα γενεὰ ἐνεργεῖ ἀπ' εὐθείας καὶ ἀμέσως. Πρὸς ἀποφυγὴν ἄρα μεγάλου χάσματος μεταξὺ ἀμφοτέρων ἀνάγκη νὰ γίνηται μεταξὺ αὐτῶν ἀπαύστως εἶδός τι συμβιβασμοῦ (3), ἐν ᾧ ἑκατέρα ὑποχωρεῖ κατά τι.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ κυρίως χαρακτηρίζον διάλεκτόν τινα καὶ ἀντιδιαστέλλον αὐτὴν τῶν λοιπῶν κεῖται ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν φθόγγων πρὸς ἀλλήλους καὶ ὅτι ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ ζητῶμεν αὐτό. Ταὐτὸν δ' ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς διαλέκτους. Δὲν δυνάμεθα ἄρα νὰ παρατάσσωμεν τεχνητὴν γλῶσ-

(1) Αὐτὸ τοῦτο ἄρα τὸ ἐν πάσῃ γραπτῇ γλώσσῃ παρατηρούμενον συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γραφομένῃ, ἀλλ' ὅμως τοῖς ἄλλοις μὲν ἐπιτρέπεται, ἡμῖν δ' ἐπειδή, ὡς φαίνεται, ἔχομεν τοσοῦτο μικρὸν παρελθὸν καὶ τηλικοῦτο μέγα ἐνεστώς, δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπηται!

(2) Καὶ ὅμως ποσάκις καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἀκόμη δὲν ἠκούσαμεν ὅτι ἐν μόνῃ τῇ γραφομένῃ ἡμῶν γλώσσῃ καθὼς καὶ ἐν τῇ τῶν Ἀράπιδων, Ἀτζέμιδων καὶ Τσιφούτιδων παρατηρεῖται ἡ διαφορὰ αὕτη, εἰ καί, ὅπως ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Paul δηλοῦται, τοῦτο εἶναι νόμος καθολικὸς καὶ ἀναγκαῖος πάσης γλώσσης! (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Ζ' σελ. 265-6). Ὡς φαίνεται ψυχρὰ καὶ ἀπαθὴς ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τοῦ πράγματος δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν θερμὴν ἡμῶν κρᾶσιν!

(3) Καὶ ὅμως κατὰ τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου συμβιβασμοῦ τοῦ ἐν πάσῃ γραφομένῃ ἀναγκαίως συμβαίνοντος συνετάχθη ὁλόκληρον κεφάλαιον ἀφορισμῶν καὶ λοιδοριῶν καὶ ταῦτα ὑπ' ἀνθρώπου λεγομένου ἐπιστήμονος γλωσσολόγου καὶ οἱ ἄνδρες Κεχηναῖοι χανδὸν κατέπιον τὰ σοφὰ ἐκεῖνα διδάγματα!

σαν ἢ ποιητικὸν ὕφος οὔτε μετὰ τῆς κοινῆς γλώσσης οὔτε μετὰ διαλέκτου τινὸς ὡς ἴσας.

Ἐν πάσῃ χώρᾳ ἐν ᾗ ὑπάρχει κοινὴ γλῶσσα ὡς κανών, αἱ γλῶσσαι τῶν μερικῶν ἀτόμων ἐμφανίζονται ὡς παραλλαγαὶ σφόδρα ποικίλαι καὶ ὡς ἀποκλίσεις ἀπὸ τῆς κοινῆς (1). Μεταξὺ τῶν λαλούντων γλῶσσαν ὅσον οἷόν τε ὁμοιοτάτην τῷ κανόνι καὶ τῶν λαλούντων διαφόρους διαλέκτους ὅλως ἀμιγεῖς καὶ καθαράς, ἐφ' ἃς ἥκιστα ἐπέδρασεν ἡ κανονικὴ κοινὴ γλῶσσα, ὑπάρχουσι πολλαὶ μεσάζουσαι βαθμῖδες. Πρὸς δὲ τούτοις πλεῖστοι ἄνθρωποι μεταχειρίζονται δύο, ἐνίοτε καὶ πλείονας γλώσσας, ὧν ἡ μὲν ἐγγυτέρα τῷ κανόνι, ἡ δὲ τῇ διαλέκτῳ. Αὕτη μὲν εἶναι ἡ πρώτη, ἡ ἐν τῇ νεότητι γνωσθεῖσα, ἡ οἴκοθεν, ἡ φυσικὴ τῷ λαλοῦντι ἀνθρώπῳ, ἐκείνη δὲ ἡ προσκτηθεῖσα βραδύτερον ἐν τῷ βίῳ δι' ἀγώνων. Συμβαίνει δ' ὅμως ἐνίοτε καὶ ὥστε τις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ μάθῃ δύο γλώσσας παρ' ἀλλήλας, ἢ καὶ ἄλλως, δι' ἰδιαιτέρας αἰτίας, ν' ἀναγκασθῇ ἐν τῇ μετὰ ταῦτα ἡλικίᾳ νὰ μάθῃ γλῶσσαν μᾶλλον ἀφισταμένην τοῦ κανόνος ἢ ἡ πρῶτον γνωσθεῖσα αὐτῷ, καὶ νὰ μεταχειρίζηται αὐτήν. Ἡ δ' ἀπόστασις ἀπ' ἀλλήλων τῶν δύο γλωσσῶν δύναται νὰ εἶναι σφόδρα διάφορος· δύναται νὰ εἶναι τοσοῦτον μικρά, ὥστε ἐν τῷ συνήθει βίῳ νὰ διακρίνῃ τις αὐτὰς ὡς ἐπιμελεστέραν τινὰ καὶ ἀμελεστέραν προφοράν, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀνακύπτουσι πάλιν εὐκόλως ποικίλαι βαθμῖδες διαφορᾶς. Δύναται δ' ὅμως νὰ ὑπάρχῃ καὶ καταπληκτικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ αὐτῶν. Τὸ δὲ μέγεθος τῆς ἀποστάσεως ἐξαρτᾶται φύσει ἐκ δύο τινῶν, ἤτοι πρῶτον: πόσον ἀπέχει ἡ φυσικὴ γλῶσσα ἀπὸ τῆς κανονικῆς, καὶ δεύτερον: πόσον ἐγγὺς αὐτῇ ἔρχεται ἡ τεχνητή. Καὶ ὡς πρὸς ἀμφότερα ὑπάρχουσι μεγάλαι διαφοραί. Ἐάν τις τὴν τεχνητὴν γλῶσσαν ἐν τῷ συνήθει βίῳ ταυτίζῃ ἁπλῶς μετὰ τῆς γραφομένης, παραβλέπει πλῆθος λίαν

(1) Παρ' ἡμῖν δ' ὅμως ἐδιδάχθη ὅτι δὲν ὑπάρχουσι διάλεκτοι, ὅτι ἐγὼ πρῶτος καὶ μόνος διισχυρίσθην μὲν τὸ ἐναντίον, ἀλλ' ἐσφάλην, διότι ἡ λαλουμένη νεωτέρα Ἑλληνικὴ δὲν διαιρεῖται εἰς διαλέκτους, ἀλλὰ «κατ' ἐξαιρετικὴν τοῦ θεοῦ εὐλογίαν» εἶναι πανταχοῦ μία καὶ μόνον μία». Πρβλ. πρὸς ταῦτα τὰ ἐν Ἐφημερίδι Κορομηλᾶ 21 Μαΐου 1895 ἀναγινωσκόμενα «.... μάρτυς ἡ 50έτις Δαμοκλεία Λωρέντζου, τύπος ἀνατολίτισσα, μὲ προφορὰν Χάλκης, εἰς τρόπον ὥστε μετὰ μεγάλην ἔντασιν τῆς ἀκοῆς του νὰ δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ τι ἐξ ὅσων αὕτη διηγεῖται.... δὲν πτοεῖται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐρωτήσεων, τὰς ὁποίας καλὰ καλὰ δὲν ἐννοεῖ....»

σπουδαίων τυπικῶν καὶ ἀτομικῶν διαφορῶν, ἐὰν δὲ πάλιν τὴν φυσικὴν γλῶσσαν ταυτίζῃ ἁπλῶς τῇ διαλέκτῳ, παραβλέπει σπουδαίας παραλλαγὰς ἐντὸς τῶν αὐτῶν στενῶν ὁρίων. Ὑπάρχουσι βεβαίως καὶ ἄτομα μίαν μόνην μεταχειριζόμενα γλῶσσαν, τὸ μὲν τοιαῦτα, ἅτινα διὰ τῆς φυσικῆς αὐτῶν γλώσσης ἵστανται ἢ νομίζουσιν ὅτι ἵστανται οὕτως ἐγγὺς τοῦ κανόνος, ὥστε δὲν κρίνουσιν ἀναγκαῖον νὰ κοπιάσωσιν, ὅπως ἔτι μᾶλλον προσεγγίσωσιν αὐτῷ, τὸ δὲ τοιαῦτα, ἐφ' ἃ δὲν ἐπέδρασαν εἰσέτι αἱ παραγαγοῦσαι κατὰ πρῶτον τὴν κοινὴν καὶ ἐπιβάλλουσαι ἔπειτα ἀδιαλείπτως τὴν χρῆσιν αὐτῆς.

Ὅσῳ δὲ μᾶλλον ἡ φυσικὴ τοῦ ἀτόμου γλῶσσα ἀφίσταται τοῦ κανόνος, τοσούτῳ μᾶλλον θὰ προσπίπτῃ αὐτῷ ἡ παρὰ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ τεχνητὴ ὡς ξένον τι. Δυνάμεθα δ' ὅμως καθόλου νὰ διισχυρισθῶμεν, ὅτι ὅσῳ μείζονάς τις καταβάλλει ἀγῶνας πρὸς ἐκμάθησιν τῆς τεχνητῆς γλώσσης, τοσούτῳ ἐγγυτέρω τοῦ κανόνος ἔρχεται, πρὸ πάντων ἐν τοῖς ὑπὸ τῆς γραφῆς ὁριζομένοις σημείοις. Οὕτω λ. χ. ἐν τῇ Κάτω ἢ Πεδινῇ Γερμανίᾳ λαλεῖται ἡ γραφομένη Γερμανικὴ ὀρθότερον ἢ ἐν τῇ Μέσῃ καὶ Ἄνω. Ὡσαύτως δὲ ἡ λεγομένη καλὴ Γερμανικὴ τῆς Ἑλβετίας εἶναι πολλῷ ὀρθοτέρα ἢ ἡ τῶν γειτόνων τῆς Βάδης καὶ Βυρτεμβέργης, διότι ἐνταῦθα αἱ τῶν πόλεων διάλεκτοι ἵστανται ἐγγύτερον τοῦ κανόνος ἢ ἐν Ἑλβετίᾳ.

Ἐὰν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ πολλαὶ παραλλαγαὶ παρ' ἀλλήλας ὑπάρχωσιν, αὗται, ἐννοεῖται οἴκοθεν, ὀφείλουσιν ἀκαταπαύστως νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἀλλήλας. Μάλιστα δ' ἀνάγκη νὰ συμβαίνῃ τοῦτο ἐν ἀμφοτέραις ταῖς παραλλαγαῖς αἳ παρ' ἀλλήλας ἐν τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ εὑρίσκονται. Πᾶσαι δ' αἱ παραλλαγαὶ τῆς αὐτῆς χώρας ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι κοινούς τινας χαρακτῆρας. Καὶ αἱ τοῦ κανόνος ἐγγύτατα ἱστάμεναι παραλλαγαὶ ἐκ τῶν διαφόρων χωρῶν κατ' ἀνάγκην διάκεινται πρὸς ἀλλήλας ἀναλόγως καθ' ἃ καὶ αἱ ἀπωτάτω τοῦ κανόνος.

Πανταχοῦ δ' ὁ τῆς γραφομένης κανὼν εἶναι μᾶλλον ὡρισμένος καὶ μᾶλλον ἀπηλλαγμένος σάλου ἢ ὁ τῆς γλώσσης τῶν συναναστροφῶν. Καὶ ἐν τῇ πράξει ὑπερβάλλει κατὰ τοῦτο ἡ γραφομένη σφόδρα τὰς φάσεις τῆς λαλουμένης καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς ἐγγύτατα τοῦ κανόνος εὑρισκομένας. Τὸ καθολικὸν κῦρος τῆς ἀληθείας ταύτης δύναταί τις ἐξετάσας νὰ εὕρῃ πανταχοῦ ἐπαληθεῦον, πηγάζει δ' ἀναγκαίως ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦ πράγματος. Διότι, καθ' ἃ εἴδομεν, πᾶσαι αἱ λε-

πταὶ διαφοραὶ τῆς προφορᾶς κατ' ἀνάγκην ἀπαραίτητον παραλείπονται ἐν τῇ γραφομένῃ καὶ πρὸς τούτοις εὐκολώτερον κατορθοῖ ἕκαστος νὰ προσλάβῃ ὡρισμένον τρόπον τοῦ γράφειν ἢ προφορὰν διαφέρουσαν τῆς μέχρι τοῦδε συνηθείας αὐτοῦ. Καὶ μετὰ βραχεῖαν ἐλευθέραν προλήψεων σκέψιν ἐννοεῖ τις τὸ ἀλλόκοτον ὑποθέσεών τινων, καθ' ἃς παλαιότερον ὑπῆρχε μείζων ἑνότης ἐν τῇ λαλουμένῃ ἢ ἐν τῇ γραφομένῃ.

Καὶ ἡ σχέσις τῶν ἐπὶ μέρους ἀτομικῶν γλωσσῶν πρὸς τὸν κανόνα μεταβάλλεται ἀδιαλείπτως. Τοῦτο μὲν δηλονότι αὗται ὑπόκεινται φύσει τοῖς γενικωτάτοις νόμοις τῆς φυσικῆς ἀναπτύξεως τῆς γλώσσης καὶ διὰ τοῦτο ἀδιαλείπτως ἀναπτυσσόμεναι καθίστανται ἀναγκαίως διαφορώτεραι ἀλλήλων καὶ δὴ καὶ τοῦ κανόνος, τοῦτο δὲ οἱ πρὸς ἐκμάθησιν τῆς κοινῆς ἀγῶνες παράγουσι προσέγγισιν πρὸς τὸν κανόνα. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἀμφότεραι αἱ τάσεις ἐνεργοῦσιν ἐκ παραλλήλου, οὐδ' εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ὅτι αἴρεται ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τῶν διαφορῶν ἅμα ἀρξαμένης τῆς προσεγγίσεως. Τὴν βαθμηδὸν προσέγγισιν ταύτην πρὸς τὸν κανόνα δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ἐν μέρει ἀπ' εὐθείας. Ἐκτὸς τούτου εὑρίσκομεν ἐν διαφόροις ἀτόμοις συγχρόνως παρ' ἀλλήλας πάσας τὰς βαθμῖδας τῆς ἀναπτύξεως, ἃς τὰ καθ' ἕκαστον ἄτομα βαθμηδὸν διέρχονται. Ἐξετάσωμεν νῦν νὰ μάθωμεν ἀκριβῶς τὰ καθ' ἕκαστον φαινόμενα, δι' ὧν ἐκτελεῖται ἡ προσέγγισις.

Πρῶτον ἄνθρωπός τις μανθάνει πρὸς τῇ μέχρι τοῦδε μόνῃ γνωστῇ φυσικῇ αὐτοῦ γλώσσῃ ἄλλην τεχνητὴν ἐγγύτερον τοῦ κανόνος εὑρισκομένην. Τοῦτο συμβαίνει ἐν τοῖς νεωτέροις πεπολιτισμένοις λαοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατ' ἀρχὰς διὰ τῆς ἐν τῷ σχολείῳ διδασκαλίας, καὶ ὁ ἄνθρωπος μανθάνει τότε καὶ τὴν γραφομένην καὶ ἄλλην τινά, τὴν τῆς συνηθείας, προσεγγίζουσαν τῇ γραφομένῃ (1). Δύναται δ' ὅμως

(1) Ὡς βλέπετε, ὁ Paul διαρρήδην λέγει ὅτι ἐν τῷ σχολείῳ οἱ παῖδες μανθάνουσι πλὴν τῆς γραφομένης καὶ **ἄλλην** τινά, τὴν τῆς συνηθείας, ἥτις προσεγγίζει τῇ γραφομένῃ· δὲν εἶναι ἄρα ἡ αὐτή. Ὥστε πανταχοῦ οἱ ἄνθρωποι, καθόλου εἰπεῖν, ἄλλως γράφουσι καὶ ἄλλως λαλοῦσι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρίσταις συναναστροφαῖς. Πῶς λοιπὸν λέγεται ὅτι ἡ τοιαύτη διγλωσσία μόνοις ἡμῖν ἰδιάζει; Σημειωτέον δ' ὅτι τὴν διγλωσσίαν ταύτην εἰσάγουσι καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς δημοτικῆς. Οὕτω λ. χ. γράφει ἐν τῇ Ἐφημερίδι τοῦ Κορομηλᾶ τῆς 20 Μαίου π. ἔ. ὁ κ. Κονεμένος ὅτι ὁ . . . . ὁρίζει τοὺς γενικοὺς φθογγικοὺς νόμους ὡς ὅριον ἀνυπέρβλητον διὰ τοὺς γράφοντας· «λέω σὲ κείνους 'ποῦ γράφουν, ἐπειδὴ σὲ κείνους 'ποῦ μιλοῦν, δὲν δύναται καὶ δὲν μπορεῖ νὰ βάλῃ τοιούτους περιορισμούς», ὥστε καὶ οὕτως προτείνονται κανό-

τις νὰ μάθῃ τεχνητὴν γλῶσσαν καὶ ἄλλως, ἤτοι εἰσερχόμενος εἰς ἄλλην κοινωνίαν καὶ συναναστρεφόμενος μετ' ἀνθρώπων, ὧν ἡ γλῶσσα πλησιάζει πρὸς τὸν κανόνα μᾶλλον τῆς ὑπ' αὐτοῦ μέχρι τοῦδε λαλουμένης ἢ τοὐλάχιστον ἐρχόμενος μετ' αὐτῶν τώρα εἰς μείζονα ἐπαφὴν ἢ καθ' ὃν χρόνον ἐμάνθανε νὰ ὁμιλῇ κατὰ πρῶτον. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃ ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Διάκειται δὲ φύσει ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὴν νέαν γλῶσσαν ἐν ἀρχῇ ἐπί τινα χρόνον παθητικῶς πρὸ τοῦ νὰ καταστῇ ἐνεργός, δηλ. κατὰ πρῶτον μανθάνει νὰ ἐννοῇ καὶ νὰ συνηθίζῃ τὴν γλῶσσαν καὶ ἔπειτα λαλεῖ αὐτήν. Οὕτω δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον παθητικῶς διάκειται ἕκαστος πολλάκις πρὸς πλείστας διαλέκτους καὶ ἀποχρώσεις τῆς συνήθους λαλουμένης χωρίς ποτε νὰ μεταβῇ εἰς ἐνέργειαν. Διότι πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα ἀφορμή, ἰδιαιτέρα ἰσχυρὰ ἐπίδρασις. Ἡ δὲ πρόσκτησις τῆς τεχνητῆς γλώσσης εἶναι κατ' ἀρχὰς πάντοτε ἀτελής, δύναται δὲ κατὰ μικρὸν νὰ προβῇ εἰς μείζονα τελειότητα, πολλοὶ δ' ὅμως οὐδέποτε ἐπιτυγχάνουσι νὰ μεταχειρίζωνται αὐτὴν μετὰ βεβαιότητος καὶ ἀπταίστως. Πάντοτε δὲ ἡ πρῶτον γνωσθεῖσα φυσικὴ γλῶσσα τοῦ ἀτόμου ὁρίζει τὸν ἰδιαίτερον, τὸν εἰδικὸν χαρακτῆρα τῆς τεχνητῆς αὐτοῦ γλώσσης. Καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου ἡ τεχνητὴ ἀφίσταται μέγιστον τῆς φυσικῆς, πάντοτε δὲν μανθάνεται ὡς ὅλως ξένη γλῶσσα, ἀλλὰ σχετικῶς πρὸς ταύτην, ἥτις κατὰ τὴν χρῆσιν συνεργάζεται ἐπικουροῦσα (1). Καθὼς δὲ κατὰ τὴν χρῆσιν ξένης τινὸς γλώσσης ἢ δια-

νες καὶ δὲν ἠξεύρω τί διὰ τοὺς γράφοντας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς λαλοῦντας, τ.ἔ. ἀναγνωρίζεται καὶ ὑπ' αὐτῶν ἡ διγλωσσία. Ἡ δὲ μόνη διαφορὰ εἶναι ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ἀποβάλλουσι διὰ τῶν κανόνων τούτων πάντα τύπον καὶ πᾶσαν λέξιν καὶ πάντα φθόγγον ἐκ τῆς γραφομένης εἰσβαλόντα εἰς τὴν λαλουμένην, οἱ καθαρεύοντες δὲ τἀνάπαλιν ὅσα τῆς λαλουμένης κρίνονται ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸν νῦν χαρακτῆρα τῆς γραφομένης.

(1) Παρ' ἡμῖν δ' ὅμως συχνότατα διδάσκεται ὅτι ἡ γραφομένη γλῶσσα εἶναι ξένη γλῶσσα, νεκρὰ κλπ., ἐνῷ πάλιν περὶ αὐτῆς ταύτης διατείνονται οἱ ξένην αὐτὴν ἀνακηρύττοντες ὅτι τὰ «ἐννέα τοὐλάχιστον δέκατα τῶν εὐχρήστων εἰς τὸν γραπτὸν λόγον ῥημάτων εἶναι κοινὰ εἴς τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νεωτέραν γλῶσσαν». (Ἀθηνᾶς Τόμ. Ζ' σελ. 256). Ἐπίσης διδάσκει ὁ κ. Κονεμένος ἐν Ἐφημερίδι τῆς 22 Μαΐου ὅτι «Αὐτοὶ οἱ σπάνιοι ἀρχαῖοι τύποι 'ποῦ σχηματίζουν τὸ σημερινὸν ζήτημα» εἴτε κατὰ διηνεκῆ παράδοσιν ἐν τοῖς λογίοις δι' ὅλων τῶν αἰώνων διετηρήθησαν ἐν χρήσει μέχρι σήμερον εἴτε διὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ τύπου ἐπ' ἐσχάτων εἰσήχθησαν εἰς τὴν λαλουμένην, δὲν πρέπει νὰ ἐκβληθῶσι, διότι ἂν μὲν τὸ πρῶτον, ἔχουσι τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις δικαιώματα, ἂν δὲ τὸ δεύτερον, οὐδεὶς πάλιν λόγος ἀποβολῆς, «ἀφοῦ τώρα πλέον ἔχουσι γένει κοινῆς χρήσεως ὄχι

λέκτου, οὕτω καὶ κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς τεχνητῆς πάντοτε κατὰ τὰς συνήθεις αὐτῷ κινήσεις τῶν φωνητικῶν ὀργάνων θὰ κανονίζῃ κατ' ἀρχὰς τὴν προφορὰν αὐτοῦ. Αἱ δὲ λεπταὶ φθογγικαὶ παραλλαγαὶ τῆς προτύπου γλώσσης, ἅς τις ἀγωνίζεται ν' ἀναπαραγάγῃ, παραλείπονται Οὕτω δύναται νὰ συμβῇ ὥστε καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ μητρική τινος γλῶσσα προσεγγίζῃ πλεῖστον τῇ κανονικῇ συνήθει γλώσσῃ, πάλιν κατὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν τῶν φθόγγων τῆς τεχνητῆς ἀνακύπτει ἀπόχρωσίς τις σύμφωνος τῇ πρώτῃ διαλέκτῳ. Πρὸς δὲ τούτοις παρατηρητέον ὅτι ἕκαστος συνήθως καὶ τὴν τεχνητὴν αὐτοῦ γλῶσσαν μανθάνει παρ' ἐγχωρίων (λ. χ. διδασκάλων), ὧν ἡ γλῶσσα ἤδη πρότερον ᾠκοδομήθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐτῆς διαλέκτου. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ τεχνητὴ γλῶσσα μανθάνεται διὰ μόνης τῆς ἀναγνώσεως, εἶναι ὅλως αὐτόδηλος ἡ ὑποβολὴ συγγενῶν φθόγγων ἐκ τῆς ἰδίας διαλέκτου. Ἀλλὰ καὶ ὁ θησαυρὸς τῶν λέξεων καὶ ἡ σημασία αὐτῶν καὶ ἡ κλίσις καὶ ἡ σύνταξις τῆς τεχνητῆς γλώσσης ἑκάστου δὲν σχηματίζονται μόνον κατὰ τὰ πρότυπα ἀλλὰ καὶ κατὰ τἀνάλογα στοιχεῖα τῆς ἰδίας φυσικῆς γλώσσης. Πρὸ πάντων δὲ τὸν θησαυρὸν τῶν λέξεων, τῶν ἐκ τῆς προτύπου γλώσσης παραλαμβανομένων, ὁσάκις εἴτε δὲν ἐξαρκεῖ εἴτε δὲν εἶναι ἀκόμη ἀρκούντως πρόχειρος, ἀναπληροῖ τις ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ γλώσσης, μεταχειριζόμενος λέξεις ἃς ἐν τῇ τεχνητῇ οὐδέποτε ἤκουσεν ἢ καὶ ἂν ἤκουσεν, οὐδέποτε θὰ ἠδύνατο νὰ τὰς ἐπαναλάβῃ, ἂν μὴ ὑπῆρχον καὶ ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ γλώσσῃ. Κινεῖταί τις ἐνταῦθα μετά τινος θάρρους καὶ ἐλευθερίας, διότι ἀληθῶς πολλαὶ ἢ καὶ πλεῖσται τῶν ἐν τῇ φυσικῇ γλώσσῃ εὐχρήστων λέξεων ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῇ τεχνητῇ καὶ δὴ οὕτως ἀναπληροῖ τις ἐκ τῆς φυσικῆς εὐστόχως τὰς πολυειδῶς ἐλλιπεῖς γνώσεις ἃς ἔχει τῆς τεχνητῆς. Αὐτόδηλον δ' ὅμως φύσει, ὅτι δύναται νὰ συμβῇ ὥστε καὶ νὰ παραληφθῶσιν εἰς τὴν τεχνητὴν ἑκάστου γλῶσσαν καὶ τοιαῦται λέξεις, ἅς ἡ πρότυπος γλῶσσα ἢ ὅλως ἀγνοεῖ ἢ μόνον ἐν ἄλλῃ σημασίᾳ ἔχει. Ὅπου ἡ αὐτὴ λέξις εὐχρηστεῖ καὶ ἐν τῇ προτύπῳ καὶ ἐν τῇ φυσικῇ γλώσσῃ, παρα-

μόνον μεταξὺ ὅλων τῶν γραμματισμένων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ πολλῶν ἀγραμμάτων. Οἱ τύποι αὐτοὶ ἔχουν πολιτογραφηθῆ, ἡ συνήθεια τοὺς ἔχει καθιερώσει, τώρα πλέον δὲν εἶναι ξένοι . . . Ἂν τοὺς βγάλετε ἀπὸ τὸν γραφτὸ λόγο, δὲν θὰ κατορθώσετε νὰ τοὺς βγάλετε καὶ ἀπὸ τὸν προφορικό, 'ποῦ εἶναι τὸ κυριώτερο, καὶ θὰ μείνουν στὴ γλῶσσα θέλετε καὶ δὲν θέλετε . . . »

τηροῦνται πολλάκις διαφοραὶ ἐν τοῖς φθόγγοις αὐτῶν. Ἂν τυχὸν αἱ διαφοραὶ αὗται παρατηρῶνται κανονικῶς ἐν πολλαῖς λέξεσιν, ἀναπτύσσονται ἀναγκαίως ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ κατέχοντος ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας παράλληλοι σειραί (1). Οὕτω γεννᾶται ἐν αὐτῷ αἴσθημά τι ἔστω καὶ ἀμυδρόν, περὶ τῆς ὁμαλῆς σχέσεως τῶν φθόγγων τῆς μιᾶς γλώσσης πρὸς τοὺς τῆς ἑτέρας. Ἐντεῦθεν δύναται καὶ λέξεις, ἃς ἐκ μόνης τῆς φυσικῆς αὐτοῦ γλώσσης ἠξεύρει, νὰ μεταφέρῃ ὀρθῶς εἰς τοὺς ἀντιστοίχους φθόγγους τῆς τεχνητῆς. Ψυχολογικῶς ἡ πρᾶξις αὕτη εἶναι ὁμοία πρὸς τὸ φαινόμενον ὃ ὠνομάσαμεν ἀναλογικὴν δημιουργίαν. Ἐνταῦθα δύνανται, καθολικευομένης ἐσφαλμένως τῆς ἰσχύος ἀναλογίας τινός, νὰ παραχθῶσι καὶ σφάλματα (2). Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι συνήθως ἀτομικὰ καὶ δὴ καὶ παροδικά, διότι ἀδιάλειπτος ἐξασκεῖται ὑπὸ τῶν πολλῶν ὁ ἔλεγχος ἐπὶ ταῦτα. Συμβαίνει δ' ὅμως καὶ αἱ παράλληλοι σειραὶ αὗται νὰ μὴ εἶναι ἀδιακόπως ἐνεργοὶ καὶ οὕτω δύνανται λέξεις μετὰ τῶν διαλεκτικῶν αὐτῶν φθόγγων τῶν παντάπασιν ἀλλοτρίων τῆς προτύπου γλώσσης, νὰ εἰσελάσωσιν εἰς τὴν τεχνητήν. Τὰ δὲ περὶ τῶν φθόγγων εἰρημένα ἰσχύουσι καὶ ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα· συνήθως ἡ ὡς πρότυπον προβαλλομένη εἰς ἕκαστον ἡμῶν συνήθης γλῶσσα διεμορφώθη ἐκ τῆς συνεργασίας τῆς κυρίως κανονικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐγχωρίου διαλέκτου.

Δεύτερον ἡ τεχνητὴ γλῶσσα ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὴν φυσικήν, ἅτε λέξεων, ἐνίοτε τύπων καὶ συντάξεων ἀπὸ τῆς τεχνητῆς μεταφερομένων εἰς τὴν φυσικήν. Μεταφέρονται δὲ φύσει αἱ λέξεις ἐκεῖναι, αἵτινες ἀναφέρονται εἰς τοιαύτας ἐννοίας, εἰς ὧν τὴν ἔκφρασιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς τεχνητῆς γλώσσης γίνεται χρῆσις. Καθὼς δὲ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἀπὸ τῆς φυσικῆς εἰς τὴν τεχνητήν, οὕτω καὶ ἐν τῇ περὶ ἧς πρόκειται μεταφορᾷ ἀπὸ τῆς τεχνητῆς εἰς τὴν φυσικὴν αἱ λέξεις παραλαμβάνονται ἢ μετὰ παρηλλαγμένων τῶν φθογγικῶν στοιχείων αὐτῶν κατὰ τοὺς ἀντιστοίχους τῆς διαλέκτου φθόγγους, ἢ καὶ μετ' ἀπαραλλάκτων (3).

(1) Πρβλ. κατσὴ - κακή, τσύριε - κύριε, τσαὶ - καὶ κττ. τῶν κατοίκων ἐνίων ἐκ τῶν Κυκλάδων νήσων.

(2) Ὅστις συναναστράφη μετὰ Παρίων, κυρίως Λευκιανῶν ἐκ τῆς ἐν Πάρῳ κώμης Λεύκας, θὰ ἤκουσε παρ' αὐτῶν παπούκια, νεράγγια, κικκάλι κττ.

(3) Καὶ ὅμως παρ' ἡμῖν ἐγράφη — φρικτὸν εἰπεῖν — Αἰσκύλος καὶ ταῦτα ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης, ὡσεὶ μὴ καθ' ἑκάστην ἠκούομεν σχώρα μου, ὁ Θεὸς σχωρέσῃ σου κττ. καὶ ὡσεὶ ἡ προφορὰ τοῦ σχ ἦτο παντάπασιν ἡμῖν ἀνήκουστος καὶ βάρβαρος.

Οὐδεμία Γερμανικὴ διάλεκτος διετηρήθη ὅλως ἀπαθὴς τοιούτων ἐπιδράσεων ἐκ τῆς κανονικῆς, εἰ καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ἐπιδράσεως ταύτης σφόδρα ποικίλλεται κατὰ τόπους.

Τρίτον συμβαίνει ὥστε ἐν ἀτόμοις λαλοῦσι τεχνητὴν καὶ φυσικὴν γλῶσσαν παρ' ἀλλήλας νὰ λαμβάνῃ μὲν ἐπίδοσιν ἡ τῆς τεχνητῆς χρῆσις, νὰ φθίνῃ δὲ ἡ τῆς φυσικῆς. Κατ' ἀρχὰς τῆς τεχνητῆς γίνεται μόνον ἐκεῖ χρῆσις ὅπου ὑπάρχει αὐτῆς ἀληθὴς ἀνάγκη, τ. ἔ. ἐν ἐπικοινωνίᾳ πρὸς ξένους ἀνήκοντας εἰς χώραν οὐσιωδῶς διάφορον διαλεκτικῶς. Συνήθως ἡ ἐπικοινωνία αὕτη ἐκτελεῖται μᾶλλον γραπτῶς ἢ προφορικῶς, ὥστε πρὸς τοῦτο μᾶλλον κοινῆς γραφομένης ἢ κοινῆς λαλουμένης χρεία εἶναι. Ἐν δὲ τῇ πρὸς ἐγχωρίους συναναστροφῇ τότε πρῶτον γίνεται χρῆσις τῆς τεχνητῆς, ὅτε ἅμα καὶ περὶ ξένων λαμβάνεται φροντίς. Ἀφοῦ δ' ὅμως ἐν τοῖς φιλολογικοῖς ἔργοις καὶ ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις αὕτη στερεωθῇ, ἐκτείνεται καθολικῶς ἐπὶ παντὸς ἐγγράφου, ἔστω καὶ ἰδιωτικοῦ, καὶ δὴ οὐ προωρισμένου διὰ χώρας λαλούσας ἄλλας διαλέκτους. Εἶναι δὲ τοῦτο φυσικὴ ἀκολουθία τοῦ ὅτι καὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν μανθάνουσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν φιλολογικοῖς ἔργοις, ὥστε εὐκολώτερον προσπίπτει αὐτοῖς ν' ἀκολουθήσωσι τῇ ἐν τοῖς ἔργοις τούτοις εὐχρηστούσῃ ὀρθογραφίᾳ ἢ νὰ μάθωσιν ἢ μάλιστα καὶ νὰ ἐφεύρωσιν ἄλλην ὀρθογραφίαν, ἰδιαιτέραν διὰ τὴν ἰδίαν ἑκάστων διάλεκτον· πρὸς δὲ τούτοις γίνεται χρῆσις τῆς τεχνητῆς γλώσσης εἰς τὰς πρὸς τὴν γραφομένην γλῶσσαν προσαρμοζομένας δημοσίας ἀγορεύσεις, εἰς τὸ κήρυγμα, εἰς τὴν διδασκαλίαν κττ. Μόνον δ' ἀφοῦ γίνῃ αὐτῆς ἐκτενεστέρα χρῆσις εἰς πάσας τὰς εἰρημένας φάσεις τῆς ἐπικοινωνίας, ἀποβαίνει εἰς μέρος τι τοῦ λαοῦ, προδήλως εἰς ἐκεῖνο, ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ταύτην μεταχειρίζεται καὶ ἐφ' ὃ μάλιστα πάντων τὰ φιλολογικὰ ἔργα, τὸ σχολεῖον κττ. ἐπιδρῶσιν, ἀποβαίνει, λέγω, εἰς αὐτὸ οὕτω συνήθης καὶ εὔχρηστος, ὥστε ἀρχίζει νὰ μεταχειρίζηται αὐτὴν καὶ κατ' οἶκον ἐν τῇ ἰδιωτικῇ ὁμιλίᾳ, καὶ οὕτως αὕτη καθίσταται καθολικὴ λαλουμένη τῶν μεμορφωμένων. Μόνον δ' ἀφοῦ ἡ τεχνητὴ προβῇ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην, δύναται ἡ χρῆσις τῆς διαλέκτου ἐν τῇ συναναστροφῇ νὰ θεωρῆται ὡς τεκμήριον ἀπαιδευσίας καὶ ἡ διάλεκτος νὰ νομίζηται ταπεινοτέρα τῆς τεχνητῆς (1). Ἐν τῇ Ἑλβετίᾳ, καθόλου εἰπεῖν, δὲν ἔχουσι προβῇ

(2) Γνωστὸν εἶναι ὅτι κατὰ τὸν γ' αἰῶνα π. Χ. εἶχεν ἐπιτελεσθῇ τοῦτο ἐν τῇ Ἑλ-

μέχρι τούτου, καὶ αὐτοὶ οἱ πεπαιδευμένοι τῆς Ζυρίχης, τῆς Βασιλείας, τῆς Βέρνης συνομιλοῦσιν, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουσι ξένους πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐν τῇ ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας συνήθει φυσικῇ αὐτῶν γλώσσῃ, οὐδὲ προσκρούουσιν εἰς τὴν ἐν πολιτικαῖς συναθροίσεσι χρῆσιν τῆς Ἑλβετικῆς Γερμανικῆς διαλέκτου. Παραπλήσιαι δέ τινες σχέσεις ἐπεκράτουν πρὸ ὀλίγων ἀκόμη δεκαετηρίδων ἐν Ὀλστείνῳ, Ἀμβούργῳ, Μεκλεμβούργῳ καὶ ἄλλαις χώραις τῆς κάτω Γερμανίας. Ἐν πάσῃ τῇ Μεσημβρινῇ καὶ Μέσῃ Γερμανίᾳ νομίζεται ἀνεκτὴ τοὐλάχιστον ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς συναναστροφῆς ἀπόστασίς τις ἀπὸ τῆς κυρίως κανονικῆς γλώσσης. Αὐτὴ δ' ἡ παρατήρησις τῶν εἰσέτι ἐπικρατουσῶν σχέσεων δύναται νὰ διδάξῃ πάντας, πόσον ἄτοπος εἶναι ἡ δοξασία, ὅτι εὐθὺς ὡς ὑπάρξωσιν δύο γλῶσσαι, ἡ μὲν τεχνητή, ἡ δὲ φυσική, ἀνάγκη ἐκ τῶν προτέρων νὰ θεωρῆται ἡ φυσικὴ ὑποδεεστέρα τῆς τεχνητῆς, καθὼς καὶ ἡ δοξασία ὅτι οὐχὶ ἡ ἀνάγκη ἀλλ' ἁπλῶς ἡ ματαιοδοξία, ἵνα φαίνηταί τις ὑπερέχων τῆς πολλῆς μάζης τοῦ ἔθνους διὰ τῆς λεπτοτέρας παιδείας, ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀνάγκη τῆς μαθήσεως καὶ τῆς δημιουργίας τεχνητῆς γλώσσης. Οἱ ταῦτα παραδεχόμενοι εἶναι ἀκόμη κατειλημμένοι ὑπὸ τῶν προλήψεων τῆς ἀνεπιστήμονος σχολαστικότητος, ἥτις οὐδὲν περὶ ἱστορικῆς ἀναπτύξεως αἰσθάνεται. Ἡ δὲ χρῆσις τῆς τεχνητῆς γλώσσης ἐν τῇ καθ' ἡμέραν ὁμιλίᾳ δύναται νὰ γίνῃ κατὰ διαφόρους βαθμούς, διότι κατ' ἀρχὰς λαλεῖται ἐναλλὰξ μετὰ τῆς φυσικῆς, ὅτε γίνεται διάκρισις κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς γνώσεως, ἣν

λάδι καὶ μάλιστα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀσίᾳ· ἐντεῦθεν βλέπομεν ἐν Θεοκρίτου Εἰδυλ. ΙΕ' 86 κέξ. ὅτι ἡ χρῆσις τῆς Δωρικῆς διαλέκτου ἐν Αἰγύπτῳ προσέκρουε σφόδρα πρὸς τὴν τότε συνήθειαν. Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸν ἀκόμη τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα φαίνεται ὅτι ἡ χρῆσις τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἤρχισε νὰ νομίζηται σημεῖον πολιτισμοῦ τινος ὑπερτέρου, πρβλ. Θουκυδίδου Ζ' 64. 2 «οἳ τέως Ἀθηναῖοι νομιζόμενοι καὶ μὴ ὄντες ὑμῶν τῆς τε φωνῆς τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῶν τρόπων τῇ μιμήσει ἐθαυμάζεσθε κατὰ τὴν Ἑλλάδα». Καθ' ὃν δὲ τρόπον διὰ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τοῦ 476 καὶ ἑξῆς οὕτω καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος μέχρι σήμερον κατωρθώθη βεβαίως νὰ διακριθῇ κοινή τις γλῶσσα ἀπὸ τῶν διαλέκτων καὶ νὰ ὑποβιβασθῶσιν αὗται εἰς χωρικῶν καταφρονουμένας χρήσεις. Καὶ ὅμως τίς θὰ τὸ πιστεύσῃ; τὴν προφανῆ ταύτην ἀλήθειαν, ἣν καὶ ἡ καθ' ἑκάστην πεῖρα διδάσκει καὶ οἱ μικρῷ πρεσβύτεροι κάλλιστα ἠπίσταντο, ἀγνοοῦσι σήμερον οἱ τῆς νέας σχολῆς ποιηταὶ καὶ πεζογράφοι παρ' ἡμῖν, ἐντεῦθεν τοῦτο μὲν δὲν κρίνουσιν ἀπρεπὲς νὰ εἰσάγωσιν κατὰ προτίμησιν μάλιστα εἰς τὰ φιλολογικὰς ἀξιώσεις ἔχοντα πονήματα αὐτῶν πᾶν ὅ,τι διαλεκτικὸν ἐνθυμοῦνται ἔστω καὶ ἀσαφέστατον καὶ βωμολοχικόν! (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. Ε' 218 κέξ.), καὶ ταῦτα πάντα ἐνῷ παραδέχονται τὴν ὕπαρξιν κοινῆς λαλουμένης!

ὁ πρὸς ὃν ὁμιλοῦμεν ἔχει τῆς τεχνητῆς γλώσσης, καὶ ὁ ἴδιος τὴν μεταχειρίζεται (1), τελευταῖον προβαίνει τις ἴσως μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ μὴ μεταχειρίζηται πλέον οὐδαμῶς τὴν φυσικήν. Ὑπάρχουσι σήμερον τοιοῦται περιπτώσεις, ἐν αἷς δύναταί τις νὰ παρακολουθήσῃ βῆμα πρὸς βῆμα τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην ἐν ἑνὶ ἀνθρώπῳ. Οὐδαμοῦ καταλήγει τις εἰς ἀποκλειστικὴν χρῆσιν τῆς τεχνητῆς, ἂν μὴ ἔχῃ προηγηθῆ πρότερον μακροτέρα ἢ βραχυτέρα περίοδος διγλωσσίας.

Ὅταν δ' ἀριθμός τις ἀνθρώπων καταλήξῃ εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἢ συχνοτέραν χρῆσιν τῆς τεχνητῆς γλώσσης, τότε ἡ νεωτέρα γενεὰ ἡ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τούτων οὖσα καὶ ἀναπτυσσομένη, μανθάνει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡς φυσικὴν τὴν γλῶσσαν, ἥτις ὡς πρὸς τοὺς παλαιοτέρους ἀκόμη ἦτο τεχνητή. Ὅτι δ' ἡ παλαιοτέρα γενεὰ τεχνητῶς ἦλθεν ἐπὶ τὴν γλῶσσαν ταύτην, τοῦτο εἶναι παντάπασιν ἀδιάφορον καὶ ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν περαιτέρω ἀνέλιξιν αὐτῆς ἐν τῇ νεωτέρᾳ γενεᾷ, ἥτις διάκειται πρὸς τὴν γλῶσσαν ταύτην ἀκριβῶς ὅπως διέκειντο πρὸς τὴν διάλεκτον αὐτῶν οἱ παλαιότεροι ἢ ὅπως ἐκεῖνα τὰ λαϊκὰ στρώματα, ἐφ' ὧν τὴν γλῶσσαν οὐδαμῶς ἐπέδρασεν ἔτι ἡ κανονικὴ γλῶσσα, διάκεινται πρὸς τὰς διαλέκτους αὐτῶν (2). Ἀνάγκη πολλῆς προσοχῆς ἵνα μὴ συγχέωμεν τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τεχνητῆς καὶ φυσικῆς γλώσσης μετὰ τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ κοινῆς γλώσσης καὶ διαλέκτου. Ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν σαφῆ καὶ καθαρὰν ἔννοιαν τούτου: ἂν δηλ. θέλωμεν νὰ κρίνωμεν τὰς διαφόρους τῶν ἀτόμων γλώσσας κατὰ τὸν πραγματικὸν αὐτῶν τύπον λαμβάνοντες ὡς μέτρον τὴν μείζονα ἢ ἐλάσσονα αὐτῶν διαφορὰν ἀπὸ τοῦ κανόνος τῆς κοινῆς γλώσσης, ἢ ἂν θέλωμεν μόνον νὰ ἐξετάσωμεν πῶς διάκεινται πρὸς αὐτὴν οἱ λαλοῦντες, πῶς αἰσθάνονται αὐτήν. Ἐκ δύο γλωσσῶν, ἅς τις παρὰ δύο διαφόρων ἀνθρώπων ἀκούει, δύναται ἡ Α νὰ εἶναι ὁμοιοτέρα τῷ κανόνι ἢ ἡ Β, καὶ ὅμως ἡ μὲν Α νὰ εἶναι φυσική, ἡ δὲ Β τεχνητή (3).

(1) Παρ' ἡμῖν δ' ὅμως ἐπανειλημμένως κατηγγέλθη ὡς λογογραφικὸν κακούργημα τὸ ὅτι οὐ πάντοτε καὶ πρὸς πάντας ὁμοίως λαλοῦσι καὶ γράφουσιν οἱ τὴν κανονικὴν γράφοντες. (Πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Ζ' σελ. 256).

(2) Καλλίστην τούτων ἀπόδειξιν παρέχει ἡ ἐν ταῖς πόλεσι σήμερον φυσικὴ καὶ συνήθης λαλουμένη, ἥτις πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν κατηρτίσθη καὶ ἦτο, ἐννοεῖται οἴκοθεν, τεχνητὴ κατ' ἀρχάς.

(3) Τοῦτο φαίνεται παντάπασιν ἄγνωστον τοῖς νεωτέροις ἡμῶν ποιηταῖς καὶ πεζογρά-

Ἐὰν ἔν τινι χώρᾳ ἄλλοι μὲν ἀντέχωνται τῆς διαλέκτου, ἄλλοι δὲ μεταχειρίζωνται καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμέραν συναναστροφῇ τεχνητήν, ἐπείσακτον γλῶσσαν, συμβαίνει φύσει, ὥστε ἐπί τινας ἀνθρώπους εὐθὺς ἐκ μικρᾶς ἡλικίας νὰ ἐπιδρῶσι τρόπον τινὰ συγχρόνως ἀμφότεραι αἱ ὁμάδες, οὕτω δὲ κατ' ἀνάγκην γεννῶνται διάφορα μείγματα. Ἐπειδὴ δ' ἕκαστον μεῖγμα βοηθεῖ τὴν γένεσιν ἄλλων νέων μειγμάτων, συμβαίνει ἀναγκαίως καὶ ἐν αὐτῇ τῇ φυσικῇ γλώσσῃ μέγα πλῆθος τοιούτων παραλλαγῶν. Ἐν τῇ Ἄνω καὶ Μέσῃ Γερμανίᾳ δύναταί τις νὰ φθάσῃ ἀπὸ τοῦ ὁμοιοτάτου τῷ κανόνι τύπου εἰς ἄλλον σφόδρα ἀπέχοντα αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα βαθμηδόν, χωρὶς νὰ εὕρῃ που ὑπάρχον ἀπότομον ῥῆγμα. Ἐν δὲ τῇ Ἑλβετίᾳ, ἔνθα ἡ τεχνητὴ γλῶσσα ἀκόμη δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὴν καθημερινὴν συναναστροφὴν καὶ δὲν ἔχει μεταβληθῇ εἰς φυσικὴν γλῶσσαν, ὑπάρχει μὲν διακύμανσις μεταξὺ τῶν διαλέκτων, καθ' ὅσον μᾶλλον ἐπὶ ταύτην ἢ ἐπ' ἐκείνην ἐπέδρασεν ἡ γραφομένη, ἀλλὰ μεταξὺ τῆς γραφομένης καὶ τῆς διαλέκτου, ἐφ' ἣν αὐτη ἰσχυρότατα ἐπέδρασεν, ὑπάρχει ἀντίθεσις, ἥτις δὲν ἀπόλλυται βαθμηδὸν διὰ διαφόρων παραλλαγῶν.

Ἐάν τις οἴκοθεν μάθῃ γλῶσσαν ὁμοίαν πως τῷ κανόνι, δὲν αἰσθάνεται φύσει τηλικαύτην ἀνάγκην, ἵνα καὶ ἄλλην τεχνητὴν προσμάθῃ, ὁπόσην λ.χ. ὁ τὴν καθαρὰν καὶ ἀμιγῆ διάλεκτον τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ἐν τῇ μικρᾷ ἡλικίᾳ μαθών. Τούτου δ' ἕνεκα ἀρκεῖται ἐκεῖνος συνήθως ἐν τῇ μιᾷ γλώσσῃ διὰ τὴν προφορικὴν ὁμιλίαν. Δύνανται δ' ὅμως περιστάσεις νὰ ἀναγκάσωσιν αὐτὸν νὰ ἐπιζητήσῃ μείζονα προσέγγισιν πρὸς τὸν κανόνα, καὶ οὕτω γίνεται καὶ οὗτος δίγλωσσος (1). Καὶ πάλιν ἡ τεχνητὴ αὐτοῦ γλῶσσα δύναται νὰ γίνῃ φυσικὴ τῆς ἀκολούθου γενεᾶς, καὶ τοῦτο πολλάκις νὰ ἐπαναληφθῇ.

Ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε ἐζητήσαμεν νὰ δείξωμεν πῶς διατίθενται καὶ συμβαίνουσι τὰ πράγματα, ὅταν ἤδη προϋπάρχῃ γενικῶς ἀνεγνωρι-

φοις, ἐντεῦθεν φρονοῦσιν ὅτι ὅσῳ μᾶλλον διαλεκτικώτερον γράφουσι, τοσούτῳ φυσικωτέραν γλῶσσαν μεταχειρίζονται, ὡσεὶ τὰ πεζὰ καὶ ποιητικὰ προϊόντα αὐτῶν ἔγραφον χάριν τῶν ἀγροτῶν ἐκείνων, οἷς ἴσως αἱ διάλεκτοι, ἃς οὗτοι γράφουσιν, εἶναι φυσικαὶ γλῶσσαι, καὶ μὴ χάριν ἡμῶν τῶν ἀστῶν καὶ καθόλου μεμορφωμένων, οἷς φυσικὴ γλῶσσα δὲν εἶναι αἱ διάλεκτοι ἐκεῖναι ἀλλ' ἡ κοινὴ λαλουμένη, ἡ ἐγγὺς τῷ γραπτῷ λόγῳ φερομένη. (Πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶς Τομ. Ε' σελ. 229).

(1) Φυσικὸν ἄρα τι φαίνεται ἡ διγλωσσία καὶ τοῦτο πανταχοῦ καὶ οὐχὶ μέγα δεινὸν οὐδὲ μόνοις ἡμῖν ἰδιάζον οὐδ' ἀποτρόπαιον, ὅπως μέχρι τοῦδε παρεστάθη ἐν Ἑλλάδι.

σμένος τις κανὼν ὡς κοινὴ γλῶσσα. Ὑπολείπεται εἰσέτι νὰ ἐξετάσωμεν, πῶς δύναται νὰ γεννηθῇ ὁ τοιοῦτος κανών. Ὅτι οὗτος ὅπου νῦν ὑφίσταται, δὲν ἠδύνατο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ ὑπάρχῃ, ὅτι ἐν προτέρᾳ τινὶ περιόδῳ πάντως μόνον διάλεκτοι παρ' ἀλλήλας εὐχρήστουν, τοῦτο οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ πλέον σήμερον. Ἀλλὰ πολλοῖς προσπίπτει δύσκολον νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι γλῶσσά τις ἐγένετο εὔχρηστος ἐν φιλολογικοῖς ἔργοις ἄνευ κανόνος (1), διὸ παρὰ πολλοῖς παρατηρεῖται ἡ τάσις νὰ τοποθετήσωσι τὴν γένεσιν αὐτῆς εἰς ὅσον οἷόν τε ἀπωτάτω χρόνους. Ἐν τούτῳ οὐδὲν ἄλλο διαβλέπω ἢ ἐπενέργειαν ἀρχαίων προλήψεων, καθ' ἅς ἡ μὲν γραφομένη εἶναι ἡ κυρίως καὶ μόνη δικαίωμα ὑπάρξεως ἔχουσα γλῶσσα, ἡ δὲ διάλεκτος ἐκλαμβάνεται μόνον ὡς διαφθορὰ αὐτῆς. Ὅτι καθόλου περὶ τούτου εἶναι δυνατὴ ἀμφιβολία τις, αἰτία εἶναι ὅτι τῶν παλαιοτέρων περιόδων ἡμεῖς γραπτά τινα μόνον ἔχομεν πρὸ ἡμῶν, οὐχὶ δὲ τὸν λαλούμενον τότε λόγον, ἐντεῦθεν ἀφίενται πλατεῖαι κέλευθοι εἰς εἰκασίας περὶ τῆς ποιότητος τῆς ὄντως λαλουμένης τότε γλώσσης. Ἀλλὰ μέτρον τοῦ ὀρθοῦ ἢ πλημμελοῦς τῶν εἰκασιῶν τούτων δύνανται νὰ παράσχωσιν ἡμῖν μόναι αἱ μέχρι τοῦδε συλλεχθεῖσαι παρατηρήσεις καὶ γνώσεις περὶ τῶν ὅρων τοῦ βίου τῆς γλώσσης. Ὅ,τι κατὰ τὸ μέτρον τοῦτο παρεξεταζόμενον εὑρίσκεται ἐσφαλμένον, τούτου ἡ ἐπανάληψις καὶ διάδοσις ὀφείλει τέλος νὰ παύσῃ.

Μεταξὺ τῶν παραγόντων οἵτινες συμβάλλουσιν εἰς δημιουργίαν κοινῆς γλώσσης, ἐπάναγκες, καθὰ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε διασαφηθέντων προκύπτει, νὰ ἐξαρθῇ κατὰ πρῶτον λόγον ἡ ἀνάγκη. Τοιαύτη δ' ἀνάγκη ἀνακύπτει τότε πρῶτον, ὅτε αἱ διαλεκτικαὶ διαφοραὶ ἔχουσιν ἤδη ἐπὶ τοσοῦτον προβῇ, ὥστε δὲν δύνανται πλέον πάντες οἱ ὁμόγλωσσοι νὰ συνεννοῶνται εὐκόλως μετ' ἀλλήλων, καὶ πάλιν ἡ ἀνάγκη

(1) Παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσιν οἱ φρονοῦντες ὅτι τούτου ἕνεκα ἡ λαλουμένη γλῶσσα δὲν πρέπει νὰ γράφηται, διότι δὲν συνετάχθη ἔτι γραμματική τις αὐτῆς (ἢ καθὼς λέγουσιν, διότι δὲν ἔχει γραμματικήν), ὁρίζουσα καὶ περιγράφουσα ἀκριβῶς οὐ μόνον τὰ στοιχεῖα αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ διακρίνουσα αὐτὰ εἰς ἐπιτετραμμένα καὶ δὴ χρήσιμα καὶ εἰς ἀπηγορευμένα καὶ δὴ ἄχρηστα εἰς γραπτὸν λόγον. Οὐδὲ δύνανται νὰ πιστεύσωσιν ὅτι τὸ τί μέλλει νὰ εἶναι ἐπιτετραμμένον καὶ τί ἀπηγορευμένον ἐν τοῖς τοιούτοις, εἶναι ἔργον ἀκριβῶς τῶν συγγραφέων, οὐχὶ δὲ ὡρισμένον ἄνωθεν ἐκ τῶν προτέρων, οὐδὲ τῶν Γραμματικῶν οἵτινες δύνανται νὰ περιγράφωσι καὶ ἑρμηνεύωσι οὐχὶ δὲ καὶ νὰ συνιστῶσί τινα καὶ νὰ ἀποδοκιμάζωσιν ἄλλα ὡς αὐτοκράτορες!

εἶναι μεγάλη τότε κυρίως μόνον, ὅταν πρόκειται περὶ ἀμοιβαίως ἐπικοινωνίας ἀνθρώπων γεννηθέντων ἐν χώραις κειμέναις μακρὰν ἀλλήλων, ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν ἐγγὺς ἀστυγειτόνων δὲν ἀναπτύσσονται ὑπερβαλλόντως ἀπότομοι ἀντιθέσεις. Οὐδὲν δὲ σφαλερώτερον τῆς ὑποθέσεως ὅτι κοινὴ γλῶσσα διεμορφώθη κατὰ πρῶτον ἐντὸς περιωρισμένης ἐκτάσεως μικρὰς μόνον ἐχούσας διαλεκτικὰς διαφοράς, καὶ ἐντεῦθεν ἔπειτα ἐπεξετάθη ἐπὶ τὰς ἀπωτέρω κειμένας χώρας. Τοὐναντίον μᾶλλον εἶναι φυσικόν, καὶ τοῦτο διδάσκει ἡ καθ' ἑκάστην πεῖρα, ὅτι γλῶσσά τις γίνεται κοινὴ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο, ὅτι παραλαμβάνεται ὡς πρότυπον ἐν χώραις, ὧν αἱ διάλεκτοι εἶναι λίαν διάφοροι αὐτῆς, ἐνῷ μικραὶ διαφοραὶ κατὰ πρῶτον μένουσιν ἀπαρατήρητοι. Μάλιστα ὁ χαρακτὴρ τῆς κοινῆς γλώσσης ὡς τοιαύτης ἐνισχύεται καὶ βεβαιοῦται σφόδρα, ἂν αὕτη μεταβιβασθῇ εἰς ἀνθρώπους παντάπασιν ἀλλογλώσσους, ὅπως μανθάνομεν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινῆς καὶ ἐκ τῆς Λατινικῆς (1).

Ἵνα δὲ κατὰ ταῦτα ὑπάρχῃ ἐπείγουσα ἀνάγκη κοινῆς γλώσσης, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἔχῃ πρότερον ἀναπτυχθῇ ἱκανῶς ἡ ἐπικοινωνία πρὸς ἀλλήλας τῶν διαφόρων καὶ αὐτῶν τῶν ἀπωτάτω κειμένων χωρῶν, καὶ νὰ ὑπάρχωσι πολλαὶ ἐμπορικαί, πολιτικαὶ ἢ φιλολογικαὶ σχέσεις. Ἐκ τῆς μείζονος ἢ ἐλάσσονος ζωηρότητος τῆς ἐπικοινωνίας περαιτέρω ἐξαρτᾶται ἐν μέρει τὸ μέγεθος τῆς ἐκτάσεως, ἐφ' ἧς θὰ κυριαρχήσῃ ἡ κοινή. Τὰ ὅρια τῆς ἐκτάσεως ταύτης δὲν συμπίπτουσιν οὐδαμῶς μετ' ἐκείνων, ἃ σκοπιμώτατα θὰ ἐχάραττέ τις λαμβάνων ὑπ' ὄψιν μόνας τὰς σχέσεις τῶν διαλέκτων πρὸς ἀλλήλας. Ἐὰν ἐν δύο διαφόροις χώραις αἱ διαλεκτικαὶ διαφοραὶ εἶναι περίπου ἴσαι, δύναται νὰ συμβῇ, ὥστε ἐν ταύτῃ μὲν ν' ἀναπτυχθῇ μία μόνη κοινή, ἐν ἐκείνῃ δὲ δύο, τρεῖς ἢ καὶ πλείονες. Οὐδεὶς λ. χ. ἀμφιβάλλει ὅτι μεταξὺ τῶν διαλέκτων τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Γερμανίας ὑπάρχουσι πολλῷ μείζονες διαφοραὶ ἢ μεταξὺ τῆς Σερβικῆς καὶ Βουλγαρικῆς, ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῆς Πολωνικῆς καὶ Σερβικῆς. Δύνανται δύο χῶραι ἔχουσαι ὁμοιοτάτας διαλέκτους, νὰ διασπασθῶσιν ὡς πρὸς τὰς κοινὰς γλώσσας τὰς ἐν αὐταῖς ἐπικρατούσας, ἐνῷ δύο ἄλλαι χῶραι ἔχου-

(1) Ὅτι λ. χ. πρῶτον ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος διεμορφώθη ἡ κατ' ἐξοχὴν λεγομένη Κοινὴ καὶ ἔπειτα μετὰ αἰῶνας ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀσίας μετεδόθη καὶ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι σήμερον ἀνεπίδεκτον ἀντιρρήσεως.

σαι διαλέκτους λίαν διαφόρους νὰ προσλάβωσι τὴν αὐτὴν κοινήν.

Πόσον δ' ἡ γένεσις κοινῆς γλώσσης ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀνάγκης, διδάσκει καὶ ἡ ἀκόλουθος παρατήρησις. Εἶναι δύσκολον, ἂν μὴ ὅλως ἀδύνατον, ὅταν ἐπὶ μεγάλης τινὸς ἐκτάσεως ἐγκατασταθῇ καὶ ῥιζοβολήσῃ, ὡς εἰπεῖν, κοινή τις γλῶσσα, νὰ δημιουργηθῇ διὰ μέρος τι τῆς ἐκτάσεως ταύτης ἰδιαιτέρα τις κοινή. Οὕτω λ. χ. οὐδεὶς δύναται νὰ σκέπτηται πλέον νὰ δημιουργήσῃ ἰδιαιτέραν κοινὴν γλῶσσαν τῆς Κάτω Γερμανίας ἢ τῆς Προβιγκίας. Καὶ οἱ ἀγῶνες ἵνα πλασθῇ ἰδιαιτέρα Νορβηγικὴ κοινὴ γλῶσσα, ναυαγοῦσιν ἐπὶ τῆς ἤδη ὑπαρχούσης κυριαρχίας τῆς Δανικῆς. Καὶ τἀνάπαλιν δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ἐπικρατήσῃ κοινή τις γλῶσσα ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως, ἐὰν τὰ καθ' ἕκαστον μέρη τῆς ἐκτάσεως ταύτης ἔχωσιν ἤδη ἕκαστον τὴν κοινὴν αὐτοῦ γλῶσσαν, ἐξαρκοῦσαν εἰς τὰς πρώτας ἀνάγκας. Τοῦτο παρατηρεῖ τις ἐν τῇ ἀποτυχίᾳ τῶν Πανσλαυϊστικῶν ἀγώνων. Ὁμοίως ἐμποδίζει καὶ ξένη ὅλως γλῶσσα, ἂν ἅπαξ εἰσήλασεν εἰς τὴν φιλολογικὴν καὶ πολιτικὴν ἐπικοινωνίαν, τὴν μόρφωσιν ἐθνικῆς κοινῆς γλώσσης. Οὕτω λ. χ. οἱ ἀγῶνες πρὸς ἵδρυσιν ἰδιαιτέρας Φλανδρικῆς φιλολογικῆς γλώσσης μικρὸν μόνον ἔσχον ἀποτέλεσμα, ἐπειδὴ ἡ Γαλλικὴ οὕτως ἰσχυρῶς ἐρριζοβόλησεν ἐν αὐτοῖς. Σφοδρὰν δὲ τοιαύτην κωλυτικὴν ἐπίδρασιν ἔσχε καὶ ἡ Λατινική.

Μόνον διὰ τὴν ἄμεσον συγκοινωνίαν ἰσχύει μέγα ἡ ἀνάγκη κοινῆς γλώσσης, διὰ δὲ τὴν ἄμεσον πολλάκις οὐδ' ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη αὕτη, ἐὰν τὰ ἄτομα, μεταξὺ τῶν ὁποίων γίνεται ἡ ἀνακοίνωσις, εἶναι ὅλως διάφορα διαλεκτικῶς. Ἐὰν δηλ. ἡ ἀνακοίνωσις τελῆται δι' ἄλλων ἀτόμων, ὧν αἱ διάλεκτοι κεῖνται ἐν τῷ μέσῳ, δύναται τὸ ἀνακοινούμενον μεταβιβαζόμενον ἀπὸ μιᾶς διαλέκτου εἰς ἄλλην καὶ ἐκ ταύτης πάλιν εἰς ἄλλην νὰ λάβῃ τοιαύτην μορφήν, ὥστε νὰ καταστῇ σαφὲς καὶ εἰς ἐκείνους οἵτινες δὲν θὰ τὸ ἐνόουν ἐν τῇ διαλέκτῳ, ἐν ᾗ κατὰ πρῶτον ἦτο. Τοιαύτη δὲ διαδοχικὴ μετάβασις τελεῖται προδήλως ὅταν ποιητικὰ προϊόντα μεταφέρωνται ἀπὸ ἑνὸς τόπου εἰς ἄλλον προφορικῶς. Ἀλλὰ ταύτῃ ὑπόκεινται καὶ γραπτὰ μνημεῖα, ἂν διὰ τῆς ἀντιγραφῆς ἐξαπλῶνται. Συνήθως ἡ ἐξάπλωσις τελεῖται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀτελῶς, ὥστε παράγονται μεικταὶ διάλεκτοι. Πάμπολλα τούτων παραδείγματα παρέχουσιν αἱ διάφοροι ἐθνικαὶ φιλολογίαι τοῦ μέσου αἰῶνος. Οὕτω δὲ κατορθοῦται νὰ συνδέωνται διὰ τῶν

προϊόντων τούτων καὶ χῶραι σφόδρα διαλεκτικῶς διαφέρουσαι ἀλλήλων καὶ ἄνευ μεσολαβήσεως κοινῆς τινος γλώσσης. Μάλιστα ἡ συχνότατα παρατηρουμένη πρᾶξις αὕτη ἐμποδίζει ἀκριβῶς ὥστε διάλεκτός τις, ἐν ᾗ τυχὸν συνετάχθησαν ἔξοχα καλλιτεχνικὰ μνημεῖα, νὰ τύχῃ δι' αὐτὰ διαδόσεως καὶ κατισχύσῃ τῶν ἄλλων, διότι δὲν διαδίδεται μετὰ τῶν μνημείων τούτων, τοὐλάχιστον οὐχὶ καθαρά. Ὅλως διαφόρως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅταν ἡ διάδοσις ἐκτελῆται διὰ τοῦ τύπου, δι' οὗ καθίσταται δυνατὸν ὥστε νὰ διαδοθῇ πανταχοῦ ἔργον φέρον τὸν γνήσιον τύπον, ὃν ὁ συγγραφεὺς ἢ ὁ ἐκδότης ἔδωκεν αὐτῷ. Καὶ ἂν δὲ καθόλου μέλλωσι νὰ χρησιμοποιηθῶσι τὰ προτερήματα τοῦ τύπου, ἀνάγκη, εἰ δυνατόν, εἷς τύπος νὰ ἐξαρκῇ διὰ πᾶσαν τὴν ὁμόγλωσσον χώραν καὶ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται, ἵνα ἡ γραφομένη γλῶσσα νοῆται πανταχοῦ. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἄρα τοῦ τύπου καθίσταται ἐπαισθητοτέρα ἡ ἀνάγκη κοινῆς γλώσσης, ἀλλ' ἅμα καὶ παρέχονται καταλληλότερα μέσα εἰς πλήρωσιν τῆς ἀνάγκης ταύτης. Πρὸς δὲ τούτοις μόνον ἀφοῦ ὁ τύπος ἐφευρέθη, κατέστη δι' αὐτοῦ δυνατὴ ἡ πανταχοῦ διάδοσις τῆς γνώσεως τοῦ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν. Πρὸ δὲ τῆς χρήσεως τοῦ τύπου ὀλίγοι μόνον ἄνθρωποι ἠδύναντο νὰ αἰσθάνωνται τὴν μεγάλην ἐνέργειαν ἑνὸς κανόνος τῆς γραπτῆς γλώσσης.

Ἀλλ' ἡ ἀνάγκη μόνη δὲν ἀρκεῖ φύσει νὰ πλάσῃ κανόνα κοινῆς γλώσσης, οὐδὲ δύναται νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς αὐθαίρετον ἐφεύρεσιν. Οὐδ' ἐνταῦθα προβαίνει ἐπὶ τοσοῦτον ἡ σκοπιμότης, ὅσον καὶ ἂν αὕτη ἤθελεν εἶναι μείζων ἢ κατὰ τὴν φυσικὴν τῆς γλώσσης ἀνάπτυξιν Πανταχοῦ ὡς κανὼν χρησιμεύει κατ' ἀρχάς τι οὐχὶ νῦν πρῶτον πλαττόμενον, ἀλλὰ μία τῶν ὑπαρχουσῶν διαλέκτων. Καὶ πάλιν οὐδὲ τούτων ἐκλέγεταί τις κατά τινα συνθήκην, ἀλλὰ μᾶλλον ὀφείλει ἡ μέλλουσα νὰ καταστῇ κανὼν νὰ ὑπερέχῃ φυσικῶς κατά τι εἴτε ἐν τῇ ἐμπορίᾳ, εἴτε ἐν τῇ πολιτικῇ, εἴτε ἐν τῇ φιλολογίᾳ, εἴτε καὶ ἔν τισι τούτων ἅμα. Ὁ δὲ σκοπὸς τῆς δημιουργίας κοινῆς γλώσσης ἐπέρχεται πρῶτον, ὅταν ἔχωσιν ἤδη γίνει τὰ πρῶτα βήματα πρὸς τοῦτο. Τοὐλάχιστον μόνον ἐν τοῖς ἐσχάτοις χρόνοις φαίνεται ὅτι συνέβη νὰ ἐπιχειρηθῇ ἄνευ προϋπαρχούσης βάσεως ἡ δημιουργία κοινῆς γλώσσης, ἀλλὰ πάντοτε σχεδὸν ἄνευ ἀποτελέσματος. Κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐλήφθησαν ὡς πρότυπα αἱ σχέσεις ἄλλων χωρῶν ἐχουσῶν ἤδη κοινὴν γλῶσσαν. Ἀλλ' ὅτε αἱ κοιναὶ γλῶσσαι τῶν μεγάλων Εὐ-

ρωπαϊκῶν χωρῶν ἐδημιουργήθησαν, τοιαῦτα πρότυπα δὲν ὑπῆρχον. Ἐδέησε πρῶτον διὰ τῆς πείρας νὰ μάθωσιν, ὅτι τοιαύτη κοινὴ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ, πρὶν ἢ ἐπιζητήσωσιν αὐτήν.

Προτοῦ δὲ γίνωσι τὰ πρῶτα βήματα εἰς κοινὴν γλῶσσαν, ἀνάγκη πάντως νὰ ὑπάρχωσιν ἄτομά τινα, ἃ διὰ τῶν περιστάσεων ἠναγκάσθησαν νὰ μάθωσι δύο ἢ καὶ τρεῖς διαλέκτους, ὥστε νὰ δύνανται νὰ νοῶσι καί πως καὶ μεταχειρίζωνται αὐτάς. Τοῦτο δύναται νὰ ἔχῃ προέλθει ἐκ τούτου ὅτι μετῴκησαν εἰς ἄλλην χώραν ἢ διέμειναν ἁπλῶς ἐκεῖ ἐπὶ πολὺν ἢ ὀλίγον χρόνον, ἢ ὅτι μετ' ἀνθρώπων ἄλλοθεν ἐλθόντων πολὺ συνανεστράφησαν ἢ ὅτι καὶ περὶ ἔγγραφα μνημεῖα τῆς ἄλλης ἐκείνης χώρας ἠσχολήθησαν. Αἱ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἀναπτυσσόμεναι σχέσεις δύνανται νὰ εἶναι ποικιλώταται. Εἷς λαλῶν ὡς φυσικὴν γλῶσσαν τὴν διάλεκτον Α προσμανθάνει καὶ τὴν Β, ἕτερος προσκτᾶται τὴν διάλεκτον Γ, ἄλλος τὴν Δ καὶ οὕτω καθεξῆς· καὶ ἀντιστρόφως ἄνθρωπός τις λαλῶν φυσικὴν γλῶσσαν τὴν διάλεκτον Β ἢ Γ ἢ Δ προσλαμβάνει τὴν διάλεκτον Α. Ἐφ' ὅσον αἱ ἀμοιβαῖαι ἐπιδράσεις τῶν διαφόρων διαλέκτων τρόπον τινὰ ἐξισοῦνται, οὐδεμία πρόοδος εἶναι δυνατή. Ἐὰν δ' ὅμως εἰς ἐκμάθησιν μιᾶς τινος διαλέκτου ὑπάρχωσι πλείονες ἀφορμαὶ ἢ εἰς ἐκμάθησιν πασῶν τῶν ἄλλων, καὶ μάλιστα ἀφορμαὶ ἀναφερόμεναι εἰς τοὺς λαλοῦντας πάσας τὰς διαλέκτους, τότε αὕτη φαίνεται προωρισμένη νὰ γίνῃ κοινὴ γλῶσσα. Ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆς φαίνεται κατὰ πρῶτον ἐν τῇ ἐπικοινωνίᾳ μεταξὺ τῶν λαλούντων αὐτὴν καὶ τῶν λαλούντων ἄλλας διαλέκτους, ὅταν συχνότερον καὶ εὐκολώτερον οἱ τὰς ἄλλας διαλέκτους λαλοῦντες μανθάνωσιν αὐτὴν ἢ οἱ ταύτην λαλοῦντες τὰς ἄλλας, ἐν ᾧ χρόνῳ αἱ λοιπαὶ διάλεκτοι μᾶλλον ἰσοφαρίζουσι πρὸς ἀλλήλας. Τὸ κυρίως δ' ἀποφασιστικὸν βῆμα γίνεται τότε, ὅταν τὴν ἀρχομένην νὰ ἐπικρατῇ διάλεκτον μεταχειρίζωνται ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους σχέσεσιν αὐτῶν καὶ ἄνθρωποι ἄλλας λαλοῦντες διαλέκτους. Πηγάζει δὲ τοῦτο ὡς φυσικὸν ἐπακολούθημα ἐντεῦθεν ὅτι μέγα πλῆθος ἀνθρώπων ἠξεύρουσι ταύτην, καὶ δὴ εἶναι αὐτοῖς εὐκολώτερον νὰ μεταχειρίζωνται ταύτην, ἀφοῦ ἅπαξ ἡ ἐγχώριος διάλεκτος αὐτῶν δὲν ἐξαρκεῖ, ἢ νὰ ἐκμανθάνωσι καὶ τρίτην ἢ καὶ τετάρτην (1). Φυσικωτάτη δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς παρίσταται

(1) Καὶ ἡ προφανὴς αὕτη ἀλήθεια λανθάνει τοὺς νεωτέρους ἡμῶν διηγηματογράφους, διὸ δὲν κρίνουσιν ἄτοπον νὰ ἐπιχειρῶσι μὲν νὰ ἐξαναγκάζωσιν ἡμᾶς εἰς κοπιώδη

ἡ χρῆσις αὐτῆς αὕτη, ὅταν τις ἀπευθύνηται εἴτε πρὸς τοὺς λαλοῦντας ταύτην ὡς φυσικὴν γλῶσσαν εἴτε καὶ πρὸς τὸ λοιπὸν ἔθνος, ὅπως φύσει γίνεται ἐν τοῖς φιλολογικοῖς ἔργοις καθὼς καὶ ἐν ταῖς πολιτικαῖς σχέσεσιν, ὅταν ὑπάρχῃ πολιτικὴ ἑνότης. Εὐθὺς δ' ὡς καταστῇ συνειδητὴ ἡ σκοπιμότης τῆς χρήσεως τοιαύτης διαλέκτου εἰς εὐρυτέραν ἐπικοινωνίαν, ἄρχεται καὶ ἡ σκόπιμος αὐτῆς περαιτέρω ἀνάπτυξις.

Ἀλλ' ἡ θέσις διαλέκτου τινὸς ὡς προτύπου εἶναι συνήθως βραχεῖά τις μόνον καὶ παροδικὴ βαθμὶς ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ κανόνος τῆς κοινῆς γλώσσης. Τἀπομιμήματα τοῦ προτύπου ὑπολείπονται αὐτοῦ πάντοτε, καθ' ἃ εἴδομεν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, γεννῶνται δὲ μείγματα μεταξὺ τοῦ προτύπου καὶ τῶν διαφόρων ἐγχωρίων διαλέκτων τῶν καθ' ἕκαστον ἀτόμων. Συνηθέστατα δὲ συμβαίνει ὥστε καὶ αἱ μεικταὶ αὗται διάλεκτοι ἐνίοτε ν' ἀποκτῶσι κῦρός τι, μάλιστα ὅταν ἔξοχοι συγγραφεῖς μεταχειρισθῶσιν αὐτάς. Ἀλλὰ πάλιν ὑπόκειται καὶ ἡ ἐν ἀρχῇ πρότυπος διάλεκτος ἀδιαλείπτοις μεταβολαῖς ἅτε διάλεκτος, ἐνῷ ἡ κανονικὴ γλῶσσα κατ' ἀνάγκην εἶναι συντηρητικωτέρα, καὶ μόνον ἐρειδομένη διαρκῶς ἐπὶ τῶν προτύπων τοῦ παρελθόντος δύναται νὰ διασῴζηται. Οὕτω κατ' ἀνάγκην ἡ διάλεκτος ἀποβάλλει συνήθως τὴν δύναμιν αὐτῆς τοῦ νὰ εἶναι ἀποκλειστικὸν πρότυπον καὶ ἀγωνίζεται περὶ ἐπικρατήσεως πρὸς διαφόρους ἀποκλινούσας παραλλαγάς.

Ἡ τεχνητὴ ἄρα γλῶσσα μεγάλης τινὸς χώρας ἀλλοιοῦται καὶ διασχίζεται συνήθως ἔν τινι σταδίῳ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς, καθ' ὃν πε-

καὶ συχνότατα πάντῃ ἀδύνατον ἐκμάθησιν τῶν διαφόρων διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων αὐτῶν, νὰ ἐγκαταλείπωσι δὲ τὴν ὑπὸ συμπάντων τῶν ἀστῶν λαλουμένην καὶ νοουμένην κοινὴν σήμερον γλῶσσαν, τὴν ἐγγύτατα τῆς γραφομένης βαίνουσαν. Τὸ περίεργον δ' εἶναι ὅτι τὴν ἀσάφειαν καὶ ἀκαταληψίαν τῶν οὕτω συγγραφομένων συνορῶσι καὶ ὁμολογοῦσι καὶ αὐτοί. Οὕτω λ. χ. γράφει ὁ κ. Κονεμένος «Ἐγὼ ὁ ἴδιος πολλαῖς φορὲς μετεχειρίσθηκα τὴν καθαρεύουσαν καὶ σὲ γράμματά μου καὶ στὸν τύπο, τοῦτο τὸ εἶχα κάμει καὶ τὸ κάμνω ἀκόμα κἄποτες . . . ἢ γιὰ τὴν κακὴ ἕξι ἢ ἐπειδὴ θέλω νά με ἐννοήσουν καὶ νά με αἰσθανθοῦν **καλὰ καὶ ὅσο χρειάζεται** (ὑπογράφει τὰς λέξεις ταύτας αὐτὸς ὁ κ. συγγραφεὺς) ἐκεῖνοι ποῦ ἔχω συμφέρον καμμιὰ φορὰ νά με ἐννοήσουν καὶ νά με αἰσθανθοῦν, τ. ἔ. ἡ τάξι τῶν λογιωτάτων, ἢ ἐπειδὴ δὲν θέλω σὲ αὐτὴν τὴν περίστασι καὶ δὲν εἶμαι τόσον ἀνόητος νὰ θυσιάσω τὴν οὐσία στοὺς τύπους μὲ ζημία μου ἢ μὲ ζημία ἀλλονῶν». Οὕτω διαιροῦνται τὰ γραφόμενα εἰς ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικά, καθὰ λέγεται, ὅτι διῃροῦντο τὰ ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους! Ὁμοίως ὡμολόγησαν τὴν ἀκαταληψίαν ταύτην καὶ ἄλλοι (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Β' 186), ἀλλ' ὅμως παρὰ ταῦτα δὲν ἀφίστανται τοῦ ἀτόπου ἐπιχειρήματος, νὰ γράφωσι δηλ. ἐν γλώσσῃ ἀκαταλήπτῳ, ν' ἀπαιτῶσι δὲ ἅμα παρ' ἡμῶν τἀδύνατα, ἤτοι τὴν κατάληψιν αὐτῶν

ρίπου τρόπον καὶ βαθμὸν διασχίζεται καὶ ἡ φυσικὴ ἐντὸς χώρας τινός. Μείζων δὲ συγκέντρωσις ἐπιτυγχάνεται συνήθως μόνον διὰ τοῦ καθορισμοῦ πραγματικῶν κανόνων ἐν τῇ προφορικῇ διδασκαλίᾳ, διὰ γραμματικῶν, λεξικῶν, Ἀκαδημειῶν κλπ. Ἀλλὰ μεθ' ὁπωσησδήποτε ἐπιγνώσεως καὶ σκοπιμότητος καὶ ἂν πλασθῇ ὁ κανὼν τῆς γραφομένης, οὐδέποτε δύναται νὰ ἐπέλθῃ πλήρης στασιμότης τῆς ἀνεπιγνώστου καὶ αὐτομάτου ἐξελίξεως, διότι αὕτη εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μετὰ πάσης λεκτικῆς ἐνεργείας».

Τοσαῦτα ὁ Paul. Νῦν δ' ἄς μοι ἐπιτραπῶσιν ἔτι δύο λέξεις. Διὰ τοῦ Πρώτου μέρους τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἐν Ἑλλάδι δημοσιευθέντος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Β' σελ. 169 κέξ. ἐζήτησα ν' ἀποδείξω ὅτι ἡ γραφομένη ὑφ' ἡμῶν σήμερον γλῶσσα δὲν εἶναι ἀποκύημα αὐθαιρεσίας τινῶν, ὅπως πολλοὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρονοῦσιν, ἀλλ' ἀποτέλεσμα ἱστορικῶν ἰσχυροτάτων ἀναγκῶν, πρὸς ἃς οὔτε οἱ παλαιότεροι οὔτε ἡμεῖς δυνάμεθα νικηφόρως νὰ παλαίσωμεν. Τὴν ἀπόδειξιν ταύτην οὐδεὶς μέχρι σήμερον ἀπεπειράθη ν' ἀνασκευάσῃ, ὁ δὲ κ. Albert Thumb ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ αὐτοῦ σελ. ζ' καὶ διαρρήδην ἀσπάζεται λέγων ὅτι ἡ καθαρεύουσα «δὲν εἶναι τῶν νεωτάτων χρόνων κατασκεύασμα, ἀλλὰ προϊὸν χρήσεως μακρῶν αἰώνων πέραν τοῦ Βυζαντίου ἐξικνουμένης». Διὰ δὲ τοῦ Δευτέρου μέρους τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Ε' σελ. 177 κέξ. ἀπέδειξα διὰ μεταφράσεως τῆς τοῦ Noreen πραγματείας ὅτι καὶ ἐν ταῖς Σκανδιναυικαῖς χώραις καὶ ἐν Γερμανίᾳ τοιαύτη διαφορὰ τῆς γραφομένης ἀπὸ τῆς λαλουμένης παρατηρεῖται, ὅτι καὶ ἐκεῖ ἀγωνίζονται ὅμοιον ἀγῶνα καὶ ὅτι καὶ ἐκεῖ ἄνδρες ἐπιστήμονες σκέπτονται περὶ τούτου καὶ διαφόρους συμβουλὰς καὶ ὑποθήκας προτείνουσιν εἰς περιορισμὸν τοῦ κακοῦ τῆς ἐπικρατούσης καὶ ἐκεῖ διγλωσσίας, καὶ ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν τὰ κακὰ αὐτῆς δύνανται νὰ ἐλαττωθῶσιν, ἂν ὑγιέστεραι ἀρχαὶ ἐπικρατήσωσι παρὰ τοῖς συγγράφουσι φιλολογικὰ ἔργα, ὑπεδείχθησαν δὲ καί τινα αὐτῶν πλημμελήματα. Διὰ τοῦ Τρίτου μέρους ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Ζ' σελ. 145 κέξ. ἐφρόντισα ν' ἀποδείξω ὅτι ὅσα ἀπὸ πολλοῦ ὡς τῆς γλωσσολογίας δῆθεν διδάγματα καὶ ὑπὸ πάντων ὁμολογούμενα πορίσματα αὐτῆς προεφέροντο εἰς τὸ μέσον καὶ ὑπὸ τῶν ἀπειροτέρων ὡς πυθόχρηστα ἐπιστεύοντο, δὲν εἶναι ἀληθῆ, τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης νῦν ἄλλα καὶ ὀρθότερα φρονούσης. Ἐπίσης ἀπέδειξα διὰ παραθέσεως πολλῶν μαρτυριῶν ὅτι πανταχοῦ

καὶ τὸ πάλαι καὶ νῦν παρατηρεῖται διαφορὰ τῆς κοινῆς γραφομένης ἀπὸ τῆς λαλουμένης, καὶ ὅτι ἡ καὶ παρ' ἡμῖν παρατηρουμένη διαφορὰ αὕτη οὔτε μονήρης οὔτε ἀφύσικος εἶναι. Διὰ τοῦ παρόντος Τετάρτου μέρους παρέχεται ὑπ' ἀνδρὸς τὰ πρῶτα φέροντος ἐν τῇ γλωσσικῇ ἐπιστήμῃ ἐξαισία ψυχολογικὴ ἀνάλυσις καὶ διαλεύκανσις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ζητήματος, ὁρίζεται καὶ περιγράφεται ἡ φύσις τῆς κοινῆς γραφομένης, τῆς κοινῆς λαλουμένης καὶ τῶν διαλέκτων, ὁ τρόπος τῆς γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως αὐτῶν, καὶ ἐξαίρεται ἡ παρ' ἡμῖν πλειστάκις συγχεομένη φυσικὴ καὶ τεχνητὴ γλῶσσα κττ. Ταῦτα νομίζω ἱκανὰ τοῖς βουλομένοις νὰ διδαχθῶσιν, ὑπὲρ δὲ τῶν ἄλλων οὔτ' ἐγὼ οὔτε τῶν ἄλλων ἀνθρώπων οὐδεὶς δύναται νὰ πράξῃ τι χρήσιμον, εἰ μὴ ἴσως ὁ καλὸς Θεός.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ.

Προσθήκη.

Τοῖς ἀνωτέρω σελ. 124 εἰρημένοις περὶ τοῦ ἀρξαμένου ἤδη ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις σάλου ἐν τοῖς συμπλέγμασιν *νη - να* προστεθήτωσαν καὶ τὰ ἑξῆς.

Τὰ θηλυκὰ εἰς *νη* ὀνόματα σῴζονται ἐν τοῖς δοκίμοις ἀμετάβλητα, ὅπως ὁ Blass ἐν Γραμματικῇ Α' 382 διδάσκει, μετέπειτα δὲ τρέπονται εἰς *-να*, πρβλ. ἐγγύη καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐγγυῆσαι -τὴς -ητὴ -ησις· ματτύη παρ' Ἀθηναίῳ 141 d καὶ 663-664 ἐξ Ἀττικῶν συγγραφέων· ὀξύη καὶ ὀφρύη παρ' Εὐριπίδῃ· σιπύη καὶ σμινύη παρ' Ἀριστοφάνει καὶ Πλάτωνι· Φλυῆθεν καὶ Φλυῆσι καὶ Φλυήσιος ἐν ἐπιγραφαῖς. Ὁμοίως λέγεται τὸ ἀρσενικὸν τὸν γύην παρ' Εὐριπίδῃ Ἡρακλείδαις 834. (Ἀλλ' ἡ λέξις ποιητικὴ καὶ οὐδὲν ἀποδεικνύει). Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα δ' ἀναγινώσκονται πολλὰ εἰς *-να*, οἷον ἀφύα καὶ ἀφύη Βεκκήρου Ἀνεκδότοις 472, 29 διεγγύα, ἰγνύα, ἰξύα, ἰχθύα, καρύα, κωδύα, μελανδρύα, οἰσύα, ὀξύα, ὀστρύα, σικύα, σιπύα παρ' Ἡρωδιανῷ Α' 302-3 καὶ παρ' ἄλλοις. (Τὰ παρ' Ἡρωδιανῷ λύη ἡ στάσις ἀπὸ τῆς διαλύσεως, δύη ἡ κακοπάθεια, γύη ἡ γῆ καὶ μέρος ἀρότρου, ψύη ἡ ψύα, . . . φυή . . . ὀρύη, νορύη ὄντα ἀλλότρια τοῦ πεζοῦ λόγου δὲν ἠκολούθησαν τῇ μεταβολῇ. Ἄξιον δ' ὅμως σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ Ἡρωδιανὸς ἑρμηνεύει τὸ ψύη διὰ τοῦ ψύα, τοῦ συγχρόνου δηλ., ὅπως καὶ ὁ Ἡσύχιος τὸ ἰπύα διὰ τοῦ σιπύα). Γρηγόριος δ' ὁ Κορίνθου ἀναγράφει καὶ δελφύα, ματτύα, ψύα ὡς Δώρια, ἀλλ' ὅπως ὁ Lobeck εἰς Φρύνιχον 301 σημ. ὀρθῶς παρατηρεῖ, ταῦτα ἠδύναντο ν' ἀνήκωσι καὶ τῇ Κοινῇ.

Ὁμοίως ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων θυηλή, ξυήλη, θυηπόλος -λία - λέω, θυηφάγος, ὑηνὸς -νία - νέω. Ὁμοίως αὐτοφυής, ἀφυής, διφυής, κακοφυής, νανοφυής, ὀδοντοφυής, ὁμοφυὴς κττ. Καὶ οἱ συνηρημένοι τούτων τύποι τὸν αὐτοφυῆ Ξενοφῶντος Ἱππικῇ 7, 11, ἀφυῆ Σοφοκλέους Φιλοκτήτῃ 1014, διφυῆ Τραχινίαις 1095, ὀδοντοφυῆ Εὐριπίδου Φοινίσσαις 821, ὑπερφυῆ Πλάτωνος Συμποσίῳ 455, 6 καὶ Γοργίᾳ 486, 6.

Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἀναγινώσκεται καὶ εὐφυᾶ παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Ἀπομνημονεύμασιν Α΄ 6, 13 καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς, ὑπερφυᾶ παρ' Ἀριστοφάνει Ἱππεῦσιν. Βραδύτερον ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους διφυᾶ. Πρὸς δὲ τούτοις ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ ἑξῆς λέγεται φλύαρος -ρεῖν - ρία ἀείποτε μετὰ τοῦ α. Παραβάλλων δέ τις τὴν τοῦ ὄχλου λέξιν ταύτην φλύαρος, φλυαρεῖν, φλυαρία πρὸς τὴν ἐπίσημον τῆς πολιτείας ἐγγύη ἐγγυῆσαι ἐγγυητὴ κττ. δύναται μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ γραφὴ τοῦ συμπλέγματος *υη* ἀντὶ *υα* ὀφείλεται εἰς τὴν ὀρθογραφικὴν παράδοσιν τῶν παλαιοτέρων χρόνων, ὅτι δὲ ἀληθῶς τότε ἡ προφορὰ θὰ ἦτο μεσάζουσά τις μεταξὺ τοῦ *η* καὶ *α* ἀλλὰ μᾶλλον α, ἐντεῦθεν καὶ ὅπου ὀρθογραφικὴ παράδοσις δὲν ὑπῆρχεν, λ. χ. ἐν τῇ λέξει φλύαρος, ἐγράφη τὸ δημῶδες *υα*.

Τὸ ναυαγὸς ναυάγιον - για - γῶ, εὐαγὴς (τὸ εὐαὴς ἅτε ἀλλότριον τοῦ πεζοῦ λόγου δύναται νὰ εἶναι Δώριον) καὶ τὰ μεταγενέστερα εὐαερία, εὐάερος κττ. καθ' ἃ καὶ τὰ νέα Ἑλληνικά, οἷον ἀπάνεμος (= ὑπάνεμος ἀντὶ ὑπήνεμος) κττ. δὲν ἀντιβαίνουσιν ἀληθῶς τοῖς ἀνωτέρω σ. 124 εἰρημένοις, ὅτι ὅπου τὸ *υ* ὡς ἐπιτακτικὸν φωνῆεν τῶν διφθόγγων διέσωσε τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ προφοράν, ἐκεῖ τὸ ἑπόμενον αὐτῷ *η* δὲν ἐτράπη εἰς *α*. Διότι τούτων τὸ φωνῆεν μετεβλήθη κατὰ τὸ τῶν ἁπλῶν ἄγνυμι, ἀγής, διαφυλάξαν μόνον τὸν ἀρχαῖον μακρὸν χρόνον. Τὸ δ' ἀληθὲς ἐν τούτοις διδάσκουσιν ἄλλα παραδείγματα, οἷον εὐήλιος, εὐήμερος, εὐήνεμος, εὐήνιος, εὐήτριος, εὐηχής, εὐήροτος, ἐν οἷς τὸ *η* καίπερ ἐκ τοῦ ᾱ προελθὸν δὲν ἐπανῆλθεν εἰς α ἐπειδὴ τὸ πρὸ αὐτῶν *υ* δὲν ἦτο καθαρὸν φωνῆεν, οὐδ' ἐβάδισε τὴν πρὸς τὸ ü ὁδόν, ὅπως οὐδ' ἐν τῷ σκευὴ - χλεύη κττ.

Γ. Ν. Χ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΟΘΟΥ ΤΩΝ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΝΟΜΩΝ.

Α' ΒΙΒΛΙΟΝ

Τὸ νόθον τῶν Πλάτωνος νόμων ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς λεγομένων πολλοὶ ἐτεκμήραντο, Ἄστος τε μάλιστα (1) καὶ Ζελλῆρος (2) καὶ Σούκκουβος (3) καὶ Ἀκκερμαννὸς (4) καὶ Οὐέισος (5) Καρόλου Ἑρμαννοῦ ἀντιλέγοντος (6) καὶ Σταλλβαύμου (7) καὶ Διτλεύου (8) καὶ ἄλλων, οἷς εἶτα οὐ πολὺ εὐλόγως καὶ Ζελλήρῳ ξυγχωρῆσαι ἔδοξεν (9), ἄλλων τε καὶ Σουσεμίλου (10) ἑπομένων. Βέργκος δὲ (11) καὶ Βροῦγκος (12) Φίλιππον τὸν Ὀπούντιον τὸν Πλάτωνος ἑταῖρον, τὸν κατὰ Διογένη τὸν Λαέρτιον (13) καὶ Σουίδαν (14) τοὺς Πλάτωνος νόμους ἀτελεῖς καταλειφθέντας ἐκδόντα, διττά τινα τοιαῦτα τοῦ Πλάτωνός φασι συγγράμματα, ὡς ἓν ὑπολαβόντα, μίξαντά τε καὶ ἓν ποιήσαντα ἐκδοῦναι, πολλοὺς δὲ καὶ ἑαυτοῦ λόγους πρὸς τὴν μῖξιν καὶ τελέωσιν προστεθεικέναι. Ἀλλ' οὐδένα, ὥς γ' ἐμ'εἰδέναι, πλὴν Χρίστου (15) φαίνον-

(1) Plato's Leben und Schriflen (σελ. 379 καὶ ἑξ.)

(2) Studien Platonische (σελ. 128 καὶ ἑξ.)

(3) Die wissensch und Künstlerische Form der plat. Schriften (σελ. 138 καὶ ἑξ.)

(4) Das Christliche im Platon (σελ. 22 καὶ ἑξ.)

(5) Ἐν τῇ τῶν Ἀριστοτέλους φυσικῶν Ἑρμηνείᾳ (σελ. 350 κἑ.)

(6) Comnent. de vestigiis veterum institutorum in Legibus Ptatonis investigendis (Marburg 1876).

(7) Prolegomena de legibus Platonis (Cap. 1)

(8) Examin. Platonicorum librorum De legibus, quo quonam jnre Platoni Vindicari possint, appareat (Gotting 1820).

(9) Gesch. der Grich. Philos. (Τόμ. 2 σελ. 316 καὶ ἑξ.)

(10) Genetische entwikelung der Platon. Philosophie (2, 2, 559 κἑ).

(11) Füuf abh. zur grich. philos. S. 188 κἑ.

(12) Plato's gesetze vor und nach ihrer Heransgabe durch Philippos von Opus.

(13) (3, 37).

(14) Ἐν τῷ ὀνόματι *Φιλοσόφῳ*.

(15) Grich. Litteraturgesch. 350.

ται πείθοντες καὶ τοῦτον οὐ σφόδρα, οὐδ' ἐμὲ ἄρα ἄλλως τε καὶ ἐν τοῖς Νόμοις πολλὰ μὲν τὰ ἀλλότρια Πλάτωνος ὄντα περὶ τὸν λόγον δεικνύντα, πολλὰ δὲ καὶ ἀνάττικα, ἅπερ οὐδ' ὁ Φίλιππος ἂν εἶπεν, ἑταῖρος Πλάτωνος γενόμενος καὶ πλεῖστον ἐν Ἀττικῇ τὰς διατριβὰς ποιησάμενος.

Πολλὰ δ' ἄν τις σκοπῶν καὶ περὶ τὸν λόγον καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἂν εὕροι ἀνοικείως μὲν τοῦ Πλατωνείου ἔχοντα λόγου, ἀλλότρια δὲ καὶ τῆς Ἀττικῆς τὸ παράπαν φωνῆς ὄντα. Μάλιστα δὲ ταῦτ' οὕτως ἔχειν ὑπελάβομεν ῥήματά ποτε τοῦ Ἀττικοῦ συλλέγοντες λόγου, ἱκανὰ δ' ἐν τοῖς Νόμοις τῆς κοινῆς λεγομένης φωνῆς ἢ ποιητικὰ ἀνευρόντες.

Ἔδοξεν οὖν ἡμῖν περὶ τοιαῦτ' ἄττα ἤδη σπουδάσαι τὴν λέξιν μάλιστα καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν σκοποῦσιν, ὅπως ὀρθότητος ἔχει, ἵνα καὶ ταύτῃ δήλη γένοιτο ἡ θρυλουμένη τῶν νόμων τοῦ Πλάτωνος ἀλλοτριότης.

Καὶ δὴ χωρῶμεν ἐπὶ τοιαύτην τινὰ σκέψιν αὐτῶν καὶ πραγματείαν ἀπὸ τοῦ πρώτου βιβλίου ἀρχόμενοι.

(624 α).

Ἀθην. «Θεὸς ἤ τις ἀνθρώπων ὑμῖν, ὦ ξένοι, εἴληφε τὴν αἰτίαν τῆς τῶν νόμων διαθέσεως;»

Τὸ νόμων διαθέσεως παντὶ μέν που δῆλον ὅτι ἀντὶ τοῦ νόμων θέσεως ἐνταῦθα κεῖται, περὶ δὲ πολιτείας μᾶλλον τοῦτο κύριον ἂν εἴη λεγόμενον, ὥσπερ καὶ εἴρηταί που τῶν νόμων τούτων (710 α) ἀμείνων πολιτείας διάθεσις. Ταὐτὸν δ' ἐκείνῳ καὶ τὸ νόμους διατίθεσθαι (834) δύναται, ὅ γε ἄμεινον ἂν εἶχε νόμους τίθεσθαι λεγόμενον. Ὅτι δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχοντ' ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸ τοῦ Μίνω θέντος νόμους.(624 β) σαφέστατα κατηγορεῖ.

(624 β).

Ἀθην. «Νῦν οὖν καθ' Ὅμηρον λέγεις ὡς τοῦ Μίνω φοιτῶντος πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς ἑκάστοτε συνουσίαν δι' ἐνάτου ἔτους καὶ κατὰ τὰς παρ' ἐκείνου φήμας ταῖς πόλεσιν ὑμῖν θέντος τοὺς νόμους;»

Τὸ φοιτᾶν πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς συνουσίαν, πρᾶξιν δὴ οὖσαν καὶ οὐ χώραν δηλοῦσαν, πῶς ἂν ἐμμελῶς φθέγγοιτο, οὐδαμῇ ὂν οἷα τὰ ὀρθῶς ἔχοντα, ἅτ' ἐν τόπου μοίρᾳ ὄντα, φοιτᾶν εἰς ξυσσίτια

(πολ. 436), φοιτᾶν εἰς ταφὰς ('Ισοκρ. 8, 25) καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα; Ἴσως δ' ἂν τούτοις καὶ Πλουτάρχου τινὰ παραπλήσια προσθείημεν φοιτᾶν ἐπὶ δεῖπνον ('Ηθικ. 50 δ) φοιτᾶν ἐπὶ τράπεζαν (Κρασσ. 1).

(625 α).

'Αθην. «Καὶ καλόν γε τὸ κλέος υἱεῖ τε Διὸς μάλα πρέπον». Τοῦ τέ ὀνόματα συνάπτοντος, οἷον καλὸν υἱεῖ τε πρέπον, εὐπορία μὲν τῷ ποιητικῷ ἐστι λόγῳ, σπάνις δὲ πολλὴ τῷ 'Αττικῷ, ἐρημία δὲ μυρία παρὰ Πλάτωνι. Ταὐτὰ δ' ἂν ψέγοι τις καὶ τὸ σμικρὸν προϊόντι (625 β) λόγοις τε παραμυθουμένους τὴν ὁδὸν διαπερᾶναι.

(625 α).

«'Επειδὴ δ' ἐν τοιούτοις ἤθεσι τέθραφθε νομικοῖς σύ τε καὶ ὅδε, προσδοκῶ οὐκ ἂν ἀηδῶς ἡμᾶς περὶ πολιτείας τε καὶ νόμων τὴν διατριβὴν λέγοντάς τε καὶ ἀκούοντας ἅμα κατὰ τὴν πορείαν ποιήσεσθαι».

Τῶν ὑστέρων ἂν εἴη καὶ τῆς κοινῆς φωνῆς λεγομένης τὸ ἤθεσι τεθράφθαι νομικοῖς· τὸ γὰρ νομικὸς συχνὸν παρ' ἐκείνοις ἐνταῦθα μόνον τῶν 'Αττικῶν συγγραφέων φαίνεται ὂν καὶ ἐν τῷ ὑποβολιμαίῳ Πλάτωνος Μίνῳ (317 ε). Τάχα δ' ἂν ἴσως καὶ γλῶσσα ὑστέρου ἑρμηνέως κέοιτο τόδε, τὸ δυσξύνετον δοκοῦν τοιούτοις ἀποσαφεῖν βουλομένου.

(625 β).

«Πάντως δέ ἥ γε ἐκ Κνώσου ὁδὸς εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄντρον καὶ ἱερόν, ὡς ἀκούομεν, ἱκανή, καὶ ἀνάπαυλαι κατὰ τὴν ὁδόν, ὡς εἰκός, πνίγους ὄντος τὰ νῦν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς δένδρεσίν εἰσι σκιαραί, καὶ ταῖς ἡλικίαις πρέπον ἂν ἡμῶν εἴη τὸ διαναπαύεσθαι πυκνὰ ἐν αὐταῖς, λόγοις τε ἀλλήλους παραμυθουμένους τὴν ὁδὸν ἅπασαν οὕτω μετὰ ῥᾳστώνης διαπερᾶναι».

Μίμημα οὐ δεξιὸν ἔοικεν εἶναι ἅπας τε οὗτος ὁ λόγος τοῦ ἐν Συμποσίῳ (173 β) πάντως ἡ ὁδὸς ἡ εἰς ἄστυ ἐπιτηδεία πορευομένοις καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν, καὶ τὸ σμικρὸν πρόσθεν λέγοντάς τε καὶ ἀκούοντας ἅμα τῆς πολλαχοῦ τῶν Πλάτωνος ἔργων ὁμοίας ῥήσεως οὔσης· πλὴν ἔλαθεν αὑτὸν ὁ μιμησάμενος καὶ οἰκεῖόν τι τῷ λόγῳ, ἀλλ' ἀνοίκειον προσθείς· Πλάτωνος γάρ τοι τῷ καὶ-καὶ ἢ καὶ

μόνον εἰς λόγον ἀεὶ τὼ ὀνόματε τούτω συνάγοντος, οὗτος τὸ ἄλογον δοκοῦν εἶναι ἅμα προσῆψεν. Ἄτοπον δ' οὐδὲ κατὰ Πλάτωνα καὶ τὸ ὑπερβατὸν **ταῖς ἡλικίαις** πρέπον ἂν **ὑμῶν** εἴη ἔοικεν εἶναι. (625 ᵇ).

Κλ. «Καὶ μὴν ἔστι γε, ὦ ξένε, προϊόντι κυπαρίττων τε ἐν τοῖς ἄλσεσιν ὕψη καὶ κάλλη θαυμάσια καὶ λειμῶνες, ἐν οἷσιν ἀναπαυόμενοι διατρίβοιμεν ἄν».

Κυπαρίττων ὕψη καὶ κάλλη ποιητικῶς μετωνόμασται τὸ κυπάριττοι ὑψηλαὶ καὶ καλαί, στασιάζον μὲν ἄντικρυς τῷ λόγῳ τῷ καταλογάδην, τῷ Πλάτωνος δὲ τρόπῳ ἐπιεικῶς διαφωνοῦν· εἰ γάρ τι καὶ τοιοῦτον ἐν τῷ νεανικῷ ἐνεανιεύσατο Φαίδρῳ, πλήθη καὶ ἀτοπίας φύσεων εἰπὼν (229 ε), ἔνθα διὰ τὸ πλήθη φύσεων κυρίως κείμενον καὶ ἀτοπίας συμμετρίας ἕνεκα ἐρρήθη, ἀλλ' οὖν οὔτ' ἂν ἐνταῦθά γε ἀκαίρως ὁ πρεσβυτικὸς ἡμῖν ἔπαιζεν ἤδη φιλόσοφος ποιητικῶς καλλωπιζόμενος, οὔτ' ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ τῶν λεγομένων αὐτοῦ Νόμων (653 δ, 707 α). Τοιαῦτα δὲ μεταθέων πόλλ' ἂν εὕροις πάσχοντας τοὺς Ἀττικιστὰς τοὺς ὑστέρους, ποιητάς τε καὶ συγγραφέας Ἀττικοὺς μιμουμένους καὶ οὐ πρὸς τὴν ἐπ' αὐτῶν συγγράφοντας φωνήν.

(625 ᵇ). Ὁ δὲ τὸ ἐν τοῦ ἐνταῦθα ἀνάπαυλαι ἐν δένδρεσι δύναται χαλεπῶς ἂν ἀλλαχοῦ τοῦ παντὸς Ἀττικοῦ λόγου εὕροιμεν σκοπούμενοι.

(625 ᵇ). Τὸ δὲ λόγοις παραμυθομένους ἀλλήλους πολὺ λειπόμενον φαίνεται τῆς ὁμολογουμένης Πλάτωνος σαφηνείας τε καὶ ἀκριβείας, ἢ δήπου τὸν πόνον παραμυθουμένους μᾶλλον ἐχρῆν εἰπεῖν, καθάπερ ἀλλαχοῦ τε κυριώτερον αὐτῷ εἴρηται παραμύθια τῆς ὁδοῦ ποιεῖσθαι (632 ε) καὶ τὸ ἐνταῦθα μετὰ ῥαστώνης ἀξιοῖ.

(625 γ). Τί δ' ἂν κρίνειέ τις, καὶ σμικρὰ τῶν Πλάτωνος ἐφημμένος διαλόγων, τὸ τοῦ Ἀθηναίου ὀρθῶς λέγεις πρὸς οὐδὲν ἀμφισβητούμενον τοῦ Κλεινίου λεγόμενον καὶ τῆς ὁμολογίας τούτου δεόμενον; ὃ γὰρ ὅδε εἰρηκὼς τυγχάνει, πρέπον ἂν εἴη διαναπαύεσθαι ἐν ἀναπαύλαις, ταὐτόν που καὶ Κλεινίας καὶ οὐ πολύ τι διαφέρον ἀπεκρίνατο ἐν ἄλσεσιν εἰπὼν καὶ λειμῶσιν ἀναπαυόμενοι διατρίβοιμεν ἄν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἥκιστα Πλατώνειον εἶναι δοκεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ τούτου ἐχόμενον πάνυ μὲν οὖν οὐκ ἄλλως ἔχον ἂν εὕροις·

ἀργόν γάρ ἐστι καὶ ἄτοπον τὸ ῥῆμα, καὶ πρὸς τὸ ὀρθῶς λέγεις εἰ λέγοιτο, ᾗ περ Σταλλβαύμῳ δοκεῖ ἄγαν τῶν κειμένων ἀντεχομένῳ· οὕτω μὲν γὰρ καὶ πάνυ γε μᾶλλον ἂν εὐδοκιμοῖ Πλάτωνι λεγόμενον· ὡς δ' αὖ Ἄστος οἴεται, τοῦ Ἀθηναίου λόγον εἶναι τὸ πάνυ μὲν οὖν φάσκων, ἄμεινον ἂν εἶχεν ὀρθῶς γε λέγεις εἰπεῖν. Ὥστε οὔτε ταύτῃ οὔτε ἐκείνῃ δηλοῖ πρέπον τοῦτο Πλάτωνος ὄν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅλος ὁ λόγος οὗτος ἄμουσός τις καὶ ἄχαρις δοκεῖ εἶναι, οὕτως ἀηδῶς περὶ τὴν ἡδονὴν τευτάζων τῶν ἀναπαυλῶν, ὑπερβαλλούσας πλήθει ῥήσεις περὶ ταὐτὸν ἀθροίσας, ὀρθῶς λέγεις, πάνυ μὲν οὖν, μᾶλλον φήσομεν, ἴωμεν τύχῃ ἀγαθῇ, ταῦτ' εἴη.

(625 γ).

Ἀθην. « Καί μοι λέγε κατὰ τὶ τὰ ξυσσίτιά τε ὑμῖν συντέταχεν ὁ νόμος καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὴν τῶν ὅπλων ἕξιν; Κλ. Οἶμαι μέν, ὦ ξένε, καὶ παντὶ ῥᾴδιον ὑπολαβεῖν εἶναι τά γε ἡμέτερα. Τὴν γὰρ τῆς χώρας πάσης Κρήτης φύσιν ὁρᾶτε, ὡς οὐκ ἔστι, καθάπερ ἡ τῶν Θεσσαλῶν, πεδιάς. Διὸ δὴ καὶ τοῖς μὲν ἵπποις ἐκεῖνοι χρῶνται μᾶλλον, δρόμοισι δ' ἡμεῖς ».

Ὑπολαβεῖν ἀντὶ τοῦ γνῶναι ἢ ξυνεῖναι, ὃ δὴ ἐνταῦθα βούλεται φράζειν, σὺν τῷ λόγον ἢ ὃ λέγω ἢ ὀρθῶς ἢ κάλλιστα καὶ τοῖς τοιούτοις εὕρηται ὀρθῶς λεγόμενον καὶ εὐδοκιμοῦν (ὡς ἐν Εὐρ. Ἰφιγ. Αὐλ. 523· ἐν Πλατ. Εὐθυδ. 259 β, Γοργ. 458 ε, Θεαιτ. 159 β), μετὰ δὲ τοῦ τὰ ἡμέτερα ἀκυρώτερον δὴ ἔχει, οὐδ' ἂν Πλάτωνι εἴη εἰρημένον δῆλον ὅτι.

(625 δ). Πεδιάς δ' ἀντὶ πεδίου μόνον ἐνταῦθα τοῦ Ἀττικοῦ ἐστι λόγου, τῶν δ' ἄλλων συγγραφέων Ἡροδότῳ εἰρημένον ὑπάρχει (9, 122). Οὐκ ἄλλως δ' ἂν ἔχον εὕροις καὶ τὸ σμικρὸν προϊόντι (626 δ) διανομοθετεῖν καὶ τὸ πολὺ προσωτέρω διανομοθετεῖσθαι (833 ε), ὅπερ Δίων ὁ Κάσιος μόνον θαμὰ φιλεῖ λέγειν, οὐδεὶς δ' ἄλλος οὔτε τῶν Ἀττικῶν οὔτε τῶν Ἀττικιστῶν συγγραφέων εἰρηκὼς τυγχάνει. Ἡδέως ἂν ἔγωγε ἤκουον ὅ,τι πρὸς ταῦτ' ἀντειπεῖν ἂν εἶχε Σταλλβαῦμος, χαριέστατ' ἀεὶ ὑπὲρ τῶν Νόμων τούτων Σισύφεια πάσχων, πάντα αὐτῶν τὰ περὶ τὴν νόσον ταύτην ἰατά τε καὶ ἀνήκεστα ἰᾶσθαι οἰόμενος.

(626 ε).

Κλ. «Τὸν λόγον ἐπ' ἀρχὴν ὀρθῶς ἀναγαγὼν σαφέστερον ἐποίησας, ὥστε ῥᾷον ἀνευρήσεις, ὅτι νῦν δὴ ὑφ' ἡμῶν ὀρθῶς ἐρρήθη τὸ πολεμίους πάντας πᾶσι δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ ἑκάστους αὐτοὺς σφίσιν αὐτοῖς. Ἀθην. Πῶς εἴρηκας ὦ θαυμάσιε;»

Τὸ πῶς εἴρηκας, ὦ θαυμάσιε, ἀλόγως λεγόμενον οὐδένα λανθάνει καὶ ἀναξιώτατα Πλάτωνος· οὐδὲν γὰρ νεώτερον Κλεινίου τῶν ἄρτι Ἀθηναίῳ εἰρημένων εἰπόντος, ἀτόπως οὗτος θαυμάζων ταῦτα φθέγγεται πρὸς οὐδὲν καινὸν οὐδὲ θαυμαστὸν ἀντιλέγων.

(626 ε).

Κλ. «Κἀνταῦθα, ὦ ξένε, τὸ νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ πάντων αἴσχιστον ἅμα καὶ κάκιστον».

Τῶν ὁμοίως ἀπορουμένων ἐστὶ καὶ τὸ κἀνταῦθα τὸ νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη· καὶ ποῦ γὰρ ἀλλαχοῦ συμβαίνει τοῦτο γίγνεσθαι; οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ Σταλλβαῦμος λέγειν δοκεῖ καὶ ἐν ἑνὶ ἀνδρὶ τὸ κἀνταῦθα σημαίνειν φάσκων, ὥσπερ εἰ τὸ νικᾶν αὐτὸν αὑτὸν καὶ ἐν πολλοῖς οἷόν τ' ἦν ἀνδράσι γενέσθαι.

(627 α). Λῆρος δὲ κενὸς ἂν δόξειεν εἶναι ὅπερ ἀπορούμενος δὴ τὸν Ἀθηναῖον Κλεινίας ἐρωτᾷ τὸ κρείττω τε ἑαυτῆς εἶναι λέγεις τινά, τὴν δὲ ἥττω; καὶ γὰρ ἂν ἀμβλύτατος ἀνὴρ τοῦ Ἀθηναίου ἀκούων ἐπειδὴ εἷς ἕκαστος ἡμῶν ὁ μὲν κρείττων αὑτοῦ, ὁ δὲ ἥττων ἐστί, πότερα φῶμεν οἰκίαν τε καὶ κώμην καὶ πόλιν ἔχειν ταὐτὸν τοῦτο ἐν αὐταῖς γνοίη ἂν ὅ,τι ποτὲ βούλοιτο λέγειν. Πλάτων γοῦν οὐδὲν ἂν τοιοῦτον ἄτοπον τοῖς διαλεγομένοις ἀποδοίη πάθος, ἀλλὰ μάλιστα πάντων εἰκότα παρ' αὐτῷ λέγουσί τε καὶ ἀκούουσιν.

(627 γ).

Ἀθ. «Τὸ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον μανθάνω νῦν, ὥς ποτε πολῖται ξυγγενεῖς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως γεγονότες ἄδικοι καὶ πολλοὶ ξυνελθόντες δικαίους ἐλάττους ὄντας βιάσονται δουλούμενοι, καὶ ὅταν μὲν κρατήσωσιν, ἥττων ἡ πόλις αὑτῆς ὀρθῶς αὕτη λέγοιτ' ἂν ἅμα καὶ κακή, ὅπου δ' ἂν ἡττῶνται, κρείττων τε καὶ ἀγαθή».

Καὶ τὸ καὶ μάλα ἄτοπον, ὦ ξένε, τὸ νῦν λεγόμενον, ὅμως δ' ὁμολογεῖν οὕτως ἀναγκαιότατον, καὶ τοῦτο, οὐδὲν δέον οὐδ' ἀναγκάζοντος τοῦ διαλόγου οὐδ' ὁπωστιοῦν, ὑπολαβὼν εἶπε Κλεινίας πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου λεγόμενα, οὐδ' ἐρομένου ἐκείνου οὐδέν. Μόνον δ' ἵνα διάλογος δοκῇ γίγνεσθαι καὶ ἐνταῦθα καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ ἄλογα καὶ ἄκαιρα ἀποκρινομένους ἢ λέγοντας τοὺς διαλεγομένους παρέχει ὁ τὸ σύγγραμμα ποιησάμενος, τὸ τοῦ Πλάτωνος ὄνομα ἀδικῶν καὶ αἰσχύνων.

(627 γ).

Ἀθ. «Οὐκ ἂν εἴη πρέπον ἐμοί τε καὶ ὑμῖν **τοῦτο θηρεύειν**, ὅτι νικώντων μὲν τῶν πονηρῶν ἥ τε οἰκία καὶ ἡ ξυγγένεια πᾶσα ἥττων αὑτῆς λέγοιτ' ἄν, κρείττων δὲ ἡττωμένη».

Τὸ θηρεύειν τοῦτο πᾶς ἂν θαυμάσειεν, ὅπως χρήσεως καὶ ὀρθότητος ἔχει· τὸ γὰρ ὑγιὲς περὶ ταῦτα καὶ μάλιστ' ἐθιζόμενον θηρεύειν ὀνόματα ἥκιστ' ἐγχωρεῖ ἐπανορθώσει τεθῆναι, ὅπερ Βοΐκχος βούλεται, οὔτε τοῦ παντὸς ἑπομένου λόγου ἐῶντος τῆς τε παλαιογραφίας οὐ πάνυ τι δοκιμαζούσης· Σταλλβαύμῳ δὲ εἰκότως τὴν Βοίκχου ὑπόνοιαν οὐκ ἐπαινοῦντι ἧττόν τι τοῦ καινοῦ καὶ ἀήθους τῆς ὑπαρχούσης ῥήσεως μέλει.

(627 δ).

Ἀθ. «Οὐκ εὐσχημοσύνης καὶ ἀσχημοσύνης ῥημάτων ἕνεκα τὰ νῦν σκοπούμεθα πρὸς τὸν τῶν πολλῶν λόγον, ἀλλ' ὀρθότητός τε καὶ ἁμαρτίας πέρι νόμων, ἥτις ποτέ ἐστι φύσει. Κλ. Ἀληθέστατα, ὦ ξένε, λέγεις. Μεγ. Καλῶς μὲν οὖν ὥς γε ἐμοὶ ξυνδοκεῖν, τό γε τοσοῦτον τὰ νῦν».

Τὸ καλῶς μὲν οὖν, ὥς γε ἐμοὶ ξυνδοκεῖν, τό γε τοσοῦτον τὰ νῦν, ὅπερ Μέγιλλος συνομολογῶν τοῖς λεγομένοις τῷ Κλεινίᾳ ἐπιφθέγγεται, γελοῖον αὐτὸν τοῦ λόγου κοινωνὸν ἀποφαίνει καὶ σκιὰν τοῦ Κλεινίου, ἄκοντος δῆλα δὴ τοῦ συγγραφέως· οὐδὲν γὰρ δεομένου τοῦ λόγου τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ παρὰ προσδοκίαν ἐπιλαμβάνεται ξυγχωρῶν μόνον τοῖς λεγομένοις καὶ οὐδὲν νέον ἐπάγων, ἵνα δὴ μὴ σιγᾶν μόνον δοκοίη μηδὲ ἀπεῖναι τοῦ διαλόγου. Τοιαῦτα δὲ πρὸς τὸ ὁμαλὸν τοῦ τῶν λεγόντων ἤθους οὐδέποτε ἂν Πλάτων ἁμάρτοι.

(627 δ). Ἄλογον δ' οὐδὲν ἧττόν ἐστι καὶ τὸ ἐνταῦθα ὥς γε ἐμοὶ ξυνδοκεῖν· ἀπὸ τίνος γὰρ ἂν τῷ γε ἐμοὶ ὁ λέγων ἑαυτὸν διακρίνοι,

καὶ τῶν τριῶν παρόντων, Ἀθηναίου καὶ Κλεινίου καὶ Μεγίλλου ὁμολογούντων ἀλλήλους καὶ πάντων τὸν λόγον ἐπαινούντων ὡς ὀρθῶς ἔχοντα καὶ ἀληθῆ; Εἰ μὲν γὰρ πρῶτος ὁ Μέγιλλος συνεχώρησε τοῖς ὑπ' Ἀθηναίου λεγομένοις, εἶχεν ἄν τινα λόγον τὴν Κλεινίου γνώμην μὴ εἰδότα καὶ ἀμφιγνοοῦντα ὅ,τι ἐκεῖνος ἐροῖ τὸ ὥς γε ἐμοὶ ξυνδοκεῖν ἐπειπεῖν· νῦν δὲ ταὐτὰ Μεγίλλῳ ἅπερ καὶ Κλεινίᾳ περὶ τοῦ λόγου δοκοῦν, πλημμελῶς δὴ ἔχει τὴν τούτου δόξαν τῆς ἐκείνου διάφορον ὑπονοεῖσθαι.

(628 α).

Ἀθ. «Τρίτον δέ που δικαστὴν πρὸς ἀρετὴν εἴπωμεν, εἴ τις εἴη τοιοῦτος, ὅστις παραλαβὼν συγγένειαν μίαν διαφερομένην μήτε ἀπολέσειε μηδένα, διαλλάξας δὲ εἰς τὸν ἐπίλοιπον χρόνον νόμους αὐτοῖς θεὶς πρὸς ἀλλήλους παραφυλάττειν δύναιτο ὥστε εἶναι φίλους».

Οὐ πάνυ δόκιμον εἶναι δοκεῖ καὶ τὸ νόμους αὐτοῖς τιθεὶς πρὸς ἀλλήλους· τῷ γὰρ ἀλλήλους οὐδέν ἐστι πρὸς τὸν ἐν τῷδε τῷ ῥήματι δρῶντα, τὸν τοὺς νόμους τιθέντα, ὥσπερ ἔμελλε τῇ συνηθείᾳ τοῦ Ἀττικοῦ λόγου ἑπόμενον, ἀλλὰ τοῦ γ' αὐτοῖς καινῶς καὶ ἀήθως ἅπτεται.

(628 β καὶ 633 ε).

Κλ. «Οὕτω πᾶς ἂν ἐθέλοι πρότερον ἢ 'κείνως περὶ τὴν ἑαυτοῦ γίγνεσθαι πόλιν».

Τὸ πρότερον ἀντὶ τοῦ μᾶλλον τί ὅτι μόνον Πλάτωνος ἐν νόμοις καὶ τῷ ἀμφιβόλῳ τὴν γένεσιν Λύσιδι (211 ε) εἰρημένον εὕρηται; Οὐ γὰρ οὖν Πλατώνειον ἔοικεν εἶναι τοῦτο οὕτω λεγόμενον· ἐπεὶ καὶ τοῦ παντὸς Ἀττικοῦ καταλογάδην λόγου οὐδαμοῦ ἂν ἀλλαχοῦ ἢ τοῦ Αἰσχίνου που (1, 10, 15) ἐντύχοις.

(628 γ).

Ἀθ. «Τό γε μὴν ἄριστον οὔτε ὁ πόλεμος οὔτε ἡ στάσις, ἀπευκτὸν δὲ τὸ δεηθῆναι τούτων, εἰρήνη δὲ πρὸς ἀλλήλους ἅμα καὶ φιλοφροσύνη».

Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ ἀπευκτὸν τῶν ἀλλοτρίων Πλάτωνος ἂν εἴη ὀνομάτων· καὶ γὰρ ἐν Ἀξιόχῳ (369) καὶ τῇ Ἐπονομίδι (353) ἔτι τοῖς ὁμολογουμένως νόθοις αὐτοῦ διαλόγοις, οὐδαμοῦ δ' ἀλλαχοῦ τοῦτο ἔτυχεν

εἰπών· τῶν δ' Ἀττικῶν ποιητῶν ἢ συγγραφέων Αἰσχύλος μόνος κεχρημένος φαίνεται (Ἀγαμ. 646. Ἱκετ. 792).

(628 γ). Τὸ δὲ φιλοφροσύνη τῶν Νόμων μόνον καὶ τῆς Ἐπινομίδος τῶν Πλάτωνος ἔργων ὄνομά ἐστιν, οὐκ ἄρ' ἀναμφισβητήτως Πλατώνειον. Πλούταρχος δὲ μάλιστα χαίρει αὐτῷ χρώμενος, τῶν δ' Ἀττικῶν Ξενοφῶν μόνον εἶπεν ἐν τῷ Συμποσίῳ (2, 24).

(628 δ).

«Καὶ δὴ καὶ τὸ νικᾶν, ὡς ἔοικεν, αὐτὴν αὑτὴν πόλιν οὐκ ἦν τῶν ἀρίστων, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων· ὅμοιον ὡς εἰ (καὶ 369 γ) κάμνον σῶμα ἰατρικῆς καθάρσεως τυχὸν ἡγοῖτό τις ἄριστα πράττειν τότε, τῷ δὲ μηδὲ τὸ παράπαν δεηθέντι σώματι μηδὲ προσέχοι τὸν νοῦν».

Τὸ ὅμοιον ἴσα τῷ ὁμοίως δυνάμενον ἐν τοῖς νόμοις μόνον καὶ τῷ νόθῳ Ἀξιόχῳ τῶν Πλάτωνος διαλόγων εὕρηται λεγόμενον. Πᾶς δ' ἄν, οἶμαι, σωφρονῶν ὀκνοίη Πλάτωνος εἶναι τοῦτο νομίσαι· ἐπεὶ καὶ τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων Θουκυδίδης μόνον οὕτως ἅπαξ φαίνεται εἰπὼν (1,25). Οὕτω δὲ τῷ ὀνόματι τούτῳ χρωμένους ἂν εὕροιμεν τοὺς τραγικοὺς μάλιστα τῶν ποιητῶν καὶ τῶν συγγραφέων Ἡρόδοτόν τε καὶ Λουκιανόν.

(628 ε).

Κλ. «Φαίνεται μέν πως ὁ λόγος οὗτος, ὦ ξένε, ὀρθῶς εἰρῆσθαι· θαυμάζω γε μὴν εἰ τά τε παρ' ἡμῖν νόμιμα καὶ ἔτι τὰ περὶ Λακεδαίμονα μὴ πᾶσαν τὴν σπουδὴν τούτων ἕνεκα πεποίηται».

Ἐν τῷ τά τε παρ' ἡμῖν **καὶ ἔτι** τὰ περὶ Λακεδαίμονα νόμιμα τὸ καὶ ἔτι οὕτως ἐγγὺς τοῦ ἀντιστοιχοῦντος τὲ κείμενον οὐδεὶς ἂν τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς ἔμπειρος προσδοκήσειε ῥηθῆναι· τοῦ γὰρ τὲ καὶ διαφανῶς λόγους ἢ ὀνόματα πρὸς ἄλληλα τάσσοντος, τὸ ἔτι τὴν ἀναφορὰν ταύτην ταράττον αἴφνης ἐπελθὸν προστίθησι τὸ ὕστερον τῷ πρώτῳ, ὥσπερ ἂν εἰ τρίτον τι τοῖς πρόσθεν ῥηθεῖσι προσήχθη. Πλάτων δὲ οὔτε τοιοῦτόν τι οὐδαμοῦ ἐλέγχεται εἰπὼν οὔτε τὸ ἀλλαχοῦ που τῶν νόμων εἰρημένον τέ - ἔτι δὲ (746 α, 927 δ).

(629 α).

Ἀθ. «Τάχ' ἂν ἴσως· δεῖ δὲ οὐδὲν σκληρῶς ἡμᾶς αὐτοὺς

διαμάχεσθαι τὰ νῦν, ἀλλ' ἠρέμα ἀνερωτᾶν ,ὡς μάλιστα περὶ ταῦτα ἡμῶν τε καὶ ἐκείνων σπουδαζόντων».

Οἷον τὸ σκληρῶς βούλεται δηλοῦν τῷ διαμάχεσθαι συνεζευγμένον ἢ τῷ πορρωτέρω που τῶν νόμων ἀπειλεῖν (885 δ) οὐδὲ παρ' ἑνὶ μὲν τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων ἂν εὕροιμεν ζητοῦντες, τῶν δ' Ἀττικιστῶν παρὰ Πλουτάρχῳ μόνον, σκληρῶς τὴν ὄψιν ἐνερείδειν (Ἠθικ. 586 γ).

(629 β).

Ἀθ. «Ταῦτα γὰρ ἀκήκοάς που καὶ σὺ τὰ ποιήματα (τὰ Τυρταίου)· ὅδε μὲν γὰρ (ὁ Μέγγιλος), οἶμαι, διακορὴς αὐτῶν ἐστιν».

Πῶς οὐκ ἄν τις θαυμάσειεν ὁρῶν τῷ διακορὴς ἐν τοῖς νόμοις μόνον Πλάτωνα χρησάμενον (810 ε), ὅπερ Ἀττικισταὶ μόνον φαίνονται εἰπόντες, Πλούταρχός τε μάλιστα (Λυκ. 15) καὶ Δίων ὁ Κάσιος (ἀποσπ. σ. 60) καὶ Αἰλιανὸς (9, 8); Οἰκεῖον δὲ Πλάτωνος ἀντὶ τούτου ὄνομα ἔοικεν εἶναι ὁ κατακορής, ἐν Τιμαίῳ τε (68 γ) καὶ Φαίδρῳ εἰρημένον (246 ε).

(629 β).

Ἀθ. «Ἴθι νῦν δὴ ἀνερώμεθα κοινῇ τουτονὶ τὸν ποιητὴν οὑτωσί πως· ὦ Τύρταιε, ποιητὰ θειότατε, δοκεῖς γὰρ δὴ σοφὸς ἡμῖν εἶναι καὶ ἀγαθὸς ὅτι τοὺς ἐν πολέμῳ διαφέροντας διαφερόντως ἐγκεκωμίακας».

Ἀποστροφὴν ἐν τῷ λόγῳ, οἷα ὦ Τύρταιε ποιητὰ θειότατε, καὶ ἐν ἄλλοις διαλόγοις εὑρίσκεται ὁ Πλάτων ποιησάμενος, μετρίαν μέντοι ταύτην καὶ κατὰ τρόπον τὸν προσήκοντα· νεώτερος μὲν γὰρ ὢν δίκαιος ἦν θερμοτέρους παρέχειν τοὺς διαλεγομένους, ὡς ἐν Γοργίᾳ, καὶ ἀποστροφαῖς ἐν τῷ λόγῳ χρωμένους, ἀκαιρότατα δ' ἂν τοῦτο ἐν τοῖς νόμοις ἐπετήδευσεν ἐν γήρᾳ ἤδη ὤν. Μιμητοῦ τινος ἄρα κινδυνεύει εἶναι τό τε ἀηδὲς καὶ ψυχρὸν ὡς τὸ πολὺ αὐτῶν καὶ τὸ ἄμετρον πλῆθος· δυοῖν γὰρ δέουσαι τριάκοντα ἀποστροφαὶ ὑπὸ Ζελλήρου ἐν τοῖς νόμοις ἠριθμήθησαν, ὅπερ καὶ μᾶλλον αὐτὸν πιστεύειν ἐποίησεν ὑποβεβλῆσθαι αὐτοὺς Πλάτωνι (Περὶ Πλάτωνος σελ. 128).

(629 δ).

«δύο (εἴδη πολέμου), τὸ μὲν ὃ καλοῦμεν ἅπαντες στάσιν, ὃς δὴ πάντων πολέμων χαλεπώτατος, τὸ δὲ ἄλλο πο-

λέμου θήσομεν, οἶμαι, γένος ἅπαντες, ᾧ πρὸς τοὺς ἐκτός τε καὶ ἀλλοφύλους χρώμεθα διαφερόμενοι, πολὺ πραότερον ἐκείνου».

Ἐν τῇ ῥήσει οἱ ἐκτὸς καὶ ἀλλόφυλοι ἀλλότριον Πλάτωνος ἔοικεν εἶναι οἱ ἐκτός· οἱ γὰρ ἔξω ἀντὶ τούτου εἴωθε λέγειν, ὡς ἐν Φαίδρῳ καὶ Θεαιτήτῳ πολλάκις (247 γ, 248 α, - 144 γ, 199 γ) καὶ πολλαχοῦ τῶν ἄλλων αὐτοῦ διαλόγων. Ἄλλως δ' ἔχει ἐν Τιμαίῳ (46 α) τῆς ἐντὸς ἐκτός τε τοῦ πυρὸς ἑκατέρου κοινωνίας ἀλλήλοις· τῷ μὲν γὰρ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ὥσπερ ὁρίῳ χωρίζεσθαί τινα ἀλλήλων δοκεῖ, τῷ δὲ ἔνδον καὶ ἔξω ὥσπερ περιβόλῳ διείργεσθαι.

(630 α).

Ἀθ. «Ἡμεῖς δέ γε ἀγαθῶν ὄντων τούτων ἔτι φαμὲν ἀμείνους εἶναι καὶ πολὺ τοὺς ἐν τῷ μεγίστῳ πολέμῳ γιγνομένους ἀρίστους διαφανῶς».

Καὶ τὸ διαφανῶς ἐν τῷ διαφανῶς ἀρίστους καὶ πορρωτέρω που τῶν νόμων (802 α) διαφανῶς ἀγαθὸς θαυμαστὸν ὅτι μόνον ἐνταῦθα Πλάτωνος εἰρημένον τυγχάνει, τῶν δ' ἄλλων Ἀττικῶν συγγραφέων Θουκυδίδης μόνον ἅπαξ κεχρημένος εὕρηται (2, 65).

(630 α).

Ἀθ. «Ποιητὴν δὲ καὶ ἡμεῖς μάρτυρ' ἔχομεν Θέογνιν, πολίτην τῶν ἐν Σικελίᾳ Μεγαρέων».

Ὅπερ δὲ ὁ τοὺς Νόμους συγγράψας περὶ τὴν Θεόγνιδος σφάλλεται πατρίδα τῶν ἐν Σικελίᾳ Μεγαρέων εἶναι φάσκων, ἐλέγχεται δὲ ταῦτα πάσχων ὑπό τε Ἁρποκρατίωνος καὶ τοῦ Διδύμου, οὐκ ἂν δήπου Πλάτων αὐτὸς ἥμαρτεν· ὁ μὲν γὰρ «Οὗτος ἦν, φησί, Μεγαρεὺς ἀπὸ τῶν πρὸς τῇ Ἀττικῇ Μεγαρέων· αὐτός γάρ φησιν ὁ ποιητής· «ἦλθον μὲν γὰρ ἔγωγε καὶ εἰς Σικελὴν γαῖαν» ᾧ μὴ ἐπιστήσας Πλάτων ἐν α' Νόμων τῶν ἐν Σικελίᾳ Μεγαρέων πολίτην ἔφασκεν, κατηκολούθησαν δὲ τῷ Πλάτωνι οὐκ ὀλίγοι». Δίδυμος δὲ κατὰ τὸν σχολιαστὴν τῶν Νόμων τούτων ἐκ Μεγάρων τῆς Ἀττικῆς φησι γεγενῆσθαι ἐπιφυόμενος τῷ Πλάτωνι ὡς παριστοροῦντι. Οὐδὲν δ' ἐμοὶ δοκεῖ λέγειν ὁ σχολιαστὴς τῷ πλημμελεῖ συνηγορῶν τούτῳ λόγῳ· οὐδὲ γὰρ εἰ ποιητὸς πολίτης ὕστερον τῶν ἐν Σικελίᾳ Μεγάρων ἐγένετο, εἶχε λόγον οὐδένα Πλάτωνα Σικελιώτην αὐτόν, ἀλλὰ μὴ Μεγαρέα εἰπεῖν.

(630 ϐ).

Ἀθ. «Πιστὸς μὲν γὰρ καὶ ὑγιὴς ἐν στάσεσιν οὐκ ἄν ποτε γένοιτο ἄνευ ξυμπάσης ἀρετῆς· διαβάντες δ' εὖ καὶ μαχόμενοι ἐθέλοντες ἀποθνήσκειν ἐν τῷ πολέμῳ, φράζει Τύρταιος, τῶν μισθοφόρων εἰσὶ πάμπολλοι, ὧν οἱ πλεῖστοι γίγνονται θρασεῖς καὶ ἄδικοι».

Φράζει Τύρταιος ἀντὶ τοῦ φησὶ δῆλα δὴ ἢ τοῦ λέγει οὔτ' οὖν Πλάτων εἰρηκὼς τυγχάνει οὔτε τῶν Ἀττικῶν ἄλλος ἂν εἴποι· σαφῶς γὰρ ἐν τῷ φράζειν ἡ τοῦ δεικνύναι ἢ δηλοῖν ἢ σημαίνειν δύναμις κρατεῖ ἀλλοτριωτάτη τοῦ φάναι ἢ λέγειν ὑπάρχουσα, ἐπὰν ταῦτ' ἀπολελυμένα, ὥσπερ ἐνταῦθα, τῷ λόγῳ ἐντεθῆναι ξυμβαίνῃ. Οὐδὲν δ' ἔστι πρὸς τὸν λόγον ἡμῶν τοῦτον ὅτι Οὐιγκελμανὸς ᾧ φράζει Τύρταιος οἴεται τὸ πρῶτον ἐνταῦθα γεγράφθαι. Καίτοι καὶ τοῦτο Σταλλβαῦμος ἀποβάλλει ἐναντίον εἶναι ἡγούμενος ᾧ πᾶς ὁ λόγος οὗτος βούλεται δηλοῦν.

(630 γ).

Ἀθ. «Ἣν δ' αὖ (ἀρετὴν) Τύρταιος ἐπῄνεσε μάλιστα, καλὴ μὲν καὶ κατὰ καιρὸν κεκοσμημένη τῷ ποιητῇ, τετάρτη μέντοι ὅμως ἀριθμῷ τε καὶ δυνάμει τοῦ τιμία εἶναι λέγοιτ' ἂν ὀρθότατα».

Καὶ τὸ μέντοι ὅμως μόνον ἐνταῦθα οὕτως εἰρημένον εὕρομεν ζητοῦντες. Ὅμως μέντοι δὲ δοκίμως τεταγμένον ὑπάρχει κατά τε Ἀριστοφάνη οὕτως ἐν βατράχοις (61) καὶ σφηξὶν (1345) εἰπόντα καὶ κατὰ Πλάτωνος Κρίτωνα (54 δ), εἴπερ Πλάτωνος ὁ Κρίτων ἐστί, Μενέξενον δ' οὐ λέγω (92 ε)· ὁμολογουμένως γὰρ ψευδοπλάτωνός τινος τυγχάνει ὤν. Κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ὡσαύτως ἔχει καὶ περὶ τὸ ὅμως μὴν εἰ χρὴ Πλάτωνί τε (πολιτ. 297 δ) καὶ Ἀριστοφάνει πείθεσθαι (νεφ. 631).

(330 δ).

Κλ. «ὦ ξένε, τὸν νομοθέτην ἡμῶν ἀποβάλλομεν εἰς τοὺς πόρρω νομοθέτας;».

Τί ἂν ὑπολάβοιμεν τοὺς πόρρω νομοθέτας; οὐδὲν γὰρ εὐξύνετόν ἐστιν, πόρρω δὲ τῆς ὁμολογουμένης Πλάτωνος σαφηνείας. Ἀπορίᾳ δ' οὖν καὶ Σταλλβαῦμος ἐχόμενος τοὺς ἥττους νομοθέτας ἑρμηνεύων ῥᾳδίως ἀπαλλάττεται, τὸ νομοθέτας μόνον ἀπεῖναι βουλόμενος, ἵνα

μὴ δὴ λίαν ἐγγὺς τοῦ ἄρτι εἰρημένου νομοθέτην ὃν ἄχαριν τὸν λόγον ἀπεργάζηται.

(330 δ).

Κλ. «Τὸ δὲ πῶς χρῆν ἡμᾶς λέγειν; Ἀθ. Ὥσπερ τὸ ἀληθές, οἶμαι, καὶ τὸ δίκαιον ὑπέρ γε θείας (πολιτείας) διαλεγομένους λέγειν, οὐχ ὡς πρὸς ἀρετῆς τι μόριον, καὶ ταῦτα τὸ φαυλότατον, ἐτίθει βλέπων (ὁ νομοθέτης), ἀλλὰ πρὸς πᾶσαν ἀρετήν, καὶ κατ' εἴδη ζητεῖν αὐτῶν τοὺς νόμους, οὐ δ' ἅπερ οἱ τῶν νῦν εἴδη προτιθέμενοι ζητοῦσιν».

Ὑπέρ τινος ἴσα τῷ περί τινος δυνάμενον, ὡς τῇδέ που ὑπὲρ θείας διαλεγομένους, Δημοσθένους καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ῥητόρων οἰκεία ἐστὶ ῥῆσις, Πλάτων δ' ἐν τοῖς νόμοις (καὶ 776 ε) ταύτῃ κέχρηται μόνον καὶ τοῖς ὑποβολιμαίοις Μενεξένῳ καὶ Ἀπολογίᾳ (238 α 392)· ὃ δὴ καὶ τοὺς νόμους οὐκ ἄλλως ἔχοντας μηνύει.

Ἐν παντὶ δὲ τῷ λόγῳ τούτῳ πολλοῖς μὲν ἀσαφέσι, πολλοῖς δὲ διαστρόφοις ἂν προσπταίσαιμεν διεξιόντες· πρῶτον μὲν γὰρ ζητεῖν ὀρθῶς ἂν εἶχεν ἐζήτει λεγόμενον· ἔπειτα τὸ αὐτῶν πότερα φῶμεν σημαίνειν ἀρετῶν ἢ νόμων; ἀμφοτέρως δὲ θαυμαστὸν καὶ ἄτοπον δοκεῖ εἶναι. Ῥητορικῶς δὲ τὰ ὀνόματα σκολιώτερον ἢ κατὰ Πλάτωνα κεκόσμηται καὶ ᾗ μᾶλλον οἱ Ἀττικισταὶ χαίρουσι τάσσοντες, μαθήσει, ἀλλ' οὐ φύσει ἑπόμενοι, οἷον εἴδη ζητεῖν αὐτῶν, οἱ τῶν νῦν εἴδη προστιθέμενοι.

(631 α)

Ἀθ. «Ἡμεῖς δέ φαμεν εἶναι τὸ περὶ νόμους ζήτημα τῶν εὖ ζητούντων, ὥσπερ νῦν ἡμεῖς ἠρξάμεθα· καὶ σοῦ τὴν μὲν ἐπιχείρησιν τῆς ἐξηγήσεως ἄγαμαι».

Ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν ἐξήγησιν οὐκ ἔοικε Πλάτων τὸ παράπαν εἰπεῖν· τί γὰρ ἂν παθὼν μόνος τῶν Ἀττικῶν ὀνόματι ἐχρήσατο, ὃ δὴ Πολυβίου μάλιστα καὶ Διοδώρου φαίνεται ὄν;

(631 γ).

Ἀθ. «Ἤρτηται δ' ἐκ τῶν θείων (ἀγαθῶν) θάτερα (τὰ ἀνθρώπινα), καὶ ἐὰν μὲν δέχηταί τις τὰ μείζονα πόλις κτᾶται καὶ τὰ ἐλάσσονα, εἰ δὲ μή, στέρεται ἀμφοῖν».

Οὐ σμικρὸν δ' ἡμῖν δοκεῖ εἶναι πρὸς ὃ τείνομεν οὐδὲ λόγου ἀνάξιον ὅτι μείζονά τε καὶ ἐλάττονα ἐνταῦθα λέγεται, ἀλλ' οὐ μείζω

καὶ ἐλάττω· τὰ γὰρ βραχύτερα τῶν τοιούτων ὀνομάτων εἴδη φίλα Πλάτωνι καὶ οἰκεῖα εὑρίσκεται ὄντα πλήν που ἐν Τιμαίῳ (75 δ), ἐπιτηδειοτέρων τῷ μεγαλείῳ ἐκεῖ λόγῳ τῶν μακροτέρων οὐσῶν μορφῶν.

(631 γ)

Ἀθ. «Ὃ δὲ πρῶτον αὖ τῶν θείων ἡγεμονοῦν ἐστιν ἀγαθῶν, ἡ φρόνησις».

Τὸ ἡγεμονοῦν μόνον ἐνταῦθ' ἂν λάβοιμεν θηρῶντες καὶ δίς που ἐν τῷ μεγαλείῳ διαλόγῳ Τιμαίῳ (41 καὶ 70), οἰκειότατον ἐκεῖ τῇ φύσει κείμενον τοῦ λόγου, ἡγεμονεῦον δ' ἄλλως Πλάτων πανταχοῦ εὑρίσκεται λέγων. Οὐκ ἂν οὖν θαυμάζοιμι εἰ μιμήσεως ἔργον εἴη ἡ τοῦ ἡγεμονοῦν ἐνταῦθα χρῆσις.

(631 δ).

Ἀθ. «Μετὰ δὲ ταῦτα τὰς ἄλλας προστάξεις τοῖς πολίταις εἰς ταῦτα βλεπούσας αὐτοῖς εἶναι δικελευστέον».

Τὴν πρόσταξιν τί παθὼν Πλάτων μόνον ἐν νόμοις εἰπεῖν ἐβουλήθη, τῷ προστάγματι ἀείποτε χρώμενος καὶ οὕτω τὸ πρᾶγμα φράζειν φιλῶν; Οὔκουν ἔοικε Πλάτων εἶναι ὁ περὶ τοὺς νόμους τούτους τὴν διατριβὴν ποιησάμενος.

(631 δ).

«Μετά τε ταῦτα ἐν ταῖς τῶν παίδων γεννήσεσι καὶ τροφαῖς, ὅσοι τε ἄρρενες καὶ ὅσαι θήλειαι, νέων τε καὶ ἐπὶ τὸ πρεσβύτερον ἰόντων μέχρι γήρως τιμῶντα ὀρθῶς ἐπιμελεῖσθαι δεῖ καὶ ἀτιμάζοντα».

Μόλις ἄν τις Σταλλβαύμῳ πεισθείη τὸ τῇδέ που νέων τε καὶ ἐπὶ τὸ πρεσβύτερον ἰόντων γενικὴν τοῦ ποιοῦντος τῆς γεννήσεως τε καὶ τροφῆς ἔχεσθαι νομίζοντι· οὐ γὰρ ἂν δήπου Πλάτων ἀσάφειαν καὶ σκότον τοιοῦτον ἐν λόγοις ἂν ὦφλεν. Οὐδ' ἂν εἴη δῆτα Πλάτωνος τὸ οὕτως ἄχαρι καὶ ἀηδὲς τοῦ λόγου τὸ ἐκ τοῦ μετὰ δὲ ταῦτα καὶ μετὰ δὲ ταῦτα καὶ μετά τε ταῦτα, ἐγγύτατα καὶ παρ' ἄλληλα λεγομένων, γιγνόμενον.

Τὸ δὲ ἐπιμελεῖσθαι οὕτω λεγόμενον καθ' ἑαυτὸ καὶ ἐρῆμον οἷς ἂν ἀναφέροιτο ἄηθες παντάπασίν ἐστι καὶ καινόν. Ἐν Νόμοις δὲ μόνον οὕτως ἔχον, μετοχῇ που παρακείμενον, εὕρηται (932 β), οἱ δ' ἐπιμελείσθων κολάζοντες τοὺς ἀδικοῦντας.

(631 ε).

«Ἐν ὀργαῖς τε αὖ καὶ ἐν φόβοις, ὅσαι τε διὰ δυστυχίαν ταραχαὶ ταῖς ψυχαῖς γίγνονται καὶ ὅσαι ἐν εὐτυχίαις τῶν τοιούτων ἀποφυγαί, ... ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις τῆς ἑκάστων διαθέσεως διδακτέον καὶ ὁριστέον τό τε καλὸν καὶ μή».

Ἡ ῥῆσις ὅσαι τε ταραχαὶ καὶ ὅσαι ἀποφυγαὶ καὶ ἡ σμικρὸν πρόσθεν λεχθεῖσα ὅσαι τε ἄρρενες καὶ ὅσαι θήλειαι οὐ πάνυ τι οἰκεία Πλάτωνος ἐλεγχομένη, θαυμαστὸν ὅτι οὕτω θαμὰ ἐν νόμοις ἐν χρείᾳ οὖσα τυγχάνει.

(632 β).

«Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνάγκη τὸν νομοθέτην . . . τοῖς μὲν εὐπειθέσι τῶν νόμων τιμὰς ἀπονέμειν, τοῖς δὲ δυσπειθέσι δίκας τακτὰς ἐπιτιθέναι».

Τῷ εὐπειθεῖ τῶν νόμων ὅμοιόν τι ἢ παραπλήσιον οὐδαμοῦ τοῦ Ἀττικοῦ λόγου παντὸς ζητῶν ἂν εὕροις· Ἡρόδοτος μὲν γὰρ ἀρχαϊκώτερον ἔχων τε καὶ φθεγγόμενος εἶπε πολλάκις πείθεσθαί τινος (1, 128. 5, 29. 32. 6, 12). Τὸ δὲ Θουκυδίδειον πάντα σφῶν πείθεσθαι (7, 73) ἄλλως ἂν ἔχοι ὀρθῶς σκοποῦντι καὶ λογιζομένῳ· τὸ γὰρ σφῶν δῆλον ὅτι γενική τίς ἐστιν ἡ τοῦ κεκτημένου λεγομένη, οἷα ἡ ἐν τοῖς ἀκούειν τινός τι ἢ γιγνώσκειν τινός τι καὶ τοῖς τοιούτοις, ἃ οὐδεὶς ὅστις οὐκ οἶδε πάγκοινα ὄντα. Εἰ δέ τις τὸ παρὰ Ξενοφῶντι τῆς Κύρου που Παιδείας (4, 5, 19) ἀπειθεῖν καλοῦντος ἐνθυμούμενος ἐπικουρεῖν τῷ λόγῳ βούλοιτο, ὡς οὐδὲν καινόν, οὐδ᾽ ἄτοπον τὸ εὐπειθὴς τῶν νόμων εἴη, γνώτω ὅτι Κυνήρου μόνου, τοῦ ἄγαν περὶ ταῦτα εὐκόλου, συμμάχου ἂν τύχοι, γενικὴν ἀπόλυτον ταύτην εἶναι τῶν ἄλλων ἁπάντων ἡγουμένων. Ἡ δὲ δὴ Στεφάνου δόξα, ὡς ἂν τῷ νόμῳ ἀντὶ τῶν νόμων ἐνταῦθα κέοιτο, οὐ πολύ τι ἐπὶ σκοπὸν βάλλουσα ἐλέγχεται· πᾶς γὰρ αἰσθάνεται ὡς οὐ περὶ νόμου τινὸς ἐν τοῖς πρόσθεν εἰρημένου ὁ γ᾽ ἐνταῦθα λόγος ἐστίν, ἀλλ᾽ ἁπλῶς περὶ τῶν νόμων.

(632 δ).

Ἀθ. «Οὕτως, ὦ ξένοι, ἔγωγε ἤθελον ἂν ὑμᾶς καὶ ἔτι νῦν βούλομαι διεξελθεῖν πῶς ἐν τοῖς τοῦ Διὸς λεγομένοις νόμοις. . . . ἔνεστί τε πάντα ταῦτα, καὶ ὅπῃ τάξιν τινὰ εἰλη-

φότα διάδηλά ἐστι τῷ περὶ νόμων ἐμπείρῳ τέχνῃ εἴτε καί τισιν ἔθεσι, τοῖς δὲ ἄλλοις ἡμῖν οὐδαμῶς ἐστι καταφανῆ».

Ἔμπειρον περί τινος, ὥσπερ ὧδε περὶ νόμων, οὐδεὶς τῶν Ἀττικῶν ποιητῶν ἢ συγγραφέων, ὥς γ' ἔμ' εἰδέναι, εἰρηκὼς τυγχάνει. ἀλλ ἀείποτε ἔμπειρός τινος ἢ ἔμπειρος περί τι εὕρηται λεγόμενον, οἷον ἐν Πλάτωνος Τιμαίῳ τε (29 α) καὶ Πολιτείᾳ (582 α, 651 δ) καὶ Πολιτικῷ (29 γ) καὶ ἐν Ξενοφῶντος Ἑλληνικοῖς τε (1,6,5) καὶ Κυνηγετικῷ (16, 8) καὶ τῆς Θουκυδίδου συγγραφῆς πολλαχοῦ (1, 80. 6, 34). Ἔμπειρον δὲ περὶ λόγων μόνον ὁ περὶ Ἀντεραστὰς τοὺς Πλάτωνος λεγομένους τὴν πραγματείαν ποιησάμενος εἶπέ που (133 δ) ἀδόκιμος ἀδόκιμα ἢ ἀήθη φθεγγόμενος. Οὐδὲν δ' αὖ οὐδαμῶς ἂν ἀνύτοι, ἥν τις τῷ περὶ τῶν νόμων ἐμπείρῳ τούτῳ συνηγορῶν τὸ ἐν Τιμάρχῳ που τοῦ Αἰσχύνου ἡμᾶς ὑπομιμνήσκῃ, (83) «περὶ τῆς ἐρημίας ταύτης καὶ τοῦ τόπου τοῦ ἐν τῇ Πυκνὶ μὴ θαυμάσητε, ὦ Ἀθηναῖοι, εἰ Τίμαρχος ἐμπειροτέρως ἔχει τῆς βουλῆς τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου»· διττὸν γὰρ ἂν ἔχοι τὸν λόγον τὸ περὶ τῆς ἐρημίας ἐμπειροτέρως ἔχειν οὕτω λεγόμενον· ἢ γὰρ πολὺ πόρρω τοῦ ἐμπειροτέρως ἔχειν τὸ περὶ τῆς ἐρημίας προταχθὲν ἕλξιν τιν' εὔλογον ὑπὸ τοῦ θαυμάσητε ἔτυχε παθὸν κατὰ τὸ πρόληψιν σχῆμα καλούμενον, ἢ τοῦ σαφοῦς χάριν, ὅπως μὴ δὴ τὸ ἐρημίας ὁ τῆς παραβολῆς ὅρος δεύτερος τοῦ ἐμπειροτέρως εἶναι δοκοῖ, ἐλέχθη περὶ τῆς ἐρημίας. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ μή τις οὕτως ἔχειν ἐθέλοι πείθεσθαι, οὐδὲν ἂν δήπου ἀντειπεῖν ἔχοι ὅτι τὸ ἐμπείρως ἔχειν οὐ τἄυτ' ἀκριβῶς εἰπεῖν τῷ ἔμπειρον εἶναι δυνάμενον τῷ ἐπίστασθαι μᾶλλον πλησιάζειν ἔοικε, καὶ εἰκότως ἂν ὥσπερ ἐπίστασθαι οὕτω καὶ ἐμπείρως ἔχειν περί τινος ἂν λέγοιτο.

(632 δ).

Ὁ δὲ πρὸς ταῦτ' ἀπορῶν Κλεινίας τὸν Ἀθηναῖον ἐρωτᾷ «πῶς οὖν, ὦ ξένε, λέγειν χρὴ τὰ μετὰ ταῦτα;» ἀργὸν εἶναι δοκεῖ καὶ μάταιον ἀνδρὶ λογιζομένῳ ἢ καὶ σμικρὰ διαλόγοις Πλάτωνος συγγενομένῳ καὶ κοινωνήσαντι· τοῦ γὰρ πρόσθεν λόγου πέρας τι λαβόντος καὶ οὐδὲν ἐνδεὲς ἀπολιπόντος, ὃ ἂν ὀρθῶς διαλεγόμενος ἀποπληροῖ τε Κλεινίας καὶ εἰς τὸ πρόσω ἰέναι τὸν διάλογον συμβάλλοιτο, οὐδὲν δέον οὐδὲ κατὰ λόγον τὸν προσήκοντα οἷον γίγγλυμός τις μόνον ἢ ἄκαι-

ρον προοίμιον τοῦ ἐχομένου τούτοις λόγου ταῦθ' οὕτως ἐρωτηθέντα φαίνεται.

(633 a).

'Αθ. «Τὰ ξυσσίτιά φαμεν καὶ τὰ γυμνάσια πρὸς τὸν πόλεμον ἐξευρῆσθαι τῷ νομοθέτῃ; Μεγ. Ναί. 'Αθ. Καὶ τρίτον καὶ τέταρτον; Ἴσως γὰρ ἂν οὕτω χρείη διαριθμήσασθαι καὶ περὶ τῶν τῆς ἄλλης ἀρετῆς εἴτε μερῶν εἴτε ἅττ' αὐτὰ καλεῖν χρεὼν ἐστι δηλοῦντα μόνον ἃ λέγει».

Μὴ ἀτιμάσωμεν εἰπεῖν, εἴ τῳ καὶ σμικρὸν δοκεῖ εἶναι καὶ φαῦλον, ὅτι καὶ διαριθμεῖσθαι περί τινος, οἷον περὶ τῶν τῆς ἀρετῆς μερῶν, μόνος ὁ τὸν διάλογον τοῦτον Πλάτωνι ὑποβαλὼν ἁλίσκεται εἰπὼν, τῶν δ' 'Αττικῶν οὐδενὶ τῇ ῥήσει κεχρημένῳ ἐνετύχομεν, ἧ πού γε δὴ Πλάτωνι· πάντες δὲ διαριθμεῖσθαί τι λέγειν εἰώθασι.

(633 a).

Διεξιὼν δ' ἐνταῦθά που τὰ τῆς ἀνδρείας ἐπιτηδεύματα καὶ μελετήματα πρῶτον μὲν παράδειγμα τὸν τρόπον τῆς τούτων διεξόδου φησὶ κείσεσθαι πρὸς τὸν περὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν λόγον, φρονήσεώς τε καὶ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης. Εἶτα δὲ τὰ ἐν Σπάρτῃ τοιαῦτ' ἀριθμῶν ἐπιτηδεύματα, συσσίτιά τε καὶ γυμνάσια καὶ ἕτερα τρίτα καὶ τέταρτα λέγων, τάδε τελευτῶν ἐπιλέγει, «Ἴσως γὰρ ἂν οὕτω χρείη διαριθμήσασθαι καὶ περὶ τῶν τῆς ἄλλης ἀρετῆς εἴτε μερῶν εἴτε ἅττ' αὐτὰ καλεῖν χρεὼν ἐστι δηλοῦντα μόνον ἃ λέγει». Πᾶς δ' ἂν νομίσειε, ταῦθ' οὕτως εἰρημένα ἀκούσας, οὐ πολὺ πόρρω προϊόντα τὸν συγγράψαντα, τὸν περὶ ἀνδρείας λόγον περάναντα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἤδη ἀρετῶν κατὰ ταὐτὰ καὶ ὡσαύτως τὴν πραγματείαν ποιήσεσθαι, τὰ διαρρήδην αὐτῷ ἐπηγγελμένα τελοῦντα. 'Αλλ' οὐ μόνον ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ καὶ τοῖς ἐχομένοις οὐδένα περὶ τούτου ζητῶν ἂν εὕροις λόγον, ἀλλ' οὐδαμοῦ τῶν νόμων πάντων ὅμοια ἢ παραπλήσια περὶ τῶν ἄλλων τῆς ἀρετῆς εἰδῶν ἡμῖν γε μετιοῦσι προσέπεσε λεγόμενα. Τὸ δέ που προϊόντι (635 e) λεγόμενον, «Εἰ τὸ μετὰ ταῦτα

διεξίοιμεν ὧν προυθέμεθα, ὦ Κλεινία τε καὶ Λακεδαιμόνιε ξένε, (μετ' ἀνδρείαν γὰρ δὴ σωφροσύνης πέρι λέγωμεν) τί διαφέρον ἐν ταύταις ταῖς πολιτείαις ἢ ταῖς τῶν εἰκῇ πολιτευομένων εὑρήσομεν; » τοῦτο τῷ λόγῳ προστεθῆναι δοκεῖ, ἵνα μηδὲν περὶ σωφροσύνης ἴδιον λεχθῇ, ἀλλά, Μεγίλλου ἀποκρινομένου, πάντα τὰ περὶ ταύτης ἐν τοῖς πρόσθεν περὶ ἀνδρείας εἰρῆσθαι φανῇ· λέγει γὰρ οὗτος «σχεδὸν οὐ ῥᾴδιον· ἀλλ' ἔοικε γὰρ τά τε συσσίτια καὶ τὰ γυμνάσια καλῶς ηὑρῆσθαι πρὸς ἀμφοτέρας». Οἷς δὲ Βοΐκχός τε τῇ ἀταξίᾳ τούτων συνηγορῶν φησι καὶ Ζελλῆρός τε Σουσεμίλης κάλλιστά μοι δοκεῖ Βροῦγκος ἀντειπεῖν (1). Τοιούτου δὲ περὶ τὴν πραγματείαν συγγραφικοῦ κακοῦ οὐκ ἂν οὖν ἔγωγε Πλάτωνα αἰτιασαίμην, ἀλλ' ἕτερον.

(633 α).

Ἡ δὲ τοῦ χρεὼν εἶναι χρῆσις οὕτως ἄμετρος πλήθει ἐν Νόμοις ἐστὶν (καὶ 661 ε, 688 α, 698 α, 779 α, 809 α, 861 γ, 872 ε, 928 δ καὶ ἄλλοθι), τρὶς ἢ τετράκις αὐτ' ἄλλοθι Πλάτωνος εἰπόντος, ἐν Τιμαίῳ τε (55 δ, 21 α) καὶ ἐν Σοφιστῇ (223 γ) καὶ ἐν Κριτίᾳ (107 β), ὥστε οὐκ ἂν ἀπεικότως τεκμαιροίμεθα μιμήσεως πάθος τοῦτο τὸν τοὺς Νόμους συγγράψαντα παθεῖν· περὶ γάρ τοι τοὺς μιμουμένους συμβαίνει δήπου τοῦτο γίγνεσθαι, περὶ ταὐτὰ ὀνόματα ἢ ῥήσεις ἄγαν τευτάζειν.

(633 β).

Μεγ. «Ἔτι τοίνυν καὶ τὸ τέταρτον ἔγωγε πειρῴμην ἂν λέγειν, τὸ περὶ τὰς καρτερήσεις τῶν ἀλγηδόνων . . . ἔτι δὲ καὶ κρυπτεία τις ὀνομάζεται θαυμαστῶς πολύπονος πρὸς τὰς καρτερήσεις . . . Ἔτι δὲ κἂν ταῖς γυμνοπαιδίαις δειναὶ καρτερήσεις γίγνονται παρ' ἡμῖν».

Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ πολλαχῇ ἀπειρόκαλον τῆς περὶ τὸν λόγον αὐτὸν πραγματείας τοῦ τῶν Νόμων ἡμῖν συγγραφέως ἥκιστα Πλάτωνα αὐτὸν ὄντα μηνύει· πῶς γὰρ ἂν Πλάτων ἐνταῦθά που ἀνάσχοιτο λέγων

(1) Plato's Gesetze S. 142-144.

ἔτι τοίνυν καὶ τὸ τέταρτον ἔγωγε πειρῴμην ἂν λέγειν καὶ τὰ τούτων ἐχόμενα· ἔτι δὲ κρυπτεία τις ὀνομάζεται καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἔτι δὲ κἂν ταῖς γυμνοπαιδίαις δειναὶ καρτερήσεις παρ' ἡμῖν γίγνονται; Πάντες δὲ ἴσμεν ὅσα Πλάτων μηχανᾶσθαι φιλεῖ ὅπως ἂν τὸν λόγον ποικίλον καὶ χαρίεντα καὶ κομψὸν ἀπεργάζηται.

(633 [6]).

Τὸ δ' ὄνομα κρυπτείαν τῶν Ἀττικῶν μόνος ὁ συγγραφεὺς ἡμῖν οὗτος φαίνεται εἰπὼν ἐνταῦθά τε καί που προϊὼν (760), τῶν ὑστέρων οἰκεῖον εἶναι δοκοῦν· θαμὰ γοῦν Πλούταρχος ἔοικε κεχρῆσθαι· ἴδοις γὰρ ἂν αὐτὸ ἐν Λυκούργου τε (28) καὶ Κλεομένους βίῳ (28). Τοῦ δ' ἔργου αὐτοῦ τούτου ἢ καὶ τοιούτου τινὸς Θουκυδίδης τέ που (4, 80) καὶ Ἰσοκράτης ἐν Παναθηναϊκῷ (181) μνησθέντες, οὐδὲν αὐτὸ ὄνομα ὠνόμασαν.

(633 [6]).

Οὐδὲν δ' οἶμαι περὶ σμικρὰ σπουδάζοντος εἶναι καὶ τόδε τῶν Νόμων τούτων κατειπεῖν καὶ οὐκ ἀνέλεγκτον ἐᾶσαι· ὁ γὰρ πολύπονος τοῦ ποιητικοῦ λόγου ὄνομα τυγχάνει ὤν, πολλάκις τραγῳδοποιοῖς καὶ Πινδάρῳ εἰρημένον, Αἰσχύλῳ μὲν ἐν Ἱκέτεσι καὶ Πέρσαις, Σοφοκλεῖ δὲ ἐν Φιλοκτήτῃ καὶ Ἠλέκτρᾳ, Εὐριπίδῃ δ' ἐν Φοινίσσαις καὶ ἄλλοθι, τοῦ δὲ καταλογάδην παντὸς Ἀττικοῦ λόγου κύριον ἀντὶ τούτου ὂν ὁ ἐπίπονος ὄνομα εὑρίσκεται ἢ ἐπιπονώτατος· χαίρει γοῦν Θουκυδίδης τε πολλὰ χρώμενος (1, 70. 2, 39. 8, 11) καὶ Ξενοφῶν καὶ Πλάτων (ἐν Ἀναβάσει 1, 3, 19, ἐν Κύρου Παιδείᾳ 8, 1, 29. 2, 31. Ἐν Πολιτείᾳ 329 [δ], ἐν Φαίδρῳ 229 [δ]). Πολύπονον δὲ τῶν Ἀττικιζόντων συγγραφέων Πλούταρχος ἐν Τιμολέοντί που εἶπε (35). Καὶ τῇ πολυπονίᾳ δ' ἐν Ἀντερασταῖς ἂν Πλάτωνος ἐντύχοις, οἷς γε οὐδὲν προσήκειν Πλάτωνος πρὸς πάντων δὴ ὁμολογεῖται. Καὶ μὴν καὶ πρὸς τὰς καρτερήσεις τὸ πολύπονος ἀτόπως ἔχει λεγόμενον· τίνα γὰρ ἂν τρόπον ὁ πολύπονος τὸν πολὺ

ἀσκητικὸν σημαίνοι, ἵνα πρὸς τὸ καρτερήσεις ἐμμελῶς φθέγγοιτο; Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, οὐδέ γε Πλάτων μὰ Δία.

(633 γ).

«Χειμώνων τε ἀνυποδησίαι καὶ ἀστρωσίαι καὶ ἄνευ θεραπόντων αὐτοῖς ἑαυτῶν διακονήσεις, νύκτωρ τε πλανωμένων διὰ πάσης τῆς χώρας καὶ μεθ' ἡμέραν».

Τὴν διακόνησιν οὐ μόνον Πλάτων, ἀλλὰ καὶ ἅπας ὁ Ἑλληνικὸς πλὴν τῶν Νόμων λόγος οὐκ εἰδὼς φαίνεται· διακονίᾳ δὲ δοκίμῳ ὀνόματι πολλαχοῦ τούτου μεταθέοντες ἂν περιτύχοιμεν, οἷον ἐν Πλάτωνος Πολιτείᾳ (371 γ, 439 δ) καὶ Αἰσχίνου ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος (55, 33) καὶ Δημοσθένους ἐν τῷ περὶ Στεφάνου (296) καὶ τῆς Θουκυδίδου συγγραφῆς ἐν τῷ πρώτῳ (133) καὶ Ξενοφῶντος ἐν τῷ Οἰκονομικῷ (7, 41).

(635 γ).

«Ἔτι δὲ καὶ κρυπτεία τις ὀνομάζεται θαυμαστῶς πολύπονος πρὸς τὰς καρτερήσεις χειμώνων τε ἀνυποδησίαι καὶ ἀστρωσίαι».

Τί ἄν τις τὴν ῥῆσιν χειμώνων ἀνυποδησίαι καὶ ἀστρωσίαι διανοηθείη; Μῶν κατὰ τρόπον ἔχειν τὸν προσήκοντα, ὥσπερ Σταλλβαύμῳ δοκεῖ τὸ χειμώνων ἀντὶ τοῦ ἐν χειμῶνι λέγεσθαι νομίζοντι; Ἀλλ' ἐὰν τὰς μετ' ὀνομάτων τοιαύτας γενικὰς ἐπισκεψώμεθα, οὐδεμίαν ὁμοίως ταύτῃ ἔχουσαν εὑρήσομεν, χρόνον σημαίνουσαν· τὸ μὲν γὰρ ἐν τῷ Πλάτωνος Συμποσίῳ (229 α) τὰς τῶν χειμώνων καρτερήσεις λέγεται δήπου, ὥσπερ ἂν καὶ καρτερεῖν χειμῶνα λέγοιτο. Ἀηθέστερον δὲ καὶ τολμηρότερον γενικὴ τοιαύτη ὀνόμασι συνημμένη μάλιστα εὑρίσκεται παρὰ δραματικοῖς τε καὶ Θουκυδίδῃ καὶ τοῖς μιμησαμένοις αὐτὸν ῥήτορσιν, ἧττων δὲ παρὰ Πλάτωνι· εὕρηται μὲν γὰρ ἐν τῇ Θουκυδίδου συγγραφῇ Ἰταλίας καὶ Σικελίας παράπλους τὸν εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν παράπλουν λέγειν βουλόμενον (1, 36),

εὕρηται δὲ τῇ τῶν Πλαταιῶν ἐπιστρατείᾳ τὸ Πλαταιαῖς ἐπιστρατεῦσαι δηλοῦν (2,79) καὶ μετὰ τὴν τῆς Αἰτωλίας συμφορὰν ἀντὶ τοῦ μετὰ τὴν ἐν Αἰτωλίᾳ συμφορὰν εἰρημένον (3, 114) καὶ Σοφοκλέους ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ (45) οὐχ ἕδρας γῆς τῆσδ' ἂν ἐξέλθοιμι, ὅπερ μᾶλλον ἂν τῆς ἐν τῇδε γῇ ἕδρας λέγοιτο, καὶ ἀγγελία τῆς Χίου παρὰ Θουκυδίδῃ (8, 15) ἴσα τῷ περὶ Χίου δυνάμενον, καὶ μῦθος φίλων παρὰ Σοφοκλεῖ ('Αντ. 11), ὥσπερ ἂν εἰ μῦθος περὶ φίλων λέγοιτο, καὶ τὸ Μεγαρέων ψήφισμα παρὰ Θουκυδίδῃ (1,149) καὶ τὰ 'Αμφισσέων δόγματα παρὰ Δημοσθένει (18,14) καὶ τῶν μὴ γενομένων πίστιν παρ' Ἰσαίῳ (8,19) καὶ τοὺς τοῦ πράγματος λόγους παρ' Αἰσχίνῃ (3, 206). Πλάτωνος δ' ἥκιστα οἰκεῖα τὰ τοιαῦτα εἶναι δοκεῖ, ὥστε μάλιστ' εἰκότ' ἂν λέγοιμεν μιμητοῦ τινος τοῦ 'Αττικοῦ λόγου καὶ τόδε φάσκοντες εἶναι πρὸς οἷς ἄλλοις τοιούτοις πολλοῖς ἐπεδείξαμεν. Οὐ παρὰ λόγον δὲ Ζελλῆρος μὲν ἀτοπίαν ἐπικαλεῖ τῇ ῥήσει (περὶ Πλατ. 93), ἀσθενῆ ἢ ἀδόκιμα Σταλλβαύμου ἀντιλέγοντος, πλημμέλειαν δ' Ἄστος ἀπογραφικήν, ἣν ἐπανορθούμενος διὰ χειμώνων ἀντὶ χειμώνων γραφῆναι κελεύει οὐκ ἀναγκαῖα οὐδὲ πιθανὰ ἔμοιγε κελεύων.

(633 γ).

«Ἔτι δὲ κἂν ταῖς γυμνοπαιδίαις δειναὶ καρτερήσεις παρ' ἡμῖν γίγνονται».

Τὴν γυμνοπαιδίαν τοὔνομα μόνον ὁ περὶ τοὺς Νόμους τὴν σπουδὴν ποιησάμενος ἐνταῦθα εἰπὼν ἔτυχεν, οὐδαμοῦ δὲ Πλάτων μνησθεὶς αὐτῆς δῆλός ἐστι.

(633 γ).

«Δειναὶ καρτερήσεις παρ' ἡμῖν (τοῖς Λακεδαιμονίοις) γίγνονται τῇ τοῦ πνίγους ῥώμῃ διαμαχομένων».

Τὸ ῥώμῃ πνίγους τολμηρότερον καὶ οὐ κατὰ Πλάτωνα δοκεῖ μετενηνέχθαι. Τοιαῦτα δ' ἔοικεν εἶναι καὶ τὰ τῶν Νόμων μόνον οἰκεῖα,

τραγικώτερα δ' ὅμως ἀπιστίας τε ῥώμη (839 δ) καὶ ῥώμη ἡδονῶν (841 α), καθ' ἅπερ γε καὶ ῥώμη δορὸς καὶ πνευμάτων ῥώμη Εὐριπίδῃ που εἰρῆσθαι συνέβη (Ἱκετ. 26. Ἡρακλ. 22). Οὔκουν ἀπεικότως ἀδόκιμον εἶναι τὴν ῥῆσιν Ζελλῆρος τοπάζει, ἄπιστα Σταλλβαύμου γνώμην ἐμὴν ἀντιλέγοντος, τὸν Λακωνικὸν Μεγίλλου λόγον περὶ τούτου αἰτιωμένου.

(633 δ).

Ἀθ. «Τὴν ἀνδρείαν δὲ φέρε τί θῶμεν; πότερον ἁπλῶς οὕτως εἶναι πρὸς φόβους καὶ λύπας διαμάχην μόνον ἢ πρὸς πόθους τε καὶ ἡδονὰς καὶ τινας δεινὰς θωπείας κολακικάς;»

Καὶ διαμάχῃ δ' ὀνόματι ἄνδρες Ἀττικίζοντες μόνον χρησάμενοι φαίνονται, Πλούταρχός τε (Ἠθικ. 74) καὶ Ἰώσηπος (Β. j 6, 2, 8) καὶ ἄλλοι, οἷς ἂν καὶ τὸν συγγραφέα τῶν Νόμων προσθεῖμεν, ἐνταῦθά τε καί που προϊόντι (814 α) διαμάχην εἴποντα.

(634 α).

Ἀθ. «Ὁ Διὸς οὖν δὴ καὶ ὁ Πυθικὸς νομοθέτης οὐ δήπου χωλὴν τὴν ἀνδρείαν νενομοθετήκατον, πρὸς τὰ ἀριστερὰ μόνον δυναμένην ἀντιβαίνειν πρὸς τὰ δεξιὰ δὲ καὶ κομψὰ καὶ θωπευτικὰ ἀδυνατοῦσαν».

Τῷ ἀντιβαίνειν πρός τινα μόνον ἐνταῦθα Πλάτωνος ἂν περιτύχοις, εἰ δὴ Πλάτωνός εἰσιν οἱ Νόμοι, παρ' Ἀττικίζουσι δ' ἀνδράσι πολλάκις, οἷον παρὰ Πλουτάρχῳ (Λυκ. 5) καὶ Πολυβίῳ (2, 50, 12. 28, 5, 8). Ἀντιβαίνειν δέ τινι ἢ ἁπλῶς ἀντιβαίνειν Ἀττικοὶ μὲν ποιηταὶ θαμὰ λέγοντες εὑρίσκονται, Εὐριπίδης μὲν ἐν Βάκχαις (1126) καὶ ἐν τῇ ἐν Ταύροις Ἰφιγενείᾳ (1016), Ἀριστοφάνης δ' ἐν Βατράχοις (202), Αἰσχύλος δ' ἐν Προμηθεῖ (234), Σοφοκλῆς δ' ἐν Ἠλέκτρᾳ (575). Πλάτων δ' ἀντὶ τούτου μυριάκις μὲν ἐναντιοῦσθαι εἶπεν, πολλάκις δ' ἀντιτάττεσθαι, ὧν οὐκ ἂν δήπου ἀπείχετο εἴπερ οὗτος ἦν ὁ περὶ τοὺς Νόμους τὴν διατριβὴν ποιησάμενος.

(634 α).

«Οὐ δήπου χωλὴν τὴν ἀνδρείαν νενομοθετήκατον πρὸς τὰ ἀριστερὰ μόνον δυναμένην ἀντιβαίνειν, πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κομψὰ καὶ θωπευτικὰ ἀδυνατοῦσαν, ἢ πρὸς ἀμφότερα;»

Ἐνταῦθα ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ αἱ λῦπαι καὶ αἱ ἡδοναὶ λέγονται· ἄηθες δ' ἐστι καὶ καινὸν παρὰ Πλάτωνι δύο τἀναντία ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ καλεῖσθαι ἀντὶ τοῦ θάτερα, οἰκειοτάτου αὐτῷ ὄντος, οἷον ἐν τῷ Συμποσίῳ (186 δ) ἀντὶ τοῦ ἑτέρου ἔρωτος τὸν ἕτερον κτήσασθαι καὶ αὐτόθι (180 ε) ἀναγκαῖον καὶ ἔρωτα τὸν μὴ τῇ ἑτέρᾳ (Ἀφροδίτῃ) συνεργὸν πάνδημον καλεῖσθαι, καὶ ἐν τῇ Πολιτείᾳ (555 δ) ἀνάγκη ἢ τοῦ ἑτέρου ἀμελεῖν ἢ τοῦ ἑτέρου, καὶ ἐν τῷ Σοφιστῇ (226 α) οὐ τῇ ἑτέρᾳ (χειρὶ) ληπτέον, καὶ ἐν τῷ Πολιτικῷ (264) τὸ μὲν ἕτερον ὑγροτροφικὸν ὀνομάζοντες, τὸ δὲ ἕτερον ξηροτροφικόν, ἔτι δὲ ἐν Πρωτ. (329 δ) καὶ ἐν Γοργ. (475 α) καὶ ἐν Φαίδ. (68 γ) καὶ ἐν Πολ. (379 δ). Μᾶλλον δ' ἂν οὕτος εἶπε πρὸς θάτερα μόνον δυναμένην ἀντιβαίνειν, πρὸς θάτερα τὰ κομψὰ καὶ θωπευτικὰ ἀδυνατοῦσαν ἢ πρὸς ἀμφότερα;

(634 γ).

«Ἂν ἄρα τις ἡμῶν περὶ τῶν ἑκάστων οἴκοι νόμων ψέξῃ τι βουλόμενος ἰδεῖν τό τε ἀληθὲς ἅμα καὶ τὸ βέλτιστον, μὴ χαλεπῶς, ἀλλὰ πράως ἀποδεχώμεθα ἀλλήλων».

Τὸ ἑκάστων περὶ τριῶν καθ' ἕνα λαμβανομένων λεγόμενον, τοῦ Ἀθηναίου τε καὶ τοῦ Κλεινίου καὶ τοῦ Μεγίλλου, οὐ κατὰ χρῆσιν τὴν εἰωθεῖσαν κεῖσθαι ἡμῖν γε δοκεῖ ἀντὶ τοῦ ἑκάστου τιθέμενον, παρὰ δέ που τὴν ὁμολογουμένην τοῦ Πλατωνείου λόγου ἀκρίβειαν, οἷα ἡμῖν ἐν τοῖσδε μάλιστα πάρεστιν, ἐν τῷ τοῦ Πολιτικοῦ (271 δ) «τὰ ζῷα κατὰ γένη καὶ ἀγέλας οἷον νομεῖς θεῖοι διειλήφασι δαίμονες, αὐτάρκεις εἰς πάντα ἕκαστος ἑκάστοις ὤν», ἔνθα ἕκαστος μὲν λέγεται δαίμων, γένη δὲ ἕκαστα, καὶ ἐν τῷ αὐτόθι που

(23 γ) «ἂν σῴζωσιν οἱ θεραπεύοντες ἕκαστοι τὰ θεραπευόμενα, ταύτῃ θήσομεν τοῦτον ὀρθὸν ὅρον εἶναι μόνον ἰατρικῆς καὶ ἄλλης ἡστινοσοῦν ἀρχῆς»· τὸ γὰρ ἕκαστοι εἰς γένη ἀρχόντων ἢ ἐπιστατῶν θεραπευόντων βλέπει δῆλον ὅτι. Οὐκ ἄλλως δ' ἔχει καὶ τὸ τῇδέ που (306 δ) «ἢ καὶ μνήμην ἴσχεις ὅντινα τρόπον δρῶσιν αὐτὸ ἐν ἑκάστοις τούτων;» ὅ ἐστιν ἐπαινοῦσιν ὀξύτητα καὶ τάχος εἴτε κατὰ σώματα εἴτε ἐν ψυχαῖς εἴτε κατὰ φωνῆς φοράν; καὶ τὸ ἐν τῇ Πολιτείᾳ (502 δ) «τίνα τρόπον ἡμῖν καὶ ἐκ τίνων μαθημάτων τε καὶ ἐπιτηδευμάτων οἱ σωτῆρες ἐνέσονται τῆς πολιτείας καὶ κατὰ ποίας ἡλικίας ἕκαστοι ἑκάστων ἁπτόμενοι;» καὶ τὸ ἐν Πρωταγόρᾳ (315 δ) «Περὶ αὐτὸν (τὸν Ἱππίαν) ἐκάθηντο ἐπὶ βάθρων Ἐρυξίμαχός τε καὶ Ἀκουμενὸς καὶ Φαῖδρος ὁ Μυριννούσιος καὶ Ἄνδρων ὁ Ἀνδρωτίωνος καὶ τῶν ξένων πολῖταί τε αὐτοῦ καὶ ἄλλοι τινές· ... ἐφαίνοντο δὲ περὶ φύσεως καὶ μετεώρων διερωτᾶν τὸν Ἱππίαν, ὁ δὲ ἑκάστοις αὐτῶν διέκρινε καὶ διεξῄει τὰ ἐρωτώμενα», κατὰ πλῆθος διττὸν τῶν ἀκροωμένων λογιζομένων τὸ τῶν ἀστῶν καὶ τὸ τῶν ξένων, καὶ τὸ ἐν Θεαιτήτῳ (175 β) «ἐν ἅπασι δὲ τούτοις (τοῖς περὶ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου) ὁ τοιοῦτος (ὁ φιλοσοφικὸς ἀνὴρ) ὑπὸ τῶν πολλῶν καταγελᾶται, τὰ μὲν ὑπερηφάνως ἔχων, ὡς δοκεῖ, τά δ' ἐν ποσὶν ἀγνοῶν τε καὶ ἐν ἑκάστοις ἀπορῶν».

(635 α).

Ἀθ. «Οὐκοῦν ἡμῖν τὰ νῦν ἐρημία νέων, αὐτοὶ δ' ἕνεκα γήρως ἀφείμεθ' ὑπὸ τοῦ νομοθέτου διαλεγόμενοι περὶ αὐτῶν τούτων μόνοι πρὸς μόνους μηδὲν ἂν πλημμελεῖν; Κλ. Ἔστι ταῦτα οὕτως, **εἰς ἃ** μηδὲν ἀνῆς ἐπιτιμῶν τοῖς νόμοις».

Πᾶς ἂν ὀξύ τι ὁρῶν τὸ εἰς ἃ τοῦτο ἂν ψέξειε τὸ δι' ἃ βουλόμενον λέγειν· ἐν παντὶ γὰρ τῷ Ἀττικῷ λόγῳ ἔν γε τοῖς τοιούτοις ταὐτά που τῷ πρὸς ἃ εὑρίσκεται δυνάμενον, τὸ οὗ ἕνεκα δηλοῦν, ἢ ἐγγύς που τοῦ ἃ ἰόν, ὅταν πρὸς τὸ κατά τι λεγόμενον τείνῃ.

(635γ).

«Εἰ ἄπειροι τῶν μεγίστων ἡδονῶν οἱ πολῖται γενήσονται καὶ ἀμελέτητοι γιγνόμενοι ἐν ταῖς ἡδοναῖς καρτερεῖν καὶ μηδὲν τῶν αἰσχρῶν ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν, ἕνεκα τῆς γλυκυθυμίας τῆς πρὸς τὰς ἡδονὰς ταὐτὸν πείσονται τοῖς ἡττωμένοις τῶν φόβων».

Τὸ δὴ μετὰ τοῦτο σκεπτέον ἡμῖν εἶναι δοκεῖ τὴν τῇδέ που γλυκυθυμίαν, ὅπῃ ποτὲ χρείας παρὰ Πλάτωνι καὶ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ παντὶ ἔχει λόγῳ· ὃ μὲν γὰρ ἐνταῦθα ἡ γλυκυθυμία ἡ πρὸς τὰς ἡδονὰς βούλεται φράζειν, τὸ χαίροντα αἱρεῖσθαί τι, παρὰ Πλουτάρχῳ μόνον ἐν Ἠθικοῖς ἅπαξ (476δ) ζητῶν ἂν λάβοις εἰρημένον, ἡ πρὸς τὸ ἥδιστον ἀναχωροῦσα γλυκυθυμία τῆς ψυχῆς. Ἀλλ' οὐδὲ τὴν θυμηδίαν δηλοῦντι τῷ ὀνόματι οὐδαμοῦ ἂν περιτύχοις ἄλλοθι ἢ παρ' Ἀττικίζουσι, Πλουτάρχῳ τε ἐν Ἠθικοῖς πολλάκις (970β, 982α, 1104γ) καὶ παρὰ Συνεσίῳ (Ἐπ. 57, 79). Γλυκύθυμον δὲ Ἀριστοφάνης τὸν ἔρωτα μὲν ἐν Λυσιστράτῃ εἶπε (550), ἐν Νεφέλαις δὲ τὸν ὕπνον, τὸν ἡδονὴν ἢ εὐφροσύνην ἐμποιοῦντα λέγων. Ὅμηρος δ' ἐν Ἰλιάδι που ((Υ, 476) ἀνδρὶ τὸ ὄνομ' ἀπονείμας τὸν ἤπιον ἐν νῷ ἔχων φαίνεται. Πανταχῇ οὖν ἡ γλυκυθυμία, ὥς γ' ἐνταῦθα λέγεται, θεωρουμένη ἀλλοτρία τοῦ Ἀττικοῦ λόγου οὖσα ἁλίσκεται.

(635δ).

«Δουλεύσουσι τρόπον ἕτερον καὶ ἔτ' αἰσχίω τοῖς γε δυναμένοις καρτερεῖν ἐν ταῖς ἡδοναῖς καὶ τοῖς κεκτημένοις τὰ περὶ τὰς ἡδονάς, ἀνθρώποις ἐνίοτε παντάπασι κακοῖς, καὶ τὴν ψυχὴν τῇ μὲν δούλην, τῇ δὲ ἐλευθέραν ἕξουσι».

Τί ἂν εἴποι τις τὴν ῥῆσιν τοῖς κεκτημένοις τὰ περὶ τὰς ἡδονάς; Πλατώνειον; Οὐ μὰ Δι', οὐ δῆτα· ὃ γὰρ ὁ λόγος ἐνταῦθα βούλεται λέγειν, εἰ μέλλοι τι τῆς σαφηνείας τῆς Πλάτωνος μετέχειν, τοῖς πρὸς

τὰς ἡδονὰς παρεσκευασμένοις δήπου ἂν λέγοιτο· τί γὰρ ἂν ἄλλο μᾶλλον τοῖς λεγομένοις ἁρμοττόμενον ὁ ταῦτα συγγράψας φθέγγοιτο; Ἐγὼ μὲν οὐχ ὁρῶ. Εἰ δὲ Σταλλβαῦμος οἴεταί τι εἰδέναι σαφῶς, τοὺς σωφρόνως τῶν ἡδονῶν ἀπολαύοντας λέγων, ἀνάξια μὲν πάσχει τῶν κειμένων ἀπρὶξ ἀεὶ ἀντέχεσθαι σπουδάζων, ἀτιμάζων δὲ λέληθε Πλάτωνα οὕτως ἄτοπα αὐτῷ ἐπιχειρῶν ἀπονέμειν.

(635 δ).

«Εἰ ἄπειροι τῶν μεγίστων ἡδονῶν οἱ πολῖται γενήσονται καὶ ἀμελέτητοι γιγνόμενοι ἐν ταῖς ἡδοναῖς καρτερεῖν.... ταὐτὸν πείσονται τοῖς ἡττωμένοις τῶν φόβων δουλεύσουσι τρόπον ἕτερον καὶ ἔτ' αἰσχίω τοῖς γε δυναμένοις καρτερεῖν».

Δίκην ἔχει Ζελλῆρος περὶ τὴν τοῦ *γὲ* ἐνταῦθα χρῆσιν ἀπορούμενος· τί γὰρ καὶ βουλόμενος ὁ συγγραφεὺς τῇδε τὸ *γὲ* ἐμβαλὼν ἔχει; τίσι γὰρ ἂν ἄλλοις πλὴν τῶν καρτερεῖν δυναμένων οἱ τῶν μεγίστων ἡδονῶν ἄπειροι δουλεύσειαν; Ἐπεὶ τοιοῦτόν τι καὶ οὐδὲν ἄλλο τὸ *γὲ* ἐνταῦθα ἔοικε φράζειν, εἰ μέλλει ὀρθῶς καὶ κατὰ τρόπον κεῖσθαι τὸν πρέποντα. Ἀτοπίαν δὲ τοιαύτην οὐδεὶς ἂν Πλάτωνος κατείποι, οἷς δὲ Σταλλβαῦμος χρῆται παραδείγμασιν, ἵνα τὸν συγγράψαντα ὀρθῶς τὸ *γὲ* εἰπόντα δείξῃ, οὐδὲν ἂν σκοποῦντες τοιοῦτον εὕροιμεν ἄλογον περὶ αὐτά.

(635 δ).

Τὸ δὲ «καρτερεῖν ἐν ταῖς ἡδοναῖς» πᾶς ἂν ἴδοι θαυμαστότερον ὂν ἀντὶ τοῦ εἰθισμένου πρὸς ἡδονὰς καρτερεῖν λεγόμενον, οἷον τὸ ἐν Πολιτείᾳ πρὸς ἡδονὰς καὶ λύπας καρτερεῖν (558 β) καὶ τὸ ἐν Ξενοφῶντος Κύρου Παιδείᾳ πρὸς λιμὸν καὶ ῥῖγος καρτερεῖν (3, 3, 11). Οὐχ ὅμοιον δὲ δήπου οὐδὲ ταὐτὸν δύναται τὸ Εὐριπίδου μάχῃ καρτερεῖν (Ἡρακλ. 837), οὐδὲ τὸ ἐν Λάχητι ἐν τῷ πολέμῳ καρτερεῖν (193 α) ἢ ἐπὶ τῇ ζητήσει καρτερεῖν (194 α), οὐδὲ τὸ Ἰσοκράτους ἐπὶ τοῖς παροῦσι (125 δ). Πάντα γὰρ δὴ ταῦτα τὸ ἐν ᾧ τις καρτερεῖ βούλεται λέγειν, ἀλλ' οὐ τὸ πρὸς ἅ, ὅπερ δὴ τὸ ἐνταῦθ' ἐν ἡδοναῖς καρτερεῖν ἀνάγκη σημαίνειν.

(636 ^6^).

Ἀθ. «Ἐπεὶ καὶ τὰ γυμνάσια ταῦτα καὶ τὰ ξυσσίτια πολλὰ μὲν ἄλλα νῦν ὠφελεῖ τὰς πόλεις, πρὸς δὲ τὰς στάσεις χαλεπά· δηλοῦσι δὲ Μιλησίων καὶ Βοιωτῶν καὶ Θουρίων παῖδες. Καὶ δὴ καὶ παλαιὸν νόμιμον δοκεῖ τοῦτο τὸ ἐπιτήδευμα κατὰ φύσιν τὰς περὶ τὰ ἀφροδίσια ἡδονάς, οὐ μόνον ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ θηρίων διεφθαρκέναι. Καὶ τούτων τὰς ὑμετέρας πόλεις πρώτας ἂν τις αἰτιῷτο καὶ ὅσαι τῶν ἄλλων μάλιστα ἅπτονται τῶν γυμνασίων».

Ὁ ἐνταῦθα σφοδρῶς τοῖς σισσιτίοις τε καὶ γυμνασίοις ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς ἐπιτιμᾷ, ὡς χαλεπὰ μὲν πρὸς τὰς στάσεις, τῶν δ' οὐ κατὰ φύσιν ἐρώτων αἰτιώτατα πῶς οὐκ ἄτοπον καὶ παρὰ πάντα λόγον, εἴ τις Πλάτωνα δέξαιτο ταῦθ' οὕτω ψέξαι, ὅς γε δὴ οὐδὲν ἐν Πολιτείᾳ ἐπαινῶν καὶ θαυμάζων αὐτὰ διαλείπει; Πῶς δ' ἂν οὕτως ἐναντιώτατος αὐτὸς αὐτῷ γένοιτο, καὶ οὐ περὶ σμικρὰ ἀλλὰ περὶ τὰ μέγιστα τοῦ καλλίστου τῶν αὐτοῦ ἔργων; Οὐδαμοῦ δὲ τὸν τῶν παιδικῶν ἔρωτα οὕτως ἅπαντα ψέγων οὐδ' ἀποδοκιμάζων φαίνεται, ἀλλὰ τὸν μανικὸν μόνον καὶ τὸν ὕβρει καὶ ἀκολασίᾳ συνόντα. Τὰ δ' ἐνταῦθα λεγόμενα πᾶσι τοῖς ἀλλαχοῦ περὶ αὐτοῦ λεγομένοις διαφωνοῦντα εὑρίσκεται, τοῖς ἐν Πολιτείᾳ δὲ μάλιστα (403 ^α^, ^6^) καὶ Συμποσίῳ.

(636 ^δ^).

«Νόμων δὲ πέρι διασκοπουμένων ἀνθρώπων ὀλίγου πᾶσά ἐστιν ἡ σκέψις περί τε τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς λύπας ἔν τε πόλεσι καὶ ἐν ἰδίοις ἤθεσι· δύο γὰρ αὗται πηγαὶ μεθεῖνται φύσει ῥεῖν, ὧν ὁ μὲν ἀρυτόμενος ὅθεν τε δεῖ καὶ ὁπότε καὶ ὁπόσον εὐδαιμονεῖ, ὁ δ' ἀνεπιστημόνως τἀναντία ἂν ἐκείνῳ ζῴη».

Ἐν τῷ πόλεσί τε καὶ ἰδίοις ἤθεσι τῶν ἠθέων διατριβὴν συνήθη ἢ οἶκον δηλούντων, πᾶς ἂν θαυμάσειεν ὅπως Ἰωνικὸν μάλιστα

καὶ ποιητικὸν ἐν τοιαύτῃ δυνάμει τὸ ὄνομα ὂν τοῦτο ἐνταῦθα μόνον καί που προϊὼν (865 ε) Πλάτων εἰρηκὼς τυγχάνει· εὕροις μὲν γὰρ ἂν αὐτὸ θηρῶν παρ' Ὁμήρῳ τε (Ζ 511, ξ 411) καὶ Ἡσιόδῳ (Ἐργ. 220), εὕροις δὲ παρ' Ἡροδότῳ πλειστάκις (1, 15. 157. 4, 80. 2, 112) καὶ παρὰ Πινδάρῳ δὲ καὶ τραγικοῖς οὐχ ἅπαξ λεγόμενον. Εἰ δέ τις δύσκολος ὢν μὴ ἐθέλοι πείθεσθαι ἄλλως ἔχειν τὸ ἐν Τιμαίῳ (42 ε) ἔμενεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἤθει, ἄλλως τε καὶ τοῦ μὲν ἑνικοῦ τοῦ ἤθει ἀριθμοῦ συμπείθοντος, τοῦ δὲ κατὰ τρόπον ἀναγκάζοντος, ἀλλ' οὖν οὐδέν γ' ἂν ἔχοι ἀντειπεῖν, ἐάν τις μηδὲν ἄτοπον τοῦτο ποιῆσαι Πλάτωνα φῇ, ἐν τοιαύτῃ δυνάμει τὸ ἤθει εἰπεῖν· ποιητικός γαρ ἐν Τιμαίῳ καὶ ἔνθεος πρὸς τὰ λεγόμενα καὶ τὸ πρᾶγμα ὤν, καὶ λόγου, ὡς εἰκός, ποιητικοῦ καὶ ὀνομάτων ἥψατο τοιούτων.

(636 ε).

Ἀκούων δέ τις τὰ Μεγίλλου «λέγεται μὲν ταῦτα, ὦ ξένε, καλῶς, ἀλλ' ἀφασία γ' ἡμᾶς λαμβάνει τί ποτε χρὴ λέγειν πρὸς ταῦτα» ἀκούων τις, λέγω, ταῦτα ἀποροῖ ἂν πάνυ σφόδρα, ὅπως οὗτος οἶδεν ὅτι καὶ Κλεινίαν ἅμ' αὐτῷ ἀφασία εἰληφυῖα τυγχάνει. Οὐδεὶς δ' ἄν, οἶμαι, πιστεύσειεν οὕτω παρὰ τὸ εἰκὸς ταῦτα Πλάτωνι εἰρῆσθαι.

(639 α).

Ἀθ. «Σκεψώμεθα δέ πῃ τῇδε».

Τὸ πῂ τῇδε οὕτω τάξεως καὶ κόσμου ἔχον οὐδαμοῦ ἰχνεύων Πλάτωνος ἂν εὕροις, ἀλλὰ τῇδέ πῃ τεταγμένῳ πανταχοῦ τούτῳ δῆλός ἐστι κεχρημένος.

(639 β).

Ἀθ. «Τί δ' ἄρχων στρατοπέδων; ἆρ' ἐὰν τὴν πολεμικὴν ἔχῃ ἐπιστήμην, ἱκανὸς ἄρχειν, κἂν δειλὸς ὢν ἐν τοῖς δεινοῖς ὑπὸ μέθης τοῦ φόβου ναυτιᾷ;»

Ἐν τῷ ὑπὸ μέθης τοῦ φόβου θαῦμ' ἔχει πάντα, ὅτι ἡ μέθη οὕτω τολμηρῶς καὶ μόνον ἐνταῦθα μετωνόμασται, ἀντὶ τῆς ταραχῆς ἢ θορύβου ἢ ἰλίγγου λεχθεῖσα· Πλάτων δὲ δοκεῖ οὐκ ἂν οὕτω τραγικῶς ἐθελῆσαι φθέγξασθαι. Οὐδένα δὲ πρὸς τοῦτο λόγον ἔχει ὅτι περὶ μέθης ἄρτι ὁ λόγος ἐγεγένητο, ὥσπερ Σταλλβαύμῳ δοκεῖ.

(639 γ).

Ἀθ. «Τί δ' ἐπαινέτην ἢ ψέκτην κοινωνίας ἡστινοσοῦν, ᾗ πέφυκεν ἄρχων εἶναι, ὁ δὲ μὴ ἑορακὼς εἴη ποτ' ὀρθῶς αὐτὴν αὑτῇ κοινωνοῦσαν μετ' ἄρχοντος· οἰώμεθα δή ποτε τοὺς τοιούτους θεωροὺς τῶν τοιούτων κοινωνιῶν χρηστόν τι ψέξειν ἢ ἐπαινέσεσθαι;»

Ἄτοπον καὶ ἄκυρον ἔοικεν εἶναι τὸ χρηστόν τι, ἀνθ' οὗ ὑγιές τι ἢ ὀρθὸν Πλάτωνι ἂν λέγοιτο· θαυμαστότερα δὲ Σταλλβαῦμος λέγειν δοκεῖ κατὰ βραχυλογίαν ταῦτ' εἰρῆσθαι οἰόμενος, ἧς ἄνευ ἀνενδεῶς ἂν εἶχε χρηστόν τι λέγοντας ψέξειν ἢ ἐπαινέσεσθαι λεγόμενον.

(639 δ).

Ἀθ. «Ἐγὼ δὲ ἐντετύχηκά τε πολλαῖς (συμποτικαῖς κοινωνίαις) καὶ πολλαχοῦ, καὶ προσέτι πάσας ὡς ἔπος εἰπεῖν διηρώτηκα καὶ σχεδὸν ὅλην οὐδεμίαν ὀρθῶς γιγνομένην ἑόρακα».

Τὸ πάσας ὡς ἔπος εἰπεῖν διηρώτηκα οὐ Πλάτωνος λόγος ὢν φαίνεται· οὐ γὰρ οὖν εἰκὸς οὕτως ἀλόγιστα φθέγξασθαι, πάντα διηρωτηκέναι τὰ συμπόσια, οὐ δυνατὰ οὐδὲ πιστὰ οὐδενὶ λέγοντα.

(640 ϐ).

Ἀθ. «Νῦν δέ γε οὐ στρατοπέδου πέρι λέγομεν ἄρξοντος ἐν ἀνδρῶν ὁμιλίαις ἐχθρῶν ἐχθροῖς μετὰ πολέμου, φίλων δ' ἐν εἰρήνῃ πρὸς φίλους κοινωνησόντων φιλοφροσύνης».

Ἐν τῷ στρατοπέδου πέρι λέγομεν ἄρξοντος ἢ περὶ οὕτω τοῦ ἄρξοντος, τῆς οἰκείας γενικῆς, ἀφεστηκυῖα, τοῦ λέγομεν ἐμβεβλημένου, φίλη τοῖς Νόμοις ἐστὶ ῥῆσις, συχνὰς ὁμοίας ἐξ αὐτῶν Ἄστου συνειλοχότος (676 γ, 697 γ, 834 δ), οὐδαμοῦ δ' ἄλλοθι Πλάτωνος περιτυχόντος.

(640 γ).

Ἀθ. Ἔστι δέ γε ἡ τοιαύτη συνοισία, εἴπερ ἔσται μετὰ μέθης, οὐκ ἀθόρυβος».

Ὁ ἀθόρυβος ἐν Νόμοις μόνον τοῦ παντὸς Ἀττικοῦ εἴρηται λόγου, ἐνταῦθά τε καί που προϊόντι αὐτῶν (831 δ), ἀθορύβητον δὲ Ξενοφῶν ἐν Ἀγησιλάῳ που εἶπεν (6, 7), ἀθόρυβον δὲ Πλούταρχος εἴωθε λέγειν, δὶς ἐν τῷ Σωκράτους δαιμονίῳ εἰπὼν (208, 589 δ), δίς δ' ἐν τῷ Συμποσίῳ (713 ϛ). Ἀττικιζόντων οὖν μᾶλλον οἰκεῖον ὁ ἀθόρυβος τοὔνομα ἔοικεν εἶναι ἢ Ἀττικῶν.

(641 γ).

Ἀθ. « Παιδευθέντες μὲν γίγνοιντ' ἂν ἄνδρες ἀγαθοί, γενόμενοι δὲ τοιοῦτοι τά τε ἄλλα πράττοιεν καλῶς, ἔτι δὲ κἂν νικῷεν τοὺς πολεμίους μαχόμενοι. Παιδεία μὲν οὖν φέρει καὶ νίκην, νίκη δ' ἐνίοτε ἀπαιδευσίαν· πολλοὶ γὰρ ὑβριστότεροι διὰ πολέμων νίκας γενόμενοι μυρίων ἄλλων κακῶν δι' ὕβριν ἐνεπλήσθησαν, καὶ παιδεία μὲν οὐδεπώποτε γέγονε Καδμεία, νῖκαι δὲ ἀνθρώποις πολλαὶ δὴ τοιαῦται γεγόνασί τε καὶ ἔσονται».

Τὸ λεγόμενον ὡς ἡ παιδεία φέρει νίκην, ἡ δὲ νίκη ἐνίοτε ἀπαιδευσίαν, ταῦτά τε καὶ τὰ τούτοις ἑξῆς ἀργὸς εἶναι δοκεῖ λόγος καὶ ἄτοπος οὐδὲ πρὸς Πλάτωνος οὐδ' ὁπωστιοῦν· τί γὰρ καὶ βουλόμενος περὶ τῶν ἐκ τῆς παιδείας ἀγαθῶν ὄντων τὸν λόγον ποιούμενος τὸν περὶ τῶν ἐκ νίκης ἐνίοτε κακῶν γιγνομένων προσῆψεν; Χαλεπῶς ἂν οὕτω παρὰ λόγον Πλάτωνι εἰρῆσθαι δοκοῦντα ἂν εὕροιμεν· οἱ γὰρ

κρατοῦντες ἐν τοῖς διαλόγοις αὐτῷ τῶν ἀνδρῶν, οἷος Σωκράτης πολλαχοῦ καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἐνταῦθα, τοῦ ὀρθοῦ ἀεὶ καὶ ὑγιοῦς ἐν τοῖς λόγοις ἁπτόμενοι φαίνονται. Εἰ δέ τινα καὶ ἄλογα διαλεγομένους λέγειν ἀνάγκη, ταῦτα τοῖς ἄλλοις πλὴν τούτων Πλάτων φιλεῖ ὑποβάλλειν.

(641 δ).

Ἀθ. «Τὸ μὲν ἀληθές, ὦ ξένε, διισχυρίζεσθαι ταῦτα οὕτως ἔχειν, πολλῶν ἀμφισβητούντων, θεοῦ· εἰ δ' ὅπῃ ἐμοὶ φαίνεται δεῖ λέγειν οὐδεὶς φθόνος, ἐπείπερ ὡρμήκαμέν γε τοὺς λόγους περὶ νόμων καὶ πολιτείας ποιεῖσθαι τὰ νῦν».

Εἰπὼν ἐνταῦθα ὁ τοὺς νόμους συγγράψας ὡς περὶ νόμων τε καὶ πολιτείας τοὺς λόγους ποιεῖται καὶ τυφλῷ δῆλον ἐποίησεν ὅτι ταὐτόν τι πολιτείαν καὶ νόμους ἡγοῖτο. Ἐκ δὲ δὴ τούτου οὐδεὶς ἤδη λόγος λείπεται τοῖς περὶ ἄλλο τι σπουδάσαι Πλάτωνα φάσκουσι τοὺς νόμους συγγράφοντα, οὐδὲ περὶ ταὐτόν τι τῇ πολιτείᾳ διατρίψαι, ἐξ οὗπερ ἂν ῥᾳδίως τεκμαίροιντο Πλάτωνος καὶ τούτους πρὸς ταύτῃ ἔργον εἶναι.

(642 α).

«Σκοπῶ μὴ δόξαν ὑμῖν παράσχωμαι περὶ σμικροῦ πολλὰ λέγειν, μέθης πέρι, σμικροῦ πράγματος παμμήκη λόγον ἀνακαθαιρόμενος».

Τὸ λόγον ἀνακαθαίρεσθαι ἀντὶ τοῦ ἀποκαθαίροντα ἢ δι' ἀκριβείας λόγον ποιεῖσθαι τῶν Ἀττικῶν μόνος ὁ συγγραφεὺς ἡμῖν οὗτος εἶπεν. Ἀλλὰ μὴν καὶ κύριον τοῦτο λεγόμενον καὶ οὐ μετωνομασμένον παρ' ὑστέροις ἂν εὕροις μόνον καὶ ἐν τῷ ἥκιστα Πλάτωνος Μενεξένῳ καὶ ἐν Νόμοις· λέγεται μὲν γὰρ τῇδέ που (678 δ) μεταλλεῖα συγκεχυμένα ἀνακαθαίρεσθαι καὶ ἐν Μενεξένῳ (241 δ) τὸν βάρβαρον ἀνακαθαίρεσθαι καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ (ἐν Ἀλεξ. 17) ἀνακαθαίρεσθαι τὴν παραλίαν καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐν Καίσαρι (58) καὶ Ἀντωνίῳ (9) καὶ παρὰ Θεοφράστῳ καὶ Λουκιανῷ (Ἀλεξ. 1) καὶ

Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασεῖ καὶ Λιβανίῳ καὶ Γρηγορίῳ τῷ Ναζιανζηνῷ, τῶν δ' Ἀττικῶν ὥς γ' ἔμ' εἰδέναι, οὐδὲ παρ' ἑνί.

(642 α).

Τὸ δὲ «παμμήκη λόγον περὶ σμικροῦ πράγματος ἀνακαθαίρεσθαι» ἀνεπιτήδειος οὖσα μίμησις ἁλίσκεται καὶ μόνον οὐ λογοκλοπία τῆς ἐν Φαίδρῳ (268 γ) ῥήσεως περὶ σμικροῦ πράγματος ῥήσεις παμμήκεις ποιεῖν. Μιμηταὶ δὲ λόγου Ἀττικοῦ, ὡς πάντες ἴσμεν, οἱ Ἀττικίζοντες μάλιστα εὑρίσκονται ὄντες, οὐ μόνον ὀνόματα ἀλλὰ καὶ ῥήσεις ὅλας αὐτῶν παραλαβόντες, οὐδὲν ἢ σμικρὸν ἀλλοιοῦντες· δεῖ δ' οὐδέν, οἶμαι, τὰ πᾶσιν ἐμφανῆ καὶ διάδηλα τεκμηρίοις δεικνύναι.

(642 α).

Τὸ δὲ ἡ κατὰ φύσιν αὐτοῦ (τῆς μέθης) διόρθωσις οὐκ ἂν δύναιτο ἄνευ μουσικῆς ὀρθότητός ποτε σαφὲς οὐδ' ἱκανὸν ἐν τοῖς λόγοις ἀπολαβεῖν».

Τοὔνομα διόρθωσις τὴν ὀρθὴν διάθεσιν λέγον οὐ μόνον Πλάτωνος οὐ δοκεῖ εἶναι, οὐδαμοῦ ἄλλοθι αὐτῷ εἰρημένον, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ Ἀττικοῦ λόγου ἔμοι γε οἰκεῖον ὂν εὕρηται· Ἱπποκράτης μὲν γάρ που (Δ') διόρθωσιν τὴν εἰς ὀρθὸν ἀγωγὴν τοῦ ἐγκλινόντων εἶπε, τὴν τῶν ὁδῶν δ' ἐπὶ τὸ βέλτιον Ἀριστοτέλης (Πολ. 6) καὶ τῶν συμπτωμάτων Πολύβιος (6, 38, 4), τὴν ἐπανόρθωσιν δὲ Πολύβιος (3, 118, 12) καὶ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεὺς (Ῥωμ. Ἀρχ. 6, 20), τὴν χρεῶν δὲ διάλυσιν πολλάκις ὁ Πολύβιος (5, 50, 7. 11, 25, 9).

Ὅτι δ' ἄγαν κατατείνας περὶ μέθης καὶ πότων ὁ συγγραφεὺς ἡμῖν εἶπεν, καὶ ὁμολογοῦντα θαυμαστὸν καὶ ἄτοπον εἶναι παμμήκη λόγον περὶ μέθης σμικροῦ πράγματος ποιεῖσθαι οὐδὲν ἀπολύεται τοῦ τοιαῦτα καταψεύδεσθαι Πλάτωνος· οὐ γὰρ οὖν σπουδάζων ἡμιόλιον βιβλίου, ἐνθένδε μέχρι τοῦ δευτέρου τελευτῶντος, περὶ μέθης ἂν λέγων διεξίοι οὕτω προὔργου ποιούμενος, ὡς οὔτ' ἐν Συμποσίῳ οὔτ' ἄλλοθί που τῶν δια

λόγων φαίνεται· οὐδὲ γὰρ ὧν ἡ πολιτεία συνέστηκεν οὕτω μέγα τι καὶ σεμνὸν σωφρονοῦντι ἔοικεν εἶναι τὰ περὶ μέθην καὶ πότους, ὥστε λατρεύοντα αὐτοῖς τὰ περὶ παιδείας καὶ ἁρμονικῆς τετάχθαι. Καίτοι ταῦτά γε πλείστου ἄξια ἐν Πολιτείᾳ καὶ προὐργιαίτατα εἰς ὀρθὴν πολιτείας διάθεσιν καὶ ἕξιν Πλάτων ἡγεῖται, καὶ οὐχ οἷα μέθαις μόνον καὶ πότοις δουλεύειν (Πολιτ. 376 ε - 410 δ).

(642 α).

«Ὁρᾶτε οὖν τί ποιῶμεν, εἰ ταῦτα μὲν (τὰ περὶ μέθης) ἐάσαιμεν ἐν τῷ παρόντι, μετεκβαῖμεν δὲ εἰς ἕτερόν τινα νόμων πέρι λόγον».

Τὸ μετεκβαίνειν ἐνταῦθά τε καί που προϊόντι (935 α) «μετεκβαίνειν πως εἰώθασι πάντες θαμὰ ἐν τοῖς τοιούτοις εἰς τό τι γελοῖον περὶ τοῦ ἐναντίου φθέγγεσθαι» οὐκ οἶδ' ὅ,τι παθὼν Πλάτων ἐν Νόμοις μόνον ἂν εἶπε· τῶν δ' Ἀττικῶν παρ' Ἀντιφῶντι μόνον ἂν ἅπαξ ἀναγνοῖμεν καὶ περὶ μεταβάσεως εἰς πλοῖον λεγόμενον (131), καθ' ἅπερ καὶ Ἡρόδοτος ἐξ ἅρματος εἰς ἁρμάμαξαν μετεκβαίνειν που ἔγραψεν (7, 41). Ὁ δὲ τῶν Νόμων ἡμῖν συγγραφεὺς τροπικῶς τῷ μετεκβαίνειν ἐχρήσατο περὶ λόγου τὸν λόγον ποιούμενος· μεταβαίνειν δὲ οὐχ ἅπαξ Πλάτωνι εἰρημένον εὑρήσομεν, ἐν Φαίδρῳ τε (265 γ) καὶ ἐν Παρμενίδῃ (146 α, 165 α) καὶ ἐν Πολιτείᾳ (547 γ, 550 δ, 569 γ).

(642 γ).

Μεγ. «Ἀκούων ἐκ τῶν παίδων εὐθύς, εἴ τι μέμφοιντο Λακεδαιμόνιοι Ἀθηναίους, ὡς ἡ πόλις ὑμῶν, ὦ Μέγιλλε, ὑμᾶς οὐ καλῶς ἔρρεξε, καὶ μαχόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἀεὶ πρὸς τοὺς τὴν πόλιν εἰς ψόγον ἄγοντας πᾶσαν εὔνοιαν ἔσχον».

Ἡ εἰς ψόγον ἄγειν τινὰ ῥῆσις ἔρημος ἀδελφῶν ἐν παντὶ τῷ Ἀττικῷ τυγχάνει οὖσα λόγῳ πλήν γε δή τινος ἐν Νόμοις που καὶ ταύτης ῥηθείσης (711 γ), «τὰ μὲν ἐπαινοῦντα καὶ τιμῶντα, τά δ' αὖ

πρὸς ψόγον ἄγοντα». Περὶ πλείστου δ' ἄγειν τι καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μοίρᾳ ἄγειν τι εἶπεν Ἡρόδοτος (9, 7. 2, 172), ἐν τιμῇ δὲ ἢ ἐντίμως ἄγειν τινὰ ἔγραψε Πλάτων (Πολιτ. 538 ε, 528 γ). Ἕτερον δ' ἂν εἴη παντάπασι καὶ οὐδαμῇ τῶν τοιούτων τό τε ἐν Νόμοις περὶ θεῶν εἰς πίστιν ἄγειν (966 δ) καὶ τὸ ἐν Πολιτείᾳ εἰς δόξας κενὰς ἄγειν (362 ε) καὶ τὸ ἐν Φαίδρῳ εἰς ὁμοιότητά τινι καὶ συμφωνίαν ἄγειν (253 γ) καὶ εἴ τι ἄλλο παραπλήσιον.

(642 δ).

«Ἐπιμενίδης ἐλθὼν πρὸ τῶν Περσικῶν δέκα ἔτεσι πρότερον παρ' ὑμᾶς θυσίας τε ἐθύσατό τινας καὶ δὴ καὶ φοβουμένων τὸν Περσικὸν Ἀθηναίων στόλον εἶπεν ὅτι δέκα μὲν ἐτῶν οὐχ ἥξουσιν, ὅταν δ' ἔλθωσιν, ἀπαλλαγήσονται πράξαντες οὐδὲν ὧν ἤλπιζον παθόντες τε ἢ δράσαντες πλείω κακά».

Ταῦτα λέγων πλεῖστον ἡμῖν ὁ συγγράψας ἁμαρτάνει τὸν χρόνον λογιζόμενος, ἐν ᾧ Ἐπιμενίδης εἰς Ἀθήνας ὁμολογουμένως ἧκε· πάντες μὲν γὰρ τῇ ἕκτῃ καὶ τεσσαρακοστῇ Ὀλυμπιάδι Ἀθήναζε αὐτόν φασιν ἐλθεῖν, ἓξ ἔτεσι καὶ ἑκατὸν πρότερον τῶν Μηδικῶν, ἐνταῦθα δὲ δέκα ἔτεσι προτερῆσαι τούτων ἐν Ἀθήναις γενόμενος λέγεται. Πλάτων δ', οἶμαι, οὐκ ἂν τηλικοῦτον ἁμάρτοι. Κάλλιστα δὲ τοῦτα Ζελλῆρος ἐν τῷ περὶ Πλάτωνος συγγράμματι (70, 111) ἐλέγξαι δοκεῖ.

(642 δ).

Τὰ δὲ Περσικὰ καὶ ὁ Περσικὸς στόλος οὐ πάνυ τι οἰκεῖα, ὥς γ' ἐμὲ γνῶναι, τοῦ Ἀττικοῦ λόγου δοκεῖ εἶναι ὀνόματα· Περσικὸν μὲν γὰρ ὄνομα Ἰσοκράτης καὶ Πλούταρχος μόνον φαίνονται εἰπόντες, ὁ μὲν ἐν τῷ Πανηγυρικῷ (68) καὶ τῷ Ἀρεοπαγιτικῷ (75) καὶ τῷ περὶ Εἰρήνης, ὁ δὲ ἐν Ἀριστείδῃ (1) καὶ ἐν Βρούτῳ (31). Τὰ Μηδικὰ δὲ ἀντὶ τούτου μάλιστα οἱ Ἀττικοὶ φιλοῦσι λέγειν ἀπὸ Θουκυδίδου ἀρξάμενοι· εἶπον δὲ οὗτός τε (1, 18, 97) καὶ Ἀριστοφάνης (Λυσ. 653;

καὶ Ξενοφῶν (Πορ. 5, 5) καὶ Ἀνδοκίδης (1, 78). Ἦρξε δὲ τὰ Μηδικὰ γράψας Ἡρόδοτος (9, 64).

(642 ε).

Ἀντὶ δὲ τοῦ «θυσίας ἐθύσατό τινας (Ἐπιμενίδης)» ἔθυσε μᾶλλον Ἀττικὸς ἀνὴρ ἂν εἴποι· τὸ γὰρ θύεσθαι περὶ ὧν μέλει τῆς θυσίας μᾶλλον δοκεῖ λέγεσθαι, τῶν σφίσιν αὐτοῖς θυσίας ποιουμένων καὶ τῶν θυσίαις μαντευομένων ἢ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἁπλῶς ἢ ἄλλοις θυόντων, οἷον ἐν Πλάτωνος Συμποσίῳ (201 ε) Ἀθηναίοις θυομένοις περὶ τοῦ λοιμοῦ καὶ ἐν Πολιτείᾳ (378 α) θυσαμένοις οὐ χοῖρον ἀλλὰ μέγα τι καὶ ἄπορον θῦμα καὶ παρὰ Θουκυδίδῃ (5, 54) τὰ διαβατήρια θυομένοις (Λακεδαιμονίοις) καὶ ἐν Ξενοφῶντος Κύρου Ἀναβάσει (2, 2, 3) ἐμοὶ θυομένῳ ἰέναι ἐπὶ βασιλέα οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερὰ καὶ (4, 6, 23) Χειρίσοφος θυσάμενος ἦγε κατὰ τὴν ὁδὸν καὶ (6, 1, 22) (Ξενοφῶν) ἐθύετο Διὶ τῷ βασιλεῖ καὶ (5, 6, 27) Ξενοφῶντα θύεσθαι ὑπὲρ τῆς μονῆς. Καίτοι τὸ μὲν θύειν εὕροις ἂν καὶ ἀντὶ τοῦ θύεσθαι λεγόμενον, ἀλλ' οὐ καὶ τοὐναντίον· λέγεται μὲν γὰρ θύειν θύματα (Πλατ. Πολ. 290 ε) καὶ θύσαντες οἱ στρατιῶται (Ξ. Ἀν. 4, 6, 27) καὶ θύειν ἐπινίκεια (Πλατ. Συμ. 173 α) ἢ εὐαγγέλια (Ἀρ. Ἱππ. 656), ἐλέχθη δὲ καὶ θύειν διαβατήρια (Ξ. Ἀν. 3, 4, 3) καὶ Ξενοφῶν ἔθυε πότερά οἱ λῷον εἴη (7, 6, 44)· θύεσθαι δὲ ἐπὶ ἱερέως ὁ συγγραφεὺς ἡμῖν οὗτος εἶπε καὶ Ἡρόδοτος μόνον ἐν τῇ ἐνάτῃ που βίβλῳ εἰπὼν (33) «Ἕλλησι Τισαμενὸς Ἀντιόχου ἦν ὁ θυόμενος. Καίτοι καὶ τούτῳ Ἕλληνι ὄντι, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις, τῆς θυσίας ἔμελε.

(642 ε).

Τῆς δὲ ῥήσεως «φοβουμένων τὸν Περσικὸν Ἀθηναίων στόλον» ἡ κατὰ δύναμιν ἢ ῥυθμὸν ὑπερβατικὴ αὕτη τῶν ὀνομάτων τάξις ἄτοπος λίαν εἶναι δοκεῖ καὶ παρὰ τὸ λεγόμενον αὐτὸ τεταγμένη. Οὐδὲν δ' ἂν δήπου τοιοῦτον Πλάτων ἐπλημμέλησεν, οἷα καὶ ἄλλα πόλλ' ὁμοίως ἐν Νόμοις ἡμαρτημένα οὐδὲ Σταλλβαῦμον

λανθάνοντα ὁμολογεῖν ἀναγκάζει, ὡς «τὴν πάντων ἧτταν φοβουμένους ἀνθρώπων τοῦ πώματος (648 ε) καὶ «τὴν τῆς ξυμπάσης ἡγεμόνα ἀρετῆς (688 β)» καὶ «μεθ' οὗ ἱκετεύσας μάρτυρος ὁ ἱκέτης θεοῦ ἔτυχεν ὁμολογεῖν (730 α) καὶ «ἐν τοῖς τῶν δώδεκα ὁρίοις μερῶν (873 δ)» καὶ «οἱ τὰ τῶν δημιουργῶν σῴζοντες τέχναισιν ἑτέραις ἀμυντηρίοις ἔργα (920 ε) καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα τοιαῦτα.

(642 ε).

«Τότ' οὖν (δέκα ἔτεσι πρὸ τῶν Περσικῶν) ἐξενώθησαν ὑμῖν οἱ πρόγονοι ἡμῶν καὶ εὔνοιαν ἐκ τόσου ἔγωγε ὑμῖν καὶ οἱ ἡμέτεροι ἔχουσι γονεῖς».

Τὸ ἐκ τόσου οὐδὲν θαῦμα εἰ καὶ τοῦτο μίμημα τῆς ἐν Συμποσίῳ Πλάτωνος ῥήσεώς ἐστι (191 γ) «Ἔστι δὴ οὖν ἐκ τόσου ὁ ἔρως ἀλλήλων ἔμφυτος ἀνθρώποις», Ἡροδότου ταύτης ἡγησαμένου (5, 88. 6, 84). Πολλὰ γὰρ φαίνεται ὁ τοὺς Νόμους συγγράψας τῷ Συμποσίῳ τὴν γνώμην προσχὼν καὶ μιμησάμενος, καθ' ἅ τε οὐκ ὀλίγα ὑπείπομεν καὶ τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον αὐτὸ δηλοῖ περὶ τὴν εὔνοιαν ὄν, τοῦ ἐν Συμποσίῳ περὶ τὸν ἔρωτα ὄντος, οὐ πολύ τι τῆς εὐνοίας ἀλλοῖον. Τοῦ δ' ἐκ τόσου ἅπαξ ἐν τῷ Ἀττικῷ λεχθέντος λόγου, ἐκ τοσούτου μὲν καὶ μέχρι τοσούτου Ξενοφῶν ἔγραψε (Ἑλλ. 4, 4, 11. Κ. 1, 4, 23), διὰ τοσούτου δὲ Θουκυδίδης (2, 29) καὶ ἐν τοσούτῳ Ἀριστοφάνης τε (Ἱππ. 420) καὶ ἄλλοι, εἰς τοσοῦτον δὲ Λυσίας (178, 34) καὶ κατὰ τοσοῦτον Πλάτων τε (Παρμ. 129 α) καὶ ἄλλοι καὶ παρὰ τοσοῦτον Θουκυδίδης πολλάκις (6 37. 8, 33).

(643 α).

«Διὰ ταύτης φαμὲν ἰτέον εἶναι τὸν προκεχειρισμένον ἐν τῷ νῦν λόγον ὑφ' ὑμῶν μέχρι περ ἂν πρὸς τὸν θεὸν ἀφίκηται».

Τὸ προκεχειρισμένον λόγον δόξαν παρέχει μοι οὐ Πλάτωνος εἶναι

τὸν λόγον· οὐδαμοῦ γὰρ ἀλλαχοῦ οὗτος τὸ προχειρίζεσθαι γεγραφὼς τυγχάνει. Καὶ τῶν μὲν Ἀττικιζόντων πολλοὶ πολλὰ χρησάμενοι αὐτῷ φαίνονται, Ἀριστοτέλης τε καὶ Πλούταρχος καὶ Λουκιανὸς καὶ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεὺς καὶ Πολύβιος, τῶν δ' Ἀττικῶν ὀλίγοι ὀλίγα· καὶ περὶ δρῶντος μὲν Ἀριστοφάνης τε (Ἐκκλ. 729) προχειρίζεσθαι τὴν οὐσίαν εἰπὼν καὶ Δημοσθένης προχειρίζεσθαι δύναμιν(45, 10)καὶ Ἰσοκράτης προχειρίζεσθαι δημαγωγοὺς(184 α), περὶ πάσχοντος δὲ Δημοσθένης προκεχειρίσθαι ἀγαθὰ (85, 7).

Καὶ τὸ μὲν διὰ ταύτης διὰ τῆς παιδείας βούλεται λέγειν, τὸ δὲ θεὸν τὸν Διόνυσον, τὸν μέθαις δὴ καὶ πότοις ἐπιστατοῦντα· ὥστε τόν γε περὶ παιδείας λόγον ὁδὸν πρὸς τὸν περὶ μέθης ὁ συγγραφεὺς ἡμῖν τιθέμενος ἀνάξια Πλάτωνος δοκεῖ καταψεύσασθαι· τὸ γὰρ οὕτω προὔργου μὲν τὴν μέθην, ἐν παρέργῳ δὲ τὴν παίδευσιν ποιεῖσθαι ἀτοπώτατον καὶ ἥκιστα πρὸς Πλάτωνος εἶναι οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν φαίη.

(643 β).

Ἀθ. «Τὸν μέλλοντα ἀγαθὸν ἔσεσθαι γεωργὸν ἤ τινα οἰκοδόμον, τὸν μὲν οἰκοδομοῦντά τι τῶν παιδείων οἰκοδομημάτων παίζειν χρή, τὸν δ' αὖ γεωργοῦντα».

Τὸ ὄνομα παιδεῖος οὐ μόνον οὐδ' ἐν ἑνὶ τῶν Πλάτωνος ἔργων, πλὴν ἐν Νόμοις τρὶς, συμβαίνει λεχθῆναι (747 β, 810 α), ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἄλλοις Ἀττικοῖς συγγραφεῦσι γνώριμον εὑρίσκεται ὄν, ὑπὸ ποιητῶν μόνον λεχθέν· παιδεῖα μὲν γὰρ κρέα Αἰσχύλος ἔτυχεν εἰπὼν (Ἀγ. 1242 καὶ 1593) καὶ τροφὴν παιδείαν Σοφοκλῆς (Ἀντ. 968)· παιδικὸν δὲ χορὸν Ἀριστοφάνης (Λυσ. 415) καὶ Λυσίας (162, 4), παιδικὴν δὲ ἡδονὴν καὶ λύπην καὶ παιδικὸν εἶδος λόγων καὶ παιδικὸν ἔρωτα καὶ παιδικὸν φθόνον Πλάτων (Τιμ. 26 β, Θεαιτ. 169 γ, Πολιτ. 708 α, Κρατ. 406 γ, Φιλ. 49 α), παιδικοὺς δὲ λόγους Ξενοφῶν (Ἀγ. 8, 2).

(643 δ).

«Κεφάλαιον δὴ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν, ἣ

τοῦ παίζοντος τὴν ψυχὴν εἰς ἔρωτα ὅ τι μάλιστα ἄξει τούτου, ὃ δεήσει γενόμενον ἄνδρ' αὐτὸν τέλειον εἶναι τῆς τοῦ πράγματος ἀρετῆς».

Οὐκ οἶδ' ὅ,τι παθὼν ἡμῖν ὁ περὶ τοὺς Νόμους πραγματευσάμενος οὗτος τὸ τέλειον τῆς τοῦ πράγματος ἀρετῆς ἐνταῦθα εἶπεν, οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τοῦ παντὸς Ἀττικοῦ ὁμοίως λεχθὲν λόγου· Πλάτωνι μὲν γὰρ τέλειος εἴς τι ἐν Φαίδρῳ που γέγραπται (267 ε) καὶ τέλειος κατά τι ἐν Τιμαίῳ (30 δ), τέλειος δὲ πρός τι καὶ τέλειος ἔν τινι Ἰσοκράτει ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ (9) καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ που ἐπιστολῇ (3).. Οὐδὲν δὲ δὴ κοινόν ἐστι τῷ τέλειος τῆς ἀρετῆς καὶ τῷ παρθένος ὡραία γάμου ἢ ἀνδρός, πολλοῖς Ἀττικοῖς ἀπὸ Ἡροδότου θρυληθέντι (Ἡροδ. 1, 107, 109. 6, 122. Ξ. Κ. 4, 6, 9. Εὐρ. Ἑλ. 12)· τοῦτο μὲν γὰρ οὕτω λεγόμενον λόγον ἔχει οὐ σμικρόν· ταὐτὰ γάρ τοι δῆλόν ἐστι δυνάμενον τῷ ὥραν γάμου ἢ ἀνδρὸς ἔχουσα, ᾧπέρ γε Ἡροδότου ἡγουμένου Ἀττικοί τε καὶ Ἀττικίζοντες οὐχ ἅπαξ χρησάμενοι εὑρίσκονται, μάλιστα δὲ Πλάτων τε καὶ Πλούταρχος (Ἡροδ. 1, 6, 61. Πλατ. Κριτ. 113 δ. Πλουτ. Ἠθ. 253 γ, 751 δ. Κλ. 1. Παραβ. Θησ. καὶ Ῥωμ. 6). Τοῦ δὲ τέλειός τινος οὐδένα σκοπούμενοι τοιοῦτον εὑρήσομεν λόγον.

(643 γ-ε).

Τὴν δὲ παιδείαν ὁριζόμενος, ὅ,τι ποτ' ἔστιν ἄλλοτε ἄλλα καὶ οὐκ ἀκόλουθ' ἀλλήλοις δοκεῖ λέγειν, ἐναντία δὲ τοῖς ἐν Πολιτείᾳ περὶ τούτου ῥηθεῖσι· πρῶτον μὲν γὰρ «κεφάλαιον παιδείας λέγει τὴν ὀρθὴν τροφήν, ἣ τοῦ παίζοντος τὴν ψυχὴν εἰς ἔρωτα ὅ,τι μάλιστα ἄξει τούτου, ὃ δεήσει γιγνόμενον ἄνδρ' αὐτὸν τέλειον εἶναι τῆς τοῦ πράγματος ἀρετῆς», ὃ ἐπιτηδεύσει δῆλον ὅτι, οἷον οἰκοδομίαν, γεωργίαν, τευτονικήν. Εἶτα δὲ μεταγνοὺς οὐδενὸς ἀντειπόντος οὐδ' ἐλέγξαντος, ὅπερ δὴ ἐν τοῖς Πλάτωνος διαλόγοις φιλεῖ γίγνεσθαι, τὴν παιδείαν ἀφορίζεται «τὴν πρὸς ἀρετὴν ἐκ παίδων παιδείαν ποιοῦσαν ἐπιθυμητήν τε καὶ ἐραστὴν τοῦ πολίτην γενέσθαι τέλεον, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἐπιστάμενον μετὰ δίκης». Ἐν δὲ Πολιτείᾳ (376 ε)

ὅλῳ καὶ παντὶ διαφέροντα λέγοντος Πλάτωνος ἀκούομεν, «Παιδεία ἐστὶν ἡ ἐπὶ τῷ σώματι γυμναστικὴ καὶ ἐπὶ τῇ ψυχῇ μουσική».

(643 ε).

«Οὐ ταῦτ' ἡγουμένων, ὡς ἔοικεν, εἶναι παιδείαν ὁ νῦν λόγος ἂν εἴη», καὶ σμικρὸν προϊόντι «ταύτην τὴν τροφὴν ἀφορισάμενος ὁ λόγος οὗτος, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, νῦν βούλοιτ' ἂν μόνον παιδείαν προσαγορεύειν», καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα «ὁ νῦν δὴ λόγος ἡμῖν ὁμολογηθεὶς μενέτω».

Ταῦτα διεξιών τις καὶ σμικρὰ Πλάτωνος γευσάμενος σφόδρ' ἂν θαυμάσειεν ὅ,τι τρὶς ἐκ τοσούτου ἀηδῶς καὶ ἥκιστα κατὰ τὴν Πλατώνειον ἐν λόγῳ χάριν καὶ κομψότητα ὁ νῦν λόγος ἢ ὁ λόγος οὗτος συμβαίνει εἰρῆσθαι. Οὐδὲν δὲ πρὸς τὸ πάθος ἐστὶ τοῦτο τὸ λεγόμενον ὅτι δὴ τελευτήσαντι οὐκ ἐξεγένετο τέλεον τὸ ἔργον ἐξεργάσασθαι καὶ πάντῃ λεᾶναι· οὐ γάρ τοι περὶ τὰ καθ' ἕκαστον καὶ τὸ ῥητορικὸν τοῦ λόγου εἶδος εἰκός ἐστι τὴν δευτέραν καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀγωγὴν εἶναι, ἀλλὰ περὶ τὰ κεφάλαια μᾶλλον τῶν λεγομένων, μή τι ἀλλήλοις ἀσύμφωνα καὶ ἐναντία ὄντα τυγχάνῃ.

(644).

«Δεῖ δὴ τὴν παιδείαν μηδαμοῦ ἀτιμάζειν, ὡς πρῶτον τῶν καλλίστων τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσι παραγιγνόμενον· καὶ εἴ ποτ' ἐξέρχεται, δυνατόν δ' ἔστιν ἐπανορθοῦσθαι, τοῦτ' ἀεὶ δραστέον διὰ βίου παντὶ κατὰ δύναμιν».

Τὸ ἐξιέναι ἐκβαίνειν τοῦ ὀρθοῦ καὶ μετρίου ἢ ἁμαρτάνειν σημαῖνον ἐνταῦθα μόνον τοῦ παντὸς Ἀττικοῦ λόγου εἰρημένον εὑρίσκεται. Ἐξιέναι δὲ τὴν χώραν ἔγραψέ που Ἡρόδοτος (7, 29), καὶ ἐξιέναι τὰ νόμιμα Νύμφις ὁ Ἡρακλεώτης κατ' Ἀθήναιον (12, 536 α). Οὐδαμῇ δ' ἴσα δύνασθαι οὐδ' οἷον τόδε δοκεῖ εἶναι τὸ χρόνον ἢ ἐνιαυτὸν ἢ μῆνα ἢ σπονδὰς ἐξιέναι, τὸ λήγειν δῆλα δὴ ἢ τε-

λευτᾶν δηλοῦν, οἷον τὸ ἐν Πλάτωνός που Φαίδωνι καὶ Πολιτικῷ (108 γ, 298 ε) καὶ ἐν Ξενοφῶντος Κύρου Ἀναβάσει καὶ Ἑλληνικοῖς, (7, 5, 4. 5, 2, 3).

(644 γ).

Ἀθ. «Οὐκοῦν ἕνα μὲν ἡμῶν ἕκαστον αὐτὸν τιθῶμεν; Κλ. Ναί. Ἀθ. Δύο κεκτημένον ἐν αὑτῷ ξυμβούλῳ ἐναντίω τε καὶ ἄφρονε, ὣ προσαγορεύομεν ἡδονήν τε καὶ λύπην;»

Ἐάν τις ἐνθυμηθεὶς τὸ ἐν Τιμαίῳ (69 δ) θάρρος τε καὶ φόβον ἄφρονε συμβούλω συμβάλῃ αὐτῷ τόδε, δύο συμβούλω ἄφρονε ἡδονήν τε καὶ λύπην, εὐθὺς γνώσεται μίμημ' ἐναργὲς ἐκείνου ὄν. Ἔτι δὲ μᾶλλον ταῦτ' οὕτως ἔχειν ἂν φαίη, πάντα τὸν ἐκεῖ λόγον περὶ τῶν αὐτῶν που ὄντα καὶ τὸν ἐνταῦθα ὁρῶν, περὶ ἡδονῆς τε καὶ λύπης καὶ ἐλπίδος καὶ θάρρους καὶ φόβου.

(644 γ).

«Πρὸς δὲ τούτοιν ἀμφοῖν αὖ δόξας μελλόντων (κεκτημένον), οἷν κοινὸν μὲν ὄνομα ἐλπίς, ἴδιον δὲ φόβος ἡ πρὸ λύπης, θάρρος δὲ ἡ πρὸ τοῦ ἐναντίου».

Ἐλπίδα κοινὸν ὄνομα θάρρους καὶ φόβου ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς μόνον φαίνεται εἰπών, Πλάτωνα δὲ προσδοκίᾳ οὕτω γε ἡμεῖς χρώμενον εὑρίσκομεν· προσδοκία μὲν γὰρ κακοῦ ὁ φόβος ἐν Λάχητί τε καὶ Πρωταγόρᾳ λέγεται (189 β, 358 δ) παντάπασιν ἄλλως ἢ ἐνταῦθα ἡ πρὸ λύπης ἐλπίς· τούτου δ' ἐναντίον ἐν Ὅροις (416 α) ἡ ἐλπὶς ὁρίζεται, ἀγαθοῦ μέλλοντος προσδοκία καλουμένη· ἥκιστ' ἄρα κοινὸν ἂν εἴη Πλάτωνι θάρρους καὶ δέους ὄνομά τι ἡ ἐλπίς, ὥσπερ γε τῷ ταῦτ' ἐν Νόμοις γεγραφότι. Συμφώνως δὲ τῇ φύσει ἡδεῖαν μὲν ἐκεῖνος τὴν ἐλπίδα ἐν Πολιτείᾳ ἐκάλεσε (331 α), ἀγαθὴν δὲ καὶ θαυμαστὴν ἐν Φαίδωνι (67 γ, 98 β), ἀγαθὴν δ' ἔτι Ξενοφῶν τε καὶ Ἀριστοφάνης (Ἀπομν. 2, 1, 18. Πλουτ. 212), καλὴν δὲ Σοφοκλῆς καὶ Ξενοφῶν (Τραχ. 667. Κυρ. Ἀν. 3, 2, 8),

χρηστὴν δὲ ὁ Ἀριστοφάνης (Σφηκ.307). Παίζων δὲ δήπου Πλάτων τὸν φόβον κακὴν ἐλπίδα ἐν Πολιτείᾳ προσεῖπε (330 ε), «ζῇ μετὰ κακῆς ἐλπίδος» περὶ ἀνδρὸς ἀδικήσαντος εἰπών, ἵνα χαριέντως καὶ κομψῶς ἐναντίον τι τῷ αὐτίκα ῥηθησομένῳ εἴπῃ λόγῳ, ὡς «τῷ μηδὲν ἑαυτῷ ἄδικον ξυνειδότι ἡδεῖα ἐλπὶς ἀεὶ πάρεστι». Ἐλπὶς δὲ ἡ προσδοκία ἀηθέστερον ὑπὸ Θουκυδίδου ἔστιν ὅτε καὶ Εὐριπίδου ἐλέχθη, «τὴν ἐλπίδα τοῦ φόβου ἔχουσι (7,61)» καὶ «προσῆλθεν ἐλπὶς ἣν φοβουμένη . . . (Ὀρ. 859)». Ἰδέτω δέ μοι πᾶς ὧδε, ὡς πολλὰ Πλάτων τοιαύτῃ τῇ προσδοκίᾳ ἐχρήσατο· εἶπε γὰρ ἐν Πολιτείᾳ (584 γ) «αἱ ἐκ προσδοκίας γενόμεναι προησθήσεις τε καὶ προλυπήσεις», ἐν δὲ Τιμαίῳ (70 γ) «ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδοκίᾳ», ἐν δὲ Πρωταγόρᾳ (358 δ) «προσδοκία κακοῦ», ἐν δὲ Σοφιστῇ (264 β) «προσδοκίαν ἣν ἐφοβήθησαν», ἐν δὲ Φιλήβῳ (32 γ καὶ 36 γ) «ἡδονῆς καὶ λύπης ἕτερον εἶδος, τὸ αὐτῆς τῆς ψυχῆς διὰ προσδοκίας γενόμενον» καὶ «προσδοκίαι ἀληθεῖς ἢ μή».

(645 ε).

«Ταῦτα τὰ πάθη ἐν ἡμῖν, οἷον νεῦρα ἢ σμήρινθοί τινες ἐνοῦσαι σπῶσί τε ἡμᾶς καὶ ἀλλήλαις ἀνθέλκουσιν ἐναντίαι οὖσαι ἐπ' ἐναντίας πράξεως, οὗ δὴ διωρισμένη ἀρετὴ καὶ κακία κεῖται· μιᾷ γάρ φησιν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἕλξεων ξυνεπόμενον ἀεὶ καὶ μηδαμῇ ἀπολειπόμενον ἐκείνης ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις νεύροις ἕκαστον, ταύτην δ' εἶναι τὴν τοῦ λογισμοῦ ἀγωγήν, χρυσῆν καὶ ἱεράν, ἄλλας δὲ σκληρὰς καὶ σιδηρᾶς».

Ταῦτά τε πάντα καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις ἐνταῦθα λεγόμενα εἰς τὰ ἐν Πολιτείᾳ που (415) περὶ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ καὶ σιδηροῦ ἀνδρῶν γένους εἰρημένα ὁ τὴν σπουδὴν περὶ τοὺς Νόμους ἡμῖν ποιησάμενος βλέπων Ζελλήρῳ δοκεῖ συντεθεικέναι, πάνυ πιθανὰ ἔμοιγε λέγοντι (περὶ Πλάτ. 110).

(645 γ).

«Οὕτω δὴ καὶ κακία δὴ καὶ ἀρετὴ σαφέστερον ἡμῖν διηρθρωμένον ἂν εἴη», καὶ πορρωτέρω που (963 β) «ἔχετον διαρθροῦντες φράζειν πρὸς ἐμέ;»

Τὸ διηρθρῶσθαι ταὐτὰ τῷ διωρίσθαι δυνάμενον καὶ τὸ διαρθροῦν τὸ διορίζεσθαι φράζον μόνον ὁ περὶ τῶν Νόμων τὸν λόγον τοῦτον ποιησάμενος οὕτω μετωνομασμένον εἶπε. Πλάτων δὲ τῇ πρώτῃ τοῦ διαρθροῦν δυνάμει ἑπόμενος καὶ εἰς ταύτην δὴ βλέπων πανταχοῦ τῶν ὁμολογουμένως οἰκείων διαλόγων κέχρηται· τὰ στήθη μὲν γὰρ διήρθρου ἐν Συμποσίῳ εἶπεν (193 α) καὶ «ὀρθὸς διηρθρωμένος» ἐν Φαίδρῳ (251 δ), ἐν δὲ Πρωταγόρᾳ «φωνὴν καὶ ὀνόματα διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ» (322 α). Τῇ αὐτῇ δέ που δυνάμει τῷ ῥήματι ἐχρήσατο καὶ Ἱπποκράτης, οἷον διαρθροῦσθαι ῥῖνα κατεαγυῖαν (802 α), καὶ Ἀριστοτέλης, οἷον διηρθρωμένοι δάκτυλοι (Περὶ ζῴ. ἱστ. 2, 12) καὶ Πλούταρχος, οἷον διαρθροῦν τὴν τραυλότητα τῆς γλώσσης (Δημοσθ. 13).

(465 γ).

Ἀθ. «Ἐναργεστέρου αὐτοῦ γενομένου καὶ παιδεία καὶ τἆλλα ἐπιτηδεύματα ἴσως ἔσται μᾶλλον καταφανῆ καὶ δὴ καὶ τὸ περὶ τῆς ἐν οἴνοις διατριβῆς, ὃ δοξασθείη μὲν ἂν εἶναι φαύλου πέρι μῆκος πολὺ λόγων περιττὸν εἰρημένον, φανείη δὲ ταχ' ἂν ἴσως τοῦ μήκους γ' αὐτῶν οὐκ ἀπάξιον».

Τὸ ἀπάξιος πρὸς μυρίοις ἑτέροις καὶ τοῦτο ὃν ἐλέγχεται ὧνπερ οὔτε Πλάτων οὔτε ὁ ὄντως Ἀττικὸς λόγος πᾶς οἶδεν ὀνομάτων· ἐνταῦθα γάρ τοι μόνον αὐτὸ καὶ ἐν τῇ ἑβδόμῃ Πλάτωνος ἐπιστολῇ λεγομένῃ, ἀλλοτρίᾳ δ' ἔργῳ οὔσῃ, ζητοῦντες ἂν εὕροιμεν (324 β). Τῶν δ' Ἀττικιζόντων Δίων ὁ Κάσιος μνήμης οὐκ ἀπάξιον ἔγραφε (44, 52).

(646 β).

Κλειν. «Πῶς δ' οὐκ ἀκουσόμεθα; κἂν εἰ μηδενὸς ἄλλου χάριν, ἀλλὰ τοῦ θαυμαστοῦ τε καὶ ἀτόπου, εἰ δεῖ ἑκόντα ἄνθρωπον εἰς ἅπασαν φαυλότητα ἑαυτὸν ἐμβάλλειν (μεθύοντα). Ἀθ. Ψυχῆς λέγεις· ἦ γάρ; Κλ. Ναί. Ἀθ. τί δέ; σώματος, ὦ ἑταῖρε, εἰς πονηρίαν, λεπτότητα καὶ αἶσχος καὶ ἀδυναμίαν, θαυμάζοιμ' ἂν εἴ ποτέ τις ἑκὼν ἐπὶ τὸ τοιοῦτον ἀφικνεῖται».

Τὴν πονηρίαν φαυλότητα μόνοι οἱ Νόμοι τοῦ Πλάτωνος ἐνταῦθά τε προσεῖπον καί που προσωτέρω (745 δ) χωροῦντι, «τὸ νῦν δὴ λεγόμενον φαυλότητός τε καὶ ἀρετῆς χώρας», ἐναντίαν τῇ ἀρετῇ τὴν φαυλότητα λέγοντες. Τὴν ἀπειρίαν δ' ἀλλαχοῦ καὶ ἄγνοιαν οὗτος φαυλότητα ἐκάλεσεν, οἷον ἐν Ἱππίᾳ μείζονι (286 δ) «Πόθεν, ὦ Σώκρατες, οἶσθα ὁποῖα καλὰ καὶ αἰσχρά; ἐπεί, φέρε, ἔχοις ἂν εἰπεῖν τί ἐστι τὸ καλόν; καὶ ἐγὼ διὰ τὴν ἐμὴν φαυλότητα ἠπορούμην τε καὶ οὐκ εἶχον αὐτῷ κατὰ τρόπον ἀποκρίνασθαι», καὶ ἐν Θεάγει (130 γ) «οὕτως αἰσχύνομαι ἐπὶ τῇ ἐμαυτοῦ φαυλότητι». Καὶ ὡς τὸ ὅλον ἐπεῖν τὸ σμικροῦ ἄξιον καὶ μὴ σπουδαῖον φαυλότης ἂν εἴη, ἀλλ' οὐχὶ ἡ πονηρία· Ξενοφῶν μὲν γὰρ τῆς στολῆς φαυλότητα ἐν Κύρου Παιδείᾳ εἶπε (2, 4, 5) καὶ ἐν Ἀγησιλάῳ τῶν βρωμάτων φαυλότητα (11, 11) καὶ ἀναγκάζει με ταῦτα ὁμολογεῖν ἡ ἐμὴ φαυλότης ἐν Ἀπομνημονεύμασι (4, 2, 25)· παρὰ δὲ Δημοσθένει φαυλότητά που τῶν στρατηγῶν ἀναγιγνώσκομεν, τὸ ἄπειρον αὐτῶν καὶ ἀνάξιον φράζειν βουλομένῳ (περὶ Στεφ. 303).

(646 γ).

«Τί οὖν; τοὺς εἰς τὰ ἰατρεῖα βαδίζοντας ἐπὶ φαρμακοποσίᾳ ἀγνοεῖν οἰόμεθα ὅτι μετ' ὀλίγον ὕστερον καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἕξουσι τὸ σῶμα, οἷον εἰ διὰ τέλους ἔχειν μέλλοιεν ζῆν οὐκ ἂν δέξαιντο; ἢ τοὺς ἐπὶ τὰ γυμνάσια καὶ

πόνους ἰόντας οὐκ ἴσμεν, ὡς ἀσθενεῖς εἰς τὸ παραχρῆμα γίγνονται;»

Τί ἄν εἴποι τις τὰς ῥήσεις μετ' ὀλίγον ὕστερον καὶ εἰς τὸ παραχρῆμα ἐνταῦθα μόνον τοῦ Ἀττικοῦ λεχθείσας λόγου ἀντὶ τῶν μυριάκις Πλάτωνί τε καὶ ἄλλοις εἰρημένων ὀλίγον ὕστερον ἢ ὀλίγῳ ὕστερον ἢ τῶν ὁμοίων καὶ παραχρῆμα ἢ ἐν τῷ παραχρῆμα ἢ ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἢ ἀπὸ τοῦ παραχρῆμα; Τῷ μὲν γὰρ ὀλίγον ὕστερον ἢ ὀλίγῳ ὕστερον καὶ τοῖς ὁμοίοις ἐντύχοις ἂν ἐν Πλάτωνος μὲν Γοργίᾳ (471 б, 518 α) καὶ Κριτίᾳ (108 α) καὶ Συμποσίῳ (212 δ) καὶ Πολιτείᾳ (327 б) καὶ Εὐθυδήμῳ (272 ε) καὶ σὺν τῷ ἔπειτα ἐν Συμποσίῳ καὶ Πολιτείᾳ (187 б, 406 б), ἐν Ξενοφῶντος δὲ Κύρου Ἀναβάσει (7, 2, 5) καὶ Ἑλληνικοῖς (1) καὶ Κύρου Παιδείᾳ (5, 3, 52), ἐν Ἰσοκράτους δὲ λόγῳ ὀγδόῳ καὶ δεκάτῳ (64), ἐν Θουκυδίδου δὲ βιβλίῳ πρώτῳ (61)· τῷ δὲ παραχρῆμα καὶ οἷς ὑπείπομεν ἄλλοις Πλάτωνος μὲν ἐν Φαίδρῳ (243 б) καὶ Τιμαίῳ (25 ε) καὶ Θεάγει (129 ε) καὶ Πρωταγόρᾳ (253 δ) καὶ Κρατύλῳ (339 δ) καὶ Συμποσίῳ (185 γ) καὶ Πολιτικῷ (310 γ) καὶ Φιλήβῳ (21 γ) καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ, ἐν Θουκυδίδου δὲ ἑβδόμῳ (75), ἐν Δημοσθένους δὲ λόγῳ ἐνάτῳ (7), ἐν Ξενοφῶντος δὲ Ἑλληνικοῖς πολλάκις, (οἷον ἐν 1, 1, 30. 6, 4, 11). Πῶς ἂν οὖν τις εὐθὺς οὕτω δέξαιτο Πλάτωνος εἶναι τῷ πολλαχῇ θαυμαστὸν τοῦτο ἔργον;

(646 δ).

«Ἂν ἄρα τινὰ ἡμῖν ὠφέλειαν ἔχουσα φαίνηται (ἡ περὶ τὸν οἶνον διατριβὴ) μηδὲν τῆς περὶ τὸ σῶμα ἐλάττω, τῇ γε ἀρχῇ τὴν σωμασκίαν νικᾷ, τῷ τὴν μὲν μετ' ἀλγηδόνων εἶναι, τὴν δὲ μή».

Τὸ τῇ ἀρχῇ τοῦτο τῶν Νόμων μόνον ῥῆσις οὖσα τυγχάνει. Πλάτων δὲ καὶ οἱ ἄλλοι Ἀττικοὶ τὴν ἀρχὴν ἢ κατ' ἀρχὴν ἢ κατ' ἀρχὰς καὶ ἐν ἀρχῇ ἀντὶ τούτου λέγειν εἰώθασιν, οἷον Πλάτων μὲν ἐν Συμποσίῳ (190 б) «τὸ ἄρρεν ἦν τοῦ ἡλίου τὴν ἀρχὴν ἔκγονον» καὶ ἐν Πολιτείᾳ (280 ε) «κατ' ἀρχὰς εὐθὺς διωρισά-

μεθα» καὶ ἐν Πρωταγόρᾳ (322 a) «οὕτω παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς οἱ ἄνθρωποι» καὶ ἐν Σοφιστῇ (261 a) «τὸ κατ' ἀρχὰς λεχθὲν» καὶ ἐν Τιμαίῳ (73 γ) «ἐν τῇ διανομῇ τῇ κατ' ἀρχάς», Ἱπποκράτης δὲ (285 β) «ὁ ἥλιος ἀνάγει τὴν ἀρχὴν τοῦ ὕδατος τὸ λεπτότατον», Θουκυδίδης δὲ (2, 24) «οὔτε τὴν ἀρχὴν ἀδίκως ἐπὶ τήνδε τὴν γῆν ἤλθομεν» καὶ (6, 4) «Ζάγκλη τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Κύμης ᾠκίσθη» καὶ (2, 95) «κατ' ἀρχὰς τῷ πολέμῳ πιεζόμενον» καὶ (1, 35), «ἐν ἀρχῇ ὑπείπομεν», Σοφοκλῆς δ' ἐν Φιλοκτήτῃ (247) «κατ' ἀρχὴν τοῦ πρὸς Ἴλιον στόλου», Δημοσθένης δ' ἐν τῷ γ' Φιλιππικῷ (21) «μέγας ἐκ μικροῦ τὸ κατ' ἀρχὰς ηὔξηται».

Οὐδένα δὲ δήπου Σταλλβαῦμος πείθει λέγων δοτικὴν τοῦ καθ' ὃ τὴν ῥῆσιν ταύτην εἶναι· οὐδὲ γὰρ τυφλὸν αὕτη λανθάνει ἐν τῇ εὐθὺς ἐχομένῃ οὖσα ῥήσει, τῷ τὴν μετ' ἀλγηδόνων εἶναι, τὴν δὲ μή.

(647 a).

«Ἆρ' οὖν οὐκ ἂν νομοθέτης καὶ πᾶς οὗ καὶ σμικρὸν ὄφελος τοῦτον τὸν φόβον ἐν τιμῇ μεγίστῃ σέβοι;».

Τὸ σέβειν ἐνταῦθά τε καὶ ἄλλοθί που τῶν Νόμων μόνον εὑρίσκεται ῥηθέν, «ὁ φύσει καὶ μὴ πλαστῶς τὴν δίκην σέβων (777 δ)». Τῶν τραγῳδοποιῶν δὲ ἄλλως καὶ Ἀριστοφάνους τὸ ῥῆμά ἐστι τοῦτο καί που καὶ Θουκυδίδῃ καὶ Ξενοφῶντι περὶ θεῶν μόνον εἰρημένον. (Αἰσχ. Εὐμ. 22. 525. Ἱκ. 1025. Σοφ. Ἀντ. 745. Ἠλ. 981. Αἰ. 712. Ἀρ. Νεφ. 600. Θουκ. 2. 53. Ξ. Ἀπομ. 4, 4, 19. Ἀγ. 1, 27). Ὁ δὲ συγγραφεὺς οὗτος τὸν φόβον καὶ τὴν δίκην σέβειν εἶπεν, ἀλλ' οὐ τοὺς θεοὺς ὡς ἐκεῖνοι, καὶ ἐν τιμῇ γε δὴ σέβειν τραγικώτερον, ὥσπερ Σοφοκλῆς ἐν Ἀντιγόνῃ (780) «χρημάτων πλῆθος ἐν τιμῇ σέβειν» ἔτυχεν εἰπών, ὅπερ ἂν τοῦ καταλογάδην λόγου οἰκειότερον περὶ πλείστου ποιεῖσθαι ἢ ἐν πλείστῃ τιμῇ ἔχειν ἢ ἄγειν ἢ μάλιστα τιμᾶν ἂν λέγοιτο· σέβειν δὲ τὴν δίκην εἶπεν, ὥσπερ ἐν Ἱκέτισιν ὁ Εὐριπίδης (379) «σύ τοι σέβεις δίκην». Σέβεσθαι δὲ ἱερέα Πλάτωνί που εἴρηται ἐν Πολιτείᾳ (393 ε) καὶ θεὸν σέβεσθαι ἐν Φαίδρῳ (251 a) καὶ σέβεται προσορῶν αὐτόθι

(253 ε) καὶ ἔτι πρὸς τῷ σέβεσθαι (252 α) καὶ ἐν Τιμαίῳ (69 δ) σεβόμενοι μιαίνειν τὸ θεῖον, σέβεσθαι δὲ Κῦρον ὡς πατέρα ἐν Κύρου Παιδείᾳ Ξενοφῶντι (8, 8, 2) καὶ τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ ἐσέβοντο ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς (3, 4, 18) καὶ ἐν Ἀγησιλάῳ (3,2.11,1).

(647 6).

«Τά τε ἄλλα πολλὰ καὶ μεγάλα ὁ φόβος ἡμᾶς οὗτος σῴζει καὶ τὴν ἐν τῷ πολέμῳ νίκην καὶ σωτηρίαν ἓν πρὸς ἓν οὐδὲν οὕτω σφόδρα ἡμῖν ἀπεργάζεται».

Οὐκ οἶδ'ὅ,τι δεῖ παραλιπεῖν καὶ τὸ ῥῆμα ἓν πρὸς ἓν ταῖς μυρίαις ἐν Νόμοις μόνον εἰρημέναις ῥήσεσι προσθεῖναι (καὶ ἐν 626 γ καὶ ἐν 738 ε). Περιτύχοις δ' ἂν αὐτῷ ἐν τῇ Θουκυδίδου ξυγγραφῇ τοῦ Ἀττικοῦ λόγου μόνον (2, 92 οὐδ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνος ἓν πρὸς ἓν οὐκ ἔστιν ὅ,τι δυνατὸν Σκύθαις ὁμογνωμονοῦσι πᾶσιν ἀντιστῆναι) καὶ ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ δὴ Πλάτωνος Ἐπινομίδι (976 ε μία ὡς εἰπεῖν πρὸς μίαν ἡ τὸν ἀριθμὸν δοῦσα παντὶ τῷ θνητῷ γένει τοῦτ' ἂν δράσειε). Ἡγήσασθαι δ' ἐν τῇ χρήσει Ἡρόδοτος δοκεῖ, τοῦ τετάρτου που (50) τῆς ξυγγραφῆς βιβλίου εἰπὼν «ὕδωρ ἓν πρὸς ἓν συμβάλλειν ὁ Νεῖλος πλήθεϊ ἐπικρατέει»· Πλάτων δὲ ἓν ἀνθ' ἑνὸς ἀντὶ τούτου οὐχ ἅπαξ εὑρίσκεται γράψας, οἷον ἐν Πολιτείᾳ (381 6) «ἓν ἀνθ' ἑνὸς οὐκ ἐλάχιστον ἔγωγε θείην ἂν εἰς τοῦτο ἀνδρὶ νοῦν ἔχοντι πλοῦτον χρησιμώτατον εἶναι» καὶ ἐν Φιλήβῳ (632 γ) «πάντων ἡγούμεθά γε νῦν ἄριστον ἓν ἀνθ'ἑνὸς συνοικεῖν ἡμῖν τὸ τοῦ γιγνώσκειν τἆλλα».

(647 6).

«Δύο ἐστὸν τὰ τὴν νίκην ἀπεργαζόμενα, θάρρος μὲν τῶν πολεμίων, φίλων δὲ φόβος αἰσχύνης πέρι κακῆς».

Αἰσχύνην κακὴν μόνον ὁ περὶ τοὺς Νόμους τὴν διατριβὴν ποιησάμενος ἐτόλμησε γράψαι ἀντ' αἰσχύνης ἁπλῶς ἢ δόξης κακῆς καὶ ὁ τὰς ἐπιστολὰς συγγράψας, πᾶς ἄλλος ὢν ἢ Πλάτων, αἰσχύ-

νην κακὴν καὶ οὗτός που εἰπὼν (2, 329 β)· οὐδεὶς δ' ἄλλος τῶν Ἀττικῶν εἶπε συγγραφέων, ἥκιστα δ' ἂν Πλάτων· ἡ γάρ τοι μετὰ τὸ αἰσχρὸν αἰσχύνη κακὴ ἀείποτε τυγχάνει οὖσα· πλήθει γοῦν αὐτῷ μόνον ὁρίσασθαί που συνέβη, οἷον ἐν Γοργίᾳ (487 β) «εἰς τοσοῦτον αἰσχύνης ἐλελύθατον» καὶ ἐν Πολιτείᾳ (571 γ) «ἀπὸ πάσης αἰσχύνης λελυμένος». Πλειστάκις δ' αἰσχύνην ἁπλῶς εὑρίσκεται εἰπών, οἷον ἐν Φαίδρῳ (237 α, 241 α, 243 β, 254 γ) καὶ ἐν Συμποσίῳ (198 γ, 184 ε) καὶ ἐν Γοργίᾳ (508 β, 509 γ, 492 α) καὶ ἐν Σοφιστῇ (230 δ)· καὶ Δημοσθένης δ' ὡσαύτως, οἷον ἐν τῷ περὶ Στεφάνου (254) «αἰσχύνην συμβᾶσαν τῇ πόλει» καὶ ἀλλαχοῦ (272) «ἐν αἰσχύνῃ ποιεῖν τὴν πόλιν»· ἐν δὲ τῷ περὶ Παραπρεσβείας (358) πλήθει αὐτὴν ὡρίσατο γράψας «ἀθάνατον συνθέσθαι τὴν κατὰ τῆς πόλεως αἰσχύνην»».

(647 γ).

«Ἄφοβόν γε ἕκαστον βουληθέντες ποιεῖν φόβων πολλῶν τινων εἰς φόβον ἄγοντες αὐτὸν μετὰ νόμου τοιοῦτον ἀπεργαζόμεθα».

Ἄπορον ἡμῖν οὐχ ἧττον φαίνεται εἶναι καὶ τὸ ἄφοβον φόβων, ᾗπερ Σταλλβαύμῳ τετάχθαι δεῖν δοκεῖ, ἢ τὸ φόβων πολλῶν εἰς φόβον ἄγοντες, ὥς γ' ἕτεροί τινες λεγόμενον ὀρθῶς ἔχειν οἴονται. Τὸ μὲν γὰρ δὴ τραγικώτερόν ἐστι ῥῆμα καὶ οὐ κατὰ Πλάτωνα, ἀλλ' οἷα τὰ πᾶσι γνώριμα Σοφόκλεια ἄλυπος γήρως καὶ ἄλυπος ἄτης καὶ ἄλυπος ἀνίας καὶ ἄνατος κακῶν καὶ τὸ ἄλλοθί που τῶν Νόμων τούτων ἄτιμος τῶν παιδείων τιμῶν (810), ὁμοίως τραγικὸν ὄν, ἐν δὲ τῷ ἀνάγκη που τοὺς φόβους μηδὲν ἄλλο ἢ τὰ δεινὰ δηλοῦν ἢ φοβερά, ᾧπερ οὐδαμοῦ Πλάτων φανερός ἐστιν οὕτω χρησάμενος, πλήν γε ἐν Νόμοις ἐνταῦθά τε καὶ σμικρόν που χωροῦντι (648 β) «εἰς τοὺς φόβους τούτους ἄγειν»· ὅμοιον δ' ἴσως ἂν εἴη ὅπερ Σοφοκλῆς τε ἐν Οἰδίποδι εἶπε Τυράννῳ (917) «ἢν φόβους λέγῃ» καὶ ἐν Αἴαντι (531) «φόβοισιν ἐξελυσάμην» καὶ Αἰσχύλος ἐν τοῖς Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας (134) «ἐπίλυσιν φόβων δίδου».

(647 γ).

«Τί δ', ὅταν ἐπιχειρῶμέν τινα φοβερὸν ποιεῖν μετὰ δίκης, ἆρ' οὐκ ἀναισχυντίᾳ ξυμβάλλοντες αὐτὸν καὶ προσγυμνάζοντες νικᾶν διαμαχόμενον αὐτοῦ ταῖς ἡδοναῖς δεῖ ποιεῖν;»

Τὸ ἀναισχυντίᾳ τινα συμβάλλειν ταὐτόν που ὂν τῷ κινδύνῳ ἀναίσχυντον γενέσθαι ξυμβάλλειν καὶ μονῆρες τὴν χρῆσιν, πέρα τοῦ μετρίου ἂν εἴη κατὰ Πλάτωνα λόγου, ἄλλως τε καὶ εἰ πρεσβυτικὸς ἤδη τυγχάνοι ὢν καὶ ἥκιστ' ἄρα νεανιευόμενος καὶ ποιητικῶς πτερυγίζων, ὥσπερ δὴ τοῖς τοὺς Νόμους δοκιμάζουσι δοκεῖ. Συμβάλλειν δὲ τινί τινα μόνον ἐνταῦθα Πλάτωνος οὕτως ἐλέχθη, καὶ συμβάλλειν τινι, εἰς χεῖρας ἰέναι σημαῖνον, ἐν Μενεξένῳ τῷ πᾶσι νόθῳ διαλόγῳ (242 α). Ἀλλοῖον δὲ δὴ πάντῃ ἐστὶ καὶ οὐδὲν κοινὸν ἔχον τὸ ἐν Πολιτικῷ (285 α) «ταῦτα διαφέροντα συμβάλλουσιν εἰς ταὐτὸν» καὶ ἐν Συμποσίῳ (184 γ) «συμβαλεῖν εἰς ταὐτὸ» καὶ ἐν Πολιτείᾳ (425 γ) ἃ (ξυμβόλαια) πρὸς ἀλλήλους συμβάλλουσι» καὶ ἐν Ἱππίᾳ μείζονι (289 β) «τὸ τῶν παρθένων γένος θεῶν γένει ἄν τις συμβάλλῃ, ἴσα τῷ παραβάλλειν δυνάμενον, καὶ ἐν Κρατύλῳ (412 γ) ῥᾴδιον ξυμβαλεῖν, τὸ γνῶναι ἢ συνιέναι δηλοῦν, καὶ τἆλλα πάντα παρὰ Πλάτωνι πολλοῦ δέοντα τοῦ οἷα τόδε εἶναι.

Τῷ δὲ προσγυμνάζειν τινὶ ἐνταῦθ' ἂν μόνον καὶ εἴ που τῶν ὑστέρων Ἀττικιστῶν ἂν περιτύχοις, Πλουτάρχου τε (Μαρκελ. 27) καὶ Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου (1, 2, 86) καὶ Λιβανίου (154) καὶ Μάρκου Ἀντωνίου (6, 21). Τῶν δ' Ἀττικῶν οὐδεὶς οὐδαμοῦ εἰρηκὼς εὕρηταί μοι ζητοῦντι.

(647 δ).

«ἢ τῇ διαίτῃ τῇ ἐν αὐτῷ προσμαχόμενον καὶ νικῶντα δεῖ τέλειον οὕτω γίγνεσθαι πρὸς ἀνδρείαν, ἄπειρος δὲ δήπου καὶ ἀγύμναστος ὢν τῶν τοιούτων ἀγώνων ὁστισοῦν οὐδ' ἂν ἥμισυς ἑαυτοῦ γένοιτο πρὸς ἀρετήν».

Τί ἄρ' ἂν εἴη ἡ δίαιτα ἡ ἐν αὐτῷ; Οὕτω γάρ τοι τοῦτ' εἰρῆσθαι κινδυνεύει, ὥσπερ ἂν εἴ τις καὶ ἔξω δίαιτα εἴη· Πλάτων δὲ δὴ τὰς κατὰ τὸ σῶμα ἢ τὰς διὰ τοῦ σώματος ἡδονὰς τοῦτο φιλεῖ λέγειν ἤ τι παραπλήσιον (Πολ. 328 δ, 485 δ. Φαίδ. 65 δ).

'Ομοίως δ' ἄτοπον καὶ ἀλογώτερον ἴσως ἂν εὕροις ζητῶν καὶ τὸ προσμάχεσθαί τε καὶ νικᾶν τὴν δίαιταν· ἀνοίκεια γὰρ δὴ ταῦτα καὶ ἀναξιώτατα Πλάτωνος. Ἥκιστα δ' ἂν τὸ πάθος τοῦ λόγου ἰῷτο ὁ δειλίᾳ τὸ διαίτῃ ἐπανορθούμενος· οὐδὲν γὰρ ἧττον θαυμαστόν ἐστι καὶ τοῦτο καὶ ἄπορον καὶ πρὸς τὸ ἄρτι εἰρημένον ἡδοναῖς σφόδρ' ἀντιμαχόμενον· διόπερ καὶ οὐδεὶς τῶν τοὺς Νόμους ἐκδόντων τὸ ἐπανόρθωμα δοκιμάσας φαίνεται.

(647 ε).

«Φόβου φάρμακον ἔσθ' ὅστις θεὸς ἔδωκεν ἀνθρώποις, ὥστε . . . φοβεῖσθαι τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα, . . . ἐκκοιμηθέντα δὲ καὶ τοῦ πώματος ἀπαλλαγέντα πάλιν ἑκάστοτε τὸν αὐτὸν γίγνεσθαι;»

Τῷ ἐκκοιμηθῆναι τούτῳ τῶν Νόμων, ἀντὶ τοῦ ἐγερθῆναι ῥηθέντι, οὐδαμοῦ ἄλλοθι τοῦ Ἕλληνος λόγου ζητῶν ἂν ἐντύχοις· Πλάτων γοῦν καὶ οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς τε καὶ ποιηταὶ Ἀττικοί τε καὶ μή, ἀγνοήσαντες παντάπασιν τὸ ἐκκοιμᾶσθαι, πλειστάκις ἐγείρεσθαι ἢ ἐξεγείρεσθαι εὑρίσκονται εἰπόντες, οἷον Αἰσχύλος ἐν Ἀγαμέμνονι (495), Θουκυδίδης ἐν τῷ ἑβδόμῳ (51), Ξενοφῶν ἐν Κύρου Παιδείᾳ (8, 7, 2) καὶ ἐν τοῖς Πόροις (4, 41), Πλάτων ἐν Τιμαίῳ (52 γ) καὶ ἐν Πολιτείᾳ (350 ε) καὶ ἐν Ἀπολογίᾳ (31 α) καὶ ἐν Λύσιδι (204 δ).

(648 δ).

«εἴτε τις μόνος ἐν ἐρημίᾳ . . . πρὸς τοὺς φόβους γυμνάζοιτο, πῶμα μόνον ἀντὶ μυρίων πραγμάτων παρασκευαζόμενος, ὀρθὸν ἄν τι πράττοι, εἴτε τις . . . μηδὲν ὀκνοῖ μετὰ συμποτῶν πλειόνων γυμναζόμενος ἐπιδείκνυσθαι τὴν ἐν τῇ τοῦ πώματος ἀναγκαίᾳ διαφορᾷ δύναμιν ὑπερθέων καὶ κρατῶν».

Τὸ ὑπερθεῖν τι τὸ ὑπερβάλλεσθαί τι φράζειν βουλόμενον οὔτε τοῦ Πλατωνείου οὔτε τοῦ ἄλλου καταλογάδην Ἀττικοῦ λόγου εὑρίσκεται ὄν· τῶν ποιητῶν δὲ Αἰσχύλος καὶ Εὐριπίδης χρησάμενοι φαίνονται (Εὐμ. 562. Ἀνδρ. 195. Ἀρχ. Ἀποσπ. 4), Λουκιανὸς δὲ τῶν Ἀττικιζόντων (Ἐρ. 7).

(648 ε).

Κλειν. «Ναί· σωφρονοῖ γάρ, ὦ ξένε, καὶ ὁ τοιοῦτος οὕτω πράττων».

Ὁ Κλεινίας ἐνταῦθα πρὸς τὸν τοῦ Ἀθηναίου λόγον ὑπολαβὼν εἶπεν ἀργόν ἐστι παντάπασι καὶ οὐκ ἂν ἔχοι λόγον οὐδένα λεγόμενον· εἰπόντος γὰρ τοῦ Ἀθηναίου ὡς ὀρθῶς ἂν ποιοῖ ὅ τε διὰ τέλους τῷ πότῳ ἀντέχων καὶ καρτερῶν καὶ εἴ τις τὴν τοῦ πώματος ἧτταν φοβούμενος πρὸ τῆς ἐσχάτης ἀπαλλάττοιτο πόσεως, ὁ Κλεινίας ναὶ πρὸς ταῦτ' ἀποκρίνεται, οὐδὲν ἐρωτηθείς, «σωφρονοῖ γάρ, ὦ ξένε, καὶ ὁ τοιοῦτος» ἐπάγων, οὐδὲν δέον τῷ ἀληθεῖ τῶν λεγομένων μαρτυρῶν. Ταῦτα δ' ἐτεχνήσατο ἑκάστοτ' ἀδεξίως ἡμῖν ὁ τοὺς Νόμους συγγράψας, ἵνα διάλογος εἶναι ὁ λόγος δοκοῖ, καταγέλαστον τὴν Πλάτωνος διαλεκτικὴν ἀποφαίνων.

(649 α).

«Τοῦ φόβου σχεδὸν οὔτε θεὸς ἔδωκεν ἀνθρώποις τοιοῦτον φάρμακον, οὔτε αὐτοὶ μεμηχανήμεθα· τοὺς γὰρ γόητας οὐκ ἐν θοίνῃ λέγω».

Τὸ οὐκ ἐν θοίνῃ λέγειν, ἐν παροιμίας μέρει μόνον ἐν Νόμοις εἰρημένον, οὐκ ἐν λόγῳ τίθεσθαι Πλάτων ἐν Πολιτείᾳ που (437 γ) εἶπεν, ὅτε δὴ καὶ μᾶλλον ἂν αὐτῷ νέῳ ὄντι νεανιεύεσθαι προσήκοι Ἀντὶ δὲ τοῦ ἐν θοίνῃ οὐ μόνον ἐν λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἐν μοίρᾳ καὶ ἐν ἀριθμῷ μᾶλλον ἂν κατὰ λόγον χρήσεως καὶ ἔθους λέγοιτο. Θοίνην δὲ πολλάκις Πλάτων τὸ συμπόσιον ἢ εἰκάζων τὴν λόγων εὐωχίαν εἰπών, οὐδαμοῦ μὲν ὡς ἐν Νόμοις τῇ παροιμίᾳ ἐχρήσατο, οὐδαμοῦ δ' ἄλλοθι τῶν Νόμων τὴν θοίνην εἶπεν ὥσπερ ἐν Φαίδρῳ τε δὶς (236 ε, 247 β) καὶ ἐν Θεαιτήτῳ (178 δ) καὶ ἐν Σοφιστῇ (251 β) καὶ ἐν Συμποσίῳ δὶς (174 γ).

(649 α).

Ἀθ. «Πρὸς τὸν νομοθέτην λέγωμεν τάδε· . . . τῆς ἀφοβίας καὶ τοῦ λίαν θαρρεῖν καὶ ἀκαίρως ἃ μὴ χρὴ πότερον ἔστι πῶμα ἢ πῶς λέγομεν; Κλ. Ἔστι, φήσει που, τὸν οἶνον φράζων».

Ἀντὶ τοῦ φράζειν τούτου μᾶλλον λέγειν Πλάτων ἂν εἴποι· πανταχοῦ μὲν γάρ που ὅ γε τὸ φράζειν ἐνταῦθα δηλοῦν βούλεται λέγειν αὐτῷ εἴρηται, οἷον ἐν Θεαιτήτῳ (198 α) «Μαθήσει σαφέστερον τί λέγω» καὶ ἐν Συμποσίῳ (178 δ) «λέγω δὲ δὴ τί τοῦτο;» καὶ (202 β) «τῶν μὴ εἰδότων πάντων λέγεις ἢ καὶ τῶν εἰδότων;» καὶ ἐν Φαίδρῳ (265 γ) «πῶς δὴ οὖν αὐτὸ λέγεις;» καὶ ἐν Φαίδωνι (101 α) «διαμαρτύροιο ἂν ὅτι οὐδὲν ἄλλο λέγεις ἢ ὅτι . . . .» καὶ ἐν Παρμενίδι (137 γ) «ἐμὲ λέγεις τὸν νεώτατον λέγων» καὶ ἐν Κρατύλῳ (399 δ) Ἑρμ. «πειρώμεθα καὶ ταῦτα διελεῖν.» Σωκ. «ψυχὴν λέγεις ἐπισκέψασθαι;» καὶ ἐν Πολιτείᾳ (410 δ) «τίνος δὴ πέρι λέγεις;».

Φράζειν δ' ἔστι δήπου οἷον δεικνύναι ἢ δηλοῦν ἢ σημαίνειν λέγοντα ἢ ἀγγέλλειν, οἷον ἐν Πολιτικῷ (262 γ) Ξε. «Πειρατέον σαφέστερον φράζειν» Νε. Σωκ. «Ποῖον οὖν φράζεις διαιρουμένους ἡμᾶς οὐκ ὀρθῶς δρᾶν;» καὶ ἐν Θεαιτήτῳ (189 β) «τὰ τοιαῦτα τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ σχολῆς φράζουσιν», ὅ ἐστι διδάσκουσιν ἢ ἐξηγοῦνται, καὶ ἐν Φαίδωνι (61 β) «ταῦτα ἐκείνῳ φράζε» καὶ (57 β) «τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν εἶχε φράζειν» καὶ ἐν Πρωταγόρᾳ (310 δ) «μέλλων σοι φράζειν ὅτι διωξοίμην αὐτόν» καὶ ἐν Μένωνι (92 δ) «τί δὴ αὐτῷ οὐ σὺ ἔφρασας;» καὶ ἐν Γοργίᾳ (463 ε) «ἐγὼ πειράσομαι φράσαι ὅ γε μοι φαίνεται εἶναι ἡ ῥητορική». Λέγεται δὲ διὰ μουσικῆς φράζειν καὶ ὁδὸν φράζειν Ξενοφῶντος ἐν Ἀπομνημονεύμασιν (1, 4, 15. 4, 2, 21), οἶνον δὲ φράζειν ἐν Κύρου Ἀναβάσει (4, 5, 29), φράσον δ' ἅπερ ἔλεξας Σοφοκλέους ἐν Φιλοκτήτῃ (559), δεῖ δ' οὐχ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀλλὰ σαφῶς φράσαι παρ' Ἰσοκράτει (15, 117), ἐν Ξενοφῶντος δὲ Κύρου Παιδείᾳ τὰ φραζόμενα καὶ δεικνύμενα (5, 31, 11), φράσαι δὲ κάλλιστα περὶ αὐτῶν, οἷον τὸ λόγῳ δηλῶσαι, παρ' Ἰσοκράτει (2, 41), ἐν Ἀριστοφάνους δὲ Σφηξὶ λέξον· πρὸς

εὔνους γὰρ φράσεις (385), φρασάτω δὲ πρὸς ὑμᾶς παρὰ Λυσίᾳ (4, 5), παρὰ δὲ Θουκυδίδῃ κατὰ τάχος ἔφραζον ἰέναι εἰς Ἰσθμόν, ἐσήμαινον ἢ ἐκέλευον δηλοῦν (3, 15).

Πάντα δὲ ταῦτα εἴ τις ἐπισκέψαιτο καὶ τὰ τούτοις ὅμοια οὐκ εὐάριθμα ὄντα, οὐδὲν ἂν εὕροι, οἷον τὸ ἐνταῦθα τοῦ τῶν Νόμων συγγραφέως φράζων, ἀνθ' οὗ Πλάτων λέγων ἂν ἔγραψεν.

(649 γ).

«Ἐπειδὴ τήν τε ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀφοβίαν ἐν τοῖς φόβοις δεῖ καταμελετᾶσθαι, σκεπτέον ἆρα τὸ ἐναντίον ἐν τοῖς ἐναντίοις θεραπεύεσθαι δέον ἂν εἴη».

Διττὸν τῶν ἀπογράφων τὸ μετὰ τὸ σκεπτέον ἆρα (ἄρα) παρεχομένων, βραχυπαράληκτόν τε καὶ μακροπαράληκτον οὐδὲν ἂν ὀκνοῖμεν τῷ πολὺ κρατοῦντι ἔθει τῆς τοιαύτης τοῦ σκοπεῖσθαι ἐν τῷ λόγῳ χρήσεως πειθόμενοι εἰ ἐρωτηματικὸν παρενθεῖναι, ἀπορηματικὸν δὲ μᾶλλον τὸ ἄρα ἢ ἐρωτηματικὸν (ἆρα) αἱρεῖσθαι, σκεπτέον εἰ ἄρα τὸ ἐναντίον ἐν τοῖς ἐναντίοις θεραπεύεσθαι δέον ἂν εἴη ἀναγιγνώσκοντες.

(650 α).

«Πρὸς τἀφροδίσια ἡττημένης τινὸς ψυχῆς βάσανον λαμβάνειν ἐπιτρέποντα αὐτοῦ θυγατέρας καὶ υἱεῖς καὶ γυναῖκας (σφαλερώτερον ἢ ξυγγενόμενον μετὰ τῆς τοῦ Διονύσου θεωρίας);

Τὸ ἡττᾶσθαι πρός τι ἀντὶ τοῦ ἡττᾶσθαί τινος κείμενον τί ἄν τις διανοηθείη; Ἆρ' ἐθελήσει τις Πλατώνειον τὴν ῥῆσιν ταύτην νομίσαι; παντὶ γὰρ δῆλον ὅτι τινὸς μὲν ἢ ὑπό τινος ἡττᾶσθαι Ἀττικὸς ἀνὴρ ἂν εἴποι, εἴπερ τὸ κρατοῦν βούλοιτο σημῆναι, τινὶ δ' αὖ ἢ ἔν τινι ἢ τι ἢ περί τι, ὁπότε τὸ καθ' ὃ ἡ ἧττα εἴη μέλλοι φράζειν. Καὶ κινδυνεύων δέ τις λύχνῳ τὸν ἥλιον φαίνειν μυρί' ὅμως τοῦ λόγου τεκμήρι' ἂν εἴποι ἐξ Ἀττικῶν ποιητῶν ἢ συγγραφέων συλλέγων· ἡττᾶσθαι μὲν γάρ τινος γέγραπται ἐν Θεαιτήτῳ (148 γ) καὶ ἐν Φιλήβῳ (11 δ) καὶ ἐν Πολιτείᾳ (485 δ) καὶ ἐν Συμποσίῳ (216 β) καὶ ἐν Ἀριστοφάνους Ὄρνισι (70) καὶ ἐν Εὐριπίδου Ἑκάβῃ (1252) καὶ ἐν Ξενοφῶντος Ἑλληνικοῖς (5, 25) καὶ Κύρου Παιδείᾳ (1, 5,

11), ἡττᾶσθαι δὲ ὑπό τινος ἐν Πρωταγόρᾳ (353 α καὶ 355 β) καὶ ἐν Φαίδρῳ (233 γ) καὶ ἐν Τιμαίῳ (48 α), ἡττᾶσθαι δέ τινι ὑπὸ Δημοσθένους (127, 21), μάχῃ δὲ ἢ ναυμαχίᾳ πολλάκις ὑπὸ Ξενοφῶντος, ἡττᾶσθαι δ' ἔν τινι ἐν Ἰσοκράτους Πανηγυρικῷ (66 δ), ἡττᾶσθαι δέ τι ἐν Πανηγυρικῷ (71 α καὶ ε) καὶ Φιλίππῳ (91 δ) καὶ Παναθηναϊκῷ (286 ε) καὶ ὑπὸ Δημοσθένους (1117, 5), ἡττᾶσθαι δὲ περί τι ἐν Πλάτωνος Σοφιστῇ (239 β).

Ἀλλ' οὐδ' ἂν εἴ τις ἀκεῖσθαι τὸ κακὸν βουλόμενος ἐπτοημένης ψυχῆς ἀνθ' ἡττημένης ἀναγιγνώσκοι ἀνύτοι ἄν τι καὶ ὠφελοίη· οὐ γὰρ ἐᾷ ἡ εἰθισμένη Πλάτωνος τοῦ ἐπτοῆσθαι χρῆσις, περί τι ἐπτοῆσθαι πανταχοῦ γράψαντος, ἐν Φαίδωνί τε δὶς (68 γ καὶ 108 α) καὶ ἐν Πολιτείᾳ ἅπαξ (439 δ)· πτοεῖσθαι δὲ πρός τι Πλούταρχός τε ἔγραψέ που ἐν Σύλλᾳ τε (7) καὶ ἐν Ἠθικοῖς (989 α) καὶ Ἁρποκρατίων ἐν τῷ ὀνόματι ἀγρίοις.

Πᾶς δὲ ὁ μακρότατος οὗτος τῆς ἐν οἴνῳ διατριβῆς λόγος εἰς ἐλαχίστου λόγου ἄξιον τέλος ἀφῖκται, εἰς τὸ χρησίμην δὴ εἶναι λαβεῖν ἐν αὐτῇ ἐντελῆ καὶ ἀσινῆ πεῖραν καὶ βάσανον τοῦ ἤθους οἷς ἄν τις εἰς κοινωνίαν ἡντινοῦν ἐλθεῖν βουληθείη· Πλάτων γοῦν οὐκ ἂν ἐπὶ σμικρῷ οὕτω καὶ φαύλῳ τοσοῦτον ἄλογον ἐμήκυνε λόγον.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Ι. ΠΑΝΤΑΖΗΣ

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σελ.	Στίχ.		Σελ.	Στίχ.	
179	26	σκιαραὶ	197	20	κἀν
180	3	**ἡμῶν**	199	26	οἷα
182	29	(627 β)	205	15	λεγόμενα
182	33	αὐτῆς	210	20	ταῦτα
185	28	παρ' ἀλλήλους	211	19	ἐπινίκια
188	29	(630 δ)	212	27	ὑφ' ἡμῶν
189	3	(630 δ)	214	27	τεκτονικὴν
»	26	ἄγαμαι	215	19	(644 β)
190	15	διακελευστέον	216	5	ξυμβούλῳ
192	13	Αἰσχίνου	217	17	(643 ε)
194	9	τε καὶ Σουσεμίλης	218	17	(645 γ)
»	25	κἀν	222	22	(63 γ) . . . γενῶν
195	3	κἀν	224	20	οἷον
196	14	(633 γ)			

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΛΛΑΣΣΟΝΤΩΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΑΤΩΝ

Εἰς ἄθροισμα ἀπειροπληθῶν ὁμοειδῶν ἀριθμῶν ἡ τάξις τῶν προσθετέων εἶνε ἐντελῶς ἀδιάφορος· τὸ αὐτὸ δὲ ἀληθεύει, ὡς γνωστόν, καὶ περὶ ἀθροισμάτων ἀπειροπληθῶν ἑτεροειδῶν ἀριθμῶν (λ. χ. θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν), ἐὰν οἱ ἀριθμοὶ ἑκατέρου τῶν εἰδῶν ἔχωσι πεπερασμένον ἄθροισμα· ἀλλ' ἐὰν οἱ ἀριθμοὶ ἑκατέρου τῶν ἀντιθέτων εἰδῶν δίδωσιν ἄθροισμα ὑπερβαῖνον πάντα ἀριθμόν, προβαίνωσι δὲ φθίνοντες, δύνανται νὰ ληφθῶσιν κατὰ τάξιν τοιαύτην, ὥστε τὸ ἄθροισμα αὐτῶν, κατὰ τὴν τάξιν ταύτην λαμβανομένων, νὰ τείνῃ πρὸς οἱονδήποτε θέλωμεν ἀριθμόν. Ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀθροίσματα δὲν ἔχουσι τὰς ἰδιότητας τῶν συνήθων ἀθροισμάτων οὐδὲ ἐφαρμόζονται ἐπ' αὐτῶν οἱ συνήθεις κανόνες τῶν ἀλγεβρικῶν πράξεων, εἶνε πρόδηλον.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ ὡρισμένα ὁλοκληρώματα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀθροίσματα ἀπειροπληθῶν ἀριθμῶν, μοὶ ἐπῆλθε νὰ ἐξετάσω, ἂν καὶ ἐν αὐτοῖς συμβαίνῃ τι ὅμοιον· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἁπλῶν ὡρισμένων ὁλοκληρωμάτων, ἐπειδὴ ἡ τάξις καθ' ἣν λαμβάνονται τὰ στοιχεῖα αὐτῶν ἐν τῇ ἀθροίσει, εἶνε προδιαγεγραμμένη καὶ οὐδὲ ἡ ἀλλαγὴ τῆς μεταβλητῆς ἀλλάσσει αὐτήν, ἡ ἀλλοίωσις τοῦ ἀθροίσματος δὲν εἶνε δυνατή· ἀλλ' ἐπὶ τῶν πολλαπλῶν ὁλοκληρωμάτων, ἐπειδὴ κατὰ τὴν διάφορον τάξιν τῶν ὁλοκληρώσεων καὶ κατὰ τοὺς διαφόρους τρόπους τῆς διαιρέσεως τοῦ τόπου τῆς ὁλοκληρώσεως προστίθενται τὰ στοιχεῖα κατὰ διάφορον τάξιν (ἂν καὶ οὐχὶ ὅλως αὐθαιρέτως ὡς ἐν ταῖς σειραῖς), τὸ εἰρημένον σύμπτωμα ὑπάρχει· τὴν δὲ ὕπαρξιν τούτου δεικνύομεν ἐν τοῖς ἑξῆς. Οἴκοθεν ἐννοεῖται, ὅτι τὸ σύμπτωμα τοῦτο μόνον ἐν ἐκείνοις τοῖς ὁλοκληρώμασι συμβαίνει, ὧν τὰ θετικὰ στοιχεῖα ἔχουσιν ἄθροισμα ἄπειρον καὶ τὰ ἀρνητικὰ ἐπίσης· ἐπειδὴ δὲ ἡ ὁλοκληρουμένη συνάρτησις ὑποτίθεται συνεχής, ἕπεται ὅτι ὁ τόπος τῆς ὁλοκληρώσεως κατ' ἀνάγκην θὰ εἶνε ἄπειρος.

Θεωρήσωμεν τὸ διπλοῦν ὁλοκλήρωμα

$$\int_{\alpha}^{\infty}\int_{\beta}^{\infty} \frac{d^2\,\varphi(x,\,y)}{dx\,dy}\,dx\,dy \qquad (1)$$

ἐν ᾧ φ (x, y) δηλοῖ τυχοῦσαν συνάρτησιν τῶν x καὶ y· ἐὰν ὁλοκληρώσωμεν πρῶτον πρὸς y, θὰ ἔχωμεν ἐξαγόμενον τὸ ἑξῆς·

$$\left(\frac{d\varphi}{dx}\right)_{y=\beta}^{y=\infty}$$

καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ διαφορίσει τοῦ φ (x, y) πρὸς x, ἡ y θεωρεῖται ὡς σταθερά, δυνάμεθα νὰ θέσωμεν ἐν αὐτῇ τὰς τιμὰς τοῦ y καὶ πρὸ τῆς διαφορίσεως· διὰ τοῦτο τὸ ἐξαγόμενον τῆς ὁλοκληρώσεως πρὸς y γράφεται καὶ ὡς ἑξῆς

$$\frac{d}{dx}\left\{ \varphi(x,\,\infty) - \varphi(x,\,\beta) \right\}$$

ὥστε τὸ ὁλοκλήρωμα (1) καταντᾷ

$$\int_{\alpha}^{\infty} \frac{d}{dx}\left\{ \varphi(x,\,\infty) - \varphi(x,\,\beta) \right\} dx$$

καὶ ἑπομένως ἰσοῦται τῷ

$$\Big[\, \varphi(x,\infty) - \varphi(x,\beta) \,\Big]_{x=\alpha}^{x=\infty}$$

ἤτοι τῷ ἑξῆς

$$\varphi(\overline{\infty},\,\infty) - \varphi(\bar{\alpha},\,\infty) - \varphi(\overline{\infty},\,\beta) + \varphi(\bar{\alpha},\,\beta) \qquad (2)$$

Ἐσημειώσαμεν διὰ γραμμῆς — τὰς τιμὰς τῆς x, αἵτινες τίθενται δεύτεραι ἐν τῇ συναρτήσει φ (x, y) μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν τιμῶν τοῦ y

Ἀλλ' ἐὰν ἐκτελέσωμεν τὰς ὁλοκληρώσεις κατ' ἀντίστροφον τάξιν, θὰ εὕρωμεν ἐξαγόμενον τὸ ἑξῆς

$$\varphi(\infty,\,\overline{\infty}) - \varphi(\alpha,\,\overline{\infty}) - \varphi(\infty,\,\bar{\beta}) + \varphi(\alpha,\,\bar{\beta}) \qquad (3)$$

ἔνθα αἱ τιμαὶ τοῦ y, ὡς δεύτεραι νῦν ἐρχόμεναι, ἐσημειώθησαν διὰ γραμμῆς —.

Τὰ δύο ἐξαγόμενα (2) καὶ (3) ἐν γένει μὲν εἶνε ἴσα· ἐνίοτε ὅμως διαφέρουσιν· ἔστω π. χ. τὸ ὁλοκλήρωμα

$$\int_1^\infty \int_1^\infty \frac{d^2\left(\text{τοξεφ}\ \frac{y}{x}\right)}{dx\ dy} dx\ dy$$

ἤτοι

$$\int_1^\infty \int_1^\infty \frac{x^2 - y^2}{(x^2+y^2)^2} dx\ dy \qquad (4)$$

Ἐν τῷ τόπῳ τῆς ὁλοκληρώσεως ἡ συνάρτησις $\frac{x^2 - y^2}{(x^2+y^2)^2}$ εἶνε πανταχοῦ συνεχὴς καὶ πεπερασμένη, ἡ δὲ ἐπιφάνεια

$$z = \frac{x^2 - y^2}{(x^2+y^2)^2}$$

ἧς τινος ἡ κατηγμένη παριστᾷ τὴν συνάρτησιν ταύτην, τέμνει τὸ ἐπίπεδον τῶν xy κατὰ τὰς εὐθείας $y = \pm x$, αἵτινες διχοτομοῦσι τὰς γωνίας τῶν ἀξόνων ox, oy, καὶ ἔχει ἀσύμπτωτον τὸ ἐπίπεδον αὐτῶν· διότι, ὅταν τὸ σημεῖον xy ἀπομακρύνηται εἰς ἄπειρον ἀκολουθοῦν οἱανδήποτε γραμμήν, ἡ κατηγμένη τείνει πρὸς τὸ 0· (τοῦτο φαίνεται κάλλιον διὰ τῶν πολικῶν συντεταγμένων, διότι εἶνε $z = \frac{\text{συν}2\theta}{\rho^2}$).

Ἐὰν ὁλοκληρώσωμεν πρῶτον πρὸς y, εὑρίσκομεν ἐξαγόμενον τὸ ἑξῆς

$$dx. \left[\frac{+y}{x^2+y^2}\right]_{y=1}^{y=\infty} \quad \text{ἤτοι} \quad \frac{-1}{1+x^2}\ dx.$$

Ἐὰν δὲ ὁλοκληρώσωμεν ἔπειτα πρὸς x, εὑρίσκομεν ἐξαγόμενον τὸ

$$-\frac{\pi}{4}.$$

Ἀλλ' ἐὰν ἐκτελέσωμεν τὰς ὁλοκληρώσεις κατ' ἀντίστροφον τάξιν, πρῶτον μὲν εὑρίσκομεν τὸ

$$dy.\left[\frac{-x}{x^2+y^2}\right]_{x=1}^{x=\infty} \quad \text{ἤτοι} \quad \frac{+1}{1+y^2}\,dy.$$

ἔπειτα δὲ εὑρίσκομεν τελικὸν ἐξαγόμενον τὸ $+\frac{\pi}{4}$.

Ἡ ἐξήγησις τοῦ συμπτώματος τούτου εἶνε, κατὰ τὰ ἐν ἀρχῇ εἰρημένα, εὐκολωτάτη. Καὶ ὄντως ὁ τόπος τῆς ὁλοκληρώσεως εἶνε ἡ γωνία $\Psi_1 O_1 X_1$ (ἔνθα $O_1 X_1$ καὶ $O_1 \Psi_1$ εἶνε παράλληλοι κατὰ σειρὰν τοῖς ΟΧ καὶ ΟΨ τὸ δὲ σημεῖον O_1 ἔχει συντεταγμένας (1, 1)) καὶ τὸ ὁλοκλήρωμα (4) ἔχει θετικὰ μὲν στοιχεῖα τὰ ἐκ τῶν μερῶν τοῦ τόπου $\Sigma O_1 X_1$ προερχόμενα ($O_1 \Sigma$ ἡ διχοτομοῦσα τὴν γωνίαν $\Psi_1 O_1 X_1$) ἀρνητικὰ δὲ τὰ ἐκ τῶν μερῶν τοῦ $\Sigma O \Upsilon_1$· καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἕκαστον θετικὸν στοιχεῖον ἕτερον ἀρνητικὸν καὶ ἀπολύτως ἴσον· εἶνε δὲ τὸ ἄθροισμα τῶν θετικῶν στοιχείων ἄπειρον· ἐπίσης καὶ τὸ ἄθροισμα τῶν ἀρνητικῶν, ὡς εὐκόλως βλέπει τις. Ἀλλ' ὅταν ὁλοκληρώσωμεν πρῶτον πρὸς x, λαμβάνομεν καὶ προσθέτομεν ὀλίγα μὲν ἀρνητικὰ (τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν μερῶν τοῦ τόπου ΠΠ′ΝΝ, ἔνθα ΠΝ καὶ Π′Ν′ εἶναι δύο τυχοῦσαι παράλληλοι τῇ ΟΧ εἰς ἀπειροστὴν ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν (dy) καὶ τέμνουσαι τὴν ΟΣ εἰς τὰ σημεῖα Ν καὶ Ν′) ἀπειροπληθῆ δὲ θετικὰ (τὰ μεταξὺ τῶν αὐτῶν παραλλήλων καὶ ἐν τῇ γωνίᾳ $\Sigma O_1 X_1$ περιεχόμενα)· διὰ τοῦτο τὸ ἐξαγόμενον τῆς πρώτης ὁλοκληρώσεως εἶνε θετικόν, ἐπομένως καὶ τὸ τελικὸν ἐξαγόμενον θετικόν· ἐνῷ τοὐναντίον συμβαίνει, ὅταν ὁλοκληρώσωμεν πρῶτον πρὸς y.

Οὐ μόνον τὰς δύο ἀντιθέτους τιμὰς $\frac{\pi}{4}$ καὶ $-\frac{\pi}{4}$ ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἄλλην τιμὴν εὑρίσκομεν ἐκ τοῦ ὁλοκληρώματος (1), ἐὰν καταλλήλως διαιρέσωμεν τὸν τόπον $\Psi_1 O_1 X_1$ τῆς ὁλοκληρώσεως. Ἵνα δείξωμεν τοῦτο, νοήσωμεν διῃρημένον τὸν τόπον τοῦτον $\Psi_1 O_1 X_1$ διὰ τῶν δύο σειρῶν παραλλήλων εὐθειῶν

$$\begin{aligned} x\,\eta\mu\varphi - y\,\sigma\upsilon\nu\varphi &= p \\ x\,\sigma\upsilon\nu\varphi + y\,\eta\mu\varphi &= q \end{aligned} \qquad o < \varphi < \frac{\pi}{2}$$

ἃς παριστῶσιν αἱ ἐξισώσεις αὗται, ὅταν αἱ παράμετροι p, q μετα-

βάλλωνται. Αἱ εὐθεῖαι αὗται διαιροῦσι τὸν τόπον τῆς ὁλοκληρώσεως εἰς ὀρθογώνια καὶ τὸ ὁλοκλήρωμα (1) μετασχηματιζόμενον εἰς τὰς συντεταγμένας p, q, γίνεται

$$\int\int_{(X_1O_1\Psi_1)} \frac{(q^2-p^2)\,\sigma\upsilon\nu 2\varphi + 2pq\,\eta\mu 2\varphi}{(p^2+q^2)^2}\,dpdq$$

Ὁλοκληροῦντες πρῶτον πρὸς p καὶ παρατηροῦντες, ὅτι τοῦ q ἔχοντος τυχοῦσαν τιμήν, ἡ p μεταβάλλεται ἐν τῷ τόπῳ X_1 O_1 Ψ_1 ἀπὸ τῆς τιμῆς

$$\frac{1-q\sigma\upsilon\nu\varphi}{\eta\mu\varphi} \qquad \mu\acute{\epsilon}\chi\rho\iota\ \tau\tilde{\eta}\varsigma\ \frac{q\eta\mu\varphi-1}{\sigma\upsilon\nu\varphi}$$

εὑρίσκομεν ἐξαγόμενον τὸ ἑξῆς

$$\left(\frac{q\eta\mu\varphi\,\sigma\upsilon\nu\varphi-\eta\mu\varphi\,\sigma\upsilon\nu 2\varphi}{1+q^2-2q\,\sigma\upsilon\nu\varphi}-\frac{q\eta\mu\varphi\,\sigma\upsilon\nu\varphi+\sigma\upsilon\nu\varphi\,\sigma\upsilon\nu 2\varphi}{1+q^2-2q\,\eta\mu\varphi}\right).\,dq$$

Ὁλοκληροῦντες δὲ ἔπειτα πρὸς q καὶ παρατηροῦντες ὅτι ἡ μεταβλητὴ q μεταβάλλεται ἐν τῇ γωνίᾳ Υ_1 O_1 X_1 ἀπὸ τῆς τιμῆς ημφ+συνφ μέχρις ∞, εὑρίσκομεν τελικὸν ἐξαγόμενον τὸ ἑξῆς

$$-\frac{\pi}{4}\,\sigma\upsilon\nu 2\varphi-\eta\mu\varphi.\ \sigma\upsilon\nu\varphi.\ l\,(\epsilon\varphi\varphi).$$

ὅπερ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γωνίας φ καὶ περιλαμβάνεται μεταξὺ

$-\frac{\pi}{4}$ καὶ $+\frac{\pi}{4}$.

Ἐὰν τέλος ὁλοκληρώσωμεν πρῶτον πρὸς q καὶ ἔπειτα πρὸς p, τὰ μὲν ὅρια τοῦ q θὰ εἶνε

$$\frac{1-p\eta\mu\varphi}{\sigma\upsilon\nu\varphi}\ \mu\acute{\epsilon}\chi\rho\iota\varsigma\ \infty,\ \acute{\epsilon}\grave{\alpha}\nu\ p<\eta\mu\varphi-\sigma\upsilon\nu\varphi$$

$$\kappa\alpha\grave{\iota}\ \ \frac{1+p\sigma\upsilon\nu\varphi}{\eta\mu\varphi}\ \mu\acute{\epsilon}\chi\rho\iota\varsigma\ \infty,\ \acute{\epsilon}\grave{\alpha}\nu\ p>\eta\mu\varphi-\sigma\upsilon\nu\varphi$$

τὸ δὲ τελικὸν ἐξαγόμενον εἶνε

$$\frac{\pi}{4}\,\sigma\upsilon\nu 2\varphi-\eta\mu\varphi\,\sigma\upsilon\nu\varphi\,l\,(\epsilon\varphi\varphi)+$$

$$+\ \acute{o}\rho\left\{\frac{1}{2}\eta\mu\varphi.\sigma\upsilon\nu\varphi\ l\left(\frac{1+\alpha^2+2\alpha\,\sigma\upsilon\nu\varphi}{1+\beta^2+2\beta\,\eta\mu\varphi}\right)\right\}\begin{matrix}\ddot{o}\tau\alpha\nu\ \alpha=\infty\\ \kappa\alpha\grave{\iota}\ \beta=\infty\end{matrix}$$

ἑπομένως ὡς τιμὴ τοῦ ὁλοκληρώματος δύναται νὰ προκύψῃ ὁ τυχὼν ἀριθμός, ἀρκεῖ νὰ ὁρισθῇ καταλλήλως ὁ λόγος τῶν ἀριθμῶν α καὶ β, οἵτινες αὐξάνουσιν εἰς ἄπειρον.

Τὰ πολλαπλᾶ ὁλοκληρώματα, ὧν ἡ τιμὴ ἀλλάσσει κατὰ τὴν διάφορον τάξιν τῶν ὁλοκληρώσεων ἢ κατὰ τὴν διάφορον διαίρεσιν τοῦ τόπου τῆς ὁλοκληρώσεως, καλῶ *παραλλάσσοντα*· τὰ δὲ διαμένοντα ἀμετάβλητα καλῶ *μόνιμα*.

Τὰ ὁλοκληρώματα τῆς μορφῆς

$$\int_{\alpha}^{\infty}\int_{\beta}^{\infty}\frac{d^2\varphi\left(\frac{y}{x}\right)}{dx\,dy}\,dx\,dy.$$

ἔνθα φ δηλοῖ τυχοῦσαν συνάρτησιν τοῦ $\frac{y}{x}$, εἶνε *ἐν γένει* παραλλάσσοντα.

Τοῦ ὁλοκληρώματος (4) ὁ τόπος σύγκειται ἐκ δύο μερῶν ($x > y$ καὶ $x < y$) ἐξ ὧν εἰς μὲν τὸ πρῶτον τὰ στοιχεῖα τοῦ ὁλοκληρώματος εἶνε θετικὰ εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἀρνητικά· ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ παραδείγματα ὁλοκληρωμάτων παραλλασσόντων, ὧν ὁ τόπος σύγκειται ἐξ ἀπειροπληθῶν μερῶν τοιούτων. π. χ. τὸ ὁλοκλήρωμα

$$\int_{\alpha}^{\infty}\int_{\beta}^{\infty}\frac{d^2\left(\text{τοξεφ}\left(\frac{y}{x}\,\eta\mu x\right)\right)}{dx\,dy}dxdy$$

ἤτοι $$\int_{\alpha}^{\infty}\int_{\beta}^{\infty}\frac{(x\sigma\upsilon\nu x - \eta\mu x)\,(x^2 - y^2\,\eta^2\mu x)}{(x^2 + y^2\,\eta^2\mu x^2)^2}\,dx\,dy$$

Ἐὰν πρῶτον ὁλοκληρώσωμεν πρὸς y μεταξὺ τῶν ὁρίων β καὶ ∞ καὶ ἔπειτα πρὸς x μεταξὺ τῶν ὁρίων α καὶ ∞, εὑρίσκομεν ἐξαγόμενον τὸ ἑξῆς

$$\text{τοξεφ}\left(\frac{\beta}{\alpha}\,\eta\mu\alpha\right)$$

ἐὰν δὲ ἀντιστρόφως ἐκτελέσωμεν τὰς ὁλοκληρώσεις, εὑρίσκομεν

$$\text{τοξ εφ}\left(\frac{\beta}{\alpha}\,\text{ημα}\right)-\frac{\pi}{2}.$$

α καὶ β ὑποτίθενται θετικοὶ ἀριθμοί καὶ ημα$>$ο.

Τὰ ἁπλᾶ ὁλοκληρώματα, ὧν τὰ θετικὰ στοιχεῖα ἔχουσιν ἄθροισμα ἄπειρον καὶ τὰ ἀρνητικὰ ἐπίσης, οἷον εἶνε τὸ

$$\int_0^\infty \frac{\text{ημ}x}{x}\,dx$$

δὲν παραλλάσσουσι μὲν ἐν ὅσῳ μένουσιν ἁπλᾶ· διότι, ὡς ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, ἡ τάξις καθ' ἣν λαμβάνονται καὶ ἀθροίζονται τὰ στοιχεῖα αὐτῶν εἶνε ἐντελῶς ὡρισμένη· ὁ συνδυασμὸς ὅμως αὐτῶν μετ' ἄλλων δύναται νὰ δώσῃ πολλαπλᾶ ὁλοκληρώματα παραλλάσσοντα καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ γίνηται ἀνεξετάστως.

Θεωρήσωμεν π. χ. τὸ ὁλοκλήρωμα $\int_0^\infty \frac{\text{ημ}x}{x}\,dx$.

Ἐὰν πολλαπλασιάσωμεν ἕκαστον τῶν στοιχείων αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ὁλοκλήρωμα

$\int_0^\infty \frac{\text{η}^2\text{μ}(xy)}{y^2}\,dy=\frac{\pi}{2}x$ (οὗτινος πάντα τὰ στοιχεῖα εἶνε θετικὰ καὶ ὅπερ ἰσοῦται τῷ $\frac{\pi}{2}x$) καὶ ὁλοκληρώσωμεν ἔπειτα, εὑρίσκομεν,

$$\int_0^\infty \frac{\text{ημ}x}{x}\,dx\int_0^\infty \frac{\text{η}^2\text{μ}(xy)}{y^2}\,dy=\frac{\pi}{2}\int_0^\infty \text{ημ}x\,dx,\ \text{ἤτοι ἀόριστον.}$$

Ἀλλ' ἐὰν ἐκτελέσωμεν τὰς ὁλοκληρώσεις κατ' ἀντίστροφον τάξιν

(ἂν δηλαδὴ ἐφαρμόσωμεν ἐπὶ τῶν ἀθροισμάτων τούτων τοὺς νόμους τῶν κοινῶν ἀθροισμάτων), ἐπειδὴ εἶνε

$$\int_0^\infty \frac{\eta\mu x \cdot \eta^2\mu(xy)}{x} dx = \frac{\pi}{2} \text{ ἂν } y > \frac{1}{2} \text{ καὶ } 0 \text{ ἂν } y < \frac{1}{2},$$

εὑρίσκομεν

$$\int_0^\infty \int_0^\infty \frac{\eta\mu x}{x} \frac{\eta^2\mu(xy)}{y^2} dxdy = \frac{\pi}{2} \int_{\frac{1}{2}}^\infty \frac{dy}{y^2} = \pi.$$

Ὅμοιον συμβαίνει καὶ εἰς τὸ ὁλοκλήρωμα

$$\int_0^\infty \eta\mu(x^2)dx.$$

ἐὰν πολλαπλασιασθῇ ἕκαστον τῶν στοιχείων αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ὁλοκλήρωμα

$$\int_0^\infty \frac{\eta^2\mu(x^2y)}{y^2} dy,$$

διότι τὸ προκύπτον διπλοῦν ὁλοκλήρωμα

$$\int_0^\infty \int_0^\infty \eta\mu(x^2) \frac{\eta^2\mu(x^2y)}{y^2} dxdy$$

εἶνε παραλλάσσον.

Ι. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Handbuch der neugriechischen Volkssprache. Grammatik. Texte. Glossar. von Dr. Albert Thumb (Ἐγχειρίδιον τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Γραμματική. Κείμενα. Γλωσσάριον ὑπὸ Δρ. Ἀλβέρτου Thumb. σελ. κε', 240).

Τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Wilh. Meyer-Lübke ἐκδοθείσῃ καὶ διὰ πολλῶν σχολίων κοσμηθείσῃ Γραμματικῇ Σίμωνος Πορτίου (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Α' σελ. 512) ἠκολούθησε ταχέως τὸ ἀνωτέρω ἀναγραφὲν ἐγχειρίδιον τοῦ κ. Thumb, χαρμόσυνον πάντως σημεῖον τοῦ ὅτι ἡ νεωτέρα ἡμῶν δημοτικὴ γλῶσσα ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ἀφανείας καὶ ἀχρηστίας, εἰς ἣν παλαιαὶ καὶ πολλαὶ ἁμαρτίαι εἶχον αὐτὴν καταδικάσει, καὶ ἤρξατο κατὰ μικρὸν νὰ γίνηται ὑποκείμενον ἀξιολόγων μελετῶν.

Ἀλλὰ πρὸς τούτοις τὸ βιβλίον τοῦ κ. Thumb διαφέρει πολὺ τοῦ κ. Meyer-Lübke, ὅτι τοῦτο κυρίως δὲν εἶχε πρακτικὸν σκοπόν, ἤτοι νὰ καταστήσῃ προσιτὴν καὶ εὔκολον τὴν γνῶσιν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς παντὶ πεπαιδευμένῳ, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἑρμηνεύσῃ πολλὰ αὐτῆς φαινόμενα, ἅτινα ἀνέγραψε μὲν ὁ Πόρτιος, κατέλιπε δέ, ὡς εἰκός, ἀνερμήνευτα· ἐπὶ τοῦτο δὲ παρέλαβεν εἰς ἐξέτασιν τἀρχαιότερα μάλιστα γλωσσικὰ μνημεῖα (τὰ ἀπὸ τοῦ 11ου αἰῶνος κἑξ.), εἰς ἃ καὶ συχνότατα παραπέμπει. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ ἦτο μὲν χρήσιμον τοῖς βουλομένοις νὰ μάθωσι τὸν ἱστορικὸν λόγον τινῶν φαινομένων τῆς δημώδους γλώσσης ἡμῶν, ἀλλὰ δὲν παρεῖχεν πλήρη εἰκόνα τῆς ὅλης νεωτέρας Ἑλληνικῆς, οὐδ' ἠδύνατό τις ἐκ τούτου νὰ μάθῃ τὰ ἰδιάζοντα τῇ κοινῇ λαλουμένῃ ἢ τὰ τῶν διαλέκτων. Πρόσθες ὅτι σχολιάζων τὸ βιβλίον τοῦ Πορτίου δὲν ἠδύνατο ἢ ν' ἀκολουθήσῃ καὶ διαφυλάξῃ τὴν οἰκονομίαν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐγκατασπείρῃ τὰς ἑρμηνείας οὐχὶ κατά τι σύστημα, ἀλλ' ὅπως ἡ τάξις τῶν τοῦ Πορτίου κανόνων ἀπῄτει. Πάντα τἀναπόφευκτα μειονεκτήματα ταῦτα ἐλλείπουσιν, ὡς εἰκός, ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Thumb· διότι οὗτος οὐχὶ ἑρμηνείαν φαινομένων τινῶν ἀλλ' ἀναγραφὴν τοῦ καθόλου γραμματικοῦ διακόσμου τῆς

δημώδους γλώσσης ἐπεβάλετο νὰ διαγράψῃ, οὐδ' ἠναγκάσθη νὰ κατακολουθῇ σχεδίῳ ἄλλου τινός, ἀλλ' ὅπερ αὐτὸς ὑπέλαβε κατάλληλον, τοῦτο καὶ ἐφήρμοσεν.

Ἐπειδὴ δέ, καθ' ἃ ἐλέχθη, ὁ κ. Thumb κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ σκοπὸν εἶχε νὰ συγγράψῃ βιβλίον χρήσιμον τοῖς ἐπιθυμοῦσι νὰ μάθωσι τὴν δημοτικὴν ἡμῶν γλῶσσαν, προσέσχε φύσει μᾶλλον τῇ νῦν λαλουμένῃ ἢ τῇ τῶν παλαιοτέρων αἰώνων. Καὶ χάριν εὐκολωτέρας ἀναγνώσεως ἀπέκλεισεν ἐκ τοῦ ἐγχειριδίου αὐτοῦ πᾶσαν παραπομπήν. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐπιμελῶς καὶ εὐσυνειδήτως παρηκολούθησε καὶ ἐμελέτησε πάντα ὅσα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη περὶ τῆς γλώσσης ταύτης ἐδιδάχθησαν, ὅπως εἰδήμων παρατηρητὴς εὐκόλως ἀνὰ πᾶσαν σελίδα δύναται νὰ ἴδῃ.

Ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς καὶ μόνον πρακτικὸν σκοπὸν ἐπεδίωξεν ὁ κ. συγγραφεύς, ἀλλ' ἐζήτησεν ἅμα καὶ νὰ γνωρίσῃ τοῖς ἐπιστήμοσι φιλολόγοις ὑποτυπωδῶς τοὐλάχιστον τὴν ἱστορικὴν ἀνέλιξιν τῆς γλώσσης περὶ ἧς διαλαμβάνει. Ἐντεῦθεν εἰ καὶ συντάσσει καθόλου εἰπεῖν περιγραφικὴν γραμματικήν, οὐχ ἧττον συχνὰ ὑποδεικνύει καὶ τὴν ὀρθὴν ἑρμηνείαν, οὐδ' ἠδύνατο βεβαίως νὰ πράξῃ ἄλλως ἀνὴρ κάτοχος τοιαύτης ἐπιστημονικῆς μορφώσεως οἵας ὁ κ. Thumb. Ἐπ' ἴσης δὲν δημοσιεύει διαλόγους ἢ τοιαύτας καθόλου συνομιλίας, δι' ὧν οἱ κανόνες τῆς γραμματικῆς θὰ διεφωτίζοντο καὶ θὰ ἐστερεοῦντο ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀναγνωστῶν, καὶ αἵτινες θὰ ἦσαν χρήσιμοι αὐτοῖς, ἀλλὰ παροιμίας, ᾄσματα, παραμύθια κττ. φέροντα τοπικὸν χαρακτῆρα, ἤτοι γεγραμμένα ἐν διαλέκτοις, δι' ὧν πλουτίζεται τοῦ ἐπιστήμονος ἐρευνητοῦ ἡ γνῶσις καὶ παρακινεῖται οὗτος εἰς ἰδίαν ἔρευναν. Ταῦτα δὲ πάντα κατέστησαν τὸ ἐγχειρίδιον αὐτοῦ τὸ κράτιστον μὲν τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων ὁμοίων περὶ τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης, ἱκανὸν δὲ ἵνα ληφθῇ ὡς βάσις κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἢ σύνταξιν τελειοτέρου.

Ἐπειδὴ δ' ὁ κ. συγγραφεὺς ἐπεβάλετο νὰ παράσχῃ εἰκόνα ὅσον οἷόν τε ἀκριβῆ τῆς ἀπὸ τῆς συστάσεως μάλιστα τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου σχηματισθείσης καὶ σήμερον ἰδίως ἐν ταῖς πόλεσιν εὐχρηστούσης κοινῆς λαλουμένης (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Β' σελ. 212 κἑξ. καὶ ἀνωτ. 148), φυσικώτατον ἦτο νὰ προσκρούσῃ πρὸς πολλὰς καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἀνυπερβλήτους δυσκολίας, ἅτε οὐδ' ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ποιητῶν πάντοτε ἀκριβῶς διαγινωσκομένων τῶν ὁρίων τῆς λαλουμένης κοινῆς ταύτης

τοῦτο μὲν ἀπὸ τῶν διαλέκτων τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς καθαρευούσης ἢ γραφομένης. Ἐντεῦθεν πολλάκις ἀναγράφει λέξεις ἢ τύπους διαλεκτικοὺς παρὰ τοὺς τῆς κοινῆς καὶ κανόνας ὅλους περὶ διαλεκτικῶν παρὰ τοὺς τῆς κοινῆς. Ἐπὶ τοῦτο δ' ὅμως ἤγαγε τὸν κ. συγγραφέα καὶ ἡ τάσις αὐτοῦ τοῦ μνημονεῦσαι καὶ διαλευκᾶναι ὅσον οἷόν τε πλεῖστα. Τοῦτο βεβαίως καθ' ἑαυτὸ εἶναι παντὸς ἐπαίνου ἄξιον, οὐχ ἧττον ὁμολογητέον ὅτι παρακωλύει πως τὴν ταχεῖαν τῆς κοινῆς λαλουμένης ἐκμάθησιν καὶ παραβλάπτει τὸν πρακτικὸν σκοπὸν τοῦ βιβλίου.

Ὅτι δὲ καί τινα ἀνθρώπινα τὰ μὲν ἐξ ἀβλεψίας τῶν στοιχειοθετῶν, τὰ δὲ καὶ ἐκ μετεωρίας αὐτοῦ τοῦ κ. συγγραφέως παρεισέφρησαν εἰς τὸ καλὸν τοῦτο βιβλίον, οὐδὲν θαῦμα· οὕτω λ. χ. σελ. 29 γράφεται Μοριώτης πάντως ἀντὶΠοριώτης, σελ. 38 κέρα ἀντὶ κερά, σελ. 48 ζητιάνος ζητιανειά, κακόμοιρος κακομοιρειὰ ἀντὶ ζητιάνος ζητιάνα, κακόμοιρος κακομοίρα, 49 ψευδὸς= ψευδὴς ἀντὶ ψελλός, 87 ἔπλυσα παρὰ τὸ ἔπλυνα ὅπερ ἀνύπαρκτον, πανταχοῦ γράφεται σβύνω σβυσμένος κττ. ἀντὶ σβήνω σβησμένος κττ. κτλ. Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα τὸ βιβλίον τοῦτο, καθ' ἃ εἶπον, κατά τε τὴν ἐπιστημονικὴν κατάταξιν τῆς ὕλης καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν ὑπερέχει πάντων τῶν μέχρι τοῦδε γραμματικῶν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς καὶ μετὰ πολλῆς χαρᾶς χαιρετίζω τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ εὐχόμενος, ἵνα τάχιστα ἴδῃ καὶ ἄλλας ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις καὶ βελτιώσεις.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Διαγραπτέον τὰ ἐν σελ. 119 στ. 4 κάτωθεν «Καλλῖνος, Πασῖνος κττ.», περὶ ὧν τὸ ἀληθὲς ἐδίδαξε Kretschmer ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τομ. ΛΑ' σελ. 384 σημ. 1. πρβλ. καὶ W. Schulze ἐν Quaestiones Epicae σελ. 304 καὶ 508.

AD DIONYSII HALICARNASENSIS

ANTIQUITATUM ROMANARUM

A CAROLO JACOBY EDITARUM

VOLUMEN III

ADNOTATIONES CRITICAE

Tertium hoc Dionysii antiquitatum a Carolo Jacoby recognitarum volumen cum ceteras virtutes cum superioribus communes habeat, hanc sibi praccipuam vindicat, quod codicis Urbinatis (B) lectiones ex G. Heylbutii nova collatione, summa, ut editor praedicat, cum diligentia et sagacitate facta, continet. Quod munus eo gratiore animo ab editore accipimus, quo magis ex hac collatione apparet codicis huius praestantia. Cuius rei documento, antequam ad propositum venimus, aliquot locos afferre etiam propterea operae pretium visum est, quod non omnibus eis locis codicis B scriptura, quamvis unice vera, ab editore recepta est.

12, 13 (Ζ', VII, 5): πολλὴν κατηγορίαν διαθέμενος τῶν φονευθέντων **ὑπ' αὐτοῦ** πολιτῶν. B **ὑφ' αὐτοῦ**, quod spiritu mutato veram dat scripturam, id est ὑφ' αὑτοῦ.

66, 8 (XLIV, 3): χωρὶς τῶν ἄλλων, ὧν προςετρίβετο τὰς τῆς βουλῆς σπονδὰς λύειν ἀξιῶν Nec cui προςετρίβετο hac scriptura significatur, nec quid sint βουλῆς σπονδαὶ patet. Quanto melius B: χωρὶς τῶν ἄλλων, ὧν προςετρίβετο τῇ βουλῇ σπονδὰς λύειν ἀξιῶν. Cf. illud Thucydideum (I, 53) πολέμου ἄρχοντες καὶ **σπονδὰς λύοντες**.

98, 20 (LXIII, 1): οἷον ὑμῖν ἔργον ὕστερον ἔξω τῶν λόγων ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ τυγχάνει διαπεπραγμένος. Sic editur B auctore. Sed in A inter ἔξω et τῶν λόγων haec sunt: τοῦτ' ἔστιν ἀπολογίας ἐστερημένον, quod nihil est nisi interpretamentum, idque prorsus perversum, eius quod est ἔξω τῶν λόγων. Quam multa eius modi Byzantinae interpretationis prodigia inter veterum scriptorum verba interiecta nos etiam nunc eludunt!

99, 10 (XLIII, 3): διένειμε καὶ κατεχαρίσατο τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις ἅπασαν τὴν λείαν· τοῦτο δὴ τυραννίδος τεκμήριον εἶναι φημὶ τὸ ἔργον· πῶς γὰρ οὔ; ὃς τοὺς ἑαυτοῦ κόλακάς τε καὶ σωματοφύλακας...ἐκ τῶν δημοσίων **εὐηργέτει** χρημάτων;

Sic ceteri codd. Qua in scriptura merito in illo imperfecto εὐηργέτει offendimus. Expectares enim aoristum vel perfectum. At B εὐεργετεῖ habet, quod cum idem valeat atque εὐηργέτηκε multo tamen hoc efficacius est.

113, 16 (LXXII, 2): unus B **ἀποδῦναι** τὸ σῶμα, ceteri vitiose ἀποδυθῆναι. Item 307, 23 solus B ἄστεως. Item 310, 5 unus B κατακεκλειμένον. Item 322, 3 solus B παρ' ὀλίγας ψήφους **ὦφλε**, ceteri ὤφειλε. Item 294, 27 μέχρι ἂν unus B.

Quam multae eiusmodi maculae posterioris maxime aetatis scriptoribus inustae haerent, quas si quis delere ausit, ecce imperitorum caterva exoritur clamitans eum, quidquid illius aetatis proprium sit, *imperitia*, si dis placet, oblitterare! Quid quod vel probis verborum formis in melioribus libris repertis tamen editores barbarismos mordicus tenent? Veluti apud Plutarchum περὶ φιλοπλουτίας c. 7, cum omnes fere codices praebeant κατάξας, ex uno D, turpissime interpolato, editur **κατεάξας**, quod si Plutarchus usurpasset, ne ille indignus esset, cuius scripta manibus nostris tererentur. Eodem modo apud Dionysium (ϛ'. LVIII, 3) cum li-

bri omnes προςαπέλαυσε proebeant, editur tamen barbare προςαπήλαυσε.

127, 5 (H′, II, 5): εὖ γὰρ ἴσθι, ὡς εἰ τοῦτ' ἀκούσειαν... ἐκβαλοῦσιν ὑμᾶς. Ὡς, quod interposuit qui εὖ ἴσθι pro adverbio poni solere ignoraret, recte abest a B.

129, 17 (IV, 4): ἐδόκει καλλίστῃ κεῖσθαι συνόδῳ ταῖς ἄλλαις ἡ πόλις B, quod leviter corruptum est ex eo quod Dionysius scripserat κάλλιστα κεῖσθαι συνόδου, quod cum Reiskio et Lobeckio reponendum erat, non ceterorum aperte interpolata scriptura ἐν καλλίστῃ κεῖσθαι συνόδῳ recipienda ; quam vel hiatus spuriae originis arguit.

162, 4 (XXVI, 6): solus B veram servavit scripturam οἱ μέν γ' οὐδέν, ἐὰν μὴ κατορθώσωσι, βλάπτονται, ceteri omnes haec monstra praebent· ἐὰν οὐδὲν κατορθώσωσι.

173, 20 (XXXIII, 4): ἐγγυητὰς ἔδωκα θεούς, ὡς ἐπ' οὐδενὶ κακῷ τὴν ἄφιξιν ποιησάμενος, καὶ τὴν εἰς τόδε τοῦ χρόνου καθαρὰν καὶ ἀμίαντον συνοῦσάν μοι πίστιν. Sic B optime. Jungenda autem sunt ἐγγυητὰς ἔδωκα θεοὺς καὶ τὴν πίστιν, deos et fidem meam testatus sum. Quod cum non intellegerent aliorum codicum scriptores (velut A et codicis C margo), φυλάξων post ποιησάμενος καὶ inseruerunt. Hoc autem φυλάξων postquam inter scriptoris verba irrepsit, illud ποιησάμενος in ποιησόμενος corrupit (quasi non iam advenisset Coriolanus) sibique accommodavit.

188, 9 (XLIII, 2): εἶξεν ἡ Οὐετουρία καὶ τελέσειν τὴν πρεσβείαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ὑπέσχετο. Sic ex solo B editur; nam ceteri haec praebent: καὶ τέλος ἀπῄει τὴν πρεσβείαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ποιησομένη, ἣν ὑπέσχετο, quae non uno nomine inepta sunt. **Tum** enim **primum** Veturia se ad filium ituram promisit, nec tamen statim eo abiit, sed ali-

quanto post, cum mulieres exeundi venia publice impetrata ad eam secum in Coriolani castra ducendam venissent (Cf. XLIV).

196, 9 (LXVIII, 3): Ῥωμαῖοι μὲν ὅσα μήτε τὸ ἀδύνατον μήτ' ἄλλη τις ἀδοξία **προσοῦσα** κωλύσει, πάντα ὑπομενοῦσι πράττειν. Sic B; ceteri nulla sententia **προσπεσοῦσα**.

235, 18 (LXXI, 6): ἰσχύος τῶν πενήτων ἕνεκα καί, εἴ τις ἀφαιρεῖσθαί ποτε αὐτοὺς ἀξιώσει τὰ δοθέντα, **κωλῦσαι**. Quis non illud κωλῦσαι perversum esse rescribendumque esse κωλύσεως, etiamsi hoc in B non extaret, tamen ratione ipsa ductus intellegeret? Nunc tamen veram lectionem in optimo codice inventam editores aspernantur.

288, 14 (Θ', X, 5) : οἱ μὲν **ἵπποις** χαλινοὺς **ἐνέβαλλον**, οἱ δὲ ξίφη . . . ἔθηγον. Sic B. Ceteri male οἱ μὲν **ἱππεῖς**.

296, 26 (XIV, 7): οὐκ **ἂν** ἐλπίσαντες . . τοὺς Οὐιεντανοὺς ταχεῖαν οὕτως ἀντεπιχείρησιν . . . ποιήσασθαι. In solo B est **ἄν**.

304, 24 (XVII, 4): εἰ δύναιτο κατορθώσα**ς** τὸν ἐκεῖ πόλεμον — ἦν γὰρ ἐν αὐτῷ πολὺ τὸ ἀνδρεῖον — ἀφανίσαι etc. Sic B. A habet κατορθῶσα**ι**.

309,23 (XX, 4): ἀπεώσαντο δ' οὖν καὶ τούτους **ὅμως** B. Ceteri **ὁμόσε!!!**

312, 7 (XXII, 1): ἐκ παρακούσματός δέ τινος πεπλασμένον ὑπὸ τοῦ πλήθους.
Πλήθους B, ceteri **ἀληθοῦς**.

317, 4 (XXV, 1): ὁ πρὸς τοὺς Τυρρηνοὺς πόλεμος χαλεπὸς ὢν **χρυσὸς** ἐφαίνετο παρὰ τὸν ἐντὸς τείχους ἐξεταζό-

μενος. Non tam illud bellum quam haec scriptura codicis B χρυσὸς φαίνεται παρὰ τὴν τῶν ἄλλων ἀντιγράφων ἐξεταζομένη, in quibus est χρηστός!! Notissimus est hic quidem vocabuli χρυσὸς usus, sed tamen cf. etiam Plut. Τιμολ. XI: χρυσὸν ἔδειξαν τῇ Σικελίᾳ τὰς ἐν τῇ τυραννίδι συμφοράς.

324, 24 (XXVIII, 2): δειλίας τε καὶ ὄκνου καὶ τοῦ μηδὲν ἔτι καινουργεῖν τοὺς ἡγεμόνας, ὑφ' ὧν ἐλευθερία τ' ἀπόλλυται καὶ ἡγεμονία καταλύεται. Pro eo q. e. **ὑφ' ὧν** omnes codices male **σφῶν**. Sed in B hos intra fines constitit corruptio, in ceteris longius grassata est. Nam ἐλευθερίαν τε ἀπόλλυσθαι καὶ ἡγεμονίαν καταλύεσθαι habet A, qua mutatione antiquae scripturae vestigia prorsus oblitterata sunt.

330, 2 (XXXI, 2): πόσα δ' ἄλλα τοῖς ἡγεμόσιν **ἔπεισι** πράττειν B; in A pro eo quod est ἔπεισι legitur interpretamentum ἦλθεν ἐπὶ νοῦν.

350, 17 (XXXIV, 1): **ἐναντία θήσονται** σφίσι τὰ ὅπλα editur B auctore. Ceteri omnes habent **ἐναντιωθήσονται.**

380, 5 (XLIX, 2): ἀξιόχρεως ἦν ὁ ἀπόστολος. Adnotat Jacoby: ὁ *omittit B.* Scilicet optimus codex craseos vestigia nobis servavit (ἀπόσνολος).

489,5 (CXIII, 5): διώξας τοὺς καθ' ἑαυτὸν [τεταγμένους]. Participium codicem B secutus iure circumscripsit Jacoby.

LIBER VII.

64, 5 (XLIII, 1): «Ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖτε, ὦ βουλή, περὶ μὲν τὰς διαλύσεις γνώμῃ τῇ βελτίστῃ κεχρῆσθαι **οἷς ἀνάγκη εἴκειν** τοῦ βέβαια τηρεῖν τὰ συγκείμενα». Post illud κεχρῆσθαι aliquot verba intercidisse putant editores. Qua coniectura facile carebimus leniore adhibita medicina. Scri-

bendum enim: **εἰς ἀνάγκην δ' ἥκειν** τοῦ β. τηρεῖν τὰ συγκείμενα. Duas affert orator causas, quibus de causis pacis conditiones etiamtum servandae sint; unam quod eae conditiones optimo olim acceptae sint consilio, alteram quod eas nunc servari necesse sit.

74, 15 (L, 1): ἀλλ' ὡς δεδοικόσι καὶ κατεπτηχόσιν ἡμῖν **ἔπειτα** ἱερὰν καὶ ἄσυλον ἔφη δεῖν ἀποδειχθῆναι τὴν ἀρχὴν κτέ. Hoc quoque loco post illud ἡμῖν lacunam indicavit Jacobius, Rectius, opinor, alii illud ἔπειτα corruptum esse suspicantur. Sed, quae pro illo excogitarunt, minime placent. Mihi vero sic facillime persanari locus videtur, si scripseris ЄΠΙϹΤΑϹ pro eo q. e. ЄΠЄΙΤΑ. Illud ἐπιστῆναι ei quod est κατεπτηχόσιν optime respondere vel quae apud Thucydidem (VIII, 69) leguntur docent: οἱ υ'. μετὰ ξιφιδίου... καὶ οἱ κ'. καὶ ρ'. Ἕλληνες νεανίσκοι, οἷς ἐχρῶντο εἴ τί που δέοι χειρουργεῖν, ἐπέστησαν τοῖς ἀπὸ τοῦ κυάμου βουλευταῖς οὖσιν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐξιέναι κτέ.

80, 13 (LVII, 2): τί τὸ ἀδίκημά ἐστιν, ἐφ' **οὗ** μέλλουσί μου κατηγορεῖν.

Recte Sylburgium reposaisse ἐφ' ᾧ vel ea quae proximi capitis initio leguntur «ἐπὶ **τοῖς λόγοις** . . . τὴν δίκην ὑφέξειν» demonstrant. Cf. ib. paullo infra: ἐπὶ **ταύτῃ** γε κριθήσομαι **τῇ διαβολῇ**.

91, 11 (LVIII, 2): «τότε πρῶτον ἐγένετο Ῥωμαίοις ἐκκλησία κατ' ἀνδρὸς ψηφοφόρος **ἡ φυλετικὴ**, πολλὰ [δὲ recte delet Jacoby] ἐναντιουμένων τῶν πατρικίων καὶ τὴν λοχῖτιν ἀξιούντων συνάγειν ἐκκλησίαν, ὥςπερ αὐτοῖς πάτριον ἦν».

Ex ipsis verbis scriptoris liquido apparet illud novum, cui patricii resistebant, nihil aliud fuisse nisi quod de capite civis R. comitiis tributis laturi erant adversarii, cum antea

centuriatis de eiusmodi re actum esset. Nam de civis Romani capite populum indicare posse quis nisi Romanarum legum prorsus ignarus negaret? Qua re illud ἡ φυλετικὴ cur deleatur nulla est ratio.

92, 9 ἐ (LIX, 4): «τοῦτο δὲ τὸ πλῆθος εἰς εἴκοσι λόχους συντεταγμένον ἦν· προςέκειντο θ' αὐτοῖς δύο **ἶλαι** τεκτόνων καὶ χαλκοτύπων eqs».

Ἶλαι scripsit Jacobius pro eo quod in codd. inepte legitur φυλαὶ. Sed **turmae fabrum** non magis aptum est quam **tribus**. Alii reponunt λόχοι ad sententiam recte; sed quaeritur cur illud λόχοι in hoc φυλαὶ mutatum esse videatur. Rectius, opinor, illud φυλαὶ exulare iubebimus nec pro eo quidquam reponemus, cum ex eis quae antecedunt facile illud λόχοι cogitatione adsumatur. Φυλαὶ a malo interprete adscriptum cum esset ab inepto librario postea in scriptoris verba admissum est, ut saepe cum in aliis veterum scriptis tum etiam in hoc factum est. Cuius rei exempla ex tribus primis libris satis multa in Spicilegio critico attuli, quod τῇ Πεντηκονταετηρίδι τοῦ 'Εθνικοῦ Πανεπιστημίου insertum est; hoc loco ex eis, quae ex VII, VIII, IX libro collecta habeo, quot satis sint, commemorabuntur. 37, 7: γνώτωσαν ὅτι οὐκ ἄρχοντες . . . . . ἀλλὰ τοὺς ἀνῃρηκότας τιμωρούμενοι [αὐτὸ δρῶσιν] ἀναίτιοί τε πρὸς τοὺς Θεοὺς ἔσονται καὶ . . . τὰ δίκαια πράξουσι. Illud αὐτὸ δρῶσι prorsus ineptum est. Neque enim quid sit illud αὐτὸ apertum est, neque δρῶσι de re ne decreta quidem nedum incepta apte ponitur. Recte igitur Kayserum secutus Jacoby ea verba delevit quippe quae ab eo invecta essent qui non videret **τε** perticulam ad ea quae secuntur (καὶ . . . πράξουσ) non ad superiora referri.— 53, 26: Λ. 'Ιούνιος Βροῦτος ἐκεῖνος [ὁ δημαγωγὸς] ὁ τεχνησάμενος etc. Illa ὁ τεχνησάμενος eqs. satis demonstrant quis ille Brutns fuerit, neque illo ὁ δημαγωγὸς addito opus est.— 56, 2: πείθειν τοὺς προεστηκότας αὐτῶν (tribunos)... παύσασθαι καὶ μὴ παράγειν, εἰ δὲ μὴ [πείθοιεν]

ἐς μακροτάτους ἀναβάλλεσθαι χρόνους. Recte πείθοιεν cum Cobeto delevit Jacoby, odditum ab eo qui nesciret ad illa εἰ δὲ μὴ adsumendum esse βούλοιντο παύεσθαι non πείθοιεν, quod etiam ex eis quae paullo infra ponuntur, apparet: παρὰ δὲ τῶν δημάρχων... τὴν μὲν ὁλοσχερῆ πάρεσιν οὐχ εὕροντο, τὴν δ' εἰς χρόνον ὅσον ἠξίουν ἀναβολὴν ἔλαβον.— 58, 11: [τὰ δ'] ἀλλ' ὅσα τῷ συνεδρίῳ δόξειε, ταῦθ'.... ἐπεκύρουν. Illud τὰ δ' insertum, postquam ἀλλ' pro eo quod est ἄλλα acceptum est, recte iam explosum est. — 71, 19: οὔτε καλὴν [καὶ δικαίαν], οὔτε συμφέρουσαν. Saepe iunguntur τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα (velut XXXII, 5 al.); illud δικαίαν otiose additur, cum τὸ δίκαιον ἐν τῷ καλῷ contineatur.— 73, 13: ὅτ' ἀπέστη... ὁ δῆμος ἀφ' ὑμῶν καὶ πολέμιος ὑμῖν ἐτόλμησεν... γενέσθαι ἀδικηθεὶς μὲν οὐδὲν, τὸ μὴ δύνασθαι δὲ... σκηπτόμενος καὶ, εἰ ψηφίσαισθε..., οὐδενὸς ἔτι δεήσεσθαι [ἔφη], ἔγνωτε οἱ πλείους ὑμῶν κ.τ.ἑ. Illud ἔφη neque necessarium est, cum δεήσεσθαι ex eo quod est σκηπτόμενος per figuram, quae zeugma vocatur, pendeat, et additum iusto laxiorem efficit orationis structuram. Non igitur in ἔφησεν mutandum, sed tollendum erat.— 108, 10: καὶ ἅμα δι' αἰσχύνης [ἔχειν] τὸ πρᾶγμα λαβεῖν. Ridiculum emblema invectum ab eo, qui quid esset δι' αἰσχύνης λαμβάνειν τὸ πρᾶγμα non intellegeret, iam nemo probat. — 146, 12: καὶ στρατηγὸς, οἷος οὔτε Ῥωμαῖος, οὔτε ἄλλος [στρατηγὸς] Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων οὐδείς. Ineptam magistelli adnotatiunculam merito circumscripsit Jacoby.— 153, 3: οὐ μὴν ἑάλω γε... ἀλλ' ἐδόκει χρόνου δεῖν [ἡ πολιορκία] καὶ τριβῆς. Reiske reponebat: τῇ πολιορκίᾳ. Rectius Jacoby indocti homuncionis supplementum delevit. — 174, 10: ἐγὼ πολέμιος ἐγενόμην τούτοις [Οὐολούσκοις]. Quibus haec dicuntur optime sciebant Οὐολούσκους εἶναι τούτους. Recte igitur Jacobius Kiesslingio Οὐολούσκους delenti assentitur. — 189, 6: ὅμηρα νομίσαντες ἔχειν παρὰ τῶν πολεμίων [ἐχέγγυα] τοῦ μηδὲν τὴν πόλιν,.. παθεῖν. Ἐχέγγυα infersit, qui non

videret illud τοῦ μηδὲν . . . παθεῖν ex eo q. e. ὅμηρα pendere. — 197, 14: Φέρε, ἀλλὰ δόξαν αἰσχρὰν [οἴσεσθαι] δέδοικας Neque δέδοικα οἴσεσθαι Graecum est, et δόξαν αἰσχρὰν δέδοικα plenissima est oratio. — 278, 19: οἷς ἐπιμελὲς ἔσται τὰ περὶ τὰς ἀρχάς, ὅπως κράτισται γενήσονται, [προνοηθῆναι]. Illo προνοηθῆναι deleto num quid quisquam, nisi stultus, desiderabit? — 281, 15: τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν τοῖς δειλοτάτοις τῶν ζῴων [ἐοικέναι λέγοντες] ἐκάκιζον. Iam Cobet vidit illa ἐοικέναι λέγοντες insinuata esse, poetquam ex eo quod Dionysius scripserat εἴκαζον, factum est ἐκάκιζον. — 282, 23: ἐφῆκαν τοῖς πολεμίοις λόγῳ τ' αἰσχύνειν [κακίζοντας] σφῶν ὡς ἄνανδρον τὴν ἡσυχίαν καὶ ἔργοις . . . ἀναγκάζειν, ἀγαθοὺς γενέσθαι. In tam concinna oratione, ubi verbum verbo respondeat (λόγω αἰσχύνειν = ἔργοις ἀναγκάζειν) nullus est locus illi κακίζοντας; quod qui adiecit non videbat illa ὡς ἄνανδρον etc. ex eo q. e. αἰσχύνειν pendere. — 286, 6: ἐνθυμουμένους πρὸς οἵους ἄνδρας [καὶ πολὺ ἀλκιμωτέρους αὐτῶν] Ridiculum interpretamentum eius q. e. οἵους Garrero auctore iam explosum est. — 302, 18: ἐπιτρέψαι σφίσι [**τοὺς** πρεσβευτὰς] εἰς Ῥώμην ἀποστεῖλαι τοὺς ὑπὲρ τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου διαλεξομένους. Non τοὺς solum delere debuit Reiske sed etiam πρεσβευτάς. Nam ἀποστέλλειν τοὺς ὑπέρ τινος διαλεξομένους alibi quoque apud Dionysium occurrit. — 326, 22: ἐκράτουν τῆς ὑπαίθρου [ἀρχῆς]. Extitisse umquam Graecum hominem, qui quid esset ὕπαιθρος (nempe γῆ, χῶρα(1)) non intellegeret!!!!!! — 338, 23: ὡς δ' ἁπάντων ἀπετύγχανον καὶ τὰς τροφὰς ἀπαναλώκεσαν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης [τοῦ λιμοῦ] βιασθέντες ἐξῆλθον κ.τ.ἑ. Kiesslingio auctore τοῦ λιμοῦ interpretamentum esse eius q. e. τῆς ἀνάγκης editores agnoverunt. — 343, 20: περιειστήκει τε ἡ περὶ τῆς κληρουχίας στάσις εἰς ἕτερον μείζον' [διὰ τὸν] ὑπὲρ τοῦ κόσμου τῆς πολιτείας ἀγῶνα. Recte Cobet delevit διὰ τὸν insertum postquam pro eo quod legi debuit μεῖζον' lectum est

(1) Cf. ἡ ὀρεινή, ἡ πεδιάς, ἡ μεσόγαια, ἡ ἔρημος etc.

μεῖζον. — 389, 7: ὑπὸ λήματός [τε καὶ προθυμίας] φερόμενος. Ab optimo codice B abest τε; illud vero καὶ προθυμίας post λήματος quam langueat, vel rusticus videat, redum illud Dionysium addidisse credamus.

Quae praeterea in his libris emblematum loco habenda sunt, cum minus quam ea, quae modo commemoravimus, apertam interpolationis notam prae se ferant, in ordine recensebimus, in quem ab hoc longiore deverticulo iam redeundum est.

92, 8 (LIX, 4): τῶν ὑποδεεστέρων τοῖς βίοις καὶ τὴν ὑποβεβηκυῖαν τάξιν ἐν ταῖς μάχαις [μαχομένων] καὶ ὁπλισμὸν οὐ τὸν αὐτὸν ἐχόντων.

Μαχομένων addidit qui non videret τὴν . . . τάξιν ex eo quod est ἐχόντων pendere.

93, 5 (LIX,7): εἰ μὲν εὖν . . . ταὐτὸ φρονήσαιεν ἑπτὰ καὶ ἐνενήκοντα λόχοι, τέλος εἶχεν ἡ ψηφοφορία καὶ οὐκέτι τοῖς λοιποῖς ἀπεδίδοτο ἡ ψῆφος· εἰ δὲ **μὴ τοῦτο** γένοιτο, ἡ δευτέρα συμμορία . . . ἐκαλεῖτο. Sic Jacoby. Sed pro eo q. e. μὴ τοῦτο libri μετὰ τοῦτο (B) vel μετὰ τούτων (A) habent; unde verisimile fit Dionnysium εἰ δὲ **μήπω** τοῦτο γένοιτο scripsisse. Illud μήπω respondet ei quod paullo supra ponitur **οὐκέτι.**

98 (LXII, 4): οὐκ εἶχον δ' ὅτι **ἂν** ἄλλο ποιῶσι. Graece dicitur οὐκ ἔχω ὅ,τι ἄλλο ποιῶ. Illud ἂν ortum est ex primis litteris eius q. e. ἄλλο repetitis (ΑΛΛΑΛΛΟ = ΑΝ ΑΛΛΟ).

111, 18 (LXII. 1): Ἕτερος μὲν οὖν ἀποχρῆν ἂν ὑπέλαβε καὶ αὐτὰ τὰ νῦν πραττόμενα ἐν τῇ πόλει μηνύματα οὐ μικρὰ τῶν παλαιῶν ἐπιτηδευμάτων **ὑπολαβεῖν**· ἐγὼ δ' ἵνα μή τις ἀσθενῆ τὴν πίστιν εἶναι ταύτην **ὑπολάβῃ εἴτε** κατ' ἐκείνην τὴν ἀπίθανον ὑπόληψιν κτέ.

Taedium movet illud ὑπολαμβάνειν in una eademque verborum comprehensione multifariam repetitum. Neque illud εἴτε cui non aut alterum εἴτε aut plura respondeant ferri posse iam viri docti viderunt. Quid igitur est? Equidem et illud ὑπολαβεῖν spurium esse vehementer suspicor, et hoc εἴτε ex eo quod est **οἴηται** corrupto natum esse certum habeo. Quo reposito sequitur ut etiam quod in eius locum postea substitutum est ὑπολάβῃ, quod vel hiatus spurium esse arguat, eiciendum sit.

119, 11 (LXXII, 15): οἱ δ' ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ἐπιθέντες ὑφῆπτον καὶ προςέσπενδον οἶνον κατὰ τῶν **ἁγνιζομένων.** Verum ἀγιζομένων servavit codex A.

121, 16 (LXXIII, 4): Ἑλληνικώτατον καὶ κράτιστον ἁπάντων ἐθῶν ἀπεδείκνυντο **στεφανώσεις** καὶ ἀναρρήσεις ποιούμενοι **τιμῶν, αἷς** ἐτίμων τοὺς ἑαυτῶν εὐεργέτας eqs.
Sic cum Reiskio Jacoby. Sed libri pro eo q. e. τιμῶν αἷς habent τινας, οἷς, quod mutandum non est sed pro eo quod est στεφανώσεις καὶ reponendum στεφάνων, ut totius loci scriptura haec sit: **στεφάνων** ἀναρρήσεις ποιούμενοι **τινάς, οἷς** (= στεφάνους) ἐτίμων κτλ. Τινὰς dixit Dionysius, quia quod Romani faciebant non prorsus idem erat atque illae apud graecos usitatae ἀναρρήσεις στεφάνων, sed simile quid. Pro eo quod recte editur ἀπεδείκνυντο optimus codex B ἀπεδείκνυτο exhibet, quod librarii errore factum esse patet. Dionysii enim sermo hunc verborum contextum postulat; Ῥωμαῖοι Ἑλληνικώτατον ἔθος ἀπεδείκνυντο. Tritum enim apud eum est ἀποδείκνυσθαι cum accusativo coniunctum. Ex magno exomplorum numero pauca afferam; velut ἀρετὰς ἀποδείκνυσθαι (Ζ' XLVI, Ι' XXXVI) αἰτίαν ἀποδείκνυσθαι (Η' LXXVV, 4) ἀκοσμίαν ἀποδείκνυσθαι (Θ' LIII, 4) βουλεύματα ἀποδείκνυσθαι (Ι' XXXVIII) γνώμην ἀποδείκνυσθαι saepissime (Η' LV, 2. LVI, 1. 2. Θ' LI, 3. Ι' XLIII. LI. ΙΑ' XV. XVIII. XXI) διάθεσιν ἀπ. (Θ' XXXIII,

1) διάνοιαν ἀποδ. (Ι′ 7) τὴν ἐλευθερίαν ἀπ, (Ι′ XXXIX) ἔργον ἀποδ. (Η′ LXVII, 5. Θ′ LXVI, 4. LXXXI, 4) εὔνοιαν ἀπ. (Η′ XXXIV, 3) ἰσχὺν ἀπ. (Η′ I, 5 in B quidem, nam in A est **ἐπαπο**δείκνυσθαι) πράξεις ἀποδ. (Ι′ XXXVI) προθυμίαν ἀποδ. (Ζ′ 54), praeterea cf. Ζ′ XXXIII λαμπρὸν οὐδὲν ἀποδειξάμενοι Η′ LV, 1: ἀσπασμοὺς καὶ παιᾶνας καὶ πάνθ' ὅσα ἐκ μεγάλων κινδύνων εἰς ἀδόκητον εὐτυχίαν ἄνθρωποι καταστάντες πράττουσί τε καὶ λέγουσιν . . . ἀποδεικνύμενος. ib′ LXXVII, 3: μηδ' ὁτιοῦν ἀγαθὸν ἀποδειξάμενος. Ι′ LVI: γενναῖον οὐδὲν ἀπεδείξαντο. Hoc verbum saepe a librariis cum illo ἐπιδείκνυσθαι permutatur, velut Δ′ 1, 1: cum A et in B prima manus recte τίνας **ἀ**πεδείξατο πράξεις exhibeat, in B altera manus fecit **ἐ**πεδείξατο. Ζ′ XXXIV, 5 male omnes libri αὐθάδειαν **ἐ**πεδείξατο pro eo quod in hac locutione locum habet **ἀ**πεδείξατο. Etiam Η′ I, 5: cum in archetypo nostrorum librorum scriptum esset ἀ π ο δ ε ί κ ν υ σ θ α ι, corrector suprascripsit ἐπὶ, quod B merito neglexit, A vero, ut solet, cum vera scriptura coniunxit effecitque ἐπαποδείκνυσθαι.

Aliis quoque in verbis eadem nonnunquam permutatio occurrit, velut Θ′. XXXIII, 4 pro eo quod recte in ceteris codd. est ἀγαπητὸν **ἀπο**φαίνοντι in B prima manus dedit nulla sententia **ἐπι**φαίνοντι.

LIBER VIII.

124, 7 (I, 1): εἰς . . . κινδύνους καταστῆναι πολέμου καταρραγέντος, δι' **ὧν** ἡ πόλις ὀλίγου ἐδέησεν . . . ἀναιρεθῆναι. Scr. **δι' ὃν** i. e. πόλεμον. **Δι' ὧν** esset διὰ τῶν κινδύνων, quae mira esset locutio: ἡ πόλις διὰ τῶν κινδύνων ὀλίγου ἐ. ἀναιρεθῆναι.

131, 10 (V, 5): καὶ ὅπως παύσ**ω**νται σκοπεῖν ἠξίουν. Scr. παύσ**ο**νται.

156, 12 (XXIII, 3): ἀξιοῦμεν σε διαλύ**σε**σθαι τὴν

ἔχθραν Graecum non est, sed aut διαλύσασθαι quod Reiske coniciebat, aut, quod mihi magis arridet, διαλύεσθαι (ЄCΘAI = CЄCΘAI).

160, 17 (XXVI, 1): ὅτι σοι κατορθώσαντι καὶ **δὴ** τυχόντι ὑπάρξει δυστυχεστάτῳ νομίζεσθαι.

Libri καὶ **μὴ** τυχόντι, quod unice verum esse docent quae secuntur. Nam quae c. XXVII leguntur, in eis quae τὸ μὴ τυχεῖν consecutura sint explicantur, quae autem XXVIII exponuntur (Φέρε, ἐὰν **δὲ** δὴ κατορθώσῃς etc.) in eis demum quid profutura sit Coriolano victoria quaeritur. Cf. etiam 176, 10: οὐκ ἴσα κατορθοῦσί τε καὶ μὴ τυχοῦσι γινόμενα.

177, 1 (XXXV, 5): **Ἕως** δὲ βουλεύσησθε, δίδωμι χρόνον ὑμῖν ἡμερῶν λʹ. Scr. **ὡς** δὲ β.

182. 1 (XXXIX, 3): Καὶ τί πράττουσαι ἂν . . . διασῶσαι δυνηθείημεν τὴν πατρίδα . . . τίς ἡ τοσαύτη περὶ ἡμᾶς . . . ἰσχύς; Οὐχὶ ὅπλων, ἔφησεν ἡ Οὐαλερία καὶ χειρῶν **δεομένη** etc.

Libri δεόμεναι, quod non in δεομένη cum Sintenisio sed in δεόμενα mutandum erat. Δεόμενα dixit Valeria ad illud τί πράττουσαι respondens. Nam illa τίς ἡ τοσαύτη ... ἰσχὺς oratoria est interrogatio, quae causam eius, quae autecessit, rerae interrogationis (τί πράττουσαι etc.) continet.

202, 3: νόμον μὲν οὖν τόνδε, ὃν οὐδεὶς πώποτ' **ἀνελεῖ** χρόνος . , . σύμμαχον ἔχουσ' οὐκ ἀξιῶ . . . τιμῶν, ἅς οὗτός μοι δίδωσιν, ἄμοιρος ἐκ σοῦ γενέσθαι.

Si ἀνελεῖ libri praeberent forsitan quis dubitaret an et propter **πώποτε** et propter ipsam sententiam **ἀνεῖλε** reponendum esset. Nil enim refert illamne legem posteritas servatura sit, illud matri sufficit filium legis admonenti, eam legom adhuc ab nullo neglectam esse, ut si eam Coriolanus violaverit, nullo id exemplo facturus sit, sed ipse aliis primus pietatis

violandae futurus sit exemplo. Eo magis mirum est, cum libri ἀνεῖλε praebeant, Cobetum ἀνελεῖ rescripsisse eamque παραδιόρθωσιν a Jacobio in verba scriptoris receptam esse.

204, 2 (LII, 4): Τὰς ἀνθρω**πίνους** ψυχὰς quamvis B praebeat, tamen scribendum esse ἀνθρωπ**εί**ους (ἀνθρω**πίους** cett. codd.) graecitatis ratio docet.

205, 7 ποιήσ**ετε** pro eo q. e. ποιήσ**ειε** typothetae est error in Jacobiana.

217, 5 (LXII): (αἱ ψυχαὶ) μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν **τῶν** σωμάτων . . . διαμένουσι.

Libri **τινὰ τῶν**,unde conicio scribendum esse τὴν ἀπὸ τῶν.

222, 10 (LXV, 4): καὶ γὰρ **καὶ** οἱ τῶν Ἑρνίκων ἐξεπληροῦντο λόχοι. Alterum **καὶ** a Reiskio invectum est, qui non videret καὶ γὰρ οἱ τῶν Ἑρν. idem esse quod καὶ οἱ τῶν Ἑρνίκων γάρ.

236, 6 (LXXII, 2): ἀμφότερα ταῦτ' **ἐπιψηφίζειν** ἀξιοῖς τὸν δῆμον.

Ἐπιψηφίζειν non est pro eo q. e. ἐπικυροῦν accipiendum, sed ἐπιψηφίζειν τι τὸν δῆμον est populum aliquid rogare velitne iubeatque. Illa significatio, ubicumque occurrit, incerta est. Nam omnes ei loci facile emendantur. Velut 350, 6 (Θ', XLIV, 3): προςγράψαντες αὐτῷ καὶ τὸ τῶν ἀγορανόμων ἀρχεῖον ἐν ταῖς αὐταῖς ψηφοφορεῖσθαι ἐκκλησίαις καὶ πάντα τἆλλα ὅσα ἐν τῷ δήμῳ πράττεσθαί τε καὶ ἐπικυροῦσθαι δεήσει **ὑπὸ τῶν φυλετῶν ἐπιψηφίζεσθαι** κατὰ ταὐτόν illa ὑπὸ τῶν φυλ. ἐπιψηφίζεσθαι prorsus vacant, cum πάντα τἆλλα etc. ad illud ψηφοφορεῖσθαι pertineat.

236, 7 (LXXII, 2): πότερα θάτερον ἀκυροῖς τῆς Κασ-

σίου γνώμης . . . ἢ καὶ θάτερον **μόνον ἀκυροῖς ἀξιῶν** οὐδὲ ἡμῖν αὐτοῖς διανέμειν τὰ κοινά.

Μόνον infelix est Reiskii inventum, quod nollem Jacoby probasset. **Ἀκυροῖς** optimo iure delevit Garrer neque ἀξιῶν meliore dignum condicione, quippe quod insertum sit, postquam διαμένει, quae manus est Dionysii, in διαμένειν abiit. Scribamus igitur reiectis istis panniculis: ἢ καὶ θάτερον, οὐδὲ ἡμῖν αὐτοῖς διανέμ**ων** τὰ κοινά;

238, 12 (LXXIII, 3): τὴν μὲν ἀπεμποληθῆναι παρῄνει καὶ μάλιστα περὶ ἧς ἀμφίλογόν τι πρὸς ἰδιώτας ἦν, ὥςτε τοῖς ὠνησαμένοις **εἶναι** πρὸς τοὺς ἀντιποιησομένους ὑπὲρ αὐτῶν κρίσεις cqs.

Sic libri aperta sententia. Suadebat enim Appius eum agrum, qui inter populum et privatos controversus esset, venire ut a populo ad emptores lites ob eum agrum sustinendae amoverentur, i. e. ut si quis eum sibi vindicaret non a populo, sed ab emptoribus peteret.— Quis in tam lucido loco quidquam mendi subesse suspicetur? Tamen Reiskius **οὐκ** ante εἶναι, Jacobius **μὴ** inseruit. At hoc non est emendare veteres libros, sed eorum librorum interpolatores aemulari.

244, 14: ἐκάλουν αὐτὸν **ὡς** ἐπὶ τοῦ δήμου τὴν δίκην ἀπολογησόμενον.

Illud **ὡς** nugator interposuit, qui nesciret **καλεῖν ἐπὶ τοῦ δήμου** eadem sententia qua Latinum *diem dicere ad populum* tritissimum esse sermonem Graecis scriptoribus. Eadem ignorantia l. IV c. IV, 7 pro eo quod dicendum erat **καλεῖ ἐπὶ τοῦ δήμου** librarii fecerunt **κ. ἐπὶ τὸν δῆμον**, quod cum ἐν τῇ Εἰκοσιπενταετηρίδι Κ. Κόντου correxissem, necessariane esset mutatio dubitatum est. Quare aliquot exemplis emendatio illa confirmanda est. Cf. igitur p. 102, 20 (Z, LXV, 1): καλεῖν οὓς δόξειε τῶν πολιτῶν δίκην ὑφέξοντας **ἐπὶ** τοῦ δήμου, ubi ἐπὶ pro eo quod in libris legitur ὑπὸ ex Kiesslingii coniectura ipse Jacoby recepit. 343, 1 (Θ,

XXXIX, 1): κρίσιν **ἐπὶ τῶν δημοτῶν** ὑπέχειν. Edit. Didot. p. 586, 47 (Ι', X) ἐπὶ τῶν ὑπάτων τῆς κρίσεως γινομένης. 661, 30 (ΙΑ', XXIX): **ἐπὶ σοῦ** λέγειν τὴν δίκην = apud te iudicem. Eadem ratione dicitur. 381, 23 (Θ', LX, 3): ἐπὶ τῆς βουλῆς ἀποδύρεσθαι et Edit. Didot. p. 607, 3 (Ι', XXVI): κατηγοριῶν ἐπὶ τῆς βουλῆς ἀναλισκομένων. 610. 12 (Ι', XXX): ἐπὶ τῆς βουλῆς ἐρεῖν. 627, 20: ἐπὶ τῆς κοχίτιδος ἐκκλησίας νόμον ἐκύρωσαν.

346,12 (LXXVIII,3): **καὶ** παρείχοντο **τοὺς τούτων** μάρτυρας. Cum in B legatur: παρείχοντο τοὺς αὐτῶν μάρτυρας, fortasse rescribendum: παρείχοντό **τε** (vel **τ'**) αὐτῶν μάρτυρας.

253, 25 (LXXXII, 6): τὸ γὰρ τῆς λοχίτιδος ἐκκλησίας κῦρος ἐν ταῖς ψηφοφορίαις **περὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους ἦν.** Ne quis cum Reiskio scribendum putet παρὰ τοῖς ἐπιφανεστάτοις, conferat quod LXXXV, 4 legitur: τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ περὶ τοὺς πολεμίους ἦν.

256, 18 (LXXXIV, 1): scr. **τοῦ θ'.**

257, 14 (LXXXV, 4): scribendum erat cum A κατεστρατοπέδευσε παρὰ πόλ**ιν** λεγομέν**ην** Λογγόλ**αν**, non πόλ**ει** λεγομέν**ῃ** Λογγόλ**ᾳ**.

ιб. 23 (LXXXVI, 1): σκυλεύσαντες δὲ τοὺς τῶν πολεμίων νεκροὺς καὶ τοὺς ἡμιθνῆτας, οἷς σωθήσεσθαι ἐλπὶς ἦν, ἀνελόμενοι etc.

Οἷς σωθήσεσθαι ἐλπὶς ἦν dici non poterant ἡμιθνῆτες. Ser. igitur: σκυλεύσαντες τοὺς . . . νεκροὺς καὶ τοὺς ἡμιθνῆτας, οἷς **τε** σωθήσεσθαι ἐλπὶς ἦν, ἀνελόμενοι.

LIBER IX.

272, 9 (I, 2): ἔδοξε . . . τοὺς ὑπάτους ἐξιέναι τὸν μὲν Αἰκανοῖς τε πολεμήσοντα καὶ Λατίνοις τιμωρὸν ἐσόμενον, τὸν δ' ἐπὶ Τυρρηνέας **ἄξοντα τὰς δυνάμεις.**

Pro eo q. e. ἐπὶ Τυρρηνίας dubium non est quin ἐπὶ Τυρρηνοὺς Dionysio restituendum sit. Cf. si tanti est. Θ', XVI, 34: Λεύκιος μὲν Αἰμίλιος ἐπὶ Τυρρηνοὺς ἐπέμφθη — Γάιος δὲ Σερουίλιος — ἐπὶ Οὐολούσκους ἐστράτευσε· Σέρουιος δὲ Φούριος ἀνθύπατος ἐπὶ τὸ Αἰκανῶν ἔθνος. XXXIV, 1: στρατιὰ Ρωμαίων ἐξῆλθεν ἐπὶ Τυρρηνούς. Eodem modo dicitur ἐξιέναι ἐπὶ Σαβίνους (Ι', XXII) ἐξάγειν ἐπὶ Σαβίνους (ΙΑ', XXIII. Cf. Ι', LIII) στρατεύειν ἐπὶ Ρωμαίους (Ι', XXVI) ἐπὶ Σαβίνους (ΙΑ', XXIII), ἐπ' Αἰκανοὺς στρατεύεσθαι (ΙΑ', XXVIII).

Praeterea apparet ἐπὶ Τυρρηνοὺς ex eo q. e. ἐξιέναι pendere, illa vero ἄξοντα τὰς δυνάμεις ab eo adsuta esse qui aliquid, quod participiis πολεμήσοντα et ἐσόμενον responderet, frustra quaereret, nec videret in eo q. e. ἐπὶ Τυρρηνοὺς eandem inesse vim atque in illis participiis.

279, 13 (VI, 1): καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπήρθησαν . . . δόξαντες καὶ τὸ θεῖον αὐτοῖς συμμαχεῖν.

Cum ex eo q. e. δόξαν καὶ τὸ θεῖον αὐτοῖς συμμαχεῖν facile oriri potuerit hoc δόξαντες etc. non dubito quin illud Dionysio restituendum sit.

286,20 (CIX, 9): μάλιστα δ' ἐκεῖνο μεμνῆσθαι προςῆκεν, ὅτι κλ.

Cum haec non repraehendentis, sed adhortantis sint, imperfecto, quem B auctore recepit Jacoby, nullus hic locus. Sed προςήκει, quod A habet, correctoris esse videtur. Ipse Dionysius προςῆκον mihi scripsisse videtur, quod facile in προςῆκεν corrumpi potuit.

292, 6 (XII, 5): καθ' ἓν ἅπαντας γενομένους μιᾷ προςβάλλειν πλευρᾷ τοῦ χάρακος καθ' ὃ μάλιστα **τὸ** χωρίον ἦν ἐπιμαχώτατον.

Τὸ addidit codicis B corrector frustra. Nihil enim addendum, sed ἐπιμαχώτατο**ς** (i. e. ὁ χάραξ) rescribendum erat.

299, 11 (XV, 6): οὔτε τὴν γῆν ἔτι δυναμένους ἀσφαλῶς γεωργεῖν, οὔτε τὰς ἔξωθεν **εἰςαγομένας** ἀγορὰς **δέχεσθαι.**

Illud δέχεσθαι in nullo est codice a prima manu invectumque videtur ab eis qui locum leviter corruptum sanare nescirent. Scribendum enim erat: οὔτε τὰς ἔξωθεν εἰςαγομέν**οις** ἀγοράς. Cf. XXV, 1: οὐδὲ τῶν ἐμπόρων ἔτι τὰς ἔξωθεν ἐπειςαγόντων ἀγοράς.

324, 13 (XXVIII, 1): εἰς τὸν ὑπὲρ ψυχῆς ἀγῶνα ἤχθη (οἱ δὲ προθέντες αὐτῷ τὴν δίκην δύο τῶν δημάρχων ἦσαν Λ. Καιδίκιος καὶ Τ. Στάτιος) οὐκ ἀδικήματος ἀλλ[**ὰ τύχης ἀπαιτοῦντες λόγον**] ὅτι ... ὠσάμενος ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν πολεμίων ... θρασύτερον μᾶλλον ἢ φρονιμώτερον ἐδιώχθη τε κτέ.

Quae uncis inclusi eicienda sunt, ut genetivus ἀδικήματος ex eo q. e. εἰς ἀγῶνα ἤχθη, quod idem valet ac δίκην ἔφυγε, pendeat, quod, qui istud τύχης ἀπαιτοῦντες λόγον infersit, non vidit propter interposita illa οἱ δὲ προθέντες ... Στάτιος, quae, ut ego feci, parentheseos signis includenda sunt. Ineptum autem esse illud τύχης . . . λόγον ex eis quae paucis verbis post secuntur apparet. Nam qui alterum arguit θρασύτερον μᾶλλον ἢ φρονιμώτερον aliquid fecisse, ille non fortunae rationem poscit, sed consilii. Eodem ducunt quae c. XXXI in. dicuntur: Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῆς **γνώμης** κατηγοροῦσί μου προδοσίαν μὲν οὐ τολμῶντες ἐπικαλεῖν οὐδ' ἀνανδρίαν (= **οὐκ ἀδικήματος**), ἀπειρίαν δὲ τοῦ στρατηγεῖν καὶ ἀφροσύνην (= ἀλλ' ὅτι ... **θρασύτερον** μᾶλλον ἢ **φρονιμώτερον** etc.).

326, 9 (XXIX, 3): transpone comma post **ἔτι,** ut sit ἄδηλόν ἐστιν ἔτι.

339, 11 (XXXVI, 3): πολλῶν δὲ λεχθέντων ἐπ' ἀμφότερα **τὰ** μέρη λόγων.

Verbum de verbo vertit hic Dionysius noster exemplar suum, in quo haec fuisse videntur: *cum multa in utramque partem dicta essent.*

343, 24 (XXXIX, 5): οἱ δὲ δημοτικοὶ . . κατεβόων τε καὶ παρεκελεύοντο μὴ προδιδόναι σφῶν τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν βουλὴν τὸ πρᾶγμα ἄγειν καὶ τῶν ὑπάτων κατηγορεῖν καὶ δίκης τινος παρ' αὐτῶν **ἠξίουν** τυχεῖν, ὅτι κτλ.

Scr. ἀξιοῦν. Plebs adhortabatur tribunos ut consules in senatu *accusarent* poenasque ab eis **poscerent,** quod tribuniciam potestatem neglexissent.

357, 6 (XLVI, 4): ἥδε ἡ ἀρχὴ —, **ἣν** σε ὁ νόμος **ἐκτρέπεσθαι** καὶ εἴκειν ἀναγκάζει.

'Εκτρέπεσθαι τὴν ἀρχὴν nihil est. Itaque Portus **ἐντρέπεσθαι** rescribebat. Sed praestat ἣν in ᾗ mutare, cum etiam quod sequitur εἴκειν dativum postulet. Quo facto nihil difficultatis habet oratio. Nam ἐκτρέπεσθαι et ἐξίστασθαι et παραχωρεῖν et εἴκειν τινὶ idem valent.

367, 19 (LIII, 3): πολλῆς ὑμῖν δεῖ ἐπιμελείας τε καὶ φροντίδος ὅπως ἂν σώσ**ητε** . . . τὰ ἤθη τῆς πόλεως.

Scr. σώσαιτε. Ὅπως ἂν σώσαιτε idem est quod ὅπως σώσετε.

378, 16 (LVIII, 16): γενόμενοι δὲ σωμάτων τ' ἐγκρατεῖς **καὶ** ὅσα ἐγκατελήφθη τῷ χάρακι καὶ ἵππων καὶ ὅπλων — κύριοι κ.τ.ἑ.

Ποίων σωμάτων ἐγένοντο κύριοι; Nempe ὅσα ἐγκατελήφθη τῷ χάρακι. Dele igitur importunum illud **καὶ**.

388, 13 (LXIII, 5): τοῦθ' ὑποπτεύσαντες **ἔμενον** οἱ Αἰκανοὶ καὶ πρὶν ἐλθεῖν ἐπικουρίαν τοῖς Ρωμαίοις προςβάλλειν τῷ χάρακι αὐτῶν ⟨**καὶ**⟩ διανοηθέντες ὡς βίᾳ καὶ πλήθει ἁλωσσόμενον κ.τ.ἑ. Illud **καὶ** Kiesslingio debetur, ἔμενον vero veteri interpolatori. Quae suis si reddideris auctoribus, Dionysio ipsi parva mutatione suam restitues manum. Scripserat enim ille: τοῦθ' ὑποπτεύσαντες οἱ Αἰκανοὶ καὶ ... προςβάλλειν τῷ χάρακι αὐτῶν διανοηθέντες ὡς βίᾳ... ἁλωσσομένων.

385, 12 (LXVIII, 1): Scr. Τυσκλανῶν.
ib. v. 15: Scr. ἀφικνοῦνται.

395. 20 (LXVIII, 22): sic constituenda sunt scriptoris verba. Καθοπλισάμενοι παρὰ δύναμιν τοῖς τείχεσιν ἐπέστησαν. τοῦ ⟨γὰρ⟩ περιβόλου τῆς πόλεως ὄντος ἐν τῷ τότε χρόνῳ, ὅσος Ἀθηναίων τοῦ ἄστεως ὁ κύκλος [καὶ del.] τὰ μὲν ἐπὶ λόφοις κείμενα καὶ πέτραις ἀεοτόμοις ὑπ' αὐτῆς ὠχυρωμένα τῆς φύσεως καὶ ὀλίγης δεόμενα φυλακῆς (auditur ἐστὶ, quod frustra addidit Reiske) cett. Addito γὰρ eiectoque καὶ locum antea inextricabilem patefeci.

Corollarium

Δ', XXX, 1: non persuasi Jacobio scribendum esse τὰ προτέλεια τῶν ἀνοσίων γάμων διαπραξόμενος ἀπέρχεται (L. Tarquinius). Ait enim recte in libris legi διαπραξάμενος, cum sententia huius loci haec sit: Tarquinium primitias nuptiarum, quas cum uxoris sorore mox contracturus

erat, iam tum adeptum esse. Quae sententia ab hoc loco plane aliena est. Neque enim Tulliam amor quinquagenarii fere hominis ad illas inuptias parandus impulerat, sed, ut ex ipsius oratione apparet, regnandi cupiditas, neque Tarquinium Tulliae, sed regni amor ad illius conditiones accipiendas permovit.

Praeterea τὰ προτέλεια non idem sunt quod πρωτόλεια, primitiae, sed ἡ πρὸ τοῦ γάμου θυσία (1); hoc autem loco eleganter a Dionysio προτέλεια τῶν ἀνοσίων γάμων maioris Tulliae, L. Tarquini uxoris, caedes dicitur, quae impias nuptias, quas ille cum minore Tullia pactus erat, antecederet necesse erat, sicuti ceterorum hominum nuptias τὰ προτέλεια antecedunt. Nisi enim ea caede perpetrata novis nuptiis L. Tarquini domus vacuefieri non poterat. Itaque L. Tarquinius fide data acceptaque ἀπέρχεται τὰ προτέλεια διαπραξόμενος i.e. τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἀπαλλάξων τοῦ βίου, ut superiore capite suaserat Tullia.

Σ. Βασης

(1) Cf. si tanti est, Plut. Amator. narr. 772 B, ubi sponsa ἐπὶ τὴν Κισσόεσσαν καλουμένην κρήνην κατῄει τὰ προτέλεια θύσουσα, quo loco pro eo quod male editur: ἕως ἡ κόρη ... κατῄει ... θύσουσα, τότε δὴ συνελάμβανον αὐτὴν, scribendum ὡς eqs.

AD DIONYSII HALICARNASENSIS
ANTIQUITATUM ROMANARUM
LIBRUM X ET XI

(Dionysii Halicarnasensis Antiquitatum Romanarum quae supersunt ex recensione A. Kiessling et V. Prou. Parisiis editoribus F. Didot et sociis MDCCCLXXXVI).

P. 588, 15 (I', VIII): τὸ μὲν πρῶτον ὕβριζόν τε καὶ ἔσκωπτον εἰς ἡμᾶς οἷα μεθύοντες ἂν νέοι καὶ αὐθάδεις **οἵ' ἂν** ἐς ταπεινοὺς καὶ πένητας ὑβρίσαιεν.

Cum **οἵ' ἂν** prorsus abundet, adscriptum fuisse puto in margine archetypi ab eo qui in alio codice pro eo q. e. οἷα μεθύοντες ἂν, scriptum invenisset οἳ ἂν μεθύοντες, quae scriptura mihi quidem Dionysio restituenda videtur..

597, 54 (X): ἀπολιπόντων αὐτοὺς τῶν βελῶν. Scr. ἐπιλιπόντων. Ἀπὸ et ἐπὶ in libris confundi iam supra (ad Z' LXXIII, 4) demonstratum est.

606, 24 (XXV): καὶ ὃ μάλιστα αὐτοῦ θαυμάζειν ἄξιον, **ὅτι** τὴν τοσαύτην ἀρχὴν εἰς ἑξάμηνον εἰληφὼς οὐκ ἐχρήσατο παντὶ τῷ χρόνῳ κτέ. Orationem corrumpit **ὅτι** additum.

612, 29 (XXXII): τὰ δὲ ἄλλα, ὅσα [ἂν](1) **ἦν** δημόσια, χωρὶς ὠνῆς τὸν δῆμον παραλαβόντ' ἀνελέσθαι.

Non ἂν eicere, sed ἦν in ᾖ mutare debuit Didotiana editio.

(1) Unci sunt ubique editionis Didotianae.

613, 52 (XXXIV): ἐκάλουν τοὺς ὑπάτους ἐπὶ τὸν δῆμον. Hic quoque, si quae ad Z', LXXVII, 1 disputavimus vera sunt, ἐπὶ τοῦ δήμου scribendum.

614, 6 (XXXV): Scr. παρενόμησαν.

618, 27 (XXXIX): καὶ ταῦτα πάσχοντας [ὁρῶντες] ἀνέχεσθε καὶ οὐ ζητεῖτε ὅπως παρ' αὐτῶν [ταῦτα τολμώντων] λήψεσθε δίκας eqs.
Scr. ταῦτα πάσχοντες ἀνέχεσθε καὶ οὐ ζητεῖτε ὅπως παρὰ **τῶν** ταῦτα τολμόντων λήψεσθε δίκας.

622, 4 (XLIII): τοὺς ἐπὶ προνομὴν ἀποστελλομένους ἢ χόρτον **ἵπποις** ἀνεκρούοντο.
Scr. τοὺς . . . . **ἱππεῖς**.

626, 3 (XLIII): εἰς ὁμοίαν δίκην προεκαλέσατο. Scr. προσεκαλέσατο.

629, 42 (LIII): πολλοὺς μὲν **ἐν** τοῖς ὑπονόμοις τῶν στενωπῶν φέροντες **ἐρρίπτουν**.
Eiecto **ἐν** scr. πολλοὺς μὲν τοῖς ὑπονόμοις . . . **ἐν**ερρίπτουν.

630, 12 (LIII): Ἐπεβάλοντο μὲν οὖν τῇ νόσῳ τῆς πόλεως οὔσης στρατὸν ἐξάγειν ἐπ' αὐτοὺς Αἰκανοί.
Scr. **ἐν** τῇ νόσῳ.

630, 48: πρόφασιν εὐπρεπῆ προὐβάλοντο λέγοντες ἐν χερσὶν εἶναι τὸν τῶν ἀρχαιρεσιῶν καιρὸν καὶ δεῖν αὐτοὺς ὑπάτους πρῶτον ἀποδεῖξαι· ποιήσειν δὲ τοῦτ' οὐκ εἰς μακράν. **Ἀποδειχθέντων δὲ τῶν ὑπάτων** μετ' ἐκείνων ἔλεγον ἀνοίσειν τῷ συνεδρίῳ τὴν περὶ τῶν νομοθετῶν διάγνωσιν. Συγχωρούντων δὲ τῶν δημάρχων . . . **ὑπάτους ἀπέδειξαν** κ.τ.έ.

Quivis videt, ut in Didotiana oratio distinguitur, hanc esse sententiam: « **ut consules creati sunt**, *illi dicebant eqs. Quod ubi concessum est*, **consules creaverunt** » quae nulla est sententia. Tu vero sic lege: ποιήσειν δὲ τοῦτ' οὐκ εἰς μακράν· ἀποδειχθέντων δὲ τῶν ὑπάτων μετ' ἐκείνων [ἔλεγον del.] ἀνοίσειν eqs. i. e. dicebant se consulibus creatis cum eis relaturos.

937, 10 (ΙΑ'. Ι): ἅπασι μὲν . . . ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ **οἷς οἳ** . . . περὶ τὰς πολιτικὰς διατρίβουσι πράξεις. Scr. μάλιστα δ' ὅ**σοι**.

639, 48 (III): Εἴ γὰρ ὑπὸ τοῦ συνεδρίου κυρωθείη τούτων ἑκάτερον, πρῶτον μὲν εὐπειθεῖς ἔσεσθαι πάντας ὑπελάμβανον . . ., ἔπειτ' αὐτοὶ [εἴ τι] δό**ξειεν** ὑπηρετοῦντες τῇ βουλῇ καὶ τὰ κυρωθέντα ὑπ' ἐκείνης πράττοντες, κατὰ νόμους ἀνειληφέναι τὴν ἐξουσίαν τοῦ πολέμου.
Εἴτι recte sustulit Didotiana, sed, ut emendatio perficiatur, etiam δό**ξειν** (quod ex eo q. e. ὑπελάμβανον pendebit) rescribendum. Tum ordo erit δόξειν ἀνειληφέναι.

641, 21: scr. Βαρβᾶτος.

641; 45 (V): scr. τί γὰρ δὴ καὶ τὸ κωλῦσον ἔσται. Sim. 665, 50 scr. οὐδὲν ἔσται τὸ κωλῦσον.

644, 20 (IX): scr. μή μοι διὰ τοῦτο **ἄχθεσθαι**.

652, 30 (XX) καὶ μηδὲν **οἴῳ** εἶναι . . . βοηθεῖν. Scr. **οἵῳ τ'** εἶναι.

653, 27 (XXI): τοιαύτην ἀποδειξαμένου τὴν γνώμην Οὐαλερίου κεχαρισμένην τοῖς πλείοσιν, ὡς ἐκ τῆς φωνῆς αὐτῶν εἰκάσαι **ῥᾴδιον ἦν.**
Ῥᾴδιον ἦν est ludimagistri supplementum.

658, 31 (XXVI): τινὲς δὲ αὐτῶν **προς**ελθόντες ἐκ τῶν πλαγίων τὸν ὄχθον καὶ γενόμενοι κατὰ κεφαλῆς eqs.

Scr. **περι**ελθόντες.

659, 27 (XXVII): ἐκ χειρὸς γενομένης τῆς μάχης. Ἐτεκμήραντο δὲ τοῦτο ἐκ τῶν τραυμάτων. Αὐτός τε γὰρ ὁ Σίκκιος πολλὰς εἶχε πληγὰς τὰς μὲν ὑπὸ χερμάδων, τὰς δὲ ὑπὸ σαυνίων, τὰς δὲ ὑπὸ μαχαιρῶν, καὶ ὁ ὑπασπιστής· οἱ **δὲ** ὑπ' ἐκείνων ἀνῃρημένοι πάντες μαχαιρῶν ἢ χερμάδων ἢ σαυνίων eqs.

Scribe οἵ **τε** ὑπ' ἐκείνων ἀνῃρημένοι (αὐτός **τε**—οἵ **τε**).

660, 8 (XXVIII): ἐνε**γγ**υήσατο Graecum verbun non est. Dionysius autem, ut iam alibi dixi (1), scripsit ἐνεγυήσατο. Idem perfecti formam ἐγγεγύημαι bis hoc codem capite probavit v. 19 (ἐγγεγυημένην ἑτέρῳ) et v. 53 (παρὰ τοῦ πατρὸς ἐγγεγυημένος τὴν κόρην), quod oditores fugisse miror.

Σ. Βασης

(1) Διορθωτ. εἰς τὴν Διον. τοῦ Ἁλ. Ῥ. Ἀρχαιολ. pag. 1 (= Εἰκοσιπεντ. καθηγ. Κόντου pag. 1).

ΠΛΟΥΤΑΡΧΕΙΑ

Ὁ τῶν Πυθικῶν τοῦ Πλουτάρχου διαλόγων γνωστὸς ἐκδότης W. Paton ἐξέδωκε πρὸ μικροῦ ἐν Λονδίνῳ τὸ περὶ φιλοπλουτίας τοῦ Πλουτάρχου (1) μετὰ κριτικῶν σημειώσεων ἐν αἷς καταλέγονται ἅπασαι αἱ τῶν κωδίκων διάφοροι γραφαὶ, καὶ κριτικοῦ προλόγου ἀγγλιστὶ (διὰ τί;) συντεταγμένου, ἐν ᾧ διαλαμβάνει περὶ τῆς σχέσεως καὶ τῆς σχετικῆς ἀξίας τῶν κωδίκων. Ἐκ τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἀφορμὴν λαβὼν ὁ πολὺς v. Wilamowitz-Moellendorf ἐν τῷ κριτικῷ περιοδικῷ, ὃ ἐπιγράφεται Göttingische gelehrte Anzeigen (1896 σελ. 326 κ. ἑ.), ἐξέθηκε σαφῶς καὶ εὐστόχως τὰς ἐν τῷ μέσῳ μάλιστα αἰῶνι περιπετείας τοῦ πλουταρχείου κειμένου, ἐξ ὧν τοῦτο μάλιστα γίνεται δῆλον, ὅτι καὶ ἐνταῦθα διττὴ πρόκειται ἡμῖν παράδοσις, ἡ μὲν διεφθαρμένη μὲν ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς τῶν ἀντιγραφέων ἀβελτερίας, κατὰ τἆλλα δ' ὅμως γνησία, ἡ δὲ ὑγιεστέρα μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, ἔργῳ δὲ οὐδὲν ἄλλο οὖσα ἢ αὐθαίρετον κατασκεύασμα ἡμιμαθῶν διασκευαστῶν, οἵτινες πᾶν, ὅ,τι δὲν ἦτο αὐτοῖς σαφές, εἴτε μετρίως ἐφθαρμένον ἦτο, εἴτε καὶ ὑγιές, αὐτοβούλως μετέβαλλον εἰς ὃ αὐτοὶ ἐνόμιζον ὀρθὸν, ὅπερ ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ θαυμαστὸν ὅσον ἀπεῖχε τοῦ ὀρθοῦ. Τῆς διττῆς ταύτης παραδόσεως ἐναργεστάτην εἰκόνα παρέχει ἔνθεν μὲν ὁ codex Vindobonensis, τ. ἔ. τὸ ἐν Βιέννῃ (Philos. Graec. 73) ἀποκείμενον ἀντίγραφον, τὸ ἄριστον ἴσως τῶν τοῦ α' γένους ἀντιγράφων, ἔνθεν δὲ ὁ codex D, τ. ἔ. τὸ ἐν Παρισίοις (Gr. 1956), ὅπερ ὁ μὲν Dübner δικαίως ἀπέρριψεν ὡς interpolatum, ὁ Hercher δ' ὅμως καὶ τούτῳ ἀκολουθῶν ὁ Βερναρδάκης σφόδρα ἐξαίρουσι. Περὶ τῆς τοῦ D κώδικος κακίας διὰ μακρῶν διελάβομεν ἡμεῖς ἐν τῇ Ἀθηνᾷ, χαίρομεν δὲ ὅτι διὰ τῆς προκειμένης κριτικῆς ἐκδόσεως ἀποδεικνύεται αὕτη σαφέστατα καὶ ὅτι ἀμφότεροι οἱ προειρημένοι ἄνδρες τὴν αὐτὴν περὶ τούτου ἔχουσιν

(1) The treatise of Plutarch de cupiditate divitiarum. London 1896.

ἡμῖν γνώμην. Οὕτως ὁ μὲν Paton πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐν τῷ κώδικι τούτῳ διασκευῆς τοῦ κειμένου τοῦ περὶ φιλοπλουτίας λόγου παρατίθεται ἐν σελ. VII κ. ἑ. ἄλλα τε χωρία καὶ δὴ καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν παρατεθειμένα 527 B (=364, 22 Βερν.), 527 F (=366,25 Βερν.), 528 A (=367, 8 Βερν.) (1) ὁ δὲ Wilamowitz καταλέγει πλεῖστα χωρία, ἐν οἷς ὁ Βερναρδάκης πιστῶς τῷ D ἀκολουθῶν οὐδὲ μνείας ἐν ταῖς κριτικαῖς σημειώσεσιν ἀξιοῖ τὰς ἐν ἄλλοις κώδιξι γραφάς, καί τοι ἐν ταῖς γραφαῖς ταύταις ὑπάρχει τὸ ὀρθόν, τὰ δὲ τοῦ D εἶναι ἐσφαλμένα, οἷον 525 A (359, 5. 13), 525 B (359,19), 525 C (360, 15), 527 E (366, 12) καὶ 528 B (367, 13) Τῶν χωρίων τούτων ἐμνημονεύσαμεν καὶ ἡμεῖς ἐκ τῶν πενιχρῶν πληροφοριῶν τῶν ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ α' τόμου τῆς Βερναρδακείου ἐκδόσεως περιεχομένων ὁρμώμενοι τὸ ἐν 525 C (360, 19). Ἂν δὲ τὴν τοῦ Ἄγγλου πλουσίαν παρασκευὴν εἴχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν ἠδυνάμεθα καὶ ἄλλα πολλὰ τῆς τοῦ D διασκευῆς τεκμήρια πρὸς τοῖς προειρημένοις νὰ καταλέξωμεν. Οὕτω π. χ. ἐν 526 A κεῖνται κατὰ μὲν τοὺς ἄλλους κώδικας τάδε·

526, A (362, 3): Ἀλλὰ νὴ Δία φήσει τις, ὅτι παισὶν οὗτοι καὶ κληρονόμοις φυλάττουσι καὶ θησαυρίζουσι [οἷς], ζῶντες οὐδὲν μεταδιδόασιν, ἀλλ' ὥςπερ τῶν μυῶν . . . οὐκ ἔστιν τοῦ χρυσίου μεταλαβεῖν, εἰ μὴ νεκρῶν γενομένων κτέ.

Ἡ γραφὴ αὕτη, ἐὰν μόνον τὸ **οἷς** ἐξαλειφθῇ, ἔχει κάλλιστα τοῦ ὅτι λαμβανομένου ἀντὶ τοῦ διότι καὶ δηλοῦντος τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὐδὲν οἱ φιλόπλουτοι μεταδιδόασιν. Τῆς αἰτιολογίας δὲ ταύτης ἡ ἀνασκευὴ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ παισὶ δὲ καὶ κληρονόμοις διὰ τὶ βούλονται πολλὰ χρήματα ἀπολιπεῖν; Τὸ οἷς ἐνεβλήθη, ἀφοῦ τὸ ὅτι κτέ. ἐξελήφθη ὡς ἀντικείμενον τοῦ φήσει τις, ὅπερ πολλαχῶς ἄτοπον.

Ὁ δὲ D ἀστοχῶν, ὡς πάντοτε τοῦ ὀρθοῦ ἔγραψε: . . . . θησαυρίζουσι· πῶς; οἷς κτέ. δι' ἧς γραφῆς τὰ ἀπὸ τοῦ οἷς κέ. παρίστανται ὡς ἀναίρεσις τοῦ παισὶν οὗτοι . . . θησαυρίζουσι. Ἀλλὰ τούτου οὕτως ἔχοντος πῶς ὁ Πλούταρχος κατωτέρω ὁμολογεῖ

(1) Ἴδε Paton σελ. IX καὶ XI.

ὅτι βούλονται παισὶ καὶ κληρονόμοις μεγάλην οὐσίαν ἀπολιπεῖν καὶ μόνον τὸ μάταιον τῆς τοιαύτης βουλήσεως ἐλέγχει; Δὲν εἶναι ταῦτα ἀντιφατικά;

526 B (362, 15) παρὰ μόνῳ τῷ D ἀπαντᾷ ὁ τριςβάρβαρος τύπος κατεάξας, ὃν εὐλόγως καὶ ὁ Wilamowitz ἀποδοκιμάζει.

256 C (362, 20): ὥςπερ οὖν τι φρούριον τῆς κληρονομίας ἐνοικοδομοῦντες τοῖς κληρονόμοις. Ὁ οὖν βεβαίως περιττεύει, ἀλλ' ὁ D ἐξαλείφων αὐτὸν συνεξήλειψε καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου γεγραμμένον, τ. ἔ. τὸν **ἂν**, ὅςτις κατὰ συνηθεστάτην ἐν τοῖς ἀντιγράφοις παραφθορὰν τοῦ α εἰς ου ἐγένετο οὖν. Γραπτέον ἄρα: ὥςπερ **ἄν** τι φρούριον κτέ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἐν τῷ D κώδικι διαφθορᾶς τοῦ Πλουταρχείου κειμένου Τοὐναντίον δὲ τῆς τοῦ Βιενναίου κώδικος ἀρετῆς πλεῖστα ἔχει τις νὰ μνημονεύσῃ παραδείγματα, ὧν ἡμεῖς δύο τάδε, ἅτε ὑπὸ τῶν προειρημένων ἀνδρῶν μὴ παρατηρηθέντα, μνημονεύομεν.

524 A (356, 19 Βερν.): οἱ πίνοντες μετὰ τὸ **μὴ** διψῆν ἢ ἐσθίοντες μετὰ τὸ **μὴ** πεινῆν καὶ ὅσα διψῶντες ἢ πεινῶντες ἔλαβον προςεξεμοῦσι. Τὸ **μὴ** εἶναι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τόποις ἄτοπον. Διότι μετὰ τὸ μὴ πεινῆν (διψῆν) σημαίνει παυσάμενοι τοῦ μὴ πεινῆν τ. ἔ. πεινῶντες (διψῶντες)· ἐνταῦθα δὲ πρόκειται νὰ δηλωθῇ τοὐναντίον τ. ἔ. μὴ πεινῶντες (διψῶντες) τ. ἔ. παυσάμενοι τοῦ πεινῆν = μετὰ τὸ πεινῆν. Κατὰ τὸν Paton ὁ Vindobonensis παραλείπει τὸ μὴ πρὸ τοῦ πεινῆν, ἴσως δ' ὅμως καὶ πρὸ τοῦ διψῆν ὡςαύτως παραλείπει τὸ μὴ ὁ κῶδιξ.

526 D (362, 10): καὶ μέντοι τῆς διδασκαλίας καὶ μισθοὺς ἀξίους ἀποτίνουσιν αὐτοῖς. Οὕτως οἱ ἄλλοι κώδικες. 'Αλλ' ὁ Vind. (καὶ τὰ τούτου ἀπόγραφα) ἔχει καὶ μέντοι καὶ διδασκαλία τ. ἔ. καὶ μέντοι καὶ διδασκάλια, οὗ ἐγκριθέντος τὸ καὶ μισθοὺς ἀξίους ἐκβλητέον ὡς ἑρμήνευμα τοῦ διδασκάλια. Τὸ ἑρμήνευμα τοῦτο εἰςφθαρὲν εἰς τὸ κείμενον αἰτία ἐγένετο νὰ μετα-

βληθῇ ἐν τοῖς ἄλλοις κώδιξι τὸ καὶ διδασκάλια εἰς τὸ τῆς διδασκαλίας.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται πόσον εἶναι ἡμῖν χρήσιμος εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Πλουταρχείου κειμένου ἡ τοῦ περὶ φιλοπλουτίας ἔκδοσις τοῦ Paton ἢ εὐκταῖον εἶναι νὰ ἐπακολουθήσωσι τάχιστα καὶ τῶν λοιπῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ὅμοιαι ἐκδόσεις.

Ἐν τέλει διδασκάλια καὶ ἡμεῖς ἀποτίνοντες τῷ ἐκδότῃ συνάπτομεν τοῖς εἰρημένοις ἃς εἴς τινα τῆς ἐκδόσεως χωρία ἐποιησάμεθα παρατηρήσεις.

357, 26: γραπτέον μετὰ τῶν κωδίκων πάντων πλὴν ἑνός: πενία γὰρ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἀπληστία τὸ πάθος αὐτοῦ καὶ φιλοπλουτία, διὰ κρίσιν φαῦλον καὶ ἀλόγιστον **ἐνοῦσαν**, ἣν ἂν μή τις ἐξέληται τῆς ψυχῆς . . . οὐ παύσονται δεόμενοι τῶν περιττῶν. Ὁ Paton γράφει **ἐνοῦσα**, οὗ γενομένου πᾶς τις θὰ ἐκλάβῃ τὸ ἣν ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὴν φιλοπλουτίαν, ὅπερ οὐ δυνατόν, διότι γελοῖον εἶναι τὸ «ἂν μή τις ἐξέληται τὴν φιλοπλουτίαν, οὐ παύσονται δεόμενοι τῶν περιττῶν τ. ἔ. φιλοῦντες τὸν πλοῦτον».

358, 25 γραπτέον: οὐδεὶς γοῦν ἀπέχεται χρήσεως ὄψου διὰ φιλοψίαν, οὐδὲ οἴνου δι' οἰνοφλυγίαν, ὡς χρημάτων [ἀπέχονται] διὰ φιλοχρηματίαν. Ἐξαλειφθέντος τοῦ ἀπέχονται ἐξυπακούεται ὅλον τὸ χρήσεως ἀπέχονται. Ὁ Paton γράφει χρήσεως χρημάτων ὅπερ ἧττον κομψόν.

362, 22: καὶ γὰρ **οἷς** δοκοῦσι παιδεύειν ἀπολλύουσι. Ὁ νοῦς εἶναι: αὐτὰ ταῦτα τὰ διδάγματα, δι' ὧν νομίζουσιν ὅτι παιδεύουσι τοὺς υἱούς, αὐτὰ ταῦτα εἰσὶ τὰ διαφθείροντα». Τοῦτο δεικνύει καὶ ἡ ἐπακολουθοῦσα αἰτιολογία: **ταῦτα γάρ ἐστιν ἃ** παραινοῦσι κτέ.

Κακῶς ἄρα ὁ ἐκδότης ἐνέκρινε τὴν τοῦ Reiske παραδιόρθωσιν οὕς.

364, 18: οὐκ ἀκούεις Ἀριστοτέλους λέγοντος, ὅτι οἱ

μὲν οὐ χρῶνται, οἱ δὲ παραχρῶνται καθάπερ οὐδετέρου προσήκοντος;

Ὁ Paton σημειοῦται: καθάπερ non intelligo. Τὸ καθάπερ κτέ. μεθερμηνευόμενον λατινιστὶ ἔχει ὧδε: utpote cum neutrum oporteat. Τ. ἔ. «ταῦτα λέγει ὁ Ἀριστοτέλης θεωρῶν οὐδέτερον τούτων ὡς πρέπον».

364, 25: ὅπερ ἐγὼ ᾔκασα ὅτι ἡ γραφὴ ἀλλὰ τυφλὸς ὁ πλοῦτος προῆλθεν ἐκ παραδιορθώσεως τοῦ ἀλλὰ πλοῦτος ὁ πλοῦτος εὑρίσκεται νῦν ἀληθές. Διότι οὕτως ἔχουσι σχεδόν τι πάντες οἱ κώδικες, τὸ δὲ ἀλλὰ τυφλὸς ὁ πλοῦτος μόνος ὁ ἀεὶ ἀστοχῶν D. Ἡ ὀρθὴ ἀνάγνωσις ἀλλ' ἄπλουτος ὁ πλοῦτος εὕρηται ἐν τοῖς Πλανουδείοις κώδιξι.

367, 23: ἀλλὰ σωφροσύνης γε κἂν μύνος δειπνῇ **δεῖται** [καὶ] εὐωχί**ας**.

Ἐξαλείψας τὸν καὶ γράφε: ἀλλὰ σωφροσύνης γε κἂν μόνος δειπνῇς **δεῖ ταῖς** εὐωχί**αις**.

Ἀστειοτάτη εἶναι ἡ τοῦ D γραφή, ἣν καὶ ὁ Βερν. ἐξετύπωσε: ἀλλὰ σωφροσύνης γε κἂν μόνος δειπνῇ δεῖται **καὶ δικαιοσύνης**, πρὸς ἣν μετ' Ἀριστοφανείου χάριτος παρατηρεῖ ὁ Wilamowitz: wenn ich allein esse, muss ich zwar mässig sein (= σωφροσύνης), aber von der Gerechtigkeit kann ich beim besten Willen keinen Gebrauch machen.

Ἀλλ' οἱ τὴν γραφὴν ταύτην ἐγκρίνοντες εἶναι, φαίνεται, οὕτω φιλοδίκαιοι, ὥστε καὶ μόνοι δειπνοῦντες εὑρίσκουσιν εὐκαιρίαν νὰ ἀσκήσωσι δικαιοσύνην (1).

Σ. ΒΑΣΗΣ

---

(1) 359, 14: τὸ **ἔτι**, ὃ παρεμβάλλει ὁ Herwerden, δὲν ἔχει ὁ Κικέρων C. M. 47.

Ἐπίμετρον

Ἐν ταῖς εἰς τὰ Συμποσιακὰ προβλήματα τοῦ Πλουτάρχου κριτικαῖς σημειώσεσι τῆς Βερναρδακείου ἐκδόσεως (vol. IV) μνημονεύονται γραφαί τινες ὡς εἰκασίαι νεωτέρων κριτικῶν, αἵτινες ὅμως, καθ' ἃ αὐτὸς ὁ ἐκδότης ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ Α' τόμου σελ. XVII κἑ. μαρτυρεῖ, εἰσὶ γραφαὶ τοῦ ἀρχετύπου πάντων τῶν κωδίκων τῶν Συμποσιακῶν, τοῦ Vindobonensis 148. Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς ἐκδόσεως ταύτης νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ δηλώσωμεν τὰς γραφὰς ταύτας, ἵνα μὴ οὗτοι ἀπατώμενοι ὀλιγωρῶσιν αὐτῶν ὡς εἰκασιῶν οὐδαμῶς ἐπὶ τῆς παραδόσεως στηριζομένων.

628 E εἰς τὴν ἐν μὲν τῷ προλόγῳ μνημονεύεται ὡς γραφὴ τοῦ Vind., ἐν δὲ ταῖς εἰς τὸ κείμενον ὑποσημειώσεσιν ὡς εἰκασία τοῦ X (= Ξυλάνδρου) — 687 C ἐπικαταδάρθωσιν Vind. ἐν τῷ προλόγῳ, ἐν δὲ ταῖς ὑποσημειώσεσι ὡς εἰκασία τοῦ Dübner — 696 C ἢ Vind. ἐν προλόγῳ, ἐν δ' ὑποσημειώσεσι M (= εἰκασία τοῦ Meziriac) — 702 D εὖ ἐν μὲν τῷ προλόγῳ Vind., ἐν δὲ ταῖς ὑποσημειώσεσι X — 736 B παχὺ Vind. ἐν προλόγῳ, ἐν δ' ὑποσημειώσ. Turnebus.

Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι ἐν 742 D ἀντὶ τοῦ τὰ δὲ ὕστερα, ὅπερ τἆλλ' ἀντίγραφα ἔχουσιν, ὁ Vindobonensis ἔχει τὰ ὕστερα, ὅπερ δικαίως ἐν τῷ προλόγῳ προκρίνει ὁ ἐκδότης, διότι ἐνταῦθα ὁ δὲ εἶναι ἀνάρμοστος. Ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ τὴν μὲν γραφὴν ταύτην οὐδὲ μνημονεύει, παραλαμβάνει δὲ ἀντὶ ταύτης ἣν ὁ Turnebus (ἀγνοῶν πάντως τὴν γραφὴν τοῦ Vindobonensis) προήνεγκεν εἰκασίαν τὰ δεύτερα.

Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ περὶ ἄλλους κώδικας. Οὕτως ὁ Ambrosianus codex ὑπὸ τοῦ ἐκδότου καλεῖται praestantissimus, πρὸς πίστωσιν δὲ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ μνημονεύονται ἄλλαι τε καὶ αἱ ἑξῆς γραφαί: 124 A παρασκευαστέον, ἥτις οὐδὲ μνημονεύεται ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι, 127 A φύει (οὐ μνημονεύεται ἐν ταῖς ὑποσ.), 132 A ἔστι κατὰ φύσιν (ἐν ταῖς ὑποσημ. ὡς εἰκασία τοῦ Ξυλάνδρου).

Τῆς τοῦ Ἐνετικοῦ κώδικος n. 250 ἀρετῆς δεῖγμα μνημονεύει σὺν ἄλλοις καὶ τόδε: 996 A ἀλλότρια (ἀλλότρια κακὰ οἱ λοιποὶ κώδικες), ὃ οὐδὲ μνημονεύεται ἐν ταῖς ὑποσ.

Ἐν τέλει παρατηρητέον ὅτι ἐν μὲν 971 F ἡ γραφὴ τοῦ Ἀθῴου κώδικος περικυλινδηθεὶς συγκρινομένη πρὸς τὴν τῶν ἄλλων περικυλισθεὶς εἶναι πᾶν ἄλλο ἢ virtutis specimen, ἐν δὲ 1085 C (Βερν. VI, 359) ἔνθα τἀντίγραφα ἔχουσι: τά γε μὴν τέσσαρα σώματα γῆν καὶ ὕδωρ, ἀέρα τε καὶ πῦρ . . . τὰ μὲν ἁπλᾶ καὶ καθαρά, τὰ δὲ σύνθετα ποιοῦσι· γῆν μὲν γὰρ ICACI καὶ ὕδωρ οὔθ' ἑαυτὰ συνέχειν οὔδ' ἕτερα . . . ἀέρα δὲ καὶ πῦρ αὐτῶν τ' εἶναι . . . ἐκτατικὰ κτέ. μεταγραπτέον ἀντὶ τοῦ ICACI, οὐχὶ εἰς ἀεί, ὅπερ ἐκ τῶν κατωτέρω (ἐνδεὲς ἔξωθεν ἐς **ἀεὶ** τοῦ συνέχοντος) παρέλαβεν ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ ΦΑCΙ (γῆν μὲν γάρ φασι καὶ ὕδωρ κτέ.). Ὁ ἐκδότης γράφων μὲν ἐνταῦθα εἰς ἀεὶ ἀντὶ τοῦ ἴσασι, συντάσσων δὲ κατωτέρω τοῦ συνέχοντος εἰς ἀεὶ δῆλός ἐστιν ὑπολαμβάνων ὅτι ὁ νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι ὅτι ἡ γῆ καὶ τὸ ὕδωρ ἄνευ τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ πυρὸς οὐκ εἰς ἀεὶ συνέχουσιν ἑαυτά, τ. ἔ. **συνέχουσι μὲν ἑαυτά**, ἀλλὰ πρὸς καιρόν. Ἀλλὰ ταῦτα ἀντίκεινται πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου αὐτοῦ κατωτέρω λεγόμενα: «πῶς οὖσα γῆ καθ' ἑαυτὴν ἀέρος δεῖται τοῦ συνιστάντος αὐτὴν καὶ συνέχοντος (ἁπλῶς ἄνευ τοῦ εἰς ἀεὶ); ἀλλ' **οὐκ ἔστι** γῆ καθ' αὑτὴν οὐδ' ὕδωρ».

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν οὔτε ἐνταῦθα εἰς ἀεὶ γραπτέον, οὔτε κατωτέρω τὸ εἰς ἀεὶ τῷ συνέχοντος συναπτέον, ἀλλ', ὡς καὶ ἡ τάξις τῶν λέξεων ὑποδεικνύει, τῷ ἐνδεὲς ἔξωθεν.

Σ. Β.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ. 241 στ. 3 γρ. praecipuam.
» 255 » 21 μετὰ τὸ 244, 14 γρ. (LXXVII, [1]).
» 256 » 9 γρ. 246, 12.

ΣΚΟΤΕΙΝΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ τοῦ μεσαιῶνος καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν παρουσιάζει πολλὰ κενὰ καὶ οὐχὶ ὀλίγα σκοτεινά. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐγένοντο καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου διάφοροι ἐργασίαι ἱστορικαὶ καὶ ἀρχαιολογικαὶ καὶ ἐδημοσιεύθησαν συγγράμματα καὶ μονογραφίαι ὑπό τε Ἑλλήνων καὶ ξένων, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἕνεκα ἐλλείψεως ἐπαρκῶν πηγῶν, τοῦτο δὲ ἕνεκα τῆς μὴ κριτικῆς βασάνου πασῶν τῶν τέως εἰς φῶς ἀχθεισῶν τοιούτων, ἡ Ἱστορία τῆς μητροπόλεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς ῥηθέντας αἰῶνας πόρρω ἀπέχει τοῦ νὰ πληρῇ τοὺς ὅρους ἐκείνους, δι' ὧν δύναται νὰ καταστῇ τελεία.

Ἐκ τῆς δυνάμεως καὶ ἀκμῆς, τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς αἴγλης, ἥτις καταυγάζει τὸν Ἀθηναϊκὸν ὁρίζοντα κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἐκ τοῦ λυκόφωτος, ὅπερ σχηματίζουσιν αἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες τοῦ ὄπισθεν τῶν ὀρέων τῆς Ἀττικῆς δύοντος ἡλίου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, μεταβαίνομεν εἰς τὴν νύκτα τοῦ μεσαιῶνος, νύκτα δυστυχῶς οὐχὶ Ἀττικὴν — μόνον ἀστέρες τινὲς ὠχροὶ φαίνονται ἐπὶ τοῦ στερεώματος τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀποβαλόντες ἐπὶ τῆς Ῥωμαιοκρατίας τὰ στοιχεῖα τοῦ κράτους, δι' ὧν ἐμεγαλούργησαν πρότερον ἐπιβαλλόμενοι διὰ τῶν ἑαυτῶν στρατῶν καὶ στόλων, ὧν αἱ σημαῖαι ἐκυμάτιζον εἰς ἀπωτάτας χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας καὶ ἀπωλέσαντες ἐπὶ τῆς Βυζαντινοκρατίας τὰς ἑαυτῶν Σχολάς, δι' ὧν εἶχον ὑποδουλώσῃ τοὺς νικητὰς Ῥωμαίους, δὲν εὕρισκον πλέον στάδιον δράσεως ἐν τῷ στενῷ καὶ ἀσφυκτικῷ κύκλῳ τῶν ταπεινῶν κοινοτικῶν ὑποθέσεων, εἰς ὃν περιώρισεν αὐτοὺς ἡ Βυζαντινὴ ἀπολυταρχία. Ζηλοτύπῳ βλέμματι παρακολουθοῦντες τοὺς θριάμβους τῆς βασιλίδος τοῦ Βοσπόρου ἔζων διὰ

τῶν ἀναμνήσεων τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος καὶ τῶν τιμῶν, ἃς ἐξηκολούθουν ἀπονέμοντες τῇ μεγαλουργησάσῃ καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δαφνῶν της ἀναπαυομένῃ ἀϊδίῳ πόλει ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐδιδάχθησαν τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς ὑπ' αὐτῶν τῶν τέκνων της καὶ διδασκάλων τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ αὐτοκράτωρ Κώνστας ὁ Β' δὲν ἀπηξίωσε νὰ διατρίψῃ ὁλόκληρον χειμῶνα ἐν Ἀθήναις μακρὰν τοῦ αἰγλήεντος θρόνου καὶ τῆς ἡδυπαθοῦς αὐλῆς τῆς Ἑπταλόφου, ὁ δὲ ἀπόγονος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ὁ μέγας στρατηλάτης καὶ αὐτοκράτωρ Βασίλειος, ὁ διὰ τῶν κατὰ τῶν Βουλγάρων ἀγώνων καὶ θριάμβων του ἐπικληθεὶς Βουλγαροκτόνος, μετὰ τὰ ἐν Βουλγαρίᾳ ἔνδοξα τρόπαια καὶ τὴν ἐντελῆ ὑποταγὴν τῆς χώρας ἐκείνης ὑπὸ τὰ Βυζαντινὰ σκῆπτρα δὲν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' εἰς Ἀθήνας διὰ τῶν Θερμοπυλῶν ἐλθὼν ἀνέβη εἰς τὸν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ναὸν τοῦ Παρθενῶνος εἰς ἐκκλησίαν τῆς Παρθένου μεταβεβλημένον καὶ αὐτῇ προσήνεγκε τὰ νικητήρια καὶ πλουσιώτατα λάφυρα. Τρεῖς Ἀθηναῖαι, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν Ἀτθίδες, ἡ Ἀθηναΐς, ἡ Εἰρήνη καὶ ἡ Θεοφανὼ ἐκλήθησαν εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, ὅπως μεταβιβάσωσιν εἰς τὴν ἀσιανίζουσαν αὐλὴν τοῦ Βυζαντίου τὸ πνεῦμα καὶ τὰς χάριτας τῆς Ἀττικῆς, ἅτινα οἱ διάδοχοι τοῦ μεγάλρυ Κωνσταντίνου ἐβράβευον διὰ τοῦ βασιλικοῦ διαδήματος. Πλὴν οὐδεὶς τῶν ἀπογόνων τοῦ Κόδρου ἀνέβη τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου τῶν Καισάρων καὶ οὐδεὶς τῶν ἀπογόνων τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ Περικλέους περιεβλήθη τὴν πορφύραν τῶν Κωνσταντίνων.

Ἤθελεν ἀπατηθῇ τις ὅμως ὑποθέτων, ὅτι οἱ μὴ πρωταγωνιστοῦντες ἐν τοῖς πράγμασι τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας Ἀθηναῖοι ἐτέλουν δουλικὴν ὑποταγὴν εἰς τὸ Βυζάντιον δεχόμενοι πᾶν τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἢ τῶν ὀργάνων του ἐπιβαλλόμενον· διότι ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ναοῦ τῆς Παρθένου κατελιθοβόλουν τοῦ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ φεύγοντος καὶ ἐκεῖ καταφυγόντος Βυζαντίνου ὑπαλλήλου Χασέ, τοῦ διὰ τῶν καταπιέσεων καὶ ἐπηρειῶν βασανίζοντος τοὺς Ἀθηναίους καὶ λοιποὺς κατοίκους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Τὰ χρονικὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διηγοῦνται: «οἱ δὲ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἀθηνῶν οἰκήτορες συνεχῶς ἐπηρεαζόμενοι παρὰ Χασὲ υἱοῦ τοῦ Ἰούβη, τὴν αὐτοῦ ἀσωτίαν καὶ ἀπληστίαν μὴ ἐνεγκόντες, λίθοις τοῦτον βάλλοντες ἀνεῖλον κακῶς ἔνδοθεν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ ἐν Ἀθήναις ναοῦ». Ταῦτα

ἀναφέρει ὁ συνεχίσας τὴν χρονογραφίαν τοῦ Θεοφάνους(1), ἐπαναλαμβάνουσι δὲ ὡς ἠχὼ ὁ Συμεὼν Μάγιστρος(2), ὁ Γεώργιος Μοναχὸς(3) κλπ. Ἐν τοῖς πολιτικοῖς δὲ πράγμασι τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου οὐ μικρὰν ἐπίδρασιν ἤσκησαν ἄνδρες εἰς ἐπισήμους οἰκογενείας τῶν Ἀθηνῶν ἀνήκοντες. Ὁ ἐστεμμένος συγγραφεὺς Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος εἰς τὰς ἐν εἴδει ὑπομνήματος διαβιβασθείσας παραινέσεις πρὸς τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον Ρωμανὸν δὲν κρίνει ἄσκοπον νὰ φέρῃ εἰς γνῶσιν τοῦ μέλλοντος νὰ κυβερνήσῃ τὸ κράτος ὅτι ὁ διὰ τοῦ τιμητικοῦ ἀξιώματος τοῦ Πρωτοσπαθαρίου περιβεβλημένος ἐπιφανὴς Ἀθηναῖος Βάρδας ὁ *Πλατυπόδης*, οὗτινος ἡ ἐπίσημος οἰκογένεια ἀναφέρεται ἔτι ἐπὶ Τουρκοκρατίας (4), διορισθεὶς στρατηγὸς τῆς Πελοποννήσου προὐκάλεσε μετ' ἄλλων πολυαρίθμων εὐγενῶν Πελοποννησίων, Πρωτοσπαθαρίων ἐπίσης, ὁμοφρονούντων καὶ συντασσομένων τῷ κόμματι αὐτοῦ, στάσιν κατὰ τοῦ οὐχὶ μικρὸν ἰσχύοντος ἐν τῇ χερσοννήσῳ τοῦ Πέλοπος Πρωτοσπαθαρίου Λέοντος τοῦ Ἀγελάστου, ὃν καὶ ἀπεδίωξεν ἐκεῖθεν(5). Καὶ ἐν ταῖς ἐπισημοτέραις δὲ πόλεσι τῆς Πελοποννήσου, ἐν Κορίνθῳ, Ναυπλίῳ, Πάτραις, Σπάρτῃ κλπ. ἀνεδείχθησαν γένη μεγάλα καὶ ἔνδοξα, ἅτινα οὐ μικρὰν ῥοπὴν ἐξήσκησαν ἐπὶ τῆς τύχης τῆς πατρίδος των καθ' ὅλην τὴν Βυζαντιοκρατίαν συνεχίσαντα καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὴν εὐεργετικὴν ἐπιρροήν των. Ἀρκοῦμαι ἐνταῦθα ἀναφέρων ὡς ἐν παραδείγματι τὴν οἰκογένειαν τῶν *Σκληρῶν*, ἧς μέλος ἦτο ὁ Λέων Σκληρὸς ὁ διορισθεὶς τῷ 812 στρατηλάτης Πελοποννήσου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Ραγκαβῆ ἢ Κουροπαλάτου, κατὰ τὴν ἀνώνυμον Χρονογραφίαν (σελ. 336) τὴν περιγράφουσαν τὰ κατὰ Λέοντα τὸν υἱὸν Βάρδα τοῦ Ἀρμενίου. Ὁ αὐτὸς δὲ Λέων ἢ ἄλλος τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τῶν Σκληρῶν, στρατηγὸς ὢν τῆς Πελοποννήσου ὀλίγῳ πρότερον, τῷ 806, καθυπέταξεν ἐπὶ τῆς περιβοήτου πολιορκίας τῶν Πατρῶν τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ ἐγκαταστάντας κατὰ τὸν μεσαιῶνα βαρβάρους, κατὰ τὸ

(1) Σελ. 388 ἔκδ. Βόννης.
(2) Σελ. 723 ἔκδ. Βόννης.
(3) Σελ. 880 ἔκδ. Βόννης.
(4) Ἴδε Δημ. Γρ. Καμπούρογλου, Ἱστορ. Ἀθην. Τόμ. Α' σελ. 79.
(5) Κωνστ. Πορφυρογεν. de administrando imperio σελ. 52, ἔκδ. Βόννης.

Χρονικὸν τῆς Μονεμβασίας (1). Ἐπίσης Σκληρὸς ἦτο ὁ στρατάρχης ὁ διακριθεὶς κατὰ τὸν διεξαχθέντα ἐν Βουλγαρίᾳ περὶ τὸ 2ον ἥμισυ τῆς 10 ἑκατ. μεταξὺ Βυζαντίνων καὶ Ρώσσων πόλεμον. Τὴν ἐπίσημον ταύτην οἰκογένειαν εὑρίσκομεν καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἔτι ἀκμάζουσαν. Ἡ δημώδης μοῦσα δι' ἑνὸς πλείστην χάριν καὶ τρυφερότητα ἀποπνέοντος ποιήματος ἀπηθανάτισε τὴν ὑπὸ Τούρκων πειρατῶν ἁρπαγὴν τῆς

Κυρὰ Ρήνης τοῦ Σκληροῦ...
ὁποῦχε ῥῆγαν ἀδελφό, ποῦχε καὶ ῥῆγα κύρη

καὶ ἥτις ἀπαντῶσα εἰς τὰς περὶ τῶν γονέων της ἐρωτήσεις τοῦ ἅρπαγος πειρατοῦ, ὅστις εὑρέθη *ἀδελφός της*, λέγει·

Ἡ μάνα μ' ἀπ' τὴ Κόριθο, *κι' ὁ κύρης μου ἀπ' τ' Ἀνάπλι*
Σκληρὸ τὸν λένε 'ξάκουστο, κι' ἐμένα κυρὰ Ρήνη.

Μετὰ τῆς κυρὰ Ρήνης ἡρπάγησαν καὶ δύο ἄλλαι εὐγενῶν οἰκογενειῶν κόραι, ἡ Ἀρετὴ τοῦ *Δούκα* καὶ ἡ *Χρυσοκουβουκλιώτισσα* καὶ αἱ τρεῖς *πανεύνοστα κορίτσια* (νοστιμώτατα, ὡραιότατα) (2).

Ἡ περίοδος τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἥτις θέλει ἐπασχολήσῃ ἡμᾶς ἐνταῦθα, ὀφείλει πολλὰ εἰς τὴν ἀφοσίωσιν, μεθ' ἧς εἰργάσθη ὑπὲρ αὐτῆς ὁ Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλους. Μεγίστη χάρις ὀφείλεται εἰς τὸν μετριόφρονα ἄνδρα, ὅστις διὰ μεγίστων μόχθων, δι' ἀκαταπονήτου ἐργασίας ἐθησαύρισε πλεῖστα ὅσα μνημεῖα φιλολογικά, ἀρχαιολογικὰ καὶ ἱστορικὰ εἰς τὸ πλείστου λόγου ἄξιον σύγγραμμά του, τοὺς τρεῖς τόμους τῶν *Μνημείων τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων*. Μεθ' ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ ἀποσπάσας ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς φθορᾶς καὶ τῆς λήθης πολύτιμα κειμήλια, μετ' ἀκαταβλήτου ἐπιμονῆς καὶ ζήλου περισυλλέξας τὰ ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ διεσκορπισμένα, δεδημοσιευμένα καὶ μή, φανερὰ ἢ κεκρυμμένα καὶ ὑπολανθάνοντα, αὐτός τε καὶ οἱ προκληθέντες ὑπ' αὐτοῦ, μνημεῖα τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ, θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου τῶν Ἀθηναίων παρέδωκεν εἰς τὴν Φιλολογίαν, Ἀρχαιολογίαν καὶ Ἱστορίαν,

(1) Ἴδε Σπ. Π. Λάμπρου *Ἱστορικὰ Μελετήματα*, ὅστις δημοσιεύει ἐν αὐτοῖς τρία διάφορα ἀντίγραφα αὐτοῦ, σελ. 102 καὶ 106.

(2) Ἰδὲ τὸ ποίημα ἐν Καμπουρ. Ἱστορ. Ἀθην. Τόμ. Α' σελ. 46-47.

πολιτικήν τε καὶ ἐκκλησιαστικὴν καὶ οὕτω προσήνεγκε πολυτίμους καὶ ἀνεκτιμήτους ἐκδουλεύσεις τῇ μητροπόλει τῶν Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν. Οὐ μόνον δὲ συνέλεξεν, ἀλλὰ καὶ ἐκάθηρε, ἐσυστηματοποίησε καὶ εἰς ἔλεγχον ὑπέβαλε τὸν ἀκατέργαστον ὄγκον ἐν τοῖς δύο μέχρι τοῦδε ἐκδοθεῖσι τόμοις τῆς *Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων*.

Ἡ ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα εἶνε ἐν γένει λίαν ἐλλειπὴς καὶ σκοτεινή, τὰ παραδοθέντα περὶ αὐτῆς ἀσαφῆ, συγκεχυμένα καὶ ἀσυνάρτητα. Ἡ παροῦσα πραγματεία σκοπὸν ἔχει τὸν συνδυασμὸν καὶ τὴν συσχέτισιν τῶν πηγῶν, τὴν κριτικὴν αὐτῶν ἀνάλυσιν καὶ τὴν διαφώτισιν τῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ *Ἐπιτομὴ περὶ τῆς τῶν Ἀθηνῶν πολιτείας* τοῦ Περραιβοῦ μετὰ τοῦ *Χρονικοῦ* τοῦ Ψευδανθίμου (1), ἡ ἱκετήριος ἐπιστολὴ τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Πατριάρχην ἡ ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου Ἀθηναίου Βεναλδῆ συνταχθεῖσα, τέσσαρα ἔγγραφα τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχείου, ὁ θρῆνος τοῦ ἱερέως Ἀντ. Μπουμπούλη, τὰ κληθέντα Ἀναργύρια ἀποσπάσματα ἢ φύλλα, οἱ περιηγηταὶ τοῦ ΙΖ΄ καὶ ΙΗ΄ αἰῶνος, πατριαρχικά τινα σιγίλλια, δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ ἀρχείου, σημειώματα καὶ ἐπιγραφαὶ ἐπὶ κιόνων καὶ τοίχων διαφόρων ἐκκλησιῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν πέριξ ἀποτελοῦσι τὴν ὕλην, ἐφ᾽ ἧς θὰ ἐργασθῶμεν. Ταῦτα δὲ πάντα ἐπιτηδείως καὶ ἐπιτυχῶς συνδυαζόμενα καὶ συναρμολογούμενα καὶ ἐπαρκῶς διαλευκαινόμενα διαλύουσι τὴν παχεῖαν ὁμίχλην τὴν ἐπικαθημένην ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ χέοντα ἀρκετὸν φῶς διαφωτίζουσιν τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην περίοδον.

Περὶ τῶν Ἀναργυρείων φύλλων ἕνεκα ἰδίως τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς διαστροφῆς, ἣν ὑπέστησαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ παραχαράκτου τῆς Ἱστορίας Φαλλμεράϋερ, ἐσχηματίσθη ἡ πλημμελὴς γνώμη καὶ πρόληψις, ὅτι εἶνε πλαστά, ἁπάσης δὲ τῆς προσοχῆς τῶν λογίων στραφείσης περὶ τὴν χρονολογίαν αὐτῶν, τοὺς *τρεῖς χρόνους* τοῦ χειρογράφου, οὓς οὐ

(1) Διὰ τῶν δύο τούτων ὀνομάτων κατ᾽ ἀνάγκην θέλομεν καλῇ ἐφεξῆς τὴν ὑφ᾽ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τέλει τῆς παρούσης πραγματείας, γραφεῖσαν μίαν καὶ μόνην Χρονογραφίαν, ἧς μέρος μὲν ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον ὁ Χριστόφ. Περραιβὸς ἐν τέλει τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τοῦ Α΄ τόμου τῆς αὐτοῦ περὶ *Πάργας καὶ Σουλίου* ἱστορίας, ἐκδοθέντος τῷ 1815 ἐν Ἑνετίᾳ, μέρος δὲ προσήρτησεν ὁ Ἐπαμ. Σταματιάδης κατὰ τὸ χειρόγραφον τοῦ Πιττάκη ὡς ἐπίμετρον ἐν τέλει τῆς συγγραφῆς του: *οἱ Καταλανοὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ*, δημοσιευθείσης ἐν Ἀθήναις τῷ 1869.

μόνον εἰς *τετρακοσίους* παραποιῶν ηὔξησεν ὁ μυθιστοριογράφος οὗτος, ἀλλὰ καὶ εἰς πολὺ προγενεστέρους αἰῶνας μετεβίβασε καὶ τοῦ ἀγῶνος συγκεντρωθέντος περὶ τὸ σημεῖον τοῦτο, τὰ λοιπὰ μέρη αὐτῶν ὀλίγον ἢ οὐδαμῶς ἠξιώθησαν προσοχῆς καὶ ἐρεύνης, μόνον δὲ ὁ Δημ. Καμπούρογλους παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν πρόληψιν περὶ τῆς πλαστότητός των ἐπεχείρησεν ἀνάλυσιν (1), ἐξ ἧς συνεπέρανε, ὅτι περιέχουσι καὶ ἀληθείας (2). Τὰ φύλλα ταῦτα μέρος ἀποτελοῦντα σχεδίου ἀτελοῦς χρονογραφίας, ὑπὸ μοναχοῦ τῆς Καισαριανῆς, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τέλει τῆς παρούσης διατριβῆς, σχεδιασθείσης ὑποβαλλόμενα εἰς αὐστηρὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἄλλων πηγῶν ἀποδείκνυνται γνήσια καὶ τὴν σφραγῖδα τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας φέροντα ἐπὶ παντὸς σχεδὸν τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, ἄδικοι δὲ αἱ ὑπόνοιαι καὶ μομφαὶ κατὰ τοῦ μακαρίτου Πιττάκη, ὅστις περισώσας αὐτὰ ἐκ τοῦ ἀφεύκτου ἀφανισμοῦ καὶ δημοσιεύσας ἦτο μᾶλλον ἐπαίνων ἄξιος ἢ ὕβρεων. Ἀλλ' οὕτως ἀμείβονται ἐνίοτε ὁ ζῆλος καὶ οἱ κόποι φιλομούσων καὶ φιλοπόνων ἀνδρῶν. Τὰ ἀναφερόμενα ἐν αὐτοῖς ἐξελεγχόμενα δι' ἄλλων ἀναμφισβητήτου ἱστορικῆς ἀξίας καὶ ἀληθείας πηγῶν, ἃς συμπληροῦσι καὶ διευκρινίζουσι, διδάσκουσι σπουδαιότατα γεγονότα τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τῆς κριτικῆς ἀναλύσεως καὶ διαφωτίσεως τῶν 4 φύλλων καὶ τῶν 4 πατριαρχικῶν ἐγγράφων, διὰ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας πηγὰς ἀναθρώσκει ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἐξέρχονται εἰς φῶς δραματικὰ συμβάντα καὶ ἀποκαλύπτεται ζωηρῶς πρὸ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν ἡ δρᾶσις τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Αἰρομένης τῆς περικαλυπτούσης τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀχλύος καὶ τοῦ σκότους, τῆς συγχύσεως προσώπων καὶ πραγμάτων, τόπων καὶ χρόνων, ἀναλάμπει ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια φωτίζουσα τὸν ΙΖ' καὶ ἐν μέρει τὸν ΙΗ' αἰῶνα.

Α'.

Ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ παραθέσωμεν τὸ περιλαμβάνον τὰ γεγονότα τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος κείμενον τῆς Ἐπιτομῆς τοῦ Περραιβοῦ,

(1) Δημ. Γρ. Καμπούρογλου, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, Τόμ. Α' σελ. 43-72.
(2) Αὐτόθι, σελ. 71.

ἥτις καίτοι δὲν διακρίνει σαφῶς αὐτὰ καταλείπουσα ἀόριστα, οὐχ ἧττον ἐπειδὴ βαθύτερον ἐξεταζομένη παρέχει ἀρκετὰ στοιχεῖα πρὸς διάκρισιν αὐτῶν, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις τῶν περαιτέρω πρὸς διάκρισιν τῶν γεγονότων τούτων ἐρευνῶν μας.

« Ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κυρίου Μπεναλδῆ, τὴν ὁποίαν ἄνωθεν ἀνεφέραμεν, μανθάνομεν σαφέστατα, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐδοκίμασαν τέσσαρα μεγάλα κακά, τὴν πανοῦκλαν, τὴν πεῖναν, τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν πυρκαϊάν. Ἡ δὲ αἰτία συνάγεται μὲν καὶ ἀπὸ τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς, συμφωνεῖ δὲ καὶ μὲ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐξ ἀκοῆς ἔχομεν ἀπὸ τοὺς γέροντους, καθὼς καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους ἔμαθον· εἶνε δὲ ἡ αἰτία αὕτη.

Ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἀπεβάλθη μὲ παντελῆ καθαίρεσιν ἀπὸ τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Σύνοδον. Δὲν ἠξεύρομεν ὅμως οὔτε τὸ ὄνομα τοῦ Μητροπολίτου, οὔτε τὰ ἐγκλήματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἔγεινεν ἡ καθαίρεσις. Τοῦτο δὲ εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εὐνοϊκῶς φερόμενοι πρὸς τὸν Ἀρχιερέα τους, δὲν ἠθέλησαν νὰ προσπέσουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ μὲ παρακλητικὰ γράμματα νὰ τὸν ἀθῳώσουν, ἀλλ' ἐξύβρισαν, καὶ κατεφρόνησαν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν καθαίρεσιν, καὶ ἐβίασαν καὶ τὸν Ἀρχιερέα τους, θέλοντα καὶ μὴ θέλοντα, νὰ ἐκτελῇ πάντοτε τὰ τῆς Ἀρχιερωσύνης. Δὲν ἡσύχασεν ὅμως ἐδῶ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ πηγαίνοντες μετ' ὀλίγον εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν Ἀρχιευνοῦχον καὶ δι' ἄλλας πολιτικὰς ὑποθέσεις, ἀνέφερον αὐτῷ καὶ τἀπερὶ τοῦ Ἀρχιερέως. Ὁ δὲ Ἀρχιευνοῦχος ἔστειλε παρευθὺς εἰς τὸ Πατριάρχην ζητῶν προστακτικῶς τὴν ἀθῴωσιν. Ὁ Πατριάρχης μὴ ἠμπορῶντας νὰ κάμῃ ἀλλέως, τὴν ἔδωκε τοιουτοτρόπως· «διὰ προσταγῆς τοῦ ὑψηλοτάτου Ἀρχιευνούχου δίδομεν τὴν ἀθῴωσιν τῷ Μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν». Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μηδόλως εὐχαριστηθέντες εἰς τὸ ὕφος αὐτὸ τῆς ἀθῳώσεως, ἐβίασαν τὸν Πατριάρχην νὰ τὴν δώσῃ χωρὶς τοῦ : διὰ προσταγῆς. Μετ' ὀλίγον δὲ καιροῦ διάστημα ἡ Ἐκκλησία ἁρματωθεῖσα, ρίπτει τὰ βέλη τῆς ὀργῆς ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων κοινῶς μὲ φρικτὸν ἐπιτίμιον. Κατ' αὐτὸν δὴ τὸν καιρὸν ἐσυνέβησαν εἰς αὐτοὺς καὶ ἐκεῖναι αἱ τρομεραὶ πληγαί, τὰς ὁποίας ἐκτραγωδεῖ μὲ ὅλην τὴν Ἀττικὴν εὐφράδειαν ὁ κύριος Μπεναλδῆς· ὅθεν νομίσαντες ὅτι ἀπὸ τὸ ἐπιτίμιον προῆλθον τὰ πάντα,

καὶ προσπεσόντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ δακρύων διά τῆς ἀκολούθου δεητικῆς Ἐπιστολῆς, ἔτυχον συγχωρήσεως (1).

Κατὰ δὲ τὸ χιλιοστὸν ἑξακοσιοστὸν ὀγδοηκοστὸν ἕβδομον ἔτος, Φραγκῖσκος Μοροζίνης Πληρεξούσιος καὶ γενικὸς Ναύαρχος τῶν Ἑνετῶν, θέλοντας νὰ κυριεύσῃ τὴν νῆσον Εὔβοιαν, ἔφθασε μετὰ τοῦ ναυτικοῦ στόλου εἰς ταῖς Σπέτσαις, κατὰ τὴν ἑνδεκάτην τοῦ Σεπτεμβρίου, κακεῖθεν εἰς Αἴγιναν. Ἡ ἐγγύτης τοῦ χειμῶνος, καὶ ἡ φήμη τῆς Ἀθήνας, τὸν παρεκίνησαν νὰ γυρίσῃ προτήτερα εἰς αὐτὴν τὴν Μητρόπολιν. Ἀμέσως λοιπὸν ὥρμησεν εἰς τὸ Πόρτο Δράκο λιμένα τῆς Ἀθήνας. Ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Πέτρος ἀδελφοὶ Γάσπαρη, ὁ Σπυρίδων Περούλης, καὶ ὁ Ἀργυρὸς Μπεναλδῆς ἐπῆγαν εἰς προσκύνησίν του, καὶ τοῦ ἀνέφερον ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Κάστρον, προβλεμμένοι πλουσιοπάροχα ἀπὸ τροφάς, καὶ τὰ πρὸς πόλεμον ἐπιτήδεια, προσμένοντες πρὸς τούτοις καὶ βοήθειαν ἀπὸ τὰς Θήβας τὸν Σερασκέρην. Ὁ Μοροζίνης ἐπρόσταξεν εὐθὺς νὰ εὔγουν ἀπὸ τὰ καράβια ὀκτὼ χιλιάδες πεζοὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Δανιὴλ Δελφίνου κατ' εὐθεῖαν τῆς Ἀκροπόλεως, διὰ νὰ τὴν κτυποῦν μὲ τὰς βομβάρδας, καὶ ὀκτακόσιοι ἑβδομήκοντα καββαλαρία, διὰ νὰ ἐμποδίζουν τὴν βοήθειαν ὅπου ἤθελεν ἔλθῃ ἀπὸ τὰς Θήβας. Τὸ πεζικὸν λοιπὸν στράτευμα ἐκτυποῦσε τὸ Κάστρον με τὰς βομβάρδας, τὸ δὲ ἱππικὸν ἔκαμνε χαρακώματα, οἱ δε πολιουρκούμενοι ἐδιαφεντεύθησαν διὰ μερικὰς ἡμέρας καὶ αὐτοὶ ἀντιπολεμοῦντες. Ἀλλ' ἀφ' οὗ οὔτε ἡ προσδοκουμένη αὐτοῖς ἀπὸ τὴν Θήβαν βοήθεια ἐφαίνετο, ἔπεσε δὲ καὶ ὁ περικαλλέστατος ἐκεῖνος, καὶ ἀξιοθαύμαστος, καὶ περίφημος Ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, (2) ἀπὸ μίαν βόμβαν, ὑποῦ ἐρρίφθη ἀπὸ τοὺς πολιορκοῦντας, καὶ κατά συμβεβηκὸς ἄναψεν ἡ πυρῖτις κόνις, ἤγουν ὁ τζεπχανές, ὁποῦ ἐφυλάττετο μέσα εἰς αὐτόν, ὁμοῦ καὶ τὰ πλέον ἀκριβὰ πραγματατά τους, ἔστησαν σημαίαν ἄσπρην, καὶ ἐζήτησαν τὴν εἰρήνην, ἡ ὁποία καὶ ἐδόθη εἰς αὐτοὺς μὲ τοιαύτας συνθήκας· ὅτι εἰς

(1) Τὴν ἐπιστολὴν ὡς μακροσκελῆ παραλείπομεν ἐνταῦθα ἐπιφυλασσόμενοι νὰ παραθέσωμεν καὶ ἀναλύσωμεν κατωτέρω τὰς πρὸς τὸ θέμα μας σχέσιν ἐχούσας περικοπὰς αὐτῆς, ἥτις ἱκετήριος ἀναφορὰ κυρίως οὖσα τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Πατριάρχην, συνετάχθη ὑπὸ τοῦ λογίου Ἀθηναίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Βεναλδῆ.

(2) Ὡς εὐκόλως ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης πρόκειται περὶ τοῦ εἰς ναὸν τῆς θεοτόκου μεταβεβλημένου Παρθενῶνος παθόντος τότε μεγάλην βλάβην, ἐνῷ τέως διετηρεῖτο καλῶς.

διάστημα πέντε ἡμερῶν νὰ ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ πάρουν μαζύ τους τὰ ὅσα πράγματα ἤθελε δυνηθοῦν ἀφίνοντες μόνον τοὺς Ἀράπιδες, καὶ νὰ ἀναχωρήσουν ἀσφαλῶς εἰς Σμύρνην, ἢ ὁποῦ ἀλλοῦ θελήσουν, τὸ ὁποῖον καὶ ἔγεινεν εἰς τὰς τέσσαρας τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου. Μετὰ ταῦτα ὁ Μοροζίνης ἐπρόσταξε νὰ ἀφιερωθῇ ἡ πρώτη Ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρειοπαγίτου, εἰς τὴν ὁποίαν συναχθέντες αὐτοὶ καὶ ἄλλοι ὀφφικιάλιοι, ἐγένετο λειτουργία, δοξολογήσαντες καὶ εὐχαριστήσαντες τὸν θεὸν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς πόλεως. Ἔχαιρον λοιπὸν κοινῶς ὅ,τε λαὸς τῆς Ἀθήνας διὰ τὴν δῆθεν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἀνελπίστως, καὶ τόσον ταχέως ἀπήλαυσαν, καὶ ὁ νέος Κυριάρχης. Ἀλλὰ δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς ὁποῦ εἰς λύπην ἄκραν ἡ χαρὰ μετετράπη. Διότι πρῶτον μὲν ἠκολούθησεν εἰς τὴν πόλιν ἡ πανώλης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέθανον πολλοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας καὶ ἀπὸ τοὺς πολίτας. Ἔπειτα δὲ ὁ Μοροζίνης μὴ δυνάμενος νὰ κρατήσῃ τὴν Ἀθήναν, διὰ τὰς συνεχεῖς τῶν Τούρκων ἐκδρομάς, ἡτοιμάσθη εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν, καὶ νὰ ἐπιχειρισθῇ τὴν ἀπόκτησιν τῆς Εὐβοίας· ἀλλὰ μήτε αὐτὴ ἡ ἐπιχείρησις ἔλαβε καλὴν ἔκβασιν· οἱ Ἀθηναῖοι στοχαζόμενοι ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησίν των ἔμελλον νὰ εἶναι (ἂν εἶχε σταθοῦν εἰς τὴν Ἀθήναν) ὑποκείμενοι εἰς τοὺς κινδύνους, ὁποῦ ἤθελε τοὺς προξενηθοῦν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀνέφεραν ταῦτα δεινοπαθῶς εἰς τὸν Μοροζίνην, ὁ ὁποῖος βλέποντας ὅτι δὲν εἶναι ἀνόητος ὁ φόβος τους, τοὺς ἐπῆρε μαζύ του, τοὺς ἔστειλεν ἀσφαλῶς μὲ τὰ πλοῖα, μερικοὺς εἰς Αἴγιναν, ἄλλους εἰς Σαλαμῖνα, καὶ ἄλλους εἰς τὰ δωδεκάνησα. Πολλοὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Κόρινθον καὶ περισσότεροι καὶ ἀξιολογώτεροι κατέφυγον εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἐφιλοφρονήθησαν ἀπὸ τὴν Ἀριστοκρατίαν τῶν Ἑνετῶν μὲ ὑποστατικά, καὶ μὲ μισθοὺς ἐτησίους, ὅπου καὶ ἀπέμειναν ἕως τὸν καιρὸν τῆς ἁλώσεως αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἰς τοὺς 1715. Ἡ ὀδυνηρὰ αὕτη ἀναχώρησις τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ τὴν φίλην πατρίδα τους ἐστάθη ἐν Μηνὶ Μαρτίῳ τοῦ αὐτοῦ χρόνου (1). Ἔμεινε λοιπὸν ἡ Ἀθήνα παντέρημος τρεῖς ὁλοκλήρους χρόνους (2).

Ἐκ τῆς σειρᾶς, καθ' ἣν ἐκτίθενται ἐν τῇ χρονογραφίᾳ τὰ γεγονότα,

(1) Ὁμιλεῖ κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον ἀρχόμενον ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου.

(2) Καμπούρογλου, Μνημεῖα Ἱστορίας Ἀθηναίων. Τόμ. Α' σελ. 33-34 καὶ 3[illegible] 38. — Ἴδε καὶ Σταματιάδου: Οἱ Καταλανοὶ ἐν τῇ ἀνατολῇ, σελ. 273-280.

ὁ ἐπισταμένως μελετῶν αὐτὰ διακρίνει, ὅτι *προηγοῦνται* τὰ ἀφορῶντα τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸν Μητροπολίτην ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸ Πατριαρχεῖον ἀφ' ἑτέρου καὶ ὅτι *ἐπακολουθοῦσιν* ὕστερον ἡ κατάληψις τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Μοροζίνη καὶ ἡ ἐγκατάλειψις ὑπ' αὐτοῦ τε καὶ τῶν Ἀθηναίων τῆς πόλεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅτι εἶναι δύο διακεκριμένα καὶ ὅλως ἄσχετα γεγονότα ἡ διεκτραγῳδουμένη ὑπὸ τοῦ Βεναλδῆ ἐν τῇ ἱκετηρίῳ ἐπιστολῇ ἐγκατάλειψις τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ Πατριάρχου καὶ ὁ μετὰ τὰ μοροζινειακὰ ἐκπατρισμὸς τῶν Ἀθηναίων. Τοιοῦτό τι διακρίνει ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης καὶ εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν Ἀναργυρείων φύλλων, ἅτινα, ὡς θὰ ἴδωμεν κατὰ τὴν ἀνάλυσιν αὐτῶν, μετὰ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν *ἕνεκα ἐπιδρομῶν τῶν Φουστίδων* μετοίκησιν τῶν Ἀθηναίων εἰς Σαλαμῖνα, ἀναγράφουσιν τὴν κατὰ τὸ 1678 συμβάσαν οἰκτρὰν δολοφονίαν τοῦ εὐπατρίδου Ἀθηναίου Μ. Λίμπονα καὶ μετὰ ταῦτα περιγράφουτι τὴν δευτέραν ἐπὶ Μοροζίνη καὶ ἕνεκα αὐτοῦ κατὰ τὸ 1688 μετοίκησιν τῶν Ἀθηναίων εἰς Σαλαμῖνα.

Πᾶσαν τυχὸν ἐγειρομένην ἀμφιβολίαν, ὅτι συνέβησαν δύο ἐγκαταλείψεις καὶ ὅτι ἄλλα τὰ αἴτια τὰ προκαλέσαντα τὴν μίαν καὶ ἄλλα τὴν ἄλλην καὶ ὅτι διάφοροι περιστάσεις συνοδεύουσι καὶ χαρακτηρίζουσι τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν, ἐξαλείφουσι τὰ ἑξῆς. Πῶς ἦτο δυνατὸν οἱ Ἀθηναῖοι οἱ συμμαχοῦντες τῷ Ἑνετῷ ναυάρχῳ Μοροζίνη καὶ ἐκ φόβου ἕνεκα τούτου, μήπως ἐκδικούμενοι οἱ Ὀθωμανοὶ προβῶσιν εἰς καταδιώξεις καὶ σφαγάς, ἐγκαταλείποντες τὴν ἑαυτῶν πόλιν, νὰ ἔχωσι τὴν εὔνοιαν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας καὶ δι' αὐτῆς νὰ ἐπιβάλλωνται εἰς τὸν Πατριάρχην, ὅστις ἐπὶ τῶν Μοροζινειακῶν οὐδὲν φαίνεται λαβὼν μέρος καί, ἐὰν ἐλάμβανε, θὰ κατεδιώκετο; Δὲν εἶναι ἀπίθανον, ἄντικρυς παράλογον, ὅτι πρὸς μὲν τοὺς στασιαστὰς Ἀθηναίους οἱ Ὀθωμανοὶ παρέχουσι φιλίαν χεῖρα, πρὸς δὲ τὸν ἀθῷον Πατριάρχην μετέρχονται πίεσιν καὶ βίαν; Προσέτι ἐπὶ τῶν Μοροζινειακῶν δὲν συνέβη *λιμὸς* καὶ λοιμός, οὓς ἀναφέρει ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Βεναλδῆ, ἡ Ἐπιτομὴ τοῦ Περραιβοῦ καὶ τὸ α' φύλλον τῶν Ἀναργυρίων, ἀλλὰ μόνον *λοιμὸς* (πανώλης, πανοῦκλα) ὡς ἀναφέρει ἡ Ἐπιτομή. Ἐπὶ τῶν Μοροζινειακῶν οἱ Ἀθηναῖοι μετέβησαν εἰς Αἴγιναν, Σαλαμῖνα, Ναύπλιον, Κόρινθον, ὡς εἴδομεν ἐν τῷ παρατεθέντι ἀποσπάσματι τῆς Ἐπιτομῆς τοῦ Περραιβοῦ, ἔτι εἰς Ζάκυνθον, Κορώ-

νην (1) καὶ Γαστούνην (2), ἐνῷ κατὰ τὴν προκειμένην περίστασιν μόνον εἰς Σαλαμῖνα, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ α΄ φύλλου καὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βεναλδῆ, καὶ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι συμβᾶσαν πειρατείαν μετέβησάν τινες καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὡς λέγει ἡ ἐπιστολή. Οὐδὲ γνωρίζομεν, ὅτι ἐπὶ τῶν Μοροζινειακῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Πατριάρχου τὸν καθαιρεθέντα Μητροπολίτην των, οὐδὲ ἦτο δυνατὸν νὰ ζητήσωσιν αὐτὸν καὶ μάλιστα τῇ μεσολαβήσει τῆς Ὀθωμανικῆς ἀρχῆς. Τοὐναντίον γνωρίζομεν, ὅτι ὁ σπουδαιότατον λαβὼν μέρος ἐπὶ τῶν Μοροζινειακῶν ὑπὲρ τῶν Ἑνετῶν Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Ἰάκωβος καθαιρεθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου τῇ *ἀπαιτήσει καὶ πιέσει* τῆς Ὑψηλῆς Πύλης κατέφυγε πρὸς τὸν ἐν Ναυπλίῳ διαμένοντα τότε Μοροζίνην, ὑφ' οὗ λαβὼν ὡς ἰσόβιον ἐπιχορήγησιν 150 ρεάλια κατὰ μῆνα διῆλθε τὸν λοιπὸν μέχρι τοῦ 1691, ἔτους τοῦ θανάτου του, βίον ἐν Ναυπλίῳ καθῃρημένος καὶ ἰδιωτεύων (3), οὔτε ἀνακληθείσης τῆς καθαιρέσεώς του οὔτε ἐπανιδόντος τὰς Ἀθήνας, ἐνῷ ἡ ἐπιτομὴ μᾶς βεβαιοῖ, ὅτι ἀνεκλήθη, δίς μάλιστα, ἡ καθαίρεσις τοῦ *ἀγνώστου* Μητροπολίτου καὶ μάλιστα *τῇ παρεμβάσει καὶ πιέσει τοῦ Ἀρχιευνούχου*. Ἐκτὸς τούτου εἰξεύρομεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὰ Μοροζινειακὰ συναισθανόμενοι τὴν πρὸς τὸν κυριάρχην ἀπιστίαν διετέλουν πεφοβισμένοι καὶ ἀνέμενον ἐν ἀνησυχίᾳ τὸ ἀποβησόμενον ὑποπεσόντες, ὡς ἦν ἑπόμενον, τῇ δυσμενείᾳ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Διὰ τοῦτο μετὰ τριετεῖς στερήσεις ἐν Σαλαμῖνι, ἔνθα διέμενον πλεῖστοι φυγάδες Ἀθηναῖοι, ἔγραψαν κατὰ τὴν Ἐπιτομὴν τοῦ Περραιβοῦ εἰς τὸ *Ὑψηλὸν Δοβλέτι*. Ἰδοὺ ἡ σχετικὴ περικοπὴ τῆς Ἐπιτομῆς· «Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ ταῦτα θλιβόμενοι ἀπὸ τὸν πόθον πρὸς τὴν πατρίδα τους, ἄρχισαν ἀπ' ὀλίγους νὰ συνάγωνται ἕως ἑβδομήκοντα φαμελίας, καὶ ἐνταυτῷ *ἔγραψαν εἰς τὸ Ὑψηλὸν Δοβλέτι τῆς Ὀθωμανικῆς βασιλείας*, δηλοποιοῦντες τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπιστροφήν τους, καὶ ὅτι εἶναι πιστοὶ ραγιάδες τοῦ πολυχρονίου βασιλέως, καὶ ἄλλα ὅμοια. Ἡ βασιλεία ἔδωκεν εὐμενῆ τὴν ἀκρόασιν εἰς τὰ γραφόμενα, καὶ ἔδειξε μεγάλην τὴν εὐχαρίστησιν· ὅθεν καὶ μετ' ὀλίγον διορίζει ἕνα Πασᾶ,

(1) Ἰδὲ Χρονικὸν Μάτεση, καθ' ὃ Ἀθηναῖοι μετέβησαν εἰς Ζάκυνθον, Κορώνην Ναύπλιον, ἐν Καμπουρ. Μνημ. Τόμ. Α΄ σελ. 91.

(2) Καμπ. Μνημ. Τόμ. Γ΄ σελ. 412.

(3) Καμπούρ. Ἱστορ. Ἀθην. Τόμ. Α΄ σελ. 115-116.

ὀνόματι Ἀβδουλὰμ Πασᾶ, ἢ ἐξεπίτηδες, ἢ ἔχοντα προσταγὰς καὶ δι' ἄλλου πουθενά» (1).

Τὴν σύγχυσιν τῶν δύο ἐγκαταλείψεων τῶν Ἀθηνῶν καὶ συγχώνευσιν αὐτῶν εἰς μίαν ἐπήνεγκε κυρίως ἡ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου καθαίρεσις Μητροπολίτου Ἀθηνῶν καὶ ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας. Ἔχομεν προφανέστατα δύο ἐγκαταλείψεις Ἀθηνῶν. Περὶ τῆς πρώτης ἡ μὲν Ἐπιτομὴ τοῦ Περραιβοῦ καὶ ἰδίως ἡ ἱκετήριος ἐπιστολὴ τοῦ Βεναλδῆ μᾶς διδάσκουσιν, ὅτι προῆλθεν ἐκ τῆς ἀπειθείας τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τοῦ ἕνεκα τούτου ἀφορισμοῦ αὐτοῦ, οὕτινος ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ φυγὴ αὐτῶν, *ἐκ τῆς φίλης πατρίδος* ἐν *βραχεῖ μεταναστῶν* καὶ *παροίκων καταστάντων* (2), τὸ δὲ α΄ φύλλον τῶν Ἀναργυρίων ἢ μᾶλλον τοῦ μοναχοῦ τῆς Καισαριανῆς, σαφέστερον καὶ μᾶλλον ὡρισμένως λαλοῦν μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς *εἰσβολῆς* τῶν *φούστιδων*. Ὁ μοναχὸς βοᾷ ἐν ἤχῳ βαρεῖ· «ἐν δὲ τῷ ἔτει τούτῳ *εἰσβαλλόντων πάλιν τῶν Φούστιδων ἠναγκάσθημεν τὴν ἑστίαν ἡμῶν καταλεῖψαι........ καὶ ὁ παλαιὸς ἡμῶν ὅρμος* (*ἡ Σαλαμὶς*) *ἐγένετο ἡμῖν καὶ αὖθις καταφύγιον*· πλεῖστοι δέ γε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἐν τῇ πόλει καταληφθέντες παρανάλωμα *ἐχθρικοῦ πυρὸς* ἐγένοντο» (3). Τὰ τοῦ μοναχοῦ δὲ εἶναι σύμφωνα πρὸς τὰ τῆς ἐπιστολῆς θρηνῳδούσης «. . . ἐρημωθεῖσαν θρηνοῦμεν πατρῴαν γῆν, κατασκαφείσας τὰς τοῦ γένους ἑστίας, Ναῶν ὀρόφους καὶ πύργων, *ἀντιπάλου πυρὸς* ἀνάλωμα γεγονότας καὶ *πολεμίας* χειρὸς οἰκτρὸν πάρεργον, *Σαλιμῖνα* τὴν πρώην εὑράμενοι τῶν ἡμετέρων συμφορῶν καταγώγιον ἅμα καὶ μαρτυρίαν» (4) καὶ ἐξακολουθούσης νὰ διεκτραγωδῇ τὸν *λοιμὸν* καὶ *λιμόν*, τὴν *πειρατείαν* καὶ τὸν *ἐμπρησμὸν τῶν ἀμπέλων* καὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐλαιῶνος, ἅτινα, καθόσον γνωρίζομεν, δὲν ἔσχον τὴν ἀτυχίαν νὰ ὑποστῶσιν οἱ Ἀθηναῖαι ἐπὶ τοῦ μετὰ τὰ Μοροζινειακὰ ἐκπατρισμοῦ. Τὸ ἕνεκα τῆς ἀπειθείας καὶ ἀσεβείας τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Πατριάρχην ἐκδοθὲν ὑπ' αὐτοῦ *ἐπιτίμιον* καὶ ἡ ἕνεκα αὐτοῦ ἐπελθοῦσα ὡς θεία τιμωρία *εἰσβολὴ τῶν φούστιδων* ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ μετοικήσωσιν

(1) Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α΄ σελ. 38.
(2) Ἐκεῖ σελ. 34.
(3) Ἐκεῖ, σελ. 42.
(4) Αὐτόθι, σελ. 34.

εἰς Σαλαμῖνα ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ οὐχὶ ἡ συμμαχία αὐτῶν μετὰ τῶν Ἑνετῶν. Ἄλλως τε ἡ Ἐπιτομὴ σαφῶς καὶ ῥητῶς μᾶς παριστᾷ ὅτι τὸ ζήτημα ἦτο καθαρῶς ἐκκλησιαστικὸν μεταξὺ Πατριάρχου καὶ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ Συνόδου ἀφ' ἑνὸς καὶ Ἀθηναίων καὶ τοῦ Μητροπολίτου των ἀφ' ἑτέρου. Ἡ δὲ ἐπιστολὴ τοῦ Βεναλδῆ (1) ἐπιβεβαιοῖ τὰ τῆς Ἐπιτομῆς. «*Ἠδίκηταί σοι*, ἀναφωνεῖ, τὸ τοῦ *ἀξιώματος ἔξοχον παρ' ἡμῶν*, ἀλλ' ὅμως ἡμετέρων ὄνομα φέροντες τέκνων οὐ μέχρι ροπῆς ἐσχάτης καὶ θανάτου τιμωρητέοι. Ἤδη γὰρ καὶ πλέον τοῦ δέοντος *ἐκδεδίκηταί σοι τὰ καθ' ἡμῶν*, Πάτερ Παναγιώτατε, καὶ *τῆς ἀσελγοῦς ὑψηγορίας καὶ τρόπων ἀθέσμων βαρείας ὑπέσχομεν δίκας ἅπαντες, εἰ καὶ μὴ πάντες* ὑπεύθυνοι. Ἅλις σοι τὰ τῆς *ἀρᾶς* βέλη ἐπέκεινα καθ' ἡμῶν ἐπαφίειν, δεινοὺς κατηκισμένους τοῖς τραύμασιν ἅμα πάντας ὁρῶντι». Καὶ ὁ Μοναχὸς τῆς Καισαριανῆς ἐν τῷ α' φύλλῳ ἐπισφραγίζει αὐτὰ λέγων· «ὥστε ἅπαντες ἐκράξαμεν «ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν ἐνώπιόν σου» (2). Ὕβρισαν τὸν Πατριάρχην οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τῶν Μοροζινειακῶν; Τοῦτο οὐδεὶς εἶπε ποτέ. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἐπάνοδος τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰς ἑστίας των ἐπὶ μὲν τῶν Μοροζινειακῶν ἐξετελέσθη τῇ συνδρομῇ τῆς Ὀθωμ. ἐξουσίας, ὡς εἴδομεν, ἐπὶ δὲ τῆς προκειμένης περιστάσεως ἐξηρτήθη ἐκ τῆς συγχωρήσεως τοῦ Πατριάρχου. Ἡ Ἐπιτομή, ὡς εἴδομεν, λέγει· «ὅθεν νομίσαντες ὅτι *ἀπὸ τὸ ἐπιτίμιον προῆλθον τὰ πάντα* καὶ *προσπεσόντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν* μετὰ δακρύων διὰ τῆς ἀκολούθου δεητικῆς Ἐπιστολῆς *ἔτυχον συγχωρήσεως*»· ἡ δὲ Ἐπιστολὴ ἐπικυροῖ. «Ἰδοὺ καὶ πόρρωθεν πάντες *γόνυ σοι κλίνοντες* . . . καὶ νηπίων λαοῦ φωνῇ ὀλολύζοντες *ἵλαθι* βοῶμεν, Παναγιώτατε Πάτερ, *ἵλαθι* . . . Σαῖς θεοπειθέσιν εὐχαῖς τὸ θεῖον ἡμῖν *ἐξίλασον*, *ὅπως τε καὶ αὖθις μετὰ τηλικοῦτον ἀγῶνα δεινῶν ἐπὶ πατρῴαν γῆν ἔχωμεν ἀναζεῦξαι*, ἔνθεν μετ' ἠρεμίας διαιτώμενοι *εὐπειθεῖς* τοὐντεῦθεν . . . τῆς σῆς *Παναγιότητος μνήμην ποιοῖμεν*» (3). Πάντα τὰ ἀνωτέρω οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπουσιν, ὅτι ἔχομεν δύο ἐγκαταλείψεις τῶν Ἀθηνῶν, μίαν κατὰ τὰ Μοροζινειακὰ καὶ ἑτέραν εἰς ἄλλην ἐποχήν, ἣν θὰ ὁρίσωμεν ὀλίγον κατωτέρω, καὶ δύο καθαιρέσεις Μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν, μίαν τοῦ τα-

(1) Ἐκεῖ, σελ. 36.
(2) Αὐτόθι, σελ. 42.
(3) Ἐκεῖ, σελ. 36.

χθέντος ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Μοροζίνη Ἰακώβου καὶ δευτέραν ἄλλου τινὸς ἀγνώστου, ὃν θὰ προσπαθήσωμεν νὰ γνωρίσωμεν.

B'.

Τέσσαρα ἔγγραφα τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχείου δημοσιευθέντα ἐν τοῖς *Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων* τοῦ Δημ. Γρ. Καμπούρογλου (Τόμ. Β'), ὧν τὸ μὲν ἓν (σελ. 168-169) ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, τὰ δὲ λοιπὰ τρία ὑπὸ τοῦ Μ. Ι. Γεδεὼν (σελ. 266 καὶ 357) προβάλλουσιν ἐνώπιον ἡμῶν σπουδαιότατον ἅμα καὶ δυσεξήγητον Μητροπολιτικὸν ζήτημα, οὗτινος ἀφορμὴν παρέσχεν ὁ περίδοξος Μητροπολιτικὸς θρόνος Ἀθηνῶν. Ἴδωμεν αὐτὰ κατὰ χρονολογικὴν σειράν. Ἰδοὺ τοῦ πρώτου τὸ κείμενον (σελ. 266).

«Ἐκλογὴ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν
(1636)

» Ἐπειδὴ τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἀπροστατεύτου μεινάσης, ἅτε τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος *Σωφρονίου καθαιρέσει τελείᾳ* ὑποβληθέντος, ὡς φαίνονται *κατ' εἶδος τὰ ἐγκλήματα αὐτοῦ* ἐν τῇ καθαιρέσει αὐτοῦ, προστάξει τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότου, τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου Νεοφύτου, συνήχθημεν ἡμεῖς οἱ παρευρεθέντες ἀρχιερεῖς ἐν τῷ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου καὶ ψήφους κανονικὰς ποιησάμενοι, πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν Ταλαντίου ἐπίσκοπον κύριον *Δανιήλ*, δεύτερον τὸν ἱερομόναχον Κύριλλον καὶ τρίτον τὸν ἱερομόναχον Ἀρσένιον· ὅθεν εἰς ἔνδειξιν κατεστρώθη καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδηκι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας ἐν ἔτει ͵αχλϛ' ἰνδικτιῶνος δ' ».

Δυστυχῶς δὲν περιῆλθεν ἡμῖν τὸ τῆς καθαιρέσεως τοῦ Σωφρονίου ἔγγραφον, ἐξ οὗ ἠδυνάμεθα νὰ μάθωμεν ὡρισμένως ποῖα ἦσαν τὰ *ἐγκλήματα*, δι' ἃ καθῃρέθη ὁ Μητροπολίτης οὗτος. Κατὰ τὰ λοιπὰ τρία, καὶ ἰδίως τὸ γ' (σελ. 168-169), τὰ *πολλὰ χρέη* τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν — ταῦτα συνέκειντο ἐκ πέντε χιλιάδων γροσίων — καὶ ἡ *ἀφορμὴ* τῆς *Λεβαδείας* καὶ τοῦ *Σώλονος* προεκάλεσαν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πατριαρχείου. Περὶ τῆς Ἐπισκοπῆς Σάλωνος γνωρίζομεν, ὅτι

ὑπέκειτο τῇ Μητροπόλει Ἀθηνῶν· περὶ δὲ τῆς Λεβαδείας ὁ Καμπούρογλους σημοιεῖ (1), ὅτι ἦτο οὐχὶ ἐπισκοπή, ἀλλ' ἐνορία τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν.

Τοιαῦτα γενικῶς ἦσαν τὰ αἴτια τῆς καθαιρέσεως τοῦ ἀπὸ τοῦ 1633 Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Σωφρονίου (2), ἀνθ' οὗ καθαιρεθέντος τῷ 1636, ὡς φαίνεται, ἐξελέγη ὁ Ἀταλάντης Ἐπίσκοπος Δανιὴλ, προβιβασθεὶς οὕτω εἰς Μητροπολίτην καὶ καταλαβὼν ταχέως τὸν Μητροπολιτικὸν θρόνον, διότι ἐν ὑπομνήματι τοῦ 1636 εὑρίσκομεν αὐτὸν ὑπογραφόμενον: *Δανιὴλ Ἀθηνῶν* (Καμπουρ. Μνημ. Τόμ, Β', σελ. 258). Ταῦτα συνέβησαν ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Νεοφύτου τοῦ Γ. Ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Δανιὴλ ἔτος, τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1638, ὁ καθαιρεθεὶς Σωφρόνιος ὑπέβαλε ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου *παραίτησιν* (3), ἧς περίληψιν δίδομεν ἐνταῦθα διὰ τὸ μακροσκελὲς αὐτῆς.

Διὰ τῆς ὑποβαλλομένης παραιτήσεως δηλοποιεῖ ὅτι διὰ τὸ *ἀναχωρῆσαι* ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας τῶν Ἀθηνῶν (4) ὡς μὴ δυνάμενον ὑποφέρειν τὰ ἐπιφορτισθέντα αὐτῇ ἀνυπόφορα *χρέη*, ὁ πρώην πατριάρχης Νεόφυτος καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος προεβίβασεν τὸν Δανιὴλ εἰς Μητροπολίτην Ἀθηνῶν, αὐτὸς δὲ ἐπανελθὼν καὶ εὑρὼν αὐτὸν ἐν Ἀθήναις καὶ θεωρήσας κανονικὸν ἐποίησεν οἰκείᾳ βουλῇ καὶ γνώμῃ καὶ θελήσει καὶ ἀβιάστως οἰκειοθελῆ παραίτησιν πρὸς τὸν νόμιμον διάδοχόν του ἀναδεξάμενον τὰ ἐκ 5,000 γροσίων χρέη τῆς Μητροπόλεως, ὑπὸ τὸν ὅρον ἐκεῖνος μὲν νὰ ἀρχιερατεύῃ, ὁ δὲ Σωφρόνιος νὰ εἶνε ἀνενόχλητος διὰ τὰ χρέη, ἐὰν δὲ μετὰ ταῦτα ἤθελε παραβῇ τὰ ἀνωτέρω, οὐ μόνον νὰ εἶνε καθῃρημένος καὶ γεγυμνωμένος τῆς ἀρχιερωσύνης, ἣν ἐκράτησε, μόνον τοῦ θρόνου Ἀθηνῶν παραιτηθείς, ἀλλὰ καὶ νὰ πληρώνῃ τὸ ῥηθὲν χρέος. Τῇ 21 Φεβρουαρίου 1638.

Παραίτησις μετὰ καθαίρεσιν καὶ ἀντικατάστασιν τοῦ καθαιρεθέντος καὶ μάλιστα μετὰ πάροδον δύο ἐτῶν ἀπὸ τῆς καθαιρέσεως, εἶνέ τι

(1) Ἱστορ. Τόμ. Β', σελ. 141 Πρβλ. καὶ Μνημ. Β', σελ. 357.

(2) Ἴδε τὸ ἔγγραφον τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ἐν Μνημ. Τόμ. Β', σελ. 265.

(3) Ἴδε αὐτὴν ἐν Μνημ. Τόμ. Β', σελ. 168-169. Πρβλ. καὶ Κ. Σάθα, Μεσαιων. Βιβλιοθήκην, Τόμ. Γ', σελ. 573.

(4) Ὁ Γεδεὼν εἰκάζει, ὅτι ὁ Σωφρόνιος ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν ἄνευ πατριαρχικῆς ἀδείας καὶ ὅτι τῆς παρατυπίας ταύτης δραξάμενος ὁ Πατριάρχης διώρισε Μητροπολίτην Ἀθηνῶν τὸν Δανιήλ. Καμπουρ. Μνημ. Β', σελ. 254.

ἀκατανόητον καὶ ἀνεξήγητον· πλὴν τὸ παράδοξον δὲν περιορίζεται ἕως ἐδῶ. Ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος μετὰ ταῦτα, — τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔτος ἄρχεται ἀπὸ τοῦ μηνός Σεπτεμβρίου — τὸν Αὔγουστον τοῦ 1639, ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος ἐπιληφθεῖσα τῆς σκανδαλώδους ὑποθέσεως *τοῦ πρὸ τριῶν ἐτῶν καὶ πλέον καθῃρημένου καὶ πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους παρῃτημένου Μητροπολίτου Σωφρονίου*, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν *ἐξήταζε διεκδικήσεις* μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Δανιὴλ ἐπὶ τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἐξέδιδε ἀπόφασιν, ἥτις περιελήφθη ἐν τῇ ἑπομένῃ δηλώσει τοῦ Σωφρονίου (1).

« Ἐπειδὴ ἡ ἱερὰ τῶν ἀρχιερέων σύνοδος ἀπεφήνατο κοινῇ γνώμῃ πῶς *διαφερομένου μου μετὰ τοῦ κὺρ Δανιὴλ* τοῦ ἱερωτάτου μου συναδέλφου, *διὰ τὴν μητρόπολιν τῆς Ἀθήνας* καὶ *διὰ τὰ χρέη αὐτῆς*, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπάνω εἰς τὸν κὺρ Δανιήλ, εἰς τρεῖς ἡμέρας ἤγουν τὴν πέμπτην, ὅπου ἔχει ὁ μῆνας ὀκτώ, νὰ ἔλθω νὰ δώσω τελείαν ἀπόκρισιν εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον, ἢ νὰ διορθώσω τὰ χρέη ὅλα νὰ τὰ δεχθῶ ἀπάνω μου, νὰ εὐγάλω ταῖς ὁμολογίαις του ἀπὸ τοὺς δανειστάς, καὶ τὰ χοτζέτια νὰ τὰ δίδω εἰς τὰς χεῖράς του καὶ νὰ τὸν ἀφήνω ἐλεύθερον, ἂν θέλω δυνηθῇ, καὶ νὰ *στέρξω τὴν ἀπόφασιν, ὁποῦ θέλουσι κάμῃ οἱ αἱρετικοὶ κριταὶ διὰ τὴν ἀφορμὴν τῆς Λιβαδείας, τοῦ Σώλονος*, καὶ τῶν μερικῶν χρεῶν τῶν μικρῶν, καὶ νὰ μὴν εὔγω ἀπ' ἐκείνην, ἢ μὴ δυνομένου μου νὰ τελειώσω τὴν ἄνωθεν ὑπόσχεσιν, νὰ τοῦ δίδω πίστιν εὐαγγελικὴν καὶ ἔγγραφον ἐν τῷ παρόντι ἱερῷ κώδικι, καὶ ὀψέποτε τῇ ἡμέρᾳ τῆς πέμπτης παρεύω (sic) τὰς ἀποφάσεις ταύτας νὰ εἶμαι αὐτοκαθαίρετος καὶ ἀναπολόγητος.

Ἐν ἔτει αχλθ' μηνὶ αὐγούστῳ η', ἡμέρᾳ δευτέρα Ἰνδικτιῶνος Ζ'.

† Ὁ μητροπολίτης Σωφρόνιος στέργω τὰ ἄνωθεν ».

Τρεῖς δὲ σχεδὸν μῆνας ὕστερον, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1640, ὁ πολύτλας Σωφρόνιος ὑπέβαλε δευτέραν, τελευταίαν καὶ ὁριστικὴν πλέον παραίτησιν (2), *δι' οἰκειοχείρου γράμματος*, δι' ἧς ἡ *ταπεινότης αὐτοῦ ἐφανέρωνε τοῖς πᾶσι*, ὅτι διὰ τὰ *πολλὰ βάρη καὶ χρέη* τῆς ἐπαρχίας του, τῶν Ἀθηνῶν, μὴ δυνάμενος βαστᾶσαι καὶ κυβερνῆσαι ταῦτα, *οἰκειοθελῶς καὶ ἀβιάστως* ποιεῖ τὴν *παροῦσαν παραίτησιν* (δηλονότι τοῦ θρόνου του μόνον οὐχὶ δὲ καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης) πρὸς

(1) Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Β', σελ. 357.

(2) Ἴδε αὐτὴν ἐν Μνημ. Τόμ. Β', σελ. 266.

τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην *κὺρ Δανιήλ*, ὅστις ἀνεδέχθη πληρῶσαι τὰ *χρέη του ἅπαντα* καὶ ἐάν ποτε καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἤθελε ζητήσῃ πάλιν τὴν μητρόπολιν ταύτην, νὰ ἔχῃ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἀντίδικον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐν ἔτει ͵αχλθ μηνὶ ὀκτωβρίῳ ἰνδικτιῶνος η' (1).

Τῇ δὲ 7 Μαΐου 1640 ἤτοι ἓξ μῆνας ὕστερον ὁ Σωφρόνιος ἐξελέγη Μητροπολίτης Βιδύνης (2) καὶ οὕτως ἔληξεν ὁριστικῶς πλέον τὸ περίεργον Μητροπολιτικὸν ζήτημα.

Ἐνταῦθα εὑρισκόμεθα πρὸ ἀκατανοήτου καὶ ἀνεξηγήτου φαινομένου, πρὸ αἰνίγματος (3)· διότι τί σημαίνει, πῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῇ παραίτησις μετὰ καθαίρεσιν; Μήπως εἶνε ἀνάγκη ὁ καθαιρούμενος νὰ ἐπικυρώσῃ μετὰ μακροχρόνιον μάλιστα σκέψιν, τὴν καθαίρεσιν; Μήπως ἡ καθαίρεσις εἶνε πρότασις ὑποβαλλομένη ὑπὸ τὴν σκέψιν καὶ ἔγκρισιν τοῦ καθαιρουμένου καὶ ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἀποδοχῆς ἢ μὴ αὐτοῦ; Τοῦ προβαλλομένου ὑπὸ τῶν πατριαρχικῶν ἐγγράφων αἰνίγματος τὴν κλεῖδα πρὸς λύσιν παρέχουσιν ἡμῖν τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τῆς Ἐπιτομῆς τοῦ Περραιβοῦ περὶ καθαιρέσεως Μητροπολίτου τινὸς Ἀθηνῶν καὶ διπλῆς ἀνακλήσεως τῆς καθαιρέσεως. Ὁ Σωφρόνιος ἦτο βεβαίως ὁ καθαιρεθεὶς Μητροπολίτης, οὗτινος ἀγνοεῖ νὰ μᾶς μεταδώσῃ τὸ ὄνομα. Ὁ Σωφρόνιος ἦτο ὁ ἔκπτωτος τοῦ θρόνου Μητροπολίτης, χάριν τοῦ ὁποίου οἱ Ἀθηναῖοι τοσοῦτον ἠπείθησαν πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον ἀναγκάσαντες αὐτὸ δι' ἀκατανομάστων μέσων νὰ

(1) Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν, ὅτι εἶνε ἐσφαλμένη ἡ χρονολογία αχλθ ἰνδικτιῶνος η'. Τὸ προηγούμενον ἔγγραφον φέρει χρονολογίαν αχλθ ἰνδικτιῶνος Ζ'. Πῶς εἶνε δυνατὸν τὸ αὐτὸ ἔτος νὰ πίπτῃ καὶ τῇ ζ' καὶ τῇ η' Ἰνδικτιῶνι; Τὸ αχλθ ἰνδικτ. η' ἔχει πλημμελῶς καὶ ὀφείλει νὰ διορθωθῇ. Τοῦτο ἀποδείκνυται εὐχερῶς· ἐὰν ἀπὸ τοῦ 1639 (αχλθ) ἀφαιρέσωμεν τὰ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν Ἰνδικτιώνων 312 ἔτη καὶ τὸ ὑπόλοιπον 1327 διαιρέσωμεν διὰ τοῦ ἀποτελοῦντος μίαν περίοδον ἀριθμοῦ 15, εὑρίσκομεν 88 ὁλοκλήρους κύκλους 7ον δὲ ἔτος τῆς 89ης. Ὅθεν ἡ 8 (η') Ἰνδικτιὼν πίπτει τῷ 1640 ἤτοι τῷ αχμ. Ὅμοιον λάθος ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ προηγούμενον ἔγγραφον, ἔνθα ἀντὶ μηνὶ Αὐγούστῳ ε' φέρεται κακῶς η'· διότι ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ ἐγγράφου ἐκείνου λέγεται: *εἰς τρεῖς ἡμέρας ἤγουν τὴν πέμπτην ὅπου ἔχει ὁ μῆνας ὀκτώ*. Ἡ ἀπόφασις λοιπὸν ἐκείνη ἐξεδόθη τῇ 5ῃ *Αὐγούστου* καὶ προσεκάλει τὸν Σωφρόνιον νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιόντης μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἤγουν τῇ 8ῃ Αὐγούστου.

(2) Σάθα, Μεσαιων. βιβλιοθήκη, Τόμ. Γ', σελ. 575.

(3) Ὁ Γεδεὼν χαρακτηρίζει *δυσεξήγητα τὰ φαινόμενα τῆς ἐπανειλημμένης παραιτήσεως τοῦ Σωφρονίου*. Καμπούρ. Μνημε. Τόμ. Β', σελ. 254.

ἀνακαλέσῃ τὴν καθαίρεσιν. Οὕτω φυσικώτατα καὶ ἁπλούστατα ἐξηγεῖται ἡ μετὰ καθαίρεσιν παραίτησις. Ὁ Μητροπολίτης Σωφρόνιος *μετὰ τὴν ἐκβιασθεῖσαν ἀνάκλησιν τῆς καθαιρέσεως δὲν ἦτο πλέον καθῃρημένος, ἀλλ' ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπέβαλε παραίτησιν*. Ὁ Σωφρόνιος εἶνε λοιπὸν ὁ μακάριος ἐκεῖνος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, δι' ὃν ἀνεστατώθησαν λαὸς καὶ ἄρχοντες Ἀθηνῶν, Πατριάρχης καὶ ἱερὰ Σύνοδος, ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν Πρεσβεῖαι καὶ Ἀρχιευνοῦχοι καὶ ἐξεδόθησαν καθαιρέσεις καὶ ἀνακλήσεις καθαιρέσεων, ἀφορισμοὶ καὶ λύσεις ἀφορισμῶν. Σωφρόνιος ἐκαλεῖτο ὁ περιβόητος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, οὕτινος τὸ ὄνομα ἐλησμόνησεν ἡ περισωθεῖσα ἐν τῇ Ἐπιτομῇ τοῦ Περραιβοῦ παράδοσις, ἐνεθυμεῖτο δὲ ὁπωσοῦν τὰς πράξεις, καὶ οὐχὶ Ἰάκωβος, ὡς οἱ ἀπατηθέντες καὶ συγχύσαντες τὰς δύο καθαιρέσεις Μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν ἐπίστευσαν Διονύσιος Σουρμελῆς, Πανάρετος Κωνσταντινίδης, Χιώτης κλπ.

Πειραθῶμεν νῦν νὰ ἐξηγήσωμεν σαφέστερον καὶ λεπτομερέστερον τὰ διατρέξαντα, καθόσον ἐξηγοῦνται ταῦτα ἐκ τοῦ συνδιασμοῦ τῶν ἐγγράφων τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰ ἀορίστως ἀνακοινούμενα ὑπὸ τῆς Ἐπιτομῆς τοῦ Περραιβοῦ καὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βεναλδῆ. Κατὰ τὴν Ἐπιτομήν, ἧς τὸ σχετικὸν μέρος εἴδομεν ἀνωτέρω, οἱ Ἀθηναῖοι, κατὰ δὲ τὴν ἐπιστολὴν *οὐχὶ πάντες ἀλλ' οἱ πλείονες* — τὴν οἰκείαν περικοπὴν παρεθέσαμεν ἔμπροσθεν — οὐ μόνον δὲν παρεδέχθησαν τὴν καθαίρεσιν τοῦ Σωφρονίου περιφρονήσαντες τὴν Πατριαρχικὴν πρᾶξιν καὶ ἀρνηθέντες τὸν ὀφειλόμενον πρὸς τοῦτο σεβασμὸν καὶ εὐπείθειαν, ἀλλὰ καὶ ἐβίασαν τὸν ἀνώτατον τῆς Ἐκκλησίας Ἄρχοντα διὰ τοῦ Ἀρχιευνούχου (Κισλὰρ-Αγᾶ) νὰ ἀνακαλέσῃ αὐτὴν καὶ τῆς ἀξιώσεως ἐπιτυχόντες, ἐπειδὴ δὲν ἤρεσκεν αὐτοῖς τὸ ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῆς ἀνακλήσεως: *διὰ προσταγῆς τοῦ ὑψηλοτάτου Ἀρχιευνούχου δίδομεν τὴν ἀθῷωσιν τῷ Μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν*, ἐζήτησαν ἐκ δευτέρου καὶ κατώρθωσαν — τῇ παρεμβάσει βεβαίως καὶ πάλιν, τοῦ Ἀρχιευνούχου, ἥτις τοῖς πράγμασιν ἤρεσκον αὐτοῖς, τοῖς δὲ λόγοις τοῦ Πατριαρχικοῦ ἐγγράφου ἀπήρεσκε — τὴν ἀπάλειψιν τῆς σκανδαλιζούσης φράσεως. Ὁ δὲ Σωφρόνιος, ὅστις ἀπουσίαζε τῶν Ἀθηνῶν ἐν καιρῷ τῆς καθαιρέσεως, ἐπανελθὼν δὲν συγκατένευε νὰ ἀποσπασθῇ ποιμνίου, ὅπερ τόσον ἠγάπα καὶ ἐσέβετο αὐτόν, ἀλλ' ἀψηφῶν καὶ αὐτὸς τὴν καθαίρεσιν ἐξηκολούθησεν ἐκπληρῶν τὰ Μητροπολιτικά του καθήκοντα, μὴ

πληρώνων ὅμως καὶ τὰ μητροπολιτικά του χρέη. Βεβαίως ἀκουσίως δὲν ἔπραττε τοῦτο ὁ μὴ σωφρονῶν Σωφρόνιος, διότι ἠδύνατο νὰ δραπετεύσῃ ὑπακούων μᾶλλον τῷ Πατριαρχείῳ ἢ τῷ ποιμνίῳ αὐτοῦ, ὅπερ αὐτὸ μᾶλλον ὤφειλεν ὑπακοὴν εἰς ἐκεῖνον, ἤ, ὀρθώτερον δὲν ὤφειλε, διότι δὲν ἦτο πλέον κανονικὸς ποιμενάρχης του. Καὶ οὕτως ἐκάθισαν ἐπὶ τοῦ Μητροπολιτικοῦ θρόνου δύο Ἀρχιερεῖς, οἱ δὲ εὐσεβεῖς Ἀθηναῖοι ἔσχον τὸ μοναδικὸν εὐτύχημα νὰ εὐλογῶνται ὑπὸ δύο Μητροπολιτῶν.

Ἀλλ' ὅτε κατὰ τὸ 1638 τὰ πράγματα εἶχον ἀλλάξῃ καὶ τὸ Πατριαρχεῖον ἀναλαβὸν τὴν ἰσχύν του ἐκεραυνοβόλησεν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ὀλύμπου τὸν φοβερὸν ἀφορισμόν, ὁ τέως ἀντάρτης Μητροπολίτης ἀναλογιζόμενος τὰ πράγματα καὶ τὰς περιστάσεις ἔκρινε σκοπιμώτερον καὶ καταλληλότερον νὰ λάβῃ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄγουσαν καὶ ἐκεῖ ἐν μετανοίᾳ καὶ κατανύξει νὰ ὑποβάλῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ Πατριάρχου τὴν ἑαυτοῦ παραίτησιν. Οὕτω, νομίζομεν, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κατὰ τὸ 1638 ἀπότομος καὶ ἀπροσδόκητος παραίτησις τοῦ Σωφρονίου, ὃν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι περιέβαλλον δι' ὑπερμέτρου ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ, τὸ δὲ Πατριαρχεῖον εἶχεν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ποθητὴν ἕδραν του, καὶ ὅστις ἔπειτα πάλιν, τῷ 1639, ἤριζε πρὸς τὸν Δανιὴλ περὶ τῆς πολυθελγήτρου Μητροπόλεως.

Αἱ περιστάσεις εἶχον ἀλλάξῃ· τὸ Πατριαρχεῖον ἐνίκησεν, ὡς ὤφειλεν, εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα· οἱ δεσμεύοντες αὐτὸ δυσμενεῖς ὅροι ἐστράφησαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες νῦν ἐσφάδαζον ὑπὸ τὸ φοβερὸν ὅπλον τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῷ ὁ πεφιλημένος Μητροπολίτης ἐγκαταλιπὼν αὐτοὺς προσέτρεχε εἰς τὸ ἔλεος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ὅτι δὲ ὁ Μητροπολίτης Σωφρόνιος μετέβη εἰς Βυζάντιον *μετὰ* τὴν ἔκδοσιν τοῦ Πατριαρχικοῦ ἐπιτιμίου, ἐξάγεται, νομίζομεν καὶ ἐκ τούτου, ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον, μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἀπομάκρυνσιν τοῦ μήλου τῆς ἔριδος, τοῦ Σωφρονίου, δὲν θὰ ἔκαμνε χρῆσιν τοῦ βαρυτάτου καὶ ἐσχάτου ὅπλου τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀλλὰ πότε ἰδίως ἐξεσφενδονίσθη κατὰ τῆς κεφαλῆς τῶν Ἀθηναίων τὸ τοσαύτας συμφοράς, τὸ Ἰλιάδα κακῶν συνεπαγαγὸν ἐπιτίμιον; Ἡ πρώτη ἀνάκλησις τῆς καθαιρέσεως καὶ ἡ δευτέρα βελτιωμένη ἔκδοσις αὐτῆς, ἐπηκολούθησαν οὐχὶ μακρὸν χρόνον μετὰ τὴν τόσῳ δυσάρεστον καὶ ἀπαράδεκτον καθαίρεσιν τοῦ προσφιλοῦς Σω-

φρονίου καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Δανιήλ, ἐν ἔτει 1636 ἢ καὶ 1637, διότι δὲν γνωρίζομεν κατὰ ποῖον μῆνα τοῦ 1636 ἐγένετο ἡ καθαίρεσις καὶ ἡ ἐκλογή. Ὁ δὲ ἀφορισμός, ὅστις, ὡς εἴπομεν, δὲν ἀπελύθη μετὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1638, φαίνεται ὅτι ἐπέμφθη κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1638 — ὁμιλοῦμεν κατὰ τὸ ἐκκλησ. ἡμερολόγιον — ἐξαναγκάσας τὸν Σωφρόνιον νὰ μεταβῇ ἐν ὥρᾳ χειμῶνος εἰς Κωνσταντινούπολιν, πρὸς ἐξευμένισιν τοῦ Πατριάρχου. Κατὰ δὲ τὰ τέλη τοῦ 1638, τὸ ἔαρ ἢ τὸ θέρος αὐτοῦ, ἐπέδραμον τὴν Ἀττικὴν καὶ τὰς Ἀθήνας οἱ Ἀλβανοὶ καὶ λοιποί, ὡς λέγει τὸ α΄ φύλλον τῶν ἀποσπασμάτων, οὗ ἕνεκα διεσκορπίσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι μετοικήσαντες, οἱ πλεῖστοι, εἰς Σαλαμῖνα, ὡς ἐκτὸς τοῦ α΄ φύλλου καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Βεναλδῆ ἀναφέρει. Τότε προσέτι ὑπέστησαν οἱ πλάνητες Ἀθηναῖοι καὶ τὰ δεινὰ τοῦ λοιμοῦ καὶ λιμοῦ, τῆς πειρατείας καὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ, ἅτινα ἀνηλεῶς ἐμάστισαν, ἀπεδεκάτισαν καὶ εἰς ἀπελπιστικὴν θέσιν περιήγαγον αὐτούς. Δαμασθέντες καὶ καταβληθέντες οἱ τέως ἀγέρωχοι καὶ ἐπηρμένοι Ἀθηναῖοι ὑπὸ τῶν συμφορῶν, ἃς τόσῳ ζωηρῶς καὶ εὐγλώτως ἀπεικονίζει ὁ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης λόγιος ἀνὴρ Βεναλδῆς (1) καὶ εἰς τὸν ὑπὸ τῆς ὑβριστικῆς πρὸς τὸν Πατριάρχην διαγωγῆς των προκληθέντα ἀφορισμὸν ἀποδόντες αὐτάς, συναισθανόμενοι τὸ ἑαυτῶν σφάλμα, μετανοοῦντες καὶ ὀδυρόμενοι ἔπεμψαν ἐκ Σαλαμῖνος τὴν θαυμασίως γεγραμμένην δέησιν, ἐν ᾗ τὸ ἑαυτῶν ἁμάρτημα ὁμολογοῦντες ἐπεκαλοῦντο τὸ ἔλεος τοῦ Πατριάρχου. Πρὸς ἐπίδοσιν ταύτης θὰ ἐστάλη βεβαίως, ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων προσώπων ἐκλεγεῖσα, ἐπιτροπή, ἧς ἔξοχον μέλος θὰ ἀπετέλει πιθανότατα καὶ ὁ συντάξας τὴν δεητήριον ἀναφορὰν Βεναλδῆς, ὅπως καὶ προφορικῶς ἀναπτύξῃ ἐνώπιον τοῦ Παναγιωτάτου Δεσπότου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τὰ ἐν αὐτῇ συνεπτυγμένως ἐκπεφρασμένα δεινά. Ὁ Πατριάρχης ἀποβαλὼν τὴν ὀργήν, καμφθεὶς καὶ ἐξευμενισθεὶς ἀπέλυσε τοὺς οὕτω μετανοοῦν-

(1) Ὁ Διον. Σουρμελῆς ἐν τῇ *Καταστάσει συνοπτικῇ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν* σελ. 64 ἔκδ. Β΄ συγχέων τὸν Βεναλδῆν τοῦτον, οὗτινος ἀγνοοῦμεν τὸ κύριον ὄνομα, πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Μοροζινειακῶν ὁμώνυμον ὀνομάζει αὐτὸν «διδάσκαλον Ἀργυρὸν Βεναλδῆν». Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Ἀργυροῦ, πόθεν γνωρίζει, ὅτι ἦτο διδάσκαλος, ἀγνοῶ. Καὶ ὁ Hopf καλῶν αὐτὸν Δημήτριον Ἀργυρὸν Μπεναλδῆν, ἐπλανήθη ὑπὸ τῆς φράσεως τοῦ Σουρμελῆ «τοὺς δύο ἀδελφοὺς Γάσπαρι Πέτρον καὶ *Δημήτριον, τὸν Ἀργυρὸν Βεναλδῆν* καθηγητὴν ὄντα» ὡς παρατηρεῖ ὁ Καμπούρ. ἐν Ἱστορ. Τόμ. Α΄, σελ. 113.

τας τοῦ σκληροῦ ἀφορισμοῦ καὶ ἱκέτευσεν ἴσως τὴν θείαν εὐσπλαγχνίαν ἐπὶ τῶν ἀρκετὰ τιμωρηθέντων διὰ τὴν ἀπείθειαν τέκνων του. Τῆς συγχωρήσεως δοθείσης δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς ἑστίας των οἱ ἀρκετὰ δοκιμασθέντες Ἀθηναῖοι οὐχὶ ἔτος, ἀλλ' οὐδὲ ἑξάμηνον, πολλῷ δ' ἧττον τρία ἔτη, ὡς φέρεται ἐν τῷ α΄ φύλλῳ, διατρίψαντες ἐν Σαλαμῖνι. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐκτενέστερον θὰ ὁμιλήσωμεν ἐν τοῖς ἑπομένοις.

Τότε ἦτο καιρός, ὅπως δοθῇ χάρις καὶ εἰς τὸν ἀπὸ τοσούτου χρόνου ἐν μετανοίᾳ δεόμενον τὸ ἔλεος τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας Σωφρόνιον. Ἡ ἱερὰ Σύνοδος δίδουσα δείγματα τοῦ πνεύματος τῆς ἐπιεικείας καὶ συγκαταβάσεως, ὑφ' ἧς ἐνεφορεῖτο πρὸς τὸν μετανοοῦντα ἀδελφὸν Σωφρόνιον, προσεπάθησε, καθ' ὅσαν ἦτο δυνατόν, νὰ ἀποδώσῃ πάλιν τὸν πρώην ποιμένα τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸ τόσῳ εὐνοοῦν καὶ μέχρι θυσίας λατρεῦον αὐτὸν ποίμνιόν του. Ἐννοεῖται, ὅτι καὶ ὁ Σωφρόνιος ἐπιθυμῶν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν, χάριν τοῦ ὁποίου πρότερον τόσον εἶχε παρεκτραπῇ, δὲν ἔπαυσεν ἐνεργῶν παρὰ τῷ Πατριάρχῃ καὶ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ ὑπὲρ τοῦ ποθουμένου καὶ ὅτι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίσης μετῆλθον πᾶν συντελεστικὸν μέσον ἐξασκήσαντες πᾶσαν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιρροήν των, ὅπως ἐπαναφέρωσιν αὐτόν. Οὕτω δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ παλινῳδοῦσα ἐκείνη τῆς 5 Αὐγούστου 1639 ἀπόφασις τῆς ἱερᾶς τοῦ Πατριαρχείου Συνόδου, δι' ἧς αὕτη ἀναγνωρίζει τὸν ἤδη ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1638 *οἰκείᾳ βουλῇ καὶ γνώμῃ καὶ θελήσει καὶ ἀβιάστως ποιήσαντα οἰκειοθελῆ παραίτησιν πρὸς τὸν κὺρ Δανιὴλ* Μητροπολίτην Σωφρόνιον, *ἔχοντα διαφορὰν περὶ τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ* ἐπὶ τῆς ἕδρας αὐτῆς καλῶς καθημένου ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ *Δανιὴλ* καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἔχοντα εὐλόγους ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Μητροπόλεως ἐκείνης, ἐνῷ δυνάμει τῆς οἰκειοθελοῦς ἐκείνης παραιτήσεως οὐδεμίαν τοιαύτην ἠδύνατο νὰ ἔχῃ, καὶ ἀποφαίνεται, ὅτι δύναται νὰ ἀναλάβῃ καὶ πάλιν τὴν διαμφισβητουμένην Μητρόπολιν, ἐὰν ἀναδέχηται τὰ χρέη αὐτῆς καὶ στέργῃ εἰς τὴν ἐκδοθησομένην ἀπόφασιν περὶ τῆς ὑποθέσεως Ἀταλάντης καὶ Σάλωνος ὑπὸ τῶν διορισθέντων διαιτητῶν.

Τὴν ἀπόφασιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου περιέχει, τοὐλάχιστον ἐν περιλήψει, ἡ δήλωσις τοῦ Σωφρονίου. Διὰ τοῦ ἰδιορρύθμου τούτου ἐγγράφου, οὗτινος οἱ σολοικισμοὶ ἁμιλλῶνται πρὸς

τοὺς βαρβαρισμούς, ὁ διεκδικῶν τὴν Μητρόπολιν τῶν φιλομούσων Ἀθηναίων προὐτίθετο ἁπλῶς νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἔλαβε τὴν κοινοποιηθεῖσαν αὐτῷ ἀπόφασιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου, καὶ θὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰ ἐν αὐτῇ. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ γράψῃ: Ἔλαβον γνῶσιν τῆς ψήφου τῆς ἱερᾶς Συνόδου, δι' ἧς ἀποφαίνεται κτλ. — δι' ἑνὸς *ἐπειδὴ* ἐπαναλαμβάνει ὅλην τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην χωρὶς οὐδὲ λέξιν νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ ἀντικειμένου, δι' ὃ ἔγραψε τὸ ἔγγραφον ἐκεῖνο. Οὐδὲ τὴν ἁπλουστάτην ἐκείνην ἔννοιαν κατώρθωσε νὰ διατυπώσῃ ὁ ἀξιῶν νὰ ἀρχιερατεύῃ τῶν ἀπογόνων τοῦ Θουκυδίδου καὶ Σοφοκλέους. Ἐκτὸς ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι διπλωματικὸν πνεῦμα ὑπηγόρευσε τὸν τύπον τοῦ ἀμόρφου ἐκείνου σχεδιάσματος, Ἡ ἔννοια τοῦ ἀσαφοῦς, συγκεχυμένου καὶ ἀσυναρτήτου Μητροπολ. ἐγγράφου εἶναι ἡ ἑξῆς. Ἔλαβον γνῶσιν τῆς ψήφου τῆς ἱερᾶς Συνόδου, δι' ἧς ἀποφαίνεται περὶ τῆς μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Δαννιὴλ ἔριδος διὰ τὴν Μητρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰ χρέη αὐτῆς, νὰ ἐμφανισθῶ ἐνώπιον αὐτῆς μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ὅπως δώσω ὁριστικὴν ἀπόκρισιν, ἢ ὅτι θὰ ἀναλάβω ἅπαντα τὰ χρέη τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Δανιὴλ θὰ μεταβιβάσω αὐτὰ εἰς τὸ ἐμὸν καὶ θὰ παραδεχθῶ τὴν ἀπόφασιν τῶν διαιτητῶν διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς Λεβαδείας καὶ τοῦ Σάλωνος, ὅτε θὰ μείνω καὶ πάλιν Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ἢ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ πράξω ταῦτα, ὅτε θὰ δώσω πίστιν εὐαγγελικὴν καὶ γραπτὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἱεροῦ κώδικος τοῦ Πατριαρχείου, ὅτι παραιτοῦμαι ὁριστικῶς τῆς Μητροπόλεως ἐκείνης καὶ δὲν θὰ ἐνοχλήσω τὸν Δανιὴλ τοῦ λοιποῦ, καὶ ἐὰν δὲν ἐμφανισθῶ τὴν τεταγμένην ἡμέραν, ὅπως δώσω ὁριστικὴν ἀπάντησιν, νὰ εἶμαι αὐτοκαθαίρετος καὶ ἀναπολόγητος.

Τὴν *διαφορὰν περὶ τῶν χρεῶν* ὀφείλομεν νὰ ἐννοήσωμεν οὕτω. Ὁ Σωφρόνιος ζητῶν νὰ λάβῃ καὶ πάλιν τὴν Μητρόπολιν Ἀθηνῶν ἀπήντα ἰσχυρότατα ἐμπόδια τὰ χρέη αὐτῆς, ὄχι διότι δὲν ἤθελε νὰ ἀναλάβῃ τοιοῦτο βάρος, ἀλλὰ διότι τὰ χρέη ὀνομαστικὰ ὄντα, ἦσαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μητροπολίτου Δανιὴλ καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἦσαν ὑπογεγραμμέναι αἱ ὁμολογίαι καὶ τὰ λοιπὰ χρεωστικὰ ἔγγραφα, ἦτο δὲ ζήτημα, ἂν οἱ δανεισταὶ θὰ ἔστεργον νὰ μεταβιβάσωσιν αὐτὰ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Σωφρονίου. Τοῦτο ἐφοβεῖτο καὶ ὁ Σωφρόνιος καὶ ὁ φόβος του ἀπεδείχθη βάσιμος. Ἐν τούτοις ὅμως ὤφειλε νὰ προηγηθῇ ἡ μεταβίβασις τοῦ χρέους καὶ ἔπειτα νὰ γείνῃ ἡ ἐγκατάστασις αὐτοῦ ἐπὶ

τοῦ Μητροπολ. θρόνου Ἀθηνῶν. Ὁ δὲ Δανιὴλ, ὅστις κατεῖχε τὸν περιζήτητον θρόνον καὶ ἐπεθύμει, ὡς φαίνεται, νὰ διατηρήσῃ αὐτὸν μὲ ὅλα τὰ βάρη καὶ τὰς ἐνοχλήσεις βιαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ἐν Ἀθήναις κόμματος τοῦ Σωφρονίου εἰς παραίτησιν ἀντέτασσε τὰ χρέη τῆς Μητροπόλεως, προφασιζόμενος, ἀλλὰ καὶ δικαιολογούμενος, ὅτι δὲν δύναται νὰ παραχωρήσῃ ὑπὲρ ἄλλου τὴν Μητροπολ. ἕδραν, αὐτὸς δὲ νὰ κρατήσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὰ ὀχληρὰ χρέη. Θρόνος καὶ χρέη Μητροπόλεως ἦσαν ἀναποσπάστως συνδεδεμένα, μάλιστα ὁ γινόμενος τότε Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ὤφειλε πρῶτον νὰ ἀναλάβῃ τὰ χρέη καὶ ἔπειτα νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον. Αὕτη λοιπὸν ἡ μετὰ τοῦ Δανιὴλ διαφορὰ διὰ τὴν Μητρόπολιν Ἀθηνῶν καὶ τὰ χρέη αὐτῆς τοῦ Σωφρονίου. Ἡ ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου προετίμα μὲν τὸν Σωφρόνιον τοῦ Δανιὴλ, ὡς φαίνεται, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο εἰς τὸν ἕνα μὲν νὰ παραχωρήσῃ τὴν Μητροπολ. ἕδραν, εἰς τὸν ἕτερον δὲ νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰ Μητροπολ. χρέη, ἅτινα συνεπήγοντο οὐ μόνον ἐνοχλήσεις καὶ πιέσεις, ἀλλὰ καί φυλάκισιν. Περὶ τῶν χρεῶν ὀφείλομεν νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι ταῦτα ἦσαν ὀνομαστικά, διότι κατὰ τοὺς διέποντας τὰς ἐκκλησιαστικὰς κτήσεις κανόνας καὶ νόμους αὗται οὔτε ὑποθηκεύονται οὔτε πωλοῦνται, εἰμὴ ἐν ἐξαιρετικαῖς καὶ ἐλαχίσταις περιστάσεσιν ὑπ᾽ αὐστηροτάτους περιορισμούς.

Ὁ Σωφρόνιος ὀφείλων οὕτως ἢ ἄλλως νὰ προσέλθῃ ἐνώπιον τῆς ἱερᾶς Συνόδου μετὰ τὴν ταχθεῖσαν βραχεῖαν προθεσμίαν τῶν τριῶν ἡμερῶν, ἐνεφανίσθη βεβαίως καὶ ἐδήλωσεν ὅτι ἀναλαμβάνει νὰ ἐκτελέσῃ τὰ τῆς ἀποφάσεως, μεθ᾽ ὃ ἀνεχώρησεν εἰς Ἀθήνας, ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς μεταβιβάσεως τῶν χρεῶν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Δανιὴλ εἰς τὸ ἑαυτοῦ. Ἀλλὰ μετὰ δίμηνον καὶ πλέον χρονικὸν διάστημα μὴ δυνηθείς, ὡς φαίνεται, νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, ἔδωκε δευτέραν καὶ ὁριστικὴν παραίτησιν, δι᾽ ἧς *ἐφανέρωνε πᾶσι* ὅτι διὰ τὰ πολλὰ *βάρη καὶ χρέη* ἐποίει αὐτὴν ὑπὲρ *τοῦ Κὺρ Δανιὴλ, ὅστις ἀνεδέχθη πληρῶσαι ἅπαντα μέχρις ὀβολοῦ*.

Ἐνταῦθα ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ *ἀφορμὴ* τῆς Λεβαδείας καὶ τοῦ Σάλωνος, ὡς καλεῖ αὐτὴν ἐν τῷ ἐγγράφῳ του ὁ Σωφρόνιος, δὲν φαίνεται ὅτι ἦτο ζήτημα δυνάμενον αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ νὰ ἐπενέγκῃ τὴν ἀποβολὴν τοῦ Σωφρονίου ἐκ τῆς Μητροπόλεως, δὲν ἦτο δηλαδὴ ζήτημα σπουδαῖον καὶ βαρύ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀνέμεινεν ἡ ἱερὰ

Σύνοδος τὴν ἀπόφασιν τῶν διαιτητῶν, ὅπως κανονίνῃ τὴν ἑαυτῆς, οὐδὲ ἐξήρτησε τὴν ἐπάνοδον τοῦ Σωφρονίου εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἀθηνῶν ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῆς δίκης ἐκείνης, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀποδοχῆς του ἢ μὴ τῶν χρεῶν τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἐκ τῆς *συγκαταθέσεώς* του (*νὰ στέρξω* λέγει τὸ ἔγγραφον) εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν αἱρετῶν κριτῶν. Ἐντεῦθεν καὶ ἐὰν ἦτο καταδικαστικὴ ἡ ψῆφος τῶν διαιτητῶν, δὲν θὰ ἐπεβάλλετο αὐτῷ ἄλλη τιμωρία εἰμὴ χρηματικὸν πρόστιμον. Καὶ ὅμως τὸ ζήτημα τῆς Ἀταλάντης καὶ Σάλωνος ἦσαν τὰ αἴτια τῆς ὑπὸ τοῦ Σωφρονίου ἐγκαταλείψεως τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν, (*τὰ κατ' εἶδος ἐγκλήματα*, τὰ ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῆς καθαιρέσεως αὐτοῦ ἀναγεγραμμένα, ὡς λέγει τὸ ἔγγραφον τῆς ἐκλογῆς τοῦ Δανιήλ), διὰ τὰ ἐγκλήματα δὲ ἐκεῖνα καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν καθῃρέθη, ἐνῷ ὁ Σωφρόνιος ἐν τῇ πρώτῃ παραιτήσει του λέγει ὅτι διὰ *τὸ ἀναχωρῆσαι αὐτὸν ἐκ τῆς Μητροπόλεώς του*, ὡς μὴ δυνάμενον ὑποφέρειν τὰ ἐπιφορτισθέντα αὐτῷ ἀνυπόφορα χρέη καὶ *μεῖναι τὴν ἐπαρχίαν ἀπροστάτευτον* ὁ Πατριάρχης Νεόφυτος καὶ ἡ Σύνοδος προεβίβασαν τὸν Δανιὴλ εἰς Μητροπολίτην Ἀθηνῶν. Πλὴν ὕστερον παρὰ τὴν καθαίρεσιν ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν κατάχρεων Μητρόπολιν καὶ παρὰ τὴν παραίτησιν ἤριζε πρὸς τὸν Δανιήλ, ὅπως ἐπανέλθῃ. Φαίνεται, ὅτι ὁ Σωφρόνιος πιεζόμενος ὑπὸ τῶν χρεῶν τῆς Μητροπόλεώς του εἶχεν ἀργυρολογήσῃ ἐν Λεβαδείᾳ καὶ ὅτι ἡ κατηγορία ἦτο ἐπὶ αὐθαιρέτῳ εἰσπράξει οὐχὶ *κανονικῶν* ἀρχιερατικῶν δικαιωμάτων, τοῦ λεγομένου *φιλοτίμου* καὶ τοῦ *καπνικοῦ*, ἀλλ' *ἀκανονίστων*, καὶ ὅτι ἐν τῇ ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Ἀθηνῶν ὑπαγομένῃ ἐπισκοπῇ τοῦ Σάλωνος προεκάλεσεν ἔριδά τινα ὁμοίαν τῇ τοῦ προκατόχου του Μητροπολίτου Θεοφάνους, ὅστις κατὰ τὸν Γεδεὼν (1) ἐγένετο ἀφορμὴ μικροφιλοτίμου τινὸς ἔριδος ἐν τῇ εἰς αὐτὸν ὑπαγομένῃ ἐπισκοπῇ Σκύρου. Ὀφείλομεν δὲ νὰ σημειώσωμεν, ὅτι καὶ ὁ ἐρίζων μετὰ τοῦ Σωφρονίου περὶ τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν Δανιήλ, δεκαπέντε ἔτη μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἀντιζήλου του, τῷ 1655, παρῃτήθη τῆς ἕδρας ἐκείνης, *μὴ ὑποφέρνωντας τὰ χρέη καὶ τὰ δοσίματα τῆς ἐπαρχίας του οὔτε δυνάμενος κυβερνᾶν καὶ διϊθύνειν αὐτά*, *ὑπὲρ τοῦ Διαυλίας καὶ Ταλαντίου κὺρ Ἀνθίμου* (2),

(1) Καμπουρ. Μνημ. Τόμ. Β' σελ. 254.
(2) Αὐτόθι σελ. 267.

παραχωρῶν αὐτῷ χρέη καὶ θρόνον. Χρηματικὰ καὶ οἰκονομολογικὰ ζητήματα λοιπὸν κατεβίβαζον καὶ ἀνεβίβαζον εἰς τὸν Μητροπολιτ. θρόνον Ἀθηνῶν τοὺς Ἀρχιερεῖς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Μετὰ τὴν τελευταίαν παραίτησιν τοῦ Σωφρονίου ἡ ἱερὰ Σύνοδος δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἄνευ ἕδρας, διότι μετὰ ἓξ μῆνας ἐξέλεξεν αὐτὸν Μητροπολίτην Βιδύνης. Τίνα τὰ προτερήματα τοῦ Σωφρονίου, ἅτινα τοσοῦτον εἵλκυσαν τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην τῶν Ἀθηναίων, ὥστε νὰ προσφερθῶσι μετ' ἀκατονομάστου διαγωγῆς πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον, ἀγνοοῦμεν. Βεβαίως δὲν ηὐδοκίμησεν εἰς τὴν διευθέτησιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Μητροπόλεως, ἀφοῦ καὶ εἰς τὰς δύο παραιτήσεις του ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν δύναται νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη αὐτῆς. Ἡ δὲ διὰ διάφορα ἐγκλήματα καθαίρεσίς του καὶ ἡ ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ ποιμνίου του ἄρνησις τοῦ ὀφειλομένου σεβασμοῦ καὶ ὑπακοῆς εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς τῆς Ἐκκλησίας, δὲν συνιστῶσιν αὐτὸν ὡς ἐνάρετον. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν, δυστυχῶς ἡ *δήλωσις*, ἥτις φαίνεται ὅτι εἶνε ἔργον τῆς χειρός του, ἀντιθέτως πρὸς τὰς παραιτήσεις, αἵτινες μὴ συμφωνοῦσαι αὐτῇ κατὰ τὸ ὕφος κλπ μαρτυροῦσι ξένην χεῖρα, ἐμφαίνει ἄνδρα ἀμαθῆ. Πλὴν μὴ παραλίπωμεν, ὅτι καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Δανιὴλ ἡμιλλᾶτο κατὰ τὴν ἀμάθειαν. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ (1) καὶ μάλιστα τὸ ἐπιστέγασμα αὐτῆς *ἔρροσου* (2) πρόκεινται τρανὸν δεῖγμα περὶ τούτου.

Γ'

Ἐξετάσαντες τὸ Μητροπολ. ζήτημα καὶ ὁμιλήσαντες ἐν παρόδῳ περὶ τῆς συναφοῦς αὐτῷ μετοικήσεως τῶν Ἀθηναίων εἰς Σαλαμῖνα, ἴδωμεν νῦν ἀκριβέστερον τὰ κατ' αὐτὴν ἀναλύοντες τὴν ἱκετήριον ἐπιστολὴν τοῦ Βεναλδῆ καὶ τὸ α' φύλλον τοῦ Μοναχοῦ Χρονογράφου. Ἀλλὰ πρὶν ἢ προβῶμεν ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν δύο λέξεις περὶ τῶν φύλλων ἐπιφυλασσόμενοι νὰ ὁμιλήσωμεν ἐν τοῖς ἑπομένοις ἐκτενέστερον περὶ αὐτῶν. Ταῦτα ἀποτελοῦσι μέρος σχεδίου Χρονογραφίας καταστρωθέντος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν *Ἐφημερίδων* τῆς Μονῆς ἤτοι τῶν ἀναγραφομένων ἑκάστοτε ἀξιολογωτέρων συμβεβηκότων ὑπὸ Μοναχοῦ

(1) Καμπουρ. Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 178.
(2) Καμπ. Ἱστ. Τόμ. Β' σελ. 157.

πρὸς τοῦτο ἐπίτηδες τεταγμένου, ὡς θὰ ἴδωμεν ἔπειτα, κατηρτίσθη δὲ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ Μοναχοῦ τῆς πέριξ τῶν Ἀθηνῶν μονῆς τῆς Καισαριανῆς. Τοῦ λοιποῦ δὲ μέρους αὐτῆς ἀπωλεσθέντος περιεσώθησαν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Πιττάκη τέσσαρα μόνον φύλλα, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ *Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι* τοῦ 1853, τεύχει 34ῳ, ἀνεδημοσιεύθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ Δ. Καμπούρογλου ἐν τῷ Α' τόμῳ τῶν Μνημείων τῆς Ἱστορ. Ἀθην. (σελ. 42-46) τὰ τρία, διότι ταῦτα μόνον ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐπὶ Τουρκοκρατίας Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν. Τοῦ πρώτου φύλλου ἐλλείπουσιν οἱ πρῶτοι στίχοι ἔν τε τῇ 1ῃ καὶ 2ᾳ σελίδι. Ἰδοὺ ἡ πρώτη σελὶς αὐτοῦ, ἧς τὸ περιεχόμενον πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὁ ἀναγνώστης, ὅπως παρακολουθῇ εὐχερῶς τὴν ἀμέσως ἀκολουθοῦσαν ἀνάλυσιν.

«*Ἀναχωρησάντων δὲ τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν ἄλλων καταδυναστῶν πάλιν εἰς τὸ τῆς φιλτάτης ἡμῶν ἔδαφος ἐπανήλθαμεν* καταφιλοῦντες αὐτὸ περιποθήτως, *ἀνακουφισμὸν γὰρ τῶν κόπων ἡμῶν ἐνετύχαμεν· ἐν δὲ τῷ ἔτει τούτῳ εἰσβαλλόντων πάλιν τῶν Φούστιδων ἠναγκάσθημεν τὴν ἑστίαν ἡμῶν καταλεῖψαι*, κατελείφθησαν οὖν αἱ Ἀθῆναι ὡς σκηνὴ ἐν ἀμπελῶνι καὶ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἐν συκηλάτῳ (sic) παντέρημος ἐπὶ τρία ἔτη, καὶ κατεστάθησαν οἱ ναοὶ ἡμῶν, καὶ αἱ ἑστίαι ἡμῶν φωλεαὶ θηρίων καὶ ἀγρίων ζώων· ὁ δὲ *οὐρανὸς ἐγένετο χαλκοῦς*, καὶ *σιτοδεία* μεγάλη κατέσχεν ἡμᾶς, ὥστε ἅπαντες ἐκράξαμεν «*ἡμάρτωμεν, ἠνομίσαμεν, ἠδικήσαμεν ἐνώπιόν σου*», καὶ ὁ παλαιὸς ἡμῶν *ὅρμος* (ἡ Σαλαμὶς) ἐγένετο ἡμῖν καὶ *αὖθις καταφύγιον*· πλεῖστοι δέ γε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἐν τῇ πόλει καταληφθέντες παρανάλωμα ἐχθρικοῦ πυρὸς ἐγένοντο. Οἱ δὲ ἐν τῇ *Μονῇ ταύτῃ Πατέρες* εἰς τοὺς μυχοὺς τοῦ Ὑμηττοῦ κατέφυγον, καὶ εἰς τὸ τῆς Πεντέλης ὄρος, ἀποφυγόντες ἐχθρικὴν μάχαιραν. Τότε καὶ τὸ τεῖχος τῆς Μονῆς τὸ ἔξω οἰκοδομήσαμεν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐπεσκευάσαμεν· οἱ δὲ πολῖται ἀνόρθωσαν τὸ νότιον τεῖχος τοῦ Φρουρίου, ὃ οἱ *σεισμοὶ* κατέστρεψαν *πρὸ δύο χρόνων*, καὶ οἱ τὰ *χωρία κατοικοῦντες βραδύνειν ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις τὴν ταραχὴν νομίσαντες* ἐν ἐπικήρῳ οἰκήματι σχεδιάσαντες, εἰς τὴν *φυλὴν* τὴν παραχειμασίαν ἐποιήσαντο, καὶ *Ἰαγούπηθ εἰς τὴν τοῦ Πέλοπος* εἰσῆλθε, καὶ τὴν *Μεγαρικὴν κατέστρεψεν*· οἱ δὲ τοῦ Ἁγίου Μελετίου ἀδελφοὶ ἡμῶν εἰς τὴν ἡμετέραν Μονὴν εἰσεκομίσθησαν, φέροντες τὴν

ψυχὴν αὐτῶν ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτῶν, ἀλλὰ «σῶσον ἡμᾶς, Κύριε, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐλέησον ἡμᾶς» (1).

Ἐρευνῶντες τὴν πλήρη συμφορῶν ἐποχὴν ἐκείνην ἀληθῆ ἀνακούφισιν αἰσθανόμεθα μανθάνοντες ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βεναλδῆ, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν ἄλλων συμφορῶν, τῶν ἐνσκηψασῶν κατὰ τὸ 1638, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως, ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀπήλαυον σχετικῆς ἡσυχίας καὶ εὐημερίας καὶ ἐπλούτουν, *κομπάζοντες πολυετῆ οἴκων τε καὶ κτημάτων ῥαστώνην* ὁ δὲ *πλοῦτος* αὐτῶν *ἔθλιβε τὰς πρώρας τῶν ἀπίστων πειρατῶν* τῶν στερησάντων αὐτοὺς τούτου ἐν Σαλαμῖνι, ἔνθα εἶχον καταφύγη φεύγοντες τοὺς ἀπὸ ξηρᾶς ἐπιτεθέντας Τουρκαλβανούς (2). Τοῦτο ὀφείλεται μεταξὺ ἄλλων καὶ εἰς τὰ προνόμια, ἅτινα προεφύλασσον τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τῶν διαφόρων καταχρήσεων καὶ ἐπηρειῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Περὶ τῶν προνομίων τούτων μετὰ γλαφυρότητος καὶ χάριτος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ μυθιστορικώτερον ἔγραψεν ἐν τῇ ὑποτιθεμένῃ περιηγήσει ὁ Guillet. Τὴν ἐπαγωγὸν περιγραφὴν βλέπει τις ἐν τῇ περὶ Ἀθηνῶν συγγραφῇ τοῦ Guillet, ἧς μετάφρασιν κατεχώρισεν ὁ Δ. Καμπούρογλους ἐν Μνημ. Τόμῳ Β΄. Ἀλλὰ μετὰ τὴν εὐδίαν ἡ θύελλα καὶ μετὰ τὴν γαλήνην ἡ τρικυμία. Ἡ ἀσυνήθης διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰρηνικὴ κατάστασις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραταθῇ ἐπὶ μακρότατον χρόνον· μετὰ τοὺς χρόνους τῆς εὐτυχίας ἐπῆλθον οἱ χρόνοι τῆς δυστυχίας, μετὰ τὸν εἰρηνικὸν βίον ἡ ἀναστάτωσις τῶν λῃστῶν καὶ πειρατῶν, οἵτινες ἠνάγκασαν τοὺς κατοίκους τῆς Παλλάδος νὰ ζητήσωσιν ἄσυλον καὶ σωτηρίαν εἰς τὰ κρησφύγετα τῶν ὀρέων καὶ τὰς νήσους.

Ἡ ἀφελής, ἀλλὰ καὶ ζωηρὰ περιγραφὴ τοῦ Μοναχοῦ τῶν ἀλλεπαλλήλων εἰσβολῶν τῶν ἐπιδρομέων καὶ τῶν ἐπακολουθησάντων φόβου καὶ φρίκης, φυγῆς καὶ διασπορᾶς παρέχουσι φυσικὴν εἰκόνα τοῦ δράματος, οὗ θέατρον ὑπῆρξαν αἱ Ἀθῆναι. Δυσκόλως δύνανται νὰ ἀπεικονισθῶσιν αἱ σκηναί, ἃς παρέστησεν ἡ συνταραχθεῖσα πόλις ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν ἐπερχομένων βαρβάρων ἐπιδρομέων· ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ταραχή, αἱ οἰμωγαὶ καὶ οἱ θρῆνοι γυναικῶν καὶ παίδων, ἡ ἄτακτος φυγὴ πάντων διασκορπισθέντων τῇδε κἀκεῖσε, τινῶν δραμόν-

(1) Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α΄ σελ. 42.

(2) Ἐπιστολὴ Βεναλδῆ, ἐν Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α΄, σελ. 34 καὶ 35.

των πρὸς τὴν θάλασσαν, ὅπως περαιωθῶσιν εἰς Σαλαμῖνα, τῶν Μοναχῶν φυγόντων εἰς τοὺς μυχοὺς τῶν ὀρέων, τὰ κρησφύγετα τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τῆς Πεντέλης, τῶν χωρικῶν σπευδόντων ὅπως καταλάβωσι θέσιν ὀχυρὰν καὶ ἀπρόσιτον — ταῦτα ἀποτελοῦσι θέμα, ὅπερ ἐπιτυχῶς διεξαγόμενον ὑπὸ ἐπιτηδείου ζωγράφου ἠδύνατο νὰ ἀναπαραστήσῃ κατὰ προσέγγισιν τὰς σκηνὰς ἐκείνας. Καὶ ἄκων ἀναμιμνήσκεταί τις τῶν ὀλίγων πλὴν ἐκφραστικῶν γραμμῶν, ἃς ἀφιέρωσεν ὁ Πλούταρχος περιγράφων ἐν τῷ βίῳ τοῦ Θεμιστοκλέους τὸ δραματικὸν ἐπεισόδιον τῶν ἕνεκα τῶν ἐπερχομένων Περσῶν καταλειπόντων τοὺς ναούς, τὰς ἑστίας καὶ τοὺς τάφους τῶν πατέρων εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ Ἀθηναίων, τῶν μὲν γυναικῶν, παίδων καὶ γερόντων ἀπερχομένων εἰς τὴν θείαν Σαλαμῖνα, ὡς καὶ νῦν, πρὸς σωτηρίαν, τῶν δὲ δυναμένων φέρειν ὅπλα ἐμβαινόντων εἰς τὰ πλοῖα, ὅπως ὑπερασπισθῶσι τὴν πατρίδα καὶ ἐκδικηθῶσι τὴν ὕβριν, τοὺς συγκινητικοὺς ἀποχαιρετισμοὺς τῶν μὲν ἀπὸ τῶν δέ, καὶ τὰ μελαγχολικὰ αἰσθήματα, ἅτινα ἐνέπνεον εἰς τὸν θεατὴν τὰ δι' ἀνάρθρων φωνῶν ἐξαγγέλλοντα τὴν λύπην των ἐπὶ τῇ ἐγκαταλείψει κατοικίδια ζῶα.

Ἐκ τῆς Σαλαμῖνος ἐθρηνῴδει ὁ Ἀθηναϊκὸς λαός. *Ἐκβεβλήμεθα τῆς φίλης πατρίδος καὶ οἱ πολυετῆ κομπάζοντες ῥαστώνην, ἐν βραχεῖ μετανάσται καὶ πάροικοι καὶ κρείττους εὐπραγίας κατέστημεν. Καὶ δὴ τῶν γλυκείων ὀρόφων πόρρω τε τῆς Ἀττικῆς ἀγγλαΐας ἐξαντικρὺ ἐφεζόμενοι καὶ τὰς θρηνώδεις ὀλολυγὰς Ἱερεμίου τοῦ θείου ἐρανισάμενοι, ἐρημωθεῖσαν θρηνοῦμεν πατρῴαν γῆν, κατασκαφήσας τὰς τοῦ γένους ἑστίας. Ναῶν ὀρόφους καὶ πύργων ἀντιπάλου πυρὸς ἀνάλωμα γεγονότας καὶ πολεμίας χειρὸς οἰκτρὸν πάρεργον, Σαλαμῖνα τὴν πρῴην εὑράμενοι τῶν ἡμετέρων συμφορῶν καταγώγιον ἅμα καὶ μαρτυρίαν* (1), ἅτινα ἐπαναλαμβάνει ἐκ τοῦ κελλίου του ὁ Μοναχός. Ἐκεῖ ἐδεκατίσθησαν ὑπὸ λοιμοῦ καὶ λιμοῦ, οὓς τόσῳ συγκινητικῶς περιγράφει ὁ Βεναλδῆς (2) καὶ τόσῳ μελαγχολικῶς ὑπηχεῖ ὁ Μοναχός.

Δὲν γνωρίζομεν, ἂν ὁ λοιμὸς εἶχεν ἐνσκήψῃ πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Τουρκαλβανῶν ἢ μετὰ τὴν εἰσβολὴν καὶ τὴν διασποράν. Δυνάμεθα ὅμως νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ὑπὸ τοὺς χειρίστους ὅρους, ὑφ' οὓς διῃτῶντο ἐν Σαλαμῖνι ἐν ὥρᾳ θέρους, ἐν κλίματι θερμῷ πυκνότατα συσσεσω-

(1) Ἐπιστολὴ Βεναλδῆ ἐν Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 34.
(2) Ἴδε Μνημ. σελ. 35.

ρευμένοι, ἐν ὑπαίθρῳ οἱ πλείονες, ἡ βροτολοιγὸς πανώλης ἐπροξένησε μέγαν ὄλεθρον. Τὸ κακὸν ἐπηύξησε καὶ ὁ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο συμπεσὼν λιμός, ὃν βαρύτατα ἠσθάνθη βεβαίως ἐν Σαλαμῖνι ἡ ἐκ τῆς ἐργασίας κερδίζουσα τὸν ἄρτον τάξις τοῦ λαοῦ, ἥτις ἔμενεν ἐκεῖ ἄεργος.

Κατὰ τὸν Μοναχὸν συνέβησαν δύο ἀλλεπάλληλοι ἐπιδρομαὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Καὶ κατὰ τὴν πρώτην ὡς καὶ κατὰ τὴν δευτέραν οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν των. Ἀλλὰ ποῦ μετέβησαν κατὰ τὴν πρώτην; Περὶ τούτου δὲν μᾶς πληροφορεῖ τὸ α΄ φύλλον, οὗτινος οἱ πρῶτοι στίχοι ἐξαλειφθέντες ἐλλείπουσιν, ὡς ἤδη εἴπομεν. Εἰκάζομεν ὅμως ἐκ τοῦ «*ἀνακουφισμὸν γὰρ τῶν κόπων ἡμῶν ἐνετύχομεν*» ὅτι κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη κατὰ τὸ μικρὸν χρονικὸν διάστημα τῆς εἰς Ἀθήνας εἰσβολῆς καὶ λεηλασίας τῶν Τουρκαλβανῶν, ἐπιτρέψαντες οὕτω εἰς αὐτοὺς νὰ ἐκτελέσωσι τὸν σκοπόν, ὃν ἐπεδίωκον εἰσβάλλοντες εἰς Ἀθήνας, ἤτοι τὴν λεηλασίαν τῆς πλουσίας πόλεως καὶ ἀποφεύγοντες τὰς σφαγὰς καὶ αἰχμαλωσίας, δι' ὧν οἱ βάρβαροι ἐπιδρομεῖς συνώδευον τὸ ἔργον των. Εἰς τὰ ὄρη κατέφυγον κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ ἔτους ἐκείνου ἐπιδρομὴν καὶ οἱ Μοναχοὶ τῆς Καισαριανῆς. Σημειοῦντες ἐνταῦθα περὶ τοῦ *φούστιδες* ὅτι φούστα (fusta) σημαίνει κυρίως εἶδος πλοίου καὶ ἰδίως πειρατικόν, φοῦσται δὲ καὶ φούστιδες πληθυντικῶς τοὺς πειρατὰς καὶ κατ' ἐπέκτασιν τοὺς λῃστάς, τοὺς ἐπιδρομεῖς, καὶ παραπέμποντες τὸν βουλόμενον νὰ ἴδῃ πλειότερα περὶ αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ Καμπούρογλου Ἱστορ. Ἀθηνῶν (Τόμ. Α΄, σελ. 45-50), ἔνθα κατεχώρισε παραδόσεις καὶ δημοτικὰ ᾄσματα ἀναφερόμενα εἰς αὐτούς, παρατηροῦμεν περὶ τῆς εἰς Σαλαμῖνα μετοικήσεως, ὅτι ἐκτὸς τῶν περιωνύμων ἐπὶ τοῦ 2ου καὶ 3ου Περσικοῦ πολέμου καὶ τῆς παρούσης ἔχομεν τετάρτην τὴν ἐπὶ τῶν Μοροζινειακῶν καὶ πέμπτην κατὰ τὸ 1778. Τὸ χρονικὸν τοῦ Ψευδανθίμου διηγεῖται: «Εἰς τοὺς 1778 βοϊβόδας ἦτο ὁ αὐτὸς Χατζῆ Ἀλῆς. Εἰς τὰς 10 Ἀπριλίου εἴδησις ἦλθεν ἀπὸ Λεβαδείας, ὅτι ὁ Μαξοὺτ μπελούμπασης μὲ ἓξ χιλιάδας Ἀλβανίτας καταβαίνουσιν εἰς Πελοπόννησον καὶ εἶναι λίαν πιθανὸν μήπως καὶ τραποῦν πρότερον εἰς τὴν Ἀθήναν. Τότε ὁ Χατζῆ Ἀλῆς ὅλους τοὺς *Ρωμαίους πανοικεὶ μᾶς ἐπέρασεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα* ἐλθὼν κατόπιν καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος. *Οἱ Τοῦρκοι ὅλοι ἐκλείσθησαν εἰς τὸ κάστρον.* Οἱ περὶ Μαξούτην φθάσαντες

εἰς Θήβας, ἔστειλαν εἰς Ἀθήνας ζητοῦντες, κατὰ τὴν συνήθειάν τους, τὸν μουρασελέ. *Μετὰ δεκατρεῖς ἡμέρας ἐπαναστρέψαμεν*, εὐθέως δὲ καὶ μετὰ σπουδῆς μεγάλης ἄρχισε *τὴν οἰκοδομὴν τοῦ τειχίου τὸ ὀνομαζόμενον μπούρτζη*, τὸ ὁποῖον ἐντὸς ἑβδομήκοντα ἡμερῶν ἐτελειώθη, ἐδούλευεν γὰρ ὅλα τὰ *ρουφέτια*, καὶ πολλάκις ὁ ἴδιος ἔδιδε πέτρας εἰς τοὺς κτίστας« (1). Ἄλλην δὲ ἐπιδρομὴν μετὰ τὰς προκειμένας, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος συμβᾶσαν καὶ δεινὴν καταστροφὴν προξενήσασαν, ἔχομεν τὴν ἐν εἴδει ἐλεγείου ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ Θησείου χαραχθεῖσαν. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη λίαν ἐπιτυχῶς ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐμπείρου περὶ τὰ τοιαῦτα καθηγητοῦ Ζησίου ἀναγγέλλει·

1713 επιασαν παει χαλασαν
κλαυσ' τὴν Ἀθήνα (2).

Περὶ δὲ τοῦ *λοιμοῦ* καὶ *λιμοῦ* ὑπομιμνήσκομεν ὅτι κατὰ τὴν ΙΖ΄ ἑκατονταετηρίδα πάλιν ἐνέσκηψεν ἡ πανώλης ἐπὶ τῶν Μοροζινειακῶν ἐν ἔτει 1688, ὡς εἴδομεν ἐν τῇ Ἐπιτομῇ τοῦ Περραιβοῦ. Κατὰ δὲ τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα τὸ χρονικὸν τοῦ Ψευδανθίμου σημειοῖ· « Τῷ ἔτει τούτῳ (1759) ἦλθεν ἐξ αἰτίας τῶν ἐναντίων ἀνέμων ἀπὸ τὴν Κρήτην ὁ Ἀλμπὰν πασᾶς, ἔχων καὶ τὸ *ἀγώγιμον τῆς πανώλης*, ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνεχώρησεν. Ἡ νόσος δὲν ἐδιεδόθη, μόλις εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας οἰκίας » (3). Πλὴν ἡ τῷ 1789 ἐνσκήψασα ἐμάστισε δεινῶς. Τὸ χρονικὸν τοῦ Ψευδανθίμου ἀναφέρει ὅτι «Τῷ ἔτει τούτῳ ἐσυνέβη καὶ ἡ λοιμικὴ νόσος, εἴτ' οὖν πανώλη. Παρομοίαν δὲν ἐνθυμοῦνται εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' οὔτε ἐξ ἀκοῆς ἔχουσιν οἱ πάνυ γεγηρακότες. Τὸ πρῶτον προσέβαλεν ἡ νόσος εἰς Λεβαδείαν εἰς τὰς 15 τοῦ Αὐγούστου τῶν 1788· εἶτα εἰς τὰς 30 τοῦ Ἰανουαρίου μετεδόθη εἰς τὴν Ἀθήναν καὶ ἔπεσε πρῶτον εἰς τὸ ὀσπήτιον τοῦ Κωνσταντῆ Ἀδαμάκκη, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκία συνίστατο ἀπὸ ἐννέα ἀνθρώπους μετ' αὐτοῦ καὶ ὅλοι ἐτελεύτησαν. Ἕως εἰς τὰς 9 τοῦ Μαρτίου τῶν 1789, ἄλλος κτύπος ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ δὲν ἔγεινεν· ἔκτοτε δὲ τὸ κακὸν διεδόθη *καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐσκορπίσθησαν ἔνθεν κακεῖθεν*, *οἱ μὲν εἰς τὰ μοναστήρια*, *οἱ δὲ εἰς τὰ περιβόλια*. Διήρκεσεν ἡ νόσος ἕως 15 Αὐ-

(1) Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α΄ σελ. 108.
(2) Καμπούρ. Ἱστορ. Τόμ. Α΄, σελ. 50.
(3) Ἐκεῖ, σελ. 99.

γούστου, ἀκολουθοῦσα μὲ ὁρμὴν τελευτῶντος τοῦ Ἰουνίου, διότι ἀπέθνησκον τῆς ἡμέρας ἀνὰ εἴκοσι, τριάκοντα καὶ τεσσαράκοντα. Εἰς ὅλον τὸ διάστημα ἀπέθανον ἕως *χίλιοι διακόσιοι τῶν Χριστιανῶν* καὶ *ἐκ τῶν Τούρκων περὶ πεντακοσίους*. Ἐμάστιζεν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν τὴν Ἀθήναν καὶ ἡ *σιτοδεία*, ἡ ὁποία κατήντησε καὶ εἰς πεῖναν, καθ' ὅτι ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τῶν 1788 ἐστάθη δυστυχής, μάλιστα ἀπὸ σιτάρι». Καὶ κατὰ τὸ 1792 ἐνέσκηψε πάλιν *ἡ πανώλης* εἰς Ἀθήνας — τὴν φορὰν δὲ ταύτην *γυνή τις καλουμένη Μουδούλαινα κατεκόμισεν ἀπὸ τὰς Θήβας αὐτὸ τὸ ἀγώγιμον* — ἐξ ἧς *ἀπέθανον ἕως ὀκτακόσιοι τῶν Χριστιανῶν καὶ τριακόσιοι τῶν Τούρκων* (1).

Πλὴν καὶ ἐν Σαλαμῖνι δὲν ἦσαν προφυλαγμένοι ἀπὸ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν. «Καὶ θάλαττα γὰρ ἐπάγει λῃστρικὰς βαρβάρων τριήρεις, λέγει ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Βεναλδῆ, δεινὴν αἰχμαλωσίαν καὶ καινῶν σπέρματα δακρύων ἐποαζούσας. Καὶ ἦν αἰγιαλὸς Σαλαμῖνος θορύβῳ τότε θρηνώδει κατάδουπος». Τοῦτο δὲ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ διασκορπισθῶσι καὶ ἐκεῖθεν εἰς Αἴγιναν καὶ τὴν ἄκραν τῆς Πελοποννήσου (2). Αἱ ἐπιδρομαὶ ἐγίνοντο ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὑπὸ Ὀθωμανῶν καὶ Τουρκαλβανῶν. Δὲν εἶνε δὲ ὑπερβολικὰ τὰ ἐν τῷ α' φύλλῳ ἀναγραφόμενα, ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συνέβησαν δύο ἀλλεπάλληλοι ἐπιδρομαί. Συχναὶ ἐπιδρομαὶ ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου, Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας ἐγένοντο καὶ ἄλλοτε, ὑπὸ Τούρκων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἰδίως. Τῷ 1328 ἐλεηλάτησαν τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ τῶν Ἑνετικῶν καὶ Καταλανικῶν κτήσεων. Τῷ 1329 καὶ τὰς ἀρχὰς 1330 τετράκις ἐπέδραμον τὴν Ἀττικὴν καὶ Εὔβοιαν σφάζοντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες. Τῷ 1331 ἀπήγαγον 25 χιλιάδας αἰχμαλώτους Ἕλληνας καὶ Λατίνους εἰς Μικρὰν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον. Τῷ 1332 πειρατικὰ πλοῖα περὶ τὰ 380, ἐφ' ὧν ἐπέβαινον τεσσαράκοντα χιλιάδες Τουρκομάνοι ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας ἐλεηλάτησαν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πε-

(1) Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 119-120, 123. Πρβλ. καὶ Τόμ. Γ' σελ. 240.— Περὶ λοιμῶν ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, ἐνσκηψάντων κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ ΙϚ' αἰῶνα εἰς Ἀθήνας, ἴδε Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 90, Ἱστορ. Τόμ. Α' σελ. 141-142 καὶ 149 καὶ Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 89 καὶ 191. Ἐπίσης καὶ τῷ 1828 ἐν Αἰγίνῃ, ἔνθα ἔμενον Ἀθην. οἰκογένειαι, συνέβη λοιμός. Μνημ. Τόμ. Γ', σελ. 140.

(2) Ἰδὲ Βεναλδῆν ἐν Μνημ. Καμπ. Τόμ. Α' σελ. 35.

λάγους καὶ τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου. Εἰς μίαν τῶν ἐπιδρομῶν τούτων μᾶλλον νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν αἱ ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ *Λεχουρικοῦ* καὶ τῶν *Σεπολίων* τῶν Ἀθηνῶν, ἔνθα ἐφόνευσαν, ἐπυρπόλησαν καὶ ἀπήγαγον αἰχμαλώτους οἱ πειραταὶ *Πέρσαι*, ὡς ἀναφέρει ὁ διηγούμενος ταῦτα ἀνώνυμος *θρῆνος περὶ τῆς ἀναλώσεως καὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἣ γέγονεν ὑπὸ Περσῶν εἰς Ἀττικὴν Ἀθήνα* (1). *Πέρσαι* καὶ *Περσικὸν γένος* ἐν τῷ ποιητικῷ τούτῳ θρήνῳ καλοῦνται οἱ Τοῦρκοι τῆς Μ. Ἀσίας, οὕτω καὶ ὑπ' ἄλλων Βυζαντίνων συγγραφέων καλούμενοι, καὶ *Περσία* ἡ Μικρὰ Ἀσία. Περὶ δὲ τοῦ *Λεγουρικοῦ* πρέπει νὰ ἐξετασθῇ τίνα σχέσιν ἔχει πρὸς τοὺς Γενουίτας, οἵτινες ἐκαλοῦντο *Λεγουρικοὶ* ὑπὸ τῶν Βυζαντίνων (2).

Οἱ ἐπιδρομεῖς λεηλατήσαντες καὶ πυρπολήσαντες τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸν Βεναλδῆν καὶ τὸν Μοναχὸν ἀπῆλθον κατὰ τὸν τελευταῖον εἰς Μεγαρίδα καὶ Πελοπόννησον, ὅπως συνεχίσωσι τὸ ἔνδοξον καὶ φιλάνθρωπον ἔργον των, ὡς θὰ ἴδωμεν, οὐδὲ ἦτο ἀνάγκη νὰ διατρίψωσι πολὺν χρόνον ἐν Ἀθήναις καὶ Ἀττικῇ. Οἱ μοναχοὶ καταλιπόντες τὰς κρύπτας των ἐπανῆλθον εἰς τὰς μονάς των δοξολογοῦντες τὸν Ὕψιστον ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ των, ἀλλ' οἱ χωρικοὶ φοβούμενοι ὅτι θὰ παρετείνετο ἢ θὰ ἐπανελαμβάνετο καὶ ἐκ τρίτου ἡ ἐπιδρομὴ διεχείμασαν ἐν Φυλῇ πήξαντες ἐκεῖ καλύβας· πλὴν ὁ φόβος των ἦτο μάταιος. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μετὰ τὰ ραγδαίως ἐπισκήψαντα ἐν Ἀθήναις καὶ Σαλαμῖνι δεινὰ ἐξιλεώσαντες τὸν Πατριάρχην ἐπανῆλθον εἰς Ἀθήνας μόνον μῆνας τινὰς διαμείναντες ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ. Τὸ τοῦ Μοναχοῦ «κατελείφθησαν οὖν αἱ Ἀθῆναι ὡς σκηνὴ ἐν ἀμπελῶνι καὶ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἐν συκηλάτῳ (sic) παντέρημος ἐπὶ τρία ἔτη» δὲν ἀληθεύει. Ὅτι δὲν ἔμειναν τρία ἔτη ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βεναλδῆ τῆς μετ' εὐνοήτου ἐξογκώσεως τῶν δεινοπαθημάτων τῶν Ἀθηναίων γεγραμμένης, ἐν ᾗ ὄχι μόνον δὲν ἀναφέρεται τοιοῦτό τι, ἐνῷ θὰ κατεῖχεν ἐξαίρετον θέσιν ἐν τῇ θρηνῳδίᾳ ἐκείνῃ, ἂν ἦτο ἀληθές, ἀλλ' οὐδὲ νύξις περὶ αὐτοῦ δίδοται.

Τοῦτο δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν καὶ ἐκ τῶν ἀναφερομένων περὶ τοῦ τείχους τῆς Ἀκροπόλεως· «οἱ δὲ πολῖται ἀνόρθωσαν τὸ νότιον

(1) Καμπουρ. Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 49-51.

(2) Ἰδὲ λ. χ. Φραντζῆν σελ. 116 καὶ ἀλλαχοῦ, ἔκδ. Βόννης.

τεῖχος τοῦ Φρουρίου, ὃ οἱ σεισμοὶ κατέστρεψαν *πρὸ δύο χρόνων*». Διὰ τοῦ *πρὸ δύο χρόνων* ἐννοεῖ δύο ἔτη πρὸ τῆς ἐκ Σαλαμῖνος εἰς Ἀθήνας ἐπανόδου των. Ἐὰν παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διέτριψαν τρία ἔτη ἐν Σαλαμῖνι, τότε τὸ τεῖχος ἐκρημνίσθη ἓν ἔτος μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν καὶ μετοίκησιν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς ἦτο σῷον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν· διότι ἐὰν τὸ φρούριον ἐπὶ τῆς ἐπιδρομῆς δὲν ἦτο βεβλαμμένον, ἠδύναντο νὰ καταφύγωσιν εἰς αὐτὸ ἀποφεύγοντες τὴν ὀλίγον διαρκέσασαν ἐπίθεσιν οἱ μὴ ἀριθμούμενοι οὔτε εἰς εἴκοσι χιλιάδας κάτοικοι (1). Τοῦτο δὲ ἔπραξαν καὶ ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τῷ 1203 ἢ 1204, ὅτε ὁ μὲν πληθυσμὸς τῶν Ἀθηνῶν ἦτο μεγαλήτερος ἢ ἐπὶ Σωφρονίου καὶ Δανιήλ, ὁ δὲ ἐχθρὸς ἦτο ὁ Λέων Σγουρός, ὅστις ἄγων στρατὸν οὐχὶ εὐκαταφρόνητον εἶχε κυριεύσῃ τὸ Ναύπλιον καὶ τὴν Κόρινθον καὶ ὅστις ἐπολιόρκησε πλὴν ματαίως καὶ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν (2), ἐνῷ οἱ φούστιδες οὔτε δυνάμεις καὶ καιρὸν εἶχον οὔτε σύμφορον εὕρισκον νὰ χρονοτριβῶσι πολιορκοῦντες φρούρια, ἀλλ' ἐπέτρεχον τὰς χώρας ἐπιτιθέμενοι, ὅπου ἄνευ ἰσχυρᾶς ἀντιστάσεως καὶ ἄνευ ἀγώνων ἠδύναντο νὰ διαρπάσωσι καὶ λεηλατήσωσι. Καὶ εἰς ἄλλας δὲ ὁμοίας περιστάσεις οἱ Ἀθηναῖοι ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ σεισμὸς λοιπὸν κατέρριψε τὸ τεῖχος δύο ἔτη πρὸ τῆς μεταβάσεως τῶν Ἀθηναίων εἰς Σαλαμῖνα. Ἄρα τὸ αὐτὸ ἔτος συμπίπτει ἥ τε ἀναχώρησις καὶ ἡ ἐπάνοδος τῶν Ἀθηναίων. Ὑποθέτομεν, ὅτι τὸ κείμενον εἶχε *τρεῖς μῆνας* καὶ ὅτι τοῦτο μετέβαλεν εἰς *τρία ἔτη* ὁ Πιττάκης μετὰ τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ Φαλμεράϋερ παραποίησιν τοῦ ἐν τῷ β' φύλλῳ «διὰ *τρεῖς* σχεδὸν *χρόνους*» εἰς «*τετρακοσίους* σχεδὸν *χρόνους*», ἵνα οὕτω παράσχῃ ἔρεισμα εἰς ἐκεῖνο τὸν ἴσον χρόνον τοῦ φύλλου τούτου. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν ὁ Πιττάκης, καθόσον καὶ τότε καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη ἅπαντες ὑποθέτουσιν, ὅτι καὶ τὰ τοῦ α' φύλλου καὶ τοῦ β' ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐπὶ Μοροζίνη

(1) Ἰδὲ ἐν Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 87 καὶ 88 σημειώσεις Κρουσίου, καθ' ἃς ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχον κατὰ τὸν ΙϚ' αἰῶνα ἓξ χιλιάδες οἰκίαι ἢ χίλιαι μόνον κατὰ τὴν δευτέραν τῶν σημειώσεων τούτων (πρβλ. καὶ Ἱστορ. Ἀθην. Τόμ. Α' σελ. 94 καὶ τόμ. Β' σελ. 80, ἔνθα ὁ Guilletiere ἀναφέρει ὅτι «ἡ πόλις (τῶν Ἀθηνῶν) κατοικεῖται (κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα) ὑπὸ δεκαπεντάκις χιλίων μέχρι δεκαεξάκις χιλίων ἀνθρώπων».

(2) Ἰδὲ Σπ. Π. Λάμπρου, αἱ Ἀθῆναι περὶ τὰ τέλη τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, σελ. 101-103.

μετοίκησιν τῶν Ἀθηναίων, ἐνῷ, καθὰ ἡμεῖς ἐν τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ ἀποδεικνύομεν, τὰ μὲν τοῦ α΄ φύλλου ἀναφέρονται εἰς τὴν κατὰ τὸ 1638, τὰ δὲ τοῦ β΄ εἰς τὴν κατὰ τὸ 1688.

Ὁ Μοναχὸς τῆς Καισαριανῆς ἀναφωνῶν τὸ δαυϊδικὸν (Ψαλ. ρε΄) «ὥστε ἅπαντες ἐκράξαμεν *ἡμάρτομεν*, *ἠνομίσαμεν*, *ἠδικήσαμεν ἐνώπιόν σου*» μᾶς μεταδίδει ὡσεὶ διὰ τηλεφώνου τὴν φωνὴν τῶν ἐν συντριβῇ καρδίας μετανοούντων Ἀθηναίων, ὧν τὴν πρὸς τὸν Πατριάρχην ἐξομολόγησιν μετανοίας καὶ τὰς ἱκεσίας πρὸς συγχώρησιν μετὰ δραματικοῦ πάθους ἐξαγγέλλει ὁ Βεναλδῆς, οὗτινος ἡ ἐπιστολὴ παρέμεινεν ἐπίσημον μνημεῖον διατηρηθὲν μέχρις ἡμῶν. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἶχε βεβαίως ὑπ᾽ ὄψιν καὶ ὁ Μοναχὸς τῆς Καισαριανῆς, οὗτινος τὰ ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ α΄ φύλλου ἀναλυθέντα χωρία συμφωνοῦσιν, ὡς εἴδομεν, πρὸς αὐτήν. Ἕως ἐδῶ τὰ τοῦ α΄ φύλλου ἐξηλέγξαμεν διὰ τῆς ἱστορικὴν ἀξίαν ἐχούσης δεητηρίου ἐκείνης ἀναφορᾶς· ἐν τοῖς ἐφεξῆς καταλειπούσης ἡμᾶς τῆς πηγῆς ἐκείνης θέλομεν περιορισθῇ εἰς τὰ ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Μοναχοῦ, ὅστις δοκιμασθεὶς ἀπεδείχθη ὄχι ἀγνοῶν ἢ νοθεύων τὰ γεγονότα, ἅτινα ἐπεβάλλετο νὰ ἱστορήσῃ.

Ὅτι αἱ ἐπιδρομαὶ τοῦ ἔτους ἐκείνου συνέβησαν μετὰ μακρὰν ἡσυχίαν, ὡς εἴδομεν ἐν τοῖς ἡγουμένοις, καὶ ὅτι ἐνέβαλον εἰς σκέψεις, ἀπόδειξις εἶνε, ὅτι οἱ τῆς μονῆς τῆς Καισαριανῆς πατέρες περιέβαλον τὴν μονὴν δι᾽ ἐξωτερικοῦ τείχους. «*Τότε καὶ τὸ τεῖχος τῆς Μονῆς τὸ ἔξω οἰκοδομήσαμεν*» λέγει ὁ Χρονογράφος αὐτῆς. Τὸ τεῖχος τοῦτο δύναται νὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν εἰκόνι τοῦ ἔτους 1745 προσαρτηθείσῃ ἐν τῷ Β΄ τόμῳ τῆς Ἱστορ. Ἀθην. Καμπούρογλου. Ὁ μοναχὸς λόγον ποιούμενος ἐνταῦθα περὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ φρουρίου, λέγει ὅτι ἡ πτῶσις αὐτοῦ προῆλθεν ἐκ σεισμοῦ, σεισμὸν δὲ ἀναφέρει καὶ κατωτέρω ἐν τῷ β΄ φύλλῳ. Ὁρμώμενοι ἐκ τῆς σχηματισθείσης πεποιθήσεως, ὅτι ὁ γράφων ταῦτα δὲν ψεύδεται, διότι ἐν γένει τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ γραφόμενα ἐξελέγχονται καὶ ἄλλοθεν ἀληθῆ, ὡς εἴδομεν, καὶ θὰ ἴδωμεν ἐν τῇ ἀναλύσει τῶν ἄλλων φύλλων καὶ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ περὶ αὐτοῦ ἐν τέλει τῆς προκειμένης διατριβῆς γενησομένῃ ἐρεύνῃ: πόθεν ἠρανίσθη τὰ τοῦ Χρονικοῦ του, δὲν διστάζομεν νὰ ἀποδεχθῶμεν ὡς πραγματικὰ συμβάντα τοὺς σεισμοὺς τούτους, τὸ ζήτημα δὲ μόνον εἶνε, πότε συνέβησαν. Παραδεχόμενοι ὅτι ἡ ἐπι-

δρομὴ καὶ ἡ ἕνεκα αὐτῆς μετοίκησις ἐγένετο ἐν ἔτει 1638 καὶ ὅτι δὲν διήρκεσεν εἰμὴ τρεῖς μῆνας, φρονοῦμεν ὅτι δὲν ἀφιστάμεθα τῆς ἀληθείας παραδεχόμενοι ὅτι ὁ πρῶτος σεισμὸς συνέβη περὶ τὸ 1636· περὶ δὲ τοῦ ἑτέρου θὰ ἴδωμεν ἐν οἰκείῳ τόπῳ. Ποίας ἄλλας βλάβας προὐξένησεν ὁ σεισμὸς οὗτος, δὲν μᾶς λέγει ὁ τὸ σχέδιον τοῦ Χρονικοῦ του χαράξας Μοναχός. Ἂν ἡ ἐκκλησία τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, περὶ ἧς σημειοῖ, ὅτι τὴν ἐπεσκεύασαν, εἶχε πυρποληθῇ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἢ πάθῃ ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν, μολονότι τὴν σιωπήν του δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς συνηγοροῦσαν ὑπὲρ τοῦ δευτέρου, καθόσον δὲν θὰ παρέλειπε νὰ καταγγείλῃ τὸ ἀνοσιούργημα τῶν φούστιδων, ἐὰν τὴν ἐπυρπόλουν, ἀφοῦ ἀναφέρει ὀλίγον ἀνωτέρω τὴν ὑπ' αὐτῶν πυρπόλησιν τῆς πόλεως καὶ τὸ ἐπενεγκὸν τὴν πτῶσιν τοῦ τείχους, τοὺς σεισμούς. Ἐν τούτοις ἐκ τῆς κρημνίσεως τοῦ τείχους δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ἦτο σφοδρὸς καὶ ὅτι εἶχεν ἐπενέγκῃ καὶ ἄλλας βλάβας, ὡς ὁ ἕτερος ὁ καταρρίψας οἴκους καὶ ναούς, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀκολούθως.

Οἱ Μοναχοὶ μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν ἔσπευσαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν μονήν των· ἀλλ' οἱ χωρικοὶ φοβηθέντες, ὅτι οἱ ἐπιδρομεῖς θὰ παρέτεινον ἢ θὰ ἐπανελάμβανον τὴν εἰσβολὴν ἀπεφάσισαν νὰ διαχειμάσωσιν ἐν τῇ Φυλῇ, ἔνθα εἶχον καταφύγῃ, ὡς φαίνεται. Ἰδοὺ καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς ἔπειτα ἀπὸ τόσους αἰῶνας τὸ περιβόητον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν 30 τυράννων καταστὰν φρούριον τῆς Φυλῆς. Ἐκεῖ κατέφυγον τότε οἱ περὶ τὸν Θρασύβουλον ἀνδρεῖοι κατὰ τῆς τυραννίας συνωμόται καὶ λοιποὶ φιλοπόλιδες καὶ μισοτύραννοι Ἀθηναῖοι· ἐκεῖ κατέφυγον μετὰ πάροδον δύο χιλιάδων ἐτῶν καὶ πλέον οἱ τὴν ἐχθρικὴν μάχαιραν φεύγοντες χωρικοὶ τῆς Ἀττικῆς.

Ἐνταῦθα ἐκ τῆς γραφίδος τοῦ μοναχοῦ ἀπέρρευσαν ὀλίγαι τινὲς φράσεις, αἵτινες νομίζει τις ὅτι ἐξέρχονται ἐκ τῶν χειλέων ἱερέως τινὸς τῶν ἀρχαίων μαντείων ἢ προφήτου. «*Καὶ Ἰαγούπηθ εἰς τὴν τοῦ Πέλοπος εἰσῆλθε καὶ τὴν Μεγαρικὴν κατέστρεψε*» γράφει ἐν θαυμαστῇ βραχυλογίᾳ, ἣν θὰ ἐζήλουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι Λάκωνες. Βεβαίως ὁ τῆς Καισαριανῆς Μοναχὸς δὲν ἐμάντευε τὰ παρελθόντα γράφων ταῦτα, οὔτε ἡμεῖς μαντεύομεν, ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ὁ Ἰαγούπηθ εἶνε ὁ ἀρχηγὸς τῆς συμμορίας τῶν ἐπιδρομέων, οἵτινες λεηλατήσαντες καὶ πυρπολήσαντες τὴν Ἀττικὴν καὶ καταστρέψαντες τὴν

Μεγαρίδα εἰσέβαλον ἔπειτα καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀφεθέντες ἐλεύθεροι καὶ ἀνενόχλητοι εἰς τὸ ἐπιβοηθητικὸν τῆς πανώλους καὶ τῆς σιτοδείας ἔργον των. Τοῦτο ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ἐκ τῆς συναφείας τῶν περὶ τοῦ Ἰαγούπηθ λεγομένων πρὸς τὰ λοιπά, ἅτινα πάντα ἀναφέρονται εἰς τὰς δύο ἐπιδρομὰς τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ τὰ συνοδεύσαντα αὐτὰς δεινά. Τὰ χείλη τοῦ ὁσίου τούτου μοναχοῦ οὔτε ψεύδονται οὔτε ἀπαγγέλλουσι ῥήματα ἀσυνάρτητα καὶ χρησμοὺς Πυθίας. Ὁ ἀγαθὸς μοναστὴς τῆς Καισαριανῆς μετὰ ψυχικοῦ ἄλγους χαράσσων ἐν τῷ σκοτεινῷ κελλίῳ του τὰς γραμμὰς ἐκείνας εἶχε συναίσθησιν τῶν γραφομένων. Δι' ὅλης τῆς πρώτης σελίδος τοῦ α΄ φύλλου ἀναγράφονται αἱ δύο ἀλλεπάλληλοι ἐπιδρομαὶ τοῦ 1638 μετὰ τῶν ἐπεισοδίων καὶ παρακολουθημάτων αὐτῶν. Τὰ περὶ τοῦ Ἰαγούπηθ, ὅπως κεῖνται, φαίνονται ἀσυνάρτητα καὶ ἐπάγουσι διατάραξιν εἰς τὴν ὑφὴν τῆς διηγήσεως. Ἀλλ' ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι στερούμεθα τῆς ἀρχῆς τῆς περὶ τῶν ἐπιδρομῶν τούτων ἀφηγήσεως, ὅτι ἐν αὐτῇ θὰ ἐξετίθετο ἡ πρώτη εἰσβολὴ τῶν ἐπιδρομέων καὶ ἡ φυγὴ τῶν Ἀθηναίων κλπ. ὡς δυνάμεθα νὰ βεβαιωθῶμεν ἐκ τοῦ: «*Ἀναχωρησάντων δὲ τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν ἄλλων καταδυναστῶν πάλιν . . . ἐπανήλθομεν . . . .*» ὅπερ προϋποτίθησι ταῦτα, δικαιούμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἐκεῖ ὡμίλησε καὶ περὶ τοῦ ἀρχηγοῦ Ἰαγούπηθ, οὗτινος τὸ ὄνομα ἐπαναλαμβάνει ἐνταῦθα, ὅπως συνεχίσῃ τὰς πράξεις αὐτοῦ. Ἄλλως τε μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ἔχομεν σχέδιον Χρονικοῦ, μὴ ἀναπτυχθὲν καὶ ἐπεξεργασθέν. Ὅμοιόν τι συμβαίνει καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ σελίδι τοῦ πρώτου τούτου φύλλου ἔνθα τὸ: «*διὰ δὲ τοῦ δοθέντος αὐτῷ Ὀθωμανοῦ καὶ τοὺς ἰδίους Τούρκους*» ἐλλειπὲς καὶ ἀκατανόητον ὄν, ὅπως ἔχει, διαμαρτύρεται, ὅτι στερεῖται τῶν πρὸ αὐτοῦ, ἐξαλειφθέντων, ὡς εἴπομεν, ὅτε ἐκυλίετο τὸ χειρόγραφον εἰς τὸν πηλόν, ἔνθα ἐρρίφθη ὑπὸ τοῦ συλήσαντος Ὀθωμανοῦ καὶ ὅθεν ἀπεσπάσθησαν τὰ εὑρεθέντα 4 φύλλα ὑπὸ τοῦ Πιττάκη. Μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον τὰ περὶ Ἰαγούπηθ διακόπτουσι τὴν συνέχειαν τῶν παρακολουθημάτων τῆς ἐπιδρομῆς οἱονεὶ παρείσακτα ὄντα, ἐνταῦθα πραγματικῶς ὄντος τοῦ ἁρμοδίου τόπου, ὅπως ἐπαναλάβῃ τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον, διότι ἤθελε νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἠπατήθησαν οἱ χωρικοὶ φοβηθέντες ὅτι θὰ διήρκει ἢ θὰ ἐπανελαμβάνετο ἡ ἐπιδρομή, καθόσον ὁ Ἰαγούπηθ μετὰ τῆς συμμορίας του ταχέως ἀπῆλθε τῆς Ἀττικῆς εἰς

Μέγαρα καὶ Πελοπόννησον. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν ἐπακολουθημάτων τῆς ἐπιδρομῆς δὲν τηρεῖ τὴν ἀπαιτουμένην σειράν, καθ' ἣν ὤφειλε νὰ προτάξῃ τὰ περὶ τῶν μοναχῶν τοῦ ἁγίου Μελετίου, τῶν χωρικῶν καὶ τοῦ Ἰαγούπηθ καὶ νὰ ἐπιτάξῃ τὰ περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἔξω τείχους τῆς μονῆς, τῆς ἐπισκευῆς τῆς ἁγίας Παρασκευῆς καὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ φρουρίου. Ἀλλ' ἡ ἀνωμαλία αὕτη οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει διὰ τὴν Ἱστορίαν, ἴσως μάλιστα ἐπιτηδευθεῖσα ὑπὸ τοῦ σχεδιαγράφου, ὅπως μεταβάλῃ τὰ κατὰ σειρὰν γεγραμμένα ἐν ταῖς Ἐφημερίσι τῆς Μονῆς, ὁπόθεν παρέλαβε ταῦτα, ἵνα οὕτω μὴ φανῇ, ὅτι ἀντιγράφει τὰ ἐν αὐταῖς.

Ἐπισκοποῦντες ἅπαν τὸ περιεχόμενον τῆς πρώτης σελίδος τοῦ α' φύλλου παρατηροῦμεν, ὅτι ἐν αὐτῇ ὁ μοναχὸς Χρονογράφος ἐσχεδίασε τὰς συμβάσας κατὰ τὸ 1638 δύο ἐπιδρομάς. Συμπληροῦντες τὰ ἐλλείποντα οὐχὶ αὐθαιρέτως, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σωζομένου κειμένου, οὗτινος δὲν ἀπομακρυνόμεθα, καὶ καθόσον ἀβιάστως ἐξάγονται ἐξ αὐτοῦ, λέγομεν, ὅτι ἐν τῇ ἐλλειπούσῃ ἀρχῇ καὶ ἐν τοῖς πρὸ αὐτῆς ἐξετίθεντο τὰ τῆς α' εἰσβολῆς τῶν Τουρκαλβανῶν καὶ λοιπῶν συμμοριτῶν, τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν, ἴσως δὲ καὶ τὸ ἔτος τῆς εἰσβολῆς — διότι κατωτέρω λέγει «*ἐν δὲ τῷ ἔτει τούτῳ . . .*» — καὶ τὰ τῆς φυγῆς καὶ τοῦ διασκορπισμοῦ τῶν Ἀθηναίων ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰς φάραγγας, καθ' ὃν χρόνον οἱ ἐπιδρομεῖς ἐπιπεσόντες κατὰ τῆς πόλεως ἐλεηλάτησαν αὐτήν. Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐπίθεσιν οἱ αὐτοὶ ἐπιδρομεῖς, ἄγνωστον ποῦ ἐν τῷ μεταξὺ λεηλατοῦντες, πάντοτε ὅμως ἐν τοῖς ὄρεσι διαιτώμενοι (1), ἐνισχυθέντες ἴσως καὶ δι' ἄλλων ὀπαδῶν, οὓς εὐκόλως εἵλκυεν ἡ πλουσία λεία καὶ ἀποτελέσαντες πολυαριθμοτέραν συμμορίαν ἐπέπεσαν καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ ἔτος κατὰ τῆς πλουσίας πόλεως, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρησαν καταλληλότερον καὶ ἀσφαλέστερον νὰ περαιωθῶσιν εἰς Σαλαμῖνα ἢ νὰ τρέχωσιν ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τοὺς κρημνούς. Ἐννοεῖται, ὅτι θὰ ἐπληροφορήθησαν ὀλίγῳ πρότερον περὶ τῆς ἐπικειμένης εἰσβολῆς. ὡς συνέβη καὶ ἐπὶ Μαξοὺτ τῷ 1778, καθὰ εἴδομεν, καὶ ἔλαβον καιρὸν νὰ ἀπέλθωσι συναποκομίζοντες χρήματα καὶ πολύτιμα ἀντικείμενα καὶ ὅ,τι ἠδύναντο, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται, πῶς ἐπρόλαβον νὰ διαφύγωσιν εἰς Σαλαμῖνα καὶ πῶς εἶχον ἐκεῖ τὸν πλοῦτον, ὃν ἀναφέρει ἡ ἐπιστολή, ὅτι

(1) Καμπουρ. Μνημ. Α', σελ. 44, 87.

ἀφήρεσαν παρ' αὐτῶν οἱ πειραταί. Περὶ τῶν *φούστιδων*, ἤτοι τῶν ληστῶν, τῶν ἐπιδρομέων τῆς δευτέρας εἰσβολῆς, δὲν λέγει τίνος ἦσαν· ἀλλὰ κατωτέρω περὶ αὐτῶν ἐξακολουθῶν τὸν λόγον ἀναφέρει ὡς ἀρχηγὸν αὐτῶν τὸν Ἰαγούπηθ, καὶ ἐπειδή, ὡς φαίνεται, αὐτὸς ἦτο ὁ ἀρχηγὸς καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης εἰσβολῆς, δὲν σφάλλεταί τις, νομίζομεν, παραδεχόμενος ὅτι ἦτο ἡ αὐτὴ τῶν Τουρκαλβανῶν συμμορία ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Ἰαγούπηθ καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας ἐπιδρομῆς.

Αἱ ἐπιδρομαὶ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐγίνοντο ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης (1). Καὶ ἐπὶ τῶν μὲν καὶ ἐπὶ τῶν δὲ ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μετεχόντων εἰς αὐτὰς δὲν ἦτο μικρός. Δὲν ἦτο ὡς ὁ τῶν λυμαινομένων ἄλλοτε τὴν Ἑλλάδα ληστρικῶν συμμοριῶν συγκειμένων ἐκ μιᾶς ἢ δύο δεκάδων ἀτόμων. Ἐκ τοῦ ὅτι ἐπέπιπτον κατὰ πόλεων, ἃς ἠδύναντο νὰ ὑπερασπισθῶσιν οἱ ἐνοικοῦντες Ἕλληνες καὶ Ὀθωμανοὶ καὶ ἡ στρατιωτικὴ φρουρὰ (2) καὶ διήρπαζον καὶ ἐπυρπόλουν αὐτάς, ἐνῷ πολῖται καὶ στρατιῶται ἐτρέποντο εἰς φυγὴν ἐγκαταλείποντες τὰ πάντα εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐπιδρομέων, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀσφαλῶς, ὅτι ταῦτα δὲν κατώρθωνον 10-50 οὔτε 50-100 ἄτομα. Ἐὰν λάβωμεν δὲ ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ ἑκάστοτε ἐπιθέσεις αὐτῶν δὲν περιωρίζοντο ἐπὶ μιᾶς μόνον πόλεως ἢ ὀλίγων χωρίων, ἀλλ' ἐπεξετείνοντο εἰς ὁλόκληρον χώραν, ἢ χώρας, ὧν τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία ἐλεηλάτουν καὶ ἐπυρπόλουν, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ σύνολον ἑκάστης ὁμάδος ἀπετέλει στῖφος ὁλόκληρον, ὀρδὴν βαρβάρων, ἥτις ἐξεστράτευε κυριολεκτικῶς χάριν λείας καὶ ἐπιπίπτουσα κατὰ πόλεων καὶ χωρίων ἐνέπνεε φρίκην καὶ ἐπροξένει ὄλεθρον. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν ἐπερχομένων *φούστιδων* πάντες ἐζήτουν διὰ τῆς φυγῆς τὴν σωτηρίαν των εἰς ὄρη καὶ δάση καταλείποντες τὸ πᾶν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν λείαν καὶ αἷμα διψώντων ληστῶν. Ἦσαν δὲ διωργανισμένοι ὑπὸ ἀρχηγούς, *τοὺς Καπετάνιους*, καὶ ἐξέλεγον ἀσφαλῆ ὁρμητήρια, ὁπόθεν ἐξώρμουν καὶ ἔνθα

(1) Παρβλ. Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 43-44, 45, 87. 89, 192, 242, 243, Ἱστορ. Τόμ. Α' σελ. 46-47, 49.

(2) Οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν Ἕλληνες καὶ Ὀθωμανοὶ τῷ 1777 κατετρόπωσαν εἰς τὸ πέριξ τῶν Ἀθηνῶν *Χαλάνδρι* τοὺς ἐπελθόντας ἐκ Θηβῶν *ἑξακοσίους Ἀλβανίτας* φονεύσαντες ὑπὲρ τοὺς ὀγδοήκοντα ἐξ αὐτῶν. Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 108. Παρβλ. καὶ σελ. 313.

ἐπανήρχοντο κατάφορτοι λείας. Νῆσοι δὲ καὶ νησίδες ἐχρησίμευον ὡς τοιαῦτα εἰς τοὺς πειρατὰς καὶ ἐρυμνὰ χωρία εἰς τοὺς λῃστάς. Τοιαύτας ὀφείλομεν νὰ ἐννοήσωμεν καὶ τὰς ἐπὶ τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων τῆς αὐτοκρατορίας ἐκείνης ἐν ταῖς διαφόροις ἐπαρχίαις τοῦ Κράτους καὶ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ Πελοποννήσῳ καὶ οὐχὶ ὡς παρέστησεν αὐτὰς ὁ μυθοπλάστης Φαλλμεράϋερ, οὗτινος τὰ ληρήματα δὲν ἔπρεπε νὰ τύχωσι προσοχῆς, πρὶν ἢ τὰ πράγματα ἐρευνηθῶσι δεόντως.

Δ'

Ὁ Μοναχὸς χρονογράφος ἐν τῇ δευτέρᾳ σελίδι τοῦ α' φύλλου μᾶς μεταφέρει εἰς ἄλλας τραγικὰς σκηνάς, ὑπερπηδῶν διάστημα τριάκοντα ἐτῶν, ὄχι διότι κατ' αὐτὸ δὲν συνέβη τι ἄξιον ἀναγραφῆς, ἀλλὰ διότι παραλείπων τὰ ἥττονος λόγου ἄξια περιορίζεται εἰς τὰ σπουδαιότερα. Ἐν αὐτῇ μᾶς ἀνακοινοῖ τὰ τῆς τραγικῆς δολοφονίας ἀνδρός, ὅστις διὰ τῆς ἀνδρικωτάτης στάσεως, ἣν ἔλαβεν ἀπέναντι τῶν δυναστευόντων τὴν πατρίδα του Ὀθωμανῶν ἀρχόντων πολιτικῶν τε καὶ στρατιωτικῶν, οἵτινες ἀποβαλόντες τὴν πρὸς τὰς ἀνωτέρας ἀρχὰς ὑποταγὴν καὶ προσβάλλοντες, παραβιάζοντες καὶ καταπατοῦντες παλαιὰ καὶ σπουδαῖα προνόμια τῶν Ἀθηναίων ἐπέβαλλον ἐν Ἀθήναις τὰς αὐθαιρέτους καὶ αὐταρχικὰς πράξεις των, καὶ διὰ τῶν σπουδαιοτάτων ἐνεργειῶν του καὶ τῶν τιμωριῶν, ἃς προεκάλεσε κατ' αὐτῶν παρὰ τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς αὐτοπροσώπως μεταβὰς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἄλλων ἐπισήμων Ἀθηναίων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξήγειρε λυσσῶδες τὸ μῖσος τῶν τιμωρηθέντων, οἵτινες ἐκδικούμενοι διὰ δολοφόνου ἐπιθέσεως κατεσπάραξαν αὐτόν.

Τὸ ἔνδοξον τοῦτο τέκνον τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ὁ *Μιχαὴλ Λίμπονας*. Περὶ τῶν πρὸς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν, ἃς προσήνεγκον οἱ ἀδελφοὶ Λίμπονα, ὧν ἡ ἐπίσημος οἰκογένεια (1) διαφόρους ἐκδουλεύσεις παρέσχε τῇ πατρίδι, σημειοῖ ὀλίγα πλὴν ἐκφραστικὰ ὁ κατὰ τὸ 1675 ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας Γάλλος περιηγητὴς Σπόν. Πλὴν ὁ Σπὸν δὲν εἶχε γνωρίσῃ τότε τὸν μετὰ τρία ἔτη, τῷ 1678, συμβάντα θάνατον τοῦ Λίμπονα, ἀλλὰ μόνον

(1) Περὶ αὐτῆς ἴδε μονογραφίαν Κ. Α. Χρηστομάνου ἐν Παρνασσῷ Τόμ. Ι' τεύχ. Η', σελ. 356 ἑξ.

τὰς βαρείας τιμωρίας, ἃς εἶχεν ἐπιτύχῃ διὰ τοῦ Ἀρχιευνούχου (Κιζλὰρ Ἀγᾶ) κατὰ τῶν τυραννούντων τὴν πατρίδα του. Εἰς τὸν Ἀντώνιον Μπουμπούλην ὀφείλομεν τὰς λεπτομερείας πάντων τῶν διατρεξάντων ἐπὶ ἑπταετίαν περίπου πρὸ τοῦ τραγικοῦ φόνου τοῦ Λίμπονα καὶ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ μετ' αὐτόν. Ὁ ἐκ Κρήτης ἱερεὺς Μπουμπούλης ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τῆς ἐν Ἑνετίᾳ Ἑλληνικῆς παροικίας, συνέταξε καὶ ἐδημοσίευσε τῷ 1681 ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ποίημα (1) ἐπιγραφόμενον: *Θρῆνος τῆς περιφήμου πόλεως Ἀθήνης*, ἔνθα προσωποποιῶν τὰς Ἀθήνας παριστᾷ αὐτὰς θρηνούσας *διὰ τὸν ἐπώδυνον καὶ πολύκλαυστον θάνατον τοῦ παμφιλτάτου καὶ πιστοτάτου αὐτῆς πολίτου καὶ εὐπατρίδου Μιχαὴλ Λίμπονα τοῦ ἀειμνήστου, ἀδίκως καὶ ἀπηνῶς ὑπὲρ αὐτῆς φονευθέντος*. Ἐν τῷ στιχουργήματι τούτῳ, μὴ ὄντι ἐστερημένῳ ἀξίας τινός, ὁ ἱερεὺς ποιητὴς ἀφηγεῖται τὰ τοῦ γένους, τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις τοῦ θρηνουμένου παρεμβάλλων καί τινα ἄλλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὡς καὶ περὶ Ἀθηνῶν καὶ Ἑλλήνων σπουδαζόντων καὶ ἐμπορευομένων ἐν Ἑνετίᾳ.

Πλὴν δὲν συμφωνεῖ κατὰ πάντα οὔτε πρὸς τὸν Σπὸν οὔτε πρὸς τὸν Μοναχὸν χρονογράφον. Κατὰ τὸν Μπουμπούλην ὁ Μιχαὴλ Λίμπονας ἐπανελθὼν (τῷ 1663) εἰς Ἀθήνας ἐξ Ἑνετίας, ἔνθα διέτριψεν ἐπί τινα ἔτη σπουδάζων καὶ εἶτα ἐμπορευόμενος, διατελέσας καὶ Ἄρχων (guardiano) τῷ 1661 τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς Κοινότητος, εὗρε τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα καταπιεζομένην ὑπὸ τῶν κρατούντων Ὀθωμανῶν Ἀρχόντων παραβιαζόντων τὰ προνόμια αὐτῆς, ἐπιβαλλόντων αὐθαιρέτως καταθλιπτικὴν φορολογίαν καὶ παντοίας ἐπηρείας καὶ καταδυναστεύσεις μετερχομένων. Ἐκλεγεὶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἄλλων ἐπισήμων Ἀθηναίων ἐστάλη τῷ 1672 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως συνηγορήσῃ παρὰ τῷ Ἀρχιευνούχῳ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὁποίου ὑπήγοντο αἱ Ἀθῆναι, ὑπὲρ τῶν ἀδικουμένων συμπολιτῶν του καὶ τῶν καταπατουμένων δικαιωμάτων των· καὶ κατὰ τὸν Μπουμπούλην.

«Ἔτζ' ἐνεφάνη ὁ Λίμπονας (ἰδὲς θερμὸν προστάτην)
εἰς τὸν Εὐνοῦχον ἐμπροστά, αὐθέντην καὶ ἐπιστάτην,

(1) Τοῦτο ἀνεδημοσίευσε ὁ Legrand ἐν Bibliothèque grecque vulgaire, Τόμ. Β', ὡς καὶ ὁ Καμπούρ. ἐν Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 7-27.

του διηγήθη τὰ *ἄδικα καὶ βάρητα τὰ νέα*
πού οἱ πλεονέκταις ἔβαλαν 'ς τὰ τέκνα τὰ ἀθηναῖα.

Ὁ Ἀρχιευνοῦχος πεισθεὶς εἰς τὰς παραστάσεις τῆς Ἀθηναϊκῆς πρεσβείας εἰσηγουμένου τοῦ Μ. Λίμπονα καὶ ἀναγνωρίζων τὰ δίκαια τοῦ Ἀθην. λαοῦ ἀπεφήνατο·

«ἂς ἔχουν οἱ ῥαγιᾶδες μας *εἴτι εἶχαν οἱ παλαιοί τους*
προνόμια σὰν τὰ εἴχασιν αὐτοὶ καὶ οἱ πρόγονοί τους » (1).

Τοιαῦτα περίπου ἀναφέρει καὶ ὁ περιηγητὴς Σπόν. Ἀλλ' ἐν τοῖς ἑπομένοις ὁ Μπουμπούλης καὶ πρὸς τὸν Σπὸν δὲν συμφωνεῖ καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀντιφάσκει. Ἰδοὺ οἱ στίχοι τοῦ Μπουμπούλη·

«Τότε εἰς ἐμὲ ἐστραφήκασιν, ὡς ὥρισ' ὁ Εὐνοῦχος,
οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ Λίμπονας μὲ δόξαις τροπαιοῦχος.
Καὶ σὰν ὁ κόσμος νάπεσε καὶ τὰ βουνὰ ἐβουλῆσαν,
ὁ οὐρανὸς νὰ ἐθόλωνε, τὰ δένδρα ἐμαρανθῆσαν,
ἔτζι ἐφανίσθη τῶν ἐχθρῶν, ποῦ πάντα θυμωμένοι
ἦσανε πρὸς τὸν Λίμπονα, καὶ πλήσια ἀγριεμμένοι·
καὶ ὅσον ἐδιάβαινε ὁ καιρὸς καὶ *τὰ ἄσπρα αὐτίνοι ἐδίδαν*,
καὶ διὰ νὰ μὴ πλερόνουσι δὲν εἴχασιν ἐλπίδαν,
ξεύροντες τὴν ἀπόφασιν τ' Εὐνούχου, ὅλοι ἐσκοῦσαν,
καὶ πάντα διὰ τὸν Λίμπονα μὲ δόλον ἐμιλοῦσαν·
καὶ ἐκάμνασι συμβούλια θόρυβον νὰ σηκώσουν,
καὶ μὲ μαχαίραις καὶ σπαθιὰ τοῦτον νὰ θανατώσουν (2).

Ἀλλ' ὁ Σπὸν σημειώσας τὸ ἐκ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως τῆς πρεσβείας τοῦ Λίμπονα αἴσθημα τῆς λύσσης τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Μπουμπούλην λέγει, ὅτι οἱ ἔνοχοι Ὀθωμανοὶ ἐτιμωρήθησαν δι' ἐξορίας, ἐμβολῆς εἰς τὰ κάτεργα καὶ ἀποβολῆς τῶν ἀξιωμάτων. Ὁ Σπὸν ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας τῷ 1675 ἤτοι ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ῥηθεῖσαν πρώτην πρεσβείαν τοῦ Λίμπονα καὶ πρὸ τῆς δευτέρας — σταλείσης τῷ 1678 — ὅτε ἦσαν πρόσφατοι αἱ τι-

(1) Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 17.
(2) Ἐκεῖ.

μωρίαι τῶν Ὀθωμανῶν, ἴσως ἔτι εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐκτελέσεώς των καὶ ἀντιληφθεὶς ἰδίαις αἰσθήσεσι τῶν πραγμάτων περιέγραψεν, ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ τῶν ὑπὸ τοῦ Φρουράρχου τῆς ἀκροπόλεως (Τζισδὰρ-ἀγᾶ) παρεμβληθεισῶν δυσκολιῶν εἰς τὴν εἴσοδόν του εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν τιμωρίαν τοῦ προκατόχου του Τζισδάρη δι' ἐκπτώσεως ἐκ τοῦ ἀξιώματός του, ἐπειδὴ συνέτρεξε τὸν παρανομοῦντα Βοϊβόδαν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐντεῦθεν λαμβάνων ἀφορμὴν ἐπιφέρει τὰ τῆς πρεσβείας τοῦ Λίμπονα καὶ τῆς τιμωρίας τῶν Ὀθωμανῶν Ἀρχόντων, ὧν τινὲς μὲν ἐνεβλήθησαν εἰς τὸ κάτεργον, ἄλλοι δὲ ἀφῃρέθησαν τὸ ἀξίωμά των. Χρηματικὴν τιμωρίαν μόνον περὶ τοῦ Βοϊβόδα ἀναφέρει, ἐνῷ ὁ Μπουμπούλης μόνον τοιαύτην καὶ οὐδεμίαν ἄλλην. Ἀναφέρει μὲν ἐξορίας καὶ φυλακίσεις (1), ἀλλὰ πρὸς τιμωρίαν τῶν ἔπειτα φονευσάντων τὸν Λίμπονα. Γράψας δὲ τῷ 1681 ἤτοι 9 ἔτει μετὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς τιμωρίας ἐκείνης, μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν ἐν Βενετίᾳ, ἔνθα δι' ἐπιβατῶν καὶ ἐπιστολῶν (2) εἶχε μεταδοθῇ τὸ ἀπαίσιον συμβὰν καὶ ποιητικῇ ἀδείᾳ χρώμενος συνέθεσε ἐποποιίαν μᾶλλον ἢ Ἱστορίαν.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀντιφάσκει ὁ στιχουργήσας τὰ γεγονότα ταῦτα Μπουμπούλης, ὅστις ἐξακολουθῶν λέγει.

«Μὰ ἐκεῖνος ὁ κακότυχος ποῦ εἶχε μεγάλη γνῶσι
καὶ ὁποῦ ἐπεθύμει ἀναψυχὴν εἰς τὸν λαὸν νὰ δώσῃ,
ὡσὰν φύσει φιλόπατρις δὲν ἤλλαξε τὴν γνώμη,
καὶ μὲ τοὺς ἴδιους ἄρχοντας ἐγύρισεν ἀκόμη
εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐμπρὸς εἰς τὸν Εὐνοῦχον,
ποῦ τὸν κρατῶ διὰ λόγου μου δεσπότην καὶ σκηπτροῦχον,
καὶ λέγει του· «αὐθέντη μου, κεφάλι δοξασμένο,
βασιλικὸ καὶ φρόνιμο καὶ πολυχρονημένο.
τινὰς δὲν ὑποτάσσεται εἰς τὰ προστάγματά σου,
μηδ' ἐπροσκύνησε ποτὲ χοντζέτια τὰ δικά σου
μὰ ἂν ἦν' καὶ 'ς ταῖς ἀπόφασαις πρέπει τῶν αὐθεντάδων
ὑπακοή, καὶ φύλαξις 'ς τὸ δίκῃο τῶν ραγιάδων
δῶσε μου βοῦλλα καὶ ἄνθρωπον βασιλικόν, νὰ κάμῃς
καθένας τους νὰ ὑποταχθῇ, καί, ἂν δὲν γενῇ, νὰ δράμῃς

(1) Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 22.
(2) Ἐκεῖ.

με τὸ σπαθὶ τὸ φλογερὸ νὰ κόψῃς τὰ κεφάλια,
καὶ νὰ τοὺς κάμῃς τέσσερα κομμάτια σὰν βουβάλια» (1).

Πλὴν πῶς, ἀφοῦ οἱ Ὀθωμανοὶ ὑποκύψαντες εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ Ἀρχιευνούχου ἔδιδον τὰ χρήματα καὶ ἀπελπισθέντες τοῦ νὰ ἀποφύγωσι τὴν πληρωμὴν καὶ νὰ παραβῶσι τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀρχιευνούχου ἠγανάκτουν, *πῶς δὲν ὑπετάσσοντο εἰς τὰ προστάγματά του, δὲν ἐπροσκυνοῦσαν τὰ χοντζέτια του* καὶ ἐγένετο ἀνάγκη νὰ ζητηθῇ διὰ νέας ἀποστολῆς πρεσβείας γραπτὴ ἡ διαταγὴ (βούλα) καὶ βασιλικὸς ἄνθρωπος κομιστὴς αὐτῆς; Ταῦτα βεβαίως μαρτυροῦσι τὴν συγκεχυμένην καὶ ἀσαφῆ γνῶσιν, ἥν εἶχε περὶ τῆς ὑποθέσεως ὁ ἐν Ἑνετίᾳ ἱερεὺς ποιητής. Ἐκεῖνο, ὅπερ ἐξάγεται θετικὸν καὶ βέβαιον ἐκ τούτων εἶνε, ὅτι ἐγένετο ἀνάγκη καὶ δευτέρας πρεσβείας, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος τὰ αὐτὰ πρόσωπα προεξάρχοντος τοῦ Μ. Λίμπονα. Πῶς δ' ἐξηγεῖται τοῦτο; Οἱ Ὀθωμανοὶ τῶν Ἀθηνῶν καταπλαγέντες τὸ πρῶτον ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Κιζλὰρ Ἀγᾶ ὑπέκυψαν μὲν ἀμέσως τότε, πλὴν ἔπειτα ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνελθόντες ἐκ τοῦ δέους καὶ τῆς ταραχῆς καὶ λαβόντες θάρρος, ἐν τῷ ἀγερώχῳ δὲ αὐτῶν φρονήματι ὡς ἄρχουσα τῶν Ἑλλήνων φυλὴ μὴ ἀνεχόμενοι νὰ περιορίζωνται ὑπὸ τῶν *Γκιαούρηδων*, ἤρξαντο ἀψηφοῦντες τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρχιευνούχου παρανομοῦντες καὶ βασανίζοντες τοὺς Ἀθηναίους, τρέφοντες μάλιστα μῖσος κατὰ τῶν προκαλεσάντων τὴν τιμωρίαν των καὶ προσβαλόντων τὴν ὑπερηφάνειάν των Ἀθηναίων ἀρχόντων καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ Μ. Λίμπονα. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐσκέφθησαν, ὅπως ἀνανεώσωσι τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρχιευνούχου καὶ μάλιστα γραπτάς, πρὸς ἐπίδειξιν εἰς τοὺς σὺν τῷ χρόνῳ λησμονήσοντας αὐτάς. Τίνα ὅμως σχέσιν πρὸς τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τὴν ἐν γένει τότε πολιτικὴν κατάστασιν τῶν Ἀθηνῶν ἔχουσι τὰ ἑξῆς: «1677 Ἰουλίου 16. Ἠξέρετε ὅλοι χριστιανοὶ τοῦ κόσμου τί γίνεται ἀπὸ τὸν Πυνιζέλο (Βενιζέλον) καὶ ἀπὸ τὸν Χειλᾶ καὶ ἂν ποτὲς ἔχι τὸ θέλει νὰ χαλάσῃ ἡ Ἀθήνα καὶ ὅσῳ πάει χαλιέται, ὁποῦ νὰ δώσῃ ὁ θεὸς νὰ ῥέψουνε ὅλοι των ὡς καὶ τὰ . . . τέρια τους μέσ' σ' αὐτήν· ἀλλὰ 'πέτε ὅποιος τελειώσῃ νὰ εἶν' ἀφωρεμένος ἀπὸ τὸν Δεσπότη» (1), ἅτινα κεχαραγμένα ἐπὶ

(1) Καμπουρ. Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 17-18.
(2) Ἐκεῖ, σελ. 309.

τοῦ Θησείου ἀνέγνωσεν ὁ καθηγητὴς Ζησίου, τοῦτο καταλείπω εἰς τὸν Καμπούρογλου, ὅστις ἀσχολούμενος εἰς τὴν συγγραφὴν λεπτομεροῦς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἶνε ἁρμόδιος νὰ ἐξακριβώσῃ.

Πότε ἐστάλη ἡ ὑπὸ τὸν Λίμπονα δευτέρα πρεσβεία, δὲν εἶνε γνωστόν, ἀλλ' ἐκ τῶν τοῦ Μπουμπούλη παριστῶντος τὸν θάνατον τοῦ Ἀθηναίου μάρτυρος μικρὸν μετὰ τὴν ἐκ Κ/πόλεως ἐπάνοδόν του, συμπεραίνομεν, ὅτι τὸ ταξείδιον ἐγένετο τῷ 1678, ἀφοῦ ὁ πολύκλαυστος εὐπατρίδης ἐφονεύθη τῇ 23 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους τούτου. Πλὴν διαφωνεῖ πρὸς τὸν Μοναχὸν χρονογράφον περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου τοῦ οἰκτροῦ θανάτου τοῦ θύματος τῆς πατρίδος ὁ Μπουμπούλης, ὅστις ἐν τῇ περὶ τούτου δραματικῇ περιγραφῇ λέγει·

«Σὰν ἔφερε τὰ *γράμματα* μαζὺ μὲ *τὸν τζαούσι*,
ἐπεριπάτειε μ' αὐτὸν ὅλοι νὰ τὸν ἰδοῦσι·
ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος του τὸν κάμνει νὰ ἀποθάνῃ
καὶ διὰ γυναῖκα καὶ ἀδελφὸν 'ς τὸν νοῦν του νὰ μὴ βάνῃ.
'Σ τοὺς χίλιους ἑξακόσιους ὀκτὼ καὶ ἑβδομῆντα
ποῦ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ εἴδασι καὶ εἰς μνήμη ἐγράψασί τα,
τὸν μῆνα τὸν δεκέμβριο, ποῦ ἦτο εἰκοστὴ καὶ τρίτη,
καὶ εἶν' τῶν δέκα ἡ ἑορτὴ μαρτύρων τῶν ἐν Κρήτῃ·
τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ Λίμπονας, ταχὺ πρὶν ξημερώσῃ,
ἔδραμε 'ς τὸν πνευματικὸν διὰ νὰ τὸν διορθώσῃ
. . . .
. . . .
θέλετε τάχα νὰ σᾶς πῶ καὶ ὁ φόνος πότ' ἐγίνη,
καὶ ποῖοι τὸν ἐφόνευσαν, καὶ τίνες ἦσαν κεῖνοι
ὁποῦ τὸν καρτεροῦσασι πῶς εἶχε νὰ καταίβῃ
ἀπ' τὸ παλάτι τοῦ καδῆ, ποῦ τότες εἶχε ἀναίβῃ;
Ἐκεῖθεν ἐκαταίβηκε μαζὶ μὲ τὸν τζαούσι
καὶ μὲ θυμὸν οἱ Ἀγαρηνοὶ τὸν Μιχαὴλ ἁρποῦσι
καὶ ὡς λύκοι ἀγριώτατοι, λεοντάρια θυμωμένα,
τὸν ἐκαταξεσχίσασι, καὶ ἐκεῖνος ὅλο ἕνα
τοὺς ἔλεγε «βαρεῖτέ μου, σκληρὰ φονεύσατέ με
καὶ διὰ τὴν πατρίδα μου κομμάτια κάμετέ με» (1).

(1) Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 18-20.

Λέγων ὅτι ὁ Λίμπονας περιεπάτει μετὰ τοῦ Τζαούση καὶ ἀμέσως ἐπιφέρων τὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ δίδει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι μικρὸν μετὰ τὴν ἐκ Κ/πόλεως ἐπάνοδόν του ὑπέστη τὸν σκληρὸν καὶ ὀδυνηρὸν θάνατον. Ἀλλ' ὁ Μοναχός, ὅστις ἐπίσης ἀναφέρει, ὅτι ἐδόθη τῷ Λίμπονα ὡς συνοδὸς Ὀθωμανός, δηλ. ὁ Τζαούσης, λέγει· «Διὰ δὲ τοῦ δοθέντος αὐτῷ (τῷ Λίμπονα) Ὀθωμανοῦ καὶ τοὺς ἰδίους Τούρκους· ἀλλὰ *πολὺς χρόνος παρεγένετο*, ὅτε ἄγριος φθόνος κατ' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ πάθη ἐμίσησαν αὐτοῦ οἱ Ἀγαρηνοί». Προσέτι ὁ Χρονογράφος λέγει, ὅτι *νύκτωρ* περικυκλώσαντες πανταχόθεν τὴν οἰκίαν του καὶ ἐπιτεθέντες κατ' αὐτοῦ πειρωμένου νὰ διαφύγῃ κατεκρεούργησαν αὐτόν, «οἳ καὶ *περιφράξαντες τὸν οἶκον αὐτοῦ*, ἐξακολουθεῖ ὁ Μοναχός, *καὶ στενῶς πολιορκήσαντες ἐζήτουν αὐτὸν φονεῦσαι*, ἐπέτυχον δὲ αὐτὸν τῇ *νυκτὶ προσπαθοῦντα διαφυγεῖν*, καὶ ἐπιπεσόντες μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων κατασπαράττουσιν αὐτόν, καὶ φονεύουσιν αὐτόν. Οὕτω τοίνυν ἀπολέσαμεν τὸν χρηστὸν Κυρίου τὸν Λίμπονα, καὶ λυτρωτὴν τῆς πατρίδος».

Πιθανώτερα μοὶ φαίνονται τὰ τοῦ Χρονογράφου. Οἱ Ὀθωμανοὶ δὲν προέβησαν ἀμέσως καὶ πρὶν ἀπέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ συνοδὸς τοῦ Λίμπονα εἰς τὸ στυγερὸν ἔγκλημα οὐδὲ ἐξετέλεσαν τόσῳ πανηγυρικῶς φόνον πρωτεύοντος προσώπου τῆς τῶν Ἀθηναίων πολιτείας προστατευομένου ὑπὸ τοῦ μέγα σημαίνοντος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Σουλτάνου Ἀρχιευνούχου. Τὴν μελετηθεῖσαν πρᾶξιν ἐν τῇ σκοτίᾳ τῆς ψυχῆς των ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς καὶ ἤγαγον εἰς πέρας. Ὁ Τζαούσης ἔμεινεν ἐν Ἀθήναις μῆνα καὶ πλέον πρὸς ἀσφαλῆ ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἀρχιευνούχου, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν δὲ αὐτοῦ οἱ μὴ ἀνεχόμενοι τὸν τολμῶντα νὰ ἀντεπεξέρχηται εἰς τὰς αὐθαιρεσίας των καὶ κολάζῃ καὶ περιστέλλῃ αὐτοὺς ἐξηφάνισαν δι' αἱμοβόρων δολοφόνων τὸν μέγαν προστάτην καὶ ὑπέρμαχον τῶν Ἀθηναίων.

Αἱ διαφωνίαι καὶ ἀντιφάσεις ἐξηγοῦνται, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, ὅτι ὁ Μπουμπούλης ἔγραφε μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν καὶ μετ' ἀρκετὰ ἔτη ἀπὸ τῆς ἐκτυλίξεως τῶν γεγονότων καὶ δὴ ὅτι συνέθηκεν ἐποποιίαν ἢ τραγῳδίαν, ἐνῷ ὁ μὲν Σπὸν αὐθημερὸν ἢ καὶ αὐτοστιγμεὶ κατεχώριζεν ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του ὅσα ἤκουε καὶ ἐμάνθανεν ἐν Ἀθήναις περὶ τῆς ὀλίγον χρόνον πρότερον ἐπι-

βληθείσης καὶ ἐκτελουμένης ἔτι τιμωρίας, ὁ δὲ Μοναχὸς τῆς Καισαριανῆς ἐσχεδίασε τὸ Χρονικόν του ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐφημερίδων τῆς μονῆς του συνταςσομένων συγχρόνως τοῖς συμβαίνουσιν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Μπουμπούλης περιγράφει τοὺς θρήνους τῶν συγγενῶν τοῦ πολυκλαύστου Μιχαὴλ καὶ τοῦ ἀπορφανισθέντος τοιούτου προστάτου λαοῦ, καὶ παριστῶν ἀδυνατοῦντα τὸν *Ἀγᾶ τῶν Ἀθηνῶν* νὰ τιμωρήσῃ ὅλην τὴν συσσωματωμένην σπεῖραν τῶν δολοφόνων ἐπάγεται·

«Ἔτζι ἔκαμαν ἀπόφασιν ὅλοι οἱ γέροντές μου
καὶ ὁ πονεμένος ἀδελφὸς μαζὶ καὶ οἱ ἄρχοντές μου,
ταῖς σάρκαις καὶ τὰ κόκκαλα 'ς τὴν Πόλι νὰ τὰ πᾶσι,
καὶ 'ς τὸν Εὐνοῦχον νὰ φανοῦν καθένας νὰ σκουγιάσῃ
«Ἄδικο ἐπάνω 'ς ἄδικο, αὐθέντη μᾶς ἐγίνη,
καὶ ἤλθαμε πρὸ τοῦ λόγου σου νὰ κάμῃς δικαιοσύνη·
ἐσὺ αὐθέντα καὶ κριτὰ κεφάλι δοξασμένο,
στοχάσου τὸ κεφάλι του πῶς τὤχουν σκορπισμένο.
. . . .
Πολλὰ τοῦ κακοφάνηκε νὰ ἰδῇ τοῦ φονεμμένου
ταῖς σάρκαις καὶ τὰ κόκκαλα τ' ἀδικοσκοτωμένου·
καὶ παρευθὺς ἐπρόσταξε νὰ δράμουν νὰ τοὺς βροῦσι,
δεμένους νὰ τοὺς φέρουσι, καὶ πλειὸ νὰ μὴν ἀργοῦσι,
ἐκείνους ὁποῦ ἐκάμασι τὴν συμβουλὴ τοῦ φόνου,
καὶ ποῦ ἀμαζῶξαν τὴν Τουρκιὰν ἐνάντιον τοῦ νόμου
ἔκαμε καὶ διαλαλημὸν ὅπου καὶ ἂν τοὺς εὑροῦσι
μὲ τὰ τουφέκια καὶ σπαθιὰ ὅλοι νὰ τοὺς κτυποῦσι,
καὶ ἄλλους ἐφυλακώσασι, καὶ ἄλλους ἐξωρίσαν
σὰν ἄλλοι ὁποῦ ἐψοφήσασιν ὡς μανιακοὶ μὲ λύσσαν» (1).

Ὁ δὲ Μοναχὸς εἰσάγει ἡμᾶς εἰς ἄλλας τραγικωτέρας καὶ θλιβερωτέρας σκηνάς. «Ἡ δὲ πατρὶς ἡμῶν, λέγει ἐν ἐλεγειακῷ τόνῳ, χηρεύσασα τοῦ καλοῦ αὐτῆς τέκνου ἔπαθε δεινῶς ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν· *πρότερον γὰρ ὑποσχέσεσι μεγάλαις ἀπατήσαντες τοὺς Χριστιανοὺς ἐφόνευσαν τοὺς προὔχοντας ἡμῶν.* Τότε καὶ οἱ πολῖται ἡμῶν θεωροῦντες τὸ ποίμνιον ἄνευ ποιμένος, καὶ τὸν λύκον ἐρχόμενον ἔκλεξαν

(1) Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 21-22

τὸν *Γεώργιον Βενάλδην* ἄρχοντα τοῦ λαοῦ εἰς τὸ ὁδηγῆσαι καὶ ποιμάναι τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν. Ὁ χρηστὸς οὗτος ἐκαλέσατο τοὺς Χριστιανοὺς εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν, πορευθὺς αὐτὸς εἰς τοὺς μυχοὺς καὶ δριμοὺς τῶν ὀρέων καὶ τῶν ὀπῶν τῆς γῆς καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς καὶ ἐνεψύχωσεν αὐτούς. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον φθάσας ἐκ Βοιωτίας εἰς Ἀττικὴν ἠγάσθη τῆς χώρας καὶ τὴν παραλίαν τοῖς φρουροῖς καρποῦσθαι ἐχαρίσατο. Ἐκ δὲ τοῦ ὀνόματος τοῦ τῆς φρουρᾶς ἄρχοντος *Μποσταντζῆ* Μποστάνια ἐκλήθη. Ἔκτοτε οἱ τῆς Ἄγαρ μονιμοτέρως εἰς τὴν πόλιν ἔμενον καὶ καθ' ἑκάστην ὀχυροῦντο εἴς τε τὸ φρούριον καὶ τὴν πόλιν. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ ὁ τῆς ἡμετέρας Μονῆς προηγούμενος ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος, ἀπελθὼν ἐν κόλποις Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐν τόποις» (1).

Φαίνεται, ὅτι αἱ Ἀθῆναι παρέστησαν τότε θέαμα οἰκτροτάτης τραγῳδίας. Ὁ πεισματώδης μεταξὺ τῶν προυχόντων Ἀθηναίων καὶ τῶν ἐν ἀξιώμασιν Ὀθωμανῶν ἀγών, ὁ προκληθεὶς ὑπὸ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῶν βιαιοπραγιῶν τῶν τελευταίων, ὃν ὑπεξέκαυσαν διπλαῖ πρεσβεῖαι καὶ ὤξυναν τιμωρίαι καὶ εἰς ὃν ἔλαβον μέρος Ἀρχιευνοῦχοι καὶ Τζαούσιδες, φαίνεται ὅτι δὲν ἔληξε διὰ τῆς φρικώδους σφαγῆς τοῦ πρωτεῦον πρόσωπον διαδραματίσαντος ἐν αὐτῷ ἀτυχοῦς Λίμπονα, ἀλλ' ἐξηκολούθησε, μέχρις οὗ ἐξωλοθρεύθη ἡ μία τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων, οἱ πρωτεύοντες τῶν Ἀθηναίων. Ὁ φόνος τοῦ ἥρωος Λίμπονα δὲν ἤρκει, ἐχρειάζοντο περισσότερα θύματα, ὅπως ἐπὶ τῶν δραμάτων τῆς παλαιοτέρας σχολῆς. Οἱ Ὀθωμανοὶ μετὰ τὸ κατόρθωμα τῆς δολοφονίας τοῦ Λίμπονα μὴ ἀρκούμενοι τῇ μαχαίρᾳ τοῦ δολοφόνου πρὸς τῇ λεοντῇ μετεχειρίσθησαν καὶ τὴν ἀλωπεκῆν. Σκεπτόμενοι, ὅτι δὲν θὰ ἔμενον κύριοι τοῦ πεδίου, δὲν θὰ ἀπηλάττοντο ἐνοχλήσεων καὶ φραγμῶν εἰς τὰς αὐθαιρεσίας των, ἐφ' ὅσον τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ ὑπερησπίζοντο ἄνδρες τολμῶντες καὶ δυνάμενοι νὰ προκαλῶσι τὴν τιμωρίαν των, ἀπεφάσισαν νὰ ἄρωσιν ἐκ τοῦ μέσου, νὰ ποιήσωνται ἐκ ποδῶν τοὺς ὀχληροὺς προκρίτους τῶν Ἀθηναίων. Πρὸς μείζονα δὲ ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των μετεχειρίσθησαν ὡς ὄργανον τὸν λαόν, ὃν ἐξηπάτησαν διὰ δελεαστικῶν ὑποσχέσεων.

Ὁ ἐπιπόλαιος καὶ ἀπερίσκεπτος λαός, ὅστις ἐνίοτε ἐν τῷ δημοκρατικῷ αὐτοῦ φρονήματι δὲν ἀνέχεται τὰς ὑπερόχους κεφαλάς, τοὺς

(1) Καμπ. Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 43.

εὐγενεῖς, τοὺς *ἀριστοκρατικούς*, ὡς τὸν δίκαιον Ἀριστείδην, ἀλλὰ καὶ μισεῖ ἐνίοτε τοὺς προστάτας καὶ ὑπερμάχους αὐτοῦ, δὲν ἐνόησε τὴν στηθεῖσαν παγίδα, ἀλλ' εὐκόλως, ὡς φαίνεται, ἐνέπεσεν εἰς αὐτήν. Δὲν εἶνε ὅμως παράδοξον, ὅτι εἰς τὴν οἰκτρὰν λύσιν τοῦ τραγικοῦ δράματος συνετέλεσαν καὶ τὰ πάθη τῶν σφοδρῶς ἀνταγωνιζομένων ἐν Ἀθήναις πολιτικῶν κομμάτων, ὅπερ ὑπαινίσσεται ἡ ἀνωτέρω παρατεθεῖσα ἐπιγραφὴ τοῦ Θησείου καὶ ἐπικυροῦσιν ἀτυχῶς διαιρέσεις τοῦ λαοῦ καὶ τῶν προεστώτων καὶ διχόνοιαι κατὰ τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα (1). Οἱ ἐξοχώτεροι τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν, οἱ ἀκραιφνεῖς πατριῶται οἱ μετ' ἀφιλοκερδείας καὶ αὐταπαρνήσεως ἀγωνιζόμενοι κατὰ τῶν ἀνοσίων καὶ ὀλεθρίων βουλευμάτων καὶ σκοπῶν τῶν Ὀθωμανῶν Ἀρχόντων ἔπεσαν θύματα τῆς φιλοπατρίας των. Τότε ὁ λαὸς συνελθὼν εἰς ἑαυτόν, ἐννοήσας τὸ διαπραχθὲν καθ' ἑαυτοῦ κακούργημα, ἰδὼν τὸ πρὸ αὐτοῦ χαῖνον βάραθρον καὶ ὅτι εὑρίσκεται ὡς ποίμνιον περιστοιχιζόμενον ὑπὸ λύκων, οἱ μὲν μᾶλλον τεθορυβημένοι ζητοῦσι διὰ τῆς φυγῆς τὴν σωτηρίαν εἰς τοὺς μυχοὺς τῶν ὀρέων καὶ τὰ σπήλαια, οἱ δὲ γενναιότεροι ζητοῦσιν ἐν τῇ πόλει τὸν σωτῆρα καὶ εὑρόντες θέτουσιν αὐτὸν ἐπὶ κεφαλῆς κατὰ τοῦ ἐρχομένου λύκου. Αἱ σκηναὶ αὗται διέρχονται ἀστραπηδὸν πρὸ τῆς φαντασίας τοῦ ἀναγινώσκοντος τὸ ἀνωτέρω μέρος τοῦ Χρονικοῦ. Ὁ ἀναδειχθεὶς ἀρχηγὸς καὶ σωτὴρ κατὰ περίεργον σύμπτωσιν εἶνε Βεναλδῆς, ὅπως Βεναλδῆς ἦτο καὶ ὁ προκαλέσας διὰ τῆς συγκινητικωτάτης ἐπιστολῆς του τὴν λύσιν τοῦ Πατριαρχικοῦ ἀφορισμοῦ καὶ ἐπαναγαγὼν τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν φιλτάτην πατρίδα· συγγενεῖς βεβαίως ὁ μὲν τοῦ δὲ καὶ κατὰ τὸ γένος καὶ κατὰ τὸν χαρακτῆρα (2). Ὁ φιλότιμος καὶ εὔτολμος Ἀθηναῖος δὲν ἀπεποιήθη ἀναλογιζόμενος τὴν συμφορὰν τοῦ Λίμπονα καὶ τῶν ἄλλων προυχόντων Ἀθηναίων, ἀλλ' ἀναδεχθεὶς τὸ βαρύτατον καὶ ἐπικίνδυνον ἔργον ἐν τῇ κρισιμωτάτῃ στιγμῇ τῆς πατρίδος του εἰργάσθη μετὰ τοῦ σθένους καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως ἐκείνης, ἥτις ἀναδεικνύει τοὺς μεγαλοψύχους ἄνδρας ἐν ταῖς τοιαύταις περιστάσεσιν,

(1) Ἰδὲ Χρον. Ψευδανθίμου ἐν ἔτεσι 1785, 1786, 1788 καὶ 1795 ἐν Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 111 ἑξ., 114, 116 ἑξ. καὶ 125 ἑξ.

(2) Ὥστε τρία μέλη ἐκ τῆς οἰκογενείας Βεναλδῆ ἀναφαίνονται ἐπὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς ἱστορίας τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὁ συντάξας τὴν ἐπιστολήν, ὁ παρὼν Γεώργιος καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Μοροζινειακῶν Ἀργυρός.

ἐμπνεύσας θάρρος εἰς τοὺς λειποψυχήσαντας καὶ ἀνὰ τὰ ὄρη διασκορπισθέντας καὶ ἐπαναγαγὼν αὐτοὺς εἰς τὰς ἐγκαταλειφθείσας οἰκίας των.

Αἱ διαδραματισθεῖσαι ἐν Ἀθήναις φρικαλέαι σκηναὶ ἐφείλκυσαν, ὡς ἦν ἑπόμενον, τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐν Εὐρίπῳ (Χαλκίδι) ἑδρεύοντος Πασσᾶ, ὑφ' ὃν ὑπήγοντο τότε διοικητικῶς αἱ Ἀθῆναι, ὅστις μὴ δυνάμενος νὰ μένῃ μακρόθεν θεατὴς τοσούτῳ στυγερῶν ἐγκλημάτων καὶ ἀνατρεπτικῶν στάσεων καὶ νὰ ἐκδίδῃ διαταγὰς ματαιουμένας πρὶν φθάσωσιν εἰς Ἀθήνας, ἔσπευσε νὰ ἔλθῃ διὰ τῶν Θηβῶν αὐτοπροσώπως εἰς τὸν τόπον τοῦ δράματος. Οὗτος δὲ εἶνε ὁ καλούμενος *βασιλεὺς* ὑπὸ τοῦ Χρονογράφου, ὅστις τὸ τῶν ἐφημερίδων *ἡγεμὼν* (1), δι' οὗ ἀποδίδεται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τὸ Τουρκικὸν *Πασσᾶς*, ἀντικατέστησε διὰ τοῦ *βασιλεύς*, ὃν σημαίνει ἐνίοτε ἡ λέξις ἡγεμών, ἀλλ' ὄχι πάντοτε. Τοῦτο εἴκασε καὶ ὁ Καμπούρογλους (Ἱστ. Ἀθην. Τόμ. Α', σελ. 56). Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀρχιευνοῦχος, ὅστις ἐνήργησε τὰ δέοντα πρὸς τιμωρίαν τῶν φονέων τοῦ Λίμπονα καὶ τῶν λοιπῶν προυχόντων, φαίνεται ὅτι ἐπέτυχε νὰ σταλῇ ἀξιωματικὸς τῶν φρουρούντων τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σουλτάνου μετὰ *Μποστατζίδων* ἤτοι στρατιωτῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς.

Ὁ ἀναβρασμὸς καὶ ὁ ἐρεθισμὸς τῶν πνευμάτων φαίνεται, ὅτι δὲν κατηυνάσθη ταχέως ἀναζωπυρωθεὶς μάλιστα διὰ τῶν νέων αὐστηρῶν τιμωριῶν καὶ τῆς καταδιώξεως τῶν Ὀθωμανῶν, ὧν τινες φοβούμενοι ἢ ὑποπτεύοντες τιμωρίαν εἶχον δραπετεύσῃ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ὕστερον ἤρχισαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπανερχόμενοι, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Χρονογράφος, καὶ διὰ τοῦτο ἐγένετο ἀνάγκη νὰ παραμείνωσι πολὺν χρόνον ἐν Ἀθήναις οἱ φρουροί, εἰς οὓς ἐδόθη πρὸς κάρπωσιν ἡ παραλία κατὰ τὸν Μοναχόν, ὅστις ὅμως ἐσφαλμένως καλεῖ τὸν ἄρχοντα τῶν φρουρῶν Μποσταντζῆ, διότι μποσταντζῆς εἶνε ὁ στρατιώτης τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς. Εἰκάζομεν ὅτι ἐνταῦθα παρεμβάλλει παράδοσίν τινα, ἥτις συγχέει ἀξιωματικὸν πρὸς στρατιώτας καὶ ψευδῶς παράγει τό: Μποστάνια ἐκ τοῦ Μποσταντζῆ. Καὶ οὕτως ἐπῆλθεν ἡ,

(1) *Ἡγεμόνα Εὐρίπου* καὶ *ἡγεμονευοντα* καλεῖ τὸν Πασσᾶν ἤτοι διοικητὴν Χαλκίδος καὶ *ἡγεμονίαν εἴτ' οὖν πασσαλίκι* τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ τὸ Χρονικὸν Ψευδανθίμου, ὅπερ καὶ ἁπλῶς πασσᾶν ἀλλαχοῦ καλεῖ αὐτόν. Ἴδε Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 100, 101, 106 καὶ 123. Ἐπίσης ἡγεμόνα τὸν Πασσᾶν τὸν ἀποσταλέντα ὑπὸ τῆς Ὑψ. Πύλης δι' ὅμοιον σκοπὸν μετὰ τὴν διὰ τὰ Μοροζινειακὰ μετοίκησιν ἡ Ἐπιτομὴ Περραιβοῦ, Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 38.

σχετικὴ βεβαίως, τάξις καὶ ἀποκατάστασις τῶν πραγμάτων μετὰ τόσους ἀγῶνας καὶ διαπληκτισμούς, φόνους καὶ τιμωρίας.

Ε΄

Μεταβαίνοντες εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ β΄ φύλλου τοῦ Μοναχοῦ παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ πρῶτον γεγονός, ὅπερ ἐκτίθεται ἐν αὐτῷ εἶνε ἡ ἐπὶ τῶν Μοροζινειακῶν ἐγκατάλειψις τῶν Ἀθηνῶν, ἡ τριετὴς ἐν Σαλαμῖνι, Αἰγίνῃ καὶ ἀλλαχοῦ διαμονὴ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ ἐκεῖθεν ἐπάνοδος αὐτῶν. Ἐξ ὅσων εἴδομεν, ὁ παρακολουθῶν ἐπισταμένως τὴν μελέτην ταύτην ἐπείσθη, πιστεύομεν, ὅτι ὁ σχεδιαστὴς τοῦ Χρονικοῦ Μοναχὸς ἐν τῷ πρώτῳ φύλλῳ ἀφηγεῖται τὰ δύο σπουδαιότατα πρὸ τῶν Μοροζινειακῶν γεγονότα τῆς Ἀθηναϊκῆς Ἱστορίας τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος ἤτοι τὴν μετὰ τὸ Μητροπολιτικὸν ζήτημα ἐπιδρομὴν τῶν Τουρκαλβανῶν καὶ ἐγκατάλειψιν τῶν Ἀθηνῶν κτλ. κατὰ τὸ 1638 καὶ δεύτερον τὴν δολοφονίαν τοῦ Λίμπονα καὶ τῶν λοιπῶν προυχόντων Ἀθηναίων κατὰ τὸ 1678. Νῦν ὁ Χρονογράφος μας μεταβαίνει εἰς τὴν περιγραφὴν ἄλλων σπουδαιοτάτων γεγονότων τῆς ἑκατονταετηρίδος ἐκείνης, τῶν διατρεξάντων ἐπὶ Μοροζίνη κατὰ τὸ 1688 καὶ ἑξῆς.

Εἶνε γνωστὴ ἐκ τῆς Ἱστορίας ἡ τοῦ Ἐνετοῦ Ναυάρχου Φραγκίσκου Μοροζίνη ἐκστρατεία, καθ' ἣν ἀπεσπάσθη ἀπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἡ Πελοπόννησος καὶ ἄλλα τινὰ Ἑλληνικὰ μέρη. Τὸ τὰς Ἀθήνας ἀφορῶν μέρος τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης καὶ τὴν παράδοσιν αὐτῆς ἱστορεῖ ἡ Ἐπιτομὴ τοῦ Περραιβοῦ, ἧς τὸ σχετικὸν μέρος παρεθέσαμεν ἀνωτέρω. Ἐπίσης τὴν ἀνάγκην, εἰς ἣν περιῆλθον οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Μοροζίνη νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν ἑαυτῶν πόλιν, τὴν μετάβασιν αὐτῶν εἰς Σαλαμῖνα καὶ ἀλλαχόσε καὶ τὴν ἐκεῖθεν μετὰ τριετῆ διαμονὴν παλινόστησιν, εἴδομεν ἐν τῇ ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης πραγματείας παρατεθείσῃ περικοπῇ τοῦ Περραιβοῦ.

Τὴν ἐπὶ Μοροζίνη ἐγκατάλειψιν τῶν Ἀθηνῶν ἀφηγούμενος καὶ ὁ Μοναχὸς Χρονογράφος ἐν τῷ β΄ φύλλῳ περιγράφει ἰδίως τὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Ἀθηναίων ἐν Σαλαμῖνι, τὴν κατάστασιν τῶν ἐγκαταλειφθεισῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν μεινάντων ἐν τῇ πατρίδι των ὀλίγων Ἀθηναίων. Ἐν εἴδει μικρᾶς προεισαγωγῆς λέγει ὁ Σχεδιογρά-

φος, ὅτι ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν ἰδίαν (ΙΖ') ἑκατονταετηρίδα κατήντησε τόπος τῶν καταδρομῶν, ἐννοῶν διὰ τούτων τοὺς Τουρκοενετικοὺς πολέμους καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν προελθοῦσαν ἀνωμαλίαν καὶ ἀναστάτωσιν, ἧς ἐπωφελούμενοι οἱ καὶ πρὶν ἐλευθέρως ἐξασκοῦντες τὸ ἔργον των φούστιδες ἐπέτρεχον ἀδεῶς καὶ ἐλεηλάτουν ἀνηλεῶς τὴν χώραν. Ἰδοὺ τὸ κείμενον· «Κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἑκατονταετηρίδα ἡ *Ἑλλὰς κατήντησε τόπος τῶν καταδρομῶν ἡ Ἀττικὴ δ' ἔρημος διὰ τρεῖς σχεδὸν χρόνους* (1)· οἱ Ἀθηναῖοι μετέφερον τὰς φαμηλίας των εἰς τὴν *Σαλαμῖνα*, ἐκεῖ ᾠκοδόμησαν τοὺς *οἴκους* των οἱ περισσότεροι καὶ *ἐκκλησίας* εἰς τὸ χωρίον *Ἀμπελάκια* καλούμενον, τὰς *ὁποίας ἄχρι τοῦδε καλοῦν οἱ ἐγχώριοι τῶν Ἀθηναίων*· ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς ὀλίγοι εἶχον μείνει εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἄλλοι τινὲς εἰς *μερικοὺς πύργους τῆς πόλεως*· κάθε στιγμὴν ἤρχοντο *κλέπται*, τοὺς ὁποίους οἱ κάτοικοι ἐκάλουν *φούστας* ἐκτυποῦντο μὲ τοὺς ὀλίγους ἐγκατοίκους, ἥρπαζον ὅσα καὶ ἠδύναντο καὶ *ἔφευγον εἰς τὰ ὄρη*· αἱ οἰκίαι αἱ περισσότεραι ἔπεσαν, οἱ δρόμοι ἐγέμισαν, καὶ ἡ πόλις κατήντησεν ὅλη ἓν δάσος ἐλεεινόν· οἱ λησταὶ *ἔβαζον φωτίαν* εἰς *τὰ δένδρα*, καὶ αὐτὰ καιόμενα κατέκαιον καὶ τὰς ἀρχαιότητας· τότε ἔλαβε τὴν μαύρην μορφὴν τὸ Γυμνάσιον τοῦ . . ., τοῦ ὁποίου μέρος καὶ ἐκρήμνισαν· τότε ἐμαύρισεν ἀπὸ τοὺς καπνοὺς ὁ ναὸς τοῦ Πανελληνίου Διός, καὶ τόσα ἄλλα. Οἱ Ἀθηναῖοι μὴ ὑποφέροντες τὴν ὑστέρησιν τῆς πατρίδος των *ἀπεφάσισαν καὶ ἔστειλαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ζητοῦντες ἀσφάλειαν νὰ ἐπανακάμψουν εἰς τὴν πατρίδα τους, καὶ ἐπιτυχόντες τοῦτο ἐπανῆλθον*, καὶ συναχθέντες ἤρχισαν νὰ καθαρίζωσι τὴν πόλιν, καὶ νὰ οἰκοδομοῦν τοὺς οἴκους των» (2).

Ἤδη, ὅτε τις ἔχει ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ λεγόμενα ἐν τῷ α' φύλλῳ τοῦ Μοναχοῦ περὶ μετοικήσεως τῶν Ἀθηναίων εἰς Σαλαμῖνα καὶ τὰ λεγόμενα περὶ τοιαύτης ἐν τῷ β', εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ κρίνῃ, ὅτι ἐν αὐτοῖς πρόκειται περὶ δύο μετοικήσεων τῶν Ἀθηναίων εἰς Σαλαμῖνα, αἵτινες προεκλήθησαν ἐκ διαφόρων αἰτιῶν καὶ ἃς συνοδεύουσι καὶ χα-

(1) Περὶ τούτου σημειοῖ ὁ Πιττάκης· «Ὁ κ. Φαλλμεράϋερ ἀντέγραψε κατὰ λάθος τὸ «τρεῖς σχεδὸν χρόνους» εἰς «τετρακοσίους σχεδὸν χρόνους», ἴσως τοῦτο εἶναι τυπογραφικὸν ἁμάρτημα· ὅτι δὲ τὸ φύλλον λέγει «τρεῖς σχεδὸν χρόνους» τοῦτο εἶδον πολλοί, ὁ μακαρίτης Buchon, ὁ κ. Φίνλαϊ, ὁ κ. Felsen, ὁ Γεώργ. Αἰνιὰν καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἕλληνες.

(2) Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 43-44.

ρακτηρίζουσι διάφορα περιστατικά, τὰ ὁποῖα διακρίνει ὁ προσεκτικῶς μελετῶν τὰ δύο ταῦτα φύλλα. Εἶνε ὄντως περίεργον, διατὶ ὁ Μοναχὸς δὲν ἀναγράφει ρητῶς τὴν αἰτίαν τῆς δευτέρας, τῷ 1688, μετοικήσεως τῶν Ἀθηναίων, δηλ. τὴν συμμαχίαν αὐτῶν μετὰ τοῦ Μοροζίνη, ὑφ' οὗ ἐγκαταλειφθέντες μετῴκησαν εἰς Σαλαμῖνα, ἀλλὰ λίαν ἀορίστως ὑποδηλοῖ αὐτὰ διὰ τῶν: *Κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἑκατονταετηρίδα ἡ Ἑλλὰς κατήντησε τόπος τῶν καταδρομῶν*, δι' ὧν ἀναμφιλέκτως ἐννοεῖ τοὺς Τουρκοενετικοὺς πολέμους. Τοῦτο, νομίζω, ἀποδοτέον εἰς τὸ ὅτι τὰ 4 φύλλα εἶνε ἁπλοῦν σχέδιον χρονικοῦ, ὅπερ ἐπεφυλάσσετο νὰ ἐπεξεργασθῇ καὶ συμπληρώσῃ ἀκολούθως ὁ Μοναχός, ἀλλὰ δὲν ἐπραγματοποίησεν, ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον, ὡς θὰ ἀποδείξωμεν τοῦτο περὶ τὸ τέλος τῆς παρούσης πραγματείας. Βεβαίως τὰ ἐν τῷ α' καὶ β' φύλλῳ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ δὲν εἶνε τόσῳ σαφῆ καὶ ὡρισμένα, ὥστε βασιζόμενός τις μόνον ἐπ' αὐτῶν νὰ παραδεχθῇ ἀνενδοιάστως δύο μετοικήσεις, ἀλλὰ συνδυάζων μετὰ τῶν τῆς Ἐπιτομῆς τοῦ Περραιβοῦ, τῆς ἐπιστολῆς Βεναλδῆ καὶ τῶν 4 Πατριαρχικῶν ἐγγράφων πείθεται ἀδιστάκτως, ὅτι πρόκειται περὶ δύο μετοικήσεων, ὅπως, ὅτι πρόκειται περὶ δύο καθαιρεθέντων Μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν.

Περὶ τοῦ ἀναφερομένου ἐνταῦθα, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ᾠκοδόμησαν οἰκίας ἐν Ἀμπελακίοις τῆς Σαλαμῖνος σωζομένας μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν συνέτασσε τὴν Χρονογραφίαν του ὁ Μοναχός, δηλ. μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, παρατηροῦμεν ὅτι τοιοῦτό τι δὲν λέγει περὶ τῆς κατὰ τὸ 1638 διαμονῆς τῶν Ἀθηναίων ἐν Σαλαμῖνι. Ἐὰν ἔμενον τότε τρία ἔτη, θὰ ἔκτιζον βεβαίως οἴκους, ὡς κατὰ τὸ 1688 ἔπραξαν, καὶ θὰ διετηροῦντο μέχρι τοῦ 1688, ὅπως καὶ οἱ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οἰκοδομηθέντες ἐσῴζοντο ἔτι κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Ἡ σιωπὴ τοῦ Χρονογράφου εἶνε πρόσθετος ἀπόδειξις εἰς τὰς προσημειωθείσας, ὅτι δὲν παρέμειναν τότε πολὺν χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἐν Σαλαμῖνι. Τὴν ὑπερβολήν, ὅτι ἡ πόλις κατήντησε δάσος καὶ τὴν παρατήρησιν ὅτι τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα ἐμαύρισαν ἐκ τῶν καπνῶν τῶν καιομένων ὑπὸ τῶν φούστιδων δένδρων, πιθανῶς ἐκ τῆς παραδόσεως προερχομένας καὶ μὴ ἀρυομένας ἐκ τῶν Ἐφημερίδων, παρερχόμεθα ὡς μὴ χρῃζούσας σχολίων. Ὅτι ἡ ἐπάνοδος τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰς ἑστίας των ἐπετελέσθη, ἀφοῦ ἐξησφάλισεν αὐτοὺς ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία,

εἴδομεν ἀνωτέρω διακρίνοντες τὴν ἐπάνοδον ταύτην ἀπὸ τὴν γενομένην κατὰ τὸ 1638, ὅτε τοῦ Πατριάρχου λύσαντος τοὺς Ἀθηναίους τοῦ ἀφορισμοῦ ἐπανεῖδον τὴν γλυκεῖαν πατρίδα των.

Περὶ τῆς μετὰ τὰ Μοροζινειακὰ κατὰ μικρὸν καὶ μετὰ δυσκολίας ἐπιστροφῆς τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ ἄστυ, δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἄπο σκοποῦ νὰ παραθέσωμεν τὰ ἀναφερόμενα ἐν τῇ Ἐπιτομῇ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσον τὰ κατ' αὐτὴν ἔχοντα μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰς συνοδευσάσας περιστάσεις τὴν μετὰ τὴν δολοφονίαν τῶν Προυχόντων ἐπάνοδον τῶν Ἀθηναίων μᾶς ἐξηγοῦσι τὰ ἐν βραχυλογίᾳ ὑπὸ τοῦ Μοναχοῦ περὶ ἐκείνης ἐκτιθέμενα. Ἡ Ἐπιτομὴ ἀναγράψασα τὴν ἐπιστροφὴν ἑβδομήκοντα οἰκογενειῶν εἰς Ἀθήνας καὶ τὴν μετὰ τὴν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἀναφορὰν τῶν Ἀθηναίων ἀποστολὴν τοῦ Ἀβδουλὰμ Πασσᾶ, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, προσθέτει· «Οὗτος ἐλθών, ἔστησε τὰς σκηνάς του ἔξω εἰς τὴν Καλιρρόην. Εὐθὺς οἱ *ἐγκριτότεροι συμπατριῶται* ἐπῆγαν εἰς προσκύνησίν του, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐδέχθη καὶ τοὺς ὡμίλησε μὲ κάθε ἱλαρότητα, τοὺς ἐρώτησεν ἂν εἶναι πολλοὶ συναγμένοι ἀπὸ τοὺς ραγιάδες ἕως τώρα, καὶ ἀνίσως ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἀκολουθοῦν νὰ συνάζωνται. Οἱ *συμπατριῶται* ἀπεκρίθησαν διὰ στόματος τοῦ Νικολάου Χειλᾶ εἰδήμονος τῆς Ὀθωμανικῆς διαλέκτου, ὅτι *Πασᾶ Ἐφέντη*, ἕως τώρα εἶναι μερικοὶ συναγμένοι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο πάσχομεν μὲ κάθε λογῆς τρόπον νὰ φέρωμεν καὶ τοὺς ἐπιλοίπους, ὅμως χρειάζεται ὑπομονή· διότι εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη ὁποῦ εὑρίσκονται εἶναι ἐλευθερία περισσοτέρα, ἡ ὁποία εἰς τοὺς πολλοὺς φαίνεται ἀρεστή. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ δοκιμάσωμεν τὸν κάθε ἐπιτήδειον καὶ γλυκὺν τρόπον εἰς τὸ νὰ τοὺς ἑλκύσωμεν, διὰ νὰ κατοικηθῇ πάλιν, καὶ νὰ γεμίσῃ ὁ τόπος τοῦ κραταιοτάτου καὶ εὐσπλαγχνικωτάτου βασιλέως μας. Ὁ *Ἡγεμὼν* φαίνεται ὅτι εὐχαριστήθη πολὺ εἰς αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν· σημεῖον δέ, ὅτι ἐχάρισε καὶ ἓν δακτυλίδιον εἰς τὸν Νικόλαον, ἀπέδειξε δὲ καὶ ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως του ὅλους τοὺς Ἀθηναίους ἀφορολογήτους καὶ ἀσιδότους εἰς τρεῖς ὁλοκλήρους χρόνους, καὶ ὅτι ὅσοι ἤθελε ξαναγυρίσουν εἰς τὴν πατρίδα τους νὰ ξαναλαμβάνουν ἐλευθέρως ὅλα τους τὰ ὑποστατικά. Οὕτω λοιπὸν ἀκολουθοῦσεν ἡ ἀνάσμιξις τῶν φευγάτων εἰς τὴν Ἀθήναν, καὶ ἡ τῶν ὑποστατικῶν των ξαναπόκτησις. Ἐκείνων δὲ ὁποῦ ἔμειναν εἰς τοὺς ξάνους τόπους τὰ ὑποστατικὰ ἀπέρασαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς βασι-

λείας. Ὅθεν μετ' ὀλίγον μερικοὶ ἀξιολογώτεροι *συμπατριῶται*, ὁ Μπενιζέλος, ὁ Παλαιολόγος, ὁ Λατῖνος, καὶ ἄλλοι πρὸς τούτοις πηγαίνοντας εἰς βασιλεύουσαν ἠγόρασαν ἀπὸ τὸ Ὑψηλὸν Δοβλέτι μὲ μίαν συγκαταβατικὴν τιμὴν ὅλα τὰ ὑποστατικὰ ἐκείνων τῶν Ἀθηναίων, ὁποῦ εἶχον κατοικήσει εἰς ξένους τόπους, καὶ αὐτοὶ πλέον ὡς ἴδιοι οἰκοκύριοι τὰ ἐπουλοῦσαν εἰς ἄλλους. Οὗτοι δὲ Τουρκιστὶ λέγονται Μουλτεζίμιδες. Ἄρχισαν δὲ κατ' ὀλίγον νὰ συνάγωνται καὶ ὀλίγοι Τοῦρκοι, πλὴν μὲ φόβον, καὶ ἀκαταστασίαν, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κεκλεισμένοι, καὶ φυλαττόμενοι εἰς τὸ Κάστρον· διότι μὲ τὸ νὰ ἦτον ἡ Πελοπόννησος ὑποκάτω εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑνετῶν, οἱ ἐκεῖσε διατρίβοντες Ἕλληνες Ἀθηναῖοι ἀνταμωμένοι καὶ μὲ ἄλλους, ἀνθρώπους εὐτελεῖς, κακότροποι δὲ καὶ κλέπται, ἔκαμναν συχνὰ ἐκδρομὰς εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἀττικῆς, καὶ πολλάκις μέσα εἰς τὴν πολιτείαν, ἁρπάζοντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες τοὺς προστυχόντας Τούρκους· ὅθεν πρὸς φύλαξιν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ τόπου μὲ βασιλικὸν ὁρισμὸν ἦλθον ὡς *φύλακες* ξένοι Τοῦρκοι εἰς τὴν Ἀθήναν, ἕως οὗ ἐσυνάχθησαν καὶ οἱ λοιποὶ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους, καὶ οὕτως ἔπαυσε τὸ κακόν» (1).

Τὰ ἀναφερόμενα ὕστερον ἐν τῷ β' φύλλῳ περὶ τῆς συστάσεως τῆς μονῆς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων ἐπιφυλασσόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν κατωτέρω, ἐν τῷ περὶ τοῦ Χρονογράφου μας γενησομένῳ ἰδιαιτέρῳ λόγῳ, καθ' ὅσον συνδέονται στενῶς μετ' αὐτοῦ καὶ τῆς μονῆς, εἰς ἣν ἀνῆκε. Σημειώσας δέ τινα ὁ Σχεδιογράφος περὶ τοῦ κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος σπουδαιοτάτου γεγονότος τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Ἀθηναίων, καὶ παρεμβαλὼν διὰ λόγον, ὃν θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, τὰ περὶ τῆς μονῆς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων μεταβαίνει εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἡ ἀκρωτηριασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φαλμεράϋερ χρονολογία τοῦ χειρογράφου τῶν φύλλων, ἅτινα ἐπὶ μίαν ὥραν τῷ παρεχώρησεν ὁ Πιττάκης πρὸς μελέτην, ἔχουσα· «*καὶ ταῦτα μὲν τῷ χιλιοστῷ . . . . . σιοστῷ πρώτῳ ἔτει*» ὀφείλει νὰ συμπληρωθῇ *ἑπτακοσιοστῷ*, διότι καὶ ἡ χρονολογικὴ σειρὰ τῶν γεγονότων καὶ τὰ ἐξαλειφθέντα ὑπὸ τοῦ Φαλμεράϋερ *πέντε γράμματα*, ὡς λέγει ὁ Πιττάκης, τὴν συμπλήρωσιν ταύτην ἐπιβάλλουσι. Ὅτι ἦτο [ἑξακο]σιοστῷ κατ' οὐδένα λόγον δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, διότι ἐν τοῖς ἡγουμένοις ὁ Χρονογρά-

(1) Καμπουρ. Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 38-39.

φος ἀναγράφει τὰ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος μέχρι τοῦ 1690 καὶ ἔτι πρός. Ὁ δὲ Πιττάκης λέγων ὅτι ἐξήλειψεν ὁ Φαλμεράϋερ πέντε γράμματα καὶ προσθέτων «ὅτι δὲ εἶνε τὸ ἔτος 1626 ἐξάγεται καὶ ἀπὸ τὸ Πατριαρχικὸν τοῦ Ἰωαννικίου ἔγγραφον, εἰς ὃ φαίνεται τὸ ἔτος κάλλιστα»(1), οὔτε σκέπτεται οὔτε γνωρίζει τὸν χρόνον τοῦ Πατριαρχ. σιγιλλίου. Τὸ μὲν ἐπικαλούμενον ὑπ' αὐτοῦ σιγίλλιον (2) φέρει χρονολογίαν 1651, διὰ τῶν πέντε δὲ ἐξαλειφθέντων γραμμάτων οὐδαμῶς τὸ: *χιλιοστῷ .....σιοστῷ πρώτῳ* δύναται νὰ γείνῃ: *χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ εἰκοστῷ ἕκτῳ.*

Ἀναγράφων δὲ τὰ συμβεβηκότα τοῦ 1701 ὁ Μοναχὸς προτάσσει τινὰ περὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἑαυτοῦ ἀνακηρύσσων ὅτι προεβιβάσθη εἰς Πρεσβύτερον, καὶ τὸ οὐχ ἧττον σπουδαῖον, ὅτι *τὴν τῆς σημειώσεως τάξιν ἐνεδύσατο* ἤτοι ὅτι *περιεβλήθη τὸ ὀφφίκιον τοῦ συντάσσειν τὰς Ἐφημερίδας τῆς Μονῆς*, ὅπερ δὲν ἐνόησαν οἱ πρὸ ἡμῶν γράψαντες περὶ τῶν τεσσάρων φύλλων. Ἔπειτα, ἐν τέλει τοῦ β' φύλλου, σημειοῖ ὁ μοναχὸς Χρονογράφος· « *Τῷ ἔτει τούτῳ μέγας σεισμὸς ἐγένετο* καὶ *ἅπαντες οἱ οἶκοι ἐσείσθησαν* καὶ ἡ *Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Διονυσίου* εἰς δύο ἐσχίσθη, καὶ ὁ τοῦ *Ἀρχιερέως οἶκος* κλόνῳ μέγα καὶ λίθῳ ἐκ τοῦ Βράχου προσβληθεὶς τὸ *ἀνώγεον ἐκρημνίσθη*. Τοῦτο δὲ ἐγένετο τὸ ἑσπέρας τοῦ Ἁγίου Χαρίτωνος· πολλοί τε οἶκοι τῆς τοῦ *Σωτῆρος Νικοδήμου* κατεκρημνίσθησαν, καὶ ἡ *Βασιλικὴ* ἐκκλησία ἐρράγη, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ εἰς τὴν *Μητρόπολιν* ὁ Δημήτριος κεραυνῷ βληθεὶς ἐτελεύτησεν ἀφήσας ὀρφανὰ καὶ χή[ραν]» (3).

Ὅτι συνέβη σεισμὸς (4) ἐν ἔτει 1701, δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμεν τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὁ γράφων ταῦτα καὶ ἔζη κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἤδη πρεσβύτερος ὢν τὸν βαθμὸν εἰμὴ καὶ τὴν ἡλικίαν καὶ πρὸς τούτοις ἦτο ἐπιτετραμμένος νὰ ἀναγράφῃ τὰ διάφορα συμβεβηκότα ἐν ταῖς Ἐφημερίσι τῆς Μονῆς (5). Ἂν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ

(1) Ἀρχαιολ. Ἐφημερὶς ἔτους 1853, τεῦχος 34.

(2) Ἰδὲ αὐτὸ ἐν Καμπουρ. Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 46-48. Πρβλ. καὶ Ἱστορ. Τόμ. Α' σελ. 68-69 καὶ 375.

(3) Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 45.

(4) Περὶ τῶν γραφέντων περὶ τοῦ σεισμοῦ τούτου καὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν συνέβη, ἴδε Καμπ. Ἱστορ. Α', σελ. 61-67.

(5) Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι καὶ κατὰ τὸ 1785 ἐγένετο σεισμὸς ἐν Ἀθήναις. Καμπ. Μνημ. Τόμ. Γ', σελ. 240.

ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρειοπαγίτου εὗρεν ὁ Wheler ἠρειπωμένην κατὰ τὸ 1675, τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἐν ἔτει 1701 Ἐφημεριδογράφος τῆς Μονῆς δὲν γράφει ἀληθῆ, ἀλλ' ὅτι μεταξὺ τοῦ 1675 καὶ 1701 ἀνοικοδομηθεῖσα κατερρίφθη ὑπὸ τοῦ ἐν ἔτει 1701 σεισμοῦ. Ἐπισκοπήσωμεν τὰ γραφέντα ὑπὸ τῶν περιηγητῶν περὶ τοῦ ναϊδίου τούτου. Ὁ Guilletiere (1669) γράφει· «ἐπειδὴ *παρὰ τὴν ἀρχιεπισκοπικὴν οἰκίαν* ὑπάρχει μικρὸν παρεκκλήσιον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου τούτου, τὸ ὁποῖον *βράχος καταπεσὼν κατηρείπωσε*, καθ' ἑκάστην καθικετεύουσι τοὺς ἡμετέρους ἱεραποστόλους, ἵνα πορευθέντες παρὰ τῷ ἡμετέρῳ βασιλεῖ ἐπιτύχωσι παρὰ τοῦ μεγάλου τούτου ἡγεμόνος τὸ ἀναγκαῖον χρῆμα *πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ παρεκκλησίου*, χάριν ἀνορθώσεως παρ' αὐτοῖς τῆς δόξης τοῦ ἡμετέρου ἔθνους» (1). Ὁ Babin (1672) λέγει· «*Τὸ οἴκημα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου* ἵδρυται ἐπὶ τῶν ἀρχαίων θεμελίων τῆς οἰκίας τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρειοπαγίτου συνεχόμενον μετὰ τῶν ἐρειπίων μικρᾶς τινος ἀρχαιοτάτης ἐκκλησίας, ἧς τὰ ἐρείπια καὶ *οἱ τοῖχοι φαίνονται ἀκόμη περικεκοσμημένοι διὰ διαφόρων γραφῶν*» (2). Ὁ Wheler (1675) σημειοῖ, ὅτι ὑπὸ ἐσχισμένον βράχον εὑρίσκεται *ἠρειπωμένη* ἡ εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον τὸν Ἀρειοπαγίτην ἀφιερωμένη Ἐκκλησία, ἧς πλησίον *τὸ μέγαρον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν* καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων του *δὲν σώζεται εἰμὴ σωρὸς ἐρειπίων* (3). Φαίνεται, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες προσεπάθουν παντοίοις τρόποις, ὡς ἐνδεικνύουσι τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Guilletiere, ὅπως ἀνοικοδομήσωσι τὸ στενότατα συνδεόμενον μετὰ τῆς ἐν Ἀθήναις ἱδρύσεως τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ναΐδιον τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρειοπαγίτου, οὗτινος οἱ τοῖχοι ἐσώζοντο ἀκέραιοι ἐν ἔτει 1672, ἀφοῦ κατὰ τὸν Babin διετηροῦντο αἱ γραφαὶ αὐτῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν ἦτο ἠρειπωμένον, ὡς μεθ' ὑπερβολῆς σημειοῦσι καὶ οἱ τρεῖς παρατεθέντες Περιηγηταί, φαίνεται, ὅτι εἶχον ἀνοικοδομήσῃ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὁ δὲ σεισμὸς τοῦ 1701 ἐκρήμνισεν αὐτό. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνεγερθὲν ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν Ἀθηναίων ἐκρημνίσθη. Ὁ Stuart τῷ 1751 εὗρεν αὐτὸ ἠρειπωμένον· ἀλλ' ὁ Chandler μετὰ 15 ἔτη εἶδεν αὐτὸ πάλιν ἀνε-

(1) Μνημ. Τόμ. Β', σελ. 87.
(2) Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α', 198.
(3) Καμπούρ. Ἱστορ. Τόμ. Β', σελ. 302.

γηγερμένον. Ἰδοὺ τί γράφει ἐν ἔτει 1765 «Ἀνέρχεταί τις διὰ βαθμίδων λελαξευμένων ἐπὶ τοῦ βράχου· παρ' αὐτὸν δὲ ἐπὶ τῆς πρὸς τὸ Θησεῖον πλευρᾶς, εὑρίσκει τις πλησίον *Ἐκκλησίας ἠρειπωμένης ἑτέραν μικρὰν Ἐκκλησίαν ἀφιερωμένην εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον*» (1). Πότε τὸ τρίτον κατέπεσεν, ἄγνωστον.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου *οἶκον* τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, τὸν *Μητρόπολιν* κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους καλούμενον, ὅστις ἵστατο, ὡς εἴδομεν, ἐπὶ Guilletiere (2), Babin, Spon καὶ Wheler, καὶ ἐπὶ Μοροζίνη ἀκόμη, καὶ οὗτινος μόνον τὸ ἄνω πάτωμα, ὡς ἐξηγεῖ τὸ χωρίον τοῦ μοναχοῦ καὶ ὁ Δ. Καμπούρογλους (3), ἔρριψεν ὁ σεισμὸς τῷ 1701, — ὅτι μόνον τὸ ἄνω πάτωμα αὐτοῦ ἐκρημνίσθη ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ καὶ ὅτι τὸ κάτω δὲν ἔπαθεν, ἀλλ' ἦτο κατοικήσιμον, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀσφαλῶς ἐκ τούτου, ὅτι τρεῖς μετὰ τὸν σεισμὸν ἡμέρας *ὁ εὑρισκόμενος ἐντὸς τῆς Μητροπόλεως Δημήτριος κεραυνῷ βληθεὶς ἐτελεύτησεν* — ὁ οἶκος οὗτος, ὃν τῷ 1751 ὁ Stuart εὗρε πεσμένον, τῷ δὲ 1759, κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Ψευδανθίμου, ὁ Βοϊβόδας Τζισταράκης οἰκοδομῶν τὸ τζαμὶ τοῦ κάτω παζαριοῦ ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ πολλὰ μάρμαρα (4), ἀνηγέρθη καὶ πάλιν, ἀλλ' ἀλλαχοῦ, πλησίον τοῦ σημερινοῦ *ναοῦ* τῆς Μητροπόλεως καί, ἀκριβέστερον, πλησίον τοῦ ἐσφαλμένως λεγομένου σήμερον ναϊδίου τοῦ *ἁγίου Ἐλευθερίου*, ἀντὶ: *Παναγίας Γοργοεπηκόου*, ἤδη πρὸ τοῦ 1745, ὡς δεικνύει ἡ εἰκὼν αὐτοῦ τοῦ ἔτους τούτου (5) καὶ ἐκοσμήθη ἀκολούθως, τῷ 1767, ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Βαρθολομαίου, ὡς φέρει τὸ σημείωμα τοῦ Γρ. Μπουρνιᾶ καταχωρισθὲν ἐν τῷ Β' τόμῳ τῆς Ἱστορ. Ἀθην. Καμπούρ. (σελ. 276) καὶ ἔχον οὕτω: «† Ἥδε *Μητρόπολις* διὰ σπουδῆς κεκόσμηται καὶ δαπάναις τοῦ Πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου πρῴην Δρύστρας τό γε νῦν ἔχον Ἀθηνῶν, ποιμένος τε καὶ προστάτου Κυρ Βαρθολομαίου μνήμης αὐτοῦ ἕνεκεν ἀθανάτου ΑΨΞΖ». Καὶ τούτου δὲ καταστραφέντος ἐπὶ τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως ᾠκοδομήθη ἐσχά-

(1) Καμπ. Ἱστορ. Τόμ. Β', σελ. 302.

(2) Καὶ ὁ Randolph ἀναφέρει αὐτὸν τῷ 1671. Ἴδε Καμπ. Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 242.

(3) Ἱστορ. Τόμ. Α'. 66.

(4) Καμπούρ. Μνημ. Α', σελ. 99.

(5) Ἴδε Καμπ. Ἱστορ. Τόμ. Β', σελ. 276.

τως τὸ νέον Μητροπολιτικὸν μέγαρον τῇ ἀξιεπαίνῳ μερίμνῃ τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Γερμανοῦ Καλλιγᾶ. Καταλείποντες εἰς τοὺς ἀρχαιολογοῦντας τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν Ἀθηνῶν νὰ ὁρίσωσι, τίς ἦτο ἡ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Μοναχοῦ Χρονογράφου *Βασιλικὴ Ἐκκλησία*, λέγομεν περὶ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ: τοῦ *Σωτῆρος Νικοδήμου*, ὅτι εἶνε πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ Πιττάκη, ὅστις εἶχεν ἀντιγράψῃ τὰ φύλλα, ὡς πιστεύομεν, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ: *Σωτῆρος τοῦ Λυκοδήμου*, ὅπερ εἶχε γράψῃ ὁ Ἐφημεριδογράφος — ἐκτὸς ἐὰν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ναοῦ τούτου εἶχεν ὑποστῇ ἀλλοίωσιν ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ καὶ ἐλέγετο διττῶς Λυκοδήμου καὶ Νικοδήμου, ὡς καὶ τά: Παναγία Καμουκαρέα καὶ Καπνικαρέα (1), Καισαριανὴ καὶ Συριανή. Περὶ τοῦ τελευταίου παρατηροῦμεν ἐν παρόδῳ, ὅτι τὸ Καισαριανὴ ἐγένετο κατὰ συγκοπὴν *Σαριανὴ* καὶ ἔπειτα *Συριανή*· ὅμοια εἶνε τὸ Βυζαντιακὸν Κουκουμάριον (2) καὶ παρ᾿ ἡμῖν Κουκούμα καὶ κουκουμάρι, καὶ προσέτι τὸ Βυζαντινὸν κιστέρνα καὶ σήμερον στέρνα.

Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ τρίτου φύλλου ὁ Σχεδιαστὴς Μοναχὸς ἀρχαιολογῶν χάριν ποικιλίας παρεμβάλλει τινὰ περὶ *πίλων*, *ἐνδυμάτων* καὶ *ὑποδημάτων* τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ χρόνων. «Τὰ φορέματα τῶν Ἀθηναίων, λέγει, ἦσαν εἰς μὲν τὴν κεφαλὴν ἕνα *μεταξωτὸν σκιάδιον*, εἰς τὸν κορμὸν καὶ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος ἕνα *ὑποκάμισον μὲ γραμμὰς ἐρυθράς, ὡς καὶ τώρα φοροῦσιν*, εἰς δὲ τοὺς πόδας ἐφόρουν *μικρὰ ὑποδήματα, ὁποῖα συνειθίζουν ἀκόμη οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τῆς Ἀττικῆς*». Περὶ αὐτῶν, ἅτινα δὲν ἠρύσθη ἐκ τῶν Ἐφημερίδων, θέλων νὰ φανερώσῃ πόθεν τὰ γνωρίζει, κρίνει ἀναγκαῖον νὰ προσθέσῃ «Ταῦτα δὲ ἔκ τε τῶν πατέρων ἡμῶν ἠκούσαμεν καὶ ἡμεῖς ἴδομεν». Τὰ περὶ τῶν φορεμάτων ἀναφερόμενα πιστοῦνται καὶ ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Μπουμπούλη γράφοντος·

«Ὅσαις φοραῖς ἐφαίνοντο μπροστά του (τοῦ Ἀρχιευνούχου) οἱ Ἀθηναῖοι
π᾿ ὅλα τὰ γένη καὶ φυλαὶς ἐδείκτασιν ὡραῖοι·
εἴκοσι ποῦ νὰ ἐστέκασιν ἐφαίνονταν σαράντα
μὲ *παλαιὰ φορέματα, καθὼς τὰ ἐφέρναν πρῶτα*,

(1) Ἴδε Καμπούρ. Ἱστορ. Τόμ. Β', σελ. 287-288.
(2) Ἴδε Κωνστ. Πορφυρογ. de cerimon σελ. 95 καὶ ἀλλαχοῦ, ἔκδ. Βόννης.

καὶ μὲ τὰ σκιάδια τὰ ψηλά, ποῦ εἶχαν 'ς τὸ κεφάλι,
στολίζοντάς τους τὸ κορμὶ μὲ δόξαν τους μεγάλη·
καὶ μέρος διὰ τὴν εὐμορφιάν, μέρος διὰ τὴν σοφίαν,
καὶ διὰ τὴν εὐπρέπειαν καὶ διὰ τὴν εὐγενείαν,
ἂν ἦσαν ἐμπρὸς εἰς τὸν κριτὴν χιλιάδες νὰ κριθοῦσι,
τοὺς Ἀθηναίους ἔκραζε νὰ σώσουν νὰ τοῦ εἰποῦσι
ἂν εἴχασι παράπονο, νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ,
καὶ κείνων ποῦ τοὺς τυραννοῦν θάνατον νὰ τοὺς δώσῃ» (1).

Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Μπουμπούλης λέγει περὶ τῶν Ἀθηναίων·

«*καὶ μὲ τὰ σκιάδια τὰ ψηλὰ καὶ ἐδείχνασιν ὡραῖοι*
διατὶ τὰ σκιάδια ἐκάνασι καὶ ἐφαίνονταν ἄλλοι τόσοι» (2).

Μετὰ ταῦτα ὁ Χρονογράφος ἐπανερχόμενος εἰς τὸ κύριον θέμα, τὴν ἀναγραφὴν τῶν συμβεβηκότων, διηγεῖται, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἐνεφανίσθησαν ἐχθρικὰ πλοῖα εἰς τὸ ἄκρον τῆς Ἀττικῆς καὶ προσωρμίσθησαν ἐκεῖ. Ἀλλὰ κατὰ ποῖον ἔτος συνέβη τοῦτο καὶ τὰ ἐφεξῆς ἀναφερόμενα, δὲν μᾶς λέγει ὁ Μοναχός, ὅστις ἐν τῷ σχεδίῳ τούτῳ τῆς Χρονογραφίας δὲν εἶχεν ἔτι σημειώσῃ τὴν χρονολογίαν. Δύσκολον εἶνε νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Χρονογράφος ἀφηγεῖται τὰ τοῦ 1702 συμβάντα, καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν μεταφέρει εἰς τὸ σχέδιόν του πάντα τὰ κατ' ἔτος ἐν ταῖς Ἐφημερίσι ἀναγεγραμμένα σπουδαῖα καὶ μή. Πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι κατ' ἐκλογὴν παραλαμβάνει ἐκ τῶν Ἐφημερίδων τὰ ἀξιολογώτερα καὶ ἀναπτύσσει παραλείπων τὰ ἥττονος λόγου ἄξια καὶ ὑπερπηδῶν οὕτω τὰ ἔτη, καθ' ἃ δὲν συνέβη τι ἄξιον νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν Ἱστορίαν, ὡς πράττει καὶ ἐπὶ τῶν γεγονότων τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, ἔνθα μόνον τὰ τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ 1638, τὴν δολοφονίαν τοῦ Λίμπονα καὶ τῶν Προυχόντων Ἀθηναίων τῷ 1678, καὶ τὰ Μοροζινειακὰ ἀπὸ τοῦ 1688 καὶ ἑξῆς περιγράφει. Ὅτι ἐνταῦθα δὲν παραθέτει τὸ κείμενον τῶν Ἐφημερίδων, ἀλλ' ἀρύεται ἐξ αὐτῶν ἐξάγεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἐπιτάσσει τὰ συμβάντα τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἀναλήψεως καὶ προτάσσει τὰ περὶ τῆς εὐφορίας τοῦ ἔτους ἐκεί-

(1) Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 16-17.
(2) Ἐκεῖ, σελ. 26.

νου. Ἐν ταῖς Ἐφημερίσιν εἶχον σημειωθῇ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν πρῶτον τὰ συμβάντα τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἀναλήψεως καὶ ἔπειτα τὰ περὶ τῆς εὐφορίας, περὶ ἧς δὲν ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ πρὸ τοῦ Φθινοπώρου, ὅτε γίνεται καὶ ἡ συγκομιδὴ τοῦ οἴνου καὶ ἐλαίου. Ὁ Χρονογράφος λέγει· «τῷ χρόνῳ τούτῳ ἐφορία ἐγένετο σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου καὶ ἐχορτάσθημεν καὶ ἐνεδύθημεν. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναλήψεως ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ὁ ἐν ἱερομονάχοις ἀδελφὸς ἡμῶν Ἀρσένιος».

Ἡ πειρατικὴ λοιπὸν αὕτη κατὰ τῆς Ἀττικῆς ἐπιδρομὴ εἶνε ἄγνωστον κατὰ ποῖον ἔτος ἐγένετο, μανθάνομεν δὲ περὶ αὐτῆς ἐκ τοῦ Μοναχοῦ μόνον, ὅτι ἐμβαλοῦσα εἰς φόβον καὶ τρόμον πάντας περιωρίσθη εὐτυχῶς εἰς πυρκαϊὰν ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν παραλίαν ὄρους, ἣν μετὰ φρίκης ἐθεῶντο ἐκ τῆς μονῆς οἱ Καλόγηροι καὶ ὅτι οἱ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ οἰκοῦντες φόβῳ συσχεθέντες *κατέφυγον εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν* καὶ τὰς ὀχυρὰς μονάς, ἑνὸς μόνου ἀσκητοῦ καταληφθέντος ὑπὸ τῶν πειρατῶν καὶ παραδοθέντος εἰς τὸ πῦρ ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν, οὓς ὁ εὐσεβὴς Μοναχὸς παραδίδει εἰς τὴν θείαν τιμωρίαν. Ἔπειτα ὁ Χρονογράφος ἀναγγέλλων μετὰ προφανοῦς ἀγαλλιάσεως, ἣν ἐξηγοῦσιν αἱ συμφοραὶ καὶ δυστυχίαι τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅτι τῷ χρόνῳ ἐκείνῳ ἐγένετο εὐφορία, τελειώνει τὸ γ΄ φύλλον ἀνακοινῶν τὸν θάνατον τοῦ Ἀρσενίου, ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας τοῦ ὁποίου ἐπικαλεῖται τὸ ἔλεος τοῦ ἁγίου τοῦ Ἰσραήλ.

Ἐν τῷ δ΄ φύλλῳ ἀναφέρει τὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Γαλλιηνοῦ γενομένην ἐπιδρομὴν τῶν Γότθων, οἵτινες εἰσβαλόντες καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐλεηλάτησαν τὴν πόλιν. Περὶ αὐτῆς ἐγράψαμεν καὶ ἡμεῖς ἀλλαχοῦ ἐν παρόδῳ.

ς΄

Ἀναλύσαντες τὸ περιεχόμενον τῶν εὑρεθέντων ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Πιττάκη φύλλων, ἅτινα ἀποτελοῦσι μέρος σχεδίου μακρᾶς Χρονογραφίας, ἧς τὸ πλεῖστον ἀπωλέσθη, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ δ΄ φύλλου, ἔνθα σημειοῦνται γεγονότα τῆς Γ΄ μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐξ οὗ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀσφαλῶς, ὅτι πρόκειται περὶ ἔργου ἀρχομένου ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων καὶ καταλήγοντος, ὡς ἐκ τῶν ἄλλων τριῶν φύλλων πειθόμεθα, εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Χρονογράφου —

ἴδωμεν νῦν εἰς τίνα μονὴν ἀνῆκεν ὁ σχεδιάσας αὐτὴν μοναχός, πῶς κατέστρωσε τὸ ἔργον του καὶ πότε ἔζη.

Οὗτος ἀναμφηρίστως δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων. Ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ α΄ φύλλου λέγεται· «Οἱ δὲ ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ Πατέρες εἰς τοὺς *μυχοὺς τοῦ Ὑμηττοῦ* κατέφυγον, καὶ εἰς τὸ *τῆς Πεντέλης ὄρος* ἀποφυγόντες ἐχθρικὴν μάχαιραν. Τότε καὶ τὸ τεῖχος τῆς Μονῆς τὸ ἔξω οἰκοδομήσαμεν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐπεσκευάσαμεν». Παραλείποντες, ὅτι διὰ τοῦ: *τῆς μονῆς* ἐννοεῖ ἐνταῦθα τὸ ἔξω τεῖχος τῆς Καισαριανῆς (ἴδε αὐτὸ ἐν Ἱστορ. Καμπ. Τόμ. Β΄), διότι δύναται νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι καὶ εἰς τὴν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων μονὴν ἀνηγέρθη τοιοῦτον, ὑπενθυμίζομεν ὅτι ἐν ἔτει 1638, ὅτε συνέβησαν ταῦτα, δὲν ὑπῆρχεν ἡ μονὴ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, συσταθεῖσα ὡς γνωρίζομεν κάλλιστα ἐκ τοῦ περὶ συστάσεως αὐτῆς Πατριαρχικοῦ σιγιλλίου, τῷ 1651. Ἐκτὸς τούτου ὁ Μοναχὸς Χρονογράφος διηγούμενος, ὅτι ἡ μονὴ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων μετηλλάγη εἰς κοινόβιον ἀνδρῶν καὶ ὅτι εἰσῆλθον εἰς αὐτὴν κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἄνδρες σοφοὶ ὄντες βαρυνθέντες τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου καὶ τὴν τύρβην τῆς κοινωνίας, μοναχοὶ ἀποκειρόμενοι καὶ εἰς τὸ θεῖον ἀφοσιούμενοι — ὡς μεταξὺ μυρίων ἄλλων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τοῦ μεσαιῶνος Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς — προστίθησιν, ὅτι εἷς τῶν τοιούτων σοφῶν ἀνδρῶν, ὁ Νικηφόρος, εἰσελθὼν ὡς μοναχὸς εἰς τὴν μονήν, ἐν ᾗ ἐμόναζεν ὁ Χρονογράφος μας, εἰσήγαγεν εἰς αὐτὴν τὴν παιδείαν, ἐννοῶν ὅτι, ὅπως εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων Ἀναργύρων εἰσῆλθον καὶ ἐμόνασαν ἄνδρες σοφοί, οὕτω καὶ εἰς τὴν μονήν του εἰσῆλθεν ὡς μοναχὸς καὶ εἰσήγαγε τὴν παιδείαν διδάσκων ἐν αὐτῇ, ὁ Νικηφόρος, ὅστις ἐχρημάτισε καὶ ἡγούμενος αὐτῆς. Παρόμοιον συνέβη μὲ τὸν ἐν Ἀθήναις διδάξαντα ἐξ Ἰθάκης Παῦλον, *ἄνδρα πεπαιδευμένον οὐ μόνον περὶ τὰ Ἑλληνικά, ἀλλὰ καὶ φιλοσοφίας οὐκ ἄμοιρον*. Τὸν διδάσκαλον τοῦτον, *ἀποθανόντος τοῦ ἡγουμένου τῆς Καισαριανῆς Θεοφάνους τοῦ Καβαλάρη* οὐκ ἀπείρου καὶ τούτου μαθήσεως, *ἀπὸ τῆς Σχολῆς μετέθησαν ἐπὶ τὴν ἡγουμενίαν Παΐσιον μετονομασθέντα ἐν τῇ χειροτονίᾳ* (1). Ὅτι προσέτι ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ μεσαιῶνος ἐπίσημον μονὴν τῆς Καισαριανῆς, ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ 1638 ἐπιδρομῆς τῶν ὑπὸ τὸν

(1) Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α΄, σελ. 31 ὑποσημ.

Ἰαγούπηθ Τουρκαλβανῶν οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς του κατέφυγον εἰς τοὺς μυχοὺς τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τῆς Πεντέλης, τὰ πλησιέστερα μὲν καταφύγια τῶν μοναχῶν τῆς Καισαριανῆς οὐχὶ δὲ καὶ τῆς μονῆς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, ἥτις ἔκειτο εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως, ἔνθα νῦν τὸ μετόχιον τοῦ ἁγίου Τάφου καὶ ὅτι τὰ τέσσαρα ταῦτα φύλλα κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ περισώσαντος αὐτὰ Πιττάκη, εὑρέθησαν τῷ 1822 «ἐντὸς ὑπογείου πύργου κειμένου παρὰ τὸ τότε σωζόμενον ἐκκλησίδιον τῆς Μητροπόλεως (ἧς ὁ ἀρχιερεὺς Γρηγόριος μετέφερεν εἰς τὴν Μητρόπολιν ἔκτοτε πάντα τὰ κτήματα τῆς *Καισαριανῆς* κινητὰ καὶ *ἀκίνητα!* καὶ τὴν *βιβλιοθήκην αὐτῆς* εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τῆς Μητροπόλεως) . . .» (1).

Ὁ Μοναχὸς τῆς Καισαριανῆς, ὅστις, φαίνεται, ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ εἰσαγαγόντος τὴν παιδείαν εἰς τὴν μονὴν ἐκείνην Νικηφόρου, ἐπεχείρησε νὰ συντάξῃ Χρονογραφίαν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν του. Εἴδομεν, ὅτι ἓν τῶν εὑρεθέντων φύλλων περιέχει γεγονὸς ἀνῆκον εἰς τὸν Γ´ μ. Χ. αἰῶνα. Εἶνε ὄντως δυστύχημα διὰ τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀπώλεια τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς Χρονογραφίας ταύτης, ἔστω καὶ ἀτελοῦς. Ἐὰν ἐσώζετο, θὰ ἐμανθάνομεν πολλά, καθόσον ὁ Μοναχὸς ἤντλησεν ἐκ προγενεστέρων Χρονογραφιῶν ἀπολεσθεισῶν καὶ ἐξ Ἐφημερίδων, ὡς πράττει καὶ ἐπὶ τῶν σωζομένων τεσσάρων φύλλων. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα, ὡς ἐκ πολλῶν ἐπείσθημεν, πᾶσα πόλις καὶ πᾶσα μονὴ ἐκτὸς τοῦ ἀρχείου εἶχε καὶ τὸ χρονικόν της. Ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν τῶν Χρονικῶν καὶ τῶν Ἐφημερίδων ἐσχεδίασε τὴν Χρονογραφίαν του καὶ ὁ μοναχὸς τῆς Καισαριανῆς ἐκλέγων τὰ ἐπισημότερα ἐκ τῶν σημειουμένων ἐν αὐτοῖς, ὡς εἴδομεν προκειμένου περὶ τῶν γεγονότων τῆς ΙΖ´ ἑκατονταετηρίδος. Ἐὰν εἴχομεν τὰ ἀμέσως προηγούμενα τοῦ α´ φύλλου, θὰ ἀνεγινώσκομεν βεβαίως τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πρὸ τῶν Τουρκαλβανικῶν ἐπιδρομῶν πολυκρότου Μητροπολιτικοῦ ζητήματος, ὅπερ διέσωσεν ἡ παράδοσις μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ´ αἰῶνος, ὅτε ἐγράφετο τὸ Χρονικὸν τοῦ Ψευδανθίμου καὶ ὕστερον κατ' αὐτὸ ἡ Ἐπιτομὴ τοῦ Περραιβοῦ, ὡς θὰ ἴδωμεν.

Ἐν τῷ σωζομένῳ μέρει τῆς Χρονογραφίας ὁ σχεδιαστής, ὡς εἴδομεν, ἀφηγεῖται τὰ τρία σπουδαιότερα γεγονότα τοῦ ΙΖ´ αἰῶνος. Προκειμένου δὲ νὰ ἐκθέσῃ τὰ τοῦ ΙΗ´, ἅτινα δὲν ἀρύεται πλέον ἐκ τῶν

(1) Ἀρχαιολ. Ἐφημ. ἔτους 1853, τεῦχ. 34.

Ἐφημερίδων ἄλλων συντακτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν Ἐφημερίδων, ἃς αὐτὸς οὗτος ἔγραφε, κρίνει καλὸν νὰ παρεμβάλῃ τὰ περὶ τῆς μονῆς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων καὶ Καισαριανῆς, ἵνα δείξῃ πότε καὶ πῶς εἰσήχθη εἰς αὐτὰς ἡ παιδεία, καὶ ἰδίως εἰς τὴν τῆς Καισαριανῆς, ἔνθα καὶ αὐτὸς ἐμόναζε, ἀφίνων οὕτω νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐξεπαιδεύθη ἐκεῖ, καὶ καταλήξῃ διὰ περιελιγμῶν εἰς τὸ νὰ μᾶς πληροφορήσῃ περὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἑαυτοῦ, ὅτι εἶχεν ἀνατεθῇ ἐπισήμως αὐτῷ ὑπὸ τῆς Μονῆς ἡ σύνταξις τῶν Ἐφημερίδων. Οὗτος εἶνε ὁ λόγος, δι' ὃν διακόπτων τὴν συνέχειαν τῶν διαφόρων συμβεβηκότων παρεισάγει μεταξὺ αὐτῶν ἐπεισοδιακῶς τὰ περὶ τῶν δύο μονῶν. Ἰδοὺ τὰ περὶ τῶν μονῶν καὶ λοιπά, ἅτινα ἐπιφέρει ὁ Χρονογράφος μετὰ τὴν μετοίκησιν ἐπὶ Μοροζίνη καὶ ἐπάνοδον·

« *Τότε πρῶτον* καὶ ὁ ἱερεὺς Δημήτριος Κολοκύνθης, Ἀθηναῖος, πορευθὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἰωανίκιον ἔλαβε πατριαρχικὴν ἄδειαν νὰ κατασκευάσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας Μοναστήριον τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπροίκισε μὲ πολλὰ κτήματα, *ὡς ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος φαίνεται* (1).

» Ἀλλά γε τὸ μοναστήριον τοῦτο ὕστερον κατεσκεύασε Κοινόβιον εἰς ὃ διέτριψαν ἄνδρες σοφοί, ὅ γε φιλόσοφος Σαμουήλ, καὶ ὁ τὰ τοῦ Πλάτωνος ὑπομνηματίσας Μεθόδιος· τούτων εἷς, λέγω, *ὁ ἡμέτερος προηγούμενος Νικηφόρος μετέφερε τὴν τῶν λόγων μάθησιν εἰς τὴν ἡμετέραν Μονήν*, καὶ ταῦτα μὲν τῷ χιλιοστῷ . . . . σιοστῷ πρώτῳ ἔτει. Εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς τοῦ *ἀδελφοῦ ἡμῶν ἀρτίως* ἀποδημήσαντος *ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης* ἐδέξατο τὴν τῶν πατέρων φροντίδα. Τοῦτον, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, σῶσον καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας σου στήριξον, ἁγίασον τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου.

» Τὴν εἰκοστὴν τοῦ Μαΐου ἀπῆλθεν εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς ὁ μακαρίᾳ τῇ λήξει Γεράσιμος, ὁ *συνάδελφος* ἡμῶν καὶ προηγούμενος· *ἐγὼ δὲ ἐκ διακόνου* θείᾳ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ *ἐχειροτονήθην πρε-*

(1) Ἐντεῦθεν καταφαίνεται, ὅτι ὁ Μοναχὸς Χρονογράφος ἐγνώριζε καλῶς τὸ ἀναφερόμενον πατριαρχικὸν σιγίλλιον καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅτι δὲν ἠγνόει τὸν χρόνον τῆς συστάσεως τῆς μονῆς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Ἑπομένως τό: *τότε πρῶτον* δὲν σημαίνει: *μετὰ τὰ Μοροζινειακά*, ὡς ἡρμηνεύθη, ἀλλ' ἔχει τὴν σημασίαν, ἣν δίδομεν αὐτῷ ἀμέσως κατωτέρω.

σβύτερος καὶ τὴν τῆς σημειώσεως τάξιν ἐνεδυσάμην. «Βοήθησον, ἐμέ, Κύριε, καὶ δὸς τὴν θείαν σου χάριν, ἵνα πορεύσωμαι τὰς τρίβους τῶν ἐντολῶν σου τοῦ φυλάξασθαι τὰ δικαιώματά σου» (1).

Περὶ τοῦ *τότε πρῶτον* παρατηροῦντες, ὅτι τὸ μὲν *τότε* ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ β' φύλλου: *Κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἑκατονταετηρίδα*, τὸ δὲ *πρῶτον* ἀντιτίθεται εἰς τὸ κατωτέρω *ὕστερον* ('Αλλά γε τὸ μοναστήριον τοῦτο *ὕστερον* κατεσκεύασε *Κοινόβιον*) (2), προβαίνομεν εἰς τὰ περὶ τῆς μονῆς τῶν ἁγίων 'Αναργύρων. 'Η γυναικεία αὕτη μονὴ ἐσυστήθη ὑπὸ τοῦ ἱερέως Δημητρίου Κολοκύθη τῷ 1651, ὡς τὸ σχετικὸν σιγίλλιον (3) τοῦ Πατριάρχου 'Ιωαννικίου τοῦ Β' διαλαμβάνει. Ἦτο δὲ γυναικεία ἔτι καὶ κατὰ τὸ 1677, ὡς βεβαιούμεθα ἐκ τοῦ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκδοθέντος σιγιλλίου τοῦ Πατριάρχου Διονυσίου (4). Πότε ἆρά γε τὸ ἰσχυρότερον γένος διεδέχθη ἐν αὐτῇ τὸ ἀσθενέστερον; Μὴ φανταζόμενοι ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἴσχυσεν ὁ νόμος τοῦ ἰσχυροτέρου, εἰκάζομεν ὅτι ἡ ἀντικατάστασις ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἕνεκα τῶν Μοροζινειακῶν ἀναστατώσεως. Κατὰ τὸ τριετὲς διάστημα τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν 'Αθηνῶν καὶ τῆς διασπορᾶς τῶν 'Αθηναίων εἰς Σαλαμῖνα, Αἴγιναν καὶ διάφορα μέρη τῆς Πελοποννήσου καὶ ἔτι πορρωτέρω, εἰς Ζάκυνθον, ὡς εἴδομεν, Κύριος οἶδε τί ἐγένοντο αἱ καλογραῖαι τῆς ὑπὸ τὴν βόρειον κλιτὺν τῆς 'Ακροπόλεως μονῆς τῶν ἁγίων 'Αναργύρων. Μετὰ δὲ τὸ 1690, ὅτε οἱ 'Αθηναῖοι διὰ διαφόρων προσπαθειῶν ἤρξαντο ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς ἑστίας των, καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπανόδου των, ὅτε δὲν εἶχεν ἐπέλθῃ ἀκόμη πλήρης τάξις καὶ ἀποκατάστασις, ὡς εἴδομεν ἐν τῇ παρατεθείσῃ ἀνωτέρω σχετικῇ περικοπῇ τῆς 'Επιτομῆς τοῦ Περραβοῦ, φαίνεται ὅτι αἱ περιδεεῖς μοναχαὶ τῶν 'Αγίων 'Αναργύρων δὲν ἐτόλμων νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ κελλία των καὶ ὅτι οἱ τὴν φροντίδα τῆς ἐγκαταλελειμμένης μονῆς ἔχοντες κτήτορες αὐτῆς συγγενεῖς τοῦ Κολοκύθη μὴ δυνάμενοι νὰ βλέπωσι μετ' ἀδιαφορίας τὴν ἐγκατάλειψιν ταύτην, εὑρίσκοντες δὲ ἄνδρας πεπαιδευμένους ἐφιεμένους νὰ ἀφιερω-

(1) Καμπούρ. Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 44-45.

(2) Μὴ λησμονῶμεν, ὅτι τὰ 4 φύλλα περιέχουσι ἁπλῶς ἄμορφον σχέδιον Χρονογραφίας ἔτι ἀνεπεξεργάστου καὶ ἀκαταρτίστου.

(3) 'Ιδὲ αὐτὸ εἰς Καμπ. Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 46-48.

(4) Μνημ. Τόμ. Β' σελ. 46-48.

θῶσιν εἰς τὸν μοναστικὸν βίον παρέδωκαν τὴν ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν κειμένην μονὴν εἰς αὐτούς. Εἰς αὐτὴν λοιπὸν εἰσῆλθον ἄνδρες πεπαιδευμένοι, ὁ τὸ μοναχικὸν ὄνομα Σαμουὴλ λαβὼν φιλόσοφος, οὗ τὸ κοσμικὸν ἀγνοοῦμεν, καὶ ὁ διὰ τοιούτου μετονομασθεὶς Μεθόδιος ὁ καὶ ὑπομνηματιστὴς τοῦ Πλάτωνος. Εἷς τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰσῆλθε καὶ εἰς τὴν μονὴν τῆς Καισαριανῆς μιμηθεὶς αὐτούς, καὶ Νικηφόρος μετονομασθεὶς καὶ Ἡγούμενος προχειρισθεὶς εἰσήγαγε τὴν παιδείαν εἰς τὴν ρωμαντικὴν ἐκείνην μονήν. Τοῦτο, ὡς εἴδομεν, ἔπραξαν καὶ ἄλλοι λόγιοι, ὡς ὁ μετὰ τὸ 1732 διδάξας ἐν Ἀθήναις διδάσκαλος Παῦλος, ὅστις μοναχὸς ἀποκαρεὶς ἐν τῇ μονῇ τῆς Καισαριανῆς καὶ Παΐσιος μετονομασθεὶς ἐχειροτονήθη καὶ Ἡγούμενος αὐτῆς.

Τὰ ἀνωτέρω περὶ τῶν μονῶν παρενέβαλεν, ὡς εἴπομεν, ὁ μοναχὸς Χρονογράφος κυρίως, ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς μετάβασις, εἰς ὅσα ἤθελε νὰ γράψῃ περὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ πρὸ πάντων περὶ ἑαυτοῦ. Καὶ δὴ πληροφορῶν ἡμᾶς πρῶτον, ὅτι μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1701 θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του, ἡγουμένου ὄντος, προεχειρίσθη ἡγούμενος ὁ πατήρ του, ἀναγγέλλει ὕστερον ἐπισήμως «Ἐγὼ δὲ ἐκ Διακόνου θείᾳ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ ἐχειροτονήθην *Πρεσβύτερος* καὶ τὴν τῆς *σημειώσεως τάξιν ἐνεδυσάμην*». Ὁ τέως διάκονος προαχθεὶς εἰς πρεσβύτερον περιεβλήθη καὶ τὸ ὀφφίκιον τοῦ ἐφημεριδογράφου, διότι τοῦτο σημαίνει τὸ μέχρι τοῦδε ἀνεξήγητον μεῖναν «*τὴν τῆς σημειώσεως τάξιν ἐνεδυσάμην*». Ταῦτα ἀνακοινώσας ἐπαναλαμβάνει τὴν διακοπεῖσαν σειρὰν τῶν συμβεβηκότων ἀρυόμενος ἐφεξῆς τὴν ὕλην ἐκ τῶν ἰδίων σημειώσεων καὶ ὡς σπουδαιότατον γεγονὸς τοῦ ἔτους ἐκείνου, 1701, ἀναφέρει τὰ τοῦ σεισμοῦ.

Ὡς ἐπηνειλημμένως εἴπομεν, τὸ κείμενον τῶν τεσσάρων φύλλων, ὅπως ἔχει, πόρρω ἀπέχει τοῦ νὰ μαρτυρῇ περὶ ἔργου ἐπεξειργασμένου καὶ τελείου. Ὁ μοναχὸς τῆς Καισαριανῆς ἔρριψεν εἰς τὰ φύλλα ἐκεῖνα τὴν ὕλην, ἐχάραξε τὸ σχέδιον τῆς Χρονογραφίας, ὡς πείθεταί τις ἐξ ἐπισταμένης μελέτης αὐτῶν, προτιθέμενος νὰ ἐπεξεργασθῇ καὶ τελειοποιήσῃ ἀκολούθως τὸ οὐχὶ ἐλαφρὸν ἔργον. Τὰ ἐν τῇ 1 σελίδι τοῦ α´ φύλλου: ἐπανήλθομεν, ἐνετύχαμεν, ἠναγκάσθημεν, ἐκράξαμεν, οἰκοδομήσαμεν, ἐπεσκευάσαμεν, βοῶσιν, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἀποσπασθὲν ἐκ τῶν ἐφημερίδων ἐρρίφθη εἰς τὸ σχέδιον, ὡς εἶχεν, ὅπως μεταφέ-

ρονται οἱ ἀκατέργαστοι λίθοι πρὸ τῆς οἰκοδομηθησομένης οἰκίας. Ἄλλα μέρη τῶν φύλλων δὲν εἶνε τοιαῦτα, πλὴν καὶ ἐπ' αὐτῶν παρατηρεῖ τις τὸ ἀνεπεξέργαστον καὶ ἀτελές. Τὴν πρόθεσίν του δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ φιλότιμος καὶ φιλόμουσος Μοναχός, Κύριος οἶδε διὰ τίνα λόγον, καὶ οὕτω κατελείφθη τὸ ἔργον ἀτελὲς καὶ ἐν σχεδίῳ καὶ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς.

Χρόνον, καθ' ὃν ἔζη ὁ Δοκιμιογράφος οὗτος καλόγηρος, δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν γενικῶς καὶ ἐν εὐρεῖ ὁρίῳ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τῷ 1701, ὅτε ἐγένετο πρεσβύτερος θὰ ἦτο σχεδὸν τριακονταετὴς εἰ μὴ καὶ περισσότερον. Πόσον χρόνον μετὰ ταῦτα ἔζησεν ἀγνοοῦμεν, ὑποθέτομεν μόνον, ὅτι ἔκτοτε ἤρξατο σχεδιάζων τὸ Χρονικὸν φιλοτιμηθεὶς καὶ παρακινηθεὶς ἐκ τοῦ σοβαροῦ ὀφφικίου, ὅπερ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος τῷ ἐνεπιστεύθη. Νῦν δέ, ὅτε ὁ ἀναγνώστης ἐπείσθη ἐκ τῆς γενομένης ἀναλύσεως περὶ τῆς ἀξίας τῆς σχεδιασθείσης Χρονογραφίας, ἐντονώτερον ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ἐσφαλμένως ἐθεωρήθησαν τὰ φύλλα ταῦτα πλαστὰ καὶ ἀδίκως ἀπεδόθη εἰς τὸν μακαρίτην Πιττάκην ἡ μομφή, ὅτι ἐχάλκευσεν αὐτὰ ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Ψευδανθίμου. Ἡ αὐστηρὰ ἀνάλυσις, εἰς ἣν ὑπεβάλομεν αὐτά, ἀπέδειξε, φρονοῦμεν, τὴν γνησιότητά των. Ὁ Πιττάκις δὲν ἐχάλκευσε μεμβράνας πρὸς ἀπεμπόλησιν τῆς πατρίδος του. Ἂς ἤμεθα δίκαιοι καὶ ἂς ἀνακουφίσωμεν τὴν μνήμην αὐτοῦ ἐκ τοῦ βαρυτάτου τούτου ἐγκλήματος. Αἰσθάνομαι μύχιον χαρὰν ἀπαλλάττων τὸν σεβαστὸν ἄνδρα τοιαύτης κηλῖδος. Ἂν τὰ εὑρεθέντα ἢ ἀγορασθέντα χειρόγραφα ἐζήτει νὰ πωλήσῃ μὴ δυνάμενος νὰ δημοσιεύσῃ αὐτά, δὲν δυνάμεθα νὰ μεμφθῶμεν αὐτοῦ ἀφοῦ ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις, εἰς ἣν εἶχεν ἀποταθῇ δι' ἀναφορᾶς του, ἀντέταξεν ἀδιαφορίαν, εἰ μὴ περιφρόνησιν. Ἂν δὲ ὁ Φαλμεράϋερ ἐξεμεταλλεύθη τὰ φύλλα ταῦτα παραχαράσσων τὰς χρονολογίας, τανύων τὰ τρία ἔτη εἰς τετρακόσια καὶ προσδίδων εἰς τὸν σκληρὸν χρόνον μοναδικὴν ἐλαστικότητα, ἂν ὑπερφυσικὴν δύναμιν λαμβάνων, δι' ἣν θὰ τὸν ἐζήλευε καὶ αὐτὸς ὁ Ζεύς, δημιουργῇ νέον κόσμον, τί πταίει ὁ πτωχὸς Πιττάκης;

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἕτερον χρονικόν, οὗτινος τὴν μαρτυρίαν πολλάκις ἐπεκαλέσθημεν ἐν τῇ παρούσῃ μονογραφίᾳ, ὀλίγον θέλομεν ἐνδιατρίψῃ ἐξετάζοντες μόνον τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ. Ὁ ἀληθὴς γεννήτωρ αὐτοῦ ἀπεσιωπήθη ἢ παρεγνωρίσθη, ἀνεκηρύχθησαν δὲ δίδυμοι

τοιοῦτοι, ὁ Ἄνθιμος, εἰς ὃν ὡς ἔκθετον ὑπεβλήθη καὶ ὁ υἱοθετήσας αὐτὸ Περραιβός. Περὶ Ἀνθίμου οὐδεὶς δύναται νὰ γείνῃ πλέον λόγος μετὰ τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ Hopf. Περὶ δὲ τοῦ Περραιβοῦ ὑπερασπιζόμενοι αὐτὸν κατὰ τῆς τυχὸν μομφῆς, ὅτι δὲν ἐφανέρωσε τὸν συγγραφέα τῆς δανεισθείσης *Ἐπιτομῆς τῆς Ἀθηναϊκῆς Ἱστορίας*, ἣν προσήρτησεν εἰς τὸ τέλος τῆς Ἱστορίας του (1), λέγομεν, ὅτι ἂν δημοσιεύων ἐν Παρισίοις καὶ Ἑνετίᾳ τὴν περὶ Σουλίου καὶ Πάργας Ἱστορίαν του ἀπέκρυψε τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα, δὲν ὤφειλε διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἔτι μᾶλλον νὰ τηρήσῃ μυστικὸν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀθηναίου ἐκείνου, οὗτινος τὰ τέκνα εὐμενῶς καὶ εὐγενῶς τῷ παρεχώρησαν τοὺς κόπους τοῦ πατρός των (2) ἁπλῶς καὶ μόνον ὅπως παραδοθῇ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὑπόμνημα τῆς τῶν χρόνων ἐκείνων Ἀθηναϊκῆς Ἱστορίας; Ὅτι ὁ Περραιβὸς δὲν συνέταξε τὴν *Ἐπιτομὴν* τῆς Ἀθηναϊκῆς Ἱστορίας, ἀλλ' αὕτη μετὰ τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ Πιττάκη λοιποῦ μέρους, ὅπερ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Σταματιάδου, εἶνε ἔργον ἄλλου τινός, περὶ τούτου δὲν εἶνε ἀνάγκη ὑποθέσεων καὶ εἰκασιῶν, ὅταν αὐτὰ τὰ πράγματα λαλῶσι. Θὰ παραχωρήσωμεν τὸν λόγον εἰς αὐτὸ

(1) Ἱστορία Πάργας καὶ Σουλίου 1η ἔκδοσις τοῦ Α΄ τόμου ἐν Παρισίοις 1803, 2α ἔκδοσις αὐτοῦ ἐν Ἑνετίᾳ 1815. Ἐν τέλει τῆς 2ας ἐκδόσεως προσήρτησε καὶ τὴν Ἐπιτομήν.

(2) Ὁ Ἀθηναῖος διδάσκαλος Ἰω. Βενιζέλος — οὗτος εἶνε ὁ ἀληθὴς συγγραφεὺς τῆς Χρονογραφίας, ἧς μέρος μὲν ἐδημοσιεύθη ὡς *Ἐπιτομὴ* ὑπὸ τοῦ Περραιβοῦ, ἀναδημοσιευθεῖσα καὶ ὑπὸ Καμπούρ. ἐν Μνημ. Τόμ. Α΄ σελ. 28-40, μέρος δὲ ὑπὸ τοῦ Ἐπ. Σταματιάδου ὡς Ἐπίμετρον ἐν τέλει τῆς συγγραφῆς του: *Οἱ Καταλανοὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ* (ἀναδημοσιευθὲν καὶ αὐτὸ ὑπὸ τοῦ Καμπούρ. ἐν Μνημ. Α΄, 98-131) κατὰ τὸ χειρόγραφον τοῦ Π. Πιττάκη, ὅπερ περιεῖχεν ὁλόκληρον τὴν Χρονογραφίαν ταύτην (ἰδὲ Σταματιάδην σελ. 267) — δὲν ἀπέθανε τῷ 1803, ὡς ἔγραψαν τινές, καθόσον ἔζη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1807, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Μυστακίδης (*Ἑβδομὰς* 1885 σελ. 530), ἀλλ' ἤδη πρὸ τοῦ 1815 δὲν ὑπῆρχεν ἐν τοῖς ζῶσιν. Ἐκ τῆς οἰκογενείας λοιπὸν αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ὁ Περραιβὸς ἔλαβε τὸ χειρόγραφον τῆς Ἀθην. Χρονογραφίας, ὅπερ διὰ μεταβολῆς τῆς φράσεως ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ του. Ἐνῷ δὲ ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς 1ης ἐκδόσεως τοῦ Α΄ Τόμου τῆς Ἱστορίας του λέγει ὅτι «Μαζὺ μὲ τὴν τῶν Σουλιωτῶν καὶ Πάργας Ἱστορίαν εἶχα ἡτοιμασμένην καὶ μίαν περίληψιν διὰ τὰ ὅσα συνέβησαν . . . εἰς τὴν Ἑπτάννησον . . .» κτλ. οὐδὲν λέγει περὶ Ἀθην. Χρονογραφίας, ὅπερ δεικνύει, ὅτι ὄχι μόνον δὲν εἶχε γράψῃ ἕως τότε τοιαύτην ἢ δὲν ἐμελέτα νὰ γράψῃ, ἀλλ' οὐδὲ ἐγνώριζεν, ἂν ὑπῆρχε παρ' ἄλλου γεγραμμένη, ἐνῷ ἤδη τῷ 1800 εἶχε συντελεσθῇ ἡ περὶ ἧς πρόκειται Χρονογραφία, γραφεῖσα βεβαίως κατὰ τὸ πλεῖστον οὐχὶ κατὰ παράδοσιν, ἀλλὰ κατὰ σημειώσεις, ἃς ἐπιμελῶς ἐκράτει ὁ συγγραφεύς, βεβαίως Ἀθηναῖος, ὡς θὰ ἴδωμεν καλήτερον κατωτέρω.

τὸ Χρονικὸν ἤτοι τὰς Ἐφημερίδας, ἂς θὰ ἐξαναγκάσωμεν νὰ μᾶς φανερώσωσι τὴν ἀλήθειαν, οἱονεὶ ἀποσπῶντες ἐκ τοῦ στόματος τοῦ κρυπτομένου μὲν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ὑποδηλοῦντος τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα συγγραφέως τὴν ἐπιζητουμένην ὁμολογίαν.

Ἐν τῷ Χρονικῷ (1) φέρεται· «Οὗτος περίπου τὸν ἕβδομον χρόνον (τῷ 1774· ἰδὲ Ἐφημερίδας τοῦ ἔτους τούτου ἐν Καμπ. Μν. Α', σελ. 106) ἐλθὼν εἰς λόγους τινὰς πρὸς τὸν ἐπίτροπον τοῦ Σχολείου κὺρ Δημήτριον Μιχαὴλ Ντέκα, ἐξώσθη, καὶ *ἀντικατέστη ὁ ἤδη* (1800) *σχολαρχῶν κὺρ Ἰωάννης Βενιζέλος, Ἀθηναῖος, μαθητεύσας καὶ αὐτὸς παρά τε τῷ μακαρίτῃ Βησσαρίωνι καὶ τῷ κὺρ Ἀθανασίῳ καὶ τῷ Δημητρίῳ*». Ἴδωμεν νῦν τί λέγει περὶ ἑαυτοῦ ὁ Χρονογράφος καὶ ἂν συμφωνῶσι ταῦτα πληρέστατα πρὸς ὅσα λέγει περὶ τοῦ Διδασκάλου Ἰωάννου Βενιζέλου. «Εἰς τοὺς 1765, βοϊβόδα ὄντος τοῦ Ἀβδῆ βέϊ, Κορινθίου, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους, ἀπέθανεν ὁ ἱεροδιδάσκαλος κὺρ *Βησσαρίων*, οὗτινος διὰ συνδρομῆς καὶ ἐπιστασίας ᾠκοδομήθη ἡ σχολὴ διὰ φιλοτίμου δαπάνης τοῦ ποτὲ Ἰωάννου Ντέκα, και ἐστάθη καὶ πρῶτος διδάσκαλος τῆς αὐτῆς σχολῆς. *Ὑποκάτω εἰς αὐτὸν ἐπαιδεύθην καὶ ἐγὼ τὰ γραμματικά*» (2). Ἀλλαχοῦ δὲ γράφει· «Εἰς τοὺς 1777 λαμβάνει λοιπὸν τὸ βοϊβοδαλίκι ἐκ δευτέρου ὁ Χατζῆ Ἀλῆς καὶ ἔκτοτε ἄρχισε νὰ οἰκοδομῇ τὰ ὀσπήτια, ἀγοράζοντας πρῶτον τὸ ὀσπήτιον τοῦ *Παλαιολόγου Βενιζέλου*. Εἰς τὰς 20 τοῦ Μαΐου ἦλθε τὸ δεύτερον ὁ κὺρ Δωρόθεος φέρων καὶ τὸν σοφολογιώτατον διδάσκαλον κὺρ *Δημήτριον Βόδαν Ἰωαννίτην*, ἄνδρα πεπαιδευμένον εἰς πᾶν εἶδος μαθήσεως, εἰδήμονα ἔτι καὶ τῆς Λατινίδος φωνῆς καὶ τῷ κάλλει ἀρετῆς διαπρέποντα. Διεδέχθη δὲ τὴν Ἑλληνικὴν σχολὴν τοῦ κοινοῦ, ἑκουσίως καὶ εὐχαρίστως παραιτηθέντος τοῦ ἱεροδιδασκάλου κὺρ Ἀθανασίου (οὗτος ἐδίδαξεν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1747 μέχρι τοῦ 1777. Μνημ. Τόμ. Α' σελ. 31 ὑποσημ.). *Ὑποκάτω εἰς αὐτὸν* (*Ἀθανάσιον*) *ἤκουσα καὶ ἐγὼ τὴν Λογικὴν τοῦ Κορυδαλέως καὶ τὴν φυσικὴν καὶ τὴν ῥητορικὴν τοῦ Ἑρμογένους, πλὴν ἐν ἀμελείᾳ ὄχι ἀπὸ μέρος τοῦ διδασκάλου, ἀλλ' ἀπὸ ἐδικόν μου*» (3).

Φαίνεται μὲν βεβαίως παράδοξον, ὅτι ὁ ἀπὸ τοῦ 1774 διδάσκων

(1) Σταματιάδου Καταλανοὶ σελ. 272, Καμπούρ. Μνημ. Α', σελ. 32 ὑποσημ.
(2) Καμπουρ. Μνημ. Α' σελ. 100.
(3) Ἐκεῖ σελ. 107-108.

Βενιζέλος ἐχρημάτισε μαθητὴς τοῦ ἀπὸ τοῦ 1777 ἐν τῇ ἑτέρᾳ Σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν διδάσκοντος Δημ. Βόδα, πλὴν περὶ τούτου δὲν δυνάμεθα ποσῶς νὰ ἀμφιβάλλωμεν, ἀφοῦ ἀναγράφεται τόσῳ σαφῶς καὶ ῥητῶς, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Ἰω. Βενιζέλος ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Βησσαρίωνι, τῷ Ἀθανασίῳ καὶ τῷ *Δημητρίῳ*, ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ πρᾶγμα δεχόμενοι, ὅτι δὲν διετέλεσε μαθητής του καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, ἀλλ' ἑταῖρος καὶ ὁμιλητής. Τοιούτους δὲ διδασκάλους ἅμα καὶ ὁμιλητὰς ὑπερτέρων διδασκάλων ἐγνώρισα ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ προσπαθοῦντας νὰ αὐξήσωσι καὶ συμπληρώσωσι διὰ τῶν μέσων τούτων τὰς μικρὰς καὶ ἐλλειπεῖς γνώσεις των. Τοιοῦτό τι φαίνεται συνέβη καὶ μεταξὺ τοῦ Ἰω. Βενιζέλου, ἀμελῶς ἀκροασθέντος παρὰ τῷ Ἀθανασίῳ τῆς λογικῆς, φυσικῆς καὶ ῥητορικῆς, ὡς λέγει, καὶ τοῦ πολὺ ἀνωτέρας παιδείας Δημητρ. Βόδα, ὅστις, ὡς εἴδομεν, παρίσταται ὡς ἔξοχος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διδάσκαλος. «Τοῦτον, λέγει τὸ Χρονικόν, διαδέχεται ὁ πάντ' ἄριστος κὺρ Δημήτριος Βόδας, Ἰωαννίτης, ἀκροατὴς γενόμενος τοῦ μακαρίτου ἐκείνου Μπαλάνου, ἀνὴρ καὶ *λόγῳ καὶ ἔργῳ φιλόσοφος* καὶ περὶ τὰς ἱερὰς Γραφὰς ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἐξησκημένος· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τῆς Λατινίδος φωνῆς ἐμπειρίαν ἱκανὴν ἔχων» (1). Καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἀναφέρει περὶ ἑαυτοῦ ἰδιαιτέρως ὁ Χρονογράφος, ὅτι ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Δημ. Βόδα, ὡς τοῦτο πράττει διὰ τὸν Βησσαρίωνα καὶ Ἀθανάσιον.

Ἐκτὸς τούτου ὁ συγγραφεὺς τοῦ προκειμένου Χρονικοῦ πολλαχοῦ φωρᾶται ὡς Διδάσκαλος, τοὺς Διδασκάλους εὐνοῶν, ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῶν Σχολείων ἰδιαζόντως ἐνδιαφερόμενος καὶ μεριμνῶν καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς καλῶς γνωρίζων (2). Ὁ δὲ Περραιβός, ὅστις σημειοῖ περὶ τῶν Διδασκάλων — κατὰ περίληψιν βεβαίως ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Βενιζέλου — ὀλίγα σχετικῶς πρὸς τὰ ἐν ἐκτάσει περιεχόμενα ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ Πιττάκη (3), ἐπιχειρῶν νὰ συνεχίσῃ τοὺς ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ *Κοινοῦ*, τῇ ἱδρυθείσῃ ὑπὸ τοῦ Σωτήρη, διδάσκοντας ἀπὸ τοῦ 1800 καὶ ἐφεξῆς, ἔνθα καταπαύει τὸ Χρονικόν, συγχέει τοὺς Διδα-

(1) Ἐκεῖ, σελ. 31, ὑποσημ.

(2) Πρβλ. Σταματιάδ. Καταλ. σελ 270-273 καὶ 281 καὶ Καμπ. Μνημ. Α', σελ. 30-33 ἐν ὑποσημ. Ἴδε καὶ ὅσα ἐν τοῖς ἐφημερίσι πολλαχῶς σημειοῖ ἐπιμελῶς περὶ διδασκάλων ἐν ἔτεσι 1765, 1767, 1776, 1777, 1782, 1794.

(3) Ἴδε Καμπ. Μνημ. Α', σελ. 30-33 κείμενον καὶ ὑποσημ.

σκάλους τῆς Σχολῆς ἐκείνης πρὸς τοὺς τῆς Σχολῆς τοῦ Ντέκα, ἀναφέρων ὡς Διδασκάλους αὐτῆς τὸν Βησσαρίωνα Ροῦφον καὶ Σωφρόνιον Μπάρμπανον, οἵτινες οὐ μόνον δὲν ἐδίδαξαν ἐν τῇ Σχολῇ ἐκείνῃ, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ Ντέκα, ἀλλὰ καὶ ὁ μὲν πρῶτος τούτων ἐκοιμᾶτο τὸν αἰώνιον (1) ἤδη ἀπὸ τοῦ 1765, ὁ δὲ δεύτερος εἶχεν ἤδη ἐξωσθῇ τῆς Σχολῆς καὶ ἀντικατασταθῇ διὰ τοῦ Ἰω. Βενιζέλου τῷ 1774, ὡς εἴδομεν.

Ἂν ὁ Διδάσκαλος Ἰω. Βενιζέλος, προκειμένου περὶ τῶν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐπισήμων οἰκογενειῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἀναφέρει ἐν τῷ Χρονικῷ του, ὅσα σημειοῖ ὁ περιηγητὴς Σπὸν περὶ αὐτῶν καὶ τοῦ διαπρεποῦς Δημ. Βενιζέλου (2), τοῦτο δὲν σημαίνει ἄλλο τι, εἰμὴ ὅτι ζητεῖ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ διὰ μαρτυριῶν ἐπισήμων ξένων, ποῖοι ἦσαν οἱ πρόγονοί του. Σημειωτέον δὲ ἐνταῦθα, ὅτι τὸν Ἄγγελον Βενιζέλον ἐξυμνῶν ὁ Μπουμπούλης διηγεῖται περὶ αὐτοῦ θαυμάσιόν τι ἐπεισόδιον ἐν Ἑνετίᾳ συμβάν (3). Χαρακτηριστικὸν δὲ ἀξιοσημείωτον, ὡς προδίδον τὸν συγγραφέα τοῦ Χρονικοῦ εἶνε, ὅτι παρίσταται πολλαχοῦ ὡς φίλος καὶ εὔνους τῷ ἐν Ἀθήναις τότε προξένῳ τῆς Γαλλίας Γάσπαρη, περὶ τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ ὁποίου καὶ ἄλλοτε καὶ ἐν καιρῷ τῶν λιμῶν τῶν ἐτῶν 1789 καὶ 1792 οὐ μόνον ἀρκετὰ σημειοῖ ἐν τῇ Χρονογραφίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτερον φυλλάδιον εἶχε συντάξει (4), μὴ παραλείπων νὰ μᾶς πληροφορῇ καὶ περὶ τῶν συζύγων του (5) καὶ περὶ τῶν διαφόρων ταξειδίων του, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐκόμιζεν ὄχι βεβαίως τὴν πανώλην, ὡς ἄλλοι, ἀλλὰ μίαν νέαν σύζυγον (6). Ἀλλὰ καὶ ὁ Γάσπαρης τὸν συντάκτην τῆς Χρονογραφίας ἐθεώρησε ὡς τὸν καταλληλότερον, ὅπως ἀναθέσῃ αὐτῷ τὴν σοβαρωτάτην ἐντολὴν τοῦ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὑπὸ τὸ ψευδόνυμον Matkieu de Montmorenci ἐλθόντος εἰς Ἀθήνας εὐγενοῦς Γάλλου περιηγητοῦ, ὅπως *ἱστορήσῃ μὲν τὰς ἀρχαιότητας τοῦ τόπου*, ἰδίως δὲ *νὰ ἐρευνήσῃ καὶ νὰ μάθῃ περὶ τῆς χρήσεως τῶν μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων ἐθίμων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας* (7).

(1) Ἐκεῖ, Ἐφημερίδας, ἔτος 1765.
(2) Μνημ. Α', σελ. 30.
(3) Μνημ. Τόμ. Α', σελ. 112, 120, 123.
(4) Ἐκεῖ. σελ. 120.
(5) Ἐκεῖ, σελ. 109, 110, 122.
(6) Ἐκεῖ, σελ. 110, 122.
(7) Ἐκεῖ, 116.

Ἐκ τῶν εἰρημένων, νομίζομεν, καταδείκνυται, ὅτι ὁ Σουρμελῆς γράφων ἐν ἔτει 1834 «Ἀπὸ δὲ τοῦ 1690 μέχρι τοῦ 1754 ἔζων οἱ Ἀθηναῖοι ἐν ἡσυχίᾳ πολιτευόμενοι κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον, *ὡς διαλαμβάνει τὸ ὑπόμνημα τοῦ μακαρίτου Διδασκάλου Ἰωάννου Βενιζέλου, ἀνδρὸς σοφοῦ καὶ ἀρετῆς σπανίας*» καὶ ὑποσημειῶν «Ὁ Χρονογράφος Περραιβὸς ἐξέδωκε τοῦτο κατὰ συνέπειαν τῆς περὶ Σουλίου καὶ Πάργας ἱστορίας του μὴ φανερώσας ὅμως τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως. Ἤκμασε δὲ οὗτος περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΗ΄ ἑκατονταετηρίδος» (1) ἐγνώριζε, τίνι ἀνῆκεν ἡ Χρονογραφία ἐκείνη, ἅτε πλησιάζων τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς ἔζη ὁ Ἰω. Βενιζέλος, ὅστις ἀπεβίωσε μετὰ τὸ 1807, ὡς εἴδομεν. Ἐὰν ἐν τῇ Ἐπιτομῇ τοῦ Περραιβοῦ ἡ γλῶσσα εἶνε ἁπλουστέρα, τοῦτο δεικνύει, ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐπιθυμῶν νὰ καταστήσῃ ὡς οἷόν τε εὐληπτοτέραν τὴν Ἀθην. ἱστορίαν ἡπλοποίησε τὴν λέξιν καὶ φράσιν. Ἐπίσης, ἐὰν παρέλειψε τὰ ἐκτενῶς ἐν ταῖς *ἐφημερίσι* ἀναγεγραμμένα γεγονότα, τοῦτο ἀποδοτέον ἴσως εἰς τὸ ὅτι δὲν ἤθελε ἢ δὲν ἠδύνατο νὰ δημοσιεύσῃ τοιαύτας καὶ τοσαύτας λεπτομερείας. Οὕτως ἐξηγητέον καὶ τὰ περὶ Διδασκάλων, ἅτινα ἀρκετὰ περιέκοψεν ὁ Περραιβός. Περὶ δὲ τοῦ Πιττάκη, Ἀθηναίου ὄντος, ἐγγύτατα τοῖς χρόνοις τοῦ Βενιζέλου ζήσαντος καὶ περὶ τὴν Ἱστορίαν καὶ Ἀρχαιολογίαν ἀσχοληθέντος καὶ κατ' ἀκολουθίαν γινώσκοντος, τίς ὁ συντάξας τὴν Χρονογραφίαν, ἧς κατεῖχεν ἀντίγραφον, δυνάμεθα εὐλόγως νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Σουρμελῆ, ὅτι ἡ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Περραιβοῦ Ἐπιτομὴ ἀποτελεῖ μέρος τῆς ὑπὸ τοῦ Βενιζέλου συνταχθείσης Χρονογραφίας, ἀφήρεσεν ἐκ τοῦ χειρογράφου του τὸ περὶ Πολιτείας τῶν Ἀθηναίων μέρος (2), ὅπως παραστήσῃ τὸ Χρονικόν του διάφορον τῆς Ἐπιτομῆς.

Ἀλλ' ἴσως εἴπῃ τις, ὅτι εἶνε μὲν αἱ *Ἐφημερίδες* ἔργον τοῦ Βενιζέλου, ἀλλ' ἡ πρὸ αὐτῶν *Χρονογραφία*, ἧς τὸ Ζ΄ καὶ Η΄ κεφάλαιον δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ Σταματιάδου ἐκ τοῦ χειρογράφου τοῦ Πιττάκη περιέχουσι τὰ αὐτὰ κατὰ τὴν ἔννοιαν πρὸς τὰ ἀντίστοιχα τῆς Ἐπιτομῆς, συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Περραιβοῦ καὶ προσετέθη εἰς τὰς Ἐφημερίδας ὑπὸ τῶν τέκνων τοῦ Βενιζέλου εἴτε καὶ παρ' ἄλλου τινός.

(1) Κατάστασις Συνοπτικὴ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν ὑπὸ Διον. Σουρμελῆ, σελ. 76 τῆς Β΄ ἐν Ἀθήναις ἐκδόσεως τοῦ 1842. Ἡ πρώτη ἐγένετο ἐν Αἰγίνῃ τῷ 1834.

(2) Ἴδε Καμπ. Μνημ. Α΄, σελ. 39-40.

Κατὰ τῆς ἐνστάσεως ταύτης διαμαρτύρεται ἡ Ἐπιτομὴ ἢ μᾶλλον αὐτὸς ὁ Περραιβὸς κατεξανιστάμενος κατὰ τῆς τοιαύτης παρὰ τὴν θέλησίν του καὶ εἰλικρίνειάν του εἰσποιήσεως γράφων «Εὐθὺς *οἱ ἐγκριτώτεροι συμπατριῶται* ἐπῆγαν» καὶ μετὰ δύο στίχους πάλιν «*Οἱ συμπατριῶται* ἀπεκρίθησαν» (2). Ταῦτα βοῶσιν, ὅτι ὁ γράψας καὶ ταῦτα ἦτο Ἀθηναῖος *συμπατριώτης τῶν ἐγκριτωτέρων* Ἀθηναίων, *ἐγκριτώτατος* μάλιστα καὶ οὐχὶ ὁ Περραιβός.

Μὴ εἰσερχόμενος εἰς ἀκριβῆ ἀνάλυσιν τοῦ Χρονικοῦ τοῦ λογίου Ἀθηναίου, διότι τοῦτο εἶνε θέμα ἀλλότριον τῆς ἡμετέρας μελέτης, ἀρκοῦμαι σημειῶν μόνον, ὅτι ἐκ τῶν τριῶν σπουδαιοτέρων γεγονότων τῆς ΙΖ′ ἑκατονταετηρίδος, ἅτινα ἀναφέρουσι τὰ ἐξετασθέντα φύλλα τοῦ Μοναχοῦ, τὰ μὲν ἀφορῶντα τὸ Μητροπολ. ζήτημα παραλαμβάνει ἐκ τῆς παραδόσεως — ὡς λέγει ὁ ἴδιος ὁ Βενιζέλος — ἅτινα συμπληροῖ διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βεναλδῆ, ἐξ ἧς ἀρύεται καὶ τὰ μετὰ τὸν ἀφορισμὸν *τέσσαρα μεγάλα κακά, τὴν πανοῦκλαν, τὴν πεῖναν, τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν πυρκαϊάν*, παραλείπων τὴν εἰς Σαλαμῖνα μετοίκησιν — μολονότι μνημονεύει αὐτῆς ἡ Ἐπιστολή — καὶ τὴν προκαλέσασαν αὐτὴν ἐπιδρομήν, ἣν ὑποδηλοῖ ἡ Ἐπιστολή, ρητῶς δὲ ἀναφέρει τὸ α′ φύλλον τοῦ Μοναχοῦ. Περὶ τοῦ φόνου τοῦ Λίμπονα καὶ τῶν προυχόντων οὐδὲν λέγει, μεταφέρει δὲ μόνον ἐκ τοῦ Σπόν, ὅσα ὁ περιηγητὴς οὗτος σημειοῖ περὶ τῆς πρώτης πρεσβείας τοῦ Λίμπονα καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς (1). Τὰ Μοροζινειακὰ γνωρίζει καλῶς καὶ ἐκθέτει ὁπωσοῦν λεπτομερῶς.

Περατοῦντες τὴν παροῦσαν πραγματείαν δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ συγχαρῶμεν τῷ φιλοπονωτάτῳ κ. Δημ. Καμπούρογλου, ὅστις τοσοῦτον ἀξιεπαίνως εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν, εἰς ἣν ἐφιλοτίμησε καὶ ἡμᾶς νὰ συνεισφέρωμεν τὴν παροῦσαν συμβολήν, ἀποσπασθέντες πρὸς στιγμὴν ἐκ τῶν Βυζαντινῶν μελετῶν καὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ Πολιτεύματος τῆς Βυζαντ. αὐτοκρατορίας, εἰς ἣν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἀφιερωθέντες ἀσχολούμεθα.

Σπ. Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

(1) Καμπ. Μνημ. Α′, σελ. 29.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΚΩΝΣΤΑΝΤΣΗΣ

Αἱ κατωτέρω τέσσαρες ἐπιγραφαὶ ἀντεγράφησαν ἐκ τεσσάρων τετραπλεύρων ἐπιτυμβίων στηλῶν ἐξαχθεισῶν εἰς φῶς περὶ τὰ μέσα Φεβρουαρίου τοῦ 1896 ἐξ ἀνασκαφῆς γενομένης ἐν τῷ οἰκοπέδῳ τοῦ δικηγόρου κ. L. Butter, κειμένῳ ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κωνστάντσῃ τῆς Ῥουμανίας Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

Ἐπιγραφὴ Α΄.

(Ὕψος στήλης 1,50 μ. πλάτ. 0,45).

Πέρινθός μου ἀνὴρ
βωμὸν καὶ στήλην ἀνέθηκεν.
Εἰ δὲ θέλις γνῶναι παροδηπόρε
τίς τίνος εἰμί — Τριῶν καὶ δέκα ἐτῶν
ἠγάπα παῖς ἄξιος ἡμῶν·
ἐπεγάμησα αὐτὸν καὶ οἱ τέκνα
τρεία ἐκύησα υἱὸν ἀπὸ πρώτης
θύγατρας δύω δῖγμα τύπων μου.
Ἔπειτ' ἔτεκον τὸ τέταρτον ἐγώ,
ὡς μὴ ὤφελλα τεκέσθαι.
Θνήσκει γὰρ τὸ βρ(έ)φος πρῶτον
καὶ ἐγὼ μετὰ μικρόν. Λ΄
δὲ ἐτῶν ἔλιπον φάος
ἠελίοιο. Καικιλία δὲ ἐγὼ Ἀρτεμι-
σία ὧδ' ἀν(ά)κειμαι. Καὶ πατρὶς
καὶ γαμέτης ἔτι Πέρινθος ἐμοί,
υἱός μου Πρεῖσκος λέγεται
θυγάτηρ Ἱερωνίς, οἱ κοίδεντο βρ(έ)φος
Θεοδώρ[ας] ὅτι τέθνηκα. Πέρινθος
γαμέτης ζῇ μοι καὶ λεπτά με κλαίει

καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γλυκὺς θρηνεῖ
ὅτι ὧδε πέφευγα. Ἔστι δέ μου μήτηρ
[ὦ]δε Φλ. Θεοδώρα καὶ κεῖται ἀνδρός
μου ὁ πατὴρ Καικίλιος ἐνθάδε Πρέπ[ις].
Αὐτῆς τοι γενεῆς γενόμην
ἀλλ' ἄρτι τέθνηκα.
Καὶ σὺ δὲ χαῖρε ἀπ' ἐμῶν
τύμβων πόστος παροδεύει.

Ἐπιγραφὴ Β'.

Ἐν τῷ ἀνασκαφέντι χώρῳ ἀνευρέθη καὶ ἀγαλμάτιον παιδίου ἀκέφαλον καὶ ἠκρωτηριασμένον τοὺς βραχίονας. Εἰς τοῦτο προφανῶς ἀναφέρεται καὶ ἡ παροῦσα ἐπιγραφή.

(Ὕψ. στήλης 1,08 μ. πλ. 0,58).

Εἰκόνα λαϊνέην ἐσορᾷς
φθιμένοιο Κυρίλλου Βησσίου
Φαβιανοῖο τέκνου νεκύεσσι
μιγέντος. Οὗτος ἔην
μορφήν, οὗτος μέτρον,
ἀλλὰ τεθνηκὼς μεικρῷ
μνήματι τῷδε κακῶν
μέγα πένθος ἀνῆψεν.

Ζῶθι παροδεῖτα.

Ἐπιγραφὴ Γ'.

(Ὕψ. στήλης 1,15 μ. πλ. 0,60).

Τύνβον δαιδάλεον περιαγέα
τεῦξε συνεύνῳ Ἄνδρυς Κυρίλλῃ
τοῦτον ἀποφθιμένῃ, σωφροσύνης
[μ]νασθεὶς ἐρικυδέος, ἣν ἔχε

κείνη λέκτρων νυνφιδίων
εἵνεκα καὶ βιότου. Εὐσεβὲς ἔργον
ἔδρασε· μόνον τάφος οἶδε γὰρ
ἀνθεῖν μνήμην τῶν πρόσθεν
τοῖς μετὰ ταῦτα βροτοῖς.
Πάντα χρόνος φθείρειν ἔμαθεν
τοῦτο δὲ τηρεῖ, ζωώντων δόξαν
καὶ φθιμένων ἀρετήν.

Ἐπιγραφὴ Δ'.

(Ὕψ. στήλης 1,28 μ. πλ. 0,53).

Χαῖρε παροδεῖτα — Καὶ σὺ
ἕστηκες ἐπ' ἐννοί, ἀλ' ἐγὼν
ἆρα τίς ἢ πόθεν ἠδέ. Ἄκου-
ε δὴ ξεῖνε πάτραν καὶ οὔ-
νομα τοὐμόν — Ἦν μέν μοι
χθὼν τὸ πρὶν Ἑλλὰς ἐκ μη-
τρὸς Ἀθηναίας, ἐφύην πα-
τρός τε Ἑρμιονέος. Ἐπιφα-
νία δέ μοι οὔνομα — Πολλὴν
μὲν ἐσεῖδον ἐγὼ γαῖαν, πᾶσαν
τε ἔπλευσα θάλατταν·
ἦν γὰρ ἐμοὶ γενέτης καὶ γαμέτης
ναύκληροι, οὓς ἐθέμην
παλάμεσιν αἱμαῖς ὑπὸ τύμβῳ
θανόντας· ὄλβιος δέ μοι βίος
τὸ πρὶν ἦν, ἐν μούσες ἐφύην σοφί-
ης τε μετέσχον· φίλες τε λειπο-
μένες ὡς γυνὴ γυνηξί πολλὰ πα-
ρέσχον εἰς εὐσεβίην ἀφορῶσα.
Καὶ δὴ κλεινήρη κάματον πολὺν ἐ-
νεγκαμένη ἔγνω σαφῶς οὐ κατ' εὐ-
σέβιάν εἰσιν αἱ θνητῶν τύχαι.

Ἑρμογένης Ἀνκυρανὸς καὶ Τομίτης
φυλῆς Οἰνώπων τῇ ἑαυτοῦ συμβίῳ
εὐχαριστῶν μνείας χάριν ἀνέθηκα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΚΟΥΖΟΣ
Διευθυντὴς τῆς ἐν Κωνστάντσῃ
Ἑλληνικῆς σχολῆς.

Αἱ ἀνωτέρω ἐκ Κωνστάντσης ἐπιγραφαὶ ἀπεστάλησαν ἡμῖν εἰς δημοσίευσιν ὑπὸ τοῦ κ. Γεωργίου Κούζου. Δημοσιεύοντες δὲ ταύτας παρατηροῦμεν ὀλίγα τινὰ συντόμως περὶ αὐτῶν. Αἱ ἀνορθογραφίαι *παροδηπόρε*, *παλάμεσιν αἰμαῖς*, *φίλες λειπομένες* κττ., καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ περὶ τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν πολλαπλῆ σύγχυσις ἐλέγχουσι τὴν λίαν μεταγενεστέραν καταγωγὴν αὐτῶν. Πρὸς τούτοις φαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς δευτέρας καὶ τῆς τρίτης ἦν ἱκανώτερος, διὸ καθόλου εἰπεῖν οἱ στίχοι τούτων ἐλάσσονα ἔχουσι τὰ πλημμελῆ· πρβλ.

Εἰκόνα λαϊνέην ἐσορᾷς φθιμένοιο Κυρίλλου
Βησσιου Φᾶβιᾶνοῖο τέκνου νεκύεσσι μιγέντος.
Οὗτος ἔην μορφήν, οὗτος μέτρον, ἀλλὰ τεθνηκὼς
μειχρῷ μνήματι τῷδε κακῶν μέγα πένθος ἀνῆψεν.

Παρατηρήσεως ἀξία εἶναι ἡ ἐπανειλημμένη χρῆσις τοῦ *οὗτος* ἐπὶ τοῦ τοιοῦτος, ὁποῖος δηλ. ὑπὸ τοῦ ἀγαλματίου παρίστατο ὁ παῖς. Καὶ ἡ χρῆσις τοῦ Φᾶβιᾶνοῖο ἀντὶ Φᾰβιᾱνοῖο εἶναι ἀξιοσημείωτος, εἰ καὶ μὴ σπανία ἐν κυρίοις ὀνόμασι. Καὶ τὸ *ζῶθι* ἀντὶ τοῦ μεταγενεστέρου ζῆθι (οἱ δόκιμοι ἔλεγον *ζῇ*) εἶναι βάρβαρον πλάσμα καὶ ὅλως ξένον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἂν τὸ *Βησσίου* = Βήσσου (ἢ Βέσσου) ἢ ἂν ἄλλο τι δηλῶται, ἀγνοῶ.

Τύνβον δαιδάλεον περιαγέα τεῦξε συνεύνῳ
Ἄνδρυς Κυρίλλῃ τοῦτον ἀποφθιμένῃ,
σωφροσύνης μνασθεὶς ἐρικυδέος, ἣν ἔχε κείνη
λέκτρων νυνφιδίων εἵνεκα καὶ βιότου.
Εὐσεβὲς ἔργον ἔδρασε· μόνον τάφος οἶδε γὰρ ἀνθεῖν
μνήμην τῶν πρόσθεν τοῖς μετὰ ταῦτα βροτοῖς.

Πάντα χρόνος φθείρειν [ἔ]μαθεν τοῦτο δὲ τηρεῖ,
ζωόντων δόξαν καὶ φθιμένων ἀρετήν.

Ὁ ποιητὴς τοῦ δευτέρου μετεχειρίσθη τὸ *Κυρίλλου* μετὰ βραχείας τῆς ἀρκτικῆς συλλαβῆς, ὁ δὲ τοῦ γ' τὸ *Κυρίλλη* μετὰ μακρᾶς. Σημειώδης καὶ ἡ μεταγενεστέρα χρῆσις τοῦ *ἀνθεῖν* ἐπὶ τοῦ ποιεῖν ἀνθεῖν ἢ ἀνθοῦσαν διαφυλάττειν.

Καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ εἶναι ἔμμετροι πλὴν τοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς Δ' «χαῖρε παροδεῖτα» καὶ τοῦ ἐν τέλει «Ἑρμογένης Ἀνκυρανὸς κλπ.». Ἀλλὰ τῷ ποιητῇ ἢ τοῖς ποιηταῖς τούτων δὲν ἦτο εὔνους ἡ Μοῦσα, διὸ καὶ πολλάκις κατέπεσον ἀπὸ τοῦ Πηγάσου. Καταρτίζω τοὺς στίχους τῆς Α' ὅπως φρονῶ ὅτι ἐφαντάσθη αὐτοὺς ὁ ποιητής.

Πέρινθός μου ἀνὴρ βωμὸν καὶ στήλην ἀνέθηκεν.
Εἰ δὲ θέλις γνῶναι, παροδηπόρε, τίς τίνος εἰμί,
τριῶν καὶ δέκ[α] ἐτῶν ᾿ἠγάπα παῖς ἄξιος ἡμῶν.
Εἶτ' ἐγάμησ[α] αὐτὸν καί οἱ τέκνα τρεί[α] ἐκύησα,
υἱὸν ἀπὸ πρώτης, θύγατρας δύω δῖγμα τύπων μου.
Ἔ]πειτ' ἔτεκον τὸ τέταρτον ἐγώ, ὡς μὴ ὤφελλα τεκέσθαι·
θνήσκει γὰρ τὸ βρ(έ)φος πρῶτον καὶ ἐγὼ μετὰ μικρόν.
Τριάκοντα δ[ὲ] ἐτῶν ἔλιπον φάος ἠελίοιο.
Καικιλία δὲ ἐγὼ Ἀρτεμισία ὧδ' ἀν(ά)κειμαι
καὶ πατρὶς καὶ γαμέτης ἔτι Πέρινθος ἐμοί.
Υἱός μου Πρεῖσκος λέγεται, θυγάτηρ Ἱερωνίς,
οἳ κήδοιντο βρ[έ]φος Θεοδώρ(αν), ὅτι τέθνηκα.
Πέρινθος γαμέτης ζῇ μοι καὶ λεπτά με κλαίει
καὶ ὁ πατήρ μ[ου] ὁ γλυκὺς θρηνεῖ ὅτι ὧδε πέφευγα.
Ἔστι δέ μου μήτηρ ὧδε Φλαβία Θεοδώρα,
καὶ κεῖτ(αι) ἀνδρός μου ὁ πατὴρ Καικίλιος ἐνθάδε Πρέπις.
Τ)αύτης τοι γενεῆς γενόμην· ἀλλ' ἄρτι τέθνηκα.
Καὶ σὺ δὲ χαῖρ[ε] ἀπ' ἐμῶν τύμβων πόστος παροδεύει(ς).

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος Καικιλία Ἀρτεμισία, ἥτις ἀνάκειται (= κεῖται ἢ κατάκειται) ἐν τῷ τάφῳ, οὖσα ἐκ Περίνθου καὶ ἔχουσα ἄνδρα ὀνόματι Πέρινθον (Πέρινθός μου ἀνήρ· καὶ πατρὶς καὶ γαμέτης ἔτι

Πέρινθος ἐμοί), ἐτελεύτησε μικρὸν μετὰ τὴν γένεσιν τοῦ τετάρτου τέκνου αὐτῆς (ἔπειτ' ἔτεκον τὸ τέταρτον) ἀποθανόντος πρὸ τῆς μητρὸς (θνήσκει γὰρ τὸ τέκνον πρῶτον καὶ ἐγὼ μετὰ μικρόν). Ὁ ἀνὴρ αὐτῆς Πέρινθος ἦν ἔτι ἐν τῷ βίῳ, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Καικίλιος Πρέπις ἦν τεθαμμένος, ἐν ᾧ καὶ ἡ Ἀρτεμισία τόπῳ. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἡ μήτηρ αὐτῆς Φλαβία Θεοδώρα ἦν ἐκεῖ τεθαμμένη· διότι εἰ καὶ διττῆς ἑρμηνείας ἐπιδεκτικὴ εἶναι ἡ φράσις «ἔστι δέ μου μήτηρ ὧδε» ἤτοι ὡς ζῇ ὧδε δηλ. ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ ἢ ὡς κεῖται ὧδε δηλ. ἐν τῷ τάφῳ, πλησίον ἐμοῦ, οὐχ ἧττον, ἐπειδὴ μικρὸν ἀνωτέρω ἐλέχθη ὅτι ὁ γλυκὺς πατὴρ ἐθρήνει τὴν ἀποθανοῦσαν, δῆλον ὅτι περὶ τῆς μητρός, ἂν ἔζη, δὲν θὰ ἐλέγετο τὸ ξηρόν, ὅτι *ἔστιν* κλπ. ἀλλά τι ἄλλο. Ἔτι ἀσαφέστερα εἶναι τὰ ἐν τοῖς στίχοις 4-9 λεγόμενα περὶ τῆς Ἀρτεμισίας· εἰκάζω ὅτι ὁ νοῦς τούτων εἶναι τοιοῦτος· τριῶν καὶ δέκα ἐτῶν οὖσαν ἠγάπα με παῖς, ἤτοι νέος, ἄξιος ἐμοῦ, ἤτοι οὐχ ὑποδεέστερος ἐμοῦ τὸ γένος ἢ τὸν πλοῦτον κλπ. Ἔπειτα ἔλαβον αὐτὸν ἄνδρα καὶ ἐγέννησα αὐτῷ τρία τέκνα, ζῶντα ἔτι, κατὰ πρῶτον υἱὸν (Πρεῖσκον κατωτέρω λεγόμενον) καὶ ἔπειτα δύο θυγατέρας ὁμοίας ἐμοῦ κατὰ τὴν ὡραιότητα. Ἔπειτα ἐγέννησα καὶ τέταρτον, ὅτε ἐτελεύτησα. Καὶ ἡ μὲν χρῆσις τοῦ *γῆμαι γαμῆσαι* ἐπὶ γυναικὸς εἶναι γνωστὴ καὶ ἄλλοθεν (πρβλ. Κορινθ. 1, 7, 28 «ἐὰν δὲ καὶ γήμῃ ἡ παρθένος» καὶ Einleit. 202), ἡ τῆς *ἐπὶ* ὅμως, ἐπεγάμησα, φαίνεται παράδοξος, ἀφοῦ προφανῶς δὲν πρόκειται περὶ δευτέρου γάμου. Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι ἡ εἰκασία τοῦ φίλου μου κ. Σπ. Βάση γράφοντος ΕΙΤ ἀντὶ ΕΠ καὶ τὸ πρᾶγμα σαφῶς δηλοῖ καὶ τὸ ἀσύνδετον ἀφανίζει πως, καὶ ἴσως ἔκειτο κατ' ἀρχὰς ἢ καὶ κεῖται ἔτι ἐπὶ τοῦ λίθου. Καὶ τὸ *ἀπὸ* πρώτης, ὃ διὰ τοῦ *κατὰ πρῶτον* ἡρμήνευσα, ἀσαφές· ὁμοίως ἀμφίβολον φαίνεται καὶ τὸ *τεκέσθαι*, ἂν δηλ. κεῖται ἐνεργητικῶς = ὡς μὴ ὤφελλα τεκεῖν, ἢ παθητικῶς = ὡς μὴ ὤφελλα γεννηθῆναι. Ὁ ποιητὴς εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ὁμηρικὸν Χ 481, «δύσμορος αἰνόμορον· ὡς μὴ ὤφελλε τεκέσθαι», ἐν ᾧ κεῖται ἐνεργητικῶς· ἐπειδὴ δὲ ὁ ποιήσας τὸ ἐπίγραμμα πᾶσαν τὴν Ὁμηρικὴν φράσιν ἑτοίμην παρέλαβεν καὶ πρὸς τούτοις τὴν τοῦ τετάρτου παιδίου γένεσιν, τὴν ἐπενεγκοῦσαν τὸν θάνατον τῆς μητρὸς, εὔλογον εἶναι νὰ ἐκληφθῇ ὅτι καταρᾶται, διὰ ταῦτα νομίζω ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ἐνεργητικῶς κεῖται. Μετὰ τὸ ἐγὼ ἔστιξα συνάψας αὐτὸ

τοῖς προηγουμένοις, ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι περιττεύει ὅλως καὶ φαίνεται ὅτι χάριν τοῦ μέτρου παρενεβλήθη.

Πολὺ δυσκολώτεροι εἶναι οἱ στίχοι 18-19 οὓς ὁ κ. Βάσης ὧδε ἀνέγνω: «οἳ κήδοιντο βρέφος Θεοδώραν, ὅτι τέθνηκα». Τὸ *οι* τῆς πρώτης συλλαβῆς καὶ τὸ *ε* (= *η*) τῆς δευτέρας φαίνονται μεταβαλόντα θέσιν, ὥστε ἐγράφη *κοίδεντο* ἤτοι κοίδηντο ἀντὶ *κήδοιντο*. Καθ' οὓς χρόνους αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ἐποιήθησαν, δὲν συνεχέοντο εἰσέτι τὸ *οι* καὶ *υ* πρὸς τὸ *ει*, *ι*, *η*. Καὶ τὸ ἐν τρίτῳ στίχῳ παροδηπόρε ἑρμηνεύεται ὡς σύμφυρσις τοῦ *παροδῆ[τα* (= παροδῖτα) καὶ *ὁδοι]πόρε*, Οὕτως ἐκφράζεται εὐχή, ἵνα ὁ ἀνὴρ Πέρινθος καὶ ὁ υἱὸς Πρεῖσκος καὶ ἡ (πρεσβυτέρα) θυγάτηρ Ἱερωνὶς κήδωνται τοῦ τρίτου (ζῶντος) παιδίου, τοῦ βρέφους, τῆς Θεοδώρας.

Σημειωτέα ἔτι ἡ χρῆσις τοῦ πέφευγα (στ. 22) ἐπὶ τοῦ ἀπῆλθον, ὅλως νέα Ἑλληνική, τοῦ *ἀπ'* ἐμῶν τύμβων παροδεύει(ς) ὁμοίως νέου Ἑλληνικοῦ, πρβλ. ἀπὸ τὴν πόρτα σου περνῶ. Ἀντὶ τοῦ *αὐτῆς τοι γενεῆς* ὅπερ ὅλως νέον Ἑλληνικόν, εἰκάζω ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὸ τοῦ Ὁμήρου Ζ 211 καὶ V 241:

«*ταύτης* τοι γενεῆς τε καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι»

καὶ οὕτως ἔγραψεν, ἀλλ' ὡς φαίνεται ὁ λίθος ἐθραύσθη ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἀπώλετο τὸ Τ.

Παράδοξος εἶναι καὶ ἡ χρῆσις τοῦ *πόστος* ἴσως ἐπὶ τοῦ *ὁποιοσδήποτε*. Ὁ φίλος Βάσης εἰκάζει «*ἐπ' ἐμῶν τύμβων ἐπιστὰς παροδεῖτα*» ἀλλὰ καὶ πολλὰ οὕτω μεταβάλλονται καὶ τὸ *ε* τοῦ ἐπιστὰς περιττεύει ἐν τῷ μέτρῳ. Ὁ στίχος «καὶ κεῖτ(αι) ἀνδρός μου ὁ πατὴρ Καικίλιος ἐνθάδε Πρέπις» ἀπαρτίζεται ἐξ ἑπτὰ ποδῶν.

Τῆς δὲ τετάρτης ἐπιγραφῆς ὁ μὲν νοῦς σαφής, ἂν μόνον μικρά τινα ὀρθότερον ἀναγνωσθῶσι λ. χ. ἐν στ. 2-3 ἀναγνωστέον «ἕστηκες ἐπ' *ἐμοὶ λέγων, ἆρα τίς ἢ πόθεν ἦδε*; σημειῶδες τὸ *ἕστηκες* ἀντὶ *ἕστηκας*, ἐν στίχῳ 20 ἀναγνωστέον »*ἔγνω(ν) σαφῶς (ὡς)*» κλπ. Ἂν ἡ φυλὴ τῶν Οἰνώπων ἦν ἐν Τόμοις ἢ ἐν Ἀγκύρᾳ ἀγνοῶ. Τὰ δὲ μέτρα φαίνονταί μοι ὅλως ἀνοικονόμητα.

Γ. Ν. Χ.

ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΣ

ΤΩΝ ΑΡΤΙΟΤΑΓΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΚΑΜΠΥΛΟΤΗΤΟΣ

Ἐν τῇ κεντρικῇ κινήσει, ὡς γνωστόν, ἡ ταχύτης μεταβάλλεται ἀντιστρόφως πρὸς τὴν ἀπόστασιν τοῦ κέντρου ἀπὸ τῆς ἐφαπτομένης τῆς τροχιᾶς· εἶνε δηλαδὴ

$$p . v = C$$

ἔνθα p σημαίνει τὴν εἰρημένην ἀπόστασιν καὶ C σταθεράν τινα ποσότητα.

Ἐν τοῖς ἑξῆς θὰ δείξωμεν, ὅτι τὴν ἰδιότητα ταύτην ἔχει ἡ ἐπίπεδος κίνησις, οὐ μόνον, ὅταν ἡ δύναμις διευθύνηται πρὸς ἀκίνητόν τι σημεῖον, ἀλλὰ καὶ ὅταν διευθύνηται πρὸς οἱονδήποτε ἀρτιοταγὲς κέντρον τῆς τροχιᾶς, ἢ γενικώτερον, ὅταν διευθύνηται πρὸς σημεῖον, οὗ αἱ συντεταγμέναι εἶνε γραμμικαὶ ἀκέραιαι καὶ ὁμογενεῖς συναρτήσεις τῶν συντεταγμένων τῶν ἀρτιοταγῶν κέντρων τῆς τροχιᾶς· καὶ ὅτι ἡ ἀναγκαία καὶ ἐπαρκὴς συνθήκη, ἵνα ἐν ἐπιπέδῳ κινήσει μεταβάλληται ἡ ταχύτης ἀντιστρόφως πρὸς τὴν ἀπόστασιν τῆς ἐφαπτομένης τῆς τροχιᾶς ἀπὸ σημείου τινὸς πρὸς ὃ ἡ δύναμις διευθύνεται, εἶνε ἡ ἑξῆς·

Ἡ ἐφαπτομένη τῆς γραμμῆς, ἣν διαγράφει τὸ σημεῖον πρὸς ὃ διευθύνεται ἡ δύναμις, πρέπει νὰ εἶνε καθ' ἑκάστην στιγμὴν παράλληλος τῇ ἐφαπτομένῃ τῆς τροχιᾶς.

Ἐν πάσῃ δὲ κινήσει, ἵνα ὑπάρχῃ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἰδιότης, πρέπει καὶ ἀρκεῖ, ἡ ταχύτης τοῦ σημείου, πρὸς ὃ διευθύνεται ἡ δύναμις, (ἂν τοῦτο κινῆται), νὰ εἶνε πάντοτε κάθετος πρὸς τὴν πρώτην κάθετον τῆς τροχιᾶς.

Ἔστω τυχοῦσα ἐπίπεδος καμπύλη καὶ M τυχὸν σημεῖον αὐτῆς· ἡ εἰς τοῦτο ἐφαπτομένη τῆς καμπύλης ἔχει τὴν ἐξίσωσιν (ἄξονες ὀρθ.)

$$x \, \eta\mu\varphi - y \, \sigma\upsilon\nu\varphi = p$$

ἔνθα φ εἶνε ἡ γωνία τῆς ἐφαπτομένης πρὸς τὸν ἄξονα τῶν x καὶ p ἡ ἀπόστασις τῆς ἀρχῆς ἀπὸ τῆς ἐφαπτομένης.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ καμπύλη εἶνε περιβάλλουσα τῶν ἐφαπτομένων της, δύναται νὰ παρασταθῇ ὑπὸ τῶν δύο ἐξισώσεων

$$\begin{aligned} & x\,\eta\mu\varphi - y\,\sigma\upsilon\nu\varphi = p \\ \kappa\alpha\grave{\iota}\quad & x\,\sigma\upsilon\nu\varphi + y\,\eta\mu\varphi = p' \end{aligned} \qquad (1)$$

τούτων ἡ δευτέρα παριστᾷ τὴν κάθετον τῆς καμπύλης εἰς τὸ M· ἑπομένως ἡ πρώτη ἐνειλιγμένη τῆς καμπύλης (1) παρίσταται ὑπὸ τῶν ἐξισώσεων

$$\begin{aligned} x\,\sigma\upsilon\nu\varphi + y\,\eta\mu\varphi &= p' \\ -x\,\eta\mu\varphi + y\,\sigma\upsilon\nu\varphi &= p'' \end{aligned} \qquad (2)$$

αἵτινες προκύπτουσιν ἐκ τῶν (1) διὰ τῆς διαφορίσεως πρὸς φ.

Ἀλλὰ τὰς ἐξισώσεις ταύτας δυνάμεθα νὰ γράψωμεν καὶ ἄλλως· ἐὰν δηλαδὴ πολλαπλασιάσωμεν τὴν δευτέραν τῶν ἐξισώσεων (1) ἐπὶ i καὶ ἔπειτα προσθέσωμεν αὐτὰς κατὰ μέλη, ἔχομεν

$$i\ z\ e^{-\varphi i} = p + ip' \qquad (1')$$

ὡς ἐξίσωσιν τῆς καμπύλης. Ἐκ ταύτης διὰ τῆς διαφορίσεως πρὸς φ εὑρίσκομεν τὴν ἐξίσωσιν τῆς πρώτης ἐνειλιγμένης

$$i\ z_1 e^{-\varphi i}(-i) = p + ip''$$

καὶ τῆς δευτέρας $\quad i\ z_2 e^{-\varphi i}(-i)^2 = p'' + ip'''$

καὶ γενικῶς τῆς νης ἐνειλιγμένης

$$i\ z_\nu\ e^{-\varphi i}(-i)^\nu = p_\nu + ip_{\nu+1}$$

ἢ $\quad z_\nu = i^{\nu-1} e^{\varphi i}(p_\nu + ip_{\nu+1}) \qquad (3)$

διὰ τοῦ z_1 ($= x_1 + y_1 i$) παριστῶμεν τὴν συντεταγμένην τοῦ πρώτου κέντρου καμπυλότητος τῆς καμπύλης (1) τοῦ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὸ σημεῖον M, διὰ τοῦ z_2 τὴν συντεταγμένην τοῦ δευτέρου κέντρου καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἡ ἐξίσωσις (3) παριστᾷ οὐ μόνον τὴν $\nu^{\eta\nu}$ ἐνελιγμένην τῆς καμπύλης (1) ἀλλὰ καὶ οἱανδήποτε $\nu^{\eta\nu}$ ἐξειλιγμένην αὐτῆς, ὅταν ὁ ν ληφθῇ ἀρνητικός· ἀρκεῖ τὸ $p_{-\nu}$ νὰ σημαίνῃ τὴν συνάρτησιν, ἥτις προκύπτει ἐκ τοῦ p διὰ ν ἀλλεπαλλήλων ὁλοκληρώσεων (αἵτινες εἰσάγουσιν εἰς τὸ $p_{-\nu}$ αὐθαίρετον πολυώνυμον τοῦ φ τοῦ βαθμοῦ ν - 1)· διότι ἂν τῆς καμπύλης

$$z_{-\nu} = i^{-\nu-1} e^{\varphi i} [p_{-\nu} + ip_{-\nu+1}] \qquad (4)$$

ζητήσωμεν τὴν $\nu^{\eta\nu}$ ἐνειλιγμένην κατὰ τὸν τύπον (3), εὑρίσκομεν τὴν ἀρχικὴν καμπύλην (1).

Θεωρήσωμεν νῦν κινητόν τι διατρέχον τὴν καμπύλην (1)· ἡ συντεταγμένη z καὶ ἡ γωνία φ θὰ εἶνε τότε συναρτήσεις τοῦ χρόνου t, ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐξίσωσις τῆς τροχιᾶς εἶνε

$$iz = e^{\varphi i} (p + ip'), \qquad (1'')$$

ἕπεται

$$\frac{dz}{dt} = e^{\varphi i} \left(p + p''\right) \frac{d\varphi}{dt} \qquad (5)$$

ὅθεν καὶ

$$v = \left(p + p''\right) \frac{d\varphi}{dt} \qquad (6)$$

ἐπίσης

$$\frac{d^2z}{dt^2} = \left[(p' + p''') + i\,(p + p'')\right] \frac{d\varphi^2}{dt^2} e^{\varphi i} + (p+p'')\, e^{\varphi i} \frac{d^2\varphi}{dt^2} \quad (7)$$

ἢ διὰ τὴν ἐξίσωσιν (6)

$$\frac{d^2z}{dt^2} = e^{\varphi i}\left(\frac{dv}{dt} + i\, v\frac{d\varphi}{dt}\right) = e^{\varphi i}\left(\frac{dv}{dt} + i\frac{v^2}{\rho}\right) \qquad (8)$$

ρ οὔσης τῆς ἀκτῖνος καμπυλότητος τῆς καμπύλης εἰς τὸ σημεῖον M.

Ἐὰν νῦν ἡ δύναμις διαμένῃ ἐπὶ εὐθείας διερχομένης διά τινος κέντρου M_ν (x_ν y_ν) ἀρτίας τάξεως (θετικῆς ἢ ἀρνητικῆς), θὰ εἶνε

$$\frac{d^2x}{dt^2} = \omega\,(x - x_\nu)$$

$$\frac{d^2y}{dt^2} = \omega\,(y - y_\nu) \qquad (9)$$

ὅθεν καὶ $$\frac{d^2z}{dt^2} = \omega\,(z - z_\nu) \qquad (z = x + iy)$$

ἤτοι διὰ τὰς ἐξισώσεις (1″) καὶ (3)

$$\frac{d^2z}{dt^2} = \omega\,(p + ip' - i^\nu p_\nu - i^{\nu+1} p_{\nu+1})\, e^{\varphi i}\,(-i) \qquad (10)$$

Συγκρίνοντες δὲ τὰς ἐξισώσεις (8) καὶ (10) συνάγομεν (διότι ν εἶνε ἄρτιον)

$$\frac{dv}{dt} = \omega\,(p' - i^\nu p_{\nu+1})$$

$$v\frac{d\varphi}{dt} = -\,\omega\,(p - i^\nu p_\nu) \qquad (11)$$

ἐκ τούτων ἀπαλείφοντες τὸ ω εὑρίσκομεν

$$\frac{dv}{dt}\,(p - i^\nu p_\nu) + v\frac{d\varphi}{dt}\,(p' - i^\nu p_{\nu+1}) = 0 \qquad (12)$$

ὅθεν ὁλοκληροῦντες ἔχομεν

$$v\,(p - i^{\nu}\, p_{\nu}) = C \qquad (13)$$

Ἀλλ' ἐὰν παραστήσωμεν τὴν ἀπόστασιν τοῦ νοῦ κέντρου M_{ν} ἀπὸ τῆς ἐφαπτομένης τῆς τροχιᾶς εἰς τὸ M διὰ τοῦ δ_{ν}, εὑρίσκομεν

$$\delta_{\nu} = i^{\nu}\, p_{\nu} - p$$

ὅθεν συνάγεται ἡ ἰσότης

$$v.\, \delta_{\nu} = C \qquad (13')$$

τουτέστιν ἡ ταχύτης υ μεταβάλλεται τότε ἀντιστρόφως πρὸς τὴν ἀπόστασιν τοῦ νοῦ κέντρου τῆς τροχιᾶς (ἤτοι τοῦ σημείου πρὸς ὃ διευθύνεται ἡ δύναμις) ἀπὸ τῆς ἐφαπτομένης αὐτῆς εἰς τὸ ἀντίστοιχον σημεῖον.

Καὶ τὸ ἀντίστροφον ἀληθεύει. Ἐὰν δηλαδὴ ἐν ἐπιπέδῳ κινήσει μεταβάλληται ἡ ταχύτης ἀντιστρόφως πρὸς τὴν ἀπόστασιν ἀρτιοταγοῦς τινος κέντρου τῆς τροχιᾶς ἀπὸ τῆς ἐφαπτομένης αὐτῆς, ἡ κινοῦσα δύναμις κεῖται ἐπὶ τῆς εὐθείας, ἥτις ἑνώνει τὸ κινητὸν μετὰ τοῦ κέντρου τούτου.

Διότι ἐκ τῆς ἐξισώσεως (13) συνάγεται ἀμέσως ἡ ἐξίσωσις (12) καὶ ἐκ ταύτης αἱ (11) ἐκ δὲ τούτων καὶ ἐκ τῆς (8) ἕπονται αἱ ἐξισώσεις (9), αἵτινες ἐκφράζουσιν ὅτι ἡ δύναμις κεῖται ἐπὶ τῆς εὐθείας MM_{ν}

Ἐκ τῆς ἐξισώσεως (13) ἕπεται προσέτι

$$p - i^{\nu}\, p_{\nu} = \frac{C}{v}.\ \text{καὶ}\ p' - i^{\nu}\, p_{\nu+1} = \frac{C}{v^2}\frac{dv}{d\varphi}$$

ὅθεν αἱ ἐξισώσεις (11) γίνονται

$$\omega = -\frac{v^2}{C}\frac{d\varphi}{dt} \quad \text{ἤτοι} \quad \omega = -\frac{v^3}{C\rho} \qquad (14)$$

δηλοῖ δὲ τὸ ω τὸν λόγον ὃν ἔχει ἡ κινοῦσα δύναμις πρὸς τὴν ἀπόστασιν MM_ν · ἐπομένως ἡ κινοῦσα δύναμις εἶνε $-(MM_\nu)\frac{v^3}{C\rho}$.

Ὑποθέσωμεν γενικώτερον, ὅτι ἡ δύναμις κεῖται πάντοτε ἐπὶ εὐθείας διερχομένης διὰ τοῦ σημείου N, οὗ ἡ συντεταγμένη εἶνε

$$\zeta = \Sigma_x A_x z_x = \xi + \eta i \qquad (15)$$

ἔνθα A_x εἶνε πραγματικοὶ καὶ σταθεροὶ ἀριθμοὶ καὶ κ ἄρτιοι ἀριθμοὶ θετικοὶ ἢ ἀρνητικοὶ (ὡς κέντρα ἀρνητικῆς τάξεως θεωροῦνται τὰ ἀντίστοιχα σημεῖα τῶν ἐξειλιγμένων τῆς ἀρχικῆς καμπύλης, ὡς κέντρον δὲ τῆς τάξεως 0 αὐτὸ τὸ σημεῖον M τῆς ἀρχικῆς καμπύλης) τότε θὰ εἶνε

$$\frac{d^2z}{dt^2} = \omega\,(z - \zeta). \quad \text{ἤτοι}$$

$$\frac{d^2z}{dt^2} = \omega\left[p + ip' - \Sigma A_x\, i^x\,(p_x + ip_{x+1})\right]e^{\varphi i}(-i)$$

καὶ διὰ τὴν ἐξίσωσιν (8)

$$\frac{dv}{dt} = \omega\,[p' - \Sigma A_x\, i^x\, p_{x+1}]$$

$$-v\frac{d\varphi}{dt} = \omega\,[p - \Sigma A_x\, i^x\, p_x]$$

ἀπαλείφοντες δὲ πάλιν τὸ ω καὶ ὁλοκληροῦντες, εὑρίσκομεν ὁμοίως

$$v\,[p - \Sigma A_x\, i^x\, p_x] = C$$

ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν τῇ παρενθέσει ποσότης εἶνε ἡ ἀπόστασις δ τοῦ σημείου N (ξ, η) ἀπὸ τῆς ἐφαπτομένης τῆς τροχιᾶς, συνάγεται καὶ πάλιν

$$v.\,\delta = C$$

Καὶ τὸ ἀντίστροφον ἀληθεύει. Ἐὰν δηλαδὴ ἐν ἐπιπέδῳ κινήσει μεταβάλληται ἡ ταχύτης ἀντιστρόφως πρὸς τὴν ἀπόστασιν σημείου τινὸς N ἔχοντος συντεταγμένην τῆς μορφῆς (15) ἀπὸ τῆς ἐφαπτομένης τῆς τροχιᾶς, ἡ κινοῦσα δύναμις κεῖται ἐπὶ τῆς εὐθείας MN.

ΣΗΜ. Ἐὰν ἡ δύναμις διαμένῃ παράλληλος τῇ εὐθείᾳ $M_\lambda M_\mu$, ἥτις ἑνώνει δύο κέντρα ἀρτίας τάξεως, εὑρίσκομεν ὁμοίως τὴν ἰσότητα

$$v.\,(i^\lambda p_\lambda - i^\mu p_\mu) = C$$

ἤτοι
$$v\,[\,p - i^\mu p_\mu - (p - p_\lambda i^\lambda)] = C$$

τουτέστιν ἡ ταχύτης v μεταβάλλεται τότε ἀντιστρόφως πρὸς τὴν διαφορὰν τῶν ἀποστάσεων τῶν δύο κέντρων M_λ, M_μ ἀπὸ τῆς ἐφαπτομένης τῆς τροχιᾶς.

Ἐξετάσωμεν νῦν γενικῶς τὸ ζήτημα «πότε ἡ ταχύτης μεταβάλλεται ἀντιστρόφως πρὸς τὴν ἀπόστασιν αὐτῆς ἀπὸ σημείου, πρὸς ὃ διευθύνεται ἡ δύναμις;»

Ἔστωσαν $x_0\, y_0\, z_0$ αἱ συντεταγμέναι τοῦ σημείου M_0 πρὸς ὃ διευθύνεται ἡ δύναμις· τὸ σημεῖον τοῦτο ἀνάγκη νὰ κεῖται ἐπὶ τοῦ ἐγγυτάτου ἐπιπέδου τῆς τροχιᾶς (διότι ἐπ' αὐτοῦ κεῖται ὡς γνωστὸν ἡ δύναμις)· ὥστε θὰ ἔχωμεν ἐν πρώτοις

$$\Sigma\,\lambda\,(x - x_0) = 0 \qquad (16)$$

Ἡ ἀπόστασις δ τοῦ σημείου $(x_0\, y_0\, z_0)$ ἀπὸ τῆς ἐφαπτομένης τῆς τροχιᾶς εἶνε ἡ ἀπόστασις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου, ὅπερ ἄγεται διὰ τῆς ἐφαπτομένης κάθετον ἐπὶ τὸ ἐγγύτατον ἐπίπεδον· ὅθεν εἶνε

$$\delta = \Sigma\xi\,(x_0 - x).$$

Ἐὰν λοιπὸν ὑπάρχῃ ἡ προκειμένη ἰδιότης, θὰ εἶνε

$$v . \Sigma\xi\,(x_0 - x) = C \qquad (17)$$

Ἐὰν νῦν ἐκφράσωμεν, ὅτι ἡ δύναμις διευθύνεται πρὸς τὸ σημεῖον $(x_0\, y_0\, z_0)$, ἐπειδὴ αἱ προβολαὶ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τοὺς ἄξονας ἐν πάσῃ κινήσει εἶνε

$$\alpha \frac{dv}{dt} + \xi \frac{v^2}{\rho}$$

$$\beta \frac{dv}{dt} + \eta \frac{v^2}{\rho}$$

$$\gamma \frac{dv}{dt} + \zeta \frac{v^2}{\rho}$$

εὑρίσκομεν

$$\alpha \frac{dv}{dt} + \xi \frac{v^2}{\rho} = \omega\,(x - x_0)$$

$$\beta \frac{dv}{dt} + \eta \frac{v^2}{\rho} = \omega\,(y - y_0) \qquad (18)$$

$$\gamma \frac{dv}{dt} + \zeta \frac{v^2}{\rho} = \omega\,(z - z_0)$$

Τούτων τεθέντων, ἐὰν διαφορίσωμεν τὴν ἐξίσωσιν (17), ἥτις ἐκφράζει τὴν προκειμένην ἰδιότητα, εὑρίσκομεν

$$\frac{dv}{dt} . \Sigma\xi(x_0 - x) - \frac{v^2}{\rho}\Sigma\alpha\,(x_0 - x) + \frac{v^2}{r}\Sigma\lambda(x_0 - x) + v\Sigma\xi dx_0 = 0 \qquad (19)$$

ἡ δὲ ἐξίσωσις αὕτη, ἐὰν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ ἐξισώσεις (19) καὶ (16), καταντᾷ

$$\Sigma\,\xi\,dx_0 = 0 \qquad (20)$$

ἥτις ἐκφράζει, ὅτι ἡ ἐφαπτομένη τῆς γραμμῆς, ἣν διαγράφει τὸ σημεῖον M_o, πρὸς ὃ διευθύνεται ἡ δύναμις, πρέπει νὰ σχηματίζῃ πρὸς τὴν πρώτην κάθετον τῆς τροχιᾶς ὀρθὴν γωνίαν.

Ἐὰν ἡ τροχιὰ εἶνε ἐπίπεδος, τὸ σημεῖον M_o διαγράφει ἐν τῷ ἐπιπέδῳ γραμμὴν ἧς ἡ ἐφαπτομένη πρέπει νὰ εἶνε παράλληλος τῇ ἐφαπτομένῃ τῆς τροχιᾶς.

Ὅτι δὲ ὁ ὅρος οὗτος πληροῦται ἐν τοῖς κέντροις τῆς ἀρτίας τάξεως, εἶνε προφανές.

Τοῦτο δὲ ἀρκεῖ· ἐὰν δηλαδὴ ἡ δύναμις διευθύνηται πρός τι σημεῖον, οὗτινος ἡ ταχύτης εἶνε κάθετος πρὸς τὴν πρώτην κάθετον τῆς τροχιᾶς, ἡ ταχύτης τοῦ κινητοῦ θὰ μεταβάλληται ἀντιστρόφως πρὸς τὴν ἀπόστασιν τοῦ σημείου τούτου ἀπὸ τῆς ἐφαπτομένης τῆς τροχιᾶς.

Διότι ἐκ τῆς ἐξισώσεως (20), ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἐξισώσεις (18) καὶ (16), εὑρίσκομεν τὴν ἐξίσωσιν (19), ἐκ δὲ ταύτης διὰ τῆς ὁλοκληρώσεως ποριζόμεθα ἀμέσως τὴν ἐξίσωσιν (17).

Τέλος, ἐὰν πολλαπλασιάσωμεν τὰς ἐξισώσεις (18) κατὰ σειρὰν ἐπὶ ξ, η, ζ καὶ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἐξίσωσιν (17), εὑρίσκομεν τὴν τιμὴν τοῦ ω

$$\omega = -\frac{v^3}{C\rho}. \qquad (21)$$

ὅπερ εἶνε ὁ λόγος τῆς δυνάμεως πρὸς τὴν ἀπόστασιν MM_o· ὥστε ἡ δύναμις ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἔχει τὴν ἑξῆς ἔκφρασιν

$$-MM_o \frac{v^3}{C\rho}.$$

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Cecaumeni Strategicon et incerti scriptoris de officiis regiis libellus. Ediderunt B. Wassiliewsky, V. Jernstedt. Accedit exemplum codicis phototypicum Petropoli 1896, σελ. 20 καὶ 113.

Dies diem docet. Τὸ ἀπόφθεγμα τοῦτο δυσκόλως δύναται περὶ ἄλλων πραγμάτων νὰ λεχθῇ οὕτως ἀληθῶς καὶ κυρίως ὅπως περὶ τῶν Βυζαντιακῶν. Διότι ὄντως ἑκάστη ἡμέρα παρερχομένη διδάσκει καὶ μεταδιδάσκει ἡμᾶς, καθαρίζει τὸ βαθὺ τοῦ μέσου αἰῶνος σκότος καὶ ἡ διαβόητος «τρὺξ» δὲν φαίνεται ἡμῖν σήμερον οὕτω τερατώδης ὅσον τοῖς πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων λογίοις. Τοῦτο δὲ παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ τέχνῃ καὶ ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ ἁπλῶς ἐν πᾶσι τοῖς τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ἡ δημοσίευσις τοῦ ὑπ' ὄψει πονήματος τοῦ Κεκαυμένου οὐ μικρὸν συμβάλλεται εἰς πίστωσιν τῶν εἰρημένων. Διότι καὶ ἱστορικὰς μαρτυρίας ἀνδρὸς συγχρόνου οὐ μικρὰς οὐδὲ μικροῦ λόγου ἀξίας διέσωσεν ἡμῖν, ὅπως οἱ ἐλλόγιμοι ἐκδόται μετὰ μεγάλης πολυμαθείας ἐξέθηκαν ἐν τῷ μακρῷ προλόγῳ, καὶ πρὸς τούτοις συνταχθὲν ἐν χρόνοις προγενεστέροις τοῦ Σπανέα καὶ Προδρόμου, περὶ τὸ 1080, καθ' ἃ πάνυ ὀρθῶς οἱ κκ. ἐκδόται ἐν τῷ προλόγῳ (σελ. 8-9) ἀπέδειξαν καὶ μάλιστα ἐν φράσει ἁπλῇ, μεγάλα συντελεῖ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νέας γλώσσης ἡμῶν.

Οὕτω λ. χ. παρατηρεῖται ὅτι ἡ χρῆσις τῶν μορίων, τῶν ἐγκλίσεων, τῶν συζυγιῶν κλπ. τοῦ ῥήματος εἶχε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους σχεδὸν ὅπως σήμερον, πρβλ. σελ. 5, 19 *καὶ ἴσως νὰ εἴπῃς*, 13, 22 *ἂς ἀπλικεύσωσιν εἰς χαμηλότερον τόπον*, καὶ 42, 15 *ἂς τυπώσωσιν*, 42, 27 *ἂς ἀπλικεύσῃ*, 68, 9 *ἂς ἀποκαλύψωμεν* κλπ. 3, 30 *ἵνα μή σου καταγνώσεται*, 11, 27 *προφασίσου*, καὶ 25, 3 *ὑπουλεύσου* κλπ. 16, 13 *μὴ ἐπιρρίπτῃς*, 19 9 *μὴ γράφῃς ἢ μὴ λέγῃς*, 46, 23 *μύκητα πρόσφατα μὴ ἐσθίῃς*, 47, 7 *μὴ καταφρονῇς* κλπ. 17, 27 *ἐὰν δέ ἐστιν ὁ ἐχθρὸς* κλπ. 16, 22 καὶ 27, 24 *παρασκευασμένους*, 28, 5 *δεῖ οὖν σε λογισμένα πράττειν*, 28, 5 *ἀνοικοδόμησε*, 49, 7 *ἐντρεπόμην* κλπ. 9, 24 *προσδοκεῖ*, 18, 29 *ἐλέα* κλπ. 31, 2 *δρᾶξον*

καὶ 54, 18 *σπούδαξε* κλπ. 64, 32 *θέλουν (ν)' ἀποστατήσουν*. 66, 3 *ἔψεναν*, 61, 21 *συμφιλιάζειν* (νῦν ἐν Κρήτῃ σοφιλιάζω ἐπὶ τῆς τελείας προσαρμογῆς τῶν ξύλων διὰ τοῦ λεπτουργοῦ), 59, 27 *πακτόνειν*, 80, 8 *ζωγραφίζοντες*. 70, 6 *ἐγένετον*. 11, 11 *αὐτὸς γὰρ μᾶλλον ἐπέλθῃ* = ἐπελεύσεται 20, 23 *εἰ ἔσφαλε* = εἰ ἐσφάλη. 72, 9 *ἐλθόντα* = ἐλθὼν κλπ. Πολλάκις νομίζει τις ὅτι ἀναγινώσκει ἔργον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, πρβλ. 8, 6 καὶ 18, 1 καὶ 62, 1 *μήν*, 8, 23 *τῆς λειξούρας σου*, 8, 30 *παιγνιώτης* 9, 10 *δουλείαν* = ἔργον καὶ 9, 17 καὶ 25, 17 καὶ 11, 12 *τὴν κατούναν σου*, 19, 7 *καλαμαρᾶς*, 20, 27 *εὐκαιρέσας ἡμέρας τινὰς ἔπαιξε τὴν τάβλαν*, 21, 2 *σελλοχάλινα*, 21, 6 *ἄτσαλος*, 28, 10 *τῶν βαλτῶν* (νῦν λέγεται οὐδετέρως *τὸ βάλτο, τὰ βάλτα*), 30, 8 *κάστρο*, 34, 19 καὶ 21 *σύγκολλα*, 22, 16 *ἐζαλίζοντο*, 35, 14 *τοὐπίσου* καὶ 46, 20 *ὑποκάτου*, 37, 15 *τί σοι χρεωστῶ καὶ κατέχεις τὸ πρᾶγμά μου;* 39, 19 *τοῦ παπποῦ μου*, 39, 27 *οὐδὲ οὕτως ἔσωσεν* (= ἐξήρκεσεν) *ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐχρεώστει*, 41, 15 *λέγοντες διὰ σέ*, 43, 30 *τῆς κυρᾶς κριταίνης*, 56, 9 *κουρκουσούρας*, 60, 17 *διὰ δὲ τὸ οἶδα*, 72, 16 *ἵνα τὸν ἐργάσηται*, 64, 70 *κάστρον ἔχον κουλᾶ* καὶ 75, 4 *κουλᾶ*, 66, 10 *τὸν συμπέθερόν σας*, 69, 29 *τὰ Φάρσαλα*, 70, 2 *εἰσέρχεται μέσον τῶν Βλάχων*, 80, 3 *ὡσάν*, 84, 5 *φούσκαν χοίρου* κλπ. Ἐν δὲ τῷ βῳ μέρει 95, 8 *τί ἀξίαν ἔχετε*, 95, 10 *εἰς τὴν χώραν του*, 97, 14 *ἐσυνεταξίδευσε*, 99, 6 *ἐπρονοοῦντο* 99, 8 *ἐδιοίκειν*, 97, 2 *εἰς κλεψίας*, 103, 25 *ἂς παθάνωσιν*, 103, 27 *διόρθωσε* κλπ. Καὶ τὸ *γαώνω*, τὸ προγενέστερον τοῦ ἡμετέρου *γάνω*, ἀναγινώσκεται ἐν τῷ Στρατηγικῷ, πρβλ. 21, 14 *χαώσεις τὴν χώραν* = ἀπολέσεις, ἀποβαλεῖς, 48, 3 *χαώσεις τὸ πρᾶγμα*. Διδακτικὸν εἶναι καὶ τὸ *κἂν εἷς* 40, 23, καὶ *εἰ οὐ πάντες σε κακίσουσιν, ἀλλὰ κἂν εἷς ἐξ αὐτῶν βλάψαι σε ἔχει*, ἤτοι κἂν ἕνας, τοὐλάχιστον ἕνας, ὅθεν δι' ἐξασθενώσεως τὸ νῦν «θά σε βλάψῃ *κανένας*» = τις. Ὁμοίως εἶναι διδακτικὸν τὸ ἐν 41, 21 «*χειρωσάμενός σε διὰ δαρμοῦ καὶ κουρᾶς σωφρονίσει*»· διότι παραβάλλων τις τὸ *κουρὰ* τοῦτο πρὸς τὸ παρὰ Θεοφάνει 448, 9 «*καὶ μαθὼν ἐκούρασε πάντας*» πείθεται ὅτι τὸ κουράζω κατ' ἀρχὰς ἐδήλου τὸ διὰ κουρᾶς (εἰς μοναχὸν) τιμωρεῖν, ἔπειτα καθόλου τιμωρεῖν, διὰ τῆς τιμωρίας καταβάλλειν, καταπονεῖν - πονεῖν. Ὁμοίως μετεβλήθη τοῦ ἀρχαίου *κατηγοροῦμαι* διὰ κατη-

γορίας καταβάλλομαι ἡ σημασία ἐν Κρήτῃ ὥστε νῦν κατηγοροῦμαι σημαίνει γίνομαι ἰσχνός, λεγόμενον καὶ ἐπὶ ἀλόγων ζώων, λ. χ. τὸ μουλάρι ἐκατηγορήθηκεν ἀπὸ τὴν κακοπέρασι καὶ θὰ ψοφήσῃ.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι λέγει μὲν ὁ Κεκαυμένος περὶ ἑαυτοῦ 75, 30 «ἐγὼ γὰρ ἄμοιρός εἰμι λόγου· οὐ γὰρ παιδείας Ἑλληνικῆς(1) ἐν σχολῇ γέγονα, ἵνα στροφὴν λόγων πορίσωμαι καὶ εὐγλωττίαν διδαχθῶ· καὶ οἶδα ὅτι ἐπιμέμψονταί μού τινες δρασσόμενοι τὴν ἀμαθίαν μου, ἀλλ' ἐγὼ . . . συνέταξα δὲ ταῦτα οὐ κομψοῖς τισι λόγοις καὶ σεσοφισμένοις μύθοις μόνον καὶ μηδὲν ἀγαθὸν ἔχουσιν, ἀλλὰ ταῦτα ἐξεθέμην ἅ τε ἐποίησα καὶ ἔπαθον καὶ εἶδον καὶ ἔμαθον, . . .»· ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν αὐτοῖς τούτοις γράφει *ἀμαθίαν*, *σεσοφισμένοις μύθοις*, *δρασσόμενοι*, *ἐξεθέμην*, *ἅ τε*, ἃ παντάπασιν ἀλλότρια τοῦ τότε λαλουμένου λόγου, καὶ ἀλλαχοῦ οὐκ ὀλίγα ἀρχαιοπινῆ ἢ καὶ ὅλως πλημμελῆ δι' ἀρχαιότητος ζῆλον ἀναγράφει, πρβλ. 29, 10 *λοετρόν*, 30, 30 καὶ 75, 7 *τῶν τειχέων*, 37, 4 *οὐκ ἔχεις ποῦ λαβεῖν*, 48, 25 *ἀπέστειλον* (ἀπέστειλα) καὶ 52, 11 *διένειμον*, 49, 6 *εἰλήφεις καὶ ἐκαπνίσω* καὶ 49, 17 *τοὺς ἀμφοτέρους* ἀντὶ καὶ τοὺς δύο, 60, 4 *ἐπαοιδός*, 103, 13 *μακραῖς νήαις* 49, 20 *ὑστερημένους*, ὃ καὶ ἀλλαχοῦ, 70, 11 *ὑπέχω* ἀντὶ ἐπέχω κλπ. Οὕτως εἶχον σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τὴν μακρὰν χρῆσιν συντακῆ τἀρχαῖα ταῦτα στοιχεῖα τῷ καθ' ἡμέραν γραπτῷ λόγῳ, ὥστε καὶ ἀμαθεῖς ἄνθρωποι δὲν ἠδύναντο ν' ἀπέχωνται αὐτῶν, ἀλλ' ἀνεπαισθήτως ἐνέπιπτον τούτοις.

Τὸ ἀντίγραφον ἐξ οὗ ἐξεδόθησαν τὰ πονημάτια ταῦτα ἐγράφη κατὰ τὸν 14ον ἢ 15ον αἰῶνα, διὸ καὶ βρίθει ἐσφαλμένων γραφῶν καὶ ἀνορθογραφιῶν, ἃς οἱ ἐπιστήμονες ἐκδόται κάλλιστα ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἐκβάλωσι καὶ καθαρίσωσι τὸ κείμενον, ἐφ' ᾧ καὶ πολλῶν συγχαρητηρίων ἄξιοι εἶναι. Ἀλλ' εἰ καὶ ἐν τῷ καθαρισμῷ τούτῳ καθόλου ἐπέτυχον, οὐχ ἧττον ὑπολείπονται ἀκόμη μικρά τινα τοῖς καλαμᾶσθαι βουλομένοις, οὐδὲ θ' ἀπορήσῃ ἐπὶ τούτῳ ὁ καὶ μικρὰν μόνον πεῖραν ἔχων τῶν ποικίλων δυσκολιῶν τοῦ πράγματος. Οὕτω λ. χ.

(1) Σημειωτέον ὅτι ὁ Κεκαυμένος δὲν εἶχεν εἰσέτι γνῶσιν τῆς μετέπειτα ἀνακαλύψεως ὅτι καὶ οἱ Βυζαντῖνοι ἦσαν Ἕλληνες, διὸ γράφει ἐν 39, 4 *ὁ γὰρ Κορνήλιος Ἕλλην ἦν*, δηλ. ὁ Ἰταλὸς ὁ ἐν ταῖς Πράξεσιν Ἀποστ. 10, 1 κἑξ. Ἐν τούτοις μνημονεύει καὶ τῆς λέξεως *πατρίδος* καὶ τοῦτο κάλλιστα, 16, 11 *καὶ μὴ φοβηθῇς τὸν θάνατον ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ βασιλέως μέλλεις τοῦτον λαβεῖν.*

σελ. 55, γράφεται «ὡσαύτως καὶ ἐν ταῖς ἄκραις καὶ ἐν ταῖς μέσαις ἐπαρχίαις *μὴ δή σε* διαλανθάνῃ» ἀνθ' οὗ γρ. *μηδέν σε*...» σελ. 11, 12 τὴν κατούναν σου ὡς ὀχυροὺς τόπους ἵστα» ἀνθ' οὗ γρ. *εἰς*. σελ. 12, 19-20 «πληροφορήθητι γὰρ ὅτι ὁ δειλιάσας οὐδὲ φυγεῖν δύναται κατὰ τὸν ψαλμῳδόν· φησὶν γὰρ ἀπώλετο φυγεῖν ἀπ' ἐμοῦ.» εἰς ὃ οἱ ἐκδόται κάτωθεν γράφουσι «20 sq. φυγών? ceterum de psalmodo videtur falli». Ἀλλ' ὁ μνημονεύων τὴν ἐν τῷ ψαλμῷ τοῦ Δαυὶδ ρμα', 5 φράσιν «*ἀπώλετο* **φυγὴ** *ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχήν μου*» εὑρίσκει ὅτι μικρὸν μόνον τὸ χωρίον τοῦ Κεκαυμένου ἂν ἐπανορθωθῇ, *φυγὴ* ἀντὶ *φυγεῖν*, ἀνακύπτει ὄντως ὁ Ψαλμῳδός. σελ. 13, 24 διαγραπτέα ἡ τελεία πρὸ τοῦ *μηδὲ περιπατῶσιν*, ὅπως καὶ τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ προηγουμένου *ἵνα μή*, καθ' ἃ ἡ ἔννοια ἀπαιτεῖ. 22, 1 γρ. *εὐθύνην* ἀντὶ *εὐθῆνον*. 30, 3 γρ. *ἡ Ὑδροῦντα* (= Ὑδροῦς) ἀντὶ *Ἰδροῦντα*. 33, 11 γρ. *διαχρήσασθαι* ἀντὶ *διαχειρώσασθαι*, 41 γρ. *σὺ δὲ τὸ ὄμμα ἔνθεν κακεῖθεν τείνας καὶ μὴ εὑρίσκων ἐκ τῶν πρώην ἐπαινούντων σε τίνα λαλήσεις* κλπ. ἀντὶ *σέ τινα*. 59, 3 γρ. «*εἰ εὖ πάθῃς παρά τινος, ἀντιλαβοῦ αὐτοῦ ἐν καιρῷ θλίψεως*» ἀντὶ *εἰ εὐπάθεις*. αὐτ. 12 γρ. *ὠνησάμενος γὰρ πρᾶσιν* ἀντὶ *πρᾶξιν*. 63, 22 γρ. «*τοῖς προσποιουμένοις τὸν σαλόν*» ἀντὶ τὸ σαλόν. 67, 19 γρ *ἐμή ἐστιν ἡ χώρα καὶ οὐχὶ σή* ἀντὶ *οὐχ ἡ σή*. 79, 4 γρ. *εἴτε ἀκουσίως ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων ἔλθωσι* ἀντὶ *ὑπὸ τῆς βασιλείας*. Ὁ μεταγραφεὺς εὗρεν ἢ ἐνόμισεν ὅτι εὗρεν βῖας καὶ ἐξέλαβεν ὡς τοῦ βασιλείας συγκοπήν, καὶ οὕτως ἀνέγνω καὶ ἔγραψε. 95, 1 γρ. *ὑπονομεύσαντες* ἀντὶ *ὑπονοθεύσαντες*. 103, 4 γρ. *ἥρμοζον* ἀντὶ *ἥρμοξεν* κλπ.

Καὶ γραμματολογικῶς φαίνεται τὸ Στρατηγικὸν λόγου ἄξιον ἅτε δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ πρόδρομος τῶν παραινετικῶν ἐκείνων ποιηματίων, ἃ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σπανέα, Ἀλεξίου Κομνηνοῦ κλπ. ἐν ποικίλαις παραλλαγαῖς φέρονται. Τοιοῦτον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πονημάτιον. Εἴθε δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ μάλιστα ἀρχαιότερα νὰ ἴδωσι ταχέως τὸ φῶς, καὶ ταῦτα μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας καὶ ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας ἐκδεδομένα, ἵνα οὕτως ἀκριβέστερον δυνηθῶμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τοῦ μεσαιωνικοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης ἡμῶν.

Γ. Ν. Χ.

Einleitung in die Geschichte der Griechischen Sprache, von Paul Kretschmer, Göttingen 1896 σελ. δ' καὶ 428. (Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὑπὸ Παύλου Kretschmer).

Οἱ παρακολουθοῦντες ταῖς κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας προενηνεγμέναις ποικίλαις δοξασίαις περὶ τῶν προιστορικῶν σχέσεων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν λαῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ τῶν γλωσσῶν αὐτῶν, θὰ χαιρετίσωσι μετὰ πολλῆς χαρᾶς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ βιβλίου τούτου Διότι ὁ λόγιος συγγραφεὺς αὐτοῦ μελετήσας μὲν καὶ βασανίσας τὰς δοξασίας ταύτας, παρεσκευασμένος δ' ἄριστα γλωσσικῶς, οὐ σμικρὸν ἐπέχυσε φῶς ἐπὶ τὸ ἐπικρατοῦν σκότος τῶν χρόνων ἐκείνων. Τὴν μεγάλην σημασίαν τοῦ βιβλίου δύναταί τις νὰ ὑποτοπάσῃ ἐξ ἁπλῆς ἀναγραφῆς τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ. Οὕτω μετὰ μικρὰν εἰσαγωγὴν (6 σελίδων) περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Γραμματικῆς καὶ τοῦ ἔργου αὐτῆς, διαλαμβάνει ὁ συγγραφεὺς Α΄) Περὶ τῆς Ἰαπετικῆς γλώσσης. Β΄) Περὶ τοῦ Ἰαπετικοῦ ἔθνους. Γ΄) Περὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου πολιτισμοῦ τοῦ Ἰαπετικοῦ ἔθνους ἐκείνου. Δ΄) Περὶ τῶν συγγενικῶν σχέσεων πρὸς ἄλληλα τῶν μετέπειτα Ἰαπετικῶν ἐθνῶν. Ε΄) Περὶ τῶν μερικῶν συμφωνιῶν μεταξὺ γειτονικῶν γλωσσῶν. Ϛ΄) Περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ἑλληνικῆς πρὸς τὰς ἀδελφὰς γλώσσας. Ζ΄) Περὶ τῶν Θρᾳκικῶν καὶ Φρυγικῶν φυλῶν, ἤτοι περὶ τῆς ἐθνολογίας καὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν. Η΄) Περὶ τῶν Ἰλλυρικῶν φυλῶν. Θ΄) Περὶ τῶν Μακεδόνων. Ι΄) Περὶ τῶν λαῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ τῶν Λυκίων, τῶν Καρῶν, τῶν Λυδῶν, τῶν Μυσῶν, τῶν λοιπῶν ἀνατολικώτερον οἰκούντων ἐθνῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ περὶ τῶν γλωσσῶν τῶν λαῶν τούτων, ἤτοι περὶ φωνητικῶν τινων μεταβολῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, περὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων τῶν ἐθνῶν τούτων, περὶ διαφόρων παραγωγικῶν καταλήξεων ἐν ταῖς γλώσσαις ταύταις κλπ. ΙΑ΄) Περὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος τῶν πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Ἑλλήνων. ΙΒ΄) Περὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καθ' ἑαυτήν.

Οὕτως ὁ συγγραφεὺς μικρὸν μόνον διέλαβεν περὶ αὐτῆς τῆς Ἑλ-

ληνικῆς γλώσσης, ἀλλά, καθ' ἃ ἐπαγγέλλεται, συνέταξεν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, οὐχὶ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν, διὸ καὶ ἐξήτασε μόνα τὰ ζητήματα ὅσα τῆς καθ' αὐτὸ ἱστορίας τῆς γλώσσης ἀνάγκη ἀπόλυτος εἶναι νὰ προηγηθῶσι καὶ πρὸ ταύτης διαλευκανθῶσιν. Ὥστε ὁ βουλόμενος διὰ βραχέων νὰ μάθῃ ὅσα περὶ τῶν ζητημάτων δοξάζονται νῦν, ὀφείλει νὰ μελετήσῃ τὸ βιβλίον τοῦτο. Ἀλλ' ἡ μεγάλη ἀρετὴ τοῦ πονήματος δὲν κεῖται ἐν τούτῳ ὅτι ἅπτεται τῶν σπουδαιοτάτων καὶ παρέχει ὅ,τι μέχρι τοῦδε βασανισθὲν ἔτυχεν ἐγκρίσεως ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀλλ' ὅτι μετὰ ὀξείας κριτικῆς καὶ ἀκριβοῦς μεθόδου ἐξετάζει τὰς ὑπὸ πολλῶν προενεχθείσας γνώμας, ἐλέγχει, ἀποβάλλει, διορθοῖ, ἀναπληροῖ κττ. αὐτάς, ὥστε τὸ βιβλίον εἶναι ἅμα μὲν κάτοπτρον τῶν προταθεισῶν γνωμῶν, ἅμα δὲ πρότυπον αὐστηρᾶς μεθοδικῆς εὐρεύνης. Ἐντεῦθεν συμβαίνει, ὥστε καὶ ἄν τις ἐνίοτε διστάζῃ νὰ παρακολουθήσῃ τῷ συγγραφεῖ, πάντοτε ὅμως θαυμάζει τὴν ὑγιᾶ κρίσιν καὶ μέθοδον αὐτοῦ. Ὅπως δὲ πανταχοῦ ὅπου ὑγιὴς κριτικὴ καὶ μέθοδος ἐφαρμόζεται οὕτω καὶ ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίῳ μέγα κέρδος ἀνάγκη νὰ θεωρηθῇ οὐ μόνον ἡ τῶν ἀληθῶν βεβαίωσις ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ἀμφιβόλων ἢ καὶ ἄντικρυς ψευδῶν ἐξέλεγξις καὶ ἀποβολὴ καὶ καθόλου ὁ ἀκριβὴς χωρισμὸς τῶν ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμένων καὶ ἐξηκριβωμένων ἀπὸ τῶν ὑποθετικῶν ἢ καὶ πλημμελῶν. Διότι ἅπαξ φανερῶς ἐξελεγχθείσης τῆς πρότερον πιστευομένης φαινομενικῆς ἀληθείας ἡ ἔρευνα οὔτε ἐξακολουθεῖ ἐπ' αὐτῆς ἐν τῷ μέλλοντι οἰκοδομοῦσα καὶ δὴ σφαλλομένη οὔτε φύσει ἡσυχάζει, ἀλλ' αὐτὸς οὗτος ὁ ἔλεγχος τῆς πλάνης χρησιμεύει αὐτῇ καὶ ὡς κέντρον εἰς περαιτέρω ζήτησιν. Οὕτως ὁ εἰδυλλιακὸς ἐκεῖνος βίος τοῦ προπάτορος Ἰαπετικοῦ λαοῦ δὲν φαίνεται ἡμῖν σήμερον ὁποῖος τοῖς πρώτοις ἐπινοήσασι καὶ περιγράψασιν αὐτόν, ἀλλὰ τοὐναντίον πᾶν ἄλλο τι ἢ εἰδύλλιον. Οὐδ' ἡ συγκριτικὴ λεγομένη μυθολογία οὐδ' ἡ ἀνθρωπολογικὴ ἐξέτασις τῶν κρανίων, ἡ κρανιομετρία, καθ' ἃ οὐδ' ἡ τοῦ χρώματος τοῦ τριχώματος τοῦ ἀνθρώπου φαίνονται σήμερον οὕτως ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως εἰς ἀνίχνευσιν καὶ διαφώτισιν τῶν χρόνων ἐκείνων συμβάλλουσαι ὅπως πρὸ μιᾶς ἔτι δεκαετηρίδος ἐνομίζετο. Διότι καὶ ἐνταῦθα ὁ χρόνος ὁ τὰς παρατηρήσεις πολλαπλασιάσας καὶ βασανίσας ἐδίδαξε τὸν χωρισμὸν τῶν ὑποθετικῶν ἢ καὶ πλημμελῶν ἀπὸ τῶν ἀποδεδειγμένων καὶ βεβαίων.

Ἀπέναντι τῶν πολλῶν καὶ ἀξιολόγων διδαγμάτων τοῦ βιβλίου μικρὰν μόνον δύνανται φύσει νὰ ἔχωσι σημασίαν ὀλίγα τινά, περὶ ὧν διαφωνῶν πρὸς τὸν κ. συγγραφέα θὰ διαλάβω δι' ὀλίγων. Οὕτω λ. χ. ἐν σελ. 156 διδάσκεται ὅτι οὐδὲν κωλύει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι καὶ μέχρι τῶν ἱστορικῶν χρόνων τὰ δασέα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπηγγέλλοντο ἠχηρῶς, ἤτοι ὡς bh, dh, gh, οὐχὶ δ' ὡς πH, τH, κH, καὶ εἰς ἀπόδειξιν τούτου προσάγεται τὸ μετγν. *οὐθείς μηθείς οὐθ' οἱ* ἀντὶ οὐδείς μηδείς οὐδ' οἱ, καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἀγγείων *Διθύραμφος*, *Θυφειδίδης* ἀντὶ Τυφειδίδης, *Θωρόθεος* ἀντὶ Δωρόθεος. Ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, κωλύει πρῶτον ἡ ἀρχαιοτάτη γραφὴ τοῦ ΚΗ, ΠΗ ἢ καὶ ἁπλῶς Κ, Π ἐν Κρήτῃ· διότι ἂν ἠκούετο ἐν τούτοις ἠχηρόν τι, ὤφειλον νὰ γράφωνται ΓΗ, ΒΗ ἢ Γ, Β οὐχὶ ΚΗ, ΠΗ. Δεύτερον ἡ ἐν τῷ διπλασιασμῷ ἐμφάνισις ἀρχαιόθεν τῶν ψιλῶν κ π τ, οὐχὶ δὲ τῶν μέσων β γ δ, *κέχυμαι, κίχρημι, πέφυκα, τίθημι τίτθη τιθήνη* κλπ. Ἐπειδὴ δὲ πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ Ἑλληνικαὶ διάλεκτοι συμφωνοῦσιν ἐν τούτῳ, καὶ οὐδὲν ἴχνος παραφωνίας οὐδαμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης παρατηρεῖται, δῆλον ὅτι ἡ τροπὴ τῶν ἠχηρῶν εἰς ἄηχα εἶναι παλαιοτέρα τῆς ἀνομοιώσεως, ἥτις πάλιν εἶναι κοινὴ πάσαις ταῖς διαλέκτοις καὶ ὁ νόμος αὐτῆς ἀποδείκνυται διὰ τύπων οἷον *ἔσχεθον*, *ἐχύθην* κττ. ὅτι ἐπὶ Ὁμήρου εἶχεν ἀπαρχαιωθῇ. Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον ὅτι ἡ τροπὴ τῶν ἠχηρῶν δασέων εἰς ἄηχα εἶχε συντελεσθῇ πολὺ πρὸ τῆς ἀποικίσεως τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Κύπρου, ἤτοι πολὺ πρὸ τοῦ 1000 π. Χ. Τοῦτο ἀνάγκη ἀμείλικτος ἐπιβάλλει ἡμῖν νὰ ὁμολογήσωμεν, καὶ χάριν τῶν ὀλίγων μεταγενεστέρων καὶ τῶν ἐπὶ ἀγγείων παραδειγμάτων ὀφείλομεν νὰ ζητήσωμεν ἄλλην ἑρμηνείαν.

Ὁμοίως διστάζω νὰ πιστεύσω τῷ ἐν σελ. 225 λεγομένῳ, ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ τὸ ω ἀπηγγέλλετο ὡς *υ*. Διότι τὸ ἓν καὶ μόνον προσαγόμενον τεκμήριον *ἀκρουνοί·* ὅροι ὑπὸ Μακεδόνων οὐ μόνον ἀβέβαιον εἶναι ἂν ἀληθῶς κεῖται ἀντὶ ἀκρωνοί, ἐσχηματισμένου κατὰ τὸ κολωνός, ἀλλὰ καὶ ἀντιβαίνει πρὸς ἄλλας Μακεδονικὰς γλώσσας μετὰ τοῦ ω ἐκφερομένας, πρβλ. κώρυκος, χάρων, δανῶν, Ἐχέδωρος, Δάρρων κλπ. Ἀναντιλέκτως τὸ πρᾶγμα δὲν δύναταί τις νὰ κηρύξῃ ἀδύνατον ἀποβλέπων εἰς τὴν τοιαύτην προφορὰν αὐτοῦ ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν ταῖς πρὸς βορρᾶν χώραις, ἀλλὰ τοσοῦτο μόνον ἀνάγκη νὰ

λεχθῇ, ὅτι ἡ παράδοσις τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου δὲν ἐξαρκεῖ εἰς κρίσιν τοῦ πράγματος. Λαμπρῶς διώρθωσεν ὁ κ. συγγραφεὺς τὰς Μακεδονικὰς λέξεις *ἀβροῦτες·* ὀφρύες εἰς ἀβρούϜες, καὶ καλαρρυγαί· τάφροι εἰς καλαρρυϜαὶ παραβάλλων πρὸς τὸ Ἀμπρακιωτικὸν καλαρύην = ἀμάρην. Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Μακεδόνων ἀποφαίνεται ἐν σελ. 283-288, ἔνθα συντόμως ἐξετάζει τὰ κατ' αὐτούς, ὅτι ἦν διάφορος τῆς Θρᾳκικῆς, Φρυγικῆς καὶ Ἰλλυρικῆς· ἀλλὰ περὶ αὐτῶν τῶν Μακεδόνων ἐκφράζεται μετά τινος δισταγμοῦ ὀνομάζων αὐτοὺς οὐχὶ ἁπλῶς Ἕλληνας, ἀλλὰ λαὸν συγγενέστατον τοῖς Ἕλλησιν, ὅστις θὰ ἐξηλληνίζετο, λέγει, ὅπως καὶ οἱ Δωριεῖς καὶ Θεσσαλοὶ καὶ Βοιωτοί, ἂν ἐχώρει πρὸς μεσημβρίαν· ἀλλ' ὅτι μείνας ἐν τῇ βορείᾳ ἐκείνῃ χώρᾳ καὶ μετ' ἀλλοφύλων μιγεὶς ἀπεμακρύνθη ἐπὶ πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ διὰ τοῦτο βραδύτερον μετὰ δυσκολίας ἀπενέμετο αὐτῷ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα. Ὅτι ἐγὼ ἄλλην περὶ τούτων ἔχω γνώμην, ἐπίσταται νῦν (ὅτε ἔγραφε ταῦτα οὐχί) καὶ ὁ κ. συγγραφεὺς καὶ οὐδεμία ἀνάγκη περαιτέρω λόγου.

Ἐνόμισα προτιμότερον καὶ διδακτικώτερον νὰ ἐξετάσω τὰ μέρη περὶ ὧν διαφωνῶ ἢ νὰ ἐπαναλάβω ὅσα εὑρίσκω ἐξαίρετα καὶ περὶ ὧν, ὡς εἰκός, πληρέστατα συμφωνῶ, ἄλλως τε καὶ διότι θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ συντάξω πραγματείαν σχεδὸν ἴσην πρὸς τὸ βιβλίον.

Καταπαύων τὸν λόγον δὲν δύναμαι ἢ νὰ συστήσω τῷ ἀναγνώστῃ νὰ διέλθῃ ἐπιμελῶς τὸ πόνημα τοῦτο τοῦ κ. Kretschmer, ἔστω δὲ βέβαιος ὅτι τὰς ὥρας τῆς μελέτης αὐτοῦ δὲν θὰ καταναλώσῃ μάτην.

Ἡ λέξις γάιδαρος εἶναι ἀποδεδειγμένως Ἀραβική.

Ἀνωτέρω σελ. 142-3 ἔλεγον ὅτι ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ *γαντάρ γαντούρ*. Τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην ἐξετάζων ὁ κ. Krumbacher ἐν τῷ Περιοδικῷ αὐτοῦ Τόμ. Ε' σελ. 624 ἀναφέρει γνώμην τοῦ καθηγητοῦ κ. Hommel, καθ' ἣν οὐχὶ ἡ ῥίζα gadar ἀλλ' ἡ kadara εἶναι ἡ πηγὴ πολλῶν (4-5) Ἀραβικῶν λέξεων δηλουσῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀραβικῇ ποιήσει τὸν ὄνον ὡς παχύν, ὡς φαιόν, καὶ καθ' ἣν ἐπίθετον τοῦ ἀγρίου ὄνου kadûr (= ἀκάθαρτος) ὑπάρχει. Τὸ k τοῦ kadara kadûr ἠδύνατο εὐκόλως ἀφομοιωθὲν ὡς πρὸς τὸν ἦχον τῷ ἑπομένῳ d νὰ γίνῃ g, ἤτοι gadar, gadur, ὅθεν τὰ ἡμέτερα *γαδαρ- γαδουρ*. Οὕτως ἡ ὑπὸ σημασιολογικῶν, μορφολογικῶν, φθογγικῶν καὶ ἱστορικῶν λόγων προϋποτεθεῖσα Ἀραβικὴ τῆς λέξεως καταγωγὴ ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ἀληθής.

Γ. Ν. Χ.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΝ (Βιβλιον Α', Β', Γ', Δ', Ε', Ζ'.)

Βιβλ. Α', κεφ. 25, 3 κτέ.

«καὶ πέμψαντες ἐς Δελφοὺς τὸν θεὸν ἐπήροντο, εἰ παρα-
«δοῖεν Κορινθίοις τὴν πόλιν ὡς οἰκισταῖς καὶ τιμωρίαν
«τινὰ πειρῷντο ἀπ' αὐτῶν ποιεῖσθαι. ὁ δ' αὐτοῖς ἀνεῖλε
«παραδοῦναι καὶ ἡγεμόνας ποιεῖσθαι».

Ὅτι τὸ: «τιμωρίαν ἀπό τινος ποιεῖσθαι» (*«τιμωρίαν τινὰ ἀπ' αὐτῶν ποιεῖσθαι»*), εἶναι ἀσύνηθες παρὰ τῷ ἕλληνι λόγῳ παρετήρησαν ἤδη καὶ ἄλλοι τῶν τοῦ Θουκυδίδου ἑρμηνευτῶν, οἵτινες νομίζουσιν, ὅτι ἐρρήθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τά: «*ξυμμάχους, φίλους, ἡγεμόνας ποιεῖσθαι*»· ἡμεῖς δ' ὑπολαμβάνομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ: *ποιεῖσθαι* ἀρχικῶς ἔκειτο τό: ⟨*εὑρίσκεσθαι*⟩, ὁ δὲ ἀντιγραφεὺς ἀντὶ τούτου ἐξ ἀβλεψίας ἔγραψε τό: «*ποιεῖσθαι*» ἐκ τοῦ εὐθὺς κατωτέρω: «*ὁ δ' αὐτοῖς ἀνεῖλε παραδοῦναι καὶ ἡγεμόνας ποιεῖσθαι*»· ἡ δὲ φράσις: «*τιμωρίαν εὑρίσκεσθαι*» ἀπαντᾷ παρ' Ἡροδότῳ οὕτω: «*μαθὼν δὲ ὡς ἄλλοισι διδοὺς τῶν ἀστῶν εὑρήσεται τιμωρίαν*» (Ἡροδ. Γ', 148, 13)· ὅμοιαι δὲ πρὸς τὴν φράσιν ταύτην εἶναι καὶ αἱ ἑξῆς: «*ὠφελίαν ἀπό τινος εὑρίσκεσθαι*» ἰδ. Θουκυδ. Α', 31, 11 «καὶ ὠφελίαν τινὰ πειρᾶσθαι ἀπ' αὐτῶν εὑρίσκεσθαι» «*σπονδὰς εὑρίσκεσθαι*» «*ἐπιτήδειον εὑρίσκεσθαι*» «*τιμωρίαν ἑτοιμάζεσθαι*», Θουκ. Α', 58, 5, 6 «*ἀγαθόν τι παρ' ὑμῶν ἢν δυνώμεθα εὑρίσκεσθαι*» Ξενοφ. Κ. Ἀν. 7, 1, 31. Τὸ δέ: «*ποιεῖσθαι τιμωρίαν*» παρά τε τῷ Θουκυδίδῃ καὶ τοῖς ἄλλοις συγγραφεῦσιν εἶναι, ὡς γνωστόν, περίφρασις τοῦ: «*τιμωρεῖν* (= βοηθεῖν) τινι»· «*μὴ μέλλετε Ποτιδαιάταις τε ποιεῖσθαι τιμωρίαν οὖσι Δωριεῦσι καὶ ὑπὸ τῶν Ἰώνων πολιορκουμένοις*» (Θουκ. Α', 124, 1).

Κατὰ ταῦτα διορθοῦμεν τὸ εἰρημένον χωρίον, γράφοντες ἀντὶ τοῦ: «*ποιεῖσθαι*» τὸ: ⟨*εὑρίσκεσθαι*⟩ «καὶ τιμωρίαν τινὰ πειρῷντο ἀπ' αὐτῶν ⟨*εὑρίσκεσθαι*⟩».

Κεφ. 51, 14.

«οἱ δὲ Κερκυραῖοι (ἦν γὰρ νὺξ) ἐφοβήθησαν μὴ πολέμιαι ὦσιν, ἔπειτα δὲ ἔγνωσαν, καὶ ὡρμίσαντο».

Τῶν ἑρμηνευτῶν τινες νομίζουσιν, ὅτι τὰ ῥήματα: «ἔγνωσαν καὶ ὡρμίσαντο» δὲν ἔχουσι τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον, ἀλλ' ἐκείνου μὲν τὸ ὑποκείμενον εἶναι «αἱ τῶν Κερκυραίων νῆες», τούτου δὲ «αἱ τῶν Ἀθηνῶν νῆες». Καθ' ἡμᾶς δὲ εἰς ἀμφότερα τὰ ῥήματα τὸ ὑποκείμενον εἶναι «οἱ Κερκυραῖοι»· διότι οὗτοι, ὅτε «αἱ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν εἴκοσι νῆες προσκομισθεῖσαι (τοῖς Κερκυραίοις ἐπὶ τῇ Λευκίμμῃ στρατοπεδευομένοις) εἰς τὸ στρατόπεδον κατέπλεον», δὲν εἶχον ἔτι καθορμισθῇ εἰς αὐτό: διότι, νυκτὸς οὔσης (διότι «ἡ ἀπαλλαγὴ ἐγένετο ἀλλήλων τ. ε. Κερκυραίων καὶ Κορινθίων, καὶ ἡ ναυμαχία ἐτελεύτα εἰς νύκτα») ἐφοβήθησαν τοὺς Ἀθηναίους ἰδόντες καταπλέοντας, μὴ πολέμιοι ὦσιν, ἔπειτα δέ, γνόντες, ὅτι ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, εὐθὺς ὡρμίσαντο.

Κατὰ ταῦτα δὲ οὐχ ὑποστικτέον μετὰ τὸ ῥῆμα: «ἔγνωσαν», καθώς τινες νομίζουσιν.

Κεφ. 58, 1 κέ.

«Ποτιδαιᾶται δὲ πέμψαντες μὲν καὶ παρ' Ἀθηναίους πρέσβεις, εἴπως πείσειαν μὴ σφῶν πέρι νεωτερίζειν μηδέν, ἐλθόντες δὲ καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα μετὰ Κορινθίων [ἔπρασσον], ὅπως ἑτοιμάσαιντο τιμωρίαν — τότε δὴ ἀφίστανται . .».

Ὅτι τὸ ῥῆμα: *ἔπρασσον* οὐχὶ κατὰ χώραν ἐνταῦθα κεῖται καὶ ἑπομένως διαγραπτέον, πάντες οἱ τοῦ Θουκυδίδου ἑρμηνευταὶ παρετήρησαν· διότι τὸ κύριον ῥῆμα τῆς προτάσεως εἶναι τὸ: «*ἀφίστανται*» («τότε δὴ ἀφίστανται»). Ἡμεῖς ὑποπτεύομεν ὅτι ἀντὶ τοῦ ῥήματος: *ἔπρασσον* ἀρχικῶς ἴσως ἔκειτο ἢ τὸ: ⟨*πρέσβεις*⟩, ἢ τὸ

⟨*πρεσβείᾳ*⟩ κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἐπαναφορᾶς πρὸς δήλωσιν τοῦ κατεπείγοντος («*πέμψαντες μὲν πρέσβεις — ἐλθόντες δὲ πρέσβεις* ἢ *πρεσβείᾳ* = πρεσβευσάμενοι· πρβλ. Θουκ. Α', 90, 2. Ἰδ. Θουκ. Α', 85, 2. Β' 7, 1. Ζ', 88, 33.

Κεφ. 69, 16-19.

«ἡσυχάζετε μὲν γὰρ μόνοι Ἑλλήνων, ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐ τῇ δυνάμει τινά, ἀλλὰ τῇ μελλήσει ἀμυνόμενοι, καὶ μόνοι οὐκ ἀρχομένην τὴν δύναμιν τῶν ἐχθρῶν, διπλασιουμένην δὲ καταλύοντες».

Ὁ σύνδεσμος *μέν* («ἡσυχάζετε *μέν*»), ὃς ἐν τοῖς πλείστοις τῶν κωδίκων ἐλλείπει, κεῖται δὲ ἐν τοῖς καλλίστοις, δῆλον, ὅτι εἶναι ἀνανταπόδοτος, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Pop. μεταξὺ ἀγκυλῶν ἐγκλείει αὐτόν.

Ἡμεῖς δὲ ὑποπτεύομεν, ὅτι ἡ γραφή: «καὶ μόνοι — καταλύοντες» ἡμαρτημένη ἡμῖν παραδέδοται, καὶ ἀναγνωστέον ὡς ἑξῆς: ⟨«*μόνοι δὲ καὶ — καταλύετε*»⟩. Τὸ ὅλον δὲ τοῦ χωρίου ἠδύνατο καὶ ὡς ἑξῆς νὰ ἐξενεχθῇ:

«μόνοι μὲν γὰρ Ἑλλήνων, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἡσυχάζετε, οὐ τῇ δυνάμει τινὰ — ἀμυνόμενοι, μόνοι δὲ καὶ οὐκ ἀρχομένην — καταλύετε».

Ἀλλ' ἐτάχθη πρῶτον τὸ ῥῆμα: «*ἡσυχάζετε*», διότι ὁ Κορίνθιος τὴν ἡσυχίαν μάλιστα καὶ τὴν μέλλησιν τῶν Λακεδαιμονίων μέμφεται. Φιλεῖ δ' ὁ Θουκυδίδης τὰς λέξεις, αἳ μετ' ἐμφάσεως πρέπει νὰ ἐκφέρωνται, ἢ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ λόγου νὰ τάττῃ, ἢ καὶ ἐν τῷ τέλει. Καθὼς δ' ἡμεῖς ὑποπτεύομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ χωρίον, τηρεῖται καὶ τὸ ὁμοιοτέλευτον σχῆμα, οὗπερ πλειστάκις ὁ ἱστορικὸς χρῆσιν ποιεῖται («*ἡσυχάζετε* μὲν γὰρ μόνοι — μόνοι δὲ καὶ οὐκ ἀρχομένην — διπλασιουμένην δὲ *καταλύετε*»).

Αὐτόθι στίχ. 21.

«τόν τε γὰρ Μῆδον αὐτοὶ ἴσμεν ἐκ περάτων γῆς πρότερον ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλθόντα ἢ τὰ παρ' ὑμῶν ἀξίως προαπαντῆσαι».

Συμφανές, ὅτι ἀντὶ τοῦ: «*τόν τε γὰρ Μῆδον αὐτοὶ ἴσμεν*» ἀναγνωστέον οὕτως: «τόν τε γὰρ Μῆδον ⟨*αὐτὸν*⟩ ἴσμεν»· («τόν τε Μῆδον *αὐτὸν* ἴσμεν — ἐλθόντα ἢ *τὰ παρ' ὑμῶν* ἀξίως προαπαντῆσαι»). Πρβλ. αὐτόθι στίχ. 27 «ἐπιστάμενοι καὶ τὸν βάρβαρον *αὐτὸν* περὶ αὑτῷ τὰ πλείω σφαλέντα καὶ πρὸς *αὐτοὺς τοὺς Ἀθηναίους* πολλὰ *ἡμᾶς ἤδη* τοῖς ἁμαρτήμασιν *αὐτῶν* μᾶλλον ἢ *τῇ ἀφ' ὑμῶν τιμωρίᾳ* περιγεγενημένους». Πρβλ. Ζ', 37, 3. Ἡ νῦν γραφή: «*αὐτοὶ ἴσμεν*» οὐδένα καθ' ἡμᾶς ἔχει νοῦν, ἂν μὴ ἀντὶ τοῦ: «*αὐτοΙ*», *αὐτὸΝ* ἀναγνωσθῇ.

Κεφ. 62, 8 κέ.

«ἦν δὲ ἡ γνώμη τοῦ Ἀριστέως, τὸ μὲν μεθ' ἑαυτοῦ στρατόπεδον ἔχοντι ἐν τῷ ἰσθμῷ ἐπιτηρεῖν τοὺς Ἀθηναίους, — Χαλκιδέας δὲ καὶ τοὺς — ξυμμάχους καὶ τὴν — διακοσίαν ἵππον ἐν Ὀλύνθῳ μένειν».

Πρὸς ἐξήγησιν τῆς κατὰ δοτικὴν πτῶσιν ἐκφορᾶς τῆς μετοχῆς «*ἔχοντι*» οἱ μὲν τῶν ἑρμηνευτῶν νομίζουσιν, ὅτι τὸ: «*ἦν δὲ ἡ γνώμη τοῦ Ἀριστέως*», εἶναι ἴσον τῷ: «*ἔδοξε* (τῷ Ἀριστεῖ) *ἔχοντι*», οἱ δέ, ὅτι ἀντὶ τῆς γενικῆς «Ἀριστέως» ἠδύνατο νὰ τεθῇ καὶ ἡ δοτική: «τῷ Ἀριττεῖ (ἔχοντι)». Ἡμεῖς δὲ οὐδετέραν τῶν ἐξηγήσεων ἀποδεχόμενοι, ὑπολαμβάνομεν, ὅτι τὸ χωρίον ἡμαρτημένον παραδέδοται, καὶ διορθοῦμεν ὡς ἑξῆς: «ἦν δὲ ἡ γνώμη τοῦ Ἀριστέως, ⟨*αὐτὸν*⟩ μὲν τὸ μεθ' ἑαυτοῦ στρατόπεδον ⟨*ἔχοντα*⟩ ἐν τῷ ἰσθμῷ ἐπιτηρεῖν τοὺς Ἀθηναίους — Χαλκιδέας δὲ καὶ τοὺς — ξυμμάχους — ἐν Ὀλύνθῳ μένειν».

Κεφ. 90, 1.

«Λακεδαιμόνιοι δὲ αἰσθόμενοι τὸ μέλλον ἦλθον πρεσβείᾳ, τὰ μὲν καὶ αὐτοὶ ἥδιον ἂν ὁρῶντες μήτ' ἐκείνους μήτ' ἄλλον μηδένα τεῖχος ἔχοντα κτλ.».

Οὐδεὶς λόγος καθ' ἡμᾶς ὑπαγορεύει, ὅπως ἡ μετοχή: «*ὁρῶντες*» μετὰ τοῦ δυνητικοῦ: «*ἂν*» συνοδεύηται («*ἥδιον ἂν ὁρῶντες*»)· διότι ἡ μετοχή: «*ὁρῶντες*» εἶναι αἰτιολογική (= ἐπειδὴ ἑώρων). Πλὴν

δὲ τούτου καὶ καθὼς τὸ χωρίον νῦν φέρεται, δὲν φαίνεται ἡμῖν ὑγιῶς ἔχον περὶ τὴν σύνταξιν: «ἥδιον ἂν ὁρῶντες μήτ' ἐκείνους μήτ' ἄλλον — ἔχοντα»· διότι, ὡς γνωστόν, ἐν ᾧ τὸ ῥῆμα: «*ὁρᾷν*» μετοχῇ εἰδικῇ συντάσσεται, ἐνταῦθα τοιαύτη δὲν ὑπάρχει· ἔπειτα δὲ τί ἦν, ὅπερ «οἱ Λακεδαιμόνιοι ἥδιον ἂν ἑώρων»; Διὰ ταῦτα ἡμεῖς, ἡμαρτημένον τὸ χωρίον ὑπολαμβάνοντες, οὑτωσὶ ἀποκαθίσταμεν:

«Λακεδαιμόνιοι δὲ — ἦλθον πρεσβείᾳ, τὰ μὲν καὶ αὐτοὶ ἥδιον ⟨*ὂν*⟩ ὁρῶντες μήτ' ἐκείνους μήτ' ἄλλον μηδένα τεῖχος ⟨*ἔχειν*⟩».

Οὕτω ἀποκαθιστάμενον τὸ χωρίον, κατά τε τὴν ἔννοιαν καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν ὀρθῶς ἔχει καὶ πρὸς τὰ εὐθὺς κατωτέρω (στίχ. 7) λεγόμενα ἄριστα συνᾴδει: «*ἠξίουν* τε αὐτοὺς μὴ τειχίζειν, ἀλλὰ καὶ — ὅσοις εἱστήκει ξυγκαθελεῖν»· πρβλ. Α', 91, 25: «δοκεῖν οὖν σφίσι καὶ νῦν ἄμεινον εἶναι τὴν ἑαυτῶν πόλιν τεῖχος ἔχειν».

Κεφ. 94, 1 κεφξ.

«Παυσανίας δὲ ὁ Κλεομβρότου ἐκ Λακεδαίμονος στρατηγὸς Ἑλλήνων ἐξεπέμφθη μετὰ εἴκοσι νεῶν (1) ἀπὸ Πελοποννήσου· — ξυνέπλεον δὲ καὶ Ἀθηναῖοι τριάκοντα ναυσὶ καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλῆθος· — καὶ ἐστράτευσαν ἐς Κύπρον καὶ αὐτῆς τὰ πολλὰ κατεστρέψαντο, καὶ ὕστερον ἐς Βυζάντιον Μήδων ἐχόντων καὶ ἐξεπολιόρκησαν ἐν τῇδε τῇ ἡγεμονίᾳ».

Ὀρθῶς μὲν ὁ Classen ἐν παρενθέσει ἔθηκε τά: «ξυνέπλεον δὲ καὶ Ἀθηναῖοι — καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλῆθος», οὐχὶ δὲ ὀρθῶς αὐτὸς μὲν δι' ἄνω τελείας ἔστιξε μετὰ τό: «ξυμμάχων πλῆθος», ἄλλοι δὲ δι' ἄνω μὲν τελείας μετὰ τό: «ἀπὸ Πελοποννήσου», ἔστιξαν καθὼς καὶ ὁ Classen, διὰ κάτω δὲ μετὰ τό: «ξυμμάχων πλῆθος». Ἐπειδὴ δὲ ὁ Παυσανίας στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἐξεπέμφθη ἐκ Λακεδαίμονος, ἐχούσης τότε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος, οἱ

(1) Κατὰ τὸν Διόδωρον ὁ Παυσανίας ἐξεπέμφθη λαβὼν οὐχὶ εἴκοσιν ἀλλὰ πεντήκοντα τριήρεις: «οὗτος δὲ (ὁ Παυσανίας) πεντήκοντα μὲν τριήρεις ἐκ Πελοποννήσου λαβών, τριάκοντα δὲ παρ' Ἀθηναίων μεταπεμψάμενος πρῶτον μὲν εἰς τὴν Κύπρον ἔπλευσε (Διόδ. βιβλ. 21, 44).

δὲ Ἀθηναῖοι καὶ τὸ πλῆθος τῶν συμμάχων συνέπλεον, νομίζομεν, ὅτι τὰ ῥήματα: *ἐστράτευσαν*, *κατεστρέψαντο* καὶ *ἐξεπολιόρκησαν* ἐξενεκτέα οὐχὶ ἐν τρίτῳ πληθυντικῷ προσώπῳ, ἀλλ' ἐν τρίτῳ ἑνικῷ *ἐστράτευσεν*, *κατεστρέψατο* καὶ *ἐξεπολιόρκησεν*, ἀναγινωσκομένων παρενθετικῶς τῶν: «ξυνέπλεον δὲ καὶ Ἀθηναῖοι — πλῆθος»· διότι τὰ ἔργα ταῦτα εἰς τὸν ἐκ Λακεδαίμονος στρατηγὸν τῶν Ἑλλήνων μάλιστα ἀναφέρονται. Τοῦτο δὲ εἰκάζομεν ἔκ τε τοῦ συνδέσμου «καί», δι' οὗ συνδέονται τὰ ῥήματα ταῦτα μετὰ τοῦ: «ἐξεπέμφθη», καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς πάλιν ὁ ἱστορικὸς γράφει ἐν τέλει μὲν τοῦ εἰρημένου χωρίου: «*ἐν τῇδε τῇ ἡγεμονίᾳ*», ἀλλαχοῦ δὲ ταῦτα περὶ Παυσανίου: «Βυζάντιον γὰρ *ἑλὼν* τῇ προτέρᾳ παρουσίᾳ μετὰ τὴν ἐκ Κύπρου ἀναχώρησιν» (Θουκ. Α', 128, 17). Ἄλλως δὲ ἔπρεπε καθ' ἡμᾶς νὰ ἐξενεχθῶσι καὶ τὰ εἰρημένα ῥήματα μετὰ τῆς προθέσεως: *ξύν*, καθὼς καὶ τὸ ῥῆμα: «ξυνέπλεον» ἐξηνέχθη, νὰ συνδεθῶσι δὲ πρὸς τὰ ἡγούμενα διὰ τοῦ: «*δέ*». Ἔπειτα δὲ ὅτε Διόδωρος καὶ ὁ Κορνήλιος Νέπως εἰς τὸν Παυσανίαν ὡς τῶν Ἑλλήνων στρατηγὸν τὰς εἰρημένας πράξεις ἀποδίδουσιν, ἐκεῖνος μὲν οὑτωσὶ γράφων: «οὗτος δὲ (ὁ Παυσανίας) — πρῶτον μὲν εἰς τὴν Κύπρον *ἔπλευσεν* καὶ τῶν πόλεων τὰς ἔτι φρουρὰς ἐχούσας Περσικὰς ἠλευθέρωσε· μετὰ δὲ ταῦτα πλεύσας ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον Βυζάντιον μὲν — *ἐχειρώσατο*, καὶ — ἠλευθέρωσε τὴν πόλιν» (Διόδ. βιβλ. 11, κεφ. 44)· ὁ δὲ Κορνήλιος ὧδε: «Nam cum Byzantio expugnato *cepisset* etc.» (Corn. Nep. vit. Paus. cap. 11).

Ἀναγνωστέον κατὰ ταῦτα τὸ ὅλον χωρίον ὡς ἑξῆς:

«Παυσανίας δὲ ὁ Κλεομβρότου ἐκ Λακεδαίμονος στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἐξεπέμφθη μετὰ εἴκοσι νεῶν ἀπὸ Πελοποννήσου — ξυνέπλεον δὲ καὶ Ἀθηναῖοι τριάκοντα ναυσὶ καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλῆθος, — καὶ ἐστράτευσεν ἐς Κύπρον καὶ αὐτῆς τὰ πολλὰ κατεστρέψατο, καὶ ὕστερον ἐς Βυζάντιον Μήδων ἐχόντων καὶ ἐξεπολιόρκησεν ἐν τῇδε τῇ ἡγεμονίᾳ».

Κεφ. 120, 24 κεφξ.

«πολλὰ γὰρ κακῶς γνωσθέντα ἀβουλοτέρων τῶν ἐναντίων τυχόντων κατωρθώθη, καὶ ἔτι πλέω [ἃ] καλῶς δο-

κοῦντα βουλευθῆναι ἐς τοὐναντίον αἰσχρῶς περιέστη· ἐνθυμεῖται γὰρ οὐδεὶς ὁμοίᾳ τῇ πίστει καὶ ἔργῳ ἐπεξέρχεται, ἀλλὰ μετ' ἀσφαλείας μὲν δοξάζομεν, μετὰ δέους δὲ ἐν τῷ ἔργῳ ἐλλείπομεν».

Ἀντὶ τῆς φερομένης γραφῆς: «καὶ ἔτι πλέω ἃ» ὁ Cobet προείλετο τὴν ἄνευ τοῦ: «ἃ» ταύτην: «καὶ ἔτι πλέω, [ἃ] καλῶς δοκοῦντα», ἥτις καθ' ἡμᾶς εἶναι καὶ ἡ ὀρθοτέρα· οἱ δὲ παραδεχόμενοι τὸ: «ἃ» νομίζουσιν, ὅτι μετὰ τὸ: «πλέω» νοεῖται τὸ: «ἐστίν». Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως εἶχεν, ἔπρεπε καὶ μετὰ τό: «*πολλὰ γὰρ*» νὰ ὑπονοῆται τὸ: «ἐστί», πρὸ δὲ τοῦ: «κακῶς» νὰ κῆται τὸ: «ἅ», ὅπως ἀνάλογοι ὦσιν αἱ δύο προτάσεις. Νῦν δὲ ἄριστα αἱ δύο προτάσεις πρὸς ἀλλήλας ἀνταποκρίνονται χωρὶς τοῦ: «*ἅ*»: «*πολλὰ* γάρ, καίτοι *κακῶς* ἐγνώσθη — κατωρθώθη, ἐπειδὴ ἀβουλότεροι οἱ ἐναντίοι ἔτυχον (ὄντες), καὶ ἔτι πλέω ἐς τοὐναντίον αἰσχρῶς περιέστη, καίτοι *καλῶς ἐδόκει βουλευθῆναι*. Ἀντὶ δὲ τῆς γραφῆς: «ἀβουλοτέρων τῶν ἐναντίων τυχόντων» αἱρετωτέραν ἔκρινεν ὁ Classen ταύτην: «ἀβουλοτέρων τῶν ἐναντίων τυχόντα», ἥτις καὶ ἔν τισι τῶν κωδίκων φέρεται. Τὴν δὲ γραφήν: «*ὁμοίᾳ τῇ πίστει*» πρῶτος ὁ Reiske προέτεινεν ὀρθῶς· διότι ταύτην τὴν μεταβολὴν τῆς γραφῆς ὑπαγορεύει ἡ ἔννοια τῶν τε ἡγουμένων καὶ τῶν εὐθὺς ἑπομένων· διότι, λέγουσιν οἱ Κορίνθιοι, οὐδεὶς βουλεύεται (καθ' ἑαυτὸν) μετὰ τῆς αὐτῆς πίστεως (ἔχων τὴν πίστιν ὁμοίαν), μεθ' ἧς καὶ ἔργῳ ἐπεξέρχεται (τὰ βεβουλευμένα, ἅπερ ἐνεθυμήθη), ἀλλὰ μετ' ἀσφαλείας μὲν δοξάζομεν (ἀσφαλῶς μὲν καὶ μετὰ θάρρους δοξάζομεν), μετὰ δέους δὲ ἐν τῷ ἔργῳ ἐλλείπομεν (ἐν δὲ τῇ πράξει οὐχὶ ὁμοίαν τὴν πίστιν ἔχομεν, ἀλλὰ δεδιότες ἐλλείπομεν).

Ἀντὶ δὲ τῶν: «ἐς τοὐναντίον αἰσχρῶς περιέστη» μὴ ἀναγνωστέον: «*ἐς τοὐναντίον* [αἰσχρῶς] *περιέστη*» ἄνευ τοῦ «*αἰσχρῶς*»;

Κεφ. 141, 1 κεφξ.

«Αὐτόθεν δὴ διανοήθητε ἢ ὑπακούειν πρίν τι βλαβῆναι, ἢ εἰ πολεμήσομεν, ὡς ἔμοιγε ἄμεινον δοκεῖ εἶναι, καὶ ἐπὶ μεγάλῃ καὶ ἐπὶ βραχείᾳ ὁμοίως προφάσει μὴ εἴξοντες μηδὲ ξὺν φόβῳ ἕξοντες ἃ κεκτήμεθα».

Πρὸς ἐξήγησιν τῶν μετοχῶν: «*μὴ εἴξοντες μηδὲ—ἕξοντες*» ἄλλοι τῶν ἑρμηνευτῶν ἄλλα προτείνουσιν· οὕτως ὁ μὲν Classen ὑπολαμβάνει, ὅτι αὗται ἐξαρτῶνται, καθὼς τὸ ἀπαρέμφατον: «*ἢ ὑπακούειν*», ἐκ τοῦ: «διανοήθητε», κατ' ἐναλλαγὴν συντάξεως, ὁ δὲ Poppo νομίζει, ὅτι ἐκ τοῦ: «πολεμήσομεν» νοητέον τό: «πολεμεῖν». Καθ' ἡμᾶς δὲ νοητέον κατὰ ζεῦγμα μετὰ τὸ δεύτερον «ἢ» (ἤ, εἰ πολεμήσομεν) τό: «*δεῖξαι*», ἐκ τούτου δὲ πρέπει νὰ ἐξαρτῶνται καὶ αἱ μετοχαί: «*μὴ εἴξοντες μηδὲ—ἕξοντες*». Τὸ δὲ ῥῆμα «*δεικνύναι*» συντάσσεται ὁτὲ μὲν εἰδικῇ μετοχῇ, ὁτὲ δὲ εἰδικῷ λόγῳ, διὰ τοῦ «ὅτι» ἐκφερομένῳ· πρβλ. Θουκ. Α', 143, 33· «καὶ δεῖξαι Πελοποννησίοις, ὅτι τούτων γε ἕνεκα οὐχ ὑπακούσεσθε». Δ', 92, 39· Ζ', 77, 8· Η', 63, 21· Ε', 9, 10 «ἐγώ τε δείξω οὐ παραινέσαι οἷός τε ὢν μᾶλλον τοῖς πέλας». Πρβλ. Δ', 73, 2· Ε', 8, 3· 72, 10.

Καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἡ σύνταξις τοῦ: «διανοήθητε» εἶναι αὕτη:

«Αὐτόθεν δὴ διανοήθητε ἢ ὑπακούειν — ἤ, εἰ πολεμήσομεν — (δεῖξαι) μὴ εἴξοντες μηδὲ ἕξοντες (=ὅτι οὐκ εἴξομεν οὐδ' ἕξομεν ξὺν φόβῳ ἃ κεκτήμεθα).

Βιβλ. Β', 12, 15.

«ὡς δ' ἀφίκετο **ἐς** τὸ στρατόπεδον καὶ ἔγνω ὁ Ἀρχίδαμος ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδέν πω ἐνδώσουσιν, . .»

Ἀντὶ τοῦ: «οὐδέν πω» ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς: «⟨οὐδενί ποτ'⟩, ἢ μᾶλλον: *οὐδὲν ⟨ποτ'⟩ ἐνδώσουσιν*»

Κεφ. 16, 1.

«τῇ τε οὖν ἐπὶ πολὺ κατὰ τὴν χώραν αὐτονόμῳ οἰκήσει [μετεῖχον] οἱ Ἀθηναῖοι . .»

Ἀντὶ τῆς γραφῆς: «τῇ τε οὖν» ἔγραψάν τινες κατ' εἰσήγησιν τοῦ Krüger οὕτως: «τῇ δ' οὖν»· ἕτεροι δὲ διαγράφουσι τό: «*μετεῖχον*». Καθ' ἡμᾶς δὲ ἀναγνωστέον τὸ ὅλον χωρίον ὡς ἑξῆς:

⟨*Τῇδε*⟩ οὖν ἐπὶ πολὺ κατὰ τὴν χώραν αὐτονόμῳ οἰκήσει ⟨*ἐχρῶντο*⟩ οἱ Ἀθηναῖοι . .

Κεφ. 31, 14.

«ἐγένοντο δὲ καὶ ἄλλαι ὕστερον κατὰ ἔτος ἕκαστον ἐςβολαὶ Ἀθηναίων ἐς τὴν Μεγαρίδα καὶ ἱππέων καὶ πανστρατιᾷ, μέχρι οὗ Νίσαια ἑάλω ὑπ' Ἀθηναίων».

Τὸ: «*ὑπ' Ἀθηναίων*» ὡς παρέλκον διαγραπτέον, ἢ ἀντ' αὐτοῦ ἀναγνωστέον: «*ὑπ' αὐτῶν*».

Κεφ. 42, 22.

«καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμύνεσθαι καὶ παθεῖν μᾶλλον ἡγησάμενοι ἢ τὸ ἐνδόντες σῴζεσθαι, τὸ μὲν αἰσχρὸν τοῦ λόγου ἔφυγον, τὸ δ' ἔργον τῷ σώματι ὑπέμειναν,»

Μὴ ἀντὶ τοῦ: «ἢ τὸ ἐνδόντες σῴζεσθαι» ἀναγνωστέον: «ἢ ⟨τῷ⟩ ἐνδόντες σῴζεσθαι;» Οὕτω δὲ ἡ σύνταξις θὰ εἶνε αὕτη:

«καὶ ἡγησάμενοι τὸ ἀμύνεσθαι καὶ παθεῖν ἐν αὐτῷ μᾶλλον (εἶναι) ἢ (ἐν) τῷ σῴζεσθαι ἐνδόντες κτλ.».

Σημειωτέον, ὅτι ὁ Saupe ἀντὶ τῶν: «καὶ ἐν αὐτῷ, τὸ ἀμύνεσθαι» ἤκασε: «καὶ *ἑαυτῶν* τὸ ἀμύνεσθαι», ἡ δὲ γραφὴ αὕτη ἀποδεκτὴ ὑπό τινων ἐγένετο.

Κεφ. 43, 24 κεφξ.

«οὐ γὰρ οἱ κακοπραγοῦντες δικαιότερον ἀφειδοῖεν ἂν τοῦ βίου, οἷς ἐλπὶς οὐκ ἔστ' ἀγαθοῦ, ἀλλ' οἷς ἡ ἐναντία μεταβολὴ ἐν τῷ ζῆν ἔτι κινδυνεύεται καὶ ἐν οἷς μάλιστα μεγάλα τὰ διαφέροντα, ἤν τι πταίσωσιν. ἀλγεινοτέρα γὰρ ἀνδρί γε φρόνημα ἔχοντι ἡ [ἐν τῷ] μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι κάκωσις ἢ ὁ μετὰ ῥώμης καὶ κοινῆς ἐλπίδος ἅμα γιγνόμενος ἀναίσθητος θάνατος».

Οὕτως ἔκπαλαι φέρεται τὸ προκείμενον χωρίον, *σχεδὸν δὲ πάντες* οἱ ἑρμηνευταὶ δι' ἀγκυλῶν ἐγκλείουσι τό: «*ἐν τῷ*», τινὲς δὲ νομίζουσιν, ὅτι ἀντὶ τούτου πρέπει νὰ γραφῇ: «*ἔν τῳ*», ὁ δὲ Krüg.

πειρᾶται νὰ διασώσῃ τὴν γραφήν, ἣν καὶ ἑρμηνεύει κατ' ἴδιον αὐτοῦ τρόπον. Ἐκ τῆς μετὰ προσοχῆς δὲ ἀναγνώσεως τοῦ ὅλου χωρίου ἡμεῖς πειθόμεθα, ὅτι ἐξερρύη μετὰ τὸ: «*ἐν τῷ*» ἡ λέξις: «βίος», ἤ: «*ζῆν*», τ. ἔ. «ἡ ἐν τῷ ⟨*βίῳ*⟩», ἤ: «ἡ ἐν τῷ ⟨*ζῆν*⟩ *μετὰ τοῦ μαλακισθῆναι* κάκωσις ἀλγεινοτέρα ἢ ὁ *μετὰ ῥώμης*—*ἀναίσθητος θάνατος*».

Ἡ δὲ πρόθεσις: «ἐν» ἐν τῷ: «*καὶ ἐν οἷς μάλιστα*» πρέπει καθ' ἡμᾶς νὰ ὀβελισθῇ· διότι ἡ σύνταξις εἶναι: «οἷς ἡ ἐναντία μεταβολὴ ἐν τῷ ζῆν ἔτι κινδυνεύεται καὶ [ἐν] οἷς μάλιστα μεγάλα τὰ διαφέροντα».

Κεφ. 89, 5

«Ἔπειτα ᾧ μάλιστα πιστεύοντες προσέρχονται, ὡς προσῆκον σφίσιν ἀνδρείοις εἶναι, οὐ δι' ἄλλο τι θαρσοῦσιν ἢ διὰ τὴν ἐν τῷ πεζῷ ἐμπειρίαν τὰ πλείω κατορθοῦντες, καὶ οἴονται σφίσι καὶ ἐν τῷ ναυτικῷ ποιήσειν τὸ αὐτό».

Ὁ μὲν τοῦ χωρίου νοῦς σαφής, ἡ δὲ τῶν λέξεων πλοκὴ ἀνώμαλός πως ἡμῖν φαίνεται καὶ ὑποπτεύομεν, ὅτι ἡμαρτημένον τὸ χωρίον εἶναι. Μὴ ἆρα ἀναγνωστέον οὕτως:

«Ἔπειτα ᾧ μάλιστα πιστεύοντες προσέρχονται, ὡς προσῆκον σφίσιν ἀνδρείοις εἶναι, οὐ δι' ἄλλο τι θαρσοῦσιν ἢ διὰ τὴν ἐν τῷ πεζῷ ἐμπειρίαν, ⟨*ἐν ᾧ*⟩ τὰ πλείω κατορθοῦντες, ⟨*κᾆτ'*⟩ οἴονται σφίσι καὶ ἐν τῷ ναυτικῷ ποιήσειν τὸ αὐτό».

Περὶ τοῦ: *κᾆτα* πρβλ. Ἀριστ. Νεφ. στιχ. 409: «ὀπτῶν γαστέρα τοῖς συγγενέσιν κᾆτ' οὐκ ἔσχων ἀμελήσας»· καὶ Ἀριστ. Ἱππ. στιχ. 391: «οὗτος τοιοῦτος ὢν ἅπαντα τὸν βίον κᾆτ' ἀνὴρ ἔδοξεν εἶναι».

Βιβλ. Γ', 36, 8 κἑξ.

«ἐπικαλοῦντες τήν τε ἄλλην ἀπόστασιν ὅτι οὐκ ἀρχόμενοι ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἐποιήσαντο, καὶ προσξυνεβάλετο οὐκ ἐλάχιστον τῆς ὁρμῆς αἱ Πελοποννησίων νῆες ἐς Ἰωνίαν ἐκείνοις βοηθοὶ τολμήσασαι παρακινδυνεῦσαι· οὐ γὰρ ἀπὸ βραχείας διανοίας ἐδόκουν τὴν ἀπόστασιν ποιήσασθαι».

Ἀντὶ τῶν: «καὶ προσξυνεβάλετο — τολμήσασαι παρακινδυνεῦσαι» ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῶσι ταῦτα: «καὶ ⟨*ὅπερ ξυνεβάλετο*⟩ οὐκ ἐλάχιστον τῆς ὁρμῆς αἱ Πελοποννησίων νῆες ἐς Ἰωνίαν ἐκείνοις βοηθοὶ ⟨*ἐτόλμησαν* ἢ: *τολμήσειαν*⟩ παρακινδυνεῦσαι».

Αὐτόθι στίχ. 13.

«πέμπουσιν οὖν τριήρη ὡς Πάχητα ἄγγελον τῶν δεδογμένων, κατὰ τάχος κελεύοντες διαχρήσασθαι Μυτιληναίους».

Στικτέον οὐχὶ μετὰ τό: «*δεδογμένων*», ἀλλὰ μετὰ τό: «*κατὰ τάχος*», τ. ἔ. «πέμπουσιν οὖν τριήρη — κατὰ τάχος,» πρβλ. Γ', 49, 5: «καὶ τριήρη εὐθὺς ἄλλην ἀπέστελλον κατὰ σπουδήν».

Κεφ. 11, 14.

«ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ τὰ κράτιστα ἐπί τε τοὺς ὑποδεεστέρους πρώτους ξυνεπῆγον καὶ τὰ τελευταῖα λιπόντες τοῦ ἄλλου περιῃρημένου ἀσθενέστερα ἔμελλον ἕξειν».

Ἀναγνωστέον ἀντὶ τῶν: «καὶ *τὰ* τελευταῖα» τά: «καὶ ⟨*ταῦτα*⟩ τελευταῖα»· τὴν διόρθωσιν ταύτην ὑπαγορεύει αὐτὴ τοῦ χωρίου ἡ διάνοια· πρβλ. καὶ Θουκ. Α', 14, 8 «ταῦτα γὰρ τελευταῖα — ναυτικὰ ἀξιόλογα ἐν τῇ Ἑλλάδι κατέστη».

Κεφ. 12, 4.

«ὅ τε τοῖς ἄλλοις μάλιστα εὔνοια πίστιν βεβαιοῖ, ἡμῖν τοῦτο ὁ φόβος ἐχυρὸν παρεῖχε».

Γραπτέον ἀντὶ τοῦ: «*πίστιν*» ⟨*πιστὸν*⟩· τ. ἔ. «καὶ τὸ πιστόν, ὃ τοῖς ἄλλοις εὔνοια μάλιστα βεβαιοῖ, τοῦτο ὁ φόβος παρεῖχεν ἡμῖν ἐχυρόν»· «δέει τε (ἄρα) τὸ πλέον ἢ φιλίᾳ κατεχόμενοι ξύμμαχοι ἦμεν». Πρβλ. Θουκ. Γ', 11, 7: «τὸ δὲ ἀντίπαλον δέος μόνον πιστὸν ἐς ξυμμαχίαν».

Κεφ. 40, 36.

«κολάσατε δὲ ἀξίως τούτους τε καὶ τοῖς ἄλλοις ξυμμάχοις παράδειγμα σαφὲς καταστήσατε, ὃς ἂν ἀφιστῆται, θανάτῳ ζημιωσόμενον».

Ἀντὶ τοῦ: «παράδειγμα σαφὲς καταστήσατε — θανάτῳ ζημιωσόμενον» γραπτέον: «[παράδειγμα] σαφὲς καταστήσατε, — θανάτῳ ⟨τοῦτον ζημιώσεσθαι⟩».

Κεφ. 42, 27.

«οὕτω γὰρ ὅτε κατορθῶν ἥκιστα ἂν ἐπὶ τῷ ἔτι μειζόνων ἀξιοῦσθαι παρὰ γνώμην τε καὶ πρὸς χάριν λέγοι, ὅ τι μὴ ἐπιτυχὼν ὀρέγοιτο τῷ αὐτῷ, χαριζόμενός τε καὶ αὐτός, προσάγεσθαι τὸ πλῆθος».

Νομίζομεν, ὅτι τὰ: «*χαριζόμενός τι καὶ αὐτὸς*» παρέλκουσιν καὶ ὀβελιστέα, ὡς σχόλιον τοῦ: «*τῷ αὐτῷ*»· ὥστε ἀναγνωστέον: «ὅτε μὴ ἐπιτυχὼν (ἥκιστα ἂν) ὀρέγοιτο τῷ αὐτῷ (τ. ἔ. τῷ παρὰ γνώμην τε καὶ πρὸς χάριν λέγειν) προσάγεσθαι τὸ πλῆθος».

Κεφ. 44, 4.

«ἤν τε γὰρ ἀποφήνω πάνυ ἀδικοῦντας αὐτούς, οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἀποκτεῖναι κελεύσω, εἰ μὴ ξυμφέρον· ἤν τε καὶ ἔχοντές τι ξυγγνώμης εἶεν, εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο».

Δῆλον, ὅτι τὰ: «*ἤν τε καὶ ἔχοντές τι ξυγγνώμης εἶεν*» καθὼς ἐν τοῖς κώδιξι φέρονται, οὐχὶ ὑγιῶς ἔχουσιν· μακρὸν δὲ ἤθελεν εἶσθαι, εἰ ἐπεχειροῦμεν ἐνταῦθα νὰ μνημονεύσωμεν πασῶν τῶν διορθώσεων καὶ γνωμῶν, δι' ὧν ἄνδρες δεινοὶ περὶ τὰ κριτικὰ καὶ ἑρμηνευτικὰ ἐπειράθησαν τὸ προκείμενον χωρίον νὰ θεραπεύσωσιν, ἄλλοι ἄλλα προτείναντες. Διότι, ἵνα ἐν τοῖς κυριωτάτοις περιορισθῶμεν, ὁ μὲν ἀντὶ τοῦ: «*εἶεν*» προτείνει τὴν γραφήν: «*ἐᾶν*», ἀντὶ δὲ τοῦ: «ἔ-

χοντές τι» ἀποδέχεται τό: «*ἔχοντάς τι*» (τ. ἔ. ἤν τε καὶ ἔχοντάς τι ξυγγνώμης (ἀποφήνω, ἐάν)· ὁ δὲ τηρεῖ τό: «*εἶεν*», νομίζων, ὅτι εἶναι ἀπόδοσις τῆς ὑποθέσεως: «ἤν τε καὶ ἔχοντάς τι ξυγγνώμης (ἀποφήνω)»· ἕτερος δὲ συμπληροῖ ὡς ἑξῆς τὴν ἀπόδοσιν: «ἤν τε καὶ ἔχοντάς τι ξυγγνώμης, οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἄξιοι ἂν συγγνώμης εἶεν»· Τολμῶντες δὲ καὶ ἡμεῖς τῷ προκειμένῳ χωρίῳ νὰ συνεπικουρήσωμεν, διορθοῦμεν ὡς ἑξῆς:

«ἤν τε (ἀποφήνω) ⟨*καὶ ἄκοντάς τι ἁμαρτόντας, πάλιν αὖ οὐ διὰ τοῦτο ἀξιώσω αὐτοὺς ξυγγνώμης*⟩, εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο».

ἢ ὡς ἑξῆς:

«ἤν τε (ἀποφήνω» καὶ ἔχοντάς τι ξυγγνώμης ⟨αὐτούς, οὐκ ἀξιώσω τοῦτο λαβεῖν (ἤ: «τούτου τυχεῖν»)⟩, εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο».

Καὶ πάνυ ἀδικοῦντας ἂν ἀποδείξω, λέγει ὁ Διόδοτος, τοὺς Μυτιληναίους, διὰ τοῦτο δὲν θὰ κελεύσω καὶ νὰ ἀποκτείνωμεν αὐτούς, εἰ μὴ συμφέρον (τῇ πόλει), καὶ ἄκοντές τι ὅτι ἥμαρτον (ἂν ἀποδείξω), πάλιν διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἀξιώσω αὐτοὺς συγγνώμης (καίτοι «ξύγγνωμόν ἐστι τὸ ἀκούσιον»), εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο. Διότι νῦν κατὰ τὸν Διόδοτον δὲν πρόκειται ταῦτα νὰ κρίνωσιν· διότι δὲν δικάζονται πρὸς τοὺς Μυτιληναίους, «ὥστε *τῶν δικαίων* δεῖν» (στίχ. 15) ἀλλὰ βουλεύονται περὶ αὐτῶν, «*ὅπως χρησίμως* ἕξουσιν»· ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν Διόδοτον «οὐ περὶ τῆς ἐκείνων ἀδικίας ὁ ἀγών, ἀλλὰ περὶ τῆς εὐβουλίας τῆς πόλεως» (στίχ. 2, 3).

Κεφ. 48, 1.

«ὑμεῖς δὲ γνόντες ἀμείνω τάδε εἶναι καὶ μήτε οἴκτῳ πλέον νείμαντες μήτ' ἐπιεικείᾳ, οἷς οὐδὲ ἐγὼ ἐῶ προσάγεσθαι, ἀπ' αὐτῶν δὲ τῶν παραινουμένων πείθεσθέ μοι».

Ἀντὶ τοῦ: «*προσάγεσθαι*» μὴ γραπτέον: «*παράγεσθαι*», ἀντὶ δὲ τοῦ: «*ἀπ' αὐτῶν δὲ*» ἀναγνωστέον: «*ἀπ' αὐτῶν δή*»;

Κεφ. 52, 19.

«ἠρώτων δὲ αὐτοὺς ἐπικαλεσάμενοι τοσοῦτον μόνον».

Μὴ μᾶλλον ⟨*προκαλεσάμενοι*⟩ ἀναγνωστέον ἀντὶ τοῦ: «*ἐπικαλεσάμενοι*»;

Αὐτόθι στίχ. 21 κεφξ.

«οἱ δ' ἔλεγον αἰτησάμενοι μακρότερα εἰπεῖν καὶ προτάξαντες σφῶν αὐτῶν Ἀστύμαχόν τε τὸν Ἀσωπολάου καὶ Λάκωνα τὸν Ἀειμνήστου, πρόξενον ὄντα Λακεδαιμονίων, καὶ ἐπελθόντες ἔλεγον τοιάδε».

Ἀναγνωστέον οὕτως:

«οἱ ⟨*δὲ λόγον*⟩ αἰτησάμενοι — — [καὶ] ἐπελθόντες ἔλεγον τοιάδε». Πρβλ. Γ', 53, 10 «ἀλλ' αὐτοὶ λόγον ᾐτησάμεθα». Γ', 60, 4 «ἐπειδὴ καὶ ἐκείνοις παρὰ γνώμην τὴν αὐτῶν μακρότερος λόγος ἐδόθη τῆς πρὸς τὸ ἐρώτημα ἀποκρίσεως».

Κεφ. 56, 24.

«καίτοι χρὴ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ὁμοίως φαίνεσθαι γιγνώσκοντας καὶ τὸ ξυμφέρον μὴ ἄλλο τι νομίσαι, ἢ τῶν ξυμμάχων τοῖς ἀγαθοῖς ὅταν ἀεὶ βέβαιον τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς ἔχωσι, καὶ τὸ παραυτίκα που ὑμῖν ὠφέλιμον καθιστῆται».

Οὕτως ἔκπαλαι ἐν ἅπασι τοῖς κώδιξι τὸ προκείμενον χωρίον φέρεται. Τῶν νεωτέρων δέ τις διώρθωσεν ἀντὶ τοῦ: «ἔχωσι» ἔχουσι, τὴν διόρθωσιν δὲ ταύτην ἀπεδέξατο καὶ ὁ Böhme, καὶ ἔγραψεν ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐκδόσει: «*ἔχουσι*», ἀντὶ τοῦ: «*ἔχωσι*», ἕτερος δὲ ἐνόμισεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ: «καὶ τὸ παραυτίκα που μὴ ὠφέλιμον καθιστῆται» ἴσως πρέπει νὰ γραφῇ»: «κἂν τὸ παραυτίκα που μὴ ὠφέλιμον καθιστῆται», ἢ κατ' ἄλλον οὕτως: «κἂν τὸ παραυτίκα που ὑμῖν ὠφέλιμον ἀνθιστῆται». Ὁ δὲ Classen οὐδεμίαν, λέγει, γνώμην τολμᾷ νὰ ἀποφήνηται περὶ τοῦ δευτέρου μέρους: «καὶ — — καθιστῆται». Ἀνωφελὲς δὲ νὰ μνημονεύσωμεν καὶ ὅσα ἄλλοι τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ Θουκυδίδου περὶ τοῦ εἰρημένου χωρίου δοξάζουσιν· διότι ὁ βουλόμενος δύναται παρ' αὐτοῖς ταῦτα νὰ ἴδῃ. Ἡμεῖς δὲ ὑπολαμβάνοντες,

ὅτι τὸ χωρίον ἐφθαρμένον καὶ οὐχὶ πλῆρες ἡμῖν παρεδόθη, τολμῶμεν νὰ ἀποκαταστήσωμεν αὐτὸ ὧδε:

«καίτοι χρὴ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ὁμοίως φαίνεσθαι γιγνώσκοντας καὶ τὸ ξυμφέρον μὴ ⟨*ἄλλοτε*⟩ *ἄλλο* τι νομίσαι (ἢ: *νομίζειν*;), ἢ τῶν ξυμμάχων τοῖς ἀγαθοῖς ὅταν *ἀεὶ* βέβαιον τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς ⟨*ἔχητε*⟩ καὶ τὸ παραυτίκα που ⟨*χρήσιμον*⟩ ὑμῖν ὠφέλιμον ⟨*καθιστῆτε*⟩». Περὶ δὲ τῆς ἐννοίας πρβλ. Θουκ. Γ', 56, 7, 19-24. Α', 76, 1. Δ', 60, 9. Ε', 90, 2. 107 13. Ζ', 85, 3 κεφξ.

Οὕτω δὲ τοῦ χωρίου διορθωθέντος αἴρονται καθ' ἡμᾶς πᾶσαι αἱ δυσχέρειαι περί τε τὴν σύνταξιν καὶ τὴν κατανόησιν αὐτοῦ.

Κεφ. 57, 3.

«οὐ γὰρ ἀφανῆ κρινεῖτε τὴν δίκην τήνδε, ἐπαινούμενοι δὲ περὶ οὐδ' ἡμῶν μεμπτῶν».

'Αντὶ τοῦ: «*ἀφανῆ*» εἰκάζομεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ⟨*ἀφανεῖς*⟩· τὴν γραφὴν δὲ ταύτην ὑπαγορεύουσι τὰ: «*ἐπαινούμενοι δὲ*» καὶ τὰ εὐθὺς ἑπόμενα: «*ὁρᾶτε ὅπως μὴ οὐκ ἀποδέξονται ἀνδρῶν ἀγαθῶν πέρι αὐτοὺς ἀμείνους ὄντας ἀπρεπές τι ἐπιγνῶναι*».

Κεφ. 58, 7.

«βραχὺ γὰρ τὸ τὰ ἡμέτερα σώματα διαφθεῖραι, ἐπίπονον δὲ τὴν δύσκλειαν αὐτοῦ ἀφανίσαι».

'Αντὶ τοῦ: «*βραχὺ γὰρ τὸ*» γραπτέον «*βραχὺ γάρ τι*».

Αὐτόθι στίχ. 14-18.

«ἀποβλέψατε γὰρ ἐς πατέρων τῶν ἡμετέρων θήκας, οὓς ἀποθανόντας ὑπὸ Μήδων καὶ ταφέντας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐτιμῶμεν κατὰ ἔτος ἕκαστον δημοσίᾳ ἐσθήμασί τε καὶ τοῖς ἄλλοις νομίμοις, ὅσα τε ἡ γῆ ἡμῶν ἀνεδίδου ὡραῖα, πάντων ἀπαρχὰς ἐπιφέροντες».

Ῥητὴν μαρτυρίαν οὔτε ποιητῶν οὔτε λογογράφων οὐδεμίαν ἔχομεν ἐπιβεβαιοῦσαν, ὅτι κατὰ τὰς νεκρωσίμους τελετὰς καὶ τὰ μνημόσυνα εὐσεβὲς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθος ἦν πλὴν τῶν ἄλλων ἐναγισμάτων ὡς τιμαὶ εἰς τοὺς τάφους τῶν νεκρῶν καὶ ἐνδύματα (*ἐσθήματα*) νὰ προσφέρωνται. Μόνον δὲ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ, ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, ἡ Ἠλέκτρα, τὴν ἑαυτῆς ἀδελφὴν Χρυσόθεμιν, ἣν ἡ μήτηρ πέμπει χοὰς τῷ πατρὶ νὰ τυμβεύσῃ, ἀποτρέπουσα, ὅπως μηδὲν τούτων, ὧν ἐν χερσὶν ἔχει, τῷ τύμβῳ προσάψῃ, λέγει πρὸς αὐτήν:

«ἀλλὰ ταῦτα μὲν μέθες· σὺ δὲ - -
σμικρὰ μὲν τάδ', ἀλλ' ὅμως - -
ἄχω, δὸς αὐτῷ, τήνδε λιπαρῆ (ἢ: ἀλιπαρῆ) τρίχα
καὶ ζῶμα τοὐμὸν οὐ χλιδαῖς ἠσκημένον·» (Σοφ. Ἠλ. 448)

οὐδαμοῦ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης ἀνευρέθησαν τοιαῦται ἐνδυμάτων (*ἐσθημάτων*) προσφοραὶ παρασταθεῖσαι. Τοὐναντίον δὲ γινώσκομεν ἔκ τε τῶν ἔργων τῆς τέχνης καὶ ἐξ ἄλλων μαρτυριῶν, ὅτι οἱ νεκροὶ καὶ τὰ μνημεῖα αὐτῶν *ἄνθεσιν* ἐκοσμοῦντο, *τέκνοις ἀνθηροῦ ἔαρος καὶ λειμώνων*. Οὕτω παραδ. χάριν ἡ Χρυσόθεμις λέγει:

«καὶ δὴ λέγω σοι πᾶν ὅσον κατειδόμην·
ἐπεὶ γὰρ ἦλθον πατρὸς ἀρχαῖον τάφον,
ὁρῶ κολώνης ἐξ ἄκρας νεορρύτους
πηγὰς γάλακτος καὶ *περιστεφῆ* κύκλῳ
πάντων ὅσ' ἔστιν ἀνθέων θήκην πατρός».
(Σοφοκλ. Ἠλεκτ. στίχ. 892-897).

Ἡ δ' ἐν τοῖς «Πέρσαις» τοῦ Αἰσχύλου Ἄτοσσα πλὴν τῶν ἄλλων χοῶν, ἃς φέρει «παιδὸς πατρὶ πρευμενεῖς», ἔχει:

«ἄνθη τε πλεκτά, παμφόρου γαίας τέκνα» (Αἰσχ. Περσ. 621)

ὁ δ' Αἰσχύλος περιγράφει, ὡς γνωστόν, τὰ τῆς τελετῆς ταύτης οὐχὶ κατὰ τὰ ἔθη τῶν Περσῶν, ἀλλὰ κατὰ τὰ τῶν Ἑλλήνων· διότι οἱ Πέρσαι «οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι μέλλοντες θύειν, οὐ σπονδῇ χρέωνται, οὐκ αὐλῷ, οὐ πέμμασι, οὐκὶ οὐλῇσι» (Ἡροδ. 1, 132).

Καὶ ἐν τοῖς ἔργοις δὲ τῆς τέχνης, ἅπερ ἐν Ἀθήναις τε καὶ ἀλλαχοῦ ἀνευρέθησαν, τοῦτο μὲν τάφοι παρίστανται ἀνθοστεφεῖς, τοῦτο δὲ *στέμματα* τοῖς τεθνεῶσιν, οὐδαμοῦ δὲ «*ἐσθήματα*» προσφερόμενα (ἰδ. das Leben der Griechen und Römer von C. Guhl und W. Koner).

Καὶ οἱ Θηβαῖοι ἄρα τοὺς ὑπὸ Μήδων ἀποθανόντας καὶ ἐν τῇ ἑαυτῶν γῇ ταφέντας ἐτίμων κατὰ ἔτος ἕκαστον *ἄνθεσιν*, ἵνα κατ' Αἰσχύλον εἴπωμεν, *πλεκτοῖς, παμφύρου γαίας τέκνοις*. Ἀσφαλῶς δὲ πιστεύομεν, ὅτι ἐν τῷ προειρημένῳ χωρίῳ τοῦ Θουκυδίδου πρέπει ἀντὶ τῆς ἀλλοκότου καὶ παραδόξου γραφῆς: «*ἐσθήμασι*» νὰ ἀναγνωσθῇ ⟨*στέμμασι*⟩. Ἀσφαλέστατον δὲ τούτου μάρτυρα ἔχομεν καὶ αὐτὸν τὸν Πλούταρχον, ὃς τὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ ἐπὶ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ τὰ τῆς τελετῆς ἐγίνοντο, οὑτωσὶ ἀφηγεῖται: «καὶ τοῦτο μέχρι νῦν δρῶσι τοῦτον τὸν τρόπον· τοῦ Μαιμακτηριῶνος μηνός, ὅς ἐστι παρὰ Βοιωτοῖς Ἀλαλκομένιος, τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα πέμπουσι πομπήν, ἧς προηγεῖται μὲν ἅμ' ἡμέρᾳ σαλπιγκτὴς ἐγκελευόμενος τὸ πολεμικόν, ἕπονται δ' ἅμαξαι *μυρρίνης* μεσταὶ καὶ *στεφανωμάτων* καὶ μέλας ταῦρος καὶ χοὰς οἴνου καὶ γάλακτος ἐν ἀμφορεῦσιν ἐλαίου τε καὶ μύρου κρωσσοὺς νεανίσκοι κομίζοντες ἐλεύθεροι» (Πλουτ. Ἀριστ. κεφ. 21).

Κατὰ ταῦτα ἀναγνωστέον τὸ χωρίον οὕτως:

«ἀποβλέψατε γὰρ ἐς πατέρων τῶν ὑμετέρων θήκας, οὓς ἀποθανόντας ὑπὸ Μήδων καὶ ταφέντας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐτιμῶμεν κατὰ ἔτος ἕκαστον δημοσίᾳ *στέμμασί* τε καὶ τοῖς ἄλλοις νομίμοις, ὅσα [τε] ἡ γῆ ἡμῶν ἀνεδίδου ὡραῖα, πάντων ἀπαρχὰς ἐπιφέροντες».

Δῆλον δέ, ὅτι, οὕτω διορθωθέντος τοῦ χωρίου, ἡ σύνταξις εἶναι: «ἐτιμῶμεν — — στέμμασί τε καὶ τοῖς ἄλλοις νομίμοις, ἐπιφέροντες ἀπαρχὰς πάντων, ὅσα ἡ γῆ ἡμῶν ἀνεδίδου ὡραῖα».

Κεφ. 67, 17 καὶ ἑξ.

«καὶ τὴν νῦν ἐρημίαν δι' ἑαυτοὺς ἔχουσι· τοὺς γὰρ ἀμείνους ξυμμάχους ἑκόντες ἀπεώσαντο, παρενόμησάν τε οὐ προπαθόντες ὑφ' ἡμῶν, μίσει δὲ πλέον ἢ δίκῃ κρίναντες, καὶ οὐκ ἀνταποδόντες νῦν τὴν ἴσην τιμωρίαν· ἔννομα γὰρ

πείσονται, καὶ οὐχὶ ἐκ μάχης χεῖρας προϊσχόμενοι, ὥσπερ φασίν, ἀλλ᾽ ἀπὸ ξυμβάσεως ἐς δίκην σφᾶς αὐτοὺς παραδόντες».

Ὑποπτεύοντες, ὅτι οὐχὶ ἀκέραιον ἡμῖν τὸ χωρίον παρεδόθη, νομίζομεν ὅτι ὡς ἑξῆς δύναται νὰ στιχθῇ καὶ συμπληρωθῇ:

«καὶ τὴν νῦν ἐρημίαν δι᾽ ἑαυτοὺς ἔχουσι· τοὺς γὰρ ἀμείνους ξυμμάχους ἀπεώσαντο, παρενόμησάν τε, οὐ προπαθόντες ὑφ᾽ ἡμῶν. μίσει δὲ πλέον ἢ δίκῃ κρίναντες, ⟨*πῶς οὐκ ἂν ἀνταποδοῖεν*⟩ νῦν τὴν ἴσην τιμωρίαν; ἔννομα γὰρ πείσονται, ⟨*ἄλλως τε*⟩ καὶ οὐχὶ ἐκ μάχης χεῖρας προϊσχόμενοι, ὥσπερ φασίν, ἀλλ᾽ ἀπὸ ξυμβάσεως ἐς δίκην σφᾶς αὐτοὺς παραδόντες».

Κεφ. 68, 1 καὶ ἑφξ.

«οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι δικασταὶ νομίζοντες τὸ ἐπερώτημα σφίσιν ὀρθῶς ἕξειν, εἴ τι ἐν τῷ πολέμῳ ὑπ᾽ αὐτῶν ἀγαθὸν πεπόνθασι, διότι τόν τε ἄλλον χρόνον ἠξίουν δῆθεν αὐτοὺς κατὰ τὰς παλαιὰς Παυσανίου μετὰ τὸν Μῆδον σπονδὰς ἡσυχάζειν, καὶ ὅτε ὕστερον, ἃ πρὸ τοῦ περιτειχίζεσθαι προείχοντο αὐτοῖς, κοινοὺς εἶναι κατ᾽ ἐκεῖνα, ὡς οὐκ ἐδέξαντο, ἡγούμενοι τῇ ἑαυτῶν δικαίᾳ βουλήσει ἔκσπονδοι ἤδη ὑπ᾽ αὐτῶν κακῶς πεπονθέναι, αὖθις τὸ αὐτὸ ἕνα ἕκαστον παραγαγόντες καὶ ἐρωτῶντες, εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἀγαθὸν ἐν τῷ πολέμῳ δεδρακότες εἰσίν, ὁπότε μὴ φαῖεν, ἀπάγοντες ἀπέκτεινον, καὶ ἐξαίρετον ἐποίησαν οὐδένα»

Οἱ μὲν τῶν ἐκδοτῶν διαγράφουσι τὸ: «ἃ» μετὰ τὸ: «ὅτε ὕστερον», ὁ δὲ Böhme κατ᾽ ὀρθὴν εἰκασίαν τοῦ Dobr. ὀβελίζει τὸ πρὸ τοῦ: «*οὐκ ἐδέξαντο*» «*ὡς*», ὅπερ τηρῶν ὁ Stahl, προστίθησιν ἀντ᾽ αὐτοῦ τὸ: *δ᾽* (=«ὡς δ᾽ οὐκ ἐδέξαντο»).

Ἡμεῖς δέ, εἰκάζοντες, ὥσπερ ὁ Dobr., ὅτι τὸ πρὸ τοῦ: «οὐκ ἐδέξαντο» «*ὡς*» παρέλκει, νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ διαγραφῇ μὲν τὸ: «*ὅτε*» πρὸ τοῦ «*ὕστερον*», νὰ στιχθῇ δὲ μετὰ τό: «*κοινοὺς*

εἶναι», νὰ γραφῇ δὲ ἀντὶ τοῦ: «*κατ' ἐκεῖνα*» «*⟨καὶ⟩ ἐκεῖνα* (= «*κοινοὺς εἶναι, καὶ ἐκεῖνα οὐκ ἐδέξαντο*»), ἀντι δὲ τοῦ: «*ἔκσπονδοι ἤδη ὑπ' αὐτῶν κακῶς πεπονθέναι*» νὰ ἀναγνωσθῇ: «*⟨ἔκσπονδοΝ⟩ ἤδη ὑπ' αὐτῶν [κακῶς] πεπονθέναι*».

Κατὰ ταῦτα ἡ σύνταξις τοῦ χωρίου εἶναι: «διότι τόν τε ἄλλον χρόνον ἠξίουν δῆθεν αὐτοὺς — — ἡσυχάζειν καὶ ὕστερον, *ἃ* — προείχοντο αὐτοῖς κοινοὺς εἶναι, *καὶ ἐκεῖνα* (διότι) οὐκ ἐδέξαντο, ἡγούμενοι τῇ ἑαυτῶν δικαίᾳ βουλήσει ἔκσπονδον ἤδη ὑπ' αὐτῶν πεπονθέναι, — — ἀπάγοντες ἀπέκτεινον — —

Παραλείποντες δὲ χάριν συντομίας διὰ μακροτέρων ἐνταῦθα νὰ καταδείξωμεν, ὅτι καὶ ὁ νοῦς τοῦ εἰρημένου χωρίου, καθὼς αὐτὸ διωρθώθη, σαφέστατος καθίσταται, καταχωρίζομεν τὸ κατωτέρω χωρίον, ἐξ οὗ καταφαίνεται, ὡς νομίζομεν, ὅτι ὀρθὴ εἶναι ἡ διόρθωσις τοῦ: «*ἔκσπονδον ἤδη ὑπ' αὐτῶν πεπονθέναι*» ἀντὶ τοῦ κοινῶς φερομένου: «ἔκσπονδοΙ ἤδη ὑπ' αὐτῶν κακῶς πεπονθέναι». Ἐν τῷ κατωτέρω χωρίῳ ὁ συγγραφεὺς κεφαλαιωδῶς δηλῶν τὰ τοῖς εἰρηνοδίκαις ἀνακείμενα, ἅπερ διὰ τὸ πλῆθος οὐ ῥᾴδιον ἅπαντα ἐπελθεῖν, λέγει:

«τοιάδε ἐστί (τὰ ἀνακείμενα)· φυλάττειν ἵνα μηδένα Ῥωμαῖοι πόλεμον ἐξενέγκωσι κατὰ μιᾶς ἐνσπόνδου πόλεως ἄδικον· ἀρξάντων δὲ παρασπονδεῖν εἰς αὐτοὺς ἑτέρων, πρεσβεύεσθαί τε καὶ τὰ δίκαια αἰτεῖν πρῶτον λόγῳ· ἐὰν δὲ μὴ πείθωνται τοῖς ἀξιουμένοις, τότ' ἐπικυροῦν τὸν πόλεμον· ὁμοίως δὲ κἂν ἀδικεῖσθαί τινες ὑπὸ Ῥωμαίων ἔνσπονδοι λέγοντες τὰ δίκαια αἰτῶσι, τούτους διαγινώσκειν τοὺς ἄνδρας εἴ τι *πεπόνθασιν ἔκσπονδον*· καὶ ἐὰν δόξωσι τὰ προσήκοντα ἐγκαλεῖν, τοὺς ἐνόχους ταῖς αἰτίαις συλλαβόντας ἐκδότους τοῖς ἀδικηθεῖσι παραδιδόναι» (Διον. Ἁλικαρ. Ἀρχ. Ῥωμ. βιβλ. 2, κεφ. 98).

Σημειωτέον δέ, ὅτι οὐδαμοῦ ἄλλοθι παρὰ Θουκυδίδῃ εὕρηται ἡ φράσις: «ἔκσπονδον πάσχειν». Περὶ δὲ τοῦ: «ἡγούμενοι τῇ ἑαυτῶν δικαίᾳ βουλήσει» πρβλ. Θουκ. Δ', 108, 20 «τὸ δὲ πλέον βουλήσει κρίνοντες ἀσαφεῖ ἢ προνοίᾳ ἀσφαλεῖ».

Κεφ. 82, 5-10.

«καὶ ἐν μὲν εἰρήνῃ οὐκ ἂν ἐχόντων πρόφασιν οὐδ' ἑτοίμων παρακαλεῖν αὐτούς, πολεμουμένων δὲ καὶ ξυμμαχίας

ἅμα ἑκατέροις τῇ τῶν ἐναντίων κακώσει καὶ σφίσιν αὐτοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ προσποιήσει ῥᾳδίως αἱ ἐπαγωγαὶ τοῖς νεωτερίζειν τι βουλομένοις ἐπορίζοντο».

Τὰ προκείμενα ἑρμηνευτέα καθ' ἡμᾶς ὡς ἑξῆς: «καὶ εἰρήνης μὲν οὔσης, (ἐπαγωγαὶ) οὐκ ἂν ἐγίγνοντο, οὐκ ἐχόντων (τῶν διαφερομένων) πρόφασιν οὐδ' ἑτοίμων (ὄντων) παρακαλεῖν αὐτούς, πολεμουμένων δὲ καὶ ξυμμαχίας ἅμα (οὔσης) ἑκατέροις, ῥᾳδίως αἱ ἐπαγωγαὶ ἐπορίζοντο τοῖς νεωτερίζειν τι βουλομένοις τῇ τῶν ἐναντίων κακώσει καὶ σφίσιν αὐτοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ προσποιήσει (ὅπως δηλαδὴ τοὺς ἐναντίους κακώσωσι καὶ ἅμα ἐκ τῆς τούτων κακώσεως κέρδος σφίσιν αὐτοῖς προσποιήσωνται.

Αὐτόθι στίχ. 27-29.

«τὸ δ' ἐμπλήκτως ὀξὺ ἀνδρὸς μοίρᾳ προσετέθη, ἀσφαλείᾳ δὲ τὸ ἐπιβουλεύσασθαι ἀποτροπῆς πρόφασις εὔλογος».

Καὶ ταῦτα ὡς ἑξῆς ἡμεῖς ἑρμηνεύομεν: ὁ δὲ μετ' ὀξύτητος ἐφορμῶν, ὥς τις ἔμπληκτος καὶ παράφρων, ἐνομίσθη ὅτι, ὥσπερ ἔπραττεν, πρέποντ' ἀνδρὶ ἔπραττεν, ὁ δὲ ἐπὶ πολὺ βουλευσάμενος διά τε τὴν ἑαυτοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀσφάλειαν (ἐνομίσθη), ὅτι τοῦτ' ἐποίει ἐπ' εὐλόγῳ προφάσει ἀποτροπῆς· τ. ἔ. ὁ δ' ἐπὶ πολύ, πρὶν ἤ τι ἐπιχειρήσῃ, βουλευόμενος πρότερον ὑπὲρ ἀσφαλείας ἑαυτοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ὑπελαμβάνετο, ὅτι εὐλόγως προὐφασίζετο, ὥστ' ἀποτρέπεσθαι (= ἵνα μετ' εὐλόγου προφάσεως ἀποτρέπηται ἐπὶ τοὺς ἀντιπάλους χωρεῖν)· πρβλ. Γ', 11, 8 «ὁ γὰρ παραβαίνειν τι βουλόμενος τῷ μὴ προέχων ἂν ἐπελθεῖν ἀποτρέπεται».

Αὐτόθι στίχ. 44 κἑξ.

«καὶ ὅρκοι εἴπου ἄρα γένοιντο ξυναλλαγῆς, ἐν τῷ αὐτίκα πρὸς τὸ ἄπορον ἑκατέρῳ διδόμενοι ἴσχυον οὐκ ἐχόντων ἄλλοθεν δύναμιν· ἐν δὲ τῷ παρατυχόντι ὁ φθάσας θαρ-

σῆσαι, εἰ ἴδοι ἄφρακτον, ἥδιον διὰ τὴν πίστιν ἐτιμωρεῖτο ἢ ἀπὸ τοῦ προφανοῦς, καὶ τό τε ἀσφαλὲς ἐλογίζετο καὶ ὅτι ἀπάτῃ περιγενόμενος ξυνέσεως ἀγώνισμα προσελάμβανε».

Ἀντὶ τοῦ: «καὶ τό τε ἀσφαλὲς ἐλογίζετο» εἰκάζομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ: «καὶ ⟨*τοῦτό*⟩ τε ἀσφαλὲς ἐλογίζετο» (τὸ τιμωρεῖσθαι δηλαδὴ διὰ τὴν πίστιν τὸν ἐναντίον ἄφρακτον).

Τὸ ὅλον δὲ χωρίον ἑρμηνεύομεν ὧδε: καὶ εἴ πού τινες τῶν πολιτικῶς διϊσταμένων δι' ὅρκων ἤθελον πρὸς ἀλλήλους συναλλαγῇ, οἱ ὅρκοι αὐτῶν, ἐπειδὴ ἐξ ἀπορίας καὶ ἀνάγκης ἐδίδοντο, πρὸς ὥραν μόνον εἶχον ἰσχύν, καθ' ὅσον οἱ δι' ὅρκου συναλλαγέντες δὲν εἶχον ἄλλοθεν δύναμιν· ὅστις δ' αὐτῶν, καταλλήλου τυχὼν εὐκαιρίας, ἤθελε θαρρήσει, εἰ ἀπροστάτευτον καὶ ἀνυπεράσπιστον τὸν ἐναντίον ἤθελεν ἴδῃ, διότι οὗτος εἰς τὸν δοθέντα αὐτῷ ὅρκον ἐπίστευε, μετὰ μείζονος ἡδονῆς ἐτιμώρει, ἢ προφανῶς, καὶ οὐ μόνον τοῦτο *ἑαυτῷ ἀσφαλὲς* ἐλογίζετο, ἀλλὰ καὶ διότι, ἀπάτῃ αὐτὸν καταβαλών, ὡς βραβεῖον τῆς ἑαυτοῦ συνέσεως προσελάμβανε τὸν ἐκ τῆς νίκης ἔπαινον.

Αὐτόθι στίχ. 52-55.

«πάντων δ' αὐτῶν αἴτιον ἀρχὴ ἡ διὰ πλεονεξίαν καὶ φιλοτιμίαν, ἐκ δ' αὐτῶν καὶ εἰς τὸ φιλονεικεῖν καθισταμένων τὸ πρόθυμον».

«Αἴτιον δὲ πάντων αὐτῶν ἦν ἡ φιλαρχία ἡ μήτηρ τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς μικροφιλοτιμίας, ἅμα δὲ καὶ τὸ πάθος, ὅπερ σφοδρὸν καὶ φλογερὸν ἐν ἑαυτοῖς ἐξηγείρετο εὐθὺς ὡς καθίσταντο (οἱ στασιάζοντες) εἰς τὸ φιλονεικεῖν.

Αὐτόθι στίχ. 59 κἑξ.

«ἐπεξῄεσάν τε τὰς τιμωρίας ἔτι μείζους, οὐ μέχρι τοῦ δικαίου καὶ τῇ πόλει ξυμφόρου προτιθέντες».

Ἀντὶ τῆς κοινῶς φερομένης γραφῆς: «*προτιθέντες*», αἱρετωτέρα καὶ μᾶλλον ἐν τῷ προκειμένῳ συνᾴδουσα εἶναι ἡ: «*προστιθέντες*»,

ἣν καὶ ὁ σχολιαστὴς ἔχει, καὶ ὁ Διονύσιος ἐφύλαξεν, ὀρθῶς δὲ ὅ τε Krüg. καὶ ὁ Böhm. παρέλαβον· διότι ὁ τοῦ χωρίου νοῦς εἶναι οὗτος:

καὶ ἐπέβαλλον τὰς τιμωρίας ἔτι μείζους, προστιθέντες (αὐτὰς) οὐ μέχρι τοῦ δικαίου καὶ τοῦ συμφόρου τῇ πόλει, τ. ἔ. ὡς ὅριον τῶν ἐπιβαλλομένων τιμωριῶν, δὲν εἶχον τὸ δίκαιον καὶ τὸ σύμφορον τῇ πόλει, ἀλλ' ἔτι μείζους προσετίθεσαν καὶ (ὡς εὐθὺς ὁ ἱστορικὸς λέγει) ὅ τι ἑκατέροις που ἡδονὴν εἶχεν («ἐς δὲ τὸ ἑκατέροις που ἡδονὴν ἔχον ὁρίζοντες»), τοῦτ' ἔστιν: «καὶ ἢ μετὰ ψήφου ἀδίκου καταγνώσεως ἢ *χειρὶ* κτώμενοι τὸ κρατεῖν ἑτοῖμοι ἦσαν τὴν αὐτίκα φιλονεικίαν ἐκπιμπλάναι». Καὶ ταῦτα, διότι: «ἡ ἀνθρωπεία φύσις, ὡς λέγει αὐτὸς ὁ ἱστορικός, ξυνταραχθέντος τοῦ βίου ἐς τὸν καιρὸν τοῦτον τῇ πόλει καὶ τῶν νόμων κρατήσασα, εἰωθυῖα καὶ παρὰ τοὺς νόμους ἀδικεῖν, ἀσμένη ἐδήλωσεν ἀκρατὴς μὲν ὀργῆς οὖσα, κρείσσων δὲ τοῦ δικαίου». (Θουκ. Γ', 84, 9).

Κεφ. 83, 5 κἑξ.

«οὐ γὰρ ἦν ὁ διαλύσων οὔτε λόγος ἐχυρὸς οὔτε ὅρκος φοβερός, κρείσσους δὲ ὄντες ἅπαντες λογισμῷ ἐς τὸ ἀνέλπιστον τοῦ βεβαίου, μὴ παθεῖν μᾶλλον προεσκόπουν ἢ πιστεῦσαι ἐδύναντο».

Τὸ χωρίον τοῦτο, περὶ οὗ πολλὰ ὑπὸ πολλῶν πρὸς ὀρθὴν ἑρμηνείαν ἐγράφησαν, ἡμεῖς, εἴ τι νοοῦμεν, ὡς ἑξῆς ἑρμηνεύομεν, νομίζοντες ὅτι ὀρθῶς εἶναι παραδεδομένον καὶ οὐδεμιᾶς διορθώσεως ἐπιδέεται, καθὼς τινες ὑπέλαβον:

«διότι οὔτε λόγος οὕτως ἰσχυρὸς καὶ ἀσφαλὴς ἦν, οὔτε ὅρκος οὕτω φοβερός, ὅστις ἔμελλε νὰ διαλύσῃ (τὸ ἀντιτάττεσθαι ἀλλήλοις τῇ γνώμῃ *ἀπίστως*), ἀλλ' ἐπειδὴ ἅπαντες ἦσαν κρείσσους κατὰ λογισμὸν εἰς τὸ ἀνέλπιστον τοῦ βεβαίου, τ. ἔ. ἅπαντες κρεισσόνως ἐλογίζοντο, ὅτι οὐδεμίαν ἐδύναντο νὰ ἔχωσιν ἐλπίδα εἰς τὸ βέβαιον καὶ ἀσφαλές, οἷος ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ ὅρκος, προεσκόπουν μᾶλλον νὰ μὴ πάθωσιν ἢ ἠδύναντο νὰ πιστεύσωσιν (= πίστιν νὰ δώσωσιν εἰς τὸν λόγον καὶ τὸν ὅρκον, ὅτι ἐκεῖνον μὲν οἱ ἐναντίοι θὰ τηρήσωσι καὶ θὰ ἐμμένωσιν εἰς τὰ ὑπεσχημένα, τοῦτον δὲ ἐκ φόβου δὲν θὰ παραβῶσιν)».

Κατὰ ταῦτα ἡ γενικὴ: «*τοῦ βεβαίου*» δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ: «*κρείσσους*» = ἢ τῷ βεβαίῳ, καθὼς ὁ St. ὑπέλαβεν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ: «*τὸ ἀνέλπιστον*»· ὡς ὅρον δὲ συγκρίσεως τοῦ: «κρείσσους» ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν τὸ: «*ἀλλήλων*» (κρείσσους ἅπαντες *ἀλλήλων* ἢ: *αὐτῶν* λογισμῷ ἐς τὸ κτλ.) πρβλ. Γ', 11, 6 Α', 8, 13.

Κεφ. 84, 1 κἑξ.

««[ἐν δ' οὖν τῇ Κερκύρᾳ τὰ πολλὰ αὐτῶν προετολμήθη, καὶ ὁπόσα ὕβρει μὲν ἀρχόμενοι τὸ πλέον ἢ σωφροσύνῃ ὑπὸ τῶν τὴν τιμωρίαν παρασχόντων οἱ ἀνταμυνόμενοι δράσειαν, πενίας δὲ τῆς εἰωθυίας ἀπαλλαξείοντές τινες, μάλιστα δ' ἂν διὰ πάθους ἐπιθυμοῦντες τὰ τῶν πέλας ἔχειν, παρὰ δίκην γιγνώσκοιεν, οἵ τε μὴ ἐπὶ πλεονεξίᾳ, ἀπὸ ἴσου δὲ μάλιστα ἐπιόντες, ἀπαιδευσίᾳ ὀργῆς πλεῖστον ἐκφερόμενοι ὠμῶς καὶ ἀπαραιτήτως ἐπέλθοιεν]».

Τὰ: «μάλιστα δ' ἂν — παρὰ δίκην γιγνώσκοιεν» ἀναγνωστέα καθ' ἡμᾶς ὡς ἑξῆς: «(μάλιστα δ' ἂν ⟨οἱ⟩ διὰ πάθους ἐπιθυμοῦντες τὰ τῶν πέλας ἔχειν παρὰ δίκην γιγνώσκοιεν)».

Τὸ ὅλον δὲ χωρίον συντακτέον οὕτως: «ἐν δ' οὖν τῇ Κερκύρᾳ τὰ πολλὰ αὐτῶν προετολμήθη, *καὶ* (*ταῦτα*), ὁπόσα *οἱ ἀνταμυνόμενοι* δράσειαν, ὕβρει μὲν ἀρχόμενοι τὸ πλέον ἢ σωφροσύνῃ ὑπὸ τῶν παρασχόντων τὴν τιμωρίαν, τινὲς δὲ ἀπαλλαξείοντες τῆς εἰωθυίας πενίας, (μάλιστα δ' ἂν ⟨οἱ⟩ διὰ πάθους ἐπιθυμοῦντες ἔχειν τὰ τῶν πέλας παρὰ δίκην γιγνώσκοιεν), *ὁπόσα τε* ὠμῶς καὶ ἀπαραιτήτως ἐπέλθοιεν οἱ μὴ ἐπὶ πλεονεξίᾳ, ἀπὸ ἴσου δὲ μάλιστα ἐπιόντες, ἀπαιδευσίᾳ ὀργῆς πλεῖστον ἐκφερόμενοι».

Κεφ. 102, 12.

«πείθει 'Ακαρνᾶνας, χαλεπῶς διὰ τὴν ἐκ τῆς Λευκάδος ἀναχώρησιν, βοηθῆσαι Ναυπάκτῳ».

Νομίζομεν ὅτι ἀντὶ τοῦ: «χαλεπῶς» ἢ ⟨«*χαλεποὺς*»⟩ πρέπει νὰ

γραφῇ, ἢ ὅτι μετὰ τό: «*χαλεπῶς*» ἐξέπεσεν ἢ τό: ⟨«ἔχοντας»⟩ ἢ τὸ «*φέροντας*» *χαλεπῶς* ἔχοντας = οὐ προθύμους ὄντας, βαρυνομένους, ἀχθομένους. Διότι οἱ Ἀκαρνᾶνες χαλεπῶς διέκειντο πρὸς τὸν Δημοσθένη· διότι οὗτος, ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων ἀναπεισθείς, δὲν ἠθέλησεν, ὅπερ οἱ Ἀκαρνᾶνες ἠξίουν, τοὺς Λευκαδίους νὰ ἀποτειχίσῃ· («οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες ἠξίουν Δημοσθένη τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων ἀποτειχίζειν αὐτοὺς (τοὺς Λευκαδίους) — — Δημοσθένης δ' ἀναπείθεται κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὑπὸ Μεσσηνίων ὡς καλὸν αὐτῷ κτλ.» Γ', 94, 11 κέξ.)· ὅτε δὲ ὁ Δημοσθένης διενοήθη ἐπὶ τοὺς Βοιωτοὺς νὰ ἔλθῃ, «ἄρας ξύμπαντι τῷ στρατεύματι ἀπὸ τῆς Λευκάδος, παρέπλευσεν ἐς Σόλλιον *ἀκόντων Ἀκαρνάνων*· κοινώσας δὲ τὴν ἐπίνοιαν τοῖς Ἀκαρνᾶσιν, ὡς *οὐ προσεδέξαντο* (οὗτοι) *διὰ τῆς Λευκάδος τὴν οὐ περιτείχισιν*, αὐτὸς τῇ λοιπῇ στρατιᾷ — — ἐστράτευσεν ἐπ' Αἰτωλούς». (Γ', 95). Καὶ ἐνταῦθα «*χαλεποὺς* (ὄντας) τοὺς Ἀκαρνᾶνας ἤ: *χαλεπῶς* ⟨*ἔχοντας*⟩ διὰ τὴν ἐκ τῆς Λευκάδος ἀναχώρησιν, *πείθει* βοηθῆσαι Ναυπάκτῳ».

Βιβλ. Δ', κεφ. 1, 15 κέξ.

«δῃώσαντες δὲ οἱ μὲν Λοκροὶ τῷ πεζῷ ἀπεχώρησαν, αἱ δὲ νῆες Μεσσήνην ἐφρούρουν· καὶ ἄλλαι αἱ πληρούμεναι ἔμελλον αὐτόσε ἐγκαθορμισάμεναι τὸν πόλεμον ἐντεῦθεν ποιήσεσθαι».

Τὸ ἄρθρον *αἱ* τὸ μετὰ τό: «ἄλλαι« («*καὶ ἄλλαι αἱ*») ὁ Classen ὑπολαμβάνει, ὅτι, «ἂν μὴ εἶναι ἐπανάληψις τῆς ληγούσης τῆς ἡγουμένης λέξεως «ἄλλαι», ἐτέθη κατ' ἀσυνήθη τρόπον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἤδη ῥηθείσας *ναῦς φρουρούσας* («αἱ δὲ νῆες Μεσσήνην ἐφρούρουν»)· ἄλλαι, ἐκεῖναι δηλαδὴ αἳ παρεσκευάζοντο».

Ἐπὶ λέξει δὲ ἡ τοῦ Cl. γνώμη εἶναι αὕτη: «ist der Artikel nicht irrthümlich durch Wiederholung der Voraufgehenden Sylbe eingedrungen, so soll er in ungewöhnlicher Weise den Gegensatz zu den eben genannten νῆες φρουροῦσαι hervorheben: «andere, diejenigen nämlich, die noch in der Ausrüstung begriffen waren». Ein ganz entsprechender Fall ist nicht nach-

gewissen». Ὁ δὲ Böhme ἐν ταῖς κριτικαῖς σημειώσεσι γράφει ταῦτα: «αἱ post ἄλλαι secl. St. de coni. *Cl.*, *quam auctor ipse segnius defendit* in edit».

Ἡμεῖς δὲ νομίζοντες ὅτι τὰ: «καὶ ἄλλαι αἱ πληρούμεναι ἔμελλον αὐτόσε ἐγκαθορμισάμεναι» πλημμελῶς ἔχουσιν, ἀποκαθίσταμεν ὡς ἑξῆς:

«καὶ ⟨*ἄλλας ἐπλήρουν, αἷς*⟩ ἔμελλον αὐτόσε ⟨*ἐγκαθορμισάμενΟι*⟩ τὸν πόλεμον ἐντεῦθεν ποιήσεσθαι».

Ὅτι δὲ οὕτω διορθούμενον τὸ χωρίον ὑγιῶς ἔχει, διδασκόμεθα ἐξ ὧν αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης ὀλίγον κατωτέρω λέγει: «ἐν τούτῳ δὲ οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι *πρὸς ταῖς ἐν Μεσσήνῃ φρουρούσαις ναυσὶ τὸ ἄλλο ναυτικὸν ὃ παρεσκευάζοντο* προσκομίσαντες τὸν πόλεμον ἐποιοῦντο *ἐκ τῆς Μεσσήνης*» (Θουκ. Δ', 24, 1).

Κατὰ ταῦτα οὐχὶ αἱ νῆες, ἀλλ' οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Συρακόσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἔμελλον, αὐτόσε (= εἰς τὸν λιμένα τῶν Μεσσηνίων) ἐγκαθορμισάμενοι ταῖς ἄλλαις ναυσίν, ἃς ἐπλήρουν, ἐκ τῆς Μεσσήνης τὸν πόλεμον ποιήσεσθαι· τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο· διότι προσκομίσαντες τὸ ἄλλο ναυτικὸν ὃ παρεσκευάζοντο, τὸν πόλεμον ἐκ τῆς Μεσσήνης ἐποιοῦντο.

Σημειωτέον δέ, ὅτι τὰ ῥήματα: «*ἐφορμίσασθαι* καὶ *ἐγκαθορμίσασθαι*» ἅπαξ μόνον παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ ἀπαντῶσιν (Δ', 8, 22 «καὶ τοὺς ἔσπλους τοῦ λιμένος ἐμφράξαι, ὅπως μὴ ᾖ τοῖς Ἀθηναίοις ἐφορμίσασθαι ἐς αὐτόν». Δ', 1, 17 «αἷς ἔμελλον αὐτόσε ἐγκαθορμισάμενΟι»)· πλειστάκις δὲ παρ' αὐτῷ ἀπαντᾷ τὸ ῥῆμα: *ὁρμίσασθαι* ἑπτάκις δὲ καὶ τό: *καθορμίσασθαι*.

Κεφ. 3, 8.

«καὶ ὁ Δημοσθένης εὐθὺς ἠξίου τειχίζεσθαι τὸ χωρίον — καὶ ἀπέφαινε πολλὴν εὐπορίαν ξύλων τε καὶ λίθων καὶ φύσει καρτερὸν ὂν καὶ ἐρῆμον αὐτό τε καὶ ἐπὶ πολὺ τῆς χώρας».

Ἀντὶ τοῦ: «*αὐτό τε καὶ*» τὰ ἄριστα τῶν χειρογράφων ἔχουσιν: «*αὐτὸ τότε καὶ*»

Καθ' ἡμᾶς ἀναγνωστέον τὸ ὅλον χωρίον οὕτως: «καὶ ὁ Δημοσθένης εὐθὺς ἠξίου τειχίζεσθαι τὸ χωρίον — καὶ ἀπέφαινε πολλὴν εὐπορίαν ξύλων τε καὶ λίθων· καὶ φύσει καρτερὸν ⟨ἦν⟩ καὶ ἐρῆμον ⟨αὖ τότε⟩ [καὶ] ἐπὶ πολὺ τῆς χώρας»· πρβλ. Δ', 8, 27 «ὑλώδης τε καὶ ἀτριβὴς πᾶσα ὑπ' ἐρημίας ἦν περὶ πεντεκαίδεκα σταδίους μάλιστα»· καὶ Δ', 29 «πρότερον μὲν γὰρ οὔσης αὐτῆς ὑλώδους ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀτριβοῦς διὰ τὴν ἀεὶ ἐρημίαν».

Κεφ. 9, 14 κἑξ.

«αὐτὸς δὲ (ὁ Δημοσθένης) ἀπολεξάμενος ἐκ πάντων ἑξήκοντα ὁπλίτας καὶ τοξότας ὀλίγους ἐχώρει ἔξω τοῦ τείχους ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ᾗ μάλιστα ἐκείνους προσεδέχετο πειράσειν ἀποβαίνειν, ἐς χωρία μὲν χαλεπὰ καὶ πετρώδη πρὸς τὸ πέλαγος τετραμμένα, σφίσι δὲ τοῦ τείχους ταύτῃ ἀσθενεστάτου ὄντος ἐπισπάσασθαι αὐτοὺς ἡγεῖτο προθυμήσεσθαι».

Τά: *σφίσι δὲ τοῦ τείχους — προθυμήσεθαι*» ἄλλως ὑπ' ἄλλων ἑρμηνεύονται, μακρὸν δὲ ἤθελεν εἶσθαι ἡμῖν κατ' ἰδίαν ἐνταῦθα νὰ μνημονεύσωμεν πασῶν τῶν ἑρμηνειῶν, ὧν τὸ καθ' ἡμᾶς οὐδεμία φαίνεται πιθανή· ὁ δὲ Stahl κατ' εἰκασίαν ἄλλου, ὀβελίσας τὸ: «*προθυμήσεσθαι*», ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ ἀορίστου «ἐπισπάσασθαι» μέλλοντα «ἐπισπάσεσθαι», τὴν δὲ γραφὴν ταύτην ἀπεδέξατο καὶ ὁ Böhme, διαγράψας τό: «*προθυμήσεσθαι.* Εἷς δὲ μόνον, ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, ἀνεπαρκεῖς καὶ τὰς εἰς τὸ χωρίον διδομένας ἐξηγήσεις εὑρίσκων, ὑποπτεύει ὅτι τοῦτο εἶναι ἡμαρτημένον, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ προτείνει.

Ἄριστα δὲ καθ' ἡμᾶς περί τε τὴν σύνταξιν καὶ τὴν διάνοιαν ἔχει τὸ χωρίον, ἂν ὡς ἑξῆς ἀναγνωσθῇ: «σφίσι δὲ τοῦ χωρίου ἀσθενεστάτου ὄντος, ⟨*ἀποσπάσασθαι*⟩ *αὐτοὺς* ἡγεῖτο προθυμήσεσθαι».

Κατὰ ταῦτα δῆλον, ὅτι ἡ σύνταξις εἶναι αὕτη: ἡγεῖτο (*ἐκείνους*) προθυμήσεσθαι ἀποσπάσασθαι αὐτούς, τοῦ χωρίου σφίσιν ἀσθενεστάτου ὄντος, τ. ἔ. ἐπειδὴ δὲ τὸ χωρίον ἦν σφίσιν ἀσθενέστατον, ἐνόμιζεν, ὅτι (ἐκεῖνοι) θὰ προθυμηθῶσιν νὰ ἀποσπάσωνται αὐτοὺς (= βίᾳ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἑαυτῶν θέσεων νὰ ἀπώσωνται)· «οὔτε γὰρ αὐτοὶ ἐλ-

πίζοντές ποτε ναυσὶ κρατηθήσεσθαι οὐκ ἰσχυρὸν ἐτείχιζον, *ἐκείνοις τε βιαζομένοις* τὴν ἀπόβασιν *ἁλώσιμον* τὸ χωρίον γίνεσθαι». Πρβλ. Θουκ. Δ', 11, 7, 10 «προσέβαλλε δὲ (ὁ ναύαρχος Σπαρτιάτης) ᾗπερ ὁ Δημοσθένης προσεδέχετο· — καὶ ἀναπαύοντες ἐν τῷ μέρει τοὺς ἐπίπλους ἐποιοῦντο, *προθυμίᾳ τε πάσῃ χρώμενοι* καὶ παρακελευσμῷ, εἴ πως *ὠσάμενοι* ἕλοιεν τὸ τείχισμα»· καὶ κεφ. 12, 9-12 «οἱ δ' ἄλλοι προὐθυμοῦντο μέν, ἀδύνατοι δ' ἦσαν ἀποβῆναι τῶν τε χωρίων χαλεπότητι καὶ τῶν Ἀθηναίων *μενόντων καὶ οὐδὲν ὑποχωρούντων*». Καὶ ἐκ τοῦ λόγου δὲ τοῦ Δημοσθένους, ᾧ παρακελεύεται τοῖς στρατιώταις, δῆλον γίνεται, ὅτι ἀντὶ τοῦ: *ἐπισπάσασθαι αὐτοὺς*» πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ: «*ἀποσπάσασθαι αὐτούς*». Πολλάκις δὲ συνεχύθησαν τὸ *ἐπισπᾶσθαι* πρὸς τὸ *ἀποσπᾶσθαι* καὶ ἡ *ἐπὶ* πρὸς τὴν *ἀπό*, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τοῖς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν.

Οὔτε δ' ὁ Θουκυδίδης ἄλλοθί που, οὔτ' ἄλλος τις τῶν συγγραφέων, ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, ἐποιήσαντο χρῆσιν τῆς μέσης διαθέσεως τοῦ ῥήματος «*ἀποσπᾶν*» ἢ «*διασπᾶν*» ἐν ταύτῃ τῇ σημασίᾳ, ἐν ᾗ κεῖται ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ, καθὼς ἡμεῖς αὐτὸ διορθοῦμεν. Διότι παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ, ὅπου ἀπαντᾷ τό: *ἀποσπᾶν* ἢ τὸ *διασπᾶν*, ταῦτα κεῖνται ἐν τῇ παθητικῇ φωνῇ (Θουκ. η', 8. Ε', 70. Ζ', 98. Η', 78, 44. Θ', 42. 104). Οἱ δὲ ἄλλοι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Ξενοφῶν, ἐν ταύτῃ τῇ σημασίᾳ μεταχειρίζονται τὰ εἰρημένα ῥήματα ἐν τῇ ἐνεργητικῇ μόνον φωνῇ. Ὁ Δημοσθένης δὲ ἐν Ὀλυν. Α', 2, 3 εἶπε: «*παρασπάσηταί τι* (ὁ Φίλιππος) τῶν ὅλων πραγμάτων».

Εἰ δὲ μήτε τὸ *ἀποσπάσασθαι* μήτε τὸ *διασπάσασθαι*, ὡς ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἀντὶ τοῦ *ἐπισπάσασθαι*, φαίνεται πιθανόν, μηδὲ τό: *ἀποσπάσαι* ἤ: *διασπάσαι*, πάντως ἀντὶ τούτων λέγομεν τελευτῶντες ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ *ἀπώσασθαι*, οὐδαμῶς δὲ *ἐπισπάσασθαι*.

Ἀντὶ δὲ τοῦ: «ἐς χωρία μὲν χαλεπά» μὴ ἀναγνωστέον: «ἐς χωρία [μὲν] χαλεπά», ἄνευ δηλονότι τοῦ *μέν*; μετὰ δὲ τό: «*πρὸς τὸ πέλαγος τετραμμένα*» μὴ διὰ μέσης στιγμῆς στικτέον;

Κεφ. 12, 16 κέξ.

«ἐπὶ πολὺ γὰρ ἐποίει τῆς δόξης ἐν τῷ τότε τοῖς μὲν ἠ-

πειρώταις μάλιστα εἶναι καὶ τὰ πεζὰ κρατίστοις, τοῖς δὲ θαλασσίοις τε καὶ ταῖς ναυσὶ πλεῖστον προέχειν».

Κατὰ τὸν Pp. καὶ Krüg., οἵτινες τοῦ Schömann τὴν ἑρμηνείαν ἀποδέχονται, ὑποκείμενον τοῦ «*ἐποίει*» (= efficiebat) εἶναι τὰ ἀπαρέμφατα «*εἶναι*» καὶ «*προέχειν*», τὸ δὲ «ἐπὶ πολὺ τῆς δόξης» ἀντικείμενον αὐτοῦ (= maximam gloriae suae partem)· ὁ δὲ Clas. ὑποκείμενον τοῦ «*ἐποίει*» ὑπολαμβάνει ὅτι εἶναι τό: «ἐπὶ πολὺ τῆς δόξης». Τὸ δὲ «*ἐποίει*» εἶναι ἀμετάβατον, καθώς, λέγει, ἐν Β', 8, 4 («ἡ δὲ εὔνοια παρὰ πολὺ ἐποίει τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους»), ἡ δὲ δοτική: «τοῖς μὲν — τοῖς δὲ» ἀντὶ τοῦ: «ἐς τοὺς μὲν — ἐς τοὺς δέ».

Ἡμεῖς δ' οὔτε τούτου, οὔτε ἐκείνων τὴν δόξαν ἀποδεχόμεθα· διότι καθ' ἡμᾶς ὑποκείμενον τοῦ «ἐποίει» εἶναι τό: «⟨τὸ⟩ τῆς δόξης» (διότι οὕτως ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ἀντὶ τοῦ νῦν: «τῆς δόξης»)· ἡ δὲ σύνταξις αὕτη:

«⟨τὸ⟩ τῆς δόξης ἐποίει ἐπὶ πολὺ ἐν τῷ τότε τοῖς μὲν ἠπειρώταις μάλιστα εἶναι καὶ τὰ πεζὰ κρατίστοις, τοῖς δὲ θαλασσίοις τε (εἶναι) καὶ ταῖς ναυσὶ πλεῖστον προέχειν». Ὅτι δὲ «τὸ τῆς δόξης» ἀναγνωστέον ἀντὶ τοῦ: «τῆς δόξης», εἰκάζομεν ἐκ τῆς ἐξηγήσεως, ἣν ὁ Σχολιαστὴς παραδίδωσι περὶ τοῦ χωρίου, λέγων: «κατὰ πολὺ γὰρ ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις ἔρρεπε *τὰ* τῆς δόξης τοῖς μὲν Λακεδαιμονίοις κτέ.». Ἐπὶ πολὺ δηλονότι ἐπεκράτει ἐν τῷ τότε ἡ (τῶν πολλῶν) δόξα, ὅτι οὗτοι μὲν (οἱ Λακεδ.) ἠπειρῶται μάλιστα ἦσαν καὶ περὶ τὰ πεζὰ κράτιστοι, ἐκεῖνοι δὲ (οἱ Ἀθην.), ὅτι θαλασσινοί τε (ἦσαν) καὶ ταῖς ναυσὶ πλεῖστον προεῖχον· ἢ ἄλλως: ἐπὶ πολὺ διαδεδομένη ἦν ἐν τῷ τότε ἡ δόξα, ὅτι κτέ.

Φράσεις δὲ τοιαύτας, οἷα εἶναι ἡ: «τὸ τῆς δόξης» (= ἡ δόξα) πρβλ. Θουκ. Γ', 59, 8· Δ', 18, 3-54, 14· Η', 49, 15· 61, 12· 62, 8.

Κεφ. 14, 15 κέξ.

«ἐγένετό τε ὁ θόρυβος μέγας καὶ ἀντηλλαγμένος τοῦ ἑκατέρων τρόπου περὶ τὰς ναῦς· οἵ τε γὰρ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ προθυμίας καὶ ἐκπλήξεως, ὡς εἰπεῖν, ἄλλο οὐδὲν ἢ

ἐκ γῆς ἐναυμάχουν, οἵ τε Ἀθηναῖοι κρατοῦντες καὶ βουλόμενοι τῇ παρούσῃ τύχῃ ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐπεξελθεῖν ἀπὸ νεῶν ἐπεζομάχουν».

Μόνον, ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, ὁ Clas. ὀρθῶς ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ κοινῶς φερομένου: «*ἀντηλλαγμένος*» *ἀντηλλαγμένου*, ἠκολούθησε δὲ αὐτῷ ὁ Stahl. διότι *ὁ θόρυβος* δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ *ἀντηλλαγμένος*. Ἡμεῖς δὲ ὑποπτεύομεν, ὅτι ἔτι μείζονα φθορὰν ἔχει ὑποστὰν ἐνταῦθα τὸ χωρίον· διὸ εἰκάζομεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἤ: «⟨*ἄλλως τε*⟩ καὶ ἀντηλλαγμένου» ἤ: «⟨*ἄλλως τε*⟩ καὶ ⟨*ὅτι ἀντήλλακτο ὁ ἑκατέρων τρόπος*⟩· διότι φιλεῖ ὁ ἱστορικός, ὅταν θέλῃ νὰ δηλώσῃ τὸ κυριώτατον αἴτιον, νὰ ἐκφράζῃ τοῦτο διὰ τοῦ: «*ἄλλως τε καί*». Οὕτω παραδείγμ. χάριν· «οἱ Ἀμφιπολῖται ἐς θόρυβον μέγαν κατέστησαν, *ἄλλως τε καὶ* ἀλλήλοις ὕποπτοι ὄντες» (Δ', 104, 4)· «οἱ Ἀθηναῖοι ἐς δέος μέγα κατέστησαν, *ἄλλως τε καὶ* ὅτι ἡ πόλις αὐτοῖς ἦν ὠφέλιμος» (Δ', 108, 1)· «δέος δὲ ἐγένετο τῇ πανηγύρει μέγα μὴ ξὺν ὅπλοις ἔλθωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι, *ἄλλως τε καὶ* ἐπειδὴ καὶ Λίχας — —ὑπὸ τῶν ῥαβδούχων πληγὰς ἔλαβεν» (Ε', 50, 12 κἑξ.)· «ἐς τοῦτο γὰρ δὴ ἠναγκάσμεθα ὥστε πεζομαχεῖν ἀπὸ τῶν νεῶν καὶ τὸ μήτε αὐτοὺς ἀνακρούεσθαι μήτ' ἐκείνους ἐὰν ὠφέλιμον φαίνεται, *ἄλλως τε καὶ* τῆς γῆς πλὴν ὅσον ἂν ὁ πεζὸς ἡμῶν ἐπέχῃ πολεμίας οὔσης» (Α', 62, 15)· πρβλ. Ε', 61, 17. Οὕτω καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ὁ θόρυβος μέγας ἐγένετο περὶ τὰς ναῦς δι' ἄλλα τε καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα, ὅτι ὁ ἑκατέρων τρόπος (*τρόπος* ἢ *τόπος*;) ἦν ἀντηλλαγμένος· διότι οἵ τε Λακεδαιμόνιοι *ἐκ γῆς ἐναυμάχουν*, οἵ τε Ἀθηναῖοι *ἀπὸ νεῶν ἐπεζομάχουν*.

Κεφ. 16, 14.

«ὅτι δ' ἂν τούτων παραβαίνωσιν ἑκάτεροι καὶ ὁτιοῦν, τότε λελύσθαι τὰς σπονδάς».

Ἀντὶ τοῦ: «*ὅτι* δ' ἂν» γραπτέον: «⟨*ὅτε*⟩ δ' ἂν»· τ. ἔ. ὅτε δ' ἂν ἑκάτεροι καὶ ὁτιοῦν τούτων παραβαίνωσι, τότε λελύσθαι τὰς σπονδάς· πρβλ. Δ', 23, 6· «ἰσχυριζόμενοι, ὅτι δὴ εἴρητο, ἐὰν καὶ ὁτιοῦν παραβαθῇ, λελύσθαι τὰς σπονδάς».

Κεφ. 28, 20 κέξ.

«ταῦτα δ' ἔχων ἔφη (ὁ Κλέων) πρὸς τοῖς ἐν Πύλῳ στρατιώταις ἐντὸς ἡμερῶν εἴκοσιν ἢ ἄξειν Λακεδαιμονίους ζῶντας ἢ αὐτοῦ ἀποκτενεῖν· τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἐνέπεσε μέν τι καὶ γέλωτος τῇ κουφολογίᾳ αὐτοῦ, ἀσμένοις δ' ὅμως ἐγίγνετο τοῖς σώφροσι τῶν ἀνθρώπων, λογιζομένοις δυοῖν ἀγαθοῖν τοῦ ἑτέρου τεύξεσθαι, ὃ μᾶλλον ἤλπιζον, ἢ σφαλεῖσι γνώμης Λακεδαιμονίους σφίσι χειρώσασθαι».

Ταῦτα δ' ἔχων (τοὺς παρόντας δηλονότι Λημνίους καὶ Ἰμβρίους καὶ τοὺς ἔκ τε Αἴνου καὶ ἄλλοθεν βεβοηθηκότας τετρακοσίους τοξότας) πρὸς τοῖς ἐν Πύλῳ στρατιώταις εἶπεν, ὅτι ἐντὸς ἡμερῶν εἴκοσιν ἢ θὰ φέρῃ τοὺς Λακεδαιμονίους ζῶντας, ἢ αὐτοῦ θὰ ἀποκτείνῃ· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐγέλασαν μὲν οὐκ ὀλίγον διὰ τὴν κουφολογίαν αὐτοῦ, ἄσμενοι δ' ὅμως οἱ σώφρονες τῶν ἀνθρώπων ταῦτα ἤκουον, λογιζόμενοι ὅτι ἐκ δύο ἀγαθῶν τοῦ ἑτέρου θὰ τύχωσιν, ἢ δηλαδὴ τοῦ Κλέωνος θὰ ἀπαλλαγῶσιν, ὃ μᾶλλον ἤλπιζον, ἤ, ἂν σφαλῶσι γνώμης, θὰ χειρώσηται (ὁ Κλέων) αὐτοῖς τοὺς Λακεδαιμονίους.

Ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τοῦ Κλέωνος, ὅτι ἐντὸς ἡμερῶν εἴκοσιν ἢ θὰ φέρῃ εἰς Ἀθήνας ζῶντας τοὺς Λακεδαιμονίους, ἢ θὰ ἀποκτείνῃ αὐτοῦ, οὐδὲν ἄπορον, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς εἰκός, ἐγέλασαν· διότι τοιαύτην ὑπόσχεσιν κουφολόγος μόνον ἄνθρωπος ἠδύνατο νὰ δώσῃ, ἢ μᾶλλον, καθὼς ἀλλαχοῦ ὁ ἱστορικὸς λέγει, τοιαύτη ὑπόσχεσις ἦν «*ὑπόσχεσις μανιώδης*»· ἀλλ' οἱ σώφρονες τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ κούφῃ καὶ μανιώδει ὑποσχέσει, ἣν ἄσμενοι ἤκουον, διὰ τί ἐλογίζοντο ὅτι ἐκ δύο ἀγαθῶν τοῦ ἑτέρου θὰ τύχωσιν, ἢ ὅτι, ὅπερ μᾶλλον ἤλπιζον, τοῦ Κλέωνος θὰ ἀπαλλαγῶσιν, ἤ, ἂν τούτου μὴ τύχωσι, τοὺς Λακεδαιμονίους αὐτοῖς θὰ χειρώσηται; Ἡ ἀπορία ἡμῶν δηλαδὴ εἶναι αὕτη: πῶς ἆρά γε οἱ σώφρονες τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν λογισμὸν αὐτῶν ἤθελον ἀπαλλαγῆ, ὅπερ μᾶλλον ἤλπιζον, τοῦ Κλέωνος; Ὁ Κλέων ὑπισχνεῖτο, ὅτι ἢ θὰ φέρῃ ἐντὸς ἡμερῶν εἴκοσι ζῶντας τοὺς Λακεδαιμονίους, ἢ θὰ ἀποκτείνῃ αὐτοῦ· ἀλλὰ «τοῦ Κλέωνος καίπερ μανιώδης οὖσα ἡ ὑπόσχεσις ἀπέβη· ἐντὸς γὰρ εἴκοσιν ἡμερῶν ἤγαγε τοὺς ἄνδρας, ὥσπερ ὑπέστη» (Θουκ. Δ', 39, 10). Εἰ δὲ

μὴ ἀπέβαινεν ἡ ὑπόσχεσις αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπέβη, ἀλλ' ἀπέκτεινε τοὺς Λακεδαιμονίους αὐτοῦ, πῶς πάλιν οἱ σώφρονες τῶν ἀνθρώπων ἤθελον αὐτοῦ ἀπαλλαγῇ; Καὶ νῦν δέ, ὅτε ζῶντας, ὥσπερ ὑπέστη, ἤγαγεν εἰς Ἀθήνας τοὺς Λακεδαιμονίους, πῶς ἀπηλλάγησαν τοῦ Κλέωνος οἱ σώφρονες τῶν ἀνθρώπων; Ἦ ἆρά γε ἐλογίζοντο, ὅτι ὁ Κλέων, τοιαῦτα μανιώδη ὑπισχνούμενος, οὔτε ζῶντας θὰ ἠδύνατο τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ φέρῃ, οὔτε νὰ ἀποκτείνῃ αὐτοὺς αὐτοῦ; Ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων τοῦ ἱστορικοῦ τοιοῦτό τι δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ. Διὰ δὲ τὴν ἀπόβασιν τῆς μανιώδους ὑποσχέσεως τοῦ Κλέωνος οἱ σώφρονες τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἑτέρου ἐκ τῶν δύω ἀγαθῶν ἔτυχον, δὲν ἀπηλλάγησαν δὲ τοῦ Κλέωνος, ὅπερ μᾶλλον ἤλπιζον. Καὶ ἂν δὲ μὴ ἤθελεν ἀγάγει τοὺς Λακεδαιμονίους ζῶντας, ἀλλ' αὐτοῦ αὐτοὺς ἤθελεν ἀποκτείνει, πάλιν τοῦ Κλέωνος δὲν θὰ ἀπηλλάσσοντο.

Διὰ ταῦτα ἡμεῖς ὑποπτεύομεν, ὅτι ὁ Κλέων ἔφη οὐχί:
«ἢ ἄξειν Λακεδαιμονίους ζῶντας, ἢ *αὐτοῦ* ἀποκτενεῖν», ἀλλ' ἔφη:
«ἢ ἄξειν Λακεδαιμονίους *ζῶντας*, ἢ ⟨*αὐτὸν*⟩ ἀποκτενεῖν».

Οὕτω δὲ μόνον καθ' ἡμᾶς οἱ σώφρονες τῶν ἀνθρώπων ἄσμενοι ἤκουον τὴν μανιώδη ὑπόσχεσιν τοῦ Κλέωνος· διότι ἐλογίζοντο, ὅτι ἐκ τῶν δύω ἀγαθῶν τοῦ ἑτέρου θὰ τύχωσιν, ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους θὰ ἔχωσι ζῶντας, ἤ, ὅπερ μᾶλλον ἤλπιζον, ὅτι ὄντως ὁ Κλέων ἤθελεν αὐτοκτονήσει (αὐτὸς ἑαυτὸν ἀποκτείνει, εἰ μὴ ζῶντας τοὺς Λακεδαιμονίους ἐλάμβανεν) καὶ οὕτως ἤθελον ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ· ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ σώφρονες τῶν ἀνθρώπων ἔτυχον μὲν τοῦ ἑτέρου τῶν ἀγαθῶν, ἐσφάλησαν δὲ τοῦ ἑτέρου, οὗπερ μᾶλλον ἤλπιζον ὅτι θὰ τύχωσι· διότι ὁ Κλέων δὲν ἀπέκτεινεν ἑαυτόν, ἀλλ' ἤγαγε ζῶντας τοὺς ἄνδρας ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν.

Μόνον δὲ κουφολόγος καὶ μανιώδης ἄνθρωπος, οἷος ἦν ὁ Κλέων, τοιαύτην ὑπόσχεσιν ἠδύνατο νὰ ὑποσχεθῇ, ἢ ζῶντας ὅτι θὰ φέρῃ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐντὸς εἴκοσι ἡμερῶν, ἢ ἄλλως θὰ αὐτοκτονήσῃ! Εἰς δὲ τοὺς σώφρονας τῶν ἀνθρώπων, ὁπότερον τούτων ἤθελεν ἀποβῇ, ἀγαθὸν ἦν· ἀλλ' οὗτοι ἤλπιζον, ὅτι μᾶλλον θὰ τύχωσι τῆς τοῦ Κλέωνος ἀπαλλαγῆς, ἧς δυστυχῶς δὲν ἔτυχον.

Κεφ. 30, 2 κέξ.

«τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀναγκασθέντων διὰ τὴν στενοχω-

ρίαν τῆς νήσου τοῖς ἐσχάτοις προσίσχοντας ἀριστοποιεῖσθαι διὰ προφυλακῆς, καὶ ἐμπρήσαντός τινος κατὰ μικρὸν τῆς ὕλης ἄκοντος, καὶ ἀπὸ τούτου πνεύματος ἐπιγενομένου, τὸ πολὺ αὐτῆς ἔλαθε κατακαυθέν. Οὕτω δὴ τούς τε Λακεδαιμονίους μᾶλλον κατιδὼν πλείους ὄντας, ὑπονοῶν πρότερον ἐλάσσοσι τὸν σῖτον αὐτοῦ ἐςπέμπειν, τότε ὡς ἐπ' ἀξιόχρεων τοὺς Ἀθηναίους μᾶλλον σπουδὴν ποιεῖσθαι, τήν τε νῆσον εὐαποβατωτέραν οὖσαν, τὴν ἐπιχείρησιν παρεσκευάζετο, στρατιάν τε μεταπέμπων ἐκ τῶν ἐγγὺς ξυμμάχων καὶ τὰ ἄλλα ἑτοιμάζων».

Ὥσπερ παρετέθη, οὕτω κοινῶς ἐν πᾶσι τοῖς κώδιξι τὸ εἰρημένον χωρίον φέρεται. Ὁ Pp. καὶ ὁ Clas. εἰκάζουσιν, ὅτι ἀντὶ τοῦ: «*καὶ ἀπὸ τούτου*» πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ «*ἐπεὶ* ἀπὸ τούτου»· ἤ, καθὼς πάλιν ὁ Clas. ὑπολαμβάνει, νὰ ὀβελισθῇ ὁ σύνδεσμος «*καὶ*» [καὶ] ἀπὸ *τούτου*· ὁ δὲ Bh. ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ «*καὶ*» «*ἐπεὶ*» («*ἐπεὶ ἀπὸ τούτου*» καὶ ἀφελὼν μετὰ τὸ: «*ἔλαθε κατακαυθὲν*» τὴν τελείαν, ἔθηκεν ἀντ' αὐτῆς ὑποστιγμὴν (ἔλαθε κατακαυθέν,)· ἀντὶ δὲ τοῦ: «*αὐτοῦ ἐςπέμπειν*» ὁ Bauer εἴκασεν: «*αὐτοὺς ἐςπέμπειν*» καὶ οὕτως ἔγραψεν ὅ τε Clas. καὶ ὁ Böh. ἄλλοι δὲ πάλιν ἀντὶ τοῦ: «*τότε*» εἴκασαν ἤ: «*τό τε*», ἤ: «*τό δε*»· ὁ δὲ Krüg. μετήνεγκε τὰ: «τότε ὡς ἐπ' ἀξιόχρεων τοὺς Ἀθηναίους μᾶλλον σπουδὴν ποιεῖσθαι» εὐθὺς μετὰ τὸ: «εὐαποβατωτέραν οὖσαν», καὶ ἑρμηνεύει ὡς ἑξῆς: «da rüstete er sich wie zu etwas, das schon verdiente, dass die Athener sich in höherem Grade Mühe gäben, zum Angriffe». Ὡς ὀρθὴν δὲ τήν τε μετάθεσιν καὶ τὴν ἑρμηνείαν ἀπεδέξαντο τοῦ Κρυγέρου ὅ τε Clas. καὶ ὁ Böh. καὶ ἔγραψαν κατ' αὐτὴν οὕτως: «τήν τε νῆσον εὐαποβατωτέραν οὖσαν, τότε ὡς ἐπ' ἀξιόχρεων τοὺς Ἀθηναίους μᾶλλον σπουδὴν ποιεῖσθαι, τὴν ἐπιχείρησιν παρεσκευάζετο».

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον, ὅτι τὸ προκείμενον χωρίον οὐχὶ ὑγιὲς ἡμῖν παραδέδοται οὐδὲ κατὰ τάξιν τὴν προσήκουσαν· εἰ δὲ διὰ τῶν διορθώσεων καὶ μεταβολῶν, ἃς ἄνδρες σοφοὶ καὶ δεινοὶ περὶ τὰ κριτικὰ ἐποιήσαντο, κατά τε τὴν σύνταξιν καὶ τὸν νοῦν τὸ χωρίον θεραπεύεται, περὶ τούτου οἱ ἐπαΐοντες τῶν ἀναγνωστῶν κρινέτωσαν. Ἡμεῖς

δέ, ὡς παρέλκοντα κρίνοντες τὸν πρὸ τοῦ: «ἀπὸ τούτου» σύνδεσμον «*καί*», ὅστις εἶναι ἐπανάληψις τοῦ ἡγουμένου: *καὶ* («*καὶ* ἐμπρήσαντός τινος»), ὑπολαμβάνομεν κύριον ῥῆμα τοῦ λόγου τό: «ἔλαθε κατακαυθέν»· ἡ δὲ σύνταξις εἶναι αὕτη: «ἔλαθε κατακαυθὲν ἀπὸ τούτου τὸ πολὺ αὐτῆς, πνεύματος ἐπιγενομένου»· τ. ἔ. «κατ' ἀκολουθίαν τούτου, ὅτι τις (τῶν στρατιωτῶν) ἄκων ἐνέπρησε κατὰ μικρὸν τῆς ὕλης, ἀνεπαισθήτως κατεκαύθη τὸ πολὺ αὐτῆς, ἐπειδὴ πνεῦμα ἐπεγένετο». Ἀποδεχόμενοι δὲ καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ Krüg., ὅτι οὐχὶ κατὰ τάξιν κεῖνται τά: «τότε ὡς ἐπ' ἀξιόχρεων — — ποιεῖσθαι», μετατίθεμεν αὐτὰ μετὰ τό: «εὐαποβατωτέραν οὖσαν», οὐχὶ δ' ὥσπερ ἔχουσιν, ἀλλ' ὡς ἑξῆς ἀναγινώσκομεν ἤ: «τήν τε νῆσον εὐαποβατωτέραν οὖσαν τότε, ὥσ⟨τ'⟩ ἀπ⟨οβαίνειν⟩ ἀξιόχρεως τοὺς Ἀθηναίους μᾶλλον εἶναι, ⟨κατὰ⟩ σπουδὴν (=ταχεῖαν) ποιεῖσθαι τὴν ἐπιχείρησιν παρεσκευάζετο»: ἢ ὡς ἑξῆς:

«τήν τε νῆσον εὐαποβατωτέραν οὖσαν τότε, ὥστ' ἐπ' ἀξιόχρεως τοῖς Ἀθηναίοις μᾶλλον εἶναι ποιεῖσθαι τὴν ἐπιχείρησιν, παρεσκευάζετο, σπουδῇ στρατιάν τε μεταπέμπων — — καὶ τὰ ἄλλα ἑτοιμάζων»: ἢ καὶ οὕτως:

«εὐαποβατωτέραν οὖσαν τότε, ὥστε ἀξιόχρεως τοὺς Ἀθηναίους μᾶλλον ποιεῖσθαι τὴν ἐπιχείρησιν, κατὰ σπουδὴν παρεσκευάζετο κέξ».

Κατὰ ταῦτα ἡ σύνταξις εἶναι:

«τούς τε Λακεδαιμονίους μᾶλλον κατιδὼν πλείους ὄντας, ὑπονοῶν πρότερον ἐλάσσοσι τὸν σῖτον αὐτοὺς («*αὐτοὺς*» ἤ: «*αὐτόσε*» μᾶλλον;) ἐσπέμπειν, τήν τε νῆσον εὐαποβατωτέραν οὖσαν τότε, ὥστ' ⟨*ἀποβαίνειν*⟩ ἀξιόχρεως τοὺς Ἀθηναίους μᾶλλον ⟨εἶναι⟩, οὕτω δὴ κατὰ σπουδὴν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιχείρησιν παρεσκευάζετο κέξ».

Καὶ περὶ τῆς τοῦ εἰρημένου χωρίου διορθώσεως καὶ μετατάξεως ἄσμενοι ἀναμένομεν τὴν παρὰ τῶν δυναμένων κρίνειν ἐπιεικῆ κρίσιν· ὁμολογοῦμεν δέ, ὅτι τολμηρῶς τὸ χωρίον διορθοῦμεν, οὕτω θεραπεύοντες· διότι ἡμῖν τοὐλάχιστον ἡ τοῦ Krüg. διόρθωσις καὶ ἑρμηνεία δὲν φαίνεται πειστική· διότι παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ οὐδαμοῦ μὲν ἀπαντᾷ τό: «*σπουδὴν ποιεῖσθαι*», πολλαχοῦ δὲ τό: «*ποιεῖσθαι τὴν ἐπιχείρησιν*»· οὕτω: «διὰ τὸ ταχεῖαν τὴν ἐπιχείρησιν ποιεῖσθαι ὧν ἂν γνῶσιν» (Α', 70, 26)· «τὴν δὲ ἐπιχείρησιν ᾧ τρόπῳ διανοοῦμαι ποιεῖσθαι διδάξω» (Ε', 9, 4)· «τὴν ἐπιχείρησιν ποιεῖται μὴ

ἀπὸ τοῦ προφανοῦς» (αὐτ. 9, 12)· «ἀξιόχρεῳ δυνάμει ταχεῖαν τὴν ἐπιχείρησιν ἡμῖν οἱ ἐχθροὶ ποιήσονται» (Ζ', 10, 7)· «τὴν ἐπιχείρησιν τῶν Ἐπιπολῶν ἐποιεῖτο (Η', 43, 12).

Τοῦ δὲ ὀνόματος «*σπουδή*» τὴν ἑξῆς ὁ ἱστορικὸς ποιεῖται χρῆσιν·

«κατὰ σπουδὴν ἐμβιβάσας ἔπλει παρὰ τὴν γῆν» (Β', 90, 13)·

«καὶ ἐσβάντες κατὰ σπουδὴν — — ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα ἔπλεον» (αὐτ. 94, 10)·

«καὶ τριήρη εὐθὺς ἄλλην ἀπέστελλον κατὰ σπουδήν» (Γ', 49, 5)·

«ἐγένετο σπουδὴ τοῦ πλοῦ τοιαύτη ὥστε . . .» (αὐτ. 49, 10)·

«τῆς μὲν προτέρας νεὼς οὐ σπουδῇ πλεούσης» (αὐτ. 49, 14)·

«ὁ δὲ ὑπὸ σπουδῆς ἐποιεῖτο τὴν δίωξιν» (αὐτ. 33, 12)·

«καὶ εὐθὺς ὑπὸ σπουδῆς καθίσταντο ἐς κόσμον τὸν ἑαυτῶν» (Ε', 66, 8)·

«οἱ δὲ καὶ διὰ σπουδῆς προσβοηθοῦντες δρόμῳ ὑστέριζον» (Ζ', 69, 5)·

«σπουδὴ δὲ ὁμοίως καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν ἔσται τῆς ὁδοῦ» (Η', 77, 27)·

«σπουδῇ πάνυ μετέπεμπον» (Θ', 89, 15), ὡς ἡμεῖς κατ' εἰκασίαν διορθοῦμεν (ἰδ. ἡμετέρας «κριτικὰς διορθώσεις εἰς Θουκυδ.» σελ. 453, Ἀθηνᾶς τόμ. 7, τεῦχ. Γ').

Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς ἀνωτέρω χωρίοις ἡ λέξις «*σπουδή*» ἐν τῇ σημασίᾳ μόνον τοῦ *τάχους* κεῖται, καθὼς καὶ ἄλλοτε ἀλλαχοῦ τοῦτο παρετηρήσαμεν. Σημειωτέον δέ, ὅτι παρὰ τῷ ἱστορικῷ ἐν τοῖς εἰρημένοις μόνον χωρίοις καὶ ἐν ταύτῃ τῇ σημασίᾳ εὕρηται ἡ λέξις «*σπουδή*» οὐδαμοῦ δὲ ἄλλοθι.

Το δέ: «*ἀξιόχρεως*» παρὰ τῷ ἱστορικῷ ὡς ἑξῆς ἀπαντᾷ:

«εἴ τι τῶν τότε πόλισμα μὴ ἀξιόχρεων δοκεῖ εἶναι» (Α', 10, 2)·

«καὶ πόλιν ἀξιόχρεων παρεχομένους» (Δ', 85, 20)·

«καὶ οὐκ ἀξιόχρεων αὐτῶν ὄντων δρᾶν τι ὧν κἀκεῖνος ἐπενόει» (Ε', 13, 6)·

«ἀξιόχρεῳ δυνάμει ταχεῖαν τὴν ἐπιχείρησιν ἡμῖν οἱ ἐχθροὶ ποιήσονται (Ζ', 10, 7)·

«αὐτόθεν δὲ («*δὲ*» ἢ: «*δὴ*» μᾶλλον;) παρασκευῇ ἀξιόχρεῳ ἐπιέναι» (αὐτ. 21, 9)·

«καὶ ὁ ἄλλος ὄχλος κατὰ θέαν ἦκεν ὡς ἐπὶ ἀξιόχρεων καὶ ἄπιστον διάνοιαν» (αὐτ. 31, 6)·

«εἴ τι ἀξιόχρεων ἀφ' ἡμῶν ὀφθείη» (αὐτ. 34, 45).

Περὶ δὲ τῆς φράσεως: «τὴν ἐπιχείρησιν ἐπί τινι εἶναι» πρβλ. Θουκ. Δ', 29, 17 «ἐπ' ἐκείνοις γὰρ ἂν εἶναι τὴν ἐπιχείρησιν».

Χάριν δὲ τῆς διορθώσεως ἡμῶν ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ πρβλ. καὶ Δ', 31, 2 «τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀνηγάγοντο μὲν νυκτὸς ἐπ' ὀλίγας ναῦς τοὺς ὁπλίτας πάντας ἐπιβιβάσαντες, πρὸ δὲ τῆς ἕω ὀλίγον *ἀπέβαινον* τῆς νήσου ἑκατέρωθεν»· καὶ 32, 23 «τοιαύτῃ μὲν γνώμῃ ὁ Δημοσθένης τό τε πρῶτον τὴν *ἀπόβασιν* ἐπενόει καὶ ἐν τῷ ἔργῳ ἔταξεν».

Κεφ. 31, 8 κἑξ.

«μέσον δὲ καὶ ὁμαλώτατόν τε καὶ περὶ τὸ ὕδωρ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν καὶ Ἐπιτάδας ὁ ἄρχων εἶχε, μέρος τέ τι οὐ πολὺ αὐτὸ τὸ ἔσχατον ἐφύλασσε τῆς νήσου τὸ πρὸς τὴν Πύλον».

Κατ' εἰκασίαν ὁ Bauer καὶ Bekker διώρθωσαν «*αὐτὸ* τὸ ἔσχατον» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις: «αὐτοῦ τὸ ἔσχατον».

Εἰ ἐν πᾶσι τοῖς χειρογράφοις φέρεται ἡ γραφὴ «αὐτοῦ», ἡμεῖς ὑποπτεύομεν, ὅτι ἀντὶ ταύτης ἀναγνωστέον μᾶλλον «αὐτῶν», ὅπερ εἶναι ἐπανάληψις τοῦ ὀλίγῳ πρότερον εἰρημένου: «αὐτῶν» («οἱ πλεῖστοι αὐτῶν»). Ἀμφότερα δὲ καθ' ἡμᾶς παρέλκουσι τό τε «*αὐτὸ*» καὶ τὸ: «*αὐτῶν*»· ὥστε ἀναγνωστέον: «μέρος τέ τι οὐ πολὺ τὸ ἔσχατον ἐφύλασσε τῆς νήσου τὸ πρὸς τὴν Πύλον».

Κεφ. 32, 18 κἑξ.

«κατὰ νότου τε ἀεὶ ἔμελλον αὐτοῖς, ᾗ χωρήσειαν οἱ πολέμιοι, ἔσεσθαι ψιλοὶ [καὶ] οἱ ἀπορώτατοι, τοξεύμασι καὶ ἀκοντίοις καὶ λίθοις καὶ σφενδόναις ἐκ πολλοῦ ἔχοντες ἀλκήν, οἷς μηδὲ ἐπελθεῖν οἷόν τε ἦν».

Ὁ Böh. ἐν ταῖς κριτικαῖς σημειώσεσι παρατηρεῖ περὶ τοῦ εἰρημένου χωρίου ταῦτα: «οἱ πολέμιοι praegressis adiunxit et pro-

ximum καὶ secl. Cl. ψιλοὶ secl. St. de coni, quorum neutrum mihi probatur».

Ἀναγνωστέον δὲ καθ' ἡμᾶς τὸ προκείμενον χωρίον οὕτως:

«κατὰ νώτου τε ἀεὶ ἔμελλον αὐτοῖς, ᾗ χωρήσειαν [οἱ πολέμιοι], ἔσεσθαι ⟨*οἱ*⟩ ψιλοὶ [καὶ οἱ] ἀπορώτατοι ⟨*τοῖς*⟩ τοξεύμασι καὶ ἀκοντίοις καὶ λίθοις καὶ σφενδόναις, ἐκ πολλοῦ ἔχοντες ἀλκήν, ⟨*ὥστε μηδέν'*⟩ ἐπελθεῖν οἷόν τε ἦν».

Περὶ τοῦ «*μηδένα ἐπελθεῖν*» πρβλ. Ε'. 7, 10 «ἐς μάχην μὲν γὰρ οὐδὲ ἤλπισέν οἱ ἐπεξιέναι οὐδένα».

Κεφ. 44, 10.

«ἐπεὶ ἐβιάσθη, ἐπαναχωρήσασα πρὸς τὰ μετέωρα ἱδρύθη».

Μὴ ἄρα γραπτέον ⟨*ὑπαναχωρήσασα*⟩ ἀντὶ τοῦ *ἐπαναχωρήσασα*; ἴδ. Θουκ. Α', 51, 3 «ταύτας οὖν προϊδόντες οἱ Κορίνθιοι καὶ ὑποτοπήσαντες ἀπ' Ἀθηνῶν εἶναι οὐχ ὅσας ἑώρων ἀλλὰ πλείους, ὑπανεχώρουν». Πρβλ. Θουκ. Ε', 9, 17 «ἕως οὖν ἔτι ἀπαράσκευοι θαρσοῦσι καὶ τοῦ ὑπαπιέναι πλέον — — τὴν διάνοιαν ἔχουσιν». Ἡ πρὸς τὰ μετέωρα ἀναχώρησις μετὰ προσοχῆς δηλονότι καὶ φόβου ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγένετο (*ὑπό*).

Κεφ. 46, 1.

«Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον ταῦτα ἐγίγνετο καὶ Εὐρυμέδων καὶ Σοφοκλῆς — — ἐστράτευσαν».

Ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς ἄνευ τοῦ: «ταῦτα ἐγίγνετο» οὕτως: «Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Εὐρυμέδων» κέξ.

Αὐτόθι στίχ. 3.

«ἐπειδὴ ἐκ τῆς Πύλου ἀπῆραν ἐς τὴν Σικελίαν ναυσὶν Ἀθηναίων».

Ὀρθῶς ὑποπτεύει ὁ Cl. ὅτι ἐξερρύη πρὸ τοῦ: «ναυσὶν» τὸ *μ'* = τεσσαράκοντα· καθ' ἡμᾶς δὲ μᾶλλον τό: «*ταῖς πλείοσι*», τὸ δέ: «*Ἀθηναίων*» παρέλκει· πρβλ. Δ', 5, 7: «τὸν μὲν Δημοσθένην μετὰ νεῶν πέντε αὐτοῦ φύλακα καταλείπουσι, *ταῖς δὲ πλείοσι* ναυσὶ τὸν ἐς τὴν Κέρκυραν πλοῦν καὶ Σικελίαν ἠπείγοντο».

Αὐτόθι στίχ. 5.

«οἳ τότε μετὰ τὴν στάσιν διαβάντες ἐκράτουν».

Ἀναγνωστέον «⟨*οἳ*⟩» ἀντὶ τοῦ: «*οἳ*»· πρβλ. Δ', 42, 18. Α', 50, 14.

Αὐτόθι στίχ. 15.

«δεδιότες μὴ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐλθόντας οὐκ ἀποκτείνωσι».

Ἀντὶ τοῦ: «ἐλθόντας» μὴ γραπτέον «*ἁλόντας*»; (πρβλ. Δ', 48, 21).

Αὐτόθι στίχ. 19.

«πλοῖον δέ τι αὐτοὶ ἑτοιμάσειν».

Μὴ ἆρα ἀναγνωστέον: *τοι* ἀντὶ τοῦ: «*τι*»; («*πλοῖον δέ τοι*»).

Κεφ. 52, 13 κέξ.

«καὶ κρατυνάμενοι αὐτὴν (ναῦς τε γὰρ εὐπορία ἦν ποιεῖσθαι αὐτόθεν, ξύλων ὑπαρχόντων καὶ τῆς Ἴδης ἐπικειμένης καὶ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ) ῥᾳδίως ἀπ' αὐτῆς ὁρμώμενοι» κέξ.

Περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἄλλαι ὑπ' ἄλλων προτείνονται διορθώσεις· καθ' ἡμᾶς δὲ ἄριστα ἔχει τὸ χωρίον καὶ οὐδεμία μεταβολὴ ἐν αὐτῷ πρέπει νὰ γένηται, ἂν ὡς ἑξῆς ἀναγνωσθῇ:

«καὶ κρατυνάμενοι αὐτὴν ⟨*ναυσί τε*⟩ (εὐπορία γὰρ ἦν ποιεῖσθαι αὐτόθεν, ξύλων ὑπαρχόντων καὶ τῆς Ἴδης ἐπικειμένης), καὶ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ, ῥᾳδίως» κέξ. Πρβλ. Γ', 82 39 «καὶ τὰς ἐς σφᾶς αὐτοὺς πίστεις οὐ τῷ θείῳ νόμῳ μᾶλλον *ἐκρατύνοντο* ἢ τῷ κοινῇ τι παρανομῆσαι». Δ', 108, 2 «ἄλλως τε καὶ ὅτι ἡ πόλις αὐτοῖς ἦν ὠφέλιμος ξύλων τε ναυπηγησίμων πομπῇ καὶ χρημάτων προσόδῳ».

Κεφ. 57, 22.

«Τάνταλον δὲ παρὰ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Λακεδαιμονίους καταδῆσαι».

Ἀναγνωστέον οὕτως:

«Τάνταλον δὲ ⟨*ὥσπερ*⟩ τοὺς ἄλλους τοὺς ⟨ἐκ τῆς νήσου⟩ Λακεδαιμονίους καταδῆσαι».

Καὶ ἕτερος δὲ πολλῷ πρὸ ἡμῶν εἴκασεν: «ἐκ τῆς νήσου» ἀντὶ τοῦ νῦν: «ἐν τῇ νήσῳ»· ἡ δὲ σύνταξις καταφανής:

Τάνταλον δὲ (οἱ Ἀθηναῖοι ἐβουλεύσαντο) καταδῆσαι ὥσπερ τοὺς ἐκ τῆς νήσου Λακεδαιμονίους (κατέδησαν).

Κατὰ ταῦτα δὲν εἶναι, ὡς νομίζει ὁ Cl., τὸ καταδῆσαι = «ἐς δεσμωτήριον ἀγαγεῖν».

Κεφ. 59, 13 κέξ.

«τὰ γὰρ ἴδια ἕκαστοι εὖ βουλευόμενοι δὴ θέσθαι τό τε πρῶτον ἐπολεμήσαμεν καὶ νῦν πρὸς ἀλλήλους δι' ἀντιλογιῶν πειρώμεθα καταλλαγῆναι, καὶ ἢν ἄρα μὴ προχωρήσῃ ἴσον ἑκάστῳ ἔχοντι ἀπελθεῖν, πάλιν πολεμήσομεν».

Τὸ «*εὖ*» («*εὖ βουλευόμενοι*») οὐ πρὸς τὸ *βουλευόμενοι* μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ *θέσθαι* συναπτέον (πρβλ. Δ', 61, 23. 17, 12 ἔνθα ἀντὶ τοῦ *εὖ* κεῖται τὸ *καλῶς*· 120, 22 ἔνθα ἀντὶ τοῦ *εὖ* τὸ *κατὰ νοῦν* κεῖται· Α', 75, 15 «πᾶσι δὲ ἀνεπίφθονον, τὰ ξυμφέροντα τῶν μεγίστων πέρι κινδύνων εὖ τίθεσθαι»).

Ἀντὶ δὲ τῆς ὁριστικῆς: «*πάλιν πολεμήσομεν*» ἡ ὑποτακτικὴ μᾶλλον ἁρμόζει (*πολεμήσωμεν*), καθὼς καὶ τὸ *πειρώμεθα* («*δι' ἀντι-*

λογιῶν πειρώμεθα») ὑποτακτικὴ εἶναι. Ὁ δὲ νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι οὗτος:

Διότι, ὡς καὶ τὸ πρῶτον ἐπολεμήσαμεν εὖ βουλευόμενοι ἕκαστοι ἀσφαλῶς τὰ ἴδια ἡμῶν συμφέροντα νὰ διευθετήσωμεν, οὕτω καὶ νῦν (ἂς) πειρώμεθα, τὰς ἰδίας ἡμῶν σκέψεις ἀνταλλάξαντες καὶ ἀμοιβαίως αὐτὰς μετὰ λόγου ἀντικρούσαντες, πρὸς ἀλλήλους νὰ διαλλαγῶμεν, καί, ἂν ἴσως μὴ τὸ ποθούμενον ἐπιτευχθῇ, τὸ προσῆκον καὶ δίκαιον ἕκαστος ἔχων νὰ ἀπέλθῃ, πάλιν (ἂς) πολεμήσωμεν.

Κεφ. 62, 12 κέξ.

«γνοὺς ὅτι πλείους ἤδη καὶ τιμωρίαις μετιόντες τοὺς ἀδικοῦντας καὶ ἐλπίσαντες ἕτεροι δυνάμει τινὶ πλεονεκτήσειν».

Ὁ Krüg., *ἵνα εἴπωμεν κατὰ τὸν Pop.* «*subtiliter*, *δυνάμει τι* coniecit»· ἀντὶ δηλαδὴ τοῦ «*δυνάμει τινὶ*» εἴκασε *δυνάμει τι*· κατὰ δὲ τὸν Cl. διὰ τοῦ «δυνάμει *τινὶ*» δηλοῦται τὸ τῆς ἐλπίδος θάρρος («die Zuversicht der Hoffnung»).

Ἡμεῖς δὲ ὑπολαμβάνομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ: «*τινὶ*» ἀναγνωστέον «⟨*τινΑ*⟩» τ. ἔ. καὶ ἐλπίσαντες ἕτεροι δυνάμει περιγενήσεσθαί τινος ἢ: πρός τινα (πλεονεκτήσειν τινὰ δυνάμει = προέξειν τινὸς δυνάμει). Εἰς τὴν εἰκασίαν δ' ἡμῶν ταύτην ἀγόμεθα ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων, οὓς αὐτὸς ὁ Ἑρμοκράτης ὁ Συρακόσιος λέγει: «οἱ μὲν οὐχ ὅσον *οὐκ ἠμύναντο* ἀλλ' οὐδ' ἐσώθησαν, τοῖς δ' ἀντὶ τοῦ *πλέον* ἔχειν *προσκαταλιπεῖν* τὰ αὐτῶν ξυνέβη» (στίχ. 15-17) καὶ στίχ. 17-18 «τιμωρία γὰρ οὐκ εὐτυχεῖ δικαίως, ὅτι καὶ ἀδικεῖται, οὐδὲ ἰσχὺς βέβαιον, διότι καὶ εὔελπι». Ἴδ. Δ', 86, 19: «ἀπάτῃ γὰρ εὐπρεπεῖ αἴσχιον τοῖς γε ἐν ἀξιώματι *πλεονεκτῆσαι* ἢ βίᾳ ἐμφανεῖ· τὸ μὲν γὰρ ἰσχύος δικαιώσει, ἣν ἡ τύχη ἔδωκεν, ἐπέρχεται, τὸ δὲ γνώμης ἀδίκου ἐπιβουλῇ». Πρβλ. Α', 69, 16 «ἡσυχάζετε μὲν γὰρ μόνοι Ἑλλήνων, ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐ τῇ δυνάμει τινά, ἀλλὰ τῇ μελλήσει ἀμυνόμενοι». Καὶ οὐχ εὕρηται μὲν ἀλλαχοῦ παρὰ τῷ ἱστορικῷ τὸ *πλεονεκτεῖν* αἰτιατικῇ τοῦ προσώπου ῥητῶς συντεταγμένον, ἀπαντᾷ δ' ὅμως παρ' ἄλλοις, ὡς γνωστόν, συγγραφεῦσι πολλαχοῦ· παρατίθεμεν δὲ

χάριν παραδείγματος δύο μόνον χωρία ἓν ἐκ τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως καὶ τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ:

«πραγματευσάμενοι δὲ καὶ τἆλλα ἐξ ὧν *πλεονεκτήσειν τοὺς πολεμίους* ἔμελλον, ἐξῆγον εἰς τὸ πεδίον τὰς δυνάμεις» (Διον. Ἁλ. Ῥωμ. ἀρχ. βιβλ. 9, 416).

«ἡ θήλεια τέρψις ὅλῃ μοίρᾳ πλεονεκτεῖ τὴν ἄρρενα» (Λουκ. Ἔρωτ. 27).

Γνωστὸν δὲ τοῖς λογίοις, ὅτι παρὰ τῷ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ οὐκ ὀλίγαι τοῦ Θουκυδίδου λέξεις καὶ φράσεις ἀπαντῶσιν.

Κεφ. 63, 1 κέξ.

«Καὶ νῦν τοῦ ἀφανοῦς τε τούτου διὰ τὸ ἀτέκμαρτον δέος καὶ διὰ τὸ ἤδη φοβεροὺς παρόντας Ἀθηναίους, κατ' ἀμφότερα ἐκπλαγέντες».

Πάντες σχεδὸν οἱ ἑρμηνευταὶ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου δοξάζουσιν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἀντὶ τοῦ: «*διὰ τὸ - παρόντας*» «*διὰ τὸ - παρεῖναι*» ἢ: «*διὰ τοὺς ἤδη φοβεροὺς παρόντας Ἀθηναίους*»· οὕτω παρδ. χάριν ὁ Pop. γράφει: «διὰ τὸ . . . Ἀθηναίους. Aut infinitivo παρεῖναι aut participio sine τὸ articulo utendum erat, sed haec inter se mixta sunt». Ὁ δὲ Cl. ὑπολαμβάνει, ὅτι οὐδεμία μεταβολὴ πρέπει νὰ γένηται, διότι εἶναι, λέγει, ἡ τῆς προθέσεως *διὰ* σύνταξις μετὰ τοῦ ἄρθρου *τὸ* (διὰ τὸ — παρόντας) ἀνακολουθία, ὡς αἰτιατικὴ ἀπόλυτος, καθὼς αἰτιατικὴ δηλαδὴ μετοχῆς μετὰ τοῦ *ὡς*. Τὴν αὐτὴν δὲ φαίνεται γνώμην ἔχων καὶ ὁ Böhm., γράφων ἐν ταῖς κριτικαῖς σημειώσεσι ταῦτα: «post ἤδη interpungit St., dictione mihi parum probabili. Saltem, si διὰ τὸ παρόντας dici non posse concederem (sed cf. 5, 7, 2. 8, 105, 2), h. l. cum aliis praefferrem διὰ τοὺς ἤδη φ. π. Α».

Καθ' ἡμᾶς οὔτε ἀνακολουθία εἶναι, οὔτε ἡ μετοχὴ (*παρόντας*) ἐτέθη ἀντὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου (*παρεῖναι*) οὐδ', ὡς ἄλλοι νομίζουσιν, ὅτι ἔπρεπε νὰ τεθῇ ἡ μετοχὴ (*παρόντας*) χωρὶς τοῦ ἄρθρου *τό*, ἀσύναρθρος δηλονότι· ἀλλ' ἡ πρόθεσις *διὰ* μετὰ τοῦ ἄρθρου *τὸ* κανονικώτατα ἀναφέρεται εἰς τὸ παραλειφθέν, ὡς εὐκόλως νοούμενον, ἀπα-

ρέμφατον «*εἶναι*» (— «διὰ τὸ εἶναι»)· οὕτω δὲ ἡ τοῦ χωρίου σύνταξις εἶναι:

«καὶ διὰ τὸ ἤδη φοβεροὺς (εἶναι) (τοὺς) Ἀθηναίους παρόντας».

Τὸ δέ: «φοβεροὺς εἶναι (τοὺς) Ἀθηναίους παρόντας» δύναται *σχεδὸν ἴσον* τῷ: «τοὺς Ἀθηναίους ἐφεστάναι», ὅπερ εὐθὺς κατωτέρω λέγεται (στίχ. 5): «τοὺς ἐφεστῶτας πολεμίους ἐκ τῆς χώρας ἀποπέμπομεν».

Τὸ ἀπαρέμφατον δηλαδὴ «*εἶναι*» μετὰ τῆς μετοχῆς «*παρόντας*» («*διὰ τὸ εἶναι παρόντας*»), ἢ τὸ *εἰμὶ* μετὰ τοῦ: *παρὼν* εἶναι ἴσον τῷ παρακειμένῳ (*παραγεγενῆσθαι, παραγεγένημαι*). Οὕτω δὲ καθ' ἡμᾶς ἐξηγητέον καὶ τό: «πρὶν οἱ Πελοποννήσιοι διὰ τὸ κρατήσαντες ἀδεῶς ἄλλοι ἄλλην ναῦν διώκοντες ἤρξαντο — — ἀτακτότεροι γενέσθαι» (Θουκ. θ', 105, 9 κἑξ.):

«διὰ τὸ κρατήσαντες = διὰ τὸ εἶναι κρατήσαντες = διὰ τὸ κεκρατηκέναι. Πρβλ. Δημ. περὶ Στεφ. 95, 4. Περὶ δὲ τοῦ τρίτου χωρίου, ἐν ᾧ ἡ σύνταξις ὡσαύτως ἀνακόλουθος νομίζεται, τὰ δέοντα θὰ εἴπωμεν παρακατιόντες ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ· εἶναι δὲ τὸ χωρίον τόδε:

«καὶ οὐ βουλόμενος αὐτοὺς διὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ καθημένους βαρύνεσθαι» (Θουκ. Ε', 7, 7).

Κεφ. 72, 19.

«καὶ ἀποκτείναντες ἐσκύλευσαν, καὶ τῶν τε νεκρῶν τούτων κρατήσαντες ὑποσπόνδους ἀπέδοσαν καὶ τροπαῖον ἔστησαν».

Ὁ σύνδεσμος «*τε*» («*τῶν τε*») παρέλκων ἡμῖν φαίνεται· διότι ἡ τῶν προτάσεων πλοκὴ εἶναι αὕτη: «(οἱ Ἀθηναῖοι) *καὶ* ἐσκύλευσαν ἀποκτείναντες *καὶ* ἀπέδοσαν ὑποσπόνδους τοὺς νεκροὺς τούτων, κρατήσαντες αὐτῶν, *καὶ* τροπαῖον ἔστησαν».

Κεφ. 85, 13 κἑξ.

«κίνδυνον τοσόνδε ἀνερρίψαμεν διὰ τῆς ἀλλοτρίας πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἰόντες καὶ πᾶν τὸ πρόθυμον παρεχόμενοι».

Ἡ μετοχὴ «παρεχόμενοι» ἢ τρεπτέα εἰς ὁριστικὴν *παρεχόμεθα*, ὅπως ἡ σύνταξις ᾖ: «κίνδυνον ἀνερρίψαμεν — καὶ παρεχόμεθα πᾶν τὸ πρόθυμον», ἢ ὀβελιστέος ὁ σύνδεσμος «*καὶ*» («*καὶ πᾶν*»), ὁπότε ἡ μετοχὴ εἶναι αἰτιολογικὴ τῆς μετοχῆς «*ἰόντες*», ἐκτὸς ἄν, ὅπερ οὐ πιθανὸν ἡμῖν φαίνεται, ὁ «*καὶ*» ἔχει ἐπιτατικὴν δύναμιν εἰς τὸ *πᾶν*. Μᾶλλον δὲ εἰς ὁριστικὴν τρεπτέα ἡ μετοχὴ καὶ οὕτω μόνον καλῶς κεῖται ὁ σύνδεσμος «*καί*», συνδέων τὸ ῥῆμα «*ἀνερρίψαμεν*» πρὸς τὸ «*παρεχόμεθα*»· ἄλλως δὲ οὐδένα ἔχει ἐνταῦθα λόγον· διότι, ἐν ᾧ διὰ τῆς μετοχῆς *ἰόντες* δηλοῦται εἰδικώτερον ὁ μέγας κίνδυνος, ὃν ἀνέρριψαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὁδὸν πολλῶν ἡμερῶν ἐλθόντες διὰ τῆς ἀλλοτρίας, διὰ τῆς μετοχῆς καὶ τοῦ «*καὶ*» μετὰ τὸ «*ἰόντες*» (*καὶ παρεχόμενοι*) τί δηλοῦται;

Αὐτόθι στίχ. 27.

«ὥστε οὐκ εἰκὸς νηίτῃ γε αὐτοὺς τῷ ἐν Νισαίᾳ στρατῷ ἴσον πλῆθος ἐφ' ἡμᾶς ἀποστεῖλαι».

Εἰ ὀρθῶς, λέγει ὁ Cl., τὸ χωρίον παραδέδοται, δύναται τό: «νηίτῃ» καὶ χωρὶς τοῦ: «στρατῷ» (πρβλ. 2, 24, 1) ταὐτὸ καὶ ναυτικῇ ἢ κατὰ θάλασσαν».

Ὀρθότατα δὲ καθ' ἡμᾶς τὸ χωρίον εἶναι παραδεδομένον, ἂν ἀντὶ τοῦ ΝΗΪΤῌ ἀναγνωσθῇ ΝΗΪΤΗΝ.

Ἡ δὲ σύνταξις συμφανής:

«ὥστε οὐκ εἰκὸς αὐτοὺς νηίτην γε ἴσον πλῆθος (= ἰσοπληθῆ) τῷ ἐν Νισαίᾳ στρατῷ ἐφ' ἡμᾶς ἀποστεῖλαι». Πρβλ. Ζ', 37, 8. Δ', 94, 3.

Κεφ. 98, 25 κέξ.

«σαφῶς τε ἐκέλευον σφίσιν εἰπεῖν μὴ ἀπιοῦσιν ἐκ τῆς Βοιωτῶν γῆς — — ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτρια τοὺς νεκροὺς σπένδουσιν ἀναιρεῖσθαι».

Εὐλόγως προσέκρουσαν οἱ ἑρμηνευταὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τῇ μετοχῇ: «σπένδουσιν»· διὸ ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ τύπου (σπένδειν =

libare) ὁ μὲν Krüg. εἴκασεν, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἡ μετοχὴ τοῦ μέσου ῥήματος (σπένδεσθαι = foedus icere): «*σπενδομένοις*», ἢ τὸ: «*ὑποσπόνδους*». Ὁ δὲ Cl. οὐδέτερον τούτων ἀποδέχεται· «*σπεύδουσι*» δὲ ἀντὶ τοῦ «*σπένδουσιν*» ὑπέλαβεν ὁ Pp. ὁ δὲ Bh. λέγει: «Ego si σπένδουσι teneri nequit, praetulerim σπενδομένοις, quod Kr. con(jecit)».

Ἡμεῖς δὲ ὑποπτεύομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ «σπένδουσιν» πρέπει ἴσως νὰ ἀναγνωσθῇ «*σπονδὰς αἰτοῦσιν*»· διότι «κατὰ τὰ πάτρια» ἔπρεπεν οἱ ἐν πολέμῳ ἡττώμενοι, ὅπως τοὺς νεκροὺς ἀνέλωνται, σπονδὰς νὰ αἰτῶσιν· ἔπρεπε δηλονότι κατὰ τὰ πάτρια νὰ γένωνται «σπονδαὶ εἰς νεκρῶν ἀναίρεσιν» (ἀνάγν. Schöm. Griech. Alterth. τόμ. Β', σελ. 13). Ἐκέλευον λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι (τοὺς Βοιωτοὺς) «σαφῶς σφίσιν εἰπεῖν *μὴ ἀπιοῦσιν* ἐκ τῆς Βοιωτῶν γῆς — —, ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτρια τοὺς νεκροὺς ⟨*σπονδὰς αἰτοῦσιν*⟩ ἀναιρεῖσθαι».

Πρβλ. Θουκ. Γ', 113 «Καὶ αὐτοῖς τῇ ὑστεραίᾳ ἦλθε κῆρυξ ἀπὸ τῶν ἐς Ἀγραίους καταφυγόντων ἐκ τῆς Ὄλπης Ἀμπρακιωτῶν, ἀναίρεσιν αἰτήσων τῶν νεκρῶν οὓς ἀπέκτεινον ὕστερον τῆς πρώτης μάχης». Αἰσχ. περὶ παραπρ. 43, 10 «καὶ σπονδὰς τοῖς σώμασιν αἰτησάντων, ὥστε ἀπελθεῖν ἐκ τῆς Βοιωτίας».

Αὐτόθι στίχ. 7.

«οὐδ' αὖ ἐσπένδοντο».

Ἀναγνωστέον: «οὐδ' ἂν ἐσπένδοντο».

Κεφ. 120, 17 κέξ.

«καὶ ὄντες οὐδὲν ἄλλο ἢ νησιῶται αὐτεπάγγελτοι ἐχώρησαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ οὐκ ἀνέμειναν ἀτολμίᾳ ἀνάγκην σφίσι προσγενέσθαι περὶ τοῦ φανερῶς οἰκείου ἀγαθοῦ· σημεῖόν τ' εἶναι τοῦ καὶ ἄλλο τι ἂν αὐτοὺς τῶν μεγίστων ἀνδρείως ὑπομεῖναι, εἰ τεθήσεται κατὰ νοῦν τὰ πράγματα· πιστοτάτους τε τῇ ἀληθείᾳ ἡγήσεσθαι αὐτοὺς Λακεδαιμονίους φίλους, καὶ τἆλλα τιμήσειν».

Πρῶτος ὁ Kg. διεῖδεν, ὅτι ἡ μετὰ τὸ: «*πράγματα*» κοινῶς φερομένη μέση στιγμὴ πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ καὶ ἀντ' αὐτῆς νὰ τεθῇ ὑποστιγμή· οὕτω δὲ διαστίξας, προσέθηκε μετὰ τὸ «*εἰ*» («*εἰ τεθήσεται*») τὸν σύνδεσμον «*τε*» καὶ ἔγραψεν: «*εἴ τε τεθήσεται*»· τὴν γραφὴν δὲ ταύτην ἀπεδέξαντο ἄλλοι τε καὶ ὁ Cl. καὶ ὁ Bh. ὀρθῶς· διότι τὸ: «*εἰ τεθήσεται κατὰ νοῦν τὰ πράγματα*» δὲν εἶναι ὑπόθεσις τοῦ «*ἄλλο τι ἂν αὐτοὺς τῶν μεγίστων ἀνδρείως ὑπομεῖναι*», ἀλλὰ τοῦ: «*ἡγήσεσθαι αὐτοὺς Λακεδαιμονίων φίλους καὶ τἆλλα τιμήσειν*». Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ὀρθῶς ἔχουσιν, δὲν εἶναι καθ' ἡμᾶς ὀρθὴ ἡ τοῦ «*τε*» προσθήκη μετὰ τὸ «*εἰ*»· διότι τὸ: «*τε*» εἶναι ἤδη τεθειμένον, ἂν ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τοῦ: «*τεθήσεται*», καὶ ἀναγνωσθῇ ἀντὶ τούτου: «*εἴ τε θήσεται*». Δῆλον δέ, ὅτι, οὕτω τοῦ χωρίου διορθωθέντος, ὑποκείμενον τοῦ «*θήσεται*» εἶναι ὁ Βρασίδας· οὐδεὶς δὲ λόγος, δι' ὃν πρέπει νὰ τεθῇ τὸ: «*τεθήσεται*», ὑποκείμενον ἔχον τὸ: «*πράγματα*».

Κεφ. 130, 6 κέξ.

«καὶ τῇ ἐπιγιγνομένῃ ἡμέρᾳ Νικίας μὲν τῷ ἡμίσει τοῦ στρατοῦ προϊὼν ἅμα ἐς τὰ μεθόρια τῶν Σκιωναίων τὴν γῆν ἐδῄου, Νικόστρατος δὲ τοῖς λοιποῖς — προσεκάθητο τῇ πόλει».

Ὀρθῶς ὁ Kr. ἀναφέρει τὸ: «ἅμα» («προϊὼν ἅμα») εἴς τε τὸ *προϊὼν* καὶ εἰς τὸ ἐδῄου, ἐν ᾧ κατὰ τὸν Cl. τοῦτο: «setzt die operationen beider Feldherren als gleichzeitig». Τίνες εἶναι αἱ σύγχρονοι «operationen» τοῦ στρατηγοῦ Νικοστράτου, ὃς «*προσεκάθητο τῇ πόλει*», πρὸς τὰς τοῦ Νικίου, ὃς προῄει ἅμα καὶ ἐδῄου τὴν γῆν;

Βιβλ. Ε', κεφ. 1, 1 κέξ.

«τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους αἱ μὲν ἐνιαύσιοι σπονδαὶ διελέλυντο μέχρι Πυθίων· καὶ ἐν τῇ ἐκεχειρίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι Δηλίους ἀνέστησαν ἐκ Δήλου» κέξ.

Πάντες, οὓς ἡμεῖς γινώσκομεν, οἱ ἑρμηνευταὶ οἵ τε παλαιότεροι καὶ οἱ νεώτεροι δικαίως προσέκρουσαν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ προκειμένου χωρίου. Διότι πῶς, λέγουσιν, τετελεσμένη ἤδη ἐν τῷ παρελθόντι

πρᾶξις («αἱ σπονδαὶ διελέλυντο») ὁρίζεται χρονικῶς διὰ τοῦ μέλλοντος («μέχρι Πυθίων»); Διὸ πρὸς ἄρσιν τῆς δυσχερείας οἱ μὲν οὕτως ἑρμηνεύουσιν: «induciae annuae solutae erant (et bellum renovatum est) usque ad Pythia, i. e usquedum Pythia novas inducias novamque belli cessationem effecerunt». Ὁ δὲ Pp., πειρώμενος μετ' ἐπιμελείας τὰ τοῦ εἰρημένου χωρίου νὰ ἐξακριβώσῃ, τελευτῶν συμπεραίνει ὡς ἑξῆς: «quum induciae Ol. 89, 1 mense Elaphebolione factae (vid. 4, 117, 1) eodem mense, nostro Martio, finitae essent, per hanc aestatem usque ad auctumnum, qui Graecis est Ol. 89, 3, pugnatum est; deinde feriarum Pythicarum causa cessatum ab armis — et mox de pace actum est. Cf. 14, 1». Ὁ δὲ Cl., ἔν τε ταῖς ἑρμηνευτικαῖς καὶ ἐν ταῖς κριτικαῖς παρατηρήσεσιν ἐκτιθεὶς τὰς ἑαυτοῦ εἰκοτολογίας πρὸς ἐξήγησιν τῆς φαινομένης δυσχερείας, λέγει τοιάδε: «εἰ ὁ ἱστορικὸς ἐν τῷ μεταξὺ μὴ προσετίθει τὰ: «καὶ ἐν τῇ ἐκεχειρίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι» (στίχ. 2), τὸ χωρίον θὰ εἶχεν ὡς ἑξῆς: «τοῦ δ' ἐπιγενομένου θέρους αἱ μὲν ἐνιαύσιοι σπονδαὶ διελύλυντο· Κλέων δὲ Ἀθηναίους πείσας μεσοῦντος ἤδη τοῦ θέρους ἐς τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία ἐξέπλευσεν» (κεφ. 2, 1 κἑξ.)· νῦν δέ, ὡς ἔχει τὸ χωρίον, «αἱ μὲν σπονδαὶ διελέλυντο» εἶναι, λέγει, ἴσον τῷ: «πόλεμος αὖθις ἦν (διελέλυντο γὰρ αἱ σπονδαί)» μέχρι Πυθίων.

Ταὐτὰ δὲ καὶ παραπλήσια ὑπολαμβάνουσιν ὅ τε Krüg. καὶ ὁ Bh., γράφων ὁ μέν, ὅτι «αἱ μὲν σπονδαὶ διελέλυντο καὶ αὖθις πόλεμος ἐγένετο μέχρι Πυθίων», ὁ δέ, «αἱ μὲν σπονδαὶ διελέλυντο καὶ πόλεμος πάλιν ἦν μέχρι Πυθίων, ὁπότε νέα ἐκεχειρία ἕνεκα τῆς τελέσεως τῆς ἑορτῆς ἐπεγένετο». Ὁ δὲ Grote καὶ Arnold δοξάζουσιν, ὅτι ἔληξαν μὲν αἱ ἐνιαύσιοι σπονδαὶ τῇ 14 τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος μηνός, ἀλλ' εἴτε διὰ ῥητῆς ὁμολογίας, εἴτε ἔργῳ ἡ ἐκεχειρία παρετάθη ὡς *ἀνακωχὴ ἄσπονδος* μέχρι τῶν Πυθίων. Ὁ δ' ὀξύπικρος τέλος καὶ *παράδοξος ἐν πολλοῖς* Herm.Mül.-Strüb. αὐθεντικῶς πως ἀποφαίνεται, ὅτι πρέπει οὑτωσί, εἰ μὴ κατὰ γράμμα, ἀλλὰ κατά γε τὴν διάνοιαν νὰ διορθωθῇ τὸ εἰρημένον χωρίον: «τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους, αἱ μὲν ἐνιαύσιοι σπονδαὶ διελέλυντο, ἀναβολὴ δὲ ἦν (oder ἐγένετο) τοῦ πολέμου μέχρι Πυθίων καὶ ἐν τῇ ἐκεχειρίᾳ Ἀθηναῖοι Δηλίους ἀνέστησαν ἐκ Δήλου» κἑξ. (Herm. Mül.-Strübing, Aristophanes σελ. 387-92).

Καὶ ταῦτα μὲν οὗτοι· καθ' ἡμᾶς δὲ ζητεῖται, εἰ ὀρθῶς παραδέδοται ἡ γραφή: «*τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους* αἱ μὲν ἐνιαύσιοι σπονδαὶ διελέλυντο»· αἱ ἐνιαύσιοι δηλαδὴ σπονδαὶ διελέλυντο, ἢ οὐ διελέλυντο μέχρι Πυθίων; ἡ ἐκεχειρία, ἐν ᾗ οἱ Ἀθηναῖοι Δηλίους ἀνέστησαν ἐκ Δήλου («καὶ ἐν τῇ ἐκεχειρίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι»), εἶναι ἆρα ἡ διὰ τὰ Πύθια, ἢ ἡ κατὰ τὰς ἐνιαυσίους σπονδάς;

Ὅτι αἱ ἐνιαύσιοι σπονδαὶ *οὐ* διελέλυντο μέχρι Πυθίων, ἡ δὲ ἐκεχειρία, ἐν ᾗ οἱ Ἀθηναῖοι Δηλίους ἀνέστησαν, καὶ μεθ' ἣν ὁ Κλέων Ἀθηναίους πείσας ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία ἐξέπλευσεν (κεφ. 2, 1) εἶναι οὐχὶ ἡ διὰ τὰ Πύθια, ἀλλ' ἄρα ἡ ἔνσπονδος, θὰ πειραθῶμεν διὰ ῥημάτων αὐτοῦ τοῦ Θουκυδίδου ἐν τοῖς ἐφεξῆς νὰ ἀποδείξωμεν, καὶ παρακαλοῦμεν τὸν λόγιον ἀναγνώστην νὰ παρακολουθήσῃ ἡμῖν ἐν τούτῳ κατ' ἀνάγκην μακρηγοροῦσιν.

Αἱ ἐνιαύσιοι σπονδαὶ καὶ ἐπομένως ἡ ἐνιαύσιος ἐκεχειρία ἐγένετο τῷ ἔτει 423 τετράδι ἐπὶ δέκα τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος μηνὸς ἐν Ἀθήναις (ἤτοι μηνὶ Μαρτίῳ). Δ', 117 καὶ 118: «αἱ δὲ σπονδαὶ ἐνιαυτὸν ἔσονται» στίχ. 42· «σπείσασθαι δὲ αὐτίκα μάλα τὰς πρεσβείας ἦ μὴν ἐμμενεῖν ἐν ταῖς σπονδαῖς τὸν ἐνιαυτόν» κεφ. 118, 55· «καὶ ὤμοσαν μηνὸς ἐν Λακεδαίμονι Γεραστίου δωδεκάτῃ» Δ', 119. Καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκεχειρίας εἰς λόγους συνήρχοντο (Λακεδαιμόνιοί τε καὶ Ἀθηναῖοι) περὶ τῆς μακροτέρας εἰρήνης· «*καὶ ξυνῄεσαν ἐν αὐτῇ περὶ τῶν μειζόνων σπονδῶν διὰ παντὸς ἐς λόγους*» Δ', 119 12.

Ἡ δὲ συνθήκη ἀνηγγέλθη τῷ Βρασίδᾳ εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία ὄντι παρὰ μὲν τῶν Ἀθηναίων διὰ τοῦ Ἀριστωνύμου, παρὰ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων διὰ τοῦ Ἀθηναίου (Δ', 122) «οἱ δὲ τῷ Βρασίδᾳ ἀνήγγελλον τὴν ξυνθήκην, καὶ ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐπὶ Θρᾴκης ξύμμαχοι Λακεδαιμονίων τὰ πεπραγμένα. Ἀριστώνυμος δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις κατῄνει, Σκιωναίους δὲ αἰσθόμενος ἐκ λογισμοῦ τῶν ἡμερῶν ὅτι ὕστερον ἀφεστήκοιεν, οὐκ ἔφη ἐνσπόνδους ἔσεσθαι. Βρασίδας δὲ ἀντέλεγε πολλά, ὡς πρότερον, καὶ οὐκ ἀφίει τὴν πόλιν· ὡς δ' ἀπήγγειλεν ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Ἀριστώνυμος περὶ αὐτῶν, οἱ Ἀθηναῖοι εὐθὺς ἑτοῖμοι ἦσαν στρατεύειν ἐπὶ τὴν Σκιώνην· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πρέσβεις πέμψαντες παραβήσεσθαι ἔφασαν αὐτοὺς τὰς σπονδάς, καὶ τῆς πόλεως ἀντεποιοῦντο *Βρασίδᾳ πιστεύοντες*, δίκῃ τε ἑτοῖμοι ἦσαν περὶ αὐτῆς κρίνε-

σθαι· οἱ δὲ δίκῃ μὲν οὐκ ἤθελον κινδυνεύειν, στρατεύειν δὲ ὡς τάχιστα —· *εἶχε δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια* περὶ τῆς ἀποστάσεως *μᾶλλον ἢ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδικαίουν.*— ψήφισμά τ' εὐθὺς ἐποιήσαντο, *Κλέωνος γνώμῃ πεισθέντες*, Σκιωναίους ἐξελεῖν τε καὶ ἀποκτεῖναι, *καὶ τἆλλα ἡσυχάζοντες* ἐς τοῦτο παρεσκευάζοντο» (Δ΄, 122)· «οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εὐθὺς πυθόμενοι (ὅτι *φανερῶς* ἐν τῇ ἐκεχειρίᾳ καὶ ἡ Μένδη ἀπέστη καὶ τῷ Βρασίδᾳ προσεχώρησε), πολλῷ ἔτι μᾶλλον ὀργισθέντες παρεσκευάζοντο ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς πόλεις» (123)· «καὶ ἐξέπλευσαν ἐπί τε τὴν Μένδην καὶ τὴν Σκιώνην, στρατηγοῦντος Νικίου τοῦ Νικηράτου καὶ Νικοστράτου τοῦ Διοτρέφους» (129)· «κατασχόντες δὲ τὰ περὶ τὴν Μένδην, ἐπὶ τὴν Σκιώνην ἐχώρουν» (130)· «καὶ ἡ Σκιώνη τοῦ θέρους ἤδη τελευτῶντος περιετετείχιστό τε παντελῶς, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπ' αὐτῇ φυλακὴν καταλιπόντες ἀνεχώρησαν τῷ ἄλλῳ στρατῷ» (133)· περιτειχιζομένης δὲ τῆς Σκιώνης καὶ Ἰσχαγόρας ὁ Λακεδαιμόνιος *ἐτύγχανε* μέλλων στρατιὰν πεζῇ πορεύσειν ὡς Βρασίδαν, καὶ ἐκωλύθη μὲν τὸ στράτευμα ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν, ἀφίκοντο μέντοι Ἰσχαγόρας καὶ Ἀμεινίας καὶ Ἀριστεὺς ὡς Βρασίδαν, *ἐπιδεῖν* πεμψάντων Λακεδαιμονίων *τὰ πράγματα* (132)· «ἐν δὲ τῷ ἐπιόντι χειμῶνι τὰ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων ἡσύχαζε *διὰ τὴν ἐκεχειρίαν*» (134)· «καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα, καὶ ἔνατον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν» (135).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω κεφαλαιωδῶς ἐκτεθέντων δῆλον, ὡς νομίζομεν, γίνεται, ὅτι, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἦρξεν ἡ ἐνιαύσιος ἐκεχειρία μέχρι τοῦ ἐπιόντος χειμῶνος, αἱ ἐνιαύσιοι σπονδαὶ δὲν διεταράχθησαν, καίτοι ὁ Βρασίδας, πρὸς ὃν ἀνηγγέλθη ἡ συνθήκη, δὲν ἠθέλησε κατὰ ταύτην νὰ συμμορφωθῇ· διότι, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι, ἐκπλεύσαντες ἐπί τε τὴν Μένδην καὶ τὴν Σκιώνην, ἣν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀντεποιοῦντο, τῷ Βρασίδᾳ πιστεύοντες, τὰ μὲν περὶ τὴν Μένδην κατέσχον, τὴν δὲ Σκιώνην ἀφεστηκυῖαν περιετείχισαν, οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες πρέσβεις πέμψαντες εἶπον ὅτι θὰ παραβῶσιν αὐτοὶ (οἱ Ἀθην.) τὰς σπονδάς, δὲν ἐθεώρησαν ὅμως διὰ τὴν στρατείαν ταύτην τοὺς Ἀθηναίους ὡς παρασπονδήσαντας, τοῦτο μὲν διότι καὶ ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ἀποστάσεως τῆς Σκιώνης εἶχε μᾶλλον ἢ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδικαίουν, τοῦτο δὲ διότι ἀμφότεροι «πρὸς τὴν εἰρήνην μᾶλλον τὴν γνώμην εἶχον» (Ε΄, 13, 7. 14, 6). Ἀμφότεροι ἄρα οἵ τε Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι, σοβα-

ροτάτους ἔχοντες λόγους, ὅπως μὴ παραβαθῇ ἡ ἐνιαύσιος ἐκεχειρία (πλὴν τοῦ Κλέωνος καὶ τοῦ Βρασίδου, «οἵπερ ἀμφοτέρωθεν μάλιστα ἠναντιοῦντο τῇ εἰρήνῃ» δι' οὓς ὁ ἱστορικὸς λέγει λόγους (Ε', 16, 3 κτέ.)) *ἡσύχαζον διὰ τὴν ἐκεχειρίαν*, «ἐν ᾗ ἔδει ξυνιόντας καὶ περὶ τοῦ *πλείονος χρόνου* βουλεύεσθαι καὶ περὶ *τῶν μειζόνων σπονδῶν διὰ παντὸς* ἐς λόγους ξυνιέναι (Ε', 15, 8. Δ', 119, 12).

Διὰ ταῦτα δὲ οὐδεὶς καθ' ἡμᾶς λόγος συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τῆς διαλύσεως τῶν ἐνιαυσίων σπονδῶν· μᾶλλον δὲ τοὐναντίον ἐκ τῶν ἡγουμένων πειθόμεθα, ὅτι δηλαδὴ αἱ σπονδαί, αἵτινες κατὰ τὸ ἔαρ, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἴδομεν, τοῦ ἔτους 423 συνωμολογήθησαν, ἅμα τῇ λήξει τῆς προθεσμίας, ἤτοι μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς δεκάτης τετάρτης τοῦ μηνὸς Ἐλαφηβολιῶνος τοῦ ἔτους 422, μετὰ τὴν ἔξοδον δηλονότι τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ τοῦ θέρους ἐπιγιγνομένου, αὗται δὲν εἶχον διαλυθῆ, ἀλλὰ παρετάθησαν ἰσχύουσαι καὶ μέχρι Πυθίων.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ γραφή:

«τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους αἱ μὲν ἐνιαύσιοι σπονδαὶ διελέλυντο μέχρι Πυθίων».

διορθωτέα ὡς ἑξῆς:

«τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους αἱ μὲν ἐνιαύσιοι σπονδαὶ ⟨*οὐ*⟩ διελέλυντο μέχρι Πυθίων».

Οὕτω δὲ τὰ ἐν τῷ τέλει τοῦ κεφ. 135 τοῦ Δ' βιβλίου πρὸς ταῦτα συνδέονται ὡς ἑξῆς:

«καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα, καὶ ἔνατον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν. Τοῦ δ' ἐπιγνομένου ἦρος αἱ μὲν» κἑξ.

Κατὰ ταῦτα αἱ μὲν ἐνιαύσιοι σπονδαὶ δὲν εἶχον διαλυθῆ τοῦ ἐπιγιγνομένου θέρους, ἀλλ' ἦν ἡ ἐκεχειρία μέχρι Πυθίων καὶ ἐν ταύτῃ οἱ Ἀθηναῖοι κτέ.—Καὶ ἦν μὲν ἡ ἐκεχειρία μέχρι Πυθίων, τῶν ἐνιαυσίων σπονδῶν οὐ διαλελυμένων τοῦ ἐπιγιγνομένου θέρους, καὶ ἐν τῇ ἐκεχειρίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι Δηλίους ἀνέστησαν —— Κλέων δὲ Ἀθηναίους *πείσας* ἐξέπλευσεν ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία *μετὰ τὴν ἐκεχειρίαν* (κεφ. 2, 1). «Καὶ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους (ὑφ' οὓς δηλονότι καὶ ὁ Κλέων ἐξέπλευσεν) τοῦ θέρους τελευτῶντος Ῥαμφίας καὶ Αὐτοχαρίδας καὶ Ἐπικυδίδας Λακεδαιμόνιοι ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία βοήθειαν ἦγον» κτέ (Ε', 12)· «μάλιστα δ' ἀπῆλθον (οἱ περὶ τὸν

Ῥαμφίαν) ἐπ' οἴκου εἰδότες τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτε ἐξῄεσαν, *πρὸς εἰρήνην μᾶλλον τὴν γνώμην ἔχοντας*» (13).

Ἀλλὰ θῶμεν, ὅτι ταῦτα δὲν ἔχουσιν οὕτως, ὥσπερ ἡμεῖς ὑποτοποῦμεν, ἀλλ' ὥσπερ φέρεται ἡ γραφή: «*τοῦ ἐπιγιγνομένου θέρους αἱ ἐνιαύσιοι σπονδαὶ διελέλυντο*». Ἀλλὰ τότε διὰ τί ἄρα, ἐνιαύσιοι αὗται οὖσαι, τοῦ ἐπιγιγνομένου θέρους ἔπρεπε νὰ διαλυθῶσι καὶ οὐχὶ ἅμα τῇ ἐξόδῳ αὐτῶν, ἤτοι εὐθὺς μετὰ τὴν 14 τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος μηνός; Διαλυθεῖσαι δὲ πῶς πάλιν μέχρι Πυθίων παρετάθησαν; Διότι μόνον αἱ μὴ διαλελυμέναι, οὐχὶ δὲ τἀνάπαλιν καὶ αἱ διαλελυμέναι δύνανται νὰ παραταθῶσιν. Πόθεν δ' ἔπειτα δῆλον, ὅτι μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν ἐνιαυσίων σπονδῶν πόλεμος αὖθις ἦν μέχρι Πυθίων, ἕνεκα δὲ τούτων ἡ ἐκεχειρία ἐγένετο; Εἰ δ' ὄντως διελέλυντο καὶ πόλεμος αὖθις ἦν μέχρι Πυθίων, διὰ τί ὁ ἱστορικὸς οὐδαμοῦ, τοῦ θέρους διαρκοῦντος, πολεμικῆς τινος τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἀθηναίων πράξεως μνημονεύει, ἀλλὰ μόνον τοὐναντίον διαρρήδην λέγει, ὅτι ὁ Κλέων Ἀθηναίους πείσας *μετὰ τὴν ἐκεχειρίαν* εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία ἐξέπλευσε τοῦ θέρους τελευτῶντος; Χωρὶς δὲ τούτων τίνα ἄρα λόγον εἶχεν ὁ ἱστορικὸς νὰ μνημονεύσῃ, ὅτι διελέλυντο αἱ σπονδαί, ἀφ' οὗ αὗται ἐνιαύσιοι μόνον οὖσαι ἀφ' ἑαυτῶν μετὰ τὴν πάροδον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἔπρεπε νὰ ὦσι διαλελυμέναι;

Διὰ ταῦτα ἄρα τὰ ἀπορήματα καὶ δι' οὓς ἐν τοῖς ἄνω ἐξέθεμεν λόγους, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀκριβολογίαν, ᾗ ἐχρήσατο ὁ ἱστορικός, τὸν ὑπερσυντέλικον χρόνον, ἀλλ' οὐχὶ τὸν ἀόριστον θεὶς (τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου θέρους *διελέλυντο*), ὅπως δηλονότι δηλώσῃ, ὅτι ἐπεγίγνετο τὸ θέρος καὶ αἱ ἐνιαύσιοι σπονδαὶ δὲν εἶχον διαλυθῆ αἱ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ παρελθόντος ἔτους συνομολογηθεῖσαι, — διὰ πάντα δὴ ταῦτα ἡμεῖς εἰκάζομεν, ὅτι οὔτε αἱ ἐνιαύσιοι σπονδαὶ διελέλυντο καὶ ἡ ἐκεχειρία ἑπομένως ἦν μέχρι Πυθίων, ἐν δὲ τῇ ἐκεχειρίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι Δηλίους ἀνέστησαν ἐκ Δήλου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ Πύθια κατὰ τὸν Δελφικὸν μῆνα Βουκάτιον ἐτελοῦντο, ὁ μὴν δ' οὗτος κατὰ τὰς ἀκριβεστάτας μάλιστα ἐρεύνας τοῦ σεβαστοῦ μοι διδασκάλου R. Kirchhof συμπίπτει ἀκριβῶς σχεδὸν πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις Μεταγειτνιῶνα (ἰδ. Monatsbericht der Berliner Akad. 1864, σελ. 129 καὶ Schöm. Griech. Alterth. 2, σελ. 66) ἤτοι πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς Αὔγουστον, ἡ ἐνιαύσιος ἐκεχειρία παρετάθη ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου

τοῦ ἔτους 422 μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, παρετάθη δηλονότι ἐπὶ πέντε σχεδὸν ὅλους μῆνας, ἐν δὲ τῇ ἐκεχειρίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Δηλίους ἀνέστησαν, ὁ δὲ Κλέων *μετὰ τὴν ἐκεχειρίαν* εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία ἐξέπλευσεν, Ἀθηναίους πείσας, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους *τοῦ θέρους τελευτῶντος* εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία, ὡς ἐν τοῖς ἡγουμένοις εἴδομεν, καὶ οἱ περὶ τὸν Ῥαμφίαν Λακεδαιμόνιοι βοήθειαν ἦγον, ἀλλ' ἔπειτα ἐπ' οἴκου ἀπετράποντο, εἰδότες *μάλιστα* τοὺς Λακεδαιμονίους, *ὅτε ἐξῄεσαν, πρὸς τὴν εἰρήνην μᾶλλον τὴν γνώμην ἔχοντας.*

Εἰ δὲ καὶ ἡμεῖς τοῦ ὀρθοῦ ἠστοχήσαμεν πλανηθέντες, ἄλλοι τὸ ὀρθότερον εὑρόντες εἰπέτωσαν καὶ εὐγνωμόνως θὰ ἀποδεχθῶμεν.

κεφ. 7, 1 κτέ.

«ὁ δὲ Κλέων τέως μὲν ἡσύχαζεν, ἔπειτα ἠναγκάσθη ποιῆσαι ὅπερ ὁ Βρασίδας προσεδέχετο. τῶν γὰρ στρατιωτῶν ἀχθομένων μὲν τῇ ἕδρᾳ, ἀναλογιζομένων δὲ τὴν ἐκείνου ἡγεμονίαν, πρὸς οἵαν ἐμπειρίαν καὶ τόλμαν μετὰ οἵας ἀνεπιστημοσύνης καὶ μαλακίας γενήσοιτο καὶ οἴκοθεν ὡς ἄκοντες αὐτῷ ξυνεξῆλθον, αἰσθόμενος τὸν θροῦν καὶ οὐ βουλόμενος αὐτοὺς διὰ τὸ ἐν αὐτῷ καθημένους βαρύνεσθαι, ἀναλαβὼν ἦγε».

«διὰ τὸ — καθημένους» εἶναι τὸ τρίτον κατὰ τοὺς πλείστους τῶν ἑρμηνευτῶν, καθ' ὃ ὁ Θουκυδίδης συντάσσει τὴν πρόθεσιν *διὰ* αἰτιατικῇ μετοχῆς ἀντὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου (τ.ἔ. διὰ τὸ καθημένους = διὰ τὸ καθῆσθαι). «Partic., λέγει ὁ Cl., st. des Infin. wie 4, 63, 1., hier leichter erklärlich, um das Zusammentreffen mit einem zweiten Infinitiv zu vermeiden». Κατὰ τὸν Cl. δηλαδὴ ἐτέθη ἡ μετοχὴ (καθημένους) ἀντὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου (καθῆσθαι), ὅπως μὴ συγκρουσθῶσι δύο ἀπαρέμφατα (διὰ τὸ καθῆσθαι βαρύνεσθαι). Καὶ περὶ μὲν τῶν δύο ἄλλων φράσεων, ἐν αἷς ἡ αὐτὴ περίπτωσις ἀπαντᾷ, παρετηρήσαμεν ἐν τοῖς ἡγουμένοις (Δ΄, 63. σελ. 408)· περὶ δὲ τοῦ προκειμένου χωρίου λέγομεν, ὅτι τὴν φαινομένην ἐν αὐτῷ ἀνωμαλίαν ἄλλως πως μᾶλλον δυνάμεθα νὰ ἄρωμεν, ἢ καθ' ὃν τρόπον ὁ Cl. καὶ ὅστις ἕτερος τῶν ἑρμηνευτῶν νομίζουσιν ὅτι ἐξηγοῦνται.

Οὐδεμία δὲ καθ' ἡμᾶς εἶναι ἀνωμαλία συντάξεως, ἀλλ' ὁμαλώτατα *ἔχει τὸ χωρίον*, ἄν, ὡς νομίζομεν, διορθωθῇ οὕτω:

«*καὶ οὐ* ⟨*βουλομένους*⟩ *αὐτοὺς* [διὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ καθημένους βαρύνεσθαι] *ἀναλαβὼν ἦγε*».

Οὕτω δὲ διορθοῦμεν τὸ χωρίον, νομίζοντες, ὅτι τὰ ἐν ταῖς ἀγκύλαις παρέλκουσιν, ὡς πρόσθετον ἑρμήνευμα τῶν ἐν τοῖς ἡγουμένοις ῥηθέντων: «*ἀχθομένων μὲν τῇ ἕδρᾳ*». Διὰ δὲ τοῦ: «οὐ ⟨βουλομένους⟩ αὐτούς», ὡς ἡμεῖς διορθοῦμεν, ὁ ἱστορικὸς οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, ἢ δι' ἄλλων λέξεων ἐπαναλαμβάνει ὅ τι ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἶπεν: «*ἀχθομένων μὲν τῇ ἕδρᾳ*».

'Αλλ' ἂν ἡ εἰκασία ἡμῶν αὕτη μὴ φαίνηται πιθανή, ἀλλὰ πρέπει ἀντὶ μὲν τοῦ: «βουλομένους», ὡς ἡμεῖς ἀναγινώσκομεν, νὰ κῆται ἡ γραφή: «βουλόμενος», τὰ δὲ ἐν ταῖς ἀγκύλαις νὰ μὴ διαγραφῶσι, λέγομεν ὅτι πάντως ταῦτα οὕτως ἀναγνωστέα:

«*καὶ οὐ βουλόμενος αὐτοὺς ἐν τῷ αὐτῷ καθημένους βαρύνεσθαι, ἀναλαβὼν ἦγε*».

Τὸ δὲ *βαρύνεσθαι* παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ εὕρηται συντεταγμένον ὡς ἑξῆς:

«*ἐβαρύνοντο δὲ καὶ χαλεπῶς ἔφερον* οἰκίας τε καταλείποντες καὶ ἱερά» (Θουκ. Β', 16, 7)· «τοῖς παροῦσι πόνοις βαρυνόμενοι» (Β', 64, 31)· «ἅμα μὲν γὰρ στερόμενοι καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος καὶ ἡ πόλις ὁπλιτῶν τε πολλῶν καὶ ἱππέων καὶ ἡλικίας οἵαν οὐχ ἑτέραν ἑώρων ὑπάρχουσαν ἐβαρύνοντο» (Θ', 1, 11).

κεφ. 9, 19.

«καὶ ἐν τῷ ἀνειμένῳ αὐτῶν τῆς γνώμης καὶ πρὶν ξυνταθῆναι μᾶλλον τὴν δόξαν».

Μετὰ τὴν ὀρθὴν διόρθωσιν τοῦ Krüg., ἀντὶ τῆς γραφῆς «*ξυνταχθῆναι*» γράψαντος «*ξυνταθῆναι*», παρέλκει τό: «*τὴν δόξαν*», ὁ δὲ λόγος φανερός.

κεφ. 15, 9.

«παραχρῆμα οἱ Λακεδαιμόνιοι γνόντες νῦν μᾶλλον ἂν ἐνδεξαμένους ποιοῦνται τὴν ἐνιαύσιον ἐκεχειρίαν».

Ἀντὶ τοῦ: «*ἂν ἐνδεξαμένους*» ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς «*ἂν δεξαμένους*». πρβλ. Ε', 22, 3 «οἱ δὲ τῇ αὐτῇ προφάσει, ᾗπερ καὶ τὸ πρῶτον ἀπεώσαντο, οὐκ ἔφασαν *δέξασθαι* (γράφε: *ἂν δέξασθαι*), *ἣν μή τινας δικαιοτέρας τούτων ποιῶνται*». Δ', 21, 1, κτέ. «*νομίζοντες τοὺς Ἀθηναίους ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ σπονδῶν μὲν ἐπιθυμεῖν, σφῶν δὲ ἐναντιουμένων κωλύεσθαι, διδομένης δὲ εἰρήνης ἀσμένους δέξεσθαί τε καὶ τοὺς ἄνδρας ἀποδώσειν*».

αὐτόθι στιχ. 4.

«ἦσαν γὰρ οἱ Σπαρτιᾶται αὐτῶν».

Μὴ γραπτέον ἀντὶ τούτων οὕτως: «*ἦσαν γὰρ ο'* (=*ἑβδομήκοντα*) [Σπαρτιᾶται] *αὐτῶν*»;

κεφ. 22, 3 κἑξ.

«Οἱ δὲ τῇ αὐτῇ προφάσει, ᾗπερ καὶ τὸ πρῶτον ἀπεώσαντο, οὐκ ἔφασαν δέξασθαι, ἣν μή τινας δικαιοτέρας ποιήσωνται».

Ὁ Stahl κατ' ἰδίαν αὐτοῦ θεωρίαν ἀντὶ τοῦ «*δέξασθαι*», ὡς τοῦτο φέρεται ἐν τοῖς κώδιξιν, ἔγραψε: «*δέξεσθαι*», ὅπερ ἐδέξατο καὶ ὁ Bh. Καθ' ἡμᾶς δὲ ἀναγνωστέον: «*ἔφασαν* ⟨*ἂν*⟩ *δέξασθαι*». Πρβλ. τὰ σημειωθέντα ἐν τοῖς ἡγουμένοις κεφ. 15, 9, καὶ Ε', 32, 11 «*ὡς δὲ οὐδὲν ἂν ἔφασαν ἐναντιωθῆναι οἱ Τεγεᾶται Λακεδαιμονίοις, οἱ Κορίνθιοι* —— *ἀνεῖσαν τῆς φιλονεικίας*».

αὐτόθι στιχ. 7-12.

«[νομίζοντες ἥκιστ' ἂν σφίσι] τούς τε Ἀργείους, ἐπειδὴ οὐκ ἤθελον Ἀμπελίδου καὶ Λίχου ἐλθόντων ἐπισπένδεσθαι, νομίσαντες αὐτοὺς ἄνευ Ἀθηναίων οὐ δεινοὺς εἶναι καὶ τὴν ἄλλην Πελοπόννησον μάλιστ' ἂν ἡσυχάζειν· πρὸς γὰρ ἂν τοὺς Ἀργείους, εἰ ἐξῆν, χωρεῖν».

Οὕτω κατὰ τὸν Cl. ἔχει τὸ προκείμενον χωρίον, ὅστις δι' οὓς ἐκτίθησι λόγους μεταξὺ μὲν ἀγκυλῶν ἐγκλείει τά: «νομίζοντες — σφίσι», ἀντὶ δὲ τῆς φερομένης γραφῆς: «πρὸς γὰρ ἂν τοὺς Ἀθηναίους» ἔγραψε «πρὸς γὰρ ἂν τοὺς Ἀργείους» ἄλλοι δὲ ἄλλως τὸ χωρίον μεταβάλλουσιν, ὁ δὲ Bh. εἴκασεν ἀντὶ τοῦ: «μάλιστ' ἂν» «μόλις ἂν».

Ἡμεῖς δὲ νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ὡς ἑξῆς τὸ χωρίον: «νομίζοντες ἥκιστ' ἂν σφίσι τούς τε Ἀργείους ⟨αὐτούς⟩, ἐπειδὴ οὐκ ἤθελον Ἀμπελίδου καὶ Λίχου ἐλθόντων ἐπισπένδεσθαι *ἄνευ Ἀθηναίων*, δεινοὺς εἶναι καὶ τὴν ἄλλην Πελοπόννησον μάλιστ' ἂν ἡσυχάζειν· πρὸς γὰρ ἂν τοὺς Ἀθηναίους ⟨*ξυγχωρεῖν*⟩». Διότι οἵ τε Ἀργεῖοι καὶ ἡ ἄλλη Πελοπόννησος, εἰ μὴ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (οἱ Λακεδ.) ξυμμαχίαν ἐποιοῦντο, πρὸς τούτους ἂν ξυνεχώρουν. Οἱ Ἀργεῖοι δὲν ἤθελον ἄλλας σπονδὰς πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ σπείσωνται ἄνευ τῶν Ἀθηναίων. Πρβλ. Ε', 40, 10-13.

Πρβλ. Ε', 39, 12 «εἰρημένον *ἄνευ ἀλλήλων μήτε σπένδεσθαί* τῳ μήτε πολεμεῖν». Β', 59, 6 «πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ὥρμηντο *ξυγχωρεῖν*» Γ', 27, 9 «ἢ αὐτοὶ *ξυγχωρήσαντες* πρὸς Ἀθηναίους *ἔφασαν παραδώσειν τὴν πόλιν*».

κεφ. 36, 19-20.

«τὸ μέντοι Πάνακτον ἐδέοντο Βοιωτοὺς ὅπως παραδώσουσι Λακεδαιμονίοις».

Ἀναγνωστέον:
«τὸ μέν τοι Πάνακτον ⟨ἔδει τοὺς⟩ Βοιωτοὺς ⟨παραδοῦναι⟩ Λακεδαιμονίοις». Πρβ. Ε'. 42, 4.

κεφ. 58, 18-19.

«Καὶ Κορίνθιοι καὶ Πελληνῆς καὶ Φλιάσιοι ὄρθιον ἑτέραν ἐπορεύοντο».

Ἀντὶ τοῦ «*ὄρθιον*» αἱρετωτέρα εἶναι ἡ γραφὴ «*ὄρθριον*» (=ἅμα ὄρθρῳ), ἣν ἔχουσι καὶ οἱ κάλλιστοι τῶν κωδίκων.

Πρβλ. Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 377. 525. Ὄρνθ. 489.

ἴσως δὲ διορθωτέον καὶ οὕτως: «*ὄρθιον* [ἑτέραν] *ἐπορεύοντο*» ἄνευ τοῦ *ἑτέραν*· πρβλ. Ξενοφ. Ἀναβ. 4, 6, 12: «πολὺ γὰρ ῥᾶον *ὄρθιον* ἀμαχεὶ ἰέναι ἢ ὁμαλές ἔνθεν καὶ ἔνθεν πολεμίων ὄντων». Ξεν. Ἑλλ. 7, 5. 12: «ἐπορεύοντο πρὸς ὄρθιον»· καὶ 2, 4, 15: «διὰ τὸ πρὸς ὄρθιον ἰέναι».

κεφ. 61, 14.

«οὗτοι δὲ ὅμως καὶ πεισθέντες ὑπελείποντο πρῶτον, ἔπειτα δ' ὕστερον καὶ οὗτοι ἦλθον».

Τά: «*καὶ οὗτοι*» προφανῶς παρέλκοντα διαγραπτέα.

κεφ. 66, 1-9.

«Τῇ δ' ὑστεραίᾳ οἵ τε Ἀργεῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ξυνετάξαντο, ὡς ἔμελλον μαχεῖσθαι, ἢν περιτύχωσιν· οἵ τε Λακεδαιμόνιοι ἀπὸ τοῦ ὕδατος πρὸς τὸ Ἡράκλειον πάλιν ἐς τὸ αὐτὸ στρατόπεδον ἰόντες ὁρῶσι δι ὀλίγου τοὺς ἐναντίους ἐν τάξει τε ἤδη πάντας καὶ ἀπὸ τοῦ λόφου προεληλυθότας. * μάλιστα δὴ Λακεδαιμόνιοι ἐς ὃ ἐμέμνηντο ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἐξεπλάγησαν. διὰ βραχείας γὰρ μελλήσεως ἡ παρασκευὴ αὐτοῖς ἐγίγνετο· καὶ εὐθὺς ὑπὸ σπουδῆς καθίσταντο ἐς κόσμον τὸν ἑαυτῶν».

Εἴ τι ἕτερον καὶ τὸ προκείμενον χωρίον πλεῖστα τοῖς ἑρμηνευταῖς παρέσχε καὶ παρέχει πράγματα πρὸς ὀρθὴν ἑρμηνείαν, καὶ μάλιστα τὰ ἀπὸ τοῦ: «μάλιστα δὴ Λακεδαιμόνιοι — ἐξεπλάγησαν». Σχεδὸν δὲ πάντες παραδέχονται, ὅτι τὸ χωρίον εἶναι διεφθαρμένον· «locus sine dubio corruptus», λέγει ὁ Bh. Διὸ ὁ μὲν ἀντὶ τοῦ: «ἐξεπλάγησαν» ἤκασεν «*ἐξεφάνησαν*» (Camp. Meink.), ὁ δέ: «*ἐξηλλάγησαν*» (Clas.)· ἕτερος δὲ νομίζει, ὅτι μετ' αὐτὰ κενὸν ὑπάρχει, δυνάμενον κατ' αὐτὸν διὰ τῶν ἑξῆς νὰ συμπληρωθῇ: «ὅμως δὲ διὰ τάχους ὡς ἐς μάχην ἀντικατέστησαν» (Stahl). Ἄλλοι δὲ ἄλλως. Ἡμεῖς δέ, ἕως ἂν τὸ ὑγιέστερον καὶ ὀρθότερον ἐξευρεθῇ, ὡς ἑξῆς

τὸ χωρίον διορθοῦμεν, βραχύ τι, ὡς ὁ ἀναγνώστης θὰ παρατηρήσῃ, αὐτὸ μεταβάλλοντες, καὶ ἀκέραιον φυλάττομεν τό: «*ἐξεπλάγησαν*», οὐδαμῶς ἐπὶ τούτῳ ἐκπληττόμενοι:

«τῇ δ' ὑστεραίᾳ οἵ τε Ἀργεῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ξυνετάξαντο, ὡς » ἔμελλον μαχεῖσθαι, ἢν περιτύχωσιν· οἵ τε Λακεδαιμόνιοι, ἀπὸ τοῦ » ὕδατος πρὸς τὸ Ἡράκλειον πάλιν ἐς τὸ αὐτὸ στρατόπεδον ἰόν- » τες, ⟨ἐπειδὴ⟩ ὁρῶσι δι' ὀλίγου τοὺς ἐναντίους ἐν τάξει τε ἤδη » πάντας καὶ ἀπὸ τοῦ λόφου προεληλυθότας, μάλιστα δὴ ἐς ὃ ἐμέ- » μνηντο ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἐξεπλάγησαν (*δι' ⟨οὐ⟩ βραχείας γὰρ » μελλήσεως* ἡ παρασκευὴ αὐτοῖς ἐγίγνετο), καὶ *εὐθὺς ὑπὸ σπουδῆς* » καθίσταντο ἐς κόσμον τὸν ἑαυτῶν» κτέ.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι δηλονότι εὐθὺς ἔκπληκτοι μετὰ τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων ἐγένοντο, ἐπειδὴ ὁρῶσι δι' ὀλίγου τοὺς ἐναντίους ἐν τάξει τε ἤδη ὄντας καὶ ἀπὸ τοῦ λόφου προεληλυθότας· διότι αὐτοὶ μὲν οὐχὶ διὰ βραχείας μελλήσεως τὴν παρασκευὴν ἐποιοῦντο (Πρβλ. Α', 70, 13 κέξ. 71, 15), ὁ δὲ καιρὸς οὗτος οὐχὶ μακρᾶς βραδύτητος, ἀλλ' ὀξύτητος καὶ ταχύτητος ἐδεῖτο, οἵας οὔπω πρότερον (Πρβλ. Ε', 64,6)·Διὸ καὶ *εὐθὺς ὑπὸ σπουδῆς* καθίσταντο εἰς κόσμον τὸν ἑαυτῶν.

Ἀντὶ δὲ τοῦ: «*δι' οὐ βραχείας*» ἴσως γραπτέον καί:«διὰ ⟨*βραδείας*⟩ γὰρ μελλήσεως». Γνωστὸν δὲ εἶναι τὸ περὶ τὰς παρασκευὰς καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις *βραδὺ* καὶ *μέλλον* τῶν Λακεδαιμονίων· πρβλ. Θουκ. Α', 84, 1. Ε', 75, 11. 82, 18. Θ', 96, 24. Τὸ δέ: *βραδεῖα* εὐκόλως συγχέεται πρὸς τό: *ταχεῖα*, Πρβλ. Θουκ. Ζ', 34, 29.

κεφ. 82, 8-10.

«Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἕως μὲν αὐτοὺς μετεπέμποντο οἱ φίλοι, οὐκ ἦλθον ἐκ πλείονος, ἀναβαλόμενοι δὲ τὰς γυμνοπαιδίας ἐβοήθουν».

Πρῶτος ὁ Krüg. ὑπώπτευσεν, ὅτι τὸ προκείμενον χωρίον εἶναι ἡμαρτημένον· ὁ δὲ Stahl παραδέχεται, ὅτι μετὰ τό: «ἐκ πλείονος» ἐξερρύησαν λέξεις καὶ παρατηρεῖ ταῦτα: «lacunam non solum ἐκ πλείονος ad ἦλθον male aptum indicat, sed etiam ἀναβαλομενοι δὲ non recte oppositum praegresso ἕως..οἱ φίλοι, cui posterioris alicujus temporis significationem in opposito respondere

oporteat»· ὁ δὲ Bh. πιστεύει, ὅτι ἡ τῶν κωδίκων γραφὴ εἶναι ἀνεκτή, ἂν τὸ: «*οὐκ ἦλθον*» εἶναι σχεδὸν ἰσοδύναμον τῷ: «μάτην αὐτοὺς ἀνέμειναν»· Ego, λέγει, codd. scripturam ferre posse credo, si quidem οὐκ ἦλθον fere est «frustra exspectati sunt». Ὁ δὲ Classen ἐν μὲν ταῖς ἑρμηνευτικαῖς σημειώσεσιν ὡς ἑξῆς ἐξηγεῖται τὸ: «*οὐκ ἦλθον ἐκ πλείονος*»: «so lange die rechte Zeit zur Hülfe war, waren sie nicht mit der nöthigen Eile aufgebrochen»· ἐν δὲ ταῖς κριτικαῖς παρατηρήσεσιν, ἔνθα ἴδιον λόγον περὶ τοῦ προκειμένου χωρίου ποιεῖται, νομίζων ὅτι ὑγιῶς αὐτὸ ἔχει, ταύτην ἀποδίδωσι τὴν ἔννοιαν: «die Lakedämonier eilten zwar, so lange ihre Parteigenossen in Argos ihren Beistand anriefen, nicht mit besonderen Eifer ins Feld, doch vertagten sie die Gymnopädien und traten den Ausmarsch an».

Καὶ ταῦτα μὲν οὗτοι· ἡμεῖς δέ, οὔτε κενὸν διορῶντες μετὰ τὸ: «ἐκ πλείονος», ὡς δοξάζει ὁ Stahl, οὔτε ἀποδεχόμενοι, ὡς θέλει ὁ Böhme, ὅτι τὸ: «*οὐκ ἦλθον*» εἶναι σχεδὸν ἴσον πρὸς τὸ «μάτην αὐτοὺς ἀνέμειναν», ὑποπτεύομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ: «*οὐκ ἦλθον*» ἔκειτο: «*οὐκ* ⟨*ἤθελον*⟩», ὅπερ ἐν τῇ ἀντιγραφῇ εὐκόλως πρὸς ἐκεῖνο συνεχύθη. Εἰς τὴν εἰκασίαν δ' ἡμῶν ταύτην ἀγόμεθα καὶ ἐκ τῆς ἐννοίας τῶν ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἐκτιθεμένων, ἐν οἷς δηλοῦται, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι, διατριβὰς καὶ μελλήσεις ποιούμενοι, οὐδεμίαν εἶχον ὄρεξιν τοῖς ἐν Ἄργει φίλοις αὐτῶν βοήθειαν νὰ παράσχωσιν, καὶ ἐξ ἄλλου τινὸς χωρίου ἀναλόγου πρὸς τὸ ἡμέτερον ἐνταῦθα, ὅπερ εἶναι τὸ ἑξῆς: «καὶ πολλάκις Ἀργείων κελευόντων ὅσον σχόντας μόνον ξὺν ὅπλοις ἐς τὴν Λακωνικὴν καὶ τὸ ἐλάχιστον μετὰ σφῶν δῃώσαντας ἀπελθεῖν *οὐκ ἤθελον*» Θουκυδ. Ζ', 105, 9-11. Πρβλ. καὶ Ζ', 7, 23. Κατὰ ταῦτα ἀναγινώσκομεν ὧδε:

«Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἕως μὲν αὐτοὺς μετεπέμποντο οἱ φίλοι, οὐκ *ἤθελον* (βοηθεῖν) ἐκ πλείονος, ἀναβαλόμενοι δὲ τὰς γυμνοπαιδίας ἐβοήθουν».

Οἱ Λακεδαιμόνιοι δηλονότι οὐ μόνον ἐκ πλείονος, ἢ αὐτοὺς οἱ ἐν Ἄργει φίλοι μετεπέμποντο, δὲν ἤθελον αὐτοῖς νὰ βοηθῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἕως αὐτοὺς μετεπέμποντο πάλιν δὲν ἤθελον, ἐβοήθουν δέ, τὰς γυμνοπαιδίας ἀναβαλόμενοι· ἀλλὰ καὶ ὅτε «ἔδοξεν αὐτοῖς στρατεύειν ἐς Ἄργος, διατριβαὶ καὶ μελλήσεις ἐγίγνοντο».

αὐτόθι στιχ. 24 κέξ.

«ξυνῄδεσαν δὲ τὸν τειχισμὸν καὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ τινὲς πόλεων. καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι πανδημεί, καὶ αὐτοὶ καὶ γυναῖκες καὶ οἰκέται, ἐτείχιζον».

Ἀντὶ τοῦ «*ξυνῄδεσαν*» ὁ μὲν Krüg. ᾔκασεν: «ξυνῄνεσαν», ὁ δὲ Meink. «ξυνήνυσαν», ὁ δὲ Bh. ὀρθῶς παρατηρεῖ, γράφων: «adeo languet ut pro corrupto habendum sit, sed de propositis coni (ecturis) *nulla placet*».

Καθ' ἡμᾶς δὲ ἀναγνωστέον ἀντὶ τοῦ «*ξυνῄδεσαν*» τὸ: ⟨*ξυνῄεσαν δ' ἐς*⟩ τὸν τειχισμόν».

Τὸ δὲ ὅλον χωρίον γραπτέον ὡς ἑξῆς:

«Καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι πανδημεὶ καὶ αὐτοὶ καὶ γυναῖκες καὶ οἰκέται ἐτείχιζον· ξυνῄεσαν δ' ἐς τὸν τειχισμὸν καὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ τινὲς πόλεων».

κεφ. 90, 1.

«Ἧι μὲν δὴ νομίζομέν γε, χρήσιμον».

Ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς ὡς ἑξῆς:

«Ἡμεῖς [μὲν] δὴ νομίζομέν γε χρήσιμον (εἶναι)».

κεφ. 103, 4.

«αὐτὴν γνωρισθεῖσαν».

Μὴ γραπτέον: ⟨*γνωσθεῖσαν*⟩ ἀντὶ τοῦ *γνωρισθεῖσαν*;

Βιβλ. Ζ', κεφ. 35, 1 κέξ.

«τῶν δὲ Συρακοσίων ὁ δῆμος ἐν πολλῇ πρὸς ἀλλήλους ἔριδι ἦσαν, οἱ μὲν ὡς οὐδενὶ ἂν τρόπῳ ἔλθοιεν οἱ Ἀθηναῖοι οὐδ' ἀληθῆ ἐστιν ἃ λέγει, τοῖς δέ, εἰ καὶ ἔλθοιεν, τί ἂν δράσειαν αὐτοὺς ὅ τι οὐκ ἂν μεῖζον ἀντιπάθοιεν; ἄλλοι δὲ...

Ἀντὶ τῶν: «οὐδ' ἀληθῆ ἐστιν ἃ λέγει, τοῖς δὲ» ὁ Cl., ἀποδεξάμενος, ὡς ᾔκασεν ὁ Madvig., ἔγραψεν ὡς ἑξῆς: «οὐδ' ἀληθῆ ἐστιν

ἃ λέγεται, οἱ δὲ . .». Εἰ ἀνάγκη μεταβολῆς τινος τοῦ χωρίου, ἡμεῖς ἠθέλομεν ἀντ' αὐτῶν προτείνει μᾶλλον ταῦτα: «⟨*οἱ δ' ὡς*⟩ ἀληθῆ ἐστιν ἃ λέγει, ⟨*εἰ δὲ*⟩ καὶ ἔλθοιεν, τί ἂν δράσειαν» κέξ.

«Οἱ ἐν πολλῇ δηλαδὴ πρὸς ἀλλήλους ἔριδι ὄντες τῶν Συρακοσίων οἱ μὲν ἔλεγον, ὡς οὐδενὶ ἂν τρόπῳ ἔλθοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ δέ, ὡς ἀληθῆ (μέν) ἐστιν ἃ λέγει (Ἑρμοκράτης), εἰ δὲ καὶ ἔλθοιεν, τί ἂν δράσειαν αὐτοὺς ὅ τι οὐκ ἂν μεῖζον ἀντιπάθοιεν; ἄλλοι δὲ καὶ πάνυ καταφρονοῦντες ἐς γέλωτα ἔτρεπον τὸ πρᾶγμα· τὸ δὲ πιστεῦον τῷ Ἑρμοκράτει καὶ φοβούμενον τὸ μέλλον ὀλίγον ἦν».

κεφ. 37, 14.

«καὶ ὅμορον οἰκήσαντες τὸν πόλεμον ποιοῖντο».

Γραπτέον ἀντὶ τοῦ «ὅμορον οἰκήσαντες» «⟨*ὅμοροι*⟩ οἰκήσαντες». Πρβλ. Θουκ. Β', 99, 14. Ζ', 2, 14.

κεφ. 49, 18 κέξ.

«ναύσταθμον δὲ ἐπαναχωρήσαντας καὶ ἐφορμηθέντας Μέγαρα ἔφη χρῆναι ποιεῖσθαι».

Ὁ Pp. κατ' εἰκασίαν τοῦ Schaef. ἀντὶ τοῦ «ἐφορμηθέντας», ὅπερ κοινῶς ἐν ἅπασι τοῖς κώδιξι φέρεται, ἔγραψεν «*ἐφορμισθέντας*», οὑτωσὶ ἐξηγούμενος: «in portum ingressos» ἢ: quum ad portum appulsi essent»· ὁ δὲ Bh. ἀντὶ τούτου ἤκασεν «*ἐφόρμησιν τά*»· ὁ δὲ Krüg. τηρεῖ μὲν τὴν φερομένην γραφήν, ἀλλ' ἡ ὑπ' αὐτοῦ διδομένη ἐξήγησις ἀναπόδεικτος καὶ ἐπομένως ἀπαράδεκτος εἶναι, καθὼς παρετήρησεν ἤδη καὶ ὁ Classen ἐν ταῖς κριτικαῖς παρατηρήσεσιν, ἔνθα μακρὸν περὶ τῆς εἰρημένης γραφῆς λόγον ποιεῖται. Αὐτὸς δὲ παρεδέξατο τὴν εἰκασίαν τοῦ Bh. καὶ ἔγραψεν: «ἐπαναχωρήσαντας καὶ *ἐφόρμησιν* τὰ Μέγαρα ἔφη χρῆναι ποιεῖσθαι». Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Pp. καὶ ἄλλων ἀποδεκτὴ γενομένη γραφὴ «*ἐφορμισθέντας*» εἶναι αὐθαίρετος, ὁ δὲ παθητικὸς ἀόριστος (*ἐφορμισθεὶς*) οὐδαμοῦ παρὰ Θουκυδίδῃ ἀπαντᾷ καὶ μάλιστα καθὼς οἱ τὴν γραφήν: «*ἐφορμισθέντας*» παραδεξάμενοι θέλουσιν ἐν ἐνεργητικῇ σημασίᾳ, ἀλλ' ἅπαξ μόνον, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τοῖς ἡγουμένοις παρετηρήσαμεν, ὁ

μέσος ἀόριστος «*ἐφορμίσασθαι*» (Θουκ. Δ', 8), δὶς δὲ κατ' ἐνεστῶτα ἐν παθητικῇ σημασίᾳ (Α', 142, 19. Θ. 20, 3). Καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Stahl πρὸς ἐξήγησιν τοῦ «*ἐφορμηθέντας*» λεγόμενα δὲν ἀποδεχόμεθα διὰ τὸν αὐτόν, ὃν καὶ ὁ Cl. λέγει λόγον, ὃν περιττὸν ἐνταῦθα νὰ ἐπαναλάβωμεν.

Πολὺ δὲ διστάζοντες καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Bl. προταθεῖσαν γραφὴν «*ἐφόρμησιν τὰ*» νὰ παραδεχθῶμεν, ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν μᾶλλον, ὅτι ἀντὶ τοῦ: «*ἐφορμηθέντας*» πρέπει νὰ γραφῇ τό: «⟨*ἀφορμηθέντας*⟩». Πρβλ. Θουκ. Η', 74, 7. 75, 21, 43. Θ', 10, 4 «παρεσκευάζοντο εὐθὺς ὅπως μὴ λήσουσιν αὐτοὺς αἱ νῆες ἐκ τῶν Κεγχρειῶν *ἀφορμηθεῖσαι*. Καὶ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς δὲ τοῦ Ξενοφῶντος (1, 6, 21), ἔνθα ἐφέρετο τὸ ῥῆμα «*ἐφορμᾶν*», ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Dind. εἰς τὸ «*ἀφορμᾶν*» διωρθώθη οὕτως: «ἐκβάντες δὲ ἐδίωκον τὴν εἰς τὸ πέλαγος *ἀφορμήσασαν*» (ἀντὶ τοῦ πρότερον: «*ἐφορμήσασαν*»).

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐξήγησις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐνταῦθα χωρίου εἶναι ἡ ἑξῆς:

Ἐπαναχωρήσαντες δὲ καὶ ἀποπλεύσαντες (ἀφορμηθέντες) ἐκ Συρακουσῶν ἔλεγεν (ὁ Λάμαχος) ναύσταθμον ὅτι πρέπει νὰ ποιῶνται τὰ Μέγαρα, ἃ ἦν ἔρημα, ἀπέχοντα Συρακουσῶν οὔτε πλοῦν πολὺν οὔτε ὁδόν.

Καὶ διὰ μὲν τοῦ «*ἐπαναχωρῆσαι*» ἠθέλησε καθ' ἡμᾶς ὁ ἱστορικὸς νὰ δηλώσῃ τὴν κατὰ γῆν ἐκ Συρακουσῶν εἰς Μέγαρα (τὰ Ὑβλαῖα) μετάβασιν τῆς πεζῆς στρατιᾶς, διὰ δὲ τοῦ «*ἀφορμηθῆναι*» τὴν κατὰ θάλασσαν τῆς ναυτικῆς στρατιᾶς.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ. 380	στίχ.	9	ἀναγν.	ὅ τε	ἀντὶ	ὅτε
»	»	10	»	ὅ τε	»	ὅ τι
»	»	11	»	τι	»	τε
» 404	»	6-7	»	μηδὲ	»	μηδέν'.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Μαΐου 1896.

Ι. ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ

ΙΗ'.

(Plebiscitum Atinium).

Ο παλαιὸς νομικὸς Ἀτήιος Καπίτων παρὰ Γελλίῳ (XIV, 8, 2) ἀντιλέγων πρὸς Ἰούνιον τὸν Γραγχανὸν ἰσχυριζόμενον ὅτι ὁ praefectus urbi Latinarum causa δὲν δύναται νὰ χρηματίσῃ τῇ συγκλήτῳ, quoniam ne senator quidem sit neque ius habeat sententiae dicendae, παρατηρεῖ ὅτι ὁ λόγος οὗτος δὲν εἶναι ὀρθός: nam tribunis plebis senatus habendi ius erat quamquam senatores non essent ante Atinium plebiscitum.

Ἐπειδὴ τὸ plebiscitum τοῦτο οὐδαμόθεν ἄλλοθεν εἶναι ἡμῖν γνωστόν, ἡ τοῦ Καπίτωνος μαρτυρία εἶναι ἅμα μὲν πλείστου ἡμῖν λόγου ἀξία, ἅμα δὲ καὶ πολλαπλῆς ἑρμηνείας δεκτική. Διὰ τοῦτο καὶ τρεῖς περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ ψηφίσματος τούτου ἐξηνέχθησαν γνῶμαι, ὧν αἱ μὲν δύο πρῶται ἀντέχονται τοῦ γράμματος αὐτοῦ τῆς τοῦ Καπίτωνος ῥήσεως, ἡ δὲ τρίτη λίαν ἐλευθέρως παραφράζει αὐτήν. Καὶ δὴ κατὰ μὲν τὴν πρώτην τῶν εἰρημένων ἐκδοχῶν τὸ Atinium pscitum ἐκέλευεν ὅπως οἱ τὴν δημαρχίαν παραλαμβάνοντες συμπαραλαμβάνωσιν αὐτῷ τῷ δικαίῳ καὶ ἄνευ τιμητικῆς ἐκλογῆς τὸ τοῦ συγκλητικοῦ ἀξίωμα, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν τἀνάπαλιν τὸ εἰρημένον ψήφισμα διέταττεν, ὅπως μόνοι οἱ συγκλητικοὶ καθιστῶνται δήμαρχοι· τέλος κατὰ τὴν τρίτην τὸ Ἀτίνιον ψήφισμα παρεῖχε τοῖς δημαρχήσασι καὶ μὴ οὖσι συγκλητικοῖς τὸ ius sententiae in senatu dicendae, ὅπερ τέως μόνοι οἱ τὰς ἐπιδιφρίους λεγομένας ἀρχὰς ἄρξαντες ἐκέκτηντο.

Τῶν ἐκδοχῶν τούτων ἡ τρίτη, καίπερ ὑπ' ἀνδρὸς μέγιστον ἐν τοῖς τοιούτοις ζητήμασιν ἀξίωμα ἔχοντος (1) ἐγκριθεῖσα, φαίνεται ἡμῖν ὅλως ἀπαράδεκτος διὰ τούςδε τοὺς λόγους·

(1) Mommsen Str. III, 862 τ. 1.

1ον Διότι ταύτης έγκριθείσης ἀνάγκη νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι εἴτε ὑπὸ τοῦ Γελλίου εἴτε καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Καπίτωνος ἐλέχθησαν ἀκύρως *senatores* οἱ ἔχοντες ἁπλῶς τὸ ius sententiae in senatu dicendae, καίτοι ἀμφότεροι οἱ εἰρημένοι συγγραφεῖς εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ τοῦ Γρακχανοῦ σαφῶς διακρίνοντος τοὺς senatores καὶ τοὺς ἁπλῶς sententiam in senatu dicentes.

2ον Διότι, ἂν διὰ τοῦ 'Ατινίου νόμου οἱ δημαρχήσαντες ἐλάμβανον τὸ ius sententiae dicendae, τότε οὐδένα λόγον εἶχεν ὁ Καπίτων, εἰπὼν quamquam (tribuni) senatores non essent, νὰ περιορίσῃ χρονικῶς τὸν λόγον αὐτοῦ ἐπιφέρων *ante pscitum Atinium*, διότι καὶ **post** plebiscitum Atinium οἱ δήμαρχοι **δὲν** εἶχον τὸ ius sententiae dicendae, διότι τὸ δίκαιον τοῦτο εἴ ποτε ἦτο δεδομένον, θὰ ἦτο δεδομένον οὐχὶ τοῖς *δημαρχοῦσιν*, ἀλλὰ τοῖς **δημαρχήσασι.** Διότι οἱ ἄρχοντες καὶ ἂν τέως εἶχον τὸ ius sententiae in senatu dicendae, ἐν αὐτῇ ὅμως τῇ ἀρχῇ ἦσαν ἐστερημένοι αὐτοῦ. Πολλῷ ἄρα μᾶλλον ἠδυνάτουν νὰ ἔχωσι τοῦτο ἐν τῇ ἀρχῇ οἱ μηδὲ πρὸ τῆς ἀρχῆς ἔχοντες αὐτό, οἷοι ἦσαν οἱ δήμαρχοι.

Κατὰ ταῦτα, ἐπειδὴ παρὰ τὰς προειρημένας τρεῖς ἐκδοχὰς ἄλλη τις δὲν εἶναι δυνατή, ἀποδειχθείσης τῆς τρίτης τούτων ἀπαραδέκτου ὑπολείπεται νὰ ἐξετασθῇ ποτέρα τῶν δύο ἄλλων προκριτέα.

'Αλλὰ πρὸ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τούτου ἀνάγκη νὰ ὁρισθῇ ὁ χρόνος τοῦ 'Ατινίου ψηφίσματος.

Εἶναι ἤδη ὁμολογούμενον ὅτι τὸ ψήφισμα τοῦτο δὲν εἶναι παλαιότερον τῆς τοῦ Γαΐου Γράκχου δυναστείας. Διότι ὁ οὐχὶ πρὸ ταύτης κυρωθεὶς 'Ακίλιος νόμος διακρίνει τοὺς δημάρχους τῶν ἐν τῇ Συγκλήτῳ ὄντων, κατ' ἀμφοτέρας δὲ τὰς ὑπολειπομένας δυνατὰς ἐκδοχὰς τοῦ 'Ατινίου νόμου οἱ δήμαρχοι ἦσαν ἀπὸ τούτου τοῦ νόμου συγκλητικοί. 'Αλλ' οὐδὲ νεώτερος τῆς τοῦ Σύλλα δυναστείας δύναται νὰ εἶναι ὁ 'Ατίνιος νόμος. Διότι ἀπὸ τῆς τοῦ Σύλλα νομοθεσίας οἱ ταμίαι ἅπαντες 20 τὸν ἀριθμὸν ὄντες ἦσαν συγκλητικοί. Τότε λοιπὸν πάντες οἱ τὰ πολιτικὰ πράττειν προῃρημένοι πρὶν δημαρχήσωσι πάντως ἐταμίευον, ἐπειδὴ καὶ εὐκολώτερον ἦτο νὰ αἱρεθῇ τις εἰς τοὺς 20 ταμίας ἢ εἰς τοὺς 10 δημάρχους καὶ διὰ τῆς ταμιείας εἰσήρχετό τις αὐτῷ τῷ δικαίῳ εἰς τὴν Σύγκλητον. Ὥστε περιττὸς ἦτο ἤδη νόμος εἴτε τοὺς δημάρχους εἰς τὴν Σύγκλητον εἰσάγων εἴτε ἐκ τῶν συγκλη-

τικῶν τοὺς δημάρχους λαμβάνων, ἀφ' οὗ οἱ δήμαρχοι ἦσαν ἤδη κατὰ κανόνα ἅπαντες τεταμιευκότες τ. ἔ. συγκλητικοί.

Κατὰ ταῦτα ὁ 'Ατίνιος νόμος ἐκυρώθη πάντως ἐν τῷ μεταξὺ τῆς τοῦ Γ. Γράκχου καὶ τῆς τοῦ Σύλλα δυναστείας χρόνῳ.

'Εν τοιούτῳ δὲ χρόνῳ κυρωθὲν τὸ Plebiscitum Atinium δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κελεύῃ *ὅπως οἱ δήμαρχοι λαμβάνωνται ἐκ τῶν συγκλητικῶν*, ἥπερ εἶναι ἡ δευτέρα τῶν προειρημένων ἐκδοχῶν. Διότι ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ οὔτε δήμαρχός τις νὰ εἰςενέγκῃ οὔτε ἡ πληθὺς νὰ κυρώσῃ ἠδύνατο νόμον, δι' οὗ καὶ τὴν δημαρχίαν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀξιώμασι θὰ κατελάμβανον οἱ εἰς τὴν τῶν συγκλητικῶν τάξιν ἀνήκοντες, ἥπερ τάξις ἦτο τότε εἴπερ καὶ ἄλλοτέ ποτε ἀπεχθεστάτη τοῖς πολλοῖς τῶν πολιτῶν. Τοὐναντίον τί πιθανώτερον ἢ ὅτι οἱ τότε δημαγωγοῦντες ἀδυνατοῦντες νὰ ὑπερβῶσι τὴν τάφρον, δι' ἧς ἡ ἀριστοκρατία ἀπέκλειε τῆς εἰς τὴν Σύγκλητον εἰςόδου τοὺς μὴ εἰς ἕνα τινὰ τῶν γνωρίμων οἴκων ἀνήκοντας, ἐγεφύρωσαν αὐτὴν διὰ τῆς δημαρχίας, καταστήσαντες τοὺς δημάρχους αὐτῷ τῷ δικαίῳ συγκλητικούς; 'Η πρώτη ἄρα τῶν μνημονευθεισῶν ἐκδοχῶν εἶναι ἡ ὀρθοτάτη.

Πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην τοῦ 'Ατινίου ψηφίσματος συμφωνοῦσι μὲν τὰ τοῦ Δίωνος (παρὰ Ζωναρᾷ Ζ' 15) λέγοντος *εἰςέπειτα καὶ* **μετέλαβον βουλείας** *οἱ δημαρχήσαντες*, ἅπερ κατὰ τὴν εὔστοχον τοῦ Mommsen παρατήρησιν εἰς τὸ 'Ατίνιον ψήφισμα ἀναφέρονται, δὲν ἀντίκεινται δὲ τὰ τοῦ 'Αππιανοῦ, ἅπερ ὁ Hofmann (1) πρὸς κύρωσιν τῆς δευτέρας τῶν προειρημένων ἐκδοχῶν παρατίθεται ('Αππ. 'Εμφ. Α, 100: *καὶ οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν εἰ Σύλλας αὐτὴν* (= τὴν δημαρχίαν), *καθ' ἃ νῦν ἐστὶν* **εἰς τὴν βουλὴν ἀπὸ τοῦ δήμου μετήγαγε**). Διότι τὰ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ παραβαλλόμενα πρὸς τὰ τοῦ Τακίτου (Ann. I, 15: tum primum e campo comitia **ad patres translata sunt**) δεικνύουσιν ὅτι ὁ 'Αππιανὸς οὐχὶ περὶ τοῦ 'Ατινίου ψηφίσματος, ἀλλὰ περὶ τῶν **δημαρχικῶν ἀρχαιρεσίων** ποιεῖται ἐνταῦθα λόγον, ἅπερ ἐν τοῖς τούτου χρόνοις ἐγίνοντο, ὥςπερ καὶ τὰ ἄλλα ἀρχαιρέσια ἐν τῇ Συγκλήτῳ (2).

(1) Der Römische Senat etc. 145 ἑ.

(2) Plin. Epist. II, 9, 2: meo suffragio pervenit ad ius tribunatum petendi, quem nisi obtinet **in senatu** vereor ne decepisse Caesarem videat. 'Ιδὲ Mommsen RStr. III, 1223 σ. 3).

Τέλος παρατηρητέον ὅτι τὸ τοῦ Ἀππιανοῦ (Ἐμφ. Α, 28) «*τιμητὴς δὲ Κόιντος Καικίλιος Μέτελλος* (=100 π. Χ.) *Γλαυκίαν τε* **βουλεύοντα** *καὶ Ἀπουλήιον Σατορνῖνον* **δεδημαρχηκότα** *ἤδη τῆς ἀξιώσεως παρέλυε*» δὲν ἐμφαίνει **ἀναγκαίως** ὅτι τῷ 100 π. Χ. οἱ δεδημαρχηκότες **οὔπω ἐβούλευον,** ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι κατὰ τὴν ὑπόληψιν τοῦ Ἀππιανοῦ, τὰ κατὰ τοὺς ἑαυτοῦ χρόνους ἔχοντος πρὸ ὀφθαλμῶν, οἱ **δεδημαρχηκότες συγκλητικοὶ** ἰδίαν ἐν τῇ Συγκλήτῳ ἐπεῖχον τάξιν, ὑπερτέραν τῆς τῶν **ἁπλῶς βουλευόντων,** διὸ καὶ διακρίνεται τὸ **δεδημαρχηκέναι** τ. ἔ. **δεδημαρχηκότα βουλεύειν** τοῦ **βουλεύειν.** Περιττὸν δὲ νὰ προστεθῇ ὅτι οὐδεμία ἀνάγκη νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ὄντως οὕτως εἶχον τὰ πράγματα τῷ 100 π. Χ. εἰς ὃν χρόνον ἀναφέρει ὁ Ἀππιανὸς τὰ ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ χρόνων καθεστῶτα.

ΣΠ. ΒΑΣΗΣ

ΚΙΚΕΡΩΝΕΙΑ

Α'.

Τῶν χωρίων, ἅπερ ὁ Draeger ἐν τῇ ἱστορικῇ συντάξει τῆς Λατινικῆς γλώσσης (II[2] σ. 399) καταλέγει, ἵνα δείξῃ ὅτι τὸ ἐπιφώνημα *o* εὕρηται παρὰ Κικέρωνι καὶ ὀνομαστικῇ συντεταγμένον, τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ἀποδεικνύουσι, διότι ἡ πτῶσις, ἣν ὁ Draeger ἐκλαμβάνει ὀνομαστικήν, δύναται νὰ θεωρηθῇ κλητική, ἓν δὲ μόνον, ἂν εἶχεν ὀρθῶς, θὰ ἀπεδείκνυε τὴν γνώμην τοῦ Draeger τόδε·

Cic. Phil. XIV, c. 12 (§ 31): O fortunata mors quae naturae debita pro patria est potissimum reddita.

Ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο δὲν φαίνεται ἡμῖν ὀρθῶς παραδεδομένον. Διότι πρῶτον ἄν τις τὸν θάνατον ὑπομένῃ *pro patria* δὲν ἀποδίδοται οὗτος **τῇ φύσει,** ἥτις δὲν ἀπαιτεῖ αὐτὸν ἀκόμη, ἀλλὰ τῇ πα-

τρίδι, καθ' ἃ αὐτὸς ὁ Κικέρων ἀλλαχοῦ λέγει (Phil. X § 20: non est viri minimeque Romani dubitare eum spiritum, *quem naturae debeat*, **patriae** *reddere*). Ἔπειτα, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Orelli, ἡ ὁριστ. *est* δὲν ἐγχωρεῖ, διότι ἡ ἀναφορικὴ πρότασις αἰτιολογεῖ τὴν ἐπιφώνησιν, αἱ τοιαῦται δ' αἰτιολογίαι ἐκφέρονται ἀεὶ καθ' ὑποτακτικὴν (Cic. Arch. 24: O fortunate, inquit, adulescens, qui tuae virtutis Homerum praeconem inv**eneris** — in Pis. 58: O stultos Camillos etc. qui trium**pharint**. — Tusc. IV, 69: O praeclaram emendatricem vitae poeticam, quae amorem flagitii et levitatis auctorem in concilio deorum collocandum pu**tet**. — Αὐτ. V, 104: Constantem hominem et gravem, qui glorietur a gloria se afuisse). Ὅπερ δ' αὐτὸς ὁ Orelli ἀντιτάσσει τῷ κανόνι χωρίον ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου (§ 28): O solem ipsum beatissimum, qui . . fugientem vidit Antonium οὐδὲν σημαίνει, διότι ἐνταῦθα ἡ ἀναφορ. πρότασις δὲν εἶναι αἰτιολογική, ἀλλὰ διοριστικὴ τοῦ solem (illum solem, qui) ἀντὶ τοῦ diem λαμβανομένου. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον κεῖται ὁριστικὴ (μέλλοντος) ἐν Cat. m. 84: O praeclarum diem cum (= eum diem, quo) in divinum animorum concilium coetumque proficiscar!

Κατὰ ταῦτα τὸ χωρίον νοσεῖ, ἡ δὲ θεραπεία αὐτοῦ εἶνε δυνατή, ἐὰν μεταγράψωμεν:

O fortunata mors, qu**a** naturae debita **vita** patri**ae sit** reddita.

Τὰ αἴτια τῆς φθορᾶς εἶναι φανερά. Τὸ μὲν de*bitavita* ἐγένετο εὐκόλως de*bita*, οὕτω δὲ ἐκπεσούσης τῆς ὀνομαστικῆς vita, τὸ qua μεταβληθὲν εἰς ὀνομαστικὴν ἐγένετο quae. Τὸ δὲ patria*esit* reddita ἐγένετο patria *est* reddita, οὗ γενομένου, ἐπειδὴ τὸ est reddita εἶχεν ὑποκ. τὸ *quae*, ὑπελήφθη ὅτι τὸ patria εἶναι ἀφαιρ. καὶ ὅτι πρὸ ταύτης ἐξέπεσεν ἡ πρόθεσις pro, ἥτις καὶ ἀνεπληρώθη.

Β'.

Καὶ ἕτερον Κικερώνειον χωρίον, ὅπερ ὁ μὲν Draeger δὲν μνημονεύει, ἀλλ' ὅμως, ὡς νῦν φέρεται, φαίνεται ὅτι συνηγορεῖ τῇ προειρημένῃ περὶ τῆς τοῦ *o* συντάξεως γνώμῃ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ἀνάγκη

πᾶσα νὰ διορθωθῇ. Τὸ χωρίον ἔχει ὧδε: Phil. X § 37: O conservandus civis cum tam pio iustoque foedere. Ἐνταῦθα προκειμένου περὶ τῆς τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Δολοβέλλου συμφωνίας (ita sibi convenisse cum Dolabella), δὲν ἔδει νὰ λεχθῇ περὶ μόνου τοῦ Ἀντωνίου (εἰρωνικῶς) ὅτι εἶναι conservandus, ἀλλὰ περὶ ἀμφοτέρων τῶν συμφωνησάντων. Τοῦτο δὲ τὸ νόημα ἀποκαθίσταται εὐκόλως, ἐὰν γραφῇ O conservandos civis κτέ. Τὸ χωρίον διεφθάρη ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων ὅτι τὸ *civis* εἶναι αἰτιατική, ὑπολαμβανόντων δ' αὐτὸ ὀνομαστικήν, καὶ πρὸς τὴν πτῶσιν ταύτην μεθαρμοσάντων καὶ τὸ conservandos.

Γ'.

Ἐν Κικέρωνος Βρούτῳ § 112 κεῖται: ad senatoriam vero sententiam, **cuius** erat ille princeps, vel maxime (ὑπακ. dicendi genus aptum videbatur).

Εἰς τὸ *cuius* οἱ ἑρμηνευταὶ ἐν χορῷ ὑποσημειοῦνται «τ. ἔ. senatus», ὅπερ παραλαμβάνουσι κατά τινα σύνεσιν ἐκ τοῦ *senatoriam*. Ἀλλ' οὐδεμία ἀνάγκη οὕτω τραχείας ἐκδοχῆς, διότι τὸ cuius δύναται κάλλιστα νὰ ἀναφέρηται εἰς τὸ sententiam. Ὅτι δὲ δύναται νὰ λεχθῇ princeps sententiae ἀντὶ τοῦ primus sententiam dicens (πρβλ. Cael. apud Cic. Fam. VIII, 4, 4) δηλοῦσι πλεῖστα παραδείγματα, οἷον:

Cic. Har. resp. § 13: te, consule designato, Lentule, *sententiae principe*.

Liv. VIII, 20, 8: principes sententiarum consulares.

Αὐτ. XXVI, 32: principe eius sententiae T. Manlio Torquato.

Ἐντεῦθεν λέγεται καὶ principatus sententiae παρὰ Κικέρωνι ἐν Cat. M. § 64.

Ὅτι δὲ ἐν τοῖς χρόνοις, εἰς οὓς τὸ περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος χωρίον ἀναφέρεται, ὁ princeps senatus ἦτο ἅμα καὶ princeps senatoriae sententiae, μαρτυρεῖ ὁ Οὐάρρων παρὰ Γελλίῳ XIV, 7, 9: antea primum rogari solitum, qui princeps in senatum lectus esset, tum autem, cum haec scriberet, novum morem institutum refert κλ.

Δ'.

de imper. Pompei § 2: Nunc, cum *auctoritatis* in me tantum sit, quantum vos honoribus mandandis esse voluistis, et ad **agendum** *facultatis* tantum quantum . . . cotidiana dicendi exercitatio potuit afferre, certe κτέ.

Τὸ *ad agendum* ἐνταῦθα προφανῶς λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ ad dicendum καὶ οὐχὶ ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ τῇ τοῦ *χρηματίζειν τῷ δήμῳ*, Διότι,, ἂν ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ ἐλαμβάνετο, δὲν θὰ ἀντετίθετο ἡ ad agendum facultas πρὸς τὴν auctoritatem, ἥτις ἀκριβῶς ἀπαιτεῖται ad agendum cum populo. Ἀλλὰ μικρὸν ἀνωτέρω τ. ἔ. § 1 αὐτὸ τοῦτο τὸ *ad agendum* ἐτέθη **ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ** ἀντιτιθέμενον τῷ *ad dicendum* (: hic locus *ad agendum* amplissimus, *ad dicendum* ornatissimus). Ὥςτε ἐκεῖ μὲν τὸ ad agendum **ἴσον** τῷ ad dicendum, μετ' ὀλίγους δὲ στίχους **ἀντίθετον.** Τοιαύτη περὶ τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων ἀμέλεια καὶ σύγχυσις πᾶν ἄλλο ἐμφαίνει ἢ elegantiam Ciceronianam. Αἴρεται δ' ὅμως ἡ σύγχυσις, ἐὰν ἐκβληθέντος τοῦ ad agendum ὑπολειφθῇ μόνον τὸ facultas, ὅπερ ταὐτὸν τῷ dicendi facultas. Σχολαστικός τις ἀγνοῶν τὴν τετριμμένην χρῆσιν τοῦ facultas ἀντὶ τοῦ dicendi facultas παρέγραψεν ἀτόπως τὸ ad agendum ἐκεῖνο, ὅπερ αὐτὸς ἐλάμβανεν ἀντὶ τοῦ *ad dicendum*.

Καὶ ἡ συμμετρία ἀπαιτεῖ ὅπως πρὸς τὸ ἄνευ προσδιορισμοῦ κείμενον auctoritatis ἀντιτεθῇ μόνον facultatis ἄνευ οἱουδήποτε προσδιορισμοῦ.

Σπ. ΒΑΣΗΣ

Η ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΑ ΚΥΠΡΙΟΥΣ

Τὸν καθ' ἡμᾶς Κύπριον λόγον, ἔξω τῶν ἐπιπολῆς, ὡς ἄν τις εἴποι, περὶ τὴν προφορὰν ἰδιωτισμῶν, τινὲς καὶ ἄλλοι κατά τε τοὺς τῶν λέξεων τύπους καὶ τὴν τῆς φράσεως κατασκευήν, τοῦ ἡμῖν κοινῇ συνήθους ἀποκρίνουσιν. Τὸ δὲ περὶ τούτους διατρίβειν τε καὶ σχολάζειν μικρολογίας μέν τινος φαίνεσθαι καὶ ἀπειροκαλίας τοῖς περὶ τἀστειότερα φιλολογοῦσιν ὁμολογῶ, οὐ μήν γε καὶ παντάπασιν ἄχαρι, ὅτε τῶν τοιούτων ῥηματίων ἔνια τῆς τῶν παλαιῶν φιλτάτης ὄζει συνηθείας· ἡδὺ γὰρ ἀπὸ ταὐτομάτου ἐντυχεῖν τῷ πάλαι ποτὲ τεθνηκέναι δοκοῦντι.

Πλειόνων δὲ τούτων τῶν ἰδιωτισμῶν ὄντων, ἐν τῷ παρόντι περὶ τῆς γενικῆς ὁ λόγος ἔσται μοι, ἧς τὴν ὑπὸ Κυπρίων χρῆσιν ἀηθέστερον οἶμαι τοῖς λοιποῖς τῶν Ἑλλήνων προσπίπτειν. Βούλομαι δὲ τοῦτ' ἐξ ἀρχῆς εἰπεῖν, ὅτι παντελῶς εἰς τὸν κωμήτην ἀφορῶ λόγον, ᾧ οἱ ἀγρόται νομίζουσι, διὰ δὲ τοῦτο καὶ τοῖς ἐκείνων λόγοις παραδείγμασι χρῶμαι πυκνῶς αὐτὸς συνειλοχώς.

Πρῶτον μὲν οὖν τοῦ τύπου πέρι φῶμεν, εἴ τι τοῦ κοινοῦ διαφέρει, ἔπειτα δὲ καὶ περὶ τῆς συντάξεως ὅπως ἔχει. Αὕτη γὰρ ἡ πτῶσις ἐν τῇ κλίσει τῇ καθ' ἡμᾶς ἀξιολογωτάτη τε πασῶν ἐστι καὶ μάλιστ' ἐπιστάσεως δεομένη. Διὰ γὰρ τὸ τῆς ἀρχαίας κλίσεως ποικίλον καὶ τὸ μηδεμίαν τετράγωνον ἀναλογίαν ὑποκεῖσθαι ταράττεται ἔτι τὰ ὀνόματα ἔν τε τῇ καταλήξει καὶ τῷ τόνῳ. Καὶ κρατεῖ μὲν ἐν ἀρσενικοῖς καὶ θηλυκοῖς, ἐκεῖνα μὲν τὸ ς ἀφαιρεῖσθαι (πλὴν ὧν εἰς ος τελευτᾷ), ταῦτα δὲ τὸ σύμφωνον ἐφέλκεσθαι, τὰ μέντοι οὐδέτερα σαλεύει ἔτι σφόδρα, πάντων δ' ὁ πληθυντικὸς ἐν πολλῇ ἀκοσμίᾳ διάκειται. Σκοπῶμεν τοίνυν ὄντινα τρόπον ἔχει ταῦτα τἀνώμαλ' ἐν Κύπρῳ.

Τῶν μὲν οὖν ἀρσενικῶν ἃ λήγει μὲν εἰς ας, τονίζεται δ' ἐπὶ τῆς τρίτης ἀπὸ τέλους, εἰς ου τὴν γενικὴν περαίνει καὶ τὸν τόνον εἰς τὴν δευτέ-

ραν καταβιβάζει. Αὐτίκα ὁ Λάρνακας - τοῦ Λαρνάκου, ὁ Κάθικας - τοῦ Καθίκου, ὁ Ὕψωνας - τοῦ Ὑψώνου, ὁ ἅις Τύχωνας - τάϊ Τυχώνου, ὁ ἅις Σπυρίδωνας - τάϊ Σπυριδώνου. Ἐκ δὲ τῆς γενικῆς τοῦ Συμπούλου παρακεχάρακται ὁ Σύμπουλας ὀνομαστική. Καὶ τοῦ καούρου δὲ καὶ βοθράκου ἐνδοιάζεται ἡ εὐθεῖα· ὁ κάουρας ἢ ὁ κάουρος, ὁ βόθρακας ἢ ὁ βόθρακος. Ἀλλ' οὐ πάντων· ὁ κόρακας τοῦ κοράκου, καὶ ὁ μάγκιπας τοῦ μάγκιπα. Τὰ δὲ τοῦ γειτόνου καὶ τοῦ ἀρκόντου διττὴν ἔχει τὴν ὀνομαστικήν, ὁ γεῖτος καὶ ὁ γείτονας, ὁ ἄρκος καὶ ἄρκοντας· ὁ ἄρκος ἔφαν κ' ἔβρασεν καὶ ὁ φτωχὸς ἐρίασεν. Ἀλλ' ἔχομεν καὶ γενικὴν ὁ ζάχαρις τοῦ ζαχάρου. Περὶ δὲ τῆς τῶν Ἁγίων τάι Νικολά, τάι Δημητριοῦ (τέσσαρσι συλλαβαῖς) τάjjωρκοῦ (διπλῷ j) πρβλ. καὶ Μπουντώνα Μελέτην περὶ Βελβεντοῦ σ. 38. Ὁ δ' ἅις Εὐρέσις, Ἀμβρόσιος ἐπ' ἀληθείας ὤν, τάι Βρεσιοῦ κλίνεται. Τῶν δὲ λοιπῶν τὸ κατὰ τὴν αἰτιατικὴν ἕνας οὐ γενικὴν ἕνα ἔχει, οὐδὲ τὴν ἑνός, καθάπερ τὸ ἀντρός, τετήρηκεν, ἀλλ' ἐκ ταύτης ἄλλην καὶ ἄλλην κλίσιν μετεχάραξεν ἑνοῦ (οὐδ' ἑνοῦ, Μαχ. 229) ὃ τὸ ἑ, ἅτ' ἄτονον τυχόν, ἀκρωτηριασθέν, νοῦ κυκλεῖται, καθάπερ καὶ κανενοῦ. Οὐκ ἄλλως δὲ τὰ τούτων οὐδέτερα. Παραπλήσιον καὶ τὸ μηνοῦ, κατὰ δὲ τοῦτο καὶ χρονοῦ περισπωμένως. Τὸ δ' ἐν Πάφῳ μεμενηκὸς ἔτι τίς καὶ τὴν τίνος σέσωκε. Καὶ τὸ βυζαντιακὸν κῦρις τὴν κυροῦ, καθ' ἣν καὶ νοικοκυροῦ (πρβλ. καραβοκυροῦ, Βουστρ. 418), ἀνάληθες δὲ τὸ παρὰ Σακελλαρίῳ (Β' ξ') τοῦ κύρι.

Καὶ τῶν θηλυκῶν τὰ εἰς α προπαροξύτονα τοπωνυμικὰ τὴν γενικὴν εἰς ου καταλήγει· ἡ Ἄλασσα - τῆς Ἀλάσσου, ἡ Ἀλέκτορα - τῆς Ἀλεκτόρου, ἡ Χλώρακα - τῆς Χλωράκου, (ἡ πίσσα τῆς Χλωράκου) ἡ Ἀνώυρα τῆς Ἀνωύρου

Τῆς Ἀνωύρου τὰ στενά, τὰ χόρτα της μυρίζουν

σὺν δὲ τούτοις καὶ ἡ θάλασσα - τῆς θαλάσσου (πρβλ. Beaud. 72). Ἀλλ' ἡ τῶν θηλυκῶν εἰς ου γενικὴ οὐκ ἀήθης τις τοῖς Κυπρίοις. Ἀκοῦσαι γὰρ ἔστι· τῆς Ταύρου, τῆς Σιλίκου, τῆς Λεμεσοῦ, τῆς Καλαβασοῦ, ἀλλὰ παρὰ ταύταις καὶ τὰς μετὰ τοῦ ς, τῆς

Λεμεσοῦς' τῆς 'Οδοῦς, τῆς 'Αθιαίνους, καὶ δὴ καὶ τῆς Κύπρους.

'Ανάμεσα τῶλ λεμονιῶν κιἀνάμεσα τοὺς κίτρους
Δκιαλλάσσει κ' ἡ ἀγάπη μου, τὸ φιντικλὶν τῆς Κύπρους.

Οὐδέτερον δ' οἱ λέγοντες ἄτοπον ἡγοῦνται, καὶ ὡς ἀμφοτέρως εἰπεῖν ἐξείη, πρὸς τὰς ἐμὰς πύστεις ἀπεκρίνοντο· ἔστι δὲ τούτων ἡ ζήτησις οὐκ ἄκαρπος, ἅτ' εἰς ἐξέτασιν παράγουσα τοπωνυμιῶν πλεῖν ἢ τριάκοντα, εἰς ου παροξύτονον τὴν εὐθεῖαν ληγουσῶν, τίνα τρόπον οὕτως ἐσχηματισμέναι εἰσίν. 'Οθνεῖον γάρ τι πεπονθέναι πάθος ὀνόματ' ἀκηράτως ἑλληνικά, οἷα Λόφου τε καὶ Κοφίνου καὶ Νήσου καὶ Μύρτου, ἄτοπον ἂν εἴη πιστευθῆναι. Πάντων δὲ πιθανώτατον ὅτι τῆς γενικῆς τὸ ς κατὰ τἆλλα θηλύκ' οἰκειωσαμένης, τοὔμπαλιν εὐθεῖα ἡ πάλαι πλαγία γέγονε· τῆς Πάφου, τῆς Πάφους, ἡ Πάφου. 'Εντεῦθεν δὲ καινὸς νενόμισται τύπος ὀνομαστικῆς ὁ εἰς ου παροξύτονος πρὶν τὸν τῆς γενικῆς ἐκποδὼν ἀπιέναι. Τὸ δὲ παρὰ Βουστρωνίῳ (Σάθα 440. 454 κλ.) τῆς νυκτοῦ, καὶ τῆς νυχτοῦς τήμερον λέγεται, κατὰ δὲ τοῦτο καὶ τῆς ἡμεροῦ καὶ ἡμεροῦς καὶ τῆς ὡροῦς, ὥσπερ ἐν τῇ παροιμίᾳ «μιᾶς ὡροῦς δουλειά, νοῦ χρονοῦ μελέτημαν».

Τὰ δ' οὐδέτερα, πλὴν ὧν κατὰ τἀνέκαθεν εἰς ς τελευτᾷ, εἰς ν πάντα λήγει. Φέρε τοίνυν αὐτὰ διέλωμεν. Τὰ μὲν εἰς μαν πάντα, παροξύτονά τε καὶ προπαροξύτονα, πλάττει γενικὴν εἰς μάτου· τοῦ τριμμάτου, τοῦ λουμάτου, τοῦ ῥαμμάτου, τοῦ σπασμάτου, τοῦ φτυμμάτου, τοῦ κλημάτου, τοῦ στομάτου ἔτι δὲ τοῦ Πασκάτου καὶ τοῦ γαλάτου, εἶτα δὲ τοῦ ῥοδοστεμμάτου, τοῦ ἑψημάτου (ἕψημαν τὸ 'Αθήνησι πετμέζι)

'Εξέβην τἆστρον τῆς πωρνῆς καὶ τοῦ ξημερωμάτου.

'Αλλὰ τὰ εἰς μον οὐκ ἔχει πάντα γενικήν· λέγεται μὲν γὰρ τοῦ γραψιμάτου, τοῦ ῥαψιμάτου, φεύγεται δὲ τοῦ φταισιμάτου, τοῦ ἀψιμάτου κλ. Ἃ δ' εἰς ιν τελευτᾷ τὴν κοινήν, ὥσπερ εἰκός, εἰς jου γενικὴν ἔχει, ποικίλην κατὰ τὸ πρόσθεν σύμφωνον τοῦ j ὄψιν

μεταβαλλομένου. Ἀλλ' ἔστιν ἅττα τούτων ἄκλιτα μένει, ἐπιρρήματα καταστάντα, οἷον τὸ πᾶσιν Ἕλλησιν οἰκεῖον μονορούφιν· αὐτίκα ἐφτάσαμεν μονοτσίννιν ἢ μονοβούριν, ἐνὶ δρόμῳ, ἢ μονοκόρτιν, οὐ σχολὴν διαλιπόντες, ἐμείναμεν μεσοδόκιν, ἐν μέσῳ τῷ πράγματι κατελείφθημεν, ἔπκιασεν τη ξωπέτσιν, ἀκροθιγῶς, ἐγέμισέν τα τρισπίλιν ἢ τρουλλίν, μέχρι στεφάνης, ἐπὶ δὲ πᾶσι τοῦτα τὰ μῆλα ἐj γιώρκιμ μου. Ἀλλὰ πολλῷ τούτων ἀξιολογώτερα περιλείμματ' ἅττα τῆς ἀπαρεμφάτου, γενικῆς καὶ ταῦτ' ἐπιδεῆ, πλὴν τῶν τοῖς Πανέλλησι συνήθων τοῦ φαγειοῦ καὶ τοῦ φιλειοῦ. Δεῖ δὲ περὶ τούτων μακρότερόν πως διαλαβεῖν, μικρὸν τὸν λόγον ἀπαρτήσαντας. Ἔστι δὲ τέτταρα· τὸ πεῖν (μὲ τὸ πεῖν ἕν και γένεται), τὸ πκεῖν (πιεῖν ἀφῃρημένως, νερὸj γιὰ πκεῖν, προσηγορικῶς δὲ τὸ τοῦ πώματος ὑπόλειμμα πόπκειν καὶ πληθ. πόπκεια), τὸ πατεῖν (ὃ οὐκ ἄλλως ἢ διπλῶς ἐκφέρεται, οἷον εἰπεῖν ἦρτεν πατεῖν πατεῖν, ἄκροις τοῖς ποσί) καὶ τὸ δεῖν, ἅμα τε βλέμμα τοῦ ὁρῶντος καὶ θέαν τοῦ ὁρωμένου σημαῖνον

Μὲς τοὺς πολλοὺς μέμ με θωρῃς μὲ τὸ γλυκὺν τὸ δεῖσ σου

καὶ πάλιν

Καὶ νἄμουν κλῆμαν κρεμμαστὸν εἰς τὴν κληματερήσ σου
Νἄρκεσουν νἄππεφτες στὸ σκιός, νὰ χόρταννα τὸ δεῖσ σου.

Μὴ ἀτιμάσωμεν δὲ καὶ τοῦτ' εἰπεῖν, ὅτι ἔχω σε δεῖν οὐ ταὐτὸν καὶ τὸ ἑόρακά σε, ὡς ἄν τις οἴοιτο, ἀλλά τις τὸ φρασείδιον παρακέλευσίς ἐστιν, ἐκείνῃ τῇ παρ' Ὁμήρῳ (N, 95) παρεμφερής, ἣν Ποσειδῶν τοῖς Ἀργείοις παρακελεύεται «ὔμμιν ἐγώ γε . . . πέποιθα». Οὐδὲ τοῦ ἔθ θελει πεῖν ὁ νοῦς οὐκ ἐρεῖ, ἀλλ' οὐ λόγων χρῄζει, εἴτ' οὖν αὐτεπάγγελτός τι ποιήσει. Ταύταις δὲ ταῖς ἀπαρεμφάτοις προσθετέον καὶ τὸ κόλουρον στραφῆν, ἐπάνοδος· στὸ στραφῆσ σου· τὸ στρέφομαι γὰρ ἐν Κύπρῳ ἀνακάμπτω δηλοῖ, σῴζει δὲ τὸν ἀόριστον ἐστράφην. Ὧν δ' οὐδετέρων ἔχει τὸ ς καταληκτικὸν τὰ μὲν εἰς ος τὴν γενικὴν εἰς ου περαίνει καὶ τὸν τόνον τὰ ἐπὶ τῆς τρίτης ἀπὸ τέλους τονιζόμενα καταβιβάζει. τὸ Τρόοδος - τοῦ Τροόδου, τὸ Ὅμο-

δος - τοῦ Ὀμόδου, τὸ Κυλάνεμος - τοῦ Κυλανέμου, τὸ ὄρος - τοῦ ὄρου, τοῦ μάκρου, τοῦ βάρου, κεῖθθε μέρου. Ἀνήκουστος μέν τοι τῶν μονοσυλλάβων ἡ γενική· ἄκλιτα γὰρ τὸ σκιός, τὸ ῥκὸς (χρέος) καὶ τὸ βκιός· ἀλλὰ τὸ φῶς φοῦ γενικήν, ὦ Μοῦσαι φίλαι, παρεχάραξεν·

Ἐχτὲς χαράματα τοῦ φοῦ ἐφίλουμ μιὰν κ' ἐλάλεν.

Καὶ τὰ εἰς ας μονοσύλλαβα στέρεται πλαγίας· λέγω δὲ τὸ χάς, ταὐτὸν τῷ χάος, τὸ φάς, «ἐν πάνω στὸ φάς του» ἡνίκα μάλιστα ἐσθίει τὸ καματερόν, ὁ τῆς μετάξης σκώληξ, (ἡνίκα δέ τι ἐσθίεται καλὸν εἰς ἐδωδήν, ἐν πάνω στὸ φαεῖν του λέγεται), πρὸς δὲ τούτοις τὸ διάστροφον πᾶς παρακοπὲν διὰ τὸ μηδὲν ἄλλο σύστοιχον αὐτῷ μονοσύλλαβον λῆγον εἰς αν ὑπεῖναι· οὖλον τὸ πᾶς τοῦτον ἐνι. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἅλας κόπτει γενικὴν ἁλάτου, τὸ δὲ κριὰς κριατός.

Τῶν οὖν περὶ τοῦ ἑνικοῦ πρόσθεν εἰρημένων ἀξιολογώτατον, ὡς ἐγῷμαι, τὸ πάντα τὰ γένη γενικὴν ἔχειν τῶν προπαροξυτόνων τοπωνυμικῶν εἰς ου, τὸν τόνον καταβιβάζουσαν· τοῦ Λαρνάκου, τῆς Χλωράκου, τοῦ Ὀμόδου. Ἀλλ' ἀεὶ τὰ τῶν τόπων ὀνόματα δυσκολώτερ' ἀλλοιοῦσθαι.

Ἴωμεν νῦν ἐπὶ τὸν πληθυντικόν. Πρῶτον δὲ τοῦτο φῶμεν, ὅτι γενικὴν ἀρσενικῶν εἰς ων τελευτῶσαν ῥαδίως οὐκ ἄν τις εὕροι. Λέγεται γὰρ στὴμ μακαρκὰν τοὺς ἀπεθαμμένους σας, οἱ κόρες τοὺς βοσκούς, τὰ σπίδκια τοὺς Ἐγγλέζους καί του δ' ἑλληνίζοντος ἔτι μέμνημαι τὰ ὅπλα τοὺς Κρῆτες εἰρηκότος. Μόνα δ' εὔχρηστα τὸ πόσων, τριῶν, μηνῶν, χρονῶν καὶ ππαραδκιῶν. Θαῦμα δ' εἰπεῖν, ὡς ἤδη πρὸ τῆς Ἁλώσεως ἡ πτῶσις ἐσεσίγητο. Μαχαιρᾶς γοῦν καὶ Βουστρώνιος, τὼ Κυπρίω χρονογράφω, κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου συγγεγραφότε, δοκεῖτον παντάπασιν αὐτὴν ἀγνοεῖν. Φησὶ γὰρ ὁ ἕτερος (παρὰ Σάθᾳ σ. 103) οἱ θεμελοὶ τοὺς πύργους (γρ. θεμελιοί· ὁ θεμελιὸς δέ φασιν οἱ Κύπριοι, καθάπερ κατὰ Θωμᾶν τὸν Μάγιστρον «θεμέλιος οἱ κοινοί· τὸ θεμέλιον οὐδετέρως Ἀττικοί») τὰ παιδία τοὺς ῥηγάδες (σ. 96) καὶ ἔμπροσθεν τοὺς αὐθένταις καὶ τοῦ πόπουλου (σ. 78). Βουστρώνιος δὲ (παρὰ Σάθᾳ

σ. 452) είς τὰ ποδία τοὺς Σαρακηνούς, καὶ (σ. 461) τὰ χαρκωματικὰ τοὺς νοικοκυρούς, καὶ (447) οὖλα ἔδωκεν τα τοὺς χαλφούσιδες, ἀπαντᾷ μέντοι παρ' αὐτῷ (σ. 449) τὸν πίσκοπον τῶν Φράγκων. Ταύτην δὲ τὴν τῶν ἀρσενικῶν γενικῆς ἐπίλειψιν δεδήλωκε μέν πως Σακελλάριος (Κυπριακῶν Β′ ξα′) δεδήλωκε δὲ σαφέστερον Βαυδουῖνος (Beaudouin, Étude du dialecte Chypriote, p. 96). Λοιπὸν τοίνυν τοῦτ' ἐπισκέψασθαι, εἰ ἄρδην ἡ πτῶσις ἠφάνισται, τῇ αἰτιατικῇ παραχωρήσασα καὶ ταύτην ἐκστᾶσα ἢ αὐτὸς καθ' αὑτὸν ὁ τύπος ἠλλοίωται καὶ τῇ αἰτιατικῇ συναφωμοίωται. Πολλῷ μὲν οὖν ῥᾷον ἄν τις ἀπαλλαγείη, ἐκεῖνο τὸ πρῶτον ἀποδεχόμενος, ὃ καὶ συμφανέστερον εἶναι δοκεῖ. Ἀλλ' οὐδεὶς φθόνος καὶ τὸ δεύτερον σκέμμα διαπτύξαι· ὁρμᾶται δ' ἐνθένδε· εἰ γὰρ τὴν γενικὴν Κύπριοι δυσχεράναντες ἡ ἀλλαὴ τοὺς γαμπροὺς εἶπον, τί οὐκ ἔφασαν καὶ ἡ ἀλλαὴ τὲς νύφφες; Διὸ δὴ τοῦτ' ἄν τις εἰκάζειν ἔχοι, ὅτι κατὰ τὴν ἑνικὴν τοῦ λεχθείη καὶ πληθυντικὴ τούς, ὅτε περισπαστέα μᾶλλον, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς δευτεροκλίτοις, εἶτα δὲ κἀν τοῖς ἄλλοις ἅπασι κρατήσασα· εἶπον οὖν Κύπριοι κατὰ ταῦτα πρῶτον ὥςπερ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου, τὰ λόγια τοὺς δασκάλους, ἐκβληθείσης δ', ἐπειδὴ χρόνος ἐγένετο, τῆς εἰς οὺς καταλήξεως ὑπὸ τῆς εἰς οῦδες τελευτώσης ἐν τοῖς ὀξυτόνοις, τὰ βάσανα τοὺς κυροῦδες, τὰ μάλια τοὺς γαμπροῦδες, ἡ κέλλα τοὺς παπᾶδες, τὰ βελόνια τοὺς ῥάφτες ἢ τοὺς ῥαφτᾶδες κλ. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα μᾶλλον ἱστορικῆς δεῖται βασάνου.

Τὰ δὲ θηλυκὰ τὸν τόνον οὐ μετακινεῖ· τῶν ὄρνιθων, τῶν κάμαρων, τῶσ σήκωσων (τῶν ἀπόκρεων), τῶν πόρτων, τῶν κόρων, τῶϐ ϐούλλων, τῶϐ ϐάρκων, τῶϐ ϐαρέλλων, τῶν κοπέλλων, τῶν πατάτων, ἄψιμον τῶλ λάμπων, τῶν κουκκουμάρων (ὃ σῴζει τὸν τοῦ cucuma ἀναδιπλασιασμόν). Κόρη δὲ γαμϐροὺς ἀναινομένη, τάδε φησί·

Τὰ ξώφυλλα τῶμ μαρουλλιῶν τὰ φύλλα τῶν κινάρων
Τὰ ποδκιαλόγια τοῦ χωρκοῦ λαλοῦμ μου νά τα πάρω.

Ἀλλὰ Πάφιοι τῶν κορῶν φασι, πάντες δὲ Κύπριοι τῶj γεναικῶν· τῶν ὄψων δ' ἢ τῶχ χάρων (οἱ χάρες, οἱ ὄψες) οὔτ' ἔστιν εἰ-

ρημένον, οὔτε ποτὲ ἔσται, ἀλλὰ λέγεται τῶ βρύσων. Τῶν δ' ὀξυτόνων μόνα τὰ εἰς jὰ λήγοντα, δένδρων τὰ πλεῖστα δηλωτικά, τὴν γενικὴν περισπωμένην ἔχει, οἷον τῶν πορτοκκαλλιῶν, τῶν ἀθασιῶν, τῶσ συκαμιῶν, τῶσ συκιῶν, τῶν κορασιῶν. Τὰ λοιπὰ γὰρ μεταπεποίηκε τὸν πληθυντικὸν εἰς ᾶδες, ἀδων· οἱ κεφαλᾶδες, τῶν κεφαλάδων, οἱ προκοπᾶδες, οἱ κυρᾶδες, ὅθεν ῥῆμα κυραδέβκομαι (κάμνω τὴν κυράν), οἱ γιορτᾶδες, οἱ ἀλλαᾶδες, οἱ θκειᾶδες, οἱ ἀδερφᾶδες, κατὰ δὲ ταῦτα καὶ οἱ μανᾶδες.

Κ' ἐμέναν ἐταίσαμ με δκυὸ γλῶσσες τῶν κουφάδων
Καὶ δκυὸ νουρᾶδες τῶν θερκῶν, κόρη, νὰ μέσ σε πάρω.

Τῶν δ' οὐδετέρων οὐσιαστικῶν ἃ εἰς ον τελευτᾷ τὸν τόνον πάντα κατεβίβασε. Φασὶ γὰρ τῶρ ρουχῶν, τῶν πκιατῶν, τῶμ μηλῶν, τῶσ συκῶν, ὃ δὲ θαυμαστότερον, κατὰ ταῦτ' ἄν τις ἀκούσειε καὶ τοῦ μηλοῦ, τοῦ συκοῦ. Ὅπως δὲ ταῦτα γέγονε, παντί γ' εὔγνωστον· συνεξέδραμε γὰρ τοῖς εἰς jῶν διὰ τὸ j περισπασθεῖσιν, οἷα τῶχ χερκῶν, τῶν ποδκιῶν, ἃ πολλῷ συχνότερα, μᾶλλον δ' εἰπεῖν, μόνα τῶν πάντων οὐδετέρων ἐν τῷ πληθυντικῷ κλιτά. Καὶ γὰρ οὐ κόπτει γενικὴν τὰ εἰς η τὴν πληθυντικὴν ὀνομαστικὴν τελευτῶντα, ἣ τέθηλε παρὰ Κυπρίοις οὐχ ὅσον ἐν οἷς κεκληρονομήκασιν, ἀλλὰ κἀν ἄλλοις κεκαινοτομημένοις. Φασὶ γὰρ τὰ ὄρη, τὰ κάλλη, τὰ στήθη, τὰ χείλη, τὰ μέλη («ἐκόπησαν τὰ μέλη μου»), τὰ πάχη, ἐν ᾄσματι δὲ τὰ σκότη, πρὸς δὲ τούτοις τὰ λάθη, τὰ θάρη («εἶχα τὰ θάρη μου πάνω σου», σοὶ μάλιστ' ἐπεποίθειν), τὰ ἴδρη (τὸ ἴδρος) τὰ βούρη (τὸ βοῦρος ταὐτόσημον τῷ θεῖν, ἔχει δ' ὑποκοριστικὸν γενικῆς ἐνδεὲς βουρίν· «πάαινν' ἔναβ βουρὶδ δός του τα»). Καὶ τῶν εἰς ον δὲ ληγόντων ἄττα τοῦτον τὸν τρόπον τὸν πληθυντικὸν ἐπέρανε· τὰ δένδρη, τὰ ἄστρη, τὰ κάστρη, οἷς Βαυδουῖνος ᾔκασε τὰ εἰς ρον ἐπαμφοτερίζειν (Étude. p. 69). Ἀλλ' οὔτε τὰ κάρη λέγεται καὶ τοὔμπαλιν τὰ οὔλη, ἴσως τῷ τὰ χείλη συνεκδραμόν. Περὶ δὲ τῶν εἰς α τὴν πληθ. ὀνομ. ἀποληγόντων κἀπὶ τῆς τρίτης ἀπὸ τέλους ὀξυνομένων, ὁπόταν τῆς γενικῆς δεήσῃ, ἐνδοιαστῶς ὁ Κύπριος ἐκφέρει τε ταύτην καὶ τονίζει· ἡ ἀμπού-

στα τῶ σπίριτων, ἀλλὰ καὶ τῶ σπιρίτων· μᾶλλον δὲ τῶν τρανταφύλλων, τῶρ ῥοδακίνων, τῶ χρυσομήλων, τῶ ζιζύφων, τῶν κοντύλων, ἀλλ' ἀεὶ τῶχ χωμάτων. Διὸ τοίνυν ἀσμεναίτατα ταῦτα φεύγουσι καὶ περιφράσεώς τινος διὰ τῆς πού, ἤτοι τῆς ἀπό, ποιοῦνται χρῆσιν, ὡδί· ἡ ἀμπούστα ποὺ τὰ σπίριτα, τὸ κοφίνιν ποὺ τὰ ῥοδάκινα, τὸ καλάθιν ποὺ τὰ χρυσόμηλα, τὸ πανέριν ποὺ τὰ ζίζυφα κλ. Ἀναλογώτατον δὲ τοῦτο τὸ πάθος ταῖς λατινογενέσι φωναῖς, διὰ τῶν de καὶ di τὴν τῆς γενικῆς δηλούσαις σχέσιν, παραβλητέα δὲ καὶ ἡ παρὰ Γερμανοῖς προϊοῦσα τῆς von χρῆσις.

Ἐν πᾶσιν οὖν τοῖς ἄνω φθίνοντα διαφανῶς τὸν τῆς πληθυντικῆς γενικῆς τύπον ὁρῶμεν, τὸν δὲ τῶν ἀρσενικῶν καὶ ἤδη τετελευτηκότα. Ἐλέγομεν δὲ περὶ τῶν οὐσιαστικῶν. Κατὰ δὲ τῶν ἐπιθέτων τοσοῦτ' εἰπεῖν ἀπόχρη, ὡς οὐ θαμὰ κατὰ γενικὴν παραλαμβάνεται, κατηγορούμενα ὡς τὰ πολλὰ ὄντα, εἰ δέ τι καὶ παραληφθείη, καθάπερ τὸ προσδιοριζόμενον ἂν πλάττοιτο, τὸν τῆς ὀνομαστικῆς μὴ μετατιθὲν τόνον· οἷον τῶν ὄμορφων, θηλ., τοὺς ὄμορφους, ἀρσ.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ τύπου μετρίως μοι ἐλπίζω εἰρῆσθαι. Ἐφεξῆς δ' ἐπὶ τὴν σύνταξιν τῆς πτώσεως ἰών, φημὶ τοὺς Κυπρίους τὸν λόγον κατασκευάζοντας πολλαχῇ ταύτῃ χρῆσθαι, ἐν οἷς μὲν ἐπὶ τῆς τῶν προγόνων μένοντας συνηθείας, τινὰ δὲ καὶ νεοχμώσαντας. Χαλεπώτερον δέ πως ἐντεῦθεν τοὔργον, πολλῶν μὲν ἀποροῦντι, ἅτ' οὐδενός πω τῶν ἡμετέρων τῆς ἡλικιώτιδος συντάξεως ἡμμένου, οὐκ ἔχοντι δ' ὅπως ἕκαστον τῶν σχημάτων ἀπακριβώσω τε καὶ ἀποσαφήσω, παντοδαπῶν μὲν ὄντων, οὐ πᾶσι δὲ συνήθων, οὐδ' αὐτῷ οἰκείως προσπιπτόντων. Ὅμως δὲ κατὰ τὸ ἐμαυτῷ δυνατὸν καὶ ταῦτα διελθεῖν πειράσομαι, συμβολήν τινα σμικρὰν παρασχέσθαι βουλόμενος οἷς ἐπιμελές ἐστι καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς εἰδέναι. Ἀλλ' οὖν φυλοκρινήσωμεν καὶ ταῦτα καὶ καθ' ἓν ἕκαστον ἐξετάσωμεν.

Πρῶτον μὲν ἃ μνήμην ἢ λήθην ἐδήλωσε ῥήματα γενικῇ συντάττεται· οἷον ἀθθυμήθην τῆς ἀδερφῆς του. Πρβλ. καὶ Σακελ. Β', 60 (Δημ. ᾆσμ. 16, 57)

Τοῦ τόπου μ' ἀθθυμήθηκα κ' ἔχ' ἡ καρκιά μου λύπην.

ολυθρύλητος δ' ἐν τούτοις τοῖς ἐρωτικοῖς ᾀσματίοις ἥδε ἡ ἀρχή· 'Αντὰν νὰ τῆς ἀθθυμηθῶ », ἑπομένου πάσχω τὸ καὶ τό. 'Αλλ' ρηται καὶ

Τὰ λόγια, πῶσυντύχαμεν, πάντα νὰ τἀθθυμᾶσαι.

ὁ δ' οὐ συχνὸν λησμονῶ ἐν τῷδ' εὕρηται, ὃ παρά τε Λουκᾷ (Φιολ. ἐπισκ. 67) καὶ Σακελλαρίῳ (Β', 210, Διστ. 15)·

Ποῦ φᾷ ψουμὶν τῆς Τιλλυρκᾶς καὶ πκῇ νερὸν τοῦ Βάτου
καὶ ποῦ φιλᾷ τὰ χείλη σου τοῦ Χάρου λησμονᾷ του.

Ιάλιν ὅμως ἐν ἑτέρῳ

Μάναν καὶ κῦριλ λησμονῶ καὶ οὕλους τοὺς δικούς μου.

Καὶ τὸ πολλῷ δὲ συνηθέστερον ξιχάννω ὃ ξεχνῶ φαμεν, αἰτιατικῇ.

Ἑξῆς δὲ τὰ ἀκοῆς δηλωτικά· οἷον ἄκουσα τοῦ ῥολογιοῦ·

Γροικῶ τάέρα ποῦ φυσᾷ καὶ κείνης πολοοῦμαι

Παραπλήσιον καὶ τὸ κρόννομαι ταὐτὸν τῷ ἀκροῶμαι, παραγενόμενον ἐκ τοῦ ἀορίστου ἠκροάσθης - ἐκρόστης, καθάπερ ἐχώστης χώνομαι, ἐζώστης ζώννομαι, καὶ ὑπακούειν ἐννοοῦν· ἐκρόστην τοῦ πεθθεροῦ της κ' ἔν ἔπηεν. Οὐκ ἄλλως δέ, ἄκουσα τοῦ παπποῦ μου, ἀδελφὸν τῷ παλαιῷ γνωμικῷ « ἀκούειν τῶν γεραιτέρων ».

Εἶτα τὸ τῆς ἀφῆς ἐγγίζω· μὲν ἐγγίζῃς τοῦ γλυκοῦ.

Ἐφεξῆς δὲ τὸ γέβκομαι καὶ μυρίζομαι· ἔν ἐγέφτηκα τῆς φλαούνας· ὅσον κ' ἐμυρίστην τοῦ ὀφτοῦ, ἐκατέβημ μας. Τὸ δὲ φρασείδιον μυρίζομαι τῶν νυχιῶμ μου μαντεύομαι δηλοῖ. Ἀλλὰ καὶ τῇ αἰτιατικῇ συντάττεται τὰ ῥήματα, ξένη δ' ὅλως χωρὶς τοῦ ἄρθρου ἡ γενική· οὐ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν ἐγέφτηκα φλαούνας.

Ἐν κεφαλαίῳ δὲ τά τινος αἰσθήσεως ἐμφατικὰ γενικῆς χρῄζει· ἔμ μου καταλάβει. Καὶ τὸ νόθω δ' ὃ αἰσθάνομαι δύναται, πρός τινων ἀγροτῶν οὕτω συντάττεται· ἔσ σου ἔνοσα πῶφάκκησες κόψαντος οὐκ ᾐσθόμην· ἀλλὰ τὸ σύνηθες ἔσ σ' ἔνοσα. Ἐνταῦθα δὲ

καὶ τοῦτ' ἔοικε ῥητέον εἶναι, ὡς ἀπὸ τοῦ ἀορίστου τοῦ νοῶ ἐνόησα-ἔνοσα παραγέγονε τὸ ῥῆμα, καθάπερ ἔκλωσα κλώθω (πρβλ. καὶ ἅπλωσα ἁπλώθω) καὶ οὐ τοῦ θέματος τοῦ γιγνώσκω, ὥσπερ Μαϋέρῳ γέγραπται (Rivista di Filologia, anno IV p. 255).

Ἄλλη δέ τις ἐφεξῆς γενικῶν φυλή, ἃς ἐφετικὰς καλέσωμεν· ἐνταῦθα δὲ μεθ' οὗ ἀκήκο' ἀντικειμένου ἕκαστον καταλέγω ῥῆμα· ῥέεται τἀππιδκιοῦ, ἐλιμπίστην τῆς κοπέλλας, κάβκομαι τῆς συντροφκιᾶς, ψοφῶ τοῦ δκεβαστικοῦ, ἐλύσσιασα τοῦ νεροῦ, ἐπνίηκα τοῦ ππαρᾶ, ἐφύρτηκα τοῦ χρυσόμηλου, ἐλλιώθηκα τῆς ἀναρῆς, λιμάσσει τοῦ ψουμιοῦ,

Ποκαρυμμένε τοῦ φιλειοῦ καὶ παιλλολαωμένε.

Ἄθρει δ' ὡς οὐ φύσει τὰ πλεῖστα τούτων ἐφετικά, ἀλλὰ πάθος ὁτιοῦν δηλοῦντα, τοὺς ἐφιεμένους παρατείνειν θρυλούμενον. Ὃ θαυμασιώτερον ἔμοιγε δοκεῖ, ὅτι οὐκ εἰκῇ κατὰ κληρονομίαν τὴν σύνταξιν νενομισμένην, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ψυχῇ τῇ τῶν λεγόντων καὶ νῦν ἐνερηρεισμένην ἀποφαίνει. Ἔστι δ' ὡς ἀληθῶς πᾶσι Κυπρίοις οἰκειοτάτη. Καὶ τοῦτο μέντοι ῥητέον, ὅτι μετ' ὀνομάτων ἀεὶ τοῦ ἄρθρου δεῖται, ἥκιστ' εὐπρεπῶς. Διὰ δὲ ταύτην τὴν ἀνάγκην ἐλέχθη κατὰ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας

Ποῦ πάσιν νὰ τὸθ θάψουσιν γιἄναφ φιλεῖν καμένον.

Ἑτέρα δὲ δὴ γενικῆς σύνταξις ἡ τοῦ αἰτίου. Ταύτην κοινῇ τῇ ἀπὸ εἰώθαμεν ἀποδιδόναι, ὥσπερ τῇ γιὰ ἣν νῦν δὴ ἐλέγομεν. Χρὴ δ' ἑξῆς τὰ κατ' αὐτὴν ἐκτιθέναι, καθ' ἕκαστον βασανίζοντας, ἵν' ἄμεινον τὸν νοῦν τῶν φράσεων συνιῶμεν. Πρῶτον μὲν οὖν μετὰ ῥήματος· ἐλαώθηκεν τῆς δίψας, ἐψόφησεν τῆς πείνας, ἔσκισεν τῆς κρυότης, ἐμαύρισεν τοῦ ἥλιου. Παραπλήσιον δὲ

Ἐσήκωσά τηj γιὰ νὰ πᾷ κ' ἐλούθην τοῦ κλαμάτου

ὅ ἐστι κλαίουσα τοῖς δάκρυσι κατεβρέχθη. Εἶτα δὲ μετὰ μετοχῆς παθητικῆς, ὥσπερ ποιητικὸν αἴτιον, ὃ ῥάδιον καταμαθεῖν, τὴν σύν-

ταξιν ἀναστρέψαντα· ἐφ φαημένον τοῦ σκουλουκιοῦ, ἤγουν ἐνεργητικῶς ἔφαν το τὸ σκουλούκιν· ἐμ πκιασμένη τοῦ ἥλιου = ἔπκιασέν την ὁ ἥλιος· ἡ μουτσοῦνα τοῦ μωροῦ μου ἐμ πλουμισμένη τῶν κουνουπκιῶν· ἐμ ποσταμένος τοῦ κυνηοῦ = ἐπόστησεν τον τὸ κυνήιν, ἐ σκοτωμένος τῆς δουλειᾶς, ἐ σφαμένη τοῦ καμοῦ, αὐτὸ δὴ ἐκεῖνο τὸ τῆς Γραφῆς, «ὅτι τετρωμένη ἀγάπης εἰμὶ ἐγώ (Ἆσμα ἀσμ. Ε' 9)». Ἐφεξῆς δὲ μετ' ἐπιθέτου· ἐν κοκκωτὴ τῆς εὐλογιᾶς, ἐν κόκκινη τοῦ δρωταρκοῦ, ἐν ἀνήμπορη τῆς γέννας,

Σήμμερον ἤμουν ἄρωστος τῆς πύρεξις κομμάτιν.

Ἀλλὰ καὶ πορρωτέρω προήγαγον τὴν χρῆσιν· ἐπεὶ δῆλον ὅτι πρῶτον μὲν χαλεπὸν ἀεὶ τοῦ προσήκοντος ἐπιθέτου κυρῆσαι, εἶτα δὲ καὶ οὐκ ἐπάναγκες, ἅτε σαφῶς τοῦ ἀκούοντος κατὰ πεῖραν εἰδότος, ὅ,τι φέρει τουτὶ τὸ πάθος καὶ ὅ,τι τουτί, διὰ βραχυλογίαν, ὡς ἐγῷμαι, τοῖς Κυπρίοις εἴθισται λέγειν καὶ ἁπλῶς εἶμαι τῆς στράτας, εἶμαι τῆς καβάλλας, εἶμαι τοῦ κυνηοῦ, εἶμαι τοῦ ζεβκαρκοῦ, οὐδὲν ἕτερον προςτιθέντας· ἀριδήλως γὰρ ὑπακούεται τούτοις τὸ κεκμηκώς. Ἀλλ' ἐν πολλοῖς οὐκ ἔχει τις ἀληθῶς ὅ,τι ποτὲ καὶ τιθῇ· αὐτίκα εἶσαι τοῦ ὕπνου νοεῖ, ἀφύπνωσας μέν, ἀλλ' ἔτι σκοτοδινιᾷς, ἧς καταστάσεως ὡς ὅρον νομικὸν (Ποιν. Νόμ. 86) Θερειανὸς τὸ ὑπνόφλυξ προὔτεινεν. Οὐδὲν δὲ θαῦμα, εἰ κατὰ μικρὸν εἰς τὴν τοῦ ἄρτι σημασίαν ἡ σύνταξις μεταπέπτωκεν· ἐν τοῦ λουτροῦ ἡ Ἀλισαβοῦ ἄρτι λέλουται· εἶμαι τῆς θέρμης, οὐ πρὸ μακροῦ ἐπύρεττον. Καὶ παρενθετικῶς· οἷον, ἐπειράζαν τον καὶ τοῦτοι· κεῖνος πάλε, τοῦ κρασιοῦ, ἔν ἐβάσταξεν, ὅ ἐστιν ἤδη ὑποπεπωκώς, οὐκέθ' αὑτοῦ ἐγένετο.

Σαφῶς δὲ διακριτέα τῆς ἀπροσώπου τῆςδε ἵντα λοῆς βοΐζουσιν τὰ φκιά μου·— ἐν τοῦ κινίνου, χαρῶ σε, οἷον εἰπεῖν ἐπακολουθητικόν· μμὰ γιατί γλυκοπατᾷ τὸ κρασίν; — ἐν τοῦ σταφυλιοῦ, γέ μου, — ἐν τῆς γῆς.

Ταύτης πολὺ διέστηκεν ἡ τῆς ἀξίας γενική· λέγει δὲ ταυτηνί· ὁ Χαμπῆς ἐν τοῦ δημμάτου, ὃ εἶναι γιὰ δέσιμο φαμέν. Μέγ γελᾳς κόρη μου, κ' ἔν ἐν τοῦ ἀναγελασμάτου. Καὶ ταῦτα μὲν οὐκ ἂν σφόδρ' ἀήθη καὶ τῷ μὴ Κυπρίῳ δοκοίη, οὗτοι μέντοι

κατακέχρηνται. Αὐτίκα τις ᾠδὸς καλλυνόμενος διὰ τὴν τῆς ποιήσεως ῥώμην, ᾄδει τουτί·

'Εμέναν τὰ τραούδια μου ἐν τοῦ περιγραμμάτου
Τὰ ἥμισα 'ν τοῦ σκωτωμοῦ καὶ τἆλλα 'ν τοῦ κλαμάτου.

ὃ νοεῖ «ἐν πὸ κεῖνα ποῦ κάμνουν κανέναν νὰ σκωτωθῇ».

'Αλλὰ πασῶν ἐκτοπωτάτη ἡ τοπικὴ φαίνεται γενική, παραλαμβανομένη ἔνθ' οἱ μὲν παλαιοὶ τῇ διά, ἡμεῖς δὲ τῇ ἀπὸ χρώμεθα. Ἔστω δὲ παραδείγματα τάδε·

'Αντὰν τὴν εἶδα κ' ἔϐκαιννεν κ' ἐπάαιννεν τοῦ πόρου.
Ἔλα, πουλλοῦ μου, τοῦ φραμοῦ κ' ἔλα τοῦ μελισσῶνα.
Ἔν ἀθθυμασαι, μάνα μου, ποῦ ἔρκουμουν τοῦ τοίχου
Νὰ ποσκεπάζω τοῦ φραμοῦ νά μου λαλῇς ἐλάσσω.

πρϐ. καὶ παρὰ Σακελλαρίῳ (Β' 57 Δημ. ᾀσμ. 145. 15)

'Ανέφανεν ὁ Γιάννουλλος τοῦ κάμπου κυνηῶντας·

ὃ δὲ καινότατον,

'Αντὰν νὰ μπαίνω τοῦ χωρκοῦ οἱ σκάλες μου φακκοῦσιν.
'Αντὰν νὰ μπῇς τοῦ περβολιοῦ, τὰ δέντρα σκιὸς σοῦ κάμνουν.

Εὐχρηστοτάτη δ' αὕτη καὶ τοῖς ἀστοῖς εἰς δήλωσιν δι' ἧς τινος ἄγουσιν ὁδοῦ, ἀντιτιθεμένη τῇ αἰτιατικῇ, τὸ τέρμα σημαινούσῃ τῆς πορείας. Λέγουσι γὰρ ἐπῆεν τοῦ Ζυοῦ, τὴν ἐκεῖθεν ἄγουσαν ἐτράπη, πααίννει τὸ Ζυόν ἐκεῖσε πορεύεται (πρβλ. ἦρτεν τὴλ Λεμεσόν). Τῷ δὲ ζητοῦντι ὅπως ἐνταῦθ' ἡ γενικὴ περιέστηκε δοκεῖ μοι τόδ' ἐπικουρεῖν·

'Αντὰ διαϐῶ τῆς πόρτας σου καὶ ῥέξω τοῦ στενοῦ σου.

Ὥσπερ γὰρ δκιαϐαίνω τῆς πόρτας καὶ ξεϐαίννω τῆς πόρτας ἐλέχθη καὶ μπαίνω τῆς πόρτας· παραπλήσια καὶ τἀπαρεμφάτου

τόπον ἐπέχοντα, στὸ ἔμπα τοῦ χωρκοῦ, στὸ ἔβκα τοῦ χωρκοῦ τοπικῶς ἅμα καὶ χρονικῶς λαμβανόμενα, καὶ στὸ ποδκιάβα τοῦ παναΰρκοῦ, μετὰ τὴν πανήγυριν.

Τῆς δ' ἐπιούσης γενικῆς εὔδηλος ἡ ἀρχή· ἐj γεναῖκα τῶj γεναικῶν, ἐν ἄθρωπος τοὺς ἀθρώπους, ἐν οἷς περ ὁ πληθυντικὸς τὸν ἔπαινον ἐξαίρει. Ἀλλὰ καὶ αὕτη θαυμαστῶς ὡς ἐχώρησε, νῦν δ' ὧδέ πως παραπαίει·

Σὰν νἄμου σκλάβος τῆς σκλαβκιᾶς κιὰν εἶεμ με ποσπάσης.
Ἄσπρη μου χιόνα τοῦ χιονιοῦ κιἄσπρη μου δαχτυλάτη.

καίτοι ἐν τῷ ἐχομένῳ, ἔνθα μάλισθ' ἡ γενικὴ προσῆκεν, ἀνελύθη,

Ποὺ τοὺς φτωχοὺς φτωχὸς εἶμαι ποὺ τοὺς ὀκνιοὺς ὀκνιάρις.

Οὐ πολλῷ δὲ ταύτης διάφορος ἥδε, δοκῶ μοι, τυγχάνει· κλωτσιὰν τῆς κλωτσιᾶς ἢ κουγκιὰν τῆς κουγκιᾶς ἐξιπόρτισεν τον. Ποὺ μέραν τῆς ἡμέρας μεγαλυννίσκει. Ποὺ πλύμμαν τοῦ πλυμμάτου ἐξώβαφεν. Ἐδκιακόναν ποὺ σπίτιν τοῦ σπιδκιοῦ ἢ ποὺ πόρταν τῆς πόρτας, τὸ τῆς Γραφῆς «τόπον ἐκ τόπου περιερχομένη καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας» (Ἰώβ, Β' 9).

Ἐπὶ δὲ πάσαις ἡ διαιρετικὴ καλουμένη γενικὴ τοῖς ἀγρόταις τῶν Κυπρίων ἰδιάζει· δκυό φορες τῆς ἡμεροῦ πάει στάμπέλιν. Χρόνους ἐν ἐκοιμουμουν τρεῖς ὧρες τῆς νυχτοῦ, ἑκάστης δῆλον ὅτι. Χάννει δκυὸ γρόσια τῆς ὀκκᾶς. Βκάλλει τρεῖς ππαράδες τοῦ ῥηαλιοῦ, ὅπερ ὁμοιότατον τῷ παρ' Αἰσχίνῃ ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος «τόκον ἤνεγκαν δραχμὴν τοῦ μηνὸς τῆς μνᾶς».

Φράσεις δὲ μετὰ γενικῆς λόγου πως ἄξιαί εἰσιν αἱ καταριθμούμεναι. Πρῶτον, ἐξώδκιασα τοῦ βάρου σου ἴσον ὅσα βαρεῖς. Δεύτερον, ἐν ἔμεινεν ἕνας καὶ τοῦ μόνου, σημαῖνον οὐδὲ εἷς, ἄλλως δὲ λεγόμενον μαγκόνας, ὅ ἐστι τὸ Ἰταλικὸν manco ἕνας. Τρίτον, ηὗρεν πλαΐου κάμπου, ἀνέδην, ἰταμῶς χρῆται τῷ εἰς αὐτὸν περιελθόντι. Τέταρτον, ἔπκιασεν τον τοῦ βούρου, τρέχοντα ἢ ἔπαιξεν το τοῦ φτέρου, πετόμενον.

Αὗται μὲν τοίνυν αἱ ἰδιώταται τῶν κατὰ Κυπρίους τῆς γενικῆς

χρήσεων. Παρήκαμεν γὰρ τὰς τοῖς ἅπασιν Ἕλλησιν ἀναλόγους. Τῶν δὲ τοιούτων ἡγοῦμαι καὶ τὴν τῶν ἐπιθέτων, τῶν μετὰ τοῦ στερητικοῦ α συνθέτων· ἄφοος τοῦ Θεοῦ, ἀνήξερος τοῦ κόσμου, ἀμάθητος τῆς δουλειᾶς,

Εἶμαι καμένος τοῦ φιλειοῦ κιάπραχτος τῆς ἀγάπης.

(Τὸ πράσσω κάπκοιον, ἐν πείρᾳ τινὸς γίγνομαι νοεῖ). Ἀλλ' ἑτέραν ἐνταῦθ' ἐπιθέτου σύνταξιν λέγειν ἐθέλω, ἔξω μὲν τοῦ παρόντος, μακρῷ δ' ἀτοπωτάτην οὖσαν, τὴν τοῦ στραὸς μετ' αἰτιατικῆς ἐν Μεσαρέᾳ συνήθη· εἶσαι στραὸς τὸ θερνάκιν; οὐ τὸν θρίναχ' ὁρᾷς;

Νὰ τῆς μηνύσω καὶ τωρὰ κιάλλαξανὰ κανεῖ την
Ἀθ θέλῃ νἄρτῃ ἔσσω μου, ἔν κ' ἐ στραβὴ τὸ σπίτιν.

Οὐδὲ τούτου ἄνω ἐπεμνήσθημεν, ὡς ἡ γενικὴ ἀντὶ τῆς πάλαι δοτικῆς ἀντικαθεστήκοι· κοινὸν γάρ· κλουθῶ του, συντυχάννω του, πολοοῦμαι του, κοντέβκω του, εφκαριστῶ του, πιστεβκω του, μπλάζω του (ἐντυγχάνω τινί)

Ἔμπλασα τῆς ἀγάπης μου πὤρκετουν ποὺ τὸλ λάκκον

(πρβλ. καὶ Μαχ. παρὰ Σάθᾳ, 102, ἐμπλάσαν τοῦ Τζουάν κλ.). Ἀλλὰ καὶ ταῦτ' ἐπὶ μείζω ἦλθε καὶ νῦν καθόλου ὅπως ἔχει τίς τινι δηλοῖ· οἷον ἀζουλέβκει τῆς γεναίκας του, ἀγγονίστηκεν τῶν πανάνων, καλλικέβκω τοῦ χτηνοῦ, κάλλιον νὰ φταίσω τοῦ θεοῦ, ὅπκοιος γελάσῃ τοῦ ἄλλου, μέν ἀχτυπᾷς τοῦ μωροῦ. Ἐν τούτοις δ' ἐξετάζεσθαι δοκεῖ μοι καὶ τὸ διπλάζω του, διπλάσιος αὐτοῦ εἰμι. Καὶ περὶ τῆς κτητικῆς δὲ γενικῆς τοῦτ' ἔοικε ῥητέον, ὡς ἀεὶ κατὰ κανόν' ἐπιφέρεται, ἐπεὶ τῶν νησιωτῶν οὐκ ὀλίγοι προτάττειν αὐτὴν φιλοῦσιν· αὐτίκα Χῖοι τῆς κόρης τὸ γεφύρι φασίν, ὅπερ οὐ Κύπριον, πλὴν εἴ τις ἀντιδιαστέλλων εἴποι· Τῆς Ῥοδοῦς τὸ φάμμαν ἐν καλλύττερον ποὺ τῆς Ἀθασοῦς.

Χρονικὴ δὲ γενικὴ συχνοτέρα τῆς πᾶσιν εἰωθυίας τοῦ χρόνου ἐστὶν ἡ ταὐτόσημος τοῦ καιροῦ. Περιεργοτέρα δ' ἡ τῆς ὡροῦς,

ὅ ἐστι παραχρῆμα· οἷον ἔφτασεν τον τῆς ὡροῦς ἢ τῆς ὡροῦς φέϐκω. Ἀλλ' ἐν στίχῳ τινὶ φέρεται παραδοξότατα ἡ αἰτιατική·

Ἂν εὕρῃς κάλλιον ποὺ τὰ μέ, πολόγιασ' με τὴν ὥραν.

Ἀλλὰ καὶ τὸ δείλης, οἷον ἦρτεδ δείλης, γενικὴν παλαιὰν εἶναι νομίζω, καίπερ οὐδετέρως, ὥσπερ καὶ τὸ τῶν χαριεστέρων ἑσπέρας, ἐκφερομένην.

Ἐμπροθέτως δὲ χρῶνται τῇ γενικῇ σὺν τῇ ἀπό, τῇ μετὰ καὶ τῇ κατά, ἐκείνῃ μέν, πὸ καὶ ποὺ λεγομένῃ, φραστικῶς ἐν μόνοις τοῖςδε· ποὺ κεφαλῆς, ποὺ καρκιᾶς, ποὺ γωνιᾶς, ποὺ ῥίζας, ποὺ γενιᾶς, ποὺ ξαναρκῆς, ποὺ κινουρκῆς, ποὺ Δευτέρας ἢ ποὺ βτομάδας, πὸ σπέρας, πὸ βώλου, ὅ ἐστιν ἐκ βάθρων, ἄρδην ποὺ γυροῦ ἴσον τῷ κατὰ σειράν, ποὺ προσώσου ἐν τῇ φράσει ἐπῆρεν τον ποὺ προσώπου, τοῦτ' ἐστι σκαιῶς, τέλος δὲ ποὺ χερός του, δῆλον ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ. Ἡ δὲ διεστραμμένη μιτά, σαφῶς τονιζομένη, εὐχρηστεῖ μετ' ὀνομάτων κυρίων καὶ προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν καὶ πλέον οὔ· ἐπῆεμ μιτὰ τοῦ Τροφῆ, μιτὰ τῆς Κυρκακοῦς, μιτά μου, μιτά σου, μιτά του, μιτά της, ἃ καὶ Μαχαιρᾷ γνώριμα. Τῆς δὲ κατὰ μοχθηρά πως ἡ μετὰ γενικῆς χρῆσις. Δηλοῖ γὰρ ὅπερ, εἰ τῇ αἰτιατικῇ συντάττοιτο, ἀνεγκλήτως ἂν δηλοίη· Κατὰ τῆς στετές μου, ὁ Κωσταντὶς ἐν ἡ πέτρα τοῦ μύλου ἡ πουκάτω, δῆλα δὴ κατὰ τὴν τήθην τὴν ἐμήν, μᾶλλον δέ, τὸ τῆς τήθης καλῶς εἴρηται, Ἀντρώνιος ὄνος. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸλ λόον τῆς κουμέρας λέγουσι καὶ ὀμνύντες κατὰ Θεόν. Διασέσωσται δὲ καὶ ἡ πρὸ ἐν τῇ περὶ δείπνου φράσει ἔκατσεν τον πρὸ κεφαλῆς, ὅ ἐστι τὸ τῶν παλαιῶν προκατέκλινε. Ἡ δὲ παρὰ ἐν ταῖς φράσεσιν παρὰ σπιδκιοῦ, οἷον ἐδείπνησα παρὰ σπιδκιοῦ καὶ παρὰ γωνιᾶς, ὥσπερ ἐν τῷ γνωμικῷ

Ἀπῶν ἀκουει τοῦ γονιοῦ παρὰ γωνιᾶς κοιμᾶται

σημαίνει ἐν ἀλλοτρίῳ οἴκῳ, ἐν ξένῃ γωνίᾳ.

Ἐπιρρήματα δὲ μετὰ γενικῆς τὰ τρία, χώρις σου, δίχως σου, χώρκα σου καὶ τὸ ὡς = ἕως ἐν τῇ φρ. ὡς τῆς ὥρας = μέχρι τοῦδε. Γενικοφανῆ δὲ τάδε· καταμεσῆς, μονομιᾶς, μονονυχτοῦ,

μονοχρονοῦ, μονοωροῦ, μονοκαβάλλου, καὶ σιούρου, ἤτοι βέβαιος,

Ἀσημοκαρυδόλαιμη καὶ βλύσι τοῦ καούρου
Ἀντὰ ψυχομαχῆς ἐσύ, νἄμουν ἐγὼ σιούρου.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ παρὰ τοῖς νῦν Κυπρίοις. Οἱ δὲ χρονογράφοι ταῖς κατειλεγμέναις ἰδιωτέραις συντάξεσιν οὐ χρῶνται, οὔτε ταῖς καινοτέραις, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, οὔτε ταῖς παλαιτέραις. Διὰ δὲ τοῦτ' οἶμαι καὶ Βαυδουῖνον, καίπερ καὶ περὶ τῆς συντάξεως ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς αὐτοῦ Μελέτης διαλαβόντα, οὐδεμιᾶς τούτων αἰσθέσθαι καὶ μόνοις ἐκείνοις τοῖς συγγραφεῦσι τὸν νοῦν ἐνερείσαντ' ἀποφήνασθαι τὴν αὐτὴν εἶναι καὶ ὁμοειδῆ (une et identique) ἐν παντὶ τῷ ἑλληνικῷ τὴν τοῦ λόγου σύνταξιν (Étude p. 97). Ὃ δήπου νῦν αταλαίπωρον κομιδῇ φωρᾶται. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ ἐμαυτῷ διὰ τοσούτων εἰρημένα ὀκνῶ μὴ ἀσυντελῆ φανῇ.

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΑΝΑΛΛΟΙΩΤΟΙ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΑΦΟΡΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΝ

Ἐὰν ξ, η, ζ εἶνε τυχοῦσαι συναρτήσεις τῶν τριῶν μεταβλητῶν x, y, z, αἵτινες εἶνε ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, ζητεῖται, νὰ προσδιορισθῶσι πᾶσαι αἱ συναρτήσεις τῶν ἓξ παραστάσεων.

$$\frac{d\xi}{dx},\quad \frac{d\eta}{dy},\quad \frac{d\zeta}{dz},\quad \frac{d\eta}{dz}+\frac{d\zeta}{dy},\quad \frac{d\zeta}{dx}+\frac{d\xi}{dz},\quad \frac{d\xi}{dy}+\frac{d\eta}{dx}$$

αἵτινες μένουσιν ἀναλλοίωτοι, ὅταν οἱ ὀρθ. ἄξονες τῶν συντεταγμένων x, y, z καὶ ξ, η, ζ στραφῶσιν ὅπως δήποτε περὶ τὴν ἀρχήν, ἢ ὅταν δύο ἐκ τούτων στραφῶσιν ἐν τῷ ἐπιπέδῳ αὐτῶν (1).

Τὰς ἓξ παραστάσεις ταύτας σημειῶ συντομίας χάριν διὰ λ, μ, ν καὶ p, q, r κατὰ σειράν.

---

(1) Εἰς τὴν ἀναλυτικὴν ταύτην ἔρευναν ἔδωκεν ἀφορμὴν διατριβή τις τοῦ κ. Μαλτέζου, ἐν ᾗ οὗτος δίδει τὰ ἀναπτύγματα τῶν ἐλαστικῶν δυνάμεων ἐν ἰσοτρόποις σώμασιν κατὰ τὰς δύο πρώτας δυνάμεις τῶν ἓξ παραστάσεων λ, μ, ν, p, q, r. Ἂν αἱ ἐλαστικαὶ δυνάμεις εἶνε συναρτήσεις τῶν παραστάσεων λ, μ, ν, p, q, r καὶ *μόνον τούτων*, ὅταν λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἀπειροστὰ τῆς β' τάξεως, τοῦτο εἶνε ζήτημα, ὅπερ δὲν θέλω ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσω· παρατηρῶ μόνον, ὅτι ἡ μέθοδος, δι' ἧς εἰργάσθη ὁ κ. Μαλτέζος πρὸς εὕρεσιν τῶν ὅρων τῶν δύο πρώτων διαστάσεων ἐν τοῖς ἀναπτύγμασι τῶν ἐλαστικῶν δυνάμεων, καὶ διὰ τὰς ἐπιφανείας ἀκόμη εἶνε ἐπιπονωτάτη καὶ μακροτάτους ἀπαιτεῖ λογαριασμούς· πολὺ δὲ περισσότερον διὰ τὰ σώματα· τούτων δίδει τὰ ἀναπτύγματα τῶν ἐλαστικῶν δυνάμεων παραλείπων ὅλως τοὺς λογαριασμοὺς δι' ὧν εὑρέθησαν. Διὰ τῆς μεθόδου, ἣν ἐκθέτω ἐνταῦθα, εὑρίσκεται τὸ ἀνάπτυγμα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἔργου τῶν ἐλαστικῶν δυνάμεων μέχρι τῶν ὅρων οἱασδήποτε διαστάσεως· καὶ οὐ μόνον ἐν τοῖς ἰσοτρόποις σώμασιν ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκείνοις, ἅτινα ἔχουσιν ἄξονα ἰσοτροπίας ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι εἶνε συνάρτησις τῶν λ, μ, ν, p. q, r.

Α΄) Ἀναλλοίωτοι περὶ τὸν ἄξονα τῶν z.

Θεωρήσωμεν κατὰ πρῶτον τὰς συναρτήσεις

$$F(\lambda, \mu, \nu, p. q, r)$$

αἵτινες μένουσιν ἀναλλοίωτοι, ὅταν περὶ τὸν ἄξονα τῶν z στρέφωνται οἱ δύο ἕτεροι. Ἐπειδὴ ἑκάστη πεπερασμένη στροφὴ δύναται νὰ ἀναλυθῇ εἰς ἀπειροστὰς στροφάς, καὶ ὅταν εἰς μίαν τούτων ἡ συνάρτησις F μένῃ ἀναλλοίωτος, μένει καὶ εἰς τὰς ἑπομένας ἀναλλοίωτος, συμπεραίνομεν, ὅτι ἀρκεῖ νὰ μένῃ ἡ F ἀναλλοίωτος εἰς τὴν ἀπειροστὴν περιστροφὴν τῶν ἀξόνων ox, oy.

Ἔστωσαν
$$x_1 = \alpha x + \alpha' y \qquad \alpha = \beta' = \text{συν}\varphi$$
$$y_1 = \beta x + \beta' y \qquad (1) \qquad \beta = -\alpha' = \text{ημ}\varphi$$

οἱ τύποι τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τῶν ἀξόνων ox, oy εἰς τοὺς νέους ox_1 oy_1· τότε θὰ εἶναι καὶ

$$\xi_1 = \alpha\xi + \alpha'\eta \qquad (1')$$
$$\eta_1 = \beta\xi + \beta'\eta$$

ὅθεν προκύπτει

$$\lambda_1 = \frac{d\xi_1}{dx_1} = \alpha\left(\frac{d\xi}{dx}\alpha + \frac{d\xi}{dy}\alpha'\right) + \alpha'\left(\frac{d\eta}{dx}\alpha + \frac{d\eta}{dy}\alpha'\right)$$

ἤτοι
$$\lambda_1 = \lambda\alpha^2 + \mu\alpha'^2 + r\alpha\alpha'.$$

ὁμοίως
$$\mu_1 = \lambda\beta^2 + \mu\beta'^2 + r\beta\beta' \qquad (2)$$

καὶ
$$\nu_1 = \nu$$

Ἐπίσης εὑρίσκομεν

$$p_1 = \frac{d\eta_1}{dz_1} + \frac{d\zeta_1}{dy_1} = \beta\frac{d\xi}{dz} + \beta'\frac{d\eta}{dz} + \frac{d\zeta}{dy}\beta' + \frac{d\zeta}{dx}\beta$$

ἤτοι $$p_1 = \beta' p + \beta q$$

ὁμοίως $$q_1 = \alpha' p + \alpha q \qquad (3)$$

καὶ $$r_1 = 2\alpha\beta\lambda + 2\alpha'\beta'\mu + (\alpha\beta' + \alpha'\beta) r$$

Ἐὰν νῦν ἡ συνάρτησις

$$F(\lambda, \mu, \nu, p, q, r)$$

τῶν ἓξ παραστάσεων λ, μ, ν, p, q, r μένῃ ἀναλλοίωτος κατὰ τὴν περιστροφὴν (1) καὶ (1'), θὰ εἶνε

$$F(\lambda_1, \mu_1, \nu_1, p_1, q_1, r_1) = F(\lambda, \mu, \nu, p, q, r) \quad (4)$$

τῶν λ_1 μ_1 ν_1 p_1 q_1 r_1 ἐχόντων τὰς τιμὰς (2) καὶ (3)· καὶ ἂν διαφορίσωμεν τὴν ἐξίσωσιν ταύτην πρὸς φ καὶ εἰς τὴν προκύπτουσαν θέσωμεν $\varphi = 0$ (ἤτοι ἂν κατὰ τὴν ἀπειροστὴν γωνίαν $d\varphi$ στρέψωμεν τοὺς ἄξονας ox, oy), εὑρίσκομεν τὴν διαφορικὴν ἐξίσωσιν

$$-r\frac{dF}{d\lambda} + r\frac{dF}{d\mu} + \frac{dF}{dp}q - \frac{dF}{dq}p + 2\frac{dF}{dr}(\lambda - \mu) = 0 \qquad (5)$$

ἥτις ἐκφράζει, ὅτι ἡ συνάρτησις F μένει ἀναλλοίωτος εἰς τὴν ἀπειροστὴν στροφὴν $d\varphi$ τῶν ἀξόνων ox, oy.

Ἡ ὁλοκλήρωσις τῆς ἐξισώσεως ταύτης ἀνάγεται ὡς γνωστὸν εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ συστήματος

$$\frac{d\lambda}{-r} = \frac{d\mu}{r} = \frac{dp}{q} = \frac{dq}{-p} = \frac{dr}{2(\lambda - \mu)}. \qquad (6)$$

οὗτινος εὑρίσκομεν ἀμέσως τὰ ἑξῆς ὁλοκληρώματα.

$$\begin{aligned} \lambda + \mu &= C_1 \\ p^2 + q^2 &= C_2 \\ r^2 - 4\lambda\mu &= C'_2 \\ \lambda p^2 + \mu q^2 - pqr &= C_3 \end{aligned} \qquad (7)$$

Ἐντεῦθεν συνάγεται, ὅτι πᾶσαι αἱ συναρτήσεις, αἵτινες μένουσιν ἀναλλοίωτοι εἰς τὴν προκειμένην περιστροφήν, περιλαμβάνονται εἰς τὸν τύπον

$$\Phi\,(\lambda + \mu,\ \nu,\ p^2 + q^2,\ r^2 - 4\lambda\mu,\ \lambda p^2 + \mu q^2 - pqr) \qquad (8)$$

ἔνθα Φ δηλοῖ αὐθαίρετον συνάρτησιν· πᾶσα δηλαδὴ ἀναλλοίωτος εἶνε συνάρτησις τῶν ἑξῆς πέντε στοιχειωδῶν ἀναλλοιώτων

$$\lambda + \mu, \quad \nu, \quad p^2 + q^2, \quad r^2 - 4\lambda\mu, \quad \lambda p^2 + \mu q^2 - pqr$$

Ἐὰν ἄρα θέλωμεν νὰ ἀναπτύξωμεν τὴν συνάρτησιν F κατὰ τὸν τύπον τοῦ Maclaurin, θὰ ἔχωμεν

$$\begin{aligned} F = {} & \alpha(\lambda + \mu) + \beta\nu + \{A(\lambda + \mu)^2 + B\nu^2 + 2\Gamma\nu(\lambda + \mu) \\ & + \Delta(p^2 + q^2) + \Theta(r^2 - 4\lambda\mu)\} + \\ (9) \qquad & + \Big[M(\lambda + \mu)^3 + N\nu^3 + \Pi(\lambda + \mu)^2.\,\nu + P\nu^2(\lambda + \mu) + \\ & + \Sigma(\lambda + \mu)(p^2 + q^2) + T(\lambda + \mu)(r^2 - 4\lambda\mu) + K\nu(p^2 + q^2) \\ & + \Lambda\nu(r^2 - 4\lambda\mu) + H(\lambda p^2 + \mu q^2 - pqr)\Big] + \cdots \end{aligned}$$

ἔνθα ἐγράφησαν μόνον οἱ ὅροι τῶν τριῶν πρώτων διαστάσεων· εὐκόλως ὅμως δύναταί τις νὰ σχηματίσῃ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν πέντε στοιχειωδῶν ἀναλλοιώτων καὶ τοὺς ὅρους οἱασδήποτε διαστάσεως.

Ἡ διαφορικὴ ἐξίσωσις (5) δι' ἧς ὁρίζονται αἱ ἀναλλοίωτοι, ἔχει τὰς ἑξῆς δύο ἰδιότητας.

1) Ἐὰν ἡ συνάρτησις F ἐπαληθεύῃ αὐτήν, καὶ τὸ ἄθροισμα

$$\frac{dF}{d\lambda} + \frac{dF}{d\mu} + \frac{dF}{d\nu} \qquad (10)$$

ἐπαληθεύει αὐτήν· ἐὰν δηλαδὴ F εἶνε ἀναλλοίωτος, καὶ τὸ προκείμενον ἄθροισμα θὰ εἶνε ἀναλλοίωτον.

Τοῦτο φαίνεται ἀμέσως, ἂν διαφορίσωμεν τὴν ἐξίσωσιν (5) κατὰ σειρὰν πρὸς λ, μ, ν καὶ ἔπειτα ἀθροίσωμεν τὰς προκυπτούσας ἐξισώσεις κατὰ μέλη.

2) Ἐὰν ἡ συνάρτησις F (λ, μ, ν, p, q, r) πληροῖ αὐτήν, καὶ ἡ συνάρτησις

$$F(L, M, N, P, Q, R) \tag{11}$$

ἔνθα
$$L = p^2 - 4\mu\nu \quad M = q^2 - 4\nu\lambda \quad N = r^2 - 4\lambda\mu$$

$$P = 4p\lambda - 2qr \quad Q = 4q\mu - 2rp \quad R = 4r\nu - 2pq$$

πληροῖ ἐπίσης αὐτήν, ἤτοι εἶνε καὶ αὐτὴ ἀναλοίωτος.

Καὶ ἡ ἰδιότης αὕτη ἀποδεικνύεται εὐκόλως διὰ τῆς διαφορίσεως. τῆς συναρτήσεως (11).

Β') Συναρτήσεις ἀναλλοίωτοι περὶ πάντας τοὺς ἄξονας

Θεωρήσωμεν νῦν συνάρτησιν οἱανδήποτε F (λ, μ, ν, p, q, r,) ἥτις μένει ἀναλλοίωτος ὁπωσδήποτε καὶ ἂν στραφῶσιν οἱ ὀρθ. ἄξονες. Ἐπειδὴ πᾶσα περιστροφὴ δύναται πάντοτε νὰ ἀναλυθῇ εἰς τρεῖς ἄλλας περὶ τοὺς τρεῖς ἄξονας ox, oy, oz, διὰ τοῦτο ἀρκεῖ νὰ ἐκφράσωμεν ὅτι ἡ συνάρτησις F μένει ἀναλλοίωτος εἰς τὰς τρεῖς περιστροφὰς περὶ ἕνα ἕκαστον τῶν ἀξόνων· ἤτοι κατὰ τὰ προηγουμένως λεχθέντα, ἀρκεῖ νὰ μένῃ ἀναλλοίωτος εἰς τὰς τρεῖς ἀπειροστὰς περιστροφὰς περὶ ἕνα ἕκαστον τῶν ἀξόνων. Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι ἡ ζητουμένη ἀναλλοίωτος πρέπει καὶ ἀρκεῖ νὰ πληροῖ τὰς ἑξῆς τρεῖς διαφορικὰς ἐξισώσεις

$$r\left(-\frac{dF}{d\lambda} + \frac{dF}{d\mu}\right) + q\frac{dF}{dp} - p\frac{dF}{dq} + 2(\lambda - \mu)\frac{dF}{dr} = o$$

$$p\left(-\frac{dF}{d\mu}+\frac{dF}{d\nu}\right)+r\frac{dF}{dq}-q\frac{dF}{dr}+2(\mu-\nu)\frac{dF}{dp}=o \quad (12)$$

$$q\left(-\frac{dF}{d\nu}+\frac{dF}{d\lambda}\right)+p\frac{dF}{dr}-r\frac{dF}{dp}+2(\nu-\lambda)\frac{dF}{dq}=o$$

ὧν ἡ μὲν πρώτη εἶνε αὐτὴ ἡ ἐξίσωσις (5) αἱ δὲ δύο ἕτεραι προκύπτουσιν ἐκ τῆς ἐξισώσεως (5) διὰ τῆς κυκλικῆς τροπῆς τῶν παραστάσεων λ, μ, ν καὶ τῶν p, q, r εἰς ἀλλήλας· καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐκφράζει τὸ ἀναλλοίωτον τῆς συναρτήσεως F εἰς τὴν ἀπειροστὴν στροφὴν περὶ τὸν ἄξονα oz, ἡ δὲ δευτέρα τὸ ἀναλλοίωτον περὶ τὸν ἄξονα ox καὶ ἡ τρίτη περὶ τὸν oy.

Ἐπειδὴ τὰ ὁλοκληρώματα ἑκάστης τῶν ἐξισώσεων (12) εἶνε γνωστά, εὐκόλως εὑρίσκομεν τὰ κοινὰ αὐτῶν ὁλοκληρώματα, ἅτινα εἶνε τὰ ἑξῆς τρία (τὰ ἀπ' ἀλλήλων διάφορα)

$$\lambda+\mu+\nu=C_1$$

$$p^2+q^2+r^2-4\mu\nu-4\nu\lambda-4\lambda\mu=C_2 \quad (13)$$

$$\lambda p^2+\mu q^2+\nu r^2-pqr-4\lambda\mu\nu=C_3$$

ἐπομένως αἱ εἰς τὴν τυχοῦσαν περιστροφὴν τῶν ἀξόνων ἀναλλοίωτοι συναρτήσεις των λ, μ, ν, p, q, r, εἶναι αἱ ἑξῆς·

$$\Phi(\lambda+\mu+\nu, \quad p^2+q^2+r^2-4\mu\nu-4\nu\lambda-4\lambda\mu, \quad \lambda p^2+\mu q^2+\nu r^2-pqr-4\lambda\mu\nu) \quad (14)$$

ἔνθα Φ δηλοῖ αὐθαίρετον συνάρτησιν.

Ἐὰν ἄρα θέλωμεν νὰ ἀναπτύξωμεν τὴν συνάρτησιν Φ κατὰ τὸν τύπον τοῦ Maclaurin, θὰ ἔχωμεν

$$\Phi=\alpha\theta_1+\left[A\theta_1^2+B.\theta_2\right]+\left[\Gamma\theta_1^3+\Delta\theta_1.\theta_2+H\theta_3\right]+\dots \quad (15)$$

ἔνθα πρὸς συντομίαν ἐτέθη

$$\theta_1 = \lambda + \mu + \nu$$

$$\theta_2 = p^2 + q^2 + r^2 - 4\mu\nu - 4\nu\lambda - 4\lambda\mu \qquad (16)$$

$$\theta_3 = \lambda p^2 + \mu q^2 + \nu r^2 - pqr - 4\lambda\mu\nu$$

οἱ δὲ συντελεσταὶ a, Α, Β. Γ, Δ, Η εἶνε σταθεροί·

Ἐγράψαμεν μόνον τοὺς ὅρους τῶν τριῶν πρώτων διαστάσεων· ἀλλ' εὐκόλως δύναταί τις συνδυάζων τὰς τρεῖς στοιχειώδεις ἀναλλοιώτους θ_1, θ_2 καὶ θ_3 νὰ εὕρῃ τοὺς ὅρους οἱαςδήποτε διαστάσεως.

Σημείωσις.— Αἱ δύο ἰδιότητες ἃς ἔχουσιν αἱ ἀναλλοίωτοι περὶ τὸν ἄξονα τῶν z, ἤτοι αἱ τὴν ἐξίσωσιν (5) πληροῦσαι, ἀληθεύουσιν, ὡς ἐκ τῆς συμμετρίας φαίνεται, καὶ περὶ τὰς ἀναλλοιώτους τῶν ἄλλων ἀξόνων, ἤτοι περὶ πάσης συναρτήσεως F πληρούσης τὰς ἐξισώσεις (12). Ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ὁρμώμενοι, εὑρίσκομεν εὐκολώτατα τὰς τρεῖς ἀναλλοιώτους (13) σχηματίζοντες ἐκ τῆς $\lambda + \mu + \nu$ τὴν $L + M + N$, ἥτις εἶνε ἡ $p^2 + q^2 + r^2 - 4\mu\nu - 4\nu\lambda - 4\lambda\mu$ καὶ ἐκ ταύτης τὴν $P^2 + Q^2 + R^2 - 4MN - 4NL - 4LM$, ἥτις εἶνε τοῦ τετάρτου βαθμοῦ καὶ ἐκ ταύτης διὰ τῆς διαφορίσεως $\frac{d}{d\lambda} + \frac{d}{d\mu} + \frac{d}{d\nu}$ εὑρίσκομεν τὴν $\lambda p^2 + \mu q^2 + \nu r^2 - pqr - 4\lambda\mu\nu$.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι αἱ τρεῖς στοιχειώδεις ἀναλλοίωτοι $2\theta_1$, θ_2, $2\theta_3$ εἶνε οἱ συντελεσταὶ τῆς ἐξισώσεως

$$\begin{vmatrix} 2\lambda - \omega & r & q \\ r & 2\mu - \omega & p \\ q & p & 2\nu - \omega \end{vmatrix} = 0$$

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Νοεμβρίου 1896.

Ι. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΤΙΝΩΝ ΦΘΟΓΓΙΚΩΝ ΑΝΩΜΑΛΙΩΝ

Τοῖς περὶ τὴν φωνητικὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀσχολουμένοις πολλὰ κατὰ καιροὺς παρέσχον πράγματα ἀνωμαλίαι τινές, οἷον Ἀριστοκλείδης ἐκ Στύρων (παρὰ Bechtel Ἰων. ἐπιγρ. 19, 12) καὶ Ἀριστοκλίδης αὐτ. 163, 164, 165, Νεοκλείδης αὐτ. 265, καὶ Νεοκλίδης 266. Ὁμοίως ἀναγινώσκεται Δημοκλίδης αὐτ. 23, Εὐκλίδης αὐτ. 195, Θε(ο)κλίδης αὐτ. 209, Ξενοκλίδης αὐτ. 135. Ὁμοίως ἀνεγνώσθη ἐπὶ Κορινθιακοῦ ἀγγείου Χ]αρικλίδας παρὰ Kretshmer ἐν Vaseninschriften σελ. 36, καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἐξ Ἁλικαρνασσοῦ κεῖται Ἡρακλίδης παρὰ τὸ Ἡρακλείδεω ἐν Δελτ. τῆς Ἑλλ. Ἀλληλογρ. Τόμ. Δ′ 296-7. Καὶ ὅμως εἶναι πασίγνωστον ὅτι τὰ ἐκ τῶν εἰς -κλῆς παραγόμενα εἰς -κλείδης λήγουσιν. Ὁμοίως ἀνεγνώσθη ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Λακωνικῆς, Roehl 84, Ἀριστίδας, εἰ καὶ πᾶσι γνωστὸν εἶναι τὸ Ἀριστείδης. Τὰ παραδείγματα ταῦτα ἀναγόμενα εἰς χρόνους πολὺ παλαιοτέρους τοῦ γ′ π. Χ. αἰῶνος, ὅτε τὸ ει ἐξεφωνήθη ὅπως τὸ ῑ, φαίνονται ἀληθῶς σφόδρα παράδοξα.

Ἀλλὰ τὸ κακὸν γίνεται χεῖρον, ὅταν τις παρατηρήσῃ ὅτι ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις τοῦ γ′ αἰῶνος ἐπιγραφαῖς καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀναγινώσκονται παράχορδα· οὕτω λ. χ. γράφεται ὑπὸ τῶν Ἑλληνοταμιῶν Μαρωνῖται ἐκ τοῦ Μαρώνεια ἀντὶ Μαρωνεῖται, ὁμοίως ὑπὸ τῶν αὐτῶν γράφεται Χαλκιᾶται καὶ Χαλκειᾶται καὶ ἅπαξ Χαλκεᾶται ἐκ τοῦ Χάλκεια, κατὰ δὲ τὸν δ′ αἰῶνα ἐλέχθη Ἀπαμῖται ἀπὸ τοῦ Ἀπάμεια.

Πρὸς τούτοις ἀναγινώσκεται Αἰνίας Σπαλαθρεὺς ἐν Mittheil. Ζ′ 71, 1, ἀλλ' Αἰνέᾳ ἤτοι Αἰνείᾳ ἀναγινώσκεται ἐν ἐπιτυμβίῳ Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ (C. I. A. I 478, 1) τοῦ ε′ αἰῶνος καὶ Αἰνέας καὶ Αἰνείας ἐπὶ Ἀττικῶν ἀγγείων, παρὰ Kretschmer σελ. 130.

Ὁμοίως ἐγράφη Μαντινικὴ ἐκ τοῦ Μαντίνεια κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δ' π. Χ. αἰῶνος (Κουμανούδου Ἀττ. ἐπιγρ· Ἐπιτυμβ. 1999).

Ἐπ' ἴσης παρατηρεῖται σύγχυσις τῶν εἰς -εια καὶ -ια θηλυκῶν ὀνομάτων, λ. χ. ὠφέλεια ὠφελία, ἀμάθεια ἀμαθία, αὐθάδεια αὐθαδία κλπ.

Ὁμοίως εὑρίσκονται μετοχαὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου γεγραμμέναι διὰ τοῦ -εια ἀντὶ -υια λ. χ. γεγονεῖα, ἐρρωγεῖα κλπ.

Ὁμοίως λέγεται καὶ Ἀμαζόνιον παρ' Ἑκαταίῳ, ἀλλὰ καὶ Ἀμαζόνειον (Ἡρῳδ. Α' 374, 3), Ἀδραμύτιον καὶ Ἀδραμύτειον αὐτ. 373, 11, Ἀνάκιον C. I. A. II 600, 44 παρὰ τὸ Ἀνάκειον, Μιδάϊον καὶ Μιδάειον Ἡρῳδ. Α' 374, 12, ὁμοίως ἀνεγνώσθη Πατρόκλια ἐπὶ ἀγγείου, καὶ Ἡρακλίοισιν ἐκ Τέω, Roehl 497 B, 33 τοῦ 470 π. Χ. καὶ Προμήθια C. I. A. II 553. 11. Πρὸς δὲ τούτοις ἐλέγετο ὀπτάνιον Ἀττικῶς, πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 375, 29 καὶ Β' 417, 10 παρὰ τὸ ὀπτανεῖον καὶ ὀπτανήιον, καὶ ἀρτοπώλιον, οἰνοπώλιον αὐτ. Α' 361, 22, 23 καὶ 362, 14, ὁμοίως λαφυροπωλίου ἐν Τεγεατικῇ ἐπιγραφῇ Cauer[2] 457, 12· χειμάδιον, ἐμπόριον ἐλέγετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τὸ μέρος ἐν ᾧ τις διαχειμάζει, ἐμπορεύεται, νῦν δ' ἐν Κρήτῃ χειμαδειό, πολλαχοῦ δὲ τῆς Ἑλλάδος παράλια μέρη λέγονται Ἐμπορειό. Ὡσαύτως βοεικὸν ζεῦγος ἐλέγετο κατὰ τὸν Ἡρῳδιανὸν (κατὰ τὸ ὀρεικὸν) παρὰ τὸ βοϊκὸν Α' 151, 17 καὶ Β' 416, 23.

Ἄλλο πεδίον ἐναλλαγῆς τοῦ ει καὶ ι εἶναι τὰ ἐπιρρήματα, λ. χ. ἀμισθί, ἀσπονδὶ καὶ ἀσπονδεί, ἀναιμωτί, ἀκονιτί, ἀνωϊστί, μελεϊστί, μεγαλωστί, πανδημεί, ἀσυλεί, ἀθεεί κλπ., περὶ ὧν οὔτε αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν χωρῶν οὔτε ἡ τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν διδασκαλία διδάσκουσιν ὡρισμένην τινὰ χρῆσιν (πρβλ. Ἡρῳδιανοῦ Β' 464 σημ.).

Ὅπως ἐν τοῖς παρατεθεῖσι φαίνεται συγχεόμενον τὸ ι καὶ υ(ι) πρὸς τὸ ει, οὕτως ἐν τῷ τῶν Ἑλληνοταμιῶν Ποτειδεᾶται ἀντὶ Ποτειδαιᾶται ἢ Ποτιδαιᾶται ἐκ τοῦ Ποτείδαια (ὅπως ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς) ἢ ἐκ τοῦ Ποτίδαια (ὅπως ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου γράφεται), συγχέεται τὸ ε πρὸς τὸ αι.

Εἰς ἑρμηνείαν τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων ἄλλοι ἄλλας προβάλλουσι γνώμας· οὕτω λ. χ. ἐλέχθη ὅτι τὰ εἰς -κλίδης παράγονται ἀπὸ τῶν

συγκεκομμένων εἰς -κλος (Smyth, Der Diphthong EI σελ. 58 καὶ Bechtel, Ἰωνικαῖς ἐπιγραφαῖς σελ. 36-7 καὶ Kretschmer, Vaseninschr. σελ. 36) ἤτοι Χάρικλος Χαρικλίδης, Πάτροκλος Πατροκλίδης. Ἀλλ' ὀρθῶς ἀντιπαρατηρεῖ ὁ κ. Θ. Παππαδημητρακόπουλλος, Βασάνῳ σελ. 201, ὅτι ἐν τοῖς ἐκ Στύρων ἐλάσμασι τούτοις οὔτε Δήμοκλος οὔτε Ἀρίστοκλος οὔτε Νέοκλος οὔτε Ξένοκλος ἀναγινώσκεται. Φαίνεται δὲ ἀληθῶς καὶ ὀλίγον παράδοξος ἡ προϋπόθεσις ὀνόματός τινος οἷον Ἥρακλος (ἀντὶ Ἡρακλῆς) κατὰ τὸν ε' αἰῶνα π. Χ., ὅθεν τὸ Ἡρακλίδης. Ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ ὁ κ. Θεόδ. Παππαδημητρακόπουλλος, παραδέχονται ὅτι, καθ' οὓς τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐγράφοντο χρόνους, ἡ δίφθογγος ει ἐξεφωνεῖτο ὡς ι, ὅτι δ' ἐκ τῆς συγχύσεως τῆς περὶ τὴν προφορὰν προέκυψε καὶ ἡ περὶ τὴν γραφὴν σύγχυσις.

Ὁμοίως ἠθέλησάν τινες νὰ ἑρμηνεύσωσι τὸ Ποτειδεᾶται ἐκ τοῦ Ποτιδαιᾶται λέγοντες, ὅτι τὸ μὲν ι τοῦ αι ἀπεβλήθη, τὸ δὲ πρὸ αὐτοῦ α ἐτράπη εἰς ε ὅπως ἐν τοῖς Ἀλκμάων Ἀλκμέων, λαὸς λεώς, νηὸς νεὼς κλπ. Ἀλλ' οὔτε τοῦ ι ἡ ἀποβολὴ ἐν τῷ ἐθνικῷ Ποτειδαιᾶται αἰτιολογεῖται, ἀφοῦ ἀδιαλείπτως ἐξεφωνεῖτο ἐν τῷ τοπωνυμικῷ Ποτείδαια, οὔτε νοεῖ τις, πῶς τὸ ὑπολειφθὲν α (τοῦ αι) ἔμελλε νὰ τραπῇ εἰς ε, ἀφοῦ τὸ ἐλαία, καίω, κλαίω κλπ. ἐγένοντο ἐλάα, κάω, κλάω οὐχὶ δὲ ἐλέα, κέω, κλέω. Ὁ κ. Θεόδωρος Παππαδημητρακόπουλλος ἑρμηνεύει καὶ τοῦτο ἐκ τῆς τότε ἀρχομένης συγχύσεως περὶ τὴν προφορὰν τοῦ αι καὶ ε. Ἀλλ' αἱ ἑρμηνεῖαι αὗται, εἰ καὶ φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως φυσικαὶ καὶ εὔλογοι, ἐξεταζόμεναι ἐμβριθέστερον πολλὰς γεννῶσιν ὑποψίας καὶ ἀμφιβολίας. Διότι πάντα τὰ ἀνώμαλα φαινόμενα ταῦτα ἐπιμελέστερον φυλοκρινούμενα εὑρίσκονται ὅτι δὲν εἶναι ὅλως ἀνώμαλα, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον ὑπόκεινται περιορισμοῖς ἤτοι νόμοις τισί, διὰ τούτου δ' ὅμως δηλοῦται ὅτι ἀληθῶς δὲν εἶναι ἀνώμαλοι φωνητικαὶ ἀλλοιώσεις, ἀλλ' ἕτερόν τι, πάντως ὅμως λόγον τινὰ ἔχον. Οὕτω λ. χ. παρατηρεῖται ὅτι ταῦτα εὑρίσκονται μόνον ἐν ταῖς καταλήξεσιν οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς θέμασι τῶν λέξεων (1). Οὐδεὶς δὲ λόγος δύναται νὰ ἐξευρεθῇ, δι' ὃν οἱ συγχέοντες

(1) Τὰ συνήθως προφερόμενα ὑπὲρ τῆς ἐν μέσῳ λέξεως συγχύσεως τῆς προφορᾶς ἑρμηνεύονται διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταπτώσεως καὶ δὴ οὐδαμῶς ἐλέγχουσι τῆς προφορᾶς

φωνητικῶς τὸ Ἀριστοκλείδης καὶ Ἀριστοκλίδης, τὸ Μαρωνεῖται καὶ Μαρωνῖται, τὸ Χαλκειᾶται καὶ Χαλκιᾶται, τὸ Ποτειδαιᾶται καὶ Ποτειδεᾶται κτλ. ἔμελλον νὰ διαστέλλωσιν ἀκριβέστατα τὸ εἶμι τοῦ ἴμεν, τὸ πείθω τοῦ πιθεῖν, τὸ αἴθω τοῦ ἔθος κλπ. Δῆλον ἄρα ὅτι ἀλλαχοῦ, οὐχὶ δὲ ἐν τῇ συμπτώσει τῶν φθόγγων ει καὶ ι, αι καὶ ε ἀνάγκη νὰ ζητηθῇ ἡ αἰτία τούτων. Τοιαύτην δὲ αἰτίαν ἀρκοῦσαν, ὡς ἐγὼ πείθω ἐμαυτόν, πᾶσι τούτοις καὶ ἄλλοις πολλοῖς οὐκ ὠνομασμένοις ἀνευρίσκω ἐν τούτῳ ὅτι, ἐπειδὴ ἀρχαιόθεν τὰ ἐπιθήματα ταῦτα προσετίθεντο τοῖς ποικιλοτρόπως καταλήγουσι θέμασι καὶ συνεδέθησαν μετ' αὐτῶν εἰς μίαν λέξιν, τὰ πρότερον ἁπλᾶ καὶ ἑνιαῖα τὸν τύπον ἐπιθήματα ἐγένοντο πολύμορφα, οὕτω δὲ ἐπῆλθεν εἰς τὴν γλωσσικὴν συνείδησιν τῶν λαλούντων σύγχυσίς τις περὶ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν τύπου, καὶ διὰ τοῦτο ἄλλοτε ἄλλην τούτων μορφὴν ἀδιαφόρως μετεχειρίζοντο. Οὕτω λ. χ. τὸ ἐπίθημα -ιδης προστεθὲν μὲν τῷ Πρίαμος, Ἀκέστωρ, Νέστωρ, Θέστωρ, Δίων, Σίμων, Ἀρίσταρχος, Φίλιππος, Φείδιππος, Κάλλιππος κλπ. κλπ. παρήγαγε τὸ Πριαμίδης, Ἀκεστορίδης, Νεστορίδης, Θεστορίδης, Διωνίδης, Σιμωνίδης, Ἀρισταρχίδης, Φιλιππίδης, Φειδιππίδης, Καλλιππίδης κλπ., προστεθὲν δὲ τοῖς Ἀτρεύς, Νηλεύς, Πηλεὺς καὶ λοιποῖς εἰς -εὺς ἢ τοῖς Νικόλεως, Περίλεως καὶ λοιποῖς εἰς -λεως ἐγέννησε τὰ εἰς -είδης (παρ' Ὁμ. εϜίδης), Ἀτρεΐδης Ἀτρείδης, Πηλείδης, Νηλείδης, Καινείδης, Αἰγείδης, Νικολείδης, Περιλείδης κλπ. Καὶ ἐκ τῶν εἰς -κλεϜης

σύγχυσιν. Οὕτω λ. χ. ἐλέγετο Ποσειδῶν καὶ Ποσιδήιον, καὶ Ποτοι[δ]ά[ιχος, Ποσοιδᾶνος, ΠοΗοίδαια· ἀλλ' ὁμοίως ἐλέγετο καὶ λοιπός λείπω ἐλλιπὴς καὶ εἶμι ἴμεν οἶμος καὶ οἶδα ἴδμεν καὶ εἰδώς, εἶδος, καὶ φεύγω φυγεῖν, καὶ αἴθω ἰθαρός, κττ., ἀλλ' οὐδείς ποτε ὑπέλαβεν ὅτι ταῦτα πάντα ὁμοίως ἐξεφωνοῦντο. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τοῦ εἰδὼς ἰδυῖα, εἴκελος καὶ ἴκελος, ἀεικὴς καὶ ἀϊκὴς ἀϊκῶς, εἶδος, ἀλλοϊδέα κττ. Ὁμοίως ἔχει καὶ τὸ γαῖα γέα, ἤτοι ἐξ ἑνὸς μεταπτωτικῶς κλινομένου θέματος γᾶϜjα γαϜjᾶς γαϜjᾷ κλπ. ἀνεπτύχθη τοῦτο μὲν γᾷϜjα γάϜjας γᾷϜjαν κλπ. ἤτοι γηϜjα γηα-γέα γῆγεω, τοῦτο δὲ γάϜjα γαϜjᾷς γάϜjαν κλπ. ὅθεν γαῖϜα γαῖα γαίας κλπ., πρβλ. Johannes Schmidt ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn τόμ. ΛΒ' σελ. 349. Τὸ *ἱμάτιον* ἡρμήνευσεν εὐφυέστατα ὁ καθηγητὴς Willelm Schulze ἐν Quaestiones Epicae 112 σημ. 3 ἐκ τῆς ῥίζης vi τῆς δηλούσης πλέκειν, ὑφαίνειν, καὶ δὴ διέστειλεν ἐτυμολογικῶς τοῦ ***εἶμα***, ἐκ τῆς ῥίζης ves. ἕννυμι. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἱμάτιον, τὸ φάρος, τὸ πλεκτὸν ἢ ὑφαντὸν μετεχειρίζοντο ὡς εἶμα ἤτοι ὡς ἔνδυμα, συνεδέθησαν ταῦτα ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λεγόντων, ὥστε καὶ *εἱμάτιον* καὶ *ἷμα* ἐντεῦθεν κατὰ σύμφυρσιν ἐπλάσθησαν.

γεν. κλεϜε(σ)-ος ἐγένοντο πατρωνυμικὰ εἰς εϜε(σ)-ιδᾱς -εειδᾱς. ὅθεν τοῦτο μὲν -νίδας, ἐν Λακωνικῇ Ἡρακλνίδαν (Cauer [2] 22), τοῦτο δὲ -είδης, Ἡρακλείδης (πρβλ. ἩρακλεϜε(σ)-ι Ἡρακλέει -κλεῖ), Νεοκλείδης, Διοκλείδης, Ἀριστοκλείδης, Φιλοκλείδης, Χαρικλείδης κλπ. Σχηματισθεισῶν δ' οὕτω δύο καταλήξεων -ίδης καὶ -είδης ὅλως ἰσοδυνάμων, οὐδὲν ἄπορον ὅτι οἱ λέγοντες ἔστιν ὅτε πλανώμενοι μετεχειρίζοντο τὴν βραχυτέραν -ίδης ἔνθα μόνη ἡ πληρεστέρα -είδης ἐνεχώρει. Οὕτως ἐλέχθη Τυνδαρ-ίδαι ἀντὶ Τυνδαρείδαι ἐκ τοῦ Τυνδάρεως, Κυδ-ίδης ἀντὶ Κυδε(σ)-ίδης, καὶ Ἀριστ-ίδης ἐκ τοῦ Ἀριστεύς, Ἡρακλ-ίδης, Νεοκλ-ίδης κττ. παρὰ τὸ Ἀριστείδης, Νεοκλείδης κλπ.

Ὁμοίως φρονῶ ὅτι τὰ πολλὰ εἰς -ικος ἐφείλκυσαν τὸ Μαντινεικός, βοεικὸς καὶ μετέπλασαν αὐτὰ εἰς Μαντινικός, βοϊκός. Κατὰ τὸν αὐτὸν ὅμως τρόπον καὶ τὸ ἀρχαιότατον ἁλυκός, πρβλ. Σλαυ. slad-uka, μετεβλήθη εἰς ἁλικός, καὶ τἀνάπαλιν τὸ ἀστικὸς εἰς ἀστυκὸς κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ ἄστυ· (πρβλ. ὅσα ὁ σεβαστός μοι διδάσκαλος κ. Κόντος ἐν Γλωσσ. Παρατηρήσεσι σελ. 171-2 διέλαβε περὶ τούτου). Ὅτι δὲ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Μαντινικὸς αὕτη οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον, μανθάνει τις ἐνθυμηθεὶς ὅτι καθ' ὅμοιον τρόπον ὅπως Μαντιν-εὺς Μαντιν-ικὸς λέγεται καὶ ἀπὸ τοῦ βασιλ-εὺς βασιλ-ικὸς (παρὰ τὸ ὀρεὺς ὀρεικὸς) καὶ ἀπὸ τοῦ Πειραι-εὺς Πειρα(ι)-ικός, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀντιόχ-εια Ἀντιοχ-εὺς Ἀντιοχ-ικός (παρὰ τὸ Δεκέλεια Δεκελεὺς Δεκελεικός), ἀπὸ τοῦ Ὀρφ-εὺς Ὀρφ-ικός κττ. Διότι ἡ ἀποβολὴ ὅλης διφθόγγου ἢ μακροῦ φωνήεντος πρὸ τοῦ φωνήεντος τοῦ ἐπιθήματος ἢ τοῦ β' συνθετικοῦ οὐδὲν ἔχει τὸ ἄτοπον· πρβ. αἴφνης αἰφν-ίδιος, ἀεὶ ἀ-ΐδιος, ὥρα ὥρ-ιος ὥρ-ιμος παρὰ τὸ ὡραῖος, ἀρχὴ ἀρχ-ικὸς ἀρχεύω παρὰ τὸ ἀρχαῖος κττ.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον φρονῶ ὅτι λεγομένων ἀρχαιόθεν κατὰ τὸ ἀληθὲς ἔτυμον τοῦτο μὲν Μαρωνεῖται, Ζελεῖται, Ὠρεῖται, Καυκωνεῖται, Δικαιαρχεῖται, Ἀνωνεῖται, Ἑλεῖται, Ῥοβεῖται κττ., τοῦτο δὲ Ἀβδηρῖται, Ἀγκυρῖται, Βοσπορῖται, Διδυμοτειχῖται, Καλλιπολῖται, Φασηλῖται, Χερρονησῖται κλπ. ἐπεγένετο σύγχυσίς τις τῶν ἰσοδυνάμων τούτων -εῖται καὶ -ῖται, ἐντεῦθεν παρελαμβάνετο τὸ -ῖται καὶ ὅπου μόνον τὸ -εῖται ἐτυμολογικῶς

ὤφειλε νὰ λέγηται, ἤτοι ἐλέχθη καὶ Μαρωνῖται καὶ Ἀπαμῖται ἀντὶ Μαρωνεῖται, Ἀπαμεῖται (1).

Καθ' ὅμοιον τρόπον συνεχύθησαν τὰ ἐπιθήματα -ειᾶται, -εᾶται καὶ -ιᾶται, ἤτοι ἐλέγετο Χαλκειᾶται, Αἰνειᾶται, Μελειᾶται, Ἀμφιγενειᾶται, Ζελειᾶται, Κρανειᾶται, Ῥοβειᾶται κττ. καὶ Ἰᾶται, Κερδιᾶται, Ναξιᾶται, Αὐλιᾶται, Ἀλλαριᾶται κττ. ἐντεῦθεν καὶ Αἰνιᾶται, Αὐλιᾶται, Χαλκιᾶται παρὰ τὸ Αἰνειᾶται Αἰνεᾶται, Αὐλε(ι)ᾶται, Χαλκειᾶται Χαλκεᾶται. Meisterhans Γραμμ. 43.

Ὁμοίως μετεσχηματίσθη τὸ Ποτειδαιᾶται ἀπὸ τοῦ Ποτείδαια εἰς Ποτειδεᾶται κατὰ τἆλλα εἰς -εᾶται οἷον Αἰνεᾶται, Πελλεᾶται, Χαλκεᾶται, Καλαυρεᾶται, Γυθεᾶται, Ἐλεᾶται, Λεπρεᾶται, Τεγεᾶται, Ὑδρεᾶται, Γαθεᾶται κλπ. πρβλ. καὶ Αὐλαὶ Αὐλεᾶται.

Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον ἔτι λόγον ἠδύνατο νὰ συμβῇ τοιαύτη συνεκδρομὴ ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ὀνόμασιν. Εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι πολλαὶ τοπωνυμίαι ἐδιφοροῦντο τὸ πάλαι, ἐντεῦθεν δ' ἦν δυνατὸν νὰ σχηματισθῶσι καὶ δύο διάφοροι τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν τύποι· πρβλ. Ἡρωδιανοῦ Β' 869, 36 Αἰθάλη νῆσος· λέγεται καὶ Αἰθάλεια· τὸ ἐθνικὸν ἐκ τοῦ Αἰθάλεια Αἰθαλείτης ὡς Ζελείτης, ἐκ δὲ τοῦ Αἰθάλη Αἰθαλίτης ὡς Σινωπίτης, Ἰοππίτης». Ἡ νῆσος Χάλκη παρὰ Θουκυδίδῃ Η' 44, λέγεται ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου Χαλκία, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἡρωδιανοῦ ἀναφέρεται καὶ τύπος Χάλκεια (πρβ. Ἡρωδ. Α' 314, 15 καὶ Β' 864, 20)· ἐντεῦθεν ἠδύνατο κάλλιστα νὰ σχηματισθῇ ἐθνικὸν Χαλκιᾶται ἀπὸ τοῦ Χαλκία ὅπως Ἀλλαριᾶται ἀπὸ τοῦ Ἀλλαρία, καὶ Χαλκειᾶται ἀπὸ τοῦ Χάλκεια ὅπως Ῥόβεια Ῥοβειᾶται, Ἀμφιγένεια Ἀμφιγενειᾶται κλπ. Ἐκ τῶν τοιούτων δὲ διττῶν ἰσοδυνάμων σχηματισμῶν ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἐπικουρηθῇ ἡ ἐκτροχίασις, ὥστε καὶ ὅπου τύπος τοῦ τῆς πόλεως ὀνόματος

(1) Ὁ κ. Παππαδημητρακόπουλλος ἐν Βασάνῳ σελ. 225 εἰκάζει ὅτι «οἱ Ἑλληνοταμίαι πιθανῶς δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ εἰς τὴν ἀναλογίαν ἀποβλέποντες τῶν ὁμοίως ἐκφωνουμένων, Ἀβδηρῖται, Καλλιπολῖται κττ. ἔγραφον διὰ τοῦ ἁπλοῦ ι ...»· Ἀλλ' ἡ ἀναλογία ἠδύνατο νὰ γένηται καὶ ἂν μὴ ὁμοίως ἀλλὰ διαφόρως ἐξεφωνοῦντο, οὐδ' ἐπιβάλλεται ἡμῖν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι κατ' ἐξαίρεσιν ἐν τούτοις πρόκειται ἀναλογία γραφῆς καὶ οὐχὶ προφορᾶς. Ἡ ἀναλογία, ὅταν συμβῇ, δύναται ν' ἀλλοιώσῃ καὶ τὴν προφοράν.

βραχύτερος παρὰ τὸν πληρέστερον μὴ ὑπῆρχεν, οὐχ ἧττον ἐσχηματίζετο διττῶς τὸ ἐθνικόν.

Ἐννοεῖται δ' οἴκοθεν ὅτι ὁ τοιοῦτος τῶν ἐθνικῶν ἢ τῶν κυρίων ὀνομάτων μεταπλασμὸς δὲν ἦτο δύσκολος προκειμένου περὶ λαῶν ἢ προσώπων οὐ πασιγνώστων καὶ δὴ οὐ πεπηγότων τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει καὶ χρήσει. Οὕτω λ. χ. οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ μεταπλάσῃ τὸ Λακεδαιμόνιοι ἢ τὸ Ἀθηναῖοι ἢ τὸ Κορίνθιοι ἢ τὸ Περικλῆς ἢ τὸ Θεμιστοκλῆς ἢ τὸ Σόλων, ἀλλὰ κάλλιστα τὸ Ποτιδεᾶται, τὸ Μαρωνῖται, τὸ Ἀπαμῖται, τὸ Βορυσθενῖται, τὸ Χαρικλίδης κτλ. Καὶ σήμερον δὲ ποικίλλει ἡ χρῆσις προκειμένου περὶ ἀγνωστοτέρων λαῶν, πρβλ. Ζακυ(ν)θινὸς ἐν Κερκύρᾳ, Ζακυ(ν)θιανὸς ἀλλαχοῦ, Σφακιανὸς ἐν Κρήτῃ, Σφακιανὸς καὶ Σφακιώτης ἀλλαχοῦ, Κυπραῖος καὶ Κυπριώτης. Ὁ Μακεδὼν Ἀρραβαῖος, ὅπως κεῖται ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ C. I. A. I, 42, παρὰ Θουκυδίδῃ Δ' 79, 83, 124 ὀνομάζεται Ἀρριβαῖος, κατὰ τὸ Ἐρριδαῖος, Ἀρί-μνηστος κλπ.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μετεσχηματίσθησαν πολλὰ τῶν εἰς -ιον τοπικῶν συνεκδραμόντα τοῖς πολλῷ πολυπληθεστέροις εἰς -ειον· ἐντεῦθεν ἐλέχθη Ἀμαζόνειον, Ἀνάκειον, ὀπτανεῖον, Μιδάειον, οἰνοπωλεῖον, χειμαδεῖον, ἐμπορεῖον κττ. παρὰ τἀρχαιότερα Ἀμαζόνιον, Ἀνάκιον, ὀπτάνιον, οἰνοπώλιον, χειμάδιον κλπ.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἑρμηνεύονται, κατ' ἐμὴν γνώμην, καὶ αἱ μετοχαὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου εἰς -εῖα ἀντὶ -υῖα ἢ -ῦα, αἱ ἀπαντῶσαι ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Ἡρακλείας τοῦ δ' αἰῶνος, ἐρρηγεῖα, τῆς Ἀττικῆς τοῦ γ' αἰῶνος, γεγονείας, τῆς Θήρας τοῦ β' αἰῶνος, ἐπιτετελεκεῖα, ἑστακεῖα, συναγαγοχεῖα, τοῦ Ὠρωποῦ, κατεαγεῖα, διερρωγεῖα. Διότι ἀφοῦ τὸ υ πρῶτον κατὰ τὸν ι' μ.Χ. αἰῶνα ἀποδείκνυται ἐκφωνούμενον ὡς ι ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις καὶ ὑπὸ τῶν γνησίων Ἑλλήνων (περὶ τῶν βαρβάρων οὐδεὶς λόγος), οὐδεὶς δύναται νὰ νοήσῃ πῶς ἠδύνατο ἤδη τῷ δ' π. Χ. αἰῶνι νὰ γραφῇ ἀντ' αὐτοῦ ει. Ἡ ἀπορία δ' αὕτη καθίσταται μείζων, ὅταν τις ἐνθυμηθῇ ὅτι ἐν Ἡρακλείᾳ, Λακεδαιμονίων ἀποικίᾳ, πιθανῶς τὸ υ ἐξεφωνεῖτο ὅπως καὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ ὡς ου καὶ ὡς ιου· πᾶς ἄρα λόγος περὶ φωνητικῆς τροπῆς τοῦ υ εἰς ι αὐτόθι ἀνάγκη νὰ κριθῇ λίαν ὕποπτος. Ἔπειτα παρατηρεῖται καὶ τόδε ὅτι ἡ δίφθογγος υι

ἀποδεδειγμένως ἀπὸ τοῦ δ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς ἡπλοποιήθη εἰς υ ἐν αἷς χώραις τὸ υ ἐτράπη εἰς ü, διὸ γράφεται ὑός, γεγονῦα, μῦα κλπ. Πῶς ἄρα ἦτο δυνατὸν τὸ υ τοῦτο νὰ τραπῇ εἰς ει; Καὶ τὸ μέγιστον ἁπάντων, διατί ἐν μόνοις τοῖς τόποις τούτοις νὰ ἐμφανίζηται ἡ ἀντικατάστασις αὕτη; διατί οὐδαμοῦ εὑρέθη καὶ εἶπνος, φρείγω, βραχείς, βαρείνω ἤ τι τοιοῦτον; Τὰς ἀπορίας ταύτας οὐδεὶς δύναται νὰ διασκεδάσῃ. Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι κατὰ τὰ θηλυκὰ βραχεῖα, βραδεῖα, γλυκεῖα, δριμεῖα, ἡδεῖα, ταχεῖα κλπ. παρὰ τὰ ἀρσ. καὶ οὐδ. βραχὺς βραχύ, βραδὺς βραδὺ κλπ. ἐλέχθη καὶ γεγονεῖα, ἐρρωγεῖα κττ. παρὰ τὰ ἀρσ. καὶ οὐδ. γεγονὼς γεγονός, ἐρρωγὼς ἐρρωγὸς κλπ. Τοῦτο δὲν θὰ εὕρῃ δύσκολον ὁ ἐνθυμούμενος πρῶτον ὅτι αἱ μετοχαὶ τοῦ παρακειμένου κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους τούτους χρόνους βαθμηδὸν μετεβάλλοντο εἰς ἐπίθετα, διὸ καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ εἰμὶ παρ' αὐτὰς ἐλέγετο, οἷον ἐνδεδυμένας οὔσας, πεπραγμένου ὄντος κλπ. πρβλ. Κ. Σ. Κόντου Λογ. Ἑρμ. Α' 597 σημ. καὶ Wilh. Schmidt Atticismus Α' 240, καὶ δεύτερον ὅτι τὰ θηλυκὰ ταῦτα εἰς -εῖα ἐπίθετα καὶ ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις γονιμώτατα ὑπῆρξαν, πρβλ. ἁδρειά, μακρειά, ἀγαπητικειά, στεφανωτικειά, Κρητικειὰ κλπ. (1).

Ὡσαύτως φρονῶ ὅτι τὸ Αἰνίας καὶ Αἰνέας εἶναι διάφοροι ὑποκοριστικοὶ σχηματισμοὶ καθ' ὃν τρόπον πολλὰ ἄλλα (2). Πρβλ. Ἀριστίας Ἀριστείας Ἀριστέας, Αἶχμις Αἰχμέας Αἰχμαῖος Αἰχμίων Αἴχμων, Δαμίας Δαμείας Δαμέας, Ἑρμίας Ἑρμείας Ἑρμέας, Πειθίας Πειθείας Πειθέας, Πασίας Πασείας Πασέας, Φανίας Φανείας, Χαρίας Χαρέας, Καλλίας Καλλέας, Λῦσις Λυσίας Λυσέας, Χαῖρις Χαιρείας Χαιρέας, Τίμαιος Τιμαία Τιμέας, Τεισίας Τεισέας, Φιλαῖος Φιλίας Φιλλέας Φίλλις Φίλυς Φιλᾶς Φίλων Φίλιος, Φίλυτος Φιλύτης Φίλλεις κλπ.

Ἡ γένεσις τῶν ὑποκοριστικῶν τούτων κυρίων ὀνομάτων δὲν εἶναι

(1) Ἡ ἑρμηνεία, ἣν ὁ σεβαστός μοι καθηγητὴς κ. Κάρολος Brugmann προήνεγκε τῶν τύπων τούτων ἐν Grundriss Α' 412, 4, δέν μοι φαίνεται πιθανή, διὰ τὸν λόγον ὅτι πᾶσαι αἱ μετοχαὶ αὗται εἶναι μεταγενεστέρων χρόνων.

(2) Ἂν τὸ Αἰνέας ἐξετάθη χάριν τοῦ μέτρου ὅπως τὰ γνωστὰ ΔϜεινία, ΤλασῖαϜο κττ. ἢ ἂν εἶναι τὸ ἐπικὸν Αἰνείας (ἢ κατὰ τὸν ἐπιφανῆ καθηγητὴν W. Schulze Quaestiones Epicae σελ. 299 Αἰνήας ἀπὸ τοῦ Αἰνησί-δημος) ἄδηλον.

ἁπλῆ τις, ἀλλὰ καθ' ἃ ὁ κ. Richard Meister ἐν Ἑλληνικαῖς διαλέκτοις Β' σελ. 101 ἐδίδαξε, ποικίλη, ἐντεῦθεν καὶ ὁ ποικίλος τούτων τύπος· οὕτω λ. χ. τὰ μὲν εἰς -ιας ἔχουσι τὸ ι ἐκ τοῦ θέματος τῶν πρώτων συνθετικῶν τῶν ἐξ ὧν προῆλθον συνθέτων, λ. χ. Ἀγησί-ας ἐκ τοῦ Ἀγησί-δαμος Ἀγησί-λαος, Ἀλεξί-ας ἐκ τοῦ Ἀλεξί-μαχος, Δεξί-ας ἐκ τοῦ Δεξι-φάνης Δεξί-θεος, Θερσί-ας ἐκ τοῦ Θερσί-λοχος, Μνασί-ας ἐκ τοῦ Μνασί-λοχος, Καλλί-ας ἐκ τοῦ Καλλί-βιος Καλλί-μαχος Καλλι-κράτης, Λυσί-ας ἐκ τοῦ Λυσι-κράτης, Πασί-ας ἐκ τοῦ Πασι-κράτης, Πεισί-ας ἐκ τοῦ Πεισίμαχος κλπ. Τὰ δὲ εἰς -εας ἔχουσι τὸ ε ὁμοίως ἐκ τοῦ θέματος τοῦ πρώτου συνθετικοῦ τῶν ἐξ ὧν συνεκόπησαν συνθέτων, λ. χ. Φερέ-ας Φερε-κράτης Φερε-κλῆς, Ἀρχέ-ας Ἀρχέ-λαος, Ὀρσέ-ας Ὀρσέ-λοχος κλπ. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἀφοῦ οὕτως ἀνεπτύχθη ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λαλούντων τὸ αἴσθημα ὅτι ὁλόκληρον τὸ -ιας-εας ἦσαν καταλήξεις καὶ αὗται ἰσοδύναμοι, ἠδύνατο κατὰ μικρὸν νὰ γίνηται ἑκατέρας τούτων χρῆσις καὶ ὅπου ἐτυμολογικῶς οὐκ ἐνεχώρει, λ. χ. Νικίας Νικηράτου, Δεινίας Δεινάρχου κττ. Ἐκ τούτων δ' ὅμως γίνεται δῆλον ὅτι τὰ ὑποκοριζόμενα κύρια ὀνόματα ταῦτα οὕτω ποικιλοτρόπως περὶ τὰς καταλήξεις διετίθεντο, ὥστε πᾶν ἐκ τούτων συναγόμενον συμπέρασμα περὶ προφορᾶς ἢ ταὐτίσεως φθόγγων ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ μὴ νομίζηται ἰσχυρόν.

Ὅτι δὲ ἡ σύγχυσις ἐν τοῖς εἰς -εια καὶ -ια ὀνόμασι δὲν ἐπῆλθε διὰ φωνητικὴν αἰτίαν ἀλλὰ δι' ἀναλογίαν, ἀποδείκνυται προφανῶς ὑπὸ τῆς διαφόρου ποσότητος οὐ μόνον τοῦ ει καὶ τοῦ ι, ἀλλὰ καὶ τοῦ α. Διότι οὐδεὶς βλέπει διατί, ἂν διὰ τὸν ἰωτατικισμὸν καὶ τὴν ἐξίσωσιν τῶν μακρῶν καὶ βραχέων, φαινόμενα ἀληθῶς γενόμενα ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις, ἐνηλλάσσοντο τὰ ὀνόματα ὠφέλεια, ἀμάθεια, αὐθάδεια πρὸς τὰ ὠφελία, ἀμαθία, αὐθαδία κττ., διατί, λέγω, πλὴν τῆς μεταβολῆς τοῦ -ει -ι νὰ ἐκταθῇ τὸ τελικὸν α καὶ δὴ νὰ λέγηται ὠφελίᾱ, αὐθαδίᾱ κλπ.; Τίς ὁ λόγος τῆς ἐκτάσεως ταύτης; Ὅτι δ' οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γένηται περὶ ἀντιμεταχωρήσεως τῆς ποσότητος τῶν παρακειμένων συλλαβῶν, βλέπει ἕκαστος ἐνθυμούμενος ὅτι πλὴν τούτων ἐλέχθη καὶ εὐνοίη καὶ εταίρη (ἀντὶ παλαιοτέρου *ἕταρjᾰ *ἕταιρᾰ) καὶ προνοίη καὶ ὑγιείη καὶ ἀληθείη καὶ παλιρροίη καὶ ἱερείη καὶ κνίση καὶ πείνη κτλ. καὶ

Ἀττικῶς ἀναιδεία, προνοία, ἑταίρα, ἀνοία, εὐκλεία, ὑγιεία κλπ., ἐν οἷς πᾶσιν ἀμφότεραι αἱ συλλαβαὶ εἶναι μακραί. Ἐνταῦθα πρόκειται ἀναλογικὴ μετάβασις τῶν εἰς -ιᾰ ληγόντων εἰς τὴν τάξιν τῶν εἰς -α, -η, καὶ οὐδὲν ἄλλο (πρβλ. καὶ G. Meyer[2] Ἑλλ. Γρ. σελ. 129-30). Εἶναι δ' ὅμως γνωστόν, ὅτι ὅπου ἀναλογικὴ μετάβασις ἀπὸ τάξεως εἰς ἄλλην, οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνηται περὶ ταὐτίσεως τῶν ἐκφωνουμένων φθόγγων ἢ περὶ ἐφαρμογῆς ἢ ἐξαιρέσεως τῶν φωνητικῶν νόμων. Ἀναλογία καὶ φωνητικοὶ νόμοι εἶναι ὅλως ἐναντίαι ἔννοιαι καὶ ἀποκλείουσιν ἄλληλα καθ' ὁλοκληρίαν.

Ὅτι δ' ἀληθῶς συνέβαινε τοιαύτη τῶν ἐπιθημάτων ἀντικατάστασις ἐν τούτοις, ἐδίδαξαν ἤδη οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ ἀναγράφοντες δύο καὶ τρεῖς τῶν ὀνομάτων τούτων τύπους, καὶ ἐνίοτε ὑποδηλοῦντες ὅτι κατὰ τόπους ἄλλως ταῦτα ἐξεφέροντο. Οὕτω π. χ. ὁ Ἡρῳδιανὸς ἐν Β' 862 κέξ. ἀναγράφει οὐκ ὀλίγα διφορούμενα καὶ πολυφορούμενα ἐθνικά· λ. χ. Ἀμφιγένεια πόλις Μεσσηνιακή· τὸ ἐθνικὸν Ἀμφιγενειάτης διὰ τὸν Πελοποννήσιον χαρακτῆρα ἢ καὶ Ἀμφιγενεύς. Βοιαί . . ὁ πολίτης Βοιάτης· λέγεται καὶ Βοιαῖος ὡς Ἔφορος· Ἡρῳδιανὸς δὲ Βοιίτης φησίν, ἴσως παρὰ τὸ Βοιόν. Ζέλεια· τὸ ἐθνικὸν Ζελείτης· Ἡρῳδιανὸς δὲ Ζελειατῶν φησιν· ἔστι γὰρ Ζελειάτης καὶ Ζελείτης. Κραναή νῆσος Λακωνική, τὸ ἐθνικὸν εἰ μὲν τῆς Λακωνικῆς, Κραναάτης, εἰ δὲ τῆς Ἀττικῆς, Κραναῖος. Ῥόβεια· τὸ ἐθνικὸν Ῥοβειάτης καὶ Ῥοβείτης καὶ κατὰ διάλυσιν Ῥοβεΐτης. Βόσπορος· τὸ ἐθνικὸν Βοσπόριος καὶ Βοσποριανὸς καὶ Βοσπορανὸς καὶ Βοσπορηνός. Βορυσθένης· ὁ πολίτης Βορυσθενίτης . . ἔδει Βορυσθενείτης διὰ διφθόγγου . . τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἠκολούθησε τῷ πλείονι χαρακτῆρι διὰ τοῦ ι· τὰ γὰρ διὰ διφθόγγου ὀλίγα, Ζελείτης, Σαμαρείτης, Δικαιαρχείτης, Μαρωνείτης». Οὕτως αὐτὸς ὁ Ἡρῳδιανὸς ἑρμηνεύει ἀληθέστατα τὸ -ῖται τῶν ἐθνικῶν ἀντὶ -εῖται. Βούβαστος· τὸ ἐθνικὸν Βουβαστίτης· λέγεται καὶ Βουβάστιος παρὰ Θεοπομπῳ. Κῶπαι· ὁ πολίτης Κωπαΐτης καὶ Κωπαιεύς. Αἰθαλείτης ἐκ τοῦ Αἰθάλεια καὶ Αἰθαλίτης ἀπὸ τοῦ Αἰθάλη. Ἰόπη· λέγεται καὶ Ἰοπία . . τὸ ἐθνικὸν Ἰοπίτης· ἐκ δὲ τοῦ Ἰόπεια Ἰοπεὺς καὶ Ἰοπείτης κλπ.

Τὰ παραδείγματα ταῦτα ἀρκοῦσιν, ἐὰν μὴ σφάλλωμαι, νὰ πεί-

σωσι πάντας, ὅτι καὶ διὰ διαφόρων ἐπιθημάτων ἠδύνατο νὰ ἐκφέρηται τὸ ἐθνικὸν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ὅτι συνεκδρομαὶ τῶν εὐαριθμοτέρων κατὰ τὰ πολυπληθέστερα οὔτε παράδοξοι οὔτε ἀδύνατοι ἦσαν, ἀλλὰ καὶ συχναὶ καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀρχαίοις Γραμματικοῖς γνωσταί. Πάντ' ἄρα τὰ οὕτω διὰ τῆς συνεκδρομῆς ἑρμηνευόμενα ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ ἀποκλείωνται πάσης περὶ φωνητικῶν ἀλλοιώσεων ἐρεύνης, ἄλλως συγχεομένων τῶν φύσει διαφόρων ἡ ζήτησις ἀφίσταται τῆς ποθητῆς ἀληθείας.

Ὁμοίως ἑρμηνεύονται καὶ τὰ ἐπιρρήματα εἰς -εί καὶ -ί, ἀσυλεί, ἀστακτί κττ. Ταῦτα ἀναπτυχθέντα ἐκ τῶν εἰς ει-ι θεμάτων ἐμφαίνουσι τὴν μεταπτωτικὴν σχέσιν ἣν καὶ αἱ ἄλλαι πτώσεις, π.χ. πόλι-ς πόλε(ι)-ες, δόσι-ς δόσε(ι)-ες, πατέρα καὶ πατρός, μητέρα καὶ μητρὸς κλπ. Ὅτι δὲ βραδύτερον διὰ τὸ ταὐτοδύναμον, οὐχὶ διὰ τὸ ταὐτόφωνον, ἐξετροχιάσθησαν, τοῦτο οὐδὲν ἔχει τὸ ἀσύνηθες ἐν τῇ γλώσσῃ.

Διὰ τῶν εἰρημένων κατέστη, ἐλπίζω, προφανές, ὅτι ὁ βουλόμενος ν' ἀποδείξῃ τὴν ταὐτοδύναμον προφορὰν δύο οἱωνδήποτε φθόγγων λ. χ. τοῦ ει καὶ ι, τοῦ ι ἢ ει καὶ τοῦ υ, τοῦ ε καὶ αι κλπ. ὀφείλει νὰ προενέγκῃ παραδείγματα, ἐν οἷς ἡ σύγχυσις τούτων εὑρίσκεται ἄνευ τινὸς περιορισμοῦ, τ.ἔ. καὶ ἐν θέμασι καὶ ἐν καταλήξεσιν ἀδιαφόρως, ἤτοι ὅπως ἐρρωγεῖα οὕτω καὶ ἐλήλειθα καὶ βραχείς, πολείς, εἴπνος, τείχη (= τύχη), τειχεῖν, είός, μεῖα, κλπ., ὅπως Ποτίδεα οὕτω καὶ ἐτία καὶ ἐτῶ καὶ ἐξερεῖται κλπ. καὶ ἀντιστρόφως ὕππος ἀντὶ ἵππος, ἔπυτα ἀντὶ ἔπειτα, αἰγὼ ἀντὶ ἐγώ, σύμαιρον ἀντὶ σήμερον κττ. κττ. ὅπως ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις συμβαίνει. Ἄλλως ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ πιστευθῇ ὅτι αἱ ἀποδείξεις αὐτοῦ οὐ πειστικαί.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Περὶ τοῦ λj καὶ περὶ ἐπενθέσεως

Ὁ παραβάλλων τὸ Αἰολικὸν καὶ Θεσσαλικὸν σπέλλω ἔσπελλα, στέλλω ἔστελλα, ἀγγέλλω ἄγγελλα κττ. πρὸς τὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων στέλλω ἔστειλα ἔστηλα, ἀγγέλλω ἤγγειλα ἄγγηλα κττ. ἀπορεῖ τίνος ἕνεκα τὸ μὲν λλ τοῦ ἀορίστου ἡπλοποιήθη μετ' ἀντεκτάσεως, τὸ δὲ τοῦ ἐνεστῶτος παρέμεινεν ἐν πᾶσι διττόν. Ἂν δέ, ὡς εἰκός, τὴν διάφορον διάθεσιν ταύτην ζητήσῃ νὰ ἑρμηνεύσῃ ἐκ τῆς φύσεως τῶν ἀφομοιωθέντων ἐν ἑκατέρῳ χρόνῳ, λέγων ὅτι τὸ μὲν j τοῦ ἐνεστῶτος ἀφομοιοῦται τῷ προηγουμένῳ φθόγγῳ, καὶ τὸ ἀφομοιωθὲν διττὸν γράμμα παραμένει ἀπαθές, τὸ δὲ σ τοῦ ἀορίστου ἀφομοιοῦται μὲν ἀλλὰ καὶ ἁπλοποιεῖται μετ' ἀντεκτάσεως, προσκρούει εὐθὺς τῷ κτείνω ἔκτεινα, κρίνω ἔκρῖνα, πλύνω ἔπλυνα, φθείρω ἔφθειρα οἰκτίρω ᾤκτιρα, ὀλοφύρομαι ὠλοφυράμην κττ. ἐν οἷς τὸ j καὶ τὸ σ ὁμοίως φαίνονται δράσαντα καὶ παθόντα.

Εἰς ἑρμηνείαν τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ ἀφομοίωσις τοῦ ν + j, ν + σ, ρ + j, ρ + σ (ὅτε προηγεῖτο αὐτῶν τὸ ε, ι, υ, οὐχὶ δὲ καὶ ὅτε τὸ α, ο) καὶ ἡ τοῦ λ + σ ἐγένετο παλαιότερον τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ λ + j· ἤτοι τὸ μὲν κρίννω ἔκριννα, κτέννω ἔκτεννα, φθέρρω ἔφθερρα, ἔστελλα κττ. ἐτελέσθησαν ἐν τῇ πανελληνίῳ τῇ ἔτι ἀδιαιρέτῳ εἰς διαλέκτους Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ μετὰ ταῦτα ἡπλοποιήθησαν μετ' ἀντεκτάσεως, πλὴν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν Αἰολέων τῆς Ἀσίας καὶ Θεσσαλίας. Τὸ δὲ λ + j παρέμεινεν ἀπαθὲς μέχρι τοῦ χωρισμοῦ τῶν διαλέκτων, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ Ἤλιδι ἔπαθεν ἐνίοτε ἐπένθεσιν, πρβλ. Ἀπείλων, αἴλων = ἄλλων Κύπρου, καὶ αἰλότρια Ἤλιδος, καὶ παρ' Ἡσυχ. αἰλότροπον· ἀλλοιότροπον. Ἡ ἐπένθεσις αὕτη θὰ ἦτο φύσει ἀδύνατος, ἂν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῆς γλώσσης εἰς διαλέκτους τὸ λj εἶχεν

ἀφομοιωθῇ εἰς λλ. Οἱ δ' ἄλλοι Ἕλληνες ἀφομοιώσαντες βραδύτερον αὐτὰ διετήρησαν τὸ λλ ἀπαθές· πρβλ. ἄλλος alius, φύλλον folium, ἅλλομαι (salio) ἀλλ' ἡλάμην, ψάλλω ἀλλ' ἔψηλα, πάλλω ἀλλ' ἔπηλα, σκάλλω ἀλλ' ἔσκηλα κλπ.

Καὶ ἐπειδὴ ἐγένετο λόγος περὶ ἐπενθέσεως, δὲν νομίζω περιττὸν νὰ λεχθῇ τὸ μέχρι τοῦδε οὐ παρατηρηθέν, ὅτι δηλ. ἐν τοῖς λοιποῖς περιορισμοῖς καὶ νόμοις αὐτῆς καταλεκτέος καὶ ὅδε ὅτι μόνον ὅτε τὸ τῆς προηγουμένης συλλαβῆς φωνῆεν ἦν βραχύ, ἐγίνετο, οὐχὶ δὲ καὶ ὅτε ἦν φύσει ἢ θέσει μακρόν. Οὕτω δ' ἑρμηνεύεται πῶς ἀπὸ μὲν τοῦ γᾰFjᾶς γᾰFjᾷ ἐγένετο δι' ἐπενθέσεως γαιFᾶς γαιFᾷ, ὅθεν καὶ ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ γαῖFα γαῖFαν γαῖα γαῖαν κλπ., ἀπὸ δὲ τοῦ γᾱFjᾰ γᾱFjᾰν ἐγένετο γῆFjα γῆFjαν ὅθεν γηα γηαν - γηο - γεω - γεᾶ γεᾶν κλπ. Ὁμοίως ἑρμηνεύεται, διατί ἐκ τοῦ πολFjᾶς πολFjᾷ δὲν ἔγινε ποιλFᾶς ποιλᾶς ποιλῆς ἀλλὰ πολλᾶς πολλᾷ κλπ. πρβλ. W. Schulze Quaestiones Epicae σελ. 82.

Γ. Ν. Χ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Συνεδρία ΞΔ' (τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1895)

Ὁ πρόεδρος Κ. Σ. Κόντος κατέστησε γνωστὰς τοῖς ἑταίροις κριτικὰς αὑτοῦ παρατηρήσεις.

Ἀνέγνω παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ «*ΚατάΓεσθαι*-καταλύει(ν)» ἀντὶ τοῦ «*ΚαταΡέσθαι*: καταλύει(ν)» καὶ «Ζηλωτής: *αἱρετιστής*, μιμητής» ἀντὶ τοῦ «Ζηλωτής: *ἐρεθιστής*, μιμητής» καὶ «Ὁ δὲ Κράτης τὰς φλιὰς *ἈΠέδωκεν*» ἀντὶ τοῦ «τὰς φλιὰς *ΠΑΡέδωκεν*».

Μετέβαλε τὸ παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ «τοὺς *Σκόλοπας* περιστρέφοντες» (Τόμ. Δ', σελ. 174) εἰς τὸ «τοὺς *κόλλοπας* περιστρέφοντες» καὶ τὸ παρὰ τῷ Γαληνῷ «ὁμοίως *ἐρεθίΖΕΤΑΙ* καὶ βῆχα *προΣκαλεῖται*» (Τόμ. ΙΑ', σελ. 502) εἰς τὸ «ὁμοίως *ἐρεθίΖΕΙ ΤΕ* καὶ βῆχα *προκαλεῖται*» καὶ τὸ παρὰ τῷ αὐτῷ «δάκνει τε καὶ *κακίζει* τοὺς οἰκέτας» (Τόμ. Ε', σελ. 5) εἰς τὸ δάκνει τε καὶ *λακτίζει* τοὺς οἰκέτας» καὶ τὸ παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ «ἐπὶ τῷ τὰ *Νῶτα κινήσασθαι*» (Ὑπομνήμ. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ', σελ. 419, 33) εἰς τὸ «ἐπὶ τῷ τὰ *ὦτα κνήσασθαι*».

Μετετύπωσεν ἐν πολλοῖς χωρίοις τὸ *ἀποφατικῶς* εἰς τὸ *ἀποφαΝτικῶς* καὶ τὸ *ἀπόφασιν*-*ἀποφάσει* εἰς τὸ *ἀπόφαΝσιν*-*ἀποφάΝσει*.

Ἐποιήσατο δὲ λόγον καὶ περὶ τοῦ παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ (Τόμ. Γ', σελ. 906) «ὥστε καὶ τὸ τέλμα *διαξηρανθῆναι*» καὶ ἀπεφήνατο ὅτι, ἐπειδὴ φέρεται καὶ γραφὴ *διαΒανθῆναι*, εὔλογον εἶνε νὰ νομισθῇ ὅτι εἶχε κατ' ἀρχὰς ἡ ῥῆσις ὧδε· «ὥστε καὶ τὸ τέλμα *διαΥανθῆναι*»· ἐξήγησις δὲ τοῦ *διαυανθῆναι* ἐγένετο διὰ τοῦ *διαξηρανθῆναι*, ὃ παρεισεφθάρη καὶ εἰς τὸ ἔδαφος. Παρετήρησε δ' ὅτι καὶ ἐν ἄλλοις τόποις

ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Θεοδωρήτου *διανανθῆναι - διανανθείσης* καὶ *διαναινόμενον - διαναίνεται - διαναίνει.*

(Γίνεται ἐνθάδε δῆλον ὅτι ὁ κ. Κόντος διὰ τὴν συμβᾶσαν αὐτῷ περὶ τὴν ὅρασιν συμφορὰν οὔτε τῶν συνεδριῶν τῆς Ἑταιρείας ἐπὶ ἓν ἔτος μετέσχεν οὔτ' ἔγραψέ τι χάριν τῆς Ἀθηνᾶς).

Μετὰ τοῦτο ὁ κ. *Γ. Ν. Χατζιδάκις* διέλαβε περὶ τῶν διὰ διπλοῦ καὶ ἁπλοῦ συμφώνου γραφομένων ἀρχαίων κυρίων ὀνομάτων (ἴδε ἀνωτέρω σελ. 114 κέξ.).

Συνεδρία ΞΕ' (τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1895).

Ὁ μὲν κ. *Σπυρίδων Βάσης* διέλαβε περὶ τοῦ δικαιώματος, ὅπερ εἶχον οἱ ἐν Ῥώμῃ δήμαρχοι, τοῦ κωλύειν δι' ἐνστάσεως πᾶσαν ἁπλῶς πάσης ἀρχῆς δημοσίαν πρᾶξιν (ἴδε ἀνωτ. σελ. 109 κέξ.).

Ὁ δὲ κ. *Μιλτιάδης Πανταζῆς* ἐποιήσατο τρίτην ἀνακοίνωσιν περὶ τῆς νοθείας τῶν Νόμων τοῦ Πλάτωνος ἀποδεικνύων ταύτην ἐκ τοῦ λεκτικοῦ αὐτῶν (ἴδε ἀνωτ. σελ. 177 κέξ.).

Συνεδρία ΞϚ' (τῇ 12 Νοεμβρίου 1895).

Ἐν τῷ φυσικῷ καὶ μαθηματικῷ τῆς Ἑταιρείας τμήματι ἐποιήσαντο ἀνακοινώσεις ὁ κ. *Ῥήγας Νικολαΐδης* καὶ ὁ κ. *Κωνσταντῖνος Μητσόπουλος*.

Ὁ μὲν κ. Ῥήγας Νικολαΐδης ἐπέδειξε τοῖς ἑταίροις ἴδιον αὐτοῦ μηχάνημα, μετροῦν τὴν διάτασιν τῶν μυῶν καὶ ἐποίησε δι' αὐτοῦ πειράματα· πρὸς δὲ τούτοις ἐπέδειξε παρασκεύασμα ἀνατομικόν, ἐξ οὗ ἔλειπον θωρακικοὶ σπόνδυλοι ἀληθεῖς ἀντικαθεστῶτες ὑπὸ ψευδῶν σπονδύλων, καὶ ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἀσυνήθης τῶν νεφρῶν διάπλασις.

Ὁ δὲ κ. Κωνσταντῖνος Μητσόπουλος ἀνεκοινώσατο, ὅτι κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου ἐκλήθη ὑπὸ τῆς γενικῆς γραμματείας τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν, ὅπως μεταβῇ εἰς Ζάκυνθον πρὸς σπουδὴν καὶ ἔρευναν τῶν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἔτους ἐκείνην γε-

νομένων ἐκρήξεων τῆς γνωστῆς πηγῆς ἀσφάλτου τοῦ Κερίου, συγχρόνως δὲ ὑπεδείχθησαν αὐτῷ τεμάχιά τινα πετρωμάτων, ἅτινα κατὰ τὴν ἔκρηξιν εἶχον ἀνατιναχθῆ εἰς ἀρκετὸν ὕψος ἐκ τοῦ κρατῆρος (ἐὰν τῆς λέξεως κρατῆρος προκειμένου περὶ ἀσφαλτοπηγῆς δύναται νὰ γείνῃ χρῆσις). Πρὸς μεγάλην του ἔκπληξιν ἀνεγνώρισεν ὁ κύριος Μητσόπουλος εἰς τὰ δείγματα ἐκεῖνα πυριγενῆ καταγωγὴν καθ' ὅσον ἦσαν *ἐλαφρόπετραι*, ἤτοι ὀψιανὸς πλήρης πομφολύγων. Τὰ τεμάχια ταῦτα τῆς ἐλαφροπέτρας τινὰ μὲν καθ' ὁλοκληρίαν ἦσαν ὑπὸ ἀπανθρακωθείσης πίσσης διαπεποτισμένα, κατ' ἐπιπολὴν τεταγμένα καὶ περιωστρακωμένα, τινὰ δὲ μόνον ἐλαφρῶς καὶ κατ' ἐπιπολήν. Περὶ τῆς ἐκ βαθυτέρων στρωμάτων τῆς θέσεως Κερίου ἀνεκβολῆς αὐτῶν καὶ συνεπῶς ὑπάρξεως τοιούτων πετρωμάτων δὲν ἐναπέμεινε, κατόπιν ἀκριβοῦς ἐρεύνης, εἰς ἣν συνετέλεσε μεγάλως ὁ κ. Δε Βιάζης ἔφορος τῆς Φωσκολιανῆς βιβλιοθήκης, οὐδεμία ἀμφιβολία εἰς τὸν κ. Μητσόπουλον. Ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ σκέψις, ὅτι κατὰ τὴν τριτογενῆ διάπλασιν ἡ ἡφαιστειότης τοῦ πλανήτου ἡμῶν, ἥτις πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐνήργησε, καὶ περὶ τὸν κόλπον τοῦ Κερίου τῆς νοτίου πλευρᾶς τῆς Ζακύνθου καὶ καθόλου ἐπὶ τοῦ ῥήγματος τοῦ χωρίζοντος τὰς Ἰονίους νήσους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐξεδηλώθη καὶ ὅτι, ὡς καὶ ὁ γεωγράφος γεωλόγος Partsch ἐν τῇ περὶ Ζακύνθου μονογραφίᾳ αὐτοῦ ἐκφράζεται, τὸ μέρος ἐκεῖνο ὑπέστη συνιζήσεις τοιαύτας ὥστε ὁλόκληρος ἡ ἐκ πυριγενῶν πετρωμάτων ἔκτασις τοῦ κόλπου ἐκείνου ἐξηφανίσθη, ἀφοῦ πρῶτον ὑπὸ στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς ἐπεστρώθη, οὕτως ὥστε οὐδὲν ἴχνος τῆς ἡφαιστειότητος τοῦ μέρους ἐκείνου νὰ εἶνε ὁρατόν. Ἀφοῦ τοιουτοτρόπως ἡ ὕπαρξις τῆς ἡφαιστειότητος τοῦ μέρους ἐκείνου ἦτο ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὁ κ. Μητσόπουλος ἔβη περαιτέρω ζητήσας τὴν ἐξήγησιν τοῦτο μὲν τῆς παρουσίας τῆς ἀσφαλτοπηγῆς, τοῦτο δὲ τῆς καταγωγῆς τοῦ πετρελαίου, ὅπερ ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς μετὰ τῆς πίσσης συνεκθλίβεται ἐκ τῶν βαθυτέρων στρωμάτων τῆς γῆς. — Κατὰ τὸν Μεντελεγιὰρ ὅπως ἐξηγηθῇ ἡ τεραστία ποσότης τοῦ πετρελαίου καὶ τοῦ αὐτοφυοῦς φωταερίου τῆς Βακοῦ (ἐν Κασπίᾳ θαλάσσῃ) καὶ Τρανσυλβανίας (ἐν Ἀμερικῇ), τὰ σώματα ταῦτα δὲν εἶνε ἀπόσταγμα ὀρυκτῶν ἀνθράκων, ἀλλὰ χημικὰ γεννήματα ἀνοργανογενῆ τῶν βαθυτάτων τοῦ πλανήτου μας. Ὁ κ. Μητσόπουλος στηριζόμενος ἐπὶ τῆς

νέας μεθόδου τῆς παραγωγῆς ὀξυλενίου τῇ ἀμέσῳ ἐπιδράσει ὕδατος ἢ ὑδρατμῶν ἐπὶ ἐνανθράκου ἀσβεστίου, πρὸς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων διαφόρων γεωλόγων ὀνομαστῶν, ὅτι οὐ μόνον πετρέλαιον ἀνορύσσεται κατὰ τὰς ἐκρήξεις ἡφαιστείων τινῶν, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ ῥύαξ (λάβα) ἐγκλείει πίσσαν ἢ πετρέλαιον, συμπεραίνει ὅτι καὶ ἐν τῇ κοιτίδι τῶν ἡφαιστείων πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ἑνώσεις ἐνανθράκου ἀσβεστίου, αἵτινες τῇ ἐπιδράσει ὕδατος ἄνωθεν κατεισδύοντος ἢ ἐκλυομένου ἐκ τῶν βαθυτέρων τοῦ πλανήτου ἀναπτύσσουσιν ὀξυλένιον (εἶδος λίαν λαμπροῦ φωταερίου) καὶ μεταβάλλονται εἰς ἄσβεστον. Τὸ ὀξυλένιον τοῦτο (τὰς λαμβανούσας χώραν ἀντιδράσεις παραλείπομεν) προσλήψει ἀτόμων ὑδρογόνου ἐντὸς τῶν ὑπερκειμένων στρωμάτων τοῦ πλανήτου ἡμῶν μεταβάλλεται εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὑδρογονανθράκων τοῦ πετρελαίου. Ἐξ ὅλων τούτων συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ Κερίον καὶ ὁ παρακείμενος ἐλλειψοειδὴς κόλπος εἶνε κρατὴρ ἡφαιστείου ταφεὶς κατὰ τὴν τριτογενῆ περίοδον καὶ ὅτι ἡ ἀσφαλτοπηγὴ εἶνε ἡ ἐσχάτη πνοὴ αὐτῆς.

Συνεδρία ΞΖ' (τῇ 10 Δεκεμβρίου 1895).

Ὁ κ. *Γ. Ν. Χατζιδάκις* ἐπραγματεύθη περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων προσαγαγὼν ὑπὲρ τούτου γλωσσικὰς καὶ ἱστορικὰς ἀποδείξεις (ἴδε ἀνωτ. σελ. 3 κέξ.).

Συνεδρία ΞΗ' (τῇ 18 Φεβρουαρίου 1896).

Ὁ κ. *Σπ. Βάσης* ἐπραγματεύθη περὶ τοῦ χωρίου τοῦ Τακίτου, καθ' ὃ πρῶτοι κατεστάθησαν ὑπὸ τοῦ δήμου οἱ στρατιωτικοὶ ταμίαι καὶ ἔπειτα οἱ ἀστικοί, κατὰ δὲ τὴν κρατοῦσαν νῦν γνώμην οἱ ἀστικοὶ πρῶτοι, διὰ τοῦτο καὶ διορθώσεις τοῦ χωρίου ἐγένοντο. Ὁ κ. Βάσης ἰσχυρίσατο προσαγαγὼν ἱστορικὰς ἀποδείξεις ὅτι καλῶς ἔχει τὸ χωρίον καὶ εἶνε μνημεῖον ἱστορικὸν σπουδαῖον περὶ τῆς παρὰ Ῥωμαίοις ταμιείας. (Ἡ ἀνακοίνωσις καταχωρισθήσεται ὁλόκληρος ἐν τῷ προσεχεῖ τόμῳ). Εἶτα ὁ κ. Σπ. Βάσης διέλαβε περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Paton τοῦ περὶ φιλοπλουτίας τοῦ Πλουτάρχου, ἐξ ἧς

ἀποδεικνύεται τὸ ὀρθὸν τῆς μεθόδου, ἧς ἐποιήσατο χρῆσιν ἐν τῷ ἐλέγχῳ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Γρ. Βερναρδάκη ἐκδόσεως τοῦ Πλουτάρχου. (Ἰδὲ σελ. 266).

Συνεδρία ΞΘ′ (τῇ 3 Μαρτίου 1896).

Ἐξελέγη ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία συγκειμένη ἐκ τῶν ἑταίρων κκ. Μιλτιάδου Πανταζῆ, Ἰωάννου Βορτσέλα καὶ Βασιλείου Λεονάρδου.

Συνεδρία Ο′ (τῇ 21 Ἀπριλίου 1896).

Ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ γραμματέως ἡ ἔκθεσις τῶν κατὰ τὴν τετάρτην διετῆ περίοδον τῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου πεπραγμένων, ὁ δὲ εἰσηγητὴς τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας διὰ τοῦ κ. *Μιλτιάδου Πανταζῆ* ἀνέγνω τὴν ἔκθεσιν τῆς διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 1895.

Συνεδρία ΟΑ′ (τῇ 28 Ἀπριλίου 1896).

Ἐγένοντο αἱ ἀρχαιρεσίαι, ἐξ ὧν ἀνεδείχθησαν **πρόεδρος** μὲν ὁ κ. Κ. Σ. Κόντος, **ἀντιπρόεδροι** δὲ ὁ κ. Ἰωάννης Χατζιδάκις καὶ ὁ κ. Δημοσθένης Τσιβανόπουλος, **γραμματεὺς** ὁ κ. Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης. **Σύμβουλοι** οἱ κκ. Π. Καββαδίας, Γ. Παπαβασιλείου, Σπυρίδων Βάσης, Γεώργιος Ν. Χατζιδάκις, Ῥήγας Νικολαΐδης, Π. Π. Οἰκονόμος, Ἰωάννης Ἀργυριάδης, Ἠ. Λιακόπουλος. **Ἐλεγκταὶ** δὲ οἱ κκ. Μιλτιάδης Πανταζῆς, Μιχαὴλ Λιβαδᾶς καὶ Ἰωάννης Βορτσέλας.

Συνεδρία ΟΒ′ (τῇ 13 Ὀκτωβρίου 1896).

Ὁ κ. Κόντος ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις κριτικὰς παρατηρήσεις εἰς τὰ Σχόλια τὰ εἰς τὴν Βατραχομαχίαν (Βατραχομυομαχίαν), ἃ εἶνε κατακεχωρισμένα ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς φιλολόγου Arthur Ludwich γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ ποιήματος τούτου (1896, σελ. 198-308).

Ἀνέγνω δὲ

καὶ ἄλλ' ἄττα ὠφέλιμα (σελ. 198, 14) ἀντὶ τοῦ *καὶ ἄλλα τὰ ὠφέλιμα*,

αὐτοῦ που (σελ. 198-9) ἀντὶ τοῦ *αὖ τόπου*,

τὸ ἐν Τιμαίῳ Πλάτωνος ἐντεῦθεν εἰληΦέναι τὴν ἀρχὴν λέγοντος (σελ. 199, 32) ἀντὶ τοῦ *τὸν Τιμαίῳ Πλάτωνα ἐντεῦθεν εἰληΧέναι τὴν ἀρχὴν λέγοντα*,

ᾧ συμφώνως λέγει (200, 17) ἀντὶ τοῦ *ᾧ συντόνως δέ*,

ὑπὸ τῆς ἀναπληρούσης αὐτὸ πόσεως (σελ. 208, 5) ἀντὶ τοῦ — *πτώσεως*,

ὁ ὁποῖος (σελ. 216, 7) ἀντὶ τοῦ *ὁποῖος*,

πορφύρειν τὸ ἐν βάθει διανοεῖσθαι (242, 15) ἀντὶ τοῦ *πορφυρίζειν* κτἑ.,

εὔοπλοι (σελ. 260, 3) ἀντὶ τοῦ *ἔνοπλοι* καὶ τοὐναντίον *ἐνδυναμῶ* (*ἐνδυναμώσω*) (σελ. 214, 12) ἀντὶ τοῦ *εὐδυναμῶ* (*εὐδυναμώσω*),

θηκάμενος (261, 2) ἀντὶ τοῦ *καθήμενος*,

ὁπόταν εὐΤρεπισθῶσιν αἱ τάξεις (σελ. 266, 2) ἀντὶ τοῦ *ὁπόταν εὐΠρεπισθῶσιν*.

μακρὰν εἶναι τοῦ αἰνεῖσθαι (σελ. 258, 7) ἀντὶ τοῦ *μακρὰν εἶναι τὸ αἰνεῖσθαι*.

κε (σελ. 252, 4) ἀντὶ τοῦ *καί* καὶ τοὐναντίον *νοεῖται δὲ ἀπὸ τοῦ ποιοῦντος τὸ ποιούμενον* (σελ. 289, 13) ἀντὶ τοῦ *νοεῖτε* κτἑ.

ὡς καὶ τὸ γλάφυ πετρῆεν κατὰ τὸν Ἡσίοδον (σελ. 273, 10) ἀντὶ τοῦ *ὡς καὶ τὸ κέρα φυπέση κατὰ τὸν Ἡσίοδον*,

ὑπεξαιροῦσι τὸ ἕν (σελ. 280, 15) ἀντὶ τοῦ *ἐπεξαίρουσι*,

ἀντιάδες (σελ. 272, 9) ἀντὶ τοῦ *ἀντιφυάδες*,

κατὰ τροπὴν τοῦ Β εἰς Π (σελ. 226, 18) ἀντὶ τοῦ *κατατροπῇ*,

ἔχασα (σελ. 257, 17) ἀντὶ τοῦ *ἔχυσα*.

Ἐποιήσατο δὲ λόγον καὶ περὶ τοῦ πλημμελῶς ἔχοντος *ἀνδραγαθΙσαντες* (σελ. 205, 23) καὶ περὶ τοῦ *πρώμητα* (σελ, 286, 5), οὗ ἡ ὀρθὴ ἐκφορὰ εἶνε *πρόμυτα* (*προύμυτα*) καὶ περὶ τοῦ *ἀπόξω* (σελ. 261, 15) καὶ περὶ τοῦ *ἀληθινά* (=ἀληθινῶς, σελ. 222, 3) καὶ περὶ τοῦ *μαστίχΗν* ἤτοι *μαστίχΙν* (τὸ μαστίχιν, σελ. 273, 1) καὶ περὶ τοῦ *ἔδωκε* (σελ. 285, 2), τουτέστι *πληγὴν ἔδωκε*, καὶ περὶ τοῦ *εὕρΕμα* (σελ. 263, 7) καὶ περὶ ἄλλων τινῶν.

Ὁ δὲ κ. *Σπυρ. Βάσης* διέλαβε περὶ τοῦ Ἀτινίου ψηφίσματος. Ἀπέδειξε δὲ ὅτι κατὰ τὸ ψήφισμα τοῦτο οἱ τὴν δημαρχίαν παραλαμβάνοντες ἐγίνοντο αὐτῷ δικαίῳ συγκλητικοί, καὶ ἀνεσκεύασε τὰς

ἄλλας περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ ψηφίσματος τούτου γνώμας. Ὥρισε δὲ καὶ τὸν χρόνον τοῦ ψηφίσματος τούτου μεταξὺ τῆς τοῦ Γ. Γράκχου καὶ τῆς τοῦ Σύλλα δυναστείας (ἰδὲ σελ. 428).

Συνεδρία ΟΓ΄ (τῇ 3 Νοεμβρίου 1896).

Συνεζητήθη καὶ ἐπεψηφίσθη ὑπὸ τῶν ἑταίρων ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1896 ἔχων ὧδε·

Προϋπολογισμὸς τοῦ 1896

Δαπάναι

Α΄. Εἰς περιοδικὸν				
1) Τυπωτικὰ 32 τυπογρ. φύλ.	Δρ.	1,280		
2) Τυπογρ. χάρτην (32 δεσμ.)	»	480		
3) Ἐκτύπωσιν 4 ἐξωφύλλων	»	40		
4) Χάρτην 4 ἐξωφύλλων	»	48		
5) Ἀποστολὴν περιοδικοῦ	»	200		
			Δρ.	2,048.—
Β΄. Εἰς μισθὸν ὑπηρέτου			»	480.—
Γ΄. Εἰς δικαίωμα εἰσπράκτορος			»	150.—
Δ΄. Εἰς δαπάνας γραφείου			»	25.—
Ε΄. Εἰς ἀπροόπτους δαπάνας			»	300.—
			Δρ.	3,003.—

Πρόσοδοι

Ἐκ συμβολῶν	Δρ.	1,500.—
Ἐκ πωλήσεως περιοδικοῦ	»	400.—
Ἐπιχορήγησις Κυβερνήσεως	»	2,500.—
Τόκοι	»	300.—
Περίσσευμα τοῦ 1896	»	7,355.31
	Δρ.	12,055.31

Εἶτα δὲ ὁ κ. *Γ. Ν. Χατζιδάκις* ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις μελέτην αὐτοῦ περὶ Θεοδώρου τοῦ Πτωχοπροδρόμου ἀποδείξας δι' ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν μαρτυριῶν ὅτι δύο ὑπῆρξαν οἱ συγγραφεῖς τῶν ἔργων, ἅπερ ἀποδίδονται γενικῶς Θεοδώρῳ τῷ Πτωχοδρόμῳ, ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Ἱλαρίων.

Συνεδρία ΟΔ΄ (τῇ 17 Νοεμβρίου 1896).

Ὁ κ. *Π. Π. Οἰκονόμος* ἐπραγματεύθη τὸ ζήτημα, ἂν πρέπει νὰ μεταφυτευθῶσιν ἐν Ἑλλάδι τὰ λεγόμενα πραγματικὰ Γυμνάσια, ἔδειξε δὲ ὅτι τοιαῦτα ἱδρύματα παρ' ἡμῖν οὔτε πρακτικὴν οὔτε ἐπιστημονικὴν ἀνάγκην τοῦ ἔθνους ἔχουσι νὰ θεραπεύσωσιν· ἔχομεν μᾶλλον ἀνάγκην ἐπαγγελματικῶν σχολῶν καὶ βελτιώσεως τῶν κλασσικῶν γυμνασίων πλουτιζομένου καὶ διαρρυθμιζομένου ἐπὶ τὰ κρείττω τοῦ προγράμματος αὐτῶν, αὐξανομένων τῶν ἐτῶν τῆς διδασκαλίας καὶ ἀσκουμένων περὶ τὴν μέθοδον τοῦ διδάσκειν τῶν φοιτητῶν τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου. Περὶ τοῦ ζητήματος ἐγένετο εὐρεῖα συζήτησις, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν ἐκλογὴν ἐπιτροπείας ἀποτελεσθείσης ἐκ τῶν κκ. Γ. Ν. Χατζιδάκι, Π. Π. Οἰκονόμου, Ἰωάννου Ἀργυριάδου, Μιλτιάδου Πανταζῆ, Γεωργίου Παπαβασιλείου καὶ Θ. Μιχαλοπούλου, ὅπως διατυπώσῃ τὴν περὶ τοῦ ζητήματος γνώμην τῆς Ἑταιρείας καὶ ὑποβάλῃ τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς τοῖς ἑταίροις πρὸς συζήτησιν καὶ ἐπιψήφισιν ἐν προσεχεῖ συνεδρίᾳ. Ἡ δ' Ἑταιρεία ὑποβάλῃ αὐτὴν ἁρμοδίως πρὸς τὴν Κυβέρνησιν.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κατὰ τὴν τετάρτην περίοδον 1894 - 1896 ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γραμματέως τῆς Ἑταιρείας Μαργαρίτου Εὐαγγελίδου

Φίλοι ἑταῖροι,

Τῇ μὲν 17 Μαρτίου 1894 κατηρτίσατε τὸ ἐννεαμελὲς τῆς ἑταιρείας συμβούλιον ἐκ τῶν κ. Κωνσταντίνου Κόντου προέδρου, Ἰωάννου Ν. Χατζιδάκι καὶ Δημοσθένους Τσιβανοπούλου ἀντιπροέδρων, Μαργαρίτου Εὐαγγελίδου γραμματέως, καὶ Σπυρίδωνος Βάση, Γ. Α. Παπαβασιλείου, Π. Καββαδίου, Ῥήγα Νικολαΐδου καὶ Γεωργίου Ν. Χατζιδάκι συμβούλων. Ἀναθεωρηθέντος δ' εἶτα τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἑταιρείας καὶ ὁρισθέντος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου δωδεκαμελοῦς, συνεπληρώσατε αὐτὸ ἐν τῇ ΝΗ' συνεδρίᾳ (20 Νοεμβρίου 1894) διὰ τῆς ἐκλογῆς τριῶν ἔτι συμβούλων, τῶν κ. Π. Π. Οἰκονόμου, Σταματίου Βάλβη καὶ Ἠλία Λιακοπούλου.

Ἐν τῇ διετεῖ ταύτῃ περιόδῳ ἐννεάκις συνῆλθεν εἰς συνεδρίαν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον.

Κατὰ τὰς ἐννέα ταύτας συνεδρίας ἐφρόντισε τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον περὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἑταιρείας, τῆς αὐξήσεως τῶν πόρων αὐτῆς, τῆς εὐρύθμου καὶ κανονικῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ, τῆς συντάξεως ἰδίου τούτου κανονισμοῦ, τῆς ἐκλογῆς νέων ἑταίρων καὶ τοῦ καταρτισμοῦ φυσικοῦ καὶ μαθηματικοῦ τμήματος Τὴν μὲν ταμιείαν τῆς ἑταιρείας ἀνέθηκε τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον εἰς τὸν σύμβουλον κ. Γεώργιον Α. Παπαβασιλείου, τὴν δ' ἐπιμελητείαν τοῦ περιοδικοῦ εἰς τοὺς συμβούλους κ. Γεώργιον Ν. Χατζιδάκιν, Σπυρίδωνα Βάσην καὶ Γ. Α. Παπαβασιλείου.

Πρὸς αὔξησιν τοῦ ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου περιώρισε τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τὰς δαπάνας τοῦ περιοδικοῦ συστεῖλαν τὸν μὲν ὄγκον αὐτοῦ εἰς 32 τυπογραφικὰ φύλλα τὸ ἔτος ἀντὶ τῶν ὑπὲρ 40 πρότερον, τὸν δ' ἀριθμὸν τῶν ἀντιτύπων εἰς 500 ἀντὶ τῶν πρότερον χιλίων. Μόνον τὴν τῆς ὑπηρεσίας δαπάνην ηὔξησεν

εἰς τεσσαράκοντα (40) δραχμὰς ἀντὶ τῶν πρότερον εἰκοσιπέντε (25).

Ἡ Κυβέρνησις τοῦ ἀοιδίμου *Χαριλάου Τρικούπη* παρέσχε τῇ ἑταιρείᾳ καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1894 τὴν ἐκ δισχιλίων καὶ πεντακοσίων (2500) δραχμῶν χορηγίαν αὐτῆς, τὸ αὐτὸ δ' ἔπραξε καὶ ἡ Κυβέρνησις τοῦ κ. Θεοδώρου Δηλιγιάννη τὸ μὲν ἐγκρίνασα τὴν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1895 ἀναγεγραμμένην ἤδη χορηγίαν, τὸ δὲ ἀναγράψασα αὐτὴν καὶ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1896, ἐφ ᾧ βαθεῖαν ὀφείλει τὴν εὐγνωμοσύνην ἡ Ἑταιρεία πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως κ. Θεόδωρον Δηλιγιάννην. Καὶ τὸ Ἐθνικὸν δὲ πανεπιστήμιον προσῆλθεν ἡμῖν ἀρωγὸν ἀγοράσαν κατὰ τὸ Ἀκαδημεικὸν ἔτος τοῦ 1894-5 ἀντίτυπα τῆς Ἀθηνᾶς δραχμῶν 595, ἔχομεν δὲ δι' ἐλπίδος ὅτι δὲν θ' ἀρνηθῇ τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸ παρὸν Ἀκαδημεικὸν ἔτος.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐξελέξατο κατὰ τὴν διετῆ ταύτην περίοδον 9 μὲν συνέδρους ἑταίρους, 25 δὲ τακτικούς.

Οἱ μὲν σύνεδροι εἶνε οἱ κ.

Θωμᾶς Οἰκονόμου
Γαβριὴλ Βυζαντινὸς
Π. Καστριώτης
Γ. Κοφινᾶς
Γ. Βαλαβάνης
Ἰωάννης Βαλέττας
Θεόδωρος Σκοῦφος
Γεώργιος Γαζέπης καὶ
Ἀπόστολος Ἀρβανιτόπουλλος

Τακτικοὶ δὲ οἱ ἑξῆς·

Δημήτριος Χρ. Μαλλιάκας
Παῦλος Ζολινδάκις
Ἰωάννης Σταυρίδης
Γεώργιος Ν. Καρατζᾶς
Γεράσιμος Σμυρνάκις
Ἐμμανουὴλ Ἀγγελίδης
Νικόλαος Ν. Μανταφούνης
Στυλιανὸς Δ. Μεταξᾶς
Σ. Γ. Βαφειάδης
Γ. Γ. Ῥαζῆς
Ἀρ. Ἀνδρόνικος
Γ. Κόκκαλης
Ἀντώνιος Α. Βαλάσης
Ἀθανάσιος Σταυρόπουλος
Νικόλαος Γ. Παπαδάκις
Σταμάτιος Ψάλτης
Γ. Λιθοξόος
Σπυρίδων Κόντας
Ἰ. Χριστοδούλου
Κ. Γιαννοῦτσος
Ι. Α. Χαρδαβέλλας
Ν. Ι. Ἐξαρχόπουλλος
Θ. Τριανταφύλλης
Θεοφάνης Καταπόδης
Α. Κασσελλίδης

Ἡ ἑταιρεία συνῆλθε πέντε καὶ δεκάκις εἰς συνεδρίαν.

Κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας τὸ μὲν ἠσχολήσατο περὶ ἔργα εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἑταιρείας ἀφορῶντα, οἷον εἰς τὴν συζήτησιν καὶ ἐπιψήφισιν τῶν μεταρρυθμισθέντων ἄρθρων τοῦ κανονισμοῦ, εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἰς τὴν ἐκλογὴν συμβούλων, εἰς τὴν ἀκρόασιν τῆς ἐτησίας ἐκθέσεως τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας, εἰς τὴν ἐκλογὴν νέας ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας πρὸς ἐξέλεγξιν τῆς διαχειρίσεως τοῦ 1896 καὶ τὰ ὅμοια, καὶ εἰς ἀκρόασιν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων.

Ἀνεκοινώσαντο δὲ κατὰ τὴν τετάρτην τῆς ἑταιρείας περίοδον

ὁ μὲν πρόεδρος τῆς ἑταιρείας κ. Κ. Σ. Κόντος . . .	ἑξάκις
ὁ δὲ κ. Σπυρίδων Βάσης	ἑξάκις
ὁ δὲ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις	ἑπτάκις
ὁ δὲ κ. Μιλτιάδης Πανταζῆς	τρὶς
ὁ δὲ κ. Ν. Ἀργυριάδης.	δὶς
ὁ δὲ κ. Γ. Παπαβασιλείου	δὶς
ὁ δὲ κ. Α. Οἰκονόμος	ἅπαξ
ὁ δὲ κ. Π. Καββαδίας	ἅπαξ
ὁ δὲ κ. Κωνσταντῖνος Μητσόπουλος.	ἅπαξ
ὁ δὲ κ. Ῥήγας Νικολαΐδης	ἅπαξ
ὁ δὲ κ. Κωνσταντῖνος Ν. Ῥάδος	ἅπαξ.

Τῶν ἀνακοινώσεων τούτων αἱ μὲν πλεῖσται ἐδημοσιεύθησαν ἤδη διὰ τῆς Ἀθηνᾶς, αἱ δὲ ὑπολειπόμεναι θὰ καταχωρισθῶσιν ἐν αὐτῇ προσεχῶς.

Ἀνταλλάσσεται τὸ περιοδικὸν ἡμῶν ἀντὶ τῆς *Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος*, τῶν *περιοδικῶν τῶν* ἐνταῦθα ξένων *ἀρχαιολογικῶν σχολῶν*, τῆς *Γερμανικῆς* καὶ *Γαλλικῆς*, τῶν *Νέων χρονικῶν τῆς Ἀϊδελβέργης* (Neue Heidelberger Jahrbücher), τοῦ Ξενοφάνους τοῦ Συλλόγου τῶν Μικρασιατῶν «Ἀνατολῆς».

Ἀσμένως δ' ἀγγέλλομεν ἡμῖν ὅτι πολλοὶ τῶν ἐπιτίμων ἑταίρων καὶ ἄλλοι λόγιοι τιμῶντες τὴν ἑταιρείαν ἡμῶν πέμπουσιν αὐτῇ τὰ ἑαυτῶν δημοσιεύματα, ὧν κατάλογος δημοσιευθήσεται ἐν προσεχεῖ τεύχει τῆς Ἀθηνᾶς. Δύο δὲ τῶν σοφῶν ἐπιτίμων ἑταίρων καὶ ἀφιέρωσαν τῇ ἡμετέρᾳ ἑταιρείᾳ τὰ ἑαυτῶν συγγράμματα, ὁ S. S. Hartman τὸ βιβλίον αὐτοῦ De Terentio et Donato commentatio

καὶ ὁ Van Leeuwen τὴν ἔκδοσιν τῶν Σφηκῶν τοῦ Ἀριστοφάνους.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ἑταιρεία λίαν χαίρει, ὁσάκις λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν βαθεῖαν ἐκτίμησιν αὐτῆς πρὸς ἄνδρας προαγαγόντας τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμην. Λίαν εὐάρεστον εὐκαιρίαν ἔσχεν τὸ παρελθὸν ἔτος, ἵνα ἐκδηλώσῃ τὸν θαυμασμὸν αὐτῆς πρὸς τὸν σοφὸν ἑταῖρον Ernest Curtius, τὸν ἄνδρα, ὅστις οὐ μόνον διὰ τῶν συγγραμμάτων καὶ τῆς εὐδοκιμωτάτης αὐτοῦ διδασκαλίας προήγαγε τὰς ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς γνώσεις, ἀλλὰ καὶ ἄμεσος διδάσκαλος πολλῶν ἑταίρων ἐγένετο καὶ δι' ἐνθουσιώδους ὑπὲρ τῆς ἀρχαιολογίας δράσεως νέον ἀρχαιολογικὸν φῶς παρέσχε ταῖς φιλολογικαῖς ἐπιστήμαις. Ὅτ' ἐτελοῦντο τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος αὐτοῦ, ἡ ἑταιρεία ἔπεμψε τετραμελῆ ἐπιτροπείαν, ὅπως παραστῇ εἰς τὴν τιμητικὴν τοῦ ἐπιτίμου ἡμῶν ἑταίρου ἑορτήν. Ἐξεδήλωσε δὲ ἡ ἐπιτροπεία εὐστοχώτατα τὴν πρὸς τὸν γεραρὸν ἑταῖρον καὶ διδάσκαλον ἄκραν τιμὴν καὶ τὸν σεβασμὸν τῆς ἡμετέρας ἑταιρείας.

Ἡ ἑταιρεία ἀπώλεσε κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τρεῖς προσφιλεῖς ἑταίρους, ἕνα μὲν ἐπίτιμον, δύο δὲ συνέδρους, τὸν ἐν τῷ κολοφῶνι παγκοσμίου ἐπιστημονικῆς δόξης διατελοῦντα, H. Helmholtz, τὸν ὠφελιμώτατον τοῖς Ἑλληνικοῖς γράμμασιν σεβαστὸν ἡμῖν διδάσκαλον Σπυρίδωνα Φιντικλέα καὶ τρίτον νεαρώτατον ἔτι, μόλις ἀρξάμενον τοῦ φιλολογικοῦ αὐτοῦ σταδίου, χρηστὰς δὲ παρασχόντα ἐλπίδας, ὅτι θὰ ἀπέβαινε δεξιὸς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἑρμηνευτής, τὸν Γεώργιον Σακόρραφον.

Αἱ γενικαὶ τῶν ἑταίρων συνεδρίαι συνεκαλοῦντο μέχρι τοῦδε ἔν τινι τῶν αἰθουσῶν του Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, χορηγηθείσῃ προθύμως ἡμῖν ὑπὸ τῆς πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου, ἀπὸ ἑνὸς ἤδη μηνὸς φιλοξενούμεθα ἐνταῦθα ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας, ἧς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον εὐγενῶς πάνυ ἐδήλωσεν ἡμῖν ὅτι προθύμως παρέχει τὴν αἴθουσαν αὐτῆς εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν ἑταιρείαν πρὸς συγκρότησιν τῶν συνεδριῶν τῶν ἑταίρων. Ἐπὶ τῇ εὐγενεῖ ταύτῃ προσφορᾷ θερμοτάτας ἐκφράζει εὐχαριστίας ἡ ἑταιρεία.

Περὶ τῆς χρηματικῆς διαχειρίσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς παρούσης οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς ἑταιρείας θὰ μάθητε ἐκ τῆς ἐκθέσεως, ἣν θ' ἀναγνῷ ὑμῖν ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1895 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Φίλοι ἑταῖροι,

Τυχόντες τῆς τιμῆς νὰ ἐκλεχθῶμεν ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία τῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1895 οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας προέβημεν εἰς τὴν ἐξέλεγξιν αὐτῆς καὶ ἤδη ὑποβάλλομεν ὑμῖν τὰ πορίσματα τῆς ἡμετέρας ἐργασίας, ἅμα δὲ καί τινας παρατηρήσεις περὶ τοῦ τρόπου, καθ᾽ ὅν, φρονοῦμεν, δύνανται μεταρρυθμιζόμενα τὰ τῆς διαχειρίσεως νὰ παρέχωσι ταχεῖαν καὶ ἀκριβεστέραν τὴν γνῶσιν τῶν κατ᾽ αὐτὴν τοῖς τε διαχειρισταῖς καὶ τῇ ἐξελεγκτικῇ ἐπιτροπείᾳ.

Κατὰ τὸ ἔτος 1895 ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν ἀπὸ τῆς 8ης Φεβρουαρίου 1895, ὅτε ἐγένετο ἡ ἐξέλεγξις ὑπὸ τῆς προτέρας ἐπιτροπείας μέχρι τῆς 6ης Μαρτίου ἐνεστῶτος ἔτους, ὅτε ἐγένετο ἡ ἐξέλεγξις ὑπὸ τῆς ἐνεστώσης, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ βιβλίου ταμείου, εἰσεπράχθησαν:

1) ἐκ συμβολῶν τοῦ 1892		δρ.	25.—
2) » » 1893		»	40.—
3) » » 1894		»	851.65
4) » » 1895		»	1248.20
5) ἐξ ἀντιτίμου πωληθέντων τόμων τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἑταιρείας		»	769.—
6) ἐκ τόκων α΄) δραχ. 3,000 δεδανεισμένων ἐπὶ τόκῳ 5 % ἐπὶ ἓν ἔτος	δρ. 150		
β΄) δραχ. 3,000 παρακατατεθειμένων παρὰ τῇ Βιομηχανικῇ Τραπέζῃ ἐπὶ τόκῳ 3 % ἐπὶ ἀποδώσει ἅμα τῇ ἀπαιτήσει διὰ μίαν τετραμηνίαν	» 30	»	180.—
7) ἐξ ἐπιχορηγήσεως τῆς Κυβερνήσεως		»	2500.—
Εἰς μεταφοράν		δρ.	5613.85

ἤτοι αἱ κατὰ τὸ ἀνωτέρω ῥηθὲν χρονικὸν διάστημα εἰσπράξεις ἀνῆλθον εἰς . . . . . . δρ. 5613.85

προστιθεμένου δὲ καὶ τοῦ περισσεύματος τῆς 8ης Φεβρουαρίου 1895 ἤτοι . . . . » 5176.11

τὸ ὅλον τῶν εἰσπράξεων ἀνέρχεται εἰς . . . . δρ. 10789.96

Δαπάναι δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἐγένοντο·

1) εἰς τυπωτικὰ τοῦ περιοδικοῦ. .	δρ.	2345.50	
2) εἰς μισθοὺς ἑνὸς ὑπαλλήλου . .	»	480.—	
3) εἰς ταχυδρομικὰ τοῦ περιοδικοῦ καὶ τῆς ἄλλης ὑπηρεσίας . .	»	284.20	
4) εἰς γραφικὴν ὕλην	»	66.95	
5) εἰς δικαιώματα εἰσπράξεως . .	»	118.—	
6) εἰς χαρτόσημον ἐξοφλήσεως τῆς ἐπιχορηγήσεως τοῦ Δημοσίου .	»	20.—	
7) εἰς ἔκτακτα ἔξοδα τῆς ἑορτῆς τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Κουρτίου	»	120.—	
οὕτω τὸ ὅλον τῶν δαπανῶν ἀνῆλθεν εἰς. . . .		»	3434.65
καὶ ὑπελείπετο περίσσευμα ἀνερχόμενον εἰς . . .		δρ.	7355.31

Τὸ περίσσευμα δὲ τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων δύο δανείων ἤτοι ἐκ . . . . δρ. 6000.—

καὶ ἐκ μετρητῶν παρὰ τῷ Ταμίᾳ . . . . . . » 1355.31

ἤτοι τὸ ὅλον. . . . δρ. 7355.31

Ἀνωτέρω εἴπομεν ὅτι τὰ πορίσματα ἡμῶν ἐξηγάγομεν ἐκ τοῦ βιβλίου Ταμείου· τοῦτο δὲ κυρίως ἐγένετο διότι τὰ στελέχη τῶν ἀποδείξεων παρεβλήθησαν μὲν πρὸς τὸ βιβλίον ταμείου, ἀλλ' αἱ ἐξ αὐτῶν ἀποκοπεῖσαι ἀποδείξεις δὲν εἰσεπράχθησαν πᾶσαι, ἀλλ' ἄλλαι μὲν εὑρίσκονται εἰσέτι παρά τισι τῶν κ. κ. ἀνταποκριτῶν κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ κ. ταμίου, ἄλλαι δὲ μένουσιν ἐν τῷ ταμείῳ, ἐπιστραφεῖσαι ὑπό τινων ἑταίρων μέχρι ὅτου δυνηθῶσι ν' ἀποδώσωσι τὴν ἑαυτῶν συμβολήν. Τοιαῦται ἀποδείξεις ἐπεδείχθησαν τῇ ἐξελεγκτικῇ ἐπιτροπείᾳ ἱκαναὶ τὸν ἀριθμόν, εἰσὶ δὲ ἐν ὅλῳ 8 μὲν τοῦ 1894, 38 δὲ τοῦ 1895, ὧν ἀμφοτέρων τὰ ποσὰ ἀνέρχονται εἰς δραχ. 1010.

Τούτων πιθανώτατα μέρος μὲν εἰσπραχθήσεται κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος, μέρος δὲ οὐχί, ὡς δηλωσάντων τινῶν ἐκ τῶν ἑταίρων τούτων πρόθεσιν παραιτήσεως.

Πρὸς τούτοις ἡ Ἑταιρεία ἡμῶν ἔχει ἱκανὸν ἀριθμὸν βιβλίων, κεκτημένων εἴτε ἐκ δωρεῶν εἴτε ἐξ ἀνταλλαγῆς τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἑταιρείας. Τούτων κατάλογος συνταχθεὶς τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ κ. Γραμματέως δημοσιευθήσεται προσεχῶς ἐν τῷ περιοδικῷ.

Τοῦ δὲ περιοδικοῦ τεύχη ὑπάρχουσι τὰ ἑξῆς:

Τόμοι	Τεύχη					Παρατηρήσεις
	I	II	III	IV	Τὸ ὅλον	
Α'.	419		518		967	συνδεδεμένα τὸ I μετὰ τοῦ II καὶ τὸ III μετὰ τοῦ IV.
Β'.	412	474	493		1379	ὡσαύτως τὸ III μετὰ τοῦ IV.
Γ'.	495	473	630	576	2174	
Παράρτημα					586	
Δ'.	573	555	628	393	2148	
Ε'.	530	690	595	651	2466	
ϛ'.	223	177		219	619	ὡσαύτως τὸ II μετὰ τοῦ III.
Ζ'.	231	267	250	255	1002	
ἤτοι τὸ ὅλον τεύχη. . . .					11342	

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους. Περὶ δὲ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ἡ ἐπιτροπεία φρονεῖ ὅτι δέον νὰ τηρῶνται ἀπαρεγκλίτως αἱ διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ, ἅμα δὲ ἐπενεχθῶσι μεταρρυθμίσεις τινὲς πρὸς ταχεῖαν καὶ ἀκριβεστέραν, ὡς εἴπομεν, γνῶσιν τῶν τῆς διαχειρίσεως. Καὶ

α') συμφώνως τῷ 14ῳ ἄρθρῳ τοῦ καταστατικοῦ τῆς Ἑταιρείας δέον νὰ συντάσσηται, καὶ ἐγκαίρως, ὁ ἐνιαύσιος προϋπολογισμός, ἐπὶ τῇ βάσει δ' αὐτοῦ νὰ ἐκδιδῶνται νὰ ἐντάλματα πληρωμῆς καὶ νὰ συντάσσηται ὁ ἀπολογισμός, ἵνα ἐπὶ τῇ βάσει ἀμφοτέρων γίγνηται ἡ ἐξέλεγξις τῆς χρηματικῆς διαχειρίσεως. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὑπὸ

τοῦ κ. ταμίου ὑπεβλήθη ἀπολογισμός, καίπερ μὴ ὑπάρχοντος προϋπολογισμοῦ.

β') Παρετηρήθη ὅτι διὰ τὰ δικαιώματα εἰσπράξεως δὲν ἐξεδόθη ἔνταλμα πληρωμῆς· διότι ἀπετίνοντο ταῦτα κατὰ μικρὰ ποσά· ἡ ἐπιτροπεία φρονεῖ ὅτι δέον καὶ δι' αὐτά, ὡς καὶ διὰ πᾶν ἄλλο μικρὸν ποσόν, νὰ ἐκδιδῶται ἔνταλμα συμφώνως τῷ 13ῳ ἄρθρῳ τοῦ καταστατικοῦ κατὰ μῆνα ἢ τριμηνίαν ἐπὶ τῇ βάσει καταλόγου αὐτῶν, ὑπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ δικαιούχου καὶ προσαρτωμένου εἰς τὸ ἔνταλμα ὡς δικαιολογητικοῦ.

γ') Αἱ ἀποδείξεις εἰσπράξεων δέον νὰ φέρωσιν αὔξοντα ἀριθμόν, καὶ κατὰ τοῦτον νὰ καταχωρίζωνται εἰς τὸ βιβλίον ταμείου ἐν τῇ μερίδι τῆς χρεώσεως, ἂν δέ τινες αὐτῶν μείνωσιν ἀνεξόφλητοι, αὗται λήξαντος τοῦ ἔτους δέον νὰ συμψηφίζωνται μὲν ἐν τῷ βιβλίῳ ταμείου, νὰ φυλάσσωνται δὲ ὡς δικαιολογητικὰ τοῦ συμψηφισμοῦ μετὰ τῶν ἐνταλμάτων πληρωμῆς καὶ τῶν δικαιολογητικῶν αὐτῶν.

δ') Αἱ ἀποδείξεις εἰσπράξεως καλὸν νὰ ὦσι τριπλότυποι, ἡ δ' ἐν τῷ μέσῳ τότε ν' ἀποκόπτηται, ὅταν εἰσπραχθῇ ἡ ἐν αὐτῇ ἀναγεγραμμένη συμβολή· διότι διὰ τούτου τοῦ τρόπου καὶ ὁ ταμίας καὶ ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία ἔχουσι πρόχειρα οἱονεὶ σημεῖα, τίνων ἀποδείξεων καθυστερεῖ ἡ εἴσπραξις.

ε') Εὐκταῖον εἶνε οἱ κκ. ἀνταποκριταὶ νὰ ἐπιστρέφωσιν ἀντὶ μετρητῶν τὰς ἀποδείξεις τῶν κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους μήπω εἰσπραχθεισῶν συμβολῶν, καὶ ἵνα γίγνηται ὁ συμψηφισμὸς αὐτῶν ἐν τῷ βιβλίῳ ταμείου καὶ ἵνα γινώσκῃ τὸ Συμβούλιον τίνες τῶν ἑταίρων ἀπέτισαν τὴν ἑαυτῶν συμβολὴν καὶ τίνες οὐχί.

ϛ') Ἵνα ὑπάρχῃ ἀκριβὴς ἔλεγχος τῆς διαχειρίσεως καὶ τοῦ περιοδικοῦ, ἡ ἐπιτροπεία φρονεῖ ὅτι δέον ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ ἐπιγραφομένῳ «βιβλίῳ τοῦ περιοδικοῦ» νὰ χρεωθῇ ὁ διαχειριστὴς αὐτοῦ κατὰ τεύχη διὰ τῶν ὑπαρχόντων ἐκ τῶν ἐκδεδομένων ἄχρι τοῦδε τευχῶν καὶ νὰ πιστῶται διὰ τῶν ἑκάστοτε ὁπωσδήποτε διατεθειμένων· ὡσαύτως δὲ νὰ χρεῶται διὰ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἐκδιδομένων τευχῶν καὶ νὰ πιστῶται διὰ τῶν ὁπωσδήποτε διατιθεμένων ἐξ αὐτῶν.

καὶ ζ') δέον τέλος τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου ἑκάστου ἔτους νὰ κλείωνται τὰ βιβλία τοῦ ταμείου, ἵνα γιγνομένου ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ἐλέγχου τῆς χρηματικῆς τοῦ συμβουλίου διοικήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 17

τοῦ καταστατικοῦ, καθιστῆται ἐφικτὴ ἡ εἰς τὴν Ἑταιρείαν ὑποβολὴ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ ἐλέγχου καὶ ἀναγινώσκηται τῇ 30ῇ Ἰανουαρίου ἡ ἔκθεσις τῆς ἐπιτροπείας.

Ταῦτα ὑποβάλλουσα ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἑταίρων προτείνει πρῶτον μὲν νὰ ἐγκριθῇ ἡ κατὰ τὸ προειρημένον χρονικὸν διάστημα οἰκονομικὴ διαχείρισις, εἶτα δὲ νὰ ἐκφρασθῶσιν αἱ εὐχαριστίαι τῶν ἑταίρων πρὸς τὸν διευθυντὴν καὶ διαχειριστὴν τοῦ περιοδικοῦ καὶ πρὸς τὸν κ. ταμίαν δι' οὓς κόπους καταβάλλουσι δωρεὰν πρὸς εὐόδωσιν τῶν συμφερόντων τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Μαρτίου 1896.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία
ΜΙΛΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ
Ι. Γ. ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ
Β. ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1) Mittheilungen des Kaiserlich-Deutschen, Archaeologischen Instituts, Athenische Abtheilung. Τόμος XVI, XVII, XVIII, XIX καὶ XX.

2) Register zu den Mittheilungen des Kaiserlich-Deutschen Archäologischen Instituts. Τόμος XI-XV.

3) The Scottish Review. Vol. XVI N° 31 καὶ 32
» » » Vol. XVII N° 33 καὶ 34
» » » Vol. XVIII N° 35 καὶ 36
» » » Vol. XX N° 39
» » » Vol. XXI N° 42
» » » Vol. XXVII N° 53

4) Ἐφημερὶς Ἀρχαιολογικὴ ἐκδιδομένη ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας τῶν ἐτῶν 1883, 1884, 1885, 1886, 1887,

1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, ἐκ τοῦ 1894 τεῦχος Α', Β' καὶ Γ' καὶ 1895 τεῦχος Α' καὶ 1896 τεῦχος Α' καὶ Β'.

5) Homeri Iliadis Carmina cum apparatu critico J. van Leeuwen J. F. et M. B. Mendes da Costa pars prior 1895. καὶ pars posterior 1896.

6) Ὁ Δήμαρχος κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Νομοθεσίαν ὑπὸ Τιμ. Φιλήμονος 1893.

7) (École Française d'Athènes). Bulletin de Correspondance Hellénique τῶν ἐτῶν 1889, 1890, 1891, 1892 καὶ ἐκ τοῦ 1895 I-X, ἐκ τοῦ 1893 VIII-XII καὶ ἐκ τοῦ 1894 I-VII.

8) Pindari Carmina Prolegomenis et Commentariis instructa, edidit W. Christ.

9) Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῶν ἐτῶν 1887, 1890, 1891 καὶ 1892.

10) Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος, σύγγραμμα περιοδικόν. Τόμος Κ', ΚΑ', ΚΒ', Παράρτημα τοῦ ΚΑ'-ΚΒ', τόμος ΚΓ', ΚΔ' καὶ ΚΕ'.

11) Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλην. φιλολογικὸς σύλλογος, Ζωγράφειος ἀγών, ἤτοι μνημεῖα τῆς Ἑλλην. Ἀρχαιότητος ζῶντα ἐν τῷ νῦν Ἑλλην. λαῷ. Τόμος Α'.

12) Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλην. φιλολογικὸς σύλλογος, Ἀρχαιολογικὴ ἐπιτροπή. Παράρτημα τοῦ ΙΘ' τόμου.

13) Das Theater des Polyklet in Epidauros in seiner litterar- und kunsthistorischen Bedeutung, von W. Christ 1894.

14) Ausgewählte Tragödien des Euripides von N. Wecklein 1894.

15) De Terentio et Donato Commentatio scripsit J. J. Hartman.

16) Nachrichten von der königl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Philologisch-historischen Classe. 1892 N° 1-16, 1894, N° 1, καὶ N° 3, 15, 1-21. 1895 Heft. 1, 2 καὶ 4.

17) Neue Heidelberger Jahrbücher, herausgegeben vom Historisch-Philosophischen Vereine zu Heidelberg. Ἔτος I τεῦχος I, ἔτος II τεῦχος 1 καὶ 2, ἔτος IV τεῦχος 1, ἔτος V τεῦχος II, ἔτος VI τεῦχος I.

18) Διορθωτικὰ εἰς τὰ ἐθνικὰ τοῦ Βυζαντίου τοῦ Στεφάνου ὑπὸ Σπ. Δ. Κοντογόνου 1890.

19) Τὰ καθ' Ἡρὼ καὶ Λέανδρον ὑπὸ Θρασ. Χατζηαράπη 1890· δύο τεύχη.

20) Πλάτων, σύγγραμμα περιοδικόν. Τόμ. ΙΒ', τεῦχος Α', Β', Γ', Δ', Ε' καὶ Ϛ'.

21) Roscae καὶ Schorlemmer. Ἐγχειρίδιον Χημείας, μεταφρ. ὑπὸ Ο. Α. Ῥουσοπούλου 1890.

22) Académie d'Hippone, Comptes-rendus des réunions 1893.

23) Bulletin de l'Académie d'Hippone 1893 N° 26.

24) Geschichte dcr Griechischen Litteratur in der Alexandrinerzeit von Franz Susemith. Τόμος Α' καὶ Β'.

25) Bibliotheca Platonica, edited by Thos. M. Johnson
Vol. I November-December. 1890 N° 4 et
Vol. I » » 1889 N° 2

26) Recueil des Inscriptions Juridiques Grecques par R. Darest, Haussoulier et Th. Reinach 1892.

27) Die Pädagogik des Helvetius. Demetrius G. Mostratos aus Constantinopel 1891.

28) Grammatisch-Etymologisches Vocabularium von Hermann Perthes 1887

29) Lateinische Übungsstoffe für secunda von Dr B. Domdart 1891.

30) Lateinisches Lesebuch für die Quinta von Hermann Perthes 1887.

31) L. Engelmanns Übungsbuch. zum Übersetgenins Lateinische 1889.

32) Übungsbuch zum Übersetzen aus dem Deutschen ins Griechische von Dr Wolfgang Bauer 1887 Dritter theil.

33) Μυκῆναι καὶ Μυκηναῖος πολιτισμός, ὑπὸ Χρήστου Τσούντα 1893.

34) Βυζαντινὴ τέχνη καὶ Βυζαντινὴ καλλιτεχνία, ὑπὸ Γ. Ε. Μαυρογιάννη 1893.

35) Aristoteles und Athen, von Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff. Erster καὶ Zweiter Band, 1893.

36) Aeschylos Orestie griechisch und deutsch von Ulrich von Wilamowitz - Moellendorff. Zweites Stück, Das-Opfer am Grabe. 1896.

37) Beiträge zur Lehre der Wortzusammensetzung im Griechischen von Dr H. C. Müller 1896.

38) Scholia Aristophanica William G. Rutherford Τόμ. 2.

39) Barius W. G. Rutherford.

40) The New Phrynichus Rutherford.

41) Van den Es Grieksch Woordenboek.

42) Opstellenter Vertaling in het Grieksch. Dr A.H.G.P. van den Es.

α') Eertse stuk - Zesde druk.

β') Twede stuk-Zesde druk.

γ') Derde stuk - Vierde druk.

δ') Vierde stuk - Tweede druk.

43) Letterkunde der Grieken en Romeinen door Dr A.H.G. P. van den Es.

44) Grieksche Spraakkunst, door Dr A.H.G.P. van den Es.

45) Grieksche Antiquiteiten Handleiding tot de kennis van, het Staats-en bijzonder Leven der Grieken door Dr A. H. G. P. van den Es.

46) Beginselen der Grieksche Buigingsleer door Dr A.H.G. P. van den Es.

47) Uittreksel uit de Letterkunde der Grieken en Romeinen door Dr A. H. G. P. van den Es.

48) Nederlandsch - Grieksche Woordenlijst en Lijst van eenige eigennamen door van Dr A. H. G. P. van den Es.

49) De studie van de Grieksche Oudheidkunde Gedurende de laatste jaren door Dr A. H. G. P. van den Es.

50) Les nouveaux fragments de l'Antiope d'Euripide.

51) Clasical texts from papyri in the British Museum.

52) Αἰσχύλου δράματα σωζόμενα καὶ ἀπολωλότων ἀποσπασμάτια ὑπὸ N. Wecklein. Τόμος α'.

53) Geschichte der Griechischen Litteratur bis an die Zeit Justinianus von Wilhelm Christ.

54) Über die Stoffe und die Wirkung Griechischer Tragödïe von N. Wecklein.

55) Enchiridium dictionis Epicae scripsit J. van Leeuwen.

56) Documents Grecs pour servir à l'histoire de la quatrième croisade. A. Papadopoulos Kerameus.

57) Apollodori Bibliothecae fragmenta Sabbaitica A. Papadopulos Kerameus.

58) Lexicon Sabbaiticum.

59) Neue Briefe von Julianus Apostata.

60) *Φωτίου* τὸ περὶ τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὸ Παπαδοπούλου Κεραμέως.

61) Θεοδωρήτου Ἐπισκόπου πόλεως Κύρρου πρὸς τὰς ἐπενεχθείσας αὐτῷ ἐπερωτήσεις παρά τινος ἐξ Αἰγύπτου ἐπισκόπου ἀποκρίσεις, ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως.

62) Τεμάχιον συγγραφέως ἀγνώστου περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως.

63) Σχεδίασμα περὶ τῶν λειτουργικῶν μηναίων ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως.

64) Thucydides book IV Rutherford.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἄρθ. 1. Συνίσταται ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία, σκοποῦσα τὴν θεραπείαν τῶν φιλολογικῶν, φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν ἐπίρρωσιν τῆς περὶ ταύτας σπουδῆς ἐν Ἑλλάδι.

Ἄρθ. 2. Τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον φέροντα ἔσονται μάλιστα ἀνακοινώσεις καὶ πραγματεῖαι πρωτότυποι καὶ περιοδικοῦ συγγράμματος ἔκδοσις· ἔτι δέ, ἐὰν ἡ Ἑταιρεία εὐπορήσῃ, ἐπιστημονικὰ ἀγωνίσματα ὑπ' αὐτῆς τιθέμενα, συνδρομαὶ εἰς ἔκδοσιν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων κτλ.

Ἄρθ. 3. Ἡ Ἑταιρεία ἀποτελεῖται ἐκ συνέδρων καὶ ἐξ ἑταίρων τακτικῶν καὶ ἐπιτιμίων, ἐκλεγομένων πάντων ὑπὸ τοῦ συμβουλίου διὰ πλειονοψηφίας. Καὶ σύνεδροι μὲν τῆς Ἑταιρείας ἐκλέγονται τῇ ἐγγράφῳ τριῶν συνέδρων προτάσει ἄνδρες δόκιμοι τῇ ἐπιστήμῃ δυνάμενοι νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸν τῆς Ἑταιρείας σκοπὸν διὰ πρωτοτύπων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν· ἑταῖροι δὲ ἐκλέγονται τακτικοὶ μὲν οἱ διὰ τῆς παιδείας ἢ διὰ τοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ ἀξιώματος αὐτῶν δυνάμενοι νὰ προαγάγωσι τὰ τῆς Ἑταιρείας, ἐπίτιμοι δὲ δέ, ὅσοι τῶν διαπρεπόντων ἐν τοῖς γράμμασιν ἀδυνατοῦσι νὰ εἶνε σύνεδροι ἢ ὅσοι διὰ τοῦ κοινωνικοῦ αὐτῶν ἀξιώματος δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Ἑταιρείας.

Ἄρθ. 4. Οἱ σύνεδροι τῆς Ἑταιρείας καὶ οἱ τακτικοὶ ἑταῖροι μετέχουσι τῶν ἐν ταῖς συνεδρίαις συζητήσεων καὶ ψηφοφοριῶν.

Ἄρθ. 5. Οἱ μὲν σύνεδροι ὀφείλουσι νὰ παρέχωσι τῇ Ἑταιρείᾳ μίαν τοὐλάχιστον κατ' ἔτος ἐπιστημονικὴν πραγματείαν καὶ νὰ προκαταβάλλωσιν ἐτησίαν συμβολὴν δραχμῶν 25, τῶν δὲ ἑταίρων οἱ μὲν ἐπιτίμιοι οὐδεμίαν ὑποχρεοῦνται νὰ καταβάλωσι χρηματικὴν συμβολήν, οἱ δὲ τακτικοὶ καταβάλλουσιν ἐτησίαν συμβολὴν δραχμῶν 15 τοὐλάχιστον καὶ διὰ τὸ δίπλωμα καταβάλλουσιν ἐφ' ἅπαξ ὅ,τι ἂν προαιρῶνται.

Ἄρθ. 6. Οἱ καταβαλόντες τὴν ἐνιαυσίαν αὐτῶν συμβολὴν σύνεδροι τῆς Ἑταιρείας καὶ τακτικοὶ ἑταῖροι λαμβάνουσι δωρεὰν τὸ ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἐκδιδόμενον περιοδικόν. Ὡσαύτως δωρεὰν λαμβάνουσι τοῦτο καὶ οἱ ἐπίτιμοι ἑταῖροι.

Ἄρθ. 7. Πᾶς σύνεδρος τῆς Ἑταιρείας καὶ πᾶς τακτικὸς ἑταῖρος μὴ καταβαλὼν τὴν ἐνιαυσίαν αὐτοῦ συμβολὴν μέχρι τέλους τοῦ ἔτους αὐτοδικαίως παύεται ὢν σύνεδρος ἢ ἑταῖρος καὶ διαγράφεται ἐκ τοῦ μητρῴου. Πρὸς ἐκτέλεσιν δὲ τῶν ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ ἐπιθεωρεῖται τὸ μητρῷον τῇ 31 Δεκεμβρίου ἑκάστου ἔτους καὶ συντάττεται ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ὁ κατάλογος τῶν συνέδρων τῆς Ἑταιρείας καὶ τῶν τακτικῶν ἑταίρων, ὅστις σὺν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐπιτίμων ἑταίρων δημοσιεύεται ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Ἑταιρείας.

Ἄρθ. 8. Τὴν Ἑταιρείαν διοικεῖ δωδεκαμελὲς ἐκ συνέδρων καθιστάμενον συμβούλιον, συγκείμενον ἐκ προέδρου, δύο ἀντιπροέδρων, γραμματέως καὶ 8 συμβούλων. Τὸ συμβούλιον τοῦτο ἐκλέγεται ἐπὶ διετίαν ὑπό τε τῶν συνέδρων τῆς Ἑταιρείας καὶ τῶν τακτικῶν ἑταίρων τῇ πρώτῃ Κυριακῇ μετὰ τὴν 30 Ἰανουαρίου.

Ἄρθ. 9. Τρία μέλη τοῦ συμβουλίου, ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἐκλεγόμενα, ἐπιμελοῦνται κατ' εἰδικὸν κανονισμόν, ὑπὸ τοῦ συμβουλίου συντεταγμένον, τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἑταιρείας. Ἓν τῶν μελῶν τούτων, ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ὁριζόμενον, ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν διαχείρισιν τοῦ περιοδικοῦ.

Ἄρθ. 10. Ὁ πρόεδρος εἶνε ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν τοῦ Κράτους καὶ τῶν δικαστηρίων, συγκαλεῖ τό τε συμβούλιον καὶ τὴν Ἑταιρείαν καὶ διευθύνει τὰς συζητήσεις ἀμφοτέρων. Τὸν πρόεδρον κωλυόμενον ἀναπληροῖ ἐν παντὶ ὁ πρεσβύτερος τῶν ἀντιπροέδρων, τοῦτον δὲ πάλιν ὁ ἕτερος. Ὁ γραμματεὺς ἐπιμελεῖται τῆς βιβλιοθήκης, συντάττει τὰ πρακτικὰ καὶ τὰς ἐπιστολὰς καὶ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς Ἑταιρείας. Τὴν ἔκθεσιν δὲ ταύτην ἐγκριθεῖσαν ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ἀναγινώσκει ἐν συνεδρίᾳ τῆς 30 Ἰανουαρίου. Πᾶν τῆς Ἑταιρείας ἔγγραφον ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως αὐτῆς.

Ἄρθ. 11. Ταμίαν ἐκλέγει ἐπ' ἰδίᾳ εὐθύνῃ ἑαυτοῦ τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, ὃν ἂν κρίνῃ κατάλληλον ἐκ τῶν συμβούλων.

Ἄρθ. 12. Ὁ ταμίας διαχειρίζει τὰ χρήματα τῆς Ἑταιρείας

καὶ καταχωρίζει εἰς τὰ πρὸς τοῦτο βιβλία πᾶσαν πρόσοδον καὶ δαπάνην, καθ' ὃν τρόπον ὁρίζουσιν οἱ λογιστικοὶ νόμοι τοῦ Κράτους.

Ἄρθ. 13. Οὐδεμία δαπάνη ἔχει κῦρος ἄνευ ἐντάλματος τοῦ προέδρου προσυπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ γραμματέως, πᾶσα δ' ἀπόδειξις εἰσπράξεως πρέπει νὰ εἶνε διπλότυπος καὶ ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ προέδρου, τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ ταμίου.

Ἄρθ. 14. Τὸ συμβούλιον πράττει πᾶν ὅ,τι συντείνει πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς Ἑταιρείας, διοικεῖ τὰ χρηματικὰ αὐτῆς κεφάλαια καὶ ὁρίζει τὴν πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπὸν χρῆσιν αὐτῶν κατ' ἐνιαύσιον προϋπολογισμόν, ἐγκρινόμενον ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας, ἐπιτελεῖ τὰ ἐν ταῖς συνεδρίαις τῶν συνέδρων καὶ ἑταίρων ἐψηφισμένα καὶ ὑποβάλλει διὰ τοῦ προέδρου πρὸς τὴν διοικοῦσαν τὰ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἀρχὴν πᾶσαν ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς Ἑταιρείας γνώμην, ἀναφερομένην εἰς τὴν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐξουσίαν.

Ἄρθ. 15. Τὴν ἀπαρτίαν τοῦ συμβουλίου ἀποτελοῦσιν ἓξ τοὐλάχιστον μέλη, ἐν ἰσοψηφίᾳ δὲ νικᾷ ἡ ψῆφος τοῦ προέδρου.

Ἄρθ. 16. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ συμβουλίου γίνεται διὰ δύο ψηφοφοριῶν, καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἐκλέγεται τὸ προεδρεῖον, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ οἱ σύμβουλοι.

Ἄρθ. 17. Μετὰ τὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 6 ἐκλογὴν τοῦ συμβουλίου προβαίνει ἡ Ἑταιρεία καὶ εἰς τὴν ἐκ τῶν συνέδρων τῆς Ἑταιρείας ἢ ἐκ τῶν τακτικῶν ἑταίρων ἐκκογὴν τριῶν ἐλεγκτῶν, οἵτινες ἐξουσίαν ἔχουσι νὰ ἐλέγχωσι τὴν χρηματικὴν τοῦ συμβουλίου διοίκησιν, ὁπόταν βούλωνται, καὶ νὰ ὑποβάλλωσιν εἰς τὴν Ἑταιρείαν διὰ τοῦ προέδρου τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐλέγχου. Πάντως δ' ὀφείλουσιν οὗτοι ἐν τέλει ἑκάστου ἔτους νὰ συντάττωσιν ἔκθεσιν περὶ τῆς οἰκονομικῆς τοῦ ἔτους διαχειρίσεως, ἥτις θὰ ἀναγινώσκηται τῇ 30 Ἰανουρίου.

Ἄρθ. 18. Πρὸς ταῖς ἐν τοῖς ἄρθρ. 8 καὶ 10 συνεδρίαις ἡ Ἑταιρεία συνέρχεται τακτικῶς μὲν ἅπαξ τοὐλάχιστον τοῦ μηνός, ἵν' ἀκούῃ τὰς ἀναγινωσκομένας διατριβὰς καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς ἀνακοινώσεις καὶ συζητῇ περὶ αὐτῶν. Ἐὰν ἡ Ἑταιρεία διαιρεθῇ εἰς τμήματα, ἕκαστον τῶν τμημάτων συνεδρεύει ἰδίᾳ ἅπαξ τοῦ μηνός. Ἐκτάκτως δὲ συνέρχεται εἰς συνεδρίαν ἡ Ἑταιρεία, ὁσάκις ἂν συγκαλέσῃ αὐτὴν διὰ τοῦ προέδρου τὸ συμβούλιον, ἵνα συζητήσῃ καὶ ψηφίσηται περὶ παντὸς ἄλλου εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῆς ἀναφερομένου πράγματος.

Ἄρθ. 19. Αἱ μὲν κατὰ τὸ ἄρθρον 18 τακτικαὶ συνεδρίαι τῆς Ἑταιρείας εἰσὶ κύριαι, ὁσοιδήποτ' ἂν παρῶσι σύνεδροι καὶ τακτικοὶ ἑταῖροι, αἱ δ' ἔκτακτοι καὶ αἱ πρὸς ἀρχαιρεσίας, ἂν παρῶσιν ἐκ τοῦ ὅλου τῶν ἐν Ἀθήναις ὄντων συνέδρων καὶ τακτικῶν ἑταίρων ἀριθμοῦ οἱ ἡμίσεις καὶ εἷς ἔτι. Μὴ παρόντων δὲ τούτων τῇ τεταγμένῃ ἡμέρᾳ, ἡ συνεδρία ἐπαναλαμβάνεται τῇ προσεχεῖ Κυριακῇ, ὅτε λογίζεται κυρία, ὁσοιδήποτ' ἂν παρῶσι τούτων.

Ἄρθ. 20. Πᾶσα πρόσκλησις εἰς συνεδρίαν γίνεται διὰ δύο τοὐλάχιστον τῶν μάλιστα διαδεδομένων ἐφημερίδων τῆς πρωτευούσης.

Ἄρθ. 21 Οἱ πεντακοσίας (500) τοὐλάχιστον δραχμὰς προσενεγκόντες ἀναγράφονται εὐεργέται τῆς Ἑταιρείας, οἱ δὲ ἑκατὸν (100) τοὐλάχιστον δωρηταί.

Ἄρθ. 22. Ὁ ἑκάστοτε Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας εἶνε ἐπίτιμος πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας καὶ δύναται καλούμενος ὑπὸ τοῦ συμβουλίου νὰ διευθύνῃ τὰς τακτικὰς αὐτῆς συνεδρίας.

Ἄρθ. 23. Ἡ Ἑταιρεία ἔχει σφραγῖδα, φερουσαν προτομὴν Ἀθηνᾶς καὶ πέριξ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐπιστημονικὴ ἐν Ἀθήναις Ἑταιρεία».

Ἄρθ. 24. Οἱ κατὰ τὸ πρῶτον καταστατικὸν τῆς Ἑταιρείας, τὸ τῇ 14 Ἀπριλίου 1888 ψηφισθέν, σύνεδροι ἑταῖροι καλοῦνται ἁπλῶς σύνεδροι· οἱ δὲ πάρεδροι ἑταῖροι γίνονται αὐτοδικαίως μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ παρόντος καταστατικοῦ τακτικοὶ ἑταῖροι. Πάντες δὲ οὗτοι, οἵ τε σύνεδροι τῆς Ἑταιρείας καὶ οἱ τακτικοὶ ἑταῖροι, ὑπόκεινται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7.

Ἄρθ. 25. Ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ παρόντος κανονισμοῦ συμπληροῦται τὸ διοικητικὸν συμβούλιον κατὰ τὸ ἄρθρον 6.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Μαΐου 1894.

Ὁ πρόεδρος
Κ. ΚΟΝΤΟΣ

Ὁ γραμματεὺς
ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Προεδρεῖον

Πρόεδρος Κ. ΚΟΝΤΟΣ

Ἀντιπρόεδροι { ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Γραμματεὺς ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Σύμβουλοι

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ
ΡΗΓΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ
Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΗΛΙΑΣ ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ

Ἐπιμεληταὶ τοῦ περιοδικοῦ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εὐεργέται τῆς Ἑταιρείας

† ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Ι. ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΟΥ

Δωρηταὶ τῆς Ἑταιρείας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. ΚΟΝΤΟΣ
ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΓΛΙΔΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1895

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

EDUARD ZELLER
JOHANNES SCHMIDT
A. KIRCHHOFF
† A. NAUCK
S. NABER
H. VAN HERVERDEN
TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRÜCK
WILH. WUNDT
MAX HEINZE
FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
† ERNST CURTIUS
ADOLF MICHAELIS
† HEINRICH BRUNN
SALOMON REINACH
OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
WILH. CHRIST
G. KAIBEL
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
J. VAHLEN
FR. BLASS
O. RIBBECK
DOM. COMPARETTI
R. KEKULÉE
A. CONZE
GEORG TREU
G. PERROT
U. KOEHLER
R. DAREST
HENRIE WEIL
E. CAILLEMER
P. FOUCART
R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
† HERMANN HELMHOLTZ
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
EMIL DU BOIS-REYMOND
WILAMOWITZ VON MOELLENDORFF

ΣΥΝΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΕΔΡΟΙ

ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.

ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Καθηγητὴς ἐν Ἀγρινίῳ.

ΑΛΗΜΟΝΑΚΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Χίῳ.

ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.

ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Δ., Καθηγητὴς ἐν Κερκύρᾳ.

ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, πρώην διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ῥιζαρείου Σχολῆς.

ΒΑΣΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΒΕΝΕΤΟΚΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Γ., πρώην γυμνασιάρχης.

ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Λευκάδι.

ΓΡΥΛΛΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ, Σχολάρχης ἐν Νάξῳ.

ΔΕΛΛΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Λευκωσίᾳ.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Γ., Καθηγητής.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΕΥΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.

ΖΑΓΓΟΓΙΑΝΝΗΣ Δ. Κ., Ὑφηγητὴς τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ Μ., Καθηγητὴς ἐν Κρήτῃ.

ΖΟΛΩΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Χίῳ.

ΖΟΛΩΤΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ΘΑΛΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ, ἰατρὸς ἐν Ἀθήναις.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Καισαρείᾳ Ἱερατικῆς Σχολῆς.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, ἐν Χίῳ.

ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Α., Γενικὸς ἔφορος τῶν αρχαιοτήτων καὶ ὑφηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ ΠΑΥΛΟΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΚΟΣΜΑΣ Π., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.

ΚΑΤΑΙΒΑΙΝΗΣ Κ. Σ., Διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Λυκείου.

ΚΑΦΤΑΝΤΖΟΓΛΟΥ Λ.

ΚΕΦΑΛΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, Διευθυντὴς τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ (Κωνσταντινουπόλεως) Ζωγραφείου.

ΚΛΑΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΗΛ., Καθηγητὴς ἐν Βώλῳ.

ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ἀρχιμ., διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς.

ΚΟΙΚΙΛΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ, Καθ. τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ θεολογικῆς Σχολῆς.
ΚΟΚΑΛΗΣ Σ.
ΚΟΝΔΥΛΗΣ Δ., Γυμνασιάρχης ἐν Καλάμαις.
ΚΟΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ., Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΟΡΦΙΩΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Β., Γυμνασιάρχης ἐν Λαρίσῃ.
ΚΟΥΖΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Διευθυντὴς τῶν ἐν Κωνστάντσῃ Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων.
ΚΟΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, Γυμνασιάρχης ἐν Λαμίᾳ.
ΚΟΦΙΝΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Κ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Ὑφηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστηρίῳ.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΜΙΧΑΗΛ, Καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Λονδίνῳ.

ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Σχολάρχης.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.
ΛΙΒΑΔΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, Ὑφηγητὴς τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ, Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ὑφηγητὴς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α., Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΛΥΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Πταισματοδίκης Ἐν Ἀθήναις.

ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ ΗΛΙΑΣ, Δικηγόρος ἐν Κωνσταντινουπόλει,
ΜΑΤΣΑΣ Ι., Σχολάρχης Χαλκίδος.
ΜΕΝΑΡΔΟΣ ΣΙΜΟΣ, Διευθυντὴς τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων ἐν Λάρνακι.
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Θ., Ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν Σχολείων Ἀττικῆς.
ΜΙΧΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Ἀθήναις.
ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ., Καθηγητὴς ἐν Σύρῳ.
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΞΗΘΑΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Ἑλληνοδιδάσκαλος ἐν Ἀθήναις.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΘΩΜΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Θεσσαλονίκῃ.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Π. πρώην γενικὸς διευθυντὴς τῶν δημ. σχολείων.

ΠΑΪΖΗΣ Π., Γυμνασιάρχης ἐν Λευκάδι.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Διευθυντὴς τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων ἐν Ἀνδριανουπόλει.
ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Ι., πρώην γυμνασιάρχης Ἰωαννίνων.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΣ, γυμνασιάρχης ἐν Μυτιλήνῃ.
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.

ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ στρατιωτικὸς ἰατρὸς ἐν Βώλῳ.

ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Πρόεδρος τοῦ μετοχικοῦ ταμείου.

ΠΙΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ Κ. Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.

ΡΑΓΚΑΒΟΠΟΥΛΟΣ ΓΚΙΚΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Βώλῳ.

ΡΑΛΛΗΣ ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.

ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Σχολάρχης ἐν Ἄστρει.

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤ., Καθηγητὴς τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθ. τοῦ ἐν Βώλῳ Γυμνασίου.

ΣΙΔΕΡΗΣ Π., Καθηγητὴς ἐν Σάμῳ.

ΣΚΙΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.

ΣΤΕΡΓΙΟΓΛΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ Ν., Γυμνασιάρχης ἐν Σάμῳ.

ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.

ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Διευθυντὴς τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.

ΤΣΕΡΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς γυμνασίου καὶ ὑφηγητὴς τῆς Ἰνδικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.

ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., ἐπιθεωρητὴς τῶν δημ. σχολείων τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

ΦΟΥΝΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, Σχολάρχης.

ΧΑΪΝΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.

ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, πρώην Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.

ΧΑΡΔΑΒΕΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σχολάρχης ἐν Γαλαξειδίῳ.

ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΧΑΤΖΗ ΖΩΓΙΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ., Καθηγητὴς ἐν Λαρίσῃ.

ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων.

ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σχολάρχης ἐν Φεραῖς.

ΨΑΛΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Τρικάλοις.

Α΄ ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

α΄ Ἑλληνικῶν

E

Z

H

Ρ

Σ

Τ

β' Λατινικῶν

Β' ΠΙΝΑΞ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

α' Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς

β' Λατινικῆς Γραμματικῆς

γ' Ῥωμαϊκῆς Ἀρχαιολογίας

Γ' ΠΙΝΑΞ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

α' Ἑλλήνων

6' Ῥωμαίων

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ. 242	στίχ.	9	ἀναγν.	LXIII.
» 250	»	5 (κάτωθεν)	»	LXXI, 1.
» 253	»	9 »	»	202, 3 (LI, 3).
» 254	»	9	»	LXII, 1.
» 255	»	13 »	»	244, 14 (LXXVII, 1).
» 257	»	7 »	»	IX, 9.
» 261	»	3	»	nuprias parandas.
» 265	»	15	»	editores.
» 377	»	15	»	καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμύνεσθαι ἀντὶ καὶ ἐν αὐτῷ, τὸ ἀμύνεσθαι.
» »	»	23	»	ἡ [ἐν τῷ] ἀντὶ ἤ [ἐν τῷ].
» 382	»	23	»	ὑμῖν ἀντὶ μή.
» 386	»	27-28	»	μετ' αὐτὸ ἀντὶ ἀντ' αὐτοῦ.
» 417	»	1-2	»	πρὸς τὴν εἰρήνην ἀντὶ πρὸς εἰρήνην.
» 470	διαγραπτέον τὸ ἀνάρμοστον παράδειγμα πολFja ποιλά κτλ. διότι παρὰ λ δὲν γίνεται ἐπένθεσις.			

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

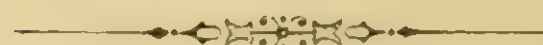

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1897

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1897

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΞΕΝΟΦΩΝΤΑ ΕΦΕΣΙΟΝ

("Ἐκδ. Hercher, 1858)

Σελ. 329, 2. Τούτῳ τῷ Λυκομήδει ἐκ γυναικὸς ἐπιχωρίου Θεμιστοῦς γίνεται παῖς Ἁβροκόμης, μέγα τι χρῆμα κάλλους οὔτε ἐν Ἰωνίᾳ οὔτε ἐν ἄλλῃ γῇ πρότερον γενομένου.

Τῶν λέξεων μέγα τι χρῆμα κάλλους ἀποτελουσῶν, ὡς γνωστόν, περίφρασιν, ἡ μετοχὴ γενομένου πρέπει νὰ συμφωνῇ κατὰ τὴν πτῶσιν πρὸς τὸ τὴν κυρίαν ἔννοιαν γραμματικῶς δηλοῦν οὐσιαστικόν, ἐξ οὗ ἡ γενικὴ ἐξαρτᾶται· διὸ γραπτέον, νομίζω, καὶ ἐνταῦθα γενόμενον ἀντὶ τοῦ συνήθως φερομένου γενομένου. Πρβ. Kühner, διεξδκ. Γραμματκ. Ἑλληνκ. γλώσσης[2], σελ. 52, 5 καὶ Matthiae, διεξδκ. Γραμματκ. Ἑλληνκ. γλώσσης[3], σελ. 977, σημ. καὶ § 285, σελ. 736. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν νοῦν, οἶμαι, τοῦ χωρίου προτιμητέα ἡ ἡμετέρα γραφή· ὁ λόγος, δι' ὃν τὸ τοῦ Ἁβροκόμου κάλλος οὐ πρότερον ἐγένετό που, ἦτο τὸ ἔκτακτον αὐτοῦ (μέγα τι χρῆμα)· τοῦτο δ' ἀκριβῶς αὐτοῦ ἦτο ὃ καὶ οὐκ ἐγένετο πρότερον, οὐχὶ δ' ἁπλῶς τὸ κάλλος τοῦ Ἁβροκόμου, καὶ οὐ πάνυ μέγα ὄν, διότι τοσοῦτό τι κάλλος τῶν συνήθως γινομένων ἔστιν. Ἀλλ' ἵνα τοῦτο δηλῶται ἐν τῷ χωρίῳ ἡμῶν, ὅτι ἀκριβῶς τὸ ἔκτακτον τῆς Ἁβροκόμου ὡραιότητος ἦτο, ὃ πρότερον δὲν ἐγένετο, βεβαίως πρέπει νὰ γραφῇ γενόμενον.

Τῆς περιφράσεως χρῆμα κάλλους παράδειγμα ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Ἀχιλλεῖ Τατίῳ σελ. 158, 5, ἔνθα λέγεται «κόρην ἐωνησάμην, ὦ δέσποτα, χρῆμά τι κάλλους ἄπιστον.» Τὸ χωρίον τοῦτο ἴσως καὶ ἐπιμαρτυρεῖ τῇ ὑφ' ἡμῶν ἀνωτέρω προταθείσῃ διορθώσει, πάντως δ' ὅμως μετὰ τοῦ προκειμένου χωρίου τοῦ Ξενοφῶντος οὐχὶ ὀρθὸν ἀποδείκνυσι, κατά γε τοὺς ἐρωτικῶν λόγων συγγραφεῖς καὶ τὴν προκει-

μένην νῦν ἡμῖν περίφρασιν, τὸν τοῦ Κοβήτου διϊσχυρισμὸν ἐν Μνημοσύνης τόμῳ 8, σελ. 286 λέγοντος «neminen dixisse umquam μέγα τι χρῆμα κάλλους aut σοφίας aut alius cuiusdam rei *abstractae* quam appellant.» Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς διορθώσεως ἡμῶν παραβλητέον ἴσως καὶ τὸ ἐν Πλάτωνος πολιτείᾳ (567, Ε) «Ἦ μακάριον, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις τυράννου χρῆμα, εἰ τοιούτοις φίλοις τε καὶ πιστοῖς ἀνδράσι χρῆται, τοὺς προτέρους ἐκείνους ἀπολέσας.»

Σελ. 329, 15. Ἐφρόνει δὲ τὸ μειράκιον ἐφ' ἑαυτῷ μέγα καὶ ἠγάλλετο μὲν καὶ τοῖς τῆς ψυχῆς κατορθώμασι κλπ.

Ὀρθῶς ὁ Hercher ἐνέκρινε τὴν τοῦ Cobet διόρθωσιν μέγα ἀντὶ τοῦ μεγάλα, διότι καὶ αὐτὸς ὁ Ξενοφῶν λέγει (σελ. 361, 1) «ἐπὶ πλούτῳ καὶ περιουσίᾳ μέγα φρονῶν»

Σελ. 329, 20. Καὶ εἴ τινα ἢ παῖδα καλὸν ἀκούσαι ἢ παρθένον εὔμορφον, κατεγέλα τῶν λεγόντων ὡς οὐκ εἰδότων ὅτι εἴη εἷς καλὸς αὐτός.

Ὁ Hirschig εἰκάζει (σελ. XIV τῆς διδωτείου ἐκδόσεως) ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ «ὅτι ἓν καλὸν αὐτός». Τὴν εἰκασίαν ταύτην, ἣ καὶ ἡμῖν ἐπῆλθε, πιθανὴν νομίζομεν, διότι καὶ τῶν παραδεδομένων αὕτη ἐγγύτερον κεῖται καὶ μᾶλλον ἁρμόζει τῇ ἐπὶ τῷ αὑτοῦ κάλλει ὑπερηφανίᾳ τοῦ Ἁβροκόμου· οὗτος, ὡς λέγει ὁ Ξενοφῶν, οὐ μόνον τῶν ἀνθρώπων (ἐφήβων καὶ παρθένων) πάντων ἑαυτὸν κάλλιστον ἐνόμιζεν (στχ. 21-1), ἀλλὰ καὶ πάντων, ὅσα δὴ ἐλέγετο καλὰ (στχ. 18-20)· καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἔρωτος καλλίονα αὑτὸν ἡγεῖτο (σελ. 330, 4). Μετὰ ταῦτα δὲν ἠδύνατο ὁ Ξενοφῶν νὰ παραστήσῃ τὸν Ἁβροκόμην ἄλλως λέγοντα ἢ ὧδε, «ἓν καλὸν αὐτός». Ἡ συνήθης γραφὴ παριστᾷ τὸν Ἁβροκόμην λέγοντα ἑαυτὸν κάλλιστον μόνον τῶν ἀνθρώπων, ἐν ᾧ ἀνωτέρω λέγεται «πάντων δὲ τῶν ἄλλων, ὅσα δὴ ἐλέγετο καλά, ὡς ἐλαττόνων κατεφρόνει κλπ.»

Σελ. 329, 23. Ἔρωτά γε μὴν οὐδὲ ἐνόμιζεν εἶναι θεόν, ἀλλὰ πάντῃ ἐξέβαλεν οὐδὲν ἡγούμενος, λέγων ὡς οὐκ ἄν ποτέ τις ἐρασθείη οὐδὲ ὑποταγείη τῷ θεῷ μὴ θέλων.

Ὁ Hemsterhusius πλὴν ἄλλων καὶ τάδε σημειοῦται, καθὰ διδα-

σκόμεθα ἐκ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Locella καὶ Peerklamp, περὶ τοῦ χωρίου, « vel enim ἐξέβαλλεν legendum duplicato λ, ut ἐνόμιζεν; vel ἐξέβαλεν est intelligendum ea virtute, quam aoristis inesse docuit I. G. Graevius Lect. Hesiod. c. V»· νοητέος δῆλα δὴ ὡς γνωμικὸς ὁ ἀόριστος. Ἀλλὰ γνωμικὸς ἀόριστος ἐν τῷ προκειμένῳ ἡμῖν χωρίῳ οὐδένα, οἶμαι, δύναται νὰ ἔχῃ τόπον· τοῦτο δεικνύει σύγκρισις τοῦ ἡμετέρου χωρίου πρὸς ἄλλα, ἐν οἷς ὄντως ὁ ἀόριστος γνωμικὸς εἶνε· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ὅτι ὁ ἀόριστος ἐν τῷ χωρίῳ ἡμῶν δὲν ἀνέχεται τὴν εἰς ἐνεστῶτα μετατροπήν, ὃ συμβαίνει ἐπὶ πάντων τῶν γνωμικῶν ἀορίστων, ἄνευ τινὸς τοῦ νοῦ τοῦ χωρίου διαφθορᾶς. Τούτων οὕτως ἐχόντων, οὐχὶ ὀρθῶς, φρονοῦμεν, ὁ Hercher ἐτήρησε τὸν ἀόριστον· διότι καὶ ἐν τῇ συνήθει αὐτοῦ σημασίᾳ δὲν εὐαρμοστεῖ οὕτος τῷ χωρίῳ, διότι οὐχὶ ἅπαξ ἐξέβαλεν ὁ Ἁβροκόμης τὸν Ἔρωτα, ἀλλὰ πολλάκις, ὁσάκις δὴ ἔλεγεν ὅτι τούτῳ οὐκ ἄν ποτέ τις μὴ θέλων ὑποταγείη οὐδὲ ἐρασθείη· διότι οὐκ ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ ἢ ταῦτα λέγων Ἁβροκόμης ἐξέβαλλε τὸν Ἔρωτα· διὰ τῶν αὐτῶν δὲ καὶ ἐδικαιολόγει τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην· ἀλλὰ ταῦτα πολλάκις ἔλεγεν (λέγων οὐχὶ εἰπών), διὸ καὶ πολλάκις ἐξέβαλλεν. Οὕτω λοιπὸν κατὰ παρατατικὸν γραπτέον, δι' οὗ καὶ μεταφράζει (sed omnino rejiciebat) ὀρθῶς ὁ Hirschig, καίπερ γράφων κατ' ἀόριστον, ὑπακούσας καὶ ἄκων, ὡς εἰπεῖν, τῷ νῷ τοῦ χωρίου, ᾧ μόνον ὁ παρατατικὸς εὐαρμοστεῖ.

Σελ. 330, 3. Εἰ δέ που ἱερὸν ἢ ἄγαλμα Ἔρωτος εἶδε, κατεγέλα, ἀπέφαινέ τε ἑαυτὸν Ἔρωτος παντὸς καλλίονα. Καὶ εἶχεν οὕτως· ὅπου γὰρ Ἁβροκόμης ὀφθείη, οὔτε ἄγαλμα καλὸν ἐφαίνετο οὔτε εἰκὼν ἐπῃνεῖτο.

Ὁ Ξενοφῶν, ὡς ἔχει νῦν τὸ χωρίον, λέγει ὅτι ὁ Ἁβροκόμης, ὁσάκις ἔβλεπε ναὸν ἢ ἄγαλμα τοῦ Ἔρωτος, ἀπέφαινεν ἑαυτὸν καλλίονα τοῦ Ἔρωτος. Τοῦτο βεβαίως φύσει δὲν ἠδύνατο ἄλλως ὁ Ἁβροκόμης νὰ πράττῃ ἢ σύγκρισίν τινα ποιούμενος ἑαυτοῦ πρὸς τὸ ἑκάστοτε ὁρώμενον καὶ παρέχον ἀφορμὴν πρὸς τοιαύτην σύγκρισιν καὶ ἀπόφανσιν· τοιαύτην δέ τινα σύγκρισιν ὑπεμφαίνουσι καὶ τὰ λεγόμενα περαιτέρω « ὅπου γὰρ Ἁβροκόμης ὀφθείη, οὔτε ἄγαλμα καλὸν ἐφαίνετο οὔτε εἰκὼν ἐπῃνεῖτο. » Ἀλλ' ὅπως ποτὲ τοιαύτη σύγκρισις

δυνατὴ ἦτο μεταξὺ τοῦ Ἁβροκόμου καὶ ναοῦ τινος τοῦ Ἔρωτος, ἀκατανόητον προδήλως· διὸ ἰσχυρά με ὑπόνοια κατέχει ὅτι τὸ χωρίον οὐχ ὑγιαίνει καὶ ὅτι τὸ ἱερὸν δὲν δύναται ἐνταῦθα νὰ εἶνε τὸ δεύτερον ἀντικείμενον τοῦ εἶδε· ὁποῖόν τι τοῦτο πρέπει νὰ εἶνε, δηλοῖ ἡμῖν αὐτὸς ὁ Ξενοφῶν ἐν οἷς ἄρτι ἀνεγράψαγεν περαιτέρω λεγομένοις ὑπ' αὐτοῦ. Ἐκ τούτων πρόδηλον γίνεται ὅτι τὸ εἰκὼν εἶνε τὸ ἕτερον ἀντικείμενον τοῦ εἶδε. Ἐξέπεσε δὲ ἴσως, φρονοῦμεν, τὸ εἰκόνα μετὰ τὸ εἶδε, διὰ ποιάν τινα παλαιογραφικὴν ὁμοιότητα τούτου πρὸς τὴν ταχυγραφικὴν παράστασιν τῶν ἄλλων πτώσεων τῆς λέξεως εἰκὼν (πρβ. Bast ἐν τῇ ὑπὸ Schäfer ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορινθίου, σελ. 806). Ἐκπεσόντος δὲ τοῦ εἰκόνα, δι' ὃν ἄρτι εἴπομεν λόγον, παρελείφθη καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ πάντως ὑπάρχον ἤ· ἀλλ' οὕτως ἔμεινεν ὁ πρῶτος ἢ ἄνευ διαζεύξεως, διὸ καὶ προσετέθη ἀτόπως ἡ λέξις ἱερὸν ἤ, ὅπερ ἔμοιγε πιθανώτερον, μετεγράφη οὕτως τὸ πρότερον γεγραμμένον ἐν ἱερῷ· ὥσθ' ἅπαν τὸ χωρίον ἐγράφετο καθ' ἡμᾶς γε ὧδε· «εἰ δέ που ἐν ἱερῷ ἢ ἄγαλμα Ἔρωτος εἶδεν ἢ εἰκόνα, κατεγέλα». Ἡ θέσις δ' αὕτη τοῦ εἰκόνα συμφωνεῖ τῇ ἐν τοῖς ἑπομένοις θέσει τῆς αὐτῆς λέξεως, ἔνθα λέγεται «οὔτε ἄγαλμα καλὸν ἐφαίνετο οὔτε εἰκὼν ἐπῃνεῖτο.»

Ἐν τέλει τοῦ προκειμένου νῦν ἡμῖν χωρίου λέγεται Ἔρωτος παντός, ἀλλ' ὁ θεὸς Ἔρως εἷς· ὥστε τὸ Ἔρωτος παντὸς δὲν δύναται ἄλλως πως νὰ ἐκληφθῇ ἢ ὡς σημαῖνον τὰ διάφορα τοῦ Ἔρωτος ἀγάλματα καὶ εἰκόνας. Ἀπαντᾷ τοιαύτη χρῆσις τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἔρωτος καὶ τῶν θεῶν καθόλου ἢ γραπτέον πάντῃ, ὃ νὰ συναφθῇ πρὸς τὸ καλλίονα; Οὐχ αὕτη ἡ γραφὴ μᾶλλον σύμφωνος τῷ καὶ ἄρτι μνημονευθέντι ἤθει τοῦ Ἁβροκόμου;

Σελ. 330, 18. Πολὺ δὲ πλῆθος ἐπὶ τὴν θέαν, πολὺ μὲν ἐγχώριον, πολὺ δὲ ξενικόν.

Ὁ Peerklanp νοεῖ ὡς ῥῆμα τῆς προτάσεως τὸ συνῆλθε, παραβάλλων τόδε τὸ χωρίον τοῦ Χαρίτωνος (σελ. 70, 16) «συνῆλθε δὲ εἰς ἐκείνην οὐ μόνον τὸ Μιλησίων πλῆθος. κτλ.»· ἀλλ' ἐν τούτῳ τὸ ῥῆμα συνῆλθε δὲν παραλείπεται. καὶ ὁ Ξενοφῶν δὲ δὲν παραλείπει ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει ὅμοιον κινήσεως σημαντικὸν ῥῆμα, οὕτω ἐν σελ. 397, 6 λέγει «Συνέρρει δὲ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ῥοδίων», καὶ ἐν

σελ. 341, 15 «συνήνεσαν δὲ πάντες οἱ Ῥόδιοι»· διὸ ἡμεῖς προτιμῶμεν νὰ τρέψωμεν εἰς παρῆν τὸ πρῶτον πολύ, οὐ ἀπαρέσκει ἡμῖν ἐνταῦθα ἡ τριπλῆ ἐπανάληψις, ἡ δ' ἔννοια αὐτοῦ ἱκανῶς δηλοῦται διὰ τῶν δύο ἑπομένων πολύ. Χρῆται δὲ Ξενοφῶν τῷ ῥήματι τούτῳ πολλάκις· οὕτω ἐν ὁμοιοτάτῳ τῷ προκειμένῳ χωρίῳ (σελ. 395, 15), ἔνθα περὶ πομπῆς ὡσαύτως ὁ λόγος λέγει, «Ἐνταῦθα παρῆσαν ὁ Λεύκων καὶ ἡ Ῥόδη»· ἐπίσης δὲ καὶ ἐν σελ. 339, 12 λέγεται «πᾶν μὲν τὸ Ἐφεσίων (πλῆθος) παρῆν», πρϐ. καὶ σελ. 397, 7, καὶ Χαρίτωνα, σελ. 70, 18.

Σελ. 330, 22. Παρῄεσαν δὲ κατὰ στίχον οἱ πομπεύοντες. πρῶτα μὲν τὰ ἱερὰ καὶ δᾷδες καὶ κανᾶ καὶ θυμιάματα· ἐπὶ τούτοις ἵπποι καὶ κύνες καὶ σκεύη κυνηγετικὰ * * ὧδε πολεμικά, τὰ δὲ πλεῖστα εἰρηνικά· ἑκάστη δὲ αὐτῶν οὕτως ὡς πρὸς ἐραστὴν ἐκεκόσμητο.

Ἂν τις τῷ Locella πείθηται λέγοντι ἐν τῇ εἰς τὸ προκείμενον χωρίον σημειώσει (σελ. 134) ὅτι θυσίαι ζῴων ἐν τῇ πομπῇ ταύτῃ δὲν ἐγένοντο, δὲν θὰ διστάσῃ ἑρμηνεύων τὸ ἱερά, ὡς ὁ Locella, διὰ τοῦ «quae ad sacra pertinebant», νὰ ἀφαιρέσῃ τὸν καί, τὸν μεταξὺ τοῦ ἱερὰ καὶ τοῦ δᾷδες, ἁπλῶς δὲ κομμάτι νὰ στίξῃ μετὰ τὸ ἱερά, ὥστε τὰ ἑπόμενα τρία οὐσιαστικὰ νὰ εἶνε διασάφησις τοῦ ἱερά. Οὕτως ἄνευ τοῦ καὶ πρὸ τοῦ πρώτου οὐσιαστικοῦ λέγεται καὶ ἐν τοῖς ἀμέσως ἑπομένοις «ἵπποι καὶ κύνες καὶ σκεύη κυνηγετικά.» Ἡμεῖς ἑπόμεθα τῇ γνώμῃ τοῦ Peerclamp ἐν νῷ μάλιστα ἔχοντες τὴν μεγίστην ὁμοιότητα τῆς ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος περιγραφῆς τῆς πομπῆς πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡλιοδώρου ἐν σελ. 78 (πρϐ. καὶ Schnepf, de imitationis ratione, quae intercedit inter Heliodorum et Xenophontem Ephesium, σελ. 11-2), ἐν ᾗ ὡσαύτως προηγοῦνται ἱερεῖα, ἕπονται δὲ κανᾶ πεμμάτων καὶ θυμιαμάτων (πρϐλ. καὶ Ξενοφ. Κ. Π., VIII. 3, 11)· προσκόπτομεν δ' ὅμως τῷ ἄρθρῳ τὰ πρὸ τοῦ ἱερά, διότι τοῦτο ἐλλείπει παρ' ἅπασι τοῖς ἑπομένοις οὐσιαστικοῖς, καὶ προτιμῶμεν τὴν μετατροπὴν τοῦ ἱερὰ εἰς ἱερεῖα, ᾧ ὀνόματι μόνῳ χρῆται Ξενοφῶν πρὸς δήλωσιν τῶν θυσιασθησομένων ζῴων (πρϐλ. σελ. 334, 30· 336, 17· 358, 2· 363, 26· 398, 7), ἐν ᾧ οὐδαμοῦ παρ' αὐτῷ τὸ ἱερὸν καὶ ἱερὰ ἔχουσι

ταύτην τὴν σημασίαν, ἀλλ' ἀεὶ ἴσα δύνανται τῷ ναὸς καὶ ναοὶ (πρβλ. σελ. 348, 24· 332, 3· 334, 8· 341, 23· 376, 12· 384, 26· 385, 2· 393, 23· 395, 18· 396, 7, 15).

Ἐν τοῖς ἑπομένοις δὲν νοῶ ὅ,τι ποτ' ἔστιν ὅ τινες γράφουσι «καὶ σκεύη κυνηγετικὰ τὰ μὲν πολεμικά, τὰ δὲ εἰρηνικά». Ὁ Peerclamp (σελ. 91 τῆς αὐτοῦ ἐκδόσεως) λέγει μὲν ἅτινα νομίζει σκεύη κυνηγετικὰ πολεμικά, σιγᾷ δ' ὅμως περὶ τῶν εἰρηνικῶν τοιούτων· διὸ ὀρθῶς, νομίζω, ὅ τε Hirschig καὶ Hercher χάσμα σημειοῦνται ἐν ταῖς αὐτῶν ἐκδόσεσι· τοῦτο δὲ ἡμεῖς συμπληροῦμεν, οὐκ ἴσμεν ὅσον πιθανῶς, ὧδε, «εἶτα δὲ ὀχήματα (ἢ ἴσως ἅρματα) τὰ μὲν πολεμικά, τὰ δὲ πλεῖστα εἰρηνικά». Διαφθορὰν λοιπὸν τοῦ εἶτα δὲ νομίζω τὸ ἐν τῷ κώδικι φερόμενον ὧδε, τὴν δὲ προσθήκην τοῦ τὰ μέν, ὃ αἱ ἐκδόσεις ἔχουσιν, ἀναγκαίαν καθίστησι τὸ ἑπόμενον τὰ δέ. Ὅτι ἅμαξαι παρηκολούθουν πομπήν, περὶ τούτου τάδε λέγει ὁ Dorville ἐν ταῖς εἰς Χαρίτωνα σημειώσεσι (σέλ. 470), «et sane πομπεύοντι ἅμαξα sive ἅρμα non ineptum», παρατίθησι δὲ καὶ χωρίον ἐκ τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτου 1013, ἐν ᾧ τάδε λέγονται «μυστηρίοις δὲ τοῖς μεγάλοις ὀχουμένην ἐπὶ τῆς ἁμάξης ὅτι προσέβλεψέ μέ τις». Καὶ ὁ Ξενοφῶν δ' ὁ Ἀθηναῖος ἐν τῇ ὑπὸ Κύρου γενομένῃ ἐξελάσει μνημονεύει ἅρματα (Κ. Π. VIII. 4,12-19),

Ὀρθῶς χάσμα οἱ αὐτοὶ σημειοῦνται καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις, ὑφηγησαμένου τοῦ Ἑμστερουσίου, ὃς καὶ τάδε προστίθησιν «non enim habent ἑκάστη αὐτῶν quo referantur». Τὸ χάσμα τοῦτο ὁ μὲν Peerclamp συνεπλήρου, πρὶν ἤ, οὐχὶ ὀρθῶς, νομίσῃ ὑγιαίνειν τὸ χωρίον (πρβ. σελ. 91 τῆς ἐκδόσεώς του) διὰ τοῦ «εἶτα παρθένοι» ἡμεῖς δὲ συμπληροῦμεν ὧδε, «ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἡ τῶν παρθένων τάξις», στίζοντες ἅμα τελείᾳ στιγμῇ μετὰ τὸ εἰρηνικά, ἄνω δὲ στιγμῇ ἢ καὶ μόνον κόμματι μετὰ τὸ προστιθέμενον τάξις. Τὴν συμπλήρωσιν ταύτην προτιμῶμεν, διότι διὰ ταύτης ἐξαίρεται ὥς τι οὐσιῶδες ἡ πάροδος τῆς τῶν παρθένων τάξεως· καὶ ἔδει τοιοῦτό τι γενέσθαι, διότι ἐν ταῖς παρθένοις καὶ ἡ Ἄνθεια ἦν, τὸ ἓν τῶν δύο κυρίων προσώπων τοῦ ὅλου μυθιστορήματος, εἶτα δὲ καὶ διότι ἐν τοῖς ἑπομένοις λέγει ὁ Ξενοφῶν «ἦρχε δὲ τῆς τῶν παρθένων τάξεως».

Σελ. 331, 10. Καὶ τότ' οὖν ὀφθείσης ἀνεβόησε τὸ πλῆ-

θος, καὶ ἦσαν ποικίλαι παρὰ τῶν θεωμένων φωναί, τῶν μὲν ὑπ' ἐκπλήξεως τὴν θεὸν εἶναι λεγόντων, τῶν δὲ ἄλλην τινὰ ὑπὸ τῆς θεοῦ περιποιημένην.

Ὀρθότατα περὶ τοῦ προκειμένου χωρίου ὁ Hercher (σελ. L τοῦ προλόγου) σημειοῦται «περιπεποιημένην» ita Hemsterh: cuius invento nihil proficitur: codex corrupte πιριποιημένην». Τὰ δ' ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ (σημειώσ. εἰς Ἡλιόδωρον, σελ. 6) λεγόμενα οὐδένα πείθουσι, διότι οὔτε οὕτω βαρβαρίζοντα δύναταί τις εὐκόλως καὶ τὸν Ξενοφῶντα ν' ἀποδέξηται, οὔτε ἡ παθητικὴ σημασία τοῦ περιποιοῦμαι σύνηθές τι οὕτω τῇ καθ' ἡμᾶς φωνῇ εἶνε, ὥστε νὰ ὑπεισέλθῃ καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν τοῦ Ξενοφῶντος γλῶσσαν. Ἀνάγκη λοιπὸν εἰκασίας· ταῖς πολλαῖς δὲ τοι αὔταις (περιποθουμένην, περιεπομένην, παρωμοιωμένην, παραπεποιημένην) ἐπιτραπήτω καὶ ἡμῖν ἡμετέραν νὰ προσθέσωμεν, ἀφοῦ πρότερον ἐκθέσωμεν οἷός τις καθ' ἡμᾶς γε εἶνε ὁ τοῦ χωρίου νοῦς. Τὸ μέγα τῆς Ἀνθείας κάλλος, ὃ πολὺ ηὔξανεν καὶ ὁ τοῦ σχήματος κόσμος, οὕτω τινας τῶν θεωμένων, ἴσως τοὺς ἀγροικότερον ἔχοντας ἢ τὸ πρῶτον αὐτὴν ὁρῶντας (σελ. 348, 1 καὶ Ἡλιόδωρ. σελ. 4, 21 καὶ 9, 24) ἐξέπληξεν, ὥστε τὴν θεὰν εἶναι ἔλεγον (τῶν μὲν ὑπ' ἐκπλήξεως τὴν θεὸν εἶναι λεγόντων)· ἄλλοι δ' ὅμως οὐχ οὕτως ἔχοντες, τοῦτο μὲν δὲν ἐδέχοντο, ἀλλὰ θνητὴν αὐτὴν ἐνόμιζον· μὴ δυνάμενοι δ' ἄλλως νὰ ἑρμηνεύσωσι τὸ ἔκτακτον τῆς Ἀνθείας κάλλος, εἰς τὴν θεὰν αὐτὸ ἀνῆγον, ὡς ὑπὸ ταύτης αὐτῇ δοθέν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, νομίζομεν ὅτι ἀντὶ τοῦ περιποιημένην πρέπει νὰ γράψωμεν κεκοσμημένην, ὃ ν' ἀναφέρηται εἰς τὸ κάλλος αὐτό. Ὁ Ἀρισταίνετος λέγει (ἐπιστολ. 15) «κόρη φύσει τε καὶ κάλλει ἐκ τῆς Ἀφροδίτης ἐπισημότερον κοσμηθεῖσα». Τὸ δὲ περιποιημένη τότε θὰ εἶνε γλώσσημα τοῦ κεκοσμημένη, μετατεθὲν εἰς τὸ ἔδαφος ἐκ τοῦ μετωπίου καὶ ἐκβαλὸν τὸ ὑπὸ τούτου ἑρμηνευόμενον. (Πρβ. Κόντον, Ἀθηνᾶς τόμ. Α'., σελ. 630).

Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι τὸ περιποιημένη ἐνταῦθα ὅλως ἀκριβὲς γλώσσημα τοῦ κεκοσμημένη ἐν τῇ νῦν αὐτοῦ σημασίᾳ δὲν εἶνε, καθόσον τοῦ περιποιημένη ἄγνωστος ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν γλώσσῃ εἶνε ἡ παθητικὴ σημασία, συνήθης δὲ μόνον ἡ μέση· ἔπειτα δὲ συχνοτάτη εἶνε ἡ χρῆσις τῆς μετοχῆς περιποιημένη ἐν τῇ νῦν ἡμῶν

γλώσσῃ μόνον ἐπὶ τεχνητοῦ κόσμου, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ κάλλους, ἐφ' οὗ ἐνταῦθα κατὰ τὴν διόρθωσιν ἡμῶν κεῖται τὸ κεκοσμημένη· οὕτω συχνότατα λέγομεν «ἡ νέα αὕτη δὲν εἶνε σήμερον περιποιημένη» ἀντὶ τοῦ «οὐ κεκόσμηκεν ἑαυτὴν» ἀλλὰ ἀτημέλητός ἐστιν. Ὡς πιστὴ δ' ὅμως κατὰ λέξιν ἢ μᾶλλον κατὰ τὸν τύπον ἑρμηνεία τοῦ κεκοσμημένη ἔχει ἡ μετοχὴ περιποιημένη ὀρθῶς, διὸ καὶ ἐχρήσατο ταύτῃ ὁ ἑρμηνευτής, ἵνα ὁπωσδήποτε ἑρμηνεύσῃ τὸ κεκοσμημένη (1).

Σελ. 331, 16. Ὡς δὲ παρῆλθε τὸ τῶν παρθένων πλῆθος, οὐδεὶς ἄλλο τι ἢ Ἄνθειαν ἔλεγεν· ὡς δ' Ἁβροκόμης μετὰ τῶν ἐφήβων ἐπέστη, τοὐνθένδε, καίτοι καλοῦ ὄντος τοῦ κατὰ τὰς παρθένους θεάματος, πάντες ἰδόντες Ἁβροκόμην ἐκείνων ἐπελάθοντο, ἔτρεψαν δὲ τὰς ὄψεις ἐπ' αὐτὸν βοῶντες ὑπὸ τῆς θέας ἐκπεπληγμένοι «καλὸς Ἁβροκόμης» λέγοντες, «καὶ οἷος οὐδὲ εἷς καλοῦ μίμημα θεοῦ».

Ὅτι τὸ χωρίον οὐχ ὑγιαίνει, πάντες ᾔσθοντο οἱ ἐκδόται (πρβ. Hercher, σελ. L τοῦ προλόγου, Locella σελ. 137, Peerclamp, σελ. 100). Ἀλλ' οὔτε διὰ τοῦ ὡς μὲν τοῦ Locella οὔτε διὰ τοῦ καὶ ὡς μὲν τοῦ Hercher θεραπεύεται, τῆς νόσου κειμένης οὐχὶ τοσοῦτον ἐν τῷ δέ, ὅσον ἐν τῷ ὡς. Ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, δηλώσει ἡμῖν αὐτὸς ὁ νοῦς τοῦ χωρίου. Παρήει καὶ ἡ τῶν παρθένων τάξις,

(1) Εἴχομεν γράψει τὰ ἀνωτέρω, ὅτε ἐν συναντήσει μετὰ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Κόντου ἐμάθομεν παρ' αὐτοῦ, λόγου ἡμῖν γενομένου περί τε τοῦ προκειμένου καὶ ἄλλων χωρίων, ὅτι καὶ ὁ ἀγαστὸς οὗτος ἀνήρ, οὔτε τῇ συνήθει γραφῇ οὔτε τῇ ταύτης ἑρμηνείᾳ τοῦ Κοραῆ οὔτε ταῖς πολλαῖς εἰκασίαις ἀρεσκόμενος, ᾔκασεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ «*ὑπὸ τῆς θεοῦ περιττῶς τετιμημένην*». Ἡ εἰκασία αὕτη καὶ παλαιογραφικῶς εἶνε δεδικαιολογημένη καὶ τὸν αὐτὸν παρέχει νοῦν τῷ χωρίῳ, ὃν καὶ ἡ ἡμετέρα διόρθωσις. Ὃ δ' ὅμως ἡμῖν ἀμφίβολον καθίστησιν τὴν ὀρθότητα τῆς εἰκασίας ταύτης εἶνε τὸ ὅτι *θεοῦ* λέγων ὁ Ξενοφῶν νοεῖ, ὡς ἐκ τῶν ἡγουμένων συνάγεται, οὐχὶ τὴν τοῦ κάλλους θεάν, τὴν Ἀφροδίτην, ὑφ' ἧς ὁ περιττῶς τιμηθεὶς ἔξοχος εἰς κάλλος γίγνεται, ἀλλὰ τὴν Ἀρτέμιδα· ἐὰν δὲ δὲν ἀπατῶμαι, ὡς ποιητικὸν αἴτιον τῆς φράσεως *περιττῶς τιμᾶσθαι* ἐπὶ τῆς νῦν ἡμῖν προκειμένης σημασίας αὐτῆς τίθεται τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ ἐκείνου, ᾧ προσιδιάζει ἡ ἰδιότης, ἣν λέγεται ὅτι ἔχει τὸ πρόσωπον, ὃ ὑποκείμενον τῆς φράσεως *περιττῶς τιμᾶσθαι* εἶνε· οὕτω περιττῶς τετιμημένος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τῶν Μουσῶν εἶνε ὁ ἔξοχος ποιητὴς ἢ ἀοιδός· καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἔξοχος εἰς κάλλος εἶνε ὁ ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης τετιμημένος, ᾗ προσιδιάζει τὸ κάλλος, καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος, ἥτις ἐνταῦθα νοεῖται ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος λέγοντος *θεοῦ*, ὡς καὶ ἄρτι εἴπομεν.

ἧς ἦρχεν Ἄνθεια (σελ. 330, 25-28). Αὕτη ὀφθεῖσα διαβόητος ἦν πᾶσι τοῖς θεωμένοις ἐκπεπληγμένοις διὰ τὸ κάλλος, οὐδεὶς δ' ἄλλο τι ἢ αὐτὴν ἔλεγεν (σελ. 331, 10-16)· τοῦτο ἐξηκολούθησε βεβαίως γινόμενον καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον, καθ' ὃν παρήρχετο ἡ τῶν παρθένων τάξις, ἐπεὶ πολὺ τὰς ἄλλας ὑπερεβάλλετο παρθένους τὸ Ἀνθείας κάλλος. Ἐν τῇ τάξει τῶν πομπευόντων εἵπετο τῷ τῶν παρθένων πλήθει ἡ τῶν ἐφήβων τάξις, ὧν δὴ ἦρχεν ὁ Ἁβροκόμης· διό, ἐκείνου παρελθόντος, ἐπέστη αὕτη καὶ πρῶτος αὐτῆς ὤφθη Ἁβροκόμης· τότε δὴ πάντες, ἰδόντες Ἁβροκόμην, ἐπελάθοντο μὲν τῶν παρθένων, ἐπὶ τὸν Ἁβροκόμην δὲ τὰς ὄψεις ἔτρεψαν, ὅτε καὶ οὐκέτι οἷόν τ' ἦν περὶ ἐκείνης λέγειν, ἀλλὰ πάντες νῦν περὶ Ἁβροκόμου ἔλεγον. Ὥστε οἱ θεώμενοι περὶ Ἀνθείας μόνης καὶ οὐ περὶ ἄλλου τινὸς ἠδύναντο νὰ λέγωσι μόνον μέχρις οὗ παρῆλθεν ἅπαν τὸ τῶν παρθένων πλῆθος, ὅτε γὰρ τοῦτο παρῆλθεν, εὐθὺς ἐπέστη Ἁβροκόμης καὶ νῦν περὶ τούτου μόνον ἔλεγον καὶ ἠδύναντο νὰ λέγωσι. Γραπτέον λοιπὸν ἕως ἀντὶ τοῦ ὡς. Ὁμοίαν χρῆσιν τοῦ ἕως μετ' ἀορίστου (πρβ. Kühner, Γραμμ. τ. Ἑλλην. γλώσσης, σελ. 950, § 567, 1) παρὰ τῷ ἡμετέρῳ Ξενοφῶντι βλέπε ἐν σελ. 360, 26 «καὶ χρόνῳ συνῆμεν πολλῷ . . . . ἕως δαίμων τις ἡμῖν ἐνεμέσησεν», πρβλ. καὶ σελ. 362, 20. Ὅμοιον λέγει ἡμῖν καὶ ὁ Ἡλιόδωρος ἐν τῇ αὐτοῦ περιγραφῇ τῆς πομπῆς (σελ. 79, 22-32), ἔνθα (στ. 30) τὸ μέρος περὶ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐφήβων ἔχει ὧδε, «ἕως κατόπιν ἐφήβων ἱππικὸν καὶ ὁ τούτων ἵππαρχος ἐκλάμψας ἀκοῆς κρείττονα πάσης τὴν τῶν καλῶν θέαν ἀπέδειξεν».

Ἀντὶ τοῦ δὲ μετὰ τὸ ἕως προτιμῶ νὰ γράψω δὴ (= λοιπόν), διότι ὁ νοῦς τῆς ὅλης μέχρι τοῦ ἔλεγε περιόδου ἐπέρχεται ὥς τι ἐπακολούθημα τῶν ἀμέσως ἡγουμένων (ἦν δὲ—ἡ καλή)· διὸ καὶ ὁ σύνδεσμος δὲ δὲν ἔχει τόπον ἐνταῦθα, διότι διὰ τῆς ἡμετέρας νῦν περιόδου ἡ διήγησις τῆς πομπῆς δὲν προάγεται κατά τι, νέου τινὸς ταύτης σημείου προστιθεμένου. Καὶ ὁ προτεινόμενος δὲ ὑπ' ἄλλων μὲν δὲν ἔχει θέσιν, γραφομένου μάλιστα ἕως ἀντὶ τοῦ ὡς, διότι ἀμφότεροι οἱ σύνδεσμοι (ἕως μὲν) ἀναφέρονται εἰς τὰ ἑπόμενα, καὶ οὕτω ὁ λόγος μένει ἀσύνδετος πρὸς τὰ ἡγούμενα. Τοῦτο, οἶμαι, καὶ ὁ Hercher αἰσθόμενος λέγει (ἔ. ἀ), «malim καὶ ὡς μέν».

Ἐν τοῖς ἑπομένοις ἔπρεπεν ὁ Hercher ν' ἀποδέξηται τὴν τοῦ

Tresling εἰκασίαν, ὅς προστίθησι τὸν καί, διότι τὸ ἀσύνδετον ἐνταῦθα οὐκ ἀνεκτόν, ὁ δὲ καὶ εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἐκπέσῃ πρὸ τοῦ καλός.

Σελ. 332, 6 . . . . καὶ ἁλίσκεται Ἄνθεια ὑπὸ τοῦ Ἀβροκόμου, ἡττᾶται δὲ ὑπὸ [τοῦ] Ἔρωτος Ἀβροκόμης.

Περιττή, νομίζω, ἡ τοῦ ἄρθρου τοῦ προσθήκη μὴ ὑπάρχοντος ἐν τῷ χειρογράφῳ, διότι πολλάκις ὁ Ξενοφῶν καὶ ἀνάρθρῳ χρῆται τῷ ὀνόματι. Πρβλ. σελ. 330, 3, 4, σελ. 332, 31, σελ. 333, 1, 4, καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ.

Σελ. 333, 4. Καλὴ παρθένος· τί δέ; τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς, Ἀβροκόμη, εὔμορφος Ἄνθεια, ἀλλ' ἐὰν θέλῃς, οὐχὶ σοί. Δεδόχθω ταῦτα· οὐκ ἂν Ἔρως ποτέ μου κρατήσειε».

Γραπτέον διὰ τὴν τοῦ Ἀβροκόμου ὑπερηφανίαν «οὐκ ἂν Ἔρως ποτ' ἐμοῦ κρατήσειε».

Σελ. 333, 10 . . . . . . «νενίκηκας», εἶπεν, «Ἔρως, μέγα σοι τρόπαιον ἐγήγερται καθ' Ἀβροκόμου τοῦ σώφρονος· ἱκέτην ἔχεις. [Σὺ δέ] σῶσον τὸν ἐπὶ σὲ καταπεφευγότα τὸν πάντων δεσπότην.

Ὁ Hercher ὤφειλε νὰ ἐγκρίνῃ τὴν τοῦ Jacobs εἰκασίαν «Ἀλλὰ σῶσον κλπ.», διότι αὕτη πρῶτον παλαιογραφικῶς ἐγγυτέρα τῷ παραδεδομένῳ ἄσωτον, εἶτα δὲ τὸ σὺ ὅλως περιττόν, διότι οὐδὲν ἕτερον πρόσωπον ὑπάρχει πρὸς ὃ νὰ ἀντιτιθῆται ἐνταῦθα ὁ Ἔρως· ἀντίθεσις ὑπάρχει μόνον τῶν μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ Ἔρωτος κατὰ τοῦ Ἀβροκόμου γεγενημένων κακῶν πρὸς τοῦτο δι' ὃ νῦν παρακαλεῖ τὸν Ἔρωτα ὁ Ἀβροκόμης, τὴν σωτηρίαν δῆλα δὴ καὶ ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κακῶν ἐκείνων· αὕτη δ' ἡ ἀντίθεσις ὀρθῶς δηλοῦται διὰ τοῦ ἀλλά· ὧδε γὰρ ὁ νοῦς, «ἐνίκησας, (λέγει ὁ Ἀβροκόμης), τὸν σώφρονα Ἀβροκόμην καὶ ἰδοὺ ἱκέτην αὐτὸν ἔχεις· ἀλλά, ἱκανὴν τὴν μέχρι τοῦδε τιμωρίαν νομίσας, σῶσον νῦν αὐτὸν ἐπὶ σὲ καταπεφευγότα». Διὸ δὴ καὶ ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι σόν, ὃ μεταγράφεται εἰς τόν, προτιμῶ νὰ γράψω νῦν. Τῇ ἐλλείψει τοῦ ἀντικειμένου τοῦ σῶσον οὐδεὶς προσκρούσει, εὐνοήτου ὄντος ἐκ τῶν ἡγουμένων. Λέ-

γεται δὲ καὶ ἀμέσως ἀνωτέρω ἄνευ ἀντικειμένου «ἱκέτην ἔχεις» ἔνθα νοεῖται ὡς τοιοῦτο τὸ «αὐτόν», δῆλα δὴ τὸν Ἁβροκόμην.

Σελ. 335, 12. Ἐνταῦθα οἱ παρ' ἑκατέρων ἀφικόμενοι δέονται τοῦ θεοῦ ἀληθῆ μαντεύεσθαι· ἐληλύθεσαν δὴ κατὰ ταὐτά. Χρᾷ δὲ ὁ θεὸς κοινὰ ἀμφοτέροις τὰ μαντεύματα ἐμμέτρως.

Ἡ ῥῆσις «ἐληλύθεσαν δὴ κατὰ ταὐτὰ» ἣν πάντες ἑρμηνεύουσι «εἶχον ἔλθει διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας», δὲν βλέπομεν ἡμεῖς τοὐλάχιστον κατὰ τὶ προάγει ἢ διασαφεῖ τὴν διήγησιν, ἐπαναλαμβανομένη ἐνταῦθα ἐκ τῶν στίχων 7-9, ὡς ἐπίσης δὲν νοοῦμεν ἥν τινα δύναμιν ἔχει ὁ σύνδεσμος δή. Ταῦτα ἴσως αἰσθόμενος καὶ ὁ Mitscherlich ἐνόμιζεν ὅτι ἡ ῥῆσις πρέπει παρενθέσει ἐγκλεισθεῖσα νὰ τεθῇ μετὰ τὴν λέξιν κοινά. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα, φρονοῦμεν, δὲν ἔχει τινὰ τόπον, διότι ἵνα κοινὰ τὰ μαντεύματα χρήσῃ ὁ θεός, πρὸς τοῦτο δὲν ἤρκει τὸ νὰ ἔχωσιν ἔλθει διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἦτο καὶ νὰ ἔχωσιν ἔλθει συγχρόνως· τὸ δὲ δὴ καὶ ἐνταῦθα δὲν ἑρμηνεύεται. Καθ' ἡμᾶς γε ἀναγκαῖον ἐνταῦθα εἶνε, ἵνα ὁ νοῦς τοῦ ὅλου χωρίου γένηται σαφὴς καὶ χάσμα ἐν αὐτῷ μὴ ὑπολανθάνῃ, νὰ δηλωθῇ ἡ ἔννοια τῆς συγχρόνου εἰς τὸ μαντεῖον ἀφίξεως τῶν παρ' ἑκατέρων ἀφικομένων, ἀφοῦ ἐν τοῖς ἡγουμένοις ἐδηλώθη (σχ. 7—9), ὃ καὶ οἴκοθεν ἐκ τῆς ὅλης διηγήσεως ἐννοεῖται, ὅτι διὰ τοὺς αὐτοὺς σκοποὺς ἐξεπέμφθησαν. Τοιαύτην ἔννοιαν ἡ ὑπὸ κρίσιν ῥῆσις παρέξει, ἂν γράψωμεν κατὰ ταὐτό. Τῆς χρήσεως κατὰ ταὐτὸ ἐπὶ τοῦ συγχρόνως παράδειγμα παρέχει ὁ Τάτιος σελ. 92, 18 λέγων «Κατὰ ταὐτὸ καὶ ἡμῖν ἐπεφέρετο τὸ κῦμα»· πρβλ. καὶ Pape ἐν λεξικῷ ὑ.τ.λ. αὐτὸς σελ. 362, στλ. β'. καὶ Passow ἐν λεξικῷ ὑ.τ.λ. αὐτός, σελ. 454, στλ. α'. Ἀλλὰ καὶ θέσιν πρέπει νὰ μεταβάλῃ ἡ ῥῆσις, νὰ τεθῇ δῆλα δὴ μετὰ τὸ ἀφικόμενοι, ἐγκλεισθεῖσα παρενθέσει. Ἐνταῦθα τιθεμένη διασαφεῖ τὴν πρότασιν ἐν ᾗ κεῖται, ἀκριβέστερον προσδιορίζουσα τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀφικέσθαι διὰ τῆς ἐννοίας τοῦ ἅμα, δι' ἧς καὶ μόνης ἑρμηνεύεται ἡμῖν τὸ περιεχόμενον τῆς προτάσεως «ἐνταῦθα— μαντεύεσθαι», ἐν ᾗ ὑπολανθάνει ἡ ἔννοια τοῦ ὅτι τὸ δεῖσθαι ἐγένετο κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. Πρβλ. σελ. 334, 13 «εἰ δέ ποτε ἄλλας παρθένους ἢ γυναῖκας ἴδοι βλεπούσας εἰς ἐκεῖνον (ἑώρων δ'

ἅπασαι εἰς Ἀβροκόμην) δήλη ἦν λυπουμένη», ἔνθα ἡ ἔννοια τοῦ βλέπειν εἰς ἐκεῖνον προσδιορίζεται ἀκριβέστερον διὰ τοῦ ἅπασαι, δι' οὗ καὶ διασαφεῖται, ὅπως ποτὲ ἠδύνατο ἡ Ἄνθεια νὰ βλέπῃ ὅτι ἄλλαι γυναῖκες ἢ παρθένοι ἔβλεπον εἰς τὸν Ἀβρακόμην καὶ δὲν ἐλάνθανεν αὐτὴν τοῦτο γινόμενον· πλεῖσται (ἅπασαι) γὰρ ἦσαν αἱ τοῦτο ποιοῦσαι γυναῖκες καὶ παρθένοι. Νῦν ἐν τέλει τό τε ἄρτι μνημονευθὲν χωρίον καὶ τάδε, σελ. 336, 25, σελ. 385, 27, σελ. 387, 16, ἅμα δὲ καὶ ὁ νοῦς, διότι διὰ τῆς παρενθέσεως προστίθεται νέον τι γνώρισμα (τὸ τοῦ συγχρόνως) εἰς τὸ ἄρτι μνημονευθὲν σημεῖον τῆς διηγήσεως (τὴν ἄφιξιν), δῆλον ποιοῦσιν ὅτι ἀντὶ τοῦ δὴ πρέπει νὰ γράψωμεν δέ. Γραπτέον λοιπὸν ἅπαν τὸ χωρίον ὧδε, «Ἐνταῦθα οἱ παρ' ἑκατέρων ἀφικόμενοι (ἐληλύθεσαν δὲ κατὰ ταὐτὸ) δέονται τοῦ θεοῦ ἀληθῆ μαντεύεσθαι. Χρᾷ δὲ ὁ θεὸς κοινὰ κτλ.»

Σελ. 336, 11. Κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ἡ Ἄνθεια ᾔδετο μὲν ὅτι Ἀβροκόμην ἕξει· τίς δὲ ἡ φυγὴ καὶ τίνες αἱ συμφοραὶ κατεφρόνει, πάντων τῶν ἐ σ ο μ έ ν ω ν κακῶν Ἀβροκόμην ἔ χ ο υ σ α παραμυθίαν.

Ἀλλ' οὔπω Ἄνθεια εἶχεν, ἀλλ' ἔμελλεν ἕξειν Ἀβροκόμην παραμυθίαν πάντων τῶν ἐσομένων κακῶν· γραπτέον λοιπὸν ἕξουσα ἀντὶ τοῦ ἔχουσα, προσθετέον δ' ἅμα, οἶμαι, καὶ τὸν σύνδεσμον ὡς πρὸ τοῦ πάντων· διότι ψιλὴ γνώμη τοῦτο τῆς Ἀνθείας ἦτο (=ἐπεί, ὡς Ἄνθεια ᾤετο, ἔμελλεν αὕτη ἕξειν Ἀβροκόμην), οὐδαμῶς δὲ πραγματοποιεῖται ἐν τοῖς ἑπομένοις· βλέπε ὁμοιότατον χωρίον ἐν σελ. 373, 1 «Καὶ νυκτὸς γενομένης ἡ μὲν ὡς ἄνδρα ἕξουσα τὸν Ἀβροκόμην τὸν Ἄραξον ἀποκτιννύει κλπ.» πρβλ. καὶ σελ. 342, 20, σελ. 361,1, σελ. 387, 11.

Σελ. 336, 16. Ὡς οὖν ἐφέστηκεν ὁ τῶν γάμων καιρός, καὶ παννυχίδες ἤγοντο καὶ ἱερεῖα πολλὰ ἐθύετο τῇ θεῷ.

Μετὰ παρακειμένου οὐδέποτε παρὰ Ξενοφῶντι συντάσσεται τὸ χρονικὸν ὡς, ἀλλὰ συνηθέστατα μὲν ἀορίστῳ, σπανιώτερον δε ὑπερσυντελίκῳ καὶ παρατατικῷ· διὸ δὴ καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἀπαιτεῖ, γραπτέον καθ' ὑπερσυντέλικον ἐφειστήκει· πρβλ. ὁμοιότατον τῷ προκειμένῳ χωρίον ἐν σελ. 364, 21 «ὡς οὖν πάντα τὰ

περὶ τὸν γάμον ἐξετετέλεστο τῷ Περιλάῳ, ἐφειστήκει δὲ ἡ ἡμέρα, δεῖπον μὲν πολυτελὲς ἡτοίμαστο...»

Σελ. 337, 15. Ὦ φωτὸς ἡδίων ἐμοὶ κόρη καὶ τῶν πώποτε λαλουμένων εὐτυχεστέρα· τὸν ἐραστὴν ἔχεις ἄνδρα, μεθ' οὗ ζῆν καὶ ἀποθανεῖν ὑπάρξει γυναικὶ σώφρονι».

Ὤφειλεν ὁ Hercher νὰ τηρήσῃ τὴν γραφὴν ὑπάρξαι, ν' ἀποδέξηται δ' αὐτὴν εὐκτικήν, ὡς ὅ τε Peerclamp καὶ ὁ Hirschig πράττουσι, διότι βέβαιος ὁ Ἁβροκόμης δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε περὶ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ περιεχομένου τῆς προτάσεως, μόνον δ' εὐχὴν ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ· ὅμοιον δὲ πράττει καὶ ἡ Ἄνθεια ἐν σελ. 338, 12, λέγουσα «ἡμεῖς δὲ ἀεὶ βλέποιτε ταῦτα».

Σελ. 339, 1. Παρεσκευάζετο δὴ πάντα αὐτοῖς πρὸς τὴν ἔξοδον, ... , καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐνεβάλλετο, πολλὴ μὲν ἐσθὴς καὶ ποικίλη, πολὺς δὲ ἄργυρος καὶ χρυσός, ἥ τε τῶν σιτίων ὑπερβάλλουσα ἀφθονία.

Ὁ Hercher (σελ. LI τοῦ προλόγου) σημειοῦται τάδε περὶ τοῦ χωρίου, «Exspectes πολλὴ δὲ ἡ τῶν σιτίων ἀφθονία (v. pg. 363, 27) vel ὑπερβάλλουσα δὲ ἡ τῶν σιτίων ἀφθονία». Ἀλλὰ τὸ «τῶν σιτίων . . . . . . ἀφθονία» εἶνε καὶ αὐτό, ὡς καὶ τὰ προηγούμενα ἐσθής, ἄργυρος, χρυσός, ἐπεξήγησις τοῦ «τὰ ἐπιτήδεια»· διὸ δὴ καὶ παρέλκει τὸ ἄρθρον, ὃ ἐλλείπει καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις οὐσιαστικοῖς, παρὰ τῷ ἀφθονία· γραπτέον δή, οἶμαι, ἔτι δὲ τῶν σιτίων ἀντὶ τοῦ ἥ τε τῶν σιτίων ἢ ἁπλῶς τῶν τε σιτίων.

Σελ. 339, 9. Ὡς δ' ἦλθεν ἡ τῆς ἀναγωγῆς ἡμέρα, πολλοὶ μὲν οἰκέται, πολλαὶ δὲ θεράπαιναι . . . . . μελλούσης δὲ τῆς νεὼς ἐπανάξεσθαι, πᾶν μὲν τὸ Ἐφεσίων [πλῆθος] παρῆν παραπέμπον, πολλαὶ δὲ καὶ τῶν . , ... μετὰ λαμπάδων καὶ θυσιῶν.

Τὸ μετὰ τὸ θεράπαιναι χάσμα συμπληρωτέον, οἶμαι, διὰ τοῦ ἐνεβιβάζοντο, μεθ' ὃ καὶ στικτέον ἄνω στιγμῇ. Τῷ ῥήματι ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει χρῆται ὁ Ξενοφῶν ἐν σελ, 353, 27 «Καὶ δὴ τὴν μὲν Ῥόδην εὐθὺς . . . . . κελεύει ἐμβιβάσαντάς τινας πλοίῳ» καὶ ἐν σελ.

386, 4. Πρόκειται δὲ καὶ ἐν τοῖς τρισὶ χωρίοις περὶ προσώπων ἃ οὐχὶ οἰκείᾳ, ἀλλ' ἀλλοτρίᾳ βουλήσει εἰς τὴν ναῦν εἰσήρχοντο. Τῇ παραλείψει ἐνταῦθα τοῦ νηὶ οὐδείς, φρονῶ, προσκρούει, διότι εὐκόλως μὲν ἐνταῦθα ἡ ἔννοια αὕτη νοεῖται ἐκ τῶν συμφραζομένων, λέγει δὲ καὶ ἀνωτέρω (στχ. 3) ὁ Ξενοφῶν «καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐνεβάλλετο» ὡσαύτως ἄνευ τοῦ νηί.

Τὸ ἕτερον χάσμα τὸ μετὰ τὸ «πολλαὶ δὲ καὶ τῶν» ἄλλοι μὲν ἀναπληροῦσι διὰ τοῦ «τῶν ἱερειῶν» ἢ «ἱερῶν παρθένων» ἢ καὶ μόνον «παρθένων» διότι μιᾷ μόνον λέξει χῶρος ἐν τῷ κώδικι λείπεται κενός. Ὁ δὲ Cobet ἀναπληροῖ διὰ τοῦ ξένων, ἀλλ' ἄπορον μὲν ὅτι μόνον ξέναι, οὐχὶ δὲ καὶ ξένοι λέγονται ὅτι παρῆσαν, ὡσαύτως δὲ καὶ ὅτι οὐ μνημονεύονται παροῦσαι Ἐφέσιαι γυναῖκες, ἐν ᾧ ξέναι κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Cobet μνημονεύονται· διὰ ταῦτα νομίζω ὅτι πρέπει ν' ἀναπληρωθῇ τὸ χάσμα διὰ τοῦ γυναικῶν, διότι καὶ Ἄνθεια ἤδη γυνὴ ἦτο, καὶ οὐκέτι παρθένος, διὸ καὶ δὲν ἐγκρίνω τὴν τοῦ Locella συμπλήρωσιν διὰ τοῦ παρθένων. Ὅτι πρόκειται περὶ Ἐφεσίων γυναικῶν, δῆλον ἐκ τῶν συμφραζομένων εὐκόλως, προηγησαμένου τοῦ «Ἐφεσίων πλῆθος». Τὴν συμπλήρωσίν μου, νομίζω, ὑποστηρίζει τὸ ὅτι καὶ παρὰ Χαρίτωνι (σελ. 15, 14) τὴν ἐκκομιδὴν τῆς Καλλιρρόης, γυναικὸς ἤδη καὶ ταύτης οὔσης, παρακολουθοῦσι γυναῖκες. Ὅτι δὲ πρότερον λέγεται «πᾶν τὸ Ἐφεσίων πλῆθος», τοῦτο δὲν δύναται νὰ εἶνε κατὰ τῆς ἐμῆς συμπληρώσεως, διότι καὶ παρὰ Χαρίτωνι αἱ γυναῖκες μνημονεύονται, μνημονευθέντος πρότερον τοῦ δήμου (σελ. 15, 11).

Σελ. 340, 2. Εἰ δὲ ἄλλο [τι] συμβαίη, τοῦτο μὲν ἴστε οὐδὲ ἡμᾶς ἔτι ζησομένους· προΐεμεν δὲ ὑμᾶς ὁδὸν μὲν δυστυχῆ, ἀλλ' ἀναγκαίαν.

Ἀντὶ τοῦ μέν, οὗ τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν δὲ τοῦ προΐεμεν οὐ νοῶ, γραπτέον, οἶμαι, μήν· τοῦτο δὲ συνηθέστατον ἐπὶ ὅρκου, ᾧ ὁμοία ἡ τῶν γονέων ἐνταῦθα διαβεβαίωσις ὅτι οὐ ζήσονται, τῶν τέκνων κακόν τι παθόντων.

Σελ. 340, 15. Κἀνταῦθα θύσαντες καὶ δειπνοποιησάμενοι, πολλὰ εὐξάμενοι τῆς νυκτὸς ἐπιγινομένης ἐπανήγοντο.

Γραπτέον ἐπιγενομένης, ὡς λέγει ὁ Ξενοφῶν σελ. 368, 21 καὶ 383, 20. πρβλ. καὶ σελ. 356, 25, ἔνθα περὶ ἀπόπλου ὡσαύτως λέγεται «οἱ δὲ ἔμποροι λαβόντες τὴν Ἄνθειαν εἰς τὸ πλοῖον ἦγον καὶ νυκτὸς ἐπελθούσης ᾔεσαν τὴν ἐπὶ Κιλικίας».

Σελ. 340, 17. Καὶ ἦν ὁ πλοῦς αὐτοῖς οὔριος· λόγοι δὲ ἐν αὐτοῖς πολλοὶ πρὸς ἀλλήλους «ἆρα ἡμῖν ὑπάρξει συγκαταβιῶναι μετ' ἀλλήλων;»

Ταὐτολογία περιττὴ φαίνεταί μοι τὸ ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους· διὸ καὶ τὸ πρῶτον νομίζω ἐφθαρμένον, εἰκάζω δ' ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἐν τούτοις, τούτων δῆλα δὴ γιγνομένων. Τοῦ ἐν τούτοις παραδείγματα ἀπαντῶσι παρὰ Ξενοφῶντι ἐν σελ. 357, 4 καὶ ἐν σελ. 347, 18· ταῦτα δ' ὅμως ὁ Hercher καὶ ὁ Cobet μετέγραψαν εἰς τὸ ἐν τούτῳ, κακῶς, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, διότι καὶ παρὰ Πλάτωνι ὑπάρχουσι παραδείγματα ἐν Συμποσ. σ. 220, B καὶ Τιμαίῳ σ. 42, C· εἶτα δὲ καὶ κοινότατον τὸ ἐν τούτοις τῇ συνήθει ἡμῶν λαλιᾷ, ἀφ' ἧς τοῦτο ὁ ἡμέτερος Ξενοφῶν καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ ἀρχαίᾳ ἠδύνατο νὰ τηρήσῃ.

Σελ. 340, 31. Ὡς ὀμνύω γέ σοι τὴν πάτριον ἡμῖν θεόν, τὴν μεγάλην Ἐφεσίων Ἄρτεμιν, ... ὡς ἐγὼ καὶ βραχύ τι ἀποσπασθεῖσα σοῦ οὔτε ζήσομαι οὔτε τὸν ἥλιον ὄψομαι.»

Τὸ ὡς ὁ Locella, ἐγκρίναντος εἶτα καὶ τοῦ Peerclamp, ἑρμηνεύει διὰ τοῦ itaque, quare· ἀλλ' ἡ τοιαύτη χρῆσις τοῦ ὡς σπανία εἶνε, καὶ ἴσως μόνον παρ' Ὁμήρῳ ἀπαντᾷ, διὸ καὶ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γράψωμεν ὥς=οὕτως τούτων ἐχόντων, διὰ τοῦτο. Τῆς χρήσεως τοῦ ὥς παρὰ συγγραφεῦσιν ὁμοίοις Ξενοφῶντι παραδείγματα σημειούμεθα ἐνταῦθα ἐκ τοῦ Λόγγου σελ. 302, 7 καὶ ἐκ διορθώσεως τοῦ Seiler παρὰ τῷ αὐτῷ σελ. 251, 20.

Σελ. 340, 27. Ἀκούσασα δὲ Ἄνθεια μέγα ἀνωλόλυξε καὶ «τί τοῦτο» ἔφησεν «Ἁβροκόμη, πεπίστευκας ὅτι ἐὰν ἀπαλλαγῶ σοῦ, περὶ ἀνδρὸς ἔτι καὶ γάμου σκέψομαι . . . ;

Τηρητέον, νομίζω, τὴν γραφὴν τοῦ κώδικος ταῦτα, στικτέον δὲ ἐρωτηματικῷ σημείῳ καὶ μετὰ τὸ Ἁβροκόμη, ὅτε τὸ τί καὶ τὸ ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἰδίαν πρότασιν, ἧς ὁ νοῦς ὧδε, «τί εἶνε αὐτά;»

ἃ δῆλα δὴ λέγεις. Οὕτω γραφομένου τοῦ χωρίου, περιέχεται ἐν τοῖς «τί ταῦτα» ποιά τις τῆς Ἀνθείας κατὰ τοῦ Ἁβροκόμου ἐπιτίμησις καὶ θαυμασμός, διότι ἐξήνεγκεν οὗτος διὰ τῶν ἄρτι ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντων ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τῆς διαρκοῦς πρὸς αὐτὸν πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς Ἀνθείας. Τοιοῦτό τι δὲ καὶ ἀπαιτεῖται ψυχολογικῶς ὑπὸ τοῦ νοῦ τοῦ ὅλου χωρίου. Τῆς συντάξεως «τί ταῦτα» παραδείγματα βλέπε παρὰ Passow ἐν λέξει τίς, σελ. 1909, στλ. α'.

Σελ. 341, 13. Κατήγετο δὴ ἡ ναῦς εἰς Ῥόδον καὶ ἐξέβαινον οἱ ναῦται, ἐξῄει δὲ ὁ Ἁβροκόμης ἔχων μετὰ χεῖρα τὴν Ἄνθειαν.

Νομίζω ὅτι πρὸ τοῦ «ὁ Ἁβροκόμης» πρέπει νὰ προστεθῇ ὁ σύνδεσμος καί, δι' οὗ νὰ ἐξαίρηται ἡ τῶν κυρίων προσώπων ἐκ τῆς νεὼς ἔξοδος· τὴν ἀνάγκην τοῦ καὶ φαίνεται ὅτι ᾔσθετο ὅ τε Peerclamp καὶ ὁ Hirschig, διὸ καὶ μεταφράζει ὁ μὲν πρῶτος «atque egreditur etiam Habrocomes», ὁ δὲ δεύτερος «exit et Habrocomes» Καὶ ἐν τοῖς ἡγουμένοις δὲ ποθῶ τὸν μὲν μετὰ τὸ ἐξέβαινον, ὃν ὁ Ξενοφῶν ἐπὶ τῆς ἐπαναφορᾶς δὲν παραλείπει, πρβλ. 334, 2, σελ. 339, 4, 10, σ. 368, 7, 22, σ. 376, 9, σ. 381, 21, σ. 384, 24, σ. 390, 22, σ. 393, 18. Ἐκπεπτωκότα ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει μὲν ἀποκατέστησεν ὁ Hercher ἐν σ. 366, 12, σ. 368, 2, σελ. 390, 9. Τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα πρέπει νὰ διορθωθῇ καὶ ἐν σελ. 379, 18 «εἰ δὲ ἤδη τέθνηκας, μάτην ἐγὼ φιλοτιμοῦμαι ζῆν, μάτην δὲ οὗτος, . . . , ἐλεεῖ με τὴν δυστυχῆ», ἔνθα προσθετέος ὁ σύνδεσμος μὲν μετὰ τὸ πρῶτον μάτην. Ἄλλα παραδείγματα ἐκπτώσεως τοῦ μὲν βλέπε παρὰ Κοβήτῳ ἐν Μνημοσύνης τόμ. 8ῳ σελ. 253.

Σελ. 341, 15. Συνῄεσαν δὲ πάντες οἱ Ῥόδιοι, τὸ κάλλος τῶν παίδων καταπεπληγότες, καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις τῶν ἰδόντων παρῆλθε σιωπῶν· ἀλλ' οἱ μὲν ἔλεγον ἐπιδημίαν θεῶν, οἱ δὲ προσεκύνουν καὶ προσεποιοῦντο.

Ἐν τῷ κώδικι φέρεται ἐπιδημίαν ἐκ τῶν θεῶν, ἀλλ' ἡ πρόθεσις ἐκ οὐδένα ἔχει νοῦν ἐνταῦθα. Ἃ ὁ Locella παρατίθησι χωρία πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐκ «ἡ ἐκ τοῦ θεοῦ βοήθεια» (σελ. 335, 30), «τὴν ἐκ θεῶν καλουμένην νόσον» (σελ. 338, 12), ταῦτα οὐδὲν τὸ

κοινὸν ἔχουσι τῷ ἡμετέρῳ, διότι ἐν ἐκείνοις διὰ τῆς ἐκ οἱ θεοὶ παρίστανται ὡς πηγὴ ἀγαθοῦ τινος ἢ κακοῦ, ἐν ᾧ ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ οὐδεὶς περὶ τοιούτου τινὸς λόγος δύναται νὰ γίνηται. Ὁ δὲ ὁ Peerklamp λέγει, «Hic etiam ἐπιδημίαν ἐκ θεῶν duos quosdam ex numero Deorum indicat», τοῦτο ἐξεζητημένον ὅλως εἶνε ἢ μᾶλλον εἶνε ἑρμηνεία, ἥτις οὐδαμῶς ἐκ τοῦ κειμένου δύναται νὰ ἐξαχθῇ. Δὲν δύναμαι δ' ὅμως καὶ νὰ συνταχθῶ τῷ Hercher ἁπλῶς οὕτως ὀβελίζοντι τήν τε πρόθεσιν ἐκ καὶ τὸ ἄρθρον τῶν· νομίζω δ' ὅτι τὸ ἐκ εἶνε κακὴ ἀνάγνωσις τοῦ ταχυγραφικοῦ σημείου τοῦ εἶναι (πρβλ. Bast, Comment. palaeog. σ. 810), διὸ καὶ τοῦτο νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ ἐν τῷ κειμένῳ. (1)

Ἐν τοῖς ἑπομένοις ἀντὶ τοῦ προσεποιοῦντο ὁ Elsner προτείνει προσεπιτνοῦντο, ὃ παλαιογραφικῶς μὲν δὲν εἶνε ἀπορριπτέον, ἀλλὰ ποιητικὸν μόνον, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Locella, εἶνε τὸ ῥῆμα τοῦτο, διὸ καὶ οὐχὶ πιθανὸν ὅτι αὐτῷ ὁ ἡμέτερος Ξενοφῶν ἐχρήσατο. Ὁ Hemsterhusius προτείνει προσηύχοντο, ὃ ὑποστηρίζεται ὑπὸ ὁμοιοτάτου χωρίου αὐτοῦ τοῦ Ξενοφῶντος (σελ. 329, 13), «Προσεῖχον δὲ ὡς θεῷ τῷ μειρακίῳ· καὶ εἰσιν ἤδη τινὲς οἳ καὶ προσεκύνησαν ἰδόντες καὶ προσηύξαντο»· ἀλλὰ παλαιογραφικῶς πόρρω τοῦ παραδεδομένου ἀφίσταται, διὸ καὶ προτιμῶμεν νὰ γράψωμεν ἀντ' αὐτοῦ προσέπιπτον, ἢ μᾶλλον προσέπιπτον αὐτοῖς· τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ παλαιογραφικῶς ἐγγύτερον τοῦ παραδεδομένου κεῖται καὶ ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι ἐν σελ. 385, 7· συχνότατα δ' ὅμως χρῆται αὐτῷ ὁ Ξενοφῶν μετὰ τοῦ γόνασι, σελ. 351, 16· 352, 7· 354, 4, 17· 365, 10· 386, 15· πρβλ. καὶ 397, 29. Νῦν ἐν τέλει νομίζομεν ὅτι καὶ ἕτερόν τι ψεγάδιον ὑπολείπεται ἐν τῷ χωρίῳ· ἀνωτέρω λέγει ὁ Ξενοφῶν «οὐκ ἔστιν ὅστις τῶν ἰδόντων παρῆλθε σιωπῶν» ἤτοι πάντες ἔλεγον· ἀλλ' ἐν τοῖς ἑπομένοις, ὡς ἔχει νῦν τὸ χωρίον, λέγεται ὅτι οἱ μὲν ἔλεγον, οἱ δὲ προσεκύνουν, ἤτοι ὅτι οὐχὶ πάντες

(1) Καὶ τὸ ***τῶν*** δὲν εὐαρμοστεῖ, διότι οὔτε ὅτι πάντες οἱ θεοὶ ἐπεδήμησαν ἠδύναντο οἱ Ῥόδιοι νὰ λέγωσι, δύο μόνον ὁρῶντες, οὔτε ὅτι ὡρισμένοι θεοὶ καὶ γνωστοὶ αὐτοῖς. Ὃ οὗτοι ἠδύναντο νὰ λέγωσιν εἶνε ὅτι θεοί τινες ἐπεδήμησαν, τοῦτο δ' ὅμως δὲν λέγεται ἐν τῷ κειμένῳ, τηρουμένου τοῦ ἄρθρου. Ἡ τροπὴ αὐτοῦ εἰς ***αὐτῶν*** παλαιογραφικῶς δὲν εἶνε ἀδύνατος (πρβλ. Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. 7ῳ, σελ. 599), ἀλλ' ὁ συνδυασμὸς ***αὐτῶν θεῶν*** δὲν ἔχει καλῶς. Ἰδέτωσαν καὶ ἄλλοι.

ἔλεγον. Τῆς ἀντιφάσεως ταύτης ἀπαλλάσσομεν τὸν Ξενοφῶντα προστιθέντες πρὸ τοῦ προσεκύνουν τὸν σύνδεσμον καί, ὅστις καὶ ἐν τῷ προμνημονευθέντι ὁμοίῳ χωρίῳ ὑπάρχει. Νῦν ὁ Ξενοφῶν ὀρθῶς λέγει «καὶ οὐδεὶς τῶν ἰδόντων παρῆλθε σιωπῶν, ἀλλ' οἱ μὲν μόνον ἔλεγον ἐπιδημίαν εἶνε θεῶν, οἱ δὲ (οὐ μόνον τοῦτο ἔλεγον, ἀλλὰ) καὶ προσεκύνουν» ὅτε δὴ πάντες ἔλεγον, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ «οὐδεὶς παρῆλθε σιωπῶν».

Σελ. 342, 3. Τῇ δὲ δευτέρᾳ ἐπέπαυτο μὲν ὁ ἄνεμος, γαλήνη δὲ [ἦν] καὶ πλοῦς βραδὺς καὶ ναυτῶν ῥαθυμία καὶ πότος καὶ μέθη καὶ ἀρχὴ τῶν μεμαντευμένων. Τῷ δὲ Ἀβροκόμῃ ἐν τούτῳ ἐφίσταται γυνὴ ὀφθῆναι φοβερά, το μέγεθος ὑπὲρ ἄνθρωπον, ἐσθῆτα ἔχουσα φοινικῆν.

Δὲν ἀποδέχομαι τὴν ὑπὸ τοῦ Hercher γενομένην μετάθεσιν τοῦ ἐν τούτῳ, διότι καὶ οὕτω τὸ χωρίον δὲν θεραπεύεται. Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἐν ταὐτῷ ἢ μᾶλλον ἐκ τούτου = ἕνεκα τούτου, τῆς τῶν ναυτῶν ῥᾳθυμίας. Ἄπορόν μοι φαίνεται ὅτι ὁ Hercher δὲν παρέλαβεν ἐν τοῖς ἑπομένοις τὴν εἰκασίαν τοῦ Peerklamp, ὃς προστίθησι τὴν λέξιν ὄναρ πρὸ τοῦ ἐφίσταται. Αὕτη ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν τοῖς ἑπομένοις λεγομένου «προσεδόκα τι δεινὸν ἐκ τοῦ ὀνείρατος» καὶ ὑπὸ τοῦ ἐδόκει ὃ ἐπὶ ὀνείρων λέγεται, ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ ἄλλων ὁμοίων χωρίων αὐτοῦ τοῦ Ξενοφῶντος, ἐν οἷς τὸ ἐφίσταται συνάπτεται τῷ ὄναρ, οὕτω ἐν σελ. 353, 14 λέγεται «καὶ αὐτῷ ὄναρ ἐφίσταται», ἐν σελ. 389, 27 «τῇ Ἀνθείᾳ ὄναρ ἐπέστη».

Σελ. 342, 16. Οὗτοι καταμεμαθήκεσαν . . . . . τῇ νηῒ ὅτι χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ ἀνδράποδα πολλὰ καὶ τίμια.

Ὤφειλε καὶ ἐνταῦθα ὁ Hercher νὰ ἐγκρίνῃ τὴν τοῦ Hemsterhusii συμπλήρωσιν διὰ τοῦ ἐν, διότι ἄλλως χάσκει ὁ λόγος· ἡ τοῦ Cobet συμπλήρωσις «παρὰ τῶν ἐν» ἀπαρέσκει ἡμῖν, διότι νομίζομεν ὅτι οἱ πειραταὶ δὲν ἠδύναντο προσελθόντες νὰ ἐρωτῶσι τοὺς ἐν τῇ νηῒ περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ πλούτου· οὗτοι δέ, καὶ ἐκείνου γενομένου, δὲν ἦτο δυνατὸν τὸν πολὺν πλοῦτον νὰ λέγωσιν ἀνθρώποις ἀκριβῶς διαπυνθανομένοις (κατεμεμαθήκεσαν) τὰ κατὰ τὴν ναῦν, καὶ οἳ διὰ τοῦτο ἔδει νὰ παράσχωσιν αὐτοῖς ὑπονοίας· τὸ πιθανώτερον εἶνε ὅτι οἱ πει-

ραταὶ ἐκεῖνα ἠδυνήθησαν νὰ μάθωσιν ἄλλοθεν, παρὰ πολιτῶν Ἐφεσίων, λανθάνοντες βεβαίως τοὺς ἐν τῇ νηΐ, καὶ δὴ εὐκόλως, ἀφοῦ, ὡς λέγει ὁ Ξενοφῶν ἀνωτέρω (σελ. 341, 19), «ταχὺ δι' ὅλης τῆς πόλεως διεπεφοιτήκει τοὔνομα Ἁβροκόμου καὶ Ἀνθείας», ὡς καλλίστων δὴ καὶ πλουσιωτάτων.

Σελ. 345, 3. «Δυνησόμεθα δὲ αὐτούς», ἔλεγεν «ἐξαιρέτους παρὰ Ἀψύρτου λαβεῖν δωρεάν».

Τὸ δωρεὰν φαίνεταί μοι ὅτι παρέλκει, διότι ἐν τῷ ἐξαιρέτους περιέχεται ἡ ἔννοια τοῦ δωρεάν· τοῦτο κατὰ ταῦτα εἶνε γλώσσημα εἰς τὸ ἐξαιρέτους, παρεισφθαρὲν εἰς τὸ ἔδαφος, ὅθεν καὶ ἐκβλητέον. Ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει (σελ. 377, 18) ὁ Ξενοφῶν λέγει «καὶ παρὰ Ἱπποθόου δῶρον αἰτήσειν» μιᾷ χρώμενος λέξει πρὸς δήλωσιν τῆς ἐννοίας, περὶ ἧς νῦν πρόκειται.

Σελ. 346, 10. Ὑπέσχετο δὲ πολλὰ καὶ γάμον νόμιμον καὶ χρήματα πεισθείσῃ καὶ περιουσίαν.

Ὁ Hercher νομίζει (σελ. LIII τοῦ προλόγου) τὸ πολλὰ χρήματα γλώσσημα τοῦ περιουσίαν· ἡμεῖς μᾶλλον κλίνομεν εἰς τὸ νὰ γράψωμεν «καὶ χρημάτων πεισθείσῃ περιουσίαν». Γνωστότατον δ' ὅτι συχνὰ παρὰ Θουκυδίδῃ ἡ ῥῆσις αὕτη ἀπαντᾷ. Ὁ πρὸ τοῦ περιουσίαν σύνδεσμος καὶ προσετέθη, ὅτε, μεταγραφέντος κακῶς τοῦ χρημάτων εἰς χρήματα, ἔμεινε τὸ περιουσίαν ἀσύνδετον πρὸς τὰ ἡγούμενα.

Σελ. 346, 21. Τελευταῖον δὲ ἀνενεγκὼν ὁ Ἁβροκόμης «ὦ κακοδαίμονες» ἔφησεν «ἡμεῖς, τί ἄρα πεισόμεθα ἐν γῇ βαρβάρῳ, πειρατῶν ὕβρει παραδοθέντες»;

Τὸ ἄρα οὐδένα χῶρον ἔχει ἐνταῦθα, γραπτέον δὲ ἆρα, ᾧ καὶ ἀλλαχοῦ ἐν ἐρωτήσεσι χρῆται ὁ Ξενοφῶν πολλάκις, π.χ. σελ. 339, 24 καὶ 25, σελ. 340, 19.

Σελ. 347, 5. Ἀλλ' οὐ μὰ τὴν μέχρις ἄρτι σωφροσύνην ἐκ παιδός μοι σύντροφον, οὐκ ἂν ἐμαυτὸν ὑποθείην Κορύμβῳ· τεθνήξομαι δὲ πρότερον καὶ φανοῦμαι νεκρὸς σώφρων».

Γραπτέον, νομίζω, καὶ φανοῦμαι, καὶ νεκρός, σώφρων» διότι καὶ ζῶν ἦτο τοιοῦτος, ἐκ παιδὸς μέχρις ἄρτι σύντροφον ἔχων τὴν σωφροσύνην (στχ. 5-6). Οὕτω μεταφράζει τὸ χωρίον καὶ ὁ Hirschig μεταφράζων αὐτὸ ὧδε, «et castus vel mortuus apparebo»· εὐκόλως δ' ἠδύνατο ὁ καὶ νὰ ἐκπέσῃ μετὰ τὸ μαι τοῦ φανοῦμαι. Πρβλ. σελ. 370, 31 «Τίς ἄρα λῃστὴς οὕτως ἐρωτικός, ἵνα καὶ νεκρᾶς ἐπιθυμήσῃ σου;»

Σελ. 349, 17. Ἐλθὼν δὲ παρ' αὐτοὺς «τί ποιοῦμεν, σύντροφοι;» «Τί δὲ βουλευόμεθα, οἰκέται;» «Δοκεῖς τινι τῶν δεσποτῶν, Ἁβροκόμη, καλός.

Ἐν πρώτοις ὁ Hercher ἔπρεπεν, ἑπόμενος τῇ συνηθείᾳ καὶ τοῦ Ξενοφῶντος, νὰ προσθέσῃ, ὡς ἤδη ὁ Locella ἔκαμεν, τὸ ἔφη, οὗ ἄνευ ἡ μετοχὴ ἐλθὼν μένει ἄνευ ῥήματος· προσθετέον δ' ὅμως αὐτὸ μετὰ τὸ σύντροφοι, ὅθεν εὐκολώτερον ἠδύνατο νὰ ἐκπέσῃ. Εἶτα δ' ἄτοπον θεωρῶ ὁ ὄντως καὶ πρότερον καὶ νῦν οἰκέτης [ὁ] Λεύκων τὸν Ἁβροκόμην καὶ τὴν Ἄνθειαν τύχῃ τοιούτους νῦν γενομένους νὰ καλῇ ἁπλῶς οἰκέτας· διὸ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γράψωμεν συνοικέται· ὑπὲρ τούτου δ' οἶμαι, καὶ τὸ σύντροφοι συνηγορεῖ καὶ τὰ πράγματα, ὁμόδουλοι γὰρ ὄντως νῦν ἦσαν Ἁβροκόμης καὶ Ἄνθεια τῷ Λεύκωνι καὶ τῇ Ῥόδῃ. Καὶ συντρόφους δ' αὐτοὺς διὰ τὰ αὐτὰ καλεῖ ὡς τῇ αὐτῇ [ὁ] χρωμένους νῦν τύχῃ [ὁ] καὶ οὐχὶ διάφορον αὐτοῦ θέσιν ἔχοντας.

Σελ. 350, 8 καὶ 11. «Ἀλλὰ δέομαι σοῦ, τῆς ψυχῆς τῆς ἐμῆς δέσποτα», καὶ «Τοσοῦτον σοῦ δεήσομαι».

Μικρᾷ μεταβολῇ διορθωτέα ἀμφότερα τὰ χωρία· γραπτέον δῆλα δὴ «δέομαί σου» καὶ «τοσοῦτόν σου δέομαι», ὡς πράττει ὀρθῶς ὁ Hirschig, διότι οὐδεμία τοῦ Ἁβροκόμου πρός τινα ἄλλον ἀντίθεσις ἐνταῦθα ὑπάρχει, ὥστε νὰ εἶνε ἀνάγκη τῶν ὀρθοτονουμένων τύπων.

Σελ. 350, 21. Μαντὼ ἐρῶ σου, μηκέτι φέρειν δυναμένη· ἀπρεπὲς μὲν ἴσως παρθένῳ, ἀναγκαῖον δὲ φιλούσῃ· δέομαι, μή με περιίδῃς μηδὲ ὑβρίσῃς τὴν τὰ σὰ ᾑρημένην.

Ἀρέσκει μοι μᾶλλον νὰ στίξω τὸ χωρίον ὧδε, προστιθεὶς ἅμα τὸν

σύνδεσμον δὲ μετὰ το μηκέτι, «Μαντὼ ἐρῶ σου· μηκέτι δὲ φέρειν δυναμένη, ἀπρεπὲς μὲν ἴσως παρθένῳ, ἀναγκαῖον δὲ φιλούσῃ, δέομαι κτλ.»· νοῶ δὲ τὴν μετοχὴν «δυναμένη» αἰτιολογικήν. Πρβλ. σελ. 357, 9 «ταύτην συνεχῶς ἐν τῷ χωρίῳ θεώμενος ὁ καλὸς Μοῖρις ἐρᾷ· μηκέτι δὲ φέρειν δυναμένη μετεπεμψάμην τὸν αἰπόλον . . . .»

Σελ. 351, 31. Εἰπὼν οὐκέτι ἀνασχόμενος οὐδὲ λόγου ἀκοῦσαι ἐκέλευσε περιῤῥῆξαι τὴν ἐσθῆτα αὐτοῦ τοῖς οἰκέταις καὶ φέρειν πῦρ καί μάστιγας καὶ παίειν τὸ μειράκιον. Ἦν δὲ τὸ θέαμα ἐλεεινόν· αἵ τε γάρ . . . . . τὸ σῶμα πᾶν ἠφάνιζον βασάνων ἄηθες ὂν οἰκετικῶν, τό τε αἷμα κατέρρει καὶ τὸ κάλλος ἐμαραίνετο. Προσῆγεν αὐτῷ καὶ δεσμὰ φοβερὰ καὶ πῦρ καὶ μάλιστα ἐχρῆτο ταῖς βασάνοις κατ' αὐτοῦ, τῷ νυμφίῳ τῆς θυγατρὸς ἐνδεικνύμενος ὅτι σώφρονα παρπαρθένον ἄξεται.

Ἐπειδὴ τοὺς οἰκέτας ἐκέλευσεν οὐ μόνον μάστιγας, ἀλλὰ καὶ πῦρ φέρειν, νομίζω ὅτι ἐν τοῖς ἑπομένοις ἐξέπεσον αἱ λέξεις καὶ κάειν, ὃ παλαιογραφικῶς εὐκολώτατον διὰ τὸ προηγησάμενον καὶ παίειν, ὅτε τὸ χωρίον γραπτέον ὧδε· «καὶ παίειν τε τὸ μειράκιον καὶ κάειν». Παράδειγμα ὁμοίας χρήσεως τοῦ καίειν βλέπε, si tanti est, παρὰ Χαρίτων, σελ. 11, 20. Οὕτω τοῦ χωρίου γραφομένου, μᾶλλον, οἶμαι, εὐεξήγητα τὰ κατωτέρω μνημονευόμενα δεινότατα ἐπακολουθήματα τῶν βασάνων.

Περὶ τοῦ ἐν τοῖς ἑπομένοις χάσματος ὁ Hercher τάδε σημειοῦται (σελ. LIII τοῦ προλόγου) «in F. spatium quattuor litterarum; sec. manus inseruit βάσανοι idemque in margine adscriptum; [πληγαὶ] Cobet». Τὸ βάσανοι δὲν δύναται νὰ εἶνε τοῦ Ξενοφῶντος, διότι εὐθὺς ἀμέσως ἐπαναλαμβάνεται ἡ λέξις· οὐχ οὕτω δὲ ἀπειρόκαλος καὶ ὁ Ξενοφῶν. Τὸ πληγαὶ τοῦ Κοβήτου φαίνεταί μοι ἔννοιαν παρέχον στενωτέραν τῶν προηγησαμένων, ἐν οἷς καὶ πῦρ μνημονεύεται ὡς μέσον τῶν βασάνων, οὐχὶ δὲ μόνον ἡ μάστιξ· διὸ δὴ καὶ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γράψωμεν αἰκίαι· τοῦτο καὶ τὴν διὰ τοῦ πυρὸς κακοποίησιν τοῦ Ἀβροκόμου δηλοῖ, καὶ ἀνωτέρω δὲ λέγεται ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἐν σελ. 351, 30.

Ἐν τοῖς ἀμέσως ἑπομένοις ἂν τὸ ἕτερον τῶν δύο πᾶν πρέπει νὰ

ἐκβληθῇ, ἐκβλητέον τὸ πρῶτον, διότι τὸ μετὰ τὸ κατέρρει ἀναγκαῖον εἶνε, ἵνα τὸ μέγεθος τῶν βασάνων δηλῶται, δηλουμένου τοῦ πολλοῦ ποσοῦ τοῦ ἐκ τούτων καταρρέοντος αἵματος· τὸ πρὸ τοῦ ἠφάνιζον δ' ὅμως δύναται νὰ λείπῃ, διότι δῆλον ὅτι ὅπου τὸ σῶμα ᾐκίζετο ἐκεῖ καὶ ἠφανίζετο. Ὁ ἡμῖν ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ φαίνεται παρέλκον εἶνε τὸ καὶ πῦρ, διότι τοῦτο ἤδη ἀνωτέρω (σελ. 351, 33) ἐμνημονεύθη.

Σελ. 353, 10. Ἡ μὲν οἴχεται πόρρω ποι τῆς γῆς αἰχμάλωτος, ἐγὼ δὲ καὶ τὸ μόνον ἀφῄρημαι παραμύθιον, καὶ τεθνήξομαι [ὁ] δυστυχὴς ἐν δεσμωτηρίῳ μόνος.

Νομίζω ὅτι μετὰ τὸ γῆς ἐξέπεσε τὸ ταύτης, ὅτε ἡ γενικὴ ἔσται ἡ τῆς ἀπομακρύνσεως καλουμένη (genit. Ablat)· οὕτως ἀκριβῶς λέγει ὁ Ξενοφῶν ἐν σελ. 356, 16 «βούλομαί σε μᾶλλον πωλῆσαι πόρρω ποι τῆς γῆς ταύτης» καὶ ἐν σελ. 353, 28 «ὡς πορρωτάτω τῆς Σύρων ἀποδόσθαι γῆς».

Σελ. 353, 18. Αὐτὸν δ' ἵππον γενόμενον ἐπὶ πολλὴν φέρεσθαι γῆν διώκοντα ἵππον ἄλλην θήλειαν, καὶ τέλος εὑρεῖν τὴν ἵππον καὶ ἄνθρωπον γενέσθαι.

Μὴ γραπτέον ἑλεῖν ἀντὶ τοῦ εὑρεῖν; διότι ὁ διώκων τὸ φεῦγον αἱρεῖ (Ξενοφ. Κ. Π. IV, 3, 17), εἶτα δὲ καὶ δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν ὁ τοῦ ὅλου χωρίου νοῦς νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ἡ ἵππος που ἐκρύπτετο, ὥστε ταύτην εὑρεῖν τὸν Ἁβροκόμην ἵππον γενόμενον, ὡς τοῦτο αὐτῷ ἐν ὕπνοις ἐδόκει.

Σελ. 353, 29 . . . Τὴν δὲ Ἄνθειαν οἰκέτῃ συνουσιάζειν ἐνενόει καὶ ταῦτα τῶν ἀτιμοτάτων, αἰπόλῳ τινὶ ἀγροίκῳ, ἡγουμένη διὰ τούτου τιμωρήσεσθαι αὐτήν.

Δὲν εἶδον τὰ ὑπὸ τοῦ Lobeck λεγόμενα, εἰς ὃν ὁ Hercher παραπέμπει ἐν σελ. LIV τοῦ προλόγου πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γραφῆς συνουσιάζειν, εἰκάζω δ' ὅμως ὅτι πρέπει νὰ προτιμήσωμεν νὰ γράψωμεν συνοικίζειν, διότι καὶ ἀλλαχοῦ χρῆται τῷ ῥήματι Ξενοφῶν, ἐν σελ. 350, 24. Πρβλ. καὶ Λιβερᾶλιν σελ. 1, 16 (ἔκδ. Martini). Ὁ δὲ

νῦν φέρεται παρὰ Ξενοφῶντι συνουσιάζειν, τοῦτο ἑρμήνευμα νομίζω τοῦ συνοικίζειν, ἐκβαλὸν τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἑρμηνευόμενον.

Σελ. 355, 25. Τότε μὲν οὖν τὴν ἡσυχίαν ἤγαγεν· ἀποδημήσαντος δὲ τοῦ Μοίριδος μεταπέμπεται τὸν αἰπόλον.

Τὸ ἄρθρον τήν, περὶ οὗ ἤδη ὁ Abresch ἔγραψεν ὅτι abesse poterat, ὀρθῶς ὁ Hirschig περιέβαλεν ἀγκύλαις· διότι δὲν δύναται ἄλλο τι νὰ σημαίνῃ ἢ ὅτι ἡ Μαντὼ τὴν συνήθη αὐτῇ, τὴν προτέραν, ἀνέλαβεν ἡσυχίαν, ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον ἦν αὐτῇ· ἀλλὰ καὶ τὸ ἄνευ ἄρθρου ἡσυχίαν ἤγαγεν, ὃ λέγει Ξενοφῶν ἐν σελ. 391, 27, καὶ τοῦτο δὲν φαίνεταί μοι ἁρμόζον τῷ προκειμένῳ χωρίῳ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, διότι οὐχὶ ὄντως, οὐδ' ὅλως ἠδύνατο ἡ Μαντὼ νὰ ἡσυχάσῃ, πρὶν ἢ ἐκποδὼν ποιήσηται τὴν Ἄνθειαν· διὸ γραπτέον, οἶμαι, «τότε μὲν οὖν τινα ἡσυχίαν ἤγαγεν», ἡσύχασε δῆλα δή πως ἡ Μαντὼ καὶ κατ' ἐπίφασιν μόνον, ἵνα μὴ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐννοήσῃ τι τούτων, ἃ αὐτὴ ἐβουλεύετο περὶ Ἀνθείας.

Σελ. 356, 3. Ἀλλὰ δέομαι σοῦ, Λάμπων αἰπόλε, ὃς μέχρι νῦν εὐσέβησας . . . . . .

Καὶ ἐνταῦθα ἔπρεπε νὰ γράψῃ ὁ Hercher δέομαί σου, ὡς πράττει ὁ Hirschig, δι' ὃν λόγον καὶ ἀνωτέρω, σελ. 350, 7 καὶ 11.

Σελ. 357, 24. Ὁ δὲ αὐτὸν ὅστις ἦν οὐ λέγει, ἕωθεν δὲ ἀναστὰς ἤλαυνε τὴν ἐπὶ Κιλικίας ἐλπίζων Ἄνθειαν εὑρήσειν ἐκεῖ.

Ἀντὶ τοῦ αὐτὸν πρέπει νὰ γράψωμεν αὑτόν, ἐν δὲ τοῖς ἑπομένοις προσθετέον, φρονῶ, τὸν σύνδεσμον μὲν μετὰ τὸ ὅστις· πρβλ. σελ. 392, 5 καὶ Παρθένιον, σελ. 40, 6 (ἔκδ. Sakolowski).

Σελ. 358, 7. Ὡς δὲ πάντα ἕτοιμα ἦν καὶ κρεμᾶν τὴν κόρην ἤθελον, ψόφος τῆς ὕλης ἠκούετο καὶ ἀνθρώπων κτύπος.

Ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἀπαιτεῖ νὰ γράψωμεν «ἀκούεται», πρβλ. ὁμοιότατον τῷ προκειμένῳ χωρίον ἐν σελ. 332, 3, «ὡς οὖν ἐτετέλεστο ἡ πομπή, ... ἦεσαν δὲ εἰς ταὐτὸν ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐνταῦθα ὁρῶσιν ἀλλήλους καὶ ἁλίσκεται . . . .»

Σελ. 358, 28 . . . . . ἱκετεύει δὲ αὐτὸν ἀναμεῖναι χρόνον ὀλίγον ὅσον ἡμερῶν τριάκοντα, καὶ ἄχραντον τηρῆσαι· καὶ σκήπτεται . . . . ὁ δὲ Περίλαος πείθεται καὶ ἐπόμνυται τηρήσειν αὐτὴν γάμων ἁγνὴν εἰς ὅσον ἂν ὁ χρόνος διέλθῃ.

Καὶ ἔμοιγε ἐπῆλθε νὰ γράψω «σκήπτεταί τι», τὸ δὲ τι ἐνόμισα ὅτι ἐξέπεσε δι' ὃν λόγον καὶ ὁ Hemsterhusius. Ἡ προσθήκη τοῦ Locella «μὲν ἡ Ἄνθεια» οὐ μόνον τολμηρά, ὡς λέγει ὁ Peerklamp, ἀλλὰ καὶ περιττή, ἂν μάλιστα στίξωμεν μετὰ τὸ τηρῆσαι κόμματι μόνον, ὃ καὶ προτιμῶμεν. Μετὰ δὲ τὸ τι στικτέον ἄνω ἢ καὶ τελείᾳ στιγμῇ.

Σελ. 359, 10. Ἴωμεν οὖν Κιλικίαν μὲν ἀφέντες ἐπὶ Καππαδοκίαν καὶ τὸν ἐκεῖ Πόντον· λέγονται γὰρ οἰκεῖν ἄνδρες εὐδαίμονες».

Νομίζω ὅτι περιαιρετέος ὁ μέν, διότι δὲν ἔχει τὸν εἰς ὃν ν' ἀναφέρηται δέ. Ἐν τοῖς ἑπομένοις ἔγωγ' ἂν ἑλοίμην γράψαι «. . . . . . καὶ τὸν ἐκεῖ Πόντον· λέγονται γὰρ οἰκεῖν αὐτοῦ ἄνδρες εὐδαίμονες»· διότι τὸ ἐκεῖ παρὰ τὸ Πόντον ἀναγκαῖος αὐτοῦ ἐνταῦθα προσδιορισμὸς εἶνε, καὶ ἐν τῷ κώδικι δὲ ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ κεῖται· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις δὲν δύναται νὰ ἐλλείπῃ τὸ τοπικὸν ἐπίρρημα, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ὑπὸ τοῦ νοῦ τοῦ χωρίου· τοιοῦτόν τι δύναται νὰ προστεθῇ καὶ τὸ ἐκεῖ, τιθέμενον μετὰ τὸ οἰκεῖν, ἀλλ' ἀπαρέσκει ἡμῖν ἡ ἐν οὕτως ὀλίγῳ ἐπανάληψις τοῦ ἐκεῖ καὶ παρὰ Ξενοφῶντι τῷ Ἐφεσίῳ· διὸ δὴ καὶ προτιμῶμεν νὰ προσθέσωμεν τὸ αὐτοῦ, ὃ συντετμημένως γραφόμενον αὖ ἠδύνατο νὰ ἐκπέσῃ πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἑπομένης λέξεως ἄνδ, ἀναγνωσθὲν μάλιστα κακῶς $\overset{\tau}{\text{αν}}$ (πρβλ. Βάστιον ἔ. ἀ, σελ. 929). Ὅμοιον τῷ προκειμένῳ χωρίον εἶνε τὸ παρὰ Θουκυδίδῃ (7, 64, 5) «τούς τε ἐνθάδε πολεμίους εὐθὺς ἐπ' ἐκεῖνα πλευσουμένους καὶ τοὺς ἐκεῖ ὑπολοίπους ἡμῶν ἀδυνάτους ἐσομένους τούς τε αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐπελθόντας ἀμύνασθαι», ἔνθα τὸ αὐτοῦ κεῖται ἀναφερόμενον εἰς τόπον πρότερον δηλωθέντα διὰ τοῦ ἐκεῖ, ἐκεῖνα.

Σελ. 361, 6. Ἐρασθεὶς δὲ οὐκέτι μετρίως κατεῖχε τὸν ἔρωτα, ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα τῷ μειρακίῳ . . . . προσέπεμπεν· ὡς δ' ἀδύνατον ἦν αὐτῷ (ὁ γὰρ Ὑπεράνθης διὰ τὴν

πρὸς ἐμὲ εὔνοιαν οὐδένα προσίετο), πείθει τὸν πατέρα αὐτοῦ, πονηρὸν ἄνδρα καὶ ἐλάττονα χρημάτων.

Τὸ «οὐκέτι μετρίως κατεῖχε τὸν ἔρωτα» δὲν φαίνεταί μοι ὀρθόν, διότι ἤ τις κατέχει τὸν ἔρωτα ἢ οὐ κατέχει αὐτόν, αὐτὸς τότε ὑπὸ τούτου κατεχόμενος· πρβλ. σελ. 332, 26 «καὶ ὁ ἔρως ἐν ἑκατέροις ἦν ἀκατάσχετος», σελ. 348, 14 «Αὕτη ἡ Μαντὼ ἁλίσκεται καὶ ἀκατασχέτως εἶχε» σελ. 360, 19 «καὶ οὐκ ἐκαρτέρησα» καὶ σελ. 372, 24 «Αὕτη ἡ Κυνὼ ἐρᾷ τοῦ Ἁβροκόμου καὶ οὐκέτι κατεῖχε»· ὁ ἔρως δ' ὅμως αὐτὸς δύναται νὰ εἶνε μέτριος ἢ ὑπερβολικός, ὁπότε καὶ δύναται νὰ ἔχῃ ἐπακολουθήματα, οἷον τὸ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ μνημονευόμενον. Νομίζω λοιπὸν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ «Ἐρασθεὶς δὲ οὐκέτι μετρίως, οὐ κατεῖχε τὸν ἔρωτα». Νῦν ὀρθὸν νοῦν τοῦ χωρίου ἔχομεν τόνδε «ἐπεὶ πλέον οὐχὶ μέτριος ἦν ἐν αὐτῷ ὁ ἔρως, δὲν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ αὐτόν», ἀλλὰ προέβη εἰς πράξεις ὑπαγορευομένας αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, δεσπόζοντος νῦν αὐτοῦ.

Ἐν τοῖς ἑπομένοις χάσμα μὲν ἐν τῷ κώδικι δὲν ὑπάρχει, τοιοῦτο δ' ἐδέξαντο ὁ Hemsterhusius καὶ ὁ Peerklamp, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἀναπληροῖ διὰ τοῦ δῶρα, ὁ δὲ δεύτερος διὰ τοῦ λόγους· ἀλλὰ οὐδέτερον δύναται ἐνταῦθα νὰ εἶνε ἀντικείμενον τοῦ προσέπεμπε, διότι ἐν τοῖς ἑπομένοις λέγεται «οὐδένα προσίετο», ὃ μόνον εἰς πρόσωπα δύναται ν' ἀναφέρηται. Νοητέον δ' ὡς ἀντικείμενον τοῦ προσέπεμπε τὸ τινάς, οὗ ἡ παράλειψις δὲν εἶνέ τι ἀσύνηθες· πρβλ. Hemsterh: παρὰ Peerklamp (σελ. 263) καὶ ἰδίᾳ Abresch: αὐτόθι (σ. 264). Ἃ ὁ Locella λέγει περὶ τῆς συντάξεως τοῦ προσπέμπειν, ταῦτα ἐλέγχονται ἀναλήθη ὑπὸ παραδειγμάτων μνημονευομένων ὑπὸ τοῦ Passow ἐν λέξει προσπέμπω, σελ. 1215, στλ. β'. τοῦ λεξικοῦ. Ἀντὶ τοῦ αὐτῷ γραπτέον αὐτό, ὅ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ τὸν πατέρα, ἐκληπτέον ὡς ἀντικείμενον τοῦ ἐκ τοῦ πείθει εὐκόλως νοουμένου πεῖσαι. Ἡ γραφὴ τοῦ Peerklamp «ὡς δ' ἀδύνατον αὐτῷ πεῖσαι» στερεῖται τῆς πρὸς τὸ πατέρα ἀντιθέσεως, ἣ δὲν δύναται νὰ ἐλλείπῃ· διὸ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὀρθὴ ἡ τοῦ Palairet γραφὴ «αὐτὸν πεῖσαι»· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ αὐτὸν ἡμεῖς προτιμῶμεν τὸ αὐτό, διότι ἀμέσως πρότερον κεῖται τῷ μειρακείῳ, εἰς ὃ ἡ ἀντωνυμία ἀναφέρεται.

Σελ. 363, 25. Καὶ παρεσκευάζετο τῷ Περιλάῳ τὰ περὶ τὸν γάμον, καὶ ἱερεῖα κατήγετο ἐκ τῶν χωρίων, πολλὴ δὲ ἡ τῶν ἄλλων ἀφθονία.

Ὡς νῦν γράφεται τὸ χωρίον οὐδὲν ἕτερον δύναται νὰ λέγῃ ἢ ὅτι πολλὴ ἦτο μόνον ἡ τῶν ἄλλων ἀφθονία, οὐχὶ δὲ ὅτι καὶ τὰ ἱερεῖα πολλὰ ἦσαν, ἤτοι ὅτι ταῦτα ὀλίγα ἦσαν. Ἀλλὰ τοιαύτη ἔννοια προδήλως ἄτοπος· διὸ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ προστεθῇ μετὰ τὸ χωρίων τὸ πολλά· πρβλ. ἕτερον περὶ γάμου χωρίον (σελ. 336, 16), ἔνθα λέγεται «ὡς οὖν ἐφέστηκεν ὁ τῶν γάμων καιρός, καὶ παννυχίδες ἤγοντο καὶ ἱερεῖα πολλὰ ἐθύετο» καὶ σελ. 368, 6. Ὅτι τὸ πολλὰ ἠδύνατο νὰ ἐκπέσῃ, ἑπομένου ἀμέσως τοῦ πολλή, δῆλον· ἀλλὰ καὶ ἑτέρα τις, νομίζομεν, ἐξέπεσε λέξις, τὸ καὶ μετὰ τὸ δέ. Ὁ σύνδεσμος καὶ ἀναγκαῖος, προλεχθέντος ἱερεῖα πολλά, ἐξέπεσε δὲ διὰ τὴν παλαιογραφικὴν αὐτοῦ ὁμοιότητα πρός τε τὸ δὲ καὶ πρὸς τὸ ἡ (Bast, ἔ. ἀ. σελ. 7 καὶ 384).

Σελ. 364, 1. Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ ὃν Ἄνθεια ληφθεῖσα ἐκ τοῦ ληστηρίου ἦλθεν εἰς τὴν Ταρσὸν πρεσβύτης Ἐφέσιος ἰατρὸς τὴν τέχνην, Εὔδοξος τοὔνομα.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἐπῆλθε καὶ ἐμοὶ ἡ τοῦ Locella εἰκασία, προσθεῖναι τὸ ἦν· προσθέτω δ' ὅμως τοῦτο ἐγὼ μεταξὺ τοῦ ὂν καὶ ἡ, διότι ἡ ἔκπτωσις αὐτοῦ ἐντεῦθεν παλαιογραφικῶς μᾶλλον εὐεξήγητος. Παραδείγματα περιφράσεως τοῦ ῥήματος διὰ τῆς μετοχῆς καὶ τοῦ εἰμὶ παρέχει ἡμῖν ὁ Ξενοφῶν ἐν σελ. 347, 20, ἐν σελ. 378, 32 καὶ ἐν σελ. 372, 9.

Σελ. 365, 4. Ἀλλ' ὦ φιλτάτη μου πασῶν Ἀβροκόμου ψυχή, μηδέν τι ὑπὲρ ἐμοῦ λυπηθῇς, οὐ γὰρ [ἂν] ποτε ἑκοῦσα ἀδικήσαιμί σε· ἐλεύσομαι, καὶ μέχρι θανάτου μείνασα νύμφη σή».

Μετὰ τὸ ἐλεύσομαι στίζουσι πάντες οἱ ἐκδόται· ἀλλ' οὕτως οὐδένα νοῦν, νομίζω, παρέχει τὸ ἐλεύσομαι, ἄνευ τινὸς προσδιορισμοῦ ὄν (πρβλ. σελ. 368, 19). Μεταφράζουσι δ' αὐτὸ διὰ τοῦ *adero tibi* ἢ *adibo te*, ἀλλὰ τοιοῦτό τι δὲν λέγεται ἐν τῷ κειμένῳ. Διὸ ἀνάγκη μεταβολῆς τινος αὐτοῦ, ἣν αὐτὸς ὁ Ξενοφῶν ἡμῖν

δηλώσει· εἰσάγει δῆλα δὴ οὗτος τὴν Ἄνθειαν ἐν σελ. 353, 1 λέγουσαν «ἀλλ' ὀμνύω σοι τὸν ἀμφοτέρων δαίμονα, ὡς ἐγὼ μενῶ σὴ καὶ ζῶσα κἂν ἀποθανεῖν δεήσῃ», ἐν δὲ σελ. 377, 22 «Ἀβροκόμου μόνου γυνὴ μενῶ, κἂν ἀποθανεῖν δέῃ, κἂν ὧν πέπονθα χείρω παθεῖν». Ἐν ἀμφοτέροις λοιπὸν τοῖς χωρίοις ἡ Ἄνθεια λέγει ὅτι θὰ φθάσῃ καὶ μέχρι θανάτου, καὶ τοῦτον δῆλα δὴ προθύμως θὰ ὑποστῇ, ἵνα μείνῃ τοῦ Ἀβροκόμου· τοιοῦτόν τινα νοῦν παρέξει τὸ ἡμέτερον χωρίον, ἂν μόνον ἀφελόντες τὴν ἐπὶ τῷ ἐλεύσομαι στίξιν στίξωμεν μετὰ τὸ θανάτου.

Σελ. 365. 25. Ἔσται δὲ ἀντὶ τούτων σοι πολλὰ μὲν καὶ παρὰ θεῶν, οἷς ἐπεύξομαι καὶ πρὸ τοῦ θανάτου πολλάκις ὑπὲρ σοῦ, αὐτὴ δέ σοι καὶ ἀργύριον δώσω καὶ τὴν παραπομπὴν ἐπισκευάσω.

Ἀλλὰ πότε ἄλλοτε Ἄνθεια ἔμελλεν ἢ ἠδύνατο ἐπεύξασθαι ὑπὲρ Εὐδόξου, καὶ μάλιστα πολλάκις, ἀφοῦ ὁ Εὔδοξος ὀλίγον διαλιπὼν (σελ. 366, 15) κομίζει τὸ φάρμακον, ἡ δὲ Ἄνθεια κατὰ τὴν νύκτα τῆς αὐτῆς ἡμέρας πίνει αὐτό; (σελ. 366, 21 καὶ 367, 16). Διὰ ταῦτα ὀρθῶς ὁ Palairet νομίζει ὅτι τὸ καὶ παρέλκει, γεννηθὲν ἐκ τῆς καταλήξεως τοῦ ἐπεύξομαι. Καὶ τὸ ἐπισκευάσω δὲ δὲν ἔχει ὑγιῶς, ἀλλὰ γραπτέον παρασκευάσω, ᾧ ῥήματι Ξενοφῶν πολλάκις χρῆται ἐπὶ ὁμοίων περιπτώσεων· πρβλ. ἃ λέγει ἐν σελ. 276, 4 «καὶ πάντα πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν παρεσκευάζετο» καὶ ἐν σελ. 339, 1 «Παρεσκευάζετο δὴ πάντα αὐτοῖς πρὸς τὴν ἔξοδον», πρβλ. καὶ σελ. 352, 22. 366, 23.

Σελ. 366, 23. Καὶ ἤδη μὲν νὺξ ἦν, παρεσκευάζετο δὲ ὁ θάλαμος, καὶ ἧκον οἱ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοι τὴν Ἄνθειαν ἐξάξοντες.

Ἀντὶ τοῦ παρατατικοῦ παρεσκευάζετο γραπτέον, οἶμαι, καθ' ὑπερσυντέλικον παρεσκεύαστο, διότι δὲν ἦτο δυνατὸν τότε νὰ παρεσκευάζετο ὁ θάλαμος, ὅτε, νυκτὸς γενομένης, ἔμελλον εἰς αὐτὸν νὰ εἰσαγάγωσι τὴν Ἄνθειαν, ἀλλὰ βεβαίως ἤδη πρότερον θὰ εἶχε παρασκευασθῇ· πρβλ. ὅμοιον χωρίον ἐν σελ. 336, 22, «Ἦν δ' αὐτοῖς ὁ θάλαμος οὕτω πεποιημένος· κλίνη χρυσῆ ἔστρωτο κλπ.»

Σελ. 367, 16. Εἰποῦσα ἔπιε τὸ φάρμακον, καὶ εὐθὺς ὕπνος τε αὐτὴν κατεῖχε καὶ ἔπιπτεν εἰς τὴν γῆν.

Μὴ ἀντὶ τοῦ κατεῖχε γραπτέον κατέσχε; Τὸ εὐθύς, νομίζω, συνηγορεῖ τῇ μεταβολῇ ταύτῃ.

Σελ. 368, 1. Ἐκόσμει δὲ αὐτὴν πολλὴν [μὲν] ἐσθῆτα ἐνδύων, πολὺν δὲ περιθεὶς χρυσόν.

Γραπτέον περιτιθείς, ὡς λέγεται ἐνδύων κατ' ἐνεστῶτα.

Σελ. 368, 3. Καὶ οὐκέτι φέρων τὴν θέαν, ἡμέρας γενομένης, ἐνθέμενος κλίνῃ τὴν Ἄνθειαν (ἡ δὲ ἔκειτο ἀναισθητοῦσα) ἦγεν εἰς τοὺς πλησίον τῆς πόλεως τάφους.

Τὰ ἐν τῇ παρενθέσει κείμενα «ἡ δὲ ἔκειτο ἀναισθητοῦσα» φαίνονταί μοι, ὡς νῦν τὸ χωρίον γράφεται, ὅτι παρέλκουσι, διότι ἡ ἀναισθησία τῆς Ἀνθείας πρότερον ἤδη ἐμνημονεύθη ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἐν σελ. 367, 16 καὶ 20, οὐδαμῶς δ' ἀνάγκη ἦτο, φρονοῦμεν, ἁπλῶς οὕτω νὰ ἐπαναληφθῇ καὶ ἐνταῦθα ἡ ταύτης μνεία· ὃ ἀνάγκη ἦτο νὰ δηλωθῇ ἐνταῦθα εἶνε ἡ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ τῆς λήψεως τοῦ φαρμάκου διάρκεια τῆς ἀναισθησίας, διότι καὶ γενομένης ταύτης ἅπαξ, μὴ διαρκούσης δ' ἔτι καὶ τῇ ἑπομένῃ, δὲν θὰ ἦγε τὴν Ἄνθειαν ὁ Περίλαος εἰς τοὺς τάφους. Διὰ ταῦτα νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ «ἡ δὲ ἔκειτο ἔτι ἀναισθητοῦσα».

Σελ. 368. 13 . . . . . «ὦ ψευσάμενόν με» φησίν, «ὦ κωλῦσαν ὁδεῦσαι πρὸς τὸν Ἁβροκόμην ὁδὸν εὐτυχῆ· ἐσφάλην ἄρα (πάντα καινὰ) καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ θανάτου.

Πρόδηλον, ὅτι ἡ Ἄνθεια λέγει ὅτι αὐτῇ μόνῃ πάντα καινὰ ἐγένοντο, καὶ ἐπὶ τούτῳ αὐτὴν θρηνεῖ, ὡς πάντων αὐτῇ μόνῃ κατὰ περισσὴν ἀτυχίαν παρὰ προσδοκίαν καὶ τὸ εἰωθὸς γιγνομένων· διὸ καὶ γραπτέον «πάντα μοι καινά»· πρβλ. ὁμοιότατον χωρίον παρὰ Τατίῳ σελ. 153, 27, «κατ' ἐμοῦ γὰρ πάντα καινά· ἀναβιοῦσι καὶ νεκροί».

Σελ. 368, 28. Ἡ δὲ τῶν ποδῶν αὐτῶν προκυλιομένη πολλὰ ἐδεῖτο «ἄνδρες, οἵτινές ποτ' ἐστὲ» λέγουσα, «τὸν μὲν κό-

σμον τοῦτον ἅπαντα ὅστις ἐστὶ καὶ ἅπαντα τὰ συνταφέντα λαβόντες κομίζετε.

Μὴ ἀντὶ τοῦ ὅστις γραπτέον ὅσος; διότι, νομίζω, ἡ Ἄνθεια τοῦτο λέγει, «τὸν κόσμον τοῦτον ἅπαντα, ὁσοςδήποτε εἶνε, κομίζετε».

Σελ. 370, 15. Ὁ δὲ Ἁβροκόμης ἤκουε μὲν τοῦ διηγήματος, παρεῖτο δὲ ὑπὸ ἀθυμίας· ὀψὲ δέ . . . . . καὶ ἀναθορὼν ἐκ τῆς τοῦ Ἱπποθόου φωνῆς, «ἀλλὰ νῦν μὲν σαφῶς τέθνηκεν Ἄνθεια καὶ τάφος ἴσως αὐτῆς ἐστιν ἐνθάδε καὶ τὸ σῶμα σῴζεται».

Τὸ χάσμα ὁ Peerklamp συμπληροῖ διὰ τοῦ μόλις, ὃ θέτει μετὰ τὸν καί, ἵνα οὕτω συνδέῃ ὁ καὶ τὰ δύο ἐπιρρήματα. Ἀλλὰ τὸ χάσμα ὁ Hercher σημειοῦται ὂν πρὸ τοῦ καί· διὸ προτιμῶμεν νὰ συμπληρώσωμεν αὐτὸ διὰ τοῦ ποτέ. Τοῦ συνδυασμοῦ τούτου τῶν μορίων παράδειγμα παρέχει ὁ Ἡλιόδωρος, λέγων ἐν σελ. 162,3, «ἀλλ' ὀψέ ποτε αὐτοὺς ὁ Ναυσικλῆς ἀνελάμβανε». Ὅτι μετὰ τὸ σαφῶς, ὅθεν ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ἐκπέσῃ, προσθετέον τὸ ἔφη, τοῦτο εἶπε μὲν ἤδη ὁ Locella, ἀπαιτεῖ δὲ ἡ διαρκὴς τοῦ Ξενοφῶντος χρῆσις.

Σελ. 370, 25 . . . ἀνορύξαντες τὸν τάφον τόν τε κόσμον ἀνείλοντο καὶ τὸ σῶμα ἀφανὲς ἐποίησαν· ἐφ' οἷς πολλὴ καὶ μεγάλη ζήτησις ὑπὸ Περιλάου γίνεται».

Μῶν γραπτέον ἐφ' ᾧ; διότι ἡ ὑπὸ τοῦ Περιλάου ζήτησις εἰς τὸ σῶμα μόνον ἠδύνατο νὰ ἀποβλέπῃ, οὐδ' εἰκὸς ἦν, τοῦ τῆς Ἀνθείας σώματος ἀφανοῦς γενομένου, καὶ τὸν κόσμον ἐν νῷ νὰ ἔχῃ καὶ τοῦτον νὰ ζητῇ πρὸς τῷ σώματι. Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ἡμῶν ταύτης ἴσως συμβάλλονται ἃ ὁ Ξενοφῶν λέγει ἐν σελ. 369, 22, «ὁ δὲ Περίλαος μαθὼν τὴν τοῦ τάφου διορυγὴν καὶ τὴν τοῦ σώματος ἀπώλειαν ἐν πολλῇ καὶ ἀκατασχέτῳ λύπῃ ἦν»· ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ Ξενοφῶν δὲν λέγει ὅτι Περίλαος ἐλυπεῖτο καὶ ἐπὶ τῇ διαρπαγῇ τοῦ κόσμου, ὃν οὐδὲ μνημονεύει ἐνταῦθα.

Σελ. 370, 31. «Τίς ἄρα λῃστὴς οὕτως ἐρωτικός, ἵνα καὶ νεκρᾶς ἐπιθυμήσῃ σου; ἵνα καὶ τὸ σῶμα ἀφέληται;

Γραπτέον, οἶμαι, ἆρα. Ἡ δὲ παράλειψις τοῦ λεκτικοῦ ῥήματος

οὐδένα, φρονῶ, ἐνταῦθα δυσαρεστήσει, οὐδ' ἀναιρεῖ ὃ ἄρτι εἴπομεν, διότι προηγεῖται τὸ ἀνωδύρετο.

Σελ. 371, 2. Ἀποθανεῖν [μὲν] οὖν ἔγνωσται πάντως· ἀλλὰ τὰ πρῶτα καρτερήσω, μέχρις οὗ τὸ σῶμα εὕρω τὸ σὸν καὶ περιβαλὼν ἐμαυτὸν ἐκείνῳ συγκαταθάψω».

Οὐδαμῶς περιαιρετέος ὁ μέν, διότι συνήθης ὁ συνδυασμὸς «μὲν οὖν —ἀλλά», εὐαρμοστεῖ δὲ καὶ τῷ προκειμένῳ χωρίῳ (=Ν' ἀποθάνω μέν, τούτων οὕτως ἐχόντων, πάντως ἔχω ἀποφασίσῃ· ἀλλὰ πρῶτον θὰ ὑπομείνω, μέχρι κ.τ.λ.) πρβλ. σελ. 362, 32.

Ὡς νῦν ἐν τοῖς ἐπομένοις στίζεται τὸ χωρίον, τὸ συγκαταθάψω νοεῖται ὑποτακτικὴ ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ μέχρις οὗ· ἀλλ' οὕτω ἡμῖν γε ὁ λόγος φαίνεται χάσκων πως καὶ λογικῶς οὐ τελείως ἀκριβής· τοῦτο σαφές, οἶμαι, γίνεται, ἂν ἀντὶ τοῦ «ἐμαυτὸν ἐκείνῳ συγκαταθάψω» θέσωμεν τὸ «μέχρι οὗ ἀποθάνω», ὃ κατὰ τὸν νοῦν ἐνέχεται ἐν ἐκείνῳ. Διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι πρέπει νὰ στίξωμεν μετὰ τὸ σόν, ὥστε μόνον τὸ εὕρω νὰ ᾖ ὑποτακτικὴ ἐκ τοῦ μέχρις οὗ ἐξαρτωμένη· ἐν δὲ τοῖς ἐπομένοις, νοουμένου τοῦ συγκαταθάψω χρόνου μέλλοντος, πρέπει νὰ γράψωμεν εἶτα ἀντὶ τοῦ καί, ὅτε ἔχομεν τὸ πρὸς τὸ τὰ πρῶτα ἀντιτιθέμενον. Καὶ ἡ στίξις δέ πως πρέπει νὰ μεταβληθῇ, κόμματι μὲν στικτέον μετὰ τὸ πάντως, ἄνω δὲ τελείᾳ μετὰ τὸ σόν.

Σελ. 371, 12. Καὶ ἐπιτυγχάνει νεὼς εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀναγομένης καὶ ἐπιβὰς ἀνάγεται [ἐλπίζων] δὴ τοὺς λῃστὰς τοὺς συλήσαντας πάντα ἐν Αἰγύπτῳ καταλήψεσθαι.

Τὸ πάντα ὡς ἀντικείμενον τοῦ συλήσαντες οὐδὲν ἐνταῦθα τῇ διηγήσει προσθέτει, νομίζω· διὸ εἰκάζω ἀντ' αὐτοῦ πάντως.

Σελ. 372, 1. Οὐ θέλουσα δὲ τὰ μὲν πρῶτα ἀντέλεγε, τελευταῖον δὲ σκήπτεται πρὸς τὸν Ψάμμιν . . . . ὅτι αὐτὴν ὁ πατὴρ γεννωμένην ἀναθείη τῇ Ἴσιδι μέχρι ὥρας γάμων καὶ ἔλεγεν ἔτι τὸν χρόνον ἐνιαυτῷ τίθεσθαι.

Ὁ Hercher (σελ. LVII τοῦ προλόγου) γράφει «Fortasae ἔτι χρόνον ἐνιαυτοῦ λείπεσθαι»· ἐγὼ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ

«ἔλεγΕΝ ΕΝΑ ἔτι τὸν χρόνον ἐνιαυτὸν τίθεσθαι», νοητέον δὲ τὸ τίθεσθαι=τῷ ὑπολογίζεσθαι, ὅτε ὁ νοῦς εἶνε «ἔλεγεν ὅτι τὸν χρόνον (καθ' ὃν αὕτη ἱερὰ Ἴσιδος ἔτι ἦτο, ἤτοι τὸν μέχρις ὥρας γάμων) ὑπελόγιζεν ἓν ἀκόμη ἔτος». Ὁμοίαν χρῆσιν τοῦ ὀνόματος χρόνου μετὰ τοῦ ἄρθρου βλέπε ἐν σελ. 358, 32. Ἡ ἡμετέρα εἰκασία παλαιογραφικῶς, νομίζω, ἐγγύτερον τοῦ παραδεδομένου κεῖται.

Σελ. 372, 7. Πείθεται Ψάμμις καὶ τὴν θεὰν προσεκύνει καὶ Ἀνθείας ἀπέχεται.

Εἰ καὶ κατωτέρω ἐν στίχ. 27-8 ἐπιφέρεται μετὰ δύο ἱστορικοὺς ἐνεστῶτας παρατατικός, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν σελ. 377, 2-4, ἐνταῦθα ὅμως διὰ τὸ τὸν παρατατικὸν κεῖσθαι μεταξὺ τῶν ἐνεστώτων προτιμῶ νὰ μεταγράψω καὶ αὐτὸν εἰς ἐνεστῶτα προσκυνεῖ.

Σελ. 373, 18. Καὶ οὕτως ἀπελθόντες εἰς Λαοδίκειαν τῆς Συρίας ἔρχονται κἀνταῦθα ἐπεδήμουν οὐκέτι ὡς λῃσταί, ἀλλ' ὡς κατὰ θέαν τῆς πόλεως ἥκοντες.

Τὸ οὕτως ἀπελθόντες οὐδένα νοῦν ἔχει ἐνταῦθα, διότι ἀνωτέρω δὲν ἀναπτύσσεται διὰ πολλῶν ὁ τρόπος τῆς ἀναχωρήσεως, ὃς νῦν διὰ τοῦ οὕτως ἀπελθόντες ἐν ὀλίγοις ν' ἀναλαμβάνηται, πρὶν ἢ ἡ διήγησις περαιτέρω χωρήσῃ. Ὁ ἀνωτέρω περιγράφεται διὰ πολλῶν εἶνε ὁ τρόπος, καθ' ὃν οὗτοι ᾔεσαν τὴν ἐπὶ Συρίας ὁδὸν ἀπὸ Ταρσοῦ κινήσαντες. Οὗτος νῦν ἐνθάδε δι' ὀλίγων ἐπαναλαμβάνεται, διὸ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ διελθόντες ἀντὶ τοῦ ἀπελθόντες ἢ καὶ προελθόντες, ὅ, ὡς κατόπιν εἶδον, ᾔκασε καὶ ὁ Locella. Διελθόντες λέγει αὐτὸς ὁ Ξενοφῶν προϊὼν ἐν σελ. 374, 6· ἀλλ' ἐνταῦθα συνάπτεται τῷ ταῦτα, ὃ ὁ Hemsterhusius, ἐπιδοκιμάσαντος εἶτα καὶ τοῦ Locella, μετέβαλεν εἰς Ταῦα· ἀλλ' ἡ διόρθωσις αὕτη, ὡς ὀρθῶς ὁ Hercher παρατηρεῖ (σελ. LVII τοῦ προλόγου), δὲν δύναται νὰ εἶνε ὀρθὴ διὰ τὰ μόρια μὲν δή, διὸ καὶ τηρεῖ οὗτος τὸ ταῦτα τοῦ κώδικος· ἀλλὰ καὶ τοῦτο, φρονοῦμεν, δὲν δύναται νὰ εἶνε ὀρθόν, διότι καὶ ἐνταῦθα ἐν τοῖς ἀνωτέρω, σελ. 373, 25-374, 5, οὐ μόνον οἱ τόποι ἁπλῶς λέγονται, δι' ὧν ἦλθον, ἀλλὰ ἰδίως καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν διὰ τούτων ἦλθον· διὸ εἰκάζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οὕτως.

Σελ. 374, 15. Ὁ δὲ Ἁβροκόμης ὡς ἧκε παρὰ τὸν ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου (ἐπεστάλκεσαν δὲ οἱ Πηλουσιῶται τὰ γενόμενα αὐτῷ καὶ τὸν τοῦ Ἁβροκόμου φόνον καὶ ὅτι οἰκέτης ὢν τοιαῦτα ἐτόλμησε) μαθὼν οὖν ἕκαστα, οὐκέτι οὐδὲ πυθόμενος τὰ γενόμενα κελεύει τὸν Ἁβροκόμην ἀγαγόντας προσαρτῆσαι σταυρῷ.

Ὁ νοῦς τοῦ προκειμένου χωρίου δὲν δύναται ἄλλος τις νὰ εἶνε, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ ὅμοιον χωρίον σελ. 351, 24 κέξ., ἢ ὅτι ὁ τῆς Αἰγύπτου ἄρχων μαθὼν τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ φόνου παρ' ὧν αὐτῷ ἐπεστάλκεσαν οἱ Πηλουσιῶται καὶ τούτοις πεισθείς, τὸν Ἁβροκόμην αὐτόν, ὡς ἔδει, οὐκ ἤρετό τι, ἀλλ' εὐθὺς τὴν κατ' αὐτοῦ ἐξήνεγκεν ἀπόφασιν καὶ διέταξε τὴν ταύτης ἐκτέλεσιν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, νομίζω ὅτι τὸ χωρίον πρέπει ὧδε νὰ γραφῇ «μαθὼν οὖν ἕκαστα, οὐκέτι οὐδὲ πυθόμενος τὰ γενόμενα αὐτοῦ (ἢ καὶ ἁπλῶς τοῦ) Ἁβροκόμου, κελεύει ἀγαγόντας προσαρτῆσαι τῷ σταυρῷ». Τῆς συντάξεως πυνθάνομαί τι τινος παραδείγματα ἱκανὰ ἀναφέρει ὁ Pape ἐν τῷ λεξικῷ ἔκ τε ποιητῶν καὶ τοῦ Πλάτωνος· καὶ αὐτὸς δ' ὁ Ξενοφῶν λέγει ἐν σελ. 384, 10 «καὶ ἐλθούσης ἀνεπυνθάνετο ἥτις εἴη καὶ πόθεν», ὃ ὀρθῶς ὁ Hirschig μεταφράζει «accedentem interrogat», καὶ ἐν σελ. 376, 29 «Ὁπότε δ' αὐτῆς πύθοιτο ἥτις τε εἴη καὶ πόθεν, τὸ μὲν ἀληθὲς οὐκ ἔλεγεν . . . . .» Πρβλ. καὶ Kühner, Διεξοδικ. γραμμ. Ἑλλν. γλώσσης, σελ. 310, 9, § 417. Ἵνα δὲ ἐν τοῖς ἑπομένοις μή τις προσκρούσῃ τῇ παραλείψει τοῦ ἀντικειμένου, παραβαλέτω ἃ αὐτὸς ὁ Ξενοφῶν λέγει ὀλίγῳ προϊὼν (στχ. 25) «καὶ ἀναστήσαντες τὸν σταυρὸν προσαρτῶσι».

Σελ. 375, 2. Εἰ δὲ ὑπὸ γυναικὸς προδέδομαι πονηρᾶς, μήτε τὸ Νείλου ῥεῦμα μιανθείη ποτὲ ἀδίκως ἀπολομένου σώματος, μήτε σὺ τοιοῦτον ἴδοις θέαμα . . . .

Γραπτέον πάντως «ἀπολομένῳ σώματι» ὡς ὁ Peerklamp ἤκασε καὶ ἔμοιγ' ἐπῆλθεν ἀγνοοῦντι ἔτι τὴν τοῦ Peerklamp εἰκασίαν.

Σελ. 377, 13. Οὗτος ὁ Ἀγχίαλος ἦν μὲν τῶν ἀπὸ Συρίας Ἱπποθόῳ συνεληλυθότων, Λαοδικεὺς τὸ γένος, ἐτιμᾶτο δὲ

παρὰ τῷ Ἱπποθόῳ νεανικός τε καὶ μεγάλα ἐν τῷ λῃστηρίῳ δυνάμενος.

Ὁ Hercher ἐρωτᾷ (σελ. LVIII τοῦ προλόγου), ἂν πρέπει νὰ γραφῇ «νεανικός τε ὢν καὶ μεγάλα κλπ.». Τῆς προσθήκκς τῆς μετοχῆς ὢν οὐδεμία ἀνάγκη, διότι εἰώθασιν οἱ μεταγενέστεροι ταύτην παραλείπειν. Πρβλ. Herwerden, ἐν «Ἀθηνᾷ», τόμ. Δ'. σελ. 371.

Σελ. 377, 16. Ἐρασθεὶς δὲ αὐτῆς τὰ μὲν πρῶτα λόγους προσέφερεν ὡς πείσων καὶ ἔφασκε λόγῳ λήψεσθαι καὶ παρὰ Ἱπποθόου δῶρον αἰτήσειν.

Τὸ ἔφασκε μόνον διὰ τοῦ ἔλεγε δύναται ἐνταῦθα νὰ ἑρμηνευθῇ, διότι εἴτε μετὰ τοῦ Palairet διὰ τοῦ *existimabat* ἑρμηνεύσωμεν εἴτε μετὰ τοῦ Peerklamp διὰ τοῦ *sperabat*, οὐδετέρα τῶν σημασιῶν ἁρμόζει τῷ δευτέρῳ ἀπαρεμφάτῳ «δῶρον αἰτήσειν·» ἀλλὰ καὶ τὸ ἔφασκε λόγῳ λήψεσθαι οὐδὲν λέγει, τοῦ ἔφασκε ἑρμηνευομένου διὰ τοῦ ἔλεγε· τὴν δὲ διόρθωσιν δόλῳ οὐχὶ ὀρθὴν νομίζομεν, διότι, τοῦ ἔφασκε μὲν νοουμένου ἴσα τῷ *sperabat*, λέγει τι ἡ ὅλη πρότασις «ἔφασκε δόλῳ λήψεσθαι», ἀλλ' εἴδομεν ὅτι ἡ τοιαύτη σημασία τοῦ ἔφασκε ἐνταῦθα δὲν ἔχει ὀρθῶς, ἅτε μὴ ἁρμόζουσα τῇ ἑπομένῃ ἀπαρεμφάτῳ· ἂν δὲ τὸ ἔφασκε νοήσωμεν ἴσον τῷ ἔλεγε, δὲν εἶνε ὀρθὴ ἡ διόρθωσις, διότι δὲν ἠδύνατό ποτε τοιοῦτό τι νὰ εἴπῃ ὁ Ἱππόθοος τῇ Ἀνθείᾳ, ἀφοῦ νῦν γε λόγους προσέφερεν ὡς πείσων· διότι τοιοῦτό τι λεγόμενον ἐλάχιστα νὰ πείσῃ ἠδύνατο τὴν Ἄνθειαν. Διὰ ταῦτα νομίζω ὅτι πρέπει να παραλάβωμεν τὴν εἰκασίαν τοῦ Hemstr. γάμῳ· τοῦτο βεβαίως δύναται νὰ πείσῃ γυναῖκα, ἵνα ἀποδέξηται τὰς προτάσεις ἀνδρός· πρβλ. σελ 346, 10.

Σελ. 378, 2. Ὁ μὲν γὰρ περιληψόμενος καὶ φιλήσων ὅλος ἐνενεύκει πρὸς αὐτήν, ἡ δὲ κατενεγκοῦσα τὸ ξίφος κατὰ τῶν στέρνων ἔπληξε.

Προσθετέον, οἶμαι, τὸ ὡς πρὸ τοῦ περιληψόμενος.

Σελ. 378, 24. Καὶ δὴ κελεύει τάφρον ὀρύξαντας μεγάλην καὶ βαθεῖαν ἐμβάλλειν τὴν Ἄνθειαν καὶ κύνας μετ' αὐτῆς

δύο, ἵνα ἐκ τούτου μεγάλην δίκην ὑπόσχῃ τῶν τετολμημένων.

Ἐν τούτῳ ἔχει ὁ κῶδιξ, ἀνθ' οὗ ὁ Hercher γράφει ἐκ τούτου, παραβάλλων σελ. 379, 8, ἔνθα κεῖται ὡσαύτως «ἐκ τούτου·» ἀλλ' ἐν πρώτοις καὶ τὸ χωρίον τοῦτο corruptelae suspicionem movet, ὡς λέγει ὁ Hemsterhusius (παρὰ Locella, σελ. 256), εἶτα δέ, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ὑγιῶς αὐτὸ ἔχει, δὲν ἔχει ὅμως ὁμοιότητα πρὸς τὸ νῦν ἡμῖν προκείμενον· διότι ἐν τούτῳ μὲν τὸ ἐκ τούτου νοητέον χρονικῶς ἢ ἴσως καὶ αἰτίαν σημαῖνον, ἐν ἐκείνῳ δὲ τὸ ὄργανον ἢ μᾶλλον τὸ ποιητικὸν αἴτιον δηλοῖ. Ἡμεῖς γ' ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἐκ τούτων, δῆλα δὴ «τῶν κυνῶν», διότι οὗτοι ἔμελλον νὰ τιμωρήσωσι τὴν Ἄνθειαν, σπαράσσοντες αὐτὴν (πρβλ. σελ. 379, 9—10)· ἡ τάφρος καὶ τὸ εἰς ταύτην ἐμβληθῆναι τὴν Ἄνθειαν παρασκευὴ ἦν πρὸς τοῦτο, ἢ καὶ ἄλλῳ τῳ τρόπῳ ἠδύνατο νὰ γένηται. Περὶ τῆς ἐκ πρὸς δήλωσιν ποιητικοῦ αἰτίου τιθεμένης πρβ Παρθένιον, σελ. 9, 19 «λέγεται δὲ ἔκ του φεῶν κατεχομένην θεσπίζειν».

Ἐν τῷ δευτέρῳ χωρίῳ (σ. 379, 8) τὸ hac de causa, propterea δὲν φαίνεταί μοι ὅτι ἁρμόζει αὐτῷ· ἁρμόζουσά πως φαίνεται ἡ χρονικὴ σημασία tum, deinde (= μετὰ τοῦτο)· ἀλλ' ἡμεῖς προτιμῶμεν νὰ γράψωμεν ἐν τούτῳ, ὁπότε ὁ νοῦς ἔχει ὀρθῶς = «καὶ ἐν ᾧ ταῦτα ἔπραττε (ἀφαιρῶν ἐνέβαλλε καὶ παρεῖχε), παρεκάλει κτλ.» ἢ «ἅμα ταῦτα πράττων παρεκάλει» κλπ.

Σελ. 381, 6. Ἡμεῖς δὲ ἐνταῦθα διήγομεν ἀπορίᾳ μὲν τῶν ἐπιτηδείων, ἡδόμενοι δὲ καὶ πάντων ἀπολαύειν δοκοῦντες, ὅτι ἦμεν μετ' ἀλλήλων.

Καὶ ἐλλείπουσαν τὴν πρόθεσιν ἐν ἔδει ὁ Hercher νὰ προσθέσῃ· ἃ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γραφῆς αὐτοῦ παραβάλλει χωρία (σ. 389, 8 καὶ 393, 19), ταῦτα οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσι τῷ προκειμένῳ, διότι ἐν τούτοις ὀρθῶς τίθεται ἡ δοτικὴ πρὸς δήλωσιν τοῦ αἰτίου, ἐν ᾧ ἐν τῷ προκειμένῳ ἡμῖν χωρίῳ ἀνάγκη προσδιορισμοῦ δηλοῦντος τὴν κατάστασιν ἐν ᾗ ἦσαν· διὸ καὶ ἀνάγκη τῆς προθέσεως ἐν. Αὕτη κεῖται ἐν ὁμοιοτάτῳ τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἐν σελ. 355, 9, ἔνθα λέγεται «διῆγον δὲ ἐν ἀφθόνοις μὲν πᾶσιν κτλ.».

Σελ. 381, 9. Καὶ τέθνηκεν ἐνταῦθα οὐ πρὸ πολλοῦ Θελξινόη καὶ τὸ σῶμα οὐ τέθαπται, ἀλλ' ἔχω γὰρ μετ' ἐμαυτοῦ καὶ ἀεὶ φιλῶ καὶ σύνειμι.»

Ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω τὴν δύναμιν τοῦ γὰρ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ, ἀλλ' ἀπορῶ καὶ πιθανῆς διορθώσεως· μῶν τρεπτέον εἰς ἀεί; Ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἀεὶ οὐ φαίνεται ἡμῖν γε ἄτοπος ἐνταῦθα, τοῦτο γὰρ ἦν ὃ μάλιστα πάντων ἐπόθει Αἰγιαλεύς, ἀεὶ αὐτῷ συνεῖναι τὴν Θελξινόην, διὸ ὀρθῶς ψυχολογικῶς ἔχει τὸ ὅτι δὶς ἐν ὀλίγῳ λέγει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀεὶ ἥ, ὡς εἰπεῖν, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὅλως ἐπλήρου καὶ ταύτης ἐκράτει.

Σελ. 381, 11. Καὶ ἅμα λέγων εἰσάγει τὸν Ἁβροκόμην εἰς τὸ ἐνδότερον δωμάτιον καὶ δεικνύει τὴν Θελξινόην, γυναῖκα πρεσβῦτιν μὲν ἤδη, καλὴν δὲ γενομένην ἔτι Αἰγιαλεῖ κόρην.

Προσκρούω τῇ μετ' ἀορίστου συντάξει τοῦ μορίου ἔτι· ἀλλὰ καὶ ἄλλως τὸ χωρίον δὲν εὐχαριστεῖ, διότι τὸ «καλὴν δὲ γενομένην ἔτι Αἰγιαλεῖ κόρην,» δὲν δύναται νὰ εἶνε ὀρθὴ ἀντίθεσις πρὸς τὸ «γυναῖκα πρεσβῦτιν ἤδη». Ἡ μετάφρασις τοῦ Peerklamp καὶ τοῦ Locella «at formosam etiam dum Aegialeo puellam visam» ἐκ τοῦ κειμέοου δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ· αὕτη σύμφωνος τῷ κειμένῳ θὰ ἦτο, ἂν ἐν αὐτῷ εἴχομεν δοκοῦσαν ἀντὶ τοῦ γενομένην· ἀλλὰ τοιαύτην τινὰ τροπὴν δὲν πιστεύω τις νὰ ἐγκρίνῃ, διότι καὶ παλαιογραφικῶς δὲν δικαιολογεῖται καὶ τῷ νῷ τοῦ χωρίου τελείως δὲν στοιχεῖ, διότι ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ τῆς Θελξινόης, οἵα νῦν ὄντως ἦτο καὶ οἵα τῷ Ἁβροκόμῃ ὡρᾶτο, οὐχὶ δὲ οἵα τῷ Αἰγιαλεῖ ἐφαίνετο· περὶ τοῦ τελευταίου τούτου λέγει προϊὼν αὐτὸς ὁ Αἰγιαλεὺς (στχ. 20 - 3). Πασῶν τῶν δυσχερειῶν τούτων ἀπαλλαττόμεθα μικρᾷ μεταβολῇ γράφοντες ποτὲ ἀντὶ τοῦ ἔτι· οὕτω ἔχομεν λαμπρὰν πρὸς τὸ πρεσβῦτιν μὲν ἤδη ἀντίθεσιν, «ἡ Θελξινόη ἤδη μὲν ἦτο γυνὴ πρεσβῦτις, ἀλλά ποτε ὑπῆρξε τῷ Αἰγιαλεῖ καλὴ κόρη»

Τοῦτο δὲ τὸ τελευταῖον ἐξῆν τινι τεκμήρασθαι ἐκ τῶν ἔτι καὶ νῦν σῳζομένων καλῶν αὐτῆς, καὶ πρεσβύτιδος καὶ τεθνεώσης, χαρακτηριστικῶν· οὕτω σφόδρα ποτὲ αὕτη καλὴ ἐγένετο, ὥστε καὶ νῦν ἔτι σῴζεσθαι ἴχνη τοῦ κάλλους· τοῦτο οἶμαι, καὶ τὸ ὄνομα Θελξινόη

δηλοῖ. Ἡ θέσις τοῦ ποτὲ στοιχεῖ ὅλως τῇ τοῦ ἤδη, διὸ καὶ οὐδείς, οἶμαι, προσκρούσει ταύτῃ.

Σελ. 382, 10. Καὶ ὁ μὲν παραλαβὼν τοὺς σὺν αὐτῷ .... Αἰθιοπίαν μὲν κατέλιπεν, ᾔει δὲ ἐπ' Αἴγυπτον καὶ Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐνενόει Φοινίκην καὶ Συρίαν πάλιν.

Ὁ Hirschig μεταφράζει τὸ χωρίον « iterumque Phoeniciam et Syriam in animo habebat » ἀλλὰ οὐχὶ ὀρθῶς, ὡς τὰ συμφραζόμενα δηλοῦσιν· ὀρθῶς μεταφράζει αὐτὸ ὁ Locella καὶ Peerklamp διὰ τῶν « rursum que Phoenicem et Syriam adire meditabat »· ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει γραπτέον, οἶμαι, « καὶ ἐνενόει ἐπὶ (ἢ εἰς) Φοινίκην καὶ Συρίαν πάλιν ἐλθεῖν »· πρβλ. σελ. 384, 4 « ἐνενόει μέχρις Αἰθιοπίας ἐλθεῖν ».

Σελ. 382, 22. Νυκτὸς δὲ γενομένης οἱ περὶ τὸν Ἱππόθοον ἐπὶ κώμην ἐληλύθεσαν τῆς Αἰγύπτου Ἀρείαν καλουμένην, πορθῆσαι θέλοντες· ὁ δὲ Ἀμφίνομος ἀνορύσσει τὴν τάφρον καὶ ἐξάγει τὴν Ἄνθειαν καὶ θαρρεῖν παρεκάλει.

Γραπτέον « οἱ μὲν περὶ τὸν Ἱππόθεον » διὰ τὴν ἰσχυρὰν τῆς πράξεως τούτων πρὸς τὴν τοῦ Ἀμφινόμου ἀντίθεσιν, διότι ἐκεῖνοι μὲν ἀπῆλθον, οὗτος δὲ ἀπελείφθη.

Σελ. 382, 29. Πείθεται τοῖς ὅρκοις Ἀμφινόμου Ἄνθεια καὶ ἕπεται αὐτῷ· οὐκ ἀπελείποντο δὲ οἱ κύνες, ἀλλ' ἔστεργον συνήθεις γενόμενοι.

Ποθῶ μετὰ τὸ οὐκ ἀπελείποντο δέ » τὸν σύνδεσμον καί, διότι τὸ μὲν οὐκ ἀπελείποντο = τῷ εἵποντο, προηγεῖται δὲ τὸ ἕπεται αὐτῷ.

Σελ. 384, 25. Πρόσεισι δὲ τῷ ἱερῷ μόνος καὶ ὄμνυσι μήποτε βιάσασθαι τὴν Ἄνθειαν μηδὲ ὑβρίσαι τι εἰς αὐτήν, ἀλλὰ τηρῆσαι ἁγνὴν εἰς ὅσον αὐτὴ θελήσει.

Περὶ μελλούσης προκειμένου πράξεως ὁ ἀόριστος τῶν ἀπὸ τοῦ ὄμνυσι ἐξαρτωμένων ἀπαρεμφάτων δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὀρθῶς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει γενικῶς ἐν χρήσει εἶνε ὁ μέλλων (πρβλ. Cobet ἐν

Μνημοσύνης τόμ. 8ῳ, 1859, σελ. 263)· καὶ ὁ Ξενοφῶν δὲ τῇ χρήσει ταύτῃ ἀκολουθῶν τὰ ὅρκου σημαντικὰ ῥήματα, περὶ μελλούσης προκειμένου πράξεως, συντάσσει ἀπαρεμφάτῳ μέλλοντος ἤ, σπανιώτερον, εἰδικῷ λόγῳ διὰ τοῦ ὡς μετὰ μέλλοντος ἐκφερομένῳ· πρβλ. 340, 25· 341, 2· 345, 11· 353, 1· 354, 8·, 358, 31· 359, 14· 395, 12, 15. 380, 23· 382, 27. Ἀλλ' ὅμως διστάζω νὰ διορθώσω τὸ προκείμενον χωρίον τῇ τροπῇ τῶν ἀορίστων εἰς μέλλοντας, διότι δυσχερής πως φαίνεται ἡμῖν ἡ διαφθορὰ τριῶν ἀπαρεμφάτων· διὰ ταῦτα τὸ χωρίον, οἶμαι, παραμυθητέον τῇ προσθήκῃ τοῦ ἂν μετὰ τὸ μήποτε, ὅτε γραπτέον «μήποτ' ἂν βιάσασθαι κτλ.», τοῦ ἂν νοουμένου καὶ ἐν ταῖς δυσὶν ἄλλαις ἀπαρεμφάτοις. Τῇ εἰκασίᾳ ἡμῖν ταύτῃ ἐπιμαρτυρεῖ τὸ ἐν σελ. 340, 25 χωρίον, ἐν ᾧ μετὰ τὸν μέλλοντα ἀκολουθεῖ εὐκτικὴ μετὰ τοῦ ἄν.

Σελ. 386, 14. Ἀλλ' ὦ δέσποτα,» προσπεσοῦσα ἔλεγε τοῖς γόνασι τοῦ Κλυτοῦ «μή με ἐπ' ἐκείνην τὴν τιμωρίαν [ἅμα] προαγάγῃς, ἀλλ' ἀποκτεινόν με αὐτός· οὐκ οἴσω πορνοβοσκὸν δεσπότην· σωφρονεῖν, πίστευσον, εἰθίσμεθα.»

Περὶ τοῦ ἅμα ἀπορῶ τινος πιθανοῦ. Κλίνω δ' ὅμως τῇ γνώμῃ, ὅτι πρέπει, τηροῦντες τὸ ἅμα, νὰ προσθέσωμεν τὸν καὶ πρὸ τοῦ ἐπ', γράφοντες κατὰ κρᾶσιν κἀπ', ὅτε τὸ καί.... ἅμα ἴσα δύναται τῷ καί.... προσέτι. Ὅτι ἡ διὰ τῶν καί.... ἅμα ἐκφραζομένη ἔννοια τῆς προσθήκης ὀρθῶς ἔχει, δηλοῖ τὸ ὅμοιον τῷ προκειμένῳ χωρίον σελ. 387, 31 «οὐχ ἱκαναὶ γὰρ αἱ πρότερον συμφοραί, τὰ δεσμά, τὰ λῃστήρια, ἀλλ' ἔτι καὶ πορνεύειν ἀναγκάζομαι;» Ἐν τοῖς ἑπομένοις λέγεται «ἀλλ' ἀπόκτεινόν με αὐτός»· ἀλλὰ τίς ἄλλος ἠδύνατο τὴν Ἄνθειαν νὰ φονεύσῃ, οὐδενὸς ἑτέρου παρόντος ἐκεῖ; διὸ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ αὐτός, ὅτε ἔχομεν καὶ λαμπρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐπ' ἐκείνην τὴν τιμωρίαν, τὴν ἐκεῖ μακράν, ἐν Ἰταλίᾳ, γενησομένην· διότι τοπικὴν μόνον σημασίαν (πρβλ. 391, 15) δύναται τὸ ἐκείνη ἐνταῦθα νὰ ἔχῃ, οὐχὶ δὲ λογικήν, καθόσον ἡ νέα τιμωρία ἄρτι ἐμνημονεύθη (σελ. 12-14), οὐδὲν δ' ἕτερον μεταξὺ ἐμνημονεύθη, ὥστε νὰ ἔχῃ ὀρθῶς ἡ λογικὴ σημασία τῆς ἐκεῖνος, δηλούσης τι οὐχὶ ἄρτι, ἀλλὰ πρότερον, μνημονευθέν.

Σελ. 387, 19. Ἐνθέμενοι δὲ πάντα τὰ αὐτῶν νηὶ ἀνήγοντο εἰς Ἔφεσον.

Γραπτέον, ὡς ἤδη ὁ Abreschius προέτεινεν, ἐνθέμενοι δή (= λοιπόν)· ἐπειδὴ ἃ νῦν λέγονται εἶνε ἐπακολούθημα τοῦ διέγνωσαν εἰς Ἔφεσον πλεῖν· πρβλ. σελ. 395, 2-6, «Ὁ δὲ Ἱππόθοος διέγνω τὴν Ἄνθειαν ἀγαγεῖν ἀπὸ Ἰταλίας εἰς Ἔφεσον, ... καὶ δὴ ἐμβαλὼν πάντα τὰ αὐτοῦ εἰς ναῦν.... μετὰ τῆς Ἀνθείας ἀνήγετο. Πρβλ. σελ. 382, 32, σελ. 339, 1.

Σελ. 392, 21. Αὐτὸς δὲ πάντα ἀνηρεύνα, εἴ που τὸν Ἁβροκόμην ἀνεύροι.

Γραπτέον ἴσως πάντῃ, ὃ μᾶλλον στοιχεῖ τῷ ἑπομένῳ που.

Σελ. 393, 2. Ἐπενέγκας δὲ αὐτῷ χοὰς καὶ πολλὰ καταδακρύσας, ἀναχθεὶς πάλιν καὶ Κρήτην παρελθών, ἐν Κύπρῳ γενόμενος, ἡμέρας διατρίψας ὀλίγας καὶ εὐξάμενος τῇ πατρίῳ Κυπρίων θεῷ ἀνήγετο καὶ ἧκεν εἰς Ῥόδον.

Στικτέον κόμματι καὶ ἐπὶ τῷ καὶ τῷ πρὸ τοῦ Κρήτην, ἐπειδὴ ὁ καὶ συνδέει τὰς μετοχὰς ἀναχθεὶς καὶ γενόμενος, ἐν ᾧ ἡ μετοχὴ παρελθὼν προσδιορίζει τὴν μετοχὴν γενόμενος.

Σελ. 393, 14. Ἀλλὰ καρτέρησον, Ἁβροκόμη, καὶ γενόμενος ἐν Ἐφέσῳ τοσοῦτον ἐπιβίωσον χρόνον· τάφον ἔγειρον Ἀνθείᾳ καὶ θρήνησον αὐτὴν καὶ χοὰς ἐπένεγκον καὶ σαυτὸν ἤδη παρ' αὐτὴν ἄγε.».

Τὸ τοσοῦτον ἐπιβίωσον χρόνον διασαφεῖται προδήλως μόνον διὰ τῶν τριῶν προστακτικῶν ἔγειρον, θρήνησον, καὶ ἐπένεγκον, ἅτε τῆς τετάρτης (ἄγε) μετὰ τῶν συμφραζομένων αὐτῇ ἐνεχούσης τὴν ἔννοιαν τοῦ θανεῖν, ἣ βεβαίως δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς διασάφησιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐπιβιοῦν· διὸ δὴ καὶ στικτέον κόμματι ἐπὶ τῷ ἐπένεγκον ἢ καὶ ἄνω στιγμῇ, ὡσαύτως δ' εἰς κόμμα μεταβλητέον τὴν μετὰ τὸ χρόνον ἄνω στιγμήν· ἴσως δὲ καὶ γραπτέον εἶτα ἀντὶ τοῦ καί, ὅτε πάντως στικτέον πρὸ ἐκείνου ἄνω στιγμῇ.

Σελ. 394, 4. Εἰ δὲ αὕτη ἡ στήλη τῶν συντρόφων τῶν

ἡμετέρων ὑπὲρ ἀμφοτέρων τὸ ἀνάθημα, τίς οὖν γένωμαι μόνος; ποῦ δὲ τοὺς φιλτάτους ἀνεύρω;»

Περιαιρετέον, οἶμαι, τὸ ἄρθρον τό, ἐπειδὴ κατηγορούμενον μὲν εἶνε τὸ ἀνάθημα, οὐδεὶς δὲ τῶν λόγων οἵ ἀπαιτοῦσι τὴν σύναρθρον ἐκφορὰν τοῦ κατηγορουμένου ἔχει ἐνταῦθα ἰσχύν.

Σελ. 394, 8. Ταῦτα ἐθρήνει λέγων· καὶ ἐν τούτῳ ἐφίστανται ὁ Λεύκων καὶ ἡ Ῥόδη συνήθως εὐχόμενοι τῷ θεῷ καὶ θεωροῦσι τὸν Ἁβροκόμην τῇ στήλῃ παρακαθεζόμενον.

Ἀντὶ τοῦ ἐφίστανται..... συνήθως εὐχόμενοι προτιμῶ νὰ γράψω «ἐφίστανται....., ὡς συνήθως, εὐξόμενοι» διὰ τὴν συνήθη τοιαύτην σύνταξιν τῶν κινήσεως σημαντικῶν ῥημάτων.

Σελ. 394, 28...... καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν παραδιδόασι καὶ ἐπεμελοῦντο καὶ ἐθεραπεύοντο καὶ θαρρεῖν παρεκάλουν.

Οὐδαμῶς ἔπρεπεν ὁ Hercher νὰ τηρήσῃ τὸ ἐθεραπεύοντο, διότι πανταχοῦ (σελ. 336, 25· 358, 22· 360, 4· 388, 14, 17) ὁ Ξενοφῶν χρῆται τῷ ἐνεργητικῷ τύπῳ· δύο δὲ τῶν χωρίων, ἐν οἷς κεῖται τὸ θεραπεύω, εἶνε ὁμοιότατα τῷ προκειμένῳ, σελ. 344, 22 «τὰ μὲν πρῶτα ἐθεράπευε τὸν Ἁβρακόμην καὶ θαρρεῖν παρεκάλει» καὶ σελ. 369, 9, «ἐν δὲ τῷ πλῷ ἐθεράπευον αὐτὴν καὶ θαρρεῖν παρεκάλουν. Ἅπαξ μόνον λέγει ὁ Ξενοφῶν ἐθεραπεύετο (σελ. 389, 6), ἀλλ' ἐνταῦθα κεῖται παθητικῶς, οὐχὶ δὲ μέσως. Προῆλθε δὲ τὸ το ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ ἐξ ἐπαναλήψεως τοῦ τό τοῦ ἐπεμελοῦντο.

Βλέπε ἁμάρτημα ὁμοίαν ἔχον τὴν ἀρχὴν παρὰ Χαρίτωνι (σελ. 137 3), ὃ διόρθωσεν ἤδη ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσύνης τόμ. 8ῳ σελ. 299, ἑπόμενος τῇ σταθερᾷ καὶ τοῦ Χαρίτωνος χρήσει.

Σελ. 395, 18. Ἡ δὲ ἀπιδοῦσα εἰς τὰ ἀναθήματα.... «ὦ τὰ πάντων» ἔφησεν «ἀνθρώπων ἐφορῶν Ἥλιε, μόνην ἐμὲ τὴν δυστυχῆ παρελθών, πρότερον μὲν ἐν Ῥόδῳ γενομένη εὐτυχῶς τέ σε προσεκύνουν καὶ θυσίας ἔθυον....

Τοῦ ἀσυνδέτου τῶν μετοχῶν ἐφορῶν καὶ παρελθὼν λόγος οὐδείς, οἶμαι· διὸ γραπτέον μόνην δ' ἐμέ· τὸν δέ ἀπαιτεῖ, φρονῶ, καὶ ἡ ἰσχυρὰ τῶν δύο μετοχικῶν προτάσεων ἀντίθεσις πρὸς ἀλλήλας

Σελ. 396, 18. Τῇ δὲ ἑξῆς ἧκεν ἡ Ἄνθεια καὶ πάλιν εἰς τὸ ἱερὸν μετὰ τοῦ Ἱπποθόου, οὐκ ὄντος αὐτοῖς πλοός, προσκαθίσασα δὲ τοῖς ἀναθήμασιν ἐδάκρυέ τε καὶ ἀνέστενεν.

Γραπτέον παρακαθίσασα, ὡς λέγει αὐτὸς ὁ Ξενοφῶν ὀλίγῳ ἀνωτέρω τρίς, σελ. 393, 31 παρακαθεσθεὶς τῇ στήλῃ, 394, 10 τῇ στήλῃ παρακαθεζόμενον, σελ 394, 14 ἀναθήμασι παρακαθεζόμενος.

Σελ. 397, 9. Καὶ ἦν τὰ μὲν ἄλλα ἐν αὐτοῖς ἐπιτηδείως, τὸ δέ . . . ὅτι μηδέπω Ἁβροκόμης ταῦτα ἐπίσταται.

Νομίζω ὅτι τὸ ἐν κατὰ τὴν κοινὴν χρῆσιν παρέλκει, διὸ καὶ γραπτέον ἁπλῶς αὐτοῖς. Ἐν δὲ τοῖς ἑπομένοις μὴ γραπτέον «τὸ δ' οὔπω» δῆλα δὴ ἐπιτηδείως αὐτοῖς ἦν; Ὁμολογῶ δ' ὅμως ὅτι ταράττει πως ἡ ἄμεσος σχεδὸν ἐπιφορὰ τοῦ οὔπω καὶ μηδέπω.

Σελ 397, 21. Ὁ δὲ δῆμος ὁ Ῥοδίων ἀνευφήμησέ τε καὶ ἀνωλόλυξε, μεγάλην θεὸν ἀνακαλοῦντες τὴν Ἶσιν, «πάλιν» λέγοντες «ὁρῶμεν Ἁβροκόμην καὶ Ἄνθειαν τοὺς καλούς.

Οὐδεὶς καὶ ἐνταῦθα λόγος τοῦ ἀσυνδέτου τῶν μετοχῶν ἀνακαλοῦντες καὶ λέγοντες, διὸ προσθετέον τὸν σύνδεσμον καὶ πρὸ τοῦ πάλιν..

Ἐν Λαμίᾳ τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1876

Δ. Κ. ΖΑΓΓΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ

ΙΘ'.

(ΥΠΑΤΙΚΗ ΕΝΣΤΑΣΙΣ)

Ἐν τῇ περὶ τῆς τῶν Ρωμαίων συγκλήτου συγγραφῇ αὐτοῦ (1) ὁ Willems ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ ὕπατος μέχρι τέλους τῆς ἐλευθέρας πολιτείας εἶχε καὶ ἐχείριζε τὸ δίκαιον τοῦ ἐνίστασθαι πρὸς τοὺς ἐν τῇ Συγκλήτῳ χρηματισμοὺς τοῦ συνάρχοντος. Στηρίζει δὲ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ὁ εἰρημένος ἀνὴρ ἐπί τε ἄλλων τεκμηρίων καὶ ἐπὶ τῶν ὑπὸ Καίσαρος (b. c. I, 6) λεγομένων ὅτι τῇ Συγκλήτῳ ἀναφορᾶς γενομένης ὅπως ὁ Ἰόβας προςαγορευθῇ socius etque amicus Μάρκελλος ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων passurum in praesentia negat. Τὴν φράσιν ταύτην νοεῖ ὁ Willems ὡς ἰσοδύναμον τῷ intercedit. Ἀλλ' ὁ Mommsen (Str. I[3], 282 σ. 7) ἀποκρούει τὴν ἐκδοχὴν ταύτην λέγων ὅτι ἡ φράσις passurum esse negat οὐδὲν ἄλλο νοεῖ ἢ πολιτικὴν διαφωνίαν. Ἀλλ' ὅμως ὑπάρχουσι χωρία, ἐξ ὧν γίνεται καταφανὲς ὅτι ἡ φράσις passurum se esse aliquis negat εἶναι ὅλως ἰσοδύναμος τῷ intercedere. Οὕτω παρὰ Λιουίῳ XXXIX, 38 κεῖται: utraque causa tribunum plebis utraque consulem habebat; hi se **intercessuros** Scto, si deportandos censerent exercitus, denutiabant, illi, si haec intercessio fieret, nullam rem aliam **se** decerni **passuros**. Αὐτ. XXXVIII, 60: Ti. Gracchus ita decrevit; quo minus ex bonis L. Scipionis quod iudicatum sit redigatur, se **non intercedere** praetori; L. Scipionem **non passurum** in carcere et in vinculis esse. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ἡ φράσις non passurum esse δὲν δύναται ἄλλως νὰ νοηθῇ ἢ περὶ τῆς ἐνστάσεως, οἷον: XXX, 40 (consul) **negare**

(1) Τόμ. II σελ. 200.

itaque prius **quicquam agi passurum** quam sibi provincia Africa decreta esset.

Κατὰ ταῦτα φανερὸν εἶναι ὅτι ἡ φράσις aliquid fieri non pati ἦτο τυπικὴ φράσις τὴν ἔνστασιν δηλοῦσα.

Κατὰ ταῦτα ὁ τοῦ Willems ἰσχυρισμὸς φαίνεται ἐκ τοῦ χωρίου ἐκείνου τοῦ Καίσαρος ἱκανῶς ἀποδεδειγμένος, ὅπερ δὲ πρὸς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ἀντιτάττεται ὅτι ὁ Βίϐλος καίπερ ἀποδοκιμάζων τοὺς ἐν τῇ Συγκλήτῳ τοῦ Καίσαρος χρηματισμοὺς δὲν ἐνίστατο πρὸς αὐτούς, ὀρθῶς ἀνασκευάζει ὁ Willems λέγων ὅτι ὁ Βίϐλος δὲν μετέϐαινεν εἰς τὴν Σύγκλητον. Πρὸς τοῦτο ἀντιλέγει μὲν ὁ Mommsen ὅτι ὁ Βίϐλος δὲν ἤρχετο εἰς τὴν Σύγκλητον, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνστῇ πρὸς τοὺς ἐν τῇ Συγκλήτῳ χρηματισμούς, ἀλλὰ τῆς ἀδυναμίας ταύτης αἰτία ἦτο οὐχὶ ὅτι δὲν ἐδικαιοῦτο, ἀλλ' ὅτι δὲν ἐτόλμα νὰ ἐνστῇ δυσωπούμενος τὴν περὶ τὸν Καίσαρα στάσιν, ἥτις πρὸς αὐτὸν ἐναντιούμενον τῷ Καίσαρι ἐν τῇ Συγκλήτῳ θὰ προσεφέρετο, ὡς προσηνέχθη, ὅτε ὁ Βίϐλος «πρὸς τὸ Διοσκούρειον, ἀφ' οὗπερ ἐκεῖνος (ὁ Καῖσαρ) ἐδημηγόρει, διέπεσε . . . καὶ ἀντιλέγειν ἐπειρᾶτο». (1)

K'.

Ὥςπερ παρ' ἡμῖν οἱ νόμοι λαμϐάνουσι τὸ κῦρος αὐτῶν ἅμα καταχωρισθέντες εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυϐερνήσεως, οὕτω παρὰ τοῖς Ρωμαίοις κύριος ἦτο ὁ νόμος, ἐὰν ἦτο εἰσηγμένος εἰς τὸ δημόσιον ταμιεῖον, ἐν ᾧ ἀπέκειτο ἐν δέλτῳ χαλκῇ ἐγκεχαραγμένος. Τοῦτο μαρτυρεῖ σαφῶς τόδε τὸ τοῦ Κικέρωνος χωρίον (Phil. I § 26): Quid tum? quod **ita** erit gestum (τ. ἔ. τοῦ χρηματισμοῦ παρὰ πάντας τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς τύπους διεξαχθέντος) **id lex erit?** et in aes incidi inbebitis, credo, illa legitima: «onsules populum jure rogarunt, populusque iure scivit»? παραϐαλλόμενον πρὸς τὸ τοῦ Σουητωνίου d. Jul. 28: acciderat autem ut is **legem** de iure magistratuum **ferens**... ne Caesarem quidem exciperet per oblivionem; ac **mox** *lege iam incisa et in aerarium condita* corrigeret errorem, ἐξ ὧν συνάγομεν ὅτι ἡ εἰς τὴν χαλκῆν δέλτον ἀναγραφὴ ἐγένετο **μετὰ** τὴν κύρωσιν τοῦ νόμου (Κικ.: quod ita **gestum erit** Σουητ.: **mox**), οὕτω δὲ ἀναγεγραμμένος ὁ νόμος

(1) Δ. Κ. ΛΗ', 7.

εἰσήγετο εἰς τὸ ταμιεῖον. Κατὰ ταῦτα ὅπερ ἀναγράφουσι τὰ εἰς Κικέρωνα Scholia Bobiensia (σ. 30) ὅτι: lex Iunia et Licinia (62 π. Χ.) cavebat ne clam aerario legem ferri liceret δὲν δύναται νὰ νοηθῇ, ὡς ὁ Mommsen νοεῖ, καθ' ὃν ὁ νόμος οὗτος ἐκέλευεν ὅπως οἱ νόμοι εἰσάγωνται εἰς τὸ ταμιεῖον **πρὶν εἰςενεχθῶσιν** εἰς τὸν δῆμον, διότι πρῶτον μὲν ἡ ἔκφρασις clam aerario ἀντὶ τοῦ ante quam aerario coudita esset θὰ ἦτο λίαν παράδοξον· ἔπειτα δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι τὸ τῷ 62 π.Χ. νομοθετηθὲν ἤδη πρὸ τοῦ 52 π.Χ. (εἰς ὃν χρόνον ἀναφέρεται ἡ τοῦ Σουητωνίου μαρτυρία), τ. ἔ. οὔπω 10 ἐτῶν διαγενομένων, διὰ νόμου ἀγνώστου ἡμῖν μετεβλήθη εἰς ὃ ὅτε Σουητώνιος καὶ ὁ Κικέρων μαρτυροῦσιν. Ἀνάγκη ἄρα τὸ ἐν τοῖς εἰρημένοις σχολίοις παραδεδομένον νὰ παρέχῃ τὸν αὐτὸν νοῦν, ὅνπερ καὶ τὰ προειρημένα τοῦ τε Σουητωνίου καὶ τοῦ Κικέρωνος χωρία. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀνάγκη νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ τοῦ σχολιαστοῦ χωρίον ὀρθότερον ὧδε: ne clam aerario legem **inferri** liceret, καθ' ἣν ἀνάγνωσιν ὁ Λικίνιος Ἰούνιος νόμος ἀπηγόρευεν ὅπως μὴ τῶν κυρωθέντων νόμων τὰ χαλκογραφήματα εἰςάγωνται κρύφα (clam), τ. ἔ. ἄνευ μαρτύρων, **εἰς** τὸ ταμιεῖον (aerario=in aerarium). Τοῦτο δὲ ἐνομοθέτησαν οἱ δύο ἐκεῖνοι ὕπατοι, (Ἰούνιος ὁ Σιλανὸς καὶ Λικίνιος ὁ Μουρήνας), ἵνα διὰ τῶν μαρτύρων τούτων βεβαιῶται ὅτι ἐν τῷ χαλκογραφήματι ἦτο πιστῶς καὶ ἀκριβῶς ἀναγεγραμμένος ὁ ὑπὸ τοῦ δήμου κυρωθεὶς νόμος. Τοῦτ' αὐτὸ ἄνευ νόμου ἠξίου ὕστερον καὶ παρὰ τῶν Συγκλητικὰ δόγματα εἰς τὸ ταμιεῖον εἰςαγόντων ἀρχόντων ὁ νεώτερος Κάτων ταμιεύων, καθ' ἃ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ τούτου βίῳ κ. 17 ἱστορεῖ λέγων ὅτι «περὶ ἑνὸς δόγματος ἐνδοιάσας, εἰ κύριον γέγονε, πολλῶν μαρτυρούντων, οὐκ ἐπίστευσεν, οὐδὲ κατέταξε πρότερον ἢ τοὺς ὑπάτους ἐπομόσαι παραγενομένους» ὅθεν ἔστιν εἰκάσαι ὅτι ἄλλα δόγματα παρεδέχετο μὲν ἄνευ τῆς τοῦ εἰσάγοντος ὁρκωμοσίας, ἀλλὰ πολλῶν μαρτυρούντων.(1) Τῇ ἡμετέρᾳ ἐκδοχῇ τοῦ Ἰουνίου καὶ Λικινίου νόμου συμμαρτυροῦσιν αὐτὰ τὰ Scholia Bobiensia, ἐν οἷς ἐπιφέρουσι: quoniam **leges** (οὐχὶ **rogationes**) in aerarium condebantur.

Μηδεὶς δὲ ἀντείπῃ ὅτι ὁ Κικ. Mil. 87 λέγει περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ

(1) Διὰ τῶν *πολλῶν μαρτυριῶν* δὲν νοεῖ βεβαίως ὁ Πλούταρχος τοὺς περὶ ὧν ἐν τῷ ΣΔ. ἐλέγετο ὅτι «*γραφομένῳ παρῆσαν*», ἀλλὰ τοὺς προφορικῶς μαρτυροῦντας.

Κλωδίου παρασκευαζομένων νόμων: **iam** domi leges incidebantur, quae nos servis nostris addicerent, διότι τὸ **iam** δεικνύει ὅτι ἡ ἀναγραφὴ αὕτη ἡ πρὸ τῆς κυρώσεως τῶν νόμων γινομένη ἦτο **πρόωρος.** Αὐτὴ δὲ αὕτη ἡ πρόωρος ἀναγραφὴ τῶν οὔπω εἰσενηνεγμένων εἰς τὸν δῆμον νόμων δεικνύει τὴν ὕβριν τοῦ Κλωδίου, ὅςτις ὄργανον αὐτοῦ θεωρῶν τὸν δῆμον τῶν Ρωμαίων οὐδαμῶς ἀμφέβαλλεν ὅτι οἱ νόμοι οὕς, ἐσκόπει νὰ εἰσενέγκῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, πάντως ἔμελλον νὰ κυρωθῶσι, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τοῦδε ἀνέγραφεν αὐτοὺς εἰς τὰς χαλκᾶς δέλτους ὡς **ἤδη** κεκυρωμένους.

ΚΑ΄.

Παρὰ Κικέρωνι pro Murena § 18 κεῖται: Sed quaestura utriusque prope modum pari momento sortis fuit. Habuit hic lege Titia provinciam tacitam et quietam, tu illam cui cum quaestores sortiuntur, etiam **acclamari** solet. Πρὸς ταῦτα παραβάλλοντες τὸ παρὰ τῷ αὐτῷ συγγραφεῖ Vatin § 12: Quaesturam petisti . . . in eo magistratu, cum tibi **magno clamore** aquaria provincia sorte optigisset, συνάγομεν ἀσφαλῶς ὅτι ἡ quaestura aquaria καὶ ἡ quaestura Ostiensis δὲν ἔχουσι τοῦτο μόνον τὸ κοινὸν ὅτι ἡ Ostia εἶναι παρὰ τὴν θάλασσαν, ὡς ὁ Mommsen νομίζει, (1) ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀμφοτέραις acclamari solet, ἐξ οὗ πιθανὸν γίνεται ὅτι ἀμφότερα τὰ ὀνόματα μίαν καὶ τὴν αὐτὴν δηλοῦσι ταμιείαν, ἀπίθανος δ' ἀποδείκνυται ἡ τοῦ Mommsen γνώμη, καθ' ἣν ἡ quaestura aquaria ἦτο ἐπιστασία τῶν ὑδραγωγείων τῆς Ρώμης.— Καὶ τὰ Bobiensia σχόλια εἰς τὸ δεύτερον τῶν μνημονευθέντων χωρίων συνάπτουσι τοῦτο τῷ προτέρῳ.

Σ. ΒΑΣΗΣ.

---

(1) Str. I³, 573.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ ΚΡΙΤΙΚΑ

Α'. Livius.

XXI, 6: miror ambigi quanam Alpis transierit (ὑπακ. Hanibbal) et vulgo credere Poenino – atque inde nomen ei iugo inditum—**transgressum** etc.

Ταῦτα μὲν ὁ Λιούϊος θαυμάζει. Ἐγὼ δὲ θαυμάζω διὰ τί ὁ Λιούϊος ἐζήλωσεν **ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης** τοιαύτην συντάξεως τραχύτητα, οἵα ἡ ἀνωτέρω, ἥτις ἔτι καταφανεστέρα γίνεται μεταβαλλομένου τοῦ πλαγίου λόγου εἰς εὐθὺν (: Poenino—atque inde nomen .... inditum est—trangressus est). Εἶπον **ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης,** διότι ἠδύνατο κάλλιστα νὰ γράψῃ σαφέστατα καὶ ὁμαλώτατα ὧδε: vulgo credere Poenino (ὑπακ. ἐκ τῶν εἰρημένων transisse), atque inde nomen inditum παραλείπων ὅλως τὸ περιττὸν transgressum. Πέποιθα δὲ ὅτι οὕτως ἔγραψεν ὁ Λιούϊος, τὸ δὲ transgressum εἶναι ἡμιμαθοῦς τινος παρέμβλημα οὐδαμῶς νοήσαντος ὅτι τὸ Poenino κρέμαται ἐκ τοῦ εὐκόλως ἐξυπακουομένου **transisse.**

Β'. Excerpta Suetoniana.

Ἐν τῇ τῷ Σουητωνίῳ συνεκδιδομένῃ συλλογῇ συνωνύμων, ἥτις ἐπιγράφεται differentiae sermonum Remmi Palaemonis ex libro Suetoni tranquilli qui inscribitur Pratum, σελ. 309 στ. 25 τῆς ἐκδόσεως τοῦ Roth κεῖται:

Ambis si dixerimus ambigua est locutio *duis* aeque aliud significat, quod est **de situ,** fugiendum est nobis hoc vitium ambiguitatis.

Γραπτέον: quod est **des. ita** (ἢ *itaque*) fugiendum κτέ.

Σελ. 315, 6: foedus in perpetuum aut in annorum certum numerum **fertur.**

Γρ.: **feritur.** Πρβλ. τὸ γνωριμώτατον ἐκεῖνο foedusque feri bene firmum.

Σελ. 317, 25: *palam* omnium **praesentium nota,** *coram* personam accipere desiderat.

Γρ.: omnium praesent**iam** n**otat**.

Γ'. Ἱστορικῶν ἀποσπάσματα.

(ἔκδ. L. Dindorf.)

Ἐν τῷ ἐν σελ. 459 ἐκ τοῦ Ὀλυμπιοδώρου 24ῳ ἀποσπ., καθ' ἃ ὀρθῶς παρετηρήθη ἐν σελ. 76 τοῦ Η' τόμου τῆς Ἀθηνᾶς, κακῶς φέρεται:

«φέροντος ἑκάστου δύο μεγίστ**ων** δίσκ**ων.**»

Ἡ φθορὰ προῆλθεν ἐκ παρανοήσεως τῆς ὀρθῆς γραφῆς, ἥτις εἶναι: δύο μεγίστ**ω** δίσκ**ω**.

Δ'. Πλουτάρχου Ἠθικά.

P. 776 C: «(ὁ τῆς φιλοσοφίας λόγος) ἐντίθησι κρίσεις ἀγωγοὺς ἐπὶ τὰ ὠφέλιμα καὶ προαιρέσεις φιλοκάλους καὶ φρόνημα καὶ μέγεθος κτλ.» Γρ. καὶ φρονή**ματος** μέγεθος.

777 E: «ἂν πολιτείαις καὶ πράξεσιν ἀναστρέφηται» Ὁ Κοραῆς ἔγραψεν: ἂν **ἐν** πολιτείαις κ.τ.λ.

Γραπτέον μᾶλλον: «ἂν πολιτείαις καὶ πράξεσιν **συν**αναστρέφηται».

781 C: «ἡ δέ γε παρθένος ἐστὶ, καθ' Ἡσίοδον, ἀδιάφθορος, αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης καὶ ὠφελείας σύνοικος. Γρ. ἀφελείας.

790 A. B: «Ἀλλὰ μὴν ἥγε βασιλεία τελεωτάτη πασῶν οὖσα καὶ μεγίστη τῶν πολιτειῶν πλείστας φροντίδας ἔχει καὶ πόνους καὶ ἀσχολίας (τὸν γοῦν Σέλευκον . . . . ὀφείλομεν ζῆν)· **ὥρα τοίνυν** καὶ βασιλεῖ παραιν**εῖν** πρεσβύτῃ γενομένῳ τὸ μὲν διάδημα καταθέσθαι . . .

μὴ δοκῇ . . . ἄωρα πράττειν ἐν πολιαῖς βασιλεύων. Εἰ δ' οὐκ ἄξιον ταῦτα λέγειν κ.τ.λ.» Γρ. **ἆρα τοίνυν** (=ἆρ' οὖν) καὶ βασιλεῖ παραινεῖς...; Ἡ ἀπόκρισις εἶναι **οὐχί**, ὡς δεικνύει τὸ «εἰ δ' οὐκ ἄξιον κτέ.».

801 E: «τὴν Καλλιόπην παρεκάλουν
ἣ δὴ βασιλεῦσιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ»
πραΰνουσα πειθοῖ καὶ **καταιδοῦσα** τῶν δήμων τὸ αὔθαδες καὶ βίαιον».

Οὕτω τἀντίγραφα. Οἱ δ' ἐκδόται ἀντὶ τοῦ καταιδοῦσα γράφουσι καταδέουσα ἢ καταδοῦσα· Ἀλλ' ὁ Πλούταρχος ἔγραψε ΚΑΤΑΙΔΟΥΣΑ τ.ἔ. κατᾴδουσα. Πρβλ. κατωτέρω 819 D: «κατᾳδόμενοι καὶ φαρμακευόμενοι» καὶ Διον. Ἁλικ. Ρωμ. Ἀρχ. Δ' XXXIX: «γυνή σοι σύνεστι, . . . ἥ σε κηλοῦσα καὶ κατᾴδουσα μαλθακὸν ἀποδέδωκε», ἔνθα ὁ κῶδιξ *B* ἔχει ὡσαύτως καταιδοῦσα, ἐν τοῖς ἄλλοις δ' ὅμως ἀντιγράφοις εἶναι ὀρθῶς μεταγεγραμμένον κατᾴδουσα τὸ ἐν τῷ ἀρχετύπῳ κείμενον ΚΑΤΑΙΔΟΥΣΑ.

920 C: «ἄτοπος ὁ λέγων . . . . οὐ συνορῶν ὅτι . . . . ἔπειτα λόγον ἀποδιδούς». Ὁ νοῦς ἀπαιτεῖ: λόγον **οὐκ** ἀποδιδούς. Οὕτω δ' ἔγραψεν ὁ Ἐμπέριος. Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι οὐδὲν ἐξέπεσεν, ἀλλὰ γράψαντος τοῦ Πλουτάρχου «ἔπειτ' οὐ λόγον ἀποδιδοὺς» τὸ επειτου μετεγράφη κακῶς ὕστερον ἔπειτα. Τοιαύτη σύγχυσις τοῦ οὐ καὶ τοῦ α δὲν εἶναι ἀήθης ἐν τοῖς παλαιοῖς κειμένοις. Οὕτω παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασεῖ Ρ. Ἀρχ. Ε' LXV, 4 ἐν τῷ ἀρίστῳ κώδικι *B* κεῖται: «πρᾶγμα ὑπερήφανον ποιοῦσιν αἰτοῦντες μὲν παρ' ἐκείνων τὰ σώματα, χαριζόμενοι δ' αὐτοῖς τὰ χρήματα» ἀντὶ τοῦ μόνου ὀρθοῦ «αἰτοῦντες . . . τὰ σώματ' **οὐ** χαριζόμενοι δ' αὐτοῖς τὰ χρήματα».

922 C: «πῶς οὐκ οἴχεται (ὁ ἀὴρ) . . . . ἀλλὰ σῴζεται καὶ συνοικεῖ πυρὶ τοσοῦτον χρόνον . . . .; ἀραιῷ μὲν γὰρ ὄντι . . . μὴ μένειν, ἀλλὰ **σφάλλεσθαι** προσήκει.» Τὸ **σφάλλεσθαι** οὐδένα, νομίζω, ἐνταῦθα λόγον οὐδὲ νοῦν ἔχει. Γραπτέον δέ: ΑΛΛΑΦΑΛΛΕCΘΑΙ (=ἀλλ' ἀφάλλεσθαι) ἀντὶ τοῦ ΑΛΛΑCΦΑΛΛΕCΘΑΙ. Πρβλ.

929 Ε: «αἱ πληγαὶ τῶν ἀφαλλομένων βελῶν». Τὸ ἀφάλλεσθαι ἀντίκειται τῷ συνοικεῖν τοσοῦτον χρόνον, ἰσοδυναμεῖ δὲ τῷ οἴχεσθαι.

Ἐν Σελ. 671 τοῦ Ζ' τόμου τῆς Ἀθηνᾶς (1895) ᾔκασα ὅτι ἐν Πλουτάρχου Ἠθικῶν 471 D γραπτέον: «οὐδὲ τῷ γρίφοις... ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι μηδὲ **σῦς**» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις οἷς ἢ εἷς. Νῦν ἐκ τῶν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ (ἔτ. 1896 σ. 378) λεγομένων μανθάνω ὅτι ἐν ἀρίστῳ κώδικι κεῖται **ὗς.** οὗ ἐγὼ προέκρινα τὸ σῦς, ὡς αἶρον τὴν χασμωδίαν

Ἐν σελ. 165 τοῦ Β' τόμου τῆς Ἀθηνᾶς (1890) παρετήρουν εἰς 73 Α τῶν Πλουτάρχου Ἠθικῶν ὅτι «τὸ **δελῶν** παρενεβλήθη ὑπό τινος ἀγνοοῦντος ὅτι τὸ εἰς πολλὰ καὶ μικρὰ κρέμαται ἐκ τοῦ κατακεχρημένος». Ἐν τῷ VII τόμῳ τῆς Βερναρδακείου ἐκδόσεως (1886) σελ. XLIX λέγεται ὅτι τὸ **δελῶν,** ὅπερ ἐγὼ ἠθέτησα, **δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς ἀντιγράφοις.**

Ἐν σελ. 275 τοῦ Γ' τόμου τῆς Ἀθηνᾶς παρετήρουν εἰς Πλουτάρχου Ἠθικῶν 138 F; «τίς θὰ πιστεύσῃ μὴ ἰδὼν ὅτι ὁ ἐκδότης ἔγραψε παρεῖχεν ἀντὶ τοῦ παρέχειν τῶν ἀντιγράφων». Νῦν ὁ ἐκδότης ἐν τόμῳ VII σελ. L σημειοῦται «scr. παρέχειν quod ego quoque cur tentaverim nescio».

Αὐτ. 414: εἰς 334 Ε παρετήρουν ὅτι γραπτέον ἀπολωλεκέναι ἀντὶ τοῦ ἀπολωλέναι. Τοῦτο νῦν ἀποδέχεται καὶ ὁ ἐκδότης ἔ. ἀ.

Ἐν σελ. 284 τοῦ Ζ' τόμου τῆς Ἀθηνᾶς ἔδειξα ὅτι τὸ ἐν 396 F παραδεδομένον «οὐ καλῶς... ἀλλὰ» ἔχει ὀρθότατα οὐδ' ἔπρεπε νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ «εὖ καὶ καλῶς... ἀλλά». Νῦν συμφωνεῖ ὁ ἐκδότης ἔ. ἀ. σ. LI.

Σελ. 286 τοῦ αὐτοῦ τόμου ᾔκασα ὅτι ἐν 413 F γραπτέον ὥςπερ εἰ. Οὕτω νῦν ὁ ἐκδότης ἔ. ἀ.

Σ. ΒΑΣΗΣ.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Τῶν ἐν σελλ. 47. 48 **εἰς Σουητώνιον** διορθώσεων ἡ β' καὶ γ' κεῖνται ἤδη παρὰ Reifferscheid (Suetoni reliquiae σελ. 276, 14 καὶ 286, 5).

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

Α'.

DUM ΜΕΘ' ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΝΕΣΤΩΤΟΣ

'Εν Κικ. de Oratore I, 191 κεῖται καθ' ἅπαντα τἀντίγραφα: Atque interea tamen, **dum** haec coguntur, vel passim licet carpentem et colligentem undique replere iustam iuris civilis scientiam.

'Επειδή, ὡς ἐκ τῶν συμφραζομένων συνάγεται, τὸ dum coguntur ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ «ἐν ᾧ ταῦτα συνάγονται» τ.ἔ. ἐν ᾧ χρόνῳ τὸ πολιτικὸν δίκαιον ἄγεται εἰς σύστημα, διότι οὐδαμῶς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὑποδηλοῦται ὅτι ἤρξατο ἤδη ἡ τοιαύτη περὶ τὸ δίκαιον πραγματεία, ἀλλὰ «μέχρις οὗ συνταχθῇ τοῦ Ρ. δικαίου σύστημα», ὁ Ernesti ὑπέλαβεν ὅτι ἡ οριστ. τοῦ ἐνεστῶτος ἔχει κακῶς καὶ δὴ τὸ coguntur μεταβλητέον εἰς cogantur. Τῷ Ernesti ἠκολούθησαν ἐν χορῷ ἅπαντες οἱ ὕστερον ἐκδόται μέχρι τοῦ Harnecker, ὅστις ἀποκατέστησε τὴν γραφὴν coguntur, ἣν καὶ ὁ Friedrich ὁ μετὰ τοῦτον ἐκδοὺς τὸ de Oratore ἐνέκρινεν. 'Αλλ' ἐπειδὴ τοῦτο μὲν ὑπάρχουσιν ἔτι οἱ τὴν γραφὴν coguntur ἀποδοκιμάζοντες(1), καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐγκρίνοντες αὐτὴν ἑρμηνεύουσι τὸ *dum* οὐχὶ μέχρις οὗ, ὥςπερ ἡ συνάφεια ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ ἐν ᾧ(2), νομίζοντες, φαίνεται, ὅτι

(1) Οὕτω Sorof Berl. Phil. Woch. 1887 σ. 650 τὴν γραφὴν cogantur καλεῖ richtige (!) Emendation.

(2) 'Ο Harnecker ἐν κριτ. παραρτήματι εἰς I § 191 ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ coguntur δηλοῖ ὅτι ἤδη ὁ Crassus ἠσχολεῖτο περὶ τὴν τοιαύτην πραγματείαν. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου παραπέμπει εἰς II, 142 κ.ἑ., ἔνθα ὅμως οὐδὲν τοιοῦτον λέγεται, ἀλλ' ὅτι ὁ Κράσσος est pollicitus ius civile . . . ad artem facilem redact**urum,** κατωτέρω δὲ ista . . tum a Crasso discemus, cum se . . . in otium, ut cogitat, soliumque contulerit, ὅθεν οὐδαμῶς συνάγεται ὅτι ἤδη τότε ὁ Κράσσος περὶ ταῦτα ἠσχολεῖτο, ἀλλὰ μᾶλλον τοὐναντίον.

τὸ **dum** μεθ' Ὁριστικῆς ἐνεστῶτος μόνον τὸ σύγχρονον δύναται νὰ σημαίνῃ, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἐπιγενησόμενον, ἀναγκαῖον νομίζω διὰ πλειόνων παραδειγμάτων ἔκ τε τοῦ ποιητικοῦ καὶ ἐκ τοῦ πεζοῦ τῶν Ρωμαίων λόγου εἰλημμένων νὰ βεβαιώσω ἥνπερ πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν εἰς τὰ ἐν τοῖς Λεξικοῖς κατειλεγμένα παραδείγματα παραπέμπων ἀπεφηνάμην γνώμην, ὅτι τὸ dum μεθ' ὁρ. ἐνεστῶτος δύναται νὰ ἀναφέρηται εἰς τὸ μέλλον, τ. ἔ. νὰ δηλοῖ πρᾶξιν οὔπω ἀρξαμένην καθ' ὃν χρόνον συμβαίνει τὸ ὑπὸ τῆς κυρίας προτάσεως δηλούμενον. Τοιαῦτα χωρία εἰσὶ τάδε:

Plaut. Capt. 233 Fl.: Quod volunt, **dum** *impetrant* sibi, boni sunt; sed, *ubi iam* penes sese *habent*, ex bonis pessumi... fiunt. Ἐπειδὴ πρὸς τὸ *dum* . . . *impetrant* ἀντίκειται τὸ *ubi iam habent*, εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ dum δηλοῖ ἐνταῦθα τὸ οὔπω συμβαῖνον.

Mil. 583: aliquo aufugiam et me occultabo . . . **dum** *haec consilescunt* turbae. Ἂν αἱ turbae ἦσαν ἤδη ἐν τῷ παύεσθαι, δὲν θὰ ἐμελέτα ὁ λέγων νὰ ἀποκρύψῃ ἑαυτόν.

Αὐτ. 1334: ne interveneris quaeso, **dum** *resipiscit*. Ἡ περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος ἦτο ἔτι (ἢ μᾶλλον προσεποιεῖτο εἶναι) ἐντελῶς λιπόθυμος.

Rud. 879: Manete, **dum** ego *redeo*. Equidem suadeo ut ad nos abeant potius, **dum** te *recipis*. Ἂν ἐνταῦθα τὸ dum ληφθῇ ἰσοδύναμον τῷ ἐν ᾧ, ὁ νοῦς ἔσται: Μείνατε, καθ' ὃν χρόνον ἐγὼ ἐπανέρχομαι καί: νὰ ἀπέλθωσι, καθ' ὃν χρόνον σὺ ἐπιστρέφεις, ἥπερ ἔννοια ὅλως ἄτοπος, διότι καθ' ἣν ὥραν ταῦτα ἐλέγοντο, ὁ πρὸς ὃν ταῦτα ἐλέγοντο οὐ μόνον δὲν ἐπανήρχετο, ἀλλ' οὐδ' εἶχεν ἀπέλθῃ.

Asin. 328: mansero tuo arbitratu vel *adeo usque* **dum** *peris*. Τὸ dum peris δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ **ἐφ' ὅσον** ἀπόλλυσαι, ἀλλ' ἄχρις ἂν σὺ ἀπόλῃ.

Ter. Eun. 206: concedam intro atque *expectabo* **dum** *venit*. Ὁ ταῦτα λέγων οὐδαμῶς δηλοῖ ὅτι ἤδη ὁ προσδοκώμενος ἔρχεται. Ὥστε ἑρμηνευτέον ἕως ἂν ἔλθῃ.

Adelph. 196: Delibera hoc, dum ego redeo = ἕως ἂν ἐπανέλθω.

Cic. Att. V. 21, 3: vereor ne . . . **dum** hic nodus *expe-*

ditur, non putet senatus nos... oportere decedere. Ἐνταῦθα τὸ dum expeditur=antequam expeditur. Οὐχὶ ἐν ὅσῳ ὁ δεσμὸς ἐλύετο, ἀλλ' ἐν ὅσῳ ὁ δεσμὸς **ἦτο ἄλυτος**, τ. ἔ. μέχρις οὗ λυθῇ, δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ τοῦ Κικέρωνος decessio.

Fam. III, 5, 4: perpaucos dies, **dum** pecunia *accipitur*, quae nihi . . . debetur, *commorabor*=ἕως ἂν παραληφθῶσι τὰ χρήματα.

Lentulus apud Cic. Fam. XII, 4: Quoniam consulibus decreta est Asia et permissum est iis, ut, *dum ipsi venirent*, darent negotium, qui Asiam obtineant, rogo te petas ab iis ut . . . mihi dent negotium, ut Asiam obtineam, **dum** ipsorum alteruter *venit*=ἄχρις ἂν ὁ ἕτερος αὐτῶν ἔλθῃ.

Cael. apud Cic. Fam. VIII, 16, 3: Quod si totum tibi persuadere non possum, saltem **dum**, quid de Hispaniis agamus, **scitur** expecta=μέχρις οὗ γνωσθῇ, μέχρις οὗ μάθωμεν,

Hor. Carm. III, 21, τέλ. Te Liber et . . Venus . . . vivaeque producent lucernae, **dum** rediens **fugat** astra Phoebus. Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Φοίβου καὶ ἡ φυγὴ τῶν ἄστρων ἔσται οὐχὶ σύγχρονος τῇ εὐωχίᾳ καὶ τῇ λυχνοκαΐᾳ (te producent lucernae), ἀλλὰ τὸ τέλος αὐτῆς (=ἄχρις οὗ ὁ Φοῖβος φυγαδεύσῃ τὰ ἄστρα).

Verg. Buc. IX, 23: Tityre, **dum** *redeo*, (brevis est via), pasce capellas. Τοῦτο λέγει ὁ λέγων οὐχὶ ἐπανερχόμενος, ἀλλὰ πρὶν ἀπέλθῃ. Ὥστε dum redeo=ἔςτ' ἂν ἐπανέλθω.

Ge. III, 296: stabulis . . in mollibus herbam carpere ovis **dum mox** . . . reducitur aestas. Τὸ mox δεικνύει σαφῶς ὅτι τὸ dum . . reducitur ἐπακολουθεῖ τῷ stabulis . . . carpere καὶ δὲν συγχρονεῖ αὐτῷ.

Ovid. Heroïd. VIII, 79: tempora parva peto, **dum** freta *mitescunt* et amor **dum** tempore et usu fortiter *ediseo* tristia posse pati. Ὅτι ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὸ μέλλον δεικνύουσι τἀνωτέρω (71):

Cum **dabit** aura viam, prebebis carbasa ventis.
Nunc levis eiectam continet alga ratem.

Varr. R.R. I, 2, 2: voltis igitur interea vetus proverbium..

usurpemus, **dum** ille *venit?*=**ἕως ἂν ἔλθῃ,** ὄχι ἐν ᾧ ἔρχεται, διότι ἦτο ἄγνωστον πότε ἔμελλε νὰ ἐπανέλθῃ.

Liv. VIII, 7, 7: visne igitur **dum** dies ista *venit*, qua magno conatu exercitus moveatis, *interea* tu ipse congredi mecum. Ὁ ταῦτα λέγων δὲν φαντάζεται τὸν χρόνον ὡς ἤδη ἐρχόμενον καὶ πλησιάζοντα, ἀλλὰ μᾶλλον ὑποδηλοῖ ὅτι δὲν θὰ ἔλθῃ ὁ χρόνος ἐκεῖνος.

Sid. Apoll. I, 9, 7: quae (charta) pro me interim, **dum** *venio*, diebus *pauculis* sermocinetur. Ὁ ἐνεστὼς ἐνταῦθα δὲν δηλοῖ ὅτι καθ' ἣν ὥραν ἀνεγινώσκετο ἡ ἐπιστολή, ἤρχετο ὁ ταύτην γράφων, ἀλλ' ὅτι **ἔμελλε** νὰ ἔλθῃ. Ὥστε καὶ ἐνταῦθα ἑρμηνευτέον ἄχρις ἂν ἔλθω.

Δὲν ἀρνούμεθα μὲν ὅτι τά τε ἀναγραφέντα χωρία, ἅπερ ἡμεῖς ἐξ ἰδίας τῶν συγγραφέων ἀναγνώσεως κατελέξαμεν, καὶ ἄλλα ἔτι δυνατὸν εἶναι νὰ εὕρῃ τις ἐν τοῖς εἰδικοῖς ἑκάστου συγγραφέως λεξικοῖς. Ἐπειδὴ δ' ὅμως τοιαύτη τις ζήτησις ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν τοῦ de Oratore μέχρι τοῦδε δὲν ἐγένετο, δὲν νομίζομεν ὅτι γλαῦκας εἰς Ἀθήνας ἐκομίσαμεν ἀναγράψαντες τὰ παραδείγματα ταῦτα, ἵνα μὴ καὶ ἐφεξῆς ἀγνοοῦντες τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος χρῆσιν τοῦ dum οἱ μὲν ἀποδοκιμάζωσι τὴν παραδεδομένην τοῦ προκειμένου χωρίου γραφήν, οἱ δὲ ἀτόπως ἑρμηνεύωσιν αὐτήν.

Β'.

SCRIPTURUM FUISSE=SCRIBEREM

Ἐν σελ. 34 κ.ἑ. τοῦ ΙΕ' τόμου τῆς Revue de Philologie (1891) ὁ ἀοίδιμος O. Riemann, οὗτινος, dum litteras homines amabunt, semper honos nomenque laudesque manebunt, διαλαμβάνων περὶ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ ἔν τε τῷ Πλάτωνι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Revue (τόμ. XI, σελ. 42) διατυπωθέντος κανόνος, καθ' ὃν ἡ ἀπόδοσις ὑποθέσεως ἀναλήθους scriberem εἰς ἀπαρέμφατον μεταβαλλομένη γίνε-

ται οὐχὶ scripturum esse ἀλλὰ scripturum fuisse, ἐπιχειρεῖ ν'ἀποδείξῃ τρία τινά :

1ον ὅτι ὁ παραδεδομένος κανών, ὅν ἐγὼ ψευδῆ ἀπεκάλεσα, καθ' ὅν τὸ scriberem γίνεται scripturum esse, στηρίζεται ἐπὶ λίαν σαθρῶν θεμελίων.

2ον ὅτι ὁ ὑπ' ἐμοῦ διατυπωθεὶς κανὼν στηρίζεται ἐπ' **ὀλίγων** μέν, ἀλλ' ἀναμφισβητήτων χωρίων.

3ον ὅτι ὁ ἐμὸς κανὼν εἶναι ὁ ὑπὸ τῆς λογικῆς ἀπαιτούμενος.

Περὶ μὲν τῆς 1ης καὶ τῆς τρίτης τῶν θέσεων τούτων οὐδὲν ἔχω νὰ εἴπω, διότι τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἐγὼ προϊσχυρισάμην, πλὴν ὅτι ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ παραδεδομένος κανὼν οὐχὶ ἐπὶ θεμελίων ἀσθενῶν, ἀλλ' ὅλως ἐπ' οὐδενὸς θεμελίου στηρίζεται. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἄλλοτε. Νῦν δὲ ἐξεταστέα ἡ β' τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος θέσεων, καθ' ἣν τὰ ὑπὲρ τοῦ ἐμοῦ κανόνος χωρία εἰσὶν **ὀλίγα** μὲν ἀλλ' ἀναμφισβήτητα. Πρὸς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ἀντιπαρατηρῶ ὅτι πρὸς τοῖς ὑπ' ἐμοῦ ἤδη μνημονευθεῖσι καὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ Riemann προστεθεῖσι χωρίοις δύνανται καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπίσης βέβαια τοῦ ἐμοῦ κανόνος παραδείγματα νὰ καταλεχθῶσι. Τοιαῦτα εἶναι:

Liv. XXIV, 33: ad ea Epicydes: si qua ad se mandata haberent, responsum ait se **daturos fuisse**. Ὁ εὐθὺς λόγος εἶναι: Si ad nos mandata *haberetis*, *daremus* vobis responsum (sed nulla habetis, nihil igitur respondemus)

XXX, 15: ferre ad Sophonibam iubet ac simul nuntiare Masinissam libenter primam ei fidem **praestaturum fuisse** . . . quoniam eius arbitrium qui possint *adimant*, secundam fidem *praestare*. Ὁ εὐθὺς λόγος: libenter *praestarem* primam, sed quoniam . . . adimunt, secundam *praesto*.

Αὐτ: hoc tamen nuntia; melius me **morituram** *fuisse*, si non in funere meo nupsissem. Τὸ morituram fuisse = morerer, διότι ἂν ληφθῇ ἀντὶ τοῦ mortua essem, τότε ἡ Σοφονίβη λέγει ταῦτα **ἤδη τεθνηκυῖα!!**

XXXI, 30: urbis quoque suae similem deformitatem **futuram fuisse**, nisi Romani advenissent. Ὁ εὐθὺς λόγος: similis (nunc) deformitas esset etc.

XXXIV, 4: cur paupertas aliarum sub hac legis specie

latet, ut, quod habere non *possunt*, habiturae, si liceret, **fuisse** videantur? = quod habere uon possunt, **haberent**, si liceret.

ib c. 25: **responsurum se fuisse** iis dixit, nisi . . infensos omnes in eos videret . . . . . contentum itaque opinione ea, quae . . . esset, referre se dixit etc := responderem, nisi etc. nunc non respondeo, sed refero.

XXXV, 32: optimum fuisse . . ait, integris rebus Philippi potuisse intervenire Antiochum; sua quemque **habiturum fuisse,** neque omnia sub nutum ditionemque Romanam perventura = si Antiochus . . . intervenisset, sua quisque (nunc) **haberet,** nec omnia sub nutum R. (iam) *pervenissent.*

XXXVI, 13: mittunt . . qui monerent, ne vim ultimam experiri vellet; quibus ille satis ferociter respondit; vel Romanis, vel Thessalis se **crediturum fuisse,** in Philippi se potestatem *commissurum non esse* = vel R. vel Th. *crederem*, in Ph. potestatem me non *committam*. Τὸ παράδειγμα τοῦτο εἶναι διδακτικώτατον, διότι καταδεικνύει τὴν διαφορὰν τοῦ ἀπαρεμφάτου *urum fuisse* καὶ τοῦ *urum esse*.

XXXVII, 25: in eadem dignitate et Nabim **futurum fuisse,** nisi eum suus . . furor . . . absumpsisset = in eadem, qua Philippus, diguitate etiamnunc esset οὐχὶ fuisset, διότι ἐν τῷ παρελθόντι *fuit* ὄντως Nabis in eadem dignitate, qua Philippus, καθ' ἃ φαίνεται ἐκ τῶν μικρῶν πρόσθεν λεγομένων Philippum et Nabim... in regno relictos, νῦν δ' ὅμως non est, furore suo absumptus.

Αὐτ. 52: Si ab aliis sibi praemiorum optio deferretur, libenter . . . consilio amplissimi ordinis **usurum fuisse** . . . verum enim vero cum ipsi (τ. ἔ. Romani) daturi sint, multo magis munificentiam eorum . . . ipsorum arbitri debere esse. Καὶ ἐνταῦθα ὁ εὐθὺς λόγος θὰ ἦτο: si ab aliis optio deferretur, libenter **uterer** consilio vestro (: = p. conscriptorum); cum ipsi daturi sitis, multo magis κ.τ.λ. Οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει, ἵνα νοηθῇ τὸ *usurum fusse* ὡς εἰς τὸ παρελθὸν ἀναφερόμενον.

Καὶ ἐν

XLIV, 44: elevat famam adversae pugnae, quae, si vera

foret, alium super alium recentes ex fuga *venturos fuisse* φαίνεταί μοι ἀναμφισβήτητον ὅτι τὸ venturos fuisse κεῖται ἀντὶ τοῦ venirent (=eos nunc alium super alium recentes ex fuga venire videretis) οὐχὶ ἀντὶ τοῦ venissent. Ἐπειδὴ ἡ περὶ τῆς νίκης φήμη ἦτο πρόσφατος, οἱ ἡττημένοι θὰ ἤρχοντο ἔτι τότε (venirent), δὲν θὰ ἦσαν ἤδη ἀφιγμένοι (venissent).

Curtius VIII, 1, 36: Philippi milites spernis oblitus, nisi hic . . senex iuniores . . . . revocasset, *adhuc* nos circa Halicarnassum haesuros **fuisse**. Τὸ adhuc δεικνύει σαφῶς ὅτι ὁ εὐθὺς λόγος θὰ ἦτο «nisi . . . revocasset, adhuc nos . . . **haereremus,** οὐχὶ haesissemus».

Ἐν ἐπιμέτρῳ παρατηρῶ ὅτι παρὰ μὲν Καίσ. b.g. V, 29, ἔνθα κεῖται κατὰ τἀντίγραφα: neque aliter Carnutes . . consilium fuisse, capturos, neque Eburones si ille adesset, . . . ad castra venturos **esse**. Non hostem auctorem, sed rem spectare, τὸ χωρίον διορθοῦται, ἂν μεταγραφῇ venturos. *Sese* non hostem etc., ὡς ἐγὼ προέτεινα, πιθανώτερον ἤ, ἂν ἐκβάλωμεν σὺν τῷ Riemann τὸ *esse*, διότι ἡ αἰτιατικὴ *se* (ὑποκ. τοῦ venturos) δὲν δύναται ἐνταῦθα νὰ παραλειφθῇ, δι' ὃ καὶ ὁ Pluygers καίπερ οὐδαμῶς προσκρούσας τῷ esse ὅμως ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ ἐμβάλῃ τὸ *se* μετὰ τὸ hostem; παρὰ δὲ Κικ. Tusc. I § 50, ἡ τοῦ Riemann διόρθωσις possint ἀποδείκνυται ἀναμφισβήτητος, ἐὰν παρεξετασθῇ τὸ ἐν Acad. II, 50: quis enim tibi dederit aut omnia deum posse, aut ita facturum, si possit?

Τέλος ἐξεταστέα δύο τοῦ Λιουίου χωρία, περὶ ὧν ὁ Riemann λέγει: «deux textes de T. Live m'ont embarrassé». Εἰσὶ δὲ τάδε:

α' XXIII, 2, 5: Cum sibi defectionis ab Romanis consilium *placiturum* nullo modo, nisi necessarium fuisset, praefatus esset. Ἐνταῦθα πάντως τὸ placiturum κεῖται ἀντὶ τοῦ placiturum esse, οὐχὶ ἀντὶ τοῦ placiturum fuisse, διότι μόνον τὸ ἀπαρ. esse μετὰ μετοχῆς μέλλοντος δύναται ἐν τῷ δοκίμῳ λόγῳ νὰ παραλειφθῇ, οὐχὶ καὶ τὸ fuisse. Ἀλλ' ἡ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ χρῆσις τοῦ placiturum esse δὲν ἀντίκειται πρὸς τὸν ἡμέτερον κανόνα. Διότι ὁ εὐθὺς λό-

γος θὰ εἶχεν ἐνταῦθα οὐχὶ ὧδε: defectionis consilium mihi non **placeret**, nisi necessarium **fuisset**, ἀλλ' ὧδε: defectionis consilium non **placebit** mihi nisi necessarium **fuerit**.

β' XXIII, 43, 12: si ambo consules cum suis exercitibus ad Nolam essent, tamen non magis pares Hannibales futuros *quam ad Cannas fuissent*.

Καὶ ἐνταῦθα, ἂν τὸ χωρίον εἶχεν ὀρθῶς, τὸ *futuros* θὰ ἔκειτο ἀντὶ τοῦ *futuros* **esse**, τοῦτο δὲ παρὰ τὸν ἡμέτερον κανόνα ἀντὶ τοῦ *essent*. Ἀλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο δι' ἐλαχίστης μεταβολῆς δύναται νὰ μεθαρμοσθῇ πρὸς τὸν κανόνα, ἐὰν δηλ. ἀντὶ τοῦ *fuissent* γραφῇ fuisse, ὅτε ἡ σύνταξις ἔσται: non magis pares . . . futuros fuisse quam ad Cannas (ἐξυπακ. fuissent). Ἡ μεταβολὴ τοῦ fuisse εἰς fuissent εἶναι τῶν συνηθεστάτων σφαλμάτων τῶν ἀντιγραφέων, οἵτινες πολλάκις λέξιν παρακειμένην ἑτέρᾳ, ἀφ' ἧς συντακτικῶς ἀφίσταται, μετατυποῦσιν, ἵνα καὶ συντακτικῶς συνάπτηται ᾗ παράκειται λέξει.

Σ. ΒΑΣΗΣ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΙΝΑ ΧΩΡΙΑ ΤΟΥ «ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΛΕΩΝΥΜΟΥ ΚΛΗΡΟΥ» ΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΙΣΑΙΟΥ

Ἐκδ. Carol. Scheibe, Λιψ. 1894.

1.

Ὑπόθεσις. Περὶ τὸ τέλος: «Ἡ στάσις ὅρος διπλοῦς κατὰ ἀμφισβήτησιν· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι ταῖς γενομέναις ἐξ ἀρχῆς διαθήκαις διισχυρίζονται, οἱ δέ, λέγοντες ὅτι μετε-

καλέσατο τὸν ἄρχοντα, ἵνα λύσῃ αὐτάς, τοῖς τελευταῖον παρὰ τοῦ Κλεωνύμου γενομένοις».

Ὁ Scheibe ἐν Praef. Crit. σημειοῦται: «τοῖς τελευταῖον Saup-pius: καὶ τελευταῖον libri: καὶ τελευταῖον τοῖς Reiskius (Bk.)».

Ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο, πρὸς τὸ τέλος, καὶ νῦν ἔτι ἔχει πλημμελῶς, φανερόν. Ἴσως δὲ ὀρθότερον ἀναγνωστέον ὧδε: «Ἡ στάσις ὅρος διπλοῦς κατ' ἀμφισβήτησιν· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι ταῖς γενομέναις ἐξ ἀρχῆς διαθήκαις διισχυρίζονται, οἱ δέ, λέγοντες ὅτι μετεκαλέσατο τὸν ἄρχοντα ἵνα λύσῃ αὐτάς, καὶ τελευταῖον (ὡς) παρα(φρο)νοῦ(ντος) —ἢ παρα(νο)οῦ(ντος)—Κλεωνύμου γενομέν(α)ς».

Ὁ λέγων, τὰς ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων παρεχομένας καὶ γνησίας ὑπ' αὐτοῦ ὁμολογουμένας (§ 3 καὶ 11) διαθήκας ἀμφισβητῶν, δύο τινὰ ἰσχυρίζεται, πρώτιστα μέν, ὃ καὶ ἰδίως ὑποστηρίζει, ὅτι αἱ διαθῆκαι αὗται δέον εἶνε νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀνακληθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Κλεωνύμου, πέμψαντος, ὅτε τὴν τελευταίαν ἠσθένει ἀσθένειαν, ἐπὶ τούτῳ Ποσείδιππον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν (§ 3, 14, 15)· εἶτα δέ, ἂν μὴ τοῦτο ἀποδεκτὸν γένηται, ἀλλὰ τὸ ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀντιτασσόμενον, «ὡς Κλεώνυμος μετεπέμπετο τὴν ἀρχὴν οὐ λῦσαι βουλόμενος αὐτάς, ἀλλ' ἐπανορθῶσαι καὶ βεβαιῶσαι» (§ 18), νὰ κηρυχθῶσιν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἄκυροι (ἀνέκαθεν δῆλα δὴ ἀνίσχυροι) ὡς ὑπὸ παρανοοῦντος ἢ παραφρονοῦντος ἢ μανιῶντος γενόμεναι (§ 19, 34, 50).

Λέγει δὲ καὶ ἐν § 21: «Εἰ μὲν γὰρ ἀνελεῖν τὰς διαθήκας βουλόμενος μετεπέμπετο τὴν ἀρχήν, ὥσπερ ἡμεῖς φαμέν, οὐδεὶς ἔνεστι τούτοις λόγος· εἰ δ' οὕτω παραφρονῶν ἔτυχεν ὥσθ' ἡμᾶς περὶ ἐλαχίστου ποιεῖσθαι κτλ. δικαίως ἂν δήπου τὰς τοιαύτας διαθήκας ἀκύρους ποιήσαιτε». Τοῦτο δὲ σημαίνει καὶ τὸ ἐν τῇ Ὑποθέσει «ὅρος διπλοῦς κατ' ἀμφισβήτησιν»: διττῶς ὁ λέγων τὸ κῦρος τῶν διαθηκῶν ἀμφισβητεῖ.

Τὰ δὲ παρανοῶν, παραφρονῶν, ὑπ' ἀνοίας πείθομαι κτλ. κτλ. συνηθέστατα παρ' Ἰσαίῳ.

2 καὶ 3.

Κείμ. § 10: «Ὅτι δ' οὖν ἐκ ταύτης τῆς ὀργῆς Κλεώνυμος ταύτας ποιεῖται τὰς διαθήκας, οὐχ ἡμῖν ἐγκαλῶν,

ὡς ὕστερον ἐσώθη ἔλεγεν, ὁρῶν δὲ ἡμᾶς ἐπιτροπευομένους ὑπὸ Δεινίου, καὶ δεδιὼς μὴ τελευτήσειεν αὐτὰς ἔτι παῖδας ἡμᾶς καταλιπὼν καὶ τῆς οὐσίας ἡμετέρας οὔσης γένοιτο κύριος Δεινίας· ἡγεῖτο γὰρ δεινὸν εἶναι τὸν ἔχθιστον τῶν οἰκείων ἐπίτροπον καὶ κύριον τῶν αὐτοῦ καταλιπεῖν, καὶ ποιεῖν αὐτῷ τὰ νομιζόμενα τοῦτον, ἕως ἡμεῖς ἡβήσαιμεν, ᾧ ζῶν διάφορος ἦν· ταῦτα διανοηθεὶς ἐκεῖνος, εἴτ' ὀρθῶς εἴτε μή, τὰς διαθήκας ταύτας διέθετο».

Ὁ δὲ ἐκδότης ἐνταῦθα σημειοῦται: «ὡς ὕστερον ἐσώθη ἔλεγεν Haec graviter corrupta esse manifestum est. Ego in hoc loco diu multumque versatus nihil certi eruere potui, conjeci tamen ὡς ὕστερον σωφρονισθεὶς (vel ὅτ' ἐσωφρονίσθη) ἔλεγεν (fuerat enim οὐκ ὀρθῶς βουλευόμενος). Schoemannus conj. ἐγκαλῶν ὡς ὕστερον ἔργῳ ἐδήλωσεν. Baiterus: ἐγκαλῶν, ὕστερον ἐδήλωσεν coll. § 13. Sauppius: ἐγκαλῶν, ὡς ὕστερον ἔσθ' ὅτε ἔλεγεν».

Ἀντὶ τῶν : «ὡς ὕστερον ἐσώθη ἔλεγεν», ἅπερ παρ' ἁπάντων μὲν ὡς προφανῶς ἐσφαλμένα καταδικάζονται, ἀνεπιτυχῶς δέ, τηρουμένου τοῦ **ἐσώθη**, διορθοῦνται, καί τοι φανερὸν ἐκ τοῦ λόγου γίγνεται, ὅτι ὁ Κλεώνυμος, οὔτε κινδυνεύων τὰς διαθήκας ἐκείνας διέθετο, οὔτ' ἐκ τῆς νόσου ἐξ ἧς αἴφνης ἀπέθανεν (§ 14) ἐσώθη, ἀσφαλῶς, νομίζω, δυνάμεθα ν' ἀποκαταστήσωμεν τὴν γνησίαν γραφὴν ὧδε γράφοντες: «ὡς ὕστερον **εὐθὺς** ἔλεγεν», ἵνα ἡ ἔννοια ᾖ, συμφωνότατα τοῖς συμφραζομένοις, ὅτι ὁ Κλεώνυμος, εὐθὺς ὡς ἐποιήσατο τὰς διαθήκας, ἔλεγεν ὅτι μίσει τοῦ ἐπιτρόπου Δεινίου παρέλιπε τοὺς ἀδελφιδοῦς κτλ. ἢ ὡς κοινότερον οἱ τὰ δικανικὰ νῦν ἀσκοῦντες ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἂν ἐλέγομεν: εὐθὺς μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης, ἔλεγε κτλ. Πῶς δὲ τὸ ΕΥΘΥϹ κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν εἰς τὸ ЄϹѠΘΗ μετέπεσεν εὐνόητον.

Ἥ τε γραφὴ δὲ καὶ ἡ ἑρμηνεία αὕτη κυροῦνται διὰ τῶν εὐθὺς ἑπομένων: § 11. «Καὶ εὐθὺς ἐρωτῶντος τοῦ Δεινίου παραχρῆμα (τὸν Κλεών., μετὰ τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης) εἴ τι ἡμῖν ἢ τῷ πατρὶ ἐγκαλεῖ τῷ ἡμετέρῳ, ἀπεκρίνατο . . . . ὅτι οὐδὲν . . . . καὶ ἐμαρτύρησεν ὡς ὀργιζόμενος ἐκείνῳ . . . . ταῦτα διέθετο». Πρβλ. ἔτι κατωτέρω (§ 48) τὸ «οὐδὲ πώποτε ὕστερον» ἀντιτιθέμενον τῷ «ὕστε-

ρον εὐθύς». Περὶ δὲ τοῦ «εὐθὺς παραχρῆμα» ὅρ. Ἰσ. περὶ Πύρρ. κληρ. § 7 καὶ 48, ἔνθα πρωθυστέρως φέρεται: «παραχρῆμα εὐθύς».

4.

§ 11. «ἀπεκρίνατο (Κλεών.) πάντων τῶν πολιτῶν ἐναντίον, ὅτι κτλ.»

Ὁ Scheibe αὖθις γράφει: «§ 11. πολιτῶν] Comment crit. p. 20 sq. proposui φίλων. Dobraeus voluerat παρόντων».

Νοσεῖ δ' ὅμως μᾶλλον τὸ «πάντων τῶν» ἢ τὸ «πολιτῶν», ὅπερ φαίνεται κάλλιστα ἔχον. Τῷ ὄντι περὶ ἐκμαρτυρίας προκειμένου, ἣν, ὡς εἰπεῖν, τεχνηέντως καὶ ἐκ προνοίας ἐπεζήτησεν ἵνα προκατασκευάσῃ τοῖς ὀρφανοῖς ὁ ἐπίτροπος, πολῖται καὶ δὴ μάλιστα πολλοὶ ἢ καὶ πλεῖστοι ἔδει νὰ ὦσιν οἱ μάρτυρες (Πρβλ. περὶ τοῦ Πύρρ. κληρ. § 19-22) ἵν' ἐν καιρῷ, ἀποθανόντος τοῦ Κλεωνύμου, χρησιμεύσωσιν ἐν τῇ προσβολῇ τῆς διαθήκης αὐτοῦ, ὡς δὴ καὶ συνέβη. Διὸ ἴσως ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶνε: «ἀπεκρίνατο **πολλῶν** πολιτῶν ἐναντίον» τοῦ πρὸ τῆς λ. πολλῶν, τῶν, ἐπαναληφθέντος κατὰ παραδρομὴν τοῦ ἀντιγραφέως ἕνεκα τῆς τελευταίας συλλαβῆς τῆς κακῶς ἀναγνωσθείσης λ. πάντων.

5.

§ 12: «Πῶς γὰρ ἂν εὖ φρονῶν, ὦ ἄνδρες, κακῶς ποιεῖν ἡμᾶς ἐβουλήθη, τοὺς μηδὲν αὐτὸν ἠδικηκότας; Ὕστερον δὲ τούτων, ὃ μέγιστον ἡμῖν τεκμήριον ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἔπραξεν ἡμᾶς βλάπτειν βουλόμενος κτλ.»

Σημειοῦται δ' ὁ Scheibe ἔνθ' ἀνωτ': «§ 12. ἡμῖν τεκμήριον libri (Turr.). ὑμῖν τεκμ. Bekk».

Πρόδηλον ὅμως τυγχάνει ὅτι γραπτέον κατὰ τὴν ἤδη προταθεῖσαν διόρθωσιν: «ὑμῖν τεκμήριον», ἀφ' οὗ τὸ μικρὸν προηγούμενον «ὦ ἄνδρες» σαφῶς διδάσκει ὅτι τὸ τεκμήριον πρὸς τοὺς δικαστάς. Ὀρθῶς δ' εἶνε ἀπωτέρω (§ 31) γεγραμμένον: «σημεῖα δ' ὑμῖν ἐρῶ μεγάλα, περὶ ὧν κτλ.»

6.

§ 13. «Καίτοι χρὴ θεωρεῖν αὐτοῦ (τοῦ Κλεων.) τὴν διάνοιαν ἐκ τούτων τῶν ἔργων μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν διαθηκῶν, καὶ τεκμηρίοις χρῆσθαι μὴ τοῖς μετ' ὀργῆς πραχθεῖσιν, ἐν οἷς ἅπαντες πεφύκαμεν ἁμαρτάνειν, ἀλλ' ἀφ' ὧν ὕστερον φανερὰν τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ἐποίησεν.»

Ὁ Scheibe αὐτόθ. σημειοῦται: «§ 13, αὐτοῦ τὴν διάνοιαν scripsi e conjectura Bekkeri. αὐτοῦ τὴν ἔννοιαν libri (Bk.) praeter 2, qui τὴν αὐτοῦ ἔννοιαν (Turr.)».

Ὡς ἐκ παντὸς τοῦ λόγου τούτου (πρβλ. δ' ἰδίως § 12, 27-29) δῆλον γίγνεται, ὁ λέγων τοῦτο μάλιστα διὰ παντοίων γεγονότων καὶ τεκμηρίων καὶ σημείων πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ζῶν ὁ Κλεώνυμος ἀείποτε διετέλεσεν εὐνούστατα διακείμενος πρὸς τοὺς νῦν τοῦ κλήρου αὐτοῦ κατὰ γένος ἀμφισβητοῦντας, διότι καὶ οἴκοι παρέλαβεν αὐτούς, ὀρφανοὺς ὄντας, καὶ ἐπαίδευσε, καὶ ὁμοίως τῶν ἐκείνων καὶ τῶν ἑαυτοῦ ἐπεμελεῖτο κτλ. κτλ. τελευταῖον δ' ἰσχυρίζεται ὅτι τὴν πρὸς αὐτοὺς διάθεσιν Κλεωνύμου «χρὴ θεωρεῖν . . . ἐκ τούτων τῶν ἔργων μᾶλλον (ἃ εὐθὺς ἀνωτέρω κατέλεξεν) ἢ ἐκ τῶν διαθηκῶν κτλ.»

Ἐντεῦθεν, καὶ διότι τὸ εὔνοιαν εὔκολον ἦν νὰ μεταπέσῃ εἰς τὸ ἔννοιαν, ὅπερ πάντως ἄτοπον, τὸ χωρίον τοῦτο δέον εἶνε ν' ἀποκατασταθῇ ὡς ἑξῆς: «Καίτοι χρὴ θεωρεῖν αὐτοῦ τὴν **εὔνοιαν** ἐκ τούτων τῶν ἔργων μᾶλλον ἢ κτλ.»

Λέγει δ' ὁ Ἰσαῖος καὶ ἐν τῷ περὶ τοῦ Μενεκλ. κλήρ. § 20: «Ἀλλ', ὦ ἄνδρες, οὐχ ὑπ' ἐκείνης πεισθεὶς ἐμὲ ἐποιήσατο υἱόν, ἀλλὰ κτλ. καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν τὴν ὑπάρχουσαν πρὸς τὸν πατέρα τὸν ἐμὸν κτλ.»

7.

§ 15: «Πρὸς δὲ τούτοις ὡς Ποσείδιππον ἔπεμψεν ἐπὶ τὸν ἀστυνόμον, οὗτος δ' οὐ μόνον αὐτὸς οὐκ εἰσεκάλεσεν, ἀλλὰ καὶ ἐλθόντα ἐπὶ τὴν θύραν Ἀρχωνίδην ἀπέπεμψεν.»

Ὁ Scheibe αὐτ. γράφει: «§ 15. αὐτὸς οὐκ libri (Turr.) excepto Q, qui habet αὐτὸν οὐκ (Bk.). V. Klotz. Quaest. crit. I, p. 24. || Ἀρχωνίδην Ald. (Bk. Turr.). Libri Ἀρχονίδην. Minus suspectum nomen videtur, si illud αὐτὸς pro αὐτὸν probaveris».

Ὅτι μὲν ὁ ἀστυνόμος ἥκιστα ἦν ἁρμοδία ἀρχὴ πρὸς παραλαβὴν καὶ φύλαξιν ἢ ἀναίρεσιν διαθηκῶν, ἤδη μάλιστα παρὰ προσηκούσῃ τινὶ Ἀρχῇ, ὡς αἱ τοῦ Κλεων. (§ 25), κατατεθειμένων, καὶ ἄλλοι εἴκασαν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δι' ὧν ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ (Κεφ. L. ἔκδ. Blass) περὶ καθηκόντων τῶν Ἀθήνησιν ἀστυνόμων, λέγει, φανερὸν ποιεῖ. Τοῦτο δὲ μόνον ἐνταῦθα βέβαιον φαίνεται, ὅτι ὁ Κλεώνυμος προσέταξε Ποσειδίππῳ νὰ εἰσαγάγῃ παρ' αὐτῷ τινα τῶν ἀστυνόμων, οὐχ ἵνα δι' αὐτοῦ συντάξῃ νέαν διαθήκην ἢ μεταβάλῃ τὴν παλαιάν, ἀλλ' ὅπως δι' αὐτοῦ προσκαλέσῃ τὸν ἁρμόδιον ἄρχοντα, πρὸς ὃν νὰ δηλώσῃ ὅτι, ἀνακαλῶν τὴν ὑπάρχουσαν διαθήκην, βούλεται ν' ἀναλάβῃ αὐτὴν παρὰ τῆς Ἀρχῆς. Ἤρκει δὲ τοῦτο ἵν', οὐκέτι ὑπαρχούσης διαθήκης, ἀντὶ τῶν γεγραμμένων κληρονόμων κληθῶσι κατὰ τὸν νόμον, εἰς τὴν κληρονομίαν οἱ ἐξ ἀδιαθέτου, ἤτοι οἱ νῦν κατὰ γένος ἀμφισβητοῦντες. Διότι ἄλλως, τί κοινὸν μεταξὺ διαθηκῶν καὶ ἀστυνόμων, ἔργον κύριον ἐχόντων ἐπιτηρεῖν τὰς αὐλητρίδας καὶ ψαλτρίας καὶ κιθαριστρίας καὶ τοὺς κοπρολόγους καὶ ἀναιρεῖν τοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀπογιγνομένους; Ὅτι δ' ὄντως ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἡ πιθανωτάτη τυγχάνει καὶ ἄλλοθεν μὲν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς ἀποδείκνυται: «Ἔτι δὲ καὶ εἴ τι προσγράψαι (ὁ Κλεών.) τούτοις ἐβούλετο, διὰ τί οὐκ ἐν ἑτέρῳ γράψας αὐτὰ γραμματείῳ κατέλιπεν, ἐπειδὴ τὰ γράμματα (τὰς διαθήκας) παρὰ τῶν ἀρχόντων οὐκ ἐδυνήθη λαβεῖν; Ἀνελεῖν γάρ, ὦ ἄνδρες, οὐχ οἷός τ' ἦν ἄλλο γραμματεῖον ἢ τὸ παρὰ τῇ ἀρχῇ κείμενον»

Τὸ δὲ Ἀρχωνίδην, ὄνομα δῆθεν τῶν ἀστυνόμων τινός, πιθανώτατα διορθωτέον: ΑΡΧΟΝΤΑ (ΑΡΧΩΝΙΔΗΝ—ΑΡΧΟΝΙΔ(ΗΝ)—ΑΡΧΟΝΤΑ). Τὸ δὲ ὅλον γραπτέον ὧδε: Πρὸς δὲ τούτοις κτλ. ἀλλὰ καὶ (τὸν) ἐλθόντα ἐπὶ τὴν θύραν ἄρχοντα ἀπέπεμψεν».

Φέρεται δὲ αὐταῖς σχεδὸν λέξεσιν ἐν μὲν § 14: «ἀλλὰ καὶ τὸν ἐλθόντα τῶν ἀρχόντων ἐπὶ τὴν θύραν ἀπέπεμψεν», ἐν δὲ § 22: «οὐκ ἐτόλμησαν εἰσαγαγεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐλθόντα τῶν ἀρχόντων ἐπὶ τὴν θύραν ἀπέπεμψαν».

Ὥστε καὶ τὰ ἐν Ind. nom. et rer. memorab. τῆς προκειμένης ἐκδόσεως ὑπὸ στοιχ. Α γεγραμμένα: «Ἀρχωνίδης unus ex astynomorum collegio or. I. § 15» καὶ «Ἀστυνόμοι: in eorum collegio testamentum Cleonymi depositum or. I. § (14) 15» θεωρητέον ὡς ὅλως ἀβέβαια.

8.

§ 24: «τοῖς γὰρ ἄλλοις οὗτος ὅρος ἐστίν, ὦ ἄνδρες, τῶν δωρεῶν».

Τίσιν ἄλλοις; Ὡς ἐξ ἄλλων χωρίων αὐτοῦ τοῦ Ἰσαίου, καὶ δὴ τῷ παρόντι λόγῳ περὶ τοῦ Κλεωνύμου κλήρου προσηκόντων φανερὸν καθίσταται, ἡ διὰ διαθήκης δόσις τῆς κληρονομίας (παρὰ τὴν περὶ τούτων ὀρθοτάτην καὶ ὄντως ἐπιστημονικὴν θεωρίαν τῶν Ῥωμαίων) ἐν Ἀθήναις κοινῶς θεωρεῖται ὥς τις δωρεά. Οὕτως ἐν § 22 φέρεται: «Ἔτι τοίνυν ἐνθυμεῖσθε ὅτι φάσκοντες καλεῖν τὴν ἀρχὴν Κλεώνυμον, ἵνα βεβαιώσῃ τὴν αὐτῶν δωρεὰν κτλ. οὐκ ἐτόλμησαν . . . . καὶ . . . . τὴν ἀπέχθειαν εἵλοντο μᾶλλον ταύτης τῆς δωρεᾶς». Εἶτα ἐν § 44: «καὶ ἡμεῖς κτλ. ἠξιώσαμεν ταύτης τῆς δωρεᾶς». Προσέτι ἐν § 48: «καὶ νῦν μὲν ἐβούλετο κτλ. σφίσι δ' αὐτοῖς βεβαιῶσαι τὴν δωρεάν».

Διὰ ταῦτα μᾶλλον ἴσως ἀναγνωστέον: «ταῖς γὰρ ἄλλαις οὗτος ὅρος ἐστίν, ὦ ἄνδρες, τῶν δωρεῶν», ἐπανορθοῦν δῆλα δή, μᾶλλον δὲ βεβαιοῦν αὐτάς, ἐξυπακουομένου ἔξωθεν: οὐχὶ δὲ ταῖς διὰ διαθήκης δωρεαῖς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἄλλα εἴδη δωρεῶν μεταξὺ ζώντων (inter vivos), αἵτινες οὐδαμῶς δέονται βεβαιώσεως.

Π. Σ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΑΙ ΕΚ ΜΕΡΩΝ ΔΥΟ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΙ

ΜΕΡΟΣ Ι΄.

("Ιδε Τόμ. Ϛ΄, σελ. 177-374 καὶ σελ. 393-425).

Ὁ λέμβος δόκιμον καὶ σύνηθες, **ἡ λέμβος** ἀδοκιμώτατον καὶ σπάνιον. **Ἡρακλείδης ὁ Λέμβος. Λέμβιον** καὶ **Κερκούριον. Λέμβαρχος. Ἐφόλκιον** καὶ **ἐφολκίς. Ἡ ἄκατος,** οὐχὶ **ὁ ἄκατος.**

Ὑπὸ τοῦ Κούμα εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ Λεξικῷ Τόμ. Α΄, σελ. 646 (1826) «Λεμβάδιον, τό, ὑποκ. τοῦ Λέμβος, ἡ—μικρὸν πλοιάριον βάρκα ἁλιευτική, Θεόκρ.». Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι νομίζει μὲν ἐν τῷ Λεξικῷ ὁ Κούμας θηλυκὸν τὸ ὄνομα λέμβος, ποιεῖται δὲ χρῆσιν αὐτοῦ ἐν ταῖς μετὰ τὸ Λεξικὸν ἐκδοθείσαις Ἱστορίαις τῶν Ἀνθρωπίνων Πράξεων οὐ μόνον κατὰ θηλυκὸν γένος Τόμ. Ι΄, σελ. 258 «τὰ στολισμένα ἐμπορικὰ πλοῖα καὶ τὰς παλαιὰς λέμβους» καὶ Τόμ. ΙΒ΄, σελ. 633 «πηδᾷ εἰς μίαν λέμβον» καὶ «βυθίζει τὴν λέμβον του» ἀλλὰ καὶ κατ' ἀρσενικὸν Τόμ. ΙΑ΄, σελ. 223 «ἐπρόσμεναν τοὺς λέμβους νὰ τοὺς ἐπάρωσιν».

Ἐν τῷ τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ Ἑλληνικῷ Λεξικῷ φέρεται Τόμ. Β΄, σελ. 313 ἐκδ. β΄ (1836) «Λέμβος, ἡ. Μικρά τις ναῦς, σχεδὸν ἡ τῶν Γερμανῶν Kutter λεγομένη, ἢ ὡς ἡ σαλοῦπα καὶ ἁλιευτ. πλοῖον καὶ Barca—παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις γράφεται ἔσθ' ὅτε καὶ οὐδετέρως τὸ λέμβος. Παρ' Ἀθηναίῳ ς΄ καλεῖται λέμβος καί τις παράσιτος».

Πᾶς τις βλέπει ὅτι ἔν τε τῷ Λεξικῷ τοῦ Κούμα καὶ ἐν τῷ τοῦ Γαζῆ μόνης τῆς κατὰ θηλυκὸν γένος ἐκφορᾶς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος μνεία γίνεται.

Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος ἐν μὲν τῷ Λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς Διαλέκτου λέγει σελ. 376 ἐκδ. β' «Φελοῦκα. Ἐφολκίς, ἐφόλκιον, λέμβος (ἡ), ὑπηρετικὸν (πλοῖον)», ἐν δὲ τῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 788 ἐκδ. στερ. (1852) «Λέμβος (ἡ καὶ μεταγεν. τό· εἰς δὲ τὸν κατὰ Λεωκράτους λόγον τοῦ Λυκούργου φέρεται κατ' ἀρσενικὸν τύπον)—κότερον, σαλοῦπα, φελοῦκα». Πρβ. καὶ σελ. 464 «Ἐπακτρίς —, ἴδος (ἡ). (ἐνν. λέμβος), 'ψαροκάϊκον». Ἐδόξαζε πάντως ὁ Βυζάντιος ὅτι νενομισμένον παρὰ τοῖς Ἕλλησι ἦτο νὰ λέγηται ἡ λέμβος· ὅθεν σημειώσεως ἀξία αὐτῷ ἐφάνη ἡ παρὰ τῷ Λυκούργῳ χρῆσις ἐξενεγκόντι τὸ προκείμενον ὄνομα κατ' ἀρσενικὸν γένος.

Ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους κεῖται § 17, σελ. 148 «συσκευασάμενος ἃ εἶχε χρήματα μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὸν λέμβον κατεκόμισε». Ἐρρήθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους σελ. 883, 6 «διαμαρτὼν δὲ τοῦ λέμβου διὰ τὸ νύκτα εἶναι ἀπεπνίγη» καὶ σελ. 884, 7 «ἔπειθε τὸν πρῳρέα καὶ τοὺς ναύτας εἰς τὸν λέμβον ἐκβαίνειν καὶ ἐκλιπεῖν τὴν ναῦν τὴν ταχίστην» καὶ σελ. 910, 10 «καὶ αὐτὸς μὲν ἀπεσώθη ἐν τῷ λέμβῳ μετὰ τῶν ἄλλων παίδων τῶν Δίωνος». Παρὰ τῷ Ἁρποκρατίωνι φέρεται σελ. 191, 1 Δινδ. «Λέμβος: Δημοσθένης ἐν τῷ πρὸς Ζηνόθεμιν. Εἶδος νεὼς ὁ λέμβος· πολλάκις δὲ εἴρηται ἐν τῇ κωμῳδίᾳ». Ἀναγνωστέον δ' ἴσως «ἐπὶ κόλακος δὲ εἴρηται ἐν τῇ κωμῳδίᾳ». Εἶπε δ' ὁ Ἀναξανδρίδης Ἀποσπ. 34, 7 Κοκκ. «ὄπισθεν ἀκολουθεῖ κόλαξ τῳ, λέμβος ἐπικέκληται». Ὡς δὲ παρελαμβάνετο τὸ λέμβος ἐπὶ κόλακος, οὕτω τὸ ἀκάτια ἐπὶ τῶν μικρῶν τὰ σώματα, καθὰ διδάσκει ὁ Φρύνιχος λέγων ἐν τῇ Σοφιστικῇ Προπαρασκευῇ σελ. 19, 12 «Ταύτῃ ἄρα καὶ τοὺς μικροὺς τὰ σώματα ἀκάτια λέγουσιν»

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ Εἰδ. ΚΑ', 12 «μήρινθοι κώπα τε γέρων τ' ἐπ' ἐρείσμασι λέμβος». Ὁ Κούμας εἶπεν ἐν τῷ Λεξικῷ «Λεμβάδιον, τό, ὑποκ. τοῦ Λέμβος, ἡ—Θεόκρ.». Ἅπαξ εὑρέθη τὸ ὄνομα λέμβος παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ, εἶνε δ' ἀρσενικῶς προενηνεγμένον, γέρων λέμβος.

Πολλὰ παραδείγματα τῆς κατ' ἀρσενικὸν γένος ἐκφορᾶς τοῦ περὶ οὗ διαλαμβάνομεν ὀνόματος παρέχει ἡμῖν ὁ Πολύβιος, οἷον

Α', κ', 13: οὐδὲ λέμβος οὐδὲ εἷς.

Α', νγ', 9: οἱ προπλεῖν εἰθισμένοι λέμβοι.

Β΄, γ΄, 8: διακομίσαντες τὴν ἀποσκευὴν—ἐπὶ τοὺς λέμβους εὐθέως ἀνήγοντο.

Β΄, δ΄, 6: ἐπεὶ κατέπλευσαν οἱ λέμβοι.

Β΄, ς΄, 6: ἀναλαβόντες εἰς τοὺς λέμβους.

Β΄, η΄, 4: καταπλευσάντων—τῶν ἐκ τῆς Ἠπείρου λέμβων.

Β΄, ι΄, 3: ζεύξαντες τοὺς παρ' αὐτῶν λέμβους.

Β΄, ια΄, 14: τῶν λέμβων εἴκοσι τῶν ἀποκομιζόντων τὴν ἐκ τῆς χώρας ὠφέλειαν.

Β΄, ιϐ΄, 3: δυσὶ λέμβοις—καὶ τούτοις ἀνόπλοις.

Γ΄, ιθ΄, 8: ἔχων ἑτοίμους λέμβους—ἔν τισι τόποις ἐρήμοις ὑφορμοῦντας, ἐπὶ τούτους ἐποιήσατο τὴν ἀναχώρησιν· εἰς οὓς ἐμβὰς—ἀπέπλευσε.

Γ΄, μϐ΄, 2: τά τε μονόξυλα πλοῖα πάντα καὶ τοὺς λέμβους ὄντας ἱκανοὺς τῷ πλήθει.

Γ΄, μγ΄, 2: τοὺς μὲν λέμβους πεπληρωκὼς τῶν πελτοφόρων ἱππέων.

Γ΄, μγ΄, 3: εἶχον δὲ τὴν μὲν ἐξ ὑπερδεξίου—τάξιν οἱ λέμβοι.

Γ΄, μς΄, 5: ἔμελλον οἱ λέμβοι ῥυμουλκοῦντες οὐκ ἐάσειν κτέ.

Γ΄, μς΄, 8: τοῖς λέμβοις ἐπισπασάμενοι τὰ ῥύματα.

Δ΄, ις΄, 8: ἔχων τοὺς πεντήκοντα τῶν λέμβων.

Δ΄, ιθ΄, 7: διισθμίσαντα τοὺς λέμβους.

Δ΄, ξς΄, 4: παρῆν ἐφ' ἑνὸς λέμβου Δημήτριος ὁ Φάριος.

Ε΄, δ΄, 3: πεντεκαίδεκα μὲν ἧκον λέμβοι παρὰ Σκερδιλαΐδου· τοὺς γὰρ πλείστους ἐκωλύθη πέμψαι.

Ε΄, ϟε΄, 1: ἐξαπέστειλε λέμβους πεντεκαίδεκα—οἳ καὶ κατέπλευσαν εἰς Λευκάδα.

Ε΄, ρα΄, 1: τοὺς Σκερδιλαΐδου λέμβους.

Ε΄, ρθ΄, 3: ἑκατὸν ἐπεβάλετο λέμβους κατασκευάζειν—καταρτίσας δὲ τούτους συνῆγε τὰς δυνάμεις.

Ε΄, ρι΄, 2: τῶν γὰρ ἐπὶ τῆς οὐραγίας πλεόντων τινὲς λέμβοι καθορμισθέντες εἰς τὴν νῆσον κτέ.

ΙϚ΄, δ΄, 2: ἐπλεόναζον οἱ παρὰ τοῦ Φιλίππου λέμβοι.

ΙϚ΄, δ΄, 8: ἔταξαν οἱ Μακεδόνες τοὺς λέμβους.

ΙϚ΄, δ΄, 10: ἐμπιπτόντων αὐτοῖς τῶν λέμβων.

ΙϚ΄, ε΄, 5: περιχυθέντων αὐτῷ λέμβων πλειόνων.

ΙϚ΄, ς΄, 4: παραλαβὼν—τῶν λέμβων τοὺς ἐγγὺς ὄντας.

ΙϚ', ς', 7: συνάψαντες ἐν τοῖς λέμβοις.

Καὶ ἄλλοι δὲ μεταγενέστεροι οὐκ ὀλίγοι ἐκφέρουσι τὸ προκείμενον ἡμῖν ἐν τῷ λόγῳ ὄνομα κατ' ἀρσενικὸν γένος.

Στράβ. σελ. 99 «κατασκευάσασθαι πλοῖον μέγα καὶ ἐφόλκια δύο λέμβοις ληστρικοῖς ὅμοια» καὶ «ἐξ ὧν τρίτον λέμβον συμπηξάμενον πεντηκοντόρῳ πάρισον πλεῖν» καὶ σελ. 100 «διαθέμενον τοὺς λέμβους πεζῇ κομισθῆναι πρὸς τὸν Βύγον» καὶ σελ. 101 «πῶς μὲν ἐναυπηγήσατο τρίτον λέμβον ἐν τῇ ἐρήμῳ;». Ὀρθῶς νῦν ἐν σελ. 152 εἶνε ἐκδεδομένον κατὰ τοὺς κώδικας «τοὺς ἀνάπλους εὐπετεῖς μέχρι μὲν πολλοῦ καὶ μεγάλοις σκάφεσι, τὸ δὲ λοιπὸν τοῖς ποταμίοις» ἀντὶ τοῦ τοῖς ποταμίοις λέμβοις.

Διόδ. Σικελ. Κ', πε', 3 «ἀθροίσας τοὺς ἁδροτάτους τῶν λέμβων».

Ἀππιαν. Λιβυκ. 13 «κέλητές τε καὶ λέμβοι πολλοὶ συνείποντο αὐτῷ» καὶ Ἰλλυρ. 7 «ἐπαναχθέντες Ἰλλυρικοὶ λέμβοι» καὶ «ἢν—μὴ παραπλέωσιν Ἰλλυρικοὶ λέμβοι δυοῖν πλείονες».

Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 468 «ὡς τὸν μὲν λέμβον ἀνατραπῆναι καὶ καταδῦναι» καὶ Τόμ. Β', σελ. 458 «ἐπεθύμησα εἰς τὸν λέμβον ἐμβὰς πειραθῆναι τοῦ πλοῦ».

Ἀλκίφρ. Ἐπιστ. Α', η', 2 «ὁ λέμβος οὖν οὗτος, ὃν ὁρᾷς, ὁ κωπήρης, τοῖς πολλοῖς ἐρέταις κατηρτυμένος, Κωρύκιόν ἐστι σκάφος».

Θεμίστ. σελ. 12 ϐ' «τοῦτο γὰρ ἄμεινον, οἶμαι, ἢ λέμβῳ μικρῷ ἐπιπλέοντα κτέ.»

Ἀχιλλ. Τάτ. Β', 17 «ἔνθα ὁ λέμβος ἐφήδρευε» καὶ Β', 18 «ὁ δὲ λέμβος ἐξαίφνης προσέπλει» καὶ Η', 17 «τὴν θεωρίαν, τὸν λέμβον, τὴν ἁρπαγήν».

Προκόπ. Τόμ. Α', σελ. 474, 15 «ἐς λέμβον νεὼς δή τινος ἐσεκόμιζον, ὃς δὴ ἐνταῦθα—παρεσκευασμένος ἐτύγχανεν» καὶ Τόμ. Β', σελ. 28, 10 «τοὺς λέμβους τῶν νηῶν ἅπαντας τοξοτῶν ἐμπλησάμενος» καὶ σελ. 96, 21 «ταύταις τε λέμβους δύο παρ' ἀλλήλοις ξυνδήσας πόδας δύο ἀπ' ἀλλήλων διέχοντας—μύλας τε δύο ἐν λέμβῳ ἑκατέρῳ ἐνθέμενος ἐς τὸ μεταξὺ τὴν μηχανὴν ἀπεκρέμασεν» καὶ σελ. 173, 16 «τοὺς λέμβους νηῶν τῶν μειζόνων ἀπολεξάμενοι» καὶ σελ. 195, 3 «τοὺς λέμβους τῶν νηῶν ἐν ταῖς ἁμάξαις ἐνθέμενοι» καὶ σελ. 304, 17 «ὅσοι ἐς τῶν νεῶν τοὺς λέμβους ἐσπηδῆσαι ἴσχυσαν» καὶ σελ. 356, 8 «λέμβον τινὰ ἔθετο πίσσης τε καὶ θείου—αὐτὸν ἐμπλη-

σάμενος» καὶ σελ. 357, 19 «ἐκέλευε τὸν λέμβον—ῥίπτειν—ἐμπεσὼν δὲ τῷ πύργῳ ὁ λέμβος κτέ.» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 330, 10 «ἐς λέμβους δὲ τὸν Αἰγύπτιον σῖτον ἐκ τῆς Χαιρέου μεταβιβάσαντες, οὕσπερ καλεῖν διαρήματα νενομίκασιν» καὶ σελ. 335, 8 «μόνοις δὲ τοῖς λέμβοις—οἷοί τέ εἰσι διασῴζεσθαι». Σημειωτέον δ' ὅτι ἀντὶ τοῦ διαρήματα ὁ μὲν Σνειδῆρος εἴκασε διάρματα καὶ διατρήματα, ὡς δηλοῦται καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β', σελ. 1295 α', ὁ δὲ Κοραῆς ἐν Ἀτάκτων Τόμ. Ε', σελ. 53 διαρύματα ἢ διαῤῥύματα.

Νικηφόρ. Κωνσταντινουπόλ. σελ. 61, 3 «τοὺς ἐνεστηκότας λέμβους τῶν νηῶν εἰσβάντες».

Μιχ. Ἀτταλ. σελ. 63, 16 «ἑνὶ τῶν λέμβων σπουδαίως ἐντίθεται».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 667, 19 (Εὐδοκ. Ἰων. σελ. 711, 1 Τευβν.) «λέμβῳ γὰρ βραχυτάτῳ πιστεύσας αὐτοὺς οὐκ ἔσχεν ἀμφοτέρους περιποιήσασθαι» καὶ σελ. 1761, 49 «ἦν δὲ καὶ ἐπίθετον ἢ κύριον ἀνδρός τινος ὁ λέμβος» καὶ Παρεκβ. εἰς Διονύσ. σελ. 326, 6 Διδ. (Εὐδοκ. σελ. 342, 16) «ᾧ καὶ ὁ λῃστρικὸς λέμβος ἔοικε παρηχεῖσθαι κατὰ παρονομασίαν τινά».

Ἰωάνν. Κίνναμ. σελ. 22, 18 «λέμβους ὡς πλείστους καὶ ἀκάτια ξυναγαγών» καὶ σελ. 94, 4 «τοὺς λέμβους ἀλλήλοις ξυνδήσας».

Νικηφ. Γρηγορ. Τόμ. Γ', σελ. 227, 18 «πειρατικοῖς τισι λέμβοις οἱ βάρβαροι ταύτην αἱροῦσιν ἀναιμωτί».

Ἰωάνν. Καντακουζ. Τόμ. Α', σελ. 360, 19 «ἑνὶ τῶν παρατυχόντων ἐνέβαλον λέμβῳ» καὶ Τόμ. Β', σελ. 482, 14 «πλείους ἐμπίπτοντες ἐν τοῖς λέμβοις ἢ ὅσους φέρειν ἦσαν δυνατοί».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Θουκυδίδην Σχολίοις Β', 83 «τά τε λεπτὰ πλοῖα: τοὺς λέμβους».

Μνημονεύεται καὶ λέμβος καλούμενος Σωτήριχος ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ ΙΑ', 331 «εἶχε Φίλων λέμβον Σωτήριχον· ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ σωθῆν' οὐδὲ Ζεὺς αὐτὸς ἴσως δύναται».

Ἡ κατὰ θηλυκὸν γένος ἐκφορὰ τοῦ ὀνόματος λέμβος οὔτ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου μνημονεύεται οὔτ' ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Πασσοβίου οὔτ' ἐν τῷ τοῦ Παπίου οὔτ' ἐν τῷ τοῦ Λιδδέλλου καὶ Σκόττου. Ὁ Βάστιος γράφει ἐν τῇ Κριτικῇ Ἐπιστολῇ σελ. 79 «*Ernesti*, *Schneiderus* in utraque editione, aliique receperunt ἡ λέμβος,

lembus, parvum navigium. Henricus Stephanus correctius scripsit ὁ λέμβος; sed nihil est dubii, quin etiam dixerint veteres τὸ λέμβος, ους. Suidas (v. λέμβος) casum tertium habet τῷ λέμβει οὐδετέρως, et in Libanio Vol. IV. p. 525. ms. parisium optimae notae—genitivum τοῦ λέμβους edit».

Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ οἱ Λατῖνοι ποιούμενοι χρῆσιν τοῦ ὀνόματος *lembus* ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης παραλαβόντες ἀρσενικῶς αὐτὸ ἐκφέρουσιν, οἷον *lembi piratici*, κτλ.

Κατὰ θηλυκὸν γένος εἴδομεν προενηνεγμένον τὸ προκείμενον ὄνομα ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 142, 36 Διδ. «Ἐφολκὶς κυρίως λέγεται ἡ λέμβος ἤτοι ἡ μικρὰ ναῦς ἡ ὑφ' ἑτέρας νεὼς ἑλκομένη». Ἀλλ' ἐν σελ. 175, 12 (Σουίδ. σελ. 733 α' Βεκκ.) εἶνε γεγραμμένον «τοὺς νῦν λέμβους Ναξιουργεῖς ὠνόμαζον».

Εὕρομεν δὲ καὶ ἐν τοῖς Στεφάνου Σχολίοις εἰς τὴν Ῥητορικὴν Ἀριστοτέλους (Κραμ. Ἀν. Παρ. Τόμ. Α', σελ. 303, 20, Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΚΑ', β', σελ. 314, 21) «ὑποβρύχιος γέγονεν ἡ λέμβος ἡ τὴν σκηνὴν φοροῦσα (φέρουσα)» καὶ παρὰ τῷ Κεδρηνῷ «πρὶν δὲ φθάσαι εἰσελθεῖν αὐτὸν ἐν τῇ λέμβῳ» (Τόμ. Α', σελ. 624, 13) καὶ παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ἀκομινάτῳ «ἐζεύγνυτο δὲ μικροῦ ταῖς τριήρεσι καὶ ταῖς λέμβοις ὁ τῆς Προποντίδος πορθμός» καὶ «τὰς αὐτόθεν δεῦρο πλεούσας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις λέμβους» (Τόμ. Α', σελ. 164, 9 καὶ Τόμ. Β', σελ. 194, 28). Ἐλέχθη δ' ὅμως ὑπὸ τοῦ Ἀκομινάτου καὶ «περὶ τὰ δεξιὰ τοῦ λέμβου χαλῶσι» (Τόμ. Β', σελ. 405, 22).

Παρετέθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐκ Νικηφόρου τοῦ Γρηγορᾶ τὸ «πειρατικοῖς τισι λέμβοις κτέ.». Κεῖται δὲ παρ' αὐτῷ καὶ «πλὴν ὅσαι διήρεις τε καὶ μονήρεις καὶ λέμβοι πλήθους ἕνεκα διαδρᾶσαι τὴν ἅλωσιν ὑπερόριοι τῶν κινδύνων ἐγένοντο» (Τόμ. Β', σελ. 863, 20). Οὐδαμῶς δ' εὔλογον εἶνε νὰ ὑποληφθῇ θηλυκὸν τὸ λέμβοι· διότι ἀναγκαίως ἔχει νὰ νοηθῇ ἡ ῥῆσις ὧδε· «πλὴν ὅσαι—διήρεις τε καὶ μονήρεις καὶ λέμβοι—πλήθους ἕνεκα διαδρᾶσαι κτέ.»

Οἱ θηλυκῶς ἐκφέροντες τὸ προκείμενον ὄνομα ἐν τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ παρήχθησαν ἴσως ὑπὸ τοῦ ἄκατος, ἡ ἄκατος (Πρβ. καὶ ὁλκάς, ναῦς). Ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν λαλιᾷ ἀντὶ τοῦ λέμβος, πάλαι ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀφανισθέντος, γίνεται χρῆσις τοῦ βάρκα καὶ τοῦ φελούκα· ἀλλ' ὑπὸ τῶν χαριέντων τῶν ἀποστεργόν-

των τὰ ξενικὰ καὶ βάρβαρα εἰσήχθη εἰς τὸν ἀστεῖον λόγον τὸ καλὸν ὄνομα ἐκ τῆς παλαιᾶς παραληφθὲν φωνῆς καὶ ἐσχηματίσθησαν ἐξ αὐτοῦ διὰ συνθέσεως τὸ λεμβοῦχος καὶ τὸ λεμβοδρομία, ἃ καὶ ὑπὸ τῶν ἀμαθῶν γινώσκονται. Λέγεται δ' ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων κατὰ θηλυκὸν γένος ἡ λέμβος, τῆς λέμβου, κτλ., οὐχὶ διότι προέκριναν οὗτοι τὴν ἐν τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ ἀπαντῶσαν ἐνίοτε τοιαύτην ἐκφοράν, πρᾶγμα παντελῶς αὐτοῖς ἄγνωστον, ἀλλὰ διότι ἠπατήθησαν ἐκ τῶν ἑλληνιστὶ συντεταγμένων λεξικῶν, διδασκόντων πλημμελῶς ὅτι θηλυκὸν ἦτο ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ ὄνομα λέμβος. Ἐπαινετὸς εἶνε ὁ Γρηγ. Χαντσερῆς ἀποφηνάμενος ἐν τῷ Στρατιωτικῷ Σκευολογίῳ σελ. 204 (καὶ 334) «Λέμβος, ἡ. μᾶλλον δὲ, κατὰ Πολύβιον, ὁ λέμβος». Τὸ βιβλίον τοῦτο ἠγνοοῦμεν καθ' ὃν χρόνον συνεγράφομεν τὰς Γλωσσικὰς Παρατηρήσεις. Ἀρσενικῶς προηνέχθη τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄνομα ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἱστορίας τοῦ Καραμζίνου Τόμ. Α', σελ. 138 «δισχίλιοι — ἐλαφροὶ λέμβοι, ὧν ἕκαστος ἔφερε τεσσαράκοντα μαχητάς» καὶ σελ. 139 «ἐρρυμούλκουν διὰ τῶν σκοπέλων τοὺς λέμβους». Ἐν τοῖς Κυψελίδαις εἶπεν ὁ Βερναρδάκης καὶ κατ' ἀρσενικὸν γένος σελ. 178 «μεθ' ὃ ἐκπλέουσιν οἱ ἐν τῷ λέμβῳ» καὶ κατὰ θηλυκὸν σελ. 180 «οἱ ναῦται μὲ τὴν λέμβον ἀνεχώρησαν». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐρρήθη ὑπ' ἐνίων τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων καὶ ἡ ζυγός ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ζυγαριά πλανηθέντων ἐκ τοῦ ἐν γραμματικαῖς φερομένου ἀναλήθους διδάγματος «ὁ ζυγός (ζυγός), ἡ ζυγὸς (ἡ ζυγαριά)». Εὕρομεν δὲ καὶ τὸ κάλως προενηνεγμένον θηλυκῶς ὑπ' ἀνθρώπου ἀκολουθήσαντος πάντως ἐκείναις τῶν Ἑλληνικῶν γραμματικῶν, ἐν αἷς κατὰ θηλυκὸν γένος γίνεται μνεία τοῦ ὀνόματος τούτου.

Ὁ Ζωναρᾶς καταλέγων ἐν τῷ Λεξικῷ σελ. 1297 ὀνόματα γένους οὐδετέρου μνημονεύει πρῶτον τὸ «Λέμβος: τὸ μικρὸν πλοιάριον». Γράφει δὲ καὶ ὁ Σουίδας «Λέμβον: μικρὸν πλοῖον. Ἑτέρους δὲ ἐν χειμῶνι σφοδρῷ λέμβοις ἐξέπεμψαν· καὶ αὖθις· πλεῖν δὲ λέμβοις Λ' καὶ πολεμεῖν τοῖς Αἰτωλοῖς κατὰ θάλατταν. Ἡ δοτικὴ τῷ λέμβει [οὐδετέρως]». Δύναται δὲ τὸ οὐδέτερον καὶ περιττοσύλλαβον λέμβος-λέμβει νὰ παραβληθῇ τῷ σκάφος-σκάφει, πρὸς ὃ εἶνε πιθανώτατα μεθηρμοσμένον. Παρὰ τῷ Λιβανίῳ Τόμ. Δ', σελ. 525, 20 ἓν τῶν ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ «ἐμὲ μόνον ἐπιβάντα τοῦ λέμβου» ἔχει τοῦ λέμβους,

ὅπερ φαίνεται ὅτι ἐγκρίνει ὁ Βάστιος ἐν τῇ Κριτικῇ Ἐπιστολῇ σελ. 79. Νομίζει δ' ὁ ἐπιφανὴς ἀνὴρ ἐν τῇ Σχαιφηρείῳ ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 22 ὅτι ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὁ καὶ τὸ λέμβος, ὡς ὁ καὶ τὸ ἔλεος, ὁ καὶ τὸ σκότος, κτλ. Ἡμεῖς ἄνευ τινὸς ἐνδοιασμοῦ ἀποφαινόμεθα ὅτι τοῦ ἀρσενικοῦ χρῆσιν ὁ Λιβάνιος ἐποιήσατο, ὡς ἐν τῇ ΣΠΔ' Ἐπιστολῇ (σελ. 139) «Παραινῶ δή σοι — τὸν σαυτοῦ λέμβον ἐξαρτῆσαι τῆς Ἀλεξάνδρου νεώς».

Ὁ Οἰκονόμος γράφει ἐν τῷ Δοκιμίῳ περὶ τῆς Πλησιεστάτης Συγγενείας κτέ. Τόμ. Β', σελ. 258 «καὶ λέμβος, λήμβων, ἐκ τοῦ λέπω (λάπω, γλάφω), λέβος, λήβων». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Λήμβωνι: ἐν σκαφίδι ἢ ἐν πλοιαρίῳ». Μετετύπωσε δ' αὐτὸ εἰς τὸ λέμβῳ ἔνι ὁ Βάστιος ἐν τῇ Σχαιφηρείῳ ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 448.

Ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου φέρεται σελ. 171, 9 «ὑπογραφέα δὲ καὶ ἀναγνώστην ὁ τοῦ λέμβου Ἡρακλείδης — παρέσχε γνωρίζεσθαι», ὃ μετέβαλεν ὁ Κασαύβων εἰς τὸ «ὁ Λέμβος Ἡρακλείδης». Πρβ. Ἀθήν. σελ. 98 ε' «ἱστορεῖ δὲ περὶ αὐτοῦ Ἡρακλείδης ὁ Λέμβος κτέ.» καὶ σελ. 333 α' «Ἡρακλείδης γοῦν ὁ Λέμβος — φησίν» καὶ σελ. 566 α' «Ἡρακλείδης δὲ ὁ Λέμβος ἱστορεῖ» καὶ σελ. 578 α' «Ἡρακλείδης δὲ ὁ Λέμβος — φησίν» καὶ Φῆστ. σελ. 269 Μυλλ. «Lembos qui appellatur Heraclides». Ὁ Σουίδας λέγει «Ἡρακλείδης Ὀξυρυγχίτης φιλόσοφος ὁ τοῦ Σαραπίωνος, ὃς ἐπεκλήθη Λέμβος», Διογένης δ' ὁ Λαέρτιος βιβλ. Ε', 94 «πέμπτος (Ἡρακλείδης) Καλλατιανὸς ἢ Ἀλεξανδρεύς, γεγραφὼς τὴν διαδοχὴν ἐν ἓξ βιβλίοις καὶ Λεμβευτικὸν λόγον, ὅθεν καὶ Λέμβος ἐκαλεῖτο» (Ἴδε Κ. Μυλλῆρον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήνων Ἱστορικῶν Τόμ. Γ', σελ. 167). Ὁ Δίλσιος νομίζει ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἑλλήνων Δοξογράφων σελ. 148 ὅτι καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἡρακλείδου προσηγορεύετο Λέμβος τεκμαιρόμενος τοῦτο ἐκ τοῦ παρὰ τῷ Φωτίῳ εἰρημένου «ὁ τοῦ λέμβου (Λέμβου) Ἡρακλείδης». Φανερὸν δ' ἐντεῦθεν γίνεται ὅτι δὲν ἐγκρίνει ὁ ἐλλογιμώτατος ἀνὴρ τὴν μεταβολὴν ἣν ἐποιήσατο ὁ Κασαύβων.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἑταίρα τις ὀνομάζεται Λέμβιον, ἄλλη δέ τις

Κερκούριον ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Ε', 44 «Λέμβιον, ἡ δ' ἑτέρα Κερκούριον, αἱ δύ' ἑταῖραι αἰὲν ἐφορμοῦσιν τῷ Σαμίων λιμένι». Εἶνε δὲ προπαροξυτόνως τὸ ὄνομα Λέμβιον προενηνεγμένον, ὡς τὸ Μόσχιον (ἢ Μόσχιον) καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἀλλ' εὑρίσκομεν γεγραμμένον Χρυσίον (ἢ Χρυσίον) παροξυτόνως καὶ Φανίον μὲν ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ ΙΒ', 53, 4 καὶ 82, 6, Φάνιον δ' ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ. 567 γ' καὶ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀττικῶν Ἐπιγραφῶν Β', 3097 (Τόμ. Β', γ', σελ. 249). Ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐγράφησαν ἐν τοῖς Προλεγομένοις τάδε σελ. 75, σημ. 36 «Ut Μύρτιον hoc loco, sic Νάννιον Atth. XIII. 587. saepius proparoxytonon est contra quam Χρυσίον Alciphr. I. 39. et appellativa hujus mensurae». Ὁ Στέφανος λέγει ἐν τῷ Θησαυρῷ «Sed ut φανίον est Laternula, ita Φάνιον proparoxytone, Locus in quem purgamenta conjiciebantur». Ἀλλ' ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Θησαυροῦ Τόμ. Η', σελ. 627 α' ἐπιφέρεται «Hoc nemo tradidit praeter Etym. M. p. 787, 34, cui haec gl. communis est cum Photio p. 639, 1 (ubi Φανίον παροξυτόνως, et recte quidem, ut videtur) ac Suida». Ὁ Στέφανος ποιεῖται λόγον περὶ προπαροξυτονήσεως κυρίου ὀνόματος σημαίνοντος τόπον. Ἐγκρίνεται δὲ καὶ ἡ ἐκφορὰ Τείχιον παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ βιβλ. Γ', 96 ὑπό τε τοῦ Πόππου καὶ ἄλλων. Ὁ Πόππος γράφει ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου «Τείχιον, et fortasse in nomine proprio accentus retractus est» (Μέρ. Β', β', σελ. 378) καὶ ἐν τῇ μικρᾷ «Τείχιον — quem accentum in nomine proprio servandum videri docet Goettl. Doctr. accent. p. 232 et 420» (Τόμ. Β', α', σελ. 166). Πρβ. Λοβέκκιον ἐν Προλεγομ. σελ. 65, σημ. 17. Τὸ Κερκούριον παρήχθη ἐκ τοῦ κέρκουρος, περὶ οὗ εἶνε ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα εἰρημένον «Κέρκουρος: νηὸς εἶδος. Κέρκουροι καὶ μυοπάρωνες καὶ λέμβοι εἴδη πλοίων» (Ἴδε Βαλέσιον εἰς Ἁρποκρατ. Τόμ. Β', σελ. 304 Δινδ. καὶ Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Γ', σελ. 583 ἐκδ. β').

Ἐν τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ γίνεται ἐνίοτε χρῆσις καὶ τοῦ ὑποκοριστικοῦ λεμβάδιον, ὡς θὰ παραστήσωμεν ἐν τῷ ἑπομένῳ Μέρει, ἐν ᾧ λαμβάνοντες ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ἀφορμὴν θὰ διαλάβωμεν

περὶ τῶν διὰ τῆς καταλήξεως ΑΔΙΟΝ ἐσχηματισμένων οὐδετέρων ὀνομάτων.

Ἐκ τοῦ λέμβου ἄρχειν συνέστη τὸ ὄνομα λέμβαρχος, ὅπερ μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Φωτίου ἐν τῷ Λεξικῷ λέγοντος σελ. 214, 8 «Λέμβος: ἐφόλκιον. Καὶ λέμβαρχοι οἱ τοῖς ἐφολκίοις πλέοντες». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 560, 55 «Λέμβος: τὸ ἐφόλκιον — Καὶ λέμβαρχοι οἱ ΈΝ ἐφολκίῳ πλέοντες» (Ἴδε καὶ Σμιδίτιον εἰς Ἡσύχ. Τόμ. Γ', σελ. 25, 41). Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ ῥῆμα λεμβαρχῶ. Ἐν ἐπιγραφῇ εὑρέθη ἡ μετοχὴ λεμβαρχούντων, ὡς καὶ ἡ δικτυαρχούντων (Ἴδε Κουμανούδη Συναγωγὴν σελ. 202 καὶ 366).

Περὶ τῆς λέξεως ἐφόλκιον λέγει ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1324, 46 «Σημείωσαι δὲ ὅτι ἐκ τοῦ τοιούτου ἐφέλκεσθαι παράγεται καὶ τὸ τῆς φορτηγοῦ νηὸς ἐφόλκιον» καὶ σελ. 1761, 14 «Ἐφόλκιον μέντοι εἶδος πλοίου παρά τε τῷ γεωγράφῳ· φησὶ γάρ· ἐφόλκια δύο λέμβοις ληστρικοῖς ὅμοια καὶ πλοῖον μέγα· καὶ παρὰ Παυσανίᾳ εἰπόντι λέμβος καὶ ἐφόλκιον σκάφος ἢ πλοῖον. Τὸ δ' αὐτὸ ἐφόλκιον καὶ ἐφολκίδα λέγει ὁ τὰ ἐρωτικὰ παίξας Ἀλεξανδρεὺς ῥήτωρ πλεονάσας τῇ λέξει διὰ τὸ καίριον» καὶ σελ. 1761, 41 «Ἐκ δὲ τοῦ προειρημένου ἐφολκίου, ὃ παραλήγεται κατὰ μόνας τῷ ἰῶτα διχρόνῳ, καὶ τὸ σῶμα οἱ σοφοὶ συμβολικῶς παροιμίας λόγῳ ἐφόλκιόν φασιν ὡς μεγάλῃ τινὶ ἐφελκόμενον νηί, τῇ ψυχῇ» καὶ σελ. 1761, 46 «Παρὰ δέ γε τῷ δειπνοσοφιστῇ φέρεται καὶ ὅτι ἐφόλκια πλοιάρια διάφορα, ἐφελκόμενα δηλαδὴ μείζοσι ναυσί· φησὶ γάρ· ἐφόλκια δ' ἦσαν αὐτῇ, τῇ τοῦ Ἱέρωνος δηλονότι μεγίστῃ νηὶ τῇ Συρακουσίᾳ (παρ' Ἀθην. ΣυρακΟσίᾳ) κληθείσῃ τὸ πρῶτον, εἶτα Ἀλεξανδρίδι, κέρκουρος ἐπίκωπος ἁλιάδες τε καὶ σκάφαι πλείους. Τοῦ δὲ καὶ λέμβον τὸ ἐφόλκιον λέγεσθαι χρῆσις φέρεται Ἀναξανδρίδου παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ. Ἦν δὲ καὶ ἐπίθετον ἢ κύριον ἀνδρός τινος ὁ λέμβος». Πρβ. καὶ σελ. 1642, 65 «Ἐν τούτοις δὲ ὅρα ὅτι λέμβος φαίνεται εἶναι τὸ μεγάλῃ νηὶ ἐφελκόμενον ἀκάτιον» καὶ Σχόλ. εἰς Ἀριστείδ. σελ. 130, 15 Δινδ. «Κατεχρήσατο ἐφολκίων εἰπὼν ἐπὶ γῆς· κυρίως γὰρ ἐφόλκια καλοῦνται τὰ μικρὰ σκαφίδια τὰ ἐφελκόμενα τοῖς μεγάλοις

πλοίοις» (Ἴδε καὶ Naβῆρον ἐν Μνημοσ. 1896, σελ. 345-6). Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου καὶ τῷ τοῦ Φωτίου καὶ τῷ τοῦ Σουίδα βλέπει τις διττὴν ἐτυμολογίαν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος, οἷον «Ἐφόλκια: μικρὰ καράβια· παρὰ τὸ ἕλκεσθαι ὑπὸ τῶν κωπηλατῶν ἢ τῶν μεγάλων πλοίων». Ἡ πρώτη ἐτυμολογία εἶνε ἄτοπος (Πρβ. καὶ Σχουάβιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Αἰλίου Διονυσίου καὶ Παυσανίου Ἀποσπασμάτων σελ. 188, 245). Ὁ τὰ ἐρωτικὰ παίξας Ἀλεξανδρεὺς ῥήτωρ εἶνε ὁ καλούμενος Ἀχιλλεὺς Τάτιος, παρ' ᾧ ἀπαντᾷ βιβλ. Γ', 3 «εὐτρεπίζει ἤδη τὴν ἐφολκίδα» καὶ «ὃς συνέδει τὴν ἐφολκίδα τῷ σκάφει» καὶ «οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐφολκίδος μεταβαίνειν οὐκ ἐπέτρεπον» καὶ «οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐφολκίδος—πελέκεσι καὶ μαχαίραις τοὺς ἐξαλλομένους ἔπαιον» καὶ «ἔνιοι δὲ καὶ ἐπιβαίνοντες τοῖς ἐπὶ τῆς ἐφολκίδος ἤδη διεπάλαιον» καὶ 4 «ἐφέλκεται τὴν ἐφολκίδα» καὶ «ταχὺ γὰρ τὴν ἐφολκίδα ἀπολύσαντες οἱ ναῦται—τὸν πλοῦν εἶχον» καὶ «οἱ δὲ ἐπὶ τῆς νεὼς ἐπηρῶντο καταδῦναι τὴν ἐφολκίδα». Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Γ', σελ. 2585 β'. Τοῖς ἐν τῷ Θησαυρῷ δηλωθεῖσι μαρτυρίοις τοῦ ὀνόματος ἐφόλκιον προστίθεμεν τὸ ἐκ τῆς Ἐκκλησιακῆς Ἱστορίας τοῦ Σωζομενοῦ σελ. 572 Οὔσσ. «οἱ μὲν ναῦται πυρὶ τὸ σκάφος ὑφάψαντες—ὑπεχώρουν εἰς τὸ ἐφόλκιον μεταπηδήσαντες». Τῷ θηλυκῷ ἐφολκίς ὁμοίως ἐσχηματισμένον εἶνε τὸ ποθολκίς=προσολκίς. Ἡσύχ. «Ποθολκίς: ἡ ἡνία τῶν ὑποζυγίων». Ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Τζέτζου σελ. 79 Πρεσσ. ἀπαντᾷ «ἄπελθε πλοιαρίδιον καὶ ἐλθὲ ἐφολκίδιον». Σημειωτέον δ' ὅτι τοῦ ὀνόματος ἐφόλκιον ἐγένετο χρῆσις καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις. Ὁ Σπ. Τρικούπης λέγει ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Τόμ. Α', σελ. 357 ἐκδ. β' «τὸ δὲ ἐφόλκιον (ἐφόλκιον δὲ καλῶ ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ τὴν λέμβον τοῦ πυρπολικοῦ) ἐσύρετο πάντοτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης».

Φανερὸν κατέστη ἐξ ὧν περὶ τοῦ λέμβος ἐγράψαμεν ὅτι κατὰ τὴν δόκιμον καὶ συνήθη χρῆσιν ἀρσενικὸν τὸ γένος αὐτοῦ εἶνε, ὁ λέμβος. Τοὐναντίον δὲ τὸ ὄνομα ἄκατος ἐξεφέρετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων θηλυκῶς, ἡ ἄκατος, ἄκατος εἰναλία, ἄκατος θοά, κοινὴ ἄκατος, οἰκείη ἄκατος, κτλ., ἃ βλέπει τις ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α', α', σελ. 1177. Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Θεμιστίῳ σελ. 7 α'

«ὀλίγης ἀκάτου» καὶ παρὰ τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Α', σελ. 257, 14 «ταῖς ἀκάτοις ἐμβαλλόμενοι σωρηδόν» καὶ Τόμ. Β', σελ. 261, 5 «τὰς ἀκάτους ξὺν τοῖς φορτίοις ἅπασιν εἷλον» καὶ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀττικῶν Ἐπιγραφῶν Τόμ. Β', β', 225 β' καὶ σελ. 235 β' καὶ σελ. 249 α' «ἐπὶ τὰς ἀκάτους τὰς δημοσίας». Ἐν τῷ τοῦ Γαζῆ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Τόμ. Α', σελ. 58 λέγεται «Ἄκατος, ὁ, ποιητικῶς δὲ καὶ ἡ». Ἡμεῖς δοξάζομεν ὅτι ἄγνωστος τοῖς τε ποιηταῖς καὶ τοῖς συγγραφεῦσιν ὑπῆρχεν ἡ κατ' ἀρσενικὸν γένος ἐκφορὰ τοῦ προκειμένου ὀνόματος καὶ ἀδυνατοῦμεν νὰ πείσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὅτι ἐγένετο χρῆσις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου, ὡς εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου καὶ ἄλλοις βιβλίοις. Τὸ χωρίον τοῦ Ἡροδότου βιβλ. Ζ', 186 ἔχει ὧδε· «τοὺς ἐν τοῖσι σιταγωγοῖσι ἀκάτοισι ἐόντας». Ἀλλὰ φέρεται καὶ γραφὴ τῇισι ἤτοι τῇσι, ἣν ὀφείλομεν πάντως νὰ ἐγκρίνωμεν. Οὐδαμῶς δὲ παράδοξον ἂν ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ ἀπαντᾷ «ἀλλ' ὅ τε ἄκατος ὅ τε γαυλὸς ἥ τε τριήρης ὅ τε μυοπάρων, πάντα βυθίζονται» (Μεσαιων. Βιβλιοθ. Σάθ. Τόμ. Ε', σελ. 262). Σημειωτέον δ' ἐν παρόδῳ ὅτι θηλυκὸν ὑπελήφθη τὸ ὄνομα μυοπάρων ὑπὸ τοῦ Ἑρρ. Στεφάνου πλανηθέντος ἐκ πλημμελοῦς γραφῆς χωρίου τοῦ Πλουτάρχου. Ὁ Κοραῆς λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Γ', σελ. 396 «Ἑλληνικοῖς μυοπάρωσι: Ἐξ ΗΔ τὸ Ἑλληνικοῖς, ΑΤ, Ἑλληνικαῖς. Ἀρσενικῶς γὰρ ἐσχημάτισται ὁ Μυοπάρων, ὥσπερ δῆλον καὶ ἐκ τοῦ κατωτέρω — Ληστρικὸν μυοπάρωνα. Οὐκ ὀρθῶς οὖν ὁ Στέφανος (Θησαυρ. Δ, σελ. 1481) θηλυκοῦ γένους ὑπέλαβε τὸν Μυοπάρωνα ἐκ μόνου τούτου τοῦ Πλουταρχείου χωρίου συλλογισάμενος».

ΜΕΡΟΣ ΙΑ'.

Λεμβάδιον. Ὀνόματα οὐδέτερα ἐσχηματισμένα διὰ τῆς καταλήξεως ΑΔΙΟΝ.

Ἐν τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ εὑρίσκεται ἐνίοτε τὸ ἐκ τοῦ λέμβος παρηγμένον ὑποκοριστικὸν λεμβάδιον, οἷον παρ' Ἐφραιμίῳ στίχ. 7106 «σὺν θυγατράσι τ' ἐμβαλὼν λεμβαδίῳ» καὶ παρὰ Κων-

σταντίνῳ τῷ Μανασσῇ Συν. Χρον. στίχ. 3765 «καλύπτοντες τὰ νῶτα τῆς θαλάσσης τοῖς λεμβαδίοις τοῖς πυκνοῖς» καὶ παρ' Ἰωάννῃ τῷ Κιννάμῳ σελ. 80, 10 «λεμβάδιόν τι λυπρὸν—ἀναβάς» καὶ σελ. 93, 15 «ἔνθα λεμβαδίῳ περιτετυχηκὼς κτέ.» καὶ σελ. 94, 7 «οὐδαμῇ λεμβάδιον ἐνταῦθα διεφαίνετο» καὶ σελ. 114, 3 «λεμβάδιόν τι ἀναβάς, ὁποῖα πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐνταῦθα διασαλεύει αὐτόξυλα, κτέ.» καὶ σελ. 139, 8 «οἱ δὲ καὶ λεμβαδίοις ἐμβάντες» καὶ σελ. 240, 17 «λεμβαδίῳ ἐπιβὰς ἐπὶ τὴν ἀντιπέρας ἐφέρετο ὄχθην» καὶ παρὰ Νικήτᾳ τῷ Χωνιάτῃ σελ. 281, 4 «οὔπω καθαρῶς τῶν λεμβαδίων ἀπέβησαν» καὶ σελ. 496, 4 «παλίωξιν τῶν λεμβαδίων τιθέασι» καὶ σελ. 755, 17 «τὴν ταύτης θυγατέρα Εὐδοκίαν λεμβαδίῳ ἐνθέμενος». Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται καὶ γραφὴ «παλίωξιν τῶν ἀκατίων».

Περὶ τῶν διὰ τῆς καταλήξεως ΑΔΙΟΝ ἐσχηματισμένων οὐδετέρων ὀνομάτων ποιεῖται λόγον ὁ Λοβέκκιος ἐν τοῖς Προλεγομένοις σελ. 353. Γράφει δὲ τάδε· «Hinc ad illa transeam, quibus neque terminatio deminutiva ιδιον attexta, neque primitivum in ας exiens praetextum est; primum a neutris in α ducta: σήματος ὑποκοριστικὸν κοινότερόν ἐστι σημάτιον· σημάδιον ἀκολουθεῖ μὲν τῇ ἀναλογίᾳ τοῦ χειμάδιον, δοκεῖ δὲ ἰδιωτικώτερον Eust. 1675, 4. quod confirmant exempla Du Cangii; nec melioris notae sunt γαμμάδιον et συρμάδιον, quibus Salmasius utitur ad Vopisc. Aurel. XLV. 543. T. II. et ἀλφάδιον *norma* a similitudine literae, quod item ἀλφάριον dicitur. Tum ab aliis terminationibus κρόκη τὸ ἰδιωτικῶς λεγόμενον ὑφάδιον Schol. Eur. Hec. 463 ab ὕφος vel ὑφή. Ab ὄσφρη (ὄρφρησις) ὀσφράδιον Theodor. Hyrt. p. 23 in Anecd. Boisson. T. III. proseuche προσευχάδιον Du Cang. κόρη κοράδιον v. ad Phryn. 74. ἐρυθρός ἐρυθράδιον rubia. σειρά σειράδιον Eust. 1923, 54. nisi est ab antiquo σειράς, cui similia principia γερράς et δειράς habuisse videntur γερράδιον τὸ στρωτηρίδιον Hes. et δερράδιον quod Pollux a δέρμα ortum dicit. Quae vero neque hac ratione explicari neque novitate auctorum excusari possunt, ob alias causas suspectantur: βαθράδιον Poll. X. 47. in codd. praetermissum, πιλάδιον in loco obscuro X. 158. ψηττάδιον in Anaxandridis comici versu T. III. 172,

cui ψηττάριον substitui; nam syllaba brevi opus est, quae in deminutivis producitur ob hyphesin vocalis iota; Aristophaneum illud κρεκάδι' αὐλῆς adhuc intellectum nemini sed alpha breve esse apparet. In Plat. Legg. XII. 955. B. ἐάν τις κλεμμάδιον ὁτιοῦν ὑποδέχηται Glossographi neutrum adjectivi accipiunt, cui nihil simile reperi praeter λησμαδία· αἰχμάλωτος Hes. nam ἀμοιβάδιος et cetera id genus quae ad Phryn. 555. attuli, ad adverbia in αδον exeuntia referuntur; et ab iisdem fontibus derivata sunt κρυφάδεια, διχάδεια etc. v. Parall. 134».

Ὁ Εὐστάθιος λέγει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 632, 61 «Κἀντεῦθεν καὶ ὁ ποιητὴς τὴν τοῦ Προίτου ἐπιστολὴν σήματά φησιν, ἤτοι σημάδιά τινα, ἐγκεκολαμμένα πίνακι πτυκτῷ κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην χρῆσιν» καὶ σελ. 1675, 45 «Ἰστέον δὲ ὅτι σήματος, ὅπερ ἐστὶ σημείου, ὑποκοριστικὸν κοινότερον εὕρηται σημάτιον κατὰ τὸ γράμμα γράμματος γραμμάτιον· σημάδιον δὲ εἰπεῖν ἀκολουθεῖ μὲν ἀναλογίᾳ τῇ χεῖμα χειμάδιον, κατὰ τὸ βασιλέων χειμάδιον, δοκεῖ δὲ ὅμως ἰδιωτικώτερον εἶναι» (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ΄, σελ. 183 γ΄). Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς Στρατηγικοῖς τοῦ Πολυαίνου βιβλ. Ϛ΄, μ΄, 10 «ἔστησαν εἰς αὐτὰ Ῥωμαϊκὸν σημάδιον· ἰδόντες δὲ τὸ σημάδιον οἱ πολῖται ἐξῆλθον». Ἀλλὰ δὲν εἶνε αὕτη ἡ γνησία λέξις, ὀρθῶς δ' ὁ Οὐοιλφλῖνος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πολυαίνου σελ. LXXI ἀπεφήνατο «σημάδιον: Pol. procul dubio scripsit σημεῖον». Συνωνυμεῖ δὲ τὸ οὐδέτερον σημεῖον τῷ θηλυκῷ σημαία (Πρβ. Καιλκῆρον ἐν Λιψιακ. Μελετ. Τόμ. Γ΄, σελ. 296). Φέρεται καὶ γραφὴ σημεία (σημείας, κτλ.) παρά τ' ἄλλοις καὶ τῷ Πολυβίῳ. Ὁ Κόβητος ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα Παρατηρήσεσι σελ. 167-8 καὶ σελ. 218 ἀποδοκιμάζει τὴν ἐκφορὰν ταύτην ὡς βάρβαρον (Πρβ. καὶ σελ. 190). Ἀλλὰ συνηγορεῖ αὐτῇ ὁ Διττεμβεργῆρος ἐν τῇ Συλλογῇ Ἐπιγραφῶν Ἑλληνικῶν σελ. 489 νομίζων ὅτι ἐκ σφάλματος προῆλθεν ὁ διὰ τῆς ΑΙ διφθόγγου προενηνεγμένος τύπος.

Ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Δουκαγγίου σελ. 1358 βλέπει τις καὶ τὸ ὄνομα σημαδάριοι καὶ τὸ ῥῆμα σημαδεύω. Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Δ΄, σελ. 495 «**Σημάδι,** Σ. Δ. Σημάδιον, Δ. ὑποκορ. τοῦ Σῆμα, Ἑλλ. (signe). Ἀφίνω τὰς πολλὰς σημασίας τῆς

λέξεως, ἀρκούμενος εἰς τὰς ἑξῆς: Σημάδιον ἀντὶ τοῦ Οἰωνός, Ἑλλ. (augure), οἷον Καλὸν ἢ κακὸν σημάδιον. 2) Σημάδιον, Σ. συμφωνημένον σημεῖον (signal), χρήσιμον νὰ μᾶς μηνύσῃ τὸν καιρὸν τινὸς πράξεως 3) Σημάδιον, Σ. (but), συνών. τοῦ Σκοπός. 4) Σημάδιον, Σ. (gage). 5) Σημάδιον, συνών. τοῦ Παρακαταθήκη (dépôt)» καὶ «**Σημαδιακὸν** γράμμα, Σ. ἐπιθ. λέγεται τὸ γραμμένον διὰ σημείων, καὶ ὄχι ὁλοκλήρων λέξεων, Σ (écrit en chiffres). Σημαδιακὸν ἄνθρωπον (personne notable) λέγομεν, τὸν Ἐπίσημον, Ἑλλ.» καὶ «**Σημαδολόγος,** Σ. τὸ βαλλόμενον εἰς τὰ βιβλία σημεῖον ἀπὸ ταινίαν ἢ ἄλλο τι, εἰς μνήμην τόπου ὅπου τελειόνει, καὶ ἀπόπου μέλλει ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀνάγνωσις (signet)». Πρβ. καὶ σελ. 385 «**Παραθηκάρης,** μὲ συνών. Παρακαταθηκάρης καὶ Σημαδοφυλακτής, Σ. Σημαδοφύλακας, Σ» καὶ Τόμ. Β', σελ. 36 «Πολλοὶ σήμερον μεταχειρίζονται καὶ νοοῦν τὴν λέξιν Ἐνέχυρον· ὀλίγοι τινὲς λέγουν ἀντ' αὐτοῦ Σημάδιον (signe), καὶ ὀλιγώτεροι, Ἀμάχιον» καὶ σελ. 325 «**Σημειογράφος,** ὁ κοινότερον Νοτάριος (notaire)—Ἐλέγετο καὶ Σημαδάριος (Δουκάγγ. σελ. 1358)».

Περὶ μουσικῶν σημαδίων ἴδε Σάθαν ἐν Ἱστορ. Δοκιμ. περὶ τοῦ Θεάτρ. κτέ. σελ. ρνβ' κέξ. Πρβ. καὶ σελ. σι'.

Ὁμοίως τῷ ἐκ τοῦ σῆμα παραχθέντι σημάδιον ἐγένετο τὸ μνημάδιον ἐκ τοῦ μνῆμα. Ἐν τῇ Συναγωγῇ τοῦ Κουμανούδη κεῖται σελ. 218 «Μνημάδιον, τό. (ὑποκορ. τοῦ μνῆμα). ΕΠΙΓΡ. Μοψουεστίας. L. et W. 1499».

Περὶ τοῦ ἀλφάδιον ἴδε τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α', α', σελ. 1599 γ'. Ὁ Οἰκονόμος ἐν τῷ Δοκιμίῳ λέγει Τόμ. Α', σελ. 8 σημ. «οἷον Ἄλφα, τὸ ἀλφάδιον (συνήθ. ἀλφάδι, εἶδος στάθμης τεκτονικῆς)» καὶ ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Πλουτάρχου Πολιτικῶν σελ. 144 «Τὸν δ' οὖν Γνώμονα, εἴθ' ὁ αὐτὸς εἴθ' ἕτερός ἐστι τῆς Γωνίας, Ἀλφάδιον ὀνομάζει ἡ παρ' ἡμῖν συνήθεια, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· τῷ γὰρ Ἄλφα στοιχείῳ (συγκεκαμμένῳ γόνατι καὶ αὐτῷ παραπλησίῳ) ὁμοιόσχημόν πως ὑπάρχει» καὶ ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Δ', σελ. 9 «**Ἀλφάδι** (niveau, aplomb, équerre), Σ. ἀπὸ τὸ Ἀλφάδιον ὑποκορ. τοῦ Ἄλφα, πρώτου ὀνόματος τοῦ στοιχείου, διὰ τὸ σχῆμά του παρόμοιον τοῦ Α. Κατωτέρω

ὀνομάζεται καὶ Στάφνη, Σ. κατὰ χυδ. ἀλλοίωσιν στοιχείων ἀπὸ τὸ Στάθμη, Ἑλλ. (cordeau). **Ἀλφαδιάζω** (niveler), Σ. **Ἀλφαδιαστής** (niveleur), Σ.» καὶ ἐν τοῖς μετὰ Θάν. Εὑρεθεῖσι Συγγραμματίοις Τόμ. Α΄, σελ. 234 «**Niveau**, εἶναι ἰσότης ὕψους— Ἀλφάδι, Σ. Χωροβάτης, Ἑλλ. (κατὰ τὸν Βιτρούβιον). Τὸ Ἀλφάδιον εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν Εὐστράτιον, ἐξηγητὴν τῶν Ἠθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους (Ἴδ. Λεξικ. Ἑλληνογερμ. Σνεϊδέρου), καὶ σημαίνει μᾶλλον τὸν Γνώμονα (équerre) οὕτως ὀνομασθέντα, διὰ τὸ παρόμοιον τοῦ σχήματος πρὸς τὸ Α στοιχεῖον».

Τὸ ὑφάδιον φέρεται καὶ ἐν τοῖς εἰς Αἰσχύλον Σχολίοις σελ. 394, 17 Δινδ. «κρόκος γὰρ τὸ ὑφάδιον» καὶ ἐν τοῖς εἰς Βατραχομαχίαν (Βατραχομυομαχίαν) σελ. 279, 24 Λουδ. «ἡ τὸ ὑφάδιον δανείσασα τοῖς θεοῖς» (Πρβ. καὶ σελ. 279, 29 καὶ σελ. 280, 4). Κακῶς δ' εἶνε γεγραμμένον «κρόκΟΣ γὰρ τὸ ὑφάδιον» ἀντὶ τοῦ κρόκΗ, ὡς καὶ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου «Ῥαδάνη: κρόκΟΣ· ὁμοίως ῥοδάνη», ὃ ὀρθῶς ὁ Σαλμάσιος μετετύπωσεν εἰς τὸ κρόκΗ. Σύνηθες ὑπάρχει τοῖς Ἕλλησι τὸ ὄνομα κρόκη τιθέμενον ἐπὶ τοῦ ὑφάδιον καὶ πολλάκις εὑρίσκεται παρ' αὐτοῖς ἡ κρόκη ἀντιδιαιρουμένη τῷ στήμονι· ὠνομάζετο δ' αὕτη ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ καὶ ῥοδάνη (Ἴδε Εὐστάθιον σελ. 1328, 52 καὶ σελ. 1527, 61). Ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐρρήθη ἐν Νόμοις σελ. 734 ε΄ «τήν τε ἐφυφὴν καὶ τὸν στήμονα». Πρβ. καὶ Πολυδεύκ. Ζ΄, 30 «Πλάτων δὲ ἐφυφὴν καλεῖ τὴν κρόκην».

Τοῦ ὀνόματος ὑφάδιον-(ὑ)φάδι ἐμνήσθη ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Β΄, σελ. 368 καὶ Τόμ. Δ΄, σελ. 324. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοτέλους Πολιτικῶν σελ. 273 «κρόκης: Ταύτην δ' Ὑφάδιον νῦν ὀνομάζομεν· ἀλλ' ἔστι καὶ τούτου συγγενὲς ἀρχαῖον ὄνομα ἡ Ἐφυφὴ συνώνυμον τῷ Κρόκη» καὶ τὰ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀρριανοῦ Ἐπικτήτου Διατριβῶν σελ. 301 «κρόκην: Ἴσον ἐνθάδε δύναται ἡ Κρόκη (ἢ καὶ Κροκὶς ἢ Κροκὺς λέγεται) τῇ ἐν τῇ συνηθείᾳ Κλωστῇ· ἀλλαχοῦ δὲ, ἀντιδιῃρημένως πρὸς τὸν Στήμονα (κοινῶς Στημόνιον, chaîne), σημαίνει τὸ παρ' ἡμῖν Ὑφάδιον (χυδ. φάδι, trame). Ἡσύχιος ἐξηγεῖται, Κρόκη, πέμματος εἶδος, ἢ Ῥοδάνη—Τὴν δὲ Ῥοδά-

νην καὶ Ῥαδάννην ὁ Ἡσύχιος καλεῖ· Ῥαδάνη, κρόκος (γρ. κροκὺς)· ὁμοίως, Ῥοδάνη— Ἀλλαχοῦ δέ φησι· Τολύπη... ἀγαθίδιον στήμονος ἢ ῥοδάνης—Λέγει δὲ καὶ ἡ ἐν τῇ Βατραχομυομαχίᾳ (στίχ. 187) Ἀθηνᾶ περὶ τοῦ ἑαυτῆς πέπλου,

Ὃν ἐξύφηνα καμοῦσα
Ἐκ ῥοδάνης λεπτῆς, καὶ στήμονα λεπτὸν ἔνησα».

Πρβ. καὶ σελ. 433 «κρόκην: Τῆς δὲ κρόκης ἔσωσεν ἡ παρ' ἡμῖν συνήθεια, τὸ μήπω καταχωρισθὲν ἐν τοῖς κοινοῖς Λεξικοῖς Κροκίδιον (flocon)· ἧς ἕτερον ὑποκοριστικόν, τὴν Κροκύδα, ἢ Κροκίδα, εὑρήσεις παρ' Ἡροδότῳ τε (III, 8) καὶ Θεοφράστῳ. (Χαρακτ. β'). Κροκύδες, γνάφαλα φησὶν Ἡσύχιος» καὶ Ἀτάκτων Τόμ. Δ', σελ. 259. Ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε κροκύς, διὰ τοῦ Υ ψιλοῦ· ὅθεν κροκύδιον (μνημονευόμενον ἐν τοῖς Κανόσι τοῦ Θεογνώστου σελ. 125, 9), κροκυδίζω-κροκυδισμός καὶ κροκυδολογῶ (Ἴδε Σχαιφῆρον εἰς Γρηγόρ. Κορ. σελ. 541 καὶ Βάστιον σελ. 903). Δὲν ἐγκρίνομεν δ' ἡμεῖς τὴν τοῦ παρ' Ἡσυχίῳ φερομένου κρόκος μεταβολὴν εἰς τὸ κροκύς εὑρίσκοντες ὀρθὴν τὴν τοῦ Σαλμασίου ἀνάγνωσιν κρόκη. Σημειωτέον δ' ὅτι κεῖται παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ «Συγκρου(σ)τά: ἱμάτια, ὧν ἡ κροκὶς ἀνατέτριπται». Ἀλλ' ἴσως γραπτέον «ὧν ἡ κρόκη κατακέκρουσται». Πρβ. «Σπάθημα: πύκνωμα, ἀπὸ τῶν ταῖς σπάθαις κατακρουόντων τὰ ὕφη».

Περὶ τοῦ ὀσφράδιον γίνεται λόγος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 2320-1. Παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ ἀπαντᾷ Μικρ. Συγγρ. σελ. 78, 40 Ταφ. (1832) «μήτε ὄσφρΑΝ προπέμπειν δυσέντευκτον» καὶ σελ. 133, 43 «οὐ πρὸς ὄσφρΑΝ ἠσχολημένη», οὐχὶ ὄσφρΗΝ. Ἐρρήθη δὲ καὶ ὄσφραις ὑπ' Ἀχιλλέως τοῦ Τατίου Β', 38 «τὸ δὲ κάλλος τὸ παιδικὸν οὐκ ἀρδεύεται μύρων ὄσφραις», περὶ οὗ ὁ Ἰακώψιος ποιεῖται ἐν τῇ ἐκδόσει Ἀχιλλέως τοῦ Τατίου σελ. 607 (1821) τὴν παρατήρησιν τήνδε· «οὐκ ἀρδεύεται μύρων ὀσφραῖς. ὄσφραις Vat. ὀσφρὰ alibi non videtur occurrere, sed ὀσφρασία». Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ναβῆρος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1880, σελ. 46 μετέβαλε τὸ ἐν ἀποσπάσμασι τοῦ Ἀντιφάνους «ὀσμαῖσι χαίρει» εἰς τὸ «ὄσφραισι χαίρει».

Ἡ λέξις προσευχή, *proseucha*, σημαίνει καὶ τόπον προσευχῆς, ὡς διδάσκεταί τις ἐκ τῶν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τοῦ Εὐσεβίου Σημειώσεων τῶν ὑπὸ τοῦ Γαισφόρδου ἐκδοθεισῶν σελ. 72 κἑξ. (Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. ϛ', σελ. 1915 β'). Ἐπὶ ταύτης δὲ τῆς ἐννοίας ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ προσευχή τὸ ὑποκοριστικὸν προσευχάδιον. Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Ῥεισκίου περὶ τῆς λέξεως ταύτης γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου Τόμ. Β', σελ. 215 «Videtur προσευχάδιον cellula fuisse, ligneis clathris munita, quales ad singulas Sanctorum imagines singulae erant, similes confessoriis, aut confessionibus, ubi sacerdotes confessiones audiunt, in nostratium et Romanensium ecclesiis. Vid. Du Cange Gloss. h. v. Quaedam tamen eorum, quae ibi citat, loca videntur docere, προσευχάδιον esse scabella humilia sub sanctorum imaginibus posita, ad quae infirmiores genua flectebant precantes. Talia sunt scabella nostratibus aris apposita, ad quae genua flectunt, qui communionem accipiunt». Πρβ. καὶ Κοραῆν ἐν Ἀτάκτων Τόμ. Δ', σελ. 463.

Περὶ τοῦ κοράδιον ἔγραψεν ὁ Λοβέκκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 74 τάδε· «Fuerunt etiam qui in Hesychio: Κόριον μικρόν, κοράδιον, reponi juberent κοράσιον, ignorantes, illam terminationem Graecitati in senium vergenti familiarem fuisse, πηγάδιον, σειράδιον». Ὁ κῶδιξ τοῦ Ἡσυχίου ἔχει «Κόριον: μικρὸν κοράσιον ἢ κορίΣιον (κορίΔιον)» καὶ «Κόρριον: μικρὸν κοράδιον»· ἐπάναγκες δ' ὁ Σοπίγγιος νομίζει ὅτι εἶνε ν' ἀναγνωσθῇ κορίδιον ἢ κοράσιον ἀντὶ τοῦ κοράδιον. Ὁ Σμιδίτιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου ἀποκατέστησε τὸ κοράσιον.

Τὸ ἐρυθράδιον φυτοῦ ὄνομα ὂν εὑρέθη ἐν τοῖς εἰς Νίκανδρον Σχολίοις Θηρ. 74, σελ. 11, 3 Κειλ. «οἱ δὲ τὸ ἐρυθράδιόν φασιν, ἐπεὶ φοινίσσεται τὰ δέρματα τῶν γευομένων ζῴων».

Ἡ λέξις σειράδιον μνημονεύεται, ὡς ἐδηλώθη ἤδη καὶ ὑπ' ἄλλων, οὐ μόνον ἐν τῇ 1923ῃ σελίδι τῶν εἰς Ὅμηρον Παρεκβολῶν τοῦ

Εὐσταθίου, ἐν ᾗ φέρεται (στίχ. 53) «Σειραὶ τοίνυν ἐλέγοντό τινες πεπλεγμέναι διὰ σχοίνων, φυτῶν δηλαδή. Ἐντεῦθεν δὲ εἰλῆφθαι δοκεῖ καὶ ἡ ἰδιωτικῶς σέρα ἡ τὰς θύρας κλείουσα, πάλαι μὲν σχοῖνος οὖσα καὶ αὐτὸ εἰπεῖν σειρὰ πλεκτή, ὕστερον δὲ καὶ ἐπὶ ξυλίνων μοχλῶν τῶν ἐντὸς παρανοουμένη ἢ παραφθειρομένη, ἵνα ᾖ ὥσπερ δειρὰ δέρη, οὕτω καὶ σειρὰ σέρα τὸ ἰδιωτικόν. Καὶ τὸ κοινῶς δὲ λεγόμενον σειράδιον τῆς Ὁμηρικῆς ἐστι κόμμα τι σειρᾶς», ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ 1291τῃ, ἔνθα λέγεται (στίχ. 32) «Σειραὶ δὲ πλέγματά τινα ἢ ἀπὸ σχοίνων ἢ σπάρτων ἢ καννάβεως ἢ ἄλλοθεν. Κεκοίνωται δὲ ἡ λέξις, ὡς δηλοῖ παρ' ἡμῖν τὰ σειράδια» (Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. λ. σαράδιον Τόμ. Ζ', σελ. 71 δ'). Ὁ Οἰκονόμος γράφει ἐν τῷ Δοκιμίῳ Τόμ. Γ', σελ. 85 «σειρά, σειράδιον, συνήθ. σειρήτιον, καὶ γαετάνιον». Περὶ τοῦ σέρα παρατηροῦμεν ὅτι οὐδὲν ἄλλο τοῦτο εἶνε ἢ τὸ Ῥωμαϊκὸν *sera*. Τὸ παρὰ τῷ Θεοφάνει Χρονογρ. σελ. 215, 15 ἀπαντῶν «τὸν δὲ ἐπίβουλον τῇ λεγομένῃ σειρᾷ ἀνεῖλεν» δὲν φαίνεται ἡμῖν εὔλογον οὔτε νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ σέρᾳ οὔτε νὰ νοηθῇ ἀντ' αὐτοῦ. Δὲν ὑπάρχει δὲ λέξις Ἑλληνικὴ σειράς-σειράδος, ὡς δοξάζει ὁ Λοβέκκιος, ἀλλὰ σειρίς-σειρίδος (Ἴδε Στούρζιον ἐν Λεξ. Ξενοφ. Τόμ. Δ', σελ. 23).

Τὸ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Λοβεκκίου κείμενον δερράδιον εἶνε ἴσως ἀβλέπτημα ἀντὶ τοῦ δειράδιον. Παρὰ τῷ Πολυδεύκει Β', 235 φέρεται κατὰ τὴν τοῦ Δινδορφίου ἔκδοσιν Τόμ. Α', σελ. 133-4 «ἀπὸ δὲ τοῦ δέρματος ὀνόματα δορά, δέρις, δειρή, δειράδια· τοῦτο, ὅτι καὶ ἐκεῖθεν τὰ ζῷα γυμνοῦται τῆς δορᾶς», ἀλλ' οἱ κώδικες παρέχουσι καὶ γραφὴν «δειρὴ καὶ δειρὰ διὰ τὸ ἐκεῖθεν τὰ ζῷα γυμνοῦσθαι τῆς δορᾶς», ἣν εὖ ποιῶν ἐνέκρινεν ὁ Βεκκῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πολυδεύκους σελ. 108. Οὕτω δ' ἠφανίσθη τὸ μόνον μνημονευόμενον μαρτύριον τοῦ ὑποκοριστικοῦ δειράδιον. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου σελ. 606, 8 ἀνεγνώσθη κακῶς «Τροπάδια: ἀστραγάλων παιδιά» ἀντὶ τοῦ «Τρόπα: δι' ἀστραγάλων παιδιά», ὡς ἐπηνωρθώθη ὑπὸ τοῦ Ἀλβέρτου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου Τόμ. Β', σελ. 1424. Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι δὲν νομίζει ἀναγκαίαν τὴν διόρθωσιν ταύτην ὁ Λοβέκκιος ἐν Παραλειπομ. σελ. 154.

Ἔν τε τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου καὶ τῷ τοῦ Σουίδα φέρεται «Γερράδια: στρωτηρίδια», ὃ ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Δουκαγγίου σελ. 1468 εἶνε παρατεθειμένον ἐκ τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Κυρίλλου. Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ κεῖται σελ. 228, 48 «Λέγονται δέρρα (γέρρα) καὶ αἱ σκηναί, ἐν αἷς τὰ ὤνια ἐπιπράσκετο, καὶ τὰ στρωτήρια». Σημειωτέον δ' ἐν παρόδῳ ὅτι τῷ ὑποκοριστικῷ στρωτηρίδιον ὑπάρχουσιν ὅμοια τὸ ψυκτηρίδιον καὶ ξυστηρίδιον καὶ κλιντηρίδιον καὶ κρατηρίδιον καὶ λουτηρίδιον.

Περὶ τοῦ βαθράδιον ἐγένετο λόγος ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου καὶ ἐν Στοιχ. Τόμ. Α', σελ. 281. Παρὰ τῷ Πολυδεύκει εἶνε γεγραμμένον βιβλ. Ι', 47 «θρᾶνοι, θρανία, θρανίδια ἐν Νήσοις Ἀριστοφάνους· βάθρα, βαθράδια, ὡς ἐν Ταγηνισταῖς». Ὁ Βέργκιος νομίζει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀποσπασμάτων (Ἀποσπ. Κωμ. Ἑλλ. Μειν. Τόμ. Β', σελ. 1156) ὅτι ἀμφότερα, τό τε βάθρα καὶ τὸ βαθράδια, ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ. Ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι μόνου τοῦ ὑποκοριστικοῦ ἐποιήσατο οὗτος χρῆσιν κατὰ τὴν ὑγιῶς ἔχουσαν ἐκφορὰν βαθρίδια, ἣν ἀποκατέστησεν ὁ Ἑμστερρούσιος. Ὁ Φρίσχιος γράφει ἐν τῷ εἰς τοὺς Βατράχους τοῦ Ἀριστοφάνους Ὑπομνήματι σελ. 79 «Deinde pro βαθράδια dura admodum forma minimeque attica scribi debet βαθρίδια, quae est deminutio verbi βάθρον, non βάθρα eaque magis corrobatur deminutivo βαθρίον, quo usus est Hippocrates—Et hanc correctionem adjuvant codd. A, Salmasii et Jungermanni, a quibus verba ἐν Νήσοις—βαθράδια plane absunt, aberrantibus librariorum oculis a θρανίδια non ad βαθράδια, sed ad βαθρίδια scilicet propter homoeoteleuton». Πρβ. καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀριστοφάνους Ἀποσπασμάτων σελ. 262, 506. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 278, 39 Δυβν. κεῖται «θρανΑΤια ταπεινά τινα διφρίδια καὶ ὑποπόδια λέγονται» Εἰκάζει δ' ἀντ' αὐτοῦ ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Βατράχων σελ. 215 θρανίδια. Πρβ. καὶ Δυβνῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίων σελ. 516.

Καὶ τὸ πιλάδιον δὲ τὸ φερόμενον παρὰ τῷ Πολυδεύκει βιβλ. Ι',

158 «πιλίον πῖλον πιλάδιον» μετετύπωσεν ὁ Ἑμστερρούσιος εἰς τὸ πιλίδιον, ὃ καὶ ὑπὸ τοῦ Βεκκήρου ἐγένετο ἀποδεκτὸν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πολυδεύκους σελ. 442.

Ὀρθῶς τὸ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἀναξανδρίδου ψηττάδίοις μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου καὶ τοῦ Μεινεκίου εἰς τὸ ψηττάρίοις. Ὁ Μεινέκιος λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Μενάνδρου καὶ Φιλήμονος Λειψάνων σελ. 181 «Vocem ψηττάριον restituendam esse conjicio Anaxandridis fragmento apud Athen. III, p. 105. f.—Vulgo ψηττάδιον quae vox nihili est» καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Γ′, σελ. 172 «ψητταρίοις, AVL ψιτταδίοις. P ψηττaδίοις. Correxit Lobeckius ad Phryn. p. 74. quod me fugiebat ad Menandrum p. 181». Ἐποιήσατο δὲ περὶ τοῦ πράγματος λόγον ὁ Λοβέκκιος καὶ ἐν Στοιχ. Τόμ. Α′, σελ. 281. Εὑρέθη δὲ καὶ τονάΔιον γεγραμμένον ἀντὶ τοῦ τονάΡιον, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ Γλωσσαρίου τοῦ Δουκαγγίου σελ. 1746-7. Ὁ Κοραῆς λέγει ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Β′, σελ. 236 «Τὸ ΜαννάΔιν τοῦ Δουκαγγίου εἶναι σφάλμα γραφικὸν, ἀντὶ τοῦ ΜανάΡιν (Μανάριον ὑποκορ. τοῦ Μανάρα)». Παρατηροῦμεν δ' ἐν παρόδῳ ὅτι καὶ ἄλλων ὑποκοριστικῶν γίνεται μνεία ἐν τῷ ἀποσπάσματι τοῦ Ἀναξανδρίδου ὁμοίως τῷ ψηττάρια ἐσχηματισμένων, οἷον

καὶ συμπαίζει καριδαρίοις
μετὰ περκιδίων καὶ θραττιδίων
καὶ ψητταρίοις μετὰ κωθαρίων
καὶ σκινδαρίοις μετὰ κωβιδίων.

Πρβ. ὀρνιθάριον, στρουθάριον, νηττάριον, ἱππάριον, ὀνάριον, πωλάριον, κυνάριον, δουλάριον, ἀνδράριον, γυναικάριον, κτλ. Ἔτι δὲ σηπιδάριον, ζῳδάριον, βοιδάριον, κτλ.

Ἐν τοῖς Σφηξὶ τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 1214 ἀπαντᾷ:

ἔπειτ' ἐπαίνεσόν τι τῶν χαλκωμάτων,
ὀροφὴν θέασαι, κρεκάδ' αὐλῆς θαύμασον.

Μνημονεύονται δ' οἱ στίχοι οὗτοι καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου σελ. 179 β′. Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 162, 34 λέγεται μόνον ὅτι «κρὲξ ὄρνεον παραπλήσιον γεράνῳ», οὐδὲν δ' ἄλλο ὑπ' οὐδενὸς τῶν

παλαιῶν εἶνε ἡμῖν παραδεδομένον περὶ τῆς ἅπαξ εὑρεθείσης λέξεως κρεκάδια. Λόγος περὶ αὐτῆς ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Κασαύβωνος ἐν ταῖς εἰς τοὺς Ἀθηναίου Δειπνοσοφιστὰς Παρατηρήσεσι σελ. 323. Παρατιθέμεθα δ' ἐκ τοῦ λόγου τούτου μέρη τινά, τὸ «Quam tamen vocem neque comici scholiastes, neque ullus omnino veterum grammaticorum est interpretatus, ac ne retulit quidem in Graecarum vocum censum» καὶ τὸ «Fortasse etiam κρεκάδια leviter corrupta voce appellarunt τοὺς μικροὺς κρίκους, quasi κρικάδια, sicut κρεβάτιον dixerunt pro κραβάτιον» καὶ τὸ «sed illa forium munimenta, quae Lysias appellavit ἀμφιδέας, vulgus, nisi fallimur, κρικάδια aut κρεκάδια nuncupabat». Οὐδεμιᾶς πιθανότητος ἔχονται τὰ ὑπὸ τοῦ Κασαύβωνος περὶ τῆς γενέσεως τοῦ προκειμένου ὀνόματος ἐπινοηθέντα. Ὁρμηθεὶς ὁ ἐλλογιμώτατος ἀνὴρ ἐκ ψευδοῦς δόξης ὅτι τὸ κρεκάδια δηλοῖ τοὺς μικροὺς κρίκους ἠναγκάσθη νὰ ὑπολάβῃ αὐτὸ ἑτέραν ἐκφορὰν τοῦ κρικάδια κατὰ τροπὴν τοῦ φωνήεντος Ι εἰς τὸ Ε. Ἀλλὰ πεπλασμένον μὲν εἶνε τὸ ὑποκοριστικὸν κρικάδια, ὅλως δ' ἀπίθανος ἡμῖν φαίνεται ἡ ἐναλλαγὴ τῶν στοιχείων. Καὶ ἐξ ὧν δ' ἄλλοι περὶ τοῦ ὀνόματος κρεκάδια διέλαβον ἥκιστα τὸ πρᾶγμα διευκρινήθη (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ', σελ. 1940 β'-δ'. Πρβ. καὶ τὴν Βεκκήρειον ἔκδοσιν τοῦ Ἀριστοφάνους Τόμ. Γ', σελ. 606). Ὁ Βλαϋδέσιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Σφηκῶν σελ. 146 «Quum de voce κρεκάδιον altum sit apud grammaticos silentium,neque ea ipsa probabilitatis speciem prae se ferat, τρίγλυφ' corrigere ausus sum. Vel κεράμι', vel κεραμίκ'— Nisi significat κρεκάδι' (vel κροκάδι') *aulaea*—Confer voces κρέκειν, κρόκη, κερκίς—Quod si revera κρεκάδια ornamenta erant ad similitudinem avis κρεκὸς appellatae ficta, conferri potest Sophronis illud στρουθωτὰ ἑλίγματα, i.e. *vela passeribus pictis ornata*». Ἄστοχοι εἶνε αἱ τοῦ Βλαϋδεσίου εἰκασίαι. Ἂν δ' ἐκληφθῇ τὸ κρεκάδια ὑποκοριστικὸν τοῦ κρέξ, ἀναγκαίως ἔχει νὰ νομισθῇ ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑποκοριστικὴ κατάληξις ΑΔΙΟΝ. Ἐπειδὴ δὲ σφόδρα δύναται ν' ἀμφισβητηθῇ ἡ παρὰ τοῖς δοκίμοις χρῆσις ὀνόματος διὰ τοιαύτης προενηνεγμένου καταλήξεως, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν περὶ τῆς λέξεως κρεκάδια ἡμετέραν ἄγνοιαν.

Ἐν τοῖς Νόμοις τοῦ Πλάτωνος σελ. 955 β' πρὸς τῇ γραφῇ «ἐάν τις κλεμμάδιον ὁτιοῦν ὑποδέχηται» φέρεται καὶ ἑτέρα ἔχουσα ὧδε· «ἐάν τις κλέμμα δι' ὁτιοῦν ὑποδέχηται»· κακῶς δ' αὕτη ἐνεκρίθη ὑπό τινων (Ἴδε Βάδαμον ἐν Μνημοσ. 1884, σελ. 179). Τὴν λέξιν κλεμμάδιον γινώσκει καὶ ὁ Ἡσύχιος καὶ ὁ Φώτιος. Ἡσύχ. «Κλεμμάδιον: κλοπαῖον». Φώτ. Λεξ. σελ. 168, 19 «Κλεμμάδιον: κλεψιμαῖον». Πρβ. καὶ Πολυδεύκ. Η', 33 «οἷον τὰ κλοπαῖα, ἃ καὶ κλέμματα καὶ κλοπιμαῖα καὶ φώρια· παρὰ δὲ Πλάτωνι καὶ κλεμμάδια». Ὁ Στέφανος λέγει ἐν τῷ Θησαυρῷ «Κλεμμάδιον, τὸ, diminut. Parvum furtum». Ἀλλ' ἐν τῇ Διδωτείῳ τοῦ Θησαυροῦ ἐκδόσει Τόμ. Δ', σελ. 1616 γ' γίνεται ἡ παρατήρησις ἥδε· «Est potius adjectivum κλεμμάδιος, ία, ιον».

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Ληϊσμαδία: αἰχμάλωτος, λεληϊσμένη». Μετετυπώθη δ' ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου καὶ τὸ «Λῆσμα: διαλελησμένη», ἀνθ' οὗ ὁ Μουσοῦρος ἔγραψε «Λησμένη: διαλελησμένη», εἰς τὸ «Λησμαδία: λελησμένη». Ὀνόματα εἰς ΑΔΙΟΣ μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ ἐν τῷ περὶ Μονήρους Λέξεως σελ. 18, 9 «θνητάδιος, κρυπτάδιος — μουσάδιος, μιχθάδιος, ὑρράδιος, μολπάδιος, ὑσσάδιος, μινυνθάδιος». Τὸ μουσάδιος μετέβαλεν εἰς τὸ Μυσάδιος ὁ Λοβέκκιος ἐν Παραλειπομ. σελ. 77 καὶ τὸ μιχθάδιος εἰς τὸ διχθάδιος καὶ τὸ μολπάδιος εἰς τὸ Μολπάδιος ἐν Προλεγομ. σελ. 351, ἐν οἷς καὶ ἀντὶ τοῦ ὑσσάδιος εἴκασε σελ. 352 Ὑσσάδιος ἢ Ὀσσάδιος (Πρβ. καὶ Ἀρήνσιον ἐν τῷ περὶ Διαλ. Αἰολικ. σελ. 157). Περὶ τοῦ διχάδιος ἐκ τοῦ δίχα, κτλ., ὡς καὶ περὶ τοῦ κατωμάδιος ἐκ τοῦ κατωμΑΔόν, κτλ., ποιεῖται λόγον ὁ Λοβέκκιος ἐν Προλεγομ. σελ. 351 κἑξ. Πρβ. καὶ Λέρσιον εἰς Ἡρωδιαν. περὶ Μονήρ. Λέξ. σελ. 57 ἐκδ. β' καὶ Κούρτιον ἐν *Grundz. d. Griech. Etym.* σελ. 649 καὶ 651 ἐκδ. ε' καὶ Σχούλζιον ἐν *Quaest. Ep.* σελ. 256-7. Σημειωτέον δ' ὅτι εὑρέθη γεγραμμένον μοιρΑδία καὶ μοιρΑδίῳ ἀντὶ τοῦ μοιρΙδία καὶ μοιρΙδίῳ. Ἐπίθετον μοιράδιος δὲν ὑπῆρξεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Πρβ. Βλαϋδέσιον εἰς Σοφοκλ. Τόμ. Α', σελ. 246.

Τὸ πηγάδιον, οὗ ἐμνήσθη ὁ Λοβέκκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου

σελ. 74, φέρεται παρὰ Νικηφόρῳ τῷ Βρυεννίῳ σελ. 156, 10 «περί τι χωρίον ἀπαγαγόντες (τὸν Βασιλάκην)—οὗπερ καὶ πηγὴ ἀναδίδοται διειδής, τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ διορύττουσι, καὶ ἡ πηγὴ ἔκτοτε Βασιλάκια (Βασιλακίου) πηγάδιον ὀνομάζεται» καὶ ἐν τοῖς Ἐπιμερισμοῖς τοῦ Ψευδηρῳδιανοῦ σελ. 143 Βοισσ. «φρέαρ, τὸ πηγάδιον» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 368, 27 «τὸ φρέαρ: τὸ πηγάδιον». Πρβ. καὶ σελ. 385, 8 «τὸ φρέαρ: τὸ πηγαδί (γρ. πηγάδι)» (Ἴδε καὶ Δουκάγγιον ἐν Γλωσσαρ. σελ. 1163). Βλέπει δέ τις τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ ἐν κώδικι Νικήτα τοῦ Χωνιάτου ἐν λόγῳ ἰδιωτικώτερον προενηνεγμένῳ σελ. 228, 25 «σούδαν ἔξωθεν τοῦ τείχους ποιῆσαι καὶ πηγάδια ἐντὸς τοῦ κάστρου πολλά» καὶ σελ. 396, 32 «κατουροῦντες καὶ ἐν τοῖς πηγαδίοις». Ὁ Ἀσώπιος γράφει ἐν τῷ Ὀρθογραφικῷ σελ. 78, § 79 «Φαίνεται λοιπὸν ὅτι κυρίως πηγὴ εἶναι= ἀνάβρα, ὡς λέγομεν ἐν Ἠπείρῳ. Ὡς ὑποκοριστικὸν δὲ τοῦ πηγὴ εἶναι τὸ παρ' ἡμῖν πηγάδιον», ὁ δὲ Κοραῆς ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Δ', σελ. 424 «**Πηγάδι,** Σ. Δ. Πηγάδιον (puits), Φρέαρ. Δ. Ἑλλ. Ὑποκ. τοῦ Πηγὴ (sourse). Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν περιηγητῶν (SPON. *Voag. de Grèc.* tom. II, pag. 254), Φρέαρ ἀκόμη ὀνομάζεται εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος τὸ Πηγάδιον» (Πρβ. καὶ Τόμ. Ε', σελ. 274).

Ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν γλώσσῃ ὀνομάζεται πηγάδι τὸ φρέαρ καὶ πηγαδᾶς ὁ φρεωρύχος καὶ πηγαδήσιο νερὸ τὸ φρεατιαῖον ὕδωρ (Πρβ. νερὸ βρυσήσιο, στερνήσιο, ποταμήσιο). Λέγεται δὲ καὶ πηγαδόστομο καὶ μαγγανοπήγαδο καὶ ξεροπήγαδο (Ξεροπήγαδο, Ξεροπηγαδιώτης). Γίνεται δὲ χρῆσις καὶ τοῦ ἐπιθέτου πηγαδόστομος ἐπ' ἀνθρώπου, οὗ τὸ στόμα εἶνε λίαν μέγα καὶ οἱονεὶ πηγαδίῳ ἐμφερές. Ἐν τόπῳ ὑψηλῷ τῆς Ἀμφίσσης ὑπάρχουσι πολλαὶ ὁμοῦ κρῆναι, προσαγορεύονται δ' ὑπὸ τῶν Ἀμφισσέων πηγάδια (ἢ Πηγάδια) καλοῦσι δ' οὗτοι καὶ τὸ φρέαρ πηγάδι καὶ τὰ φρέατα πηγάδια.

Παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ φέρεται «Φρέαρ: πηγή, λάκκος». Ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ κεφ. Δ', 6 ὀνομάζεται πηγὴ τὸ καλούμενον ἐν τοῖς ἔπειτα φρέαρ (Ἴδε καὶ Ὠριγέν. Τόμ. ΙΕ', σελ. 319). Ὁ Ἰδελῆρος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοτέλους Μετεωρολογικῶν Τόμ. Α', σελ. 499 «τὰ πηγαῖα h. l. synonymum est vocabuli

φρεατιαῖα, ut πηγή vocabuli φρέαρ apud Plutarchum *Quaest. Sympos.* VI. 4. Tom. XI. p. 256 Hutten: ὅταν οὖν ὑποπλασθῇ ὑπὸ τῆς πηγῆς τὸ ὕδωρ ἐν τῷ ἀέρι προθερμανθέν, περιψύχεται ταχέως. cfr. Coray ad Hippocrat. *de aëre, aquis et locis* Tom. II, p. 118)». Ἀδιανόητον εἶνε τὸ «ὑποπλασθῇ ὑπὸ τῆς πηγῆς», ἐνέκρινε δ' ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Γ', σελ. 835 τὴν ἀνάγνωσιν «ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς πηγῆς». Εἶπε δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τῶν Ἠθικῶν ὁ Πλούταρχος σελ. 949 δ' «τὰ μὲν ἀποσπασθέντα τῆς πηγῆς ὕδατα μᾶλλον πήγνυται». Σημαίνει δ' ἐν ἀμφοτέροις τούτοις τοῖς χωρίοις ἡ λέξις πηγή οὐχὶ φρέαρ ἀλλὰ πηγὴν φρέατος. Πρβ. σελ. 690 β' «κρεμάσαντες τὸ ἀγγεῖον ἐν τῷ φρέατι τῆς πηγῆς μὴ ἁπτόμενον εἴασαν ἐπινυκτερεῦσαι» καὶ σελ. 690 ε' καὶ Γεωπονικ. σελ. 95, κτλ. Ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐρρήθη ἐν τοῖς Μετεωρολογικοῖς βιβλ. Β', α', 6 «τῶν γὰρ περὶ τὴν γῆν ὑδάτων τὰ μὲν ῥυτὰ τυγχάνει ὄντα, τὰ δὲ στάσιμα. Τὰ μὲν οὖν ῥυτὰ πάντα πηγαῖα — Τῶν δὲ στασίμων τὰ μὲν συλλογιμαῖα καὶ ὑποστάσεις, οἷον τὰ τελματιαῖα καὶ ὅσα λιμνώδη — τὰ δὲ πηγαῖα· ταῦτα δὲ πάντα χειρόκμητα, λέγω δ' οἷον τὰ φρεατιαῖα καλούμενα· πάντων γὰρ ἀνωτέρω δεῖ τὴν πηγὴν εἶναι τῆς ῥύσεως. Διὸ τὰ μὲν αὐτόματα ῥεῖ, τὰ κρηναῖα καὶ ποταμιαῖα (ποτάμια), ταῦτα δὲ τέχνης δεῖ τῆς ἐργασομένης». Οὐχὶ ἀνάξια μνείας εἶνε τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ἰδελήρου προσηρτημένῳ τοῖς Μετεωρολογικοῖς τοῦ Ἀριστοτέλους ἀπανθίσματι ἐκ τῶν εἰς αὐτὰ Ὑπομνημάτων Ἀλεξάνδρου καὶ ἄλλων Τόμ. Α', σελ. 272 «Τῶν δὲ ῥυτῶν τὰ μὲν ποταμοί εἰσι, τὰ δὲ κρῆναι· εἰ μὲν γὰρ πολὺ εἴη τὸ ῥυτὸν ὕδωρ, γίνεται ποταμός, εἰ δὲ ὀλίγον, κρήνη. Τῶν στασίμων δὲ τὰ μέν εἰσι πηγαῖα, τὰ δὲ συλλογιμαῖα· συλλογιμαῖα δὲ τὰ ἀπὸ ὑετῶν συναγόμενα. Αὐτὰ δὲ ταῦτα τὰ συλλογιμαῖα ἢ πολλά ἐστι καὶ γίνονται λίμναι ἢ ὀλίγα καὶ γίνονται τέλματα. Τῶν δὲ πηγαίων τὰ μέν εἰσι χειρόκμητα, τὰ δὲ αὐτόματα· αὐτόματα μὲν τὰ ἀπὸ χασμάτων ὑπὸ σεισμοῦ γινομένων (γρ. γενομένων) ἀναφανέντα φρέατα, χειρόκμητα δὲ οὐχ, ὡς ἄν τις οἰηθείη, τὰ διὰ μηχανῆς ἔχοντα τὸ ἀρύεσθαι τὸ ὕδωρ φρέατα, ἀλλὰ τὰ κατὰ ὑδροφαντικὴν τέχνην εὑρισκόμενα, ὡς ὅταν διά τινος μεθόδου οἱ ὑδροφάνται νοήσωσι τὸ ὑποκείμενον ὕδωρ κἀκεῖ ποιήσωσι φρέαρ».

Ὁ Οἰκονόμος λέγει ἐν τῷ Δοκιμίῳ Τόμ. Β', σελ. 183 «ὡς ἡ τῆς Συνηθ. βρύσις=πηγή· καὶ πηγάδιον=φρέαρ» καὶ σελ. 234 «τὸ δὲ κρήνη—παρὰ τὸ κάρα, κάρηνον· κάρα γάρ τις καὶ κεφαλὴ τοῦ βρύοντος ὕδατος (Σ. μάννα νεροῦ). ὅθεν καὶ λτ. caput aquae, καὶ Σ. κεφαλόβρυσον (ὄνομα κρουνῶν μεγάλων καὶ ἀλλαχῆ τῆς Ἑλλάδος, καὶ μάλιστα ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν ᾗ καὶ κώμη Κεφαλόβρυσον)». Πρβ. πηγὴ Βασιλακίου (Βασιλακίου πηγάδιον) καὶ βρύσις Βασιλακίου (Ἴδε Δουκάγγιον ἐν Γλωσσαρ. σελ. 230). Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλην. Διαλέκτου σελ. 188 ἐκδ. β' «Κρουνιά (ἡ βρύσι', ἡ ἄλλ. Μάννα τοῦ νεροῦ). Κρουνός, πηγή». Συνήθως λέγεται μάννα τοῦ νεροῦ ἡ πηγὴ καὶ βρύσις (βρύσι, βρύση) ἡ κρήνη, γίνεται δ' ἀντίθεσις τοῦ βρύσις πρὸς τὸ πηγάδιον (πηγάδι), ὡς παρὰ τοῖς παλαιοῖς τοῦ κρήνη πρὸς τὸ φρέαρ, οἷον Θουκυδ. Β', 48 «ὥστε καὶ ἐλέχθη ὑπ' αὐτῶν ὡς οἱ Πελοποννήσιοι φάρμακα ἐσβεβλήκοιεν ἐς τὰ φρέατα· κρῆναι γὰρ οὔπω ἦσαν αὐτόθι» καὶ Ἱπποκράτ. Τόμ. Β', σελ. 70 «τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ τὴν γῆν ἐργάζεται καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς κρήνας καὶ τὰ φρέατα» (Ἴδε Ι. Σμιδίτιον ἐν *Synonym. d. Griech. Sprach.* Τόμ. Α', σελ. 632). Ἀντιδιαστέλλεται δὲ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ ἡ κρήνη καὶ πρὸς τὰς πηγὰς βιβλ. Β', 15 «τῇ κρήνῃ τῇ νῦν μέν, τῶν τυράννων οὕτω σκευασάντων, Ἐννεακρούνῳ καλουμένῃ, τὸ πάλαι δέ, φανερῶν τῶν πηγῶν οὐσῶν, Καλλιρρόῃ ὠνομασμένῃ» (Ἴδε Σμιδίτιον ἐν τῷ ἀρτίως μνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 630). Ὁ Οὐγγῆρος λέγει ἐν Θηβ. Παραδ. Τόμ. Α', σελ. 114 «Namque haec duo verba, quae maxime paria esse nonnullis visa sunt, utique sic tum coniunguntur, ut ab Aristide Smyrn. p. 232, 9. κρῆναι δὲ καὶ πηγαί, Artemidoro II. 27. p. 190. πηγαὶ δὲ καὶ κρῆναι καὶ πίδακες, Himerio Or. I. 8, p. 336. ποταμοὶ καὶ λίμναι, ἔτι δὲ κρῆναι καὶ πηγαὶ καὶ φρέατα, tum separantur, ut πηγαί sint scaturigines, κρῆναι aquarum quaedam quasi collectiones et receptacula vel fontes arte facti, ut scientissime expedivit Siebelisius in Pausan. I. 14, 1. adnott. p. 44». Ἐπιφέρει δ' εὐθὺς παραδείγματα εἰς πίστωσιν τῆς ὁριζομένης διαφορᾶς τῶν πηγῶν καὶ τῶν κρηνῶν. Συνῆψε δὲ τὰς λέξεις ταύτας καὶ ὁ Στράβων σελ. 173 «ἃ κατ' ἄλλους μὲν πόρους ἔχει τὴν ἔκρυσιν

κατὰ φύσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ὧν δὴ τὰ στόματα πηγὰς καὶ κρήνας καλοῦμεν, κατ' ἄλλους δὲ πόρους κτέ.». Παρατηρητέον δ' ὅτι τοῖς πηγαίοις ὕδασιν ἀντιδιαιροῦνται τὰ ὄμβρια καὶ τὰ ἀπὸ χιόνος ἐν τῷ περὶ Ἀέρων Ὑδάτων Τόπων συγγράμματι τοῦ Ἱπποκράτους κεφ. Ι' (Τόμ. Α', σελ. 254) «Καὶ περὶ μὲν τῶν πηγαίων ὑδάτων ὧδε ἔχει· περὶ δὲ τῶν ὀμβρίων καὶ ὁκόσα ἀπὸ χιόνος φράσω ὅκως ἔχει». Πρβ. καὶ κεφ. ΙΑ' (σελ. 257) «Περὶ μὲν οὖν ὀμβρίων ὑδάτων καὶ τῶν ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων οὕτως ἔχει».

Ὑπὸ παλαιοῦ γραμματικοῦ ἐν Παραρτήματι προστεθειμένῳ ὑπὸ τοῦ Λουδουίχου τῷ δευτέρῳ τόμῳ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ *Aristarchs Homerische Textkritik* λέγεται σελ. 665, 10 «τὸ δὲ γῆ γήδιον, πηγὴ πηγήδιον διὰ τοῦ η γράφεται». Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα «Πηγήδιον: ἡ μικρὰ πηγή». Ἀλλὰ μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Γαισφόρδου εἰς τὸ πηγίδιον, ὃ βλέπει τις καὶ ἐν τῇ Βεκκηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Σουίδα. Ἀποφαίνεται δὲ καὶ ὁ Λοβέκκιος ἐν Στοιχ. Τόμ. Α', σελ. 281 «Πηγήδιον ἡ μικρὰ πηγή Suid. pro πηγίδιον scriptum est errore manifesto» (Ἴδε καὶ Προλεγόμ. σελ. 522). Πρβ. πυγή-πυγίδιον, ἀρχή-ἀρχίδιον, δίκη-δικίδιον, κτλ. Ὅλως ἀσύστατος εἶνε ἡ ἐκφορὰ πηγήδιον, ὡς καὶ ἡ κλινήδιον καὶ ἡ πορνήδιον, αἳ μνημονεύονται ἐν τοῖς Κανόσι τοῦ Θεογνώστου Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Β', σελ. 122, 3 (Ἡρῳδιαν. Τεχν. Λειψ. Τόμ. Α', σελ. 357, 8) «Τὰ διὰ τοῦ ΔΙΟΝ ὑποκοριστικά, ἔχοντα ἀπὸ πρωτοτύπου φωνῆς τὸ Η, διὰ τοῦ Η γράφει τὴν τρίτην ἀπὸ τέλους, οἷον γῆ γήδιον, κλίνη κλινήδιον, πόρνη πορνήδιον». Ὁ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε κλινίδιον (Ἀριστοφ. Λυσ. 916 καὶ ἄλλ.) καὶ πορνίδιον (Ἀριστοφ. Νεφ. 997 καὶ ἄλλ. Ἴδε Βλαϋδέσίον εἰς Ἀριστοφ. Νεφ. σελ. 476 καὶ εἰς Βατρ. σελ. 156). Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Οὔγγηρος ἐν Θηβ. Παραδ. Τόμ. Α', σελ. 112 τὸ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Τόμ. Α', σελ. 799 Δινδ. «τὴν μὲν ἀκρόπολιν πεδίων καὶ ἀλσῶν μεστήν» μετέβαλεν εἰς τὸ πηγιδίων, ὅπερ ἥκιστ' ἀποδεκτόν.

Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 74 «Dissimillima composuit Fischerus ad Well. II. 25. neque satis distincte Etym. M. p. 105. p. 700. οὐράδιον, κεφαλάδιον, τυ-

χάδιον (Eustath.) cum antiquis σπηλάδιον et ἐλάδιον Comici (Athen. VII. 40. 68. et 71.) confert, a quibus rursus distant ὑφάδιον, σημάδιον, χειμάδιον, γλυκάδιον (Zonar. p. 1457.), ὀσφράδιον, quae omnia cum verbis in αίνω cognata sunt; λεμβάδιον, Nicet. Ann. VIII. 6. 140. A. XIX. 3. 363. a λέμβος, ut φωκάδιον» καὶ ἐν τοῖς Στοιχείοις Τόμ. Α΄, σελ. 281 «nam hoc longum quidem alpha sicut ἐλάδιον sed aliam paragogem habet αδιον, quam sermo in senium vergens nominibus diverse terminatis affinxit κεφαλάδιον, πηγάδιον, ὀσφράδιον, σκηνάδιον, σημάδιον, ὑφάδιον et alia v. Proll. 353».

Τὸ φωκάδιον βλέπει τις ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Δουκαγγίου σελ. 1713. Ὁ Κοραῆς λέγει ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Δ΄, σελ. 663 «**Φωκᾶς,** μικρὸν πήλινον ἀγγεῖον, χρήσιμον νὰ δέχεται τὰ πτύσματα (crachoir). Ὁ Δ. φέρει ὑποκορ. Φωκάδιον, μὲ συνών. Ἀλάβαστρον, Μυροθήκη, Καννίον. Ὁ δὲ Σουίδας, γενικῶς, Φωκὸς . . . ἀγγεῖόν τι».

Περὶ τοῦ σκηνάδιον εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ΄, σελ. 363 β΄ «Σκηνάδιον, τὸ, Tegumentum. Anon. in Maji Spicil. Rom. vol. 2, p. 322, bis; nisi mendum est pro σκηνίδιον». Οὐδαμῶς ἀδύνατον ἦτο νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ καὶ τύπος σκηνάδιον.

Τὸ ὄνομα χειμάδιον ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Δημοσθένει σελ. 49, 32 «ὑπάρχει δ' ὑμῖν χειμαδίῳ μὲν χρῆσθαι τῇ δυνάμει Λήμνῳ κτέ.». Ὁ Βαλκενάριος ἐν ταῖς εἰς Ἡρόδοτον Σημειώσεσι σελ. 1023 Γαισφ. ἐξήλειψε τὴν δοτικὴν τῇ δυνάμει· συνεφώνησε δὲ τῷ Βαλκεναρίῳ καὶ ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Η΄, σελ. 1374 δ΄. Ἀλλ' ἄλλοι πολλοὶ ἐτήρησαν τὴν παραδεδομένην γραφήν. Παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ ἀντὶ τοῦ «Χειμάδιον: εἰς τὸ χειμάζειν» γραπτέον ἴσως «ΧειμαΔΙΟΝ: (χωρίον ἐπιτήΔΕΙΟΝ) εἰς τὸ χειμάζειν». Οὐκ ὀλίγα μαρτύρια τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος ἐκ μεταγενεστέρων συγγραφέων εἶνε κατειλεγμένα ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου. Πρβ. καὶ Λεξ. Πασσοβ. Τόμ. Β΄, σελ. 2427. Ἐρ-

ρήθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους Τόμ. ΙΘ', σελ. 128 (Τόμ. ΚΕ', σελ. 144) «ὅπως — τὸ τῶν χειμαδίων προνοητικὸν καταρρίψῃ». Σῴζεται δ' ἡ λέξις καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ ἐκφερομένη κοινῶς χειμαδιό. Ὁ Βασιάδης ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Φιλιππικῶν Τόμ. Α', σελ. 181 γράφει «Χειμάδιόν ἐστι τόπος, ἐφ' ᾧ ἄν τις δύναιτο χειμῶνος καθορμίσασθαι· ἡ δὲ λέξις καὶ παρ' ἡμῖν εὔχρηστος· χειμάδια γὰρ ἐν τῇ Ἠπείρῳ καλεῖται, ἔνθα οἱ ποιμένες τὸν χειμῶνα διαμένουσι» (Ἴδε καὶ Σκαρλ. Βυζαντίου Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλ. Διαλέκτου σελ. 393 ἐκδ. β'). Ἄξια παραθέσεως εἶνε ἃ περὶ τῆς προκειμένης λέξεως εἶπεν ὁ Λοβέκκιος ἐν Προλεγομ. σελ. 352 «A nominibus, quibus Εἰκάδιον, Παλλάδιον etc. subnata sunt, notum est etiam neutra duci παλλάδιον, πεντάδιον, ὀγδοάδιον, ἐμβάδιον, λιβάδιον, χερμάδιον, παραφυάδιον, κατιάδιον. Neque lineas transiliunt quae in Etym. Gud. conjunguntur χειμάδια ὁ τόπος οὗ δεῖ χειμάσαι, χειμαδία δὲ ἡ ὥρα, quippe antecedente nomine χειμάς et verbo χειμαδεύω». Περὶ τοῦ χειμάς γίνεται λόγος ἐν σελ. 443 καὶ 444· τὸ δὲ ῥῆμα χειμαδεύω εὑρέθη ἐν μόνῳ τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ, ὡς καὶ τὸ χειμαδίζω. Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ὀνησάνδρου σελ. 160 «τοῖς χειμαδίοις: ΗΔ, ΑΤ, ταῖς χειμαδείαις. Τὰ χειμάδια (οὐδετέρως) ὑπονοούμενον ἔχουσι τὸ χωρία». Πρβ. Πολυδεύκ. Α', 62 «χειμάσαι καὶ ἐγχειμάσαι καὶ χωρία χειμάδια». Ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου ἐλέχθη χειμάδιος ὥρα, ὡς ἐδηλώθη ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Η', σελ. 1375 α'.

Ἡ λέξις γλυκάδιον εἶνε τοῦ Βυζαντιακοῦ ἑλληνισμοῦ, κυκλεῖται δὲ καὶ παρ' ἡμῖν ἔχουσα κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν τύπον τρισύλλαβον, γλυκάδι. Ἐρρήθη δὲ καὶ Γλυκάδιος, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ῥήσεως τοῦ Νείλου «Γλυκάδιος μὲν τὸ ὄνομα κέκλησαι, ὄξινος δὲ καὶ ἀηδὴς τὸν τρόπον καθέστηκας» (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 650 β'). Νομίζει δ' ὁ Λοβέκκιος ἐν Προλεγομ. σελ. 353 ὅτι τὸ ὄνομα γλυκάδιον παρήχθη ἐκ τοῦ γλυκός. Ὁ λόγος τοῦ ἐνδόξου γραμματικοῦ ἔχει ὧδε· «Ab adjectivo γλυκός, quo nunc Graeci utuntur et Γλύκκα ἡ γλυκύτης, Γλυκκὸν γλυκύ Hes. derivatum videtur γλυκάδιον et propria Γλύκας, Γλυκάδιος».

Ὁ Κοραῆς λέγει περὶ τοῦ γλυκάδιον ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ.

Α', σελ. 147 «Γλυκάδιον ὀνομάζομεν σήμερον τὸ ὄξος, ὄχι κατὰ τὴν λεγομένην ἀντίφρασιν τῶν γραμματικῶν, ἀλλὰ διότι γλυκαίνει, ἤτοι ἡδύνει τὰ φαγητά. Διὰ τὴν ἥδυνσιν ταύτην τὸ ὠνόμαζαν καὶ οἱ Ἀττικοὶ Ἧδος, ἤγουν ἥδυσμα, ἄρτυμα. Ἧδος, ἡδονή, καὶ ὄφελος . . . καὶ ὄξος λέγει ὁ Ἡσύχιος» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 112 «Ἔχομεν ὅμως συνώνυμον αὐτῆς τὸ Ἡδύσματα—σημαῖνον, ὅ,τι ἐσήμαινε καὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς—οἱ ὁποῖοι καὶ ἓν ἀπ' αὐτά, ὡς πολύχρηστον, τὸ ὀξείδιον, τὸ ὠνόμαζαν καὶ Ἡδονὴν καὶ Ἧδος, ὡς πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς σήμερον τὸ ὀνομάζουν Γλυκάδιον, Δ. Οἱ δὲ Κυρηναῖοι τὸ ὄξος ἧδός φασι, καὶ ἄλλοι Γλυκάδιον (Ἐτυμολ. σελ. 626)». Πρβ. καὶ Οἰκονόμον ἐν Δοκιμ. Τόμ. Γ', σελ. 427 «ὡς τὸ Σ. γλυκάδιον, γλυκὺ (ὄξος)=ἀρχ. ἇδος, (ἡδύ, ἡδύνον) (γρ. ἡδῦνον)». Περὶ τοῦ ἧδος-ἇδος διέλαβεν ὁ Κασαύβων ἐν ταῖς εἰς τοὺς Ἀθηναίου Δειπνοσοφιστὰς Παρατηρήσεσι σελ. 140 καὶ ὁ Βαρκῆρος ἐν τῇ Κριτικῇ Ἐπιστολῇ σελ. 245 κέξ. (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', α', σελ. 697 δ' καὶ Τόμ. Δ', σελ. 99 γ'-δ'. Ἔτι δὲ Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 66, 134 καὶ Σχουάβιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Αἰλίου Διονυσίου καὶ Παυσανίου Λειψάνων σελ. 67-70 καὶ σελ. 167).

Ἐν τοῖς εἰς Νίκανδρον Σχολίοις Θηρ. 594 (σελ. 46, 35 Κειλ.) φέρεται «εὐώδεα δὲ κατ' εὐφημισμόν—ὡς τὴν χολὴν γλυκεῖαν καὶ τὸ ὄξος γλυκάδιον» καὶ ἐν τῷ περὶ Τρόπων τοῦ Χοιροβοσκοῦ κεφ. ΙΓ' (Ῥητ. Οὐαλζ. Τόμ. Η', σελ. 812, 11) «ἀντίφρασίς ἐστι λέξις δι' ἐναντίων τὸ ἐναντίον σημαίνουσα, ὡς ὅταν τις τὸν τυφλὸν πολυβλέποντα εἴποι ἢ τὸ ὄξος γλυκάδιον». Πρβ. καὶ Ἐπιφάν. Τόμ. Β', σελ. 539, 5 Δινδ. «ὥσπερ γὰρ—τοὺς μηδὲ ὅλως ὁρῶντας καλοῦσι πολυβλέποντας καὶ τὰς χολὰς γλυκείας φασὶ καὶ τὸ ὄξος μέλι τινὲς ἐπωνόμασαν καὶ τὰς Ἐρινύας Εὐμενίδας τινὲς ὠνόμασαν». Ἴδε Λοβέκκιον ἐν Ἀγλαοφ. σελ. 877 κέξ. Γράφει δ' ὁ ἐπιφανὴς οὗτος φιλόλογος ἐν *Act. Soc. Graec.* Τόμ. Β', σελ. 301 «Namque acetum μέλι dictum esse minus miramur reputantes Atticos idem ἧδος vocasse, nimirum quia condimentum ciborum est, ut ἅλες ἡδυντῆρες». Ἐπισυνάπτομεν τούτοις τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ εἰρημένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοτέλους Νικομαχείων Ἠθικῶν σελ. 327 «ἥδυσμα: τὸ ἅλας ἐξηγεῖται ὁ Εὐστράτιος, ἴσως οὐ κακῶς.

Ἡδυστῆρες οἱ ἅλες φησὶν Ἡσύχιος. Ἄμεινον δὲ γενικώτερον ἐπὶ παντὸς ἀρτύματος ἐκδέχεσθαι· καὶ γάρ, Ἧδος... ὄξος καὶ Ἡδύματα, ἀρτύματα λέγει πάλιν ὁ αὐτὸς Ἡσύχιος». Ὀρθῶς εἶνε παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ γεγραμμένον ἡδυΝτῆρες καὶ ἡδύΣματα.

Ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἀπεφήνατο ὅτι ὀνομάζεται γλυκάδιον τὸ ὄξος οὐχὶ κατ' ἀντίφρασιν, ἤγουν κατ' εὐφημισμόν, ἀλλὰ διότι γλυκαίνει, ἤτοι ἡδύνει τὰ φαγητά. Νομίζομεν δ' ὅμως ὅτι δύναται μὲν τὸ ὄξος νὰ ἡδύνῃ, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ γλυκαίνῃ τὰ ἐδέσματα, ἐφ' ὧν χρῆσις αὐτοῦ γίνεται. Εὐλόγως δ' ἐκλήθη ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἧδος, ὡς οἱ ἅλες ὠνομάσθησαν ἡδυντῆρες, οἵτινες ἀφαιροῦσι μὲν γλυκύτητα, παρέχουσι δ' ἡδύτητα. Πρβ. Θεόφρ. περὶ Φυτ. Αἰτ. ϛ', δ', 6 «τῶν δὲ καὶ ὅλως ὁ χυμὸς ἄτροφος ὢν ὡσπερεὶ ἥδυσμα τῆς τροφῆς ἐστιν, οἷον ὁ ἁλμυρὸς καὶ ὁ ὀξύς». Ἡμεῖς δοξάζομεν ὅτι κατ' ἀντίφρασιν ἤτοι κατ' εὐφημισμὸν λέγεται τὸ ὄξος γλυκάδιον-γλυκάδι, γινώσκομεν δ' ὅτι σφόδρ' οἱ δεισιδαίμονες δυσανασχετοῦσιν, ἂν κατὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ οἴνου προενεχθῇ ἡ λέξις ξίδι (=ὀξίδιον), δυσοιώνιστον αὐτὴν ὑπολαμβάνοντες.

Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλην. Διαλέκτου σελ. 71 ἐκδ. β' «Γλυκάδι (ὀνομάζουν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ σχολ. Νικάνδρου ὠνόμαζαν, τὸ Ξεῖδι—Γλυκάδια (εἰς τὸ πληθ., τὰ ποδάρια, ἡ φτεροῦγες, ὁ λαιμὸς κτλ. τῶν ὀρνίθων) Ἀκροκώλια (ὀρνίθων)».

Μνημονεύεται καὶ ὄνομα γλυκείδιον ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ καὶ ἄλλων. Χοιροβοσκ. Ὀρθογρ. σελ. 189, 27 (Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Β') «Γλυκείδιον: διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου τὸ ΚΕΙ· ἀπὸ γὰρ τοῦ γλυκέος γενικῆς γίνεται γλυκείδιον, ὡς παρὰ τὸ πράξεως πραξείδιον καὶ λέξεως λεξείδιον». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα φέρεται «Γλυκίδιον: τὸ γλυκύ· καὶ γλύκιον: τὸ γλυκύτερον» (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 650 β'). Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν Προλεγομ. σελ. 393 «Namque Graeci recentioris memoriae μισάδιος receperunt pro μεσίδιος et μισαδιάζειν pro dimidiare, sed etiam deminutivis, quae antiquitus in ιδιον terminata sunt, alpha obrepsit, ὀσφράδιον—πηγάδιον, γλυκάδιον pro γλυκίδιον vel γλυκείδιον, nam utrumque reperitur sed posterius probat Etym. Gud. p. 126, 51. γλυκείδιον ἀπὸ τῆς γλυκέος γενικῆς ὡς πράξεως πραξείδιον, λέξεως

λεξείδιον, pro quibus rectius ὀξείδιον attulisset Suidae memoratum, quamquam id quoque iota simplici scribi convenit ut ξιφίδιον, quod ap. Suidam adversus legem EM. 147, 18. ξιφείδιον scribitur». Ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε ξιφίδιον. Ὁμοίως τούτῳ ἐσχηματίσθη τὸ κρανίδιον ἐκ τοῦ κράνος.

Ὑπάρχει καὶ ὑποκοριστικὸν παρηγμένον ἐκ τοῦ Νίκη διὰ τῆς καταλήξεως ΑΔΙΟΝ. Ἐν τῇ Συναγωγῇ τοῦ Κουμανούδη κεῖται σελ. 224 «νεικάδιον, τό· ἀγαλμάτιον μικρὸν Νίκης. ΕΠΙΓΡ. Παλαιστίνης. CIG 4558.—Οὐδὲ νικάδιον εὕρηται ἐν τῷ ΘΣ». Ἀλλ' ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Λεξικῷ τοῦ Ε. Α. Σοφοκλέους σελ. 783 εἶνε γεγραμμένον «Νικάδιον, ου, τὸ, little Νίκη. Inscr. 4558». Ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν Τόμ. Γ', σελ. 249 φέρεται ἡ σημείωσις ἥδε· «Deminutivum νεικάδιον hoc est νικάδιον (victoriola) formatum est ut πηγάδιον, σειράδιον (conf. Lobeck. ad Phryn. p. 74)».

Παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ ἀπαντᾷ ὄνομα ἰχάδιον Τόμ. Α', σελ. 319, 2 καὶ σελ. 323, 14 καὶ σελ. 325, 9 καὶ 20. Εἶνε δὲ τοῦτο πάντως παράγωγον τοῦ ἦχος καὶ ἀναγκαίως ἔχει νὰ γραφῇ διὰ τοῦ Η, ἠχάδιον (Ἴδε Κουμανούδην ἐν τῇ Συναγωγῇ σελ. 148. Πρβ. καὶ Σάθαν ἐν Ἱστορ. Δοκιμ. περὶ τοῦ Θεάτρ. κτέ. σελ. ρνβ').

Φέρεται δὲ καὶ ὑποκοριστικὸν Ἑρμάδιον ἐν τῷ Χάρωνι τοῦ Λουκιανοῦ κεφ. 1 «ὦ φίλτατον Ἑρμάδιον», λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Φρίσχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Γ', β', σελ. 87 τάδε· «Ἑρμάδιον formam lingua graeca non agnoscit. Aristophanes Ἑρμίδιον dixit in Pace v. 382 et v. 924. hinc Solani conjecturam ὦ φ. Ἑρμίδιον plerique comprobarunt in his Hemsterhusius. qui si tum scire potuisset, in codd. ad unum omnibus ἑρμάδιον legi: aliter videtur sensurus fuisse. scripsisset, ut ego olim correxi ὦ φίλτατον Ἑρμάριον. neque vero haec forma ab dorico Ἑρμᾶς profluxit. immo graeci modo deminutiva κυνίδιον, λιθίδιον, κλινίδιον, ἱππίδιον modo κυνάριον, λιθάριον, κλινάριον, ἱππά-

ριον usurparunt, observante Phrynicho in Ecloga p. 180, qui bene judicat deminutiones in—άριον saepe esse altera recentiores. nostrum quidem deminutivum Ἑρμάριον diserto grammatici testimonio in Etym. M. p. 147, 4 (146, 56 ed. G.) confirmatur». Τὸ παρ' Ἀριστοφάνει Ἑρμίδιον, ὃ μακρὰν ἔχει τὴν τρίτην ἀπὸ τέλους συλλαβήν, μετετύπωσεν ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ', σελ. 2043 ϐ' εἰς τὸ Ἑρμήδιον· ἀπεδέξατο δ' αὐτὸ καὶ ὁ Σχουάϐειος ἐν τῷ περὶ Ὑποκορ. Ἑλλ. καὶ Λατ. σελ. 65· ἀλλὰ προσέθηκεν «accuratior scriptura, qua Graeci supercedebant, vocis Ἑρμήδιον esset Ἑρμῄδιον». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἑρουερδῆνος γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1879, σελ. 314 «Ἑρμάδιον cum libris edidit Iacobitzius. At neque hoc neque Ἑρμίδιον neque Ἑρμήδιον, quae alii praetulerant, ferri posse videtur. Analogia enim postulat Ἑρμῄδιον, ut γῄδιον, κληδίον, alia». Ἀλλὰ τὸ κληδίον εἶνε ἐσχηματισμένον διὰ τῆς καταλήξεως ΙΟΝ, κλῄς, κληδ-ός, κληδ-ίον, οὐχὶ διὰ τῆς ΙΔΙΟΝ. Ὁ Φρίσχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Γ', ϐ', σελ. 88 ὑπερμαχεῖ τῆς ἐκφορᾶς Ἑρμίδιον· εἰπὼν δέ τινα περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς προπαραληγούσης ἐπιφέρει «errat igitur L. Dindorfius—qui in Pace bis Ἑρμήδιον coniciebat secutus fratrem, qui hoc Luciani loco Ἑρμήδιον edidit. nam etsi Ἑρμῆς, Ἑρμήδιον videri possunt eodem vinculo quo γῆ, γήδιον cohaerere: tamen formae Ἑρμήδιον nullus usquam testis est ne apud Lucianum quidem, ubi editiones tantum habent Ἑρμήδιον, codices omnino non habent». Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀριστοφάνους Εἰρήνης σελ. 42 ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ ὀρθῶς ἔχον εἶνε Ἑρμείδιον σχηματισθὲν ἐκ τοῦ Ἑρμέας (ἐξ οὗ διὰ συναλοιφῆς τὸ Ἑρμῆς) ἢ ἐκ τοῦ ἐπικοῦ τύπου Ἑρμείας, ὡς τὸ ἀμφορείδιον ἐκ τοῦ ἀμφορεύς, τὸ θυείδιον ἐκ τοῦ θυεία, κτλ. (Πρϐ. καὶ σελ. 86 καὶ 180 καὶ 259 καὶ *Adversar. in Com. Gr. Fragm.* Μέρ. Α', σελ. 109).

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα καὶ ἐν τῷ τοῦ Ζωναρᾶ κεῖται «Ἑρμάδιον: τὸ τοῦ Ἑρμοῦ». Ποιεῖται δ' ὁ Τιτμαννὸς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ζωναρᾶ σελ. 870 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Ἑρμάδιον: Kusterus corrigit Ἑρμίδιον, uti apud Aristoph. Pac. 381. et 923.

legitur. Sed Ἑρμάδιον restituendum etiam Etymolog. p. 147, 3. pro Ἑρμάριον, nisi et h. l. legendum Ἑρμίδιον. Quamquam variasse videtur scriptura, ut apud Lucian. I. Contempl. 490. ὦ φίλτατον Ἑρμίδιον». Ἄτοπος εἶνε ἡ μεταβολὴ τοῦ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ «τούτους δὲ Ἑρμᾶς ἐκάλουν· οὐ ὑποκοριστικὸν τὸ ἑρμάΡιον» εἰς τὸ ἑρμάΔιον· διότι σκοπὸς τοῦ Ἐτυμολόγου ὑπάρχει νὰ παραστήσῃ ὅτι τὰ ἁρμάΡια ὀφείλουσι νὰ λέγωνται ἑρμάΡια. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι τὸ παρὰ τῷ Ζωναρᾷ Ἑρμάδιον ὑπελήφθη ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 555 ἡμαρτημένη ἀνάγνωσις τοῦ Ἑρμαῖον. Ἐνεκρίθη δ' ἡ γνώμη τοῦ Λοβεκκίου καὶ ὑπὸ τοῦ Φρισχίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Γ', Ϭ', σελ. 87-8.

Ὁ Δουκάγγιος ποιεῖται μνείαν ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ σελ. 719 ὀνομάτων τὴν αὐτὴν ἐχόντων σημασίαν τοῦ κορυφάδιν καὶ τοῦ κορυφάριον. Λέγει δὲ καὶ ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Δ', σελ. 244 «**Κορυφάδιν,** Δ. κορυφάριον, Δ. μέρος τοῦ χαλινοῦ τὸ περὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ἵππου (têtière), Κορυφαία, Ἑλλ.». Δὲν φαίνεται ἡμῖν ἀναγκαῖον νὰ νομισθῇ τὸ κορυφάδιον παράγωγον τοῦ κορυφαία (κορυφαία-κορυφᾴδιον-κορυφάδιον).

Ὑποκοριστικὸν ἰχνάδιν (=ἰχνάδιον) ἀπαντᾷ ἐν τοῖς κατὰ Λύβιστρον καὶ Ῥοδάμνην στίχ. 848 ἐκδ. Οὐαγν. «εἶχ' ἐντροπῆς ἰχνάδιν». Πολλὰ δὲ βλέπει τις ἐν αὐτοῖς οὐδέτερα εἰς ΙΝ, οἷον σημάδιν (στίχ. 1558 καὶ ἀλλαχοῦ), πιττάκιν, τραχῆλιν, λιβάδιν, καλάμιν, κεφάλιν, στεφάνιν, φοινίκιν (φοινῖκιν), ἀμπέλιν, περιβόλιν, φαρμάκιν, κουβοῦκλιν, ταΐριν, λιθάριν, φεγγάριν, δοξάριν, χέριν, χαρτίν, κλαδίν, ῥαβδίν, βεργίν, κτλ.

Ὑπὸ τοῦ Κοραῆ μνημονεύεται ἐν τοῖς Ἀτάκτοις ὑποκοριστικὸν κορκάδι ἐκ τοῦ κρόκη κατὰ μετάθεσιν τοῦ Ρ γενόμενον Τόμ. Β', σελ. 316 «Πάσχει μετάθεσιν, ὡς τὸ—Κορκάδι (trame), ἀπὸ τὸ Κροκάδιον, ὑποκοριστικὸν τῆς Κρόκης» καὶ σελ. 415 «**Κορκάδι,** Κορκάδιον. Κατὰ μετάθεσιν τοῦ ρ, ἀντὶ τοῦ Κροκάδιον (ὑποκοριστικὸν τοῦ ἑλλην. Κρόκη). Ὁ Σομαυέρας τὸ ἐξηγεῖ stupa (étoupe)». Σκαρλᾶτος δ' ὁ Βυζάντιος λέγει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλην.

Διαλέκτου σελ. 188 ἐκδ. β' «Κροκάδι (τὸ κιτρινάδι τοῦ αὐγοῦ). Λέκι(κυ)θος (ὁ), τὸ ὠχρὸν (ὁ κρόκος, τὰ χρυσᾶ, τὰ πυῤῥὰ) τῶν ὠῶν» καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 788 «Λέκιθος (ἡ)—κροκάδι (κιτρινάδι) τοῦ αὐγοῦ». Καὶ ἡμεῖς δ' ἠκούσαμεν κροκάδι λεγόμενον τὸν κρόκον τοῦ ᾠοῦ. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἐν μὲν τῷ ἑτέρῳ Λεξικῷ θηλυκὸν νομίζεται ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου τὸ ὄνομα λέκιθος, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ ἀρσενικόν.

Σύνηθες ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν γλώσσῃ ὑπάρχει τὸ ὑποκοριστικὸν πετράδι δηλοῦν λίθον τιμαλφῆ· γίνεται δὲ χρῆσις καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένου πετραδάκι, ὃ ὁμοίαν ἔννοιαν ἐμφαίνει τῷ λιθαράκι τῷ ἐκ τοῦ λιθάρι ἐσχηματισμένῳ. Ἐν τῷ ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου φιλοπονηθέντι Λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλην. Διαλέκτου λέγεται σελ. 284 ἐκδ. β' «Πετράδι. Λίθαξ (Λίθος) πολυτελής» καὶ «Πετραδάκι. Λίθαξ, λιθάριον, ψηφὶς (κυρ. τῶν ἀκρογιαλιῶν)». Πρβ. καὶ Βάμβα Τεχνολογικὸν τῆς Ἀρχ. Ἑλλ. Γλώσσης σελ. 70 ἐκδ. γ' «Ὁ λίθος, ἡ πέτρα· ἡ λίθος, τὸ πολύτιμον πετράδιον». Τὸ ὄνομα πετραδάκι μνημονεύεται ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Δουκαγγίου σελ. 1160, τὸ δὲ πετράδι-πετράδια ἀπαντᾷ ἐν τοῖς ὑπὸ Λεγράνδου ἐκδοθεῖσι Δημώδεσιν Ἄσμασι σελ. 262, 58 «ὅτι εἶμαι λιθογνώστης καὶ γνωρίζω τὰ λιθάρια, τὰ πολύτιμα πετράδια, χάριν λόγου, σὰν διαμάντια, σὰν σμαράγδια, σὰν ζαφείρια» καὶ σελ. 270, 183 καὶ 200 «ἔφερεν ἕνα πετράδι, πολυτίμητο λιθάρι» καὶ σελ. 270, 192 «πῶς πουλεῖται στὸ παζάρι πολυτίμητο πετράδι» καὶ σελ. 284, 396 «διὰ κεῖνο τὸ πετράδι, τὸ πολύτιμον λιθάρι». Πρβ. καὶ Δουκάγγιον ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ λ. λιθάρι (σελ. 812).

Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῷ Προδρόμῳ σελ. 299 «οὓς ἡ συνήθεια Ψεγαδιαστὰς ὀνομάζει, παρὰ τὸ Ψεγάδιον. τοῦτο δὲ ὑποκοριστικὸν τῷ τύπῳ, ἀλλ' οὐ τῷ σημαινομένῳ, ἐστὶ τοῦ Ψέγος, οὐδετέρου, ὅπερ οὐχ εὕρηται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· ὡσαύτως γὰρ καὶ Ὑφάδιον φαμὲν παρὰ τὸ Ὕφος» καὶ σελ. 383 «αὐτοῦ δὲ τοῦ Σκὼρ τὸ ἄχρηστον ὑποκοριστικὸν, Σκωράδιον, παραλαβοῦσα ἡ συνήθεια, ἐσχημάτισεν ἀποβολῇ τοῦ σ (περὶ ἧς ἔπιθι τὰ εἰς τὸν Ἡλιόδωρον σελ. 184), τὸ Κωράδιον, καὶ Κουράδιον, καὶ Κουράδι, οὐδὲν ἕτερον ὄν, ἢ τὸ παρὰ

τοῖς Ἀρχαίοις Σκώρ» καὶ ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Β', σελ. 328 «Ἀπὸ τούτου (τοῦ Σκὼρ) τὸ ὑποκοριστικὸν, Σκωράδιον, οἱ μετέπειτα ἀφαιρέσαντες τὸ σ (ὡς καὶ οἱ παλαιοὶ ἔλεγαν καὶ Σπέλεθος καὶ Πέλεθος), ἔπλασαν τὸ Κωράδιον, σήμερον Κουράδιον (étron), καὶ θηλυκῶς Κουράδα, ἀπ' ἄλλον τύπον, προγενέστερον Σκωρὰς, ἄδος». Λέγει δὲ καὶ ὁ Οἰκονόμος ἐν τῷ Δοκιμίῳ Τόμ. Γ', σελ. 58 «ὡς συνήθ. κωραδιάρης, κωράδιον, ἐκ τοῦ κὼρ, ἀντὶ σκώρ» καὶ Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλην. Διαλέκτου σελ. 183 ἐκδ. β' «Κουράδα(-δι), (ἀπὸ τοῦ) Σκωράδιον (Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 1170). Πέλεθος καὶ σπέλεθος, σπέλληξ». Τὸ κουράδα ἐκ τοῦ κουράδι σχηματισθὲν εἶνε μεγεθυντικὸν αὐτοῦ. Πρβ. κεφάλα, κομμάτα, χουλιάρα, χτένα, κοφίνα, κλούβα, (κοκκάλα, ποκαμίσα), κτλ. Λέγεται δὲ καὶ κουραδᾶς-κουραδοῦ, κουραδάκι, κουραδοπνίχτης, κουραδόκαστρο, ποντικοκούραδο, ὃ καὶ ποντικόσκατο καλεῖται (Ἴδε Κοραῆν ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Δ', σελ. 448). Δὲν εἶπε δ' ὁ Ἀριστοφάνης ἐν τοῖς Ἀχαρνεῦσι σκωράδιον, ὡς γράφει ὁ Βυζάντιος, ἀλλὰ «πέλεθον ἀρτίως κεχεσμένον». Σκωράδιον ὑποκοριστικὸν τοῦ σκῶρ παρ' οὐδενὶ εὑρέθη.

Ὑπάρχει καὶ ἕτερον ὄνομα κουράδι-κουράδια, περὶ οὗ λέγει ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀρριανοῦ Ἐπικτήτου Διατριβῶν σελ. 357 «Ἔνθεν ὁρμηθεῖσα καὶ ἡ παρ' ἡμῖν συνήθεια, Κουράδια (παρὰ τὸ Κείρειν) καὶ Κοπάδια (παρὰ τὸ Κόπτειν) καλεῖ τῶν προβάτων τὰς ἀγέλας, ὥσπερ ἕκαστον αὐτῶν ἐν μέρει Σφακτὸν (παρὰ τὸ Σφάττειν)» καὶ ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Δ', σελ. 241 «**Κοπάδι**, Δ. Κοπάδι μὲ συνών. Μάντρα, καὶ Μαντρὶ, Σ. Συνάθροισμα (troupeau) προβάτων, Ποίμνιον, Ἑλλ.—Αἰγιδίων, Αἰπόλιον, Ἑλλ.—Βωδίων, Ἀγέλη, Ἑλλ. Κοπάδιον, ἀπὸ τὸ Κόπτω, ἐπειδὴ κόπτονται εἰς τροφὴν ἀνθρώπου. Οὕτως ὀνομάζουν καὶ Σφακτὰ, Σ. τὰ σφαζόμενα κτήνη, καὶ Κουράδι, οὐσ. οὐδετ. ἐνικ. Σ. τὸ ποίμνιον τῶν προβάτων, διὰ τὸ κούρευμα τῶν μαλλίων. Αὐτὸ τὸ Κτῆνος Ἑλλ. καὶ κοιν. εἶναι τῆς αὐτῆς γενεᾶς λέξις μὲ τὸ Κτείνω». Γράφει δὲ καὶ ὁ Οἰκονόμος ἐν τῷ Δοκιμίῳ Τόμ. Β', σελ. 92 «Τὸ δὲ τῆς Συν. παρὰ Κρήταις (γρ. Κρησὶ) κουράδι (ποίμνιον) φαίνεται ἐκ τοῦ κουρίζω (=κείρω)=κουρίδιον, καὶ κουράδιον, (ὡς τὸ λτ. pecus, ἐκ

τοῦ peco, πέκω)» καὶ ὁ Ἀσώπιος ἐν τῇ Α' Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. η' ἐκδ. ζ' «Παρατηρήσας ὅτι λέγομεν σφακτὰ τὰ πρὸς τροφὴν σφαζόμενα ζῶα, τὰ πρόβατα μάλιστα, (κουράδια παρὰ Κρησὶν, οἷον κουρευόμενα), καὶ σφακτὸν ἓν ἕκαστον αὐτῶν, καὶ κοπάδια μὲν τὰ ποίμνια τῶν προβάτων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κοπάδιον ἓν ἕκαστον αὐτῶν, θέλει ἀμφιβάλει εἰ ἡ λέξις παρήχθη ἐκ τοῦ κοπὴ, οἷον εἰπεῖν τὰ εἰς κοπὴν ἤτοι σφαγὴν προσδιωρισμένα, ἢ ἀλλαχόθεν». Δὲν φαίνεται ἡμῖν εὐπαράδεκτος ἡ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ γενομένη ἐτυμολογία τοῦ κουράδι-κουράδια. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν σελ. 261 τοῦ Δ' Τόμου τῶν Ἀτάκτων εἶπεν ὁ Κοραῆς «Ἐδείχθη ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ἐτυμολογιστὰς, ὅτι—τὸ Κτάομαι—τὸ Κτεατίζω, τὸ Κταίνω ἢ Κτείνω, ἐβλάστησαν ἀπὸ τὴν αὐτὴν ῥίζαν τὸ Κτίω. Ἀπὸ τὸ Κτάομαι ἐγεννήθη τὸ Κτῆμα καὶ τὸ Κτῆνος». Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ φέρεται σελ. 542, 27 «Κτήνη κυρίως ἐπὶ τῶν σφαζομένων εἰς βρῶσιν· κτᾶσθαι γὰρ τὸ φονεύεσθαι· καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων» (Πρβ. Λεεμάνσιον εἰς Ὡραπόλλ. σελ. 269-70). Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη εἶνε ἀτοπωτάτη. Παρατηροῦμεν δ' ἐν παρόδῳ περὶ τοῦ σφακτόν ἢ σφαχτό ὅτι σημαίνεται ὑπ' αὐτοῦ κυρίως τὸ δυνάμενον νὰ σφαγῇ (πρὸς τροφὴν τῶν ἀνθρώπων). Ἐλέχθη δὲ καὶ σφαχτάρι ἐν τοῖς ὑπὸ Λεγράνδου ἐκδεδομένοις Δημώδεσιν Ἄσμασι σελ. 82 (53, 13) «νὰ ψήσῃ τὸ σφαχτάρι του, κόκκιν' αὐγὰ νὰ φάγῃ». Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος λέγει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλην. Διαλέκτου σελ. 347 ἐκδ. 6' «Σφακτὸν (ζῶον). Θῦμα, σφάγιον, ἱερεῖον, καλλιέρημα (κυρ. τὸ θυσιασμένον εἰς τὸν θεὸν, τὸ Τουρ. Κουρμπάνι). victime». Τὸ ἱερεῖον δηλοῦν κυρίως ζῷον θυόμενον λαμβάνεται πολλάκις καὶ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ζῴου καθόλου τοῦ σφαττομένου ἢ τοῦ μέλλοντος νὰ σφαγῇ, ὡς ἐν τοῖς τοῦ Θεοπόμπου παρὰ Λογγίνῳ περὶ Ὕψ. ΜΓ', 2 «ὑπερβάλλοντα δὲ τὸ πλῆθος ὑποζύγια καὶ πρὸς κατακοπὴν ἱερεῖα» καὶ «κρέα τεταριχευμένα παντοδαπῶν ἱερείων» (Ἴδε Κασαύβωνα ἐν Παρατηρ. εἰς Ἀθην. Δειπνοσ. σελ. 35 καὶ 277 καὶ Τούπιον εἰς Λογγῖν. σελ. 468 Οὐεισκ. καὶ Στούρζιον ἐν Λεξ. Ξενοφ. Τόμ. Β', σελ. 564). Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρ' Ὀρειβασίῳ Τόμ. Α', σελ. 180 «τὰ δὲ ἀπὸ μὲν τοῦ γάλακτος πεπαυμένα τῶν ἱερείων, μήπω δὲ ἐφικνούμενα τῆς ὀχείας, βελτίονα μέν ἐστι τὰ τῶν ὑῶν» καὶ μετ' ὀλίγα «τὰ δὲ ἄλλα γένη τῶν ἱερείων, ὅταν εἰς ταύτην ἀφί-

κηται τὴν τάξιν, τῶν μὲν γαλαθηνῶν ἐστι σκληρότερα καὶ δυσπεπτότερα κτέ.» καὶ μετ' οὐ πολλὰ «τῶν δὲ παλαιῶν ἱερείων ἀνάγκη φαυλοτέρας εἶναι τὰς ἐδωδὰς κτέ.». Πρβ. Γαλ. Τόμ. Ι', σελ. 489 «Τὸ μὲν πρῶτον ἱερείου νέου καί, εἰ χειμὼν εἴη, πρὸ μιᾶς ἡμέρας ἐσφαγμένου· τὸ γὰρ ἕωλον εὐπεπτότερόν ἐστι τοῦ προσφάτου. Θέρους δ' ἀρκεῖ ΤΕΘΥΣΘΑΙ μὲν ἕωθεν τὸ ἱερεῖον, ἐσθίεσθαι δὲ περὶ δυσμὰς ἡλίου».

Ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Δουκαγγίου σελ. 712 μνημονεύεται τὸ κοπάδι· ἔτι δὲ τὸ κοπαδίσιμος (κοπαδήσιμος) καὶ τὸ κοπαδιαστά. Περὶ τοῦ κοπάδι λέγεται «**Κοπάδι,** *Frustum*, Κοπάδιον, τέμαχος» καὶ «Κοπάδι, *Grex*, *acies*, *manipulus militum*, σπεῖρα, ἀγέλη, σύστημα». Εἶνε δὲ παρετεθειμένη καὶ ἡ ῥῆσις ἥδε· «δὲν ξεύρεις ὅτι διώχνουν τον τὸν λύκ' ὀκ τὸ κοπάδι». Πιθανὸν ἡμῖν φαίνεται ὅτι διὰ τῆς λέξεως κοπή-κοπάδι(ον) ἐσημαίνετο κατ' ἀρχὰς μοῖρα μεγάλου πλήθους, μικρότερον αὐτὴ πλῆθος οὖσα. Ἔπειτα δέ, μόνης τῆς ἐννοίας τοῦ πλήθους σκοπουμένης, ἐγίνετο τῆς λέξεως ταύτης χρῆσις ἀπολύτως πρὸς δήλωσιν ἀθροίσματος καθόλου ἢ ὁμάδος ἢ ἀγέλης, κτλ. Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ κόπαιον (ἰχθύος κόπαιον) συνωνυμοῦν τῷ τέμαχος. Φώτ. Λεξ. σελ. 505, 23 «Σελάχιον—Καλλίστρατος δὲ τὸ τοῦ ἰχθύος κόπαιον». Ἡσύχ. «Σελάχιον: κόμμα ἰχθύος» (Ἴδε Σειλῆρον εἰς Ἀλκίφρ. σελ. 317). Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν Προλεγομ. σελ. 353 «τὰ οὐράδια τῶν ἰχθύων nihil diversum ab οὐραῖα ut et κοπάδιον dicitur pro κόπαιον a scriptoribus ejusdem sectae, etc.».

Φέρεται ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς συνηθείᾳ καὶ ὄνομα σκοτάδι. Λέγεται δὲ καὶ σκοτίδι, ὃ διὰ διφθόγγου, σκοτΕΙδι, εἶνε προενηνεγμένον ἐν τοῖς Ἀτάκτοις τοῦ Κοραῆ Τόμ. Δ', σελ. 516. Ἡμεῖς προκρίνομεν τὴν γραφὴν σκοτίδι. Πρβ. ξιφίδιον καὶ κρανίδιον.

Γίνεται δὲ χρῆσις ἐν τῇ κοινῇ λαλιᾷ καὶ τῶν ὀνομάτων ἀσπράδι (ἀσπράδι τοῦ ματιοῦ, τοῦ αὐγοῦ), μαυράδι (μαυράδι τοῦ ματιοῦ, κτλ.), κιτρινάδι (κιτρινάδι τοῦ αὐγοῦ), κοκκινάδι, ξεράδι (ξεράδια), πικράδι (πικράδια), ῥημάδι (ὅθεν ῥημαδιακό). Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Β', σελ. 70 «Λέγεται Ἄσπρον τοῦ ὀμματίου—Τὸ ὀνομάζουν τινὲς καὶ Ἀσπράδι (ἀσπράδιον), ὡς ὀνομάζεται καὶ τὸ ἔσω τοῦ αὐγοῦ λευκὸν μυξῶδες ὑγρόν, τὸ ὁποῖον

περιέχει τὸν κορκὸν (Ἑλλην. κρόκον), καὶ ἑψενόμενον γίνεται ἔτι λευκότερον» καὶ Τόμ. Ε', σελ. 31 «Ἀπὸ ταύτην καὶ αἱ Ἑλληνίδες ἐσκεύαζαν τὸ κοινῶς ὀνομαζόμενον σήμερον Κοκκινάδιον, Δ. (le rouge)».

Ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Πασσοβίου ἐκδεδομένοις Δημώδεσιν Ἄσμασιν ΡΠ', 11 (σελ. 134) κεῖται «αὐτὰ τὰ λιανοχάλικα (λειανοχάλικα) τὰ κάνω συγγενάδια».

ΜΕΡΟΣ ΙΒ'.

Κεφ. 1. **Ὁ πέπειρος, ἡ πέπειρος, τὸ πέπειρον.**

Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ γίνεται χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου πέπειρος-πέπειρον, συνωνυμοῦντος τῷ ὥριμος-ὥριμον· παραλαμβάνεται δὲ τὸ πέπειρος καὶ ἐπὶ θηλυκοῦ γένους, οἷον σταφυλὴ πέπειρος, κτλ.

Καταλέγομεν ἃ ἐκ τοῦ Διοσκορίδου συνηγάγομεν παραδείγματα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιθέτου οὐκ ὀλίγα ὄντα.

Τόμ. Α', σελ. 8 «τοὺς δὲ καρποὺς πεπείρους ὄντας». σελ. 54 «ἐκ τοῦ καρποῦ πεπείρου σκευασθέν». σελ. 127 «μέλαν μὲν ἐκ τοῦ πεπείρου καρποῦ». σελ. 133 «ἡ δὲ μέλαινα καὶ πέπειρος εὐδιάφθορος καὶ κακοστόμαχος». σελ. 150 «τὰ δὲ Περσικὰ μῆλα— εὐκοίλια τὰ πέπειρα». σελ. 153 «τὰ μηλίζοντα καὶ μήπω πέπειρα». σελ. 154 «ὁ τῶν ἀγριοκοκκυμήλων καρπὸς πέπειρος ξηρανθείς». σελ. 161 «σῦκα πέπειρα τὰ ἁπαλὰ κακοστόμαχα». σελ. 516 «τούτου ὁ καρπὸς πέπειρος συλλεγεὶς καὶ ξηρανθείς». σελ. 533 «τοῦ δὲ καρποῦ αὐτοῦ ὁ χυλὸς πεπείρου ὄντος τελείως εἰς τὰ στοματικὰ ἁρμόζει· ἵστησι δὲ καὶ κοιλίαν ὁ μέσως πέπειρος ἐσθιόμενος». σελ. 700 (Ὀρειβάσ. Τόμ. Α', σελ. 403, 1) «μήπω κατὰ πάντα πεπείρου τῆς σταφυλῆς οὔσης». σελ. 715 «μὴ λίαν δὲ ἔστωσαν οἱ ἄπιοι πέπειροι». σελ. 718 «λαβὼν φοίνικας τὰς χυδαίους πεπείρους κτέ.». σελ. 727 «τὴν πόαν σπέρματος πλήρη πεπείρου».

Τόμ. Β', σελ. 143 «ὁ ἐκ τοῦ πεπείρου αὐτῆς σπέρματος χυλός» καὶ «ὁ καρπὸς δὲ πέπειρος ἑψηθεὶς σὺν ἐλαίῳ». σελ. 153 «ἀμπέλου ἀγρίας καρπὸς πέπειρος». σελ. 253 «κυδωνίων πεπείρων χυλός». σελ. 261 «βάτου καρπὸς πέπειρος ἐσθιόμενος». σελ. 262 «μῆλα κυδώνια πέπειρα ἑφθὰ μετὰ μέλιτος». σελ. 273 «κυκλαμίνου τῆς κισσανθέμου καρποῦ λεανθέντος πεπείρου».

Ἐντυγχάνει δέ τις καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ πολλάκις τῷ δικαταλήκτῳ ἐπιθέτῳ πέπειρος-πέπειρον, οἷον

Τόμ. Ϛ', σελ. 352 «πέπειρα σῦκα πρὸ τῆς ἄλλης ὀπώρας αἱρετέον ἐστίν». σελ. 565 «ὅταν ἀκριβῶς γένηται πέπειρος (ὁ βότρυς)» καὶ «οἵ τε ἄπιοι καὶ (αἱ) κολοκύνθαι καλοῦνται συνήθως πέπειροι». σελ. 571 «οὐ σμικρὰ δὲ ὑπεροχὴ τῶν πεπείρων ἐστὶ πρὸς τὰ μὴ τοιαῦτα» καὶ ('Ορειβάσ. Τόμ. Α', σελ. 49, 6 καὶ σελ. 232, 2) «τὸ γάρ τοι πέπειρον ἀκριβῶς σῦκον ἐγγὺς τοῦ μηδ' ὅλως βλάπτειν ἥκει». σελ. 573 ('Ορειβάσ. Τόμ. Α', σελ. 51, 7) «ἥκιστα κακόχυμα, καὶ μάλισθ' ὅταν ἀκριβῶς ᾖ πέπειρα». σελ. 574 «οὐκ ἐχόντων τοῦτο τῶν πεπείρων σύκων». σελ. 587 «καὶ μάλιστα ὅταν ᾖ μὴ πάνυ πέπειρα (τὰ συκάμινα)». σελ. 757 «πλὴν τῶν πεπείρων ἀκριβῶς σύκων τε καὶ σταφυλῶν». σελ. 792 «οὐ σμικρὰν δ' ἔχει τὴν διαφορὰν ἢ πέπειρον ἀκριβῶς εἶναι τὸν καρπὸν ἢ μηδέπω τοιοῦτον· ἐγγὺς γὰρ τῶν ἀβλαβῶν τὰ πέπειρα σῦκα καὶ μετὰ ταῦτα ἡ πέπειρος σταφυλή». Πρβ. καὶ 'Ορειβάσ. Τόμ. Α', σελ. 216, 9.

Τόμ. Ζ', σελ. 635 «ἦσαν δὲ οὐκ ἀκριβῶς αἵ γε πλείους αὐτῶν πέπειροι».

Τόμ. ΙΑ', σελ. 484 «ὅταν ἤτοι πέπειρος (ὁ καρπὸς) ἢ ὠμὸς ὑπάρχῃ». σελ. 848 ('Ορειβάσ. Τόμ. Β', σελ. 622, 3) «ὁ δὲ καρπὸς εἰ μὲν εἴη πέπειρος, κτέ.». σελ. 868 ('Ορειβάσ. Τόμ. Β', σελ. 628, 11) «ὁ δὲ καρπὸς ὁ μὲν ἀκριβῶς πέπειρος θερμὸς συμμέτρως ἐστίν» (Πρβ. καὶ 'Ορειβάσ. Τόμ. Β', σελ. 501, 9 καὶ 10).

Τόμ. ΙΒ', σελ. 22 «ὅσα μήπω πέπειρα». σελ. 78 «μορέας ὁ καρπὸς ὁ μὲν πέπειρος ὑπάγει γαστέρα». σελ. 97 ('Ορειβάσ. Τόμ. Β', σελ. 673, 3) «διὸ καὶ ὑγρότερον ὑπάρχει τοῦ πεπείρου». σελ. 388 «τό τε ἐκ μηδέπω πεπείρων ἀκριβῶς τῶν ἐλαιῶν». σελ. 509 «ἔστω δὲ μὴ λίαν πέπειρα (τὰ συκάμινα)». σελ. 513 «οἷόν ἐστι τὸ ἐκ πεπείρων ἐλαιῶν γινόμενον». σελ. 688 «κόπτειν οὖν αὐτὰς προσ-

φάτους καὶ πεπείρους». σελ. 919 «αὐτὰς μόνας τὰς πεπείρους ῥόας ὅλας κόπτων».

Τόμ. ΙΓ', σελ. 83 «μόρων ἐρυθρῶν μηδέπω πεπείρων». σελ. 143 «οὔων πεπείρων». σελ. 480 «τὸ δ' ἐκ πεπείρων τῶν ἐλαιῶν θερμότερον».

Ἄλλα παραδείγματα τοῦ προκειμένου ἐν τῷ λόγῳ ἐπιθέτου ἐκ τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ μνημονεύομεν τάδε.

Ἀνθολ. Παλατ. ΙΒ', 9 «ἄρτι καλὸς —καὶ φιλέουσι πέπειρος» καὶ 185 «ὥσπερ—σῦκα πέπειρα ἔσθουσιν γῦπες».

Βάβρ. ΙΘ', 5 «ἦν γὰρ πέπειρος κεὶς τρυγητὸν ἀκμαίη» καὶ 8 «ὄμφαξ ὁ βότρυς, οὐ πέπειρος, ὡς ᾤμην».

Πλούτ. Λυκ. ΙΕ', 3 «οὐ μικρὰς οὐδ' ἀώρους πρὸς γάμον ἀλλὰ καὶ ἀκμαζούσας καὶ πεπείρους» καὶ Συγκρ. Λυκ. καὶ Νομ. Δ', 1 «τοῦ μὲν Λυκούργου πεπείρους καὶ ὀργώσας νυμφεύοντος».

Λουκιαν. Κατάπλ. 5 «τακεροὶ πάντες καὶ πέπειροι καὶ καθ' ὥραν τετρυγημένοι» καὶ Ἀληθ. Ἱστορ. Β', 41 «σταφυλὴ μέλαινα οὔπω πέπειρος».

Μᾶρκ. Ἀντων. Α', 16 «ἀνὴρ πέπειρος» καὶ Δ', 48 «ὡς ἂν εἰ ἐλαία πέπειρος γενομένη ἔπιπτεν».

Ὠριγέν. Τόμ. Δ', σελ. 135 «δέον ὁδεῦσαι ἐπὶ τὸ πέπειρον».

Ὀρειβάσ. Τόμ. Β', σελ. 315, 7 «εἰ—τοὺς καρποὺς εὐθὺς ἐκφῦσαι πεπείρους» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 101, 7 «τὰς ἐκκρίσεις τὰς πεπείρους δέχεσθαι» καὶ Τόμ. Α', σελ. 200, 10 «σῦκα τὰ μὴ καλῶς πέπειρα—μῆλα τὰ μήπω πέπειρα» καὶ σελ. 204, 3 καὶ 8 καὶ σελ. 219, 11 «μῆλα τὰ μήπω πέπειρα». Πρβ. καὶ σελ. 238, 3.

Μῦθ. Αἰσώπ. σελ. 94, 156 Κορ. «βότρυας πεπείρους ἀλώπηξ κρεμαμένους ἰδοῦσα». Πρβ. καὶ Γένεσ. Μ', 10 «πέπειροι οἱ βότρυες σταφυλῆς».

Πορφύρ. Ζητ. Ὁμηρ. εἰς Ὀδύσσ. σελ. 67, 5 Σραδ. «τῶν γὰρ σταφυλῶν τὰς μὲν πεπείρους ἐπίσταται, τὰς δὲ ὄμφακας· εἶτα περὶ τῶν πεπείρων φησὶν ὡς αἱ μὲν ψύχονται, κτέ.».

Πολυδεύκ. Ϛ', 81 «τὰ δὲ οὔπω πέπειρα τῶν σύκων οἴδακες καλοῦνται παρὰ Λάκωσι».

Ἐρωτιαν. Λέξ. Ἱπποκρ. Συν. σελ. 105, 15 Κλ. «ὅταν ἐξ ὠμότητος πέπειροι οἱ καρποὶ γίνωνται».

Ἀπολλών. Σοφ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 50, 11 Βεκκ. «ἐπεὶ λέγομεν τοὺς ὡρίμους καρποὺς πεπείρους».

Εὐστάθ. Παρεκϐ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1715, 20 «ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἀώρων καὶ μὴ πεπόνων ἤτοι πεπείρων καρπῶν». Πρϐ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 117, 12 καὶ Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 539, 1 Δινδ.

Ἡσύχ. Τόμ. Α', σελ. 348, 94 Σμιδ. «ὥριμοι γὰρ οἱ πέπειροι».

Σουίδ. «Ὄμφαξ: σταφυλὴ δριμεῖα οὖσα καὶ οὐ πέπειρος».

Κύριλλ. (Θησ. Στεφ. Τόμ. Η', σελ. 2067 δ') «Ὥριμος: πέπειρος, ἐψημένος τῷ καιρῷ αὐτοῦ».

Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 13, 18 Διδ. (Σουίδ. λ. ὀμφακίαν) «μεταφορικῶς ἀπὸ τῶν ὀμφάκων· οὕτως δὲ αἱ σταφυλαὶ δριμεῖαι οὖσαι καὶ οὔπω πέπειροι καλοῦνται».

Σχολ. Θεοκρ. σελ. 54, 12 Ἀρ. «σταφυλαῖς πυρναίαις, ἤγουν πυρσαῖς, ἤδη πεπείροις δηλονότι».

Σχολ. Νικάνδρ. σελ. 87, 34 Κειλ. «ἤτοι τὴν πεπανθεῖσαν καὶ πέπειρον» καὶ σελ. 88, 3 «ἃ δὴ ἐπινέμεται πεπείρους ὄντας τοὺς βότρυας».

Σχολ. Λυκόφρ. σελ. 141, 17 Τευϐν. «φήληκες δὲ καλοῦνται τὰ σῦκα τὰ ὠμὰ μὲν ὄντα, τῇ δὲ ἰδέᾳ πέπειρα». Πρϐ. καὶ Τζέτζ. Σχολ. εἰς Λυκόφρ. σελ. 780.

Ἐν τοῖς Ὀνειροκριτικοῖς τοῦ Ἀρτεμιδώρου βιϐλ. Β', 25 ἔχουσιν οἱ κώδικες διττὴν γραφήν, «καρπὸν — πέπειρον καὶ ὥριμον» καὶ «καρπὸν — πεπανὸν καὶ ὥριμον». Τὴν γραφὴν πεπανόν προέκρινεν ὁ Ἑρχῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀρτεμιδώρου σελ. 118, 23. Πρϐ. καὶ σελ. 65, 21 «μῆλα — γλυκέα καὶ πέπανα». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Ϛ', σελ. 565 «ἡ γάρ τοι πέπων φωνὴ τὸ οἷον πέπανον ἐνδείκνυται» καὶ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 940 «φρόνημα πεπανὸν καὶ πρεσϐύτερον τοῦ χρόνου» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 13, 19 Διδ. «ἐκ γὰρ τοῦ ἐναντίου πέπανον καὶ ἥμερον τὸ ἡδύ». Γίνεται τοῦ προκειμένου ἐπιθέτου μνεία καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου λέγοντος «Πεπανός: ὁ πολὺν χρόνον ἔχων παρὰ τὸ ὀπτηθῆναι». Πρϐ. καὶ «Ὡραίων: τῶν πεπανῶν». Εὑρέθη δὲ καὶ τὸ συγκριτικὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς Βοιωτικοῖς τοῦ Παυσανίου κεφ. ΙΘ', 8 «τοῦ δὲ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ τῶν φοινίκων καρποῦ

πεπανώτερον». Ἐν ταῖς Ἰατρικαῖς Συναγωγαῖς τοῦ Ὀρειβασίου βιβλ. Ε', 31 ἐξέδωκεν ὁ Δαρεμβέργης (Τόμ. Α', σελ. 427, 7) «τῶν κυδωνίων μήλων τὰ πεπανώτατα τέμνοντα ὡσαύτως ἀποβρέχειν»· εἶνε δ' ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένα ἐν ταῖς Σημειώσεσι τάδε· «πεπανώτατα ex em.; πεπανώ C; πεπανότα M; πεπωνοτα ABY; πέπονα *Syn.*». Ἡμεῖς ἀρεσκόμεθα μᾶλλον τῇ γραφῇ «κυδωνίων μήλων τὰ πέπονα». Πρβ. βιβλ. Γ', 4 (Τόμ. Α', σελ. 201, 10) «σῦκα τὰ πέπονα». Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν Ἀτάκτων Τόμ. Α', σελ. 254 «**Πεπανή.** Λέξις τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ· οἱ ἀρχαιότεροι ἔλεγαν Πέπειρος, ἡμεῖς σήμερον, Ὥριμος (mûr). Κακὰ προπαρωξύνθη ἡ λέξις εἰς πολλὰ Ἑλληνικὰ Λεξικά, Πέπανος. Κακὰ καὶ εἰς τὰ Ἀνάλεκτα τοῦ Βρύγκου (II, σελ. 305) ἐγράφη Πεπάνων βοτρύων, ἀντὶ τοῦ Πεπανῶν κ.τ.λ.». Ὀρθῶς ἀποφαίνεται ὁ Κοραῆς ὅτι ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε πεπανός. Πρβ. ἑψανός, ὀπτανός, κτλ. Ἴδε Λοβέκκιον ἐν Προλεγομ. σελ. 182 κἑξ. Λέγει δ' οὗτος ἐν σελ. 183 «pro ὄπτανος Athen. VII. 293. B. nunc oxytonon successit, pro πέπανος, quod Brunckius invexit Anth. Pal. IX. n. 261. πεπανός, neque aliter legitur Artemid. I. 73. unde Schneiderus barytonon affert; sed Πέπανον πλακούντιον Hes. fortasse substantivi accentum accepit ut etc.». Ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Θ', 261 ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶνε «τετανῶν βοτρύων», ἣν βλέπει τις καὶ ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τῆς Ἀνθολογίας ταύτης Τόμ. Β', σελ. 52 (καὶ σελ. 192). Τὸ τετανῶν μετετύπωσεν εἰς τὸ πεπανῶν ὁ Βαλκενάριος ἐν ταῖς εἰς Ἀμμώνιον Παρατηρήσεσι σελ. 175-6 (Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ϛ', σελ. 744 δ'). Τὸ παρ' Ἡσυχίῳ «Πέπανα: πλακούντια» νομίζομεν πλημμελῆ ἀνάγνωσιν τοῦ «Πόπανα: πλακούντια», ὡς καὶ ἄλλοι ὑπέλαβον. Ἀναγκαῖον δ' ἡμῖν φαίνεται νὰ παρατηρηθῇ ἐνθάδε ὅτι μνημονεύεται μὲν ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ', σελ. 167 δ' σύνθετον ἐπίθετον ἡμιπέπανος ἐκ τῶν τοῦ Ἡροδότου παρ' Ὀρειβασίῳ σελ. 81 Ματθ., ἀλλ' ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Δαρεμβέργου γενομένῃ ἐκδόσει τῶν Ἰατρικῶν Συναγωγῶν τοῦ Ὀρειβασίου Τόμ. Α', σελ. 428 βλέπει τις γεγραμμένον «βέλτιον δὲ τὸ ἀπὸ τῶν ἡμιπεπΟνων».

Παρὰ τῷ Μοίριδι κεῖται σελ. 120 «Δρυπέτης Ἀττικῶς, πέπει-

ρος Ἑλληνικῶς». Ἐφέρετο δ' ἄλλοτε καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουΐδα «ΔρυπέΤης: ὁ πέπειρος καρπὸς τῶν δένδρων, ἡ ἐπὶ τῶν δένδρων πεπανθεῖσα ἐλαία». Ἀλλ' ὁ Κουστῆρος ἀποκατέστησεν ἐξ ἀντιγράφου τὸ δρυπέΠης (Ἴδε καὶ Πιέρσωνα εἰς Μοῖρ. σελ. 121). Μετετυπώθη δ' ὑπό τινων καὶ τὸ παρὰ τῷ Μοίριδι δρυπέΤης εἰς τὸ δρυπέΠης (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 1694 δ'.). Περὶ τοῦ εἰς ΠΗΣ λήγοντος ἐπιθέτου διδάσκει ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς ὅτι ἐξεφέρετο παροξυτόνως, δρυπέπης. Ὁ λόγος τοῦ Εὐσταθίου ἔχει ὧδε σελ. 1726, 6 «Λέγονται δ' ἐκ δρυὸς οὐ μόνον δρυπέπεις ἐλαῖαι βαρυτόνως κατὰ τοὺς παλαιοὺς αἱ ἐν τῷ δένδρῳ πεπαινόμεναι αἱ καὶ γεργέριμοι ἀλλὰ καὶ ἁπλῶς δρυπέπης καρπὸς ὁ ἐπὶ τοῦ δένδρου πεπανθείς. Ἐλέγοντο δὲ καὶ ἰσχάδες τινὲς δρυπέπεις, ὧν ἡ μέση ὀξεῖα κατὰ τοὺς παλαιούς, τουτέστιν αἳ παροξύνονται, οὐ μὴν προπαροξύνονται· οἳ καὶ δοτικὴν πληθυντικὴν αὐτῶν προφέρουσι προπαροξύτονον· δρυπέπεσι γάρ». Ἀλλ' ἐν σελ. 211, 18 εἶνε γεγραμμένον «Ἔτι δὲ καὶ ἡ δρυπεπὴς ποτὲ μὲν κατὰ μόνας ἁπλῶς προφερομένη, ποτὲ δὲ κατὰ παράθεσιν, οἷον δρυπεπὴς ἐλαία ἢ Ἀττικῶς ἐλάα» καὶ ἐν σελ. 1963, 54 «φάμενοι ὅτι τάς, ὡς ἀλλαχοῦ ἐγράφη, δρυπεπεῖς καὶ γεργερίμους ἐλάας καὶ ἰσχάδας οἱ παλαιοὶ ἔλεγον». Παραθέσεως ἄξια νομίζομεν καὶ τὰ κείμενα ἐν σελ. 664, 38 «καὶ τὰ δρύφακτα καὶ αἱ δρυπέτεις ἐλαῖαι, ὧν δὴ δύο λέξεων αἱ μὲν δρυπέτεις ἢ κατά τινας περισπωμένως δρυπετεῖς οὕτω λέγονται παρὰ τὸ ἐν δρυῒ πεπανθῆναι, ἤγουν ἐν φυτῷ ἐλαίνῳ, αἵτινες ἐλαῖαι καὶ γεργέριμοι κατά τινας ἐλέγοντο». Ἐπειδὴ δ' ἀτοπώτατ' ἔχει τὸ «αἱ μὲν δρυπέΤεις ἢ — δρυπεΤεῖς οὕτω λέγονται παρὰ τὸ ἐν δρυῒ πεπανθῆναι», ἐπάναγκες εἶνε ν' ἀναγνωσθῇ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ «αἱ δρυπέΠεις ἐλαῖαι» καὶ «αἱ μὲν δρυπέΠεις ἢ κατά τινας περισπωμένως δρυπεΠεῖς οὕτω λέγονται παρὰ τὸ ἐν δρυῒ πεπανθῆναι». Δρυπεπεῖς εὑρίσκεται γεγραμμένον καὶ ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου, ὃς μνημονεύει αὐτοῦ παραδείγματα ἐν σελ. 56 α' καὶ γ'-δ' (Πρβ. καὶ σελ. 133 α'). Ἐν ἀντιγράφῳ τοῦ Ὀρειβασίου Τόμ. Β', σελ. 500, 10 φέρεται τὸ σχόλιον τόδε· «Δρυπεπεῖς ἐλαίας ἔλεγον τὰς ἐπὶ τῶν δένδρων πεπαινομένας». Περὶ τοῦ πράγματος ἐποιήσατο λόγον ὁ Λέρσιος ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 162. Παρετήρησε δ' οὗτος ὅτι κακῶς φέρε-

ται παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ σελ. 1726, 9 «τουτέστιν αἳ παροξύνονται, οὐ μὴν προπαροξύνονται» ἀντὶ τοῦ περισπῶνται. Περὶ τοῦ εἰς ΤΗΣ περατουμένου ἐπιθέτου λέγομεν ὅτι μόνον ὀξυτόνως δύναται κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν νὰ προενεχθῇ, δρυπετής, ὁμοίως τῷ χαμαιπετής, κλινοπετής, κτλ. Περὶ τοῦ δρυπετής καὶ δρυπεπής (ἢ δρυπέπης) ἔγραψε καὶ ὁ Κόκκιος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλ. Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 6 καὶ ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Λυσιστράτης τοῦ Ἀριστοφάνους σελ. 74 καὶ 229 καὶ ἐν τῇ τῶν Ἀποσπασμάτων αὐτοῦ σελ. 67, 130 καὶ ἄλλοι. Πρβ. καὶ Γατακῆρον εἰς Μᾶρκ. Ἀντων. σελ. 64.

Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 626, 18 λέγεται «ὡς πέπτω πέπειρος ὁ ἀκμαῖος βότρυς» (Πρβ. καὶ σελ. 28, 43). Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου γίνεται μνεία τοῦ τε ἑνικοῦ πέπειρον καὶ τοῦ πληθυντικοῦ πεπείρους. «Πέπειρον: πεπανθέν, ὥριμον, ὠπτημένον, ἀκμαῖον» καὶ «Πεπείρους: ἑψημένους, ἐπὶ ὀπώρας λαβεῖν ἤτοι σταφυλῆς». Ὁ Σμιδίτιος περιέγραψε τὸ ἀπαρέμφατον λαβεῖν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου. Ἐν παρόδῳ παρατηροῦμεν ὅτι τὸν παρακείμενον τοῦ ἕψομαι εὕρομεν ἄνευ αὐξήσεως προενηνεγμένον καὶ ἐν λ. ὀπτός «ἑψημένος πυρί». Ἀλλ' ἐν λ. ἀθήρα κεῖται τὸ αὔξησιν ἔχον ἡψημένον. Ἀντὶ τοῦ ἑψημένον (λ. σίραιον) καὶ τοῦ ἑψημένην (λ. πυάνιον), ἃ βλέπει τις ἐν τῇ Ἀλβερτείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου, εἶνε γεγραμμένα ἡψημένον καὶ ἡψημένην ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Σμιδιτίου γενομένῃ ἐκδόσει αὐτοῦ.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐλέχθη καὶ συνθέτως ἀπέπειρος ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Θ', 78 «μὴ μέμψῃ μ' ἀπέπειρον ἀεὶ θάλλουσαν ὀπώρην ἀχράδα». Μετεβλήθη δ' ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν τῇ Μνημοσύνῃ (1876, σελ. 243 καὶ 1877, σελ. 438) καὶ τὸ ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Βεκκήρου φερόμενον σελ. 97, 13 «Ἔνωμον: τὸ κατὰ ΠΑΝ πέπειρον» εἰς τὸ «τὸ κατά ΤΙ Ἀπέπειρον». Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ὁ Μουσοῦρος ἔγραψεν ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου «Βλήσσα(ς): βότρυν ἡμιπέπειρον» ἀντὶ τοῦ ἡμίπειρον.

Πολλὰ ἐκ τοῦ μεταγενεστέρου Ἑλληνισμοῦ παρεθέμεθα μαρτύρια

τοῦ δικαταλήκτου ἐπιθέτου πέπειρος-πέπειρον. Παρατηροῦμεν δὲ νῦν ὅτι καὶ ἐν συγγράμμασι τοῦ Ἱπποκράτους ἀπαντᾷ τοῦ θηλυκοῦ ἡ ἑνικὴ αἰτιατική, ἐν τῷ περὶ Διαίτης Ὀξέων κεφ. ΛΘ' (Τόμ. Α', σελ. 310 Ἑρμ.) «πρὶν ἢ πέπειρον γενέσθαι τὴν νοῦσον» καὶ κεφ. Μ' (Τόμ. Α', σελ. 311) «πρὶν πέπειρον τὴν νοῦσον γενέσθαι» καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Κεφαλῇ Τρωμάτων κεφ. ΙΔ' (Τόμ. Α', σελ. 381) «καὶ τὴν σάρκα ταῦτα φλᾷ τε καὶ πέπειρον ποιέει». Βλέπει δέ τις καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τὴν ἑνικὴν τοῦ θηλυκοῦ ἐν τῷ Γυναικείων Πρώτῳ κεφ. ΡΕ' (Τόμ. Β', σελ. 649) «ὅταν ἡ σταφυλὴ ἡ λευκὴ πέπειρος ἰσχυρῶς καὶ ἰσχνὴ ἐπὶ τῇ ἀμπέλῳ ᾖ» καὶ τὴν πληθυντικὴν ἐν τῷ Περὶ Διαίτης κεφ. ΝΕ' «ἄπιοι πέπειροι θερμαίνουσι καὶ ὑγραίνουσι καὶ διαχωρέουσι, αἱ δὲ σκληραὶ στάσιμοι· ἀχράδες χειμέριοι πέπειροι διαχωρέουσι καὶ τῆς κοιλίης καθαρτικαί». Ὁ Ἑρμερίνσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱπποκράτους καὶ Ἄλλων Ἰατρῶν Παλαιῶν Λειψάνων Τόμ. Γ', σελ. 448 ἔγραψεν «ἄπια πέπειρα — τὰ δὲ σκληρὰ στάσιμα». Ἀτοπωτάτην τὴν μεταβολὴν ταύτην κρίνομεν καὶ ἰσχυρότατ' αὐτὴν ἀποδοκιμάζομεν.

Εὑρέθη δὲ καὶ συγκριτικὸν πεπειρότερον ἐν τῷ Δευτέρῳ τῶν Ἐπιδημιῶν Τμ. Γ', 4 (Τόμ. Α', σελ. 487) «καὶ τὸ πτύελον λαβρότερον ᾔει—καὶ πεπειρότερον». Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Θεοφράστῳ περὶ Φυτ. Αἰτ. Γ', ϛ', 9 «τροφαί τε γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις βελτίους καὶ οἱ καρποὶ πεπειρότεροι» καὶ παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 1875 «ὁρῶν δὲ τοὺς μὲν ἤδη πεπειροτέρους γεγονότας, κτέ.». Πρβ. καὶ Ὀρειβάσ. Τόμ. Α', σελ. 54, 2 «ὅταν σαρκώδεις τε ὦσιν αἱ σταφυλαὶ φύσει πεπειροτάτων τε αὐτῶν τις ἐσθίῃ συμμέτρως», ἀνθ' οὗ παρὰ τῷ Γαληνῷ εἶνε πλημμελῶς γεγραμμένον Τόμ. Ϛ', σελ. 579 «ὅταν σαρκώδεις ὦσιν αἱ σταφυλαὶ φύσει πέπειραί τε, τῶν δ' αὐτῶν τις ἐσθίῃ συμμέτρως».

Κεφ. 2. **Πέπειρα (ἡ).**

Τοῦ θηλυκοῦ πέπειρα ποιεῖται μνείαν ὁ Ἡσύχιος λέγων «Πέπειρα: γραῖα». Ἐγένετο δ' αὐτοῦ χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους.

Ἀνακρ. παρ' Εὐσταθ. σελ. 1746, 14 (Ποιητ. Λυρ. Βεργκ. Τόμ

Γ', σελ. 278, 87 ἐκδ. δ') «κνίζῃ τις ἤδη καὶ πέπειρα γίνομαι σὴν διὰ μαργοσύνην». Ἴδε καὶ Στούρζιον εἰς Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 523, 8.

Σοφοκλ. Τραχ. 727 «ἀμφὶ τοῖς σφαλεῖσι μὴ 'ξ ἑκουσίας ὀργὴ πέπειρα, τῆς σε τυγχάνειν πρέπει». Κακῶς ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ ποιήματος τούτου σελ. 159 ἀνεγνώσθη «ὀργὴ πέπειρΟΣ, ἧς σὲ τυγχάνειν πρέπει». Πρβ. καὶ σελ. 305. Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 1039 «πέπειρος (ὁ, ἡ)—ὥριμος (μτνμ.) φθασμένος, εἰς τὸν καιρόν του· (μτφορ.) κατευνασμένος. Ὀργὴ—Σοφ.». Διδάσκει ὁ Ἕλλην λεξικογράφος ὅτι λέγεται ὁ πέπειρος καὶ ἡ πέπειρος, ἀλλὰ τοῦ θηλυκοῦ πέπειρα ὅλως ἐπιλανθάνεται.

Ἐν ταῖς Ἐκκλησιαζούσαις τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 895 ἀντὶ τοῦ κοινῶς φερομένου «οὐ γὰρ ἐν νέαις τὸ σοφὸν ἔνεστιν ἀλλ' ἐν ταῖς πεπείρΟΙΣ», ὅ εἶνε καὶ παρὰ τῷ Σουίδᾳ γεγραμμένον λ. πέπειρον, ὁ Μεινέκιος καὶ ἄλλοι ἐξέδωκαν κατὰ τὸ ἄριστον ἀντίγραφον «ἀλλ' ἐν ταῖς πεπείρΑΙΣ». Ὁ Βλαϋδέσιος ποιεῖται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐκκλησιαζουσῶν σελ. 80 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Praestat forsan πεπείραις. Sed Eupol. II. 439. πεπείρους ἀχράδας». Ἡ γνησία γραφὴ εἶνε πάντως «ἐν ταῖς πεπείρΑΙΣ», ὡς ἐδόξαζε καὶ ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς λέγων (ἐν τοῖς μετὰ Θάν. Εὑρεθεῖσι Συγγραμματίοις Τόμ. Α', σελ. 232 Μάμ.) «Τὸ συνώνυμον ὅμως Πέπειρα ἐσήμαινε τὴν γραῖαν. Πέπειρα, γραῖα λέγει ὁ Ἡσύχιος, ἀπὸ τὸν Ἀριστοφάνην (Ἐκκλ. 895) ὡς φαίνεται·

Οὐ γὰρ ἐν νέαις τὸ σοφὸν ἔν-
εστιν, ἀλλ' ἐν ταῖσι πεπείροις.

(ἴσ. Πεπείραις)». Σημειωτέον δ' ὅτι, ὡς λαμβάνεται μεταφορικῶς τὸ πέπειρα, οὕτω καὶ τὸ δρυπεπής (ἡ δρυπετής) ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἀριστοφάνους παρ' Ἀθην. σελ. 133 α' «ὦ πρεσβῦτα, πότερα φιλεῖς τὰς δρυπεπεῖς ἑταίρας ἢ σὺ τὰς ὑποπαρθένους ἁλμάδας ὡς ἐλάας στιφράς;» (Ἴδε Σαλλιῆρον εἰς Μοῖρ. σελ. 120 Πιέρσ.).

Ἡ ῥῆσις τοῦ Εὐπόλιδος, ἐξ ἧς παρετέθη ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου τὸ πεπείρους ἀχράδας, κεῖται ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Βεκκήρου σελ. 475, 13. Εἶνε δὲ κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν ὧδε γεγραμμένη· «Ἀχράδας τὰς ἀχέρδους λέγουσιν. Εὔπολις Ἀστρατεύτοισιν· οἱ πεπείρους

ἀχράδας πρὸς τῇ συκίδι προσετως». Εἰκάζει δ' ὁ μὲν Μεινέκιος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν σελ. 164 ἐκδ. μικρ. «Εὔπολις Ἀστρατεύτοις· ἵν' ἂν πέπειρον ἀχράδα πρὸς τῇ συκίδι προσέχωσι», ὁ δὲ Κόκκιος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 265, ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ὑπὸ τοῦ Οὐγγήρου εἰρημένα ἐν Θηβ. Παραδ. Τόμ. Α', σελ. 457, ἀεὶ ἀχράδας πεπείρους τοῖς μύκησι προσφέρων. Δυσπαράδεκτον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Εὐπόλιδος πέπειρΟΝ ἢ πεπείρΟΥΣ ἀντὶ τοῦ πέπειρΑΝ ἢ πεπείρΑΣ.

Ἀπαντᾷ δὲ τὸ θηλυκὸν πέπειρα καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 640 δ' «τὰ δ' εἰρημένα δένδρα πίονα καὶ πέπειραν ἔχει τὴν φύσιν» καὶ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ Τόμ. Β', σελ. 261 «ἐλαῖαι πρόσφατοι πέπειραι».

Εὕρομεν δὲ καὶ τὴν γενικὴν πεπείρης (ἰων. ἀντὶ τοῦ πεπείρας) ἐν τῷ Δευτέρῳ τῶν Ἐπιδημιῶν Τμ. Γ'. 3, Ἱπποκρ. Τόμ. Α', σελ. 486 (Γαλην. Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 403) «Ζωΐλῳ τῷ παρὰ τὸ τεῖχος ἐκ βηχὸς πεπείρης πυρετὸς ὀξὺς καὶ προσώπου ἔρευθος».

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ Γυναικείων Πρώτῳ κεφ. ΡΕ' (Τόμ. Β', σελ. 649) ἓν τῶν ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ «ὅταν ἡ σταφυλὴ ἡ λευκὴ πέπειρΟΣ ἰσχυρῶς—ῇ» ἔχει πέπειρΑ. Ταύτην δὲ τὴν γραφὴν ὀφείλομεν νὰ ἐγκρίνωμεν ὡς γνησίαν οὖσαν. Πιθανώτατον δὲ φαίνεται ὅτι καὶ ἐν τοῖς χωρίοις τοῖσδε τοῦ Ἱπποκράτους «πέπειρΟΝ γενέσθαι τὴν νοῦσον» καὶ «πέπειρΟΝ τὴν νοῦσον γενέσθαι» καὶ «τὴν σάρκα—πέπειρΟΝ ποιέει», ἃ βλέπει τις ἐν τοῖς ἄνω παρατεθειμένα (σελ. 110), ἡ ἀληθὴς ἐκφορὰ εἶνε πέπειρΑΝ, εἰ καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ ἀπαντᾷ Τόμ. ΙΕ', σελ. 589 «πρὶν ἢ πέπειρον γενέσθαι τὴν νοῦσον» καὶ σελ. 590 «πρὶν ἢ πέπειρον γενέσθαι τὴν νόσον (νοῦσον)· εὔδηλον δ' ὅτι πέπειρον ὀνομάζει τὴν πεπεμμένην» καὶ σελ. 591 «πρὶν πέπειρον γενέσθαι τὴν νοῦσον». Ἴσως δὲ καὶ τὸ «ἄπιοι πέπειρΟΙ» καὶ τὸ «ἀχράδες χειμέριοι πέπειρΟΙ» (Ἱπποκρ. Τόμ. Γ', σελ. 448) μετατυπωτέον εἰς τὸ πέπειρΑΙ. Ἴδε καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Βλασσίου γενομένην ἔκδοσιν τῆς τοῦ Κυννήρου Διεξοδικῆς Γραμματικῆς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Μέρ. Α', Τόμ. α', σελ. 544.

Ἀλλὰ τὸ συγκριτικὸν πεπειρότερον, ἐνδέχεται νὰ ῥηθῇ ὑπό τινος, τὸ κείμενον ἐν τῷ Δευτέρῳ τῶν Ἐπιδημιῶν δὲν δύναται νὰ

ἔχῃ ἄλλο ἀπόλυτον ἢ τὸ πέπειρος. Τὴν γραφὴν πεπειρότερον βλέπομεν καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ ἐν τοῖς εἰς τὸ Δεύτερον τῶν Ἐπιδημιῶν Ὑπομνήμασι Τόμ. ΙΖ΄, α΄, σελ. 404 «ἀτὰρ καὶ τὸ πτύελον λαυρότερον εἴη (γρ. λαβρότερον ᾔει) — καὶ πεπειρότερον». Νομίζομεν δ' ὅμως ὅτι οὐχὶ μετὰ μεγάλης δυσκολίας θὰ πεισθῇ τις ὅτι ἦτο κατ' ἀρχὰς γεγραμμένον πεπαίτερον, ἐνθυμούμενος μάλιστα ὅτι διεφθάρη ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων ὁ παλαιὸς καὶ δόκιμος τύπος καὶ ἐν τῷ περὶ Διαίτης κεφ. ΝΒ΄ (Τόμ. Γ΄, σελ. 444), ἔνθα πρὸς τῇ κοινῇ γραφῇ «οἱ δὲ νέοι τῶν οἴνων μᾶλλον διαχωρέουσι — καὶ οἱ ὄζοντες τῶν ἀνόδμων τῆς αὐτῆς ἡλικίας, διότι εὐπεπτέστεροί εἰσι, καὶ οἱ παχέες τῶν λεπτῶν» ἐν ἑνὶ μὲν τῶν κωδίκων φέρεται πεπειρότεροι, ἐν ἄλλῳ δ' ὑπὸ πρώτης χειρὸς γεγραμμένον πεπέτεροι, ὃ πλημμελὴς ἐκφορὰ τοῦ γνησίου πεπαίτεροι. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ἀλλότρια τοῦ Ἱπποκράτους νομίζονται ὑπό τινων τό τε περὶ Διαίτης σύγγραμμα καὶ τὸ ἕτερον, ἐν ᾧ εὑρίσκεται τὸ οὐδέτερον συγκριτικὸν πεπειρότερον. Πιθανὸν δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι δὲν εἶπεν ὁ Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ Φυτῶν Αἰτίων βιβλ. Γ΄, ϛ΄, 9 «οἱ καρποὶ πεπειρότεροι» ἀλλὰ «οἱ καρποὶ πεπαίτεροι», ὡς ἐν τῇ περὶ Φυτῶν Ἱστορίᾳ βιβλ. Γ΄, β΄, 1 «ταῦτα γὰρ δή φασι πεπαίτερα καὶ ἡδύτερα τὰ ἄγρια τῶν ἡμέρων εἶναι». Εἶνε δὲ τὸ πεπαίτερος συγκριτικὸν τοῦ παλαιοῦ ἐπιθέτου πέπων καὶ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου «ἀνὴρ δ' ἐκεῖνος ἦν πεπαίτερος μόρων» (Ἀποσπ. 264 Ναυκ.) καὶ «πεπαιτέρα γὰρ μοῖρα τῆς τυραννίδος» (Ἀγαμ. 1365) καὶ ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ Ξενάρχου «νέᾳ, παλαιᾷ, μεσοκόπῳ, πεπαιτέρᾳ» (Ἀποσπ. 4, 9 Κοκκ.) καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοκρίτου «καὶ δὴ μὰν ἀπίοιο πεπαίτερος» (Εἰδ. Ζ΄, 120). Ἐγένετο δὲ χρῆσις καὶ τοῦ ὑπερθετικοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀλέξιδος «τῶν ἐπινεουσῶν τὴν πεπαιτάτην» (Ἀποσπ. 33, 5). Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ϛ΄, σελ. 752 α΄.

Τὸ πέπειρα ὑπελάμβανεν ὁ Ἡρῳδιανὸς θηλυκὸν τοῦ πέπειρος λῆγον παρὰ κανόνα εἰς Α βραχύ. Ἐν τοῖς ἐκ τῶν Ἡρῳδιανοῦ περὶ Διχρόνων εἶνε τάδε γεγραμμένα σελ. 290, 22 «Τὰ εἰς ΟΣ λήγοντα, ὁπότε ἔχει θηλυκὸν εἰς Α λῆγον, πάντα ἔχει ἐκτεταμένον τὸ Α· Ῥόδιος Ῥοδία, Κνιδιος Κνιδία. Σημειῶδες ἄρα κατὰ χρόνον τὸ δῖα γυναικῶν, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἴα — ὅπερ λέγεται καὶ μία, καὶ τὸ πέ-

πειρα» (Πρβ. καὶ Δράκ. Στρατον. σελ. 79, 14). Λέγεται δὲ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Χοιροβοσκοῦ σελ. 220, 17 «Δεῖ προσθεῖναι ἐν τῷ κανόνι χωρὶς τοῦ πέπειρος πεπείρου πέπειρα καὶ τοῦ δῖος δίου δῖα — ἴος ἴου ἴα, σημαίνει δὲ τὴν μίαν — καὶ τοῦ μίος μίου μία. Δύναται δὲ τὸ μία καὶ ἀπὸ τοῦ ἴα εἶναι κατὰ πλεονασμὸν τοῦ Μ». Ὁ Λέρσιος ἐν τῇ Β′ ἐκδόσει τριῶν τοῦ Ἡρωδιανοῦ συγγραμμάτων σελ. 358 γράφει «Πέπειρα explicatum putes per synecdromen cum πίειρα, Κάειρα». Πρβ. Λέντζιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν τοῦ Ἡρωδιανοῦ Λειψάνων Τόμ. Α′, σελ. 250, 21.

Ἐπειδὴ τοῦ ἀρσενικοῦ πέπειρος οὐδὲν ἐν τῇ δοκίμῳ τῶν Ἑλλήνων γλώσσῃ εὑρέθη μαρτύριον, εὐλόγως δὲ δύναται ν' ἀμφιβάλληται ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τοῦ θηλυκοῦ πέπειρος χρῆσις, ἀναμφισβητήτως δ' ἀποδείκνυται ὑπάρχουσα παρ' αὐτοῖς ἡ ἐκφορὰ πέπειρα, ἀναγκαίως ἔχει νὰ δοξάζωμεν ὅτι ἐκ τοῦ φερομένου ἐν τῷ παλαιῷ ἑλληνισμῷ θηλυκοῦ πέπειρα, ὃ ἔχει πρὸς τὸ πέπων ὡς τὸ πίειρα πρὸς τὸ πίων, ἐσχηματίσθη ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις τὸ ἐπίθετον πέπειρος. Σημειωτεον δ' ὅτι ὑπῆρξε καὶ θηλυκὸν πρέσβειρα καὶ ἱλάειρα. Περὶ τοῦ πίειρα γράφει ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1178, 65 «Ἰστέον δὲ ὅτι τοῦ πιείρῃ προϋπάρχει ἀρσενικὸν πίηρ πίερος, οὗ θηλυκὸν ἀναγκαίως πίειρα. Ἄχρηστον δὲ τῇ συνηθείᾳ ὁ πίηρ, ὥσπερ καὶ ὁ πῖος, ἐξ οὗ πιότατος· χρηστότερον δὲ τούτων ὁ πίων τοῦ πίονος». Ὁ Ἰακώψιος ἀναφέρει εἰς ἀρσενικὸν πίειρος τὸ θηλυκὸν πίειρα περατούμενον παρὰ κανόνα εἰς Α βραχύ (Ἴδε Λοβέκκιον ἐν Προλεγομ. σελ. 39). Οὔτε πίηρ-πίερος ἐλέχθη ποτὲ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ οὔτε πίειρος· παρακεκομμένον δ' εἶνε τὸ ἐπίρρημα πιείρως τὸ ἀπαντῶν ἐν τοῖς εἰς Πίνδαρον Σχολίοις σελ. 429 «τὴν Σικελίαν πιείρως καὶ λιπαρῶς ἀνορθώσειν». Περὶ τοῦ πίειρα ἐποιήσατο λόγον ὁ Κυννῆρος ἐν τῇ Διεξοδικῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Τόμ. Α′, σελ. 418 ἐκδ. β′ καὶ ὁ Μόρρος ἐν τῇ Ὁμηρικῇ Γραμματικῇ σελ. 106 ἐκδ. β′ καὶ ὁ Λεουβὴν ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Ἐπικῆς Λέξεως σελ. 40 καὶ 216 καὶ ἄλλοι. Πρβ. καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελ. Τόμ. Β′, σελ. 187.

Ἀλλότριον τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ νομίζει τὸν τύπον πέπειρος καὶ ὁ Ναύκιος λεγων ἐν τοῖς Εὐριπιδείοις Μελετήμασι Μέρ. Α′, σελ.

132 «Selbst στεῖρα und πέπειρα dürfen streng genommen nicht angeführt werden. Das Masculinum πέπειρος ist eine spätere bildung aus der Zeit des beginnenden Verfalles der Graecität, während ursprünglich πέπων und πέπειρα sich entsprach wie πίων und πίειρα, Νέων und Νέαιρα. Noch schlechter verbürgt ist die Form στεῖρος: denn bei Euripides Andr. 711 ist zu lesen ἡ στερρὸς οὖσα μόσχος οὐκ ἀνέξεται τίκτοντας ἄλλους, nach den Handschriften Aab».

Γράφει δὲ καὶ ὁ Μελλόρνιος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 194 «Die Lexika setzen jetzs πέπειρος als Masc. dazu, allein die Stelle Arist. Eccl. 876. ταῖς πεπείροις ist zu unzuverlässig, als dass man darauf ein adjectiv πέπειρος älterer Zeit gründen könnte. Auch müsste ja das α im Fem. lang sein, was zwar nicht Soph. Trach. 727, aber der feste Accent verbietet. Die späteren Dichter der Anthologie haben sich freilich ein πέπειρος gemacht. Lob. Path. p. 39. und Parall. 211. giebt schweigend unsere Ansicht».

Εἰπόντες ἐν τοῖς ἄνω ὅτι ἐκ τοῦ θηλυκοῦ πέπειρα ἐσχηματίσθη τὸ ἐπίθετον πέπειρος ἐξηνέγκομεν γνώμην, ἣν καὶ ἄλλοι πρὸ ἡμῶν φιλόλογοι ἀπεφήναντο.

Ὑπὸ τοῦ Δοιδερλίνου εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Γλωσσαρίῳ § 2240 (Τόμ. Γ', σελ. 202) «Aus πιερίη wird πίειρα wie μάκαιρα aus μακαρία, und dient als Feminin zu πίων, wie πέπειρα zu πέπων. Il. XVIII, 541. πίειραν ἄρουραν, und XIX, 180. δαιτὶ πιείρῃ. Es sind unvermählte Feminina, wie ἀμφιέλισσαι; denn πίειρος kömmt gar nicht vor, und πέπειρος erst spät, ist erst nach πέπειρα geformt».

Ἔγραψε δὲ καὶ ὁ Κυννῆρος ἐν τῇ Διεξοδικῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Τόμ. Α', σελ. 418-9 ἐκδ. Β' «Der Form πίειρα entspricht die Femininform πέπειρα Soph. Tr. 728 ὀργὴ πέπειρα zu πέπων, ον, G. πέπον-ος; hieraus ist die Nbf. ὁ ἡ πέπειρος, τὸ πέπειρον hervorgegangen, die öfter von Späteren, aber auch schon von Aristoph. Eccl. 896 gebraucht wird». Ἀλλ', ὡς παρετηρήσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἡ γνησία παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει

γραφὴ εἶνε «ἐν ταῖς πεπείρΑΙΣ» (Ἴδε καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Βλασσίου φιλοπονηθεῖσαν ἔκδοσιν τῆς Γραμματικῆς τοῦ Κυννήρου Μέρ. Α', Τόμ. α', σελ. 543).

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Βρουγμανοῦ εἰρημένα ἐν *Morphol. Untersuch.* Μέρ. Β', σελ. 243 «Diess masc. ist jedesfalls erst im anschluss an die femininform aufgekommen, wie πέπειρος neben πέπειρα, Λέαινος neben Λέαινα, μύραινος· μύραινα, ἀρσενικῶς Hesych, ἰδυῖοι neben ἰδυῖα».

Περὶ σχηματισμοῦ ἀρσενικῶν ὀνομάτων ἐκ θηλυκῶν ἐποιησάμεθα λόγον ἐν Ἀθηνᾶς τόμῳ Ε', σελ. 116-7. Πρβ. καὶ Χοιροβοσκ. σελ. 457, 25 κέξ.

Ἐν τῷ πεντηκοστῷ τρίτῳ τῶν Ἀνακρεοντείων στίχ. 2 ἀντὶ τοῦ «ῥόδον τερινόν» ἔγραψεν ὁ Σαλμάσιος τέρεινον, ὃ ἐγκρίνει καὶ ὁ Βέργκιος ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Γ', σελ. 329 ἐκδ. δ' λέγων «quam formam τερεινότερος satis tuetur». Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ', σελ. 2033 α', ἔνθα γίνεται ἡ παρατήρησις ἥδε· «Ubi tamen etiam ῥόδον τὸ τερπνὸν locum habet». Ἂν ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶνε «ῥόδον τέρεινον», ἔχομεν καὶ ἐπίθετον τέρεινος ἐκ τοῦ θηλυκοῦ τέρεινα ἐσχηματισμένον. Περὶ τοῦ συγκριτικοῦ, ὃ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Ε', 121, 2 «μνοῦ χρῶτα τερεινοτέρη», ὑπάρχει γνώμη ὅτι ἐγένετο ἐκ τοῦ θηλυκοῦ τέρεινα, ὡς ἐκ τοῦ μέλαινα τὸ «ἃς σὺ μελαινοτάτας ἐξ ἀγορᾶς ἐπρίω», ὃ καὶ αὐτὸ φέρεται ἐν τῇ μνημονευθείσῃ Ἀνθολογίᾳ ΙΑ', 68, 2.

Ἐρρήθη δὲ καὶ «λυγμοὶ ἀνέρα καρδιόωντα θαμειότεροι κλονέουσι» ὑπὸ τοῦ Νικάνδρου ἐν τοῖς Ἀλεξιφαρμάκοις στίχ. 581. Καὶ γράφει μὲν ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 43, 34 «Προϋπόκειται δὲ τοῦ θαμειαί ἀρσενικὸν ὄνομα θαμός ὁ πυκνός, ὃ πλεονασμῷ τῆς ΕΙ διφθόγγου γέγονε θαμειός, ὥσπερ φατός φατειός, κτέ.» (Πρβ. καὶ Λοβέκκιον ἐν Παραλειπ. σελ. 322 κέξ. Ἔτι δὲ Λεξ. Ὁμηρικ. Ἐβελ. Τόμ. Α', σελ. 554). Ἀλλ' οὐδὲν παρ' οὐδενὶ τῶν παλαιῶν παράδειγμα τοῦ ἀρσενικοῦ θαμειός εὑρέθη. Παρ' Ὁμήρῳ λέγεται ἀρσενικῶς μὲν θαμέες καὶ θαμέας καὶ θαμέσι, θηλυκῶς δὲ θαμειαί καὶ θαμειάς. Πρβ. καὶ Ἀγαθοκλ.

παρ' Ἀθην. σελ. 649 ς' «ἀκρεμόνας δ' ἔχει θαμέας καὶ δολιχούς». Εἶνε δ' ἡμῖν παραδεδομένον ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ ὅτι ὁ μὲν Ἀρίσταρχος ἀνεγίνωσκε θαμειαί, ὡς καὶ ταρφειαί-ταρφειάς, ὁ δὲ Πάμφιλος θαμεῖαι καὶ ὁμοίως τούτῳ ὁ Θρᾷξ Διονύσιος ταρφείας. Γράφει ὁ τεχνικὸς ἐν τῇ Ἰλιακῇ Προσῳδίᾳ «Θαμειαί: Πάμφιλος θαμεῖαι λέγει ὡς ὀξεῖαι. Ἀρίσταρχος δὲ ὡς πυκναί. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ταρφειαί» (εἰς Α, 52) καὶ «Ταρφειάς: Ἀρίσταρχος ὀξύνει ὡς πυκνάς. Ὁ δὲ Θρᾷξ Διονύσιος ὁμοίως προεφέρετο τῷ ταχείας παρὰ τὸ ταρφύς ἀρσενικόν, οὗ πολλαὶ ἦσαν χρήσεις παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ παρ' Ὁμήρῳ. Καὶ δῆλον ὅτι ἀναλόγως μὲν ἀναγινώσκει ὁ Θρᾷξ, ἐπεκράτησε δὲ ἡ Ἀριστάρχου» (εἰς Μ, 158) καὶ «Ταρφειαί: Ἀρίσταρχος ἀνέγνω ὡς πυκναί. Οὕτως δὲ καὶ ὁ Ἀσκαλωνίτης καὶ ἐπείσθη ἡ παράδοσις» (εἰς Τ, 355). Ἴδε Λαρόχην ἐν *Homer. Textkr.* σελ. 279 καὶ 360 καὶ Ἀμείσιον ἐν *Anh. zu Hom. Il.* Μέρ. Α', σελ. 35-6 Ἐντζ. Πρβ. καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελ. Τόμ. Α', σελ. 554 καὶ Τόμ. Β', σελ. 313. Ὁ Ναύκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ὀδυσσείας Τόμ. Α', σελ. X ὑπερμαχεῖ τῆς ἐκφορᾶς ταρφεῖαι-ταρφείας καὶ θαμεῖαι-θαμείας, σφόδρα δὲ καθάπτεται τοῦ Ἀριστάρχου ἀναγινώσκοντος ταρφειαί-ταρφειάς καὶ θαμειαί (-θαμειάς) νομίζων ὅτι ἐσχημάτιζε ταῦτα ὁ Ἀρίσταρχος ἐξ ἐπιθέτων ταρφειός καὶ θαμειός. Καὶ ὁ Βέργκιος δ' ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἀρχιλόχου γράφει «οὐδὲ θαμεῖαι σφενδόναι» λέγων (Ποιητ. Λυρ. Τόμ. Β', σελ. 384 ἐκδ. δ') «θαμεῖαι, vulgo θαμειαί, quemadmodum Aristarcho et Ascalonitae placuit, sed iure Pamphilus tenorem θαμεῖαι praeoptavit, vid. sch. Il. A 52». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Leeuwen εἰρημένα ἐν *Enchir. Diction. Epic.* σελ. 229 «Singularis θαμύς non reperitur, sed plurale θαμέες satis est vulgatum; femininum autem θαμεῖαι-ᾶς A 52 etc. quin ad hoc pertineat adiectivum et perperam igitur θαμειαί θαμειάς fuerit scriptum ab Aristarcho aliisque grammaticis, quasi a nominativo θαμειός ductum (cf. Lehrs Arist [2] p. 259), dubium non videtur. Idem est statuendum de feminino ταρφεῖαι-ᾶς M 158 etc., a masculino (ταρφύς) ταρφέες». Πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ναυκίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ὀδυσσείας εἰρημένα ἀντιτάσσεται ἰσχυρῶς ὁ Λουδούϊχος ἐν τῷ *Arist. Homer. Textkr.* Τόμ. Β', σελ. 166-7. Ὁ

Μόρρος ἀποφαίνεται ἐν τῇ Ὁμηρικῇ Γραμματικῇ σελ. 97 ἐκδ. β' ὅτι θηλυκά τινα ἔχοντα ἑνικὴν ὀνομαστικὴν περατουμένην εἰς Α βραχὺ τονοῦνται ἐν τῇ ληγούσῃ κατ' ἐκείνας τὰς πτώσεις, ὧν ἡ τελευταία συλλαβὴ εἶνε μακρά, οἷον μία-μιῆς, ἴα-ἰῇ, ταρφύς ταρφεῖα-ταρφειαί ταρφειάς, ἄγυια-ἀγυιῆς ἀγυιαί ἀγυιάς. Οὕτω, λέγει, τὸ θαμειαί θαμειάς ἀναφέρεται εἰς ἑνικὴν ὀνομαστικὴν θαμεῖα, ἀρσεν. ΘΑΜΥΣ (πρβ. θαμέ-ες, θαμέας), καὶ τὸ καυστειρῆς (Ἰλ. Δ, 342, κτλ.) εἶνε γενικὴ τοῦ καύστειρα. Ἡμεῖς συγκατατιθέμεθα τοῖς γράφουσι παροξυτόνως καυστείρης. Γελοιοτάτη δ' εἶνε ἡ γνώμη τῶν γραμματικῶν τῶν δοξαζόντων ὅτι ὑπῆρξεν ἐπίθετον καυστειρός γενόμενον ἐκ τοῦ καυστηρός κατὰ Βοιωτικὴν τροπὴν τοῦ Η εἰς τὴν δίφθογγον ΕΙ (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ', σελ. 1385 δ'. Πρβ. καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελ. Τόμ. Α', σελ. 690. Ἔτι δὲ Ὄθ. Σνειδῆρον εἰς Νίκανδρ. σελ. 270-1). Ὁ Χοιροβοσκὸς λέγει σελ. 405, 27 «Ἐπὶ τῶν εἰς Α βραχυκαταλήκτων εἰώθασιν οἱ Ἴωνες βαρυτονεῖν τὰς λέξεις, ὡς καὶ ἡμεῖς, οἷον ἄγυια, ἅρπυια, Πλάταια· ὅταν δὲ γένηται ἡ τελευταία συλλαβὴ μακρά, Ἰωνικῷ ἔθει καταβιβάζεται ὁ τόνος, οἷον ὀργυιᾶς, ἀγυιᾶς, Θεσπιᾶς, Πλαταιᾶς — Ἐπειδὴ οὖν τὸ ἴα καὶ μία ἐν τῇ γενικῇ καὶ δοτικῇ μακροκαταληκτοῦσι, τούτου χάριν Ἰωνικῷ ἔθει κατεβίβασαν τὸν τόνον καὶ περιεσπάσθησαν, οἷον ἰᾶς καὶ μιᾶς, ἰᾷ καὶ μιᾷ» (Πρβ. καὶ σελ. 419, 14).

Ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Λεξικῷ τῷ μεταφρασθέντι καὶ διασκευασθέντι ὑπὸ τοῦ Πανταζίδου φέρεται σελ. 613 «Ταρφέες, οἱ, Ταρφέα, τά — ἐπικ. ἐλλειπτ. ἐπίθ. μόνον κατὰ πληθ. εὔχρηστον, εἰς ὃ ὑπάγεται καὶ τὸ θηλυκὸν ταρφεῖαι (ὅπως ἐτόνισαν ὁ Βούττμαν. καὶ Βέκκερ. ἐν τῇ Β', ἀντὶ τοῦ συνήθους: ταρφειαί)» καὶ σελ. 295 «Θαμέες — δοτ. θαμέσι, αἰτ. θαμέας, ἐπικ. ἐπίθ. μόνον κατὰ πληθ. καὶ ἀρσεν. (θηλ. δὲ εἶνε μόνον ε 252) — Προϋποθέτει ἑνικὸν τὸ ἄχρηστον θαμύς ἢ θαμής» καὶ «Θαμειός — ή, όν — μόνον ἐν τῇ ὀνομ. καὶ αἰτ. πληθ. τοῦ θηλυκοῦ». Ἐν Ὀδυσσείας Ε, 252 κεῖται «ἀραρὼν θαμέσι σταμίνεσσιν», γράφει δ' ὁ Πανταζίδης ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Λεξικῷ σελ. 593 «Σταμίν-ῖνος, **ὁ** — ε 252». Ἀδυνατοῦμεν ἡμεῖς νὰ νοήσωμεν πῶς ἐν τῷ θαμέσι σταμίνεσσιν τὸ μὲν σταμίνεσσιν εἶνε ἀρσενικόν, τὸ δ' ἐπίθετον αὐτοῦ θαμέσι θηλυκόν.

Σημειωτέον δ' ὅτι κατὰ τὸν Ἀπολλώνιον ἐν τῷ περὶ Ἐπιρρημ. σελ. 563, 8 τὸ θαμέες ἐγένετο ἀπὸ τοῦ θαμύς.

Κεφ. 3. **Ὁ πέπειρος-ἡ πέπειρος, ὡς ὁ ἥμερος-ἡ ἥμερος.**

Πολλὰ ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ παρετέθησαν τοῦ ἐπιθέτου πέπειρος μαρτύρια ἐκ τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ. Ἐξεφέρετο δὲ τὸ ἐπίθετον τοῦτο, ὃ ἐκ τοῦ παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησιν ἀπαντῶντος θηλυκοῦ πέπειρα πιθανώτατα σχηματισθὲν σύνηθες παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἀπέβη, κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον ἐπί τε τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ, οἷον καρπὸς πέπειρος, κτλ., σταφυλὴ πέπειρος, κτλ. Ὑπάρχουσι δ' ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καθόλου γλώσσῃ οὐκ ὀλίγα ἁπλᾶ εἰς ΟΣ ἐπίθετα ἔχοντα τὴν αὐτὴν κατάληξιν ἔν τε τῷ ἀρσενικῷ καὶ τῷ θηλυκῷ, οἷον ἥμερος, νύκτερος, πέρπερος, βάρβαρος, κάρχαρος, λάληθρος, λάβρος, λοίδορος, ψίθυρος, φορός, λάλος, σπάταλος (σπαταλός), ἔκηλος, βέβηλος, κίβδηλος, (θάργηλος, θάργηλος χύτρα), ἕωλος, φειδωλός, (μάχλος), δαῦλος, κόλος (κόλος μάχη), ἵλαος, κολοβός, ἀμοιβός, ἀγωγός, ἐδωδός, ὁλκός, (σόλοικος), ἤρεμος, ἔτυμος, ἐτήτυμος, ἐθελημός, βάσκανος, δάπανος, κάρβανος, πλάνος, γεγωνός, θάρσυνος, τιθασός, χέρσος, λίχνος, ἥσυχος. Πρβ. καὶ στυφλός (στυφλὸς γῆ, κτλ.) καὶ τηρός (τηρὸν ἱεροῦ ῥάβδον). Τῶν καταλεχθέντων ἐπιθέτων ἔνια ἔχουσι καὶ ἴδιον τύπον ἐν τῷ θηλυκῷ, οἷον ἡμέρα, ἰων. ἡμέρη, ἐτύμη, φειδωλή, κτλ. Πρβ. ἑτοίμη-ἕτοιμος, χαύνη-χαῦνος, φαύλη-φαῦλος, νόθη-νόθος, αὔη-αὖος (αὔη-αὖος), γαληνή-γαληνός, μάργη-μάργος, μελέα-μέλεος, κτλ. Εἶνε δ' ἐν τῷ ποιητικῷ λόγῳ ἐπὶ θηλυκοῦ παρειλημμένα καὶ τὸ δῆλος, στερρός, ἱερός, θερμός, κοινός, πτωχός, κτλ. Εὕρομεν δὲ καὶ παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ «ἡ γνῶσις τῶν κυρίων ὀνομάτων οὐ δῆλος ἅπασιν» καὶ «δῆλος ἡ ἀπὸ τοῦ ἐκεῖνος καὶ τῶν ὁμοίων κλίσις» (περὶ Ἀντων. σελ. 30 γ' καὶ σελ. 123 α'). Ἀλλὰ σκοπὸς ἡμῶν νῦν δὲν ὑπάρχει νὰ ἐξετάσωμεν πῶς μὲν ἔχει ἡ παρὰ τοῖς πεζολόγοις, πῶς δ' ἡ παρὰ τοῖς ποιηταῖς χρῆσις, οὐδὲ τίνες τῶν μνημονευθεισῶν ἐκφορῶν εἶνε ἀλλότριαι τοῦ δοκίμου ἑλληνισμοῦ. Οὐδεὶς δὲ τῶν Ἑλληνικῆς παιδείας γευσαμένων ἀγνοεῖ τὰ κατὰ τὸ θηλυκὸν τοῦ ἔρημος, ἡ ἔρημος-ἡ ἐρήμη.

ΜΕΡΟΣ ΙΓ'.

Κεφ. 1. **Πότνια, πότνιαν.**

Ὁ Ἀσώπιος γράφει ἐν τοῖς Σουτσείοις σελ. 23-4 «λη'. τὴν δὲ ποτνίαν. Ἐν ᾧ τὰ εἰς α θηλυκὰ τῶν εἰς ος τριτοκλίτων ἐπιθέτων ἔχουσι τὸ τελικὸν φωνῆεν ὁμόχρονον τῇ ληγούσῃ τῆς γενικῆς τοῦ ἀρσενικοῦ, δίκαιος, δικαίου, δικαία, ἅγιος, ἁγίου, ἁγία, ποῖος, ποίου, ποία, τὸ δῖα καὶ πότνια ἐξαιροῦνται· οὕτω πότνιαν καὶ οὐχὶ ποτνίαν ἔχει ὁ ὁμηρικὸς ὕμνος εἰς Ἀφροδίτην (στίχ. 24) καὶ ὁ Θεόκριτος (ΙΕ', 14). Τοῦτο γνωρίζουσι καὶ οἱ τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ὀρθογραφίας μαθόντες».

Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Βάμβα συνταχθέντι Τεχνολογικῷ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 21 ἐκδ. γ' «Τὰ εἰς ια θηλυκὰ ἐπίθετα τῶν εἰς ιος ἀρσενικῶν, ἔχουσι τὸν τόνον εἰς τὴν αὐτὴν συλλαβὴν μὲ τὴν γενικὴν τοῦ ἀρσενικοῦ, ὡς, ἀξία ἐκ τοῦ ἄξιος ἀξίου· ἁγία ἐκ τοῦ ἅγιος ἁγίου, πλὴν τοῦ πότνια».

Μνημονεύομεν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κούμα εἰρημένα ἐν τῇ Γραμματικῇ σελ. 546, § 645 β' «Μακρὸν ἔχουσι τὸ α αἱ καταλήξεις τῶν δευτεροκλίτων ὀνομάτων χωρὶς ἐξαίρεσιν, αα, εα, οα, υα καὶ ωα — καὶ ὅλα τὰ εἰς α καθαρὸν καὶ εἰς ρα λήγοντα. Ἐξαιροῦνται τὰ κανονισμένα — καὶ τὰ ἐπίθετα δῖᾰ, μίᾰ, ὄμπνιᾰ, πότνιᾰ».

Μεγάλως σφάλλεταί τις, ἂν νομίζῃ ὅτι τὸ πότνια θηλυκὸν ὂν τοῦ πότνιος καὶ ὀφεῖλον κατὰ κανόνα νὰ ἔχῃ μακρὸν τὸ Α ἐκφέρεται κατ' ἐξαίρεσιν διὰ βραχείας τῆς ληγούσης. Ἀρσενικὸν πότνιος οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Ὁ Βουτμαννὸς γράφει ἐν τῇ Διεξοδικῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ Τόμ. Α', σελ. 239 ἐκδ. β' «Das Fem. auf α hat diese Endung immer *lang*, ausser in δῖος, δῖα, δῖον (göttlich); denn πότνια und μία können wir nicht hieher rechnen, da von diesen kein Masc. auf ος existirt» (Ἴδε καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Βλασσίου φιλοπονηθεῖσαν ἔκδοσιν τῆς τοῦ Κυννήρου Διεξοδ. Γραμματικῆς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Μέρ. Α', Τόμ. α', σελ.

524). Λέγεται μὲν ὑπό τινων ὅτι ἐγένετο ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς Ὕμνοις χρῆσις τοῦ πότνιε δαῖμον, ἀλλ' ἡ γραφὴ αὕτη εἶνε τοῦ Ἑρμαννοῦ, ὅστις ἐξέδωκεν ἐν Ὕμν. Ι', 20 «μάκαιρα, πολύσπορος, ὡριάς — πλάστειρα, πολύκτιτε, πότνιε δαῖμον» ἀντὶ τοῦ πότνιΑ δαῖμον, ὅπερ ὀρθότατον, ἅτε θηλυκοῦ τοῦ δαῖμον ὄντος, καὶ ἐν Ὕμν. ΙΖ', 8 «κύμασι τερπόμενος θηρσίν θ' ἅμα, πότνιε δαῖμον» ἀντὶ τοῦ ὑγιέστατ' ἔχοντος πόΝΤιε δαῖμον, ὃ καὶ ὑπ' ἄλλων ἐρρήθη ἐπὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Βατράχων τοῦ Ἀριστοφάνους σελ. 474 καὶ ἐν τῇ τοῦ Πλούτου σελ. 351 καὶ ἐν τῇ τῶν Σφηκῶν σελ. 465.

Ἐν τῷ περὶ Τόνων τοῦ Ἀρκαδίου σελ. 95, 14 (Ἐπιτ. τῆς Καθολ. Προσῳδ. Ἡρῳδ. σελ. 109, 4 Σμιδ.) κεῖται «Τὰ ἔχοντα τὸ Α βραχὺ διὰ τοῦ ΤΡΙΑ προπαροξύνεται· αὐλήτρια, ψάλτρια. Τὸ δὲ μετρία καὶ ἀλλοτρία τὸ Α μακρὸν ἔχουσι. Καὶ τὸ πότνια καὶ ὄμπνια προπαροξύνεται». Πρβ. καὶ Χοιροβ. σελ. 323, 17.

Ἐν δὲ τοῖς ἐκ τῶν Ἡρῳδιανοῦ περὶ Διχρόνων φέρεται σελ. 289, 4 «Τὰ εἰς Α λήγοντα καθαρὸν συνεσταλμένον, ὁπότε ἐστὶν ὑπὲρ δύο συλλαβάς, τὴν πρὸ τέλους ἔχει φύσει μακράν· Μήδεια, Θάλεια, Πηνελόπεια, εὔνοια, εὔχροια· ὑπεσταλμένων τῶν πρὸ τέλους ἐχόντων τὴν ΤΡΙ συλλαβήν, οἷον ποιήτρια, μεσήτρια, ὁδηγήτρια, ὀρχήστρια, αὐλήστρια, μαθήτρια. Παράλογος οὖν ὁ πρὸ τέλους χρόνος τοῦ πότνια, ὄμπνια, Πολύμνια, Ἴμνια, Λάμνια· ὅσα δὲ ἔχει πρὸ τέλους τὸ Ι ὑπὲρ δύο συλλαβὰς ὄντα οὐκ ἐν συστολῇ ἔχει τὸ Α, ἀλλ' ἐκτάσει· κακία, φιλία, κοπία, ἐσχατιά. Τοῦ οὖν πότνια καὶ ὄμπνια καὶ τῶν τοιούτων καὶ ἡ πρὸ τέλους ἠλάττωται καὶ ἡ ἐπὶ τέλους». Πρβ. καὶ Δράκ. Στρατον. σελ. 20, 14 κέξ. καὶ Θεόγνωστ. Καν. (Κραμ. Ὀξ. Ἀν.) σελ. 98, 28 κέξ.

Ὀρθῶς ἀντὶ τοῦ κοπία εἶνε σκοπιά γεγραμμένον παρὰ τῷ Δράκοντι σελ. 20, 23 «οὐκ ἐν συστολῇ ἔχει τὸ Α, ἀλλ' ἘΝ ἐκτάσει· κακία, φιλία, σκοπιά, ἐσχατιά».

Τὸν τύπον αὐλήΣτρια βλέπει τις καὶ παρὰ τῷ Δράκοντι σελ. 20, 14 καὶ 19. Ἀλλὰ παρὰ τῷ Ἀρκαδίῳ σελ. 95, 15 καὶ ἐν Κραμ. Ὀξ. Ἀνεκδ. Τόμ. Β', σελ. 98, 26 εἶνε τὸ θηλυκὸν τοῦτο ὄνομα ἄνευ τοῦ Σ προενηνεγμένον· ταύτην δὲ τὴν ἐκφορὰν ὑπολαμβάνομεν εὔλογον· διότι, ὡς ἐκ τοῦ ποιητής, μαθητής, κτλ. σχηματίζονται τὰ

θηλυκὰ ποιήτρια, μαθήτρια, κτλ., οὕτω καὶ ἐκ τοῦ αὐλητής τὸ αὐλήτρια (Ἴδε καὶ Βάστιον εἰς Γρηγόρ. Κορ. σελ. 260 Σχ.). Παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ ἁπαντᾷ βιβλ. Ζ', 62 «οἷον αὐλητρὶς πέπτωκε· δηλοῦνται γὰρ δι' αὐτῆς τὸ μὲν τοιοῦτον, οἰκία τρὶς πέπτωκε, τὸ δὲ τοιοῦτον, αὐλήτρια πέπτωκε». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ ἐγίνετο χρῆσις τοῦ αὐλητρίς, ὡς καὶ τοῦ ὀρχηστρίς (Πρβ. καὶ Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 194). Ὡς δ' ἐγράφη πλημμελῶς αὐλήΣτρια, οὕτω καὶ αὐληΣτρίς παρὰ τῷ Ἀρκαδίῳ σελ. 33, 22. Ὁ Λοβέκκιος λέγει ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 451 «Arcadius p. 33, 22. τὰ εἰς ρις ἔχοντα πρὸ τοῦ ρ ἕν τι τῶν ψιλῶν ὀξύνεται, παλαιστρίς, αὐληστρίς, cui proximum αὐλήστρια bis legitur ap. Draconem p. 20, 14. et 19. neque suspectum mihi, etsi in Regula Prosod. quam Bastius edidit ad Greg. p. 260. vulgatior forma αὐλήτρια obtinet». Ἄνευ τινὸς ὄκνου ἐκβάλλομεν ἡμεῖς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τοὺς τύπους αὐλήΣτρια καὶ αὐληΣτρίς ὡς βαρβάρους. Οὐδαμῶς δ' ἐγκρίνομεν τὴν μεταβολὴν τοῦ αὐληστρίς εἰς τὸ αὐλιστρίς, ἣν ἐποιήσατο ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ ἐκδόσει Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου σελ. 146, 10.

Ἐν τοῖς Παρισιακοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Κραμήρου ἁπαντᾷ Τόμ. Γ', σελ. 137, 2 «χωρὶς τοῦ πότνια, Πολύμνια, Λάμια, Ἰάμια, Ὄμπνια (σημαίνει τὴν Δήμητραν)» καὶ σελ. 351, 2 «χωρὶς τοῦ πότνια, Πολύμνια, Λάμια, Ἰάμνια, Ὄ(μ)πνια (σημαίνει ΔΕ τὴν Δήμητραν)». Ὅθεν ἀναγνωστέον καὶ ἐν τοῖς ἐκ τῶν Ἡρῳδιανοῦ περὶ Διχρόνων «Πολύμνια, Ἰάμνια, Λάμια». Βλέπει δέ τις τὸ Λάμια καὶ ἐν Κραμ. Ὀξ. Ἀν. Τόμ. Β', σελ. 98, 31. Ἴδε Λέρσιον ἐν τῇ Β' ἐκδόσει τριῶν τοῦ Ἡρῳδιανοῦ συγγραμμάτων σελ. 354. Πρβ. καὶ Μεινέκιον ἐν τῇ ἐκδόσει Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου σελ. 321, 20.

Ἐκ τῶν τριῶν κωδίκων, ἐν οἷς φέρονται τὰ ἐκ τῶν Ἡρῳδιανοῦ περὶ Διχρόνων, εἷς μόνος ἔχει τὰ ὀνόματα μεσήτρια καὶ ὁδηγήτρια· οὐδεμία δὲ δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ὑπὸ νεωτέρας ταῦτα χειρὸς προσετέθησαν (Πρβ. καὶ Λέρσιον ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 353-4). Ἔχει δὲ πλημμελῶς ἡ διὰ τοῦ Η ἐκφορὰ μεσήτρια, ἣν βλέπομεν καὶ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ λ. πότνα. Ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ ἐσχηματίσθη ὄνομα μεσίτης, οὗ τὸ θηλυκὸν εἶνε μεσῖτις καὶ κατὰ τύπον παράσημον μεσίτρια.

Ἔγραψε δ' ὁ Λέρσιος καὶ «ὅσα ΓΑΡ ἔχει πρὸ τέλους τὸ Ι ὑπὲρ δύο συλλαβὰς ὄντα ΜΗ ΔΙΑ ΤΟΥ ΤΡΙΑ οὐκ ἐν συστολῇ κτέ.» καὶ «Ἢ ἡ πρὸ τέλους ἠλάττωται Ἢ ἡ ἐπὶ τέλους».

Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Γοιτλιγγίου εἰρημένα ἐν Allgem. Lehr. vom Accent σελ. 292 «Zu bemerken ist, dass das Fem. auf α von Masculinis auf ος stets langes α hat: ἀναγκαῖος, ἀναγκαία, und dass nur einige dichterische Formen, wie πότνια, δῖα, ἀντιπέραια, εὐπατέρεια, ἀργυρόπεζα, ἡδυέπεια u. a., welche (δῖα ausgenommen) ohne Masculinum sind, das α kurz haben. Δία als geographischer Name hat langes α».

Περὶ τοῦ ὀνόματος ὄμπνια-Ὄμπνια παρατηροῦμεν ὅτι εὑρίσκεται καὶ παροξυτόνως προενηνεγμένον ἐν τοῖς εἰς Νίκανδρον Σχολίοις σελ.77, 35 Κειλ. «ἀφ' οὗ καὶ ἡ Δημήτηρ ὀμπνία» καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα «Ὄμπνιος λειμών: ὁ σῖτος καὶ οἱ Δημητριακοὶ καρποί, ἐπεὶ ὀμπνία ἡ Δημήτηρ λέγεται» (Πρβ. καὶ Παροιμιογρ. Ἑλλ. Τόμ. Α', σελ. 439, 4). Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Λυκόφρονι στίχ. 1264 (Τζέτζ. Σχολ. εἰς Λυκόφρ. σελ. 983) «κτῆσιν ἄλλην ὀμπνίαν κειμηλίων».

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου κεῖται σελ. 342, 13 «Ὄπνιος λειμών: ὁ σῖτος καὶ οἱ Δημητριακοὶ καρποί, ἐπεὶ Ὀπνία ἡ Δημήτηρ λέγεται» ἀντὶ τοῦ Ὄμπνιος καὶ Ὀμπνία. Ἀλλ' ἐν σελ. 335, 6 εἶνε γεγραμμένον «ὅθεν καὶ ἡ Δημήτηρ Ὄμπνια». Καὶ τοῦτο δ' ὅμως μετεβλήθη εἰς τὸ Ὀμπνία ὑπὸ τοῦ Ναβήρου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Φωτίου Τόμ. Β', σελ. 17.

Παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ κατὰ μὲν τὴν Ἀλβέρτειον ἔκδοσιν φέρεται «Ὀμπνία: καρποφόρος, τροφή, ἄφθονος, ἀγαθή, νόστιμος, ἡ τὸ ἀναπνεῖν ἡμῖν διδοῦσα» καὶ «Ὄμπνειος λειμών: ὁ τῶν πυρίνων καὶ Δημητρίων καρπός, ἐπεὶ Ὀμπνία ἡ Δημήτηρ», κατὰ δὲ τὴν τοῦ Σμιδιτίου «ὄμπνια: καρποφόρος κτέ.» καὶ «ἐπεὶ Ὄμπνια ἡ Δημήτηρ». Δηλοῦμεν δ' ἐν παρόδῳ ὅτι ὀρθῶς μετετυπώθη τὸ τροφή εἰς τὸ τρόφιμος ὑπὸ τοῦ Κυννίου (Ἴδε τὴν ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου γενομένην ἔκδοσιν τοῦ Πολυδεύκους Τόμ. Δ', σελ. 43-4).

Ὁ Φρ. Οὐαγνῆρος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Τραγικῶν Τόμ. Γ', σελ. 158 μόνην τὴν προπαροξύτονον ἐκφορὰν Ὄμπνια ἐγκρίνων ἐπανορθοῖ ὡς ἡμαρτημένην τὴν παροξύτονον Ὀμπνία.

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 1998 α' Διδ. εἶνε παρατεθειμένα ἐκ μεταγενεστέρων ποιητῶν τὸ «Καίσαρος ἰφθίμοιο παρόψεται ὄμπνια μήτηρ» καὶ τὸ «ὄμπνια Ῥώμη». Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 1012, 4 ἀπαντᾷ «ἀφ' ὧν τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀναπνεῖν, οὗ ἐμφαντικὴ καὶ ἡ ὄμπνOIα Δημήτηρ», ὃ πλημμελὴς γραφὴ τοῦ ὄμπνια ἢ Ὄμπνια.

Μνημονεύεται καὶ θηλυκὸν ὄμπνιος παρὰ τῷ Σουίδᾳ «Ὄμπνιον νέφος—καὶ ὄμπνιος χεὶρ ἡ πλουσία» καὶ «Ὄμπνιος ἡ Δημήτηρ αἰτία οὖσα τοῦ ἀναπνεῖν». Πρβ. καὶ Φώτ. Λεξ. σελ. 342, 10 καὶ Παροιμιογρ. Ἑλλ. Τόμ. Α', σελ. 286. Παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ γίνεται τοῦ συνθέτου ἐπιθέτου ὀμπνιόχειρ μνεία, «Ὀμπν[ε]ιόχειρ: πλουσιόχειρ, πλούσιος».

Κατ' οὐδέτερον γένος ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους ὀμπνίου νέφους (Ἀποσπ. 225 Ναυκ.) καὶ ὑπὸ τοῦ Καλλιμάχου ὄμπνιον ἔργον (Ἀποσπ. 183). Πρβ. καὶ Σουίδ. «Ὄμπνιον ὕδωρ: τὸ τρόφιμον καὶ πολύ. Λέγεται καὶ ὀμπνιηρὸν (ὀμπνηρὸν) ὕδωρ τὸ τρόφιμον». Ἴδε Ὄθ. Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β', σελ. 440 καὶ 714.

Τοῦ ἀρσενικοῦ γένους ἔχομεν παραδείγματα τὸ τοῦ Μοσχίωνος καρποῦ ὀμπνίου (Ἀποσπ. 6, 10 Ναυκ.) καὶ τὸ τοῦ Ἐρατοσθένους ὄμπνιον καρπόν (σελ. 144 Βερν.) καὶ τὸ τοῦ Λυκόφρονος ὄμπνιον στάχυν (στίχ. 621) καὶ τὸ Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου στάχυν ὄμπνιον (Δ', 989). Πρβ. καὶ ὄμπνιος λειμών, ὃ μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου καὶ ἄλλων λεξικογράφων. Ἐν τοῖς εἰς Ἀπολλώνιον τὸν Ῥόδιον Σχολίοις εἶνε γεγραμμένον σελ. 512, 33 Κειλ. «Στάχυν ὄμπνιον: πολύν, δαψιλῆ. Φιλητᾶς ἐν Ἀτάκτοις Γλώσσαις ἀπέδωκεν ὄμπνιον στάχυν τὸν εὔχυλον καὶ τρόφιμον. Κυρηναίων δέ τινες τὸν πλούσιον καὶ εὐδαίμονα ὄμπνιον καλοῦσιν. Ἄμεινον δὲ τὸν φερέσβιον εἰπεῖν, οἱονεὶ ἔμπνοόν τινα ὄντα καὶ ὄμπνιον». Ἴδε καὶ Φρ. Οὐαγνῆρον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Τραγικῶν Τόμ. Γ', σελ. 158 καὶ Ὄθ. Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β', σελ. 393.

Κεφ. 2. **Χῖος, Χία-Χίαν.**

Ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης τῇ ὑπὸ τοῦ ἀοιδί-

μου Γενναδίου συνταχθείση κεῖται σελ. 25, 152 ἐκδ. στερ. «Ἐκ τῶν εἰς α θηλυκῶν ἔχουσι τὸ ληκτικὸν α τῆς ἐνικῆς ὀνομαστικῆς μακρόν. α΄.) Τὰ ἐπίθετα, ὅσων τὸ ἀρσενικὸν εἶνε δευτερόκλιτον· οἷον, ἅγιος-ἁγίᾱ· ἐξαιροῦνται τὸ πέπειρος-πέπειρα καὶ τὰ πάσχοντα κυρίαν συναίρεσιν ἐν τῇ παραληγούσῃ· οἷον, δίϊος-δῖος-δῖᾰ, Χίϊος-Χῖος-Χῖᾰ». Τὰ αὐτὰ φέρονται καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Παπασλιώτου διασκευασθείσῃ Γραμματικῇ τοῦ Γενναδίου σελ. 92, 283.

Γράφει δὲ καὶ ὁ Παμπούκης ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 53, § 145 ἐκδ. β΄ «Ἰδίως δὲ ἐκ τῶν θηλυκῶν ἔχουσι μακρὸν τὸ α· α΄. Ὅλα τὰ θηλ. Ἐπίθετα, ὧν τὸ ἀρσ. πρωτόκλιτον οἷον, ἅγιος-ἁγία· πλὴν τοῦ, πέπειρα, καὶ τῶν πασχόντων κυρίαν συναίρεσιν, οἷον, δίϊος-δῖος, δῖα, Χίϊος-Χῖος-ῖα, καὶ ἄλλων».

Τῷ διδάγματι τούτῳ πεισθέντες καὶ ἡμεῖς ἀβασανίστως (ἐφ' ᾧ σφόδρα νῦν ξενιζόμεθα) ἐδοξάζομεν ἄλλοτε ὅτι εἰς Α βραχὺ ἐπερατοῦτο τὸ θηλυκὸν τοῦ Χῖος, πλημμελῆ δ' ὑπελαμβάνομεν τὴν ἐκφορὰν Χία-Χίαν.

Ὀρθῶς εἶνε γεγραμμένον παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ βιβλ. Η΄, 23 «Χίαν ναῦν μίαν» καὶ παρὰ τῷ Ἀππιανῷ σελ. 465, 3 Τευβν. «Χία συμμαχίς» καὶ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ Τόμ. Β΄, σελ. 148, 2 καὶ 14 καὶ 18 «γῆ Χία» καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Ι΄, σελ. 500 «μαστίχην Χίαν» καὶ Τόμ. ΙΒ΄, σελ. 68 «μαστίχη ἡ λευκὴ καὶ Χία» καὶ σελ. 180 «Σελινουσία τε γῆ καὶ Χία» καὶ σελ. 181 «ἥ τε Σελινουσία καὶ ἡ Χία γῆ» καὶ σελ. 182 «ἥ γε μὴν Χία καὶ ἡ Σελινουσία γῆ» καὶ σελ. 187 «ἡ Χία τε καὶ Σαμία καὶ Σελινουσία» καὶ Τόμ. ΙΔ΄, σελ. 78 «ὑπερέχει πασῶν ἡ Χία» καὶ παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ Τόμ. Β΄, σελ. 501, 3 καὶ σελ. 563, 3 «Σελινουσία γῆ καὶ Χία» καὶ σελ. 507, 1 καὶ σελ. 521, 6 καὶ σελ. 541, 4 καὶ σελ. 584, 5 «μαστίχη Χία» καὶ σελ. 661, 10 «μαστίχη ἡ μὲν λευκὴ καὶ Χία στύφει» καὶ σελ. 704, 4 «ἡ Σελινουσία τε γῆ καὶ Χία» καὶ σελ. 705, 3 «ἡ Σαμία τε καὶ ἡ Χία» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Β΄, σελ. 56, 3 Δινδ. «ἡ δὲ Μασσαλιωτικὴ καὶ ἡ Χία» καὶ σελ. 279, 28 «οὕτως καὶ ἡ Χία».

Ἐντυγχάνει δέ τις τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος θηλυκῷ ὀνόματι καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀττικῶν Ἐπιγραφῶν Β΄, 3410 «Ἀθηναῒς Χία» καὶ

3411 «Ἀσπασία Μητροδώρου Χία» (Τόμ. Β', γ', σελ. 275). Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Καιβελίου γενομένῃ συλλογῇ τῶν ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν εὕρομεν γεγραμμένον σελ. 692 «Χεῖα Λικινία, χρηστὴ χαῖρε» ἀντὶ τοῦ Χεία (Πρβ. σελ. 728).

Ὅτι τὸ θηλυκὸν τοῦ Χῖος ἐξεφέρετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκτεταμένως κατὰ τὴν λήγουσαν δηλοῦται σαφῶς ἐκ τῆς ῥήσεως τοῦ Ἑρμίππου (Ἀποσπ. 55 Κοκκ.):

Χία δὲ κύλιξ ὑψοῦ κρέμαται
περὶ πασσαλόφιν.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τοῖς Στοιχείοις τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς τοῖς ἐρανισθεῖσιν ὑπὸ Λεοντίου Μ. Ἀναστασιάδου, ἃ γέμουσι δεινῶν σφαλμάτων, κεῖται ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ σελ. 85 ἐκδ. ε' «Τὰ εἰς ια θηλυκά, οὐσιαστικὰ μὲν βραχυπαραληκτοῦσι· καρδία· ἐπίθετα δὲ ὁμοχρονοῦσι τοῖς ἀρσενικοῖς· ἅγιος, ἁγία· χῖος, χία».

Περὶ τοῦ δῖα παρατηρεῖ ὁ Ἡρῳδιανὸς ὅτι περατοῦται εἰς Α βραχὺ παρὰ τὸν κανόνα, καθ' ὃν τὰ εἰς Α θηλυκὰ τὰ ἔχοντα ἀρσενικὸν εἰς ΟΣ εἶνε μακροκατάληκτα. Ἔχει δ' ὧδε ὁ λόγος τοῦ Ἡρῳδιανοῦ· «Τὰ εἰς ΟΣ λήγοντα, ὁπότε ἔχει θηλυκὸν εἰς Α λῆγον, πάντα ἔχει ἐκτεταμένον τὸ Α· Ῥόδιος Ῥοδία, Κνίδιος Κνιδία. Σημειῶδες ἄρα κατὰ χρόνον τὸ δῖα γυναικῶν· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἴα — ὅπερ λέγεται καὶ μία, καὶ τὸ πέπειρα» (περὶ Διχρόν. σελ. 290, 22. Πρβ. καὶ Δράκ. Στρατον. σελ. 79, 14 καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Γ', σελ. 267, 28). Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ περὶ Τόνων τοῦ Ἀρκαδίου σελ. 194, 22 (Ἐπιτ. τῆς Καθολ. Προσῳδ. τοῦ Ἡρῳδ. σελ. 219 22) «Τὰ εἰς Α λήγοντα θηλυκὰ παρεσχηματισμένα ἀρσενικῷ ὁμόχρονον ἔχει τῷ τέλει τῆς γενικῆς τοῦ ἀρσενικοῦ τὸ Α· ὀξέος ὀξεῖα — Ῥόδιος δὲ Ῥοδία καὶ Σάμιος Σαμία — Σεσημείωται τὸ μία καὶ τὸ δῖα γυναικῶν, τὸ ἴα ἀπὸ τοῦ ἴος ἴου». Πρβ. καὶ Χοιροβοσκ. σελ. 220, 17.

Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις λέγεται Τόμ. Γ', σελ. 100, 6 Δινδ. «Τὸ δὲ δῖαν Δωρικῶς συνέστειλεν». Ἐν Ἰλιάδος Ζ, 160 ἀπαντᾷ «τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο, δῖ' Ἄντεια, κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι», περὶ οὗ γράφει ὁ Εὐστάθιος σελ. 631, 58 «Τὸ δὲ δῖ' Ἄντεια σκληρά ἐστι συναλοιφή, ὡς καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ τὸ δῖ' Εὔμαιε ἤγουν ἐνδοξότατε». Ἀλλ' εἶπεν ὁ Ὅμηρος καὶ δῖ' Ἀφροδίτη καὶ

ἄλλα τούτῳ ὅμοια καὶ ὁ Ἡσίοδος δῖ' Ἀταλάντη. Σημειωτέον δ' ὅτι ἀνεγινώσκετο ὑπό τινων Διάντεια ἀντὶ τοῦ δῖ' Ἄντεια, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν εἰς Ἰλιάδα Σχολίων Τόμ. Γ', σελ. 288, 8 «Τινὲς δὲ Διάντεια ὁμοῦ ἀναγινώσκουσι, κακῶς, ἀγνοοῦντες ὅτι τὸ δῖα πολλαχῶς παρ' Ὁμήρῳ νοεῖται». Πρβ. καὶ Τόμ. Α', σελ. 234, 29 «Προπερισπαστέον τὸ δῖα καὶ τὸ Ἄντεια προενεκτέον ὡς Κράτεια. Ἔνιοι δὲ ὑπονοήσαντες ἀτόπως ἔχειν τὸ δῖα, κατὰ κόσμον ποιητικὸν προσέρριπται, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ δῖα Κλυταιμήστρη». Ἡ ῥῆσις αὕτη εἶνε προφανῶς πεπηρωμένη· ἵνα δὲ καταστήσῃ αὐτὴν ἀρτίαν ὁ Λέρσιος, ἔγραψεν «ὑπονοήσαντες ἀτόπως ἔχειν τὸ δῖα (Διάντεια ὑφ' ἓν ἀνεγίνωσκον, κακῶς). τὸ δῖα κατὰ κόσμον κτέ.». Ἀλλὰ κάλλιον ἔχει ἡ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γενομένη ἀναπλήρωσις «ὑπονοήσαντες ἀτόπως ἔχειν τὸ δῖα (γράφουσι Διάντεια, κακῶς· ἀγνοοῦσι γὰρ ὅτι) τὸ δῖα κατὰ κόσμον κτέ.» (Ἴδε Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Ἰλιάδα Σχολίων Τόμ. Α', σελ. 235).

Παρὰ τῷ Ἡσιόδῳ ἀπαντᾷ Θεογον. 260 «δίη τε Μενίππη» καὶ ἐν ῥήσει μνημονευομένῃ ἐν τοῖς εἰς Πίνδαρον Σχολίοις σελ. 437, ἥτις ὑπὸ πολλῶν Ἡσιόδειος ὑπολαμβάνεται, «δίη τε Κελαινώ». Ὑπάρχει δὲ γνώμη, καθ' ἣν ὁ Ἡσίοδος ἀγνοῶν τελέως τὴν ἐκ τοῦ δίFια γένεσιν τοῦ θηλυκοῦ δῖα ἔπλασε τὸν τύπον δίη, ἵνα τῷ ἀρσενικῷ δῖος συζυγῇ τὸ κανονικῶς ἐσχηματισμένον θηλυκὸν δίη, ὡς τῷ θεῖος τὸ θείη (Ἴδε Ῥιζάχιον ἐν τῷ περὶ Διαλέκτου τοῦ Ἡσιόδου σελ. 396. Πρβ. καὶ Γ. Μευῆρον ἐν τῇ Ἑλλην. Γραμματικῇ σελ. 57 καὶ Σίτλιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσιόδου σελ. 433).

Ἐν τῷ Ῥήσῳ τοῦ Εὐριπίδου ἢ Ψευδευριπίδου φέρεται ὁ μακρὰν τὴν λήγουσαν ἔχων τύπος δία στίχ. 226 «Ἄπολλον, ὦ δία κεφαλά, μόλε τοξήρης». Καὶ ἐγένοντο μὲν μεταβολαὶ ὑπὸ κριτικῶν τοῦ ὦ δία, ἃς βλέπει τις ἐν τῇ Βατηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Ῥήσου σελ. 132, ἀλλ' ἰσχυρῶς τῇ παραδεδομένῃ γραφῇ συνηγορεῖ ὁ Δινδόρφιος νομίζων ὅτι καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ τῇ ἐν Ταύροις στίχ. 402 ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου «ἔνθα κούρα δία τέγγει βωμούς» (Ἴδε τὴν ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου φιλοπονηθεῖσαν ἔκδοσιν τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Γ', σελ. 516 καὶ 596-7). Παρατηρητέον δ' ὅτι ἔκειτο παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ «ἔνθα κούρα διατέγγει βωμούς», ἀνεγνώσθη δ' ὑπὸ τοῦ Ἐλμσληίου «ἔνθα κούρᾳ δίᾳ τέγγει βωμούς», ὃ ἀπεδοκιμάσθη μὲν ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου ὑπολαμβάνοντος

ὀρθὸν τὸ κατ' ὀνομαστικὴν προενηνεγμένον «κούρα δία τέγγει», ἀλλ' ἐνεκρίθη ὑπό τε τοῦ Ναυκίου καὶ ἄλλων (Πρβ. καὶ Κλότζιον εἰς Εὐριπ. Ἰφιγ. Τ. σελ. 69).

Ὁ Γοιτλίγγιος ἀποφαίνεται ὅτι μακροκατάληκτον εἶνε τὸ Δία ὡς γεωγραφικὸν ὄνομα (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 1107 β'). Ἀλλὰ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Μεινεκίου σελ. 229, 1 φέρεται τὸ προπερισπώμενον Δῖα. Ἐν παρόδῳ παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Κόβητος ποιούμενος λόγον περὶ ῥήσεως τοῦ Ἀριστοδήμου ἐν Μνημοσ. 1878, σελ. 234 γράφει «Pag. 356, 8. scribendum arbitror: Ἡ δεξιὰ δὲ ἄκρα τοῦ Πειραιῶς ἥ ἐστιν ἔτι νῦν Δία καλεῖται, pro ΤΑ δεξιά». Ὁ κῶδιξ ἔχει «πετινετινυνδια καλεῖται», οὗ ἡ ὀρθὴ ἀνάγνωσις εἶνε «Ἠετιώνεια καλεῖται» (Ἴδε Ἀποσπ. Ἱστορ. Ἑλλ. Τόμ. Ε', σελ. 9 Μυλλ.).

Κεφ. 3. **Οἷα** ἀντὶ τοῦ **οἵα, ποῖα** ἀντὶ τοῦ **ποία,** κτλ.

Ἐν τῷ ἐμμέτρῳ λόγῳ τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ εὑρίσκονται θηλυκὰ τελευτῶντα εἰς Α, ἅτινα, καίπερ ἀρσενικοῖς εἰς ΟΣ περατουμένοις συζυγοῦντα, ἔχουσι τὴν λήγουσαν βραχεῖαν, οἷον Παλατ. Ἀνθολ. Η', 89, 3 «τίς νόμος; οἷα δίκη» καὶ 85, 4 καὶ 221, 2 «ποῖα δίκη;» καὶ 43, 4 «τοῖαν ἐμοὶ ζωὴν—ἀντιάσαι». Χριστ. Πάσχ. 1784 «ἀκτῖνα τὴν τριταῖαν» καὶ 1958 «ἀνδρῷαν εἰσφέρουσα τὴν τολμηρίαν». Ἐν τοῖς Σιβυλλιακοῖς Χρησμοῖς εἶνε συνεσταλμένη ἡ λήγουσα τοῦ Ἐρυθραία Λόγ. Θ', 34. Προηνέχθη δὲ βραχέως καὶ τοῦ θηλυκοῦ μικρά τὸ Α ἐν ἐπιγράμματι παρὰ Καιβελίῳ 1118 (σελ. 504) «μικρὰ μὲν ἡ λίθος ἐστίν» (Ἴδε Ῥ. Οὐαγνῆρον ἐν *Quaest. Epigr.* σελ. 48).

Ἄλλα παραδείγματα μνημονεύει ὁ Μεινέκιος ἐν *Del. Poet. Anth. Gr.* σελ. 212 γράφων «Neque offensioni esse potest correptio ultimae syllabae. Poeta inc. Anth. Pal. IX, 32 ὁλκάδα τὰν δείλαιαν ἀεὶ κλόνος. Philodemus V, 132 εἰ δ' ὀπικὴ καὶ χλωρὰ καὶ οὐκ ᾄδουσα τὰ Σαπφοῦς [Palladas X, 97 λίτραν ἐτῶν ζήσας μετὰ γραμματικῆς βαρυμόχθου. Idem XI, 340 πολλῶν γὰρ μωρῶν ἔχθραν ἐπεσπασάμην]. Maximus περὶ κατ. vs. 213 οὐ γάρ τι φέροι λαιψηρὰν ὑγείην. Consulto omisi Antiphilum Anth. Pal.

IX, 551, 2, de quo dixi p. 216 et Platonem Anth. Plan. IV, 160 ἀλλ' ὁ σίδηρος ἔξεσεν, οἵαν Ἄρης ἤθελε τὴν Παφίην, ubi legendum οἵ' ἄν [et Callimach. ed. Blomf. Epigr. II, 4 ἀλλὰ σὺ μέν που, ξεῖν' Ἁλικαρνησσεῦ, τέφρα πάλαι σποδίη, ubi revocanda optima cod. lectio τετράπαλαι σποδιή, a Blomfieldo demum corrupta]».

Παρατιθέμεθα καὶ ἃ λέγει ὁ Ὄθ. Σνειδῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β', σελ. 707 «debebat certe Αἰγεῖα vel Αἴγεια scribere vocali ultima α generis feminini correpta, quod etsi Hecker. Com. crit. in Anthol. I p. 52 negat fieri posse, multis tamen exemplis probavit Meinek. Delect. poet. Anthol. p. 212 seq., cui adde de adiectivis in ειος Buttm. Gram. graec. II 407 (ed. I), δίκραιρα Apoll. Rhod. IV 1613 (cf. Merkel.), ἀντιπέραια Dionys. Perieg. 962 (cf. Bernhardy). nec aliter Ptolemaeo in Hom. Od. XI 597 κραταί' ἴς commendare licuit».

Τὸ ἐπίγραμμα, ἐν ᾧ εἶνε τὸ οἵαν διὰ βραχείας τῆς ληγούσης προενηνεγμένον, ἀναφέρεται μὲν εἰς τὸν Πλάτωνα, ἐποιήθη δ' ὅμως ἐν χρόνοις πολλῷ αὐτοῦ νεωτέροις. Ἀνέγνω δ' ἐν αὐτῷ ὁ Στέφανος «ἀλλ' ὁ σίδηρος ἔξεσ', Ἄρης οἵαν ἤθελε τὴν Παφίην», ὃ καὶ ὁ Βέργκιος ἀπεδέξατο ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Β', σελ. 308 ἐκδ. δ'. Ἀλλ' οὔτε τοῦτο ἐγκρίνει ὁ Ναύκιος ἐν τοῖς Εὐριπιδείοις Μελετήμασι Τόμ. Α', σελ. 131-2 οὔτε τὸ ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου γραφὲν «ἔξεσεν οἵ' ἂν Ἄρης κτέ.». Ὁ Στερνοβάχιος ὑπερμαχεῖ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Μελετήμασι τῆς ἐκφορᾶς οἵαν ἀποφαινόμενος ὧδε Μέρ. Α', σελ. 74-5 «Sed cum mediocris ingenii sit foetus, nihil offendo in οἵαν, quo accentu α correptum indicatur, praesertim cum ipsa mensura neque analogiis apud vetustiores careat neque in recentiorum carminibus exempla similia desint vel adeo simillima». Ἐπιφέρει δ' εὐθὺς τὰς ῥήσεις, ἐν αἷς κεῖνται τὸ οἷα δίκη καὶ τὸ ποῖα δίκη καὶ τὸ τοῖαν ζωήν. Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Μόσχῳ Εἰδ. Γ', 16 ὁ Ἀρήνσιος ἀκολουθήσας ἀντιγράφοις ἔχουσιν «οἵαν ἐν ὑμετέροις κτέ.» ἐξέδωκε (Βουκολ. Ἑλλ. Τόμ. Α', σελ. 214) «οἵαν ἐν ὑμετέροις ποτὲ κήδεσι γῆρυς ἄειδεν» ἀντὶ τοῦ κοινῶς φερομένου «οἵαν ὑμετέροις ποτὲ χείλεσι γῆρυν ἄειδεν», ὃ καὶ ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου εἶνε ἐγκεκριμένον (Θεοκρ. Βί. Μόσχ. σελ.

159 ἐκδ. γ΄) τεθὲν μετὰ τὸν εἰκοστὸν στίχον. Τὴν μετάθεσιν ταύτην ἐποιήσατο πρὸ τοῦ Μεινεκίου ὁ Ἑρμαννὸς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Βίωνος καὶ τοῦ Μόσχου (σελ. 25), ἀλλ' ἀνέγνω «οἷά οἱ ἱμερτοῖς ποτὲ χείλεσι γῆρυς ἄειδεν» (Πρβ. καὶ σελ. 72).

Ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου μνημονεύεται χρησμὸς σελ. 8, 7 Μειν., ἐν ᾧ κεῖται «στείχετε μαιόμενοι Σικελῶν Σατουρνίαν αἶαν». Γράφει δ' ὁ Μεινέκιος τὴν σημείωσιν τήνδε· «Σατουρνιαίαν R, Σατορνίαν Dionysius, ubi cod. Vatic. Σατυρνίαν, Macrobii cod. vet. Σατόρνιον. aut hoc probandum aut Σατορνίδα vel Σατουρνίδα et γαῖαν». Παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 51 ἐξέδωκεν ὁ Συλβούργιος «Σατόρνιον αἶαν», ὃ καὶ ἄλλοις ἀποδεκτὸν ἐγένετο. Πρβ. πυρὰ Τραχίνιος, Κιθαιρώνιος ἠχώ, κορύφαν Ἴσθμιον, κτλ.

Ἐν τῇ Θεογονίᾳ τοῦ Ἡσιόδου στίχ. 31 ἀπαντᾷ

ἐνέπνευσαν δέ μοι αὐδὴν
θείην, ἵνα κλείοιμι τά τε ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα.

Εἶνε δ' ὁ στίχος «θείην, ἵνα κλείοιμι κτέ.» πλημμελὴς κατὰ τὸ μέτρον. Ὅθεν ὁ μὲν Στέφανος ἔγραψε «θείην, ὡς κλείοιμι κτέ.», ὁ δὲ Γοιτλίγγιος ἐν μὲν τῇ Α΄ ἐκδόσει τοῦ Ἡσιόδου «δῖαν, ἵνα κλείοιμι», ἐν δὲ τῇ Β΄ «θέσπιν, ἵνα κλείοιμι». Ἐπειδὴ δὲ λέγεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Τόμ. Β΄, σελ. 498 «Καὶ—ἐξεπίτηδες προστίθησιν ἐνέπνευσαν δέ μοι αὐδήν. Καὶ τοῦ μὲν ἔπους ἐτελεύτησε, τοῦ δ' ἐγκωμίου οὐδὲν μᾶλλον, ἀλλὰ καὶ θεσπεσίην πάλιν αὖ προσέθηκε καὶ τό γ' ἔτι κάλλιον—ἵνα κλείοιμι τά τε ἐσσόμενα πρό τε ἐόντα» καὶ ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ Διαλ. πρὸς Ἡσίοδ. 1 «ἐκεῖνο δὲ ἀπορῆσαι ἄξιον, τί δήποτε προειπὼν ὑπὲρ σαυτοῦ ὡς διὰ τοῦτο λάβοις τὴν θεσπέσιον ἐκείνην ἀοιδὴν παρὰ τῶν θεῶν, ὅπως κλείοις καὶ ὑμνοίης τὰ παρεληλυθότα καὶ θεσπίζοις τὰ ἐσόμενα, θάτερον μὲν καὶ πάνυ ἐντελῶς ἐξενήνοχας κτέ.», ὑπέλαβεν ὁ Μυτζέλιος ἐν τῷ περὶ Διορθώσεως τῆς Ἡσιοδείου Θεογονίας σελ. 377-8 ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου θεσπεσίην, μετέγραψε δὲ τὴν ῥῆσιν αὐτοῦ ὧδε·

ἐνέπνευσαν δέ μοι αὐδὴν
θεσπεσίην κλείειν ἅμα τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα.

Ἥκιστ' ἀποδεκτὴ εἶνε ἡ ἀνάγνωσις αὕτη, πιθανὸν δὲ φαίνεται ὅτι ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Λουκιανὸς εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν γραφὴν θέσπιν. Ἴδε καὶ Σίτλιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσιόδου σελ. 64 καὶ 409. Σφόδρα δ' ἀποδοκιμάζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Λεννεπίου γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἡσιόδου Θεογονίας σελ. 6 «Quod in omnibus Edd. est θείην, exstat item in Florentinis meis omnibus—sed est θεῖαν in Parisinis reliquis—*et hoc postulat sequens* ἵνα; *cumque* ἰθεῖαν *dixerit Hesiodus* Ἔργ. 224, *potest etiam h. l. dixisse* θεῖαν». Ἀτοπώτατα τὸ θηλυκὸν τοῦ θεῖος παραβάλλεται πρὸς τὸ τοῦ ἰθύς· ὅλως δ' ἀδύνατον ἦτο νὰ προενεχθῇ ὑπὸ παλαιοῦ ποιητοῦ τὸ θηλυκὸν τοῦ θεῖος διὰ βραχείας τῆς ληγούσης. Εὑρέθη ἐν ἐπιγράμματι τῶν μεταγενεστέρων χρόνων (Ἀνθολ. Παλατ. Τόμ. Γ', κεφ. Δ', 104, 14, σελ. 419) «εἰκόνα θεῖαν ὁδόου (ὁδεύοις)», περὶ οὗ γράφει ὁ Ἐρουερδὴν ἐν *Stud. Crit. in Epigr. Gr.* σελ. 81 «Notandum θεῖαν dictum pro θείην, ut δῖαν, quod substituere non ausim». Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 449, 15 φέρεται «Θεία: σημαίνει τὴν μητέρα τῆς Σελήνης καὶ τοῦ Ἡλίου. Παρὰ τὴν θέαν γέγονε θέεια καὶ κατὰ συναίρεσιν θεῖα». Ποιεῖται δ' ὁ Συλβούργιος τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Θεῖα: Eam formationis rationem habet quam δῖα supra 278, 17». Ἡ ἐκφορὰ Θεῖα εἶνε πλημμελής, ὡς παρετηρήθη καὶ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ', σελ. 273 α'. Τὸν τύπον Θεία δ' ἐγκρίνει ὁ Μυτζέλιος ἀποδοκιμάζων τὸν Θείη ἐν τῷ περὶ Διορθ. τῆς Ἡσιοδ. Θεογον. σελ. 140 κἑξ. καὶ σελ. 408.

Παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ Ἑπτ. ἐπὶ Θήβ. 695 ἔχουσι τἀντίγραφα «φίλου γάρ ἐχθρά μοι πατρὸς τελεία ἀρὰ ξηροῖς—ὄμμασι προσιζάνει» καὶ τελεῖ ἀρά καὶ τελεῖ' ἀρά, κτλ. Κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο ὁ Αἰσχύλος νὰ εἴπῃ τελεί' ἀρά ἐκθλίψει τοῦ μακροῦ Α. Ὑπὸ τοῦ Στεφάνου ἀνεγνώσθη τέλει' ἀρά, ὃ βλέπει τις καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Παληίου γενομένῃ ἐκδόσει τῶν Τραγῳδιῶν τοῦ Αἰσχύλου σελ. 291. Ἀποδέχεται δ' αὐτὸ καὶ ὁ Βουτμαννὸς λέγων ἐν τῇ Διεξοδικῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ Τόμ. Α', σελ. 239 ἐκδ. ϛ' «Die proparoxytona auf ειος haben gedoch wenn sie dreier Endungen sind das femininum besonders bei Dichtern von gleichem Ton und

Quantität, z. B. Aeschyl. Sept. τέλει' ἀρά, Eur. Rhes. 762. Ἑκτόρεια χείρ, Pind. Ol. 10,20 (11,15. Boe.) Κύκνεια μάχα, Etym. M. p. 451, 50. 461, 45. βασίλεια χείρ u. a.». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ κείμενα ἐν τῇ τοῦ Δινδορφίου ἐκδόσει τοῦ Αἰσχύλου Τόμ. Β', σελ. 199 «τελεῖν Turnebi est interpolatio ex Aldina lectione τελεῖ ducta. τέλεια fortasse erunt qui pro τελεία dictum defendant, ut Διομήδεια, Ἑκτόρεια et alia hujusmodi retracto accentu dicuntur, de quo exposui ad Eurip. Rhes. 762. τάλαιν' corrigit Wordsworthus in *the philol. Museum* vol. I. p. 222. collato Eurip. Hipp. 1236. ὦ πατρὸς τάλαιν' ἀρά». Ὁ Βλομφίελδος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας σελ. 65 ἀρέσκεται τῇ ἀναγνώσει τελεῖν ἀρά γράφων «Recipiendum puto τελεῖν, ut sit constructio προσιζάνει τελεῖν. Eum. 674. 730. μένω δ' ἀκοῦσαι. Sophocl. Oed. C. 12. μανθάνειν ἥκομεν. Homer. Iliad. I. 442. Τούνεκά με προέηκε, διδασκέμεναι τάδε πάντα». Ἡμεῖς εἴμεθα τελέως πεπεισμένοι ὅτι οὔτε ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου οὔτε ὑπ' ἄλλου παλαιοῦ Ἕλληνος ἦτο δυνατὸν νὰ προενεχθῇ τὸ θηλυκὸν τοῦ ἐπιθέτου τέλειος διὰ συνεσταλμένου τοῦ Α. Οὐδαμῶς δ' εὔλογον φαίνεται ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ Ἑκτόρεια χείρ, Πολυδεύκεια χείρ, Κύκνεια μάχα, Διομήδεια ἀνάγκη, Ἱπποδάμεια ἀγορά, κτλ. νὰ τεκμαίρηταί τις ὅτι ἠδύνατο νὰ ῥηθῇ καὶ τέλεια ἀρά, ἤτοι κατὰ συναλοιφὴν τέλει' ἀρά. Ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Αἰσχύλου παρέλαβεν ὁ Δινδόρφιος τὴν κατ' εἰκασίαν γραφὴν τάλαιν' ἀρά. Ὁ Οὐεκλῖνος ἐγκρίνει τὴν ὑφ' ἑτέρου κριτικοῦ γενομένην ἀνάγνωσιν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Αἰσχύλου Τόμ. Α', σελ. 430 «πατρὸς μέλαιν' Ἀρά» λέγων ἐν σελ. 520 «μέλαιν' ἀντὶ τελεῖ (τελεία ὀψιαιτέρα χείρ) κατὰ στίχ. 817 ὁ Weil, ὁ δὲ Wordsworth τάλαιν'».

Ὑπάρχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐπίθετον ποιητικὸν ἀγρότερος, οὗ τὸ θηλυκὸν εἶνε ἀγροτέρα, Ἰων. ἀγροτέρη (Ἴδε Βλαϋδέσιον εἰς Σοφοκλ. Φιλοκτ. σελ. 86 καὶ εἰς Ἀριστοφ. Λυσιστρ. σελ. 310). Ἐτίθετο δὲ τὸ θηλυκὸν ἰδίως ἐπὶ τῆς Ἀρτέμιδος, ἥτις καὶ ἁπλῶς Ἀγροτέρα ἐκαλεῖτο, ὡς ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Δ', 6', 20 «σφαγιασάμενοι οἱ Λακεδαιμόνιοι τῇ Ἀγροτέρᾳ — τὴν χίμαιραν». Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον

Παρεκβολαῖς σελ. 1821, 23 «Ἡ δὲ Ἀττικὴ ἱστορία καὶ Ἄρτεμιν ἀγροτέραν παραδίδωσιν, ὡς καὶ ἡ κωμῳδία δεδήλωκε» καὶ σελ. 1247, 10 «Ὅτι δὲ καὶ ἀπολύτως Ἀγροτέρα λέγεται ἡ Ἄρτεμις ἐπιθετικῶς παρ' Ἀττικοῖς δηλοῦσιν ἄλλοι τε καὶ ὁ κωμικὸς ἐν οἷς λέγει κατὰ χιλίων τῇ Ἀγροτέρᾳ εὔξασθαι» (Ἴδε Ἀριστοφ. Ἱππ. 660). Ἐλέγετο δ' ἀείποτε ἀγροτέρα ἢ Ἀγροτέρα ἐκτεταμένως τῆς τελευταίας συλλαβῆς ἐκφωνουμένης. Ἐν τῇ Λυσιστράτῃ τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 1262 φέρεται διττὴ γραφή, «ἀγροτέρ' Ἄρτεμι (Ἄρταμι) σηροκτόνε» κτὶ «ἀγρότερ' Ἄρτεμι (Ἄρταμι) σηροκτόνε», τουτέστιν ἀγρότερα. Ἀλλ' οὔτε τὸ ἀγροτέρ' ἔχει ὑγιῶς, ἀδυνάτου οὔσης τῆς ἐκθλίψεως τοῦ μακροῦ Α, οὔτε τὸ ἀγρότερ' ἤτοι ἀγρότερα, ἀνελληνίστου ὑπαρχούσης τῆς κατὰ συστολὴν τοῦ Α ἐκφορᾶς. Ὁ Μεινέκιος νομίζει ἐντελῆ τοῦ ἀγρότερ' τύπον τὸ ἀγρότερε. Μνημονεύομεν τὰ ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς φιλολόγου γεγραμμένα ἐν *Vindic. Aristoph.* σελ. 141 «In iis quae statim sequuntur vs. 1262. ἀγρότερ' Ἄρταμι σηροκτόνε, non ferendum esse ἀγρότερε Ἄρταμι. Constanter Graeci eam ἀγροτέραν dicebant, idemque Aristophani reddidi sic, ut ἀγροτέρα Ἄρταμι crasi coalescat; nisi forte ἀγρότειρ' Ἄρταμι scribendum est». Ὁ Βλαϋδέσιος λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Λυσιστράτης σελ. 149 «Certe non ferendum ἀγρότερ' Ἄρταμι, neque elidi potest ultima in ἀγροτέρα. Glossema mihi videtur Ἄρταμι, et reponendum suspicor ἀγροτέρα σηροκτόνε. Et ita Dind. Confer tamen Th. 115. ἀείσατ' Ἄρτεμιν ἀγροτέραν» καὶ «Quum vero elisionem non patiatur vox ἀγροτέρα (sic enim scribendum, non ἀγρότερα), Ἄρταμι deleverim, ut dimeter evadat troch. catal.—Nisi transponendum potius sic, Ἀγροτέρα σηροκτόν' Ἄρταμι». Περὶ τοῦ Ἄρτεμις ἀγροτέρα, ἡ Ἄρτεμις ἡ ἀγροτέρα, ἀγροτέρα Ἄρτεμις ποιεῖται λόγον ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἱππέων σελ. 334. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ «ἐπόμπευσάν τε τῇ Ἀρτέμιδι τῇ ἀγροτέρᾳ ἐν ὅπλοις» (Ἐπιγρ. Ἀττ. Β', 467, 8, Τόμ. Β', α', σελ. 249) καὶ ἐν τῇ Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων Πολιτείᾳ «ὁ δὲ πολέμαρχος θύει μὲν θυσίας τήν τε τῇ Ἀρτέμιδι τῇ ἀγροτέρᾳ κτέ.» (κεφ. 58), ἀνθ' οὗ παρὰ τῷ Πολυδεύκει φέρεται «ὁ δὲ πολέμαρχος θύει μὲν Ἀρτέμιδι ἀγροτέρᾳ» ἄνευ ἄρθρου

(βιβλ. Η', 91). Πρβ. καὶ Ἀρτάμιδος ἀγροτέρας (Ἐπιγρ. Μεγαρ. Ὠρωπ. Βοιωτ. Διττεμβ. 3564, σελ. 660) Ἴδε καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν γεγραμμένα ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ', σελ. 170-1.

ΜΕΡΟΣ ΙΔ'.

Βασιλίσκους — βασιλικούς.

Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου φέρεται σελ. 1375, 7 «Ἐθαυμάζετο δέ, φασί, καὶ κατὰ Σπάρτην μᾶλλον ὁ κάλλιστος καὶ ἡ καλλίστη· πολλῶν δὲ τοιούτων ὁ τόπος εὐφόρει. Διὸ καὶ Ἀρχίδαμος ὁ βασιλεὺς ἐζημιώθη πρὸς τῶν ἐφόρων, οἷα καλῆς γυναικὸς αἰσχρὰν πλουσίαν ἀλλαξάμενος, ἐπεὶ βασιλικοὺς ἀντὶ βαλέων τῇ Σπάρτῃ γεννᾶν προαιρεῖται».

Εἰλημμένα εἶνε ταῦτα ἐκ τῶν Δειπνοσοφιστῶν τοῦ Ἀθηναίου, ἐν οἷς κεῖται σελ. 566 α' «Ἡρακλείδης δὲ ὁ Λέμβος ἱστορεῖ ὅτι κατὰ τὴν Σπάρτην θαυμάζεται μᾶλλον ὁ κάλλιστος καὶ γυνὴ ἡ καλλίστη, καλλίστας γεννώσης τῆς Σπάρτης τὰς γυναῖκας. Διὸ καί φασι περὶ Ἀρχιδάμου βασιλέως, γυναικὸς αὐτῷ καλῆς φαινομένης, ἑτέρας δὲ αἰσχρᾶς καὶ πλουσίας, ὡς ἀπέκλινεν ἐπὶ τὴν πλουσίαν, ζημιῶσαι τοὺς ἐφόρους αὐτὸν ἐπιλέγοντας ὅτι βασιλίσκους ἀντὶ βασιλέων τοῖς Σπαρτιάταις γεννᾶν προαιρεῖται».

Ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Ἀθηναίου εὑρίσκεται γεγραμμένον καὶ βασιλικούς, ἀλλὰ πᾶς τις εὐκολώτατα κατανοεῖ ὅτι ὅλως τῆς προκειμένης ῥήσεως ἀπᾴδει τὸ ἐπίθετον τοῦτο, μόνον δὲ τὸ ὑποκοριστικὸν αὐτῇ ἁρμόζει ὄνομα, ὅπερ ἐπάναγκες εἶνε ν' ἀποκαταστήσωμεν καὶ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ. Σημειωτέον δ' ὅτι τῶν ἀντιγράφων τοῦ Ἀθηναίου ἄλλα μὲν ἔχουσι τοῖς Σπαρτιάταις, ἄλλα δὲ ταῖς Σπάρταις, ἐξ οὗ πορίζόμεθα τὴν γνησίαν γραφὴν ΤΑΙ ΣΠΑΡΤΑΙ· «βασιλίσκους ἀντὶ βασιλέων τᾷ Σπάρτᾳ γεννᾶν προαιρεῖται» (Ἴδε Μεινέκιον ἐν Ἀναλ. Κριτ. εἰς Ἀθην. Δειπνοσ. σελ. 264). Ὁ Εὐστάθιος τρέψας τὸν Δωρικὸν τύπον εἰς κοινὸν εἶπε «βασιλίσκους ἀντὶ βασιλέων τῇ Σπάρτῃ γεννᾶν προαιρεῖται». Εὔδηλον δὲ παντὶ ἀποβαίνει ὅτι κάλλιστα μὲν ἔχει ὁ ἐνεστὼς προαιρεῖται ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου, ἥκιστα δὲ συνᾴδει τῷ τοῦ Εὐσταθίου λόγῳ, ὅστις ἀπαλλάτ-

τεται, νομίζομεν, τῆς ἀτοπίας ἐκφερόμενος ὧδε· «ἐζημιώθη πρὸς τῶν ἐφόρων, οἷα καλῆς γυναικὸς αἰσχρὰν πλουσίαν ἀλλαξάμενος, ἐΠΙ(λεγόντων ὅΤΙ) βασιλίσκους ἀντὶ βασιλέων τῇ Σπάρτῃ γεννᾶν προαιρεῖται».Οὐδαμῶς συμφωνοῦμεν τῷ Βαλκεναρίῳ μεταβάλλοντι ἐν ταῖς εἰς τὰς Ἀδωνιαζούσαις Σημειώσεσι σελ. 288 γ´ τὸ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ ἐπιλέγοντας εἰς τὸ αἰτίαν λέγοντας. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ἀντὶ τοῦ «θαυμάζεται μᾶλλον ὁ κάλλιστος καὶ γυνὴ ἡ καλλίστη», τοῦ φερομένου ἐν τῇ ῥήσει Ἡρακλείδου τοῦ Λέμβου, ὁ μὲν Μεινέκιος ἀνέγνω ἐν τοῖς εἰς τοὺς Ἀθηναίου Δειπνοσοφιστὰς Κριτικοῖς Ἀναλέκτοις σελ. 264 «θαυμάζεται μᾶλλον ὁ κάλλιστος (ἀνὴρ) καὶ γυνὴ ἡ καλλίστη», ὁ δὲ Καιβέλιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου Τόμ. Γ', σελ. 247 «θαυμάζεται μᾶλλον (πάντων ἀνὴρ) ὁ κάλλιστος καὶ γυνὴ ἡ καλλίστη».

Εὐκολώτατον ἦτο νὰ μεταπέσῃ τὸ βασιλίΣκους εἰς τὸ βασιλικούς. Συνεχύθησαν δὲ καὶ ἐπ' ἄλλων ὀνομάτων αἱ καταλήξεις ΙΣΚΟΣ καὶ ΙΚΟΣ, οἷον νεανίσκος-νεανικός, νεανικός-νεανίσκος, κτλ.

Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Var. Lect.* σελ. 260 «In § 16. Κρῆτα νεανίσκον Cod. A. νεανικόν et saepissime alibi -ίσκος et -ικός confunduntur, ut 5, 54. σωφρονικός et σωφρονίσκος, 45, 20. κυνικός et κυνίσκος. Admoneo Xenophontis gratia, in cuius *Hellenicis* III. iii. 4. perperam legitur οὗτος δ' ἦν καὶ τὸ εἶδος νεανίσκος καὶ τὴν ψυχὴν εὔρωστος, ubi certa emendatione rescribo νεανικός. Cinadon erat corpore robusto et vasto, ut de eo per vim prehendendo diligentissime Ephori caverint et νεανίσκος ad aetatem refertur (τὴν ἡλικίαν), non ad formam corporis (τὸ εἶδος). Idem vitium in Bekkeri *Anecd.* I. p. 365, 8. ἀκμαῖος: νεανίσκος, σφριγῶν: dubitasne νεανικός reponere?». Πρὸ τοῦ Κοβήτου μετετύπωσε τὸ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι νεανίσκος εἰς τὸ νεανικός ὁ Ναβῆρος (Ἴδε Δινδόρφιον εἰς Ξενοφ. Ἑλλην. σελ. 160). Καὶ τὸ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου λόγῳ τοῦ Δημοσθένους ἁπαντῶν § 71, σελ. 537 «ἀλλ' ἴσασιν ἅπαντες, εἰ δὲ μή, πολλοί γε, Εὔθυνον τὸν παλαίσαντά ποτ' ἐκεῖνον, τὸν νεανίσκον, κτέ.» μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Βαλκεναρίου εἰς τὸ νεανικόν, ὃ ἐνέκρινε καὶ ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1859, σελ. 22.

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Ὀρθαγόρικος: χοιρίδιον μικρόν» ἀντὶ τοῦ ὀρθαγορίΣκος. Πρβ. «ΒορθαγορίΣκια: χοίρεα κρέα. Καὶ μικροὶ χοῖροι βαρθάκεοι. Λάκωνες», ἀνθ' οὗ ὁ Σμιδίτιος ἀκολουθήσας τῷ Σαλμασίῳ ἐξέδωκε «Βορθαγορίσκεα: χοίρεια κρέα. Καὶ μικροὶ χοῖροι βορθαγορίσκοι. Λάκωνες» (Ἴδε Ἄλβερτον εἰς Ἡσύχ. Τόμ. Α', σελ. 742. Πρβ. καὶ Ἀάσιον εἰς Ξενοφ. Λακεδαιμ. Πολιτ. σελ. 255-6 καὶ Ἀρήνσιον ἐν τῷ περὶ Διαλ. Δωρ. σελ. 48 καὶ Τουδεῆρον ἐν τῷ Περὶ Διαλ. Ἑλλ. Δίγ. σελ. 30). Εὔλογον δ' ἡμεῖς νομίζομεν ν' ἀναγνωσθῇ «Καὶ (οἱ) μικροὶ χοῖροι κτέ.».

Βλέπει δέ τις ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου καὶ

Κενταυρίσκος: ἀγροῖκος, ἄγριος.

Κενταυρικῶς: ἀγροίκως, ἀγρίως.

Πιθανώτατον δὲ φαίνεται ὅτι τὰ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἐπανάληψις πλημμελῶς γενομένη τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ, ἃ μόνα ἔγραψεν ὁ Ἡσύχιος ἐξηγούμενος τὸ ἐπίρρημα κενταυρικῶς, οὗ χρῆσιν ἐποιήσατο ὁ Ἀριστοφάνης ἐν τοῖς Βατράχοις στίχ. 38 (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ', σελ. 1436 δ').

Ἐν Ἐπιδημιῶν Δ', 53 εἶνε γεγραμμένον «πρὸς ὃν κυνικὸς εἰσήγαγέ με» ἀντὶ τοῦ Κυνίσκος, ὃ ἔμεινεν ἀδιάφθορον ἐν Ἐπιδημιῶν Ϛ', ζ', 10 «πρὸς ὃν ὁ Κυνίσκος ἤγαγέ με». Ἐπηνωρθώθη δὲ τὸ κυνικός μετατυπωθὲν εἰς τὸ Κυνίσκος ὑπὸ τοῦ Λιτραίου (Ἴδε Ἐρμερίνσιον εἰς Ἱπποκρ. Τόμ. Α', σελ. 551).

Τὸ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ κωμικοῦ Πλάτωνος παρ' Ἀθην. σελ. 343 δ' «οἶδ', ᾧ φίλος Μυννίσκος ἔσθ' ὁ Χαλκιδεύς» ἀνεγνώσθη καὶ πλημμελῶς Μύννικος. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε ΜυΝΝίσκος οὐχὶ ΜυΝίσκος (Ἴδε Κείλιον ἐν Ἀναλ. Ἐπιγρ. σελ. 210. Πρβ. καὶ Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 642 καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν τοῖς Λίθων περὶ τῆς Ἀττικῆς Διαλέκτου Μαρτυρίοις σελ. 30).

Τὸ κείμενον ἄλλοτε παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ περὶ Ὕλ. Ἰατρ. Γ', 134 (144) «οἱ δὲ ἐντατικόν, οἱ δὲ πριαπικὸν ἢ μόριον» μετεβλήθη ἐξ ἀντιγράφου εἰς τὸ πριαπίσκον (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ϛ', σελ. 1597 α').

Ἀτόπως εἶνε ἐν τῇ Ξενοφῶντος Λακεδαιμονίων Πολιτείᾳ κεφ. Γ',

5 γεγραμμένον «καὶ τῶν μὲν αὖ παιδικῶν οὕτως ἐπεμελήθη» ἀντὶ τοῦ παιδίσκων. Λέγει δ' ὁ Ξενοφῶν παιδίσκους τοὺς μεταξὺ ὄντας τῶν παίδων καὶ τῶν ἡβώντων, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς βιβλ. Ε', δ', 32 ῥήσεως αὐτοῦ «ὅστις μέντοι παῖς τε ὢν καὶ παιδίσκος καὶ ἡβῶν πάντα τὰ καλὰ ποιῶν διετέλεσε». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. «Παιδίσκοι: οἱ ἐκ παίδων εἰς ἄνδρας μεταβαίνοντες» (Ἴδε καὶ Στούρζιον ἐν Λεξ. Ξενοφ. Τόμ. Γ', σελ. 390). Ἀποκατέστησε δὲ τὴν γνησίαν γραφὴν παρὰ τῷ Ξενοφῶντι ὁ Ἀάσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Λακεδαιμονίων Πολιτείας σελ. 102.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου καὶ τῷ τοῦ Σουίδα φέρεται «Ἰσχυρίσκος: ἀντὶ τοῦ ἰσχυρός. Οὕτως Ἄλεξις». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς Βεκκήρου Ἀνεκδότοις σελ. 100, 13 «Ἰσχυρίσκος: ἀντὶ τοῦ ἰσχυρός. Ἄλεξις Προσκεδαννυμένῳ». Ὀρθῶς ὁ Μεινέκιος ἀπεφήνατο ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Γ', σελ. 473 ὅτι ἀναγκαίως ἔχει ν' ἀναγνωσθῇ ἰσχυρικός. Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν Θεαιτήτῳ σελ. 169 β' «ἰσχυρικώτερος μέντοι ἐγὼ ἐκείνων». Πρβ. Βεκκ. Ἀν. σελ. 100, 14 «Ἰσχυρικώτερον: Πλάτων Θεαιτήτῳ» καὶ Φώτ. Λεξ. σελ. 117, 9 «Ἰσχυρικοί: ἰσχυροί» (Ἴδε Κόβητον ἐν Μνημοσ. 1859, σελ. 22. Ἔτι δὲ Δάμιον ἐν *Observat. in Lex. Seguer* σελ. 36).

Παρὰ τῷ Λόγγῳ Ποιμεν. Α', 10 ἐγένετο πρὸ πολλοῦ ἀποδεκτὸν τὸ «ἡ μὲν ἀνθερίκους ἀνελομένη ποθὲν ἐξ ἕλους ἀκριδοθήραν ἔπλεκε» ἀντὶ τοῦ ἀνθερίσκους. Εὑρέθη δὲ καὶ ἐν ἀντιγράφῳ ἀνθεριας κοὺς, ὡς ἐδήλωσεν ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 178. Ὁ Σειλῆρος λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λόγγου σελ. 175 «Scripturam ἀνθερίσκος non prorsus esse damnandam demonstrat Grammaticus apud Bekk. Anecdd. p. 403, 15. «Ἀνθερίσκος ὁ καυλὸς τοῦ ἀσφοδελοῦ» (Ἴδε καὶ Ἀρήνσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν Ποιητῶν Τόμ. Β', σελ. 470).

Παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΗ', α', σελ. 777 εἶνε γεγραμμένον «αἱ δέ εἰσιν ἐπιδέσεις ἅμα καὶ βρόχοι, ὡς λαγωὸς μετ' ὤτων καὶ βουκολίσκος καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι». Τὸ ἀληθὲς ὄνομα τοῦ βρόχου βλέπομεν παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ Τόμ. Δ', σελ. 257, 10 «ὁ βουκολικὸς βρόχος καλούμενος εἴρηται ὑπό τινων καὶ σανδάλιος» (Ἴδε Θησ.

Στεφ. Τόμ. Β', Προσθ. καὶ Διορθ. λ. βουκολίσκος. Πρβ. καὶ λ. σανδάλιος Τόμ. Ζ', σελ. 57 γ').

Παρατηρητέον δ' ὅτι κατὰ μὲν Ἡρακλείδην τὸν Λέμβον ἐζημιώθη ὁ Ἀρχίδαμος ὑπὸ τῶν ἐφόρων αἰσχρὰν ἤτοι δύσμορφον λαβὼν γυναῖκα, κατὰ δὲ τὸν Θεόφραστον ἐζημίωσαν αὐτὸν οἱ ἔφοροι μικρὰν γυναῖκα γήμαντα. Ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου εἶνε ἡμῖν παραδεδομένα τάδε ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ κεφ. Β', 3 «Ὡς δὲ Θεόφραστος ἱστορεῖ, τὸν Ἀρχίδαμον ἐζημίωσαν οἱ ἔφοροι γήμαντα γυναῖκα μικράν· οὐ γὰρ βασιλεῖς, ἔφασαν, ἄμμιν ἀλλὰ βασιλείδια γεννάσει». Ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 18 μετετύπωσε τὸ ἄμμιν εἰς τὸ ἀμῖν καὶ τὸ γεννάσει εἰς τὸ γεννασεῖ (Πρβ. καὶ *Mnemos.* 1873, σελ. 365 καὶ *Collect. Crit.* σελ. 570).

Κεῖται δ' ἐν τῇ ὑπὸ Πλουτάρχου μνημονευομένῃ ῥήσει τὸ οὐδέτερον ὑποκοριστικὸν βασιλείδιον, ὅπερ παρήχθη ἐκ τοῦ βασιλεύς διὰ τῆς καταλήξεως ΙΔΙΟΝ· βασιλεύς-βασιλέως-βασιλεΐδιον-βασιλείδιον.

Κακῶς ἐν τῷ περὶ Παίδων Ἀγωγῆς συγγράμματι τοῦ Ψευδοπλουτάρχου σελ. 1 δ' ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Δυβνήρου «Πάνυ δὲ ἄξιον ἐπαινεῖν καὶ Λακεδαιμονίους τῆς μεγαλοφροσύνης· οἵτινες Ἀρχίδαμον τὸν βασιλέα ἑαυτῶν ἐζημίωσαν χρήμασιν, ὅτι μικρὰν τὸ μέγεθος γυναῖκα γάμῳ λαβεῖν ὑπέμεινεν, ὑπειπόντες ὡς οὐ βασιλέας, ἀλλὰ βασιλείδας παρασχεῖν αὐτοῖς διανοοῖτο».

Ὁ Δυβνῆρος οὔτ' ἀσύνετος ἦτο οὔτ' ἀτριβὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων· ὅθεν λίαν ἡμεῖς θαυμάζομεν πῶς δὲν κατέστη αὐτῷ αἰσθητὴ ἡ πλημμέλεια ἢ ἡ ἀναρμοστία τῆς λέξεως βασιλείδας. Ἡ γνησία γραφὴ εἶνε βασιλείδΙΑ, ἥτις ἐσώθη ἀβλαβὴς ἐν τῇ ῥήσει τῇ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ παρατεθείσῃ.

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου γράφει ὁ Λ. Δινδόρφιος Τόμ. Β', σελ. 163 α' «Plut. Mor. p. 1, D: Ἀρχίδαμον τὸν βασιλέα ἑαυτῶν ἐζημίωσαν χρήμασιν, ὅτι μικρὰν τὸ μέγεθος γυναῖκα γάμῳ λαβεῖν ὑπέμεινεν, ὑπειπόντες ὡς οὐ βασιλέας, ἀλλὰ βασιλείδια παρασχεῖν αὐτοῖς διανοοῖτο, aliquot libri praebent βασιλείδας vel βασιλίδας, quod tamen ab eo loco alienum» καὶ σελ. 163 γ' «Re-

petuntur haec in scripti De puer. educ. loco s. βασιλείδης notato, ubi nullius auctoritatis scripturam βασιλίσκους, fortasse ex Athen. 13, p. 566, A ab Stephano illatam, reliquit Wyttenbachius». Σημειωτέον δ' ὅτι ἀνεγνώσθη ὑπό τινος ἘΠειπόντες ἀντὶ τοῦ ὙΠειπόντες.

Τοῦ ὀνόματος βασιλείδης ποιεῖται μνείαν ὁ Σουίδας λέγων «Βασιλείδης: ὁ τοῦ βασιλέως». Ἀποκατέστησαν δ' οἱ ἐκδόται τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ Κριτίᾳ σελ. 116 γ' τὸ «ἐν ᾧ κατ' ἀρχὰς ἐφίτυσαν καὶ ἐγέννησαν τὸ τῶν δέκα βασιλειδῶν γένος» ἀντὶ τοῦ βασιλίδων (Ἴδε Σταλβαύμιον εἰς Πλάτ. Τόμ. Ζ', σελ. 413 καὶ Βερνάρδυν εἰς Σουΐδ. Τόμ. Α', α', σελ. 957). Ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1875, σελ. 205 ἐξήλειψε τὸ καὶ ἐγέννησαν ὡς παρεμβεβλημένον. Ὑπάρχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ κύριον ὄνομα Βασιλείδης καὶ ἰωνιστὶ Βασιληΐδης. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1498, 65 «Προφέρεται δὲ ἡ τούτου (τοῦ Φιλομηλείδης) παραλήγουσα διὰ διφθόγγου, ἴσως ἀπὸ τοῦ Φιλομηλεύς, ὡς καὶ τὸ Ἀριστείδης κύριον καὶ τὸ Βασιλείδης ἐκ τοῦ ἀριστεύς καὶ βασιλεύς». Ὁ Λ. Δινδόρφιος νομίζει ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β', σελ. 163 β' ὅτι ὀφείλει νὰ γραφῇ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ Ἀριστεύς καὶ Βασιλεύς. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι Βασιλείδης τις ἐγένετο ἀρχηγὸς αἱρέσεως, τῶν ἀπ' αὐτοῦ κληθέντων Βασιλειδιανῶν, περὶ ὧν ποιεῖται λόγον ὁ Ἐπιφάνιος Τόμ. Β', σελ. 22 κἑξ. Δινδ. Ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως λέγονται οἱ Βασιλειδιανοὶ καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν Βασιλείδην καὶ οἱ ἀπὸ Βασιλείδου (Ἴδε τὰ ὑφ' ἡμῶν γεγραμμένα ἐν τῷ Ἀθηναίῳ Τόμ. Ζ', σελ. 351).

Τὸ ἀρσενικὸν ὑποκοριστικὸν βασιλίσκος ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τῷ Πολυβίῳ βιβλ. Γ', μδ', 5 «αὐτὸς δὲ συναγαγὼν τὰς δυνάμεις εἰσήγαγε τοὺς βασιλίσκους τοὺς περὶ Μάγιλον». Ἴδε καὶ Βοίκκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν Τόμ. Β', σελ. 998. Πρβ. καὶ Τόμ. Γ', σελ. 487.

Ἐκαλεῖτο δὲ βασιλίσκος καὶ ὀρνίθιόν τι, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου σελ. 806 ε' «μή, καθάπερ ὁ Αἰσώπου βασιλίσκος ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἀετοῦ κομισθεὶς αἰφνίδιον ἐξέπτη καὶ προέφθασεν, οὕτω κτέ.» καὶ ἐκ τῶν Ὀνειροκριτικῶν τοῦ Ἀρτεμιδώρου

σελ. 234, 21 «τὰ δὲ μουσικὰ καὶ ἡδύφωνα φιλολόγους καὶ μουσικοὺς καὶ εὐφώνους, ὡς χελιδὼν καὶ ἀηδὼν καὶ βασιλίσκος καὶ τὰ ὅμοια». Πρβ. καὶ Βλαϋδέσιον εἰς Ἀριστοφ. Ὄρν. σελ. 100.

Εἶχε δὲ καὶ ἰχθὺς τὸ ὄνομα τοῦτο, ὡς δηλοῖ ὁ Ὀππιανὸς λέγων ἐν τοῖς Ἁλιευτικοῖς βιβλ. Α', στίχ. 129 «ἃς κίρρις τε σύαινά τε καὶ βασιλίσκοι, ἐν δὲ μύλοι τρίγλης τε ῥοδόχροα φῦλα νέμονται».

Ὠνομάζετο προσέτι βασιλίσκος καὶ ὄφις τις, περὶ οὗ γράφει ὁ Γαληνὸς Τόμ. ΙΒ', σελ. 250 «Βασιλίσκον μὲν γὰρ τὸ θηρίον οὐδὲ εἶδον οὐδέποτε· καί, εἰ ἀληθῆ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτοῦ, κινδυνῶδές ἐστι καὶ τὸ πλησίον ἀφικέσθαι τῷ ζῴῳ τούτῳ» καὶ Τόμ. ΙΔ', σελ. 233 «Ὁ μὲν γὰρ βασιλίσκος· ἔστι γὰρ τὸ θηρίον ὑπόξανθον καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τρεῖς ὑπεροχὰς ἔχον, ὥς φασιν· ὅτι καὶ ὁραθεὶς μόνον καὶ συρίττων ἀκουσθεὶς ἀναιρεῖ τοὺς ἀκούσαντας καὶ τοὺς ἰδόντας αὐτὸν καὶ ὅτι τῶν ἄλλων ζῴων, εἴ τι καὶ ἅψαιτο τοῦ ζῴου ἀνῃρημένου, καὶ αὐτὸ τελευτᾷ εὐθέως καὶ διὰ τοῦτο πᾶν αὐτοῦ τὸ γένος τῶν ἄλλων θηρίων ἐγγὺς εἶναι φυλάττεται». Παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ Τόμ. Β', σελ. 74 φέρεται «Ἐρασίστρατος—περὶ τοῦ καλουμένου βασιλίσκου ῥητῶς οὕτω φησίν· ὅταν δὲ ὁ βασιλίσκος δάκῃ, πληγὴ ὑπόχρυσος γίνεται». Ἴδε Λεεμάνσιον εἰς Ὡραπόλλ. σελ. 119. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 173 α'.

Ὑπῆρξε καὶ κύριον ὄνομα Βασιλίσκος. Πρβ. Γναφίσκος, Λεοντίσκος, Λυκίσκος, Ταυρίσκος, κτλ. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει ἐν βιβλ. Ϛ', 71 «καί οἱ γίνεται παῖς Ζευξίδημος, τὸν δὲ Κυνίσκον μετεξέτεροι Σπαρτιητέων ἐκάλεον». Πρβ. Κυνίσκα, Λυκίσκα, κτλ.

Ὡς δ' ἐκ τοῦ ὀνόματος βασιλεύς ἐγένοντο δύο ὑποκοριστικά, τὸ ἀρσενικὸν βασιλίσκος καὶ τὸ οὐδέτερον βασιλείδιον, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ ἀμφορεύς τὸ ἀμφορίσκος καὶ τὸ ἀμφορείδιον.

Δημοσθ. σελ. 617, 76 «οὐκ ἀμφορίσκοι δύο οὐδὲ χρυσίδες τέτταρες ἢ τρεῖς». Ἐπιγρ. Ἀττ. Β', 678 β', 10 (Τόμ. Β', β', σελ. 40) «ἀμφορίσκος· κάδοι δύο». Εὑρέθη τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ παρά τισι τῶν μεταγενεστέρων· γίνεται δ' αὐτοῦ μνεία καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους βιβλ. Α', 28 καὶ Ϛ', 14 καὶ Ι', 70.

Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 1119 «τὰ Θάσι' ἀμφορείδια» καὶ Εἰρ. 202 «χυτρίδια καὶ σανίδια κἀμφορείδια». Πλημμελῶς ὁ Πολυδεύκης

γράφει βιβλ. Ι', 72 «οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ Χίου τὸν στάμνον εἴρηκεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ Θασίου ἐν τοῖς Ἀχαρνεῦσι τὰ Θάσι' ἀμφορείδια». Μνημονεύει δ' ἀμφότερα τὰ ὑποκοριστικὰ ἐν βιβλ. Ι', 30 «ἀμφορέα, ἀμφορίσκον, ἀμφορείδιον».

Φέρεται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ γραφὴ ἀμφορίδιον (Ζωναρ. Λεξ. σελ. 157) -ἀμφορίδια. Ὁ Κύννιος ποιεῖται εἰς Πολυδ. Ι', 30 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «ἀμφορίδιον: C. A. ἀμφορείδιον, ut mox ἀγγείδιον». Ἀλλὰ δὲν εἶνε ὁμοίως ἐσχηματισμένα τὸ ἀμφορείδιον καὶ τὸ ἀγγείδιον (Ἴδε καὶ Λοβέκκιον ἐν Προλεγομ. σελ. 394). Ὁ Βερνάρδυς λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σουίδα Τόμ. Α', α', σελ. 311 «Vulg. ἀμφορίδια correxit Gaisf. cum. A. Idem ex A. reposuimus in v. 14». Πρβ. λ. μεμύρωμαι (Τόμ. Β', α', σελ. 778) «Ἀριστοφάνης —πολὺ δ' ὑπερπέπαικεν αὐτῶν τὰ Θάσια ἀμφορείδια· Ἀμφορείδια τὰ κεράμια» (Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον εἰς Ἀριστοφ. Βατρ. σελ. 159). Μόνος δ' ὁ διὰ τοῦ Ι ἐν τῇ προπαραληγούσῃ προενηνεγμένος τύπος ὑπελήφθη ὑπό τινων ὀρθός (Πρβ. τὴν ὑπὸ τοῦ Διδορφίου γενομένην ἔκδοσιν τοῦ Πολυδεύκους Τόμ. Ε', σελ. 1353). Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰ. Ῥιχτήρου γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀριστοφάνους Εἰρήνης σελ. 126 «Ad κἀμφορίδια cf. Lob. Pathol. p. 394, Kidd. ad Daw. p. 396. Idem est Eccl. 1111, utroque loco scribendum ἀμφορίδια, ι longo, ut δικαστηρίδιον, Βοιωτίδιον, ἀργυρίδιον Lys. 1051, δακτυλίδιον Lys. 416, θαἰματίδια Lys. 401. 470, σηπίδια Phot. s. v. ὀσμύλια, οὐσίδιον Nicomach. ap. Ath. II. p. 58 a etc., ubique contractae sunt duae vocales ι; tum Ὡρμίδιον ab Ἑρμῆς Pac. 382 et ἀμφορίδιον ab ἀμφορεύς, unde colligas substantiva contracta vel in — εύς exeuntia eandem habere deminutivi formam». Ἀλλὰ τὸ ὑποκοριστικὸν τοῦ βασιλεύς γράφεται βασιλΕΙδιον πλημμελῶς δ' ἔχει ἡ ἐκφορὰ βασιλΙδια, ἣν μνημονεύει ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Α', σελ. 3. Διὰ διφθόγγου δ' ὀφείλει νὰ ἐκφέρηται καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἀμφορεύς παρηγμένον (Ἴδε Βλαϋδέσιον εἰς Ἀριστοφ. Ἐκκλ. σελ. 99 καὶ εἰς Εἰρήν. σελ. 25 καὶ 42 καὶ εἰς Πλοῦτ. σελ. 178).

Ἐσχηματίσθη δ' ὅμως ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ ἐκ τοῦ βωρεύς ὑποκοριστικὸν βωρίδιον, περὶ οὗ ποιεῖται λόγον ὁ Κοραῆς ἐν

τῇ ἐκδόσει τῶν Ξενοκράτους καὶ Γαληνοῦ περὶ τῆς ἀπὸ τῶν Ἐνύδρων Τροφῆς σελ. 180· γράφει δὲ τάδε· «Βωρίδια: οἱ μικροὶ βωρεῖς, περὶ ὧν εἴρηται ἀνωτέρω, — ὡς ἐνδέχεται τοὺς αὐτοὺς εἶναι τοῖς παρ' ἡμῖν καλουμένοις Βούροις· διὰ διφθόγγου γὰρ εὕρηται καὶ παρὰ τῷ Τραλλιανῷ Ἀλεξάνδρῳ (Βιϐλ. ιϐ', κεφ. 8), ἐν οἷς Τὰ Ἀλεξανδρέων βουρίδια παραγγέλλει προσφέρεσθαι τοῖς γλίσχρων χυμῶν πλήρη τὸν στόμαχον ἔχουσι». Ἐν τῇ Συναγωγῇ τοῦ Κουμανούδη κεῖται σελ. 351 «Ὑπαγωγίδιον, τό· ὑποκορ. τοῦ ὑπαγωγεύς. Μουσικ. Πραγματ. ἐν Notices et Extr. etc. XVI, σ. 481».

Ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν ὀνομάτων ἀμφορείδιον καὶ βασιλείδιον τὸ Ε τῶν πρωτοτύπων ἀμφορέ-ως καὶ βασιλέ-ως δὲν ἐξεϐλήθη, προσκολληθείσης αὐτοῖς τῆς καταλήξεως ΙΔΙΟΝ, ἀλλὰ συναλειφθὲν μετὰ τοῦ Ι ἀπετέλεσε τὴν δίφθογγον ΕΙ. Ὁμοία συναίρεσις ἐγένετο καὶ ἐπὶ τοῦ ὑποκοριστικοῦ τοῦ παραχθέντος διὰ τῆς αὐτῆς καταλήξεως ἐκ τοῦ ἀμφιδέαι ἢ ἀμφίδεα, οἷον ἀμφιδεΐδιον-ἀμφιδείδιον. Ἐπιγρ. Ἀττ. Β', 698 ϐ', 25 (Τόμ. Β', ϐ', σελ. 52) «σὺν τῷ ἀμφιδειδίῳ».

Κακῶς λέγεται ἐν τῷ Γουδιανῷ Ἐτυμολογικῷ σελ. 503, 7 «σκαφείδιον δὲ διὰ διφθόγγου ἐκ τοῦ σκαφεύς σκαφέως σκαφείδιον» καὶ ἐν τοῖς Ἐπιμερισμοῖς τοῦ Ψευδηρωδιανοῦ σελ. 239 «σὺν τούτοις καὶ ἀγγείδιον ἀπὸ τοῦ ἀγγεῖον καὶ σκαφείδιον, ἡ δίκελλα, ἀπὸ τοῦ σκαφεύς σκαφέως». Τὸ σκαφείδιον δὲν δύναται νὰ εἶνε ἄλλοθεν παρηγμένον ἢ ἐκ τοῦ σκαφεῖον, ὡς τὸ ἀγγείδιον ἐκ τοῦ ἀγγεῖον καὶ τὸ γραμματείδιον ἐκ τοῦ γραμματεῖον καὶ τὸ γραφείδιον ἐκ τοῦ γραφεῖον. Πρϐ. καὶ Σουίδ. «Ταμιεῖον: κοιτῶνα· καὶ ταμιείδιον ὑποκοριστικῶς». Πλημμελῶς φέρεται ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Οὐαλζίου ἐκδεδομένοις Ῥήτορσι γραφΙδίου ἀντὶ τοῦ γραφΕΙδίου Τόμ. Α', σελ. 209, 3 «πινακιδίου καὶ νοῦ καὶ γραφιδίου καὶ νοῦ» καὶ σελ. 209, 5 «πινακίδος καινῆς καὶ καινοῦ γραφιδίου» καὶ Τόμ. Β', σελ. 18, 20 «γραφιδίου — καὶ νοῦ καὶ πινακιδίου καὶ νοῦ» καὶ σελ. 18, 22 «γραφιδίου καὶ φρενὸς καὶ πινακιδίου καὶ φρενός» καὶ σελ. 258, 27 «γραφιδίου — καινοῦ καὶ πινακιδίου καινοῦ» καὶ σελ. 258, 29 «πινακίδος καινῆς καὶ γραφιδίου καινοῦ» καὶ σελ. 259, 1 «πινακίδος τε καὶ φρενὸς καὶ γραφιδίου τε καὶ φρενός». Ἐν Τόμ. Θ', σελ. 727 γράφει ὁ Οὐάλζιος «P. 209. v. 3. Med.

Par. Rom. γραφειδίου, quod restituit F.». Τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν βλέπει τις ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουΐδα σελ. 249 α΄ Βεκκ. καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 147, 20 καὶ σελ. 240, 16 καὶ σελ. 241, 10 (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β΄, σελ. 772 α΄).

Εἴδομεν ὅτι ἐσχηματίσθησαν ὑποκοριστικὰ ἐκ τοῦ βασιλΕΥΣ καὶ ἐκ τοῦ ἀμφορΕΥΣ διὰ τῆς καταλήξεως ΙΣΚΟΣ. Μνημονεύεται δὲ καὶ ὄνομα γραμματΙΣΚΟΣ ἐκ τοῦ γραμματΕΥΣ παρηγμένον ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Βεκκήρου σελ. 857, 2 «Ὁ δὲ πέμπτος εἰς ΚΟΣ (γρ. εἰς ΙΣΚΟΣ), ὡς γραμματίσκος ὁ γραμματεὺς καὶ πυργίσκος ὁ πύργος».

Παρὰ Γεωργίῳ τῷ Κεδρηνῷ Τόμ. Α΄, σελ. 532, 18 καὶ παρὰ τῷ Θεοφάνει Χρονογρ. σελ. 71, 19 ἀπαντᾷ «ὁμοίως καὶ μαγείρους (ἐδίωξε) διὰ τὸ λιτὸν τῆς διαίτης καὶ κουρίσκους διὰ τὸ ἕνα πολλοῖς ἀρκεῖν, ὡς ἔλεγε». Μεθερμηνεύεται δὲ ῥωμαϊστὶ ἐν μὲν τῇ ἐκδόσει τοῦ Κεδρηνοῦ «et *puerulos*, quod unus multis sufficere diceret», ἐν δὲ τῇ τοῦ Θεοφάνους «ac *tonsores* demum, quod pluribus unus sufficeret, ut aiebat». Λέγει δὲ καὶ ὁ Δουκάγγιος ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ σελ. 738 «Κουρίσκος, *Tonsor* Theophanes an. I. etc.». Φέρεται δὲ καὶ παροιμία ἔχουσα ὧδε· «εἰς σαλοῦ κεφαλὴν (κεφαλὴ) πολλοὶ κουρίσκοι». Ἐκ τῆς παροιμίας ταύτης διδασκόμεθα σαφῶς ὅτι τὸ κουρίσκος εἶνε παράγωγον τοῦ κουρεύς (Ἴδε Κρουμβαχῆρον ἐν *Mittelgriech. Sprichwört.* σελ. 214-5). Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ κεῖται σελ. 43, 8 «καὶ κόρσων κόρσος ὁ κυρίσκος». Ποιεῖται δ' ὁ Συλβούργιος τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Pro κυρίσκος praecedentia requirunt potius κουρίσκος».

ΜΕΡΟΣ ΙΕ΄.

Πλιχάδα - διχάλαν.

Γαλην. Τόμ. ΙΔ΄, σελ. 707 «Ἐντεῦθεν δὲ ἡνωμένον τὸ σῶμα διχοφυὲς γίνεται· διαμερίζεται γὰρ εἰς δύο, ἃ καλεῖται σκέλη, ὧν τὴν διασχίδα διχάλαν οἱ παλαιοὶ λέγουσιν».

Ἐπειδὴ ὄνομα διχάλα οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, τὴν δὲ περὶ ἧς ὁ λόγος διασχίδα πλιχάδα ὠνόμαζον οἱ παλαιοί, οὐδαμῶς ὀκνοῦμεν νὰ γράψωμεν παρὰ τῷ Γαληνῷ «ὧν τὴν διασχίδα πλιχάδα οἱ παλαιοὶ λέγουσιν», ὡς κεῖται ἐν Τόμ. ΙΗʹ, αʹ, σελ. 741 «Πλιχάδα μὲν ὀνομάζειν εἴωθεν ἅπαν τὸ μεταξὺ τῶν βουβώνων ἑκατέρου σκέλους· ἐν ταύτῃ δὲ τῇ πλιχάδι τὸ μέσον (γρ. ἴσ.: ἐνταῦθα δὲ τῆς πλιχάδος τὸ μέσον) προσαγορεύει περίνεων, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἐκφύσεως τοῦ αἰδοίου καθήκει πρὸς τὴν ἕδραν, ἐν αὐτῷ δὲ καὶ τῆς κύστεως ὁ τράχηλος τέτακται· μεταξὺ δὲ τούτου τε κατὰ μῆκος ἐν τῇ πλιχάδι μέσῃ καὶ τῆς τοῦ μηροῦ κεφαλῆς ἀξιοῖ θέντα τὸν πῆχυν κτέ.». Λέγεται δὲ καὶ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν πλιχάδες, οἷον Ῥοῦφ. Ἐφέσ. σελ. 147, 4 «Τὰ δὲ μεταξὺ ὀσχέου καὶ ὑποστήματος καὶ μηροῦ πλιχάδες». Πρβ. καὶ Ὀρειβασ. Τόμ. Γʹ, σελ. 391, 6 «Βουβῶνες δὲ αἱ ἀρχαὶ τῶν μηρῶν, τῶν δὲ μηρῶν τὰ μὲν εἴσω μέρη παραμήρια, τὰ δὲ μεταξὺ τούτων τὰ πρὸς τὸν περίνεων πλιχάδες» καὶ Πολυδεύκ. Βʹ, 172 «Τὰ μέντοι μεταξὺ ὑποστήματος καὶ ὀσχέου καὶ μηροῦ πλιχάδες καλοῦνται» (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ϛʹ, σελ. 1230 βʹ).

Παρήχθη δὲ τὸ ὄνομα πλιχάς ἐκ τοῦ ῥήματος πλίσσω - πλίσσομαι, τουτέστι διίστημι ἢ ἀνοίγω τὰ σκέλη (βαδίζω διιστὰς ἢ ἀνοίγων τὰ σκέλη, κτλ. κοινῶς ἀδρασκελῶ ἢ ἀδρασκελάω), ὅπερ ἀείποτε σχεδὸν κατὰ σύνθεσιν ἐξεφέρετο, οἷον διαπλίσσω - διαπέπλιχα καὶ διαπλίσσομαι - διαπέπλιγμαι, ἀποπλίσσομαι - ἀπεπλιξάμην, ἐκπλίσσομαι - ἐκπέπλιγμαι, καταπλίσσομαι - καταπλιγήσομαι, περιπλίσσομαι - περιπέπλιγμαι. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ὄνομα πλίγμα καὶ ἐπιρρήματα ἀμφιπλὶξ καὶ περιπλὶξ καὶ περιπλίγδην. Ἀλλ' ἐν τοῖς κώδιξι φέρεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ πλημμελῆ τῶν βιβλιογράφων ἀνάγνωσιν ἡ διὰ τοῦ Η γραφή, οἷον πληχάς, πλῆγμα, πλήσσοντο, διαπεπληχός, κτλ. καὶ ἀμφιπλήξ, περιπλήξ. Εὑρέθη δὲ καὶ πλέγμα γεγραμμένον ἀντὶ τοῦ πλίγμα καὶ περιπλέγδην ἀντὶ τοῦ περιπλίγδην, ὡς καὶ διαπεπλεγμένα ἀντὶ τοῦ διαπεπλιγμένα, κτλ. Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ διαπεπλῆσθαι καὶ ἐκπεπλῆσθαι ἀντὶ τοῦ διαπεπλίχθαι καὶ ἐκπεπλίχθαι· προσέτι δὲ καὶ διαπεπηγμένον ἀντὶ τοῦ διαπεπλιγμένον καὶ ἐκπεπιεσμένον ἀντὶ τοῦ ἐκπεπλιγμένον.

Ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Γ', σελ. 120 παρέχουσί τινα τῶν ἀντιγράφων τὸν ἀδιάφθορον τύπον «ἔσωθεν δὲ ὁ μηρὸς παρὰ τὴν πλιχάδα καλεομένην κυλλότερος καὶ ἀσαρκότερος φαίνεται». Πρβ. καὶ σελ. 28 «ὅκως ἂν οἱ βουβῶνες καὶ τὸ ἄρθρον τὸ κατὰ τὴν πλιχάδα καλεομένην προσεπιδέηται», ἀνθ' οὗ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 519 εἶνε γεγραμμένον πλημμελῶς πληχάδα, ὡς καὶ παρὰ τῷ Ἀρεταίῳ σελ. 56, 12 «καὶ ἔντασις βουβώνων καὶ πληχάδος» καὶ σελ. 234, 1 «τά τε αἰδοῖα καὶ τὰς ἰξύας καὶ τὴν πληχάδα καὶ τοὺς ὄρχιας» καὶ σελ. 234, 7 «τὰ αἰδοῖα καὶ τὴν πληχάδα καὶ τὰ ἰσχία». Πρβ. καὶ σελ. 229, 11, ἔνθα κατὰ τοὺς κώδικας κεῖται «τάμνειν τὴν τριχάδα καὶ τὸν τῆς κύστιος τράχηλον» ἀντὶ τοῦ πλιχάδα. Τὸ πλΗχάς βλέπει τις καὶ ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Δουκαγγίου σελ. 1182.

Παρὰ τῷ Γαληνῷ φέρεται Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 521 «Πληχάδα δὲ τινὲς μὲν διὰ τοῦ Γ γράφουσι πληγάδα, τινὲς δὲ διὰ τοῦ Χ πληχάδα· δηλοῖ δὲ τοὔνομα τὸ μεταξὺ τῶν δύο σκελῶν χωρίον· ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐκπεπλῆσθαι καὶ διαπεπλῆσθαι παρ' αὐτῷ γέγραπται· καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ τοὶ δ' ἐπλήσσοντο πόδεσσι» καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 92 «Διαπεπληγμένα: τὰ ἐπὶ πολὺ κατὰ τὴν πληχάδα διεστῶτα· πληχὰς δὲ τὸ μεταξὺ τῆς τῶν σκελῶν ἐκφύσεως». Μόνον τὸ διὰ τοῦ Ι καὶ τοῦ Χ προενηνεγμένον πλΙχάδα καὶ πλΙχάς ἔχει ὀρθῶς. Δὲν εἶπε δ' ὁ Ὅμηρος τοὶ δ' ἐπλΗσσοντο πόδεσσι, ἀλλὰ (Ὀδ. Ζ, 318):

αἱ δ' εὖ μὲν τρώχων, εὖ δὲ πλΙσσοντο πόδεσσιν.

Παρεφθαρμένον δ' εἶνε καὶ τὸ διαπεπλΗγμένα, ὅπερ μεταβλητέον εἰς τὸ διαπεπλΙγμένα. Ἀλλὰ χεῖρον διάκεινται τὸ ἐκπεπλΗΣθαι καὶ τὸ διαπεπλΗΣθαι, ἅτινα ἀποκαθίστανται ὑγιῆ, ἂν μεταβληθῇ τὸ ΗΣ εἰς τὸ ΙΧ, οἷον ἐκπεπλΙΧθαι καὶ διαπεπλΙΧθαι. Ἐν Τόμ. ΙΘ', σελ. 96 τὰ μὲν ἄλλα ἀντίγραφα ἔχουσιν «Ἐκπεπλημένον: ἐκτετραμμένον», ἓν δὲ ἐκπεπληΓμένον, ὃ κεῖται καὶ ἐν σελ. 137 «Σερηρός: τὸ ἐκτετραμμένον καὶ διεστηκὸς ἐπὶ πλεῖστον τοῖς χείλεσιν, ὅπερ καὶ ἐκπεπληγμένον ὀνομάζεται» καὶ παρ' Ἐρωτιανῷ Λεξ. Ἱπποκρ. Συναγ. σελ. 70, 14 «Ἐκπεπληγμένον: ἐξεπτυγμένον». Ἴδε καὶ Κόβητον ἐν Μνημοσ. 1859, σελ. 56-7. Ὁ Βαχμαννὸς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λυκόφρονος σελ. 191 παραθέμενος τὸ χωρίον

τοῦ Γαληνοῦ Τόμ. ΙΘ', σελ. 137 οὐδεμίαν περὶ τῆς γραφῆς ἐκπεπληγμένον παρατήρησιν ἐποιήσατο.

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου κεῖται

Πλήσσων: ῥηγνύων, σχίζων, κτέ.
Πλήσσοντο: διέβαινον.

καὶ

Πλίνθος: μέρος τι τῆς κεφαλῆς τοῦ κίονος, κτέ.
Πλήξαντα: διαναβάντα καὶ ἀναστάντα καὶ διαβάντα.
Πλήσσοντο: διέβαινον.

Πρβ. καὶ Ἀπολλών. Σοφ. Ὁμηρ. Λεξ. σελ. 132, 16 «Πλήσσοντο: διέβαινον. Εὖ δὲ πλήσσοντο πόδεσσιν. Τῶν ἅπαξ εἰρημένων», ἀλλὰ σελ. 75, 4 «Ἐπλίσσοντο: διέβαινον, ἀπὸ τῆς πλιχάδος. Εὖ δ' ἐπλίσσοντο πόδεσσιν. Τῶν δ' ἅπαξ εἰρημένων». Τὴν διὰ τοῦ Ι ἐκφορὰν εὑρίσκομεν καὶ ἐν τοῖς εἰς Ῥοῦφον Σχολίοις σελ. 240, 17 «Πλιχάδες: ὁ αὐτός φησι καὶ τὸ διαβαίνειν διαπλίσσειν. Ὅμηρος εἶπεν εὖ δὲ πλίσσοντο πόδεσσιν» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Ἀχαρν. 217 «Ἀπεπλίξατο: ἀπεσείσατο, ἀπέφυγεν· πλίξ γὰρ τὸ βῆμα καὶ πλίγματα τὰ πηδήματα· ἔνθεν καὶ τὸ περιβάδην ἀμφιπλίξ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ ἐν Τριπτολέμῳ. Καὶ Ὅμηρος.

αἱ δ' εὖ μὲν τρώχων, αἱ δ' (εὖ δ')ἐπλίσσοντο πόδεσσιν.

Ἔλεγον δὲ πλίξ καὶ τὸ ἀπὸ τῆς χειρὸς εἰς τὸν λιχανὸν δάκτυλον διάστημα καὶ τὸ μεταξὺ τῶν μηρῶν ὀστοῦν» καὶ παρὰ Γρηγορίῳ τῷ Κορίνθου σελ. 548 καὶ παρὰ τῷ Σουίδᾳ λ. πλίξ (Ἴδε καὶ Ἄλβ. Μυλλῆρον εἰς Ἀριστοφ. Ἀχαρν. σελ. 45). Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Σουίδᾳ φέρεται «Ἔλεγον δὲ πλίξΙΝ καὶ τὸ ἀπὸ ΤΟΥ ἈΝΤΙχειρος εἰς τὸν λιχανὸν δάκτυλον διάστημα». Ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ϛ', σελ. 1230 α' ἀποκαθίσταται τὸ «ἀπὸ τοῦ ἀντίχειρος» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις, νομίζεται δὲ πλημμελὲς τὸ παρὰ τῷ Σουίδᾳ πλίξΙΝ ἀντὶ τοῦ πλίξ. Εἴκασε δὲ καὶ ὁ Λοβέκκιος ἐν Παραλειπομ. σελ. 103 «ἀπὸ τοῦ ἀντίχειρος» ἀντὶ τοῦ «ἀπὸ τῆς χειρός». Ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ λέγεται σελ. 395, 11 «Εὖ πλίσσοντο: καλῶς ἐβάδιζον καὶ διέβαινον· πλίσσεσθαι γὰρ τὸ βάδην διαβαίνειν καὶ πλίγμα τὸ διάστημα τῶν ποδῶν. Σοφοκλῆς Τριπτολέμῳ·

δράκοντε θαιρὸν ἀμφιπλὶξ εἰληφότε.

περιβάδην. Ἀριστοφάνης ἀπεπλίξατο Ἀχαρνεῦσιν». Εἶνε δὲ καὶ τὸ ἀπεπλίξατο διὰ τοῦ Η προενηνεγμένον ἐν τῷ ἀρίστῳ ἀντιγράφῳ τοῦ Ἀριστοφάνους. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1065, 13 «Τὸ δὲ τανύοντο ἵπποι ἀντὶ τοῦ συντεταμένως ἔτρεχον καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐβηματιζον, ὃ καὶ πλίσσεσθαι ἐν Ὀδυσσείᾳ **Αἰολικῶς** λέγεται, οἷον εὖ μὲν τρώχων, εὖ δὲ πλίσσοντο πόδεσσι» καὶ σελ. 1564, 48 «Τὸ δὲ πλίσσοντο λέξις μέν ἐστιν **Ἰωνική**, κατὰ δὲ τοὺς πλείονας **Δωρική**· δηλοῖ δὲ τὸ βηματίζειν καὶ μεταφέρειν σκέλος παρὰ σκέλος».

Παρατηρητέον δ' ὅτι τοῦ ἁπλοῦ πλίσσομαι οὐδὲν ἄλλο παράδειγμα γινώσκεται πλὴν τοῦ Ὁμηρικοῦ. Τὸν ἐνεργητικὸν αὐτοῦ τύπον ἀποκατέστησαν πολλοὶ τῶν κριτικῶν ἐν τῷ εἰς Ἄρτεμιν Ὕμνῳ τοῦ Καλλιμάχου στίχ. 243: ὑπήεισαν δὲ λίγειαι

λεπταλέον σύριγγες, ἵνα πλίσσωσιν ὁμαρτῇ.

ἀντὶ τοῦ πλήσσωσιν (ἢ πλήσωσιν). Συνεφώνησε δ' αὐτοῖς καὶ ὁ Κόβητος (ἐν Μνημοσ. 1861, σελ. 436), ἀλλ' ἀποφηνάμενος ὅτι ὑπὸ τῶν παλαιῶν πλίσσομαι, οὐχὶ πλίσσω, ἐλέχθη, ἐπήνεγκεν ὅτι ὁ Καλλίμαχος ἐν τῷ παρόντι, ὡς πολλάκις ἄλλοτε, ἀμελὴς ὑπῆρξε. Τῷ Κοβήτῳ ἀντεῖπεν ὁ Ὄθ. Σνειδῆρος (ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Α', σελ. 248), ὅστις φιλοτιμούμενος ἐσφαλμένην τὴν γνώμην αὐτοῦ ν' ἀποδείξῃ ἐπηγάγετο μάρτυρα τὸν Ἡσύχιον λέγοντα οὐ μόνον «Πλίσσοντο: διέβαινον» ἀλλὰ καὶ «Πλίξαντα:—διαβάντα». Πόθεν δ' ὅμως γίνεται δῆλον ὅτι τὸ παρ' Ἡσυχίῳ κείμενον πλίξαντα εἶνε εἰλημμένον ἐκ τῆς γλώσσης τῶν παλαιῶν καὶ ἐνδόξων Ἑλλήνων; Ὁ Ἰακώψιος ὑπέλαβεν ὅτι τὸ παρ' Ἀντων. Λιβερ. κεφ. 31 «Ταῖς δὲ νύμφαις πᾶν ὅσον ἢ πλεῖστον ἐπέδωκεν εἰς κάλλος» εἶνε πλημμελὴς γραφὴ τῆς ποιητικῆς λέξεως ἔπλισσον ἢ ἐπλίσσοντο, ἐξηγήσατο δὲ τὸ χωρίον κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπινοηθεῖσαν γραφὴν διὰ τοῦ: πάντα (τὰ) τῶν νυμφῶν βήματα καὶ κινήματα (Ἴδε Βάστιον ἐν Ἐπιστ. Κριτ. σελ. 185). Ἀλλ' ἥκιστα εὔλογος ἡ εἰκασία αὕτη ἡμῖν φαίνεται. Ἀποδοκιμάζομεν δὲ καὶ τὴν γενομένην ὑπό τινων μεταβολὴν τοῦ πλέξαντες εἰς τὸ πλίξαντες ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἀνακρέοντος μνημονευομένῳ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου «Γυναῖκες εἰλίποδες: διὰ τὴν δέσιν τῶν σκελῶν καὶ πλοκὴν τὴν κατὰ τὴν συνουσίαν. Καὶ Ἀνακρέων·

πλέξαντες μηροῖσι περὶ μηρούς».

Πρβ. Εὐστάθ. σελ. 1394, 41 «Παυσανίας δὲ λέγει καὶ γυναῖκας εἰλίποδας διὰ τὴν ἔνδεσιν τῶν μηρῶν» καὶ Λοβέκκιον ἐν τῷ Ῥηματικῷ σελ. 161 καὶ ἐν τοῖς Στοιχείοις Τόμ. Α', σελ. 123, 44 καὶ Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 303 καὶ Σχουάβιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Αἰλίου Διονυσίου καὶ Παυσανίου Ἀποσπασμάτων σελ. 153, 154. Ὁ Βέργκιος (ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Γ', σελ. 294 ἐκδ. δ') νομίζει ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ:

πλέξαντες μηροῖς πέρι μηρούς **

τουτέστι πλέξαντες περὶ μηροῖς μηρούς, ἤτοι περιπλέξαντες μηροῖς μηρούς.

Ὡς δ' ἀνεγνώσθη πλΗσσοντο ἀντὶ τοῦ πλΙσσοντο καὶ πλΗσσωσιν ἀντὶ τοῦ πλΙσσωσιν, οὕτω καὶ ἐκπλΗσσοιτο ἀντὶ τοῦ ἐκπλΙσσοιτο ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Γ', σελ. 70 «ἧσσον μὲν γὰρ ἂν διαφύγοιτο, ἧσσον δ' ἂν ἐκπλήσσοιτο» (Πρβ. Ἡσύχ. «Ἐκπλήσσοιτο: διάγοιτο»). Ἀλλ' οἱ νέοι ἐκδόται ἀποκατέστησαν τὸ ὑγιῶς ἔχον, καθάπερ ἐν σελ. 384 τὸ «μήτε ξυμμεμυκέτω μήτ' ἐκπεπλίχθω» ἀντὶ τοῦ ἐκπεπλΗχθω καὶ ἐν σελ. 385 τὸ «ἢ γὰρ ἀνεσπασμένον ἐστὶ ἢ ἐκπεπλιγμένον» ἀντὶ τοῦ ἐκπεπλΗγμένον. Πρβ. καὶ σελ. 44 «ὅκως ἥκιστα σερηρὸς καὶ ἐκπεπλιγμένον ἔσται παρὰ τὴν ἐπίδεσιν», ἀνθ' οὗ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 596 φέρεται ἐκπεπλΗγμένον, ὡς καὶ ἐν τοῖς γεγραμμένοις ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἐν τῇ Ἱπποκρατείῳ ῥήσει μετοχῶν σελ. 597 «Κατὰ μεταφορὰν ἀμφοτέροις κέχρηται τοῖς ὀνόμασι, τὸ μὲν σεσηρός ἀπὸ τῶν χειλῶν τοῦ σώματος (Γρ. στόματος) ὅλως προσαγορεύσας, τὸ δ' ἐκπεπληγμένον ἀπὸ τῶν πολὺ διεστώτων σκελῶν· ἡ γὰρ ἐκείνων διάστασις ὀνομάζεται πλῆκτα, ὥσπερ καὶ σεσηρέναι λέγομεν τοὺς διιστάντας ἀπ' ἀλλήλων (τὰ χείλη) χωρὶς τοῦ (τὸ) τῆς γένυος ὀστοῦν κινῆσαι». (Πρβ. καὶ Ἐρωτιαν. Λέξ. Ἱπποκρ. Συναγ. σελ. 70, 14). Εἶνε δὲ τὸ πλῆκτα ἡμαρτημένη γραφὴ τοῦ πλῆγμα, τουτέστι πλίγμα. Πρβ. Φώτ. Λεξ. σελ. 433, 20 «Πλῆγμα: βῆμα». Ἐπειδὴ δ' ἀδιανόητον ὑπάρχει τὸ «ἀπὸ τῶν χειλῶν τοῦ στόματος ὅλως προσαγορεύσας», δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ «ἀπὸ ΤΗΣ τῶν

χειλῶν τοῦ στόματος (διαστ)ολΗς. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ παρ' Ἡσυχίῳ «Ἐκπλήσσοιτο: διάγοιτο» μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Βοσσίου εἰς τὸ ἐκπλίσσοιτο. Τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐκπλίσσω οὐδὲν παράδειγμα εὑρέθη, οὐδαμῶς δ' ἀποδεκτὴ ἡμῖν φαίνεται ἡ ὑπὸ τοῦ Σκαλιγήρου γενομένη μετατύπωσις τοῦ ἐν τῷ Ἴωνι τοῦ Εὐριπίδου στίχ. 1108 «πανταχῇ γὰρ ἄστεως ζητῶν νιν ἐξέπλησα» εἰς τὸ ἐξέπλιξα, εἰ καὶ ἐνέκρινεν αὐτὴν ὁ Βαλκενάριος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν Τόμ. Α', σελ. 291 Λιψ. Πρβ. καὶ Ἑρουερδῆνα εἰς Εὐριπ. Ἴων. σελ. 202-3.

Ἐγένετο δὲ καὶ τριττὴ ἀνάγνωσις τῆς μετοχῆς ἐκπεπλιγμένον ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Γ', σελ. 32 «ἄχροον μὲν καὶ ἐκπεπληγμένον» καὶ ἐκπεπιεσμένον καὶ ἐκπεπλιεχμένον. Πρβ. Γαλην. Τόμ. Ε', σελ. 769 «ἀναγκαίως οὖν ἔχει ἄχροον μὲν καὶ ἐκπεπιεσμένον εἶναι τὸ ἕλκος» καὶ Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 544.

Πλημμελῶς ἐφέρετο ἄλλοτ' ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Β', σελ. 758 «τὸ στόμα εὑρήσεις διαπεπληχός» ἀντὶ τοῦ διαπεπλΙχός, ὅπερ ἐσώθη ἀβλαβὲς ἔν τινι τῶν κωδίκων. Πρβ. Ἡσύχ. «Διαπέπλιχε: διαβέβηκε· πλίγματα γὰρ βήματα» καὶ «Διαπεπλιχώς: διεστώς, κεχηνώς» (Ἴδε Φοέσιον ἐν Οἰκον. Ἱπποκρ. σελ. 95 καὶ Ἄλβερτον εἰς Ἡσύχ. Τόμ. Α', σελ. 958). Τοῦ ἐνεστῶτος διαπλίσσω οὐδὲν ὑπάρχει παράδειγμα. Κακῶς ἐγράφετο ὑπό τινων ἐν Ἰλιάδος Ψ, 120 «τὰς μὲν ἔπειτα διαπλίσσοντες Ἀχαιοὶ ἔκδεον ἡμιόνων» ἀντὶ τοῦ διαπλΗσσοντες. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Β', σελ. 252, 13 «διαπλήσσοντες: Οὕτως διαπλήσσοντες διὰ τοῦ Η αἱ Ἀριστάρχου ἀντὶ τοῦ διακόπτοντες· ἄλλοι δὲ διαπλίσσοντες διὰ τοῦ Ι. Παρασημειώσαιτο δ' ἄν τις τοῦτο πρὸς τὸ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ τῷ οἱ ἀποπλήξας κεφαλὴν ἀντὶ τοῦ ἀποκόψας» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 309, 29 «Διαπλήσσοντες: διακόπτοντες πρὸς τὴν συμμετρίαν· τὸ δὲ διαπλίσσοντες ἀντὶ τοῦ τοῖς ποσὶ διαβάντες» καὶ Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 396, 26 «διατμῆξαι: Ἀρίσταρχος διαπλῆξαι, ὡς ἀλλαχοῦ τὰς μὲν ἔπειτα διαπλήσσοντες Ἀχαιοί» καὶ Ἀπολλών. Σοφ. Ὁμηρ. Λεξ. σελ. 58, 18 «Διαπλήσσοντες: διασχίζοντες· ἐὰν δὲ σὺν τῷ Ι γράφηται, ἔσται διαβαίνοντες». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. σελ. 1291, 52 «Διαπλήσσειν δὲ τὸ εἰς μικρὰ τέμνειν φησίν, ὅπερ ὁ Παυσανίας κατακορμίσαι λέγει· ἕτεροι δὲ ἀντὶ τοῦ διαπλήσσοντες διαρρήσσον-

τες γράφουσιν». Σημειωτέον δ' ὅτι προηνέχθη ὑπό τινων γνώμη, καθ' ἣν ἐν τῷ κειμένῳ παρ' Ἡσυχίῳ «Διαπλήσσειν: διέλκειν, διαπλέκειν» ἡ διὰ τοῦ διαπλέκειν ἐξήγησις ἀναφέρεται εἰς τὴν γραφὴν διαπλίσσειν. Πρβ. Τούπιον ἐν *Emend.* Τόμ. Γ', σελ. 223. Κακῶς δὲ μετατυποῦται αὐτόθι τὸ παρ' Ἡσυχίῳ «ΔιαπλΗσσοντες: διασχίζοντες» εἰς τὸ διαπλΙσσοντες.

Τὴν ἀνάγνωσιν διαπεπηγμένον ἀντὶ τοῦ διαπεπλιγμένον εὑρίσκομεν παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΗ', α', σελ. 605 «Δηλοῦται δὲ τοῦτο κἀξ ὧν Ἀρχίλοχος εἶπεν· οὐ φιλέω μέγαν στρατηγὸν οὐδὲ διαπεπηγμένον ἀλλ' ὅς μοι, φησί, μικρὸς εἴη καὶ περὶ κνήμας ἰδεῖν ῥοικός» (Πρβ. Κόβητον ἐν Μνημοσ. 1859, σελ. 56 καὶ 1885, σελ. 249). Τὰ τοῦ Ἀρχιλόχου εἶνε παρατεθειμένα καὶ ἐν τῷ Πρώτῳ Ταρσικῷ Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου «οὐ φιλέω μέγαν στρατηγὸν διαπεπλΗγμένον κτέ.». Γίνεται δ' ὑπὸ τοῦ Βεργκίου ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Β', σελ. 398 ἐκδ. δ' ἡ παρατήρησις ἥδε· «διαπεπλιγμένον Hemsterhuys, Dio διαπεπληγμένον (sed codd. διαπεπλεγμένον), Galen. διαπεπηγμένον». Γέλωτα κινοῦσι τὰ ὑπὸ τοῦ Ῥεισκίου γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Δίωνος Τόμ. Β', σελ. 8 «lege διαπεπλεγμένον, a verbo πλέκω. cui sint capilli perplexi artificiose, h. e. contorti, cincinnati, et lemniscis sericis implicati». Δοξάζει δ' ὁ Μεινέκιος ἐν *Vind. Aristoph.* σελ. 131 ὅτι καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐλέχθη ἐν τῇ Λυσιστράτῃ στίχ. 831 «ἄνδρ' ἄνδρ' ὁρῶ προσιόντα διαπεπλιγμένον» ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου παραπεπληγμένον (Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Λυσιστράτης σελ. 102). Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι κάλλιστ' ἔχει τὸ παραπεπληγμένον καὶ οὐδεὶς λόγος τὴν μεταβολὴν αὐτοῦ ὑπαγορεύει.

Τὴν μετάπτωσιν δὲ τοῦ διαπεπλΙγμένα εἰς τὸ διαπεπλΕγμένα βλέπει τις ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Α', σελ. 100 καὶ σελ. 131 «καὶ τὰ σκέλεα ὑπτίου κειμένου ξυγκεκαμμένα εἶναι ἰσχυρῶς καὶ διαπεπλεγμένα». Πρβ. καὶ Γαλην. Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 894 «Θανατῶδες δὲ τὸ κεχηνότα καθεύδειν καὶ τὰ σκέλεα ὑπτίου κειμένου συγκεκαμμένα εἶναι καὶ διαπεπλεγμένα, ὅπερ σημαίνει τὰ διεστῶτα μέχρι πλείονος» καὶ Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 63 «Γράφεται γὰρ ἑκατέρως διὰ τοῦ Γ καὶ διὰ τοῦ Χ· σημαίνει δὲ τὰ διεστῶτα μέχρι πλεί-

στου. Καὶ εἴη ἂν ἄτοπος ἡ τοιαύτη κατάκλισις, ὡς παραφροσύνην ἐμφαίνειν, οὐδενός γε οὕτως εἰθισμένου κοιμᾶσθαι, ὥσπερ καὶ εἰ περιπεπλεγμένα γράφοιτο· καὶ γὰρ οὕτως ἀλλόκοτος ἡ κατάκλισις, ἐὰν ὕπτιός τις κείμενος ἔχῃ τὰ σκέλη σεγκεκαμμένα τε καὶ ἀλλήλοις περιπεπλεγμένα». Παρ' Ἀρεταίῳ σελ. 4 ἐξέδωκε μὲν ὁ Ἑρμερίνσιος «σκέλεα οὐ διαπεπλιγμένα μοῦνον», ἀλλ' ἀπεδοκίμασεν ἐν τῷ Προλόγῳ τὴν μεταβολὴν ταύτην, ἣν ἡμεῖς εὐλογωτάτην εὑρίσκομεν. Πρβ. Εὐστάθ. σελ. 1564, 48 «Τὸ δὲ πλίσσοντο λέξις μέν ἐστιν Ἰωνική, κατὰ δὲ τοὺς πλείονας Δωρική· δηλοῖ δὲ τὸ βηματίζειν καὶ μεταφέρειν σκέλος παρὰ σκέλος· ὅθεν καὶ πλὶξ τὸ βῆμα, τὸ δ' αὐτὸ καὶ πλίγμα, καὶ πλίξας ὁ βηματίσας καὶ περιπεπλιγμένον τὸ περιβεβηκὸς καὶ ἀπεπλίξατο τὸ ἀπέβη παρὰ τῷ κωμικῷ ἐν Ἀχαρνεῦσι. Καὶ Ἱπποκράτης δέ, φασί, πλίγμα λέγει τὸ μεταξὺ τῶν μηρῶν διάστημα· ὅθεν διαπεπλίχθαι τὸ περιπλέκειν τοὺς πόδας» καὶ Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 319, 12 «Πλίσσειν ἐστὶ τὸ μεταφέρειν σκέλος παρὰ σκέλος· οἱ Δωριεῖς δὲ τὰ βήματα πλίκας καλοῦσιν, Ἱπποκράτης δὲ πλίγμα τὸ μεταξὺ τῶν μηρῶν διάστημα· ὅθεν καὶ διαπεπλίχθαι, φασί, τὸ περιπλέκειν τοὺς πόδας» καὶ σελ. 319, 19 «Πλίσσοντο: διέβαινον· πλίχος γὰρ τὸ ὑπὸ τὰ αἰδοῖα δέρμα, ὃ δεῖται διαβαινόντων· πλίσσεσθαι γὰρ τὸ βάδην διαβαίνειν καὶ πλίγμα τὸ διάστημα τῶν ποδῶν» καὶ σελ. 319, 24 «Τὸ δὲ πλίσσειν πόδεσσι τὸ βηματίζειν δηλοῖ ἀπὸ τοῦ πλήσσειν τὴν γῆν· οἱ μέντοι Ἴωνες τὸ ἐκτρέχειν τὰ σκέλη· σκέλος γὰρ παρὰ σκέλος θέντα (γρ. ἴσ. τὸ ἐκτρέχειν σκέλος παρὰ σκέλος τιθέντα) πλίσσειν λέγουσι. Δωριεῖς δὲ καὶ τὰ βήματα πλίχας καλοῦσιν» (Πρβ. καὶ Σραδῆρον ἐν τῷ Ἑρμῇ 1887, σελ. 343 καὶ 362 καὶ 363 καὶ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν εἰς Ὀδύσσειαν Ζητημάτων τοῦ Πορφυρίου σελ. 161). Περὶ τοῦ μονοσυλλάβου ὀνόματος πλίξ, οὗ ἡ πληθυντικὴ αἰτιατικὴ διττῶς εἶνε ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις προενηνεγμένη, πλίκας καὶ πλίχας, ἴδε Λοβέκκιον ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 103 (Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. ϛ', σελ. 1229 δ'). Ἀντὶ δὲ τοῦ «ὃ δεῖται διαβαινόντων» ἔγραψε τείνεται ὁ Ἄλβερτος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου Τόμ. Β', σελ. 981.

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Διαπεπλίχθαι: διηλλάχθαι τὰ σκέλη καὶ ἀντιβαίνειν» καὶ «Περιπεπλιγμένα: πε-

ριπεπλεγμένα τοῖς μέλεσιν (σκέλεσιν)· οἱ γὰρ ἀλεῖπται τὸ βῆμα πλέγμα λέγουσιν» καὶ «Περιπεπλῆχθαι: διηλλαχέναι τὰ σκέλη ἀσχημόνως» καὶ «Πλῆγμα: βῆμα ἀπὸ τῶν κυλιομένων καὶ παλαιόντων, ὅταν παραβάντες (περιβάντες) τοῖς σκέλεσι κατέχωσιν»· ἀλλὰ τοῦ στοιχείου Η τῆς λέξεως πλῆγμα ὑπέρκειται τὸ Ι πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς πλημμελοῦς γραφῆς. Ὁ Σμιδίτιος ἐκδοὺς παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ Τόμ. Γ', σελ. 346 «ὅταν περιβάντες τοῖς σκέλεσι κατ(ατρ)έχωσιν» ἔγραψεν ἐν ταῖς σημειώσεσι «παραβάντες—κατέχωσιν cod., em. Cobet. orat. p. 152 καὶ Heinsius». Ὁ Εἴνσιος ἀντὶ τοῦ κατέχωσιν ἀνέγνω κατατρέχωσιν, ὃ ἐνεκρίθη καὶ ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου Τόμ. ϛ', σελ. 1230 α'. Ὁ δὲ Κόβητος ἐν τῷ μνημονευθέντι ὑπὸ τοῦ Σμιδιτίου βιβλίῳ μόνον τὸ παραβάντες μετετύπωσεν εἰς τὸ περιβάντες, ἀποκατέστησε δ' ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ τοῦ Ἡσυχίου (λ. καταπληγκμήσει ἤτοι καταπλιγήσει) τὸ «ποσὶ κατεχόντων» ἀντὶ τοῦ κατατρεχόντων. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ μεγάλου κριτικοῦ γεγραμμένα ἐν *Var. Lect.* σελ. 135 «et Hesychio καταπλιγήσει: τὸ βῆμα πλίγμα λέγουσι. τὸ οὖν καταπλίξαι μετάγοντες ἀπὸ τῶν κυλιομένων καὶ τοῖς ποσὶ κατατρεχόντων οὕτω φασίν, nisi quod κατεχόντων debebat reponere pro κατατρεχόντων, collato Hesychio v. πλίγμα: ἀπὸ τῶν κυλιομένων καὶ παλαιόντων, ὅταν περιβάντες τοῖς σκέλεσι κατέχωσιν, ubi περιβάντες de meo dedi pro παραβάντες». Ἀποδοκιμάζει δ' ὁ Κόβητος τὴν γραφὴν κατατρέχωσιν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1885, σελ. 256 λέγων «Apud Hesychium v. Πλίγμα reponendum est ἀπὸ τῶν κυλιομένων—ὅταν περιβάντες τοῖς σκέλεσι κατΕΧωσιν pro κατατρέχωσιν, difficile est enim si quis adversarium humi prostratum *cruribus constringit* eum κατατρέχειν». Ὅτι κάλλιστα μὲν ἔχει παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ τὸ κατέχωσιν, κακῶς δ' εἶνε παρ' αὐτῷ γεγραμμένον κατΑΤΡεχόντων ἀντὶ τοῦ κατεχόντων φαίνεται ἡμῖν ἀναμφίλεκτον. Πολλάκις δ' ἐν τοῖς ἀντιγράφοις, δύο ἢ πλειόνων στοιχείων προστιθεμένων, ἀποβαίνουσιν αἱ λέξεις μιᾷ συλλαβῇ ἢ καὶ δυσὶ μείζονες, οἷον καθείς - καταθείς, μεθείς - μεταθείς, παρεῶσθαι - παρεωρᾶσθαι, Ἀγκαῖος - ἀναγκαῖος, κτλ., ἄνθεμα - ἀναθέματα, Σαμίων - Σαλαμινίων, κτλ. (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Α', σελ. 335 - 6).

Ὡς δὲ τὸ πλίγμα μετεβλήθη παρ' Ἡσυχίῳ εἰς τὸ πλέγμα καὶ τὸ περιπεπλίχθαι εἰς τὸ περιπεπλῆχθαι, οὕτω καὶ τὸ περιπλίγδην εἰς τὸ περιπλέγδην καὶ τὸ περιπλίξ εἰς τὸ περιπλήξ, οἷον «Περιπλη..: περιπλέγδην, περιβάδην» καὶ «Περιπλήξ: περιειληφώς». Ὀρθῶς ὁ Δινδόρφιος μετέγραψε «Περιπλίγδην: περιβάδην» καὶ «Περιπλίξ: περιειληφώς» (Πρβ. καὶ Κόβητον ἐν Μνημοσ. 1859, σελ. 55). Ὁ Τούπιος γράφει ἐν *Emendat.* Τόμ. Γ', σελ. 235 «ΠΕΡΙΠΛΗΞ: περιειληφώς. Lege Περιπλέξ. Gorrigendus Schol. ad Sophoclis Oedip. Col 1606. ubi πτύξας, περιπλήξας. Legendum περιπλέξας». Ἀλλ' ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἐλμσληίου γενομένῃ ἐκδόσει τῶν εἰς Σοφοκλέα Σχολίων σελ. 92 κεῖται μὲν «πτύξας: περιπλέξας», δὲν μνημονεύεται δὲ γραφὴ περιπλήξας. Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου ἐγράφη περιπλίξ, ὃ συνωνυμεῖ τῷ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους ἐν τῷ Τριπτολέμῳ ῥηθέντι ἀμφιπλίξ. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα λέγεται «Πλίξ: ἔνθεν καὶ τὸ περιβάδην ἀμφιπλίξ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Τριπτολέμῳ» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ῥοῦφον Σχολίοις σελ. 240, 26 «Πλιχάδες: Καὶ τὸ διαβαίνειν διαπλίσσειν καὶ τὸ περιβάδην ἀμφιπλίξ. Σοφοκλῆς δὲ καὶ ἐπὶ δρακόντων ἐποίησεν· δράκοντε θαιρὸν ἀμφιπλὶξ εἰληφότε· ὥσπερ ἂν εἰ ἔφη περιβεβληκότε τὸν θαιρόν» (Πρβ. καὶ Κοίνιον εἰς Γρηγόρ. Κορ. σελ. 548-9 Σχαιφ.). Ὑπὸ τοῦ Ναυκίου ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Τραγικῶν σελ. 262, 539 ἐκδ. β' μετετυπώθη τὸ περιβεβληκότε εἰς τὸ περιβεβηκότε, ὃ καὶ ἡμεῖς ἐγκρίνομεν. Ἐμφερῆ τῷ περιπλίγδην ὑπάρχουσι τὸ μίγδην - συμμίγδην - ἀμμίγδην, λίγδην - ἐπιλίγδην, ἐλίγδην, αἴγδην, κτλ., ἐμπλήγδην, κτλ., πλέγδην, κτλ., φύγδην, λάγδην, ῥάγδην, κτλ. (Ἴδε τὰ ὑπὸ τοῦ Κουρτίου ἐκδεδομένα Μελετήματα εἰς τὴν Ἑλλην. καὶ Λατιν. Γραμματικὴν Τόμ. Α', α', σελ. 107 κἑξ.). Ὁμοίως δὲ τῷ ἀμφιπλίξ καὶ περιπλίξ εἶνε ἐσχηματισμένα τὸ ἀναμίξ καὶ ἐπιμίξ καὶ παραμίξ. Ὁ Ἡσύχιος μνημονεύει καὶ ἐπίρρημα μεταμίξ. Πρβ. καὶ ἐναλλάξ - ἐπαλλάξ - παραλλάξ - ἀμφαλλάξ, κτλ. Ἐν τοῖς ἐκ τοῦ Ἑλλαδίου παρὰ Φωτίῳ Βιβλιοθ. σελ. 532, 36 φέρεται «Ὅτι τὸ ἐπιτάξ παρὰ Καλλιμάχῳ καὶ Ἀράτῳ κείμενον ἀπὸ τοῦ ὁριστικοῦ μέλλοντος γέγονε κατὰ ἀποβολὴν τῆς ἐπὶ τέλει μακρᾶς συλλαβῆς, ὥσπερ καὶ τὸ χωρίς τοῦ χωρίσω καὶ τὸ πέλας τοῦ πελάσω καὶ τὸ

μίξ ἀπὸ τοῦ μίξω, ὅθεν καὶ τὸ ἐπιμίξ παρ' Ὁμήρῳ, καὶ τὸ δάξ ἀπὸ τοῦ δάξω· καὶ γὰρ οἱ Ἴωνες ἀπὸ τοῦ δάκνω τὸ δάξω ἐκφέρουσιν· ἐκ δὲ τοῦ δάξ τὸ ὀδάξ. Καὶ ἀπὸ τοῦ πτύξω δὲ πτύξ καὶ ἀποβολῇ τοῦ Τ πύξ. Οὕτως οὖν καὶ ἀπὸ τοῦ οὐδίσω οὐδίς καὶ ἀμφουδίς· ἀμύξω ἀμύξ παρὰ Νικάνδρῳ **πλήξω πλήξ** καὶ **ἀμφιπλήξ** καὶ ἀγκάσω ἀγκάς καὶ τύψω τύψ προτύψ. Ὡσαύτως καὶ ὀκλάσω ὀκλάς καὶ ὀκλάξ, πρίσω πρίς πρίξ καὶ ἀπρίξ. Οὕτως οὖν καὶ ἐκ τοῦ ἐπιτάξω ἐπιτάξ, ὃ κατ' ἐπίταγμα καὶ κέλευσιν πράττεται» (Πρβ. Ὄθ. Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β', σελ. 540-1). Τὸ ἁπλοῦν μίξ εὑρέθη παρὰ τῷ Νικάνδρῳ (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ε', σελ. 1079 δ'). Μνημονεύεται δὲ καὶ ἀλλάξ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου «Ἀλλάξ: ἐνηλλαγμένως» (Ἴδε Λοβέκκιον εἰς Σοφοκλ. Αἴ. σελ. 438 ἐκδ. β'). Πρβ. καὶ λάξ, διαμπάξ, γνύξ, ἐπιβλύξ, κτλ. Τρία ἐπιρρήματα εἰς ΙΞ μνημονεύει ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1924, 10, τὸ κουρίξ, τὸ ἀπρίξ καὶ τὸ ἀμφορίξ, τρία δ' εἰς ΑΞ Ἀπολλώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ περὶ Συντάξεως σελ. 343, 7, τὸ ὀδάξ, τὸ ὑποδράξ καὶ τὸ ὀκλάξ. Ἐρρήθη δὲ καὶ αὐτοδάξ, ἔτι δὲ ὑπαντάξ, περὶ ὧν ποιεῖται λόγον ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1424, 52 καὶ σελ. 1442, 3 (Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ὀρνίθων σελ. 385). Ἐν σελ. 1718, 9 λέγει ὁ Εὐστάθιος «καὶ παρὰ τῷ κωμικῷ δὲ βομβάξ παικτικὸν ἐπίρρημα καθ' ὁμοιότητα τοῦ βαβαί· ὡσαύτως καὶ βομβαλοβομβάξ». Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Δ', σελ. 326 «Ὅτι δὲ ἐλέγετο καὶ τοιοῦτος μέλλων (Μονάξω δηλ.) πού ποτε τῆς Ἑλλάδος, τὸ μαρτυρεῖ τὸ ἐξ αὐτοῦ Ὁμηρικὸν ἐπίρρημα Μονὰξ (Ὀδυσσ. θ', 371), Μουνὰξ ὀρχήσασθαι, ἐπεί σφιν οὔτις ἔριζεν, ὡς ἀπὸ τὸ Ἀλλάξω τὸ Ἀλλὰξ (καὶ Ἐναλλὰξ), ἀπὸ τὸ Πατάξω τὸ Πατὰξ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα». Τὸ πατάξ ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Ὄρνισι τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 1258 «οὐκ ἀποσοβήσεις; οὐ ταχέως; εὐρὰξ πατάξ»· εἶνε δ' ἐν τοῖς Σχολίοις γεγραμμένον (σελ. 237, 25) «Ἔπλασεν ἐπίφθεγμα παρὰ τὸ εὐρέως σοι μιγήσομαι καὶ τὸ πατάξαι». Ἴδε Βλαϋδέσιον εἰς Ἀριστοφ. Ὄρν. σελ. 385. Εἴκασε δ' οὗτος ἐν σελ. 132 ἀρὰξ πατάξ ἢ ὑρὰξ πατάξ. Τοῦ εὐράξ ἐγένετο μνεία ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ ἐν τῷ περὶ Μονήρους Λέξεως σελ. 25, 6 «Τὰ εἰς ΑΞ λήγοντα ἐπιρρήματα ὀξύνεσθαι θέλει· ὀκλάξ,

ὀδάξ, ἐναλλάξ, εὐράξ, αὐτοδάξ, ἐπιτάξ». Ἐν τῷ κώδικι φέρεται εὐΘράξ ἀντὶ τοῦ εὐράξ καὶ ἐπιΔάξ ἀντὶ τοῦ ἐπιΤάξ. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου εἶνε γεγραμμένον «Ἐπιπάξ: συντόμως, κτέ.» καὶ «ἘπιΖάξ: — καὶ ἐπίτηδες — ἢ συντόμως. Ἀθηναῖοι» (Πρβ. καὶ Κόβητον ἐν *Nov. Lect.* σελ. 176). Μετετύπωσε δ' ὁ Βόσσιος τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τούτῳ κείμενον «Ἐξεπίταξεν: ἐξεπίτηδες» εἰς τὸ ἐξεπιτάξ, ὃ ἀποκατέστησε παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ ὁ Σμιδίτιος. Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Βλασσίου γενομένῃ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυννήρου Διεξοδικῆς Γραμματικῆς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Μέρ. Α΄. Τόμ. β΄, σελ. 302 μνημονεύεται καὶ ἐπίρρημα περιαμπάξ, γίνεται δὲ λόγος καὶ περὶ τοῦ παροξυτόνως προενηνεγμένου ἀπόπαξ, περὶ οὗ ὁ Κιρχόφιος ποιεῖται ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀττικῶν Ἐπιγραφῶν Τόμ. Α΄, σελ. 155 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «in quibus notanda forma adverbialis ἀπόπαξ, ad quam inlustrandam nihil habeo quod adferam praeter solitarium illud Hesychii 1, 253: ἀπόπαξ· ξύμπαν, ἢ σύμπαν». Βλέπει δέ τις παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ καὶ τὸ «Ἄνταξ: ἐν μέρει», ὃ εἶνε γεγραμμένον ἀντάξ ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν Παραλειπομέν. σελ. 123 «ostendunt ἀντάξ ἐν μέρει Hesych. (nisi ἀνταλλάξ scripsit) ὑπαντάξ».

Τῆς μετοχῆς περιπεπλιγμένα ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ κωμικὸς Στράττις, ὡς διδασκόμεθα ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους γράφοντος βιβλ. Β΄, 172 «Τὰ μέντοι μεταξὺ ὑποστήματος καὶ ὀσχέου καὶ μηροῦ πλιχάδες καλοῦνται· ὅθεν καὶ τὸ διαβαίνειν οἱ ποιηταὶ ἀμφιπλίσσειν λέγουσι καὶ τὸ περιβάδην ἀμφιπλίξ, ὡς καὶ ὁ Σοφοκλῆς κατεχρήσατο ἐπὶ δρακόντων εἰπὼν θαιρὸν ἀμφιπλὶξ εἰληφότε, οἷον περιβεβηκότε. Καὶ Στράττις

τὰ θυγάτρια
περὶ τὴν λεκάνην ἅπαντα περιπεπλιγμένα.

τουτέστι διηχότα τὰ σκέλη. Καὶ Ὅμηρος δ' ἐπὶ τοῦ διέβαινον εὖ δ' ἐπλίσσοντο πόδεσσιν». Ἀλλ' ἐν τοῖς κώδιξιν εἶνε κακῶς γεγραμμένον περιπεπλΕγμένα καὶ περιπεπλΗγμένα. Εὑρίσκεται δ' ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ ὄνομα πλιχάδες διὰ τοῦ Η προενηνεγμένον καὶ τὸ ἐπίρρημα ἀμφιπλίξ καὶ τὰ ῥήματα ἀμφιπλίσσειν καὶ (ἐ)πλίσσοντο (πλῆσσον). Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Κόκκιος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α΄, σελ. 729, 63 εἴκασε «τουτέστι

περιηχότα τὰ σκέλη» ἀντὶ τοῦ διηχότα. Τοῦ ἐνεργητικοῦ τύπου περιπλίσσω οὐδεὶς χρόνος εὑρέθη. Ἠθέλησε μὲν ὁ πολὺς Κόβητος (ἐν *Var. Lect.* σελ. 135) ν' ἀποκαταστήσῃ τὸν ἀόριστον περιπλίξας καὶ περιπλίξητε ἐν τῷ Ἀναχάρσιδι τοῦ Λουκιανοῦ § 1 «τέλος δὲ ἤδη περιπλέξας αὐτῷ τὰ σκέλη κατὰ τὴν γαστέρα—ἄγχει τὸν ἄθλιον» καὶ § 31 «δεδιότες—μὴ περιπλέξητε αὐτοῖς τὰ σκέλη περὶ τὴν γαστέρα»· ἀλλ' ἡμεῖς λίαν ὀκνοῦμεν νὰ κινήσωμεν τὴν παραδεδομένην γραφήν. Ἀμφίβολον δ' εἶνε τὸ ἐπίθετον περίπλικτος. Παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ ΙΗ', 8 πρὸς τῇ γραφῇ ποσσὶ περιπλέκτοις φέρεται καὶ ἡ περιπλίκτοις, ἥτις ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Βαλκεναρίου καὶ ἄλλων (Ἴδε Κισλίγγιον εἰς Θεόκρ. σελ. 505. Πρβ. καὶ Βλαϋδέσιον εἰς Ἀριστοφ. Βατρ. σελ. 263 καὶ 276 καὶ εἰς Ἀχαρν. σελ. 249 καὶ ἐν *Advers in Comic. Gr. Fr.* Τόμ. Α', σελ. 215). Ἀλλ' ἀνάρμοστος φαίνεται ἡ διὰ τοῦ Ι ἐκφορά, καθὰ παρετηρήθη καὶ ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου (Θεοκρ. Βί. Μόσχ. σελ. 321 ἐκδ. γ'). Ὁ Ἀρήνσιος ἐξέδωκε ποσσί περ εἰλικτοῖς.

Ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν συνήθη χρῆσιν ἀναδιπλασιασμὸν ἔχοντος περιΠΕπλιγμένα κεῖται ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ περιΕπλιγμένα. Ἐπιγρ. Ἀττ. Β', 735, 30 (Τόμ. Β', β', σελ. 93) «(πε)ρὶ τὸν ἦλον πε-ρ(ι)επλι(γμένα)» (Ἴδε Μειστεράνσιον ἐν *Grammat. d. Att. Inschr.* σελ. 138 ἐκδ. β'). Πρβ. ΠΕπληγμαι, ΠΕπλησμαι, ΠΕπλασμαι, ΠΕπλάνημαι κτλ. Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοτέλη Ὑπομνήμασι Τόμ. ΚΓ', β', σελ. 65, 36 εὕρομεν γεγραμμένον «τὰ μὲν ὤρθωται, τὰ δὲ ἐπλαγίασται» ἀντὶ τοῦ ΠΕπλαγίασται (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Β', σελ. 128).

Δεινῶς παρεφθαρμένον εἶνε τὸ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου κείμενον «Καταπληγκμήσει: τὸ βῆμα καταπλῆγμα λέγουσι Τὸ οὖν καταθῆσαι μετάγοντες ἀπὸ τῶν κυλιομένων καὶ τοῖς ποσὶ κατατρεχόντων

ς

οὕτως φασὶν κατακρατηθει». Ἡ Ἡσύχιος ἔγραφε «Καταπλιγήσει: κατακρατηθήσει· τὸ βῆμα γὰρ πλίγμα λέγουσι. Τὸ οὖν κατακρατῆσαι μετάγοντες ἀπὸ τῶν κυλιομένων καὶ τοῖς ποσὶ κατεχόντων οὕτως φασίν». Ἐγένετο δὲ χρῆσις τοῦ καταπλιγήσει ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν τοῖς Δαιταλεῦσιν, οἷον:

Α. Ἢ μὴν ἴσως σὺ καταπλιγήσει τῷ χρόνῳ.

Β. Τὸ καταπλιγήσει τοῦτο παρὰ τῶν ῥητόρων.

Ἀλλ' εἶνε κακῶς γεγραμμένον καταπλΗγήσῃ (Ἴδε Κόβητον ἐν *Orat.* σελ. 152 καὶ ἐν *Var. Lect.* σελ. 135 καὶ ἐν *Nov. Lect.* σελ. 180 καὶ ἐν Μνημοσ. 1859, σελ. 55. Πρβ. καὶ *Brieven van Cobet aan Geel* σελ. 571). Ἄλλοι ἔγραψαν καταπλίξαι ἀντὶ τοῦ καταθῆσαι, ὁ δὲ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀποσπασμάτων σελ. 112 εἴκασε καταπλιγήσει ἀντὶ τοῦ ὑφ' ἑτέρων γεγραμμένου καταπλίξαι καὶ κατακρατήσει ἀντὶ τοῦ κατακρατηθήσῃ (κατακρατηθήσει).

Ἱκανῶς, νομίζομεν, ἐκ τῶν διειλημμένων δηλοῦται ὅτι ἀείποτε σχεδὸν κατὰ σύνθεσιν παραλαμβάνεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὸ ῥῆμα πλίσσομαι καὶ ὅτι σπανίως ὁ ἐνεστὼς αὐτοῦ καὶ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος ἀπαντῶσι καὶ ὅτι ὁ ἐνεργητικὸς τύπος πλίσσω οὔτε ἁπλοῦς οὔτε σύνθετος φέρεται ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν παλαιῶν ἴδιος ὢν τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ, ἐξ οὗ δύο μόνα προηνέχθησαν παραδείγματα, τὸ τοῦ Καλλιμάχου πλίσσωσιν καὶ τὸ τοῦ Ψευδιπποκράτους διαπεπλιχός· γίνεται δὲ μνεία καὶ τοῦ διαπέπλιχε καὶ πλίξαντα ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου καὶ τοῦ πλίξας ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου καὶ τοῦ ἀμφιπλίσσειν ἐν τῷ Ὀνομαστικῷ τοῦ Πολυδεύκους. Παρακείμενον διαπεπλιΓώς ἔπλασεν ὁ Βλαϋδέσιος ἐν *Adversar. in Comic Graec. Fr.* Τόμ. Α', σελ. 54 δοξάζων ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ Ἀρχίππου διαπεπλιγώς ἀντὶ τοῦ διακεχλιδώς. Ὑπέλαβε δ' ὁ Βλαϋδέσιος καὶ τὸ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 316, 26 διαπηξαμένη πλημμελῆ ἀνάγνωσιν τοῦ διαπλιξαμένη ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἐκκλησιαζουσῶν σελ. 123. Ἥκιστα πιθανὸν κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην εἶνε ὅτι θὰ τύχῃ παρά τινι ἀποδοχῆς τὸ διαπεπλιΓώς ἢ τὸ διαπλιξαμένη. Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Ἀπεπ...μην: ἀπεχώρησα, ἀπεπήδησα»· νομίζει δ' ὁ Σμιδίτιος ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου ἀπεπ(λιξ)άμην. Πολλὴ εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου διαπέπλιγμαι, ἐκπέπλιγμαι, κτλ. Ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 135 μνημονεύει καὶ παρακείμενον ἐμπεπλιγμένος· ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἡ γραφὴ ἀνύποπτος (Πρβ. Θησ. Στεφ.

Τόμ. Γ΄, σελ. 892 α΄). Ὁ παθητικὸς μέλλων μετὰ τῆς προθέσεως ΚΑΤΑ συντεθειμένος καταπλιγήσει εὑρίσκεται ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἀριστοφάνους ἐκ τῶν Δαιταλέων, ἀλλ' ἴσως ἔγραψεν ὁ Ἀριστοφάνης καταπλιΧήσει, ὅπερ οἱ βιβλιογράφοι μέλλοντα τοῦ καταπλήττομαι ἐκλαβόντες ἐξήνεγκον διὰ τοῦ Γ, καταπληΓήσῃ. Λέγεται μὲν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ πτύσσομαι (πτύξ-πτυχός, πτυχή) ἐπτύγην (ἀνεπτύγην) καὶ ψύχομαι - ἐψύγην, ἀλλ' οἱ δόκιμοι τύποι εἶνε ἐπτύχθην (ἀνεπτύχθην, κτλ.) καὶ ἐψύχθην ἢ ἐψύχην. Πρβ. καὶ κατορυΧησόμεθα (Ἴδε τὰ ὑφ' ἡμῶν γεγραμμένα ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Β΄, σελ. 315). Φρονοῦμεν δ' ὅτι οὐδεὶς τῶν παλαιῶν εἶπε πλιγάς, οἱ δ' ἀναγινώσκοντες οὕτως ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις παρήγοντο ὑπὸ τοῦ πληγή (πληγάς, Πληγάδες), Συμπληγάδες. Πρβ. καὶ πλίχος καὶ πλίξ-πλιχός, οὗ ἡ πληθυντικὴ αἰτιατικὴ μνημονεύεται ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις καὶ κατ' ὀρθὴν ἐκφορὰν πλίΧας καὶ καθ' ἡμαρτημένην πλίΚας. Ὁ Ἀσώπιος γράφει ἐν τῷ Ὀρθογραφικῷ σελ. 49, § 7 «Ὡς δὲ κατὰ ἀναλογίαν πρέπει νὰ δεχθῶμεν πλὶξ πλικός, ἐξ οὗ τὸ Ἰταλικὸν *plico*, οὕτω καὶ ἴβυξ ἴβυκος, ἐξ οὗ τὸ κύριον Ἴβυκος». Τοῦ ὀνόματος πλίξ γίνεται μνεία καὶ ἐν τοῖς Κανόσι τοῦ Θεογνώστου σελ. 132, 14. Παρ' Ἐρωτιανῷ σελ. 58, 6 κεῖται «Βλιχῶδες: οἱ δὲ γλισχρῶδες. Ἐπικλῆς μέν φησι τὸ λελιπασμένον μετὰ γλοιώδους ὑγρασίας ἀκαθάρτου, Εὐφορίων δὲ τὸ ἐκπεπιεσμένον καὶ κατάξηρον. Βακχεῖος δὲ καὶ Λυσίμαχος διὰ τοῦ Π γράφουσι πλιχῶδες σημᾶναι θέλοντες τὸ ἐξεπτυγμένον» (Πρβ. Δαρεμβέργην εἰς Ὀρειβάσ. Τόμ. Δ΄, σελ. 534). Φέρεται δὲ παρὰ τῷ Ἐρωτιανῷ καὶ (σελ. 109, 12) «Πηχέδεον: τὸν ταῦρον, οἱ δὲ τὸ περίνεον, Βακχεῖος δὲ διάβασίν τινα» (Πρβ. Φοέσιον ἐν Οἰκον. Ἱπποκρ. σελ. 305). Ἀλλα τὸ πηχέδεον εἶνε τερατῶδες καὶ ἀλλόκοτον, εἴκασε δ' ἀντ' αὐτοῦ πλιχάδα ὁ Ἑρμερίνσιος, ὅστις καὶ τὸ διαβασίν τινα μετέβαλεν εἰς τὸ τὴν διάβασιν.

Εἴδομεν ὅτι ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται μὲν πλῆγμα, εἶνε δὲ Ι ὑπὲρ τὸ Η τεθειμένον πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς πλημμελείας. Ὁ Μουσοῦρος ἔγραψεν ὀρθῶς πλίγμα, διέφθειρε δ' αὐτὸ ὁ πολὺς Σαλμάσιος μεταβαλὼν εἰς τὸ πλῆγμα. Ὁ Τούπιος γράφει ἐν *Emendat.* Τόμ. Γ΄. σελ. 321 «ΠΛΙΓΜΑ. Βῆμα, ἀπὸ τῶν κυλιομένων

καὶ παλαιόντων, ὅταν παραβάντες τοῖς σκέλεσι κατέχωσι. Male corrigit Salmas. πλῆγμα. Vide D'Arnaud ad Hesych. p. 40. Sed et legendum, puto, ΔΙΑΒΑΝΤΕΣ τοῖς σκέλεσι. Et sic Lambertus Bos». Τὸ ΠΑΡΑβάντες δὲν εἶνε ἐσφαλμένη γραφὴ τοῦ ΔΙΑβάντες, ἀλλὰ τοῦ ΠΕΡΙβάντες, ὃ ἀποκατέστησεν ὁ Κόβητος. Πρβ. Πολυδεύκ. Β', 172 «καὶ τὸ περιβάδην ἀμφιπλίξ, ὡς καὶ ὁ Σοφοκλῆς κατεχρήσατο εἰπὼν θαιρὸν ἀμφιπλὶξ εἰληφότε, οἷον περιβεβηκότε» καὶ Εὐστάθ. σελ. 1564, 50 «καὶ περιπεπλιγμένον τὸ περιβεβηκός» καὶ Αἰλιαν. Ποικ. Ἱστορ. ΙΒ', 15 «Ἀγησίλαος δὲ κάλαμον περιβὰς ἵππευε μετὰ τοῦ υἱοῦ παιδὸς ὄντος», κτλ. καὶ Ἡσύχ. «Περιπλίγδην: περιβάδην» καὶ «Ἱππαστὶ καθίζειν: ὅταν οἱ παῖδες ἐπὶ τῶν ὤμων περιβάδην καθέζωνται», κτλ. Περὶ τοῦ περιβαίνειν ἵππον ἴδε Βυττεμβάχιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Ϛ', σελ. 1156. Πρβ. καὶ Τούπιον ἐν *Emendat.* Τόμ. Β', σελ. 221, ἔνθα γίνεται καὶ μνεία ῥήσεως, ἐν ᾗ κεῖται «ἱππηδὸν περιβεβηκότα», καὶ Ἰακώψιον εἰς Ἀχιλλ. Τάτ. σελ. 963. Παντὶ δὲ περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένῳ γνωστὸν ὑπάρχει ὅτι συχνάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις μεταπίπτουσιν εἰς ἀλλήλας αἱ προθέσεις ΠΕΡΙ καὶ ΠΑΡΑ. Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Ϛ', σελ. 218 καὶ Τόμ. Ζ', σελ. 13 καὶ 15.

Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ἐν ῥήσει ἐκ τοῦ Ὀλυμπικοῦ τοῦ Γοργίου κείμενον «σοφίας δὲ τὸ αἴνιγμα γνῶναι» μετετύπωσεν ὁ Δίλσιος, ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος, εἰς τὸ «σοφίας δὲ τὸ πλίγμα γνῶναι» ἐν τῷ Ἑρμῇ 1888, σελ. 284. Ἡ ῥῆσις ἔχει ὧδε· «Τὸ ἀγώνισμα διττῶν (δισσῶν) δὴ ἀρετῶν δεῖται, τόλμης καὶ σοφίας, τόλμης μὲν τὸν κίνδυνον ὑπομεῖναι, σοφίας δὲ τὸ αἴνιγμα γνῶναι· τὸ γὰρ κήρυγμα καλεῖ μὲν τὸν βουλόμενον, στεφανοῖ δὲ τὸν δυνάμενον». Μνημονεύσας ὁ Δίλσιος τὴν ὑπὸ τοῦ Βερναϋσίου γενομένην ἀνάγνωσιν «σοφίας δὲ τὰ αἴσιμα γνῶναι» ἐπιφέρει «versari vides oratorem in certaminis olympici similitudine, quam si continuatam velis, repone τὸ πλίγμα i. e. *luctatoris status*. rhetoris artem ut explicaret, omnino ait animo et doctrina opus esse certantibus. tum more suo adumbratas notiones oppositi artificio illustrans: *animi est*,

inquit, *subire periculum, doctrinae autem statum modumque luctandi didicisse*».

Ἐν τῷ ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου συντεθέντι Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 683 (1852) φέρεται «Καταπλιγμέω-ῶ (κατὰ, πλίγμα), Μ. ήσω. Μετακινῶ τὸν ἀντίπαλόν μου ἀπὸ τὴν θέσιν του καὶ οὕτω τὸν καταβάλλω». Πρβ. καὶ Λεξ. Κούμα Τόμ. Α', σελ. 560 (1826) καὶ Λεξ. Ἑλλην. Γαζῆ Τόμ. Β', σελ. 162 (1836). Τὸ ῥῆμα καταπλιγμέω ἐπλάσθη ἐκ τοῦ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ κειμένου καταπλΗγμήσει (καταπληγΚμήσει)· ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ ἐπηνωρθώθη τοῦτο ὑπὸ τοῦ Γ. Δινδορφίου μεταβληθὲν εἰς τὸ καταπλιγήσει. Ἴδε Βέργκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τοῦ Ἀριστοφάνους (Ἀποσπ. Κωμ. Ἑλλ. Μειν. Τόμ. Β') σελ. 1035 (1839).

Παρατηροῦμεν δ' ὅτι εἶνε ἐν τῷ μνημονευθέντι Λεξικῷ τοῦ Βυζαντίου καὶ τάδε γεγραμμένα.

σελ. 293 «Διαπλίσσομαι, Μ. πλίξομαι. Στέκω ἢ Περιπατῶ μὲ ἀνοικτὰ τὰ σκέλη — Τὸ στόμα διαπεπλιχώς, Ἱπποκρ., κεχηνώς».

σελ. 392 «Ἐκπλίσσομαι, Μ. πλίξομαι ξεδιπλόνομαι (ἑπομ.) ἁπλόνω, ἀνοίγω. Ὅκως ἥκιστα σεσηρὸς καὶ ἐκπεπλΗγμένον ἔσται (τὸ ἕλκος), Ἱπποκρ.».

σελ. 1058 «Περιπλέγδην, ἐπίρ. Περιπλεκτὰ, ἀγκαλιαστά· ἐν εἴδει περιπλοκάδος, (συγχ. τῷ ΠεριπλΗγδην)».

Κακῶς εἶνε γεγραμμένον ἐκπεπλΗγμένον ἀντὶ τοῦ ἐκπεπλΙγμένον καὶ περιπλΗγδην ἀντὶ τοῦ περιπλΙγδην. Παραδόξως δὲ τοῦ παθητικοῦ τύπου διαπλίσσομαι φέρεται μαρτύριον τὸ κατὰ τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν ἐσχηματισμένον διαπεπλιχώς, οὗ ἐνεστὼς δὲν μνημονεύεται. Διττὸς ὑπάρχει παρακείμενος διαπεπλιχώς καὶ διαπεπλιγμένος, ὡς βλέπει τις ἐν τοῖς ὑφ' ἡμῶν γεγραμμένοις (σελ. 149 κἑξ.). Δὲν ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους «τὸ στόμα διαπεπλιχΩς», ἀλλὰ «τὸ στόμα εὑρήσεις διαπεπλιχΟς».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Μαρτίου 1897

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. ΚΟΝΤΟΣ

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ κ. Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΝ

Ὁ κ. Γ. Χατζιδάκης ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει τῆς «Ἀθηνᾶς» (Τόμ. Η', τεῦχ. Δ' 1896) τὸν λόγον ποιούμενος «περὶ φαινομένων τινῶν φθογγικῶν ἀνωμαλιῶν» (σελ. 458-468), ἠξίωσε νὰ μνησθῇ καὶ τῆς ἐμῆς ἑρμηνείας τῶν φαινομένων τούτων, τῆς περιεχομένης ἐν τῇ ὑπ' ἐμοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1889 ἐκδοθείσῃ «Βασάνῳ τῶν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς Ἐρασμικῶν ἀποδείξεων». Ἐπὶ τούτῳ ὀφείλω νὰ ἐκφράσω ἅμα μὲν τὰς εὐχαριστίας μου πρὸς τὸν κ. Χατζιδάκην, ἅμα δὲ καὶ τὴν λύπην μου ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἀποδεχθῶ τὰς γνώμας αὐτοῦ, καὶ ὅτι καὶ νῦν μετὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα διατελῶ ἔχων περὶ τῶν φαινομένων τούτων τὴν αὐτὴν γνώμην, ἣν καὶ ἐξ ἀρχῆς, οὐχὶ ἐκ φιλονικίας ἢ ἰσχυρογνωμοσύνης, ὅπερ νομίζω μικρόνου καὶ μικροφιλοτίμου ἀνθρώπου, ἀλλὰ χάριν αὐτῆς τῆς ἀληθείας.

Ὁ κ. Χατζιδάκης νομίζει ὅτι αἱ ἐκ Στύρων τῆς Εὐβοίας γραφαὶ Ἀριστοκλίδης, Νεοκλίδης, Εὐκλίδης, Θεοκλίδης, Ξενοκλίδης παρὰ τὰς ὀρθὰς Ἀριστοκλείδης, Νεοκλείδης κτλ., αἱ ἐν τοῖς φορολογικοῖς καταλόγοις τῶν Ἑλληνοταμιῶν Μαρωνῖται καὶ Ποτειδεᾶται ἀντὶ τῶν γνωστῶν Μαρωνεῖται καὶ Ποτειδαιᾶται, ἔτι δὲ αἱ γραφαὶ Ἡράκλια, Προμήθια, Ἀνάκιον, εὐηθία, γεγονεῖα καὶ αἱ ὅμοιαι ταύταις δὲν εἶνε ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων, ὡς ἡμεῖς εἴπομεν, ἀλλὰ φαινόμενα ἁπλῆς ἀναλογίας καὶ μεταπλασμοῦ.

Ἰδοὺ τί αὐτολεξεὶ λέγει ὁ κ. Χατζιδάκης (σελ. 459-60).

«Εἰς ἑρμηνείαν τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων ἄλλοι ἄλλας προβάλλουσι γνώμας· οὕτω λ. χ. ἐλέχθη ὅτι τὰ εἰς -κλίδης παράγονται ἀπὸ τῶν συγκεκομμένων εἰς -κλος (Smyth, der Diphtong EI σελ. 58 καὶ Rechtel, Ἰωνικαῖς ἐπιγραφαῖς σελ. 36-37 καὶ Kretschmer, Vaseninschr. σελ. 36) ἤτοι Χάρικλος Χαρικλίδης, Πάτροκλος Πατροκλίδης. Ἀλλ' ὀρθῶς ἀντιπαρατηρεῖ ὁ κ. Θ. Παπαδημητρα-

κόπουλλος, Βασάνῳ σελ. 201 ὅτι ἐν τοῖς ἐκ Στύρων ἐλάσμασι τούτοις οὔτε Δήμοκλος οὔτε Ἀρίστοκλος οὔτε Νέοκλος οὔτε Ξένοκλος ἀναγινώσκεται. Φαίνεται δὲ ἀληθῶς καὶ ὀλίγον παράδοξος ἡ προϋπόθεσις ὀνόματός τινος, οἷον Ἥρακλος (ἀντὶ Ἡρακλῆς) κατὰ τὸν Ε´ αἰῶνα π. Χ. ὅθεν τὸ Ἡρακλίδης. Ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ ὁ κ. Θεόδ. Παπαδημητρακόπουλλος, παραδέχονται ὅτι, καθ' οὓς τὰ ὀνόματα ταῦτα ἐγράφοντο χρόνους, ἡ δίφθογγος ει ἐξεφωνεῖτο ὡς ι, ὅτι δὲ ἐκ συγχύσεως τῆς περὶ τὴν προφορὰν προέκυψε καὶ ἡ περὶ τὴν γραφὴν σύγχυσις».

Πρὶν χωρήσωμεν ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Χατζιδάκη, ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν αὐτῷ ὅτι, τί μὲν εἶπον ἄλλοι, δὲν ἐξετάζομεν, γινώσκομεν δὲ ἀκριβῶς ὅτι ἡμεῖς δὲν εἴπομεν, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κ. Χ. ὅτι αἱ γραφαὶ Ἀριστοκλίδης, Νεοκλίδης κλ. προέκυψαν ἐκ συγχύσεως τῆς ει καὶ τοῦ βραχέος ι, ἀλλὰ λέγομεν ὅτι προῆλθον ἐκ τοῦ Ἀριστοκλείδης, Νεοκλείδης κλ. συστολῇ τῆς ει εἰς ι βραχύ, ἀφοῦ αὕτη πρῶτον ἐγένετο διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων ἰσοδύναμος τῇ νόθῳ καὶ ἁπλῇ ε, τῇ συγχεομένῃ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑλληνοταμιῶν πρὸς τὸ μακρὸν ι, ὡς δεικνύει ἡ γραφὴ Καμερῆς ἤτοι Καμειρῆς παρὰ τὴν ὀρθὴν Καμῖρῆς. Τὴν φωνητικὴν σύγχυσιν τῆς ει καὶ τοῦ βραχέος ι δὲν διδάσκομεν ἡμεῖς, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κ. Χατζιδάκης, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν ἰδίων αὐτοῦ λόγων (σελ. 461-2). «Ἀρκοῦσαν, λέγει, αἰτίαν, ὡς ἐγὼ πείθω ἐμαυτόν, πᾶσι τούτοις καὶ ἄλλοις πολλοῖς οὐκ ὠνομαμασμένοις ἀνευρίσκω ἐν τούτῳ ὅτι, ἐπειδὴ ἀρχαιόθεν τὰ ἐπιθήματα ταῦτα προσετίθεντο τοῖς ποικιλοτρόπως καταλήγουσι θέμασι καὶ συνεδέθησαν μετ' αὐτῶν εἰς μίαν λέξιν, τὰ πρότερον ἁπλᾶ καὶ ἑνιαῖα τὸν τύπον ἐπιθήματα ἐγένοντο πολύμορφα, οὕτω δὲ ἐπῆλθεν εἰς τὴν γλωσσικὴν συνείδησιν τῶν λαλούντων σύγχυσίς τις περὶ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν τύπου, καὶ διὰ τοῦτο ἄλλοτε ἄλλην τούτων μορφὴν ἀδιαφόρως μετεχειρίζοντο. Οὕτω λ. χ. τὸ ἐπίθημα -ιδης προστεθὲν μὲν τῷ Πρίαμος, Ἀκέστωρ, Νέστωρ, Θέστωρ, Δίων, Σίμων, Ἀρίσταρχος, Φίλιππος, Κάλλιππος κτλ. κτλ. παρήγαγε τὸ Πριαμίδης, Ἀκεστορίδης, Νεστορίδης, Διωνίδης, Σιμωνίδης, Ἀρισταρχίδης, Φιλιππίδης, Φειδιππίδης, Καλλιππίδης κτλ., προστεθὲν δὲ τῷ Ἀτρεύς, Νηλεύς, Πηλεὺς καὶ λοιποῖς εἰς -εύς. ἢ τοῖς

Νικόλεως, Περίλεως καὶ λοιποῖς εἰς -λεως ἐγέννησε τὰ εἰς -είδης (παρ' Ὁμ. εϜίδης), Ἀτρεΐδης Ἀτρείδης, Πηλείδης, Νηλείδης, Καινείδης, Αἰγείδης, Νικολείδης, Περιλείδης κτλ. Καὶ ἐκ τῶν εἰς -κλεϜης γεν. κλεϜε(σ)-ος ἐγένοντο πατρωνυμικὰ εἰς -κλεϜε(σ)ιδᾶς -εειδᾶς. Ὅθεν τοῦτο μὲν εἰς -ιίδας... τοῦτο δὲ εἰς -είδης, Ἡρακλείδης, Νεοκλείδης, Διοκλείδης, Ἀριστοκλείδης, Φιλοκλείδης, Χαρικλείδης κλπ. Σχηματισθεισῶν δ' οὕτω δύο καταλήξεων -ίδης καὶ -είδης ὅλως ἰσοδυνάμων οὐδὲν ἄπορον ὅτι οἱ λέγοντες ἔστιν ὅτε πλανώμενοι μετεχειρίζοντο τὴν βραχυτέραν -ίδης, ἔνθα μόνη ἡ πληρεστέρα -είδης ἐνεχώρει. Οὕτως ἐλέχθη Τυνδαρ-ίδαι ἀντὶ Τυνδαρεῖδαι ἐκ τοῦ Τυνδάρεως, Κυδίδης ἀντὶ Κυδε(σ)-ίδης καὶ Ἀριστίδης ἐκ τοῦ Ἀριστεύς, Ἡρακλίδης, Νεοκλίδης κττ. παρὰ τὸ Ἀριστείδης, Νεοκλείδης κλπ.»

Πρὸς ταῦτα πρῶτον παρατηροῦμεν τῷ κ. Χατζιδάκῃ ὅτι τὰ ἐν ἀρχῇ λεγόμενα, ὅτι τὰ ἐπιθήματα «προσετίθεντο τοῖς ποικιλοτρόπως καταλήγουσι θέμασιν» εἶνε μετά τινος ὑπερβολῆς εἰρημένα ἐν ζητήματι, ἐν ᾧ ἐξετάζονται μόνον θέματα λήγοντα εἰς σύμφωνον καὶ θέματα λήγοντα εἰς ε, ἓν δὲ μόνον θέμα λῆγον εἰς α ἐν τῇ λέξει Ποτείδαια· οὐχὶ δὲ ἀκριβῶς λέγεται ὅτι «τὰ πρότερον ἁπλᾶ καὶ ἑνιαῖα τὸν τύπον ἐγένοντο πολύμορφα», διότι δὲν ἐγένοντο, ὡς λέγει, πολύμορφα, ἀλλὰ δίμορφα μόνον, εἰς -είδης καὶ ίδης, -είτης καὶ -ίτης, -ειον καὶ -ιον, -εια καὶ -ια, καὶ ἐγένοντο δίμορφα, οὐχὶ διότι τὰ ἐπιθήματα συνεδέθησαν μετὰ τῶν τοιούτων θεμάτων εἰς μίαν λέξιν, ὡς λέγει, ἀλλὰ διότι τὸ φωνῆεν τῶν ἐπιθημάτων συνεκεράσθη διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων μετὰ τοῦ προηγουμένου ε τοῦ θέματος εἰς μίαν συλλαβήν, Ἀτρεΐδης Ἀτρείδης. Ἔπειτα ἐρωτῶμεν τὸν κ. Χατζιδάκην, πόθεν γινώσκει ὅτι ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Ἑλλήνων καὶ δὴ τῶν Στυρέων συνέβη σύγχυσις τῶν καταλήξεων -είδης καὶ -ίδης, ἢ μᾶλλον τῆς ει καὶ τοῦ βραχέος ι, ἀφοῦ ἡ διαφορὰ τούτου καὶ ἐκείνης ἦτο κατὰ τὸν κ. Χ. πολλῷ μείζων ἢ ὅσον ἡμεῖς λέγομεν, καὶ ἀφοῦ μάλιστα ἐν τοῖς ἐκ Στύρων μολυβδίνοις πινακίοις σταθερῶς ἀπαντᾷ ἡ πλήρης κατάληξις κλέης, ἐν οὐδενὶ δὲ αὐτῶν ἡ ἐκ συναιρέσεως προελθοῦσα κλῆς; Πῶς ἠδύνατο νὰ συμβῇ σύγχυσις τοῦ -κλείδης καὶ -κλίδης ἐν τῇ συνειδήσει λαοῦ σταθερῶς ἔτι φυλάττοντος ἐν τῇ αὐτοῦ διαλέκτῳ τὸν ἀσυνάλειπτον τύπον κλέης,

καὶ πολὺ διαφόρως ἐκφωνοῦντος κατὰ τὸν κ. Χ. τὴν ει οὐ μόνον τοῦ βραχέος, ἀλλὰ καὶ τοῦ μακροῦ ι; Ἂν ἀληθῶς ἀπέβησαν «ὅλως ἰσοδύναμοι» αἱ καταλήξεις -είδης καὶ -ίδης καὶ ἐπῆλθε τελεία αὐτῶν σύγχυσις ἐν τῇ γλωσσικῇ τῶν Ἑλλήνων συνειδήσει καὶ ἦτο ὅλως «ἀδιάφορος», ὡς λέγει, ἡ χρῆσις τῆς ἑτέρας ἀντὶ τῆς ἑτέρας, τότε διατί οὐδαμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐλέχθη ἢ ἐγράφη Τολμείδης, Σιμωνείδης, Φιλημωνείδης, Φιλιστείδης, Λεωνείδης, Κλεϊππείδης, Λεωτυχείδης καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἐξ ἀρχῆς ἀναμφισβητήτως ἔληγον εἰς -ίδης; Καὶ ὅμως πλειστάκις ἔπρεπε νὰ ἀπαντῶσι τοιαῦται γραφαί, ἂν ὄντως ἦτο «ὅλως ἀδιάφορον» κατὰ τὸν κ. Χ. νὰ λέγῃ τις καὶ νὰ γράφῃ -είδης ἢ -ίδης, -κλείδης ἢ κλίδης· ἔπρεπε δὲ καὶ ἐν ταῖς μετ' Εὐκλείδην πολυπληθεστάταις Ἀττικαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις Ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς, οὐχὶ σπανιώτατα, ἀλλὰ συχνότατα νὰ ἀπαντᾷ ἡ γραφὴ -κλίδης ἀντὶ -κλείδης, ἂν ἦτο ἀληθὴς ἡ περὶ συγχύσεως θεωρία τοῦ κ. Χατζιδάκη. Περιπίπτει δὲ καὶ εἰς ἀντίφασιν ὁ κ. Χατζιδάκης, ὅταν ἀφ' ἑνὸς μὲν λέγῃ ὅτι «ὅπου ἀναλογικὴ μετάβασις ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν, οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνηται περὶ ταυτίσεως τῶν ἐκφωνουμένων φθόγγων» (σελ. 469 ἐν ἀρχῇ), ἀφ' ἑτέρου δὲ διδάσκῃ ὅτι αἱ καταλήξεις -είδης καὶ -ίδης κατήντησαν ὅλως ἰσοδύναμοι ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει, ἤτοι συνεταυτίσθησαν ἐν αὐτῇ καὶ ὅλως συνεχύθησαν, ἀδιάκριτοι ἀπ' ἀλλήλων γενόμεναι παρὰ πᾶσαν τὴν διαχωρίζουσαν αὐτὰς διάφορον προφοράν. Θὰ ἠδύνατο, ἐρωτῶμεν τὸν κ. Χ. νὰ εἴπῃ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῶν αὐτοδήλων καὶ βεβαίων ἀναλογιῶν καὶ μεταπλασμῶν Ἄϊδος καὶ Ἀΐδεω, μάρτυροι καὶ μάρτυρες, χρήμασι καὶ χρημάτοις, εὔνους (πληθ. ὀνομ.) καὶ εὖνοι, νῷ καὶ νοΐ, νοῦ καὶ νοός, ποθὴ καὶ πόθος κτλ. ὅτι αἱ καταλήξεις ος καὶ εω, οι καὶ ες, σι καὶ οις, οι καὶ ους, ω καὶ ι, ος καὶ ου, η καὶ ος συνεταυτίσθησαν ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει καὶ ἀπέβησαν ὅλως ἰσοδύναμοι; ἢ θὰ ἔλεγεν ὅτι ἡ κατάληξις -οίδης ἐν τῷ Πανθοίδης, Περιθοίδης, Βοηθοίδης ἠδύνατο ὁμοίως νὰ συγχέηται πρὸς τὴν -ίδης τὴν ἐν τῷ Σιμωνίδης, Βακχυλίδης κττ. παρὰ πᾶσαν τὴν διάφορον αὐτῶν ἐκφώνησιν; Ἀποροῦμεν τῇ ἀληθείᾳ πῶς ὁ κ. Χ. ἠθέλησε νὰ συμπεριλάβῃ ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν τῆς ἀναλογίας φαινόμενα διαφόρου καὶ κατ' αὐτὸν τὸν κ Χ. φύσεως, ἀφοῦ ἀναγκάζεται ἄλλως νὰ ἑρμηνεύσῃ

τὰ φαινόμενα τῶν αὐτοδήλων καὶ βεβαίων ἀναλογιῶν καὶ ἄλλως τά φαινόμενα τῶν κατὰ τὴν καινὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν νεοτεύκτων μεταπλασμῶν καὶ συνεκδρομῶν. Ἂν αἱ γραφαὶ Ἀριστοκλίδης καὶ Νεοκλίδης προῆλθον εἰς μέσον ἕνεκα συνεκδρομῆς καὶ μεταπλασμοῦ, οὐδεμία παρίστατο ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ ὡς εἰς ὑπέρεισμα εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ τὸ ἀδιάφορον καὶ τὸ ὅλως ἰσοδύναμον, ἀλλ᾽ ὤφειλεν ἁπλῶς νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ Ἀριστοκλίδης καὶ Νεοκλίδης συνεξέδραμον πρὸς τὸ Σιμωνίδης κττ. κατὰ τὸν αὐτὸν μεταπλασμόν, καθ᾽ ὃν τὸ ἐν ἐπιγραφῇ βόοις συνεξέδραμε πρὸς τὸ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ ἵπποις, ἢ ὡς τὸ Θάλητος συνεξέδραμε πρὸς τὸ Πάχητος· ἤ, ἂν δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τοῦτο, διότι ἐν ταῖς αὐτοδήλοις συνεκδρομαῖς μεταβάλλεται μόνον ἡ κατάληξις, ἐν δὲ ταῖς εἰρημέναις γραφαῖς ἀλλοιοῦται ἡ ῥίζα, μενούσης τῆς αὐτῆς καταλήξεως, ὤφειλεν, ἀφοῦ δὲν ἀποδέχεται τὴν ἑρμηνείαν τῶν Ἐρασμικῶν, νὰ συμφωνήσῃ μεθ᾽ ἡμῶν, ὅτι τὸ Ἀριστοκλίδης καὶ Νεοκλίδης προῆλθεν ἐκ τοῦ Ἀριστοκλείδης καὶ Νεκλείδης, ἀφ᾽ οὗ πρῶτον ἐν τούτοις τὸ ε τοῦ θέματος καὶ τὸ ι τῆς καταλήξεως συνεκεράσθησαν εἰς ἁπλοῦν φθόγγον διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων καὶ ὁ ἁπλοῦς οὗτος φθόγγος συνεστάλη ὕστερον εἰς βραχὺ ι. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ὤφειλε νὰ συμφωνήσῃ μεθ᾽ ἡμῶν, ὅσῳ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐν Στύρων μολυβδίνοις πινακίοις ἀναγινώσκονται, ὡς εἴπομεν καὶ ἐν τῇ «Βασάνῳ (σελ. 201), καὶ αἱ γραφαὶ Ἀριστοκλέδης καὶ Νεοκλέδης, ἐν αἷς προφανῶς τὸ ε δηλοῖ τὸν ἁπλοῦν καὶ ἀσύνθετον φθόγγον τῆς νόθου διφθόγγου ε, τὸν προελθόντα ἐκ τῆς γνησίας ει διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων, ὧν τὸ κράτος ζητεῖ νὰ καταργήσῃ διὰ τῶν νεοτεύκτων αὐτοῦ ἀναλογιῶν ὁ κ. Χατζιδάκης. Ὅτι δὲ ἡ συστολὴ τῆς ει εἰς βραχὺ ι καὶ πρὸ φωνήεντος καὶ πρὸ συμφώνου φανερῶς ἄρχεται συμβαίνουσα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου, διὰ τὴν καὶ κατ᾽ ἐκείνους τοὺς χρόνους, ὡς φαίνεται, μικρὰν αὐτῆς καὶ τοῦ μακροῦ ι διαφοράν, λέγομεν περὶ τὸ τέλος τῆς παρούσης ἀποκρίσεως.

Πρὸς δὲ τούτοις ὤφειλεν ὁ κ. Χατζιδάκης νά δηλώσῃ καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ δὴ καὶ ἐμοί, διὰ τίνας ἰσχυροὺς λόγους ἀποδέχεται ὅτι ἡ σύγχυσις τῆς ει καὶ τοῦ μακροῦ ι συνέβη ἀπὸ τῆς γ΄ πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος (ὡς λέγει ἐν σελίδι 458), οὐχὶ δὲ μετὰ ἑκατὸν ἢ

διακόσια ἔτη ὕστερον, ἢ πρὸ ἑκατὸν ἢ πλειόνων πρότερον, ἀπὸ Εὐκλείδου τοὐλάχιστον (403 π. Χ.), ἀφ' οὗ χρόνου πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπεκράτησε διὰ τὴν μείζονα αὐτοῦ τελειότητα ὁ Ἰωνικὸς ἀλφάβητος, καὶ εἶνέ πως ἀπίθανον ὅτι ἡ ει εἶχεν ἄλλην δύναμιν ἐν αὐτῷ πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν καὶ ἄλλην μετὰ ἑκατὸν ἔτη, τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἀπίθανον, ὅσῳ πάντες οἱ διδασκόμενοι τὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν κατὰ τὴν δύναμιν τῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν τοῦ ἀλφαβήτου τούτου ἀδιαλείπτως καὶ ἀκριβέστατα ἐδιδάσκοντο, οὐδαμόθεν δὲ γίνεται δῆλον ὅτι αὕτη ἠγνοήθη ἐντὸς τῶν ἑκατὸν τούτων ἐτῶν, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ κ. Χατζιδάκη. Καὶ ἄλλο δέ τι ὤφειλε νὰ καταστήσῃ γνωστὸν ὁ κ. Χ., τίνα προφορὰν τῆς ει ἀποδέχεται ὑπάρχουσαν πρὸ τῆς γ' ἑκατονταετηρίδος, τὴν ὑπὸ τοῦ Brugmann διδασκομένην ἁπλῆν καὶ στοιχειώδη, ἢ τὴν ὑπὸ τοῦ Blass σύνθετον, τὴν ἔχουσαν ἀμφότερα τὰ φωνήεντα ἐκφωνούμενα; Καὶ ἂν ἀποδέχεται τὴν ὑπὸ τοῦ Brugmann διδασκομένην, ὅτι ἡ σύνθετος καὶ γνησία δίφθογγος ει εἶχεν ἀποβῆ ταυτοδύναμος τῇ ἁπλῇ καὶ νόθῳ ε ἤδη ἀπὸ τῆς ἕκτης καὶ πέμπτης πρ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὤφειλε νὰ δηλώσῃ πῶς ἑρμηνεύει τὴν γραφὴν Ἀ(φ)φιτρέτα ἀντὶ Ἀ(φ)φιτρίτα, ἥτις ἀπαντᾷ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐκ Κορίνθου κεραμίοις, ἐξ ὧν ὁ Brugmann συνάγει τὸ ταυτοδύναμον τῆς γνησίας καὶ νόθου ει, καὶ πῶς συμβαίνει κατὰ θαυμαστὴν ὄντως συντυχίαν, ὥστε καὶ ἐν Ἀττικῇ οἱ μὲν Ἑλληνοταμίαι νὰ γράφωσι Καμερῆς ἀντὶ Καμιρῆς, πρὸ δὲ τοῦ ἔτους 450 π. Χ. ἕτερος Ἀττικὸς νὰ γράφῃ δευρὲ ἀντὶ δευρί (1), ἐναλλάσσων καὶ οὐ-

(1) Ἰδὲ CIA IV σελ. 120 Nº 517 α, 1. Ἡ αὐτὴ γραφὴ δευρὲ (ἤγαγεν δευρὲ) ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἑτέρᾳ προευκλειδείῳ Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τῶν χρόνων τῶν περὶ τὸ ἔτος 412 π. Χ. (Mittheilungen κτλ. XXI, 1896, σελ. 314 καὶ 318 στίχ. 7). Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ γράψωμεν ὡς ἄλλοι δεῦρε διὰ τοῦ βραχέος ε, ἐπειδὴ οὐδαμόθεν εἶνε γνωστὸν ὅτι παρ' Ἀττικοῖς καὶ καθόλου παρὰ τοῖς Ἕλλησι ὑπῆρξε καὶ τύπος δεῦρε, ὡς εἶνε βεβαιότατον καὶ γνωστότατον ὅτι ὑπῆρχε μόνον δεῦρο καὶ δευρί. Ὑπὲρ τῆς ἀναγνώσεως δευρὲ ἤτοι δευρεὶ μαρτυροῦσι σαφῶς καὶ αἱ ἐν τῷ δεκάτῳ στίχῳ τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγεγραμμέναι λέξεις τὸ ἱερὸν τόδε. Τὸ τόδε τοῦτο σαφῶς μαρτυρεῖ ὅτι τὸ ἐν τῷ ἑβδόμῳ στίχῳ δευρὲ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ δευρί. Ἡ ἔννοια τοῦ δεικτικοῦ ι ἐμφανίζεται σαφῶς καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιγραφῇ «Δευρὲ Παιανιῶν τριττὺς τελευτᾷ». Τότε μόνον θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀποδεχθῶμεν ὅτι ὑπῆρξε καὶ τύπος δεῦρε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἂν ἡ γραφὴ αὕτη ἀπήντα καὶ ἐν ἐπιγραφῇ νεωτέρων χρόνων, καθ' οὓς ἀναντιλέκτως δὲν ἐγράφετο πλέον ἡ νόθος δίφθογγος ε οὔτε ἀντὶ τῆς γνησίας οὔτε ἀντὶ τοῦ μακροῦ ι.

τος τὸ μακρὸν ι πρὸς τὴν νόθον δίφθογγον ε, τὴν ταυτοδύναμον κατὰ Brugmann πρὸς τὴν γνησίαν. Ταῦτα πάντα ὤφειλε νὰ καταστήσῃ γνωστὰ ὁ κ. Χατζιδάκης, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι γινώσκωσι τοὺς λόγους, δι' οὓς ἡ ει ἀπέβη ταυτοδύναμος τῷ μακρῷ ι κατὰ τὴν γ' ἑκατονταετηρίδα, οὐχὶ δὲ πρότερον ἢ ὕστερον, δυνώμεθα δὲ νὰ κρίνωμεν καὶ ἡμεῖς κατὰ πόσον εἶνε ἰσχυροὶ οἱ λόγοι οὗτοι καὶ προθυμότερον ἀκολουθήσωμεν τῇ γνώμῃ αὐτοῦ. Ὡς δὲ νῦν ποιεῖ, παρεισάγει λεληθότως ὡς ἀποδεδειγμένον τὸ ἀποδεικτέον καὶ ἐμβάλλει εἰς ἀμηχανίαν καὶ αὐτὸν τὸν βουλόμενον νὰ πιστεύῃ εἰς τὸ ἀμετάθετον καὶ ἀδιάπτωτον τῶν πεποιθήσεων αὐτοῦ καὶ ἀρχῶν καὶ τῶν ἐκ τούτων συναγομένων πολλῶν καὶ ποικίλων συμπερασμάτων.

Ὀλίγον δὲ ὠφελεῖ τὸν κ. Χατζιδάκην ἡ ἤδη ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς Ὕμνοις ἀπαντῶσα γραφὴ Τυνδαρίδης, διότι αὕτη δὲν προῆλθεν, ὡς νομίζει ὁ κ. Χατζιδάκης ἐκ συγχύσεως τῶν καταλήξεων -είδης καὶ -ίδης, ἐπειδὴ οὐδεμία σύγχυσις ἠδύνατο νὰ συμβῇ κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς χρόνους τοῦ -είδης ἢ μᾶλλον τοῦ -εϜίδης καὶ -ίδης, ἀλλ' ἕνεκα μετρικῆς ἀνάγκης, καθ' ὅσον ἄλλως θὰ ἀπέβαινεν ἄχρηστος τῷ τε Ὁμήρῳ καὶ ἄλλοις ποιηταῖς λέξις ἔχουσα τρία ἐφεξῆς βραχέα μετὰ ἓν μακρόν. Τὸ ὅτι δὲ οὐδέποτε ἄλλοτε ἐλέχθη ἢ ἐγράφη Τυνδαρείδης ἀντὶ Τυνδαρίδης εἶνε σημεῖον σαφὲς ὅτι ἐν τῇ ἐθνικῇ τῶν Ἑλλήνων συνειδήσει οὐδεμία ἠδύνατο νὰ συμβῇ σύγχυσις περὶ τὴν χρῆσιν τῶν καταλήξεων -είδης καὶ -ίδης. Ἂν ἦτο δυνατὴ τοιαύτη σύγχυσις, πολλάκις θὰ ἀπήντων καὶ αἱ ἐναντίαι γραφαὶ Τολμείδης, Φιλιστείδης κτλ. ἀφοῦ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν κ. Χ. ἡ ἀναλογία προϋποτίθησιν ἀναγκαίως εὔκολον καὶ ἀμοιβαίαν τὴν ἐναλλαγὴν καὶ τῶν διαφορωτάτων καταλήξεων.

Συστολὴν τῆς ει εἰς βραχὺ ι ἐν τοῖς ἐκ Στύρων πινακίοις δεικνύουσι καὶ αἱ γραφαὶ Ἀστυχαρίδης, Κηδίδης, Κλεογενίδης (ὅρα Roehl Nº 372 καὶ Βάσανον, σελ. 201). Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ διὰ τοῦ βραχέος ι ἐκφορὰ τῶν ὀνομάτων τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίων ἀπέβη σταθερὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ὡς δεικνύουσι πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ τὰ ὀνόματα Θουκυδίδης, Ἐπικυδίδας, Αὐτοχαρίδας (Θουκ. Ε' 12, 1), Καλλικρατίδας (παρὰ Ξενοφῶντι), Ἀντιφανίδης (CIA IV 318, 14), Καλλικρατίδης (πολλάκις ἐν ταῖς μετ' Εὐκλείδην Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ἀπὸ τοῦ ἔτους 352 μέχρι τοῦ 32 πρ. Χ.), Εὐγε-

νίδης (CIA II 758 A III, 7. 338 πρ. Χ. καὶ 962, 6 πρὸ τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου), Ἀντιγενίδης κτλ. Ὡς λείψανα δὲ τῆς ἀρχαιοτάτης διὰ τῆς ει ἐκφορᾶς τῶν ὀνομάτων τούτων πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν αἱ γραφαὶ Ἐπιμηδείδης (CIA II 1024, 1, πρὸ τοῦ ἔτους 307 πρ. Χ.), Λακρατείδης (παρ' Ἀριστοφάνει καὶ ἐν CIA II 955, 7, μετὰ τὸ ἔτος 150 π. Χ.) κτλ. Περὶ αὐτῶν ἰδὲ καὶ Gramm. Kühner-Blass II σελ. 283. Πᾶσαι αἱ διὰ τοῦ ι γραφαὶ τῶν εἰρημένων ὀνομάτων, παραγομένων ἐξ ἑτέρων οὐχὶ δευτεροκλίτων, ἀλλὰ τριτοκλίτων, φανερῶς ἀναιροῦσι τὴν γνώμην τοῦ Bechtel καὶ Kretschmer καὶ ἄλλων, ἰσχυριζομένων ὅτι οἱ τύποι Ἀριστοκλίδης, Νεοκλίδης κλ. δὲν προῆλθον ἐκ τοῦ Νεοκλέης, Ἀριστοκλέης, ἀλλ' ἐκ τῶν συγκεκομμένων Ἀρίστοκλος, Νέοκλος. Ἐξελέγχουσι δὲ καὶ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ κ. Χατζιδάκη περὶ ἐπελθούσης δῆθεν συγχύσεως τῶν καταλήξεων -είδης καὶ -ίδης ἕνεκα ἀγνοίας καὶ πλάνης τῶν χρωμένων τῇ ἑτέρᾳ ἀντὶ τῆς ἑτέρας, διότι εἶνε παντελῶς ἀπίθανον ὅτι ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ξενοφῶν καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι σύγχρονοι καὶ μεταγενέστεροι Ἕλληνες ἐποιοῦντο χρῆσιν τῆς συνεσταλμένης καταλήξεως ἀντὶ τῆς μακρᾶς ἕνεκα συνεχοῦς καὶ ἀδιαλείπτου ἀγνοίας τοῦ ὀρθοῦ τύπου· πολλῷ δὲ πιθανώτερον καὶ φανερώτερον εἶνε ὅτι ὁ βραχὺς τύπος προῆλθεν ἐκ τοῦ μακροῦ διὰ συστολῆς τῆς ει. Ἡμεῖς τοὐλάχιστον οὐδένα λόγον ἔχομεν νὰ πιστεύωμεν ὅτι, ἀφοῦ ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων μέχρι τοῦ Θουκυδίδου ἡ κατάληξις -εϜίδης ἐγένετο διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων πρῶτον μὲν -εΐδης, κατόπιν -είδης, ὕστερον -ēδης (1), ἔπειτα δὲν ἠδύνατο διὰ περαιτέρω ἐνεργείας τῶν αὐτῶν νόμων νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὴν συνεσταλμένην -ίδης. Οὕτω φανερὰ εἶνε ἡ ἐνέργεια τῶν φωνητικῶν νόμων ἐν τῇ διαδοχικῇ μεταβάσει τοῦ πλήρους τύπου -εϜίδης εἰς τὸν συνεσταλμένον -ίδης, ὥστε μόνη ἡ διαβεβαίωσις τοῦ κ. Χατζιδάκη, ὅτι συνέβη σύγχυσις ἐν τῇ γλωσσικῇ συνειδήσει τῶν Ἑλλήνων περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ἐσφαλμένου τύπου ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ, δὲν εἶνε ἱκανή, οὐδὲ πολλοῦ δεῖ, νὰ ἀντικατα-

(1) Ὅτι καὶ ἐν Ἀττικῇ ἡ γνησία δίφθογγος ει, ἤρξατο νὰ λαμβάνῃ τὴν προφορὰν τῆς ἁπλῆς καὶ στοιχειώδους νόθου ἤδη ἀπὸ τῆς ἕκτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἔν τε ἄλλαις συλλαβαῖς καὶ ἐν τῇ καταλήξει -είδης ἀπεδείξαμεν ἤδη ἐν τῇ «Βασάνῳ» διὰ πλείστων παραδειγμάτων. Ἐκ τίνος δὲ χρόνου ἀκριβῶς ἤρξατο ἡ σύγχυσις τῆς γνησίας καὶ νόθου ει, δὲν δυνάμεθα νὰ γινώσκωμεν ἕνεκα ἐλλείψεως ἱκανῶν ἐπιγραφῶν ἀρχαιοτέρων τῆς ἕκτης ἑκατονταετηρίδος.

στήσῃ τὴν φανερὰν ταύτην ἐνέργειαν διὰ ψιλοῦ τῆς διανοίας ἐπινοήματος. Τότε μόνον θὰ ἠδύνατό πως νὰ ἔχῃ ἰσχύν τινα ἡ περὶ συγχύσεως διαβεβαίωσις αὐτοῦ, ἂν ὁ κ. Χ. ἠδύνατο νὰ προσαγάγῃ ἐξ ἐπιγραφῶν τέσσαρα τοὐλάχιστον ἢ πέντε παραδείγματα ἔχοντα τὴν κατάληξιν -ίδης διὰ τῆς ει γεγραμμένην ἐν ὀνόμασιν, ἐν οἷς ἐξ ἀρχῆς ἠκούετο ἀναμφισβητήτως οὐχὶ ἡ ει, ἀλλὰ τὸ ἰῶτα. Ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι γραφάς, οἷαι θὰ ἦσαν ἡ Σιμωνείδης, Βακχυλείδης, Φιλιστείδης, Λεωνείδης, δυσκόλως θὰ εὕρῃ ὁ κ. Χ.

Ὡς δὲ ἀπροσέκτως ἔγραψε περὶ ἐμοῦ ὁ κ. Χ. ὅτι κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην αἱ γραφαὶ Ἀριστοκλίδης καὶ Νεοκλίδης προῆλθον ἐκ τῶν ὀρθῶν Ἀριστοκλείδης καὶ Νεοκλείδης ἕνεκα φωνητικῆς συγχύσεως τῆς ει καὶ τοῦ βραχέος ι, ὁμοίως ἀπροσέκτως γράφει (ἐν σελίδι 460 περὶ τὸ μέσον) ὅτι τὴν γραφὴν τῶν Ἑλληνοταμιῶν Ποτειδεᾶται ἀποδίδω εἰς τὴν τότε ἀρχομένην σύγχυσιν τῆς αι καὶ τοῦ βραχέος ε. Ἡμεῖς οὐδὲν τοιοῦτον οὔτε εἴπομεν, οὔτε ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, εἴπομεν δὲ μόνον ὅτι τὸ Ποτειδεᾶται προῆλθεν ἐκ τοῦ Ποτειδαιᾶται ἤτοι τοῦ Ποτειδêᾶται συστολῇ τῆς αι, ἤτοι τοῦ μακροῦ καὶ ἀνοικτοῦ ê, εἰς τὸ βραχὺ καὶ συνεσταλμένον ε (σελ. 376)· εἴπομεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ τὸ φιλαθήναιος καὶ δείλαιος τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τὸ Ἀθηναίαις τοῦ Φερεκράτους, ποιητοῦ τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς κωμῳδίας (σελ. 351 καὶ 358 ὑποσημ. 2) καὶ ἄλλαι ὅμοιαι λέξεις ἔχουσαι συνεσταλμένην τὴν αι ἕνεκα μετρικῆς ἀνάγκης δὲν πρέπει νὰ ἐκφωνῶνται φιλοθήναjος ἢ φιλαθήναος, ὡς διδάσκουσιν οἱ νεώτεροι Ἐρασμικοί, ἀλλὰ φιλαθήνεος κτλ. ὡς ἐδίδασκεν ὁ πολὺς Βοίκχιος (ἰδὲ CIG Τόμ. I σελ. 450 B). Τὸ δὲ ἀτοπώτερον εἶνε ὅτι ὁ κ. Χατζιδάκης, ἐνῷ ἀπορρίπτει τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἰσχυριζομένων ὅτι τὸ Ποτειδεᾶται προῆλθεν ἐκ τοῦ Ποτειδαιᾶται ἀποβολῇ τοῦ ι καὶ τροπῇ τοῦ α εἰς ε, καὶ ἀνασκευάζει αὐτὴν διὰ τῶν αὐτῶν ἐπιχειρημάτων, δι' ὧν καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ «Βασάνῳ», ἔπειτα λεληθότως περιέρχεται εἰς σφάλμα μεῖζον τοῦ ἀτοπήματος, ὅπερ μέμφεται μὲν ἡμῖν, εἰς ὅπερ ὅμως ἡμεῖς δὲν περιεπέσαμεν. Δὲν ὤκνησε δηλαδὴ ἐν σελ. 463 νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸ Ποτειδαιᾶται μετεσχηματίσθη εἰς τὸ Ποτειδεᾶται κατὰ τὰ ἄλλα εἰς -εᾶται, οἷον Αἰνεᾶται, Πελλεᾶται, Χαλκεᾶται, Καλαυρεᾶται, Γυθεᾶται, Ἐλεᾶται, Λεπρεᾶται, Τεγεᾶται, Ὑδρεᾶται, Γαθεᾶται κλπ. καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὅτι ἡ

αι τῆς ῥίζης τοῦ Ποτειδαιᾶται, καίπερ Ἐρασμικῶς κατ' αὐτὸν ἐκφωνουμένη, καὶ πολὺ διαφόρως τοῦ ε τῆς ῥίζης τῶν ἄλλων ἐθνικῶν ὀνομάτων, καθ' ἃ μετεσχηματίσθη τὸ Ποτειδαιᾶται, ἦτο ὅμως τῶν εὐκολωτάτων εὐκολώτατον νὰ συγχυθῇ ἐν τῇ γλωσσικῇ συνειδήσει τῶν Ἑλληνοταμιῶν πρὸς τὸ ε τὸ ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ὀνόμασιν Ὑδρέα, Τεγέα, ὅπερ ἡμεῖς οὔτε εἴπομεν οὔτε ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν. Τῆς αἰτιάσεως ταύτης κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν ὁ κ. Χατζιδάκης, ἐφ' ὅσον αὐτὸς μὲν οὐδεμίαν ἀποδέχεται συστολὴν τῆς αι εἰς τὸ βραχὺ ε, οἱ δὲ Ἑλληνοταμίαι καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες οὐδέποτε εἰπόντες Ναξεᾶται, Κυδωνεᾶται, Ἀπολλωνεᾶται, Καρεᾶται κτλ. ἢ Ναξιεᾶται, Κυδωνιεᾶται κτλ. ἀλλὰ πάντοτε Ναξιᾶται (ἐκ τῆς πόλεως Ναξίας), Κυδωνιᾶται, Ἀπολλωνιᾶται, Καρυᾶται κτλ. σαφῶς καταδικάζουσι τὸν ἐξ ἀναλογίας μετασχηματισμὸν τοῦ Ποτειδεᾶται κατὰ τὸ Τεγεᾶται καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σφάλμα τοῦ κ. Χ. εἶνε τοσούτῳ μεῖζον, ὅσον ἡμεῖς λέγομεν ταῦτα καὶ ἐν τῇ «Βασάνῳ» (σελ. 376 ὑποσ. 1), προλαμβάνοντες πᾶσαν τοιαύτην ἐξ ἀναλογίας σύγχυσιν. Λίαν δὲ ἀσθενὲς εἶνε τὸ ἐπιχείρημα, ὅπερ ὁ κ. Χατζιδάκης προσεπάγεται ὡς ὑπέρεισμα τῆς ἐπισφαλοῦς αὐτοῦ θεωρίας ἐν τῇ ἑπομένῃ σελίδι 464 «ἐννοεῖται οἴκοθεν (;) ὅτι ὁ τοιοῦτος τῶν ἐθνικῶν ἢ τῶν κυρίων ὀνομάτων μεταπλασμός (;) δὲν ἦτο δύσκολος (;) προκειμένου περὶ λαῶν ἢ προσώπων οὐ πασιγνώστων καὶ δὴ οὐ πεπηγότων τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει καὶ χρήσει». Αἱ γενικώταται αὗται λέξεις οὐδαμῶς παρέχουσι τῷ κ. Χ. τὸ δικαίωμα νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡ Ποτείδαια, ἡ συνταράξασα σύμπαν τὸ Ἑλληνικόν, ἦτο πόλις ὀλίγον γνωστὴ ἐν Ἑλλάδι, ἀφοῦ μάλιστα αὐτὸς ὁ κ. Χ. ἐν σελ. 460 διαρρήδην λέγει ὅτι «ἡ αι ἀδιαλείπτως ἐξεφωνεῖτο ἐν τῷ τοπωνυμικῷ Ποτείδαια», ὁμολογεῖ δηλαδὴ ὅτι ἦτο πόλις γνωστοτάτη καὶ οὐχ ἥκιστα τοῖς Ἑλληνοταμίαις, τοῖς λαμβάνουσι παρ' αὐτῆς ὡρισμένον τοῦ ἐνιαυτοῦ φόρον· ἦτο δὲ γνωστοτάτη καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις, τοῖς ἀναγράψασι εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Τρίποδα μεταξὺ τῶν ἄλλων πόλεων, τῶν μετασχουσῶν τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης καὶ τὸ ὄνομα Ποτειδαιᾶται. Ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ ὅτι ἡ ἄρσις τοῦ πασιγνώστου δὲν συνεπάγεται τὴν θέσιν τοῦ τοῖς πᾶσιν ἀγνώστου, ὥστε τὸ ἄγνωστον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἔρεισμα τῆς μετα-

πλαστικῆς θεωρίας τοῦ κ. Χ. Ἐὰν κατὰ τὸν κ. Χατζιδάκην ὁ μεταπλασμὸς ἴσχυε νὰ ἀλλοιώσῃ καὶ τὴν ῥίζαν, ἕνεκα μὴ ἀκριβοῦς γνώσεως τοῦ ὀνόματος, τότε ἐρωτῶμεν αὐτὸν τί τὸ κωλῦσαν τοὺς Ἀττικοὺς καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας νὰ εἴπωσι καὶ Ποτείδεια ὡς ἔλεγον καὶ Χάλκεια καὶ Καλαύρεια καὶ τὰ τοιαῦτα; Ὅτι δὲ καὶ τὸ Αὐλεᾶται τῶν αὐτῶν Ἑλληνοταμιῶν προῆλθεν ἐκ τοῦ Αὐλαιᾶται μαρτυρεῖ ἡ πόλις Αὐλαί. Διετηρήθη δὲ ἡ αι ἐν τῷ ἐθνικῷ ὀνόματι Αὐλαιᾶται ὡς ἡ αι τοῦ Ἁλαὶ ἐν τῷ δημοτικῷ Ἁλαιεύς. Τὸ δὲ Αὐλιᾶται προῆλθεν ἐκ τοῦ Αὐλεᾶται φωνητικῇ τροπῇ τοῦ ε εἰς ι πρὸ φωνήεντος, οὐχὶ δὲ ὡς νομίζει ὁ κ. Χ. Ἂν ἦτο τοσοῦτον εὔκολος ἡ ἐναλλαγὴ τῆς Ἐρασμικῆς αι πρὸς τὸ βραχὺ καὶ συνεσταλμένον ε καὶ μάλιστα ἐν τῇ ῥίζῃ καὶ τὸ Ποτείδαια ἠδύνατο νὰ λεχθῇ καὶ Ποτείδεα, ὡς λέγει ὁ κ. Χ. ἐν σελίδι 468 (πρὸς τῷ τέλει), ὅλως λησμονήσας τί εἶπεν ἐν σελίδι 460, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι τῆς πόλεως ταύτης ἀδιαλείπτως ἐξεφωνεῖτο ἡ αι, τότε εὐκολώτατον ἦτο νὰ εἴπωσι τὸ αὐτὸ καὶ ὁ Blass καὶ ὁ Cauer, καὶ οὐδεμία ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπινοῶσι διαφόρους φωνητικὰς μηχανάς, ὅπως δι᾽ αὐτῶν ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς ἀμηχανίας, εἰς ἣν ἐμβάλλουσιν αὐτοὺς οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ Ἑλληνοταμίαι.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων συνάγεται ὅτι ὁ κ. Χατζιδάκης βιαίως ζητεῖ νὰ ἱδρύσῃ νέον εἶδος ἀναλογιῶν καὶ μεταπλασμῶν, καθ᾽ ὃ ἡ μὲν κατάληξις μένει ἡ αὐτή, πάσχει δὲ ἀλλοιώσεις ἡ ῥίζα, οὐχὶ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων, ἀλλ᾽ ἕνεκα συγχύσεως, ἀγνοίας καὶ πλάνης ἐξ ἀρχαίων χρόνον συνταραξάσης τὴν γλωσσικὴν συνείδησιν τῶν Ἑλλήνων. Τὸ νέον τοῦτο εἶδος τῶν μεταπλασμῶν καὶ ἀναλογιῶν ἐπιτραπήτω ἡμῖν πρὸς διαστολὴν αὐτῶν ἀπὸ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν, καθ᾽ ἃς μεταβάλλεται μόνον ἡ κατάληξις, νὰ ὀνομάσωμεν ψευδαναλογίας καὶ ψευδομεταπλασμοὺς κατὰ τὸ Ψευδόσμερδις καὶ Ψευδοπλούταρχος καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἴπομεν οὐχὶ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων, διότι ὁ κ. Χατζιδάκης ἀπαγορεύει τὴν ἐνέργειαν ταύτην, παρέχων τοῖς φωνητικοῖς νόμοις δικαίωμα ἐνεργείας ἐφ᾽ ὅσον αὕτη δὲν παρακωλύει τὴν ἵδρυσιν τῆς καινῆς αὐτοῦ θεωρίας. Ἐνταῦθα λαμβάνομεν τὸ θάρρος νὰ ἐρωτήσωμεν τὸν κ. Χ. πῶς αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς ἡ ει ἀπέβη ταυτόφωνος τῷ μακρῷ ι, κατὰ τὴν γ´ π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἄνευ τῆς ἐξ ἀρχαιοτέρων χρόνων ἐνερ-

γείας τῶν φωνητικῶν νόμων, καὶ τίς ἡ ἀπόδειξις ὅτι ἡ ἐν τοῖς φορολογικοῖς καταλόγοις τῶν Ἑλληνοταμιῶν γραφὴ Μαρωνῖται ἀντὶ Μαρωνεῖται δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας τῶν νόμων τούτων, ἀλλὰ τῆς ἀγνοίας τῶν Ἑλληνοταμιῶν, ὡς ὁ κ. Χατζιδάκης ὑπαινίσσεται ἐν σελ. 464, στίχῳ 9; Πόθεν γινώσκει ὁ κ. Χ. ὅτι οἱ Ἑλληνοταμίαι ἠγνόουν τὴν ὀρθὴν γραφήν, ἐνῷ αὐτοὶ διὰ τῆς σταθερᾶς γραφῆς Μαρωνειῆς μαρτυροῦσιν ὑπὲρ τοῦ ἐναντίου; Πῶς δὲ συμβαίνει ἐναντίον πάλιν τῆς θεωρίας τοῦ κ. Χ. καὶ αὐτοὶ οἱ Μαρωνεῖται νὰ γράφωσιν ἀπὸ τοῦ ἔτους 450-350 π. Χ. ἐν τοῖς νομίσμασι τῆς ἑαυτῶν πόλεως Μαρωνείας οὐ μόνον Μαρωνειτῶν ἀλλὰ καὶ Μαρωνιτῶν (Head, Historia numorum, σελ. 216); Νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ οἱ Μαρωνεῖται ἠγνόουν τὸ ἑαυτῶν ὄνομα; Ὅτι δὲ οἱ Ἑλληνοταμίαι οὐδεμίαν ἐποιοῦντο διαστολὴν τῆς ει ἀπὸ τοῦ μακροῦ ι, εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Νῦν δὲ προστιθέμεθα ὅτι ἡ διὰ τῆς διφθόγγου ει γραφὴ τοῦ ἐθνικοῦ Καμιρῆς, ἡ ἀναγινωσκομένη ἐν τοῖς φορολογικοῖς καταλόγοις τῶν Ἑλληνοταμιῶν παρὰ τὴν ὀρθὴν Καμιρῆς, ἀναγινώσκεται καὶ ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν, ἐν τῇ γραφῇ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως (Ἰλ. Β, 656). Τοῦτο δὲ διδάσκει ὅτι ἡ σύγχυσις τῆς ει καὶ τοῦ μακροῦ ι ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἀλφαβήτῳ εἶνε ἀρχαιοτέρα τῶν Ἑλληνοταμιῶν, ὅπερ καὶ πολλαχόθεν ἄλλοθεν ἀποδεικνύεται. Ἡ γραφὴ λόγου χάριν φιλοτείμως, ἥτις ἀναγινώσκεται ἐν ψηφίσματι τῶν ἐν Ἀθήναις ὀργεώνων τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ Ἀμύνου τοῦ ἔτους 313 ἢ καθ' ἡμᾶς μᾶλλον τοῦ 340 π. Χ. (Mittheilungen κτλ. XXI, 1896, σελ. 304, 4) καὶ πολλαὶ ἄλλαι ὅμοιαι σύγχρονοι καὶ ἀρχαιότεραι ἐκ διαφόρων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ πορρωτάτω ἀλλήλων κειμένων, ἀποβαίνουσιν ὀρθογραφικῶς ἀνερμήνευτοι, ἂν μὴ ἀποδεχθῶμεν ὅτι πολὺ ἀρχαιότερον τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἡ δίφθογγος ει καὶ τὸ μακρὸν ι εἶχον λάβει τὴν αὐτὴν δύναμιν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἀλφαβήτῳ. Διότι ἐν οὐδενὶ ἔθνει, παρ' ᾧ γραφὴ καὶ προφορὰ συμπίπτουσιν, εἶνε δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ ἄνθρωπος γράφων δίφθογγον ἀντὶ ἁπλοῦ φωνήεντος, ὅσον ἄλλως ἀπαίδευτος καὶ ἂν ὑποτεθῇ οὗτος καὶ ἀνάσκητος περὶ τὴν ὀρθὴν τῶν λέξεων γραφήν, πλεῖστοι δὲ ἐν ἔθνεσιν, ἐν οἷς γραφὴ καὶ προφορὰ κατήντησαν διὰ τοῦ χρόνου ἐν πολλαῖς συλλαβαῖς δύο διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων πράγματα. Περὶ

τούτου ἱκανῶς διελάβομεν ἐν τῇ «Βασάνῳ» καὶ εἶνε περιττὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ αὐτὰ καὶ πάλιν ἐνταῦθα.

Μάτην δὲ ζητεῖ ὁ κ. Χ. ἐν σελίδι 467 νὰ προσλάβῃ σύμμαχον εἰς τὴν καινὴν αὐτοῦ θεωρίαν, τὴν θεμελιουμένην ἐπὶ τῆς ἀγνοίας τῶν γινωσκόντων καὶ ἐπὶ τῆς συγχύσεως τῶν ἀσυγχύτων, τὸ χωρίον τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν «Βορυσθένης· ὁ πολίτης Βορυσθενίτης... ἔδει Βορυσθενείτης διὰ διφθόγγου.... τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἠκολούθησε τῷ πλείονι χαρακτῆρι διὰ τοῦ ι. Τὰ γὰρ διὰ διφθόγγου ὀλίγα». Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δὲν γίνεται λόγος περὶ τοῦ νέου καὶ ἀγνώστου εἴδους τῶν ἀναλογιῶν καὶ μεταπλασμῶν τοῦ κ. Χατζιδάκη, ἀλλὰ περὶ ὀρθογραφικῆς ἀναλογίας καὶ ἀκολουθίας τῶν διὰ τῆς ει γραφομένων κατὰ τὰ πλείονα, τὰ γραφόμενα διὰ τοῦ μακροῦ ι, τοῦ ταυτοδυνάμου τῇ διφθόγγῳ ει, ἤτοι γίνεται λόγος περὶ ἁπλοῦ μεταχαρακτηρισμοῦ. Καὶ ἀποροῦμεν πῶς ὁ κ. Χατζιδάκης δὲν παρετήρησε πρᾶγμα οὕτως ἁπλοῦν, ἀφοῦ μάλιστα οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ ἔζων ἐν χρόνοις, ἐν οἷς καὶ κατ' αὐτὸν τὸν κ. Χ. οὐδεμία φωνητικὴ διαστολὴ ἐγίνετο τῆς ει ἀπὸ τοῦ μακροῦ ι. Ἂν ὁ κ. Χ. ἤθελε παρατηρήσει τοῦτο, οὐδ' ἡμᾶς ἤθελε μεμφθῇ (ἐν σελ. 463 ὑποσημ.), τὸ αὐτὸ εἰπόντας περὶ τῆς γραφῆς τῶν Ἑλληνοταμιῶν Μαρωνῖται ἀντὶ Μαρωνεῖται.

Τὸ ἐπισφαλὲς τῆς καινῆς αὐτοῦ θεωρίας συνορῶν, ὡς φαίνεται, καὶ αὐτὸς ὁ κ. Χατζιδάκης, ἀποφαίνεται ἐν σελίδι 462 ὅτι ἐν τῷ Δεκελεὺς καὶ τοῖς ὁμοίοις ἡ κατάληξις -εὺς προσετέθη οὐχὶ μετὰ τὸ ε ἢ μετὰ τὸ ει τῆς ῥίζης, ἀλλὰ μετὰ τὸ πρὸ αὐτῶν σύμφωνον. Ἀλλ' αἱ ἐπιγραφαὶ ἐξελέγχουσι τὴν ἀπόφανσιν αὐτοῦ, διδάσκουσαι ὅτι πρὸ τοῦ Δεκελεὺς καὶ Τρινεμεὺς καὶ τῶν τοιούτων ὑπῆρχε τὸ Δεκελεεὺς ἢ Δεκελειεύς, Τρινεμεεὺς κλπ. (ἰδὲ Meisterhans κλπ. σελ. 33 καὶ 35 καὶ CIA IV σελ. 15 nr. 51 f στίχ. 38, 418 π. Χ. Ἰδὲ καὶ Βάσανον σελ. 229-30, ἔτι δὲ καὶ CIA II nr, 1891 καὶ ἑξῆς), ἐκ δὲ τοῦ εευς ἐνεργείᾳ τῶν φωνητικῶν νόμων προῆλθε τὸ Δεκελεύς, Τρινεμεὺς κττ. ἐν πολλοῖς δὲ τῶν ὀνομάτων τούτων τὸ ε τῆς ῥίζης διεφυλάχθη πρὸ τῆς καταλήξεως μέχρι τέλους. Ἵνα εἶχε λόγον τινὰ ἡ ἀπόφανσις τοῦ κ. Χ. ἔπρεπε κατὰ ταύτην νὰ λέγηται καὶ Πειρεὺς καὶ Κυδαθηνεὺς καὶ Ἀνακεὺς καὶ Παιανεὺς καὶ Ἐρχεὺς καὶ Ἰκαρεὺς καὶ Λευκονεὺς ἀντὶ Λευκονοεὺς κττ. ὡς

δὲ ἐλέγετο κατ' αὐτὴν Ἀντιοχ-ίτης, νὰ λέγηται καὶ Ληνίτης (ἀγὼν) καὶ Φωκίτης (στατὴρ) καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀντὶ Ληναΐτης καὶ Φωκαΐτης· τοσούτῳ δὲ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ ἄλλως ὁ κ. Χατζιδάκης ἐν πάσῃ τῇ αὐτοῦ πραγματείᾳ διδάσκει ὅτι ἀναλογία καὶ προφορὰ εἶνε πράγματα ὅλως διάφορα, καὶ ἐν τῇ ἐμφανίσει τῆς ἀναλογίας οὐδεμία φειδὼ γίνεται οὔτε ῥιζῶν οὔτε καταλήξεων.

Ἀλλ' οὐδὲ τὸ αἰφνίδιος καὶ ὥριος καὶ ὥριμος παρὰ τὸ ὡραῖος, οὐδὲ τὸ ἀρχικὸς καὶ ἀρχεύω παρὰ τὸ ἀρχαῖος ὠφελοῦσι μᾶλλον τὴν θεωρίαν τοῦ κ. Χ. ὡς αὐτὸς ἀποφαίνεται ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι 462· διότι ἐν μὲν τῷ αἰφνίδιος καὶ ὥριος καὶ ὥριμος καὶ ἀρχεύω καὶ ἀρχικὸς οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν ἔπαθεν ἡ ῥίζα, ἐν δὲ τῷ ἀρχαῖος καὶ ὡραῖος οὐδ' αὐτὴ ἡ κατάληξις. Τὸ δὲ ἀΐδιος, ὅπερ τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ὕμνοις, δὲν ἐσχηματίσθη, ὡς νομίζει ὁ κ. Χατζιδάκης, ἐκ τοῦ α τοῦ ἀεὶ καὶ τῆς καταλήξεως ίδιος, διότι οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐν ἑνὶ α ἡνωμένῳ μετὰ τῆς καταλήξεως -ίδιος ἠδύνατο νὰ περιέχηται ἡ ἔννοια τοῦ ἀεί, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀείδιος κατ' ἀντιμεταχώρησιν τοῦ μακροῦ καὶ βραχέος, ἐπειδὴ τὸ μὲν α τοῦ ἀεὶ παρ' Ὁμήρῳ εἶνε βραχύ, τὸ δὲ ἀΐδιος ἔχει τὸ α μακρόν. Ἀφοῦ δὲ οὕτως ἐσχηματίσθη ἅπαξ τὸ ἀΐδιος, ἔμεινε τοιοῦτον ἀναλλοίωτον καὶ ἀμετάβλητον μέχρι τέλους, ὡς τὸ Τυνδαρίδης, ἐναντίον τῆς τὰ πάντα ἀλλοιούσης θεωρίας τοῦ κ. Χατζιδάκη.

Περὶ δὲ τοῦ Μαντινικός, ἢ μᾶλλον Μαντινικὴ (γυνὴ) ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Χατζιδάκης ὅτι ἐγένετο ἐκ τοῦ Μαντινεὺς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὀρθῶς ἐγράφη ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος διὰ τοῦ ι, ἐπειδὴ πάντα τὰ εἰς -ικος ἐπίθετα, τὰ παραγόμενα ἐκ τῶν εἰς -ευς οὐσιαστικῶν γράφονται οὐχὶ διὰ τῆς ει, ἀλλὰ διὰ τοῦ ι, πλὴν τοῦ ὀρεικὸς ἐκ τοῦ ὀρεύς. Τοῦτο δὲ γράφεται διὰ τῆς ει ἴσως πρὸς σαφεστέραν δήλωσιν τοῦ ὀνόματος, ἐξ οὗ παρήχθη. Ὡσαύτως ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Χατζιδάκης ὅτι τὸ βοεικὸς ἐσχηματίσθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ὀρεικός. Ἀλλὰ καὶ τὸ μόνον τοῦτο παράδειγμα ἀναλογίας, ἐν ᾧ φανερῶς εἰς τὴν ῥίζαν προσετέθη ἡ κατάληξις -εικὸς ἀντὶ τῆς -ικός, δὲν ὠφελεῖ πολὺ τὸν κ. Χατζιδάκην, οὐ μόνον διότι ἓν παράδειγμα δὲν ἀρκεῖ εἰς ἵδρυσιν καινῆς θεωρίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἦτο ἀληθῶς εὐκολώτατον κατὰ τὸ ὀρεικὸν ζεῦγος νὰ λεχθῇ καὶ βοεικὸν ζεῦγος, ἐπειδὴ ἀμφότερα ἀπο-

τελοῦσιν οὐσιῶδες στοιχεῖον τοῦ ἀγροτικοῦ βίου καὶ πολλάκις εἶνε ἀχώριστοι σύντροφοι τοῦ ἀγρότου.

Δὲν εἶνε δὲ ἱστορικῶς ἀληθές, ὅπερ ὁ κ. Χ. λέγει ἐν σελίδι 464, ὅτι τὰ εἰς -ιον συνεξέδραμον «τοῖς πολλῷ πολυπληθεστέροις εἰς -ειον». Τὰ ἑξῆς τοὐλάχιστον παραδείγματα, περὶ ὧν ἡμεῖς διελάβομεν ἐν τῇ «Βασάνῳ», πραγματευόμενοι τὰ περὶ τῆς συστολῆς τῆς ει εἰς βραχὺ ι, δὲν ἐπικυροῦσι τὴν γνώμην τοῦ κ. Χ. Διότι τὸ Ὁμηρικὸν Ποσιδήϊον, ἐξ οὗ προῆλθε τὸ Ποσίδειον, ὅπερ ἀναγινώσκεται ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἔτους 425 π. Χ. ἀναντιλέκτως εἶνε πολλῷ ἀρχαιότερον τοῦ Ποσείδιον, ὅπερ ἀναγινώσκεται ὡσαύτως ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἔτους 424 π. Χ. (Meisterhans κτλ. σελ. 42). Ἀναντιλέκτως καὶ τὸ Προμήθεια εἶνε ἀρχαιότερον τοῦ Προμήθια τοῦ ἀπαντῶντος ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τῶν ἐτῶν 440-432 π. Χ. καὶ ἐν ἑτέρᾳ τῶν εὐθὺς μετὰ τὸν Εὐκλείδην χρόνων (Meisterhans σελ. 43). Ἀναμφιβόλως ἀρχαιότερον εἶνε καὶ τὸ Ἡράκλεια τοῦ Ἡράκλια, ὅπερ ἀπαντᾷ ἐν Ἰωνικῇ ἐπιγραφῇ ἐκ Τέω τῶν περὶ τὸ ἔτος 470 π.Χ. χρόνων (Roehl IGA 497 B, 33). Τὸ δὲ Πατρόκλια, ὅπερ ἀναγινώσκεται ἐπὶ ἀρχαιοτάτου Ἀττικοῦ ἀγγείου εἶνε τοσοῦτον ἀρχαιότερον τοῦ Πατρόκλεια, ὡς νομίζει ὁ Kretschmer καὶ ὁ κ. Χατζιδάκης, ὅσον τὸ Ὁμήριος καὶ Ἡσιόδιος καὶ Θουκυδίδιος καὶ ἀνθρώπιος θὰ ἦσαν ἀρχαιότερα καὶ ὀρθότερα τοῦ Ὁμήρειος κτλ. (ἴδε καὶ Kirchhoff CIG Τόμ. IV σελ. IV B). Ἀλλ' οὐδὲ ἡ γραφὴ Ἀνάκιον, ἥτις ἀναγινώσκεται ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἔτους 390 π. Χ. (Meisterhans σελ. 42) εἶνε ἀρχαιοτέρα τῆς γραφῆς Ἀνάκειον, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κ. Χατζιδάκης, διότι τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτοῦ ἐξελέγχει ἡ ἐξ Ἐλατείας προευκλείδειος ἀρχαϊκὴ γραφὴ Fανάκειον (Bullet. de corr. hellén. VIII 1884 σελ. 216), πρὸς ἣν συμφωνεῖ καὶ Ἀττικὴ γραφὴ τῶν χρόνων τῶν περὶ τὸ ἔτος 308 π. Χ. (CIA II Supplem. n° 421, fragm. d, 42). Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ὀπτάνιον, ὅπερ ἀπαντᾷ οὐ μόνον παρ' Ἀριστοφάνει, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ ὀπτανήϊον (ἴδε Lentz Herodiani κτλ. II 417, 10), εἶνε φανερῶς νεώτερον τοῦ ὀπτανεῖον, οὐχὶ δὲ ἀρχαιότερον, ὡς νομίζει ὁ κ. Χ. Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται τὸ ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ κ. Χ. ὅτι πολλὰ τῶν διὰ τοῦ ι γραφομένων προῆλθον ἐκ τῶν διὰ τῆς ει ἐκφερομένων

συστολῇ τῆς διφθόγγου εἰς βραχὺ ι, καὶ ὅτι ὁ ὑπερβιβασμὸς τοῦ τόνου ἔχει τὸν αὐτὸν λόγον ὃν καὶ ἐν τῷ Ποσιδήϊον Ποσίδειον, κηρυκήϊον κηρύκειον, βασιλήϊον βασίλειον κττ. Οὐδαμῶς δὲ παλαιότερον δύναται νὰ εἶνε τὸ σιτοπόμπιον, ὅπερ ἀπαντᾷ ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἔτους 325 πρὸ Χριστοῦ (CIA II 809 α, 220), τοῦ πομπεῖον τοῦ ἐν πολλαῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ἀναγινωσκομένου τῶν τε πρὸ Εὐκλείδου καὶ τῶν μετ' Εὐκλείδην χρόνων. Κατὰ τὸ σιτοπόμπιον εἶνε, ὡς φαίνεται, ἐσχηματισμένον καὶ τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἀρτοπώλιον καὶ ἄλλα σύνθετα. Ὅ,τι δὲ εἴπομεν περὶ τοῦ Ἀνάκειον καὶ Ἀνάκιον καὶ τῶν ὁμοίων, λέγομεν καὶ περὶ τοῦ Ἀμαζόνειον καὶ Ἀμαζόνιον καὶ τῶν τοιούτων. Οὐδὲν δὲ ἄπορον ἄν, ἀφοῦ τῇ ἐνεργείᾳ τῶν φωνητικῶν νόμων προῆλθον εἰς μέσον παρὰ τὰ ἐξ ἀρχῆς χαλκεῖον, πορθμεῖον, ὀπτανεῖον, πομπεῖον, Ἀνάκειον, ἐμπόριον, νεώριον κλπ. τὸ ὀπτάνιον, σιτοπόμπιον, Ἀνάκιον, οὐδὲν ἄπορον ἂν ἔπειτα ἦσαν ἐν χρήσει, καὶ ἰδίως ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, ἐπί τινων λέξεων ἀμφότεροι οἱ τύποι ὅ,τε εἰς -ειον καὶ -ιον, οἷον ἐμπόριον καὶ ἐμπορεῖον, Μιδάειον καὶ Μιδάϊον κατὰ τὸ ὀπτάνιον καὶ ὀπτανεῖον Ἀνάκειον καὶ Ἀνάκιον. Ἡ ὕπαρξις τοιούτων γραφῶν οὐδαμῶς ἀναιρεῖ τὸ ὑφ' ἡμῶν ῥηθὲν ἐν τῇ «Βασάνῳ» ὅτι τὸ Προμήθια καὶ Ἡράκλια κττ. προῆλθον ἐκ τοῦ Προμήθεια κττ. συστολῇ τῆς ει εἰς βραχὺ ι· οὐδὲ εἶνε ἀνάγκη πρὸς ἑρμηνείαν τῶν γραφῶν τούτων νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν ἀναλογικὴν θεωρίαν τοῦ κ. Χατζιδάκη. Ἂν αἱ νεοτευχεῖς ἀναλογίαι τοῦ κ. Χ. ἦσαν ἱκαναὶ ἄνευ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων νὰ συστείλωσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις ὀνόμασι τὴν ει εἰς τὸ βραχὺ ι, θὰ ἦσαν ἱκαναὶ νὰ ἐκτείνωσι καὶ τὸ βραχὺ ι εἰς τὴν ἐρασμικὴν ει, καὶ ἐν ταῖς Ἀττικαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις Ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς δὶς ἢ τρὶς τοὐλάχιστον παρὰ τὸ Νέμεια, Θήσεια, Ἡράκλεια, Βασίλεια, Βενδίδεια, Αἰάντεια κττ. θὰ ἀπήντων καὶ Ὀλύμπεια καὶ Ἐλευθέρεια καὶ Πύθεια καὶ Ἴσθμεια, ἔτι δὲ καὶ Ἀμύκλιον ἀντὶ Ἀμύκλαιον καὶ Λήνια ἀντὶ Λήναια καὶ Ἑκατόμβια ἀντὶ Ἑκατόμβοια, ἀφοῦ κατὰ τὸ νέον εἶδος τῶν ἀναλογιῶν ἦτο εὐκολώτατον οὐ μόνον ἡ κατάληξις, ἀλλὰ καὶ ἡ ῥίζα νὰ μεταβληθῇ.

Ὡσαύτως οὐδεμία φανερὰ σύγχυσις ἐξ ἀναλογίας παρατηρεῖται τῆς καταλήξεως -εια καὶ -ια· διότι, ἂν ὑπῆρχε τοιαύτη σύγχυσις,

ὡς διδάσκει ὁ κ. Χατζιδάκης (σελ. 466), τότε ἔπρεπε νὰ λέγηται οὐ μόνον προμηθία ἀντὶ προμήθεια, εὐηθία ἀντὶ εὐήθεια κττ. ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως εὐλόγεια, ὁμολόγεια, εὐτύχεια, σόφεια, πονήρεια, ἀφύεια κττ. ἀφοῦ καὶ κατὰ τὸν κ. Χ. ἡ ἀναλογία προϋποτίθησι πάντως ἀμοιβαίαν καὶ εὔκολον τὴν ἐναλλαγὴν τῶν καταλήξεων. Ὅτι δὲ ἡ ἀντιμεταχώρησις τοῦ μακροῦ καὶ βραχέος δὲν ἦτό τι ἄγνωστον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ δεικνύουσι τὸ νεώς, Μενέλεως, Ἀτρεΐδεω, ἀΐδιος, γεωμόρος, γεωπόνος κλπ. ἅτινα κατὰ τοιαύτην ἀντιμεταχώρησιν προῆλθον ἐκ τοῦ νηός, Μενέλαος, Ἀτρεΐδαο, ἀείδιος, γηομόρος, γηοπόνος ἢ μᾶλλον ἐκ τοῦ γαιομόρος, γαιοπόνος κτλ.

Ὅσον δὲ καὶ ἂν ἀποδεχώμεθα τὴν γνώμην τοῦ Richard Meister καὶ August Fick καὶ τοῦ κ. Χατζιδάκη, ὅτι τὰ εἰς -είας, -έας καὶ -ίας κύρια ὀνόματα προῆλθον καθ᾽ ὑποκορισμὸν ἐξ ἄλλων συνθέτων καὶ πληρεστέρων κυρίων (σελ. 465-6), ὅμως δὲν δυνάμεθα καὶ νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι τοῦ κυρίου ὀνόματος Αἰνείας ἡ ἀρχαιοτέρα καὶ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε ἡ διὰ τῆς ει, ἡ παρ᾽ Ὁμήρῳ ἀπαντῶσα, καὶ ὅτι ἡ παρ᾽ Ἀττικοῖς Αἰνέας, ἥτις ἀπαντᾷ παρὰ τὴν ἀρχαιοτέραν Αἰνείας, βεβαίως προῆλθεν ἐκ ταύτης ἀποβολῇ τοῦ ι, τὸ δὲ Αἰνίας οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἢ ἐκ τοῦ Αἰνείας συστολῇ τῆς ει εἰς βραχὺ ι ἢ ἐκ τοῦ Αἰνέας τροπῇ τοῦ ε εἰς ι. Τὸ αὐτὸ λέγομεν καὶ περὶ τοῦ Ἑρμείας, Ἑρμέας, Ἑρμίας. Πόθεν δὲ γινώσκει ὁ κ. Χ. ὅτι τὸ μακρὸν ε̄ τῆς γραφῆς Αἰνέᾳ, ἥτις ἀπαντᾷ ἐν προευκλειδείῳ Ἀττικῷ ἐπιγράμματι προῆλθε κατ᾽ ἔκτασιν τοῦ βραχέος ε τοῦ Αἰνέας καὶ δὲν εἶνε μᾶλλον ἡ νόθος δίφθογγος ει ἡ τῇ ἐνεργείᾳ τῶν φωνητικῶν νόμων ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος προελθοῦσα ἐκ τῆς γνησίας, δὲν διεσάφησεν ὁ κ. Χ. Ἴσως ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ αὐτοῦ ἠκολούθησε τῇ γνώμῃ τοῦ Blass, πιστεύσαντος ὅτι ὁ τύπος Αἰνείας δὲν ὑπῆρχε παρ᾽ Ἀττικοῖς. Ἀλλ᾽ ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἀθηνῶν τῶν πρὸ Αὐγούστου καὶ τῶν μετὰ τὸν Αὔγουστον χρόνων δεικνύουσι τὸ ἐναντίον. Ὑπὲρ τῆς νόθου διφθόγγου μαρτυρεῖ καὶ ἡ γραφὴ Αἴνε̄ος ἀντὶ Αἴνειος, ἥτις ὡσαύτως ἀναγινώσκεται ἐν ἀρχαιοτάτῳ ἐπιγράμματι τῆς ϛ´ π.Χ. ἑκατονταετηρίδος (CIA IV fasc. III 422 [14]).

Ἀσαφῆ δὲ καὶ σκοτεινὰ εἶνε ὅσα ὁ κ. Χ. λέγει ἐν σελίδι 468 περὶ τῆς ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων συγχύσεως τῶν εἰς -εί καὶ -ί ληγόντων ἐπιρρημάτων ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τὰ φαινόμενα τῆς μεταπτώσεως,

ἣν εἰσάγει πρὸς ἑρμηνείαν τῆς ἀρχαιοτάτης τῶν ἐπιρρημάτων τούτων συγχύσεως, δὲν φέρουσιν, ὡς ὕστερον διὰ πλειόνων πραγματευόμεθα, σύγχυσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀποχωρισμὸν καὶ διάκρισιν. Τούτου δὲ ἕνεκα τὰς παρ' Ἀριστοφάνει διὰ τοῦ συνεσταλμένου ι γραφὰς ἀστακτὶ καὶ ἀωρὶ τὰς παρὰ τὰς ὀρθὰς ἀστακτεὶ καὶ ἀωρεὶ ὡς καὶ τὴν παρ' Ἀρχιλόχῳ συνεσταλμένην γραφὴν ἀμισθὶ ἀντὶ τῆς ὀρθῆς ἀμισθεὶ ἀποδίδομεν εἰς τὴν ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀρξαμένην συστολὴν τῆς ει εἰς βραχὺ ι. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον δικαιούμεθα εἰς τοῦτο, ὅσῳ κατά τινας Γλωσσολόγους ἡ ἐξ ἀρχῆς ἐκφορὰ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπιρρημάτων ἦτο ἡ διὰ τῆς ει (ἰδ. Kühner — Blass II σελ. 303, Anmerk. 3 πρὸς τῷ τέλει).

Φανερῶς δὲ ἐσφαλμένα εἶνε ὅσα ὁ κ. Χατζιδάκης λέγει ἐν σελίδι 464 καὶ 465 περὶ τῆς καταλήξεως -εῖα, ἥτις ἀντὶ τῆς -υῖα ἢ μᾶλλον τῆς -ῦα τῆς θηλυκῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου ἀπαντᾷ ἅπαξ μὲν ἐν τοῖς Ἡρακλεωτικοῖς πίναξι, δὶς δὲ ἢ τρὶς ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς τῆς γ', β' καὶ α' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἐξ Ὠρωποῦ τῆς β' πρὸ Χριστοῦ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Θήρας τῶν αὐτῶν χρόνων. Ὁ κ. Χατζιδάκης νομίζει ὅτι αἱ γραφαὶ ἐρρηγεῖα, γεγονεῖα, διερρωγεῖα, ἑστακεῖα, συναγαγοχεῖα κλπ. προῆλθον ἐξ ἀναλογίας πρὸς τὰς γραφὰς τῶν θηλυκῶν ἐπιθέτων βραχεῖα, βραδεῖα, γλυκεῖα, δριμεῖα, ἡδεῖα, ταχεῖα κλπ. καὶ οὐχί, ὡς λέγομεν ἡμεῖς, ἐξ ἀπολεπτύνσεως τοῦ φθόγγου υ (ἤτοι τοῦ φθόγγου τοῦ Γαλλικοῦ *u* ἢ τοῦ Γερμανικοῦ *ü*) εἰς τὸν φθόγγον τῆς ει ἤτοι τοῦ μακροῦ ι. Εἰς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ υ πρῶτον κατὰ τὴν δεκάτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἤρξατο ἐκφωνούμενον ὡς ι. Ἀλλὰ ταῦτα λέγων ὁ κ. Χ. φανερῶς συγχέει δύο διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων πράγματα, τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος, συγχέει δηλαδὴ δύναμιν στοιχείου, ἣν τοῦτο λαμβάνει τελευταῖον ἐν ἀλφαβήτῳ τινί, πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς μεταβάσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς προτέρας εἰς τὴν ὑστέραν προφοράν. Ἐλησμόνησεν, ὡς φαίνεται, ὁ κ. Χ. ὅτι τὸ υ, ἵνα λάβῃ κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα τὴν δύναμιν τοῦ ι, ἔπρεπεν ἐκ πολλῷ ἀρχαιοτέρων χρόνων νὰ λαμβάνῃ ἑκάστοτε διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων τὴν προφορὰν τοῦ ι, ὥστε ι καὶ υ νὰ ἀποβῶσι τελευταῖον παντελῶς ταυτοδύναμα καὶ ἀδιάκριτα. Ὅτι δὲ τὸ υ καὶ ἡ ταυτοδύναμος αὐτῷ δίφθογγος οι ἠδύναντο ἀπολεπτυνόμενα ἔν τισι συλλαβαῖς νὰ

λαμβάνωσι κατὰ φυσικὸν νόμον τὸν λεπτότερον φθόγγον τῆς ει ἤτοι τοῦ μακροῦ ι καὶ πρὸ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος, οὐδεὶς ἄλλος διημφεσβήτησε μέχρι τοῦδε. Ὁ δεινός, λόγου χάριν, ἀρχαιολόγος καὶ ἐπιγραφικὸς Dittenberger παραβάλλει (ἐν Sylloge κτλ. ἀριθ. 347, στίχ. 12, ὑποσημ. 8) τὴν γραφὴν τοῖς λοιπεῖς, ἥτις ἀντὶ τῆς ὀρθῆς τοῖς λοιποῖς ἀναγινώσκεται ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τῶν ἀρχῶν τῆς Α΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, πρὸς τὴν γραφὴν γεγονείας, ἥτις ἀναγινώσκεται ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ (στίχ. 92). Τὴν αὐτὴν ἀπολέπτυνσιν τῆς οι εἰς τὸ μακρὸν ι δεικνύει καὶ ἡ γραφὴ λειπὸν ἀντὶ λοιπόν, ἥτις ἀναγινώσκεται ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Μαντινείας τῆς Α΄ μ.Χ. ἑκατονταετηρίδος (Bullet. de corr. hellén. 1896 σελ. 127 στίχ. 52). Δι' οὐδενὸς δὲ σαφοῦς τεκμηρίου ἀποδεικνύεται ὅτι ἐν Λακεδαίμονι τὸ υ ἐξεφωνεῖτο ὡς ου, πολλῷ δὲ ὀλιγώτερον ὅτι τὴν προφορὰν ταύτην ἐφύλασσε τὸ υ ἐν τῇ πόρρω ἀπεχούσῃ τῆς Λακεδαίμονος ἀποικίᾳ αὐτῆς Ἡρακλείᾳ· τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ κατὰ τὸν κ. Χατζιδάκην τὸ ι τῆς διφθόγγου υι δὲν ἀποβάλλεται ἐκεῖ ὅπου τὸ υ, ὡς ἐν Βοιωτίᾳ, ἐφύλαξε τὴν ἀρχαιοτάτην αὐτοῦ προφοράν, ἐν δὲ τοῖς Ἡρακλεωτικοῖς πίναξιν ἀναγινώσκεται παρὰ τὸ γυῖον (I, 183, 188) πενθημίγυον, τριγύων, τριημίγυον (II 21, 30, 38 κτλ.). Αἰρομένης δὲ οὕτω τῆς θεμελιώδους ἰσχυρίσεως τοῦ κ.Χ. ὅτι ὁ φθόγγος τοῦ υ καὶ τῆς οι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπολεπτυνθῇ εἰς ι πρὸ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος, αἴρονται ἅμα καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς συμπεράσματα καὶ δὴ καὶ ἡ ἄλλη αὐτοῦ ἰσχύρισις, ὅτι τὸ γεγονεῖα ἐλέχθη κατὰ τὸ γλυκεῖα, ἕνεκα τῆς ἐξ ἐκείνων τῶν χρόνων (;) ἀρξαμένης μεταβολῆς τῶν μετοχῶν εἰς ἐπίθετα. Τότε θὰ ἦτο ἀνεκτὴ ἡ ἰσχύρισις αὕτη τοῦ κ. Χ. ἂν ἠδύνατο νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐπῆλθε καὶ φωνητικὴ σύγχυσις τῶν μετοχικῶν καὶ ἐπιθετικῶν καταλήξεων καὶ ἐλέχθη ποτὲ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ γεγονὺς καὶ ἑστακὺς καὶ διερρωγὺς κατὰ τὸ βραδὺς καὶ βραχὺς καὶ ταχὺς καὶ γλυκὺς καὶ δριμύς. Ἄτοπος δὲ εἶνε καὶ ἡ ἐρώτησις αὐτοῦ, διὰ τί οἱ Ἕλληνες δὲν ἔγραψαν καὶ εἶπνος καὶ φρείγω καὶ βραχεὶς καὶ βραδείνω. Ἐλησμόνησεν ὁ κ. Χ. ὅτι τοιαῦται γραφαὶ εἶνε τερατώδη ὀρθογραφικὰ σφάλματα, οὐδὲ μετὰ τὴν δεκάτην ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα συγχωρούμενα εἰς πάντας, ἀλλὰ μόνον εἰς ἀνθρώπους παντελῶς ἀπαιδεύτους καὶ ἀγραμμάτους καὶ μηδεμίαν εἴδησιν τῆς γραμματικῆς ἔχοντας. Δὲν ἔπρεπε τοιαύτη ἐρώτησις νὰ διαφύγῃ τὸν κ. Χ. ἀφοῦ καλῶς γινώσκει ὅτι καὶ

ἀπὸ τῆς γ' ἑκατονταετηρίδος π. Χ. μέχρι τῆς β' μ. Χ. οὐδὲ τὸ ι ἐναλλάσσεται οὕτω συχνῶς καὶ εὐκόλως πρὸς τὴν ει ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς, εἰ καὶ οἱ φθόγγοι αὐτῶν εἶχον ἀποβῆ ὅλως ἰσοδύναμοι ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις κατὰ τὴν ὁμολογίαν καὶ αὐτοῦ τοῦ κ. Χ.

Ὅ,τι εἴπομεν περὶ τῶν γραφῶν γεγονεῖα καὶ λειπὸς λέγομεν καὶ περὶ τῶν μεταγενεστέρων γραφῶν ἁλικὸς καὶ ἁλικὶς ἀντὶ τῶν ὀρθῶν ἁλυκὸς καὶ ἁλυκίς, ὅτι καὶ αὗται ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς προφορᾶς τῶν πολλῶν, οὐδεμίαν δὲ σχέσιν πρὸς τὰς νεοτεύκτους ἀναλογίας. Ὁμοίως δὲ λέγομεν ὅτι καὶ τὸ ἀστυκὸς ἀντὶ τοῦ ἀστικὸς εἶνε ὀρθογραφικὸν σφάλμα τῶν ἀντιγραφέων καὶ βιβλιογράφων. Ἡ γνῶσις τῶν ἀναλογιῶν καὶ συνεκδρομῶν καὶ μεταπλασμῶν βεβαίως πολὺ ὠφελεῖ εἰς ἑρμηνείαν πολλῶν ἀνωμαλιῶν, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς πανάκεια εἰς θεραπείαν πάσης ἄλλης ἀνωμαλίας καὶ παντὸς ἀντιμαχομένου πρὸς τὰς ἰδίας ἡμῶν ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις. Αἱ ἀνωμαλίαι ἔχουσι καὶ ἄλλας αἰτίας, καὶ τότε μόνον πρέπει νὰ καταφεύγῃ τις εἰς τὰς ἀναλογίας, ὅταν αὗται εἶνε βέβαιοι καὶ ἀναμφισβήτητοι καὶ μηδεμία ἄλλη παρὰ ταύτας ἑρμηνεία ἐγχωρῇ. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀδήλων καὶ ἀμφισβητουμένων ἡ ἀναλογία εἶνε πρᾶγμα ἐπισφαλέστατον, καὶ ἐπ' αὐτῶν πρέπει νὰ γίνηται, ἔνθα εἶνε ἐφικτόν, χρῆσις μόνης τῆς ἀποδείξεως, ἐπειδὴ μόνη ἡ ἀπόδειξις ἔχει τὴν δύναμιν νὰ φέρῃ εὐθὺ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἀγνώστου καὶ τὴν εὕρεσιν τῆς λανθανούσης ἀληθείας.

Ὁμοίως σπανιωτάτη καὶ μετὰ πολλῆς περισκέψεως καὶ εὐλαβείας πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις καὶ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας καὶ τῶν τεχνικῶν αὐτῆς ὅρων, ὑποκειμένου τοῦ λόγου περὶ ἀκριβοῦς ὁρισμοῦ ἀγνώστου τινὸς γλωσσικοῦ ἢ ὀρθογραφικοῦ φαινομένου· διότι ἐν τοιαύτῃ ἐξετάσει ἀπαιτοῦνται σαφῆ καὶ ἀναμφισβήτητα τεκμήρια, οὐχὶ δὲ ψιλαὶ καὶ ἐπισφαλεῖς εἰκασίαι καὶ εὐφυεῖς ἑρμηνεῖαι ἢ ἐτυμολογικαὶ ἀποδείξεις τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ Γλωσσολόγου, πολλῷ δὲ ὀλιγώτερον φαινόμενα οὐδεμίαν ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὸ ζητούμενον ἄγνωστον. Οὐδεμίαν σχέσιν παραδείγματος χάριν ἔχουσιν αἱ μεταπτώσεις λοιπὸς λείπω ἐλλιπής, εἶμι ἴμεν οἶμος, αἴθω ἰθαρός, οἶδα ἴδμεν εἰδὼς ᾔδειν, φεύγω φυγὴ φυγεῖν, εἶδος ἰδέα καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς τὰς παρ' Ὁμήρῳ συστολὰς ἀλλοϊδέα, Ποσιδήϊον, ἱππιοχαίτης, ἱππιοχάρρης, ἰκέλη, ἀϊκῶς, ἰδυῖα, ἃς ὁ κ. Χατζιδάκης παραβάλλει καὶ ἐξομοιοῖ πρὸς ἀλλήλας (ἐν σελ. 461 ὑποσημ.)

πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς αὐτοῦ θεωρίας. Διότι τὰ προϊόντα τῶν μεταπτώσεων οὐδέποτε συγχέονται πρὸς ἄλληλα, ὥστε νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰς εἰρημένας φανερὰς συστολάς, ἀλλὰ μένουσι κεχωρισμένα καὶ διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων, οὐδεμίαν ἐπιτρέποντα ἔκτασιν ἢ συστολὴν τοῦ φωνήεντος τῆς ῥίζης, ὅπερ ἅπαξ ἔλαβεν διὰ τῆς μεταπτώσεως (Ablaut). Ἂν δὲ ἔπειτα ἡ ει καὶ τὸ ι ἐν τῷ λείπω καὶ ἐλλιπής, πολλῷ δὲ ὕστερον τὸ οι ἐν τῷ λοιπὸς ἀπέβησαν ταυτόφωνα, τοῦτο δὲν προῆλθεν ἐκ τῆς μεταπτώσεως, ὡς ἀποφαίνεται ὁ κ. Χατζιδάκης, ἀλλὰ φανερῶς ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων, οἵτινες μόνοι ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ συγχέωσι τὰ πρότερον εὐδιάκριτα καὶ ἀσύγχυτα. Ἡ παραβολὴ καὶ ἐξομοίωσις τοῦ κ. Χ. θὰ ἦτο ἀκριβὴς καὶ ὀρθή, ἂν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς μεταπτώσεως ἐλέγετο οὐ μόνον φεύγω καὶ φυγή, ἀλλὰ καὶ φύγω καὶ φευγή, οὐ μόνον λοιπὸς λείπω καὶ ἐλλιπής, ἀλλὰ καὶ λειπὸς καὶ λιπός, λοίπω καὶ λίπω, ἐλλοιπὴς καὶ ἐλλειπής, οὐ μόνον εἶδος καὶ ἰδέα, ἀλλὰ καὶ ἶδος καὶ εἰδέα κττ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα διέμειναν μέχρι τέλους ὁποῖα ἐξ ἀρχῆς ἐπλάσθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μορφώσεως αὐτῆς μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων συγγενῶν γλωσσῶν, γίνεται πρόδηλον ὅτι τὸ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἀπαντῶν ἀλλοϊδέα δὲν εἶνε φαινόμενον μεταπτώσεως, ὡς λέγει ὁ κ. Χατζιδάκης, ἀλλὰ φαινόμενον συστολῆς τῆς ει εἰς βραχὺ ι, δυνατῆς καὶ τότε ἐν τῇ γλώσσῃ παρὰ πᾶσαν τὴν ἐναντίαν διαβεβαίωσιν τῶν καθ' ἡμᾶς ἐρασμιζόντων Γλωσσολόγων. Λησμονοῦσιν, ὡς φαίνεται, καὶ οἱ Γλωσσολόγοι καὶ ὁ κ. Χ. ὅτι δὲν εἶνε αὐτοὶ οἱ νομοθετήσαντες τὰ τῆς γλώσσης οὐδὲ οἱ μορφώσαντες καὶ δημιουργήσαντες αὐτήν, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἔχει σήμερον τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκρούῃ πρᾶγμα, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νομοθέτου ἐπιτασσόμενον. Οὐδὲν δικαίωμα ἔχουσιν οἱ Γλωσσολόγοι νὰ ἰσχυρίζωνται ὅτι τὸ βραχὺ ι ἐν τῷ ἀλλοϊδέα δὲν προῆλθεν ἐκ συστολῆς τῆς ει, ἀφοῦ ἡ λέξις εἶδος καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς σύνθετα ἐκφέρονται πάντοτε διὰ τῆς ει. Κατ' οὐδένα τρόπον δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἐν τῷ ἀλλοϊδέα δὲν συνέβη συστολὴ τῆς ει, ἀφοῦ παρ' Ὁμήρῳ σταθερῶς λέγεται μόνον εἶδος, θεοειδής, ἠεροειδής, ἰοειδής, εἴδωλον, εἰδάλιμος, Εἰδοθέη. Καὶ ἐν Ἀττικῇ δὲ ἐπιγραφῇ τῶν ἐτῶν 378-366 π. Χ. κατὰ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας νεωτέρᾳ τοῦ Ὁμήρου γράφεται λεοντοεδὴς ἤτοι λεοντοειδής, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐσχηματίσθη ἡ λέξις (ἰδὲ CIA II 678 B). Ἀναφέρομεν

τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, διότι ἐν αὐτῇ ἀναγινώσκονται καὶ αἱ γραφαὶ κλὲς ἀντὶ κλεὶς ἢ κλῄς καὶ κτεὶς ἀντὶ κτὲς καὶ διερέσματα ἀντὶ διερείσματα, αἵτινες οὐδεμίαν ἔχουσαι σχέσιν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς μεταπτώσεως, μαρτυροῦσι πόσην ἰσχὺν καὶ πρὸ τῆς γ' ἑκατονταετηρίδος εἶχον οἱ φωνητικοὶ νόμοι, ὧν τὴν δύναμιν ζητεῖ νὰ καταργήσῃ διὰ τῶν θεωριῶν αὐτοῦ ὁ κ. Χ.

Ὅ,τι εἴπομεν περὶ τοῦ ἀλλοϊδής, λέγομεν καὶ περὶ τοῦ παρ' Ἡσιόδῳ ἀϊδὴς (ἀσπ. Ἡρακλ. 477) ἀντὶ τοῦ ἀειδής, λέγομεν δὲ καὶ περὶ τῶν Ὁμηρικῶν ἱππιοχαίτης καὶ ἱππιοχάρμης, ὧν τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶνε τὸ ἐπίθετον ἵππειος. ὅπερ σταθερῶς καὶ κανονικῶς ἐκφέρεται ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι μόνον διὰ τῆς ει, οὐδέποτε δὲ διὰ τοῦ ι, ὡς οὐδὲ τὸ βόειος, αἴγειος, χοίρειος κττ. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἐν τοῖς ὀνόμασι τούτοις τὸ ι προῆλθεν ἐκ συστολῆς τῆς ει, διότι λέξεις ἱππειοχαίτης καὶ ἱππειοχάρμης ἔχουσαι ἓν βραχὺ μεταξὺ δύο μακρῶν ἑκατέρωθεν θὰ ἦσαν ἀδιάλλακτοι πρὸς τὸ δακτυλικὸν μέτρον. Ὁμοίως ἀπαντᾷ παρὰ Πινδάρῳ ἵππειον σθένος (Πύθ. 2, 11), ἱππείων ἀέθλων (Νέμ. 9, 9), ἱππειᾶν ἐσόδων (Πύθ. 6, 50) κτλ. μετὰ συνεσταλμένης τῆς ει χάριν τοῦ μέτρου, ὡς ἀπαντῶσι παρ' αὐτῷ καὶ αἱ λέξεις λατρείαν, δουλείας, εὐμενείᾳ, εὐσεβείας, μαντείων καὶ ἄλλαι. Συστολὴν τῆς ει εἰς τὸ βραχὺ ι δεικνύουσι καὶ αἱ γραφαὶ ἵππιος, ἱππία, ἵππιον, αἵτινες ἀπαντῶσιν ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Δ' π.Χ. ἑκατονταετηρίδος ἐξ Ἀττικῆς, Ἐπιδαύρου καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ὅ,τι εἴπομεν περὶ τῶν παρ' Ὁμήρῳ γραφῶν ἱππιοχαίτης καὶ ἱππιοχάρης λέγομεν καὶ περὶ τῆς παρ' αὐτῷ γραφῆς Ποσιδήϊον, ἐπειδὴ καὶ αὕτη φανερῶς προῆλθεν ἐκ τοῦ Ποσειδήϊον συστολῇ τῆς ει εἰς βραχὺ ι χάριν τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου, ἀποκρούοντος δύο μακρὰ μεταξὺ δύο βραχέων. Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν, ὡς ὁ κ. Χατζιδάκης, ὅτι ὁ Ποσειδῶν ἢ ὁ Ποσειδάων ἐλέχθη ποτὲ καὶ Ποσιδῶν ἢ Ποσιδάων ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ, ὥστε νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι τὸ βραχὺ ι ἐν τῷ Ποσιδήϊον Ποσιδεὼν καὶ τοῖς ἄλλοις, ἅτινα παράγονται ἀμέσως ἐκ τοῦ Ποσειδάων, δὲν προῆλθεν ἐκ τῆς ει κατὰ συστολὴν αὐτῆς, ἀφοῦ πρὸς τὴν διὰ τοῦ βραχέος ι ἐκφορὰν τοῦ θεοῦ ἐναντιοῦνται τὰ Ὁμηρικὰ ἔπη καὶ πᾶσαι αἱ μαρτυρίαι αἱ ἐκ τῶν ἄλλων μνημείων τῆς Ἰωνικῆς καὶ Ἀττικῆς διαλέκτου. Ἡ δὲ Δωρικὴ γραφὴ Ποτιδάν, ἥτις κατὰ τὸν Ahrens

ἔχει συνεσταλμένον τὸ ι, προῆλθε κατὰ συστολὴν τῆς ει τῆς γνησίας καὶ νόθου, ὡς σαφῶς μαρτυροῦσιν αἱ ἐπὶ κεραμίων ἐκ Κορίνθου γραφαὶ τῆς ἕκτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος Ποτειδᾶν Ποτεδᾶν Ποτιδάν. Οὐδὲν δὲ παράδοξον ἂν οἱ Λάκωνες ἔλεγον Ποhοιδὰν τροπῇ τοῦ σ εἰς τὸ δασὺ πνεῦμα καὶ οἱ Αἰολεῖς Ἀρκάδες Ποσοιδάν, διότι Αἰολικὴ λέξις εἶνε καὶ ὁ ὄνοιρος ἀντὶ ὄνειρος· καὶ φαίνεται ὅτι ἡ ῥίζα τῶν ὀνομάτων Ποσειδῶν καὶ ὄνειρος ἀρχῆθεν εἶχε τὴν οι, ἐκ δὲ ταύτης προῆλθεν ἡ ει ἤδη ἐκ χρόνων ἀρχαιοτέρων τοῦ Ὁμήρου φωνητικῇ τροπῇ τοῦ ο εἰς ε, ὅπερ οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς μεταπτώσεως. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ περὶ τούτου, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ Ποσειδάων ἐν οὐδεμιᾷ διαλέκτῳ ἐλέχθη ἐξ ἀρχῆς Ποσιδάων, ὥστε νὰ ἀποκρούσωμεν τὴν συστολὴν τῆς ει εἰς βραχὺ ι ἐν τοῖς ἐξ αὐτοῦ παραγομένοις ὀνόμασι. Τὸ αὐτὸ δὲ λέγομεν καὶ περὶ τῆς γραφῆς ἀϊκῶς, διότι τὸ ἀϊκῶς προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀεικής, τοῦτο δὲ παρ' Ὁμήρῳ ἐκφέρεται πάντοτε διὰ τῆς ει, κατὰ δὲ τὰ εἰρημένα οὐδέποτε μετάπτωσις συμβαίνει περὶ τὴν αὐτὴν λέξιν καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς παραγώγους. Ὅτι δὲ ἀρχαιότατα συνέβη ἡ συστολὴ τῆς ει περὶ τὰς λέξεις ἀεικής, ἀεικίζω, ἀεικίη, δεικνύουσι τὰ Ἀττικὰ αἰκίζω, αἰκία. Εἰς τὴν αὐτὴν συστολὴν τῆς ει καὶ διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἀποδίδομεν καὶ τὴν γραφὴν ἴκελος ἀντὶ εἴκελος καὶ ἰδυῖα ἀντὶ εἰδυῖα.

Εἰς ὁμοίαν συστολὴν τῆς ει πλὴν τῶν γραφῶν Ἀριστοκλίδης, Νεοκλίδης ἀποδίδομεν καὶ τὰς ὡσαύτως ἀρχαιοτάτας καὶ κοινοτάτας πᾶσι τοῖς Ἕλλησι γραφὰς Ἐπικυδίδης, Θουκυδίδης, Ἀντιφανίδης, Εὐγενίδης, Κλεογενίδης, Ἀστυχαρίδης, Αὐτοχαρίδης, Καλλικρατίδης, περὶ ὧν καὶ ἐν ἀρχῇ διελάβομεν, ἑρμηνεύσαντες καὶ τὰ αἴτια, τὰ κωλύοντα ἡμᾶς νὰ ἀσπασθῶμεν τὴν περὶ αὐτῶν γνώμην τοῦ κ. Χατζιδάκη.

Αἱ ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων ἀρξάμεναι συστολαὶ τῆς ει εἰς τὸ βραχὺ ι οὐ μόνον πρὸ φωνήεντος, ἀλλὰ καὶ πρὸ συμφώνου σαφῶς διδάσκουσιν ὅτι ἡ ει, ὅταν ὑπὸ τῶν ποιητῶν λαμβάνηται ὡς βραχεῖα συλλαβή, δὲν πρέπει νὰ ἐκφωνῆται ὡς ej, ὡς κελεύουσί τινες τῶν νεωτέρων Ἐρασμικῶν, ἢ ὡς ἁπλοῦν ε, ἀλλ' ὡς βραχὺ καὶ συνεσταλμένον ι. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον οὐδ' ἡ αι ἐν ὁμοίᾳ συστολῇ χάριν τοῦ μέτρου πρέπει νὰ ἐκφωνῆται ὡς aj ἢ ὡς α βραχύ, ὡς ἐδίδασκεν ὁ Γ. Κούρτιος, νῦν δὲ διδάσκει ὁ Blass, ἀλλ' ὡς ἐδίδασκεν ὁ Βοίκ-

χιος, διδάσκουσι δὲ καὶ οἱ Ἑλληνοταμίαι διὰ τῶν γραφῶν Ποτειδεᾶται καὶ Αὐλεᾶται.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν τῷ κ. Χατζιδάκῃ ὅτι τὸ συμπέρασμα, ὅπερ ἐν σελίδι 460-1 συμπεραίνει ἐκ τῶν ἐμῶν λόγων, ὡς δῆθεν ὑποδηλούντων σύγχυσιν τῶν ἀσυγχύτων, εἶνε ἐπινόημα τῆς ἰδίας αὐτοῦ φαντασίας καί, ὡς ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων συνάγεται, δύναται νὰ θεωρηθῇ μετὰ παντὸς τοῦ δικαίου ἀναγκαῖον καὶ ἀναμφισβήτητον παρακολούθημα τῆς μεταπλαστικῆς καὶ μεταπτωτικῆς αὐτοῦ θεωρίας. Ἡμεῖς περὶ μόνης τῆς ει εἴπομεν ὅτι ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπέβη ταυτοδύναμος τῷ μακρῷ ι ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἀλφαβήτῳ καὶ διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο πάντοτε νὰ ἀποφύγωσι τὴν διὰ τοῦ ι γραφὴν τῆς ει ἢ τὴν τοῦ μακροῦ ι, σπανιώτατα δὲ τοῦ βραχέος διὰ τῆς ει, οὐδαμοῦ δὲ εἴπομεν ὅτι ἡ σύγχυσις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων καὶ δὴ τοῦ ω καὶ τοῦ ο, τῆς αι καὶ τοῦ ε, τῆς οι καὶ τοῦ βραχέος υ ἐπῆλθε τελεία καὶ πλήρης ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι πρὸ τῆς β´ μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος παρὰ πᾶσαν τὴν συστολὴν τῶν μακρῶν φωνηέντων καὶ διφθόγγων εἰς βραχεῖς φθόγγους, τὴν ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐμφανιζομένην ἔν τε τοῖς μέτροις τῶν ποιητῶν καὶ τοῖς ἐπὶ λίθου ἢ χάρτου ἐπιγράμμασιν. Ὅτι ὀρθογραφία καὶ προφορὰ εἶνε δύο διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων πράγματα οὐ μόνον σήμερον ἐν τῇ Ἀγγλικῇ καὶ Γαλλικῇ γλώσσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἀπὸ τῶν χρόνων τοὐλάχιστον τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ Πλάτωνος, διὰ πολλῶν ἀπεδείξαμεν ἐν τῇ «Βασάνῳ», ἀνασκευάζοντες τὴν ἐναντίαν γνώμην τοῦ Blass καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτῷ.

Ἐκ πάντων τῶν ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ῥηθέντων συνάγεται ὅτι ὁ κ. Χατζιδάκης ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ «περὶ φαινομένων τινῶν φθογγικῶν ἀνωμαλιῶν» ζητεῖ νὰ ἱδρύσῃ νέον εἶδος ἀναλογιῶν καὶ συνεκδρομῶν, οὐδεμίαν φανερὰν ἀπόδειξιν φέρων ὑπὲρ ὑπάρξεως τοῦ νέου τούτου εἴδους, ἀλλ' ἢ τὴν στερεὰν αὐτοῦ πεποίθησιν εἰς τὴν σύγχυσιν τῶν ἀσυγχύτων καὶ τὴν ἄγνοιαν τῶν γινωσκόντων, πρὸς δὲ τῇ στερεᾷ ταύτῃ πεποιθήσει καὶ τὴν ἄρνησιν τῆς συσταλτικῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων καὶ τὴν ἐσφαλμένην ἐφαρμογὴν τῆς μεταπτώσεως.

Οὗτοι εἶνε οἱ λόγοι, δι' οὓς καὶ θέλοντες δὲν δυνάμεθα νὰ ἀσπασθῶμεν τὴν περὶ νέων ἀναλογιῶν καὶ μεταπλασμῶν θεωρίαν τοῦ κ. Χατζιδάκη.

Περαίνων τὴν πρὸς τὸν κ. Χατζιδάκην ἀπόκρισίν μου, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ ἀποτείνω μίαν ἔτι πρὸς αὐτὸν παρατήρησιν. Ἐὰν ἐπιθυμῇ, ὡς ὑπέδειξε, νὰ στηρίξῃ ἤδη καὶ δημοσίᾳ μετὰ ὀκτὼ ἐνιαυτοὺς τὴν γνώμην, ἣν ἰδίᾳ ἐξ ἀρχῆς ἀπεφαίνετο πρὸς ὁμοεθνεῖς τε καὶ ξένους, ὅτι εἶνε ἄστοχα τὰ ὑπ' ἐμοῦ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς γραφέντα, καθῆκον ἔχει, νομίζω, νὰ καθορίσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ θέσιν ἐν τῷ ὅλῳ ζητήματι, ἵνα δύνωμαι καὶ ἐγὼ ἐν διαφωνίᾳ ἀκριβέστερον νὰ ὑποτυπῶ πρὸς αὐτὸν τὴν περὶ ἑκάστου ἐναντίαν ἢ διάφορον γνώμην μου. Ὀφείλει δηλαδὴ νὰ δηλώσῃ ὡρισμένως καὶ κατηγορικῶς: Εἶνε Ἐρασμικὸς ἢ οὔ; Πιστεύει εἰς τὸ κῦρος τῶν Ἑλλήνων Γραμματικῶν καὶ Τεχνογράφων, ἢ ἔχει ἰδίαν γνώμην καὶ τίνα; Ἐκ τίνων ἀρχῶν ὁρμᾶται εἰς τὰ ἑαυτοῦ συμπεράσματα καὶ τίνα νομίζει τὰ ἀσφαλέστερα κριτήρια τῆς ἀληθείας εἰς ὁριστικωτέραν λύσιν τοῦ ζητήματος καὶ διὰ τίνας ἰσχυροὺς λόγους προτιμᾷ ταῦτα μᾶλλον ἐκείνων; Τίνα ὁρίζει χρόνον μεταβάσεως τῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἰδίᾳ τῶν συμφώνων ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτέρας εἰς τὴν νεωτέραν προφορὰν καὶ διὰ τί οὐχὶ ἀρχαιότερον ἢ νεώτερον χρόνον, καὶ διὰ τί ἡ ἀρχαιοτέρα προφορὰ τῶν συμφώνων δὲν ἦτο διάφορος τῆς ὑπ' αὐτοῦ νομιζομένης; Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὀφείλει νὰ καθορίσῃ ἐκ τοῦ προτέρου ὁ κ. Χατζιδάκης, καθ' ὅσον οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν Ἑλλάδι συνδρομητῶν καὶ ἀναγνωστῶν τῆς «Ἀθηνᾶς» ἀγνοοῦμεν τί ἀκριβῶς πρεσβεύει περὶ τούτων· καὶ ἡ συζήτησις, ὅσον ἄλλως καὶ ἂν συντελῇ διὰ τῆς συγκρούσεως τῶν ἐναντίων γνωμῶν εἰς σαφεστέραν ἐμφάνισιν τῆς ἀληθείας, ἄνευ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν ἑκατέρωθεν ἀρχῶν καὶ φρονημάτων ἀποβαίνει μάταιος καὶ ἀνωφελὴς λογομαχία, εἰς ἐμὲ δὲ ἐν τῷ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς ζητήματι ἄνευ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν ἀρχῶν καὶ σκέψεων τοῦ κ. Χατζιδάκη ἀποβαίνει καὶ ἄνισος ὁ τοιοῦτος ἀγών. Διότι ὁ μὲν κ. Χ. θὰ δύναται νὰ βάλλῃ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς καὶ κατὰ σκοποῦ, ἐγὼ δὲ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς καὶ εἰς τὸ κενόν. Δίκαιον δὲ εἶνε καὶ ἀσυγκρίτως τῇ ἀληθείᾳ λυσιτελέστερον καὶ ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς διαμάχαις οἱ διιστάμενοι ταῖς γνώμαις ἀπὸ τοῦ ἴσου νὰ ἀγωνίζωνται.

Ταῦτα ἐν τῷ παρόντι πρὸς τὸν κ. Χατζιδάκην.

ΘΕΟΔ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ.

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ κ. Θ. ΠΑΠΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΛΟΝ

Ὅτε ἔγραφον τὰς ἐν τῷ προηγουμένῳ τόμῳ τῆς «Ἀθηνᾶς» (σελ. 468 κἑξ.) δημοσιευθείσας ὀλίγας παρατηρήσεις «Περὶ φαινομένων τινῶν φθογγικῶν ἀνωμαλιῶν», δὲν ἐφανταζόμην ὅτι ἔμελλον διὰ τούτων νὰ ἐνοχλήσω ἄνδρα προσφιλέστατον, τὸν κ. Παππαδημητρακόπουλλον, καὶ νὰ εἰσέλθω οὕτως εἰς τὸ πολυθρύλητον περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ζήτημα. Εἶχον ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη ἐπιμελῶς ἀποφύγει νὰ διαλάβω περὶ αὐτοῦ καὶ πάντοτε ἤλπιζον ὅτι θὰ ἠδυνάμην ν' ἀποφύγω αὐτὸ ἐπὶ βραχὺν ἔτι χρόνον, ὅτε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ μου Γραμματικῇ ἐσκόπουν ἅμα μὲν νὰ εἴπω τὴν περὶ τούτου γνώμην μου, ἅμα δ' ἐν πλάτει διὰ τῶν ἐν αὐτῇ ῥηθησομένων νὰ αἰτιολογήσω αὐτήν. Πόσον ὁ ἀγαπητός μοι φίλος κ. Θεόδωρος Παππαδημητρακόπουλλος διὰ τῶν μακροχρονίων αὐτοῦ ἐργασιῶν συνεβάλετο εἰς διαλεύκανσιν τοῦ περὶ προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ζητήματος, ἐπίσταμαι καλῶς καὶ διὰ τοῦτο τιμῶ καὶ σέβομαι αὐτόν. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπειδὴ πρὸς τὸν ἄνδρα οὕτω διάκειμαι, δὲν ἔκρινα περιττὸν νὰ προσέλθω αὐτῷ κατὰ τὸ ἐνὸν ἐπίκουρος ἀποκαθαίρων ὅσα παρ' αὐτῷ ἐφαίνοντό μοι ἄλλως ἔχοντα, ἵνα μὴ οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ ἐξελέγχοντες ταῦτα καὶ διαφόρως ἑρμηνεύοντες συνεξελέγχωσι πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ εὖ τε καὶ καλῶς εἰρημένα.

Δυστυχῶς, ὡς φαίνεται, διὰ τῶν παρατηρήσεων ἐκείνων ἠνώχλησα οὕτως ἄκων τὸν ἀγαπητὸν καὶ πολυτίμητον ἄνδρα, διὸ καὶ ἐπεχείρησε νὰ ἐλέγξῃ τὰ εἰρημένα ὑπ' ἐμοῦ, οὕτω δ' ἠνάγκασέ με ἄκοντα ὅλως νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ πολύκροτον τοῦτο ζήτημα. Δὲν ἠδυνάμην δ' ἐλεγχόμενος οὕτω, νὰ σιγήσω, ὅπως ἐπεθύμουν, τὸ μὲν διότι, ὡς ἔπειθον ἐμαυτόν, ἡ ἀλήθεια ἐβλάπτετο, ἐγὼ δὲ χρέος ἱερὸν ἔχω νὰ μάχωμαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας πρὸς πάντας καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς φιλτάτους, εἰς ὧν τὸν

ἀριθμὸν καταλέγω καὶ τὸν κ. Παπ., τὸ δὲ καὶ διότι, ἂν μὴ ἤθελον ν' ἀπολέσῃ τὸ κῦρος αὐτῆς ἡ ἐμὴ ἀπὸ τῆς ἕδρας τοῦ Πανεπιστημίου διδασκαλία, δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐγκαταλίπω ἀμφιβαλλομένας ἀτόπως τὰς γλωσσικὰς ἀρχὰς καὶ καθόλου τὴν μέθοδον ἐμοῦ. Διότι, εἰρήσθω εὐθὺς ἀπὸ τοῦδε παρρησίᾳ, περὶ ἀρχῶν καὶ μεθόδου πρόκειται ὁ ἀγών. Θὰ ζητήσω δὲ ν' ἀπαντήσω εἰς τὰς αἰτιάσεις καὶ εἰς μόνας ταύτας, οὐδὲ θὰ προβῶ εἰς ἔλεγχον πραγμάτων, ἅτινα δὲν περιλαμβάνονται ἐν τῇ ἀνωτέρω 'Αποκρίσει τοῦ φίλου κ. Παππαδημητρακοπούλλου.

Σκοπὸς τῶν παρατηρήσεών μου ἐκείνων ἦν, ἵνα σώσω τὸ κῦρος φωνητικῶν τινων νόμων τῆς 'Ελληνικῆς γλώσσης, ἀποδεικνύων ὅτι ταῦτα ἅτινα κατ' ἄλλους ἦσαν ἀνώμαλα καὶ ἰδιότροπα ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων τῆς 'Ελληνικῆς γλώσσης, οὐδὲν ἄλλο κατ' ἀλήθειαν ἦσαν ἢ φαινόμενα ἁπλῆς συνεκδρομῆς. 'Απεδείκνυον δὲ τὸν διισχυρισμόν μου τοῦτον παρατηρῶν ὅτι, ἄν τις φιλοκρινῇ προσηκόντως τὰ ἀνώμαλα ταῦτα, τὰ προσαγόμενα ὡς τεκμήρια τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἐκτάκτου προφορᾶς τοῦ ει ὡς ῑ, τοῦ αι ὡς ε, τοῦ υ ὡς ει κλπ., εὑρίσκει ὅτι ἡ σύγχυσις αὕτη δὲν ἀπαντᾷ ἐν πάσῃ ὁμοίως ἐχούσῃ συλλαβῇ ὁπουδήποτε τῆς λέξεως κειμένῃ, ἀλλ' ἀεὶ ἐν ταῖς καταλήξεσι (πλὴν τῶν μεταπτωτικῶς ἐχόντων, περὶ ὧν ἐφεξῆς). 'Επειδὴ δέ, ὡς γνωστόν, ὅταν ἀληθὴς ταύτισις τῶν πρότερον διαφόρως ἐκφωνουμένων φθόγγων συντελεσθῇ, οἱ φθόγγοι οὗτοι ἐναλλάσσονται ἐν πάσῃ ὁμοίως ἐχούσῃ συλλαβῇ πάσης λέξεως, καὶ ἐπειδὴ ἀνωμαλίαι περιωρισμέναι ὁπωσδήποτε δὲν εἶναι ἀληθῶς ἀνωμαλίαι, ἀλλ' ὑπόκεινται νόμοις τισίν, δι' αὐτὰ ὑπώπτευσα ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει ὅπως ἐδιδάσκετο, ἤτοι δὲν προῆλθεν ἐκ τῶν φωνητικῶν νόμων, διὸ καὶ ἐζήτησα νὰ ἑρμηνεύσω τὰ παράχορδα φαινόμενα ἐκεῖνα διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς συνεκδρομῆς. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ὁ φίλος κ. Παππαδημητρακόπουλλος ὀνομάζει «νεοτευχῆ, καινὴν θεωρίαν ἐμοῦ, νέον εἶδος ἀναλογιῶν καὶ μεταπλασμῶν ὃ βιαίως ζητῶ νὰ ἱδρύσω» κλπ., ἐνῷ κατ' ἀλήθειαν καὶ ἀρχαιοτάτη εἶναι, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ 'Ηρῳδιανὸς ἡρμήνευε κατ' αὐτὴν τὸ Βορυσθενίτης ἀντὶ Βορυσθενείτης λέγων ὅτι «ἠκολούθησε τῷ πλείονι χαρακτῆρι διὰ τοῦ ι· τὰ γὰρ διὰ διφθόγγου ὀλίγα. Καὶ ἐν Α 371 διδάσκει ὅτι «Φίκειον ὄρος Βοιωτίας· τοῦτο δὲ εὕρηται καὶ διὰ βραχέος τοῦ ι· ἴσως δὲ συνεξέδραμεν

τῷ 'Ρύτιον, Αἴγιον, Σούνιον», κλπ, καὶ οὐδαμῶς ἰδία ἐμοῦ θεωρία, ἀλλ' ἁπλούστατα ἀρχῆς γνωστῆς ἐφαρμογὴ ἐπὶ φαινόμενα ἀνώμαλα νομιζόμενα καὶ ἑρμηνεία αὐτῶν διὰ ταύτης, οὐδὲν δὲ ἄλλο. Ὅτι δὲ ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν εἶναι οὐδὲ κατὰ τὸν κ. Παππαδημητρακόπουλλον ὅλως ἀπόβλητος, δηλοῖ αὐτὸς οὗτος παραδεχόμενος τὴν ἑρμηνείαν, ἣν περὶ τοῦ Μαντινικὴ καὶ βοεικὸς (κατὰ τὸ ὀρεικὸς) ἐξήνεγκον. Ἡ μόνη διαφορὰ ἐν ἡμῖν εἶναι ὅτι τὴν γνωστὴν καὶ ἀληθῆ ἀρχὴν ταύτην ὁ μὲν ἐπὶ ἐλάχιστα ἐφαρμόζει, ἐγὼ δὲ ἐπὶ πάντα, ὅσα κατ' ἐμὴν γνώμην δι' αὐτῆς διαλευκαίνονται. Δὲν κρίνω δ' ἐγὼ τοὐλάχιστον ὅτι σφάλλεται μεθοδικῶς ὁ ἐφαρμόζων ἀρχήν τινα ἀληθῆ καὶ παραδεδεγμένην ἐπὶ πάντα ἐφ' ἃ κρίνει ὅτι αὕτη ἐξικνεῖται. Ὁ κ. Παππ. διδάσκει ὅτι «ἡ γνῶσις τῶν ἀναλογιῶν καὶ συνεκδρομῶν καὶ μεταπλασμῶν βεβαίως πολὺ ὠφελεῖ εἰς ἑρμηνείαν πολλῶν ἀνωμαλιῶν, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ χρησιμεύῃ καὶ ὡς πανάκεια πάσης ἀνωμαλίας καὶ παντὸς ἀντιμαχομένου πρὸς τὰς ἰδίας ἡμῶν ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις. Αἱ ἀνωμαλίαι ἔχουσι καὶ ἄλλας αἰτίας καὶ μόνον τότε πρέπει νὰ καταφεύγῃ τις εἰς τὰς ἀναλογίας, ὅταν αὗται εἶναι βέβαιοι καὶ ἀναμφισβήτητοι καὶ μηδεμία ἄλλη παρὰ ταύτας ἑρμηνεία ἐγχωρῇ. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀδήλων καὶ ἀμφισβητουμένων αἱ ἀναλογίαι εἶναι πρᾶγμα ἐπισφαλέστατον, καὶ ἐπ' αὐτὰ πρέπει νὰ γίνηται, ὅπου εἶναι δυνατόν, χρῆσις μόνης τῆς ἀποδείξεως» (ἀνωτ. σελ. 180). Ὁ κ. Παππ. φιλῶν τὴν δείνωσιν λέγει ὅτι ὡς πανάκειαν ἐγὼ μετεχειρίσθην ἢ προέτεινα νὰ μεταχειριζώμεθα τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναλογίας εἰς ἑρμηνείαν πάσης ἀνωμαλίας, ὃ ἀλλότριον ἐμοῦ. Μὴ δὲν ἡρμήνευσά τινα διὰ τῆς μεταπτώσεως; Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι ἡ γενικῶς ἐκφρασθεῖσα διδασκαλία αὕτη τοῦ κ. Παππ., εἰ καὶ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἐξαίρετος, οὐχ ἧττον μικρὰν ἢ μᾶλλον οὐδεμίαν παρέχει ἡμῖν ὠφέλειαν ἐν τῇ πράξει· διότι εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ἐρωτᾶται: τίνες εἶναι αἱ βέβαιοι καὶ ἀναμφισβήτητοι ἀναλογίαι καὶ τίνες αἱ ἐπισφαλεῖς; μέχρι τίνος σημείου ὀφείλομεν νὰ ἐκτείνωμεν τὴν χρῆσιν αὐτῶν καὶ ποῦ νὰ σταθῶμεν; Ὁ κ. Παππ. διατείνεται ὅτι, ὅταν αὗται εἶναι βέβαιοι καὶ ἀναμφισβήτητοι καὶ μηδεμία ἄλλη παρὰ ταύτας ἑρμηνεία ἐγχωρῇ, τότε πρέπει νὰ παραλαμβάνωμεν τὰς ἀναλογίας. Ἀλλὰ μήπως περὶ τοῦ πότε ἐγχωρεῖ ἄλλη παρὰ ταύτας ἑρμηνεία καὶ πότε οὐχί, συμφωνοῦσιν ἀεὶ οἱ ἐρευνηταί; Οὕτω λ.χ. ὁ κ. Παππ. διδάσκει, «Ὅτι ἡ συστολὴ τῆς ει εἰς βραχὺ ι καὶ

πρὸ φωνήεντος καὶ πρὸ συμφώνου φανερῶς ἄρχεται συμβαίνουσα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ διὰ τὴν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους (ἤτοι καθ' οὓς χρόνους ἐγράφησαν τὰ ἐν Στύροις τῆς Εὐβοίας εὑρεθέντα μολύβδινα πινάκια) ὡς φαίνεται μικρὰν αὐτῆς καὶ τοῦ μακροῦ ι διαφοράν». Καὶ ταῦτα προτείνει ὡς ἑρμηνείαν τῶν εἰς -κλίδης παρὰ τὰ εἰς -κλείδης. Ἀλλὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην δὲν παραδέχομαι ἐγὼ (ἴδε κατωτέρω περὶ τούτων), καὶ δὴ κατ' ἐμὲ οὐδεμία ἄλλη παρὰ τὴν ἀναλογίαν ἐγχωρεῖ ἑρμηνεία εἰς διαλεύκανσιν τούτων. Ἕκαστος ἄρα βλέπει προφανῶς ὅτι διὰ τοιούτων συζητήσεων δὲν λύεται τὸ ζήτημα τῆς χρήσεως ἢ τῆς ἀποφυγῆς τῶν ἀναλογιῶν ἐν ἑκάστῃ περιστάσει.

Ἐν σελ. 165 ἐπιχειρεῖ ὁ κ. Παππ. νὰ διαστείλῃ τὰς αὐτοδήλους κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ συνεκδρομὰς τῶν ἄλλων, λέγων ὅτι, «ἐν ταῖς αὐτοδήλοις συνεκδρομαῖς μεταβάλλεται μόνον ἡ κατάληξις, ἐν δὲ ταῖς εἰρημέναις γραφαῖς ἀλλοιοῦται ἡ ῥίζα». Ἀλλ' ἡ διάκρισις αὕτη εἶναι ὅλως πλημμελής, ὅπως κατωτέρω θέλει καταστῆ δῆλον.

Διὰ πάντα ταῦτα φρονῶ ὅτι ὁ βουλόμενος νὰ ἐργάζηται μεθοδικῶς ἀνάγκη νὰ μὴ ἐρωτᾷ, ἂν διὰ τῆς τεθείσης ἀρχῆς ἑρμηνεύωνται πολλὰ ἢ ὀλίγα φαινόμενα, μηδὲ νὰ ἐκπλήττηται ἂν πολλὰ δι' αὐτῆς διαλευκαίνωνται, ἀλλὰ τοὐναντίον νὰ χαίρῃ, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐξετάζῃ πάντοτε, ἂν διὰ τῆς ὁμαλῆς ἐφαρμογῆς τῆς μιᾶς ἀρχῆς ταύτης λύωνται πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ ποικιλόμορφοι ἀνωμαλίαι ἐν τοῖς ἐξεταζομένοις φαινομένοις. Ἀκριβῶς μάλιστα ἡ ἑρμηνεία πασῶν τῶν ἀνωμαλιῶν θεωρεῖται καὶ δικαίως ὡς τεκμήριον τῆς ὀρθότητος τῆς ἐφαρμοσθείσης ἀρχῆς. Ὅτε πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἡρμήνευσα ἐγὼ ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τόμ. ΚΖ' σελ. 69 κέξ. τὰς ποικίλας ἀνωμαλίας τὰς ἐν τοῖς θέμασι τοῦ ἐνεστῶτος παρατηρουμένας, λ. χ. ἀλλάζω, κρατίζω, ψηφῶ, σκάβω, σκάφω, φεύω, ἀλείβω κττ., εἰπὼν ὅτι, ἐκ τῶν ὁμοίως ἐχόντων ἀορίστων τούτων ἐπῆλθεν ὁ κατ' ἀναλογίαν μεταπλασμὸς καὶ σύγχυσις αὕτη τῶν ῥημάτων, διὸ καὶ ὅσων ῥημάτων οἱ ἀόριστοι μὴ συνέπιπτον, τούτων τὰ ἐνεστωτικὰ θέματα διατελοῦσιν ἀσύγχυτα, οὐδεὶς τότε ἀντιπαρετήρησέ μοι ὅτι τὴν μίαν ἀρχὴν τῆς συνεκδρομῆς ταύτην ὡς πανάκειαν μετεχειρίσθην εἰς ἑρμηνείαν ἀπειροπληθῶν ἐν τούτοις ἀνωμαλιῶν. Ὅλως τοὐναντίον ἐγένετο, ἤτοι, ἐπειδὴ ἡ προταθεῖσα ἁπλῆ καὶ ἑνιαία ἑρμηνεία διελεύκαινε πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἐν τούτοις παράχορδα, ἀπεδέξαντο αὐτὴν εὐγνωμόνως οἱ συνεργάται

καὶ εἰς ἑρμηνείαν ὁμοίων ἀνωμαλιῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἐπεξέτειναν (πρβλ. Osthoff, Ἱστορίᾳ τοῦ Παρακειμένου σελ. 292 κέξ.). Κατ' αὐτὰ ἄρα πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν καὶ ἐν τῷ παρόντι ὧδέ πως: ἂν ὁμολογήσωμεν ὅτι διὰ τὴν ἰσοδύναμον βαθμηδὸν καταστᾶσαν σημασίαν τῶν καταλήξεων -ίδης καὶ -είδης, -ίτης καὶ -είτης -ικὸς καὶ -εικός, -ια καὶ -εια, -υια καὶ -εια, -ιον καὶ -ειον κττ. ἠδύναντο αὗται νὰ ἐναλλάσσωνται, ἐκλείπουσιν εὐθὺς ἅμα τῇ ὁμολογίᾳ ταύτῃ αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι ἀνωμαλίαι αἱ ἀναγκάζουσαι ἡμᾶς νὰ παραδεχώμεθα σύγχυσιν τῶν φθόγγων τούτων ἐν τούτοις καὶ παραδόξως ἐν μόνοις τούτοις; Ἂν ἐκλείπωσιν, ὅπως ἀληθῶς ἐκλείπουσιν, τότε εἶναι, φρονῶ, πολὺ μεθοδικώτερον, καὶ δὴ ἐπιστημονικώτερον, νὰ ἐπεκτείνωμεν τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐπὶ πάντα τὰ ἀνώμαλα ταῦτα, ἢ νὰ παραδεχώμεθα μετὰ τοῦ κ. Παππ. ὅτι «τὸ υ καὶ ἡ ταυτοδύναμος αὐτῷ οι ἠδύναντο ἀπολεπτυνόμενα ἔν τισι συλλαβαῖς νὰ λαμβάνωσι κατὰ φυσικὸν νόμον τὸν λεπτότερον φθόγγον τῆς ει ἤτοι τοῦ μακροῦ ι καὶ πρὸ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος (τ. ἔ. κατὰ τὸν γ' π. Χ. αἰῶνα ἔν τισι μετοχαῖς εἰς -υια)», ἢ ὅτι «ἐν τούτοις (τοῖς εἰς -κλείδης) τὸ ε τοῦ θέματος καὶ τὸ ι τῆς καταλήξεως συνεκεράσθησαν εἰς ἁπλοῦν φθόγγον διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων καὶ ὁ ἁπλοῦς οὗτος φθόγγος συνεστάλη ὕστερον εἰς βραχὺ ι»· ἢ ὅτι «τὸ Ποτειδεᾶται προῆλθεν ἐκ τοῦ Ποτειδαιᾶται ἤτοι τοῦ Ποτειδêᾶται συστολῇ τῆς αι ἤτοι τοῦ μακροῦ καὶ ἀνοικτοῦ ê, εἰς τὸ βραχὺ καὶ συνεσταλμένον ε». Διότι οὐδεὶς βλέπει πῶς ἦτο δυνατὸν κατὰ τὴν ἕκτην π. Χ. ἑκατονταετηρίδα νὰ τραπῇ ἐν ταῖς καταλήξεσι ταύταις καὶ ταῖς ὁμοίαις τὸ ει εἰς ῑ καὶ ἔπειτα εἰς ῐ, ἀφοῦ δὲν συνέβη τοῦτο καὶ ἐν πάσῃ ὁμοίως ἐχούσῃ χώρᾳ τῶν λέξεων, οὐδὲ πῶς ἦν δυνατὸν τὸ μὲν Ποτειδαιᾶται νὰ ἐκφωνῆται Ποτειδêᾶται κατὰ τὸν Ε' π.Χ. αἰῶνα, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ συστέλληται καὶ νὰ γράφηται οὕτως, ε, τοὐναντίον δὲ πᾶν ἄλλο αι, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πρωτοτύπῳ Ποτείδαια καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ λέξει νὰ γράφηται ἀείποτε οὕτως, αι, μηδὲ νὰ τρέπηται εἰς ε. Ἂν τὸ ει καὶ ῐ, τὸ αι καὶ ε ἦσαν τότε ἰσοδύναμα ἐν τούτοις, ὥστε καὶ ἐγράφετο τὸ ῐ καὶ ε ἀντὶ τοῦ ει καὶ αι, τότε διατί, ἐρωτᾷ ἕκαστος εὐλόγως, δὲν συνέβαινε τὸ αὐτὸ καὶ ἐν ἄλλοις λ. χ. γενναία,

κεφάλαιον, Ποτείδαια, ὡραία, σπουδαία, εὐκταῖος, ἢ μειδιῶ, ὄνειδος, γένει, ἠδεῖ, λαλεῖ, εἶμι, πείθω κλπ.;

Ἑρμηνεύων ὁ κ. Παππ. τὰ φαινόμενα ταῦτα οὐχὶ διὰ συνεκδρομῆς ἀλλὰ διὰ φωνητικῆς μεταβολῆς ἢ λεπτύνσεως, ὅπως λέγει, τοῦ ει εἰς ἵ καὶ τοῦ αι εἰς ε καὶ τοῦ υ(ι) εἰς ει ἤτοι ῑ καὶ παραδεχόμενος ἰδιαιτέραν, χάριν τούτων καὶ μόνων, ἀλλοίωσιν τῶν διφθόγγων ει, αι, υ(ι), οὐδεμιᾶς ἀναμφιβόλως θέλει τύχει πίστεως παρ' ἐκείνων ὅσοι ἐνθυμοῦνται ὅτι οἱ ἄνθρωποι οἱ λαλοῦντες γλῶσσαν ἢ διάλεκτόν τινα ἐκφωνοῦσιν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ καὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιστάσεις ἕκαστον φθόγγον καθ' ἕνα καὶ μόνον ἀεὶ τρόπον καὶ δὴ ὅμοιον ἑαυτῷ ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν, ἀδιάφορον δ' ὅλως εἶναι ἂν ἐν καταλήξει ἢ ἐν ῥίζῃ ἢ ἀλλαχοῦ κεῖται. Ἡμεῖς λ.χ. ἐκφωνοῦμεν τὸ κ πρὸ τοῦ ι ὁμοίως καὶ ἐν τῷ τέλει παιδάκι, βρακκί, ῥακή, κακή κτλ. καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἐκεῖνος, καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ κινῶ, κείτομαι κλπ. Ὡσαύτως τὸ χ πρὸ τοῦ ε ἀπαγγέλλομεν πανταχοῦ ὁμοίως, πρβλ. χέρι, μαχαίρι, μάχες κλπ. Καὶ ταῦτα πάντα κατ' ἀνάγκην οὕτω, διότι ταῦτα γίνονται κατὰ φυσιολογικοὺς καὶ δὴ ἀνεξαιρέτους καὶ ἀπαραβάτους νόμους, καθ' ὅσον εἶναι ἀξίωμα τῆς γλωσσικῆς σήμερον, ὅτι ἡμεῖς οὐχὶ τοῦ φθόγγου ἐν ἑκάστῃ λέξει χωρίς, ἀλλ' ἑκάστου φθόγγου ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιστάσεις ἐκφωνουμένου ἓν ἁπλοῦν ἔχομεν αἴσθημα. Κατ' αὐτὰ δῆλον ὅτι οἱ μεταβαλλόντες ἐν τῇ προφορᾷ αὐτῶν εἰς ει εἰς ἵ ἐν τῷ Νεοκλίδης κλπ. καὶ τὸ αι εἰς ε ἐν τῷ Ποτειδεᾶται ἔμελλον κατ' ἀνάγκην ἀμείλικτον νὰ μεταβάλωσιν αὐτὰ καὶ ἐν τῷ εἶδος, μειδιῶ, ὄνειρος, Ποτείδαια, λείπει, πειθώ, τριήρει, σκοταῖος, ὁδαῖος, τιμαί, τιμαῖς κλπ..

Ὁ διατεινόμενος ὅτι τὸ ει ἐν τοῖς εἰς -εια, -ειτης, -ειδης, -ειον, -εικος, τὸ υ(ι) ἐν ταῖς μετοχαῖς τοῦ παρακειμένου εἰς -υια, τὸ υ ἐν τῷ ἀλυκός, καὶ τὸ αι ἐν τῷ Ποτειδαιᾶται διετέθη ἄλλως ἢ ὅπως ἐν πάσῃ ἄλλῃ ὁμοίως ἐχούσῃ χώρᾳ τῶν ἄλλων λέξεων σφάλλεται ὁμοίως ὅπως θὰ ἐσφάλλετο ὁ διδάσκων ὅτι τὸ ι τῆς καταλήξεως -ινος, λ.χ. κρίθινος, μάλλινος, προφέρεται σήμερον, καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐν πάσαις ταῖς οὕτω σχηματιζομέναις λέξεσιν ἀλλ' ἔν τισι, διαφόρως τοῦ ι τοῦ ἐν ταῖς ἄλλαις λέξεσιν, ἤτοι διαφόρως τοῦ ἐν τοῖς τύρινος, φυσικός, βασιλικός, Ἀράπικος κλπ., ἢ ὅτι τὸ ε ἐν τῷ βλαβερός,

νοητερός, καρπερὸς κλπ. διαφόρως τοῦ ε ἐν τῷ δροσερός, σπερνός, ἐρχομὸς κλπ. ἢ ὅτι τὸ α ἐν τῷ ὄνομα, ὥρα, στόμα, σῶμα κλπ. διαφόρως τοῦ α ἐν τῷ ἀγαπῶ, λαλῶ, λαλιὰ κλπ. Καὶ ὅμως οὐδὲν διάφορον διδάσκει ὁ κ. Π. λέγων ὅτι ὀλίγα τινὰ εἰς -εια -ειτης -ειδης -ειον -εικος -υιος -υια -αιατης λήγοντα ἔπαθον, χωρὶς πάντων τῶν ἄλλων, τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν οὐχὶ δὲ καὶ τἆλλα πάντα τὰ ὁμοίως ἔχοντα ἤτοι μετὰ τῶν διφθόγγων τούτων ἐκφωνούμενα.

Οὐδὲ δύναται νὰ προβάλῃ τὸν δισχυρισμὸν ὅτι διὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν ἐγράφοντο πάντα τἆλλα κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον, εἰ καὶ μετεβλήθησαν· πρῶτον μὲν διότι ἀπορεῖται τίνος ἕνεκα ἡ ἱστορικὴ αὕτη ὀρθογραφία δὲν προεφύλαξε καὶ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος Νεοκλίδης κλπ., Ποτειδεᾶται κλπ. Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι, ἂν ἠλήθευεν, ὅπερ ὁ κ. Παππ. διατείνεται, «αἱ ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων ἀρξάμεναι συστολαὶ τῆς ει εἰς τὸ τραχὺ ι, οὐ μόνον πρὸ φωνήεντος ἀλλὰ καὶ πρὸ συμφώνου» σελ. 183, ἄν, λέγω, τοῦτο ἠλήθευεν, ἔμελλον κατ' ἀνάγκην ἀπαραίτητον ἔκτοτε πολλαχῶς νὰ συγχέωνται ταῦτα, ἐπειδὴ κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς χρόνους ἐκείνους βεβαίως οὐδεμία ἱστορικὴ ὀρθογραφία ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ. (Οὐδὲ κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα ἔτι ἦν σταθερὰ ἐν Ἀθήναις καὶ πεπηγυῖα ὅλως ἡ ὀρθογραφία τῶν λέξεων, ὅπως διδάσκει ἡ τότε γενομένη μεταρρύθμισις διὰ τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου). Ἐπειδὴ δὲ ἡ συστολὴ τῆς ει εἰς ῐ καὶ ἡ σύγχυσις τούτων πρὸς ἄλληλα κατὰ τὰ ῥηθέντα δὲν ἠδύνατο νὰ περιορίζηται ἐν ὡρισμέναις τισὶ λέξεσιν ἀλλ' ἀναγκαίως θὰ ἐγίνετο ἐν πάσαις, ὤφειλεν ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων μήτε ὀρθογραφία σταθερὰ ν' ἀναπτυχθῇ μήτε χρῆσις ἐν τῷ ποιητικῷ λόγῳ ἀμετακίνητος νὰ παρατηρῆται. Ἂν δ' ὅμως καὶ ὀρθογραφία σταθερὰ ἱστορικὴ βραδύτερον κατεστάθη καὶ ἂν ἡ χρῆσις τῶν ποιητῶν σταθερὰ καὶ ἀσάλευτος διετέλει, δῆλον ὅτι τὸ ει καὶ ῐ οὔτε ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων οὔτε ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις συνεχέοντο. Ὁ περιορισμὸς ἄρα τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων ἐπὶ μόνων τῶν καταλήξεων, ἔλεγον, διδάσκει ὅτι αὗται δὲν εἶναι ἀληθεῖς φωνητικαὶ ἀλλοιώσεις, ἀλλ' ἄλλο τι λόγον ἔχον. Τοῦτον δὲ τὸν λόγον ἐζήτησα καὶ ἀνεῦρον ἐγὼ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κατὰ συνεκδρομὴν μετασχηματισμοῦ τῶν λέξεων διὰ διαφόρων ἰσοδυνάμων καταλήξεων.

Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ἠδυνάμην ὡς ἄνθρωπος νὰ σφαλῶ κατὰ τὴν

ἑρμηνείαν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ φαινομένου, ἅτε κατ' ἄλλα πρότυπα, οὐχὶ κατὰ τὰ μνημονευθέντα ὑπ' ἐμοῦ, γενομένου ἢ καὶ ἄλλως ἑρμηνευομένου, ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ καταδικασθῇ ἡ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς συνεκδρομῆς ἑρμηνεία τούτων, καὶ νὰ γένηται ἀποδεκτὴ ἡ πάντας τοὺς φωνητικοὺς ἢ καὶ ἄλλους ἔτι νόμους τῆς γλώσσης ἡμῶν ταράσσουσα τοῦ Παππ. Οὕτω λ. χ. ἡρμήνευσα ἐγὼ πρὸ πολλοῦ τὸ εὔκταῖος ὡς κατὰ παρέκτασιν ἐκ τοῦ εὔκτός κατὰ τὸ συγγενὲς ἀραῖος γενόμενον. Ὁ κ. Παππ. ἐπιμένει (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Ζ', σελ. 110) φρονῶν ὅτι ἐλέχθη ἀντὶ τοῦ εὐκτέος, δὲν παρετήρησε δ' ὅμως ὅτι ἡ διδασκαλία αὕτη καταπατεῖ θεμελιώδη νόμον τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καθ' ὃν ἐκ τῶν εἰς -τέος ῥηματικῶν οὐδὲν παραθετικὸν σχηματίζεται, καὶ δὴ τὸ εὐκταιότερος καὶ εὐκταιότατος εἶναι οὕτω παράλογα, νοοῦνται δ' εὐκόλως ἂν βάσις τεθῇ τὸ εὐκτός (πρβλ, αἱρετός αἱρετώτερος).

Ἀλλ' ὁ κ. Παππαδημητρακόπουλλος δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ἀλλ' ἀντιπαρῆλθε σιγῇ τὴν κυρίαν ἔνστασιν ἐμοῦ, ἤτοι: διατί αἱ ἀνωμαλίαι αὗται παρατηροῦνται ἐν μόναις ταῖς καταλήξεσιν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν πάσῃ τῶν λέξεων θέσει; Ἀφροντιστήσας δὲ τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου ἐπιμένει προκειμένου περὶ τῶν εἰς -ειδης, -ιδης κλπ. ἐν τῇ γνώμῃ αὐτοῦ καθ' ἣν ταῦτα οὐχὶ κατὰ συνεκδρομήν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς φωνητικοὺς νόμους ἤτοι διὰ τὴν ἐν τούτοις φωνητικὴν τῶν φθόγγων σύμπτωσιν ἐγράφησαν οὕτως· ἀλλ' οἱ λόγοι οὓς ὑπὲρ τῆς γνώμης αὐτοῦ καὶ κατὰ τῆς ἀρχῆς τῆς συνεκδρομῆς ἐπάγεται, δὲν εἶναι ἰσχυροί. Διότι πρῶτον ἕκαστος θά μοι ὁμολογήσῃ, ἐλπίζω, ὅτι ἐφ' ὅσον τὰ προσαγόμενα ὑπ' αὐτοῦ τεκμήρια παρέχουσι τὴν σύμπτωσιν ταύτην ἐν μόναις ταῖς καταλήξεσιν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν πάσῃ συλλαβῇ τῶν λέξεων, εἶναι ὕποπτα καὶ δὴ ἀνίσχυρα. Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι οὐδὲν σημαίνουσιν ἀληθῶς αἱ ἀντιρρήσεις αὐτοῦ διαπορουμένου, διατί δὲν ἐλέχθη καὶ ἀντιστρόφως ἤτοι Τολμείδης καὶ Σιμωνείδης κττ. παρὰ τὸ Τολμίδης, Σιμωνίδης, ὅπως παρὰ τὰ εἰς -κλείδης ἐσχηματίσθησαν τὰ εἰς -κλίδης, ἢ «διατί δὲν ἐλέχθη Κυδωνεᾶται, Ναξεᾶται κλπ., ὅπως Ποτειδεᾶται κατὰ τὸ Λεπρεᾶται, Τεγεᾶται κλπ.» καὶ διατεινομένου ὅτι «ἂν μόναι αἱ νεοτευχεῖς ἀναλογίαι τοῦ κ. Χ. ἦσαν ἱκαναί, ἄνευ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων, νὰ συστείλωσιν ἐν τοῖς εἰρημέ-

νοις ὀνόμασι (τοῖς εἰς -ειον) τὴν ει εἰς τὸ βραχὺ ι, θὰ ἦσαν ἱκαναὶ καὶ νὰ ἐκτείνωσι καὶ τὸ βραχὺ ι εἰς τὴν Ἐρασμικὴν ει . . .»· καὶ «ἂν ὑπῆρχε τοιαύτη σύγχυσις, τότε ἔπρεπε νὰ λέγηται οὐ μόνον προμηθία ἀντὶ προμήθεια, εὐηθία ἀντὶ εὐήθεια κττ. ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως εὐλόγεια, ὁμολόγεια, εὐτύχεια κλπ.»· καὶ «ἂν τὸ γεγονεῖα, ἐρρηγεῖα κττ. ἐλέχθησαν κατὰ τὰ θηλυκὰ ἐπίθετα εἰς -εῖα, βραχεῖα, βραδεῖα, ἔδει νὰ λεχθῇ καὶ γεγονύς, ἑστακύς, διερρηγὺς κττ. κατὰ τὰ ἀρσ. βραχύς, βραδύς κλπ.». Τὰς ἐρωτήσεις ταύτας δὲν θὰ προέβαλλεν ὁ κ. Παππ., ἂν ἐνεθυμεῖτο ὅτι αἱ συνεκδρομαὶ δὲν ἐκτελοῦνται κατὰ φυσιολογικοὺς ἁπλοῦς ἀπαραβάτους ἀλλὰ κατὰ ψυχολογικοὺς ποικίλους νόμους καὶ δὴ ὅτι οὔτε ἐπὶ ἑκάτερα πάντοτε καὶ κατ' ἀνάγκην τρέπονται οὔτε ἀναγκαίως ἐπὶ πάντα ἐξικνοῦνται τὰ ἐφικτά. Τοῦτο ποιοῦσι κατ' ἀνάγκην μόνοι οἱ φωνητικοὶ νόμοι, οὐχὶ αἱ συνεκδρομαί. Οὕτω λ. χ. ἠδύνατό τις νὰ ἐρωτήσῃ μετὰ τοῦ αὐτοῦ εὐλογοφανοῦς δικαίου, μεθ' οὗ ὁ κ. Παππ., διατί, ἂν τὰ τριτόκλιτα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μετέβησαν εἰς τὴν πρώτην κλίσιν διὰ τὴν ἐν τῇ αἰτιατικῇ σύμπτωσιν αὐτῶν, ἤτοι ἂν διὰ τὸ πατέραν = ταμίαν, νεανίαν, θυγατέραν = ἑσπέραν, ἡμέραν, τὴν νύκταν = ὥραν, πόλιν = νίκην, ὄφιν = κλέπτην κτλ. ἐγένετο ὁ πατέρας διὰ τὸ ὁ ταμίας, ἡ θυγατέρα διὰ τὸ ἡ ἡμέρα, ἡ πόλι ἢ πόλη διὰ τὸ ἡ νίκη, ὁ ὄφις τοῦ ὄφι διὰ τὸ ὁ κλέπτης τοῦ κλέπτη, διατί δὲν μετέβησαν καί τινα πρωτόκλιτα εἰς τριτόκλιτα, ἤτοι δὲν ἐλέχθη καὶ νίξ, ἡ χάρ, τῆς νικός, τῆς χαρός κλπ.; Ἢ διατί, ἀφοῦ τὰ τριτόκλιτα μετεπλάσθησαν κατὰ τὰ πρωτόκλιτα, παρέμεινε μέχρι σήμερον τὸ εἷς κανεὶς παρὰ τὸ ἕνας κανένας; (1) Ἢ διατί, ἂν διὰ τὴν ἰσότητα ὀμνύω ὀμνύῃς κλπ. = λύω λύῃς κλπ. καὶ ὀμνύοιμι ὀμνύοις κλπ. = λύοιμι λύοις κλπ., ἐλέχθη κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα καὶ ὁριστικὴ ὀμνύω καὶ ζευγνύω καὶ σβεννύω κατὰ τὸ λύω, ἰσχύω κλπ. κλπ., διατί δὲν ἐλέχθη καὶ τοὐναντίον λῦμι, ἴσχυμι, μήνυμι, δάκρυμι κλπ.; Ἡμεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν δυνάμεθα ν' ἀπαν-

(1) Ἐν παρόδῳ σημειωτέον ὅτι ἐλέχθησαν ἀληθῶς καί τινα κατὰ τὸν ἕτερον τρόπον· καθ' ὃν δηλ. τρόπον ὑπὸ τῶν μεσαιωνικῶν Ἑλλήνων ἐλέχθη ὁ διάκων, ὅθεν καὶ νῦν ἔτι ὁ διάκος, ὁ ἡμίων, ὁ κατήγωρ κλπ., οὕτως ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Παππ. ὡς ἀνήκουστον ἀναγραφόμενον εὐτύχεια

τῶμεν εἰς τὰς τοιαύτας ἐρωτήσεις, Οὕτω π. χ. ἐγὼ ἠδυνάμην νὰ εἴπω ὅτι διὰ τὸν βραχύτερον αὐτῆς τύπον προετιμᾶτο ἡ κατάληξις -ιδης ἀντὶ τῆς -ειδης, διότι καὶ τὸ ὑπολειπόμενον, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ε, ἦν ἀρκούντως σαφές· ὅτι δὲ τοὐναντίον διὰ τὸ ἐκφραστικώτερον προετιμήθη τὸ -ειον ἀντὶ τοῦ -ιον· ὅτι διὰ τὸ συχνότερον τὸ -ικος τοῦ -ειкος (Μαντινικὸς) καὶ -υκος (ἁλικός), τὸ -εια τοῦ -υια κλπ. Ἀλλ' εἴτε αὗται εἴτε ἄλλαι τινὲς εἶναι αἱ ἀληθεῖς αἰτίαι τῆς προτιμήσεως ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς καταλήξεως, μικρὸν ἡμῖν διαφέρει, ἀρκεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι προετιμήθησαν, ἤτοι ὅτι κατέλαβον τὴν χώραν ἐκείνων.

Οὐδὲ περὶ τῶν φαινομένων ἀλλοϊδέα, ἀϊδής, ἀϊκῶς, Ποσιδήιον, ἴκελος, ἰδυῖα κττ. εἰς ὧν τὴν ἑρμηνείαν ἐμνημόνευσα τῆς γλωσσικῆς ἀρχῆς τῆς μεταπτώσεως, συμφωνεῖ μοι ὁ κ. Π. διατεινόμενος ὅτι «σπανιωτάτη καὶ μετὰ πολλῆς περισκέψεως καὶ εὐλαβείας πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις καὶ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας καὶ τῶν τεχνικῶν αὐτῆς ὅρων, ὑποκειμένου τοῦ λόγου περὶ ἀκριβοῦς ὁρισμοῦ ἀγνώστου τινὸς γλωσσικοῦ ἢ ὀρθογραφικοῦ φαινομένου, διότι ἐν τοιαύτῃ ἐξετάσει ἀπαιτοῦνται σαφῆ καὶ ἀναμφισβήτητα τεκμήρια, οὐχὶ δὲ ψιλαὶ καὶ ἐπισφαλεῖς εἰκασίαι καὶ εὐφυεῖς ἑρμηνεῖαι ἢ ἐτυμολογικαὶ ἀποδείξεις τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ γλωσσολόγου, πολλῷ δ' ὀλιγώτερον φαινόμενα οὐδεμίαν ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὸ ζητούμενον ἄγνωστον».

Συμφωνῶ τῷ κ. Π. προθύμως ὅτι μετὰ πολλῆς περισκέψεως πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης εἰς ἑρμηνείαν οἱουδήποτε γλωσσικοῦ φαινομένου, καθ' ὃν τρόπον μετὰ πολλῆς περισκέψεως πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις καὶ πάσης ἄλλης ἐπιστημονικῆς ἀρχῆς εἰς ἑρμηνείαν τῶν ἀγνώστων φαινομένων τουτέστιν εἰς εὕρεσιν τῆς θείας ἀληθείας. Ἀλλ' οὐδαμῶς δύναμαι νὰ συμφωνήσω ὅτι καὶ σπανιωτάτη τῆς γλωσσικῆς χρῆσις ἀνάγκη νὰ γίνηται, οὐδ' ὅτι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος φαινόμενα οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὸ ζητούμενον ἄγνωστον. Τοῦτο φαίνεται τοσοῦτον ὀρθὸν ὡσεὶ προκειμένου περὶ καταμετρήσεως ἀποστάσεων διετείνετό τις ὅτι τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης σπανία πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις καὶ ὅτι αἱ καταμετρήσεις εἶνε ἀλλό-

(πρβ. Ἡρωδιανοῦ Β' 453, 22) καὶ εὐφύεια ὑπὸ τοῦ Ἀλέξιδος κατὰ τὸν αὐτὸν Ἡρωδιανὸν αὐτόθι.

τριον τῆς μαθηματικῆς ἔργον, ἢ προκειμένου περὶ θεραπείας ὅτι τῆς ἰατρικῆς μικρὰ μόνον κττ., ὅπως προκειμένου περὶ γλωσσικῶν πραγμάτων λέγεται ὅτι σπανία μόνον ἀνάγκη νὰ γίνηται τῆς γλωσσικῆς χρῆσις καὶ ὅτι γλωσσικὰ φαινόμενα εἶναι ἀλλότρια τῆς γλωσικῆς ἐπιστήμης! Διὰ τούτων φαίνεται ὡς νὰ ἐκφράζηται δυσπιστία τις κατὰ τῆς γλωσσικῆς, ὅλως ἀδικαιολόγητος. Ἐγὼ δὲν ἠξεύρω οὐδ' ἤκουσά ποτε παρ' ἄλλου τινὸς ὅτι τοσαύτη μέχρι τοῦδε τοὐλάχιστον κατάχρησις αὐτῆς ἐγένετο ὑπ' ἐμοῦ ὥστε ἀπέβαλε τὸ κῦρος αὐτῆς. Πῶς λοιπὸν λέγεται σήμερον ὅτι ἐπιβάλλεται ἡμῖν προσοχὴ καὶ προφύλαξις ἀπέναντι τῆς Σειρῆνος ταύτης; Ἢ μήπως αὕτη φέρει μόλυσμά τι καὶ εἶναι φόβος ἐπιδημίας ἐκ τῆς συχνῆς αὐτῆς χρήσεως; Ἂν εἶναι διδακτικὴ πλημμελῶν πραγμάτων, ἀνάγκη μηδεμία αὐτῆς νὰ γίνηται χρῆσις, ἂν δὲ τοὐναντίον εἶναι διδάσκαλος ἀληθῶν, οὐδεὶς λόγος εἰς περιορισμὸν αὐτῆς. Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι πᾶς ἀπροκατάληπτος ἀναγνώστης θά μοι ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ -ιδὴς ἐν τῷ ἀλλο-ι-δέα, ἀ-ιδὴς ἔχει πρὸς τὸ εἶδος ὅπως τὸ συζυγὴς πρὸς τὸ ζεύγης, ἀτυχής, εὐτυχής, πρὸς τὸ τεῦχος, ἀβαθὴς πρὸς τὸ βένθος κττ. Ὁμοίως ἐλέχθη καὶ τὸ ἀϊκὴς παρὰ τὸ εἴκω ἔοικα, τὸ *ἀ-Fικ-ς ὅθεν ἀ(F)ικῶς παρ' Ὁμ., πόθ-ικες, ἀ-Fικία-αἰκία αἰκίζομαι κ.τ.τ. Ὅτι δὲ τὸ αἰκής, αἰκία, αἰκίζομαι οὐχὶ ἐκ τοῦ αFεικ- παράγεται, διδάσκουσι μεγαλοφώνως οὐχὶ ψιλαὶ θεωρίαι καὶ εἰκασίαι, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ φωνητικοὶ νόμοι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης· διότι ὅπως τὸ αFει ἐγένετο αει-ᾳ ἐν τῷ ἀείδω-ᾄδω οὐχὶ αἴδω, ὅπως τὸ τιμάεις ἐγένετο τιμᾷς οὐχὶ τιμαῖς, οὕτως ἔμελλε καὶ τὸ ἀεικής . . . νὰ συναιρεθῇ εἰς ᾀκής, οὐχὶ εἰς αἰκής, καὶ ἡ ἀεικία εἰς ᾀκία κλπ.

Ὁμοίως ὁ ἐνθυμούμενος ὅτι τὸ μακρὸν φωνῆεν τοῦ παρακειμένου βραχύνεται μεταπτωτικῶς ἐν τῇ μετοχῇ τοῦ θηλυκοῦ γένους αὐτοῦ, πρβλ. ἄρηρα ἀρηρὼς ἀραρυῖα, FέFοικα Fε-Fικυῖα, λεληκὼς λελακυῖα, μεμηκὼς μεμακυῖα, τέθηλα τεθαλυῖα, σεσηρὼς σεσαρυῖα κλπ. θὰ προτιμήσῃ βεβαίως νὰ ἑρμηνεύσῃ οὕτω καὶ τὸ Fιδυῖα παρὰ τὸ οἶδα εἰδὼς ἢ νὰ ὁμολογήσῃ τῷ κ. Παππ. ὅτι τὸ ει ἐτράπη ἐπὶ Ὁμήρου εἰς ῐ. Ὁ δὲ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι τὸ ει ἐναλλάσσεται μεταπτωτικῶς τῷ οι καὶ ι, ὅπως ἐν τῷ οἶδα εἰδὼς ἰδυῖα ἰδέα -ιδής, λείπω λέλοιπα λιπεῖν, εἶμι ἴμεν οἶμος κλπ.

καὶ τὸ ευ πρὸς τὸ ου καὶ υ, πρβλ. ἐλεύ(θ)-σομαι - ἐλήλουθα ἤλυθον, καὶ τὸ ε πρὸς τὸ ο καὶ πρὸς τὴν παντελῆ αὐτοῦ ἐξαφάνισιν, πρβλ. γένος γενέσθαι γέγονα νεο-γν-ός, ὁμό-γν-ιος κλπ., θὰ εὕρῃ, ἐλπίζω, μετ' ἐμοῦ ὀρθοτέραν τὴν διδασκαλίαν ὅτι καὶ ἐν τῷ ΠοσοιδάϜων Ποσειδῶν Ποτιδᾶν Ποσιδήιον, ὄνοιρον ὄνειρος ὄναρ μεταπτωτικὴ ὑπόκειται σχέσις ἢ τὸν δισχυρισμὸν τοῦ κ. Παππ. ὅτι ἡ «ῥίζα τῶν ὀνομάτων Ποσειδῶν καὶ ὄνειρος ἀρχῆθεν εἶχε τὴν οι, ἐκ δὲ ταύτης προῆλθεν ἡ ει ἐκ χρόνων ἀρχαιοτέρων τοῦ Ὁμήρου φωνητικῇ τροπῇ τοῦ ο εἰς ε, ὅπερ οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς μεταπτώσεως». Ἢ διατί δὲν ἐτράπη τὸ οι εἰς ει καὶ ἐν τῷ οἷος, οἰώθη, οἰωνός, ὁμοῖος, ἀλλοῖος, ποῖος κττ.; ἢ ἂν ἑρμηνεύηται οὕτω τὸ Ποσειδῶν, ὄνειρον πῶς ἑρμηνεύεται τὸ παρ' Ὁμ. Ποσιδήιον καὶ ὁ Ποσιδεών, ὄναρ; ἢ πρέπει νὰ προβῶμεν περαιτέρω καὶ δὴ ν' ἀποβάλωμεν καὶ τὸ ε τῆς ἀλλοιωθείσης ει; Ὁμοίως τούτοις ἔχει καὶ τὸ ἴκελος παρὰ τὸ εἴκελος καὶ τὸ ἰτέα παρὰ τὸ εἰτέα κλπ. Τοῦτο βεβαίως θὰ προτιμήσῃ ἕκαστος ἀπροκατάληπτος ἐρευνητής, καὶ ὅταν ἀκόμη μὴ δύνηται ν' ἀποδείξῃ τὴν μετάπτωσιν ταύτην διὰ μακρᾶς σειρᾶς ὁμοίως ἐχόντων παραδειγμάτων, ἢ νὰ συμφωνήσῃ μετὰ τοῦ κ. Παππ. παραδεχομένου σύγχυσιν τοῦ ει καὶ ῐ ἐν τούτοις, καὶ ἐν μόνοις τούτοις οὐχὶ ἐν παντὶ ει καὶ ῐ, ἤδη πρὸ τοῦ Ὁμήρου.

Μετὰ τὰ γενικώτερα ταῦτα ἔρχομαι ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ κ. Παππ., εἰς ἃ ἀπαντῶ ὡς οἷόν τε συντόμως.

«Δὲν εἶπε, λέγει ὁ κ. Παππ., ὅτι αἱ γραφαὶ Ἀριστοκλίδης, Νεοκλίδης κλπ. προέκυψαν ἐκ συγχύσεως τοῦ ει καὶ τοῦ βραχέως ι, ἀλλ' ὅτι προῆλθον ἐκ τοῦ Ἀριστοκλείδης, Νεοκλείδης συστολῇ τῆς ει εἰς ι βραχύ, ἀφοῦ αὕτη πρῶτον ἐγένετο διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων ἰσοδύναμος τῇ νόθῳ καὶ ἁπλῇ ε, τῇ συγχεομένῃ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑλληνοταμιῶν πρὸς τὸ μακρὸν ῑ, ὡς δεικνύει ἡ γραφὴ Καμερῆς ἤτοι Καμειρῆς παρὰ τὴν ὀρθὴν Καμιρῆς». Ἀλλ' ἂν μὴ παντάπασι σφάλλωμαι, ὁ συλλογισμὸς χωλαίνει· διότι ὑποτεθείσθω ἀληθῶς ὅτι κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα συνεχέετο τὸ ει πρὸς τὸ μακρὸν ῑ, ὅπως διατείνεται ὁ κ. Παππ., τί πρὸς ἡμᾶς ἐξετάζοντας τὰ εἰς -κλίδης ὀνόματα ἔχοντα τὸ ι βραχύ, Ἂν ὁ κ. Παππ. διετείνετο καὶ ἀπεδείκνυεν ὅτι τὸ ι τούτων εἶναι

μακρόν, θὰ ἦτο μὲν ψευδὴς ὁ δισχυρισμός, ἀφοῦ Ἀνδροκλῖδας ἀναγινώσκεται παρὰ Kaibel Epigr. 877 α, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ὀρθὸς ὁ συλλογισμός· ἀλλ' ὁ δισχυρισμὸς ὅτι τὸ -κλείδης ἐγένετο -κλῖ'-δης, διότι ἡ γνησία δίφθογγος *ΕΙ* κατέστη κατὰ τὸν Ϛ' ἢ Ε' αἰῶνα ἰσοδύναμος τῇ νόθῳ ει καὶ πάλιν ἀμφότεραι ἰσοδύναμοι τῷ μακρῷ ῑ, ὁμολογῶ ὅτι ὁ δισχυρισμὸς οὗτος δέν μοι φαίνεται ὑγιής. Τὸ δὲ προσαγόμενον παράδειγμα Καμερῆς δὲν ἔχει τὸ ι βραχύ, ἀλλὰ μακρόν. Ἀλλ' οὐδ' ἀληθεύει ὅτι κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα τὸ ει, γνήσιον ἢ νόθον, κατέστη ἰσοδύναμον τῷ μακρῷ ῑ, οὐδ' ἀποδείκνυται τοῦτο διὰ τοῦ Καμειρῆς παρὰ τὸ Καμιρῆς. Διότι ἂν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ Κάμιρος δὲν εἶναι ξένη λέξις, τότε τὸ Κάμιρος πρὸς τὸ Κάμειρος ἔχει ὅπως τὸ μάγιρος πρὸς τὸ μάγειρος (μετὰ γνησίας διφθόγγου, ἀφοῦ καὶ ἐν Λακωνικῇ καὶ Ἠλείᾳ ἐπιγραφῇ ἀνεγνώσθη μετὰ *ΕΙ*, οὐχὶ *Η*), ἤτοι ἑκάτερον προῆλθε κατ' ἐπένθεσιν τὸ μὲν ἐκ τοῦ μαγερjος-μάγειρος, τὸ δὲ ἐκ τοῦ *μάγιρjος *μάγιιρος-μάγῑρος, ὅπως ὁ κ. Paul Kretschmer ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Kuhn τόμ. ΛΑ', σελ. 377 διέλαβεν. Ὁ δὲ τύπος μαγερ-jος ἔχει πρὸς τὸν μάγιρjος ὅπως τὸ πέσυρες πρὸς τὸ πίσυρες, τὸ ἑστία πρὸς τὸ ἱστία κλπ., τὸ χθὲς πρὸς τὸ χθιζὸς κλπ., ἃ αὐτόθι συνέλεξεν ὁ κ. Kretschmer. Ὁ διατεινόμενος ἄρα ὅτι τὸ ει τοῦ μάγειρος Κάμειρος ἰσοῦτο κατὰ τὴν προφορὰν τῷ ῑ τούτων, ὀφείλει μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίου ἢ μᾶλλον μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀδίκου νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι καὶ τὸ ε τοῦ πέσυρες, ἑστία ἰσοῦτο πρὸς τὸ ι τοῦ πίσυρες, ἱστία (πρβλ. Hirt I. F. Ζ' 154).

Μόνον τότε ὁ κ. Παππ. θέλει πείσει πάντας ὅτι τὸ ει ἰσοῦτο ἐν τῇ Ἀττικῇ τῷ ῑ ἢ τῷ ῐ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα, ὅταν προσαγάγῃ τεκμήρια ἐναλλαγῆς καὶ συγχύσεως αὐτῶν ἐν πάσῃ λέξει καὶ ἐν οἱᾳδήποτε χώρᾳ αὐτῶν, οὐχὶ δὲ ἐν τύποις ἑρμηνευομένοις κατ' ἄλλον ἐπιστημονικώτερον τρόπον. Ἀλλὰ τοιαῦτα παραδείγματα μόνον ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κέξ. ἀπαντῶσιν, οὐχὶ δὲ πρότερον, διὸ καὶ ἔκτοτε χρονολογεῖται ἀποδεδειγμένως ἡ ταύτισις καὶ σύγχυσις αὐτῶν, οὐχὶ πρότερον.

Ὁ κ. Παππ. διατείνεται λέγων ὅτι «οὐδένα λόγον ἔχει νὰ πιστεύῃ ὅτι ἀφοῦ ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων μέχρι τοῦ Θουκυδίδου ἡ κατάληξις -εϜίδης ἐγένετο διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων πρῶτον μὲν -εΐδης, κατόπιν -είδης, ὕστερον δὲ -êδης, ἔπειτα δὲν

ἠδύνατο διὰ περαιτέρω ἐνεργείας τῶν αὐτῶν φωνητικῶν νόμων νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὴν συνεσταλμένην -ίδης». Ταῦτα οὕτω διὰ μιᾶς ἀναφερόμενα εἰς τὰ παθήματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατὰ τοὺς π. Χ. αἰῶνας εἶναι ἀνακριβῆ. Ἐγὼ τοὐλάχιστον ἐπεθύμουν νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Παππ. ἐπὶ τοὺς χρόνους καὶ ἐρωτήσω αὐτὸν ἐρώτημά τι βραχύ: Τὸ -είδης τοῦ Ὁμήρου ἐγένετο -ειδης καὶ τὸν ϛ′ π. Χ. αἰῶνα -ȇδης καὶ ταῦτα πάντα φωνητικῶς. Πῶς ἦτο ὅμως δυνατὸν κατ' αὐτὸν τὸν ϛ′ π. Χ. αἰῶνα τὸ -ειδης νὰ ἔχῃ γίνει καὶ -ἴδης; καὶ τοῦτο κατ' ἰδιαιτέραν χάριν, ἅτε πάντων τῶν εϜι-ει-ȇ μακρῶν διατηρουμένων ἐπὶ πολλοὺς ἔτι αἰῶνας; Εἶδέ τις ποτὲ ἠδῖ′=ἠδεῖ=ἠδέϊ=ἠδέϜι, ἢ ἐδῖ′το = ἐδεῖτο ἤ τι τοιοῦτον; Κατὰ ταῦτα οὐδαμῶς δύναμαι νὰ συμφωνήσω πρὸς τὸν κ. Παππ. διδάσκοντα ὅτι «οὕτω φανερὰ εἶναι ἡ ἐνέργεια τῶν φωνητικῶν νόμων ἐν τῇ διαδοχικῇ μεταβάσει τοῦ πλήρους τύπου εϜίδης εἰς τὸν συνεσταλμένον ιδης, ὥστε . . .»· διότι ἀπ' ἀληθείας οὐδαμῶς εἶναι φανερὰ ἡ τοιαύτη τούτων ἐν τούτοις ἐνέργεια, ἢ τοὐλάχιστον ἐγὼ δὲν βλέπω αὐτήν, ἀφοῦ ἐν μόνοις τούτοις οὐχὶ δὲ ἐν πάσῃ ὁμοίως ἐχούσῃ θέσει φαίνεται ὅτι ἐγένετο.

Ἀλλ' ὅτι αἱ λέξεις ἀλλοιοῦνται πολλαχῶς κατὰ συνεκδρομὴν ἄλλων, καὶ μεταβάλλονται καὶ αἱ καταλήξεις καὶ οἱ χαρακτῆρες καὶ αὐταὶ αἱ ῥίζαι, δύναμαι ν' ἀποδείξω καὶ διὰ παραδειγμάτων ἐκ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς εἰλημμένων. Ῥήματα εἰς -ευω ἔχομεν πολλά, εἰς -ιϐω δὲ ὀλίγα, ἐντεῦθεν τὸ ανταμείϐω μετεσχηματίσθη εἰς αντιμέϐω (ἤδη παρὰ Ῥοϐοὰμ 66 καὶ ἐν τοῖς Ῥοδ. Ἄισμ. 31, 4), ὁμοίως μετεσχηματίσθη τὸ ἀναπαύω εἰς αναπεύω κατὰ τὸ συνώνυμον θεραπεύω καὶ τὰ λοιπὰ εἰς -ευω. Τὸν αὐτὸν λόγον ἔχουσι καὶ τὰ (ἐ)ρεύομαι, φεύω, ζεύω, στρέϐω καὶ αχτρέϐω συγκρεύω ἐν Πόντῳ ἀντὶ ἐρεύγομαι, φεύγω, ζεύγω, στρέφω, ἐκστρέφω, συγκρύϐω, καὶ τὸ παρὰ Simavera αρμέϐω, καὶ τὸ αναθρέϐω ἐν τοῖς Poêmes 295.

Ἡ ἐναντία συνεκδρομὴ ἐγένετο ἐν τῷ Κρητικῷ γνέφω ἀντὶ ἐκνεύω, ἐν τῷ αργέφω, ζέφω ἐν Λιϐισίῳ ἀντὶ ἀργεύω, ζεύω, ἐν τῷ κοινῷ σήμερον γνάφω—γνάπτω, ἐν τῷ κλέφω τῶν μεσημϐρινῶν Ἰταλιωτῶν, ἐν τῷ σκάφω ἐν Αἰγίνῃ, καὶ ἐν Τσακωνίᾳ ἐν τοῖς ἄλλοις ῥήμασιν ὅσα ἔληγον πρότερον εἰς -υω, -ϐω, -πτω, λ. χ. τρίφου,

κρούφου κττ. καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ θαραπαύω κατὰ τὸ ἀναπαύω.

Ὅπως δὲ ἐν τούτοις οὕτω καὶ ἐν ἄλλοις ὁμοίως διὰ συνεκδρομὴν ἐγένετο· πρβλ. παύτω, καύτω = παύω, καίω, κατητῶ ἀντὶ κατατάσσω, ἀπὸ τῶν ἀορίστων ἔπαψα ἔκαψα κατήταξα, ξεφτῶ ἀντὶ ἐκπτύσσω (ἐν Πόντῳ ἀποφτύζω καὶ παρ' Αἰνείᾳ Τακτικοῖς 99 ἀποπτύσσω)· τὸ ῥῆμα ἵζω ἀπὸ τοῦ σι-σδ-ω (πρβλ. μι-μν-ω πί-πτ-ω) Λατ. sido ἀπὸ τοῦ si-sdo, συντεθὲν μετὰ τῆς προθέσεως κατά, καθίζω ἐξελήφθη κατὰ μικρὸν ὅμοιον τοῖς εἰς -ιζω παραγώγοις, διὸ ὅπως νομίζω νομιῶ, φροντιῶ, κομιῶ κττ. οὕτω καὶ καθιῶ· οὕτω δὲ τὸ -ιῶ, ἤτοι ἡ ῥίζα ὅλη ὡς κατάληξις ὑπελήφθη. Τὰς μεταβολὰς ταύτας καθ' ἃς τὰ ῥήματα μετασχηματίζονται ἀκολουθοῦντα «τῷ πλέονι χαρακτῆρι» καθ' Ἡρωδιανόν, οὐδεὶς ἀνθρώπων θὰ θελήσῃ ποτὲ νὰ ἑρμηνεύσῃ ἄλλως ἢ ὅπως ἔπραξα ἐγὼ πρὸ πολλοῦ, ἤτοι δι' ἁπλῆς συνεκδρομῆς. Ἀλλ' ὅμως δυσκόλως, φρονῶ, θὰ δυνηθῇ ποτέ τις νὰ πείσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους ὅτι ἡ συνεκδρομὴ αὕτη ἡ μεταβάλλουσα καὶ παραγωγικὰς καταλήξεις καὶ χαρακτῆρας καὶ ῥίζας, ἐν μὲν τοῖς ῥήμασιν εἶναι δυνατή, ἐν δὲ τοῖς ὀνόμασιν οὐχί, καὶ ταῦτα τοσοῦτον τῆς ἱστορίας τῶν φθόγγων ἀντιμαχομένης.

Ἀλλ' ἵνα μή τις ἀμφιβολία μηδενὶ ὑποληφθῇ, ἐπιθυμῶ καὶ ἐξ ἄλλης τάξεως λέξεων νὰ φέρω παραδείγματα. Γνωστὸν εἶναι ὅτι πολλαχοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος λέγεται ἐκειὸς ἀντὶ ἐκεῖνος, πάντως κατὰ τὸ ποιός. Δῆλον ἄρα ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ἔπαθεν ἡ ῥίζα. Ἀλλὰ καὶ τἀναντία ἐγένοντο, πρβλ. αὐτηνοῦ, ἀλλουνοῦ, τουνοῦ, ποιανοῦ, μιανοῦ κτλ. παντα κατὰ τὸ πρότυπον ἐκείνου-ἐκεινοῦ. Οἱ Τσάκωνες λέγουσι στοῦμα ἀντὶ στόμα, αἰτία δὲ τούτου οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὅτι τὸ -ομα τούτου ὂν ὅμοιον τῷ -ωμα (= Τσακων. -ουμα) πολλῶν ὀνομάτων λ. χ. σῶμα, δῶμα, ζῶμα, πλέρωμα, δόλωμα, στρῶμα κλπ. ἐν αἷς τὸ ω ἐτράπη ἐν τῇ Τσακωνικῇ διαλέκτῳ εἰς ου, ἐκανονίσθη κατ' αὐτά. Καὶ ὅμως τὸ -ομα τούτου εἶνε ῥιζικόν, τὸ δὲ ω τοῦ πλήρωμα, δόλωμα κττ. οὐχί, ἀκριβῶς ὅπως τὸ ῥιζικὸν στοιχεῖον ἐνέχον -ειδης ἐκανονίσθη κατὰ τὸ ἐπίθημα -ιδης (πρβλ. Περιοδικοῦ Kuhn Τόμ. ΛΔ', σελ. 90).

Καὶ ἄλλοθεν δ' εἶναι γνωστὴ ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ὁπωσδήποτε ὁμοίων ἐπιθημάτων· θὰ προσαγάγω καὶ ἄλλο τεκμήριον τούτου ἐκ τῆς νεωτέ-

ρας Ἑλληνικῆς. Ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ δύο διάφορα ἐπιθήματα, λ. χ. -τρα, οἷον παλαίστρα, ὀρχήστρα, ξύστρα, κυλίστρα, μάκτρα κλπ. καὶ -τρια, λ. χ. ψάλτρια, χορεύτρια, κλέπτρια, θερίστρια κλπ. Φωνητικῶς τὰ ἐπιθήματα ταῦτα ἦτο ἀδύνατον νὰ συμπέσωσί ποτε· ἀλλ' ὅμως καθ' ἃ ἐν τῷ περὶ τοῦ Μυζηθρᾶ-Μυστρᾶ (Βυζαντιακῷ περιοδικῷ τῆς Πετρουπόλεως) ἀπέδειξα, συνέπεσον **συνεκδρομικῶς**· ἐντεῦθεν οἱ μὲν Χῖοι, οἱ Βελβενδηνοὶ καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις μετέπλασαν πάντα τά τε εἰς -τρα καὶ -τρια πρότερον λήγοντα εἰς -τρια λ. χ. σφυλίστρια, τλίχτρια, ξύστρια, πλύστρια κττ. καθ' ἃ καὶ ὀδοντάγρια καὶ γαλάγρια καὶ κουπανόπετρια καὶ ἄκρια κλπ. (ἴδε Ἀρχείων Συλλόγου Κοραῆ Β' 62 σημ.), ἡμεῖς δὲ ἐτρέψαμεν πάντα εἰς -τρα, λ. χ. ῥάφτα, χορδοκοιλίστρα Προδρ., θερίστρα, κλέφτρα, βυζάστρα κλπ.

Δὲν νομίζω δὲ περιττὸν καὶ ἐκ τῶν Νεολατινῶν γλωσσῶν ν' ἀναγράψω ἐν τέλει ὀλίγα παραδείγματα, ἐν οἷς κατάληξίς τις σπανιωτέρα ἐκβάλλεται ὑπὸ ἄλλης συνηθεστέρας· οὕτω π. χ. διδάσκει ὁ καθηγητὴς κ. Meyer-Lübke ἐν τῇ Ῥωμανικῇ αὐτοῦ Γραμμ. Α' 119 § 116· «Ἡ σπανία παραγωγικὴ κατάληξις -enus ἐκβάλλεται πολλάκις ὑπὸ τῆς συνηθεστέρας -inus· πρβλ. Ἱσπαν. venin = venenum, Ἰταλ., Ἱσπαν. pergamino, Γαλλ. parchemin = pergamenum, Ἰταλ. pulcino = pullicenum, posolino = postilena. Ὁμοίως -imus ἀντὶ -emus, racimolo Ἱσπαν. racimo, Πορτογαλ. razimo Γαλλ. raisin = racemus. Ὁμοίως τὸ -ile ἐν τῷ mantile ἀντὶ τοῦ σχεδὸν ἀνυπάρκτου -ele, κλπ.».

Πολλῆς δ' ἀπορίας ἄξιον φαίνεταί μοι, πῶς ὁ κ. Παππ. ἐξέφρασε τὴν δοξασίαν ταύτην, ἀφοῦ πρὸ πολλοῦ χρόνου καὶ ἐν αὐτῇ τῇ «Ἀθηνᾷ» ἐπανειλημμένως ἐγένετο λόγος περὶ τῶν κατὰ συνεκδρομὴν καὶ σύμφυρσιν ἀλλοιουμένων λέξεων καὶ ἐν ταῖς ῥίζαις καὶ ἐν ταῖς καταλήξεσι (πρβλ. Τόμ. Α' 501, Ϛ', 143 καὶ Η' 131 κέξ.), πρβλ. ἰδίως ἀρ-ὺς ἀντὶ ἀραιὸς κατὰ τὸ παχ-ύς, δασ-ὺς κττ., χαραυγὴ ἀντὶ χαραγὴ διὰ τὸ αὐγή, πρίτα ἀντὶ πρῶτα διὰ τὸ πρίν, εὐκεῖνος διὰ τὸ αὐτὸς αὐτῆνος, μάγερης διὰ τὸ μάστορης, κέτοιος ἐν Κύμῃ καὶ πίνος ἐν Κύθνῳ διὰ τὸ κεῖνος ποιός· κυπάρι ἀντὶ τυπάρι ἐν Πάρῳ διὰ τὸ κερί, ὄφιος διὰ τὸ σκορ-

πιὸς καὶ ἐν Ἰκάρῳ τἀναντία σκόρπις διὰ τὸ ὄφις, γάλας διὰ τὸ κρέας, ἥσκιος διὰ τὸ ἥλιος, ἐν ᾧ καὶ τὸ γένος καὶ ὁ τόνος καὶ ἡ ῥίζα καὶ ἡ κατάληξις ἠλλοιώθησαν, καὶ ταῦτα πάντα κατ' ἀναλογίαν, ἥτις, ὡς ἀποδείκνυται ἡλίου φαεινότερον, οὔτε ῥιζῶν οὔτε καταλήξων φείδεται.

«Τὴν φωνητικὴν σύγχυσιν τῆς ει καὶ τοῦ βραχέος ι, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Παπ., διδάσκει αὐτὸς ὁ Χατζιδάκις κλπ.». Ἀλλ' οὐδὲν τούτου ἀνακριβέστερον. Οἱ ἐμοὶ λόγοι «προστιθεμένου τοῦ -ίδης εἰς τὰ φωνηεντόληκτα θέματα κλπ. ἐπῆλθεν εἰς τὴν γλωσσικὴν συνείδησιν σύγχυσις περὶ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν τύπου καὶ διὰ τοῦτο ἄλλοτε ἄλλην τούτων μορφὴν ἀδιαφόρως μετεχειρίζοντο», οὐδαμῶς οὐδὲ πόρρωθεν σημαίνουσι ταύτισιν τοῦ ει καὶ ι· ἀπορῶ δὲ πῶς ἐξ αὐτῶν συνήχθη τοιοῦτο συμπέρασμα. Ὑπόθες ὅτι ἔλεγον ταὐτὰ καὶ περὶ τῶν καταλήξεων -είδης καὶ -ηϊάδης (Πηλείδης καὶ Πηληϊάδης) ἢ περὶ τῶν καταλήξεων -ιδης καὶ -ιων (Κρονίδης Κρονίων) ἢ περὶ τῶν καταλήξεων -αω καὶ -άζω (ἀνιάω καὶ ἀνιάζω, ἀγαπάω καὶ ἀγαπάζω κττ.) ἢ περὶ τῶν καταλήξεων -ζω καὶ -σσω(ττω) (βράζω καὶ βράσσω, σφάζω καὶ σφάττω), θὰ ἠδύνατό τις νὰ συναγάγῃ ὅτι οὐ μόνον περὶ τῆς σημασίας ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν φθόγγων αὐτῶν ἐδίδασκον τὴν ταύτισιν ταύτην; Καὶ ὅμως τοῦτο συνέβη προκειμένου περὶ τῶν καταλήξεων -είδης καὶ -ίδης, ἤτοι ἐκ τῆς ὁμοίας λειτουργίας συνήχθη τὸ συμπέρασμα περὶ τῆς ὁμοίας προφορᾶς, ὃ ἀπαράδεκτον.

Ἐγένοντο, λέγει ὁ κ. Παπ., τὰ ἐπιθήματα δίμορφα «οὐχὶ διότι τὰ ἐπιθήματα -ιδης, -ιτης, -ια, -ιον, κλπ. συνεδέθησαν μετὰ τῶν τοιούτων (φωνηεντολήκτων) θεμάτων εἰς μίαν λέξιν (ὅπως ἐδίδαξα ἐγώ), ἀλλὰ διότι τὸ φωνῆεν τῶν ἐπιθημάτων συνεκεράσθη διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων μετὰ τοῦ προηγουμένου ε τοῦ θέματος εἰς μίαν συλλαβήν, Ἀτρεΐδης Ἀτρείδης». (ἀνωτ. σελ. 163, στ. 14 κατωθ.).

Πᾶς προσεκτικὸς ἀναγνώστης θά μοι ὁμολογήσῃ ὅτι ἀμφότεραι αἱ ἐκφράσεις τὸ αὐτὸ ἐκφράζουσι νόημα, ἡ δὲ μόνη διαφορὰ τούτων εἶναι ὅτι ἐγὼ παρέλιπον, ὡς αὐτόδηλον (διότι πῶς ἄλλως ἦτο δυνατὸν νὰ συνδεθῶσιν;), ὅτι διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων ἐγένετο ἡ σύνδεσις τῶν ἐπιθημάτων μετὰ τῶν θεμάτων, ὁ δὲ κ. Παπ. ἀκρι-

ϐολογῶν εἶπε τοῦτο, ἀλλὰ περιέπεσεν ἅμα καὶ εἰς μικρὰν ἀνακρίϐειαν, διότι καὶ μετὰ τοῦ α καὶ μετὰ τοῦ ο κλπ., οὐχὶ μετὰ μόνου τοῦ ε τῶν θεμάτων, ἠδύνατο νὰ συνδέηται τὸ ἐπίθημα -ιδης, -ιτης, -ια, -ιον κλπ., πρϐλ. Περιθοῖδαι, Βοηθοίδης, Πανθοίδης, Αντοίδης, Φιλᾴδης, Μινῴδης, Ἡρῴδης, Βουτοίτης, Ὀροίτης, Λαοίτης, Φιλοίτης κλπ. (Ἡρωδιαν. Α 77), εὔνοια, Ἥραιον, Ἀθήναιον, ἡρῷον, μητρῷον κλπ. Οὐδ' ἐσφάλην ἄρα ἐγὼ εἰπὼν ὅτι ταῦτα προσκολληθέντα εἰς τὰ ποικιλοτρόπως καταλήγοντα θέματα κατέστησαν πολύμορφα, ἀλλ' ὁ κ. Παπ. διατεινόμενος ὅτι εἰς μόνα τὰ εἰς ε λήγοντα προσετέθησαν καὶ δίμορφα οὐχὶ πολύμορφα ἐγένοντο τὰ ἐπιθήματα.

Ὅτι δὲ μόνον παραδείγματα εἰς -ειδης -ιδης, -ειτης -ιτης, -εια ια παρετέθησαν καὶ ἐξητάσθησαν ὑπ' ἐμοῦ, αἰτία τούτου εἶναι τὸ μὲν ὅτι περὶ τῆς συγχύσεως τοῦ ει καὶ ι προέκειτο, οὐχὶ δὲ περὶ τῶν ἄλλων, καὶ τούτων τὸ ει καὶ ι ἐταυτίζετο ὑπὸ τοῦ κ. Παπαδημητρακοπούλλου, τὸ δὲ ὅτι μάλιστα πάντων ἐν τούτοις παρατηρεῖται ἡ ἀντικατάστασις τῆς διφθόγγου ει διὰ τοῦ ι (πρϐλ. δ' ὅμως κατωτέρω καὶ Ἀλκιθοῖδας- Ἀλκιθοίδας καὶ Ἀλκιτθίδας). Ἀλλ' ἐκ τῆς ἀντικαταστάσεως ταύτης οὐδεὶς δύναται νὰ συναγάγῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ φωνητικῶς ἐταυτίζοντο, ὅπως οὐδὲ τὸ Πηλείδης πρὸς τὸ Πηληϊάδης, τὸ Βερενικίδης πρὸς τὸ Βερενικιάδης κλπ.

Πόθεν γινώσκει ὁ Χατζιδάκις, ἐρωτᾷ ὁ κ. Παππ., ὅτι ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Ἑλλήνων καὶ δὴ τῶν Στυρίων συνέϐη σύγχυσις τῶν καταλήξεων -ειδης καὶ -ιδης ἢ μᾶλλον τῆς ει καὶ τοῦ βραχέος ι, ἀφοῦ διαφόρως ἐξεφώνουν τὸ ει τοῦ ι καὶ ἀφοῦ τὰ ὀνόματα ταῦτα ἔληγον εἰς -κλένς ἐν Στύροις, καὶ διατί δὲν ἐλέχθη τότε καὶ Τολμείδης καὶ Σειμωνείδης κλπ.; (σελ. 163, 10 κατ.). Εἰς ταῦτα παρατηρῶ, ὅτι ἡ ἐπεξηγηματικῶς μετὰ τὸ -ειδης καὶ -ιδης, ἐπιφερομένη προσθήκη «ἢ μᾶλλον τῆς ει καὶ τοῦ βραχέος ι» εἶναι ὅλως ἀλλοτρία ἐμοῦ· σύγχυσιν ἐν τῇ γλωσσικῇ συνειδήσει τῶν Ἑλλήνων τῶν τύπων τῶν εἰς -ιδης καὶ -ειδης ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν ὡμολόγησα ἐγώ, οὐχὶ τῶν φθόγγων ει καὶ ῐ. Ἔπειτα ἀπαντῶ ὅτι γινώσκω τὴν σύγχυσιν ταύτην ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Στυρίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων γενομένης πλημμελοῦς, ἤτοι παρὰ τὴν ἐτυμολογίαν, χρήσεως τῆς -ῐδης ἀντὶ τῆς -ειδης, ὃ δὲν ἦτο δυνατόν, ἂν μὴ ἦσαν τὰ στοιχεῖα ταῦτα

σημασιολογικῶς (οὐχὶ καὶ φωνητικῶς, τοῦτο οὐδαμῶς ἀναγκαῖον) ἰσοδύναμα, ὥστε καὶ ἀντ' ἀλλήλων νὰ παραλαμβάνωνται. Οὐδ' ἦν πρὸς τοῦτο κώλυμα ὁ ἐκτενέστερος τύπος εἰς -κλέης, καθ' ἃ φαίνεται φρονῶν ὁ κ. Παππ., ὅπως οὐδὲ ὁ τύπος εἰς -εως τοῦ Τυνδάρεως ἐκώλυσε τὸν σχηματισμὸν τοῦ Τινδαρίδαι, ἢ ὁ εἰς -ιων τοῦ Δευκαλίων τὸν τοῦ Δευκαλίδης, ἢ ὁ εἰς -ιος τοῦ Ἀσκληπιὸς τὸν τοῦ Ἀσκληπίδης ὅθεν Ἀσκληπίδεια, παρὰ τὸ Ἀσκληπιάδης κλπ. Διατὶ δὲν ἐλέχθη Τολμείδης Σιμωνείδης κλπ., ἤτοι διατὶ δὲν συνέβη καὶ ἡ ἀντίθετος συνεκδρομή, ἀπήντησα ἀνωτέρω, εἰπὼν ὅτι ἡ συνεκδρομὴ δὲν προβαίνει πάντοτε ἐφ' ἑκάτερα οὐδ' ἐπὶ πάντα τὰ δυνατά, ὅπως ποιοῦσιν ἀναγκαίως οἱ φθογγικοὶ νόμοι. Κατ' αὐτὰ ἠδυνάμην ἐγὼ πολὺ δικαιότερον νὰ ἐρωτήσω, διατί, ἂν διὰ φωνητικῆς ἀλλοιώσεως τὰ εἰς -κλείδης μετεβλήθησαν εἰς -κλίδης, τὸ Ἀριστείδης εἰς Ἀριστίδης κττ., ἤτοι ἂν τὸ ει συνέπεσεν ἔκτοτε τῷ ῑ καὶ ῐ, διατί δὲν ἐλέχθη καὶ ἶμι ἢ ἴμι ἀντὶ εἶμι ἢ εἵμεν ἀντὶ ἴμεν, ἢ αὐτὸ τοῦτο τὸ Τολμεΐδης Σιμωνεΐδης ἀντὶ Τολμίδης Σιμωνίδης, ὅπως ὄντως ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις συχνότατα συνέβαινεν; πρβλ. ἐστεὶν ἀντὶ ἐστίν, ὅτει, μείζονει, περεί, χάρειν, ἱερῖς, παραμινάτω καὶ ἀντιστρόφως Εἶρις, τειμὰς κλπ. (παρὰ Blass Προφορᾷ). Διατί οὐδεμία τοιαύτη ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις πρὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου σύγχυσις; πάντως διότι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οἱ φθόγγοι οὗτοι διεκρίνοντο ἀκριβῶς ἐν τῇ προφορᾷ ὑπὸ τῶν γνησίων Ἑλλήνων καὶ δὴ οὐδ' οἱ μάλιστα ἀπαίδευτοι ἠδύναντο γράφοντες νὰ παραλαμβάνωσιν ἄλλον ἀντ' ἄλλου.

Εἰς οὐδεμίαν δὲ περιπίπτω ἀντίφασιν, ὅπως φρονεῖ ὁ κ. Παππ., τοῦτο μὲν ἐκφράζων τὸ γλωσσικὸν ἀξίωμα, καθ' ὃ «ὅπου ἀναλογικὴ μετάβασις ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν, οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνηται περὶ ταυτίσεως τῶν ἐκφωνουμένων φθόγγων», τοῦτο δὲ διδάσκων ὅτι ἐν τῇ γλωσσικῇ τῶν Ἑλλήνων συνειδήσει αἱ καταλήξεις -ειδης καὶ -ιδης κατήντησαν ὅλως ἰσοδύναμοι, ἤτοι ἐταυτίσθησαν. Διότι ἡ ταύτισις ἀναφέρεται εἰς τὴν σημασίαν, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν προφοράν. Ἂν ὁ κ. Παππ. προσέκρουσεν, ὅπως φαίνεται, εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ὅλως, τότε ὁμολογητέον ὅτι δὲν ἐπέστησε προσηκόντως τὸν νοῦν ἐπὶ τὸ πρᾶγμα, ἀφοῦ ἐκ τῆς ὅλης ἐκθέσεώς μου ἦτο τοῖς πᾶσι δῆλον ὅτι τὴν σημασιολογικὴν οὐχὶ τὴν φωνητικὴν ταυτότητα ἐξῆρον καὶ διαρρή-

δην εἶπον ὅτι ὅπου ἀναλογικὴ μετάβασις οὐδεὶς λόγος περὶ ταυτίσεως τῶν φθόγγων.

Βεβαίως θὰ ἠδυνάμην καὶ δύναμαι νὰ λέγω ὀρθῶς ὅτι παρὰ πᾶσαν αὐτῶν τὴν διάφορον ἐκφώνησιν εἶναι ἰσοδύναμοι αἱ καταλήξεις -σι καὶ -(τ)οις, χρήμασι καὶ χρημάτοις, ἀγῶσι καὶ ἀγώνοις, -οι καὶ -ες, εὖνοι καὶ εὔνους, -ου καὶ -ος, νοῦ καὶ νοός, -ειδης καὶ -ιδης, -οιδης καὶ -ιδης, -ηδης καὶ -ιδης, πρβλ. Λακρατείδης καὶ Καλλικρατίδας, Ἐχεφυλλείδας καὶ Φυλλίδας, Ἀλκιθοΐδης καὶ Ἀλκιτθίδας, Φιλομηλείδης (1) καὶ Θεομηλίδας, Θρασυμηλίδας (Fick und Bechtel, Griech. Personennamen σελ. 147, 207) Λυκομήδης καὶ Λυκομίδαι. Ἂν δὲ παρὰ πᾶσαν τὴν ὁμοίαν τούτων σημασίαν, μὴ ἐγένετο τούτων καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ συνεκδρομικὴ ἐναλλαγή, τοῦτο οὐδὲν σημαίνει, ἀφοῦ κατὰ τὰ λεχθέντα τοῦτο εἶναι χαρακτὴρ τῶν συνεκδρομῶν.

Δὲν ἠθέλησα δὲ νὰ εἴπω ὅτι διὰ μεταπλασμοῦ ἐγένετο τὸ Νεοκλίδης, Αριστίδης, καθ' ὃν τρόπον τὸ βούοις, Θάλητος, ὅπως λέγει ὁ κ. Παππ., διότι τοῦ ὅρου μεταπλασμοῦ γίνεται χρῆσις ἄλλη, ἤτοι ὅταν ἀπὸ κλίσεως ἢ καθόλου σχήματός τινος γραμματικοῦ μεταβαίνῃ φαινόμενόν τι εἰς ἄλλο, ὃ ἐν τούτοις δὲν παρατηρεῖται. Διὰ ταῦτα ὠνόμασα ἁπλῶς σύγχυσιν ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν ἰσοδυνάμων καταλήξεων -ειδης καὶ -ιδης καὶ οὐδὲν πλέον.

Ὁ κ. Παππ. διατείνεται ὅτι «Ἀποροῦμεν τῇ ἀληθείᾳ πῶς ὁ κ. Χ. ἠθέλησε νὰ συμπεριλάβῃ ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν τῆς ἀναλογίας φαινόμενα διαφόρου καὶ κατ' αὐτὸν τὸν κ. Χ. φύσεως, ἀφοῦ ἀναγκάζεται ἄλλως νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ φαινόμενα τῶν αὐτοδήλων καὶ βεβαίων ἀναλογιῶν καὶ ἄλλως τὰ φαινόμενα τῶν κατὰ τὴν καινὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν νεοτεύκτων μεταπλασμῶν καὶ συνεκδρομῶν» σελ. 164-5. Ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα ὑγιαίνουσιν. Οὔτε διάφορα φαινόμενα ὑπάγω ἐγὼ ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατηγορίαν, οὔτε διαφόρους ἑρμηνείας ἀναγκάζομαι νὰ μεταχειρίζωμαι, ὅπως λέγει ὁ κ. Παππ., ὅπως ἕκαστος θά μοι ὁμολογήσῃ ἀναγινώσκων τὰ ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένα. Οὐδὲ

(1) Ἂν τὸ ὁμηρικὸν Φιλομηλείδης εἶναι πατρωνυμικὸν ἢ κύριον μετὰ πατρωνυμικοῦ τύπου περὶ οὗ οἱ ἀρχαῖοι συνεζήτουν, οὐδὲν ἡμῖν διαφέρει, ἀφοῦ οὐχὶ περὶ τῆς σημασίας ἀλλὰ περὶ τοῦ τύπου ὁ λόγος γίγνεται.

παρέθηκεν ὁ κ. Παππ. παραδείγματα, ἐφ' ὧν ἐγὼ διάφορον ἐφήρμοσα ἑρμηνείαν, ὥστε μετὰ μείζονος δικαιώματος ὀφείλω ν' ἀπορῶ ἐγὼ πῶς ἔγραψε ταῦτα ὁ κ. Παππ.

Ὅτι τὸ ε τοῦ θέματος καὶ τὸ ι τῆς καταλήξεως συνεκεράσθησαν εἰς ἁπλοῦν φθόγγον διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων, καὶ ὁ προκύψας ἁπλοῦς οὗτος φθόγγος συνεστάλη ὕστερον εἰς βραχὺ ι εἶναι δισχυρισμὸς ἀναπόδεικτος. Διότι ἡ συναίρεσις τῶν ἐν δύο συλλαβαῖς πρότερον ἐκφωνουμένων ε+ι δὲν παρήγαγεν εὐθὺς ἁπλοῦν φθόγγον, ἀλλὰ δίφθογγον προφερομένην ὅπως περίπου τὸ ει ἐν τῷ ἡμετέρῳ λεϊμόνι, ἤτοι μετ' ἀμφοτέρων μὲν τῶν φθόγγων, ἀλλ' εἰς μίαν συλλαβὴν ἡνωμένων· βραδύτερον, κατὰ τὸν Ε', ἐνιαχοῦ καὶ Ϛ' αἰῶνα, ἡ δίφθογγος αὕτη ἠλλοιώθη ὥστε ἐγένετο, καθ' ἃ ἀληθῶς ἐδίδαξεν ὁ διάσημος καθηγητὴς κ. Brugmann, ἁπλοῦς φθόγγος, ἤτοι κλειστὸν μακρὸν ē, καὶ μόνον ἀπὸ τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ Δ' καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος ἐταυτίσθη τῷ ῑ, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ τῷ ῐ, εἰ μὴ ὅτε ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀπώλεσεν ὅλως τὴν διαφορὰν τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων, ἤτοι αἰῶνάς τινας μ. Χ. Ἡ ἐμφάνισις ἄρα τοῦ βραχέος ι κατὰ τὸν Ϛ' αἰῶνα ἐν τοῖς Ἀριστίδης, Ἡρακλίδης, εἶναι φωνητικῶς ὅλως ἀνερμήνευτος· ὁ δὲ κ. Παππ. οὐδὲν μαρτύριον τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ῐ ἀντὶ τοῦ ει ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις προσήγαγε, διότι ὁ δισχυρισμὸς αὐτοῦ, ὅτι τὸ ει τοῦτο συνεστάλη εἰς ῐ βραχὺ ὕστερον, (πότε; πάντως πρὸ τοῦ Ϛ' αἰῶνος, ὅτε ἐγράφη τὸ Νεοκλίδης κλπ.) οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ψιλὸς δισχυρισμός.

Αἱ γραφαὶ Νεοκλέδης Ἀριστοκλέδης ἐλέγχουσιν οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι ἐν Στύροις ὅτε τὰ πινάκια ἐκεῖνα ἐγράφησαν, ἡ δίφθογγος ΕΙ εἶχε καταστῆ κατὰ τὸν κ. Brugmann ἁπλοῦς φθόγγος ē, οὐδαμῶς δὲ πολλοῦ γε καὶ τοῦ παντὸς δεῖ, μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ ἁπλοῦς φθόγγος οὗτος ē εἶχε προχωρήσει μέχρι τοῦ ῐ.

Τοὺς λόγους τοὺς πείθοντάς με περὶ τῆς συγχύσεως τοῦ ει καὶ τοῦ ι ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ ἑξῆς ἐξέθηκα ἤδη ἐν τοῖς ἀνωτέρω, εἰπὼν ὅτι ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων εὑρίσκονται ἀναντίλεκτα τῆς συγχύσεως ταύτης τεκμήρια, πρότερον δὲ οὐχί. Δὲν εἶναι δὲ οὐδαμῶς ἀπίθανον ὅπως λέγει ὁ κ. Παππ. (εἶναί **πως** ἀπίθανον), ὅτι διάφορον εἶχεν ἐν Ἀττικῇ δύναμιν τὸ ει ὅτε προσελήφθη ὁ Ἰωνικὸς ἀλφάβητος, καὶ διάφορον μικρὸν μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον,

ὅτε αἱ Ἑλληνικαὶ φυλαὶ συνανεμίχθησαν καὶ συνεταράχθησαν. Διότι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ε' αἰῶνος ἢ καὶ ἔτι παλαιότερον, ὅτε εἰσήχθη ὁ Ἰωνικὸς ἀλφάβητος εἰς τὴν Ἀττικήν, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δ', ἦν χρόνος ἱκανός, ἵνα τελεσθῇ ἡ ἀλλοίωσις αὕτη. Οὐδ' ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐδιδάσκοντο τὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν ἀκριβέστατα, σημαίνει τι, διότι οὐδεμίαν αἴσθησιν τῶν τελουμένων βαθμηδὸν τούτων τῶν μεταβολῶν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν. Ἰδοὺ τί περὶ τούτου διδάσκει ὁ νομοθέτης, ὅπως ὀνομάζεται, τῆς γλωσσικῆς καθηγητὴς Ἑρμανὸς Paul ἐν τῷ δοκίμῳ βιβλίῳ αὐτοῦ Principien[2] σελ. 327 «Εἶναι ἁπλῶς φαντασία τὸ νὰ νομίζῃ τις ὅτι ἐν τῇ γραφῇ κεῖται ἔλεγχος τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων. Καθ' ὃν τρόπον ἐν διαφόροις τόποις δύνανται νὰ παριστῶνται φθόγγοι ἱκανῶς διάφοροι δι' ὁμοίων γραμμάτων, οὕτω καὶ ἔτι εὐκολώτερον δύναται τοῦτο νὰ γίνηται κατὰ διαφόρους χρόνους ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ. Διότι οὐδὲν γράμμα συνδέεται μεθ' ὡρισμένου φθόγγου διὰ πραγματικῆς τινος σχέσεως, ἥτις καθ' ἑαυτὴν θὰ ἠδύνατο νὰ σώζῃ αὐτόν, ἀλλ' ἡ σχέσις καὶ σύναψις αὐτῶν στηρίζεται ἁπλούστατα ἐπὶ τοῦ συνειρμοῦ τῶν παραστάσεων. Συνδέομεν ἄρα μεθ' ἑκάστου στοιχείου τὴν παράστασιν ἐκείνην τοῦ φθόγγου ἥτις καθ' οὓς γράφομεν χρόνους εὐχρηστεῖ. Συμβαίνει δὲ κατὰ τὰς φυσικὰς φθογγικὰς μεταβολάς, ὥστε ἀντὶ τῆς παραστάσεως τοῦ φθόγγου τούτου ἢ ἐκείνου νὰ ὑποκαθιστᾶται ἀπαρατηρήτως ἄλλη μικρὸν διαφέρουσα, ἥτις ὅμως εἰς τὴν ἑπομένην γενεὰν παραδίδοται ὡσεὶ φύσει ἐκ τῶν προτέρων ἦν συνδεδεμένη μετὰ τοῦ στοιχείου τούτου. Ἡ μετὰ τοῦ στοιχείου ἄρα συνημμένη παράστασις ἑκάστου φθόγγου δὲν δύναται νὰ παρακωλύσῃ τὴν φθογγικὴν ἀλλοίωσιν, διότι καὶ ἡ παράστασις αὕτη συμμετεβλήθη μετὰ τοῦ φθόγγου· φυσικῶς δὲ μεταφέρεται ἡ συνήθης ἐν ἑκάστῳ χρόνῳ προφορὰ ἑκάστου φθόγγου καὶ ἐπὶ τὰ γραπτὰ μνημεῖα τοῦ παρελθόντος».

Ὁ κ. Παππ εὑρίσκει παράδοξον ὅτι ἐγὼ χρονολογῶ τὴν τροπὴν τοῦ ει εἰς ῑ, ἀφ' οὗ χρόνου διὰ τῶν ἐπιγραφικῶν μαρτυρίων ἐλέγχεται ἡ ταύτισις καὶ σύγχυσις τούτων, «οὐχὶ δὲ μετὰ ἑκατὸν ἢ διακόσια ἔτη ὕστερον, ἢ πρὸ ἑκατὸν πρότερον, ἀπὸ Εὐκλείδου τοὐλάχιστον, ἀφ' οὗ χρόνου ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπεκράτησε διὰ τὴν μείζονα αὐτοῦ τελειότητα ὁ Ἰωνικὸς ἀλφάβητος»· Ἀλλ' ἂν ἔπραττον τοῦτο, θὰ ἠδύνατο πολὺ δικαίως νά με μεμφθῇ ἐπὶ αὐθαιρε-

σίᾳ, καὶ ν' ἀπαιτήσῃ, ἵνα καθ' ὃν τρόπον μέχρις Εὐκλείδου οὕτω καὶ μέχρι Σόλωνος ἢ καὶ μέχρις Ὁμήρου ἀναβῶ. Ἔπειτα ἐρωτᾶται καὶ τόδε: ἂν ἐπὶ Εὐκλείδου ἥ τε γνησία καὶ νόθος ει ἐξεφωνεῖτο ὡς ῑ, διατί οἱ τότε μεταρρυθμισταὶ δὲν εἰσήγαγον τὴν ἁπλῆν ταύτην παράστασιν τοῦ καθ' ἕνα μόνον τρόπον ἐξαγγελλομένου φθόγγου τούτου ἀλλ' ὁμαλώτατα γράφουσι τὸ ῑ καὶ τὸ ει ὅπου ἑκάτερον ἐτυμολογικῶς ἐνεχώρει;

Περὶ τοῦ τύπου Τυνδαρίδης διδάσκει ὁ κ. Π. ὅτι ἐσχηματίσθη διὰ μετρικὴν ἀνάγκην οὕτως ἀντὶ Τυνδαρείδης, οὐχὶ δὲ ἐκ συγχύσεως τῶν καταλήξεων -ίδης καὶ -εϝίδης, καὶ ὅτι «τὸ ὅτι οὐδέποτε ἄλλοτε ἐλέχθη ἢ ἐγράφη Τυνδαρείδης ἀντὶ Τυνδαρίδης εἶναι σημεῖον σαφὲς ὅτι ἐν τῇ ἐθνικῇ τῶν Ἑλλήνων συνειδήσει οὐδεμία ἠδύνατο νὰ συμβῇ σύγχυσις τῶν καταλήξεων -ίδης καὶ -είδης» (σελ. 167). Ὅτι καὶ μετρικοὶ λόγοι ἠδύναντο νὰ συμβάλωνται εἰς δημιουργίαν τοῦ Τυνδαρίδης ἀντὶ Τυνδαρείδης, οὐδαμῶς ἐπιτρέπεται ν' ἀμφισβητήσῃ τις (πρβλ. ὅσα περὶ τούτου διέλαβεν ὁ κ. Wilh. Schulze ἐν Quaestiones Epicae σελ. 75 κέξ.)· Ἀλλ' ὅμως τὸ ὑποκοριστικὸν Τυνδάριχος, τὸ παρ' Εὐριπίδῃ πρῶτον ἀπαντῶν Τυνδαρίς, τὸ Τυνδαρίων, Τυνδάριον πείθουσιν ὅτι ἡ δοξασία τοῦ κ. Παππ. οὐδεμίαν ἔχει πειθανάγκην. Οὐχ ἧττον ἡμῖν ἀρκεῖ ὅτι ἐλέχθη μετὰ τοῦ ι, διότι, ἐπειδὴ ἴσα ἴσα ἀντὶ τοῦ ὁμαλοῦ Τυνδαρε-ίδης οἱ ἀρχαῖοι εἶπον Τυνδαρίδης, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐν τῇ γλωσσικῇ (οὐχὶ τῇ ἐθνικῇ, ὅπως λέγει ὁ κ. Π.) αὐτῶν συνειδήσει τὸ -ιδης ἦν ἀρκετὸν νὰ δηλώσῃ καὶ ἐν τούτῳ τὴν πατρωνυμικὴν σχέσιν, ὅτι δὲ τοῦ θέματος ἡ σημασία ἐδηλοῦτο σαφῶς ἔτι ὑπὸ τῶν ὑπολειπομένων μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ε φθόγγων Τυνδαρ-, τ. ἔ. ἐν ἄλλαις λέξεσιν σημαίνει ὅτι διὰ τὴν ὁμοίαν σημασίαν κάλλιστα ἠδύνατο νὰ παραλαμβάνηται τὸ -ιδης, καὶ ἐκεῖ ὅπου κατὰ τὸ ἀληθὲς ἔτυμον μόνον τὸ -είδης ἐνεχώρει, εἰ καὶ φωνητικῶς ταῦτα ἦσαν διάφορα, τοῦτο δ' εἶναι ὅπερ εἶπον ἐγὼ καὶ περὶ τοῦ Ἀριστίδης, Ἡρακλ-ίδης, Νεοκλ-ίδης κλπ. καὶ οὐδὲν ἄλλο. Ὅτι δὲ οὐδ' οἱ μετέπειτα εἶπον Τυνδαρείδης, δὲν ἀποδεικνύει οὐδαμῶς ὅτι ἐν τῇ γλωσσικῇ συνειδήσει τῶν Ἑλλήνων ἦν ἀδύνατος ἡ σύγχυσις ἤτοι ἡ χρῆσις τοῦ -ιδης ἀντὶ τοῦ -ειδης, ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ μόνον ὅτι καθιερώθη ὁ ἐπικὸς τύπος καὶ ἐν τῇ μετὰ ταῦτα γλώσσῃ, ὃ σύνηθες.

Ἔπειτα μήπως ἐν τοσούτοις ἄλλοις ὀνόμασι δὲν συνέβη ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ -ειδης καὶ -ιδης; Διότι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ὑπὸ τοῦ κ. Παππ. ἀναγραφομένοις παραδείγμασι παρατηρεῖται ἡλίου φαεινότερον ἡ κατ' ἀναλογίαν δημιουργία τῶν πατρωνυμικῶν ἢ κατὰ πατρωνυμικὸν τύπον ἐκφερομένων ὀνομάτων τούτων· ἕκαστος δηλονότι βλέπει ὅτι ἡ δημιουργία ὀνομάτων οἷον Θουκυδίδης, Ἐπικυδίδης, Κηδίδης, Ἀντιφανίδης, Ἀντιγενίδης, Εὐγενίδης, Καλλικρατίδας ἀποβαλλομένου τοῦ θεματικοῦ ε, παρὰ τὰ Ἐπιμηδείδης, Λακρατείδης, Ἀντιγενείδης δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ἄλλως ἢ κατὰ συνεκδρομήν, ἤτοι κατ' ἐπέκτασιν τῆς καταλήξεως -ιδης καὶ ἐκεῖ ὅπου μόνη ἡ -ειδης ἔχει λόγον, τ.ἐ. ἀκριβῶς τοῦτο ὅπερ ἐδίδαξα ἐγὼ (πρβλ. καὶ Λυκομ-ίδαι ἐν Ἀθήναις παρὰ τὸ Λυκομήδης, τοῦ ὅλου -ιδαι ὡς ἐπιθήματος ἐκληφθέντος). Ὁ κ. Παππ. ἀποκρούων τὴν κατὰ συνεκδρομὴν δημιουργίαν αὐτῶν πρῶτον μὲν παραδέχεται ὅτι τὸ ΕΙ τούτων ἐγένετο οὐ μόνον ē ἀλλὰ καὶ ῐ, περὶ οὗ δὲν δύναμαι κατὰ τὰ εἰρημένα νὰ συμφωνήσω πρὸς αὐτόν. Ἔπειτα δὲ ἐπιφέρει ὅτι «ὡς λείψανα τῆς ἀρχαιοτέρας διὰ τῆς ει ἐκφορᾶς τῶν ὀνομάτων τούτων πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν αἱ γραφαὶ Ἐπιμηδείδης, Λακρατείδης . . . καὶ ἐξελέγχουσι τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ κ. Χατζιδάκη περὶ ἐπελθούσης δῆθεν συγχύσεως τῶν καταλήξεων -ειδης καὶ -ιδης ἕνεκα ἀγνοίας καὶ πλάνης . . .». Ὥστε καὶ κατὰ τὸν κ. Παππ. ὑπῆρχον ἀμφότεραι αἱ καταλήξεις -ειδης καὶ -ιδης, ἡ μὲν -ειδης ἀρχαιοτέρα, ἡ δὲ -ιδης νεωτέρα, καὶ ἀμφότεραι ἠδύναντο νὰ κεῖνται κατόπιν τῶν αὐτῶν θεμάτων, ἀλλὰ τοῦτο, λέγει, ἐγίνετο οὐχὶ διὰ τὸ ἰσοδύναμον τῆς σημασίας, ἀλλὰ διὰ τὴν φωνητικὴν αὐτῶν ταυτότητα, ἐν ἄλλαις λέξεσι λέγει ὅτι κατὰ 6ον π. Χ. αἰῶνα ἐν τούτοις τὸ ει = ῐ! Ἂν ὁ κ. Παππ. φρονῇ ὅτι διὰ τοιούτων δισχυρισμῶν θέλει μεταπείσει τοὺς ἐρασμικούς, ὀφείλω νὰ εἴπω πρὸς αὐτὸν παρρησίᾳ ὅτι μάτην πονεῖ.

Οὐδὲ τὸ ἐν σελ. 177 λεγόμενον ὅτι «ἡ νόθος δίφθογγος ει ἡ τῇ ἐνεργείᾳ τῶν φωνητικῶν νόμων ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος προελθοῦσα ἐκ τῆς γνησίας . . .», εἶναι ὀρθόν. Διότι ἡ νόθος λεγομένη δίφθογγος ει δὲν προῆλθεν οὔτε ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις οὔτε ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἐκ τῆς γνησίας, ἀλλ' ἐξ ἀντεκτάσεως τοῦ ε καὶ συναιρέσεως τοῦ εε (λ.χ. τιθένς - τιθεὶς τρεες - τρεῖς).

Ὅτι δὲ κατὰ τὸν ϛ′ καὶ Ε′ αἰῶνα π. Χ. συνέπεσον ὡς πρὸς τὴν προφοράν, διὸ καὶ παρεστάθησαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, τοῦτο δὲν δικαιοῖ ἡμᾶς νὰ διδάσκωμεν πλημμελῶς ὅτι ἡ νόθος προῆλθεν ἐκ τῆς γνησίας.

Ἐκ τούτων γίνεται δῆλον ὅτι ἐν τῷ Αἰνε(ί)ας, Αἴνε(ι)ος δὲν δύναται νὰ κεῖται ἡ νόθος ει (ἀφοῦ οὔτε ἐκ συναιρέσεως τοῦ εε οὔτε ἐξ ἀντεκτάσεως τὸ ει ἐν τούτοις ἠδύνατο νὰ προέλθῃ), ὅπως διδάσκει ὁ κ. Παππ. ἐν σελ. 177. Οὐχ ἧττον δὲ παράδοξον εἶναι καὶ τὸ ἐν σελ. 183 λεγόμενον, ὅτι ἐν τῷ Ποτιδὰν τὸ ι «προῆλθε κατὰ συστολὴν τῆς ει τῆς γνησίας καὶ νόθου, ὡς σαφῶς μαρτυροῦσιν αἱ ἐπὶ κεραμίων ἐκ Κορίνθου γραφαὶ τῆς ἕκτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος Ποτειδὰν Ποτεδὰν Ποτιδάν». Λοιπὸν ἐν τῇ αὐτῇ λέξει ἐλέγετο καὶ ἡ γνησία καὶ ἡ νόθος ει; καὶ τοῦτο συνάγεται ἐκ τῶν γραφῶν Ποτειδὰν Ποτεδάν; Νὰ πιστεύσω ὅτι ὁ κ. Παππ. δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ τὰ στοιχειώδη ταῦτα; ἢ πῶς νὰ νοήσω τοὺς παραδόξους λόγους τούτους; πρβλ. Brugmann Ἑλλ. Γραμμ. σ. 34.

Οἱ γλωσσολόγοι βεβαίως ἐπίστανται καλῶς, ὅτι δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ νομοθετήσαντες τὰ τῆς γλώσσης οὐδ' οἱ μορφώσαντες καὶ δημιουργήσαντες αὐτὴν κλπ. καὶ ἀδίκως ψέγει τούτους ὁ κ. Παππ. Οὗτοι οὐδὲν ἄλλο ζητοῦσιν ἢ ν' ἀνεύρωσι τοὺς γλωσσικοὺς νόμους τοὺς διέποντας πάντ' ἀνεξαιρέτως τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα, τοῦτο δὲ δὲν πράττουσιν ὅσοι αὐθαιρέτως ἀποφαίνονται παρὰ τὴν ἱστορίαν τοιαύτας πλημμελείας οἷον «ἡμεῖς περὶ μόνης τῆς ει εἴπομεν ὅτι ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπέβη ταυτοδύναμος τῷ μακρῷ ι ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἀλφαβήτῳ καὶ διὰ τοῦτο οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο πάντοτε ν' ἀποφύγωσι τὴν διὰ τοῦ ῑ γραφὴν τῆς ει, ἢ τὴν τοῦ μακροῦ ι, σπανιώτατα δὲ τοῦ βραχέος διὰ τῆς ει» (σελ. 184). Καὶ ταῦτα ἐνῷ ἀνωτέρω ὀλίγον σελ. 162 ἐλέχθη ὑπ' αὐτοῦ ὅτι τὸ ει κατὰ τὸν Ε′ ἢ ϛ′ αἰῶνα ἐτράπη εἰς ē!

Ἀπροσέκτως, διατείνεται, ἔγραψα περὶ αὐτοῦ ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του αἱ γραφαὶ Ἀριστοκλίδης καὶ Νεοκλίδης προῆλθον ἕνεκα φωνητικῆς συγχύσεως τῆς ει καὶ τοῦ βραχέος ι, καὶ ἀπροσέκτως ὅτι τὴν γραφὴν Ποτειδαιᾶται ἀποδίδει εἰς τὴν τότε ἀρχομένην σύγχυσιν τῆς αι καὶ τοῦ βραχέος ε, ὅπερ οὔτε εἶπεν οὔτε ἠδύνατο νὰ εἴπῃ. Ἀλλ' ἂν μὴ παντάπασι σφάλλωμαι, δὲν ἔγραψα ἐγὼ ἀπροσέκτως

ταῦτα, ἀλλ' ἁπλῶς ἐθεώρησα κατ' ἀνάγκην ὡς καθολικὴν ἣν περὶ τούτων προέτεινε προφορὰν τοῦ ει καὶ αι, διότι κατὰ τὰ ἀνωτέρω σελ. 191 εἰρημένα δὲν δύναμαι νὰ νοήσω πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ γένηται ἡ τροπὴ τούτων εἰς ῐ καὶ ε ἐν ὀλίγαις μόνον λέξεσι κατ' ἰδιαιτέραν χάριν, καὶ οὐχὶ ἐν πάσαις, ἐν αἷς οἱ φθόγγοι οὗτοι ει, αι εὑρίσκονται ἐν ὁμοίᾳ θέσει. Εἶπον ἄρα ὅτι ὁ παραδεχόμενος ὅτι «Αἱ ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων ἀρξάμεναι συστολαὶ τῆς ει εἰς τὸ βραχὺ ι οὐ μόνον πρὸ φωνήεντος ἀλλὰ καὶ πρὸ συμφώνου...» (ἀνωτέρω σελ. 183) πάντως παραδέχεται πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσι τὴν ἐναλλαγὴν ἢ σύγχυσιν αὐτῶν. Ὁ κ. Παππ. διατείνεται ὅτι δὲν ὁμολογεῖ τὴν σύγχυσιν τοῦ ει καὶ ῐ τοῦ αι καὶ ε ἐν πάσαις, ἀλλὰ μόνον ἐν ὀλίγαις τισὶ λέξεσιν· αὐτόδηλον δ' ὅμως εἶναι ὅτι ἐγὼ οὔτε τότε ἠδυνάμην νὰ νοήσω τοιοῦτον ἐπιστημονικὸν σολοικισμὸν (ἐπιτραπήτω μοι νὰ εἴπω παρρησίᾳ τὸ πρᾶγμα ὅπως ἔχει) καὶ ν' ἀποδώσω αὐτὸν τῷ κ. Παππ., οὔτε νῦν δύναμαι νὰ ὁμολογήσω αὐτῷ προτείνοντι καὶ ὑποστηρίζοντι τοῦτον.

Τὸ Ποτειδεᾶται, λέγει ὁ κ. Π., προῆλθεν ἐκ τοῦ Ποτειδαιᾶται ἤτοι τοῦ Ποτειδêᾶται συστολῇ τοῦ αι ἤτοι τοῦ μακροῦ καὶ ἀνοικτοῦ ê εἰς τὸ βραχὺ καὶ συνεσταλμένον ε, τοῦτο, λέγει, εἶπεν, οὐχὶ δὲ ὅτι τότε ἤρχετο ἡ σύγχυσις τῶν αι καὶ ε ὅπως ἐγὼ ἀπροσέκτως ἔγραψα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐγὼ οὐδὲν ἄλλο ἔπραξα ἢ ὑπέλαβον, ὡς ἦτο δίκαιον, ὅτι ὁ κ. Π. ἐσκέπτετο ἐπιστημονικῶς. Δὲν ἠδυνάμην νὰ πιστεύσω ὅτι ὁ ἑρμηνεύων τὸ Ποτειδεᾶται διὰ φωνητικῆς τροπῆς τοῦ αι εἰς ê καὶ τούτου εἰς ε, θὰ ἐφαντάζετο ὅτι ἐν μόνῃ τῇ λέξει ταύτῃ ἐγένετο ἡ τροπὴ αὕτη καὶ οὐχὶ ἐν πάσαις ἐν αἷς ἡ δίφθογγος αι ἔκειτο ἐν ὁμοίᾳ θέσει· τούτου δ' ἕνεκα εἶπον ὅτι παραδεχόμενος ὁ κ. Π. τὴν φωνητικὴν ταύτην ἀλλοίωσιν παρεδέχετο ὅτι τότε ἤρχετο ἡ σύγχυσις τοῦ αι καὶ ε· τοῦτο, λέγει, δὲν εἶναι ἀληθές, ὥστε καὶ ἐδῶ ἰδιαιτέρα τις καὶ ἐξαίρετος χάρις, θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, ἀπαιτεῖται εἰς λύσιν τοῦ ἀπορήματος. Εἶναι δὲ ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη ἐξαίρετος ὑποτιθεμένη προφορὰ τοῦ αι ὡς ε ἐν τούτῳ καὶ τοῦ ει ὡς ῐ ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι τοσούτῳ παραδοξοτέρα, ὅσῳ συχνότερον ὁ κ. Παππ. ἐπικαλεῖται τοὺς φωνητικοὺς νόμους, τὴν ἐνέργειαν τῶν φωνητικῶν νόμων, ὧν ἐγὼ καταργῶ, διατείνεται, τὸ κῦρος διὰ τῶν νεοτεύκτων ἐμοῦ ἀναλογιῶν! Ἀλλ' ἐγὼ ὁμολογῶ παρρησίᾳ ὅτι

δὲν ἐννοῶ τί εἴδους νόμοι εἶναι οὗτοι οἱ ἀναγκαζόμενοι ἑκάστοτε νὰ κοιμῶνται καὶ ἐπιτρέποντες νὰ διαφεύγῃ αὐτοὺς τοῦτο καὶ ἐκεῖνο. Καὶ ὅμως εἶναι, φρονῶ, καὶ τυφλῷ δῆλον, ὅτι μόνον ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ ει καὶ ἡ αι ἐξεφωνοῦντο ἑκατέρα καθ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν πάσῃ ὁμοίως ἐχούσῃ συλλαβῇ, ῥιζικῇ καὶ καταληκτικῇ, δύναται νὰ γίνηται λόγος περὶ φωνητικῶν νόμων, ἄλλως οὐχί. Λοιπὸν ἢ φωνητικοὶ νόμοι ὑπάρχουσι καὶ τότε ἐκλείπει πᾶσα ἀνομία καὶ δὴ καὶ πᾶσα προφορὰ τοῦ ει ὡς ῑ καὶ τοῦ αι ὡς ε ἐν οὕτως ἀρχαίοις χρόνοις, ἢ δὲν ὑπάρχουσι καὶ τότε τὰ πάντα εἶναι δυνατά.

Πρὸς δὲ τούτοις παρατηρῶ μετὰ λύπης μου ὅτι ὁ κ. Παππ. γράφων ὅτι τὸ αι ἐν τῷ Ποτειδαιᾶται ἐγένετο ê, δὲν λύει ἀλλὰ κόπτει βιαίως καὶ αὐθαιρέτως τὸ ζήτημα, διότι οὐδαμόθεν ἄλλοθεν εἶναι γνωστὸν καὶ ἀποδεδειγμένον ἀληθῶς ὅτι τὸ αι ἐξεφωνεῖτο κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ὡς ê ἐν Ἀθήναις. Ἢ τίνος ἕνεκα καὶ ἐν ἄλλαις λέξεσι δὲν συνέβη ἡ τροπὴ αὕτη; διατί οὐχὶ καὶ Ποτείδεα (1), ἀρχεότης, σπουδέα, κλπ.; ἀφοῦ ἀκριβῶς αἱ φωνητικαὶ μεταβολαὶ οὐδὲν ἔχουσιν ὅριον, ὅπως αἱ ἀναλογικαί;

Οὐδαμῶς εἶπον ἐγώ, ὅπως φρονεῖ ὁ κ. Παππ., ὅτι τὸ αι τοῦ Ποτειδαιᾶται καίπερ ἐρασμικῶς ἐκφωνούμενον ἦτο ταυτόφωνον τῷ ε τῆς ῥίζης τῶν ἄλλων ἐθνικῶν ὀνομάτων, καθ' ἃ μετεσχηματίσθη καὶ ὅτι ἡ ἐρασμικὴ αι οὐδὲν διαφέρει τοῦ ε τοῦ ἐν τοῖς ὀνόμασιν Ὑδρέα Τεγέα κλπ. Τὸ Ποτειδαιᾶται ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἐκφωνῆται ἐρασμικῶς καὶ ὅμως παρὰ πᾶσαν τὴν διαφορὰν τοῦ αι καὶ τοῦ ε νὰ ὑπεισέλθῃ ἡ κατάληξις -εᾶται ἀποβαλλομένου ὅλως τοῦ αια, ὅπως ἀπεβλήθη τὸ εως τοῦ Τυνδάρεως, τὸ ιων τοῦ Δευκαλίων κλπ.

(1) Ὁ κ. Παπ. μέμφεταί με σελ. 171 ὅτι «λησμονήσας ἐν σελ. 468 ὅσα εἶπον ἐν σ. 460 διδάσκω ὅτι ἠδύνατο νὰ λεχθῇ καὶ Ποτείδεα». Λυποῦμαι πολὺ ὅτι τυπογραφικὸν ἁμάρτημα παρήγαγε τὸν ἀγαπητὸν φίλον εἰς τοῦτο. Τὸ Ποτείδεα δηλ. μετὰ τοῦ ε κεῖται ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ κατὰ τυπογραφικὸν ἀβλέπτημα ἀντὶ τοῦ Ποτειδεᾶται· τοῦτο δὲ δύναται ἕκαστος εὐκόλως νὰ νοήσῃ παρατηρῶν ὅτι καὶ τὸ ἐρρηγεῖα καὶ τὸ Ποτείδεα ἔχοντα πρὸ αὐτῶν τὸ ὅπως παρατίθενται ὡς παραδείγματα ὁμολογουμένως μεταβληθέντων τύπων, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐγένετο ὁ προσήκων λόγος. Καὶ ἀληθῶς περὶ τοῦ Ποτειδεᾶται διελήφθη ἐν σελ. 463, περὶ δὲ τοῦ Ποτείδαια ἐν σελ. 460 ἐλέχθη διαρρήδην ὅτι ἐν τούτῳ ἀείποτε τὸ αι ἐλέγετο. Δῆλον ἄρα ὅτι ἂν ἀληθῶς ἀνέγραφον ἐν σελ. 468 τὸ Ποτείδεα μετὰ τοῦ ε, οὐδὲν ἄλλο ἢ ὀρθογραφικὸν σφάλμα θὰ διέπραττον. Ἂν λοιπόν τις φρονῇ ὅτι ἠξεύρω ὀλίγην ὀρθογραφίαν, ἃς ἀποδώσῃ τὸ σφάλμα τυπογραφικῷ ἀβλεπτήματι.

Οὐδ' εἶναι ἀληθὲς τὸ λεγόμενον ὅτι κατάληξις -εᾶται δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, δι' ὃ οὐδ' ἐλέχθη Ναξεᾶται Κυδωνεᾶται κλπ. Ὀνόματα ἐθνικὰ εἰς -εαται λήγοντα ὑπῆρχον ἱκανὰ καὶ κατ' αὐτὰ ἠδύνατο κάλλιστα καὶ τὸ Ποτειδ-εᾶται νὰ μετασχηματισθῇ, ὅπως καὶ τὸ Αὐλ-εᾶται ἐκ τοῦ Αὐλαί· ὅτι δὲ τὸ -εᾶται τοῦτο δὲν ἐπέδωκεν καθ' ὃν τρόπον τὸ -ιαται, τοῦτο οὐδαμῶς ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ λεχθῇ τὸ Ποτειδ-εᾶται, διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι δὲν ἐπιδίδουσι πάντα τὰ ἐπιθήματα ἐξ ἴσου. Εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσεί τις διετείνετο ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἐλέχθη Ἀτρηϊάδης Τυδηϊάδης δὲν ἠδύνατο νὰ λεχθῇ καὶ Πηληϊάδης, εἰ καὶ Πηλεὺς Ἀτρεὺς Τυδεὺς ἦσαν ὅμοια.

Πόσον δ' ὅμως εὔκολος ἦτο ἡ ἐναλλαγὴ τῶν ἰσοδυνάμων τούτων καταλήξεων ἐπιδιδουσῶν πάντοτε τῶν καὶ ἄλλοθι λεγομένων καὶ δὴ εὐχρηστοτέρων καὶ γνωστοτέρων, βλέπει τις καὶ ἐκ τῶν ἀκολούθων παραδειγμάτων· παρὰ τὸ Χάλκεια, Αἴνεια ἐσχηματίσθη ὁμαλῶς τὸ ἐθνικὸν Χαλκειᾶται, Αἰνειᾶται ὅθεν Χαλκεᾶται, Αἰνεᾶται· ταῦτα λήγοντα εἰς -εᾶται συνεξέδραμον τοῖς πολυπληθεστέροις εἰς -ιᾶται, διὸ Αἰν-ιᾶται Χαλκ-ιᾶται· ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ τὸ Αὐλαὶ Αὐλ-εᾶται καὶ ἔπειτα Αὐλ-ιᾶται. Φωνητικὴν τροπὴν τοῦ ε εἰς ι πρὸ φωνήεντος ἀποδέχεται ὁ κ. Παππ., ἀλλὰ τοιαύτη τροπὴ εἶναι φωνητικῶς ἀδύνατος ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ, ὤφειλε δ' ὁ κ. Παππ. νὰ μὴ ἀφήσῃ οὕτως ἀναπόδεικτον τὸν δισχυρισμὸν αὐτοῦ τοῦτον.

Οἱ Ποτειδαιᾶται καὶ ἡ Ποτείδαια δὲν ἦσαν, ὅπως λέγει ὁ κ. Παππ., οὐ φυλοκρινῶν τοὺς χρόνους, πασίγνωστοι ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ἐγένοντο περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, πρότερον δ' ἦσαν ἀσήμαντοι καὶ δὴ εὔκολος ἡ μεταβολὴ τοῦ ἐθνικοῦ καθ' ἃ εἶπον ἐγώ· οὐδ' ἐκώλυε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ αι διὰ τοῦ ε ἡ τοῦ τοπωνυμικοῦ χρῆσις ὅπως οὐδ' ἡ δίφθογγος τοῦ Αὐλαὶ τὸ Αὐλ-εᾶται, πρβλ. ἀναπεύγω παρὰ τὸ ἁπλοῦν παύγω. Διὰ τοῦτο οἱ Ἑλληνοταμίαι ἔγραφον τὸ ὄνομα διὰ τοῦ ε. Φαίνεται δ' ὅτι βραδύτερον ἀνὰ τὰ στόματα πάντων ἐν Ἀθήναις τῆς Ποτειδαίας φερομένης ἐπέδρασεν ἐπανορθωτικῶς τὸ τοπωνυμικὸν τοῦτο ἐπὶ τὸ ἐθνικόν, διὸ ὁ Θουκυδίδης γράφει Ποτειδαιᾶται. Ὀρθῶς ἄρα ἡρμήνευσα ἐγὼ εἰπὼν καθολικῶς περὶ πάντων ὅτι τὰ ἀγνωστότερα ἐθνικὰ ὑπέκειντο μᾶλλον ταῖς ἐξισωτικαῖς ταύταις ἀναλογίαις.

Διατί δὲν μετεβλήθη κατ' ἀναλογίαν καὶ τὸ Ποτείδαια εἰς Ποτείδειαν κατὰ τὸ Χάλκεια Καλαύρεια κλπ., ἐρωτᾷ ὁ κ. Παππ. λησμονῶν τὸ ῥηθὲν πολλάκις ἐν τοῖς ἀνωτέρω γλωσσικὸν ἀξίωμα ὅτι αἱ ἀναλογίαι δὲν ἐξικνοῦνται ἐπὶ πάντα τὰ ἐφικτά.

«Βιαίως ζητεῖ ὁ Χατζιδάκις, διατείνεται ὁ κ. Παππ., νὰ ἱδρύσῃ νέον εἶδος ἀναλογιῶν καὶ μεταπλασμῶν, καθ' ὃ ἡ μὲν κατάληξις μένει ἡ αὐτή, πάσχει δὲ ἀλλοιώσεις ἡ ῥίζα, οὐχὶ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων, ἀλλ' ἕνεκα συγχύσεως, ἀγνοίας καὶ πλάνης ἐξ ἀρχαίων χρόνων συνταραξάσης τὴν ἐθνικὴν (γρ. γλωσσικὴν) συνείδησιν τῶν Ἑλλήνων». Οὐδὲν ἱδρύω νέον καὶ βίαιον, ἀλλά, καθ' ἃ ἐλέχθη ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ λόγου, ἐφαρμόζω ἀρχὴν καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Παππ. ἀνομολογουμένην. Οὐδὲ παραλογίζεται καὶ βιάζει τὰ πράγματα ὁ ἐπεκτείνων τὴν ἐφαρμογὴν τῶν τεθεισῶν ἀρχῶν καὶ συνάγων πάντα τὰ δυνατὰ συμπεράσματα, ἀλλὰ τοὐναντίον εἶναι ἀκόλουθος ἑαυτῷ καὶ προάγει τὴν ἐπιστήμην εἴτε ἐπιτυγχάνει κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν ταύτην εἴτε μή· διότι τότε ἐν τῇ ἀποτυχίᾳ φαίνονται τὰ τῆς ἀρχῆς σφαλερὰ ἐπακόλουθα καὶ δὴ ἐφαρμόζεται ἐπιτυχέστερον ἄλλη ἀρχή.

Ὁ κ. Παππ. μέμφεταί με ὅτι κατὰ τὴν ἐμὴν διδασκαλίαν τὰς κατὰ συνεκδρομὴν ἀλλοιώσεις πάσχει οὐχὶ μόνη ἡ κατάληξις ἀλλὰ καὶ ἡ ῥίζα· πρβλ. σελ. 171 «ἐὰν ὁ μεταπλασμὸς ἴσχυε ν' ἀλλοιώσῃ καὶ τὴν ῥίζαν». Καὶ «ἡ μὲν κατάληξις μένει ἡ αὐτή, πάσχει δ' ἀλλοιώσεις ἡ ῥίζα, οὐχὶ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων, ἀλλ' ἕνεκα συγχύσεως, ἀγνοίας καὶ πλάνης ἐξ ἀρχαίων χρόνων συνταραξάσης τὴν γλωσσικὴν συνείδησιν τῶν Ἑλλήνων». Καὶ σελ. 165 «ἐν ταῖς αὐτοδήλοις συνεκδρομαῖς μεταβάλλεται μόνον ἡ κατάληξις, ἐν δὲ ταῖς εἰρημέναις γραφαῖς ἀλλοιοῦται ἡ ῥίζα, μενούσης τῆς αὐτῆς καταλήξεως». Οὕτως ὁ κ. Παππ. διακρίνει πάθη λέξεων ἐν τῇ ῥίζῃ καὶ ἐν τῇ καταλήξει, φρονεῖ δέ, ὡς φαίνεται, ὅτι αἱ συνεκδρομαὶ εἶναι μὲν ἐπιτετραμμέναι ἐπὶ τῶν καταλήξεων οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ῥιζῶν.

Ἀλλ' ἐγὼ ἠξεύρω ὅτι οἱ ἄπειροι τῆς γραμματικῆς, λαλοῦντες οὐδεμίαν αἴσθησιν ἔχουσι τῶν ῥιζῶν καὶ τῶν καταλήξεων, καὶ δὴ ὅτι οὐδεμία διαφορὰ εἶναι εἴτε ἐπὶ τῆς καταλήξεως εἴτε ἐνδότερον ὀλίγον ἡ συνεκδρομὴ ἤθελεν ἐπιδράσει. Ἢ δὲν μετεβάλομεν ἡμεῖς τὴν ῥίζαν τοῦ κατατάσσω, ἀνταμείβω, ἀναπαύω, φεύγω, ἐκεῖνος κττ., ἢ οἱ ἀρχαῖοι τὴν τοῦ ἵζω ἐν τῷ καθίζω; Ἂν δέ τις ἤθελέ μοι παρατηρήσει

ὅτι ἐν τῷ ἀνταμείβω-ἀντιμ-έβω, ἀναπαύω-ἀναπ-εύω, καθίζω κττ. ἔπαθεν ἡ ῥίζα, ἐπειδὴ ὁμοιάζουσα ὀλίγον ἐν τέλει πρὸς γνωστὴν κατάληξιν ἐξωμοιώθη αὐτῇ, ἀπαντῶ ὅτι συμφωνῶ πληρέστατα, ἀντιπαρατηρῶ δὲ μόνον ὅτι καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τὰ εἰς -ειδης ὁμοιάζοντά πως πρὸς τὰ εἰς -ιδης ἐξωμοιώθησαν τούτοις. Πάντως δ' ὅμως εἶναι πρόδηλον ὅτι ἐν πᾶσι τούτοις ἔπαθον κατὰ συνεκδρομὴν καὶ αἱ ῥίζαι, ὃ ἠρνήθη ὁ κ. Παππαδημητρακόπουλλος, εἰ καὶ ἕκαστος θά μοι ὁμολογήσῃ, ἐλπίζω, ὅτι ἡ συνεκδρομὴ τοῦ ἀντιμέβω, κατητῶ, ἀναπεύω, ἐκειός, στούμα, καθιῶ κττ. εἶναι ἐξ ἴσου αὐτόδηλος ὅπως καὶ ἡ τοῦ Θάλης Θάλητος. Ἐπ' ἴσης ἠξεύρω καλῶς ὅτι αἱ κατ' ἀναλογίαν μεταβολαὶ καὶ μεταπλασμοὶ καὶ συγχύσεις καὶ δὴ καὶ αἱ ἄγνοιαι καὶ αἱ πλάναι κττ. ἄρχονται ἀπ' αὐτῶν τῶν πρώτων γλωσσογονικῶν χρόνων, καὶ ὅτι τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τῶν Ὁμηρικῶν ἡρώων οὐδαμῶς ἦν σαφέστερον τῶν νῦν ἀπαιδεύτων χωρικῶν τῶν λεγόντων τὸ κειός, κατητῶ, ἀναπεύω κλπ. Ταῦτα εἶναι σήμερον γλωσσικὰ ἀξιώματα. Οὐδαμῶς ἄρα εἶναι δικαία ἡ μομφὴ αὕτη, καθὼς οὐδ' ἡ ἑτέρα, καθ' ἣν ψευδοαναλογίας καὶ ψευδομεταπλασμοὺς ὠνόμασε τὰ φαινόμενα ταῦτα ὁ κ. Παππ., τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύει, ἢ ὅτι οὗτος δὲν ἐξήτασε τὸ περὶ οὗ γράφει πρᾶγμα προσηκόντως.

«Πῶς, ἐρωτῶμαι, αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς ἡ ει ἀπέβη ταυτόφωνος τῷ μακρῷ ι κατὰ τὴν Γ' π.Χ. ἑκατονταετηρίδα, ἄνευ τῆς ἐξ ἀρχαιοτέρων χρόνων ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων;» (σελ. 171 ἐν τέλει), Ἀλλ' ἐγὼ οὐδέποτε οὐδαμοῦ εἶπον οὔτε ὅτι αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς ἐγένετο τὸν Γ' αἰῶνα ἡ ει ἁπλοῦν ῑ, οὔτε ὅτι πρότερον δὲν ἐνήργουν ἐπὶ τῆς ει οἱ φωνητικοὶ νόμοι, ἀγνοῶ δ' ὅλως πόθεν συνήγαγε τὸ συμπέρασμα τοῦτο ὁ κ. Παππ., ἀφοῦ ἐγὼ τοσοῦτον μόνον εἶπον ὅτι τὸν Γ' αἰῶνα συνέπεσε τὸ ει πρὸς τὸ ῑ, τοῦτο δ' ὅμως δὲν σημαίνει, φρονῶ, οὔτε ὅτι αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς ἐγένετο ἡ προσέγγισις οὔτε ὅτι πρότερον οἱ φωνητικοὶ νόμοι ἐκοιμῶντο. Βεβαίως τὸ ΕΙ καταστὰν ἐν τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὸν Ϛ' ἢ Ε' αἰῶνα ē κλειστὸν καὶ συμπεσὸν τῷ ἐξ ἀντεκτάσεως ἢ συναιρέσεως προελθόντι ē ἤρξατο ἔκτοτε βαθμηδὸν ἀνεπαισθήτως ν' ἀλλοιῶται καὶ νὰ γίνηται κλειστότερον βαῖνον τὴν πρὸς τὸ ῑ ὁδόν. Ἀλλὰ τὴν ὁδὸν ταύτην δὲν συνετέλεσεν εἰμὴ μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον· τοῦτο ὀφείλει νὰ ὁμολογήσῃ

πᾶς ἀμερόληπτος καὶ ἀπροκατάληπτος ἐρευνητής, ὅταν παρατηρήσῃ ὅτι μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων καθόλου εἰπεῖν τὸ ει καὶ τὸ ι δὲν συγχέονται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς, ὅπως ἔκτοτε συχνότατα γίνεται.

Ἀκριβῶς διότι γράφουσιν οἱ Ἑλληνοταμίαι ἀδιαλείπτως Μαρώνεια καὶ Μαρωνειῆς διὰ τοῦ ει, ἀλλὰ Μαρωνῖται διὰ τοῦ ι, ἐλέγχεται ὅτι οὐχὶ φωνητικὴ ὁμοιότης τοῦ ει καὶ ῑ ἀλλ' ἀναλογία ἦν τὸ αἴτιον. Ἢ διατί δὲν ἔγραψαν καὶ Μαρώνια καὶ Μαρωνιῆς; Ἔγραψαν δὲ τὸ Μαρων-ῖται ἀπατηθέντες ὑπὸ τῶν πολλῶν εἰς -ῖται ἐθνικῶν. Τοῦτο ἐποίησαν καὶ οἱ Μαρωνῖται αὐτοί, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι οὗτοι βοηθούμενοι συχνότερον ὑπὸ τοῦ τοπωνυμικοῦ ἐπηνώρθουν, ὡς φαίνεται, τὸ πλημμελῶς, ἤτοι παρὰ τὴν ἐτυμολογίαν σχηματισθὲν Μαρων-ῖται εἰς Μαρωνε-ῖται.

Ὁ κ. Παππ. διατείνεται ὅτι μάτην ἐγὼ ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡρωδιανοῦ ἑρμηνεύοντος ὁμοίως ἐμοὶ τὸ Βορυσθεν-ίτης ἀντὶ Βορυσθενε-ίτης «ὅτι ἠκολούθησε τῷ πλείονι χαρακτῆρι διὰ τοῦ ι». Ἐν τούτοις, λέγει, «πρόκειται περὶ ὀρθογραφικῆς ἀναλογίας καὶ ἀκολουθίας τῶν διὰ τῆς ει γραφομένων κατὰ τὰ πλείονα, τὰ γραφόμενα διὰ τοῦ ι, τοῦ ταυτοδυνάμου τῇ διφθόγγῳ ΕΙ, ἤτοι γίνεται λόγος περὶ μεταχαρακτηρισμοῦ». Θὰ παρετήρουν δέ, λέγει, τοῦτο, ἂν ἐλάμβανον πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν οὐδεμία ἐγίνετο φωνητικὴ διαστολὴ τῆς ει καὶ τοῦ μακροῦ ι (σελ. 173, 2 ἀν.). Ἀλλ' ἂν μὴ ἀπατῶμαι, τὰ πράγματα ἔχουσιν ἄλλως καὶ οὐχὶ ὅπως διδάσκει ὁ κ. Παππ., ἤτοι δὲν πρόκειται ἀληθῶς περὶ ὀρθογραφικῆς ἀναλογίας καὶ ἀκολουθίας καὶ περὶ μεταχαρακτηρισμοῦ, ἀλλὰ πράγματι περὶ προφορᾶς· θά μοι πιστεύσῃ, ἐλπίζω, καὶ ὁ κ. Παππ. ὅτι οὐδ' ἐμὲ διαφεύγει τὸ ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἡρωδιανοῦ δὲν διεκρίνετο ἐν τῇ προφορᾷ τὸ ει τοῦ ῑ. Ἀλλ' ἐμὲ δὲν διαφεύγει καί τι ἄλλο, ὅπερ, ὡς φαίνεται, διέλαθεν αὐτόν, ὅτι δηλ. ὁ Ἡρωδιανὸς προσέχων εἰς τὴν παλαιάν, τὴν γνησίαν παράδοσιν ἀπεφαίνετο ἑκάστοτε ὑπὲρ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς γραφῆς. Οὕτω π. χ. διαστέλλων τίνα τῶν ἐθνικῶν γραπτέα διὰ τοῦ -ιτης καὶ τίνα διὰ τοῦ -ειτης (Β′ 865-870), καὶ γράφων ἐν Β′ 860 ὅτι Αἰγινητικός, Ἑλληνικός . . . ἀλλὰ Δεκελεικός, Κεραμεικός, βοεικός . . . ἢ 857-8 Νεστορίδης ἀλλ' Ἡρακλείδης, Πηλείδης κλπ. ἢ παραγγέλλων ἀλλαχοῦ π. χ. ἐν Α 360, 9 Φρί-

κιον ὄρος... **καλεῖται** καὶ Φρίκειον» καὶ ἐν Α' 292, 7«εὐσεβία ὃ καὶ εὐσέβεια, ἀμελία καὶ ἀμέλεια, συνηθία καὶ συνήθεια, κακοηθία καὶ κακοήθεια, αὐθαδία καὶ αὐθάδεια,.. τὸ δὲ ἀνδρεία διὰ τῆς ει γράφει **ἡ παράδοσις**». καὶ Α' 375, 7 «Ζέλεια.. παρὰ Ποσειδίππῳ δ' **εὕρηται** καὶ διὰ τοῦ ι Ζελίη» κττ. δὲν διαστέλλει βεβαίως τὴν χρῆσιν τῶν χρόνων αὐτοῦ, ἀφοῦ τότε πάντα ταῦτα ὁμοίως ἐξεφωνοῦντο καὶ ἡ διάκρισις οὐδένα θὰ εἶχε λόγον, ἀλλὰ τὴν χρῆσιν τῶν παλαιῶν, τῶν δοκίμων, καὶ εἰς τοῦτο ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν ἀδιστάκτως αὐτῷ. Βοηθὸς ἄρα καὶ βοηθὸς γενναῖος ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν ἀρχηγέτης τῆς κατὰ συνεκδρομὴν μεταδημιουργίας τῶν ὀνομάτων τούτων κατ' ἄλλα πρότυπα εἶναι ὁ Ἡρωδιανός, οὐδὲ μάτην ἐκάλεσα ἐγὼ αὐτὸν εἰς στήριξιν τῶν ἑρμηνειῶν μου.

Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ Μαντιν-ικός, βοϊκός, ἁλικός, ἀστικὸς καὶ θέλων νὰ δείξω ὅτι καὶ ὅλη ἡ κατάληξις -ευς δύναται νὰ ἐκβληθῇ πρὸ τῆς καταλήξεως -ικὸς ἀνέγραψα τὸ Μαντιν-ικός, βασιλ-ικός, Ἀντιοχ-ικός, Ὀρφ-ικός, Πειρα(ι)-ικός· θέλων δ' ἅμα νὰ δείξω ὅτι ἡ ἀποβολὴ αὕτη δὲν εἶναι πάντοτε ἀναγκαία παρέθηκα καὶ τὸ ὀρεύς, ὀρεϜ-ικός-ὀρεικός, καὶ τὸ Δεκέλεια Δεκελεὺς Δεκελε(ι)-ικός. Ὁ κ. Παππ. λέγει ὅτι ἐγὼ συνορῶν τὸ ἐπισφαλὲς τῆς ἐμῆς θεωρίας ἐδίδαξα ὅτι ἐν τῷ Δεκελεὺς τὸ -ευς προσετέθη οὐχὶ μετὰ τὸ ε ἢ μετὰ τὸ ει ἀλλὰ μετὰ τὸ πρὸ αὐτῶν σύμφωνον, ἐνῷ ἐλέχθη Δεκελειεὺς Δεκελεεὺς Δεκελεύς. Ἀλλ' ἐγὼ οὐδὲν εἶπον περὶ τούτων, οὐδ' ἠθέλησα νὰ στηρίξω τὴν θεωρίαν μου διὰ τοῦ Δεκελεύς, ἀλλὰ διὰ τοῦ Δεκελε(ι)-ικὸς τοῦ σῴζοντος τὸ ε(ι) τοῦ θέματος· οὐδὲ πίπτει ἡ ἐμὴ θεωρία διὰ τοῦ Δεκελε(ι)εὺς, ἀφοῦ ἀπεδείχθη τὸ ἐκεῖ ζητούμενον, ὅτι δηλ. πρὸ τοῦ -ικὸς δύναται καὶ νὰ μείνῃ καὶ ν' ἀποβληθῇ τὸ ὑπάρχον φωνῆεν, ὅπως διδάσκει τὸ βασιλ-ικὸς παρὰ τὸ ὀρεικός, καὶ δὴ καὶ τὸ Μαντιν-ικὸς παρὰ τὸ Δεκελε(ι)-ικός. Τὴν ἐμὴν ἑρμηνείαν ταύτην τοῦ Μαντιν-ικὸς ἀποδέχεται καὶ ὁ κ. Παππ. παρὰ τὰ ἐν τῇ Βασάνῳ σελ. 273 εἰρημένα, ἀλλ' ἅμα διατείνεται ὅτι ἔδει κατὰ τὴν ἐμὴν θεωρίαν κατὰ τὸ Δεκελ-εὺς νὰ σχηματισθῇ καὶ Κυδαθην-εὺς καὶ Παιαν-εύς, κλπ. (ὡσεὶ ἐγὼ εἶχον διδάξει ὅτι πρὸ τοῦ -εὺς **ὀφείλει** πάντοτε ν' ἀποβάλληται ἡ ὑπάρχουσα συλλαβή), καὶ ὅτι ἔδει κατὰ τὸ Μα-

ρων-ίτης, Ἀντιοχ-ίτης νὰ λεχθῇ καὶ Λην-ίτης καὶ Φωκ-ίτης ἀντὶ Ληνα-ίτης Φωκα-ίτης. Ἀλλ' ἐγὼ οὐδὲν τούτων εἶπον οὐδὲ συνάγεται ἐκ τῶν λόγων μου· ἁπλῶς εἶπον ὅτι ἀναλογία καὶ προφορὰ εἶναι πράγματα ὅλως διάφορα καὶ διὰ τῶν παρατεθέντων παραδειγμάτων ἔδειξα ὅτι δύναται καὶ νὰ μείνῃ καὶ νὰ ἐκπέσῃ τὸ φωνῆεν τὸ εὑρισκόμενον πρὸ τῆς προστιθεμένης καταλήξεως. Ἂν δὲ τοῦτο ἀνῆκε τῇ ῥίζῃ ἢ τῇ καταλήξει, ὅλως ἀδιάφορον (ὀρε-ικός, Ὀρφ-ικός), ἀφοῦ οἱ πλάττοντες τὰς λέξεις ταύτας οὐδεμίαν εἶχον τῶν πραγμάτων τούτων ἔννοιαν. Τὴν ἐλευθερίαν δὲ ταύτην τὴν περὶ τὴν ἀποβολὴν ἢ μὴ τοῦ πρὸ τῆς καταλήξεως φωνήεντος ἠθέλησα νὰ δείξω καὶ διὰ τῆς παραθέσεως τοῦ ὥρ-ιος ὥρ-ιμος παρὰ τὸ ὡραῖος, τοῦ ἀρχ-ικὸς παρὰ τὸ ἀρχα-ῖος, τοῦ αἰφν-ίδιος (αἴφνη-ς), τοῦ ἀίδιος (αἰεί)· ὁ δὲ κ. Παππ. ἀντιλέγει μοι ὅτι ἐν μὲν τῷ ἀρχαῖος ὡραῖος οὐδὲν ἀπεβλήθη, ἐν δὲ τῷ ὥρ-ιος, αἰφν-ίδιος κττ. οὐδὲν ἔπαθεν ἡ ῥίζα (ὡσεὶ ἐγὼ εἶπον τοῦτο, ἢ ὡσεὶ ἠπίσταντο οἱ παλαιοὶ τὰς ῥίζας καὶ προσεῖχον νὰ μὴ βλάψωσιν αὐτάς), περὶ δὲ τοῦ ἀίδιος διατείνεται ὅτι δὲν προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀεὶ καὶ τῆς καταλήξεως -ίδιος, ὅπως, λέγει, ἐγὼ νομίζω, «ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀείδιος κατ' ἀντιμεταχώρησιν τοῦ μακροῦ καὶ βραχέος, ἐπειδὴ τὸ μὲν α τοῦ ἀεὶ παρ' Ὁμήρῳ εἶναι βραχύ, τὸ δὲ ἀίδιος ἔχει τὸ α μακρόν».

Ἐπιφέρει δ' ὅτι «ἀφοῦ ἅπαξ ἐσχηματίσθη τὸ ἀίδιος, ἔμεινε τοιοῦτον ἀναλλοίωτον καὶ ἀμετάβλητον μέχρι τέλους, ὡς τὸ Τυνδαρίδης, ἐναντίον τῆς τὰ πάντα ἀλλοιούσης θεωρίας τοῦ κ. Χατζιδάκη». Ἀλλ' ἀντιμεταχώρησιν τῆς ποσότητος τοιαύτην τοῦ ἄεῖ εἰς ᾱῐ οὐδεὶς ἀνθρώπων εἶδεν, ὤφειλε δὲ ὁ κ. Παππ. νὰ μὴ ἐκφράσῃ οὕτω δογματικῶς τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, ἀλλὰ νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὴν δι' ὁμοίων παραδειγμάτων. Οὐδέποτε ἡ ἀντιμεταχώρησις γίνεται ἐν τῷ αει, οὐδὲ μεταβιβάζεται ἡ μακρότης πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀλλ' ἀεὶ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ηο-εω, ηᾰ-εᾱ. Τὸ ἀίδιος δύναται, φρονῶ, νὰ ἑρμηνευθῇ κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον: ἐκ τοῦ αἰεὶ ἐγένετο* αἰ-ίδιος, ἀποβολὴ τῆς διφθόγγου ει, ὅπως ἀπεβλήθη τὸ η ἐν τῷ αἰφν-ίδιος, τὸ ᾱ ἐν τῷ ὥρ-ιος, τὸ ε ἐν τῷ βασιλ-ικός κλπ. Ἐκ δὲ τοῦ *αἰίδιος ἐγένετο ἔπειτα τὸ ἀίδιος καθ' ὃν τρόπον ἐκ τοῦ Πλαται-ικὸς τὸ Πλατᾶικός, ἐκ τοῦ Ἀχαι-ικὸς τὸ Ἀχᾱικός, ἐκ τοῦ Θηβαι-ὶς τὸ Θηβᾀς κλπ. Οὕτως οὔτε μονήρους καὶ ἰδιορρύθμου ἀντιμεταχωρήσεως τοῦ ἄει εἰς ᾱῐ οὔτε ἄλ-

λης τινὸς μηχανῆς ἐξαιρέτου πρὸς τοῦτο ἐπινοηθείσης χρείαν ἔχομεν, ἀρκοῦσι δὲ κάλλιστα τὰ καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις ὅμοια φαινόμενα (περὶ τῆς λέξεως ταύτης ἴδε καὶ Wackernagel ἐν Περιοδικῷ Kuhn τόμ. ΚΖ' σελ. 279 καὶ W. Schulze Quaestiones Epicae σελ. 141 σημ. 3). Ἐπὶ τὸ ῥητορικώτερον δὲ ἤτοι ἀνακριβέστερον ἐλέχθη ἐπὶ μομφῇ καὶ δεινώσει ὅτι τὸ αἴδιος διέμεινεν ἀμετάβλητον μέχρι τέλους καὶ τοῦτο παρὰ τὰς ἐμὰς θεωρίας τὰς ἀλλοιούσας τὰ πάντα. Διότι αἱ ἐμαὶ θεωρίαι ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀπ' αἰώνων δεδοκιμασμένης ἀρχῆς τῆς συνεκδρομῆς οὔτε ἀλλοιοῖ τὰ πάντα οὔτε διδάσκει ὅτι πάντα ἀνεξαιρέτως ἀλλοιοῦνται, ἀλλ' ἁπλῶς τὰ ἠλλοιωμένα, πολλὰ ἢ ὀλίγα ἀδιάφορον, ἑρμηνεύει. Ὅτι δὲ καὶ παραλαμβάνονταί τινα ἐκ τοῦ ποιητικοῦ λόγου εἰς τὸν καθ' ἡμέραν εἶναι πασίγνωστον οὐδ' ἔχρηζον ἐγώ, φρονῶ, τῆς διδασκαλίας ταύτης, πρβλ. Ἀπατούρια, κουροτρόφος, Τειρεσίας παρὰ τὸ τέρας, τερατίας, Πειρίθους παρὰ τὸ Ἀττικὸν Περίθου, Περιθοῖδαι, Εὔξεινος Πόντος, δούρειος ἵππος κττ., πρβλ. ὅσα περὶ τούτων ἐξέθηκεν ἄριστα κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ ὁ καθηγητὴς W. Schulze ἐν Quaestiones Epicae σελ. 79, σημ. 3, σελ. 140 κἑξ. καὶ 263, 275.

Τὴν ἐμφάνισιν τῆς καταλήξεως -ειον ἐν τοῖς τοπικοῖς οἷον Ἀνάκειον, Ἀμαζόνειον, οἰνοπωλεῖον, χειμαδεῖον, ἐμπορεῖον, ὀπτανεῖον κλπ. ἀντὶ τῶν ἀρχαιοτέρων Ἀνάκιον, Ἀμαζόνιον, οἰνοπώλιον, χειμάδιον, ἐμπόριον, ὀπτάνιον ἡρμήνευσα ἐγὼ εἰπὼν ὅτι «πολλὰ τῶν εἰς -ιον τοπικῶν συνεκδραμόντα τοῖς πολλῷ πολυπληθεστέροις εἰς -ειον μετεσχηματίσθησαν κατ' αὐτά». Εἰς ταῦτα ἀναφερόμενος ὁ κ. Παππ. πρῶτον μὲν διατείνεται ὅτι δὲν εἶναι ἱστορικῶς ἀληθὲς ὅτι ταῦτα συνεξέδραμον «τοῖς πολλῷ πολυπληθεστέροις εἰς -ειον», αἰτιολογεῖ δὲ τοῦτο λέγων ὅτι τὸ Ποσιδήϊον τοῦ Ὁμήρου καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ Ποσίδειον εἶναι παλαιότερον τοῦ Ποσείδιον, τὸ Προμήθια τοῦ Προμήθεια, τὸ Ϝανάκειον ὃ ἀνεγνώσθη ἐν ἐπιγραφῇ Ἐλατείας προευκλειδείων χρόνων, παλαιότερον τοῦ Ἀνάκιον τοῦ ἀναγνωσθέντος ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τοῦ 490 π. Χ., τὸ ὀπτανεῖον ἔχον τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ ὀπτανήιον εἶναι παλαιότερον τοῦ ὀπτάνιον κλπ.· δεύτερον δὲ ἐπιφέρει εἰς ἑρμηνείαν τῶν διπλῶν τούτων τύπων ὅτι «οὐδεμία χρεία εἶναι νὰ προσθέσωμεν ὅτι πολλὰ τῶν διὰ τοῦ ι γραφομένων προῆλθον ἐκ τῶν διὰ

τῆς ει ἐκφερομένων συστολῇ τῆς διφθόγγου εἰς βραχὺ ι καὶ ὅτι ὑπερβιβασμὸς τοῦ τόνου ἔχει τὸν αὐτὸν λόγον ὃν καὶ ἐν . . .». Καὶ τρίτον διδάσκει ὅτι «ἀφοῦ τῇ ἐνεργείᾳ τῶν φωνητικῶν νόμων προῆλθον εἰς μέσον παρὰ τὰ ἐξ ἀρχῆς χαλκεῖον, πορθμεῖον κλπ. τὸ ὀπτάνιον, Ἀνάκιον . . ἔπειτα ἦσαν ἐν χρήσει καὶ ἰδίως ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἀμφότεροι οἱ τύποι ὅ τε εἰς -ειον καὶ -ιον . . . καὶ οὐδεμία ἀνάγκη νὰ καταφύγωμεν εἰς μόνην τὴν ἀναλογικὴν θεωρίαν τοῦ κ. Χατζιδάκη». Τέταρτον διισχυρίζεται, ὅτι ἂν μόναι αἱ ἀναλογίαι ἦσαν ἱκαναί, ἄνευ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων νὰ συστείλωσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις ὀνόμασι τὴν ει εἰς τὸ βραχὺ ι, θὰ ἦσαν ἱκαναὶ καὶ νὰ ἐκτείνωσι καὶ τὸ βραχὺ ι εἰς τὴν ἐρασμικὴν ει, καὶ θ' ἀπήντων τύποι οἷον Ὀλύμπεια, Πύθεια κττ.

Εἰς ταῦτα ἀποκρινόμενος λέγω ὅτι ἐγὼ ἀποβλέπων εἰς τὴν ἐτυμολογικὴν γένεσιν τῶν ὀνομάτων τούτων ἐθεώρησα τοὺς τύπους τοὺς εἰς -ιον, ἐν οἷς ὀνόμασι τὸ ἐπίθημα τοῦτο προσετίθετο εἰς σύμφωνον, ἀρχαιοτέρους τῶν εἰς -ειον, ἤτοι Ἀμαζόν-ες Ἀμαζόν-ιον, Ἄνακ-ες Ἀνάκ-ιον, ἔμπορ-ος ἐμπόρ-ιον κλπ. Τὸ -ιον δὲ τοῦτο προστιθέμενον τοῖς λήγουσιν εἰς (η)ε θέμασιν ἐγένετο -ηιον - ειον, πρβλ. πορθμεὺς πορθμηϜ-ος πορθμήϜιον πορθμήιον πορθμεῖον, χαλκεὺς χαλκεῖον, πρυτανεὺς πρυτανεῖον, κεραμεὺς κεραμεῖον, δοχεὺς δοχεῖον, ἀριστεὺς ἀριστεῖον, γραφεὺς γραφεῖον κλπ. Κατ' αὐτὰ οὐδαμῶς ἠδυνάμην ἐγὼ νὰ ὑπολάβω ὅτι τὸ -ειον ἐγένετο διὰ φωνητικῶν ἀλλοιώσεων -ῐον, ὅπως διδάσκει ὁ κ. Παππ., διότι ἠπιστάμην ὅτι ὅλως τοὐναντίον ὁ πρῶτος τύπος τῆς καταλήξεως ταύτης εἶναι -ιον, τὸ δὲ -ηιον-ειον περιέχει καὶ στοιχεῖον θεμάτων. Ἡ ὑστερογενὴς δ' ὅμως κατάληξις αὕτη ὡς ἐκφραστικωτέρα κατέστη κατὰ μικρὸν συχνοτέρα καὶ ἐξέβαλε πολλαχόθεν, οὐχὶ πανταχόθεν, τὴν ἀρχαιοπρεπεστέραν -ιον, πρβλ. χειμάδ-ιον, συμπόσ-ιον, γυμνάσ-ιον, ὀπτάν-ιον, λαφυροπώλ-ιον κλπ. Εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς -ειον συνεβάλετο, καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ Wilh. Schulze ἐν Quaestiones Epicae σελ. 29 σημ. 3 καὶ τοῦτο ὅτι τὸ -ειον τοῦτο ἔχον τὸ ε ἦλθεν εἰς σχέσιν καὶ πρὸς τὰ εἰς -ευω ῥήματα, οἷον ἀρχὴ ἀρχεύω ἀρχεῖον, μάντις μαντεύω μαντεῖον κλπ., καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ εἰς -εια ὀνόματα διὰ τὴν συσχέτισιν αὐτῶν πρὸς αὐτὰ ταῦτα τὰ εἰς -ευω ῥήματα ἐπέδωκαν, οἷον δου-

λεύω δουλεία, μαντεύω μαντεία κλπ.. Ἀλλ' εἴτε ταῦτα εἴτε ἄλλα ἦσαν τὰ βοηθήσαντα τὴν κατὰ συνεκδρομὴν ἐπίδοσιν τῶν εἰς -ειον, ἀρκεῖ ἡμῖν ὅτι τὸ -εῖον ἐξηπλώθη καὶ ἐξέβαλε πολλαχόθεν τὸ -ιον.

Ὅτι δὲ ὁ μετασχηματισμὸς οὗτος καὶ ἡ συνεκδρομὴ αὕτη, ὅπως καὶ ὁ Ἡρῳδιανὸς παρετήρησε περὶ τοῦ Φίκειον, δὲν ἐτελεῖτο ἐν πάσαις ταῖς χώραις τῆς Ἑλλάδος συγχρόνως καὶ ὅτι ἦτο δυνατὸν παρὰ τὸν παλαιότερον τύπον εἰς -ιον νὰ σχηματίζηται νεώτερος εἰς -ειον ἢ καὶ ἀντιστρόφως παρὰ τὸν εἰς -ειον ἕτερος εἰς -ιον, ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ, ἐν δὲ τῇ ἄλλῃ οὐχί, τοῦτο ἐνόμιζον ἐγὼ αὐτόδηλον καὶ δὴ οὐδὲν περὶ τούτου εἶπον. Κατ' αὐτὰ ἄρα οὐδαμῶς ἄπορον, ἂν πρῶτον μὲν παρὰ τὸ παλαιὸν ΠοσιδήϜ-ιον Ποσίδειον (ἀπὸ τοῦ ΠοσιδᾱϜ-ωνος) ἐγένετο νεώτερον Ποσείδ-ιον ἀπὸ τοῦ συνῃρημένου Ποσειδῶνος, καὶ ταύτην τὴν νεωτέραν γένεσιν ἐλέγχει καὶ ἡ τοῦ θέματος διαφορά, Ποσιδήιον ἀλλὰ Ποσείδ-ιον, διότι ἐν οἷς χρόνοις ἐπλάσθη τὸ Ποσείδιον τὸ ὄνομα Ποσειδῶν δὲν ἐκλίνετο πλέον μεταπτωτικῶς. Ὁμοίως τῷ Ποσείδιον ἔχει καὶ τὸ Προμήθ-ια κλπ. Ἔπειτα δὲ παρὰ τὸ ὀπτάν-ιον ἐμπόρ-ιον Ἀνάκ-ιον κλπ. ἐσχηματίσθησαν ἀλλαχοῦ ἄλλοτε νεωτερικώτερα ὀπτανήιον ὀπτανεῖον, ἐμπορεῖον κλπ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων περὶ τούτων κατέστη σαφὲς ὅτι οὔτε ἡ φωνητικὴ ἑρμηνεία τοῦ κ. Παππ. «συστολῇ τῆς διφθόγγου ει εἰς ι βραχύ» εἶναι ὀρθὴ οὔτε ὁ δισχυρισμὸς αὐτοῦ «ὅτι ἔδει νὰ λέγωνται καὶ Ὀλύμπεια καὶ Πύθεια» κλπ. ἔχει ἐπιστημονικὴν ἰσχύν. Ἀλλ' οὐδὲ τὰ λεγόμενα περὶ ὑπερβιβασμοῦ τοῦ τόνου ἔχονται ἀληθείας· τἀληθὲς περὶ τούτων ἐδίδαξεν ὁ κ. Schulze ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 29 σημ. 3 διακρίνας τρία γένη τῶν εἰς -ειος -ειον ὀνομάτων, ἤτοι 1) τὰ μετουσιασιαστικὰ λεγόμενα, χάλκ-ειος χάλκεος χαλκοῦς· 2) τὰ ἐκ κυρίων ὀνομάτων ἐπίθετα, Αἰάντ-ειος, Ὁμήρ-ειος· 3) τὰ ἐκ τῶν εἰς -ευς (ευω) παραγόμενα, ἱερεὺς ἱερηϜ-ος ἱερήιον-ἱερεῖον, χαλκεὺς χαλκεῖον κττ. ταῦτα δὲ μόνα καὶ τὰ κατ' αὐτὰ πλασθέντα ἢ συνεκδραμόντα ἐτονίζοντο ἐπὶ τῆς παραληγούσης.

Ὁ κ. Παππ. ἐρωτᾷ: ἂν διὰ συνεκδρομὴν ἐλέγετο τὸ προμηθία παρὰ τὸ προμήθεια, εὐηθία παρὰ τὸ εὐήθεια κλπ., διατί δὲν ἐλέχθη καὶ εὐτύχεια καὶ ἀφύεια καὶ σόφεια; Ἐν τούτοις ἐξακο-

λουθεῖ, οὐδὲν ἄλλο πρόκειται ἢ ἀντιμεταχώρησις τοῦ μακροῦ καὶ βραχέος, ἥτις καὶ ἐν τῷ νηός-νεώς, Ἀτρεΐδαο-Ἀτρεΐδεω κλπ. Ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα εἶναι ἀληθῆ, οὐ μόνον διότι ἐλέχθη ἀληθῶς καθ' ἃ ἀνωτέρω σελ. 194 σημ. εἴπομεν, εὐτύχεια καὶ εὐφύεια ἀλλὰ καὶ διότι μένουσιν οὕτως ἀνερμήνευτα τὰ Ἰωνικὰ καὶ ἀρχαιότερα Ἀττικὰ ὀνόματα ἐν οἷς η ἢ μακρὸν α ἀλλ' οὐχὶ καὶ βράχυνσις τῆς πρὸ αὐτοῦ συλλαβῆς παρατηρεῖται, λ.χ. ἀναιδείη, ἀληθείη, μητρυιή, ὀργυιή, ὑγιείᾱ προνοία, μητρυιά, ὀργυιά(1) κλπ. καὶ τέλος διότι εἶναι σήμερον πασίγνωστον, ὅτι ὁ ὑπερβιβασμὸς τοῦ χρόνου, ὅπως οἱ παλαιοὶ τὸ πάθος ὠνόμασαν (πρβλ. Ἡρῳδιανοῦ Β΄ 381, 1 καὶ 625, 14) μόνον ἐν τοῖς συμπλέγμασιν ηο (ηω) ηᾰ γίνεται, πρβλ. τῆος τέως, ἧος ἕως, βασιλῆος βασιλέως, βασιλῆα βασιλέᾱ, νηὸς νεὼς νηῶν νεῶν κλπ. οὐδέποτε δὲ ἐν τοῖς συμπλέγμασιν ειο, ειᾰ· τοῦτο διέλαθεν, ὡς φαίνεται τὸν κ. Παππ., διὸ διέλαβε περὶ ἀντιμεταχωρήσεως τοῦ μακροῦ καὶ βραχέος, καὶ πρὸς τούτοις δὲν προσήγαγεν παραδείγματα ἐν οἷς τὸ ειᾰ νὰ τρέπηται εἰς ῐᾱ οὐ μόνον ἐν τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος ὀνόμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ χώρᾳ, καθ' ἅπερ ὁ ὑπερβιβασμὸς τοῦ χρόνου τοῦ ηο ηᾰ εἰς εω εᾱ πανταχοῦ καὶ ἐν ῥίζαις καὶ ἐν καταλήξεσι παρατηρεῖται· πρβλ. ἕως εὔγεως κλπ.

Ὁμοίως πλημμελῶς ἤτοι παρὰ τοὺς φθογγικοὺς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης νόμους διδάσκει ὁ κ. Παππ., ὅτι ἐκ τῶν γαιοπόνος γαιομόρος προῆλθε τὸ γεωπόνος γεωμόρος· διότι τὸ αιο δὲν γίνεται εω· πρβλ. αἰόλος, Αἰολεύς, ἀρχαῖος, μάταιος, κραταιὸς κττ.

Ἀποδέχεται, λέγει ὁ κ. Παππ., τὴν ἑρμηνείαν τῶν ὑποκοριστικῶν τύπων τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ δὴ ὅτι καλῶς ἔχουσιν αἱ σειραὶ Πασείας Πασέας Πασίας, Ἀριστείας Ἀριστέας Ἀριστίας κλπ. Ἀλλὰ περὶ τῆς ὁμοιοτάτης σειρᾶς Αἰνείας Αἰνέας Αἰνίας προκειμένου μεταβάλλει γνώμην καὶ διδάσκει ὅτι «τὸ Αἰνίας οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἢ ἐκ τοῦ Αἰνείας συστολῇ τῆς ει εἰς βραχὺ ι, ἢ ἐκ τοῦ Αἰνέας τροπῇ τοῦ ε εἰς ι». Πόθεν ἀρύεται τὸ οὐδαμόθεν ἄλλοθεν τοῦτο δὲν λέγει ὁ κ. Παππ. ἀρ-

(1) Τὸν λόγον τοῦτον καὶ τὰ παραδείγματα ταῦτα ἐκ τῆς Ἰωνικῆς καὶ ἀρχαιοτέρας Ἀττικῆς ἀνέγραψα καὶ ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Η΄ σελ. 466-7 ἀλλ' ὁ κ. Παππ. ἀντιπαρῆλθεν αὐτὰ ἐν σιγῇ.

κούμενος εἰς ψιλὸν δισχυρισμόν. Δὲν παρατηρεῖ δ' ὅτι διὰ τούτων καταπατεῖ δύο ὅλους φωνητικοὺς νόμους τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου, ἐν ᾗ οὔτε τὸ ει ἐβραχύνετο εἰς ι οὔτε τὸ ε ἐτρέπετο εἰς ι, οὐδὲ θέλει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ τριὰς αὕτη Αἰνείας Αἰνέας Αἰνίας ἔχει ὁμοίως πρὸς τοσαύτας ἄλλας ὁμοίως ἐχούσας!

Καὶ ἂν πρὸς στιγμὴν ὑποτεθῇ ὅτι τὰ λεχθέντα περὶ τῶν τροπικῶν ἐπιρρημάτων εἰς -εί καὶ -ί εἶναι ἀσαφῆ καὶ σκοτεινά (1), ὅπως διατείνεται ὁ κ. Παππ., πάλιν δὲν ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἤδη ἐπὶ Ὁμήρου ἐν τούτοις τὸ ει ἐτράπη εἰς ῐ καὶ δὴ ἐν τούτοις τὸ ει καὶ ι φωνητικῶς συνεχέοντο καὶ ἐνηλλάσσοντο, ἀφοῦ δὲν βλέπομεν τὴν σύμπτωσιν ταύτην ἐν πάσῃ ἄλλῃ χώρᾳ καὶ ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν.

Φανερῶς, λέγει ὁ κ, Παππ., ἐσφαλμένα ἐδίδαξα ἐγὼ εἰπὼν ὅτι αἱ μετοχαὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου εἰς -εῖα (ἀντὶ -υια) ἐγένοντο κατὰ τὰ ἐπίθετα δριμεῖα βραχεῖα κλπ. Ἀποδεικνύει δέ, ὡς λέγει, τὴν φανεράν μου ταύτην πλάνην λέγων 1) ὅτι «φανερῶς συγχέει ὁ Χ. δύο διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων πράγματα, τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος, συγχέει δηλ. δύναμιν στοιχείου, ἣν τοῦτο λαμβάνει τελευταῖον ἐν ἀλφαβήτῳ τινὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς μεταβάσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῆς προτέρας εἰς τὴν ὑστέραν προφοράν». Καὶ 2) ὅτι «ἐλησμόνησεν ὁ Χατζ. ὅτι τὸ υ ἵνα λάβῃ τὴν δύναμιν τοῦ ι κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα, ἔπρεπε πρῶτον ἐν πάσαις ταῖς συλλαβαῖς, ἐν αἷς ἀπαντᾷ, νὰ λάβῃ διὰ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων τὴν προφορὰν τοῦ ι, ὥστε ι καὶ υ νὰ ἀποβῶσι παντελῶς ἰσοδύναμα». Καὶ 3) ὅτι οὐδεὶς ἄλλος πλὴν ἐμοῦ διημφισβήτησε μέχρι τοῦδε ὅτι τὸ υ καὶ ἡ ταυτοδύναμος αὐτῷ δίφθογγος οι ἠδύναντο ἀπολεπτυνόμενα ἔν τισι συλλαβαῖς νὰ λαμβάνωσι κατὰ φυσικὸν νόμον τὸν λεπτότερον φθόγγον ει ἤτοι τοῦ μακροῦ ι καὶ πρὸ τῆς δε-

(1) Ὁ κ. Παππ. παραπέμπει εἰς τὴν Γραμματικὴν τοῦ Kühner-Blass Β' 303 σημ. 3, ἔνθα λέγεται ὅτι ταῦτα ἔχουσι κατάληξιν τοπικῆς -ει, ἣν γνώμην ἀσπάζεται καὶ ὁ κ. Παππ., ὅπερ ἀπόβλητον· διότι ὅπως ὁ διάφορος τονισμὸς τῶν ἀληθῶς τοπικῶν, οἷον ἐκεῖ, Φαληρεῖ, ὁπεῖ, τηνεῖ κλπ. ἀπὸ τῶν τροπικῶν, ἀθεεί πανδημεί κλπ. διδάσκει, ταῦτα εἶναι διαφόρου γενέσεως, καὶ τὰ μὲν τοπικὰ ἔχουσι κατάληξιν ι συναιρουμένην μετὰ τοῦ θεματικοῦ φωνήεντος εἰς ει (οι), τὰ δὲ ἄλλα οὐδεμίαν κατάληξιν ἔχουσι, διὸ οὔτε συναιροῦνται οὔτε περισπῶνται, πρβλ. Hirt ἐν Indog. Forschungen A', σελ. 3.

κάτης ἑκατονταετηρίδος. Καὶ 4) ὅτι ἄτοπος εἶναι ἡ ἐμὴ ἐρώτησις, διατί οἱ Ἕλληνες οἱ συγχέοντες τὸ υι, υ καὶ ει ἐν τῷ ἐρρηγῦ(ι)α ἐρρηγεῖα, γεγονυῖα γεγονεῖα κλπ., δὲν συνέχεον αὐτὰ καὶ ἐν τῷ φρύγω βραχὺς βραχύνω ὥστε νὰ γράφωσι καὶ φρείγω βραχεὶς βραχείνω, διότι, ὡς λέγει «τοιαῦται γραφαὶ εἶναι τερατώδη ὀρθογραφικὰ σφάλματα, οὐδὲ μετὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα συγχωρούμενα εἰς πάντας, ἀλλὰ μόνον εἰς ἀνθρώπους παντελῶς ἀπαιδεύτους» κλπ.

Εἰς ταῦτα ἀποκρινόμενος λέγω πρῶτον ὅτι, ἂν μὴ παντάπασι παραλογίζωμαι, δὲν σφάλλομαι ἐγὼ οὐδὲ συγχέω τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς προφορᾶς, ἀλλὰ τοὐναντίον διαστέλλω κάλλιστα λέγων ὅτι τὸ υ γραφόμενον καὶ ἐκφωνούμενον μέχρι τοῦ δεκάτου μ.Χ. αἰῶνος διαφόρως τοῦ ι καὶ τοῦ ει δὲν ἠδύνατο κατὰ τὸν Γ′ καὶ Β′ π.Χ. νὰ παρασταθῇ διὰ τῶν σημείων ει· τοὐναντίον δὲ φαίνεταί μοι ὅτι συγχέει οὐδὲ διακρίνει τὸ τέλος τῆς ἀναπτύξεως τῆς προφορᾶς ἀπὸ τῆς σφόδρα ἀπεχούσης ἀρχῆς ὁ κ. Παππ., ὅστις τὴν δύναμιν ἣν τὸ υ καὶ οι προσέλαβεν 900 περίπου μετὰ Χριστὸν ἔτη, ἀπονέμει αὐθαιρέτως καὶ ἀναποδείκτως τῷ υ πολὺ π.Χ., καὶ τοῦτο οὐχὶ πανταχοῦ, ἀλλ᾽ ἐν ἑνὶ καὶ μόνῳ τύπῳ τῷ τῶν μετοχῶν εἰς -ῦ(ι)α -εῖα. Διατί δὲν ἐλέχθησαν καὶ τὰ οὐσιαστικὰ μυῖα ὀργυιά κττ. μετὰ τοῦ ει;

Δεύτερον ὅτι δὲν ἐλησμόνησα βεβαίως ἐγὼ ὅτι μακρά, μακροτάτη ἦν ἡ ὁδός, ἣν ὁ φθόγγος υ ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων ἐβάδισεν, ἵνα κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα συμπέσῃ τῷ ι. Ἀλλ᾽ ἀφοῦ καλῶς ἠπιστάμην ὅτι οὐδὲ κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς τοῦ μέσου αἰῶνος χρόνους πρὸ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ τῶν γνησίων Ἑλλήνων (περὶ τῶν βαρβάρων οὐδεὶς λόγος) συνεχέοντο οἱ φθόγγοι υ (οι) καὶ ει, ι, η, τ. ἕ. ὅτι ἡ πορεία τοῦ υ (ü) εἰς i δὲν εἶχεν ἔτι πρὸ τοῦ 900 μ. Χ. συντελεσθῇ, δὲν ἠδυνάμην βεβαίως νὰ ὑπολάβω ὅτι οἱ ἐν Ἡρακλείᾳ Ἕλληνες τὴν Γ′ ἢ Δ′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδα (εἴτε ὡς u εἴτε ὡς ü ἐξεφώνουν τὸ υ), ἤτοι 1200 ἔτη πρότερον, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ καὶ σήμερον ἔτι διαστέλλοντες τὸ υ τοῦ ι, συνέχεον αὐτὰ δύο αἰῶνας π. Χ. Εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσεί τις διετείνετο, ὅτι ἐπειδὴ τὸ η ἢ τὸ αι ἐν τοῖς χριστιανικοῖς χρόνοις συνέπεσον ἀναντιλέκτως τῷ ι ἢ τῷ ε, ἠδύνατο καὶ ὁ πρὸ 1000 ἐτῶν ἀκμάσας Ὅμηρος νὰ συγχέῃ αὐτά.

Τρίτον ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὐδεὶς ἄλλος διημφισβήτησε μέχρι τοῦδε, ὅτι τὸ υ (οι) ἠδύνατο ἔν τισι συλλαβαῖς νὰ γίνῃ ει ἤτοι ῑ· ὅλως τοὐναντίον, οὐδεὶς τῶν ἀξίων λόγου γλωσσικῶν ὡμολόγησεν αὐτό. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἄλλην ἑρμηνείαν τοῦ -εια τοῦ ἐν ταῖς μετοχαῖς ταύταις ἀπαντῶντος ἐζήτησαν, ὅπως ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. Η', σελ. 465, σημ. 1 ἐλέχθη, διέλαθε δὲ καὶ τοῦτο τὸν κ. Παππ.

Τέταρτον ὅτι βεβαίως εἶναι ὀρθογραφικὰ τερατώδη σφάλματα τὸ φρείγω, βραχεὶς βραχείνω καὶ μόνον ἀπαίδευτοι μετὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ἠδύναντο νὰ περιπίπτωσιν εἰς ταῦτα· ἀλλ' ἐπεθύμουν νὰ μάθω πρῶτον, ἂν ὑπῆρχον καὶ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρίνους καὶ Βυζαντιακοὺς χρόνους, πρὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος, ἀμαθεῖς καὶ ἀπαίδευτοι ἢ μή· καὶ ἂν ὑπῆρχον, διατί δὲν ἐσφάλλοντο τοιαῦτα σφάλματα, καὶ τοῦτο ἀφοῦ μυρία ἄλλα διέπραττον γλωσσικὰ ἁμαρτήματα; Ἔπειτα κατὰ τί τάχα εἶναι τὸ φρείγω, βραχεὶς βραχείνω κττ. ὀρθογραφικὰ σφάλματα τερατωδέστερα μυρίων ἄλλων ἀναγινωσκομένων ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς παπύροις καὶ ἐν ταῖς μεταγενεστέραις Βυζαντιακαῖς ἐπιγραφαῖς καὶ λοιποῖς γλωσσικοῖς μνημείοις πρὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος; Ἐγὼ ὁμολογῶ παρρησίᾳ ὅτι δὲν εὑρίσκω τερατωδέστερον τὸ φρείγω, βραχεὶς βραχείνω τοῦ ἐστείν, ἀνέθικε. κυμιτίριον κλπ. Ἂν δέ τις κρίνῃ τὰ λάθη ταῦτα τερατωδέστερα, ἅτε ἐν τῇ ῥίζῃ συμβαίνοντα, δὲν δύναμαι νὰ συμφωνήσω αὐτῷ, ἀφοῦ καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐρρήθη, καὶ τὴν διαφορὰν ῥιζῶν καὶ καταλήξεων ἠγνόουν οἱ ἀμαθεῖς καὶ τὰ ἄλλα λάθη τῆς ὀρθογραφίας ἐν πάσῃ συλλαβῇ παρατηροῦνται (ἀνέθικε).

Φωνητικὴν τροπὴν τοῦ υ εἰς ι παραδέχεται ὁ κ. Παππ. ἐν τῷ ἁλυκὸς-ἁλικὸς ἁλικίς. Καὶ ὅμως οὐδαμῶς, φρονῶ, ἦν δύσκολον καθ' ὃν τρόπον ἀρχαιόθεν ἀπὸ τοῦ Ἁλιεῖς ἐσχηματίσθη Ἁλικὸς (ἐν Ἐπιδαυρίαις ἐπιγραφαῖς παρὰ Καβαδίᾳ Α' 120, Β' 19, 70), οὕτω καὶ ἐκ τοῦ ἅλς ἁλὸς ἅλες κττ. νὰ σχηματισθῇ νεώτερον καὶ ὁμαλώτερον ἐπίθετον ἁλ-ικὸς διὰ τῆς γνωστῆς καταλήξεως -ικός· εἰς τὴν δημιουργίαν δ' αὐτοῦ ἠδύναντο νὰ συμβάλωνται καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ἁλι- σύνθετα λ.χ. ἁλιπόρφυρα, ἁλίπλαγκτος, ἁλίπεδον, ἁλιτρεφὴς κλπ. Καθ' ὅμοιον τροπον ἡρμήνευσα ἐγὼ πρὸ πολλοῦ τὸ Ἁλί-σαρνα παρὰ τὸ Ἁλασάρνα, τὸ ἁλιδώνα παρὰ τὸ ἐλεδώνη, τὸ ἁλι-σάχνη παρὰ τὸ ἁλοσ-άχνη. Ὁμοίᾳ δὲ παρετυμο-

λογίᾳ ἡρμηνεύθη ὑπ' ἄλλων τὸ Ἁλί-αρτος παρὰ τὸ Ἀρίαρτος· ὅπου δὲ τὸ ἁλι- οὕτω γνωστὸν εἶναι καὶ τηλικαύτην λαμβάνει ἐπίδοσιν, οὔτε ἐπιστημονικὸν οὔτε δίκαιον εἶναι νὰ παραδεχώμεθα ἀντὶ τούτου φωνητικὴν ἀλλοίωσιν τοῦ υ εἰς ι (1).

Ὅτι τὸ υ ἐν τῇ Λακωνικῇ διαλέκτῳ ἐξεφωνεῖτο τὸ πάλαι ὡς u, εἶναι πρὸ πολλοῦ ἀποδεδειγμένον (πρβλ. Ahrens B' 124 καὶ M. Deffner ἐν Archiw 28, καὶ G. Meyer Ἑλληνικῇ Γραμμ.[3] σελ. 149). Ὅτι δὲ καθ' ὃν τρόπον ἐν τῇ Βοιωτικῇ διαλέκτῳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ τὸ υ δύο εἶχε προφορὰς ὡς u καὶ ὡς iu, τοῦτο ἐζήτησα ν' ἀποδείξω, καὶ ὡς ἐλπίζω, ἀπέδειξα πρὸ πολλοῦ ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn τόμ. ΛΔ' σελ. 81 κέξ. Διὰ ταῦτα φαίνεταί μοι ὀχληρὰ σφόδρα ἡ ἀνάγκη νὰ ἐπαναλαμβάνω καὶ ν' ἀναμιμνήσκω πράγματα ἀπὸ μακροῦ χρόνου ὄντα κοινὸν τῆς ἐπιστήμης κτῆμα, καὶ ὅμως τοῦτο ἐπιβάλλει μοι ὁ κ. Παππ. διατεινόμενος ὅτι «δι' οὐδενὸς σαφοῦς τεκμηρίου ἀποδεικνύεται ὅτι ἐν Λακεδαίμονι τὸ υ ἐξεφωνεῖτο ὡς ου κλπ.».

«Οὐδεμίαν σχέσιν, διατείνεται ὁ κ. Παππ., ἔχουσιν αἱ μεταπτώσεις ἐν τῷ λοιπός, λείπω, ἐλλιπής, εἶμι ἴμεν οἶμος, αἴθω ἰθαρὸς κττ. πρὸς τὰς παρ' Ὁμήρῳ συστολὰς ἀλλοϊδέα, Ποσιδήιον, ἱππιοχαίτης, ἱππιοχάρμης, ἰκέλη, ἀϊκῶς, ἰδυῖα»· διότι λέγει «τὰ προϊόντα τῶν μεταπτώσεων οὐδέποτε συγχέονται πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ μένουσι κεχωρισμένα καὶ διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων, οὐδεμίαν ἐπιτρέποντα ἔκτασιν ἢ συστολὴν τοῦ φωνήεντος τῆς ῥίζης ὅπερ ἅπαξ ἔλαβεν διὰ τῆς μεταπτώσεως» (σελ. 181, 1), καὶ «οὐδέποτε μετάπτωσις συμβαίνει περὶ τὴν αὐτὴν λέξιν καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς συνθέτους» (σελ. 183, 16), καὶ «τὰ φαινόμενα τῆς μεταπτώσεως δὲν φέρουσιν σύγχυσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀποχωρισμὸν καὶ διάκρισιν» (σελ. 177, 1 κάτωθ.). «Ἂν δ' ἔπειτα, ἐπιφέρει ἡ ει καὶ τὸ ι ἐν τῷ λείπω καὶ ἐλλιπής, πολλῷ δ' ὕστερον καὶ ἐν τῷ λοιπὸς ἀπέβησαν

(1) Ὁμοίως διὰ συνεκδρομῆς ἡρμήνευσε τὸ Μούνιχος Μουνιχία-Μούνυχος Μουνυχία καὶ Ἁβρώνιχος-Ἁβρώνυχος ὁ πολυφίλητος καὶ σεβαστὸς ἡμῶν διδάσκαλος κ. Κ. Σ. Κόντος ἐν «Ἀθηνᾶς» Α', 96 εἰπὼν «Εἶνε δὲ ἡ ἐκφορὰ Μούνυχος Μουνυχία ἐρρυθμισμένη πρὸς τὸ μῶνυξ μώνυχος καὶ γαμψῶνυξ γαμψώνυχος κτλ. καὶ ἀκρῶνυξ ἀκρώνυχος ἀκρωνυχία». Παραδέχεται ἄρα καὶ ὁ κ. Κόντος τὴν κατὰ συνεκδρομὴν μεταρρύθμισιν τῶν λέξεων, καὶ δὴ οὐδαμῶς, ὅπως κρίνει κ. Π., ἐκαινοτόμησα ἐγὼ ὁ ἐπιχειρήσας νὰ ἑρμηνεύσω διὰ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ὅσα ἠνάγκαζον τὸν κ. Παππ. νὰ παραδέχηται βράχυνσιν τοῦ ει εἰς ι πρὸ τοῦ Ὁμήρου ἢ τροπὴν τοῦ υ εἰς ι πρὸ Χριστοῦ κττ.

ταυτόφωνα, τοῦτο δὲν προῆλθεν ἐκ τῆς μεταπτώσεως, ὡς ἀποφαίνεται ὁ κ. Χατζιδάκις, ἀλλὰ φανερῶς ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων κλπ.».

Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ὅτι δηλ. τὸ λείπω ἐλλιπὴς λοιπὸς διὰ τὴν μετάπτωσιν ἐγένοντο ταυτόφωνα, οὐδέποτε οὐδαμοῦ εἶπον ἐγώ, καὶ ἀπορῶ σφόδρα πῶς ἀπέδωκέ μοι τοῦτο ὁ κ. Παππ. Νομίζω ὅτι πρῶτος πάντων ὥρισα ἐγὼ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν τῷ Ἀθηναίῳ τόμ. Ι' σελ. 427, ὅτι μέχρι τοῦ δεκάτου αἰῶνος τὸ υ καὶ οι διεκρίνετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν προφορὰν ἀπὸ τοῦ ι, ει, η. Πρὸς τούτοις οὐδέποτε εἶπον ὅτι τὸ λοιπὸς ἐγένετο λιπὸς ἢ τὸ λείπω λίπω ἢ ἀντιστρόφως. Λοιπὸν πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ εἴπω ἐγὼ ὅτι διὰ τὴν μετάπτωσιν ἐγένοντο ταῦτα ταυτόφωνα; Ἀλλ' οὐδ' ὁ ἄλλος δισχυρισμὸς τοῦ κ. Παππ. εἶναι ἀκριβής, διότι ἀληθῶς καὶ περὶ τὴν αὐτὴν λέξιν συμβαίνει μετάπτωσις καὶ τὰ προϊόντα τῆς μεταπτώσεως πολλαχῶς συγχέονται, οὕτω π.χ. παρὰ τὰ ἀρχαῖα ἔοικα ἔϊγμεν ἐϊκυῖα, δέδοικα δέδιμεν, οἶδα ἴδμεν, κττ. ἐγένετο νεωτέρα σειρὰ ἔοικα ἐοίκαμεν ἐοικυῖα, δέδοικα δεδοίκαμεν, οἶδα οἴδαμεν· παρὰ τὰ ἀρχαῖα πείθω πέποιθα ἐπέπιθμεν πίστις πιστὸς ἐγένετο νέα καὶ ὁμαλωτέρα σειρὰ πείθω πέποιθα πεποίθαμεν πεῖσις, πειστὸς πειστέον· παρὰ τὸ φεύγω *πέφουγα ἔφυγον, φύξις φυκτὸς ἐλέχθη φεύγω πέφευγα, φεῦξις φευκτός· παρὰ τὸ ἐλεύ(θ)-σομαι ἐλήλουθα ἐλήλυθμεν ἤλυθον ἐπηλυσίη ἐλέχθη ἡ σειρὰ ἐλεύσομαι ἐλήλυθα ἐληλύθαμεν, ἤλυθον ἔλευσις· παρὰ τὸ τάμνω τεμέω ταμεῖν ἐγένετο τὸ τέμνω τεμῶ τεμεῖν ἐν τῇ Ἀττικῇ, παρὰ τὸ γέγονα γέγαμεν ἕστηκα ἕσταμεν ἐλέχθη γέγονα γεγόναμεν ἕστηκα ἑστήκαμεν· παρὰ τὸ κύων κύον *κύονα κυνὸς κυνὶ *κύονες κυνῶν κλπ. ἐλέχθη κύων κύον κύνα κυνὸς κύνες κλπ.· παρὰ τὸ πατὴρ πατέρα πατρὸς πατέρες πατρῶν ἐγένετο πατὴρ πατέρα πατρὸς πατέρες πατέρων· παρὰ τὰ ἀρχαῖα τέθηλα τεθηλὼς τεθᾰλυῖα, ἄρηρα ἀρηρὼς ἀρᾰρυῖα κλπ. ἐγένετο τέθηλα τεθηλυῖα ἄρηρα ἀρηρυῖα κλπ.

Ἐὰν ἄρα τις μὴ ὁμολογῇ μετάπτωσιν ἐν τῇ ἰδυῖα, εἰκυῖα, ἀλλοϊδέα ἀϊκῶς κττ., ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων τροπὴν καὶ βράχυνσιν τοῦ ει εἰς ῐ, ὀφείλει, ἵνα εἶναι τοὐλάχιστον ἀκόλουθος ἑαυτῷ, νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι καὶ τὸ ευ καὶ ου ἔκτοτε ἐτρέπετο καὶ

ἐβραχύνετο εἰς υ (ἐπηλυσίη, ἐλήλυθμεν, τεῦχος, ἀτυχής, ζεῦγος, συζυγής), καὶ τὸ ε καὶ τὸ ο ἀπεβάλλετο (πατρῶν κύνα), καὶ τὸ η ἐτρέπετο καὶ ἐβραχύνετο εἰς ᾰ τέθηλα τεθηλὼς τεθαλυῖα κττ. Διότι προφανῶς πάντα ταῦτα ὁμοιότατα εἶναι καὶ ὁμοίως ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ ἑρμηνευθῶσιν.

*Αν δέ τις νομίζῃ ὅτι ἐπειδὴ πάντοτε ἐλέγετο διακεκριμένως καὶ ἀσυγχύτως λείπω, πείθω, φεύγω κττ. ἀλλὰ λέλοιπα, λοιπός, πέποιθα καὶ λιπεῖν, πιθεῖν, φυγεῖν, ἐλλιπής, φυγή, πεφυζότες κττ., διὰ τοῦτο δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐν τῷ μεταπτωτικῷ Ϝιδυῖα Ϝειδώς, ἀϊκῶς, εἴκω ἀλλοϊδέα εἶδος ἐπῆλθεν ἔπειτα ἐξομαλισμός, ἐνθυμηθήτω ὅτι τὸ δείκνυμι ἐλέγετο πρότερον δίκνυμι (πρβλ. τὸ Κρητ. πιδίκνυτι), ἐκ δὲ τῶν ἄλλων χρονικῶν θεμάτων ἔδειξα δείξω ἐπηνωρθώθη ἡ ἐκ τῶν φωνητικῶν νόμων προκύψασα παλαιότατα ἀνωμαλία αὕτη. Ὁμοίως ἐλέγετο πάλαι τάμνω τεμέω ταμεῖν, ὅθεν ἔπειτα τέμνω τεμῶ τεμεῖν, ὁμοίως ἐλέγετό ποτε *ζύγνυμι ζεύξω ἔζευξα, ὅθεν ἔπειτα ζεύγνυμι, ἐνῷ ἡ Ἰνδικὴ σῴζει τὰς σχέσεις ταύτας ἔτι καθαράς, πρβλ. yunákti (ἤτοι yuj-na-ti) ἀλλὰ yōksyati ἤτοι yeuk-syeti), δέλλω μετὰ τοῦ ε παρὰ τὸ βάλλω κττ.

Δῆλον ἄρα ὅτι καὶ συγχέονται τὰ προϊόντα τῆς μεταπτώσεως καὶ περὶ τὴν αὐτὴν λέξιν καὶ περὶ τὰς ἐξ αὐτῆς συνθέτους (ἀτυχὴς συζυγὴς) γίνεται μετάπτωσις καὶ τὰ προϊόντα ταύτης πολλαχῶς, ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε, ἐξαλείφονται ἐξομαλιζόμενα· ἀλλ' ὁμοίως εἶναι δῆλον ὅτι ἀκριβῶς διὰ τοὺς μετέπειτα ἐξομαλισμοὺς τούτους δὲν πρέπει ν' ἀπονέμηται πᾶσα ἐν τούτοις ἀλλοίωσις εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν φωνητικῶν νόμων, διότι οὕτως ἀληθῶς καταργεῖται τὸ κῦρος αὐτῶν καὶ οὗτοι ἀνατρέπονται ἄρδην, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζηται μὴ ὁ τύπος ἐν ᾧ τὸ συσταλὲν φωνῆεν περιέχεται, φιλεῖ καθόλου τὰ συνεσταλμένα φωνήεντα, καὶ μὴ τυχὸν σῴζεται ἐν ἄλλοις τύποις ἡ φωνητικὴ σειρὰ πληρεστέρα, διότι καὶ οὕτω διδασκόμεθα ὅτι μετάπτωσις ἐγένετο. Ὅταν ἄρα παρατηρῶμεν ὅτι αἱ θηλυκαὶ μετοχαὶ τοῦ παρακειμένου ἔχουσι βραχύτερον κατὰ ἕνα χρόνον φωνῆεν τοῦ ἀρσενικοῦ, ἴδε ἀνωτ. σελ. 196, τότε δὲν δυνάμεθα νὰ διστάζωμεν ὅτι καὶ ἐν τῷ Ϝιδυῖα παρὰ τὸ ἀρσ. Ϝειδὼς ἡ αὐτὴ μεταπτωτικὴ ἀπώλεια ἑνὸς χρόνου συνέβη, οὐχὶ δὲ βράχυνσις τοῦ ει εἰς ῐ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ Ϝεῖδος ἀλλο-Ϝιδέα κττ. περὶ ὧν ἴδε ἀνωτ. σ. 196.

Καθ' ὃν τρόπον ἐλέγετο Ἄπολλον Ἀπέλλων, Ἀπλοῦνι Θεσσ. (=Ἀπλῶνι) καὶ κατόπιν ἐξισώθη εἰς Ἀπέλλων Ἀπέλλωνος κττ. ἢ Ἀπόλλων Ἀπόλλωνος κλπ. (ἴδε Joh. Schmidt ἐν Περιοδικῷ Kuhn τόμ. ΛΒ' σελ. 327), οὕτως ἐλέγετο ΠότοιδαϜον, ΠοτείδαϜων Ποτιδανός, ὅθεν ἀνεπτύχθησαν οἱ γνωστοὶ τύποι· καὶ ἂν δὲ μὴ εἴχομεν τεκμήρια τῶν μεταπτωτικῶν σχέσεων τούτων, μόνη ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ οι ει ῐ (ὅπως τοῦ ο, ε καὶ τοῦ μηδέν, πρβλ. φέρω φόρος δί-φρ-ος καὶ τοὺς τύπους τοῦ Ἀπόλλων) θὰ ἔπειθεν ἡμᾶς ὅτι μετάπτωσις ἐγένετο καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ θεοῦ τῆς θαλάσσης, οὐχὶ δὲ τροπὴ τοῦ οι εἰς ει καὶ τούτου πάλιν εἰς ῐ. Αἱ ποικίλαι ἐξισώσεις τῶν μεταπτώσεων τούτων ἤρξαντο, ὅπως καὶ ἐν τῷ Ἀπόλλων, παλαιόθεν, διὸ ἄλλη μὲν διάλεκτος διέσωσε τοῦτον ἄλλη δ' ἐκεῖνον τὸν τύπον, ἡ δὲ Ὁμηρικὴ δύο, Ποσειδάων καὶ Ποσιδή(Ϝ)ιον. Ὅτι δὲ ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Ἰωνικὴ διάλεκτος δὲν διέσωσαν μὲν τὸν τύπον ΠοσεδάϜων, διέσωσαν δὲ τὸ Ποσιδήιον Ποσιδεών, τοῦτο οὐδὲν θαῦμα. πρβλ. Ἀπόλλων ἀλλ' Ἀπελλῆς.

Ὁ κ. Παππ. παραδέχεται ὅτι διὰ μετρικοὺς λόγους τὸ Ποσειδήιον ἐβραχύνθη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου εἰς Ποσιδήιον, ἀλλ' οὐδεμία ἀνάγκη τῆς ὁμολογίας ταύτης, ἀφοῦ ὁ Ἀττικὸς καὶ Ἰωνικὸς τύπος Ποσιδεὼν καὶ τὸ Κορίνθιον Ποτιδὰν μεγαλοφώνως ἀποκρούουσι τὴν δοξασίαν ταύτην.

Οὐδ' ὅσα περὶ τοῦ ἱππιο-χαίτης ἱππιο-χάρμης παρὰ τὸ ἵππειος διδάσκει ὁ κ. Παππ. φαίνονται ὀρθά. Ὁ Ὅμηρος ἀγνοεῖ τὸν τύπον ἵππιος, ἀλλ' ἀφοῦ ἀρχαιόθεν ὑπῆρχον δύο καταλήξεις, ἡ μὲν τῶν μετουσιαστικῶν δηλωτική -ειος (-εος -ους) (πρβλ. χρύσειος aureus, σιδήρειος ferreus), ἡ δὲ σημαίνουσα καθολικώτερον κτῆσιν, καταγωγήν, τὸ ὁπωσδήποτε ἀνῆκον τῷ προτοτύπῳ, -ιος (jos) (πάτριος patrius pítriyas, ἄγριος (ἀγρὸς) ajriyas, ἵππιος áçviyas, πεζὸς ἤτοι πεδ-jos, Ἰνδ. pádyas, δῖϜος ἤτοι διϜ-jos Ἰνδ. divyás), οὐδὲν βεβαίως ἐκώλυε τὸν ποιητὴν νὰ παραλάβῃ τὴν κατάληξιν -ιος τὴν ἔχουσαν καθολικωτέραν σημασίαν, ὅτε μάλιστα ὑπὸ τοῦ μέτρου ὁπωσδήποτε ἐβιάζετο, ἀντὶ τῆς ἑτέρας· θὰ ἐποίει δὲ τοῦτο καὶ ἂν μηδένα εἶχον αἱ καταλήξεις κοινὸν φθόγγον, θὰ ἤρκει ἡ ὁμοία σημασία (λ.χ. ἡ -ειος καὶ -ινος).

Πόσον ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ -ειος καὶ -ιος ἦτο ἀρχαιόθεν εὔκολος,

μανθάνει τις εὐκόλως, ὅταν παρατηρήσῃ, ὅτι τὸ -ειος μεταπτωτικῶς κατ' ἀποβολὴν τοῦ ε (πείθω πιθεῖν, εἶμι ἴμεν) ἐγένετο -ιος καὶ δὴ συνέπεσε τῷ -ιος (jος). Οὕτω λέγεται π.χ. ὑπὸ τοῦ Ἐπιχάρμου ἀργύριος, βόϊος, φοινίκιος, ὁμοίως καὶ παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι ποιηταῖς· πρβλ. περὶ τούτων Felix Solmsen ἐν Περιοδικῷ Kuhn τόμ. ΛΓ' σελ. 551-2. Πάντα ταῦτα φαίνεται ἀγνοῶν ὁ διατεινόμενος ὅτι ἀρχαιόθεν τὸ ει ἐτρέπετο εἰς ῐ.

Ὅτι παρὰ τὸ ἀρχαιοπινὲς ἀϊδής τοῦ Ἡσιόδου, ἀϊκής ἐσχηματίσθη νεωτερικωτέρως ἄλλο ἀειδής ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, ἀεικής ὑπεισελθούσης τῆς πλήρους καὶ δὴ ἐκφραστικωτέρας ῥίζης (πρβλ. πατέρων παρὰ τὸ Ὁμηρικὸν πατρῶν), καὶ ὅτι παρὰ τὸ ἀλλο-Fιδέα ἐπλάσθη μετὰ τοῦ πληρεστέρου θέματος τὸ θεοειδής, ἀεροειδής, εἰδαλιμος, εἴδωλον κττ., ταῦτα πάντα οὐδὲν κατὰ τῆς μεταπτωτικῆς σχέσεως τοῦ ἀϊδής ἀλλο-ιδέα ἀϊκής μαρτυροῦσιν, ὅπως οὐδὲ τὸ Ποσειδῶνος, πατέρων, οἴδαμεν, πεποίθαμεν, εἰδυῖα (ἀντὶ ἰδυῖα), τετεύχαται (ἀντὶ τέτυγμαι), φεῦξις φευκτός, νευστὸς νευστάζω (ἀντὶ νυστὸς νυστάζω) κττ. οὐδαμῶς διδάσκουσιν ὅτι οὐχὶ διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταπτώσεως ἐγένοντο τὰ παλαιότερα.

Οὐδὲ τὸ εἴκελος εἰκέλη παρὰ τὸ ἴκελος ἰκέλη ἐλέγχει σύγχυσιν τοῦ ει πρὸς τὸ ῐ ἤδη ἐπὶ Ὁμήρου, ἀλλὰ μετάπτωσιν, οἵα καὶ ἐν τῷ Fέκηλος καὶ ε]-ὔκηλος (μετὰ προθετικοῦ ε) κλπ. Καὶ καθ' ὃν τρόπον τούτων τὸ ε]υ καὶ Fε δὲν συνέπιπτον φωνητικῶς οὕτως οὐδὲ τὸ ε καὶ ῐ τῶν ἄλλων. Ταῦτα ἐσχηματίζοντο τὸ πάλαι διαφόρως κατὰ τὰς διαφόρους πτώσεις καὶ μετέπειτα τὰ ἀλλοτριωθέντα ἀνεπληρώθησαν καὶ ἀπήρτισαν δύο ὅλα συστήματα ἀνθ' ἑνός· πρβλ. ἄρσην ἄρσενος καὶ ἔρσην ἔρσενος ἀντὶ ἔρσην *ἀρσενός, Ποσειδῶν Ποσοιδᾶνος Ποτιδάν, Ἀπόλλων Ἀπέλλων κλπ. πρβλ. καὶ τὰ ἡμέτερα ἔρχομαι ἦρθα ὅθεν ἔρχομαι ἦρχα ἐν Κέᾳ καὶ ἐπί τινων ἄλλων νήσων, καὶ ἔρθομαι ἦρθα ἐπὶ ἄλλων· ὁμοίως ἐκ τοῦ πρόατα προάτων (=πρόβατα προβάτων) ἐγένετο τοῦτο μὲν πρότα πρότων τοῦτο δὲ πράτων πράτα.

Ἐπ' ἴσης πλημμελὴς εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ κ. Π. (σελ. 181, 16) ὅτι «ταῦτα (δηλ. τὰ μεταπτωτικὰ) διέμειναν μέχρι τέλους ὁποῖα ἐξ ἀρχῆς ἐπλάσθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μορφώσεως αὐτῆς μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τῶν ἀλ-

λων συγγενῶν γλωσσῶν». Διότι πάντες οἱ γλωσσολογοῦντες ἐπίστανται σήμερον ὅτι τὰ μεταπτωτικὰ δὲν ἀνεπτύχθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μορφώσεως αὐτῆς μετὰ τὸν χωρισμὸν αὐτῆς κλπ., ἀλλ' ἐν χρόνοις παλαιοτάτοις, Ἰαπετικοῖς, πρὸ τοῦ χωρισμοῦ αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν, διὸ καὶ πᾶσαι μετέχουσι τοῦ πάθους κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον διασώζουσαι ἴχνη τούτου. Δὲν ἐπλάσθησαν ἄρα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὰ μεταπτωτικά, οὐδ' ἐνήργει ἡ μετάπτωσις πλέον μετὰ τὸν χωρισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν, ἀλλὰ τοὐναντίον ὁ ἐξομαλισμὸς τῶν παθόντων μετάπτωσιν, διὸ καὶ λείψανα μόνον αὐτῆς ἐσώθησαν.

«Τὸ συμπέρασμα, διατείνεται ὁ κ. Παππ., ὅπερ ἐν σελ. 460-1 συμπεραίνει ὁ κ. Χατζιδάκης ἐκ τῶν ἐμῶν λόγων, ὡς δῆθεν ὑποδηλούντων σύγχυσιν τῶν ἀσυγχύτων, εἶναι ἐπινόημα τῆς ἰδίας αὐτοῦ φαντασίας, καὶ ὡς ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων συνάγεται, μετὰ παντὸς τοῦ δικαίου ἀναγκαῖον καὶ ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα τῆς μεταπλαστικῆς καὶ μεταπτωτικῆς αὐτοῦ θεωρίας . . .». Εἰς ταῦτα παρατηρῶ ὅτι, ἂν μὴ παντάπασι παραλογίζωμαι, οὔτε σφάλλεται οὔτε συγχέει τὰ ἀσύγχυτα οὔτε καταργεῖ τὴν δύναμιν καὶ τὸ κῦρος τῶν φωνητικῶν νόμων ὁ διατεινόμενος ὅτι ἕκαστος φθόγγος τῆς γλώσσης ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἐν ὁμοίᾳ θέσει τῶν λέξεων εὑρισκόμενος, ἐκφωνεῖται ὑπὸ τῶν λαλούντων μίαν τινα διάλεκτον ἀναγκαίως καθ' ἕνα καὶ μόνον τρόπον ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν (1), ἀγωνιζόμενος δὲ πάσῃ δυνάμει διὰ τῆς βοηθείας γνωστῶν τῇ ἐπιστήμῃ ἀρχῶν (τῆς μεταπτώσεως, τῆς ἀναλογίας, τοῦ δανεισμοῦ κττ.) νὰ ἑρμηνεύσῃ, καὶ δὴ ἐκβάλῃ ἐκ τοῦ μέσου τὰ παράχορδα καὶ ἀνώμαλα ἐμφανιζόμενα. Τοὐναντίον δέ, φρονῶ, σφάλλεται καὶ συγχέει τὰ ἀσύγχυτα καὶ καταργεῖ τὴν δύναμιν τῶν φωνητικῶν νόμων ὁ μὴ ἐφαρμόζων μέν, ὅπου ἐγχωρεῖ, τὰς γνωστὰς τῇ ἐπιστήμῃ ἀρχάς, τὴν τῆς ἀναλογίας καὶ τὴν τῆς μεταπτώσεως κττ , παραδεχόμενος δὲ ὡς ἑρμηνείαν τῶν ἀνωμάλως ἐχόντων ἐξαίρετον, χάριν τούτων καὶ μόνων, ἐνέργειαν τῶν φωνητικῶν νόμων ἤτοι ἐξαιρέσεις.

(1) Διὰ τίνων ἀγώνων οἱ γλωσσοδῖφαι ἦλθον εἰς τὴν διάγνωσιν ὅτι κατ' ἀνάγκην οἱ φθογγικοὶ νόμοι εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἀνεξαίρετοι, καὶ πῶς ἀπέφυγον τὰς παλαιοτέρας πλάνας, μανθάνει τις εὐκόλως παρὰ τοῦ σεβαστοῦ μοι καθηγητοῦ B. Delbrück ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν Γλωσσικὴν κεφ. 6ον.

Συγκεφαλαιῶν τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα λέγω ὅτι ἡ μὲν συνεκδρομὴ ἣν ἐγὼ ἐφαρμόζω οὔτε νέα καὶ ἄγνωστος (Ἡρῳδιανοῦ, Κόντου) οὔτε ἀπόβλητος ἀρχὴ εἶναι (πρβλ. τὸ βοεικός, Μαντινικός, ἃ παραδέχεται καὶ ὁ κ. Π.), οὔτε πολλαπλῆ ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ πᾶσι (πλὴν τῶν μεταπτωτικῶς ἐχόντων), οὔτε ἐν μόναις ταῖς περὶ ὧν ὁ λόγος καταλήξεσιν ἐμφανίζεται ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ῥήμασι καὶ ἐν ταῖς ἀντωνυμίαις καὶ ταῖς ῥίζαις καὶ καθόλου πανταχοῦ, οὔτε φθογγικόν τινα νόμον παραβαίνει, οἷς ἐγὼ οὐχ ἧσσον ἢ τοῖς τῆς πατρίδος ὀφείλω ὑπακοήν, ἀλλὰ τοὐναντίον πάντων τὸ κῦρος ζητεῖ νὰ διασώσῃ, οὔτε ἀνακόλουθος εἶναι παραδεχομένη μερικὴν ἔν τισι μόνον λέξεσιν ἢ τάξεσι λέξεων ἀλλοίωσιν φθόγγων, ἐν ταῖς λοιπαῖς δ' οὐχί, οὔτε τέλος πρὸς ἀξιώματα καὶ γενικὰς ἀρχὰς τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης προσκρούει.

Ἡ δὲ μέθοδος τοῦ κ. Παππ. στερεῖται τῶν ἀρετῶν τούτων, διότι οὔτε μία καὶ ἡ αὐτὴ πάντοτε εἶναι (λ. χ. ἄλλη τοῦ βοεικὸς Μαντινικὸς καὶ ἄλλη τοῦ ἁλικός), οὔτε λαμβάνει πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις μέρεσι τοῦ λόγου γινομένας συνεκδρομάς, οὔτε πρὸς τοὺς φθογγικοὺς νόμους σύμφωνος, λ. χ. ἀλλαχοῦ παραδέχεται βράχυνσιν τοῦ ει εἰς ῐ (Νεοκλίδης Ἀριστίδης), ἀλλαχοῦ ἀντιμεταχώρησιν τοῦ -ειᾰ εἰς -ῑᾱ ἢ τοῦ -ᾰει εἰς ᾱῐ καὶ τοῦ -αιο εἰς -εω, ἀλλαχοῦ τροπὴν τοῦ ε εἰς ι, Αὐλεᾶται Αἰνέας - Αὐλιᾶται Αἰνίας, ὃ οὐκ Ἀττικὸν καὶ ἀλλαχοῦ τροπὴν τοῦ οι εἰς ει (ὄνοιρος ὄνειρος) ἃ πάντα πλημμελῆ· οὔτε ἑρμηνεύει τὸ προνοία, ἀναιδεία, ὀργυιά, μητρυιὰ κλπ. ἢ τὸ ὄναρ, ἄναιρον, οὔτε διστάζει νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ τροπὴ καὶ ἡ βράχυνσις τοῦ ει εἰς ῐ ἄρχεται ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦτο ἐν ὀλίγοις μόνον τύποις, καὶ τὸ αι εἰς ε κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα π. Χ. καὶ τοῦτο ἐν μιᾷ μόνῃ λέξει, οὔτε παρατηρεῖ ὅτι ἡ τροπὴ τοῦ ει εἰς ῑ, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἐγένετο κατὰ τὸν ϛ' ἢ Ε' αἰῶνα π. Χ., δὲν ἑρμηνεύει καὶ τὸ βραχὺ ι (Ἀνάκῐον, Ἀριστοκλίδης)· οὔτε διακρίνει προσηκόντως τὰς φωνητικὰς ἀλλοιώσεις τῶν κατὰ συνεκδρομήν, διὸ ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν κατὰ συνεκδρομὴν ἀλλοιώσεων ὅ,τι παρὰ μόνων τῶν φωνητικῶν δύναται κατὰ δίκαιον λόγον ν' ἀπαιτῆται· οὔτε κατανοεῖ τὸν χαρακτῆρα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἡρῳδιανοῦ διδάσκοντος οὐχὶ τὴν σύγχρονον, ἀλλὰ τὴν δόκιμον προφορὰν καὶ ὀρθογραφίαν· οὔτε φυλοκρινεῖ ἁρμοζόντως τοὺς χρόνους, διὸ φρονεῖ ὅτι δύναμις φθόγγου, ἣν μετὰ τὸ 900 μ. Χ. οὗτος ἔλαβε, δύναται ν' ἀπο-

δοθῇ εἰς αὐτὸν πολὺ π. Χ.· οὔτε βλέπει ὅτι αἱ συνεκδρομαὶ γίνονται ἐπί τε τῶν ῥιζῶν καὶ καταλήξεων, ἀλλὰ πλημμελῶς ὁρίζει ὅτι ἐπὶ μόνων τῶν καταλήξεων γενόμεναι εἶναι αὐτόδηλοι· οὔτε λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰς ἀντιρρήσεις τῶν ἄλλων, λ. χ. διατί οὐχὶ ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν ἡ τροπὴ τῆς ει εἰς ῐ καὶ τῆς αι εἰς ε;· οὔτε διακρίνει προσηκόντως τὰ μεταπτωτικὰ πάθη (οἶδα εἰδὼς ἰδυῖα αἰδής, εἴκω ἔοικα ἐϊκυῖα, ἴκελος ἀϊκὴς αἰκὴς κττ.), ἐντεῦθεν ἀναγκάζεται νὰ παραδέχηται βράχυνσιν τῆς διφθόγγου ει εἰς ῐ ἐπὶ Ὁμήρου, ἐνῷ μόνη ἡ κλῖμαξ ει-οι-ι ἀκριβῶς ἀνάλογος τῇ ευ-ου-υ καὶ τῇ ε-ο-0 ἀρκεῖ νὰ διδάξῃ τἀληθές, ἤτοι τὴν ἀπώλειαν ἑνὸς χρόνου διὰ τὴν μετάπτωσιν. Οὕτω διάφοροι εἶναι αἱ μέθοδοι ἡμῶν. Ποτέρα τούτων ὀρθοτέρα οὐκ ἐμὸν ἔργον νὰ εἴπω.

Ἀλλ' ἂν μὴ εἶναι ἐμὸν ἔργον τοῦτο, οὐχ ἧττον ἔργον ἐμὸν εἶναι νὰ δηλώσω ὅτι, ἡ διαφορὰ ἐν ἡμῖν, ἐπειδὴ ἀναφέρεται, ὡς ἕκαστος βλέπει, οὐχὶ εἰς τὰ ἐπὶ μέρους φαινόμενα, ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν μέθοδον καὶ τὰς ἀρχάς, εἶναι ἀληθῶς μεγίστη καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀνυπέρβλητος. Ἐντεῦθεν δῆλον πᾶσιν, ὅτι οὔτε συνεννόησις μεταξὺ ἡμῶν εἶναι δυνατή, ἅτε περὶ τῶν ἀρχῶν ἡμῶν διαφωνούντων, οὔτε ἡ περαιτέρω περὶ τούτων συζήτησις δύναται ν' ἀποβῇ εὐχάριστος καὶ ἐπωφελὴς οὔτε εἰς ἡμᾶς οὔτε εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἀθηνᾶς». Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι καλῶς ἔχει, ἂν θεωρήσαντες ὅτι ἡ συζήτησις ἔληξε, καταπαύσωμεν τὸν περὶ τούτων λόγον, ἐπιτρέψωμεν δὲ τοῖς ἀναγνώσταις τὴν περὶ τούτων κρίσιν. Τοὐλάχιστον ἐγὼ τὸ ἐμὸν μέρος τοῦτο σκοπῶ νὰ πράξω, ἐπιλέγων καὶ τὸ κάλλιστον ἐκεῖνο τοῦ Ὁμήρου ἔπος «ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο»!

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Ἐπίλογος

Πάντα τἀνωτέρω εἶχον πολὺν χρόνον πρότερον καταγράψει, ὅτε ἔλαβον γνῶσιν τῆς προσωπικῆς δηλώσεως τοῦ κ. Π. τῆς κατὰ τὸν χρόνον τῆς τυπώσεως ἀποσταλείσης καὶ ἐν τέλει τῆς Ἀποκρίσεως αὐτοῦ δημοσιευομένης. Ὁμολογῶ ὅτι μ' ἐξέπληξεν. Ἐγὼ ἐζήτησα ἐν τῷ Η' τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς νὰ διαλευκάνω «φαινομένας **τινὰς** φθογγι-

κὰς ἀνωμαλίας», ὁ δὲ κ. Παππ. ἐνόμισεν ὅτι περὶ τοῦ ὅλου ζητήματος ἐπεχείρησα νὰ διαλάβω, διὸ καὶ νῦν προκαλεῖταί με νὰ δηλώσω ὡρισμένως καὶ κατηγορικῶς ἂν εἶμαι Ἐρασμικὸς ἢ μή, καὶ ἀπαιτεῖ παρ' ἐμοῦ νὰ διαλάβω κατὰ πλάτος περὶ τοῦ ζητήματος καὶ νὰ ὀνομάσω καὶ ὁρίσω χρόνους, κριτήρια κττ., νὰ δηλώσω τί πιστεύω περὶ τούτου καὶ ἐκείνου καὶ τί οὐχὶ (πρόκειται, ὡς φαίνεται, περὶ ἱερᾶς τινος ἐξετάσεως) κλπ. κλπ. πράγματα καὶ ζητήματα, περὶ ὧν ἂν διελάμβανον, ὁλόκληρος τόμος τῆς «Ἀθηνᾶς» δυσκόλως θὰ ἐξήρκει. Ἀπόδειξις ἡ ἐξ 752 σελίδων συγκειμένη Βάσανος τοῦ κ. Παππ. καὶ τὰ ὅσα μετ' αὐτὴν συνέταξε πονήματα περὶ τοῦ πράγματος.

Ἀλλὰ τί μὲν ἐγὼ περὶ τούτων δοξάζω, ἐλπίζω σὺν Θεῷ νὰ καταστήσω δημοσίᾳ γνωστὸν καὶ αἰτιολογήσω προσηκόντως, ὅταν ἐκδώσω τὴν Γραμματικήν μου. Νομίζω δ' ὅμως, ὅτι καὶ πρὸ τούτου ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγχω καὶ ἐπανορθῶ ὅσα εὑρίσκω παρ' ἄλλοις πλημμελῆ. Ἂν δέ τις ἀξιοῖ, ἵνα μόνοι οἱ κατ' ἔκτασιν διαλαβόντες περὶ πράγματός τινος δικαιῶνται νὰ ἐλέγχωσι καὶ διορθῶσιν, ἐπιτραπήτω μοι νὰ κρίνω τὴν ἀξίωσιν ταύτην ἄδικον καὶ ἐπιβλαβῆ. Ὅτι πολλὰ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Παππ. γραφέντων εἶναι κατ' ἐμὲ ἄστοχα καὶ ἰδίως ἡ μέθοδος αὐτοῦ, οὐδέποτε ἠθέλησα ν' ἀποκρύψω, εἶπον δὲ καὶ πέρυσιν πρὸς αὐτὸν τοῦτον, ὅτε ἠρνήθην νὰ ὑπογράψω ὃ παρὰ τὰ συμπεφωνημένα ἡμῖν συνέταξεν ὑπόμνημα περὶ τῆς ἀρχαίας προφορᾶς· ὑπεδηλώθη δὲ καὶ ἐν τῷ Η' τόμῳ τῆς «Ἀθηνᾶς», ἀπεδείχθη δὲ τέλος καὶ ἀνωτέρω. Ἀλλ' οὐδ' αὐτός, φρονῶ, δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν ὅτι εἶναι ἀναμάρτητος (1) καὶ δὴ ὅτι ἀνάγκη ἀπαραίτητος, ἵνα πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα ὡς ἄρθρα πίστεως ὑπὸ πάντων πιστεύωνται. Οὐδ' εἶναι, ὡς διισχυρίζεται, ἄνισος ὁ ἐν ἡμῖν ἀγών, ἀφοῦ οὐχὶ περὶ τοῦ ὅλου ζητήματος ἀλλὰ περί τινων ὡρισμένων σημείων αὐτοῦ πρόκειται· περὶ τούτων δ' ἐξεφράσαμεν ἑκάτερος τὴν γνώμην αὐτοῦ ἀνωτέρω διὰ πολλῶν, καὶ οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν θέλουσι δυνηθῆ πάντως νὰ κρίνωσι πότερος ἡμῶν διδάσκει ὀρθά.

Γ. Ν. Χ.

---

(1) Ἴδε τὰ περὶ τοῦ Μαντινικὸς λεχθέντα ἀνωτ. σελ. 217.

ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ(1)

Α'.

Ἡ Ἀστρονομία εἶναι ἡ Ἐπιστήμη τῶν κόσμων τοῦ Σύμπαντος· εἶναι ἡ Ἐπιστήμη τοῦ Ἀπείρου ἐν τῷ χώρῳ, ἐν τῷ χρόνῳ, ἐν τῇ ὕλῃ, καὶ ἐν τῇ ἐνεργείᾳ.

Τὸ Ἄπειρον τοῦ Σύμπαντος, καὶ ὑπὸ τὰς τέσσαρας ταύτας μορφὰς αὐτοῦ, ἡ Ἐπιστήμη τὸ ὑπώπτευσεν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἀπέδειξεν· τὸ ἠρεύνησεν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἡρμήνευσεν· τὸ ἀνέταμε κατὰ μέλη, ἀλλὰ δὲν τὸ κατέκτησεν ἐν τῷ συνόλῳ.

Τὸ Ἄπειρον! ἰδοὺ τὸ μυστήριον, ὅπερ ὁ πεπερασμένος νοῦς ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ· ἰδοὺ τὸ αἴνιγμα, πρὸ τοῦ ὁποίου ἡ πανίσχυρος Ἐπιστήμη σιγᾷ· ἰδοὺ τὸ χάος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου αὐτὴ ἡ ἀχαλίνωτος, ἡ ὑψιπέτις φαντασία χάνεται!

Τί εἶναι τὸ Ἄπειρον; ὅ,τι καὶ τὸ Ἄγνωστον! Ἄπειρον καὶ Ἄγνωστον κατήντησαν συνώνυμα. Ἀμφότερα δὲν ἔχουσιν ὅρια, καὶ ἀμφότερα θὰ μένωσι πάντοτε ἀπρόσιτα, πάντοτε σκοτεινά, πάντοτε μυστηριώδη!

Ἀλλ' ἡ Ἐπιστήμη ὡσαύτως δὲν ἔχει ὅρια. Προώρισται νὰ προχωρῇ ἀπαύστως, διὰ βημάτων γίγαντος, ἀκτινοβόλος πρὸς τὰ πρόσω. Κατακτᾷ διαρκῶς ἔδαφος ἐντὸς τοῦ Ἀπείρου. Φωτίζει καὶ διαλύει συνεχῶς τὰ περιβάλλοντα ἡμᾶς μυστηριώδη καὶ πυκνὰ τοῦ Ἀγνώστου σκότη. Πλὴν θὰ προχωρῇ διηνεκῶς θριαμβεύουσα, πάντοτε νικηφόρος, χωρὶς ποτὲ νὰ σταματήσῃ, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ποτὲ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ πέρας τοῦ Ἀγνώστου. Διότι ἄλλως θὰ ἦτο πεπερασμένη· διότι τότε τὸ Ἄγνωστον δὲν θὰ ἦτο ἄπειρον· διότι τότε τὸ Ἄπειρον δὲν θὰ ἦτο πλέον ἄγνωστον.

(1) Ἐναρκτήριον μάθημα γενόμενον ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, τῇ 23 Ὀκτωβρίου 1896.

Τὸ πρόβλημα τῶν διαστάσεων, τῆς διαρκείας, τοῦ πλήθους καὶ τοῦ ποσοῦ ἐν τῷ Σύμπαντι μίαν ἐπιδέχεται λογικὴν λύσιν, μίαν ἐπιβάλλει καταληπτὴν εἰς τὸν πεπερασμένον νοῦν ἔννοιαν, τὴν τοῦ Ἀπείρου. Τίς δύναται νὰ φαντασθῇ τὰ ὅρια τοῦ Σύμπαντος; Τίς δύναται νὰ ἐννοήσῃ αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ χώρου, τοῦ χρόνου, τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐνεργείας πεπερασμένον; Τὸ Σύμπαν καὶ ὑπὸ τὰς τέσσαρας ταύτας ἐπόψεις πρέπει νὰ εἶναι ἄπειρον. Ἡ ἰδέα τοῦ Ἀπείρου εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς ἀντίληψιν τοῦ Σύμπαντος, ὡς ἀπαραίτητος ὑπῆρξεν αὕτη πρὸς δημιουργίαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ σπουδαιοτέρου ὀργάνου τῶν θετικῶν Ἐπιστημῶν, τῆς Μαθηματικῆς Ἀναλύσεως.

Ἐνῷ ὅμως ἡ ἔννοια τοῦ Ἀπείρου ἐπιβάλλεται ὡς ἡ μόνη ὀρθὴ ἐν τῷ Σύμπαντι, τίς δύναται νὰ λάβῃ πλήρη ἰδέαν καὶ νὰ ἐξηγήσῃ κατὰ βάθος τὸ Ἄπειρον;

Ἀλλ' ἐὰν τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν· ἐὰν ἡ τελεία κατάκτησις τοῦ Ἀπείρου εἶναι φύσει ἀδύνατος· ἐὰν ἡ βαθεῖα κατανόησις καὶ ἑρμηνεία αὐτοῦ εἶναι ἀκατόρθωτος· ὁποία ὅμως κολοσσαία κατὰ μέρη ἀποκάλυψις αὐτοῦ διὰ τῆς Ἐπιστήμης μέχρι τοῦδε ἐγένετο· ὁποία βαθμιαία, πλὴν μεγάλη καὶ καταπληκτικὴ πρόοδος ἐν τῇ κατακτήσει τοῦ Σύμπαντος ἐτελέσθη!

Ὁ μικρὸς καὶ περιωρισμένος χῶρος, ὁ ὑπὸ τοῦ στερεοῦ καὶ πεπερασμένου οὐρανίου θόλου τῶν ἀρχαίων περιοριζόμενος, καὶ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ὠκεανοῦ ἐντὸς στενῶν ὁρίων περατούμενος, ἐπεξετάθη ἤδη ἐπ' ἄπειρον. Τὰ πέρατα αὐτοῦ ηὐρύνθησαν ἄνευ ὁρίων, ἐξαφανισθέντα ἐντὸς τοῦ ἀχανοῦς· τὰ ὅρια τοῦ Σύμπαντος ἐχάθησαν ἐντὸς τῆς ἀβύσσου!

Ἡ ἐν αὐτῷ ὕλη ηὐξήθη ἀπείρως· τὰ σώματα τοῦ Σύμπαντος, οἱ κόσμοι τοῦ Ἀπείρου δὲν ἔχουσιν ἤδη ἀριθμόν. Ὁλόκληρος δὲ ὁ ἀτελεύτητος χῶρος ἐπληρώθη ὕλης, τοῦ στερεοῦ ἢ ῥευστοῦ αἰθέρος.

Ἡ ἐνέργεια, ὁ μοχλὸς οὗτος πάσης κινήσεως, ὁ ἀπαραίτητος οὗτος παράγων παντὸς μηχανικοῦ ἔργου, πάσης φυσικῆς μεταβολῆς, διεχύθη ὑπὸ τὰς ποικίλας μορφὰς αὐτῆς ἐντὸς τῆς ἀπείρου ὕλης τοῦ ἀχανοῦς, κατέλαβεν ὁλόκληρον τὸ Σύμπαν. Ἡ ἐνέργεια πληροῖ τὸ Σύμπαν, ἀχώριστος συνοδὸς τῆς ἐν αὐτῷ ὕλης, ψυχὴ τῶν ἀπείρων αὐτοῦ σωμάτων, ἐργάτης τῶν φυσικῶν ἀλλοιώσεων καὶ τῶν λοιπῶν ποικίλων φαινομένων.

Ὁ ἡμέτερος μικροσκοπικὸς κόσμος, ἐξελθὼν τῶν στενῶν ὁρίων τῆς Γῆς, ἐπολλαπλασιάθη ἐπ' ἄπειρον· ἀπὸ κέντρου τοῦ Σύμπαντος κατέστη ἀσήμαντον, ἀπειροστὸν αὐτοῦ μέλος· ἀπὸ μοναδικοῦ ἐν αὐτῷ κόσμου, εἷς τῶν ἀπείρων τοῦ ἀχανοῦς μικρῶν ἀστέρων· ἀπὸ παγκοσμίου πυρῆνος, εἷς τῶν μετρίων πλανητῶν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος.

Τὰ ἀπειροπληθῆ καὶ ποκιλόχροα φωτεινὰ σημεῖα, ἅτινα ἐν ὥρᾳ αἰθρίας ἀσελήνου νυκτὸς σελαγίζουσιν ἐν τῷ οὐρανῷ· οἱ αἰωνίως ἀκτινοβόλοι οὐράνιοι λαμπτῆρες, οἵτινες, ἐν εἴδει ἀδαμάντων, σαπφείρων καὶ σμαράγδων στίλβοντες, κοσμοῦσι τὸ στερέωμα, ἀπεδείχθησαν τόσοι θαυμάσιοι καὶ κολοσσαῖοι ἡλιακοὶ κόσμοι, ὧν πολλοὶ ὑπέρτεροι, περικαλλέστεροι καὶ πλουσιώτεροι εἰς φυσικὰ δῶρα τοῦ ἡμετέρου.

Ἄπειροι κόσμοι, μέγιστοι τὰς διαστάσεις, εἰς καταπληκτικὰς ἀποστάσεις, ποικίλοι τὴν μορφήν, τὰς κινήσεις, τὴν ἡλικίαν, τὴν φυσικὴν καὶ χημικὴν σύστασιν, ἄνευ ἀρχῆς ἄνευ τέλους ἐν τῷ συνόλῳ πληροῦσιν ἤδη τὸ ἀχανές.

Ἡ ἀρχὴ αὐτῶν χάνεται ἐν τῷ ἀπείρῳ τοῦ παρελθόντος, τὸ δὲ τέλος οὐδαμοῦ φαίνεται, καὶ οὐδαμοῦ ὑπάρχει! Τὸ Σύμπαν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ δὲν ἔχει ἀρχήν, δὲν ἔχει τέλος, διότι δὲν ἔχει ἡλικίαν, ὡς δὲν ἔχει ὅρια. Μόναι αἱ διάφοροι φάσεις τῶν ἀπείρων μελῶν του ἔχουσιν ἡλικίαν καί, συνεπῶς, ἀρχὴν καὶ τέλος. Ὁ χρόνος τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τοῦ Σύμπαντος οὔτε ὑπῆρξεν οὔτε θὰ ὑπάρξῃ. Διότι ὁ χρόνος εἶναι ἄνευ ἀρχῆς, ἄνευ τέλους, ὡς ὁ χῶρος, ὡς ἡ ἐν αὐτῷ ὕλη, ὡς ἡ ἐν αὐτῇ ἐνέργεια.

Ἰδοὺ τὸ Σύμπαν! Ἄπειρον ἐν τῷ χώρῳ, ἄπειρον ἐν τῷ χρόνῳ, ἄπειρον ἐν τῇ ὕλῃ, ἄπειρον ἐν τῇ ἐνεργείᾳ.

Β΄.

Καὶ ἤδη λεπτομερέστερον· ὁποῖον τὸ ἄπειρον αὐτὸ Σύμπαν;

Κατὰ τὸ Πυθαγόρειον σύστημα, τὸ ἀπὸ τοῦ Κοπερνίκου καὶ ἐντεῦθεν τελειοποιηθὲν καὶ γενικῶς ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ ἐπικρατῆσαν, ἡ Γῆ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ 7 μεγάλοι καὶ 400 περίπου γνωστοὶ μέχρι τοῦδε μικροὶ πλανῆται, κινοῦνται ἐπὶ ἐλλειπτικῶν τροχιῶν ἐντὸς ὡρισμένου χρόνου ἕκαστος περὶ τῶν Ἥλιον· οἱ δορυφόροι αὐτῶν ἐπὶ ὁμοίων τρο-

χιῶν στρέφονται περὶ τοὺς οἰκείους πλανήτας· οἱ περιοδικοὶ κομῆται καὶ τὰ μετεωρικὰ σμήνη, ἐξ ὧν προέρχονται οἱ περιοδικοὶ διάττοντες, περιφέρονται ἐπὶ ἐλλειπτικῶν τροχιῶν περὶ τὸ αὐτὸ ἄστρον τῆς ἡμέρας· ὁ δὲ Ἥλιος αὐτὸς ὑφ' ὅλων τῶν σωμάτων τούτων, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ τὸ ἡμέτερον ἡλιακὸν σύστημα, ἀκολουθούμενος, κινεῖται ἀνὰ τὸ ἀχανές, τρέχων πρὸς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ἡρακλέους, φεύγων ὡς ἀστραπὴ ἐντὸς τῆς ἀβύσσου μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος 1500 σχεδὸν χιλιομέτρων κατὰ λεπτόν!

Ἀλλ' αἱ περὶ τοῦ πλανητικοῦ συστήματος γνώσεις ἡμῶν δὲν περιορίζονται ἤδη ἁπλῶς ἐντὸς τῶν μηχανικῶν τούτων ὁρίων· δὲν ἐκτείνονται εἰς μόνας τὰς κινήσεις, τὰς ταχύτητας, τὰς ἀποστάσεις, τὰς μάζας καὶ ἐν γένει τὰ μηχανικὰ φαινόμενα τῶν οὐρανίων σωμάτων. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ τηλεσκοπίου καὶ τοῦ φασματοσκοπίου, αὗται ἐπεξετάθησαν πολὺ πέραν τοῦ κύκλου τῶν στοιχείων τούτων.

Ἀπὸ τοῦ Γαλιλαίου, ὅστις πρῶτος διευθύνας τὸ τηλεσκόπιον πρὸς τὸν οὐρανόν, ἀπεκάλυψεν ὅτι οἱ πλανῆται εἶναι σώματα, ἔχοντα διαστάσεις, σχῆμα, περιστροφικὰς κινήσεις, καὶ δορυφόρους ἀνάλογα πρὸς τὴν Γῆν· ἀπὸ τοῦ Kirchhoff καὶ Bunsen, διὰ τῆς φασματικῆς ἀναλύσεως τῶν ὁποίων ἀπεδείχθησαν οὗτοι καὶ κατὰ τὴν χημικὴν σύστασιν ὅμοιοι πρὸς αὐτήν, οὐ μόνον ἡ μηχανικὴ κατασκευὴ τοῦ ἡμετέρου συστήματος τελείως ἐμελετήθη, ἀλλὰ καὶ ἡ φυσικὴ κατάστασις καὶ ἡ χημικὴ σύστασις τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν πλανητῶν θαυμασίως καθ' ἑκάστην ἀποκαλύπτονται!

Ὁ Ἥλιος, ἡ ἀερώδης καὶ διάπυρος αὕτη σφαῖρα, ἥτις ἔχει ὄγκον 1.283.720 φορὰς μείζονα τῆς Γῆς, εἶναι τὸ κέντρον τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος. Διὰ τῆς παμμεγίστης αὐτοῦ μάζης, 324.439 φορὰς μείζονος τῆς γηίνης, ἕλκων τοὺς πλανήτας συγκρατεῖ αὐτοὺς περὶ ἑαυτόν. Διὰ τῆς ζωογόνου αὐτοῦ ἐνεργείας θερμαίνει, φωτίζει καὶ συντηρεῖ ὁλόκληρον τὸν πλανητικὸν κόσμον. Αὐτὸς εἶναι ἡ πηγὴ πάσης ζωῆς καὶ πάσης κινήσεως ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ τῶν λοιπῶν πλανητῶν. Ἄνευ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, πάντες οἱ κόσμοι οὗτοι θὰ ἦσαν νεκροί, παγωμένοι, ἄνευ ἴχνους ζωῆς, ἄνευ ἴχνους δράσεως.

Ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς γνωστῶν χημικῶν στοιχείων πολλὰ ἀνεκαλύφθησαν ἤδη ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ Ἡλίου· περὶ ἄλλων τινων δὲν ἀπεδείχθη ὁριστικῶς ὅτι ὑπάρχουσιν ἐπ' αὐτοῦ· ὀλίγα μόνον δὲν εὑρέθη-

σαν εἰσέτι· τὰ δὲ λοιπὰ γήϊνα χημικὰ στοιχεῖα δὲν ἀνεζητήθησαν μέχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ ἄστρου τούτου.

Ἀλλ' ἐὰν χημικά τινα στοιχεῖα δὲν εὑρέθησαν εἰσέτι ἐπὶ τοῦ Ἡλίου, τοῦτο βεβαίως δὲν σημαίνει ὅτι πράγματι ἐλλείπουσιν ἐξ αὐτοῦ· πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι ἡ ἐν τῷ Ἡλίῳ ποσότης αὐτῶν δὲν εἶναι μεγάλη. Ἀκριβέστεραι, ἐπιμελέστεραι καὶ δι' ἐντελεστέρων ὀργάνων ἔρευναι οὐδόλως παράδοξον ν' ἀποκαλύψωσι βραδύτερον ἐν τῇ ἡλιακῇ μάζῃ καὶ αὐτά, ὡς δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι καὶ τὰ ἡλιακὰ στοιχεῖα, ἅτινα μέχρι τοῦδε δὲν εὑρέθησαν ἐπὶ τῆς Γῆς, θὰ εὑρεθῶσιν ἐπ' αὐτῆς βραδύτερον, ἢ εἶναι ἐκ τῶν γνωστῶν ἤδη στοιχείων, πλήν, ὑπὸ διαφόρους ὅρους θερμοκρασίας καὶ πιέσεως εὑρισκόμενα, φαίνονται διάφορα. Οὕτω τὸ ἥλιον τῆς ἡλιακῆς χρωμοσφαίρας, τῶν νεφελοειδῶν καὶ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, ὅπερ πρὸ ὀλίγων μόλις μηνῶν ἐθεωρεῖτο ἴδιον τῶν σωμάτων τούτων μόνον, ἀνακαλυφθὲν τελευταῖον ἐν Ἀγγλίᾳ, κατατάσσεται ἤδη μεταξὺ τῶν γηίνων στοιχείων.

Ἐν γένει δὲ ἡ ταυτότης τῆς χημικῆς συστάσεως τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Γῆς εἶναι τοιαύτη, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἤδη, ὅτι ἐὰν πρὸ ἑκατομμυρίων τινων ἐτῶν, ὅτε ἡ Γῆ ἦτο ἔτι, ὡς ὁ Ἥλιος, ἐν διαπύρῳ ἀερώδει καταστάσει, ἐξητάζετο τὸ φάσμα τοῦ φωτὸς αὐτῆς, θὰ εὑρίσκετο τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἡλιακόν!

Ὅθεν ἀμφότερα τὰ σώματα ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης. Τὸ ἄστρον τῆς ἡμέρας, ὁ Ἥλιος, ὃν λαοὶ ὁλόκληροι ἐθεώρησαν ὡς ὑπερφυσικὸν ὄν, καὶ ἐλάτρευσαν ὡς Θεόν, εἶναι κοινὸν σῶμα ὡς ἡμεῖς, ἀποτελεῖται ἐκ τῶν αὐτῶν χημικῶν στοιχείων, ἐξ ὧν καὶ τὰ συνήθη τῆς γῆς σώματα, ἀναλύεται καὶ ἐρευνᾶται χημικῶς ὡς τὰ συνήθη ἐν τοῖς χημικοῖς ἐργαστηρίοις ἀντικείμενα!

Ἀλλ' ἐὰν ἕνεκα τῆς κοινῆς αὐτῶν καταγωγῆς ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Γῆ δὲν διαφέρωσι ποσῶς κατὰ τὴν χημικὴν αὐτῶν σύστασιν, ὑπάρχουσιν ὅμως πλεῖσται ἄλλαι φυσικαὶ ἐπόψεις, ὑφ' ἅς, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον, οὐδεμία μεταξὺ αὐτῶν ὁμοιότης ἢ ἀναλογία ὑφίσταται. Ὁ Ἥλιος διέρχεται ἤδη τὰς φάσεις τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ, δι' ὧν ἡ Γῆ διῆλθε πρὸ ἑκατομμυρίων τινων ἐτῶν, ταχύτερον αὐτοῦ, καθ' ὃ μικροτέρα, ψυχθεῖσα καὶ ὑπὸ στερεοῦ φλοιοῦ, ὑγρῶν ὠκεανῶν καὶ καθαρᾶς ἀτμοσφαίρας περιβληθεῖσα. Ἡ ἀτμόσφαιρα αὐτοῦ, ὅλως διάφορος τὴν σύστασιν τῆς ἡμετέρας, εὑρίσκεται ἔτι ἐν διαπύρῳ κατα-

στάσει, πλήρης μεταλλικῶν ἀτμῶν, ἡ δὲ περιβάλλουσα αὐτὸν φωτόσφαιρα, τὸ πρὸς τὸν γήϊνον στερεὸν φλοιὸν ἀντιστοιχοῦν ἡλιακὸν τοῦτο στρῶμα, ἀποτελεῖται ἐξ ἀκτινοβόλων νεφελῶν, διὰ τῆς συμπυκνώσεως τῶν μεταλλικῶν ἀτμῶν τῆς ἀτμοσφαίρας αὐτοῦ σχηματιζομένων.

Μείζονα ὁμοιότητα καὶ ἀναλογίαν μηχανικήν, φυσικὴν καὶ χημικήν, δέον ν' ἀναζητήσωμεν μεταξὺ τῆς Γῆς καὶ τῶν λοιπῶν μεγάλων πλανητῶν. Ἀτμόσφαιρα, ἤπειροι, ὠκεανοί, ὄρη, λίμναι, νῆσοι, πάγοι, νέφη, ἄνεμοι, βροχαί, χιόνες, ὧραι τοῦ ἔτους, ἡμέραι, ἔτη, κλίματα, καὶ ἐν γένει φυσικὰ φαινόμενα ἀνάλογα πρὸς τὰ τῆς Γῆς, κοσμοῦσι καὶ ἐκείνους.

Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν πλανητῶν ἡ ὁμοιότης δὲν εἶναι τελεία. Ὑπάρχουσι μεταξὺ αὐτῶν οὐσιώδεις διαφοραὶ κινήσεων, ὄγκου, μορφῆς, μάζης, βαρύτητος, θερμοκρασίας, φυσικῆς καταστάσεως καὶ ἐν γένει πολλῶν πλανητικῶν στοιχείων καὶ χαρακτήρων. Αἱ διάφοροι φυσικαὶ συνθῆκαι, αἱ ἀναπτυχθεῖσαι ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἡλιακῷ συστήματι, ποικίλλουσιν ἀπὸ πλανήτου εἰς πλανήτην. Ἐν γένει δὲ ἡ Γῆ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ γενικὸν πρότυπον τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν κόσμου, ἀλλ' ὡς μία τῶν διαφόρων αὐτοῦ μορφῶν.

Γ'.

Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦ ἡμετέρου Ἡλίου εἶναι μοναδικὸν ἐν τῷ Σύμπαντι; ἡ ἀπειροστὴ ἐντὸς τοῦ Ἀπείρου ὁμὰς τῶν ὀλίγων αὐτοῦ κόσμων, ἡ μικρὰ αὕτη πλανητικὴ οἰκογένεια, εἰς ἣν ἀνήκομεν, εἶναι ἡ μόνη ἐντὸς τοῦ ἀχανοῦς;

Οὐχὶ βεβαίως. Ὁ ἡμέτερος Ἥλιος εἶναι ἐλάχιστον μέλος ἑνὸς τῶν ἀπείρων ἀστρικῶν συστημάτων τοῦ Σύμπαντος· εἶναι εἷς τῶν ἑκατομμυρίων ἀπλανῶν ἀστέρων τῶν ἀποτελούντων τὴν φακοειδῆ ἀστρικὴν συστροφὴν τοῦ Γαλαξίου.

Ἕκαστος τῶν ἀναριθμήτων ἀπλανῶν ἀστέρων, οἵτινες διὰ τῆς μαρμαρυγῆς των κοσμοῦσι τὸν οὐρανὸν ἡμῶν, ἑκάστη τῶν ἀπείρων τούτων φωτεινῶν σταγόνων, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν φωτοωκεανὸν Γαλαξίαν, ὡς εἴπομεν ἤδη, εἶναι καὶ ἓν κοσμικὸν κέντρον, εἷς ἥλιος, ὅστις, ἐντὸς τῶν ἰδίων πλανητικῶν τροχιῶν εὑρισκόμενος, ἕλκει καὶ

ὑποχρεοῖ τοὺς πλανήτας του νὰ περιφέρωνται περὶ ἑαυτὸν ἐπὶ κανονικῶν τροχιῶν, κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Κεπλέρου. Εἶναι ἑστία φωτός, θερμότητος καὶ ἐνεργείας ἐν γένει· εἶναι πηγὴ κινήσεων, δράσεως, μεταβολῶν καὶ ποικίλων φυσικῶν φαινομένων ἐπὶ τῶν πλανητῶν του· κινεῖται μετ' αὐτῶν ἐπὶ ὡρισμένης τροχιᾶς μετὰ ταχύτητος πολλῶν χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον· τρέχει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μετὰ πάντων τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ Γαλαξίου ἀνὰ τὸ ἀχανὲς πρὸς ἄγνωστον διεύθυνσιν.

Ὁ Σείριος εἶναι πεντηκοντάκις περίπου λαμπρότερος καὶ τετράκις βαρύτερος τοῦ Ἡλίου. Ὁ α τοῦ Κενταύρου διπλάσιος, ὁ η τῆς Κασσιεπείας ὀκταπλάσιος καὶ ὁ o^2 τοῦ Ἠριδανοῦ ἴσος κατὰ τὸ βάρος πρὸς τὸν Ἥλιον. Ὁ δορυφόρος τοῦ Σειρίου εἶναι σχεδὸν ἴσος πρὸς τὸ ἥμισυ αὐτοῦ, ἀπέχει τούτου σχεδὸν ὅσον καὶ ὁ Οὐρανὸς ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, καὶ περιφέρεται περὶ τὸν Σείριον ἐπὶ λίαν ἐκκέντρου ἐλλειπτικῆς τροχιᾶς ἐντὸς 49,4 ἐτῶν. Οἱ βραχείας περιόδου μεταβλητοὶ ἀστέρες β τοῦ Περσέως (Algol) καὶ δ τοῦ Κηφέως ἐξηγήθησαν, καὶ ἡ φασματικὴ ἀνάλυσις ἐπεβεβαίωσεν ἤδη τὴν θεωρίαν ταύτην, ὅτι ἀκολουθοῦνται ὑπὸ ψυχρῶν καὶ σκοτεινῶν πλανητῶν, ἐχόντων ὄγκους ἀναλόγους πρὸς τοὺς κεντρικοὺς τῶν συστημάτων τούτων ἡλίους. Περὶ τοὺς ἀστέρας τούτους οἱ πλανῆται αὐτῶν κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Κεπλέρου περιφερόμενοι, καὶ συνεπῶς πρὸ αὐτῶν περιοδικῶς διερχόμενοι, προξενοῦσι τὰς γνωστὰς ἀμαυρώσεις καὶ ἐκλείψεις των.

Ὁ α τοῦ Ἀετοῦ (Altaïr), ὁ β τῆς Μικρᾶς Ἄρκτου, ὁ Σ 2145 καὶ ἄλλοι διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ καὶ τῆς φασματικῆς ἀναλύσεως εὑρέθησαν, ὅτι εἶναι τοὐλάχιστον τριπλοῖ, ἀποτελοῦντες συστήματα συγκείμενα ἐξ ἑνὸς τοὐλάχιστον ἡλίου καὶ ἄλλων σκοτεινῶν ἢ λαμπρῶν σωμάτων περὶ αὐτοὺς περιφερομένων.

Ἀλλ' οἱ ἀπειροπληθεῖς καὶ κολοσσαῖοι οὗτοι ἥλιοι, ἀπέχοντες μεγάλως ἀφ' ἡμῶν, ὡς καὶ ἀπ' ἀλλήλων, φαίνονται μικροί, ἀσήμαντοι. Τὸ φῶς, ὁ ταχύτερος τῶν δρομέων, διατρέχων 300.000 χιλιομέτρων ἀνὰ δευτερόλεπτον, χρειάζεται ἵνα φθάσῃ μέχρις ἡμῶν 4,5 ἔτη ἀπὸ τοῦ α τοῦ Κενταύρου, τοῦ ἐγγυτέρου τούτων, καὶ 46,5 ἔτη ἀπὸ τοῦ Πολικοῦ ἀστέρος. Ὅθεν ἡ ἀπὸ τῆς Γῆς ἀπόστασις τοῦ μὲν πρώτου εἶναι ἴση πρὸς 43, τοῦ δὲ δευτέρου πρὸς 438 τρισεκατομμύρια χιλιομέτρων!

Δ'.

Ἀλλὰ τὰ ἡλιακὰ ταῦτα συστήματα, τὰ ἀποτελοῦντα τὸν Γαλαξίαν, εἶναι πάντα τὰ αὐτά; ἔχουσι τὴν αὐτὴν κατασκευήν, τὰς αὐτὰς διαστάσεις, καὶ ἐν γένει τοὺς αὐτοὺς μηχανικοὺς καὶ φυσικοὺς χαρακτῆρας μετὰ τοῦ ἡμετέρου; Οὐχὶ ἀναμφιβόλως. Τὸ ἡμέτερον πλανητικὸν σύστημα παρουσιάζει ἕνα τῶν ποικίλων τύπων, οἵτινες ἐπικρατοῦσιν ἐν τῇ ἀστρικῇ συστροφῇ τοῦ Γαλαξίου. Οὐ μόνον δὲν ἀποτελεῖ τὸν κανόνα τῶν πλανητικῶν συστημάτων, ἀλλ' ἴσως εἶναι μία τῶν σπανίων ἐξαιρέσεων αὐτοῦ, τῶν προκυψασῶν συνεπείᾳ εἰδικῶν ὅρων καὶ ἰδιαιτέρων ἐπιδράσεων, ἐν τῇ φυσικῇ καὶ μηχανικῇ καταστάσει τοῦ ἀρχεγόνου νεφελοειδοῦς ἡμῶν.

Ὁ τύπος αὐτοῦ, ἔχοντος ἐν τῷ μέσῳ ἕνα ἥλιον καὶ πέριξ τούτου μικροὺς σχετικῶς πρὸς αὐτὸν πλανήτας, περιφερομένους ἐπὶ κυκλικῶν σχεδὸν τροχιῶν, δὲν εἶναι ὁ γενικὸς τῶν ἡλιακῶν συστημάτων τοῦ Γαλαξίου.

Ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ πλανητικὰ συστήματα ἔχοντα δύο, τρεῖς, καὶ πλείονας ἡλίους. Τὰ μέλη τῶν διπλῶν καὶ πολλαπλῶν ἀστέρων δὲν διαφέρουσι μεγάλως πρὸς ἄλληλα· κινοῦνται ἐπὶ ἐλλειπτικῶν λίαν ἐκκέντρων συνήθως τροχιῶν, καὶ εἰς χρονικὰ διαστήματα, ἀνερχόμενα εἰς πολλοὺς αἰῶνας ἐνίοτε.

Ὁ α τοῦ Κενταύρου ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἴσων σχεδὸν ἀστέρων, ἐξ ὧν ὁ δεύτερος περιφέρεται ἐντὸς 81 ἐτῶν περὶ τὸν πρῶτον ἐπὶ λίαν ἐκκέντρου ἐλλειπτικῆς τροχιᾶς, ἧς ὁ μέγας ἄξων (52'',5) εἶναι ἐνneaπλάσιος περίπου τοῦ μικροῦ (6'',16).

Ὁ ζ τοῦ Καρκίνου ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἀστέρων, ἐξ ὧν οἱ μὲν δύο, πέμπτου σχεδὸν μεγέθους, κινοῦνται περὶ τὸ κοινὸν κέντρον τοῦ βάρους των ἐπὶ κυκλικῶν σχεδὸν τροχιῶν ἐντὸς 60 περίπου ἐτῶν, ὁ δὲ τρίτος, ὁ μικρότερος καὶ μᾶλλον μεμακρυσμένος αὐτῶν, περιφέρεται περὶ τὸ ζεῦγος τοῦτο τῶν ἡλίων ἐντὸς ἑκατοντάδων ὅλων ἐτῶν.

Ὁ ε τῆς Λύρας σύγκειται ἐκ δύο ζευγῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων κινεῖται περὶ τὸ κοινὸν κέντρον τοῦ βάρους του βραδέως, ἐντὸς 300 μέχρι 500 ἐτῶν, ἀμφότερα δὲ ἔχουσι κοινὴν ἰδίαν κίνησιν εἰς τὸ διάστημα, καὶ περιφέρονται περὶ τὸ κέντρον τοῦ βάρους των ἐντὸς περιόδου ἀνερχομένης εἰς χιλιετηρίδας ὁλοκλήρους.

Ὁ ζ τοῦ Ὑδροχόου συνίσταται ἐκ δύο ἀστέρων τετάρτου μεγέθους, ἐξ ὧν ὁ εἷς περιφέρεται περὶ τὸν ἕτερον ἐντὸς 1758 ἐτῶν περίπου.

Τὸ Τραπέζιον ἢ ὁ θ τοῦ Ὠρίωνος ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν μεγέθους ἡλίων, οἵτινες εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασιν εὑρισκόμενοι ἀποτελοῦσι τὸ ὁμώνυμον σχῆμα.

Ἐπὶ τῶν διπλῶν καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῶν πολλαπλῶν τούτων ἡλιακῶν συστημάτων, ἐν οἷς ἀντὶ ἑνὸς ἔχομεν δύο καὶ πλείονας ἡλίους, συνήθως διαφόρων χρωμάτων, οἱ περὶ αὐτοὺς περιφερόμενοι πλανῆται φωτίζονται καὶ θερμαίνονται ὑπὸ δύο καὶ πλειόνων ἄστρων. Ἡμέραι διαφόρων χρωμάτων, κυαναῖ, ἐρυθραί, χρυσαῖ, λευκαί, κίτριναι κτλ. ὁτὲ μὲν ὑπὸ τοῦ ἑνός, ὁτὲ δὲ ὑπὸ τοῦ ἄλλου, καὶ ἐνίοτε ὑπὸ δύο ἢ καὶ πλειόνων ἡλίων φωτιζόμεναι, διαδέχονται ἀλλήλας. Ὧραι τοῦ ἔτους ποικίλαι καὶ πολλαπλαῖ· κλίματα μετὰ μεταβολῶν καὶ στοιχείων ἀγνώστων ἡμῖν· ἡμέραι μακραὶ καὶ νύκτες μικραὶ ἢ σπάνιαι, ἐκτάκτως ἀνωμάλου διαρκείας, ἀντὶ τῶν κανονικῶν, τῶν ὁμαλῶς κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ἐπαναλαμβανομένων ἐπὶ τῆς Γῆς. Εἷς ἥλιος ἀνατέλλων καὶ ἄλλος δύων· λυκαυγὲς καὶ συγχρόνως λυκόφως· ἐκλείψεις ἡλίων δι' ἐπιπροσθήσεως ἡλίων· τὰ ἀντικείμενα παραλλάσσοντα χρῶμα ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τῆς αὐτῆς ἡμέρας, τῆς αὐτῆς στιγμῆς. Καὶ ἐν γένει οἱ ἀστρονομικοί, οἱ μετεωρολογικοί, καὶ οἱ κλιματολογικοὶ χαρακτῆρες, αἱ παραλλαγαὶ καὶ οἱ ὅροι τῆς διαδοχῆς τῶν χρωμάτων, τῆς λαμπρότητος, καὶ καθόλου τῶν φυσικῶν φαινομένων εἰς τὰ συστήματα ταῦτα παρουσιάζουσι ποικιλίαν, κάλλος, συνδυασμούς, ἀντιθέσεις, θεάματα, φυσικὰς ἀλλοιώσεις, ἃς ἡ ἰσχυροτέρα φαντασία ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ!

Ἡ ἐκκεντρότης τῶν τροχιῶν αὐτῶν καὶ συνεπῶς ἡ μεταβολὴ τῶν ἀποστάσεων τῶν περὶ αὐτοὺς κινουμένων πλανητῶν ἀφ' ἑκάστου τῶν λοιπῶν ἡλίων τοῦ συστήματος εἶναι ἐνίοτε τόσῳ μεγάλη, ὥστε αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς περιφορᾶς θερμομετρικαὶ μεταβολαὶ καθίστανται ἐν αὐτοῖς κολοσσαῖαι, ἐνῷ αὗται ἐπὶ τῶν πλείστων πλανητῶν τοῦ ἡμετέρου συστήματος, συνεπείᾳ τῆς μικρᾶς ἐκκεντρότητος τῶν τροχιῶν αὐτοῦ, εἶναι ἐλάχισται.

Ε'.

Πλὴν διατί αἱ παραλλαγαί, αἱ ἐξαιρέσεις, καὶ αἱ διακρίσεις αὗται; πόθεν τὰ προνόμια καὶ ἡ ἀνώμαλος μεταξὺ τῶν διαφόρων συστημά-

των ἀνισότης; μήπως δὲν ἰσχύουσιν οἱ αὐτοὶ αἰώνιοι φυσικοὶ νόμοι πανταχοῦ τοῦ Σύμπαντος; μήπως δὲν ἐπεκράτησαν οἱ αὐτοὶ κανόνες, αἱ αὐταὶ φυσικαὶ ἰδιότητες τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐνεργείας, πανταχοῦ τοῦ Γαλαξίου, πρὸς σχηματισμὸν τῶν ἀπειραρίθμων συστημάτων αὐτοῦ;

Οἱ μεγάλοι φυσικοὶ νόμοι οἱ κυβερνῶντες τοὺς κόσμους καὶ διέποντες τὸ Σύμπαν εἶναι πανταχοῦ οἱ αὐτοί. Ἀλλ' οἱ διάφοροι ὅροι, οἱ ποικίλοι συνδυασμοί, ἡ διαφορὰ τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν εὑρέθησαν ἑκάστοτε τὰ σώματα, συνετέλεσαν εἰς γένεσιν τῶν παραλλαγῶν τούτων.

Κατὰ τὴν κοσμογονικὴν θεωρίαν τοῦ Laplace, τὸ πλανητικὸν ἡμῶν σύστημα ἐγεννήθη ἐξ ἀρχεγόνου τινος νεφελοειδοῦς, στρεφομένου περὶ ἄξονα, πεπλατυσμένου περὶ τοὺς πόλους, καὶ ἐκτεινομένου πέραν τῆς τροχιᾶς τοῦ Ποσειδῶνος. Τοῦ νεφελοειδοῦς τούτου, συνεπείᾳ τῆς ψύξεως καὶ τῆς βαρύτητος, συστελλομένου, ηὔξανε βαθμηδὸν ἡ θερμότης, τὸ φῶς καὶ ἡ περιστροφικὴ ταχύτης. Ἕνεκα δὲ τῆς αὐξήσεως τῆς κινήσεως ταύτης, ἡ φυγόκεντρος δύναμις γινομένη βαθμηδὸν ἰσχυροτέρα τῆς βαρύτητος περὶ τὸν ἰσημερινόν, ἀπέσπα περὶ τὸν παράλληλον τοῦτον μικροὺς σχετικῶς δακτυλίους, οἵτινες ἀπετέλεσαν τοὺς πλανήτας.

Ἡ θεωρία αὕτη τῆς κοσμικῆς ἐξελίξεως, ἡ ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς δυνάμεως τοῦ Kant καὶ τῆς μεγαλοφυοῦς παρατηρητικότητος τοῦ W. Herschel κατ' ἀρχὴν πηγάσασα, καὶ διὰ τῆς εὐρείας μαθηματικῆς ἐρεύνης τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος ὑπὸ τοῦ μεγάλου Laplace λεπτομερῶς διατυπωθεῖσα, ὑποστηριζομένη καὶ συμπληρουμένη ἤδη ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀνακαλύψεων καὶ ἰδίᾳ τῆς Θερμοδυναμικῆς, τείνει νὰ καταστῇ ὁσημέραι ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια ἀναντίρρητος.

Ἐὰν ὅμως τὸ ἡμέτερον πλανητικὸν σύστημα εὑρεθὲν κατὰ τὴν γένεσιν αὐτοῦ, ὑπὸ ὡρισμένας μηχανικὰς καὶ φυσικὰς συνθήκας, ἐγεννήθη ὁποῖον γνωρίζομεν αὐτό, καὶ καθ' ὃν τρόπον διετύπωσεν ὁ Laplace, δὲν ἕπεται ὅτι, τῶν συνθηκῶν τούτων μεταβαλλομένων, θὰ ἔχωμεν τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, καὶ ὅτι ἄλλα συστήματα, ὑπὸ διαφόρους φυσικοὺς καὶ μηχανικοὺς ὅρους ἐν ἀρχῇ τῆς γεννήσεως αὐτῶν εὑρεθέντα, δὲν ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῶσιν ἀλλοῖα αὐτοῦ.

Ἐν τῇ Οὐρανίῳ Μηχανικῇ ἀποδεικνύεται, ὅτι τὸ σχῆμα ἰσορροπίας ῥευστοῦ ὁμογενοῦς σώματος, στρεφομένου ὁμαλῶς περὶ σταθερὸν ἄξονα, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ μόρια ἕλκονται ἀμοιβαίως κατὰ τὸν νόμον

τοῦ Νεύτωνος εἶναι, ὑπὸ ὡρισμένους μηχανικοὺς καὶ φυσικοὺς ὅρους, τὸ ἐλλειψοειδὲς ἐκ περιστροφῆς.

Μεταβαλλομένων ὅμως τῶν ὑπὸ τοῦ ρευστοῦ τούτου σώματος πληρουμένων ὅρων, ὁ Jacobi ἀπέδειξεν, ὅτι τὸ σχῆμα ἰσορροπίας αὐτοῦ δύναται νὰ εἶναι τὸ ἐλλειψοειδὲς μετὰ τριῶν ἀνίσων ἀξόνων.

Ὁ διαπρεπὴς Γάλλος μαθηματικὸς Poincaré ἐρευνῶν βαθύτερον τὸ ζήτημα τοῦτο, ἔφθασεν εἰς τὰ ἑξῆς σπουδαῖα συμπεράσματα (Acta Mathematica t. VII.):

«Τὰ ἐλλειψοειδῆ δὲν εἶναι τὰ μόνα σχήματα ἰσορροπίας, ἅτινα δύναται νὰ λάβῃ ῥευστὴ μάζα, ἧς πάντα τὰ μόρια ἕλκονται ἀμοιβαίως κατὰ τὸν νόμον τοῦ Νεύτωνος, καὶ ἥτις στρέφεται ὁμαλῶς περὶ ἄξονα. Ἐκτὸς μορφῶν τινων ἰσορροπίας, καθ' ἃς ἡ μάζα αὕτη ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο ἢ πλείονα χωριστὰ σώματα, καὶ ἄλλων, καθ' ἃς αὕτη λαμβάνει σχῆμα δακτυλίου, ὑπάρχουσιν ἀκόμη ἄπειροι σειραὶ σχημάτων ἰσορροπίας . . . .

Θεωρήσωμεν ῥευστήν τινα μάζαν ὁμογενῆ, στρεφομένην ἀρχικῶς περὶ ἄξονα· ἃς φαντασθῶμεν ὅτι ἡ μάζα αὕτη συστέλλεται ψυχομένη βραδέως, ἀλλ' οὕτως ὥστε νὰ μένῃ πάντοτε ὁμογενής. Ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ψύξις εἶναι ἀρκετὰ βραδεῖα καὶ ἡ ἐσωτερικὴ τριβὴ τοῦ ῥευστοῦ ἀρκετὰ ἰσχυρά, ὅπως ἡ περιστροφικὴ κίνησις μένῃ ἡ αὐτὴ εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς μάζης. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους τὸ ῥευστὸν θὰ τείνῃ πάντοτε νὰ λάβῃ σχῆμα ἰσορροπίας αἰωνίως σταθερόν· ἡ ῥοπὴ τῆς ποσότητος τῆς κινήσεως θὰ μείνῃ ὡσαύτως σταθερά.

Ἐν ἀρχῇ, τῆς πυκνότητος οὔσης λίαν μικρᾶς, τὸ σχῆμα τῆς μάζης εἶναι ἐλλειψοειδὲς ἐκ περιστροφῆς, ἐλάχιστα διαφέρον τῆς σφαίρας. Ἡ ψύξις θὰ ἔχῃ κατ' ἀρχὰς ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὔξησιν τῆς πλατύνσεως τοῦ ἐλλειψοειδοῦς, ὅπερ θὰ διατηρηθῇ ἐν τούτοις ἐκ περιστροφῆς. Ὅταν ἡ πλάτυνσις γείνῃ σχεδὸν ἴση πρὸς $^2/_5$, τὸ ἐλλειψοειδὲς θὰ παύσῃ ὂν ἐκ περιστροφῆς καὶ θὰ γείνῃ ἐλλειψοειδὲς τοῦ Jacobi. Τῆς ψύξεως ἐξακολουθούσης, ἡ μάζα θὰ παύσῃ οὖσα ἐλλειψοειδής. Τὸ ἐλλειψοειδὲς φαίνεται κοιλαινόμενον ἐλαφρῶς ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐγγύτερον τῆς μιᾶς τῶν κορυφῶν τοῦ μεγάλου ἄξονος· τὸ μεῖζον μέρος τῆς ὕλης τείνει νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὸ σφαιρικὸν σχῆμα, ἐνῷ τὸ ἔλασσον μέρος ἐξέρχεται τοῦ ἐλλειψοειδοῦς διὰ τῆς ἄλλης κορυφῆς τοῦ μεγάλου ἄξονος, ὡς ἐὰν ἔτεινε νὰ χωρισθῇ τῆς κυρίας μάζης.

Εἶναι δύσκολον νὰ εἴπωμεν τί θὰ συμβῇ κατόπιν, ἐὰν ἡ ψύξις ἐξακολουθῇ, ἀλλ' ἐπιτρέπεται νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ μάζα θὰ βαίνῃ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κοιλαινομένη, στενουμένη ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς, καὶ τέλος θὰ διαιρεθῇ εἰς δύο χωριστὰ σώματα».

«Ὁ κ. Poincaré περαίνων παρατηρεῖ ὅτι τὰ προηγούμενα συμπεράσματα δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἀμέσως εἰς τὴν κοσμογονικὴν θεωρίαν τοῦ Laplace, διότι ὁ νεφελοειδής, ἐξ οὗ ἐγεννήθη τὸ ἡλιακὸν ἡμῶν σύστημα, θὰ ἦτο λίαν πυκνὸς περὶ τὸ κέντρον» (1).

Κατὰ τὰς προσφάτους ἐρεύνας τοῦ Ἀμερικανοῦ ἀστρονόμου κ. See, ὅταν ἐκ ῥευστῆς ὁμογενοῦς μάζης, στρεφομένης περὶ ἄξονα, ἀποσπῶνται βαθμηδὸν μέρη τινα αὐτῆς, ταῦτα συνήθως δὲν θὰ ἔχωσι σχῆμα δακτυλιοειδές, ὡς ὑποθέτει ἡ θεωρία τοῦ Laplace, ἀλλὰ θὰ παράγωνται δύο μάζαι σφαιροειδεῖς, μὴ διαφέρουσαι πολὺ τὸ μέγεθος. Ἐὰν δὲ τὸ ῥευστὸν εἶναι ἑτερογενές, ἡ διαφορὰ τῶν μαζῶν θὰ εἶναι πολὺ μείζων, ἢ ὅταν τοῦτο εἶναι ὁμογενές.

Ὁ κ. See, εἰς ἔνδειξιν τῆς πιθανότητος, ὅτι οὕτως ἐσχηματίσθησαν οἱ διπλοῖ ἀστέρες, καὶ οὐχὶ δι' ἀποσπάσεως δακτυλίων, ἣν περίπτωσιν θεωρεῖ ἐξαιρετικήν, φέρει σειρὰν σχημάτων διπλῶν νεφελοειδῶν τοῦ John Herschel, οἵτινες ὁμοιάζουσι μεγάλως πρὸς ἀλτῆρας, καὶ πείθουσι πράγματι περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν θεωριῶν τούτων. Δεικνύει δὲ συγχρόνως, ὅτι ἡ μεγάλη ἐκκεντρότης τῶν τροχιῶν τῶν διπλῶν ἀστέρων προέρχεται ἐκ τῆς τριβῆς τῶν παλιρροιῶν, τῶν παραγομένων ὑπὸ τῆς ἀμοιβαίας ἕλξεως ἐφ' ἑκάστου τῶν σωμάτων τούτων.

Κατὰ ταῦτα, τὰ ἡλιακὰ συστήματα, προερχόμενα ἐκ βαθμιαίας ἐξελίξεως τῆς ὕλης, διαφέρουσιν ὡς ἐκ τῶν διαφόρων μηχανικῶν καὶ φυσικῶν ὅρων, οἵτινες ἐπεκράτησαν κατὰ τὴν γένεσιν αὐτῶν. Οἱ ἥλιοι εἶναι ἀποτέλεσμα συμπυκνώσεως τῆς ἀραιᾶς καὶ ἀερώδους μάζης τῶν νεφελοειδῶν, συνεπείᾳ τῆς ψύξεως καὶ τῆς βαρύτητος. Οἱ νεφελοειδεῖς, συμπυκνούμενοι καὶ θερμαινόμενοι βαθμηδόν, διέρχονται διαδοχικῶς διὰ διαφόρων φάσεων ἐξελίξεως καὶ ἡλικίας, ἀπὸ τοῦ ἐν ἐμβρυώδει καταστάσει ἀμόρφου νεφελοειδοῦς, διὰ τῆς παιδικῆς τοῦ ἀμυδροῦ, διὰ τῆς ἐφηβικῆς τοῦ θερμοῦ, μέχρι τῆς ἀνδρικῆς καὶ ἀκμαίας τοῦ λαμπροῦ ἀστέρος. Τότε ἄρχονται ψυχόμενοι, καὶ

(1) F. Tisserand, Traité de Mécanique Celeste t. II, p. 168-169.

κατέρχονται βραδέως πάλιν τὰς βαθμίδας τῆς παρακμῆς καὶ τοῦ γήρατος μέχρι τῆς ψυχρᾶς καὶ ἀμαυρᾶς καταστάσεως τῶν πλανητῶν.

ϛ'.

Ἀλλ' ἐὰν οἱ ἀστέρες ὑπόκεινται εἰς τὸν μέγαν νόμον τῆς ἐξελίξεως, ἐὰν διέρχωνται καὶ αὐτοί, ὡς τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά, διὰ ποικίλων φάσεων ἀναπτύξεως, δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν περίοδον τοῦ βίου αὐτῶν, ἔχομεν τὰ μέσα νὰ εὕρωμεν τὴν ἡλικίαν, μέχρι τῆς ὁποίας ἕκαστος αὐτῶν ἔχει προχωρήσει;

Τὸ θεμελιῶδες τοῦτο ζήτημα τῆς Φυσικῆς Ἀστρονομίας, τὸ ὕψιστον τοῦτο αἴτημα τῆς Θετικῆς Φιλοσοφίας, ὅπερ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἀπρόσιτον ἐπιστημονικῶς, ἄλυτον θετικῶς, καὶ ὅπερ πρὸ ἡμίσεως περίπου αἰῶνος ἡ Ἐπιστήμη οὐδὲ νὰ πραγματευθῇ κἂν ἠδύνατο, λύει ἤδη τὸ φασματοσκόπιον.

Ἡ φασματικὴ ἀνάλυσις, ἥτις παρέχει ἡμῖν τὴν χημικὴν σύστασιν, τὴν πυκνότητα, τὴν φυσικὴν κατάστασιν, καὶ τόσα ἄλλα χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἀποκρίνεται ἤδη καθ' ἑκάστην καὶ εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα.

Ἡ ἡλικία τῶν ἀστέρων, συνεπείᾳ τῆς ἐξελίξεως, εἰς ἣν ὑπόκειν-ται, συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν θερμοκρασίαν αὐτῶν· ἡ δὲ θερμοκρασία τῶν ἡλίων ἀποκαλύπτεται ἐξ ὡρισμένων χαρακτήρων τοῦ φάσματος καὶ ἐν γένει τοῦ φωτός των.

Καθ' ὅσον ἡ θερμοκρασία σώματός τινος αὐξάνει, κατὰ τοσοῦτον καὶ αἱ φωτειναὶ ἰδιότητες αὐτοῦ μεταβάλλονται. Ὅταν τὰ στερεὰ καὶ τὰ ὑγρὰ σώματα ἔχωσι θερμοκρασίαν κυμαινομένην μεταξὺ 400° καὶ 500°, τὰ μόρια αὐτῶν ἔχουσι κίνησιν καθιστῶσαν ταῦτα ἁπλῶς θερμά, ἀλλ' οὐχὶ καὶ φωτεινά. Ὁ ὀφθαλμὸς ἡμῶν τότε εἶναι τυφλὸς διὰ τὰς ἀκτῖνας αὐτῶν, καὶ ἡ φωτογραφικὴ πλὰξ μένει ἀπαθὴς πρὸ τοῦ φωτὸς τούτου, ὅπερ καλεῖται σκοτεινὴ ἀκτινοβόλος θερμότης. Ὅταν ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος ὑπερβῇ τοὺς 500°, ὥστε τὰ μόρια αὐτοῦ νὰ παράγωσιν ἐντὸς τοῦ αἰθέρος περὶ τὰ 400 τρισεκατομμύρια παλμῶν κατὰ δευτερόλεπτον, τότε τὸ φῶς αὐτοῦ καθίσταται ὁρατὸν εἰς τὸν ὀφθαλμόν, ὡς φῶς ἐρυθρόν. Ἐὰν ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος αὐξάνῃ βαθμηδὸν ὑπὲρ τοὺς 500°, τὸ φῶς αὐτοῦ φαίνεται δια-

δοχικῶς βαθὺ ἐρυθρόν, ἀνοικτὸν ἐρυθρόν, πορτοκαλόχρουν, κίτρινον, ἀνοικτὸν κίτρινον, καὶ τείνει πρὸς τὸ λευκόν. Καθ' ὅσον δὲ ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος αὐξάνει, κατὰ τοσοῦτον ἀναφαίνονται ἀκτῖνες μικροτέρου μήκους κύματος, ἤτοι ἀκτῖνες παραγόμεναι ὑπὸ πολυπληθεστέρων ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ παλμῶν τῶν μορίων αὐτοῦ.

Αἱ κίτριναι ἀκτῖνες τῆς γραμμῆς D τοῦ Fraunhofer ἀντιστοιχοῦσιν εἰς 510 τρισεκατομμύρια παλμῶν κατὰ δευτερόλεπτον. Τὸ ἰόχρουν φῶς ἀντιστοιχεῖ εἰς 800 τρισεκατομμύρια περίπου παλμῶν κατὰ δευτερόλεπτον. Καὶ ἐὰν διπλασιάσωμεν τὸν ἀριθμὸν τοῦτον τῶν παλμικῶν κινήσεων τῶν μορίων, φθάνομεν εἰς τοὺς ταχυτέρους γνωστοὺς παλμοὺς τῶν 1.600 τρισεκατομμυρίων κατὰ δευτερόλεπτον, ὧν τὸ φῶς εἶναι καὶ πάλιν ἀόρατον εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ἡμῶν.

Οὕτω λοιπόν, αὐξανομένης βαθμηδὸν τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος, τὸ πλῆθος τῶν παλμῶν τῶν μορίων αὐτοῦ αὐξάνει· αἱ ἀκτῖνες, ἃς ἐκπέμπει, πολλαπλασιάζονται κατά τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ χρῶμα, διερχόμεναι ἀπὸ τοῦ βαθέως ἐρυθροῦ μέχρι τοῦ ἰόχρου, καὶ τέλος καθίστανται ἀόρατοι εἰς τὸν ὀφθαλμὸν καὶ αἰσθηταὶ μόνον εἰς τὴν φωτογραφικὴν πλάκα.

Ἡ σκοτεινὴ ἀκτινοβόλος θερμότης, ἡ ἀντιστοιχοῦσα εἰς τοὺς ἧττον συχνοὺς παλμοὺς τοὺς παρατηρηθέντας ὑπὸ τοῦ Langley, ἔχει μῆκος κύματος 45 φορὰς μεῖζον τοῦ τῶν ἰοχρόων ἀκτίνων, ἤτοι παράγεται ὑπὸ 18 τρισεκατομμυρίων περίπου παλμῶν κατὰ δευτερόλεπτον. Ὅθεν μέχρι τῶν 400 τρισεκατομμυρίων ἔχομεν τὴν ἀκτινοβόλον σκοτεινὴν θερμότητα· ἀπὸ τοῦ ὁρίου τούτου μέχρι τῶν 800 τρισεκατομμυρίων ἔχομεν τὸ ὁρατὸν φῶς· καὶ τέλος ἀπὸ τούτου μέχρι τῶν 1.600 τρισεκατομμυρίων παλμῶν κατὰ δευτερόλεπτον ἔχομεν τὸ ἀόρατον φῶς. Αἱ θερμαντικαί, ὁραταί, καὶ φωτογραφικαὶ αὗται ἀκτῖνες περιλαμβάνονται μεταξὺ 18^{μ} καὶ $0^{\mu},2$ μήκους κύματος (1).

Τὰ ἐν διαπύρῳ καταστάσει εὑρισκόμενα ἀέρια καθίστανται καὶ αὐτὰ μέχρις ὁρίου τινος λαμπρότερα, καθ' ὅσον ἡ θερμοκρασία αὐτῶν αὐξάνει· δὲν παρέχουσιν ὅμως ἀκριβῶς τὰ αὐτὰ φωτεινὰ φαινόμενα, ὁποῖα τὰ στερεὰ καὶ τὰ ὑγρά. Τὸ φάσμα τῶν ἀερίων δὲν εἶναι συνεχές· ἀποτελεῖται ἐκ λαμπρῶν γραμμῶν διαφόρων χρωμάτων, ἐξαρτω-

(1) μ = ἓν μικρόν = ἓν χιλιοστὸν τοῦ χιλιοστομέτρου.

μένων ἐκ τῆς φύσεως, τῆς θερμοκρασίας, καὶ τῆς πιέσεως τοῦ ἀκτινοβόλου σώματος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν λαμπρῶν γραμμῶν, ὡς καὶ ἡ λαμπρότης ἑκάστης αὐτῶν, αὐξάνει βαθμηδόν, ὑψουμένης τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς πιέσεως τοῦ ἀερίου. Ἐὰν δὲ ἡ θερμοκρασία καὶ ἡ πίεσις αὐξήσωσιν ἀρκετά, τὸ φῶς τοῦ ἀερίου τείνει νὰ καταστῇ ὁποῖον τὸ τῶν στερεῶν καὶ ὑγρῶν σωμάτων, τὸ δὲ φάσμα αὐτοῦ λαμβάνει τὴν ὄψιν συνεχοῦς φάσματος.

Ἐν γένει λοιπόν, καθ' ὅσον ἡ θερμοκρασία τῶν σωμάτων μεταβάλλεται, κατὰ τοσοῦτον ἀλλοιοῦνται ἡ λαμπρότης, τὸ χρῶμα, τὸ φάσμα καὶ ἐν γένει αἱ φωτειναὶ ἰδιότητες αὐτῶν.

Οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες φασματικῶς διαιροῦνται εἰς τρεῖς κυρίας τάξεις. Ἡ διαίρεσις αὕτη, ἥτις σχετίζεται πρὸς τὴν φυσικὴν κατάστασιν αὐτῶν, τὴν ὑπὸ τῆς φασματικῆς ἀναλύσεως δεικνυομένην, συμπίπτει καὶ μετὰ τῆς κλίμακος τῶν χρωμάτων, ἅτινα φαίνονται λαμβάνοντες διαδοχικῶς οἱ ἀστέρες.

Ἡ πρώτη τάξις, ἥτις εἶναι καὶ ἡ πολυπληθεστέρα πασῶν, περιλαμβάνει τοὺς λευκοὺς ἢ κυανοῦς ἀπλανεῖς ἀστέρας. Τὸ συνεχὲς φάσμα τούτων, ἐκτεινόμενον ἀρκετὰ πρὸς τὸ ἰόχρουν τμῆμα, ἔχει μεγίστην λαμπρότητα εἰς τὸ κυανοῦν, καὶ χαρακτηρίζεται ὑπὸ σκοτεινῶν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλατειῶν, ἰσχυρῶν συνήθως, γραμμῶν τοῦ ὑδρογόνου, ἐνῷ αἱ μαῦραι μεταλλικαὶ γραμμαὶ εἶναι τοὐναντίον ἀσθενέσταται, καὶ ἐνίοτε μάλιστα ἐλλείπουσιν ἐντελῶς.

Αἱ γραμμαὶ τοῦ ὑδρογόνου ἐλαττοῦνται βαθμηδόν, καθ' ὅσον αἱ μεταλλικαὶ αὐξάνουσιν. Ἐπειδὴ δέ, ἵνα παραχθῶσι σκοτειναὶ ἀπορροφητικαὶ γραμμαὶ εἰς τὸ φάσμα ἀστέρος τινος, δέον ἡ περιβάλλουσα αὐτὸν ἀτμόσφαιρα νὰ ἔχῃ θερμοκρασίαν ἀρκετὰ χαμηλοτέραν τῆς φωτοσφαίρας αὐτοῦ, ἢ πάχος ἱκανὸν πρὸς τοῦτο, τὸ δὲ ὑδρογόνον ἀπαιτεῖ ὑψηλοτάτην θερμοκρασίαν, ἵνα παραγάγῃ τὰς χαρακτηριστικὰς αὐτοῦ λαμπρὰς γραμμάς, ἐὰν ὁ ἀστὴρ εὑρίσκηται εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, μόνον τὸ ὑδρογόνον θὰ εἶναι ἀρκετὰ παχὺ καὶ σχετικῶς πρὸς τὰς ἀκτῖνας τῆς ὄπισθεν αὐτοῦ φωτοσφαίρας ψυχρόν, ἵνα ἀπορροφήσῃ ἰσχυρῶς αὐτάς, καὶ παραγάγῃ ζωηρὰς μαύρας γραμμάς. Οἱ δὲ μεταλλικοὶ ἀτμοὶ δίδουσιν ἀσθενεῖς ἀπορροφητικὰς γραμμὰς ἢ ἐλλείπουσιν ἐντελῶς εἰς τὸ φάσμα τοῦ ἀστέρος, οὐχὶ διότι σπανίζουσιν ἢ δὲν ὑπάρχουσι ποσῶς ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ διότι εἶναι θερμότεροι τοῦ δέοντος, ὅπως

ἀπορροφήσωσι τὰς χαρακτηριστικὰς αὐτῶν ἀκτῖνας τῆς φωτοσφαίρας.

Ὅθεν τὸ φάσμα τῶν λευκῶν ἀστέρων εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς νεαρᾶς φάσεως τοῦ βίου αὐτῶν, τῆς ἀστρικῆς ἐξελίξεως, ἣν διέρχονται, τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς φυσικῆς καταστάσεως, εἰς ἣν εὑρίσκονται.

Εἰς τὴν τάξιν τῶν νέων τὴν ἡλικίαν κατατάσσονται οἱ πλεῖστοι τῶν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὁρατῶν ἀστέρων, ἐν οἷς ὁ Σείριος, ὁ Βέγας τῆς Λύρας, ὁ Βασιλίσκος, ὁ Προκύων, ὁ Κάστωρ, ὁ Στάχυς τῆς Παρθένου, καὶ ἄλλοι μεταξὺ τῶν λαμπροτέρων ἀστέρων τῶν κοσμούντων τὸ στερέωμα. Πάντες οὗτοι περιβάλλονται ὑπὸ παχείας ἐξ ὑδρογόνου ἀτμοσφαίρας εἰσὶν εἰσέτι ἀκμαῖοι, πλήρεις θερμότητος καὶ ἐνεργείας ἐν γένει.

Ἡ δευτέρα τάξις περιλαμβάνει τοὺς κιτρίνους ἀστέρας, ὧν τὸ φάσμα περιέχον, πλὴν τῶν τοῦ ὑδρογόνου, ἰσχυρὰς καὶ πολυπληθεῖς μαύρας μεταλλικὰς γραμμάς, ὁμοιάζει ἐντελῶς πρὸς τὸ τοῦ ἡμετέρου Ἡλίου.

Ἡ πληθώρα τῶν μεταλλικῶν τούτων γραμμῶν ὀφείλεται εἰς τὴν κατάπτωσιν τῆς θερμοκρασίας τῆς περιβαλλούσης τοὺς ἀστέρας τούτους ἀτμοσφαίρας, ἥτις οὕτω κατέστη πυκνοτέρα, ψυχροτέρα, πλουσιωτέρα εἰς μεταλλικοὺς ἀτμούς, καὶ λεπτοτέρα τὸ πάχος.

Εἰς τὴν ἡλιακὴν ταύτην τάξιν ἀνήκουσιν οἱ ἀστέρες, οἱ βαθμηδὸν συμπυκνωθέντες καὶ διελθόντες τὴν πρώτην νεότητα, τὴν πρώτην φάσιν τῆς ἀστρικῆς ἐξελίξεως, καὶ εὑρισκόμενοι ἤδη εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς ὡριμότητος. Μεταξὺ αὐτῶν, πλὴν τοῦ Ἡλίου, περιλαμβάνονται ὁ Λαμποδίας, ὁ Ἀρκτοῦρος, ἡ Αἴξ, ὁ Πολικὸς ἀστήρ, ὁ Πολυδεύκης, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκ τῶν λαμπρῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ ἡμῶν.

Ἡ τρίτη τάξις περιλαμβάνει τοὺς ἐρυθροὺς ἢ πορτοκαλόχρους ἀστέρας, ὧν τὸ φάσμα περιέχει πλὴν τῶν μεταλλικῶν γραμμῶν, πλείστας σκοτεινὰς ταινίας, τὸ δὲ ἰόχρουν τμῆμα, ὅπερ, ὡς εἴδομεν, ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰς ὑψηλὰς θερμοκρασίας τῶν σωμάτων, ἐλλείπει σχεδὸν ἐντελῶς.

Ἡ ἔλλειψις τῶν ἰοχρόων ἀκτίνων, τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν ὑψηλῶν θερμοκρασιῶν, ἡ ὕπαρξις τῶν σκοτεινῶν ταινιῶν, τῶν προερχομένων ἐξ ἀπορροφήσεως τοῦ φωτὸς τῆς φωτοσφαίρας ὑπὸ πυκνῆς καὶ ψυχρᾶς ἀτμοσφαίρας, καὶ τὸ ἐρυθρὸν τοῦ χρώματος αὐτῶν, ὅπερ

ἀνήκει εἰς τὰς χαμηλὰς θερμοκρασίας τῶν σωμάτων, δεικνύουσιν ὅτι οἱ ἥλιοι οὗτοι ἐψύχθησαν ἱκανῶς, ὅτι αἱ ἀτμόσφαιραι αὐτῶν περιέχουσιν ἤδη καὶ σύνθετα ἴσως σώματα, ἅτινα ἕνεκα τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν εἰς τοὺς ἀστέρας τῶν δύο πρώτων τάξεων, ὅτι διατρέχουσιν ἤδη τὸ στάδιον τοῦ γήρατος, τείνοντες βαθμηδὸν πρὸς τὸ πεπρωμένον, τὸ σκοτεινὸν τέλος, τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς ἀστρικῆς ἐξελίξεως, ἥτις εἶναι ἡ ἔλλειψις ἐνεργείας, ὁ θάνατος.

Εἰς τὴν τάξιν ταύτην τῶν γεγηρακότων ἀστέρων ἀνήκουσιν ὁ Ἀντάρης, ὁ α τοῦ Ὠρίωνος, ὁ α τοῦ Ἡρακλέους, ὁ β τοῦ Πηγάσου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ἐρυθρῶν τοῦ οὐρανοῦ ἡλίων.

Διὰ τῆς φάσεως ταύτης τῆς ἀστρικῆς ἐξελίξεως, διὰ τῆς περιόδου ταύτης τοῦ ἀστρικοῦ βίου, διὰ τῆς ψυχρᾶς καὶ ἐξηντλημένης αὐτῆς ἡλικίας τοῦ γήρατος, τῆς ἀδυναμίας, εἶναι προωρισμένοι νὰ διέλθωσι βαθμηδὸν ὅλοι οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες, ὅλοι οἱ ἥλιοι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἡμέτερος!

Ζ΄.

Ὁ ἡμέτερος Ἥλιος, ἡ πηγὴ αὕτη τῆς ζωῆς τοῦ πλανήτου ἡμῶν, προώρισται λοιπὸν ἡμέραν τινα νὰ ψυχθῇ, νὰ στερεοποιηθῇ; οἱ ἀπειράριθμοι ἀπλανεῖς ἀστέρες τείνουσι λοιπὸν νὰ σβεσθῶσι καὶ νὰ μεταβληθῶσιν εἰς σκοτεινὰς σφαίρας, κινουμένας ἀπαύστως ἐντὸς αἰωνίου σκότους; Τὸ Σύμπαν λοιπὸν προώρισται νὰ νεκρωθῇ ἡμέραν τινα;

Τὸ πᾶν γεννᾶται, ζῇ καὶ θνήσκει! Ἰδοὺ ὁ αἰώνιος νόμος τοῦ κόσμου. Πᾶν ὅ,τι ἐγεννήθη θὰ ἀποθάνῃ, πᾶν ὅ,τι ἤρχισε θὰ τελειώσῃ!

Ἀλλὰ τί ἐγεννήθη; τί ἔσχεν ἀρχήν; Μήπως τὸ Σύμπαν αὐτό; Οὐχὶ βεβαίως. Τὸ τοιοῦτον οὔτε φιλοσοφικῶς, οὔτε ἐπιστημονικῶς εἶναι ὀρθόν. Τὸ Σύμπαν εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἄναρχον, ἄρα καὶ ἀτελεύτητον, ἄρα καὶ αἰώνιον. Μόνον αἱ φάσεις, δι᾽ ὧν διέρχονται τὰ ἄπειρα μέλη αὐτοῦ, μόνον αἱ περίοδοι, ἃς διατρέχουσι τὰ ἡλιακὰ συστήματα, ἄρχονται καὶ ἐπομένως καὶ περατοῦνται· μόνον οἱ ἐν αὐτῷ κόσμοι δημιουργοῦνται, γεννῶνται διὰ τῶν ἰδίων, ὡς εἴδομεν, δυνάμεων, διὰ τῶν ἰδιοτήτων τῆς ὕλης καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, τῆς ἐνεργείας, καὶ συνεπῶς ἔχουσι πεπερασμένην διάρκειαν, καὶ συνεπῶς ὑπόκεινται εἰς τὴν καταστροφήν, εἰς τὸν θάνατον! Ἀλλ᾽ εἰς θάνατον προσωρινόν, πρόσκαιρον. Τὰ ἡλιακὰ συστήματα θνήσκουσιν, ἀλλ᾽ οὐχὶ

διὰ παντός· φθείρονται, ἀλλ' ἀναγεννῶνται ἐκ τῆς τέφρας των· πίπτουσιν, ἀλλὰ ἵνα, δυνάμει τοῦ ἐν ἑαυτοῖς σπέρματος τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἀναστῶσιν ἐπίσης ζωηρά, ἐπίσης ἀκμαῖα, ἐπίσης ζωογόνα.

Ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ τίνος δυνάμεως, τῇ βοηθείᾳ τίνος ἰδιότητος, ἀναγεννῶνται οἱ κόσμοι καὶ συντηρεῖται ἡ αἰωνιότης τοῦ Σύμπαντος;

Ὁ μέγας τῆς Καινισβέργης φιλόσοφος, ὁ πολὺς Kant, δεχόμενος καὶ αὐτός, ὡς ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ Ἀναξιμένης, ὁ Ἡράκλειτος (1), ὁ Νεύτων, ὁ Buffon καὶ ἄλλοι, ὅτι οἱ κόσμοι γεννῶνται καὶ θνήσκουσιν, πιστεύει ὅμως ὡς οἱ ἀνωτέρω Ἕλληνες φιλόσοφοι εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῶν κόσμων καὶ τὴν αἰωνιότητα τοῦ Σύμπαντος! Ἐν τῇ ἀθανάτῳ Ἱστορίᾳ τοῦ Οὐρανοῦ αὐτοῦ λέγει, ὅτι οἱ ἥλιοι θὰ ἀναγεννηθῶσι διὰ τῆς πτώσεως ἐπ' αὐτῶν ὅλων τῶν πλανητῶν, ὧν ἡ καύσιμος ὕλη (;) ἀναζωογονοῦσα τὸ πῦρ αὐτῶν θὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ εἰς νεφελώδη κατάστασιν, ἐξ ἧς θὰ γεννήσωσι νέους κόσμους.

Αἱ ἰδέαι αὗται τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ φιλοσόφου, ἂν καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις ἀντίκεινται εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς Ἐπιστήμης, κατ' ἀρχὴν ὅμως φαίνονται ἀκριβεῖς. Τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα, τῆς διὰ τῶν συγκρούσεων ἀναγεννήσεως τῶν κόσμων, εἶναι τὸ μόνον, ὅπερ ἐπιβάλλει σήμερον ἡ ἐπισταμένη ἔρευνα τῶν νόμων τοῦ Σύμπαντος, εἶναι τὸ μόνον, εἰς ὃ καταλήγει ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τῶν φαινομένων τοῦ Οὐρανοῦ.

Η'.

Ἀλλὰ τοιαῦται ἀμοιβαῖαι συγκρούσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων δύνανται ἄρα γε νὰ συμβῶσι πράγματι συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς Οὐρανίου Μηχανικῆς; Τὰ ἡλιακὰ συστήματα δὲν εἶναι μηχανικῶς εὐσταθῆ;

Κατὰ τὸν νόμον τῆς παγκοσμίου ἕλξεως, ἐὰν τὸ πλανητικὸν ἡμῶν σύστημα ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ Ἡλίου καὶ ἑνὸς πλανήτου, οὗτος θὰ ἐκινεῖτο αἰωνίως ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐλλειπτικῆς τροχιᾶς περὶ τὸν Ἥλιον, ἀκολουθῶν τοὺς νόμους τοῦ Κεπλέρου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπάρχουσι πολλοὶ πλανῆται, οὗτοι, ἕλκοντες καὶ ἑλκόμενοι ἀμοιβαίως, προξενοῦσιν ἀνωμαλίας εἰς τὰς πλανητικὰς τροχιάς. Συνεπείᾳ τῶν παρέλξεων

(1) P. Tannery, Pour l'histoire de la Science Hellène p. 168.

τούτων τὰ διάφορα στοιχεῖα, ἐν οἷς καὶ οἱ μεγάλοι ἄξονες τῶν πλανητικῶν τροχιῶν, ὑφίστανται οὐσιώδεις μεταβολάς. Ἀλλ' αἱ αἰώνιαι ἀνωμαλίαι τῶν μεγάλων ἀξόνων, καίτοι μακρᾶς διαρκείας, ἐπὶ χιλιάδας ἐτῶν κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν βαίνουσαι καὶ συσσωρευόμεναι, εἶναι περιοδικαὶ καὶ τόσῳ μικραί, ὥστε οὐδεμίαν αἰσθητὴν καὶ σταθερὰν ἀλλοίωσιν δύνανται νὰ προξενήσωσιν ἐπὶ τῆς ἀποστάσεως καὶ τοῦ χρόνου περιφορᾶς τῶν πλανητῶν περὶ τὸν Ἥλιον (1)

Ἐὰν ὅμως τὸ ἡμέτερον πλανητικὸν σύστημα ἀποδεικνύεται ἤδη ἐν τῇ Οὐρανίῳ Μηχανικῇ εὐσταθὲς μηχανικῶς, θὰ εἶναι ἄρα γε πράγματι ἐπ' ἄπειρον τοιοῦτο; Οἱ πλανῆται δὲν θὰ πέσωσι ποτὲ ἐπὶ τοῦ Ἡλίου;

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς μηχανικῆς εὐσταθείας τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, τὰ σώματα αὐτοῦ ἐθεωρήθησαν ὡς ὑλικὰ σημεῖα, ἐντελῶς ἀνένδοτα (rigides), ἀμετάβλητα τὴν μορφὴν καὶ τὸ σχῆμα, κινούμενα ἐλευθέρως ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως ἐντὸς τοῦ κενοῦ, καὶ μὴ ὑποκείμενα εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐνέργειαν πλὴν τῆς παγκοσμίου ἕλξεως. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές. Οὔτε τὰ σώματα τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἁπλῶς ὡς ὑλικὰ σημεῖα, μὴ ὑποκείμενα εἰς μετασχηματισμοὺς καὶ μεταμορφώσεις· οὔτε τὸ διάστημα, ἐν ᾧ κινοῦνται εἶναι ἀπολύτως κενόν, μὴ παρέχον αὐτοῖς οὐδεμίαν ἀντίστασιν· οὔτε ἡ παγκόσμιος ἕλξις εἶναι ἡ μόνη δύναμις, δι' ἧς ἐπιδρῶσιν ἀμοιβαίως ἐπὶ τῶν κινήσεων αὐτῶν.

Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἑκατομμυρίων τινων ἐτῶν, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ τῆς πεπερασμένης, τῆς μικρᾶς σχετικῶς περιόδου τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος ἐπὶ τῆς Γῆς, ἡ παγκόσμιος ἕλξις ἀρκεῖ ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς, καὶ τὸ ἡλιακὸν σύστημα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐσταθές. Προκειμένου ὅμως περὶ χρονικῶν περιόδων πολὺ μακροτέρων, δέον νὰ εἰσαχθῶσιν ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς ἡμῶν καὶ ἄλλαι δυνάμεις καὶ ἄλλαι ἐνέργειαι.

Τὸ διάστημα δὲν εἶναι κενόν· δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον, ὅτι ἐν αὐτῷ ὑπάρχει ὁ αἰθήρ, καθὼς δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον ὅτι οὗτος εἶναι ὑλικός. Ἄνευ αὐτοῦ τὸ φῶς, ἡ θερμότης, ἡ ἕλξις καὶ ἐν γένει ἡ ἐνέργεια, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ μεταδοθῇ μεταξὺ τῶν ἀστέρων. Πρὸς τοῦτο εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ ὑλικὸν μέσον, ῥευστὸν ἢ

(1) D. Eginitis, Mémoire sur la stabilité du Système Solaire, Annales de l'Observatoire de Paris t. XIX.

στερεὸν ἀδιάφορον, διακεχυμένον πανταχοῦ, εἰσερχόμενον εἰς ὅλα τὰ σώματα καὶ πληροῦν τὸ πᾶν.

Ὁ W. Thomson λέγει περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς: «Ὅ,τι γνωρίζομεν περὶ τοῦ αἰθέρος συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἔχει τὸ ἀνένδοτον (rigidité) στερεοῦ, καὶ ὅτι ὑποχωρεῖ βαθμηδόν. Ἐὰν θραύηται ἢ οὔ, καὶ ἐὰν σχίζηται, δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ εἴπωμεν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐμὴν ἀντίληψιν, αἱ ἐν τῷ ἠλεκτρισμῷ ἀνακαλύψεις καὶ αἱ κινήσεις τῶν κομητῶν, ὡς καὶ αἱ θαυμάσιαι φωτειναὶ οὐραὶ αὐτῶν, τείνουσι νὰ πείσωσι περὶ τῆς ὑπάρξεως ῥηγμάτων τινων ἐν τῷ αἰθέρι, καὶ δεικνύουσιν, ὅτι ὑπάρχει σχέσις μεταξὺ τῆς ἠλεκτρικῆς ἀστραπῆς, τοῦ βορείου σέλαος, καὶ τῆς παραγωγῆς ῥηγμάτων ἐντὸς τοῦ αἰθέρος. Μὴ ἐκλαμβάνετε ταῦτα ὡς βεβαιότητα, δὲν εἶναι ἢ ἀόριστον ἐπιστημονικὸν ὄνειρον· ἀλλὰ δύνασθε νὰ θεωρήσητε τὴν ὕπαρξιν τοῦ αἰθέρος ὡς ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν· ἤτοι ὅτι ὑπάρχει ἓν μέσον διακεχυμένον πανταχοῦ, ἓν ἐλαστικὸν στερεὸν λίαν ἀνένδοτον, τόσῳ ἰσχυρῶς ἀνένδοτον σχετικῶς πρὸς τὴν πυκνότητα αὐτοῦ, ὥστε αἱ κυμάνσεις τοῦ φωτὸς φθάνουσιν ἐν αὐτῷ εἰς τὸ πλῆθος, ὅπερ εἶπον μετὰ τῶν μηκῶν τῶν κυμάτων, ἅτινα ὑπέδειξα. Τὸ θεμελιῶδες ζήτημα τοῦ βάρους τοῦ αἰθέρος δὲν ἐλύθη εἰσέτι. Δὲν ἔχομεν γνῶσιν ἕλξεως ἀναλόγου πρὸς τὴν βαρύτητα, ἐνεργούσης ἐπὶ τοῦ αἰθέρος, καὶ προερχομένης ἐκ μαζῶν ὁμοίων πρὸς τὴν Γῆν ἢ τὸν Ἥλιον, καθὼς οὔτε ἀμοιβαίας ἕλξεως μεταξὺ διαφόρων μερῶν αὐτοῦ τοῦ αἰθέρος. Λέγουσιν ἐνίοτε, ὅτι εἶναι ἀβαρής, διότι δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ἢ νὰ θεωρήσωμεν ὡς πιθανόν, ὅτι δὲν εἶναι βαρύς(1)».

Κατὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ αἰθέρος ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἀντιρρήσεις. Ἡ ἀντίστασις αὐτοῦ, ἥτις δέον νὰ προσεγγίζῃ βαθμηδὸν τοὺς πλανήτας πρὸς τὸν Ἥλιον, καὶ συνεπῶς νὰ αὐξάνῃ τὴν μέσην περιφορικὴν κίνησίν των, οὐδόλως ἐδείχθη μέχρι τοῦδε· οἱ πλανῆται οὐδεμίαν αἰσθητὴν ἐπιτάχυνσιν παρουσιάζουσιν ἀπὸ τριῶν περίπου χιλιετηρίδων. Μόνος ὁ κομήτης τοῦ Enke φαίνεται ἔχων τοιαύτην τινὰ ἀνωμαλίαν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο, ὅπερ ὁ Enke ἐξήγησε διὰ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ αἰθέρος, δὲν παρουσιάζουσιν ἄλλοι κομῆται. Τοὐναντίον δὲ ἡ μελέτη τῆς κινήσεως τῶν κομητῶν τοῦ Faye καὶ τοῦ Win-

(1) W. Thomson, La théorie ondulatoire de la lumière.

neche δεικνύει, ὅτι εἰς οὐδεμίαν αἰσθητὴν ἀντίστασιν ὑπόκεινται οὗτοι ἐν τῇ κινήσει αὐτῶν ἐντὸς τοῦ χώρου.

Ἡ ὕπαρξις τοῦ αἰθέρος, ἐκ σπουδαίων φυσικῶν φαινομένων πηγάζουσα καὶ ἐπιβαλλομένη, εἶναι ἤδη ἀπαραίτητος ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ. Ἐὰν δὲ δὲν ἐμαρτυρήθη εἰσέτι καὶ διὰ τῆς ἀντιστάσεως αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων, τοῦτο δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἰσχυρὸν ἐπιχείρημα κατ' αὐτῆς. Ἡ πυκνότης τοῦ αἰθέρος, ἑκατομμύρια φορὰς ἐλάσσων τῆς τοῦ ἀέρος, εἶναι τοιαύτη, καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ ἔχομεν ἀκριβεῖς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, εἶναι τόσῳ μικρὸν σχετικῶς, ὥστε δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς λίαν πιθανόν, ὅτι ἡ ἀντίστασις αὕτη δὲν θὰ λείψῃ νὰ γείνῃ αἰσθητὴ μετὰ παρέλευσιν ἱκανοῦ χρόνου, καὶ βαθμηδὸν ἐπιδρῶσα ἐπὶ τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν νὰ προσεγγίσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καὶ τέλος νὰ ῥίψῃ αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ Ἡλίου.

Πλὴν δὲ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ αἰθέρος, ὑπάρχει καὶ ἄλλη τοιαύτη ἐξ αὐτῆς τῆς φυσικῆς καταστάσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων προκύπτουσα, καὶ ἀπὸ τῆς παγκοσμίου ἕλξεως πηγάζουσα. Ἡ ἀντίστασις αὕτη δὲν θὰ ὑπῆρχεν, ἐὰν τὰ οὐράνια σώματα εἶχον πράγματι τὰς ἰδιότητας τῶν ὑλικῶν σημείων, ἤτοι ἐὰν ἦσαν στερεὰ καὶ ἀνένδοτα. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές. Τὰ οὐράνια σώματα, ἔχοντα διαστάσεις καὶ σχῆμα, ἀποτελούμενα ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἐκ στερεᾶς ἢ ῥευστῆς μάζης, ἑλκόμενα ἀμοιβαίως ὑπόκεινται εἰς μεταμορφώσεις, εἰς μετασχηματισμούς, εἰς κάμψεις, εἰς μεταθέσεις τῶν μαζῶν αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς, καί, συνεπῶς, ἐπειδὴ δὲν δύνανται νὰ εἶναι, καὶ ὡς γνωστὸν δὲν εἶναι, τὰ μὲν στερεὰ σώματα τελείως ἐλαστικά, τὰ δὲ ῥευστὰ ἄνευ ἐσωτερικῆς ἀντιστάσεως κινητά, ὑπόκεινται εἰς ἐσωτερικὰς ἀντιστάσεις καὶ εἰς τριβάς, ἐκ τῶν παλιρροιῶν τῆς μάζης αὐτῶν προερχομένας, αἵτινες ἀλλοιοῦσι τὰς σχετικὰς κινήσεις καὶ τὰς θέσεις, ἀπορροφῶσι μέρος τῆς ἐνεργείας τῆς κινήσεως, καὶ τὴν μεταμορφοῦσιν εἰς θερμότητα (1).

Ὁ W. Thomson σπουδάζων τὰ ἀποτελέσματα τῶν τοιούτων ἀντιστάσεων ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανητικοῦ συστήματος λέγει :

«Ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει τῆς Ἐπιστήμης οὐδὲν δεδομένον κατέχομεν, ἵνα ἐκτιμήσωμεν τὴν σχετικὴν σπουδαιότητα τῆς τριβῆς

(1) C. Wolf. Les hypothèses cosmogoniques p. 99.

τῶν παλιρροιῶν, ὡς καὶ τὴν τῆς ἀντιστάσεως τοῦ μέσου, διὰ τοῦ ὁποίου κινοῦνται ἡ Γῆ καὶ ἡ Σελήνη· ἀλλ' οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι αὕτη, δὲν ὑπάρχει ἢ μία καὶ μόνη τελικὴ κατάστασις, διὰ σύστημα, ὁποῖον τὸ τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν πλανητῶν, ἐὰν ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ ἐπεκταθῇ ἐπὶ ἀρκετὰ μακρὸν χρόνον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν παρόντων νόμων, καὶ ἐὰν δὲν διαταραχθῇ ὑπὸ τῆς συναντήσεως ἄλλων μαζῶν ἐν κινήσει ἐντὸς τοῦ διαστήματος. Ὅλα τὰ σώματα τοῦ συστήματος τούτου θὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς μίαν μόνην μάζαν, ἥτις θὰ στρέφηται περὶ ἑαυτὴν ἐπί τινα ἔτι καιρόν, ἀλλὰ θὰ καταλήξῃ εἰς σχετικὴν ἠρεμίαν ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος αὐτὴν μέσου (1)».

Ἀλλὰ πλὴν τῆς ἕλξεως, ἐπὶ τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν ἐνεργοῦσι καὶ ἄλλαι δυνάμεις. Ἡ ἐπίδρασις τῶν κηλίδων καὶ τῆς ἡλιακῆς ἐν γένει καταστάσεως ἐπὶ τῆς Γῆς, ἡ σχέσις τῶν φαινομένων, ἅτινα συμβαίνουσιν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ καὶ τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Ἡλίου πρὸς τὸ πολικὸν σέλας, τὸν γήϊνον μαγνητισμόν, καὶ ἄλλα ἴσως γήϊνα φαινόμενα, δεικνύουσιν ὅτι οὐ μόνον διὰ τῆς βαρύτητος ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων δυνάμεων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἠλεκτρομαγνητικῶν, ὁ Ἥλιος ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν πλανητῶν.

«Τοιαῦται δὲ ἐνέργειαι, κατὰ τὸν Wolf, γεννῶσι ῥεύματα ἀντιθέτου φορᾶς πρὸς ἐκεῖνα, ὧν τὸ ἠλεκτροδυναμικὸν ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ἡ παραγωγὴ τῶν πραγματικῶν κινήσεων περιστροφῆς καὶ περιφορᾶς τῶν πλανητῶν. Ἐνεργοῦσι λοιπὸν ὡς ἡ τροχοπέδη (frein) πρὸς διαρκῆ ἐλάττωσιν τῶν ποσοτήτων κινήσεως τῶν ἄστρων τούτων. Ἐὰν δὲ αἱ ἐργασίαι τοῦ Laplace δὲν ἐπιτρέπωσι νὰ θεωρῶμεν τὴν παγκόσμιον ἕλξιν ὡς αἰτίαν ἀταξίας ἐν τῷ ἡλιακῷ συστήματι, ἡ ἠλεκτρικὴ ἐπαγωγὴ φαίνεται τοὐναντίον, ὅτι εἰσάγει ἐν αὐτῷ αἰτίαν διαταράξεως, βαθμηδὸν αὐξούσης, καὶ περὶ τῆς ὁποίας οἱ ἀστρονόμοι δέον ἤδη ν' ἀσχοληθῶσιν (2)».

Ὅθεν τὰ πλανητικὰ συστήματα πόρρω ἀπέχουσι τοῦ νὰ εἶναι μηχανικῶς εὐσταθῆ. Ὑπόκεινται εἰς βραδείας καὶ βαθμιαίας μεταβολάς, αἵτινες τείνουσι νὰ ῥίψωσι τὰ μέλη αὐτῶν ἐπ' ἀλλήλων, καὶ συνεπῶς νὰ ἐπιφέρωσι τὴν καταστροφὴν ἐν αὐτοῖς.

(1) W. Thomson and Tait, Treatise on Natural Philosophie. vol. I, p. I, p. 258.

(2) C. Wolf. Les hypothèses cosmogoniques p. 98.

Θ'.

Ἀλλ' ἐκ τῆς ἀμοιβαίας συγκρούσεως τῶν μελῶν τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος δύνανται νὰ δημιουργηθῶσι νέοι κόσμοι; Ὁ Ἥλιος, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ πτῶσιν τῶν πλανητῶν, δύναται νὰ ἀναζωογονηθῇ καὶ νὰ καταστῇ ἱκανός, ὅπως γεννήσῃ νέους πλανήτας;

Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ W. Thomson, «ἐὰν φαντασθῶμεν δύο σφαίρας στερεὰς καὶ ψυχράς, ἐχούσας τὴν μέσην πυκνότητα τῆς Γῆς καὶ διάμετρον ἴσην πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς ἡλιακῆς, ἐν ἠρεμίᾳ ἢ σχεδὸν ἐν ἠρεμίᾳ καὶ εἰς ἀπόστασιν διπλασίαν τῆς τοῦ Ἡλίου ἀπὸ τῆς Γῆς εὑρισκομένας, θὰ πέσωσιν ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης καὶ θὰ συγκρουσθῶσιν ἀκριβῶς μετὰ ἓξ μῆνας. Ἡ σύγκρουσις θὰ διαρκέσῃ ἡμίσειαν περίπου ὥραν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας θὰ μεταμορφωθῶσιν εἰς ῥευστὴν καὶ διάπυρον μάζαν, σφοδρῶς ταρασσομένην, ἥτις θὰ ἀναπιναχθῇ ἐντὸς τῆς γραμμῆς, ἣν ἠκολούθησαν τὰ σώματα πρὸ τῆς συγκρούσεως, θὰ διασταλῇ καὶ θὰ λάβῃ ὄγκον πολὺ μείζονα τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀρχικῶν ὄγκων τῶν δύο σφαιρῶν. Ἡ ἀπόστασις, εἰς ἣν θὰ φθάσῃ ὁ ἐξωτερικὸς γῦρος τῆς ῥευστῆς μάζης, θὰ εἶναι πιθανῶς μικροτέρα τῆς ἀποστάσεως, ἣν διέτρεξεν ἑκάστη τῶν σφαιρῶν πρὸ τῆς συγκρούσεως· πράγματι ἡ μεταβατικὴ κίνησις τῶν μορίων, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν θερμότητα, εἰς ἣν μετεμορφώθη ἐν τῇ πρώτῃ συγκρούσει ὅλη ἡ ἐνέργεια ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀρχικὴν πτῶσιν τῶν δύο σφαιρῶν, ἀπορροφᾷ πιθανῶς τὰ $^3/_5$ περίπου τῆς ὁλικῆς ταύτης ἐνεργείας. Ἡ διάρκεια τῆς πλαγίας κινήσεως τοῦ ῥευστοῦ θὰ εἶναι ἀναμφιβόλως ἐλάσσων τῶν ἓξ μηνῶν· εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ χρόνου τούτου ἡ μάζα θὰ ἀρχίσῃ πάλιν νὰ πίπτῃ πρὸς τὸν ἄξονα.

Μετὰ ἓν περίπου ἔτος ἀπὸ τῆς πρώτης πτώσεως, τὸ ῥευστὸν θὰ εἶναι ἐκ νέου εἰς κατάστασιν μεγίστης συμπυκνώσεως περὶ τὸ κέντρον, καὶ πιθανῶς μᾶλλον τεταραγμένον ἢ μετὰ τὴν πρώτην πτῶσιν. Τότε θὰ ἀνατιναχθῇ ἐκ νέου πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλὰ ταύτην τὴν φορὰν κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἄξονος καὶ πρὸς τοὺς τόπους, ἐξ ὧν αἱ δύο σφαῖραι ἔπεσον. Ἐντεῦθεν τὸ ῥευστὸν θὰ πέσῃ ἐκ νέου καὶ μετὰ σειράν τινα κυμάνσεων, ταχέως στενουμένων καὶ βαθμηδὸν ἐπιταχυνομένων, θὰ λάβῃ, πιθανῶς μετὰ παρέλευσιν δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, τὴν μορφὴν

σφαιροειδοῦς ἀστέρος, ἔχοντος περίπου τὴν αὐτὴν μάζαν, τὴν αὐτὴν θερμότητα καὶ τὴν αὐτὴν λαμπρότητα, ἣν καὶ ὁ ἡμέτερος Ἥλιος σήμερον, ἀλλὰ θὰ διαφέρῃ αὐτοῦ κατὰ τοῦτο, ὅτι δὲν θὰ ἔχῃ περιστροφικήν τινα κίνησιν.

Αἱ δύο σφαῖραι ὑπετέθησαν ἐν ἠρεμίᾳ, ὅτε ἐῤῥίφθησαν ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης, ἐξ ἀποστάσεως ἴσης πρὸς τὴν διάμετρον τῆς γηίνης τροχιᾶς. Ἂς ὑποθέσωμεν ἤδη ὅτι, ἀντὶ αὗται νὰ εἶναι ἐν ἠρεμίᾳ, ἔχουσι κινήσεις καθέτους πρὸς τὴν γραμμὴν τὴν συνδέουσαν αὐτὰς καὶ ἀντιθέτους φοράς, τῆς σχετικῆς ταχύτητος αὐτῶν οὔσης 2μ κατὰ δευτερόλεπτον (ἢ ἀκριβέστερον 1μ,89). Ἡ ὅλη περιστροφικὴ ῥοπὴ περὶ ἄξονα, διερχόμενον διὰ τοῦ κέντρου τοῦ βάρους τῶν δύο σφαιρῶν καὶ καθέτου ἐπὶ τῶν τροχιῶν αὐτῶν, εἶναι ἀκριβῶς ἴση πρὸς τὴν περιστροφικὴν ῥοπὴν τοῦ Ἡλίου περὶ τὸν ἄξονα αὐτοῦ. Ἐν τῇ Δυναμικῇ δὲ ἀποδεικνύεται εὐκόλως, ὅτι οὐδεμία ἀμοιβαία ἐνέργεια μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν συστήματος τινὸς σωμάτων ἢ ἑνὸς μόνου σώματος οἱουδήποτε δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν ῥοπὴν τοῦ ποσοῦ τῆς κινήσεως τοῦ συνόλου. Ἕνεκα τῆς μικρᾶς ταχύτητος, ἣν ὑπεθέσαμεν ἤδη ἔχοντα τὰ δύο σώματα, οὐδεὶς τῶν κυρίων χαρακτήρων τῆς συγκρούσεως καὶ τῶν σφοδρῶν κυμάνσεων, ἃς εἴδομεν κατὰ τὴν προηγουμένην περίπτωσιν, θέλει μεταβληθῇ αἰσθητῶς. Θὰ ἔχωμεν τὸ αὐτὸ μέγεθος, τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν καὶ τὴν αὐτὴν λαμπρότητα ἐν τῇ προκυπτούσῃ μάζῃ· ἀλλ' ἀντὶ νὰ στερῆται αὕτη περιστροφικῆς κινήσεως, θὰ στρέφηται ἤδη περὶ ἄξονα ἐντὸς 25 ἡμερῶν, καὶ θὰ ὁμοιάζῃ καθ' ὅλα πρὸς τὸν ἡμέτερον Ἥλιον.

Ἐὰν ἀντὶ νὰ εἶναι ἐν ἀρχῇ ἐν ἠρεμίᾳ, ἢ νὰ κινῶνται μετὰ μικρᾶς ταχύτητος, ἑκάστη τῶν σφαιρῶν τούτων εἶχε πλαγίαν κίνησιν ὀλίγον μείζονα τῶν 710 μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον, θὰ ἀπέφευγον τὴν σύγκρουσιν καὶ θὰ διέγραφον, ἐντὸς περιόδου ἑνὸς ἔτους, ἐλλείψεις περὶ τὸ κοινὸν κέντρον τοῦ βάρους των, καὶ ἑκάστη αὐτῶν θὰ ἐφήπτετο τῆς ἐπιφανείας τῆς ἑτέρας, ὁσάκις ἔφθανον εἰς τὸ σημεῖον ἔνθα αἱ τροχιαὶ αὐτῶν θὰ ἦσαν ἐγγύτεραι. Ἐὰν ἡ ἀρχικὴ ταχύτης τῶν δύο σφαιρῶν καθέτως ἐπὶ τῆς συνδεούσης αὐτὰς εὐθείας ἦτο ὀλίγον κατωτέρα τῶν 710 μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον, ἡ σύγκρουσις θὰ συνωδεύετο ὑπὸ σφοδρᾶς προστριβῆς, ἐξ ἧς θὰ ἐγεννῶντο ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν δύο λαμπροὶ ἥλιοι, περιβαλλόμενοι ὑπὸ διαπύρου ῥευστοῦ, καὶ οἵτινες κινούμε-

νοι περὶ τὸ κοινὸν κέντρον τοῦ βάρους τοῦ συστήματος θὰ διέγραφον ἐπιμήκεις ἐλλείψεις ἐντὸς περιόδου ὀλίγον μικροτέρας τοῦ ἔτους (1)». Ὅθεν, διὰ τῆς πτώσεως τῶν πλανητῶν ἐπὶ τοῦ Ἡλίου, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναφλεχθῇ καὶ μεταβληθῇ οὗτος ἐκ νέου εἰς νεφελοειδῆ, ἐξ οὗ νὰ γεννηθῶσι πάλιν νέοι πλανῆται καὶ ἐν γένει νέον ἡλιακὸν σύστημα. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ διαστάσεις τοῦ συστήματος καὶ ἐν γένει ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ μειοῦνται βαθμηδὸν καθ' ἑκάστην νέαν ἀναγέννησιν, μετὰ σειράν τινα τοιούτων καταστροφῶν ἡ ὅλη μάζα αὐτοῦ προώρισται νὰ σωρευθῇ ἐπὶ τοῦ Ἡλίου, ὅστις οὕτω χάνων βαθμηδόν, ἕνεκα τῆς ἀντιστάσεως τοῦ αἰθέρος καὶ τῆς ἀκτινοβολίας εἰς τὸ διάστημα, τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, θὰ καταστῇ σῶμα ψυχρόν, σκοτεινὸν καὶ ἀδρανές, ἐκτὸς ἐὰν ἤθελε συγκρουσθῇ πρὸς ἕτερον σκοτεινὸν ἥλιον.

Ι'.

Ἀλλ' αἱ ἐσωτερικαὶ πρὸς ἄλληλα συγκρούσεις τῶν μελῶν τῶν ἡλιακῶν συστημάτων εἶναι αἱ μόναι, εἰς ἃς ὑπόκεινται ταῦτα; Τοιαῦται ἀμοιβαῖαι συγκρούσεις ἡλίων εἶναι δυναταὶ ἐντὸς τῶν ἀστρικῶν συστημάτων;

Τὰ ἡλιακὰ συστήματα μὴ ὄντα αὐτοτελῆ, μὴ ἀποτελοῦντα μεμονωμένους κόσμους ἐν τῷ Σύμπαντι, τυχαίως καὶ αὐθαιρέτως κινουμένους εἰς τὸ διάστημα, ἀλλ' ἀνήκοντα εἰς γενικώτερον ἀστρικὸν σύστημα, διέπονται βεβαίως ὑπὸ ὡρισμένων νόμων, κινοῦνται κατὰ συστηματικοὺς κανόνας, περιφέρονται ἴσως περὶ ὡρισμένον κέντρον, ἄγνωστον ἔτι, ἀλλὰ πιθανῶς τὸ κέντρον τοῦ βάρους τῆς ὅλης μάζης τοῦ ἀστρικοῦ αὐτῶν συστήματος, καὶ ἀποτελοῦσιν ἓν ὅλον ἁρμονικόν, ἐν τάξει καὶ ὁμαλῶς κινούμενον ἀνὰ τὸ ἀχανὲς διάστημα.

Ἀλλ' ὅπως ἡ τάξις καὶ ἡ ἁρμονία ἡ διέπουσα τὰ μέλη τῶν ἡλιακῶν συστημάτων τοῦ μεγάλου ἀστρικοῦ συστήματος δὲν εἶναι αἰωνία, οὐδ' ἀσφαλίζει τὴν ἄπειρον εὐστάθειαν αὐτῶν, οὕτω καὶ ἡ διέπουσα αὐτὰ τὰ ἡλιακὰ συστήματα πρὸς ἄλληλα θὰ ταράσσηται ἀναμφιβόλως βαθμηδὸν σὺν τῷ χρόνῳ, συνεπείᾳ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ αἰθέρος καὶ ἀμοιβαίων ἐπιδράσεων. Ὅθεν, καίτοι ἕκαστον ἡλιακὸν σύστημα ἔχει τὴν θέσιν του ἐντὸς τοῦ μεγάλου ἀστρικοῦ συστήματος, εἰς ὃ ἀνή-

(1) W. Thomson, Conférences scientifiques et Allocutions, p. 263.

κει, ἐν τούτοις καὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ συστήματος τούτου αἱ συγκρούσεις δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ἀδύνατοι.

Ὁ διαπρεπὴς Ἄγγλος ἀστρονόμος Huggins ἐν τῇ ὡραίᾳ ὁμιλίᾳ αὐτοῦ περὶ τῶν «Νέων Μεθόδων τῆς Ἀστρονομίας» λέγει περὶ τούτων : «Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εἶναι ἀκόρεστον ἐν τῇ περιεργείᾳ αὐτοῦ. Ἡ ἐξήγησις τῆς παρούσης καταστάσεως τῶν πραγμάτων δὲν ἀρκεῖ εἰς αὐτό· ἐρωτᾷ τὸ παρελθὸν καὶ ζητεῖ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν καταγωγὴν τοῦ Σύμπαντος. Ποία ὑπῆρξεν ἡ ἀρχικὴ κατάστασις ; Πῶς εὑρίσκομεν νεφελοειδεῖς παραπλεύρως κόσμων γεγηρακότων ἤδη ; Οἱ νεφελοειδεῖς οὗτοι δὲν ὀφείλονται εἰς τὴν σύγκρουσιν σκοτεινῶν ἡλίων, καὶ δὲν σημειοῦσι τὴν ἀρχὴν νέας γενεᾶς σωμάτων ; . . . . . Ἡ ἀμοιβαία αὕτη σύγκρουσις σκοτεινῶν ἡλίων θὰ ἐξήγει τὴν πρόσκαιρον ἀνανέωσιν τῶν οὐρανῶν, μεθ' ὅλην τὴν συνεχῆ καὶ ἄνευ ἀντισταθμίσεως ἐξέλιξιν αὐτῶν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ μὴ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἰς τὸ μέρος τῶν οὐρανῶν, ὅπερ ἡμεῖς βλέπομεν, οἱ εἰς τὰς πρώτας μέσας περιόδους τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν εὑρισκόμενοι ἀστέρες, εἶναι πολὺ πολυαριθμότεροι ἐκείνων, οἵτινες φαίνονται ἡμῖν ἐν καταστάσει ἐξελίξεως μᾶλλον προηγμένῃ. Τινὲς μάλιστα τῶν ἀστέρων τούτων δὲν ἀπέχουσι σχεδὸν τῆς νεφελώδους καταστάσεως».

Ἡ ἀμοιβαία σύγκρουσις δύο ἀπλανῶν, κινουμένων ταχέως εἰς τὸ διάστημα, καὶ ἐχόντων διαστάσεις ἀσυγκρίτως μικροτέρας τῆς χωριζούσης αὐτοὺς παμμεγίστης ἀποστάσεως, εἶναι, κατὰ τὸν Ὑπολογισμὸν τῶν Πιθανοτήτων, λίαν ἀπίθανος. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἐν γένει τὰ κέντρα τοῦ βάρους τῶν δύο σωμάτων νὰ ἔχωσιν ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, ἀντίθετον φορὰν, καὶ νὰ μὴ ὑποστῶσι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κινήσεώς των οὐδεμίαν πάρελξιν ὑπὸ ἄλλων σωμάτων. Ἀλλ' ὅταν αἱ διευθύνσεις τῶν κινήσεων αὐτῶν εἶναι διάφοροι, ἡ σύγκρουσις, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, εἶναι δυνατή, ἐὰν ἡ ταχύτης αὐτῶν εἶναι μικρά, καὶ ἡ ἀπόστασις, εἰς ἣν διέρχονται ἀπ' ἀλλήλων οὐχὶ μεγάλη σχετικῶς πρὸς τὰς μάζας καὶ τὰς κινήσεις των. Βεβαίως αἱ μέχρι τοῦδε παρατηρηθεῖσαι ἴδιαι κινήσεις καὶ αἱ ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις τῶν ἀπλανῶν εἶναι τοιαῦται, ὥστε ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν φαίνονται πιθαναὶ αἱ ἀμοιβαῖαι συγκρούσεις αὐτῶν. Ἀλλ' ἐὰν θεωρήσωμεν, ὅτι ἡ ἀντίστασις τοῦ αἰθέρος καὶ ἡ ἀμοιβαία ἐπίδρασις, ἔστω καὶ ἀσθενεστάτη, τῶν ἀπλανῶν, ἐλαττοῖ βαθμηδὸν τὴν κίνησιν αὐτῶν, καὶ

ὅτι ἐντὸς μεγάλων χρονικῶν διαστημάτων δὲν εἶναιἀδύνατος ἡ προσέγγισις δύο ἡλίων, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἀπέχωσιν ἀπ' ἀλλήλων, οὐδεὶς σπουδαῖος λόγος ἀμφιβολίας περὶ τῶν τοιούτων συγκρούσεων ὑφίσταται. Ὁ ἡμέτερος Ἥλιος, ἔχων ταχύτητα 24 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον, δύναται νὰ διανύσῃ τὴν ἀπόστασιν τὴν χωρίζουσαν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ α τοῦ Κενταύρου ἐντὸς 50,000 ἐτῶν μόνον, ἤτοι ἐντὸς ἐλαχίστου σχετικῶς χρονικοῦ διαστήματος. Ὅθεν δὲν εἶναι ἀδύνατον ὁ Ἥλιος ἐν προσεχεῖ σχετικῶς μέλλοντι νὰ διέλθῃ πλησίον ἑτέρου ἡλίου, καὶ ἐν γένει δύο ἀπλανεῖς δύνανται νὰ προσεγγίσωσι καὶ νὰ συγκρουσθῶσι μάλιστα, ἐὰν αἱ ταχύτητες τῆς μεταβατικῆς κινήσεως αὐτῶν εἶναι μικραί.

ΙΑ'.

Πλὴν ἡ ἐκ τῆς ταχύτητος τῶν σωμάτων τούτων γεννωμένη θερμότης εἶναι ἆρα γε ἱκανὴ νὰ ἀναφλέξῃ καὶ μεταβάλῃ αὐτὰ ἐκ νέου εἰς ἀέρια, εἰς νεφελοειδεῖς ἀστέρας, δυναμένους νὰ παραγάγωσι καὶ ζωογωνήσωσι νέους πλανήτας ; Ἡ ἐκ τῆς ἀμοιβαίας συγκρούσεως τούτων γεννωμένη θερμότης εἶναι ἆρα γε ἀρκετὴ πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ συντήρησιν τοῦ νέου συστήματος ;

Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Croll, ἐὰν δύο μάζαι στερεαὶ καὶ ψυχραί, ἴσαι πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς μάζης τοῦ Ἡλίου, ἔπιπτον ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης συνεπείᾳ μόνης τῆς ἕλξεως αὐτῶν, ἡ σύγκρουσις θὰ παρῆγε ποσὸν θερμότητος ἱκανὸν νὰ ἐξατμίσῃ ἀμφοτέρας. Ἐὰν δὲ πρὸς τούτοις ὑποθέσωμεν αὐτὰς ἐχούσας ἀρχικὴν ταχύτητα, ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλην 325 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον, θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς συγκρούσεως αὐτῶν θερμότης 50 ἑκατομμυρίων ἐτῶν, ἤτοι 50 ἑκατομμύρια φορὰς ἴση πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡλίου ἐκπεμπομένην ἐτησίως εἰς τὸ διάστημα (1).

Ἀλλ' ἡ πιθανότης τῆς συγκρούσεως ἀπλανῶν, ἐχόντων τοιαύτας κολοσσαίας ταχύτητας, ὅπως δι' αὐτῶν γεννήσωσι τὴν πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ συντήρησιν τοῦ νέου συστήματος ἀναγκαίαν θερμότητα, εἶναι, ὡς εἴπομεν ἤδη, ἀπείρως μικρά. Ἡ δὲ ἐκ τῆς πτώσεως ὅλων τῶν

(1) Croll, On the probable origin and age of the Sun (Quartely Journal of Science, t. LV, 1877).

πλανητῶν τοῦ ἡμετέρου συστήματος ἐπὶ τοῦ Ἡλίου δυναμένη νὰ παραχθῇ θερμότης ἀνέρχεται εἰς ποσόν, ὅπερ θὰ ἐξηντλεῖτο μετὰ 46.000 ἐτῶν, τῆς ἐτησίας ἀπωλείας τοῦ Ἡλίου λογιζομένης, ὁποία εἶναι αὕτη σήμερον. Ὁπωσδήποτε δὲ ἡ θερμότης αὕτη οὐ μόνον πρὸς συντήρησιν τοῦ νέου ἡλιακοῦ συστήματος βεβαίως δὲν ἀρκεῖ, ἀλλὰ θέλει διαχυθῇ εἰς τὸ διάστημα πολὺ πρὶν ἢ ἀποσπασθῶσι, σχηματισθῶσι καὶ στερεοποιηθῶσι νέοι πλανῆται καὶ νέοι δορυφόροι.

Ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς συγκρούσεως γεννωμένη θερμότης δὲν εἶναι ἡ μόνη εἰς τὰ σώματα ταῦτα. Καθ' ἃ ἔδειξαν Helmholtz, ὁ Lane, ὁ Newcomb, ὁ Ball, ὁ Thomson, προκειμένου περὶ τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν ἀερίων ἐν γένει, ἡ θερμοκρασία ἀερώδους σώματος ὑψοῦται συνεχῶς ἐνῷ τοῦτο συστέλλεται συνεπείᾳ ψύξεως ἐξ ἀκτινοβολίας. Ἡ θερμότης αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς πτώσεως τῆς μάζης τοῦ σώματος εἰς τὰ μέρη ἔνθα,κατερχομένης τῆς θερμοκρασίας αὐτοῦ,συνεπείᾳ ἀκτινοβολίας εἰς τὸ διάστημα, ἡ μάζα ὑποχωρεῖ βαθμηδὸν εἰς τὴν τάσιν τῆς βαρύτητος πρὸς συμπύκνωσιν αὐτῆς. Ἡ ἐκ τῆς βαθμιαίας καὶ συνεχοῦς ταύτης πτώσεως τῶν μορίων τοῦ Ἡλίου γεννωμένη θερμότης ἀρκεῖ ἤδη πρὸς ἀντιστάθμισιν τῆς ἀπωλείας, ἣν οὗτος διαρκῶς ὑφίσταται ἐξ ἀκτινοβολίας πρὸς τὸ διάστημα.

Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Thomson, ἐὰν ἡ θερμότης, ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡλίου ἐκπεμφθεῖσα εἰς τὸ διάστημα, κατὰ τὰς παρελθούσας ἐποχάς, εἶναι ἴση πρὸς 15 ἑκατομμύρια φορὰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἤδη ἐτησίως ἀκτινοβολουμένην, ἡ ἀκτὶς αὐτοῦ ἦτο τετραπλασία τῆς σημερινῆς. Καὶ κατὰ τὸν Newcomb,ἐὰν ἡ θερμαντικὴ δύναμις τοῦ Ἡλίου δύναται νὰ διατηρηθῇ διὰ τῆς συμπυκνώσεως, μέχρις οὗ ἀκτινοβολήσῃ 5 ἑκατομμύρια φορὰς μείζονα τῆς ἤδη ἐτησίως ὑπ' αὐτοῦ ἐκπεμπομένης, ἡ ἀκτὶς αὐτοῦ θὰ γείνῃ τὸ ἥμισυ τῆς σημερινῆς. Τόσῳ μεγάλη εἶναι ἡ ἐκ μόνης τῆς βαθμιαίας συστολῆς, συνεπείᾳ τῆς ψύξεως καὶ τῆς βαρύτητος, γεννωμένη ἐν τοῖς ἀερίοις θερμότης. Ὅθεν ὁσονδήποτε μικρὰ καὶ ἂν εἶναι ἡ ταχύτης τῶν συγκρουομένων οὐρανίων σωμάτων, ἐπειδὴ δύναται νὰ μεταβάλῃ αὐτὰ εἰς θερμὰ ἀέρια, μόνη ἡ ἐκ τῆς ψύξεως συστολὴ εἶναι ἱκανὴ νὰ παραγάγῃ τὴν ἀναγκαίαν πρὸς συντήρησιν τοῦ νέου συστήματος, ἐπὶ ἑκατομμύρια ἐτῶν, θερμότητα.

Ἄρα τὰ ἡλιακὰ συστήματα δύνανται νὰ ἀναγεννηθῶσιν ἐκ τῆς τέ-

φρας των διὰ συγκρούσεων, εἴτε μετὰ σωμάτων ξένων, εἴτε διὰ τῆς πτώσεως τῶν ἰδίων μελῶν ἐπὶ τῶν ἡλίων αὐτῶν.

ΙΒʹ.

Ἀλλ' ὑπάρχει παράδειγμα καταστροφῆς καὶ ἀναγεννήσεως διὰ συγκρούσεως ἐν τῷ Σύμπαντι; παρετηρήθη ποτὲ ἐν τῷ οὐρανῷ τοιαύτη καταπληκτικὴ μεταβολὴ ἐσβεσμένου ἢ ἀμυδροῦ ἡλίου εἰς νεφελοειδῆ;

Ἀναμφιβόλως τοιαῦτα φαινόμενα συμβαίνουσι συνήθως ἐν τῷ Σύμπαντι. Ἐὰν δέ, εὑρισκόμενοι εἰς μεγίστην ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν, μὴ βλέποντες ἢ ἀτελῶς ἐλάχιστον, ἀπειροστὸν μέρος τοῦ Σύμπαντος, δὲν ἀντιλαμβανόμεθα αὐτῶν, βεβαίως τοῦτο οὐδόλως σημαίνει, ὅτι δὲν ἀναγεννῶνται οὕτως οἱ κόσμοι. Ἐν τούτοις ἔχομεν πολλὰ παραδείγματα ἀποτόμων ἀναφλέξεων ἡλίων, ἐπὶ τῶν προσκαίρων καλουμένων ἀστέρων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἱππάρχου (134 π. Χ.) μέχρι σήμερον, ἤτοι ἐντὸς δύο χιλιετηρίδων περίπου, παρετηρήθησαν αἰφνιδίως ἐμφανισθέντες 25 τοιοῦτοι πρόσκαιροι ἀστέρες. Περίφημος πρόσκαιρος ἀστήρ, πλὴν τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου παρατηρηθέντος, τοῦ προτρέψαντος αὐτὸν νὰ συντάξῃ τὸν πρῶτον κατάλογον ἀστέρων, εἶναι καὶ ὁ κατὰ τὸ 1572 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Τύχωνος ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῆς Κασσιεπείας παρατηρηθείς, ὅστις ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ὑπερέβη κατὰ τὴν λαμπρότητα τὸν Δία καὶ τὴν Ἀφροδίτην. Τὸ φῶς αὐτοῦ ἦτο κατ' ἀρχὰς λαμπρὸν λευκόν, κατόπιν ἐγένετο ἐρυθρωπὸν κίτρινον, καὶ τέλος λευκὸν μολύβδινον ἢ ἐρυθρόν. Βραδύτερον παρετηρήθησαν καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι ἐν τῷ Κύκνῳ (1600 καὶ 1876), τῷ Ὀφιούχῳ (1604, 1848), τῷ Σκορπίῳ (1860), τῷ Βορείῳ Στεφάνῳ (1866), τῇ Ἀνδρομέδᾳ (1885) καὶ τελευταῖον ἐν τῷ Ἡνιόχῳ. Ἡ φασματοσκοπικὴ μελέτη τούτου ἰδίᾳ παρέσχε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν διευκρίνισιν τῶν σχετικῶν ζητημάτων, καὶ ἀσφαλῆ δεδομένα εἰς τὴν θετικὴν Φιλοσοφίαν ἐν γένει.

Τὴν νύκτα τῆς Κυριακῆς 24 Ἰανουαρίου 1892 (ν) ὁ φίλαστρος Ἄγγλος ἰατρὸς κ. Θωμᾶς Anderson, παρατηρῶν ἐν Ἐδιμβούργῳ τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ἡνιόχου, εἶδεν ἐν αὐτῷ ἀστέρα 5ου μεγέθους, ὃν ἐξέλαβεν ὡς τὸν 26 τοῦ Ἡνιόχου, αὐξηθέντα τὴν λαμπρότητα. Μετὰ παρέλευσιν ὅμως 7 ἡμερῶν πεισθεὶς ὅτι ὁ ἀστὴρ οὗτος ἦτο νέος, ἀνήγ-

γειλεν αὐτὸν τὴν 1 Φεβρουαρίου δι' ἀνωνύμου ἐπιστολικοῦ δελταρίου πρὸς τὸν κ. Copeland, Διευθυντὴν τοῦ 'Αστεροσκοπείου τοῦ 'Εδιμβούργου, ὅστις ἐρευνήσας ἐξηκρίβωσε, καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην.

'Ο μέγας οὐρανογραφικὸς Χάρτης τοῦ Argelander, ὅστις περιέχει τοὺς ἀστέρας μέχρι τοῦ 10ου μεγέθους, οὐδὲν ἄστρον δεικνύει εἰς τὴν θέσιν τοῦ Νέου τοῦ 'Ηνιόχου. 'Επὶ 18 φωτογραφιῶν τοῦ τμήματος τούτου τοῦ οὐρανοῦ, γενομένων ἐν 'Αμερικῇ ἀπὸ τῆς 3 Νοεμβρίου 1885 μέχρι τῆς 2 Νοεμβρίου 1891 καὶ περιεχουσῶν ἀστέρας μέχρι τοῦ 13ου μεγέθους, οὐδὲν ἴχνος τοῦ Νέου φαίνεται. 'Απὸ τῆς 21 'Οκτωβρίου μέχρι τῆς 1 Δεκεμβρίου 1891 ὁ 'Αμερικανὸς ἀστρονόμος κ. Pickering ἐπὶ 13 αἰθρίας νύκτας φωτογραφήσας τοὺς πλησίον ἀστέρας μέχρι τοῦ 6ου μεγέθους, ἐπὶ οὐδεμιᾶς τῶν φωτογραφικῶν αὐτοῦ πλακῶν εὗρε τὸν Νέον. Τέλος ἐπὶ σχετικῆς φωτογραφίας τῆς 8 Δεκεμβρίου 1891 τοῦ κ. Max Wolf, ἐφ' ἧς φαίνονται ἀστέρες 9ου μεγέθους, ὁ Νέος δὲν εὑρίσκεται, ἐνῷ παρατηρεῖται ἐπὶ 12 φωτογραφιῶν, γενομένων ὑπὸ τοῦ Pickering ἀπὸ τῆς 10 Δεκεμβρίου 1891 μέχρι τῆς 20 'Ιανουαρίου 1892.

"Οθεν ὁ ἀστὴρ οὗτος ἐφάνη αἴφνης τὴν 9 ἢ τὴν 10 Δεκεμβρίου 1891, καὶ ἦτο κατὰ τὰς φωτογραφικὰς πλάκας τοῦ κ. Pickering, ὀλίγον ἀμυδρότερος τοῦ 5ου μεγέθους τὴν 10 Δεκεμβρίου, 4,5 τὴν 18 τοῦ αὐτοῦ μηνός, καὶ ἠλαττώθη τὴν λάμψιν ἐφεξῆς. Περὶ τὸ τέλος Μαρτίου ἦτο 12ου περίπου μεγέθους, καὶ τὴν 26 'Απριλίου 16ου μεγέθους. 'Εξαφανισθεὶς δὲ ἀκολούθως ἐγένετο ἐκ νέου ὁρατὸς κατὰ τὸν Αὔγουστον 1892 ὑπὸ μορφὴν λαμπροῦ πλανητικοῦ νεφελοειδοῦς, ἔχοντος διάμετρον 3'' καὶ ἀστρικὸν πυρῆνα 10ου μεγέθους, καὶ ἠλαττώθη τὴν λάμψιν ἐκ νέου. Κατὰ τὸν Νοέμβριον 1893 ὁ κ. Bigourdan εν Παρισίοις, συγκρίνων τὸν Νέον τοῦ 'Ηνιόχου πρὸς ἑτέρους πλησίον αὐτοῦ κειμένους ἀστέρας, παρετήρησεν, ὅτι τὸ μέγεθος αὐτοῦ ἠλαττώθη ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν κατὰ μίαν ὁλόκληρον μονάδα.

Τὸ φάσμα τοῦ Νέου παρέσχε σπουδαίας πληροφορίας περὶ τῆς φυσικῆς, τῆς χημικῆς καὶ τῆς μηχανικῆς καταστάσεως αὐτοῦ. Τὸ φάσμα τοῦτο ὡμοίαζε κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸ τῆς ἡλιακῆς χρωμοσφαίρας, ἦτο συνεχὲς καὶ λίαν λαμπρὸν εἰς τὸ ἐρυθρὸν καὶ τὸ ἰόχρουν τμῆμα, καὶ περιεῖχε σειρὰν φωτεινῶν γραμμῶν, ἀνηκουσῶν εἰς τὸ ὑδρογόνον, τὸ

μαγνήσιον καὶ τὸ ἰώδιον, ἑκάστη τῶν ὁποίων συνωδεύετο καὶ ὑπὸ σκοτεινῆς γραμμῆς. Ἕκαστον ζεῦγος τῶν γραμμῶν τούτων ἔκειτο εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἑκατέρωθεν τῆς συνήθους θέσεως τῶν φωτεινῶν γραμμῶν τῶν ἀνωτέρω στοιχείων, αἱ μὲν λαμπραὶ πρὸς τὸ ἐρυθρόν, αἱ δὲ σκοτειναὶ πρὸς τὸ ἰόχρουν τμῆμα τοῦ φάσματος.

Ἐκ τοῦ σπουδαίου τούτου φασματικοῦ φαινομένου, τῆς μεταθέσεως τῶν γραμμῶν, συνάγεται, κατὰ τὴν ἀρχὴν Doppler-Fizeau, ὅτι ὁ Νέος τοῦ Ἡνιόχου ἀπετελεῖτο πράγματι ἐκ δύο ἄστρων, ὧν τὸ μὲν ἓν περιεβάλλετο ὑπὸ ἀερώδους διαπύρου ἀτμοσφαίρας, ἀπεμακρύνετο ἀφ' ἡμῶν μετὰ ταχύτητος 1000 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον, καὶ παρῆγε τὰς λαμπρὰς γραμμὰς τοῦ φάσματος· τὸ δὲ ἕτερον ἐκαλύπτετο ὑπὸ ψυχρᾶς ἀτμοσφαίρας, ἥτις ἀπορροφῶσα τὰς ἀκτῖνας τῆς φωτοσφαίρας αὐτοῦ, παρῆγε τὰς σκοτεινὰς γραμμάς, καὶ προσήγγιζε πρὸς ἡμᾶς μετὰ ταχύτητος 875 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτον!

Κατὰ τὴν δευτέραν φάσιν αὐτοῦ, τὴν νεφελοειδῆ, ὁ Νέος παρέσχε φάσμα ὅλως διάφορον, ἀποτελούμενον κυρίως ἐκ τῶν τριῶν χαρακτηριστικῶν γραμμῶν τῶν ἀδιαλύτων νεφελοειδῶν. Ἐξ ἐπισταμένης δὲ καὶ μακρᾶς μελέτης τοῦ Νέου, διὰ τοῦ μεγάλου τηλεσκοπίου τοῦ Ἀστεροσκοπείου Lick ἐν Καλιφορνίᾳ, συνήχθη ἀσφαλῶς ἡ νεφελοειδὴς φύσις τοῦ ἀστέρος τούτου.

Πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Νέου καὶ τῶν διαφόρων φαινομένων αὐτοῦ ἐγράφησαν διάφοροι θεωρίαι.

Κατὰ τὸν κ. Vogel, αἱ φασματικαὶ παρατηρήσεις δεικνύουσιν, ὅτι ὁ Νέος προέκυψεν ἐκ τῆς συγκρούσεως ἀστέρος τινὸς μετ' ἄλλου· αἱ δὲ φάσεις, δι' ὧν οὗτος διῆλθε, ἐξηγοῦνται διὰ τῆς διαδοχικῆς πτώσεως ἐπ' αὐτοῦ τῶν διαφόρων πλανητῶν τοῦ συστήματος, πρὸς ὃ συνεκρούσθη.

Ὁ κ. Seeliger ὑπεστήριξεν, ὅτι ὁ Νέος προῆλθεν ἐκ τῆς ἀναφλέξεως μεγάλου μετεώρου, εἰσελθόντος ἐντὸς κοσμικοῦ νέφους, ὡς οἱ ἀερόλιθοι, εἰσερχόμενοι μετὰ μεγάλης ταχύτητος ἐντὸς τῆς γηίνης ἀτμοσφαίρας, ἀναφλέγονται, συνεπείᾳ τῆς ἰσχυρᾶς δι' αὐτῆς τριβῆς, καὶ παράγουσι τοὺς διᾴττοντας καὶ τὰς βολίδας.

Ὁ κ. Huggins ἰσχυρίσθη ὅτι οὐχὶ σύγκρουσις, ἀλλὰ μεγάλη προσέγγισις μόνον δύο λίαν ἀσθενῶν ἢ λίαν μεμακρυσμένων ἀφ' ἡμῶν ἡλίων συνέβη. Συνεπείᾳ δὲ ταύτης, καὶ τῇ ἐνεργείᾳ ἰσχυροτάτης ἕλξεως,

ἐγεννήθησαν μέγισται διαταράξεις ἐν ταῖς ἐσωτερικαῖς καὶ ἐξωτερικαῖς παλιῤῥοίαις τῶν δύο σωμάτων. Ἐκ τούτου δὲ προῆλθον μεγάλαι ἐκρήξεις, ὅμοιαι ἀλλὰ πολὺ μείζονες τῶν ἐπὶ τοῦ Ἡλίου συνήθως παρατηρουμένων μετὰ ἰσχυρῶν ἠλεκτρικῶν φαινομένων, ἐκρήξεις αἵτινες περιέβαλον ἕκαστον τῶν δύο τούτων ἡλίων διὰ μεγάλων φλογῶν. Ὅθεν παρέστημεν θεαταὶ μεγαλοπρεποῦς πυρκαϊᾶς ἐν τῷ οὐρανῷ· δύο κόσμοι, δύο πλανητικὰ συστήματα ὁλόκληρα προσεγγίσαντα ἄλληλα ἐκαίοντο !

Ἡ ἐξήγησις τῶν προσκαίρων ἀστέρων διὰ τῶν συγκρούσεων δὲν εἶναι νέα· πρὸ πολλοῦ ἤδη ὁ Νεύτων ἐξέφρασε, καὶ ὑπεστήριξε τὴν ἰδέαν ταύτην. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅμως θεωριῶν ἐκείνη, ἥτις, καθ' ἡμᾶς, ἔχει τὴν μείζονα πιθανότητα, εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Seeliger προταθεῖσα. Ἡ θεωρία αὕτη οὐ μόνον τὰς διαφόρους φάσεις τοῦ Νέου καλῶς ἐξηγεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ καθ' ἑκάστην παρατηρουμένου ἐν σμικρῷ, πλὴν ὁμοίας ἀκριβῶς φύσεως, φαινομένου τῆς πτώσεως τῶν διαττόντων ἀστέρων καὶ τῶν βολίδων ἐπὶ τῆς Γῆς, δυνατὴ φαίνεται, καὶ ὑποστηρίζεται. Οἱ σποραδικοὶ διάττοντες καὶ αἱ πλεῖσται βολίδες εἶναι σώματα, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ μετὰ τοῦ Ἡλίου πορείᾳ της εἰς τὸ διάστημα συναντᾷ ἡ Γῆ. Τοιοῦτοι δὲ πίπτουσι πολλοὶ καθ' ἑκάστην, διότι δὲν παρέρχεται σχεδὸν νὺξ χωρὶς νὰ παρατηρηθῶσι τινὲς ἐξ αὐτῶν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Γῆς.

Αἱ δὲ διάφοροι φάσεις, ἃς παρουσίασεν ὁ Νέος, δύνανται, νομίζω, νὰ ἐξηγηθῶσι διὰ τῆς διαδοχικῆς πτώσεως ἐπ' αὐτοῦ τῶν πλανητῶν του, οἵτινες ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀντιστάσεως, ἣν παρέσχεν ἐν τῇ κινήσει αὐτῶν τὸ κοσμικὸν νέφος, ἐν ᾧ εἰσῆλθον, ἀπώλεσαν βαθμηδὸν τὴν κίνησιν ταύτην, καὶ διαδοχικῶς ἔπεσον ἐπὶ τοῦ ἡλίου των.

Ἡ σύγκρουσις δύο ἡλίων δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανὴ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, οὐ μόνον διότι, ἕνεκα τῆς καταπληκτικῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς συνεκρούσθησαν τὰ δύο σώματα, αὕτη ἀπαιτεῖ, ὡς εἴδομεν, ἐξαιρετικοὺς ὅρους καὶ ἀπείρως ἀπιθάνους συμπτώσεις, ἀλλὰ καὶ διότι νομίζομεν, ὅτι δὲν ἐξηγεῖ καλῶς τὰ διάφορα φαινόμενα, ἅτινα παρουσίασεν ὁ Νέος.

Ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ ἂν συνέβη ἡ ἐμφάνισις αὕτη τοῦ Νέου, εἶναι ἤδη, κατὰ τὰς παρατηρήσεις, βέβαιον, ὅτι αὕτη προῆλθεν ἐξ ἀναφλέξεως ἐσβεσμένου ἢ ἀμυδροῦ ἡλίου κατόπιν συγκρούσεως ἢ προσ-

εγγίσεως πρὸς ἕτερον οὐράνιον σῶμα, καὶ παρέχει σπουδαῖον παράδειγμα καταστροφῆς καὶ μελλούσης ἀναγεννήσεως ἑνὸς κόσμου ἐντὸς τοῦ Σύμπαντος.

ΙΓ'.

Εἴδομεν μέχρι τοῦδε πῶς γεννῶνται, ἀναπτύσσονται, καταστρέφονται καὶ ἀνανεοῦνται οἱ κόσμοι τοῦ ἡμετέρου ἀστρικοῦ συστήματος, τοῦ Γαλαξίου. Ἀλλὰ τὸ Σύμπαν δὲν περιορίζεται εἰς μόνον τὸ σύστημα τοῦτο. Ἕκαστος τῶν νεφελοειδῶν, ἑκάστη τῶν ἀστρικῶν συστροφῶν, αἵτινες διὰ τῶν ἰσχυρῶν τηλεσκοπίων ἀναλύονται εἰς χιλιάδας καὶ μυριάδας ἡλίων, ἀποτελεῖ ἴδιον ἀστρικὸν σύστημα, χωριστὸν ἄτομον τοῦ Σύμπαντος. Τινὲς τῶν νεφελοειδῶν εἶναι προηγμέναι τὴν ἡλικίαν, καὶ συνίστανται ἐκ πλήθους ἡλιακῶν συστημάτων, ἄλλοι ὅμως ἐν μέρει μόνον διεσπάσθησαν καὶ ἐσχημάτισαν πλανητικὰ συστήματα, ἐνῷ πολλοὶ εὑρίσκονται ἔτι ἐν ἀμόρφῳ καὶ ὅλως νεφελώδει καταστάσει. Κατὰ τὸν W. Herschel, αἱ στρογγύλαι ἀστρικαὶ συστροφαί, αἵτινες ἀποτελοῦνται ἐξ ἰσομεγέθων σχεδὸν ἡλίων, καὶ εἶναι συμπεπυκνωμέναι καὶ βαθμηδὸν λαμπρότεραι πρὸς τὸ κέντρον, ὑπόκεινται εἰς κεντρικὰς δυνάμεις, παραγούσας τὸ κανονικὸν σχῆμα καὶ τὴν βαθμιαίαν συμπύκνωσιν αὐτῶν. Κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν τῆς συγκρούσεως, οἱ ἥλιοι ἑκάστου ἀστρικοῦ συστήματος, συγκρουόμενοι πρὸς ἀλλήλους, τείνουσι βαθμηδὸν νὰ ἀποτελέσωσιν ἓν ὅλον σῶμα, μίαν γενικὴν νεφελώδη μάζαν, ἐξ ἧς θὰ παραχθῇ πάλιν νέον ἀστρικὸν σύστημα. Ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξελίξεως, ἐξερχομένη οὕτω τοῦ ἡμετέρου Γαλαξίου, ἐπεκτείνεται εἰς τὸ Σύμπαν ὁλόκληρον. Οἱ δὲ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις διεσπαρμένοι νεφελοειδεῖς ἀποτελοῦσι τὴν πρώτην ὕλην, ἐξ ἧς δημιουργοῦνται τὰ ἀστρικὰ καὶ τὰ πλανητικὰ συστήματα αὐτῶν. Τὸ Σύμπαν λοιπὸν ἀποτελεῖται ἐξ ἀπείρων τὸ πλῆθος ἀστρικῶν συστημάτων, ἅτινα καὶ αὐτὰ ὑπόκεινται εἰς τὸν νόμον τῆς ἐξελίξεως, διατρέχουσι καὶ ἐν τῷ συνόλῳ, ὡς κατὰ μέρη, διάφορα στάδια βίου, καὶ κυβερνῶνται ὑπὸ κεντρικῶν δυνάμεων.

Ἀλλὰ τὸ φάσμα τῶν νεφελοειδῶν ἀποτελεῖται ἐξ ἑπτὰ συνήθως λαμπρῶν γραμμῶν, ἐξ ὧν τρεῖς εἶναι κοιναὶ καὶ χαρακτηριστικαὶ αὐτῶν ἐν γένει. Τρεῖς τούτων ἀνήκουσιν εἰς τὸ ὑδρογόνον, μία φαίνεται, ὅτι εἶναι ἡ τοῦ ἡλίου, καὶ αἱ τρεῖς ἄλλαι δὲν εἶναι γνωστὸν εἰς

ποῖα χημικὰ στοιχεῖα ἀνήκουσιν. Ὅθεν τὰ πλεῖστα τῶν χημικῶν στοιχείων, τῶν παρατηρουμένων ἐπὶ τῆς Γῆς, τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν ἀπλανῶν ἐν γένει, ἐλλείπουσιν ἐκ τῶν νεφελοειδῶν.

Πῶς ἐξηγεῖται τοῦτο; πῶς ἀφοῦ ἐκ τῶν νεφελοειδῶν δημιουργοῦνται οἱ κόσμοι, ἡ μάζα αὐτῶν δὲν περιέχει πάντα τὰ χημικὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὰ ἡλιακὰ συστήματα;

Ἡ Ἐπιστήμη ἀδυνατεῖ ἤδη δι' οἱουδήποτε μέσου νὰ μεταβάλῃ χημικόν τι στοιχεῖον εἰς ἕτερον. Ἡ ὕλη, πλὴν τῆς ἀλλοτροπικῆς μορφῆς, ἣν εἴς τινας περιπτώσεις δύναται νὰ λάβῃ, φαίνεται ἀναλλοίωτος ἀμοιβαίως καὶ διάφορος οὐσιωδῶς ἐν τοῖς ἁπλοῖς στοιχείοις αὐτῆς.

Ἀλλ' ἐὰν ἡ Χημεία στερῆται σήμερον τῶν μέσων, ὅπως μεταβάλῃ ἀμοιβαίως τὰ χημικὰ στοιχεῖα, ἕπεται ἆρά γε ὅτι ταῦτα εἶναι πράγματι διάφορα τὴν φύσιν καὶ τὴν καταγωγὴν πρὸς ἄλληλα;

Ἡ ἐκ τῶν νεφελοειδῶν καταγωγὴ τῶν ἡλιακῶν συστημάτων διδάσκει, ὅτι τὰ διάφορα χημικὰ στοιχεῖα παρήχθησαν διὰ τῆς μεταμορφώσεως τῆς αὐτῆς ἀρχεγόνου ὕλης, ἴσως τοῦ αἰθέρος ἢ ἄλλης τινὸς ὁμογενοῦς καὶ παγκοσμίου οὐσίας, ὡς τὸ φῶς, ἡ θερμότης, ὁ ἠλεκτρισμὸς καὶ ἐν γένει αἱ διάφοροι δυνάμεις καὶ κινήσεις εἶναι ποικίλαι μορφαὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας. Τὰ ὑλικὰ μόρια τῶν διαφόρων σωμάτων εἶναι λοιπὸν ἀκριβῶς τὰ αὐτά· διὰ τοῦ χρόνου δὲ καὶ ὑπὸ ποικίλας φυσικάς, χημικὰς καὶ μηχανικὰς συνθήκας εὑρισκόμενα, παράγουσι, φαίνεται, τὰ διάφορα χημικὰ στοιχεῖα.

Ὑπὲρ τῆς μεγάλης ταύτης ἀρχῆς τῆς ἑνότητος τῆς ὕλης, ἥτις ἤδη διὰ διαφόρων ἐπιχειρημάτων ὑποστηρίζεται ὑπὸ πολλῶν ἐπιστημόνων, εἶχον κηρυχθῇ, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης (1), οἱ πρὸ αὐτοῦ Ἕλληνες φιλόσοφοι. Πάντα τὰ σώματα, ἔλεγον οὗτοι, ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν αὐτῶν ὑλικῶν μορίων, ἀλλὰ δὲν φαίνονται. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐπρέσβευεν ὁ Ἀναξίμανδρος, ὁ Ἀναξιμένης, ὁ Ἡράκλειτος καὶ ὁ Ἀναξαγόρας, ἰδίᾳ δὲ καὶ ἀκριβέστερον πάντων ὁ δεύτερος τούτων.

Ὅθεν μία καὶ ἡ αὐτὴ ὕλη ἀποτελεῖ τὸ Σύμπαν. Αἱ μεταμορφώσεις αὐτῆς εἰσὶν ἀπαραίτητοι πρὸς δημιουργίαν τῶν κόσμων καὶ ἐπιβάλλονται ὑπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν οὐρανίων πραγμάτων, ὡς ἀπαραίτητοι εἰσὶν αἱ ποικίλαι ἀλλοιώσεις

(1) Ἀριστοτέλης, Περὶ Οὐρανοῦ Δ', β'.

τῆς ἐνεργείας πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων καὶ ἐν γένει τῶν φυσικῶν μεταβολῶν ἐν τῷ Σύμπαντι.

ΙΔ'.

Πλὴν ἡ ὕλη καὶ ἡ ἐνέργεια, ὑπείκουσαι εἰς μόνους τοὺς διέποντας αὐτὰς αἰωνίους φυσικοὺς νόμους, θὰ διατηρηθῶσιν ἆρά γε ἐπ' ἄπειρον ἀνεξάντλητοι καὶ δυναμικῶς ἱκαναί, ὅπως δημιουργῶσι τοὺς κόσμους;

Κατὰ τὰς δύο μεγάλας καὶ θεμελιώδεις φυσικὰς ἀρχὰς τῆς ἀφθαρσίας τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐνεργείας, ἡ ποσότης ἀμφοτέρων τούτων, ποικιλοτρόπως μεταμορφουμένων, μένει αἰωνίως ἀμετάβλητος. Ἀλλ' ἡ ἐνέργεια ὑπείκει καὶ εἰς ἑτέραν ἀρχήν, τὴν τῆς διαχύσεως. Κατὰ τὴν Θερμοδυναμικήν, ἡ ἐνέργεια τοῦ Σύμπαντος, ἀλλοιουμένη ἀενάως ἀπὸ τῶν ἀνωτέρων μορφῶν αὐτῆς πρὸς τὰς κατωτέρας, τείνει βαθμηδὸν νὰ μεταβληθῇ ὁλόκληρος εἰς θερμότητα ὁμαλῶς διακεχυμένην (1). Ὅθεν σὺν τῷ χρόνῳ πᾶσα ἡ ἐν τῇ ὕλῃ κινητικὴ καὶ δυναμικὴ ἐνέργεια θέλει μεταβληθῇ βαθμηδὸν εἰς θερμότητα, ἥτις, διαχυνομένη ὁμαλῶς πανταχοῦ, θὰ ὑψώσῃ ὁλόκληρον τὸ Σύμπαν εἰς τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν.

Ἀλλὰ κατὰ τοὺς θερμοδυναμικοὺς νόμους, διὰ νὰ μεταβληθῇ ἡ θερμότης εἰς κίνησιν, εἰς μηχανικὸν ἔργον, καὶ ἐν γένει εἰς οἱανδήποτε μορφὴν ἐνεργείας, δέον τὰ σώματα τοῦ Σύμπαντος νὰ εὑρίσκωνται εἰς διαφόρους θερμοκρασίας. Κατὰ ταῦτα λοιπόν, θὰ ἔλθῃ στιγμή, καθ' ἣν πᾶσα κίνησις θέλει σταματήσει, καὶ ἅπασα ἡ δυναμικὴ ἐνέργεια θέλει ἐξαντληθῇ, μεταμορφουμένη εἰς θερμότητα, ἀνίκανον, ἕνεκα τῆς ὁμαλῆς διαχύσεως αὐτῆς, νὰ μεταβληθῇ εἰς οἱανδήποτε ἄλλην μορφὴν ἐνεργείας. Ἡ δὲ ὕλη θὰ συσσωρευθῇ, ἕνεκα τῆς ἀμοιβαίας ἕλξεως τῶν μορίων αὐτῆς, εἰς ἓν ὅλον παμμέγιστον σῶμα, ἀδρανές, ἀκίνητον, καὶ νεκρόν, ἔχον τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν. Ἄρα τὸ Σύμπαν ὁλόκληρον, ἀφοῦ πολλάκις ἀναγεννηθῇ, θέλει τέλος καταρρεύσει εἰς ἐρείπια, ἀδρανῆ καὶ ἄψυχα, ἀνίκανα νὰ ἀνεγερθῶσι ποτὲ καὶ ἀποτελέσωσι νέους κόσμους.

Τὸ παρὸν ὅμως ἀποκρούει τὰ συμπεράσματα ταῦτα, εἰς ἃ ἄγει ἡ

(1) W. Thomson, On a Universal Tendansy in Nature to Dissipation of Energy. (Proced. R. S. Edimbourg 1852).

ἀρχὴ τῆς διαχύσεως τῆς ἐνεργείας. Ἡ θέα τοῦ Σύμπαντος πρὸ ἀπείρου χρόνου ὑπάρχοντος, ἡ παροῦσα κατάστασις αὐτοῦ, ὅλως διάφορος ἐκείνης, ἣν ὑποδεικνύει διὰ τὸ μέλλον ἡ Θερμοδυναμική, πείθει ἀδιστάκτως περὶ τῆς ἐν τῷ ἀπείρῳ μέλλοντι ζωῆς αὐτοῦ, καὶ διδάσκει ἀσφαλῶς διὰ τῆς λογικῆς, ὅτι αἱ ἐνδείξεις αὗται δὲν δύνανται νὰ εἶναι ἀκριβεῖς, ὅτι δὲν στηρίζονται ἐπὶ ὀρθῶν βάσεων. Πράγματι δέ, καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ W. Thomson, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀρχῆς τῆς διαχύσεως θὰ ἦτο ἀναγκαίως κατάστασις ἠρεμίας καὶ θανάτου, ἐὰν τὸ Σύμπαν ἦτο πεπερασμένον καὶ ἐξηκολούθει νὰ ὑπείκῃ εἰς τοὺς ὑπάρχοντας νόμους. Ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον, λέγει ὁ μεγαλοφυὴς Ἄγγλος φυσικός, νὰ φαντασθῶμεν ὅριον εἰς τὴν ἔκτασιν τῆς ὕλης ἐν τῷ Σύμπαντι· ἡ Ἐπιστήμη συνεπῶς ἄγει μᾶλλον εἰς τὴν παραδοχὴν ἐξελίξεως ἄνευ τέλους, ἐντὸς χώρου ἄνευ πέρατος, καὶ δράσεως, ἥτις ἐπιφέρει τὴν μεταμόρφωσιν τῆς δυναμικῆς ἐνεργείας εἰς αἰσθητὴν κίνησιν καὶ συνεπῶς εἰς θερμότητα, παρὰ εἰς τὸ νὰ θεωρήσωμεν τὸ Σύμπαν ὡς πεπερασμένον μηχανισμόν, λειτουργοῦντα ὡς ὡρολόγιον καὶ σταματῶντα διὰ παντός.

Διὰ τῶν αὐτῶν περίπου ἐπιχειρημάτων καὶ συλλογισμῶν καταπίπτουσι καὶ τὰ ἀνάλογα συμπεράσματα, εἰς ἃ φαίνεται ἄγουσα καὶ ἡ θεωρία τῶν συγκρούσεων διὰ τὸ ἀπώτατον μέλλον τοῦ Σύμπαντος. Τὰ οὐράνια σώματα, ἀναγεννώμενα διὰ τῶν συγκρούσεων, θὰ ἔτεινον προφανῶς νὰ συσσωρευθῶσι πάντα εἰς μίαν ὅλην κολοσσαίαν μᾶζαν, ἥτις βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, ἕνεκα τῆς κατ' ἀκτινοβολίαν ἀπωλείας τῆς θερμότητος αὐτῆς εἰς τὸ διάστημα, τῆς ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ αἰθέρος βαθμιαίας μειώσεως τῆς κινήσεως καὶ ἄλλων ὁμοίας φύσεως συνεχῶν ἀπωλειῶν τῆς ἐνεργείας της, θὰ καθίστατο ποτὲ ψυχρά, ἀκίνητος, ἀδρανὴς καὶ ἀνίκανος νὰ γεννήσῃ νέους κόσμους. Ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο καταπίπτει προδήλως, οὐ μόνον ἐνώπιον τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ Σύμπαντος, οὗτινος τὸ ἄπειρον παρελθόν, μὴ κατορθῶσαν νὰ νεκρώσῃ αὐτό, ἐξασφαλίζει τὴν ἄπειρον ἐν τῷ μέλλοντι ὕπαρξιν, ἀλλὰ καὶ διὰ βαθυτέρας ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τοῦ ζητήματος. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο, μὴ λαμβάνον ὑπ' ὄψιν τὸ ἄπειρον τοῦ Σύμπαντος, στηρίζεται ἐπὶ βάσεως ὅλως σφαλερᾶς· τότε δὲ μόνον ἠδύνατο νὰ εἶναι καὶ θὰ ἦτο βεβαίως ἀκριβές, ὅταν τὸ Σύμπαν ἦτο πεπερασμένον καὶ ὡρισμένον τι.

Ὅθεν ἡ καταστροφὴ τοῦ Σύμπαντος ἐν τῷ ἀπείρῳ μέλλοντι, ἡ κατερείπωσις αὐτοῦ εἰς μίαν μάζαν ἄμορφον καὶ νεκράν, οὔτε φιλοσοφικῶς οὔτε ἐπιστημονικῶς εἶναι ὀρθή. Τὸ Σύμπαν θὰ ζήσῃ ἐσαεὶ ἀκμαῖον, ἀναζωογονούμενον ἀπαύστως διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων· θὰ διατηρηθῇ ἐπ' ἄπειρον, ὡς ὑπάρχει πρὸ ἀπείρου χρόνου, πολλαπλασιαζόμενον ἐδῶ, ἀναγεννώμενον ἐκεῖ, καὶ αὐξάνον ἀλλαχοῦ, ἐνῷ μειοῦται, παρακμάζει, καὶ νεκροῦται περαιτέρω.

ΙΕ΄.

Τὸ ἀχανὲς στάδιον τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῶν κόσμων, τὰς διαφόρους φάσεις τῆς βαθμιαίας τῶν οὐρανίων συστημάτων ἐξελίξεως, τὸ Σύμπαν αὐτὸ κινούμενον, ἀναπτυσσόμενον, καταρρέον καὶ ἀναγεννώμενον, ἐν εἴδει μεγαλοπρεποῦς φυσικοῦ πανοράματος, ἐκτυλίξασα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἡ Ἀστρονομία, δικαίως ἐκλήθη ἡ εὐγενεστέρα, ἡ ὡραιοτέρα, ἡ ὑπάτη τῶν Ἐπιστημῶν.

Ἐπεκτείνασα ἤδη ἀπείρως ἐκτὸς τῆς Γῆς τὰ ὅρια καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν κόσμων, ἐμέτρησε τὰς ἀποστάσεις, ἐσπούδασε τὰς κινήσεις, ἐξετίμησε τοὺς ὄγκους, ἐζύγισε τὰς μάζας, ἀπεκάλυψε τὴν φυσικὴν κατάστασιν, ἀνέλυσε τὰ χημικὰ στοιχεῖα, ἀπέδειξε τὴν ὑλικὴν ἑνότητα, εὗρε τὴν ἡλικίαν, καὶ διηώνισε τὴν ζωὴν αὐτῶν.

Ὁποῖος μεγαλοπρεπὴς θρίαμβος τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος! Ἡ Ἀστρονομία ἀνέδειξε τὸν ἄνθρωπον ἀληθῆ μικρομέγαν ἐν τῇ Φύσει! Ἀποκαλύψασα τὴν πραγματικήν, τὴν ἀληθῆ θέσιν, ἣν ἔχει οὗτος ἐν τῷ Σύμπαντι, ἔδειξε τὴν ὑλικὴν μηδαμινότητα, ἀλλὰ καὶ τὸ καταπληκτικὸν αὐτοῦ πνευματικὸν μεγαλεῖον!

Ὅσῳ περισσότερον μελετῶμεν τὸν οὐρανόν, τόσῳ περισσότερον εἰσδύομεν ἐν τῷ περιβάλλοντι ἡμᾶς σκοτεινῷ μυστηρίῳ τοῦ κόσμου, καὶ τόσῳ σοφώτερα διδάγματα ἀντλοῦμεν ἐξ αὐτοῦ δι' ὁλόκληρον τὴν Ἐπιστήμην καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἡ μελέτη τοῦ οὐρανοῦ οὐ μόνον ἔθηκε τὰς βάσεις καὶ κατέστη ἡ πλουσιωτέρα πηγὴ τῆς Θετικῆς Φιλοσοφίας, οὐ μόνον ἐνίσχυσεν, ἐνέτεινε καὶ ἐνεθουσίασε τὸ πνεῦμα διὰ τῆς ἰσχυρᾶς τάσεως πρὸς τὸ Ἄπειρον, οὐ μόνον ἐξεμεταλλεύθη τὰ οὐράνια φαινόμενα ὑπὲρ τῶν

ἀναγκῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς αἴγλης τῶν θαυμασίων ἀνακαλύψεων αὐτῆς, ἀνύψωσεν ἠθικῶς τὴν Ἐπιστήμην ὁλόκληρον, ἐπολλαπλασίασε τὴν ἐπ' αὐτὴν πεποίθησιν, καὶ παρέσχε τὸ μέτρον τῆς τελειότητος, τῆς λεπτότητος, τῆς ἀκριβείας καὶ τῆς δυνάμεως, εἰς ὅ δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, διὰ τῶν νεωτέρων ἐπιστημονικῶν μεθόδων, διὰ τῶν νεωτέρων ἐρευνητικῶν μέσων.

Διότι αἱ ἐπιστῆμαι πᾶσαι συνδέονται· εἰσὶ κρίκοι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἁλύσου. Οἱ δεσμοί, οἱ συνδέοντες αὐτάς, πολλαπλασιάζονται καθ' ἑκάστην, ἡ δὲ Ἀστρονομία, καταστᾶσα πρότυπον θετικῆς καὶ ἀκριβοῦς ἐπιστήμης, παρέχει αὐταῖς, διὰ τῆς θρασύτητος τῶν βλέψεων, τῆς τελειότητος τῶν μεθόδων, τοῦ εὔρους καὶ τοῦ ὕψους τοῦ σκοποῦ, καὶ ἐν γένει τοῦ παραδείγματος αὐτῆς, τὸ ἰδανικόν, πρὸς ὅ δέον νὰ τείνωσιν ἐν εὐγενεῖ ἁμίλλῃ πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς Ἀληθείας.

Ἡ Ἀστρονομία ὑπερήφανος διὰ τὰς μέχρι τοῦδε νίκας της, βεβαία περὶ τοῦ τελικοῦ θριάμβου της, εὑρίσκεται ἤδη εἰς τὰ πρόθυρα τῆς λύσεως τῶν μεγαλητέρων προβλημάτων τῆς φύσεως, εἰς τὸν οὐδὸν τῆς ἀποκαλύψεως τῶν μεγάλων μυστηρίων τοῦ κόσμου, τῶν μυστηρίων τῆς διαδόσεως τῶν φυσικῶν δυνάμεων, τοῦ αἰνίγματος τῆς ἀρχικῆς ὕλης, ἐξ ἧς ἐδημιουργήθησαν τὰ διάφορα στοιχεῖα τοῦ Σύμπαντος, τῶν αἰωνίων νόμων, δυνάμει τῶν ὁποίων συνεδέθη ἡ ὕλη πρὸς τὴν ἐνέργειαν, τῶν φυσικῶν δυνάμεων, τῶν συνδεουσῶν τὴν ζωὴν πρὸς τὸν κόσμον.

Δ. Αιγινητης

ΑΝΑΛΛΟΙΩΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΑΤΩΝ

Ἡ παράστασις

$$(1) \qquad \frac{1}{F}\int_{\alpha}^{x} \sqrt{XF^2+\lambda F'^2}\,dx,$$

ἔνθα X καὶ F εἶνε τυχοῦσαι συναρτήσεις τοῦ x, λ δὲ σταθερὰ οἱαδήποτε (διάφορος τοῦ 0) ἔχει τὴν ἀξιοσημείωτον ἰδιότητα, ὅτι μένει ἀναλλοίωτος εἰς τὸν ἑξῆς μετασχηματισμὸν

$$(2) \quad F=\frac{\Phi}{\lambda\Phi^2-\Phi_1^{\,2}}, \qquad \text{ἔνθα} \quad \Phi_1=\int_{\alpha}^{x} \sqrt{X\Phi^2+\lambda\Phi'^2}\,dx,$$

εἶνε δηλαδὴ

$$\frac{1}{F}\int_{\alpha}^{x} \sqrt{XF^2+\lambda F'^2}\,dx=\frac{1}{\Phi}\int_{\alpha}^{x} \sqrt{X\Phi^2+\lambda\Phi'^2}\,dx, \quad (3)$$

ἐὰν αἱ συναρτήσεις F καὶ Φ συνδέωνται διὰ τῆς ἐξισώσεως (2).

Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου, ἂς τεθῇ

$$\frac{1}{F}\int_{\alpha}^{x} \sqrt{XF^2+\lambda F'^2}\,dx=\Theta,$$

τότε εἶνε

$$\int_{\alpha}^{x} \sqrt{XF^2 + \lambda F'^2}\, dx = \Theta.\, F,$$

ἐπομένως

$$\sqrt{XF^2 + \lambda F'^2} = \Theta' F + \Theta . F'$$

ὅθεν

$$XF^2 + \lambda F'^2 = (\Theta' F + \Theta F')^2.$$

ἤ

$$X + \lambda \left(\frac{F'}{F}\right)^2 = \left(\Theta' + \Theta \frac{F'}{F}\right)^2.$$

ἡ ἐξίσωσις αὕτη γράφεται καὶ ὡς ἑξῆς

$$(\lambda - \Theta^2) \left(\frac{F'}{F}\right)^2 - 2\Theta\Theta' \left(\frac{F'}{F}\right) + X - \Theta^{2} = 0 \qquad (4)$$

θεωρήσωμεν νῦν τὴν ἐξίσωσιν

$$(\lambda - \Theta^2)\, \rho^2 - 2\Theta\Theta'\rho + X - \Theta'^2 = 0, \qquad (5)$$

ταύτην ἐπαληθεύουσι δύο τιμαὶ τοῦ ἀγνώστου ρ, (ἤτοι δύο συναρτήσεις τοῦ x, διότι X καὶ Θ εἶνε συναρτήσεις τοῦ x)· ἡ μία τούτων τῶν τιμῶν εἶνε, ὡς δεικνύει ἡ ἐξίσωσις (4), ἡ $\frac{F'}{F}$, ἡ δὲ ἄλλη ἔστω ἡ $\frac{\Phi'}{\Phi}$, τῆς Φ οὔσης καταλλήλου συναρτήσεως· αἱ δύο αὗται τιμαὶ θὰ συνδέωνται διὰ τῆς σχέσεως

$$\frac{F'}{F} + \frac{\Phi'}{\Phi} = \frac{2\Theta\Theta'}{\lambda - \Theta^2}, \qquad (6)$$

ἐξ ἧς ὁλοκληροῦντες εὑρίσκομεν

$$F\Phi(\lambda - \Theta^2) = C. \qquad (7)$$

Ἐὰν ἡ συνάρτησις Φ ὁρισθῇ ἐκ τῆς ἐξισώσεως ταύτης (7), θὰ ἐπαληθεύῃ τὴν ἐξίσωσιν (6) καὶ ἐπομένως τὸ πηλίκον $\frac{\Phi'}{\Phi}$ θὰ εἶνε ῥίζα τῆς ἐξισώσεως (5), ἤτοι θὰ εἶνε

$$(\lambda-\Theta^2)\left(\frac{\Phi'}{\Phi}\right)^2 - 2\Theta\Theta'\left(\frac{\Phi'}{\Phi}\right)+X-\Theta'^2=0$$

ἢ καὶ

$$X+\lambda\left(\frac{\Phi'}{\Phi}\right)^2=\left(\Theta'+\Theta\frac{\Phi'}{\Phi}\right)^2,$$

ὅθεν

$$\sqrt{X\Phi^2+\lambda\Phi'^2}=\Theta'\Phi+\Theta\Phi'=(\Theta\Phi)'$$

καὶ ἐπομένως

$$\int_\alpha^x \sqrt{X\Phi^2+\lambda\Phi'^2}\,dx=\Big\{\Theta\Phi\Big\}_\alpha^x=\Theta\Phi,$$

(διότι Θ γίνεται 0 διὰ $x=\alpha$) καὶ παραβάλλοντες τὰς δύο τιμὰς τοῦ Θ, εὑρίσκομεν, ὅτι θὰ εἶνε

$$\Theta=\frac{1}{F}\int_\alpha^x \sqrt{XF^2+\lambda F'^2}\,dx=\frac{1}{\Phi}\int_\alpha^x \sqrt{X\Phi^2+\lambda\Phi'^2}\,dx, \quad (3)$$

ἐὰν αἱ συναρτήσεις F καὶ Φ συνδέωνται διὰ τῆς ἐξισώσεως (7).

Λύοντες τὴν ἐξίσωσιν (7) πρὸς τὴν συνάρτησιν F, ἵνα ἐκφράσωμεν αὐτὴν διὰ τῆς Φ, εὑρίσκομεν

$$F=\frac{C}{\Phi(\lambda-\Theta^2)}$$

καὶ ἐπειδὴ διὰ τὴν ἐξίσωσιν (3) εἶνε $\Phi\Theta=\Phi_1$, ἕπεται ἡ τιμὴ τῆς F

$$F=\frac{C\Phi}{\lambda\Phi^2-\Phi_1^2}.$$

ἡ σταθερὰ C δύναται νὰ ὑποτεθῇ ἴση τῇ μονάδι 1· διότι οὐδόλως

βλάπτεται ἡ ἰσότης (3), ἂν ἡ συνάρτησις F πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ τὸν τυχόντα σταθερὸν ἀριθμόν. Παρατηρητέον δέ, ὅτι ἡ αὐτὴ ἐξίσωσις (7) λυομένη πρὸς τὴν συνάρτησιν Φ δίδει τὴν ἑξῆς τιμὴν

$$\Phi = \frac{CF}{\lambda F^2 - F_1^2} \quad \text{ἔνθα } F_1 = \int_\alpha^x \sqrt{XF^2 + \lambda F'^2}\, dx.$$

Δι' ὁμοίου τρόπου ἀποδεικνύεται γενικώτερον, ὅτι εἶνε (ἐὰν λ εἶνε τυχοῦσα συνάρτησις τοῦ x) (3′)

$$\frac{1}{F}\int_\alpha^x \sqrt{XF^2 + \lambda' FF' + \lambda F'^2}\, dx = \frac{1}{\Phi}\int_\alpha^x \sqrt{X\Phi^2 + \lambda'\Phi\Phi' + \lambda\Phi'^2}\, dx,$$

ἐὰν αἱ συναρτήσεις F καὶ Φ συνδέωνται διὰ τῆς ἰσότητος

$$F\Phi(\lambda - \Theta^2) = C, \qquad (7')$$

ἔνθα Θ δηλοῖ ἑκάτερον τῶν μελῶν τῆς ἰσότητος (3′)· ἤτοι, ἂν εἶνε

$$F = \frac{C\Phi}{\lambda\Phi^2 - \Phi_1^2}.$$

ἔνθα Φ_1 δηλοῖ τὸ ὁλοκλήρωμα

$$\int_\alpha^x \sqrt{X\Phi^2 + \lambda'\Phi\Phi' + \lambda\Phi'^2}\, dx.$$

Ἐφαρμογαί.

Ὁ τύπος (3) χρησιμεύει εἰς τὴν εὕρεσιν τοῦ ἑτέρου τῶν ὁλοκληρωμάτων, ὅταν εἶνε γνωστὸν τὸ ἕτερον, ἢ δίδει σχέσιν τινὰ μεταξὺ δύο ὁλοκληρωμάτων. Ἐὰν π. χ. ὑποτεθῇ

$F = \sigma\upsilon\nu x, \quad X = K =$ σταθερόν, προκύπτει

$$\int_\alpha^x \sqrt{K\Phi^2 + \lambda\Phi'^2}\, dx = \frac{F_1}{\lambda\sigma\upsilon^2\nu x - F_1^2}$$

ἔνθα $\Phi = \dfrac{\sigma\upsilon\nu x}{\lambda\sigma\upsilon^2\nu x - F_1^2}$ καὶ $F_1 = \displaystyle\int_\alpha^x \sqrt{K\sigma\upsilon\nu^2 x + \lambda\eta\mu^2 x.}\; dx$

καὶ ἂν ὑποτεθῇ $K = \lambda = 1$, εὑρίσκεται

$$\int_\alpha^x \sqrt{\Phi^2 + \Phi'^2}\, dx = \frac{x - \alpha}{\sigma\upsilon^2\nu x - (x - \alpha)^2},$$

$$\text{ἐὰν} \quad \Phi = \frac{\sigma\upsilon\nu x}{\sigma\upsilon^2\nu x - (x - \alpha)^2}.$$

Ὁμοίως, ἐὰν ὑποθέσωμεν

$F = 1,\ X = x^{2\mu}$, εὑρίσκομεν

$$\int_\alpha^x \sqrt{x^{2\mu}\,\Phi^2 + \lambda\Phi'^2}\, dx = \frac{(\mu + 1)\,(x^{\mu+1} - \alpha^{\mu+1})}{\lambda(\mu+1)^2 - (x^{\mu+1} - \alpha^{\mu+1})^2},$$

$$\text{ἐὰν } \Phi = \frac{(\mu + 1)^2}{\lambda(\mu+1)^2 - (x^{\mu+1} - \alpha^{\mu+1})^2}$$

Τέλος, ἂν ὑποθέσωμεν

$X = 1,\ \lambda = 1,\ F = \rho,\ \Phi = P$ καὶ $x = \theta$,

εὑρίσκομεν

$$\frac{1}{\rho}\int_\alpha^\theta \sqrt{\rho^2 + \rho'^2}\, d\theta = \frac{1}{P}\int_\alpha^\theta \sqrt{P^2 + P'^2}\, d\theta,$$

ἐὰν $P = \dfrac{C\rho}{\rho^2 - s^2}$, ἔνθα $s = \displaystyle\int_\alpha^\theta \sqrt{\rho^2 + \rho'^2}\, d\theta.$

Ἐκ δὲ τούτων συνάγεται τὸ ἑξῆς γεωμετρικὸν θεώρημα

Ἐὰν διὰ τοῦ s παραστήσωμεν τὸ μῆκος τοῦ τόξου τῆς τυχούσης ἐπιπέδου καμπύλης, τὸ μεταξὺ πολικῆς τινος ἀκτῖνος ($\theta = \alpha$) καὶ ἄλλης οἱασδήποτε ρ ἀπολαμβανόμενον, καὶ κατασκευάσωμεν ἐξ αὐτῆς ἄλλην καμπύλην, ἧς ἡ πολικὴ ἀκτὶς P, ἡ πρὸς τὴν αὐτὴν πολικὴν γωνίαν θ ἀντιστοιχοῦσα, νὰ εἶνε

$$P = \frac{C\rho}{\rho^2 - s^2},$$

τὸ τόξον S τῆς νέας καμπύλης, τὸ μεταξὺ τῶν αὐτῶν ἀκτίνων περιεχόμενον, δίδεται ὑπὸ τῆς ἐξισώσεως

$$\frac{S}{P} = \frac{s}{\rho} \quad \text{ἤτοι} \quad S = \frac{Cs}{\rho^2 - s^2}.$$

θὰ εἶνε δὲ καὶ ἀντιστρόφως

$$\rho = \frac{CP}{P^2 - S^2} \quad \text{καὶ} \quad s = \frac{CS}{P^2 - S^2}.$$

Τὸ θεώρημα τοῦτο ἀληθεύει καὶ περὶ τῶν στρεβλῶν καμπύλων· διότι, ἂν ἀναπτυχθῇ ἐπὶ ἐπιπέδου ὁ κῶνος, ὅστις ἔχει κορυφὴν τὸν πόλον καὶ ὁδηγὸν τὴν στρεβλὴν καμπύλην, οὔτε αἱ πολικαὶ ἀκτῖνες μεταβάλλονται οὔτε τὸ μῆκος τοῦ τόξου.

Ἡ ἰδιότης τοῦ ὁλοκληρώματος

$$\frac{1}{F} \int_{\alpha}^{x} \sqrt{XF^2 + \lambda F'^2}\, dx$$

ἐπιδέχεται γενίκευσιν ἀξίαν λόγου, πρὸς ἣν ὁδηγούμεθα, ἂν θέσωμεν

$$F = e^f,$$

ὅτε τὸ προκείμενον ὁλοκλήρωμα γίνεται

$$e^{-f}\int_{x_0}^{x} e^{f}\sqrt{X+\lambda f'^2}\,dx\cdot$$

Θεωρήσωμεν νῦν τὸ ὁλοκλήρωμα

$$e^{-\Sigma\alpha_\lambda f_\lambda}\int_{x_0}^{x} e^{\Sigma\alpha_\lambda f_\lambda}\sqrt{X+\Sigma\rho_\lambda f_\lambda'^2}\,dx \qquad \lambda=1,\ 2,\ \ldots.\ \nu,$$

ἔνθα $f_1\ f_2\ \ldots.\ f_\nu$ καὶ X εἶνε τυχοῦσαι συναρτήσεις τοῦ x, οἱ δὲ ἀριθμοὶ $\alpha_1\ \alpha_2 \ldots \alpha_\lambda$ καὶ $\rho_1\ \rho_2 \ldots \rho_\nu$ σταθεροὶ ἀριθμοὶ διάφοροι τοῦ 0 οἱ τυχόντες· ἐὰν παραστήσωμεν τὴν τιμὴν αὐτοῦ διὰ τοῦ Θ, εὑρίσκομεν ὡς καὶ προηγουμένως τὴν ἐξίσωσιν

$$X+\Sigma\rho_\lambda f_\lambda'^2=(\Theta'+\Theta\Sigma\alpha_\lambda f_\lambda')^2.$$

Τούτου τεθέντος θεωρήσωμεν τὴν ἐξίσωσιν μεταξὺ τῶν ν ἀγνώστων $x_1,\ x_2 \ldots x_\nu$

$$X+\Sigma\rho_\lambda x_\lambda^2=\{\Theta'+\Theta\Sigma\alpha_\lambda x_\lambda\}^2. \qquad (\varepsilon)$$

Ἡ ἐξίσωσις αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς παριστῶσα δευτεροβάθμιόν τι σχῆμα (διὰ $\nu=3$ παριστᾷ ἐπιφάνειαν δευτέρου βαθμοῦ) καὶ ἑκάστη λύσις αὐτῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς παριστῶσα ἓν σημεῖον τοῦ σχήματος· ἐπειδὴ δέ, ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς αὐτῆς φαίνεται, ἐπιδέχεται τὴν λύσιν

$$x_\lambda=f_\lambda' \qquad \lambda=1,\ 2,\ \ldots\ \nu,$$

θὰ ζητήσωμεν τὴν λύσιν, ἥτις παριστᾷ τὸ πρὸς τὸ κέντρον τοῦ σχήματος συμμετρικὸν σημεῖον τοῦ σημείου (f_λ')· καὶ τὸ μὲν κέντρον τοῦ σχήματος ὁρίζεται, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τῶν ἐξισώσεων

$$\rho_\lambda x_\lambda=(\Theta'+\Theta\Sigma\alpha_\lambda x_\lambda).\Theta\alpha_\lambda \qquad \lambda=1,\ 2,\ \ldots\ \nu,$$

ἐξ ὧν λυομένων εὑρίσκονται αἱ συντεταγμέναι $\xi_1\ \xi_2 \ldots \xi_\nu$ τοῦ κέντρου

$$\xi_\lambda = \frac{\alpha_\lambda}{\rho_\lambda}\,\omega \qquad \lambda = 1,\ 2\ \ldots\ \nu,$$

ἔνθα
$$\omega = \frac{\Theta\Theta'}{1 - K\Theta^2} \quad \text{καὶ} \quad K = \Sigma\,\frac{{\alpha_\lambda}^2}{\rho_\lambda}\cdot$$

Τὸ δὲ συμμετρικὸν σημεῖον τοῦ σημείου (f'_ν) ἔχει τὰς ἑξῆς συντεταγμένας (ἃς παριστῶ διὰ τῶν $\varphi'_1\ \varphi'_2\ \ldots\ \varphi'_\nu$ κατὰ σειράν, διότι εἶνε συναρτήσεις τοῦ x)

$$(\alpha) \qquad \varphi'_\lambda = -f'_\lambda + \frac{2\alpha_\lambda}{\rho_\lambda}\cdot\frac{\Theta\Theta'}{1 - K\Theta^2} \qquad \lambda = 1,\ 2\ \ldots\ \nu,$$

ὅθεν, ἐὰν $K \gtrless 0$,

$$\varphi_\lambda + f_\lambda + \frac{\alpha_\lambda}{\rho_\lambda K}\, l(1 - K\Theta^2) = C_\lambda\cdot \qquad (\beta)$$

ἐὰν δὲ $K = 0$,
$$\varphi_\lambda + f_\lambda + \frac{\alpha_\lambda}{\rho_\lambda}\,\Theta^2 = C\lambda. \qquad (\beta')$$

Ἐὰν αἱ συναρτήσεις φ_λ προσδιορισθῶσιν ἐκ τῶν ἐξισώσεων (β) (ἢ ἐκ τῶν (β'), ἐὰν $K = 0$) διὰ τῶν δεδομένων συναρτήσεων f_λ καὶ διὰ τοῦ ὁλοκληρώματος Θ, θὰ ἐπαληθεύωνται αἱ ἐξισώσεις (ε) καὶ θὰ εἶνε αἱ παράγωγοι αὐτῶν φ'_λ συντεταγμέναι σημείου τινὸς τοῦ σχήματος (ε), ἤτοι θὰ ἔχωμεν

$$X + \Sigma\rho_\lambda{\varphi'_\lambda}^2 = \{\Theta' + \Theta\Sigma\alpha_\lambda\varphi'_\lambda\}^2,$$

ἐξ ἧς προκύπτει ἡ ἰσότης

$$e^{-\Sigma\alpha_\lambda f_\lambda}\int_{x_0}^{x} e^{\Sigma\alpha_\lambda f_\lambda}\sqrt{X + \Sigma\rho_\lambda {f'_\lambda}^2}\,dx = e^{-\Sigma\alpha_\lambda\varphi_\lambda}\int_{x_0}^{x} e^{\Sigma\alpha_\lambda\varphi_\lambda}\sqrt{X + \Sigma\rho_\lambda{\varphi'_\lambda}^2}\,dx.$$

I. N. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΦΛΑΟΥΪΟΥ ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΥ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΥ ΤΟΥ ΝΕΩΤΕΡΟΥ ΤΑΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

("Εκδ. β' Cayseri).

Εἰς Τυαν. 'Απολ. 65, 14. ἡ μὲν θήλεια φυλάττει ἃ ἔτεκεν, ὁ δὲ ἄρρην ὑπὲρ σωτηρίας τῶν σκυλάκων ἀπάγει αὐτῇ σῖτον.

'Ορθότερον, νομίζομεν, εἶνε, ἂν ἀντὶ τοῦ ἀπάγει γραφῇ ἐπάγει. πρβ. Θουκ. 6, 99 τὰ ἐπιτήδεια ἐπάξονται καὶ 1, 81.

138, 56. κῆποι δὲ ὁπόσοι τρωκτοὶ καὶ ὁπόσοι ἀνθέων κῆποι βρύειν αὐτὸ καὶ λιμένας μεστοὺς εἶναι γαλήνης.

Τὸ χωρίον τοῦτο θὰ ἔχῃ τὴν σύνταξιν ὁμαλῶς καὶ δὲν θὰ νοσῇ τὸν νοῦν, ἂν διορθωθῇ καὶ συμπληρωθῇ ὧδε·

κήποις δὲ ⟨καρπῶν⟩ ὁπόσοι τρωκτοὶ καὶ ὁπόσοι ἀνθέων κήποις βρύειν αὐτὸ καὶ λιμένας μεστοὺς εἶναι γαλήνης.

273, 36. ἐπεὶ δὲ τάς τε ἀηδόνας αὐτῷ διῄει καὶ τοὺς κοψίχους καὶ ὁπόσα εὐγλωττίζοι χαραδρίους κλπ.

Γραπτέον χαραδριούς.

305, 26. προσδῶμεν, ἦ δ' ὅς [ὁ Δάμις]· ἐοίκασι γὰρ δεομένοις.

Περιγραπτέον τὸ παρέμβλημα ὁ Δάμις.

'Εν 'Ηρωϊκῷ 662, 1. καὶ κάρυα δοίην καὶ μῆλα δοίην καὶ μυρία ἀγαθὰ ἕτερα.

Γραπτέον.

καὶ κάρυ' ἂν δοίην καὶ μῆλ' ἂν δοίην καὶ μυρία ἀγαθὰ ἕτερα.

Αὐτ. 727, 2. γέγονε γάρ, ξένε, γέγονε ποιητὴς Ὅμηρος καὶ ᾖδεν, ὡς μέν φασιν ἕτεροι μετὰ τέτταρα καὶ εἴκοσιν ἔτη τῶν Τρωϊκῶν, οἱ δὲ μετὰ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι πρὸς τΑῖς ἑκατόν, ὅτε τὴν ἀποικίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν, οἱ δὲ ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸν ἔτη γεγονέναι μετὰ τὴν Τροίαν ἐπὶ Ὅμηρόν τέ φασι καὶ Ἡσίοδον, ὅτε δὴ ᾆσαι ἄμφω ἐν Χαλκίδι τὸν μὲν τὰ ἑπτὰ ἔπη τὰ περὶ τοῖν Αἰάντοιν καὶ ὡς αἱ φάλαγγες αὐτοῖς ἀραρυῖαί τε ἦσαν καὶ καρτεραί, τὸν δὲ τὰ πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὸν ἑαυτοῦ Πέρσην.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ διορθωτέον τὸ τυπογραφικὸν ἴσως ἀβλέπτημα ταῖς ἀντὶ τοῦ τοῖς.

Αὐτ. ἤρετό με ὁ ἥρως ὅτῳ αὐτῶν ψηφιζοίμην, ἐμοῦ δὲ τὸν φαυλότερον ἐπαινέσαντος, καὶ γὰρ μᾶλλον ἔτυχεν ᾑρηκώς, γελάσας ὁ Πρωτεσίλεως «καὶ Πανίδης» εἶπεν «ἀμπελουργέ, ταὐτόν σοι πέπονθεν.

Ἀντὶ τοῦ ἔτυχεν γραπτέον ἔτυχέ μ', ὡς καὶ ὁ Λαυρεντιανὸς κῶδιξ LXIX ἔχει ἔτυχέ με ᾑρηκώς.

Αὐτ. 3. Ἦλθε μὲν γὰρ περὶ τὴν Ἑλλάδα μετὰ χρόνον τῶν Τρωϊκῶν οὔπω ἱκανὸν ἐξαμαυρῶσαι τὰ ἐν τῇ Τροίᾳ, ἔμαθε δὲ αὐτὰ καὶ τρόπον ἕτερον δαιμόνιόν τε καὶ σοφίας πρόσω.

Πρὸ τῆς λέξεως τρόπον νομίζομεν ὅτι ἐξέπεσεν ἡ κατά.

731, 3. Θησεῖ δὲ ξένον ὄντα τὸν Πηλέα καὶ κοινωνὸν τοῦ Καλυδωνίου ἔργου στεῖλαι τὸν Ἀχιλλέα ἐς τὴν Σκῦρον τιμωρὸν τῷ Θησεῖ, τὸν δὲ ἐκπλεύσαντα — κατασεῖσαι τὴν Σκῦρον — τὸν Λυκομήδην δὲ σχεῖν μέν, οὐ μὴν ἀποκτεῖναι, ἀλλ' ἐρέσθαι, τί παθὼν ἄνδρα ἑαυτοῦ βελτίω φεύγοντα ἀπέκτεινεν, εἰπόντα δὲ «ὅτι ἐπ' ἀδίκοις ὦ Ἀχιλλεῦ, ἥκοντα καὶ πειρῶντα τὴν ἀρχὴν τὴν ἐμήν» ἀφῆκεν ὡς ἐν δίκῃ ἀποκτείναντα καὶ ἀπολογήσΑσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ ἔφη πρὸς τὸν Πηλέα.

Ὁ Ἀχιλλεὺς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπολογηθῇ πρὸς τὸν Πηλέα ὑπὲρ τοῦ Λυκομήδους ἐν Σκύρῳ ἔτι ὢν ἀλλ' ἔμελλε νὰ πράξῃ τοῦτο, ὅτε θὰ ἐπανήρχετο εἰς Φθίαν. Διὰ ταῦτα γραπτέον ἀπολογήσΕσθαι ἀντὶ τοῦ ἀπολογήσΑσθαι.

745, 16. Ἀχιλλεύς τε καὶ Ἑλένη μηδὲ ὀφθέντες ἀλλήλοις, ἀλλ' ἡ μὲν κατ' Αἴγυπτον, ὁ δὲ ἐν Ἰλίῳ ὄντες ἐρᾶν ἀλλήλων ὥρμησαν γένεσιν ἱμέρου σώματος ὦτα εὑρόντες. Πεπρωμένης δὲ αὐτοῖς ἐς τὸ ἀθάνατον τῆς διαίτης, οὐδεμιᾶς γῆς τῶν ὑπὸ Ἰλίῳ . . . . . Ἐχινάδων τῶν κατ' Οἰνιάδας καὶ Ἀκαρνανίαν ἤδη μεμιασμένων — ἱκετεύει τὸν Ποσειδῶνα ἡ Θέτις ἀναδοῦναι — νῆσον, ἐν ᾗ οἰκήσουσιν.

Συμπληροῦμεν τὸ χάσμα καὶ γράφομεν ὧδε

— οὐδεμιᾶς γῆς τῶν ὑπὸ ἡλίῳ ⟨καθαρᾶς οὔσης⟩ Ἐχινάδων — μεμιασμένων κλπ.

Ἐπιστ. 22. Ἡ καλλωπιζομένη γυνὴ θεραπεύει τὸ ἐλλιπὲς φοβουμένη φωραθῆναι ὃ οὐκ ἔχει ἡ φύσις, ἡ δὲ καλὴ οὐδενὸς δεῖται τῶν ἐπικτήτων ἀρκοῦσα ἑαυτῇ πρὸς πᾶν τὸ ὁλόκληρον.

Ἡ καλλωπιζομένη γυνὴ θεραπεύει τὸ ἐλλιπὲς φοβουμένη φωραθῆναι οὐχὶ ὅ,τι οὐκ ἔχει ἡ φύσις, ἀλλ' ὅ,τι αὐτὴ οὐκ ἔχει παρὰ τῆς φύσεως λαβοῦσα. Διορθωτέον, νομίζομεν, λοιπὸν φύσει ἀντὶ τοῦ ἡ φύσις.

Ὅτι δὲ τοῦτο εἶνε πολὺ πιθανόν, μαρτυροῦσι πάντες οἱ ἄλλοι κώδικες (ACF) πλὴν τοῦ B, ἐν οἷς ὑπολανθάνει ἡ ἀληθὴς γραφή, ἣν καὶ ἡμεῖς προτείνομεν. Ἐν τούτοις δῆλον ὅτι φέρονται αἱ γραφαὶ ὃ οὐκ ἔχει· ἡ φύσει δὲ ᾗ οὐκ ἔχει· ἡ φύσει καλή. Πρβ. Ἐπιστ. 36. ὅπου μὲν ἡμαρτήθη τῇ φύσει, σοφισμάτων δεῖ πρὸς τὴν βλάβην. καὶ Κλήμ. Ἀλεξ. 2, 12 § 127 εἰ δὲ αἰσχραὶ φύσει, ἐλέγχουσιν ἐξ ὧν προσάπτουσιν ἃ μὴ ἔχουσιν.

Ἐπιστ. 30. Τὸ μὲν ἔργον ἕν, ἄν τε ἐπὶ ἀνδρὸς ἄν τε ἐπὶ μοιχοῦ γένηται, τὸ δὲ τῷ κινδύνῳ σφαλερώτερον τῇ χάριτι μεῖζον· οὐχ οὕτω γὰρ εὐφραίνει τὸ φανερὸν τῆς ἐξουσίας ὡς τὸ ἀπόρρητον τῆς ἡδονῆς, πᾶν δὲ τερπνότερον τὸ κεκλεμμένον.

Προτιμῶμεν νὰ γραφῇ ἐν τέλει πᾶν δὲ τὸ κεκλεμμένον τερπνότερον.

Ἐπ. 36. ἀλλὰ τῶν μὲν ἄλλων μερῶν ποιοῦ τινα, εἰ θέ-

λεις, φειδὼ καὶ μήτε σκέπης αὐτοῖς φθονήσῃς, μήτε προβλημάτων τῶν ἀναγκαίων, τοὺς δὲ πόδας κατάλιπε γυμνούς, ὡς δειρήν, ὡς παρειάς, ὡς κόμας, ὡς καὶ ῥῖνα καὶ ὄμματα.

Τὸ ὡς καὶ ῥῖνα καὶ ὄμματα εἶνε διόρθωσις τοῦ Καϋσήρου, ἣς ὁ Βοισσονάδης προτιμᾷ ὡς ῥῖνα, ὡς ὄμματα, ἀντὶ τῆς ἐν τοῖς χειρογράφοις ὄντως ἡμαρτημένης γραφῆς ὡς ἐρριμμένα ὄμματα. Καθ' ἡμᾶς ὁ συγγραφεὺς τῶν ἐπιστολῶν ἔγραψεν ὥσ⟨π⟩ερ ῥῖνα καὶ ὄμματα. Οὕτω δὲ παλαιογραφικῶς ἡ διαφθορὰ ἑρμηνεύεται κάλλιον.

Ἐπιστ. 38. ὃ τοῖς ἄλλοις ἐπίρρητον δοκεῖ [καὶ μέμψεως ἄξιον], ὅτι ἀναίσχυντος εἶ καὶ θρασεῖα καὶ εὔκολος, τοῦτο μάλιστα ἐγώ σου φιλῶ.

Ἐκβλητέον τὸ παρέμβλημα καὶ μέμψεως ἄξιον ὡς σχόλιον τοῦ ἐπίρρητον.

Αὐτ. κατ. οὐδὲν οὖν οὐδὲ σὺ καινὸν ποιεῖς, εἰ γυνὴ οὖσα πολλῶν ὥρᾳ κρατοῦσα ὑψηλόν τε ὁρᾷς καὶ μετέωρον βαδίζεις, εἴπερ τίς ἐστι καὶ κάλλους ἀκρόπολις πολὺ κρείττων τῶν βασιλέων, εἴ γε ὑμᾶς μὲν φιλοῦμεν, ἐκείνους δὲ φοβούμεθα. Μισθώματα λαμβάνεις· καὶ γὰρ ἡ Δανάη χρυσόν. καὶ στεφάνους δέχῃ· τοῦτο μὲν καὶ Ἄρτεμις ἡ παρθένος—μηδὲ δούλων καταφρονήσῃς—μηδὲ τῶν ἀμφὶ κυνηγέσια καὶ θήρας ἐχόντων αἰσχύνεσθαι τὴν Ἀφροδίτην.

Τὸ χωρίον τοῦτο κατέστη ἀδιανόητον διά τε τὴν κακὴν στίξιν καὶ τὴν ἔκπτωσιν λέξεών τινων.

Διὰ τοῦτο πρῶτον μὲν στικτέον μέσην στιγμὴν μετὰ τὴν φράσιν εἴπερ τις, ὅπως συναφθῇ τῷ ὑψηλόν τε ὁρᾷς καὶ μετέωρον βαδίζεις· ἔπειτα πρὸ τοῦ αἰσχύνεσθαι προσθετέον τὰ ἐκπεσόντα τοῦ μή, ὡς δηλοῖ καὶ ἡ προηγουμένη ὁμοία πρότασις, ἵνα κἂν διὰ σὲ δοκῶσιν ἐλεύθεροι. Περὶ τοῦ μὴ αἰσχύνεσθαι τὴν Ἀφροδίτην ὀρθῶς ὁ Βοισσονάδης λέγει ὅτι ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα τὸν ἔρωτα τῆς Ἀφροδίτης πρὸς τὸν Ἄδωνιν, ὅστις, ὡς γνωστόν, θηρεύων ὑπὸ κάπρου ἀπέθανε. Κατὰ τοῦτο διορθωτέον καὶ στικτέον.

Οὐδὲν οὖν οὐδὲ σὺ καινὸν ποιεῖς, εἰ γυνὴ οὖσα πολλῶν ὥρᾳ κρατοῦσα ὑψηλόν τε ὁρᾷς καὶ μετέωρον βαδίζεις εἴπερ τις· ἔστι καὶ κάλλους ἀκρόπολις πολὺ κρείττων τῶν βασιλέων, εἴ γε ὑμᾶς μὲν φιλοῦμεν, ἐκείνους δὲ φοβούμεθα. Μισθώματα λαμβάνεις· καὶ γὰρ ἡ Δανάη χρυσόν. καὶ στεφάνους δέχῃ· τοῦτο μὲν καὶ Ἄρτεμις ἡ παρθένος — μηδὲ δούλων καταφρονήσῃς — μηδὲ τῶν ἀμφὶ κυνηγέσια καὶ θήρας ἐχόντων ⟨τοῦ μὴ⟩ αἰσχύνεσθαι τὴν Ἀφροδίτην.

Ἐπιστ. 62. Λάβε, ὦ καλή, καὶ νικᾷς τὰς θεὰς καὶ ἀνάγνωθι τὰ γράμματα. Τά τε ἄλλα καὶ ἐπιστολῇ τῷ μήλῳ κέχρημαι. Ἐκεῖνο Ἔριδος, τοῦτο Ἔρωτος· ἐκεῖνο ἐσιώπα, τοῦτο φθέγγεται. Μὴ ῥίψῃς, μὴ φάγῃς· οὐδὲ ἐν πολέμῳ πρεσβευτὴς παρανομεῖται. Τί οὖν ἐπέσταλκα; Εὐίππη, φιλῶ σε. Ὑπόγραψον ἀναγνοῦσα καὶ ὡς.... δέχεται· τὸ μῆλον καὶ ταῦτα τὰ γοάμματα.

Στικτέον καὶ συμπληρωτέον ὧδέ πως·

Ὑπόγραψον ἀναγνοῦσα κἀγώ σ⟨ε⟩· δέχεται τὸ μῆλον καὶ ταῦτα τὰ γράμματα.

Ἐπιστ. 64. στεφάνωσαι πρὶν ὅλως ἀπανθεῖν καὶ χρῖσαι μύρῳ πρὶν σαπῆναι καὶ κτῆσαι φίλους πρὶν ἔρημον γενέσθαι.

Τὰ ἑπόμενα ἀπαρέμφατα σαπῆναι, γενέσθαι μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιᾶσιν, ὅτι γραπτέον ἀπανθῆσαι ἀντὶ τοῦ ἀπανθεῖν.

Ἐν εἰκόνι δ΄ 768. Οὐδὲ αἱ Θῆβαι ἀμάντευτοι, λόγιον γάρ τι ὁ Τειρεσίας λέγει τεῖνον ἐς Μενοικέα τὸν τοῦ Κρέοντος, ὡς ἀποθανών, ἔνθα ἡ χειὰ τοῦ δράκοντος, ἐλευθέρα ⟨ἂν⟩ ἡ πόλις ἐκ τούτου εἴη.

Μετὰ τὸ ἐλευθέρα ἀνάγκη νὰ προστεθῇ ὁ ἂν ἐκπεσόντος τοῦ Α καὶ Ν ἕνεκα τοῦ τελευταίου γράμματος τοῦ ἐλευθέρα καὶ τοῦ ἑπομένου Η.

Ἐν εἰκ. ι΄ 778. ἐλέφας οὐδαμοῦ τῆς λύρας οὔπω οἱ ἄν-

θρωποι εἰδότες οὔτε αὐτὸ τὸ θηρίον οὔτε ὅ,τι τοῖς κέρασιν αὐτοῦ χρήσονται.

Περὶ τῆς ὀν. ἀπολύτου οὐδὲν λέγομεν, διότι ὁ συγγραφεὺς τῶν εἰκόνων πολλάκις αὐτῇ χρῆται. Τὸ κέρασιν δ' ὅμως ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ὀδοῦσιν μαρτυροῦσι πρῶτον αὐτοὶ οἱ ἐλέφαντες μὴ ἔχοντες κέρατα, εἶτα δὲ ὁ παλαιότερος Φιλόστρατος γράφων ἐν τοῖς ἐς Τυανέα τὸν Ἀπολλώνιον τοιάδε, ἃ ὁ γράψας τὰς εἰκόνας πάντως ἐγίνωσκεν.

Οὗτος ὁ Ἰόβας τοὺς ὀδόντας κέρατα ἡγεῖται τῷ φύεσθαι μὲν αὐτοὺς ὅθεν περ οἱ κρόταφοι, παραθήγεσθαι δὲ μηδενὶ ἑτέρῳ, μένειν δὲ ὡς ἔφυσαν καὶ μή, ὅπερ οἱ ὀδόντες, ἐκπίπτειν εἶτα φύεσθαι· ἐγὼ δὲ οὐ προσδέχομαι τὸν λόγον· κέρατά τε γὰρ εἰ μὴ πάντα, τά γε τῶν ἐλάφων ἐκπίπτει καὶ ἀναφύεται, ὀδόντες δὲ οἱ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐκπεσοῦνται καὶ ἀναφύσονται πάντες, ζῴων δ' ἂν οὐδενὶ ἑτέρῳ χαυλιόδους ἢ κυνόδους αὐτομάτως ἐκπέσοι, οὐδ' ἂν ἐπανέλθοι ἐκπεσών, ὅπλου γὰρ ἕνεκα ἡ φύσις ἐμβιβάζει αὐτοὺς ἐς τὰς γένυς. Καὶ ἄλλως τὰ κέρατα γραμμὴν ἀποτορνεύει κύκλῳ πρὸς τῇ ῥίζῃ κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον, ὡς αἶγές τε δηλοῦσι καὶ ποῖμναι καὶ βόες, ὀδοὺς δὲ λεῖος ἐκφύεται καὶ ἢν μὴ πηρώσῃ τι αὐτόν, τοιόσδε ἀεὶ μένει· μετέχει γὰρ τῆς λιθώδους ὕλης τε καὶ οὐσίας. Καὶ μὴν καὶ τὸ κερασφορεῖν περὶ τὰ δίχηλα τῶν ζῴων μόνα ἕστηκε, τὸ δὲ ζῷον τοῦτο πεντώνυχον καὶ πολυσχιδὲς τὴν βάσιν, ἢ διὰ τὸ μὴ ἐσφίγχθαι χηλαῖς ὥσπερ ἐν ὑγρῷ ἕστηκε. Καὶ τοῖς μὲν κερασφόροις ἅπασιν ὑποβάλλουσα ἡ φύσις ὀστᾶ σηραγγώδη περιφύει τὸ κέρας ἔξωθεν, τὸ δὲ τῶν ἐλεφάντων πλῆρες ἀποφαίνει καὶ ὅμοιον, ἀναπτύξαντι δὲ σύριγξ αὐτὸ λεπτὴ διέρπει μέσον, ὥσπερ τοὺς ὀδόντας. Εἰσὶ δὲ οἱ μὲν τῶν ἑλείων ὀδόντες πελιδνοὶ καὶ μανοὶ μεταχειρίσασθαί τε ἄτοποι, πολλαχοῦ γὰρ αὐτῶν ὑποδεδύκασι σήραγγες, πολλαχοῦ δὲ ἀνεστᾶσι χάλαζαι μὴ ξυγχωροῦσαι τῇ τέχνῃ, οἱ δὲ τῶν ὀρείων μείους μὲν ἢ οὗτοι, λευκοὶ δὲ ἱκανῶς καὶ δύσεργον περὶ αὐτοὺς οὐδέν, ἄριστοι δὲ οἱ τῶν πεδινῶν

ὀδόντες· μέγιστοί τε γὰρ καὶ λευκότατοι καὶ ἀναπτύξαι ἡδεῖς καὶ γίγνονται πᾶν ὅ,τι θέλει ἡ χείρ.

Ἐν Εἰκ. ια΄ 780. κύκνοι γὰρ δὴ ἀναφυσῶντες ἡδὺ τὸ ἐντεῦθεν [καὶ] ποιήσονται ᾠδὴν τὸ μειράκιον.

Γραπτέον ἀναφυσιῶντες ἀντὶ τοῦ ἀναφυσῶντες, διότι οἱ κύκνοι ἀναφυσιῶσιν, ὅπερ καὶ οἱ δελφῖνες, λέγει ὁ Ἡσίοδος ἐν ἀσπ. Ἡρακλέους στίχ. 211, ποιοῦσι. Πρβ. καὶ τὸ εἰς αὐτὸν σχόλιον ἔχον οὕτω· «ἔθος γὰρ τοῖς δελφῖσιν ἀνακύπτειν ἀπὸ τοῦ ὕδατος καὶ ἀποφυσᾶν ὕδωρ ἀπὸ τοῦ στόματος. Ἐκβλητέος ὁ καί.

Ἐν Εἰκ. ιβ΄. γένεσις ἐκ πηγῶν τῷ λίθῳ, θερμὸν γὰρ νᾶμα ὑπεκρέον τὰ τῆς κάτω Φρυγίας ὄρη καὶ τὸ ῥεῦμα ἐς τὰς λιθοτομίας ἐσάγον ὑπόμβρους ἐργάζεται τῶν πετρῶν ἐνίας καὶ ὑδατώδη ποιεῖ τὴν ἔκφυσιν τῶν λίθων, ὅθεν αὐτῶν καὶ πολλὰ τὰ χρώματα· θολερὸν μὲν γάρ, ἔνθα λιμνάζει, καὶ κιρροειδὲς δίδωσι, καθαρὸν δὲ ὅπου ⟨οὐ· ῥεῖ⟩, κρυσταλλοειδὲς ἐκεῖθεν καὶ ποικίλλει τὰς πέτρας ἐν πολλαῖς διαπινόμενον ταῖς ὀπαῖς.

Ἀνάγκη, ὅπως τὸ χωρίον τοῦτο γίνῃ σαφές, νὰ προστεθῶσι τὰ ἐκπεσόντα ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τῶν δύο τελευταίων γραμμάτων τῆς προηγουμένης λέξεως καὶ τῶν ἀρχικῶν τῆς ἑπομένης οὐ ῥεῖ.

Αὐτ. καὶ ὁ Ἔρως ἐπὶ τῇ πέτρᾳ τείνει τὴν χεῖρα ἐς τὴν θάλατταν, ὑποσημαίνων τὸν μῦθον [ὁ ζωγράφος]. ἡ δὲ ἐφεξῆς οἰκία, χηρεύει τι γύναιον ἐξεληλυθὸς τοῦ ἄστεως δι' ὄχλον νέων, ἁρπάσασθαι γὰρ αὐτὸ ἔφασαν καὶ ἀφειδῶς ἐκώμαζον καὶ δώροις ἐπείρων.

Πρῶτον ἐκβλητέον τὸ ὁ ζωγράφος ὡς προστεθὲν ὑπό τινος μὴ ἐννοήσαντος, ὅτι ὁ Ἔρως ὁ ἐπὶ τῇ πέτρᾳ τείνων τὴν χεῖρα εἶνε ὁ ὑποσημαίνων τὸν μῦθον καὶ οὐχὶ ὁ ζωγράφος. Εἶτα δὲ διορθωτέον ἁρπάσεσθαι ἀντὶ τοῦ ἁρπάσασθαι, διότι οἱ κωμάζοντες καὶ δώροις πειρῶντες μέλλουσι νὰ ἁρπάσωσι τὸ γύναιον, εἰ δὲ ἥρπασαν, περιττὸς ἂν ἦν ὅ τε κῶμος καὶ τὰ δῶρα. Πρβ. Φιλ. νεωτ. θ΄. Ἔρως δὲ κατηφὴς τὸν ἄξονα τοῦ ἅρματος ἐντέμνει ἑκάτερον διδοὺς ἐννοεῖν, ὅτι τε ἐρῶσα ἡ κόρη κλπ.

Ἐν Εἰκ. ιθ' 79?. Ἡ μὲν δὴ ἱερὰ ναῦς· βακχεύει ἐν αὐτῇ ὁ Διόνυσος καὶ ἐπιρροθοῦσιν αἱ βάκχαι.

Ἐστίξαμεν ἄνω στιγμὴν μετὰ τὸ ναῦς.

Αὐτ. τίς ἡ γραφή; τὸν Διόνυσον, ὦ παῖ, λοχῶσι Τυρρηνοὶ λόγου ἐς αὐτοὺς ἥκοντος, ὡς θῆλύς τε εἴη καὶ ἀγύρτης καὶ χρυσοῦς τὴν ναῦν [ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ πλούτου].

Ἐκβάλλομεν τὰς λέξεις ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ πλούτου ὡς σχόλιον τοῦ χρυσοῦς τὴν ναῦν.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

(ἀκολουθεῖ).

Προσθῆκαι καὶ Διορθώσεις.

Σελ. 102, 3 προσθετέον: καὶ παρὰ Ψευδιπποκράτει περὶ Διαίτ. Ὀξ. Ν' (Τόμ. Α', σελ. 171, 2 Τευβν.) «κράτιστα δὲ τὰ μήτε ἰσχυρῶς πίονα μήτε λεπτὰ μήτε ἡλικίην παλαιοῦ ἱερείου».

Σελ. 110 μετὰ τὸν 28 στίχ. προσθετέον: Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ πέπειρος τὸ ὄνομα πεπειρότης καὶ τὸ ῥῆμα πεπειροῦσθαι, ἃ φέρονται ἀμφότερα ἐν τῷ περὶ Φυτῶν συγγράμματι τοῦ Ψευδαριστοτέλους βιβλ. Β', θ' καὶ ις' (Τόμ. Δ', α', σελ. 39, 14 καὶ σελ. 43, 31 καὶ 41 καὶ 45 καὶ σελ. 44, 14 Διδ.).

Σελ. 118, 22 προσθετέον: καὶ Ἐτυμολ. Μέγ. σελ. 305, 33.

Σελ. 128, 7 προσθετέον: Ποιεῖται δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Μεινέκιος τὴν παρατήρησιν τήνδε. «Eam ipse Stephanus infra rectius dicit Δῖον, quemadmodum etiam eas quas secundo et tertio loco posuit».

Γραπτέον σελ. 68, 7: Βόγον. σελ. 71, 8: ἐκ τῶν χάριν τῶν Ἑλλήνων συντεταγμένων. σελ. 77, 25: ὄσφρησις. σελ. 81, 20: κατακέκρουσται (κατακέκρουται). σελ. 94, 19: Παυσανίου Ἀποσπασμάτων. σελ. 102, 4: χειμὼν. σελ. 102, 11: παρατεθειμένη. σελ. 127, 21: ὡς. σελ. 132, 21: συναλοιφὴν.

Κ. Σ. Κ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΑΙ ΕΚ ΜΕΡΩΝ ΔΥΟ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΙ

ΜΕΡΟΣ ΙϚ'.

("Ιδε σελ. 65-160).

Τετάχαται, (ἐ)τετάχατο, ἐκεκρύφατο.

Τῶν νέων Ἑλλήνων τινὲς ἐν λόγῳ κατὰ τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν συγκειμένῳ ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ εἰς ΑΤΑΙ λήγοντος τύπου τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου καὶ τοῦ εἰς ΑΤΟ τελευτῶντος τοῦ παθητικοῦ ὑπερσυντελίκου.

Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡλιοδώρου Τόμ. Β', σελ. 176 «Οὕτω τετάχαται ἐν ταῖς ΑΑ» καὶ σελ. 259 «οὐκ ἐφ' ἧς ἐτετάχατο σημασίας».

Νεόφ. Δούκας ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Τόμ. Γ', σελ. 44 «ᾗ τετάχατο ἕκαστος» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 140 «οἱ γὰρ Καμαριναῖοι — πρὸς τοὺς Λεοντίνους μετὰ τῶν Χαλκιδέων ἐτετάχατο».

Κωνστ. Οἰκονόμος ἐν τῷ Δοκιμίῳ περὶ τῆς Πλησιεστ. Συγγεν. κτέ. Τόμ. Γ', σελ. 103 «Ὥστε τὰ ληκτικὰ κοντα, κοσιος, κοστος — τετάχαται κατὰ διαλέκτους σημαίνειν ἐξ ἀδιορίστου ὡρισμένον τι ποσόν».

Φίλιππ. Ἰωάννου ἐν τοῖς Φιλολογικοῖς Παρέργοις σελ. 287 (σελ. 297 ἐκδ. 6') «ἔνθα αἱ βοῦς ἐκεκρύφατο» Ἡ χρῆσις τοῦ αἱ βοῦς ἀντὶ τοῦ αἱ βόες δὲν εἶνε ἐπαινετή.

Ὀλίγιστα τοιούτων ἐκφορῶν μαρτύρια παρέχουσιν ἡμῖν οἱ Ἀττικοὶ συγγραφεῖς. Ὁ Θουκυδίδης εἶπε τετάχαται, ἐφθάραται καὶ ἐτετάχατο - διετετάχατο, ὁ Πλάτων τετράφαται καὶ ὁ Ξενοφῶν ἀντιτετάχαται.

Θουκυδ. Γ', 13 «νόσῳ τε γὰρ ἐφθάραται Ἀθηναῖοι καὶ χρημά-

των δαπάνῃ· νῆές τε αὐτοῖς αἱ μὲν περὶ τὴν ὑμετέραν εἰσίν, αἱ δ' ἐφ' ἡμῖν τετάχαται». Δ', 31 «ὧδε γὰρ διετετάχατο». Ε', 6 «οἱ δ' ἄλλοι ἐν Ἀμφιπόλει μετὰ Κλεαρίδου (Κλεαρίδα) ἐτετάχατο». Ζ', 4 «ἐπὶ τῇ ἐν τῷ Ὀλυμπιείῳ πολίχνῃ ἐτετάχατο».

Πλάτ. Πολιτ. σελ. 533 β' «ἢ πρὸς θεραπείαν τῶν φυομένων τε καὶ συντιθεμένων ἅπασαι τετράφαται».

Ξενοφ. Ἀναβ. Δ', η', 5 «τί ἀντιτετάχαται καὶ χρῄζουσιν ἡμῖν πολέμιοι εἶναι». Φέρεται καὶ γραφὴ ἀντιτετάχατΕ καὶ ἀντιτετάχαΣΙ (Ἴδε καὶ Στούρζιον ἐν Λεξ. Ξεν. Τόμ. Α', σελ. 273).

Οὐδὲν ἄλλο παράδειγμα οὕτως ἐσχηματισμένου τύπου ἔχει τις ἐξ Ἀττικοῦ συγγραφέως νὰ μνημονεύσῃ (Ἴδε Κρυγῆρον ἐν Ἑλλην. Γραμματ. Μέρ. Α', § 30, 2, 7 καὶ Λαρόχην ἐν Συμβολ. εἰς τὴν Ἑλλην. Γραμματ. Τεύχ. Α', σελ. 218). Λέγει μὲν Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 951 «Ὀρωρέχαται, Ἰων. **καὶ Ἀττ.** γ' πληθ. πρόσ. τοῦ παθ. παρακ. τοῦ Ὀρέγω», ἀλλ' ἀλλοτριώτατον τοῦτο ὑπάρχει τῆς παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις νενομισμένης συνηθείας. Οὐδεὶς δὲ τῶν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένων τυγχάνει εὐκόλως συγγνώμης, ἂν ἀγνοῇ ὅτι πολλοὶ τῶν παρακειμένων τῶν ἐχόντων τὸν καλούμενον Ἀττικὸν διπλασιασμὸν ἢ ἀναδιπλασιασμὸν εἶνε παντελῶς τοῖς Ἀττικοῖς ἄχρηστοι.

Το παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ κείμενον βιβλ. Ζ', 75, 6 «ἄλλως τε καὶ ἀπὸ οἵας λαμπρότητος καὶ αὐχήματος τοῦ πρώτου εἰς οἵαν τελευτὴν καὶ ταπεινότητα ἀφῖκτο» μετετύπωσεν ὁ Βάδαμος εἰς τὸ ἀφίκΑτο, ὃ καὶ ὑπὸ τοῦ Σταλλίου ἐνεκρίθη ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Τόμ. Β', σελ. XXV καὶ ὑπὸ τοῦ Ἑρουερδῆνος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Τόμ. Δ', σελ. 181. Προσέθηκε δ' οὗτος πρὸ τοῦ ἀπὸ οἵας (ἀφ' οἵας) τὴν μετοχὴν ἐνθυμουμένοις· «ἄλλως τε καὶ (ἐνθυμουμένοις) ἀφ' οἵας λαμπρότητος κτέ.» (Πρβ. καὶ Πόππον εἰς Θουκυδ. Μέρ. Γ', δ', σελ. 577 ἐκδ. μεγ.). Ἐν τοῖς εἰς Θουκυδίδην Σχολίοις φέρεται σελ. 124,11 Διδ. «Ἀφῖκτο: τὸ στράτευμα δηλονότι». Παρετηρήθη δ' ὑπό τινος ὅτι κάλλιον θὰ ἦτο γεγραμμένον «ἀφῖκτο: τὸ στρατόπεδον δηλονότι»· διότι τούτου τοῦ ὀνόματος ἐγένετο ἐν τοῖς ἡγουμένοις χρῆσις ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου. Ὑπάρχει δὲ καὶ γνώμη, καθ' ἣν το πλῆρες εἶνε «ἀφῖκτο τὸ πρᾶγμα» (Πρβ. Κρυγῆρον εἰς Θουκυδ.

Τόμ. Β', ϐ', σελ. 76 ἐκδ. ϐ'). Ὁ Ματθίας ἐν τῇ Διεξοδικῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 758 ἐκδ. γ' νομίζει ὅτι ἀπροσώπως εἶνε παρειλημμένον τὸ ῥῆμα ἀφῖκτο, ἐξηγεῖται δ' αὐτὸ διὰ τοῦ ventum esset (Πρϐ. καὶ Πόππον εἰς Θουκυδ. Τόμ. Δ', α', σελ. 169 ἐκδ. μικρ.). Γράφει δὲ καὶ ὁ Ἀσώπιος ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σύνταξιν σελ. 567, § 26 «Τοὐναντίον παρὰ τὰ προηγούμενα πολλὰ καθ' αὑτὸ προσωπικὰ πολλάκις μεταπίπτουσιν εἰς ἀπρόσωπα, ὡς — ἀπὸ οἵας λαμπρότητος εἰς (γρ. ἐς) οἵαν ταπεινότητα ἀφῖκτο (Θουκ. Ζ', 75) = *ventum esset*. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δυνατὸν νὰ ἐκληφθῶσι καὶ τὰ εἰ δ' εἰς τόδ' ἔλθοι — ἐπεὶ δ' εἰς αὐλοὺς ἧκεν (Εὐρ. Τρ. 401. Ἴων. 1177), ἂν καὶ δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ ἐν τούτοις ὡς ὑποκείμενον τὸ πρᾶγμα, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ καὶ τὸ δαίς, τὸ συμπόσιον, κατὰ τὸν Βαρνέσιον». Ὁ Δινδόρφιος λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Γ', σελ. 951 «ἧκεν: Scil. τὸ πρᾶγμα. *Quum res ad tibias venisset*. Musg. Probabilior Dobraei conjectura est ἧκον». Τὴν γραφὴν ἧκον ἀποκατέστησαν παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ ὁ Ναύκιος καὶ ἄλλοι. Ὁ Στάλλιος ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ηὐξημένῃ καὶ διωρθωμένῃ Ποππείῳ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Τόμ. Δ', α', σελ. 175 προφέρεται λόγους δι' οὓς νομίζει ὅτι δὲν δύναται νὰ νοηθῇ τὸ ἀφῖκτο ὡς ἀπρόσωπον· ἐδηλώθη δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι ἀπεδέξατο ὁ φιλόλογος οὗτος τὴν ὑπὸ τοῦ Βαδάμου γενομένην μεταβολὴν τοῦ ἀφῖκτο εἰς τὸ ἀφίκατο.

Ὁ τύπος ἐτετάχατο, οὗ παρεθέμεθα μαρτύρια ἐκ τοῦ Θουκυδίδου, εὑρέθη καὶ ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ δίς. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ κεῖται καὶ τὸ γεγράφαται, ἐν ἑτέρᾳ δὲ τὸ σύνθετον ἀναγεγράφαται. Ἐπιγρ. Ἀττ. Τόμ. Α', σελ. 24 «(ἀν)αγεγράφαται ὀφεί(λοντες)» καὶ σελ. 25 «ὃν τοῖς προτέροις Παν(αθηναίοις) ἐτετάχατο φέρειν» καὶ «ἃ γεγράφαται — Μεθωναῖοι ὀφείλοντες» καὶ «(ὃν τοῖ)ς π(ρ)οτέρο(ις) Παναθηναίοις ἐτετάχατο φ(έρειν)» (Ἴδε Οὐεκλῖνον ἐν *Cur. Epigr.* σελ. 33 καὶ Καυῆρον ἐν *Stud. Curt.* Τόμ. Η', σελ. 413 καὶ Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Α', σελ. 99 ἐκδ. ϐ' καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν *Lap. Testim.* σελ. 62 καὶ Μειστεράνσιον ἐν *Grammat. d. Att. Inschr.* σελ. 131 ἐκδ. ϐ').

Ἐν τοῖς εἰς Θουκυδίδην Σχολίοις εἶνε γεγραμμένον σελ. 55, 43-4 «Ἐφθάραται: ἐφθάρησαν» καὶ «Τετάχαται: τεταγμένοι εἰσίν» καὶ

σελ. 77, 16 «Διετετάχατο: διατεταγμένοι καὶ μεμερισμένοι ἦσαν οἱ ἐν τῇ νήσῳ». Ὁ Μοῖρις ἔχων πάντως πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν χρῆσιν τοῦ Θουκυδίδου ἀποφαίνεται σελ. 154 «Ἐτετάχατο Ἀττικῶς, τεταγμένοι ἦσαν Ἑλληνικῶς», ὁ δὲ Φώτιος λέγει ἐν τῷ Λεξικῷ σελ. 42, 21 «Ἐφθάραται φησὶ Θουκυδίδης καὶ τετάχαται. Πάντα τὰ τοιαῦτα ἀρχαϊκά». Τοῖς Ἀθηναίοις ἦτο συνήθης ἡ κατὰ περίφρασιν ἐκφορὰ τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου, οἷον τεταγμένοι εἰσί, εἰσὶ διατεταγμένοι, κτλ., τεταγμένοι ἦσαν, ἀντιτεταγμένοι (ἀντιτεταγμέναι) ἦσαν, παρατεταγμένοι ἦσαν, κτλ. Τὰ δὲ σχήματα τετάχαται, ἐτετάχατο, κτλ. εἶνε Ἰωνικὰ μᾶλλον καὶ ἀρχαιοπρεπῆ (Πρβ. καὶ Σμίδιον ἐν Ἀττικ. Τόμ. Γ′, σελ. 14)

Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ ἀπαντῶσι πολλάκις τρίτα πληθυντικὰ πρόσωπα παθητικῶν παρακειμένων διὰ τῆς καταλήξεως ΑΤΑΙ καὶ παθητικῶν ὑπερσυντελίκων διὰ τῆς καταλήξεως ΑΤΟ προενηνεγμένα. Ἀσμενίζουσι δὲ μάλιστα τοῖς τοιούτοις τύποις ὁ Ἀρριανός, ὁ Ἀππιανός, Δίων ὁ Κάσσιος καὶ ὁ Προκόπιος· ἔτι δὲ Γεώργιος ὁ Παχυμέρης. Καταλέγομεν ἃ ἔχομεν συνηγμένα μαρτύρια τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος τύπων ἐκ τῆς παρηκ-μακυίας γλώσσης.

Λουκιαν. Ἀληθ. Ἱστορ. Α′, 13 «ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ Κεγχροβόλοι ἐτετάχατο καὶ οἱ Σκοροδομάχοι» (Ἴδε Πιέρσωνα εἰς Μοῖρ. σελ. 154. Πρβ. καὶ Σμίδιον ἐν Ἀττικ. Τόμ. Α′, σελ. 230).

Ἀρριαν. Ἀναβ. Γ′, η′, 5 «οἱ δὲ ἀνάσπαστοι Κᾶρες καὶ Σιτακηνοὶ σὺν Βαβυλωνίοις ἐτετάχατο». Γ′, ια′, 3 «ἐπὶ δὲ τούτοις Πέρσαι ἐτετάχατο». Γ′, ια′, 4 «οἵ τε ἐκ Κοίλης Συρίας καὶ οἱ ἐκ τῆς μέσης τῶν ποταμῶν ἐτετάχατο». Γ′, ια′, 5 «οἵ τε ξυγγενεῖς οἱ βασιλέως ἐτετάχατο κτέ.». Γ′, ιβ′, 3 «οὗτοι κατὰ ἅρματα τὰ δρεπανηφόρα ἐτετάχατο». Γ′, ιβ′, 4 «οἵ τε Θρᾷκες ἐτετάχατο κτέ.». Δ′, κγ′, 1 «ὅσοι μὴ σὺν Ἡφαιστίωνι ἐτετάχατο». Ε′, ιβ′, 1 «Μελέαγρός τε καὶ Ἄτταλος καὶ Γοργίας ξὺν τοῖς μισθοφόροις ἱππεῦσί τε καὶ πεζοῖς ἐτετάχατο». Ε′, ιγ′, 2 «οἱ γὰρ ἱππεῖς πρῶτοι ἐτετάχατο αὐτῷ ἐκβαίνειν». Ε′, ιε′, 7 «ἐπὶ τούτοις δὲ οἱ πεζοὶ αὐτῷ ἐτετάχατο». Γ′, ια′, 6 «προετετάχατο δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ εὐωνύμου κτέ.». Γ′, ια′, 7 «οἵ τε Ἀρμενίων καὶ (οἱ) Καππαδόκων ἱππεῖς

προετετάχατο» (Πρβ. καὶ Ἐλλένδετον εἰς Ἀρριαν. Ἀνάβ. Τόμ. Α', σελ. 280 καὶ Βοινῆρον ἐν *Act. Semin. Philol. Erlang.* Τόμ. Δ', σελ. 18).

Ἀππιαν. Συριακ. 32 «δρεπανηφόρα τε ἅρματα — ἐτετάχατο». Μιθριδ. 43 «αἳ ἐτετάχατο ἐφεδρεύειν». Λιβυκ. 41 «οὕτω μὲν οἱ πεζοὶ διετετάχατο τῷ Σκιπίωνι». Συριακ. 32 «ὧδε μὲν δὴ διετετάχατο Ῥωμαῖοι». Μιθριδ. 95 «ὧδε μὲν αὐτῷ διετετάχατο οἱ στρατηγοί». Συριακ. 15 «ὡς δὲ αὐτοῖς τὰ ἐς τὴν ἀρχὴν συνετετάχατο πάντα». 32 «ἱππεῖς δ' ἑκατέρωθεν αὐτοῦ παρετετάχατο». 34 «ὅσοι Ῥωμαίων αὐτῷ καὶ Ἰταλῶν παρετετάχατο». Ἐμφυλ. Γ', 15 «εἴ τινες ἐφθάρατο ὑπ' ἐκείνων». Δ', 85 «νῆες δ' ἑκατέρων ἴσαι διεφθάρατο». Ε', 99 «διεφθάρατο δ' αὐτῷ νῆες». 124 «ὡς δ' αὐτῷ διεφθάρατο πολλοί» καὶ «ὅσοι διεφθάρατο». Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Ἀππιανοῦ καὶ ἀνεμεμίχατο Λιβυκ. 40 καὶ Συριακ. 31 καὶ Ἐμφυλ. Β', 75 καὶ ἀγηγέρατο Ἰβηρ. 40. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1882, σελ. 237 «Ex eodem (Herodoto) sumsit (Appianus) pag. 318. μιῆναι et pag. 412. ἐφθάρατο, et pag. 640 διεφθάρατο et pag. 278. ἀναμεμίχατο, etc.».

Αἰλιαν. περὶ Ζῴ. Γ', 13 «μέσαι δὲ αὐτῶν αἱ νέαι τετάχαται». Ι', 8 «καὶ τῆς μὲν πρώτης τετάχαται οἱ νέοι καὶ ἁπαλοί» (Πρβ. καὶ Σμίδιον ἐν Ἀττικ. Τόμ. Γ', σελ. 13 καὶ 17).

Φιλόστρ. Ἀπολλων. Α', 3 (σελ. 5) «καὶ διαθῆκαι δὲ τῷ Ἀπολλωνίῳ γεγράφαται». Α', 24 (σελ. 31) «καὶ οἱ τάφοι δὲ οἱ ἀρχαῖοι σφῶν ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος γεγράφαται». Β', 20 (σελ. 71) «γεγράφαται δὲ ὀρειχάλκῳ καὶ ἀργύρῳ κτέ.». Εἰκόσ. Α', 9 (σελ. 776) «καὶ γὰρ δὴ κἀκεῖνοι γεγράφαται». Ἀπολλων. Ζ', 39 (σελ. 319) «καὶ ἀναγεγράφαταί τισιν» (Πρβ. καὶ Σμίδιον ἐν Ἀττικ. Τόμ. Δ', σελ. 11).

Φιλόστρ. Νεώτ. Εἰκόσ. 3 (σελ. 866) «οἷα θρηνοῦντες τὸν Μαρσύαν γεγράφαται». 9 (σελ. 872) «γεγράφαται δὲ ὁ μὲν ὑβριστικῶς ἐπιτωθάζων κτέ.». 17 (σελ. 888) «γεγράφαται δὲ ἡ μὲν Δηϊάνειρα κτέ.» (Πρβ. καὶ Σχαιφῆρον εἰς Γρηγ. Κορ. σελ. 484).

Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. ΙΖ', η', 3 «τούτοις ἐπετετάχατο πεντακόσιοι — ἀρωματοφόροι». ΙΖ', η', 4 «κατὰ αἰτήσεις δωρεῶν ἐτετράφατο». ΙΖ', ι', 2 «Ἰουδαίων πλῆθος πρὸς πάντας συνειλέ-

χατο». ΙΘ', α', 15 «δορυφόροι δὲ ἦσαν οὗτοι ὁμώνυμοι τῷ ἔθνει ἀφ' οὗ κατειλέχατο». Ἔγραψε δὲ κατειλέχατο μὲν ὁ Δινδόρφιος ἀντὶ τοῦ κατειλήχαστο, ἀνθ' οὗ ἔν τισι τῶν ἀντιγράφων φέρεται κατείλεχαν τὸ, ἐτετράφατο δ' ὁ Νίσιος ἀντὶ τοῦ ἐγεγράφατο (Ἴδε Νίσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰωσήπου Τόμ. Γ', σελ. XXIII. Πρβ. καὶ Γ. Σμιδίτιον ἐν τῷ *De Flav. Ios. Elocut. Observ. Crit.* σελ. 443). Σημειωτέον δ' ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐπετετάχατο τῶν ἀντιγράφων τινὰ ἔχουσιν εἵποντο.

Δίων Κάσσ. ΜΘ', 30, 1 «ἐν μέσῳ τοῦ στρατεύματος τετάχαται». ΛΖ', 26, 1 «οἱ ὕπατοι τότε παρὰ τῆς βουλῆς προσετετάχατο». ΜΒ', 45, 3 «αἳ τῷ τῆς Βιθυνίας νομῷ προσετετάχατο». ΜΖ', 20, 2 «ἃς προσετετάχατο». ΜΑ', 60, 3 «πεζοὶ — ἐπ' αὐτὸ τοῦτο συνετετάχατο». ΜΗ', 36, 2 «ἐξωπλισμένοι παρετετάχατο». ΛΗ', 35, 1 «οἱ δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ ποταμῷ συνειλέχαται». ΜΗ', 22, 3 «πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν τοιούτων ἐς τὸ βουλευτήριον — κατελελέχατο». ΛΘ', 5, 1 «ἐπειδὴ δὲ οὗτοί τε κατεστράφατο κτέ.». ΜΘ', 36, 1 «καὶ οἱ ἄλλοι κατεστράφατο». (ΝϚ', 32, 2 «κληρονόμοι μὲν δὴ οὗτοι ἐγεγράφατο».) ΝΓ', 26, 2 «οἱ πλείους αὐτῶν ἐσεγεγράφατο». ΝΔ', 14, 4 «ἐπειδή τε πολλοὶ καὶ ὣς διεγεγράφατο». ΝΘ', 6, 5 «ἐς ὃν ἀπεδεδείχατο». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν ἀποσπάσματι (Τόμ. Α', σελ. 139, 100 Τευβν.) «τὸ χωρίον ἐν ᾧ συνειλέχατο ἐγεγεώργητο». Εἶπε δ' ὁ Δίων καὶ ὠνομάδαται ΛΖ', 16, 5 καὶ ΜΘ', 36, 5 καὶ ΝΕ', 23, 3 καὶ κεχωρίδαται ΛΖ', 17, 2 καὶ παρεσκευάδαται Ν', 29, 3 καὶ νενομίδαται ΝΑ', 23, 3 καὶ διακεκρίδαται ΜΒ', 5, 7 καὶ ἐστάλατο ΛΘ', 13, 2. Ὁ Σχαιφῆρος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 485: *Huiusmodi formis etiam Atticos scriptores uti, in vulgus notum est, placuitque hic* πῖνος *maxime historicis posteriorum temporum. Dio Cass. T. I. p. 177, 31.* συνειλόχαται· καὶ σελ. 486: πεφράδαται. *Boissonadus:* «*Dio Cassius 37. §. 16. p. 122.* αὐτοὶ Ἰουδαῖοι ὠνομάδαται *et §. 17.* κεχωρίδαται δὲ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων». Κεχωρίδαται *habet etiam Interpres Graecus Iulii Caesaris init. Dicas talia reliquias vetustissimi styli historici, quibus, tanquam gemmis, etiam recentissimi* συγγραφεῖς *nar-*

rationem suam distinxerunt. Πλημμελῶς ἔχει τὸ πῖνος, βραχείας τῆς παραληγούσης αὐτοῦ οὔσης. Δὲν εἶνε δ' ὀρθὴ ἡ ἐκφορὰ συνειλΟχαται. Ἑλληνιστὶ λέγεται συνείλΟχα - συνειλΟχασιν, ἀλλὰ συνείλΕγμαι - συνειλΕχαται. Ἴδε Στούρζιον ἐν τῇ ἐκδόσει Δίωνος τοῦ Κασσίου Τόμ. Ε', σελ. 53-4.

Γαλην. Τόμ. Γ', σελ. 563 (Ὀρειβάσ. Τόμ. Γ', σελ. 316, 14) «ὅσοι καθ' ὑποχόνδριά τε καὶ τὰς πλευρὰς τετάχαται». Τόμ. Δ', σελ. 31 «ὀκτὼ μὲν ὄπισθεν ἀμφὶ τὸ ἄρθρον αὐτὸ τετάχαται μικροί». σελ. 77 «ὅσοι μὲν ἐν τοῖς κάτω μέρεσι τοῦδε τετάχαται». σελ. 108 «ὅσοι τ' ἄλλοι ταύτῃ τετάχαται». Τόμ. ΙΔ', σελ. 618 «πολλαὶ τῆς ἐκκρίσεως ὁδοὶ τετάχαται τῇ φύσει» (Ἴδε Ἰ. Μυλλῆρον ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει Μικρῶν τοῦ Γαληνοῦ Συγγραμμάτων Τόμ. Β', σελ. XIX. Πρβ. καὶ Σμίδιον ἐν Ἀττικ. Τόμ. Γ', σελ. 13 καὶ Τόμ. Δ', σελ. 590). Σημειωτέον δ' ὅτι ἐφέρετο καὶ παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ «οὐ μὴν ἔτι ὁμοίως πολλοί, καὶ ὅπου τετάχαται προυδίδαξεν ἡμᾶς ἡ ἀνατομὴ ταύτῃ (ταυτὶ) τὰ ἔντερά τις καὶ ὀδύνη διαφαίνεται μᾶλλον οὖσα»· ἀλλ' ὁ Δαρεμβέργης ἐξέδωκε Τόμ. Β', σελ. 239, 5 «ὅπου τετάχθαι προυδίδαξεν ἡμᾶς ἡ ἀνατομὴ κτέ.».

Κέλσ. παρ' Ὠριγέν. Τόμ. ΙΗ', σελ. 265 (Τόμ. ΚΕ', σελ. 91) «τὰ λοιπὰ δ' ἄλλοις ἀλλαχῇ τετάχαται».

Λιβάν. ἐν Ἀνεκδ. Βοισσον. Τόμ. Α', σελ. 167 «πολλοί σοι θησαυροὶ κεκρύφαται κατὰ γῆς». Νομίζει δ' ὁ Κόκκιος ἐν τῷ Ἑρμῇ Τόμ. ΚΑ', σελ. 399 ὅτι εἶχεν ὁ Λιβάνιος πρὸ ὀφθαλμῶν ῥῆσιν κωμικοῦ τοιάνδε· «πολλοί, σαφῶς τοῦτ' οἶδα, θησαυροὶ χρόνῳ κατὰ γῆς κεκρύφαται». Ἀλλ' ὁ Ναύκιος γράφει ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Ϛ', σελ. 169 «Ein Perf. κεκρύφαται erscheint wie bei Hesiod und Hippokrates, so auch bei Libanios als durchaus nicht befremdlich, ein Attiker konnte sagen γεγράφαται und τετάχαται, nicht aber κεκρύφαται».

Συνέσ. σελ. 97 δ' «τὸ μὲν οὖν εἰλικρινὲς αὐτῶν εὐθὺς ὑπ' ἐκείνην — τὴν οὐσίαν τετάχαται». σελ. 198 δ' «τετάχαται δὲ οἱ μὲν πρὸς τοῖς πράγμασιν, ἡμεῖς δὲ ἐν ταῖς εὐχαῖς εἶναι» (Πρβ. καὶ σελ. 258 γ'). σελ. 93 δ' «συνειλέχατο μὲν εἰς αὐτὴν — ἱερέων τε ὅσα φρῆτραι κτέ.». σελ. 66 δ' «δάκτυλοι μὲν οὗτοι — τετρίφαται».

Πρόκλ. Διάδ. Τόμ. Δ', σελ. 17 Κουσ. «ὁ μὲν κατὰ τὴν τοῦ ὄντος ἀναλογίαν, ὁ δὲ κατὰ τὴν τῆς ζωῆς τετάχατο».

Ἱεροκλ. παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. ΠΔ', 23 (Τόμ. Γ', σελ. 134,18 Μειν.) «ἐν ᾧ τετάχαται γονεῖς, ἀδελφοί, γυνή, παῖδες».

Δαμάσκ. Διαδ. Ἀπορ. καὶ Λύσ. Τόμ. Β', σελ. 257, 1 Ῥυελλ. «ἀλλὰ καὶ αὗται ἐν τοῖς ἄλλοις μᾶλλον τετάχαται».

Ζώσιμ. σελ. 166, 8 «ἐτετάχατο δὲ ἐν τούτῳ Ἰοβιανοὶ καὶ Ἑρκουλιανοί».

Προκόπ. Τόμ. Α', σελ. 63, 4 «ἐπὶ θάτερα δὲ τρόπῳ τῷ αὐτῷ ἐτετάχατο». σελ. 70, 16 «οὕτω μὲν ἀμφότεροι ἐτετάχατο». σελ. 89, 9 «τοῖς πολεμίοις οὐκ ἀξιόμαχοι ἐτετάχατο». σελ. 95, 6 «οὗ δὴ Ἀρέθας τε καὶ οἱ Σαρακηνοὶ ἐτετάχατο». σελ. 126, 17 «ὅσοι ἀμφὶ τὴν βασιλέως αὐλὴν ἐτετάχατο». σελ. 421, 6 «ὄπισθε δὲ οἱ Μαυρούσιοι ἐτετάχατο». σελ. 457, 19 «ὅσοι ἐκείνῃ ἐτετάχατο». σελ. 489, 13 «ὅσοι τοῦ χαρακώματος ἐπὶ τῇ φυλακῇ ἐτετάχατο». σελ. 499, 7 «οἳ ἐς τὸ φυλάσσειν τὴν εἴσοδον ἐτετάχατο». σελ. 528, 16 «οἵπερ ἐνταῦθα ἐπὶ φυλακῇ ἐτετάχατο». Τόμ. Β', σελ. 53, 12 «ὅσοι δὲ ἀμφὶ πύλας ἐτετάχατο κτέ.». σελ. 64, 5 «καὶ στρατιῶται δὲ — φυλακῆς ἕνεκα ἐτετάχατο». σελ. 120, 18 «οἱ δὲ ἐς τὴν φυλακὴν ἐτετάχατο». σελ. 183, 1 «ἕκαστοι — ἐς τὴν φρουρὰν ἐτετάχατο». σελ. 222, 1 «Ῥωμαῖοι — ἐς τὴν πολιορκίαν ἐτετάχατο ὧδε». σελ. 350, 17 «ὅσοι δὴ ἐτετάχατο ἐπὶ πολιορκίᾳ τοῦ — φρουρίου». σελ. 357, 8 «οἳ δὴ — ἐπὶ τῇ φυλακῇ ἐτετάχατο». σελ. 402, 6 «ὅσοι στρατιῶται — ἐπὶ τῇ Ῥώμης φρουρᾷ ἐτετάχατο». σελ. 426, 12 «οἱ γὰρ ἄλλοι — ξὺν τοῖς Γήπαισιν ἐτετάχατο». σελ. 532, 15 «Πέρσαι — ὡς εἰς τειχομαχίαν ἐτετάχατο». σελ. 534, 12 «ὅσοι δὴ αὐτῶν ὄπισθεν ἐτετάχατο». Τόμ. Γ', σελ. 88, 7 «ἐφ' ᾧπερ τὸ ἀνέκαθεν ἐτετάχατο». σελ. 161, 20 «ἱπποκόμοι δὲ — ἐτετάχατο ἐν πᾶσι σταθμοῖς» (Ἑρουερδὴν ἐν Μνημοσ. 1881, σελ. 157 «ἐν πᾶσι τοῖς σταθμοῖς»). Τόμ. Α', σελ. 445, 8 «ἃ δὴ ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις — διετετάχατο». σελ. 471, 17 «ἐς οὓς διατετάχαται». σελ. 472, 13 «ἐς ταύτην δὴ τὴν στάσιν ξυνετετάχατο» καὶ Τόμ. Β', σελ. 221, 17 «οὐ γάρ πῃ ἀλλήλοις ξυνετετάχατο». Ὁ Ἑρουερδὴν γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1881, σελ. 158 «ἐτετάχατο hic et alibi scripsit (Procopius) ad Thucydidis et Herodoti exem-

plum». Ἐρρήθη δ' ὑπὸ τοῦ Προκοπίου καὶ ξυνεπεπήχατο καὶ ξυνδεδέατο ἀντὶ τοῦ ξυνδέδεντο (ξυνεδέδεντο). Τόμ. Α', σελ. 377, 18 «οἱ σκόλοπες κύκλῳ πανταχόθεν ξυνεπεπήχατο». σελ. 188,12 «αἷς αἱ δοκοὶ ξυνδεδέατο». Παρὰ τῷ Ἀρριανῷ φέρεται Ἀναβ. Β', κα', 1 καὶ Ε', κδ', 4 συμπεπηγμέναι (ξυμπεπηγμέναι) ἦσαν. Εἶνε δ' ὁ τύπος πεπῆχθαι, ἐμπεπῆχθαι, κτλ. ἀδόκιμος. Ἐν τῷ παλαιῷ ἑλληνισμῷ ἐλέγετο πεπηγέναι, ἐμπεπηγέναι, κτλ.

Ἀγαθ. Σχολαστ. σελ. 145, 9 «ὅσα ὑφ' ἑτέραν βασιλείαν τετάχαται». σελ. 174, 15 «ὑφ' οὓς οἱ Κόλχοι τετάχαται». σελ. 77, 6 «ὁπόσοι ἐπὶ φρουρᾷ ἐτετάχατο». σελ. 80, 1 «οἱ μὲν ἱππεῖς — ἐπὶ τῶν ἄκρων ἐτετάχατο». σελ. 110,8 «οὔπω γὰρ — ἐς φάλαγγα ὁ στρατὸς ἐτετάχατο». σελ. 122, 3 «τὰ Ῥωμαίων πράγματα ὑπὸ Ἀλεξάνδρῳ — ἐτετάχατο». Ἐντυγχάνει δέ τις τῷ τύπῳ τούτῳ καὶ ἐν σελ. 184, 19 καὶ 210,7 καὶ 233, 6 καὶ 244, 2 καὶ 306,2. Εἶπε δ' ὁ Ἀγαθίας καὶ ἀνατετράφαται σελ. 211, 4 καὶ ἐγγεγράφαται σελ. 310,3 καὶ ἐρρίφαται σελ. 288, 21 (Ἴδε καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν Μνημοσ. 1889, σελ. 20).

Χορίκ. Γαζ. σελ. 189 Βοισσ. «ἐπεὶ καὶ ἀναμεμίχαται τοῖς τῆς ψυχῆς ἀγαθοῖς τὰ τοῦ σώματος».

Σιμπλίκ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Θ', σελ. 641,12 «οὐδὲ ἐκ τοῦ ἐπιτυχόντος ἐναλλὰξ οἱ περιττοὶ καὶ ἄρτιοι τετάχαται».

Σοφόν. Ὑπομν. εἰς Ἀριστ. Τόμ. ΚΓ', α', σελ. 3,27 «ὡς σωματικαὶ καὶ ὑλικαὶ ὑπὸ τὰς ἀΰλους καὶ ἀσωμάτους τετάχαται». σελ. 46, 4 «ἃ τοῖς ζῴοις ἀνάπαλιν συντετάχαται».

Μένανδρ. Προτ. (Ἱστορ. Ἑλλ. Μικρ. Τόμ. Β', σελ. 3,29 Δινδ.) «συγγενεῖς — ἑτέροις τισὶ τετάχαται ἡγεμόσιν».

Ψελλ. Βοισσον. σελ. 109 «τὰ στοιχεῖα τῶν ὀνομάτων τούτων γεγράφαται». σελ. 161 «ἃ δὴ πάντα τοῖς ἀστρονομικοῖς βιβλίοις ἀναγεγράφαται». Ψελλ. ἐν Σάθ. Μεσαιων. Βιβλ. Τόμ. Δ', σελ. 121 «ἃ δὴ μέσην τινὰ τάξιν τετάχαται». σελ. 288 «ὅτι ἐπὶ ζῶντι τῷ βασιλεῖ ταῦτα γεγράφαται». σελ. 382 «ἐν τῷ βάθει κεκρύφαται τὰ ὁρώμενα». Τόμ. Ε', σελ. 512 «τὸ μὲν αὐτοῦ βασιλεύειν, τὸ δὲ ἱερατεύειν τετάχαται». σελ. 453 «τὰ — συνθήματα ἐκ διαφόρων πρὸς τὸ αὐτὸ ξυντετάχαται». σελ. 172 «ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους αὐτῷ ἐπινοιῶν συνειλόχατο (Γρ. συνειλΕχατο)».

Λέων Διάκον. σελ. 11, 15 «ταφρεῖαι δύο — πέριξ αὐτοῦ ὠρωρύχατο».

Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Α', σελ. 136, 6 «αἱ μὲν πρῶται πλάκες χειρὶ θεοῦ λελάξευνται καὶ γεγράφαται».

Τιμαρίων 40, σελ. 84 Ἐλισσ. «αἵματι καθαρῷ βεβάφαται τόποι τινὲς ἔτι».

Ἄνν. Κομν. Τόμ. Α', σελ. 276, 3 «ἐν οἷς ἀναγεγράφαται τὰ ἐν ἑκάστῳ τεμένει κειμήλια». Τόμ. Β', σελ. 144, 14 «ταῦτα πρὸς τοὺς φιλοσκώμμονας — γεγράφαται».

Εὐστάθ. Δράμ. καθ' Ὑσμίν. καὶ Ὑσμιν. Β', 2 «παρθένοι τέτταρες ἐγεγράφατο στοιχηδόν». Β', 3 «οἱ δέ γε δάκτυλοι πρὸς τὸ παρθενικὸν ἐγεγράφατο». Δ', 16 «τέλος κρατῆρες πυρὸς ἐγεγράφατο».

Ζωναρ. Ἐπιτ. Ἱστορ. Τόμ. Α', σελ. 232, 29 Τευβν. «τότε δὲ οὐραγεῖν ἐτετάχατο». Τόμ. Γ', σελ. 248, 22 «οἱ τόμοι γεγράφαται». σελ. 392, 7 «γνωρίσματα ξυγγεγράφαται». Τόμ Δ', σελ. 133, 12 «οἷ διαιτητήριον ἔκπαλαι — τετάχαται». Πρβ. καὶ Τόμ. Ε', σελ. LXXVI.

Εὐστάθ. Παρεκβολ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 287, 43 «ἐν οἷς αἱ θεραπεῖαι ἀναγεγράφαται». σελ. 1471, 27 «εἰς κοινὴν χρῆσιν τετρίφαται». Μικρ. Συγγραμμ. σελ. 284, 21 Ταφελ. «ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς ἐν παρεκδρομῇ τινι λόγου γεγράφαται». σελ. 21, 11 «εἰς μεγάλους ἁγίους ἐγγεγράφαται». σελ. 296, 59 «ἃ δὲ ἀνόπιν συγγεγράφαται». σελ. 144, 82 «αὐτοῖς ἐπιτετράφαται τὰ μυστικῶς θειότερα». σελ. σελ. 302, 45 «δι' ὧν οἶκοι πάντες ἐξωρωρύχατο». σελ. 52, 33 «ἢ παραμεμίχαται πονηροὶ διαλογισμοί». Ἐρρήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου καὶ ὠνομάδαται σελ. 38, 79 καὶ ἐστοιβάδαται σελ. 111, 80. Πλημμελῶς εἶνε γεγραμμένον ἐν σελ. 360, 70 «αἵ τε κέδρινοι ὀροφαὶ — ὁμαλῶς διήρηνται καὶ γεγλύφαΝται» ἀντὶ τοῦ γεγλύφαται. Παρατηρητέον δ' ὅτι τοῦ τύπου ὠνομάδαται καὶ ἄλλο παράδειγμα ἐκ Βυζαντιακοῦ συγγραφέως ἐμνημόνευσεν ὁ Ναύκιος ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Ϛ', σελ. 170.

Ἰω. Κίνναμ. σελ. 172, 2 «εἰ γὰρ καὶ πλείους τούτων ἐνταῦθα γεγράφαται».

Θεόδωρ. Μετοχίτ. ἐν Σάθ. Μεσαιων. Βιβλιοθ. Τόμ. Α', σελ. 173 «ἄνδρες ἐκεῖθεν ἀποτετάχαται».

Μιχ. Ἀκομιν. Τόμ. Α', σελ. 16, 20 «αὐταῖς αἱ τοῦ θαλάμου θύραι παρὰ τῆς δεσποίνης ἐπιτετράφαται».

Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 152, 10 «ὅσα τετάχαται ὑπ' αὐτήν».

Εὐτεκν. Παραφρ. εἰς τὰ Ὀππιαν. Κυνηγετ. σελ. 373 α' Διδ. «οἱ δὲ—σύμπαν τὸ σῶμα καταγεγράφαται».

Γεώργ. Παχυμέρ. Προγυμν. ΙΑ' (Ῥητ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 579, 8) «τὰ δὲ κάτω τῶν βαθμίδων—κατὰ γῆς κατωρύχαται». Μιχ. Παλαιολ. καὶ Ἀνδρον. Παλαιολ. Τόμ. Α', σελ. 103,19 «ὁμοῖος γὰρ πόλεμος καὶ ὁμοῖον γῆρας τῷ ποιητῇ λελέχαται». σελ. 178,14 «ταῦτα μὲν τῷ κρατοῦντι πεπράχαται». σελ. 62,11 «ὡς εἰκότως διαπεπράχαται». σελ. 517,5 «ἐκεῖνα—ἐν προστώοις (προστῴοις) γεγράφατο». Τόμ. Β', σελ. 494,4 «μετεγεγράφατο μὲν τὰ τῶν παλαιῶν σημείων». Τόμ. Α', σελ. 231, 12 «οὔπω γὰρ τελέως τῷ Νογᾷ—ὑποτετάχατο». Τόμ. Β', σελ. 12, 8 «εἰ καὶ τοῖς σώμασι τέως ὑποτετάχατο». Τόμ. Α', σελ. 322, 10 «τούτῳ τοίνυν—τὰ ἐνδότερα τοῦ Αἵμου ἐπιτετράφατο». Τόμ. Β', σελ. 73, 12 «οἳ δὴ—εἰς φυλακὴν ἐπιτετράφατο». σελ. 74, 18 «τῷ γὰρ Ἐρρῇ—αἱ τῆς πύλης τῆς ἐκεῖ κλεῖδες ἐπιτετράφατο». Τόμ. Α', 258, 12 «ἃ μὲν τῷ λιβέλλῳ διειλήφατο». Τόμ. Β', σελ. 237, 5 «ὅσοι—πείρᾳ νομικῇ καὶ συνέσει προφέροντες ἐκλελέχατο». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν Τόμ. Β', σελ. 54, 16 εἶνε εἰρημένον «ὅσαι δὲ (ψιάδες αἵματος) φύλλοις ἢ πέτραις ἢ ἱματίοις κατερράδατο». Πρβ. Ἰλ. Μ, 430 «πύργοι καὶ ἐπάλξεις αἵματι φωτῶν ἐρράδατ' ἀμφοτέρωθεν» καὶ Ὀδ. Υ, 354 «αἵματι δ' ἐρράδαται τοῖχοι καλαί τε μεσόδμαι».

Ἀνώνυμ. Προγυμν. ΙΒ' (Ῥητ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 641, 4) «ἐκ ψηφίδων καὶ αὗται γεγράφαται».

Ἀνώνυμ. Ἐπιστ. (ἐν *Byzantin. Zeitschr.* 1893, σελ. 102) «ὁπόσοις τὰ πολιτικὰ συντετάχαται».

Ἐφραίμ. στίχ. 846, σελ. 43 «τόμοι δύο γεγράφαται».

Κριτόβουλ. Α', 36 (Ἀποσπ. Ἱστορ. Ἑλλήν. Μυλλ. Τόμ. Ε', σελ. 81) «οὗτοι γὰρ ἐτετάχατο κατὰ τὰ παρερρηγμένα τοῦ τείχους».

Λαόν. Χαλκοκονδ. σελ. 230, 11 «αἱ μὲν θύραι—οὕτω τετάχατο». σελ. 438,4 «οἱ τῆς Ἀσίας πρὸς τὸν τῆς Ἀσίας στρατηγὸν ὑποτετάχαται ἄρχοντές τε καὶ ἡγεμόνες».

Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Γ', σελ. 168, 13 «καὶ ὅσαι ἄλλα ὑπὸ

ταύτην τετάχαται». σελ. 205, 10 «αἱ μὲν γὰρ πρὸς τοὺς βασιλέας γεγράφαται». σελ. 205, 15 «ὡς δὲ πρὸς τοὺς ἰδιώτας — ἄλλως τετάχαται». σελ. 205, 14 «αἱ δὲ πεζευούσῃ τῇ γραφῇ μεμερίδαται».

Βαχμανν. Ἀν. Τόμ. Β', σελ. 303, 14 «διὸ καὶ ἐν τοῖς ἐνεργητικοῖς τετάχαται».

Σχολ. Ἡσιόδ. σελ. 264,16 Λιψ. «οἱ μὲν ἐν τῷ καθεστηκότι καὶ μέσῳ τετάχαται».

Σχολ. Ἀπολλ. Ῥοδ. Δ', 280 κατὰ τὸν Παρισιακὸν κώδικα «ὁ δὲ Ἐρατοσθένης κύρβεις φησὶ καλεῖσθαι τοὺς ἄξονας καλουμένους Ἀθήνησιν, ἐν οἷς νόμοι γεγράφαται». Ποιεῖται δ' ὁ Σχαιφῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου Τόμ. Β', σελ. 290 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «Forma hac ipse Eratosthenes videtur usus esse: nam Scholiastas sponte ad talia delabi potuisse parum probabile est». Τῷ Σχαιφήρῳ ἀντιλέγει ὁ Βερνάρδυς ἐν τοῖς Ἐρατοσθενικοῖς σελ. 211.

Παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 33-4 φέρεται «ἀλλ' οὖν γε Αἰγύπτιοι, ὧν νῦν δὴ ἐμνήσθην, κατὰ τὰς θρησκείας τὰς σφῶν ἐσκέδανται» Ἔγραψε δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1862, σελ. 392 «Clemens quamquam perdoctus homo est et pererudito sermone utitur tamen aetatis et popularium vitio non abstinet verbis formisque plebeiis et corruptis qualibus illo tempore unusquisque de populo utebatur. Dabo pauca quaedan exempla. Pag. 11 Sylb. (34 Pott.) dedit: Αἰγύπτιοι κατὰ τὰς θρησκείας τὰς σφῶν ἐσκέδανται». Nihili forma est ἐσκέδανται, ut vides, nam σκεδάννυμι apud ommes habet ἐσκέδασμαι, κατεσκέδασμαι, non ἐσκέδαμαι, quam formam pariter analogia respuit et usus».

Ἀλλ' ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τόμ. Α', σελ. 195 κἑξ. διατείνεται ὁ Κόβητος ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶνε «οἱ Αἰγύπτιοι — κατὰ τὰς θρησκείας τὰς σφῶν ἐσχίδαται». Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ μεγάλου κριτικοῦ γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Πολλὰ μὲν καὶ μεγάλα ὁ Κλήμης περὶ τὴν τῶν καθαρῶς ἑλληνιζόντων συνήθειαν ἡμάρτηκεν — τοῦ δὲ μεγάλου σφάλματος τοῦ

ἐν σελ. 34 ἀναίτιός ἐστι. Γράφεται νῦν: «οἱ Αἰγύπτιοι, ὧν νῦν δὴ (γράφε νυνδὴ = ἀρτίως, ὀλίγον ἔμπροσθεν) ἐμνήσθην, κατὰ τὰς θρησκείας τὰς σφῶν ΕΣΚΕΔΑΝΤΑΙ — Περίεστι δὲ τὸ μέγα σφάλμα τὸ «ἐσκέδανται». Τί καὶ πόθεν τοῦτο τὸ ἐσκέδανται; Οὑτωσὶ μὲν ἀκούειν ἐκ τοῦ σκεδάννυμι, τοῦτο δὲ κατὰ πολλὰ ἀδύνατον. Οὐδεὶς γὰρ τῶν Ἑλλήνων ἀγνοεῖ, οὐδὲ τῶν σφόδρα κακοδαιμόνων τὴν γλῶτταν, ὅτι ἐσκέδασμαι δεῖ λέγειν καὶ διεσκέδασμαι καὶ κατεσκέδασμαι, ταῦτα δὲ πάντα πολλάκις παρὰ πολλοῖς κεῖται καὶ οὐδένα πώποτε περὶ ταῦτα ἁμαρτάνοντα ἑόρακα. Πρὸς δὲ τούτοις τὸ ἐσκέδασμαι ἀείποτε κυρίως λέγεται περὶ τῶν διεσπαρμένων καὶ ἄλλων ἀλλαχοῦ πλανωμένων, περὶ δὲ τῶν διαφωνούντων καὶ ἄλλων ἄλλο τι φρονούντων οὐδεὶς οὐδέποτε τῷ ἐσκεδάσθαι ἐχρήσατο, τὸ δὲ μέγιστον τὸ ἐσκέδανται ἀντὶ τοῦ ἐσκεδασμένοι εἰσὶ τελέως ἐστὶ βάρβαρον. Οὐκοῦν οὐδὲ ὁ Κλήμης τῷ ἐσκέδανται ἐχρήσατο, ἀλλὰ τί δῆτα ἔγραψεν ὁ ἀνήρ; Τί κέκρυπται ἐν τῷ ἐσκέδανται; Ξένον τι, οἶμαι, καὶ σπάνιον καὶ τοῖς μεταγράφουσιν ἄγνωστον, δηλαδὴ τὸ ΕΣΧΙΔΑΤΑΙ. Σχίζεσθαι γὰρ καὶ ἐσχίσθαι ἔλεγον τοὺς ἄλλους ἄλλο τι γιγνώσκοντας καὶ δοξάζοντας, ἄλλως τε καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν, ὅθεν τοὔνομα τὸ σχίσμα ἔτι καὶ νῦν πᾶσι πανταχοῦ ἐν χρήσει. Οἱ Αἰγύπτιοι τοίνυν τὰ κατὰ τὰς θρησκείας εἰς πλεῖστα μεμερισμένοι ἄριστ' ἂν λέγοιντο ἐσχίσθαι. Τὸ δὲ ἐσχίδαται τὸ ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἰάδος μηδεὶς θαυμάσῃ παρὰ τῷ Κλήμεντι κείμενον. Ἔθος γάρ τι τοῦτ' ἔχουσιν οἱ μεταγενέστεροι τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι τοῖς πάνυ ἀρχαίοις. Πολλάκις ἐγέλασα τὸν Δίωνα τὸν Κάσσιον ὁρῶν τὰ τοιαῦτα ἀρχαιοπινῶν ῥημάτων βάρη κυλίνδοντα, οἷόν ἐστι τὸ κεχωρίδαται καὶ τὸ ἐστολίδαται καὶ πολλὰ ἕτερα, περὶ ὧν σὺ αὐτός, ὦ βέλτιστε Κόντος, ἀκριβῶς γέγραφας. Ἐγὼ δέ σοι τὰ τοῦ Κλήμεντος συνέλεξα, ἔστι δὲ τάδε: σελ. 39. «αἱ τοῦ Κελεοῦ θυγατέρες οὐχὶ ἐν Ἐλευσῖνι τετάφαται;». σελ. 160 «αἱ δὴ δόξαι ἡμῖν αὐτοῖς ἀναγεγράφαται». σελ. 224 «τὰ γὰρ τῶν παλαιῶν

συμπτώματα εἰς τὴν ἡμετέραν ἀναγεγράφαται νουθεσίαν». σελ. 242 «ἐπὶ γὰρ τῶν λίθων τῶν πολυτελῶν αἱ χρόαι τετάχαται». σελ. 309 «μυρίαι δὲ ὅσαι ὑποθῆκαι ἐγγεγράφαται ταῖς βίβλοις ταῖς ἁγίαις», καὶ σελ. 822 «ὧν ἐνίοις ἀποτετάχαταί τινες». Σεμνὰ ταῦτα καὶ ὀγκηρὰ τῷ Κλήμεντι ἐδόκει· τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ νῦν ἔγραψεν: «οἱ Αἰγύπτιοι κατὰ τὰς θρησκείας τὰς σφῶν ἐσχίδαται».

Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος καὶ διατετάχαται σελ. 834 «ἄλλοι ὑπ' ἄλλοις ἐξ ἑνὸς καὶ δι' ἑνὸς σῳζόμενοί τε καὶ σῴζοντες διατετάχαται». Περὶ τοῦ «τὰ γὰρ τῶν παλαιῶν συμπτώματα — εἰς τὴν ἡμετέραν ἀναγεγράφαται σωτηρίαν» ἀπεφήνατο ὁ Συλβούργιος «Potest etiam communiter scribi ἀναγέγραπται». Ὁ Κλήμης εἶπεν ἀναγεγράφαται· ἂν δ' ἀντὶ τούτου τεθῇ τὸ ἑνικόν, θὰ εἶνε ὁ λόγος προενηνεγμένος κατὰ τὴν Ἀττικὴν λεγομένην σύνταξιν. Τὸ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γραφὲν ἐσχίδαται ἐνεκρίθη καὶ ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Κλήμεντος Τόμ. Α', σελ. XLV. Ὁ Ναύκιος παραθέμενος ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Ϛ', σελ. 170 τὸ χωρίον τοῦ Κλήμεντος ἐπιφέρει «wo das der Form wegen befremdliche und dem Sinne nach unpassende ἐσκέδανται aus ἐσχίδαται verdorben ist».

Παραβάλλων τις τὸν τύπον ἐσχίδαται πρὸς τὸν ἐσκέδανται βλέπει ὅτι παρενεβλήθη μὲν τὸ Ν, μετεβλήθη δὲ τὸ ΧΙ εἰς τὸ ΚΕ· ἐσχίδαται-ἐσχίδαΝται-ἐσΚΕδανται. Εἴδομεν δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι καὶ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ ἀνεγνώσθη κακῶς γεγλύφαΝται ἀντὶ τοῦ γεγλύφαται. Εἶνε δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ γεγραμμένον «ἘπιτετράφαΝται: ἐπιτετραμμένοι εἰσίν» ἀντὶ τοῦ ἐπιτετράφαται καὶ «ἝαΝται: κάθηνται» ἀντὶ τοῦ ἕαται, ὃ βλέπει τις κείμενον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ «Ἕαται: καθέζονται, ἧνται» (Πρβ. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 308,1). Περὶ τοῦ «ΕἴαΝτο: ἦσαν» ἴδε Λόγ. Ἑρμ. Τόμ. Α', σελ. 39[?]. Φέρεται δ' ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου καὶ «Δε(ι)δέχαΝτο: ἐδεξιοῦντο, ἐφιλοφρονοῦντο» ἀντὶ τοῦ δειδέχατο καὶ «ἜρχαΝτο: καθειργμένοι ἦσαν» ἀντὶ τοῦ ἔρχατο καὶ «ἘτετάχαΝτο: τετραμμένοι ἦσαν ἢ τεταγμένοι» ἀντὶ τοῦ ἐτετάχατο καὶ «ὈρωρέχαΝτο: ὡρμημένοι εἰσὶν (ἦσαν) ἢ ἐκτεταμένοι» ἀντὶ τοῦ ὀρωρέχατο.

Ἔτι δὲ «Ἀπεσπάδα Ντο: ἀπέστησαν», ἀνθ' οὗ ὁ Λοβέκκιος ἐν τῷ εἰς τὸν Σοφοκλέους Αἴαντα Ὑπομνήματι σελ. 403 ἐκδ. β' καὶ ἐν τοῖς Στοιχείοις Τόμ. Α', σελ. 486 ἀνέγνω ἀπεσπάδατο, καὶ «Ἐσταλάδα Ντο: ἐστολισμένοι ἦσαν», ὃ ὑπελήφθη ἐσφαλμένη γραφὴ ὑπὸ μὲν τοῦ Ῥεισκίου τοῦ ἐσταλάδατο, ὑπὸ δὲ τοῦ Λ. Δινδορφίου (ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α', β', σελ. 1677 δ') καὶ ἄλλων τοῦ ἐστάλατο. Κακῶς εἶνε τὸ Ν παρεμβεβλημένον παρ' Ἡσυχίῳ καὶ ἐν τῷ «ΚείαΝτο: ἔκειντο» καὶ ἐν τῷ «ΔευοίαΝτο: ἐπιδεεῖς γένοιντο» καὶ ἐν τῷ «ΣχοίαΝτο: παύσαιντο, ἐπίσχοιεν».

Παράδοξον ὑπάρχει τὸ «Ἐτετάχαντο: τετραμμένοι ἦσαν ἢ τεταγμένοι», ᾧ ἐπιφέρεται «ἘτετάχΟΝτο: ὁμοίως», μεθ' ὃ κεῖται «Ἐτετεύχατο: πεποίηκεν». Ὁ Κουστῆρος καὶ ὁ Ἄλβερτος ἔγραψαν «Ἐτετάχατο: τεταγμένοι ἦσαν. Ἐτετάχοντο: ὁμοίως. Ἐτετεύχατο: πεποιημένοι ἦσαν», ὁ δὲ Πιέρσων ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σελ. 155 ἐξήλειψε μὲν τὸ ἐτετάχοντο, ἔθηκε δὲ τὸ ὁμοίως μετὰ τὸ ἐτετεύχατο· «ἐτετεύχατο ὁμοίως: πεποιημένοι ἦσαν».

Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἡροδότου βιβλ. Ζ', 90 φέρεται «οὗτοι μὲν οὕτω ἐσταλάδατο» καὶ ἐστΕλάδατο. Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 234, 13 «Ὡσαύτως καὶ τὰ κατὰ πλεονασμὸν τῆς ΔΑ συλλαβῆς, οἷον τὸ ὠνομάδαται καὶ ἐρηρέδαται καὶ ἐσταλάδατο κατὰ Ἡρόδοτον». Ὁ Βουτμαννὸς ἐν τῇ Διεξοδικῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ Τόμ. Β', σελ. 293 ἐκδ. β' νομίζει ὅτι τὸ ἐσταλάδατο εἶνε παλαιὸν σφάλμα ἀντὶ τοῦ ἐστάλατο. Πρβ. καὶ Δοβραῖον ἐν *Adversar.* Τόμ. Α', σελ. 38 (Ἴδε καὶ Βρεδόβιον ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 328). Γράφει δὲ καὶ ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1883, σελ. 83 «recte Stein recepit Dobraei emendationem οὗτοι μὲν οὕτω ἐστάλατο pro ἐσταλάδατο». Τοῦ ἐστάλατο ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ Δίων ὁ Κάσσιος βιβλ. ΛΘ', ιγ', 2 καὶ ὁ Ἡσίοδος Ἀσπ. 288 «ἐπιστολάδην δὲ χιτῶνας ἐστάλατ'». Ἐν τοῖς εἰς Ἡσίοδον Σχολίοις κεῖται σελ. 641, 36 Λιψ. «Τὸ δὲ ἐστάλατ', ἤγουν ἐστάλατΑΙ ἀντὶ τοῦ ἀνεζωσμένοι ἦσαν — Ἰωνικὸν δὲ τὸ ἐστάλαται, ὡς τὸ τετύφαται, ἀπὸ τοῦ στέλλω τὸ κοσμῶ, οὗ τὸ τρίτον πρόσωπον τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἔσταλται καὶ πλεονασμῷ τοῦ Α ἐστάλαται τὸ τρίτον τῶν πληθυντικῶν». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1301, 3 «Ἰστέον γὰρ

ὅτι οἱ Ἴωνες οἰκεῖα τρίτα πληθυντικὰ ῥήματα ἐκ τρίτων κοινῶν ἑνικῶν ποιοῦσι ποτὲ μὲν μόνην ποιούμενοι προσθήκην τοῦ Α — οἷον ἔσταλται ἐστάλαται, ἔσπαρται ἐσπάραται, πολλαχοῦ δὲ κτέ.» καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ 396, 10. Ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις Ἑκ. 934 (Τόμ. Α', σελ. 451, 1 Δινδ.) φέρεται «Αἱ Λακεδαιμόνιαι κόραι διημερεύουσιν ἄζωστοι καὶ ἀχίτωνες ἱματίδιον ἔχουσαι πεπορπημένον ἐφ' ἑκατέρου τῶν ὤμων — Καὶ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαίαις γραφαῖς οὐκ ὀλίγα ὅτ' ἔσταλται». Ὑπάρχει δὲ καὶ γραφὴ ὀλίγΑΙ· ὅθεν ὁ Κόβητος ἀνέγνω «οὐκ ὀλίγαι οὕτως εἰσὶν ἐσταλμέναι» ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδεδομένοις· εἶνε δὲ προσηρτημένα τῇ ὑπὸ τοῦ Γεελίου γενομένῃ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν σελ. 251-310. Ἀλλ' ὁ Ναύκιος ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Ϛ', σελ. 170 γράφει «οὐκ ὀλίγαι οὕτως ἐστάλαται». Ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α', β', σελ. 1677 δ' λέγει περὶ τοῦ «Ἀπεσπάδαντο: ἀπέστησαν» τοῦ παρ' Ἡσυχίῳ κειμένου «Ἀπεσπάδαντο autem apud Hesychium si et ipsum scribendum sit ἀπεστάλατο, etiam ἀπεστάλησαν scribendum erit pro ἀπέστησαν». Ὁ δὲ Ἑρουερδὴν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1885, σελ. 74 δοξάζει ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου «οὗτοι μὲν οὕτω ἐστολίδατο». Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Βαλκεναρίου ἐστολίδατο ἐν ταῖς εἰς τὸν Ἡρόδοτον Σημειώσεσι σελ. 828 Γαισφ. (Ἴδε καὶ Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Γ', 574 ἐκδ. β').

Εἴδομεν ὅτι Δίων ὁ Κάσσιος εἶπεν ἀπεδεδείχατο καὶ διακεκρίδαται. Περὶ ἑκατέρου τούτων ποιεῖται λόγον ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ. Περὶ τοῦ ἀπεδεδείχατο γράφει ἐν Μνημοσ. 1882, σελ. 208 «Dio Cass. 59. 6. 5. ἀποδεδείχατο scripsit vetere forma Ionica usus, sed non meminit Iones ἀποδεδέχθαι dicere et ἀποδεχθέντα et similia omnia pro ἀποδεδεῖχθαι. Itaque ἀποδεδΕχατο rectum est, non ἀποδεδΕΙχατο. Mirifice autem haec ex remota antiquitate recocta discrepant ab arida et ieiuna Dionis oratione, in qua nulla sunt verborum lumina. Legerat tamen (ut ipse fatetur) scripta Atticorum ut eorum dicendi genus referret. vide 55. 12, 3. *aureum Romanorum*, inquit, χρυσοῦν ὀνομάζω. καὶ τῶν Ἑλλήνων δέ τινες, ὧν τὰ βιβλία ἐπὶ τῷ ἀττικίζειν ἀναγιγνώ-

σκομεν, οὕτως αὐτὸ ἐκάλεσαν». Περὶ τοῦ διακεκρίδαται λέγει ἐν Μνημοσ. 1878, σελ. 148 «Dio Cass. 42. 5. 7. *de Sexto et Cnaeo Pompeiis*, τούτοις γὰρ δὴ τοῖς ὀνόμασι διακεκρίδαται. Inficete admodum sequiores recoquunt vetustas has formas Ionicas. Videbis apud Dionem 37. 16. ὠνομάδαται, 38. 25. συνειλέχαται, 39. 5. κατεστράφατο, 39. 13. ἐστάλατο, 42. 45. προσετετάχατο et similia alibi. Quod de suo finxit διακεκρίδαται vitiosum est admodum, nam veteres κέκρινται, διακέκρινται, κατακέκρινται dicebant. Recte habet κεχωρίδαται et ἐστολίδαται, etiam ὠνομάδαται (quamquam a Dione fictum est) sed διακεκρίδαται absurdum est, et διακεκρίαται (ut ἐφθίαται) inauditum» (Πρβ. καὶ Ναύκιον ἐν *Mél. Gréco-Rom*. Τόμ. ϛ', σελ. 170). Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐρρήθη κεκλίαται (Ἰλ. Π, 68 καὶ Ὀδ. Δ, 608). Ψεκτὸς φαίνεται Δίων ὁ Κάσσιος εἰπὼν ἀπεδεδείχατο, ἀλλ' ἐπιμεμπτότερος κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην θὰ ἦτο, ἂν ἔλεγεν ἀπεδεδΕχατο (ἢ ἀποδεδΕχατο).

ΜΕΡΟΣ ΙΖ'.

Τρίτα πληθυντικὰ πρόσωπα παθητικῶν παρακειμένων τελευτῶντα εἰς ΑΤΑΙ καὶ παθητικῶν ὑπερσυντελίκων λήγοντα εἰς ΑΤΟ παρ' Ἡροδότῳ καὶ ἄλλοις.

Ἐδηλώθη ἐν τῷ ἡγουμένῳ Μέρει ὅτι εὑρέθησαν ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ οἱ ῥηματικοὶ σχηματισμοὶ τετράφαται καὶ γεγράφαται -ἀναγεγράφαται καὶ τετάχαται-ἀντιτετάχαται καὶ ἐτετάχατο -διετετάχατο. Ὅμοιοι τούτοις τύποι ἀπαντῶσι παρὰ τῷ Ἡροδότῳ οἱ ὑπογεγραμμένοι.

τετάφαται ϛ', 103.
τετρίφαται Β', 93.
ἀπεστράφατο Α', 166.
κατεστράφατο Α', 27 καὶ 141.
ἀναμεμίχαται Α', 146 δίς.
ἀποδεδέχαται. Β', 43 «οὐδέ σφι θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι

ἀποδεδέχαται». Β', 65 «μελεδωνοὶ ἀποδεδέχαται τῆς τροφῆς χωρὶς ἑκάστων». Β', 77 «χωρὶς ἢ ὁκόσοι σφι ἱροὶ ἀποδεδέχαται». Ἐν τῷ δευτέρῳ χωρίῳ φέρεται καὶ πλημμελὴς γραφὴ ἀποδέχαται. Ἰσοδυναμεῖ δὲ τὸ ἀποδεδέχαται καὶ ἐν τοῖς τρισὶ χωρίοις τῷ ἀποδεδΕΙγμένοι εἰσί, δὲν φαίνεται δ' εὔλογον νοηθῇ τὸ «θεοὶ οὗτοι—ἀποδεδέχαται» ἀντὶ τοῦ ἀποδεδΕγμένοι εἰσί (Πρβ. Σχουειγαισῆρον ἐν Λεξ. Ἡροδ. σελ. 44 καὶ 45). Κακῶς ὑπὸ τοῦ Βειτζίου ἐν *Greek Verbs Irreg. and. Defect.* σελ. 157 ἐκδ. γ' εἶνε τὸ τρὶς ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ῥηθὲν ἀποδεδέχαται κατειλεγμένον ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ δέχομαι-δέκομαι.

εἰλίχατο Ζ', 90. Γίνεται τούτου μνεία ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου σελ. 234, 13 καὶ σελ. 1625, 54 καὶ σελ. 1659, 9.

κατειλίχατο Ζ', 76.

ἐσεσάχατο Ζ', 62 καὶ 70 καὶ 73 καὶ 86 δίς. Εὐστάθ. σελ. 234, 11 «καὶ παρ' Ἡροδότῳ τὸ ἐσεσάχατο ἀντὶ τοῦ ὡπλισμένοι ἦσαν καὶ τὰς κνήμας ῥάκεσι κατειλίχατο καὶ τὰς κεφαλὰς εἰλίχατο μίτραις». Ἴδε καὶ Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Γ', σελ. 549 ἐκδ β'.

ἐτετάχατο Α', 191. ς', 113. Ζ', 21 καὶ 87 δίς. Η', 85. Θ', 33 καὶ 57 δίς.

διετετάχατο Α', 80.

ἐπετετάχατο Ζ', 85 καὶ 87. Ἴδε καὶ Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Γ', σελ. 570 ἐκδ. β'.

παρΑτετάχατο Η', 95. Γραπτέον παρΕτετάχατο.

προσετετάχατο Α', 192. Β', 175. Ζ', 65 καὶ 70. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «ΠροσεράχατΟΙ: τεταγμένοι ἦσαν». Ὁ Σμιδίτιος εἰκάζει προσεΣάχατο, ἡμεῖς δὲ «ΠροσεΤάχατο: (προσ)τεταγμένοι ἦσαν». Εἶνε δὲ τὸ προσετάχατο ἐσφαλμένη γραφὴ τοῦ προσεΤΕτάχατο.

Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ

ἀπίκαται Ζ', 209.

ἀπίκατο Α', 2. Δ', 200. ς', 9 καὶ 16 καὶ 118. Ζ', 118 καὶ 131 καὶ 153 καὶ 157 καὶ 175. Η', 6 καὶ 36 καὶ 46 καὶ 67 καὶ 113. Θ', 17.

Φέρεται καὶ γραφὴ τεθάφαται, ἣν βλέπει τις ἔν τ' ἄλλαις τοῦ

Ἡροδότου ἐκδόσεσι καὶ ἐν τῇ Δινδορφιείῳ (σελ. 306, 28. Πρβ. καὶ σελ. XXVII καὶ Ματθίαν ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 465 καὶ 589 ἐκδ. γ'). Ἀλλ' ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε τεΤάφαται. Ἴδε Βρεδόβιον ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 328. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884, σελ. 166 «VI. 103: ἵπποι τεθάφαται. Vera forma legitur in R τεΤάφαται». Ἐνεργητικὸν παρακείμενον τεΤάφατε μνημονεύει ὁ Σουίδας λέγων «Τετάφατε: ἐθάψατε».

Μετεβάλομεν τὸ παρΑτετάχατο εἰς τὸ παρΕτετάχατο πεπεισμένοι ὅτι ἀποκαθίσταται οὕτως ὁ γνήσιος τύπος. Ὁ Βρεδόβιος νομίζει ὅτι παρελείφθη ἡ συλλαβικὴ αὔξησις ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἐν τῷ προκειμένῳ ὑπερσυντελίκῳ, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις τισί. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ λογιωτάτου ἀνδρὸς γεγραμμένα ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 289 «Verum ε illud, reduplicationi in tempore plusquamperfecto vulgo praemissum, ut apud Atticos aliosque interdum, sic apud nostrum non raro neglectum invenitur: ἐννένωτο I. 77. VII. 206. ἀναβεβήκεε I. 84. VII. 6. 40. τετελευτήκεε I. 165. καταλέλειπτο I. 209. VII. 88. 170. καταλελοίπεε III. 61. καταλελαβήκεε 42. πεπόνθεε 156. καταδεδαπάνητο V. 34. δέδοκτο 96. πεπειρέατο VII. 125. κατακέκριτο 146. παρατετάχατο VIII. 95. ἐνδεδύκεε IX. 22. ἀποκεκλέατο IX. 50.—Aliis in locis inter utramque formam variatur, ut vix certo dicas, utri utra sit praeferenda cf. Var. Lectt. ad I. 11. 94. 119. 180. 181. III. 25. V. 2. 67. VII. 10, 3. 64. VIII. 93».

Ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Στεινίου φιλοπονηθείσης κριτικῆς τοῦ Ἡροδότου ἐκδόσεως μανθάνομεν ὅτι τἀντίγραφα ἔχουσιν.

ἀνΑβεβήκεε Α', 84, ἀνΑβεβήκεσαν Ζ', 6.

τετελευτήκεε Α', 165.

κατΑλελαβήκεε (καὶ καταλελάβηκε, ὃ ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Στεινίου) Γ', 42.

κατΑλελοίπεε (καὶ καταλέλοιπε) Γ', 61.

κατΑλέλειπτο Ζ', 170. Ἐν τῇ Ἀλδείῳ ἐκδόσει κεῖται κατΕλέλειπτο.

παρΑτετάχατο Η', 95.

Ἐπεπειρέατο Ζ', 195 «μήτ' ἐπεπειρέατο». Πρβ. καὶ τὴν Γαισφόρδειον τοῦ Ἡροδότου ἔκδοσιν Τόμ. Α', σελ. 560.

Ἐπεπόνθεε Γ', 156. Ἐν τῇ Ἀλδείῳ ἐκδόσει φέρεται πεπόνθεε. Ἴδε καὶ τὴν ἀρτίως μνημονευθεῖσαν ἔκδοσιν Τόμ. Α', σελ. 277.

κατΕλέλειπτο καὶ κατΑλέλειπτο Α', 209 καὶ Ζ', 88. Πρβ. καὶ Ζ', 40, ἔνθα πάντα σχεδὸν τἀντίγραφα φέρουσι διΕλέλειπτο.

κατΕδεδαπάνητο καὶ κατΑδεδαπάνητο (καὶ κατεδαπάνητο καὶ καταδαπάνητο) Ε', 34.

Ἐδέδοκτο καὶ δέδοκτο Ε', 96, ὡς καὶ Θ', 74.

παρΕβεβήκεε (καὶ παραβέβηκε) Ζ', 40.

κατΕκέκριτο καὶ κατΑκέκριτο Ζ', 146.

ἐνΕδεδύκεε καὶ ἐνδεδύκεε Θ', 22.

ἀπΕκεκλέατο καὶ ἀπΟκεκλέατο Θ', 50.

Ἐγεγόνεε καὶ γεγόνεε Α', 11. Πολλάκις ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ τὸ πεντασύλλαβον Ἐγεγόνεε. Ἐντυγχάνει δέ τις παρ' αὐτῷ καὶ τῷ πληθυντικῷ Ἐγεγόνεσαν καὶ περιΕγεγόνεσαν.

Ἐδεδούλωντο καὶ δεδούλωντο Α', 95. Πρβ. καὶ Ε', 116, ἔνθα ἡ τῶν πλείστων κωδίκων γραφὴ εἶνε κατΕδεδούλωντο, καὶ Α', 169, ὅπου μόνην τὴν ἐκφορὰν Ἐδεδούλωτο παρέχουσι τἀντίγραφα.

Ἐκέκλητο καὶ κέκλητο Α', 119.

Ἐτετείχιστο καὶ τετείχιστο Α', 180 καὶ 181.

ἐνΕτέταλτο καὶ ἐντέταλτο Ε', 2.

ἐπΕτέτραπτο καὶ ἐπΙτέτραπτο Ζ', 10, 3.

ἐνΕδεδύκεσαν καὶ ἐνδεδύκεσαν Ζ', 64.

παρΕκεκέλευστο καὶ παρΑκεκέλευστο Η', 93.

ἐπΕλελοίπεε (καὶ ἐπέλειπε) Γ', 25.

Ἐπεποίητο Ε', 68. Ἐν τῇ Γαισφορδείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου γίνεται μνεία καὶ τύπου ἐπΙλελοίπεε Τόμ. Α', σελ. 207, εἶνε δὲ παρειλημμένος ὁ πεποίητο ἐν σελ. 405 ἐξ ἀντιγράφων, ὡς ἐν αὐτῇ λέγεται. Ἀλλ' οὐδετέρα τῶν ἐκφορῶν τούτων μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Στεινίου. Τὸ Ἐπεποίητο βλέπει τις καὶ ἐν βιβλ. Γ', 142 καὶ 146 καὶ ἐν βιβλ. Ε', 63 καὶ ἐν βιβλ. Ζ', 55 καὶ 100 καὶ 119 καὶ 168. Πρβ. καὶ προΕπεποίητο ἐν βιβλ. Ζ', 44.

Ὁ Βαίριος παρέλαβε μὲν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου τὸ ἐπεπειρέατο καὶ τὸ ἐπεπόνθεε καὶ τὸ ἐγεγόνεε καὶ τὸ κατεδεδού-

λωντο καὶ τὸ ἐπελελοίπεε καὶ τὸ διελέλειπτο, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἄλλων ὑπερσυντελίκων τῶν ἐν τοῖς ἄνω κατειλεγμένων προέκρινε τὴν ἄνευ τῆς συλλαβικῆς αὐξήσεως ἐκφοράν, καὶ ἐπ' ἐκείνων ἔτι, ἐφ' ὧν τἀντίγραφα παρέχουσι πρὸς ταύτῃ τῇ ἐκφορᾷ καὶ τὴν ἑτέραν, οἷον καταλέλειπτο, καταδεδαπάνητο, δέδοκτο, κατακέκριτο, δεδούλωντο, κτλ. Ἐν βιβλ. Γ', 88 καὶ 157 καὶ ἐν βιβλ. Δ', 132 ἐξέδωκεν ἀπΕδέδεκτο, ὃ μόνον φέρεται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις, ἀλλ' ἐν βιβλ. Ε', 51 δύο γραφῶν ὑπαρχουσῶν, ὑπΟδέδεκτο καὶ ὑπΕδέδεκτο, ἐνέκρινε τὴν πρώτην. Μεταγράφομεν τὰ ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου ἀνδρὸς εἰρημένα ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Γ', σελ. 56 «καταδεδαπάνητο. Ita cum recentt. edd. dedi pro κατεδεδαπάνητο; solet enim Noster haud raro negligere augmenti reduplicationem in plusquamperfecto: de quo dixi ad. I, 94. 180. III, 61. Add. V. 51. 97. VII, 170. Iacobitz. ad Luciani Toxar. cap. 13. pag. 27 et Grashof. in Schulzeit. 1832. II. pag. 428 seq. Bredov. p. 289» καὶ σελ. 125 «retinui πεποίητο, quamvis in Parisino uno ac Florentino ἐπεποίητο et in aliis ἐπεποίατο» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 137 «Pro παρακεκέλευστο Dindorf. et Dietsch. dederunt παρεκεκέλευστο, quod unius codicis auctoritate nititur. Equidem retinendum duxi vulgatum, cum in his plusquamperfectis (cf. cap. 95 παρατετάχατο) reduplicatio augmenti haud raro negligatur» καὶ σελ. 328 «Pro δέδοκτο e Sancrofti libro Dindorf. et Dietsch. receperunt ἐδέδοκτο; sed Noster haud raro reduplicationem negligere solet» (Πρβ. καὶ Τόμ. Α', σελ. 417). Ἐν βιβλ. Ζ', 40 ἀπεδέξατο ὁ Βαίριος (Τόμ. Γ', σελ. 516) τὸν παρακείμενον καταβέβηκα. Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Στεινίου γενομένῃ κριτικῇ τοῦ Ἡροδότου ἐκδόσει ὀλίγοι τῶν ἐχόντων ἀναδιπλασιασμὸν ὑπερσυντελίκων ἀμοιροῦσι τῆς συλλαβικῆς αὐξήσεως· ἀναβεβήκεε, ἀναβεβήκεσαν, τετελευτήκεε, καταλελοίπεε, καταλέλειπτο, παρατετάχατο, δέδοκτο. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων δὲν φέρεται διάφορος γραφή, ἀντὶ δὲ τοῦ δέδοκτο (βιβλ. Θ', 74) κεῖται ἔν τινι τῶν ἀντιγράφων Ἐδέδοκτο. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1883, σελ. 85 «I. 86: ὥς τε αὐτῷ πάντα ἀποβέβηκέ οἱ τῇπερ ἐκεῖνος εἶπε. Nihil interest inter αὐτῷ et οἱ. Recipienda est codicis R lectio: πάντα ἀποβεβήκεε τῇπερ». Ἡμεῖς τὴν ἐκφορὰν ἀπΟ-

βεβήκεε νομίζομεν ἀλλοτρίαν τῆς τοῦ Ἡροδότου συνηθείας. Οὐδαμῶς δ' ὀκνοῦμεν νὰ μετατυπώσωμεν τὸ ἀνΑβεβήκεε εἰς τὸ ἀνΕβεβήκεε καὶ τὸ ἀνΑβεβήκεσαν εἰς τὸ ἀνΕβεβήκεσαν καὶ τὸ τετελευτήκεε εἰς τὸ Ἐτετελευτήκεε, ὃ μόνον παρέχουσι τἀντίγραφα ἐν βιβλ. Ε', 39, καὶ τὸ κατΑλελοίπεε εἰς τὸ κατΕλελοίπεε, ᾧ ὅμοιον τὸ ἐν βιβλ. Γ', 25 κατὰ πάντα σχεδὸν τἀντίγραφα κείμενον ἐπΕλελοίπεε, καὶ τὸ κατΑλέλειπτο εἰς τὸ κατΕλέλειπτο Προκρίνομεν δ' ἐν βιβλ. Θ', 74 τὴν γραφὴν Ἐδέδοκτο, ὡς καὶ ἐν βιβλ. Ε', 96. Ὁ Στείνιος λέγει ἐν τῇ κριτικῇ τοῦ Ἡροδότου ἐκδόσει Τόμ. Α', σελ. LXIX «syllabici plusquamperfectis additi exempla collegit Lhardy centum sexanginta et duo, omissi triginta unum. atqui ex hac ipsa paucitate iam defluxere viginti duo, nec supersunt nisi haec septem: ἀναβεβήκεε Α 84, ἀναβεβήκεσαν Η 6, τετελευτήκεε Α 165, καταλελοίπεε Γ 61, καταλέλειπτο Η 170, δέδοκτο Ι 74, παρατετάχατο Θ 95. ut non absimile sit veri ne illis quidem a principio defuisse».

Περὶ τοῦ ἐΝΝένωτο παρατηροῦμεν ὅτι οὐχὶ τοῦτο ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἡροδότου φέρεται ἀλλὰ τὸ δι' ἑνὸς Ν γεγραμμένον ἐΝένωτο βιβλ. Α', 77 «ἐνένωτο τὸν χειμῶνα παρεὶς ἅμα τῷ ἔαρι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας». Ἐν βιβλ. Ζ', 206 ἔχουσι τἀντίγραφα «καὶ οἱ λοιποὶ τῶν συμμάχων ἐνενῶντο καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιήσειν» καὶ ἐΝΝενῶντο καὶ ἐνενόωντο» καὶ μετ' ὀλίγα «οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διενενῶντο ποιήσειν» καὶ διεΝΝενῶντο καὶ διενενόωντο. Ὁ Βεκκῆρος ἀνέγνω ἐΝΝένωτο, ὃ ἐνέκρινε καὶ ὁ Βρεδόβιος ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 195 (Πρβ. καὶ Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Γ', σελ. 758 ἐκδ. β'). Ὑπὸ τοῦ Κοβήτου εἶνε γεγραμμένον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884, σελ. 265 «VII. 206. ἐνένωντο et 207. διενένωντο. In A B est ἐνενόωντο et διενενόωντο. Codex R veram formam servavit sed vitioso accentu: ἐνενῶντο et διενενῶντο» (Πρβ. καὶ Μερζιδόρφιον ἐν *Stud. Curt.* Τόμ. Η', σελ. 221). Οὐδαμῶς ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ἐνένωτο καὶ ἐνένωντο, καθάπερ ὁ Ἀνακρέων τοῦ νενωμένος, «ὁ δ' ὑψηλὰ νενωμένος». Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀθλίου (ἢ Ἀεθλίου) «ἀλλὰ λέξασθαι (γρ. ἴσ.: ἀλλ' ἀλέξασθαι) νένωνται», ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ σελ.

601, 23 (Ἡρῳδιαν. Τεχν. Λειψ. Τόμ. Β', 253, 8 Λεντζ.). Ἴδε καὶ Ναύκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Τραγικῶν σελ. 172, 183 ἐκδ. β'. Παρὰ τῷ Θεόγνιδι ἀπαντᾷ στίχ. 1298 «ἤπια νωσάμενος» καὶ παρὰ τῷ Φιλοδήμῳ περὶ Ὀργ. σελ. 101 Κομπ. «ὅσα τις ἂν νώσαιτο κατὰ Δημόκριτον». Εἶπε δὲ καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος (Δ', 1409) νώσατο καὶ ὁ Καλλίμαχος (Ἀποσπ. 345) καὶ ὁ Θεόκριτος (ΚΕ', 363) νωσάμενος καὶ ἡ Πυθαγορεία Περικτιόνη (Στοβ. Ἀνθολ. ΠΕ', 19, Τόμ. Γ', σελ. 144, 22 Μειν.) νώσασθαι (Ἴδε Βεντλήϊον ἐν τῇ Σνειδηρείῳ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Α', σελ. 163 καὶ Τόμ. Β', σελ. 550 καὶ Βαλκενάριον ἐν τῇ Γαισφορδείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Β', σελ. 1084-5 Πρβ. καὶ Λοβέκκιον ἐν Στοιχ. Τόμ. Β', σελ. 114). Κακῶς εἶνε παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ γεγραμμένον «Ἐνένητο: ἐνενόητο» ἀντὶ τοῦ ἐνένωτο, ὡς παρετηρήθη καὶ ὑπ' ἄλλων. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν ἐνὶ τῶν ἀντιγράφων τοῦ Ἡροδότου βιβλ. Θ', 53 ἀντὶ τοῦ «κείνου ταῦτ' ἀναινομένου» φέρεται «ἐκείνου ταῦτα νενωμένου». Γράφει δ' ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884, σελ. 385 «Quod in R scriptum est ἐκείνου ταῦτα ΝΕΝΩμένου, Steinio videtur esse coniectura ingeniosa sed inutilis. Nihil aliud est quam duplex scripturae mendum. Erat ΤΑΥΤΑΝΑΙΝΟΜΕΝΟΥ, pro ΑΙ, ut sexcenties alibi, Ε substitutum est: ταῦτα ΝΕνομένου, quod quum nihil esset, vocabulum *bene Graecum* supposuerunt: ταῦτα νενΩμένου, sententiae securi, quae manifesto haec est: illo IMPERIUM RECUSANTE».

Σημειώδεις εἶνε οἱ τύποι ἀπίΚαται καὶ ἀπίΚατο προενηνεγμένοι οὐχὶ διὰ τοῦ Χ ἀλλὰ διὰ τοῦ Κ παρὰ τὸν κανόνα, καθ' ὃν αἱ πληθυντικαὶ καταλήξεις ΑΤΑΙ καὶ ΑΤΟ τῶν παθητικῶν παρακειμένων καὶ ὑπερσυντελίκων τῶν ἐσχηματισμένων ἐκ ῥημάτων ἐχόντων χαρακτῆρα χειλόφωνον ἢ οὐρανισκόφωνον παρεδρεύονται δασεῖ ἀφώνῳ, τῷ Φ ἢ τῷ Χ, οἷον τετρίφαται, ἀναμεμίχαται, ἐτετάχατο, εἰλίχατο, κτλ. Φαίνεται δ' ὅτι τὸ ἀπίΚαται καὶ ἀπίΚατο εἶνε μεθηρμοσμένα πρὸς τὸ ἀπῖΚται καὶ ἀπῖΚτο (Πρβ. καὶ ἀπίΚετο-ἀπίΚοντο). Παρατηρητέον δ' ὅτι φέρονται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ ἐσφαλμέναι τοῦ ἀπίκατο ἀναγνώσεις ἀπικέατο καὶ ἀπίκαντο καὶ

ἀπίκοντο καὶ ἀπίκετο. Συνεχύθησαν δ' ὁ ὑπερσυντέλικος ἀπίκατο καὶ ὁ ἀόριστος ἀπίκοντο καὶ ἐν βιβλ. Ζ', 168, ἔνθα ὁ μὲν Στείνιος ἐξέδωκεν «οἱ αὐτοὶ οἵ περ ἐς Σικελίην ἀπίκοντο», ὁ δὲ Δινδόρφιος καὶ ἄλλοι «οἱ αὐτοὶ (ὡὐτοὶ) οἵ περ καὶ ἐς Σικελίην ἀπίκατο». Καὶ ἐν βιβλ. Δ', 140 ὁ μὲν Στείνιος ἐνέκρινε τὸ «ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην ἀπίκοντο», ὁ δὲ Δινδόρφιος καὶ ἄλλοι τὸ «ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην ἀπίκατο». Ἐν βιβλ. Η', 67 πρὸς τῇ ὀρθῶς ἐχούσῃ γραφῇ «ἀπίκατο ἐς τὰς Ἀθήνας» ὑπάρχουσι καὶ αἱ πλημμελεῖς ἀπικέατο καὶ ἀπίκετο. Πρβ. καὶ βιβλ. Δ', 203: ἀπίκοντο-ἀπίκατο-ἀπικέατο-ἀπικνέατο. Ἴδε Βρεδόβιον ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 332. Πρβ. καὶ Στείνιον ἐν τῇ κριτικῇ τοῦ Ἡροδότου ἐκδόσει Τόμ. Α', σελ. LI.

Ὡς δ' ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ἐφθάραται, οὕτως ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου βιβλ. Η', 90 διεφθάρατο. Εἶπε δ' ὁ Ἡρόδοτος καὶ ἐστάλατο βιβλ. Ζ', 90. Ἀντὶ τοῦ διεφθάρατο εἶνε πλημμελῶς γεγραμμένον ἐν ἑνὶ μὲν τῶν ἀντιγράφων διεφθΕΙρέατο, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις διεφθαρέατο, ὃ βλέπει τις καὶ ἐν ταῖς τοῦ Φισχήρου εἰς τὴν τοῦ Οὐελλήρου Γραμματικὴν Παρατηρήσεσι Τόμ. Β', σελ. 409 (Ἴδε Ματθίαν ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 670 καὶ 1107 ἐκδ. γ'. Πρβ. καὶ Κυννήρου Διεξοδ. Γραμματικὴν τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Μέρ. Α', β', σελ. 562 Βλασσ.). Ἔχουσι δὲ καὶ ἐν βιβλ. Α', 141 τἀντίγραφα κατεστράφατο καὶ κατεστρέφατο καὶ κατεστρεφΕΑτο. Ἐγένετο δὲ καὶ τοῦ ἐστάλατο κακὴ ἀνάγνωσις, καθ' ἣν μετέπεσεν εἰς τὸ ἐσταλάδατο-ἐστελάδατο. Περὶ τοῦ πράγματος ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τῷ ἡγουμένῳ Μέρει.

Εὑρίσκονται δὲ παρὰ Ἡροδότῳ καὶ τύποι ἔχοντες Δ πρὸ τῆς καταλήξεως ΑΤΑΙ καὶ τῆς ΑΤΟ, οἷον

ἀγωνίδαται Θ', 26. Μνημονεύεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου σελ. 234,20. Ἴδε Βοίκκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν Τόμ. Α', σελ. 887.

κεχωρίδαται Α', 140 καὶ 151. Β', 91.

ἐσκευάδαται Β', 138. Δ', 58. Εὐστάθ. σελ. 1569, 63 «καὶ ἐσκεύασται ἐσκευάδαται παρὰ Ἡροδότῳ, οἷον τὰ προπύλαια ἐσκευάδαται».

ἐσκευάδατο Ζ', 62 καὶ 67 καὶ 86.

παρεσκευάδατο Ε', 65. Ζ', 218 καὶ 219. Θ', 97. Εὐστάθ. σελ. 234,20 «Ἡρόδοτος δὲ καὶ στρατεύεσθαι ὁρμέαται φησὶ καὶ ἀγωνίδαται καὶ παρεσκευάδατο».

Ὁ ὑπερσυντέλικος παρεσκευάδατο ἀπαντᾷ καὶ ἐν βιβλ. Γ', 150 καὶ ἐν βιβλ. Ε', 34. Ἀλλ' ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται καὶ ὁ παρατατικὸς παρεσκευάζοντο, ὃν προέκρινεν ὁ Στείνιος. Πρβ. καὶ βιβλ. Ε', 103: ἐσκευάζοντο - ἐσκευάδατο. Ἐν βιβλ. Θ', 97 ἐξέδωκεν ὁ Δινδόρφιος «καὶ παρεσκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι καὶ ὡς νικήσοντες· ἐπ' ἀμφότερα ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρεσκευάδατο», ὡς κεῖται ἐν τῇ Ἀλδείῳ ἐκδόσει. Τἀντίγραφα δ' ὅμως ἔχουσιν «ἐπ' ἀμφότερα — παρεσκευάζοντο», ὃ ἐγένετο ἀποδεκτὸν ἄλλοις τε καὶ τῷ Στεινίῳ. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Κρυγῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου περιέγραψε τὰς λέξεις «καὶ ὡς νικήσοντες — παρεσκευάδατο» ὡς ὑπὸ ξένης χειρὸς προστεθείσας. Κακῶς δ' εἶνε γεγραμμένον ἐν βιβλ. Θ', 100 «ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἕλλησι, προσήϊσαν πρὸς τοὺς βαρβάρους» ἀντὶ τοῦ παρεσκεύαστο. Ἴδε Βρεδόβιον ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 334 καὶ Βαίριον ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Δ', σελ. 362. Μετατυποῖ δ' ὁ Βρεδόβιος καὶ τὸ ἐν βιβλ. Β', 138 «τὰ δὲ προπύλαια ὕψος μὲν δέκα ὀργυιέων ἐστί, τύποισι δὲ ἑξαπήχεσι ἐσκευάδαται ἀξίοισι λόγου» εἰς τὸ ἐσκεύασται. Ὁ Ματθίας γράφει ἐν τῇ Διεξοδικῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 758 ἐκδ. γ' «Hieher kann man rechnen Herod. 6, 112: ἐπεὶ δέ σφι διετέτακτο. Thuc. 1, 46. 3, 22. Xen. hist. gr. 1, 3, 10. ἐπειδὴ αὐτοῖς παρεσκεύαστο. Thuc. 7, 75. ἐπειδὴ ἐδόκει τῷ Νικίᾳ καὶ τῷ Δημ. ἱκανῶς παρεσκευάσθαι. vgl. 8, 14. wenn man nicht lieber bei dem ersten und letzten τὸ στρατόπεδον und bei dem zweiten τὸ ναυτικόν, suppliren will—Herodot hat den Plural 9,100: ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἕλλησι». Κατὰ τὸν Ῥείσκιον ἀναγκαίως ἔχει ν' ἀναγνωσθῇ παρεσκεύαστο ἢ νὰ προστεθῇ τὸ πάντα. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅμως ὅτι εὑρίσκεται παρὰ τῷ Ἡροδότῳ βιβλ. Δ', 83 φράσις, ἐν ᾗ τὸ οὐδέτερον πληθυντικὸν τὰ πάντα εἶνε συντεταγμένον τῷ ἑνικῷ ῥήματι παρεσκεύαστο· «ἐπειδή οἱ τὰ πάντα παρεσκεύαστο». Ὁ Κυννῆρος ἐν τῇ Διε-

ξοδικῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Μέρ. Α', σελ. 548 ἐκδ. β' δὲν ἐγκρίνει τὴν μεταβολὴν τοῦ παρεσκευάδατο εἰς τὸ παρεσκεύαστο ἀποφαινόμενος ὅτι θέλει ὁ Ἡρόδοτος νὰ εἴπῃ «quum auten res paratae essent Graecis». Ἀλλ' ὁ Βλάσσιος ἐν ᾗ ἐποιήσατο ἐκδόσει τῆς μνημονευθείσης γραμματικῆς Μέρ. Α', β', σελ. 78 ἐξαλείψας τὰ ὑπὸ τοῦ Κυννήρου περὶ τοῦ προκειμένου τύπου γεγραμμένα ἔθηκε τάδε· «Dagegen in ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἕλλησι Hdt. 9, 100 scheint der Text entstellt». Ὁ Κρυγῆρος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ Μέρ. Β', § 30, 4, 11 λέγει «Nicht Singular ist wohl παρεσκευάδατο Her. 9, 100,sondern es steht für παρεσκευασμένα ἦν [ἦσαν]» ἐπιφέρει δὲ «doch vermuthet Bekker, παρεσκεύαστο, wie bei Thuk. öfter so». Παραδοξοτάτη ἡμῖν φαίνεται ἡ γνώμη ἣν ἐκφέρει ὁ Στείνιος ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐξηγημένῳ Ἡροδότῳ Τόμ. Ε', σελ. 204 ἐκδ. β' «παρεσκευάδατο: *der impersonale Plural* wie bei Thukydides öfter ἑτοῖμα ἦν (II 3 ἐπεὶ δὲ ὡς ἐκ τῶν δυνατῶν ἑτοῖμα ἦν, u. s.)». Τὸ ῥῆμα τὸ λαμβανόμενον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀπροσώπως τίθεται ἀείποτε καθ' ἑνικὸν ἀριθμόν, οὐδέποτε δὲ κατὰ πληθυντικόν. Ἂν ἐλέγετο ὑπὸ τοῦ Στεινίου ὅτι κατ' ἔλλειψιν τοῦ ὑποκειμένου προηνέχθη τὸ παρεσκευάδατο, τοῦ πλήρους ὄντος τοιούτου τινός, «παρεσκευάδατο τὰ ἔδεε παρασκευασθῆναι», δὲν θὰ ἦτο ἴσως μεγάλη ἡ παραδοξολογία. Ἀπαντᾷ δὲ κατὰ τὸν Στείνιον οὐχὶ ὀλιγάκις παρὰ τῷ Ἡροδότῳ οὐδέτερον πληθυντικὸν ὑποκείμενον συντεταγμένον πληθυντικῷ ῥήματι. Ἥκιστα ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι τὸ «παρεσκευάδατο τοῖσι Ἕλλησι» εἶνε γραφικὸν πταῖσμα, ὑπὸ δὲ τοῦ συγγραφέως ἐρρήθη «παρεσκεύαστο τοῖσι Ἕλλησι», ἀπροσώπως τοῦ ῥήματος κειμένου, ὡς ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Ματθίου μνημονευθεῖσι χωρίοις τοῦ Θουκυδίδου καὶ τοῦ Ξενοφῶντος. Πρβ. καὶ Θουκυδ. Α', 48, 1 καὶ Γ', 107, 4 καὶ Δ', 67, 1 καὶ Η', 14, 2 (Ἴδε καὶ Πόππον εἰς Θουκ. Μέρ. Β', δ', σελ. 275 καὶ Μέρ. Γ', α', σελ. 307 ἐκδ. μεγ.). Εἶνε δὲ καὶ τὸ διετέτακτο ἀπροσώπως τεθειμένον παρὰ τῷ Ἡροδότῳ βιβλ. ϛ', 112 «ὡς δέ σφι διετέτακτο», καθὰ ἐδηλώθη καὶ ὑπὸ τοῦ Ματθίου. Πρβ. βιβλ. Α', 118 «ὡς οἱ ἐπαλιλλόγητο (γρ. ἐΠΕπαλιλλόγητο)» καὶ βιβλ. Ε', 54 «οὕτω τῷ Μιλησίῳ Ἀρισταγόρῃ εἴπαντι — ὀρθῶς εἴρητο» καὶ βιβλ. Η', 5 «καὶ τοῖσι Εὐ-

βοεῦσι ἐκεχάριστο» καὶ βιβλ. Β', 41 «καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενομοθέτηται» καὶ βιβλ. Δ', 61 «ὧδέ σφι ἐς τὴν ἕψησιν τῶν κρεῶν ἐξεύρηται» καὶ βιβλ. ϛ', 53 «μέχρι τοῦ Περσέος ὀρθῶς εἴρηταί μοι» καὶ βιβλ. ϛ', 55 «ἄλλοισι γὰρ περὶ αὐτῶν εἴρηται», ἀνθ' οὗ ἔν τισι τῶν ἀντιγράφων φέρεται «εἰρέαται-εἰρέατο, καὶ βιβλ. ϛ', 97 «καί μοι ἐκ βασιλέος ὧδε ἐπέσταλται» καὶ βιβλ. Ζ', 10,4 «ἕσσον δὲ (ἕσσον τε) οὐδέν οἱ κακῶς βεβούλευται» καὶ βιβλ. Θ', 111 «οὕτω τοι, Μασίστα, πέπρηκται» καὶ βιβλ. Δ', 110 «Σαυροματέων δὲ πέρι ὧδε λέγεται». Φέρεται δὲ καὶ «ἐν χρησμῷ ἦν γεγραμμένον περὶ αὐτῆς ὧδε» βιβλ. ϛ', 98, ἐν ῥήσει νοθευομένῃ· ἔτι δὲ «οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται» βιβλ. Α', 112. Βλέπει δέ τις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀπροσώπως κείμενα καὶ τὸ πεπόνηται, βεβοήθηται, πέπαισται, ἦνκται, κεχόρευται, ἠρίστηται, ἐξενάγηται, κτλ., ἔσπειστο, ἐτέθυτο, ἐπεπαιάνιστο, ἐπεπήδητο, κτλ

Καὶ παθητικῶν παρακειμένων καὶ ὑπερσυντελίκων ἐχόντων φωνῆεν πρὸ τῆς καταλήξεως, οἷον ἀναπέπτΑ-μαι, ἔκτΗ-μαι, κτλ., ἐκεκοσμΗ-μην, ἐτετιμΗ-μην, κτλ. εὑρίσκεται παρ' Ἡροδότῳ τὸ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον λῆγον εἰς ΑΤΑΙ μὲν τῶν παρακειμένων, εἰς ΑΤΟ δὲ τῶν ὑπερσυντελίκων, οἷον

ἀναπεπτέαται Θ', 9.

ἀρτέαται Α', 125.

εἰρέαται Δ', 181. Ζ', 81 καὶ 82 καὶ 96. Γίνεται τούτου μνεία ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου σελ. 234, 16. Παρατηρητέον δ' ὅτι, ὡς ἐδηλώθη καὶ ἔμπροσθεν, ἐν βιβλ. ϛ', 55 πρὸς τῇ ὀρθῶς ἐχούσῃ γραφῇ «ἄλλοισι γὰρ περὶ αὐτῶν εἴρηται» φέρεται καὶ ἡ πλημμελὴς εἰρέαται (καὶ εἰρέατο). Πρβ. καὶ βιβλ. Α', 151 «μία οἰκέεται πόλις» καὶ οἰκέαται καὶ βιβλ. Η', 112 «Θεμιστοκλέης — χρήματα παρὰ νησιωτέων ἐκτᾶτο» καὶ ἐκτέατο καὶ ἐκτέετο, κτλ. Ἴδε Βρεδόβιον ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 332-3.

ἐκτέαται Δ', 23 καὶ 174. ϛ', 52. Ζ', 176.

ἐνιδρύαται Β', 156.

ἡγέαται Α', 136. Νομίζει δὲ ὁ Φισχῆρος ἐν ταῖς εἰς τὴν τοῦ Οὐελλήρου Γραμματικὴν Παρατηρήσεσι Τόμ. Β', σελ. 408 ὅτι καὶ

ἐν βιβλ. Β', 69 ὀφείλει νὰ γραφῇ ἡγέαται ἀντὶ τοῦ ἥγηνται.

(κατέαται Α', 199. Β', 86. Δ', 196. Πρβ. καὶ Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Α', σελ. 611 ἐκδ. β').

(ἀποκατέαται Δ', 66. Μνημονεύει τοῦτο ὁ Εὐστάθιος σελ. 234, 16).

κατακεχύαται Β', 75. Ἴδε Μαιτταῖρον ἐν τῷ Περὶ Διαλ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. σελ. 167 Στουρζ. καὶ Φισχῆρον ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 408.

κεκλέαται Β', 164.

κεκοσμέαται ς', 41.

μεμετρέαται Δ', 86. Σουΐδ. «Μεμετρέαται: μεμέτρηνται».

οἰκέαται Α', 142 Εἶνε ἐνταῦθα γεγραμμένον «αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοίκΗΝΤΑΙ» καὶ μετ' οὐ πολλὰ «τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰκΕΑΤΑΙ». Κρίνει δ' ὁ Φισχῆρος ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 408 μεταβλητέον τὸ κατοίκΗΝΤΑΙ εἰς τὸ κατοικΕΑΤΑΙ.

οἰκοδομέαται Δ', 185.

ὁρμέαται Ε', 121. Εὐστάθ. σελ. 234, 20 «Ἡρόδοτος δὲ καὶ στρατεύεσθαι ὁρμέαται φησί». Ὁ Βρεδόβιος ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 329 γράφει ὡρμέαται, διὰ τοῦ Ω, ὅπερ ἥκιστ' ἀποδεκτόν.

πεπονέαται Β', 63.

συννενέαται Β', 135. Δ', 62. Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 300, 5 «τὸ παθητικὸν νένημαι, τὸ πληθυντικὸν νενήμεθα νένησθε νένηνται· εἶτα τὸ Ἰωνικὸν νενέαται· φρυγάνων φάκελοι συννενέαται». Ὅμοια τούτοις κεῖνται ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 599, 26. Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 689, 13 εἶνε γεγραμμένον «Ἡ δὲ λέξις καὶ παρὰ Ἡροδότῳ ἐν τῷ συννενέαται φρυγάνων φάκεΛΛοι».

ὑμνέαται Ε', 67. Ποιεῖται τούτου μνείαν ὁ Εὐστάθιος σελ. 234, 16.

ἀναραιρέατο ς', 108 «καὶ γὰρ καὶ ἐδεδώκεσαν σφέας αὐτοὺς τοῖσι Ἀθηναίοισι οἱ Πλαταιέες, καὶ πόνους ὑπὲρ αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι συχνοὺς ἤδη ἀναραιρέατο». Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται ἀναιρέοντο-ἀνερέοντο καὶ ἀναιρέατο-ἀνερέατο. Ὁ Βεκκῆρος ἀνέγνω ἀναραιρέατο, ὃ εὐλόγως ἐκρίθη ἀποδοχῆς ἄξιον ὑπό τε τοῦ Βρεδοβίου

καὶ ἄλλων. Ἴδε Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Γ', σελ. 377 ἐκδ. β'. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884, σελ. 167 «Vitiosum est imperfectum ἀναιρέοντο *suscipiebant*, nam requiritur *susceperant*. Fert opem Codex R exhibens ἀναιρέατο, unde certa emendatione Bekker restituit ἀνΑΡαιρέατο, sed spernitur».

ἀπεκεκληΐατο. Θ', 50. Τἀντίγραφα ἔχουσιν ἀπεκεκλέατο καὶ ἀποκεκλέατο. Ὁ Βαίριος γράφει ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Δ', σελ. 295 «et de forma ἀποκεκλέατο (i. e. *interclusi erant*) vid. Bredov p. 329, qui hanc plusquamperfecti formam quamvis ab ἀποκεκληίμην deducendam, sanam tanem habet—Auctore Dindorfio (in Commentat. de dialect. Herodot. pag. XXXIX) scribendum erit ἀπεκεκληίατο; sed quis in talibus certi quid constituere audebit? Dietschius cum caeteris edd. vulgatam lectionem, omnibus libris scriptis allatam, retinuit, quamvis vehementer dubitans, an recte scribatur ἀποκεκλέατο». Σφόδρ' ἐπαινοῦμεν τὸν Στείνιον ἀποκαταστήσαντα παρὰ τῷ Ἡροδότῳ τὸν τύπον ἀπεκεκληΐατο· διότι ἀδύνατον ἡμῖν φαίνεται νὰ πεισθῇ τις ὀρθῶς λογιζόμενος ὅτι ἐκ τοῦ ὑπερσυντελίκου ἀπεκεκληΐμην ἐσχημάτισεν ὁ Ἡρόδοτος τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον ἀπεκεκλέατο ἢ ἄνευ τῆς συλλαβικῆς αὐξήσεως ἀποκεκλέατο. Τὸν τύπον ἀπεκεκληΐατο ἐνέκρινε καὶ ὁ Σμύθιος ἐν *Ion.* σελ. 512. Παραδοξολογεῖ ὁ Ματθίας λέγων ἐν τῇ Διεξοδικῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 465 ἐκδ. γ' «ἀποκεκλέατο id. 9, 50. st. ἀπεκέκλειντο von ἀποκλείω, wie κεκλέαται 2, 164» καὶ σελ. 602 «Die Ionier sagen st. κέκλειντι auch κεκλέαται—gleichlautend mit dem Perf. von καλέω st. κέκληνται». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Φρασικλέους γεγραμμένα ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ Τόμ. Α', σελ. 582 «Τὰ δὲ πρὸ τῆς καταλήξεως -νται, -ντο, φωνήεντα μένουσιν ἄτρεπτα, οἷον δεδαίαται, ἱδρύαται, ἐδεδέατο· πλὴν τὸ ει μεταβάλλεται εἰς ε, οἷον ἀποκεκλέατο (ἀποκέκλειντο)». Ὁ Ἡρόδοτος ἀγνοεῖ τὸν τύπον ἀποκλείω, ποιεῖται δὲ χρῆσιν τοῦ ἀποκληΐω, ἀποκληΐει-ἀποκληΐοντα, ἀπεκλήϊσε-ἀποκληΐσας-ἀποκληΐσαντες, ἀποκληΐεται-ἀποκληΐονται, ἀπεκληΐσθησαν-ἀποκληϊσθέντες-ἀποκληϊσθῇ, ἀποκεκληϊμένου, περικληΐει, κτλ. περικεκληϊμένου, συνεκλήϊον, συγκεκληϊμένην, κτλ, κε-

κληϊμένου ("Ιδε Βρεδόβιον ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 176-7). Ἐκ τοῦ κληΐω, ἀποκληΐω, κτλ. ἐγένετο διὰ συναλοιφῆς ὁ παλαιὸς Ἀττικὸς τύπος κλῄω, ἀποκλῄω, κτλ., περὶ οὗ ἐγράψαμέν τινα ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Γ', σελ. 361-2.

ἐδεδέατο Α', 66. Γ', 143. Ε', 77. Εὐστάθ. σελ. 1837, 15 «Τὸ δὲ κέαται ἤτοι κεῖνται δῆλον ὡς Ἰωνικόν ἐστι, καθὰ σὺν ἄλλοις καὶ τὸ δεδέαται παρ' Ἡροδότῳ ἀντὶ τοῦ δέδενται». Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ τὸ ἐδεδέατο ἀπαντᾷ, οὐχὶ τὸ δεδέαται. Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 252, 35 καὶ σελ. 611, 46 γίνεται μνεία συνθέτου ὑπερσυντελίκου ξυνεδεδέατο. Οὐδὲν ἄλλο παράδειγμα τούτου γινώσκομεν ἢ τὸ παρὰ Προκοπίῳ πεντασυλλάβως προενηνενηγμένον ξυνδεδέατο (Τόμ. Α', σελ. 188, 12).

ἐκεκοσμέατο Α', 100. Γ', 91 (ἔνθα φέρεται καὶ γραφὴ ἐκοσμέατο καὶ ἐκομέατο). Θ', 31.

ἐμεμνέατο Β', 104.

ἐνεπεπορπέατο Ζ', 77. Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις κεῖται καὶ ὁ ἀνελλήνιστος τύπος ἐνεπορπέατο.

ἐπεπειρέατο Ζ', 125. Ὁ Φρασικλῆς γράφει ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ Τόμ. Α', σελ. 584 «Ὁμοίως σχηματίζεται ἡ εἰς -ανται, -αντο, κατάληξις, οἷον ἐπεπειρέατο (ἐπεπείραντο, ἀπὸ τοῦ πειράομαι), ἀναπεπτέαται (ἀναπέπτανται, ἀπὸ τοῦ ἀναπετάννυμαι). Δέχεται τὸν αὐτὸν σχηματισμὸν καὶ ὁ συνῃρημένος Παρατατικός, οἷον ἐπειρώατο (Ἡρόδ. Ζ', 68. 76)». Ἀλλ' ἐν μὲν τῷ πρώτῳ χωρίῳ γράφεται νῦν κατ' εὐκτικὴν πειρῴατο, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐπειρῶντο ἤ, ὅπερ κάλλιον, ἐπειρέοντο.

ἐτετιμέατο ϛ', 124. Ἐμνήσθη τούτου ὁ Εὐστάθιος σελ. 234,18.

ἱδρύατο Β', 182.

(κατέατο Θ', 90. Ἐν βιβλ. Γ', 144 καὶ ἐν βιβλ. Η', 73 ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι τὴν πλημμελῆ ἐκφορὰν ἐ-κατέατο, ἄλλα δὲ τὴν πλημμελεστέραν ταύτης ἐ-καθέατο. Πρβ. βιβλ. Η' 111: περικατέατο - περιΕκατέατο καὶ βιβλ. ϛ', 23: περικατέατο - περιΕκαθέατο· ἔτι δὲ βιβλ. Δ', 196: κατέαται - καθέαται καὶ βιβλ. Δ', 66: ἀποκατέαται - ἀποκαθέαται. "Ιδε καὶ Στείνιον ἐν τῇ κριτικῇ τοῦ Ἡροδότου ἐκδόσει Τόμ. Α', σελ. LXX).

ὁρμέατο Α', 83 καὶ 158. Ζ', 215. Η', 25 καὶ 35 καὶ 109.

Θ', 61 καὶ 102. Ὁ Βρεδόβιος ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 330 ἐκφέρει μὲν τὸν προκείμενον τύπον διὰ τοῦ Ω, ὡρμέατο, ἀποφαίνεται δ' ὅτι εἶνε χρόνου παρατατικοῦ, οὐχὶ ὑπερσυντελίκου. Ἀλλ' ὁ παρατατικὸς ὁρμέατο ἢ ὡρμέατο ἐξελέγχεται ἀσύστατος ὤν (Ἴδε Ἀβίχτην ἐν Φιλολόγ. Τόμ. ΙΑ', σελ. 275 κἑξ. Πρβ. καὶ Κυννῆρον ἐν Διεξοδ. Γραμματ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. Μέρ. Α', σελ. 548 ἐκδ. β' καὶ Μερζιδόρφιον ἐν *Stud. Curt.* Τόμ. Η', σελ. 188 καὶ Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Α', σελ. 99 ἐκδ. β' καὶ Σμύθιον ἐν *Ion.* σελ. 480). Ὁ Βοίκκιος γράφει ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν Τόμ. Α', σελ. 887 «omitto ὅρμητο et ὁρμέατο (IX, 91. VIII, 25. 109), non quod contraria plura apud Herodotum exempla sunt, sed quod hoc imperfecti vel aoristi notionem nactum est». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἡροδότου βιβλ. Ζ', 189 φέρεται «ὡς φάτις ὅρμηται» καὶ ὥρμηται καὶ ὡρμέατο. Ἀτοπώτατ' ἔχει τὸ «ὡς φάτις ὡρμέατο».

περιεβεβλέατο Ϛ', 24. Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις κεῖται περιεβεβλΗατο καὶ περιεβαλέατο. Ὀρθῶς περὶ τοῦ τύπου περιεβλήατο ἀποφαίνεται ὁ Βρεδόβιος λέγων ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 329 «Sed vulgatum περιεβεβλήατο VI. 25, quamvis omnes retineant nostrae editiones, nulla varietate enotata, nullo modo in genuina Herodotea oratione tolerari posse judico, sed in verum περιεβεβλέατο mutandum esse». Πρβ. καὶ Δινδόρφιον ἐν *Comment. de Dial. Herod.* σελ. XXVII. Παρακείμενος περιβεβλέαται μνημονεύεται ἐν Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 288, 5.

Τὸ κεκοσμέαται εἶνε συντεταγμένον οὐδετέρῳ πληθυντικῷ ὑποκειμένῳ «ἐκ τῆς οἱ τέκνα ἐγένετο, τὰ ἐς Πέρσας κεκοσμέαται», ὡς καὶ τὸ ἐκεκοσμέατο βιβλ. Α', 100 «τάδε δὲ ἄλλα ἐκεκοσμέατό οἱ» καὶ τὸ οἰκοδομέαται «τὰ δὲ οἰκία τούτοισι πᾶσι ἐκ τῶν ἁλίνων χόνδρων οἰκοδομέαται». Ὁ Βρεδόβιος ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 334 μεταβάλλει τὰ πληθυντικὰ ῥήματα εἰς ἑνικά, κεκόσμηται, ἐκεκόσμητο, οἰκοδόμηται, καθάπερ καὶ τὸ ἐν βιβλ. Γ', 88 «δυνάμιός τε πάντα οἱ ἐπιμπλέατο» εἰς τὸ ἐπίμ-

πλατο. Μνημονεύει δὲ καὶ χωρία, ἐν οἷς τἀντίγραφα φέρουσι καὶ τὸν ἑνικὸν ἀριθμόν, ὃν προκρίνει, ὡς εἰκός, τοῦ πληθυντικοῦ, οἷον βιβλ Γ', 31 «πάντα ἐς τούτους ἀνακέαται» καὶ ἀνακέεται, βιβλ. Β', 96 «ταῦτα τὰ πλοῖα οὐ δύνανται πλέειν (πλώειν)» καὶ δύναται, βιβλ. Ζ', 119 «ὅσα ἐπὶ τράπεζαν τιθέαται πάντα» καὶ τίθεται, βιβλ. Θ'. 68 «πάντα τὰ πρήγματα — ἤρτηντο ἐκ Περσέων» καὶ ἤρτητο, βιβλ. Δ', 121 «ταῦτα μὲν δὴ προεκομίζοντο» καὶ προεκομίζετο», βιβλ. Γ', 90 «τεσσεράκοντα (τάλαντα) — ἀναισιμοῦντο» καὶ ἀναισιμοῦτο, βιβλ. Ζ', 90 «τοσάδε ἔθνεά εἰσι» καὶ ἐστι. Πρβ. Κόβητον ἐν Μνημοσ. 1884, σελ. 256 «VII. 119: καὶ τἆλλα ὅσα ἐπὶ τράπεζαν τιθέΑται πάντα. Non amat ita dicere Herodotus sed ὅσα τίθΕται, quod R servavit». Καὶ ἐν βιβλ. Ε', 113 φέρεται διττὴ γραφή, «τὰ Σαλαμινίων πολεμιστήρια ἅρματα τὠυτὸ τοῖσι Κουριεῦσι ἐποίεε» καὶ ἐποίεον. Ὁ Βαίριος γράφει ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Β', σελ. 12 «κοῦ δῆτα — ταῦτα ἀναισιμοῦται. E Florentino nuper receptum ἀναισιμοῦνται, addicente uno Parisino atque Aldina, pro vulg. ἀναισιμοῦται, quam Mediceus aliique codd. exhibent quamque recte Dindorfius, quem secutus sum, retinuit. Quamquam enim apud Herodotum subinde verbum plurale sequitur neutra pluralia (II, 128: alia aliis ex scriptoribus haud pauca attulit Fischer ad Weller III, a. pag. 343), tamen haud paucis locis verbum plurale falso a librariis inductum esse satis probant ea, quae Bredov. p. 334 hanc in rem disputavit: quare haud dubitavi revocare ἀναισιμοῦται» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 610 «Mox cum Dindorf. (Commentat. de dial. Herodot. p. XXVII) et Bredovio p. 334., quem Diesch. quoque secutus est, pro τιθέαται reposui e Sancrofti libro aliisque τίθεται. Eltz (Iahrbb. f. Philolog. u. Paedag. Suppl. IX. p. 121) τιθέαται retinet idque pro plurali habet iuncto cum nomine neutro in plurali posito». Τὸ πληθυντικὸν τιθέαται ἐγένετο ἀποδεκτὸν καὶ τῷ Ῥ. Φραντζίῳ ἐν τῷ *De Verb. ap. Gr. Coni. Cum Neutr. Gen. Subi. Plur.* σελ. 42. Ἐν τῷ Β' βιβλίῳ τοῦ Ἡροδότου κεφ. 128 κεῖται «ταῦτα ἕξ τε καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτεα, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισί τε πᾶσαν εἶναι κακότητα καὶ τὰ ἱρὰ — οὐκ ἀνοιχθῆναι», δὲν

εἶνε δ' ὑποκείμενον τοῦ λογίζονται τὸ ταῦτα, ὡς ὑπελήφθη ὑπό τε τοῦ Φισχήρου καὶ τοῦ Βαιρίου, ἀλλὰ τὸ ἱρέες, ὃ νοεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ ἡγουμένῃ ῥήσει ἔλεγον· «βασιλεῦσαι δὲ ἔλεγον Χεβρῆνα ἓξ καὶ πεντήκοντα ἔτεα». Οὐδέτερον πληθυντικὸν ὑποκείμενον συντεταγμένον πληθυντικῷ ῥήματι βλέπει τις παρ' Ἡροδότῳ βιβλ. Α', 139 «Τὰ οὐνόματα — τελευτῶσι (τελευτέουσι) πάντα ἐς τωὐτὸ γράμμα» καὶ βιβλ. Δ', 20 «τὰ δὲ αὐτῶν κατήκουσι ἐπὶ ποταμὸν Τάναϊν». Πρβ. καὶ Στείνιον εἰς Ἡρόδ. Γ', 88, 14 (Τόμ. Β', σελ. 98 ἐκδ. β'). Πολλάκις ὁ Ἀβίχτης ποιεῖται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου παρατήρησιν περὶ τῆς τοιαύτης συντάξεως, ἐν βιβλ. Β', 36,20 καὶ ἐν βιβλ. Δ', 20,3 καὶ 112,16 καὶ 149,6 καὶ 185,4 καὶ ἐν βιβλ. ϛ', 41, 12. Λέγει ἐν βιβλ. Β', 36, 20 «ἐγένοντο. Beachte den Numerus. Vgl c. 138 (τὰ δὲ προπύλαια — ἐσκευάδαται) IV 149 οὐ γὰρ ὑπέμειναν τὰ τέκνα» καὶ ἐν βιβλ. Δ', 112, 16 «προσεχώρεον. Beachte den Numerus. Vgl. V 112 πεζῇ δὲ ὡς συνῆλθον τὰ στρατόπεδα, συμπεσόντα ἐμάχοντο» καὶ 185, 4 «οἰκοδομέαται. Beachte den Numerus. Vgl. V 112 ὡς συνῆλθον τὰ στρατόπεδα συμπεσόντα ἐμάχοντο. Oft so bei Homer». Εἶνε δ' ὅμως ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένον ἐν βιβλ. Β', 138 «τὰ δὲ προπύλαια — ἐσκεύασται», ὡς ἐν βιβλ. Α', 100 «τάδε δὲ ἄλλα ἐκεκόσμητό οἱ» καὶ ἐν βιβλ. Γ', 88 «δυνάμιός τε πάντα οἱ ἐπίμπλατο», καὶ ἐν βιβλ. Ε', 112 «ὡς συνῆλθε τὰ στρατόπεδα, συμπεσόντα ἐμάχοντο», ὃ ἔχουσι πάντα σχεδὸν τἀντίγραφα. Ὁ Ῥ. Φράνζιος ἀποδοκιμάζει ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 38 καὶ 39 τὴν μεταβολὴν τῶν πληθυντικῶν ῥημάτων ἐκεκοσμέατο καὶ ἐσκευάδαται καὶ ἐπιμπλέατο εἰς τὰ ἑνικὰ ἐκεκόσμητο καὶ ἐσκεύασται καὶ ἐπίμπλατο. Ὑπὸ τοῦ Κρυγήρου εἶνε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ Μέρ. Β', § 63, 2, σημ. 2, τάδε γεγραμμένα «Die *Dramatiker* verbinden mit dem Plural eines Neutrums als Subject das Verbum sehr selten (hin und wieder *Herodot*) im *Plural*, nach Porson Add. ad Eur. Hec. 1141 nur wenn das Subject lebende Wesen bezeichnet; nach Hermann zu So. El. 430. vgl. zu Eu. Hec. 1128, wenn bei dem Neutrum ein männliches oder weibliches Nomen gedacht wird. Γελῶσιν, ὡς ὁρᾷς, τὰ παιδία. Εὔπολις 246. Οὐχ ὑπέμειναν τὰ τέκνα. Ἡρ. 4, 149. Δυνάμιος πάντα οἱ ἐπι-

πλέατο. Ἡρ. 3, 88, 2. Ὡς συνῆλθον τὰ στρατόπεδα, συμπεσόντα ἐμάχοντο. Ἡρ. 5, 112». Πρβ. Ἡρόδ. Α', 146 «ἄλλα τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμεμίχαται» καὶ Ζ', 80 «τὰ δὲ νησιωτικὰ ἔθνεα — ἀγχοτάτω τῶν Μηδικῶν εἶχον ἐσθῆτά τε καὶ ὅπλα» καὶ μάλιστα Β', 2 «ἐθέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων — ἥντινα φωνὴν ῥήξουσι πρώτην» καὶ μετ' ὀλίγα «τὰ παιδία ἀμφότερα προσπίπτοντα βεκὸς ἐφώνεον» (Ἴδε καὶ Οὐϊνῆρον ἐν Γραμματ. τῆς Καιν. Διαθ. σελ. 456 ἐκδ. ς' καὶ Κυννῆρον ἐν Διεξοδ. Γραμματ. τῆς Ἑλλ. Γλώσσ. Μέρ. Β', σελ. 58-9 ἐκδ. β', κτλ. Πρβ. δ' ὅμως καὶ Βρεδόβιον ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 335). Παρασημειωτέον δ' ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Κρυγήρου γεγραμμένον οὐχ ὑπέμειναν ἀπᾴδει τῆς Ἡροδοτείου χρήσεως. Εἴπομεν ὅτι πάντα σχεδὸν τἀντίγραφα τοῦ Ἡροδότου ἔχουσιν «ὡς συνῆλθε τὰ στρατόπεδα, συμπεσόντα ἐμάχοντο». Ἐμφερῆ τούτῳ ἀπαντῶσι παρὰ τῷ πατρὶ τῆς ἱστορίας τὸ «διέπεμπε δὲ πειρεόμενος τῶν μαντηίων ὅ τι φρονέοιεν, ὡς, εἰ φρονέοντα τὴν ἀλήθειαν εὑρεθείη, ἐπείρηταί σφεα δεύτερα πέμπων» (βιβλ. Α', 46) καὶ τὸ «τούτων δὲ τὰ μὲν δύο αὐτόχθονα ἐόντα κατὰ χώρην ἵδρυται νῦν τῇ καὶ τὸ πάλαι οἴκεον, Ἀρκάδες τε καὶ Κυνούριοι» (βιβλ. Η', 73) καὶ τὸ «ἐκ τῆς οἱ τέκνα ἐγένετο, τὰ ἐς Πέρσας κεκοσμέαται» (βιβλ. Ϛ', 41), ἂν μὴ ἐγκριθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Βρεδοβίου γενομένη μετατύπωσις τοῦ ἐν ἅπασι τοῖς ἀντιγράφοις κειμένου κεκοσμέαται εἰς τὸ κεκόσμηται. Πρβ. καὶ «τὰ δὲ προπύλαια ὕψος μὲν δέκα ὀργυιέων ἐστί, τύποισι δὲ ἑξαπήχεσι ἐσκευάδαται ἀξίοισι λόγου» (βιβλ. Β', 138). Ἐδηλώθη δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου ἐσκευάδαται ἀνέγνω ὁ Βρεδόβιος ἐσκεύασται. Διάφορον τῶν κατειλεγμένων εἶνε τὸ «ὅρκια δὲ ποιέεται ταῦτα τὰ ἔθνεα τάπερ τε Ἕλληνες· καὶ πρὸς τούτοισι, ἐπεὰν τοὺς βραχίονας ἐπιτάμωνται ἐς τὴν ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων» (βιβλ. Α', 74)· διότι ἀτοπώτατ' ἔχει νὰ νομισθῇ ὑποκείμενον τοῦ ἐπιτάμωνται καὶ τοῦ ἀναλείχουσι τὸ ταῦτα τὰ ἔθνεα. Εἰπὼν ὁ Ἡρόδοτος καθολικῶς ὅτι «ὅρκια ποιέεται ταῦτα τὰ ἔθνεα τάπερ τε Ἕλληνες» δηλοῖ ἔπειτα διὰ προσθήκης τὸ ἑκάστοτε παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τῶν ἐθνῶν τούτων γινόμενον, τῶν ὁρκίων ἐκτελουμένων· ὅθεν ἡ διὰ πληθυντικῶν ῥημάτων προενηνεγμένη ῥῆσις νοεῖται κατὰ τρό-

πον, ἐκλαμβανομένη ὧδέ πως· «ἐπεὰν (οἱ τὰ ὅρκια ποιεύμενοι) τοὺς βραχίονας ἐπιτάμωνται ἐς τὴν ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων».

Τἀντίγραφα τοῦ Ἡροδότου φέρουσιν ἐν βιβλ. Ε', 63 «τοὺς ἐπείτε ἔσχον συμμάχους οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐμηχανέατο τοιάδε (ἐμηχανέατοιάδε)». Γράφει δ' εἰς αὐτὸ ὁ Κρυγῆρος τὴν σημείωσιν τήνδε· «Matthiä will ἐμεμηχανέατο oder ἐμηχανώατο, Lh. ἐμηχανῶντο». Ὁ Στείνιος ἐξέδωκε μὲν ἐμηχανέοντο, ὃ βλέπομεν καὶ ἐν ἄλλων ἐκδόσεσιν, εἴκασε δὲ καὶ αὐτὸς ἐμεμηχανέατο. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι τοῦ παρατατικοῦ χρῆσιν ἐποιήσατο ὁ Ἡρόδοτος, οὗ ἡ ὑγιὴς ἐκφορὰ εἶνε ἐμηχανέοντο.

Ἐν τῇ Γαισφορδείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου βιβλ. Α', 196 (σελ. 93) κεῖται «νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὧδε κατεστέαται», γίνεται δὲ μνεία καὶ γραφῆς κατεστέασι. Ὁ Βαίριος λέγει ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Α', σελ. 394 «In verbis proxime antecedentibus e Florentino reposui κατεστέασι, quam eandem formam alii loci (I, 200. II, 70. 84. IV, 63) exhibent, in quibus Bredovium si sequimur p. 398, reponendum: κατεστᾶσι. Olim male vulgatum erat κατεστέαται, sed activum in his obvium I, 132, 197. 200» (Πρβ. καὶ Μερζιδόρφιον ἐν *Stud. Curt.* Τόμ. Η', σελ. 206-7). Ὁ παθητικὸς παρακείμενος καθέσταμαι εἶνε ἴδιος τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ. Οἱ παλαιοὶ ἐποιοῦντο χρῆσιν καὶ ἐπὶ παθητικῆς ἐννοίας τοῦ ἐνεργητικοῦ τύπου καθέστηκα, ἰων. κατέστηκα. Δεινῶς σφάλλεται ὁ Κυννῆρος ἐν Διεξοδ. Γραμματ. τῆς Ἑλλ. Γλώσσ. Μέρ. Α', σελ. 548 ἐκδ. β' μνημονεύων Ἰωνικὸν παρακειμένου τύπον ἐστέαται.

Ἐν τῷ Α' βιβλίῳ τοῦ Ἡροδότου κεφ. 61 φέρεται «ἐνθαῦτα ἤγειρον δωτίνας ἐκ τῶν πολίων, αἵτινές σφι προαιδέατό κού τι». Πρβ. βιβλ. Γ', 140 «τίς ἐστι Ἑλλήνων εὐεργέτης, τῷ ἐγὼ προαιδεῦμαι κτέ.;». Δηλοῦται δ' ὑπὸ τοῦ προαιδοῦμαι τοιόνδε τι· εὐεργετηθεὶς πρότερον ὑπό τινος αἰδοῦμαι αὐτὸν ἐμφαίνων οὕτως ὅτι οὐκ ἐπιλήσμων τῆς χάριτος γέγονα καὶ ὅτι ὁμο-

λογῶ ὑπόχρεως αὐτῷ χάριτος εἶναι· ὅθεν ἀποβαίνει συνώνυμον τῷ προοφείλω (Ἴδε καὶ Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Α', σελ. 132 ἐκδ. β'). Ἐκλαμβάνεται δὲ τὸ προαιδέατο ὑπὸ μὲν τοῦ Λάρδυος (ἐν *Quaest. de Dial. Herod. Cap. Prim.* σελ. 7) ὑπερσυντέλικος ἀντὶ τοῦ προῄδηντο, ὑπὸ δὲ τοῦ Βρεδοβίου (ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 331) παρατατικός. Ἀλλὰ παρατατικὸς δὲν δύναται νὰ εἶνε· διότι, ὡς κατέστη ἤδη φανερόν, δὲν ἐξεφέρετο ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου διὰ τῆς καταλήξεως ΑΤΟ τὸ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον τοῦ παθητικοῦ παρατατικοῦ τῶν βαρυτόνων καὶ περισπωμένων ῥημάτων. Θαυμάζομεν δ' ὅτι ὁ Κόβητος ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα Παρατηρήσεσι σελ. 55 παρατίθεται ῥῆσιν τοῦ Ἡροδότου ὧδε· «ὅκως τινὰ ἴδοιεν ἀγρὸν εὖ ἐξεργασμένον ἀπεγραφέατο τοὔνομα τοῦ δεσπότεω τοῦ ἀγροῦ», εἰ καὶ τἀντίγραφα σχεδὸν πάντα ἔχουσι τὸ ἀπεγράφοντο. Ἂν δ' ἐκληφθῇ τὸ προαιδέατο ὑπερσυντέλικος ἀντὶ τοῦ προῄδηντο, ἀναγκαίως ἔχει νὰ νομισθῇ ὅτι ὑπῆρξεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τύπος ᾔδΗμαι (-ᾐδήμην, προῄδημαι - προῃδήμην), συνηγοροῦντός πως τῇ δόξῃ ταύτῃ τοῦ Εὐσταθίου, ὅστις ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1403, 30 λέγει «Ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς αἰδοῦς ἐστὶν αἰδῶ αἰδήσω, ἀφ' οὗ ὁ αἰδήμων, καὶ αἰδῶ αἰδέσω, ὅθεν τὸ αἰδεσθῆναι, οὕτω καὶ ἔδω κτέ.». Ἀλλὰ μόνος ὁ παρακείμενος ᾔδΕΣμαι εὑρέθη (παρὰ τῷ Δημοσθένει σελ. 645, 77) ὅμοιος ὢν τῷ τετέλεσμαι, ἔξεσμαι (ἔσβεσμαι, κεκόρεσμαι, κτλ.), δυσκόλως δέ τις πείθεται ὅτι ἐσχηματίσθη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ὑπερσυντέλικος προαιδΗμην, εἰ καὶ ἐρρήθη ὑπ' αὐτοῦ κεκόρημαι (κεκορημένος βιβλ. Γ', 80), ὡς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἄλλων ποιητῶν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὑπολαμβάνομεν εὔλογον νὰ συμφωνήσωμεν τοῖς μετατυποῦσι τὸ προαιδέΑτο εἰς τὸ προαιδέΟΝτο, τουτέστι προῃδοῦντο, παρατηροῦντες ἅμα ὅτι προσφυέστερος τοῦ ὑπερσυντελίκου εἶνε τῇ φράσει ὁ παρατατικός (Ἴδε καὶ Σμύθιον ἐν *Ion.* σελ. 480).

Ὁ Βρεδόβιος γράφει ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 328 «κατακεχύαται II. 75 sic recte vulgatum est; κατακεχύδαται male Schaef. cum codd. S. V. κατακεχύδανται d.—ἐνιδρύαται II. 156. ἱδρύατο II. 182, quod non debebat Matth. (gr. gr.

I, p. 466, § 204) in numerum imperfectorum referre; est enim plusquamperfectum» καὶ σελ. 332 «Neque ullam fuisse causam, cur his in formis augmentum temporale omitteretur, sed ἠρτέαται scribendum esse, ἠπιστέατο, ὡρμέατο, ὡρμέαται (quamquam Eust. ad Il. β' p. 177 = 234 dixit: Ἡρόδοτος δὲ καὶ στρατεύεσθαι ὁρμέαται καὶ ἀγωνίδαται, ubi patet non de augmento illum egisse) jam supra vidimus» (Πρβ. σελ. 309). Ἐπισυνάπτομεν τούτοις τὰ ἐν σελ. 292 γεγραμμένα «Similiter dixit noster constanter ἠγωνίσατο I. 76. V. 103 VII. 212. 234. ἠγωνίζοντο VIII. 87. ἐνηγωνίζετο III. 83. Sed in perf. IX. 26 ἀγωνίδαται, repetitum ex hoc ab Eust. ad Il β' p. 177 = 234» καὶ «Similis est librorum constantia in servanda forma ἀρτέοντο V. 120. παραρτέοντο VIII. 76. 108. ἀρτέετο VIII. 97; et pro παραρτέετο recte vulgato VII. 20, solus S. παρηρτέετο praebere videtur. Sed ἤρτητο III. 19. IX. 68. παρήρτητο IX. 29. κατηρτημένον III. 80. et ἠρτημένας V. 31. et analogia et librorum consensu ob omni mendae suspicione arcentur; quare etiam VI. 109. ἤρτηται e codd. F. a. b. c. pro vulgato nunc cum codd. S. V. ἄρτηται retinendum erat, ut I. 125 ἠρτέαται pro vulgato ἀρτέαται, quum terminatio Ionica in αται, ατο non valeat ad augmentum omittendum — Sed ἀνάρτημαι VII. 8, 3 sic ab omnibus exhibitum, ab ipso Herodoto profectum esse conjicio, quamquam duobus aliis in locis in diversa abeunt libri manuscripti, I. 90 ἀναρτημένου P. K. F. a. c., quibus codicibus mea e sententia recte plerique editores obsecuti sunt, sed ἀνηρτημένου S. b. d. VI. 88. ἀναρτημένους vulgat. ἀνηρτημένους S. V.» (Πρβ. καὶ Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Α', σελ. 260-1 ἐκδ. β'). Ὁ Δινδόρφιος ἐν *Comment. de Dial Herod.* σελ. XXII νομίζει ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ὁρμέαται καὶ ὁρμέατο, ἀγωνίδαται, ἀρτέαται. Τάδε λέγει ὁ ἐπιφανὴς φιλόλογος «Augmentum temporale abjectum videri potest in formis praeteriti passivi pluralis Ionicis in αται, quales sunt ὁρμέαται cum plusquamperfecto ὁρμέατο, cujus exempla multa sunt, in libris modo sic modo per ω scripta, ἀγωνίδαται, 9, 26, memoratum ab Eustathio p. 234, 20, et ἀρτέαται 1, 125, cujus scripturae te-

stis est antiquissimus Stephanus Byzant. (s. v. Ἀρταῖα, Ἀρτεᾶται et Μάσπιοι), qui male intellectis Herodoti verbis nomen finxit gentis Ἀρτεᾶται, qui error communis ei est, ut videtur, cum librariis qui ἀρτεᾶται scripserunt, quod in pluribus codicibus legitur» (Ἴδε καὶ Λάρδυν ἐν *Quaest. de Dial. Herod. Cap. Prim.* σελ. 6-7). Δεινὸν εἶνε τὸ πταῖσμα Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ἐκλαβόντος τὸ ῥῆμα ἀρτέαται ἈΡΤΕΑΤΑΙ ἀντ' ἐθνικοῦ ὀνόματος Ἀρτεᾶται ἈΡΤΕΑΤΑΙ. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει ἐν βιβλ. Α', 125 «ἔστι δὲ τάδε, ἐξ ὧν ὦλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι, Πασαργάδαι, Μαράφιοι, Μάσπιοι», ὁ δὲ Στέφανος γράφει σελ. 128, 4 «Ἀρτεᾶται γένος Περσικόν. Ἡρόδοτος πρώτῃ». Πρβ. καὶ σελ. 127, 9 καὶ σελ. 435, 15 (Ἴδε Κόβητον ἐν *Nov. Lect.* σελ. 22 καὶ 507). Παρατηροῦμεν δ' ἐν παρόδῳ ὅτι καὶ ὁ πολυμαθέστατος καὶ ἐλεγκτικώτατος Ἀθήναιος ἐσφάλη πλάσας σελ. 326 β' ὄνομα ταυλωπίας ἐκ τοῦ φερομένου ἐν ῥήσει τοῦ Ἀρχεστράτου τ' αὐλωπία (ΤΑΥΛΩΠΙΑ) «καὶ νεαροῦ μεγάλου τ' αὐλωπία ἐν θέρει ὠνοῦ κρανίον». Γελοιότατον δ' εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ δειπνοσοφιστοῦ γεγραμμένον ἐν σελ. 500 β' «ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Δερκυλίδας ὁ Λακεδαιμόνιος Σκύφος, ὥς φησιν Ἔφορος ἐν τῇ ὀκτωκαιδεκάτῃ». Ὁ Δερκυλίδας πανοῦργος καὶ δόλιος ὢν προσηγορεύετο Σίσυφος, κακῶς δὲ τοῦτο ἀναγνωσθὲν (CICΥΦΟC-CΚΥΦΟC) μετέπεσεν εἰς τὸ Σκύφος ἢ σκύφος, τουτέστι ποτήριον ἢ ἔκπωμα (Ἴδε ἃ ἐγράψαμεν ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Γ', σελ. 24 καὶ πρβ. Κόβητον ἐν *Var. Lect.* σελ. XXII ἐκδ. β' καὶ ἐν *Nov. Lect.* σελ. 611 καὶ ἐν *Mnemos.* 1860, σελ. 390-1 καὶ 1875, σελ. 341 καὶ 1883, σελ. 261).

Ὁ Φισχῆρος γράφει ἐν ταῖς εἰς τὴν τοῦ Οὐελλήρου Γραμματικὴν Παρατηρήσεσι Τόμ. Β', σελ. 409 «ὡρμέατο, pro ὥρμηντο, Id. 9, 61.: sed scribi haud dubie, deleto augmento, debet, ὁρμέατο, ut I, 83. 158». Τῆς ἄνευ αὐξήσεως ἐκφορᾶς ὑπερμαχεῖ καὶ ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ λέγων 1883, σελ. 92 «solet Herodotus dicere passim οἴκημαι, οἰκέαται, οἰκέατο, οἰκῆσθαι, οἰκημένος cet. omnia sine augmento, ut ὅρμημαι, ὁρμέαται, ὁρμέατο, ὁρμημένος. Raro in his libri variant, et ut plurimum formae veteres sine mendo servatae sunt» καὶ σελ. 100 «Herodotus non alia forma utitur quam οἴκηται, οἰκέαται, οἴκητο, οἰκέατο, οἰκημένον

et sim. passim. Eadem ratio est in ὅρμηται, ὁρμέαται, ὅρμητο, ὁρμέατο, ut infra pluribus ostendam» καὶ σελ. 283 «ὡς δὲ ὁ ματαιότερος λόγος Ὥρμηται. A B. ὅρμηται, quod verum est.. Constanter enim Herodotus in his formis augmentum omittit ὅρμηται scribens et ὁρμέαται, ὁρμέατο, ὁρμῆσθαι cett. de qua re infra dicam» καὶ 1884, σελ. 85 «ὥρμηται, λέγεσθαι. A B ὁρμηται, id est ὅρμηται. recte, namque ea forma Herodotus constanter utitur, ut fidelis optimorum librorum concordia declarat». Ἀναγκαῖον ὑπολαμβάνομεν νὰ καταστήσωμεν φανερὸν ὅτι τὸν ὑπερσυντέλικον οἰκέατο, οὗ ποιεῖται δὶς μνείαν ὁ Κόβητος, δὲν εἴδομεν ἡμεῖς παρὰ τῷ Ἡροδότῳ. Ὁ Δινδόρφιος ἐν *Comment. de Dial. Herod.* σελ. XXVII πρὸς τῷ ἁπλῷ οἰκέατο μνημονεύει καὶ τὸν σύνθετον κατοικέατο· ἀλλ᾽ οὐδὲ τούτου ὑπάρχει ἡμῖν γνωστὸν μαρτύριον ἐκ τοῦ Ἡροδότου.

Παρετηρήθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι ὁ Φισχῆρος ἐνόμισεν ἐν ταῖς εἰς τὴν Οὐελλήρου Γραμματικὴν Παρατηρήσεσιν ἀναγκαίαν τὴν μεταβολὴν τοῦ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ φερομένου τύπου ἥγηνται βιβλ. Β΄, 69 εἰς τὸν ἡγέαται καὶ τοῦ κατοίκηνται βιβλ. Α΄, 142 εἰς τὸν κατοικέαται. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις τοῦ Ἡροδότου τόποις ἀπαντῶσιν αἱ ἐκφοραὶ ἥγηνται καὶ κατοίκηνται. Ὁ Βαίριος γράφει ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Β΄, σελ. 192 «Retinui κατοίκηνται et ἔκτηνται a Dindorf. (Comment. de dial. Herod. p. XXVII) mutatum in κατοικέαται et ἐκτέαται». Παρατιθέμεθα τὰ ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου γεγραμμένα «Horum pleraque recte scripta sunt in codicibus, etsi non constanter: neque enim mirandum in his quoque formis ad dialectum vulgarem aberrasse librarios. Sic ἥγηνται est in libris 2, 40, 69, 72, licet in ἡγέαται consentiant 1, 136; ἵδρυνται 2, 42, sed ἐνιδρύαται et ἱδρύατο ib. c. 156, 182; ἔκτηνται 2, 42; 3, 97; ἔκτηντο 5, 90; οἴκηνται vel κατοίκηνται 1, 142; 3, 57; 4, 51, 53; 5, 49; 7, 122; quae corrigere non magis dubitavi quam διοίχηνται 4, 136, in διοιχέαται mutare — Alia dubitatio de verbis est ἐπέπαυντο (1, 83; 7, 52) et ἐκδεδωρίευνται 8, 73, quorum prius Schweighaeusero in ἐπεπαύατο mutandum vide-

batur, alterum ἐκδεδωρίδαται cum Valckenario scribendum erit, si quid librorum quorumdam tribuendum lectionibus ἐκδεδωρίαται ἐκδεδωριᾶται ἐκδεδωριάτε. Ego utrumque intactum reliqui nec δέδονται (7, 134) et κατέστρωντο (8, 53) fore puto qui in δεδόαται et κατεστρώατο, formas inauditas, mutari velit. Idem de perfectis παρατέτανται apud Hippocr. vol. 4, p. 190, et σεσήμανται apud Lucian. De dea Syr. c. 48, aliisque nonnullis dicendum». Πρβ. καὶ Μειστῆρον ἐν τῷ *Die Mimiamb. des Herod.* σελ. 243. Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι πληθυντικὸν ὑπελήφη ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου τὸ σεσήμανται ἑνικὸν ὄν, «κηρῷ δὲ τάδε σεσήμανται» (= σεσημασμένα ἐστίν), ὡς ὑπὸ τοῦ Μειστήρου ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ τὸ ἀπήμβλυνται, «ἤδη γὰρ (ἡ) αὐγὴ τῆς ζοῆς ἀπήμβλυνται».

Καταλέγομεν ἃ ἔχομεν πρόχειρα ἐκ τοῦ Ἡροδότου παραδείγματα παθητικῶν παρακειμένων ληγόντων ἐν τῷ τρίτῳ πληθυντικῷ προσώπῳ εἰς ΝΤΑΙ καὶ παθητικῶν ὑπερσυντελίκων περατουμένων εἰς ΝΤΟ.

διοίχηνται Δ', 136 (Ἴδε Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Β', σελ. 543 ἐκδ. β'). Ὁ Σμύθιος ἐν *Ion.* σελ. 476 εἰκάζει διοίχονται.

ἔκτηνται Β', 42 καὶ 50. Γ', 97.

ἤγηνται Α', 4. Β', 40 καὶ 69 καὶ 72.

οἴκηνται Ζ', 122.

κατοίκηνται Α', 142. Γ', 97. Δ'. 51 καὶ 53 καὶ 116 καὶ 168. Ε', 49.

ἵδρυνται Β', 41.

δέδονται Ζ', 134.

ἔκτηντο Β', 108, Ε', 90.

ἐπέπαυντο Α', 83. Θ', 52. Τῷ Σχουειγαιουσήρῳ ἐφαίνετο προκριτωτέρα ἡ ἐκφορὰ ἐπεπαύατο. Γράφει δὲ καὶ ὁ Φρασικλῆς ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ Τόμ. Α', σελ. 582 «Εἰς τὸ γ', Πληθ. πρόσωπον τῆς Ὁριστικῆς καὶ Εὐκτικῆς—τρέπουσιν οἱ Ἴωνες τὸ ν εἰς α, οἷον Παρακ. πεπαύαται (πέπαυνται), κτέ.».

ἐδεδούλωντο Α', 94.

κατεδεδούλωντο Ε', 116.

κατέστρωντο Η', 53. Θ', 76.

Τοῦ ἐν βιβλ. Θ', 68 ἀπαντῶντος «πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρ-

βάρων ἤρτητο ἐκ Περσέων» φέρεται καὶ γραφὴ ἤρτηΝτο, ἣν κακῶς τινες ἐνέκριναν (Ἴδε Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Δ', σελ. 319 ἐκδ. β' καὶ Δινδόρφιον ἐν *Comment. de Dial. Herod.* σελ. XXII).

Ὁ Ἀβίχτης ἔγραψεν ἐν βιβλ. Δ', 136 διοίχονται καὶ ἐποιήσατο τὴν παρατήρησιν τήνδε «διοίχονται *sind dahin.* Das Präsens von οἴχομαι wie von ἥκω hat oft Perfectbedeutung. Schlechtere Handschriften bieten die (unrichtige) Perfectform διοίχηνται, die nach dem Dialect des Her. wenigstens διοιχέαται lautem müste». Μετέβαλε δὲ τὸ ἤγηνται εἰς τὸ ἠγέαται καὶ τὸ κατοίκηνται εἰς τὸ κατοικέαται (πλὴν τοῦ κειμένου ἐν βιβλ. Δ', 168), κτλ. ἔτι δὲ τὸ δέδονται εἰς τὸ δεδόαται.

Ἐν βιβλ. Η', 73 ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Στεινίου φιλοπονηθεῖσαν κριτικὴν τοῦ Ἡροδότου ἔκδοσιν, «οἱ δὲ Κυνούριοι αὐτόχθονες ἐόντες δοκέουσι μοῦνοι Ἴωνες εἶναι, ἐκδεδωρίευνται δὲ ὑπό τε Ἀργείων ἀρχόμενοι καὶ τοῦ χρόνου» ἢ ἐκ δὲ δωρίευνται, ἄλλα δὲ ἐκδεδωριᾶται ἢ ἐκδεδωριάτε ἢ ἐκδεδώρισται. Ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884, σελ. 275 παραθέμενος τὴν ῥῆσιν «ἐκδεδωρίευνται ὑπό τε Ἀργείων ἀρχόμενοι καὶ τοῦ χρόνου» περιγράφει μὲν τὸ ἀρχόμενοι ὡς παρεμβεβλημένον, οὐδεμίαν δὲ παρατήρησιν περὶ τοῦ ἐκδεδωρίευνται ποιεῖται, ὃ παραδόξως πως εἶνε ὑπ' αὐτοῦ προπερισπωμένως προενηνεγμένον, ἐκδεδωριεῦνται. Ὁ Βαλκενάριος γράφει ἐν ταῖς εἰς τὸν Ἡρόδοτον Σημειώσεσι σελ. 992-3 Γαισφ. «Verbo Herodoteo Ἐκδεδωρίευνται H.Steph aliique caute abstinuerunt: diversam dat lectionem margo Steph. ἐκδεδωρίαται: quae facile verti posset in flexum legitimum ἐκδεδωρίδαται: nam, quae Portus fingit, sermonis analogiae repugnant. Sed a verbo Δωρίζειν, me judice, neque ἐκδωρίζειν neque ἐκδεδωρίσθαι formari potuit. Adhiberi forte potuit Δωριεύεσθαι: dantur enim et hujus flexus imitativa, sed pro Δωρίζειν vel Δωριάζειν. Unicum restat, quod hic congruit apte, quodque, a Δώριος ductum, analogiae respondet Ἐκδωριοῦσθαι: *in Doriensium naturam veluti degenerare; Lingua uti, moribus et institutis Doricis.* Hujus formae verba plu-

rima praebet praeter ceteros Plato: unum de multis nobis sufficiet ad 'Εκδωριωθῆναι proxime accedens, ἐκβαρβαρωθῆναι. Plato Epist. VIII p. 353. A. κίνδυνος ἐγένετο ἔσχατος Σικελίᾳ τῇ τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ Καρχηδονίων ἀνάστατον ὅλην ἐκβαρβαρωθεῖσαν γενέσθαι. Explicat illud paulo post: ἥξει σχεδὸν εἰς ἐρημίαν τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς Σικελία πᾶσα, Φοινίκων ἢ Ὀπικῶν μεταβαλοῦσα εἴς τινα δυναστείαν καὶ κράτος: quae in hunc Herodoti locum conveniunt, quo scribendum arbitror ἐκδεδωρίωνται. Euripidis in Oreste versum 485., Βεβαρβάρωσαι χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις, sic invertit Apollonius Tyan. Epist. 34. ἐβαρβαρώθην—χρόνιος ὢν ἐν Ἑλλάδι. Jocosum hinc facile verbum intelligetur Alexidis Πεφιλιππίδωσαι, de quo Kuster. ad Suid. in Φιλιππίδης» (Πρβ. καὶ Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Δ', σελ. 108-9 ἐκδ. β'). Τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Βαλκεναρίου ἀπεδέξατο καὶ ὁ Ναίκιος, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τοῦ Χοιρίλου σελ. 56 «Ut ἐκβαρβαροῦσθαι est *barbarum reddi* et *fieri*, ut ἐκδωριοῦσθαι, ἐκδρακοντοῦσθαι, *Doriensem*, *serpentem fieri*, et multa eiusmodi alia: sic etc.». Λέγει δὲ καὶ ὁ Βρεδόβιος ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 392 «VIII. 73 nostris in exemplaribus vulgo legitur ἐκδεδωρίευνται; sed codd. P. K. b. ἐκδεδωριᾶται praebent, cod. F. ἐκδεδωρίατε (Steph. marg. ἐκδεδωρίαται) unde fortasse conjiceres ἐκδεδωρίδαται rescribendum esse, praesertim quum talia verba in ζω haud raro etiam transitivan habuisse videantur significationem (cf. Th. Mag. s. v. ἑλληνίζω οὐ μόνον ἐγώ, ἀλλὰ καὶ ἄλλον. Lob. Aj. p. 384), nisi majorem a verisimilitudine commentationem haberet Valcken. opinio, ἐκδεδωρίωνται ibi scriptum fuisse» καὶ ὁ Βέργκιος ἐν *Klein. Philol. Schrift.* Τόμ. Β', σελ. 307 «Eiusdem generis vocabulum est ἐκδωριοῦσθαι, quo usus est Herodotus VIII 73: ἐκδεδωρίευνται (ubi haud dubie ἐκδεδωρίωνται restituendum est, quod Valkenarius commendavit)». Ὑπὸ τοῦ Κρυγήρου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου ἐγράφη εἰς τὸ ἐκδεδωρίευνται ἡ σημείωσις ἥδε· «ἐκδεδωρίευνται, ἐκδεδωρίωνται Va. Das Wort nur hier. Aehnlich ἐκβεβαρβαρωμένος. Isokr. 9, 47».

Ἀπόβλητον κρίνομεν τὸν τύπον ἐκδεδωρίευνται οὐδαμῶς εὔλογον εὑρίσκοντες τὴν γνώμην τῶν ὑπολαμβανόντων ὅτι, ὡς ἐκ τοῦ βασιλεύς ἐγένετο τὸ βασιλεύειν καὶ ἐκ τοῦ βραβεύς τὸ βραβεύειν, οὕτως ἐκ τοῦ Δωριεύς τὸ δωριεύειν καὶ δωριεύεσθαι. Οὐδὲν ῥῆμα εἰς ΕΥΩ ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐξ ἐθνικοῦ ὀνόματος. Ἀποθετικὰ εἶνε τὸ αἰξωνεύεσθαι καὶ χαλκιδεύεσθαι (καὶ ἐγκιλικεύεσθαι), ὡς καὶ τὸ ἐκ κυρίου ὀνόματος παρηγμένον εὐρυβατεύεσθαι, περὶ οὗ ἱκανὸς γίνεται λόγος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἑλλήνων Παροιμιογράφων τῇ ἐν Γοτίγγῃ γενομένῃ (1839-41) Τόμ. Α', σελ. 243 κέξ.

Ῥῆμα εἰς ΟΩ ἐκ ἐθνικοῦ ἐσχηματισμένον ὀνόματος ὑπάρχει τὸ αἰγυπτιόω, οὗ τὸν ἀόριστον μνημονεύει ὁ Ἡσύχιος λέγων «Αἰγυπτιῶσαι: μελᾶναι» κακῶς δ' εἶνε ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 30, 18 γεγραμμένον «Αἰγυπτῶσαι: μελᾶναι καὶ ἐπικαῦσαι». Θαυμάζομεν δ' ὅτι ταύτην ὁ ἐλλογιμώτατος Σαλμάσιος τὴν ἐκφορὰν ἐνέκρινε νομίζων ὅτι τὸ ῥῆμα παρήχθη ἐκ τοῦ Αἴγυπτος, οὐχὶ ἐκ τοῦ Αἰγύπτιος (Ἴδε Βερκέλιον εἰς Στέφ. Βυζάντ. Τόμ. Γ', σελ. 114 Δινδ.). Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου κεῖται σελ. 1484, 27 «Ὅθεν αἰγυπτιάσαι καὶ αἰγυπτιάζειν οὐ μόνον τὸ ἐπικαῦσαι, οἷον χρόαν δὲ τὴν σὴν ἥλιος λάμπων φλογὶ αἰγυπτιάσει, ἀλλὰ καὶ τὸ πανουργεῖν καὶ κακοτροπεύεσθαι». Ἀλλὰ μετετυπώθη ὑπὸ τῶν κριτικῶν εἰς τὸ αἰγυπτιΩσει. Ὁ Κόκκιος γράφει ἐν τῇ συλλογῇ τῷ Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Γ', σελ. 399, 9 «αἰγυπτιώσει Mein. αἰγυπτιάσει. prorsus diversa sunt αἰγυπτιάζειν (*Aegyptios imitari*, Arist. Thesm. 922) et αἰγυπτιοῦν *Aegyptiorum similem facere*. atque Hesych. αἰγυπτιῶσαι· μελᾶναι. Etym. m. 30, 18 αἰγυπτ(ι)ῶσαι· μελᾶναι καὶ ἐπικαῦσαι. ex satyrica fabula excerptum arbitratur Cobet N. l 48» (Πρβ. καὶ Ναβῆρον εἰς Φωτ. Λεξ. Τόμ. Α', σελ. 155). Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅμως ὅτι πολλῷ πρότερον τοῦ Μεινεκίου ὁ Βερκέλιος ἐν ταῖς εἰς Στέφανον τὸν Βυζάντιον Σημειώσεσι (Τόμ. Γ', σελ. 114 Δινδ.) προηνέγκατο τὴν ῥῆσιν ὧδε· «χρόαν δὲ τὴν σὴν ἥλιος λάμπων φλογὶ ΑἰγυπτιΩσει» (Ἴδε καὶ Ἑρρ. Στεφάνου *Lex. Voc. Peregn. etc.*, ἐν Θησ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. Τόμ. Α', σελ. CCCVII Λονδ.). Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Β, 867 φέρεται

«ὅτι Κρητῶν ἄποικοι ὄντες ἐκρήτωσαν τὴν Ἑλληνίδα φωνήν», ὃ μετέβαλεν ὁ Λοβέκκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 380 εἰς τὸ ἐκρήτισαν. Ἀλλὰ τὴν γνησίαν γραφὴν μανθάνομεν ἐκ τοῦ εἰρημένου ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 367, 40 «ἢ διότι, φασί, Κρητῶν ἄποικοι ὄντες ἠχρήστωσαν τὴν Ἑλλάδα φωνήν» (Ἴδε Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν εἰς Ἰλιάδα Σχολίων Τόμ. Γ', σελ. 154, 34). Ὁ Βέργκιος ἐδόξαζεν ὅτι ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος Ἐφέσιος ἔπλασεν ὁ Μελέαγρος ῥῆμα, ὅπερ ὀφεῖλον νὰ ἔχῃ τύπον ἐξ-εφεσιοῦσθαι προηνέχθη ὑπ' αὐτοῦ χάριν τοῦ μέτρου ἄνευ τοῦ στοιχείου Ι, ἐξεφεσοῦσθαι. Ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ φέρεται (Ζ', 79) ἐπίγραμμα τοῦ Μελεάγρου, οὗ οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι ἔχουσι κατὰ τὴν Διδώτειον ἔκδοσιν ὧδε:

α. Οὐκ ἀπ' ἐμεῦ; β. Μὴ τρηχύς. α. Ἐπεὶ τάχα καὶ σύ τι πεύσῃ
τρηχύτερον πάτρας. β. Χαῖρε σὺ δ' ἐξ Ἐφέσου.

Ποιεῖται δ' ὁ Βέργκιος ἐν *Klein. Philol. Schrift.* Τόμ. Β', σελ. 305 τοιάνδε αὐτῶν ἀνάγνωσιν·

Α. Οὐκ ἀπ' ἐμεῦ; Β. Μὴ τρηχύς. Α. Ἄπει ταχύ, μή σύ τι πείσῃ
τρηχύτερον πάτρης. Β. Χαῖρε. Α. Σὺ δ' ἐξ Ἐφέσου.

καὶ εἰκάζει ἐν τοῖς ἑξῆς σελ. 306-7 «σὺ δ' ἐξεφεσοῦ» ἢ ἐξεφεσεῦ ἐπιφέρων «ut Heraclitus non sine acerbitate viatori discedenti dicat: *tu vero purus putus sis* (vel *fias*) Ephesius. Id sane proprie dicendum fuit ἐξεφεσιοῦσθαι, at cum ista forma ab heroici versus numero plane abhorreat, licuit poetae opinor ἐξεφεσοῦσθαι substituere». Ἀμφιβάλλομεν ἂν εἶνέ τις ὁμογνώμων τῷ Βεργκίῳ. Οὐδὲν δὲ περὶ τοῦ «μή σύ τι πείσῃ» λέγομεν.

Μνημονεύεται καὶ ῥῆμα φλεγυᾶν ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ Φλεγύας παρηγμένον ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις σελ. 365, 32 Βεκκ. (Ἀποσπ. Ἱστορ. Ἑλλ. Μυλλ. Τόμ. Β', σελ. 86) «Ἐπὶ πλεῖον δὲ περὶ αὐτῶν (τῶν Φλεγυῶν) διείλεκται Ἔφορος ἀποδεικνὺς ὅτι τὴν Δαυλίδα καὶ οὐ τὴν Γυρτῶνα ᾤκησαν· ὅθεν καὶ παρὰ Φωκεῦσι τὸ ὑβρίζειν φλεγυᾶν λέγεσθαι. Ἔστι δὲ ταῦτα ἐν τῇ τριακοστῇ τοῦ Δημοφίλου». Πρβ καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 933,34 «Οὕτω δὲ ἦσαν βίαιοι καὶ ὑβρισταὶ (οἱ Φλεγύαι), ὥστε καὶ τὸ ὑβρίζειν, φασί, δι' αὐτοὺς παρὰ Φωκεῦσι φλεγυᾶν λέγεσθαι» (Ἴδε Ἑύνιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. ΣΤ', σελ. 645 καὶ Βωμειστῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν

Ὁμηρικῶν Ὕμνων σελ. 157. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Η', σελ. 933 γ' Διδ.).

Κυρίου ὀνόματος παράγωγον ῥῆμα τῆς τρίτης τῶν περισπωμένων συζυγίας ὑπάρχει τὸ πεφιλιππιδῶσθαι κείμενον ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἀλέξιδος παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 552 ς', ἔνθα ὀρθῶς ὁ Κασαύβων ἀποκατέστησε τὸ πεφιλιππίδωσαι ἀντὶ τοῦ πεφιλιππῶσθαι. Γελοῖα εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς λελεγμένα σελ. 1646, 16 «Ὅθεν Ἄλεξις τὸν Φιλιππίδην συγκόψας ἤγουν συγκοπὴν ποιήσας τοῦ τοιούτου ὀνόματος πεφιλιππῶσθαι εἶπε τὸ λελεπτύνθαι, οὐ κατά τινα Φίλιππον δηλαδὴ ἀλλὰ κατὰ τὸν συγκοπέντα Φιλιππίδην». Ὑγιῶς ἔχει τὸ πεφιλιππιδῶσθαι, ὃ πλημμελῶς ἀναγνωσθὲν μετέπεσεν εἰς τὸ πεφιλιππῶσθαι ἐν τοῖς Ἀθηναίου Δειπνοσοφισταῖς σελ. 552 ε' «ὅτι δὲ καὶ πεφιλιππῶσθαι ἔλεγον τὸ λελεπτύνθαι κτέ.». Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῷ Προδρόμῳ σελ. 323 «Πεφιλιππιδῶσθαι: Πεφιλιππῶσθαι ἐγράφετο κἀνταῦθα, ὡς καὶ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ, ἐξ οὗ ταῦτα εἴληπται, καὶ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ· προειλόμην μέντοι τὴν πλείστοις ὅσοις τῶν κριτικῶν ἐγκριθεῖσαν διόρθωσιν· παρὰ μὲν γὰρ τὸ Φίλιππος, Φιλιπποῦσθαί τις ἂν εἰκότως λέγοιτο, οὔ γε μὴν παρὰ τὸ Φιλιππίδης, οὗ τὸ παράγωγον, Φιλιππιδοῦσθαι ὀφείλει πάντως εἶναι» (Ἴδε καὶ Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου σελ. 1231 καὶ Κόκκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 349, 144). Ὑπὸ παλαιῶν γραμματικῶν μνημονεύεται ῥῆμα πριαμωθήσομαι-πριαμωθῆναι ἐκ τοῦ κυρίου ὀνόματος Πρίαμος ἐσχηματισμένον. Ἡσύχ. «Πριαμωθήσομαι: ξυρηθήσομαι· ἐπειδὴ τὸ τραγικὸν τοῦ Πριάμου πρόσωπον ξυρίας ἐστίν». Φώτ. Λεξ. σελ. 448, 9 (Σουίδ. σελ. 881 β' Βεκκ.) «Πριαμωθῆναι: ξυρηθῆναι· τὸ γὰρ τοῦ Πριάμου πρόσωπον ξυρίας ἐστίν» (Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1344, 6). Ἐρρήθη δὲ καὶ ἐκκεχοιριλωμένη, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ἡσυχίου, ἐν ᾧ κεῖται «Ἐκκεχοιριλωμένη· οὐ Χοιρίλου οὖσα. Ἐκφαντίδῃ γὰρ τῷ κωμικῷ Χοιρίλος θεράπων ἦν, ὃς συνεποιεῖτο κωμῳδίας». Ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1875, σελ. 294 ἀναγινώσκει «ὃς συνεποίει αὐτῷ τὰς κωμῳδίας» καὶ ἐπάγει «Corrupta legitur eadem glossa sine interpretatione v. Ἐκχοιρηλωμένοι. Est hoc Cratini σκῶμμα in poetam

aemulum, ut et Καπνίας: Ἐκφαντίδης ὁ τῆς κωμῳδίας ποιητὴς Καπνίας ἐπεκαλεῖτο διὰ τὸ μηδὲν λαμπρὸν γράφειν. Potuit dixisse Cratinus:

Ἐκφαντίδου
κωμῳδία τις ἐκκεχοιριλωμένη.

Alterum Cratini σκῶμμα in eundem indidem sumptum legitur v. Χορίλα Ἐκφαντίδες: Κρατῖνος τὸν Ἐκφαντίδος οὕτως εἶπεν αὐτὸν τὸν Χορίλλον. Bene emendavit Meinekius: Χοιριλεκφαντίδης: Κρατῖνος τὸν Ἐκφαντίδην οὕτως εἶπεν, διὰ τὸν Χοιρίλον, sed glossa in fine truncata est et sic ex superiore supplenda: — διὰ ΤΟ τὸν Χοιρίλον (συμποιεῖν αὐτῷ τὰς κωμῳδίας)» (Πρβ. καὶ 1881, σελ. 373). Θαυμάζομεν διὰ τί ὁ Κόβητος ἐτήρησεν ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Ἡσυχίου τὸ «οὐ Χοιρίλου οὖσα», ὃ εὐλογώτατα ὁ Κασαύβων ἐν ταῖς εἰς τοὺς Ἀθηναίου Δειπνοσοφιστὰς Παρατηρήσεσι σελ. 183 μετέβαλεν εἰς τὸ «τοῦ Χοιρίλου οὖσα». Λέγομεν τοῦτο, διότι οὐδαμῶς φαίνεται ἡμῖν πιθανὸν ὅτι ἐξελάμβανεν ὁ Κόβητος τὸ ἐκκεχοιριλωμένη ὁμοίως τῷ Ναικίῳ δοξάζοντι ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τοῦ Χοιρίλου σελ. 56 ὅτι ἡ πρόθεσις ἐκ ἐν τῇ προκειμένῃ μετοχῇ ἔχει στερητικὴν σημασίαν καὶ ὅτι ἐκκεχοιριλωμένη κωμῳδία εἶνε ἐξ ἧς ἐξῄρηται Χοιρίλος, ἐν ᾗ οὐδὲν Χοιρίλου ἐστίν. Ὁ Βέργκιος ἐν *Commentat. de Rel. Com. Att. Ant.* σελ. 256 ἐνέκρινε τὴν ἐκδοχὴν ταύτην, ἀλλ' ἐν *Klein. Philol. Schrift.* Τόμ. Β', σελ. 307 μεταγνοὺς ἀπεδέξατο τὴν τοῦ Κασαύβωνος ἀνάγνωσιν «τοῦ Χοιρίλου οὖσα» καὶ ἀπεφήνατο ὅτι ἐκκεχοιριλωμένη λέγεται Ἐκφαντίδου κωμῳδία, ἡ ὅλη Χοιρίλῳ γέγραπται. Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Νεφελῶν σελ. 224 ποιούμενος λόγον περὶ τοῦ παρὰ τῷ κωμικῷ φερομένου ἐΓκεκοισυρωμένην, ὃ ἐρρήθη παρὰ τὴν Κοισύραν, ἐκφέρει γνώμην μετ' ἐνδοιασμοῦ ὅτι καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου ὀφείλει ν' ἀναγνωσθῇ «ἘΓκεχοιριλωμένη: ἡ τοῦ Χοιρίλου οὖσα». Τοὐναντίον δ' ὁ Βέργκιος ἐν *Klein. Phil. Schrift.* Τόμ. Β', σελ. 307 εἴκασεν ἐΚκεκοισυρωμένη(ν) κατὰ τὸ ἐΚκεχοιριλωμένη. Ἀνεπιστάτως γράφει ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1701, 3 «Σημείωσαι δὲ ὅτι ἐκ τοῦ ῥηθέντος ἀερίου Ταντάλου καὶ ταντταλίζεσθαι παρὰ τραγικοῖς τὸ σαλεύεσθαι καὶ σείεσθαι· ὅθεν τὸ ταλάντοις ἐκταν-

ταλωθεὶς παρὰ Σωπάτρῳ, (ὃς) σκώπτειν βούλεταί τινα ὡς ἐκ πλούτου κατασεσεισμένον εἰς νοῦν (γρ. πενίαν) διὰ τρυφήν». Ὑπὸ Σωπάτρου ἐρρήθη παρ' Ἀθην. σελ. 230 ε':

οἷαν ποτ' ἔσχε καὶ Θίβρων ὁ Ταντάλου
μαλακὸς ταλάντοις ἐκταλαντωθεὶς ἀνήρ.

οὐχὶ ἐκτανταλωθείς, ὑφ' οὗ διαφθείρεται τὸ μέτρον (Πρβ. καὶΝαίκιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τοῦ Χοιρίλου σελ. 56). Περὶ τοῦ τανταλίζειν -τανταλίζεσθαι καὶ τανταλοῦσθαι (τανταλωθῆναι) οὐδὲν νῦν λέγομεν. Ἐσχηματίσθη καὶ ῥῆμα ἀποκαισαροῦσθαι (ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς παρὰ Μάρκ. Ἀντων. Ϛ', 30), ὃ ἡρμηνεύθη ὑπό τινων διὰ τοῦ *imperio aut rerum summa deponi* ἢ *a Caesaris dignitate dejici* ἢ *de Caesaris statu dejici, imperium amittere*, ac *Caesareato quasi devestiri*, ἀλλ' ἥκιστα ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία εἶνε ἀποδεκτή, εὐλόγως δ' ἀπεδοκίμασεν αὐτὴν ὁ Γατακῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀντωνίνου (σελ. 187) νοῶν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥῆμα (σελ. 186) ἀντὶ τοῦ *in Caesarem converti* ἢ *Caesarem* sive *Caesarianum fieri*, *in mores Caesarianos transire*. Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀρριανοῦ Ἐπικτήτου Διατριβῶν σελ. 315 «ἀπεσοφώθης: τουτέστι, Σοφὸς ἀπέβης, εἰς σοφὸν ἄνδρα μετεβλήθης. Ἡ δὲ λέξις (ἣν ἐν τοῖς ἀμφιλέκτοις, μηδὲν δέον, ἔταξεν ὁ Σνεϊδέρος) τῆς Στωϊκῆς περιεργίας ἐστὶ γέννημα, κατὰ τὸ Ἀποκαισαρωθῆναι τοῦ Μάρκου Ἀντωνίνου (Ε', λ', σελ. 54)». Παντὶ δὲ γνωστὸν ὑπάρχει ὅτι κύριον ὄνομα ὂν τὸ Καῖσαρ ἐλαμβάνετο ἔπειτα καθολικώτερον συνωνυμοῦν τῷ αὐτοκράτωρ (ἢ βασιλεὺς) τῶν Ῥωμαίων. Κωνσταντῖνος ὁ Μανασσῆς λέγει στίχ. 995:

ὡς οἱ Ῥωμαῖοι βασιλεῖς ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις
Καίσαρας πάντες ἤθελον αὐτοὺς ἐπονομάζειν
εἰς τὸ τοῦ πρώτου Καίσαρος τοῦ μεμοναρχηκότος
γένος εἰσάγοντες αὐτοὺς καὶ τὴν ἐκείνου τύχην.

(Ἴδε καὶ Δουκάγγιον ἐν Γλωσσαρ. σελ. 541 κέξ.).

Τὸ ῥῆμα ἑλληνίζω ἐν μόνῃ τῇ τῶν μεταγενεστέρων γλώσσῃ εὑρέθη ἐπὶ μεταβατικῆς διαθέσεως κείμενον, ὡς καὶ τὰ σύνθετα ἀφελληνίζω καὶ ἐξελληνίζω. Ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ἐλέχθη παθητικῶς ἡλληνίσθησαν βιβλ. Β', 68, 5 «ἡλληνίσθησαν τὴν νῦν γλωσ-

σαν τότε πρῶτον ἀπὸ τῶν Ἀμπρακιωτῶν ξυνοικησάντων», οὗ γίνεται ἐξήγησις ἐν τοῖς παλαιοῖς Σχολίοις διὰ τοῦ «Ἕλληνες κατὰ τὴν νῦν διάλεκτον ἐγένοντο». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Τζέτζῃ Ἱστορ. Η΄, 774 «τὸ Καρμπαλοὺκ δ᾽ ἑλληνισθὲν πόλις ἰχθύων λέγει» καὶ παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Ἰουδ. Ἀρχαιολ. Α΄, ς΄, 1 «τὰ γὰρ ὀνόματα διὰ τὸ τῆς γραφῆς εὐπρεπὲς ἡλλήνισται πρὸς ἡδονὴν τῶν ἐντευξομένων» καὶ παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ σελ. 601, 13 «ἡλληνίσθαι δὲ τὰ πολλὰ τῶν βαρβαρικῶν ὀνομάτων». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Μικρ. Συγγρ. σελ. 40, 86 «ὁ κῦρις μὲν γὰρ οὔτε ἑλληνίζεται, κτέ.» καὶ Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 6, 2 Διδ. «Δωρικὸν ἀντὶ ἑλληνιζομένου». Ἐσχηματίσθη καὶ ἐπίθετον ἀνελλήνιστος ἀντιτιθέμενον τῷ Ἑλληνικός. Λέγεται δὲ καὶ ἐν συνθέσει ἐξελληνίζεσθαι-ἐξελληνισθῆναι καὶ ἀφελληνισθῆναι. Γεώργ. Παχυμέρ. Τόμ. Β΄, σελ. 590, 9 «πρῶτος δὲ τῶν ἱερομάγων τοὔνομα τοῦτο ἐξελληνίζεται». Τζέτζ. Ἱστορ. Γ΄, 452 «κἂν ἐξελληνιζόμενον ταῦτα δηλοῖ τὰ ἔπη». Ὑπόθεσ. Ἀριστ. Πλ. Ε΄ (Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 323, 29) «τὸ Καρίων ἐξελληνιζόμενον τὸν δοῦλον δηλοῖ». Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Β΄, σελ. 318, 27 «φωνὴ ἐξελληνιζομένη». Βασιλικ. Τόμ. Ε΄, σελ. 687 Εἰμπ. «δέον γὰρ ἐξελληνισθῆναι ἐνταῦθα τὸ δὲ φάλσις· οὕτως γὰρ τὸ πλάτος εἶχεν εἰς τὸ περὶ πλαστοῦ, εἰς τὸ περὶ πλαστογραφίας ἐξελληνισθέν». Δίων Χρυσόστ. Τόμ. Β΄, σελ. 114 «Ῥωμαῖος ὢν ἀφηλληνίσθη». Γίνεται δ᾽ ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ χρῆσις καὶ τοῦ ἀττικίζεσθαι, ἠττικίσθαι-ἐξηττικίσθαι-ὑπερηττικίσθαι καὶ τοῦ αἰολίζεσθαι, κτλ., ὡς θὰ παραστήσωμεν ἀλλαχοῦ. Ἐλέχθη δὲ καὶ καππαδοκίζεσθαι, «ὄφρα μὴ αὐτὸς κόσμος ὀλισθήσῃ καππαδοκιζόμενος» (Ἀνθολογ. Παλατ. ΙΑ΄, 238, 5). Παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ ἀπαντᾷ Ἠλ. 241 «καὶ κρᾶτα πλόκαμόν τ᾽ ἐσκυθισμένον ξυρῷ» καὶ Τρῳ. 1025 «ἣν χρῆν ταπεινὴν ἐν πέπλων ἐρειπίοις φρίκῃ τρέμουσαν κρᾶτ᾽ ἀπεσκυθισμένην ἐλθεῖν». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Ἀπεσκύψισται: κεκάθαρται», ὃ ὀρθῶς μετετυπώθη εἰς τὸ «Ἀπεσκύθισται: κέκαρται» (Ἴδε Ἄλβερτον εἰς Ἡσύχ. Τόμ. Α΄, σελ. 442 καὶ Βερνάρδυν εἰς Σουΐδ. Τόμ. Β΄, β΄, σελ. 228). Ὑπῆρξε καὶ ῥῆμα (ἐνθετταλίζεσθαι-)εντεθετταλίσθαι, ὡς εἶνε ἡμῖν παραδεδομένον ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου σελ. 311, 2 «Λέγεται καὶ θετταλιζω, ὡς δωρίζω,

ἀφ' οὗ τὸ ἐν(τε)θετταλίσμεθα παρὰ τῷ Εὐπόλιδι ἐν Μαρικᾷ, τουτέστι χλαμύδα Θετταλικὴν φοροῦμεν» καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους Ζ', 46 «καὶ ἐντεθετταλίσμεθα ἔλεγον τὸ χλαμυδοφοροῦμεν». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Ἐνθεταλίσθαι: ἐνκεχλαμυδῆσθαι· σύνηθες γὰρ Θετταλοῖς χλαμυδοφορεῖν». Ὀρθῶς ὁ Μουσοῦρος ἔγραψεν ἐνκεχλαμυδΩσθαι (ἐΓκεχλ.)· τὸ δὲ ἐνθεταλίσθαι ἐπηνώρθωσεν ὁ Σαλμάσιος ἀναγνοὺς ἐντεθετταλίσθαι (Ἴδε Ἄλβερτον εἰς Ἡσύχ. Τόμ. Α', σελ. 1259 καὶ Βερκέλιον εἰς Στέφ. Βυζάντ. Τόμ. Γ', 779 Δινδ.). Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα κεῖται «Ἐγκιλικίζεται: κακοηθεύεται, κακοποιεῖ· διεβέβληντο γὰρ ἐπὶ πονηρίᾳ οἱ Κίλικες. Ἐντεῦθεν λέγεται καὶ Κιλίκιος ὄλεθρος· ἐγκιλικίζΕΙΝ γὰρ τὸ κακοηθίζεσθαι». Ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τοῦ Λεξικοῦ τούτου (σελ. 600 α' Βεκκ.) εἶνε γεγραμμένον «Ὅτι οἱ Κίλικες ἐπὶ πονηρίᾳ διεβέβληντο· ὅθεν καὶ τὸ ἐγκιλικΕΥεται ἀντὶ τοῦ κακοηθεύεται: ἐγκιλικίζΕΙΝ γὰρ τὸ κακοηθίζεσθαι». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται πλημμελῶς «Ἐγκιλίζεται: κακοηθεύεται, κτέ.». Γίνεται δ' ὑπ' αὐτοῦ μνεία καὶ τοῦ ἁπλοῦ «Κιλικίζεσθαι: κακοηθίζεσθαι». Μόνου τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐγκιλικίζειν ἔχομεν παλαιὸν μαρτύριον τὸ τοῦ Φερεκράτους «ἀείποθ' ἡμῖν ἐγκιλικίζουσ' οἱ θεοί» (Ἴδε Κόκκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 196, 166). Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἀριστοφάνους ἐγκιλικίσαιμ' (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀποσπασμάτων σελ. 56, 116. Πρβ. καὶ σελ. 411).

Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται τὸ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ κείμενον «Αἰγυπτιασμένη κατάστασις: οὕτως ἐλέχθη ὑπὲρ Ἰώνων». Αἰγυπτιασμένη ἔγραψεν ὁ Μουσοῦρος ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι αἰγυπτιασμένΟΣ, ἠγυπτιασμένη δ' ὁ Βέργκιος ἐν *Commentat. de Reriqu. Com. Att. Ant.* σελ. 262. Ὁ Σμιδίτιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου Τόμ. Α', σελ. 71 εἴκασεν «Αἰγυπτιασμός: κατάστασις . . . ἐπ' Ἰνάρῳ». ἐμνημόνευσε δὲ (σελ. 554) καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου γενομένην ἀνάγνωσιν «Αἰγυπτιασμένη κατὰ στάσις: ὑπὸ Ἰώνων». Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ Βέργκιος παραθέμενος ἐν τῷ ἀρτίως μνημονευθέντι βιβλίῳ τὴν ἐν ταῖς Θεσμοφοριαζούσαις τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 921-3 ῥῆσιν ἔγραψεν ἠγυπτιάζετο ἀντὶ τοῦ ἠγυπτιάζετ' ἤτοι ἠγυπτιάζετΕ.

οἴμ' ὡς πανοῦργος καὐτὸς εἶναί μοι δοκεῖς
καὶ τοῦδέ τις ξύμβουλος· οὐκ ἐτὸς πάλαι
ἠγυπτιάζετο;

Εἶνε δὲ τοῦτο πάντως ἀβλέπτημα.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι παρὰ τῷ Σουίδᾳ κεῖται «ΚαΤειλωτισμένος: καταδεδουλωμένος· ἐκ τοῦ εἵλως εἵλωτος (εἵλως εἵλωτος), ὃ σημαίνει τὸν δοῦλον» καὶ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ «Καθωμηρευμένα: καθ' Ὅμηρον εἰρημένα». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἑρμίππου ἀντὶ τοῦ «ὕστερον δ' αὐτὸν στρατηγὸν οὓς ἀνειλωτημένην κτέ.» ὁ μὲν Μεινέκιος ἀνέγνω «ὕστερον δ' αὐτὴν στρατηγῶν οὖσαν εἱλωτισμένην κτέ», ὁ δὲ Κόκκιος «ὕστερον δ' αὐτὴν στρατηγῶν εὖ συνειλωτισμένην κτέ.» (Ἴδε Κόκκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 247, 71). Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ ἀπαντᾷ καὶ ῥῆμα καθομηρίζω (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ', σελ. 795 δ'. Πρβ. καὶ Βοισσονάδην εἰς Ἀρισταίν. σελ. 270). Παρατηροῦμεν προσέτι ὅτι κυρίου ὀνόματος παράγωγον ἐνομίσθη ὑπὸ παλαιῶν γραμματικῶν τὸ ῥῆμα σεσελλίσθαι, σεσέλλισαι, περὶ οὗ ἴδε Μεινέκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 585, καὶ τὸ ἀκκίζεσθαι καὶ τὸ μακκοᾶν. Περὶ τοῦ σιβυλλιᾶν (καὶ ἀθηνιᾶν) καὶ σωκρατᾶν ἢ σωκρατεῖν (ἐσωκράτων ἢ ἐσωκράτουν) καὶ ἄλλων τινῶν οὐδὲν νῦν λέγομεν.

Εἰς ἃ ἐν τοῖς ἡγουμένοις ἐγράψαμεν ποιούμενοι λόγον περὶ ῥημάτων ἐσχηματισμένων ἐξ ὀνομάτων ἐθνικῶν καὶ κυρίων παρέσχον ἀφορμὴν αἱ παρατηρήσεις τοῦ Βαλκεναρίου καὶ τοῦ Βρεδοβίου διαλαμβανόντων περὶ τῶν τύπων ἐκδεδωρίδαται καὶ ἐκδεδωρίωνται· νομίζομεν δ' ὅτι συμβάλλονταί πως τὰ ὑφ' ἡμῶν γεγραμμένα εἰς ἀσφαλεστέραν κρίσιν περὶ τοῦ ὑποκειμένου ἐν τῷ λόγῳ πράγματος. Εἴπομεν πρότερον ὅτι ἀπόβλητον κρίνομεν τὸν τύπον ἐκδεδωρίευνται. Λέγομεν δὲ νῦν ὅτι σφόδρ' ὀκνοῦμεν ἡμεῖς νὰ ἐγκρίνωμεν τὴν γραφὴν τοῦ Βαλκεναρίου ἐκδεδωρίωνται· διότι οὐχὶ ἱκανῶς καθ' ἡμᾶς εὐοδοῦται ὁ τύπος οὗτος οὔτ' ἐκ τοῦ ἐκβαρβαροῦσθαι οὔτ' ἐκ τοῦ αἰγυπτιοῦν. Ῥῆμα δωριοῦν-οῦσθαι καὶ ἐκδωριοῦν-οῦσθαι οὐδέποτ' ἴσως προηνέχθη ὑφ' Ἑλληνικοῦ στόματος. Συνήθης ὑπῆρχε τοῖς Ἕλλησιν

ἡ χρῆσις ῥημάτων παρηγμένων ἐξ ἐθνικῶν ὀνομάτων διὰ τῆς καταλήξεως ΙΖΩ, οἷον μηδίζω, ἑλληνίζω, λακωνίζω, ἀττικίζω, κτλ. Ὅμοιον τούτοις εἶνε τὸ δωρίζω, ἐξ οὗ τὸ ἐπίρρημα δωριστί. Ὡς δ' ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου παθητικῶς ἡλληνίσθησαν, ἤτοι Ἕλληνες ἐγένοντο, οὕτως ἠδύνατο κάλλιστα νὰ λεχθῇ καὶ ἐδωρίσθησαν, τουτέστι Δωριεῖς ἐγένοντο, καὶ κατὰ παρακείμενον ἰωνιστὶ προενηνεγμένον δεδωρίδαται, ἤγουν Δωριεῖς γεγόνασιν (ὃ βλέπει τις παρὰ τῷ Παυσανίᾳ Ἀττ. ΛΘ', 5 «Μεγαρεῖς μὲν — ἔθη καὶ φωνὴν μεταβαλόντες Δωριεῖς γεγόνασι») , καὶ μετὰ τῆς προθέσεως ἘΚ τὸ τελέως ἢ ἐντελῶς σημαινούσης ἐκδεδωρίδαται. Φέρεται δ', ὡς ἐδηλώθη, ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἡροδότου καὶ γραφὴ ἐκδεδωριᾶται ἤτοι ἐκδεδωρίαται, ἥτις οὐδὲν ἄλλο πιθανῶς εἶνε ἢ ἐκδεδωρίΔαται. Εὐκολώτατον ἦτο νὰ ἐκρυῇ τὸ Δ πρὸ τοῦ Α. Φαίνεται δ' ὅτι, ἐπειδὴ συγχέονται ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων τὸ στοιχεῖον Α καὶ ἡ δίφθογγος ΕΥ, ὡς παρετήρησεν ὁ Κόβητος ἔν τ' ἄλλοις βιβλίοις καὶ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τόμ. Α', σελ. 226 καὶ 452, μετέπεσε τὸ ἐκδεδωρίΑται εἰς τὸ ἐκδεδωρίΕΥται, ὅπερ εἰς πληθυντικὸν ὑποκείμενον ἀναφερόμενον μετεβλήθη, ὡς εἰκός, εἰς τὸ ἐκδεδωρίευΝται.

Ἀπαντᾷ δὲ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ καὶ «τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδέν, ἀλλ' ἀνέωνται ἐς τὸ μάχιμον» (βιβλ. Β', 165). Μνημονεύονται δὲ ὑπὸ τοῦ Στεινίου καὶ γραφαὶ ἀλλ' ἀνέονται - ἀλλὰ νέονται καὶ ἀλλ' ἀνεῖνται. Ὁ Βαίριος γράφει ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Α', σελ. 805 «ἀλλ' ἀνεῖνται ἐς τὸ μάχιμον. Vulgo ἀνέονται, quod dictum volunt pro ἀνεῖνται a verbo ἀνίημι, quodque iam H. Stephanus mutatum voluit in ἀνέωνται, probante Wesselingio atque Buttmanno (Gramm. Gr. pag. 541) et Dindorfio (pag. XXXVII), accedente ipsius codicis Florentini auctoriate. Elmslej. ad Euripid. Heracl. 3 scribi voluit ἀνέαται. Equidem cum Bredovio pag. 395 accurate haec tractante et Kuehnero Gr. Gr. §. 211, 2 reposui ἀνεῖνται, ut II, 65». Ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ κεῖται τὸ ἑνικὸν ἀνεῖται. Ὁ Μερζιδόρφιος ἰσχυρίζεται ἐν *Stud. Curt.* Τόμ. Η', σελ. 175 ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀνέωνται (Πρβ. καὶ Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Β', σελ. 238 ἐκδ. 6 καὶ Σχούλζιον ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 228 καὶ Γ.

Μεϋῆρον ἐν Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 76-7 καὶ σελ. 639 ἐκδ. γ'. Ἴδε καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Βλασσίου γενομένην ἔκδοσιν τῆς τοῦ Κυννήρου Διεξοδικῆς Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Μέρ. Α', Β', σελ. 201 καὶ 209).

Εἴδομεν ὅτι ἐποιήσατο ὁ Ἡρόδοτος χρῆσιν τῶν ῥηματικῶν σχηματισμῶν τετάφαται, κτλ. καὶ ἀγωνίδαται, κτλ. καὶ εἰρέαται, κεκλέαται, κτλ. Ὁ τύπος εἰρέαται καὶ ἕτεροι ὅμοιοι τοῖς μνημονευθεῖσιν ἀπαντῶσι καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Ἱπποκράτους, οἷον

γεγράφαται Τόμ. Γ', σελ. 43 (Γαλην. Τόμ. ΙΗ', Β', σελ. 595).

διακεκόφαται Τόμ. Α', σελ. 378. Φέρεται καὶ γραφὴ διακεκομμέναι εἰσί.

κεκρύφαται Τόμ. Β', σελ. 756 «τὰ ἐπιμήνια κεκρύφαται».

ἀποκεκρύφαται Τόμ. Β', σελ. 870 «τὰ ἐπιμήνια ἀποκεκρύφαται».

εἰθίδαται Τόμ. Α', σελ. 307 «εὐφόρως μὲν φέρουσι τὰ βρώματα ἃ εἰθίδαται—δυσφόρως δὲ φέρουσι τὰ βρώματα ἃ μὴ εἰθίδαται». Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις κεῖται καὶ εἰθισμένοι εἰσίν, οὐδὲν ἄλλο ὂν ἢ ἐξήγησις τοῦ Ἰωνικοῦ τύπου (Ἴδε Ἐρμερίνσιον εἰς Ἱπποκράτ. περὶ Διαίτ. Ὀξ. σελ. 167. Πρβ. καὶ Ἰ. Μυλλῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει Μικρῶν Συγγραμμάτων τοῦ Γαληνοῦ Τόμ. Β', σελ. XIX). Εἶνε καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ εἰρημένον κατὰ περίφρασιν «οὐδὲ προβάλλεσθαι τὰ τοιαῦτα ζητήματα εἰθισμένοι εἰσὶν (εἰσὶ) οἱ ἰητροί», ἀνθ' οὗ ὁ Λιτραῖος ἐξέδωκε κατ' ἀντίγραφον εἴθισται τοῖς ἰητροῖς (Ἴδε Ἐρμερίνσιον εἰς Ἱπποκράτ. Τόμ. Α', σελ. 292). Ἐν τῇ Τευβνηρείῳ τοῦ Ἱπποκράτους ἐκδόσει Τόμ. Α', σελ. 112, 20 κατεχωρίσθη ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ἰλβέργου εἰθίδαται οἱ ἰητροί.

τετεχνέαται Τόμ. Β', 45. Ἴδε Σχαιφῆρον εἰς Γρηγόρ. Κορ. σελ. 485 καὶ Βρεδόβιον ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 289.

εἰρέαται Τόμ. Β', σελ. 482 «ταῦτα μὲν ἐς τοῦτό μοι εἰρέαται» καὶ σελ. 485 «ταῦτα μέν μοι εἰρέαται ἐς τοῦτο» καὶ σελ. 490 «ταῦτα δέ μοι ἐς τοῦτο εἰρέαται». Ὁ Ματθίας γράφει ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 465 ἐκδ. γ' «εἰρέαται Herod. 7, 81. st. εἴρηνται, welches bei Hippokr. T. I. p. 373. 374. 376. 707. etc st. εἴρηται zu stehen scheint». Ἀλλ' ὁμοίως τῷ ταῦτα εἰρέα-

ται εἶνε λελεγμένον τὰ ἐπιμήνια κεκρύφαται καὶ τὰ ἐπιμήνια ἀποκεκρύφαται. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν τῷ περὶ Διαίτης Ὀξέων ΞΓ' (Τόμ. Α', σελ. 323) πρὸς τῇ γνησίᾳ γραφῇ «τὰ μέν που πρόσθεν εἴρηται, τὰ δὲ ἐν αὐτοῖσι τοῖσι καιροῖσι ῥηθήσεται» φέρεται καὶ ἡ εἰρέαται.

(εἰρύαται Τόμ. Α', σελ. 13 «ὑποχόνδρια τούτοισι εἴσω εἰρύαται». Ὁ Ἑρμερίνσιος ἐξέδωκεν ἐν σελ. 42 «ὑποχόνδρια τούτοισι εἴσω εἰρύΕται» καὶ ἔγραψε τὴν σημείωσιν τήνδε· «Εἰρύεται ex Erot. dedi et dare debueram in Prorrh.». Ἐν Τόμ. Β', σελ. 761 ἐφέρετο ἄλλοτε κακῶς «καὶ ὁ στόμαχος οὐ πάμπαν εἰρύαται τὴν τροφήν» ἀντὶ τοῦ εἰρύΕται. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἑρμερίνσιος ἐν μὲν σελ. 719 ἐξέδωκε «τὰ σκέλεα εἰρύΕται», ἐν δὲ σελ. 838 «τὰ σκέλεα εἰρύΑται» ἀντὶ τοῦ «τὰ σκέλεα ὕστερον»).

Ὁ Κοίνιος ἐν ταῖς εἰς Γρηγόριον τὸν Κορίνθου σημειώσεσι (σελ. 485 Σχαιφ.) λέγει «ut Ippocratis τεχνέαται p. 17,55. Huic levem mendam deme p. 346,2. qui domos aedificant δίαιταν ἀνθρωπίνην μιμέεται, τὰ μὲν ξηρὰ ὑγραίνοντες —. Scripserat de more Ionico μιμέαται, imitantur». Ὀρθῶς νῦν ἀναγινώσκεται παρὰ τῷ Ἱπποκράτει Τόμ. Γ', σελ. 411 «δίαιταν ἀνθρωπίνην μιμέονται κτέ.». Πρβ. σελ. 410 «φύσιν τε ἀνθρώπου μιμέονται» καὶ σελ. 408 «ὃ μιμέονται».

Ἥκιστα δ' ἀναγκαῖον ὑπολαμβάνομεν νὰ ἐξετασθῇ τίνες τῶν προκαταλεχθέντων παρακειμένων κεῖνται ἐν γνησίοις τοῦ Ἱπποκράτους συγγράμμασι καὶ τίνες ἐν νοθευομένοις. Παρατηροῦμεν δ' ὅτι φέρονται παρὰ τῷ Ἱπποκράτει καὶ οἱ κοινοὶ τύποι, οἷον εἴρηνται, δεδούλωνται (Τόμ. Α', σελ. 302 καὶ σελ. 280), κτλ. (Ἴδε Ῥεννῆρον ἐν *Stud. Curt.* Τόμ. Α', β', σελ. 24 καὶ Μειστῆρον ἐν τῷ *Die Mimiamb. des Herod.* σελ. 243). Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους Τόμ. Α', σελ. 27, 14 εἶνε γεγραμμένον «πρὸς τοῦτο τετέχνηνται» ἀντὶ τοῦ τετεχνέαται, οὗ ἐμνήσθημεν ἐν τοῖς ἄνω.

Ἔχομεν καὶ ἐξ ἄλλων ἰωνιστὶ συγγραψάντων νὰ μνημονεύσωμεν παραδείγματα τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου παθητικῶν παρακειμένων περατουμένου εἰς ΑΤΑΙ, οἷον

γεγράφαται Ἀρεταῖ. σελ. 159 καὶ 221 καὶ 224 καὶ 270 Ἑρμερ. Ἐν πᾶσι τοῖς χωρίοις τούτοις εἶνε συντεταγμένον τὸ γεγράφαται πληθυντικῷ ὑποκειμένῳ οὐδετέρου γένους.

ἀποδεδέχαται Λουκιαν. (ἢ Ψευδολουκ.) περὶ τῆς Συρ. Θεοῦ 10. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Var. Lect.* σελ. 212 «In §. 2. pro ἀποδέξαι requiro καταδέξαι, et § 10. ὁρταὶ καὶ πανηγύριες καταδεδέχαται pro ἀποδεδέχαται».

λελέχαται Ἀρεταῖ. σελ. 212 καὶ 229. Τοῦ τύπου λελέχαται γίνεται μνεία ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 485 καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου σελ. 57, 12 Ἱλγ. καὶ ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ σελ. 697, 31 Γαισφ.

ἀπεστερέαται Εὐσέβ. ἐν Στοβ. Ἀνθολ. ΙϚ´, 14. Ἐγράφετο ἄλλοτε ἀπΟστερέαται, ἐπηνώρθωσε δ' αὐτὸ ὁ Σχαιφῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 485. Σημειωτέον δ' ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τοῦ Εὐσεβίου κειμένου (Στοβ. Ἀνθολ. ΡΖ´, 9) «ὅδε μὲν καὶ ὅδε ἄρχουσι καὶ τετιμέαται» ἓν τῶν ἀντιγράφων ἔχει τετιμέΩΝται, ἕτερον δὲ τιμέονται. Ὁ Ἅλμιος ἀνέγνω τιμέωνται, ὃ ἐνέκρινε καὶ ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στοβαίου Ἀνθολογίου Τόμ. Δ´, σελ. 33, 12. Ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860, σελ. 107 νομίζει ὀρθὸν τὸ διὰ τοῦ Ο προενηνεγμένον τιμέΟνται.

εἰρέαται Ἀρεταῖ. σελ. 251.

μεμιμέαται Λουκιαν. (ἢ Ψευδολουκ.) περὶ τῆς Ἀστρολογ. 6.

μεμνέαται Δημόκρ. ἐν Στοβ. Ἀνθολ. ΜϚ´, 47 (Δημόκρ. Μουλλ. σελ. 196, 204). Μνημονεύεται τὸ μεμνέαται ὑπὸ τοῦ Σουΐδα λ. ἕαται. Πρβ. καὶ Κραμ. Ἀν. Παρ. Τόμ. Δ´, σελ. 19, 15.

(εἴαται Λουκιαν. ἢ Ψευδολουκ. περὶ τῆς Συρ. Θεοῦ 31 «ἐν δὲ τῷδε εἴαται τὰ ἕδεα». Σημειωτέον δ' ὅτι ἀπᾴδει τοῦτο τῆς Ἡροδοτειου χρήσεως, καθ' ἣν λέγεται κατΕαται-ἀποκατΕαται).

Ὁ Λ. Μεΰηρος λέγει ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α´, σελ. 934-5 ἐκδ. β´ «λελάχαται *sie sind durchs Loss bestimmt* (bei späteren)». Ἐν τοῖς τῆς Πυθαγορείας Περικτιόνης παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. ΠΕ´, 19 φέρεται «κἂν ἔῃ δὲ φαῦλα τάπερ λελάχαται». Ἀποφαίνεται δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στοβαίου Ἀνθολογίου Τόμ. Γ´, σελ XXVI «λελάχαται. mira forma pro λέλαχε». Ἀλλ' ὁ Κό-

βητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 436 «Absurdo errore scribitur λελΑχαται. Meinekius *mira forma pro* λέλαχε. Minime gentium: quod paullo ante in singulari numero dixerat ταῦτα μὲν λελέχθω nunc in plurali Ionice posuit τάπερ λελΕχαται, *quae dicta sunt*».

Ἐν τοῖς τοῦ Δημοκρίτου παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. ΜΔ', 18 κεῖται «ὅκωσπερ περὶ κιναδέων τε καὶ ἑρπετέων (ἑρπετῶν) γεγράφαται τῶν πολεμίων, οὕτω καὶ κατὰ ἀνθρώπων δοκέει μοι χρεὼν εἶναι ποιέειν». Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε ὅμοιον τῷ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ ἀπαντῶντι «ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἕλλησι», περὶ οὗ ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Ὁ Μουλλάχιος λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀποσπασμάτων τοῦ Δημοκρίτου σελ. 311 «Verbum plurale γεγράφαται singulari *sriptum est* cum Gesnero reddidimus, sed pluralem numerum, in quo haesit Burchardus, a Democrito usurpatum arbitramur, quod varias Abderitarum leges de hujusmodi rebus constitutas respiceret». Ταῦτα σοφώτερα ἡμῖν φαίνονται ἢ ἀληθέστερα. Ἐπειδὴ δυσκόλως ἡμεῖς πειθόμεθα ὅτι παρελήφθη ὑπὸ τοῦ Δημοκρίτου τὸ πληθυντικὸν γεγράφαται ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ γέγραπται, εἰκάζομεν ὅτι ἐρρήθη ὑπ' αὐτοῦ «ὅκωσπερ περὶ κιναδέων καὶ ἑρπετῶν γέγραφα τῶν πολεμίων, οὕτω καὶ κατὰ ἀνθρώπων δοκέει μοι χρεὼν εἶναι ποιέειν· κατὰ νόμους τοὺς πατρίους κτείνειν πολέμιον ἐν παντὶ κόσμῳ». Ἔγραψε δ' ἀληθῶς ἐν τοῖς ἡγουμένοις ὁ Δημόκριτος (Στοβ. Ἀνθολ. ΜΔ', 16) «κατὰ δὲ ζωίων ἔστιν ὧν φόνου καὶ μὴ φόνου ὧδε ἔχει· τὰ ἀδικέοντα καὶ θέλοντα ἀδικέειν ἀθῷος ὁ κτείνων, καὶ πρὸς εὐεστοῦν τοῦτο ἔρδειν μᾶλλον ἢ μή». Παρατηροῦμεν δ' ἐν παρόδῳ ὅτι γελοιότατον εἶνε τὸ ἑρπετέων, ἄτοπον δὲ τὸ γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Μουλλαχίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀποσπασμάτων τοῦ Δημοκρίτου σελ. 256 «Jonum more Democritus inseruit ε verbis ξυμφορέων et ἀξυμφορέων, quemadmodum idem κενεά et ἑρπετέων dixit». Ὀρθῶς ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860, σελ. 106 ἀνέγνω «οὖρος γὰρ συμφόρων καὶ ἀσυμφόρων τέρψις καὶ ἀτερπίη». Ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἐπικτήτου Ἐγχειριδίου καὶ τοῦ Κέβητος Πίνακος σελ. νδ' μνημονεύσας τὴν ῥῆσιν τοῦ Δημοκρίτου ἐπιφέρει «Ὅπου γράφε, κατὰ τὴν διάλεκτον

τοῦ Δημοκρίτου, ΟΥΡΟΣ ΣΥΜΦΕΡΕΩΝ καὶ ΑΣΥΜΦΕΡΕΩΝ κ.τ.λ. Τὸ Συμφερὲς καὶ Ἀσυμφερὲς (Κατὰ τὸ Περιφερὲς καὶ Ἀπεριφερὲς) δὲν ἐθησαυρίσθησαν ἀκόμη εἰς τὰ Λεξικά». Προχείρως ταῦτα καὶ αὐτοσχεδίως εἶνε ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς εἰρημένα.

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν δωριστὶ γεγραμμένῳ λόγῳ ἐγένετο χρῆσις τοῦ παρακειμένου γεγράφαται. Παρὰ τῷ Ἀρχιμήδει ἀπαντᾷ Τόμ. Β', σελ. 110, 8 καὶ σελ. 114, 4 καὶ σελ. 120, 17 Τευβν. «ἀναγεγραφάται ὁμοίοι τομέες». Ἐν σελ. 124, 6 ὑπάρχει καὶ γραφὴ «ἀναγεγραφΕται—ὁμοίοι τομέες». Ἐν πᾶσι τοῖς χωρίοις τούτοις ἀνέγνω ὁ Τορέλλιος ἀναγεγράφΟΝται, ὡς ἔχουσι τἀντίγραφα ἐν σελ. 104, 17 «ἀναγεγράφονται—ὁμοίοι τομέες» πλὴν ἑνός, ἐν ᾧ κεῖται ὁ εἰς ΑΤΑΙ λήγων τύπος ὁ γνήσιος πάντως ὤν. Εἶνε δὲ καὶ ἐν σελ. 102, 5 ἐκδεδομένον «ἀναγεγραφάται — ὁμοίοι τομέες» ἀντὶ τοῦ πρότερον φερομένου ἀναγέγραπται. Ὁ Κούρτιος γράφει ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Β', σελ. 238 ἐκδ. β' «Ein unzweifelhafter Uebergang in die thematische Conjugation ist ferner in ἀναγεγράφονται bei Archimedes (Ahrens dor. 333) anzuerkennen, falls die Form, neben der vereinzelt auch ἀναγεγράφαται überliefert ist, Vertrauen verdient». Ἐκ τῆς Τευβνηρείου τοῦ Ἀρχιμήδους ἐκδόσεως διδασκόμεθα ὅτι ἐν ἑνὶ μόνῳ χωρίῳ ἔχουσι πάντα σχεδὸν τἀντίγραφα τὸν εἰς ΟΝΤΑΙ τελευτῶντα τύπον, ἐν δὲ τρισὶ μόνος ὁ εἰς ΑΤΑΙ περατούμενος φέρεται. Ὅθεν ἀδιστάκτως ἀποφαινόμεθα ὅτι τούτου χρῆσις ἐν πᾶσιν ὑπὸ τοῦ Ἀχιμήδους ἐγένετο.

Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ κεῖται σελ. 208, 6 «Βουόα: ἀλγεῖ τις τάχα θ' αἱ βουσόαι (τὰ νῶτα)». Φέρεται δ' ἐν τῇ Γαισφορδείῳ αὐτοῦ ἐκδόσει σελ. 597 σημείωσις τοῦ Βεκκήρου ἔχουσα ὧδε· «Hemsterhus. ad Hesych. T. II. p. 1294. not. 19. haec corrupta emendat sic: Βούόα· ἀγέλη.—τετάχαθ' αἱ βούόαι· ἀντὶ τοῦ βούσοαι. Quam emendationem probat Valckenaerius ad Theocrit. Adoniaz. p. 274 (edit. 2. p. 270.) nisi quod scribit Βοῦα—Βοῦαι—βουσόαι, et scribi quoque potuisse ait ἐτετάχαθ'» (Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 342 δ' Διδ.). Τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἀποδοκιμάζει ὁ Ἀρήνσιος ἐν τῷ Περὶ Διαλ. Δωρ. σελ. 77 δοξάζων

ὅτι ἐν τῷ τάχα θ' αἲ λανθάνει τῆς λέξεως βουδα ἐξήγησις ταχεῖα, θοή.

Παράδοξος εἶνε ὁ τύπος γεγράψαται (γεγραψάται) ὁ ἀπαντῶν ἐν τοῖς Ἡρακλεωτικοῖς Πίναξιν Α', στίχ. 121 «ὅσσα ἐν τᾷ συνθήκᾳ γεγραψάται». Παραβάλλεται δὲ πρὸς τὸν μεμισθώσωνται (μεμισθωσώνται) τὸν κείμενον ἐν στίχ. 106 «ἄν κα αὐτοὶ μεμισθωσώνται». Περὶ τῶν τύπων τούτων ἐποιήσατο λόγον ὁ Ἀρήνσιος ἐν τῷ *De Dial. Dor.* σελ. 334 καὶ ὁ Κούρτιος ἐν *Stud.* Τόμ. Α', α', σελ. 244 καὶ ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Α', σελ. 96 καὶ Τόμ. Β', 253 ἐκδ. β' καὶ ὁ Μειστῆρος ἐν *Stud. Curt.* Τόμ. Δ', σελ. 431. Πρβ. καὶ τὴν τοῦ Κυννήρου Διεξοδ. Γραμματικὴν τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Μέρ. Α', β', σελ. 75 Βλασσ.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Ὠρωποῦ, Ἐπιγρ. Μεγαρ. Ὠρωπ. Βοιωτ. 235, 16, σελ. 70 Διττεμβ. φέρεται «τὰ δὲ μέζονα ἠχοῖ ἑκάστοις αἲ δίκαι ἐν τοῖς νόμοις εἴρηται, ἐντοῦθα γινέσθων». Νομίζεται δ' ὑπὸ τοῦ Οὐϊλαμοβιτζίου ἐν τῷ Ἑρμῇ 1886, σελ. 98 ὅτι κατὰ συναλοιφὴν τὸ εἴρηται ἐγένετο ἐκ τοῦ εἰρέαται, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Βλασσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Κυννηρείου Γραμματικῆς Μέρ. Α', β', σελ. 77· ἐκφέρεται δ' ὑπ' αὐτοῦ προπερισπωμένως εἰρῆται. Πρβ. καὶ Σμύθιον ἐν *Ion.* σελ. 507.

ΜΕΡΟΣ ΙΗ'.

Τρίτα πληθυντικὰ πρόσωπα παθητικῶν παρακειμένων λήγοντα εἰς ΑΤΑΙ καὶ παθητικῶν ὑπερσυντελίκων τελευτῶντα εἰς ΑΤΟ παρ' Ὁμήρῳ καὶ ἄλλοις.

Πολλάκις μὲν εὑρίσκεται ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι τὸ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου περατούμενον εἰς ΑΤΑΙ, πολλάκις δὲ τὸ τοῦ παθητικοῦ ὑπερσυντελίκου προενηνεγμένον διὰ τῆς καταλήξεως ΑΤΟ, οἷον

ἐπιτετράφαται Ἰλ. Β, 25 καὶ 62. Ἀπολλών. Σοφιστ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 74, 28 «Ἐπιτετράφαται: ἐπιτετραμμένοι εἰσίν· Ἰακὸν δὲ τὸ σχῆμα». Ἡσύχ. «ἘπιτετράφανΝται: ἐπιτετραμμένοι εἰσίν». Ἴδε καὶ Σουίδ. σελ. 410 β′ Βεκκ. καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α′, σελ. 127, 13 καὶ σελ. 395, 26 καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 365, 52 καὶ σελ. 366, 8· ἔτι δὲ σελ. 754, 28. Παρὰ τῷ Ψευδοπλουτάρχῳ περὶ τοῦ Βί. καὶ τῆς Ποιήσ. Ὁμήρ. ΙΑ′ κεῖται «Ἰδίως δὲ λέγουσι καὶ τὸ τετράφαται καὶ τὰ τοιαῦτα».

δειδέχαται Ὀδ. Η, 72.

ἔρχαται Ἰλ. Π, 481. Ὀδ. Κ, 283. Ἡσύχ. «Ἔρχαται: πέφρακται, συνέχονται». Ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου σελ. 1071, 48 γίνεται ἐξήγησις τοῦ παρακειμένου ἔρχαται διὰ τοῦ ἐνεστῶτος καθείργνυνται. Ἐν Ἰλ. Π, 481 κεῖται «ἔνθ᾽ ἄρα τε φρένες ἔρχαται ἀμφ᾽ ἁδινὸν κῆρ», ὃ ἐν τοῖς Σχολίοις Τόμ. Β′, σελ. 111, 31 Δινδ. ἑρμηνεύεται διὰ τοῦ «ὅπου αἱ φρένες ἐγκαθειργμέναι εἰσὶ περὶ τὴν ψυχήν». Ἔχει δὲ τὸ ἔρχαται πάντως παθητικὴν σημασίαν, δεινῶς δ᾽ ὁ Εὔνιος σφάλλεται λέγων ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Ζ′, σελ. 224 «Praestat active dictum accipere φρένες ἀμφιειργμέναι εἰσίν, pro περιείργουσι, τὸ κῆρ, sepiunt, circumdant, muniunt».

ὀρωρέχαται Ἰλ. Π, 834. Εὐστάθ. σελ. 1089, 34 «Τὸ δὲ ὀρωρέχαται Ἰωνικῶς φρασθὲν οὐκ ἄλλως ἢ διὰ τοῦ ἐτανύσθησαν ἑρμηνεύεται, ὅπερ οὐ πρὸ πολλῶν ἐφάνη ἐπὶ ἵππων συντόνως τρεχόντων λεγόμενον». Πρβ. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Δ′, σελ. 141, 16 καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α′, σελ. 451, 14.

τετεύχαται Ἰλ. Ξ, 53 καὶ 220. Ὀδ. Β, 63. Ξ, 138. Τ, 563. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 753, 45 «Τετάχαται καὶ τετεύχαται. Ἀπὸ τοῦ τεύχω τεύξω τέτευχα τέτευκται καὶ Ἰακῶς τετεύχαται. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ τάσσω τάξω ὁμοίως Ἰακῶς» (Πρβ. καὶ Ζωναρ. Λεξ. σελ. 1725 καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α′, σελ. 411, 15). Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ὅτι λέγεται μὲν τέτΥξαι, τέτυκται, τετύγμην, κτλ., ἀλλὰ τετΕΥχαται καὶ τετΕΥχατο - ἐτετεύχατο. Ἴδε Σχοῦλζιον ἐν *Quaest. Ep.* σελ. 20 - 1. Πρβ. καὶ Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Β′, σελ. 241 ἐκδ. β′ καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Gramm.* Τόμ. Α′, σελ. 829 - 30 καὶ 920 ἐκδ. β′.

ἀκηχέδαται Ἰλ. Ρ, 637. Σουίδ. «Ἀκηχέδαται: λυποῦνται».

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «ἈκΑχεδᾶται: λυπεῖται». Πρβ. Ἑύνιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Ζ', σελ. 381.

ἐρηρέδαται Ἰλ. Ψ, 284 καὶ 329. Ἀπολλών. Σοφιστ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 76, 3 «Ἐρηρέδαται: ἐρηρισμένοι (ἐρηρεισμένοι) εἰσίν· Ἰακὸν δὲ τὸ σχῆμα τοῦ ῥήματος». Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 372, 44 «Ἐρηρέδαται. Ἰλιάδος Ψ· λᾶε δὲ τοῦ ἑκάτερθεν ἐρηρέδαται· ἐρηρεισμένοι εἰσὶν ἐν τῇ γῇ, προσπελάζονται. Ἀπὸ τοῦ ἐρείδω ἐρείσω ἤρεικα ἤρεισμαι ἤρεισται καὶ Ἀττικῶς ἐρηρέδαται, τῆς Γ' συλλαβῆς συσταλείσης». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου εἶνε γεγραμμένον «ἘρηρεδαΠαί: ἐρηρεισμένοι εἰσίν» καὶ «ἘρηρεΤΛᾶται: ἐρερΙΑσμένοι εἰσίν».

ἐρράδαται Ὀδ. Υ, 354. Ἡσύχ. «Ἐρράδαται: ἐρρασμένοι εἰσίν».

δεδαίαται Ὀδ. Α, 23. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 252, 49 «Δεδαίαται. Δαίω τὸ μερίζω, ὁ παθητικὸς παρακείμενος δέδαιμαι δέδαιται καὶ Ἰακῶς δεδαίαται. Καὶ ὤφειλε συσταλῆναι ἡ (προ)παραλήγουσα, ἀλλὰ διὰ τὸ μέτρον ἔμεινε τὸ Ι· διχθὰ δεδαίαται». Πρβ. Λέντζιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν τοῦ Ἡρωδιανοῦ Λειψάνων Τόμ. Β', σελ. 226. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα εἶνε γεγραμμένον «Δέδασται: μεμέρισται· καὶ δεδαίαται: μεμέρισται».

(ἕαται Ἰλ. Γ, 134. Ι, 628. εἵαται Ἰλ. Β, 137. Κ, 100 καὶ 161 καὶ 422. Ὀδ. Β, 403. Ζ, 307. Ἡσύχ. «ἝαΝται: κάθηνται» καὶ «Ἕανται: καθέζονται, ἦνται» καὶ «Εἵαται: κάθηνται». Φέρεται δ' ἐν τῷ κώδικι αὐτοῦ μετὰ τὴν λέξιν Αἴας καὶ «.ιᾶται: καθῆναι», τουτέστι «Αἰᾶται: κάθηνται», ἀντὶ τοῦ ἕαται. ΑΙ=Ε).

βεβλήαται Ἰλ. Λ, 657. Ὀδ. Λ, 194. Ἀπολλών. Σοφιστ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 51, 11 «ΒεβλήατΟ: βεβλημένοι εἰσίν· χθαμαλαὶ βεβλημέναι (γρ. βεβλήαται) εὐναί». Ἀπαντᾷ δ' ὁ τύπος βεβλήαται καὶ ἐν τῷ εἰς Ἀπόλλωνα Ὁμηρικῷ Ὕμνῳ στίχ. 20.

πεποτήαται Ἰλ. Β, 90. Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Πεποτ αΝται: ἥπτανται», ὃ ἐπηνώρθωσεν ὁ Μουσοῦρος γράψας «Πεποτήαται: ἵπτανται». Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 662, 19.

κεκλίαται Ἰλ. Π, 68. Ὀδ. Δ, 608. Σουίδ. «Κεκλίαται ἐκ

τοῦ κλίνω· καὶ κέκλικα ὁμοίως». Τοῦ τύπου κεκλίαται γίνεται μνεία καὶ ὑπὸ τοῦ Μεερμανν. γραμματικοῦ σελ. 655 Σχαιφ.

εἰλύαται Ὀδ. Υ, 352. Ἐν Ἰλ. Μ, 286 φέρεται «ἄλλα τε πάντα εἴλυται» καὶ εἰλύαται ἢ εἰλῦται. Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου εἶνε γεγραμμένον «Ἰλίατε: περιιλημένε», ὃ μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Μουσούρου εἰς τὸ «Ἰλύαται: περιειλημένοι εἰσίν».

εἰρύαται Ἰλ. Δ, 248. Ξ, 75. Ὀδ. Ζ, 265. Ἡσύχ. «Εἰρύαται: ἀνε(ι)λκυσμέναι ἢ πεφυλαγμέναι εἰσίν».

τετράφατο Ἰλ. Κ, 189.

δειδέχατο Ἰλ. Δ, 4. Ι, 671. Χ, 435. Ἡσύχ. «Δε.δέχαΝτο: ἐδεξιοῦντο, ἐφιλοφρονοῦντο». Τὸ δειδέχατ' ἀλλήλους (Ἰλ. Δ, 4) μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Σουίδα σελ. 260 β' Βεκκ.

ἐπώχατο Ἰλ. Μ, 340. Ἀπολλών. Σοφιστ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 75, 14 «Ἐπώχατο: τοῖς ὀχεῦσι λεγομένοις, ὅπερ ἐστὶ μοχλοῖς, ἐπικεκλιμέναι ἦσαν, ἐπωχλισμέναι, ὅ ἐστιν ἠσφαλισμέναι, πᾶσαι· τὸ γὰρ πᾶσαι ἀντὶ τοῦ ὅλαι. Πᾶσαι γὰρ ἐπώχατο». Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις φέρεται Τόμ. Α', σελ. 429, 14 «Οὕτως Ἀρίσταρχος. πᾶσαι γὰρ ἐπῴχατο — Τὸ δὲ ἐπῴχατο διὰ τοῦ Α καὶ σὺν τῷ Ι, οἷον ἐπικεκλιμέναι ἦσαν, ἐπέκειντο. Ζηνόδοτος ἐπῴχετο» καὶ σελ. 429, 18 «Ἐὰν γράφηται ἐπῴχετο, τὸ πρὸ αὐτοῦ πάσας γραφέσθω. Ἐπῴχετο δὲ ἡ αὐτὴ δηλονότι». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 909, 14 «Πάσας γὰρ ἐπῴχετο, ὁ κτύπος δηλαδή, ἢ ἐπῴχατο ἤγουν ἐπεπορεύθησαν οἱ Τρῶες ἢ μᾶλλον ἐπῴχατο (γρ. ἐπώχατο), ὅ ἐστι δι' ὀχέων ἤτοι μοχλῶν ἠσφαλίσαντο κλείσαντες οἱ Ἀχαιοί» (Ἴδε Λουδούϊχον ἐν *Arist. Homer. Textkr.* Τόμ. Α', σελ. 344-5. Πρβ. καὶ Λεξ. Ὁμηρικ. Ἐβελιγγ. λ. ἐποίχομαι καὶ λ. ἐπώχατο, Τόμ. Α', σελ. 464 καὶ 467). Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Ἐπωροράχαται: ἐπικεκλιΜΜέναι ἨΣΑΝ». Ὁ Μουσοῦρος ἀνέγνω ἐπωρορέχαται, ὁ δὲ Σμιδίτιος ἐπώχατο, ὃ καὶ ἡμῖν ἀρέσκει. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅμως ὅτι πρὸ τοῦ Σμιδιτίου μετετύπωσε τὸ ἐπωρορέχαται εἰς τὸ ἐπῴχατο ὁ Βαρνέσιος. Περὶ τῆς μεταβολῆς ταύτης ἀποφαίνεται ὁ Κουλεγκάμπιος, ὡς βλέπομεν ἐν τῇ Γαισφορδείῳ ἐκδόσει τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ σελ. 368, 37 (σελ. 1057), τὴν γνώμην τήνδε· «Quod vero vir eruditus ibidem Hesychii ἐπωρορέχαται in ἐπῴχατο mutatum velit, id certe ni-

mis violentum videtur». Οὐδαμῶς συμφωνοῦμεν τῷ Κουλεγκαμπίῳ. Πρβ. Κωφὸν λιμένα — Κολοφωνίων λιμένα, Σαμίων ἄνθη — Σαλαμινίων ἄνθη, κτλ. (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Α', σελ. 335-6).

ἔρχατο Ἰλ. Ρ, 354. Ὀδ. Ι, 221. Ξ, 73. ἐέρχατο Ὀδ. Κ, 241. Ἡσύχ. «Ἔρχα N το: καθειργμένοι ἦσαν». Εἶνε δὲ παρ' αὐτῷ γεγραμμένον καὶ «Ἤρχατο: καθεῖρκτο», περὶ οὗ λέγει ὁ Λοβέκκιος ἐν *Elem*. Τόμ. Α', σελ. 58 «Duo epsila in eta contracta invenit Hesychius ἤρχατο καθεῖρκτο». Δυσπαράδεκτος ἡμῖν ἡ γνώμη τοῦ Λοβεκκίου φαίνεται, δοξάζομεν δὲ μᾶλλον ὅτι τὸ ἤρχατο εἶνε πλημμελὴς ἐκφορὰ τοῦ ἔρχατο. Σημειωτέον δ' ὅτι ἀντὶ τοῦ καθεῖρκτο ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Κουστήρου καθειργμένοι ἦσαν. Ἐν τῇ Ἀλβερτείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Ἠέρχαται: καθειργμένοι ἦσαν», δηλοῦται δ' ἐν ταῖς σημειώσεσιν ὅτι μετέβαλεν αὐτὸ ὁ Κουστῆρος εἰς τὸ ἠέρχατΟ. Ἀλλ' ὁ κῶδιξ ἔχει «Ἠέρχαται: ὡμοίωται», ὃ πιθανῶς εἶνε ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις τοῦ ἤκασται. Τὸ ἤΙκασται εὐκόλως ἠδύνατο νὰ μεταπέσῃ εἰς τὸ ἤΡκασται, οὐχὶ δὲ δύσκολον ὑπῆρχε νὰ μεταβληθῇ τοῦτο εἰς τὸ ἠέρχαται. Βλέπει δέ τις ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου τὸ «Ἐρκάζειν: σκώπτειν», ὃ ὀρθῶς μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Κουστήρου εἰς τὸ εἰκάζειν. Ρ=Ι.

ὀρωρέχατο Ἰλ. Λ, 26. Ἀπολλών. Σοφιστ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 123, 21 «Ὀρωρέχατο: ὡρμημένοι ἦσαν». Ἡσύχ. «Ὀρωρέχα N το: ὡρμημένοι ΕΙΣΙΝ ἢ ἐκτεταμένοι». Κεῖται δ' ἐν τῷ κώδικι αὐτοῦ καὶ «Ὠρωρέ.χατο: ὡρμῶν ἐπιτίθει», ἀνθ' οὗ ἔγραψεν ὁ Μουσοῦρος «Ὠρωρέχατο: ὁρμῶντες ἐπετίθουν»· ἀλλ' ἴσως ἀναγνωστέον ὥρμηντο, ἐπετίθεντο. Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις γεγραμμένα Τόμ. Α', σελ. 371, 29 «Ὀρωρέχατο: ἐξετέταντο, διεγηγερμένοι ἦσαν. Γέγονε δὲ ἀπὸ τοῦ ὀρέγω, ὤρεχα ὁ παρακείμενος, ὤρεγμαι, τὸ τρίτον ὤρεκται καὶ Ἰακῶς ὠρέχαται καὶ Ἀττικὸς διπλασιασμὸς (γρ. Ἀττικῷ διπλασιασμῷ) ὀρωρέχαται, ὁ ὑπερσυντέλικος ὀρωρέχατο προτὶ δειρήν». Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 633, 22.

τετεύχατο Ἰλ. Ν, 22. Σ, 574. ἐτετεύχατο Ἰλ. Λ, 807. Ἐν Ἰλ. Ν, 22 φέρεται καὶ γραφὴ τετεύχαται. Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Ἐτετεύχατο: πεποίηκεν», ἀνθ' οὗ ὁ Κουστῆρος ἀνέγνω πεποιημένοι ἦσαν.

ἀγηγέρατο Ἰλ. Δ, 211. Υ, 13. Ὀδ. Λ, 388. Ω, 21. Γίνεται περὶ τούτου λόγος ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 9, 12. Ὁ Σουίδας γράφει «Ἀγηγέρατο: συνηθροίζοντο». Ἀλλὰ τὸ ἀγηγέρατο δηλοῖ συνηθροισμένοι ἦσαν, οὐχὶ συνηθροίζοντο. Ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1193, 29 καὶ 67 ἑρμηνεύει τὸν ὑπερσυντέλικον ἀγηγέρατο διὰ τοῦ ἀορίστου ἠθροίσθησαν.

ἐρηρέδατο Ὀδ. Η, 95.

ἐρράδατο Ἰλ. Μ, 431. Ἡσύχ. «Ἐρράδατο: ἔρραντο, πέφυρτο». Πρβ. Εὐστάθ. Μικρ. Συγγρ. σελ. 275, 93 «αἵματι δ' ἐρράδατο τοῖχοι καλαί τε μεσόδμαι».

ἀκαχείατο Ἰλ. Μ, 179. Σουίδ. «Ἀκαχείατο: ἐλυποῦντο». Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 898, 60 «Ἰστέον δὲ ὡς οὐ μόνον ἀκάχω ῥῆμα βαρύτονον ἀλλὰ καὶ ἀκαχῶ, οὗ παθητικὸς ὑπερσυντέλικος ἀκαχήμην, πληθυντικὸν δὲ τρίτον ἀκάχηντο καὶ κατὰ διάλυσιν Ἰωνικὴν ἀκαχέατο καὶ ἐνθέσει τοῦ Ι ἀκαχείατο. Εἰ δὲ μὴ φιλεῖ τὴν λέξιν ταύτην πεζογράφος ἀνήρ, οὐδὲν Ὁμήρῳ μέλον ἰάζοντι». Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 46, 9 καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 97, 5. Φέρεται καὶ γραφὴ ἀκαχΗατο, ἥτις ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Βεκκήρου καὶ ἄλλων. Πρβ. καὶ Ἐύνιον εἰς Ἰλιάδ. Τόμ. Ϛ', σελ. 306 καὶ Σμιδίτιον εἰς Ἡσύχ. Τόμ. Α', σελ. 94. Μνημονεύεται καὶ τύπος ἀκηχέδατο ὑπὸ Ἀπολλωνίου τοῦ σοφιστοῦ ἐν Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 18, 27 «Ἀκαχίζεο: ἐν ἄχει γίνου — Καὶ ἀκηχέδατο ἐλυποῦντο». Ἀλλ' ἴσως ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου «Καὶ ἀκηχέδατΑΙ λυποῦνΤΑΙ».

ἐληλάδατο Ὀδ. Η, 86. Παρὰ τῷ Σουίδᾳ φέρεται «ἘληλΕδατο: ἐκ τοῦ ἐλεύθω»· μετέβαλε δ' ὁ Κουστῆρος τὸ ἐλεύθω εἰς τὸ ἐλαύνω. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ζωναρᾶ σελ. 693 κεῖται «Ἐληλέδατο: ἦλθΕν· ἀπὸ τοῦ ἐλεύθω». Ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις εἶνε τάδε γεγραμμένα σελ. 328, 23 «ἐληλάδατ': Ἰωνικῶς ἀντὶ τοῦ ἐληλασμένοι ἦσαν καὶ παρατεταμένοι» καὶ «ἐρηρέδατ': γράφεται ἐληλέδατο» καὶ «ἐληλέδατο: παρατεταμένοι ἦσαν· εἰ δὲ ἐρηρέδατο, ἡρμοσμένοι ἦσαν ἢ ἐμπεπηγμένοι». Ὑπάρχει καὶ γραφὴ ἐληλέατ' ἄνευ τοῦ Δ. Ἴδε Λαρόχην ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ὀδυσσείας Τόμ. Α', σελ. 142. Ὁ Εὐστάθιος λέγει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκ-

βολαῖς σελ. 1764, 47 «Οὐ μόνον δὲ ἡ κωμῳδία ἐκπίπτουσά ποτε τῆς τοῦ ἀμεταβόλου ρῶ κραυγῆς εἰς τὴν κλαγγὴν τοῦ λάμβδα κατολισθαίνει, ἀλλὰ καὶ ὁ ποιητὴς οἶδε τοιοῦτον μεταγραμματισμόν, οὐ παίζων μέντοι ἀλλὰ σπουδάζων. Ἐν γοῦν τοῖς κατὰ Φαίακας εἰπὼν ἐπὶ τοίχων τὸ ἐρηρέδαται ἀπὸ τοῦ ἐρείδω, ἐρήρεισται γὰρ ὁ τοῖχος, ἐρροίζησεν οἷον τῷ ἀμεταβόλῳ. ἐληλέδαται (δὲ) εἰπὼν ἀπὸ τοῦ ἐλῶ ἐλάσω, διττὴ γὰρ φέρεται γραφή, ἔλιγξε μέν πως τῷ ἤχῳ, γελοῖον δὲ εἶπεν οὐδέν». Πρβ. καὶ σελ. 945, 3. Δεινῶς παραδοξολογεῖ ὁ Εὐστάθιος, ὅστις ἰδὼν διττὴν ἐν τῷ Ὁμηρικῷ χωρίῳ γραφήν, «χάλκεοι μὲν τοῖχοι ἐΡηΡέδατ' ἔνθα καὶ ἔνθα» καὶ ἐΛηΛέδατ', ὑπέλαβεν ὅτι ἐγένετο μὲν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ χρῆσις τοῦ τὰ δύο ρῶ ἔχοντος τύπου, προηνέχθη δ' ἅμα ὑπ' αὐτοῦ κατὰ μεταγραμματισμὸν καὶ ὁ ἔχων τὰ δύο λάβδα.

(ἕατο Ἰλ. Η, 414. εἵατο Ἰλ. Γ, 149. Η, 61 καὶ 65. Θ, 554 καὶ 563. Κ, 182. Σ, 504 καὶ 509 καὶ 523. Τ, 255. Ψ, 128. Ω, 799. Ὀδ. Α, 326. Β, 398. Γ, 8. Θ, 503 καὶ 512. Ι, 545. Υ, 106. Ἡσύχ. «Εἵατο: ἐκαθέζοντο». Φέρεται δ' ἐν τῷ κώδικι αὐτοῦ καὶ «Ἤιατο: ἐκάθΕτο», Τόμ. Β', σελ. 262 Σμιδ.).

(καθείατο Ἰλ. Λ, 76. Υ, 153. Ω, 473. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τῷ εἰς Ἀπόλλωνα Ὁμηρικῷ Ὕμνῳ στίχ. 404. Εἶνε δὲ καὶ διὰ τοῦ Η τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τῆς Ἰλιάδος προενηνεγμένον, καθήατο).

εἵατο Ἰλ. Σ, 596 «οἱ δὲ χιτῶνας εἵατ' ἐϋννήτους» τουτέστιν ἠμφιεσμένοι ἦσαν.

βεβλήατο Ἰλ. Ξ, 28. Ὀδ. Η, 97.

βεβολήατο Ἰλ. Ι, 3. Σχολ. Τόμ. Α', σελ. 297, 5 «βεβολήατο: Ὅτι ἔνιοι βεβλήατο· καὶ Ζηνόδοτος οὕτως. Ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ ψυχὴν τρώσεως καὶ ἀλγηδόνος ἀεὶ τοῦτο τάττει, ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ σῶμα πληγῆς οὐκέτι οὕτως. Τὸ βεβολήατο ἔκτασιν ἔχει ποιητικὴν τοῦ Ε εἰς τὸ Η διὰ τὴν ἐπαλληλίαν τῶν βραχέων. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ πεφοβήατο δινήεντα καὶ τὸ ἦ ῥά νύ τοι πολλοὶ δεδμήατο κοῦροι Ἀχαιῶν». Ἐτυμολ. Μέγ. σελ. 193, 44 «Βεβολήατο: Ἰλιάδος Ι· πένθεϊ δ' ἀτλήτῳ βεβολήατο· τὴν ψυχὴν τετρωμένοι ἦσαν, ἐλυποῦντο. Ἐπὶ μὲν σώματος βεβλήατο, ἐπὶ δὲ ψυχῆς βεβολήατο. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ πεφοβήατο καὶ τὸ δεδμήατο. Ἀπὸ τοῦ βάλλω ῥημα-

τικὸν ὄνομα βολή, ἀπὸ τοῦ βολή ῥῆμα βολῶ βολήσω βεβόληκα βεβόλημαι, ὁ ὑπερσυντέλικος ἐβεβολήμην ἐβεβόλησο ἐβεβόλητο καὶ Ἰωνικῶς ἐβεβολήατο. Λέγει γὰρ ὁ τεχνικός· οἱ μέντοι ἀπὸ περισπωμένων, ταυτοσυλλαβοῦντες, πρὸ τοῦ Α ἔχουσι τὸ Ε, οἷον πεποίηνται πεποιέαται. Οὕτως οὖν καὶ βεβολέατο· καὶ διὰ τὸ ἐπάλληλον τῶν βραχέων ἔκτασις γέγονε τοῦ Ε εἰς τὸ Η, βεβολήατο. Οὕτω Ζηνόβιος καὶ ἄλλοι» (Πρβ. καὶ Κραμ.'Αν. 'Οξ. Τόμ. Α', σελ. 96, 26). Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 731, 39 «Διό φησι· πενθέϊ δ' ἀτλήτῳ βεβολήατο πάντες ἄριστοι. Γίνεται δὲ τὸ βεβολήατο ἀπὸ ἐνεστῶτος τοῦ βολῶ βολήσω τὸ βάλλω καὶ ἔστι πρωτότυπον αὐτὸ καὶ τοῦ βλῶ βλήσω καὶ τοῦ βεβλήατο ἤγουν βέβληντο, καθὰ καὶ τὸ βεβολημένος τοῦ βεβλημένος» καὶ σελ. 1405, 4 «Καὶ οὐ τὸ βολίζειν μόνον ἐκεῖθεν ἀλλὰ καὶ τὸ βολῶ βολήσω, ἐξ οὗ τὸ πένθεϊ δ' ἀτλήτῳ βεβολήατο, ἤγουν βέβληντο κατὰ συγκοπήν» (Πρβ. καὶ Κραμ. 'Αν. Παρ. Τόμ. Γ', σελ. 47, 13 καὶ σελ. 388, 11). Ὅλως ἀπόβλητος εἶνε ἡ γνώμη καθ' ἣν ἐκ τοῦ βεβολημένος καὶ βεβολήατο ἐγένετο τὸ βεβλημένος καὶ βεβλήατο. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Βεβόληντο: τέτρωντο», ἀνθ' οὗ ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Κουστήρου καὶ τοῦ Ἀλβέρτου βεβολήατο. Περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ βεβλῆσθαι καὶ βεβολῆσθαι ἴδε Λέρσιον ἐν τῷ *De Arist. Stud. Homer.* σελ. 64 ἐκδ. β'. Πρβ. καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α', σελ. 223. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ναύκιος ἀπεδέξατο ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος τὴν Ζηνοδότειον γραφὴν βεβλήατο.

δεδμήατο Ἰλ. Γ, 183. Σχολ. Τόμ. Α', σελ. 149, 1 «δεδμήατο — Τοῦτο δὲ ἔκτασιν ἔχει ποιητικὴν τοῦ Ε εἰς τὸ Η διὰ τὴν ἐπαλληλίαν τῶν βραχέων. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ πεφοβήατο. Ἔστι δὲ συγκεκομμένον· παρὰ γὰρ τὸ δαμῶ δεδαμέατο ἦν τὸ ἐντελές. Δύο οὖν πάθη ὑπέμεινε, συγκοπὴν τοῦ Α καὶ ἔκτασιν τοῦ Ε». Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 252, 53 «Δεδμήατο: Δαμῶ δμῶ δευτέρας συζυγίας, δέδμηκα δέδμημαι ἐδέδμηντο καὶ Ἰακῶς δεδμέατο — καὶ ἐκτάσει τοῦ Ε εἰς Η δεδμήατο, χρόνου ὑπερσυντελίκου» (Πρβ. Κραμ. 'Αν. 'Οξ. Τόμ. Α', σελ. 96, 31). Ἀπολλών. Σοφιστ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 57, 1 «Δεδμήατο: δεδμημένοι ἦσαν ἀντὶ τοῦ ὑποτεταγμένοι. Ἔστι δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ κατεσκεύαστο» καὶ σελ. 57, 18 «Δεδμήατο: δεδαμασμένοι ἦσαν ἢ κατεσκευασμένοι». Ἡσύχ. «Δεδμήατο: ὑποτε-

ταγμένοι ΕΙΣΙ». Φέρεται δ' ἐν τῷ κώδικι αὐτοῦ καὶ «Δεδήμνατο: δεδαμΝασμένοι (ἦσαν ἢ) κατΑσκευασμένοι» ἀντὶ τοῦ δεδμήατο. Γίνεται δὲ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου μνεία καὶ τοῦ παρακειμένου «Δεδμήαται: κρατοῦνται». Ἐκ τῆς ῥίζης ΔΑΜ (δαμῆναι)-ΔΜΑ ἐσχηματίσθη παρὰ τῷ Ὁμήρῳ παθητικὸς ἀόριστος δμηθήτω-δμηθέντα καὶ παθητικὸς παρακείμενος δεδμήμεθα, κτλ. καὶ ὑπερσυντέλικος δεδμήμην-δέδμητο-δεδμήατο. Ἐν Ὀδ. Γ, 304 ἀντὶ τοῦ «δέδμητο δὲ λαὸς ὑπ' αὐτῷ» ἔγραφεν ὁ Ἀρίσταρχος «δέδμηΝτο δὲ λαὸς ὑπ' αὐτῷ», ὁμοίως τῷ «ἡ πληθὺς ἀπονέοντο» (Ἰλ. Ο, 305). Ἐγένετο δὲ καὶ ἐκ τῆς ῥίζης ΔΕΜ-ΔΜΕ ὑπερσυντέλικος ἐ-δέδμητο, ἀλλὰ τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου δεδμήατο οὐδὲν μαρτύριον γινώσκομεν.

κεκλήατο Ἰλ. Κ, 195. Σουίδ. «Κεκλήατο: ἐκ τοῦ καλῶ καλέσω». Ἡσύχ. «Κεκλήατο: συγκεκλημένοι ἦσαν». Ἐν τῷ κώδικι εἶνε κακῶς γεγραμμένον «ΚεκλΕΙατο: συγκεκλΕΙμένοι ἦσαν».

πεφοβήατο Ἰλ. Φ, 206.

ἐφθίατο Ἰλ. Α, 251. Σχολ. Ἰλ. σελ. 300, 22 Βεκκ. «Τὸ δὲ ἑτοιμασαίατο ἀντὶ τοῦ ἑτοιμάσαιντο, ὡς ἐφθίατο». Ἡσύχ. «Ἐφθίατο: ἐφθάρησαν». Κραμ. Ἀν. Παρ. Τόμ. Γ', σελ. 129, 32 καὶ σελ. 276, 7 «Ἐφθίαθ': ἐφθαρμένοι ἦσαν» καὶ σελ. 343, 16 «Ἐφθίατο: Ἔστι τὸ θέμα φθίω — Τοῦ ὑπερσυντελίκου παθητικοῦ τὸ τρίτον πρόσωπον ἔφθιντο καὶ Ἰωνικῶς καθ' ὑποστολὴν τοῦ Ν καὶ πλεονασμῷ τοῦ Α ἐφθίατο». Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 403, 36 «Ἐφθίατο. Ἐκ τοῦ φθίνω κατὰ ἀποβολὴν τοῦ Ν γίνεται φθίω, ὁ παθητικὸς παρακείμενος ἔφθιμαι, ὁ ὑπερσυντέλικος ἐφθίμην ἔφθισο ἔφθιτο καὶ πλεονασμῷ τοῦ Α, ἢ τὸ πληθυντικὸν ἐφθίμεθα, ἐφθίατο. Δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων ἐφθίατο· ἀντὶ τοῦ διεφθάρησαν». Πρβ. καὶ Ζωναρ. Λεξ. σελ. 934 καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 124, 31. Γελοῖον εἶνε τὸ «ἐκ τοῦ φθίνω κατὰ ἀποβολὴν τοῦ Ν γίνεται φθίω». Τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἓν μόνον μαρτύριον ἐκ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν ἔχομεν, τὸ ἐν Ὀδυσσείας Υ', 340 ἔφθιται. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι τῶν νέων φιλολόγων τινὲς ὑπολαμβάνουσι τὸ ἐφθίατο δεύτερον ἀόριστον, ὡς καὶ τὸ ἔφθιτο-ἀπέφθιτο-ἐξέφθιτο-κατέφθιτο. Πρβ. φθίσθαι-καταφθίσθαι, φθίμενος-ἀποφθίμενος, -καταφθίμενος, εὐκτ. φθῖτο-ἀποφθίμην (ὑποτ.

φθίεται - φθιόμεσθα), προστ. ἀποφθίσθω ("Ἴδε καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Β', σελ. 426). Ὁ Λεουβὴν γράφει ἐν Ἐγχειρ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 410 « Perfectum passivi ἔφθιται legitur uno loco υ 340, formae autem ἔφθιτο et ἐφθίατο sunt qui ad plusquamperfectum referant, nos aoristo adscribere maluimus. Aoristus passivus denique ἔφθιθεν ε 110, 133 η 251 ψ 331 in ἐφθίατ(ο) mutari potest et collato A 251 fortasse debet». Ἴδε καὶ σελ. 301 καὶ 382. Περὶ τοῦ ἀπέφθιθεν γίνεται λόγος ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 532, 42 καὶ ἐν Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 428, 4. Πρβ. καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α', σελ. 158. Ἴδε Λαρόχην ἐν *Homer. Untersuch.* σελ. 288 - 9. Ὁ Βλάσσιος ἀποφαίνεται ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθείσῃ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυννήρου Διεξοδικῆς Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Μέρ. Α', β', σελ. 563 ὅτι τὸ ἐφθίατο εἶνε σαφῶς ὑπερσυντέλικος. Πρβ. καὶ Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 525 ἐκδ. β'.

εἰρύατο Ἰλ. Ξ, 30. Ο, 654. Ἡσύχ. « Εἰρύατο: εἰλκυσμέναι ἦσαν». Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 965, 22 « πολλὸν γάρ ῥ' ἀπάνευθεν μάχης εἰρύατο, τουτέστιν εἰλκυσμέναι ἦσαν, νῆες θῖν' ἐφ' ἁλὸς πολιῆς» καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς « καὶ ἦσαν λοιπὸν αἱ μὲν τῶν νηῶν νενεωλκημέναι μακρὰν τῆς μάχης θῖν' ἐφ' ἁλὸς πολιῆς». Ἡ μετοχὴ τοῦ παρακειμένου εἶνε εἰρυμένος. Ἰλ. Ν, 682 « ἔνθ' ἔσαν Αἴαντός τε νέες καὶ Πρωτεσιλάου θῖν' ἐφ' ἁλὸς πολιῆς εἰρυμέναι». Πρβ. Ὀδ. Χ, 90 « εἴρυτο δὲ φάσγανον ὀξύ », περὶ οὗ ἴδε Σχούλζιον ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 327, σημ. 2. Ὁ Ἑύνιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Δ', σελ. 177 καὶ Τόμ. ς', σελ. 487 μετέβαλε τὸ εἰρυμέναι εἰς τὸ εἰρυΜΜέναι, ὅπερ ἀνελλήνιστον. Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι φέρεται καὶ τύπος κατείρυΣται ἐν Ὀδ. Θ, 151 « νηῦς τε κατείρυσται» (Ἴδε Σχούλζιον ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 402). Ὁ Λ. Μεϋῆρος γράφει ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 671 ἐκδ. β' « Passivperfect Fε-Fρῡ-αται (Ilias 14,75) oder Fε-Fρυ-αται (Ilias 4, 248; Od. 6, 265) (in den Ausgaben εἰρύαται) *sie sind gezogen*, Fε-Fρῡ-μέναι *gezogen* (Ilias 18, 682; in den Ausgaben εἰρ-), Fέ-F-ρῡτο *er hatte gezogen* (Od. 22, 90; in den Ausgaben εἰρ-). Fε-Fρῡ-ατο *sie waren gezogen* (Ilias 14, 30; 15, 654; in den Ausgaben εἰρ-), Fέ-

Fρυ-ντο *sie waren gezogen* (Ilias 18, 69; in den Ausgaben εἴρ-); κατ-είρυσται *es ist herabgezogen* (Odyssee 8, 151; vielleicht zu lesen νηῦς κατα-Fέ-Fρυ-σ-ται oder κατα-Fέ-Fρῦ-ται?), κατ-ειρύσθαι *herabgezogen sein* (Odyssee 14, 332; vielleicht zu lesen κατα-Fε-Fρύ-σθαι)».

κεχολώατο Ὀδ. Ξ, 282. Π, 425.

Ὁ Μαυροφρύδης λέγει ἐν Δοκιμ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. σελ. 308 «Συνέβη δὲ καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ πάθος, ὅπερ καὶ ἐν τοῖς δασυντοῖς ἐνεργητ. παρακειμ. τ. ἔ. πρὸ τοῦ α τῶν αται καὶ ατο ἐδασύνθησαν οἱ ψιλοὶ καὶ μέσοι χαρακτῆρες τῶν θεμάτων, ἤδη ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς: ἔρχ-αται καὶ ἐέρχ-αται (εἴργω), ὀρωρέχ-αται (ὀρέγομαι), δειδέχαται (δείκνυμι), τετράφαται (τρέπω), τετρίφατο (τρίβω)». Ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἀπαντᾷ τὸ ἔρχαται καὶ ἔρχατο-ἐέρχατο καὶ τὸ ἐπιτετράφαται καὶ τετράφατο, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ τετρίφατο.

Ἐν Ὀδυσσείας Χ, 56 κεῖται «ὅσσα τοι ἐκπέποται καὶ ἐδήδοται ἐν μεγάροισιν» (Πρβ. Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 1029 ἐκδ. β'). Ὁ Ἀρίσταρχος ἔγραφεν ἐδήδΑται, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ, ἐν ᾧ λέγεται σελ. 316, 25 «Ἐδήδαται: Εἰ μὲν διὰ τοῦ Α, ὡς Ἀρίσταρχος καὶ ἄλλοι, ἔστι πληθυντικόν, οἷον ὅσσα τοι ἐκπέποται καὶ ἐδήδαται. Εἰ δὲ διὰ τοῦ Ε, ἔστιν ἑνικόν· ἀπὸ γὰρ τοῦ ἐδῶ ὁ παρακείμενος ἦδεκα, διπλασιασμῷ ἐδήδεκα, ὁ παθητικὸς ἐδήδεσται καὶ ἀποβολῇ (τοῦ Σ) ἐδήδεται καὶ Ἰακῶς ἐδήδαται. Ἡρωδιανός». Πρβ. Ζωναρ. Λεξ. σελ. 615.

Ἐν τῷ Βοσσιανῷ κώδικι τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ φέρεται «Ἐδήδαται καὶ ἐδήδατο. Ἀπὸ τοῦ ἔδω ἔσω, ἦκα, ἦσμαι ἦσαι ἦσται, ἐξ οὗ τὸ ἠστὴς καὶ ὠμηστής, ἤσμεθα ἦσθε, τὸ τρίτον Ἰακῶς ἤδαται καὶ ἐδήδαται καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπερσυντελίκου ἤδατο καὶ ἐδήδατο· λέγεται (Γρ. ἴσ. λέγει) γὰρ ὁ κανών· εἰ μέντοι εἴη τὸ κοινὸν διὰ τοῦ ΣΤ βαρυτόνως, τότε τὸ Ἰωνικὸν ἔχει πρὸ τοῦ ΑΤΑΙ τὸ χαρακτηριστικὸν σύμφωνον τοῦ μέσου παρακειμένου· ἤλευσται ἠλεύθαται, πέφρασται πεφράδαται. Οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἐδῶ ἐδέσω, ἤδεκα καὶ Ἀττικῶς ἐδήδεκα, ἐδήδεσμαι ἐδήδεσαι ἐδήδεσται, ὅθεν τὸ ἐδεστόν, ἀπο-

βολῇ τοῦ Σ ἐδήδεται καὶ Ἰακῶς ἐδήδαται, οἷον ὅσσα τοι ἐκπέποται καὶ ἐδήδαται ἐν μεγάροισιν, ἐκ δὲ (γρ. ἴσ. ἐπὶ δὲ) τοῦ ὑπερσυντελίκου ἐδήδατο». Ἂν ὁ ταῦτα γράψας εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ἐνεργητικὸν παρακείμενον ἔδηδα (Ἰλ. Ρ, 542 «κατὰ ταῦρον ἐδηδώς» καὶ Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἑρμ. 560 «ἐδηδυῖαι μέλι χλωρόν»), θ' ἀπεφαίνετο κατὰ τρόπον ἁπλούστερον καὶ προσφυέστερον περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ τύπου ἐδήδαται. Ἔδηδα -ἘΔΗΔΜΑΙ (-ἘΔΗΣΜΑΙ)-ἐδήδαται. Πρβ. ἘΡΗΡΕΙΔΜΑΙ (-ἐρήρεισμαι)-ἐρηρέδαται. Ἐσφάλλοντο δ' οἱ νομίζοντες ὅτι ἐκ τοῦ ἐδήδεται ἐγένετο τρίτον πληθυντικὸν Ἰωνικῶς ἐδήδαται· διότι, ὄντος τοῦ ἑνικοῦ ἐδήδεμαι-ἐδήδεται, δὲν δύναται τὸ τρίτον πληθυντικὸν νὰ ἔχῃ ἄλλον τύπον ἢ τὸν ἐδηδέαται. Ὁ Συλβούργιος ποιεῖται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ τὴν παρατήρησιν τήνδε· «ἐκπέποται καὶ ἐδήδαται. Congruentius ἐκπέποται καὶ ἐδήδεται, utrumque singulari numero. Nam ἐδήδαται pluralis numeri est, more Ionico».

Περὶ τοῦ ἐδήδοται, ὃ ἔχουσι τἀντίγραφα τοῦ Ὁμήρου πάντα, λέγει ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1918, 61 «Τὸ δὲ ἐδήδοται τὰ παλαιὰ ὑπομνήματα Ἀττικὸν εἶναί φασι παρακείμενον ἐκ τοῦ ἐδῶ ἐδοῖς, ὡς ὀμῶ ὀμοῖς, ἵνα γίνοιτο οὕτως· ἐδῶ ἐδόσω ἦδοκα καὶ Ἀττικῶς ἐδήδοκα, ἐξ οὗ τὸ ἐδήδομαι ἐδήδοται. Ἄλλως μέντοι ἔγνωσται εἶναι παρακείμενος τοῦ ἔδω βαρυτόνου ἦκα καὶ Ἀττικῶς ἔδηκα· εἶτα πλεονασμῷ τῆς ΔΟ συλλαβῆς, ὡς ἂν ἔχοι τρίτον τόπον συλλαβικὸν συστελλόμενον ἐδήδοκα, ἐξ οὗ παθητικὸς παρακείμενος ἐδήδομαι. Καὶ ἔστιν ὅμοιον τὸ ἐδήδοκα πρὸς τὸ ἄγω ἄξω ἦχα ἄγηχα καὶ πλεονασμῷ ἀγήοχα Ὁ δέ γε κανονίσας τὸ ἐδήδοκα ἐκ τοῦ ἐδῶ ἐδήσω, ὅθεν ἡ ἐδητύς, ἤδηκα καὶ πλεονασμῷ τῆς ΔΟ συλλαβῆς καὶ συστολῇ τῆς ἀρχούσης ἐδήδοκα, ὅθεν τὸ ἐδήδομαι, εὐανάτρεπτον μὲν οὐδέν τι γράφει, οὐκ ἀφίησι δὲ καθαρῶς ἠττικίσθαι τὴν λέξιν» καὶ σελ. 137, 2 «Θέμα δὲ τῆς ἐδητύος οὐ τὸ ἐδῶ ἐδέσω, ἐξ οὗ τὸ ἐδεστόν, ἀλλὰ τὸ ἐδῶ ἐδήσω ἄχρηστον, ὅθεν ἴσως καὶ ἡ ἐδηδοκὼς μετοχὴ ἐπενθέσει τῆς ΔΟ συλλαβῆς, ὡς ὑπεμφαίνει καὶ τὸ λέων κατὰ ταῦρον ἐδηδώς· ἐκεῖνο δὲ μέσος Ἀττικός ἐστι παρακείμενος τοῦ ἔδω». Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 9, 33 καὶ σελ. 316, 23.

Ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ ὁ μὲν ἐνεργητικὸς παρακείμενος εἶνε ἐδήδΟκα (ἀπεδήδοκα, ἐξεδήδοκα, κατεδήδοκα), ὁ δὲ παθητικὸς ἐδήδΕΣμαι (κατεδήδεσμαι, ἀπεδηδεσμένας παρ' Ἀριστοτέλει περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Η', ϐ', 7, Τόμ. Γ', σελ. 148, 46 μετὰ διαφόρου γραφῆς περιεδηδεσμένας) καὶ ὁ ἀόριστος ὁ παθητικὸς ἠδέσθην (ἀπηδέσθην, κατηδέσθην, ὧν μνημονεύει μαρτύρια ἐκ τοῦ κωμικοῦ Πλάτωνος ὁ Παυσανίας παρ' Εὐσταθ. Παρεκϐ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1403, 33). Ἐλέχθη δὲ καὶ ἔδεσμα, ἐδεστής, ἐδεστός-ἐδεστόν, θριπήδεστος, ἐδεστέον. Πρϐ. καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 235, 10 «τὸ τρίτον ἔδεσται καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐδεστὸν καὶ ἀνέδεστον τὸ μὴ ἐσθιόμενον». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Καταδέδασται: καταϐέϐρωται, καταμεμέρισται». Γράφει δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Κόϐητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 363 «Corrupta Hesychii glossa est καταδέδασται: καταϐέϐρωται, καταμεμέρισται. Confundit enim κατεδήδεσται et καταδέδασται. Κατεδήδεσμαι et κατηδέσθην respondent apud veteres formis activis κατεδήδοκα et κατέφαγον: sequiores καταϐέϐρωμαι et κατεϐρώθην dicebant et καταϐέϐρωκα, et formas antiquas corrumpebant. Θριπήδεστος iidem stolide in θριπηδέστατος depravare solent, quia unde formatum esset nesciebant» (Πρϐ. καὶ Μνημοσ. 1875, σελ. 297). Παρατηρητέον δ' ὅτι κεῖται παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ καὶ «Κατεδηδεσμένον: καταϐεϐρωμένον» καὶ ὀρθῶς μὲν «Κατεδήδοκε: καταϐέϐρωκε, κατέφαγεν» καὶ «Κατεδηδοκώς: καταϐεϐρωκώς», πλημμελῶς δὲ «ΚατΑδήδΩκε: καταϐέϐρωκεν».

Ἀνελλήνιστον νομίζει ὁ Κόϐητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 368 τὴν ἐκφορὰν ἐδήδοται λέγων «Odyss. χ. 56. ὅσσα τοι ἐκπέποτε καὶ ἐδήδΟται. Neque Homerica forma neque omnino Graeca est ἐδήδοται. Athenienses ἐδήδοκα dicebant et κατεδήδοκα, et passive κατεδήδΕΣμαι et κατηδέσθην. Vitiose Hesychius Καταδέδασται: καταϐέϐρωται pro κατεδήδεσται. Qua forma Poëta usus sit colligendum ex docta annotatatione apud Etymologum pag. 316, 25. Ἐδήδαται: εἰ μὲν διὰ τοῦ Α ὡς Ἀρίσταρχος καὶ ἄλλοι ἔστι πληθυντικόν, οἷον ὅσσα τοι ἐκπέποται καὶ ἐδήδαται· ἐὰν δὲ διὰ τοῦ Ε ἑνικόν. Ingrata admodum et molesta singularis numeri et pluralis in eadem re copulatio. Potior est igitur forma

ἐδήδεται, ut ἐλήλαται, ἀρήροται, ἀλήλεται (ex ἀλεῖν), ὀμώμοται et sim. ». Καὶ ὁ Κούρτιος δοξάζει ἐν τῷ *Das Verb*. Τόμ. Β', σελ. 235 ἐκδ. β' ὅτι ἔκειτο κατ' ἀρχὰς παρ' Ὁμήρῳ ὁ τύπος ἐδήδΕται. Ἴδε καὶ Βλάσσιον ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένῃ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξοδ. Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Μέρ. Α', β', σελ. 28 καὶ 431 καὶ Λεουβῆνα ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Ἐπικῆς Λέξεως σελ. 526. Πρβ. καὶ Μόρρον ἐν Ὁμηρ. Γραμματ. σελ. 30 ἐκδ. β'.

Ὅμοιον τῷ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ὁμήρου φερομένῳ ἐδήδΟται εἶνε τὸ παρὰ τῷ Λιβανίῳ ἁπάντων κατεδήδΟτο, ὃ βάρβαρον ἀποκαλεῖ ὁ Κόβητος ἐν *Collect. Crit.* σελ. 292 γράφων « Libanius IV. 372. 9. ἅπαντα ἤδη κατεδήδΟΤΟ, pro forma barbara repone Graecam κατεδήδΕΣτο. Graeculi neque ἐδήδοκα noverant neque ἐδήδεσμαι, ἔδεσμα, ἐδεστής, ἐδεστός, sed βέβρωκα dicebant et βέβρωμαι, βρῶμα ».

Ὁ Μαυροφρύδης μνημονεύει ἐν Δοκιμ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. σελ. 305 ἐνεργητικὸν παρακείμενον ἐδήδοϜα. « Τὸ Ϝ ἐντεῦθεν καὶ ἐπ' ἄλλους παρακειμένους εἶχεν ἐκταθεὶ κατά τινας διαλέκτους, ὡς εἶνε νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν ἐδήδοϜα καὶ ἐδέδοϜε τῆς ἐπιγ. 15 τοῦ C. I ». Ὁ Βοίκκιος λέγει ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν Τόμ. Α', σελ. 34 « Ἐδήδοα p. ἐδήδοκα s. ἔδηδα (unde Homericum passivum est ἐδήδομαι); accedit digamma ἐδήδοϜα, ut vs. 4 ». Πρβ. καὶ σελ. 882. Ἀλλ' ἀπιθανώτατον φαίνεται ὅτι ὑπῆρξέ ποτε παρακείμενος ἐδήδοϜα, νομίζομεν δ' αὐτὸν ἡμεῖς πλάσμα τοῦ Βοικκίου. Ἡ ἐπιγραφή, ἐν ᾗ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ὀνομαστοῦ τούτου φιλολόγου κεῖται ὁ μετὰ τοῦ δίγαμμα προενηνεγμένος τύπος, ἔχει οὕτως, ὥστε πάντα σχεδὸν τὰ ἐν αὐτῇ ἀποβαίνουσι δυστέκμαρτα. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑρμαννοῦ ἐπιφανοῦς καὶ τούτου φιλολόγου γενομένην αὐτῆς ἀνάγνωσιν ἐν *Opusc.* Τόμ. Ζ', σελ. 189 δὲν φαίνεται τὸ ῥῆμα ἐδήδοϜα - ἐδήδοϜε. Ὁ Κούρτιος γράφει ἐν τῷ *Das Verb*. Τόμ. Β', σελ. 235 ἐκδ. β' « Aber hier drang nun eben jenes o ein, dem wir auch im kappalosen S. 215 besprochenen ἐδήδοϜα begegnen (C. I. Gr. No. 15). Das vorauszusetzende ἐδήδοα verhält sich zu ἐδήδοκα wie ἀκήκοα zum dorischen ἄκουκα (Ahrens dor. 337) » (Πρβ. καὶ Βλάσσιον ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθείσῃ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυννήρου Διεξοδ. Γραμ-

ματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Μέρ. Α', 6', σελ. 431). Μάτην καθ' ἡμᾶς ὁ λόγος γίνεται οὗτος.

Ἐνίους τῶν παρὰ τῷ Ὁμήρῳ ἀπαντώντων Ἰωνικῶν σχηματισμῶν τρίτων πληθυντικῶν προσώπων παθητικῶν παρακειμένων καὶ ὑπερσυντελίκων καὶ ἑτέρους ὁμοίους πλὴν τινων τοῖς ἐκ τῆς Ὁμηρικῆς ποιήσεως ἐν τοῖς ἔμπροσθεν καταλεχθεῖσιν εὑρίσκομεν καὶ παρ' ἄλλοις ποιηταῖς παλαιοῖς τε καὶ μεταγενεστέροις, οἷον

γεγράφαται Ὀππιαν. Κυνηγ. Α', 322.

ἐρρίφαται Ναυμάχ. παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. ϞΓ', 23 (Τόμ. Γ', σελ. 185, 10 Τευβν.).

κεκρύφαται Ἡσίοδ. Θεογον. 730. Ἔργ. 386.

τετράφαται Θέογν. 42.

τετεύχαται Ἀπολλών. Ῥόδ. Γ', 137. Ἀνθολ. Παλατ. Ζ', 338, 3.

ἐρηρέδαται Διονύσ. Περιηγ. 395.

βεβλέαται Ἄρατ. 174 καὶ 371.

ἐκκεκωφέαται Ἀνακρ. ἐν Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 287, 28 «Μεμετρέαται: Τοῦτο Ἰωνικόν ἐστιν· ὡς γὰρ νενόηνται νενοέαται καὶ περιποίηνται περιποιέαται (γρ. πεποίηνται πεποιέαται), οὕτως καὶ μεμέτρηνται μεμετρέαται παρὰ τῷ Ἑκαταίῳ· ὁ μὲν οὖν Βόσπορος καὶ ὁ Πόντος οὕτω καὶ ὁ Ἑλλήσποντος κατὰ ταὐτά μοι μεμετρέαται· καὶ παρ' Ἱππώνακτι· οἱ δέ μευ ὀδόντες ἐν τΟΙσι γνάθοισι κεκινέαται· καὶ Ἀνακρέων· αἱ δέ μευ φρένες ἐκκεκωφέαται· καὶ τὸ περιβεβλέαται». Πρβ. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 322, 20 «Ἐκκεκωφέαται: Ἀπὸ τοῦ κωφῶ κωφήσω κεκώφηκα κεκώφημαι κεκώφηται καὶ Ἰακῶς κεκωφέαται καὶ ἐν συνθέσει ἐκκεκωφέαται. αἱ δ' ἐμαὶ φρένες ἐκκεκωφέαται καὶ παραβέβλαπται (παραβεβλαμμέναι εἰσίν)». Ὁ Βέργκιος ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Γ', σελ. 277 ἐκδ. δ' προέκρινε τὴν γραφὴν «αἱ δέ μευ φρένες ἐκκεκωφέαται». Τὸ ἐκ τοῦ Ἑκαταίου παρατεθὲν ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Κραμήρου χωρίον εἶνε ἐμφερὲς τῷ κειμένῳ παρ' Ἡροδότῳ βιβλ. Δ', 86 «ὁ μέν νυν Πόντος οὗτος καὶ Βόσπορός τε καὶ Ἑλλήσποντος οὕτω τέ μοι μεμετρέαται κτέ.». Καὶ ὑπελήφθη μὲν ὑπό τινων ὅτι ὁ Ἡρόδοτος μετήνεγκεν εἰς τὸν λόγον αὑτοῦ τὴν ῥῆσιν τοῦ Ἑκαταίου,

ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο δύναται νὰ δοξάζῃ τις, ὅτι ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἡροδότου ἐτέθη κατὰ πλάνην τὸ τοῦ Ἑκαταίου (Πρβ. Λέντζιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν τοῦ Ἡρῳδιανοῦ Λειψάνων Τόμ. Β', σελ. 225 καὶ Ῥεννῆρον ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Κουρτίου ἐκδεδομένοις Μελετήμασι Τόμ. Α', β', σελ. 25). Πολλάκις δὲ παρὰ τοῖς γραμματικοῖς γίνεται μνεία κυρίου ὀνόματος ἄλλου ἀντ' ἄλλου, ὡς παρὰ τῷ Σουίδᾳ σελ. 227 α' Βεκκ. «Ἀριστοφάνης· βούλομαι δ', ἄναξ, καλῶς δρῶν ἐξαμαρτεῖν μᾶλλον ἢ νικᾶν κακῶς» καὶ παρὰ τῷ Χοιροβοσκῷ σελ. 554, 8 «ᾤχωκα κατὰ τροπὴν τοῦ Η εἰς Ω, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ· ᾤχωκ', ὄλωλα, διαπεπόρθημαι, φίλοι» καὶ παρ' ἑτέροις. Ἀμφότερα τὰ χωρία, ὧν μνεία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Σουίδα καὶ τοῦ Χοιροβοσκοῦ, εἶνε τοῦ Σοφοκλέους (Φιλοκτ. 94 καὶ Αἴ. 896. Πρβ. καὶ Λοβέκκιον ἐν τῷ εἰς Αἴαντα Ὑπομνήματι σελ. 396 ἐκδ. β'). Καὶ ἐν Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 255, 22 χωρίον τοῦ Ἀριστοφάνους Πλ. 382 μνημονεύεται ὡς ὂν τοῦ Μενάνδρου. «Καθεδοῦμαι: ὁρῶ τινα ἐπὶ τοῦ βήματος καθεδούμενον· παρὰ Μενάνδρῳ, καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς Ἀθηναίοις». Ἀλλ' ἴσως εἶνε ὁ λόγος πεπηρωμένος, ἀποκαθίσταται δὲ πλήρης ὧδε ἐκφερόμενος· «Καθεδοῦμαι: ὁρῶ τινα ἐπὶ τοῦ βήματος καθεδούμενον (ΠΑΡΑ Ἀριστοφάνει· καθεδοῦμαι δ' ἐνθαδὶ τὸν Λοξίαν αὐτὸν καταλαβών) ΠΑΡΑ Μενάνδρῳ· καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς Ἀθηναίοις». Τὴν ῥῆσιν τοῦ Μενάνδρου βλέπει τις ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ζωναρᾶ σελ. 1170. Ἴδε καὶ Μεινέκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Δ', σελ. 280, 207.

κεκινέαται Ἱππῶν. ἐν Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 288, 1. Πρβ. καὶ Ἀν. Παρισ. Τόμ. Δ', σελ. 69, 33 (Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 499, 41 κατὰ κώδ. Παρισ.) «Κεκινέαται: οἷον οἱ δέ μευ ὀδόντες ἐν τΟΙσι γνάθοισι ΠΑΝΤΕΣ κεκινέαται». Πολλαχῶς δ' οἱ κριτικοὶ μετέγραψαν τὴν ῥῆσιν ταύτην (Ἴδε Βέργκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Β', σελ. 483 ἐκδ. δ'). Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ φέρεται σελ. 578, 41 «Μεμετρέαται: Μετρῶ μετρήσω μεμέτρηκα μεμέτρημαι μεμέτρηται καὶ Ἰακῶς μεμετρέαται παρὰ Ἱππώνακτι· ὁ μὲν οὖν Βόσπορος καὶ ὁ Πόντος κατὰ πάντα μοι μεμετρέαται» (Πρβ. καὶ Ζωναρ. Λεξ. σελ. 1351). Εἶνε δ' ὑπὸ τοῦ Γαισφόρδου ἐν ταῖς Σημειώσεσι τάδε γεγραμμένα εἰς τὸ παρ' Ἱππώνακτι· «Sequens locus Herodoti est IV. 86. quem Hecatæo

tribuit Grammaticus in Cram. Anecd. I. I. p. 287, 30 unde patebit Hipponactis versiculum Etymologo excidisse». Ὁ Βέργκιος λέγει ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Β', σελ. 483 ἐκδ. δ' «Hecatæi locus cum Hipponactis versibus confusus est».

κεκλήαται Ἀπολλών. Ῥόδ. Α', 1128.

πεπλήαται Σιμωνίδ. ἐν Ἐτυμ. Μεγ. σελ. 367, 37 «Ἔπλητ' ἀλλήλῃσι: Ἐκ τοῦ πλῶ τὸ πλησιάζω ὁ παρακείμενος πέπληκα — ὁ παθητικὸς πέπλημαι πέπληται καὶ παρὰ Σιμωνίδῃ πεπλήαται». Ὁ Βέργκιος γράφει ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Β', σελ. 458 ἐκδ. δ' «Cod. Flor. Miller Misc. 124 poetæ verba adiicit: τὰ δ' ἄλλα πεπλήαται ξύλα, scripsi πεπλέαται, quod etiam Renner commendavit». Πρβ. καὶ Κυννήρου Διεξ. Γραμματικὴν τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Μέρ. Α', β', σελ. 77 Βλασσ. Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ Σνειδεβίνου κατελέχθη τὸ πεπλήαται ἐν τοῖς Σιμωνίδου τοῦ Κείου Λειψάνοις (σελ. 125, 36), ὑπὸ δὲ τοῦ Βεργκίου κατεχωρίσθη τὸ τὰ δ' ἄλλα πεπλήαται (πεπλέαται) ξύλα ἐν τοῖς τοῦ Ἀμοργίνου Σιμωνίδου (Ποιητ. Λυρ. Τόμ. Β', σελ. 458 ἐκδ. β'). Παρατηροῦμεν δ' ἐν παρόδῳ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Ἀμοργίνου ποιητοῦ ἐγράφετο διὰ τοῦ Η, Σημωνίδης, κατὰ τὴν τοῦ Χοιροβοσκοῦ μαρτυρίαν, ἣν οὐχὶ ἀπόβλητον νομίζει ὁ Φίκκιος ἐν *Beitr. Bezzenb.* 1897, σελ. 184. Ἴδε καὶ Βέργκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Β', σελ. 441 ἐκδ. δ'.

πεπονήαται Ἄρατ. 82. Κακῶς ὁ Βεκκῆρος ἐξέδωκε κατ' ἀντίγραφα πεπονΕΙαται.

δειδέχατο Ἀπολλών. Ῥόδ. Α', 319. 1180. Δ', 996.

τετεύχατο Ἡσίοδ. Θεογ. 581. Μόσχ. Β', 43. Νόνν. Διονυσ. Ε', 181.

ἐστάλατο Ἡσίοδ. Ἀσπ. 288. Σχολ. σελ. 641, 36 Λιψ. «Τὸ δὲ ἐστάλατ', ἤγουν ἐστάλατΑΙ, ἀντὶ τοῦ ἀνεζωσμένοι ἦσαν — Ἰωνικὸν δὲ τὸ ἐστάλαται, ὡς τὸ τετύφαται, ἀπὸ τοῦ στέλλω τὸ κοσμῶ, οὗ τὸ τρίτον πρόσωπον τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἔσταλται καὶ πλεονασμῷ τοῦ Α ἐστάλαται τὸ τρίτον τῶν πληθυντικῶν». Ἴδε Ῥιζάχιον ἐν τῷ *Der Dial. d. Hesiod.* σελ. 440 καὶ Γοιτλίγγιον εἰς Ἡσίοδ. σελ. 153 ἐκδ. γ'.

(εἴατο Ἡσίοδ. Θεογ. 622).

πεπονήατο. Ἀντίμαχ. παρ' Ἡρωδ. περὶ Μον. Λέξ. σελ. 4,10. Ἀπολλών. Ῥόδ. Α', 752. Β', 263. Ὁ Βρούγκιος ποιεῖται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀπολλωνίου τὴν παρατήρησιν τήνδε βιβλ. Α', 752 (Τόμ. Α', σελ. 223 Σχ.) «πεπονήατο. Male Medic. ut primariae editiones, πεπονείατο». Γράφει δὲ καὶ ὁ Στούρζιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ σελ. 261, 54 «Neutiquam vero cum Peyrono damnaverim formam πεπονήατο, utpote quae adeo proba est, ut Brunckius ad Apoll. Rhod. I. 752. ubi Mediceus Codex πεπονείατο exhibet, hac forma rejecta servaverit πεπονήατο, quod H. Stephanus jam ediderat. Etiam πεπονείαται in Arati Phaenomm. v. 82. quod pro sua opinione Peyronus attulit, haud dubie in πεπονήαται mutandum est, quod in tribus Codd. Mss. invenit Buhlius». Ὁ Κυννῆρος ἐν Διεξοδ. Γραμματ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. Μέρ. Α', σελ. 898 ἐκδ. β' μνημονεύει τύπον μὲν πεπονΕΙαται ἐκ τοῦ Ἀράτου, τύπον δὲ πεπονΗατο ἐξ Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου. «πεπόνημαι (-έαται Hdt. 2, 63, -είαται Arat. 82)—πεπόνητο O, 447, 3 pl. -ήατο Ap. Rh. 2, 263. -είατο Orph. Arg. 770. 1160» (Πρβ. καὶ Σχοῦλζιον ἐν *Quaest. Ep.* σελ. 248). Ἐν τοῖς Ἀργοναυτικοῖς τοῦ Ψευδορφέως δὲν κεῖται ὁ τύπος ΠΕπονείατο ἀλλ' ὁ πονήατο ἢ πονείατο. Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Δινδορφίου γεγραμμένα ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. ϛ', σελ. 1467 β' «Pluralis personae tertiae forma Ionica soluta est πεπονέαται et plusquamperfecti πεπονέατο, quam Epici inserto ι metro accommodarunt. Aratus 82: Ἀμφότεραι δ' Ὄφιος πεπονείαται· ubi alii libri πεπονήαται, ut in versu Antimachi apud Herodian. Περὶ μ. λέξ. p. 4, 10, scriptum est: Τὼ δ' αὖτ' ἀμφὶ κονισάλεον πεπονήατο δίφρον, ut ἀκαχήατο in libris plurimis scriptum ap. Hom. Il. M, 179, pro ἀκαχείατο, in quo diphthongum diserte agnoscunt Etym. M. 46, 10 et Eustath. p. 898, 60. Omissa reduplicatione et cum hiatu πονείατο dixit Orph. Arg. 765: Ὣς οἱ μὲν τὰ ἕκαστα πονείατο· αὐτὰρ. . . . et sequente ἐκ 1153, ubi vulgo utrobique πονήατο, sed codex Voss. πονείατον». Ὁ Ἑρμαννὸς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ὀρφικῶν σελ. 148 ἀναγινώσκει πονείαθον λέγων «Caeterum vulgata lectio πονήατο, quae vereor ut alio huius formae exemplo defendi

possit, etiam hiatu laborat, et hic et infra v. 1160. Quem quum utroque in loco optimus codex Vossianus tollat, restituendum putavi unius litterae mutatione formam in aliis certe verbis usitatissimam, cuius exempla, praeter Piersonum ad Moer. p. 118. congessit Fischerus ad Well. Gramm. III. 1. p. 11 seq.». Ὁ διαπρεπὴς φιλόλογος τὸ μὲν ἀσύστατον ὑπολαμβάνων τὸν τύπον πονήατο, τὸ δὲ τῇ χασμωδίᾳ προσκρούων, τρέψας τὸ Τ τοῦ ἐν τῷ Βοσσιανῷ κώδικι φερομένου πονείατον εἰς Θ, ἔγραψε πονείαθον ἐξ ἐνεστῶτος πονειάθω, ὅστις οὔτε ὑπῆρξέ ποτε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ οὔτ' ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ. Θαυμάζομεν δ' ὅτι ἐνεκρίθη ἡ γραφὴ τοῦ Ἑρμαννοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀβέλου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ὀρφικῶν. Οὐκ ὀλίγοι δὲ δακτυλικοὶ ἑξάμετροι εὑρίσκονται παρὰ τῷ Ὁμήρῳ ὅμοιοι ὄντες τοῖς παρὰ τῷ Ψευδορφεῖ μετὰ χασμωδίας προενηνεγμένοις, οἷον Ἰλ. Β, 218:

κυρτώ, ἐπὶ στῆθος συνοκωχότε· αὐτὰρ ὕπερθεν.

κτλ. Πρβ. Θεόκρ. Β', 154:

ταῦτά μοι ἁ ξείνα μυθήσατο· ἔστι δ' ἀλαθής.

Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ψευδορφεῖ Ἀργοναυτ. 233:

καί ῥά οἱ ἄλλοθεν ἄλλος ἐκέκλετο ἠδ' ἀγόρευεν.

Ἴδε Χρίστιον ἐν Μετρικ. σελ. 179 ἐκδ. β' (Πρβ. καὶ Ἑύνιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Ζ', σελ. 136 καὶ Φρίσχιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θεοκρίτου Τόμ. Α', σελ. 39, κτλ).

Ὁ ἀμοιρῶν τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ τύπος πονήατο δύναται νὰ παραβληθῇ τῷ παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ ἀπαντῶντι γεύμεθα Εἰδ. ΙΔ', 51 «μῦς, φαντί, Θυώνιχε, γεύμεθα πίσσας», περὶ οὗ ἐποιήσατο λόγον ὁ Λοβέκκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Βουτμαννοῦ Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματικῆς Τόμ. Β', σελ. 17. Ὁ Μεινέκιος γράφει ἐν τῇ Γ' ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν Ποιητῶν σελ. 296 «Perfecti formam γεύμεθα, quam acerbe taxat Cobetus Var. Lect. p. 42, si poeta e plebeio Siciliensium sermone adscivit, nihil habet quod iure reprehendas». Ὁ δὲ Κόβητος λέγει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1859, σελ. 36 «Sed mihi quidem de scripturae sanitate non plane constat. Γεύμεθα pro γεγεύμεθα dictum non concoquo. Nescio an aliis placeat Meinekii opinio: *Perfecti formam* γεύμεθα —. *si poëta ex plebeio Siciliensium sermone adscivit, nihil*

habet quod iure reprehendas. mihi quidem non placet. Plebeium Siciliensium sermonem non aliunde quam ex ipso Theocrito et paucis antiquiorum poëtarum laciniis cognitum habemus sed ex his ne tenuissima quidem duci potest suspicio, cur credamus illam plebem in γέγευμαι aut similibus primam syllabam omisisse». Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπάρχει καὶ γνώμη, καθ' ἣν τὸ γεύμεθα εἶνε ἐνεστὼς ἀντὶ τοῦ γευόμεθα (Ἴδε Φρίσχιον εἰς Θεόκρ. Τόμ. Β', σελ. 275).

Εἴδομεν ὅτι ἐποιήσατο ὁ Ὅμηρος χρῆσιν τῶν τύπων ἐπιτετράΦαται-τετράΦατο, ἔρΧαται-ἔρΧατο, κτλ. Τῷ Βουτμαννῷ φαίνεται εὔλογον ἐν τῇ Διεξοδικῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ Τόμ. Α', σελ. 426 ἐκδ. β' νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἐν οἷς ῥήμασι τὰ δασέα Φ καὶ Χ δὲν εἶνε ῥιζικά, μετέβησαν εἰς ταῦτα ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ πρώτου παρακειμένου, εἰ καὶ σημειώσεως ἄξιον, λέγει ὁ Βουτμαννός, ὑπάρχει ὅτι κεῖται παρ' Ὁμήρῳ ἐπιτετράφαται καὶ ὀρωρέχατο, καίπερ οὐδενὸς παραδείγματος παρ' αὐτῷ ἀπαντῶντος παρακειμένου λήγοντος εἰς ΦΑ ἢ ΧΑ. Γράφει δὲ καὶ ὁ Φρασικλῆς ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ Τόμ. Α', σελ. 580 «Τέλος δὲ τῶν δασυνομένων Παρακειμένων δὲν εὑρίσκεται κατὰ τὸ Ἐνεργητικὸν παράδειγμα. Ἀναφαίνονται οὗτοι εἰς τὸ Παθητικὸν μόνον, οἷον ἐπιτετράφαται (ἐπιτρέπω), ὀρωρέχατο (ὀρέγομαι)». Βλέπει τις ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἐνεργητικοὺς παρακειμένους τελευτῶντας εἰς ΦΑ ἢ ΧΑ, ἀλλ' ἔχουσιν οὗτοι τὸ δασὺ ἐκ τοῦ θέματος, οἷον τέτροΦεν (τρέΦω), τετευΧώς (τεύΧω), λελόγΧασιν (λαγΧ-άνω), συνοκωΧότε (συνέΧω), ἀμφιαΧ-υῖα. Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ καὶ βέβρυΧεν-βεβρυΧώς-ἐβεβρύΧει ἢ βεβρύΧει καὶ τετρηΧυῖα-τετρήΧει, ὃ συγγενὲς τῷ ταράσσω καὶ θράσσω, γενομένοις ἐκ τοῦ ΤΑΡΑΧ καὶ ΘΡΑΧ. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν Ἰλ. Ρ, 54 εὑρίσκεται «ἅλις ἀναβέβρυχεν ὕδωρ», βραχέως τῆς παραληγούσης ἐκφερομένης· ἔγραφε δ' ἀντ' αὐτοῦ ὁ Ζηνόδοτος ἀναβέβρΟχεν, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν εἰς τὴν Ἰλιάδα Σχολίων Τόμ. Β', σελ. 127, 20 «ἀναβέβρυχεν: Ζηνόδοτος διὰ τοῦ Ο ἀναβέβροχεν, ὡς ἐκεῖ· ἀλλ' ὅτ' ἀναβρόξειε θαλάσσης». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1095, 7 (Ἴδε Ἑύνιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Ζ', σελ. 300-1). Τὴν γραφὴν τοῦ Ζηνοδότου ἀπεδέ-

ξατο καὶ ὁ Ναύκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος. Ἐκ τοῦ θέματος ἔχει τὸ δασὺ καὶ ὁ παθητικὸς παρακείμενος τετεύΧαται καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος ἐ-τετεύΧατο καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἐπέΧομαι παρηγμένος ὑπερσυντέλικος ἐπώΧατο. Εἶνε δὲ θεματικὸν τὸ δασὺ καὶ ἐν τῷ εὑρεθέντι μὲν παρὰ τῷ Ἡσιόδῳ, ὑπάρχοντι δὲ πιθανῶς καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὁμήρου καὶ πρὸ αὐτοῦ, κεκρύΦαται (Πρβ. κρυΦηδόν, κρυΦῇ, κρύΦα).

Ἐκ τῶν κανονικῶς προενηνεγμένων διὰ δασέος ἀφώνου τύπων τετεύχαται-ἐτετεύχατο ἢ τετεύχατο καὶ ἐπώχατο καὶ κεκρύφαται, οἷς ὅμοιοι καὶ ἄλλοι ἴσως ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις ἐφέροντο, δύναταί τις νὰ νομίσῃ ὅτι μετέλαβον τῆς δασύτητος καὶ ὁ ἔρΧαται-ἔρΧατο, ὀρωρέΧαται-ὀρωρέΧατο, κτλ. καὶ ὁ ἐπιτετράΦαται-τετράΦατο (Πρβ. καὶ Γ. Μεϋῆρον ἐν Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 638 ἐκδ. γ'). Ἀλλ' ὁ Ἰω. Σμιδίτιος ἐν *Kuhn's Zeitschr.* Τόμ. ΚΗ', σελ. 309 δοξάζει ὅτι ἡ δασύτης μετέβη εἰς τὸ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον ἐκ τοῦ δευτέρου, ὅπερ ἔχει κανονικῶς τὸ δασὺ ἄφωνον πρὸ τῆς καταλήξεως ΘΕ. Πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Σμιδιτίου ἀντεῖπε διὰ πολλῶν ὁ Κούρτιος ἐν τῷ *Zur Krit. der Neuest. Sprachforsch.* σελ. 62 κέξ. Ἐκρίθη δ' ὅμως ἀποδοχῆς αὐτὴ ἀξία ὑπὸ τοῦ Λεουβῆνος λέγοντος ἐν Ἐγχειρ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 301 «E *secunda* persona dual. et plur. (τέτραφθον τέτραφθε) in tertiam plur. irrepsisse adspiratam probabiliter statuit I. Schmidt in Kuhns Zschr. XXVIII p. 309». Γράφει δὲ καὶ ὁ Μόρρος ἐν Ὁμηρ. Γραμματ. σελ. 28 ἐκδ. β' «It has been pointed out by Ioh. Schmidt (*K. Z.* XXVIII. 309) that the aspiration in these cases is due to the analogy of the forms in which a similar aspiration is caused by the ending: τετρά-φαται because of the 2 Plur. τέτραφ-θε, Inf. τετράφ-θαι. This explains why a final *dental* is not affected: for δ before θ passes into σ». Λαμπρὸν παράδειγμα ἐκφορᾶς τρίτου προσώπου μετὰ δασύτητος κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς δεύτερον γινώσκομεν τὸ ἀνώΧθω, ὅπερ ὀφεῖλον κατὰ τὸ (ἕσταθι-) ἑστάΤω καὶ (τέθναθι-) τεθνάΤω, κτλ. νὰ ἔχῃ τύπον εἰς ΤΩ περατούμενον, ἀνώΚ-Τω (ἐκ τοῦ ἀνώΓ-Τω), μεθηρμόσθη πρὸς τὸ δεύτερον πρόσωπον καὶ προηνέχθη ὁμοίως αὐτῷ· ἄνωΧθι-ἀνώΧθω. Συνεξηκολούθησε δὲ τούτοις καὶ τὸ δεύτερον πληθυντικὸν

ἄνωΧθε, οὗ ἡ κανονικὴ ἐκφορὰ θὰ ἦτο ἄνωΚΤε (ἐκ τοῦ ἄνωΓ-Τε) κατὰ τὸ ἕσταΤε καὶ δείδιΤε. Πρβ. Κυννῆρον ἐν Διεξοδ. Γραμματ. τῆς Ἑλλην. Γλ. Μέρ. Α΄, σελ. 679 ἐκδ. β΄ (Μέρ. Α΄, β΄, σελ. 238 Βλασσ.). Ὁ Βουτμαννὸς νομίζει ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. Τόμ. Β΄, σελ. 24 ἐκδ. β΄ ὅτι τὸ ἄνωχθε καὶ ἀνώχθω, ὡς καὶ τὸ ἐγρήγορθε, ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὸ τέτυφθε καὶ ἔφθαρθε, κτλ. Περὶ τοῦ ἐγρήγορθε καὶ ἐγρηγόρθασι ἴδε Κυννῆρον ἐν Διεξοδ. Γραμματ. Μέρ. Α΄, σελ. 679 ἐκδ. β΄ (Μέρ. Α΄, α΄, σελ. 239 Βλασσ.) καὶ Λεουβῆνα ἐν Ἐγχειρ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 404.

Οὐχὶ δὲ σπανίως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ συμβαίνει νὰ ἐξομοιῶται τύπος κατά τινα ἕλξιν ἢ κατὰ φαινομένην ἀναλογίαν ἑτέρῳ τύπῳ. Λέγεται δ' ὑπὸ τῶν παλαιῶν γραμματικῶν ὅτι ἡ δεῖνα λέξις συνεκτρέχει τῇ δεῖνι καὶ γίνεται πολλάκις ὑπ' αὐτῶν χρῆσις τοῦ ὀνόματος συνεκδρομή· συνωνυμεῖ δὲ τῷ ῥήματι συνεκτρέχειν τὸ συνεξακολουθεῖν, ἐξ οὗ τὸ ὄνομα συνεξακολούθησις. Ἀρκούμεθα νῦν τῇ παραθέσει τῶν ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς γεγραμμένων σελ. 630, 20 «Οἷς ἀναλογίας δίκην συνεξακολουθῆσαν καὶ τὸ ἔσσον κατὰ τροπὴν τῆς ἀρχούσης γέγονεν ἆσσον. Ὡς δὲ πολλὰς λέξεις καινοτομεῖ καὶ ἡ συνεξακολούθησις δῆλον καὶ ἐκ τοῦ υἱάσι· τοῦτο γὰρ υἱέσιν ὀφεῖλον εἶναι ὡς ἀπὸ τοῦ υἱεύς υἱέος ὅμως συνεξέδραμε τοῖς συγγενικοῖς τῷ πατράσι καὶ μητράσιν. Οὕτω δὲ καὶ τὸ πάτερ ὀφεῖλον ὀξύνεσθαι κατὰ τὴν οἰκείαν εὐθεῖαν βαρυτονεῖται διὰ τὰ οἰκεῖα συγγενικὰ τὸ μῆτερ καὶ θύγατερ· καὶ τὸ σῶτερ δὲ ἡ πρὸς τὸ πάτερ συνεκδρομὴ ἐβάρυνε. Καθ' ὅμοιον δὲ λόγον καὶ τὸ χωρίς ἐπίρρημα ὀξυνόμενον, ὡς τὸ λικριφίς, ὅμως εὕρηται — μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ Σ χῶρι λεγόμενον βαρυτόνως καθ' ὁμοιότητα τοῦ αὐτόθι καὶ ὅθι καὶ τῶν ὁμοίων. Ἴσως οὖν καὶ τὸ οὕτως ἐπίρρημα ἐξῶσε τὸ Σ πρὸς ὁμοιότητα οἷον ἀναλογικὴν τοῦ ἰὼ καὶ ἐπισχερὼ καὶ τῶν ὁμοίων ἐπιρρημάτων, εἰ καὶ μὴ τονοῦται ὁμοίως ἐκείνοις· καὶ μήν, εἰ καὶ ἐνταῦθα τὴν φυσικὴν ἐτήρησε βαρυτόνησιν, ἀλλ' ἐν ἑτέρᾳ συν(εκ)δρομῇ περιεκλάσθη εἰς περίσπασιν· Δωριεῖς γὰρ κατὰ τὸ καλῶς, σοφῶς, δυνατῶς φασὶ καὶ οὑτῶς, οἷον πιαίνεται ὁ στάχυς οὑτῶς». Ἐρρήθη δὲ καὶ συνεξελθεῖν τινι καὶ συναπενεχθῆναί τινι, κτλ. Δὲν ἐξετάζομεν ἐν τῷ παρόντι ἂν εἶνε ὀρθὰ πάντα τὰ ἐκ τοῦ Εὐσταθίου ἐν τοῖς ἡγουμένοις παρατεθειμένα.

Ἄλλοτε, ἂν μή τι κώλυμα ἡμῖν συμβῇ, καὶ ταῦτα θὰ ἐπεξέλθωμεν καὶ τὰ ἐν ἑτέροις τόποις τῶν εἰς Ὅμηρον Παρεκβολῶν περὶ σχηματισμῶν κατὰ συνεκδρομὴν ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου εἰρημένα, ὡς καὶ ὅσα παρ' ἄλλοις παλαιοῖς γραμματικοῖς εἴδομεν περὶ τοιούτων ἐκφορῶν παρατηρήματα. Θὰ καταλέξωμεν δὲ πλῆθος τύπων κατὰ συνεκδρομὴν προενηνεγμένων ἔκ τε τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ· ἔτι δ' ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς ἰδιωτικῆς συνηθείας.

Τοῦ παρακειμένου δειδέχαται καὶ τοῦ ὑπερσυντελίκου δειδέχατο, πρὸς ᾧ φέρεται καὶ τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον δείδεκτο ἐν Ἰλ. Ι, 224, ἐνεστὼς εἶνε τὸ δείκνυμαι κατὰ μετοχὴν ἀπαντῶν ἐν Ἰλιάδος Ι, 196 «τὼ καὶ δεικνύμενος προσέφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς» καὶ ἐν Ὀδυσσείας Δ, 59 «τὼ καὶ δεικνύμενος προσέφη ξανθὸς Μενέλαος» καὶ ἐν τῷ εἰς Ἀπόλλωνα Ὁμηρικῷ Ὕμνῳ στίχ. 10 «τῷ δ' ἄρα νέκταρ ἔδωκε πατὴρ δέπαϊ χρυσείῳ δεικνύμενος φίλον υἱόν». Νοεῖται δὲ τὸ δεικνύμενος ἀντὶ τοῦ δεξιούμενος, φιλοφρονούμενος ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Γ', σελ 385, 20. Πρβ. καὶ Ἀπολλών. Σοφιστ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 57, 20 καὶ Ἡσύχ. λ. δεικνύμενος. Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ λέγεται σελ. 260, 49 «Δεικνύμενος: δεξιούμενος λόγοις· τὼ καὶ δεικνύμενος προσεφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς. Παρὰ τὸ δεῖξαι»· ἐπιφέρεται δ' αἰτιολογία, ἐφ' ἣ οὐδεὶς δύναται νὰ μὴ γελάσῃ· «οἱ γὰρ δεξιούμενοί τινας δοκοῦσι δεικνύειν τοῖς δεξιουμένοις τὰ ὄψα». Ὁ Βωμειστῆρος ποιεῖται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ὁμηρικῶν Ὕμνων σελ. 120 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «δεικνύμενος. Propria huius verbi notio, quae est tendendi et porrigendi manus, deinde traducta est ad significationem excipiendi verbis vel etiam poculis, de qua re cf. I 196, δ 59 c. schol. et Buttm. Gr. Gr. II p. 144». Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἡσύχιος ἑρμηνεύει καὶ τὸ ἐνεργητικὸν δεικνῦσι διὰ τοῦ δεξιοῦνται.

Βλέπει δέ τις ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι καὶ τὸν τύπον δειδίσκετο, οἷον Ὀδ. Σ, 121 «δέπαϊ χρυσέῳ δειδίσκετο» καὶ Υ, 197 «δεξιτερῇ δειδίσκετο χειρὶ παραστάς», καὶ τὴν μετοχὴν δειδισκόμενος, οἷον Ὀδ. Γ, 40 «ἐν δ' οἶνον ἔχευεν χρυσείῳ δεπαϊ· δειδισκόμενος δὲ προσηύδα Παλλάδ' Ἀθηναίην» καί, διὰ μόνου τοῦ Ε τῆς πρώτης συλλαβῆς ἐκφερομένης, Ο, 150 «στῆ δ ἵππων προπαροιθε·

δεδισκόμενος δὲ προσηύδα», ἀνθ' οὗ ὁ Ναύκιος εἴκασε «στῆ δὲ πάροιθ' ἵππων· δειδισκόμενος δὲ προσηύδα» (Πρβ. καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 835 ἐκδ. β'). Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «ΔειδισΥετο: ἐδεξιοῦτο» καὶ «ΔΙδίσκετο: ἠσπάζετο». Τοῦ δειδίσκετο ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος ἀλλ' ἐπ' ἐννοίας διαφόρου ἧς ἔχει παρ' Ὁμήρῳ. Περὶ τοῦ πράγματος γίνεται λόγος ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β', σελ. 931 δ' ἔχων ὧδε· «Porrigendi signif. dixit Apoll. Rh. I, 558: Σὺν καί οἱ παράκοιτις ἐπωλένιον φορέουσα Πηλείδην Ἀχιλῆα φίλῳ δειδίσκετο πατρί. Qui mihi similis poetae eruditi error videtur ei quem notabo in Δεικανάω» (Πρβ. καὶ Βουτμαννὸν ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. Τόμ. Β', σελ. 144 ἐκδ. β'). Ἀνελλήνιστον εἶνε τὸ παρὰ τῷ Σουίδᾳ καὶ τῷ Ζωναρᾷ Λεξ. σελ. 489 φερόμενον «Δειδίσκω: δεικνύω». Ὁ Οὐέστφαλος γράφει ἐν Μεθοδ. Γραμματ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. Μέρ. Α', β', σελ. 188 «δει-δί-σκομαι und δε-δί-σκομαι ep., Aristoph. bewillkommne, begrüsse = δεικ-ανάω, δείκ-νυμαι, auch in der Bedeutung des activen δείκ-νυμι zeige Apoll. Rh. 1, 558». Παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει κεῖται Λυσιστ. 563 «ἕτερος δ' αὖ Θρᾷξ πέλτην σείων κἀκόντιον, ὥσπερ ὁ Τηρεύς, ἐδεδίσκετο τὴν ἰσχαδόπωλιν καὶ τὰς δρυπετεῖς (δρυπέπεις) κατέπινε». Ἑρμηνεύεται δ' ἐν τοῖς Σχολίοις τὸ ἐδεδίσκετο διὰ τοῦ ἐφόβει. Πρβ. Σουίδ. «Ἐδεδίσκετο: ἐξεφόβει». Μετετυπώθη δὲ καὶ τὸ ἐν τῷ εἰς Ἑρμῆν Ὁμηρικῷ Ὕμνῳ στίχ. 163 «μῆτερ ἐμή, τί με ταῦτα τιτύσκεαι ἠΰτε τέκνον νήπιον, ὃς κτέ.;» ὑπὸ τοῦ Πιέρσωνος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σελ. 119 εἰς τὸ δεδίσκεαι, ὃ ἐγκρίναντες ἀποκατέστησαν εἰς τὸ ἔδαφος οἱ ἐκδόται τῶν Ὁμηρικῶν Ὕμνων (Πρβ. καὶ Θησαυρ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 930 δ' καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α', σελ. 280). Ἀλλ' ὁ Λεουβὴν ἐν Ἐγχειρ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 474 ἀναγινώσκει δεδίσΣεαι. Ὁ Φρασικλῆς γράφει ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ Τόμ. Α', σελ. 602 «Ἀνήκει ἐνταῦθα καὶ τὸ δεικανᾶσθαι καὶ τὸ δειδίσκομαι, δεδίσκομαι, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ συγχυσθῇ μὲ τὸ δεδίσκομαι (δεδίσσομαι)». Παρεφθαρμένον εἶνε τὸ παρ' Ἡσυχίῳ «Δεδίσκετο: δίδωσιν ἐκφοβεῖν» (Ἴδε Ἄλβερτον εἰς Ἡσύχ. Τόμ. Α', σελ. 898-9). Μεταβλητέον δ' ἴσως τὸ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐ-

σταθίου σελ. 782, 57 «ἐπένθεσιν τοῦ Ι ἔσχεν ὁμοίως τῷ — δειδίσκετο ἀντὶ τοῦ ἐξεφόβει» εἰς τὸ δειδίΣΣετο (Ἰλ. Μ, 52). Ἐσφάλη ὁ Οὐέστφαλος ὑπολαβὼν ὅτι ἐποιήσατο ὁ Ἀριστοφάνης χρῆσιν τοῦ δεδίσκεσθαι ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ δεξιοῦσθαι. Ἴσως δ' ἠπατήθη ὁ ἀνὴρ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς τοῦ Κρυγήρου, ἐν ᾗ φέρεται Μέρ. Β', § 39, λ. δείκνυμι «δειδίσκομαι (δεδίσκομαι ο 150 u. Ar. Ly. 564)». Σημειωτέον δ' ὅτι προηνέχθη γνώμη, καθ' ἣν τὸ παρὰ τῷ κωμικῷ ἐδεδίσκετο εἶνε πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ ἐδεδίΤΤετο. Ὁ Βλαϋδέσιος λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀριστοφάνους Λυσιστράτης σελ. 74 «ἐδεδίττετο malit Maltbius ad Morelli Thes. p. 221, quum nusquam alibi verbum δεδίσκεσθαι sensu *terrendi* exstare videatur» καὶ «Verissima mihi videtur Maltbii emendatio, in quam ipse etiam incideram — Aliud est δεδίσκεσθαι vel δειδίσκεσθαι (*data manu dextra accipere aliquem*) Hom. Od. ο'. 150. σ'. 120». Πρβ. καὶ σελ. 229.

Περιέπεσε δὲ καὶ ἑτέρῳ ὁ Οὐέστφαλος ἁμαρτήματι ἐκλαβὼν τὸ δειδίσκομαι - δεδίσκομαι ἰσοδύναμον τῷ δεικανάω. Τὸ κατ' ἐνεργητικὸν τύπον ἐσχηματισμένον δεικανάω οὔτε δόκιμον εἶνε οὔτ' ἐμφαίνει τὴν ἔννοιαν τοῦ δεξιοῦμαι. Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐρρήθη δεικανόωντο (ἢ ἐδεικανόωντο) δέπασσιν (Ἰλ. Ο, 86) καὶ δεικανόωντ' (ἢ ἐδεικανόωντ') ἐπέεσσι (Ὀδ. Σ, 111. Πρβ. καὶ Ω, 410) ἢ κατὰ τὸν Βεκκῆρον καὶ ἄλλους δεικανόωντο ἔπεσσιν (Πρβ. καὶ Ἑύνιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Ζ', σελ. 24). Εἶπε δὲ καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος «χερσί τε καὶ μύθοισιν ἐδεικανόωντο ἕκαστον» (βιβλ. Α', 884) καὶ Κόϊντος ὁ Σμυρναῖος «μετὰ δ' ἀλλήλους ἐπέεσσιν ἄμφω δεικανόωντο δόμῳ ἔνι κηώεντι» (Λόγ. ϛ', 158). Ἡσύχ. «Δεικανᾶσθαι: δεξιοῦσθαι» καὶ «Δ(ε)ικανόωντο: ἐδεξιοῦντο» καὶ «Ἐδεικανόωντο: ἠσπάζοντο» καὶ «ἘδΙκανόωντο: ἐδεξιοῦντο». Κεῖται δὲ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ καὶ «ΔΙκανόωνται: ἐνδείκνυνται, λέγουσιν». Παρήχθη δ' ἐκ τοῦ δείκ-νυμαι τὸ δεικ-ανάομαι, ὡς ἐκ τοῦ ἐρύκ-ω τὸ ἐρυκ-ανάω καὶ ἐκ τοῦ ἴσχ-ω τὸ ἰσχαν-άω καὶ παθητικῶς ἰσχανάομαι (Ἰλ. Τ, 234: ἰσχαναάσθω. Μ, 38: ἰσχανόωντο. Ὀδ. Η, 161: ἰσχανόωνται). Ἐλέχθη δὲ καὶ ἐρυκάνω καὶ ἰσχάνω (Ἴδε Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verb*. Τόμ. Α', σελ. 266 ϐ'. Πρβ. καὶ Μεϋῆρον ἐν Ἑλλην.

Γραμματ. σελ. 589 ἐκδ. γ' καὶ Λεουβῆνα ἐν Ἐγχειρ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 470). Ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις σελ. 731, 20 εἶνε γεγραμμένον «δεικανόωντ': προσεκύνουν» καὶ κακῶς «δεικανόωντα: προσαυδῶντα, προσασπάζοντα καὶ φιλανθρωπεύοντα» ἀντὶ τοῦ «δεικανόωντ': προσηύδων, προσησπάζοντο καὶ ἐφιλανθρωπεύοντο». Πρβ. Ἐτυμολ. Μέγ. σελ. 260, 45 «Δεικανᾶται: προσαυδᾷ, προσασπάζεται, φιλανθρωπεύεται». Πλημμελῶς ἔχει τὸ ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Λεξικῷ Ἀπολλωνίου τοῦ σοφιστοῦ σελ. 57, 21 «δεικανάασθαι: διαλόγου ἀξιοῦσθαι», ἀνθ' οὗ ἀναγνωστέον διὰ λόγου δεξιοῦσθαι.

Ὁ Εὐστάθιος νομίζει ὅτι τὸ δειδέχαται καὶ δειδέχατο ἐγένοντο ἐκ τοῦ δέχω (δέχομαι), ἡ δὲ πρώτη αὐτῶν συλλαβὴ προηνέχθη διὰ διφθόγγου κατ' ἐπένθεσιν τοῦ Ι, ἵν' εὐαρμοστήσωσι τῷ μέτρῳ. Λέγει ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1568, 33 «Τὸ δὲ δειδέχαται τοῦ δέδεκται παθητικοῦ παρακειμένου ἐστὶ τρίτον Ἰωνικὸν πληθυντικὸν κατ' ἐπένθεσιν τοῦ ἰῶτα ἀναγκαίαν τῷ μέτρῳ. Δέχεσθαι δὲ μύθοις ταὐτὸν πάντως τῷ εὐφημεῖν καὶ εὐλογεῖν» καὶ σελ. 782, 56 «Ὅτι χρυσέοις κυπέλλοις υἷες Ἀχαιῶν τοὺς πρέσβεις ἐπανελθόντας δειδέχατο, τουτέστιν ἐδεξιοῦντο, ἄλλοθεν ἄλλος ἀνασταδόν· οἰκεῖος δὲ ὁ λόγος ἐπὶ φιλοφροσύνης δεξιωτικῆς. Ὅρα δὲ κἀνταῦθα ὡς τὸ δειδέχατο ἐπένθεσιν τοῦ Ι ἔσχεν ὁμοίως τῷ δεικανόωντο καὶ δειδίσκετο (δειδίσσετο) ἀντὶ τοῦ ἐξεφόβει καὶ ἑτέροις πολλοῖς διὰ δακτύλου ἀπαρτισμόν. Δῆλον δὲ ὅτι ἐκ τοῦ δέδεκτο τρίτου ἑνικοῦ τὸ δεδέχατο Ἰωνικὸν γίνεται». Πρβ. καὶ σελ. 234, 43 «Πρωτότυπον δὲ τῆς τοιαύτης ἐννοίας τὸ δέχω, ἐξ οὗ καὶ τὸ δέχθαι καὶ δειδέχθαι καὶ τὸ δειδέχαται· ἔτι δὲ καὶ τὰ τῆς δεξιώσεως, κτέ.» καὶ σελ. 436, 23 «Τὸ δὲ δειδέχατο, ἤγουν ἐδεξιοῦντο, ῥῆμα σύνηθες Ἰωνικὸν τὴν παρὰ τοῖς ὕστερον πρόποσιν δηλοῖ· προπίνουσι γὰρ ἀλλήλοις κατὰ τὸ καὶ παρὰ Ῥωμαίοις ἔθος οἱ ἀλλήλους δεπάεσσι δεξιούμενοι» καὶ σελ. 682, 58 «Οὐ μόνον οὖν οἱ τοῦ μύθου θεοὶ χρυσέοις δεπάεσσι δειδέχατ' ἀλλήλους, ἤγουν ἐδεξιοῦντο προπίνοντες ἑαυτοῖς ταῖς δεξιαῖς, ἀλλὰ καί τις καθ' ἱστορίαν οὕτω δείδεκτ' Ἀχιλῆα, ἤγουν ἐδεξιοῦτο, τουτέστι προύπινεν αὐτῷ, τῇ δεξιᾷ, φασί, διδοὺς τὸ ποτήριον». Παρατηρητέον δ' ὅτι τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶνε μετωχετευμένα ἐκ τῶν Δειπνοσοφιστῶν τοῦ Ἀθηναίου, ἐν οἷς φέρεται

σελ. 1ὃς' «Ἦν δέ τις αὐτοῖς καὶ διὰ τῆς προπόσεως ἀσπασμός. Οἱ γοῦν θεοὶ χρυσέοις δεπάεσσι δειδέχατ' ἀλλήλους, ἤτοι ἐδεξιοῦντο προπίνοντες ἑαυτοῖς ταῖς δεξιαῖς. Καί τις δὲ δείδεκτ' Ἀχιλλέα (Ἀχιλῆα) ἀντὶ τοῦ ἐδεξιοῦτο, ὅ ἐστι προέπινεν αὐτῷ τῇ δεξιᾷ διδοὺς τὸ ποτήριον». Παρακείμενος τοῦ δέχω (δέχομαι) ὑπολαμβάνεται τὸ δειδέχαται καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 252, 47 «Δειδέχαται: Ἐκ τοῦ δέχω δέξω, δέδεχα, δέδεγμαι δέδεξαι δέδεκται καὶ Ἰακῶς δεδέχαται καὶ πλεονασμῷ τοῦ Ι δειδέχαται». Πρβ. καὶ σελ. 262, 10 (κατὰ τὸν Βοσσ. Κώδ.) «(Δείδεκτο): δείδεκτ' Ἀχιλῆα· ἐδεξιοῦτο. Δέδεκτο καὶ πλεονασμῷ τοῦ Ι δείδεκτο». Ἴδε καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 108, 5 καὶ Παρισ. Τόμ. Γ', σελ. 76, 1 καὶ σελ. 161, 33. Ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Λεξικῷ Ἀπολλωνίου τοῦ σοφιστοῦ εἶνε γεγραμμένον σελ. 57, 7 «Δείδεκτο: ἐπὶ μὲν τοῦ τὰ ποτήρια τῇ δεξιᾷ ἐκτείνειν δέδεκτο δέπας Ἀχιλλεύς (γρ. δέπας δείδεκτ' Ἀχιλῆα), οἷον τῇ δεξιᾷ προέπιεν· ὅταν δὲ διὰ λόγων δεξιῶνται, δειδέχαται μύθοισιν· ὅθεν καὶ ἀριδΙκετος, οἷον ἀσπαστός». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. «Δείδεκτο: ἐδεξιοῦτο, διὰ φιλίας ἠσπάζετο καὶ λόγων».

Ὁ Εὐστάθιος συνάπτει τὸ δείκνυμαι-δεικνύμενος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τῷ δέκω (δέκομαι). σελ. 746, 26 «Τὸ δὲ δεικνύμενος ἀντὶ τοῦ δεξιούμενος, φιλοφρονούμενος, ξενοδοχῶν, ἀπὸ τοῦ δέκω Ἰωνικοῦ ῥήματος, ἐξ οὗ δέκνω δεκνύω δέκνυμι καὶ πλεονασμῷ δείκνυμι, ἀφ' οὗ μεταφορικῶς δείκνυσθαι λέγεται καὶ τῷ δακτύλῳ ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν γνώριμόν τι ποιεῖν. Ἐκ δὲ τοῦ ῥηθέντος δέκω καὶ δείκω καὶ τὸ δεικανᾶσθαι γίνεται, οἷον δεικανόωντ' ἐπέεσσιν, ἤγουν ἐδεξιοῦντο» καὶ σελ. 1482, 7 «Ἐν τούτοις δὲ κεῖται, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, τὸ δείκνυσθαι ἀντὶ τοῦ δεξιοῦσθαι ἀπὸ τοῦ δέκω δέξω, ὅθεν καὶ ἡ δεξιά· φησὶ γάρ· τὼ καὶ δεικνύμενος προσέφη Μενέλαος». Πρβ. καὶ σελ. 749, 28 «Πλησάμενος οὖν δέπας οἴνου ἐδεξιοῦτο τὸν Ἀχιλλέα· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ δείδεκτο, ἐξ οὗ καὶ τὸ δεικνύμενος γίνεται, ὡς προσεχῶς προείρηται». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις σελ. 178, 17 «τὼ καὶ δεικνύμενος: φιλοφρονούμενος, δεξιούμενος. Ἐκ τοῦ δέκω τὸ δέχομαι δείκω δεικνύω καὶ δείκνυμι τὸ φιλοφρονοῦμαι». Περὶ τοῦ δεδισκόμενος-δειδισκόμενος γράφει ὁ

Εὐστάθιος σελ. 1778, 4 «Ἐν τούτοις δὲ καὶ λέξις κεῖται ποιητική, τὸ δέπαϊ δεδισκόμενος, ὅ ἐστι δεξιούμενος, ὃ ἐν ἄλλοις δειδισκόμενος ἔφη ὡς ἀπὸ τοῦ δέχω δέκω, δίσκω, δεδίσκω καὶ δειδίσκω κατὰ διχρόνου ἐπένθεσιν».

Ὁ Ματθίας ἐν τῇ Διεξοδικῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 555 ἐκδ. γ' ἀρχέγονον τύπον ἢ θέμα ὑπολαμβάνει τὸ δέκω καὶ ἐκτεταμένην αὐτοῦ ἐκφορὰν τὸ δείκω. Σημαίνει δὲ κατ' αὐτὸν κυρίως ἐκτείνω τὴν χεῖρα, τὸ μὲν ἵνα δείξω τι, τὸ δὲ ἵνα δέξωμαί τι, τὸ δὲ ἵν' ἐμβάλω αὐτὴν τινι εἰς ἔνδειξιν δεξιώσεως. Ἐπιφέρει δ' ὅτι ἐπὶ ταύτης τῆς σημασίας ἀπαντᾷ παρ' Ὁμήρῳ τὸ δείκνυμαι ἐν Ἰλ. Ι, 196 καὶ ἐν Ὀδ. Δ, 59 καὶ ὅτι ἐν τῷ παρακειμένῳ ἔχει τύπον (δείδεγμαι) δειδέχαται ἀντὶ τοῦ δεδέχαται καὶ (ἐν τῷ ὑπερσυντελίκῳ) δείδεκτο. Ἕτεροι δὲ τύποι εἶνε, λέγει, τὸ δεικανάομαι, δεδίσκομαι, δειδίσκομαι. Συγγενῆ νομίζει τὰ ῥήματα δέκω (δέκομαι) καὶ δείκνυμι-δείκνυμαι καὶ ὁ Θείρσχιος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 387 ἐκδ. γ'. Ἀλλ' οὗτος προσποιεῖ μὲν τῇ ῥίζῃ ΔΙΚ καὶ κατ' ἔκτασιν ΔΕΙΚ τό τε δείκνυμι-δείκνυμαι (δείκνυ-μι) καὶ τοὺς τύπους δείδεκτο καὶ δειδέχαται-δειδέχατο, ἐφ' ὧν κατ' αὐτὸν ἐγένετο μὲν διπλασιασμὸς διὰ τῆς συλλαβῆς ΔΕΙ, ἐγένετο δὲ συστολὴ τοῦ ῥιζικοῦ ΕΙ εἰς Ε, δοξάζει δ' ὅτι ἐκ τοῦ τύπου δείδεκτο ἔλαβε τὴν ὕπαρξιν ἡ ῥίζα ΔΕΚ, ΔΕΧ τοῦ ῥήματος δέχομαι.

Ὁ Δοιδερλῖνος ἀποφαίνεται ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Γλωσσαρίῳ § 2034 (Τόμ. Γ', σελ. 73) ὅτι παρὰ τὸ δέκειν δέχειν ἀπετελέσθη τὸ δεικνύναι κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ δεκεννύναι· παρατηρεῖ δὲ περὶ τοῦ μέσου τάδε· «Das Medium ist bald deponential; Il XXIII, 701. θῆκεν ἄεθλα δεικνύμενος Δαναοῖσιν.— bald causativ; *empfangen, bewillkommen*, wie δέχεσθαι und δεξιᾶσθαι, *excipere*. Il. IX, 196. τὼ καὶ δεικνύμενος προσέφη, vgl. H. Apoll. 11. Das Perf. δεδεῖχθαι lautet — nicht weil δει-auch die Stammsilbe ist, wie Buttmann sagt, sondern — durch Metathese δειδέχθαι *begrüssen*, Il. IV, 4. τοὶ δὲ χρυσέοις δεπάεσσι δειδέχατ' ἀλλήλους. vgl. IX. 224. XXII, 435. οἵ σε θεὸν ὣς δειδέχατο». Περὶ δὲ τοῦ δειδίσκεσθαι λεγει ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ δείκνυσθαι, δείδεκτο. Τὸ δεκεννύναι εἶνε ἀτυχὲς πλάσμα τοῦ Δοιδερλίνου· εὐκατάφορος δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα ὑπῆρχεν ὁ ἀνήρ.

Κατὰ τὸν Δυντζῆρον τὸ μὲν δειδέχαται καὶ δειδέχατο ἐσχηματίσθησαν ἐκ τοῦ δέχεσθαι, τὸ δὲ δειδίσκεσθαι ἐκ τῆς ῥίζης ΔΙΚ, ΔΕΙΚ. Γράφει ὁ ἀνὴρ ἐκ τῇ ἐκδόσει τῆς Ὀδυσσείας (II, 71) «δειδέχαται, praesentisch, *begrüssen*, nicht von δεικνύναι, sondern von δέχεσθαι» καὶ ἐν τῇ τῆς Ἰλιάδος (Δ, 4) «δειδέχατ', von δέχεσθαι *begrüssen*, vom Zutrinken. vgl. I. 224. 671. X, 435. Das in ähnlicher Bedeutung vorkommende δειδίσκεσθαι — hat δικ, δεικ zur Wurzel; κ ist vor σκ ausgefallen wie in διδάσκω». Περὶ τοῦ δειδίσκομαι ἴδε καὶ Θείρσχιον ἐν Ἑλλην. Γραμμ. σελ. 387 ἐκδ. γ'.

Ὁ Βουτμαννὸς ἐν τῇ Διεξοδικῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ Τόμ. Β', σελ. 144 ἐκδ. β' καὶ ἄλλοι χωρίζουσιν ἀπ' ἀλλήλων τὸ ῥῆμα δείκνυμι - δείκνυμαι (δείδεκτο, κτλ.) μετὰ τοῦ δεδίσκομαι - δειδίσκομαι καὶ δεικανάομαι καὶ τὸ δέχομαι (δέκομαι) εἰς ἰδίαν ἑκάτερον ῥίζαν ἀναφέροντες (Ἴδε Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α', σελ. 280 καὶ 282 καὶ 289. Πρβ. καὶ Βανισέκιον ἐν *Etymol. Wörterb.* σελ. 328 - 9 καὶ 334). Παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ φέρεται «ΔΕκανᾶται: ἀσπάζεται». Γράφει δ' ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β', σελ. 938 δ' «Forma δεκανᾶσθαι si fuit in usu, non favet sententiae Buttm. Gr. vol. 2, p. 102, δεικανᾶσθαι referentis ad δείκνυμι, de qua opinione v. in Δέχομαι, cui communem cum δεικ. vel δεκαν. originem fuisse praeter alia forma mihi Ion. Δέκομαι persuadet. Conf. dicta in Δεδίσκομαι. Δεικάνω baryt. ponere videtur Arcad. p. 161, 22 sec. cod. Havn.». Πρβ. καὶ Σμιδίτιον εἰς Ἡσύχ. Τόμ. Α', σελ. 471. Ὁ Λ. Μεϋῆρος λέγει ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 835 ἐκδ. β' «δεκ - ανᾶται *er begrüsst* (bei Hesych); δεικ - ανόοντο (aus metrischem Grunde für δεκ -) *sie begrüssten*». Ἡμεῖς τὸ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ δΕκανᾶται νομίζομεν ἐσφαλμένην ἐκφορὰν τοῦ δΕΙκανᾶται.

Ὑπὸ τοῦ Λ. Μεϋῆρου εἰς ἄλλην μὲν ῥίζαν ἀναφέρεται τὸ δέκομαι - δέχομαι ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 834 ἐκδ. β' (Πρβ. καὶ σελ. 925), εἰς ἄλλην δὲ τὸ δεικνύμενος δειδέχαται, κτλ., δειδισκόμενος δειδίσκετο, δεκανᾶται δεικανόωντο (δεικανόοντο) σελ. 834 - 5, εἰς ἑτέραν δὲ τὸ δείκνυμι (δείξω,

ἔδειξα, κτλ., παρὰ τῷ Ἡροδότῳ δέξω, ἔδεξα, κτλ.) σελ. 836.

Περὶ τῆς γενέσεως τῶν τύπων δειδέχαται καὶ δειδίσκομαι ὑπάρχουσι ποικίλαι γνῶμαι. Ὁ Βουτμαννὸς νομίζει ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. Τόμ. Β′, σελ. 144 ἐκδ. β′ ὅτι ἡ τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ συλλαβὴ ΔΕΙ ἐν τῷ παρακειμένῳ οὐδενὸς ἄλλου ἕνεκα λαμβάνει ὑπόστασιν ἢ διότι καὶ ἡ θεματικὴ συλλαβὴ εἶνε ΔΕΙ. Τὴν γνώμην τοῦ Βουτμαννοῦ ἀποδοκιμάζει ὁ Δοιδερλῖνος ἐν Ὁμηρ. Γλωσσ. § 2034, Τόμ. Γ′, σελ. 73 ἀποφαινόμενος ὅτι διὰ μεταθέσεως τὸ δεδεῖχθαι προφέρεται δειδέχθαι. Ὁ Λ. Μεϋῆρος δοξάζει ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α′, σελ. 834-5 ἐκδ. β′ ὅτι μετρικὴ ἀνάγκη κατέστη αἰτία τῆς μεταβολῆς τοῦ ἐκ τῆς ῥίζης ΔΕΚ κατ' αὐτὸν παρηγμένου τύπου δε-δέχ-αται εἰς τὸν δει-δέχ-αται καὶ τοῦ δεκανόωντο (-οντο) εἰς τὸν δεικανόωντο (-οντο) καὶ ὅτι τὸ δει-δι-σκόμενος ἐγένετο ἐκ τοῦ δει-δεκ-σκόμενος (Πρβ. καὶ σελ. 1106). Ὁ Μόρρος λέγει ἐν Ὁμηρ. Γραμματ. σελ. 27 ἐκδ. β′ «The Reduplication in δει-δέχ-αται *they welcome* seems to be that of the Intensive form, as in δει-δίσκομαι: see § 61. The form belongs to δείκ-νυμι, not δέχ-ομαι» καὶ ἐν σελ. 28 «An anomalous ε for ῐ appears in δειδέχ-αται (δείκνυμι —), ἐρ-ηρέδ-αται (ἐρείδω, cp. ἠρισ-μένος Hesych.) and ἀκ-ηχέδ-αται (ἀκαχίζω)». Τὸ ἠρΙσμένος εἶνε ἡμαρτημένη ἐκφορὰ τοῦ ἠρΕΙσμένος. Κεῖται δὲ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ καὶ «Ἐρίσει: ὑποστηρίξει—φιλονικήσει», συγχύσεως γενομένης τοῦ ἐρΕΙσει ἐκ τοῦ ἐρείδω καὶ τοῦ ἐρΙσει ἐκ τοῦ ἐρίζω. Ἐν § 61, σελ. 56 μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Μόρρου τὸ δει-δίσσεσθαι (ὅπερ ὅμως=δεδϜίσσεσθαι), δαι-δάλλων, ἐκ-παι-φάσσειν καὶ ἄλλα. Ἴδε καὶ Κυνῆρον ἐν Διεξοδ. Γραμματ τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. Μέρ. Α′, σελ. 508 ἐκδ. β′ (Μέρ. Α′, β′, σελ. 23 Βλασσ.) καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α′, σελ. 1105 κἑξ. ἐκδ. β′. Πρβ. καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α′, σελ. 280. Ἀλλ' ὁ Φρίσχιος γράφει ἐν *Stud. Curt.* Τόμ. Ϛ′, σελ. 301 «Reliquorum autem (δειδίσκομαι δείδεγμαι) eandem radicem esse atque δείκ-νυμι δεικ-ανάομαι verborum jam vidit Buttm. A. Gr. II², 144. Quorum radix est δικ, unde δjικ ea ratione prodiit quam modo

exposuimus. Δει-δίσκομαι igitur e δε-δjικ-σκομαι factum est; δείδεγ-μαι autem perfecti haec est ratio: e radicis δjικ perfecto δέ-δjειγ-μαι (λιπ λέ-λειμ-μαι) epenthesi prodiit δει-δειγ-μαι, inde autem δείδεγ-μαι ea longae vocalis et diphthongi praecedentis consonas binas correptione, quam exhibent att. ἕζετο, ἑλληνίσθησαν (C. Verb. I, 136), κῆρυξ κήρῡκος; hom. κέ-σκετο R. κι (κεῖ-μαι), ion. ἀπόδεξις, ἕσσων, κρέσσων, μέζων. Neve sit qui putet cum Gerlando p. 185 δειδίσκομαι ex δε-δίσκομαι ea ι vocali inserta nasci potuisse quam praebent δαί-δαλ-ος, μαι-μά-ω. Nam quam mire lingua egisset si ε vocalem ad perfecti ritum attenuatam rursus auxisset gravissimo in universa duplicatione augmento!». Πρβ. καὶ Βανισέκιον ἐν *Etym. Wörterb.* σελ. 328-9. Περὶ τοῦ ἁπλοῦ ἕζετο παρατηροῦμεν ὅτι ἦτο παντελῶς ἄχρηστον ἐν τῷ πολιτικῷ λόγῳ τῶν Ἀθηναίων, ἀντὶ δὲ τοῦ ἑλληνίσθησαν γραπτέον πάντως ἡλληνίσθησαν. Περὶ τοῦ Ἰωνικοῦ ἀπόδεξις ἴδε Γ. Μεϋῆρον ἐν Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 184 ἐκδ. γ'. Πρβ. καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 270 ἐκδ. β'. Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Λεουβῆνος γεγραμμένα ἐν Ἐγχειρ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 345 «δέδϜεγμαι Δ 4 I 667 X 435 η 72 a verbo δεδϜίσσομαι — mss. δειδέχατ(αι)» καὶ σελ. 352 «Nec non eadem ratione videtur esse formatum verbum δεδϜίσκομαι *saluto* cum perfecto δέδϜεγμαι — (mss. δειδίσκομαι δείδεγμαι)».

Ἥκιστ' ἐναντιούμεθα τοῖς ἀποφαινομένοις ὅτι δὲν εἶνε συγγενῆ τὸ δέκομαι-δέχομαι καὶ τὸ δείκνυμαι-δεικνύμενος, κτλ. Ἀλλὰ δύσκολον ἀποβαίνει νὰ πεισθῇ τις ὅτι δὲν κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις τὸ δεικνύμενος, δεικανόωντο, δειδίσκετο-δειδισκόμενος-δεδισκόμενος καὶ τὸ δείδεκτο-δειδέχαται-δειδέχατο, οὐδαμῶς δ' ἀποδεκτὴ φαίνεται ἡ γνώμη τοῦ Δυντζήρου χωρίζοντος τὸ δειδέχαται-δειδέχατο ἀπὸ τοῦ δειδίσκεσθαι οὐδ' ἡ τοῦ Λοβεκκίου λέγοντος ἐν *Elem.* Μέρ. Α', σελ. 524 «et Homericum δείδεκτο, quod non ex communi δέδεικτο conversum sed *pro* δέδεκτο *hoc est* ἐδεξιοῦτο *dictum est*». Ἂν ἀποβλέψωμεν εἰς μόνην τὴν Ὁμηρικὴν χρῆσιν, μὴ ἐξερχόμενοι ἐκ τῶν ὁρίων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, θ' ἀναγκασθῶμεν νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἐσχημάτισεν ὁ

ποιητὴς ἐκ μὲν τῆς μακρᾶς ῥίζης ΔΕΙΚ τὸ ΔΕΙΚ-νύμενος καὶ τὸ ΔΕΙΚ-ανόωντο, ἐκ δὲ τῆς βραχείας ΔΙΚ τὸ δε-ΔΙ-σκόμενος (ΔΙΚ: δε-ΔΙΚ-σκομαι: δε-ΔΙ-σκο-μαι, ὡς ΛΑΚ: ΛΑΚ-σκω: ΛΑ-σκω, κτλ. Ἴδε Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Α', σελ. 278 καὶ 285 ἐκδ. β' καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 482 ἐκδ. β'). Ὑπάρχουσι δὲ τῷ ΔΕΙΚ-ΔΙΚ ὅμοια τὸ ἘΡΕΙΚ-ἘΡΙΚ καὶ τὸ ΕΙΚ-ΙΚ (ἀεικής, κτλ., ἔοικα, ἀΐκῶς, κτλ.). Πρβ. καὶ ΛΕΙΧ-ΛΙΧ (κνισολοιχός, ματιολοιχός, λίχνος, κτλ.), ΣΤΕΙΧ-ΣΤΙΧ (στοῖχος, στιχός-στίχες, στιχάομαι, ὁμοστιχάει, ἀνθ' οὗ ὁ Βεκκῆρος ἀνέγνω ὁμοῦ στιχάει), ΣΤΕΙΒ-ΣΤΙΒ (στοιβή, στιβάς, ἀστιβής, κτλ., ἐστίβηται), ΛΕΙΒ-ΛΙΒ (λοιβή, λίβος, λιβάς, κτλ.), ΛΕΙΠ-ΛΙΠ (λέλοιπα, λοιπός, ἐλλιπής, κτλ., λιποτελῶ, κτλ. καὶ κατὰ παλαιοὺς γραμματικοὺς καὶ Κόβητον ἐν Μνημοσ. 1884, σελ. 140 αἰγίλιψ· ἀλλ' ἴδε Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α', σελ. 41 καὶ πρβ. Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 864 ἐκδ. β'), ἘΡΕΙΠ-ἘΡΙΠ (ἐρείπιον, ἐρίπνη, κτλ.), ἈΛΕΙΦ-ἈΛΙΦ (ἄλειφαρ, ἀλοιφή, μιλτηλιφής, κτλ.), ΠΕΙΘ-ΠΙΘ (πειθώ, πέποιθα, πιθανός, ἀπειθῆσαι-ἀπιθῆσαι, κτλ.), ΕΙΔ-ΙΔ (εἶδος, ἰδέα, κτλ., αὐΐδετος, ἄϊστος. Πρβ. καὶ οἶδα-εἰδέναι, κτλ., ἴδμεν-ἴσμεν, κτλ., ἴδρις, κτλ., νῆϊς-νήϊδα-νήϊδες). Ἴδε καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 299-300 ἐκδ. β' καὶ Γ. Μεϋῆρον ἐν *Griech. Grammat.* σελ. 581 ἐκδ. γ'. Περὶ δὲ τῆς γενέσεως τῶν τύπων δειδέχαται-δειδέχατο-δείδεκτο καὶ δειδισκόμενος-δειδίσκετο δύναταί τις νὰ διανοηθῇ ὧδέ πως. Παθητικὸς παρακείμενος ὁμαλῶς ἐκ τῆς ῥίζης ΔΕΙΚ ἐσχηματισμένος εἶνε ὁ δέδειγμαι, οὗ μαρτύριον οὐδὲν ἐκ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν ἔχομεν. Τούτου τὸ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον ὀφεῖλον νὰ ἔχῃ τύπον δεδείχαται μετεπλάσθη πρὸς ἀπαρτισμὸν δακτύλου εἰς τὸ δειδΕχαται (Πρβ. ἐρηρΕδαται καὶ κατερΗριπεν-ἐρΕριπτο)· ὁμοίως δ' αὐτῷ προηνέχθη τὸ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον τοῦ παθητικοῦ ὑπερσυντελίκου δειδέχατο, ἐξ οὗ, παροραθέντος παντελῶς ἢ ἐπισκιασθέντος τοῦ κανονικοῦ τύπου δέδειγμαι, ἔλαβε τὴν γένεσιν τὸ τρίτον ἑνικὸν δείδεκτο· δειδέχαται-δειδέχατο-δείδεκτο. Ἐκ τῆς βραχείας ῥίζης ΔΙΚ ἐσχηματίσθη κανονικῶς ἡ ἐκφορὰ ΔΕ-δισκόμενος,

οἱ δὲ διὰ διφθόγγου προενηνεγμένοι τύποι ΔΕΙδισκόμενος καὶ ΔΕΙδίσκετο φαίνεται ὅτι ἐγένοντο κατ' ἀφομοίωσιν τῆς πρώτης συλλαβῆς πρὸς τὴν τοῦ ΔΕΙδεκτο, κτλ. Ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι καὶ ἐπίθετον ἀριδείκ-ετος, ᾧ ἐμφερῆ τὸ ἀλάμπ-ετος καὶ ἀπεύχ-ετος καὶ πολυεύχ-ετος καὶ αὐΐδ-ετος (περὶ οὗ ἐποιήσατο λόγον ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1874, σελ. 205) καὶ τὸ παρὰ τῷ Ὀππιανῷ δυσδέρκ-ετος. Πρβ. καὶ ἀτί-ετος καὶ ἀδαί-ετος κείμενον παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Ῥοδίῳ (καὶ ἑλ-ετός) (Ἴδε καὶ Λοβέκκιον ἐν Στοιχ. Μέρ. Α', σελ. 416). Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ ἐπίθετον ἀχύνετος, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν Στοιχ Μέρ. Α', σελ. 34 καὶ 201. Νομίζει δ' ὁ σοφιστὴς Ἀπολλώνιος ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Λεξικῷ ὅτι τὸ ἀριδείκετος παρήχθη ἐκ τοῦ δεικανᾶσθαι λέγων σελ. 43, 20 «Ἀριδ(ε)ίκετος: ὁ ἄγαν ἀσπαστός· παρὰ τὸ δ(ε)ικανᾶσθαι, ὅ ἐστι δεξιοῦσθαι». Πρβ. καὶ σελ. 57, 8 «Ὅταν δὲ διὰ λόγων δεξιῶνται, δειδέχαται μύθοισιν· ὅθεν καὶ ἀριδ(ε)ίκετος οἷον ἀσπαστός». Διττὴ ἐκδοχὴ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιθέτου γίνεται ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 142, 33 «Ἀριδείκετος: ὁ ἄγαν ἐμφανής. Ὅμηρος· Ἀλκίνοε, πάντων ἀριδείκετε ἀνδρῶν. Παρὰ τὸ δείκω τὸ δεικνύω καὶ δηλῶ ἢ φανερῶ. Ὡς οὖν ἀπὸ τὸ ἔχω ἔχετος, ἐμῶ ἔμετος, οὕτως δείκω δείκετος καὶ ἐν συνθέσει ἀριδείκετος, ὁ πάνυ δεικνύμενος. Ἢ ὁ ἄγαν ἀσπαστικώτατος (γρ. ἴσ. ἀσπαστότατος) ἀπὸ τοῦ δεικανάασθαι τὸ δεξιοῦσθαι καὶ ἀσπάζεσθαι». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. «Ἀριδείκετον: ἄγαν ἔνδοξον, ἀσπαστόν, φανερόν». Ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Λεξικῷ τοῦ Ἐβελιγγίου Τόμ. Α', σελ. 172 ἐκλαμβάνεται τὸ ἀριδείκετος ἰσοδύναμον τῷ *illustrissimus*, *digito monstratus*. Λέγει δὲ καὶ ὁ Δοιδερλῖνος ἐν Ὁμηρ. Γλωσσαρ. § 2035 (Τόμ. Γ', σελ. 74) «Κόων ἀριδείκετος ἀνδρῶν *ausgezeichnet*, *d. h. multorum digitis monstratus*». Ἀλλ' ὁ Λ. Μεϋῆρος γράφει ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 531 ἐκδ. β' «δεικανᾶσθαι (für δεκ.) *begrüssen*;—ἀριδείκετος (wahrscheinlich für—δέκετος) *sehr geehrt*» καὶ σελ. 835 «Hieher gehören wohl auch ἀριδείκ-ετος (aus-δεκ-?) *sehr verehrungswerth*, *augezeichnet*—und —» καὶ ὁ Σχούλζιος ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 242 «ἀριδείκετος —ad radicem δεικ: δικ trahi solet, quae originatio mihi parum placet quamvis versus Horatiani *monstror digito praeter-*

euntium Romanae fidicen lyrae non immemori. Cum L. Meyero (Vgl. Gr. I² 835) malim ad radicem *dek* in scrt. *daças*=lat. *decus* referre et ex *ἀριδέκετος metrica productione ortum putare» (Πρβ. καὶ σελ. 250).

Ὁ Οὐακκερνάγελος ἰσχυρίζεται ἐν *Bezzenb. Beitr.* Τόμ. Δ', σελ. 268 κέξ. ὅτι οὐδὲν κοινὸν πρὸς τὸ σύνηθες ῥῆμα δείκνυμι ἔχουσι τὸ δείδεκτο, δειδέχαται, δειδέχατο, δεικανάομαι καὶ δειδίσσομαι καὶ τὸ ἐν Ἰλ. Ι, 196 καὶ Ὀδ. Δ, 59 δεικνύμενος, ἀποφαίνεται δ' ὅτι ἐγένοντο ταῦτα ἐκ τοῦ παλαιοῦ Ἰνδικοῦ *daç* καὶ κρίνει εὔλογον νὰ ἐκφέρωνται διὰ τοῦ Η, ΔΗκνύμενος, ΔΗκανόωντο, κτλ., νομίζων ὅτι μεθήρμοσαν ταῦτα πρὸς τὸ δΕΙκνυμι οἱ μεταχαρακτηρίσαντες τὴν ἀρχαίαν γραφήν. Δοξάζει δ' ὅτι τὸ φωνῆεν τῆς ῥίζης συνεστάλη εἰς τὸ Ε ἐν τῷ δειδέχατ', δείδεκτο (δηδέχατ', δήδεκτο), ἐν δὲ τῷ δειδίσκομαι (δηδίσκομαι) ἔτι μᾶλλον εἰς τὸ Ι. Ἄξια παραθέσεως ὑπολαμβάνομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Σχουλζίου γεγραμμένα ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 155 «Ad vocem δεικανόωντο—cf. Hesychii δεκανᾶται· ἀσπάζεται, qua glossa usi Leo Meyer et Fick longam vocalem metro deberi probabiliter coniecerunt. Pro δειδέχαται quo abutitur Smyth EI 78 scribendum esse δηδέχαται vidit Wackernagel; quam formam non tam perfecto quae est Osthoffi sententia (Perfect 57 sq.) quam praesenti intensivo assigno. η in ει rhapsodi mutarunt, quia δηδέχαται i. q. δεδέχαται esse opinabantur» καὶ σελ. 264 «Quae praeter δήδεκται non perfecti, sed praesentis intensivi formam ex graeca lingua huius rei exempla V. L. attulit, Wackernagel aliter et melius explicavit in nitidissima de η augmento disputatione (KZ. XXVII 272 sqq. quam ipsius Osthoffi paene assensum tulisse produnt disputata ab eo Perfect. 604)». Πρβ. καὶ σελ. 325. Ἴδε καὶ Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Β', σελ. 219 καὶ 239 ἐκδ. β' καὶ Βλάσσιον ἐν *Kühn. Ausführl. Grammat. d. Griech. Spr.* Μέρ. Α', β', σελ. 396 καὶ Γ. Μεϋῆρον ἐν *Griech. Grammat.* σελ. 576 ἐκδ. γ'. Ὁ Σμύθιος λέγει ἐν *Ion.* σελ. 203 «Some verbal forms with ει, which is probably an incorrect transcription of E, are claimed as Ionic by the grammarians, *e. g.* δεικανᾶσθαι, on which see Osthoff, *Perfect*, p. 50. So too in

the case of other forms with an ει in the syllable of reduplication, where the ει is for η as in δείδεκτο, cfr. Skr. *dacati*» καὶ ὁ Χρίστιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος σελ. 112 «δηκνύμενος I 196. δ 59 et δηδέχαται et δήδεκτο pro δεικνύμενος δειδέχαται δείδεκτο scribenda esse non sine veri specie coniecit Io. Wackernagelius in Bezz. Beitr. IV 209».

Ἐκ τῆς παραδόσεως, εἰ καὶ εἶνέ πως τεταραγμένη, μανθάνομεν ὅτι ἐν Ἰλιάδος Μ, 340 ὑπὸ μὲν τοῦ Ζηνοδότου ἀνεγινώσκετο καθ' ἑνικὸν ἀριθμὸν «πάσΑς γὰρ ἐπῴχετο (πύλας)», ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀριστάρχου κατὰ πληθυντικὸν «πᾶσΑΙ γὰρ ἐπώχατο (πύλαι)» ἤ, ὡς ἄλλοι δοξάζουσι, «πᾶσΑΙ γὰρ ἐπῴχατο (πύλαι)» (Ἴδε Σπιτζνῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Α', Β', σελ. 282-3 καὶ Λαρόχην ἐν τῇ κριτικῇ τῆς Ἰλιάδος ἐκδόσει Τόμ. Α', σελ. 354-5. Πρβ. καὶ Λουδούϊχον ἐν *Arist. Homer. Textkr.* Τόμ. Α', σελ. 344-5). Ὑπῆρχε δὲ καὶ γραφὴ «πάσΑΣ γὰρ ἐπῴχατο (πύλας)», εἰς ἣν ἀναφέρεται ἡ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις ἐξήγησις Τόμ. Γ', σελ. 507, 35 «ἐπὶ πάσας ἤρχοντο οἱ πολέμιοι». Πρβ. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 909, 14 «Πάσας γὰρ ἐπῴχετο ὁ κτύπος δηλαδή, ἢ ἐπῴχατο ἤγουν ἐπεπορεύθησαν οἱ Τρῶες» (Ἴδε τὴν ὑπὸ τοῦ Εὐνίου γενομένην ἔκδοσιν τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Ϛ', σελ. 334 καὶ τὸ Ὁμηρικὸν Λεξικὸν τοῦ Ἐβελιγγίου Τόμ. Α', σελ. 464). Ὁ Κουλεγκάμπιος ἐκδέχεται τὸ ἐκ τοῦ ἐποίχομαι, ὡς νομίζει, παρηγμένον ἐπῴχατο (πᾶσαι γὰρ ἐπῴχατο) ἐπὶ παθητικῆς διαθέσεως ἐν ταῖς εἰς τὸ Μέγ. Ἐτυμολογικὸν Σημειώσεσι σελ. 368, 36 «Hoc vero si quis nolit, ἐπῴχατο cum iota legi potest ab ἐποίχομαι, quod ut nexui comvenientius praetulerim: *infestabantur*, *oppugnabantur*». Σφόδρα τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ἡμεῖς ἀποδοκιμάζομεν.

Δεινῶς παραδοξολογεῖ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ λέγων σελ. 368, 36 «Ἐπῴχατο: σὺν τῷ Ι. Ἡ ἐπὶ πρόθεσις ἀντὶ τῆς ἀπό, ἀπῷγμαι καὶ ἀπῴγμην, τὸ τρίτον πρόσωπον κατὰ διάλυσιν ἀπῴχατο ἀπὸ τοῦ οἴγω, ἀντὶ τοῦ κεκλεισμέναι ἦσαν». Γελοιότατον πάντων εἶνε νὰ ὑπολαμβάνηται ὅτι ἐν τῷ ἐπῴχατο ἡ ἐπί κεῖται ἀντὶ τῆς ἀπό καὶ ὅτι τὸ ἀπῴχατο δηλοῦν διὰ τὴν ἀπό πρόθεσιν τὸ ἐναντίον τοῦ ἁπλοῦ ἰσοδυναμεῖ τῷ κεκλεισμέναι ἦσαν. Ῥῆμα

ἀποίγω ἢ ἀποίγνυμι παρ' οὐδενὶ εὑρέθη, ἀπιθανώτατον δὲ φαίνεται ὅτι ἠδύνατο τοῦτο νὰ παραληφθῇ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ κληΐω-κλῄω, κλείω. Ὁ Ἑύνιος ποιεῖται λόγον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Ϛ', σελ. 335 περί τε τοῦ τύπου ἐπῴχατο καὶ τοῦ ἀμοιροῦντος τοῦ ὑπογεγραμμένου Ι ἐπώχατο. Γράφει δὲ τάδε· «Haud dubie redeundum est ad antiquiorem lectionem; eamque video fuisse duplicem, ἐπώχατο et ἐπῴχατο. Et hoc quidem: πᾶσαι γὰρ ἐπῴχατο, habet Ven. A. Sch. A. τὸ δὲ ἐπῴχατο οἷον ἐπικεκλιμέναι ἦσαν—ἐπέκειντο. ut sit: *tota porta erat occlusa*. Est ita ab οἴγω, ut ἀνοίγω *aperio*, ita, ἐποίγω *occludo*: unde ἐπῷχμαι, ἐπῴχμην, ἐπῷκτο et pro ἐπῷκντο, ἐπῴχατο. Nihil in his est, quod non analogiam habeat: sic λελέχατο, δεδέχατο. Alterum ἐπώχατο Apollonii auctoritas firmat: Lex. ἐπώχατο. p. 295 τοῖς ὀχεῦσι λεγομένοις, ὅπερ ἐστὶ μοχλοῖς, ἐπικεκλεισμέναι ἦσαν—Ergo aliam formam ille voci induerat; ex ἔχω, ὀχεὺς, *obex*, vox fuit ὀχέω, ἐποχέω, *pessulum* (μοχλὸν) *obdo*. Hinc tamen ἐπώχηντο, ἐπωχήατο ducendum esset: non ἐπώχατο; nisi confugias ad syncopen, quae nullo usu aut analogia firmari potest. Melius diceres fuisse ἐπόχω, de qua tamen forma nil constat. Videtur ideo prius ἐπῴχατο ab ἐποίγω esse amplectendum». Οὐδὲν σχεδὸν ὠφελεῖταί τις ἐκ τοῦ λόγου τούτου τοῦ Ἑυνίου. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ὁ Φισχῆρος ἐν ταῖς εἰς τὴν Οὐελλήρου Γραμματικὴν Παρατηρήσεσι Τόμ. Γ', α', σελ. 37 γράφει ἐπῴχατο νομίζων αὐτὸ ὑπερσυντέλικον τοῦ ἐποίγομαι.

Ἂν ὁ τύπος ἐπῴχατο ἀναφέρηται εἰς τὸ ῥῆμα ἐποίχομαι, ἐπάναγκες καθίσταται νὰ νομισθῇ ὅτι ἐκ τοῦ ἐποίχ-ομαι ἐσχηματίσθη παρακείμενος ἐπῷγ-μαι καὶ ὑπερσυντελικος ἐπῴγ-μην, ὅπερ ἥκιστα πιθανόν (Πρβ. ᾤχημαι, παρῴχημαι, παρῴχηκεν παρ' Ὁμήρῳ ἢ μᾶλλον παροίχωκεν). Ἂν δ' ἀναφέρηται εἰς τὸ ἐποίγω ἢ ἐποίγνυμι, ἔχει μὲν καλῶς κατὰ τὸν σχηματισμόν, παραβαλλόμενος πρὸς τὸ ἐν Ἰλ. Ξ, 158 ἀνῷγεν, ἂν μὴ ἐγκριθῇ ἡ ἐκφορὰ ἄνοιγεν, (καὶ τὸ ἐν Ω, 457 ᾦξε), ἀλλ' οὐδὲν τοῦ ῥήματος ἐποίγω ἢ ἐποίγνυμι ὑπάρχει μαρτύριον, εὐλόγως δὲ δύναταί τις νὰ δοξάζῃ ὅτι οὔτ' ἐγένετό ποτε χρῆσις τούτου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ οὔτ' ἦτο δυνατὸν συντεθὲν το ῥῆμα οἴγω ἤτοι ἀνοίγω τῇ ἐπί προθέσει

νὰ περιστῇ εἰς τὸ ἐναντίον καὶ ἀποβῇ ἰσοδύναμον τῷ κλείω (Ἴδε Βουτμαννὸν ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. Τόμ. Β΄, σελ. 189 ἐκδ. β΄. Πρβ. καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α΄, σελ. 463, λ. ἐποίγνυμι).

Ἀσύστατον ἐξελέγχεται ὂν τὸ μετὰ τοῦ ὑπογεγραμμένου Ι προενηνεγμένον ἐπῴχατο, φαίνεται δὲ πιθανώτατον ὅτι ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε ἐπώχατο, ὡς πολλοὶ τῶν φιλολόγων νομίζουσι (Πρβ. Στούρζιον εἰς Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 657, 24). Ὁ Βουτμαννὸς γράφει ἐν τῇ Διεξοδικῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ Τόμ. Β΄, σελ. 189 ἐκδ. β΄ «An der Stelle Il. μ, 340. hat die schreibart πᾶσαι γὰρ ἐπώχατο (nehmlich πύλαι) mit der Erklärung *waren verschlossen* von seiten des Sinnes und der Verbindung, und durch den Gegensatz θ, 58. πᾶσαι δ' ὠίγνυντο πύλαι, am meisten für sich. Nehmen wir, mit Wolf, sie an, so ist der einzige Weg analoger Erklärung dieser: Ὀχεύς, Riegel, hat diese seine Bedeutung von dem Verbo ἔχω; und die Annahme dass ἐπέχω τὰς πύλας zuhalten, verschliessen hiess. ist ganz in der Analogie gegründet, wie man immer noch sagte ἐπέχειν τὰ ὦτα, τὴν γλῶσσαν. Da wir aber oben § 85. A. 5. gezeigt haben, dass ὄκωχα das Pf. act. war, so ist ὦγμαι eben so richtig geformt wie ἦγμαι neben ἀγήοχα, und mit dem ins Passiv übergehenden Umlaut, wie in ἄωρτο. So ist also ἐπώχατο die ion. 3 pl. plusq. pass. von ἐπέχω». Λέγει δὲ καὶ ὁ Δοιδερλῖνος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Α΄, σελ. 288 «ἐπώχατο, *occlusae erant*; ἐπεχόμεναι ὀχεῦσιν. Ab ἔχειν ἐπέχειν enim ὄκωχα ὦγμαι declinatum est ut ἀγήοχα ἦγμαι ab ἄγειν. Alii ἐπῴχατο praetulere, tanquam ab ἐποιγνύναι ductum» καὶ ὁ Φρασικλῆς ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ Τόμ. Α΄, σελ. 608 «ἔχω — Παρακ. Ἐπικ. ὄχωκα (ἀντὶ τοῦ ὄκωχα, πρβ. ὀχή), ὅθεν συνοχωκότε, Ἰλ. β΄. 218. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν Παρακείμενον ἐσχηματίσθη πιθανῷ λόγῳ ὁ Παθ. Παρακ. ὦγμαι (πρβ. ὀχεύς), ὅθεν τὸ Ὁμηρικόν· πᾶσαι γὰρ ἐπῴχατο (δηλ. πύλαι), ἐκ τοῦ ἐπέχω». Ἀλλ' ὁ ἐκ τοῦ ἐπέχω-ομαι ἐσχηματισμένος ὑπερσυντέλικος δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὑπογεγραμμένον Ι. Καὶ ὁ Κούρτιος ἐν τῷ *Das Verb*. Τόμ. Β΄, σελ. 240 ἐκδ. β΄ συμφωνῶν τῷ Βουτμαννῷ νομίζει τὸ ἐπώχατο παράγωγον τοῦ ἐπέχω. Πρβ. καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat*. Τόμ. Α΄, σελ. 928 ἐκδ. β΄.

Ἅπαξ ἀπαντᾷ παρ' Ὁμήρῳ ὁ ἐνεργητικὸς παρακείμενος συνοχωκότε (Ἰλ. Β, 218) ἐπ' ἀμεταβάτου εἰλημμένος διαθέσεως καὶ ἅπαξ ὁ παθητικὸς ὑπερσυντέλικος ἐπώχατο (Ἰλ. Μ, 340). Οὐδεμία δὲ δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ἐκεῖνος μὲν ἐκ τοῦ συνέχω ἐγένετο, οὗτος δ' ἐκ τοῦ ἐπέχομαι. Περὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου εἶνε ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν τοῖς Στοιχείοις Μέρ. Α', σελ. 528 τάδε γεγραμμένα· «Gutturalium conversionis specimen est homericum συνοχωκότε, quod nostri Grammatici ab ἔχω, ὄκωχα repetunt, veteres vero aut συνοχηκότε scribendum aut certe pro συνωχηκότε accipiendum putarunt EM. 735, 46. Cram. I. 390». Τῶν ἀντιγράφων τοῦ Ὁμήρου τὰ μὲν πλεῖστα ἔχουσι συνοχωκότε, ὀλίγα δέ τινα συνοχΗκότε (Ἴδε Εὔνιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Δ', σελ. 237). Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις φέρεται σελ. 63, 27 Βεκκ. «συνοχωκότε: ἀπὸ τοῦ συνέχεσθαι, ὅ ἐστι συμπεπτωκέναι· καὶ ξυνοχῇσιν ὁδοῦ ταῖς ἀπὸ πλάτους εἰς στενὸν συμπτώσεσιν» καὶ σελ. 613, 32 «ξυνοχῇσιν ὁδοῦ: ταῖς συμπτώσεσι ταῖς ἀπὸ εὐρυχωρίας εἰς στενὸν συγκλειομέναις· καὶ ἐπὶ στῆθος συνοχωκότεΣ». Πρβ. καὶ Ἐρωτιαν. σελ. 116, 15 Κλ. «Συνοκωχή: συνοχὴ καὶ σύνοδος καὶ οἷον σύμπτωσίς τις. Ὡς καὶ Ὅμηρός φησι· κυρτώ, ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε». Βλέπει δέ τις τὸν τύπον συνοχωκότε καὶ ἐν Ἐτυμολ. Μεγ. σελ. 735, 46 καὶ ἐν Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 390, 1 καὶ παρ' Εὐσταθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 206 τέλ. καὶ παρὰ Σουίδ. σελ. 993 β' Βεκκ. καὶ παρὰ Ζωναρ. Λεξ. σελ. 1693 (συνοχωκότεΣ). Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Κοίντῳ τῷ Σμυρναίῳ Λόγ. Ζ', 502 «τείχεος ὡς ἤδη συνοχωκότος ἐν κονίῃσιν», ὡς ἔγραψεν ὁ Ῥοδομαννὸς ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου συνωχοκότος. Ἀλλὰ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ κεῖται «Συνοκωχότε: ἐπισυμπεπτωκότες· συνοκωχὴ γὰρ ἡ σύμπτωσις». Ταύτην δὲ τὴν γραφὴν ὑπολαμβάνει γνησίαν ὁ Βαλκενάριος ἐν ταῖς εἰς Ἀμμώνιον Παρατηρήσεσι σελ. 24 λέγων «Itaque ab ἔχω, ἐκέχω, ὄκωχα, cuius remansere reliquiae in genuina lectione *Homerici* συνοκωχότε Il. B. v. 218. ab Hesychio conservata, quam tetigit *Foesius* Oecon. *Hippocr.* v. συνοκωχή, et merito tuetur *Anonymus* in Miscell. Obs. Vol. I. T. I. p. 114» (Ἴδε καὶ Κοραῆν ἐν τῇ Βολισσίᾳ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Ῥαψῳδ. Β, σελ. 65). Ὁ Εὔνιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος

Τόμ. Δ', σελ. 237 ποιεῖται μὲν μνείαν τοῦ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φερομένου, ἀλλ' ἐπάγει «Constat autem fuisse vocem Ionicam ὀκωχή, unde ἀνοκωχή, quod plerumque scribitur ἀνακωχή — συνοκωχή apud Hippocratem legitur — Pluribus de hac voce egit Valken. ad Ammon. p. 23 — format ille ἔχω. ἐκέχω. ὄκωχα. quidni ὀκώχω et ὀκωχέω ut alia similia? Verum omnia quae disputata sunt, probant quidem voces illas extitisse, et fuisse Ionicas; enimvero non omnia Ionica et Hippocratea sunt Homerica; tum non una eademque fuit pronuntiatio; mollior autem ad meum sensum συνοχωκότε, quod et rationem habet et auctoritatem, nam legitur idem in Veneto, Sch. B. Sch. br. Suida et Eustath. tum in Vrat a. b. A. Townl. Mosc. I. 2». Μετὰ πολλῆς σοφίας εἶνε ταῦτα γεγραμμένα, ἀλλὰ πολλῷ εὐλογώτερον αὐτῶν ἔχουσι τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου εἰρημένα Τόμ. Ζ', σελ. 1451 δ' Διδ. «Ante Valcken. Homero συνοκωχότε ex Hesychio, qui non Συνοχωκότε, sed Συνοκωχότε, ἐπισυμπεπτωκότες· συνοκωχὴ γὰρ ἡ σύμπτωσις, vindicaverat Dorvill. Obss. Misc. vol. 1, p. 114. Cujus testimonium nec librorum Homeri aut recentiorum grammaticorum, de quibus v. Heyn., testimonia elevare poterunt neque quae pro forma συνόχωκα dixit Buttm. Gr. § 85, 5». Καὶ ὁ Κόβητος συμφωνεῖ ἐν *Nov. Lect.* σελ. 168-9 τῷ Βαλκεναρίῳ ἀποκαθιστῶντι ἐκ τοῦ Ἡσυχίου τὸν τύπον συνοκωχότε παρ' Ὁμήρῳ, καθάπτεται δὲ τοῦ Βεκκήρου καὶ τοῦ Δινδορφίου τηρησάντων ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ Ὁμήρου τὴν ἡμαρτημένην γραφὴν συνοχωκότε. Τῷ Κοβήτῳ ἀντεῖπεν ὁ Βεκκῆρος ἐν *Homer. Blätt.* Τόμ. Β', σελ. 42-3. Ἔγραψε δ' ὁ Κόβητος περὶ τοῦ πράγματος καὶ πάλιν ἐν Μνημοσ. 1874, σελ. 366-7 (ἢ ἐν Συμμίκτ. Κριτ. σελ. 303-4). Παρατιθέμεθα δ' ἐκ τῶν ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ μεγάλου κριτικοῦ διειλημμένων τάδε· «Monstrat tamen certa analogia viam. Ex ἔχω formatur ὄκωχα, ὀκωχή et ὀκωχεύειν, et ut ὄπωπα- ὀπωπή sic inter se respondent συνοκωχή et συνόκωχα. Συνοκωχότε est τῶν ἅπαξ εἰρημένων, quo facilius scripturae vitium potuit diu latere, sed -οκωχή multiplicem prolem genuit ἀνοκωχή, διοκωχή, κατοκωχή et κατοκώχιμος, μετοκωχή, παροκωχή, περιοκωχή et συνοκωχή, quae omnia apud scri-

ptores Ionicos et veteres Atticos reperiuntur. Recentior forma est -οχή, ἀνοχή, κατοχή, μετοχή, παροχή, συνοχή, ut apud Erotianum Συνοκωχή: συνοχή, vetus forma cum nova componitur et sic saepius apud alios — Quemadmodum igitur συνοχωκή nihil est, sic συνόχωκα quoque manifesto est barbarum, et Scholiasta qui scribit συνοχωκότε: ἀπὸ τοῦ συνέχεσθαι et componit συνοχή, sine controversia veram lectionem habebat ob oculos συνοκωχότε, et Erotianus Συνοκωχή non potuit cum Homerico συνοχωκότε comparare, sed συνοκωχότε dederat. Invaluerat autem semel error apud sequiores Graeculos ortus et vera scriptura ubique interpolari coepta est, quam et analogia duce et Hesychii certo testimonio tandem aliquando Homero reddamus» (Πρβ. καὶ Μόρρον ἐν Ὁμηρ. Γραμματ. σελ. 23 ἐκδ. β΄). Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι παρατίθεται μὲν ὁ Κόβητος ἐν σελ. 366 σχόλια, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ τοῦ Ὁμηρικοῦ ξυνοχῆσιν ὁδοῦ, μνημονεύει δ' ἐν σελ. 367 τὸ συνοχή ὡς νεώτερον ὄντα τύπον.

Τὸ συνόκωχα εἶνε προενηνεγμένον μετ' Ἀττικοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ ὁμοίως τῷ ὄπωπα, ὅπερ ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ὈΠ ὡς τὸ ὄδωδα ἐκ τοῦ ὈΔ καὶ τὸ ὄρωρα ἐκ τοῦ ὈΡ καὶ τὸ ὄλωλα ἐκ τοῦ ὈΛ. Ἀναφύεται δ' ὅμως ἀπορία εὔλογος πῶς ἐκ τῆς ῥίζης συνΕχ ἐγένετο παρακείμενος ἐμφερὲς τὸ σχῆμα ἔχων τῷ ἐκ τῆς ῥίζης Οπ παρηγμένῳ. Τὸ πρᾶγμα νομίζομεν ὅτι εὐοδοῦται ὧδέ πως. Ὡς τὸ τρΕΦ μετεβλήθη ἐν τῷ ἐνεργητικῷ παρακειμένῳ εἰς τὸ τρΟΦ, τέτρΟΦα, οὕτω τὸ συνΕΧ εἰς τὸ συνΟΧ· ἐκ τούτου δ' εὐθύς, παροραθείσης τῆς θεματικῆς ῥίζης συνΕΧ, ἐσχηματίσθη τὸ συνόκωχα ὡς ἐκ τοῦ ὈΠ τὸ ὄπωπα, κτλ. Πρβ. ὀπωπή, συνοκωχή, κτλ. καὶ ὀδωδή (=ὀσμή) ἀπαντῶν ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ (Ἴδε καὶ Φρίσχιον ἐν *Curt. Stud.* Τόμ. Ϛ΄, σελ. 303-4). Σημειωτέον δ' ὅτι ἐρρήθη καὶ περιωπή καὶ ἐνωπή καὶ παρὰ μεταγενεστέροις ποιηταῖς ἐσωπή καὶ ὠπή, περὶ ὧν ἀλλαχοῦ, ὡς καὶ περὶ τοῦ ὀπή (=τρῦπα) καὶ τοῦ ἐπιρρήματος συνΩχαδόν. Ὡς δὲ παρήχθη ἐκ τοῦ συνέχω παρακείμενος συνόκωχα, οὕτως ἠδύνατο νὰ παραχθῇ ἐπόκωχα ἐκ τοῦ ἐπέχω καὶ παθητικῶς ἄνευ ἀναδιπλασιασμοῦ ἐπῶγμαι καὶ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον ὑπερσυντελίκου ἐπώχατο. Ὡσαύτως ἐλέχθη μετὰ διπλασιασμοῦ μὲν ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἄλλων ὄπωπα,

ἄνευ δὲ διπλασιασμοῦ ὑπὸ τῶν μεθ' Ὅμηρον ὤμμαι. Πρβ. καὶ ἀκήκοα καὶ ἐν τῇ παρηκμακυίᾳ γλώσσῃ ἤκουσμαι. Γνωστὸν δ' εἶνε ὅτι πρὸς τῷ τύπῳ ἦχα-ἦγμαι ὑπῆρξε καὶ ὁ ἀγήοχα, ὃν ἀποδοκιμάζει ὁ Φρύνιχος καὶ ἄλλοι παλαιοὶ γραμματικοί. Καὶ ἔλαβε μὲν τὴν γένεσιν τὸ Ω τοῦ ὑφ' ἡμῶν πεπλασμένου ἐνεργητικοῦ παρακειμένου ἐπόκωχα καθ' ὃν τρόπον τὸ τοῦ συνόκωχα, μετέβη δ' ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ εἰς τὸν παθητικόν, ἀμεληθείσης ἢ ἐπισκιασθείσης τῆς θεματικῆς ῥίζης ἐπΕχ.

Ὁ Κούρτιος γράφει ἐν τῷ *Das Verb*. Τόμ. Β', σελ. 162 ἐκδ. β' «συν-οκωχότε ἐπισυμπεπτωκότες Hesych. In unsern Handschriften B 218 steht συν-οχωκότε, das Buttmann I² 331 durch Umspringen der Aspiration im Anschluss an ἔχω aus jener Form enstehen lässt. In den Substantiven ὀκωχή, συνοκωχή liegt die Hauptstütze dieser auffassung, während sich auch von ὀχέω zu einer Nebenform *ὀχόω und von da zu einem regelmässigen *ὤχωκα und ohne Redublication ὄχωκα gelangen lässt. Vgl. ἐποχημένος Nonn. VIII 229. Wahrscheinlicher ist, dass, wie Cobet Misc. 303 ausführt, συνοκωχότε die echte Lesart war» (Πρβ. καὶ σελ. 168). Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἔυνιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Δ', σελ. 237 «— esset συνωχηκότε, vitiose pro συνοχηκότε a συνοχέω. Verum nec minus bene συνοχόω se habet, unde συνώχωκα et συνοχωκὼς ductum videri debet». Περὶ τοῦ παρὰ τῷ Νόννῳ ἀπαντῶντος τύπου ἐποχημένος ἴδε Μεινέκιον ἐν τῇ Γ' ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν Ποιητῶν σελ. 297.

Παρατιθέμεθα καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Βεκκήρου γεγραμμένων ἐν *Homer. Blätt.* Τόμ. Β', σελ. 42-3 τάδε· «sondern neben ὄχωκα stellt sich οἴχωκα (παροίχωκεν K 253)» καὶ «In unserm Homer kömt ausser ὀχωκότε kein actives perfect von ἔχω vor. ἐπώχατο M 340 deutet auf ὦχα, συνεοχμῷ Ξ 465 auf ἔοχα, oder vielmehr ἔϜοχα, wie ἔϜολπα und ἔϜοργα. denn für das digamma steht *veho* ein, obgleich ὄχεα und ὀχέειν fast noch weniger spuren davon bewahren als Ἕκτωρ und ἔχματα». Πολλὰ ἔχει τις νὰ εἴπῃ λαμβάνων ἀφορμὴν ἐξ ὧν ἀποφαίνεται ὁ Βεκκῆρος. Ἀλλ' ἀρκούμεθα ἐν τῷ παρόντι δηλοῦντες ὅτι καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 206-7 φέρεται «Τὸ δὲ συνοχωκότε

δηλοῖ μὲν τὸ συμπεπτωκότες, γίνεται δὲ ἀπὸ τῆς ξυνοχῆς — Σκοπητέον δὲ εἴ τι καὶ τὸ οἴχωκεν ἐνταῦθα συμβάλλεται, ὃ κεῖται παρ' Ἡροδότῳ». Τὸ οἴχωκεν μετετύπωσεν εἰς τὸ οἰχώκεε ὁ Εὔνιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Δ', σελ. 238. Ὑπάρχει δὲ γνώμη, καθ' ἣν τὸ οἴχωκα εἶνε ἐσχηματισμένον μετ' Ἀττικοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ ἐκ τῆς ῥίζης ΟΙΧ (οἴχ-ομαι, οἰχ-νέω), ὡς τὸ συνόχωκα ἐκ τῆς ῥίζης συνΕΧ (Ἴδε Βουτμαννὸν ἐν Διεξοδ. Ἑλλ. Γραμματ. Τόμ. Α', σελ. 331 ἐκδ. Β'. Πρβ. καὶ Βλάσσιον ἐν Κυνν. Διεξοδ. Γραμματ. τῆς Ἑλλ. Γλ. Μέρ. Α', Β', σελ. 499). Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι κατὰ τρεῖς τρόπους ἀνεγινώσκετο ὁ ἐν τῇ Ἰλιάδι ἀπαντῶν παρακείμενος τοῦ παροίχομαι· παρῴχηκεν, παροίχωκεν καὶ παρῴχωκεν. Ἴδε Λαρόχην ἐν τῇ κριτικῇ τῆς Ἰλιάδος ἐκδόσει Τόμ. Α', σελ. 284-5. Πρβ. καὶ Χοιροβοσκὸν σελ. 554, 8 καὶ Εὔνιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. ς', σελ. 52 καὶ Λοβέκκιον ἐν τῷ εἰς Σοφοκλέους Αἴαντα Ὑπομνήματι σελ. 396 ἐκδ. Β'.

Ἐν τέλει μνημονεύομεν τὰ περὶ τοῦ ἐν τῷ λόγῳ ἡμῖν προκειμένου ὑπερσυντελίκου διειλημμένα ὑπὸ τοῦ Σχουλζίου ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 228 «Nam neque Aristarchi ἐπῴχατο a verbo quodam ἐποίγω derivandum neque formam ἐπώχατο analogia destitutam quam pro perfecto verbi ἐπέχω venditatam Curtio (Verb II² 240) bilem non movisse niror ab omni parte satis facere luce clarius est. Quod verbum requiratur docent M 455 sq. δοιοὶ δ' ἔντοσθεν ὀχῆες εἶχον ἐπημοιβοί, Ω 453 θύρην δ' ἔχε μοῦνος ἐπιβλής, Theocrit. II 127 ἁ θύρα εἴχετο μοχλῷ — et ipsum obicis nomen ὀχεύς Φ 537 Ω 446 all. Simplex igitur ἔχω eius notionis compos esse videmus quam hoc loco aptam et prope necessariam esse modo diximus. Verbi ἔχω perfectum aliquando erat *σέσοχα: *σέσεγμαι; graece *ἔοχα: ἔεχμαι (cf. Hesychii ἐεχμένη· συνεχομένη et inde contractum εἰχ⟨ό⟩μένος· κατεχόμενος). Activi vocalem in medium inde transferri produnt aliquot exempla certissima: ἀν]-έωνται ex analogia activi ἀφ]έωκα factum; ἄορται (cf. ἔερτο· ἐκρέμνα[το Hesych. qui etiam ἤερτο habet). Ad horum similitudinem etiam ἑόχατο fingere licet cuius syllabam ab initiali proximam poeta ut vocabulum inhabile metro aptaret produxit. ἑόχατο proclivi errore in ἐπώχατο s. ἐπῴ-

χατο abire potuisse concedet quicumque in libris haud raro litterulis perperam aut demptis aut additis peccatum esse consideraverit».

Ἰωνικοὶ σχηματισμοὶ τρίτων πληθυντικῶν προσώπων παθητικῶν παρακειμένων καὶ ὑπερσυντελίκων ἔχοντες τὸ σύμφωνον Δ πρὸ τῆς καταλήξεως ΑΤΑΙ καὶ ΑΤΟ ἐμνημονεύθησαν ὁ ἐρηρέδαται-ἐρηρέδατο καὶ ὁ ἐρράδαται-ἐρράδατο καὶ ὁ ἀκηχέδαται καὶ ὁ ἐληλάδατο.

Τὸ ἐν τοῖς τύποις ἐρηρέδαται καὶ ἐρηρέδατο ὑπάρχον Δ εἶνε θεματικόν. Ἐν τῇ Ὀρθογραφίᾳ τοῦ Χοιροβοσκοῦ φέρεται σελ. 198, 33 «Ἔρεισμα: ΕΙ δίφθογγος, ἐπεὶ καὶ τὸ ἐρείδω· εὑρέθη γὰρ καὶ ἐρηρέδαται» καὶ σελ. 202, 5 «Ἐρείδω: διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου· ἀνεφάνη γὰρ τὸ Ε ἐν τῷ ἐρηρέδαται» (Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 372, 21). Ὁ Φρασικλῆς γράφει ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ Τόμ. Α', σελ. 582 «Ἀντὶ δὲ τοῦ πρὸ τῶν -νται -ντο, ἀποβληθέντος σ εἰσάγονται τότε τὰ διὰ τῆς γλώσσης προφερόμενα, οἷον ἐρηρέδαται (ἐρήρεισνται, ὅπου συστέλλεται ἡ δίφθογγος διὰ τὴν Ἀττικὴν ἀναδίπλωσιν)». Καὶ ὁ Λ. Μεῦῆρος δοξάζει ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 270 ὅτι τὸ ἐρηρέδαται ἐσχηματίσθη κατὰ συστολὴν τῆς ΕΙ διφθόγγου εἰς τὸ στοιχεῖον Ε, ἀλλ' ἐν σελ. 1062 λέγει «medial ἐρ-ηρέδ-αται *sie stützen sich, sie stehen fest* (Ilias 23, 284 und 329, wo die echthomerische Form möglicherweise ἐρ-ηρί-δ-αται zu lauten hat)». Κελεύει δὲ καὶ ὁ Φίκκιος νὰ γραφῇ ἐρηρίδαται-ἐρηρίδατο νομίζων ὅτι ὁ παρακείμενος ὑπῆρξεν ἐρήρισμαι (Ἴδε Λεουβῆνα ἐν Ἐγχειρίδ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 347). Καὶ ὁ Ψευδηρωδιανὸς ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς Σχηματισμοῖς ὑπελάμβανεν ὅτι ἐκ τοῦ ἐρείδω ἐσχηματίσθη παρακείμενος ἐρήρικα καὶ παθητικὸς ἐρήρισμαι, πλὴν τὸ τρίτον πληθυντικὸν αὐτοῦ πρόσωπον ἀνεγίνωσκε διὰ τοῦ Ε, ἐρηρΕδαται, λέγων ὅτι ἐτράπη τὸ Ι εἰς Ε. Ἡ ῥῆσις τοῦ Ψευδηρωδιανοῦ εἶνε παρατεθειμένη ἐν ταῖς εἰς τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν Σημειώσεσι σελ. 372, 44 (σελ. 1069-70 Γαισφ.). Ἐλέχθη μὲν ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐρέρΙπτο καὶ ὑπ' ἄλλων ἀλήλΙμμαι καὶ ἐρήρΙγμαι, τῶν ἐνεστώτων ἐκφερομένων διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου. ἀλλὰ κατὰ

τὴν παράδοσιν παλαιῶν γραμματικῶν ἐν τῷ παρακειμένῳ τοῦ ἐρείδομαι ἐφυλάχθη ἡ δίφθογγος, ἐρήρΕΙσμαι, πρὸς ἀντιδιαστολήν, ὡς λέγουσι, τοῦ ἐκ τοῦ ἐρίζω παρηγμένου παθητικοῦ παρακειμένου ἐρήρΙσμαι (Ἴδε Ἐτυμολ. Μέγ. σελ. 372, 50 καὶ Χοιροβοσκ. σελ. 571, 18). Τοῦ ἐκ τοῦ ἐρίζομαι γενομένου παρακειμένου μαρτύριον ἔχομεν τὸ τοῦ Ἡσιόδου (Ἀποσπ. 219 Γοιτλ.) «τῷ δ' οὔ τις ἐρήρισται κράτος ἄλλος». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου πλημμελῶς μὲν φέρεται «ἘρηρΙσθαι: πεπηγέν(αι)» ἀντὶ τοῦ ἐρηρΕΙσθαι καὶ «ἘρηρΙσμένος: ἀσφαλής, πεπηγμένος» ἀντὶ τοῦ ἐρηρΕΙσμένος, πλημμελῶς δὲ «Ἐρήριται: ἐρίζει» ἀντὶ τοῦ ἐρήριΣται. Εἶπε δ' ὁ Ἡσίοδος καὶ «οὕνεκ' ἐρίζετο βουλὰς ὑπερμενέϊ Κρονίωνι» (Θεογον. 534). Καὶ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐγένετο χρῆσις τοῦ τύπου ἐρίζομαι (Ἰλ. Ε, 172 καὶ Ψ, 735)· εὑρέθη δὲ παρ' αὐτῷ καὶ ἐριδήσασθαι ἢ ἐριδδήσασθαι (Ἰλ. Ψ, 792), περὶ οὗ ἐγράψαμέν τινα ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Α', σελ. 420.

Οἱ τύποι ἐρράδαται καὶ ἐρράδατο ἐσχηματίσθησαν ὡς ἐξ ἐνεστῶτος ῥάζω (ΡΑΔ-ῥάζω), ἐξ οὗ παρήχθη καὶ ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος ῥάσσατε ὁ ἀπαντῶν ἐν Ὀδυσσείας Υ, 150 (Ἴδε Βουτμαννὸν ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. Τόμ. Α', σελ. 425 ἐκδ. β' καὶ Θείρσχιον ἐν Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 346 ἐκδ. γ'). Ὁ Κούρτιος γράφει ἐν τῷ *Das Verb*. Τόμ. Β', σελ. 139 ἐκδ. β' «Das δ hat in ἐρηρέδαται (Ψ 284, 329) keine Schwierigkeit und ist auch in ἐρράδατ' M 431 wahrscheinlich Wurzelconsonant (Grundz.[5] 652)». Πρβ. καὶ σελ. 148 καὶ Τόμ. Α', σελ. 314 (Ἴδε καὶ Σιγισμοῦνδον ἐν *Stud. Curt*. Τόμ. Ε', σελ. 212). Καὶ παλαιοὶ γραμματικοὶ προϋποτιθέντες θέμα ῥάζω παράγουσιν ἐξ αὐτοῦ τὰ Ἰωνικὰ σχήματα ἐρράδαται καὶ ἐρράδατο, ὡς θὰ δηλωθῇ ἐν τῷ ἑπομένῳ Μέρει.

Τὸν μετὰ τοῦ Δ προηνηνεγμένον τύπον ἀκηχέΔαται γινώσκει καὶ ὁ Εὐστάθιος Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1570, 1 καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ σελ. 48, 5. Πρβ. καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 73, 32. Ὁ Φρασικλῆς λέγει ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ Τόμ. Α', σελ. 582 «Εὑρίσκεται δὲ τοιοῦτος σχηματισμὸς καὶ εἰς ῥήματα

μήτε δ μήτε ζ ἔχοντα κατὰ τὸν Ἐνεστῶτα, οἷον ἀκηχέδαται (Ἰλ. ρ'. 637., ἄχνυμαι, ἀκήχεμαι), ἐληλάδατο (Ὀδ. η'. 86., ἐλαύνω, ἐλήλαμαι). Ἐκ τούτων ὅμως τὸ ἐῤῥάδαται (Ὀδ. υ'. 354) δύναται νὰ παραχθῇ καὶ ἀπὸ τοῦ ῥάζω (ῥαίνω, ἔῤῥασμαι), ὅθεν καὶ τὸ ῥάσσατε (Ὀδ. υ'. 150). Τὰ δὲ ἄλλα δὲν εἶνε πάντη ἀσφαλῆ, ἀλλ' ἀμφίβολα πρὸς γραμματικὴν χρῆσιν».

Ὑπάρχει ῥίζα ἈΧ, ὅθεν ἄχομαι καὶ ἄχνυμαι, καὶ ἑτέρα ἈΧΕ, ὅθεν ἀχέων (Πρβ. καὶ ἤκαχον: ἀκάχησα-ἀκαχήσω). Ἐκ τῆς ῥίζης ταύτης ἐσχηματίσθη διττὸς παθητικὸς παρακείμενος, ἀκάχημαι καὶ ἀκήχεμαι.

ἈΧΕ-ἀκάχημαι, ὡς ἀλάλημαι ἐκ τοῦ ἈΛΑ (Πρβ. καὶ ἀλαλύκτημαι). Ὀδ. Θ, 314 καὶ Τ, 95: ἀκάχημαι. Ψ, 360: ἀκάχηται, κτλ. Περὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου καὶ τῆς μετοχῆς παρατηροῦμεν ὅτι ἐξεφέροντο καὶ προπαροξυτόνως, ἀκάχησθαι καὶ ἀκαχήμενος. Διττῶς δ' ἀνεγινώσκετο καὶ τοῦ ἀλάλημαι τὸ ἀπαρέμφατον καὶ ἡ μετοχή, ἀλαλῆσθαι-ἀλαλημένος καὶ ἀλάλησθαι-ἀλαλήμενος. Ὑπῆρχε δὲ γνώμη, καθ' ἣν οἱ προπαροξυνόμενοι τύποι εἶνε χρόνου ἐνεστῶτος. Ἴδε Λαρόχην ἐν *Homer. Textkr.* σελ. 182-3 καὶ σελ. 330-1. Πρβ. καὶ Λέντζιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν τοῦ Ἡρωδιανοῦ Λειψάνων Τόμ. Α', σελ. 461 καὶ 471 καὶ Ῥιζάχιον ἐν τοῖς εἰς Ἀπολλώνιον τὸν Ῥόδιον Γραμματικοῖς Μελετήμασι σελ. 4.

ἈΧΕ-ἀκήχεμαι, ὡς ἀλήλεμαι ἐκ τοῦ ἈΛΕ (καὶ ἐδήδεμαι ἐκ τοῦ ἘΔΕ). Ἰλ. Ε, 364. Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Δήμ. 50: ἀκηχεμένη. Ἰλ. Σ, 29: ἀκηχέμεναι (ἀκηχεμέναι). Κάλλιστα δ' ἴσως ἔχει τὸ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ «Ἀκήχεται: ἀδημονεῖ» καὶ περιττὸς φαίνεται ὁ λόγος ὃν ἐποιήσατο περὶ αὐτοῦ ὁ Φρίσχιος ἐν *Curt. Stud.* Τόμ. Ϛ', σελ. 303. Φέρεται δὲ παρ' Ὁμήρῳ καὶ παρακείμενος ὀρώρΕται, περὶ οὗ ἴδε Λοβέκκιον ἐν Βουτμ. Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. Τόμ. Β', σελ. 56. Πρβ. καὶ Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Β', σελ. 237 καὶ 238 ἐκδ. β'. Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπῆρξε καὶ ὄνομα μετ' ἀναδιπλασιασμοῦ ἀκηχεδών. Ἡσύχ. «Ἀκηχεδόνες: λῦπαι». Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 48, 2 «Ἀκηχεδόνας: λύπας». Ἴδε καὶ Θεογνωστ. Καν. σελ. 32, 13 (Ἡρωδιαν. Λεντζ. Τόμ. Α', σελ. 25, 23). Πρβ. Λοβέκκιον ἐν τῷ εἰς Σοφοκλέους Αἴαντα Ὑπομνήματι σελ. 404 ἐκδ. β'.

Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 557, 12 «Ἐν τούτοις δὲ κεῖται καὶ ἀντὶ τοῦ ἀκαχημένη ἀκηχεμένη μεταθετικῶς διὰ χρείαν μέτρου· φησὶ γάρ· ἀκαχημένη φίλον ἦτορ» (Πρβ. καὶ Λοβέκκιον ἐν *Elem.* Μέρ. Α', σελ. 535). Τοὐναντίον δ' ὁ Βουτμαννὸς ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. Τόμ. Β', σελ. 56 ἐκδ. β' ἀποφαίνεται ὅτι ἐκ τοῦ ἀκήχεμαι ἐγένετο κατὰ μετάθεσιν τῶν χρόνων τὸ ἀκάχημαι. Καὶ περὶ τοῦ ἀλάλημαι ἐδόξαζεν ὁ Ἡρωδιανὸς ὅτι εἶνε καθ' ὑπέρθεσιν ἐσχηματισμένον ἐκ τοῦ ἀλήλαμαι (Ἴδε Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 56, 27. Πρβ. καὶ Λοβέκκιον ἐν *Elem.* Μέρ. Α', σελ. 520). Ἀναγκαῖον δ' ὑπολαμβάνομεν νὰ ὑπομνήσωμεν ἐνθάδε ὅτι ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἀπαντᾷ μὲν τύπος κατερΗριπεν, ἀπαντᾷ δὲ ἐρΕριπτο

Τὸ ἀκηχέδαται ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὸ ἀκηχέμενος ἢ ἀκηχεμένος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τοῦ ἀκήχεμαι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ σχηματισθῇ Ἰωνικὸς τύπος τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου ἔχων πρὸ τῆς καταλήξεως τὸ σύμφωνον Δ, ὑπέθεσάν τινες πρὸς παραγωγὴν αὐτοῦ ῥίζαν ἈΧΕΔ καὶ μετ' ἀναδιπλασιασμοῦ ἈΚΗΧΕΔ ἢ θέμα λῆγον εἰς ΕΖΩ (Ἴδε Θείρσχιον ἐν *Griech. Grammat.* σελ. 346 ἐκδ. γ' καὶ Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Α', σελ. 351 καὶ Τόμ. Β', σελ. 239 ἐκδ. β'). Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Δοιδερλίνου γεγραμμένα ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Γλωσσαρίῳ § 888 (Τόμ. Β', σελ. 278) «Aber ἀκάχημαι wird durch Metathese der Quantität nach Not. 41 auch zu ἀκήχεμαι wie ἀρήρεμαι. Die 3 Pers. Pl. würde regelrecht ἀκήχηνται oder ἀκηχέαται lauten, und so will Buttm. A. Gr. I. 426 in Il. XVII, 637 gelesen wissen: οἵ νῦν δεῦρ' ὁρόωντες ἀκηχέαται, nach einer alten Variante. Aber alle anderen Autoritäten geben ἀκηχέδαται. Diess hält Spitzner fest, ohne jedoch das δ zu motiviren; alle Beispiele aber eines blos euphonischen δ sind controvers; vgl. Lob. ad Aj. 931. Sollte es sich nicht aus ζ entwickelt haben, mithin in ἀκαχισμένοι εἰσίν aufzulösen sein, ganz wie ἐληλάδετο und ἐρράδαται von ἐλάζειν ἐλαύνειν, und von ῥάζειν ῥαίνειν gebildet sind?». Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 48, 7 πλάττεται θέμα ἀχάζω, ἐξ οὗ παράγεται παθητικὸς παρακείμενος ἤχασμαι καὶ τρίτον πληθυντικὸν αὐτοῦ πρόσωπον ἠχάδαται, ὅπερ μετ' Ἀττικοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ καὶ τροπῇ

τοῦ Α εἰς Ε γίνεται ἀκηχέδαται (Πρβ. καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 74, 1).

Ἁπλούστατα καθ' ἡμᾶς ὁ τύπος ἀκηχΕΔΑΤΑΙ εὐοδοῦται, ἂν ὑποληφθῇ ὅτι συνεξηκολούθησε τῷ ἐρηρΕΔΑΤΑΙ, ὃν ἡμεῖς γνήσιον νομίζομεν ἥκιστ' ἐγκρίνοντες τὴν μεταβολὴν αὐτοῦ εἰς τὸ ἐρηρίδαται Καὶ ταύτης δὲ τῆς ἐκφορᾶς ἀποδεκτῆς γενομένης, δύναται οὐχὶ ἀτόπως νὰ νοηθῇ συνεκδρομή, καθ' ἣν τὸ ἀκηχέ-ΔΑΤΑΙ συνεξωμοιώθη τῷ ἐρηρί-ΔΑΤΑΙ καὶ τῷ ἐρρά-ΔΑΤΑΙ.

Ὁ Βουτμαννὸς λέγει ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. Τόμ. Α', σελ. 425 ἐκδ. β' «Was aber das dritte anlangt, so ist die Variante ἀκηχέαται, welche ganz regelmässig ist, und durch die andre Form ἀκαχείατο Il. μ, 179. so sehr bestätigt wird, um so weniger zu verwerfen, da das δ hier durchaus keine Begründung hat». Καὶ ὁ Ναύκιος ἀποκατέστησεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος τὸν ἄνευ τοῦ Δ τύπον ἀκηχέατ'. Εἶνε δ' ἀληθῶς ὁ τύπος οὗτος ὁμαλῶς ἐσχηματισμένος ἐκ τοῦ ἀκήχεμαι. Πρβ. τὸ παρ' Ἡροδότῳ κείμενον ἐδεδέατο. Οὐδενὶ δὲ θὰ φανῇ παράδοξος ἡ μεταβολὴ τοῦ ἀκηχέατ', ἂν τοῦτο εἶνε ἡ γνησία γραφή, εἰς τὸ ἀκηχέδατ' ἔχοντι μάλιστα πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ συμβὰν τῷ παρακειμένῳ κατακεχύαται τῷ φερομένῳ παρ' Ἡροδότῳ βιβλ. Β', 75. Τῶν ἀντιγράφων τοῦ Ἡροδότου ἄλλα μὲν ἔχουσι τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν κατακεχύαται, ἄλλα δὲ τὴν ἡμαρτημένην κατακεχύΔαται. Σημειωτέον δ' ὅτι τὴν γραφὴν ἀκηχέατ' μνημονεύει μὲν ὁ Εὔνιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Ζ', σελ. 381, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ Λαρόχης ἐν τῇ κριτικῇ τῆς Ἰλιάδος ἐκδόσει Τόμ. Β', σελ. 169.

Ὁ Λεουβήν, ἐπιφανὴς φιλόλογος ἐντρεχέστατα περὶ τὰ τοῦ Ὁμήρου σπουδάζων, ἀποφαίνεται ὅτι διεφθαρμένον μὲν εἶνε τὸ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον ἀκηχέδατ', ὕποπτος δ' ὁ τῆς μετοχῆς τύπος ἀκηχεμένη-ναι. Μεταγράφομεν ἃ λέγει ὁ ἀνὴρ ἐν Ἐγχειρ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 348 «Corrupta est 3. plur. ἀκηχέδατ'(αι) P 637, requiritur enim ἀκαχήατ(αι), quemadmodum ἀκαχήατο legitur M 179. Buttmann deleta quae maxime offendit littera δ rescribi iussit ἀκηχέατ', sed gravius latet vitium. Suspecta est etiam participii forma ἀκηχεμένη-ναι pro ἀκαχημένη-ναι E 364 Σ 29 h. Cer. 50, licet seri imitatores saepius ea sint usi, e. g. Ap-

poll. Rh. III 101, Coluth 290, Quint. Smyrn. V 573 etc.».

Πρὸς τῷ ἐληλάδατ' φέρεται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ὁμήρου καὶ ἐληλΕδατ' καὶ ἐληλΕατ' (καὶ ἐρηρέδατ'). Αἱ γραφαὶ ἐληλάδατ' καὶ ἐληλέδατ' (καὶ ἐρηρέδατ') μνημονεύονται, ὡς εἶνε ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δεδηλωμένον, καὶ ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις. Ὁ Βεκκῆρος ἀπεδέξατο τὴν ἐκφορὰν ἐληλΕδατ', ὁ δὲ Ναύκιος τὴν ἄνευ τοῦ Δ ἐληλΕατ', ἥτις εἶνε ἐμφερὴς τῷ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ ἀπαντῶντι τύπῳ ἀναπεπτΕαται. Ἀναπέπταμαι-ἀναπεπτΕΑΤΑΙ: ἐληλάμην-ἐληλΕΑΤΟ (Πρβ. Κούρτιον ἐν *Grundz. d. Griech. Etym.* σελ. 652 ἐκδ. ε'). Ὁ Θείρσχιος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματικῇ σελ. 346 ἐκδ. γ' κανονικὸν τύπον ὑπολαμβάνει τὸν ἐληλάατ'. Πρβ. καὶ Λεουβῆνα ἐν Ἐγχειρ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 301. Νομίζεται δὲ ὑπό τινων τὸ ἐληλέδατο παράγωγον τῆς ῥίζης ἘΛΕΔ (ἘΛΑΔ) ἢ τοῦ θέματος ἘΛΕΖΩ (ἘΛΑΖΩ) (Ἴδε Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 703 ἐκδ. β' καὶ Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Α', σελ. 351 καὶ Τόμ. Β', σελ. 239 καὶ 403 ἐκδ. β'). Ὁ Μόρρος γράφει ἐν τῇ Ὁμηρικῇ Γραμματικῇ σελ. 28 ἐκδ. β' «A final δ of the Stem sometimes appears onley in the 3 Plur.: as ἀκηχέδ-αται, ἐρράδ-αται (ῥαίνω, I. Aor. ῥάσσατε) ἐληλάδ-ατο. But the last of these forms is doubtful; it occurs onley in Od. 7. 86 χάλκεοι μὲν γὰρ τοῖχοι ἐληλάδατ', where some good MSS. have ἐρηρέδατ'». Ὁ Οὐόλφιος παρέλαβεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ὁμήρου τὸ ἐρηρέδατ', ἀλλ' ὁ Βουτμαννὸς ὑπερεμάχησεν ἰσχυρῶς ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. Τόμ. Α', σελ. 425-6 ἐκδ. β' τοῦ ἐκ τοῦ ἐλαύνω (ἐλάω) ἐσχηματισμένου παθητικοῦ ὑπερσυντελίκου καὶ ἀπέδειξε σαφῶς ὅτι οὗτος εἶνε ἡ ὀρθῶς ἔχουσα λέξις· ἐνέκρινε δὲ τὴν ἐκφορὰν ἐληλέατ', περὶ ἧς λέγει «Wenn man erwägt, dass dies allein die regelmässige ionische Form nach der Analogie von πεπτέαται für -ανται ist und dass kein Metrum ihr entgegen war; so ist auch wirklich schwer sie von der Hand zu weisen». Ἐπιφέρει δὲ τάδε· «Ich halte also ἀκηχέαται und ἐληλέατο für die beiden echthomerischen Formen, zweifle aber nicht, das der Anklang der Formen ἐρηρέδαται und

ἐῤῥάδαται schon sehr früh das δ auch in jene gebracht hat».

Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν τῷ εἰς Σοφοκλέους Αἴαντα Ὑπομνήματι σελ. 402 ἐκδ. β' «Si quis vero ab ὄπτω compositum mavult (vocabulum ἐχθοδοπός), Graecos delta euphonico usos esse ostendat necesse est. Quam in rem quae afferri possunt, ea omnia controversa sunt; primum ista homerica ἀκηχέδαται, ἐληλάδατο et ἐῤῥάδατο, de quibus jam diu disceptatur, deinde etc.» καὶ «Κεχύδαται codd. Arch. et Vindob. Herodo. II. 75. διακεκρίδαται Dio Cass. XLII. 5. Hesychius Ἀπεσπάδατο: ἀπέστησαν, ex quo apparet ἐῤῥάδατο non opus esse a ῥάζω repeti. Mirabilius est ejusdem Ἐσταλάδατο, ἐστολισμένοι ἦσαν, ubi non audeam hesiodium ἐστάλατο Scut. 288. substituere, neque ordo literarum patitur ἐστολίδατο, quod Herodoto tribuit Valckenarius, Eustathius autem in vulgato ἐσταλάδατο pleonasmum syllabae δα agnoscit. In prioribus non dubito quin delta interpositum sit, idemque de nomine attico Θούδιππος suspicor» καὶ ἐν τοῖς Στοιχείοις Μέρ. Α', σελ. 485 «De passivo sic loquuntur: ἐκ τοῦ ἐλήλαται γίνεται τὸ ἐληλέδαται ἐπεντεθέντος πρὸ τοῦ α τῆς παραληγούσης τοῦ ε καὶ τοῦ δ ὁμοίως τῷ ἀκηχέδαται Eust. 1570, 1. τὰ κατὰ πλεονασμὸν τῆς δα συλλαβῆς ὠνομάδαται, ἐρηρέδαται, πεφράδαται καὶ ἐσταλάδατο παρ' Ἡροδότῳ p. 234, 14. p. 1301, 1. Horum tria a re alienissima sunt quippe a dentalibus ducta, eodemque ἐῤῥάδαται refertur ἀπὸ τοῦ ῥάζω EM. 377, 13. et ἀκηχέδαται ἀπὸ τοῦ ἀχάζω μετ' ἀναδιπλασιασμοῦ ἀττικοῦ καὶ τροπῇ τοῦ α εἰς ε ib. 48. Epim. I, 74, 1. sed haec ignota sunt verba istaque ratio neque Homerico ἐληλάδαται convenit neque adespoto ἀπεσπάδατο, id est ἀπεσπασμένοι ἦσαν, quod Hesychio pro mendoso ἀπεσπάδαντο restitui ad Aj. p. 403».

Μνημονεύομεν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Μαυροφρύδου γεγραμμένα ἐν τῷ Δοκιμίῳ Ἱστορίας τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 116 «2) (ὀδοντικὸν ἐπίθεμα τὸ δ) ἐν τῷ Ἰωνικῷ τύπῳ τοῦ πληθ. γ' προσώπου τῶν παθ. παρακειμ. κ. ὑπερσυντελικῶν, ὡς κε-χύ-δ-αται (=κέχυνται), κε-κρί-δ-αται (=κέκρινται), ἀπεσπάδατο κτλ.» καὶ σελ. 308 «Εἰς

ἄλλα τινὰ οὕτως ἐσχηματισμένα καθαρόληκτα ἐπενετέθη εἴτ' εὐφωνίας χάριν, πρὸς ἀποφυγὴν δηλ. τῆς χασμῳδίας (γρ. χασμωδίας), εἴτε κατ' ἐσφαλμένην ἀναλογίαν τῶν ἀγωνίδ-αται, κεχωρίδ-αται, ἐσκευάδ-αται, ἐρηρίδ-αται (ἂν ταῦτα ἢ ἄλλα ὅμοια ἦσαν ἤδη κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους συνήθη), τὸ δ, ἤδη εἰς τὰ ὁμηρικά: ἀκηχέδαται, ἐληλάδ-ατο, ἐῤῥάδ-ατο, εἶτα τὸ Ἡροδότειον κεχύ-δ-αται, τὸ Ἡσυχιανὸν ἀπεσπάδατο, τὸ Δίων. Κασσίου διακεκρίδαται καί τινα ἄλλα μεταγενέστερα».

Τὸ διακεκρίδαται ἐσχηματίσθη κακῶς ὑπὸ Δίωνος τοῦ Κασσίου, παρὰ δὲ τῷ Ἡροδότῳ ἡ γνησία γραφὴ εἶνε πάντως κατακεχύαται, οὐχὶ κατακεχύΔαται. Περὶ τοῦ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φερομένου «Ἀπεσπάδαντο: ἀπέστησαν», ὃ ὁ Λοβέκκιος μετετύπωσεν εἰς τὸ ἀπεσπάδατο, ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (σελ. 303). Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι πρὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐγένετο ἡ μεταβολὴ αὕτη ὑπὸ τοῦ Ἑρρ. Στεφάνου. Ὁ Κούρτιος νομίζει ἀμφίβολον τὸ ἀπεσπάδατο ἐν *Grundz. d. Griech. Etym.* σελ. 652 ἐκδ. ε'. Πρβ. καὶ *Das Verb.* Τόμ. Β', σελ. 239 ἐκδ. β'. Ἂν ὑγιὴς ὑποληφθῇ ὁ τύπος ἀπεσπάδατο, δύναταί πως νὰ παραβληθῇ τοῖς ἐπιθέτοις νεοσπαδής (νεοσπαδὲς ξίφος Αἰσχύλ. Εὐμεν. 42) καὶ νευροσπαδής (νευροσπαδὴς ἄτρακτος Σοφοκλ. Φιλοκτ. 290) καὶ λιθοσπαδής (ἁρμὸς χώματος λιθοσπαδής Σοφοκλ. Ἀντιγ. 1216).

Περὶ τοῦ δεδαίαται γράφει ὁ Λ. Μεϋῆρος ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 788 ἐκδ. β' «δε-δαίαται (für δέδασνται) *sie sind getheilt* (Odyssee 1, 23), Präsens δαίεται (aus δασ-jε-ται —)». Οὐδὲν φροντίζομεν νῦν περὶ τῆς γενέσεως τοῦ ἐνεστῶτος· λέγομεν δ' ὅτι, ὑπάρχοντος τοῦ δαίομαι, πολλῷ κάλλιον ἔχει νὰ νομισθῇ ὅτι ἐξ αὐτοῦ παρήχθη ὁ τύπος δεδαίαται ἢ ὅτι ἐγένετο ἐκ τοῦ δέδασνται, ὅπερ ἀδύνατον ἡμῖν φαίνεται. Ἂν δέ τις θέλῃ νὰ σχηματίσῃ τὸ ἑνικὸν πρῶτον πρόσωπον τοῦ παρακειμένου, ὀφείλει νὰ μὴ ἐξενέγκῃ αὐτὸ μετὰ τοῦ Σ ὁμοίως τῷ παρ' Ἀριστοφάνει φερομένῳ διακέκναιΣμαι (Νεφ. 120: διακεκναισμένος) καὶ ἄλλοις τοιούτοις ἀπαντῶσιν ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ· διότι μόνος ὁ τύπος δέδαιμαι δύναται νὰ ἔχῃ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον δε-

δαίαται, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ μετὰ τοῦ Σ προενηνεγμένος δέδαιΣμαι.

Ἐκ παθητικῶν παρακειμένων καὶ ὑπερσυντελίκων ἐχόντων Η πρὸ τῆς καταλήξεως ἐσχηματίσθησαν Ἰωνικοὶ τύποι τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου παρά τε τῷ Ἡροδότῳ καὶ παρὰ τῷ Ὁμήρῳ· ἀλλὰ παρὰ τούτῳ μὲν παρεδρεύονται αἱ καταλήξεις ΑΤΑΙ καὶ ΑΤΟ τῷ Η, οἷον βεβλήαται, πεποτήαται, βεβλήατο, βεβολήατο, δεδμήατο, κεκλήατο, πεφοβήατο, παρ' ἐκείνῳ δὲ τῷ Ε, οἷον ἀρτέαται, εἰρέαται, ἐκτέαται, ἡγέαται, κεκλέαται, κεκοσμέαται, μεμετρέαται, οἰκέαται, οἰκοδομέαται, ὁρμέαται, πεπονέαατι, συννενέαται, ὑμνέαται, ἀναραιρέατο, ἐκεκοσμέατο, ἐμεμνέατο, ἐνεπορπέατο, ἐτετιμέατο, ὁρμέατο. Κακῶς δ' ἐν βιβλ. Ϛ΄, 24 ἔχουσι τἀντίγραφα περιεβεβλΗατο (καὶ περιεβαλέατο). Ὅμοιοι τοῖς Ὁμηρικοῖς τύποις εἶνε ὁ ὑπ' Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου ῥηθεὶς κεκλήαται καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀράτου πεπονήαται καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀντιμάχου καὶ Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου πεπονήατο, τοῖς δ' Ἡροδοτείοις ἐμφερεῖς ὑπάρχουσιν ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀνακρέοντος λεχθεὶς ἐκκεκωφέαται καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἱππώνακτος κεκινέαται· μετεβλήθη δὲ καὶ τὸ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Σιμωνίδου κείμενον πεπλΗαται εἰς τὸ πεπλΕαται ὑπὸ τοῦ Ῥεννήρου (ἐν *Stud. Curt.* Τόμ. Α΄, β΄, σελ. 24-25) καὶ ἄλλων. Ἐν τοῖς τοῦ Ἀράτου πρὸς τῷ παρακειμένῳ πεπονΗαται ἀπαντᾷ καὶ ὁ βεβλΕαται.

Φέρονται δ' ὅμως ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι καὶ οἱ διὰ τῆς διφθόγγου ΕΙ προενηνεγμένοι τύποι εἵατο-καθείατο καὶ ἀκαχείατο, ἀλλ' εὐλόγως προκρίνεται ὑπὸ πολλῶν ἡ διὰ τοῦ Η ἐκφορὰ αὐτῶν ἥατο-καθήατο καὶ ἀκαχήατο (Ἴδε καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α΄, σελ. 774 καὶ 911 ἐκδ. β΄, κτλ. Πρβ. καὶ Χρίστιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος σελ. 113-4). Κεῖνται δὲ παρὰ τῷ ποιητῇ καὶ οἱ τύποι ἕαται καὶ ἕατο ὅμοιοι ὄντες τοῖς Ἡροδοτείοις κατέαται-ἀποκατέαται καὶ κατέατο-περικατέατο. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Λ. Μεϋῆρος μετετύπωσεν ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α΄, σελ. 774 ἐκδ. β΄ τὸ ἕαται εἰς τὸ ἧνται καὶ τὸ ἕατο εἰς τὸ ἧντο.

Ὁ Σχοῦλζιος γράφει ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 248 «Si poeta cui Μ 179 debetur re vera ἀκαχήατο dedisset, η ad nostram

memoriam non minus intactum perventurum fuisse probabile est quam βεβλήαται κεκλήαται πεφοβήατο Φ 206 (πεπονήατο Antim. 52 Kinkel. fr. ep. I 292. πεπονείατο tamen Ap. Rh. I 752) quae mutationem illam in unico εἵαται (εἵατο) conspicuam integra effugerunt. Huic discrepantiae inter ἀκαχείατο et πεφοβήατο intercedenti etiam Kuehnerum (I² p. 547 in.) Curtiumque (Verb. I² 351) aliquantum momenti tribuisse video, cum Mahlow (AEO 14) Christ eam nihili fecerint. Si ἀκαχείατο revera genuina lectio fuerit et ab ipso profecta poeta, metricam productionem agnoscere non dubito: f. pr. *ἀκαχέατο accurate respondet participio ἀκηχεμένος a Wilamowitzio iniuria sollicitato (Phil. Untersuch. VII 326) et 3. pl. ἀκηχέ(δ)αται, ἀκηχεμένος: *ἀκαχέατο = ἀρηρώς: ἀραρυῖα; rad. est ᾱχε: ᾰχε (= ληθ: λᾰθ) — .η terminationis (pro ε) ab huius perfecti flexione vetustiore haud scio an omnino alienum fuerit: nam pro ἀκαχῆσθαι Τ 335 δ 806 facili negotio scribere possis ἀκαχέσθαι. Π 16 nunc recte ἀκαχοίμεθα legitur. θ 314 qui est in Demodoci carmine de Martis Venerisque amore quod complura recentioris aevi indicia prae se fert, τ 95 in versibus qui cum antecedentibus pugnant et alios loco movisse videntur (Wilamowitz l. l. 50), ψ 360 (in Odysseae fine) de recentiore origine suspectae sunt, ut formae ἀκάχηται ἀκάχητο quas illi tres versus exhibent in censum hic omnino non veniant. ἀκαχημένος denique aliorsum spectat, factum ope suffixi -ημένος cuius vestigia pauca servata sunt» καὶ σελ. 250 «Paullatim participio ἀκαχημένος aliae formae velut ἀκαχῆσθαι ἀκάχητο cett. affictae sunt, quibus tamen recentiores demum rhapsodi utuntur».

Ἐν Ἰλιάδος Μ, 286 εἶνε, ὡς ἐδηλώσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, τρεῖς γραφαὶ παραδεδομέναι, «ἄλλα τε πάντα εἴλυται» καὶ εἰλύαται καὶ εἰλῦται. Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 427, 12 κέξ. φέρεται «εἰλῦται: γρ. εἰλύαται» καὶ «Προπερισπῶσιν, ἵνα ἐκ τοῦ εἰλύαται συναλοιφὴ ὑπάρχῃ ἢ τοῦ εἰλύεται· δύναται γὰρ καὶ ἑνικῶς συντάσσεσθαι τὸ ῥῆμα καὶ πληθυντικῶς. Οὐκ ἀήθης δὲ ἡ τοιαύτη συναλοιφή, εἴ γε καὶ τὸ ἐρύεσθαι (γρ. ῥύεσθαι) ῥῦσθαι ἔφη·

πάντων ἀνθρώπων ῥῦσθαι γενεήν τε τόκον τε· καὶ τὸ ἄρχετε νῦν νέκυας φορέειν ἐν τοῖς ἑξῆς ἔφη ἐκ δὲ νέκυς οἴκων φόρεον. Τινὲς δὲ προπαροξύνουσιν ὡς ἀπὸ τοῦ εἴλυμι» (Πρβ. Λοβέκκιον ἐν *Elem.* Μέρ. Β', σελ. 116). Λέγεται δὲ καὶ ἐν Τόμ. Β', σελ. 274, 4 «λῦτο δ' ἀγών: Εἰ μὲν δεύτερος ἀόριστός ἐστιν ἀπὸ τῶν εἰς ΜΙ, ὥσπερ ἤδη ἐπίσταται λέγων νῦν δὲ λύμην τρὶς τόσσα πορὼν καὶ τῆς δ' ἄρα κλαιούσης λύτο γούνατα, ἔκτασις ἐγένετο διὰ τὸ μέτρον· εἰ δὲ παρατατικόν τινες ἐκδέχονται, δύναται κρᾶσις τοῦ ἐλύετο γεγενῆσθαι, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ἰχθύες ἰχθῦς, μύες μῦς, ῥύεσθαι ῥῦσθαι· πάντων ἀνθρώπων ῥῦσθαι γενεήν τε τόκον τε. Ἢ ἀπὸ τοῦ λέλυτο λῦτο ὡς βέβλητο βλῆτο». Τοῦ ῥῦσθαι γίνεται μνεία καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀρκαδίου λέγοντος σελ. 196, 17 «Πᾶν δίχρονον ἐκ κράσεως ὂν ἐκτείνεται· Θέτι, ἱρεύς, ἴρηξ, οἱ νέκυς, οἱ βότρυς, ῥῦσθαι, εὐφυᾶ, εὐκλεᾶ». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1009, 38 «Συνῄρηται δὲ τὸ ῥῦσθαι ἀπὸ τοῦ ῥύεσθαι, οὗ θέμα τὸ ῥύω, ὃ πλεονασμῷ τοῦ Ε ἐρύω γίνεται, ἐπενθέσει δὲ τοῦ Ι εἰρύω». Ὀρθῶς ἔχει ἡ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις γενομένη παρατήρησις ὅτι δύναται καὶ ἑνικῶς συντάσσεσθαι τὸ ῥῆμα καὶ πληθυντικῶς· διότι ἐπ' οὐδετέρων πληθυντικῶν ὑποκειμένων παραλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἄλλοτε μὲν ἑνικὸν ῥῆμα, οἷον Ἰλ. Α, 53 «ᾤχετο κῆλα θεοῖο» καὶ 107 «αἰεί τοι τὰ κάκ' ἐστὶ φίλα φρεσὶ μαντεύεσθαι» καὶ 125 «τὰ δέδασται» καὶ 213 «παρέσσεται ἀγλαὰ δῶρα» καὶ 300 «ἅ μοι ἐστὶ θοῇ παρὰ νηὶ μελαίνῃ» καὶ 464 «κατὰ μῆρ' ἐκάη» καὶ 523 «ἐμοὶ δέ κε ταῦτα μελήσεται» καὶ 573 «λοίγια ἔργα τάδ' ἔσσεται», κτλ., ἄλλοτε δὲ πληθυντικόν, οἷον Ἰλ. Η, 6 «καμάτῳ δ' ὑπὸ γυῖα λέλυνται» καὶ 102 «νίκης πείρατ' ἔχονται ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσιν» καὶ Θ, 130 «ἀμήχανα ἔργα (Ϝέργα) γένοντο», κτλ. καὶ Ὀδ. Β, 63 «οὐ γὰρ ἔτ' ἀνσχετὰ ἔργα (Ϝέργα) τετεύχαται» καὶ Η, 132 «τοῖ' ἄρ' ἐν Ἀλκινόοιο θεῶν ἔσαν ἀγλαὰ δῶρα», κτλ. (Ἴδε Λοβέκκιον ἐν *Elem.* Τόμ. Μέρ. σελ. 16 καὶ Λαρόχην ἐν τῷ *Die Homer. Textkr.* σελ. 383 καὶ Βογρίντζιον ἐν *Grammat. d. Hom. Dial.* σελ. 288 κἑξ. Πρβ. καὶ Κρυγῆρον ἐν *Griech. Sprachlehr.* Μέρ. Β', § 63, 2, 1). Περιβόητον κατέστη τὸ τῆς Ἰλιάδος Β, 135 «καὶ δὴ δοῦρα σέσηπΕ νεῶν καὶ σπάρτα λέλυΝΤΑΙ». Πρβ. καὶ Ὀδ. Ε, 238 «ὅθι δένδρεα μακρὰ πεφύκει—αὖα πάλαι, περίκηλα, τά οἱ πλώοιεν ἐλα-

φρῶς» καὶ Θ, 279 «πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαθρόθεν ἐξεκέχυντο—τά γ' οὔ κέ τις οὐδὲ ἴδοιτο (Fίδοιτο) — περὶ γὰρ δολόεντα τέτυκτο» καὶ Φ, 49 «τόσ' ἔβραχε καλὰ θύρετρα—πετάσθησαν δέ οἱ (Fοι) ὦκα». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν 'Οδ. Μ, 203 ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσιν «ἐκ χειρῶν ἔπτατ' ἐρετμά, βόμβησΑν δ' ἄρα πάντα κατὰ ῥόον», ἄλλα δὲ βόμβησΕν (ἢ βόμβησΕ). Τὸ πληθυντικὸν ἦτο πιθανῶς καὶ γραφὴ τοῦ 'Αριστάρχου, ὅστις καὶ ἐν 'Ιλ. Ν, 27 ἀνεγίνωσκεν «ἄταλλε δὲ κήτε' ὑπ' αὐτοῦ πάντοθεν ἐκ κευθμῶν οὐδ' ἠγνοίησΑν ἄνακτα», ἄλλων ἐκφερόντων τὸ ῥῆμα καθ' ἑνικὸν ἀριθμόν, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν εἰς 'Ιλιάδα Σχολίων Τόμ. Β', σελ. 4, 4. 'Αλλ' ἡ γνησία ἐκφορὰ εἶνε πάντως «οὐδ' ἠγνοίησε Fάνακτα» ("Ιδε 'Εύνιον εἰς 'Ιλιάδ. Τόμ. ϛ', σελ. 376). 'Ο 'Ασώπιος λέγει ἐν τῇ Δευτέρᾳ Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 840, § 49 ἐκδ. β' «Πολλάκις (ἀπαντῶνται) καὶ ἀμφότεραι αὗται αἱ συντάξεις· καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται ('Ιλ. Β, 135).—ἔθνεα εἶσι . . . βοτρυδὸν δὲ πέτονται ('Ιλ. Β, 87-9)» (Πρβ. καὶ Κυννῆρον ἐν Διεξοδ. Γραμματ. τῆς 'Ελλ. Γλ. Μέρ. Β', σελ. 59 ἐκδ. β'). 'Εν 'Ιλ. Β, 87 κέξ. κεῖται «'Ηΰτε ἔθνεα (Fεθνεα) εἶσι μελισσάων ἀδινάων, πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων· βοτρυδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν (ἄνθεσι Fειαρινοῖσιν)· αἱ μέν τ' ἔνθα ἅλις (Fάλις) πεποτήαται, αἱ δέ τε ἔνθα· ὣς (ὥς) τῶν ἔθνεα (Fέθνεα) πολλὰ νεῶν ἄπο καὶ κλισιάων ἠϊόνος προπάροιθε βαθείης ἐστιχόωντο ἰλαδὸν εἰς ἀγορήν». Δύναται δὲ κάλλιστα ὑποκείμενον τοῦ πέτονται νὰ νοηθῇ τὸ μέλισσαι. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ὁ Βεντλήϊος ἀνέγνω πρὸς ἄρσιν τῆς χασμωδίας «ἔθνε' ἴασι» ("Ιδε 'Εύνιον εἰς 'Ιλιάδ. Τόμ. Δ', σελ. 210). 'Ενέκρινε δὲ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην καὶ ὁ Ναύκιος καὶ ὁ Χρίστιος. 'Ο Λαρόχης γράφει ἐν *Homer. Unters.* Μέρ. Β', σελ. 173 «Doch findet sich auch nicht selten bei Homer das Prädicat im Plural, sogar neben dem Singular, wie B 135 δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται, und noch auffallender μ 43 τῷ δ' οὔ τι γυνὴ καὶ νήπια τέκνα οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται οὐδὲ γάνυνται, wo doch παρίσταντ' möglich gewesen wäre» (Πρβ. καὶ Κρυγῆρον ἐν *Griech. Sprachlehr.* Μέρ. Β', § 63, 2). Παρατηρητέον δ' ὅμως ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὑπάρχουσι δύο ὑποκείμενα, τὸ ἑνικὸν γυνὴ καὶ τὸ οὐδέτερον πληθυντικὸν νήπια τέκνα.

Τὴν ἐκφορὰν εἴλῦται βλέπομεν καὶ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 905, 24 «Διὸ καὶ συντόμως καὶ ἐπιφωνηματικῶς ἐπήγαγε τὸ ἄλλα τε πάντα εἰλῦται, ἤγουν κεκάλυπται, ἐκ τοῦ εἰλύαται κατὰ κρᾶσιν· διὸ καὶ προπερισπᾶται». Πρβ. καὶ σελ. 904, 55 «ἄλλα τε πάντα εἰλῦται ἢ εἰλύαται καθύπερθ' ὅτ' ἐπιβρίσει (-ίσῃ) Διὸς ὄμβρος». Περὶ τοῦ εἴλυτο (Ἰλ. Π, 640. Ὀδ. Ε, 403) γράφει ὁ Εὐστάθιος σελ. 1079, 44 «Τοῦ δὲ εἴλυτο, ὅ ἐστι ἐκεκάλυπτο, τὸ θέμα εἴλυμι, ὡς ζεύγνυμι, ἢ καὶ ἄλλως εἰλύω, ἀφ' οὗ εἰλύετο καὶ ΚΑΤΑ ΚΡΑΣΙΝ εἴλυτο» καὶ σελ. 1540, 18 «Τὸ δὲ εἴλυτο ἢ ἐκ τοῦ εἴλυμι γίνεται ἢ ἐκ τοῦ εἰλύω, ἐξ οὗ τὸ ἐπειλύω — ἵνα ᾖ ΣΥΓΚΟΠΕΝ ἐκ τοῦ εἰλύετο». Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις φέρεται Τόμ. Β', σελ. 113, 22 «Εἴρυτο: Ἀρίσταρχος τρίτην ἀπὸ τέλους τὴν ὀξεῖαν ποιεῖ, ὑγιῶς πάνυ. Ὁ δὲ Τυραννίων προπερισπᾷ, ἐκ τοῦ εἰρύετο φάσκων αὐτὸ συνηλεῖφθαι. Δύναται δὲ τὸ εἴρυτο, κλιθὲν ἀπὸ τῶν εἰς ΜΙ ὁμοίως τῷ ἐζεύγνυτο, ἤνυτο, ἐκτετάσθαι. Οὕτως ἀξιοῦμεν καὶ ἐπὶ τοῦ εἴλυτο καὶ εἴρυτο». Πρβ. καὶ Ἐτυμολ. Μέγ. σελ. 304, 12 (Ἴδε Λέρσιον ἐν τῷ *De Arist. Stud. Homer.* σελ. 256 ἐκδ. β' καὶ Λαρόχην ἐν τῷ *Die Homer. Textkr.* σελ. 240-1). Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου γίνεται ἐξήγησις τοῦ μὲν εἴλυται δι' ἐνεστῶτος, τοῦ δὲ εἴλυτο δι' ὑπερσυντελίκου. Λέγει ὁ Ἡσύχιος «Εἴλυται: καλύπτεται» καὶ «Εἴλυτο: κατεσκεύαστο (γρ. κατεσκέΠαστο), κατεκεκάλυπτο».

Ὑπὸ τοῦ Ἑϋνίου εἶνε ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος τάδε γεγραμμένα Τόμ. Ϛ', σελ. 323 «Ἄλλα τε πάντα εἴλυται καθύπερθ', ὅτ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος Legebatur vulg. εἰλύαται cum vitio metrico. Nam εἰλύω mediam habet productam. Sic Φ, 319 εἰλύσω ψαμάθοισιν. cf. sup. ad Λ, 15·. Sic νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους Ε, 186 et al. Si itaque pluralis est retinendus, scribendum esset aut εἴλυνται, aut εἰλύαται pronuntiandum esset εἰλῦται. Sane tamen multo opportunior esset singularis: πάντα εἴλυται» καὶ σελ 324 «Iterum Od. Υ, 352 νυκτὶ μὲν ὑμέων εἰλύαται κεφαλαί τε πρόσωπά τε νέρθε τε γοῦνα legendum est aut εἴλυται, aut εἴλυνται, aut εἰλῦται». Ἴδε καὶ Τόμ. Ζ', σελ. 408. Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ἐν σελ. 246 τοῦ τόμου τούτου σεσημειωμένα «ἐκ κεφαλῆς εἴλυτο. ἐνεκάλυπτο. γρ. εἰλῦτο. Barnes. voluit puto dicere,

posse quoque sic scribi pro εἰλύετο. Est tamen εἵλυτο ab εἰλύμην ut εἴρυτο — nam media per se productam vocalem υ habet. v. de his ad Λ, 156. M, 286». Ἀνελλήνιστος εἶνε ἡ ἐκφορὰ ἐνεκάλυπτο. Ὅλως ἀπόβλητον νομίζομεν τὸν προπερισπώμενον τύπον εἰλῦται οὐδαμῶς αὐτὸν συστατὸν εὑρίσκοντες, ἀδυνάτου οὔσης τῆς διὰ συναλοιφῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐκ τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου εἰλύαται ἢ ἐκ τοῦ τρίτου ἐνικοῦ εἰλύεται. Ὁ Ὅμηρος εἶπε πιθανῶς ἐν Ἰλ. Μ, 286 «ἄλλα τε πάντα εἴλυται», ὡς ἐν Ὀδ. Ε, 403 «εἴλυτο δὲ πάνθ' ἁλὸς ἄχνῃ» (Ἴδε καὶ Λαρόχην ἐν *Homer. Unters.* Μέρ. Β', σελ. 175). Τὸ ἐν Ὀδ. Υ. 352 «νυκτὶ μὲν ὑμέων εἰλύαται κεφαλαί τε πρόσωπά τε νέρθε τε γοῦνα» ἔχει βραχεῖαν τὴν προπαραλήγουσαν ὁμοίως τῷ ἐν Ἰλ. Δ, 248 καὶ Ὀδ. Ζ, 265 εἰρύαται (Ἴδε Σχούλζιον ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 318. Πρβ. καὶ Λεουβῆνα ἐν *Enchirid. Dict. Epic.* σελ. 513). Διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ εἰλύαται εἰς τὸ εἴλυται ἀποβαίνει ἡ ῥῆσις ἐμφερής πως τῇ ἐν Ἰλ. Ρ, 386 «γούνατά τε κνῆμαί τε πόδες θ' ὑπένερθεν ἑκάστου (ὑπένερθε Ϝεκάστου) χεῖρές τ' ὀφθαλμοί τε παλάσσετο μαρναμένοισιν».

Ὁ Βεκκῆρος ἐξέδωκεν ἐν τῇ Ἰλιάδι «ἄλλα δὲ πάντα Ϝειλύαται». Ἀπεδέξαντο δὲ καὶ ἄλλοι πρὸ τοῦ Βεκκήρου τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν. Ὁ Σπιτζνῆρος λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Α', β', σελ. 279 «Editores consideratius agendo εἰλύαται, quod schol. A. et Vindd. plures vindicant, iure revocarunt. Obiicit quidem *Heynius* longam vocalis ancipitis mensuram, sed fallitur, vid. Od. 20, 352» (Πρβ. καὶ Βουτμαννὸν ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμμ. Τόμ. Β', σελ. 8 ἐκδ. β'). Τὸ μέτρον ἐπιδέχεται τόν τε ἑνικὸν τύπον εἴλυται, μακρὸν ἔχοντα τὸ Υ, καὶ τὸν πληθυντικὸν εἰλύαται, βραχὺ τὸ δίχρονον τοῦτο ἔχοντα. Ἐκεῖνοι τῶν παλαιῶν, οἳ ἔγραφον εἰλύαται, ἐνόμιζον ἴσως ὅτι Ὁμηρικωτέρα οὕτως ἡ φράσις γίνεται. Οὐδένα δὲ τῶν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα σπουδαζόντων λανθάνει ὅτι, ὅπου τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν εἶνε δυνατὸν ἐκ τοῦ μέτρου νὰ προενεχθῇ τὸ ἐπ' οὐδετέρου πληθυντικοῦ ὑποκειμένου παρειλημμένον ῥῆμα καὶ καθ' ἑνικὸν καὶ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμόν, οἷον φύγΕν ἡνία καὶ φύγΟν ἡνία, βέλεα ῥέΕν καὶ βέλεα ῥέΟν, κτλ., ἐνεκρίνετο ὑπὸ τοῦ Ἀριστάρχου ἡ πληθυντικὴ ἐκφορά (Ἴδε Λαρόχην ἐν

τῷ *Die Homer. Textkr.* σελ. 383-4 καὶ ἐν *Homer. Untersuch.* Μέρ. Β', σελ. 174-5).

Ὁ ἐνεστὼς εἴλυμι (-εἴλυμαι) εἶνε πλάσμα τῶν γραμματικῶν. Παρ' Ὁμήρῳ ἀπαντᾷ ὁ ἐνεργητικὸς μέλλων εἰλύσω, ἐκ θέματος εἰλύω, καὶ ὁ παθητικὸς παρακείμενος εἴλυται-εἰλύαται-εἰλυμένος καὶ ὁ παθητικὸς ὑπερσυντέλικος εἴλυτο. Ὁ Λ. Μεϋῆρος γράφει ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 735 ἐκδ. β' «Vel *bedecken, verhüllen*: εἰλ-ύω (aus Fελ-νύω?) *ich verhülle* (Aratos 431), Futur Fειλ-ύσω *ich werde verhüllen, ich werde bedecken* (Ilias 21, 319); Passivperfect Fείλυ-ται *es ist verhüllt* (Ilias 12, 286; andre Lesart εἰλύαται; ob etwa zu lesen ist präsentisches Fειλύεται *es wird verhüllt?*), Fειλύαται *sie sind verhüll* (Odyssee 20, 352), Fείλυτο *es war bedeckt* (Ilias 16, 640; Odyssee 5, 403), Fειλυ-μένος *bedeckt* (Ilias 18, 522; 5, 186; 17, 492; Odyssee 14, 136; 479)». Κατὰ τὸν Λεουβῆνα ἐν Ἐγχειρ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 493 ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ FεFλύαται ἐν Ἰλ. Μ, 286 καὶ ἐν Ὀδ. Υ, 352 καὶ FεFλυμένος, κτλ. καὶ ἘFέFλυτο.

Ὑπερσυντέλικος πάντως εἶνε τὸ εἴλυτο, κακῶς δ' ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις λέγεται «Δύναται δὲ τὸ εἴρυτο, κλιθὲν ἀπὸ τῶν εἰς ΜΙ ὁμοίως τῷ ἐζεύγνυτο, ἤνυτο, ἐκτετάσθαι. Οὕτως ἀξιοῦμεν καὶ ἐπὶ τοῦ ΕΙΛΥΤΟ καὶ εἴρυτο». Περὶ τοῦ ἤνυτο παρατηροῦμεν ὅτι κεῖται ἐν Ὀδ. Ε, 243 «θοῶς δέ οἱ (Fοι) ἤνυτο ἔργον (Fέργον)»· ἐσχηματίσθη δ' ἐξ ἐνεστῶτος ἄνυμαι, περὶ οὗ λέγει ὁ Λοβέκκιος ἐν Ῥηματ. σελ. 209 «Horum prototheta partim usus reprobavit partim ratio, sed una tenuerunt εἴλω et εἰλύω, omisso tertio εἴλυμι, nam εἴλυτο controversum est v. ad Buttm. p. 7. Liquidarum tertia invenitur in uno ἄνω ἀνύω ἄνυμαι». Ἀλλ' ὁ Ναύκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ὀδυσσείας μετετύπωσε τὸ ἤνΥτο εἰς τὸ ἤνΕτο. Γράφει δὲ καὶ ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 367 «Vera lectio est ἤνΕτο; nam ἤνυτο quidem nihil est: plusquamperfectum enim est ἤνυΣτο. Cf. K. 251. νὺξ ἄνεται. et Σ. 473. καὶ Fέργον ἄνοιτο. Eadem forma apud Herodotum salva evasit VIII. 71. ἅτε δὴ—παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου ἤνΕτο τὸ ἔργον, ubi plerique libri vitiose exhibent ἠνύετο. In fragmento Aeschyli apud Scholiastem ad I.

158 scribae dederunt: οὔτ' ἄν τι θύων οὔτ' ἐπισπένδων ΛΑΒοις. apud Stobaeum *Anthol.* ΝΑοις est pro λάβοις. Olim reperta est vera scriptura ῎ΑΝΟΙΣ, quod quid esset librarii non intelligebant» (῎Ιδε Δοβραῖον ἐν *Adversar.* Τόμ. Β', σελ. 30-1.)

Τὸ ἤνυτο, δωριστὶ ἄνυτο ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ Εἰδ. Β', 92 «ὁ δὲ χρόνος ἄνυτο φεύγων», ὡς καὶ τὸ ἐνεργητικὸν ἄνυμες Εἰδ. Ζ', 10 «κοὔπω τὰν μεσάταν ὁδὸν ἄνυμες». Ἀλλ' ὁ Ἑρμαννὸς καὶ ὁ Μεινέκιος ἔγραψαν ἄνΕτο καὶ ἄνΟμες. Βλέπει δέ τις τὸν τύπον ἤνυτο καὶ παρὰ Κοίντῳ τῷ Σμυρναίῳ Λόγ. Α', 119 καὶ Ζ', 621 «ἤνυτο δ' ἠώς» καὶ Θ', 1 «ἦμος δ' ἤνυτο νυκτὸς ἄπο κνέφας». Πρβ. καὶ Λόγ. ϛ', 219 «κρατερὴ δὲ κατήνυτο θηρὸς ὁμοκλή». Εὑρίσκεται δὲ καὶ ὁ ἐνεστὼς ἄνυται παρὰ τῷ Νικάνδρῳ Ἀλεξιφ. 612 (599) «τῶν γ' οὔρων ἄνυται ῥύσις» καὶ παρὰ τῷ Ὀππιανῷ Ἁλιευτ. Γ', 427 «σιγῇ δέ οἱ ἄνυται ἔργον», ἀνθ' οὗ ἐν βιβλ. Δ', 528 κεῖται «ἵμερος ἄνΕται εὐνῆς». Πρβ. καὶ Κυνηγ. Α', 111 «ἤματος ἀνομένοιο» καὶ Ἀπολλών. Ῥόδ. Α', 651 καὶ Β', 494 καὶ Γ', 1340 «ἤματος ἀνομένοιο». Τὸ παρὰ Κοίντῳ τῷ Σμυρναίῳ Λόγ. Ε', 410 φερόμενον ἀνΥμένου θέρεος μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Ἑϋνίου εἰς τὸ ἀνΟμένου θέρεος, ὃ καὶ ἄλλοι ἐνέκριναν. Ὁ Ἑρμαννὸς γράφει ἐν *Opuscul.* Τόμ. Η', σελ. 111 «Apud Nicandrum Alex. 612 scribendum ῥύσις ἄνεται. ῎Ανυμι vero non credo ab ullo scriptore usurpatum esse, sed ἄνετο, ἄνομες, ἄνεται restituenda Theocrito II. 92. VII. 10. Oppiano Hall. III. 427» καὶ ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ Γ' ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν Ποιητῶν σελ. 249 «Recepi ἄνομες. Apud Aratum Phaen. 372 recte editur ἀνομένων, cum libri habeant ἀνυμένων, qui 463 consentiunt in κατανομένων ἐνιαυτῶν, ut apud Oppianum Cyn. 110 in ἤματος ἀνομένοιο». Τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου σελ. 139, 26 «Κατάνυται: συντελεῖται» μετεβλήθη ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ', σελ. 1161 α' Διδ. εἰς τὸ κατανύεται.

Τῷ τύπῳ ἄνυται (-ἤνυτο) ἐμφερὴς ὑπάρχει ὁ ἐν Ἰλ. Ρ, 393 ἀπαντῶν «τάνυται δέ τε πᾶσα διαπρό» καὶ παρὰ τῷ Ἀράτῳ στίχ. 68 «τάνυταί γε μὲν ἄλλυδις ἄλλη ὅσσον ἐπ' ὀργυιήν». ῎Αξια παραθέσεως ὑπολαμβάνομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Λεουβῆνος γεγραμμένα ἐν τῇ

Μνημοσύνῃ 1897, σελ. 172 «Sed analogia caret quod legitur ε 243, ἤνυτο, thematica enim deest vocalis. Potest quidem conferri aliud ἅπαξ εἰρημένον, quod extat P 393, τάνυται a verbo τανύω ductum; potest etiam Σ 473 similis conformationis optativus ἄνυιτο fingi auctore Buttmanno e manuscriptorum lectione suspectissima ἄνοιτο — sed aliquando probabilior semper mihi, ut Nauckio, visa est sententia Cobeti, mero errore librariorum prodiise illud ἤνυτο e sincera forma ἤνετο. Nunc magni huius nominis gravissimae auctoritati accedit testimonium praestantissimi codicis G, in quo ἤνετο legi docuit nos Molhuysen».

Περὶ τοῦ τάνυται καὶ περὶ τοῦ ἤνυτο ὡς ὑγιῶς ἔχοντος ἐποιήσατο λόγον ὁ Κούρτιος ἐν τῷ *Das Verb*. Τόμ. Α', σελ. 168 καὶ 181 ἐκδ. β' (Πρβ. καὶ Τόμ. Β', σελ. 47) καὶ ὁ Λ. Μεϋῆρος ἐν *Vergl. Grammat*. Τόμ. Α', σελ. 743 καὶ 752 ἐκδ. β' καὶ ὁ Γ. Μεϋῆρος ἐν *Griech. Grammat*. σελ. 575 ἐκδ. γ'. Πρβ. καὶ Οὐέστφαλον ἐν *Method. Grammat. d. Griech. Sprach*. Μέρ. Α', β', σελ. 152.

Ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι καὶ ῥῆμα εἰρύαται σημαῖνον φυλάττουσιν ἢ τηροῦσιν. Ἰλ. Α, 239 «οἵ τε θέμιστας πρὸς Διὸς εἰρύαται». Ὀδ. Π, 463 «ἦ ἔτι μ' αὖθ' εἰρύαται οἴκαδ' ἰόντα;». Πρβ. καὶ Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Δήμ. 152 «κρήδεμνα πόληος εἰρύαται βουλῇσι καὶ ἰθείῃσι δίκῃσιν». Ἀπολλών. Σοφιστ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 64, 19 «Εἰρύαται: φυλάσσουσι· πρὸς Διὸς εἰρύαται». Κεῖται καὶ τὸ εἰρύατο ἐν Ἰλ. Χ, 303 «οἵ με πάρος γε (πάρος περ) πρόφρονες εἰρύατο». Μεταβάλλει δ' αὐτὸ ὁ Κόβητος ἐν *Miscell. Crit*. σελ. 371 εἰς τὸ εἰρύατΑΙ λέγων «Itaque et in Iliad. X. 303. οἵ με πάρος περ πρόφρονες εἰρύατΟ. νῦν αὖτέ με μοῖρα κιχάνει. reponendum esse apparet εἰρύαΤΑΙ. In his omnibus continetur notio μέχρι τοῦ νῦν, ut luculenter apparet e versiculo Odyss. ι. 448. οὔτι πάρος γε λελειμμένος ἔρχεαι οἶος. unde *praesentis* temporis usus sponte nascitur». Παρατηρητέον δ' ὅτι φέρεται καὶ γραφὴ εἰρύατΑΙ καὶ ἔρχεΟ. Ἴδε καὶ Θείρσχιον ἐν Ἑλλην. Γραμ-

ματ. σελ. 260 ἐκδ. γ′ καὶ Ἑύνιον εἰς Ἰλιάδ. Τόμ. Ζ′, σελ. 141. Περὶ τοῦ πάρος ΠΕΡ καὶ πάρος ΓΕ ἴδε Ναύκιον ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Δ′, σελ. 501 κέξ.

Βλέπει δέ τις παρ' Ὁμήρῳ καὶ τὸν τύπον εἴρυντο Ἰλ. Μ, 454 «αἵ ῥα πύλας εἴρυντο πύκα στιβαρῶς ἀραρυίας». Τῷ ἐκ τοῦ εἰς Δήμητρα Ὕμνου παρατεθέντι «εἰρύαται βουλῇσι καὶ ἰθείῃσι δίκῃσιν» ὅμοιον κατ' ἔννοιαν ὑπάρχει τὸ ἐν Ἰλ. Π, 542 «ὃς Λυκίην εἴρυτο δίκῃσί τε καὶ σθένεϊ ᾧ (Fῷ)». Πρβ. καὶ Ω, 499 «εἴρυτο δὲ ἄστυ (Fάστυ) καὶ αὐτούς» καὶ Ὀδ. Ψ, 229 «ἣ νῶϊν εἴρυτο θύρας πυκινοῦ θαλάμοιο».

Περὶ τοῦ εἰρύαται εἶνε ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ τάδε γεγραμμένα σελ. 304, 6 «Εἰρύαται. Ἰλιάδος Α εἰρύαται· ῥύονται, φυλάττουσιν. Εἰρύω, εἴρυμι· τὸ παθητικὸν εἴρυμαι, τὸ γ′ εἴρυνται καὶ Ἰακῶς εἰρύαται». Πρβ. καὶ Κραμ. Ἀν. Παρ. Τόμ. Γ′, σελ. 342, 28. Περὶ δὲ τοῦ εἴρυτο λέγεται ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Β′, σελ. 113, 22 «Ἀρίσταρχος τρίτην ἀπὸ τέλους τὴν ὀξεῖαν ὑγιῶς πάνυ, ὁ δὲ Τυραννίων προπερισπᾷ, ἐκ τοῦ εἰρύετο φάσκων αὐτὸ συνηλεῖφθαι. Δύναται δὲ τὸ εἴρυτο, κλιθὲν ἀπὸ τῶν εἰς ΜΙ ὁμοίως τῷ ἐζεύγνυτο, ἤνυτο, ἐκτετάσθαι». Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ Ἑύνιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Ζ′, σελ. 233 μετέβαλε τὸ ἐζεύγνυτο εἰς τὸ ἐζεύγυτο, ὃ τελέως ἔκφυλον. Ἐν τοῖς ἀρτίως μνημονευθεῖσι Σχολίοις Τόμ. Α′, σελ. 175, 17 κεῖται «Τὸ δὲ ἔρυτο ψιλοῦται καὶ προπαροξύνεται. Οὕτως Ἀρίσταρχος, καὶ ἐπείσθη αὐτῷ ἡ παράδοσις. Ἔστι γάρ τι ῥῆμα ἐρύω· τούτου ὁ παρατατικὸς ὁ παθητικὸς γίνεται εἰρυόμην, τὸ τρίτον εἰρύετο, ὃ ἐν συναλοιφῇ καὶ ἐνδείᾳ τοῦ Ι ἐγένετο ἔρυτο». Ὁ Λέρσιος προσέθηκε πρὸ τοῦ «Ἔστι γάρ τι ῥῆμα κτέ.» τὸ «Δύναται δὲ καὶ προπερισπᾶσθαι». Διὰ τῆς προσθήκης δὲ ταύτης ἀποβαίνει εὔλογος ἡ αἰτιολογία. Ὀρθῶς δ' ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ «ὃ ἐν συναλοιφῇ — ἐγένετο ἐρῦτο».

Φέρεται ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι τὸ ἀπαρέμφατον ἔρυσθαι Ὀδ. Ε, 484 «ὅσσον τ' ἠὲ δύω ἠὲ τρεῖς ἄνδρας ἔρυσθαι ὥρῃ χειμερίῃ» καὶ Ι, 194 καὶ Κ, 444 «αὐτοῦ πὰρ νηί τε μένειν καὶ νῆα ἔρυσθαι» καὶ Ξ, 260 καὶ Ρ, 429 καὶ τὸ διὰ τῆς διφθόγγου ΕΙ προενηνεγμένον εἴρυσθαι Ὀδ. Γ, 267 «ᾧ πόλλ' ἐπέτελλεν — εἴρυσθαι ἄκοιτιν» καὶ Ψ, 151. Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 292, 17 Δινδ. «Ἔρυσθαι: προ-

παροξυτόνως, ἵνα σημαίνῃ παρατατικόν» καὶ σελ. 590, 17 «Ἔρυσθαι: ἐνεστῶτός ἐστιν, ὡς πήγνυσθαι, παρακειμένου δὲ τὸ εἰρύσθαι» καὶ σελ. 144, 14 «εἴρυσθαι: ὥσπερ γίνεται ἀπὸ τοῦ εἰλίσσω τὸ εἰλίξας, οὕτως καὶ ἀπὸ τοῦ εἰρύω εἴρυμι τὸ εἴρυσθαι». Ἀντὶ τοῦ «ἀπὸ τοῦ εἰλίσσω τὸ εἰλίξας», ἀτόπου ὄντος, εἴκασεν ὁ Λαρόχης ἐν τῷ *Die Homer. Textkr.* σελ. 241 «ἀπὸ τοῦ εἰλύω εἴλυμι τὸ εἴλυσθαι». Περὶ τοῦ ἐν Ὀδ. Ψ, 82 εἴρυσθαι γράφει Ἀπολλώνιος ὁ σοφιστὴς ἐν Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 64, 20 «Εἴρυσθαι: νῦν ἰδίως τὸ εἴρυσθαι ἐπὶ τοῦ εἰδέναι παρείληπται· ἔστι γὰρ ἀντὶ τοῦ φυλάσσειν καὶ σώζειν· μαῖα φίλη, χαλεπόν σε θεῶν αἰειγενετάων δήνεα εἴρυσθαι, μάλα περ πολύϊδριν ἐοῦσαν». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. λ. εἴρυσθαι. Ὁ Εὐστάθιος λέγει σελ. 1939, 6 «Τὸ δὲ θεοῦ δήνεα εἴρυσθαι ἢ ἀντὶ τοῦ φυλάξασθαι ἤτοι γνῶναι, ἀπὸ τοῦ εἰρύω τὸ φυλάσσω, ἢ ἀντὶ τοῦ ἑλκύσαι, ὡς καὶ τοῦτό φασιν οἱ παλαιοί, ἵνα λέγῃ ὅτι χαλεπὸν ἑλκύσαι εἰς νοῦν ἢ καὶ ἄλλως μεθελκύσαι εἰς ὃ βούλεταί τις τὴν θείαν βουλήν· τοῦτο δὲ ὡς ἀπὸ τοῦ εἰρύω τὸ ἑλκύω». Τὸ ῥῆμα εἴρυσθαι (ἢ εἰρῦσθαι) σημαῖνον φυλάττειν ἢ τηρεῖν οὐχὶ δυσκόλως ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ (φυλάττοντα ἢ τηροῦντα) παρακολουθεῖν καὶ οὕτως ἐπίστασθαι ἢ γιγνώσκειν. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ἀνάρμοστον τὸ ῥῆμα εἴρυσθαι (ἢ εἰρύσθαι) εὑρίσκων τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ὁ Σχούλζιος ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 100 νομίζει ὅτι ἄλλης λέξεως χρῆσις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ. Ἐγράφη δ' ὑπό τινος πρὸς ἄρσιν τῆς χασμῳδίας «δήνεα ῥύσασθαι» (Ἴδε Λεουβῆνα ἐν Ἐγχειριδ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 408).

Οὐδαμῶς ἀποδεκτὴ ὑπάρχει ἡ γνώμη, καθ' ἣν ὁμοίως τῷ ἐκ τοῦ ζεύγνυσθαι γενομένῳ ἐζεύγνυτο ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ εἴρυσθαι τὸ μακρὰν ἔχον τὴν παραλήγουσαν εἴρυτο. Ὁ Συγγραφεὺς τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ λέγει σελ. 303, 56 «ΕΙΡΥΣΘΑΙ: σημαίνει τὸ φυλάξαι. Ἔστιν ἐρύσω εἴρυκα, εἴρυμαι, εἴρυται καὶ τὸ ἀπαρέμφατον εἰρύσθαι, ὡς λελύσθαι. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔρυμι τὸ παθητικὸν ἔρυμαι καὶ τὸ ἀπαρέμφατον ἔρυσθαι προπαροξυτόνως καὶ πλεονασμῷ τοῦ Ι, ὡς ζεύγνυμι ζεύγνυσθαι. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ ΕΙΛΚΥΣΘΑΙ· εἰ μὲν ἀπὸ τοῦ ἑλκύω, εἱλκύσθαι, εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ ἕλκυμι, εἵλκυσθαι» καὶ σελ. 378, 11 «Ἢ ἐρύω καὶ ὁ παρατατικὸς εἴρυον· ὁ παρακείμενος εἴρυκα, ὁ παθητικὸς εἴρυμαι καὶ Ἰωνικὸν πληθυντικὸν εἰρύαται. Ἢ παρὰ τὸ εἴ-

ρυμι τὸ παθητικὸν εἴρυμαι εἴρυται καὶ Ἀττικῶς (γρ. Ἰακῶς) εἰρύαται». Γελοιότατον εἶνε τὸ «εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ ἕλκυμι, εἵλκυσθαι».

Ἐπειδή, ὡς εἴπομεν, οὐδαμῶς ἀποδεκτὴ εἶνε ἡ γνώμη, καθ' ἣν τὸ μακρᾷ παραληγόμενον εἴρυτο ἐσχηματίσθη ὁμοίως τῷ ἐζεύγνυτο, ἀναγκαίως ἔχει νὰ ὑποληφθῇ τύπος χρόνου ὑπερσυντελίκου, οὗ ἐνεστὼς δύναται νὰ νομισθῇ τὸ ἐρύεσθαι ἢ εἰρύεσθαι. Ἀπαντᾷ δὲ τὸ ἐρύεσθαι ἐν Ἰλ. Ι, 248 «εἰ μέμονάς γε καὶ ὀψέ περ υἷας Ἀχαιῶν τειρομένους ἐρύεσθαι ὑπὸ Τρώων ὀρυμαγδοῦ», περὶ οὗ γράφει ὁ Εὐστάθιος σελ. 750, 48 «Τὸ ἐρύεσθαι, ἀφ' οὗ καὶ ἡ ἐρυσίπτολις Ἀθηνᾶ, ποιεῖ ἐξ ἀφαιρέσεως τὸ κοινῶς λεγόμενον ῥύεσθαι». Ὁ Ἕϋνιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Ε', σελ. 584 ἀποφαίνεται ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶνε «τειρομένους ῥύεσθαι» λέγων «Ex iis, quae in Exc. IV ad Il. A. disputata sunt, patet ἐρύεσθαι Ϝερύεσθαι, media brevi, esse debere h. l. extrahi, eripi. At ῥύεσθαι, tueri, servare, priore producta. Non dubito fuisse h. l. scriptum, τειρομένους ῥύεσθαι, sensu postulante». Τῷ Ἑϋνίῳ συνεφώνησε καὶ ὁ Λεουβὴν ἐν Ἐγχειρίδ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 407. Εἴκασε δὲ καὶ ὁ Ναύκιος ῥύεσθαι. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν Ἰλ. Υ, 195 ἀντὶ τοῦ «οὐ νῦν σε ῥύεσθαι ὀίομαι» ἓν μὲν ἀντίγραφον ἔχει «οὐ νῦν σ' ἐρύεσθ' ὀίομαι», ἕτερον δὲ «οὐ νῦν ἐρύεσθαι ὀίομαι», ὡς ἀνεγίνωσκε καὶ ὁ Ἀρίσταρχος, καθὰ λέγεται ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Β', σελ. 200, 7 «Οὕτως Ἀρίσταρχος, ἐρύεσθαι, χωρὶς τοῦ σέ». Ὁ Ἕϋνιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Η', σελ. 49 προσκρούει τῇ διὰ βραχέος τοῦ Υ ἐκφορᾷ τοῦ ῥύεσθαι. Ὁ Βουτμαννὸς ἐν *Ausführl. Griech. Grammat.* Τόμ. Β', σελ. 182 ἐκδ. β' καὶ ὁ Σχούλζιος ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 328 ἐκλαμβάνουσι μέλλοντα τὸ ἐρύεσθαι τὸ κείμενον ἐν τῷ Ὁμηρικῷ χωρίῳ «εἰ μέμονάς γε — υἷας Ἀχαιῶν τειρομένους ἐρύεσθαι». Φέρεται καὶ ὁ τύπος εἰρύεσθαι παρ' Ὁμήρῳ Ἰλ. Φ, 588 «ἐν γάρ οἱ (Ϝοι) πολέες τε καὶ ἄλκιμοι ἀνέρες εἰμέν, οἳ καὶ πρόσθε φίλων τοκέων ἀλόχων τε καὶ υἱῶν Ἴλιον εἰρυόμεσθα». Περὶ τούτου γράφει ὁ Ἕϋνιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Η', σελ. 222 «Corruptam vocem metrum arguit: nam ῥύω, ἐρύω, εἰρύω, penultimam habet productam — Scilicet scriptum fuit εἰρύμεσθα, ab εἴρυμι. εἴρυμαι. In Eustath. legitur: εἰρυόμεσθα ἢ εἰρυσόμεσθα. hoc alterum, quod et

vn. Vindol. exhibet, erat in Flor. et Ald. I». Ἐξελήφθη δ' ὑπό τινων τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος εἰρυόμεσθα χρόνου μέλλοντος τύπος.

Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Σχουλζίου γεγραμμένα ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 329 «Praesens reduplicatum sive mavis perfectum vice praesentis fungens est—εἴρῡμαι, εἰρύ(F)αται unde vocalis productione ex ceteris personis accersita εἰρῡαται. εἰρύαται legitur A 239. h. h. Car. 152, εἰρῡαται (quod tamen fortasse propter insequentis vocabuli digamma in εἴρυνται mutandum) π 463. εἰρῦσθαι γ 268. ψ 151 (de ψ 52 v. pag. 100, 1)· εἴρῡτο Π 542. Ω 499. ψ 229. Hes. Scut. 138. εἴρυντο M 454. εἰρύατο X 303. Si harum formarum usum syntacticum consideraveris, nihil inveneris discriminis quo εἰρύαται a ῥύαται, εἰρῦσθαι ab ἔρυσθαι, εἴρῡτο ab ἔρῡτο separetur. quae cum ita essent facile eo perveniri potuit ut analogia reduplicato quoque praesenti sive mavis perfecto aoristum et futurum affingeret: sic evaserunt (ἔρυσθαι ἔρῡτο: ἐρύσσασθαι ἐρύσσεσθαι ἐρύεσθαι = εἰρῦσθαι εἴρῡτο: X) εἰρύσσασθαι (A 216. Θ 143. P 327. π 459) εἰρύσσονται (Σ 276) εἰρυόμεσθα quod futurum est Φ 588. V. l. εὐρυόμεσθα (-υσόμεσθα), qua abutitur Fick II. 546 videtur commentum grammatici qui cum forma εἰρυόμεσθα offenderetur scripsit ex hariolatione εὖ ῥυόμεσθα». Περὶ τοῦ ἔρῡτο ἴδε σελ. 328.

Μνημονεύομεν δὲ καὶ ἃ ὁ Λεουβὴν ἔγραψεν ἐν *Enchirid. Dict. Epic.* σελ. 407 «Praes. ῥύομαι O 257 etc., imperf. ἐ(ρ)ρυόμην Z 403 etc., fut. ῥύσομαι Υ 195 (e nostra correctione, vid. infra) Hes. Theog. 662, aor. ἐ(ρ)ρυσάμην Λ 363 O 290 Υ 194 χ 372 etc. et aor. secund. sine vocali thematica (ἐρ)ρύμην—perf. εἴρῡμαι (ex σέσρῡμαι) A 239 (Φ 230? 588) γ 268 Ψ 151 h. Cer. 152 cum futuro exacto εἰρύσομαι Σ 276». Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε καὶ τὰ ἑπόμενα τούτοις σελ. 407-8. Πρβ. καὶ σελ. 383, 36.

Ὁ Λεουβὴν ὑπολαμβάνει τὸν τύπον ΕΙΡΥΣΘΑΙ χρόνου παρακειμένου (Πρβ. καὶ Θείρσχιον ἐν Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 260 ἐκδ. γ'). Ὁ Κούρτιος ἐκφέρει τὸν τύπον τοῦτον προπαροξυτόνως εἴρυσθαι ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Α', σελ. 182 ἐκδ. β', ἔνθα κεῖνται τάδε· «ἐρυ, ῥυ wahren, verwahren, εἰρύαται (θέμιστας) A 239, νῆα ἔρυσθαι das Schiff hüten ι 194, εἴρυσθαι ἄκοιτιν γ

268, μέγα δῶμα ψ 151, οἷος γάρ σφιν ἔρυσο πύλας Χ 507, ὃς Λυκίην εἴρυτο Π 542, οἵ ῥα πύλας εἴρυντο Μ 454, οἵ με πάρος περ εἰρύατο Χ 303, Soph. OR. 1351 ἔρυτο κἀνέσωσεν (nach Κ 44 ἥ τις κεν ἐρύσσεται ἠὲ σαώσει), ἔρῦτο im passiven Sinne Hes. Theog. 304 ἡ δ' ἔρυτ' εἰν 'Αρίμοισιν ὑπὸ χθόνα. Im Fut. und Ao. σσ und kurzer Vocal (οὐ σύ γε βουλὰς εἰρύσαο Κρονίωνος Φ 230). Die kürzere Form ῥυ in gleicher bedeutung in ῥῦσθαι Ο 141, ῥύατ' Σ 515. Gänzlich zu verwerfen ist mit Ahrens und Kühner (I 821) die Vereinigung dieser Wurzel mit der vorhergehenden, die Buttmann Lexic. I 63 ff. in sehr gezwungener Weise zu vertheidigen sucht. Darüber genaueres Stud. VI 265 ff». Πρβ. καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 693 (καὶ σελ. 103) ἐκδ. β'.

Περὶ τοῦ ῥῦσθαι ποιεῖται λόγον ὁ Σχούλζιος ἐν *Quaest. Epic.* σελ. 327-8. Ὁ Ναύκιος ἀντὶ τοῦ «τὸν μὲν ἐγὼν ἔνθεν ῥυσάμην καὶ ἀνήγαγον αὖτις Ἄργος ἐς ἱππόβοτον» (Ἰλ. Ο, 29) εἰκάζει ῥύμην (Πρβ. καὶ Ἑύνιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Δ', σελ. 180 καὶ Τόμ. Ζ', σελ. 12). Ὁ Χρίστιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος σελ. 161 «In versu Ο 29 τὸν μὲν ἐγὼν ἔνθεν ῥυσάμην καὶ ἀνήγαγον αὖτις verbum ῥυσάμην, cum extrahendi, non servandi vim habeat, a poeta Ϝρυσάμην i. e. Ϝ(ε)ρυσάμην pronuntiatum videtur».

Περὶ τοῦ «ἥ τίς κεν ἐρύσσεται (κε Ϝερύσσεται) ἠδὲ σαώσει» ἴδε Σχούλζιον ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 325 σημ. 2. Πρβ. καὶ σελ. 327 σημ. 1 (καὶ σελ. 505).

Πολλοὶ δ' ὑπάρχουσιν οἱ διαφωνοῦντες τῷ Βουτμαννῷ καὶ χωρίζοντες τὰ ῥήματα ἐρύω-ἐρύομαι=ἕλκω-ἕλκομαι καὶ ῥύομαι (ἐρύομαι)=φυλάττω ἢ σῴζω. Ὁ Χρίστιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος σελ. 161 «Ϝερύω diversum illud a ῥύομαι, quod ex σρύομαι ortum esse Leo Meyer K. Z. XIV 88 docuit, iam Homeri aetate digamma abicere coepisse apparet etc.». Ἴδε καὶ Λεξ. Ὁμηρικ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α', σελ. 479.

Φέρονται δ' ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι καὶ τύποι κοινοὶ τρίτων πληθυντικῶν προσώπων παθητικῶν παρακειμένων καὶ ὑπερσυντελίκων, οἷον δέδεντο Ἰλ. Κ, 475. Ὀδ. Ι, 443. Κ, 92.

(ἥντο Ἰλ. Γ, 153).
μέμνηντο Ἰλ. Ρ, 364.
πέπτανται Ἰλ. Ε, 195.
πέφανται Ἰλ. Ε, 531.
τέταντο Ἰλ. Δ, 544.
δεδάκρυνται Ἰλ. Χ, 491. Ὀδ. Υ, 204 καὶ 353.
εἴρυντο Ἰλ. Σ, 69.
κέχυνται Ἰλ. Ε, 141. Ὀδ. Χ, 387.
κέχυντο Ὀδ. Τ, 539. Χ, 389. ἐξεκέχυντο Ὀδ. Θ, 279.
λέλυνται Ἰλ. Β, 135. Η, 6. Ὀδ. Θ, 233. Σ, 242.
λέλυντο Ἰλ. Ν, 85. ἐλέλυντο Ὀδ. Χ, 186.
ἐσφήκωντο Ἰλ. Ρ, 52. Ἀπολ. Σοφ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 78, 1 «Ἐσφήκοντο: ἐδέδεντο». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Ἐσφήκοντο: ἐδέδεντο, ἐσφιγμένοι ἦσαν, συνεσφιγμένοι» καὶ «Ἐσφίκωνται: καταπεπλεγμένοι ἦσαν καὶ συνεσφιγμένοι».

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου Ἀσπ. 143: ἠλήλαντο.

Ἐν Ὀδυσσείας Π, 463 κεῖται «ἦ ἔτι μ' αὖθ' εἰρύαται οἴκαδ' ἰόντα;». Εἴκασε δ' ὁ Βεκκῆρος «εἴρυνται Ϝοίκαδ' ἰόντα», ὡς καὶ ὁ Ναύκιος. Πρβ. καὶ Σχούλζιον ἐν *Quaest. Ep.* σελ. 329. Ὁ Εὔνιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Δ', σελ. 179 «At Il. A, 239 corruptum esse patet, quod editur: οἵ τε θέμιστας εἰρύαται leg. εἴρυνται, *observant*, φυλάσσουσι. Od. Π, 463 ἦ ἔτι μ' αὖτ' εἰρύαται οἶκον ἰόντα fuit εἴρυνται Ϝοῖκον ἰόντα. Il Χ, 303 dii οἵ με πάρος γε πρόφρονες εἰρύαται. leg εἴρυνται *tuentur*. Od. Ζ, 265 νῆες δ' ὁδὸν ἀμφιέλισσαι εἰρύαται. leg. εἴρυνται *observant*». Μεταβάλλει δ' ὁ Εὔνιος καὶ τὸ ἐν Ἰλ. Ξ, 75 «νῆες ὅσαι πρῶται εἰρύαται ἄγχι θαλάσσης» εἰς τὸ εἴρυνται ἐν σελ. 177. Πρβ. καὶ Θείρσχιον ἐν Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 260 ἐκδ. γ'.

Ἀπαντῶσιν ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ οἱ τύποι κεκράανται καὶ κεκράαντο, οἵτινες κατ' ἄλλους μὲν εἶνε ἑνικοῦ ἀριθμοῦ ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος κραίνομαι παραχθέντες, κατ' ἄλλους δὲ πληθυντικοῦ ἐκ τοῦ κεράννυμαι σχηματισθέντες. Ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1881, σελ. 355 εἶνε ὑφ' ἡμῶν τάδε γεγραμμένα. Ὁ Ἡσύχιος γράφει «Κέκρανται: τετέλεσται» καὶ «Κεκράανται: ἐπιτετέ-

λεσται». Τὸ τετρασύλλαβον κεκράανται φέρεται ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν, ὡς καὶ τὸ κεκράαντο, οἷον Ὀδυσσ. Δ, 132 «χρυσῷ δ' ἐπὶ χείλεα κεκράαντο» καὶ Δ, 616 καὶ Ο, 116 «χρυσῷ δ' ἐπὶ χείλεα κεκράανται». Ὁ Κόβητος νομίζει (ἐν *Var. Lect.* σελ. 227) ὅτι οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος τύποι εἶνε πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ παρηγμένοι ἐκ τοῦ κεράννυμι. Πρβ. καὶ Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 187, 3 «ἐπὶ χείλεα κεκράαντο: ἀντὶ τοῦ ἀπήρτιστο ἢ κεκέραστο» καὶ Εὐστάθ. σελ. 1487, 60 «χρυσῷ δ' ἐπὶ χείλεα κεκράαντο ἤτοι ἐπὶ χρυσῷ τὰ χείλη ἀπήρτιστο καὶ τετελείωτο ἐκ τοῦ κραιαίνω ἢ τὰ χείλη χρυσῷ ἐκέκρατο» (Ἴδε καὶ Ἀμείσιον εἰς Ὀδυσσ. Δ, 132). Τοῦ κεκράανται ἐγένετο χρῆσις καὶ ὑπ' Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου Δ, 193 «ἤδη γὰρ χρειὼ —εὐπαλέως κούρης ὑπὸ δήνεσι κεκράανται», ὅπερ προφανέστατα εἶνε ἑνικοῦ ἀριθμοῦ ἐκ τοῦ κραίνω ἐσχηματισμένον. Σχολ. «Ἡ γὰρ χρεία, φησίν, ἧς χάριν τοῦτον τὸν πλοῦν ὑπέστημεν τὸν χαλεπόν, εὐκόλως ταῖς βουλαῖς τῆς κόρης τετέλεσται». Ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Λεξικῷ τοῦ Ἐβελιγγίου Τόμ. Α', σελ. 881 λέγεται «Plurimi pass. perf. κεκράανται δ 616 ο 116 et plusqu. κεκράαντο δ 132 ducunt a verbo κραίνω, sed rectius videntur hae formae cum Thiersch, Damm, Cobet, Am. a κεράννυμι ducendae esse» (Πρβ. καὶ σελ. 764). Ὁ ἐν *Var. Lect.* σελ. 227 λόγος τοῦ Κοβήτου ἔχει ὧδε· «Sed neque κραίνειν de huismodi opificio dici potuit, neque haec significatio locis Poëtae apta est. Requiritur ἥρμοσται, ἥρμοστο. Glossa Hesychii κέκρηται, ἥρμοσται facit ut credam κεκράανται idem esse atque κέκρανται a κεράννυμι». Τὸ κέκρΑνται εἶνε κατὰ τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον προενηνεγμένον, ἀπᾴδει δὲ τῆς Ὁμηρικῆς χρήσεως (Πρβ. ἄκρΗτος, μελίκρΗτος, κρΗτήρ καὶ ἐπικρΗσαι, ὃ ὕποπτον φαίνεται τῷ Ναυκίῳ). Πῶς δ' ἐκ τοῦ κέκρΗνται (ἢ καὶ ἐκ τοῦ κέκρανται) ἐσχηματίσθη τὸ κεκράανται ἀδυνατοῦμεν ἡμεῖς νὰ νοήσωμεν. Πρὸς τῷ τύπῳ κραίνω ὑπῆρχε καὶ ὁ τρισύλλαβος κραιαίνω ἀπαντῶν παρ' Ὁμήρῳ κατὰ παρατατικὸν ἐκραίαινεν καὶ μετὰ τῆς προθέσεως ἐπί ἐπεκραίαινεν· φέρεται δὲ παρ' αὐτῷ καὶ ὁ ἀόριστος κρήηνον-ἐπικρήηνον καὶ κρηήνατε καὶ κρηῆναι καὶ τὸ ἐπί-

θετον ἀκράαντος. Ὡς δ' ἐλέχθη ἀκράαντος, οὕτω καὶ κεκράανται καὶ κεκράαντο. Πρβ. καὶ φαάνθη-φάανθεν καὶ ἐξεφαάνθη -ἐξεφάανθεν.

Περὶ τῆς χρήσεως τῆς δοτικῆς χρυσῷ ἐν τῷ «χρυσῷ δ' ἐπὶ χείλεα κεκράανται» γράφει ὁ Κυννῆρος ἐν τῇ Διεξοδικῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Μέρ. Β', σελ. 380 ἐκδ. β' «Auch der *Stoff*, *aus dem* Etwas gemacht, und der *Preis*, durch den Etwas gewonnen wird, werden zuweilen als blosses *Mittel* betrachtet. ο, 116 χρυσῷ δ' ἐπὶ χείλεα κεκράανται. τ, 563 αἱ μὲν (πύλαι) κεράεσσι τετεύχαται, αἱ δ' ἐλέφαντι. Theocr. 1, 52 ἀνθερίκεσσι καλὴν πλέκει ἀκριδοθήραν— Η, 473 ἔνθεν ἄρ' οἰνίζοντο . . . ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ». Πρβ. καὶ Ματθίαν ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 854 καὶ 891 ἐκδ. γ'. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀσώπιος ἐν τῇ Δευτέρᾳ Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 221, § 60 ἐκδ. β' «Ἐκφέρεται προσέτι (τὸ ὑλικὸν αἴτιον) καὶ διὰ δοτικῆς· ἀγορὰ καὶ τὸ πρυτανεῖον παρίῳ λίθῳ ἠσκημένα (Ἡρ. Γ', 57).—αἱ μὲν κεράεσσι τετεύχαται, αἱ δ' ἐλέφαντι (Ὀδ. Τ, 463), ἔνθα ἡ ὕλη ἐξ ἧς τὸ πρᾶγμα θεωρεῖται ὡς ὄργανον». Ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἐρρήθη «ἡ ἀγορΗ καὶ τὸ πρυτανΗΙον». Περὶ τῆς προκειμένης χρήσεως ἐποιήσατο λόγον καὶ ὁ Σχαιφῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Βοσίου Ἑλληνικῶν Ἐλλείψεων σελ. 693 καὶ ἐν τῇ τῶν Ποιμενικῶν τοῦ Λόγγου σελ. 331 καὶ 455 καὶ ὁ Βάστιος ἐν τῇ Κριτικῇ Ἐπιστολῇ σελ. 67-8 (Ἴδε καὶ Σειλῆρον εἰς Λόγγ. σελ. 167). Ἐμνημόνευσαν δ' οὗτοι καὶ ἐκ τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ παραδείγματα, τὸ τοῦ Παυσανίου βιβλ. Ε', ια', 10 «τοῦτο οὐ λευκῷ, μέλανι δὲ κατεσκεύασται τῷ λίθῳ» καὶ ἄλλα. Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου βιβλ. Γ', 68, 3 «καὶ τοῖς ἄλλοις ἃ ἦν ἐν τῷ τείχει ἔπιπλα, χαλκὸς καὶ σίδηρος, κλίνας κατασκευάσαντες ἀνέθεσαν τῇ Ἥρᾳ». Πρβ. καὶ Πτολεμ. Βασιλ. παρ' Ἀθην. σελ. 229 δ' «τὰ δὲ κανίσκια ἦν ἅπαντα χρυσᾶ, γεγονότα πρὸς τὰ πλεκόμενα ταῖς σχοίνοις». Ὅμοιον τούτῳ ὑπάρχει τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου «Φορμός: ἀγγεῖόν τι πλεκτὸν ψιάθοις ὡς κόφινος» κατὰ τὴν τοῦ Μουσούρου ἀνάγνωσιν ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι γεγραμμένου «ἀγγεῖόν τι πλεκτὸν ψιάθους», ὃ δύναταί τις νὰ ὑπολάβῃ ἡμαρτημένην γραφὴν τοῦ «ἀγγεῖόν τι πλεκτὸν ψιάθου». Ὁ Φισχῆρος λέγει ἐν ταῖς εἰς τὴν

Οὐελλήρου Γραμματικὴν Παρατηρήσεσι Τόμ. Γ', α', σελ. 375 «Caeterum pro genitivo, quem praepositio ἐκ comitatur, sic ponitur simpliciter ablativus: ut, Alcphr. 3. ep. 37. p 352. εἰρεσιώνην ἐξ ἀνθῶν πλέξασα· sed Anacr. odar. 39, 13. στεφάνους ἄνθεσι πλέξας».

Ἄξιον μνείας νομίζομεν καὶ τὸ παρ' Ἁρποκρατίωνι κείμενον σελ. 80, 5 «γήπεδον τὸ χωρίον, ὥσπερ καὶ οἰκόπεδον τὸ γῇ καὶ οἰκήμασιν ἀπαρτιζόμενον». Παρὰ τῷ Στράβωνι ἀπαντᾷ σελ. 379 «ἱεροῦ τινος ἢ βασιλείου λευκῷ λίθῳ πεποιημένου». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ λευκολίθῳ (καὶ λευκολίθου). Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος Τόμ. Δ', σελ. 166 «Ἱεροῦ τινος ἢ βασιλείου, ΛΕΥΚΟΛΙΘΟΥ πεποιημένου κ.τ.λ. Ἐκ ΔΓ, ΑΤ, ΛΕΥΚΩ ΛΙΘΩ». Ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος Τόμ. Β', σελ. VI εἰκάζει λευκοῦ λίθου ἀντὶ τοῦ λευκῷ λίθῳ. Ὑπὸ τοῦ Βαστίου εἶνε εἰρημένον ἐν τῇ Κριτικῇ Ἐπιστολῇ σελ. 68 «Pausanias, V. 11. Τοῦτο οὐ λευκῷ, μέλανι δὲ κατεσκεύασται τῷ λίθῳ. Pro casu tertio usus est *Luciani* Scholiastes praepositione διὰ (Vol. I. p. 162), μήπω δὲ τοῦ θεάτρου διὰ λίθων κατεσκευασμένου» καὶ σελ. 278 «Etym. M. Κανδύλη, βρῶμά ἐστι διὰ γάλακτος καὶ μέλιτος κατασκευαζόμενον. V. inprimis Schaeferus *ad Dionys*. p. 167». Πρβ. Διοσκορίδ. Τόμ. Α', σελ. 623 «καὶ σκηναὶ δι' αὐτῆς γίνονται τοῦ θέρους». Ἴδε καὶ Μεινέκιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Μενάνδρου καὶ Φιλήμονος Λειψάνων σελ. 307 καὶ Πασσόβιον ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Λεξικῷ Τόμ. Α', σελ. 628. Ἐμφερῆ παραδείγματα τῷ ἐκ τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ παρατεθέντι ὑπὸ τοῦ Βαστίου κατελέξαμεν ἡμεῖς πολλὰ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Δ', σελ. 285-6.

Ἐν τέλει μνημονεύομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Λεουβῆνος «Περὶ τοῦ χρυσῷ δ' ἐπὶ χείλεα κεκράανται (-αντο)» γεγραμμένα ἐν Ἐγχειρίδ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 495 «Mihi vero *miscendi* verbum multo minus quam *perficiendi* sive *elaborandi* huc quadrare videtur neque κέκρᾶνται sed κεκρᾶᾶται potius dicendum fuisset vetustis cantoribus». Βλέπει δέ τις ἐν σελ. 300-1 τίνα γνώμην ἔχει ὁ ἐλλογιμώτατος ἀνὴρ περὶ τῶν παρὰ τῷ Ὁμήρῳ ἀπαντώντων κοινῶν τύπων τρίτων πληθυντικῶν προσώπων παθητικῶν παρακειμένων καὶ ὑπερσυντελίκων.

ΜΕΡΟΣ ΙΘ΄.

Παλαιῶν γραμματικῶν διδάγματα περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου παθητικῶν παρακειμένων διὰ τῆς καταλήξεως ΑΤΑΙ καὶ παθητικῶν ὑπερσυντελίκων διὰ τῆς καταλήξεως ΑΤΟ

Πολλάκις ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γίνεται παρατήρησις ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς περὶ τῆς Ἰωνικῆς ἐκφορᾶς τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου, οἷον

σελ. 234, 8 «Σημείωσαι δὲ ὅτι τὸ γενοίατο, ὡς καὶ ἐν τῇ Α ῥαψῳδίᾳ τὸ ἐφθίατο, ἀντὶ τοῦ γένοιντο καὶ ἔφθιντο, Ἰωνικά ἐστι πλεονασμὸν ἔχοντα τοῦ Α μετὰ τὴν τοῦ Ν ἀπέλευσιν. Μυρία δὲ καὶ ἕτερα τοιαῦτά εἰσιν. Ὅλως γὰρ τὰ διὰ τοῦ ΑΤΑΙ καὶ ΑΤΟ τρίτα παθητικὰ πληθυντικὰ Ἰωνικοῦ εἰσι σχηματισμοῦ, ὁποῖον καὶ τὸ λελέχαται καὶ τετύφαται καὶ ἐσπάραται καὶ παρ' Ἡροδότῳ τὸ ἐσεσάχατο ἀντὶ τοῦ ὡπλισμένοι ἦσαν καὶ τὰς κνήμας ῥάκεσι κατειλίχατο καὶ τὰς κεφαλὰς εἰλίχατο μίτραις. Ὡσαύτως καὶ τὰ κατὰ πλεονασμὸν τῆς ΔΑ συλλαβῆς, οἷον τὸ ὠνομάδαται καὶ ἐρηρέδαται καὶ ἐσταλάδατο κατὰ Ἡρόδοτον καὶ τὰ κατὰ ἀποβολὴν τοῦ Ν καὶ διάλυσιν τοῦ παραλήγοντος Η εἰς Ε καὶ Α· οὕτω γὰρ Ἡρόδοτος δίχα πολλῶν ἑτέρων καὶ ἀποκαθέαται φησὶ καὶ εἰρέαται ἀντὶ τοῦ εἴρηνται καὶ ὑμνέαται καὶ ἐκτέατο ἀντὶ τοῦ ἐκέκτηντο καὶ ἐτιμέατο· οἷς ὅμοια καὶ ἐν ὀνόμασι παρ' αὐτῷ τὸ Ἀρισταγόρην Ἀρισταγόρεα καὶ Καμβύσεα καὶ Μιλτιάδεα· καὶ ἐν τούτοις γὰρ τὸ Η μὲν διαλύεται, ἀπέρχεται δὲ τὸ ἐπαγόμενον Ν. Καὶ τὸ πεποτήαται δὲ μέλισσαι ἀντὶ τοῦ πέτονται Ἰωνικόν ἐστιν. Ἡρόδοτος δὲ καὶ στρατεύεσθαι ὁρμέαται φησὶ καὶ ἀγωνίδαται καὶ παρεσκευάδατο» καὶ σελ. 828, 22 «Τὸ δὲ ὀρωρέχατο Ἰωνικὸν μέν ἐστιν ὅμοιον τῷ ἐπεπλέχατο καὶ τοῖς ὁμοίοις, δηλοῖ δὲ τὸ ἐτέταντο» καὶ σελ. 909, 16 «Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ ἐπῴχατο σημαίνει ποτὲ ἐν ἄλλοις καὶ τὸ ἀνεῳγμέναι ἦσαν ἀπὸ τοῦ ᾦκτο, ὡς τέτευκτο τετεύχατο Ἰωνικῶς, φασί, καὶ Ἀττικῶς. Τοιαύτης δὲ σκευωρίας καὶ ὁ τούτου πα-

ρακείμενος τὸ ἐπῴχαται ἀπὸ τοῦ ᾦκται» καὶ σελ. 912, 24 «Καὶ γίνεται (τὸ ἐρράδατο) ἐκ τοῦ ἔρραστο ἑνικοῦ τρίτου προσώπου παθητικοῦ ὑπερσυντελίκου ἀποβολῇ τοῦ Σ καὶ πλεονασμῷ τῆς ΔΑ συλλαβῆς ὁμοίως τῷ ὠνόμασται ὠνομάδαται, ἐρήρειστα ἐρηρέδαται» καὶ σελ. 1300 τέλ. «Τὸ δὲ ἐρηρέδαται Ἰωνικὸν μέν ἐστι, γίνεται δὲ συνήθως ἀπὸ τοῦ ἐρήρεισται τρίτου προσώπου τῶν Ἰωνικῶν (γρ. ἑνικῶν) ἀποβολῇ δύο στοιχείων καὶ προσθέσει τῆς ΔΑ συλλαβῆς, ὃ γίνεται καὶ ἐπὶ τοῦ ὠνόμασται ὠνομάδαται καὶ τῶν ὁμοίων. Ἰστέον γὰρ ὅτι οἱ Ἴωνες οἰκεῖα τρίτα πληθυντικὰ ῥήματα ἐκ τρίτων κοινῶν ἑνικῶν ποιοῦσι ποτὲ μὲν μόνην ποιούμενοι προσθήκην τοῦ Α, ὡς καὶ προπαραδέδοται, οἷον ἔσταλται ἐστάλαται, ἔσπαρται ἐσπάραται, πολλαχοῦ δὲ καὶ τὸ ψιλὸν τοῦ τρίτου ἑνικοῦ σύμφωνον εἰς δασὺ τρέποντες· τέτυπται τετύφαται, εἶρκται ἔρχαται. Ἐνίοτε δὲ τῷ συνήθως πλεονάζοντι Α καὶ τὸ Δ προσελάμβανον ἀποβαλόντες τι τοῦ πρωτοτύπου τρίτου ἑνικοῦ· ἐν γοῦν τῷ ἐρήρεισται καὶ ὠνόμασται ἐξεβλήθη μὲν τὸ Σ, ἀντεισήχθη δὲ μετὰ τοῦ συνήθους τοῖς Ἴωσιν Α καὶ τὸ Δ καὶ γέγονεν ἡ ΔΑ συλλαβὴ συντελοῦσα εἰς τὸ ἐρηρέδαται καὶ ὠνομάδαται, ὡς καὶ ἐν τῷ πεφράδαται» καὶ σελ. 1569, 59 «Τὸ δὲ ἐρηρέδαται ἐστὶ μὲν Ἰωνικόν, γίνεται δὲ ἀπὸ τρίτου ἑνικοῦ τοῦ ἐρήρεισται ἀποβολῇ τοῦ σίγμα τῆς ληγούσης καὶ πλεονασμῷ τῆς ΔΑ συλλαβῆς ὁμοίως τῷ ὠνόμασται ὠνομάδαται καὶ συστολῇ τῆς προπαραληγούσης. Τοιαῦτα δὲ καὶ τὸ πέφρασται πεφράδαται καὶ ἐσκεύασται ἐσκευάδαται παρὰ Ἡροδότῳ, οἷον τὰ προπύλαια ἐσκευάδαται. Εἰ δὲ γράφεται ἐληλέδαται· οὕτω γὰρ ἔχουσι τῶν ἀντιγράφων τινὰ καὶ λέγεται καὶ ἐπὶ τοιούτου σημαινομένου ἡ λέξις, ὡς τὸ καὶ ἕρκος ἐλήλαται καὶ ἀμφὶ δὲ τεῖχος ἤλασε (ἔλασσε) πόλει· ἐκ τοῦ ἐλήλαται τηνικαῦτα γίνεται παθητικοῦ παρακειμένου τὸ ἐληλέδαται, ἐπεντεθέντων πρὸ τοῦ Α τῆς παραληγούσης τοῦ Ε καὶ τοῦ Δ ὁμοίως τῷ ἀκηχέδαται ἤγουν λελύπηνται καὶ τοῖς τοιούτοις, περὶ ὧν καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι γέγραπται. Ἐνταῦθα δὲ σημειωτέον κείμενον παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ τὸ τὰ σώματα ἐκέχριντο μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις· δοκεῖ γὰρ αὐτὸ καινότερον διὰ τοῦ Ν προφέρεσθαι, ὡς ἀναλογώτερον ὂν ἢ ἐκέχριστο εἶναι ἢ κεχρίδατο Ἰωνικῶς — Ἐν δὲ τούτοις ἰστέον καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐρηρέδαται θεματικὸν ἔχει τὸ δέλτα ἐκ τοῦ ἐρείδω. Ἑξῆς δὲ τὸ ὠνομάδαται, πεφράδαται, ἐσκευάδαται ἀπὸ συγγενείας

ὥρμηνται τῆς τοῦ ζῆτα πρὸς τὸ δέλτα, ὡς ἀπὸ τοῦ ὀνομάζω φράζω σκευάζω. Τῆς δὲ τοῦ ζῆτα καὶ δέλτα πρὸς ἄλληλα μεταχωρήσεως παραδείγματα μυρία, ὧν κατὰ τοὺς παλαιοὺς καὶ τὸ ὀζμή ὀδμή, ἴζμεν ἴδμεν Δωρικῶς, κτέ.» καὶ σελ. 1625, 53 «Το δὲ ἔρχατο Ἰωνικὸν καὶ αὐτὸ ἐκ τοῦ εἶρκτο τρίτου προσώπου Ἰωνικοῦ (γρ. ἑνικοῦ), καθὰ καὶ τὸ εἰλίχατο ἐκ τοῦ εἴλικτο, οἷον εἰλίχατο μίτραις τὰς κεφαλάς» καὶ σελ. 1659, 8 «Ἰωνικὸν δὲ τὸ ἔρχαται, καθὰ καὶ πρὸ ὀλίγου τὸ ἔρχατο, τοῦτο μὲν ἀπὸ τοῦ εἶρκται παθητικοῦ παρακειμένου, ἐκεῖνο δὲ ἀπὸ τοῦ εἶρκτο ὑπερσυντελίκου· πρὸς ὅπερ ὅμοιον καὶ τὸ εἴλικτο εἰλίχατο, ὡς Ἡρόδοτος εἰλίχατο, τουτέστι εἰλιγμένοι ἦσαν, μίτραις». Ἐπισυνάπτομεν τούτοις ἃ γράφει ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν Παρεκβολαῖς σελ. 290,7 Διδ. «Τὸ δὲ ἐρηρέδαται δηλοῖ μὲν τὸ ἐρηρεισμένοι εἰσὶ καὶ ἑδραίως ἐρρίζωνται, ἔστι δὲ Ἰωνικὸν καὶ γίνεται ἀπὸ τοῦ τρίτου ἑνικοῦ τοῦ ἐρήρεισται ἀποβολῇ τοῦ Σ καὶ προσθέσει τῆς ΔΑ συλλαβῆς· ὁποῖον καὶ τὸ ὠνόμασται ὠνομάδαται, πέφρασται πεφράδαται καὶ ὅσα τοιαῦτα».

Καὶ ἄλλοι παλαιοὶ γραμματικοὶ ποιοῦνται λόγον περὶ τοῦ Ἰωνικοῦ σχηματισμοῦ τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου ἢ μόνου τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, ὡς Γρηγόριος ὁ Κορίνθου, ἢ τοῦ τε παρακειμένου τοῦ παθητικοῦ καὶ τοῦ ὑπερσυντελίκου, ὡς Γεώργιος ὁ Χοιροβοσκὸς καὶ ἀνώνυμος ἐν Ἀνεκδότοις Κραμήρου.

Γρηγόρ. Κορίνθ. σελ. 483 Σχαιφ. «Ἔτι οἱ Ἴωνες τὰ τρίτα πρόσωπα τῶν πληθυντικῶν παθητικῶν παρακειμένων οὕτω ποιοῦσιν. Ἐν τοῖς τρίτοις προσώποις τῶν ἑνικῶν τοῖς ἔχουσι πρὸ τοῦ Τ ψιλὸν τρέπουσι τὸ ψιλὸν εἰς τὸ ἀντιστοιχοῦν δασὺ καὶ ποιοῦσι προσθήκην τοῦ Α· νένιπται νενίφαται, λέλεκται λελέχαται, γέγραπται γεγράφαται· πᾶν γὰρ τρίτον τῶν ἑνικῶν ἔχον πρὸ τοῦ Τ ψιλὸν τροπῇ τοῦ ψιλοῦ εἰς δασὺ καὶ προσθέσει τοῦ Α ποιοῦσιν οἱ Ἴωνες [τὸ] τρίτον τῶν πληθυντικῶν. Εἰ δέ τοι εἴη τὸ κοινὸν διὰ ΣΤ βαρύτονον, τότε καὶ τὸ Ἰωνικὸν ἔχει πρὸ τοῦ ΑΤΑΙ τὸ χαρακτηριστικὸν σύμφωνον τοῦ μέσου παρακειμένου· πέφρασται πεφράδαται, ὅτι πέφραδα, ἤλευσται ἠλεύθαται, ὅτι ἤλευθα. Εἰ μέντοι ἀπὸ περισπωμένων φύσει μακρᾷ

παραληγούμενον, ταύτην συστέλλουσι (Γρ. «Οἱ μέντοι — παραληγόμενοι ταύτην συστέλλουσι») πρὸ τοῦ ΑΤΑΙ εἰς τὴν ὀφειλομένην συστολήν· πεποίηται πεποιέαται, βεβόηται βεβοέαται». Πρβ. καὶ Γραμματ. Μεερμ. σελ. 655 «Καὶ τοὺς σχηματισμοὺς δὲ τῆς ἑρμηνείας τοιούτους· τετραμμένοι εἰσί τετράφαται, τεταγμένοι εἰσί τετάχαται, κεκλίαται». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Γραμματικοῦ εἰρημένα Εἰσαγ. Καν. σελ. 57, 7 Ἱλγ. «Τετυμμένοι εἰσί. Πᾶν τρίτον ἑνικὸν ἔχον πρὸ τοῦ Τ σύμφωνον διὰ τὸ μὴ δύνασθαι δέξασθαι πρὸ τοῦ Τ τὸ Ν οὐ ποιεῖ τρίτον πληθυντικόν, ἀλλὰ διὰ μετοχῆς αὐτὸ καὶ τοῦ εἰσί ῥήματος ἀναπληροῖ ἡ χρῆσις. Καὶ ἰακῶς τετύφαται. Πᾶν τρίτον ἑνικὸν ἔχον πρὸ τοῦ Τ ψιλὸν τροπῇ τοῦ ψιλοῦ εἰς δασὺ καὶ προσθήκῃ τοῦ Α ποιοῦσιν Ἴωνες τρίτον πληθυντικόν· νένιπται νενίφαται, λέλεκται λελέχαται· εἰ μέντοι εἴη τὸ κοινὸν διὰ τοῦ ΣΤ ἀπὸ βαρυτόνων, τότε τὸ Ἰωνικὸν ἔχει πρὸ τοῦ ΑΤΑΙ τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ μέσου παρακειμένου σύμφωνον· πέφρασται πεφράδαται, ὅτι πέφραδα. Οἱ μέντοι ἀπὸ περισπωμένων φύσει μακρᾷ παραληγόμενοι ταύτην συστέλλουσι πρὸ τοῦ ΑΤΑΙ εἰς τὴν ὀφειλομένην συστολήν· πεποίηται πεποιέαται».

Γεώργ. Χοιροβοσκ. σελ. 696, 29 Γαισφ., Τόμ. Β΄, σελ. 196, 25 Ἱλγ. «Καὶ Ἰακῶς τετύφαται. Λέγουσί τινες ὅτι, ἐπειδὴ τὸ τρίτον πρόσωπον τῶν πληθυντικῶν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου καὶ τοῦ ὑπερσυντελίκου πολλάκις ἐπιλιμπάνει καὶ διὰ μετοχῆς ἀναπληροῦται καὶ ὑπαρκτικοῦ ῥήματος, οἷον τετυμμένοι εἰσίν, τετυμμένοι ἦσαν, τούτου χάριν, ἵνα καὶ διὰ μιᾶς λέξεως ἀναπληρωθῇ, ἐπενόησαν οἱ Ἴωνες ἴδιον τρίτον πρόσωπον τῶν πληθυντικῶν, οἷον τετύφαται, τετύφατο. Οὐκ ἔστι δὲ καταναγκαστικόν· εἰ γάρ, ὡς λέγουσι, διὰ τοῦτο ἐπενόησαν οἱ Ἴωνες (ἴδιον) τρίτον προσωπον τῶν πληθυντικῶν, διὰ τὸ πολλάκις ἐπιλιμπάνειν τὸ τρίτον πρόσωπον τῶν πληθυντικῶν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου καὶ διὰ μετοχῆς ἀναπληροῦσθαι καὶ ὑπαρκτικοῦ ῥήματος, οὐκ ὤφειλον ποιεῖν τὸ τρίτον πρόσωπον πληθυντικὸν ἐφ' οὗ (γρ. ἴσ. ἐφ' ὧν) μὴ ἐπιλιμπάνει τὸ τρίτον πρόσωπον τῶν πληθυντικῶν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου· νῦν δὲ καὶ ἐπὶ αὐτῶν ποιοῦσιν, ἤγουν καὶ ἐπὶ τῶν μὴ ἐπιλιμπανόντων· ἰδοὺ γὰρ ἐστὶ νενόηται καὶ πεποίηται, ἐπὶ τούτων οὐκ ἐπιλιμπάνουσι τὰ τρία πρόσωπα τῶν πληθυντικῶν· νενόηνται γὰρ καὶ πεποίηνται· καὶ ὅμως οἱ Ἴωνες

ἐποίησαν νενοέαται (καὶ πεποιέαται). Ἄλλως τε δὲ οὐ μόνον ἐπὶ παρακειμένου τοῦτο ποιοῦσιν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐνεστῶτος· ἀπὸ γὰρ τοῦ κεῖται γίνεται κέαται Ἰωνικῶς, ὡς παρὰ τῷ ποιητῇ· κέαται ψυχὰς ὀλέσαντες· ἀντὶ τοῦ κεῖνται· καὶ ἀπὸ τοῦ ἧται τοῦ σημαίνοντος τὸ κάθηται γίνεται ἕαται, ὡς παρὰ τῷ αὐτῷ· οἱ δὴ νῦν ἕαται σιγῇ, πόλεμος δὲ πέπαυται· ἀντὶ τοῦ κάθηνται. Ὥστε οὖν οὐ διὰ τὴν προλεχθεῖσαν αἰτίαν ἐποίησαν οἱ Ἴωνες τρίτον πρόσωπον πληθυντικὸν ἐπὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου, ἀλλ' ἰδίωμά ἐστι διαλέκτου. Κανονίζεται δὲ οὕτως. Πᾶς παθητικὸς παρακείμενος κατὰ τὸ τρίτον πρόσωπον τῶν ἑνικῶν πρὸ τοῦ Τ λαμβάνων τὸ Α Ἰωνικὸς παρακείμενος γίνεται, τρίτου προσώπου δηλονότι πληθυντικοῦ· καὶ εἰ μὲν εὑρεθῇ πρὸ τοῦ Τ ψιλόν, τρέπεται εἰς τὸ ἀντίστοιχον τὸ δασύ, οἷον τέτυπται τετύφαται, νένιπται νενίφαται, νένυκται νενύχαται, λέλεκται λελέχαται· ἐὰν δὲ εὑρεθῇ πρὸ τοῦ Τ τὸ Σ ἀπὸ βαρυτόνων, τρέπεται τὸ Σ εἰς τὸ σύμφωνον τοῦ μέσου παρακειμένου, οἷον πέφρασται πεφράδαται, ὅτι πέφραδα ὁ μέσος παρακείμενος, ἐρείδω ἐρήρεισται ἐρηρέδαται, ὅτι ἤρειδα ὁ μέσος παρακείμενος, ῥάζω τὸ ῥαίνω ἔρρασται καὶ ἐρράδαται, οἷον αἵματι δ' ἐρράδαται τοῖχοι, ἀντὶ τοῦ ἐρραντισμένοι εἰσίν, ὅτι ἔρραδα ὁ μέσος παρακείμενος. Καλῶς δὲ πρόσκειται ἀπὸ βαρυτόνων διὰ τὸ τετέλεσται καὶ γεγέλασται· ταῦτα γὰρ εἰ καὶ ἔχουσι τὸ Σ πρὸ τοῦ Τ, ἀλλ' οὖν ἐπειδὴ οὐκ εἰσὶν ἀπὸ βαρυτόνων θεμάτων ἀλλ' ἀπὸ περισπωμένων, ἀπὸ γὰρ τοῦ τελῶ καὶ γελῶ εἰσίν, οὐ τρέπουσιν οἱ Ἴωνες τὸ Σ πρὸ τοῦ Τ εἰς τὸ σύμφωνον τοῦ μέσου παρακειμένου, λέγω δὲ εἰς τὸ Λ τοῦ γέγελα καὶ τέτελα· οὐδὲ γὰρ λέγουσι γεγέλαται καὶ τετέλαται· ἀλλ' οὐδὲ ποιοῦσιν ἐπὶ τῶν τοιούτων οἱ Ἴωνες ἴδιον τρίτον πληθυντικόν, ἀλλὰ γεγελασμένοι εἰσὶν καὶ τετελεσμένοι εἰσὶν ὁμοίως τῇ κοινῇ διαλέκτῳ. Ἐὰν δὲ ἄλλο σύμφωνον εὑρεθῇ πρὸ τοῦ Τ, εἰ ὅλως καὶ γίνεται Ἰωνικὸς παρακείμενος, δηλονότι τρίτου προσώπου πληθυντικοῦ, φυλάττεται τὸ σύμφωνον, οἷον κέκαρται κεκάραται, τέτιλται τετίλαται. Πρόσκειται δὲ εἰ ὅλως καὶ γίνεται Ἰωνικὸς παρακείμενος, ἐπειδὴ ἐπὶ τούτων οὐκ ἐφάνησαν ποιήσαντες οἱ Ἴωνες ἴδια τρίτα πληθυντικά· οὐδὲ γὰρ ἐφάνησαν εἰπόντες κεκάραται καὶ τετίλαται. Τὰ δὲ ἀπὸ περισπωμένων, ἐὰν φύσει μακρᾷ παραλήγωνται, συστέλλουσι τὴν παραλήγουσαν εἰς τὴν ὀφειλομένην συστολὴν μετὰ τοῦ Τ καὶ προσλαμβάνουσι τὸ Α πρὸ

τοῦ Τ, οἷον ποιῶ πεποίηται πεποιέαται, νοῶ νενόηται νενοέαται, χρυσῶ κεχρύσωται κεχρυσόαται, βολῶ βεβόληται βεβολέαται. Ἰστέον δὲ ὅτι οὐ μόνον ἐπὶ παρακειμένου τοῦτο ποιοῦσι καὶ ὑπερσυντελίκου οἱ Ἴωνες, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ ἐπὶ ἐνεστῶτος. οἷον κεῖται κέαται, ὡς παρὰ τῷ ποιητῇ· κέαται ψυχὰς ὀλέσαντες· ἀντὶ τοῦ κεῖνται· καὶ πάλιν ἧται ἕαται, ὡς παρὰ τῷ αὐτῷ· οἱ δὴ νῦν ἕαται σιγῇ, πόλεμος δὲ πέπαυται· ἀντὶ τοῦ κάθηνται» καὶ σελ. 701, 10 Γαισφ., Τόμ. Β′ σελ. 200, 14 Ἰλγ. «Καὶ Ἰακῶς τετύφατο. Ἰστέον ὅτι ὥσπερ ἐκ τοῦ τρίτου προσώπου τῶν ἑνικῶν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἐποίησαν οἱ Ἴωνες τρίτον πρόσωπον τῶν πληθυντικῶν, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ τρίτου προσώπου τῶν ἑνικῶν τοῦ παθητικοῦ ὑπερσυντελίκου ἐποίησαν οἱ Ἴωνες τρίτον πρόσωπον πληθυντικόν. Ἀπὸ οὖν τοῦ ἐτέτυπτο γέγονεν ἐτετύφατο καὶ κατὰ ἀποβολὴν τοῦ Ε τετύφατο, ἵνα συνάρχηται τῇ τετυμμένος μετοχῇ· ἐμάθομεν γὰρ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ὅτι οἱ Ἴωνες ἔθος ἔχουσι ποιεῖν τοὺς παρῳχημένους συναρχομένους ταῖς ἰδίαις μετοχαῖς, οἷον τύπτε δ' ἐπιστροφάδην, ὅτι τύπτων ἡ μετοχή, καὶ ἅψατο δ' ἡμιόνων, ὅτι ἁψάμενος ἡ μετοχή».

Ἀνώνυμ. ἐν Κραμ. Ὀξ. Ἀνεκδ. Τόμ. Α′, σελ. 395, 22 «Τετράφαται. Ἐπὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου τοῖς τρίτοις προσώποις τῶν πληθυντικῶν πρὸ τοῦ Τ προτίθεται (γρ.: προΣτίθεται) τὸ Α. Καὶ εἰ μὲν ψιλὸν ᾖ σύμφωνον πρὸ τοῦ Τ, τρέπεται εἰς τὸ δασύ, οἷον ἀπὸ τοῦ τέτραμμαι τέτραπται τετράμμεθα τέτραφθε καὶ Ἰωνικῶς τετράφαται· πεδίονδε γὰρ αἰεὶ τετράφαθ' ὁππότ' ἐπὶ Τρώων αἴοιεν ἰόντων· καὶ· ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται· τοιοῦτον καὶ τὸ τεύχω τέτευχα, τέτυγμαι τέτευκται τετεύχαται. Εἰ δὲ τὸ Σ ᾖ, τρέπεται εἰς τὸ σύμφωνον τοῦ μέσου παρακειμένου καὶ τοῦ δευτέρου ἀορίστου, ὡς ἀπὸ τοῦ ἔρρασμαι ἔρρασται καὶ ἐρράδαται· αἵματι δ' ἐρράδαται τοῖχοι· καὶ ἐρείδω ἤρεισται ἠρείδαται καὶ Ἀττικῶς ἐρηρέδαται· λᾶε δὲ τοῦ ἑκάτερθεν ἐρηρέδαται δύο λευκώ· παρὰ τὸ πείθω πέπεισται πεπείθαται. Εἰ δὲ ἀμετάβολον ᾖ πρὸ τοῦ Τ, τοῦτο φυλάττεται ἐξ ἀνάγκης, ὡς παρὰ τὸ ἀγείρω ἤγερκα, Ἀττικῶς ἀγήγερται καὶ Ἰακῇ παραγωγῇ ἀγηγέραται καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος ἀγηγέρατο καὶ στέλλω ἔσταλκα ἔσταλται ἐστάλαται καὶ παρὰ τὸ κλίνω κέκλιται παρὰ τῷ Δημοκρίτῳ χωρὶς τοῦ Ν κατὰ πλάνην τοῦ Ὁμηρικοῦ, ὥς φησιν Ἡρῳδιανός, κεκλίαται χώρης ὀλίγην ἔτι μοῖραν ἔχοντες,

ὅπερ φημὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ κλίνω ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κλείω. Ἐγὼ δὲ νομίζω τὸ παρὰ Δημοκρίτῳ μὴ κατὰ πλάνην γεγονέναι, ἀλλ' ἐπειδήπερ ἀπὸ τῶν εἰς ΝΩ δισυλλάβων ἑνὶ φωνήεντι παραληγομένων οἱ παρακείμενοι ἀποβολὴν τοῦ Ν πεπόνθασιν, ἀναλόγως ἐκ τοῦ κέκλιται γέγονε τὸ κεκλίαται· οἱ γὰρ καθαρεύοντες παρακείμενοι τὸ Α μόνον πρὸ τοῦ Ι λαμβάνουσι· καὶ εἰ μακρᾷ παραλήγοιντο, ταύτην συστέλλουσι καὶ οὕτως τὸ Ἰωνικὸν ποιοῦσι· παρὰ γοῦν τὸ κλείω κέκλειται· οὐδέποτε γὰρ μετὰ τοῦ Σ τοῦτο λέγουσιν οἱ Ἕλληνες· συνεσταλμένη οὖν ἡ ΕΙ δίφθογγος τῇ ἀποβολῇ τοῦ Ε καὶ προσελθὸν τὸ Α ἐποίησε τὸ κεκλίαται. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ ἀπὸ τοῦ ἐρύω ἔρρυται τὸ ἐρρύαται». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σχηματίζεται ἐκ τοῦ ἐρύω παθητικὸς παρακείμενος ἔρυμαι, δι' ἑνὸς Ρ, καὶ τρίτον πληθυντικὸν αὐτοῦ πρόσωπον ἐρύαται σελ. 378, 7 «Ἢ παρὰ τῷ ἐρῶ, τὸ λέγω, ἐρύω, ὁ μέλλων ἐρύσω — ὁ παθητικὸς παρακείμενος ἔρυμαι ἔρυσαι ἔρυται καὶ Ἰακῶς ἐρύαται». Πρβ. καὶ Κραμ. Ἀν. Παρ. Τόμ. Δ', σελ. 70, 9.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἐν οἷς παρεθέμεθα ἐκ τοῦ Εὐσταθίου καὶ ἄλλων παλαιῶν γραμματικῶν μνημονεύονται Ἰωνικοί τινες πληθυντικῶν τρίτων προσώπων παθητικῶν παρακειμένων καὶ ὑπερσυντελίκων τύποι, ὧν οὐδὲν μαρτύριον γινώσκεται, οἷον

ἐπεπλέχατο,

ἐπῴχαται (=ἀνεῳγμένοι-έναι εἰσί) - ἐπῴχατο (=ἀνεῳγμένοι-έναι ἦσαν),

νενύχαται,

νενίφαται,

τετύφαται-τετύφατο. Πρβ. Εὐστάθ. Παρεκβ. σελ. 168, 6 «Τὸ δ' ἐπιτετράφαται ἐστὶ μὲν Ἰωνικὸν ὅμοιον τῷ τετύφαται, δηλοῖ δὲ κτέ.» καὶ Μάξ. Πλανούδ. ἐν Βαχμ. Ἀν. Τόμ. Β', σελ. 53, 1 καὶ Σχολ. Ἡσ. σελ. 642, 2 Λιψ.

πεφράδαται. Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 48, 9 κατὰ τὸν Βοσσ. κώδ. καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 74, 2 καὶ Τόμ. Δ', σελ. 197, 27.

ἐσπάραται. Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 9, 27.

βεβοέαται, ὃ μεταβλητέον ἴσως εἰς τὸ βεβολέαται,

βεβολέαται,

νενοέαται. Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1885, 48 καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 601, 21.

πεποιέαται. Κακῶς ἐν Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α΄, σελ. 287, 28 εἶνε γεγραμμένον «Τοῦτο Ἰωνικόν ἐστιν· ὡς γὰρ νενόηνται νενο(έ)αται καὶ περιποίηνται περιποιέαται, οὕτως κτέ.» ἀντὶ τοῦ πεποίηνται πεποιέαται.

κεχρυσόαται. Ἐν Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Δ΄, σελ. 197, 28 φέρεται «Τὰ δὲ ἀπὸ περισπωμένων, ἐὰν φύσει μακρᾷ παραλήγωνται, τρέπουσι τὴν παραλήγουσαν εἰς τὴν ὀφειλομένην συλλαβὴν μετὰ τοῦ Τ καὶ προσλαμβάνΕΙ τὸ Α πρὸ τοῦ Τ, οἷον πεποίηται πεποιέαται, νενόηται νενοέαται, κεχρύσωΚΑ κεχρυσΩαται, βεβόληται βεβολέαται». Παρατηρητέον δ' ὅτι κεῖται ἐνταῦθα «τρέπουσι—εἰς τὴν ὀφειλομένην συλλαβήν» ἀντὶ τοῦ παρ' ἄλλοις γεγραμμένου «συστέλλουσι—εἰς τὴν ὀφειλομένην συστολήν».

Καὶ τὸ ὠνομάδαται δέ, οὗ μνεία οὐχὶ ἅπαξ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἐγένετο, παρ' οὐδενὶ τῶν παλαιῶν ἀπαντᾷ, εὑρέθη δὲ παρὰ Δίωνι τῷ Κασσίῳ καὶ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ (Ἴδε ἃ ἐγράψαμεν ἐν σελ. 249 καὶ 298). Πρβ. καὶ Σουίδ. «Ὠνομάδατο: ὠνομάζοντο. Ἰωνικῶς».

Ἰωνικὸς τύπος τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου παθητικοῦ παρακειμένου ἔχων Θ πρὸ τῆς καταλήξεως ΑΤΑΙ, ὅπερ εἶνε χαρακτὴρ τοῦ ἐνεστῶτος, μνημονεύεται, ὡς εἴδομεν, ἐν Κραμ. Ἀνεκδ. Ὀξ. Τόμ. Α΄, σελ. 396, 7 ὁ πεπείθαται. Βλέπει δέ τις αὐτὸν καὶ ἐν Ἐτυμ. Μεγ. σελ. 661, 25. Ἀλλ' εἶνε πιθανώτατα πεπλασμένος καὶ οὐδαμῶς ἐπαινετὸν ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Βουτμαννοῦ ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. Τόμ. Α΄, σελ. 425 ἐκδ. β΄. Ὁ Παμπούκης γράφει ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἀρχαίας Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 145 ἐκδ. β΄ «οἱ Ἴωνες οὕτω σχηματίζουσι μονολεξεὶ τὸ γ΄ πληθυντικὸν πρόσωπον τοῦ μὲν Παρακειμένου εἰς αται, τοῦ δὲ Ὑπερσυντελικοῦ εἰς ατο· οἷον τετύφαται, τετάχαται, πεφράδαται, πεπΟΙθατΕ, ἐρράδαται, ἐψάλαται, ἐψάλατο, κτλ., ἀντὶ τέτυπνται, τέταγνται, ἐλέλεγντο, πέφρασνται ἐκ τοῦ φράζω, πέποισνται (πείθω), ἔψαλνται, ἔψαλντο, κτλ.». Τὸ πεποίθατΕ εἶνε πάντως ἀβλέπτημα ἢ τυπογραφικὸν σφάλμα ἀντὶ τοῦ πεποίθατΑΙ. Ἀλλ' ἀτοπώτατ' ἔχει ἡ

διὰ τῆς διφθόγγου ΟΙ ἐκφορὰ τοῦ παρακειμένου τούτου· διότι λέγεται μὲν πέπΟΙθα, ἀλλὰ πέπΕΙσμαι.

Ὅλως ἔκφυλος ὑπάρχει ὁ τύπος ἠλεύθαται, οὗ ποιεῖται μνείαν Γρηγόριος ὁ Κορίνθου λέγων σελ. 486 «ἤλευσται ἠλεύθαται, ὅτι ἤλευθα». Ἀλλοτριώτατα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶνε τό τε ἤλευθα καὶ τὸ ἤλευσται-ἠλεύθαται. Βλέπομεν δὲ καὶ παρὰ Θεοδοσίῳ (ἢ Ψευδοθεοδοσίῳ) τῷ γραμματικῷ σελ. 160, 6 Γοιτλ. παρακείμενον ἤλευσμαι.

Ἐν Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α, σελ. 268, 24 λέγεται «τὸ παθητικὸν λέλημμαι. Σοφοκλῆς· οἴμοι λέλημμαι· τὸ τρίτον λέληπται, τὸ πληθυντικὸν Ἰακῶς λελήφαται». Οὐδὲν ἡμεῖς γινώσκομεν μαρτύριον τοῦ παρακειμένου λελήφαται.

Κεῖται παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ «οὕτω γὰρ Ἡρόδοτος δίχα πολλῶν ἑτέρων καὶ ἀποκαθέαται φησὶ καὶ εἰρέαται ἀντὶ τοῦ εἴρηνται καὶ ὑμνέαται καὶ ἐκτέατο ἀντὶ τοῦ ἐκέκτηντο καὶ ἐτιμέατο». Ἡ Ἡροδότειος ἐκφορὰ εἶνε ἀποκαΤέαται, οὐχὶ ἀποκαΘέαται. Κάλλιον δ' ἦτο νὰ ῥηθῇ «καὶ ἐκτέατο ἀντὶ τοῦ ἔκτηντο»· διότι τοῦ τύπου ἔκτημαι-ἐκτήμην ποιεῖται ἀεὶ χρῆσιν ὁ Ἡρόδοτος, οὐδέποτε δὲ τοῦ κέκτημαι-ἐκεκτήμην (Ἴδε Βρεδόβιον ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 287). Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται μὲν ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἡροδότου ὁ παρακείμενος ἐκτέαται, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ Ἰωνικὸς ὑπερσυντέλικος ἐκτέατο ἀλλ' ὁ κοινὸς ἔκτηντο (βιβλ. Β', 108 καὶ βιβλ. Ε', 90), ὃν μετετύπωσεν ὁ Δινδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου εἰς τὸν ἐκτέατο. Τὸ ἐτιμέατο φαίνεται ὅτι εἶνε γραφικὸν σφάλμα ἀντὶ τοῦ ἐΤΕτιμέατο. Συχνάκις δὲ παραλείπεται ὁ ἀναδιπλασιασμὸς ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων ἀνεπιστάτως μεταγραφόντων, οἷον ἔτακτο ἀντὶ τοῦ ἐΤΕτακτο, ἐπαλιλλόγητο ἀντὶ τοῦ ἐΠΕπαλιλλόγητο, προύπεμπτο, ἀντὶ τοῦ προυΠΕπεμπτο, κτλ. Εἶνε δ' ἐν τοῖς τοῦ Εὐσταθίου γεγραμμένον καὶ «ὡς ἀπὸ τοῦ ὀνομάΖω φράΖω σκευάΖω», πλημμελῶς ἴσως ἀντὶ τοῦ «ὡς ἀπὸ τοῦ ὀνομάΔω φράΔω σκευάΔω», καὶ «πεποτήαται δὲ μέλισσαι ἀντὶ τοῦ πέτονται», ὃ ἐτέθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Εὐσταθίου ὀφείλοντος νὰ παραλάβῃ τὸ ὑπὸ τῆς ἀκριβείας ὑπαγορευόμενον «πεποτήαται δὲ μέλισσαι ἀντὶ τοῦ πεπότηνται».

Γελοιότατα εἶνε τὰ περὶ τοῦ ἐκέχριντο ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου εἰρημένα. Ἐν τοῖς Καλλιξένου τοῦ Ῥοδίου παρ' Ἀθην. σελ. 197 ϛ' δὲν κεῖται «τὰ σώματα ἐκέχριντο μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις», ἀλλὰ «τὰ δὲ σώματα ΟΙ μὲν ἐκέχριντο ὀστρείῳ, ΤΙΝΕΣ δὲ μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις». Ἔχει δὲ κάλλιστα τὸ ἐκέχριντο· διότι τοῦ ῥήματος χρίομαι ὁ παρακείμενος ἐξεφέρετο ὑπὸ τῶν ἀμέμπτως ἑλληνιζόντων ἄνευ τοῦ Σ, κέχριμαι, οὗ ὁ ὑπερσυντέλικος ἐκεχρίμην καὶ τὸ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον ἐκέχριντο ἤτοι κεχριμένοι ἦσαν. Ἀγνοῶν δὲ τὴν τῶν παλαιῶν συνήθειαν ὁ Εὐστάθιος ἀπεφήνατο ὅτι ἀναλογώτερον τοῦ ἐκέχριντο ὑπάρχει τὸ ἐκέχριστο ἢ τὸ Ἰωνικὸν κεχρίδατο, ὅπερ τελέως ἀσύστατον· διότι ἀδύνατον εἶνε νὰ συνυπάρχωσιν οἱ τύποι ἐκέχριστο καὶ ἐκεχρίδατο ἢ ἄνευ αὐξήσεως κεχρίδατο. Ὅτι δ' ἡ δόκιμος ἐκφορὰ εἶνε κέχριμαι (χρῖμα), οὐχὶ κέχριΣμαι (χρῖΣμα, χρίσμα) ἐδίδαξε μάλιστα ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 126 κἑξ. καὶ ἐν *Nov. Lect.* σελ. 175-6 καὶ σελ. 608 (Πρβ. καὶ σελ. 455). Ἴδε καὶ Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Β', σελ. 642 ἐκδ. β' καὶ Γ. Δινδόρφιον ἐν Θησ. Στεφ. Τόμ. Η', σελ. 1690-1. Πρβ. καὶ Ὄθ. Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Α', σελ. 50.

Δὲν ἔχει ὀρθῶς νὰ νομίζηται ὅτι τὸ ἔρχαται καὶ ἔρχατο ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ εἶρκται καὶ εἶρκτο· διότι ταῦτα εἶνε νεώτερα ἐκείνων. Ὁμοίως τῷ Εὐσταθίῳ λέγει καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ σελ. 377, 49 «Ἔρχαται: Ἀπὸ τοῦ εἴργω ὁ παθητικὸς παρακείμενος εἶργμαι, τὸ τρίτον εἶρκται καὶ Ἰωνικῶς εἴρχαται καὶ ἔρχαται· ὡσαύτως καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος εἶρκτο καὶ Ἰωνικῶς ἔρχατο». Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1071, 64 «Ἀπὸ τοῦ εἶρκται δὲ παρῆκται Ἰωνικῶς τὸ ἔρχαται τροπῇ τοῦ ψιλοῦ εἰς δασὺ καὶ προσθήκῃ τοῦ Α μετὰ καὶ ἀναυξησίας Ἰωνικῆς τῆς ἀπὸ τοῦ ἜΡΓΩ». Τὸ ἔρχαται καὶ ἔρχατο ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῆς ῥίζης ἘΡΓ-FΕΡΓ. Ἐρρήθη δὲ καὶ ἐέρχατο. Τὸ ῥῆμα παρ' Ὁμήρῳ εἶνε ἔργω-Fέργω καὶ ἐν συνθέσει ἀποέργω. Πρβ. καὶ ἐργάθω (ἔργαθον)-ἀποεργάθω (ἀποέργαθον). Ἐν Ἰλιάδος Ρ, 571 ἔχουσι τἀντίγραφα «ἥ τε καὶ ἐργομένη» καὶ «ἥ τε καὶ εἰργομένη»· ἔτι δὲ ἐεργομένη. Ὅθεν ὁ Ναύκιος καὶ ὁ

Λαρόχης εἴκασαν «ἢ καὶ ἐεργομένη» ἤτοι ἐϜεργομένη, ὃ πρὸ αὐτῶν ἀποκατέστησεν ὁ Βεκκῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος (Ἴδε καὶ Χρίστιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος σελ. 160. Πρβ. καὶ Ἐύνιον εἰς Ἰλιάδ. Τόμ. Δ', σελ. 466 καὶ Ὀφμαννὸν ἐν *Quaest. Homer.* Τόμ. Β', σελ. 86). Τὸ ἐν Ἰλιάδος Ψ, 72 κείμενον «τῆλέ με εἴργουσι» μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Βεντληΐου εἰς τὸ «τῆλέ μ' ἐέργουσι» ἤγουν ἐϜέργουσι, ὃ ἐνεκρίθη μὲν ὑπὸ τοῦ Βεκκήρου καὶ ἄλλων, οὐχὶ δ' ὑπὸ τοῦ Σμυθίου ἐν *Ion.* σελ. 148 (Πρβ. καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α', σελ. 343). Δὲν εἶνε ἀληθὲς τὸ ὑπὸ τοῦ Λαρόχου εἰρημένον ἐν τῇ κριτικῇ τῆς Ἰλιάδος ἐκδόσει Τόμ. Β', σελ. 314 ὅτι τὴν μεταβολὴν τοῦ με εἴργουσι εἰς τὸ μ' ἐέργουσι ἐποιήσατο ὁ Δινδόρφιος. Ἀπαντᾷ δ' ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἐντὸς ἐέργει (Ἰλ. Β, 617 καὶ 845. Ι, 404. Χ, 121. Ω, 544), ἀμφὶς ἐέργει (Ἰλ. Ν, 706), παιδὸς ἐέργει (ἐέργῃ) μυῖαν (Ἰλ. Δ, 131), οἳ κεῖνον βιόωνται ἐέργουσίν τ' ἀπὸ τιμῆς (Ὀδ. Λ, 503), λαὸν ἐέργων (Ἰλ. Μ, 201 καὶ 219), ἔνθα—θεοὶ ἦσαν ἐεργόμενοι πολέμοιο (Ἰλ. Ν, 525). Ἐν τῷ Γουδιανῷ Ἐτυμολογικῷ σελ. 182, 44 φέρεται «Σεσημείωται τὸ εἴργω, ὅπερ οἱ παλαιοὶ ἀναλόγως κεχρημένοι κατὰ διάλυσιν εἶπον ἐέργω». Ἴδε Λοβέκκιον ἐν Στοιχ. Μέρ Α', σελ. 58 καὶ Μέρ, Β', σελ. 55, ἔνθα λέγεται «Εἴργω nunc Homero exemtum est supposito trisyllabo, cuius prima vocalis prostheticis adnumeratur».

Ὁ Χοιροβοσκὸς λέγει ἐν τῇ Ὀρθογραφίᾳ σελ. 205, 15 «Εἴργω: δίφθογγος· ἀπὸ γὰρ τοῦ ἐέργω γίνεται κατὰ κρᾶσιν τῶν δύο ΕΕ εἰς τὴν ΕΙ δίφθογγον· καὶ ἄλλως ὅτι ἀνεφάνη τὸ Ε ἐν τῷ ἔργαθεν» (Πρβ. καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 908 ἐκδ. β'). Ἄτοπος εἶνε ἡ γνώμη, καθ' ἣν τὸ ἐέργω σχηματίζεται ἐκ τοῦ εἴργω, διισταμένης τῆς ΕΙ δίφθογγον εἰς δύο ΕΕ. Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ 169, 10 «Ἡ δὲ ΕΙ δίφθογγος, ἐὰν διιστῆται, ἢ εἰς δύο ΕΕ διίσταται, οἷον εἶρτο, ἀτὰρ ἠλέκτροισιν ἔερτο, εἰργείη, παῖδος ἐέργη νῆα (γρ. εἴργει, παιδὸς ἐέργει μυῖαν), ἢ εἰς Ε καὶ ἰῶτα, κτέ.». Πρβ. καὶ Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Β', σελ. 24, 7 «Ἡ ΕΙ δίφθογγος ἐν τοῖς παρῳχημένοις ἄρχουσα, εἰ διαιροῖτο, εἰς δύο ΕΕ διαιρεῖται· εἶρτο ἔερτο, (ἀτὰρ ἠλεκτροισιν ἔερτο Ὀδ. Ο, 460) εἶργνυ ἐέργνυ (κατὰ συφεοῖσιν ἐέργνυ Ὀδ. Κ, 238)».

Οὐδαμῶς τὸ τρισύλλαβον ἐέργνυ ἐγένετο ἐκ τοῦ δισυλλάβου εἶργνυ κατὰ διάλυσιν τῆς ΕΙ διφθόγγου εἰς δύο ΕΕ, ἀλλ' εἶνε ὁμοίως ἐσχηματισμένον τῷ ἔεργε(ν) ἤτοι ἔϜεργε(ν) ('Ιλ. Δ, 130. Θ, 213. Ξ, 349. Π, 395. Σ, 512. 'Οδ. Μ, 219), ἔεργον ('Οδ. Η, 88). Πρβ. καὶ ἀνέεργε ('Ιλ. Γ, 77. Η, 55), ἀνέεργον ('Ιλ. Ρ, 752), ἀπέεργε ('Ιλ. Ω, 238), διέεργον ('Ιλ. Μ, 424), προέεργε ('Ιλ. Λ, 569), συνέεργε ('Οδ. Ξ, 72), συνέεργον ('Οδ. Ι, 427. Μ, 424), ἐέργαθεν ('Ιλ. Ε, 147), συνεέργαθον ('Ιλ. Ξ, 36). Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν Ἰλιάδος Σ, 512 διττὴ φέρεται γραφή, «δίχα δέ σφισιν ἥνδανε (δέ σφισι Ϝάνδανε) ἠὲ διαπραθέειν ἢ ἄνδιχα πάντα δάσασθαι, κτῆσιν ὅσην πτολίεθρον ἐπήρατον ἐντὸς ἐέργΕΙ» καὶ «ἐντὸς ἔεργΕΝ», ὃ ἐνεκρίθη ὑπό τ' ἄλλων καὶ τοῦ Ναυκίου. Ὁ Βεκκῆρος ἔγραψεν «ἐντὸς ἐϜέργΟΙ». Ἐν Ἰλιάδος Δ, 299 ἔχουσι πάντα τἀντίγραφα «κακοὺς δ' ἐς μέσσον ἔλασσεν», ἀνθ' οὗ ἀνεγινώσκετο ὑπό τινων ἔεργεν, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν εἰς Ἰλιάδα Σχολίων Τόμ. Α', σελ. 184, 11 «Οὕτως Ἀρίσταρχος, ἔλασσεν· ἄλλοι δὲ ἔεργεν». Παρατηροῦμεν προσέτι ὅτι ὁ Λ. Μεϋῆρος ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 908 ἐκδ. β' μετέβαλε τὸ ἀπΟΕργαθε(ν) τὸ κείμενον ἐν Ἰλιάδ. Φ, 599 καὶ ἐν Ὀδυσσ. Φ, 221 εἰς τὸ ἀπΕΕργαθε(ν).

Περὶ τοῦ ἐέργνυ γράφει ὁ Κούρτιος ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Α', σελ. 164 ἐκδ. β' «Εἴργ-νυ-μι neben εἴργω, bei Homer liegt das Impf. ἐέργνυ vor κ 238 κατὰ συμφεοῖσιν ἐέργνυ, dem man es nicht ansehn kann, ob das erste ε Augment oder prothetischer Vocal vor ursprünglichem Digamma ist». Ἐπιφέρει δὲ «Auf jeden Fall setzt aber εἴργνυμι, das bei Herodot und in attischer Prosa vorkommt (Plato Tim. 45), ἐ-Ϝέργ-νυ-μι voraus». Πρβ. καὶ σελ. 119 «ἔεργον und ähnliches führe ich nicht mit auf, weil das Praesens ἐέργω (ἐεργόμενοι Ν 525) das erste ε als prothetischen Vocal erweist» (Ἴδε καὶ Ὀφμαννὸν ἐν *Quaest. Homer.* Τόμ. Β', σελ. 46· ἔτι δὲ τὸ Ὁμηρικὸν Λεξικὸν τοῦ Ἐβελιγγίου Τόμ. Α', σελ. 343 καὶ 469).

Λέγεται ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἔργω-Ϝέργω καὶ προστιθεμένου τοῦ Ε ἐν ἀρχῇ ἐέργω-ἐϜέργω, καθάπερ

ἔλπομαι-Ϝέλπομαι καὶ ἐέλπομαι-ἐϜέλπομαι,
ἔλδομαι καὶ ἐέλδομαι, ἔλδωρ καὶ ἐέλδωρ,

ἔλσαι καὶ ἐέλσαι,

ἔδνα καὶ ἔεδνα, ἐεδνώσαιτο, ἐεδνωταί,

εἴκοσι, εἰκοστός-εἰκοστόν, εἰκοσάκις, κτλ. καὶ ἐείκοσι, ἐεικοστός-ἐεικοστόν, ἐεικοσάβοιον, κτλ.,

ἕρση-ἑρσήεις καὶ ἐέρση-ἐερσήεις.

Ἴδε Ὀφμαννὸν ἐν *Quaest. Homer*. Τόμ. Β', σελ. 43 καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat*. Τόμ. Α', σελ. 182 ἐκδ. β'. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 290 «Pro Fέλσαι linguae Homericae consuetudine qua τῷ δίγαμμα saepissime E praefigitur, ἐFέλσαι legitur Φ. 295. πρὶν κατὰ Fιλιόφιν κλυτὰ τείχεα λαὸν ἐFέλσαι. ut ἐFείκοσιν, ἔFεδνα, ἐFέλδωρ caet. Obiter N exemta scribe FιλιόφΙ κλυτά, Homerico more». Δοξάζει δ' ὁ Κόβητος ὅτι δὲν ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐν Ἰλιάδος Ξ, 472 «οὐ μέν μοι κακὸς εἴδεται (κακὸς Fείδεται) οὐδὲ κακῶν ἔξ», ἀλλὰ «οὔ τι κακός μοι ἐFείδεται». Λέγει ὁ μέγας κριτικὸς ἐν Μνημοσ. 1876, σελ. 265 «misere laborat metrum, nam de forma Fείδεται, non εἴδεται, nulla esse potest dubitatio. Suspicor olim fuisse: οὔ τι κακός μοι ἐFείδεται. ut in ἐFέλδεται, ἐFεισάμενος, sim.». Ὁ Ναύκιος εἰκάζει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος «οὔ τι κακός μοι εἴδεται» ἤτοι Fείδεται. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ὁ ἐπιφανὴς οὗτος φιλόλογος μετετύπωσε τὸ ἐεισάμενος, τῷ μιν ἐεισάμενος (Ἰλ. Β, 22. Π, 720. Ρ, 326 καὶ 585. Υ, 82), εἰς τὸ εἰσάμενος καὶ τὸ ἐεισαμένη, τῷ μιν ἐεισαμένη (Ἰλ. Β, 795), τῇ μιν ἐεισαμένη (Ἰλ. Γ, 389. Ὀδ. Ζ, 24), εἰς τὸ εἰσαμένη.

Νομίζουσι δέ τινες ὅτι ἐκ τοῦ τύπου ἔεδνα συνετέθη τὸ ἐπίθετον ἀνέεδνος ἀποδοκιμάζοντες τὴν ἐκφορὰν ἀνΑεδνος (Ἴδε τὸ Ὁμηρικὸν Λεξικὸν τοῦ Ἐβελιγγίου Τόμ. Α', σελ. 116). Ὑπὸ τοῦ Κοβήτου εἶνε γεγραμμένον ἐν Μνημοσ. 1881, σελ. 365 «Ἀνάεδνον: — χωρὶς ἕδνων. Genuina forma olim vitiata est ἀνέεδνον (ἀνέFεδνον). Una tantum forma in poësi epica usitata est ἔFεδνον (non Fέδνον) ut ἐFείκοσι (non Fείκοσι)». Πρβ. καὶ 1874, σελ. 179 καὶ Σύμμ. Κριτ. σελ. 372 σημ. Ἴδε καὶ Λεουβῆνα ἐν Ἐγχειριδ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 94 καὶ 162 καὶ 248 καὶ περὶ τοῦ ἐFείκοσι σελ. 166.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἀλλοτρίους τοῦ Ὁμήρου ὑπολαμβάνει τοὺς τύπους ἕρση καὶ ἑρσήεις ὁ Λεουβὴν γράφων ἐν Μνημοσ. 1885, σελ.

193 «Non Ϝέρση, Ϝερσήεις Homerica sunt, sed ἐϜέρση, ἐϜερσήεις. Forma trisyllaba ἐϜέρσα etiam Pindaro in usu est: Nem. 3, 135; 7, 116; 8, 68. Theocr. II 107. Pro λωτόν θ' ἑρσήεντο Ξ 348 lege λῶτον ἐϜερσήεντα, deleta particula τε quae prorsus est supervacanea et mero scribarum errori deberi videtur (ΘΕΡ-ΕΕΡ)». Ἴδε καὶ Ἐγχειρ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 171. Εἴκασε δὲ καὶ ὁ Ναύκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος «λωτὸν ἐερσήεντα» ἀντὶ τοῦ «λωτόν θ' ἑρσήεντα».

Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου φέρεται σελ. 829, 4 «Ἐν τῇ προκειμένῃ τῶν βασιλικῶν ὅπλων διασκευῇ καὶ εἴκοσι τρισυλλάβως ἔφη ὁ ποιητὴς καὶ τετρασυλλάβως ἐείκοσι» καὶ σελ. 937, 58 «Δῆλον δ' ὅτι ἕδνον μὲν ἁπλοῦν ἐστιν, ἔεδνον δέ, ἀφ' οὗ καὶ οἱ ἐεδνωταί, πρόσθεσιν ἔχει κατὰ τὸ ἔρση ἐέρση» καὶ σελ. 1116, 1 «Ἔνθα ὅρα τὸ ἔλπετο ἐκ τοῦ ἔλπω δισυλλάβου, εἰ καὶ ἀνωτέρω ἄλλως ἔκειτο ἐν τῷ ἐελποίμην αἱρησέμεν» καὶ σελ. 1410, 59 «Μέμφεται δὲ (ὁ Ἡρακλείδης) καὶ τὸν Σιδώνιον Διονύσιον εἰπόντα διαλέκτῳ Ἀτθίδι πεποιῆσθαι ὅσα πλεονάζει τὸ Ε κατ' ἀρχάς, ὧν ἐστι καὶ τὸ ἐῳνοχόει καὶ τὸ ἑών· ἀγνοεῖ δέ, φησίν, ἐκεῖνος τὸ ἔργων ἐέργων καὶ τὸ ἔλπων ἐέλπων καὶ τὸ ἀλλὰ σύ πέρ μοι ἔειπε ἀντὶ τοῦ εἰπέ, ὃ καὶ σεσημείωται ὡς καινόν· τὰ πλείω γὰρ τῶν Ὁμηρικῶν ἀντιγράφων ἀλλὰ σύ πέρ μοι εἰπέ γράφουσιν». Πρβ. καὶ σελ. 1499, 49 «Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ ἀλλὰ σύ πέρ μοι εἰπέ ἔειπε γράφεσθαι Ἡρακλείδης φησίν, ὡς καὶ προγέγραπται ἐν τῇ Α ῥαψῳδίᾳ καὶ ὅτι κτέ.». Ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις εἶνε γεγραμμένον σελ. 208, 26 «εἰπέ: Ζηνόδοτος ἔειπε, κακῶς· τὴν διαφορὰν γὰρ ἠγνόησεν». Ἴδε καὶ Λαρόχην ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ὀδυσσείας Τόμ. Α', σελ. 79 καὶ 83. Τὸ τρισύλλαβον εἴκοσι τὸ κείμενον ἐν Ἰλιάδος Λ, 25 «δώδεκα δὲ χρυσοῖο καὶ εἴκοσι κασσιτέροιο» μετέβαλεν ὁ Βεντλήϊος εἰς τὸ τετρασύλλαβον ἐείκοσι ἀναγνοὺς τὸν στίχον ὧδε· «δώδεκα δὲ χρυσοῦ καὶ ἐείκοσι (ἐϜείκοσι) κασσιτέροιο» (Ἴδε Ἑύνιον εἰς Ἰλιάδ. Τόμ. Ϛ', σελ. 120). Οὕτω δ' ἔγραψε καὶ ὁ Βεκκῆρος καὶ ὁ Ναύκιος καὶ ὁ Χρίστιος.

Λέγει δὲ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς καὶ τάδε σελ. 219, 22 «Τὸ δὲ ἔοργε — μέσος παρακείμενός ἐστιν ἀπὸ τοῦ ἔργω βαρυτόνου ῥήματος ἢ ἐργῶ περισπωμένου, ὡς ἀπὸ τοῦ ἔλπω

τὸ ἔολπεν. Εἰ δέ ἐστιν ὑποδύσκολον ἐκ τοῦ ἔργω δισυλλάβου γίνεσθαι τὸ ἔοργα, ἐξ οὗ τὸ ἔοργε, νοητέον ὡς πλεονασμῷ τοῦ Ε γενόμενον ἐκεῖνο ἐέργω ἀπετέλεσε μέσον παρακείμενον ἤοργα καὶ Ἰωνικῶς ἔοργα» καὶ σελ. 1068, 38 «Τὸ δὲ ἔοργεν ἢ ἐκ τοῦ ἐέργω, οὗ μέσος παρακείμενος ἔοργα, ἢ ἀπὸ τοῦ ῥέζω ῥέξω ἔοργα καὶ μεταθέσει ἔοργα, οὗ τὸ τρίτον ἔοργεν» καὶ σελ. 1472, 59 «Τὸ δὲ ἔολπα γίνεται ἀπὸ τοῦ ἔλπω ἔλψω, μέσος παρακείμενος ὄλπα κατὰ κανόνα τὸν τρέποντα τὸ Ε τοῦ δισυλλάβου μέλλοντος εἰς Ο ἐν τῷ μέσῳ παρακειμένῳ, εἶτα κατὰ Ἀττικὸν πλεονασμὸν ἔολπα, ἵνα σχῇ ὁ παρακείμενος αὔξησίν τινα. Τὸ δ' ὅμοιον καὶ ἐπὶ τοῦ ἔοργα ὡς ἀπὸ τοῦ ἔργω ἐνεστῶτος. Αὐτὸ μέντοι καὶ ἄλλως κανονίζουσιν οἱ παλαιοί· ῥέζω γάρ φασι, ῥέξω, μέσος παρακείμενος ἔρογα καὶ μεταθέσει ἔοργα — Ὅτι δὲ τὸ ἔοργα καὶ ἐκ τοῦ ἐέργω κανονίζουσί τινες ἀλλαχοῦ ἐδηλώθη· καὶ εἰκὸς οὕτω παρῆχθαι καὶ τὸ ἔολπα ὡς ἀπὸ τρισυλλάβου ἐνεστῶτος τοῦ ἐέλπω» καὶ σελ. 1765, 27 «Ὅτι ἤθεα συῶν λέγει τὰς συνήθεις κοίτας, οἷον σύας ἕρξαν κατὰ ἤθεα κοιμηθῆναι. Γίνεται δὲ τὸ ἔρξαν ἀπὸ τοῦ ἔργω, οὐ τοῦ δηλοῦντος τὸ πράττω, ὃ καὶ τρισυλλάβως ἐέργω λέγεται, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ ἔοργα, ἀλλὰ τοῦ σημαίνοντος τὸ ἐγκλείω, ἀφ' οὗ τὸ εἵργω τὸ παρ' Ἀττικοῖς δασυνόμενον, ὡς ἡ εἱρκτὴ δηλοῖ καὶ ἡ κάθειρξις». Πρβ. καὶ σελ. 753, 34 «Τὸ δὲ ἔοργα καὶ ἐοργώς ἀπὸ τοῦ ἔργω ῥήματος γίνεται, ὡς ἀπὸ τοῦ ἔλπω τὸ ἔολπα» καὶ σελ. 441, 35 «Ὅρα δὲ τὸ ἔρδε καὶ τὸ ἔρξον διαφόρως ἐξ ἑνὸς θέματος προφερόμενα· προϋποκειμένου γὰρ τοῦ ῥέζω, ῥέξω εἶτα μεταθέσεως γενομένης, τὸ ἔρζω τροπῇ μὲν συνήθει τοῦ Ζ εἰς Δ ἔρδω γεγονὸς μένει ἄκλιτον, καθ' αὑτὸ δὲ ὂν διὰ τοῦ Ξ ἔχει τὸν μέλλοντα Δωρικώτερον, ἐξ οὗ τὸ ἔρξον. Καὶ ἄλλως δὲ τὸ ἔρξον δύναται ἀπὸ τοῦ ἔργω εἶναι, ἀφ' οὗ τὸ ἔοργα» καὶ σελ. 1434, 47 «Τὸ δὲ κάκ' ἔρεζε δι' ἑνὸς Ρ κοινόν ἐστιν, Ἀττικὸν μέντοι τὸ ἔρρεζε. Τούτου δὲ πάντως καὶ μέσος κοινὸς παρακείμενος ἔρογα, ἀφ' οὗ ἐν μεταθέσει τὸ ἔοργα». Σημειωτέον δ' ὅτι εἶνε παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ γεγραμμένον μετὰ δασέος πνεύματος «σύας ἕρξαν κατὰ ἤθεα κοιμηθῆναι» καὶ μετὰ ψιλοῦ ἔργω καὶ ἔρξον. Ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις λέγεται σελ. 596, 10 «Ψιλωτέον δὲ τὸ ἔρξαν ἀντὶ τοῦ κατέκλεισαν· τὸ γὰρ δασυνόμενον ἀντὶ τοῦ ἔθυσαν. Ἐτυμολογεῖται δὲ τὸ ἔρξαν ἀντὶ τοῦ ἔκλεισαν

ἀπὸ τοῦ εἴργω τὸ κωλύω, τὸ δὲ ἔρξαν ἀντὶ τοῦ ἔθυσαν ἀπὸ τοῦ ἔρδω τὸ θύω» (Ἴδε Λαρόχην ἐν τῷ *Die Homer. Textkr.* σελ. 258-9). Περὶ τοῦ εἶρξαι, κτλ. καὶ τοῦ εἷρξαι, κτλ. οὐδὲν νῦν λέγομεν.

Οὔτε δισύλλαβος ἐνεστὼς ἔργω (= ῥέζω) εὑρέθη οὔτε τρισύλλαβος ἐέργω. Παρὰ τῷ Ὁμήρῳ ἀπαντᾷ μέλλων ἔρξω, ἀόριστος ἔρξα, παρακείμενος ἔοργα καὶ ὑπερσυντέλικος ἐώργει. Τῶν παλαιῶν τινες, ὡς λέγει ὁ Εὐστάθιος, ὑπελάμβανον ὅτι ὁ παρακείμενος ἔοργα ἐγένετο ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος ἔργω κατὰ πλεονασμὸν τοῦ Ε, ἔργω-ὄργα-ἔοργα. Πρβ. καὶ Ἀπολλών. περὶ Ἀντωνυμ. σελ. 74 β' «Τὸ Ε πλεονάζον ἐν δισυλλάβοις ἀναβιβάζει τὸν τόνον· ἔειπεν, ἔοργεν, ἔεδνα, ἔαδεν, εἰ πλεονασμός» (Ἴδε Λοβέκκιον ἐν Στοιχ. Μέρ. Α', σελ. 55-6). Οὐδαμῶς εὔλογος φαίνεται ἡ ὑπόληψις αὕτη οὖσα, ἄτοπος δ' εἶνε καὶ ἡ γνώμη τῶν δοξαζόντων ὅτι ἐκ τοῦ ἐέργω ἐσχηματίσθη ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος παρακείμενος κατ' Ἰωνικὴν ἐκφορὰν ἀντὶ τοῦ ἤοργα, ἐέργω-ἤοργα-ἔοργα, ἀτοπωτάτη δ' ἡ τῶν νομιζόντων ὅτι ἐκ τοῦ ῥέζω παρήχθη παρακείμενος ἔρογα καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ μετάθεσιν ἔοργα.

Ἐκ τῆς ῥίζης ἐργ ἤτοι Fεργ καὶ ἐκ τῆς ἐλπ ἤτοι Fελπ ἐσχηματίσθησαν οἱ παρακείμενοι ἔοργα-FέFοργα καὶ ἔολπα-FέFολπα. Ὁ Κόβητος ἀποδοκιμάζει τὴν ἐκφορὰν ἔFοργα καὶ ἔFολπα λέγων ἐν Συμμίκτ. Κριτ. σελ. 273 «In perfecto passivo notandus est Bekkeri constans error ἐFέλμεθα, et ἐFελμένοι ubique scribentis et ad eundem modum alibi passim ἔFολπα, ἔFοργα, ἔFοικα, ἔFερτο, ἐFερμένον. Haec omnia perinde vitiosa sunt ac si quis pro λέλοιπα, πέποιθα, δέδηα, πέφηνα, σέσηπα, τέτηκα sim. vellet ἔλοιπα, ἔποιθα, caet. dicere» καὶ σελ. 275 «ἔFοργα nihil est pro FέFοργα, quasi dicas ἔδρομα pro δέδρομα» καὶ σελ. 373 «Perfectum igitur, quod praesentis temporis notionem habet, est FέFολπα, non ἔFολπα, ut aliquoties Bekkerus edidit. Sed non magis ἔFολπα Graecum est (aut ἔFοργα aut ἔFοικα, quae et ipsa apud Bekkerum saepenumero leguntur) ac si quis pro μέμονα aut γέγονα vellet Ἔμονα et Ἔγονα dicere» καὶ σελ. 404 «Bekkerus ἔFοργε, ἔFοργας, ἐFοργώς dedit contra certam analogiam et legem Graecitatis, quae nullam exceptionem admittit» (Πρβ. καὶ σελ. 419).

Περὶ τοῦ ὑπερσυντελίκου γράφει ὁ Εὐστάθιος σελ. 1187, 27 «Τὸ δὲ ἐώλπει μετάθεσιν ἔχει καὶ αὐτὸ χρόνου· ἔδει μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ἔολπα τὸν ὑπερσυντέλικον εἶναι ἠόλπειν· οὕτω δὲ καὶ ἔοργα ἠόργειν· μεταπτώσει δὲ χρονικῇ συνεστάλη μὲν ἐν τούτοις ἡ ἄρχουσα, ἐξετάθη δὲ ἡ μετ' αὐτὴν κατά τινα ὡς εἰπεῖν μεταχώρησιν καὶ ἀντιπερίστασιν». Παρατηροῦμεν ἐν παρόδῳ ὅτι ἡ διὰ τοῦ ΕΙΝ ἐκφορὰ τοῦ ἑνικοῦ πρώτου προσώπου τοῦ ἐνεργητικοῦ ὑπερσυντελίκου ἀπᾴδει τῆς Ὁμηρικῆς συνηθείας, καθ' ἣν λέγεται πεποίθΕΑ, ἐτεθήπΕΑ, κτλ. Ὁ ὑπερσυντέλικος ἐώργει ἀπαντᾷ ἐν Ὀδυσσείας Δ, 693 «κεῖνος δ' οὔ ποτε πάμπαν ἀτάσθαλον ἄνδρα ἐώργει» καὶ Ξ, 289 «ὃς δὴ πολλὰ κάκ' ἀνθρώποισιν (ἤ: ἀνθρώπους) ἐώργει», ὁ δὲ ἐώλπει ἐν Ἰλιάδος Τ, 328 «πρὶν μὲν γάρ μοι θυμὸς ἐνὶ στήθεσσιν ἐώλπει» καὶ ἐν Ὀδυσσείας Υ, 328 «ὑμῖν θυμὸς ἐνὶ στήθεσσιν ἐώλπει» καὶ ἐν Φ, 96 «τῷ δ' ἄρα θυμὸς ἐνὶ στήθεσσιν ἐώλπει» καὶ ἐν Ω, 313 «θυμὸς δ' ἔτι νῶϊν ἐώλπει». Ὁ Βεκκῆρος ἐξέδωκεν «ἄνδρα FεFώργειν» καὶ «ἀνθρώπΟΥΣ εἰFώργειν» καὶ «ἐνὶ στήθεσσιν ἐFώλπειν» καὶ «νῶϊν ἐFώλπειν», ὁ δὲ Ναύκιος «ἄνδρα ἐόργει» (ἤτοι FεFόργει) καὶ «ἀνθρώπΟΥΣ ἐεόργει» (ἤτοι ἐFεFόργει), ὡς ἀνέγνω καὶ ὁ Δαβέσιος ἐν *Miscell. Crit.* σελ. 186, «καὶ ἐνὶ στήθεσσι ἐόλπει» (ἤγουν FεFόλπει). Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν Ὀδυσσ. Υ, 328 φέρεται καὶ γραφὴ ἐόλπει. Ἐκ τῶν παρακειμένων FέFοργα καὶ FέFολπα δὲν δύνανται ἄλλοι ὑπερσυντέλικοι νὰ σχηματισθῶσιν ἢ ὁ (ἐ)FεFόργεα-(ἐ)FεFόργει καὶ ὁ (ἐ)FεFόλπεα-(ἐ)FεFόλπει (Ἴδε καὶ Δαβέσιον ἐν *Miscell. Crit.* σελ. 180 καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 907 ἐκδ. β' καὶ Λεουβῆνα ἐν *Enchir. Dict.Ep.* σελ. 456 καὶ 467). Ἐν Ὀδυσσείας Ω, 313 οὐδαμῶς ἐπιτρέπει τὸ μέτρον τὴν ἐκφορὰν FεFόλπει, «θυμὸς δ' ἔτι νῶϊν FεFόλπει»· ὅθεν ὁ Ναύκιος εἴκασε «θυμὸς δ' ἔτι ἔλπετο νῶϊν». Ὁ Κόβητος λέγει ἐν Συμμ. Κριτ. σελ. 374 «Omnem huiuscemodi correctionem respuit versiculus ω. 313 θυμὸς δ' ἔτι νῶΙΝ ἐFώλπει μίξεσθαι ξενίῃ. sed ea pars carminis conflata est eo tempore quum omnis τοῦ δίγαμμα et usus et memoria plane esset obsoleta et abolita». Περὶ τοῦ ἐώργει ἐποιήσατο λόγον καὶ ὁ Κούρτιος ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Α', σελ. 122 ἐκδ. β'.

Εἴδομεν ὅτι τὸ ῥῆμα ἔργω ἐξεφέρετο ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου μετὰ τοῦ

δίγαμμα, Fέργω καὶ προσθέσει τοῦ Ε ἐFέργω. Ἀλλ' εἶνε ἄνευ αὐτοῦ προενηνεγμένος ὁ παρακείμενος ἐν Ἰλιάδος Π, 481 «ἔνθ' ἄρα τε φρένες ἔρχαται ἀμφ' ἀδινὸν κῆρ» καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος ἐν Ρ, 354 «σάκεσσι γὰρ ἔρχατο πάντῃ» (Ἴδε Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 907 ἐκδ. β'. Πρβ. καὶ Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verb.* Τόμ. Β', σελ. 167. ἐκδ. β'). Ὁ Ἑϋνιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος Τόμ. Ζ', σελ. 224 «Suboritur alia difficultas: cum ἔργω, εἴργω, ἐέργω, ubique digamma habeat — debebat esse Fέρχαται. atqui φρένες Fέρχαται hoc non admittunt. Si ita versus est antiquus, exceptionem facit; aut dicendum plures fuisse formas verbi» καὶ σελ. 344 «At enim versui duplex inesse video vitium prosodicum; primo quod σάκεσσι γὰρ ἔρχατο scriptum est, cum fuerit Fέρχατο. Nec defendi potest vitium altero loco Π, 481 φρένες ἔρχαται. nam versus ille ab interpolatore profectus erat. Probabile est, fuisse lectum antiquitus σάκεσσι δὲ ἔρχατο». Ὁ δὲ Χρίστιος λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος σελ. 160 «Fέργω Fεργάθω· digamma abiectum videtur in ἔρχαται Π 481. Ρ 354 et ἐρχατόωντο ξ 15, sed versui Ρ 571 ἥ τε καὶ ἐργομένη eiecta inutili τε et revocata sollemni forma ἐεργομένη digamma cum Bekkero restitui» καὶ σελ. 111 «Tradita forma ἔρχαται non magis quam ἔρχατο Ρ 354. ι 221 ferri potest, siquidem perfectum reduplicatione vel augmento carere nequit; qua de causa transcriptione veteris litteraturae emendata εἴρχαται scripsi, quod ex FεFέρχαται simili modo atque εἶδον ex ἔFιδον et εἱμένος ex FεFεσμένος et εἰρύαται ex FεFερύαται ortum esse duco». Ἐπισυνάπτομεν τούτοις τὰ ὑπὸ τοῦ Λεουβῆνος εἰρημένα ἐν Ἐγχειριδ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 471 «Perfecti et plusquamperfecti passivi traditas accepimus formas ἔρχαται Π 481 κ 288 et ἔρχατο Ρ 534 ι 221 ξ 73, quae reduplicatione carent et digamma ostendunt neglectum; sed errori deberi e vetusta litteratura nato et alii intellexerunt et Christ Prolegom. Il. p. 111: εἴρχαται *scripsi, quod ex* FεFέρχαται . . . *ortum esse duco* — Transitum parare videtur forma ἐερχατο κ 241, sed Ε 89 pro ἐεργμέναι recipienda est Aristarchi lectio ἐερμέναι». Πρβ. καὶ σελ. 344-5.

Ὁ Δαβέσιος γράφει ἐν *Miscell. Crit.* σελ. 187 «Eodem fonte derivata primitus habebantur ϝεϝεργνυ, ϝερχαται, ϝερχατο; horum hodie locum occupant εεργνυ, ερχαται, ερχατο [Od. K, 238. 283. ΙΛ. Π, 481 ΟΔ. Ι, 221. Ξ, 73. ΙΛ. Ρ, 354.] Ista autem ϝερχαται et ϝερχατο augmentis non secus destituuntur atque βλημενος, βλητο; uti et ϝεσμενος, ϝεσται, ϝεστο; vulgo εἱμενος, ἑιται, ἑστο [Il. O, 308.]». Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Δαβεσίου οἱ τύποι ΒΛΗΤΟ καὶ ΒΛΗΜΕΝΟΣ εἶνε ἐστερημένοι τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ· καὶ ἔχει μὲν ἡ γνώμη αὕτη πλημμελῶς, ἀλλ' ἐξηνέχθη ὑπὸ τοῦ σοφωτάτου ἀνδρὸς ἐν βιβλίῳ ἐκδοθέντι τῷ 1745ῳ ἔτει. Θαυμαστὸν πάντως ὑπάρχει ἄν τις ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα σπουδάζων ὑπολαμβάνῃ ὅτι τὸ βλήμενος ἐγένετο κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ, ὡς δοξάζει ὁ Δυντζῆρος ἐν *Homer. Abhandl.* σελ. 520 (1872) λέγων «Umgekehrt fällt die Redudlication weg in δέχαται, βλήμενος». Τὸ βλήμενος εἶνε μετοχὴ τοῦ ἀορίστου ἐβλήμην, οὗ φέρεται παρ' Ὁμήρῳ τὸ τρίτον πρόσωπον ἔβλητο καὶ ἄνευ αὐξήσεως βλῆτο· κεῖται δὲ παρ' αὐτῷ καὶ ἡ απαρέμφατος βλῆσθαι καὶ ἡ ὑποτακτικὴ βλήεται καὶ ἡ εὐκτικὴ βλεῖο ἢ βλῇο. Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ καὶ μετὰ τῆς ΞΥΝ προθέσεως ξύμβλητο-ξύμβληντο καὶ ξυμβλήμενος καὶ καθ' ὑποτακτικὴν ξύμβληται (ξυμβλῆται) - ξυμβλήεαι. Τὴν ἐκφορὰν βλεῖο ἀποδοκιμάζει ὁ Κόβητος ἐν *Nov. Lect.* σελ. 232 καὶ ἐν *Mnemos.* 1873, σελ. 38 καὶ 1875, σελ. 263 ἰσχυριζόμενος ὅτι τὸ ὑγιῶς ἔχον εἶνε βλῇο. Περὶ τοῦ δέχαται ἴδε Λεουβῆνα ἐν *Enchir. Dict. Homer.* σελ. 470.

Περὶ τοῦ ἐρχατόωντο ἀποφαίνεται ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1748 τέλ. «Τὸ δὲ ἐρχατόωντο καινῶς παρῆκται· προϋπάρχει μὲν γὰρ Ἰωνικὸν τὸ ἔρχατο, ἐξ αὐτοῦ δὲ γίνεται τὸ ἐρχατῶ οὐκ ἀγαθὸν ῥῆμα εἰς πεζὴν γραφήν». Οὐδαμῶς εὔλογος εἶνε ἡ γνώμη τοῦ Εὐσταθίου. Ὁ Λοβέκκιος λέγει ἐν τῷ Ῥηματικῷ σελ. 185 «De illis quidem Grammatici morose tacent, neque de ἐρχατόωντο, κατηπιόωντο et δυόωσι consilii sui copiam fecere. Illi in Prolegg. 552. apposui nomen ἐρχάτης et ἐρκάτη ab εἴργω derivatum, ut ab ἅπτω ἀπάτη, quo deducimur ad praesens ἐρχατάω, ut a ναιέτης ναιετάω, λαμπέτης (καλλιλαμπέτης, ἐριλαμ-

πέτις) λαμπετάω». Ὁ δὲ Λ. Μεϋῆρος γράφει ἐν *Vergl. Gramm.* Τόμ. Α', σελ. 915 ἐκδ. β' «**Ergh, orgh** *einschlissen*, *umhegen*: ἔρχατος *Zaun*, *gehege* (bei Hesych), ἐρχατᾶν *einsperren* (Odyssee 14, 15: ἐρχατόοντο *sie wurden eingesperrt*)». Ἀλλά τινες πλημμελῆ τὴν ἐκφορὰν ἐρχατόωντο ὑπολαβόντες εἴκασαν «ἔρχατο πεντήκοντα σύες χαμαιευνάδες ἐντός» ἢ «πεντήκοντα σύες χαμαιευνάδες εἵρχατο νυκτός». Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Λεουβῆνος γεγραμμένα ἐν Ἐγχειριδ. Λέξ. Ἐπικ. σελ. 345 «Gravius corrupta est forma ἐρχατόωντο ξ 15: πεντήκοντα σύες χαμαιευνάδες ἐρχατόωντο, ad quem locum ingeniosam coniecturam proposuit I. M. Hoogvliet Ϝέρχατο π. σ. χ. ἐντός, pro *aoristi* forma illud ἐϜέρχατο habens; nos εἵρχατο νυκτός tentavimus» καὶ σελ. 471 «Perabsurdam formam ἐρχατόωντο ξ 15 iure damnavit et acuta coniectura emendare conatus est Hoogvliet». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «ἘρχατόωντΑΙ: συνέχοντΑΙ».

Ἐγένετο λόγος ἐν τῷ ἡγουμένῳ Μέρει περὶ τοῦ ἐκ τοῦ θέματος ῥάζω σχηματισμοῦ τοῦ ἐρράδαται καὶ ἐρράδατο, παρετηρήθη δ' ὅτι καὶ παλαιοὶ γραμματικοὶ παρῆγον τοὺς τύπους τούτους ἐκ τοῦ ῥηθέντος θέματος. Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις κεῖται Τόμ. Α', σελ. 432,38 «ἐρράδατ': ἀπὸ τοῦ ῥάζω» καὶ ἐν τοῖς Κραμήρου Παρισ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Γ', σελ. 261, 9 «ἐρράδατ': Ἰωνικὸν ἀπὸ τοῦ ῥῶ ῥάζω» καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 377, 13 «Ἐρράδαται: Ἀπὸ τοῦ ῥάζω ῥάσω ὁ παθητικὸς παρακείμενος ἔρρασμαι ἔρρασται καὶ Ἰωνικῶς ἐρράδαται». Πρβ. καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Δ', σελ. 197, 28. Ὁ Εὐστάθιος λέγει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 441,2 «Τὸ δὲ οὐκ ἔχαδε—γίνεται ἀπὸ τοῦ χῶ τὸ χωρῶ—ὅθεν παράγωγον τὸ χάζω καθ' ὁμοιότητα τοῦ σχῶ σχάζω—κλῶ κλάζω, κρῶ κράζω, βῶ βάζω, φῶ φάζω, ῥῶ ῥάζω, ἐξ οὗ ἐν Ὀδυσσείᾳ τὸ ῥάσσατε δ' ὕδωρ καὶ ἐρράδαται τοῖχοι, βρῶ βράζω καὶ τὰ ὅμοια μονοσύλλαβα» καὶ σελ. 912, 23 «Τὸ δὲ θέμα τοῦ ἐρράδαται Ἰωνικοῦ ῥήματος ῥάζω φασὶν οἱ παλαιοί, ὅπερ τὸ ῥαίνω δηλοῖ, ἐξ οὗ καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ τὸ ῥάσσατε δ' ὕδωρ» καὶ σελ. 1887, 41 «Θέμα δὲ τοῦ ῥάσσατε ῥάζω, ἐξ οὗ ἐν τοῖς ἑξῆς τοῖχοι ἐρράδαται ὁμοίως τῷ ὠνο-

μάδαται καὶ τοῖς τοιούτοις. Ὡς γὰρ βῶ βάζω, οὕτω καὶ ῥῶ ῥάζω· ἐκ δὲ τοῦ τοιούτου ῥῶ καὶ τὸ ῥαίνειν γίνεται. Ὅθεν δὲ τὸ ῥάσσατε —ἐκεῖθεν καὶ τὸ παρὰ τῷ Δειπνοσοφιστῇ ῥάσμα, οἷον Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς τάδε καὶ τάδε φαῦλα πράσσων ῥάσματα μύρων πίπτειν ποιῶν ἐπὶ γῆν—Ὅτι δὲ ἐκ τοῦ ῥάζειν γίνεται καὶ ὄνομα ὁ περιρρηδὴς ἐν τοῖς ἑξῆς φανεῖται». Πρβ. καὶ σελ. 1569, 1 «Εἰκὸς δὲ ἀπὸ τοῦ εἰρημένου σκάζω, οὗ δοκεῖ προϋπάρχειν τὸ σκῶ κατὰ τὸ σχῶ σχάζω, ῥῶ ῥάζω τὸ ῥαίνω καὶ τὰ ὅμοια, γενέσθαι κτέ.» καὶ σελ. 1895, 43 «Περὶ δὲ τοῦ ἐρράδαται, οὗ ῥάζω τὸ θέμα—προδεδήλωται ἐν τῷ ῥάσσατε. Δῆλον δ' ὅτι ὁ τὸ ἐρηρέδαται γνούς, ὃ ἐν τοῖς φθάσασιν ἐδηλώθη, ἐκεῖθεν εἴσεται καὶ τὴν κίνησιν τοῦ ἐρράδαται. Ἡρακλείδης δὲ ἀκριβέστερόν τι τῶν ἐκεῖ γεγραμμένων παραδιδοὺς διὰ καθαροῦ ἐκφέρεσθαι λέγει πληθυντικὰ Ἰωνικὰ κατὰ τὴν παρατέλευτον τὸ κεκλέαται, νενοέαται, εἵαται διὰ διφθόγγου καὶ ἥαται διὰ τοῦ ἦτα καὶ ὅσα τοιαῦτα, ὧν καὶ ἡ Ἰλιὰς μέμνηται. Ὅσα δὲ τῇ ΔΑ συλλαβῇ παραλήγονται, σύμφωνον πρὸ τοῦ ἄλφα ἔχειν φησὶν ἀρκτικὸν τῆς τελευταίας τοῦ ἐνεστῶτος· τοῦτο δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ ἐρείδω ἐρηρέδαται ὀρθῶς εὐοδοῦται, ἐπὶ δὲ τοῦ ὀνομάζω ὠνομάδαται καὶ ῥάζω ἐρράδαται οὐκ ἄλλως ἂν ἔχοι ἀληθεύειν, εἰ μὴ διὰ τὴν τοῦ Ζ πρὸς τὸ Δ συγγένειαν τὴν μυριαχοῦ φαινομένην, ἵνα, ὥσπερ ἐξ ὀρθοῦ ἐρείδω ἐρηρέδαται, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ δῆθεν ὀνομάδω καὶ ῥάδω ὠνομάδαται καὶ ἐρράδαται. Λέγει δ' ἐκεῖνος καὶ ὡς οὐκ ἔστιν ἀπὸ τοῦ ῥαίνω γενέσθαι τὸ ἐρράδαται· ἦν γὰρ ἄν, φησίν, ἐρράναται τοῖχοι, ἵνα ἦν πρὸ τοῦ ΤΑΙ (γρ. ΑΤΑΙ) τὸ Ν τὸ ἀρκτικὸν τῆς τελευταίας τοῦ ἐνεστῶτος, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἐρηρέδαται». Τύπος τοιοῦτος, οἷος ὁ ἐρράναται, οὐδείς ποτε ἐσχηματίσθη ἐν τῇ τῶν Ἑλλήνων φωνῇ. Περὶ δὲ τοῦ ῥάσμα, οὗ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν βλέπει τις ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ. 542 γ' «ῥάσματά τε μύρων ἔπιπτεν ἐπὶ τὴν γῆν», παρατηροῦμεν ὅτι ἐγένετο ἐκ τοῦ ῥαίνω, ὡς τὸ φάσμα ἐκ τοῦ φαίνω καὶ τὸ μέλασμα ἐκ τοῦ μελαίνω καὶ τὸ συμπέρασμα ἐκ τοῦ συμπεραίνω, κτλ. Πρβ. καὶ ἥδυσμα, κάλλυσμα, κτλ.

Ὁ Λοβέκκιος λέγει ἐν τῷ Ῥηματικῷ σελ. 127 «in quibus dubium est utrum ῥαίνω (rigo) a ῥέω derivatum crediderit (Eustathius) an ut cetera a themate secundae conjugationis ῥάω, quod subolis loco reliquit aoristum ῥάσσατε». Ἡ προστακτικὴ ῥάσσατε

εἶνε πάντως παρηγμένη ἐκ τῆς ῥίζης ΡΑΔ ἢ ἐκ τοῦ θέματος ῥάζω. Εὐλογώτατα δὲ νομίζεται ὅτι ἐγένετο ἐξ αὐτοῦ καὶ ὁ παθητικὸς παρακείμενος ἐρράδαται καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος ἐρράδατο. Φέρονται δ' ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐνεστῶτες λήγοντες μὲν εἰς ΖΩ (-ΖΟΜΑΙ), ἔχοντες δὲ πρωτόθετον χαρακτῆρα τὸ στοιχεῖον Δ, ὃ ἐμφανίζεται ἐν ἄλλοις χρόνοις ἢ ἐν συγγενέσι λέξεσιν, οἷον

φράζω-φράζομαι, πέφραδον-ἐπέφραδον, φραδή, φραδής, ἀφραδής-ἀφραδέω-ἀφραδίη, πολυφραδής-πολυφραδέω-πολυφραδίη, κακοφραδής-κακοφραδίη, φράδμων, ἀφράδμων-συμφράδμων, κτλ., περιφραδής, κτλ. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 135, 23 «Δῆλον δὲ ὅτι τοῦ περιφραδέως προϋπάρχει τὸ φραδής φραδέος ἀπὸ τοῦ φράζω, ὡς τὸ φραδέος νόου ἔργα τέτυκται. Ὅθεν σύνθετον ὁ παρὰ Σοφοκλεῖ ἀριφραδὴς ἀνὴρ καὶ ὁ πρὸς διαστολὴν αὐτοῦ βαρυνόμενος Ἀριφράδης τὸ κύριον». Πρβ. καὶ σελ. 1411, 40 καὶ σελ. 1570, 11 καὶ σελ. 1079, 45. Ἴδε καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 1049 ἐκδ. β' καὶ Λεουβῆνα ἐν *Enchirid. Dict. Epic.* σελ. 462. Νομίζει δ' οὗτος ὅτι ἐσφαλμένον εἶνε τὸ ἐπίθετον φραδής τὸ κείμενον ἐν Ἰλιάδ. Ω, 354 «φραδέος νόου ἔργα τέτυκται». Ὁ Δοιδερλῖνος γράφει ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Γλωσσαρίῳ § 947, Τόμ. Β', σελ. 311 «Ein Perfect πέφρηδα liegt dem Namen Πεφρηδώ bei Hes. Th. 272 zu Grunde».

παίζω, παῖς-παιδός, παιδιά (παιδνός, περὶ οὗ ἴδε Κούρτιον ἐν *Grundz. d. Griech. Etym.* σελ. 590 ἐκδ. ε' καὶ πρβ. σελ. 653). Ἐκ τῆς ῥίζης ΠΑΙΔ ἐσχηματίσθη ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος ἔπαισα καὶ προσέπαισα καὶ ὁ παθητικὸς παρακείμενος πέπαισται-πεπαίσθω-πεπαῖσθαι καὶ διαπεπαισμένη. Πρβ. καὶ παιστέον, συμπαίστης, κτλ. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1594, 45 «Τὸ δὲ παίσατε ἀντὶ τοῦ παίξατε ὡς ἀπὸ τοῦ παίζω παίσω, ὅθεν καὶ ἡ συμπαίστρια καὶ ὁ συμπαίστωρ Ἀττικῶς, ὡς τοῦ παίζω παίξω Δωρικοῦ ὄντος — Ἡ δὲ χρῆσις τοῦ τοιούτου παῖσαι καὶ παρὰ τῷ κωμικῷ· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡρόδοτος· οὗτος μὲν ὁ λόγος ἄλλως πέπαισται ὑπὸ Ἑλλήνων» καὶ ὁ Φρύνιχος ἐν τῇ Ἐκλογῇ σελ. 240 «Παῖξαι: Δωριεῖς διὰ τοῦ Ξ, ὁ δὲ Ἀττικὸς παῖσαι· καὶ παίσατε καὶ συμπαίστης διὰ τοῦ Σ ἐρεῖς».

Πρβ. καὶ Χοιροβοσκ. σελ. 646, 28 καὶ Μοῖριν σελ. 148 καὶ 293 καὶ Θωμ. Μάγιστρ. σελ. 271, 6 καὶ Τίμ. Σοφιστ. Λεξ. Πλάτ. σελ. 222 (Σουίδ. σελ. 893 β' Βεκκ.). Ἴδε Κόβητον ἐν Μνημοσ. 1875, σελ. 359 κἑξ. καὶ σελ. 379 καὶ 1884, σελ. 434 καὶ σελ. 441. Καὶ ἄλλοι δ' ἐποιήσαντο λόγον περὶ τοῦ πράγματος. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ βιβλ. Δ', 77 φέρεται καὶ γραφὴ «οὗτος μὲν ὁ λόγος ἄλλως πέπλασται ὑπ' αὐτῶν Ἑλλήνων», ἥτις εὐλόγως ἐνεκρίθη ὑπό τινων. Ὁ Κόβητος λέγει ἐν Μνημοσ. 1875, σελ. 359 «De Herodoto fallitur (Eustathius), apud quem IV. 77. libri meliores exhibent ἄλλως πέπΠΛΑΣται, rectissime; nam πέπαισται est *risus movendi causa fictus est*, quod cum loci sententia pugnat neque cum ἄλλως bene componitur».

ἕζομαι (καθέζομαι, κτλ., ἑζόμην, καθεζόμην-ἐκαθεζόμην, κτλ.), ἑδοῦμαι (καθεδοῦμαι), ἕδος, ἕδρα, ἑδριάομαι, ἕδρανον, ἑδώλιον (Πρβ. Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 1051 ἐκδ. β' καὶ Κούρτιον ἐν *Grundz. d. Griech. Etym.* σελ. 240 ἐκδ. ε'). Μετὰ ψιλοῦ πνεύματος εἶνε προενηγμένον τὸ ὄνομα ἔδεθλον-ἐδέθλιον, ὡς παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Λεντζίου ἐν Πνευματολ. σελ. 694 καὶ 738-9. Ἐγένετο δὲ περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου λόγος ὑπό τ' ἄλλων καὶ ὑπὸ τοῦ Ὄθ. Σνειδήρου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Α', σελ. 178.

χέζω, κέχοδα (ἐγκέχοδα, ἐπικέχοδα), μυόχοδος-μυόχοδον. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Χόδανον: τὴν ἕδραν» καὶ «Χοδιτεύειν: ἀποπατεῖν».

ἐρίζω, ἐριδαίνω (ὅθεν ἐριδάντης-ἐριδάντας) ἐριδδήσασθαι ἢ ἐριδήσασθαι, ἐριδμαίνω. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1570, 9 «Τῆς δὲ τοῦ ζῆτα καὶ δέλτα πρὸς ἄλληλα μεταχωρήσεως παραδείγματα μυρία, ὧν κατὰ τοὺς παλαιοὺς καὶ τὸ ὀζμή ὀδμή, ἴζμεν, ἴδμεν, φράζω ἀφραδής· ἀναλόγως δὲ ἀριφραδὴς τὸ ἐπίθετον καὶ Ἀριφράδης βαρυτόνως πρὸς διαστολὴν τὸ κύριον. Ἔτι δὲ καὶ ἐρίζω ἔριδω ἄχρηστον, ἀφ' οὗ ἐν χρήσει τὸ ἐριδμαίνω καὶ τὸ ἐριδαίνω».

κνίζω, κνίδη

κομίζω, κομιδή. Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν τῷ Ῥηματικῷ σελ. 261 «Sed eadem terminatio transfertur ad paragoga, quibus hoc

tempus denegatum est ἁρμογή, βασταγή, ἰυγή. οἰμωγή et κομιδή ceteris memorabilius quia a numerosissimo genere verborum in ζω derivatorum, nihil simile nascitur, nisi forte huc pertinet Αἰκίδδα αἰσχύνη Λάκωνες Hes. ut Hemsterhusius corrigit pro αἴκουδα». Πρβ. καὶ Κούρτιον ἐν *Grundz. d. Grech. Etymol.* σελ. 653 ἐκδ. ε' «Das einzige Femininum auf -δη, das mit einem abgeleiteten Verbun auf -ζω im Präsens zusammenhängt, ist nach Lobeck (Phemat. 261) κομιδ-ή». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Εὐκομιδής: εὖ ἠγμένος, εὐκόμιστος ἐν ἐπιμελείᾳ». Φέρεται δὲ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ βιβλ. Δ', 53 κατά τινα μὲν τῶν ἀντιγράφων «ὃς νομάς τε καλλίστας καὶ εὐκομιδεστάτας κτήνεσι παρέχεται», κατ' ἄλλα δὲ εὐνομιδεστάτας. Εὐλόγως δ' ὑπὸ πολλῶν ἐγκρίνεται ἡ γραφὴ εὐκομιδεστάτας. Ἴδε Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Β', σελ. 410 ἐκδ. β'.

σχίζω, ἀσχιδής, δισχιδής, τρισχιδής, κτλ. Πρβ. καὶ σχίδαξ, κτλ. (Ἴδε Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 1054 ἐκδ. β'). Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Σχίδα: σχίδος σινδόνος, πῆγμα» καὶ «Σχίδος: τὴν ἀπόσχισιν». Τὸ πῆγμα μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Πεάρσωνος ἐν *Adversar. Hesych.* σελ. 643, 24 καὶ τοῦ Λοβεκκίου ἐν *Paralipom.* σελ. 83 εἰς τὸ ῥῆγμα. Ἴδε Σμιδίτιον εἰς Ἡσύχ. Τόμ. Δ', σελ. 119. Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν τῷ Ῥηματικῷ σελ. 261 «Itaque pro zeta succedit aut gamma ἄζω (ἄγαμαι) ἄγη, κριγή, κραυγή, aut delta φραδή, κνίδη, σχιδή (*scida* ἀπὸ τοῦ σχίζειν Charis, 1. 18, 29. p. 59. b. Lindem.)».

ὄζω, ὄδωδα (ὀδωδή), ὀδμή, εὐώδης, κτλ.

κλύζω, κλυδάζομαι (ἐγκλυδάζομαι). Πρβ. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Ἐπιρρ. σελ. 618, 18 «τοῦ Ζ καὶ τοῦ Δ ἰσοδυναμοῦντος σχεδόν, κλύζω κλύδων, κνίζω κνίδη, ἕζω ἕδος».

σκύζομαι, σκυδμαίνω. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 134?, 39 «Πρωτότυπον δέ ἐστι τοῦ σκυδμαίνειν τὸ σκύζεσθαι, ὃ πολλαχοῦ κεῖται, ὡς καὶ τοῦ ἐριδμαίνειν τὸ ἐρίζειν».

Πρβ καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 168 ἐκδ. β'. Ἄξια παραθέσεως ὑπολαμβάνομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γεγραμμένα ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 153, 22 «Τὸ δὲ ἐριδαίνω ἀπὸ τοῦ ἐρίζω παράγεται, τραπέντος καὶ ἐνταῦθα τοῦ Ζ εἰς

Δ κατὰ συγγένειαν, καθὰ καὶ ἐν τῷ ἕζω ἕδος, ῥέζω ἔρδω, σκύζω σκυδμαίνω, ὥσπερ καὶ ἐριδμαίνω· εὕρηται γὰρ ἐν χρήσει καὶ τοῦτο—Ἰστέον δὲ ὅτι κοινῶς παραδείγματα τῆς εἰς ἄλληλα μεταχωρήσεως τοῦ Δ καὶ τοῦ Ζ καὶ τὸ κνίζα κνίδη, ἁρμόζω ἁρμόδιον, φράζω ἀριφραδές καὶ φράδμων — ἴζμεν κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἴδμεν — ὄζω, οὗ μέσος παρακείμενος ὄζωζα καὶ ὄδωδα, ὥσπερ καὶ χάζω κέχαδα, φράζω πέφραδα, ῥάζω τὸ ῥαίνω ἔρραδα, ὅθεν καὶ τὸ τοῖχοι ἐρράδαται, ἕζεσθαι καθεδεῖσθαι, χλάζω κέχλαδα παρὰ Πινδάρῳ — ὀκλάζω ὀκλαδίας δίφρος, ἕζω ἑδώλιον ἡ τῆς νηὸς κληίς· ἐκ δὲ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἕδρα — καὶ ἱδρύω — ὄζω ὀδμή — κλύζω κλύδων». Πρβ. καὶ σελ. 441,2 «Τὸ δὲ οὐκ ἔχαδε δηλοῖ μὲν τὸ ὑπεχώρησε καὶ γίνεται ἀπὸ τοῦ χῶ τὸ χωρῶ — ὅθεν παράγωγον τὸ χάζω καθ' ὁμοιότητα τοῦ σχῶ σχάζω — Ἡ δὲ κατὰ μέσον παρακείμενον ἀναγνωστέον κέχαδεν ἢ κατὰ δεύτερον ἀόριστον ἔχαδε» καὶ σελ. 723, 47 «Τὸ δὲ οὐ κέχαδε χόλον ὡς ἐπὶ ἀγγείου εἴρηται— Ἡ δὲ κέχαδε μετὰ τοῦ Κ, ἵνα ᾖ μέσος παρακείμενος ἀπὸ τοῦ χῶ χάζω τὸ χωρῶ, ὡς φράζω πέφραδα, χλάζω κέχλαδα παρὰ Πινδάρῳ, ἢ ἔχαδε δεύτερος ἀόριστος τοῦ αὐτοῦ ῥήματος» καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 403, 47 «Ἔφλαδον: Σημαίνει τὸ ἐσχίσθην ἢ ἐθλάσθην ἢ διερρήγνυντο, ὥς φησιν Αἰσχύλος· λινοφθόροι ὑφασμάτων λακίδες ἔφλαδον ὑπ' ἄλγεσιν. Παρὰ τὸ θλῶ κατὰ τροπὴν φλῶ παράγωγον φλάζω, ὡς χάζω ἔχαδον». Τοῦ ὀνόματος κνίζα ποιεῖται μνείαν ὁ Εὐστάθιος καὶ ἐν σελ. 1746, 14. Περὶ δὲ τοῦ ὀκλαδίας δίφρος γίνεται λόγος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐν σελ. 1208, 12 «Γνωστὸν δὲ τῇ κοινότητι τὸ θλάσαι· ὡς γὰρ κλῶ κλάζω ὀκλάζω, ἐξ οὗ καὶ ὀκλαδίας δίφρος, οὕτω καὶ θλῶ θλάζω, ἐξ οὗ θλαδίας ταῦρος τροπῇ τοῦ Ζ εἰς Δ».

Ἀτοπώτατον εἶνε νὰ νομίζηται ὅτι τοῦ ὄδωδα προϋπῆρξε τὸ ὄζωζα· ἐρρήθη δ' ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ὀζμή ἐγένετο τὸ ὀσμή καὶ ἐκ τοῦ ἴζμεν τὸ ἴσμεν κατὰ τροπὴν τοῦ Ζ εἰς Δ. Περὶ τοῦ παρακειμένου κέχαδα γράφει ὁ Εὐστάθιος καὶ ἐν σελ. 1487, 5 «Τὸ δὲ κεχανδότα πλεονασμὸν ἔχει τοῦ Ν μετρικῶς· φύσει γὰρ δίχα τοῦ Ν ἐστίν, ὡς δηλοῖ τὸ κέχαδεν· οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ χαίνω ἀλλ' ἐκ τοῦ χάζω γίνεται. Χρῆσις δὲ τοῦ κέχαδεν ἐν τῷ Ἥρῃ δ' οὐ κέχαδε χόλον θυμός· εἰ γὰρ καί τινες βούλονται γράφειν ἔχαδε λόγῳ

δευτέρου ἀορίστου, ἀλλ' ἡ πλείων χρῆσις τῶν ἀντιγράφων κέχαδεν αὐτὸ οἶδεν». Ὁ παρακείμενος κέχαδε ἐξελέγχεται ἀσύστατος καὶ ἀπόβλητος ὤν. Ἡ ὀρθῶς ἔχουσα παρὰ τῷ Ὁμήρῳ ἐκφορὰ εἶνε «Ἥρῃ δ' οὐκ ἔχαδε στῆθος χόλον» (Ἰλ. Δ, 24 καὶ Θ, 461). Πρβ. καὶ «ὅσον κεφαλὴ χάδε φωτός» (Ἰλ. Λ, 462) καὶ «οὐδ' εὐρύς περ ἐὼν ἐδυνήσατο πάσας αἰγιαλὸς νῆας χαδέειν» (Ἰλ. Ξ, 34). Εἶνε δὲ τὸ ἔχαδον ἀόριστος οὐχὶ τοῦ χάζω ἀλλὰ τοῦ χανδάνω. Πρβ. ἀνδάνω -ἅδον-Ϝάδον ἢ εὔαδον (=ἔϜαδον ἢ ἔϜϜαδον), κτλ. Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπάρχει καὶ ἀόριστος κέκαδον-κεκαδόμην, ὅστις ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐνεστῶτα χάζω (-χάζομαι) ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 502, 21 καὶ σελ. 847, 52 καὶ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ σελ. 499, 14 καὶ ὑπ' ἀνωνύμου γραμματικοῦ ἐν τοῖς Κραμήρου Ὀξ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Α', σελ. 244, 19 καὶ σελ. 255, 18 (Ἴδε καὶ Κυννῆρον ἐν Διεξοδ. Γραμματ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Μέρ. Α', σελ. 844 ἐκδ. β', Μέρ. Α', β', σελ. 455 Βλ. Πρβ. δὲ καὶ Λοβέκκιον ἐν *Buttm. Ausf. Griech. Sprachl.* Τόμ. Β', σελ. 322 καὶ 323 καὶ ἐν Ῥηματ. σελ. 84 καὶ 85 καὶ Λ. Μεϋῆρον ἐν *Vergl. Grammat.* Τόμ. Α', σελ. 1033 ἐκδ. β'). Ὁ Λεουβὴν λέγει ἐν Ἐγχειριδ. Λέξ. Ἐπικ. σελ 462 «Fortasse κεχαδήσει, κεχαδών, κεχάδοντο fuit olim, hae enim legitimae forent formae». Ὅ τι εἴπομεν περὶ τοῦ παρακειμένου κέχαδα, τὸ αὐτὸ τοῦτο λέγομεν καὶ περὶ τὰ πέφραδα. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1416, 46 «Ὅτι τὸ πέφραδε ἀντὶ τοῦ εἰπέ ἢ μέσος παρακείμενός ἐστι τοῦ φράζω ἢ δεύτερος ἀόριστος φράδε καὶ κατὰ διπλασιασμὸν πέφραδε, οἷον μῦθον πέφραδε πᾶσι». Οὐδαμῶς εὔλογον εἶνε νὰ ὑπολαμβάνηται τὸ πέφραδε προστακτικὴ τοῦ παρακειμένου πέφραδα, ὅστις οὐδέποτε ὑπῆρξεν. Ἐκ τοῦ φράζω ἐσχηματίσθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ δεύτερος ἀόριστος μετὰ διπλασιασμοῦ ἐπέφραδον-πέφραδον· τούτου δὲ προστακτικὴ εἶνε τὸ «μῦθον πέφραδε πᾶσι» (Ὀδ. Α, 273). Πρβ. πεφράδοι (Ἰλ. Ξ, 335), πεφραδέμεν (Ὀδ. Η, 49. Τ, 477). Ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου ἐλέχθη πεφραδέτην (Θεογον. 475). Τοῦ παρακειμένου κέχλαδα τὴν μετοχὴν κεχλαδώς βλέπει τις παρὰ τῷ Πινδάρῳ Ὀλυμπ. Θ', 2. Φέρεται δὲ παρ' αὐτῷ καὶ ὁ τύπος κεχλάδοντας Πυθ Δ', 179 καὶ κεχλάδειν Ἀποσπ. 79, 5 Βεργκ. Ἔγραψε

δὲ κεχλάδειν ὁ Ἑρμαννὸς ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου καχλάδων (Ἴδε Κραμῆρον εἰς Στράβ. Τόμ. Β', σελ. 380). Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Κεχληδέναι: ψοφεῖν, προσλαλεῖν», περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν τῷ Ῥηματικῷ σελ. 77. Φέρεται δὲ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ καὶ «Κεχλιδότα: ἀνθοῦντα», ἀνθ' οὗ ὁ Σμιδίτιος ἐξέδωκε κεχΛΑδότα (Ἴδε Ἄλβερτον εἰς Ἡσύχ. Τόμ. Β', σελ. 242). Νομίζεται δ' ὑπό τινων ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου χλήδοντα (Ἴδε Ναύκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλην. Τραγικῶν σελ. 58, 178 ἐκδ. β').

Ἐκ τοῦ ῥάζω νομίζει ὁ Εὐστάθιος ὅτι ἐγένετο τὸ ἐπίθετον περιρρηδής νοῶν αὐτὸ ἀντὶ τοῦ ἐρραντισμένος αἵματι. Λέγει ὁ Εὐστάθιος σελ. 1920, 30 «Περιρρηδὴς δὲ ὁ ἐρραντισμένος αἵματι, ὡς ἀπὸ τοῦ ῥάζω, περὶ οὗ προείρηται, οὗ δεύτερος ἀόριστος ἔρραδον, ὅθεν ὁ περιρρηδής. Εὕρηται δὲ καὶ ἀμφιρρηδὴς ἐν ῥητορικῷ λεξικῷ καθ' ὁμοιότητα τούτου λεχθέν». Οὐχὶ διάφορον γνώμην τῆς τοῦ Εὐσταθίου περὶ τοῦ ἐπιθέτου τούτου ἀποφαίνεται ὁ Δοιδερλῖνος ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Γλωσσαρίῳ § 2313, Τόμ. Γ', σελ. 239. Ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις φέρεται σελ. 708, 10 «Περιρρηδής: περικλινής» καὶ «Περιρρηδής: περικλασθεὶς ἢ περιρραγεὶς — ἢ περιρρυεὶς ἢ περιφερής» (Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 664, 39). Διὰ τοῦ περιφερής ἡρμήνευε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίθετον καὶ ὁ Ἀρίσταρχος, ὡς εἶνε ἡμῖν παραδεδομένον ὑπ' Ἀπολλωνίου τοῦ σοφιστοῦ ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Λεξικῷ σελ. 130, 9 «Ὁ δὲ Ἀρίσταρχος στροβηθεὶς περιφερὴς ἔπεσε τῇ τραπέζῃ ὡς περικλασθῆναι περὶ αὐτήν». Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 156 «neque impediam, si quis ῥαδές τὸ ἀμφοτέρως (ἀμφοτέρωσε) κλινόμενον Hes. ἀμφιῤῥηδής et περιρρηδής cum verbo ῥέω (ruo?), ῥέπω, ῥίπτω, ἐρείπω cognata putet». Κατὰ τὸν Δυντζῆρον παρήχθη τὸ περιρΡΗΔής ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης, ἐξ ἧς τὸ ῬΑΔινός (Ἴδε Κούρτιον ἐν *Grundz. d. Griech. Etym.* σελ. 352 ἐκδ. ε'. Πρβ. καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Β', σελ. 172).

Ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ λέγεται «Ἐὰν δὲ ἄλλο σύμφωνον εὑρεθῇ πρὸ τοῦ Τ, εἰ ὅλως καὶ γίνεται Ἰωνικὸς παρακείμενος, δηλονότι τρί-

του προσώπου πληθυντικοῦ, φυλάττεται τὸ σύμφωνον, οἷον κέκαρται κεκάραται, τέτιλται τετίλαται. Πρόσκειται δὲ εἰ ὅλως καὶ γίνεται Ἰωνικὸς παρακείμενος, ἐπειδὴ ἐπὶ τούτων οὐκ ἐφάνησαν ποιήσαντες οἱ Ἴωνες τρίτα πληθυντικά· οὐδὲ γὰρ ἐφάνησαν εἰπόντες κεκάραται καὶ τετίλαται». Δὲν ἐσχηματίσθη μὲν κεκάραται καὶ τετίλαται, ἀλλ' ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἀγηγέρατο καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου ἐστάλατο καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου διεφθάρατο καὶ ἐστάλατο· ἔτι δ' ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ἐφθάραται. Ἀπαντῶσι δὲ καὶ ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ τοιοῦτοι τύποι. Ἐν τοῖς Κραμήρου Ὀξ. Ἀνεκδότοις φέρεται «Εἰ δὲ ἀμετάβολον ᾖ πρὸ τοῦ Τ, τοῦτο φυλάττεται ἐξ ἀνάγκης, ὡς παρὰ τὸ ἀγείρω ἤγερκα, Ἀττικῶς ἀγήγερται καὶ Ἰακῇ παραγωγῇ ἀγηγέραται καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος ἀγηγέρατο καὶ στέλλω ἔσταλκα ἔσταλται ἐστάλαται».

Λέγει δὲ καὶ τάδε ὁ Χοιροβοσκός. «Καλῶς δὲ πρόσκειται ἀπὸ βαρυτόνων διὰ τὸ τετέλεσται καὶ γεγέλασται· ταῦτα γὰρ εἰ καὶ ἔχουσι τὸ Σ πρὸ τοῦ Τ, ἀλλ' οὖν, ἐπειδὴ οὐκ εἰσὶν ἀπὸ βαρυτόνων θεμάτων ἀλλ' ἀπὸ περισπωμένων — οὐ τρέπουσιν οἱ Ἴωνες τὸ Σ πρὸ τοῦ Τ εἰς τὸ σύμφωνον τοῦ μέσου παρακειμένου, λέγω δὲ εἰς τὸ Λ τοῦ γέγελα καὶ τέτελα· οὐδὲ γὰρ λέγουσι γεγέλαται καὶ τετέλαται· ἀλλ' οὐδὲ ποιοῦσιν ἐπὶ τῶν τοιούτων οἱ Ἴωνες ἴδιον τρίτον πληθυντικόν, ἀλλὰ γεγελασμένοι εἰσίν καὶ τετελεσμένοι εἰσίν ὁμοίως τῇ κοινῇ διαλέκτῳ». Τῶν παθητικῶν παρακειμένων καὶ ὑπερσυντελίκων τῶν παρηγμένων μὲν ἐκ περισπωμένων ῥημάτων, ἐχόντων δὲ Σ πρὸ τῆς καταλήξεως τὸ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον οὐδέποτ' ἔλαβε τὸν Ἰωνικὸν καλούμενον τύπον. Εἰδεχθῆ δὲ πλάσματα εἶνε οἱ παρακείμενοι γέγελα καὶ τέτελα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1897.

ΚΩΝΣΤ. Σ. ΚΟΝΤΟΣ

Διορθώσεις καὶ προσθῆκαι.

σελ. 65 τέλ. γραπτέον: Πᾶς τις βλέπει ὅτι οὔτ' ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Κούμα οὔτ' ἐν τῷ τοῦ Γαζῆ γίνεται μνεία τῆς κατ' ἀρσενικὸν γένος ἐκφορᾶς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματος.

σελ. 106, 20 προσθετέον: Παρὰ τῷ Παυσανίᾳ βιβλ. Θ', κε', 1 ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι «τοῦ καρποῦ δὲ ὄντος πεπείρου», ἄλλα δὲ «τοῦ καρποῦ δὲ ὄντος ὡραίου». Πρβ. βιβλ. Γ', κβ', 2 «βότρυν ἐνταῦθα ἀνευρίσκουσιν ὡραῖον».

σελ. 159, 15 γραπτ.: καὶ ῥήσεως μνεία· καὶ σελ. 300, 24: quaedam· καὶ σελ. 304, 22: Γ', σελ. 514.

σελ. 305, 14 γραπτ.: Δίων ὁ Κάσσιος φιληδῶν τῇ Ἰωνικῇ ἢ ἀρχαϊκῇ ἐκφορᾷ τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου ἐσχημάτισε καὶ ἐκ τοῦ ἀπεδεδείγ-μην τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον ἀπεδεδείχ-ατο· λίαν δ' ἐπίμεμπτος κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην κτέ.

σελ. 308, 19 προσθ.: καὶ Ζ', 108.

σελ. 310, 7 προσθ.: ᾧ ἐμφερὲς τὸ ὑπελέλειπτο, ὃ ἔχουσι πάντα τἀντίγραφα ἐν βιβλ. Α', 116 (ὑπελέλειπτο-ὑπελέλΙπτο).

σελ. 318, 23 γραπτ.: Ἡρόδ. Α'. 68. 76.

σελ. 322, 7 προσθ.: καὶ Β', 15 «ἔδεέ σφεας ἐς διάπειραν τῶν παιδίων ἰέναι, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουσι».

σελ. 328, 19 γραπτ.: 42 καὶ 44 καὶ 50.

σελ. 328, 20 γραπτ.: Β', 40 καὶ 47 κτέ.

σελ. 328, 23 γραπτ.: Β', 42.

σελ. 328, 30 προσθ.: ἀναισίμωνται Β', 144.

σελ. 328, 31 προσθ.: ἐστεφάνωντο Ζ', 55.

σελ. 338, 8 προσθ.: Ἀλλ' ὑπάρχει γνώμη, καθ' ἣν τὸ ὄνομα Εἵλως δὲν εἶνε ἐθνικὸν ἀλλὰ τοῦ ῥήματος ἑλεῖν παράγωγον· ἐκαλοῦντο δ' ἰδίως Εἵλωτες ἢ εἵλωτες οἱ δοῦλοι τῶν Λακεδαιμονίων, ὡς πενέσται οἱ τῶν Θεσσαλῶν. Ὅπως δ' ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἐπειδὴ τὸ εἵλως συνωνυμεῖ τὸ δοῦλος, ἐπάναγκες φαίνεται τὸ ῥῆμα, εἰς ὃ ἀναφέρεται ἡ ὑπὸ τοῦ Σουίδα μνημονευομένη μετοχή, νὰ παραβληθῇ τῷ καταδουλίζομαι. Πρβ. καὶ ἀπελευθερίζω (ἀπελευθερίξαντας),

Ὡς δ' ἐλέχθη δουλεύω, οὕτω καὶ εἱλωτεύω. Ἰσοκράτ. Πανηγυρ. 131 «τῇ μὲν αὐτῶν πόλει τοὺς ὁμόρους εἱλωτεύειν ἀναγκάζουσι». Πρβ. καὶ Ἐπιστ. Γ', 5 «ὅταν τοὺς μὲν βαρβάρους ἀναγκάσῃς εἱλωτεύειν τοῖς Ἕλλησι».

σελ. 357, 21 προσθ.: καὶ 1881, σελ. 362.

σελ. 358, 26 γραπτ.: ὥστ' οὐδὲν σχεδὸν τῶν ἐν αὐτῇ ἀποβαίνει εὔγνωστον.

σελ. 364, 24 γραπτ.: ἀμφιαχυῖα (Ἰλ. Β, 316: ἀμφιαχυῖαν, ὃ ὁ Ἀρήνσιος μετέβαλεν εἰς τὸ ἀμϜεϜαχυῖαν, ὁ δὲ Λεουβὴν εἰς τὸ ἀϜϜεϜαχυῖαν).

σελ. 364, 26 γραπτ.: συγγενὲς τῷ ταράσσω καὶ θράσσω, ἃ ἔχουσι πρωτόθετον χαρακτῆρα τὸ στοιχεῖον Χ. Σημειωτέον δ' ὅτι κτέ.

ΠΟΙΚΙΛΑ

1. **Ἀτεχνῶς — ἀτέχνων.**

Ἀξιόλογος πραγματεία, ἣν ἐφιλοπόνησεν ὁ Car. Brandstätter, ἐξεδόθη ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι *Leipziger Studien* Τόμ. ΙΕ', σελ. 129-274 ἐπιγραφομένη DE NOTIONUM ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ET ΣΟΦΙΣΤΗΣ USU RHETORICO.

Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ μνημονεύεται (σελ. 253) ἡ ῥῆσις ἥδε Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως (Στρωμ. Α', γ', 22) «οἱ κακοδαίμονες σοφισταὶ τῇ σφῶν αὐτῶν στωμυλλόμενοι τερθρείᾳ ἀμφὶ τὴν διάκρισιν τῶν ὀνομάτων καὶ τὴν ποιὰν τῶν λέξεων σύνθεσίν τε καὶ περιπλοκὴν τὸν πάντα πονούμενοι βίον τρυγόνων ἀναφαίνονται λαλίστεροι... ποταμὸς ἀτέχνων ῥημάτων, νοῦ δὲ σταλαγμός».

Γίνεται δὲ παρατήρησις περὶ τοῦ ἀτέχνων ἔχουσα οὑτωσί· «Hoc adiectivum in hoc sententiarum nexu quid sibi velit, non assequor: aut exspecto e contrario εὐτέχνων aut scribendum puto ἀτέχνως, quod adverbium in comparationibus saepius locum habet».

Ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶνε «ποταμὸς ἀτεχνῶς ῥημάτων», ἣν ἀπο-

κατέστησε πρὸ πολλοῦ ὁ Κόβητος ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τόμ. Α΄, σελ. 232. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ μεγάλου κριτικοῦ γεγραμμένα. Ἀλλ᾿ οὐδὲ νῦν τὸ χωρίον διακεκάθαρται. Τίνα γὰρ λέγει ῥήματα ἄτεχνα; μάλιστα δὲ ἐν τοῖς κεκαλλιεπημένοις ἐκείνοις λόγοις; Τί οὖν; Γραπτέον· «ποταμὸς ἀτεχνῶς ῥημάτων, νοῦ δὲ σταλαγμός». Πολλάκις ὁ Κλήμης τῷ ἀτεχνῶς οὕτως ἐχρήσατο, ὡς σελ. 174: «παραπλήσιος οὖν οὗτος ἀτεχνῶς τῷ ἐγγαστριμύθῳ καλουμένῳ».

Πολλὰ παραδείγματα τοῦ ἐπιρρήματος ἀτεχνῶς ἔχει τις νὰ καταλέξῃ ἔκ τε τοῦ δοκίμου καὶ τοῦ ἀδοκίμου ἑλληνισμοῦ· ἀπαντᾷ δ᾿ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ τὸ ἀτέχνως, ὃ διάφορον τοῦ ἀτεχνῶς ἔννοιαν ἐμφαίνει, καθὰ παρετήρησαν καὶ παλαιοὶ γραμματικοί. Οὐχὶ δ᾿ ἅπαξ ἢ δὶς συνεχύθησαν ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων τὸ περισπώμενον ἐπίρρημα καὶ τὸ παροξύτονον, ὡς μέλλομεν ἀλλαχοῦ νὰ παραστήσωμεν. Ἐνθάδε δηλοῦμεν ὅτι παρ᾿ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ἀφροδισιεῖ περὶ Κράσ. καὶ Αὐξήσ. ΙΑ΄ (Συμπληρ. Ἀριστοτ. Τόμ. Β΄, β΄, σελ. 226, 24 κέξ.) κεῖται «πῶς δ᾿ οὐκ ἀνάξια τῆς θείας προλήψεως τό τε τὸν θεὸν διὰ πάσης τῆς ὑποκειμένης πᾶσιν ὕλης κεχωρηκέναι λέγειν—καὶ ποιεῖν τὸν θεὸν δημιουργὸν σκωλήκων τε καὶ ἐμπίδων, ἀτέχνως ὥσπερ κορόπλαθόν τινα (γρ.: κοροπλάθον τινὰ) τῷ πηλῷ σχολάζοντα καὶ πᾶν τὸ δυνάμενον ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι τοῦτο ποιοῦντα;». Ἐπειδὴ δ᾿ οὐδαμῶς ἁρμόζει τῷ λόγῳ τὸ ἀτέχνως, τουτέστιν οὐ τεχνικῶς, ἀναγκαίως ἔχει ν᾿ ἀναγνωσθῇ ἀτεχνῶς. Εἶνε δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου γεγραμμένον σελ. 672 ε΄ (σελ. 817,16 Διδ.) «πάλαι γε μὴν ἐδόκεις μὴ πάνυ τι συμφέρεσθαι μηδ᾿ ἐπαινεῖν τοὺς οὐδὲν ἴδιον (εἶναι) τῇ ψυχῇ τερπνὸν οὐδὲ χαρτὸν οὐδ᾿ αἱρετὸν ὅλως ἀλλ᾿ ἀτέχνως τῷ σώματι παραζῶσαν αὐτὴν οἰομένους τοῖς ἐκείνου συνεπιμειδιᾶν πάθεσι κτέ.» ἀντὶ τοῦ ἀτεχνῶς, ὃ βλέπει τις ἐν σελ. 707 β΄ (σελ. 841, 43) «ὁ δὲ προσῆλθεν ἀτεχνῶς σκιὰ προβαδίζουσα σώματος» καὶ ἀλλαχοῦ. Τοὐναντίον δ᾿ ἐν σελ. 743 ε΄ (σελ. 908, 21) φέρεται «οὐ φαύλων οὐδὲ μικρῶν τυγχάνοντες, ἂν τεχνικῶς τοῦτο πράττωμεν· ἂν δ᾿ ἀπείρως καὶ ἀτεχνῶς, ἀστοχοῦντες» ἀντὶ τοῦ ἀτέχνως.

2. Τοῦ νῦν ἡμῖν προκειμένου (ἐν) τῷ λόγῳ παιδίου.

Παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ϛ', σελ. 53 ἀπαντᾷ «Τοιοῦτον δὲ καὶ φύσει ἐστὶ τὸ σῶμα τοῦ νῦν ἡμῖν προκειμένου τῷ λόγῳ παιδίου, μέσον ἁπασῶν τῶν ὑπερβολῶν».

Οὐχὶ μόνην τὴν δοτικὴν τῷ λόγῳ ὁ Γαληνὸς θεὶς ἀλλὰ τῇ προθέσει ἘΝ αὐτὴν συντάξας εἶπε «τὸ σῶμα τοῦ νῦν ἡμῖν προκειμένου ἐν τῷ λόγῳ παιδίου», ὡς ἐν πολλοῖς ἄλλοις τόποις, οἷον

Τόμ. Β', σελ. 382 «τῆς νῦν ἐν τῷ λόγῳ προκειμένης φλεβός» καὶ σελ. 412 «τῆς προκειμένης ἐν τῷ λόγῳ τῷδε φλεβός» καὶ σελ. 450 «τῶν γε νῦν ἐν τῷ λόγῳ προκειμένων μυῶν» καὶ σελ. 469 «τὸν γάρ τοι προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ μῦν ἀποτεμὼν τοῦ πρώτου σπονδύλου κτέ.» καὶ σελ. 478 «τοῦ νῦν ἡμῖν ἐν τῷ λόγῳ προκειμένου» καὶ σελ. 814 «τῆς συζυγίας τῆς νῦν ἐν τῷ λόγῳ προκειμένης».

Τόμ. Γ', σελ. 562 «τὸ σῶμα τὸ προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ νῦν» καὶ σελ. 564 «τὸ προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ τρῆμα» καὶ σελ. 572 «τοῖς προκειμένοις ἐν τῷ λόγῳ μυσίν».

Τόμ. Δ', σελ. 348-9 «τὸ προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ μόριον».

Τόμ. ϛ', σελ. 39 «ὅ γε νῦν ἡμῖν προκείμενος ἐν τῷ λόγῳ παῖς» καὶ σελ. 156 «τοῦ προκειμένου ἐν τῷ λόγῳ μειρακίου» καὶ σελ. 168 «τὸ προκείμενον ἐν τῷ νῦν λόγῳ σῶμα» καὶ σελ. 184 «ὁ προκείμενος ἐν τῷ λόγῳ νεανίσκος» καὶ σελ. 213 «τοῦ νῦν ἡμῖν ἐν τῷ λόγῳ προκειμένου νεανίσκου» καὶ σελ. 219 «τὸ προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ σῶμα» καὶ σελ. 228 «κατά γε τὸ προκείμενον ἐν τῷ νῦν ἐνεστῶτι λόγῳ σῶμα» καὶ σελ. 283 «τὸ δὲ προκείμενον ἐν τῷ παρόντι λόγῳ φάρμακον» καὶ σελ. 397 «τὸ δὲ προκείμενον ἐν τῷ νῦν λόγῳ σῶμα».

Τόμ. Η', σελ. 149 «τὸ προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ πάθος».

Τόμ. Ι', σελ. 616 «ἦν δ' ἐν τῷ νῦν λόγῳ προκείμενον» καὶ σελ. 708 «τὸ προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ λουτρόν» καὶ σελ. 746 «τὸν προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ πυρετόν».

Τόμ. ΙΑ', σελ. 302 «ὅπερ οὐκ ἦν ἡμῖν προκείμενον ἐν τῷ παρόντι λόγῳ».

Τόμ. ΙΓ', σελ. 274 καὶ 704 «τὸ προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ φάρμακον» καὶ σελ. 867 «τὸ νῦν ἡμῖν προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ φάρμακον».

Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 636 «τὴν—προκειμένην ἐν τῷ λόγῳ γυναῖκα».

Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 1011 «ὁ προκείμενος ἐν τῷ λόγῳ μῦς».

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἀντὶ τῆς μετοχῆς τοῦ προκεῖσθαι ποιεῖται ἐνίοτε ὁ Γαληνὸς χρῆσιν τῆς τοῦ ὑποκεῖσθαι, οἷον Τόμ. Ϛ', σελ. 184 «ὁ ὑποκείμενος ἄνθρωπος ἐν τῷ λόγῳ» καὶ σελ. 203 «ὁ ὑποκείμενος ἐν τῷ λόγῳ νεανίσκος» καὶ σελ. 223 «ὁ νῦν ἡμῖν ὑποκείμενος ἐν τῷ λόγῳ νεανίσκος» καὶ σελ. 257 «τῆς ὑποκειμένης ἐν τῷ λόγῳ φύσεως» καὶ Τόμ. Ι', σελ. 520 «τὸν ὑποκείμενον ἄρρωστον ἐν τῷ λόγῳ» καὶ σελ. 846 «τοὺς νῦν ὑποκειμένους ἐν τῷ λόγῳ».

Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ καὶ «τὰ προκείμενα κατὰ τὸν λόγον φάρμακα» ἐν Τόμ. ΙΒ', σελ. 455.

3. Ἐφελκυστικὸν Ν.

Ἐν τῇ Γαισφορδείῳ ἐκδόσει τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ σελ. 2367 κεῖται παρατήρησις τοῦ Συλβουργίου ἔχουσα ὧδε· «ἐφελκυστικόν ἐστι τὸ ν ἐν τῷ γ' προσώπῳ 438, 50. an ἐφελκυστόν ἐστι: active namque ἐφελκυστικόν ἐστι τοῦ ν 431, 22».

Παραδείγματα τῆς χρήσεως, καθ' ἣν τὸ Ν καλεῖται ἐφελκυστικόν, ἔχομεν νὰ μνημονεύσωμεν τάδε.

Χοιροβοσκ. σελ. 531, 34 «τὸ τύπτε οὐ δύναται ἐφελκυστικὸν ἔχειν τὸ Ν».

Χοιροβοσκ. (ἢ Ψευδοχοιροβοσκ.) Ἐπιμερ. τοῦ Ψαλτηρ. σελ. 30, 3 «τὸ Ν ἐφελκυστικόν ἐστιν ἐν τοῖς τρίτοις προσώποις».

Χοιροβοσκ. (ἢ Ψευδοχοιροβοσκ.) ἐν Θησ. Ἄλδ. Μανουτ. Φύλλ. 216, 2 «περὶ τοῦ ἐφελκυστικοῦ Ν, ἤγουν τοῦ τιθεμένου ἐν συνεπείᾳ λόγου διὰ τὸ ἀχασμώδητον» καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς «καὶ ἐν ἀντωνυμίαις ἐφελκυστικὸν τὸ Ν» καὶ «τινὲς καὶ ἐν τοῖς ἐπιρρήμασι τῷ ἄνωθεν, κάτωθεν, οὐρανόθεν, γῆθεν ἐφελκυστικὸν λαμβάνουσι τὸ Ν». Ἴδε Μαασσῆνα ἐν *Leipz. Stud.* Τόμ. Δ', σελ. 40-1.

Σουίδ. λ. μίν «τὸ δὲ Ν ἐφελκυστικόν ἐστιν ἐν τοῖς τρίτοις προσώποις».

Τζέτζ. Σχολ. Λυκόφρ. 482, σελ. 639 «τὰ ἐπιρρήματα τὸ Ν ἐφελκυστικὸν ἔχουσι».

Μοσχόπουλ. Ἐρωτήμ. ἐν Γραμματ. Ἑλλην. Τευϐν. Μέρ. Δ', Τόμ. ϐ', σελ. XLIII, 33 «τὸ γὰρ Ν ἐφελκυστικόν ἐστιν ἐν τοῖς τρίτοις προσώποις τῶν ῥημάτων».

Μάξ. Πλανούδ. ἐν Βαχμ. Ἀνεκδ. Τόμ. Β', σελ. 58, 13 «ὥστε κἀκείνοις καὶ τούτοις ἐφελκυστικὸν τὸ Ν γίνεσθαι».

Ἐλέχθη δ' ἐφελκυστικὸν καὶ τὸ Κ ἐν Βεκκ. Ἀν. σελ. 718, 19 «ἀλλὰ τὸ Κ ἐνταῦθα προσληπτέον ὡς ἐφελκυστικόν· δύο γὰρ τῶν συμφώνων ἐφελκυστικά, τὸ Ν καὶ τὸ Κ». Πρϐ. καὶ σελ. 718, 21 καὶ 25-6.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος χρῆσις ἀπέϐη συνήθης ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Ὅθεν καὶ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐγράφη ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰσοκράτους Τόμ. Β', σελ. 292 «παρὰ τοῖς πρὸ ἐμοῦ μετὰ τοῦ ἐφελκυστικοῦ ν» καὶ ἐν τῇ τοῦ Λόγου τοῦ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους σελ. 69 «ἔστιν τέκνα. Διὰ τὸ μέτρον, ὡς καὶ ἕτεροι, τὸ ἐφελκυστικόν». Ἴδε καὶ Λοϐέκκιον ἐν *Elem.* Μέρ Α', σελ. 310, σημ. 20.

Ὁ Φισχῆρος λέγει ἐν *Animadv. ad Vell. Gramm. Gr.* Τόμ. Α', σελ. 143 «ν ἐφελκυστικόν. Debebat proprie ἐφελκυστὸν dici, quia quasi attrahitur, ut ε, quod literam ν quasi attrahit, ἐφελκυστικὸν vocatur in Etym. M. v. ἦν p. 431, 22.: sed dicitur iam in eodem illo opere v. ἤσκειν p. 438. 50. ἐφελκυστικὸν, passive: vbi Sylburgius coniiciebat ἐφελκυστὸν legendum esse. opinor, sine caussa: quum dubitari non possit, quin recentiores scriptores aliis quoque huius formae adiectivis tribuerint vim passivam». Γράφει δὲ καὶ ὁ Μαασσὴν ἐν *Leipz. Stud.* Τόμ. Δ', σελ. 43 σημ. «Bene igitur monet Krueger (gr. gr. § 11, 14 ann. 1), qui ipse quoque vocem ἐφελκυστικοῦ passive intellegit (*zugezogenes* ν), ν rectius nominari ἐφελκυστόν. At non prorsus desunt similes significationis mutationes, ut καυστικός: 1) active, causticus, urens. 2) passive, qui uri potest, qui febri affectus est». Δὲν ἐπιχειροῦμεν ἐν τῷ παρόντι νὰ ἐξετάσωμεν ἀκριϐῶς τὸ πρᾶγμα.

4. Ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν.

Πολλάκις ὁ Χοιροβοσκὸς ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ἐπιθέτου ἐφελκυστικόν-ἐφελκυστικά-ἐφελκυστικαί ἐπ' ἐνεργητικῆς σημασίας λέγων

γίνεται τὸ Ι ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 168, 15 καὶ 26 καὶ σελ. 511, 24 καὶ 27 καὶ σελ. 531, 21 καὶ σελ. 856, 8), οὐ γίνεται τὸ Ι ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 168, 16),

τὸ Ι τότε γίνεται ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 168, 18), τότε τοῦ Ν ἐφελκυστικὸν γίνεται τὸ Ι (σελ. 856, 6),

τούτου χάριν γίνεται (τὸ Ι) ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 168, 31), τούτου χάριν οὐ γίνεται (τὸ Ι) ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 168, 34),

τὸ Ε ἐν τοῖς ῥήμασι γίνεται ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 511, 14),

τὸ Ι καθολικῶς λέγομεν εἶναι ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 511, 16),

τὸ Ι — γίνεται ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 511, 26. Πρβ. καὶ σελ. 531, 13),

ἐφελκυστικὸν (τὸ Ι) ἐγένετο τοῦ Ν (σελ. 512, 4),

τὸ γίνεσθαι τὸ Ι ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 512, 7),

τὸ Ε ἐφελκυστικόν ἐστι τοῦ Ν (σελ. 531, 11 καὶ σελ. 561, 3),

τὸ δὲ ἔτυπτε ἐφελκυστικὸν γίνεται τοῦ Ν (σελ. 531, 27),

τὸ τύπτε — οὐ δύναται ἐφελκυστικὸν εἶναι τοῦ Ν (σελ. 531, 31),

τὸ τύπτε οὐ γίνεται ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 532, 5),

τὸ Ε ἐφελκυστικὸν γίνεται τοῦ Ν (σελ. 561, 24), τὸ δὲ Ε γίνεται πολλάκις ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 867, 14),

τὸ Ι εἴωθε γίνεσθαι ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 852, 20),

τὸ ἐσσί οὐ γίνεται ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 852, 25 καὶ 28),

τούτου χάριν οὐκ ἐγένετο (τὸ ἐσσί) ἐφελκυστικὸν τοῦ Ν (σελ. 852, 32),

τὸ τύπτουσι καὶ τὰ ὅμοια γίνεται ἐφελκυστικὰ τοῦ Ν (σελ. 511, 12),

τὰ γὰρ εἰς Ε λήγοντα δεύτερα πρόσωπα οὐ γίνεται ἐφελ-

κυστικὰ τοῦ Ν (σελ. 531, 33. Πρβ. καὶ σελ. 532, 8 καὶ 10 καὶ 13. Ἴδε καὶ Μαασσῆνα ἐν *Leipz. Stud.* Τόμ. Δ', σελ. 39),

αἱ εἰς Ε λήγουσαι κλητικαὶ οὐδέποτε γίνονται ἐφελκυστικαὶ τοῦ Ν (σελ. 532, 6).

Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 463, 28 «ἐφελκυστικόν ἐστι τοῦ Ν» καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 76, 35 «διὸ οὐδὲ ἐφελκυστικόν ποτε τοῦ Ν γίνεται» καὶ σελ. 883, 25 «λέξεως ἐφελκυστικῆς τοῦ νῦ» καὶ σελ. 1408, 16 «διὸ οὐδὲ ἐφελκυστικόν ποτε γίνεται τοῦ νῦ». Πρβ. σελ. 52, 19 «ὅτι τὸ ἐγὼ συμφώνου μὲν ἐπιφερομένου ἀπρόσληπτόν ἐστι τοῦ Ν, φωνήεντος δὲ ἐπαγομένου ἐφέλκεται τὸ Ν παρὰ τῷ ποιητῇ — Οὕτω καὶ τὸ νύ παραπληρωματικὸν ἀντὶ τοῦ δή σπανιώτατα μέν, γίνεται δ' ὅμως ἐφελκυστικόν ποτε τοῦ Ν — Ἐπὶ δὲ τοῦ κέ παραπληρωματικοῦ καὶ τῶν εἰς ΘΕΝ ἐπιρρημάτων ἐκδηλότερος ὁ τοιοῦτος ἐφελκυσμός».

Ἐν Κραμ. Ὀξ. Ἀν. Τόμ. Α', σελ. 420, 5 κεῖται «τὸ Ο συγκοπτόμενον πέφυκεν ἐφελκυστικὸν γίνεσθαι τοῦ σίγμα».

Ὁμοίως τῷ παρ' Εὐσταθίῳ ἐφέλκεται τὸ Ν ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ (ἢ Ψευδοχοιροβοσκοῦ) ἐν Θησ. Ἄλδ. Μανουτ. φύλλ. 216,2 «ἐφέλκονται τὸ Ν αἱ δοτικαί» καὶ «τὰ τρίτα πρόσωπα — ἐφέλκονται τὸ Ν» καὶ ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Πλανούδη ἐν Βαχμ. Ἀν. Τόμ. Β', σελ. 57, 15 «ἐφέλκονται ἀεὶ τὸ Ν» καὶ σελ. 58, 17 «τὸ γὰρ ἐφέλκεσθαι τὸ Ν τὰ ῥήματα πρώτως ἔχει». Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 588, 11 (Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Α', σελ. 276, 20) «τοῦτο γὰρ τὸ Ι — ἐφε(ι)λκύσατο τὸ Ν», ἀνθ' οὗ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις σελ. 28, 33 Βαχμ. εἶνε γεγραμμένον «τοῦτο γὰρ τὸ Ι — ἐφε(ί)λκυσε τὸ Ν». Ὑπὸ τοῦ Τζέτζου ἐρρήθη ἐν Σχολ. εἰς Ἡσ. σελ. 44, 12 Λιψ. «τὰ ἐπιρρήματα — ἐφέλκουσι τὸ Ν». Ἀξία μνείας εἶνε καὶ ἡ παρὰ Δημητρίῳ περὶ Ἑρμην. 175 χρῆσις «καὶ ὅλως τὸ νῦ δι' εὐφωνίαν ἐφέλκονται οἱ Ἀττικοὶ Δημοσθένην λέγοντες καὶ Σωκράτην».

Σημειωτέον δ' ὅτι εἶπεν ὁ Χοιροβοσκὸς καὶ «τὸ Α ἀποβλητικόν ἐστι τοῦ Ν» (σελ. 333, 2 καὶ σελ. 561, 19 καὶ σελ. 866, 30).

Κ. Σ. Κ.

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΚ ΧΑΛΚΙΔΟΣ

Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀπέστειλέ μοι ἀντίγραφον, μεσοῦντος τοῦ Αὐγούστου, ὁ ἐν Χαλκίδι καθηγητὴς κ. Νικόλαος Κορωναῖος δηλῶν μοι ἅμα ὅτι εὑρέθη ἐν τῷ παρὰ τὴν θέσιν Τρῦπαν κτήματι τοῦ κ. Ἀναστασίου Καλλιμάνη, ὅπου πρό τινων ἐτῶν εὑρέθησαν καί ἄλλαι τινὲς ἐπιγραφαὶ μικροῦ λόγου ἄξιαι καὶ ἀνδριάντες ἀποκεκρουμένοι, περὶ ὧν ἐποιησάμεθα λόγον ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμῳ τρίτῳ ἐν σελ. 629η. Εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ διερρωγυίας ἤδη ἐν τῷ μέσῳ μαρμαρίνης πλακός, ἧς τὸ μὲν μῆκος εἶνε 1,70, τὸ δὲ πλάτος 0,80 καὶ τὸ πάχος 0,14. Τὴν πλάκα περιβάλλει πλαίσιον, οὗ ἐντός εἰσιν ἐγγεγλυμμένοι τριάκοντα τρεῖς στέφανοι ἐν τρισὶ σειραῖς, ἀνὰ ἕνδεκα ἐν ἑκάστῃ. Καὶ ἐντὸς μὲν τῶν στεφάνων εἰσὶ κεχαραγμένα τὰ ὀνόματα τῶν νικησάντων ἐν τοῖς αὐτόθι τελουμένοις Ἡρακλείοις, ὑπεράνω δὲ αὐτῶν τὸ εἶδος τοῦ ἀγωνίσματος.

Ἐπειδὴ εἶχον ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ ἀκριβοῦς τῆς ἀντιγραφῆς, ἀνέμενον τὴν ἐνθάδε μετακόμισιν αὐτῆς τὴν διαταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ γενικοῦ Ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Καββαδίου, ὅπως αὐτοῖς ὄμμασιν ἴδω αὐτὴν καὶ πεισθῶ, ὅτι οὐδὲν κακῶς ἀντεγράφη ἢ παρελείφθη. Ὄντως δέ, ὅτε κομισθεῖσαν ἐν τῷ Μουσείῳ εἶδον αὐτήν, οὐ μόνον ὀνόματά τινα ἐν τῷ σταλέντι μοι ἀντιγράφῳ ἦσαν διάφορα καὶ παραμεμορφωμένα, οὐ μόνον τὰ γράμματα, ἅτινα, ὡς γνωστόν, λίαν συντελοῦσιν ἐνίοτε, ὅπως ὁρισθῇ ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφή, δὲν ἦσαν πιστῶς ἀντιγεγραμμένα (1), ἀλλ' ἔλειπον ὅλως καὶ αἱ ἐπὶ τῆς πλίνθου τοῦ περιβάλλοντος τὸ ἄνω μέρος πλαισίου κεχαραγμέναι λέξεις (2) αἱ δηλοῦσαι τὸν χαράξαντα ἰδίᾳ δαπάνῃ (μόνος) τὰ ὀνό-

(1) Τὸ Α ἔν τισι τῶν ἐν τοῖς στεφάνοις ὀνομάτων εἶνε γεγραμμένον Λ, ἐν ᾧ πανταχοῦ ἀλλαχοῦ Α.

(2) Τῶν ἐπὶ τῆς πλίνθου κεχαραγμένων λέξεων τῆς μὲν πρώτης σῴζονται τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον γράμμα Ε, ἡμεῖς δὲ συνεπληρώσαμεν γράψαντες Ε[ΧΑΡΑΞ]Ε, ὅπερ

ματα τῶν νικησάντων καὶ συστεφανωθέντων ἐν τοῖς ἀγῶσι Τιμαρχίδην Λυσιστράτου, οὗ τὸ ὄνομα εἶνε κεχαραγμένον ἐν τῷ τρίτῳ στεφάνῳ τῆς δευτέρας σειρᾶς.

Εὐθὺς μετὰ τὸ πλαίσιον ὑπάρχουσι κεχαραγμένα ἐν δυσὶ σειραῖς γράμματα γνωρίζοντα ἡμῖν ὅτι, καθ' ὃν χρόνον οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελέσθησαν, ἐπιμελητὴς τοῦ Γυμνασίου καὶ ἀθλοθέτης ἦτο Δημήτριος ὁ Ἀνδρομάχου, οὗ πιθανῶς υἱὸς ἦν ὁ δίαυλον ἵππῳ νικήσας Ἀνδρόμαχος ὁ Δημητρίου Χαλκιδεύς, ὁ ἐν τῷ τελευταίῳ στεφάνῳ τῆς τρίτης σειρᾶς ἀναγεγραμμένος.

Τῶν στεφάνων οἱ μὲν τῆς πρώτης σειρᾶς εἰσὶν ἐκ δάφνης, οἱ δὲ τῆς δευτέρας ἐκ δρυός, οἱ δὲ τῆς τρίτης, ἐπειδὴ τὰ φύλλα εἰσὶ μικρότερά πως τῶν τῆς πρώτης, πιθανῶς εἰσιν ἐκ κοτίνου.

Ὅσον ἡμεῖς τοὐλάχιστον γινώσκομεν, οὐδεμία ἄλλη ἀγωνιστικὴ ἐπιγραφὴ ὑπάρχει γνωρίζουσα ἡμῖν οὕτως ἀκριβῶς τά τε εἴδη τῶν τελουμένων ἀγώνων, καθ' ἣν ἕκαστον σειρὰν ἐτελεῖτο, καὶ τὰς ἡλικίας τῶν ἀγωνιζομένων. Καὶ ἠγωνίζοντο μὲν ἐν τοῖς ἐν Χαλκίδι τελουμένοις Ἡρακλείοις παῖδες πάμπαιδες (1), παῖδες, ἔφηβοι,

εὕρηται καὶ ἐν τῇ 736ῃ ἐπιγραφῇ τῆς τοῦ Dittenberger συλλογῆς. Οὕτως ἐγράψαμεν, διότι καὶ μετὰ τὸ πρῶτον Ε φαίνονται ἴχνη τῆς κάτω ἀριστερᾶς κεραίας τοῦ Χ καὶ μετ' αὐτὸ ὁ κενὸς ἕνεκα βλάβης τοῦ λίθου παλαιᾶς χῶρος, τοσαῦτα γράμματα μόνον δύναται νὰ περιλάβῃ. Ἂν μὴ ἐφαίνοντο ἴχνη τινὰ τοῦ Χ ἠδύνατό τις νὰ συμπληρώσῃ ΑΝ]ΕΓΡΑΨ[Ε. Ὅτι δὲ συνηθέστατον τὸ ἀναγράφειν ἐν ταῖς ἀγωνιστικαῖς ἐπιγραφαῖς πρβ. Dittenberger ἐπιγραφὴν 1096: γυμνασιαρχήσας καὶ σκηναρχήσας **ἀνέγραψε** τὸν συστάτην καὶ συνέφηβον. 1098: τοὺς ἐφήβους **ἀνέγραψε.** 1108: ἔφηβοι — τὸν κοσμητὴν — **ἀνέγραψαν.** Ἰδὲ ὡσαύτως τὰς ἐπιγραφὰς 1117, 1119, 1120, 1121, 1122, 1124, 1127, 1128, 1129, 1132, 1136, 1138, 1141, 1143, 1144, 1145, 1147, 1150, 1156, 1158, 1159, 1160, 1163, 1164, 1174, 1175, 1177, 1186, 1192, 1197, 1198, 1199, 1200, 1202, 1276, 1279. Ὡσαύτως τῆς μὲν λέξεως ΜΟΝΟΣ τῶν μετὰ τὸ Μ γραμμάτων τοῦ μὲν Ο ἴχνη τινὰ μόνον, τὸ δὲ Ν οὐδόλως φαίνεται νῦν, τῆς δὲ ΤΙΜΑΡΧΙΔΗΣ τὰ τελευταῖα τέσσαρα γράμματα ΙΔΗΣ ἐλλείπουσι, τοῦ δὲ ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΟΥ τὰ δύο πρῶτα γράμματα καὶ τὸ τελευταῖον ἕνεκα βλάβης τοῦ λίθου παλαιᾶς.

(1) Τίνες οἱ παῖδες πάμπαιδες; Ἐξ Ἀττικῆς ἐπιγραφῆς (C. I. G. 232, A. 444), γινώσκομεν ὅτι οἱ ἀγωνιζόμενοι διαιροῦνται εἰς παῖδας τῆς πρώτης ἡλικίας, εἰς παῖδας τῆς δευτέρας ἡλικίας εἰς παῖδας τῆς τρίτης ἡλικίας, εἰς παῖδας ἐκ πάντων καὶ εἰς ἄνδρας. Ἐν ἄλλῃ δὲ ἐπιγραφῇ (Bull. de Corr. Hell. V σελ. 231) διαιροῦνται εἰς παῖδας, ἀγενείους, ἄνδρας καὶ ἀλλαχοῦ μόνον εἰς παῖδας καὶ ἄνδρας (C. I. A. 445, 446, 448, 449). Καὶ περὶ μὲν τῶν τριῶν ἡλικιῶν ὁ μὲν Βοίκχιος λέγει τὰ ἑξῆς· aetatum puerilium πρώτη est eorum

ἀγένειοι, ἄνδρες, εἴδη δὲ ἀγώνων ἦσαν τῶν μὲν παμπαίδων καὶ παίδων ὁ δόλιχος, τὸ στάδιον, ὁ δίαυλος, ἡ πάλη, ἡ πυγμή, τὸ παγκράτιον, τῶν δὲ ἐφήβων πρὸς οἷς οἱ πάμπαιδες καὶ παῖδες ἠγωνίζοντο καὶ ἵππιος (δρόμος), τῶν δὲ ἀγενείων τὸ στάδιον, τὸ πένταθλον, ἡ πάλη, ἡ πυγμή, τὸ παγκράτιον, τῶν δὲ ἀνδρῶν ὁ δόλιχος, τὸ στάδιον, ὁ δίαυλος, τὸ πένταθλον, ἡ

qui cunctorum cursorum natu minimi sunt, δευτέρα robustior, τρίτη robustissima et *virili proxima* qui vulgo ἀγένειοι dicuntur. Nam ἀγένειοι etsi passim παισὶ comprehenduntur, tamen saepe ab iisdem distinguuntur utpote viris proximi ita ut, alia atque hic ratione, tres aetates sint hae: παῖδες, ἀγένειοι, ἄνδρες. Ὁ δὲ Διττεμβεργῆρος καὶ ὁ τούτοις ἀκολουθῶν Δυμόντος λέγουσιν ὅτι οἱ μὲν ἔφηβοι ὅπου δὲν ἀναφέρονται περιλαμβάνονται ἐν τοῖς ἀνδράσι, οἱ δὲ ἀγένειοι οἱ αὐτοί εἰσι τοῖς παισὶ τῆς τρίτης ἡλικίας. Περὶ δὲ τοῦ ἐκ πάντων ὁ Βοίκχιος λέγει· nempe in his omnium trium aetatum cursus instituitur post singularum aetatum cursus et ibi qui omnes tres aetates simul currentes vicerat dicitur victor ἐκ πάντων. Ὁμοίως εὕρηται ἐν Βοιωτικαῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τοῦ Ἀμφιαρείου (C. I. G. 1586, 1719, 1720. Dittenb. 414) ἀντὶ τοῦ ἐκ πάντων καὶ διὰ πάντων, ἐξ ἁπάντων ἢ κατὰ πάντων. Καθ' ἡμᾶς παῖδες μὲν τῆς πρώτης ἡλικίας εἰσὶν οἱ κυρίως παῖδες (ἀπὸ τοῦ ἔτους 15ου - 17ου), ὧν οἱ πρεσβύτατοι ἐν μὲν Θουρίᾳ ἐκαλοῦντο μελλείρενες (Le Bas et Foucart ἀριθ. 302), ἐν Ἀθήναις δὲ μελλέφηβοι (Bull. de Corr. Hell. 1883, σελ. 76, 77), παῖδες δὲ τῆς δευτέρας ἡλικίας εἰσὶν οἱ ἔφηβοι (ἀπὸ τοῦ ἔτους 18ου - 20οῦ), οἵτινες διαιροῦνται εἰς νεωτέρας, μέσης, πρεσβυτέρας ἡλικίας (C. I. G. 3088), οἱ δὲ τῆς τρίτης ἡλικίας εἰσὶν οἱ ἐν Ἀθήναις μὲν καλούμενοι ἔνοι ἔφηβοι (ἀπὸ τοῦ ἔτους 21ου - 22ου), ἀλλαχοῦ δὲ νέοι. Οὗτοι κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην εἰσὶν οἱ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς καὶ δὴ καὶ ἐν τῇδε καλούμενοι ἀγένειοι, ὅπερ καὶ ὁ Βοίκχιος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ῥηθεῖσι μᾶλλον φαίνεται ἀποδεχόμενος. Ὥστε ἐν αἷς ἐπιγραφαῖς οἱ ἀγωνιζόμενοι διαιροῦνται εἰς παῖδας, ἀγενείους, ἄνδρας, οἱ ἔφηβοι περιλαμβάνονται ἐν τοῖς παισίν, ἐν αἷς δὲ εἰς μόνον παῖδας καὶ ἄνδρας, ἐν τοῖς παισὶ περιέχονται καὶ οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ ἀγένειοι. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει καὶ οὐχὶ ὡς ἄλλοι λέγουσι μαρτυρεῖ ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή, ἐν ᾗ μετὰ τοὺς παῖδας πάμπαιδας τάσσονται ἑξῆς οἱ παῖδες, οἱ ἔφηβοι, οἱ ἀγένειοι, τελευταῖοι δὲ μετὰ τοὺς ἀγενείους, ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ Ἀμφιαρείου ἐπιγραφῇ Dittenb. 414, οἱ ἄνδρες. Ἂν οἱ ἔφηβοι ἦσαν οἱ αὐτοὶ τοῖς ἀνδράσιν, ὡς κοινῶς εἶνε παραδεδεγμένον, οἱ δὲ ἀγένειοι τοῖς παισὶ τῆς τρίτης ἡλικίας, τοῖς μελλείρεσι δηλονότι ἢ μελλεφήβοις, ἔπρεπεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ οἱ μὲν ἀγένειοι νὰ τάσσωνται μετὰ τοὺς παῖδας, οἱ δὲ ἔφηβοι πρὸ τῶν ἀνδρῶν. Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν λοιπὸν τούτων τεκμαιρόμενοι φρονοῦμεν ὅτι παῖδες πάμπαιδες γενικῶς λέγονται οἱ ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερόμενοι παῖδες ἐκ πάντων· τούτων δὲ εἴδη εἰσὶν οἱ παῖδες, οἱ ἔφηβοι, οἱ ἀγένειοι· οἱ αὐτοὶ δὲ λέγονται καὶ ἡ πρώτη, ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη ἡλικία τῶν παίδων. Τὸ πρῶτον ἡ λέξις πάμπαιδες ἐγνώσθη ἐκ Βοιωτικῶν ἐπιγραφῶν (Bull. de Corr. Hell. 1885 σελ. 441, 442), παρὰ Δίωνι δὲ τῷ Κασσίῳ (41, 9) εὕρηται τὸ ἐπίρρημα παμπαιδί.

πάλη, ἡ πυγμή, τὸ παγκράτιον, ὁ ὁπλίτης (δρόμος), ὁ ἵππῳ δίαυλος.

Ἐγινώσκομεν μέχρι τοῦδε ὅτι ἐν Εὐβοίᾳ ἐτελοῦντο τὰ Γεραίστια ἐν Γεραιστῷ πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος (1) καὶ τὰ Ἀμαρύνθια πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρτέμιδος ἔν τε Καρύστῳ καὶ Ἐρετρίᾳ (2), νῦν δὲ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης μανθάνομεν ὅτι ἐτελοῦντο καὶ ἐν Χαλκίδι τὰ Ἡράκλεια πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους. Ὡς γνωστὸν ὁ Ἡρακλῆς ἐλατρεύετο πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (3) ὡς θεός, εἴτε μόνος (4) εἴτε μετὰ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ἑρμοῦ ἢ ὡς ἥρως μετὰ τοῦ Ἰολάου. Καὶ ἐν μὲν ταῖς Βοιωτικαῖς πόλεσι καὶ μάλιστα ἐν Θήβαις ἐτιμᾶτο μετὰ τοῦ Ἰολάου ὡς ἐγχώριος ἥρως δι' ἑορτῶν πολυημέρων καὶ ποικίλων ἀγώνων μουσικῶν τε καὶ γυμνικῶν, ἐν οἷς ἆθλον προύκειτο τρίπους χαλκοῦς (5). Τῶν μουσικῶν δ' ἀγώνων μετεῖχον καὶ θίασοι τεχνιτῶν Διονυσιαστῶν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Ἰωνίας (6). Ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ἐλατρεύετο μᾶλλον ὡς θεὸς ἢ ἥρως (7)· διὰ τοῦτο αἱ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἑορταὶ ἦσαν πολλαί· τούτων αἱ λαμπρότεραι ἦσαν αἱ ἐν Κυνοσάργει τελούμεναι ἀνὰ πᾶν πέμπτον ἔτος (8) καὶ καλούμεναι Ἡράκλεια ἢ Διόμεια ἐκ τοῦ δήμου, ἐν ᾧ τὸ ἱερόν, μάλιστα δὲ αἱ ἐν Μαραθῶνι, ὅπου καὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο, ἐν οἷς ἆθλα προυτίθεντο φιάλαι ἀργυραῖ (9). Οὐδόλως λοιπὸν παράδοξον ὅτι καὶ ἐν Χαλκίδι, ἥτις τῇ μὲν Βοιωτίᾳ πρόσκειται, ταῖς δ' Ἀθήναις γείτων πόλις ἐστίν, ἵνα κατ' Εὐριπίδην εἴπωμεν, ὁ Ἡρακλῆς ἐλατρεύετο καὶ δι' ἀγώνων ἐτιμᾶτο. Ἂν ἡ λατρεία τοῦ Ἡρακλέους εἰσήχθη εἰς Χαλκίδα ἀπὸ τῆς Βοιωτίας ἢ ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς, δὲν δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπωμεν, πιθανώτερον δ' ὅμως

(1) Σχολ. Πινδ. Ὀλυμπ. 13, 159).

(2) Antiq. grecques Robinson τόμ. 2 σελ. 7. Schoeman trad. Galuski τόμ. 2 σελ. 75.

(3) Corp. Inscrip. ἐπιγ. 3640, 2136, 3044, 3059. Paton-Hicks ἐπ. 36, 39.

(4) Dittenberger ἐπιγ. 127, 129.

(5) Πινδ. σχόλ. Ὀλυμπ. 13, 148. Ἰσθμ. 3, 114. Ὀλυμπ. 7, 153.

(6) Corp. Inscr. ἐπιγ. 3067. Bult. de corr. Hell. IV 1880 σελ. 336.

(7) Παυσ. 1, 15, 3, 32, 4.

(8) Πολυδ. 8, 107.

(9) Πινδ. Σχολ. Ὀλυμπ. IX, 95. Δημοσθ. παραπρ. § 60, 86, 125. Ἡρόδ. 6, 116. Πινδ. Σχολ. Ὀλυμπ. 13, 148. Boeck, Explicationes ad Pindarum 4 σελ. 175, 193.

ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἡ Χαλκὶς τὴν Ἡρακλέους λατρείαν παρέλαβε μᾶλλον ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Λόγοι δὲ πείθοντες ἡμᾶς πρὸς τοῦτό εἰσι πρῶτον μὲν τὸ ὁμόφυλον τῶν κατοίκων αὐτῆς πρὸς τοὺς τῆς Ἀττικῆς, δεύτερον ὅτι ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ ἄλλη Εὔβοια καὶ πολιτικῶς εἶχεν ὑποταχθῇ τοῖς Ἀθηναίοις τῷ 445ῳ ἔτει π. Χ. Τρίτον διότι γινώσκομεν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ὡς ἐν Ἀθήναις ὡς θεὸς ἐτιμᾶτο μόνος καὶ οὐχὶ μετά τινος ἄλλου θεοῦ ἢ ἥρωος, οὕτω καὶ ἐν Χαλκίδι.

Ὡσαύτως ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης μανθάνομεν ὅτι ἐν Χαλκίδι ὑπῆρχε γυμνάσιον καθιερωμένον τῷ Ἡρακλεῖ. Τοῦτο δέ, ὡς ὁ Πλούταρχος λέγει (1), οἱ Χαλκιδεῖς διασωθέντες ταῖς δεήσεσι τοῦ Τίτου ἀπὸ τῆς ἐναντίον αὐτῶν ὀργῆς τοῦ Μανίου καὶ τῶν ἐν τέλει Ῥωμαίων, διότι ἐτάχθησαν μετὰ τοῦ Ἀντιόχου πολεμοῦντος τοῖς Ῥωμαίοις, καθιέρωσαν τῷ Τίτῳ ὡς σωτῆρι ἐπιγράψαντες «ὁ δῆμος Τίτῳ καὶ Ἡρακλεῖ τὸ γυμνάσιον». Ἀλλὰ ποῦ τῆς Χαλκίδος ἆρά γε ἔκειτο τὸ γυμνάσιον, ὅπερ, ὡς ὁ Πλούταρχος λέγει, ἦτο τῶν καλλίστων καὶ μεγίστων ἀναθημάτων; Ἡμεῖς τοὐλάχιστον δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τοῦ Πλουτάρχου μνημονευόμενον γυμνάσιον ἔκειτο ἐκεῖ που πλησίον, ὅπου καὶ εὑρέθη ἡ ἐπιγραφή. Τοῦτο δὲ εἰκάζομεν, εἰ καὶ ἡ πλάξ, ἐν ᾗ εἶνε κεχαραγμένη ἡ ἐπιγραφή, φαίνεται ὅτι κατόπιν ἐχρησίμευσεν ὡς πῶμα τάφου, πρῶτον μέν, ἐκ τοῦ ὅτι οὐδὲν ἄλλο μέρος περὶ τὴν νῦν Χαλκίδα εἶνε οὕτω κατάλληλον πρὸς τέλεσιν ἀγώνων, οἷοι οἱ μνημονευόμενοι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ὅσον τὸ πεδίον τὸ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Βαθροβουνίου μέχρι τῶν ἐκτὸς τῆς νῦν Χαλκίδος ὑπαρχόντων λόφων (Βροντός, Ὑψηλαὶ καμάραι) καὶ τῆς Λιανῆς ἄμμου, διότι καὶ ἱκανὴν ἔκτασιν ἔχει καὶ ὕδατος δὲν στερεῖται, ὅπερ εἶνε χρησιμώτατον κατὰ τοὺς ἀγῶνας. Ἔπειτα δὲ περὶ τὸ μέρος τοῦτο, ὡς καὶ πρότερον εἴπομεν, καὶ ἐπιγραφαί τινες ἄλλαι εὑρέθησαν καὶ ἀνδριάντες ἀποκεκρουμένοι καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀρχηγέτιδος Χαλκίδος μετὰ τοῦ ἄλσους ἔκειτο (2).

Περὶ δὲ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐγράφη ἡ ἐπιγραφή, ἡμεῖς τοὐλάχιστον ἐκ τῶν μνημονευομένων τοσούτων ὀνομάτων οὐδὲν ἀκριβὲς καὶ ὡρισμένον ἠδυνήθημεν νὰ ἐξαγάγωμεν. Τοῦτο μόνον ἀσφαλὲς ἐκ τῶν συμμετασχόντων τοῖς ἀγῶσι Ἀντιοχέων καὶ Ῥωμαίων ἐξάγεται ὅτι τὰ

(1) Ἐν Τίτῳ 16.
(2) Ἰδ. Ἀθην. τόμ. Α' σελ. 311.

Ἡράκλεια τὰ μνημονευόμενα ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἐτελέσθησαν οὐχὶ πρότερον τῆς ἥττης τοῦ Ἀντιόχου τῆς γενομένης τῷ 191 π. Χ. ἀλλὰ μετ' αὐτὴν καὶ μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν ἴσως τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τοῖς Ῥωμαίοις. Ὡς γνωστόν, ὁ Ἀντίοχος ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν παρορμηθεὶς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἦλθε πρῶτον εἰς τὴν Δημητριάδα καὶ εἶτα εἰς Χαλκίδα ἄγων δεκακισχιλίους ἄνδρας. Ἐν Χαλκίδι δὲ διατρίβων ἠράσθη, πρεσβύτερος αὐτὸς ὤν, τῆς θυγατρὸς τοῦ Κλεοπτολέμου, ἥτις λέγεται ὅτι ἦτο καλλίστη τῶν παρθένων. Ἐλθὼν δὲ μετ' αὐτῆς εἰς γάμον προσηγάγετο τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ κατέστησε τὴν πόλιν αὐτῶν ὁρμητήριον πρὸς τὸν πόλεμον. Ἡττηθεὶς δὲ ἐν Θερμοπύλαις ὑπὸ τοῦ Μανίου Γλαβρίωνος ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἀσίαν, ἀφ' οὗ πρότερον ἐλθὼν εἰς Χαλκίδα παρέλαβε τὴν κόρην καὶ τά χρήματα καὶ τοὺς φίλους (1). Εἰκάζομεν λοιπὸν ὅτι τῶν μετὰ τοῦ Ἀντιόχου ἐλθόντων εἰς Χαλκίδα τινὲς παρέμειναν καὶ κατῴκησαν ἐν αὐτῇ, τούτων δέ, ἂν μὴ τέκνα, ἀπόγονοι βεβαίως εἰσὶν οἱ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευόμενοι καὶ ἐν τοῖς ἀγῶσι νικήσαντες Ἀντιοχεῖς. Ἀφ' οὗ δὲ Ἀντιοχέων ἀποικία ἐγκατέστη ἐν Χαλκίδι ἕνεκα τῆς βραχείας ἀναμίξεως εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα τοῦ Ἀντιόχου, πόσῳ μᾶλλον δὲν ἔμελλε νὰ ἐγκαθιδρυθῇ αὐτόθι ἀποικία ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες πᾶσαν χώραν, ἣν κατεκτῶντο, ἀσφαλῆ ἑαυτοῖς καθίστων πέμποντες ἀποικίας, τὴν δὲ Χαλκίδα ἐθεώρουν ὡς μίαν τῶν πεδῶν τῆς Ἑλλάδος; Ὅτι δὲ Ῥωμαϊκὴ ἀποικία ὑπῆρχεν ἐν Χαλκίδι μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐν τόμῳ α' τῆς Ἀθηνᾶς ἐν σελ. 314η ἐπιγραφὴ καὶ ἡ ἐν τόμ. Β' ἐν σελ. 153η.

Καὶ οἱ μνημονευόμενοι λοιπὸν Ῥωμαῖοι, παῖδες, ἔφηβοι, ἄνδρες, οἱ τῶν ἀγώνων μετασχόντες καὶ νικήσαντες κυροῦσι τὴν εἰκασίαν ἡμῶν ταύτην, ὅτι οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐγένοντο, ὅτε πλέον οἱ Ῥωμαῖοι νικήσαντες τὸν Ἀντίοχον εἶχον θέσῃ τὸν πόδα αὐτῶν ἐπὶ τῆς Εὐβοίας καὶ σχεδὸν ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ τὰ μετ' ἀκρεμόνων δὲ γράμματα, ἅτινα κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν π. Χ. ἑκατονταετηρίδα εἰσὶ συνήθη, ἐνισχύουσι τὴν εἰκασίαν ἡμῶν, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐγράφη τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα μετὰ τὴν ἐν Θερμοπύλαις ἧτταν τοῦ Ἀντιόχου. Προσεπιμαρτυρεῖ δὲ τοῦτο καὶ ἡ ἀρχαιοτέρα καὶ ἐπὶ

(1) Πλουτ. ἐν Τίτ. 16.

τῆς δημοκρατίας συνήθης ἐκφορὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀνομάτων Μάαρκος ἀντὶ τοῦ παρὰ τοῖς μετέπειτα συνηθεστέρου Μᾶρκος, Πόπλιος ἀντὶ τῶν μεταγενεστέρων Πούπλιος καὶ Πούβλιος (ἡ διὰ τοῦ ου γραφὴ ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ 1ου ἔτους π. Χ. (C.I.G. 2943), Λεύκιος ἀντὶ τοῦ Λούκιος)(1).

Παρατηρήσεως ἄξια ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ νομίζομεν καὶ τάδε· πρῶτον ὅτι τὰ ἐν τῷ πρώτῳ στεφάνῳ τῆς πρώτης σειρᾶς καὶ τῷ δεκάτῳ τῆς δευτέρας ὀνόματα κεῖνται ἄνευ ἐθνικοῦ, εἰ καὶ οὐδὲν τῶν ἐν τοῖς ἄλλοις στεφάνοις εἶνε ἄνευ αὐτοῦ. Ἀγνοοῦμεν, ἂν ἡ παράλειψις αὕτη προῆλθεν ἐκ τοῦ χαράξαντος τεχνίτου ἐπὶ τοῦ λίθου τὴν ἐπιγραφὴν ἢ ἕνεκα λόγου ἄλλου. Δεύτερον ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ καὶ ὀγδόῳ τῆς τρίτης σειρᾶς στεφάνῳ εἰσὶν ἐγγεγραμμένοι ἐν ἑκάστῳ ἀνὰ δύο οἱ πυγμὴν νικήσαντες, εἰ καὶ ἐν τρισὶν ἄλλοις στεφάνοις εἷς ἀναγράφεται ὡς νικήσας πυγμήν. Καθ' ἡμᾶς ἡ ἀναγραφὴ ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ στεφάνῳ δύο νικητῶν δεικνύει ὅτι ὁ μεταξὺ αὐτῶν, ἅτε ἰσοπάλων ὄντων, ἀγὼν ὑπῆρξεν ἄκριτος. Τρίτον ὅτι τὰ τοῦ πατρὸς ὀνόματα εἶνε τὰ αὐτὰ ἐν τῷ ἑβδόμῳ καὶ ἐνάτῳ, ὀγδόῳ καὶ δεκάτῳ ὀγδόῳ, δεκάτῳ καὶ εἰκοστῷ δευτέρῳ, δωδεκάτῳ καὶ εἰκοστῷ τετάρτῳ, εἰκοστῷ πέμπτῳ καὶ εἰκοστῷ ἑβδόμῳ, εἰκοστῷ ὀγδόῳ καὶ τριακοστῷ πρώτῳ στεφάνῳ. Πάντες οἱ τὸ αὐτὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἔχοντες ἦσαν ἀδελφοὶ ἢ μὴ εἶνε τυχαία σύμπτωσις ὁμωνυμίας; Τέταρτον ὅτι ὁ τύπος τῆς κοινῆς β' κλίσεως τοῦ ὀνόματος Χαρίλεος δὲν εἶνε ἀναγεγραμμένος ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ. Πέμπτον ὅτι ἐν ᾧ ἐν τῇ ἐκ Χίου 2214 (C.I.G.) ἐπιγραφῇ εἴδη ἀγωνισμάτων τῶν ἐφήβων εἰσὶ καθ' ἣν καὶ ἐν τῇδε τῇ ἐπιγραφῇ τάξιν ὁ δόλιχος, τὸ στάδιον, ὁ δίαυλος, ἡ πάλη, ἐν δὲ τῇ ἐκ Θηβῶν (C.I.G. 1590) πρὸς τοῖς ἐν τῇ Χιακῇ καὶ ἡ πυγμὴ καὶ τὸ παγκράτιον, ἐν ταύτῃ εἶνε καὶ ὁ ἵππιος (δρόμος).

(1) Ἰδ. Traité d'épig. Reinach ἐν σελ. 517 V. 518 VII. 520 XI.

'Ε[χάραξ]ε μ[όνο]ς Τιμα[ρ]χ[ίδης Λυ]σιστράτο[υ]

Δημήτριος Ἀνδρομάχου ἐπιμελητὴς γενόμενος τοῦ γυμνασίου ἆθλα προέθηκεν ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν Ἡρακλείων καὶ ἐνίκων οἵδε

παῖδας

πάνπαιδας

δόλιχον	στάδιον	δίαυλον
1 Γλαυκίας Γλαυκίου.	2 Κλέων Χαριλέου λ Χαλκιδεύς.	3 Ἀλεξίμαχος Θεοξενίδου Χαλκιδεύς.
πάλην	πυγμὴν	πανκράτιον
4 Ζώπυρος Θεοφάνου Ἀντιοχεύς.	5 Ἀρτεμίδωρος Νικίου Ἀντιοχεύς.	6 Λεωνίδης Ἀρχελάου Χαλκιδεύς.
παῖδας δόλιχον	στάδιον	δίαυλον
7 Ποσειδώνιος Ξενοκράτου Χαλκιδεύς.	8 Βρόμιος Παραμόνου Χαλκιδεύς.	9 Παράμονος Ξενοκράτου Χαλκιδεύς.
πάλην	πυγμὴν	πανκράτιον
10 Θεοκλῆς Ἀρχίου Χαλκιδεύς.	11 Λεύκιος Καστρίκιος Λευκίου Ῥωμαῖος.	12 Θεοκλῆς Παυσανίου Χαλκιδεύς.

ἐφήβων

δόλιχον	στάδιον	δίαυλον
13 Ἀγέλαος Φίλωνος Χαλκιδεύς.	14 Τιμαρχίδης Λυσιστράτου Χαλκιδεύς.	15 Ἡρόφιλος Ζωΐππου Χαλκιδεύς.

ἵππιον
16 Ἀπολλόδωρος
Πύρρου
Χαλκιδεύς.

πάλην
17 Πόπλιος
Ὠράριος Δέκμου
Ῥωμαῖος.

πυγμὴν
18 Διονύσιος
Παραμόνου
Χαλκιδεύς.

ἀγενείους

παγκράτιον
19 Εὔκριτος
Πυρρίχου
Χαλκιδεύς.

στάδιον
20 Ἀσκληπιάδης
Εὔχειρος
Χαλκιδεύς.

πένταθλον
21 Φιλῖνος
Διονυσίου.

πάλην
22 Ἀρχίας
Ἀρχίου
Χαλκιδεύς.

πυγμὴν
23 Μάαρκος Ἑρέννιος
Μαάρκου
Ῥωμαῖος
καὶ
Νίκανδρος
Κλεογένου
Χαλκιδεύς.

παγκράτιον
24 Ἀρτεμίδωρος
Παυσανίου
Χαλκιδεύς.

ἄνδρας

δόλιχον
25 Πέριλλος
Μνησιμάχου
Χαλκιδεύς.

στάδιον
26 Αὖλος
Κορνήλιος
Αὔλου
Ῥωμαῖος.

δίαυλον
27 Μένανδρος
Μνησιμάχου
Χαλκιδεύς.

πένταθλον
28 Μοσχίων
Ἑρμαφίλου
Χαλκιδεύς.

πάλην
29 Καλλικράτης
Ἀμύντου
Χαλκιδεύς.

πυγμὴν
30 Εἰρηναῖος Ἀλεξάν-
δρου
Ἀντιοχεὺς
καὶ
Φιλόνικος
Λεωνίδου
Χαλκιδεύς.

	ἄνδρας	ἵππῳ
παγκράτιον	ὁπλίτην	δίαυλον
31 Ἑρμάφιλος	32 Πόπλιος	33 Ἀνδρόμαχος
Ἑρμαφίλου	Κοΐγκτιος	Δημητρίου
Χαλκιδεύς.	Τίτου	Χαλκιδεύς.
	Ῥωμαῖος.	

ΣΗΜ. Ὡς μοι εἶπεν ὁ φίλος ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Β. Λεονάρδος, ᾧτινι καὶ τὴν ἀκριβῆ ἀνάγνωσιν καὶ ἀντιβολὴν ὀλίγων τινῶν ὀνομάτων ὀφείλομεν, ἡ πλὰξ φέρει ὄπισθεν ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας δύο τόρμους, ἐξ ὧν πιθανῶς ποτε ἦτο ἀνηρτημένη. Τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ στεφάνῳ κάτωθεν τοῦ ὀνόματος Χαριλέου κεχαραγμένον Λ μὴ δηλοῖ ὅτι ὁ τεχνίτης ἀντὶ νὰ χαράξῃ Χαρίλλου ἐχάραξε Χαριλέου, εἶτα δὲ συνιδὼν τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ, ἵνα ἐπανορθώσῃ αὐτό, ἐχάραξε κάτωθεν τὸ Λ;

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1897.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΦΛΑΟΥΪΟΥ ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΥ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΥ ΤΟΥ ΝΕΩΤΕΡΟΥ ΤΑΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

(Ἔκδ. 6′ Cayseri)

Ἰδὲ σελ. 281-288.

Αὐτ. 793. ὁρᾷς γοῦν καὶ αὐτὸ τὸ θηρίον ⟨καὶ Βάκχας⟩ συμπλεούσας τῷ Διονύσῳ καὶ πηδώσας ἐπὶ τοὺς Τυρρηνοὺς μήπω κελεύοντος;

Τὰ συμφραζόμενα καὶ τὰ προειρημένα πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι πρὸ τοῦ συμπλεούσας ἐξέπεσον αἱ λέξεις καὶ Βάκχας.

Ἐν Εἰκ. κη' 805. νικᾶται δὲ ὑπὸ τῶν βαλλόντων καιρίᾳ μὲν οὐκ ἐντυχὼν διά τε τὸ φράττεσθαι πρὸς τὰς πληγὰς διά τε τὸ μὴ ὑπὸ θαρρούντων βάλλεσθαι, μαλαχθεὶς δὲ πληγῇ ἐπιπολαίῳ φεύγει διὰ τῆς ὕλης.

Καὶ τυφλῷ δῆλον ὅτι γραπτέον ἐντυχόντων, διότι οὐχὶ τὸ θηρίον, ὁ σῦς, εἶνε ὁ μὴ ἐντυχὼν ἀλλ' οἱ βάλλοντες δὲν ἐνέτυχον αὐτῷ, διότι εἶνε πεφραγμένος πρὸς τὰς πληγὰς καὶ οἱ βάλλοντες δὲν εἶχον θάρρος.

Ἐν Εἰκ. λ' 808. Καὶ τοῦ μὴ γαμεῖν οὐκ ἀπάγει αὐτόν, ἐπειδὴ ὥρμηκεν, ἀγαπῶν δὲ ἀλλ' ἐφάψασθαι τῆς χειρὸς ἐμπέφυκε τῇ δεξιᾷ τοῦ Πέλοπος ὑποτιθέμενος αὐτῷ τὰ εἰς τὸν δρόμον.

Ἀντὶ τοῦ ἀπροσδιονύσου ἀλλ' γραπτέον ἢ μᾶλλον ἀναγνωστέον μάλ'. Ὅτι σύνηθες τὸ ἐπίρρημα τοῦτο τῷ συγγραφεῖ πρβ. βιβλ. 2, 25. παρειᾷ μάλα ἵλεῳ.

Ἐν Εἰκ. ι' 826. Οἱ κείμενοι κατ' ἄλλος ἄλλο τοῦ ἀνδρῶνος καὶ τὸ ἀναμὶξ τῷ οἴνῳ αἷμα καὶ οἱ ἐκπνέοντες ἐπὶ τῶν τραπεζῶν, κρατήρ τε οὑτοσὶ λελακτισμένος ὑπὸ ἀνδρός, ὅς πρὸς αὐτῷ σπαίρει, κόρη τε χρησμῳδὸς τὴν στολὴν ἐς πέλεκυν ἐμπεσούμενον ἑαυτῇ βλέπουσα, τὸν Ἀγαμέμνονα ἥκοντα ἐκ Τροίας ἡ Κλυταιμνήστρα δέχεται τούτῳ τῷ τρόπω ὡς καὶ τὸν Αἴγισθον θαρσῆσαι τὸ ἔργον.

Ἐστίξαμεν τὸν λόγον θέντες μετὰ τὰς λέξεις τραπεζῶν καὶ βλέπουσα ὑποστιγμὴν καὶ διορθοῦμεν γράφοντες τῷ ἔργῳ, ὡς καὶ ἐν τῷ τῶν Παρισίων κώδικι 3019 ὑπάρχει, ἀντὶ τοῦ τὸ ἔργον.

Ἐν κϐ' 847. Οἱ Πυγμαῖοι—λέγονται δὲ καὶ πελέκει χρήσασθαι ἐπὶ τὸν ἄσταχυν ἡγούμενοι αὐτὸν δένδρα εἶναι.

Γραπτέον χρῆσθαι ἀντὶ τοῦ χρήσασθαι.

Αὐτ. Ἐπάγουσι δὲ καὶ οἷον ἀκροπόλει μηχανάς, πῦρ ἐπὶ τὴν κόμην, ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς δίκελλαν θύραι τινὲς ἐπὶ

τὸ στόμα καὶ τὰς τῆς ῥινός, οἶμαι, πύλας, ὡς μὴ ἀναπνεύσοι ὁ Ἡρακλῆς.

Γραπτέον θύρας τινὰς ἀντὶ τοῦ θύραι τινὲς καὶ ἀναπνεύσειε ἀντὶ τοῦ ἀναπνεύσοι.

Ἐν Εἰκ. λ΄. Εὐάδνη—ἀποθανεῖν ἐπ' αὐτῷ ὥρμηκεν οὔτε ξίφος τι ἐπὶ τὴν δέρην ἕλκουσα οὔτε βρόχου τινὸς ἑαυτὴν ἀπαρτῶσα, οἷα ἠσπάσαντο γυναῖκες ἐπ' ἀνδράσιν, ἀλλ' ἐς αὐτὸ τὸ πῦρ ἵεται οὔπω τὸν ἄνδρα ἔχειν ἡγούμενον, εἰ μὴ καὶ αὐτὴν ἔχοι.

Ἀποροῦμεν τίνος ἕνεκα ὁ ἐκδότης δὲν διώρθωσε τὴν μετοχὴν ἡγούμενον γράφων ἡγουμένη, ὡς ἐν πολλοῖς τῶν κωδίκων φέρεται, καὶ δὲν παρέλαβε τὴν προταθεῖσαν προσθήκην τοῦ πάντ' μετὰ τὸ ἄνδρα.

Εἰς Φιλοστράτου τοῦ νεωτέρου Εἰκ. α΄ 863. Ἡ κομῶσα τῇ σχοίνῳ ἡρωΐνη, ὁρᾷς γάρ που τὴν ὑπὸ τῷ ὄρει στιφρὰν τὸ εἶδος καὶ ἐσταλμένην κυανῷ, Σκῦρος, ὦ παῖ, νῆσος.

Τονιστέον κυάνῳ.

Ἐν Εἰκ. δ΄. 868. Τοῦτον γὰρ εἶναι γίγνωσκε τὸν ἐν τῇ γραφῇ, κατηφῆ δὲ ἐπὶ τῇ παιδὶ Δηϊανείρᾳ ἀθύμως τὸν μνηστῆρα ὁρώσῃ.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ μὲν Jacobs τὸ κατηφῆ διορθοῖ κατηφεῖ προσάπτων τῷ παιδί, ὁ δὲ Cayser προτιμᾷ, λέγει, νὰ ἐκβληθῇ ὁ δέ. Καθ' ἡμᾶς οὐδέτερον εἶνε ἀναγκαῖον, διότι τὸ κατηφῆ δὲ ἴσον τῷ εἶναι δὲ κατηφῆ (τὸν Οἰνέα).

Ἐν Εἰκ. θ΄. 874. Ὄμμα δ' αὐτῷ γοργὸν καὶ αὐχὴν ἀνεστηκὼς τὸ τῆς γνώμης ἕτοιμον ἐλέγχει ἥ τε ὀφρὺς ὑπεραίρουσα δηλοῖ καταφρονεῖσθαι τὸν Οἰνόμαον ὑπὸ τοῦ μειρακίου· φρονεῖ γὰρ ⟨μέγα ἐπὶ⟩ τοῖς ἵπποις κλπ.

Αἱ λέξεις μέγα ἐπὶ νομίζομεν ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ προστεθῶσιν ὡς ἐκπεσοῦσαι.

Ἐν Εἰκ. ι΄ 878. Ὁ γάρ τοι ἔπηλυς στρατὸς σκοπούς τινας

καθίσας λείαν ἐλάσασθαι περινοεῖ, καὶ δὴ οἱ μὲν ἄγουσι [νομεῖς] τὰ θρέμματα ὑπὸ συρίγγων.

Ἐκβλητέον τὸ σχόλιον τοῦ οἱ μὲν ὡς παρεμβληθέν.

Εἰς Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως τὰς ἐπιστολάς.

γ'. Ἐπῆλθες ἔθνη τὰ μεταξὺ τῆς Ἰταλίας ἀπὸ Συρίας ἀρξάμενος, ἐπιδεικνύμενος ἐν ταῖς τοῦ βασιλέως λεγομέναις (=βασιλικαῖς στοαῖς). Διπλῆ δέ σοι τότε καὶ πώγων λευκὸς καὶ μέγας, πλέον δὲ οὐδέν.

Ὡς ἡμεῖς τοὐλάχιστον φρονοῦμεν ἀντὶ τοῦ διπλῆ προτιμότερον νὰ γραφῇ τὸ συνηθέστατον παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς καὶ τοῖς ἀττικίζουσι διπλόη ἢ μᾶλλον τὸ διπλοΐς, ᾗ ἐχρῶντο συνήθως οἱ κυνικοὶ λεγόμενοι φιλόσοφοι. Προτιμῶμεν δὲ ταύτην τὴν γραφήν, διότι καὶ ὁ τὰς ἐπιστολὰς ταύτας γράψας οὕτω φαίνεται, ἔγραψεν, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τῶν παρεφθαρμένων πως γραφῶν, διπλοῦς, διπλαῖς, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς κώδιξι Λουγδουνίῳ 73ῳ καὶ Παρισίνῳ 1428ῳ.

Ἐπιστ. η' 388. «σιτεῖται μόνος». οἱ δὲ λοιποὶ ἐσθίουσι. «βραχέα λέγει καὶ ἐπὶ βραχύ»· σιγῆσαι γάρ ἐστιν ἀδύνατος.

Ὁ Cayser, ἐπειδὴ ἡ Ὀλεάρειος ἔκδοσις ἀντὶ τῶν ἐστὶν ἀδύνατος ἔχει οὐκ ἔστιν δυνατὸς προτιμᾷ νὰ γραφῇ ἔστιν οὐκ ἀδύνατος. Ὅτι ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἐκ τῆς διορθώσεως ταύτης καθίσταται σαφής, οὐδεμία ἀμφιβολία, ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν τὸ χωρίον παρέχει, ἂν γραφῇ αὖ δυνατὸς ἀντὶ τοῦ ἀδύνατος.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ

Τὰς ἐπιγραφὰς τῆς Λέσβου, ἐκδεδομένας τε καὶ ἀνεκδότους, κατ' ἐντολὴν τῆς Βερολινίου Ἀκαδημίας ἀντέγραψε καὶ μετ' ὀλίγον δημοσιεύει ὁ γνωστὸς λόγιος καὶ φίλος μου κύριος Paton, νῦν ἐν Σάμῳ διατρίβων. Προστεθείσθω νῦν αὐταῖς ἡ προκειμένη.

Τῇ 23$_{η}$ Ἰουλίου ἀνασκαπτομένης τῆς ἑκατονταετοῦς οἰκίας τοῦ κυρίου Π. Ἀράπη κειμένης ἐν τῇ γειτονίᾳ τῆς ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Θεοδώρων, εὑρέθη ἐν τοῖς θεμελίοις αὐτῆς μαρμάρινον ἁπλοῦν ἑδώλιον παραλληλεπίπεδον, μήκους 075, ὕψους 053, πλάτους 043, φέρον ἐπὶ τῆς μακροτέρας στενῆς πλευρᾶς κεχαραγμένην ἐν πλαισίῳ τήνδε τὴν ἐπιγραφήν:

/////ιιΡΕΩΣΔΙΑΒΙΩΘΕΑΣΡΩΜΑΣ
ΚΑΙΤΩΣΕΒΑΣΤΩΔΙΟΣΚΑΙΣΑΡΟΣ
ΟΛΥΜΠΙΩΠΑΤΡΟΣΤΑΣΠΑΤΡΙΔΟΣ
ΠΡΟΕΔΡΙΑΓΑΙΩΚΛΑΥΔΙΩΠΟΤΑΜΩΝ(/////
ΔΙΑΦΕΝΗΤΩΕΥΕΡΓΕΤΑ

«⟨Ἀρχ⟩ιρέως διὰ βίω Θεᾶς Ῥώμας | καὶ τῶ σεβαστῶ Διὸς Καίσαρος | Ὀλυμπίω, πατρὸς τᾶς πατρίδος | προεδρία Γαΐω Κλαυδίω Ποτάμων⟨ος⟩ | Διαφένη τῶ εὐεργέτα».

Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου 1 καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ στ. 4 τὸ μάρμαρον ἀποκρουσθὲν ἔφθειρε τὰ (ἀναπληρωθέντα) γράμματα ΑΡΧ καὶ ΟΣ. Ὕψος ἔχουσι τὰ γράμματα 002. Ὑπὸ τῇ ἐπιγραφῇ (ἐκ τοῦ αὐτοῦ τοῦ μαρμάρου κορμοῦ) ἐξανέχει ὑποπόδιον. Ἐπὶ τῆς δεξιόθεν τῆς ἐπιγραφῆς μικροτέρας πλευρᾶς ὑπεξανέχουσιν ἐν ταῖς ἀκμαῖς ταῖς καθέτοις οἱ δύο πόδες τοῦ ἑδωλίου· ἐπὶ τῆς ἀριστερόθεν πλευρᾶς λείπουσιν οἱ ἕτεροι δύο πόδες, ἐξ οὗ πράγματος τεκμαίρεταί τις ὅτι ἡ πλευρὰ αὕτη ἦτό που προσεστηριγμένη. Αἱ λέξεις «προεδρία» καὶ «Ποτάμωνος» φέρονται καὶ ἐπὶ τοῦ πολυτελεστάτου θρόνου τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας κειμένου: «Ποτάμωνος | τοῦ Λεσβώνακτος | προεδρία»· ἀλλ' ὅτι ὁ Ποτάμων τῆς νέας ἐπιγραφῆς δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ τῆς παλαιᾶς, δῆλον (C. Cichorius, *Rom und Mytilene* σελ. 62 κέ., Th. Momsen, *Das Potamon-Denkmal auf Mytilene* 1895).

Ἐν Μυτιλήνῃ, τῇ 25 Ἰουλίου 1897

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΓΑΛΗΝΟΥ ΠΕΡΙ ΕΘΩΝ

ΚΩΔΙΞ ΛΑΥΡΕΝΤΙΑΚΟΣ

Ἐν τῇ 75ῃ θήκῃ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθμῷ 7 κεῖται κῶδιξ ἐπὶ παπύρου γεγραμμένος κατὰ τὸν ιδ´ αἰῶνα, συγκείμενος ἐκ 244 φύλλων καὶ περιέχων πλὴν ἄλλων ἰατρικῶν ἔργων τοῦ Ἀετίου, Ῥούφου τοῦ Ἐφεσίου, Ἀντύλλου καὶ Σευήρου τοῦ ἰατροσοφιστοῦ καὶ δύο μικρὰ ἔργα τοῦ Γαληνοῦ, τὸ ἐπιγεγραμμένον «τίνας δεῖ καθαίρειν καὶ ποίοις καθαρτηρίοις καὶ πότε» καὶ τὸ «περὶ ἐθῶν» ἐν τοῖς φύλλοις 237-243 (Bandini καταλόγου τόμ. γ´ σελ. 151-152).

Τὸ δεύτερον ἔργον ἐκ τοῦ προκειμένου κώδικος, τοῦ καὶ μόνου διασώσαντος ἡμῖν αὐτό, ἐξέδωκεν ἔτει 1879ῳ ὁ σοφὸς καθηγητὴς I. von Müller προοιμιασάμενος ἐν σελ. III πλὴν ἄλλων καὶ τάδε:

«Librum Graece primum edidit Fridericus Reinholdus Dietz, professor medicinae olim Regiomontanus, ex uno qui exstat codice Laurentiano—Lipsiae 1832 p. 106 sqq. Hac re ut bene meritus est, ita non pauca reliquit emendanda ac corrigenda, praesertim cum neque Graeci codicis omnibus locis lectiones recte enotaverit neque eorum codicum, quibus latina Nicolai Rhegini continetur interpretatio, inspexerit ullum. Qua de causa libelli post Dietzii curas neglecti novam adornare editionem haud inutile duximus».

Περιττὸν εἶναι νὰ εἴπω ὅτι ὁ Müller κατέστησε σχεδὸν ἄχρηστον τὴν παλαιὰν ἔκδοσιν τοῦ Dietz (D) διὰ τῆς ἐπανορθώσεως πολλῶν ἁμαρτημάτων καὶ κατ' ἰδίαν εὔστοχον εἰκασίαν (ἄλλα ἁμαρτήματα ἐπηνώρθωσεν εἶτα ὁ κύριος Ἰ. Πανταζίδης ἐν «Ἀθηναίου» τόμ. η´ σελ. 394-399) καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ Νικολάου Ῥηγίνου Λατινικὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἔργου τοῦ Γαληνοῦ· μὴ ἀρκεσθεὶς δὲ εἰς τοῦτο ἐχρήσατο καὶ νέᾳ ἀντιβολῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ κώδικος τῆς Φλωρεντίας (F)

γενομένη ὑπὸ τοῦ πολλοῦ ἀξίου τοῖς Γαληνείοις συγγράμμασι γεγενημένου Helmreich.

Διατρίβων ἐν Φλωρεντίᾳ ἀνέγνων καὶ ἐγὼ τὸ πολύτιμον χειρόγραφον καὶ εὗρόν τινας, ἐνιαχοῦ σπουδαίας, διαφορὰς ἃς καὶ ἀνακοινοῦμαι ἐν τοῖς ἐφεξῆς χάριν τοῦ μετεκδώσοντος τὸ ἔργον.

Σελ. 7, 2: «πάνυ γὰρ ἦν ἰσχνὸς καὶ τὸ στόμα τῆς κοιλίας ψυχρότατον εἶχεν ἐξ ἀρχῆς, ὡς λύζειν εὐθέως εἴ ποτε βραχέως ψυχθείη».

F βραχέα.

Σελ. 7, 20: «μηδὲ δὶς ἕψειν τὰ σιτία».

Ὁ ἐκδότης παρετήρησε: «ἑψεῖν F. D»· ὁ F. ἔχει τὸ ὀρθὸν ἕψειν.

Σελ. 8, 16: «μεταδειπνήσειεν».

Ὁ ἐκδότης: «μεταδειπνήσειεν D, μεγαδειπνήσειεν F»· ὁ F μεταδειπνίσειεν,

Σελ. 10, 5: «ἰχωρροούντων».

Ὁ ἐκδότης: «ἰχορρούντων F, ἰχωροροούντων D»· ὁ F ἰχωρροούντων.

Σελ. 11, 5: «ἀγρυπνιῶν ὕπνων, ἡλιώσεως, ψύξεως, φροντίδων, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα».

Ὁ F ψύξεων.

Σελ. 14, 6: «ἐφ' ὧν δὴ καὶ μάλιστα σφάλλονται πολλοὶ θεώμενοί τινα».

Ὁ F ἐφ' ᾧ.

Σελ. 14, 9: «οἷον ὁ ἥλιος, ὁπόταν ὁμιλήσῃ τινὶ σώματι πολυχρονίως».

Ὁ F πολυχρονίως, οὐχὶ πολυχρονίας (Helmreich).

Σελ. 14, 14: «τῆς πολυχρονίου θερμασίας».

Ὁ F πολυχρονίας.

Σελ. 16, 16: «ξύνοικον ἐν αὐτῷ».

Ἐν τῷ F εἶνε διαγεγραμμένη ἡ πρόθεσις ἐν.

Σελ. 17, 13: «παρήγγελτο τοῦτο καὶ ὑφ' Ἱπποκράτους ἐφ' ἑνὸς ὡς παραδείγματος».

Ὁ F παρήγγελτο δὲ τοῦτο καὶ ἐφ' ἑνὸς ὡς ἐπὶ παραδείγματος.

Σελ. 17, 18: «καίτοι μὴ μόνον τοῦ Ἱπποκράτους ἀλλὰ καὶ τοῦ Πλάτωνος εἰρηκότων».

υ
Ὁ F μόνο τ. ἐ. μόνου.

Σελ. 18, 19: «κοινοῦνται τοῖς ἰατροῖς περὶ αὐτῶν δεδιέναι φάσκοντες».

Ὁ F ὑπὲρ αὐτῶν.

Σελ. 19, 1: «ἐὰν οὖν ὑπαλλάξωσι τὴν δίαιταν ἐλάττοσι μὲν ἐδέσμασι χρώμενοι προστιθέντες δέ τι τοῖς γυμνασίοις ἄνοσοι διατελοῦσιν».

Ὁ ἐκδότης: προστιθέντες δέ τι nos, *omittit* F»· ἐν τῷ F ἐγὼ ἀνέγνων: «προστίθενται δὲ τοῖς γυμνασίοις».

Τοῖς ἤδη σεσημειωμένοις ἐπισυνάπτω τὰς ἧττον σπουδαίας διαφορὰς καὶ τὰς ἡμαρτημένας γραφὰς τοῦ κώδικος.

Σελ. 5, 3: διὰ τί βλαβείς τις — οὐκέτι βλάπτοιτ' ἂν] F βλάπτοιντ' ἂν.

ἢ
Σελ. 5, 11: ἢ] οι F.

Σελ. 5, 15: ἀναντίλεκτον] ἀναντίλλεκτον F.

Σελ. 5, 17: ἔνιοι μὲν ἐπ' ἐδεσμάτων μόνων ἔνιοι δ' ἐπὶ γυμνασίων] ἐπὶ καὶ δέ.

Σελ. 5, 14: ὡσαύτως Ἱπποκράτει φαίνεται γινώσκων] γιγνώσκων.

Σελ. 6, 6: δι' οὐδὲν ἄλλ' ἢ τὸ ἔθος] ἄλλο.

Σελ. 6, 8: ὥσπερ ἂν ἡμῶν ἅπασι τοῖς ὁπωσοῦν νοσοῦσι — ἐπιτρεπόντων] ὥσπερ ἡμῶν ἅπασι τῶν ὁπωσοῦν.

Σελ. 6, 11: νοσήματι — ὠφεληθῆναι δυναμένῳ] δυναμένου.

Σελ. 7, 13: εὐκαταμάθητον] εὐκαταμαθητέον.

Σελ, 7, 18: ἐπιδειπνήσωσιν — δὲ ἂν] ἐπιδειπνίσωσιν — δ' ἄν.

Σελ. 8, 2: οὕτω γράφει — τῆς ἡμέρης] οὕτως γράφει — τῆς ἡμέρας.

δὲ
Σελ. 8, 3: ἐς κόρον ἔτι δὲ μᾶλλον] εἰς κόρον ἔτι μᾶλλον.

Σελ. 8, 4: σιτεόμενοι τῆς ἡμέρης ἐς πλῆθος — ἐθισθῶσιν] σιτευόμενοι τῆς ἡμέρας εἰς πλῆθος — εἰθισθῶσιν.

Σελ. 8, 5: τῆς ἡμέρης] τῆς ἡμέρας.

Σελ. 8, 6: δοκέει] δεκέει.

Σελ. 8, 7: ξυγκαίεται· ἔστι δὲ οἷσι] συγκαίεται· ἔστι δ' οἷσι.

Σελ. 8. 10: δειπνήσαντες] δειπνίσαντες.

Σελ. 8, 11: γίγνεται] γίνεται.

Σελ. 8, 13: δειπνήσειεν] δειπνίσειεν, ο'

Σελ. 8, 14: ἀνάριστος—δειπνήσας] ἀνάριστ—δειπνίσας.

Σελ. 8, 15: κενεαγγήσας] κενεαγγείσας.

Σελ. 8, 18: κενεαγγήσασι — οὕτω φησὶ — δὲ ἄν τις — ἐς κοιλίην] κενεαγγείσασι — οὕτως φησι — δ' ἄν τις — εἰς κοιλίην.

Σελ. 9, 3: δυνάμιας] δυνάμεις.

Σελ. 9. 4: εἰ τὰ τοιαῦτα — ἐμποιέει] εἰς τὰ τοιαῦτα ἐμποιέει.

Σελ. 9, 9: ξυγκομιστοὶ — διαφέροντα ἀλλήλων ποιέουσι] συγκομιστοὶ καὶ διαφέρονται.

Σελ. 9, 12: καὶ ὑδαρής τε οἶνος καὶ ἄκρητος ἐξαπίνης ποθείς· ὁ μὲν γὰρ πλάδον τε ἐν τῇ ἄνω κοιλίῃ ἐμποιήσει καὶ φῦσαν ἐν τῇ κάτω, ὁ δὲ παλμόν τε φλεβῶν καὶ καρηβαρίην καὶ δίψην· καὶ λευκός τε καὶ μέλας οἶνος παρὰ τὸ ἔθος μεταβάλλουσιν, εἰ καὶ ἄμφω etc.

Ὁ ἐκδότης: «μέλας οἶνος καὶ ἄκρατος ἐξαπίνης ποθείς, ὁ μὲν γὰρ etc. usque ad μέλας οἶνος F repetit oculorum errore ex antecedentibus (D)» ὁ F: λευκός τε καὶ μέλας οἶνος καὶ ἄκρατος (sic) ἐξαπίνης ποθείς, ὁ μὲν γὰρ πλαδαρόν (sic) τε καὶ παρὰ τὸ ἔθος μεταβάλλουσιν etc.» καὶ φῦζαν. τ'

Σελ. 9, 20: τὸν μέλλοντα] μέλλοντα.

Σελ. 9, 21: πόνους — πονήσαντες] ποιήσαντες.

Σελ. 10, 1: δυσπεπτότερα ὄντα ἔνιοι ῥᾷον πέττουσιν] ἔνια.

Σελ. 10, 4: ἃς] κατὰ διόρθωσιν ἐκ τοῦ καί.

Σελ. 10, 7: γινομένων] γιγνομένων.

Σελ. 10, 14: γίνεται] γίγνεται.

Σολ. 10, 19: οὐκ ἀφίσταται] οὐ οὐκ ἀφίσταται.

Σελ. 10, 22: οὕτω] οὕτως.

Σελ. 11, 2: λεγόντων εἰθίσθαι τῷδε] λεγόντων εἴθισται, φησί, τῷδε, ὅπως καὶ ὁ D.

Σελ. 11, 8: ἐπισκεψώμεθα τίς ποτ'] ἐπισκεψόμεθα τίς ποτε.

Σελ. 11, 11: τήν γ' ἀρχὴν — ποιησώμεθα] τήν γε ἀρχὴν ποιησόμεθα.

Σελ. 11, 13: δ' ἧττον] δὲ ἧττον.

Σελ. 11, 21: ἄρτους οἱ σιτοποιοὶ λέγονται πέττειν] ἄρτιοι (D) καὶ λέγουσιν.

Σελ. 12, 1: καταθραύσωσι — τοιοῦτο] καταυθραύσωσι — τοιοῦτον.

Σελ. 12, 3: ἰπνῶν] ἴπνων.

Σελ. 12, 13: σμικρὰ] μικρά.

Σελ. 12, 15: πάμπολυ δ' ἑτέρων] πάμπολυ ἑτέρων (τὸ υ κατὰ διόρθωσιν ἄλλου γράμματος).

Σελ. 12, 21: ἥδιον] ἴδιον.

Σελ. 13, 1: οὔτ' ἀηδῶς] οὔτε ἀηδῶς.

Σελ. 13, 2: ἐστὶν] ἐστί.

Σελ. 13, 9: ἡ — μεταβολὴ] τῇ — μεταβολῇ (D).

Σελ. 13, 14 καὶ 19: τιν'] τινα. τοῦ

Σελ. 14, 3: τοῦ σώματος] σώματος.

Σελ. 14, 13: δ' αἱ] δὲ αἱ.

Σελ. 14, 15: γ'] γε. ὰ ῆ

Σελ. 14, 22: τὰ εἰληθερῆ] τὰς εἰληθερεῖς.

Σελ. 14, 23: ὥστ'] ὥστε.

Σελ. 15, 1: φυσικαὶ — ἰδιότητες] ἐν τῇ ᾤᾳ προσγεγραμμένον ὅρα.

Σελ. 15, 9: εἴη] κατὰ διόρθωσιν τοῦ ῆι.

Σελ. 15, 13: θ' ἅμα] τε ἅμα.

Σελ. 15, 15: μαλακώτερ'] μαλακώτερα.

Σελ. 15, 23: τήνδε] τήντδε.

Σελ. 15, 25: δ' ἕκαστον] δὲ ἕκαστον.

Σελ. 16, 2: γίγνεσθαι] γίνεσθαι.

Σελ. 16, 7: ὀρθότατα] ὀρθώτατα.

Σελ. 16, 8: ἀνακρεμαννύον] ἀνακρεμμανύων.

Σελ. 17, 5: ἐπὶ — εἰδῶν ἁπάντων «πόνοι, σιτία, ποτά, ὕπνοι, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια»· διὸ κἀνταῦθα προσέχειν χρὴ τὸν νοῦν ἀκριβῶς τοῖς λεγομένοις· ἔχει γὰρ etc.

Ὁ ἐκδότης: «D miro errore inter ἁπάντων et πόνοι interpolavit προσέχειν χρὴ τὸν νοῦν ἀκριβῶς τοῖς λεγομένοις»· ὁ F: ἁπάντων προσέχειν χρὴ τὸν νοῦν ἀκριβῶς τοῖς λεγομένοις ἀ-

φροδίσια πάντα μέτρια διὸ κἀνταῦθα προσέχειν etc (ὥστε λείπουσι καὶ αἱ λέξεις πόνοι, σιτία, ποτά, ὕπνοι).

Σελ. 17, 7: τοῖς] κατὰ διόρθωσιν τὸ οι.

Σελ. 18, 2: ὑφ' ὧν γίνονται] γίγνονται. Μετὰ τὸ γίνονται ἐκδέδοται δύναμιν, ἣν λέξιν δὲν διέκρινα ἐγὼ καταβρωθέντος τοῦ παπύρου ἐπὶ τόπον τριῶν γραμμάτων.

δι' δι'

Σελ. 18, 5: δι' αἱμορροΐδων ἢ δι' ἐμέτων] αἱμορροΐδων ἢ ἐμέτων.

Σελ. 18, 6: ἀποχέοντας] ἀπεχέοντας.

οισ

Σελ. 18, 16: ὁμοίοις] ὁμοίωσ.

Σελ. 19, 1: ταὐτὰ] τὰ αὐτά.

Σφάλματα οἷα τὰ συγχωροίῃ, εἴῃ, ἄνωι, κάτωι, φαίνι, κράσιν, μὴ δέ, μάζα, φύσαν, γοῦν καὶ τὰ ὅμοια παρῆλθον ἐπίτηδες ἀμνημόνευτα. Προστίθημι δ' ἐν τέλει ὅτι ἐν σελ. 15, 8 ὁ κῶδιξ ἔχει οὐχὶ θερμάνειεν (ἀντὶ τοῦ θερμαίνοιεν) ἀλλὰ θερμαίνειεν γεγραμμένον.

Ἐν Μυτιλήνῃ

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ

ΚΒ΄.

Περὶ τῆς τῶν ταμιῶν ἀρχῆς καὶ τῆς ἐν διαφόροις καιροῖς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν λόγον ποιούμενος ὁ Τάκιτος ἐν Χρονικῶν XI, 22 λέγει ἄλλα τε καὶ τάδε: mansitque consulibus potestas deligendi donec eum quoque honorem populus mandaret. Creatique primum Valerius Potitus et Aemilius Mamercus sexagesimo tertio anno post Tarquinios exactos, *ut rem militarem comitarentur*; dein gliscentibus negotiis *duo additi qui Romae curarent*. Τὸ χωρίον τοῦτο ἅτε ἀντικείμενον πρὸς τὴν κρατοῦσαν γνώμην, καθ' ἣν οἱ πρῶτοι χειροτονηθέντες ταμίαι ἦσαν urbani, πολλὰ τοῖς περὶ τὴν Ρωμαϊκὴν ἀρχαιολογίαν διατρίβουσι παρέχει πράγματα. Διὸ ἄλλοι μὲν ἄλλα περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἐδόξασαν, ὁ δὲ πολὺς Mommsen εὐφυεστάτην, ὡς αὐτῷ ἔθος, προέτεινε λύσιν τῆς ἀπορίας τὴν δι' ἀσημάντου μεταβολῆς διόρθωσιν τοῦ χωρίου. Νομίζει δηλαδὴ μεταγραπτέον τὸ χωρίον ὧδε: . . . post Tarquinios exactos. Ut rem militarem comitarentur dein gliscentibus negotiis duo additi **eis** qui Romae curarent. Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι πᾶσα τοῦ χωρίου μεταβολὴ οὐ μόνον περιττὴ εἶναι, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν ἱστορίαν. Διότι πιστεύομεν ὅτι οἱ πρῶτοι **χειροτονητοὶ** quaestores ὑπῆρξαν οἱ militares. Ἵνα δὲ τοῦτο δείξωμεν, ἀναγκαῖον νομίζομεν νὰ παραστήσωμεν διὰ πλειόνων ἣν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ταμιείας καὶ τῶν μέχρι τοῦ 421 π.Χ. περιπετειῶν αὐτῆς ἔχομεν γνώμην ἀφετηρίαν ποιούμενοι ὅσα αὐτὸς οὗτος ὁ Mommsen περὶ τοῦ πράγματος τούτου θαυμασίως διέλαβε (1).

Οἱ πρῶτοι κατασταθέντες ἐν Ρώμῃ quaestores οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ ὑπουργοὶ τῶν ὑπάτων μάλιστα μὲν ἐν τῇ ἀνακρίσει τῶν φονικῶν καὶ τῇ εἰσαγωγῇ αὐτῶν εἰς τὸν δῆμον, ἔπειτα δὲ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ

(1) Röm. Str. II³ σελ. 255 κ.ἑ.

πολιτικῇ διοικήσει. Ὡς δὲ παρέστη ἀνάγκη τῷ 447 π. Χ. νὰ ἀκολουθῶσι τοῖς ὑπάτοις καὶ εἰς τοὺς πολέμους τοιοῦτοι ὑπουργοί, ἄλλων τε χάριν καὶ μάλιστα τῆς τῶν στρατιωτικῶν ἐφοδίων φυλακῆς καὶ ἐπιμελείας, ἐκρίθη ἅμα καλόν, ἵνα οἱ ἐπιμεληταὶ οὗτοι χειροτονῶνται ὑπὸ τοῦ δήμου. Οἱ δύο οὗτοι ταμίαι τῶν στρατιωτικῶν ἐφοδίων ἐκλήθησαν διὰ τὴν πρὸς τοὺς δύο ἐκείνους κατὰ πόλιν ὑπουργοὺς τῶν ὑπάτων ὁμοιότητα quaestores militares. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺν χρόνον τοῦ πολιτικοῦ ἐν Ῥώμῃ ταμιείου ἡ διοίκησις ἀπέβη ἔργον ἱκανῶς σπουδαῖον, ὥστε νὰ ἀπαιτῇ ἰδίους διηνεκεῖς ἐπιμελητάς. Οὕτω δὲ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν στρατιωτικῶν ταμιῶν κατεστάθησαν τῷ 421 π. Χ. δύο ἕτεροι χειροτονητοὶ ταμίαι, quaestores καὶ οὗτοι ὀνομασθέντες, ἀλλ' urbani. Οἱ δὲ παλαιοὶ ἐκεῖνοι quaestores οἱ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐλευθέρας πολιτείας ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ὡς εἴρηται, καθιστάμενοι, ἵνα ὑπουργῶσιν αὐτοῖς τά τε ἄλλα καὶ μάλιστα τὰ τῆς ποινικῆς δικαιοδοσίας, ἤδη ἀπὸ τῆς τῶν στρατιωτικῶν ταμιῶν καταστάσεως ἠδύναντο ὑπὸ τούτων νὰ ἀναπληρῶνται, οἵτινες ἐν τῇ πόλει ἠδύναντο νὰ ὑπουργῶσι τοῖς ὑπάτοις τὰ τῆς εἰρήνης, ὡς ἐν τῷ στρατεύματι ὑπούργουν τὰ τοῦ πολέμου. Ὅλως δὲ περιττοὶ ἀπέβησαν οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι quaestores τῷ χρόνῳ διὰ τῆς καταστάσεως τῶν διηνεκῶν ποινικῶν δικαστηρίων, ὧν τὴν ἡγεμονίαν εἶχον ἴδιοι praetores, οἵτινες ἦσαν καὶ οἱ ἀνακριταὶ τῶν τοιούτων ἐγκλημάτων ὑπουργοὺς ἔχοντες ἐν τῇ διοικήσει ταύτῃ κατωτέρους τινὰς ἄρχοντας πολλὴν ἔχοντας ὁμοιότητα πρὸς τοὺς νῦν ἀστυνόμους, τοὺς tres viros capitales.

Κατὰ ταῦτα ἡ μαρτυρία τοῦ Τακίτου, καθ' ἣν οἱ πρῶτοι **ὑπὸ τοῦ δήμου κατασταθέντες** quaestores εἶναι οἱ militares, οὐδὲν ἔχει τὸ θαυμαστόν, ἀλλ' εἶναι συμφωνοτάτη πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τῆς παρὰ Ῥωμαίοις ταμιείας.

ΚΓ'.

Οἱ ἐν Ῥώμῃ δήμαρχοι κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν παράδοσιν ἐν ἀρχῇ μὲν ἦσαν δύο, τῷ δὲ 449 π. Χ. ἐγένοντο δέκα. Ἡ παράδοσις αὕτη φαίνεται εὐλογωτάτη, ἐάν τις ἐνθυμηθῇ ὅτι ἡ plebs ἐν τῇ συντάξει αὐτῆς εἶχε πρότυπον τὴν ὅλην πολιτείαν, διὸ καὶ ὥςπερ αὕτη εἶχε δύο ὑπάτους, οὕτω καὶ ἐκείνη προεστήσατο δύο δημάρχους, ὡς δὲ

ὕστερον ἡ ὅλη πολιτεία διῳκήθη ἐπί τινα χρόνον ὑπὸ δέκα ἀνδρῶν, οὕτω καὶ ἡ plebs ζητοῦσα νὰ ἐπιρρώσῃ καὶ ἀριθμητικῶς τοὺς προστάτας αὐτῆς ηὔξησε τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς δέκα. Ἀλλὰ τῶν ὕστερον Ρωμαίων τινὲς εὑρίσκοντες, φαίνεται, δυςεξήγητον τὴν ἀπὸ τῶν δύο δημάρχων εἰς τοὺς δέκα ἄμεσον μετάβασιν ἐγεφύρωσαν ταύτην διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 5 πλάσαντες ὅτι οἱ δύο κατ' ἀρχὰς ἐγένοντο 5, ἵνα ἀντιστοιχῶσι πρὸς τὰς πέντε συμμορίας τοῦ πολιτεύματος τοῦ Σερουίου Τυλλίου, ὕστερον δὲ, ὥςπερ καὶ ἄλλα ἀρχεῖα, οὕτω καὶ τὸ τῶν δημάρχων ἐδιπλασιάσθη. Τὸ ἐπινόημα τοῦτο δὲν εἶναι εὐφυῶς πεπλασμένον. Διότι οἱ προστάται τῆς πληθύος, οἱ κατασταθέντες ἵνα σῴζωσι τοὺς πένητας ὑπὸ τῶν εὐπόρων καταδυναστευομένους οὐδεμίαν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι σχέσιν πρὸς τὴν τιμοκρατικὴν καὶ ἀριστοκρατικὴν τῶν πολιτῶν σύνταξιν, ἥτις ἀποδίδοται τῷ Σερουίῳ Τυλλίῳ. Ἐν τούτοις τὸ ἐπινόημα τοῦτο ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἱστορικῶν, οἵτινες μόνον ὡς πρὸς τὸν χρόνον, καθ' ὃν οἱ δύο ἐγένοντο πέντε, διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους οἱ μὲν τιθέντες τὸ πρᾶγμα εὐθὺς τῷ 493 π. Χ. οἱ δὲ τῷ 471. Ἡ βα αὕτη ἐκδοχὴ ὑπάρχει καὶ παρὰ τῷ Διοδώρῳ, καθ' ὃν (XI, 68) «τότε (=471) πρώτως κατεστάθησαν δήμαρχοι τέσσαρες Γάιος Σικίνιος, Λεύκιος Νεμετώριος, πρὸς δὲ τούτοις Μᾶρκος Δουίλλιος καὶ Σπόριος Ἀκίλιος». Τὸ χωρίον τοῦτο οἱ νεώτεροι παραβάλλοντες πρὸς τὸ ἀντίστοιχον τοῦ Λιουΐου (II, 58) καθ' ὃ ὁ ἱστοριογράφος Πείσων ὀνομάζει πέντε tribunos Cn Siccium, L. Numitorium, M. Duellium, Sp. Icilium, *L. Mecilium*, μέχρι μὲν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἔλυον ἁπλούστατα τὴν διαφορὰν ὑπολαμβάνοντες ὅτι ἐκ τοῦ παρὰ Διοδώρῳ καταλόγου ἐξέπεσε τὸ *L. Maecilium* διὰ τὸ πρὸς τὸ *Icilium* ὁμοιοτέλευτον, ἀλλ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὁ περιφανὴς ἱστοριογράφος Ed. Meyer ᾠκοδόμησεν ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Διοδώρου, ἐν ᾧ ὑπολαμβάνει ὅτι κεῖται ἡ γνησιωτάτη παράδοσις, νέαν περὶ τοῦ ἀρχῆθεν ἀριθμοῦ τῶν δημάρχων γνώμην, καθ' ἣν οἱ πρῶτοι δήμαρχοι καθίσταντο ὑπὸ τῶν τεσσάρων ἀστικῶν φυλῶν, εἷς ὑφ' ἑκάστης, ἵνα ἕκαστος τοὺς ἑαυτοῦ φυλέτας ὑπερασπίζῃ (1). Ἡ γνώμη αὕτη εἶναι μὲν πολλῷ εὐφυέστερον

(1) Ὅρα Hermes 1895 σελ. 1 κ. ἑ. Ἰδίᾳ σελ. 14 «die Tribunen sinddie Beamten oder Vorsteher der städstischen Tribus» καὶ σελ. 15: «Als Tribusbeamte können die Tribunen nur von den Tribus gewählt worden sein».

ἐπινενοημένη τῆς τοῦ Πείσωνος, ἀλλ' ὅμως ἀποβάλλει καὶ αὕτη τὸ κυριώτατον αὑτῆς πρόσχημα, ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι καθ' ἃ ἐν Α' τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς (1889) σελ. 567 κ.ἑ. ἀπεδείχθη, αἱ τέσσαρες ἀστικαὶ φυλαὶ εἶναι πολλῷ μεταγενέστερον τῆς τῶν δημάρχων καταστάσεως κατασκεύασμα, ἅτε συσταθεῖσαι τῷ 304 π. Χ.

ΚΔ'.

Περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ σχετικῆς τάξεως τῶν τῆς πληθύος (plebis) καὶ τῶν τοῦ δήμου (populi) ἀρχαιρεσίων ἀποφαίνεται ὁ Mommsen ὅτι ἦτο τυχαία, τ. ἔ. ὅτι οὐδὲν ἐκώλυε νὰ προταχθῶσι τὰ τοῦ δήμου ἀρχαιρέσια τῶν τῆς πληθῦος ἢ ταῦτα ἐκείνων (1).

Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι κατὰ νόμον τὰ τῶν δημάρχων τοὐλάχιστον ἀρχαιρέσια προηγοῦντο πάντων τῶν ἄλλων. Τοῦτο δηλοῖ σαφῶς τόδε τὸ τοῦ Σαλλουστίου χωρίον (I,37,2:) P. Lucullus et L. Annius tribuni plebis—resistentibus collegis *continuare magistratum nitebantur* (τ. ἔ. ἐκώλυον τὰ εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος ἀρχαιρέσια); **quae res totius anni comitia impediebat** τ. ἔ. ἀναβαλλομένων τῶν δημαρχικῶν ἀρχαιρεσίων ἀνεβάλλοντο καὶ **πάσης ἄλλης** ἀρχῆς τὰ ἀρχαιρέσια. Κατὰ τοῦτο λοιπὸν τὸ χωρίον πάσης ἄλλης ἐν Ῥώμῃ ἀρχῆς πρῶτοι καθίσταντο οἱ δήμαρχοι. Τοῦτο δὲ ὑποδηλοῖ καὶ τὸ τοῦ Κικέρωνος χωρίον (Att. I, 1, 1:) Nos autem initium prensandi facere cogitaramus . . in campo comitiis tribuniciis a. d. XVI Kal. Sextiles. Ἐπειδὴ δηλ. ὁ Κικέρων μέλλων νὰ παραγγείλῃ τὴν ὑπατείαν τ. ἔ. νὰ καταλεχθῇ εἰς τοὺς ὑποψηφίους ὑπάτους ἐν τοῖς ἀρχαιρεσίοις τοῦ 64 π. Χ. ἔπρεπε κατὰ τὰ εἰθισμένα νὰ ἄρξηται τῆς τῶν ἐκλογέων θεραπείας (ἧς κύριον μέρος ἦτο ἡ prensatio) πρὸ ἑνὸς ἔτους, τ. ἔ. τελουμένων τῶν ἀρχαιρεσίων τοῦ 65 π. Χ., συμφέρον εἶχεν εὐθὺς **ἀπὸ τῶν πρώτων** τοῦ ἔτους τούτου ἀρχαιρεσίων νὰ ποιήσηται ἀρχὴν τῆς δεξιώσεως ταύτης. Ὥςτε τὰ comitia tribunicia, ὧν γινομένων ἐσκόπει ὁ Κικέρων initium prensandi facere, ἦσαν τὰ πρῶτα comitia τοῦ ἔτους.

Σ. Βασης

---

(1) Röm. Str. I³ σ. 581.

ΠΕΡΙ ΜΕΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΣΕΩΣ

Ὡς γνωστὸν ἡ διαίρεσις δύναται νὰ ἐμφανισθῇ ὑπὸ δύο διαφόρους ὄψεις· ἢ ὡς *μερισμὸς* εἰς ἴσα μέρη ἢ ὡς *μέτρησις*, τουτέστιν εὕρεσις τοῦ ποσάκις τι περιέχεται εἰς ἄλλο· καὶ ὅταν μὲν ἐργαζώμεθα ἐπὶ ἀφῃρημένων ἀριθμῶν, ἡ διάκρισις τῶν δύο τούτων ὄψεων δεν ἔχει πολλὴν σημασίαν· διότι οὔτε τὸν τρόπον ἐπηρεάζει, καθ' ὃν ἐκτελεῖται ἡ διαίρεσις, οὔτε τὸ ἐξαγόμενον αὐτῆς. Ἀλλ' ὅταν πρόκειται εἰς λύσιν πρόβλημά τι ἐπὶ συγκεκριμένων ἀριθμῶν εἰς τὴν διαίρεσιν ἀναγόμενον, ἡ τῶν εἰρημένων δύο ὄψεων διάκρισις οὐ μόνον χρήσιμος εἶνε, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία πρὸς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν καὶ λύσιν τοῦ προβλήματος· διότι εἰς ἕκαστον τῶν τοιούτων προβλημάτων ἡ ἑτέρα τῶν ὄψεων τούτων φαίνεται μᾶλλον ἁρμόζουσα εἰς τὴν φύσιν τοῦ προβλήματος καὶ ὁδηγεῖ ἀμέσως τὸν νοῦν εἰς τὴν λύσιν αὐτοῦ· ἐὰν λ. χ. πρόκεινται εἰς λύσιν τὰ ἑξῆς δύο προβλήματα:

1) 8 ἄνθρωποι θὰ μοιρασθῶσιν ἐξ ἴσου 120 δραχμάς, πόσας θὰ λάβῃ ἕκαστος;

2) Μὲ μίαν δραχμὴν ἀγοράζει τις 8 ὀκάδας ἐξ ἑνὸς πράγματος, πόσας δραχμὰς πρέπει νὰ δώσῃ, ἵνα ἀγοράσῃ 120 ὀκάδας;

προφανὲς εἶνε, ὅτι, ἂν καὶ ἀμφότερα λύονται διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς διαιρέσεως 120: 8, ὅμως εἶνε διάφορα τὴν φύσιν· τὸ μὲν πρῶτον εἶνε μερισμὸς συγκεκριμένου ποσοῦ εἰς 8 ἴσα μέρη καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἐξαγόμενον εἶνε συγκεκριμένος ἀριθμὸς ὁμοειδής, τὸ δὲ δεύτερον ἀνάγεται εἰς μέτρησιν, διότι ὅσας φορὰς περιέχεται ὁ 8 εἰς τὸν 120, τόσας ὀκάδας θὰ ἀγοράσῃ· ὥστε ἡ διαίρεσις ἐν αὐτῷ ἐμφανίζεται ὡς εὕρεσις τοῦ ποσάκις ἀριθμός τις περιέχεται εἰς ἄλλον· διὰ τοῦτο δὲ τὸ ἐξαγόμενον αὐτῆς (τὸ πηλίκον) εἶνε ἀφῃρημένος ἀριθμὸς (ὡς δεικνύων τὸ ποσάκις τι περιέχεται εἰς ἄλλο ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, ποσάκις πρέπει νὰ ληφθῇ, ἵνα ἀποτελεσθῇ τὸ ἄλλο)· τὸν ἀφῃρημένον τοῦτον ἀριθμὸν 15 καθιστῶμεν ἔπειτα συγκεκριμένον 15 δρ. ὡς ἀπαιτεῖ τὸ λυόμενον πρόβλημα, καὶ ἔχομεν τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος· οἴκοθεν δὲ ἐννοεῖται,

ὅτι (ἐν τῇ περιπτώσει τῆς μετρήσεως) δύναται μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς διαιρέσεως τὸ πηλίκον νὰ θεωρηθῇ ὡς σημαῖνον διάφορα ποσά, ἀνεξαρτήτως τῆς διαιρέσεως καὶ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἑκάστοτε λυομένων προβλημάτων. Π. χ. εἰς τὰ ἑξῆς προβλήματα:

1) Μὲ 1 τάλληρον ἀγοράζει τις 8 ὀκάδας ἐξ ἑνὸς πράγματος, πόσα τάλληρα χρειάζονται διὰ νὰ ἀγοράσῃ 240 ὀκάδας ἐκ τοῦ αὐτοῦ πράγματος;

2) Εἰς 1 ὥραν βρύσις τις δίδει 8 ὀκάδας ὕδατος, εἰς πόσας θὰ δώσῃ 240 ὀκάδας;

3 Μία ὀκᾶ σίτου σπαρεῖσα εἴς τινα ἀγρὸν ἔδωκεν 8 ὀκάδας, πόσαι ὀκάδες σπειρόμεναι εἰς ἀγρὸν τῆς αὐτῆς ποιότητος θὰ δώσουν 240 ὀκάδας;

4) Μύλος τις ἀλέθει 8 ὀκάδας σίτου εἰς μίαν ὥραν· πόσας ὥρας πρέπει νὰ ἐργάζηται καθ' ἡμέραν, ἵνα ἀλέθῃ καθ' ἑκάστην 240 ὀκάδας;

Εἰς πάντα ταῦτα οἱ συγκεκριμένοι ἀριθμοὶ 240 ὀκάδες καὶ 8 ὀκάδες εἶνε οἱ αὐτοὶ καὶ τὸ πηλίκον τῆς διαιρέσεως εἶνε τὸ αὐτό, ὁ ἀριθμὸς 30· ἀλλ' αἱ λύσεις αὐτῶν εἶνε διάφοροι 1) 30 τάλληρα, 2) 30 ὧραι, 3) 30 ὀκάδες σίτου, τὸ δὲ τελευταῖον δὲν ἔχει λύσιν (1).

Ἡ διάκρισις τοῦ μερισμοῦ ἀπὸ τῆς μετρήσεως γίνεται ἐπιτακτικὴ καὶ ἀπαραίτητος, ὅταν ὁ διαιρετέος εἶνε συμμιγὴς ἀριθμός· ἂν λ. χ. εἴχομεν νὰ λύσωμεν τὰ ἑξῆς δύο προβλήματα:

(1) Ἐκ τούτων γίνεται καταφανές, ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τὴν *λύσιν* τοῦ προβλήματος μὲ τὸ πηλίκον τῆς μετρήσεως, εἰς ἣν ἄγει (καὶ ἐν γένει μὲ τὸ ἀφηρημένον ἐξαγόμενον τῆς ἀριθμητικῆς πράξεως εἰς ἣν ἄγει). Ἄπειρα προβλήματα ἄγουσιν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀριθμητικὴν πρᾶξιν, ἥτις ἔχει ὡς εἰκὸς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἐξαγόμενον· ἀλλ' ἡμεῖς ἔπειτα ἐνδύομεν αὐτὸ μὲ τὸ ἑκάστοτε κατάλληλον ἔνδυμα, ἵνα προσαρμόσωμεν αὐτὸ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ προβλήματος καὶ καταστήσωμεν αὐτὸ *λύσιν* τοῦ προβλήματος. Τὴν σύγχυσιν ταύτην εὕρομεν ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν κριτῶν τοῦ ἔτους 1894. ἐν σελίδι 454 ἔνθα λέγεται, ὅτι τὸ πηλίκον τῆς διαιρέσεως, εἰς ἣν ἄγει τὸ ἑξῆς πρόβλημα:

«Μὲ 75 δρ. πόσους πήχεις δύναμαι νὰ ἀγοράσω ἐξ ἑνὸς ὑφάσματος, τοῦ ὁποίου ὁ πῆχυς πωλεῖται 15 δραχμάς;»

Εἶνε 5 πήχεις! ἀλλ' ἂν πηλίκον εἶνε τὸ ἐξαγόμενον τῆς διαιρέσεως (ὡς πάντες ὁρίζουσιν αὐτό), πῶς ἐκ τῆς διαιρέσεως τῶν συγκεκριμένων ἀριθμῶν 75 δρ. καὶ 15 δρ. προκύπτει πηλίκον 5 πήχεις; καὶ πῶς ἐκ τῆς διαιρέσεως τῶν αὐτῶν συγκεκριμένων ἀριθμῶν προκύπτουσιν ἄλλοτε 5 πήχεις καὶ ἄλλοτε 5 δραχμαὶ κτλ. τοῦτο ὀφείλεται οὐχὶ εἰς τὴν διαίρεσιν, ἀλλ' εἰς τὸ πρόβλημα.

1) Ἐπώλησέ τις 8 στατῆρας ἐξ ἑνὸς πράγματος ἀντὶ 58 δρ. 65 λ. πόσον ἐπώλησεν ἕκαστον στατῆρα;

2) Ὁ στατὴρ ἑνὸς πράγματος ἀξίζει 8 δραχμάς· πόσους στατῆρας δύναταί τις νὰ ἀγοράσῃ μὲ 58 δρ. 65 λ.;

ἀμφότερα ἀνάγονται εἰς τὴν διαίρεσιν τοῦ συμμιγοῦς 58 δρ. 65 λ. διὰ τοῦ ἀκεραίου 8· ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον ἀπαιτεῖ μερισμὸν τοῦ συμμιγοῦς εἰς 8 ἴσα μέρη, τὸ δὲ δεύτερον ἀπαιτεῖ μέτρησιν τοῦ αὐτοῦ συμμιγοῦς διὰ τοῦ ὁμοειδοῦς ἀριθμοῦ 8 στ. διὰ τοῦτο ἡ διαίρεσις ἐκτελεῖται ἄλλως εἰς τὸ πρῶτον πρόβλημα καὶ ἄλλως εἰς τὸ δεύτερον καὶ τὰ ἐξαγόμενα εἶνε ἐντελῶς διάφορα.

Σκοπὸς ἡμῶν ἐνταῦθα εἶνε νὰ δείξωμεν, ὅτι πᾶν πρόβλημα ἐπὶ συγκεκριμένων ἀριθμῶν διὰ μιᾶς διαιρέσεως λυόμενον ἐξ ἀνάγκης θὰ ἀνάγηται ἢ εἰς μερισμὸν συγκεκριμένου ἀριθμοῦ εἰς ἴσα μέρη (1) ἢ εἰς μέτρησιν αὐτοῦ δι' ἄλλου ὁμοειδοῦς· εἰς τοῦτο πειθόμεθα ἐκ τῶν ἑξῆς.

Ἐπειδὴ ἡ διαίρεσις εἶνε πρᾶξις ἀντίστροφος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ ἀνάγεται εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὰ τῆς διαιρέσεως καλῶς, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν πρῶτον τὰ κατὰ τὸν πολλαπλασιασμόν.

Πάντες οἱ μαθηματικοὶ ὁρίζουσι τὸν ἀριθμητικὸν πολλαπλασιασμὸν ὡς πρᾶξιν, δι' ἧς ἐπαναλαμβάνομεν ἕνα ἀριθμὸν πολλάκις (ὅσας φορὰς δεικνύει ἄλλος τις ἀριθμὸς) καὶ *σχηματίζομεν* ἐξ αὐτοῦ ἄλλον ἀριθμόν. Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου συνάγεται ἀμέσως, ὅτι ὁ πολλαπλασιαστὴς πάντοτε εἶνε *ἀφῃρημένος ἀριθμὸς* ὡς δεικνύων ἁπλῶς, πόσας φορὰς θὰ ληφθῇ ὁ πολλαπλασιαστέος· ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν πολλαπλασιαστέον, οὗτος δύναται νὰ εἶνε ἢ συγκεκριμένος ἢ ἀφῃρημένος· τὸ δὲ γινόμενον, ἐπειδὴ γίνεται ἐκ τοῦ πολλαπλασιαστέου, καὶ εἶνε ἄθροισμα ἀριθμῶν ἴσων τῷ πολλαπλασιαστέῳ, εἶνε ἐξ ἀνάγκης *πάντοτε ὁμοειδὲς πρὸς αὐτὸν* (ἂν δὲ ἀφῃρημένος εἶνε ὁ πολλαπλασιαστέος, ἀφῃρημένον κατ' ἀνάγκην θὰ εἶνε καὶ τὸ γινόμενον). Ἐὰν τις δέχηται,

(1) Χάριν εὐκολίας θεωρῶ μόνον ἀκεραίους ἀριθμούς· προφανὲς ὅμως εἶνε ὅτι ἡ φύσις τοῦ προβλήματος παραμένει ἡ αὐτὴ εἴτε ἀκέραιοι ἀριθμοὶ εἶνε τὰ δεδομένα αὐτοῦ εἴτε καὶ μή.

ὅτι τὸ γινόμενον δύναται νὰ μὴ εἶνε ὁμοειδὲς μὲ τὸν πολλαπλασιαστέον, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ δεχθῇ, καὶ ὅτι τὸ ἄθροισμα δύναται νὰ μὴ εἶνε ὁμοειδὲς μὲ τοὺς προσθετέους).

Παραδείγματος χάριν εἰς τὸ ἑξῆς πρόβλημα:

Ὁ εἷς πῆχυς ἀξίζει 7 δραχμάς, πόσον ἀξίζουν 5 πήχεις;

πολλαπλασιαστὴς δὲν εἶνε οἱ 5 πήχεις, ἀλλ' ὁ ἀφῃρημένος ἀριθμὸς 5 (τίς ποτε δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι πολλαπλασιάζει δραχμὰς ἐπὶ πήχεις;) τῷ ὄντι διὰ νὰ λύσωμεν τὸ πρόβλημα, πρέπει νὰ προσθέσωμεν τὰς 7 δραχμὰς πέντε φορὰς

$$7^{\delta\rho} + 7^{\delta\rho} + 7^{\delta\rho} + 7^{\delta\rho} + 7^{\delta\rho} \cdot$$

εἰς τοὺς συλλογισμοὺς λοιπόν, τοὺς ὁποίους κάμνομεν, διὰ νὰ λύσωμεν τὸ πρόβλημα, δὲν λαμβάνομεν ποσῶς ὑπ' ὄψιν τὴν σημασίαν τοῦ ἀριθμοῦ 5· αὕτη ἠδύνατο νὰ εἶνε οἱαδήποτε (ἠδύνατο λ. χ. ἀντὶ 5 πήχεων νὰ εἶνε 5 ὀκάδες ἢ 5 ὧραι κλ.)· πάντοτε ὁ αὐτὸς συλλογισμὸς καὶ ἡ αὐτὴ πρόσθεσις λύει τὸ πρόβλημα καὶ πάντοτε τὸ ἐξαγόμενον εἶνε τὸ αὐτὸ (35 δρ.)· καὶ δὲν ἐπηρεάζεται ποσῶς ὑπὸ τῆς σημασίας τοῦ ἀριθμοῦ 5· διότι ὁ 5 θεωρεῖται ὡς ἀφῃρημένος ἀριθμὸς ἔν τε τῇ πράξει καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς ἡμῶν· πιστεύω, ὅτι εἰς τοῦτο οὐδεμία χωρεῖ διαφωνία μεταξὺ μαθηματικῶν· ἡ ἀριθμητικὴ ἄλλον πολλαπλασιασμὸν οὔτε εἰξεύρει οὔτε παραδέχεται.

Ὑπεθέσαμεν, ὅτι τὸ γινόμενον ἔχει δύο μόνον παράγοντας. ἀλλὰ καὶ πλείονας ἂν ἔχῃ, εἰς τὸ αὐτὸ φθάνομεν συμπέρασμα· τῷ ὄντι ἢ πάντες οἱ παράγοντες λαμβάνονται ὡς ἀφῃρημένοι ἀριθμοί, ὅτε καὶ τὸ γινόμενον, ὡς ἐξαγόμενον τῆς πράξεως, θὰ εἶνε ἀφῃρημένος ἀριθμός, ἢ εἷς θὰ λαμβάνηται διαρκοῦντος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ ὡς συγκεκριμένος, ὅτε αὐτὸς μὲν θὰ εἶνε ὁ πολλαπλασιαστέος, πάντες δὲ οἱ ἄλλοι θὰ λαμβάνωνται ὡς ἀφῃρημένοι καὶ θὰ εἶνε οἱ πολλαπλασιασταί· ὁ πολλαπλασιαστέος ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δυνατὸν νὰ πολλαπλασιάζηται καὶ διὰ μιᾶς ἐπὶ τὸ γινόμενον πάντων τῶν πολλαπλασιαστῶν, δυνατὸν ὅμως καὶ νὰ πολλαπλασιάζηται ἀλλεπαλλήλως ἐφ' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν· ὅτι δὲ καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ πολλαπλασιασμῷ τὸ γινόμενον εἶνε πάντοτε ὁμοειδὲς μὲ τὸν πολλαπλασιαστέον, εἶνε προφανές. Παραδείγματα προβλημάτων (ἐπὶ συγκεκριμένων ἀριθμῶν) ἀναγομένων

εἰς τὸν πολλαπλασιασμὸν ἀριθμῶν περισσοτέρων τῶν δύο ἔστωσαν τὰ ἑξῆς:

1) Βιβλίον τι ἔχει 180 σελίδας καὶ ἑκάστη σελὶς ἔχει 32 στίχους· πόσον θὰ στοιχίσῃ ἡ ἐκτύπωσις αὐτοῦ, ἂν δι' ἕκαστον στίχον πληρώσωμεν 5 λεπτά;

Ὁ πολλαπλασιασμός, δι' οὗ λύεται τὸ πρόβλημα, εἶνε ὁ ἑξῆς·

$$(5^{\lambda} \times 32) \times 180 \text{ ἢ καὶ ὁ ἑξῆς } 5^{\lambda} \times (32 \times 180)$$

Ὁ πρῶτος πολλαπλασιασμὸς προκύπτει, ἐὰν εὕρωμεν πρῶτον, πόσον στοιχίζει ἡ ἐκτύπωσις μιᾶς σελίδος καὶ ἔπειτα πόσον ἡ ἐκτύπωσις τῶν 180 σελίδων· ὁ δὲ δεύτερος προκύπτει, ἐὰν εὕρωμεν κατ' ἀρχάς, πόσοι εἶνε ὅλοι οἱ στίχοι καὶ ἔπειτα πόσον στοιχίζει ἡ ἐκτύπωσις ὅλων τῶν στίχων.

Ἐὰν ἀντὶ 5 λεπτῶν ἡ δαπάνη δι' ἕκαστον στίχον ἦτο 1 λεπτόν, οἱ τὸ πρόβλημα λύοντες πολλαπλασιασμοὶ θὰ ἦσαν οἱ ἑξῆς δύο·

$$(1^{\lambda} \times 32) \times 180 \text{ καὶ } 1^{\lambda} \times (32 \times 180)$$

2) Ἡ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων διὰ τοῦ σιδηροδρόμου στοιχίζει 5 λεπτὰ δι' ἕκαστον στατῆρα μεταφερόμενον εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς χιλιομέτρου· πόσον θὰ στοιχίσῃ ἡ μεταφορὰ 52 στατήρων εἰς ἀπόστασιν 12 χιλομέτρων;

Τὸ πρόβλημα τοῦτο λύεται δι' ἑνὸς τῶν ἑξῆς πολλαπλασιασμῶν·

$$(5^{\lambda} \times 12) \times 52 \text{ ἢ } (5^{\lambda} \times 52) \times 12\cdot$$

εἰς τὸν πρῶτον φθάνομεν, ἐὰν εὕρωμεν πρῶτον, πόσον στοιχίζει ἡ μεταφορὰ ἑνὸς στατῆρος (εἰς ἀπόστασιν 12 χιλιομέτρων) καὶ ἔπειτα ἡ μεταφορὰ τῶν 52 στατήρων· εἰς τὸν δεύτερον, ἐὰν εὕρωμεν κατ' ἀρχὰς πόσον στοιχίζει ἡ μεταφορὰ τῶν 52 στατήρων εἰς ἀπόστασιν 1 χιλιομέτρου καὶ ἔπειτα πόσον εἰς ἀπόστασιν 12 χιλιομέτρων.

Ἐὰν ἀντὶ 5^{λ} ἡ μεταφορὰ ἑνὸς στατῆρος εἰς ἀπόστασιν 1 χιλιομ. ἐστοίχιζεν 1 λεπτόν, ἡ ὅλη δαπάνη θὰ ἦτο προφανῶς

$$(1^{\lambda} \times 52) \times 12 \text{ ἢ } (1^{\lambda} \times 12) \times 52$$

3) Συνεφώνησέ τις μὲ ὑφάντριαν ταπήτων νὰ πληρώνῃ εἰς αὐτὴν διὰ τὴν ὕφανσιν ἑκάστου τάπητος τόσας δραχμάς, ὅσον εἶνε τὸ γινόμε-

νον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πήχεων τοῦ μήκους τοῦ τάπητος ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν πήχεων τοῦ πλάτους αὐτοῦ· πόσον θὰ πληρώσῃ διὰ τάπητα ἔχοντα 7 πήχεων μῆκος καὶ 5 πλάτος;

Ἐνταῦθα ὁ πολλαπλασιασμός, εἰς ὃν ἀνάγεται ἡ λύσις τοῦ προβλήματος, εἶνε ὁ ἑξῆς·

$$1^{\delta\rho} \times (7 \times 5)$$

διότι κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ προβλήματος θὰ ληφθῇ ἡ 1 δραχμὴ τοσάκις, ὅσας μονάδας ἔχει τὸ γινόμενον 7×5· πολλαπλασιαστέος λοιπὸν εἶνε ἡ $1^{\delta\rho}$, πολλαπλασιαστὴς δὲ τὸ ἀφῃρημένον γινόμενον τῶν ἀφῃρημένων ἀριθμῶν 7 καὶ 5(1).

Ἐὰν ἀντὶ $1^{\delta\rho}$ ἐπληρώνετο $3^{\delta\rho}$, θὰ εἴχομεν τὸ γινόμενον

$$3^{\delta\rho} \times (7 \times 5).$$

Ἔρχομαι νῦν εἰς τὴν διαίρεσιν.

Ἐν τῇ διαιρέσει ὁ διαιρετέος εἶνε γινόμενον τοῦ διαιρέτου καὶ τοῦ πηλίκου· ἂν λοιπὸν ὁ διαιρετέος εἶνε ἀφῃρημένος ἀριθμός, ἐξ ἀνάγκης ἀμφότεροι, καὶ ὁ διαιρέτης καὶ τὸ πηλίκον, εἶνε ἢ λαμβάνονται ἀφῃρημένοι ἀριθμοί· ἂν δὲ ὁ διαιρετέος εἶναι συγκεκριμένος ἀριθμός, τότε ἐκ τῶν δύο ἄλλων (διαιρέτου καὶ πηλίκου) ὁ εἷς ἐξ ἀνάγκης εἶνε συγκεκριμένος καὶ ὁμοειδὴς πρὸς αὐτὸν (ὁ πολλαπλασιαστέος τοῦ γινομένου) ὁ δὲ ἄλλος, ἀφῃρημένος ἀριθμὸς (ὁ πολλαπλασιαστής)· ἔχομεν λοιπὸν ἐπὶ τῶν συγκεκριμένων ἀριθμῶν μόνον τὰς ἑξῆς δύο περιπτώσεις τῆς διαιρέσεως δυνατάς.

1) *Διαιρετέος συγκεκριμένος ἀριθμός, διαιρέτης δὲ ἀφῃρημένος.*

(1) Ἔν τινι τῶν ἀριθμητικῶν ὁ συγγραφεὺς παρατρέχων τὸν πολλαπλασιαστέον 1 δρ, πραγματεύεται τὸ πρόβλημα τοῦτο ὡς πρόβλημα ἁπλοῦ πολλαπλασιασμοῦ δύο ἀριθμῶν καὶ καταντᾷ εἰς τὸ ἀλλόκοτον συμπέρασμα, ὅτι τὸ γινόμενον δὲν εἶνε πάντοτε ὁμοειδὲς μὲ τὸν πολλαπλασιαστέον! Ἀλλ' ἐν μὲν τῷ πρώτῳ πολλαπλασιασμῷ τῶν ἀφῃρημένων ἀριθμῶν 7 καὶ 5 τὸ γινόμενον εἶνε ὁ ἀφῃρημένος ἀριθμὸς 35 καὶ οὗτος λαμβάνεται ὡς πολλαπλασιαστὴς ἐν τῷ δευτέρῳ πολλαπλασιασμῷ, οὗτινος πολλαπλασιαστέος εἶνε ἡ 1 δρ.· τὸν δεύτερον τοῦτον πολλαπλασιασμὸν παρατρέχει ὡς ἁπλούστατον· ἀλλ' ἵνα γίνῃ κατάδηλον τὸ σφάλμα, ἀρκεῖ νὰ ἀλλαχθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν δραχμῶν.

Τότε τὸ πηλίκον εἶνε συγκεκριμένος ἀριθμὸς ὁμοειδὴς τῷ διαιρετέῳ καὶ πολλαπλασιαζόμενον ἐπὶ τὸν ἀφηρημένον διαιρέτην δίδει τὸν διαιρετέον· ἑπομένως τὸ πηλίκον εἶνε μέρος τοῦ διαιρετέου (ἢ μέρη αὐτοῦ, ἂν ὁ διαιρέτης εἶνε κλάσμα) καὶ λέγεται *μερίδιον*, ἡ δὲ τοιαύτη διαίρεσις λέγεται *μερισμός*.

2) *Διαιρετέος καὶ διαιρέτης συγκεκριμένοι καὶ ὁμοειδεῖς.*

Τότε τὸ πηλίκον εἶνε ἀφηρημένος ἀριθμός, ὅστις πολλαπλασιάζων τὸν διαιρέτην δίδει τὸν διαιρετέον· ἑπομένως τὸ πηλίκον δεικνύει, ποσάκις πρέπει νὰ ληφθῇ ὁ διαιρέτης (ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ, ἂν τὸ πηλίκον εἶνε κλάσμα), ἵνα ἐξ αὐτοῦ σχηματισθῇ ὁ διαιρετέος· τουτέστι, πῶς ἐκ τοῦ διαιρέτου (καὶ ἐκ τῶν μερῶν αὐτοῦ) ἀποτελεῖται ὁ διαιρετέος· καὶ τὸ μὲν πηλίκον τότε λέγεται *λόγος*, ἡ δὲ διαίρεσις λέγεται *μέτρησις*.

Ἐκ τῶν προειρημένων ἀσφαλῶς συνάγεται, ὅτι πάντα τὰ προβλήματα ἐπὶ τῶν συγκεκριμένων ἀριθμῶν τὰ διὰ μιᾶς διαιρέσεως λυόμενα ἀνάγονται ἐξ ἀνάγκης ἢ εἰς τὸν μερισμὸν συγκεκριμένου ἀριθμοῦ ἢ εἰς τὴν μέτρησιν αὐτοῦ δι' ἄλλου ὁμοειδοῦς (1).

(1) Ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτῶν (σελ. 454) οἱ κριταὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων τοῦ ἔτους 1894 περὶ τῶν συγκεκριμένων προβλημάτων τῆς διαιρέσεως προκειμένου ἀποφαίνονται, ὅτι «*ὑπάρχουσι προβλήματα συγκεκριμένα μὴ ὑπαγόμενα εἰς οὐδετέραν τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν*» εἰς τὸν μερισμὸν δηλαδὴ ἢ εἰς τὴν μέτρησιν, καὶ φέρουσι παράδειγμα «τὴν εὕρεσιν τοῦ ὕψους παραλληλογράμμου ἐκ τοῦ ἐμβαδοῦ καὶ τῆς βάσεως»· ὅτι καὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀνάγεται εἰς τὴν μέτρησιν, θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Ἀναμφιβόλως ἡ πλάνη αὕτη τῶν κ. κ. κριτῶν προῆλθεν ἐξ ἐσφαλμένης ἐκδοχῆς τοῦ γνωστοῦ τύπου $Ε = 6.υ$, ὅστις δίδει τὸ ἐμβαδὸν διὰ τοῦ μήκους τῆς βάσεως 6 καὶ τοῦ ὕψους υ· διότι ἐν τῷ τύπῳ τούτῳ οἱ τρεῖς ἀριθμοὶ Ε, 6, υ εἶνε ἀφηρημένοι ἀριθμοί, (ὁ μὲν Ε δηλοῖ τὸν λόγον, ὃν ἔχει ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὀρθογωνίου πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τετραγωνικοῦ μέτρου, οἱ δὲ 6, υ τοὺς λόγους τῶν πλευρῶν πρὸς τὸ μέτρον)· καὶ διὰ τοῦτο τότε μόνον ἐφαρμόζεται, ὅταν τὰ δεδομένα Ε καὶ 6 τοῦ προβλήματος λαμβάνωνται ὡς ἀφηρημένοι ἀριθμοί, ἀλλὰ περὶ τοιαύτης περιπτώσεως δὲν γίνεται ἐνταῦθα λόγος. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ προβλημάτων συγκεκριμένων, ἤτοι περὶ προβλημάτων, ἐν οἷς τὰ δεδομένα (ἢ πάντα ἤ τινα τούτων) θεωροῦνται ὡς συγκεκριμένοι ἀριθμοὶ ἔν τε τοῖς συλλογισμοῖς ἡμῶν καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, δι' ὧν λύονται. Τούτου τεθέντος πᾶς μὴ ὅλως ἐπιπολαίως ἐφαρμόζων τὸν τύπον $Ε = 6.υ$, βλέπει, ὅτι, ἂν οἱ ἀριθμοὶ λαμβάνωνται ὡς συγκεκριμένοι, ὡς θέλουσιν οἱ κ. κριταί, ὁ τύπος οὗτος εἶνε ἐλλιπής, καὶ διὰ τοῦτο ἀνεφάρμοστος. Διότι ἐν τῷ συγκεκριμένῳ γινομένῳ 6. υ ὁ εἷς ἐκ τῶν παραγόντων (ὁ πολλαπλασιαστής) ὀφείλει ἐξ ἅπαντος νὰ ληφθῇ ἀφηρημένος, μένει λοιπὸν εἷς μόνον παράγων συγκεκριμένος (ὁ πολλαπλασιαστέος), ὅστις δηλοῖ μέτρα· ἄρα καὶ τὸ γινόμενον κατὰ τὰ προειρημένα θὰ εἶνε ἐξ ἀνάγκης μέτρα ἁπλᾶ καὶ οὐχὶ τετραγωνικὰ μέτρα· οἷα

Δυνατὸν εἶνε πρόβλημά τι ἐπὶ συγκεκριμένων ἀριθμῶν νὰ ἄγῃ εἰς δύο ἢ περισσοτέρας ἀλλεπαλλήλους διαιρέσεις· πάντοτε ὅμως ἑκάστη τῶν διαιρέσεων τούτων εἶνε ἢ μερισμὸς ἢ μέτρησις· διότι ἐν ἑκάστῃ ὁ διαιρετέος εἶνε γινόμενον τοῦ διαιρέτου καὶ τοῦ πηλίκου αὐτῆς· τοιαῦτα εἶνε τὰ προβλήματα, ἐν οἷς δίδεται συγκεκριμένος τις ἀριθμός, ὅστις θεωρεῖται ὡς γινόμενον πολλῶν παραγόντων, δίδονται δὲ καὶ πάντες οἱ παράγοντες πλὴν ἑνός, ὅστις ζητεῖται· (ὅτι ἐκ τῶν παραγόντων τούτων εἷς μόνον εἶνε συγκεκριμένος, πάντες δὲ οἱ ἄλλοι λαμβάνονται ἀφῃρημένοι, εἴπομεν ἤδη)· ἡ λύσις τοιούτου προβλήματος δύναται μὲν νὰ ἀναχθῇ καὶ εἰς μίαν μόνην διαίρεσιν, ἐὰν προηγουμένως εὑρεθῇ τὸ γινόμενον πάντων τῶν δοθέντων παραγόντων καὶ δι' αὐτοῦ διαιρεθῇ τὸ δοθὲν γινόμενον (ἡ διαίρεσις τότε θὰ εἶνε μερισμός, ἂν ὁ ἄγνωστος παράγων εἶνε ὁ συγκεκριμένος, μέτρησις δέ, ἂν ἀφῃρημένος)· δύναται ὅμως καὶ νὰ γίνῃ δι' ἀλλεπαλλήλων διαιρέσεων, ἐὰν δηλαδὴ διαιρεθῇ τὸ δοθὲν γινόμενον δι' ἑνὸς τῶν δοθέντων παραγόντων, τὸ εὑρεθὲν πηλίκον διά τινος ἄλλου, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Παραδείγματα τοιούτων προβλημάτων ἔστωσαν τὰ ἑξῆς.

1) Ἡ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων διὰ τοῦ σιδηροδρόμου στοιχίζει 3 λεπτὰ δι' ἕκαστον στατῆρα μεταφερόμενον εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς

δηλοῖ ὁ Ε· ὥστε οἱ συγκεκριμένοι ἀριθμοὶ $Ε^{τ.μ}$ καὶ $β^{μ} \times υ$ εἶνε διάφοροι (λέγομεν μὲν ἐν τῇ γεωμετρίᾳ, ὅτι τὸ ἐμβαδὸν τοῦ ὀρθογωνίου εἶνε γινόμενον τῆς βάσεως ἐπὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ, ἀλλ' ἐννοοῦμεν ταῦτα ἐκπεφρασμένα δι' ἀριθμῶν ἀφῃρημένων· οὐδείς ποτε δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι β μέτρα ἐπὶ υ μέτρα πολλαπλασιαζόμενα δίδουσι β. υ τετραγωνικὰ μέτρα· τοιαῦτα γινόμενα οὔτε ἡ ἀριθμητικὴ παραδέχεται, οὔτε ἡ στοιχειώδης γεωμετρία γνωρίζει). Ἐάν τις ἀναγνώσῃ ἐπισταμένως τὸ θεώρημα τῆς γεωμετρίας, δι' οὗ εὑρίσκεται τὸ ἐμβαδὸν τοῦ ὀρθογωνίου, καὶ τὴν ἀπόδειξιν αὐτοῦ, βλέπει, ὅτι ἐκεῖ τοῦτο μόνον ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὀρθογωνίου (οὗ ἡ βάσις εἶνε β μέτρα καὶ τὸ ὕψος υ μέτρα) ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἐπιφανείας ἑνὸς τετραγωνικοῦ μέτρου ληφθείσης $β \times υ$ φορὰς (ὑποθέτω πρὸς εὐκολίαν ἀκεραίους τοὺς ἀριθμοὺς β καὶ υ)· ἢ ἐκ τῆς ἐπιφανείας β τετρ. μέτρων (τουτέστιν ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὀρθογωνίου, ὅπερ ἔχει τὴν αὐτὴν βάσιν καὶ ὕψος 1 μέτρον, ὅταν ληφθῇ υ φοράς· ἢ τέλος ἐκ τῆς ἐπιφανείας υ τετρ. μέτρων ληφθείσης β φοράς. Ὥστε ὁ πλήρης τύπος ἐπὶ συγκεκριμένων ἀριθμῶν εἶνε ὁ ἑξῆς·

$$Ε^{τ.μ} = 1^{τ.μ} \times (β \times υ)$$

$$\text{ἢ} \quad Ε^{τ.μ} = (1^{τ.μ} \times β) \times υ$$

$$\text{ἢ} \quad Ε^{τ.μ} = (1^{τ.μ} \times υ) \times β.$$

Ἐξ οὗ γίνεται φανερόν, ὅτι, ὅταν ὁ ἀριθμὸς Ε θεωρῆται ὡς συγκεκριμένος, ἤτοι ὡς παριστῶν τετραγωνικὰ μέτρα, εἶνε γινόμενον τριῶν παραγόντων, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ ἀριθμοὶ οἱ τὰς διαστάσεις αὐτοῦ ἐκφράζοντες θεωροῦνται ὡς ἀφῃρημένοι ἀριθμοί.

χιλιομέτρου· πόσοι στατῆρες εἶνε τὸ ἐμπόρευμα, ὧν ἡ μεταφορὰ εἰς ἀπόστασιν 80 χιλιομέτρων ἐστοίχισεν 9840 λεπτά;

Ἡ δαπάνη τῶν 9840 λεπτῶν εἶνε τὸ γινόμενον

$$(3^\lambda \times 80) \times \sigma \text{ ἢ καὶ τὸ ἑξῆς } (3^\lambda \times \sigma) \times 80,$$

ἔνθα σ δηλοῖ τὸν ἀριθμὸν τῶν στατήρων.

Ἐὰν θέλωμεν νὰ ἀναγάγωμεν τὸ πρόβλημα εἰς μίαν διαίρεσιν, πρέπει νὰ πολλαπλασιάσωμεν τοὺς δύο γνωστοὺς παράγοντας $3^\lambda \times 80$ καὶ ἔπειτα νὰ εὕρωμεν πόσας φορὰς περιέχεται τὸ γινόμενον αὐτῶν ἤτοι τὰ 240^λ εἰς τὰ 9840 λεπτά· τόσοι εἶνε οἱ στατῆρες σ· τὸ πρόβλημα τότε ἀνάγεται εἰς τὴν μέτρησιν. Εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς λύσεως φθάνομεν συλλογιζόμενοι ὡς ἑξῆς.

Ἐπειδὴ εἷς στατὴρ μεταφερόμενος εἰς ἀπόστασιν 1 χιλιομέτρου στοιχίζει 3 λεπτά, μεταφερόμενος εἰς 80 χιλιόμετρα θὰ στοιχίζῃ $3^\lambda \times 80$ ἤτοι 240^λ · καὶ ἐπειδὴ ἡ μεταφορὰ ἑκάστου στατῆρος στοιχίζει 240^λ, τόσοι στατῆρες θὰ ἦσαν, ὅσας φορὰς χωροῦσι τὰ 240^λ εἰς τὰ 9840^λ.

Δυνάμεθα ὅμως νὰ λύσωμεν τὸ πρόβλημα καὶ διὰ δύο διαιρέσεων· πρὸς τοῦτο διαιροῦμεν τὴν ὅλην δαπάνην 9840^λ ἢ $(3^\lambda \times \sigma) \times 80$ διὰ τοῦ 80 καὶ ἔπειτα τὸ εὑρεθὲν πηλίκον, ὅπερ εἶνε 123^λ, ἢ $3^\lambda \times \sigma$, διαιροῦμεν διὰ τῶν 3^λ, τὸ πηλίκον θὰ εἶνε ὁ ἀριθμὸς σ τῶν στατήρων.

Εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς λύσεως φθάνομεν, ἐὰν συλλογισθῶμεν ὡς ἑξῆς.

Ἐπειδὴ ἡ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων εἰς 80 χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἐστοίχισεν 9840 λεπτά, ἡ μεταφορὰ αὐτῶν δι' ἕκαστον χιλιόμετρον ἐστοίχισεν $9840^\lambda : 80$ ἢ 123^λ · καὶ ἐπειδὴ ἕκαστος στατὴρ (διὰ τὴν ἀπόστασιν 1 χιλιομέτρου) στοιχίζει 3 λεπτά, συμπεραίνομεν, ὅτι τόσοι ἦσαν οἱ στατῆρες, ὅσας φορὰς περιέχονται τὰ 3 λεπτὰ εἰς τὰ 123^λ · ἤτοι 41· ὥστε κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον λύεται τὸ πρόβλημα διὰ δύο διαιρέσεων, ὧν ἡ μία εἶνε μερισμός, ἡ δὲ ἄλλη μέτρησις. Οἱ συλλογισμοὶ καὶ αἱ πράξεις θὰ ἔμενον τὰ αὐτὰ καὶ ἂν ἀντὶ 3 λεπτῶν εἴχομεν 1^λ μόνον.

2) Ὀρθογωνίου τινὸς τὸ ἐμβαδὸν εἶνε 24 τετρ. μέτρα, ἡ δὲ βάσις εἶνε 8 μέτρα· πόσα μέτρα εἶνε τὸ ὕψος αὐτοῦ;

Κατὰ τὸ γνωστὸν γεωμετρικὸν θεώρημα τὰ 24 τ. μ., ἐξ ὧν σύγκειται τὸ ὀρθογώνιον, εἶνε τὸ γινόμενον

$1^{\tau.\mu} \times (8 \times \upsilon)$ ἢ τὸ $(1^{\tau.\mu} \times 8) \times \upsilon$ ἢ καὶ τὸ $(1^{\tau.\mu} \times \upsilon) \times 8$

ἔνθα υ δηλοῖ τὸ ὕψος.

Ἐὰν θέλωμεν νὰ ἀναγάγωμεν τὸ πρόβλημα εἰς μίαν διαίρεσιν, πρέπει νὰ πολλαπλασιάσωμεν τοὺς δύο δοθέντας παράγοντας $1^{\tau.\mu} \times 8$ καὶ ἔπειτα νὰ εὕρωμεν, πόσας φορὰς περιέχεται τὸ γινόμενον αὐτῶν, ἤτοι τὰ $8^{\tau.\mu}$, εἰς τὰ $24^{\tau.\mu}$ ὁ προκύπτων ἀφῃρημένος ἀριθμὸς δηλοῖ τὸν ἀριθμὸν τῶν μέτρων, ἐξ ὧν σύγκειται τὸ ὕψος. Εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς λύσεως φθάνομεν συλλογιζόμενοι ὡς ἀκολούθως.

Ἐὰν νοηθῇ τὸ ὕψος τοῦ ὀρθογωνίου διῃρημένον εἰς τὰ μέτρα, ἐξ ὧν σύγκειται, καὶ ἀχθῶσιν ἀπὸ τῶν ἄκρων αὐτῶν παράλληλοι τῇ βάσει, διαιρεῖται τὸ ὀρθογώνιον εἰς τόσα μέρη ἴσα, ὅσος εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν μέτρων τοῦ ὕψους· ἐπειδὴ δὲ ἕκαστον μέτρον ὕψους δίδει $8^{\tau.\mu.}$, συνάγεται, ὅτι τόσα εἶνε τὰ μέτρα τοῦ ὕψους, ὅσας φορὰς χωροῦσι τὰ $8^{\tau.\mu.}$ εἰς τὰ $24^{\tau.\mu.}$

Δυνάμεθα ὅμως νὰ λύσωμεν τὸ πρόβλημα καὶ διὰ δύο διαιρέσεων· πρὸς τοῦτο διαιροῦμεν τὰ $24^{\tau.\mu.}$, ἤτοι τὸ γινόμενον $(1^{\tau.\mu.} \times \upsilon) \times 8$ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 8 καὶ τὸ πηλίκον $3^{\tau.\mu.}$ διαιροῦμεν διὰ τοῦ $1^{\tau.\mu.}$· τὸ πηλίκον 3 εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν μέτρων τοῦ ὕψους.

Εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς λύσεως φθάνομεν, ἐὰν σκεφθῶμεν, ὅτι, ἂν ἡ βάσις τοῦ ὀρθογωνίου χωρισθῇ εἰς τὰ 8 μέτρα, ἐξ ὧν σύγκειται, καὶ ἀχθῶσι κάθετοι πρὸς αὐτὴν ἀπὸ τῶν σημείων τῆς διαιρέσεως, διαιρεῖται τὸ ὀρθογώνιον εἰς 8 ὀρθογώνια ἴσα, ὧν ἕκαστον ἔχει $3^{\tau.\mu.}$ ἐπειδὴ δὲ ἐν ἑκάστῳ τῶν μερῶν τούτων ἕκαστον μέτρον ὕψους δίδει ἓν τετραγωνικὸν μέτρον, συνάγεται, ὅτι τόσα εἶνε τὰ μέτρα τοῦ ὕψους, ὅσας φορὰς χωρεῖ τὸ $1^{\tau.\mu.}$ εἰς τὰ $3^{\tau.\mu.}$, ἤτοι 3.

Ι. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΕΦΑΡΜΟΓΑΙ ΤΩΝ ΜΙΓΑΔΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΝΑΛΛΟΙΩΤΟΥΣ

Ἐὰν τὰ σημεῖα ἐπιπέδου μετατοπισθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ ὁπωσδήποτε, αἱ συντεταγμέναι (x, y) τοῦ τυχόντος σημείου M πάσχουσι μεταβολάς, ἃς παριστῶ διὰ ξ, η, ὥστε τὸ σημεῖον M (x, y) ἔρχεται εἰς τὴν θέσιν M_1 ($x+\xi$, $y+\eta$)· εἶνε δὲ αἱ μεταβολαὶ αὗται τυχοῦσαι συναρτήσεις τῶν x, y.

Ἐὰν ἀπὸ τῶν ὀρθογωνίων ἀξόνων XOY, πρὸς οὓς ἀναφέρονται αἱ συντεταγμέναι x, y, μεταβῶμεν εἰς ἄλλους περὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν καὶ παραστήσωμεν τὰς νέας συντεταγμένας τοῦ σημείου M διὰ x', y', τοῦ δὲ M_1 διὰ $x'+\xi'$, $y'+\eta'$, (ἤτοι διὰ ξ', η' τὰς μεταβολὰς τῶν x', y'), θὰ εἶνε ὡς γνωστὸν

$$x'+iy'=(x+iy)e^{\theta i} \quad \text{καὶ} \quad \xi'+i\eta'=(\xi+i\eta)e^{\theta i}$$

ἔνθα θ δηλοῖ τὴν γωνίαν τοῦ νέου ἄξονος τῶν τετμημένων πρὸς τὸν παλαιόν.

Εὐκόλως ἐννοεῖ πᾶς τις, ὅτι ὑπάρχουσι συναρτήσεις τινὲς τῶν μεταβλητῶν ξ, η καὶ τῶν μερικῶν παραγώγων αὐτῶν πρὸς x, y, αἵτινες μένουσιν ἀναλλοίωτοι εἰς τὸν ῥηθέντα ὀρθογώνιον μετασχηματισμόν· τοιαῦται δηλαδή, ὥστε νὰ εἶνε

$$\varphi(\xi, \eta, \xi_1, \eta_1, \xi_2, \eta_2 \ldots)=\varphi(\xi', \eta', \xi_1' \eta_1', \xi_2', \eta_2' \ldots)$$

ἔνθα $\quad \xi_1=\dfrac{d\xi}{dx}, \quad \xi_1'=\dfrac{d\xi'}{dx'}, \quad \xi_2=\dfrac{d\xi}{dy}, \quad \xi_2'=\dfrac{d\xi'}{dy'}$, κτλ.

Σκοπὸς ἡμῶν ἐνταῦθα εἶνε νὰ δείξωμεν, πῶς εὑρίσκονται αἱ ἀναλλοίωτοι αὗται διὰ τῆς βοηθείας τῶν μιγάδων ἀριθμῶν.

Ἐὰν θέσωμεν

$$u = x + yi \qquad u' = x' + y'i$$
$$\text{καὶ}$$
$$v = x - yi \qquad v' = x' - y'i,$$

ἐπίσης

$$\varphi = \xi + i\eta \qquad \varphi' = \xi' + i\eta'$$
$$\text{καὶ}$$
$$f = \xi - i\eta \qquad f' = \xi' - i\eta',$$

αἱ προηγούμεναι ἐξισώσεις γίνονται

$$u' = u\,e^{\theta i} \qquad (1)$$
$$v' = v\,e^{-\theta i}$$

$$\varphi' = \varphi\,e^{\theta i} \qquad (2)$$
$$f' = f\,e^{-\theta i}$$

ἐὰν δὲ διαφορίσωμεν τὰς ἐξισώσεις (2) πρὸς u καὶ v, εὑρίσκομεν

$$(3) \quad \begin{aligned} \frac{d\varphi'}{du'} &= \frac{d\varphi}{du}, \qquad & \frac{d\varphi'}{dv'} &= \frac{d\varphi}{dv}\,e^{2\theta i} \\ \frac{df'}{dv'} &= \frac{df}{dv}, \qquad & \frac{df'}{du'} &= \frac{df}{du}\,e^{-2\theta i} \end{aligned}$$

$$(4) \quad \begin{aligned} \frac{d^2\varphi'}{du'^2} &= \frac{d^2\varphi}{du^2}\,e^{-\theta i}, \quad & \frac{d^2\varphi'}{du'dv'} &= \frac{d^2\varphi}{dudv}\,e^{\theta i}, \quad & \frac{d^2\varphi'}{dv'^2} &= \frac{d^2\varphi}{dv^2}\,e^{3\theta i} \\ \frac{d^2f'}{dv'^2} &= \frac{d^2f}{dv^2}\,e^{\theta i}, \quad & \frac{d^2f'}{du'dv'} &= \frac{d^2f}{dudv}\,e^{-\theta i}, \quad & \frac{d^2f'}{du'^2} &= \frac{d^2f}{du^2}\,e^{-3\theta i} \end{aligned}$$

καὶ γενικῶς (5)

$$\frac{d^\mu \varphi'}{du'^\mu} = \frac{d^\mu \varphi}{du^\mu} e^{(1-\mu)\theta i}, \qquad \frac{d^\mu f'}{dv'^\mu} = \frac{d^\mu f}{dv^\mu} e^{(\mu-1)\theta i}$$

$$\frac{d^\mu \varphi'}{du'^{\mu-1}.dv'} = \frac{d^\mu \varphi}{du^{\mu-1}dv}. e^{(3-\mu)\theta i} \qquad \frac{d^\mu f'}{dv'^{\mu-1}du'} = \frac{d^\mu f}{dv^{\mu-1}du} e^{(\mu-3)\theta i}$$

$$\frac{d^\mu \varphi'}{du'^{\mu-2}.dv'^2} = \frac{d^\mu \varphi}{du^{\mu-2}dv^2} e^{(5-\mu)\theta i} \qquad \frac{d^\mu f'}{dv'^{\mu-2}du'^2} = \frac{d^\mu f}{dv^{\mu-2}.du^2} e^{(\mu-5)\theta i}$$

. . . .

. . . .

$$\frac{d^\mu \varphi'}{du'dv'^{\mu-1}} = \frac{d^\mu \varphi}{du dv^{\mu-1}} e^{(\mu-1)\theta i} \qquad \frac{d^\mu f'}{dv'du'^{\mu-1}} = \frac{d^\mu f}{dv du^{\mu-1}} e^{(1-\mu)\theta i}$$

$$\frac{d^\mu \varphi'}{dv'^\mu} = \frac{d^\mu \varphi}{dv^\mu} e^{(\mu+1)\theta i} \qquad \frac{d^\mu f'}{du'^\mu} = \frac{d^\mu f}{du^\mu} e^{(-\mu-1)\theta i}$$

παρατηρητέον δέ, ὅτι αἱ ἐξισώσεις τῆς ἑτέρας τῶν στηλῶν τούτων προκύπτουσιν ἐκ τῶν ἐξισώσεων τῆς ἑτέρας τροπῇ τοῦ i εἰς - i, διότι τότε τὰ φ, f, u, v τρέπονται εἰς f, φ, v, u.

Ἐὰν νῦν θέλωμεν νὰ εὕρωμεν τὰς ἀναλλοιώτους, ἐν αἷς περιέχονται αἱ συναρτήσεις ξ, η καὶ αἱ παράγωγοι αὐτῶν μέχρι καὶ τῆς τάξεως μ, παρατηροῦμεν ἐν πρώτοις ἐκ τῶν προηγουμένων ἐξισώσεων, ὅτι εἶνε ἀναλλοίωτοι αἱ ἑξῆς παραστάσεις

$$\begin{matrix} \frac{d\varphi}{du}, & \frac{d^3\varphi}{du^2dv} & \frac{d^5\varphi}{du^3dv^2}, & \frac{d^7\varphi}{du^4dv^3}\cdots & \frac{d^{2\lambda+1}\varphi}{du^{\lambda+1}.\,dv^\lambda} \\ \frac{df}{dv} & \frac{d^3f}{dv^2du} & \frac{d^5f}{dv^3du^2}, & \frac{d^7f}{dv^4du^3}\cdots & \frac{d^{2\lambda+1}f}{dv^{\lambda+1}du^\lambda} \end{matrix} \qquad (2\lambda+1=\mu)$$

(εἶνε δὲ αἱ παράγωγοι αὗται πρωτοβάθμιοι συναρτήσεις τῶν παραγώγων τῶν ξ, η πρὸς x, y). Ἔπειτα δὲ παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ δεύτερα μέλη τῶν εὑρεθεισῶν ἐξισώσεων γίνονται ἐκ τῶν ξ, η καὶ ἐκ τῶν παραγώγων αὐτῶν πρὸς x, y, ὡς γίνονται τὰ πρῶτα μέλη ἐκ τῶν ξ', η'

καὶ ἐκ τῶν παραγώγων αὐτῶν πρὸς x′, y′. Ἐὰν λοιπὸν πολλαπλασιάσωμεν κατὰ μέλη δύο τῶν ἐξισώσεων τούτων, ἐν αἷς οἱ ἐκθέται τοῦ e νὰ εἶνε ἀντίθετοι ἀριθμοί, θὰ εὕρωμεν ἀναλλοίωτόν τινα συγκροτουμένην ἐκ τῶν ξ, η καὶ τῶν παραγώγων αὐτῶν πρὸς x, y.

Πρὸς εὕρεσιν συστήματος ἀναλλοιώτων, ἐξ οὗ παράγονται πᾶσαι αἱ λοιπαί, ἐργαζόμεθα ὡς ἑξῆς.

Συνδυάζομεν τὴν πρώτην τῶν ἐξισώσεων (2) μετὰ πασῶν, αἵτινες ἔχουσιν ἀρνητικὸν ἐκθέτην, ὑψοῦντες αὐτὴν ἑκάστοτε εἰς τὴν κατάλληλον δύναμιν· ἐπίσης τὴν δευτέραν μετὰ τῶν ἐχουσῶν θετικὸν ἐκθέτην· τοιουτοτρόπως εὑρίσκομεν τὰς ἑξῆς ἀναλλοιώτους

$$\varphi . f.$$

$$(A)\qquad
\begin{array}{c|c}
\dfrac{d\varphi}{du} & \dfrac{df}{dv} \\[2ex]
f^2\dfrac{d\varphi}{dv} & \varphi^2\dfrac{df}{du}
\end{array}$$

$$\begin{array}{c|c}
\varphi\dfrac{d^2\varphi}{du^2} & f\dfrac{d^2f}{dv^2} \\[2ex]
f\dfrac{d^2\varphi}{du\,dv} & \varphi\dfrac{d^2f}{dv\,du} \\[2ex]
f^3\dfrac{d^2\varphi}{dv^2} & \varphi^3\dfrac{d^2f}{du^2}
\end{array}$$

$$\begin{array}{c|c}
\varphi^2\dfrac{d^3\varphi}{du^3} & f^2\dfrac{d^3f}{dv^3} \\[2ex]
\dfrac{d^3\varphi}{du^2dv} & \dfrac{d^3f}{dv^2du} \\[2ex]
f^2\dfrac{d^3\varphi}{du\,dv^2} & \varphi^2\dfrac{d^3f}{dv\,du^2} \\[2ex]
f^4\dfrac{d^3\varphi}{dv^3} & \varphi^4\dfrac{d^3f}{du^3}
\end{array}$$

. . . .

. . . .

(A)

$\varphi^{\mu-1}\dfrac{d^{\mu}\varphi}{du^{\mu}}$	$f^{\mu-1}\dfrac{d^{\mu}f}{dv^{\mu}}$
$\varphi^{\mu-3}\dfrac{d^{\mu}\varphi}{du^{\mu-1}dv}$	$f^{\mu-3}\dfrac{d^{\mu}f}{dv^{\mu-1}du}$
$\varphi^{\mu-5}\dfrac{d^{\mu}\varphi}{du^{\mu-2}dv^{2}}$	$f^{\mu-5}\dfrac{d^{\mu}f}{dv^{\mu-2}du^{2}}$
.	. . . . .
$\varphi^{\mu-2\lambda-1}\dfrac{d^{\mu}\varphi}{du^{\mu-\lambda}dv^{\lambda}}$	$f^{\mu-2\lambda-1}\dfrac{d^{\mu}f}{dv^{\mu-\lambda}du^{\lambda}}$
$f^{\mu-2\lambda-3}\dfrac{d^{\mu}\varphi}{du^{\mu-\lambda-1}dv^{\lambda+1}}$	$\varphi^{\mu-2\lambda-3}\dfrac{d^{\mu}f}{dv^{\mu-\lambda-1}du^{\lambda+1}}$
.	. . . . .
$f^{\mu+1}\dfrac{d^{\mu}\varphi}{dv^{\mu}}$	$\varphi^{\mu\quad 1}\dfrac{d^{\mu}f}{du^{\mu}}$

ἔνθα $2\lambda+1$ εἶνε ὁ μέγιστος τῶν περιττῶν ἀριθμῶν, οἵτινες περιέχονται εἰς τὸν μ.

Τὸ πλῆθος τῶν ἀναλλοιώτων τούτων εἶνε

$$1+4+6+8+\ldots+2(\mu+1),\quad \text{ἤτοι } (\mu+1)(\mu+2)-1,$$

τὰ δὲ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα στοιχεῖα εἶνε τὰ ξ, η καὶ αἱ παράγωγοι αὐτῶν μέχρι καὶ τῆς τάξεως μ· ἐπομένως τὸ πλῆθος τῶν στοιχείων τούτων εἶνε

$$(\mu+1)(\mu+2),$$

ἤτοι κατὰ ἓν περισσότερα τῶν ἀναλλοιώτων.

Αἱ κατὰ τὰ προηγούμενα εὑρεθεῖσαι ἀναλλοίωτοι (A) εἶνε *διάφοροι ἀπ' ἀλλήλων*, ἤτοι οὐδεμία ἐξ αὐτῶν εἶνε συνάρτησις τῶν ἄλλων· διότι ἂν ἦτο π. χ.

$$\varphi^{\mu-1}\frac{d^\mu \varphi}{du^\mu}=\sigma\left(\varphi.\mathrm{f},\ \frac{d\varphi}{du},\ \frac{d\mathrm{f}}{dv},\ \varphi^2\frac{d\mathrm{f}}{du},\ \mathrm{f}^2\frac{d\varphi}{dv}\ldots\ldots\right),$$

ἡ διαφορικὴ αὕτη ἐξίσωσις (ἥτις ἀδύνατον νὰ εἶνε ταυτότης· διότι ἡ παράγωγος $\frac{d^\mu \varphi}{du^\mu}$ δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ δεύτερον μέλος) θὰ συνέδεε τὰς δύο συναρτήσεις φ καὶ f, ἤτοι τὰς ξ καὶ η, ὅπερ ἀδύνατον· διότι αἱ συναρτήσεις αὗται ὑπετέθησαν ὅλως αὐθαίρετοι.

Ἀλλὰ περισσότεραι τῶν $(\mu+1)(\mu+2)-1$ ἀναλλοίωτοι διάφοροι ἀπ' ἀλλήλων δὲν δύνανται νὰ ὑπάρχωσι· διότι ἐξισοῦντες τὰς τιμὰς τῶν ἀναλλοιώτων εἰς ἀμφότερα τὰ συστήματα (ξ, η) καὶ (ξ′ η′) θὰ εἴχομεν $(\mu+1)(\mu+2)$ ἐξισώσεις ἢ καὶ περισσοτέρας διαφόρους ἀπ' ἀλλήλων, δι' ὧν θὰ ὡρίζοντο ἑπομένως αἱ τιμαὶ τῶν ξ′ η′ καὶ τῶν παραγώγων αὐτῶν ἐκ τῶν τιμῶν τῶν ξ η καὶ τῶν παραγώγων αὐτῶν (μέχρι τῆς μ τάξεως), ὅπερ ἄτοπον· διότι τοῦτο γίνεται μόνον, ὅταν προσληφθῇ καὶ ἡ γωνία θ.

Ἐκ τούτων πάντων συνάγεται, ὅτι πᾶσαι αἱ ἀναλλοίωτοι, αἱ ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος στοιχείων δυνάμεναι νὰ συγκροτηθῶσιν, εἶνε συναρτήσεις τῶν ἤδη εὑρημένων ἀναλλοιώτων (Α)· ὅτι δὲ καὶ ἀντιστρόφως πᾶσα συνάρτησις αὐτῶν εἶνε ἀναλλοίωτος, εἶνε προφανές.

Αἱ ἀναλλοίωτοι (Α) εἶνε ἐκπεφρασμέναι διὰ τῶν συναρτήσεων φ, f καὶ τῶν παραγώγων αὐτῶν πρὸς u, v· ἀλλ' εὔκολον εἶνε νὰ ἐκφράσωμεν αὐτὰς διὰ τῶν ἀρχικῶν συναρτήσεων ξ, η καὶ διὰ τῶν παραγώγων αὐτῶν πρὸς x, y· τῷ ὄντι εἶνε

$$\varphi=\xi+\eta i$$
$$\mathrm{f}=\xi-\eta i$$

καὶ

$$\frac{d\varphi}{du}=\frac{d(\xi+\eta i)}{dy}.\ \frac{1}{2}+\frac{d(\xi+\eta i)}{dy}\frac{1}{2i}=\frac{1}{2}\left[\xi_1+\eta_2+i(\eta_1-\xi_2)\right]$$

$$\frac{d\varphi}{dv}=\frac{d(\xi+\eta i)}{dx}.\ \frac{1}{2}-\frac{d(\xi+\eta i)}{dy}\frac{1}{2i}=\frac{1}{2}\left[\xi_1-\eta_2+i(\eta_1+\xi_2)\right]$$

$$\frac{df}{du} = \frac{1}{2}\left[\xi_1 - \eta_2 - i(\eta_1 + \xi_2)\right]$$

$$\frac{df}{dv} = \frac{1}{2}\left[\xi_1 + \eta_2 - i(\eta_1 - \xi_2)\right].$$

ὁμοίως εὑρίσκομεν

$$\frac{d^2\varphi}{du^2} = \frac{1}{4}\left[\xi_{11} - \xi_{22} + 2\eta_{12} + i(\eta_{11} - \eta_{22} - 2\xi_{12})\right]$$

$$\frac{d^2\varphi}{du\,dv} = \frac{1}{4}\left[\xi_{11} + \xi_{22} + i(\eta_{11} + \eta_{22})\right]$$

$$\frac{d^2\varphi}{dv^2} = \frac{1}{4}\left[\xi_{11} - \xi_{22} - 2\eta_{12} + i(\eta_{11} - \eta_{22} + 2\xi_{12})\right]$$

$$\frac{d^2f}{du^2} = \frac{1}{4}\left[\xi_{11} - \xi_{22} - 2\eta_{12} - i(\eta_{11} - \eta_{22} + 2\xi_{12})\right]$$

$$\frac{d^2f}{du\,dv} = \frac{1}{4}\left[\xi_{11} + \xi_{22} - i(\eta_{11} + \eta_{22})\right]$$

$$\frac{d^2f}{dv^2} = \frac{1}{4}\left[\xi_{11} - \xi_{22} + 2\eta_{12} - i(\eta_{11} - \eta_{22} - 2\xi_{12})\right]$$

ἐξακολουθοῦντες τοιουτότροπως δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν πάσας τὰς παραγώγους τῶν φ καὶ f· γενικῶς εἶνε εἰς πᾶσαν διαφόρισιν

$$\frac{d}{du} = \frac{1}{2}\left(\frac{d}{dx} - i\,\frac{d}{dy}\right)$$

$$\frac{d}{du} = \frac{1}{2}\left(\frac{d}{dx} + i\,\frac{d}{dy}\right)$$

Αἱ ἀναλλοίωτοι (Α) αἱ ἐκ τῶν ξ, η καὶ τῶν παραγώγων πρώτης καὶ δευτέρας τάξεως συγκροτούμεναι εἶνε αἱ ἑξῆς ἕνδεκα

$$\xi^2 + \eta^2$$

$$\xi_1 + \eta_2 + i(\eta_1 - \xi_2)$$

$$\xi_1 + \eta_2 - i(\eta_1 - \xi_2)$$

$$(\xi - t\eta)^2 \left(\xi_1 - \eta_2 + i(\eta_1 + \xi_2)\right)$$

$$(\xi + i\eta)^2 \left(\xi_1 - \eta_2 - i(\eta_1 + \xi_2)\right)$$

$$(\xi + i\eta)\left[\xi_{11} - \xi_{22} + 2\eta_{12} + i(\eta_{11} - \eta_{22} - 2\xi_{12})\right]$$

$$(\xi - i\eta)\left[\xi_{11} - \eta_{22} + 2\eta_{12} - i(\eta_{11} - \eta_{22} - 2\xi_{11})\right]$$

$$(\xi - i\eta)\left[\xi_{11} + \xi_{22} + i(\eta_{11} + \eta_{22})\right]$$

$$(\xi + i\eta)\left[\xi_{11} + \xi_{22} - i(\eta_{11} + \eta_{22})\right]$$

$$(\xi - i\eta)^3 \left[\xi_{11} - \xi_{22} - 2\eta_{12} + i(\eta_{11} - \eta_{22} + 2\xi_{12})\right]$$

$$(\xi + i\eta)^3 \left[\xi_{11} - \xi_{22} - 2\eta_{11} - i(\eta_{11} - \eta_{22} + 2\xi_{12})\right].$$

Καθ' ὅμοιον τρόπον γίνεται καὶ ἡ εὕρεσις τῶν ἀναλλοιώτων, ἐν αἷς περιέχονται μόνον παράγωγοι ὡρισμένων τινῶν τάξεων. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν μόνον ἐκείνας τὰς ἐξισώσεις, αἵτινες περιέχουσι τὰς παραγώγους τῶν f καὶ φ πασῶν τῶν ὁρισθεισῶν τάξεων.

Ι. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΚ ΧΑΛΚΙΔΟΣ

(Προσθῆκαι)

Τὴν ἐν σελ. 449η δημοσιευομένην ἐπιγραφήν, ἣν καὶ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ πρὸ δύο περίπου μηνῶν ἐξεδώκαμεν, ἀνεδημοσίευσε καὶ ὁ κ. Π. Καββαδίας ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῷ ἐκδοθέντι τῇ 15η Δεκεμβρίου τοῦ λήξαντος ἤδη ἔτους 1897ου.

Ἐπειδὴ ὁ κ. Καββαδίας ἀναδημοσιεύσας τὴν ἐπιγραφὴν καὶ ἄλλως ἢ ὡς ἡμεῖς συνεπλήρωσε τὰ ἐπὶ τῆς πλίνθου ἐλλείποντα γράμματα καὶ πρὸς ἑρμηνείαν αὐτῆς προσέθηκέ τινα, ἅτινα κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν δὲν ἔχουσιν ὑγιῶς, ἐκρίναμεν καλὸν νὰ προσθέσωμεν τοῖς πρόσθεν εἰρημένοις καὶ τάδε, ὅπως μή τις τῶν ἀπείρως ἐχόντων πρὸς τὰ τοιαῦτα παραχθῇ.

Τὰ ἐπὶ τῆς πλίνθου τοῦ πλαισίου ἐλλείποντα γράμματα συμπληρῶν ὁ κ. Καββαδίας

Ἐλά[ξευ]ε(1) μό[ν]ος Τιμαρχί[δης Να]υσιστράτου ἢ [Λ]υσιστράτου·

ἐπιφέρει ὡς λόγον, ὅτι ἐπειδὴ τὸ μετὰ τὸ Ε γράμμα δὲν εἶνε

(1) Ὁ κ. Καββαδίας παραδόξως, ἐν ᾧ τῶν ἐπὶ τῆς πλίνθου γραμμάτων τῆς πρώτης λέξεως φαίνονται καθαρὰ δύο μόνον Ε, ὧν τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ, τὸ δ' ἐν τέλει κεῖται, ἐν τῇ μεταγραφῇ ἐν μὲν σελ. 197η σημειοῦται ὡς φαινόμενα τέσσαρα γράμματα ΕΛΑ ... Ε, ἐν δὲ σελ. 199η τρία ΕΛ ... Ε, εἰ καὶ τοῦ δευτέρου γράμματος μετὰ τὸ πρῶτον Ε ἡμεῖς παρετηρήσαμεν σῳζόμενον τὸ ἥμισυ μόνον κεραίας πλαγίας πως πρὸς τὰ ἀριστερά. Ὅπερ δὲ παραδοξότερον, ἐν τῷ φωτοτυπικῷ ἀπεικονίσματι ὁρᾶται καὶ γυμνῷ ὀφθαλμῷ ἀποτετυπωμένον τὸ γράμμα Λ, ὅπερ δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι προῆλθεν ὡς ἑξῆς. Ἀναγινώσκων τις τὴν ἐπιγραφὴν καὶ πειρώμενος ἴσως τοῦ χώρου, ἂν χωρῇ ὅσα αὐτὸς ἐφρόνει γράμματα, τὴν σῳζομένην πλαγίαν πως κεραίαν, ἣν ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν γράφοντες Χ, συνεπλήρωσε γράψας ἐπὶ τοῦ λίθου διά τινος χρωστικῆς ὕλης Λ, ὅτε δὲ ἡ φωτοτυπία ἐγένετο, ἐπειδὴ ἡ πλὰξ δὲν ἐκαθάρθη ὡς ἔδει ἀποπλυθεῖσα, τὸ γεγραμμένον ἤδη Λ ἀπεικονίσθη καὶ ἐν τῷ ἀποτυπώματι. Ὁμοίως τῆς λέξεως Τιμαρχίδης ὁ κ. Καββαδίας λέγει ὅτι δύο μόνον γράμματα τὰ τελευταῖα ἐλλείπουσιν, ἐν ᾧ μόνον τοῦ Ι τὸ κάτω μόνον μέρος σῴζεται, τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν ἴχνος φαίνεται.

δυνατὸν νὰ εἶνε Γ ἀλλ' οὐδὲ X, βεβαίως τοῦτο εἶνε Λ. Ἀποδεχόμενοι τὸ συμπέρασμα ὡς ὀρθῶς ἔχον, παρατηροῦμεν ὅτι δὲν εἶνε ὀρθὴ ἡ συμπλήρωσις αὕτη πρῶτον μέν, διότι τὸ ῥῆμα λαξεύειν οὐ μόνον ἐν οὐδεμιᾷ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἡμῖν τοὐλάχιστον γνωστῶν εὕρηται, ἀλλ' οὐδὲ παρ' οὐδενὶ οὔτε τῶν δοκίμων οὔτε τῶν ἐπὶ τῶν μετέπειτα Ἀλεξανδρεωτικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἀκμασάντων συγγραφέων ἀλλὰ μόνον παρὰ τοῖς Βυζαντιακοῖς καὶ οὐχὶ ἐν ὁμοίᾳ χρήσει. Εἶτα δέ, διότι τὸ μόνος δὲν ἑρμηνεύεται, ἡ δὲ ἑρμηνεία, ἣν ὁ κ. Καββαδίας προτείνει, ὅτι ὁ γλύψας τὸν λίθον καὶ χαράξας τὴν ἐπιγραφὴν ἀποθαυμάζων τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἔγραψεν ὅτι μόνος ἐξετέλεσεν αὐτό, ἄνευ συνεργάτου, ἂν γίνῃ ἀποδεκτή, πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι οὐ μόνον ὁ γλύψας ἦτο μωρός, νομίζων ὅτι μέγα τι ἔργον ἐπετέλεσε χαράξας τριάκοντα τριῶν νικητῶν ὀνόματα καὶ γλύψας ἑτέρους τοσούτους στεφάνους, ἀλλὰ καὶ οἱ νικήσαντες Χαλκιδεῖς τε καὶ ξένοι καὶ τὸ κοινὸν τῶν Χαλκιδέων ἐπιτρέψαντες νὰ θέσῃ τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ ἔστω καὶ παρέργως, ὡς λέγει ὁ κ. Καββαδίας, ἐκεῖ ὅπου συνήθως τὸ τῶν ἀρχόντων ἢ τοῦ δήμου ἢ τῶν γυμνασιαρχούντων καὶ ἀναγραφόντων τὸ ὄνομα συνήθως ἐπεγράφετο· διότι ἡμεῖς τοὐλάχιστον οὐδὲν ἔργον τέχνης οἱονδήποτε γινώσκομεν φέρον τὴν ὑπογραφὴν τοῦ τεχνίτου ἐπὶ τοῦ μετώπου ἀλλὰ μόνον κάτωθεν. Ἐπειδὴ δὲ συνήθως πρῶτα τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν ἐχόντων ἄλλο τι ἀξίωμα σχέσιν ἔχον πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγράφονται, ἐπῆλθέ μοι τὸ πρῶτον, ἀναμνησθέντι καὶ τῆς ἐν τῷ α' τόμῳ (ἐν σελ. 311η) τῆς Ἀθηνᾶς ἀναδημοσιευθείσης ὑφ' ἡμῶν ἐπιγραφῆς, νὰ συμπληρώσω οὐχὶ ὡς συνεπλήρωσα Ἐ[χάραξ]ε μόνος Τιμαρχ[ίδης Λυ]σιστράτου, ἀλλὰ Ἐ[πὶ ἡγ]εμόνος Τιμαρχ[ίδου τοῦ Λυ]σιστράτου, ἀλλ' ἀπέστην τῆς συμπληρώσεως ταύτης 1) διότι τὸ σῳζόμενον μέρος τοῦ μετὰ τὸ πρῶτον E γράμματος εἶνε πλάγιον καὶ οὐχὶ οἷον παρέχει τὸ γράμμα Π· 2) διότι ἀμφιβάλλομεν λίαν, ἂν καθ' οὓς χρόνους ὑποτίθεται ὅτι ἐτελέσθησαν τὰ Ἡράκλεια ὡς ἐπώνυμος ἦτο οὐχὶ στρατηγός, ἀλλ' ἡγεμών, ὡς ὑπάρχει ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ Χαλκιδικῇ ἐπιγραφῇ, ἥτις κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν εἶνε τοὐλάχιστον τρεῖς αἰῶνας μεταγενεστέρα τῆς παρούσης· 3) διότι ὁ ἐκ τῶν ἐφήβων νικήσας στάδιον Τιμαρχίδης ὁ Λυσιστράτου φαίνεται καὶ ἡγεμών, ἐπώνυμος δηλ. ἄρχων, ὅπερ ἀδύνα-

τον ἡμῖν τοὐλάχιστον φαίνεται. Ἡ τοιαύτη συμπλήρωσις θὰ ἦτό πως πιθανὴ μόνον, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ ἡγεμὼν Τιμαρχίδης ὁ Λυσιστράτου ἦτο πάππος τοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ ἐφήβου. Νῦν δὲ φρονοῦμεν ὅτι, ἂν εἶνε δυνατὸν νὰ συμπληρωθῇ ἐπὶ ἡγεμόνος, ἡ λέξις ἡγεμὼν δὲν πρέπει νὰ ὑποληφθῇ ὅτι δηλοῖ τὸν ἐπώνυμον ἄρχοντα, ἀλλὰ τὸν ἔχοντα τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐν τῷ γυμνασίῳ, ὡς γινώσκομεν ἐξ Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν (Ditten. 1112, 1121, 1122 κ. ἄ). Γνωστὸν δὲ ὅτι ἐν ταῖς ἀγωνιστικαῖς ἐπιγραφαῖς ἐχρονολόγουν καὶ ἀπὸ τοῦ κοσμητοῦ ἢ τοῦ παιδοτρίβου ἢ γυμνασιάρχου κλπ. (C. I. G. 264, 267-70, 271-74, 276, 282, 284, 285, 2416)· 4) διότι ὁ μεταξὺ τῶν σῳζομένων οὐχὶ πλήρων λέξεων Τιμαρχ- καὶ -σιστράτου χῶρος δύναται μὲν νὰ περιλάβῃ ἓν ἔτι γράμμα πλέον ἢ ὡς συνεπληρώσαμεν κατόπιν γράψαντες ἐχάραξε μόνος Τιμαρχίδης Λυσιστράτου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τρία ὅσα ἀπαιτεῖ ἡ συμπλήρωσις ἐπὶ ἡγεμόνος Τιμαρχίδου τοῦ Λυσιστράτου.

Πόθεν ὁ κ. Καββαδίας γινώσκων λέγει, ὅτι τὴν πρὸς κατασκευὴν καὶ ἀνίδρυσιν τοῦ μνημείου δαπάνην κατέβαλε πάντως ὁ ἀγωνοθέτης Δημήτριος Ἀνδρομάχου, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν. Ἡμεῖς γινώσκομεν ἐκ πολλῶν ἐπιγραφῶν ὅτι ἄλλοι ἦσαν οἱ ἀγωνοθέται πολλάκις καὶ ἄλλοι οἱ ἀναγράφοντες, οἷον ἡ πόλις, ἡ φυλή, οἱ νικῶντες, ἡ οἰκογένεια καὶ ἄλλοι (Dittenb. 1091 ὁ κοσμητὴς Στράτων — ἀνέγραψε — ἠγωνοθέτουν Στράτων νεώτερος καὶ Μένανδρος Στράτωνος. 1090 ὁ δεῖνα ἀνέγραψε τοὺς συνεφήβους. 1097 οἱ συστέφανοι ἀνέθηκαν. Πρβ. 1096, 1098, 1102, 1105, 1108, 1127. Πρβλ. πρὸς τούτοις C. I. G. 1588, 403, 268. Wadington—Le Bas 254. Bull. Corresp. Hell. V. σελ. 230).

Τὴν λέξιν πάμπαιδες ὁ κ. Καββαδίας νομίζει ταὐτόσημον τῷ παῖδες τῆς κατωτάτης ἡλικίας, τοῦτο δὲ εἰκάζει, ὡς λέγει, ἐκ τοῦ ὅτι ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἑπόμενον παῖδες. Ἐπειδὴ ἡ ἡλικία τῶν παίδων ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 15ου λήγει εἰς τὸ 17ον, πρέπει κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κ. Καββαδίου, πάμπαιδες μὲν νὰ νοηθῶσιν οἱ τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγοντες, παῖδες δὲ οἱ ἄγοντες τὸ 16ον καὶ 17ον ἔτος. Ἀλλ' ἂν τοῦτο εἶνε ἀληθές, τίς ὁ λόγος, δι' ὃν οἱ πάμπαιδες ἀπετέλεσαν ἰδίαν τάξιν ἀγωνιστῶν ἀποσπασθέντες ἀπὸ τῶν παίδων,

ἐν ᾧ τὰ αὐτὰ ἀγωνίσματα οἵ τε παῖδες καὶ οἱ πάμπαιδες ἀγωνίζονται; Ἐν ᾧ λοιπὸν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κ. Καββαδίου ἡ διαίρεσις τῶν παίδων εἰς πάμπαιδας καὶ παῖδας οὐδένα λόγον ἔχει, ἀφ' οὗ ἑκατέρα τῶν τάξεων τούτων τὰ αὐτὰ εἴδη ἀγώνων ἀγωνίζεται, κατὰ τὴν ἡμετέραν, καθ' ἣν πάμπαιδες λέγονται οἱ ἀποτελούμενοι ἐκ παίδων, ἐφήβων καὶ ἀγενείων ἡ διαίρεσις ἔχει λόγον, διότι τὰ ἀγωνίσματα, ἅτινα ἡ τῶν ἐφήβων καὶ ἀγενείων τάξις ἰδίᾳ ἑκατέρα ἀγωνίζεται (ἵππιον δρόμον, πένταθλον), δὲν περιλαμβάνονται, ὁπόταν συναγωνίζωνται αὐτοῖς καὶ οἱ παῖδες, ἀλλὰ μόνον ὅσα εἶνε κατάλληλα καὶ κοινὰ πᾶσι, παισίν, ἐφήβοις καὶ ἀγενείοις· ἔπειτα πῶς θὰ ἑρμηνευθῇ ἡ τοῦ C. I. G. 232 Ἀττικὴ ἐπιγραφή; τίνες οἱ ἐν αὐτῇ μνημονευόμενοι παῖδες τῆς πρώτης ἡλικίας, τίνες τῆς οἱ δευτέρας, τίνες οἱ τῆς τρίτης καὶ τίνες οἱ ἐκ πάντων; ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι νοοῦνται οἱ ἁπλῶς ἄλλως παῖδες λεγόμενοι, οἱ ἀπὸ τοῦ 15-17^ου^ ἔτους, τότε διατί ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ μνημονεύονται ἀμέσως οἱ ἄνδρες; τί ἐγένοντο οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ ἀγένειοι, οἵτινες κατὰ τὸν κ. Καββαδίαν ἀποτελοῦσιν αὐτοτελεῖς διακεκριμένας ἡλικίας; Πῶς θὰ ἑρμηνευθῇ ἡ ἐν σελ. 231 V τοῦ δελτίου τῆς Ἑλλ. ἀλληλογ. δημοσιευομένη ἐπιγραφή, καθ' ἣν φαίνονται ἀγωνιζόμενοι παῖδες, ἀγένειοι, ἄνδρες; Τίνος ἕνεκα ἐνταῦθα οὐ μόνον πάμπαιδες ἀλλ' οὐδὲ ἔφηβοι ἀναγράφονται; Μήπως ὅπου δὲν ἀναγράφονται πάμπαιδες ἢ ἔφηβοι ἢ ἀγένειοι ὑπὸ νόσου ἐθερίσθησαν καὶ διὰ τοῦτο παραλείπονται, ἢ τίνος ἕνεκα λόγου δὲν συμμετέσχον τῶν ἀγώνων, ἀλλὰ φαίνονται μόνον ἀγωνισθέντες παῖδες καὶ ἄνδρες; Τούτων πάντων ἕνεκα νομίζομεν ὅτι ὁ ἐναντίαν γνώμην ἀποφαινόμενος σκοποῦσαν μάλιστα νὰ ἑρμηνεύσῃ τι μήπω ἠκριβωμένον πρέπει, ἀφ' οὗ μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἐξετάσῃ πάντα τὰ πρὸς τὸ ζήτημα ἔχοντα σχέσιν, νὰ ἀποφαίνηται στηριζόμενος ἐπὶ ἀποδείξεων ὡς οἷόν τε πιθανωτάτων, ἂν θέλῃ νὰ εἶνε πιστευτός. Ἡμεῖς, εἰ καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι οἱ πάμπαιδες τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καὶ τῶν ἄλλων, ἐν αἷς ἡ λέξις εὑρίσκεται, εἰσὶν οἱ παῖδες ἐκ πάντων τῆς Ἀττικῆς ἐπιγραφῆς, μετ' εὐγνωμοσύνης θὰ ἀποδεχθῶμεν πᾶσαν ἄλλην ἑρμηνείαν δυναμένην νὰ πείσῃ ἡμᾶς ὅτι πάντα τὰ ζητήματα, ἅτινα ἀνεκινήσαμεν θέλοντες νὰ ὁρίσωμεν τίνες οἱ πάμπαιδες, τίνες οἱ παῖδες, τίνες οἱ

ἔφηβοι καὶ τίνες οἱ ἀγένειοι, λύονται καλλίτερον ἢ ὡς ἡμεῖς φρονοῦμεν.

Οὐχ ἧττον παράδοξος ἐφάνη ἡμῖν ἡ γνώμη τοῦ κ. Καββαδίου, ὅτι τὰ ἐν Χαλκίδι Ἡράκλεια ἱδρύθησαν σὺν τῇ καθιερώσει τοῦ γυμνασίου Τίτῳ τῷ Φλαμινίνῳ, τῷ σωτῆρι τῶν Χαλκιδέων καὶ ὅτι τότε τὸ πρῶτον ἐτελέσθησαν οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἀγῶνες. Ὅπως δὲ κυρώσῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην παραπέμπει τὸν ἀναγνώστην, ὅπου καὶ ἡμεῖς ἀκριβῶς παρεπέμψαμεν εἰς τὸν Πλουτάρχου Τίτον (16), ὃν ὅμως ἀμφιβάλλομεν, ἂν ὀρθῶς ἑρμηνεύει. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Πλούταρχος· «διασωθέντες οἱ Χαλκιδεῖς τὰ κάλλιστα καὶ μέγιστα τῶν παρ' αὐτοῖς ἀναθημάτων τῷ Τίτῳ καθιέρωσαν, ὧν ἐπιγραφάς ἐστι τοιαύτας ἄχρι νῦν ὁρᾶν· ὁ δῆμος Τίτῳ καὶ Ἡρακλεῖ τὸ γυμνάσιον. Ἑτέρωθι δὲ πάλιν· ὁ δῆμος Τίτῳ καὶ Ἀπόλλωνι τὸ Δελφίνιον». Ταῦτα, νομίζομεν, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπουσιν, ὅτι τό τε γυμνάσιον καὶ τὸ Δελφίνιον, ἀφ' οὗ ἦσαν τὰ κάλλιστα καὶ μέγιστα τῶν παρ' αὐτοῖς ἀναθημάτων ὑπῆρχον ἤδη καὶ ἦσαν καθιερωμένα τὸ μὲν γυμνάσιον τῷ Ἡρακλεῖ, τὸ δὲ Δελφίνιον τῷ Ἀπόλλωνι, τιμῶντες δὲ οἱ Χαλκιδεῖς τὸν Τίτον ὡς σωτῆρα ἑαυτῶν καθιέρωσαν καὶ τῷ Τίτῳ. Ἂν οἱ Χαλκιδεῖς τότε τὸ πρῶτον, ὡς λέγει ὁ κ. Καββαδίας, ὅτε καθιέρωσαν τῷ Τίτῳ τὸ γυμνάσιον καὶ τὸ Δελφίνιον, ἵδρυσαν τοὺς ἀγῶνας, τίνος ἕνεκα δὲν ὠνόμασαν αὐτοὺς Τίτεια (1), ἵνα μᾶλλον εὐχαριστήσωσι τῷ Τίτῳ ἀλλ' Ἡράκλεια; Διότι, ὡς ἡμεῖς φρονοῦμεν καὶ ὁ Πλούταρχος ὑποδηλοῖ, ὡς ἦν τὸ γυμνάσιον καθιερωμένον τῷ Ἡρακλεῖ, οὕτω προϋπῆρχον καθιδρυμένοι καὶ οἱ ἀγῶνες καὶ ὠνομάζοντο Ἡράκλεια, ὅτε δὲ καθιερώθη τὸ γυμνάσιον καὶ τῷ Τίτῳ, τὸ ὄνομα τῶν ἀγώνων δὲν μετεβλήθη, ἀλλὰ παρέμεινε τὸ αὐτό· διότι οἱ Χαλκιδεῖς ἐπεθύμουν μὲν νὰ ἐκδηλώσωσι τὴν πρὸς τὸν Τίτον εὐγνωμοσύνην αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἐνόμισαν πρέπον νὰ μεταβάλωσι καὶ τὸ ὄνομα τῶν ἀνέκαθεν τελουμένων ἀγώνων τῷ Ἡρακλεῖ.

(1) Ὅτι πολλαὶ πόλεις ὠνόμασαν ἀγῶνας ἀπὸ ὀνομάτων βασιλέων ἢ στρατηγῶν ἢ αὐτοκρατόρων καὶ ἄλλων, ἐκ πολλῶν ἐπιγραφῶν γίνεται δῆλον (Dittenb. 129 Ἀττάλεια. 121, 1122. κ. ἄ. Ἀντώνεια. 652 Καισάρεια Σεβαστά. 722, 734 μεγάλα Καισάρεια Σεβαστά. 129. Αὐγούστεια. 1079 κ. ἄ. Γερμανίκεια. 121, 1108 κ. ἄ. Ἀδριάνεια. 121, 1121 κ. ἄ. Ἀντινόεια. 1145, 1173, 121 κ. ἄ. Κομμόδεια).

Οὐχὶ εὐτυχέστερος ὑπῆρξεν ὁ κ. Καββαδίας λέγων περὶ τοῦ νικήσαντος ἄνδρας Ῥωμαίου Κοΐγκτίου Τίτου ὅτι δυνατὸν νὰ ἀνήκῃ τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ σωτῆρος τῶν Χαλκιδέων Τίτου Κοιντίου Φλαμινίνου, δυνατὸν νὰ εἶνε υἱὸς τούτου. Καὶ ἡμεῖς θὰ ἐπεθυμοῦμεν τοῦτο νὰ εἶνε ἀληθές, διότι οἱ ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν πάλαι ποτὲ τελεσθέντες ἀγῶνες μείζονα αἴγλην θὰ προσεκτῶντο, ἂν ὁ υἱὸς τοῦ σωτῆρος τῶν τότε Χαλκιδέων μετεῖχε τῶν ἀγώνων καὶ ἐνίκα. Δυστυχῶς δ' ὅμως ἡ ἱστορία οὐ μόνον δὲν προσεπικουρεῖ τῇ γνώμῃ ταύτῃ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀντιμάχεται. Ἐπειδὴ ὁ κ. Καββαδίας φρονεῖ, ὅτι οἱ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν, ὅτε καὶ τὸ γυμνάσιον καθιερώθη τῷ Τίτῳ, πάντως ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐτελέσθησαν εἶνε ὁ μετὰ τὴν ἐν Θερμοπύλαις ἧτταν καὶ φυγὴν τοῦ Ἀντιόχου, ἥτις ἐγένετο τῷ 191ῳ ἔτει π.Χ. Τότε λοιπὸν ὁ Τίτος Κοίντιος Φλαμινῖνος εἶχεν υἱὸν ἄνδρα, τὸν Κοίγκτιον Τίτον νικήσαντα ἄνδρας ὁπλίτην. Ὁ Πλούταρχος δ' ὅμως ἐν Τίτῳ (2) λέγει ὅτι τὸν Τίτον Φλαμινῖνον ὁ δῆμος ἀπέδειξεν ὕπατον μετὰ Σέξτου Αἰλίου καίπερ οὔπω τριάκοντα ἔτη γεγονότα, τοῦτο δὲ ἐγένετο τῷ 198ῳ ἔτει π. Χ. τουτέστιν ἑπτὰ ἔτη πρὸ τῆς ἐν Θερμοπύλαις μάχης. Ὥστε ὅτε οἱ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν, τῷ 191ῳ ἔτει δηλονότι, ὡς ὁ κ. Καββαδίας φρονεῖ, ὁ Τίτος Φλαμινῖνος ἦτο τὸ πολὺ ἐτῶν ἓξ καὶ τριάκοντα. Εἶνε λοιπὸν πιστευτόν, ὅτι ὁ Τίτος Φλαμινῖνος ὢν ἓξ καὶ τριάκοντα ἐτῶν εἶχεν υἱὸν ἄνδρα, τὸν Κοίγκτιον Τίτου;

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Ἰανουαρίου 1898.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΑΜΟΡΓΟΥ

Ἡ ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει καὶ πρὸς τὰ νοτιανατολικὰ τῆς νήσου Νάξου κειμένη νῆσος Ἀμοργὸς ἔχει ἔκτασιν 1270 □ χιλιομέτρων καὶ κατοικεῖται ὑπὸ 4,350 κατοίκων, ἀποτελούντων δύο δήμους, ἤτοι τὸν τῆς **Ἀμοργοῦ**, οὗ πρωτεύουσα τὸ Κάστρον ἢ ἡ Χώρα καὶ τὸν τῆς **Αἰγιάλης** μὲ πρωτεύουσαν τὴν Λαγκάδα.

Ἡ ἐκ ΒΑ πρὸς ΝΔ διεύθυνσις τῆς ἐπιμήκους νήσου Ἀμοργοῦ συμπίπτει μὲ τὴν διεύθυνσιν τῆς ὀροσειρᾶς αὐτῆς, ἧς τρεῖς κορυφαὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον προεξέχουσαι τῶν λοιπῶν ἀποτελοῦσι πρὸς τὰ ΒΑ μὲν τὸν Κρίκελλον μὲ ὕψος 853 μέτρων, ἐν τῷ μέσῳ δὲ καὶ πρὸς Α. τοῦ Κάστρου τὸν Προφήτην Ἠλίαν μὲ ὕψος 725 μέτρων καὶ τέλος πρὸς τὰ ΝΔ τὴν Γωνίαν μὲ ὕψος 630 μέτρων.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ποταμῶν αὐτῆς διευθύνονται ἐκ ΝΑ πρὸς τὰ ΒΔ ἐν εἴδει χειμάρρων καὶ μόνον εἷς φέρει ὕδωρ διαρκῶς (Βραμᾶς). Ἡ ΝΑ ἀκτὴ τῆς νήσου εἶνε ἀπότομος, εὐθεῖα καὶ ἄνευ προεξοχῶν καὶ ἐσοχῶν, ἐν ᾧ τοὐναντίον ἡ ΒΔ εἶνε πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως ὑπὸ τῶν κυμάτων διεσχισμένη (διαμεμελισμένη) καὶ φέρει τοὺς κόλπους, λιμένας, λιμενίσκους κτλ. τῆς νήσου, οὕτως ὥστε τὰ τεκτονικὰ ῥήγματα, ἅτινα, ὡς λείψανον τῆς ἄλλοτε μεγάλης καὶ ἐκτεταμένης χέρσου κατέλιπον τὴν Ἀμοργόν, συμπίπτουσι μὲ τὴν ΝΑ ἀκτήν, ἐν ᾧ τοὐναντίον τὰ τῆς ΒΔ πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν εἰς μιλίων ἀπόστασιν, μεταξὺ τῶν νήσων Ἀντικέρου καὶ Δονούσης ἀφ' ἑνὸς καὶ Ἀμοργοῦ ἀφ' ἑτέρου.

Προσέτι ἐὰν πρὸς στιγμὴν φαντασθῶμεν, ὅτι ὁ βυθὸς τοῦ Αἰγαίου πελάγους πάσχει ἔξαρσιν καὶ ὅτι αὕτη ἐξικνεῖται μέχρις 100 ὀργ., τότε αἱ νῆσοι Ἀντίκερος, Κέρος, Ἴος, Σίκινος, Φολέγανδρος, Ἀντίπαρος, Πάρος, Νάξος, Δονοῦσα, Μύκονος, Σῦρος, Τῆνος, Ἄνδρος θ' ἀποτελέσωσι χέρσον καὶ θὰ χωρίζηται αὕτη πρὸς βορρᾶν μὲν διὰ στενοῦ θαλάσσης καὶ βάθους 100 ὀργ. ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας, πρὸς νότον δὲ δι' ἑτέρου ἰσοβαθοῦς στενοῦ θαλάσσης

ἀπὸ τῆς Ἀμοργοῦ. Αἱ διευθύνσεις τῶν οὕτω σχηματιζομένων στενῶν εἶνε τοιαῦται ὥστε νὰ συμπίπτωσι μετὰ τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου, ἤτοι εἰσὶν συνέχειαι ἢ προεκτάσεις τῶν λεγομένων Ἑλληνασιατικῶν τεκτονικῶν ρηγμάτων.

Ἡ ἐπὶ τῆς νήσου ἐξάπλωσις τῶν διαφόρων πετρωμάτων εἶνε τοιαύτη ὥστε νὰ διαιρῆται αὕτη εἰς τρία εὐδιάκριτα τμήματα, ἤτοι τὸ ἀρχόμενον ἐκ τῆς πρωτευούσης τῆς Ἀμοργοῦ καὶ ἐξικνούμενον μέχρι τῶν ΒΑ ἄκρων τῆς νήσου, τὸ κεντρικόν,ὅπερ ἄρχεται ἀπὸ τῆς πρωτευούσης συμπεριλαμβανομένης καὶ ἐξικνεῖται μέχρι τῆς παλαιᾶς πόλεως, ἔνθα σήμερον τὸ Καστρί,καὶ τρίτον τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων τμημάτων τὸ πρῶτον εἶνε ὀλίγον μεγαλύτερον τῶν δύο ἄλλων ὁμοῦ λαμβανομένων καὶ ἀποτελεῖται κατὰ μέγα μέρος ἐξ ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων, τὸ κεντρικὸν ἐκ σχιστολίθων ψαμμιτῶν καὶ ἀσβεστολίθων καὶ τὸ τρίτον ἐπίσης ἐξ ἀσβεστολίθων καὶ ὀλίγων σχιστολίθων καὶ ψαμμιτῶν. Ἐκ τῶν πετρωμάτων τούτων τινὰ μὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀρχέγονον διάπλασιν (μαρμαρυγιακὸς σχιττόλιθος καὶ χονδροκρυσταλλικὸς ἀσβεστόλιθος), τινὰ δὲ εἰς τὴν Δεβονιακὴν (ἀργιλλικὸς σχιστόλιθος, ψαμμίτης, στιφρὸς ἀσβεστόλιθος διαφόρων ἀποχρώσεων κτλ.). Εἰσὶ δὲ ταῦτα οὐχὶ ὁριζόντια ἀλλὰ κεκλιμένα πρὸς ὁρίζοντα κατ' ἀκολουθίαν τεκτονικῶν διαταράξεων, ἀποτελοῦντα τεκτονικὰ σάγματα καὶ λεκάνας, ὧν αἱ διευθύνσεις τῶν ἀξόνων εἰσὶν ἐκ ΒΑ πρὸς τὰ ΝΔ.

Ἄξιον δ' ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶνε, ὅτι ἡ διάδοσις τῆς φοβερᾶς καὶ ἐπαράτου νόσου φθίσεως συμπίπτει μὲ τὴν διάδοσιν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς σχιστολιθικῆς διαπλάσεως τοῦ κεντρικοῦ μέρους τῆς νήσου.

Θ. ΣΚΟΥΦΟΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Συνεδρία ΟΗ΄ (τῇ 23 Νοεμβρίου 1897)

Ὁ μὲν πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας κ. Κ. Σ. Κόντος ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις κριτικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις εἰς τὴν νεωτάτην ἔκδοσιν τοῦ Ἱπποκράτους ἐλέγξας τινὰ ἐν αὐτῷ οὐκ ὀρθῶς ἔχοντα, ὁ δὲ κ. Σπ. Βάσης ἀνεσκεύασε τὴν περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πρώτων ἐν Ῥώμῃ δημάρχων νεωτάτην γνώμην τοῦ ἱστορικοῦ Ed. Meyer. (Τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 470).

Συνεδρία ΟΘ΄ (τῇ 14 Δεκεμβρίου 1897)

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων καὶ πολλῶν ἡμεδαπῶν καὶ ἀλλοδαπῶν λογίων, τιμώντων τὴν μνήμην τοῦ ἀοιδίμου Emil Du Bois-Reymond, ἐπιτίμου τῆς Ἑταιρείας ἑταίρου εἰς τιμητικὴν συνεδρίαν ἐν τῇ παρὰ τὴν ὁδὸν Σίνα ἀριθ 3 μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὁ κ. πρόεδρος ἔδωκε τὸν λόγον πρῶτον μὲν εἰς τὸν γραμματέα τῆς Ἑαιρείας κ. Μαργαρίτην Εὐαγγελίδην, ὅστις ἐξέθηκε τοῖς συνεδρεύουσι τὸν σκοπὸν τῆς συνεδρίας, εἶτα δὲ εἰς τὸν κ. Ῥήγαν Νικολαΐδην, ὅστις ἐπῄνεσε προσηκόντως τὸν μεταστάντα ἐκθεὶς τὰ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κατορθώματα αὐτοῦ. (Ὁ λόγος τοῦ κ. Νικολαΐδου δημοσιευθήσεται ἐν τῷ προσεχεῖ τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς).

Συνεδρία Π′ (τῇ 27 Ἰανουαρίου 1898)

Ὁ μὲν κ. Γεώργιος Ν. Χατζιδάκις ἐπραγματεύσατο περὶ τονικῶν ἀλλοιώσεων ἐν τοῖς συνθέτοις, ὁ δὲ κ. Γ. Α. Παππαβασιλείου ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις κριτικὰς αὑτοῦ παρατηρήσεις εἰς τὸν Ζ′ τόμον τῶν ὑπὸ Γ. Βερναρδάκη ἐκδοθέντων Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου. (Αἱ ἀνακοινώσεις αὗται θέλουσι δημοσιευθῇ ἐν τῷ προσεχεῖ τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς).

Συνεδρία ΠΑ′ (τῇ 1 Φεβρουαρίου 1898)

Ὁ μὲν γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας κ. Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης ἀνέγνω τὴν ἔκθεσιν τῶν κατὰ τὴν πέμπτην τῆς Ἑταιρείας διετῆ περίοδον πεπραγμένων ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ὁ δὲ εἰσηγητὴς τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας κ. Ἰωάννης Βορτσέλλας τὸν ἔλεγχον τῆς διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 1897, ὃν οἱ ἑταῖροι ὁμοφώνως ἐνέκριναν. (Αἱ ἐκθέσεις αὗται δημοσιεύονται κατωτέρω).

Συνεδρία ΠΒ′ (τῇ 8 Φεβρουαρίου 1898)

Ἐγένοντο αἱ ἀρχαιρεσίαι, καθ' ἃς ἀνεδείχθησαν **πρόεδρος** ὁ κ. Κ. Σ. Κόντος, **ἀντιπρόεδροι** ὁ κ. Ι. Ν. Χατζιδάκις καὶ Δ. Τσιβανόπουλος, **γραμματεὺς** ὁ κ. Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης, **Σύμβουλοι** δὲ οἱ κ. Σπ. Βάσης, Γ. Ν. Χατζιδάκις, Ῥήγας Νικολαΐδης, Π. Καββαδίας, Γ. Α. Παππαβασιλείου, Π. Π. Οἰκονόμου, Δ. Αἰγινήτης καὶ Ἰ. Ἀργυριάδης, **Ἐλεγκταὶ** δὲ οἱ κ. Ἠλίας Λιακόπουλος, Κοσμᾶς Κασιμάτης καὶ Δ. Ζαγγογιάννης.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Φίλοι εταῖροι,

Κατὰ τὴν λήγουσαν σήμερον πέμπτην περίοδον τοῦ βίου τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν μικρὰ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὑμῖν κατορθώματα τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον.

Συνεκρότησε κατὰ τὸ διετὲς χρονικὸν διάστημα ἐννέα συνεδρίας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ ἐννέα τῶν εταίρων. Καὶ ἐν ἐκείναις μὲν ἐφρόντισε περὶ τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ἑταιρείας, ἐμερίμνησεν, ὅπως συνάψῃ πάλιν τὰς μετὰ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εταίρων ἐλλείψει δραστηρίου ἀνταποκριτοῦ διακοπείσας σχέσεις καὶ ἐποιήσατο ἐπανειλημμένας ἀλλὰ ματαίας ἀποπείρας πρὸς εὕρεσιν σταθερᾶς στέγης, ἧς ἡ ἔλλειψις παραλύει τὰς δυνάμεις τῆς Ἑταιρείας. Πρὸς δὲ τούτοις ἐνέκρινε καὶ κατέλεξεν εἰς μὲν τοὺς συνέδρους αὐτῆς εταίρους τὸν κ. Δ. Αἰγινήτην, εἰς δὲ τοὺς τακτικοὺς τοὺς ἑξῆς 16.

Γεώργιον Μιχαλόπουλλον	Βασ. Σέρτσιον
Σπ. Παναγιωτόπουλλον	Μιχ. Βολονάκιν
Παν. Σταγόπουλλον	Λέων. Παππαπαύλου
Σῖμον Μενάρδον	Ἀ. Δ. Κεραμόπουλλον
Εὐστάθιον Πασχάλην	Δ. Λάμψαν
Κ. Ῥωμαῖον	Δ. Φιλικὸν
Ἐμμαν. Παντελάκιν	Δ. Χατζηεμμανουὴλ
Παναγ. Λορεντσᾶτον	Σταῦρον Κεφεζέζην

Αἱ εἰσπράξεις τῆς Ἑταιρείας ἔκ τε τῶν εταίρων καὶ τῆς πωλήσεως τοῦ περιοδικοῦ ἀνῆλθον κατὰ τὴν διετίαν ταύτην εἰς 3135,50. (2389,50 ἐκ συμβολῶν τῶν ετέρων καὶ 746 ἐκ πωλήσεως τοῦ περιοδικοῦ), αἱ δὲ δαπάναι εἰς 5680. Ὥστε θὰ εἴχομεν ἔλλειμμα 2545 δραχμῶν, ἂν μὴ ἡ Σεβ. Κυβέρνησις καὶ τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον ἤρχοντο εἰς ἐπικουρίαν, ἡ μὲν χορηγήσασα ἡμῖν 5000 δραχ. τὸ δὲ

Πανεπιστήμιον ἀγοράσαν ἀντίτυπα τοῦ περιοδικοῦ 1400 δραχμῶν. Ἐφ' ᾧ ἐκφράζομεν ἐνταῦθα τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν πρός τε τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν καὶ πρὸς τὴν Ἀκαδημεικὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Σύγκλητον.

Ἐν δὲ ταῖς ἐννέα τῶν ἑταίρων συνεδρίαις ἐγένοντο ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις. Μία δ' αὐτῶν ἀφιερώθη εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀοιδίμου ἐπιτίμου ἡμῶν ἑταίρου Du Bois-Reymond, καθ' ἣν ἐτέλεσεν ἡ Ἑταιρεία ἡμῶν πάνδημον τοῦ ἐξόχου ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀοιδίμου ἑταίρου ἡμῶν πολιτικὸν μνημόσυνον, τὸν ἔπαινον τοῦ ἀοιδίμου εἰπόντος τοῦ συμβούλου τῆς Ἑταιρείας κ. Ῥήγα Νικολαΐδου. Ἐν ταῖς ὀκτὼ συνεδρίαις τῶν ἑταίρων ἀνεκοινώσαντο ὁ μὲν πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας παθὼν ἐκ δεινοῦ τῶν ὀφθαλμῶν νοσήματος καὶ ἐπὶ πολὺ κατ' αὐστηρὰν τῶν ἰατρῶν ἐντολὴν πάσης ἐργασίας ἀποσχόμενος δίς, ὁ δὲ κ. Σπυρίδων Βάσης δίς, ὁ δὲ κ. Γεώργιος Χατζιδάκις τρίς, ὁ δὲ κ. Γ. Α. Παππαβασιλείου δίς, ὁ δὲ κ. Π. Οἰκονόμου ἅπαξ, ὁ δὲ κ. Ῥήγας Νικολαΐδης ἅπαξ καὶ ὁ κ. Σκοῦφος ἅπαξ.

Τὸ περιοδικὸν ἡμῶν ἐξεδίδοτο τῇ φροντίδι τριμελοῦς ἐπιτροπείας ὑπὸ τῶν κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι, Σπ. Βάση καὶ Γ. Α. Παππαβασιλείου συγκειμένης τακτικῶς κατὰ τὸν ἐπενεχθέντα ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου περιορισμὸν εἰς 32 μόνον τυπογραφικὰ φύλλα κατ' ἔτος καὶ 500 μόνον ἀντίτυπα.

Ἀνταλλαγαὶ τοῦ περιοδικοῦ ἐγένοντο ἐνταῦθα μὲν πρὸς τὰ περιοδικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς, τῶν ἀρχαιολογικῶν σχολῶν, τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Γερμανικῆς, ἐν δὲ τῇ ἀλλοδαπῇ πρὸς τὰς Nachrichten von der Königlicher Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen καὶ τὰ Heidelberger Jahrbücher.

Τὰ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Ἑταιρείας θὰ ἀκούσητε παρὰ τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας. Πρὶν νὰ περάνω τὴν βραχεῖαν ταύτην ἔκθεσιν ὀφείλω νὰ μνημονεύσω ὅτι ἀπὸ δύο ἤδη ἐτῶν φιλοξενούμεθα ἐνταῦθα μετὰ εὐγενοῦς φιλαδελφίας ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, πρὸς ἣν ἐκφράζομεν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1896 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Φίλοι εταῖροι,

Ἐκπληροῦντες τὴν ἀνατεθεῖσαν ἡμῖν ἐντολὴν τῆς ἐξελέγξεως τῆς διαχειρίσεως τοῦ λήξαντος ἔτους ὑποβάλλομεν ὑμῖν τὰ πορίσματα τῆς ἡμετέρας ἐργασίας. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία προέτεινεν, ὅπως ἡ οἰκονομικὴ διαχείρισις τῆς Ἑταιρείας κλείῃ τῇ 31 Δεκεμβρίου ἑκάστου ἔτους.

Τῇ γνώμῃ ταύτῃ ἀκολουθῶν ὁ κ. ταμίας τῆς Ἑταιρείας ἔκλεισε τὰ βιβλία τῆς διαχειρίσεως τῇ 31 Δεκεμβρίου 1896, κατ' ἀκολουθίαν ἡ διαχείρισις ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς 7 Μαρτίου π. ἔτους, ὅτε ἐγένετο ἡ ἐξέλεγξις ὑπὸ τῆς προτέρας ἐπιτροπείας, ἔληξεν ἅμα τῷ ἔτει 1896.

Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ βιβλίου ταμείου εἰσεπράχθησαν:

1) ἐκ συμβολῶν τοῦ μὲν	1894	δρ.	30.—
τοῦ δὲ	1895	»	305.—
2) ἐκ συμβολῶν τοῦ	1896	»	1199.—
3) ἐξ ἐπιχορηγήσεως τῆς Κυβερνήσεως . . .		»	2500.—
4) ἐξ ἀγορᾶς περιοδικοῦ ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου		»	500.—
5) ἐξ ἀντιτίμου πωληθέντων τόμων τοῦ περιοδικοῦ		»	419.—
6) ἐκ τόκων		»	165.—
Τὸ ὅλον		»	5118.—

ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον μὲν τῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους κατὰ δρ. 495,85 ἐπὶ πλέον δὲ τῶν προϋπολογισθέντων κατὰ δρ. 418.

Προστιθεμένου δὲ ταῖς εἰσπράξεσι ταύταις καὶ τοῦ περισσεύματος τῆς 6 Μαρτίου 1896, ἤτοι » 7,355,30
τὸ ὅλον τῶν εἰσπράξεων ἀνέρχεται εἰς » 12,473,30

Αἱ δὲ δαπάναι τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος προϋπελογίσθησαν μὲν ἐκ. . . . . δρ. 3003.—
ἐδαπανήθησαν δὲ
1) εἰς τυπωτικὰ κ.τ.λ. β', γ', δ' τευχῶν τοῦ περιοριοδικοῦ Ἀθηνᾶς. . . . . » 1462,50
2) εἰς μισθὸν ὑπαλλήλου τῆς Ἑταιρείας διὰ μῆνας 11.. . . . . » 440.—
3) εἰς χαρτόσημον ἐπιχορηγήσεως τῆς Κυβερνήσεως κ.τ.λ. . . . . » 21,50
4) εἰς δικαιώματα εἰσπράξεως.. . . . . . . » 91.—
Τὸ ὅλον . . . » 2015.—

ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον τῶν προϋπολογισθέντων κατὰ δραχμὰς 988
ἐκ τοῦ ὅλου τῶν εἰσπράξεων ἀνερχομένων, ὡς ἐρρήθη
εἰς . . . . δρ. 12,473,30
ἀφαιρουμένων τῶν δαπανῶν ἤτοι . . . . . . » 2015.—
προκύπτει περίσσευμα ἐκ . . . . » 10458,30
ὅπερ ἀποτελεῖται
1) ἐκ τῶν προειρημένων δανείων ἐκ . . . . . » 8000.—
2) ἐκ μετρητῶν παρὰ τῷ ταμίᾳ . . . . . . » 2458,30
ἤτοι τὸ ὅλον . . . . » 10458,30
Ἂν δὲ ἐκ τοῦ περισσύματος τούτου ἀφαιρεθῇ τὸ
τῆς 6 Μαρτίου 1896 . . . . » 7355,30
Ἔχομεν ἔκτοτε αὔξησιν τῆς περιουσίας τῆς Ἑταιρείας » 3103.—

Ὡς δὲ ἡ τοῦ παρελθόντος ἔτους Ἐπιτροπεία, οὕτω καὶ ἡ τοῦ παρόντος, τὰ πορίσματα αὐτῆς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ βιβλίου ταμείου. Τῶν μὴ εἰσπραχθεισῶν δὲ συμβολῶν τοῦ 1896 11 μὲν ἀποδείξεις μένουσι προσηρτημέναι τοῖς στελέχεσιν αὐτῶν, ἐπιστραφεῖσαι ὑπό τινων ἑταίρων, ἱκαναὶ δὲ μένουσι καὶ παρὰ τοῖς κ. ἀνταποκριταῖς, ὧν σημείωσιν ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ ἀποστείλαντος αὐτὰς κ. Γ. Χατζιδάκι ἐπέδειξεν ἡμῖν ὁ κ. ταμίας. Αἱ προσηρτημέναι τοῖς στελέχεσιν ἀποδείξεις ἀνέρχονται, ὡς εἴπομεν εἰς 11, τὸ δὲ κατ' αὐτὰς εἰσπρακτέον ποσὸν εἰς δρ. 250.

Αἱ δὲ διὰ τοῦ κ. Χατζιδάκι ἀποσταλεῖσαι, ἀλλὰ μήπω ἐξοφληθεῖσαι, ἀνέρχονται εἰς 35 τὸ δὲ κατ' αὐτὰς ποσὸν δρ. 875.

Ἔτι δὲ μένουσι παρὰ τῷ εἰσπράκτορι τρεῖς ἀποδείξεις τὸ δὲ κατ' αὐτὰς ποσὸν ἀνέρχεται εἰς δρ. 75.

Ὡς δὲ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος εἰσεπράχθησαν ἐκ τῶν συμβολῶν τοῦ 1894 καὶ 1895 δρ. 335, οὕτως ἐλπὶς εἶνε ὅτι καὶ ἐκ τῶν τοῦ λήξαντος ἔτους ἱκαναὶ θὰ εἰσπραχθῶσιν ἔτι κατὰ τὸ ἐνεστὼς τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ κ. ταμίου, ἀφοῦ μάλιστα εἰσεπράχθησάν τινες ἀρξαμένου τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους.

Ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐγένετο λόγος καὶ περὶ καταλόγου τῶν εἴτε ἐκ δωρεῶν εἴτε ἐξ ἀνταλλαγῆς τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἑταιρείας κεκτημένων βιβλίων. Ὁ κατάλογος οὗτος συνταχθεὶς τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ κ. Γραμματέως, ἐδημοσιεύθη ἐν σελίδι 487 καὶ ἑξῆς τοῦ δ' τεύχους τοῦ Η' τόμου τῆς Ἀθηνᾶς. Τὰ βιβλία ταῦτα ἀνέρχονται εἰς 64 καὶ διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ κ. Γραμματέως.

Πίναξ τῶν ὑπαρχόντων τευχῶν τοῦ περιοδικοῦ θὰ δημοσιευθῇ ἐν παραρτήματι κατωτέρω.

Καταπαύουσα δὲ τὸν λόγον ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία προτείνει πρῶτον μὲν νὰ ἐγκριθῇ ἡ κατὰ τὸ προειρημένον χρονικὸν διάστημα οἰκονομικὴ διαχείρισις τῆς Ἑταιρείας, εἶτα δὲ νὰ ἐκφρασθῶσιν αἱ εὐχαριστίαι τῶν ἑταίρων πρός τε τὸν κ. διευθυντὴν καὶ διαχειριστὴν τοῦ περιοδικοῦ καὶ πρὸς τὸν κ. ταμίαν, δι' οὓς κόπους καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο κατέβαλον πρὸς εὐόδωσιν τῶν συμφερόντων τῆς Ἑταιρείας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Ἰανουαρίου 1898.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία

Ι. Γ. Βορτσελας
Μιλτ. Πανταζης
Μ. Λιβαδας

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1897 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ

Φίλοι εταῖροι,

Προβάντες κατὰ τὸ ἄρθρον 17 τοῦ Κανονισμοῦ εἰς τὴν ἐξέλεγξιν τῆς κατὰ τὸ 1897 οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν ὑμῖν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐλέγχου.

Κατὰ τὸ ἔτος 1897, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ βιβλίου ταμείου, εἰσεπράχθησαν

1) Ἐκ συμβολῶν τῶν ἐτῶν 1895, 1896	δρ.	364,50	
2) » » τοῦ 1897	»	525	
3) ἐξ ἀντιτίμου πωληθέντων τόμων τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἑταιρείας. . .	»	346	
4) ἐκ τόκων	»	316	
5) ἐκ συνδρομῆς τοῦ Πανεπιστημίου	»	450	
ἐν ὅλῳ	»		2001,50
Δαπάναι δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐγένοντο	»		
1) εἰς τυπωτικὰ τοῦ περιοδικοῦ	»	1750	
2) εἰς ταχυδρομικὰ ἀποστολῆς τοῦ περιοδικοῦ κατὰ τὸ 1896, 1897	»	350	
3) εἰς μισθὸν ὑπαλλήλου	»	320	
4) εἰς ἀμοιβὴν ὑπαλλήλου ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας διὰ τὰς ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ ὑπηρεσίας αὐτοῦ κατὰ τὰς συνεδρίας τῶν ἑταίρων.	»	20	
5) εἰς δικαιώματα εἰσπράξεως. . .	»	55	
6) εἰς διάφορα ἔξοδα	»	18,65	
Οὕτω δὲ τὸ ὅλον τῶν δαπανῶν ἀνῆλθεν εἰς	»		2513,65

Κατὰ ταῦτα αἱ δαπάναι τοῦ ἔτους τούτου ὑπερβαίνουσι τὰς κατ' αὐτὸ εἰσπράξεις κατὰ	δρ.		512,15
ἀλλ' ἔλλειμμα πραγματικὸν δὲν ὑπάρχει· τὸ μὲν διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπληρώθη τὸ ἐκ δρ. 160 ποσὸν διὰ ταχυδρομικὰ ἀποστολῆς τοῦ περιοδικοῦ κατὰ τὸ 1896, τὸ δὲ διότι πολλαὶ συμβολαὶ τοῦ 1897 θὰ εἰσπραχθῶσιν ὡς συνήθως κατὰ τὸ 1898, τὸ δὲ διότι καὶ ἡ ἐκ δρ. 2500 χορηγία τῆς Κυβερνήσεως διὰ τὸ 1897 εἰσπραχθεῖσα κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος 1898 κατελογίσθη εἰς τὰς εἰσπράξεις τοῦ ἔτους τούτου. Ἂν ἤδη εἰς τὰς εἰσπράξεις τοῦ ἔτους 1897 ἀνελθούσας, ὡς ἄνω σημειοῦται, εἰς	»		2001,50
προστεθῇ τὸ περίσσευμα τοῦ παρελθόντος ἐκ. . . , ...	»		10458,30
τὸ ὅλον τῶν εἰσπράξεων ἀνέρχεται εἰς	»		12459,80
ἀφαιρουμένων δὲ ἐξ αὐτοῦ τῶν δαπανῶν τοῦ ἔτους τούτου, ἤτοι. . . .	»		2513,65
ὑπολείπεται περίσσευμα ἀνερχόμενον εἰς	δρ.		9646,15
Τὸ περίσσευμα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ διατεθειμένων ἐπὶ τόκῳ	»	5000	
καὶ ἐκ μετρητῶν παρὰ τῷ ταμίᾳ . .	»	4946,15	
ἤτοι ἐν ὅλῳ	»		9946,15

Προσθετέον τούτοις ὅτι ὡς τὰ παρελθόντα ἔτη οὕτω καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ὁ ἔλεγχος κυρίως ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ βιβλίου ταμείου· διότι τῶν διπλοτύπων ἀποδείξεων τινὲς μὲν ὡς ἀνείσπρακτοι εἶνε προσηρτημέναι εἰς τὰ στελέχη, τινὲς δὲ καὶ ἀπεστάλησαν μὲν πρὸς οὓς προσήκει εταίρους, ἀλλ' οὗτοι δὲν ἀπέστειλαν εἰσέτι τὰς συμβολὰς αὐτῶν. Τῶν ἀποσταλεισῶν δὲ τούτων ὑπάρχει παρὰ τῷ ταμίᾳ ἀπόδειξις τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι.

Κατωτέρω προσαρτᾶται καὶ πίναξ τῆς καταστάσεως τοῦ περιοδικοῦ καὶ τῆς βιβλιοθήκης.

Καταλήγοντες προτείνομεν εἰς τὴν Συνέλευσιν τῶν ἑταίρων πρῶτον μὲν νὰ ἐγκρίνωσι τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τοῦ ἔτους 1897, εἶτα δὲ νὰ ἐκφράσωσι τὰς εὐχαριστίας αὐτῶν πρός τε τὸν διευθυντὴν καὶ διαχειριστὴν τοῦ περιοδικοῦ καὶ πρὸς τὸν κ. ταμίαν δι' οὓς πόνους καταβάλλουσι δωρεὰν πρὸς εὐόδωσιν τῶν συμφερόντων τῆς Ἑταιρείας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ἰανουαρίου 1898.

ἡ ἐξελεκτικὴ ἐπιτροπὴ
ΜΙΛΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ
Ι. Γ. ΒΟΤΣΕΛΑΣ
Μ. ΛΙΒΑΔΑΣ

Τοῦ περιοδικοῦ ὑπάρχουσι τὰ ἑξῆς τεύχη·

<table>
<tr><th rowspan="2">Τόμος</th><th colspan="4">Τεύχη</th></tr>
<tr><th>I</th><th>II</th><th>III</th><th>IV</th></tr>
<tr><td>Α'.</td><td colspan="2">478</td><td colspan="2">512</td></tr>
<tr><td>Β'.</td><td>394</td><td>462</td><td colspan="2">470</td></tr>
<tr><td>Γ'.</td><td>487</td><td>479</td><td>521</td><td>502</td></tr>
<tr><td>Δ'.</td><td>559</td><td>528</td><td>600</td><td>556</td></tr>
<tr><td>Ε'.</td><td>585</td><td>698</td><td>791</td><td>635</td></tr>
<tr><td>Ϛ'.</td><td>197</td><td colspan="2">219</td><td>219</td></tr>
<tr><td>Ζ'.</td><td>205</td><td>219</td><td>219</td><td>218</td></tr>
<tr><td>Η'.</td><td>248</td><td>259</td><td>257</td><td>231</td></tr>
<tr><td>Θ'.</td><td colspan="2">279</td><td>—</td><td>—</td></tr>
</table>

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Προεδρεῖον

Πρόεδρος — Κ. ΚΟΝΤΟΣ

Ἀντιπρόεδροι — ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Γραμματεὺς — ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Σύμβουλοι

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ
ΡΗΓΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ
Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΗΛΙΑΣ ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ

Ἐπιμεληταὶ τοῦ περιοδικοῦ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εὐεργέται τῆς Ἑταιρείας

† ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Ι. ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΟΥ

Δωρηταὶ τῆς Ἑταιρείας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. ΚΟΝΤΟΣ
ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΓΛΙΔΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1897

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

EDUARD ZELLER
JOHANNES SCHMIDT
A. KIRCHHOFF
† A. NAUCK
S. NABER
H. VAN HERVERDEN
TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRÜCK
WILH. WUNDT
MAX HEINZE
FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
† ERNST CURTIUS
ADOLF MICHAELIS
† HEINRICH BRUNN
SALOMON REINACH
OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
WILH. CHRIST
G KAIBEL
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
J. VAHLEN
FR. BLASS
O. RIBBECK
DOM. COMPARETTI
R. KEKULÉE
A. CONZE
GEORG TREU
G. PERROT
U. KOEHLER
R. DAREST
HENRIE WEIL
E CAILLEMER
P. FOUCART
R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
† HERMANN HELMHOLTZ
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
† EMIL DU BOIS-REYMOND
WILAMOWITZ VON MOELLENDORFF

ΣΥΝΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΕΔΡΟΙ

ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.

ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ ΔΗΜ., Καθηγ. τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ διευθ. τοῦ Ἀστεροσκοπείου.

ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Καθηγητὴς ἐν Ἀγρινίῳ.

ΑΛΗΜΟΝΑΚΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Χίῳ.

ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.

ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Δ., Καθηγητὴς ἐν Κερκύρᾳ.

ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, πρώην διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ῥιζαρείου Σχολῆς.

ΒΑΛΕΤΤΑΣ Ι., Καθηγ. ἐν Λονδίνῳ.

ΒΑΣΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΒΕΝΕΤΟΚΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Γ., πρώην γυμνασιάρχης.

ΓΑΖΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓ., ὀφθαλμίατρος.

ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Λευκάδι.

ΓΡΥΛΛΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ, Σχολάρχης ἐν Νάξῳ.

ΔΕΛΛΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Διευθυντὴς Λυκείου.

ΔΟΥΚΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Καθηγ.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Γ., Καθηγητής.

ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚ., Σχολάρχης ἐν Ἀμοργῷ.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΕΥΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.

ΖΑΓΓΟΓΙΑΝΝΗΣ Δ. Κ., Γυμνασιάρχης καὶ Ὑφηγητὴς τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ Μ., Καθηγητὴς ἐν Κρήτῃ.

ΖΟΛΩΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Χίῳ.

ΖΟΛΩΤΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ΘΑΛΗΣ ΜΙΛΤ., ἰατρὸς ἐν Ἀθήναις.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Καισαρείᾳ Ἱερατικῆς Σχολῆς.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤ., ἐν Χίῳ.

ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Α., Γενικὸς ἔφορος τῶν αρχαιοτήτων καὶ ὑφηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ ΠΑΥΛΟΣ, Καθηγ. τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΚΟΣΜΑΣ Π., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.

ΚΑΤΩΠΟΔΗΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ.

ΚΑΦΕΖΕΖΗΣ Σ.

ΚΑΦΤΑΝΤΖΟΓΛΟΥ Λ.

ΚΕΦΑΛΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, Διευθυντὴς τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ (Κωνσταντινουπόλεως) Ζωγραφείου.

ΚΛΑΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΗΛ., Καθηγητὴς ἐν Βώλῳ.

ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ἀρχιμ., διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς.

ΚΟΙΚΙΛΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ, Καθ. τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ θεολογικῆς Σχολῆς.

ΚΟΚΑΛΗΣ Σ., Καθηγητής.

ΚΟΝΔΥΛΗΣ Δ., Γυμνασιάρχης ἐν Καλάμαις.

ΚΟΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ., Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΚΟΡΦΙΩΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Β., Γυμνασιάρχης ἐν Λαρίσῃ.

ΚΟΥΖΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Διευθυντὴς τῶν ἐν Κωνστάντσῃ Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων.

ΚΟΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, Γυμνασιάρχης ἐν Αἰγίῳ.

ΚΟΦΙΝΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Κ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Ὑφηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστηρίῳ.

ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Σχολάρχης.

ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.

ΛΙΒΑΔΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, Ὑφηγητὴς τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ, Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ὑφηγητὴς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α., Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.

ΛΥΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Πταισματοδίκης Ἐν Ἀθήναις.

ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ ΗΛΙΑΣ, Δικηγόρος ἐν Κωνσταντινουπόλει,

ΜΑΤΣΑΣ Ι., Σχολάρχης Χαλκίδος.

ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Θ., Ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν Σχολείων Ἀττικῆς.

ΜΙΧΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.

ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Ἀθήναις.

ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.

ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ., Καθηγητὴς ἐν Σύρῳ.

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΞΗΘΑΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Ἑλληνοδιδάσκαλος ἐν Ἀθήναις.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΘΩΜΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Θεσσαλονίκῃ.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Π. πρώην γενικὸς διευθυντὴς τῶν δημ. σχολείων.

ΠΑΪΖΗΣ Π., Γυμνασιάρχης ἐν Λευκάδι.

ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Ι., πρώην γυμνασιάρχης Ἰωαννίνων.

ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΣ, γυμνασιάρχης ἐν Μυτιλήνῃ.

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν.

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.

ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ στρατιωτικὸς ἰατρὸς ἐν Βώλῳ.

ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Πρόεδρος τοῦ μετοχικοῦ ταμείου.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΕΥΣΤ., Σχολάρχης ἐν ἐν Τεργέστη.
ΠΙΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ Κ. Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.

† ΡΑΓΚΑΒΟΠΟΥΛΟΣ ΓΚΙΚΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Βώλῳ.
ΡΑΛΛΗΣ ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΡΩΜΑΙΟΣ Κ., Σχολάρχης Σύρου.

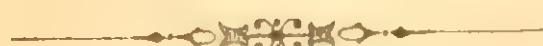
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Σχολάρχης ἐν Ἄστρει.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤ., Καθηγητὴς τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθ. τοῦ ἐν Βώλῳ Γυμνασίου.
ΣΙΔΕΡΗΣ Π., Καθηγητὴς ἐν Σάμῳ.
ΣΚΙΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ Ι.
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Διευθυντὴς τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.
ΤΣΕΡΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς γυμνασίου καὶ ὑφηγητὴς τῆς Ἰνδικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., ἐπιθεωρητὴς τῶν δημ. σχολείων τοῦ νομοῦ Λαρίσης.

ΦΟΥΝΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, Σχολάρχης.
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Π., Δικηγ. ἐν Σμύρνῃ.

ΧΑΪΝΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, πρώην Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΧΑΡΔΑΒΕΛΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σχολάρχης ἐν Γαλαξειδίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΗ ΖΩΓΙΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ., Καθηγητὴς ἐν Λαρίσῃ.
ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων.
ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σχολάρχης ἐν Φεραῖς.

ΨΑΛΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Τρικάλοις.

Α΄ ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

α΄ Ἑλληνικῶν

6′ Λατινικῶν

Β′ ΠΙΝΑΞ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Γ' ΠΙΝΑΞ ΧΩΡΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

α' Ἑλλήνων

β' Ῥωμαίων

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ. 42 στίχ. 20 γρ. 1896 ἀντὶ 1876.
» 46 » 14 μετὰ τὸ solet πρόσθες ostiensem.
» 472 » 10 γρ. πληθύος.
Αὐτ. » 13 ἀντὶ τοῦ I, 37, 2 γρ. I. 37, 2 (ἢ Iug. 37, 2).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

